כתר תורה

אנכי ה׳
לא יהיה
לא תשא
זכור את
כבד את

לא תרצח
לא תנאף
לא תגנב
לא תענה
לא תחמד

תמימה
משיבת נפש

תורת יי
משיבת

מקראות גדולות

חומש

בית דוד

ספר

במדבר

מן

חמשה חומשי תורה

עם מ״ג מעלות ופירושים

כמבואר בשער השני

Chumisch

Tom 4

בדפוס של הר״ר
דוד באלאבאן נ״י

לעמבערג
בשנת תרס״ט לפ״ק

Druck und Verlag von
JOS. SCHLESINGER
WIEN

מקראות גדולות
חומש
בית דוד
ספר
במדבר
מן
חמשה חומשי תורה

עם מ״ג מעלות ופירושים ה״ה:

א) חמשה חומשי תורה נדפס באותיות גדולות. כלן חדשות וברורות וכן גם הטעמים ואותיות כל הפירושים וההעתקות והלקוטים וה׳ מגילות עם פירושיהן וכו׳. הכל חדש ומזהיר. בסדור יפה ונפלא. עם הפטרות. מוגה ומדויק עצהיו״ם.

ב) תרגום אונקלוס על התורה פסוק תרגום נגד פסוק חומש.

ג) פירוש רש״י בשלימות מאת רבינו שלמה יצחקי ז״ל. ככתבו וכלשונו.

ד) פי׳ רש״י במרובע (עוד הפעם)

ה) פי׳ רש״י במרובע מנוקד.

ו) פי׳ רש״י בהעתקת ע״ט. בשפה קלה אשר ירוץ הקורא בו.

ז) פי׳ רש״י מפורש ע״ט. בביאור אשר יפרש בשמלה כל דברי רש״י מהחל ועד כלה בתורה.

ח) מקדש אם (הערות והארות) בע״ט שבלעדם לא יבין כל איש את הפשט הנכון. וכזר זהב ל״בית דוד״ הוא.

ט) פי׳ שפתי חכמים מבאר כל דבר הקשה בפי׳ רש״י ז״ל מבעהמ״ח שפתי ישנים.

י) פי׳ הרשב״ם מרבינו שמואל ב״ר מאיר נכד רש״י ז״ל.

יא) פי׳ בעל הטורים מרבינו יעקב ב״ר אשר זצ״ל.

יב) תולדות אהרן על התורה מראה מקומות מכל פסוק בש״ס.

יג) מנין המצות מספר אלה המצות למהר״ם חאגיז ז״ל.

יד) פי׳ לתורת אלהים. הוא פירוש ותרגום קצר ומזוקק שבעתים בע״ט קלה ומסודרה וברורה.

טו) עברי טייטש על הפטרות. מלוקט מאת גדולי מפרשים ומדרשים.

טז) משלי יהודה פירוש ומשלים נעימים המושכים לב הקורא. להגות בתורת ה׳. מהה״מ מדובנא ז״ל.

יז) החמש מגלות עם הטעמים:

פירושים על החמש מגילות

יח) פי׳ רש״י על כל החמ״נ.

יט) פי׳ רש״י במרובע (עוד הפעם):

חומש בית דוד

כ) פי׳ רש״י במרובע מנוקד.

כא) פי׳ רש״י בהעתקת ע״ט.
בשפה קלה ומצוחצחת.

כב) פי׳ רש״י מפ״רש ע״ט. בביאור אשר יפרש כשמלה כל דברי רש״י מהחל ועד כלה בהחמש מגילות.

כג) פי׳ שפתי חכמים על כל החמ״ג.

כד) תולדות אהרן מראה מקומות בש״ס על החמ״ג:

כה) קול יעקב מהרב המגיד מדובנא ז״ל.

כו) תרגום שני על מגילת אסתר.

כז) פי׳ פתשגן הכתב על תרגום שני.

כח) מצח אהרן מבאר התרגום שני בלשון צח המדוברת מועתק על עברי טייטש.

כט) משלי ישראל על קהלת והוא פירוש יקר ומשלים חדשים מתוקים וערבים על לב הקורא.

ל) עברי טייטש על כל החמש מגילות.

לא) כוכב מיעקב על הפטרות מועתק על ע״ט.

לב) דיני ומנהגי שבת

לג) תפלת קבלת ש״ק ושאר התפלות לכל שבתות השנה.

לד) יוצרות לארבע פרשיות ולשה״ג.

הוספה

לה) מִיר הָאבִּין מוֹסִיף גִיוֶועֶן פִּיהל פֵּירוּשִׁים מוּעְתָּק ־על.עִבְרִי טַייטְשׁ. כְּדֵי יֶעדֶער זָאל פַאר שְׁטֵיין דִיא חִידוּשִׁים פוּן דִיא תּוֹרָה.

לו) מִיר הָבִּין צוּ גְשְׁטֶעלְט גַאנְץ סֵפֶר הַיָּשָׁר ־על הַתּוֹרָה מוּעְתָּק ־על פי׳ עִבְרִי טַייטְשׁ יֶעדֶר וָוס וֶועט דָס לַיינִין וֶועט גְרוֹס תַּעֲנוּג הָבִּין:

לז) גַם הָבִּין מִיר מוֹסִיף גִוֶועֶן דָס סֵפֶר מִצְוֹת הַשֵּׁם ־על תרי״ג מִצְוֹת ג״כ מוּעְתָּק ־על פי׳ עִבְרִי טַייטְשׁ כְּדֵי יֶעדֶר זָאל פַר שְׁטֵיין דִיא תרי״ג מִצְוֹת מְקַיֵּים צוּא זַיין. אִין מִיר הָאבִּין יֶעדֶע מִצְוָה צוּ גְשְׁטֶעלְט בִּמְקוֹמוֹ:

לח) מִדְרָשׁ הַנֶּעְלָם פוּן זוהַר הַקָּדוֹשׁ פוּן דֶעם גֶעטְלִיכִן תַּנָּא רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָאִי אוֹיס גְקְלִיבֶּען אוֹף אִיטְלִיכֶער סֵדְרָה אַלְס אִיז אִיבֶּר גִזֶעצְט אוֹף רֵיין ־עִבְרִי טַייטְשׁ:

לט) רַעֲיָא מְהֵימְנָא אִיז אוֹךְ פוּן זוהַר הַקָּדוֹשׁ פוּן דֶעם הַיילִיגֶען תַּנָּא ר׳ שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָאִי אוֹף רֵיין ־עִבְרִי טַייטְשׁ אִיבֶּער גִזֶעצְט:
חברם הרב הגדול מו׳ צבי הירש במהרי״ר ירחמיאל זצ״ל חאטש מקראקא בןהרב המנוח מהו׳ יוסי מב״נא

מ) סֵפֶר סוֹד קְדוֹשִׁים אוֹף אַלֶע הַפְטוֹרָת עָס אִיז בִּיז יֶעצְט גִוָועֶן אוּנ כְּתַב ־יַד הָאבִּין מִיר יֶעצְט צוּ גִישְׁטֶעלְט אוֹף עִבְרִי טַייטְשׁ:
חברו הרב ר׳ יצחק אלמוש אבו קדישו מק״ק קשט״נא יע״א.

מא) של״ה הקדוש ־על הַתּוֹרָה מִיר הָאבִּין עָס גְשְׁטֶעלְט אוֹף ־רֵיין ־עִבְרִי טַייטְשׁ מֶען קֶען זִיךְ דָר פוּן אַרוֹיס נֶעמִין גְרוֹס חָכְמָה וּמוּסָר:

הוספה חדשה

מב) פירוש רד״ק על התורה להחכם הכולל והמדקדק הגדול הנודע בשערים רבינו דוד קמחי זצ״ל. הפירוש היקר הזה היה טמון וספון כשש מאות שנה ולא שופתו עין רואה. וכעת נמצא בין הכתובים בבית אוצר הספרים למלך צרפת (קעניגליכע ביבליאטהעק) אשר בעיר פאריז. והועתק משם על ידי החכם הכולל והנודע בשערים כ״ש מוהר״ר אברהם הכהן מק״ק פרעסבורג יע״א. אשר כעת בקרית מלך ־ב עיר מלוכה בפאריז.

מג) ענין הסדרה על ע״ם לפני כל סדרה.

מחמת שהספר ויקרא כמעט כולו הוא מעניני הקרבנות. ורוב הקרבנות באות או על חטא או על טומאת מקדש וקדשיו. וידוע כשהיו ישראל אצל הר סיני לקבל התורה. ואז קנו ישראל קדושה יתרה כי נעשו אז כמלאכי עליון. כמו שדרשו חז"ל על פסוק אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כלכם. ונעשו אז חרות ממלאך המות. חרות מיצר הרע. חרות משעבוד מלכיות. ולא הי' נצרך אז למשכן ולמקדש. כי היכל ה' המה. ולא לקרבנות. כי לא היו חוטאים ולא היה בהם טומאה. אך אחר שעשו את העגל חזר היצר הרע למקומו. ואתו בא גם המלאך המות. ומחמת היצר הרע באו החטאים וטומאה היוצא מגופם. ומחמת המלאך המות בא הטומאה. טומאת מת וכיוצא. ע"כ הצריך הקב"ה לצוות על המשכן ועל הקרבנות כמש"ה (ויקרא ז לח) אשר צוה ה' את משה בהר סיני ביום צותו את בנ"י וגו' במדבר סיני. בתחלה כתב בהר סיני וסיים במדבר סיני. ר"ל הקב"ה צוה למשה זאת התורה בהר סיני. ושמה לא נצטוו על הקרבנות. כי במעמד הר סיני לא היה נצרך עוד לקרבנות. אבל ביום צותו את בנ"י להקריב את קרבניהם לה'. היה במדבר סיני כשהוקם המשכן במדבר סיני. כמ"ש בתחלת ספר במדבר. במדבר סיני באהל מועד והנה להיצר הרע המחטיא את האדם נתן הקב"ה תרופה להביא קרבן. ואף בזמן הזה שאין לנו קרבן אמרו חז"ל כל הלומד עניני הקרבנות מעלה עליו הקב"ה כאילו הקריב הקרבנות אבל להנצל מהמלאך המות ומשעבוד מלכיות איזה תרופה נתן הקב"ה ע"כ אמרו חז"ל אלמלי שמרו ישראל שתי שבתות מיד נגאלין וידוע כי הגאולה האחרונה דזאת אשר אנו מקוים אליה תהיה ג"כ חרות ממלאך המות כמ"ש בלע המות לנצח. וזה תלוי בשמירת השבת כהלכתו. ע"כ הצגנו וספחנו לספר הקרבנות מעט מן המעט מהלכות שבת. וממנהגי קדושת שבת:

(א) דיא גְמָרָא זָאגְט אִין מַסֶכֶת שַׁבָּת (דף קי"ז ע"ב) רַב חִסְדָא זָאגְט פְרַייטִיג זָאל יֶעדֶר מֶענְשׁ אוֹיף שְׁטֵייז פְרִיה אָן צוּ גְרֵייטְן אוֹיף שַׁבָּת. וִוי עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק וְהָיָה בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי וְהֵכִינוּ זוִיא עֶס וֶועט נָאר וֶוערִין דֶער זֶעקְסְטֶער טָאג זָאל מֶען שׁוֹן אָן גְרֵייטְן אוֹיף שַׁבָּת. עֶס אִיז גִיט אַז אַלְץ וָוס מֶען גְרֵייט אָן אוֹיף שַׁבָּת. זָאל מֶען קוֹיפֶען פְרַייטִיג. סַיידִין עֶר ווייסְט אַז עֶר וֶועט נִיט קוֹיפֶען פַאר פְרַייטִיג וֶועט עֶר פְרַייטִיג נִיט בַּקוּמֶן צוּ קוֹיפִין. אָדֶר אַז עֶר וֶועט אַלְץ קוֹיפֶען פְרַייטִיג וֶועט מֶען קֶענִן קוּמִין צוּא חִילוּל שַׁבָּת וַוייל דֶער טָאג אִיז קְלֵיין. זָאל עֶר אָן גְרֵייטְן דָאנֶערְשְׁטִיג אוֹיף שַׁבָּת. אַלְץ וָוס עֶר קוֹיפְט אוֹיף שַׁבָּת זָאל עֶר זָאגְן דָס קוֹיף אִיךְ לִכְבוֹד שַׁבָּת: (ב) אוּנ עֶס אִיז אַמִצְוָה דֶער בַּעַל הַבַּיִת אַלֵיין זָאל קוֹיפִין אוֹיף שַׁבָּת אֲפִילוּ עֶס אִיז נִיט זַיין כְּבוֹד עֶר זָאל אַלֵיין גֵיין אִין דֶר גַאס אַרַיין קוֹיפִן. פוּן דֶעסְטְווֶעגְן לִכְבוֹד שַׁבָּת קוֹיפֶען זָאל עֶר אַלֵיין גֵיין. עֶס אִיז אַמִצְוָה מֶען זָאל אָן שַׁארְפֶען אַמֶעסֶר עֶרֶב שַׁבָּת עֶס זָאל זַיין אָן גִגְרֵייט צוּ דִיא סְעוּדוֹת פוּן שַׁבָּת: (ג) עֶרֶב שַׁבָּת פַר דֶער טְבִילָה זָאל מֶען זִיךְ אָפּ שְׁנֵיידְן דִיא נֶעגְל: (ד) פְרַייטִיג נָאךְ הַאלְבִּין טָאג זָאל עֶר מַעֲבִיר סֶדְרָה זַיין יֶעדֶר פָּסוּק תּוֹרָה זָאל עֶר לֵיינִן צְווַיי מָאל אוּנ אַיין מָאל תַּרְגוּם. אוּנ דֶר מֶענְשׁ וָואס אִיז מַעֲבִיר סֶדְרָה אַלֶע פְרַייטִיג וֶועט עֶר לַאנְג לֶעבִּין. אוּנ אוֹיבּ עֶר הָט נִיט קַיין צַייט גְהַאט צוּ מַעֲבִיר סֶדְרָה זַיין פְרַייטִיג. זָאל עֶר מַעֲבִיר סֶדְרָה זַיין שַׁבָּת בַּייא נַאכְט פַאר דֶעם עֶסִין. אָדֶר שַׁבָּת אִין דֶער פְרִיה פַר דֶעם עֶסִין. אָדֶער שַׁבָּת בַּייא טָאג פַר מִנְחָה. אֵיידֶר מֶען הֵייבְּט אָן צוּ לֵיינְן דִיא אַנְדֶערֶי סֶדְרָה. אָבֶּר נָאךְ מִנְחָה אִיז שׁוֹן נָאךְ דִיא צַייט פוּן דֶער מִצְוָה. בְּלַייבְּט נָאר דִיא מִצְוָה פוּן תּוֹרָה לֶערְנִין: (ה) פְרַייטִיג נָאךְ הַאלְבְּן טָאג אַז עֶר הָט שׁוֹן מַעֲבִיר סֶדְרָה גְוֶועְן זָאל עֶר גֵיין אִין מִקְוָה אַרַיין זִיךְ טוֹבֵל זַיין וָוארִים אַז טְבִילָה קוּמְט נִיט צוּם מֶענְשׁ דִיא נְשָׁמָה יְתֵרָה פוּן שַׁבָּת. אוּנ נִיט דִיא קְדוּשָׁה פוּן שַׁבָּת: (ו) מֶען מוּז שְׁטַארְק אַכְטִינְג גֶעבֶּן אוֹיף לֶעכְט צִינְדְן מֶען זָאל צִינְדְן צוּ דֶער צַייט מֶען זָאל ח"ו נִיט מְחַלֵל שַׁבָּת זַיין. אוּנ וֶוען דָס ווייבּ אִיז נָאךְ אִין דֶר גַאס זָאל דֶר מַאן נִיט וַוארְטְן אוֹיף אִיר מִיט דִיא לֶעכְט צִינְדְן. נָאר וִויא עֶס קוּמְט דִיא צַייט פוּן לֶעכְט צִינְדְן זָאל עֶר אַלֵיין צִינְדְן לֶעכְט: (ז) אַלֶע טֶעפּ עֶסִין וָואס שְׁטֵייעְן אוֹיף דִיא עֶנְגְלִישֶׁע קֶעךְ אִין דִיא לֶעכֶר. פַר לֶעכְט צִינְדְן זָאל מֶען דִיא טֶעפּ אַרוֹס נֶעמִין פוּן דִיא לֶעכֶער אוּנ שְׁטֶעלִין אוֹיף דִיא פְּלַאטֶע. וָוארִים שַׁבָּת טָאר מֶען נִיט אַרַיין שְׁטֶעלְן אַטָאפּ אִין דִיא לֶעכֶער פוּן דֶר פְּלַאטֶע אוּנ נִיט אַרוֹס נֶעמֶען פוּן דִיא לֶעכֶר אוּנ מֶען טָאר נִיט אַרוֹס נֶעמִין דִיא רִינְגֶן אוּנ נִיט אַרוֹיף לֵייגְן דִיא רִינְגֶן אוּם שַׁבָּת וֶוען עֶס אִיז דָא פַייֶער אִין דֶר עֶנְגְלִישֶׁע קֶעךְ (ח) יֶעדֶר יוּד מוּז פְרַייטִיג פַר נַאכְט טוּן תְּשׁוּבָה

אין הארץ . איין אמתה תשובה מיט חרטה וואס ער האט גזינדיגט אגאנצע וואך אונ זאל נעמן אויף זיך ער זאל ווייטר ניט זינדיגן . ווארים ער דארף זיין דאווינן אונ מאכן קידוש אונ זאגן ויכולו . זאגט ער דאך עדות אויף גאט אז ער האט בשאפן דיא וועלט אונ ארשע טאר ניט זיין איין עדות : (ט) ווען מען מאכט קידוש שבת ביי נאכט זאל מען קוקן אויף דיא לעכט. דס איז ארפואה צו דיא אויגן : (י) ווען ער עסט דיא סעודות פון שבת זאל ער ניט מייגען פון זיין פרגעניגן ווענין . נאר ער זאל זאגן אונ טראכטען אז ער עסט דס לכבוד שבת : (יא) יעדר מאן אודר דס ווייב זאלן גרייטין דעם טיש פאר נאכט . ווארים ווען דער מענש גייט שבת ביי נאכט פון דער שיל גייען מיט אום צוויא מלאכים ביז אין שטיב אריין . אגוטר מלאך אונ איין שלעכטר מלאך . אז דיא מלאכים טרעפין אין שטיב איז אלדינג אין ארדנונג ווי עס דארף צו זיין . דער טיש איז גגרייט . לעכט גצינדן . אין שטיב איז קיין קריג . אלע זענן פריילך . זאגט דר גוטער מלאך הלואי איבר אכט טאג שבת זאל אויך אזו זיין . אונ דר שלעכטר מלאך מוז אויך ענפרין אמן . אונ אוב מען טרעפט חיו פר קערט . דר טיש איז ניט גגרייט אונ קיין לעכט ניט גצינדן וויא מען דארף . אדר אין שטיב איז קריג . זאגט דער שלעכטר מלאך הלואי איבר אכט טאג שבת זאל אויך אזו זיין . אונ דער גוטר מלאך מוז אויך זאגן אמן : (יב) דר מענש וואס וויל אן גרייטן אויף שבת גוטע פיש אונ פלייש אונ נאך אנדרי זאכן אונ ער ווייסט אז דס ווייב וועט זיך מיט אום קריגן אום שבת פאר וואס ער הט דס אלץ גקויפט . איז בעסר ער זאל ניט אן גרייטן אזו פיל נאר עס זאל קיין קריג זיין : (יג) דער של״ה הקדוש שרייבט עס איז אמצוה ביא אלע דריי סעודות פון שבת זאל מען עסין פיש אונ פלייש . אפילו ביי די דריטע סעודה אויך : (יד) דער ילקוט שרייבט שבת אין דר פריה פאר דעם עסין זאל מען לערנן תורה נביאים כתובים אונ ווייל יעדר מענש דארף זאגן אלע טאג הונדרט ברכות . אונ שבת זענן דאך דיא ברכות פון דער שמונה עשרה ווייניגר וויא אלע טאג . פעלט דאך ברכות . דריבער איז אמצוה מען זאל עסין שבת פירות וואס האבן פערשידענע ברכות . אונ מען זאל זיין מפטיר . ווייניגסטענס זאל מען ענפרן אמן נאך דיא ברכות פון דער הפטורה . וועט זיין גרעכינט וויא מען וואלט אליין גזאגט דיא ברכות : (טו) דר של״ה הקדוש שרייבט עס איז אמצוה ביי יעדין בענטשין שבת נאך דעם עסין זאל מען בענטשין אויף אכוס אפילו ער עסט אליין . אונ ער טוט ניט אזו אין דר וואכן אבר שבת זאל ער אזו טון : (טז) ספרי מוסר שרייבן דער מענש וואס וויל זוכה זיין צו אברכה פון פרנסה . זאל ער אזו טון איידר מען צינד לעכט פרייטיג פאר נאכט זאל ער לייגן דיא חלות אויף דעם טיש . אונ באלד נאך דעם עסין זאל מען אפ רומען פון דעם טיש אונ באלד לייגן צוויי חלות אויף דעם טיש צודעקן מיט אטישטיכעל אונ זיי זאלן ליגן אויף דעם טיש אגאנצע נאכט ביז מארגען פריה צום עסין . אונ נאך דעם עסין אין דער פריה זאל ער אפ רומען פון דעם טיש אונ באלד לייגן צוויא חלות מיט אטישטיכל צוא גדעקט אונ זאלן ליגן ביז צו דיא דריטע סעודה . אונ נאך דיא דריטע סעודה זאל ער אויך אפ רומין פון דעם טיש אונ זאל לייגין איין חלה ביז צו דער סעודה מלוה מלכה . וועט זיין דר טיש מיט דיא חלות פון לעכט צינדן ביז נאך מלוה מלכה . איין מינוט זאל ניט זיין ליידיג דער טיש פון חלה דר מענטש וואס וועט אזו טון אלע שבת וועט ער גבענטשט ווערין מיט פרנסה אגאנצע וואך : (יז) יעדער מענש זאל זיין אום שבת שלום אונ פריינדלך . צו יעדען מענש אונ גוים אין שטיב מיט זיין ווייב אונ קינדר זאל ער זיין פריינדלך עס זאל חס ושלום קיין קריג אונ קיין קללה אונ קיין שבועה אפילו אויף אמת ניט גהערט ווערן אין דער שטיב אין דעם גאנצן שבת :

דברים יקרים לפרשת במדבר

דר זוהר זאגט דס בשפונג פון די וועלט אוז ניט גענדיגט גוואורן ביז די יודין האבען גונעמען די תורה אויף דעם בארג סיני אונ ביז דאס משכן איז אויפגשטעלט גווארן אונ ווי עס איז גגעבין גווארן די תורה אונ דאס משכן איז אויפגשטעלט גווארן האט הקב״ה גוואלט מען

זאל ציילון ווי פיל יודין עס זענען דא צום משכן. דריבר זאגט דר פסוק גאט הט גירעד צו משה אונ מדבר סיני אונ אהל מועד. אז עס שטייט גאט האט גירעט צוא משה אונ אהל מועד ווייסען מיר דאך שוין אז עס איז גוועזן אונ מדבר סיני ווארום דער אהל מועד איז דאך גוועזן אונ מדבר סיני. צוא וואס שטייט אונ פסוק במדבר סיני נאר גאט האט גזאגט צו משה ער זאל ציילון צוויי ערליי ציילונג. איין ציילונג גיהער צוא די תורה וואס איז גגעבען גווארון אינ מדבר סיני אונ איין ציילונג גהער צום אהל מועד: (ב) שאו את ראש כל עדת בני ישראל. אור זאלט אויפהייבון (ציילון) דעם קאפ פון אלו יודין. עס דארף דאך שטיין ראשי. דיא קעפ פון אלו יודין פאר וואס שטייט ראשי דער קאפ. דער זוהר זאגט אזו לאנג ווי דר ערב רב איז גוועזן מיט די יודין צו זאמון זענון דיא יודין ניט גורופון גווארן איין פאלק. נאר יעדער מענטש איז גוועז ורעכינט בזונדר. אבער ווי דר ערב רב איז אפ גשייד גווארן פון די יודין (פון נאך דעם עגל) זענון שוין די יודין גרעכינט גווארון ווי איין פאלק אונ ווי איין מענטש. דרובער שטייט אונ פסוק ראש כל עדת בני ישראל דעם קאפ פון אלע יודין גלייך וויא אלע יודין וואלטין גוועזן איין מענטש אין איין קאפ:

דער ילקוט זאגט ווען די יודין וואלטון זוכה גוועזן וואלט הקב״ה גריפון אנאמון צוא יעדען יוד אונ פון זיין נאמון וואלטון מיר וויסען זיין נאמור אונ וואס זיינע מעשים זענען. מיר נפונון ווען די יודין זענון גוועזן אונ מצרים שטייט אלה משפחות הלוי דאס זענען דיא משפחות פון שבט לוי משפחת הלבני דיא משפחה פון לבני. פרוואס האט מען אום גרופון לבני ווייל די יודין האבען אונ זיין צייט גארבוט מיט ולבנים. ליים אונ צוגול. לבני איז די טייטש צוגעל. משפחות השמעי די משפחה פון שמעי פאר וואס האט מען אים גורופון שמעי ווייל אונ זיין צייט האט גאט גהערט דיא תפלה פון די יודון. שמעי אוז דיא טייטש הערון. משפחות החברוני די משפחה פון חברון. פר וואס האט מען אים גורופון חברון ווייל אונ זיין צייט האט גאט זיך בהעפט צו די יודין. חברון איז די טייטש בהעפטונג. די גמרא זאגט ווען רבי מאיר הט גזעהן אאומבקנטין מענטש האט ער אים גפרעגט ווי איז זיין נאמון. אונ פון דעם נאמון האט רבי מאיר גוויסט דוא נאמור אונ דיא מעשים פון דעם מענטשי. אמהל האט גטרפון רבי מאיר אונ רבי יהודה אונ רבי יוסי זענין גגאנגען אונ ווען ערב שבת ביז זיי זענון גקומון צוא אשטאט האבען זיא גפרעגט ביי דיא מענטשון פון שטאט ווי איז אגאסט הויז. האט מען זיי גוויזון אגאסט הויז. וויא זייא זענון אריין גקומון אונ גאסט הויז האט רבי מאיר גפרעגט דעם נאמון פון גאסט הייזער. האט מען אום גזאגט זיין נאמון איז כידור. האט רבי מאיר גזאגט צו רבי יהודה אונ רבי יוסי איר זאלט וויסון דער מענטש איז ארשעי ווארום כידור איז אשלעכטור נאמון. ווייל עס שטייט אונ פסוק כי דור תהפכות המה. כידור איז פאר קערט פון אלע מענטשון. רבי מאיר האט אום גהאלטין פאר ארשעי ווייל זיין נאמון ווייזט אזו. רבי יהודה אונ רבי יוסי האבען ניט גקוקט אויף דעם נאמון אז סאיז גקומן פרייטאג פאר נאכט האבן רבי יהודה אונ רבי יוסי גגעבון זייער געלד צו כידור ער זאל דאס געלד בהאלטון ביז מוצאי שבת. רבי מאיר האט זיין געלד ניט גוואלט געבין צו כידור. נאר ער האט גנומין זיין געלד אויף דעם בית הקברות אונ האט אוה גגראבון אביסול ערד פון אקבר אונ האט ארין גלייגט זיין געלד אונ דעם קבר. ניט ווייסענדיג האט רבי מאיר גטראפון צו לייגען דאס געלד אונ דעם קבר פון כידורס פאטערי שבת ביי נאכט הט נחמת צו כידור אז זיין פאטר זאגט צו אום קום נעם דאס געלד וואס ליגט אויף מיין קברי אונ דר פריה האט כידור דרציילט פר זיי זיין חלום. האבן זיי גזאגט צו אים די חלומות וואס חלומט שבת ביי נאכט דאס איז גאר נוט. ווייל דער מענטש איז רוהיג טראכט ער פון פיל פארשידענע זאכון דריבער זעהט ער פרשידענע חלומות. רבי מאיר האט אגנצין טאג שבת גיהיט כידור זאל ניט גיין צום קבר ארויס נעמון דס געלד. מוצאי שבת איז רבי מאיר גגאנגן צום קבר אונ האט ארוס גנעמון דאס געלד. זונטאג האבען רבי יהודה אונ רבי יוסי גזאגט צו כידור גיב אונז אינזער געלד. האט כידור גלייקענט אונ האט גזאגט ער האט ביי זיי קיין געלד גנעמען. האט רבי מאיר גזאגט צו זיי פאר ווס גיט איר ניט אכטינג אויף אנאמין אזו וויא איך גוב אכטינג. זענון גגאנגין רבי יהודה אונ רבי יוסי אונ האבון

גזורפון דעם כידור ער זאל גיין מיט זיי וויין פריינקען איז כידור גנאנגען מיט זיי אונ וויין הגדיל האבען זייא גזעהן אויף די האר וואס ארום זיין מול (וואנגעס) איז דא שטיקלך אייבעס האבען זיי דער קענט אז ער האט איצט געגעסן אייבעס · איז איינער פון זייא געלאפען צו כידור אהיים אונ האט גזאגט צום ווייב פון כידור דיין מאן האט גזאגט די זאלסט אונז געבען אונזער געלד אפימן ער האט איצט געגעסן אייבעס. האט זוא אוועק געגעבען דאס געלד · ווי ער איז געקומען אהיים אונ דאס ווייב האט אים דערציילט וויא אזוי זוא האט דאס געלד אוועק געגעבען האט ער זוא גהרגת. דער ילקוט (אונ ספר ישעיה) דר ציילט אמאל זענען געקומען צו רבי מאיר צוויי תלמידים איינער האט געהייסן כידור · האט רבי מאיר גזאגט צוא זיינע תלמידים איר זאלט אייך היטין פר דעם כידור · האבען דיא תלמידים גזאגט צוא רבי מאיר רבי כידור איז דאך אלמדן פאר וואס זאלען מיר אינז דארפען היטין פאר אום' האט רבי מאיר גזאגט צו זיינע תלמידים אפילו ער איז אלמדן פון דעסט וועגן זאלט איר אייך פאר אים היטין · אמאהל האט גטראפען עטליכע תלמידים זענען גגאנגען אונ באד אונ כידור איז אויך גגאנגען מיט זייא. וויא דיא תלמידים האבין אויס גיטאן זייערי קליידר האבען זיי גבעטען כידור ער זאל היטין זייערע קליידער ביז זיי וועלען ארוס גיין פון באד · וויא זיי זענען אריין גגאנגען אונ באד האט כידור גנעמען זייערע קליידער אונ איז מיט זיי אוועק גנגנגן' זיי זענען ארוס גגאנגען פון באד אונ האבען ניט געפונען זייערע קליידער · האבען זיי גמיזט שיקן אשה'ה מען זאל זיי ברענגען אנדרי קליידער נאך דעם זענען זיי געקומען פר רבי מאיר האט רבי מאיר זיי גפרעגט פר וואס זיי גייען איצט אין אנדרי קליידער האבען זייא דערציילט רבי מאיר וואס מיט זייא האט גטראפען. האט רבי מאיר גזאגט צו זיי איך האב דאך אייך גזאגט איר זאלט אייך היטין פר כידור · האבען דיא תלמידים גזאגט צו רבי מאיר פון וואנען האסטו געוויסט אז ער איז ארשע · האט רבי מאיר גזאגט פון זיין נאמען האב איך געוויסט אז ער איז ארשע ווייל ער הייסט כידור אונ אונ פסוק שטייט כי דור תהפוכות המה בנים לא אמון בם · זיי זענען אדור וואס זענען פר קערט גוואהרן ווי זייא זענען געווען זיי זענען גוואהרן קונדער וואס אונ זיי אונז קיין גלויבונג דא :

דער מדרש פליאה זאגט ווען דיא יודין האבען גרוהט אויף איין ארט אונ דער משכן איז גוועזן אונ מיטין אונ ארום משכן זענען געווען די לוים אונ ארים דיא לוים זענען געווען דיא יודין צו דריי שבטים אונ יעדער זייט מיט זייערע פאנען איז ארויס געקומען אוואלקען פון הימעל אונ דם וואלקען זענען געזעהן גוואהרען צוויי אותיות פון שם הוי"ה יה אונ דער וואלקין איז גגאנגען איבער דיא גאנצע מחנה אונ דיא צוויי אותיות האבען גלויכטין ביים טאג אונ ביים נאכט אזוי וויא דיא לבנה אונ דורך דיא לעכטיקייט פון די צוויי אותיות האבען דיא יודין געוויסט ווען עס איז טאג אונ ווען עס איז נאכט (ווארום דיא גאנצע מחנה איז געווען כדגקט מיט וואלקינס פון אלע פיר זייטען אונ פון אויבין דיא זון זאל זיי ניט ברענען ווארום אונ דר מדבר ברענט די זון ווי פייער דרובער איז דיא מחנה געווען פינסטער נאר דיא צוויי אותיות האבען גלויכטין אונ דיא מחנה אונ פון זייער ליכטיגקייט האט מען דער קענט ווען עס איז טאג אונ ווען עס איז נאכט) אונ דיא צוויי הייליגע אותיות יה זענען גפלויגען אונ דיא מחנה אונ אנגעצע וואך זענען זיי געזעהן גוואהרען אויף אלע פיר עקיי פאנען אמאל זענען זיי געזעהן גוואהרען אויף דער פאן אונ אמאל אויף איין אנדרן פאן · אזוי פלעגט זיין אגאנצע וואך ביז פרייטאג פאר נאכט . אונ אויף דעם ארט וו ס די צוויי אותיות זע זן געשטאנען פרייטאג פר נאכט ווען עס איז גוואהרן שבת · דארט זענען זיי געבליבען שטיין דעם גאנצין שבת' אונ זייא האבען זיך ניט גירירט פון ארט פון דער רגע וואס איז גוואהרן שבת בוז מוצאי שבת · אונ מוצאי שבת האבען זיי נאך איין מאהל אן גוהויבען ארום גיין אונ דער מחנה ביז פרייטוג פאר נאכט אונ אזוי איז געווען די גאנצע פערציג יאר וואס דיא יודין זענען געווען אונ דער מדבר אונ ווען הקב"ה האט געוואלט דיא מהגות זאלען ציהין · דער וואלקין וואס אויף אים זענען די צוויי אותיות יה האט געצוגען מיט זיי אונ דיא פור וואלקנס וואס אויף זיי איז געשריבען די אותיות ... אויף איין וואלקין איז געשריבען א··· אויף דעם אנדרן וואלקין איז געשריבען בצ"ע · אויף דם דריטין וואלקען איז געשריבען רח"ק אויף דעם פערטען וואלקין איז געשריבען מק"ב האבען געצויגין נאך דעם

זואלקעז וואס אוף אים איז דיא צווייא אותיות יה . אינ אז דיא כהנים האבעז גזעהן די פור וואלקינס ציהין אונ שטייאון אינטער דעם וואלקען וואס אוף אים איז געשריבען דיא צוויי אותיות יה האבען זייא נכבאזין מיט טרימייטין אונ אלע ציסין פון דער וועלט האבען געבייכרט מיט בשמים וואס הייסען מור אונ לבונה (דיא פור ווערטער איי"י בצ"ע' רח"ק מק"ב. דאס זענען דיא אותיות אברם יצחק יעקב) :

ברכת הפטרה

קודם אמירת ההפטרה יברך

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם אשר בחר בנביאים טובים ורצה בדבריהם הנאמרים באמת : ברוך אתה יהוה הבוחר בתורה ובמשה עבדו ובישראל עמו ובנביאי האמת וצדק: עונים אמ.

אומרים ההפטרה ואח"כ אומרים זה :

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם צור כל העולמים צדיק בכל הדורות האל הנאמן האומר ועושה המדבר ומקיים שכל דבריו אמת וצדק : אין עונים אמן

נאמן אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריך ודבר אחד מדבריך אחור לא ישוב ריקם. כי אל מלך נאמן אתה: ברוך אתה יהוה האל הנאמן בכל דבריו :

רחם על ציון כי היא בית חיינו . ולעלובת נפש תושיע במהרה בימינו : ברוך אתה יהוה משמח ציון בבניה :

שמחנו יי אלהינו באליהו הנביא עבדך . ובמלכות בית דוד משיחך . במהרה יבא ויגל לבנו. על כסאו לא ישב זר ולא ינחלו עוד אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו שלא יכבה נרו לעולם ועד : ברוך אתה יי מגן דוד :

על התורה ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה שנתת לנו יהוה אלהינו לקדושה ולמנוחה לכבוד ולתפארת :

על הכל יהוה אלהינו אנו מודים לך ומברכים אותך יתברך שמך בפי כל חי תמיד לעולם ועד : ברוך אתה יהוה מקדש השבת :

א א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
בְּמִדְבַּר סִינַי בְּאֹהֶל מוֹעֵד
בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי בַּשָּׁנָה
הַשֵּׁנִית לְצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
לֵאמֹר׃ ב שְׂאוּ אֶת־רֹאשׁ כָּל־

א א וּמַלֵּיל יְיָ עִם
מֹשֶׁה בְּמַדְבְּרָא
דְסִינַי בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא
בְּחַד לְיַרְחָא תִּנְיָנָא
בְּשַׁתָּא תִּנְיֵתָא
לְמִפַּקְהוֹן מֵאַרְעָא
דְמִצְרַיִם לְמֵימָר׃
ב קַבִּילוּ יָת חוּשְׁבַּן
כָּל כְּנִשְׁתָּא דִבְנֵי

תו״א וידבר ה׳ אל משה במדבר סיני. פסוקים ו:

בעל הטורים

(א) במדבר סיני. לעיל מיניה כתיב אלה המצות וסמיך ליה במדבר לומר אם אין אדם משים עצמו כמדבר אינו יכול לידע תורה ומצות: לעיל מינה כתיב וכל מעשר בקר וצאן וסמיך ליה שאו את ראש ע״ש מה שנא׳ עוד תעבורנה הצאן

רשב״ם

(א) במדבר סיני באהל מועד באחד לחדש השני. כל הדברות שנאמרו בשנה ראשונה קודם שהוקם המשכן כתיב בהן בהר סיני. אבל משהוקם המשכן באחד לחדש בשנה שניה לא נאמר בהר סיני אלא במדבר סיני באוהל מועד. וכן מוכיח לפנינו דכתיב: ואלה תולדות אהרן ומשה ביום דבר ה׳ את משה בהר סיני. קודם שהוקם המשכן אז היו תולדות אהרן ארבעה ואלה שמות בני אהרן נדב ואביהוא ואלעזר ואיתמר אבל לבסוף בשנה שניה שהוקם המשכן לא היו כי אם שנים לפי שלבסוף כשהוקם המשכן בשנה שניה נאמר וימת נדב ואביהוא לפני ה׳ במדבר סיני. (בהר) במדבר סיני היו ארבעה ולבסוף שנים כי בו ביום שהוקם אהל מועד מתו נדב ואביהוא: (ב) שאו את ראש כל עדת

רש״י

(א) וידבר. במדבר סיני באחד לחדש. מתוך חיבתן לפניו מונה אותם כל שעה א כשיצאו ממצרים מנאן וכשנפלו בעגל מנאן לידע ב מנין הנותרים כשבא להשרות שכינתו עליהם מנאן. באחד בניסן

שפתי חכמים

א ר״ל ל״ל למכתב כל הסימנים הללו ומתרץ מתוך חיבתן כו׳ כלו׳ הרי בלא״ה צריך לפרש ל״ל למכתב שאו את ראש כל עדת וגו׳ והרי כבר מנאן בפ׳ תשא א״כ ל״ל מתוך חיבתן וגו׳: ב דכתיב ויפול מן העם כשלשת אלפי איש. ומתוך שמנה הנופלים ידע הנותרים וכך פירושו

בית דוד

(א) (וַיְדַבֵּר וגו׳ בְּמִדְבַּר סִינַי וגו׳). זאָגט רש״י (מִתּוֹךְ חִיבָּתָן לְפָנָיו) ווייל דיא יודען זענען געליבּט פאר הקב״ה (מוֹנֶה אוֹתָם כָּל שָׁעָה) ציילט ער זיי צו יעדער צייט (כְּשֶׁיָּצְאוּ מִמִּצְרַיִם מְנָאָן) ווען זייא זענען ארויס געגאנגען פון מִצְרַיִם האט ער זיי געציילט (וּכְשֶׁנָּפְלוּ בְּעֵגֶל מְנָאָן) אונ ווען די יודען האבען געמאכט דם עגל אונ פון זייא זענען געשטארבען פיל מענשען נאכדעם האט ער זייא געציילט (לֵידַע מִנְיַן הַנּוֹתָרִים) מען זאל וויסען די צאל ווי פיל פון זיי איז געבליבען (כְּשֶׁבָּא לְהַשְׁרוֹת שְׁכִינָתוֹ עֲלֵיהֶם מְנָאָן) אונ ווען הקב״ה האט געוואלט מאכען רוהען זיין שְׁכִינָה (רוהונג) ביי יודען האט ער זיי פריער געציילט (בְּאֶחָד בְּנִיסָן הוּקַם הַמִּשְׁכָּן) דעם ערשטען טאג אין חודש ניסן איז אויף געשטעלט

פירוש לתורת אלהים

(א) וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה אונ גאט האט גערעט צו משה בְּמִדְבַּר סִינַי אין דער מדבר סיני באהל מועד אין אוהל מועד בְּאֶחָד לַחוֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי אין דעם ערשטען טאג פון דם אנדרן חודש דאס איז דר חודש אייר בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית אונ דם אנדערין יאר לְצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם צוא זייער ארוס גיין פון לאנד מִצְרַיִם לֵאמֹר אזו צו זאגן: (ב) שְׂאוּ אנטפאנגט אֶת רֹאשׁ די צאל כָּל עֲדַת

של״ה הקדוש

(ב) (שְׂאוּ אֶת רֹאשׁ כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל) נאט ב״ה האט געהייסען ציילן די יִשְׂרָאֵל כְּדֵי עס זאל אויף זיי נאך דעם די שְׁכִינָה קענין רוהען דר פון זאל מען זיך ארוס נעמען אז יעדער מענש זאל אזוי מאן ער זאל זיך רעכינען חָשׁוּב אז ער איז איין געציילטע זאך אונ אן אום העננט אלעס אם אונ ווידער זאל ער זיך רעכנין אז אלץ ווענדט זיך אונ זיינע פְּעוּלוֹת וואס ער טוט אויף דר וועלט אזוי ווי אונזערי חֲכָמִים זאגן דר מענש זאל טראכטן אז די וועלט איז העלפט חַיָּיב אונ אהעלפט זכאי

משלי יהודה

וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר סִינַי) גאט האט גערעט צו משה אונ דר מִדְבָּר סִינַי דער מדרש זאגט גאט האט גזאגט צו די יודן נאך וואס האט איר גזאגט צו משה וואס האסטו אונז אויף גבראכט פון מִצְרַיִם מיר זאלען שטארבען אונ דער מדבר פרעגט גאט די יודן האב איך דען מיך נוהג גוועזן מיט אייך אזוי ווא אונ אמדבר דער שפי״גר איז אז איינער גייט אונ דער מדבר האט ער גיט קיין רוהה אונ האט ניט קיין עסן אונ טרינקען אונ איר זענט גוועזן קנעכט אונ מִצְרַיִם אונ איך האב אייך

עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שֵׁמוֹת כָּל־זָכָר לְגֻלְגְּלֹתָם׃ ג מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה כָּל־יֹצֵא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל

אונקלוס: יִשְׂרָאֵל לְזַרְעֲיָתְהוֹן לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן בְּמִנְיַן שְׁמָהָן כָּל דְּכוּרָא לְגוּלְגְּלָתְהוֹן׃ ג מִבַּר עַשְׂרִין שְׁנִין וּלְעֵילָא כָּל נָפֵיק חֵילָא בְּיִשְׂרָאֵל

תו"א למשפחותם לבית אבותם. נזיר מט קדושין סט נתרא קט בכורות מז׃ בישראל

רשב"ם

לפי שמעתה צריכים לבוא לארץ ישראל ובני עשרים ראויים לצאת בצבא המלחמה שהרי בעשרים בחדש השני הזה נעלה הענן כדכתיב בפ' בהעלותך וכתוב

בעל הטורים

ע"י מונה׃ (ב) במספר שמות. כתיב כאן ובפנחס לא כתיב באותו מנין במספר שמות אלא כתבו כאן להודיע שלא שינו את שמותם במצרים ולכך כתיב לבית אבותם לו' לך שנקראו

רש"י

בניסן הוקם המשכן ובאחד ב באייר מנאם׃ (ב) למשפחתם. דע מנין כל ד שבט ושבט׃ לבית אבותם. מי שאביו משבט אחד ואמו משבט אחר יקום ה על שבט אביו׃ לגלגלותם. ע"י שקלי' ו בקע לגלגולת׃ (ג) כל יוצא צבא. מגיד שאין יוצא בצבא פחות ז מבן עשרי'׃

שפתי חכמים

פירושו כשנפלו בעגל מנאן כמתים לידע הנותרים בחיים וק"ל׃ ג כתב הרא"ם פירוש ואל תקשה מתה שמנין זה היה כשרתה בכס השכינה למה לא מנאם בניסן מיד כשרתה ומתרץ כי באחד בניסן שרתה שכינה ובאחד באייר מנאן והוי כאלו מנאן בניסן ונ"ל דרצונו בזה שלא תקשה ליה מנ"ל לפרש שמנאן ג"פ דלמא לא מנאם אלא שני פעמים ותדע לך שהרי המנין האמור כאן והמנין האמור בפ' כי תשא שוין הן לכך פירש"י באחד בניסן הוקם המשכן ובא' באייר מנאן ואם איתא דמנין זה הוא המנין האמור לעיל אם כן למה כתיב לעיל ויעשו אדנים למשכן מן הכסף שהביאו לכפרה על מנין נפשם והרי כאן כתיב באחד באייר מנאן וכבר הוקם המשכן באחד בניסן אלא ודאי זה היה מנין אחר וק"ל. וא"ת ולמה לא מנאן מיד אחר הקמת המשכן כי מיד שהוקם המשכן שרתה השכינה. וי"ל כמו דאמרי' (ב"ב דף ח) למנין נדרים המודר הנאה מיושבי עיר מותר ליהנות מבני אדם שלא דרין שם ל' יום לפי שלא חשוב קבוע לכן לא מנאן עד שהוקבע השכינה ל' יום׃ ד ולא כל משפחה ומשפחה שהרי לא הוזכר מנין משפחה נקרא רק מנין השבטים׳ (ר"ד) וא"ת למה כתיב למשפחותם י"ל שע"י המשפחות היו יודעים מספר השבטים וה"ה ויתילדו על משפחותם ולא היו נקראים ע"ש השבט אח"כ וע"י המשפחה היו יודעים מזה ואחרן מאיזה שבט היו׃ ה פי' אביו ממשפחת שבט אחד ואמו ממשפחת שבט אחר יקום על משפחת שבט אביו אבל לא תפרש אביו ממשפחה אחת ואמו ממשפחה אחרת כלו' ואפי' משבט אחד כפי המובן מפשט הל' דתא' נפקותא אם יהיה האב ממשפחת החנוכי והאם ממשפחת הפלואי ויקראו ע"ש החנוכי כיון שאחיהם משבט ראובן אין הפרש בין יקום על משפחת האב או האם׃ ו רצ"ל למה מנאן וכלא דבר הא השמונין אותן ועל זה פי' ע"י שקלים כו'׃ ז וא"ת מנ"ל לרש"י דלמא אף פחות מבן עשרים יוצא לצבא וכן אמר הכ' מבן עשרים שנה ומעלה והוא יוצא לצבא תפקדו אותם אבל אם הוא בן עשרים ומעלה ואינו יוצא לצבא כגון זקן וחולה או יוצא לצבא ואינו בן עשרים אל תפקדו אותם וי"ל דא"כ הל"ל מבן עשרים שנה ומעלה היוצא לצבא ל"ל כל יוצא לצבא אלא ודאי אין זה אלא ביאור כפרש"י.

בית דוד

נִשְׁמַעְקְט. גְוָוארְן דָם מִשְׁכָּן (וּבְאֶחָד בְּאִיָּר מְנָאָם) אוּנ דֶעם עֶרְשְׁטָן טָאג אִין חוֹדֶשׁ אִיָּר הָאט מֶען זֵיי גְצֵיילְט׃ (ב) (לְמִשְׁפְּחוֹתָם). הקב"ה הָאט גְזָאגְט צוּ מֹשֶׁה (דַע מִנְיַן כָּל שֵׁבֶט וְשֵׁבֶט) דוּא זָאלְסְט וִויסְן דִי צָאל וִוי פִיל מֶענְשְׁן זֶענֶן דָא אִין יֶעדְן שֵׁבֶט׃ (לְבֵית אֲבוֹתָם). צוּא זַייעֶרֶע פָאטֶרְם (מִי שֶׁאָבִיו מִשֵּׁבֶט אֶחָד וְאִמּוֹ מִשֵּׁבֶט אַחֵר) דֶר מֶענְשׁ וָוס זַיין פָאטֶר אִיז פוּן אַיין שֵׁבֶט אוּנ זַיין מוּטֶר אִיז פוּן אַיין אַנְדֶער שֵׁבֶט (יָקוּם עַל שֵׁבֶט אָבִיו) זָאל עֶר וֶוערֶן גְצֵיילְט צוּם שֵׁבֶט פוּן זַיין פָאטֶר׃ (לְגֻלְגְּלוֹתָם). זָאגְט רש"י מֶען הָאט נִיט גְצֵיילְט דִיא מֶענְשֶׁן (עַל יְדֵי שְׁקָלִים בֶּקַע לַגֻּלְגֹּלֶת) נָאר מֶען הָט זֵיי גְצֵיילְט דוּרְךְ דִיא שְׁקָלִים יֶעדֶר יוּד הָאט גֶעגֶעבְּן אַבֶּקַע, אַהַאלְבָּע טָאלֶער, אוּנ מֶען הָט גְצֵיילְט דִי הַאלְבָּע טָאלֶרְם׃ (ג) (כָּל יוֹצֵא צָבָא). זָאגְט רש"י (מַגִּיד) דֶער פָּסוּק זָאגְט (שֶׁאֵין יוֹצֵא בַּצָּבָא פָּחוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים) דֶר מֶענְשׁ וָוס אִיז נִיט אַלְט גְוֶועןְ צְוָואנְצִג יָאר אִין

פירוש לתורת אלהים

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל פוּן דֶער גַאנְצֶר עֵדָה פוּן דִיא קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפְּחוֹתָם צוּא זַייעֶרֶע מִשְׁפָּחוֹת אִיר זָאלְט וִויסֶען דִיא צָאל פוּן אִיטְלִיכֶען שֵׁבֶט לְבֵית אֲבוֹתָם צוּם הוֹיז גֶזִינְד פוּן זַייעֶרֶע עֶלְטֶרְן (עיין רש"י) בְּמִסְפַּר שֵׁמוֹת מִיט דֶער צָאל פוּן דִי נֶעמֶין כָּל זָכָר פוּן אִיטְלִיכֶען זָכָר זָאלְסְטוּ פַאר נֶעמֶען דִיא צָאל לְגֻלְגְּלוֹתָם צוּא זַייעֶרֶע קֶעפּ (עיין רש"י)׃ (ג) מִבֶּן עֶשְׂרִים אַזֶעלְכֵי וָואס זַיי

של"ה הקדוש

נִמְצָא אַז עֶר טוּט אַיין עֲבֵירָה וֶוענְט עֶר אָפּ דִי גַאנְצֶע וֶועלְט צוּ שְׁלֶעכְטְס אוּנ אַז עֶר טוּט אַיין מִצְוָה וֶוענְט עֶר אָפּ זִיךְ אוּנ דִי גַאנְצֶע וֶועלְט צוּ נוּטְס אַזוֹי זָאל דֶר מֶענְשׁ שְׁטֶענְדִיג טְרַאכְטְן אַז עֶר אִיז אַיין גְצֵיילְטֶע זַאךְ אוֹיף דֶר וֶועלְט אוּנ אַן אִים הֶענְגְט אַלֶעס אָפּ׃

בְּיִשְׂרָאֵל תִּפְקְדוּ אֹתָם לְצִבְאֹתָם
אַתָּה וְאַהֲרֹן׃ ד וְאִתְּכֶם יִהְיוּ אִישׁ
אִישׁ לַמַּטֶּה אִישׁ רֹאשׁ לְבֵית־
אֲבֹתָיו הוּא׃ ה וְאֵלֶּה שְׁמוֹת
הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יַעַמְדוּ אִתְּכֶם
לִרְאוּבֵן אֱלִיצוּר בֶּן־שְׁדֵיאוּר׃
ו לְשִׁמְעוֹן שְׁלֻמִיאֵל בֶּן־צוּרִישַׁדָּי׃
ז לִיהוּדָה נַחְשׁוֹן בֶּן־עַמִּינָדָב׃
ח לְיִשָּׂשכָר נְתַנְאֵל בֶּן־צוּעָר׃
ט לִזְבוּלֻן אֱלִיאָב בֶּן־חֵלֹן׃ י לִבְנֵי
יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם אֱלִישָׁמָע בֶּן־
עַמִּיהוּד לִמְנַשֶּׁה גַּמְלִיאֵל בֶּן־
פְּדָהצוּר׃ יא לְבִנְיָמִן אֲבִידָן בֶּן־
גִּדְעֹנִי׃ יב לְדָן אֲחִיעֶזֶר בֶּן־

אונקלוס

בְּיִשְׂרָאֵל תִּמְנוּן יָתְהוֹן לְחֵילֵיהוֹן אַתְּ וְאַהֲרֹן׃
ד וְעִמְּכוֹן יְהוֹן גֻּבְרָא גֻּבְרָא לְשִׁבְטָא גְּבַר רֵישׁ לְבֵית אֲבָהָתוֹהִי הוּא׃
ה וְאִלֵּין שְׁמָהַת גּוּבְרַיָּא דִּי יְקוּמוּן עִמְּכוֹן לִרְאוּבֵן אֱלִיצוּר בַּר שְׁדֵיאוּר׃
ו לְשִׁמְעוֹן שְׁלֻמִיאֵל בַּר צוּרִישַׁדָּי׃
ז לִיהוּדָה נַחְשׁוֹן בַּר עַמִּינָדָב׃
ח לְיִשָּׂשכָר נְתַנְאֵל בַּר צוּעָר׃
ט לִזְבוּלוּן אֱלִיאָב בַּר חֵילוֹן׃
י לִבְנֵי יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם אֱלִישָׁמָע בַּר עַמִּיהוּד לִמְנַשֶּׁה גַּמְלִיאֵל בַּר פְּדָהצוּר׃
יא לְבִנְיָמִין אֲבִידָן בַּר גִּדְעוֹנִי׃
יב לְדָן אֲחִיעֶזֶר בַּר עַמִּישַׁדָּי׃

לאשר

בעל הטורים

בשמות לכותם : (ג) אתה ואהרן. ולמעלה בכי תשא לא הזכיר אהרן באותו מנין לפי שעל ידו נעשה העגל שבשבילו הוצרכו

עמישדי רשב"ם

שם נוסעים אנחנו אל המקום וגו' ולכך צוה הקב"ה

רש"י

(ד) ואתכם יהיו. כשתפקדו אותם יהיו עמכם נשיא כל שבט ושבט : אלה

שפתי חכמים

וכן הוא. שכתוב בכי תשא לא נמנה כאן שאין פחות מבן עשרים וגו' הכהה נפקא מרא"ם. וע' לעיל בפ' תשא : ח ואע"ג מנ"ל לרש"י דלמא יהיו עמכם בצרכים אחרים כמובן מן הקרא ולא כשתפקדו אותם ועוד מנ"ל שהיו נשיאים דלמא אנשים אחרים וי"ל מדכתיב בסוף אלה קרואי העדה נשיאי מטות א"כ שהיו נשיאים וגם כתיב ויקח משה ואהרן את האנשים וגו' ואת כל העדה הקהילו וגו' ש"מ שהיו מונין עם משה : ר"ל

בית דוד

אִיז עֶר גִּ'ט גֶנַאנְגֶן צוּא אַמִלְחָמָה : (ד) (וְאִתְּכֶם יִהְיוּ) • הקב"ה הָאט גֶזָאגְט צוּ משֶׁה (כְּשֶׁתִּפְקְדוּ אוֹתָם) • וָועֶן דוּ מִיט אַהֲרֹן וָועלְן צֵיילֶן דִיא יוּדְן (יִהְיוּ עִמָּכֶם נָשִׂיא כָּל שֵׁבֶט וְשֵׁבֶט) זָאלְט זַיין מִיט אַייךְ (בַּייא דֶעם צֵיילֶן) דֶר נָשִׂיא פוּן יֶעדְען שֵׁבֶט (וָועןּ אִיר וֶועט צֵיילֶן דֶעם שֵׁבֶט רְאוּבֵן זָאל זַיין מִיט אַייךְ דֶער נָשִׂיא פוּן שֵׁבֶט רְאוּבֵן, וָוען אִיר וֶועט צֵיילֶן דֶעם שֵׁבֶט שִׁמְעוֹן זָאל זַיין מִיט

פירוש לתורת אלהים

זֶענִין אַלְט צְוָואנְצִיג יָאר אוּנ הֶעכֶער כָּל אַלֶע וָוס גֵייעֶן אַרוֹס אִין חַיִל צְווִישֶׁן דוּ יִשְׂרָאֵל תִּפְקְדוּ אוֹתָם זָאלְט אִיר זַייא צֵיילִין לְצִבְאוֹתָם צוּ זַייעֶרֶע הֶערְשָׁארֶן אַתָּה דִיא משֶׁה אוּנ אַהֲרֹן זָאלְט אִיר זֵיי צֵיילֶן : (ד) וְאִתְּכֶם אוּנ מִיט אַייךְ יִהְיוּ זָאלֶן זַיין אִישׁ אַיין מֶענְטְשׁ צוּ אִיטְלִיכֶן שֵׁבֶט אִישׁ דֶר מֶענְטְשׁ וָואס אִיז אַיין עֶלְצְטֶער אִיבֶּער דֶעם הוֹזְגֶזִינְד פוּן זַיינֶע עֶלְטֶרֶען : (ה) וְאֵלֶּה אוּנ דָאס זֶענֶען דִי נֶעמִין פוּן דִיא מֶענְטְשֶׁן אֲשֶׁר וָואס זֵיי זָאלֶן שְׁטֵיין מִיט אַייךְ צוּא צֵיילֶען דִיא יִשְׂרָאֵל לִרְאוּבֵן צוּא שֵׁבֶט רְאוּבֵן זָאל זַיין אֱלִיצוּר בֶּן שְׁדֵיאוּר : (ו) לְשִׁמְעוֹן צוּ שֵׁבֶט שִׁמְעוֹן זָאל זַיין

יג לְאָשֵׁר פַּגְעִיאֵל בַּר עָכְרָן׃ יד לְגָד אֶלְיָסָף בַּר רְעוּאֵל׃ טו לְנַפְתָּלִי אֲחִירַע בַּר עֵינָן׃ טז אִלֵּין מְעַרְעֵי כְּנִשְׁתָּא רַבְרְבֵי שִׁבְטֵי אֲבָהָתְהוֹן רֵישֵׁי אַלְפַיָּא דְיִשְׂרָאֵל אִנּוּן׃ יז וּדְבַר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן יָת גּוּבְרַיָּא הָאִלֵּין דְּאִתְפְּרָשׁוּ בִּשְׁמָהָן׃

עַמִּישַׁדָּי׃ יג לְאָשֵׁר פַּגְעִיאֵל בֶּן־עָכְרָן׃ יד לְגָד אֶלְיָסָף בֶּן־דְּעוּאֵל׃ טו לְנַפְתָּלִי אֲחִירַע בֶּן־עֵינָן׃ טז אֵלֶּה קְרוּאֵי הָעֵדָה נְשִׂיאֵי מַטּוֹת אֲבוֹתָם רָאשֵׁי אַלְפֵי יִשְׂרָאֵל הֵם׃ יז וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֵת הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר נִקְּבוּ בְּשֵׁמוֹת׃

ויקרואי קרי — ואת — וית

ת״א ויקח משה ואהרן את האנשים האלה אשר נקבו בשמות. סנה׳ כו׃

בעל הטורים

למנין לכך לא מנאן כוה. הנשיאים מתחיל באליצור ומסיים בפינן פ״ם ידרכנו כאישון עינו ופ״י כפנן׃ (טז) קריאי העדה. ו׳ קפיצה. וקרי קרואי בשביל שלומיאל בן צורישדי שבוא זמרי בן סלוא וכן בעדת קרח קראי כתיב חסר וגם

רש״י

(טז) אלה קרואי העדה. הנקראים לכל דבר ם חשיבות שבעדה׃ (יז) האנשים האלה · אלו שנים עשר נשיאים י הללו׃ אשר נקבו. לו כאן בשמות׃ ויתילדו

שפתי חכמים

ם ר״ל וכי זה הי׳ חשיבה; שהיו קוראין כל העדה לכן פי׳ הנקראים כו׳ כלו׳ לתת עצה ותיקון לכל צרכי העדה׃ י ר״ל כל״ל ויקח משה ואהרן אותם שהרי לעיל מימיה כתיב נשיאי העדה ומילא ידעינן שהם הנזכרים למעלה אלא ודאי כואיל דכתיב האנשים האלה יכול אני לו׳ שהיו אחרים ולא נשיאים לכן פרש״י י״ב נשיאים כללו וא״ת אחרים כיון לכך פרש״י אשר נקבו לו כאן בשמות ומי הם אשר נקבו כאן בשמות הוי אומר אלו הנשיאים והוסיף למלת לו כי בזולתו לא נדע למי נקבו. וא״ת מנ״ל לרש״י לפרש כן דלמא אחרים הן וי״ל מדכתב האנשים האלה בה״א דהול״ל אנשים אלה. וא״ת למה לא אמר סתם ויקח אותם כמו שהקשה מ״י ונראה דמתחלה אמר ראש

בית דוד

אַ״ךְ דֶר נָשִׂיא פוּן שֵׁבֶט שִׁמְעוֹן אוּנ אַזוֹ זָאל זַיין בַּיי יֶעדֶן שֵׁבֶט)׃ (טז) (אֵלֶּה קְרוּאֵי הָעֵדָה) · דִי מֶענְשֶׁן וֶוענֶן דִי גֶערוּפֶענֶע פוּן דֶר עֵדָה (הַנִּקְרָאִים לְכָל דָבָר חֲשִׁיבוּת שֶׁבָּעֵדָה) וֶוען מֹשֶׁה הָט גֶעדַארְפְט זָאגֶן צוּ דִי יוּדֶן אַוִויכְטִיגֶע זַאךְ הָט עֶר גֶערוּפְן צוּ זִיךְ דִיא צְוֶועלְף נְשִׂיאִים אוּנ עֶר הָאט דִיא זָאךְ צוּ זַייא גֶעזָאגְט אוּנ זַיי הָאבְּן דָס גֶעזָאגְט צוּ אַלֶע יוּדֶן יֶעדֶר נָשִׂיא הָט גֶעזָאגְט צוּ זַיין שֵׁבֶט · (יז) (הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה) · דִיא מֶענְשֶׁען מֵיינְט מֶען (אֶת שְׁנֵים עָשָׂר נְשִׂיאִים הַלָּלוּ) דִי צְוֶועלְף נְשִׂיאִים (אֲשֶׁר נִקְּבוּ לוֹ כָּאן בְּשֵׁמוֹת) וָואס זֶענֶען אַרוֹיס גֶערֶעט גֶעוָוארֶן דָא צוּא מֹשֶׁה אִין דִיא פְּסוּקִים מִיט זֵייעֶרע

פירוש לתורת האלהים

שְׁלֻמִיאֵל דֶער זוּהְן פוּן צוּרִישַׁדַּי׃ (טז) אֵלֶּה דִי מֶענְטְשֶׁן זֶענִין גֶוֶוען קְרִיאֵי הָעֵדָה דִיא גֶערֶעכְטֶע פוּן דֶר עֵדָה זֵיי זֶענִין גֶוֶוען נְשִׂיאֵי דִיא אֶלְצְטֶע מַטּוֹת פוּן דִי שְׁבָטִים פוּן זֵייעֶרֶע עֶלְטֶערִין רָאשֵׁי זֵיי זֶענִין עֶלְצְטֶע אִיבֶּר דִי טוֹזִינְטֶער פוּן דִי יִשְׂרָאֵל׃ (יז) וַיִּקַּח הָט מֹשֶׁה מִיט אַהֲרֹן גִינוּמִין אֶת הָאֲנָשִׁים

משרי יהודה

אוֹיס נִצוֹנֶן פוּן דָארְט אוּנ הָאבּ אַיךְ גֶשְׁטֶעלְט מֹשֶׁה אוּנ אַהֲרֹן אוּנ מִרְיָם דוּרְךְ דֶעם זְכוּת פוּן אַהֲרֹן הָאבּ אִיךְ אַיךְ אַרוּם גֶערוּנְגֶלְט מִיט עַנְנֵי הַכָּבוֹד פוּן אַלֶע פִיר זַייטֶן אוּנ אַיין עָנָן אִיז גֶגַנְגֶען פַאר זַייא אוּנ הָט גֶהַרְגְּנֶת דִיא שְׁלַאנְגֶען מִיט דִיא עַנְדִיסֶן אוּנ דוּרְךְ דֶעם זְכוּת פוּן מִרְיָם הָאבּ אִיךְ אַייךְ גֶגֶעבֶּן אַבְּרִינֶע מִיט וַואסֶר וָוס אִיז מִיט אַייךְ גֶגַאנְגֶען נָא הָאבּ אִיךְ דֶען מִיךְ נוֹהֵג גֶוֶועז מִיט אַייךְ אַזוֹי וִוי אוּנ אַמִדְבָּר אַצִינְד וֶועלְן מִיר גֶעבֶּן צוּ פַר שְׁטֵיין דֶעם גַאנְצֶן עִנְיָן מִיט אַמָשָׁל אַיין חוֹלֶה אִיז גֶקוּמֶען צוּ אַרוֹפֵא אוּנ דֶר צַייט פוּן ווינְטֶער עֶר זָאל אִים הַיילֶן אוּנ דֶר חוֹלֶה שְׁטֵייט גֶעבֶּעךְ פַר דֶם רוֹפֵא מִיט יְסוּרִים אוּנ שְׁרֶעקְט זִיךְ פַר דֶער קְרֶענְק אוּנ בֶּעטְ דֶעם רוֹפֵא עֶר זָאל אִים הַיילֶן אוּנ דֶר רוֹפֵא ווייסְט זִיךְ אַז עֶס אִיז נִיט דוּא צַייט צוּ הַיילֶן דוּ קְרַאנְקְהַייט טְרַאכְט עֶר זִיךְ וָוס זָאל אִיךְ טָאן מִיט דֶעם חוֹלֶה אִיךְ זָאל אִים זָאגֶן עֶר זָאל וַוארְטֶן בִּיז עֶס וֶועט קוּמֶען זוּמֶער וֶועל אִיךְ אִים דֶערְנֶצְמָאל הַיילֶען טָאמֶר וֶועט עֶר פַאר מוֹרָא אוּנ מַחֲשָׁבוֹת דִיא גְרוֹיסֶע דַאֲגָה פוּן דֶער קְרַאנְקְהַייט שְׁטַארְבֶּן נָאר דֶער רוֹפֵא אִיז אָבֶּער גֶוֶוען אַחָכָם הָט עֶר גֶזָאגְט צוּ דֶעם חוֹלֶה אִיךְ וֶועל דִיךְ הַיילֶן נָאר

יח וְאֶת כָּל־הָעֵדָה הִקְהִילוּ בְּאֶחָד
לַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי וַיִּתְיַלְדוּ עַל־
מִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר
שֵׁמוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה
לְגֻלְגְּלֹתָם׃ יט כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה וַיִּפְקְדֵם בְּמִדְבַּר סִינָי׃
ס שני כ וַיִּהְיוּ בְנֵי־רְאוּבֵן בְּכֹר
יִשְׂרָאֵל תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם
לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שֵׁמוֹת

אונקלוס

יח וְיָת כָּל כְּנִשְׁתָּא אַכְנָשׁוּ בְּחַד לְיַרְחָא תִּנְיָנָא וְאִתְיַחֲסוּ עַל זַרְעֲיָתְהוֹן לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן בְּמִנְיַן שְׁמָהָן מִבַּר עַשְׂרִין שְׁנִין וּלְעֵילָּא לְגוּלְגְּלָתְהוֹן׃ יט כְּמָא דְפַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה וּמְנָנוּן בְּמַדְבְּרָא דְסִינָי׃ כ וַהֲווֹ בְנֵי רְאוּבֵן בּוּכְרָא דְיִשְׂרָאֵל תּוֹלְדָתְהוֹן לְזַרְעֲיָתְהוֹן לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן בְּמִנְיַן

שמהן

בעל הטורים

חסר וי"ו לגמרי לפי שהיו כולם רשעים אבל כאן היו כאחרים צדיקים: (יט) במדבר סיני. ב' דסמיכי בסוף פסוק ויפקדם במדבר סיני ואידך ביום צותו את ב"י להקריב את קרבניהם במדבר סיני לפי שכשהיו נמנין היו מקריבים עליהם

לגלגלותם **רשב"ם**

בתהלת חדש זה למנותן: (יט) ויפקדם במדבר סיני. לפי שבמנין שני שבפנחס כתיב וידבר משה ואלעזר אותם בערבות מואב, לכך נאמר כאן כי חשבון הראשון היה במדבר

רש"י

(יח) ויתילדו על משפחותם. הביאו ספרי יחוסיהם כ ועידי חזקת ל לידתם כל אחד ואחד להתייחס

שפתי חכמים

ראש לבית אבות ובסוף אמר נשיאי מטות וכ"א ראשי אבות לאו נשיאים על כל השבטים רק על משפחה אבל כאן כתיב קרואי עדה נשיאי מטות כאן מיירי בנשיאים ממש ולעולם אחרים הם ולכך אמר קרואי העדה כדי לידע מי הם שנקראים לכל דבר חשיבות לכן אמר האנשים האלה דהם הם הנשיאים וק"ל נלע"ד [קל"מ] מהרש"ל כתב דק"ל למה כתב אשר נקבו בשמות שהי' די אם כתב את האנשים האלה לכ"פ אשר נקבו לו כאן בשם חשיבות שראוין לאותה גדולה ונשיאות היפך כמרגלים שנקראו לשם גנאי ע"ש סופן כדאי' במדרש רבה: כ צריך לפרש כן לפי שמלת ויתילדו הוא מבנין התפעל שעומד בעצמו ואם היה כמשמעו הל"ל היה משמע שהולידו א"נ ל"פ שהביאו שהם עצמם הביאו את ספריהם וכו': ל חזקת ל' כבוד כמו בפירש"י בפ' בכר אל אחוזת אבותיו ישוב

בית דוד

זייערע נעמען: (יח) (וַיִּתְיַלְדוּ עַל מִשְׁפְּחֹתָם). מיינט מען (הֵבִיאוּ סִפְרֵי יְחוּסֵיהֶם) זייא האבן געברענגט דיא ביכער וואס אין זיי איז געוועזן געשריבן זייער יחוס (וְעֵדֵי חֲזָקַת לֵידָתָם) זיי האבן געברענגט עדות אויף דיא זכרה יש פון וועלכע שבט זייא זענען געבוירן (כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְהִתְיַחֵס עַל הַשֵּׁבֶט)

פירוש לתורת אלהים

האלה די מענטשין אשר וואס זיי זענען בשייד געווארען צו אים מיט זייערי נעמען: (יח) ואת כל העדה אונ גאר דיא עדה האבען זייא איין גזאמילט באחד דם ערשטין טאג פון דם אנדרין חודש ויתילדו אונ זייא האבען זיך מיחס געוועזן על אויף זייערי משפחות לבית אבותם צום הויז געזינד פון זייערע עלטערין (עיין רש"י) במספר אין צאל פון זייערע נעמען מבן עשרים פון אזעלכי וואס זענין אלט צוואנציג יאר אונ העכר לגלגלותם צו זייער הייבט צאל: (יט) כאשר צוה יי את משה וויא גאט האט געבאטן צו משה ויפקדם במדבר סיני אזו האט ער זיי געציילט אין דער מדבר סיני: (כ) ויהיו אונ זייא זענען געוועזן בני ראובן בכור ישראל דיא קינדער פון ראובן וואס ער איז געוועזן דער בכור פון ישראל תולדותם זייער געבירט למשפחותם צו זייערי משפחות לבית אבותם צום הויז געזינד פון זייערי עלטערין במספר שמות מיט דר צאל פון זייערע נעמען לגלגלותם צו זייער הייבט צאל כל זכר אלע זכרים מבן עשרים שנה פון אזעלכע וואס זענען אלט צוואנציג יאהר אונ אזעלכי וואס זענען אלט מער וויא צוואנציג יאהר כל יוצא צבא אלע דיא וואס זענען

משלי יהודה

נתנא' זאלסט אויף דיר מקבל זיין וואס איך וועל דיר זאגן אונ זאלסט נעמען די בעסטע מורעציגן

לְגֻלְגְּלֹתָם כָּל־זָכָר מִבֶּן עֶשְׂרִים
שָׁנָה וָמַעְלָה כֹּל יֹצֵא צָבָא׃
כא פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה רְאוּבֵן שִׁשָּׁה
וְאַרְבָּעִים אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת׃ פ
כב לִבְנֵי שִׁמְעוֹן תּוֹלְדֹתָם
לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם פְּקֻדָיו
בְּמִסְפַּר שֵׁמוֹת לְגֻלְגְּלֹתָם כָּל־
זָכָר מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה כֹּל
יֹצֵא צָבָא׃ כג פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה
שִׁמְעוֹן תִּשְׁעָה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף
וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת׃ פ כד לִבְנֵי גָד
תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית
אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שֵׁמוֹת מִבֶּן
עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה כֹּל יֹצֵא
צָבָא׃ כה פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה גָד
חֲמִשָּׁה וְאַרְבָּעִים אֶלֶף וְשֵׁשׁ
מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים׃ פ כו לִבְנֵי יְהוּדָה

שְׁמָהָן לְגוּלְגְּלָתְהוֹן
כָּל דְּכוּרָא מִבַּר עַשְׂרִין
שְׁנִין וּלְעֵילָא כֹּל נָפֵיק
חֵילָא׃ כא מִנְיָנֵיהוֹן
לְשִׁבְטָא דִרְאוּבֵן
אַרְבְּעִין וְשִׁתָּא אַלְפִין
וַחֲמֵשׁ מְאָה׃ כב לִבְנֵי
שִׁמְעוֹן תּוּלְדָתְהוֹן
לְזַרְעֲיָתְהוֹן לְבֵית
אֲבָהַתְהוֹן מִנְיָנוֹהִי
בְּמִנְיַן שְׁמָהָן
לְגוּלְגְּלָתְהוֹן כָּל דְּכוּרָא
מִבַּר עַשְׂרִין שְׁנִין
וּלְעֵילָא כֹּל נָפֵיק
חֵילָא׃ כג מִנְיָנֵיהוֹן
לְשִׁבְטָא דְשִׁמְעוֹן
חַמְשִׁין וּתְשַׁע אַלְפִין
וּתְלַת מְאָה׃ כד לִבְנֵי
גָד תּוּלְדָתְהוֹן
לְזַרְעֲיָתְהוֹן לְבֵית
אֲבָהַתְהוֹן בְּמִנְיַן שְׁמָהָן
מִבַּר עַשְׂרִין שְׁנִין
וּלְעֵילָא כֹּל נָפֵיק חֵילָא׃
כה מִנְיָנֵיהוֹן לְשִׁבְטָא
דְגָד אַרְבְּעִין וְחַמְשָׁא
אַלְפִין וְשִׁית מְאָה
וְחַמְשִׁין׃ כו לִבְנֵי

יהודה תו"א לבני [illegible] סמה' כו׃ תולדותם

ב"ל הטורים

זרבנות כדי שלא ישלוט בהם דבר כדכתיב כי תשא את ר"ח בני ישראל לפקודיהם ונתנו איש כופר נפשו׃ (כב) לבני

פירוש לתורת אלהים

יאור צו גיין אין דער מִלְחָמָה׃ (כא) פְּקֻדֵיהֶם ווייערע גצײלטע לְמַטֵּה רְאוּבֵן צום שֵׁבֶט רְאוּבֵן זענען גוועזן שִׁשָּׁה וְאַרְבָּעִים זעקס און פערציג טויזנט וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת און פינף הונדערט׃ (כג) פְּקֻדֵיהֶם זייערע גצײלטע פון שֵׁבֶט שִׁמְעוֹן איז גוועזן תִּשְׁעָה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף ניין און פופציג טויזנד וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת און דריי הונדערט׃(כה)פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה גָד זייערע גיצײלטע פון שֵׁבֶט גָד איז גוועזן חֲמִשָּׁה וְאַרְבָּעִים אֶלֶף פינף און פערציג טויזנט וְשֵׁשׁ מֵאוֹת און זעקס הונדערט וַחֲמִשִּׁים און

משלי

ווים איך וועל דיר געבן ווערסטו געהיילט ווערן זאגט דער חולה הַלְוַאי איך וועל בוודאי דיך פאלגן און דער רופא האט זיך גמאכט גלייך ווי ער מאכט אום אלע און די פרוא מידעצינען און דער חולה

יהודה

האט נעבעך גמיינט אז עס איז מאקי מעדיצינען האט זיך אים אוים גוויזן אז עס איז בעסער און האט זיך געשמאקט און האט מיט גוואלד איין גנומען אלע און דער פרוה די מעדיצינען ווארום ער האט

תולדתם למשפחתם לבית אבתם במספר שמת מבן עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא: כז פקדיהם למטה יהודה ארבעה ושבעים אלף ושש מאות: פ כח לבני יששכר תולדתם למשפחתם לבית אבתם במספר שמת מבן עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא: כט פקדיהם למטה יששכר ארבעה וחמשים אלף וארבע מאות: פ ל לבני זבולן תולדתם למשפחתם לבית אבתם

במספר

אונקלוס

יהודה תולדתהון לזרעיתהון לבית אבהתהון במנין שמהן מבר עשרין שנין ולעילא כל נפיק חילא: כז מנייניהון לשבטא דיהודה שבעין וארבעא אלפין ושית מאה: כח לבני יששכר תולדתהון לזרעיתהון לבית אבהתהון במנין שמהן מבר עשרין שנין ולעילא כל נפיק חילא: כט מנייניהון לשבטא דיששכר חמשין וארבע אלפין וארבע מאה: ל לבני זבולון תולדתהון לזרעיתהון לבית אבהתהון

כמנין

פירוש לתורת אלהים

סופציג: (כז) פקודיהם די געציילטע פון שבט יהודה זענען געווען ארבעה ושבעים אלף פיר און זיבעציג טויזנט ושש מאות און זעקס הונדערט: (כט) פקודיהם זייערע געציילטע פון שבט יששכר:

משלי

גמיינט אז עס איז מאקע מעדיצינען אבער און אמת איז עס געווען און גאנצע פקר ער האט אים ניט געגעבן קיין מעדיצינען נאר ער האט אים געגעבן וואסר און האט דעם וואסר פארבעט עס זאל האבן איין אנדערע מראה און האט אים געזאגט עסן דאס מויל און טרונק און דער חולה מחמת דער שרעק האט זיך אים אויס געווייזן אז עס איז ביטער דער רופא האט אזוי גטאן עטליכע וואכן און נאך דעם האט ער אים געזאגט ביי די אמה"ם די האסט שוין ארפואה אויף דיין קרענק אז עס איז געקומען זומער האט דער רופא געשיקט נאך דעם חולה ער זאל געך קימען צו אים איז ער געקימען צום רופא זאגט דער רופא צו אים זאלסט וויסן מיין קינד אז די ביסט נאך איין חולה און דארפסט נעמען רפואות ווארום ביז אצונד האב איך דיך אפ גענארט איך האב דיר ניט געגעבן קיין מעדיצינען זאגט דער חולה צו אים די עטליכע וואכן וואס דו האסט מיר פריער געגעבן צו

יהודה

טרינקען איז דאך געווען ביטער זאגט ער צום חולה עס איז לויטער איך האב דיר ניט געגעבן קיין שום מעדיצין נאר וואסר נאר מחמת דער שרעק האט זיך דיר אויס געוויזן אז עס איז ביטער אזוי אצונד איז זומער איז די צייט פון צו געבן רפואות וועל איך דיר געבן אמתע מעדיצינען: יעמאלט דא געהט דם בימעהקייט פון די מעדיצינען ווערסט שוין גר שטיין דעם חילוק פון איצטיגע מעדיצינען צו פריערדיגע. דער נמשל איז ווייל די יודן האבן גמיינט אז זיא זענען אוים געלייזט געווארן פון מצרים זענען זיי אויס געלייזט אויף אייביג זיי ווערן שוין קיין מאל ניט פאר טריבן ווערן און גלות דם האבן זיי גמיינט אז דורך די יסורים וואס זיי האבן שוין געליטן און דר מדבר ווערן זיי ירשנען ארץ ישראל אויף אייביג דרום האבן זייא געלעבט אויף דער מדבר און האבן געזאגט צו משה וויאם האסטו אונז אויף געבראכט פון מצרים צו שטארבן;

בְּמִסְפַּר שֵׁמֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה כֹּל יֹצֵא צָבָא׃ לא פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה זְבוּלֻן שִׁבְעָה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת׃ פ לב לִבְנֵי יוֹסֵף לִבְנֵי אֶפְרַיִם תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שֵׁמֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה כֹּל יֹצֵא צָבָא׃ לג פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה אֶפְרָיִם אַרְבָּעִים אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת׃ פ לד לִבְנֵי מְנַשֶּׁה תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שֵׁמוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה כֹּל יֹצֵא צָבָא׃ לה פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה מְנַשֶּׁה שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף וּמָאתָיִם׃ פ לו לִבְנֵי בִנְיָמִן תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שֵׁמֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה

ומעלה

אונקלוס

בְּמִנְיַן שְׁמָהָן מִבַּר עַשְׂרִין שְׁנִין וּלְעֵילָּא כֹּל נָפֵיק חֵילָא׃ לא מִנְיָנֵיהוֹן לְשִׁבְטָא דִזְבוּלוּן חַמְשִׁין וּשְׁבַע אַלְפִין וְאַרְבַּע מְאָה׃ לב לִבְנֵי יוֹסֵף לִבְנֵי אֶפְרַיִם תּוּלְדָתְהוֹן לְזַרְעִיָתְהוֹן לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן בְּמִנְיַן שְׁמָהָן מִבַּר עַשְׂרִין שְׁנִין וּלְעֵילָּא כֹּל נָפֵיק חֵילָא׃ לג מִנְיָנֵיהוֹן לְשִׁבְטָא דְאֶפְרָיִם אַרְבְּעִין אַלְפִין וַחֲמֵשׁ מְאָה׃ לד לִבְנֵי מְנַשֶּׁה תּוּלְדָתְהוֹן לְזַרְעִיָתְהוֹן לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן בְּמִנְיַן שְׁמָהָן מִבַּר עַשְׂרִין שְׁנִין וּלְעֵילָּא כֹּל נָפֵיק חֵילָא׃ לה מִנְיָנֵיהוֹן לְשִׁבְטָא דִמְנַשֶּׁה תְּלָתִין וּתְרֵין אַלְפִין וּמָאתָן׃ לו לִבְנֵי בִנְיָמִין תּוּלְדָתְהוֹן לְזַרְעִיָתְהוֹן לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן בְּמִנְיַן שְׁמָהָן מִבַּר עַשְׂרִין

שנין

בעל הטורים

שמעון לגלגלותם. בגמ״ט פגומה למטה לפי שהנשיא שלו זמרי בן סלוא חטא ונפלו משבטו ובגמ״ט היא גנוב מכל האותיות לכך חסר משבטו שלא כתיב לא פקד ולא שופט. בגמ״ט הב' דגלגלותם דשמעון פשוטה כמגירה וזקופה ואין לה כובע בראשה לפי שהורה נשיא בית אב לשמעוני זנות בישראל בגלוי הראש ובקומה זקופה: (לב) לבני יוסף לבני אפרים

פירוש לתורת אלהים

זענען געוועזען אַרְבָּעָה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף פיר אונ פופציג טויזענט וְאַרְבַּע מֵאוֹת · אונ פיר הונדערט: (לא) פְּקוּדֵיהֶם לְמַטֵּה זְבוּלוּן דיא געציילטע פון שֵׁבֶט זְבוּלוּן זענען געוועזען שִׁבְעָה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף זיבען אונ פופציג טויזענט וְאַרְבַּע מֵאוֹת אונ פיר הונדערט: (לג) פְּקוּדֵיהֶם לְמַטֵּה אֶפְרָיִם דיא געציילטע פון שֵׁבֶט אֶפְרַיִם זענען געוועזען אַרְבָּעִים אֶלֶף פערציג טויזענט וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת אונ פינף הונדערט: (לה) פְּקוּדֵיהֶם לְמַטֵּה מְנַשֶּׁה דיא געציילטע מענטשען פון שֵׁבֶט מְנַשֶּׁה זענען געוועזען שְׁנַיִם צוויי אונ דרייסיג טויזענט וּמָאתָיִם

וּמַעְלָה כֹּל יֹצֵא צָבָא: לז פְּקֻדֵיהֶם
לְמַטֵּה בִנְיָמִן חֲמִשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים
אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת: פ לח לִבְנֵי דָן
תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית
אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שֵׁמֹת מִבֶּן
עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה כֹּל יֹצֵא
צָבָא: לט פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה
דָן שְׁנַיִם וְשִׁשִּׁים אֶלֶף וּשְׁבַע
מֵאוֹת: פ מ לִבְנֵי אָשֵׁר תּוֹלְדֹתָם
לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם
בְּמִסְפַּר שֵׁמֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה
וָמַעְלָה כֹּל יֹצֵא צָבָא: מא פְּקֻדֵיהֶם
לְמַטֵּה אָשֵׁר אֶחָד וְאַרְבָּעִים אֶלֶף
וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת: פ מב בְּנֵי נַפְתָּלִי
תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית
אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שֵׁמֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים
שָׁנָה וָמַעְלָה כֹּל יֹצֵא צָבָא:

פקדיהם

שנין ולעילא כל נפיק
חילא: לז מנינהון
לשבטא דבנימין
תלתין וחמשא אלפין
וארבע מאה:
לח לבני דן תולדתהון
לזרעיתהון לבית
אבהתהון במנין
שמהן מבר עשרין
שנין ולעילא כל נפיק
חילא: לט מנינהון
לשבטא דדן שתין
ותרין אלפין ושבע
מאה: מ לבני אשר
תולדתהון לזרעיתהון
לבית אבהתהון במנין
שמהן מבר עשרין
שנין ולעילא כל נפיק
חילא: מא מנינהון
לשבטא דאשר
ארבעין וחד אלפין
וחמש מאה: מב בני
נפתלי תולדתהון
לזרעיתהון לבית
אבהתהון במנין שמהן
מבר עשרין שנין
ולעילא כל נפיק
חילא

בעל הטורים

זלא אמר לבני יוסף כתפרים לפי שיוסף לא כשא במשא אביו משום כבוד מלכות לא רצה למנותו כנגלים ונק' כנגל ע"ש כבין לכן אמר לבני אפרים כדרך שאומר בכולן: (מב) בני

רשב"ם

במדבר סיני: (מז) והלוים למטה אבתם לא התפקדו בתוכם: כמו שמפרש והולך אך את מטה לוי לא תפקוד וגו' ומפרש הטעם כי לא ילכו בצבא המלחמה אלא

פירוש לתורת אלהים

אונ צוויי הונדרט: (לז) פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה בִנְיָמִן די געציילטע מענטשין פון שבט בִנְיָמִין זענין געווען חֲמִשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף פינף אונ דרייסיג טויזנט וְאַרְבַּע מֵאוֹת אונ פיר הונדערט: (לט) פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה דָן די געציילטע פון שבט דן זענין געווען שְׁנַיִם וְשִׁשִּׁים אֶלֶף צוויי אונ זעכציג טויזנט וּשְׁבַע מֵאוֹת אונ זיבען הונדערט: (מא) פְּקֻדֵיהֶם זייערע געציילטע פון שבט אָשֵׁר זענען געווען אֶחָד

משלי

אונ דר מִדְבָּר ווייל עס האט זיך זיי אוים געוויזן זיי ליידן גרויסע יסורים זיי האבי ניט קיין ברויט אונ מ'זען עסן מן האט זיך זיי אוים געוויזן אז עס

יהודה

אין גרויסע יסורים וואס זייא ליידען אז זיי וועלין ירשינן ארץ ישראל אויף אייביג נאך דעם אז די יורדן זענין געקומי קיין ארץ ישראל אונ זענין נאך

מג פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה נַפְתָּלִי שְׁלֹשָׁה
וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת׃ פ
מד אֵלֶּה הַפְּקֻדִים אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה
וְאַהֲרֹן וּנְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל שְׁנֵים עָשָׂר
אִישׁ אִישׁ־אֶחָד לְבֵית־אֲבֹתָיו
הָיוּ׃ מה וַיִּהְיוּ כָּל־פְּקוּדֵי בְנֵי־
יִשְׂרָאֵל לְבֵית אֲבֹתָם מִבֶּן עֶשְׂרִים
שָׁנָה וָמַעְלָה כָּל־יֹצֵא צָבָא
בְּיִשְׂרָאֵל׃ מו וַיִּהְיוּ כָּל־הַפְּקֻדִים
שֵׁשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים
וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים׃ מז וְהַלְוִיִּם
לְמַטֵּה אֲבֹתָם לֹא הָתְפָּקְדוּ
בְּתוֹכָם׃ פ מח וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־

משה

הֵילָא׃ מג מִנְיָנֵיהוֹן
לְשִׁבְטָא דְנַפְתָּלִי
חַמְשִׁין וּתְלָת אַלְפִין
וְאַרְבַּע מְאָה׃ מד אִלֵּין
מִנְיָנַיָּא דִּי מְנָא מֹשֶׁה
וְאַהֲרֹן וְרַבְרְבֵי יִשְׂרָאֵל
תְּרֵי עֲשַׂר גֻּבְרִין גַּבְרָא
חַד לְבֵית אֲבָהָתוֹהִי
הֲווֹ׃ מה וַהֲווֹ כָּל
מִנְיָנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לְבֵית אֲבָהַתְהוֹן מִבַּר
עַשְׂרִין שְׁנִין וּלְעֵילָא
כָּל נָפֵיק חֵילָא
בְּיִשְׂרָאֵל׃ מו וַהֲווֹ
כָּל מִנְיָנַיָּא שֵׁית מְאָה
וּתְלָתָא אַלְפִין וַחֲמֵשׁ
מְאָה וְחַמְשִׁין׃
מז וְלֵיוָאֵי לְשִׁבְטָא
דַּאֲבָהַתְהוֹן לָא
אִתְמְנִיאוּ בֵּינֵיהוֹן׃
מח וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה

למימר

בעל הטורים

נפתלי בכולן אומר לבני לבד נפתלי שאמר בני לפי שבשבט
נפתלי היו בנות יותר מבנים לכן רמז בברכת נפתלי אשה

אילה שלוחה הנותן ר"ת אשה ולפיכך בפנחס כתיב בכולן כמ
לפי שמתו האנשים ונתרבו הנשים ולכך לא אמר לבני׃

פירוש לתורת אלהים

וְאַרְבָּעִים אֶלֶף אַיין אונ פֶערְצִיג טוֹיזֶנְט וַחֲמֵשׁ
מֵאוֹת אונ פִינְף הוּנְדֶערְט׃ (מג) פְּקוּדֵיהֶם זַייעֶרִי
גִיצֵיילְטִי מֶענְטְשָׁן פוּן שֵׁבֶט נַפְתָּלִי זֶענֶען גִיוֶועזֶן
שְׁלֹשָׁה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף דְרַייא אונ פוּפְצִיג טוֹיזֶנְט
וְאַרְבַּע מֵאוֹת אונ פִיר הוּנְדֶערְט׃ (מד) אֵלֶּה
הַפְּקוּדִים דָאס זֶענֶען דִיא גִצֵיילְטִי אֲשֶׁר פָּקַד וָואס
הָט גִצֵיילְט מֹשֶׁה מִיט אַהֲרֹן וּנְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל אונ
דִיא הַארִין פוּן דִיא יִשְׂרָאֵל שְׁנֵים עָשָׂר אִישׁ
צְוֶועלְף מֶענְטְשֶׁן אִישׁ אֶחָד אַיין מֶענְטְשׁ לְבֵית
אֲבוֹתָיו צוּ דֶעם הוֹיז גִזִינְד פוּן זַיינֶע עֶלְטֶרִן הָיוּ
זֶענֶען זַיי גִוֶועזֶן צוּא אִיטְלִיכֶען שֵׁבֶט אִיז גִיוֶועזֶן
אַיין מֶענְטְשׁ׃ (מה) וַיִּהְיוּ אונ זַיי זֶענֶען גִיוֶועזֶן כָּל
הַפְּקוּדִים אַלֶע דִי גִצֵיילְטִי שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף זֶעקְס
הוּנְדֶערְט טוֹיזֶנְט וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים אונ דְרַיי טוֹיזֶנְט
וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים אונ פִינְף הוּנְדֶערְט אונ
פוּפְצִיג׃ (מז) וְהַלְוִיִּם אונ דִיא לֵוִיִּם צוּא דֶעם
שֵׁבֶט פוּן זַייעֶרִי עֶלְטֶרִן לֹא הָתְפָּקְדוּ בְּתוֹכָם זֶענֶען
נִיט גִצֵיילְט גִוָוארֶען צְוִוישֶׁען דִיא יִשְׂרָאֵל׃

אך

משלי יהודה

דֶעם פוּן דָארְט פַר טְרִיבֶּן גִוָוארֶן הָאבֶּן זַיי גִבֵייגְט
זַייא וָועלֶן שׁוֹין קֵיין תְּקָנָה נִיט הָאבֶּן צוּ אוֹיס
גִלַייזְט וֶוערִין הָאט זַיי נָאט גִזָאגְט הָאבּ אִיךְ דָעז
בַּיים אַייךְ מִיר נוֹהֵג גִוֶועזֶן אַזוֹי וִוי אַמִדְבָּר וָואס
כֶעֶן דַארְף לַיידֶר הוּנְגֶער אונ דָארְשְׁט אִיר הָט גִהַאט
דוּרְךְ דֶעם זְכוּת פוּן מֹשֶׁה מִיט אַהֲרֹן אונ מִרְיָם
דֶעם מָן אונ דִי עֲנָנֵי הַכָּבוֹד אונ דִיא בְּרִינֶע מִיט
וַואסֶר אונ אַייךְ הָאט זִיךְ אוֹיס גִוֶוויזֶן אִיר לַייד
יְסוּרִים עֶס אִיז נִיט אַזוֹי נָאר לֶעָתִיד אַז אִיר וֶועט
דַארְפֶן בְּאֶמֶת זוֹכֶה צוּ זַיין אונ דֶער יְרוּשָׁה פוּן

מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ מט אַךְ אֶת־מַטֵּה לֵוִי לֹא תִפְקֹד וְאֶת־רֹאשָׁם לֹא תִשָּׂא בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ נ וְאַתָּה הַפְקֵד אֶת הַלְוִיִּם עַל־מִשְׁכַּן הָעֵדֻת וְעַל כָּל־כֵּלָיו וְעַל כָּל־

דו

לְמֵימַר: מט בְּרַם יָת שִׁבְטָא דְלֵוִי לָא תִמְנֵי וְיָת חוּשְׁבַּנְהוֹן לָא תְקַבֵּל בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: נ וְאַתְּ מַנִּי יָת לֵיוָאֵי עַל מַשְׁכְּנָא דְסַהֲדוּתָא וְעַל כָּל מָנוֹהִי וְעַל כָּל

די

בעל הטורים אשר

(נ) הפקד ב' במס' הכא ואידך הפקד עליו רשע וי"ש אין אדם נעשה שוטר מלמטה אא"כ נעשה ראש מלמעלה וזה הוא

רש"י

של השנה: (מט) אך את מטה לוי לא תפקוד (במדבר רבה ב"ב קכא) כדאי הוא לגיון של מלך להיות ט נמנה לבדו. ד"א צפה הקב"ה שעתידה לעמוד גזירה על כל הנמנין מבן עשרים שנה ומעלה שימותו במדבר אמר אל יהיו אלו בכלל לפי שהם שלי נ שלא טעו בעגל: (נ) ואתה הפקד את הלוים. כתרגומו מני לשון מנוי שררה ס על דבר שהוא ממונה עליו כמו [אסתר ב] ויפקד

שפתי חכמים

ישוב פי' אל חזקת אבותיו והוא לי' כבוד: ט כלו' שלא יהא מנינם מבן עשרים אלא מבן חודש ומעלה כיון שהם לגיון המלך חשובים הם הקטנים שיצאו מכלל נפל כמו יוצאי צבא בישראל: נ כי לפי פשט ראשון קשה כתיב אך דהא כל אכין מיעוטין הן ע"כ פי' ד"א והמיעוט הוא מגזירת בן עשרים שימותו במדבר. וא"ת הי"ל למנקט שלא טעו במרגלים שהרי מה שבמדבר מתו בשביל גזירת מרגלים היה וי"ל דגם הלוים טעו במרגלים רק בעגל לא טעו לכך לא נענשו שהרי אפי' ישראל לא נענשו אלא בשביל ב' עבירות כמו שמוכיח רש"י בפ' שלח הואיל וכתיב תשאו את עונותיכם ולא נאמר תשאו עונכם אלא ודאי ב' עבירות של עגל ושל מרגלים וכה דפרש"י לקמן בפ' הדברים שלא היו הלוים עמהם בשלוח מרגלים ואפי' הכי לא היו עמהם כמו שמפרש לקמן בע"ב וי"ל מתחלה למנין השילוח לא היו עמהם אפי' הכי אבל בחזרתם כשבאו המרגלים והוציאו דבת הארץ וישאו כל העדה את קולם ויבכו וגו' בלילה ההיא היה גם שבט לוי שאמרו ולמה ה' מביא וגו' לנפול בחרב נשינו וטפינו יהיו לבז וגו'. ובזה יתורץ ג"כ מה שמקשין העולם ואף אם היו נמנים מבן עשרים שנה כיון שלא חטאו לא יהיו בכלל הגזירה כי אין הערוד ממית אלא החטא ממית אלא ודאי שחטאו במרגלים מ"מ לא נמנו וק"ל: ס וא"ת למה פי' כתרגומו שלא תאמר הפקד ל' מנין מאי מתורץ בזה שהרי אף על ל' מנין מפרש התרגום

בית דוד

יעדר יוד זאל וויסען געווים זיין יחוס פון וועלכען שבט ער איז געבוירען: (מט) (אך את מטה לוי לא תפקוד). נאר דעם שבט לוי זאלסטו ניט ציילען צוזאמען מיט אלע יודען (כדאי הוא לגיון של מלך להיות נמנה לבדו) דיא מענשען וואס זענען דיא דינער פון דעם מלך (פון הקב"ה) זענען ווערט זייא זאלען געציילט ווערען בעזונדער (דבר אחר) נאך אפשט איז דהייבר האט הקב"ה געזעהן מען זאל ציילען די לוים בעזונדער (צפה הקב"ה שעתידה לעמוד גזרה על כל הנמנין מבן עשרים שנה ומעלה שימותו במדבר) ווייל הקב"ה האט געזעהן אז עס וועט קומען (פון אים) א גזרה אויף די אלע יודען וואס זענען געציילט געווארען פון צוואנציג יאר אונ עלטער זייא זאלען שטארבען אין דר מדבר (אמר) האט הקב"ה געזאגט (אל יהיו אלו בכלל) זאלען די לוים ניט זיין אין דר גזרה (לפי שהם שלי) ווייל זייא זענען מיין (שלא טעו בעגל) ווייל זייא האבען ניט געהאט אטעות אויף דעם עגל צו זאגען אויף אים אז ער איז א גאט.: (נ) (ואתה הפקד את הלוים). זאגט רש"י (כתרגומו) וויא דר תרגום טייטשט (מני) זאלסט אויף נעמען (לשון מנוי שררה על דבר שהוא ממונה עליו) הפקד את הלוים מיינט מען זאלסט אויף נעמען דיא לוים זייא זאלען זיין שרים (הערירין) אויף דיא זאכען וואס דוא וועסט געבען אונטער זייער בעפעלונג (כמו) וויא עס שטייט אין פסוק ויפקד המלך פקידים

דער

פירוש לתורת אלהים

(מט) אך נייערט את מטה לוי דעם שבט לוי לא תפקוד זאלסטו ניט ציילען ואת ראשם אונ זייער צאל לא תשא זאלסטו ניט אנטפאנגען צווישען די ישראל: (נ) ואתה הפקד אונ דיא זאלסט בעפעלען דיא לוים זיי זאלען זיין ממונים על משכן העדות אויף דעם משכן וואס איז איין עדות אז גאט ברוך הוא האט די ישראל מוחל געווען דיא זינד פון דעם עגל ווארום ער האט דאך געמאכט רוען

*) הערה די יודין האבין געהאט צוויי עבירות. איין עבירה ווס זייא האבין געדינט צום עגל. די אנדרע עבירה פין די מרגלים. דריבער איז אויף זיי געקימען די גזירה זיי זאלין שטארבין אין דר מדבר. דער שבט לוי האט אויך געזינדיגט ביי די מרגלים. אפילו פין שבט לוי איז קיינער געגאנגין אויסזעהן דאס לאנד. נאר ווען אלע יודין האבין געוויינט זיי ווילען ניט גיין קיין ארץ ישראל. נאר צוריק קיין מצרים. האבין דיא לוים אויך געוויינט.

אֲשֶׁר־לוֹ הֵמָּה יִשְׂאוּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן
וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְהֵם יְשָׁרְתֻהוּ
וְסָבִיב לַמִּשְׁכָּן יַחֲנוּ׃ נא וּבִנְסֹעַ
הַמִּשְׁכָּן יוֹרִידוּ אֹתוֹ הַלְוִיִּם וּבַחֲנֹת
הַמִּשְׁכָּן יָקִימוּ אֹתוֹ הַלְוִיִּם וְהַזָּר
הַקָּרֵב יוּמָת׃ נב וְחָנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
איש

דִּי לֵיהּ אִנּוּן יִטְּלוּן יָת
מַשְׁכְּנָא וְיָת כָּל מָנוֹהִי
וְאִנּוּן יְשַׁמְּשׁוּנֵּיהּ
וּסְחוֹר סְחוֹר לְמַשְׁכְּנָא
יִשְׁרוֹן׃ נא וּבְמִטַּל
מַשְׁכְּנָא יְפָרְקוּן יָתֵיהּ
לֵיוָאֵי וּבְמִשְׁרֵי
מַשְׁכְּנָא יְקוּמוּן יָתֵיהּ
לֵיוָאֵי וְחִילוֹנַי דְּיִקְרַב
יִתְקְטֵיל׃ נב וְיִשְׁרוֹן
בני

תו"א והזר הקרב יומת. מכות כד:

רש"י

המלך פקידים: (נא) יורידו אתו · כתרגומו יפרקון כשבאין ליסע במדבר ממסע למסע היו מפרקין אותו מהקמתו ונושאין אותו עד מקום אשר ישכון שם הענן ויחנו שם ומקימין אותו: והזר הקרב · לעבודתם זו

שפתי חכמים

מני. וי"ל שכ"ש שמתרגמינן מני על ל' מינוי שררה כמ"ש של מני דנוסה וכאן נמי כמו"ש דנוסה ע"מ שהוא ל' מינוי שררה אבל כה"ג של מני איכה דנוסה הוא ל' מנין. ופי"ל לכך פרש"י כתרגומו לפי שאלת פקוד הוא גם ל' זכרון כמו וה' פקד את שרה ופגמים שהוא ל' חסרון כמו ולא נפקד ממנו איש לכך פרש"י כתרגומו מני לאפוקי אותן ב' פירושים של זכרון או של חסרון. ואין לו' דלמא הוא ל' מנין לכך פרש"י במו ניפקד פקידים: ע פי' שמפרקין אברי המשכן ומפרידין אותן ממקום חבורן ומעמידן כ"א לבדו. ולא יורידו ממקום גבוה למקום נמוך כמובן מל' ירידה: ם ק"ל על מה דכתיב ונסעו המשכן וכי המשכן נוסע והלא מסיעין אותו הלוים וע"ק והא קודם הנסיעה היו מפרקין וקרא משמע דבשעת נסיעה היו מפרקין ועו"פ כשבאו ליסע והנסיעה קאי על הלוים וכו' ואמר ונושאין אותו וכו' שלא תאמר הכוונה לענין חונת הלוים ולא המשא ואע"פ שלא חזר כאן בקרא מ"מ סמך על סוף הפרשה וכמו שפירש בפ' נשא: צ וכיא

בית דוד

דר מלך זאל אויף נעמען פרעצעס: (נא) (יורידו אותו) . זאגט רש"י (כתרגומו) . ווי"א דער תרגום טייטשט (יפרקון) זייא זאלן אום פר אנאנדר נעמען (כשבאין ליסע במדבר ממסע למסע) ווען זייא האבן נדארפט ציא גיין אין דער מדבר פון איין ארט צום אנדערן (היו מפרקין אותו מהקמתו) האבן דיא לוים פר אנאנדר גענומען דם משכן פון זיין אויף שטעהונג (זייא האבן גענומען יעדער ברעט פון דעם משכן בעזונדר, דיא חוליות בעזונדער, דיא יריעות בעזונדר, פיל זאכען האבן זיי גלייגט אויף דיא פורען, אזוי זאגן האבן זייא גטראגנען) (ונושאין אותו עד מקום אשר ישכון שם הענן ויחנו) אונ זייא האבן גטראגן אלע זאכן פון דעם משכן ביז דעם ארט וואס דער וואלקען איז געבליבן שטיין אונ זייא האבן דארטן געריהט (ומקימין אותו) האבן זייא דם משכן צוריק אויף געשטעלט: (והזר הקרב) . (לעבודתם זו) אויב דר וואס איז ניט קיין לוי וועט צו גיין צו דר ארבעט אויף שטעלן דם משכן אדר צו נעמען דם משכן (יומת בידי שמים) וועט ער שטארבן דורך הקב"ה:
איש

פירוש לתורת אלהים

זיין שכינה אין משכן ועל כל כליו אונ אויף אלע זיינע כלים ועל כל אשר לו אונ אויף אלע זאכען וואס געהערן צו אים המה ישאו זיי זאלן טראגנען דעם משכן אונ אלע זיינע כלים יחנו אונ זייא זאלן בדינען אים וסביב אונ ארום דעם משכן זאלן זיי רוען: (נא) ובנסע המשכן אונ אז דער משכן וועט ציהן אז דיא ישראל וועלען דארפן ציהן פון איין ארט צום אנדרן וועלן זיי דארפן דם משכן אויך מיט זיך נעמן יורידו אותו זאלן זיי אים צו נעמן פון זיין בשטאנד אונ זאלען אים טראגן ביז דעם ארט וואס זיי וועלן בדארפן רוען ובחנות המשכן אונ אז דאס משכן וועט רוען וואו דיא ישראל וועלען רוען וועט דם משכן אויך מוזין רוען יקימו אותו הלוים זאלן אים דיא לוים צו גוף שטעלן והזר אונ אפרעמדר וואס ער איז קיין לוי הקרב וואס ער וועט גנעהנן צוא דער ארבייט יומת וועט ער שטארבן: (נב) וחנו בני ישראל אונ דיא יודין

ווי דער מדרש זאגט ווי עס שטייט איש אל אחיו מיינט מען שמעון מיט לוי. אין ראך שבט לוי מיט שבט שמעון ניוועו דיא ערשטי וואס האבין גזאגט מען זאל מאכין א גלצמין אונ מען זאל גיין קיין מצרים. נאר ווייל שבט לוי האט ניט געדינט צום ענל. איז אויף זיי ניט גוועזן די גזירה זיי זאלין שטארבין אין דר מדבר. אזו זאגט דר ס"ח:

אִישׁ עַל־מַחֲנֵהוּ וְאִישׁ עַל־דִּגְלוֹ
לְצִבְאֹתָם׃ נג וְהַלְוִיִּם יַחֲנוּ סָבִיב
לְמִשְׁכַּן הָעֵדֻת וְלֹא־יִהְיֶה קֶצֶף
עַל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְשָׁמְרוּ
הַלְוִיִּם אֶת־מִשְׁמֶרֶת מִשְׁכַּן
הָעֵדוּת׃ נד וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה
כֵּן עָשׂוּ׃ פ שלישי ב א וַיְדַבֵּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר׃

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גְּבַר עַל
מַשְׁרוֹהִי וּגְבַר עַל
טִיקְסֵיהּ לְחֵילֵיהוֹן׃
נג וְלֵיוָאֵי יִשְׁרוֹן סְחוֹר
סְחוֹר לְמַשְׁכְּנָא
דְסַהֲדוּתָא וְלָא יְהֵי
רוּגְזָא עַל כְּנִשְׁתָּא
דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִטְּרוּן
לֵיוָאֵי יָת מַטְּרַת
מַשְׁכְּנָא דְסַהֲדוּתָא׃
נד וַעֲבַדוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
כְּכֹל דִּי פַקִּיד יְיָ יָת
מֹשֶׁה כֵּן עֲבַדוּ׃
ב א וּמַלֵּיל יְיָ עִם
מֹשֶׁה וְעִם אַהֲרֹן

איש

רש"י

זו: יומת. בידי שמים: (נב) ואיש על דגלו כמו שהדגלים סדורים בספר זה שלשה שבטים לכל דגל: (נג) ולא יהיה קצף. אם תעשו כמצותי לא יהי' קצף ואם לאו שיכנסו זרים בעבודתם זו יהיה קצף ר כמו שמצינו במעש' ש קרח [במדבר יז]

שפתי חכמים

פריקה והקמה רצונו לומר וזרי הנר הזכיר הכתוב כמה פעמים בכל הקרב לעבודת מזבח או הנכנס להיכל יומת לכך פי' לעבודה זו שהיא פריקה והקמה לא להקרבת המזבח: ק ואם תאמר מנ"ל לרש"י ההא דהא כל מיתה האמורה בתורה סתם אינה אלא חנק וי"ל דרש"י בעצמו מפרש זה בסמוך במה דכתיב ולא יהיה קצף וגו' שזו היא מיתה בידי שמים כמו שמצינו בקרח כי יצא הקצף ושם היתה מיתה בידי שמים ופ' לעיל בפ' אמור: ר י"מ דהא כל התורה נאמרה כללות ופרטות כן אתה צריך לומר. וי"ל דרש"י בא לפרש שלא נטעה לומר דהא דכתיב ולא יהיה קצף דקאי אהסמיך ליה ונתנו הל"י וגו' והלוים יחנו וגו' לכן פי' אם תעשו ואם לא תעשו וכו' קאי אעבודות המשכן פריקה וטעינה והקמתו כמו שמצינו בפ' קרח (מלאתי): ש רש"י פי' זה משום פי' דלעיל שפי' יומת בידי שמים

בית דוד

(נב)(וְאִישׁ עַל דִּגְלוֹ). יעדר יוד זאל זיך שטיין ביי זיין פאן (כְּמוֹ שֶׁהַדְּגָלִים סְדוּרִים בְּסֵפֶר זֶה) ווי עס שטייט אין דר אנדרע פרשה דיא ארדענונג פון דיא דגלים (שְׁלֹשָׁה שְׁבָטִים לְכָל דֶּגֶל) ביי יעדער פאן זאלען זיין דרייא שבטים: (נג) (וְלֹא יִהְיֶה קֶצֶף). הקב"ה האט געזאגט (אִם תַּעֲשׂוּ כְּמִצְוָתִי לֹא יִהְיֶה קֶצֶף) אויב איר וועט טון וויא איך האב געבאטן וועט אויף אייך ניט זיין אצארן פון מיר (וְאִם לַאו) אויב איר וועט ניט טון ווי הקב"ה האט געבאטן (שֶׁיִּכָּנְסוּ זָרִים בַּעֲבוֹדָתָם זוֹ) פרעמדע ניט לוים וועלן צו גיין צוא דער ארבעט (יִהְיֶה קֶצֶף) וועט זיין אצארן פון הקב"ה (כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בְּמַעֲשֵׂה קֹרַח) וויא מיר געפינען ביי קרח (כִּי יָצָא הַקֶּצֶף) דאז ארו"ס גגאנגן אצארן פון הקב"ה אויף די יודן:

באותות

פירוש לתורת אלהים

זאלן רוען איש איטליכר מענטש על מחנהו ביי זיין שאר ואיש על דגלו אונ איטליכער מענש זאל רוען ביי זיין פאהן לצבאותם צוא זייער הערשאפט: (נג) והלוים אונ דיא לוים זאלען רוען ארום דעם משכן ולא יהיה. אונ אז איר וועט אזו טאהן. וועט ניט זיין קיין צארן אויף דר עדה ישראל ושמרו אונ די לוים זאלין היטן את משמרת משכן דאס היטונג פון דעם משכן העדות: (נד) ויעשו האבן דיא קינדער ישראל געטאהן ככל אזו וויא גאט האט געבאטן צו משה כן עשו אזו האבן זיי געטאהן: (א) וידבר יי אל משה אונ גאט האט גרעט צו משה ואל אהרן

משלי יהודה

ארץ ישראל אויף אייביג וועט איר פרור טאקע מיזען ליידן הונגער אונ דארשט אבער פרור האט ווי אייך נאר אוי"ס גוויזן אז איר לייד יסורים אבער אונ אמת האט איר ניט גכישן קיין יסורים פונקט ווי דער רופא האט געזאגט צו דעם חולה:

לְמֵימַר: ב גְּבַר עַל טִקְסֵיהּ בְּאָתְוָן לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן יִשְׁרוֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִלְּקֳבֵיל סְחוֹר סְחוֹר לְמַשְׁכַּן זִמְנָא יִשְׁרוֹן: ג וְדִי שָׁרַן

ב אִישׁ עַל־דִּגְלוֹ בְאֹתֹת לְבֵית אֲבֹתָם יַחֲנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִנֶּגֶד סָבִיב לְאֹהֶל־מוֹעֵד יַחֲנוּ: ג וְהַחֹנִים

קדמה קידומא

בעל הטורים

הפקד את הלוים שנעשו שוטרים הפקד עליו רשע: (ב) איש על דגלו באותות. שיעקב רמז להם מי יהיה ראש דגל שכל מי שהדבר עמו לנוכח היה ראש דגל כמו ראובן בכורי אתה. יהודה אתה יודוך. יוסף מאל אביך ויעזרך. דן לישועתך קויתי: מנגד היה לאהל דגו' לאלפים אמה: סביב לאה"מ יחנו. והחונים לו' כנגד שתנייהן למעלה ד' דגלים סביב לכה"כ כך היה למטה ד' דגלים סביב למשכן וזהו אומה כנדגלות וזהו ודגלו עלי אהבה שישראל ראו בשעת מתן תורה הדגלים

רשב"ם

הפקד את הלוים על משכן העדות וגו': (ב) באותות. סימן הי' בנס של כל דגל כגון בשל יהודה אריה.

שפתי חכמים

שמים שאל משה מה"ל לכן כתיב מצוה קרח: ת ופי' לבית אבותם הם שמות אבותם המפותחים בחושן לפי שפי' זה דחוק שפי' על בית אבותם לכן אמר ד"א וכו' ולפי ד"א קשה מלת דגלו באותות לבית אבותם לכך צריך גם לשתם. ראשון: א פי' ולפ"ז צ"ל דגל ל' קבוצה כמו ודגלו עלי אהבה כלו' וכל דגל היה נגד קבוצתו. מצאתי: ב ואם תאמר לעיל בפ' יתרו פרש"י נגד הכר למזרחו כל מקום שאתה מוצא נגד פנים למזרח דמשמע אפי' סמוך. וי"ל דכאן כתיב סביב לאה"מ יחנו א"כ א"א שיהיו כולם נגד מזרח לכן פרש"י ל' רחוק. ועוד מצאתי מנ"ש למד כא' כאן מנגד ונא' לכלן ומשה מנגד כרחק מה לכלן רחוק אף כאן רחוק מיל כם אלפים אמה שיוכלו לבא

רש"י

כי יצא הקצף וגו': (ב) באותות. כל דגל יהיה לו אות מפה צבועה תלוי' בו א צבעו של זה לא כצבעו של זה צבע כל א' כגוון אבנו הקבועה בחשן ומתוך כך יכיר כל אחד את דגלו. ד"א באותות לבית אבותם באות שמסר להם יעקב אביהם א כשנשאוהו ממצרים שנא' [בראשית נ'] ויעשו בניו לו כן כאשר צום יהודה ויששכר וזבולון ישאוהו מן המזרח וראובן ושמעון וגד מן הדרום וכו' כדאיתא בתנחומא בפ' זו: מנגד. מרחוק מיל ב כמו שנא' ביהושע [יהושע ג] אך רחוק יהיה ביניכם וביניו כאלפים אמה שיוכלו לבא בשבת משה ואהרן ובניו והלוים

בית דוד

(ב) (בְּאוֹתוֹת). מִיט צֵייכְנִס (כָּל דֶּגֶל יִהְיֶה לוֹ אוֹת) יֶעדֶע פָאן זָאל הָאבֶּן אַצֵייכֶן (מַפָּה צְבוּעָה תְּלוּיָה בּוֹ) יֶעדֶע פָאן הָט גְהַאט אַנְגֶעפַארְבְּטֶס טוּךְ (צִבְעוֹ שֶׁל זֶה לֹא כְּצִבְעוֹ שֶׁל זֶה) דִי פַארְבּ (דֶער קָאלִיעֶר) פוּן דֶער פָאן אִיז נִיט גֶוֶועזֶען גְלַייךְ צוּ דִי פַארְבּ (קָאלִיעֶר) פוּן דֶער אַנְדֶערֶע פָאן. יֶעדֶע פָאן הָט גֶעהַאט אַיין אַנְדֶער קָאלִיעֶר (צֶבַע כָּל אֶחָד כְּגַוָּון אַבְנוֹ הַקְּבוּעָה בְּחֹשֶׁן) דֶער קָאלִיעֶר פוּן יֶעדֶר פָאן אִיז גֶוֶועזֶען וִוי דֶער קָאלִיעֶר פוּן דֶעם שְׁטֵיין (בְּרִילַאנְט) וָוס אִיז גֶוֶועזֶען אוּנ חשֶׁן (וָוארוּם אוּנ חשֶׁן אִיז גֶוֶועזֶען צְוֶועלְף בְּרִילַאנְטֶען. יֶעדֶר בְּרִילַאנְט הָט גֶעהַאט אַיין אַנְדֶער קָאלִיעֶר. אוּנ אוֹיף יֶעדֶן בְּרִילַאנְט אִיז גֶוֶועזֶען גֶעקְרִיצְט דֶר נָאמֶען פוּן אַשֵׁבֶט. אִיז גֶוֶועזֶען דֶר קָאלִיעֶר פוּן דֶער פָאן וִוי דֶר קָאלִיעֶר פוּן זַיין בְּרִילִיאַנְט. לְמָשָׁל דִי פָאן פוּן רְאוּבֵן הָט גְהַאט דִי זֶעלְבִּיגֶע קָאלִיעֶר וִוי דֶר בְּרִילַאנְט פוּן רְאוּבֵן וָוס אִיז גֶוֶועזֶען אוּנ חשֶׁן. אוּנ אַזוֹי אַלֶע פָאנֶען) (וּמִתּוֹךְ כַּךְ יַכִּיר כָּל אֶחָד אֶת דִּגְלוֹ) אוּנ דֶרִיבֶּער וֶועט יֶעדֶר שֵׁבֶט דֶר קֶענֶען זַיין פָאן (דָּבָר אַחֵר) נָאךְ אַפְּשַׁט אִיז (בְּאוֹתוֹת לְבֵית אֲבוֹתָם) מִיט דִי צֵייכוּנְס צוּ זַייעֶרֶע עֶלְטֶערֶן (בְּאוֹת שֶׁמָּסַר לָהֶם יַעֲקֹב אֲבִיהֶם) מִיט דָם צֵייכֶען וָוס זַייעֶר פָאטֶער יַעֲקֹב הָט זֵיי גֶעגֶעבֶּן (כְּשֶׁנְּשָׂאוּהוּ מִמִּצְרַיִם) וֶוען זֵיי הָאבֶּן אִים גֶעטְרָאגְן פוּן מִצְרַיִם (שֶׁנֶּאֱמַר) וִוי עֶס שְׁטֵייט אוּנ פָּסוּק (וַיַּעֲשׂוּ בָנָיו לוֹ כֵּן כַּאֲשֶׁר צִוָּם) דִי קִינְדֶר פוּן יַעֲקֹב הָאבֶּן גֶעטָאן צוּ זַייעֶר פָאטֶר יַעֲקֹב וִוי עֶר הָט זֵיי גֶעבָּאטֶן (יְהוּדָה וְיִשָּׂשכָר וּזְבוּלוּן יִשָּׂאוּהוּ מִן הַמִּזְרָח) יְהוּדָה אוּנ יִשָּׂשכָר אוּנ זְבוּלוּן זָאלֶן אִים טְרָאגֶן פוּן מִזְרָח זַייט. רְאוּבֵן אוּנ שִׁמְעוֹן אוּנ גָד זָאלֶן אִים טְרָאגֶן פוּן דָרוֹם זַייט (כִּדְאִיתָא בְּתַנְחוּמָא בְּפָרָשָׁה זוּ) וִוי עֶס שְׁטֵייט אוּנ מִדְרָשׁ תַּנְחוּמָא אוּנ דֶר פָּרָשָׁה: (מִנֶּגֶד). פוּן וַוייטֶן (מֵרָחוֹק מִיל) וַוייט אַתְּחוּם שַׁבָּת. דָס אִיז צְוַוי טוֹיזֶענְד אַיילֶען (כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בִּיהוֹשֻׁעַ) וִוי דֶער פָּסוּק זָאגְט בַּיי יְהוֹשֻׁעַ (אַךְ רָחוֹק יִהְיֶה בֵּינֵיכֶם וּבֵינָיו כְּאַלְפַּיִם אַמָּה) פוּן אַייךְ בִּיז צוּם אָרוֹן זָאל זַיין וַוייט אַזוֹי וִוי צְוַויי טוֹיזֶענְד אַיילֶען. עֶפֶּעס וַוייניגֶר פוּן צְוַויי טוֹיזֶענְד אַיילֶען (שֶׁיּוּכְלוּ לָבֹא בְּשַׁבָּת) זַייא זָאלֶן קֶענֶען קוּמֶען שַׁבָּת צוּם אָרוֹן (מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבָנָיו וְהַלְוִיִּם

פירוש לתורת אלהים

אוּנ צוּא אַהֲרֹן אַזוֹ צוּא זָאגֶן: (ב) אִישׁ אִיטְלִיכֶר מֶענְטְשׁ עַל דִּגְלוֹ בַּיי זַיין פָאן בְּאוֹתוֹת מִיט צֵייכֶען לְבֵית אֲבֹתָם צוּם הוֹיז גְזִינְד פוּן זַיירֶע עֶלְטֶערֶן יַחֲנוּ זָאלֶן רוּעֶן דִיא יִשְׂרָאֵל (עיין רש"י) מִנֶּגֶד פוּן קֶענֶע' סָבִיב לְאֹהֶל מוֹעֵד אַרוּם דָם אֹהֶל מוֹעֵד יַחֲנוּ זָאלֶען זֵיי רוּעֶן (עיין רש"י): (ג) וְהַחוֹנִים

קֵדְמָה מִזְרָחָה דֶּגֶל מַחֲנֵה יְהוּדָה
לְצִבְאֹתָם וְנָשִׂיא לִבְנֵי יְהוּדָה
נַחְשׁוֹן בֶּן־עַמִּינָדָב: ד וּצְבָאוֹ
וּפְקֻדֵיהֶם אַרְבָּעָה וְשִׁבְעִים אֶלֶף
וְשֵׁשׁ מֵאוֹת: ה וְהַחֹנִים עָלָיו מַטֵּה
יִשָּׂשכָר וְנָשִׂיא לִבְנֵי יִשָּׂשכָר
נְתַנְאֵל בֶּן־צוּעָר: ו וּצְבָאוֹ וּפְקֻדָיו
אַרְבָּעָה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע
מֵאוֹת: ז מַטֵּה זְבוּלֻן וְנָשִׂיא לִבְנֵי
זְבוּלֻן אֱלִיאָב בֶּן־חֵלֹן: ח וּצְבָאוֹ
וּפְקֻדָיו שִׁבְעָה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף

אונקלוס

קִידוּמָא מַדִינְחָא טִיקַס
מַשְׁרִית יְהוּדָה
לְחֵילֵיהוֹן וְרַבָּא לִבְנֵי
יְהוּדָה נַחְשׁוֹן בַּר
עַמִּינָדָב: ד וְחֵילֵיהּ
וּמִנְיָנֵיהוֹן שַׁבְעִין
וְאַרְבְּעָא אַלְפִין וְשִׁית
מְאָה: ה וְדִישְׁרוֹן
סְמִיכִין עֲלוֹהִי שִׁבְטָא
דְיִשָּׂשכָר וְרַבָּא לִבְנֵי
יִשָּׂשכָר נְתַנְאֵל בַּר
צוּעָר: ו וְחֵילֵיהּ
וּמִנְיָנוֹהִי חַמְשִׁין
וְאַרְבְּעָה אַלְפִין
וְאַרְבַּע מְאָה:
ז שִׁבְטָא דִזְבוּלֻן וְרַבָּא
לִבְנֵי זְבוּלוּן אֱלִיאָב בַּר
חֵילוֹן: ח וְחֵילֵיהּ
מִנְיָנוֹהִי חַמְשִׁין וְשַׁבְעָא אַלְפִין וְאַרְבַּע (וארבע)
מאה

בעל הטורים

של מעלה ונתאוו לאותן כדגלים וזה הוא ובהם אלהינו נדגול: (ז) מטה זבולן. ולא אמר ומטה כדרך שהא' באחרים לפי שזבולן היה מפרנס ליששכר וראיתי בתנחומא בפסח שלא אמר ומטה בזבולן כמ"ש בכולן ללמדך שהיה זבולן עוסק בפרקמטיא ונותן לתוך פיו של יששכר לפיכך לא רצה הכתוב למעטו אפילו לו לומר ששכרו גדול כמותו וכן הוא אומר עץ חיים הוא למחזיקים בה ותומכיה מאושר וכתיב כי בצל החכמה בצל הכסף לכן חשוב הכל כמטה אחד וכאילו אמר יששכר

רש"י

והלוים סונים בסמוך לו: (ג) קדמה. לפנים הקרויה קדם ואיזו זו רוח ג מזרחי' והמערב קרוי אחור

שפתי חכמים

לגא בשכת: ג וא"ת מה"כ נרש"י ומפרש דמערב קרוי אחור א"כ ש"מ דקדם הוא מזרח (קל"מ) פי' אמר שהכ"א נכון כתיבה במקום למ"ד בתחלתה ופי' קדם פנים יתוייב שיהי' פי' קדמה לפנים ותיבת מזרחה נ"כ הוא למזרח: (נ"א) וא"ת לל"ל בקרא כפל ל' קדמה מזרחה ונרא' שכתוב מגיד לך מפני שיהודה היה מלך ויש למת לו אותו לד שהוא משוב יותר לכך קרוי מזרח ל' תחלה וקדימה ומי הוה ל' מזרחה

בית דוד

וְהַלְוִיִּם חוֹנִים בְּסָמוּךְ לוֹ) משֶׁה אונ אַהֲרן אונ דִי קוּנְדֶר פוּן אַהֲרן אונ דִי לֵוִים הָאבֶּן גֶערוּהְט נָאנְט צוּם אָרוֹן: (ג) (קֵדְמָה). מַיינְט מֶען (לְפָנִים) פָארוּנְט (הַקְּרוּיָה קֶדֶם) פָארוּנְט וָוערְט גֶערוּפֶען קֶדֶם (וְאֵיזוֹ זוֹ רוּחַ מִזְרָחִית) דָאס אִיז מִזְרָח זַייט (וְהַמַּעֲרָב קָרוּי אָחוֹר) דִי מַעֲרָב זַייט וָוערְט גֶערוּפֶען הינטן

פירוש לתורת אלהים

אונ דִיא וָואס רוּעֶן פָארִינְט אִין מִזְרָח זַייט דֶגֶל דִיא פָאן פוּן מַחֲנֵה יְהוּדָה זָאל רוּעֶן אוֹף מִזְרַח זַייט לְצִבְאוֹתָם צוּ זַייעֶר הֶערְשַׁאפְט וְנָשִׂיא אונ דֶער נָשִׂיא צוּא שֵׁבֶט יְהוּדָה הָאט גֶהַייסֶען נַחְשׁוֹן דֶער זוּהן פוּן עַמִּינָדָב: (ד) וּצְבָאוֹ אונ זַיין הֶערְשַׁאפְט וּפְקוּדֵיהֶם אונ זַייעֶרֶע גֶצֵיילְטֶע אַרְבָּעָה פִיר אונ זִיבְּעְצִיג טוֹיזֶנְט וְשֵׁשׁ מֵאוֹת אונ זֶעקְס הִינְדֶערְט: (ה) וְהַחוֹנִים אונ דִיא וָוָס זָאלֶן רוּעֶן נֶעבֶּן שֵׁבֶט יְהוּדָה זָאל רוּעֶן דֶר שֵׁבֶט יִשָּׂשכָר וְנָשִׂיא לִבְנֵי אונ דֶער נָשִׂיא פוּן שֵׁבֶט יִשָּׂשכָר הָט גֶהַייסֶ נְתַנְאֵל דֶר זוּהְן פוּן צוּעָר: (ו) וּצְבָאוֹ אונ זַיין הֶערְשַׁאפְט אונ זַייגֶע גֶעצֵיילְטֶע פִיר אונ פוּפְצִיג טוֹיזֶנְט אונ פִיר הִינְדֶערְט: (ז) אונ נֶעבֶּן זַיי הָט גֶרוּט מַטֵּה זְבוּלֻן דֶר שבט זְבוּלֻן וְנָשִׂיא לִבְנֵי זְבוּלֻן אונ דֶר נָשִׂיא פוּן זְבוּלֻן הָט גֶהַייסֶן אֱלִיאָב דֶער זוּהְן פוּן חֵלֹן: (ח) וּצְבָאוֹ אונ זַיין הֶערְשַׁאפְט וּפְקוּדָיו אונ זַיינֶע גֶצֵיילְטֶע

וְאַרְבַּע מֵאוֹת: ט כָּל־הַפְּקֻדִים לְמַחֲנֵה יְהוּדָה מְאַת אֶלֶף וּשְׁמֹנִים אֶלֶף וְשֵׁשֶׁת־אֲלָפִים וְאַרְבַּע־מֵאוֹת לְצִבְאֹתָם רִאשֹׁנָה יִסָּעוּ: ס י דֶּגֶל מַחֲנֵה רְאוּבֵן תֵּימָנָה לְצִבְאֹתָם וְנָשִׂיא לִבְנֵי רְאוּבֵן אֱלִיצוּר בֶּן־שְׁדֵיאוּר: יא וּצְבָאוֹ וּפְקֻדָיו שִׁשָּׁה וְאַרְבָּעִים אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת: יב וְהַחוֹנִם עָלָיו מַטֵּה שִׁמְעוֹן וְנָשִׂיא לִבְנֵי שִׁמְעוֹן

שלמיאל

מְאָה : ט כָּל מִנְיָנַיָּא לְמַשְׁרִית יְהוּדָה מְאָה וּתְמָנַן וְשִׁתָּא אַלְפִּין וְאַרְבַּע מְאָה לְחֵילֵיהוֹן בְּקַדְמֵיתָא נָטְלִין : י טֵקַס מַשְׁרִית רְאוּבֵן דָּרוֹמָא לְחֵילֵיהוֹן וְרַבָּא לִבְנֵי רְאוּבֵן אֱלִיצוּר בַּר שְׁדֵיאוּר : יא וְחֵילֵיהּ וּמִנְיָנוֹהִי אַרְבְּעִין וְשִׁתָּא אַלְפִּין וַחֲמֵשׁ מְאָה : יב וְדִישְׁרוֹן סְמִיכִין עֲלוֹהִי שִׁבְטָא דְשִׁמְעוֹן וְרַבָּא לִבְנֵי שִׁמְעוֹן שְׁלֻמִיאֵל בַּר

רש"י

סמוך : (ס) ראשונה יסעו. כשרואין הענן מסתלק תוקעין הכהנים בחצוצרות ונוסע מחנה יהודה תחלה וכשהולכין הולכין כדרך חנייתן ה הלוים והעגלות באמצע דגל יהודה במזרח ושל ראובן בדרום

שפתי חכמים

לו קודם לחוד לא הוה ילפי' : ד דק"ל והאיך היו יודעין שיסעו שיהיו הם ראשונים בנסיעה וא"ל שברצונם יסעו דהא כתיב ע"פ ה' יסעו. ומז"פ כשרואים וכו' : ה' כרא"ם ויש לתמוה למה השמיט רש"י ז"ל מאמר משה קומה ה' וגו' ולא הזכיר רק סילוק הענן ותקיעת חצוצרות וי"ל דרש"י לא בא לפרש אלא האיך היו יודעין שיהיו א"ע ליסע ומפרש בזה כיון יודעין כשרואין וכו' אבל בנסיעה כאמתית דהיינו בהליכה לא היה עד שאמר משה קומה ה' והא דכתיב בקרא ראשונה יסעו פירושו ראשונה כיון שהכינים א"ע לנסוע ולכתוב עוד מזה כפ' בהעלותך א"כ (נמ"י) ואני אומר דאשתמיטתיה דהא הרב הביא גם בברייתא כפ' בהעלותך בפסוק על פי ה' יסעו וגם הא דפ"פ שלשה היו נוספים וכו' ומ"ש : ה כפ"ד כתיבה כלנו ופי' מאסף לכל המחנות דכתיב גבי דן פי' שכל מי שהיה מאבד דבר מחזירו כמפנים

בית דוד

הינטען : (ס) (ראשונה יסעו). זאגט רש"י (כשרואין הענן מסתלק) אז זיי האבן געזעהן דער וואלקן גייט אוועק פון משכן (תוקעין הכהנים בחצוצרות) האבן די כהנים געבלאזן מיט טרומייטן (ונוסע מחנה יהודה תחלה) דיא ערשטע האט געצויגן די מחנה יהודה (וכשהולכין הולכין כדרך חנייתן) אונ ווען זייא זענען געגאנגן, זענען זייא געגאנגן ווי זיי האבן גערוהט (הלוים והעגלות באמצע) אונ מיטן זענען געגאנגן די לוים מיט די פורען (דם משכן איז געלעגן אויף די פורן)(דגל יהודה במזרח) די פאן פון יהודה איז געוועזן אונ מזרח זייט (ושל ראובן בדרום) די פאן פון ראובן איז געוועזן אונ דרום זייט (ושל אפרים במערב) די פאן פון אפרים איז געוועזן אונ מערב זייט ושל

פירוש לתורת אלהים

איז געוועזן שבעה זיבן אונ פופציג טויזנט וארבע מאות אונ פיר הונדערט : (ט) כל הפקודים אלע געציילטע פון מחנה יהודה אלע דריי שבטים יהודה אונ יששכר אונ זבולון ווערן גירופען מחנה יהודה מאת אלף וכו' הונדערט זעקס אונ אכציג טויזנד וארבע מאות אונ פיר הונדערט צו זייער הערשאפט ראשונה יסעו זיי זאלען צום ערשטע ציען (עיין רש"י) : (י) דגל דיא פאן פון מחנה ראובן זאל רוען תימנה אין דרום זייט לצבאותם צו זייער הערשאפט ונשיא אונ דער נשיא צוא שבט ראובן האט געהייסען אליצור דער זוהן פון שדיאור : (יא) וצבאו אונ זיין הערשאפט ופקודיו אונ זיינע געציילטע איז געווען ששה זעקס אונ פערציג טויזנט וחמש מאות אונ פינף הונדערט : (יב) והחונים אונ נעבען אים זאלן רוען מטה שמעון דער שבט שמעון ונשיא אונ דער נשיא פון שבט שמעון האט געהייסען שלומיאל דער זוהן פון צורישדי :

שְׁלֻמִיאֵל בֶּן־צוּרִישַׁדָּי׃ יג וּצְבָאוֹ
וּפְקֻדֵיהֶם תִּשְׁעָה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף
וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת׃ יד וּמַטֵּה גָּד וְנָשִׂיא
לִבְנֵי גָד אֶלְיָסָף בֶּן־רְעוּאֵל׃
טו וּצְבָאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם חֲמִשָּׁה
וְאַרְבָּעִים אֶלֶף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת
וַחֲמִשִּׁים׃ טז כָּל־הַפְּקֻדִים לְמַחֲנֵה
רְאוּבֵן מְאַת אֶלֶף וְאֶחָד וַחֲמִשִּׁים
אֶלֶף וְאַרְבַּע־מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים
לְצִבְאֹתָם וּשְׁנִיִּם יִסָּעוּ׃ ס יז וְנָסַע
אֹהֶל־מוֹעֵד מַחֲנֵה הַלְוִיִּם בְּתוֹךְ

המחנות

אונקלוס

צוּרִישַׁדָּי׃ יג וְחֵילֵיהּ
וּמִנְיָנֵיהוֹן חַמְשִׁין
וּתְשַׁע אַלְפִין וּתְלַת
מְאָה׃ יד וְשִׁבְטָא
דְגָד וְרַבָּא לִבְנֵי גָד
אֶלְיָסָף בַּר רְעוּאֵל׃
טו וְחֵילֵיהּ וּמִנְיָנֵיהוֹן
אַרְבְּעִין וְחַמְשָׁא אַלְפִין
וְשִׁית מְאָה וְחַמְשִׁין׃
טז כָּל מִנְיָנַיָּא
לְמַשְׁרִית רְאוּבֵן מְאָה
וְחַמְשִׁין וְחַד אַלְפִין
וְאַרְבַּע מְאָה וְחַמְשִׁין
לְחֵילֵיהוֹן וְתִנְיֵתָא
נָטְלִין׃ יז וְיִטַּל
מַשְׁכַּן זִמְנָא מַשְׁרִית
לֵיוָאֵי בְּגוֹ מַשְׁרִיתָא

כמא

תו"א ונסע אהל מועד. זכתים סא מנמום לב:

רשב"ם

בשל יוסף שור : מנגד. מרחוק : (יז) בתוך המחנות שני דגלים נוסעים תחלה ואחר כן המשכן והלוים ואחר כן שני דגלים אחרונים כאשר יחנו כן יסעו בכל ענין שהם סביב למשכן הארבע דגלים כך היו סביב דרך

רש"י

בדרום ושל אפרים במערב ושל דן בצפון: (יז) ונסע אהל מועד. לאחר שני דגלים הללו : כאשר יחנו כן יסעו. כמו שפירשתי הליכתן כחנייתן. כל דגל מהלך לרוח הקבועה לו : על ידו. על מקומו ואין לשון יד זו ממשמעו רוח של צדו קרוי על ידו הסמוכה לו לכל הושטת ידו אינשו"ן אים"ל בלע"ז

שפתי חכמים

שכבר נסעו כיה מסיר לכן. אבל אינו ר"ל שבים דגל מחנה דן באחרון מכל הדגלים כמ"ש בקורה כיו הולכין: ז ופי' בתוך המחנות היינו מחנות ישראל שכן ד' מחנות שתים לפניו ושתים לאחריו ולא בהוך המחנות כהזכרות לעיל דהיינו בין מחנה יהודה ומחנה ראובן כואיל וכתיב ונסע אהל מועד אחר שני דגלים

בית דוד

(וְשֶׁל דָּן בְּצָפוֹן) דִי פָאן פוּן דָּן אִיז גֶוועזֶן אוּנ צָפוֹן זַייט׃ (יז) (וְנָסַע אֹהֶל מוֹעֵד). דֶער אֹהֶל מוֹעֵד הָט גֶעצוֹיגֶן (לְאַחַר שְׁנֵי דְּגָלִים הַלָּלוּ) נָאךְ דִיא צְווַיי פָאנֶען׃ (כַּאֲשֶׁר יַחֲנוּ כֵּן יִסָּעוּ). זָאגְט רש"י (כְּמוֹ שֶׁפֵּירַשְׁתִּי) וִויא אִיךְ הָאבּ שׁוֹין גֶזָאגְט דֶעם פָּסוּק (הֲלִיכָתָן כַּחֲנִיָּיתָן) זַייעֶר גַיין אִיז גֶוועזֶן וִויא זַייעֶר רוּהֶען (כָּל דֶּגֶל מְהַלֵּךְ לְרוּחַ הַקְּבוּעָה לוֹ) יֶעדֶע פָאן אִיז גֶנַאנְגֶען אוּנ דֶר זַייט ווָס הקב"ה הָט אִים נָהַייסֶן׃ (עַל יָדוֹ). מַיינְט מֶען (עַל מְקוֹמוֹ) אוֹיף זַיין אָרְט (וְאֵין לָשׁוֹן יָד זוֹ מִמַּשְׁמָעוֹ) פוּן דֶעסְט ווֶעגֶן דָאס ווָארְט יַד בְּלַייבְּט דִיא טַייטְשׁ הַאנְד׳ (רוּחַ שֶׁל צִדּוֹ) דִי זַייט ווָס אִיז נֶעבֶּן דֶם מֶענְטְשׁ (קְרוּי עַל יָדוֹ) ווֶערְט גֶערוּפֶען נֶעבֶּן זַיין הַאנְט (הַסְּמוּכָה לוֹ לְכָל הוֹשָׁטַת יָדוֹ) דִי זַייט אִיז נאהנט

פירוש לתורת אלהים

(יד) וּמַטֵּה גָד. אוּנ דֶר שֵׁבֶט גָד זָאל אוֹךְ רוּהֶען נֶעבֶּן זַיי׃ (טז) כָּל הַפְּקוּדִים אַלֶע גֶצֵיילְטֶע פוּן מַחֲנֵה רְאוּבֵן מִיט שֵׁבֶט שִׁמְעוֹן אוּנ מִיט שֵׁבֶט גָד אִיז גֶוועזֶן זַייעֶר צָאל מְאַת אֶלֶף הוּנְדֶערְט אוּנ אַיין א.ג. פוּפְצִיג טוֹיזֶנְט וְאַרְבַּע מֵאוֹת אוּנ פִיר הוּנְדֶערְט מִיט פוּפְצִיג וּשְׁנִיִּם יִסָּעוּ אוּנ זַיי זָאלֶען צִיהֶען צוּם אַנְדֶערְן נָאךְ דִי מַחֲנֶה יְהוּדָה הָט גֶצוֹגֶן דִי מַחֲנֶה רְאוּבֵן׃ (יז) אוּנ נָאךְ דֶם אַז דִי צְווַיי דְּגָלִים הָאבֶּן אַוֶועק גֶצוֹגֶן וְנָסַע הָט גִיצוֹגֶען דֶר אוֹהֶל מוֹעֵד מִיט דֶר מַחֲנֶה לְוִיִּם בְּתוֹךְ צְווִישֶׁן דִי מַחֲנוֹת כַּאֲשֶׁר אַזוֹי וִויא זַיי ווֶעלֶן רוּהֶען כֵּן יִסָּעוּ אַזוֹי זָאלֶן זַיי צִיהֶען דִי מַחֲנוֹת זָאלֶן זִיךְ נִיט צוּ מִישֶׁען בְּשַׁעַת צִיהָה דִי מַחֲנֶה ווָאס אִיז גֶשְׁטַאנֶען בְּשַׁעַת רוּהֶען אוֹיף מִזְרָח זַייט זָאל זִי בְּשַׁעַת צִיהֶען אוֹךְ צִיין

הַמַּחֲנֹת כַּאֲשֶׁר יַחֲנוּ כֵּן יִסָּעוּ אִישׁ
עַל־יָדוֹ לְדִגְלֵיהֶם׃ ס יח דֶּגֶל מַחֲנֵה
אֶפְרַיִם לְצִבְאֹתָם יָמָּה וְנָשִׂיא לִבְנֵי
אֶפְרַיִם אֱלִישָׁמָע בֶּן־עַמִּיהוּד׃
יט וּצְבָאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם אַרְבָּעִים אֶלֶף
וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת׃ כ וְעָלָיו מַטֵּה מְנַשֶּׁה
וְנָשִׂיא לִבְנֵי מְנַשֶּׁה גַּמְלִיאֵל בֶּן־
פְּדָהצוּר׃ כא וּצְבָאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם
שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף וּמָאתָיִם׃
כב וּמַטֵּה בִּנְיָמִן וְנָשִׂיא לִבְנֵי בִנְיָמִן
אֲבִידָן בֶּן־גִּדְעֹנִי׃ כג וּצְבָאוֹ
וּפְקֻדֵיהֶם חֲמִשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף
וְאַרְבַּע מֵאוֹת׃ כד כָּל־הַפְּקֻדִים
לְמַחֲנֵה אֶפְרַיִם מְאַת אֶלֶף
וּשְׁמֹנַת־אֲלָפִים וּמֵאָה לְצִבְאֹתָם

כְּמָא דְשָׁרַן כֵּן נַטְלִין
גְּבַר עַל אַתְרֵיהּ
לְטִיקְסֵיהוֹן׃ יח טִיקַס
מַשְׁרִית אֶפְרַיִם
לְחֵילֵיהוֹן מַעַרְבָא
וְרַבָּא לִבְנֵי אֶפְרַיִם
אֱלִישָׁמָע בַּר עַמִּיהוּד׃
יט וְחֵילֵיהּ וּמִנְיָנֵיהוֹן
אַרְבְּעִין אַלְפִין וַחֲמֵשׁ
מְאָה׃ כ וְדִסְמִיכִין
עֲלוֹהִי שִׁבְטָא דִמְנַשֶּׁה
וְרַבָּא לִבְנֵי מְנַשֶּׁה
גַּמְלִיאֵל בַּר פְּדָהצוּר׃
כא וְחֵילֵיהּ וּמִנְיָנֵיהוֹן
תְּלָתִין וּתְרֵין אַלְפִין
וּמָאתָן׃ כב וְשִׁבְטָא
דְבִנְיָמִין וְרַבָּא לִבְנֵי
בִנְיָמִין אֲבִידָן בַּר
גִּדְעוֹנִי׃ כג וְחֵילֵיהּ
וּמִנְיָנֵיהוֹן תְּלָתִין
וַחֲמְשָׁא אַלְפִין וְאַרְבַּע
מְאָה׃ כד כָּל מִנְיָנַיָּא
לְמַשְׁרִית אֶפְרַיִם מְאָה
וּתְמָנֵי אַלְפִין וּמְאָה
לְחֵילֵיהוֹן וּתְלִיתָאֵי
נטלין

ושלשים

תו"א כאשר יחנו כן יסעו. מנחות סה : דגל מחנה אפרים. זוכר פ' מקץ : ועליו מטה מנשה. מנחות לו :

בעל הטורים

זמש וזבולן : (יח) דגל מחנה אפרים. בגסיק מההיל נרג"ם ובפסוק בגל"ת לפי שיעקב ברכם בברכת מקומות אפרים לפני

שפתי חכמים

דגלים של יהודה ושל ראובן : ז ונמיל כא לריך רש"י לפרש פירי פכרי גבי ועליו כתיב והחונים א"כ ודאי פי' כתרגומו אבל כאן אין כתיב כלום רק ועליו מטה מנשה א"כ אין לני .

רש"י

כלב"ז : (כ) ועליו : כתרגומו ודסמיכין עלוהי :

בית דוד

גאנץ צו דם מענש ער קען דר באנגי צו איר מיט זיין אוים ציהן די האנט : (כ) (ועליו) נעבן אים (כתרגומו) ווי דר תרגום מייטשט (ודסמיכין עלוהי) די וואס נעבן

פירוש לתורת אלהים

אוף מזרח זייט איז איטליכר מענטש זאל שטיין אוף זיין ארט לדגליהם צוא זייערע פאנען : (יח) דגל דיא פאן פון מחנה אפרים לצבאותם צוא זייער הערשאפט זאל רוען אין מערב זייט : (כ) ועליו אונ נעבן אים זאל רוען דאס שבט מנשה וגו' : (כב) ומטה בנימין אונ דר שבט בנימין זאל אויך רוען אונ מערב זייט : (כד) כל הפקדים אלי געציילטע פון מחנה אפרים זענען געוועזן מאת אלף וגו' הונדערט אונ אכט טויזנט ומאה אונ הונדרט ושלשים יסעו אונ צום דריטען

וּשְׁלֹשִׁים יִסָּעוּ׃ ס כה דֶּגֶל מַחֲנֵה
דָן צָפֹנָה לְצִבְאֹתָם וְנָשִׂיא לִבְנֵי
דָן אֲחִיעֶזֶר בֶּן־עַמִּישַׁדָּי׃ כו וּצְבָאוֹ
וּפְקֻדֵיהֶם שְׁנַיִם וְשִׁשִּׁים אֶלֶף
וּשְׁבַע מֵאוֹת׃ כז וְהַחֹנִים עָלָיו
מַטֵּה אָשֵׁר וְנָשִׂיא לִבְנֵי אָשֵׁר
פַּגְעִיאֵל בֶּן־עָכְרָן׃ כח וּצְבָאוֹ
וּפְקֻדֵיהֶם אֶחָד וְאַרְבָּעִים אֶלֶף
וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת׃ כט וּמַטֵּה נַפְתָּלִי
וְנָשִׂיא לִבְנֵי נַפְתָּלִי אֲחִירַע בֶּן־
עֵינָן׃ ל וּצְבָאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה
וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת׃
לא כָּל־הַפְּקֻדִים לְמַחֲנֵה דָן מְאַת
אֶלֶף וְשִׁבְעָה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְשֵׁשׁ
מֵאוֹת לָאַחֲרֹנָה יִסְעוּ לְדִגְלֵיהֶם׃ פ
לב אֵלֶּה פְּקוּדֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְבֵית
אֲבֹתָם כָּל־פְּקוּדֵי הַמַּחֲנֹת
לְצִבְאֹתָם שֵׁשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף
וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת
וחמשים

נַטְלִין׃ כה טִיקַס
מַשְׁרִית דָן צִיפּוּנָא
לְחֵילֵיהוֹן וְרַבָּא לִבְנֵי
דָן אֲחִיעֶזֶר בַּר
עַמִּישַׁדָּי׃ כו וְחֵילֵיהּ
וּמִנְיָנֵיהוֹן שִׁתִּין וּתְרֵין
אַלְפִין וּשְׁבַע מְאָה׃
כז וְדִי שָׁרַן סְמִיכִין
עֲלוֹהִי שִׁבְטָא דְאָשֵׁר
וְרַבָּא לִבְנֵי אָשֵׁר
פַּגְעִיאֵל בַּר עָכְרָן׃
כח וְחֵילֵיהּ וּמִנְיָנֵיהוֹן
אַרְבְּעִין וְחַד אַלְפִין
וַחֲמֵשׁ מְאָה׃
כט וְשִׁבְטָא דְנַפְתָּלִי
וְרַבָּא לִבְנֵי נַפְתָּלִי
אֲחִירַע בַּר עֵינָן׃
ל וְחֵילֵיהּ וּמִנְיָנֵיהוֹן
חַמְשִׁין וּתְלָתָא אַלְפִין
וְאַרְבַּע מְאָה׃ לא כָּל
מִנְיָנַיָּא לְמַשְׁרִית דָן
מְאָה וְחַמְשִׁין וְשַׁבְעָא
אַלְפִין וְשִׁית מְאָה
בְּבַתְרֵיתָא נָטְלִין
לְטִיקְסֵיהוֹן׃ לב אִלֵּין
מִנְיָנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לְבֵית אֲבָהַתְהוֹן כָּל
מִנְיָנֵי מַשְׁרִיתָא
לְחֵילֵיהוֹן שִׁית מְאָה
וּתְלָתָא אַלְפִין וַחֲמֵשׁ
מאה

בעל הטורים

פוסס וכנגדו קדס בארבע מקומות לפרים למנסה בדגלים ונגשיאים ובקרבנות ובמנים : (ל״א) לאחרונה. ב׳ במס׳

פירוש לתורת אלהים

זָאלֶן זַייא צִיהֶן ׃ (כה) דֶגֶל דִיא פָאן פוּן דֶער
מַחֲנֶה דָן זָאל רוּעֶן צָפוֹנָה אִין צָפוֹן זַייט ׃
(כז) וְהַחוֹנִים עָלָיו אוּנ נֶעבֶן אִים זָאל רוּעֶן דֶר
שֵׁבֶט אָשֵׁר ׃ (כט) וּמַטֵּה נַפְתָּלִי אוּנ דֶער שֵׁבֶט
נַפְתָּלִי זָאל אוֹיךְ רוּעֶן אִין צָפוֹן זַייט ׃ (לא) כָּל
הַפְּקֻדִים אַלֶע גִיצֵיילְטֶע פוּן מַחֲנֶה דִי אִיז גִוועֶן
מְאַת אֶלֶף הוּנְדֶערְט ׃ אוּנ זִיבְּן אוּנ פִיפְצִיג טוֹזֶנְט
וְשֵׁשׁ מֵאוֹת אוּנ זֶעקְס הוּנְדֶערְט לָאַחֲרוֹנָה זַיי זָאלֶן
צִיהֶן צוּם הִינְטֶערְשְׁטֶן לְדִגְלֵיהֶם צוּא זַייעֶרֶע פָאנֶן׃
(לב) אֵלֶּה דָאס זֶענֶען דִיא גִיצֵיילְטֶע פוּן דִיא

וחמשים: לג והלוים לא התפקדו
בתוך בני ישראל כאשר צוה
יהוה את־משה: לד ויעשו בני
ישראל ככל אשר־צוה יהוה את־
משה כן־חנו לדגליהם וכן נסעו
איש למשפחתיו על־בית
אבתיו: פ רביעי ג א ואלה תולדת
אהרן ומשה ביום דבר יהוה את־
משה בהר סיני: ב ואלה שמות
בני

אונקלוס

מאה וחמשין:
לג וליואי לא אתמניאו
בגו בני ישראל כמא
די פקיד יי ית משה:
לד ועבדו בני ישראל
ככל די פקיד יי ית
משה כן שרן
לטקסיהון וכן נטלין
גבר לזרעיתיה על בית
אבהתוהי: ג א ואלין
תולדת אהרן ומשה
ביומא דמליל יי עם
משה בטורא דסיני:
ב ואלין שמהת בני

תו"א ואלה תולדות אהרן ומשה. סנה' יט:

רשב"ם

הליכתם ודרך ימין נמנו. הדגלים מזרח ודרום מערב וצפון: (א) ואלה תולדות אהרן ומשה. תחל' מ"ה תולדות ישראל ואח"כ תולדות הכהנים ואח"כ תולדות

בעל הטורים

לאחרונה יסעו. ולא יהי' להם זכרון עם שיהיו לאחרונה. שהמ"ק היה מפרש שבט דן במון פסל מיכה שעשה: יהיה להם זכרון. ס"ת השמן שבט דן בוא בקש לאחד זכרים: (לג) לא התפקדו בתוך

רש"י

(א) ואלה תולדות אהרן ומשה. ואינו מזכיר אלא בני אהרן ונקראו תולדות משה לפי שלמדן תורה מלמד שכל המלמד את בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאלו ילדו: ביום דבר ה' את משה נעשו אלו התולדות שלו ח שלמדן מה שלמד מפי

שפתי חכמים

יודע פירושו לכן פרש"י כתרגומו: ח דאל"כ מה ענין זה לכאן ופי' ביום דבר מיום דבר ובי"ת כבי"ת וכנותר בבשר ובלחם לא שבאותו יום עצמו שדבר הש"י עם משה בהר סיני למדן אלא שמאותו יום והלאה היה מלמדן ונעשו תולדותיו. וא"ת והא לכל ישראל למד משה תורה ולמה לא נקראו תולדותיו וי"ל דמה שלמד לכל ישראל תורה הי' במצות הש"י כמו דכתיב ויאמר ה' אל משה עלה אלי וגו' אשר כתבתי להורותם משמע דעיקר מה שלמד הש"י תורה עם משה היה הכל בשביל כלל ישראל לכן אין שייך לומר כל המלמד אבל גבי בני אהרן

בית דוד

זענן נאנט געבן אים: (א) (ואלה תולדות אהרן ומשה). פרעגט רש"י (ואינו מזכיר אלא בני אהרן) דר פסוק זאגט דאס זענען דיא קינדר פון אהרן אונ משה, אונ דר פסוק דר מאנט נאר די קינדר פון אהרן נ"ט פון משה, נאר מען מיינט (ונקראו תולדות משה) די קינדר פון אהרן ווערן גערופן זיי זענען דיא קינדר פון משה אוי"ך (לפי שלמדן תורה) ווייל משה הט געלערנט תורה מיט דיא קינדר פון אהרן (מלמד) דר פסוק לערנט אונז (שכל המלמד את בן חבירו תורה) דר מענש וואס לערנט תורה מיט דעם זון פון זיין חבר (מעלה עליו הכתוב) רעכנט אויף אים דר פסוק (כאלו ילדו) גלייך וויא ער וואלט אים געבוירן: (ביום דבר ה' את משה). אין דעם טאג וואס הקב"ה הט גערעט צו משה, ער האט מיט משה געלערנט תורה (נעשו אלו התולדות שלו) זענען דיא קינדר פון אהרן געווארן גערעכנט גלייך ווי זייא וואלטן געווען דיא קינדר פון משה (שלמדן

פירוש לתורת אלהים

קינדר ישראל לבית אבותם צוא זייערע פאטערס הויז גזינד כל פקודי דיא צאל פון אלע מחנות איז געוועזן שש מאות זעקס הונדערט אונ דרייא טויזנט וחמש מאות אונ פינף הונדערט מיט פופציג: (לג) והלוים אונ דיא לויים זענען ניט גציילט געווארן צווישן די ישראל: (לד) ויעשו האבען דיא יודען געטאן ככל אזו וויא גאט הט געשאפט צו משה כן חנו לדגליהם אזו האבען זייא גירוט איטליכר האט גירוט נעבען זיין פאן וכן נסעו אונ אזו האבען זיי גצוגן למשפחותיו איטליכער מענטש איז געשטאנען צווישן זיין שבט על בית אבותיו בייא דעם שבט פון זיין פאטר: (א) ואלה תולדות אונ דיא דאזיגע וואס ווייטער אין דער פרשה וועט שטיין דאס זענען דיא קינדר פון אהרן אונ פון משה (עיין רש"י) ביום דבר יי אין דעם טאג וואס גאט הט גירעט מיט משה אויף דעם בארג סיני (עיין רש"י): (ב) ואלה שמות אונ דס זענען די נעמן פון די

בְּנֵי־אַהֲרֹן הַבְּכֹר ׀ נָדָב וַאֲבִיהוּא
אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר׃ ג אֵלֶּה שְׁמוֹת
בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים הַמְּשֻׁחִים
אֲשֶׁר־מִלֵּא יָדָם לְכַהֵן׃ ד וַיָּמָת
נָדָב וַאֲבִיהוּא לִפְנֵי יְהוָה
בְּהַקְרִבָם אֵשׁ זָרָה לִפְנֵי יְהוָה
בְּמִדְבַּר סִינַי וּבָנִים לֹא־הָיוּ לָהֶם
וַיְכַהֵן אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר עַל־פְּנֵי
אַהֲרֹן אֲבִיהֶם׃ פ ה וַיְדַבֵּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ ו הַקְרֵב אֶת־
מַטֵּה לֵוִי וְהַעֲמַדְתָּ אֹתוֹ לִפְנֵי

אונקלוס

אַהֲרֹן בּוּכְרָא נָדָב
וַאֲבִיהוּא אֶלְעָזָר
וְאִיתָמָר׃ ג אִלֵּין שְׁמָהַת
בְּנֵי אַהֲרֹן כַּהֲנַיָּא
דְּאִתְרַבִּיאוּ דְּאִתְקָרֵיב
קוּרְבַּנְהוֹן לְשַׁמָּשָׁא׃
ד וּמִית נָדָב וַאֲבִיהוּא
קֳדָם יְיָ בְּקָרוֹבֵיהוֹן
אֶשָּׁתָא נוּכְרֵיתָא קֳדָם
יְיָ בְּמַדְבְּרָא דְסִינַי וּבְנִין
לָא הֲווֹ לְהוֹן וְשַׁמֵּשׁ
אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר עַל אַפֵּי
אַהֲרֹן אֲבוּהוֹן׃ ה וּמַלֵּיל
יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימַר׃
ו קָרֵיב יַת שִׁבְטָא דְלֵוִי
וּתְקֵים יָתֵיהּ קֳדָם אַהֲרֹן
כהנא

אהרן

תו"א ואלה שמות בני אהרן. סנה' יט זבחים יג: ובנים לא היו להם. יבמות סד

בעל הטורים

בני ישראל יש הגין על הב"א לומר שנתמעטו מקומות שנמנו ישראל לא התפקדו בתוכם: (ב) אהרן הבכר נדב. יש פסיק בין הבכור לנדב לומר שאינו חוזר על נדב כי נדב מת בלא בנים ואין נפקותא בבכורה שלו אלא חוזר על אהרן שהוא הבכור

רשב"ם

הלוים. ועתה מונה תולדות אהרן ותולדות משה לפנינו גמי מהלוים דכתיב ולקהת משפחת העמרמי וזהו משה (ואהרן) ובניו אשר יקראו על שבט הלוי כי לא היה לעמרם בנים רק משה ואהרן ויבדל אהרן להקדישו ומשה ובניו יקראי על שבט הלוי: ביום דבר ה' אל משה בהר סיני. שזהו קודם שהוקם המשכן ואז היו ד'. אבל בשנה שנייה שהוקם המשכן במדבר סיני לא נשארו כי אם אלעזר ואיתמר כמו שפירשתי למעלה בתחלת הפרשה שב"מ שנ' בהר סיני זהו קודם שהוקם המשכן אבל משנבנה אהל מועד לא נאמר אלא במדבר סיני:

רש"י

שנבורה. (ד) על פני אהרן אביהם ° ט בחייו: ט יש ספרים שגורסין על פני אהרן אביהם בחייו.

שפתי חכמים

שלא היה משה מסוייב ללמוד עמהם ד"א זהב חייב ללמד את בנו תורה מ"כ נקראו בם תולדותיו של משה וכן נראה דדייק ליפנא דכל המלמד את בן חבירו תורה וכו': וא"ת ל"ל לרש"י לפרש בחייו

בית דוד

מַה שֶׁלָמַד מִפִּ' הַגְבוּרָה) וַוייל מֹשֶׁה הָט גֶלֶערוּנְט מִיט דִיא קִינְדֶר פוּן אַהֲרֹן וָוס עֶר הָאט גֶעֶרוּנְט פוּן הקב"ה: (ד) (עַל פְּנֵי אַהֲרֹן). (בְּחַיָּיו) נָדָב אוּנ אֲבִיהוּא זֶענֶן גֶשְׁטָארְבֶּן וָוען אַהֲרֹן הָט גֶלֶעבְּט:

פירוש לתורת אלהים

קִינְדֶר פוּן אַהֲרֹן הַבְּכוֹר נָדָב וַאֲבִיהוּא דֶר וָוס אִיז צוּם עֶרְשְׁטִין גֶבָּארֶען גֶוואָרִין הָאט גֶהֵייסֶען נָדָב אוּנ דִי אִיבְּרִיגֶע קִינְדֶר הָאבִּין גֶהֵייסֶען אֲבִיהוּא אוּנ אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר: (ג) אֵלֶּה שְׁמוֹת דִי זֶענִין דִי נֶעמֶען פוּן דִיא קִינְדֶער פוּן אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים דִיא כֹּהֲנִים הַמְּשׁוּחִים דִיא גֶזַאלְבְּטֶע וָואס מֶען הָאט זֵייא גֶזַאלְבְּט מִיט שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה אֲשֶׁר מִלֵּא יָדָם וָוס עֶס אִיז גֶוואָרֶן דֶר פִילְט זֵייעֶרֶע הֶענְט לְכַהֵן צוּ בַּאדִינֶען ווִיא עֶס שְׁטֵייט אִין סֵפֶר וַיִּקְרָא: (ד) וַיָּמָת אִיז נָדָב וַאֲבִיהוּא גֶשְׁטָארְבֶּען לִפְנֵי יְיָ פַר גָאט אִין אוֹהֶל מוֹעֵד בְּהַקְרִיבָם אֵשׁ זָרָה ווייל זֵיי הָאבֶּן גֶנֶעהְמֶט פְרֶעמְד פַייעֶר פַר גָאט בְּמִדְבַּר סִינַי אִין דֶער מִדְבַּר סִינַי וּבָנִים אוּנ קִינְדֶר הָאבֶּן זֵיי נִיט גֶהָאט וַיְכַהֵן אוּנ עֶר הָאט גֶדִינְט אֶלְעָזָר אוּנ אִיתָמָר עַל פְּנֵי אַהֲרֹן אֲבִיהֶם פַר זֵייעֶר פָאטֶער אַהֲרֹן (עיין רש"י): (ה) וַיְדַבֵּר אוּנ גָאט הָאט גֶרֶעט צוּ מֹשֶׁה אַזוֹ צוּא זָאגִין: (ו) הַקְרֵב מַאךְ גֶנֶעהֶנְט דֶעם שֵׁבֶט לֵוִי וְהַעֲמַדְתָּ אוֹתוֹ אוּנ זָאלְסְט

אַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְשֵׁרְתוּ אֹתוֹ׃ ז וְשָׁמְרוּ
אֶת־מִשְׁמַרְתּוֹ וְאֶת־מִשְׁמֶרֶת כָּל־
הָעֵדָה לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד לַעֲבֹד
אֶת־עֲבֹדַת הַמִּשְׁכָּן׃ ח וְשָׁמְרוּ
אֶת־כָּל־כְּלֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־
מִשְׁמֶרֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲבֹד אֶת־
עבודת

אונקלוס

כַּהֲנָא וִישַׁמְשׁוּן יָתֵיהּ׃
ז וְיִטְּרוּן יָת מַטְּרְתֵּיהּ
וְיָת מַטְּרַת כָּל כְּנִשְׁתָּא
קֳדָם מַשְׁכַּן זִמְנָא
לְמִפְלַח יָת פּוּלְחַן
מַשְׁכְּנָא׃ ח וְיִטְּרוּן יָת
כָּל מָנֵי מַשְׁכַּן זִמְנָא וְיָת
מַטְּרַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לְמִפְלַח יָת פּוּלְחַן
מַשְׁכְּנָא

רש״י

(ו) ושרתו אותו. ומהו השירות ושמרו את משמרתו לפי ששמירה המקדש עליו שלא יקרב זר כמו שנא׳ [במדבר יח] אתה ובניך ובית אביך אתך תשאו את עון המקדש והלוים הללו מסייעין אותם. זו היא השירות. (ז) ושמרו את משמרתו. כל מנוי שהאדם ממונה עליו לעשותו קרוי משמרת בכל המקרא ובלשון משנה כמ״ש בגבתן ותרש [מס׳ מגילה] והלא אין משמרתי ומשמרתך שוה וכן משמרות כהונה ולויה: (ח) ואת משמרת בני ישראל. שכולן היו זקוקין לצרכי המקדש אלא שהלוים

שפתי חכמים

בחייו. וי״ל אי לא פירש בחייו הייתי אומר שהוא לאחר מיתתו לפי שאין ראוים לעבודה בפניו. לכ״פ. ע״פ אהרן אביהם בחייו נעשו כהנים גדולים ופי׳ אם אירע טומאה באהרן שימש אלעזר באלעזר שימש איתמר. תנחומא: י ולא שהם בני הכהנים שירתו וגם ישמרו משמרתו כי אין להם שירות אחר כי אם שמירת המקדש כי הוא שירותו של אהרן

בית

(ו) (ושרתו אותו). די לוים זאלן אום בדינען (ומהו השירות) וואס זאל זיין דאס בעדינונג (ושמרו את משמרתו) די לוים זאלן היטען זיין היטונג (וואס אהרן מיט זיינע קינדער דארפן היטן), זאלן די לוים היטען פון זייערט וועגן (לפי ששמירת המקדש עליו) דאס היטונג פון מקדש איז אויף אים (אויף אהרן), אהרן דארף היטען (שלא יקרב זר) א פרעמדער וואס איז ניט אכהן זאל ניט גייען צום משכן (כמו שנאמר) וויא עס איז געזאגט געווארן פון הקב״ה צו אהרן (אתה ובניך ובית אביך אתך תשאו את עון המקדש) דו און דיינע קינדער און דיא משפחה פון דיין פאטער (מיינט מען די קינדער פון קהת ועיין רש״י קרח יח) מיט דיר וועט איר ליידען די שטראף אויב עס וועט זיין אזינד אין מקדש (והלוים הללו) און דיא לוים (פון גרשון און מררי) (מסייעין אותם) וועלן זיי העלפן היטען (זו היא השירות) דאס איז דיא בעדינונג וואס דיא לוים וועלען העלפן צו אהרן מיט זיינע קינדער, היטען דאס משכן עס זאל קיינער ניט ארייין גיין אין משכן און ניט צו גיין צום משכן:

דוד

(ז) (ושמרו את משמרתו). זאגט רש״י (כל מנוי שהאדם ממונה עליו ומוטל עליו לעשותו) יעדע זאך וואס א מענש איז געווארן אעלצטער אויף דר זאך און עס איז נבאטן אויף אים ער זאל די זאך טון (קרוי משמרת בכל המקרא) דאס ווערט גערופען „משמרת״ דער מענש האט אהיטונג, ער האט אזאך וואס ער דארף היטן צו טון (ובלשון משנה) אין דר גמרא ווערט אויך גערופען „משמרת״ (כמו שאמרו בבגתן ותרש) וויא די גמרא זאגט ביי בגתן און תרש איינר האט געזאגט צום אנדערן (והלא אין משמרתי ומשמרתך שוה) מיין היטונג און דיין היטונג זענען ניט גלייך, דו ביזט אעלצטער אויף דער זאך און איך בין אעלצטער אויף איין אנדרי זאך (וכן משמרת כהונה ולויה) דאס היטונג פון די כהנים און דיא לוים, דיא כהנים זענען עלצטע אויף זייער כהונה, און דיא לוים זענען עלצטע אויף זייער בעדינונג: (ח) (ואת משמרת בני ישראל). זאגט רש״י (שכולן היו זקוקין לצרכי המקדש) אלע יודן דארפן זיך באשעפטיגן מיט דיא זאכן וואס מען דארף צום מקדש (אלא שהלוים

פירוש לתורת אלהים

אים שטעלען לפני פר אהרן הכהן ושרתו אותו און זיי זאלן אים העלפן בדינן: (ז) און וואס זאלן זיי אים העלפן ושמרו זיי זאלן היטען זיין היטונג (עיין רש״י) ואת משמרת און דאס היטונג פון גאר דער עדה לפני פאר דעם אוהל מועד לעבוד צו דינען את עבודת המשכן דיא דינסט פון דם משכן (עיין רש״י): (ח) ושמרו און זיי זאלן היטן את כל כלי אלע כלים פון דם אוהל מועד ואת משמרת און דאס היטונג פון דיא קינדר ישראל לעבוד צו דינן די עבודה פון

רעם

עבדת המשכן׃ ט ונתתה את־
הלוים לאהרן ולבניו נתונם נתונם
המה לו מאת בני ישראל׃ י ואת־
אהרן ואת־בניו תפקד ושמרו
את־כהנתם והזר הקרב יומת׃ פ
יא וידבר יהוה אל־משה לאמר׃

אונקלוס

משכנא : ט ותתן ית
ליואי לאהרן ולבנוהי
מסירין יהיבין אינון
ליה מן בני ישראל :
י וית אהרן וית בנוהי
תמני ותטרון ית
כהונתהון וחילוני
דיקרב יתקטיל :
יא ומליל יי עם משה
למימר

ואני

רשב"ם

(ט) נתונים נתונים. כפל ל' כמו נתן תתן להם אחוזת נחלה דוג"ש ב"ל : (י) ואת אהרן ואת בניו תפקד

רש"י

הלוים באים תחתיהם בשליחותם לפיכך לוקחים המעשרות בשכרן שנאמר (שם יח) כי שכר הוא לכם חלף עבודתכם : (ט) נתונים המה לו לעזרה. מאת בני ישראל כמו מתוך בני ישראל כלומר ך משאר כל העדה נבדלו לכך בגזירת המקום יתברך נתנם לו שנאמר [שם ח] ואתנה את הלוים נתונים וגו' : (י) ואת אהרן ואת בניו תפקד לשון פקידות ואינו לשון מנין . ושמרו את כהונתם קבלת דמים וזריקה והקטרה עבודות

שפתי חכמים

אהרן ובניו : ב ר"ל דוקא עבודת הקודש אבל לא עבודת חול וכוונתו מדכתיב בפ' קרח ואני נתתי לכם מתנה לעבוד את עבודת אוה"מ ש"מ דוקא עבודת הקודש אבל לא חול : ל ר"ל לפי שמאת בני משמע שהם בין ברשות בני ישראל כיון נותנים לכהנים וזה אינו ופוד שהרי כתיב ואני הנה לקחתי את הלוים מתוך בני ישראל וגו' משמע שהקב"ה

בית דוד

שהלוים באים תחתיהם בשליחותן) נאר די לוים זענן די שלוחים פון די יודן זיי זאלן אלץ טון אין מקדש פון זייערט וועגן (לפיכך לוקחים מהם המעשרות בשכרן) דריבר נעמען דיא לוים מעשר פון דיא יודן ווייל זייא בשעפטיגן זיך פון זייערט וועגן אין מקדש (שנאמר) ווי עס שטייט אין פסוק הקב"ה זאגט צו דיא לוים (כי שכר הוא לכם חלף עבודתכם) דעם מעשר וואס איר נעמט פון די יודן דס איז אייער שכר פר אייער ארבייט אין מקדש פון זייערט וועגן : (ט) (נתונים המה לו) . דיא לוים זענען געגעבען צו אהרן (לעזרה) צו הילף , זייא זאלן אים העלפן : (מאת בני ישראל) . אזוי רש"י מאת בני ישראל איז דיא מיינונג די יודען געבען דיא לוים צו אהרן , זענען דען די לוים אין דעם רשות פון דיא יודן , ווים דיא יודן געבן זייא צו וועמען זייא ווילען , דריבר זאגט רש"י (כמו) עס איז גלייך ווי עס וואלט געשטאנען מתוך בני ישראל (כלומר) מען מיינט (משאר כל העדה נבדלו לכך) דיא לוים זענען אפ געשיידט געווארען פון ארע יודן , זיי זאלן נהערן צום מקדש (בגזירת המקום) הקב"ה האט אזוי גוזר געווען (והוא נתנם לו) אונ הקב"ה האט געגעבען דיא לוים צוא אהרן (שנאמר) ווי עס שטייט אין פסוק הקב"ה האט געזאגט (ואתנה את הלוים נתונים לאהרן) איך האב געגעבן דיא לוים צו אהרן : (י) (ואת אהרן ואת בניו תפקוד) . זאגט רש"י (לשון פקידות) מען מיינט אהרן מיט זיינע קינדר זאלסטו אויף נעמען עלצעסטע אויף דעם משכן (ואינו לשון מנין) דאס ווארט "תפקוד" מיינט מען ניט ציילען : (ושמרו את כהונתם) . זייא זאלען היטען זייער בעדינונג מיינט מען (קבלת דמים) זייא זאלען נעמען אין אשיסול דס בלוט פון קרבן (וזריקה) שפריצן דס בלוט אויף דעם מזבח (והקטרה) פר ברענען דס קרבן אויף דעם מזבח (ועבודות המסורות לכהנים) אונ

פירוש לתורת אלהים

דס משכן : (ט) ונתתה את הלוים לאהרן ולבניו אונ די משה זאלסט געבען די לוים צו אהרן אונ צוא זיינע קינדער נתונים געגעבין צו דער עבודה צוא טראגין דס משכן נתונים גיגעבין צום שיר די לוים האבן געמוזט זינגן דעם שיר בשעת מען האט מקריב געווען דיא קרבנות המה זיי זענען גיגעבין לו צו אים מאת פון דיא קינדר ישראל : (י) ואת אהרן אונ אהרן מיט זיינע קינדער תפקוד זאלסטו בפעלן ושמרו זיי זאלען היטען מקריב זיין דיא קרבנות אונ אנדערע עבודות וואס גיהער צוא דיא כהנים והזר הקרב אונ דער וואס איז נים אכהן אונ ער וועט גנעהנען צו דר עבודה יומת זאל ווערען גיטייט : (יא) וידבר יי' אל משה לאמר אונ גאט האט גרעט

יב ואני הנה לקחתי את־הלוים
מתוך בני ישראל תחת כל־
בכור פטר רחם מבני ישראל והיו
לי הלוים׃ יג כי לי כל־בכור ביום
הכתי כל־בכור בארץ מצרים
הקדשתי לי כל־בכור בישראל
מאדם עד־בהמה לי יהיו אני
יהוה׃ פ חמישי יד וידבר יהוה אל־
משה במדבר סיני לאמר׃ טו פקד
את־בני לוי לבית אבתם
למשפחתם

אונקלוס

למימר׃ יב ואנא הא
קריבית ית ליואי מגו
בני ישראל חלף כל
בוכרא פתח ולדא מבני
ישראל ויהון משמשין
קדמי ליואי׃ יג ארי
דילי כל בוכרא ביומא
דקטלית כל בוכרא
בארעא דמצרים
אקדשית קדמי כל
בוכרא בישראל
מאנשא עד בעירא
דילי יהון אנא יי׃
יד ומליל יי עם משה
במדברא דסיני למימר׃
טו מני ית בני לוי לבית
אבהתהון לזרעיתהון
כל

תו"א כל בכור בכורות ג : פטר רחם. שם מז : בישראל . בכורות כ : לי יהיו, שם ס :

רש"י

ופדוים המסורות לכהנים : (יב) ואני הנה לקחתי ואני מהיכן זכיתי בהן : מתוך בני ישראל. שיהיו ישראל שוכרין אותן לשירות שלי ע"י הבכורות זכיתי בהם ולקחתים תמורתם לפי שהיתה העבוד' בבכורו' וכשחטאו בעגל נפסלו והלוים שלא עבדו ע"א נבחרו תחתיהן : (טו) מבן חדש ומעלה. משיצא מכלל נפלים

בית דוד

אונ נאך אנדערע בעדינונג וואס געהער נאר צוא כהנים : (יב) (ואני הנה לקחתי) . הקב"ה זאגט (ואני מהיכן זכיתי בהן) פון וואנעט האב איך זוכה געוועז אונ די לוים (מתוך בני ישראל) פון די יודן (שיהיו ישראל שוכרין אותן לשירות שלי) דיא יודן זאלן דינגען דיא לוים צו מיין בעדינונג (על ידי הבכורות זכיתי בהם) דורך די בכורים וואס איך האב אונ זיי זוכה געוועז (וועי איך האב ארויס גענומען די יודן פון מצרים אונ האב געהרגעט די בכורים פון מצרים. פר דעם האב איך זוכה געוועז דיא בכורים פון די יודן זאלן געהערין צו מיר) (ולקחתים תמורתם) האב איך גענומען די לוים פר די בכורים (לפי שהיתה העבודה בבכורות) ווייל ביז היינט האבען די בכורים מקריב געוועז קרבנות (וכשחטאו בעגל נפסלו) אונ ווען די בכורים האבען געזינדיגט מיט דעם עגל. זענען זיי געווארן פסול (והלוים שלא עבדו עבודת אלילים) די לוים ווייל זייא האבען ניט געדינט צום עגל (נבחרו תחתיהם) זענען זייא אויס דער ווילט געווארן צו הקב"ה פר די בכורים : (טו) (מבן חודש ומעלה). יאנט

פירוש לתורת אלהים

צו משה אזו צוא זאגן : (יב) ואני אונ איך הנה לקחתי איך האב גינומען דיא לוים מתוך פון דיא קינדער ישראל תחת אויף דעם ארט כל בכור פון אלע בכורים פון דיא קינדער ישראל (עיין רש"י) והיו אונ די לוים זאלן גיהערן צו מיר אויף דעם ארט פון דיא בכורים אונ פון וואנען האב איך דיא בכורים זוכה געוועז : (יג) כי ווארום צוא מיר געהערען דיא בכורים ביום אין דם טאג אז איך האב געשלאגן אלע בכורים אונ לאנד מצרים הקדשתי לי האב איך צוא מיר געהייליגט כל אלע בכורים פון די ישראל מאדם עד בהמה סיי דיא בכורים פון מענטשן סיי דיא בכורים פון דיא בהמות פון דיא ישראל לי יהיו זאלין זייא זיין צוא מיר אני יי איך בין גאט : (יד) וידבר יי הט גאט גירעט צו משה אין דער מדבר סיני אזו צוא זאגען : (טו) פקוד צייל די קינדר פון לוי לבית אבותם צו דם הויז געזינד פון זייערע עלטרין למשפחותם צוא זייערי משפחות

לְמִשְׁפְּחֹתָם כָּל־זָכָר מִבֶּן־חֹדֶשׁ וָמַעְלָה תִּפְקְדֵם׃ טז וַיִּפְקֹד אֹתָם מֹשֶׁה עַל־פִּי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צֻוָּה׃
יז וַיִּהְיוּ־אֵלֶּה בְנֵי־לֵוִי בִּשְׁמֹתָם גֵּרְשׁוֹן וּקְהָת וּמְרָרִי׃ יח וְאֵלֶּה
שְׁמוֹת בְּנֵי־גֵרְשׁוֹן לְמִשְׁפְּחֹתָם

אונקלוס

כָּל דְּכוּרָא מִבַּר יַרְחָא וּלְעֵילָא תִּמְנִינּוּן׃ טז וּמְנָא יָתְהוֹן מֹשֶׁה עַל מֵימְרָא דַיְיָ כְּמָא דְּאִתְפַּקַּד׃ יז וַהֲווֹ אִלֵּין בְּנֵי לֵוִי בִּשְׁמָהַתְהוֹן גֵּרְשׁוֹן וּקְהָת וּמְרָרִי׃ יח וְאִלֵּין שְׁמָהַת בְּנֵי גֵרְשׁוֹן לְזַרְעֲיַתְהוֹן

לבני — כבני

ת"א מבן חדש ומעלה. פס מן חס׃

רשב"ם

תעשהו פקיד וממונה עליהם. כמו ויפקד שר הטבחים את יוסף: (טו) כל זכר מבן חדש ומעלה תפקדם. לפי

רש"י

נפלים הוא נמנה לקרות שומר משמרת הקדש. א"ר יהודה בר' שלום למוד הוא אותו השבט להיות נמנה מן הבטן שנאמר (שם כו) אשר ילדה אותה ללוי במצרים עם כניסתה בפתח מצרים ילדה אותה ונמנית בשבעים נפשות שכשאתה מונה חשבונם לא תמצאם אלא שבעים חסר אחת והיא השלימה את המנין: (טז) על פי ה'. אמר משה לפני הקב"ה היאך אני נכנס לתוך אהליהם לדעת מנין יונקיהם א"ל הקב"ה עשה אתה שלך ואני אעשה שלי הלך משה ועמד על פתח האהל והשכינה מקדמת לפניו ובת קול יוצאת מן האהל ואומרת כך וכך תינוקות יש באהל זה לכך נאמר על פי ה':

שפתי חכמים

הוא כנותן לא בני ישראל ופו"פ כמו מתוך כו': ם וא"ת וכרי לעיל כתיב מבן חדש ומעלה מפילא מכלל נפלים הוא נמנה. וי"ל שכאן מדבר בודאי שלא היתה נפל וכלו לה וכן

בית דוד

זָאגְט רש"י (מִשֶּׁיָּצָא מִכְּלַל נְפָלִים הוּא נִמְנֶה לִקְרוֹתוֹ שׁוֹמֵר מִשְׁמֶרֶת הַקּוֹדֶשׁ) ווִי דָם קִינְד פוּן לֵוִי ווֶערְט אַלְט אַחוֹדֶשׁ אוּנ עֶר הַייסְט שׁוֹין נִיט אַנֶפֶל, עֶר קֶען לֶעבֶּן. ווֶערְט עֶר גֶעצֵיילְט מִיט אַלֶע גְרוֹיסֶע לְוִיִּם. מֶען רוּפְט אִים עֶר אִיז אַהִיטֶער צוּא דִי הַיילִיגֶע הִיטוּנְג. רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי שָׁלוֹם זָאגְט (לָמוּד הוּא אוֹתוֹ הַשֵּׁבֶט לִהְיוֹת נִמְנֶה מִן הַבֶּטֶן) דֶער שֵׁבֶט לֵוִי אִיז גֶעווֹאוּנְט מֶען זָאל אִים צֵיילֶן בַּאלְד ווִי עֶר ווֶערְט גֶעבָּארֶן (שֶׁנֶּאֱמַר) ווָארוּם עֶס שְׁטֵייט אוּנ פָּסוּק (אֲשֶׁר יָלְדָה אוֹתָהּ לְלֵוִי בְּמִצְרָיִם) יוֹכֶבֶד אִיז גֶעבָּארֶן גֶעוָורֶן צוּ לֵוִי אוּנ מִצְרַיִם (עִם כְּנִיסָתָהּ בְּפֶתַח מִצְרַיִם יָלְדָה אוֹתָהּ) ווֶען דִי מוּטֶער פוּן יוֹכֶבֶד אִיז אַרַיין גֶעקוּמֶן אוּנ טוֹיעֶר פוּן מִצְרַיִם הָט זִיא גֶעבָּארֶן דִי טָאכְטֶער יוֹכֶבֶד (וְנִמְנֵית בְּשִׁבְעִים נְפָשׁוֹת) אוּנ זִי אִיז בַּאלְד גֶעצֵיילְט גֶעוָורֶן צוּ דִי זִיבֶּעצִיג מֶענְטְשֶׁן ווָאס זֶענֶען אַרַיין גֶעקוּמֶן אוּנ מִצְרַיִם (שֶׁכְּשֶׁאַתָּה מוֹנֶה חֶשְׁבּוֹנָם לֹא תִמְצָאֵם אֶלָּא שִׁבְעִים חָסֵר אַחַת) ווָארוּם אַז דִי ווֶעסְט צֵיילֶן דִי מֶענְטְשֶׁן ווָאס זֶענֶען אַרַיין גֶעקוּמֶן אוּנ מִצְרַיִם ווֶעסְטוּ גֶעפִינֶען נָאר זִיבֶּעצִיג ווֵייניגֶער אֵיינְס, נָאר נַיין אוּנ זֶעכְצִיג (וְהִיא הִשְׁלִימָה אֶת הַמִּנְיָן) אוּנ זִיא הָט גַאנְץ גֶעמַאכְט דִיא צָאל, עֶס זָאל זַיין גְלַייך זִיבֶּעצִיג: (טז) (עַל פִּי ה'). זָאגְט רש"י (אָמַר מֹשֶׁה לִפְנֵי הקב"ה) מֹשֶׁה הָאט גֶעזָאגְט פַר הקב"ה (אֵיךְ אֲנִי נִכְנָס לְתוֹךְ אָהֳלֵיהֶם לֵידַע מִנְיַן יוֹנְקֵיהֶם) ווִי אַזוֹי ווֶעל אִיךְ אַרַיין גֵיין צוּ דִי יוּדֶן אוּנ זֵייעֶרֶע שְׁטוּבִּין צוּ ווִיסֶן ווִי פִיל זֵייגֶענְדִיגֶע קִינְדֶער זֵייא הָאבֶּן (אָמַר לוֹ הקב"ה) הָט הקב"ה גֶעזָאגְט צוּ מֹשֶׁה (עֲשֵׂה אַתָּה שֶׁלְּךָ) טוּא דִי דָם דֵיינִיגֶע ווָאס דוּ דַארְפְסְט טָאן (וַאֲנִי אֶעֱשֶׂה שֶׁלִּי) אִיךְ ווֶעל טָאן דָם מַיינִיגֶע ווָאס אִיךְ דַארְף טָאן (הָלַךְ מֹשֶׁה וְעָמַד פֶּתַח הָאֹהֶל) מֹשֶׁה אִיז גֶעגַאנְגֶען אוּנ הָט זִיךְ גֶעשְׁטֶעלְט נֶעבֶּן גֶעצֶעלְט פוּן אֵיוד (וְהַשְּׁכִינָה מַקְדֶּמֶת לְפָנָיו) דִיא שְׁכִינָה אִיז גֶעקוּמֶן פְרִיעֶר צוּ דֶעם גֶעצֶעלְט (וּבַת קוֹל יוֹצֵאת מִן הָאֹהֶל) אוּנ אַשְׁטִימֶע אִיז אַרוֹיס גֶעגַאנְגֶען פוּן גִיצֶעלְט (וְאוֹמֶרֶת) אוּנ זִיא הָט גֶעזָאגְט (כַּךְ וְכַךְ תִּינוֹקוֹת יֵשׁ בָּאֹהֶל זֶה) אַזוֹי פִיל קִינְדֶער זֶענֶען דָא אוּנ דֶעם גֶעצֶעלְט (אוּנ אַזוֹי אִיז גֶעווֶען בַּיי אַלֶע גֶעצֶעלְטֶן) (לְכָךְ נֶאֱמַר עַל פִּי ה') דֶרִיבֶּער זָאגְט דֶר פָּסוּק זַיי זֶענֶען גֶעצֵיילְט

פירוש לתורת אלהים

כָּל זָכָר אַלֶע זְכָרִים מִבֶּן חוֹדֶשׁ וָמַעְלָה ווָאס זֶענֶען אַלְט פוּן אַחוֹדֶשׁ אוּנ ווַייטֶער תִּפְקְדֵם זָאלְסְטוּ זַיי צֵיילֶן׃ (טז) וַיִּפְקֹד הָט מֹשֶׁה זַיי גִיצֵיילְט עַל פִּי יְיָ דוּרְךְ גָאטְס מוֹל כַּאֲשֶׁר צֻוָּה ווִיא עֶר אִיז גִיוָוארֶען גִיבָּאטֶען (עיין רש"י)׃ (יז) וַיִּהְיוּ אֵלֶּה בְנֵי לֵוִי אוּנ דִי זֶענֶען גֶעוֶוען דִיא קִינְדֶר פוּן לֵוִי מִיט זֵייעֶרֶע נֶעמֶען גֵּרְשׁוֹן אוּנ קְהָת אוּנ מְרָרִי׃ (יח) וְאֵלֶּה אוּנ דָאס זֶענֶען דִי נֶעמֶן פוּן דִיא זִין

לִבְנִי וְשִׁמְעִי׃ יט וּבְנֵי קְהָת
לְמִשְׁפְּחֹתָם עַמְרָם וְיִצְהָר חֶבְרוֹן
וְעֻזִּיאֵל׃ כ וּבְנֵי מְרָרִי לְמִשְׁפְּחֹתָם
מַחְלִי וּמוּשִׁי אֵלֶּה הֵם מִשְׁפְּחֹת
הַלֵּוִי לְבֵית אֲבֹתָם׃ כא לְגֵרְשׁוֹן
מִשְׁפַּחַת הַלִּבְנִי וּמִשְׁפַּחַת
הַשִּׁמְעִי אֵלֶּה הֵם מִשְׁפְּחֹת
הַגֵּרְשֻׁנִּי׃ כב פְּקֻדֵיהֶם בְּמִסְפַּר כָּל־
זָכָר מִבֶּן־חֹדֶשׁ וָמָעְלָה פְּקֻדֵיהֶם
שִׁבְעַת אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת׃
כג מִשְׁפְּחֹת הַגֵּרְשֻׁנִּי אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן
יחנו

לִבְנִי וְשִׁמְעִי׃ יט וּבְנֵי
קְהָת לְזַרְעֲיָתְהוֹן עַמְרָם
וְיִצְהָר חֶבְרוֹן וְעֻזִּיאֵל׃
כ וּבְנֵי מְרָרִי לְזַרְעֲיָתְהוֹן
מַחְלִי וּמוּשִׁי אִלֵּין אִנּוּן
זַרְעֲיָת לֵיוָאֵי לְבֵית
אֲבָהָתְהוֹן׃ כא לְגֵרְשׁוֹן
זַרְעִית לִבְנִי וְזַרְעִית
שִׁמְעִי אִלֵּין אִנּוּן
זַרְעִית גֵּרְשׁוֹן׃
כב מִנְיָנֵיהוֹן בְּמִנְיַן
כָּל דְּכוּרָא מִבַּר יַרְחָא
וּלְעֵילָּא מִנְיָנֵיהוֹן שַׁבְעָא
אַלְפִין וַחֲמֵשׁ מְאָה׃
כג זַרְעֲיָת גֵּרְשׁוֹן אֲחוֹרֵי
מַשְׁכְּנָא יִשְׁרוֹן מַעַרְבָא׃
ורב

רש״י

(כא) לגרשון משפחת הלבני. כלומר לגרשון היו הפקודים משפחת הלבני ג ומשפחת השמעי פקודיהם

שפתי חכמים

מוסיף לכך נמנה מבנולדה קודם שלשים יום: ג ויש נוסחאות בגורסין כראשון לפרש מי היו בניו ר"ל למה כתיב ב׳ פעמים הרי כתיב לעיל מיניה והלה שמות בני גרשון וגו׳ ומתרץ כראשון לפרש מי היו בניו והשני כלו׳ לגרשון משפחת הלבני והשמעי פקודיהם כך וכך ולפי נ׳ שלפנינו כמו פי׳ הרי אלא בא להשמיענו מי היו משפחותיו דהא כבר ידענו זה אלא הוי קרא בא להשמיענו במשפחת לבני ושמעי פקודיהם היו כך וכך כאלו אמר לגרשון משפחת הלבני ומשפחת השמעי שאלה הם

בית דוד

בַּעצַיילְט גֶעוָוארְן דוּרְךְ דָם מו״ל פוּן הקב״ה: (כא) (לְגֵרְשׁוֹן מִשְׁפַּחַת הַלִּבְנִי), אַרְט רש״י עֶס שְׁטֵייט שׁוֹין פְרִיעֶר אַז גֵרְשׁוֹן הָאט גֶעהַאט צְוֵויי מִשְׁפָּחוֹת לִבְנִי אוּנ שִׁמְעִי. צוּ וָוס זָאגְט דָא דֶער פָּסוּק נָאךְ אַמָאל, דְרִיבֶּער זָאגְט רש״י דֶר פָּסוּק מֵיינְט נִיט צוּ דֶר צֵייכְן אַז גֵרְשׁוֹן הָט גֶעהַאט צְוֵויי קִינְדֶער לִבְנִי אוּנ שִׁמְעִי (כְּלוֹמַר) מָען מֵיינְט (לְגֵרְשׁוֹן הָיוּ הַפְּקוּדִים מִשְׁפַּחַת הַלִּבְנִי וּמִשְׁפַּחַת הַשִּׁמְעִי) בַּיי גֵרְשׁוֹן הָאט מֶען גֶעצֵיילְט נָאר צְוֵויי מִשְׁפָּחוֹת, דִי מִשְׁפָּחָה לִבְנִי אוּנ דִי מִשְׁפָּחָה שִׁמְעִי פקודיהם

פירוש לתורת אלהים

פוּן גֵרְשׁוֹן לְמִשְׁפְּחֹתָם צוּא זַייעֶרֶע מִשְׁפָּחוֹת אִיטְלִיכֶער זוּהְן מִיט זַיינֶע קִינְדֶער אוּנ גְרוּפֶּען גֶעוָוארֶען אַיין מִשְׁפָּחָה אַיין זוּהְן הָאט גֶעהַייסֶען לִבְנִי אוּנ דֶער אַנְדֶרֶר הָאט גֶעהַייסֶען שִׁמְעִי: (יט) וּבְנֵי קְהָת אוּנ דִיא קִינְדֶער פוּן קְהָת צוּא זַייעֶרֶע מִשְׁפָּחוֹת הָאבֶּען גֶעהַייסֶען עַמְרָם אוּנ יִצְהָר אוּנ חֶבְרוֹן אוּנ עֻזִּיאֵל: (כ) וּבְנֵי מְרָרִי אוּנ דִי קִינְדֶער פוּן מְרָרִי צוּא זַייעֶרֶע מִשְׁפָּחוֹת הָאבֶּען גֶעהַייסֶען מַחְלִי וּמוּשִׁי אֵלֶּה דָאס זֶענֶען דִי מִשְׁפָּחוֹת פוּן לֵוִי לְבֵית אֲבוֹתָם זַייא זֶענֶען אַלֶע גֶעוֶועזֶען פוּן זַייעֶרֶע פָאטֶערְס פוּן שֵׁבֶט לֵוִי: (כא) לְגֵרְשׁוֹן צוּא גֵרְשׁוֹן זֶענֶען גֶעוֶוען צְוֵויי מִשְׁפָּחוֹת מִשְׁפַּחַת הַלִּבְנִי אַיין מִשְׁפָּחָה הָאט מֶען גֶערוּפֶען מִשְׁפַּחַת הַלִּבְנִי אוּנ דִיא אַנְדֶרֶע מִשְׁפָּחָה הָאט מֶען גֶערוּפֶען מִשְׁפַּחַת הַגֵּרְשׁוּנִי: (כב) פְּקֻדֵיהֶם דִי גֶעצֵיילְטֶע פוּן דִיא צְוֵויי מִשְׁפָּחוֹת בְּמִסְפַּר אִין צָאל כָּל זָכָר פוּן אַלֶע זְכָרִים מִבֶּן חוֹדֶשׁ וָמָעְלָה וָואס זֶענֶען אַלְט גֶעוֶוען אַחוֹדֶשׁ אוּנ וַוייטֶער פְּקֻדֵיהֶם זַייעֶרֶע גֶעצֵיילְטֶע זֶענֶען גֶעוֶוען שִׁבְעַת אֲלָפִים זִיבֶּען טוֹיזֶענְט וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת אוּנ פִינְף הוּנְדֶערְט: (כג) מִשְׁפְּחוֹת הַגֵּרְשׁוּנִי דִיא מִשְׁפָּחוֹת פוּן גֵרְשׁוֹן אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן יַחֲנוּ זָאלֶען רוּהֶען הִינְטֶער דֶעם מִשְׁכָּן יָמָּה אִין מַעֲרָב

יַחֲנוּ יָמָּה׃ כד וּנְשִׂיא בֵית־אָב
לַגֵּרְשֻׁנִּי אֶלְיָסָף בֶּן־לָאֵל׃
כה וּמִשְׁמֶרֶת בְּנֵי־גֵרְשׁוֹן בְּאֹהֶל
מוֹעֵד הַמִּשְׁכָּן וְהָאֹהֶל מִכְסֵהוּ
וּמָסַךְ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃ כו וְקַלְעֵי
הֶחָצֵר וְאֶת־מָסַךְ פֶּתַח הֶחָצֵר
אֲשֶׁר עַל־הַמִּשְׁכָּן וְעַל־הַמִּזְבֵּחַ
סָבִיב וְאֵת מֵיתָרָיו לְכֹל עֲבֹדָתוֹ׃

כד וְרַב בֵּית אַבָּא לְבֵית
גֵּרְשׁוֹן אֶלְיָסָף בַּר לָאֵל׃
כה וּמַטְּרַת בְּנֵי גֵרְשׁוֹן
בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא מַשְׁכְּנָא
וּפְרָסָא חוּפָאֵי וּפְרָסָא
דִּתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא׃
כו וּסְרָדֵי דָרְתָּא וְיָת
פְּרָסָא דִּתְרַע דָּרְתָּא
דִּי עַל מַשְׁכְּנָא וְעַל
מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר
וְיָת אֲטוּנוֹהִי לְכָל
פילחניה

תו"א וקלעי כתלר. זבחים כג :

ולקהת

רש"י

פקודיהם ס כך וכך: (כה) המשכן. ע יריעות התחתונות: והאהל. פ יריעות עזים העשויות לגג: מכסהו. עורות צ אילים ותחשים: ומסך פתח. הוא ק הוילון: (כו) ואת מיתריו. של משכן והאהל

שפתי חכמים

הם משפחות הגרשוני היו הפקודים כך וכך: ס דק"ל לפי שאמרו לגרשון משפחת הלבני משמע שגרשון היה ממשפחת הלבני וזה אינו דהא משפחת הלבני היה ממשפחת גרשון. לכ"פ כלו' לגרשון היו וכו'. מלאתי: ע ולמה נקראין משכן לפי שהם נראין בפנים כשהוא עומד במשכן ועוד דכתיב ואת המשכן תעשה עשר יריעות וגו' והם יריעות התחתונות אבל ד' מכסים לא המשכן בכללו כמו והקמות את המשכן (רא"ם): פ ולמה נקראים אהל לפי שהם אהל על היריעות התחתונות: צ וא"ת למה כתיב מכסהו שהוא משמע דעורות אילים ותחשים הכל כיסוי אחד היה ונדקדק אמר היה משמע שהם כאו"א בפ"ע. וי"ל דודאי כ"א היה מין בפ"ע אבל היו מחוברים יחד באמצע ולכך נקראים מכסה. וא"ת היל"ל אהלו שהרי גם הם היו אהל על יריעות העזים וי"ל בשלמא יריעות עזים ניחא שנקראין אהל לפי שהם היו על גגו ועל הצדדין לכך נקראו אהל שהיו מגינים עליו מכל צד אבל עורות אילים מאדמים ותחשים לא היו מסך אלא על גגו לכך נקראין מכסה: ק שהיא מסלה מובדלת לא כפרוס למעלה כפורשת לי
מסך

בית דוד

(פְּקוּדֵיהֶם כַּךְ וְכַךְ) זַייעֶרֶע גֶעצֵיילְטֶע זֶענֶען גֶעוֶועזֶען זִיבְּעֶן טוֹיזֶענְד פִינְף הוּנְדֶערְט: (כה) (הַמִּשְׁכָּן). מֵיינְט מֶען (יְרִיעוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת) דִי אוּנְטֶערְשְׁטֶע יְרִיעוֹת וָואס זֶענֶען גֶעלֶעגֶען אוֹיף דִיא בְּרֶעטֶער פוּן מִשְׁכָּן: (וְהָאֹהֶל). מֵיינְט מֶען (יְרִיעוֹת עִזִּים) דִי יְרִיעוֹת וָוס זֶענֶען גֶעוֶועזֶען גֶעמַאכְט פוּן הָאר פוּן צִיגֶען (הָעֲשׂוּיוֹת לְגַג) זֵיי זֶענֶען גֶעוֶועזֶען גֶעמַאכְט פַר אַדַאךְ צוּם מִשְׁכָּן: (מִכְסֵהוּ). מֵיינְט מֶען (עוֹרוֹת אֵילִים וּתְחָשִׁים) דִיא פֶעל פוּן אֵילִים אוּנ פוּן תְּחָשִׁים, זֵיי הָאבֶּן בַּדֶעקְט דָעם מִשְׁכָּן אוֹיף דִי יְרִיעוֹת עִזִּים: (וּמָסַךְ פֶּתַח). (הוּא הַוִּילוֹן) דִיא פָאר הַאנְג וָואס פַר דֶר טִיר פוּן מִשְׁכָּן: (כו) (וְאֵת מֵיתָרָיו). (שֶׁל מִשְׁכָּן וְהָאֹהֶל וְלֹא שֶׁל חָצֵר) דִי שְׁטְרִיק פוּן מִשְׁכָּן אוּנ פוּן דִי יְרִיעוֹת הָאבֶּן גֶעטְרָאגֶן דִי גֵרְשׁוּנִים, אבער

פירוש לתורת אלהים

זַייט: (כד) וּנְשִׂיא אוּנ דֶר נָשִׂיא פוּן גֵרְשׁוּנִים מִשְׁפָּחָה הָאט גְהַייסֶן אֶלְיָסָף דֶר זוּהְן פוּן לָאֵל: (כה) וּמִשְׁמֶרֶת אוּנ דָס הִיטוּנְג פוּן דִיא קִינְדֶער פוּן גֵרְשׁוֹן אִין אוֹהֶל מוֹעֵד אִיז גְוָועזֶען הַמִּשְׁכָּן דָאס מִשְׁכָּן דִיא אוּנְטֶערְשְׁטֶע יְרִיעוֹת וָואס זֶענֶען גֶוֶועזֶען אִיבֶּער דֶעם מִשְׁכָּן וְהָאוֹהֶל דִי יְרִיעוֹת וָוס מֶען הָט גְמַכְט פוּן הָאר פוּן צִיגֶן אוּנ זַייא זֶענֶען גֶוֶועזֶען אִיבֶּער דִיא אוּנְטֶערְשְׁטֶע יְרִיעוֹת אוּנ זַייא זֶענֶען גְרִיפֶען גְוָוארֶען אוֹהֶל מִכְסֵהוּ זַיין דֶעק דִי יְרִיעוֹת וָואס מֶען הָאט גְמַאכְט פוּן פֶעל פוּן ווִידֶר אוּנ פֶעל פוּן תְּחָשִׁים וּמָסַךְ אוּנ דֶר פִיר הַאנְג פוּן דֶר טִיר פוּן דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד: (כו) וְקַלְעֵי אוּנ דִיא אִים הֶענְגֶן פוּן דֶם הוֹף פוּן דֶם אוֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת מָסַךְ אוּנ דֶר פִיר הַאנְג פוּן דֶר טִיר פוּן דֶם הוֹף אֲשֶׁר עַל הַמִּשְׁכָּן וָואס דֶער הוֹף אִיז גְוֶועזֶען אַרוּם דֶם מִשְׁכָּן אוּנ אַרוּם דֶם מִזְבֵּחַ וְאֵת מֵיתָרָיו אוּנ זַיינֶע שְׁטְרִיק פוּן מִשְׁכָּן אוּנ פוּן אוֹהֶל לְכֹל עֲבֹדָתוֹ צוּא אַלֶע זַיינֶע דִינְסְט דִי אַלֶע זַאכֶען אִיז גְוֶועזֶען דָס הִיטוּנְג פוּן דִי מִשְׁפָּחָה פוּן גֵרְשׁוֹן אַז מֶען הָאט בַּאדַארְפְט רוּקֶען הָאבֶּן זֵיי דָס צוּ

כז וְלִקְהָת מִשְׁפַּחַת הָעַמְרָמִי וּמִשְׁפַּחַת הַיִּצְהָרִי וּמִשְׁפַּחַת הַחֶבְרֹנִי וּמִשְׁפַּחַת הָעָזִּיאֵלִי אֵלֶּה הֵם מִשְׁפְּחֹת הַקְּהָתִי׃ כח בְּמִסְפַּר כָּל־זָכָר מִבֶּן־חֹדֶשׁ וָמָעְלָה שְׁמֹנַת אֲלָפִים וְשֵׁשׁ מֵאוֹת שֹׁמְרֵי מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ׃ כט מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי־קְהָת יַחֲנוּ עַל יֶרֶךְ הַמִּשְׁכָּן תֵּימָנָה׃ ל וּנְשִׂיא בֵית־אָב לְמִשְׁפְּחֹת הַקְּהָתִי אֱלִיצָפָן בֶּן־עֻזִּיאֵל׃ לא וּמִשְׁמַרְתָּם הָאָרֹן וְהַשֻּׁלְחָן וְהַמְּנֹרָה וְהַמִּזְבְּחֹת וּכְלֵי

פּוּלְחָנֵיהּ : כז וְלִקְהָת זַרְעִית עַמְרָם וְזַרְעִית יִצְהָר וְזַרְעִית חֶבְרוֹן וְזַרְעִית עֻזִּיאֵל אִלֵּין אִנּוּן זַרְעֲיַת קְהָת : כח בְּמִנְיַן כָּל דְּכוּרָא מִבַּר יַרְחָא וּלְעֵילָא תְּמַנְיָא אַלְפִין וְשִׁית מְאָה נַטְרֵי מַטְּרַת דְּקוּדְשָׁא : כט זַרְעֲיַת בְּנֵי קְהָת יִשְׁרוּן עַל צִידָּא דְמַשְׁכְּנָא דָרוֹמָא : ל וְרַב בֵּית אַבָּא לְזַרְעֲיַת קְהָת אֱלִיצָפָן בַּר עֻזִּיאֵל : לא וּמַטְּרַתְהוֹן אֲרוֹנָא וּפָתוּרָא וּמְנַרְתָּא וּמַדְבְּחַיָּא וּמָנֵי

קודשא

תו"א וכמנורה. מגינה כו :

רשב"ם

שהיו באים לפטור את הבכורות שחייבין בפדיון מבן חדש ומעלה לכן גם מניינם מבן חדש : (כז) ולקהת משפחת העמרמי. משה ובניו. ועתה מפרש מה שכתוב למעלה

הקדש

שפתי חכמים

מהן : ר כי בני. מררי כיו נוטלין מיתרים של. סלר פרש"י בפ' נשא : ש. מקשים כפולם. כ"ל. לרש"י לכל פי' זה כאן. וי"ל דק"ל למה לא כתיב משפחת בני הקהתי כמ"ש בהר. הכי למשפחת. הקהתי ולעיל נמי כתיב אלו הם משפחות הקהתי ומפרש וסמוכים להם דגל ראובן כו'. שתאלו והחשיאו את הרבים ואינם ראוים לכתוב הפס בשמה דהיינו כ"א הראש כתיבה והיו"ד בסוף כתיבה : ת כי אלו רובן מפנה ראובן כיו הדלקתן בסדר הרם וכתב בג"א פרש"י בא לתרץ דהנני

רש"י

והאהל ד ולא של סלר : (כט) משפחת בני קהת יחנו וגו' תימנה. וסמוכין להם דגל ראובן החונים תימנה ש אוי לרשע ואוי לשכנו לכך לקו מהם דתן ואבירם ומאתים וחמשים ת שהם היו קרח ועדתו

בית דוד

אָבֵער דִיא שְׁטְרִיק פוּן הוֹיף הָאבֶּן גֶעטְרָאגֶן דִיא מִשְׁפָּחָה פוּן מְרָרִי : (כט) (מִשְׁפְּחוֹת בְּנֵי קְהָת יַחֲנוּ וגו' תֵּימָנָה). זָאגְט רש"י (וּסְמוּכִין לָהֶם דֶגֶל רְאוּבֵן הַחוֹנִים תֵּימָנָה) דִי פַאר פוּן רְאוּבֵן זֶענֶען גֶעוֶועזֶן נָאָענְט צוּ קְהָת וָוִיא זֵיי הָאבֶּן גֶערוּהְט אוּנ דָרוֹם זַייט (אוֹי לָרָשָׁע וְאוֹי לִשְׁכֵנוֹ) וַויי צוּם רָשָׁע וַוייא צוּא זַיין שָׁכֵן (לְכַךְ לָקוּ מֵהֶם דָתָן וַאֲבִירָם וּמָאתַיִם וַחֲמִשִּׁים אִישׁ עִם קֹרַח וַעֲדָתוֹ שֶׁנִּמְשְׁכוּ עִמָּהֶם בְּמַחְלְקוּתָם) דֶרִיבֶּער זֶענֶען גֶעשְׁטְרָאפְט גֶעוָורֶן דָתָן אוּנ אֲבִירָם אוּנ צְווַיי הוּנְדֶערְט פִיפְצִיג מֶענְטְשֶׁן אוּנ קֹרַח מִיט זַיינֶע מֶענְטְשֶׁן ווייל זַייא הָאבֶּן זִיךְ גֶעצוֹיגֶן מִיט זַייעֶר קְרִיג מִיט דִיא קהתים

פירוש לתורת אלהים

גוּף גִישְׁטֶעלְט אוּנ אַז מֶען הָאט בַּדַארְפְט צִיהֶן הָאבֶּען זֵיי דָס צוּא אַנַאנְדֶר גֶצַייגְט: (כח) בְּמִסְפַּר אִין דֶר צָאל פוּן אַלֶע זְכָרִים אִיז גְוֶועזֶן שְׁמוֹנַת אֲלָפִים אַכְט טוֹיזֶנְט וְשֵׁשׁ מֵאוֹת אוּנ זֶעקְס הוּנְדֶרְט שׁוֹמְרֵי זַייא הָאבֶּן גֶהִיטֶן מִשְׁמֶרֶת דָאס הִיטוּנְג הַקּוֹדֶשׁ פוּן אַלֶע הֵיילִיגֶע זַאכִין פוּן דֶם מִשְׁכָּן : (כט) מִשְׁפְּחוֹת דִיא מִשְׁפָּחוֹת פוּן דִיא קִינְדֶער פוּן קְהָת יַחֲנוּ זָאלֶן רוּהֶען עַל יֶרֶךְ אוֹיף דֶער זַייט פוּן דֶם מִשְׁכָּן אִין דָרוֹם זַייט : (ל) וּנְשִׂיא אוּנ דֶר נָשִׂיא פוּן קְהָת הָאט גֶהֵייסֶען אֱלִיצָפָן דֶער זוּהְן פוּן עֻזִּיאֵל : (לא) וּמִשְׁמַרְתָּם אוּנ זַייעֶר הִיטוּנְג אִיז גְוֶועזֶן דֶר אָרוֹן אוּנ דֶר שׁוּלְחָן אוּנ דִיא מְנוֹרָה אוּנ דִיא מִזְבְּחוֹת וּכְלֵי הַקּוֹדֶשׁ אוּנ דִיא הֵיילִיגֶע כֵּלִים אֲשֶׁר וָואס מֶען הָאט בַּדַארְפְט

הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר יְשָׁרְתוּ בָּהֶם וְהַמָּסָךְ
וְכֹל עֲבֹדָתוֹ׃ לב וּנְשִׂיא נְשִׂיאֵי
הַלֵּוִי אֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן
פְּקֻדַּת שֹׁמְרֵי מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ׃
לג לִמְרָרִי מִשְׁפַּחַת הַמַּחְלִי
וּמִשְׁפַּחַת הַמּוּשִׁי אֵלֶּה הֵם
מִשְׁפְּחֹת מְרָרִי׃ לד וּפְקֻדֵיהֶם
בְּמִסְפַּר כָּל־זָכָר מִבֶּן־חֹדֶשׁ
וָמָעְלָה שֵׁשֶׁת אֲלָפִים וּמָאתָיִם׃
לה וּנְשִׂיא בֵית־אָב לְמִשְׁפְּחֹת
מְרָרִי צוּרִיאֵל בֶּן־אֲבִיחָיִל עַל
יֶרֶךְ הַמִּשְׁכָּן יַחֲנוּ צָפֹנָה׃ לו וּפְקֻדַּת

משמרת

אונקלוס

קוּדְשָׁא דִי יְשַׁמְשׁוּן בְּהוֹן
וּפְרָסָא וְכָל פּוּלְחָנֵיהּ׃
לב וְאַמַרְכְּלָא דִּמְמַנָּא
עַל רַבְרְבֵי לֵיוָאֵי
אֶלְעָזָר בַּר אַהֲרֹן
כַּהֲנָא דִּמְתַּחוֹת יְדוֹהִי
מְמַנַן נַטְרֵי מַטְרַת
קוּדְשָׁא׃ לג לִמְרָרִי
זַרְעִית מַחְלִי וְזַרְעִית
מוּשִׁי אִלֵּין אִינוּן זַרְעֲיַת
מְרָרִי׃ לד וּמִנְיָנֵיהוֹן
בְּמִנְיַן כָּל דְּכוּרָא
מִבַּר יַרְחָא וּלְעֵילָא
שִׁתָּא אַלְפִין וּמָאתָן׃
לה וְרַב בֵּית אַבָּא
לְזַרְעֲיַת מְרָרִי צוּרִיאֵל
בַּר אֲבִיחָיִל עַל צִדָּא
דְמַשְׁכְּנָא יִשְׁרוֹן
צִיפּוּנָא׃ לו וְדִמְסִיר

למטרת

רש״י

ועבדתו שנעשו עמהם במסעותם׳ : (לא) והמסך הוא הפרכת שאף היא קרויה פרכת המסך : (לב) ונשיא נשיאי הלוי ממונה א על כולם ועל מה היה נשיאותו פקודת שומרי משמרת הקודש על

שפתי חכמים

גרשון כתיב אחרי המשכן יחנו ימה ובבני מררי על ירך המשכן יחנו צפונה וכאן כתיב יחנו על ירך המשכן תימנה אלא כאן לא שייך יחנו לתימנה לומר שלא בא הכתוב כאן ללמוד שיחנו תימנה אלא שהיו כבר תימנה והאלו כתיב יחנו על ירך המשכן במקום שהם פונים עכשיו שהוא תימנה ומאי נ״מ אלא לנ״ל שלכך נסמכו וכו׳ : א לפי שכלי משמע שהוא הא׳ מאמר הנשיאים ולא יותר משום דנקוד ונשיא הוא״ו בתלאפוס הוא דהוק דאל״כ היה נקוד ונשיא בשו״א תחת הו׳ וקמ״ץ תחת הנו״ן

בית דוד

קְהָתִים : (לא) (וְהַמָּסָךְ), (הוּא הַפָּרוֹכֶת), מָסָךְ מַיינְט מֶען דֶם פָּרוֹכֶת (שֶׁאַף הִיא קְרוּיָה מָסָךְ) דֶם פָּרוֹכֶת וָוערְט אוֹיךְ גֶערוּפֶן מָסָךְ : (לב) (וּנְשִׂיא נְשִׂיאֵי הַלֵּוִי), דֶר עֶלְצְטֶר אִיבֶּער אַלֶע נְשִׂיאִים פוּן דִי לְוִיִּם, אִיז גֶעוֶוען אֶלְעָזָר (מְמוּנֶּה עַל כּוּלָּם) עֶר אִיז גֶעוֶוען אַאָלְצְטֶער אִיבֶּער אַלֶע נְשִׂיאִים (וְעַל מַה הָיָה נְשִׂיאוּתוֹ) אוֹיף וָוס אִיז גֶעוֶוען זַיין נְשִׂיאוּת (פְּקוּדַּת שׁוֹמְרֵי מִשְׁמֶרֶת הַקּוֹדֶשׁ). עֶר אִיז גֶעוֶוען אַאָלְצְטֶער אִיבֶּער דִיא מֶענְטְשֶׁן וָוס הִיטֶען דִיא הַיילִיגֶע הִיטוּנְג (עַל יָדוֹ הָיָה פְּקוּדַּת כּוּלָּם) וָוס אַלֶע לְוִיִּם זַייעֶרֶע אָלְצְטֶע הָאבֶּן גֶעטָאן, אִיז דָאס גֶעוֶוען מִיט דֶעם בֶּעפֶעהְל פוּן אֶלְעָזָר :

משה

פירוש לתורת אלהים

הָאבֶּן, צוּ דִיא מִזְבְּחוֹת אוּנ צוּ דֶר מְנוֹרָה וְהַמָּסָךְ אוּנ דֶר פִיר הַאנְג וָואס אִיז גֶהאנְגֶן פַר דֶם קָדְשֵׁי קָדָשִׁים וְכֹל עֲבוֹדָתוֹ אִיבֶּר דִיא אַלֶע זַאכֶן זֶענֶען דִי מִשְׁפָּחוֹת פוּן קְהָת גֶוועֶן סְמוּנִים: (לב) וּנְשִׂיא אוּנ דֶר נָשִׂיא וָואס אִיז גֶוועֶן אִיבֶּער דִי נְשִׂיאִים פוּן שֵׁבֶט לֵוִי אִיז גֶוועֶן אֶלְעָזָר דֶער זוּהְן פוּן אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אִיבֶּער וָואס אִיז גֶוועֶן זַיין נְשִׂיאוּת פְּקוּדַּת שׁוֹמְרֵי מִשְׁמֶרֶת עֶר הָאט גֶיהַאט צוּא בַּאפֶעלֶען אִיבֶּר אַלֶע הִיטֶערְס : (לד) וּפְקוּדֵיהֶם אוּנ זַייעֶרוּ גֶצֵיילְטֶע אִיז גֶוועֶן שֵׁשֶׁת אֲלָפִים זֶעקְס טוֹיזֶנְט וּמָאתָיִם אוּנ צְוַויי הוּנְדֶערְט : (לה) וּנְשִׂיא אוּנ דֶער נָשִׂיא פוּן מְרָרִי הָאט גֶיהַייסֶן צוּרִיאֵל דֶר זוּהְן פוּן אֲבִיחָיִל עַל יֶרֶךְ הַמִּשְׁכָּן זַייא זָאלֶן רוּעֶן אוֹיף דֶער זַייט פוּן דֶם מִשְׁכָּן צָפוֹנָה אוּנ

מִשְׁמֶרֶת בְּנֵי מְרָרִי קַרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן וּבְרִיחָיו וְעַמֻּדָיו וַאֲדָנָיו וְכָל־כֵּלָיו וְכֹל עֲבֹדָתוֹ׃ לז וְעַמֻּדֵי הֶחָצֵר סָבִיב וְאַדְנֵיהֶם וִיתֵדֹתָם וּמֵיתְרֵיהֶם׃ לח וְהַחֹנִים לִפְנֵי הַמִּשְׁכָּן קֵדְמָה לִפְנֵי אֹהֶל־מוֹעֵד ׀ מִזְרָחָה מֹשֶׁה ׀ וְאַהֲרֹן וּבָנָיו שֹׁמְרִים מִשְׁמֶרֶת הַמִּקְדָּשׁ לְמִשְׁמֶרֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהַזָּר

הקרב

לְמַטְּרַת בְּנֵי מְרָרִי דַּפֵּי מַשְׁכְּנָא וְעַבְרוֹהִי וְעַמּוּדוֹהִי וְסַמְכוֹהִי וְכָל מָנוֹהִי וְכָל פּוּלְחָנֵיהּ׃ לז וְעַמּוּדֵי דְּרָתָא סְחוֹר סְחוֹר וְסַמְכֵיהוֹן וְסִכֵּיהוֹן וְאַטּוּנֵיהוֹן׃ לח וְדִשְׁרַן קֳדָם מַשְׁכְּנָא קִידוּמָא קֳדָם מַשְׁכַּן זִמְנָא מַדִּינְחָא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבְנוֹהִי נַטְרִין מַטְּרַת מַקְדְּשָׁא לְמַטְּרַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְחִילוֹנַי

דיקרב

תו"א והחונים לפני המשכן קדמה . ערכין יא תמיד כ:

בעל הטורים

הכיור לאהל: (לח) והחונים וגו' לפני אה"מ מזרחה משה . ואהרן

רש"י

על ידו היה פקודת כולם: (לח) משה ואהרן ובניו. וסמוכין להם ב דגל מחנה יהודה והסמוכים אליו יששכר וזבולן טוב לצדיק טוב לשכנו לפי שהיו שכניו של משה שהיה עוסק בתורה נעשו גדולים בתורה שנ' [תהלים ס] יהודה מחוקקי (דה"א יב) ומבני יששכר יודעי בינה וגו' מאתים ראשי סנהדראות ומזבולון [שופטים ה] מושכים בשבט סופר:

אשר

שפתי חכמים

כמ"ש מ"מ צריך לפרש ממונה כו': ב (ג"א) גם כאן בא לתרץ דכל"ל משה אהרן ובניו יחנו לפני אה"מ אלא שלא בא לצוות רק להגיד לך שהסמוכים לפני אה"מ הם המשובחים האלו

בית דוד

(לח) (מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבָנָיו). זָאגְט רש"י (וּסְמוּכִין לָהֶם דֶּגֶל מַחֲנֵה יְהוּדָה) דִּי פָאן פוּן מַחֲנֵה יְהוּדָה אִיז גֶעוֶועֶן נָאנְט צוּא מֹשֶׁה מִיט אַהֲרֹן (וְהַחוֹנִים עָלָיו) דִּי שְׁבָטִים וָואס הָאבֶּן גֶערוּהְט נֶעבֶּן יְהוּדָה זֶענֶען גֶעוֶועֶן יִשָּׂשכָר אוּנ זְבוּלוּן (טוֹב לַצַּדִּיק טוֹב לִשְׁכֵנוֹ) אַז עֶס אִיז גוּט צוּם צַדִּיק אִיז גוּט צוּם שָׁכֵן (לְפִי שֶׁהָיוּ שְׁכֵנָיו שֶׁל מֹשֶׁה שֶׁהָיָה עוֹסֵק בַּתּוֹרָה) וַוייל דִּי דְרַייא שְׁבָטִים זֶענֶען גֶעוֶועֶן שְׁכֵנִים פוּן מֹשֶׁה וָואס עֶר הָאט גֶעלֶערְנְט תּוֹרָה (נַעֲשׂוּ גְדוֹלִים בַּתּוֹרָה) זֶענֶען זֵיי גֶעוֶועֶן גְרוֹיסֶע לוֹמְדִים אוּנ תּוֹרָה (שֶׁנֶּאֱמַר) וִוי עֶס שְׁטֵייט אוּנ פָּסוּק (יְהוּדָה מְחוֹקְקִי) דֶם שֵׁבֶט יְהוּדָה זֶענֶען גֶעוֶועֶן גֶעוֶועֶן גֶעבֶּער אוּנ דֶער תּוֹרָה (וּמִבְּנֵי יִשָּׂשכָר יוֹדְעֵי בִינָה וגו' מָאתַיִם רָאשֵׁי סַנְהֶדְרָאוֹת) דִּיא קִינְדֶער פוּן יִשָּׂשכָר ווייסֶן דִּי צַייטֶן ווֶעלְכֶע יָארֶן דַארְפֶן זַיין אַעִיבּוּר, צְווַיי הוּנְדֶערְט זֶענֶען גֶעוֶועֶן אָלְצַאמֶע פוּן סַנְהֶדְרִין (וּמִזְּבוּלוּן מוֹשְׁכִים בְּשֵׁבֶט סוֹפֵר) פוּן זְבוּלוּן זֶענֶען גֶעוֶועֶן שְׁרַייבֶּער וָואס הָאבֶּן גֶעשְׁרִיבֶּן דִּי תּוֹרָה:

אשר

פירוש לתורת אלהים

צַמוֹן זַייט: (לו) וּפְקוּדַת אוּנ דֶר בַּפֶעל מִשְׁמֶרֶת בְּנֵי מְרָרִי פוּן דֶם הִיטוּנְג פוּן דִי קִינְדֶר פוּן מְרָרִי אִיז גֶעוֶועֶן קַרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן דִי בְּרֶעטֶר פוּן דֶם מִשְׁכָּן וּבְרִיחָיו אוּנ זֵיינֶע רִיגְלֶען וְעַמּוּדָיו אוּנ זֵיינֶע זֵיילֶען וַאֲדָנָיו אוּנ זֵיינֶע שְׁוֶועלִין וְכָל אוּנ אַלֶע זֵיינֶע כֵּלִים וְכֹל עֲבוֹדָתוֹ אוּנ אַלֶע זֵיינֶע דִינְסְט: (לז) וְעַמּוּדֵי אוּנ דִיא זֵיילֶן וָואס אַרוּם דֶם חָצֵר וְאַדְנֵיהֶם אוּנ זֵייעֶרֶע שְׁוֶועלִין וִיתֵדוֹתָם אוּנ זֵייעֶרֶע פְּלֶעקֶר אָדֶער זֵייעֶרֶע נֶענִיל וּמֵיתְרֵיהֶם אוּנ זֵייעֶרֶע שְׁטְרִיק: (לח) וְהַחוֹנִים אוּנ דִי וָואס רוּעֶן לִפְנֵי הַמִּשְׁכָּן פָאר דֶם מִשְׁכָּן קֵדְמָה פוּן פָארִינְט לִפְנֵי אוֹהֶל מוֹעֵד פָאר דֶם אוֹהֶל מוֹעֵד מִזְרָחָה אִין מִזְרַח זַייט זָאל זַיין מֹשֶׁה מִיט אַהֲרֹן שׁוֹמְרִים זַייא זָאלֶן הִיטֶען מִשְׁמֶרֶת הַמִּקְדָּשׁ דָאס הִיטוּנְג פוּן דֶעם הַיילִיקְטוּם לְמִשְׁמֶרֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל צוּם הִיטוּנְג פוּן דִיא קִינְדֶר יִשְׂרָאֵל וְהַזָּר הַקָּרֵב אוּנ

הַקָּרֵב יוּמָת׃ לט כָּל־פְּקוּדֵי הַלְוִיִּם אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל־פִּי יְהוָה לְמִשְׁפְּחֹתָם כָּל־זָכָר מִבֶּן־חֹדֶשׁ וָמַעְלָה שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים אָלֶף׃ ס ששי מ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־

דְּיִקְרַב יִתְקְטִיל׃ לט כָּל מִנְיָנֵי לֵיוָאֵי דִּי מְנָא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל מֵימְרָא דַּיְיָ לְזַרְעֲיָתְהוֹן כָּל דְּכוּרָא מִבַּר יַרְחָא וּלְעֵילָּא עַשְׂרִין וּתְרֵין אַלְפִין׃ מ וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה

סבה

רש"י

(לט) אשר פקד משה ואהרן. נקוד על ואהרן לומר שלא היה ב במנין הלוים [בכורות ד]: שנים ועשרים אלף. ובפרטן אתה מוצא שלש מאות יתירים בני גרשון שבעת אלפים וחמש מאות בני קהת שמונת אלפי' ושש מאות בני מררי ששת אלפים ומאתים ולמה לא כללן עם השאר ויפדו את הבכורות ולא יהיו זקוקים השלשה ושבעים ומאתים בכורות העודפים על המנין לפדיון אמרו רבותינו במסכת בכורות (בכורות ה') אותן שלש מאות לוים בכורים היו ודיים שיפקיעו ד עצמם מן הפדיון: (מ) פקוד כל:

שפתי חכמים

לפיכך כיון כמותם כתובים סמוכים לכה: ג פי' שלא הי' מתעסק במנין הלוים אלא משה לבדו ומפני שאיהם היו מתעסקין במנין ישראל דרך המקרא לכתוב כן אף שלא היה במנין הלוים מ"מ הזכירו הכ' ג"כ במנין הלוים וי"מ שלא היה בהמנין הלוים שלא היה הוא מן המנין וכן משמע במס' בכורות דף ד'. אבל קשה והא קרא במונין כתיב אשר פקד משה ואהרן ולא במנין. כדמ"ה. ול"כ דכ"פ מדנקוד על ואהרן משמע שלא היה במונין ולא הוי נמי במנין דא"כ למה ליה להזכיר אהרן ולנקוד עליו אלא שלא לומר במונין לא היה אבל במנין היה מ"מ הזכירו ונקד עליו למדרש שהיה חסר מכל וכל אף מן המנין. דומה קצת פי' זה למה שפירשתי במלת את לאן נקוד על את וכו' רף הפסוק קצת יש ליישב כדי שלא תקשה מרש"י דפי' בחומש על פרש"י דמס' בכורות שפי' שם בהדיא שאהרן לא היה בין המנין וכן יש ליישב לישנא דב"ר כל פקודי הלוים אשר פקד משה ואהרן נקוד עליו שלא היה אהרן מן המנין דמשמע לישנא שלא הי' גם מן המנין: ד פי' שלא יפדרו ליתן

ספנת

בית

(לט) (אשר פקד משה ואהרן). וואס משה אונ אהרן האבן געציילט, זאגט רש"י (נקוד על ואהרן) דאס ווארט "ואהרן" איז געפינטלט (לומר שלא היה במנין הלוים) צו זאגן, אז אהרן איז ניט געווען ביי דעם ציילונג פון די לוים, נאר משה אליין האט געציילט די לוים (ועיין ש"ח): (שנים ועשרים אלף). די לוים זענען געווען צוויי אונ צוואנציג טויזענד, זאגט רש"י (ובפרטן אתה מוצא שלש מאות יתרים) אז מען ציילט איינצעלווייז זענען דא דריי הונדערט מער (בני גרשון שבעת אלפים וחמש מאות) די קינדער פון גרשון זענען געווען זיבען טויזענד פינף הונדערט (בני קהת שמונת אלפים ושש מאות) די קינדער פון קהת זענען געווען אכט טויזענד זעקס הונדערט (בני מררי ששת אלפים ומאתים) די קינדער פון מררי זענען געווען זעקס טויזענד צוויי הונדערט, צוזאמען איז געווען צוויי אונ צוואנציג טויזענד דריי הונדערט (ולמה לא כללן עם השאר) פאר וואס

דוד

ציילט מען ניט די דריי הונדערט צוזאמען מיט די צוויי אונ צוואנציג טויזענד (ויפדו את הבכורות) ווייל די דריי הונדערט לוים אוים לייזען נאך דריי הונדערט בכורים (ולא יהיו זקוקים השלשה ושבעים ומאתים בכורים העודפים על המנין לפדיון) ווען די צוויי הונדערט דריי אונ זיבעציג בכורים. וואס זענען מער ווי די צווייא אונ צוואנציג טויזענד לוים. ניט דארפן אוים געלייזט ווערן מיט פינף סאלער, עס איז דאך דא געווען נאך דריי הונדערט לוים, זענען דאך די לוים מער פון די בכורים מיט זיבן אונ צוואנציג (אמרו רבותינו במסכת בכורות) האבן די רבנן גזאגט אין די גמרא בכורות (אותן שלש מאות לוים בכורים היו) די דרייא הונדערט לוים זענען געוועזן בכורים (ודיים שיפקיעו עצמן מן הפדיון) איז געוועזן גענוג פאר זיי וואס זיי האבן זיך אליין אוים געלייזט פון די פינף סאלער: (מ) (פקוד כל בכור זכר וגו' מבן חודש ומעלה

פירוש לתורת אלהים

אפרעמדער וואס וועט גינהגן יומת זאל ער ווערן געטייט׃ (לט) כל פקודי הלוים אלע געציילטע לוים אשר פקד וואס משה מיט אהרן האבען זיי גיציילט על פי יי דורך גאטס מויל למשפחותם צוא זייערע משפחות כל זכר איטליכער זכר מבן חודש ומעלה פון אזעלכע וואס זענען אלט א חודש אונ ווייטער זענען גיוועזן די געציילטע שנים ועשרים אלף צוויי אונ צוואנציג טויזענט (עיין רש"י). (מ) ויאמר האט גאט גיזאגט צו משה פקוד צייל אלע בכורים וואס זענען זכרים צו די

מֹשֶׁה פְּקֹד כָּל־בְּכֹר זָכָר לִבְנֵי
יִשְׂרָאֵל מִבֶּן־חֹדֶשׁ וָמָעְלָה וְשָׂא
אֵת מִסְפַּר שְׁמֹתָם׃
מא וְלָקַחְתָּ
אֶת־הַלְוִיִּם לִי אֲנִי יְהֹוָה תַּחַת כָּל־
בְּכֹר בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵת בֶּהֱמַת
הַלְוִיִּם תַּחַת כָּל־בְּכוֹר בְּבֶהֱמַת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃
מב וַיִּפְקֹד מֹשֶׁה
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהֹוָה אֹתוֹ אֶת־כָּל־
בְּכוֹר בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃
מג וַיְהִי כָל־
בְּכוֹר זָכָר בְּמִסְפַּר שֵׁמֹת מִבֶּן־
חֹדֶשׁ וָמַעְלָה לִפְקֻדֵיהֶם שְׁנַיִם
וְעֶשְׂרִים אֶלֶף שְׁלֹשָׁה וְשִׁבְעִים
וּמָאתָיִם׃ פ
מד וַיְדַבֵּר יְהֹוָה אֶל־

אונקלוס

מְנֵי כָּל בּוּכְרַיָא
דִּכְרַיָא לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
מִבַּר יַרְחָא וּלְעֵילָא
וְקַבֵּיל יָת מִנְיַן
שְׁמָהַתְהוֹן:
מא וּתְקָרֵב יָת לֵיוָאֵי
קֳדָמַי אֲנָא יְיָ חֲלַף כָּל
בּוּכְרָא בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל
וְיָת בְּעִירָא דְּלֵיוָאֵי
חֲלַף כָּל בּוּכְרָא
בִּבְעִירָא דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל:
מב וּמְנָא מֹשֶׁה כְּמָא
דִּי פַקֵּיד יְיָ יָתֵיהּ יָת כָּל
בּוּכְרָא בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל:
מג וַהֲווֹ כָּל בּוּכְרַיָא
דִּכְרַיָא בְּמִנְיַן שְׁמָהָן
מִבַּר יַרְחָא וּלְעֵילָא
לְמִנְיָנֵיהוֹן עַשְׂרִין
וּתְרֵין אַלְפִין וּמָאתָן
וְשַׁבְעִין וּתְלָתָא
מד וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה
לְמֵימַר

תו״א פקד כל בכור. בכורות ד: קח את הלוים. בכורות ד: ואת בהמת הלוים תחת בהמתם. שם:

בעל הטורים

ואהרן. יש פסיק בין משה לאהרן לו׳ משה במקום מ׳ לבד ואהרן ובניו במקום מ׳ לבד: (מ) ושא. ב׳ ושא את מספר שמותם. ושא עיניך ימה וצפונה. ואידך רמה כמו ובמני ושא לכל משאתי שהיה דוד מתפלל על שנשא מספר בני ישראל וזהו ושא את מספר שמותם ובהתפלל צריך שישא עיניו לשמים וזהו ושא עיניך ימה שיכון עיניו לשמה ולא ירום עיניו למעלה:

רש״י

כל בכור זכר וגומר מבן חדש ומעלה. משיצא מכלל

בית דוד

ומעלה). הקב״ה האט געזאגט צו משה ער זאל ציילן אלע ערשטע געבארענע זכרים וואס זענען אלט פון א חודש אונ ווייטער (משיצא מכלל ספק נפלים) ווארום דם קינד וואס האט געלעבט א חודש

פירוש לתורת אלהים

ישראל מבן חודש ומעלה פון אזעלכע וואס זענען אלט פון א חודש אונ ווייטער ושא אונ פער נעם דיא צאל פון זייערע נעמען: (מא) ולקחת את הלוים לי אונ דיא זאלסט נעמען די לוים צו מיר אני יי איך בין גאט איך בין גוטר דיא זאלסט נעמען דיא לוים צו מיין דינסט תחת אנשטאט דם ארט פון דיא בכורים פון דיא ישראל ואת בהמת אונ דיא בהמות פון דיא לוים זאלסטו נעמען אויף דעם ארט פון דיא בכורים פון דיא בהמות פון דיא ישראל פלומר דיא שאף פון די קינדר זאלן זיין אנשטאט די בכורים פון דיא אייזלן פון דיא ישראל (עיין רש״י): (מב) ויפקד האט משה געציילט די בכורים פון דיא ישראל אזו ווי גאט האט אים געהייסן: (מג) ויהי אונ עס איז געוועזן אלע בכורים זכרים במספר אונ צאל פון זייערע נעמען מבן חודש ומעלה פון אזעלכע וואס זענען אלט געוועזן א חודש אונ ווייטער לפקדיהם צו זייערע געציילטע די בכורים וואס זענען געציילט געווארן איז געוועזן זייער צאל שנים ועשרים אלף צוויי אונ צוואנציג טויזנט שלשה ושבעים אונ דריי אונ זיבעציג ומאתים אונ צוויי הונדערט: (מד) וידבר יי האט גאט

משה לאמר: מה קח את־הלוים תחת כל־בכור בבני ישראל ואת־בהמת הלוים תחת בהמתם והיו־לי הלוים אני יהוה: מו ואת פדויי השלשה והשבעים

למימר: מה קריב ית ליואי חלף כל בוכרא בבני ישראל וית בעירא דליואי חלף בעירהון ויהון משמשין קדמי ליואי אנא יי: מו וית פורקן מאתן ושבעין ותלתא

דיתירין

תו"א והיו לי הלוים.

רש"י

מכלל ספק נפלים: (מה) ואת בהמת הלוים וגו' לא פדו בהמת הלוים את בכורי בהמה טהורה של ישראל אלא את פטרי חמוריהם ושה ה אחד של בן לוי פטר כמה פטרי חמורים של ישראל תדע שהרי מנה העודפים באדם ולא מנה ז העודפי' בבהמה: (מו) ואת פדויי השלשה וגומר. ואת הבכורו' הצריכין להפדות בהם אלו השלשה ושבעי' ומאתים העודפים בהם ויתירים על הלוים מהם תקח ז חמשת שקלים לגלגלת כך היתה מכירתו של יוסף עשרים

שפתי חכמים

חמשת שקלים לפדיון גלגלותם: ה י"מ דק"ל דאי אבהמה טהורה קאי אין שייך פדיון דלא פקע קדושת בכור דהא בכהנים ולוים חייבים בקדושת בכור וי"ל עוד דבזכחתו מדכתיב בפ' בא כל בכור אדם תפדה וכל פטר חמור תפדה בשה וכאן שכתב בכור אדם ובכור בהמה תפדה מיירי נמי דוקא פטרי חמורים. [כרא"ם] תימה וכלא רש"י בעלמו פי' בפ"ק דבכורות דף ד' גבי הא דפריך רבא לאביי אם איתא דדרשת ק"ו מבהמה לפטור לוים מבכור בהמה טהורה דהא בהמה טהורה דידהו הפקיעו בהמת ישראל מבכורה ול"ע וי"ל דהא פרכא דפריך רבא לאביי אינה אלא לפי סברתו אבל אביי פליג עליה בהא וס"ל דלא פדו בהמת הלוים את בכורי בהמה טהורה של ישראל וכו' (מ' כמ"י): ו הרא"ם תמה איך הביא הראיה הזאת שהתלמוד כבר נשא אותם ואמר ודלמא הוו נפישין בהמתן והוו קיימין לבהדי בכור ישראל והביא ראיה אחרת אמר קרא ואת בהמת הלוים תחת בהמתם בהמה אחת תחת בהמות רבות דאי ס"ד דהאי ואת בהמת הלוים בבהמות רבות מיירי לכתוב קרא או בהמת בהמת או בהמתם בהמתם. ע"מ חד פוסר סובא. ותירץ הוא מ"מ הניח ראיה אחרונה מפני שהוא רחוק מן הפשט מ"מ הביא ראיה ראשונה: ז כדי שלא תטעה לומר דהאי ואת פדויי השלשה והשבעים וגו' פי' כמו העודפים על פדויי

בית דוד

איז גווים אז עס איז ניט אנפל, נאר עס קען לעבן ביז צום אלט ווערן: (מה) (ואת בהמת הלוים וגו') זאגט רש"י (לא פדו בהמת הלוים את בכורי בהמה טהורה של ישראל) די בהמות פון דיא לוים האבן ניט אויס געלייזט דיא בכורים פון דיא כשרה בהמות פון דיא ישראלים (אלא את פטרי חמוריהם) זיי האבן נאר אויס געלייזט דיא בכורים פון דיא איזלען (ושה אחד של בן לוי) איין שעפס פון אלוי (פטר כמה פטרי חמורים של ישראל) האט אויס געלייזט פיל בכורים פון איזלען פון דיא ישראל (תדע) זאלסט וויסן אז עס איז אזו (שהרי מנה העודפים באדם ולא מנה העודפים בבהמה) ווארום משה האט געציילט די בכורים פון מענש מיט וויא פיל זיי זענען מער פון די לוים זייא זאלן דארפן זיך אויס לייזן מיט פינף טאלער אונ ער האט ניט געציילט די בהמות פון די לוים אונ ניט דיא בכורים פון דיא בהמות פון דיא ישראלים צו וויסן מיט ווי פיל זענען דיא בכורים פון דיא בהמות פון ישראלים מער פון די בהמות פון דיא לוים, ווייל ער האט ניט גדארפט ציילן ווארום איין בהמה (איין שעפס) פון אלוי האט אויס געלייזט פיל איזלען בכורים פון א ישראל (זעיין ש"ח אות ה' ואות ו): (מו) (ואת פדויי השלשה וגו'). (ואת הבכורות הצריכין להפדות בהם) אונ דיא בכורים (ישראלים) וואס דארפען אויס געלייזט ווערען מיט געלד (אלו השלשה ושבעים ומאתים העודפים בהם ויתרים על הלוים) דאס זענען דיא צוויא הונדערט דרייא אונ זיבעציג בכורים וואס זענען מער פון דיא לוים (מהם תקח חמשת שקלים לגולגולת) פון דיא בכורים זאלסטו נעמען פינף טאלער פון יעדען בכור (כך היתה מכירתו של יוסף עשרים כסף) פר אזו פיל האבן

פירוש לתורת אלהים

גרעט צו משה אזו צו זאגן: (מה) קח נעם דיא לוים תחת אויף דעם ארט פון דיא בכורים פון די ישראל ואת בהמת אונ דיא בהמות פון דיא לוים זייערע שאף זאלסטו נעמען תחת בהמתם אנטקעגן זייערע בהמות פון דיא ישראל אנטקעגן דיא בכורים פון דיא איזלען פון דיא ישראל וויא פריער איז געשטאנען והיו אונ דיא לוים זאלן זיין צו מיר אני יי ווארום איך בין גאט אונ בין דאס גוזר מען זאל אזו טאן: (מ) ואת פדויי אונ דיא צוויי הונדערט מיט דרייא אונ זיבעציג בכורים וואס מען דארף זייא אויס לייזן העודפים וואס דיא בכורים פון דיא ישראל זענען מער פון דיא לוים ווארום דיא לוים זענען גוועזן צוויי אונ צוואנציג טויזנט האט מען מיט זייא

וְהַמָּאתַיִם הָעֹדְפִים עַל־הַלְוִיִּם
מִבְּכוֹר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ מז וְלָקַחְתָּ
חֲמֵשֶׁת חֲמֵשֶׁת שְׁקָלִים לַגֻּלְגֹּלֶת
בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ תִּקָּח עֶשְׂרִים גֵּרָה
הַשָּׁקֶל׃ מח וְנָתַתָּה הַכֶּסֶף לְאַהֲרֹן
וּלְבָנָיו פְּדוּיֵי הָעֹדְפִים בָּהֶם׃
מט וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֵת כֶּסֶף הַפִּדְיוֹם
מֵאֵת הָעֹדְפִים עַל פְּדוּיֵי הַלְוִיִּם׃
נ מֵאֵת בְּכוֹר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָקַח
אֶת־הַכֶּסֶף חֲמִשָּׁה וְשִׁשִּׁים וּשְׁלֹשׁ

אונקלוס

דְיַתִּירִין עַל לֵיוָאֵי
מִבּוּכְרַיָא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃
מז וְתִסַּב חֲמֵשׁ חֲמֵשׁ
סִלְעִין לְגֻלְגַּלְתָּא
בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא תִּסַּב
עֶשְׂרִין מָעִין סִלְעָא׃
מח וְתִתֵּן כַּסְפָּא לְאַהֲרֹן
וְלִבְנוֹהִי פּוּרְקַן דְיַתִּירִין
בְּהוֹן׃ מט וּנְסִיב מֹשֶׁה
יַת כְּסַף פּוּרְקָנְהוֹן מִן
דְיַתִּירִין עַל פְּרִיקֵי
לֵיוָאֵי׃ נ מִן בּוּכְרַיָא
דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל נְסִיב יַת
כַּסְפָּא אֲלַף וּתְלַת

מאה

תו"א שם: ולקחת חמשת. סנה' יז:

רשב"ם

למעלה ואלה תולדות ... ן ומשה: (מט) הפדיום. מיותר ס"ם כמ"ב של ריקם. הבנם. שלשום: שלש מאות קמ"ץ בז"ק מאות שהלוים עודפים על שנים ועשרים אלף. בכורות יו. ואין בכור מפקיע בכור כך פירשו רבותינו:

רש"י

כסף שהיה בכורה של רחל: (מט) העודפי' על פדויי הלוים. על אותן שפדו הלוים בגופן: (נ) חמשה וששים ושלש מאות ואלף. כך סכום

שפתי חכמים

כלוים דכסמוך דפי' אותן שפדו כלוים בגופן כדפרש"י שם ומכם תקח חמשת שקלים נ"כ לכך פי' דכאי ואת פדויי כשלשה וגו' פי' ואת הבכורות כלריכים לפדות כו' כי עדיין

השבון חמשת שקלי' לגלגלת למאתי' בכורות אלף ככל לשבעי' בכורות שלש מאות וחמשי' שקל לשלש

בית דוד

דִּיא שְׁבָטִים פַר קוֹיפְט זַייעֶר בְּרוּדֶר יוֹסֵף (שֶׁהָיָה בְּכוֹרָהּ שֶׁל רָחֵל) וָוס עֶר אִיז גְוֶועְן אַבְּכוֹר בַּיי זַיין מוּטֶער רָחֵל, זַיי הָאבְּן אוּם פַאר קוֹיפְט פַאר צְוָואנְצִיג גוּלְדְן דָאס אִיז פִינְף טָאלֶער וָוארוּם אַטָאלֶער אִיז גְוֶועְן פִיר גוּלְדְן׃ (מט) (הָעוֹדְפִים עַל פְּדוּיֵי הַלְוִיִם). דִּיא צְוַויי הוּנְדֶערְט דְרַייא אוּנ זִיבְּצִיג בְּכוֹרִים וָועֶנְ גְוֶועְן מֶער (עַל אוֹתָן שֶׁפָּדוּ הַלְוִיִם בְּגוּפָן) פוּן דִיא בְּכוֹרִים וָוס דִיא לְוִיִם הָאבְּן זַייא אוֹיס גֶעלֵייזְט מִיט זִיךְ אַלַיין׃ (נ) (חֲמִשָּׁה וְשִׁשִּׁים וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וָאֶלֶף). טוֹיזֶענְד דְרַייא הוּנְדֶערְט פִינְף אוּנ זֶעכְצִיג טָאלֶער (כַּךְ סְכוּם הַחֶשְׁבּוֹן חֲמֵשֶׁת שְׁקָלִים לַגּוּלְגוֹלֶת) דִיא פִינְף טָאלֶער וָואס מֶען הָאט גֶענוּמֶען פוּן יֶעדְן בְּכוֹר וָואס אִיז גְוֶועְן מֶער פוּן דִיא לְוִיִם אִיז גְוֶועְן צוּזַאמֶען טוֹיזֶנְד דְרַייא הוּנְדֶערְט פִינְף אוּנ זֶעכְצִיג טָאלֶער (וּמָאתַיִם בְּכוֹרוֹת אֶלֶף שֶׁקֶל) צְוַוייא הוּנְדֶערְט בְּכוֹרִים יֶעדֶער בְּכוֹר הָאט גֶעגֶעבְּן פִינְף טָאלֶער אִיז טוֹיזֶנְד טָאלֶער (לְשִׁבְעִים בְּכוֹרוֹת) נָאךְ זִיבְּעצִיג בְּכוֹרִים יֶעדֶער בְּכוֹר פִינְף טָאלֶער פִינְף מָאל זִיבְּעצִיג אִיז (שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים שֶׁקֶל) דְרַייא הוּנְדֶערְט פוּפְצִיג

פירוש לתורת האלהים

אוּם גֶעלֵייזְט צְוַויי אוּנ צְוָואנְצִיג טוֹיזֶנְט בְּכוֹרִים פוּן דִיא יִשְׂרָאֵל אִיז נָאךְ גֶעבְּלִיבֶּען צְוַוייא הוּנְדֶערְט מִיט דְרַייא אוּנ זִיבְּעצִיג בְּכוֹרִים וָואס מֶען הָאט זַייא בַּאדַארְפְט אוֹיס לֵייזֶען אוּנ קַיין פְּשׁוּטֶע לְוִיִם אִיז שׁוֹן נִיט גִיוֶועְן מֶען זָאל מִיט זַייא אוֹיס לֵייזֶן, עֶס אִיז נָאר גְוֶועְן דְרַייא הוּנְדֶערְט לְוִיִם וָואס זַיי זֶענֶן גְוֶועְן בְּכוֹרִים הָאט מֶען מִיט זַיי נִיט גְקֶאנְט אוֹיס לֵייזֶען אַזוֹ וִויא פְרִיעֶר אִיז גִישְׁטַאנֶען׃ (מז) וְלָקַחְתָּ זָאלְסְטוּ נֶעמֶען פוּן אִיטְלִיכֶען בְּכוֹר פִינְף שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקּוֹדֶשׁ מִיט אַשֶׁקֶל פוּן הַקֹּדֶשׁ זָאלְסְטוּ נֶעמֶען דִיא פִינְף שְׁקָלִים עֶשְׂרִים גֵּרָה דֶר שֶׁקֶל זָאל זַיין צְוַונְצִיג גֵרָה אַזוֹ אַמַטְבֵּעַ׃ (מח) וְנָתַתָּ הַכֶּסֶף לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו אוּנ דָאס גֶעלְד פוּן דִיא בְּכוֹרִים אוֹיסלֵייזוּנְג זָאלְסְטוּ גֶעבֶּען צוּא אַהֲרֹן אוּנ צוּא זַיינֶע זִיהְן׃ (מט) וַיִּקַּח מֹשֶׁה הָט מֹשֶׁה גֶנוּמֶען אֵת כֶּסֶף הַפִּדְיוֹם דָאס אוֹיסלֵייזוּנְג גֶעלְד מֵאֵת הָעוֹדְפִים פוּן דִיא וָואס זֶענֶען אִיבְּרִיג גֶעוֶועֶן עַל פְּדוּיֵי הַלְוִיִּם אוֹיף דֶעם אוֹיסלֵייזוּנְג פוּן דִיא לְוִיִם. אוּנ הָאט גֶעגֶעבְּן צוּא אַהֲרֹן אוּנ צוּא זַיינֶע זִיהְן׃ (נ) מֵאֵת פוּן אַלֶף

מֵאוֹת וָאֶלֶף בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ׃
נא וַיִּתֵּן מֹשֶׁה אֶת־כֶּסֶף הַפְּדֻיִם
לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו עַל־פִּי יְהוָה כַּאֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ פ שביעי
ד א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־
אַהֲרֹן לֵאמֹר׃ ב נָשֹׂא אֶת־רֹאשׁ
בְּנֵי קְהָת מִתּוֹךְ בְּנֵי לֵוִי
לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם׃ ג מִבֶּן

שלשים   סחסר וא"ו

אונקלוס

מְאָה וְשִׁתִּין וַחֲמֵשׁ
סַרְעִין בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא׃
נא וִיהַב מֹשֶׁה יָת כְּסַף
פְּרִיקַיָא לְאַהֲרֹן
וְלִבְנוֹהִי עַל מֵימְרָא
דַיְיָ כְּמָא דִי פַקִּיד יְיָ יָת
מֹשֶׁה׃ ד א וּמַלֵּיל יְיָ
עִם מֹשֶׁה וְעִם אַהֲרֹן
לְמֵימָר׃ ב קַבִּילוּ יָת
חוּשְׁבַּן בְּנֵי קְהָת מִגּוֹ
בְּנֵי לֵוִי לְזַרְעֲיָתְהוֹן
לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן׃
ג מִבַּר תְּלָתִין שְׁנִין
ולעילא

תו"א מבן שלשים שנה ומעלה. חולין כד׃

רש"י

בכורים חמשה עשר שקל [במדרש רבה סנהדרין יז] אמר כיצד אעשה בכור שאומר לו תן חמשת שקלי' יאמר לי אני מפדויי הלוים מה עשה הביא שנים ועשרי' אלף פתקין ח וכתב עליה' בן לוי ומאתי' ושבעי' ושלשה פתקין כתב עליהן ה' שקלי' בללן ונתנן בקלפי אמר להן בואו וטלו פתקיכם לפי הגורל׃ (ב) נשא את ראש וגו' מנה מהם את

שפתי חכמים

לא היו פדויין אלא הם לריכין לפדות ומהם תקח חמשת שקלים לגלגלת: ח פי' חתיכות אגרות וכן בספר יוחסו מתרגמינן

בית

טאלער (שְׁלֹשׁ בְּכוֹרוֹת) נָאךְ דְרַיי בְּכוֹרִים יֶעדֶער בְּכוֹר פִינְף טָאלֶער. אִיז (חֲמִשָּׁה עָשָׂר שֶׁקֶל) פּוּפְצֶן טָאלֶער (אָמַר) מֹשֶׁה הָאט גֶזָאגְט (כֵּיצַד אֶעֱשֶׂה) זוִיא זָאל אִיךְ טוּן (בְּכוֹר שֶׁאוֹמֵר לוֹ תֵּן חֲמֵשֶׁת שְׁקָלִים) דֶער בְּכוֹר וָואס אִיךְ וֶועל זָאגְן צוּא אִים גִיב פִינְף טָאלֶער (יֹאמַר לִי) וֶועט עֶר זָאגֶען צוּא מִיר (אֲנִי מִפְּדוּיֵי הַלְוִיִּם) אִיךְ בִּין פוּן דִיא בְּכוֹרִים וָואס דִיא לְוִיִּם הָאבֶּן זַייא אוֹיס גֶלֵייזְט (מֶה עָשָׂה) וָואס הָאט מֹשֶׁה גֶטוּן (הֵבִיא שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים אֶלֶף פִּתְקִין) עֶר הָאט גֶבְּרַאכְט (גֶבְּרֶענְגְט) צְוַויי אוּנ צְוָואנְצִיג טוֹיזֶענְד קְוִויטְלְךְ (וְכָתַב עֲלֵיהֶן בֶּן לֵוִי) אוּנ עֶר הָאט גֶעשְׁרִיבְּן אוֹיף זַייא "בֶּן לֵוִי" (וּמָאתַיִם וְשִׁבְעִים וּשְׁלֹשָׁה פִּתְקִין) אוּנ אוֹיף צְוַויא הוּנדֶרְט

דוד

דְרַייא אוּנ זִיבְּעצִיג קְוִויטְלְךְ (כָּתַב עֲלֵיהֶן חֲמִשָּׁה שְׁקָלִים) הָאט עֶר גֶשְׁרִיבְּן אוֹיף זַיי פִינְף טָאלֶער (בְּלָלָן וּנְתָנָן בְּקַלְפֵּי) עֶר הָאט צוּא מִישְׁט דִיא קְוִויטְלְךְ אוּנ הָאט זַייא גֶלֵייגְט אִין אַקֶעסְטֶל (אָמַר לָהֶם בֹּאוּ וּטְלוּ פִּתְקֵיכֶם לְפִי הַגּוֹרָל) מֹשֶׁה הָאט גֶזָאגְט צוּ דִיא בְּכוֹרִים קוּמְט נֶעמְט יֶעדֶר פוּן אַייךְ אַקְוִויטְל. וֶועלְכֶר בְּכוֹר עֶס הָאט אַרוֹיס גֶעצוֹיגֶען אַקְוִויטוּל בֶּן לֵוִי הָאט דֶער לֵוִי אִים אוֹיס גֶעלֵייזְט אוּנ וֶועלְכֶער בְּכוֹר עֶס הָאט אַרוֹיס גֶצוֹיגֶן אַקְוִויטוּל חָמֵשׁ סְלָעִים הָט עֶר גֶדַארְפְט גֶעבְּן פִינְף טָאלֶער׃ (ב) (נָשֹׂא אֶת רֹאשׁ וגו') הקב"ה הָאט גֶזָאגְט צוּא מֹשֶׁה (מְנֵה מֵהֶם אֶת הָרְאוּיִן לַעֲבוֹדַת מַשָּׂא) דוּא זָלְסְט צֵיילְן פוּן דִי לְוִיִּם דִי מֶענְטְשֶׁען וָואס קֶענֶען

פירוש לתורת אלהים

בְּכוֹרִים פוּן דִיא יִשְׂרָאֵל וָואס זֶענֶען גֶבְּלִיבְּן לָקַח הָאט עֶר גֶנוּמֶען דָאס גֶעלְד חֲמִשָּׁה וְשִׁשִּׁים וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וָאֶלֶף וגו' טוֹיזֶנְט אוּנ דְרַיי הוּנְדֶערְט מִיט פִינְף אוּנ זֶעכְצִיג שְׁקָלִים׃ (נא) וַיִּתֵּן מֹשֶׁה הָאט מֹשֶׁה גֶיגֶעבֶּען דָאס גֶעלְט פוּן דֶעם אוֹיס לֵייזוּנְג צוּ אַהֲרֹן אוּנ צוּא זַיינֶע קִינְדֶער עַל פִּי יְיָ דוּרךְ גָאטְס מוֹל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְיָ וְוִיא גָאט דָאט גֶבָּאטֶן צוּא מֹשֶׁה (עיין רש"י)׃ (א) וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה אוּנ גָאט הָאט גֶערֶעט צוּא מֹשֶׁה אוּנ צוּ אַהֲרֹן אַזוֹ צוּא זָאגֶן׃ (ב) נָשֹׂא אַנְטְפַאנְג אֶת רֹאשׁ דִיא צָאל פוּן דִיא קִינְדֶער פוּן קְהָת מִתּוֹךְ פוּן צְווִישֶׁען דִי קִינְדֶר פוּן לֵוִי לְמִשְׁפְּחוֹתָם צוּ זַייעֶרֶע מִשְׁפָּחוֹת לְבֵית אֲבוֹתָם צוּם הוֹיז גֶזִינְד פוּן זַייעֶרֶע עֶלְטֶערְן׃ (ג) מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה פוּן אַ עֶלְטֶע וָואס זֶענֶען אַלְט דְרַייסִיג יָאר וָמַעְלָה אוּנ וַוייטֶער וְעַד אוּנ בִּיז פוּפְצִיג יָאר כָּל בָּא לַצָּבָא אִיטְלִיכֶר וָואס

שלשים שנה ומעלה ועד בן־חמשים שנה כל־בא לצבא לעשות מלאכה באהל מועד: ד זאת עבדת בני־קהת באהל מועד קדש הקדשים: ה ובא אהרן ובניו בנסע המחנה והורדו את פרכת המסך וכסו־בה את ארן העדת: ו ונתנו עליו כסוי עור תחש ופרשו בגד־כליל תכלת מלמעלה

וּדְעֵילָא וְעַד בַּר חַמְשִׁין שְׁנִין כָּל דְּאָתֵי לְחֵילָא לְמֶעְבַּד עֲבִידְתָּא בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא: ד דֵּין פּוּלְחַן בְּנֵי קְהָת בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא קוֹדֶשׁ קוּדְשַׁיָּא: ה וְיֵיעוּל אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי בְּמִיטַּל מַשְׁרִיתָא וִיפָרְקוּן יָת פָּרוּכְתָּא דִּפְרָסָא וִיכַסּוּן בַּהּ יָת אֲרוֹנָא דְסַהֲדוּתָא: ו וְיִתְּנוּן עֲלוֹהִי חוֹפָאָה דִּמְשַׁךְ סַסְגוֹנָא וְיִפְרְסוּן לְבוּשׁ גְּמִיר תִּכְלָא מִלְעֵילָא

ויש"ן רשב"ם (ה) אהרן ובניו בנסוע המחנה. שני דגלים ראשונים

שפתי חכמים

בפתקת יתרשמו: ם כוונתו לפרש טעם המנין שכל המניינים נמנים מבן חודש ומבן כ' ובני י"ב אבל זה המספר אינו דומה לשום אחד מהמספרים לכך פי' מה מבן הראוין וכו'. רא"ם:

רש"י

את הראוין לעבודת משא והם מבן שלשי' ועד בן חמשי' שנה והפחות משלשי' לא נתמלא כחו מכאן אמרו בן שלשי' לכח והיותר על בן חמשי' כחו מכחיש מתשה: (ד) קדש הקדשים. המקודש שבכולן הארון והשלחן והמנורה והמזבחות והפרכת וכלי שרת: (ה) ובא אהרן ובניו וגו'. יכניסו כל כלי וכלי לנרתקו המפורש לו בפרשה זו ולא יצטרכו הלוים בני קהת אלא לשאת: בנסוע המחנה

פירוש

בית דוד

קענען טראגען משא (שווערע זאכען) (והם מבן שלשים ועד בן חמשים שנה) זיי זאלען זיין אלט פון דרייסיג יאר ביז פופציג יאר (והפחות משלשים לא נתמלא כחו) דער מענטש וואס איז אלט ווייניגער ווי דרייסיג יאר האט ער נאך ניט דעם גאנצען כח (מכאן אמרו) פון דאנען האבען די חכמים געזאגט (בן שלשים לכח) ווען דער מענטש ווערט אלט דרייסיג יאר איז ער ביי זיין גאנצען כח (והיותר על בן חמשים) אונ דער מענטש וואס איז עלטער פון פופציג יאר (כחו מכחיש מתשה) ווערט זיין כח שוואכער: (ד) (קודש הקדשים) מיינט מען (המקודש שבכולן) וועלכעס עס איז דאס הייליגסטע פון אלע. דאס הייליגסטע איז דער ארון (והשלחן) דער טיש (והמנורה) די מנורה (והמזבחות) אונ ביידע מזבחות דער גאלדענער מזבח אונ דער קופערנער מזבח (והפרוכת) אונ דעם פרוכת (וכלי שרת) אונ די אלע כלים וואס בעדינען צוא די אלע זאכען: (ה) (ובא אהרן ובניו וגו'). אהרן מיט זיינע קינדער זאלען קומען (יכניסו כל כלי וכלי לנרתקו המפורש לו בפרשה זו) אונ זאלען אריין לייגען יעדע כלי אונ זיין פוטער (אונ מיט זיין באדעקונג) ווי עס שטייט אונ דר פרשה (ולא יצטרכו הלוים בני קהת אלא לשאת) די לוים וואס זענען די קינדער פון קהת. זאלען נאר ניט דארפען מער נאר טראגען: (בנסוע המחנה). זאגט רש"י (כשהענן מסתלק

פירוש לתורת אלהים

א ראוי צוא קומען הערשען לעשות צוא טאן אמלאכה אין אוהל מועד: (ד) זאת עבודת בני קהת דאס איז די דינסט פון די בני קהת אין אוהל מועד קודש הקדשים די גאנץ הייליגע זאכן דהיינו דער ארון אונ דער שלחן אונ די מזבחות אונ דאס פרוכת אונ די כלי שרת. (ה) ובא אהרן ובניו אונ זאל קומען אהרן מיט זייני קינדער בנסע המחנה אז די מחנה וועט וועקציען והורידו אונ זיי זאלען אראפ נעמען את פרוכת המסך דעם פיר האנג וואס הענגט פאר דעם קדשי קדשים וכסו אונ זיי זאלען מיט דעם פרוכת צו דעקן דעם ארון וואס דרינען ליגען די לוחות: (ו) ונתנו עליו אונ דער נאך זאלען זיי געבען אויף אים כסוי עור תחש א דעק פון פעל

מִלְמָ֑עְלָה וְשָׂמ֖וּ בַּדָּֽיו׃ ז וְעַ֣ל ׀
שֻׁלְחַ֣ן הַפָּנִ֗ים יִפְרְשׂוּ֮ בֶּ֣גֶד תְּכֵלֶת֒
וְנָתְנ֣וּ עָלָ֗יו אֶת־הַקְּעָרֹ֤ת וְאֶת־
הַכַּפֹּת֙ וְאֶת־הַֽמְּנַקִּיֹּ֔ת וְאֵ֖ת קְשׂ֣וֹת
הַנָּ֑סֶךְ וְלֶ֥חֶם הַתָּמִ֖יד עָלָ֥יו יִהְיֶֽה׃
ח וּפָרְשׂ֣וּ עֲלֵיהֶ֗ם בֶּ֚גֶד תּוֹלַ֣עַת שָׁנִ֔י
וְכִסּ֣וּ אֹת֔וֹ בְּמִכְסֵ֖ה ע֣וֹר תָּ֑חַשׁ
וְשָׂמ֖וּ אֶת־בַּדָּֽיו׃ ט וְלָקְח֣וּ ׀ בֶּ֣גֶד
תְּכֵ֗לֶת וְכִסּ֞וּ אֶת־מְנֹרַ֤ת הַמָּאוֹר֙

אֲרִיחוֹהִי׃ ז וְעַל
פָּתוֹרָא דִלְחֵם אַפַּיָּא
יִפְרְשׁוּן לְבוּשׁ תִּכְלָא
וְיִתְּנוּן עֲלוֹהִי יָת
מַגִּיסַיָּא וְיָת בָּזִיכַיָּא
וְיָת מְכִילָתָא וְיָת
קַסְוַת נִיסוּכָא וּלְחֵם
תְּדִירָא עֲלוֹהִי יְהֵי׃
ח וְיִפְרְסוּן עֲלֵיהוֹן
לְבוּשׁ צְבַע זְהוֹרֵי
וִיכַסּוֹן יָתֵיהּ בְּחוֹפָאָה
דִּמְשַׁךְ סַסְגוֹנָא וִישַׁוּוֹן
יָת אֲרִיחוֹהִי׃
ט וְיִסְּבוּן לְבוּשׁ
תִּכְלָא וִיכַסּוֹן יָת
מְנָרְתָא דְאַנְהוֹרֵי וְיָת
בּוֹצִינָהָא

תו"א ואת קשות הנסך. סנה' פא: ולחם התמיד עליו יהיה. מנחות לה:

בעל הטורים

(ו) באהרן ובמזבח הנחשת כתיב בדיו ובשלחן ובמזבח הזהב

רש"י

כשהמחנה מסתלק י היו יודעין שיסעו: (ז) קערות וכפות קשות ומנקיות. כבר פירשתי במלאכת המשכן. הנסך. הכסוי י ל' מסך אשר יוסך בהם:

שפתי חכמים

י פי' אל יקשה בעיניך לו' כשהיו יודעים שהמחנה שיסעו מד שיתחילו לפרק שאין כבוד לארון לכסותו אחר נסיעת דגל מחנה יהודה כי היה נראה שנסיעת דגל יהודה ככרים

בית

מסתלק)ווען דער וואכלאגער איז אראב געגאנגען פון משכן (היו יודעין שיסעו) האבן די יידן געוויסט אז זיי דארפן ציהן : (ז) (קערות וכפות קשות ומנקיות) . זאגט רש"י דיא פיר כלים (כבר פירשתי במלאכת המשכן) האב איך געשריבן אונ

דוד

דיא סדרה תרומה צוא ווערכע זאכן זענן געוועזן די כלים : (הנסך) . (הכסוי) הנסך איז דיא טייטש אבעדעקונג (לשון מסך) ווי מסך איז אויך די טייטש אפארשטעלונג . אבעדעקונג . אקעגן. ווי עס שטייט אונ פסוק אשר יוסך בהן . ווס זאל

פירוש לתורת אלהים

פון תחשים ופרשו אונ זיי זאלן דרויף פאר שפרייטן בגד אײ קלייד וואס איז גאר בלאע וואל מלמעלה פון אויבן ושמו בדיו אונ מען זאל ציא רעכט מאכן די שטאנגן מען זאל קענען מיט זיא טראגן דעם ארון מיט די אלע זכון וואס אויף אים זענען פאר שפרייט : (ז) ועל שלחן הפנים אונ אויף דעם שלחן וואס דרויף ליגט דער לחם הפנים יפרשו זאל אהרן מיט זיינע זוהן פאר שפרייטן בגד תכלת אטוך פון בלאע וואל ונתנו עליו אונ זיא זאלן געבן אויף אים את הקערות דיא שיסלען ואת הכפות אונ די לעפיל ואת המנקיות אונ דעם ריין גיפעס אדער די ערד שטעקן ואת קשות הנסך אונ דיא האלבע רערן וואס זיי זענן

איבער דעם ברוט באדעקט ולחם התמיד אונ דער לחם התמיד (דער לחם הפנים)עליו יהיה זאל אויף דעם טיש זיין : (ח) ופרשו עליהם אויף דיא אלע זאכן וואס מען האט געלייגט אויף דעם טיש זאל מען פאר שפרייטן בגד תולעת שני אטוך פון רויטע פאדים וכסו אותו אונ מען זאל אים באדעקן במכסה מיט אדעק פון פעל פון תחשים ושמו את בדיו אונ מען זאל אריין טאן אין דעם שלחן זיינע שטאנגן : (ט) ולקחו אונ אהרן מיט זיינע זיהן זאלן נעמן בגד תכלת אונ זאלן דער מיט צוא דעקן דיא מנורה וואס ברענט אין איר תמיד ליכט ואת נרותיה אונ אירע רערן ואת מלקחיה אונ אירע צווענגליך ואת מחתותיה

וְאֶת־נֵרֹתֶיהָ וְאֶת־מַלְקָחֶיהָ וְאֶת־
מַחְתֹּתֶיהָ וְאֵת כָּל־כְּלֵי שַׁמְנָהּ
אֲשֶׁר יְשָׁרְתוּ־לָהּ בָּהֶם׃
י וְנָתְנוּ
אֹתָהּ וְאֶת־כָּל־כֵּלֶיהָ אֶל־מִכְסֵה
עוֹר תָּחַשׁ וְנָתְנוּ עַל־הַמּוֹט׃
יא וְעַל ׀ מִזְבַּח הַזָּהָב יִפְרְשׂוּ בֶּגֶד
תְּכֵלֶת וְכִסּוּ אֹתוֹ בְּמִכְסֵה עוֹר
תָּחַשׁ וְשָׂמוּ אֶת־בַּדָּיו׃
יב וְלָקְחוּ
אֶת־כָּל־כְּלֵי הַשָּׁרֵת אֲשֶׁר
ישרתו

בוּצִינָהָא וְיָת צֵיבְתָהָא
וְיָת מַחְתְּיָתָהָא וְיָת
כָּל מָנֵי מִשְׁחָא דִּי
יְשַׁמְשׁוּן לַהּ בְּהוֹן׃
י וְיִתְּנוּן יָתַהּ וְיָת כָּל
מָנָהָא לְחוֹפָאָה
דִּמְשַׁךְ סַסְגוֹנָא וְיִתְּנוּן
עַל אֲרִיחָא׃
יא וְעַל
מַדְבְּחָא דִּדְהָבָא
יִפְרְשׂוּן לְבוּשׁ תִּכְלָא
וִיכַסּוּן יָתֵיהּ בְּחוֹפָאָה
דִּמְשַׁךְ סַסְגוֹנָא וִישַׁוּוֹן
יָת אֲרִיחוֹהִי׃
יב וְיִסְּבוּן יָת כָּל מָנֵי
שִׁמּוּשָׁא דִּי יְשַׁמְּשׁוּן
בהון

תו״א את כל כלי השרת אשר ישרתו בם . יומא נח סוכ׳ מז שבועות טז :

רשב״ם

שנוסעים תחלה קודם שיסע המשכן והלוים : (י) ונתנו על המוט. טועה היה בזה ר׳ יוסף קרא. מדלא כתיב כדכתיב במוט בשנים. היה רוצה לומר שכל המוט היה תחת הכלים. מדכתיב על. השיבותי כי המוטו׳ היו מצד הכלים בדרך כל משא שנותנין המוטות בטבעו׳ שבצדי הכלים כדכתיב בפ׳ המשכן. אבל לשון ונתנו ראוי לומר על המוט ואצל לשון משא אמר במוט כדכתיב וישאוהו במוט ונשא בם את השלחן .

שפתי חכמים

צריך לפרק המשכן ולכסות הארון : ב פי׳ לא כפתילה דולקת כמו נר אלהים וגו׳ לכן פי׳ פה שכוח מורה על בכלי כי מלת נר מורה גם על כלים : ל פי׳ שק גדול שמשים בו סחורות

רש״י

(ט) מלקחיה. כמין צבת שמושך בה את הפתילה לכל צד שירצה : מחתתיה. כמין כף קטנה ושוליה פשוטין ולא מגלגלין ואין לה מחיצה לפני׳ אלא מצדיה וחותה בה את דשן הנרות כשמטיבן : נרתיה. גולי״ש בלעז שנותנים בהן השמן והפתילות : (י) אל מכסה עור תחש. (כלים לב). ל כמין מרצוף : (יב) את כל כלי השרת אשר ישרתו

בית דוד

זאל בדעקט ווערן מיט זיי : (ט) ומלקחיה, זאגט רש״י (כמין צבת) ווי א צוואנגיל (שמושך בה את הפתילה לכל צד שירצה) מיט דעם צוועגיל האט דער כהן געצויגען דם קנייטל פון דר מנורה צו וועלכע זייט ער האט געוואלט : (מחתתיה). איז געווען געמאכט (כמין כף קטנה) ווי א קליין לעפעלע (ושוליה פשוטים ולא מגלגלים) די אונטערשטע דעק איז גלייך (גלאט) ניט קיילעכדיג (ואין לה מחיצה לפנים) פארנט איז ניט פר מאכט (אלא מצדיה) נאר אונ די זייטען זענען דא ווענטלעך (וחותה בה את דשן הנרות כשמטיבן) ווען דער כהן פר קעשט אונ דר פריה די מנורה אונ מכט ריין די רערלאך מיט די לעפעליך נעמט ער ארוס דס אש פון די רערלאך : (נרותיה). די רערלאך (שנותנים בהן השמן והפתילות) אונ די רערלאך האט מען אריין גנאסען בוימאייל אונ אינוועניג די קניימלך : (י) (אל מכסה עור תחש). זאגט רש״י (כמין מרצוף) פון דר פעל האט מען גמכט ווי א זאק אונ אינוועניג האט מען אריין געלייגט די כלים : (יב) (את כל כלי השרת אשר ישרתו בם בקודש). אלע כלים פון בעדינונג וויס מען האט זייא בדינט אונ די הייליגקייט (בתוך המשכן

פירוש לתורת אלהים

אונ איהרע פאנען ואת כל כלי שמנה אונ אלע כלים וואס מען האלט דרינען אייל וואס מען דארף האבען צוא דר מנורה אשר ישרתו וואס מען באדינט די מנורה מיט די כלים : (י) ונתנו אותה אונ מען זאל געבען די מנורה ואת כל כליה אונ אלע איהרע כלים אל מכסה עור תחש אין א זאק פון פעל פון תחשים ונתנו על המוט אונ מען זאל זיא געבען אויף א שטאנג : (יא) ועל מזבח הזהב אונ אויף דם מזבח פון גאלד יפרשו זאל מען פר שפרייטן בגד תכלת וגו׳ : (יב) ולקחו אונ זיי זאלען נעמען אלע כלי שרת אשר ישרתו וואס מען האט מיט זייא באדינט אין הייליגקייט

יְשָׁרְתוּ־בָם בַּקֹּדֶשׁ וְנָתְנוּ אֶל־
בֶּגֶד תְּכֵלֶת וְכִסּוּ אוֹתָם בְּמִכְסֵה
עוֹר תָּחַשׁ וְנָתְנוּ עַל־הַמּוֹט׃
יג וְדִשְּׁנוּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וּפָרְשׂוּ עָלָיו
בֶּגֶד אַרְגָּמָן׃ יד וְנָתְנוּ עָלָיו אֶת־
כָּל־כֵּלָיו אֲשֶׁר יְשָׁרְתוּ עָלָיו בָּהֶם
אֶת־הַמַּחְתֹּת אֶת־הַמִּזְלָגֹת וְאֶת־

הע"ם

אונקלוס

בְּהוֹן בְּקוּדְשָׁא וְיִתְּנוּן
לִלְבוּשׁ תִּכְלָא וִיכַסּוּן
יָתְהוֹן בְּחוֹפָאָה דִּמְשַׁךְ
סַסְגוֹנָא וְיִתְּנוּן עַל
אֲרִיחָא׃ יג וִיסַפּוּן
יָת קִטְמָא דְּמַדְבְּחָא
וְיִפְרְסוּן עֲלוֹהִי לְבוּשׁ
אַרְגְּוָן׃ יד וְיִתְּנוּן
עֲלוֹהִי יָת כָּל מָנוֹהִי
דִּי יְשַׁמְּשׁוּן עֲלוֹהִי
בְּהוֹן יָת מַחְתְּיָתָא
וְיָת צִנּוֹרְיָתָא וְיָת

רש"י

בם בקדש. בתוך המשכן שהוא קדש ט והן כלי הקטרת שמשרתין בהם במזבח הפנימי: (יג) ודשנו את המזבח. מזבח הנחשת: ודשנו. יטלו נ את הדשן מעליו: ופרשו עליו בגד וגו' (יומא כא) ואש שירדה מן השמי' רבוצה תחת הבגד כארי ס בשעת המסעות ואינה שורפתו שהיו כופין עליה ע פסכתר [פירושו קדר] של נחשת: (יד) מחתות. שבהן חותין גחלים לתרומת הדשן שעשויה כמין מחבת שאין לה אלא שלש מחיצות ומלפניה שואבת את הגחלי': מזלגות. צנוריות של נחשת שבהן מכין באברי' שעל המזבח להפכן

שפתי חכמים

ה דכתיב אל מכסה משמע דבר שיש לו תוך: ט דקי"ל דלא הל"ל אלא ישרתו בם בקדש ל"ל. ויתרץ מ"ה כתיב בקדש לו' שלא היו משרתים על המזבח באותן כלים כ"א במשכן כי א"ל כלים למזבח הפנימי שלא היו מקטירין עליו אלא קטורת הסמים: (נ"א) לא שיהיה פירושו שישרתו בם בקודש דא"כ ה"ל לנקוד הב' בשו"א אבל עכשיו שהיא נקודה פת"ח משמע קודש הידוע והוא המשכן שהוא ידוע ביותר: נ לא שישימו בו הדשן: ס דוקא בשעת המסעות נראית הגחלת כארי אבל בשעת חנייתן לא היתה נראית מפני אש של המערכה שהיה עולה עליו ונכנס אש הסירו כל האש ונראית הגחלת: ע בשלהי פ' המוצא תפילין פרש"י פסכתר סיר של נחושת סירות מתרגמינן פסכתרות:

בית דוד

המשכן שהוא קדש) מיינט מען אונ משכן וואס גר איז הייליג (והן כלי הקטורת שמשרתין בהם במזבח הפנימי) מען מיינט די כלים פון די קטורת וואס מען האט זיי בענוצט צו די קטורת וואס מען האט געברייכערט אויף דעם אינוועייניגסטען מזבח: יג) (ודשנו את המזבח). מען זאל אראפ נעמען דאס אש פון דעם מזבח מיינט מען (מזבח החיצו') פון דעם אויסערווייניגסטען מזבח וואס מען איז אויף אים מקריב קרבנות: (ודשנו). מיינט מען (יטלו את הדשן מעליו) מען זאל אראפ נעמען דם אש פון דעם מזבח: (ופרשו עליו בגד ארגמן). מען זאל פאר שפרייטען איריעה פון ארגמן אויף דעם מזבח. זאגט רש"י (ואש שירדה מן השמים) דם פייער וואס איז אראפ געקומען פון הימעל אויף דעם מזבח (רבוצה תחת הבגד כארי) איז עס געלעגן אויף דעם מזבח ווי א לייב אונטער די יריעה (בשעת המסעות) ווען מען האט געצויגען (ואינה שורפתו) אונ דם פייער האט ניט פאר ברענט די יריעה (שהיו כופין עליה פסכתר של נחשת) מען האט באדעקט מיט אגרויסען קופערנעם קעסיל אויף דעם פייער: (יד) (מחתות). (שבהן חותין גחלים לתרומת הדשן) מיט דיא מחתות האט מען אוועק געשארט די קוילען פון ביידע זייטען ווען מען האט גדרפט נעמען דם ביסעל אש פון מזבח אלע טאג אונ דר פריה וואס דם הייסט תרומת הדשן (שעשויה כמין מחבת) דיא כלי איז גוועזן געמאכט ווי א מחבת (שאין לה אלא שלש מחיצות) די כלי האט נאר דריי ווענט פארינט איז ניטא אוואנט (ומלפניה שואבת את הגחלים) אונ מיט דעם פארונט שעפט מען אריין די קוילען אונ דר כלי: (מזלגות). זאגט רש"י (צנוריות של נחשת). קופערנע נאפלען (שבהן מכין באברים שעל המזבח) מיט די נאפלען גיט מען אשטעק אריין אונ דעם פלייש וואס ליגט אויף דעם מזבח אונ מען הייבט אויף דם שטיק פלייש (להפכן) מען זאל זייא אומקערן אויף דר אנדערע זייט (כדי שיתעכלו

פירוש לתורת אלהים

מיינט מען אין משכן ונתנו אל בגד תכלת וגו': (יג) ודשנו את המזבח אונ זיי זאלן אראפ נעמן דאס אש פון דם מזבח ופרשו עליו בגד ארגמן אונ מען זאל דרויף שפרייטען אקלייד פון פורפיל וואל: (יד) ונתנו אונ מען זאל אויף אים געבן אלע זיינע כלים אשר ישרתו עליו בהם וואס מען באדינט מיט דיא כלים אויף דם מזבח את המחתות דיא פאנען את המזלגות דיא

הַיָּעִים וְאֶת־הַמִּזְרָקֹת כֹּל כְּלֵי
הַמִּזְבֵּחַ וּפָרְשׂוּ עָלָיו כְּסוּי עוֹר
תַּחַשׁ וְשָׂמוּ בַדָּיו׃ טו וְכִלָּה אַהֲרֹן־
וּבָנָיו לְכַסֹּת אֶת־הַקֹּדֶשׁ וְאֶת־
כָּל־כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ בִּנְסֹעַ הַמַּחֲנֶה
וְאַחֲרֵי־כֵן יָבֹאוּ בְנֵי־קְהָת לָשֵׂאת
וְלֹא־יִגְּעוּ אֶל־הַקֹּדֶשׁ וָמֵתוּ אֵלֶּה
מַשָּׂא בְנֵי־קְהָת בְּאֹהֶל מוֹעֵד׃
טז וּפְקֻדַּת אֶלְעָזָר ׀ בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן

מַגְרוֹפְיָתָא וְיָת
מִזְרְקַיָּא כָּל מָנֵי
מַדְבְּחָא וְיִפְרְסוּן
עֲלוֹהִי חוֹפָאָה דִמְשַׁךְ
סַסְגוֹנָא וִישַׁוּוּן
אֲרִיחוֹהִי׃ טו וִישֵׁיצֵי
אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי לְכַסָּאָה
יָת קוּדְשָׁא וְיָת כָּל
מָנֵי קוּדְשָׁא בְּמִטַּל
מַשְׁרִיתָא וּבָתַר כֵּן
יֵעֲלוּן בְּנֵי קְהָת לְמִטַּל
וְלָא יִקְרְבוּן לְקוּדְשָׁא
וְלָא יְמוּתוּן אִלֵּין
מַטוּל בְּנֵי קְהָת
בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא׃
טז וּדְמְסִיר לְאֶלְעָזָר בַּר אַהֲרֹן כַּהֲנָא מִשְׁחָא דְאַנְהָרוּתָא (שמן) וקטרת

רשב"ם

כדכתיב בכתף ישאו . אין לכם משא אלא בכתף . כלומר בדבר זה נושאין זה:(טו) ואחרי כן יבאו בני קהת

שפתי חכמים

פ לא שאם לא יגעו לא ימותו כדמשמע פשוטו של קרא אלא אלה ימותו אינו דבוק עם אלה ולא יגעו רק שכולו דבוק כם אלה יגעו לכך כתב מדויקא ולא יגעו כח אם יגעו ועליה קאי ימותו: צ וה"ת וכרי פי' לשאת אותם. וי"ל דכך פירושו לשאת אותם שמן וקטרת ושמקטשתה אבל מנחת התמיד עליו מוטל כו' הפ"ג דמשמע שלשה אכולהו קאי אף על המנחה מ"מ א"א לו' כן לפי שהמנחה זה קמח ומקריבין עם הקרבן שמפרישין אותו פארון לכבש ולכך קרויה מנחה אלא בזמן שמפרישין אותו

רש"י

כדי שיתעכלו יפה ומהר : יעים הם המגרפות ובלעז וויד"ל והן של נחשת ובהן מכבדין את הדשן מעל המזבח . (טו) לכסות את הקדש : הארון והמזבח. ואת כל כלי הקדש . המנורה וכלי שרת : ומתו שאם יגעו חייבין מיתה בידי שמים . (טז) ופקידת אלעזר . שהוא ממונה עליה' לשאת אותם שמן המאור וקטרת הסמים ושמן המשח' ומנחת התמיד

בית דוד

שיתעכלו יפה ומהר) דאס פלייש זאל געשווינדט אונ גוט פר ברענט ווערן: (יעים).זאגט רש"י (הם המגרפות והם של נחשת) דאס זענען קופערנע בעזימס (ובהן מכבדין את הדשן מעל המזבח) מיט די בעזימס שארט מען אראפ דס אש פון מזבח : (טו) (לכסות את הקודש) . ווען אהרן האט געענדיגט צו בדעקן דס הייליקייט . דעם ארון אונ דעם מזבח : (ואת כל כלי הקודש) . אונ אלע הייליגע כלים מיינט מען די מנורה (וכלי השרת) אונ נאך כלים וואס זענען געוועזן צום בעדינונג אין משכן : (ומתו) מיינט מען (שאם יגעו חייבין מיתה בידי שמים) אויב זיי וועלין אן ריהרן די הייליגע כלים וועלין זיי פר שולדיגט ווערן צו שטארבן מיט דעם טויט וואס הקב"ה וועט אויף זייא שיקן : (טז) (ופקודת אלעזר) . (שהוא ממונה עליהם לשאת אותם) אויף וועלכע זאכין איז געווען אלעזר אויף גענומען ער זאל זיי טראגן. זאגט רש"י (שמן וקטורת ושמן המשחה) דס בוימאייל צו דער מנורה. אונ די קטורת . אונ דם בוימאייל צום זאלבן דס משכן מיט די כלים (ומנחת התמיד

עליו

פירוש לתורת אלהים

גאפלין ואת היעים אונ די קער ווישער ואת המזרקות אונ די שפרענג בעקן כל כלי המזבח אלע כלים פון דם מזבח ופרשו עליו וגו' : (טו) וכלה אהרן ובניו אהרן אונ זיינע זוהן וועלין ענדיגען לכסות צו באדעקן את הקודש דיא הייליגע זאכן דעם ארון מיט דם מזבח אונ אלע הייליגע כלים די מנורה אונ דיא כלי שרת בנסע המחנה אז די מחנה וועט וועלן ציהען ואחרי כן אונ דער נאך יבאו זאלין קומען דיא בני קהת צו טראגן דיא זאכן ולא יגעו אונ זייא זאלן ניט אן רירען דיא הייליגע זאכן איידער מען דעקט זיי צו ווארום אז זיי ווערן יוא אן רירן ומתו וועלן זיי שטארבן אלה די זכן וואס פריר איז געשטנן מש איז די משא פון די בני קהת באוהל מועד אין אוהל מועד :

שֶׁמֶן הַמָּאוֹר וּקְטֹרֶת הַסַּמִּים
וּמִנְחַת הַתָּמִיד וְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה
פְּקֻדַּת כָּל־הַמִּשְׁכָּן וְכָל־אֲשֶׁר־
בּוֹ בְּקֹדֶשׁ וּבְכֵלָיו׃ פ מפטיר יז וַיְדַבֵּר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר׃
יח אַל־תַּכְרִיתוּ אֶת־שֵׁבֶט
מִשְׁפְּחֹת הַקְּהָתִי מִתּוֹךְ הַלְוִיִּם׃
יט וְזֹאת ׀ עֲשׂוּ לָהֶם וְחָיוּ וְלֹא יָמֻתוּ
בְּגִשְׁתָּם אֶת־קֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים
אַהֲרֹן וּבָנָיו יָבֹאוּ וְשָׂמוּ אוֹתָם

אונקלוס

וּקְטוֹרֶת בּוּסְמַיָּא
וּמִנְחָתָא תְּדִירָא
וּמִשְׁחָא דִּרְבוּתָא
מַטְּרַת כָּל מַשְׁכְּנָא
וְכָל דִּי בֵיהּ בְּקוּדְשָׁא
וּבְמָנוֹהִי׃ יז וּמַלִּיל
יְיָ עִם מֹשֶׁה וְעִם אַהֲרֹן
לְמֵימַר׃ יח לָא
תְשֵׁיצוּן יָת שִׁבְטָא
זַרְעֲיַת קְהָת מִגּוֹ לֵוָאֵי׃
יט וְדָא עִיבִידוּ לְהוֹן
וְיֵיחוֹן וְלָא יְמוּתוּן
בְּמִקְרַבְהוֹן לְקוֹדֶשׁ
קוּדְשַׁיָּא אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי
יֵעֲלוּן וִימַנּוּן יַתְהוֹן
גבר

בעל הטורים

איש כתיב לבתים לבדים וכתיב את בדיו לרבות הכתים: (יט) וחיו ב' וחיו ולא ימותו וחיו את בניהם ושבו בהרי עשר בענין בגאולה מלמד שמש"ת בכל לפ"ל וזכו וחיו את בניה' ושבו וחיו ולא ימותו:

רש"י

עליו מוטל לצוות ולזרז ולהקריב בעת חנייתן: פקדת כל המשכן. ועוד היה ממונה על משא בני קהת לצוות איש איש על עבודתו ועל משאו והוא המשכן וכל אשר בו כל הסדורי' למעלה בפ' זו שבכל משא בני גרשון ומררי שאינן מקדש הקדשים ע"פ איתמר היה כמש"כ בפ' נשא: (יח) אל תכריתו

שפתי חכמים

לקרבן והוא בעת החנייה שאז היו מקריבין ולא בעת הנסיעה וכ"ש שאין לומר שמיירי שכפריש אותה או נתקדש בכלי דא"כ היתה נפסלת ביוצא גם למה יפרשו אותה מקודם והניחה מלוה בשעתה וא"כ א"א לומר שנשא אותה בעת הנסיעה. ל"פ שעליו מוטל לצוות כו' ובזה נדחה קו' הרמב"ן מדברי רש"י ז"ל: ק פי' לא שישא הוא בעצמו כמו שמן המאור

בית דוד

עָלָיו מוּטָל לְצַוּוֹת וּלְזָרֵז וּלְהַקְרִיב בְּעֵת חֲנִיָּיתָן) בָּאךְ אַזַאךְ הָט גֶעקֶערְט צוּ אֶלְעָזָר וֶוען מֶען הָט גֶערוּהְט זָאל עֶר אַכְטוּנג גֶעבֶּען מֶען זָאל מַקְרִיב זַיין דִּי מִנְחַת הַתָּמִיד צוּ דֶער צַייט: (פְּקוּדַת כָּל הַמִּשְׁכָּן). זָאגְט רש"י (וְעוֹד הָיָה מְמוּנֶּה) אוֹיף בָּאךְ אַזַאךְ אִיז גְוֶועזֶען אֶלְעָזָר אוֹיף בֶּענוּמֶען (עַל מַשָּׂא בְּנֵי קְהָת) אוֹיף דִּי זַאכֶען וָואס דִּי קִינְדֶער פוּן קְהָת הָאבֶּען גֶעבַּארְפְט טְרָאגֶען (לְצַוּוֹת אִישׁ אִישׁ עַל עֲבוֹדָתוֹ וְעַל מַשָּׂאוֹ) עֶר זָאל גֶעבִּיטֶען צוּא יֶעדֶען מֶענְטְשׁ וָואס עֶר זָאל טוּן אוּנ וָואס עֶר זָאל טְרָאגֶען (וְהוּא הַמִּשְׁכָּן וְכָל אֲשֶׁר בּוֹ) פוּן מִשְׁכָּן אוּנ פוּן אַלֶץ וָואס אִיז דָא אוּנ מִשְׁכָּן (כָּל הַסְּדוּרִים לְמַעְלָה בְּפָּרָשָׁה זוֹ) דִּי אַלֶע זַאכֶן וָואס זֶענֶען גֶערֶעכֶענְט פְרִיעֶר אוּנ דֶר פַּרְשָׁה (אֲבָל מַשָּׂא בְּנֵי גֵרְשׁוֹן וּמְרָרִי) אָבֶּער דִּי זַאכֶן וָואס דִּי קִינְדֶער פוּן גֵרְשׁוֹן אוּנ מְרָרִי הָאבֶּען גֶעטְרָאגֶן (שֶׁאֵינָן מִקּוֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים) וָואס זֶענֶען נִיט פוּן דִּיא גַאנְץ הֵיילִיגֶע זַאכֶן (עַל פִּי אִיתָמָר הָיָה) אִיז דָס גְוֶועזֶען דוּרְךְ אִיתָמָר (כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּפָּרָשָׁה נָשֹׂא) וִוי עֶס שְׁטֵייט אוּנ דִּי סִדְרָה נָשֹׂא: (יח) (אַל תַּכְרִיתוּ). מֵיינְט מֶע: (אַל תִּגְרְמוּ לָהֶם שֶׁיָּמוּתוּ) אִיר

פירוש לתורת אלהים

(טז) וּפְקֻדַּת אוּנ דָס בַּפָעל פוּן אֶלְעָזָר בֶּן אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אִיז עֶר זָאל טְרָאגֶען שֶׁמֶן הַמָּאוֹר דָס אֵייל וָואס מֶ׳גְ׳דַארְף הָאבֶּן צוּם לַייכְטֶען אִין דִּי מְנוֹרָה וּקְטֹרֶת הַסַּמִּים אוּנ דָאס דֶערְמְפוּנג פוּן דֶעם גְוִוירְץ וּמִנְחַת הַתָּמִיד אוּנ עֶר זָאל אַכְטוּנג גֶעבֶּן מֶען זָאל מַקְרִיב זַיין דֶעם מִנְחַת הַתָּמִיד וְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה אוּנ עֶר זָאל טְרָאגֶן דֶעם שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה פְּקֻדַּת אוּנ עֶר הָאט צוּא בַּפֶעלֶן אִיבֶּער דִּי בְּנֵי קְהָת עֶר זָאל אִיטְלִיכֶן הֵייסֶען גֵיין צוּ זַיין אַרְבֶּעט אוּנ צוּא זַיין מַשָּׂא וָואס צוּ אִים גִיהֶער פוּן דֶם מִשְׁכָּן וְכָל אֲשֶׁר בּוֹ אוּנ אַלֶע זַאכֶן וָואס אִיז פַּר הַאנְדֶען אִין מִשְׁכָּן בְּקֹדֶשׁ אִין דִּיא זַאכֶן וָואס זֶענֶען הֵיילִיג וּבְכֵלָיו אוּנ אִין זַיינֶע כֵּלִים אוֹיף דֶעם הָאט אַלֶץ אֶלְעָזָר גְהַאט צוּא בַּאפֶעלֶען:

אִישׁ אִישׁ עַל־עֲבֹדָתוֹ וְאֶל־מַשָּׂאוֹ׃ כ וְלֹא־יָבֹאוּ לִרְאוֹת כְּבַלַּע אֶת־הַקֹּדֶשׁ וָמֵתוּ׃ פ פ פ

גְּבַר גְּבַר עַל פּוּלְחָנֵיהּ וּלְמַטּוּלֵיהּ׃ כ וְלָא יֵעֲלוּן לְמֶחֱזֵי כַּד מְכַסַּן יָת מָנֵי קוּדְשָׁא וְלָא יְמוּתוּן׃ פ פ פ

קנ״ס פסוקים סלקיסו סימן ומפסירין בס״ע בהוסע וסיה מספר סימן כ׳

רשב״ם

לאחר שתכסו את הארון והכלים ׃ (כ) כבלע את הקדש . כשסותרין את ההיכל כבוד ה׳ נגל׳ ואם יראו ימותו. כמו שמצינו באנשי בית שמש כי ראו בארון ה׳. כבלע. כמו בלע ה׳. ודרך אורחותיך בלעו. בלע כל ארמנותיה ׳ ומאשריו מבולעים . וכן כתיב למעלה שמשעה שהיו מתחילין לפרק את המשכן.היו מתרחקים בני קהת כדכתיב ובא אהרן ובניו בנסוע המחנה והורידו את פרכת המסך וכל הפרשה עד וכלה אהרן ובניו לכסות וגו׳ ואחרי כן יבאו בני קהת ׃

שפתי חכמים

יקשאר כי ככר כתיב למעל׳ ואח״כ יבואו בני קהת לשאת וכוסיף לו׳ על משא בני קהת מפני שלא תמעט לו׳ שנס משא בני גרשון ומררי נמי כיה ע״פ אלעזר מדכתיב פקודת כל המשכן וזה אינו דמשא בני גרשון ומררי ע״פ איתמר כיה. ל״פ על בני קהת כיה ממונה אלעזר׃ ר כודיענו בזה שעלת תכריתו כוא מנגין כפעיל׃ ש וכן ת״א כד מכסן ית מני קודשא ׃

חסלת פרשת במדבר

רש״י

תכריתו ׳ של מגרמו לפס ר סימוסו׃ (כ) ולא יבאו לראות כבלע את הקדש ׳ לסוך נרתק שלו כמו שפירשתי למעלה בפרשה זו ופרשו עליו בגד פלוני וכסו אותו במכסה פלוני ובלוע שלו ש הוא כסויו׃ חסלת פרשת במדבר

בית דוד

איר זָאלְט נִיט בְּרֶענְגֶן זֵי צוּא אֲעֲבֵירָה זַייא זָאלֶן מִיוֶּועְן שְׁטַארְבּוּן ׃ (כ) (וְלֹא יָבוֹאוּ לִרְאוֹת כְּבַלַּע אֶת הַקּוֹדֶשׁ).זֵיי זָאלֶען נִיט קוּמֶן זֶעהֶן וִוי מֶעוִועט אַרַייוּ לֵייגֶען דִיא הַיילִיגֶע זַאכֶן יֶעדֶער זַאךְ (לְתוֹךְ נַרְתֵּק שֶׁלּוֹ) אוּנ זַיין שַׁייד (כְּמוֹ שֶׁפֵּירַשְׁתִּי לְמַעְלָה בְּפַרָשָׁה זוּ) וִוי אִיךְ הָאבּ גֶעשְׁרִיבֶּן פְרִיעֶר אוּנ דֶער סֶדְרָה (וּפָרְשׂוּ עָלָיו בֶּגֶד פְּלוֹנִי) אוֹיף דֶר זַאךְ זָאל מֶען פַר שְׁפְּרֵייטֶען דֶעם בֶּגֶד (דִיא יְרִיעָה) (וְכִסּוּ אוֹתוֹ בְּמִכְסֶה פְּלוֹנִית) דִי זַאךְ זָאל מֶען בַּאדֶעקִ׳ן מִיט דֶעם בַּדֶעקוּנְג (וּבְלוּעַ שֶׁלּוֹ הוּא כִּסּוּיוֹ) דֶּם בַּאדֶעקוּנְג הַייסְט אַיין גֶעשְׁלוּנְגֶען ׃

פירוש לתורת אלהים

(יז) וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה אוּנ גָאט הָאט גֶערֶעט צוּ מֹשֶׁה אוּנ צוּא אַהֲרֹן אַזוֹי צוּא זָאגֶען ׃ (יח) אַל תַּכְרִיתוּ אֶת שֵׁבֶט מִשְׁפְּחוֹת הַקְּהָתִי אִיר זָאלְט נִיט גּוֹרֵם זַיין עֶס זָאל פַר שְׁנִיטֶען וֶוערֶען דִי מִשְׁפָּחָה קְהָת פוּן צְווִישֶׁן דִיא לְוִיִּם ׃ (יט) וְזֹאת עֲשׂוּ אוּנ דָאס זָאלְט אִיר זֵיי טָאן וְחָיוּ זֵיי זָאלֶן לֶעבֶּן וְלֹא יָמוּתוּ אוּנ זָאלֶען נִיט שְׁטַארְבֶּן בְּגִשְׁתָּם אַז זַייא וֶועלֶן גֶענֶעהֶן צוּ טְרָאגֶן דִי הַיילִיגֶע זַאכֶן וָואס פְרִיעֶר אִיז גֶשְׁטַאנֶען אַהֲרֹן זָאלֶן פְרִיעֶר קוּמֶען אַהֲרֹן מִיט זַיינֶע זִיהְן וְשָׂמוּ אוֹתָם אוּנ זֵיי זָאלֶן טָאן זֵיי אִישׁ אִישׁ אִיטְלִיכֶן מֶענְטְשׁ פוּן דִי בְּנֵי קְהָת עַל עֲבוֹדָתוֹ אוֹיף זַיין דִינְסְט וְאֶל מַשָּׂאוֹ אוּנ צוּא זַיין מַשָּׂא וָואס צוּא אִים אִיז אָפּ גֶזֶעצְט גֶיוָוארֶן ׃ (כ) וְלֹא יָבֹאוּ אוּנ דִי בְּנֵי קְהָת זָאלֶן נִיט קוּמֶן לִרְאוֹת צוּא זֶעהֶן כְּבַלַּע אַז מֶען דֶעקְט צוּא דִיא הַיילִיגֶע זַאכֶן וָוארוּם אַז זֵיי וֶועלֶן יוֹא זֶעהֶן וֶועלֶן זַייא שְׁטַארְבֶּען נָאר אַהֲרֹן מִיט זַיינֶע זִיהְן זָאלֶן פְרִיעֶר צוּ דֶעקֶן אַלֶע זַאכֶן אַזוֹי וִויא פְרִיעֶר אִיז גֶשְׁטַאנֶען אוּנ דֶער נָאךְ זָאלֶן קוּמֶן דִיא בְּנֵי קְהָת טְרָאגֶן דִיא אַלֶע זַאכֶן ׃

וְהָיָה מִסְפַּר בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל כְּחוֹל הַיָּם אֲשֶׁר לֹא־יִמַּד וְלֹא יִסָּפֵר וְהָיָה בִּמְקוֹם
אֲשֶׁר־יֵאָמֵר לָהֶם לֹא־עַמִּי אַתֶּם יֵאָמֵר לָהֶם בְּנֵי אֵל־חָי׃ וְנִקְבְּצוּ בְּנֵי־
יְהוּדָה וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל יַחְדָּו וְשָׂמוּ לָהֶם רֹאשׁ אֶחָד וְעָלוּ מִן־הָאָרֶץ כִּי גָדוֹל יוֹם
יִזְרְעֶאל׃ אִמְרוּ לַאֲחֵיכֶם עַמִּי וְלַאֲחוֹתֵיכֶם רֻחָמָה׃ רִיבוּ בְאִמְּכֶם רִיבוּ כִּי־
הִיא לֹא אִשְׁתִּי וְאָנֹכִי לֹא אִישָׁהּ וְתָסֵר זְנוּנֶיהָ מִפָּנֶיהָ וְנַאֲפוּפֶיהָ מִבֵּין שָׁדֶיהָ׃
פֶּן־אַפְשִׁיטֶנָּה עֲרֻמָּה וְהִצַּגְתִּיהָ כְּיוֹם הִוָּלְדָהּ וְשַׂמְתִּיהָ כַמִּדְבָּר וְשַׁתִּהָ כְּאֶרֶץ
צִיָּה וַהֲמִתִּיהָ בַּצָּמָא׃ וְאֶת־בָּנֶיהָ לֹא אֲרַחֵם כִּי־בְנֵי זְנוּנִים הֵמָּה׃ כִּי זָנְתָה
אמם

פירוש ע״ט

גָאט בָּרוּךְ הוּא הָאט גְזָאגְט צוּ הוֹשֵׁעַ מַיינִי
קוּנְדֶער יִשְׂרָאֵל הָאבְּן גִיזִינְדִיגְט הָאט
הוֹשֵׁעַ גְזָגְט צוּ גָאט נֶעם דִיר פַר זַיי אַיין אַנְדֶערִי
אוּמָה הָט עֶס גָאט פַר דְרָאסְ: וָוארוּם עֶר וָואלְט
בַּדַארְפְט. זָאגְן זַייא זֶענִין דָאךְ דִיא קוּנְדֶר פוּן
אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב זַייא דִיךְ אוֹיף זַייא מְרַחֵם
דְרוּם הָט אִים גָאט גְזָאגְט נֶעם דִיר אַוַוייבּ אַזוֹנָה
הָאט עֶר אַזוֹי גְטָאן אוּנ הָט גֶעהַאט מִיט אִיר
קוּנְדֶר אוּנ דֶר נָאךְ הָט אִים גָאט ב״ה גְזָאגְט פַר
וָוס הָאסְטוּ דִיךְ נִיט אָפּ גְלֶערוּנְט פוּן דַיין רַבִּי
מֹשֶׁה דֶען וִוי אִיךְ הָאבּ מִיט אִים אָן גְהוֹבְּן צוּ
רֵיידְן הָאט עֶר זִיךְ אָפּ גֶשֵׁיידְט פוּן זַיין וַוייבּ
בַּדַארְפְסְטוּ דִיךְ אוֹיךְ אָפּ שֵׁיידְן פוּן דַיין וַוייבּ
אוּנ זָאלְסְט אִיר גֶעבְּן אַגֵט. הָאט הוֹשֵׁעַ גְזָאגְט
אִיךְ הָאבּ אָבֶּר קוּנְדֶר פוּן אִיר הָט גָאט צוּ אִים
גְזָאגְט וֶוען דוּ וָוס דַיין וַוייבּ אִיז אַזוֹנָה אוּנ דִי
קוּנְדֶר זֶענִין אֶפְשַׁר גָאר נִיט פוּן דִיר קָאנְסְטוּ
זִיא נִיט גֶטְן אִיז שׁוֹין אַכָּל שֶׁכֵּן דִיא יִשְׂרָאֵל
וָוס זֶענִין דִי קוּנְדֶר פוּן מַיינֶע לִיבּ הָאבֶּר אַבְרָהָם
יִצְחָק וְיַעֲקֹב הָט הוֹשֵׁעַ פַר שְׁטַאנְן אַז עֶר הָאט
גְזִינְדִיגְט הָט עֶר גִבֶּעטְן גָאט פַר דִי יִשְׂרָאֵל עֶר
זָאל מְבַטֵל זַיין דִי גְזֵירוֹת וָוס עֶר הָט אוֹיף זַייא
נוֹזֵר גְוֶועז אוּנ הָט אָן גְהוֹבְּן צוּ בֶּענְטְשִׁין דִיא
יוּדִין אוּנ הָט גְזָאגְט׃

וְהָיָה אוּנ עֶס וֶועט זַיין מִסְפַּר דִי צָאל פוּן דִיא
יִשְׂרָאֵל אַזוֹ פִיל וָואס זַיי וֶועלְן נִיט קֶענִין
גְעצֵיילְט וֶוערְן מֵחֲמַת פִילְקַייט אַזוֹי וִויא דָאס
זַאמְד פוּן דֶם יָם אֲשֶׁר וָוס עֶס קָאן נִיט גְמָאסְטְן
וֶוערְן אוּנ נִיט גֶעצֵיילְט וֶוערְן מֵחֲמַת פִילְקַייט
וְהָיָה אוּנ עֶס וֶועט זַיין אוּנ אָרְט אֲשֶׁר יֵאָמֵר וָוס
עֶס אִיז גְזָאגְט גְוָוארְן צוּ זַיי אִיר זֶענְט נִיט
מַיין פָאלְק יֵאָמֵר לָהֶם וֶועט צוּ זַיי גְזָאגְט וֶוערְן
זַייא זֶענִין דִי קוּנְדֶר פוּן דֶעם לֶעבֶּעדִיגֶען גָאט
וְנִקְבְּצוּ אוּנ זַיי וֶועלִין זִיךְ אַיין זַאמְלְן דִי קוּנְדֶר
פוּן יְהוּדָה אוּנ יִשְׂרָאֵל מִיט אַנַאנְדֶר וְשָׂמוּ אוּנ
זַיי וֶועלִין אוֹיף זַיי מַאן אַיין רֹאשׁ דָס אִיז דָוִד
הַמֶּלֶךְ אוּנ זַיי וֶועלִין אוֹיף גַיין פוּן דִי לֶענְדֶר
וָוס זַייא זֶענִין דָארְטְן גְוֶוען אוּנ גָלוּת כִּי גָדוֹל
וָוארוּם עֶס וֶועט זַיין גְרוֹיס יוֹם דֶר טָאג וָואס
דִי יְהוּדִים וֶועלְן אַיין גְעזַאמִילְט וֶוערִין פוּן דִיא
עֶרְטֶר וָוס זַייא זֶענִין צוּ זַייעט אוּנ צוּ שְׁפְּרַייט
גֶעוָוארְן׃ זָאגְט גָאט בָּרוּךְ הוּא אִמְרוּ זָאגְט צוּא
אַייעֶרִי בְּרִידֶר זַיי זֶענִין מַיין פָאלְק אוּנ צוּ אַייעֶרִי
שְׁוֶועסְטֶר רוּחָמָה דֶר בַּארְמִירִין זָאגְט ווַייטֶער
גָאט ב״ה רִיבוּ קְרִיגְט מִיט אַייעֶר מוּטֶר דָס אִיז
דָס דוֹר וָוס אַצִינְד דָס אִיז אַיין מוּטֶר צוּם דוֹר
וָואס וֶועט זַיין רִיבוּ קְרִיגְט אוּנ זָאגְט צוּ כְּנֶסֶת
יִשְׂרָאֵל אַז זִיא אִיז נִיט מַיין וַוייבּ אוּנ אִיךְ בִּין
נִיט אִיר מַאן וְתָסֵר אוּנ לָאז זִיא אָפּ טָאן אִיר
זְנוּת פוּן אִיר פָּנִים וְנַאֲפוּפֶיהָ אוּנ אִיר נִיאוּף
זָאל זִיא אָפּ טָאן מִבֵּין שָׁדֶיהָ פוּן אִירֶע בְּרִיסְט
זַיי זָאלְן שׁוֹין נִיט דִינֶען דִי גִלוּלִים וָוארוּם אַז
זַיי וֶועלִין נִיט אַזוֹ טִין פֶּן טָאמֶר אַפְשִׁיטֶנָּה וֶועל
אִיךְ זִיא אָפּ צִיעֶן כְּלוֹמַר דִי כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל אוּ
וֶועל זִיא שְׁטֶעלְן נַאקֶט כְּיוֹם הִוָּלְדָהּ אַזוֹ וִוי דֶם
טָאג וָוס זַיי זֶענִין גֶעבָּארְן גְוָוארְן אַזוֹי וִוי אִין
גָלוּת מִצְרַיִם הָט זִיךְ קֵיינֶער אוֹיף דִיר נִיט דֶער
בַּארִימְט אֲפִילוּ אוּנ דֶם טָאג אַז דוּ בִּיזְט גְבָּארְן
גֶעוָוארְן אִיז דַיין לַייבּ גֶעוָוארְן גְוָוארְפְן אוֹיף
דֶם פֶעלְד אוּנ אַז דוּא וֶועסְט קַיין תְּשׁוּבָה טָאן
טָאמֶר וֶועל אִיךְ דִיר הַיינְט אוֹיךְ אַזוֹי טָאן
וְשַׂמְתִּיהָ אוּנ אִיךְ גָאט וֶועל זִיא טָאן כַּמִּדְבָּר
אַזוֹי וִוי אִיךְ הָאבּ נוֹזֵר גְוֶועז אַז דִי יִשְׂרָאֵל זָאלְן
אוֹיס שְׁטַארְבְּן אוּנ דֶער מִדְבָּר וְשַׁתִּהָ אוּנ וֶועל
זִיא טָאן אַזוֹי וִוי אַוִויסְט לַאנְד וַהֲמִתִּיהָ אוּנ
אִיךְ וֶועל זִיא טֵייטְן אוּנ דָארְשְׁט וְאֶת בָּנֶיהָ אוּנ
אִירֶע קוּנְדֶר פוּן כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל וֶועל אִיךְ נִיט דֶר
בַּארְמְן כִּי בְּנֵי זְנוּנִים הֵמָּה וָוארוּם זַיי זֶענִין קוּנְדֶר

אמם הובישה הורתם כי אמרה אלכה אחרי מאהבי נתני לחמי ומימי צמרי
ופשתי שמני ושקויי: לכן הנני־שך את־דרכך בסירים וגדרתי את־גדרה
ונתיבותיה לא תמצא: ורדפה את־מאהביה ולא־תשיג אתם ובקשתם ולא
תמצא ואמרה אלכה ואשובה אל־אישי הראשון כי טוב לי אז מעתה: והיא
לא ידעה כי אנכי נתתי לה הדגן והתירוש והיצהר וכסף הרביתי לה וזהב
עשו לבעל: לכן אשוב ולקחתי דגני בעתו ותירושי במועדו והצלתי צמרי
ופשתי לכסות את־ערותה: ועתה אגלה את־נבלתה לעיני מאהביה ואיש
לא־יצילנה מידי: והשבתי כל־משושה חגה חדשה ושבתה וכל מועדה:
והשמתי גפנה ותאנתה אשר אמרה אתנה המה לי אשר נתנו־לי מאהבי
ושמתים ליער ואכלתם חית השדה: ופקדתי עליה את־ימי הבעלים אשר
תקטיר להם ותעד נזמה וחליתה ותלך אחרי מאהביה ואתי שכחה נאם־
יי

פירוש ע"ט

פון זנות כי זנתה אמם ווארום זייער מוטר דיא כנסת ישראל האט מזנה גוועזן דס הייסט זייא האט בי חוטא גוועזן הובישה זיא האט פר שעמט הורתם זייערע לערנר כלומר די רבנים האבן זיך געשעמט פר די עמי הארצים. ווארום די רבנים האבן געשטראפט די עמי הארצים זיי זאלן ניט גנבנן און ניט אנטלייען אויף רווחים און דיא רבנים האבן דס אליין גטאן און ווארום האבן זיי באמת אזוי געזינדיגט זאגט דר פסוק אטעם כי אמרה ווארום די כנסת ישראל הט געזאגט אלכה איך וועל גיין אחרי מאהבי נאך מיינע ליב האבר און וועג פון דיא געטצן דינר. נותני זיי געבן מיר מיין ברויט און מיין וואסר מיין וואל און מיין פלאקס מיין אייל און מיין שפייז לכן דרום הנני שך וועל איך פאר צאמען. דיין וועג מיט דערנר וגדרתי און איך וועל פר צאם איר צאם און אירע שטעגין זיא. זאל זיי ניט געפינן כדי זיי זאלן דארפן ניט קאנן גיין און שלעכטן וועג. ורדפה און זיא וועט נאך יאגן אירע ליב האבר דאס פאלק מצרים און אשור זיי זאלן זיי העלפן ולא תשיג אותם און זי וועט זיי ניט גרייכן און זיא וועט זיי זוכן און זיא וועט פון זיי. ניט געפינן איין הילף ואמרה וועט זיא זאגן אלכה ואשובה איך וועל גיין און וועל מיך ווידר קערין צו מיין ערשטן מאן דם מיינט מען הקדוש ברוך הוא כי טוב לי ווארום דעמסמאל: אז איך האב גאט געדינט איז מיר בעסר גוועזן פון אצונד והיא און זיא. האט זיך ניט ווישענדיג גמאכט כי אנכי אז איך האב איר געגעבן דאס קארען און דאס וויין. און דאס איילבירט וכסף הרביתי לה און איך האב צו איר גמערט זילבר און גאלד עשו לבעל און זייא האבן דאס גמאכט צו דר עבודת כוכבים וואס הייסט בעל: זאגט גאט ברוך הוא לכן דרום אשוב וועל איך ווידר קערין און וועל צו נעמן מיין קארן און זיין צייט אז עס ווערט פרטיג די תבואה ותירושי און מיין וויין וועל איך אויך צו נעמן און זיין צייט אז עס וועט פארטיג ווערין והצלתי און איך וועל אפשיידן מיין וואל און פלאקס וואס עס איז גוועזן צו צו דעקן איר שאנד ועתה און אצונד אגלה וועל איך אנטפלעקין איר שאנד פאר די אויגן פון אירע ליב האבר ואיש און קיין מענטש וועט זי ניט קאנין מציל זיין פון מיין האנד והשבתי און איך וועל פר שטערן אלע אירע פרייד און איר פייער טאג איר ראש חודש און איר שבת און אלע אירע ימים טובים והשימותי און איך וועל פאר וויסטן איר ווייגשטאק און אירע פייגען ביימער אשר אמרה וואס דו כנסת ישראל פלעגט זאגן אתנה אמתנה וואס מיינע ליב האבר האבן מיר דאס געגעבן איך וועל די ערטר מאכן צו וואלד און חיות פון דעם פעלד וועלן די פירות אויף עסין ופקדתי און איך וועל באפעלן עליה אויף איר איך וועל אויף די ישראל ברענגן איין פורעניות את ימי הבעלים אנטקעגין די טעג וואס זיא איז מקטיר צו דר עבודת כוכבים בעל ותעד און זיא האט זיך געצירט מיט איר נאזבאנד און מיט איר צירונג און זיא איז גגאנגן

יְהוָה׃ לָכֵן הִנֵּה אָנֹכִי מְפַתֶּיהָ וְהֹלַכְתִּיהָ הַמִּדְבָּר וְדִבַּרְתִּי עַל־לִבָּהּ׃ וְנָתַתִּי לָהּ
אֶת־כְּרָמֶיהָ מִשָּׁם וְאֶת־עֵמֶק עָכוֹר לְפֶתַח תִּקְוָה וְעָנְתָה שָׁמָּה כִּימֵי נְעוּרֶיהָ
וּכְיוֹם עֲלוֹתָהּ מֵאֶרֶץ־מִצְרָיִם׃ וְהָיָה בַיּוֹם־הַהוּא נְאֻם־יְהוָה תִּקְרְאִי אִישִׁי וְלֹא־
תִקְרְאִי־לִי עוֹד בַּעְלִי׃ וַהֲסִרֹתִי אֶת־שְׁמוֹת הַבְּעָלִים מִפִּיהָ וְלֹא־יִזָּכְרוּ עוֹד
בִּשְׁמָם׃ וְכָרַתִּי לָהֶם בְּרִית בַּיּוֹם הַהוּא עִם־חַיַּת הַשָּׂדֶה וְעִם־עוֹף הַשָּׁמַיִם
וְרֶמֶשׂ הָאֲדָמָה וְקֶשֶׁת וְחֶרֶב וּמִלְחָמָה אֶשְׁבּוֹר מִן־הָאָרֶץ וְהִשְׁכַּבְתִּים לָבֶטַח׃
וְאֵרַשְׂתִּיךְ לִי לְעוֹלָם וְאֵרַשְׂתִּיךְ לִי בְּצֶדֶק וּבְמִשְׁפָּט וּבְחֶסֶד וּבְרַחֲמִים׃ וְאֵרַשְׂתִּיךְ
לִי בֶּאֱמוּנָה וְיָדַעַתְּ אֶת־יְהוָה׃

פירוש ע"ט

נאך אירע ליב האבער אונ מיך, ואט זיא פאר געסן נאם יי דס זאגט גאט לכן דרום הנה אנכי מפתיה איך וועל זיא איבער ריידן אונ איך וועל זיא פירען אונ בבל ווס עס איז גלייך אונ וויסט ווי אמדבר ודברתי אונ איך וועל ריידען אוף איר הארץ זייא וועלין זיך אונ בבל צום הארצן נעמן אז עס איז איר בעסר געוועזן אז זיא הט געטאן מיין רצון איידר אצונד ונתתי אונ איך וועל געבן צוא איר אירע פרנסים אונ מנהיגים משם פון דארטן פון גלות בבל ואת עמק עכור אונ מחמת די טריבע אונ פינסטערע צרות ווס זיי וועלן ליידן וועט זיין לפתח צוא אמיר דאס הייסט איין אן הויב תקוה פון אהאפענונג פון תשובה טאן וענתה אונ זי וועט וואנן שמה דארטן אזוי ווי דיא טעג פון אירע יונגט די כנסת ישראל וועט זיין אונ בבל אזוי לאנג וויא זיא איז גוועזן אונ איר יוגענט אונ גלות מצרים אונ אזוי ווי דער טאג אז זיא איז אויף גגאנגען פון מצרים האט זיא דאך פריער געשריגן צו השם יתברך מחמת גרויסע צרות אונ דר נאך האב איך זיא אוים געלייזט וועט היינט אויך אזוי זיין והיה אונ עס וועט זיין ביום ההוא אין דעם זעלבינן טאג נאום יי טוא איך גאט זאגן תקראי וועט איר כנסת ישראל מיך רופן אישי דס איז לשון ליבשאפט ולא תקראי אונ איר וועט מיך ניט רופן מיט דעם לשון בעלי דס איז לשון האר והסירותי אונ איך וועל אפ טאן את שמות הבעלים דיא נעמין פון דיא געצן מפיה פון איר מויל ולא יזכרו עוד בשמם אונ מען וועט זייא שוין מער ניט גדענקין אונ דעם נאמן פון די ישראל וכרתי להם אונ איך וועל מאכן זיי כורת ברית זיין מיט די חיות פון דעם פעלד אונ מיט דיא פייגל ווס זיי פליען אונטר דעם הימל אונ מיט דיא וואס ווידמענען אויף דר ערד וקשת וחרב אונ איין בויגען אונ אשווערד אונ ביידי מלחמות וועל איך צוא ברעכין פון דער ערד אונ איך וועל זייא מאכן רוען צו זיכערליכן וארשתיך לי לעולם אונ איך גאט וועל דיך כנסת ישראל מקדש זיין צו מיר פאר אפאלק אויף אייביג אונ איך וועל דיך שון מער ניט פר טרייבן אונ גלות וארשתיך לי אונ איך וועל דיך צוא מיר מקדש זיין מיט צדקה אונ מיט משפט אונ מיט גענאד אונ מיט דר בארומקייט אז איר וועט טאן צדקה אונ משפט וועל איך מיט אייך טאן חסד מיט רחמים וארשתיך לי אונ איך וועל דיך מקדש זיין באמונת פון וועגין דר אמונה ווס דו האסט גגלויבט אונ מיר אונ אין די נביאים וידעת את יי אונ דוא וועסט וויסען אז איך בין גאט :

ענייני מוסר לסדר נשא

דוד המלך הט גזאגט סמוכים לעד לעולם עשוים באמת וישר. דוא פרשות וואס זענין גשריבן אונ דו תורה נאהנט איינע נעבין דו אנדירע. אזוי וועט דאס בלייבן אויף אייביג. אונ עס איז גמאכט גוואורן מיט אמת. אונ אמת דארפן זיי אזוי שטיין איינע נעבין די אנדירע. אונ עס איז גלייך זיי זאלין שטיין איין פרשה נעבין דיא אנדערי. אזוי. ווי מיר נעפונן אונ דיא סדרה זעהט

אוים די פרשיות געהערין ניט איינס צו דם אנדערי אונ אין אמת געהערין זיי יוא איינע צו דיא אנדערי ווייל מיר ווייסן אז די גרעסטע עבירה פון שלעכטע מדות אונ פון שלעכטי טראכטונג איז אז דר מענטש איז ביי זיך גרויס. עס זענין דא צוויי ערליי מענטשין וואס זענין גרויס ביי זיך. עס איז דא אמענטש וואס האלט זיך גרוס אונ ער ווייזט זיין גרויסקייט פר אלע מענטשין. אבער מענטשין זעהן אז דער מענטש איז גרויס ביי זיך. אונ עס איז דא אמענטש וואס ווייזט ניט זיין גרויסקייט. פר אלע מענטשין ווייזט ער פארקערט אז ער איז גאר קליין אונ נודעריג ביי זיך. אונ אין אמת איז ער ביי זיך זייער גרויס. נאר ער וויל מען זאל אים לובן אז ער איז ביי זיך נודעריג. דריבר ווייזט ער פאר מענטשין נודעריגקייט. דעם מענטש הט הקב"ה גאר פיינט ווייל דר מענטש נרט מענטשין איז ער אפאלשר מענטש. אונ דר מענטש ווייזט פאר מענטשין הט ער מורא צו ווייזן זיין גרויסקייט אונ פר גאט האט ער ניט מורא. אונ ווייל עס זענין דא עטליכע סבות אורזאכען) וואס ברענגין דעם מענטש צו גרויסקייט דריבער הט דא די תורה געשעלט די פרשות צו ווייזן אז די אלע סבות זענין גאר ניש"ט אונ דר מענטש האט ניט מיט וואס ער זאל זיך גרוס האלטן. אונ צו ווייזן פארקערט אזוי ווי הקב"ה הט פיינט דעם מענטש וואס איז גרויס ביי זיך. ווי עס שטייט אונ פסוק (תועבת ה' כל גבה לב) דר מענטש וואס הט גרויסקייט אונ זיין הארץ איז ער פאר מיאוסת ביי הקב"ה גלייך ווי ער וואלט גדינט עבודה זרה. אונ די עבירה פון גרויסקייט ברענגט דעם מענטש צו נאך פול עבירות. אזוי הט הקב"ה לוב דעם מענטש וואס איז מיט אמת נדערוג ביי זיך. וויא מיר געפונן אלע גוטע מדות וואס משה רבינו הט געהאט האט אים גאט ניט גלובט מיט זיי. נאר מיט די איינע מדה הט אים גאט גלובט (והאיש משה ענו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה) דער מענטש משה איז ביי זיך זייער נדערוג מער פון אלע מענטשין וואס זענין אויף דר ערד. ווארום דיא גוטע מדה וואס דער מענטש איז ביי זיך נדערוג ברענגט דעם מענטש צו נאך פיל גוטע מדות אונ צו פיל מצות אונ מעשים טובים. אונ אז מיר וועלין זעהן דיא סבות וואס ברענגין דעם מענטש צו גרויסקייט. איז די ערשטע סבה דער יחוס. אז דר מענטש איז איחסן ער איז געבוירן פון רבנים גאונים איז ער גרויס ביי זיך. אפילו ער אליין איז קיין רב קיין גאון. פון דעסט וועגין שטאלצירט ער מיט זיין פאטר אדער מיט זיין זיידע וואס זייא זענין געווען רבנים. אונ דר צייט וואס די תורה איז געגעבן געווארן איז געווען נאך איחוס. דר מענטש וואס איז געווען אבכור איז ער געווען איחסן. ווייל גאט הט געהייסן מען זאל הייליגן אלע בכורים. אבער אז די יודן האבן געמאכט דם עגל אונ די בכורים האבן גדונט צום עגל גלייך מיט אלע יודן. זענין די בכורים אראפ פון זייער הייליגקייט אונ פון זייער יחוס. דיא יחסנים זענין געווארן דר שבט לוי ווייל זיי האבן ניט גדונט צום עגל. האט גאט געוויזן אז ניט דער געבוירט איז דר יחוס נאר דער יחוס איז ווער עס איז בהעפט צו הקב"ה. איצט ביי דעם טראגן דם משכן הט אויך גאט געוויזן אז ער קוקט ניט אויף דעם יחוס. ווארום גרשון איז געווען דר בכור נאך אים איז געווען זיין ברודער קהת. פון דעסט וועגין הט הקב"ה געהייסן דיא טייערסטע זאכן פון משכן (דעם ארון דם טיש דיא מנורה דעם גאלדינעם מזבח די פארוכת) זאלן טראגן דיא משפחה קהת. אונ ניט דיא משפחה גרשון. ווייל הקב"ה וואס ער ווייסט דיא הערצר פון דיא מענטשן הט גוווסט אז די משפחה קהת זענין פרימער ווי די משפחה גרשון. אונ דריבער שטייט דם אונ דר תורה צו לערנין אונז אמוסר אויף אייביג אז אמענטש זאל זיך ניט גרוס האלטן מיט זיין יחוס פון די עלטערן. ווארום גאט הט נאר לוב דם מענטש וואס הט זיין איגענם יחס מיט פרומקייט צו הקב"ה. נאך אסבה איז דא וואס ברענגט דם מענטש צו גרויסקייט. אז דר מענטש זעהט ער איז שיין געוואקסן אונ מיט אשיין פנים. שטאלצירט ער מיט זיין שיינקייט. איז געקומן דיא תורה דר מאנן דם מענטש ערשטונס איז ער ניט זוכער מיט זיין שיינקייט. אויצט איז ער געזונט אונ שפעטער קען גאט שוקן אויף אים אנגע צרעת אז מענטשין זאלן זיך דער ווייטערן פון אים אונ מען זאל אים מוזען ארוס טרייבען פון שטאט. אדר אנדערי קראנקייטן קענין אויף אים קומן וואס זאלן ענדערן זיין שיינקייט אונ אפילו עס וועט אים קיין זאך טרעפן זאל ער זיך דר מאנן אז ער וועט אמאל מוזען שטארבן אונ ליגן אונ

די ערד גלייך מיט אלע מענטשען וועט שוין זיין נאך דיא שיינקייט. דריבער האט נאך גיזאגט צו משה זאג צו די יודן זיי זאלן ארויס שיקן פון די מחנה אלע מצורעים (קרעצינגע) אונ זבים (דאס זענען אונגוויינגלעכע קראנקייטן) אונ אלע מענטשן וואס זענען טמא פון מתים. אז די יודן וועלן דאס זעהן. וועלן זיי זיך דער מאנען זיי זאלן ניט זיין גרויס ביי זיך. ווארום אלע מענטשן זענען ניט זיכער פון צרעת אונ זענען ניט זיכער פון אנדערע קראנקייטן אונ זענען ניט זיכער פון טויט. נאך א סבה איז דא וואס ברענגט דעם מענטש צו גרויסקייט. דאס רייכקייט. דער מענטש וואס איז רייך שטאלצירט ער מיט זיין רייכקייט. ווי עס שטייט אונ פסוק נאך האט גזאגט אז דיינע רונדער אונ דיינע שאפן וועלן גימערט ווערן. די וועסט האבן פיל בהמות. אונ דיא וועסט האבן פיל זילבער אונ גאלד. וועט דיין הארץ דער הויבן ווערן דיא וועסט ביי זיך גרויס ווערן אונ וועסט פר געסן אונ גאט. אויף דעם זאגט אונז די תורה (וְאִישׁ אֶת קֳדָשָׁיו לוֹ יִהְיוּ וְאִישׁ אֲשֶׁר יִתֵּן לַכֹּהֵן לוֹ יִהְיֶה) יעדער מענטש וואס ער היילוגט דאס איז זיינס אונ וואס ער גיט דעם כהן אוז זיינס. מען דר ציילט אמלך האט אמאל געשיקט רופן צו זיך דעם גרעסטן גביר פון זיין מדינה. אונ האט אים גפרעגט וויפיל איז דיין פארמעגן. האט דר גביר גענענפערט איך וועל גיין אהיים אונ וועל באר רכנן. אונ אכט טאג איז דר גביר געקומען צום מלך אונ האט אים געגעבן א רעכנונג פון זיין פאר מעגן. איז דר מלך שטארק בייז געווארן אויף דעם גביר אונ זאגט צו אים ווי אזוי קענסטו זאגן אזוי אליגענט אונ מאכן אזא קליינע רעכנונג פון דיין פר מעגן אז מען ווייסט דיין פר מעגן איז פיל מעהר. האט דר גביר געענטפערט מיט מיין נאמען פר מעגן בין איך ניט זיכער דיינגט האב איך אונ מארגן קען קומען אפייער אין

אלין פר ברענען. אדר עס קען קומען איין אנדער אומגליק אויף מיין פר מעגן. מיין זיכערוס פאר מעגן איז נאר דאס געלט וואס איך האב געגעבן אויף צדקה. דאס קען מען ניט פון מיר אוועק נעמען. אונ דעם רעכענונג וואס איך האב דיר געגעבן דאס איז דער רעכנונג פון מיין צדקה וואס איך האב געגעבן. דעם מלך איז די אנטווארט זייער שיין געפעלן אונ ער האט גזאגט איצט וועל איך זעהן די זארגט נאך רייכער ווערן. דאס זעלבינע זאגט די תורה יעדער מענטש האט נאר צו רעכנן אז דיא היילינקייט איז זיינע. דאס געלט וואס ער האט געגעבן צדקה אונ אויף תורה אונ מצות דאס איז זיינס. וואס ער האט געגעבן תרומה אונ מעשר צום כהן דאס איז זיינס. אבער מיט זיין רייכקייט וואס ער האט ביי זיך אונ שטוב האט ער ניט וואס זיך גרויס צו האלטן ווייל ער איז ניט זיכער מיט זיך אונ ניט מיט דעם פאר מעגן. עס קען זיין ער זאל שטארבן אונ צו גנומען ווערן פון זיין פר מעגן אונ עס קען זיין דאס פר מעגן זאל צו גנומען ווערן פון אים. נאך א סבה איז דא וואס ברענגט דעם מענטש צו גרויסקייט דר מענטש וואס האט פיל קרובים רייכע. פאר זיכערט ער זיך אויף זיי אז אים וועט עפעס פעלן וועלן זיי אים געבן. דריבער איז ער דר ווייטערט פון גאט אונ איז ניט אונטער טעניג צו גאט. אונ אמת איז דאס פאלש וועגן דריא זאכען. ערשטענס בעט ער אליין צוא גאט אלע טאג (ואל תצריכני לידי מתנת בשר ודם) ער זאל ניט דארפן אן קומן צו דיא מתנה פון אמענטש. צווייטענס אלע מענטשן זענען דאך אונ דיא הענט פון הקב״ה. ווייסט ער דען וואס מיט זיינע קרובים וועט ווערן ווערכע אימגלוקין אויף זיי קען קומן אונ זיי זאלן אום ניט קענען העלפן. דריטענס דיא הערצער פון מענטשן זענען דאך ביי הקב״ה וואס וועט ער טאן אז גאט וועט אריין געבן אפיינדשאפט אונ זייערע הערצער זייא זאלן אים פיינט האבן אונ זאלען אים ניט וועלען העלפן. זאגט הקב״ה איך וועל דיר ווייזן אז עס קען אזעלכעס זיין. עס קען ניט זיין אגרעסערע ליבשאפט ווי עס איז ביא אמאן מיט א ווייב ווען זיי האבן חתונה אונ מען מיינט אז די ליבשאפט וועט אזו זיין אייביג אונ פון דעסט וועגן טרעפט (איש איש כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל) אז זיין ווייב זאל ליב האבן איין אנדערן אונ זאל אים פיינט האבן זעהן מיר אז ליבשאפט איז קיין זיכערונג ניט. קען דאך טרעפן אז זיינע קרובים זאלן אים אויך פיינט האבן אונ זיין פר זיכערונג אויף זיי זאל אין גאנצן בטל ווערן. נאך דריי סבות זענען דא וואס ברענגען דעם מענטש צוא גרויסקייט. דר מענטש וואס איז אחכם איז ער ביי זיך גרויס מיט זיין חכמה. אדער דר מענטש וואס איז אגבור איז ער ביא זיך גרוס מיט זיין גבורה אדער דער מענטש וואס איז אעשר אונ

געוועלטיגט אויף מענטשן איז ער ביי זיך גרוס מיט זיין געוועלטיקייט • אויף דיא דריי זאכן האט די תורה געזאגט דיא פרשה פון נזירות • מען זאל אפ שוואכן דעם כח זאל מען ניט טרינקען וויין מען זאל אפ שוואכן די חכמה זאל מען לאזן וואקסן די האר ווארום וואס פייכטער דר מוח איז ווייניגער איז דא חכמה. אונ אז דיא האר וואקסן ציהין זיי ארוס די פייכטקייט פון מוח • אונ דר מענטש וואס האט גרויסי האר וואקסן זיי ווייניג. ציהן זיי ווייניג פייכטיגקייט פון מוח. איז ווייניגער די חכמה. אונ אויף זיין געוועלטיגקייט האט מען אים געזאגט ער זאל ניט מטמא זיין צו מתים. ווארום דר מענטש וואס ווערט גוואגט מיט אזאך האט ער ניט מורא פר דיא זאך. דיא מענטשן וואס בשעפטיגן זיך מיט מתים האבן קיין מורא פר די מתים. אונ ווערן ניט דר שראקן אז זייא זעהן א מת. אבר דר מענטש וואס איז ניט גוואוינט צו זעהן א מת אז ער דר זעהט א מת ווערט ער דער שראקן. דריבר האט די תורה געזאגט דר נזיר זאל זיך ניט מטמא זיין צוא א מת. אז ער וועט דר זעהן א מת וועט ער דר שראקן ווערן אונ וועט זעהן אונ בטראכטן דם סוף פון דעם מענטש וועט ער ניט גרוס זיין בייא זיך מיט זיין געוועלטיגקייט (נאר אמלך מוז היטן זיין מלוכה מיט גרויסקייט. ווי די תורה האט געזאגט (שום תשים עליך מלך). די זאלסט מאכן דעם מלך אויף דיר. ער זאל געוועלטיגן אויף דיר. זאגט די גמרא מען מייגט זיין מורא זאל זיין אויף יעדן מענטש) אונ אז דר מענטש וועט אוועק ווארפן זיין גרויסקייט. וועט אויף אים מקוים ווערין די ברכה וואס דם כהנים ווערין אים בענטשן. די כהנים וועלין אים זאגן (יברכך ה׳) גאט זאל דיך בענטשן דיא רייכקייט איז ניט מיט דיין כח גנומן געווארן. נאר מיט דיא ברכה פון הקב״ה. ווען הקב״ה וויל געבין רייכקייט. דר איז רייך. (וישמרך) אונ ער וועט דיך היטן אונ דר מענטש קען ניט היטן זיין רייכקייט ניט מיט זיין גבורה אונ ניט מיט זיין חכמה אונ ניט מיט זיין געוועלטיגקייט נאר ווען הקב״ה וויל היטן דר ווערט גהוט. אונ הקב״ה קוקט ניט אויף יחוס נאר (יאר ה׳ פניו אליך). גאט וועט נאר מאכן לייכטן זיין פנים אויף דיר אליין. (ויחנך) אונ אז גאט וועט דיר געבן חן בייא מענטשן. דאמאלס וועלן די מענטשן אונ דיינע קרובים דיך לוב האבן (וישם לך שלום). אונ אז גאט וועט מאכן שלום צווישן דיר אונ אלע מענטשן. דאמאלס וועסטו לעבן מיט פרידען אונ מיט רוהיגקייט. אבער דר מענטש אליין קען פאר זיך גאר ניט נעמן אליין. אויף אלץ מוז ער נאר בעטן ביי הקב״ה :

מנין המצות

בסדר נשא ישנם ח״י מצות ז׳ עשין וי״א לאוין

[שסב] (עשה קמג) לשלח הטמאים מן המחנה שנאמר וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש:

[שסג] (לאו רכ) שלא יכנס כל טמא במקדש וכל שדומה לו לדורות כל העזרה משער ניקנור ולפנים שהיא עזרת ישראל שנא׳ ולא יטמאו את מחניהם אשר אני שוכן בתוכם .

[שסד] (עשה קמד) להתודות על העונות והחטאים גדולים וקטנים שחטאנו לפני האל יתב׳ ואפי׳ בביטול מצות עשה חייבין אנו בעת שנרצ׳ לשוב אליו לבקש סליחתו להתודות שנאמר דבר אל בני ישראל איש או אשה כי יעשה מכל חטאת האדם למעול מעל בה׳ ואשמה הנפש ההיא והתודו את חטאתם אשר עשו:

[שסה] (עשה קמה) להביא האשה הסוט׳ אל הכהן שיעשה לה כמשפט הכתוב בפרשה שנאמר והביא האיש את אשתו אל הכהן וגו׳ :

[שסו] (לאו רכא) שלא ינתן שמן בקרבן הסוטה שנא׳ והביא את קרבנה וגו׳ לא יצוק עליה שמן :

[שסז] (לאו רכב) שלא ישים לבונה בקרבן הנז׳ שנא׳ ולא יתן עליה לבונה :

[שסח] (לאו רכג) שלא ישתה הנזיר יין ושכר היוצא מן הגפן שנאמר מיין ושכר יזיר חומץ יין וחומץ שכר לא ישתה וגו׳ :

(שסט) (לאו רכד) שלא יאכל הנזיר ענבים לחים שנא׳ וענבים לחים לא יאכל :

[שע] (לאו רכה) שלא יאכל הנזיר צמוקים שנאמר וענבים לחים ויבשים לא יאכל :

[שעא] (לאו רכו) שלא יאכל הנזיר גרעיני הענבים הנקראים חרצנים שנא׳ מחרצנים לא יאכל :

[שעב] (לאו רכז) שלא יאכל הנזיר קליפת הענבים הנקראת זג שנא׳ מחרצנים ועד זג לא יאכל :

[שעג] (לאו רכח) שלא יגלח הנזיר אפי׳ שער׳ אחת כל ימי נזירותו שנא׳ תער לא יעבור על ראשו :

[שעד] (עשה קמו) שיגדל הנזיר שער ראשו כל ימי נזרו בקדושה שנאמר גדל פרע שער ראשו :

[שעה] (לאו רכט) שלא יכנס הנזיר באהל המת שנא׳ על נפש מת לא יבא :

[שעו] (לאו רל) שלא יטמא הנזיר למת כל עיקר שנאמר לאביו ולאמו לאחיו ולאחותו לא יטמא להם :

[שעז] (עשה קמז) שיגלח הנזיר את ראשו ויביא קרבנותיו כשישלים ימי נזירותו או כשיטמא שנא׳ וזאת תורת הנזיר ביום מלאת ימי נזרו יביא אותו אל פתח אהל מועד והקריב את קרבנו וגו׳ וגלח הנזיר וגו׳ :

[שעח] (עשה קמח) שהכהנים יברכו את ישראל בכל יום שנאמר כה תברכו את בני ישראל אמור להם וגו׳ :

[שעם] (פעל קמץ) שנצטוה כל שבט לוי לשאת את הארון על כתפיהם כשירצו להוליכו ממקום למקום
שנא' כי עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו :

במדבר ד נשא

כא וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃
כב נָשֹׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי גֵרְשׁוֹן
גַּם־הֵם לְבֵית אֲבֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם׃
כג מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָמַעְלָה עַד
בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה תִּפְקֹד אוֹתָם
כָּל־הַבָּא לִצְבֹא צָבָא לַעֲבֹד
עֲבֹדָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד׃ כד זֹאת
עֲבֹדַת מִשְׁפְּחֹת הַגֵּרְשֻׁנִּי לַעֲבֹד
וּלְמַשָּׂא׃ כה וְנָשְׂאוּ אֶת־יְרִיעֹת
המשכן

אונקלוס

כא וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה
לְמֵימָר׃ כב קַבֵּיל
יָת חוּשְׁבַּן בְּנֵי גֵרְשׁוֹן
אַף אִנּוּן לְבֵית
אֲבָהַתְהוֹן לְזַרְעֲיָתְהוֹן׃
כג מִבַּר תְּלָתִין שְׁנִין
וּלְעֵילָא עַד בַּר חַמְשִׁין
שְׁנִין תִּמְנֵי יָתְהוֹן כָּל
דְּאָתֵי לְחַיָּלָא חֵילָא
לְמִפְלַח פֻּלְחָנָא
בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא׃ כד דֵּין
פֻּלְחַן זַרְעֲיַת גֵּרְשׁוֹן
לְמִפְלַח וּלְמִטַּל׃
כה וְיִטְלוּן יָת יְרִיעַת
משכנא

תו"א ונשאו את יריעות המשכן. שנת כה :

רשב"ם

(כב) נשא · גם הם. לפי שב' למעלה נשא את ראש בני קהת. ולאחר שנסדרו ונקבעו סדר המחנות וחנייתן הוצרך לומר סילוק משאים מן המחנות

רש"י

(כב) נשא את ראש בני גרשון גם הם. כמו שצויתיך על בני קהת א לראות המה יש ב שהגיעו לכלל עבודה : (כה) את יריעות המשכן. עשר ג התחתונות

שפתי חכמים

א הא דנקט רש"י כמו שצויתיך על בני קהת ולא כמו בכאות לבני קהת משום דפניין לא נשא את ראשם של בני קהת אלא הקב"ה לוה למשה שישא את ראשם לעיל בפ' במדבר והמשפט כתיב בפ' זו לכן נקט כמו שצויתיך על בני קהת ר"ל כך מלוה אני אותך גם על בני גרשון ויבא מלת גם דבוקה עם לבית אבותם למשפחותם וגו'. ועוי"ל דקי"ל דכול"ל גם אותם כי מלת גם נופל על דבר אחר כגון הם ילכו הם ישרתו אבל על נשא אינו נופל לבון הם אלא אותם לכנפי' כמו שצויתיך וכו' ואותם אינו נופל על שתי מלות אלו על פועל ועל נפעל מלאתי : ב הא דלא נקט כך כמו שצויתיך על בני קהת לישא את ראשם משום דקי"ל למה לא כתב נשא גם את ראש וגו' ואז לא היה צריך לכתוב הם. ומתרץ. דאי הוה כתיב. נשא גם וגו'. היה משמע דגם תקבל מנינם מבן כ"ה שנה ומעלה א"נ מבן חודש ומעלה לכך כתב גם בסוף לומר לך דגם לא קאי אנשא דלעיל אלא קאי אמבן ל' שנה וגו' דלמטה וזהו דנקט שהגיעו לכלל עבודה דהיינו מבן ל' שנה עד בן ל'. מלאתי : ג כרמ"ס

בית דוד

(כב) (נְשֹׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי גֵרְשׁוֹן גַּם הֵם). הקב"ה הָט גֶזָאגְט צוּ מֹשֶׁה זָאלְסְט צֵיילֶן דִיא קֶעם פוּן גֵרְשׁוֹן'ס קִינְדֶר, זֵיי אוֹיךְ (כְּמוֹ שֶׁצִּוִּיתִיךָ עַל בְּנֵי קְהָת) אַזוֹ וִוי אִיךְ הָאבּ דִיר גֶבָּאטְן אוֹיף דִי קִינְדֶר פוּן קְהָת דוּ זָאלְסְט זֵיי צֵיילֶן (כְּרָאוּת כַּמָּה יֵשׁ שֶׁהִגִּיעוּ לִכְלַל עֲבוֹדָה) צוּ זֶעהְן וִוי פִיל לֵייט זֶענֶען דָא וָואס קֶענֶען קוּמֶען אַרְבֶּעטֶען אִין מִשְׁכָּן אַזוֹ זָאלְסְטוּ צֵיילֶן דִי קִינְדֶר פוּן גֵרְשׁוֹן אוֹיךְ צוּ ווִיסֶען וִוי פִיל זֶענֶען דָא בַּיי זֵיי וָואס קֶענֶען קוּמֶען אַרְבֶּעטֶען אִין מִשְׁכָּן : (כה) (אֶת יְרִיעוֹת הַמִּשְׁכָּן).

פירוש לתורת האלהים

(כא) וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר אוּנ גָאט הָאט גֶערֶעט צוּ מֹשֶׁה אַזוֹ צוּ זָאגֶן : (כב) נָשֹׂא אֶת רֹאשׁ אַנְטְפַאנְג דִיא צָאל פוּן דִיא בְּנֵי גֵרְשׁוֹן גַם הֵם זֵיי אוֹךְ אַזוֹ וִוי אִיךְ הָאבּ דִיר גֶהֵייסֶן צֵיילֶען דִיא בְּנֵי קְהָת וִוי פִיל מֶענְטְשֶׁן עֶס אִיז דָא בַּיי זֵייא וָואס זֶענֶען אַלְט פוּן דְרַייסִיג יָאר בִּיז פוּפְצִיג יָאר אַזוֹ זָאלְסְטוּ דִיא בְּנֵי גֵרְשׁוֹן אוֹיךְ צֵיילֶען צוּא ווִיסֶען וִויא פִיל מֶענְטְשֶׁן בַּייא זֵיי אִיז דָא פוּן דְרַייסִיג בִּיז פוּפְצִיג יָאר : (כד) זֹאת עֲבוֹדַת דָאס אִיז דִיא דִינְסְט פוּן מִשְׁפְּחוֹת הַגֵּרְשֻׁנִּי לַעֲבוֹד צוּ דִינֶן וּלְמַשָּׂא אוּנ צוּ טְרָאגֶען : (כה) וְנָשְׂאוּ אוּנ זֵיי זָאלֶן טְרָאגֶען דִי אִינְוֶוערְטְשְׁטֶע

משכנא וית משכן זמנא חופאיה וחופאה דססגונא די עלוהי מלעילא וית פרסא דתרע משכן זמנא׃ כו וית סרדי דרתא וית פרסא דמעלנא דתרע דרתא די על משכנא ועל מדבחא סחור וית אטוניהון וית כל מני פולחנהון וית כל

דיתמסר

הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד מִכְסֵהוּ וּמִכְסֵה הַתַּחַשׁ אֲשֶׁר־עָלָיו מִלְמָעְלָה וְאֶת־מָסַךְ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃ כו וְאֵת קַלְעֵי הֶחָצֵר וְאֶת־מָסַךְ ׀ פֶּתַח ׀ שַׁעַר הֶחָצֵר אֲשֶׁר עַל־הַמִּשְׁכָּן וְעַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב וְאֵת מֵיתְרֵיהֶם וְאֶת־כָּל־כְּלֵי עֲבֹדָתָם וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה

להם

תויא על המשכן ועל המזבח סביב. שם נג :

רש״י

התחתונות: ואת אהל מועד. יריעות עזים ד העשויות לאהל עליו: מכסהו. עורות אילים ה המאדמים: מסך פתח. וילון ו המזרחי: (כו) אשר על המשכן. כלומר הקלעים והמסך של חצר הסוככים ומגיני' על המשכן ז ועל מזבח ח הנחשת סביב: ואת כל אשר יעשה להם. כתרגומו

שפתי חכמים

פי' דכתיב אחריו. ואת אהל מועד שהם י"א יריעות עזים הקרוים אהל כדכתיב ועשית יריעות עזים לאהל: ד כ"ז פירש"י בפ' ויקהל: ה וכאלו אמר ומכסהו וחסרה ו' וכמוהו רבים דאל"כ למה זכר מכסה התחש לבדו ולא מכסה העורות אילים: ו כבר מפורש בפ' במדבר ומ"ש המזרחי אינו כבדל כי אין ווילון אחר על פתח אהל מועד חוץ מן המזרחי רק הוא תוספת ביאור. ובנ"א פי' שם לאפוקי חצי יריעה הכפולה לפני פתח אהל מועד למזרח כדלעיל פ' תרומה שהיא מחוברת עם שאר היריעות ואין לה שם בפני עצמה: ז דק"ל דקלעים היו כמו דפנות סביב החצר ואינו נופל בו לשון על המשכן דעל משמע שהיה למעלה על המשכן. ומתרץ דה"פ הסוככים ומגינים על המשכן כלומר דצריך להגיה תיבה אחת אשר סוככים על המשכן כי מדרך הלשון לומר שהוא מגין עליו ומגינים עליו סביב. ויש מקשים למה לא פי' רש"י לעיל בפרשת במדבר דכתיב וקלעי החצר ואת מסך פתח החצר אשר על המשכן ועל המזבח סביב וגו' ולא פי' שם כלום ולפי מה שפי' הרא"ם ריש פ' בהעלותך גבי להעלות נר תמיד שנפ' אמור שלא פי' רש"י שם כלום כ' וז"ל כי המפרש פעם יפרש כל הכתובות הכפולות על הלשון ופעם יפרש קצת מהן ופעם יסמוך על מה שפי' במקום אחר ולא פי' שם כלום עכ"ל ול"נ דרש"י הוכרח לפרש פה אף שפי' הוא פשוט משום דהכא כתיב ואת מסך פתח שער החצר וכו' וקשה כפל הלשון ל"ל דהיינו פתח והיינו שער. ועוד יש להקשות על הפסיק דבין מלת פתח ובין מלת שער ומפני זה יבוא הטועה לטעות ולפרש דקרא כאלו אמר ואת מסך פתח ואת מסך שער החצר ויפרש דקרא מסך פתח החצר הוא שער המזרחי של חצר ומסך שער הוא מסך פתח אהל מועד שגם הוא נקרא שער החצר מפני שהוא פתוח אל חצר המשכן וזהו שאמר אשר על המשכן כלומר שער החצר אשר הוא סמוך אל המשכן ואל המזבח ועל דכתיב הכא פי' ל' סמוך הוא והא דכתיב לפני זה ואת מסך פתח אהל מועד פי' הוא פרוכת המסך שלפני בית קדשי הקדשים ונקרא פתח אהל מועד מפני שהוא עומד בתוך אהל מועד והיה עולה על הדעת לומר שגם הפרכת שלפני בית קדשי הקדשים היה במשא בני גרשון וזה אינו אמת כי פרכת המסך היה במשא בני קהת כדכתיב לעיל בפ' במדבר ובא אהרן וגו' והורידו את פרכת המסך וכסו בה את ארון העדות ע"כ פירש"י הכא אשר על המשכן כלו' הקלעים וכו' הסוככים ומגינים על המשכן כו': ח דק"ל כיון דקלעים היו מסככים

בית דוד

מיינט מען (עשר התחתונות) די אונטערשטע צעהן יריעות: (ואת אהל מועד). מיינט מען (יריעות עזים) די יריעות וואס זענען געמאכט פון האר פון ציגען (העשויות לאהל עליו) וואס זענען געמאכט צו זיין אנצעדט (אבדעקונג) אויף די אונטערשטע יריעות: (מכסהו) מיינט מען (עורות אילים מאדמים) די פעל פון אילים וואס זענען געפארבט רויט (אילים זענען שעפסן זכרים וואס זענען עלטער פון דרייצען חדשים): (מהד פר"ח). מיינט מען (וילון המזרחי) דאס פרוכת וואס איז געהאנגען ביי דער מזרח זייט פון משכן: (כו) (אשר על המשכן). זאגט רש"י (כלומר) מען מיינט (הקלעים והמסך של חצר) די ליינווענדענע ווענט און דם פרוכת (פארהאנג) פון דעם הויף פון דעם משכן (הסוככים ומגינים על המשכן ועל מזבח הנחשת סביב) וואס זיי פאר שטעלען און בשיצען אויף דעם משכן און אוף דעם קופערנם מזבח ארום אין אלע זייטן: (ואת כל אשר יעשה

פירוש לתורת אלהים

מיעות פון דעם משכן און דם אוהל כנגד דם ריינט מען די יריעות וואס מען האט געמאכט פון האר פון ציגען מכסהו זיין דעק וואס מען האט געמאכט פון רויטע פעל פון ווידער ומכסה און די דעק פון פעל פון תחשים אשר עליו וואס איז אויף דעם משכן מלמעלה פון אויבען ואת מסך און דעם פארהאנג וואס איז געהאנגען פאר דר טיר פון דעם אוהל מועד: (כו) ואת

לָהֶם וְעָבָדוּ: כז עַל־פִּי אַהֲרֹן וּבָנָיו
תִּהְיֶה כָּל־עֲבֹדַת בְּנֵי הַגֵּרְשֻׁנִּי
לְכָל־מַשָּׂאָם וּלְכֹל עֲבֹדָתָם
וּפְקַדְתֶּם עֲלֵהֶם בְּמִשְׁמֶרֶת אֵת
כָּל־מַשָּׂאָם: כח זֹאת עֲבֹדַת
מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי הַגֵּרְשֻׁנִּי בְּאֹהֶל
מוֹעֵד וּמִשְׁמַרְתָּם בְּיַד אִיתָמָר בֶּן
אַהֲרֹן הַכֹּהֵן: ס כט בְּנֵי מְרָרִי
לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית־אֲבֹתָם תִּפְקֹד
אֹתָם: ל מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָמַעְלָה
ועד

דְיִתְמְסַר לְהוֹן וְיִפְלְחוּן:
כז עַל מֵימַר אַהֲרֹן
וּבְנוֹהִי תְּהֵי כָּל פּוּלְחַן
בְּנֵי גֵרְשׁוֹן לְכָל
מַטּוּלְהוֹן וּלְכָל
פּוּלְחַנְהוֹן וּתְמַנּוּן
עֲלֵיהוֹן בְּמַטְּרָא יָת
כָּל מַטּוּלְהוֹן: כח דֵּין
פּוּלְחַן זַרְעֲיַת בְּנֵי
גֵרְשׁוֹן בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא
וּמַטְּרַתְהוֹן בִּידָא
דְאִיתָמָר בַּר אַהֲרֹן
כַּהֲנָא: כט בְּנֵי מְרָרִי
לְזַרְעֲיָתְהוֹן לְבֵית
אֲבָהָתְהוֹן תִּמְנֵי
יָתְהוֹן: ל מִבַּר תְּלָתִין
שְׁנִין וּלְעֵילָא וְעַד בַּר
חמשין

רש"י

ויט. על דיתמסר להון ט לבני גרשון: (כז) על פי אהרן ובניו. ואיזה מהבני' ממונה י' עליה' ביד

שפתי חכמים

על המשכן פשיטא שהיא סביב המזבח שהיא במשכן ועוד שהרי הקרשים היו מגינים על מזבח הזהב ומתרץ דלאו מזבח הזהב הוא שהיה במשכן אלא מזבח הנחשת שהיה חוץ למשכן: ט פי' ולא לכלים הסמוך לו כי אין לכל כלי עבודתם כלים אחרים. גם לא הפול עליהם לא מסירה ולא עשייה אבל המסיר' מוטלת על בני גרשון ועוד דאי קאי על הכלים אז כיל"ל אשר יעשה להם לעובדן לכך הביא התרגום דפי' הפסוי' ל' מסיר' וכינוי להם קאי על בני גרשון כמש"ל שכל האמורים בזאת הפ' נמסרים בידם: י דק"ל דהפסוקים סתרו זל"ז דהפסוק אומר ע"פ אהרן ובניו ואח"כ כתיב ביד איתמר בן אהרן הכהן ומתרץ דפסוק שני פי' הוא על הפסוק דלעיל איזה מן הבנים ממונה עליהם כו' ומפרש איתמר בן אהרן. וא"ת כיון דאין ממונה אלא איתמר למה כתיב לעיל ובניו ל' רבים. אין זה קו' דהרבה מקומות מצינו ל' רבים על בן א' כמו

בית דוד

לָהֶם) • זָאגְט רש"י (כְּתַרְגּוּמוֹ) וְויא דֶער תַּרְגּוּם שְׁרַייבְּט (וְיַת כָּל דְיִתְמְסַר לְהוֹן) אַלֶץ וְואס וֶועט גֶעגֶעבֶּן וֶוערֶן צוּ זַייא (לִבְנֵי גֵרְשׁוֹן) צוּ דִי קִינְדֶר פוּן גֵּרְשׁוֹן דָם זָאכֶן זַיי טוּן: (כז) (עַל פִּי אַהֲרֹן וּבָנָיו) • זָאגְט רש"י (וְאֵיזֶה מֵהַבָּנִים מְמוּנֶה עֲלֵיהֶם) וֶועלְכֶער פוּן אַהֲרֹן'ס קִינְדֶער אִיז גֶוועזֶן אָפְּזֶעהֶר אוֹף זַיי (בְּיַד אִיתָמָר בֶּן אַהֲרֹן הַכֹּהֵן) דָם אִיז גֶוועזֶן אִיתָמָר דֶער זוּן פוּן אַהֲרֹן הַכֹּהֵן:
ויתדותם

פירוש לתורת אלהים

קְלָעֵי אוּנ דִי אִים הַאנְגֶן פוּן דֶעם חָצֵר וְאֶת מָסַךְ אוּנ דֶעם פָארְהַאנְג וָואס הֶענְגְט פַר דֶר טִיר פוּן דֶעם חָצֵר אֲשֶׁר וָואס דִי קְלָעִים זֶענֶען אַרוּם דֶעם מִשְׁכָּן אוּנ אַרוּם דֶעם מִזְבֵּחַ וְאֶת מֵיתְרֵיהֶם אוּנ זַייעֶרֶע שְׁטְרִיק וְאֶת כָּל אוּנ אַלֶע כֵּלִים וָואס מֶען דַארְף הָאבֶּען צוּ זַייעֶר בֶּעדִינוּנְג וְאֵת כָּל אוּנ אַלֶע דִי זַאכֶן וָואס מֶען וֶועט גֶעבֶּן צוּ זַיי וְעָבָדוּ זָאלֶן זַיי דִינֶען זַיי זָאלֶן תָּמִיד דִיא אַרְבֶּעט טָאן וֶוען מֶען דַארְף צִיעֶן זָאכֶן זַייא דָאס צוּ נוֹף לַייגֶען אוּנ וֶוען מֶען דַארְף רוּעֶן זָאלֶן זַיי דָאס אוֹיף שְׁטֶעלֶן: (כז) עַל פִּי אַהֲרֹן וּבָנָיו דוּרְךְ אַהֲרֹן מִיט זַיינֶע זוּהְן תִּהְיֶה כָּל עֲבוֹדַת זָאל זַיין אַלֶע דִינוּנְג פוּן דִיא בְּנֵי גֵרְשׁוֹן לְכָל מַשָּׂאָם צוּ אַלֶע זַאכֶען וָואס זַיי דַארְפֶן טְרָאגֶן וּלְכָל עֲבוֹדָתָם אוּנ צוּא אַלֶע זַייעֶרֶע בֶּעדִינוּנְג וּפְקַדְתֶּם עֲלֵיהֶם בְּמִשְׁמֶרֶת אוּנ אִיר זָאלְט בֶּפֶעלֶן אוֹיף זַיי מִיט הִיטוּנְג אֵת כָּל מַשָּׂאָם אַלֶע זַאכֶן וָואס זַיי דַארְפֶען טְרָאגֶן: (כח) זֹאת דִי אַלֶע זַאכֶן וָוס פְרִיעֶר אִיז גֶעשְׁפְּרָאכֶען עֲבוֹדַת מִשְׁפְּחוֹת אִיז דִי אַרְבֶּעט פוּן דִיא מִשְׁפָּחוֹת פוּן דִי בְּנֵי גֵרְשׁוֹן אִין אוֹהֶל מוֹעֵד וּמִשְׁמַרְתָּם אוּנ זַייעֶר הִיטוּנְג זָאל זַיין בְּיַד דוּרְךְ אִיתָמָר דֶר זוּהְן פוּן אַהֲרֹן הַכֹּהֵן עֶר זָאל זַיין אִיבֶּער זַיי דֶר מְמוּנֶה וֶוען מֶען וֶועט דַארְפֶן צוּ צוּ נֶעמֶן אָדֶער צוּא נוֹף שְׁטֶעלֶן זָאל עֶר שַׁאפֶען מֶען זָאל דָאס

חַמְשִׁין שְׁנִין תִּמְנִינוּן
כָּל דְּאָתֵי לְחֵילָא
לְמִפְלַח יָת פּוּלְחַן
מַשְׁכַּן זִמְנָא׃ לא וְדָא
מַטְּרַת מַטּוּלְהוֹן לְכָל
פּוּלְחָנְהוֹן בְּמַשְׁכַּן
זִמְנָא דַּפֵּי מַשְׁכְּנָא
וְעַבְרוֹהִי וְעַמּוּדוֹהִי
וְסַמְכוֹהִי׃ לב וְעַמּוּדֵי
דָרַתָא סְחוֹר סְחוֹר
וְסַמְכֵיהוֹן וְסִכֵּיהוֹן
וְאַטּוּנֵיהוֹן לְכָל מָנֵיהוֹן
וּלְכָל פּוּלְחָנְהוֹן
וּבִשְׁמָהָן תִּמְנוּן יָת
מָנֵי מַטְּרַת מַטּוּלְהוֹן׃
לג דֵּין פּוּלְחַן זַרְעִית
בְּנֵי מְרָרִי לְכָל
פולחנהון

וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה תִּפְקְדֵם
כָּל־הַבָּא לַצָּבָא לַעֲבֹד אֶת־
עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד׃ לא וְזֹאת
מִשְׁמֶרֶת מַשָּׂאָם לְכָל־עֲבֹדָתָם
בְּאֹהֶל מוֹעֵד קַרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן
וּבְרִיחָיו וְעַמּוּדָיו וַאֲדָנָיו׃ לב וְעַמּוּדֵי
הֶחָצֵר סָבִיב וְאַדְנֵיהֶם וִיתֵדֹתָם
וּמֵיתְרֵיהֶם לְכָל־כְּלֵיהֶם וּלְכֹל
עֲבֹדָתָם וּבְשֵׁמֹת תִּפְקְדוּ אֶת־כְּלֵי
מִשְׁמֶרֶת מַשָּׂאָם׃ לג זֹאת עֲבֹדַת
מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי מְרָרִי לְכָל־עֲבֹדָתָם
באהל

רש"י

איתמר בן אהרן הכהן: (לב) ויתדותם ומיתריהם של עמודים שהרי יתדות ומיתרי הקלעים במשא בני גרשון היו ויתדות ומיתרי' היו ליריעות ולקלעים מלמטה שלא תגביהם הרוח ויתדות ומיתרי' היו כ לעמודי' סביב לתלות בהם הקלעי' ל בשפת' העליונה בכלונסות וקונדסין מ כמו ששנויה במלאכת המשכן

שפתי חכמים

ובני דן סוטים ובני פלוא אליאב: כ מפרש בזה כאיך מלינו שבי' לתרווייהו יתדות ומיתרים. וא"ת וכא לעיל בפ' במדבר פירש"י את מיתריו של משכן והאהל ולא של חצר והכא פירש"י דמיתרי החצר היו ג"כ לבני גרשון. וי"ל דהא דפירש"י לעיל ולא של חצר ר"ל דמיתרים של המשכן היו כולם במשא בני גרשון אבל של חצר לא היו כולם במשא בני גרשון אלא מקצתם במשא בני גרשון ומקצתם במשא בני מררי כמ"ש כאן וק"ל: ל פי' כרא"ם והיו היתדות מחוברים לעמודים שהי' עושין כמין קונדסין שקורין פלו"ש שבו יתדות ארכן ו' ורחבן ג"ס ובאמצען טבעת נחושת וכורך שפת הקלעים סביביו במיתרים כנגד כל עמוד ותולה בקונדס דרך טבעתו באונקלי שבעמוד העשוי כמין וא"ו ראשו א' זקוף למעלה וראשו א' תקוע בעמוד:

בית דוד

(לב) (וִיתֵדֹתָם וּמֵיתְרֵיהֶם)۔ זַייעֶרֶע מֶשְׁן פְּלֶעקְעס אונ שְׁטְרִיק (שֶׁל עַמּוּדִים) פון דִיא זַייכְן (שֶׁהֲרֵי יְתֵדוֹת וּמֵיתְרֵי הַקְּלָעִים) ווארום דִי פְּלֶעקְעס אונ דִיא שְׁטְרִיק פון דִי לַיינְוואַנְדֶע ווֶענְט (בְּמַשָּׂא בְּנֵי גֵרְשׁוֹן הָיוּ) הָאבְּן גֶעטְרָאגְן דִיא קִינְדֶר פון גֵרְשׁוֹן (וִיתֵדוֹת וּמֵיתָרִים הָיוּ לַיְרִיעוֹת וְלַקְּלָעִים מִלְּמַטָּה שֶׁלֹּא תַגְבִּיהֵם הָרוּחַ) צוּ דִיא יְרִיעוֹת וואס זֶענֶן גֶעהַאנְגֶן אוֹיף דִיא ווֶענְט פון דֶעם מִשְׁכָּן אונ צוּ דֶר לַייְנְוַואנְדֶענֶע ווֶענְט ווָס אַרוּם דֶעם הויף פון דֶעם מִשְׁכָּן אִיז גֶעוֶוען אוּנְטֶען טְשְׁוֶועקְס (ראַנְגֶע שְׁטִיקֶר קוּפֶּער אַרַיין גֶשְׁטֶעקְט אִין דִיא עֶרְד) אונ צוּא גֶבּוּנְדְן מִיט שְׁטְרִיק דֶער ווִינְט זָאל זַיי נִיט קֶענֶן אוֹיף הֵייבְּן (וִיתֵדוֹת וּמֵיתָרִים הָיוּ לָעַמּוּדִים סָבִיב) אונ צוּ אַלֶע זַיילֶן וָוס זֶענֶען גֶעוֶוען אַרוּם דֶעם הויף אִיז גֶעוֶוען צוּ זַייא הָאקְן אוֹיבְן אִין דֶר הַייךְ מִיט שְׁטְרִיקְלַאךְ (לִתְלוֹת בָּהֶם הַקְּלָעִים) מֶען זָאל אויף זַיי אוֹיף הֶענְגֶן דִיא לַיינְוֶוענְדֶענֶע ווֶענְט (בִּשְׂפָתָם הָעֶלְיוֹנָה) בַּייא דֶעם אַייבֶּרְשְׁטְן בְּרֶעג (בִּכְלוֹנְסוֹת וְקוּנְדְּסִין) מִיט פִיל עֶרְלַייא שְׁטֶעקְלִיךְ וָואס זֶענֶען גֶעוֶוען אוֹיף דִיא הָאקְן (כְּמוֹ שֶׁשְּׁנוּיָה בִּמְלֶאכֶת המשכן

פירוש לתורת אלהים

טָאן: (לא) וְזֹאת אונ וואס ווייטער אין פָּסוּק ۔ ווערט שְׁטֵיין מִשְׁמֶרֶת אִיז דָאס הִיטוּנְג פון זַייעֶר מַשָּׂא קַרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן דִיא בְּרֶעטֶער פון דֶם מִשְׁכָּן וּבְרִיחָיו אונ זַיינֶע רִיגְלֶען: (לב) וּבְשֵׁמֹ״ת אוּי מִיט דִיא נֶעמֶן תִּפְקְדוּ זָאלְט אִיר צֵיילֶן אֶת כְּלֵי דִיא כֵּלִים מֶען זָאל צֵיילֶן אִיטְלִיכֶע כְּלִי מִיט אִיר נָאמֶן: (לג) זֹאת עֲבוֹדַת דָאס אִיז דִיא בֶּעדִינוּנְג
פון

בְּאֹהֶל מוֹעֵד בְּיַד אִיתָמָר בֶּן־
אַהֲרֹן הַכֹּהֵן׃ לד וַיִּפְקֹד מֹשֶׁה
וְאַהֲרֹן וּנְשִׂיאֵי הָעֵדָה אֶת־בְּנֵי
הַקְּהָתִי לְמִשְׁפְּחֹתָם וּלְבֵית
אֲבֹתָם׃ לה מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה
וָמַעְלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל־
הַבָּא לַצָּבָא לַעֲבֹדָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד׃
לו וַיִּהְיוּ פְקֻדֵיהֶם לְמִשְׁפְּחֹתָם
אַלְפַּיִם שְׁבַע מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים׃
לז אֵלֶּה פְקוּדֵי מִשְׁפְּחֹת הַקְּהָתִי
כָּל־הָעֹבֵד בְּאֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר
פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל־פִּי יְהוָה
בְּיַד־מֹשֶׁה׃ ס שני לח וּפְקוּדֵי בְּנֵי
גֵּרְשׁוֹן לְמִשְׁפְּחוֹתָם וּלְבֵית אֲבֹתָם׃
לט מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָמַעְלָה וְעַד
בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל־הַבָּא לַצָּבָא
לַעֲבֹדָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד׃ מ וַיִּהְיוּ
פְּקֻדֵיהֶם לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית
אֲבֹתָם אַלְפַּיִם וְשֵׁשׁ מֵאוֹת
וּשְׁלֹשִׁים׃ מא אֵלֶּה פְקוּדֵי מִשְׁפְּחֹת
בְּנֵי גֵרְשׁוֹן כָּל־הָעֹבֵד בְּאֹהֶל
מוֹעֵד אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל־
פי

פּוּלְחַנְהוֹן בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא בִּידָא דְאִיתָמָר בַּר אַהֲרֹן כַּהֲנָא׃
לד וּמְנָא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְרַבְרְבֵי כְנִשְׁתָּא יָת בְּנֵי קְהָת לְזַרְעֲיָתְהוֹן וּלְבֵית אֲבָהָתְהוֹן׃
לה מִבַּר תְּלָתִין שְׁנִין וּלְעֵילָא וְעַד בַּר חַמְשִׁין שְׁנִין כָּל דְּאָתֵי לְחֵילָא לְפוּלְחָנָא בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא׃
לו וַהֲווֹ מִנְיָנֵיהוֹן לְזַרְעֲיָתְהוֹן תְּרֵין אַלְפִין שְׁבַע מְאָה וְחַמְשִׁין׃
לז אִלֵּין מִנְיָנֵי זַרְעֲיַת קְהָת כָּל דְּפָלַח בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא דִּי מְנָא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל מֵימְרָא דַייָ בִּידָא דְמֹשֶׁה׃
לח וּמִנְיָנֵי בְּנֵי גֵרְשׁוֹן לְזַרְעֲיָתְהוֹן וּלְבֵית אֲבָהָתְהוֹן׃
לט מִבַּר תְּלָתִין שְׁנִין וּלְעֵילָא וְעַד בַּר חַמְשִׁין שְׁנִין כָּל דְּאָתֵי לְחֵילָא לְפוּלְחָנָא בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא׃
מ וַהֲווֹ מִנְיָנֵיהוֹן לְזַרְעֲיָתְהוֹן לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן תְּרֵין אַלְפִין וְשֵׁית מְאָה וּתְלָתִין׃
מא אִלֵּין מִנְיָנֵי זַרְעֲיַת בְּנֵי גֵרְשׁוֹן כָּל דְּפָלַח בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא דִּי מְנָא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל

מימרא

פירוש לתורת אלהים

פון מִשְׁפְּחוֹת מְרָרִי קְהָל וגו׳ : (לד) וַיִּפְקֹד משֶׁה אונ משה מיט אַהֲרֹן אונ דיא נְשִׂיאִים פון דער

פִּי יְהוָה׃ מב וּפְקוּדֵי מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי
מְרָרִי לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם׃
מג מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָמַעְלָה וְעַד
בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל־הַבָּא לַצָּבָא
לַעֲבֹדָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד׃ מד וַיִּהְיוּ
פְקֻדֵיהֶם לְמִשְׁפְּחֹתָם שְׁלֹשֶׁת
אֲלָפִים וּמָאתָיִם׃ מה אֵלֶּה
פְּקוּדֵי מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי מְרָרִי אֲשֶׁר
פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל־פִּי יְהוָה
בְּיַד־מֹשֶׁה׃ מו כָּל־הַפְּקֻדִים אֲשֶׁר
פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּנְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל
אֶת־הַלְוִיִּם לְמִשְׁפְּחֹתָם וּלְבֵית
אֲבֹתָם׃ מז מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה
וָמַעְלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל־
הַבָּא לַעֲבֹד עֲבֹדַת עֲבֹדָה וַעֲבֹדַת
מַשָּׂא

תו"א לעבד עבודת עבודה. סולין כד ערכין יא׃

מֵימְרָא דַיְיָ׃ מב וּמִנְיָנֵי
זַרְעֲיַת בְּנֵי מְרָרִי
לְזַרְעֲיַתְהוֹן לְבֵית
אֲבָהַתְהוֹן׃ מִבַּר
תְּלָתִין שְׁנִין וּלְעֵילָא
וְעַד בַּר חַמְשִׁין שְׁנִין
כָּל דְּאָתֵי לְחֵילָא
לְפוּלְחָנָא בְּמַשְׁכַּן
זִמְנָא׃ מד וַהֲווֹ
מִנְיָנֵיהוֹן לְזַרְעֲיַתְהוֹן
תְּלָתָא אַלְפִין וּמָאתָן׃
מה אִלֵּין מִנְיָנֵי זַרְעֲיַת
בְּנֵי מְרָרִי דִּי מְנָא
מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל
מֵימְרָא דַיְיָ בִּידָא
דְמֹשֶׁה׃ מו כָּל מִנְיָנַיָּא
דִּי מְנָא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
וְרַבְרְבֵי יִשְׂרָאֵל יָת
לֵיוָאֵי לְזַרְעֲיַתְהוֹן
וּלְבֵית אֲבָהַתְהוֹן׃
מז מִבַּר תְּלָתִין שְׁנִין
וּלְעֵילָא וְעַד בַּר
חַמְשִׁין שְׁנִין כָּל דְּאָתֵי
לְמִפְלַח פּוּלְחַן פּוּלְחָנָא
וּפוּלְחַן מַטּוּל בְּמַשְׁכַּן
זִמְנָא

רש"י

המשכן׃ (מז) עבודת עבודה. היא השיר במצלתי' וכנורות שהיא עבודה ג לעבודה אחרת׃ ועבודת

שפתי חכמים

ם כפ' תרומה בפירש"י מבואר היטב:ג כלו' בזמן שהכהנים היו מקריבים ועוסקים בעבודה הלוים היו משוררי' ומנגנים במצלתים וכינורות שלהם ועושין עבודה לעבודת כהנים׃

בית דוד

הַמִּשְׁכָּן) וויא עס איז גִּלֶערְנְט אִין דִּיא סִדְרָה תְּרוּמָה בַּייא דִּיא אַרְבֶּעט פוּן מִשְׁכָּן׃ (מז) (עֲבוֹדַת עֲבוֹדָה). זָאגְט רַשִׁ"י (הוּא הַשִּׁיר בִּמְצִלְתַּיִם וּבְכִנּוֹרוֹת) דִּיא לְוִיִּם הָאבֶּן גְזוּנְגֶען אוּנ גְשְׁפִּילְט (שֶׁהִיא עֲבוֹדָה לַעֲבוֹדָה אַחֶרֶת) דָּס אִיז אַיין אַרְבֶּעט צוּ אַיין אַנְדֶערְן אַרְבֶּעט, וָוען מָען הָאט מַקְרִיב גֶיוֶעזֶן דִּיא קָרְבָּנוֹת תְּמִידִין, מוּסָפִין, הָאבֶּן דִּיא לְוִיִּם גְדַארְפְט זִינְגֶען אוּנ שְׁפִּילְעֶן׃ (וַעֲבוֹדַת מַשָּׂא).

פירוש לתורת אלהים

עֵדָה הָאבֶּען גְצֵיילְט אֶת בְּנֵי הַקְּהָתִי דִּיא קִינְדֶער פוּן קְהָת לְמִשְׁפְּחוֹתָם וגו'׃ (מו) כָּל הַפְּקוּדִים אַלֶע גְעצֵיילְטֶע אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וָוס מֹשֶׁה מִיט אַהֲרֹן אוּנ דִּיא נְשִׂיאִים פוּן דִּי יִשְׂרָאֵל הָאבֶּען גְעצֵיילְט דִּיא לְוִיִּם לְמִשְׁפְּחוֹתָם וגו' (מז) מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה פוּן אַזֶעלְכֶע וָואס זֶענֶען אַלְט דְרֵייסִיג יָאר אוּנ ווייטֶער וְעַד בֶּן בִּיז פוּפְצִיג יָאר. כָּל הַבָּא אַלֶע דִּי וָואס זָאלֶן קוּמֶן לַעֲבוֹד צוּ דִינֶען עֲבוֹדַת עֲבוֹדָה אַבֶּעדִינוּנְג צוּ אַבֶּעדִינוּנְג דָאס מֵיינְט מֶען וָוס דִּי לְוִיִּם הָאבֶּן גְזִינְגֶן דֶם שִׁיר וֶוען מֶען הָאט דִּיא קָרְבָּנוֹת מַקְרִיב גְעוֶועֶן הֵייסְט דֶר שִׁיר אַבֶּעדִינוּנְג צוּ דֶר אַנְדֶערֶע בֶּעדִינוּנְג פוּן דֶם קָרְבָּן וַעֲבוֹדַת

משא באהל מועד: מח ויהיו פקדיהם שמנת אלפים וחמש מאות ושמנים: מט על־פי יהוה פקד אותם ביד־משה איש איש על־עבדתו ועל־משאו ופקדיו אשר־צוה יהוה את־משה: פ שלישי
ה א וידבר יהוה אל־משה לאמר: ב צו את־בני ישראל וישלחו מן־המחנה

זמנא: מח והוו מניניהון תמניא אלפין וחמש מאה ותמנן: מט על מימרא דיי מנא יתהון בידא דמשה גבר גבר על פולחניה ועל מטוליה ומנינוהי די פקיד יי ית משה: ה א ומליל יי עם משה למימר: ב פקיד ית בני ישראל וישלחון מן משריתא

תו"א וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב. פסחים סו סז סח תענית כא מכות טז מנחות לב:

רש"י

משא. ה כמשמעו. (מט) ופקדיו אשר צוה ה' את משה. ואותן הפקודים היו כמצוה מבן שלשים שנה ע ועד בן חמשים: (ב) צו את בני ישראל וגו' פרשה זו נאמרה ביום שהוקם המשכן ושמנה פרשיות נאמרו בו ביום פ כדאי' במס' גיטין: וישלחו

שפתי חכמים

ה [מהרר"ה] כלו' אע"פ שעבודת עבודה פי' עבודה בעבודה מ"מ עבודת משא אין פי' עבודה למשא אלא כמשמעו עבודה שהיא משא: ע דעת רש"י ז"ל דהאי ופקודיו קאי על משה דכתיב לעיל פקד אותם ביד משה ואמר להם כמו כאשר צוה וה"ק ופקודים של משה כאשר צוה ה' את משה דהיינו מבן ל' עד בן נ' וזהו שנקט רש"י ואותן הפקודים היו כמצוה מבן ל' עד נ'. ואין לתמוה כיון דקאי על משה דלעיל למה כתיב ב"פ משה דהול"ל אליו במקום משה. וי"ל דדרכה פסוקים מדברים כן כמו ואל משה אמר עלה אל ה' היל"ל עלה אלי וכן וה' המטיר על סדום ועל עמורה גפרית ואש מאת ה' היל"ל מאתו וכן ויאמר למך לנשיו עדה וצלה שמען קולי נשי למך היל"ל נשיו וק"ל וא"ת מאי צריך רש"י לפרש כן והלא כ"פ כתיב מבן ל' וגו'. וי"ל לפי שכתוב ויהיו פקודיהם שמונת אלפים וחמש מאות ושמונים ואח"כ נאמר ע"פ ה' פקד אותם ושמא אתה רוצה לפרש על מנין אחר כאמור בפ' בהעלותך שהוא מבן כ"ה שנים לכך פירש"י ואותן הפקודים כו' והוכחתו מדכתיב אשר צוה ה' את משה משמע שכבר נצטוה עליו ואלו כלוואה מבן חמש ועשרים לא נאמר אלא לאחר מכאן. וי"מ ופקודיו פי' ממוניו ופירש"י אותם הפקודים וכו' כלומר ואותם הממונים אלעזר ואיתמר הממונים עליהם צריכין אף הם להיות מבן ל' ועד בן נ'. מצאתי בשם גדול א': פ דק"ל למה לא נזכר להם פ' זו מיד כשהוקם המשכן דהא ביום שהוקם

בית דוד

(כמשמעו) דיא ארבעט פון טראגן: (מט) (ופקודיו אשר צוה ה' את משה). זאגט רש"י (ואותן הפקודים) אונ דיא געציילטע (היו במצוה) איז געוועו נבאטן צו זיין (מבן שלשים שנה ועד בן חמשים) פון דרייסיג יאר ביז פופציג יאר: (ב) (צו את בני ישראל וגו'). זאגט רש"י (פרשה זו נאמרה ביום שהוקם המשכן) דיא פרשה איז געזאגט געווארן אין דעם טאג וואס דם משכן איז אויף געשטעלט געווארן (ושמונה פרשיות נאמרו בו ביום) אין דעם טאג איז געזאגט געווארן אכט פרשיות (כדאיתא במסכת גטין פרק הנזקין) ווי עס שטייט אין דר גמרא גטין אין פרק הנזקין: (וישלחו מן המחנה).

פירוש לתורת אלהים

אונ אזו איין בעדינונג וואס מען דארף טראגן אין דם אוהל מועד: (מח) ויהיו אונ זייא זענען געוועזן פקודיהם זייערע געציילטע פון אלע לוים וואס זענען ראוי צו דער עבודה שמונת אלפים אכט טויזענד וחמש מאות אונ פינף הונדערט ושמונים אונ אכציג: (מט) על פי יי דורך גאט וואס ער האט געהייסן פקד אותם האט ער זיי געציילט ביד משה דורך משה איש איש איטליכער מענטש פון די לוים איז געוועזן על עבודתו אויף זיין בעדינונג ועל משאו אונ אויף זיין משא איטליכער האט געהיט זיין ארבעט וואס צו אים געהער ופקודיו אונ זיינע געציילטע זענען געוועזן מיט דם צווי פון גאט וואס ער האט געהייסן ציילן פון אזעלכע וואס איז אלט דרייסיג יאר ביז אזעלכן וואס איז אלט פופציג יאר: (א) וידבר יי אל משה לאמר אונ גאט האט גערעט צו משה אזוי צו זאגן: (ב) צו את בני

מצות השם

שסב שסג) וישלחו מן המחנה וגו' דם איז די מצות עשה אז מען זאל אוועק שיקן פון דר מחנה

של"ה הקדוש

(ב) (וישלחו מן המחנה) דר פסוק זאגט מען האט די טמאים ארוס געשיקט חוץ לשלש מחנות פון

הַמַּחֲנֶה כָּל־צָרוּעַ וְכָל־זָב וְכֹל טָמֵא לָנָפֶשׁ׃ ג מִזָּכָר עַד־נְקֵבָה תְּשַׁלֵּחוּ אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה תְּשַׁלְּחוּם וְלֹא יְטַמְּאוּ אֶת־מַחֲנֵיהֶם אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָם׃

ו עִשׂוּ

מַשְׁרִיתָא כָּל דִּסְגִיר וְכָל דְּדָאֵב וְכָל דִּמְסָאָב לִטְמֵי נַפְשָׁא דֶאֱנָשָׁא׃ ג מִדְּכַר עַד נוּקְבָא תְּשַׁלְּחוּן לְמִבָּרָא לְמַשְׁרִיתָא תְּשַׁלְּחוּנוּן וְלָא יְסָאֲבוּן יָת מַשְׁרְיָתְהוֹן דִּי שְׁכִינְתִּי שַׁרְיָא בֵּינֵיהוֹן׃

ועבדו

תו"א וכל זב. פסחים סז: מזכר ועד. נדה כח עב: אל מחוץ. נסחים לב: ולא יטמאו. פסחים סז מכות יד זבחים קיז:

בעל הטורים

(ג) מזכר עד נקבה תשלחו. כשם שנתגרשו אדם וחוה ונחש מג"ע. וסמך פ' סוטה לפני שנכנס נח' אל חוה ונפלו ירכיו דכתיב על גחונך תלך. וסמך פ' נזיר על שם כפרי שאכל אדם הראשון שנכנסו מנני רוש: ולא יטמאו. ב' ככא ואידך ולא יטמאו עוד בית ישראל שם קדשי שאם יטמאו את מחניהם מטמאים את שם קדשי כדכתיב למען טמא את מקדשי ולחלל

רש"י

וישלחו מן המחנה. שלש מחנות היו שם צ בשעת חנייתן. תוך הקלעים היא מחנה שכינה. חניית הלוים סביב כמו שמפורש בפרשת במדבר סיני היא מחנה לויה ומשם ועד סוף מחנה הדגלי' לכל ארבע הרוחות היא מחנה ישראל [פסחים סז]. הצרוע נשתלח ק חוץ לכולן. הזב מותר במחנה ישראל ומשולח מן השתים. וטמא לנפש מותר אף בשל לויה ואינו משולח אלא משל שכינה ר וכל זה דרשו רבותינו מן המקראות במס' פסחי': טמא לנפש. דמסאב לטמי נפשא דאנשא אומר אני שהוא לשון עצמות ש אדם בלשון ארמי והרבה יש בבראשית רבה

שפתי חכמים

המשכן השתא כיון שזכין כמחנות ות"כ מיד כי"ל ללוות שישלחו כל טמא מן המחנה ומתרץ דבאמת נאמרה ביום שהוקם המשכן. ותו קשה לי' והיכן אלינו שנאמרה לכם עוד אייזה פרשה ביום שהוקם המשכן ומתרץ ושמנה פרשיות כו': צ דכתיב ג"פ מחנה בפ' זו: ק דכתיב גבי מצורע בדד ישב משמע שתהא ישיבתו במקום שאין שאר טמאים הולכים שם דהיינו חוץ לג' מחנות ומדכתיב ולא יטמאו את מחניהם ולא כתיב את מחנם משמע מחנה א' לזב ומחנה א' יצוה מת ומדמטמא מת מותר במחנה לויה כדלעיל ש"מ דזב כולא במחנה ישראל: ר וא"ת מנ"ל לרש"י וי"ל כא דטמא מת מותר אף בשל לויה יליף מתרע"ה שבי' לוי וכתיב ויקח משה את עצמות יוסף עמו וכי' נכנס במחנה לויה:ש כלו' דעת התרגום שנטמא בתלם של מת. ורמב"ם פי' דכונתו שאם כוא ל' טומא' א"כ היה מחוייב שכוונת בטמא מת יכי' אב בטומאה מדלוכ לשלח

דוד

מחנה ישראל ער ווערט נאר ארוס געשיקט פון צווייא מחנות (וטמא לנפש) אונ דר טמא ווארס איז טמא פון אמת (מותר אף בשל לויה) ער מעג זיין אין דער מחנה לויה אויך (ואינו משולח אלא משל שכינה) ער ווערט נאר ארוס געשיקט פון מחנה שכינה (וכל זה דרשו רבותינו מן המקראות במסכת פסחים) דיא אלע דינים לערנען אונזרע רבנים פון פסוקים אין דר גמרא פסחים: (טמא לנפש). זאגט דר תרגום (דמסאב לטמי נפשא דאנשא) ער איז געווארן טמא פון אטוטן מענש, זאגט רש"י (ואומר אני) אונ איך זאג (שהוא לשון עצמות אדם בלשון ארמי) אוף לשון ארמי איז טמי דיא טייטש ביינר אונ דמסאב לטמי נפשא דאנשא מיינט מען ער איז געווארן טמא ווייל ער האט אן גערירט דיא ביינר פון אטוטן מענש (והרבה יש בבראשית רבה) פיל איז דא אין

בית

זאגט רש"י (שלש מחנות היו שם בשעת חנייתן) ווען דיא יודן האבן גערוהט איז געווען דרייא מחנות (תוך הקלעים היא מחנה שכינה) דער הויף פון דעם משכן וואס ארום אים איז בעהאנגן מיט די ליינווענדענע ווענט, דאס הייסט מחנה שכינה (חניית הלוים סביב) דם אורט וואס די לוים האבן גערוהט ארום דעם הויף פון משכן (כמו שמפורש בפ' במדבר סיני) וויא עס שטייט אין דער סדרה במדבר (היא מחנה לויה) דם הייסט מחנה לויה (ומשם ועד סוף מחנה הדגלים לכל ארבע הרוחות) אונ פון מחנה לויה. ביז צום סוף אלע מחנות פון יודן מיט זייערע פאנען אין אלע פיר זייטען (היא מחנה ישראל) דאס הייסט מחנה ישראל (הצרוע נשתלח חוץ לכולן) אמצורע ווערט ארוס געשיקט פון אלע מחנות (הזב מותר במחנה ישראל ומשולח מן השתים) אזב מעג זיין אין

פירוש לתורת אלהים

ישראל געביט דיא קינדר ישראל וישלחו זיי זאלן אוועק שיקן פון דר מחנה כל צרוע איטליכן מענטש וואס איז קרעציג וכל זב אונ איטליכן זב וכל אונ איטליכן וואס האט זיך מטמא גוועזן צוא אמת (עיין רש"י): (ג) מזכר עד נקבה סאי עס איז גוועזן אזכר אונ סאיי אנקבה תשלחו זאלט איר. אוועק שיקן אל צוא אויסנווייניג פון דר מחנה זאלט איר זיי אוועק שיקן ולא

ד וַיַּעֲשׂוּ־כֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיְשַׁלְּחוּ
אוֹתָם אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר
דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כֵּן עָשׂוּ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל׃ פ ה וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵּאמֹר׃ ו דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
אִישׁ אוֹ־אִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ מִכָּל־
חַטֹּאת הָאָדָם לִמְעֹל מַעַל בַּיהוָה

ואשמה

אונקלוס

ד וַעֲבַדוּ כֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְשַׁלְּחוּ יָתְהוֹן לְמִבָּרָא
לְמַשְׁרִיתָא כְּמָא דִי
מַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה כֵּן
עֲבַדוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃
ה וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה
לְמֵימָר׃ ו מַלֵּיל עִם
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גְּבַר אוֹ
אִתְּתָא אֲרֵי יַעְבְדוּן
מִכָּל חוֹבֵי אֱנָשָׁא
לְשַׁקָּרָא שְׁקַר קֳדָם יְיָ

ויחוב

תו״א דבר אל בני. ספ״רה ג: א ש או אשה. פסחים מג סוטה כח יבמות פד קדושין לה קמא מו תמורה ב נדה מח ז

בעל הטורים

את שם קדשי: (ו) מכל חטאת האדם. סמך לשילוח הטמאים שע״י חטאת האדם שחטא אדם הראשון שאכל מן העץ וכנחש הטעה את האשה והוליאה ע״ר האדם וכוכו בנ׳ הנחש בלרעת והאשה בזיבה והאדם במות וכסדר קללתם מנאם כאן לרוע דכיינו יגמם וזב דכיינו אשה וטמא לנפש דכיינו האדם שנענש במות

רשב״ם

המחנות: (ו) חטאת האדם. הכתובים בפ׳ אשם גזילות בסוף פרשת ויקרא ובחש ונומר בעמיתו בפקדון וגומ׳ ובשביל גזל הגר שאין לו גואל נשנית כאן: (ז) והשיב

רש״י

סמוך: למעול מעל בה׳. לו׳ שכל המשה דינו של גר כאילו מעה אדריאנוס ששיק שמיא ששיק עלמות: (ו) למעול מעל בה׳ הרי חזר וכת׳ כאן פרשה גוזל ונשבע על שקר היא האמורה בפ׳ ויקרא [ה] ומעלה מעל בה׳ וכחש בעמיתו וגומר ונשנית כאן בשביל שני

שפתי חכמים

כנוגע בטמא מת מחוץ למחנה כזב ומצורע שהם אב הטומא׳ ואין כדבר כן שהרי כנוגע בטמא מת אינו אלא ולד הטומא׳ הלכך על כרחך צ״ל לפני הטמא וכו׳ אינו אלא מלי עלמות ושם כוא אבי אבות הטומאה והנוגע בו אב הטומא׳ וא״ת מנ״ל דלמא פי׳ על פסוק שנטמא בבשר מת ולא בעלם וי״ל

בית דוד

אין מֶדְרָשׁ דָם וָוארְט טַמֵא בַּיינֶער ווִי עֶס שְׁטַייט אַדְרִיָאנוּס שָׁחִיק טַמְיָא מַיינְט מֶען (שָׁחִיק עֲצָמוֹת) זַיינֶע בַּיינֶער זָאלֶן צוּרִיבֶּן ווֶערֶן: (ו) (לִמְעוֹל מַעַל בַּה׳). זָאגְט רַשִׁ״י (הֲרֵי חָזַר וְכָתַב כַּאן פַּרָשַׁת גּוֹזֵל וְנִשְׁבַּע עַל שֶׁקֶר) דִיא תּוֹרָה הָט דָא גֶשְׁרִיבֶּן נָאךְ אַמָאל דִיא פַּרָשָׁה (דֶעם דִין) אַז אַיינֶר הָאט גֶעגַזְלְט אוּנ גֶשְׁוואוֹרֶן פַאלְשׁ (הִיא הָאֲמוּרָה בְּפ׳ וַיִּקְרָא) דֶער דִין שְׁטֵייט שׁוֹין אִין דֶער סֶדְרָה וַיִּקְרָא (וּמָעֲלָה מַעַל בַּה׳ וְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ) עֶר ווֶעט פוּן פַאלְשׁ צוּ הקב״ה (עֶר ווֶעט שְׁווֶערֶן פַאלְשׁ) אוּנ ווֶעט לַייקֶענֶען (גֶעלְד) צוּ זַיין חַבֵר (וְנִשְׁנֵית כַּאן) דֶער דִין אִיז דָא נָאךְ אַמָאל גֶלֶערְנְט גֶווָארֶען בשביל

פירוש לתורת אלהים

אוּנ זַיי זָאלֶן נִיט מְטַמֵא זַיין זַייעֶר מַחֲנֶה אֲשֶׁר ווָאס אִיךְ ווֶעל רוּען צְווִישֶׁען זַיי אוּנ דֶר מַחֲנֶה: (ד) וַיַּעֲשׂוּ אוּנ דִי יוּדֶען הָאבֶּן אַזוֹ גֶטָאן וַיְשַׁלְּחוּ אוּנ זַיי הָאבֶּן זַיי אַרוֹיס גֶשִׁיקְט צוּ אוֹיסְגֶוַויינִיג פוּן דֶר מַחֲנֶה כַּאֲשֶׁר אַזוֹ ווִי גָאט הָאט גֶרֶעט צוּא מֹשֶׁה כֵּן אַזוֹי הָאבֶּן גֶעטָאן דִיא יוּדִין: (ה) וַיְדַבֵּר אוּנ גָאט הָאט גֶרֶעט צוּא מֹשֶׁה אַזוֹ צוּא זָאגֶן: (ו) דַּבֵּר רֵייד צוּ דִי יוּדִין אִיז אַמֶענְטְשׁ אַזָכָר אוֹ אָדֶער אִשָּׁה אַז זַיי ווֶעלֶן טָאן מִכָּל פוּן דִי זִינְד פוּן מֶענְטְשֶׁן עֶר ווֶעט זִינְדִיגֶן צוּ אַמֶענְטְשׁ אוּנ צוּ הקב״ה וְאָשְׁמָה אוּנ עֶס ווֶעט פַר שׁוּלְדִיגֶען הַנֶּפֶשׁ הַהִוא דִי נְשָׁמָה דֶר פָּסוּק שְׁמוּעֶסְט ווֶען

של״ה

מַחֲנֵה שְׁכִינָה אוּנ מַחֲנֵה לְוִיָה אוּנ פוּן מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל זַיי זָאלֶן זַיין נָאר חוּץ לַמַּחֲנֶה אוֹיסֶן פֶעלְד. ווִידֶר שְׁטֵייט אַיין פָּסוּק אוּנ מִשְׁנֵה תּוֹרָה וְהָיָה מַחֲנֶיךָ קָדוֹשׁ דַיין מַחֲנֶה זָאל זַיין קָדוֹשׁ זָאגְט דֶר זוֹהַר אַז דָם גֵייט אוֹיף דִי רמ״ח אֵבָרִים ווָאס אוּנ מֶענְשֶׁן אִיז אַז דֶער גַאנְצֶר גִיבַּאי פוּן מֶענְשֶׁן זָאל זַיין בִּקְדוּשָׁה. דֶעם רֶמֶז דֶער פוּן נִסִינֶן מִיר אוּנ דִי אַרוֹיס שִׁיקוּנְג פוּן דִיא טְמֵאִים אִיז גֶווֶען אַיין גֶטַיילְט אוּנ דְרַייא מַחֲנוֹת. אַזוֹ קֶען מֶען רֶעכְנֶען אוּנ. עֶנְ׳ן פוּן גוּף פוּן דָם

הקדוש

מֶענְשׁ אִיז אַיין גֶטַיילְט אוּנ דְרַיי טַייל. דָם עֶרְשְׁטֶע דֶער קָאפּ פוּן דֶעם מֶענְשׁ ווָאס דְרִינֶען אִיז דֶער מוֹחַ ווָאס דְרִינֶען לִיגְט דֶער שׁוֹרֶשׁ פוּן אַלֶע מַחֲשָׁבוֹת. זָאל עֶר זֶעהְן אַרוֹיס צוּ שִׁיקֶן פוּן דָארְטֶן אֲפִילוּ אַגְרִינְגֶע אִין אַיין קְלֵיינֶע טוּמְאָה אַזוֹ ווִי אוּנְזֶרֶע חֲכָמִים זָאגֶן (הִרְהוּרֵי עֲבֵירָה קָשִׁין מֵהָעֲבֵירָה) דִיא גֶדַאנְקֶין אוּנ מַחֲשָׁבָה צוּא אַיין עֲבֵירָה אִיז עֶרְגֶר ווִי דִיא עֲבֵירָה אַלֵיין זָאל עֶר זֶעהֶן דִיא מַחֲשָׁבוֹת זַיינֶע רֵיין צוּא הַלְטֶן. דָם אַנְדֶערֶע אִיז דִי אַנְדֶערֶע מַחֲנֶה דָם קֶען מֶען

וִיחוּב אֱנָשָׁא הַהוּא׃ ז וִיוַדּוּן יָת חוֹבֵיהוֹן דִּי עֲבַדוּ וְיָתֵיב יָת חוֹבְתֵיהּ בְּרֵישֵׁיהּ וְחוּמְשֵׁיהּ יוֹסֵף עֲלוֹהִי וְיִתֵּן לִדְהַב לֵיהּ׃ ח וְאִם לֵית לִגְבַר

סריק

וְאָשְׁמָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא׃ ז וְהִתְוַדּוּ אֶת־חַטָּאתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ וְהֵשִׁיב אֶת־אֲשָׁמוֹ בְּרֹאשׁוֹ וַחֲמִישִׁתוֹ יֹסֵף עָלָיו וְנָתַן לַאֲשֶׁר אָשַׁם לוֹ׃ ח וְאִם־

אין

תו"א וכתיב את. קמא קי: וחמישיתו. מליאה כד: ונתן לאשר. פסחים לא כתובות יט כס גיטין נו קדושין סו קמא ת: ואם אין לאיש קמא קט קי סנה' פח:

בעל הטורים דינו של מעלה: כנפש ככוא (ז) והתודו. רמז שכל

שפתי חכמים

דא"כ הול"ל סתם בנפש מאי את הנפש משמע שנשמה בתה שמחובר לנפש ואיזה זה בעולם. כרא"ם. ועוד י"ל מדתרגם דמשמע לשון נפשא לא הוי"ל לתרגם כי אם דמשמע לנפשא אלא לשון עצמות משמע. י"ל: ת דממון המשתלם בראש הוא ומפרש ואיזה הק' קרן אותו ממון שנשבע עליו לאפוקי חומש: א דק"ל למה לא כתיב לאשר גזל לו אלא לאשר אשם לו משמע למי שהקרן שלו כגון שאביו א' הלוה לנגזל וזה בא וגזל אביו חייב ליתן למלוה שהלוה לנגזל וזהו שהקשה רש"י למי שנתחייב

רש"י

דברים שנתחדשו בה. האחד שכתוב והתודו לומר שאינו חייב חומש ואשם על פי עדים עד שיודה בדבר והשני על גזל הגר שהוא ניתן לכהנים: (ז) את אשמו בראשו [ב"ק קיא] הוא הקרן ת שנשבע עליו: לאשר אשם לו. [כתובות יט] למי א שנתחייב לו: (ח) ואם אין לאיש גאל. שמת התובע

בית דוד

(בשביל שני דברים שנתחדשו בה) ווייל דא איז בעניים געווארן צווייא זאכען (האחד) איין נייע זאך איז (שכתוב והתודו) דא שטייט אונ ער ווערט אליין מודה זיין (לומר שאינו חייב חומש ואשם על פי עדים) אפילו עס זעגען דא עדות אז ער האט פאלש געשווארן פון דעסטוועגען צאלט ער ניט אפ טעל מער אונ ברענגט ניט אקרבן אשם (עד שיודה בדבר) ביז ער ווערט אליין מודה זיין אז ער האט פאלש געשווארן אונ ווערט טון תשובה (והשני) אונ דיא צווייטע נייע זאך איז (על גזל הגר) אוב ער האט גענזלת בייא אגר אונ דער גר איז געשטארבן אונ דער גזלן האט ניט וועמען צו געבען דיא גזלה, דר גר האט ניט ווער עס זאל אום ירשנן (שהוא ניתן לכהנים) דארף דר גזלן געבן דיא גזלה צו דיא כהנים: (ז) (את אשמו בראשו). דם ערשטע זאל ער געבן וואס ער איז שולדיג (הוא הקרן שנשבע עליו) ער זאל געבען דם געלד וואס ער האט געשווארן פאלש אז ער איז ניט שולדיג: (לאשר אשם לו). ער זאל געבן דם געלד (למי שנתחייב לו) צו וועמן ער איז שולדיג: (ח) (ואם אין לאיש גואל). דהיינו (שמת התובע שהשביעו) דר מענש (ראובן) וואס

פירוש לתורת אלהים

איינר האט ביי דם אנדערן עפעס גענזלת אונ האט געלייקנט אונ האט דרויף פאלש געשווארן: (ז) והתודו אונ זיי וועלן באקענען את חטאתם זייערע זינד אשר עשו וואס זיי האבן געטאן דער גזלן וועט מתודה זיין אונ וועט וועלען דרויף תשובה טאן והשיב זאל ער אים קערן את אשמו זיין שולד דם געלט וואס ער האט דרויף פאלש געשווארן זאל ער דאס אום קערן בראשו צום ערשטען וחמישתו אונ זיין פינפטיל יוסף עליו זאל ער דרויף מוסיף זיין ווי פיל דאס קרן טרעפט אן זאל ער דרויף אפינפטיל מוסיף זיין ונתן אונ ער זאל געבין דאס קרן מיט דעם חומש לאשר צו דם וואס ער האט פר שולדיגט דאס הייסט צו דם וואס ער האט גנזלת אונ אז דר נגזל איז געשטארבן זאל ער אים קערן די גזלה צו זיינע יורשים: (ח) ואם אונ אז עס איז

של"ה הקדוש

רעכינן דם הארץ פון דעם מענש ווס דרינן ליגט דם חיות פון גוף אונ דם הרץ פון מענשן רעכינט זיך די צווייטע מדרגה נאך דעם מוח בכן זאל דער מענש זעהן ער זאל האבן איין לב טהור לב טוב איין ריין אונ איין גוט הארץ דער נאך קען מען רעכינן דיא דריטע מחנה דם הייסט דר אונטערשטער טייל פון מענשן פון בויך אן ווס אונ אים גייט אריין

מצות השם

איעדן מענש וואס ער איז קרעציג אודר איין זב אין ווידר איז איין לא תעשה אז איין טמא מענש טאר ניט קומען אין ביהמ"ק אריין אונ דיא מצוה גייט אן ווען דאס בהמ"ק איז געשטאנן:

שסד) והתודו את חטאתם דם איז די מצוה אז דער וואס ער האט געזינדיגט זאל תשובה טון אונ זאל מתודה זיין זיינע עבירות פאר גאט אונ זאל

אֵין לָאִישׁ גֹּאֵל לְהָשִׁיב הָאָשָׁם אֵלָיו הָאָשָׁם הַמּוּשָׁב לַיהוָה לַכֹּהֵן

תו״א המושב. קמא קט קי: לה׳ לכהן. שם פרכין כח:

אונקלוס: פְּרִיק לַאֲתָבָא חוֹבְתָא לֵיהּ חוֹבְתָא דְּאִתּוֹתַב קֳדָם יְיָ לְכַהֲנָא בַּר מִדְּכַר כִּפּוּרַיָּא דִּי יְכַפֵּר

רש״י

התובע שהשביעו ואין לו יורשים: **להשיב האשם אליו.** כשנמלך זה להתודות על עונו ב ואמרו רבותינו וכי יש לך אדם בישראל שאין לו גואלים או בן או בת או אח או שאר בשר הקרוב ממשפחת אביו למעלה עד יעקב אלא זה ג הגר שמת ואין לו יורשים: **האשם המושב.** זה הקרן ד והחומש: **לה׳ לכהן.** קנאו השם ה ונתנו לכהן שבאותו ו משמר

שפתי חכמים

לו ר״ל למי שנתחייב שנגזל לו: ב דק״ל כיון שנזגן כופר לו וזה שהשביעו הוא כבר מת א״כ האיך בא שזה רוצה לשלם ומתרץ כשנמלך כו׳: ג וא״ת בפ׳ בהר כתיב ואיש כי לא יהי׳ לו גואל ופירש״י וכי יש לך אדם בישראל שאין לו גואל ומתרץ אלא גואל שיוכל לגאול ממכרו ר״ל דודאי יש לו גואל אלא שאין לו גואל עשיר שיוכל לגאול ממכרו ולמה לא מתרץ דמיירי בגר שאין לו יורשים כמו שמתרץ הכא וי״ל דשם א״א לומר בגר דהא כתיב ומכר מאחוזתו דהיינו מירושת אביו ולגר אין לו ירושה מאביו וגם הכא א״א לתרץ כשם דכל אדם רוצה לקבל האשם דהיינו קרן וחומש בין עני ובין עשיר: ד והא דלא נכתב לעיל גבי ואם אין לאיש גואל להשיב האשם ולא נכתב המושב מפני שסמך אדלעיל מיניה דכתיב והשיב את אשמו בראשו וחמישתו וגו׳: ה דאל״כ אם הוא לה׳ אינו לכהן וכן הסיפך וא״ל לבניהם לה׳ האימורים והבשר לכהנים לה׳ לכהן מיבעי לי׳: ו וא״ת דלמא לאיזה כהן שירצה אע״פ שאינו באותו משמר וי״ל מדכתיב אחריו מלבד איל הכפורים וגו׳ ר״ל דזה יתן לכהן מלבד אותו איל הכפורים ואיל הכפורים ניתן דוקא לכהן שבאותו משמר כדכתיב בפ׳ שופטים. חלק כחלק יאכלו וגו׳ א״כ אף קרן וחומש אינו נותן אלא לכהן

בית דוד

האָט גענומען געלד בײַ שמעון און ער האָט בעשוואוירען צו שמעון איז ער געשטאָרבען (ואין לו יורשים) און ער האָט ניט ווער עס זאָל איהם ירש׳נען: (להשיב האשם אליו). (כשנמלך זה להתודות על עונו) ווען שמעון האָט חרטה אויף די שבועה און ער איז מודה זײַן זינד און טוט תשובה האָט ער ניט ווער עס זאָל צוריק געבען דאָס געלד (ואמרו רבותינו) האָבען די רבנן געזאָגט (וכי יש לך אדם בישראל שאין לו גואלים) איז דען דאָ איין מענש בײַ יודען וואָס האָט ניט ווער עס זאָל איהם ירש׳נען (או בן או בת או אח) א זון אָדער א טאָכטער אָדער א ברודער (או שאר בשר הקרוב ממשפחת אָביו) אָדער א פרײַנד פון זײַן פאָטער׳ס פאַמיליע (למעלה עד יעקב) אַלע מאָל זוכען העכער ביז יעקב אָבינו וועט מען דאָך געוויס געפונען א יורש (אלא זה הגר שמת ואין לו יורשים) נאָר מען מײנט איינער האָט געג׳זל׳ט בײַ א גר און דער גר איז געשטאָרבען און ער האָט ניט ווער עס זאָל איהם ירש׳נען (האשם המושב) דעם שולד וואָס ער דאַרף צוריקגעבען (זה הקרן והחומש) דאָס געלד וואָס ער האָט געג׳זל׳ט און דאָס פינפטעל מעהר (לה׳ לכהן) דאָס זאָל ער געבען צו הקב״ה (קנאו השם) הקב״ה האָט זוכה געווען

פירוש להורה אלהים

צו דעם מענשען נישטאָ ווער עס זאָל איהם ירשינען להשיב מיזאָל איהם די גזלה אומקערען דהײַנו דער נגזל איז געוועזען א גר און ער איז געשטאָרבען און האָט קײַן יורשים ניט געלאָזט האשם די שולד דאָס הײַסט די גזלה המושב וואָס ווערט אומגעקערט לײַ לכהן דאָס געהער צו גאָט, גאָט האָט דאָס קונה געווען און האָט דאָס געשענקט צום כהן ד״ה צו די כהנים פון דעם משמר מלבד חוץ איל ווידער הכפורים דאָס פאַרגעבונג חוץ וואָס ער וועט אומקערען דאָס קרן און ער וועט נאָך מוסף זײַן אחומש זאָל ער נאָך ברענגען איין איל פאַר א קרבן

מצות השם

זאָגען פאַר גאָט מיט דעם גאַנצען האַרץ איך האָב געזינדיגט איך האָב אַזוי און אַזוי געטהון וואָס עס איז שלעכט און דײַנע אויגען איך שעם מיך מיט מײַנע שלעכטע מעשים און איך האָב חרטה גמורה אויף דעם דאָס וואָס איז אַוועקגעגאַנגען און פון צינד אָן אין ווײַטער נעם אַלץ אויף מיר אַז איך זאָל מיין אַזוי ניט טוהען און וואָס מער איין מענש קען מתודה זײַן און ווייַנען און בעטען פאַר גאָט אז ער זאָל אים מוחל זײַן אויף זײַנע עבירות איז זייער גוט און איין בעל-תשובה דאַרף תמיד געדענקען זײַנע

של״ה הקדוש

דאָס מאכל פון מענשען און דער אומגאַנג פון אים דאָס רעכינט זיך איין נידריגע מדרגה ווײַל דער מענש קאָן אָן דעם ניט זײַן פונדעסטוועגען זאָל ער זעהן אז ער זאָל פון דאָרטען אַרויסשיקען די טומאה חמורה די האַרבע און שווערע טומאה דאָס הייסט ער זאָל זיך הייליגען מיט זײַנע אכילות ווי נאָר מעגליך עס איז ער זאָל עסען אַלץ וואָס כשר איז ווי אין דער תורה שטייט. און ווידער עס זאָל זיך קען גזילה געלד דרינען ניט פאַרמישען. און דערצו און אויס גאַנג פון מענשען האָבן אויך די חכמים פאַרזאָגט אַז

ביה עלוהי: ט וכל אפרשותא לכל קודשיא דבני ישראל די יקרבון לכהנא דיליה יהי: י וגבר ית מעשר קודשיה

מלבד איל הכפרים אשר יכפר בו עליו: ט וכל תרומה לכל קדשי בני ישראל אשר יקריבו לכהן לו יהיה: י ואיש את קדשיו

תו"א כהנים מלבד איל. קמא קי קית ערכין כח: ולייב את. ברכות סג קמא קמ ערכין לד:

רשב"ם

את אשמו. הקרן: (ח) מלבד איל. האשם האמור בויקרא: האשם המושב. הקרן ישוב לכהנים: (ט) וכל תרומה. תרומת ראשית שישראל מפריש זת וכת מעשר שהלוים מפרישים המפורשין בפ' קרח: (י) איש אשר יתן לכהן. שיתנדב דבר הראוי לכהנים כגון תרכים וביוצא בהם: לו יהיה. בלו' לכהן יתננו ומדרש אגדה איש אשר יתן לכהן מה שחייב ליתן לו.

בעל הטורים

המומתים מתודים כמת יליאת הנפש: (ט) תרומה לכל קדשי בני' אשר יקריבו לכהן לו יהיה. מוקי לה בספרי בבכורים. יקריבו. בגי' הם הבכורים: (י) ואיש את קדשיו לו יהיו. וסמיך ליה פ' סוטה לו' במי שמעכב קי' הנשים ואינו מקריבם

שפתי חכמים

בכאותו משמר: ז [פגנת רזא] כי מלי מלבד משמע שכתוב כך בתורה שחייב בה לכך ל"ל האמור בויקרא ומולכך להזכירו פה דסד"א היכא דמחויב בגזילי לבעלים לריך קרבן להתכפר לו מן השמים אבל היכא דהיכא לי' לכהן זה יהי' כפרתו קמ"ל

רש"י

משמר: מלבד איל הכפורים. האמור בויקרא ז שהוא לריך להביא: (ט) וכל תרומה וגו'. אמר ר' ישמעאל וכי תרומה מקריבין לכהן והלא הוא המחזר אחריה לבית הגרנות ומה ת"ל אשר יקריבו לכהן אלו הבכורים שנא' בהם [שמות כג] תביא בית ה' אלהיך ואיני יודע מה יעשה בהן ת"ל לכהן לו יהיה בא הכתוב ולימד על הבכורים שיהיו ניתנין לכהן: (י) ואיש את קדשיו לו יהיו. לפי

בית דוד

געוועזן צו נעמען דאס געלד (ונתנו לכהן שבאותו משמר) און ער האט דאס געלד געשענקט צו די כהנים וואס זענען מקריב די קרבנות אין די וואך וואס דער מענש ברענגט דאס געלד: (מלבד איל הכפורים). אויסער דעם איל וואס ער ברענגט צו מכפר זיין די עבירה פון די פאלשע שבועה (האמור בויקרא שהוא צריך לתביא) ווי עס שטעהט אין דער סדרה ויקרא אז ער דארף ברענגען א איל פאר א קרבן: (ט) (וכל תרומה וגו'). דער מדרש שרייבט (אמר רבי ישמעאל) רבי ישמעאל האט געזאגט (וכי תרומה מקריבין לכהן) ברענגט מען דען תרומה צום כהן (והלא הוא המחזר אחריה לבית הגרנות) דער כהן געהט דאך אין די שפייכלערס בעטען מען זאל אים געבען תרומה (ומה תלמוד לומר אשר יקריבו לכהן) וואס דען זאגט דער פסוק די תרומה וואס מען וועט ברענגען צום כהן (אלו הבכורים) די תרומה מיינט מען בכורים (שנאמר בהם) ביי בכורים זאגט דער פסוק (תביא בית ה' אלהיך) מען זאל ברענגען די בכורים אין בית המקדש און נעבען צום כהן (ואיני יודע מה יעשה בהם) אין וויים נישט וואס דער כהן זאל טון מיט די בכורים (תלמוד לומר לכהן לו יהיה) זאגט דער פסוק די בכורים וואס מען וועט ברענגען צום כהן זאל געהערן צום כהן (בא הכתוב ולימד על הבכורים שיהיו נתנין לכהן) דער פסוק לערינט אונז אז בכורים ווערט געגעבען צום כהן: (י) (ואיש את קדשיו לו יהיו). זאגט רש"י (לפי שנאמרו מתנות כהונה ולויה) ווייל

פירוש לתורת אלהים

אשם און זאל מקריב זיין פאר נאט ווי עס איז נישטאנין אין סוף פרשת ויקרא אשר וואס מיט דעם קרבן אשם וועט פארגעבין ווערן אויף אים וואס האט פאלש גישווארין: [ט] וכל תרומה און אלע די אפשיידונג כד צו אלע די הייליקייט פון די יודען דאס מיינט מען די בכורים וואס מען ברענגט פון די פירות וואס ווערן צום ערשטען פארטיג אשר וואס ווערן גינעהנט צום כהן לו יהיה דאס זאל זיין צו איהם צום כהן נאט האט דאס געשענקט צום כהן: [י] ואיש און א מענטש את זיין הייליגקייט לו יהיו זאל דאס זיין צו אים (עיין רש"י) איש און

שלי"ה הקדוש

ער זאל זיין איין צונג דרינען און דאס אלץ איז כדי ער זאל פון זיך ארויסשיקען די טומאה הטורה

משלי יהודה

ואיש את קדשיו לו יהיו) און א מענש זיין הייליקייט וועט זיין צו איהם דאס מיינט מען א מענש

מצות השם

עבירות וואס ער וועט זיך תמיד דערמאנען אן זיי וועט ער שוין מיין גיט מון אזוי ווי דוד המלך

לוֹ יִהְיוּ אִישׁ אֲשֶׁר־יִתֵּן לַכֹּהֵן לוֹ יִהְיֶה דִּילֵיהּ יְהוֹן גְּבַר

יתן

תו"א איש אשר יתן. ברכות סג קמא קי: יהיה

רש"י

שנאמרו פסוק כהונה וכויה יכול יבואו ויטלוים בזרוע ת"ל ואיש את קדשיו לו יהיו מגיד שטובת הנאתן לבעלים ח ועוד מדרשי' הרבה דרשו בו בספרי ומ"א ואיש את קדשיו לו יהיו מי שמעכב מעשרותיו ואינו נותנן. לו יהיו המעשרות. סוף שאין בדהו עושה אלא אסד מעשרה שהיתה למודה ט כעסות:

איש אשר יתן לכהן. מתנות הראויות לו. לו יהיה

שפתי חכמים

קמ"ל: ח ר"ל שיתן לכל כהן שירצה דהוא טובת הנאה ומשל מישראל אלא לו יומר כדי לבהם לבן בתו כהן אבל לא שיקח שהכהן אינה ממון שיתן לו בשמחה לכך כתיב לו יהי' כלו' שטובת הנאה היא לבעלים: ט למודה. רגילה: ופס"ס

בית דוד

די תורה האט געזאגט מען זאל געבן תרומה און בכורים צום כהן מעשר צום לוי (יכול יבואו ויטלום בזרוע) וואלט איך געמיינט יעדר כהן אדר לוי קען קומען צום בעל הבית אין שטיב און אוועק נעמען פון אים תרומה און בכורים און מעשר (ת"ל ואיש את קדשיו לו יהיו) זאגט דער פסוק יעדער בעל הבית זיין הייליגקייט געהער צו אים (מגיד) דר פסוק זאגט (שטובת הנאתן לבעלים) דער בעל הבית מעג האבן א טובה פון דעם הייליגקייט (פון די תרומות און בכורים און מעשרות) ער מעג געבן די תרומות, בכורים, און מעשר צו וועלכן כהן און לוי ער וויל, און מען טאר ניט חאפן פון אים די תרומות בכורים מעשרות, און אישראל וואס האט א איידים אדר א איינקל א כהן אדר א לוי מעג ער געבן צוא אין אנדרן ישראל עפעס געלד ער זאל די תרומות און מעשרות געבן צוא זיין איידעם אדער צוא זיין איינקל (אבר א כהן אדר א לוי טארין ניט געבן געלד צוא א בעל הבית ער זאל אים געבן די תרומה און מעשר) (ועוד מדרשים הרבה דרשו בו בספרי) אין ספרי איז גלערנט געווארן פיל דרשות אויף דעם פסוק (ומדרש אגדה) דער מדרש זאגט אויף דעם פסוק (ואיש את קדשיו לו יהיו) מיינט מען (מי שמעכב מעשרותיו) דער בעל הבית וואס האלט די מעשרות פאר זיך (ואינו נותנן) און ער גיט זיא ניט צום לוי (לו יהיו המעשרות) וועט ער נאר האבן וויא פיל זיינע מעשרות זענען (שאין שדהו עושה אלא אחד מעשרה שהיתה למודה לעשות) און זיין פעלד וועט ניט מער וואקסן נאר א צעהנטל פון וויא פיל עס האט פריר געוואקסן ווען ער האט יוא גגעבן מעשר (דהיינו אין זיין פעלד האט געוואקסן הונדערט קארין תבואה איז ווען דם מעשר צעהן קארין תבואה, אז ער האט אוף געהערט צו געבן מעשר האט אין דעם פעלד ניט מער געוואקסן נאר צעהן קארין תבואה: (איש אשר יתן לכהן). דר מענש וואס יועט געבן צום כהן (מתנות הראויות לו) די מתנות וואס ער דארף אים געבן: (לו יהיה). ממון

פירוש לתורת אלהים

דער מענטש וואס וועט געבן די הייליקייט צום כהן לו יהיה וועט צו אים זיין געלט וועט

מצות השם

הט געזאגט (וחטאתי נגדי תמיד) דאס איז טייטש מיין זינד איז תמיד אקעגן מיר די גמרא שרייבט אז פאר דעם זכות פון תשובה ברענגט גאט איין רפואה אויף דער וועלט אזוי ווי עס שטייט און פסוק (שובו בנים שובבים ארפא משבותיכם) דס איז טייטש איר ווילדע קינדר טוט תשובה וועל איך אייך היילן און אונזערי הייליגע חכמים זענין וייטער מפליג דעם שבח פון דעם בעל תשובה נאך מער פון איין צדיק וארן דער צדיק ווס ער האט קיין מאל ניט עובר געווען קיין עבירה דארף ער מיט דעם יצר הרע ניט פירן אזוי איין שטארקע מלחמה ווי דער בעל תשובה ווס ער הט שוין גפרט איין טעם פון עבירות און הט זיך פון זיי אויס גבראכן וארן עס קען נאר זיין ווען דר צדיק וס ער הט קיין מאל ניט עובר געווזין אוף קיין עבירה ווען ער זאל נאר געוען פילן דם טעם פון עבירות וואלט ער שון מער זיך ניט געקענט אויס דרייען פון זיי און וואלט שוין געבליבן איין זונדיי

משלי יהודה

ער וועט ניט געבן דעם כהן קיין תרומות און מעשרות וועט דס פעלד אום מער ניט מאכן נאר ווייפיל דר מעשר טרעפט אז (איש אשר יתן לכהן) און דר מענש וואס וועט יוא געבן די תרומות מיט מעשרות (לו יהיה) וועט צוא אום זיין געט וועט אום געבן פיל געלד פרעגט די גמרא פאר וואס שטייט די פרשה פון סוטה וואס איין אשת קערט אפ פון דעם ערליכע וועג און פאר ניי זיך מיט אפרעמדן מאנזביל דאס הייסט אסוטת שטייט די פרשה תיכף נאך דער פרשה פון תרומות און מעשרות ענפרט די גמרא עס קומט צו ווייזען דער וואס גיט ניט דעם כהן תרומות און מעשרות וועט זיין דער סוף אז ער וועט דארפן אן קומען צום כהן דורך זיין ווייב וואס זיא וועט ווערן איין סוטה וועט ער קומען צום כהן ער זאל זיא פרי'ן מיט די מים המאררים אוב זיא איז טמא געווארן מיט אפרעמדן מאנזביל אצינד וועלן מיר געבן צו פר שטיין דם נאגצן ענין מיט א משל א מענש הט און

יתן לכהנא דיליה יהי: **יהיה:** פ רביעי יא **וידבר יהוה אל־** משה

יא ומליל יי עם משה

למימר פירוש .לתורת אלהים

אים געבין פיל געלד: (יא) וידבר יי אל משה לאמר אונ גאט האט גירעט צוא משה אזו צו

משלי

ויך נהט פיל מעלות ער הט גיקענט לערנין אונ
שרייבין אונ איז גוועזן א חכם אמאל. איז ער ארום
גווארין אונ הט גמוזט ג״ן פון שטאט צו שטאט
זוכען ז״ין פרנסה אונ אין וועלכער שטאט ער איז
גקומין הט מען אים כבוד אן גטון מען זאל הערין
ז״ין חכמה אמל. איז ער גקומין אונ אקג״ין שטעטיל
וואס עס איז גוועזן ווינציג מענטשן האבין ז״י אים
גפרעגט וואס פר א״ן מענש ער איז הט ער ז״י גיט
אום גזאגט ז״ינו מעלות נאר ער הט גזאגט ער איז
א״ן רופא הט ז״ין חבר צו אים גזאגט עס איז מיר
אנויינדר אחכם ווי דו בוסט אונ הסט אונ ד״ר אזו
פיל מעלות אונ לובסט דיך מיט אזו א״ין שפל
מלאכה זאגט דער חכם צוא אים אז איך וועל ז״יא
זאגן מיינע חכמות וועסן ז״י ניט פר שט״ן ווארום
איך זעה אז דיא שטאט ל״יט זענן פר גרעבט ז״י
פר שט״ן נאר ניט וועלן ז״י בוודאי גיט פאר
שט״ין מיינע מעלות דרום האב איך מיך גיט
גלובט מיט מיינו מעלות אונ האב גזאגט אז
איך בין א״ין רופא ווארום דאס איז אזו אזאך וואס
איעדר מענש אפילו דער קלענצטר דארף אויף דער
צוא האבען דער נמשל איז דער כהן איז גקר״ינט
מיט אלרליי מעלות אונ מיט ט״יערע מדות צוא
בדינן דעם מלך פון דר גאנצר וועלט צו מקריב
ז״ין קרבנות צוא גאט אונ צו מאכן ארם גיהרן
שפע פון דעם הימל אוף דר וועלט אונ איז גוועזן
א״ין מצליח צו א״ין שפלו זאך צו אסוטה וואס זיא
הט זיך פר בארגן מיט אפרעמדן מאנזביל הט זיא
דער כהן אן גטרונקין צו דר קקערי דם אמת אוב
זיא הט מזנה גוועזן אונ דר כהן הט זיא אן גטרונקין
מיט די מים המאררים איז איר דער בויך געשוואלן
גווארן הט מען שון גוויסט דעם אמת דורך דם כהן
מיקא די קלוגע אונ די הייליגע יודן האבן ערליך
נהאלטן דעם כהן וייל ז״י האבן פר שטנן ז״ינע
גרוסע מעלות וואס אונ אים איז אונ דורך אים קענ׳ן
ז״יי בציהן שפע פון דעם הימל אונ איז ז״י משהר
אין כפר ז״יערע זינד אבר דער וואס הט תרומות
אונ מעשרות אונ וו״ל ניט געבן דעם כהן מן הסתם
פר שט״ט ער ניט די מעלות פון דעם כהן דרום
זאל ער דרפען קומן צום כהן דורך ז״ין ווייב דער
כהן זאל דער קערן דעם אמת אוב זיא הט מזנה
גוועזן וועט ער שון פר שט״ין דם גרוסקייט פון דעם
כהן תאמטשע ער הט ניט ק״ין פר שטאנד אצינד איז
שון רעכט פר וואס עס שטייט דיא פרשה פון סוטה
קעגען תרומות אונ מעשרות אונ אוב עס וועט דיר
ז״ין א״ין ווינדר הט דען גאט ניט גקענט הייסן אז

יהודה

די כהנים זאלן נעמן אחלק אונ ארץ ישראל גל״יך
מיט אלע יודן ז״י זאלן זיך הבן ז״יער פרנסה פון
גאט גיט ז״י זאלן עסן פר שטעט ברוט אזו וויא
ארימע ל״יט ז״י זאלן נעמן תרומות אונ מעשרות:
ב״י די יודן וועלן מיר דם דאזיגו אויך געבין צוא
פר שט״ין מיט אמשל עס איז גוועזן א״ין סוחר א״ין
אלמר מענש ער הט גדרפט פרון אוף דם ים מיט
ז״ינו זון חמשע ער הט אונ דער ה״ים נהאט פיל
קנעכט מיט משרתים פון דעסט וועגן הט ער ז״י
ניט מיט גנומן אונ וועג אר״ין מחמת דיא גרוסע
הוצאה פון דם וועג אונ בפרט אוף דם וואסר אינ
בוודאי א גרוסע הוצאה אונ דר איז גוועזן א״ין אלמר
מאן קען ער זיך ניט קאכן ק״ין גקעכץ אונ די זין
חבן אויך ניט גקענט קאכן נאר א״ין זין איז גוועזן
צווישען ז״י וואס ער הט גקענט קאכן אזו ווי עס
נהער צו ז״ין נאר דר הט אבר גוויסט אז דר א״ינר
זין איז אונ קריג מיט די איבריגע ברידר וועט ער
ניט וועלן קאכן פון ז״יערט וועגן הט דער פאטר
אן גזאגט דעם משרת איידר ז״י זענן ארום גפארן
פון דר ה״ים ער זאל אז גר״יטן אוף דם וועג ברוט
אין שפייז אונ זאל אז גר״יטן טעם אוף צו קכן אונ
הט אים גזאגט למען השם זלסט אן גר״יטן גרוסע
טעם ניט ק״ין קל״ינע אז דו וועסט זעהן אקל״ינם
טאם אודר אקל״ינע שיסל זלסטו צו ברעכן זלסט
נאר מיט נעמן גרוסע טעם ווארום אז דר א״ינר זין
וועט הבן אקל״ינם טאם וועט ער נאר קאכן פון
ז״ינט וועגן אבר אז עס וועט ז״ין נאר גרוסע טעם
וועט ער זיך ק״ין ביסל ניט קענען קאכן אונ דיא
גרוסע טעם וועט ער מוזן קאכין אפילו טאם אונ אז
דר טאם וועט ז״ין פיל וועלן שון די איבריגו אויך
קענן עסן דער נמשל איז אלו יודן דארפן שפע
אין ברכה נאר ז״י הבן ניט בכח צו משיג ז״ין דם
דאזיגו אונ די כהנים זענן זיך די בדינרם פון גאט
הבן ז״י יאה בכח צו בציהן שפע פון גאט מילא
ווען די כהנים זלן נעמן אחלק אונ ארץ ישראל
וואלטן ז״י בצוגן דו שפע נאר פון ז״יערט וועגן
אל״ין אונ צו ק״ין אנדרע ניט דרום הט גאט גזגט
אז די כהנים זאלן ניט האבן ק״ין חלק אונ ארץ
ישראל כדי ז״י זלן ניט קאכן אונ אקל״ינעם טאם
נאר פון ז״יערט וועגן ז״י זאלן קאכן אונ אגרוסן
טאם פון אישליכן וועגן ווארום אז דם כהנם חלק
וועט ז״ין אונ דעם ישראלס חלק וועט דער כהן
דרפן נעמן תרומות אונ מעשרות ב״י דעם ישראל
וועט שון דר ישראל בוודאי זוכה ז״ין צו די שפע
גרעסר אונ דם זכות פון דעם כהן כדי דר כהן

משה לאמר: יב דבר אל־בני ישראל
לְמֵימָר: יב מַלֵיל עִם בני ישראל

תו"א דבר אל נ"י, סופה כד:

פירוש לתורת אלהים

זאגין: (יב) דבר רייד צו די יודין אונ זאלסט זיא זאגין איש איש איטליכר מענטש כי ווס

רעיא מהימנא

יב) דבר אל בני ישראל דס הט גזגט משה רבינו דער רועה נאמן צו ר' שמעון איש איש כי תשטה אשתו וגו' זאגט דר רעיא מהימנא צו אליהו הייב אן דו אליהו מיט מיר אונ די מצות דען דו ביסט מיר אלע מאל צו הילף דוא ביסט דאך גוועזן אויך צום ערשטן פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן מיין ברודר ואת לצרה יולד ער הייבט אן אונ זגט ביי דר מצוה פון פרשת סוטה שטייט ועבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו דאס אונז מרומז אויף דעם יצה"ר ס'ט ער איז זיך מקנא אין דר הייליגר נשמה ווס איז גגליכן צו איין אשה ווס זו איז שיין אין איר מעשים אוף איר איז גזאגט אשת חיל עטרת בעלה אונ ער מחמת זיין קנאה וויל ער זו מטמא זיין אזו ווי ער הט גטון ביי אדם הראשון. ער הט זיך מקנא גוועזן אין זיין ווייב ביז ער הט זו איבר גרעט אונ הט זיי גורם גוועזן מיתה אין דר צייט ווס ער איז איבר איר שולט איז ער זיא מטמא אונ זיין ווילן איז צו פר ברענגן דיא נשמה אין פייער פון גיהנם וקנא את אשתו והיא נטמאה אונ דרום האבן מיר גלערונט ובת איש כהן דס איז מיכאל כהן גדול כי תחל לזנות את אביה היא מחללת באש תשרף דס דו זוהמא אונ די טומאה פון איר ווערט אין גיהנם פר ברענט אונ גליימרט אזו וויא מען ליימרט זילבר אין אמעסט ווערט דס פסולת פר ברענט אזו אויך דו ישראל אז זייא זינדיגן ברענט זייא הקב"ה אין גיהנם ווערן זייא דארטן גליימרט אזו ווי עס שטייט וצרפתים כצרוף את הכסף וגו' ביז עס ווערט אין זיי מקוים ווערן אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו דען ווען די ישראל זענן אום גמושט מיט דעם ערב רב זענן אלו מצד עץ הדעת טוב ורע זיא אונ ביטר אונ אז זיי מאכן זינדיגן דיא ישראל זענן זייא אלע מצד הרע זיי זענן ווי מי מרה ווס זענן ביטער גוועזן אונ הקב"ה הט נהייסן ארייז ווארפען אהאלץ אזו זויא עס שטייט (ויורהו ה' עץ וישלך אל המים וימתקו המים) אזו ווי ביי דר סוטה אז דר כהן הט אין דעם וואסר ארייז גווארפן דעם שם הקודש ווס הייסט עץ אונ אז זיא איז טמא גוועזן זענן די וואסרן ביטער גווארן אונ עס איז גוועזן וצבתה במנה ונפלת ירכה איז זי צו שפליגנן גווארן אונ אז זיא איז גוועזן ריין שטייט וימתקו המים זענען זיי זים גווארן אונ זי הט גהאט אבן זכר אזו איז זי נפריעט גווארן דורך דעם וואסר אזו אויך וועט הקב"ה פריבן די ישראל ביא דער גאולה אחרונה דרום שטייט יתבררו ויתלבנו ויצרפו רבים אונ זיי וועלן ווערן מצד הטוב דו ווס וועלן ביי שטיין אוף נסיון אונ צו דיא רשעים וועט מקוים ווערן ואל אדמת ישראל לא יבואו דס הקב"ה וועט זיי אויך אום ברענגן שטייט ווייטר והרשעים יבינו דיא קליינע ווס זיי זענן נהאלטן איז דעם עץ החיים הט אויף זיי דניאל גזאגט והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע דו ווס וועלן קליגן אין דר תורה ווס זי האט איין אחיזה אין דעם עץ החיים זיי וועט מען ניט פריבן נייערט די ווס זענן מצד עץ הדעת טוב ורע אונ די ישראל וועלן אום דעם פר זוכן פון דעם עץ החיים אונ בזכות ווס זיי וועלן לערנן די תורה וועט די גאולה קומן מצד הרחמים אין דר צייט וועט אין זיי מקוים ווערן ה' בדד ינחנו אז גאט אליין וועט זיי פירן דס קיין צד הרוגז וועט שוין ניט זיין צווישן די ישראל אונ ביי דר תורה הקדושה ווס הייגט איז דיא תורה הקדושה גשטעלט אין אלבוש פון ספורים ווס דריגן איז דא אסור ומותר כשר פסול טומאה וטהרה ווס מצד הטוב איז דאס כשר מותר טהור אונ מצד הרע איז דס פסול אסור וטמא דס איז ווייל דיא וועקט ווערט הייגט נפורט בדרך טוב ורע אבר לעתיד וועט דער אילן טוב ורע קיין שליטה ניט האבן אוף דיא ישראל דען זייער פרנסה יועט שוין זיין מצד עץ החיים דען וועט שוין אין דר תורה ניט זיין קיין מחלוקת מצד הרע אונ קיין קשיא מצד הטומאה וורום מחמת דר שליטה פון טומאה ורע פר שטייט מען ניט רעכט די תורה דרום איז פר האנדן אונ דר גמרא מחלוקת אונ קשיות דער פר שטייט אזו אונ דער אנדרר פר שטייט אנדרם אבר בזמן הגאולה וועט מקוים ווערן ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ דס קיין טומאה וועט שוין ניט שולט זיין וועט שוין איטליכר די תורה רעכט פר שטיין אונ דס ערב רב מצ"ם וועלן גאר ניט נחשב זיין גליי"ך ווי זיי וואלטן גאר אוף דער וועלט ניט גוועזן זיי וועלן ניט פר זוכן פון דעם עץ החיים אוף זיי איז גזאגט גווארן ווס וועט זיין

מצות השם

אונ די גמרא זאגט אז דורך דעם זכות פון תשובה גנעדט הקב"ה דיא גאולה אזוי ווי עס שטייט אונ פסוק (ובא לציון גואל ולשבי פשע ביעקב) דס איז טייטש דורך דעם ווס יודן וועלן תשובה טוען

משלי יהודה

זאל האבין פון דם ישראלס תבואה תרומה מיט מעשר אויך צו לעבן מילא אז דער כהן וועט הבן תבואה אויף צו לעבן וועט דר ישראל בוודאי הבן תבואה גנוג אוף צו לעבן:

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ

בני ישראל ותימר להון גבר גבר ארי

תו"א איש איש. גרנות סג סוטכג כג כד כס כו מגילס יח ז

שפתי חכמים

י ואפ"ה שרש"י ז"ל אינו דורש כפסוקים אלא אותן שאינכנתבו במקומן שבודאי לא נכתבו אלא לדרשא מ"מ תאמר שאין שום דמיון בין דיני איסות לתרומה וקדשים ודאי לא נסמכו זו אלל זו אלא לדרשא. [ג"א] פי' דלאו סמיכות כפרשה ק"ל רא"כ

רש"י

יהיה. ממון הרבה: (יב) איש איש כי תשטה אשתו. מה כתיב למעלה מן הענין ואיש את קדשיו לו יהיו י את אתה מעכב מתנות הכהן חייך שתלטרך

בית דוד

(ממון הַרְבֵּה) וועט הקב"ה אים געבן פיל געלד: (יב) (אִישׁ אִישׁ כִּי תִשְׂטֶה אִשְׁתּוֹ). זאגט רש"י (מַה כָּתוּב לְמַעְלָה מִן הָעִנְיָן) וואס איז געשריבן בריער פר די פרשה וְאִישׁ אֶת קֳדָשָׁיו לוֹ יִהְיוּ, דר מענטש וואס וועט האלטן זיינע חייכונקי"ם (ניינע תרומות אונ מעשרות פר זיך), זאגט די תורה (אִם אַתָּה מְעַכֵּב מַתְּנוֹת הַכֹּהֵן) אויב דוא וועסט האלטן די מתנות פון כהן פר זיך (חַיֶּיךָ) אזוי

פירוש לתורת אלהים

זיין ווייב וועט אפ קערן פון דם ערליכען וועג אונ זיא וועט נחשד ווער'ן ביא איר מאן ומעלה אונ

רעיא מהימנא

זיין דר חילוק צווישן עולם הזה אונ ימות המשיח דס קיין גלות וועט ניט זיין אבער אנדרע מעלות וועלן זיי ניט האבן ווי די לומדים אקענן זיי איז דס משניות מיט איסור והיתר טומאה וטהרה ניט אקענן די תלמידי חכמים דען זיי וועלן פר שטיין דס פנימיות דס איז אש טהור אונ וועלן מבוזה ווערן פר די תלמידי חכמים זיי וועלן אקענן זיי זיין ווי אור אקענן חושך דען ביי ישראל שטייט וחמשים עלו בני ישראל מארץ מצרים דר חמשים איז טייטש שער החמשים דס דר יובל מכט פון דארטן פריי צו פופציג יאר דרטן איז דר עץ החיים וום אלע פרייד קומט פון דארטן ארום דרום איז אויף די גזאגט גווארן המה יעלו בהר זייא וועלן ארוף גיין אוף דעם בארג סיני אויף זיי שטייט ויסע מלאך האלהים ההולך לפני מחנה ישראל אויך שטייט ואשא אתכם על כנפי נשרים דס זענן די ענני כבוד ואביא אתכם אלי אבר דם ערב רב זענען ניט גוועזן אונ די ענני כבוד ניי ערט די ישראל אליין אוף זיי שטייט ובני ישראל יוצאים ביד רמה אזו וועלן די תלמידי חכמים ארום גיין אונ אלרליי כבוד אונ ווי אזו עס איז גזגט גווארן אוף די עמי הארצים פון די יהודים וום זענן מצד הטוב ויתיצבו בתחתית ההר אזו וועלן זיי שטיין אונטר די צדיקים גלייך ווי איין פערד אונטר זיין האר אונ ווי איין קנעכט אונטר זיין בעל הבית אונ אזו ווי הקב"ה האט צו זיי גזאגט בשעת זיי זענן גשטאנען אונטר דעם בארג סיני וועט איר מקבל זיין די תורה איז גוט אונ אז ניט וועט איר דא בגראבן ווערן אזו אויך וועט הקב"ה זאגן צו די עמי הארצים פון יהודים וום זענן מצד הטוב ווילט איר מקבל זיין אוף אייך די תלמידי חכמים גלייך ווי איין האר וום רייט אוף זיין פערד אונ דר קנעכט בדינגט אים איז גוט אונ אויב ניט וועט איר אלו דא אונ גלות בגרבן ווערן אונ דם ערב רב אזו ווי ביי מתן תורה שטייט וירא העם וינועו ויעמדו מרחוק דם זיי זענן גשטאנען פון ווייטן אזו וועלן זיי לעתיד אויך ווייט זיין פון דר בואכה אונ וועלן זעהן די תלמידי חכמים זענן אלו אונ גרוס ניחס אונ גרוס כבוד אונ זיי וועלן ווייט זיין דער פון אונ אז זיי וועלן זיך אויך וועלען בהעפטן מיט זיי שטייט לא יגע בו יד כי סקול יסקל או ירה יירה אונ דר צ"ט וועט מקוים ווערן דר פסוק יי' בדד ינחנו ואין עמו אל נכר אונ חנוך האט גזגט ורשעים בחשך ידמו דם זענן די ערב רב וום זענן נאך פון יציאת מצרים אונ אויף זיי האט דר נביא גזאגט ואל אדמת ישראל לא יבואו. אונ זוהר פנחס שטייט ווייטר אוף דר צ"ט שט"ט כה אמר יי' לרועים הפושעים בי' דם זענן די מנהיגים אונ די פרנסי הדור פון די ישראל וום זיי זענן רשעים אוף זיי איז גזאגט גווארן דער פסוק הנה אנכי מפתיה והולכתיה המדברה. ונשפטתי אתכם כאשר נשפטתי את אבותיכם דם זיי וועלן אום קומן במכת חושך ע"כ איז די רייד פון משה זאגט ר' שמעון צו אים די רועה נאמן איך בשווער דיך דוא זאלסט ריידן אובון פון מיינט וועגן דם הקב"ה זאל נעבן רשות מגלה צו זיין די תורה דם מיט דעם וועל איך דיך אוים לייזן די ביסט פר שייעכט איבר דם חטא פון די ישראל אזו ווי דר פסוק זגט אוף דיר והוא מחולל מפשעינו דרום וויל איך מיט דיר טון טובות דורך דיין דבור. זאגט דר רועה נאמן משה צו ר' שמעון דא בשווער איך דיך ביי דעם שם הקודש יי' דם דו זאלסט דיך ניט זאמן מיט דיין כח דען איך בין אונ גרוס צער איך קער מיך כה וכה אהער אונ אהער וירא כי אין איש אונ עס איז קיינר ניט דא ער זאל מיר העלפן אום ציהן מיך פון מיין צער מיט דר קבורה וום עס שטייט אויף מיר גשריבן ויתן את רשעים קברו דם זיי וועלן מיך ניט דר קענן דאס איך בין גווארן צווישן די רשעים איך בין נחשב צווישן זיי ווי איין מת. די תורה אונ די תלמידי חכמים זענן גירדי"ג מבוזה אונ די אנשי חיל יראי חטא מוזען ציהן מעיר לעיר אונ מען איז זיך איבר זיי ניט מרחם אונ די זאלסט ריידן פר השי"ת בכל יכלתך צו וויסן דעם דוחק פון די תלמידי חכמים:

כִּי־תִשְׂטֶה אִשְׁתּוֹ וּמָעֲלָה בוֹ מָעַל׃ יג וְשָׁכַב אִישׁ אֹתָהּ שִׁכְבַת־

תִסְטֵי אִתְּתֵיהּ וּתְשַׁקַּר בֵּיהּ שְׁקָר׃ יג וְיִשְׁכּוּב גְּבַר יָתַהּ שִׁכְבַת זַרְעָא וִיהֵא מְכַסָּא מֵעֵינֵי

בעלה

ת"א ושכב איש. יבמות נה : שכבת זרע . יבמות כה כו:

רשב"ם

יהיה לו ממון הרבה ולפי שמיותר הוא דרשו כן : (יג) כי תשטה. כי תסור כדכתיב שטה מעליו. ושתחה

רש"י

לבא אצלו להביא לו את הסוטה: איש איש ללמדך שמועלת בשתים באיש מלחמה של מעלה ואישה מלמטה. כי תשטה אשתו. שנו רבותינו אין המנאפין נואפין עד שנכנס בהן רוח שטות שנאמר כי תשטה וכתיב בו (משלי ו) נואף אשה חסר לב ופשוטו של מקרא כי תשטה תט מדרכי צניעות ותחשד בעיניו כמו [שם ד] שטה מעליו ועבור (שם ז) אל ישט אל דרכיה לבך. ומעלה בו מעל ומהו המעל (יג) ושכב איש אותה [סוטה כח] איש פרט לקטן ומי שאינו איש. אותה שכבת זרע [יבמות נה] שכיבתה פוסלת אותה ואין שכיבת אחותה פוסלת אותה כמעשה בשתי אחיות

שפתי חכמים

לכך נסמכה פ' סוטה לקדשים מיבעי ליה כדרכו אלא ק"ל דלא ה"ל לכתחיל בפ' באיש אלא באשה לומר אשה כי תשטה ומעלה וגו' שהיא עיקר החטא לכ"פ מה כתיב למעלה וגו' ר"ל שהוא עיקר החטא ע"כ איש איש מלמד שמועלת בשנים ע"ש יותר : ב כלו' שיגרום הרע מורה להם היתר וזהו השטות דאל"כ למה חייבים מיתה כיון דשוטים היו : ל דוקא נקט רש"י מדרכי צניעות ולא אמר מדרכי תורה דמדרכי תורה משמע דודאי הוא שזינתה ואם ודאי שזינתה אין משקין אותה לכך נקט מדרכי צניעות ר"ל שראה אותה מחבקת ומנשקת עם איש אחר וספק הוא אם זנתה: מ דק"ל ומעל' בו מעל ושכב איש משמע דב' ענינים הם לכן פי' ומהו המעל ושכב וגו' כאלו כתיב ששכב איש אותה ואין לו' ששכב איש אותה באמת דא"כ אין משקין אותה וסדר הכתובים כן הוא כי תשטה ועברה מדרכי צניעות ועבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו ואח"כ נסתרה כשיעור טומאה כדי שתעלה בו מעל ושכב איש אותה שכבת זרע. ונעלם ממנו כיון לא שכב איש אותה וכיון לא נטמאה רק קנא לה אף שלא חטא בכפה וכביאת האיש את אשתו וגו'. כרא"ם : נ ה"ג ושכב איש אותה שכבת זרע שכיבתה פוסלתה ואין שכיבת אחותה פוסלתה מבעלה (יבמות נה) פי' כששכב בעלה עם אחותה אינה נפסלת אשתו מחמת זנות אחותה מבעלה. וכ"א

בית דוד

ווי דו לעבסט (שתצטרך לבא אצלו להביא לו את הסוטה) דו וועסט דארפן קומן צום כהן, דו זאלסט ברענגן צוא אים דיין ווייב וואס זיא וועט ווערין אסוטה, דם וועט זיין דיין שטראף : (איש איש). צו וואס שטייט צוויי מאל דס ווארט "איש" זאגט רש"י (ללמדך) ד"ה צו לערנען (שמועלת בשתים) די אשה האט געזינדיגט צו צוויי (באיש מלחמה של מעלה) צו הקב"ה אונ הימל וואס ער הייסט איש מלחמה (ואישה מלמטה) אונ אונטן האט זיא געזינדיגט צו איר מאן : (כי תשטה אשתו). ארט רש"י פר וואס שטייט "תשטה" אונ עס שטייט ניט תנאף אדער תזנה, זאגט רש"י (שנו רבותינו) אונזערי רבנים האבן געלערנט (אין המנאפין נואפין עד שתכנס בהן רוח שטות) א איש אדר א אשה זעניין אנדערש ניט מזנה סיידן אונ זיי קומט אריין אפארמישונג פון שכל, אונ זיי ווערן ווי משוגע פון גרוים תאוה (דכתיב) וויא עס שטייט אונ פסוק כי תשטה, אין דר טייטש אז זיא וועט ווערן נארעט, ווי משוגע (וכתיב בו) נאך שטייט אונ פסוק (נואף אשה חסר לב) דר וואס איז מזנה מיט א אשה פעלט אים דם הארץ, ער האט ניט גקענט מיט זיין שכל אפ ציהען דם הארץ פון דר תאוה (ופשוטו של מקרא) דיא טייטש פון ווארט תשטה מיינט מען כי תשטה, אויב זיא וועט אוועק קערן (תט מדרכי צניעות) זיא וועט אוועק גיין פון פרומן וועג (ותחשד בעיניו) זיא וועט זיין אונ חשד ביי איר מאן אז זיא האט מזנה געווען (כמו) ווי עס שטייט אונ פסוק (שטה מעליו ועבור) גיי אוועק פון אים אונ ווייטער, נאך שטייט אונ פסוק (אל ישט אל דרכיה לבך) דיין הארץ זאל ניט אפ קערן פון גוטען וועג צו ארע וועגין : (ומעלה בו מעל). זיא וועט צו אים זיין פאלש (ומהו המעל) וואס וועט זיין דאס פאלשקייט : (יג) (ושכב איש אותה). איינער האט/מיט איר מזנה געווען, זאגט רש"י (איש פרט לקטן ומי שאינו איש) אויב אקינד האט מיט איר מזנה געווען אדער עס האט מיט איר מזנה געווען אזוי אמענטש וואס קען ניט זיך בהעפטן מיט א אשה, דם הייסט ניט מזנה געווען, אונ זיא ווערט ניט אסור אויף איר מאן : (אותה שכבת זרע). זאגט רש"י (שכיבתה פוסלת אותה) אויב זיא האט מזנה געווען ווערט זיא אסור צו איר מאן (ואין שכיבת אחותה פוסלת אותה) אבער אז איינער האט מזנה געווען מיט זיין ווייבס שוועסטער. ווערט ניט זיין ווייב אסור צו אים (כמעשה בשתי אחיות שהיו דומות זו לזו) ווי עס האט אמל געטרפן

צוויי

פירוש לתורת אלהים

אונ זיא וועט פעלשין אין אים אפעלטשונג (עיין רש"י) . אונ וואס וועט זיין דם פעלשונג : (יג) ושכב איש אותה אמענטש וועט מיט איר ליגין מיט שכבת זרע ונעלם אונ עס וועט פאר

בַּעֲלַהּ וּמְטַמְּרָא וְהִיא מְסָאֲבָא וְסָהִיד לֵית בַּהּ וְהִיא לָא אִתְּחָדָת:

זֶרַע וְנֶעְלַם מֵעֵינֵי אִישָׁהּ וְנִסְתְּרָה וְהִיא נִטְמָאָה וְעֵד אֵין בָּהּ וְהִוא

תו"א ונעלם מעיני. סוטה כז שבועות ה: ונסתרה. סוטה ב ד כו כח: ועד אין בה: סוטה ב ג ו לא: והיא לא. יבמות נו כתובות נט סוטה ב כו לא נדה נב:

רשב"ם

שמים העמיקו: (יג) ועד אין בה. שזינתה. והיא לא נתפשה. לא נאנסה. שאם הסתירוה באונס פטורה:

רש"י

שהיות שהיו דומות זו לזו: ונעלם מעיני אישה [סוטה כז] פרט לסומא הא אם היה רואה ומעמעם [ס"א ומעלים] אין המים בודקין אותה: ונסתרה. שיעור שתראה ע' לטומאת ביאה: ועד אין בה. הא אם יש בה אפי' עד א' אחד שאמר נטמאת לא היתה שותה. ועד אין בה בטומאה אבל

שפתי חכמים

דה"א שיפסלו' מק"ו ומה מי שבא על איסור קל נאסר בהוכר מקום שבא על איסור חמור אינו דין שנאסר באוסר פירש"י איסור קל אשת איש שיש לה היתר ע"י גט אם זנתה אשתו נאסר בה בעלה האוסרה לכל העולם מקום שבא על איסור חמור כגון אחות אשתו שאשתו אוסרת את אחותה עליו כל ימי חייה אינו דין שנאסר האוסר שתאסר אשתו על בעלה האוסרת את אחותה לבעלה לכך נא' אותה לומר שהיתה פוסלתה וכו' (יבמות לה ע"א) וטעות נפל בדברי רש"י. שפי בג' סוט' יצחק כהן ז"ל. ומצאתי כתיב דהאי מעשה בב' אחיות וכו' נ"ל בפי' איש איש שפירש"י שמועלת בשנים באיש של מעלה ובאיש של מטה והכי איתא במדרש באיש שלמעל' ובאיש שלמטה א"ל הקב"ה באיסך את משקרת שמא כי את מספקת ומשקה בב' אמיום וכו' ר"ל דב' דברים הם וכוכס נתמעטו מפסוק זה מעיני פרט לסומא אע"פ שיודע שזינתה בעל ואינו רואה אינה שותה ומונעלם משמע אם היה רואה ומעמעם שעיניהם יחד אין המים בודקין אותה. ומעמע' כמו גחלים עוממות והוא תרגום של כהה: ע' פי' הא' והיא נטמאה דכתיב אחר ונסתרה כשיעור טומאה קמיירי שהוא כדי לצלות ביצה ולגומעה דאם"כ נטמא' מאי הא כבר כ' לעיל ושכב איש אותה וקיימו נטמא' והיא נטמא' דכ' רחמנא ל"ל אלא לשיעור טומאה הוא דאתא: ם וא"ת מהיכא משמע דיוק זה מדכתיב ועד אין בה הא קי"ל כל מקום שנ' עד הרי כאן שנים מדהוצרך הכ' לפרש לא יקום עד א' משמע כל עד שבתור' שנים אא"כ פרש בו הכ' א' כמו שפרש"י בפ' שופטים וא"כ הכא כתיב עד סתם משמע שנים אין בה אבל א' יש בה. וי"ל דקרא ועד אין בה קאי על והיא לא נתפשה ולא על וקנא את אשתו והביא האיש את אשתו אל הכהן להשקות אותה כלו' עד אין בה שהיא לא נתפש' שאין כאן ב' עדי טומאה אלא עד א' ראה שנטמא' אין משקין אותה אלא אסורה על בעלה (סוטה ב) והאי מלת הא הוא כמו והא למדת ולא דיוקא היא כי לא לדיוקא אתיא רק מסקנא דמלתא הוא הא למדת אבל יש בה וכו' ותו קשה לרש"י למה מהימן עד א' לאוסרה על בעלה ומתרץ ועד אין בה בטומאה אבל יש עדים בסתירה והואיל ובסתירה יש ב' עדים שאומרים ראינו שנסתר' שם

בית דוד

צוויי שוועסטער זענן געוועזן גלייך איינע צוא דיא אנדערע. האט דר מאן זיך געוואלט בהעפטין צוא זיין ווייב. האט ער גהאט א טעות אונ איז געוועזן ביי די שוועסטער. איז זיין ווייב ניט אסור געווארן צו אים (עיין ש"ח *): (וְנֶעְלַם מֵעֵינֵי אִישָׁהּ). מיינט מען (פְּרָט לְסוּמָא) אויב א בלינדר איז חושד זיין ווייב אז זי האט מזנה געוועזן. ניט מען איר ניט טרינקען די מים המאררים (הָא אִם הָיָה רוֹאֶה) אונ או"ב איינר האט געזעהן זיין ווייב איז מזנה (וּמְעַמְעֵם) ער האט אבער טינקיל געזעהן יוא געזעהן אונ ניט געזעהן (אֵין הַמַּיִם בּוֹדְקִין אוֹתָהּ) ניט מען איר ניט טרינקען די מים המאררים. ווייל דיא מים המאררים וועלן זיא ניט קראנק מאכען ווייל דר חשד פון א בלינדען. אונ זיין אי זאגין איר איז נאר ניט גרעכינט פר א חשד. אונ אויב א מאן ווייסט אז זיין ווייב האט מזנה גוועזן. אפילו נאר טונקעל. הייסט דס ניט א ספק צו געבן טרינקן די מים המאררים: (וְנִסְתְּרָה) (שִׁיעוּר שֶׁתֵּרָאֶה לְטוּמְאַת בִּיאָה) זיא איז געוועזן בהאלטען מיט דעם פרעמדן מאן אזו לאנג ווי אין דער צייט קען מען מזנה זיין: (וְעֵד אֵין בָּהּ). זאגט רש"י (הָא אִם יֵשׁ בָּהּ אֲפִילוּ עֵד אֶחָד שֶׁאָמַר שֶׁנִּטְמֵאת) אויב עס איז דא אפילו איין עדות וועם זאגט ער האט געזעהן ווי זיא האט מזנה גוועזן (לֹא הָיְתָה שׁוֹתָה) האט מען איר ניט געגעבן טרינקען דיא מים המאררים: (וְעֵד אֵין בָּהּ). (בְּטוּמְאָה) עס איז ניטא עדות אז זיא האט מזנה געוועזן (אֲבָל יֵשׁ עֵדִים לִסְתִירָה) עס איז דא עדות אז

פירוש לתורת אלהים

הוילין ווערין פון דיא אויגין פון איר מאן וְנִסְתְּרָה אונ זיא וועט ווערין בהאלטין מיט א פרעמדין מאן וְהִיא נִטְמָאָה אונ זיא וועט טמא ווערין דאס בעהאלטין וועט אזו לאנג געווערין אז ער קאן טמא ווערין. בייא איר ליגין וְעֵד אֵין בָּהּ אונ עס איז אפילו איין עדות אויך ניטא אז זיא איז טמא גיווארען (עיין רש"י) וְהִיא אונ זיא איז דער צוא ניט געצוואונגען גיווארין קיינר האט זיא דער צוא ניט

---

*) הערה מען קען זאגין אז רש"י מיינט נים די מעשה פון צווי שוועסטער וואס דר מדרש שרייבט ביי דיא מים המאררים טרינקען נאר עס קען זיין אין דר צייט פון רש"י האט זיך געטראפין א מעשה פון צווי שוועסטער וואס זיי האבין גלייך אויסגיזעהן אונ דר מאן האט דורך א טעות מזנה גוועזן מיט זיין ווייבס שוועסטער. ווארין אז רש"י וואלט גמיינט די צווי שוועסטער וואס דר מדרש שרייבט. וואלט רש"י געשריבען "כדאיתא במדרש":

לֹא נִתְפָּשָׂה׃ יד וְעָבַר עָלָיו רֽוּחַ־קִנְאָה וְקִנֵּא אֶת־אִשְׁתּוֹ וְהִוא נִטְמָאָה אֽוֹ־עָבַר עָלָיו רֽוּחַ־קִנְאָה וְקִנֵּא אֶת־אִשְׁתּוֹ וְהִיא לֹא נִטְמָאָה׃

יד וְיִעְבַּר עֲלוֹהִי רוּחַ קִנְאָה וִיקַנֵּי יָת אִתְּתֵיהּ וְהִיא מְסָאֲבָא אוֹ עֲבַר עֲלוֹהִי רוּחַ קִנְאָה וִיקַנֵּי יָת אִתְּתֵיהּ וְהִיא

והבי"א

תו"א ועבר עליו רוח קנאה. סוטה ג ז וקנא את. סוטה ב ג כו כז נח: או עבר עליו. סוטה ג כח:

רש"י

יש עדים לסתירה. נתפשה. נאנסה כמו [דברים כב] ותפשה ושכב עמה: (יד) ועבר עליו. קודם לסתירה. רוח קנאה וקנא. פירשו רבותינו ענין הקנאה שמתרה בה אל תסתרי עם איש פלוני: והיא נטמאה או עבר עליו וגו'. כלומר הוא התרה בה ונסתרה על התראתו ואין ידוע אם נטמאה אם לאו

שפתי חכמים

עם פלו' כשיעור טומאה' ומ"מ בא ואמר שנתפשה רצונה לדבר הוא דמכיון דודאי זינתה כיון שיש גם עדי סתירה לכך נכתב בקרא דופד אין בה כאן כדי ללמדך דקאי אונסתמא' דלעיל כלו' שיש עדי סתיר' ולכך מכיון עד א' ואי לא נכתב כאן לא כיומי יודע שיש עדים נסתיר': צ וה"ק קרא ועד אין בה כלו' שנים אין בה אלא א' והיא לא נתפשה אלא מעיד שנסתרה ברצון אסורה לבעלה ודין בפ"ע הוא: ק משמע דמקרא מסורס כמ"ל: ר פי' לא שנודע לו שנטמאת'

בית

אַז זִיא אִיז גִוָעוֶען בַּהַאלְטָען מִיט דֶעם מֶענְטְשׁ: (נִתְפָּשָׂה). מֵיינְט מֶען (נֶאֱנְסָה) זִיא אִיז גֶענֵייט גְוָוארֶען (כְּמוֹ) וִוי עֶס שְׁטֵייט אוּנ פָּסוּק (וּתְפָשָׂהּ וְשָׁכַב עִמָּהּ) עֶר הָט זִיא נְחַאפְּט (גֶענֵייט) אוּנ הָאט מִיט אִיר מְזַנֶּה גְוֶועֶן: (יד) (וְעָבַר עָלָיו). (קוֹדֶם לִסְתִירָה) אֵיידֶר זִיא הָאט זִיךְ בַּהַאלְטֶען מִיט דֶעם מֶענְטְשׁ הָט עֶר אִיר אָן גֶזָאגְט זִיא זָאל זִיךְ נִיט בְּעהַאלְטָען מִיט אִים: (רוּחַ קִנְאָה וְקִנֵּא). זָאגְט רַשִׁ"י (פֵּירְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ) אוּנְזֶערֶע רַבָּנִים הָאבֶּען

דוד

בֶּעוָואָרְנְט (לְשׁוֹן הַתְרָאָה) וְקִנֵּא מֵיינְט מֶען אָן זָאגֶען (שֶׁמַּתְרֶה בָּהּ אַל תִּסָּתְרִי עִם אִישׁ פְּלוֹנִי) עֶר הָט אִיר אָן גֶזָאגְט דוּ זָאלְסְט דִיךְ נִיט בֶּעהַאלְטֶען מִיט יֶענֶעם מֶענְטְשׁ: (וְהִיא נִטְמָאָה אוֹ עָבַר עָלָיו וגו'). (כְּלוֹמַר) אַזוֹי מֵיינְט דֶער פָּסוּק (הוּא הִתְרָה בָּהּ) דֶער מַאן הָט אָן גֶזָאגְט זַיין וַוייבּ זִיא זָאל זִיךְ נִיט בַּהַאלְטֶען מִיט דֶעם מֶענְטְשׁ (וְעָבְרָה עַל הַתְרָאָתוֹ) אוּנ זִי הָט נִיט גֶטוּן וִויא עֶר הָאט אִיר גֶזָאגְט נָאר זִיא הָט זִיךְ בֶּעהַאלְטֶען מִיט דֶעם מֶענְטְשׁ (וְאֵין ידוע

פירוש לתורת האלהים

גִינֵיט נָאר זִיא הָאט דָס גִיטָאהָן מִיט אִיר גוּטִין ווילִין: (יד) וְעָבַר עָלָיו אוּנ אֵיידֶר זִיא הָאט זִיךְ בַּהַאלְטִין אִיז אִין אִים גֶעקִימֶען אַכַּעַס וְקִנֵּא אוּנ עֶר הָאט גֶעצֶערוּנְט אוֹיף זַיין וַוייבּ אוּנ עֶר הָאט אִיר גִיבָּאטִין זִיא זָאל זִיךְ נִיט בֶּעהַאלְטִין מִיט דֶם מֶענְטְשׁ וְהִיא נִטְמָאָה אוּנ זִיא אִיז טָמֵא גִוָורֶען אוֹ עָבַר אָדֶער עֶס אִיז אוֹיף אִים גִקִימֶען אַכַּעַס וְקִנֵּא אוּנ עֶר הָאט גִיזָאגְט זַיין וַוייבּ זִיא זָאל זִיךְ נִיט בֶּעהַאלְטִין מִיט דֶם מֶענְטְשׁ אוּנ זִיא הָט זִיךְ מִיט אִים בֶּעהַאלְטִין אוּנ זִיא אִיז נִיט טָמֵא גְוָוארִין עֶר הָאט אִיר גִבָּאטִין זִיא זָאל זִיךְ נִיט בֶּעהַאלְטִין מִיט דֶם פְרֶעמְדִין מַאן אוּנ זִי הָאט אִים נִיט גֶפָאלְגְט אוּנ הָאט זִיךְ יוֹא מִיט אִים בֶּעהַאלְטִין אוּנ מֶען ווייסְט נִיט אוֹבּ זִיא הָאט

מצות

וֶועט הקב"ה בְּרֶענְגֶין דֶם גוֹאֵל צֶדֶק אָמֵן:

פסח) וְהֵבִיא הָאִישׁ וגו' דָאס אִיז דִיא (מִצְוַת סוֹטָה) דָאס הֵייסְט וֶוען אֵיין מַאן אִיז מַתְרֶה זַיין וַוייבּ וָוס עֶר הָאט מִיט אִיר חֲתוּנָה גִהַאט אַז זִיא זָאל נִיט זַיין מִיט דֶעם מֶענְטְשׁ אוּנ הָט אִיר פַר צְוֵויי עֵדוּת גֶזָאגְט אַז זִיא זָאל זִיךְ נִיט פַר בָּארְגֶן מִיט אִים אוּנ זִיא הָט זִיךְ יָאת פַר בָּארְגֶן מִיט אִים אוּנ הָאט זִיךְ מִיט אִים פַר זוּמְט אַזוֹי פִיל וִויפִיל עֶס דַארְף דוּיְרֶן אַז עֶר זָאל מִיט אִיר מְזַנֶּה זַיין וֶוערְט זִיא אָסוּר אוֹיף אִיר מַאן בִּיז ווַאנֶען זִיא וֶועט טְרִינְקֶען דִי (מַיִם הַמָּרִים) דָס מֵיינְט מֶען דָם בִּיטֶערוּ

השם

וַואסֶר אוּנ דוּרְךְ דֶעם וַואסֶר וֶועט דֶער מַאן קֶענֶען גֶוָואר וֶוערֶן צוּ זִיא הָט גִישְׁט מְזַנֶּה גִוֶועזִין דָאס אִיז גִוֶועזִין אַז דָאס בֵּיהמ"ק אִיז גֶשְׁטַאנֶען אוּנ דֶער כֹּהֵן גָדוֹל אִיז גִוֶועזִין הָט מֶען דוּרְךְ דֶעם גֶקֶענְט גִוָואר וֶוערֶן אָבֶּער אוּצְט אַזוֹי בַּאלְד אֵיין מַאן אִיז מַתְרֶה זַיין וַוייבּ פַר צְוֵויי עֵדוּת אַז זִיא זָאל זִיךְ נִיט פַר בָּארְגֶן מִיט דֶעם אוּנ דֶם אוּנ זִיא הָט זִיךְ יָאת פַר בָּארְגֶן וֶוערְט זִיא אָסוּר אוֹיף אִיר מַאן אוּנ עֶר טָאר מִיט אִיר שׁוֹין קֵיין מָאל נִיט ווַאוֹנֶען נָאר עֶר מוּז אִיר גֶט גֶעבֶּען:

לָא מִסְאֳבָא: טו וְיַיְתֵי גַבְרָא יָת אִתְּתֵיהּ לְוָת כַּהֲנָא וְיַיְתֵי יָת קוּרְבָּנַהּ עֲלַהּ חַד מִן עַשְׂרָא בִּתְלָת סְאִין קִמְחָא דְּסַעֲרִין לָא יְרִיק עֲלוֹהִי מִשְׁחָא וְלָא יִתֵּן עֲלוֹהִי לְבוּנְתָּא אֲרֵי מִנְחַת קִנְאֲתָא הוּא מִנְחַת דּוּכְרָנָא מַדְכְּרַת חוֹבִין: טז וִיקָרֵב יָתַהּ כַּהֲנָא וִיקִימִנַּהּ קֳדָם יְיָ: יז וְיִסַּב כַּהֲנָא מֵי

טו וְהֵבִיא הָאִישׁ אֶת־אִשְׁתּוֹ אֶל־הַכֹּהֵן וְהֵבִיא אֶת־קָרְבָּנָהּ עָלֶיהָ עֲשִׂירִת הָאֵיפָה קֶמַח שְׂעֹרִים לֹא־יִצֹק עָלָיו שֶׁמֶן וְלֹא־יִתֵּן עָלָיו לְבֹנָה כִּי־מִנְחַת קְנָאֹת הוּא מִנְחַת זִכָּרוֹן מַזְכֶּרֶת עָוֹן: טז וְהִקְרִיב אֹתָהּ הַכֹּהֵן וְהֶעֱמִדָהּ לִפְנֵי יְהוָה: יז וְלָקַח הַכֹּהֵן

מ״ס
תו״א והביא האיש את אשתו. ברכות כג כתובות סא סוטה ז כז: והביא את קרבנה מנחות ס: מנחת זכרון. סוטה כ מנחות ד: והעמידה לפני ה׳. נזיר מב:

רש״י

לאו: (טו) קמח. שלא יהא מסלת. שעורים ולא חטים [סוטה יד] היא עשתה מעשה בהמה וקרבנה מאכל בהמה. לא יצוק עליו שמן. שלא יהא קרבנה מהודר שהשמן קרוי אור והיא עשתה בחשך. ולא יתן עליו לבונה שהאמהות נקראות לבונה שנאמר [שיר ד] אל גבעת הלבונה והיא פירשה מדרכיהן. כי מנחת קנאות הוא. הקמח הזה קמח לשון זכר. מנחת קנאות. מעורר׳ עליה שתי קנאות קנאת המקום וקנאת הבעל:

שפתי חכמים

ומדע לו שלא נסתה׳ כפי הכוונה מוכיח נסתר׳ וכיון לא נסתה׳ דבא ונבלה מפיני אוסה כתיב ודרשו רז״ל שאם כי׳ רואה ומתפתה אין המים בודקין אותה: ש כ׳ כרא״ם כרב כודיע כפסה למה מיעט סולת ומפין דאין לפרש דכוונתו לכודיע שקמח ושעורים דכתיב בקרא למעט סולת וחטים שזה פשוט כוא דזיל קרי בי רב כוא: ת כלו׳ דשמן כיינו יאכר שקרוי

בית דוד

יְרַע אִם נִטְמְאָה אִם לַאו) אונ מען ווייסט ניט צו זיא האט מזנה גוועזן צו ניין: (טו) (קֶמַח). גערשטן מעל (שֶׁלֹּא יְהֵא מְסוֹלֶת) עס זאל ניט זיין פון ווייצן מעל: (שְׂעוֹרִים). גערשטן (וְלֹא חִטִּים) ניט ווייץ (הִיא עָשְׂתָה מַעֲשֵׂה בְּהֵמָה) זיא האט געטון ווי א בהמה (וְקָרְבָּנָהּ מַאֲכַל בְּהֵמָה) זאל זיין איר קרבן פון דיא זאכן וואס א בהמה עסט: (לֹא יִצֹק עָלָיו שֶׁמֶן) ער זאל ניט גיסן בוימאייל אויף דעם מעל (שֶׁלֹּא יְהֵא קָרְבָּנָהּ מְהוּדָּר) איר קרבן זאל ניט זיין בעשיינט (שֶׁהַשֶּׁמֶן קָרוּי אוֹר) בוימאייל ווערט גערופן לעכטיג (וְהִיא עָשְׂתָה בְּחֹשֶׁךְ) אונ זיא האט געטון אין דער פינסטער: (וְלֹא יִתֵּן עָלָיו לְבוֹנָה). זאגט רש״י (שֶׁהָאִמָּהוֹת נִקְרָאוֹת לְבוֹנָה) ווארון דיא מוטערס (שֶׂרָה רִבְקָה רָחֵל לֵאָה) ווערן אן גערופן לבונה (שֶׁנֶּאֱמַר) ווי עס שטייט אונ פסוק (אֶל גִּבְעַת הַלְּבוֹנָה) צו די הייך (צו די גרויסקייט) פון אונזרי מוטערס וואס זייערע מעשים טובים שמעקן אויף דער וועלט ווי די בשמים לבונה (וְהִיא פֵּירְשָׁה מִדַּרְכֵיהֶן) אונ דיא סוטה האט זיך אפ געשייט פון זייערע וועגן, דריבער דארף ניט גערופן ווערן דר נאמן לבונה אויף דר מנחה פון א סוטה: (כִּי מִנְחַת קְנָאוֹת הוּא). ער איז א מנחה פון בעס (הַקֶּמַח הַזֶּה) דס מעל (קֶמַח לְשׁוֹן זָכָר) דס ווארט קמח איז מענליך, דריבער שטייט הוא. ער: (מִנְחַת קְנָאוֹת). זאגט רש״י (מְעוֹרֶרֶת עָלֶיהָ שְׁתֵּי קְנָאוֹת) די מנחה דר וועקט אויף דר אשה צווייערליי כעס (קִנְאַת הַמָּקוֹם וְקִנְאַת הַבַּעַל) דם כעס פון הקב״ה

פירוש לתורת אלהים

מזנה גוועזן אוב ניט: (טו) וְהֵבִיא זאל דער מאן ברענגין איר קרבן מיט איר עשירית האיפה א צענטיל פון א מאס קמח שעורים גערשטין מעל לא יצוק עליו שמן ער זאל אויף דעם קרבן ניט גיסן אייל ולא יתן אונ ער זאל אויף אים ניט געבן בשמים כי מנחת ווארום דאס איז א מנחה פון רעכענין דא דר וועקט אויף איר צוויי קנאות איין קנאה פון גאט אונ דיא אנדרע פון דם מאן מנחת זכרון א מנחה פון אנדערעכעניש מזכרת עון דיא מנחה מאכט גידענקען אירע זינד (עיין רש״י): (טז) וְהִקְרִיב אונ דר כהן זאל זי גיגעהנגן וְהֶעֱמִידָהּ אונ ער זאל זיא שטעלין לפני יי׳ פר

מצות   השם

שסו שסו) לא יצוק עליו שמן דאס איז די א מצות לא תעשה אז מען טאר ניט ארויף גיסן אויף

מַיִם קְדֹשִׁים בִּכְלִי־חָרֶשׂ וּמִן־
הֶעָפָר אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּקַרְקַע הַמִּשְׁכָּן
יִקַּח הַכֹּהֵן וְנָתַן אֶל־הַמָּיִם׃
יח וְהֶעֱמִיד הַכֹּהֵן אֶת־הָאִשָּׁה לִפְנֵי
יְהוָה וּפָרַע אֶת־רֹאשׁ הָאִשָּׁה וְנָתַן
על

כִּיוֹר בִּמָן דַחֲסַף וּמִן עַפְרָא דִי יְהֵי בִּיסוֹדָא דְמַשְׁכְּנָא יִסַּב כַּהֲנָא וְיִתֵּן לְמַיָּא׃
יח וִיקִים כַּהֲנָא יַת אִתְּתָא קֳדָם יְיָ וְיִפְרַע יַת רֵישָׁא
דאתתא

תו״א בכלי חרש. סוטה טו: העפר אשר יהיה. שם: והעמיד הכהן. סוטה ח כז: ופרע את. כתובות מב סוטה ה: ונתן על כפיה. סוטה כז קדושין לו:

בעל הטורים

כדרך שעשו במי עלי כוי כאלו שכנוס: (יז) ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן. בירושלמי למה מים ועפר מים ממקום שנהנה עפר למקום שהולכת. וכתב שהיא מעידה ליתן דין ומשבון: בקרקע. ב׳ במסרה. הכא ואידך ואם יסתרו מנגד עיני בקרקע הים, פי׳ ואם יסתרו מנגד עיני שנסתרה ונעלם מעיני אישה בקרקע הים יבדוק אותה פ״י קרקע ויש דהיית מים ועפר: בקרקע המשכן. עי״ן מידלי מפני כי עין כולף שמרה כסף לאמר לא תשירני עין: (יח) המאררים. עולה שני פעמים רמ״ם לו׳ שבודקין רמ״ח איברים של איש ושל אשה

רש״י

(יז) מים קדושים. שקדשו בכיור (כתובות מב) לפי שנעשה הכיור ממראות הצובאות וזו פירשה מדרכיהן שהיו נבעלו׳ לבעליהן במצרים תחת התפוח וזו קלקלה לאסר מברך בו: בכלי חרש. [סוטה ז] היא השקתה את הנואף יין משובח בכוסו׳ משובחים לפיכך תשקה מים המרים במקידה בזויה של חרס: (יח) והעמיד הכהן וגו׳. והלא כבר נאמר והעמידה לפני ה׳ אלא מסיעין את היו אותה ממקום למקום כדי ליגעה ותטרף דעת׳ ותודה: ופרע. [שם יד.] סותר את קליעת שערה א

שפתי חכמים

פמן כדכתיב דנגך ותירושך ויצהרך וילכר בוא ל׳ לזכר לכרים שבוא אור: ת מפיעין ל׳ מפתיקין כיא: א מספע דפרע ל׳ סתיר׳ כוא ואם תאמר בכ״מ פרש״י פרע דגבי ראש ל׳ גידול כוא לעיל כפ׳ אסור לא יפרע לא יגדל ולקמן גבי מיר וי״ל דגם כאן ל׳ גידול כוא דכשסרותי׳ קלועי׳ קלרי׳ כם ואינן ארוכים וכשסותר כקליע׳ כם מאריכין ונמלא דסתיר׳ זו מגדלן וכ׳ כרא״ם אע״פ שכפרע בכ״מ ל׳ גילוי כוא כא״ש כרכ כעלמו גבי כי פרוע כוא מגולה וכו׳ כמו ופרע את רא׳ כאשה אין זה סותר מ״ש דסותר קליעת שערה דמ״ש ככא לאו מגלה

בית דוד

הקבּ״ה אונ דעם בּעם פון איר מאן: (יז) (מַיִם קְדוֹשִׁים), הייליג וואסר (שֶׁנִּתְקַדְּשׁוּ בְּכִיּוֹר) דאס וואסער זענן געהייליגט געוואָרן אונ דעם כיור (קעסיל). וואס איז געוועזן אונ מִקְדָּשׁ, פר וואס האט מען גענומען דם וואסר נאר פון כיור, זאגט רש״י (לְפִי שֶׁנַּעֲשָׂה הַכִּיּוֹר מִנְּחֹשֶׁת מַרְאוֹת הַצּוֹבְאוֹת) ווייל דר כיור איז געמאכט געוואָרן פון די קופערנע שפיגלן וואס די יודישע ווייבר האבן געהאט אונ מצרים (שֶׁהָיוּ נִבְעָלוֹת לְבַעֲלֵיהֶן בְּמִצְרַיִם תַּחַת הַתַּפּוּחַ) דורך די שפיגלן האבן די ווייבר זיך בהעפט מיט זייערע מאנען אונ מצרים אונטר די עפל בּיימר (וְזוֹ פֵּירְשָׁה מִדַּרְכֵיהֶן) אונ די אשה האט זיך אפ געטיילט פון זייער פירונג (וְזוֹ קִלְקְלָה לְאַחֵר) אונ די אשה האט מזנה געווען מיט איין אנדערן (תִּבָּדֵק בּוֹ) זאל זיא געשטראפט ווערן דורך דעם כיור: (בִּכְלִי חֶרֶשׂ), זאגט רש״י (הִיא הִשְׁקְתָה אֶת הַנּוֹאֵף יַיִן מְשׁוּבָּח בְּכוֹסוֹת מְשׁוּבָּחִים) זיא האט געגעבן טרונקן דעם נואף (דעם מענטש וואס האט מיט איר מזנה געווען) גוטען וויין אונ גוטע גלעזר אדער בעכערס (לְפִיכָךְ תִּשְׁתֶּה מַיִם הַמָּרִים בִּמְקִידָה בְּזוּיָה שֶׁל חֶרֶס) דריבער זאל זיא טרונקן די ביטערע וואסר אונ אמיאוסן ערדענעם קרינגל: (יח) (וְהֶעֱמִיד הַכֹּהֵן וגו׳) פרעגט רש״י (וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר וְהֶעֱמִידָהּ לִפְנֵי ה׳) עס שטייט דאך שוין פריער דר כהן זאל שטעלן די אשה פר הקבּ״ה (אֶלָּא מַסִּיעִין הָיוּ אוֹתָהּ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם) נאר מען האט די אשה געפירט פון איין ארט צום אנדערן ארט (כְּדֵי לְיַגְּעָהּ וְתִטָּרֵף דַּעְתָּהּ וְתוֹדֶה) מען זאל זיא פאר מאטערן וועט איר פר מישט ווערן דר קאפ, טאמר וועט זיא מודה זיין אז זיא האט מזנה געווען: (וּפָרַע). זאגט רש״י (סוֹתֵר אֶת קְלִיעַת שַׂעְרָהּ) ער האט אויף געפלאכטן אירע געפלאכטענע

פירוש לתורת אלהים

נאר דאס הייסט אין אוהל מועד: (יז) וְלָקַח הַכֹּהֵן אונ דר כהן זאל נעמען הייליג וואסר פון דם האנט פאס בִּכְלִי חָרֶשׂ אונ זאל אריין גיסן אין איין ערדענע כלי (עיין רש״י) וּמִן הֶעָפָר אונ פון דר ערד אֲשֶׁר יִהְיֶה וואס איז אין דר קרקע פון דם מִשְׁכָּן יִקַּח הַכֹּהֵן זאל דר כהן נעמען וְנָתַן אונ זאל אריין טאן אין דעם וואסער: (יח) וְהֶעֱמִיד אונ דר כהן זאל שטעלן די אשה לִפְנֵי יְיָ פאר גאט אין אוהל מועד וּפָרַע אונ ער זאל אפדעקן אֶת רֹאשׁ הָאִשָּׁה דם קאפ פון דר

עַל־כַּפֶּיהָ אֵת מִנְחַת הַזִּכָּרוֹן מִנְחַת קְנָאֹת הִוא וּבְיַד הַכֹּהֵן יִהְיוּ מֵי הַמָּרִים הַמְאָרְרִים׃ יט וְהִשְׁבִּיעַ אֹתָהּ

דְאִתְּתָא וְיִתֵּן עַל יְדָהָא יָת מִנְחַת דוּכְרָנָא מִנְחַת קִנְאָתָא הִיא וּבִידָא דְכַהֲנָא יְהוֹן מַיָּא מְרִירַיָּא מְלַטְּטַיָּא׃ יט וְיוֹמֵי יָתַהּ כַּהֲנָא

תו"א וכשביע אותה. סוטה ס:

רש"י

כדי לבזותה מכאן לבנות ישראל שגלוי הראש ב גנאי להן: לפני ה' [ספרי] בשער נקנור ג הוא שער העזרה המזרחי דרך כל הנכנסים: ונתן על כפיה. ליגעה ד שלי ספק דעתה ותודה ולא ימחה שם המיוחד ה על המים: המרים. על שם סופן ו שהם מרים לה: המאררים המחסרים אותה מן העולם ל' [יחזקאל כח] סלון ממאיר ולא יתכן לפרש מים ארורים שהרי קדושים הן ולא ארורים כתב הכתוב אלא מאררים את אחרים ואף אונקלוס לא תרגם לוטיא אלא מלטטיא שמראות קללה בגופה של זו: (יט) והשביע וגו' ומה היא השבועה ז אם לא שכב הנקי הא אם שכב חנקי ס"א

שפתי חכמים

א אלא ופרע דרש אלא מיותרת דהאשה דהל"ל ופרע את ראשה דהא אשה דלעיל קאי אלא האשה לרבות כל גופה שסותר שערה ורגלה את לבה ומרבה בקליעה ואפשר לי לומר דע"י השתיר' נגלה איך שהערותי' ארוכים הם שהיו נראים מקודם שהם קצרים ודו"ק: ב והטעם כתרגום משל לאו' שעבר עבירה יוצא לשוק ומשנייה ומכסה את ראשו ואת פניו כך האשה שעבר' על הנוי' מכסה ראשה: ג מפני שאדם גדול היה והביא דלתות נחשת מאלכסנדריא של מצרים לאותו שער ונעשו בהם נסים כדתניא במס' יומא ל"ז: ד דא"ל משום תנופה כמו דעל כפי אהרן ועל כפי בניו דמלואים דהתם כתיב תיכף בתריה והנפת אבל הכא כתיב בהשקאת מי המרים ובמנחת הקנאה ואח"כ כתיב והניף וגו' אפ"ה כדי ליגעה וכו': ה [מהרש"ה] הא דלא פי' טעם זה לעיל הכ' ג"כ ליגעה דהתם י"ל שלוה ליגעה כדי שלא תשתה ותמות שהשם כתורה עליה כיון שאין כאן עדים והתראה על הטומאה אבל כאן א"א לומר כן דאין לחוש עליה כ"כ כיון שתשתה מורכי לגיעות ועברה על הקינוי בנסתר' אלא שחס הקב"ה על כבוד שמו: ו ויהי' פי' מי המרים המים המרים ופי' המאררים למרים להיות בפיה מרים ורעים: ז כלו' לא תאמר שישביעה בשם כמו כל שבועה שפירוש שנשבע בשם. והרא"ם פי' שלא תאמר האמיר' לחוד והשבועה לחוד

בית דוד

בַּעפְלַאכְטֶענֶע הָאר (כְּדֵי לְבַזּוֹתָהּ) עֶר זָאל זִיא פַר שֶׁעמֶען. זָאגְט רש"י (מִכַּאן לִבְנוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁגִּלּוּי הָרֹאשׁ גְּנַאי לָהֶן) פוּן דַאנֶען ווַייסֶען מִיר עֶס אִיז נִיט שֵׁיין פַר יוּדִישֶׁע טֶעכְטֶער זַייא זָאלֶען גַיין מִיט אוֹיף גֶעדֶעקְטֶע קֶעפּ: (לִפְנֵי ה'). מֵיינְט מֶען דֶער כֹּהֵן גָּדוֹל זָאל זִיא שְׁטֶעלֶען (בְּשַׁעַר נִקָנוֹר) אוּנ טוֹיעֶר נִקָנוֹר (הוּא שַׁעַר הָעֲזָרָה הַמִּזְרָחִי) דָאס אִיז דֶער טוֹיעֶר ז ס אוּנ מִזְרַח זַייט פוּן דִי עֲזָרָה (דֶּרֶךְ כָּל הַנִּכְנָסִים) דָס אִיז דֶער וֶועג פַר אַלֶע מֶענְטְשֶׁן ווָס גֵייעֶן אַרַיין אוּנ דִיא עֲזָרָה (פַאר ווָאס מֶען רוּפְט דֶעם טוֹיעֶר נִקָנוֹר עַיין ש"ח): (וְנָתַן עַל כַּפֶּיהָ). דִי מִנְחָה זָאל מֶען גֶעבֶּען אוֹיף דִי הֶענְט פוּן דִי אִשָּׁה (לְיַגְּעָהּ) מֶען זָאל זִיא פַאר מַאטֶערֶן (אוּלַי תִּטָּרֵף דַּעְתָּהּ וְתוֹדֶה) טָאמֶער וֶועט אִיהְר פַאר שְׁטַאנְד פַאר מִישְׁט ווֶערֶן ווֶעט זִיא מוֹדֶה זַיין אַז זִיא הָט מְזַנָּה גֶעוֶועזֶן (וְלֹא יִמָּחֶה שֵׁם הַמְּיוּחָד עַל הַמַּיִם) וֶועט נִיט אָפּ גֶעמֶעקְט ווֶערֶן דֶער נָאמֶען פוּן הקב"ה אוֹיף דֶעם ווַאסֶער: (הַמְאָרְרִים). אִיז דִיא טַייטְשׁ (הַמְּחַסְּרִים אוֹתָהּ מִן הָעוֹלָם) ווָס מַאכֶען זִיא פֶעלֶען פוּן דֶער ווֶעלְט אַז זִיא וֶועט טְרִינְקֶען דָס ווַאסֶר וֶועט זִיא

שְׁטַארְבֶּן (לָשׁוֹן סִלּוֹן מַמְאִיר) דֶר דָארְן ווָס רַייסְט אָפּ דִי קְלַיידֶר פוּן מֶענְטְשׁ אוּנ מַאכְט זֵיי פֶעלֶען (וְלֹא יִתָּכֵן לְפָרֵשׁ מַיִם אֲרוּרִים) מֶען קֶען נִיט טַייטְשֶׁן גֶעפְלוּכְטֶע ווַאסֶר (שֶׁהֲרֵי קְדוֹשִׁים הֵם) זֵיי זֶענֶען דָאךְ הֵיילִיגֶע ווַאסֶר נִיט גֶעפְלוּכְטֶע (וְלֹא אֲרוּרִים כָּתַב הַכָּתוּב) דֶר פָּסוּק שְׁרַייבְּט נִיט מַיִם אֲרוּרִים, גֶעפְלוּכְטֶע ווַאסֶר (אֶלָּא מְאָרְרִים) נָאר עֶס שְׁטֵייט מְאָרְרִים. מֵיינְט מֶען (מְאָרְרִים אֶת אֲחֵרִים) זֵיי פַאר פְלוּכֶען אַנְדֶערֶע מֶענְטְשֶׁן. דִי אִשָּׁה ווָאס טְרִינְקְט דָאס ווַאסֶר ווֶערְט גֶעפְלוּכְט (וְאַף אוּנְקְלוֹס לֹא תִרְגֵּם לִיטַיָּא) דֶער תַּרְגּוּם טַייטְשְׁט נִיט לִיטַיָּא גֶעפְלוּכְטֶע (אֶלָּא מְלַטְּטַיָּא) נָאר עֶר טַייטְשְׁט מְלַטְּטַיָּא. ווָאס פַאר פְלוּכֶען אַנְדֶערֶע מֶענְטְשֶׁן (שֶׁמַּרְאוֹת קְלָלָה בְּגוּפָהּ שֶׁל זוֹ) זֵיי ווַייזֶען אַפְלוּכוּנְג אוּנ דֶעם קֶערְפֶּר פוּן דֶער אִשָּׁה: (יט) (וְהִשְׁבִּיעַ וגו'). זָאגְט רש"י (וּמַה הִיא הַשְּׁבוּעָה) ווָאס אִיז דִיא שְׁבוּעָה. דֶער כֹּהֵן זָאגְט צוּא דֶער אִשָּׁה (אִם לֹא שָׁכַב) אוֹיבּ עֶר הָאט נִיט מְזַנָּה גֶעוֶועזֶן מִיט דִיר (הִנָּקִי) זָאלְסְטוּ זַיין רֵיין (הָא אִם שָׁכַב) אָבֶּער אוֹיבּ

פירוש לתורת אלהים

אִשָּׁה עֶר זָאל דִיא הָאר צוּא פְלֶעכְטֶן אוּנ דָס זָאל מֶען אִיר טָאן עֶס זָאל אִיר זַיין אַבִּזָּיוֹן וְנָתַן אוּנ עֶר זָאל גֶעבֶּען אוֹיף אִירֶע הֶענְט אֵת מִנְחַת הַזִּכָּרוֹן דִיא מִנְחָה פוּן דָם גִידֶעכֶענִישׁ מִנְחַת קְנָאֹת הִיא דָאס אִיז אַמִּנְחָה פוּן רֶעכֶענוּנְג וּבְיַד הַכֹּהֵן אוּנ בַּיי דָם כֹּהֵן אִין דִיא הֶענְט יִהְיוּ זָאלֶען זַיין מֵי הַמָּרִים דִיא בִּיטֶערֶע ווַאסֶר הַמְאָרְרִים דִי גֶמִינֶערְטֶע דוּרְךְ דִיא ווַאסֶר ווֶערְט זִיא גֶעמִינֶערְט פוּן דֶר ווֶעלְט: (יט) וְהִשְׁבִּיעַ אוּנ דֶר כֹּהֵן זָאל זִי בַּאשְׁוֶוערֶין וְאָמַר אוּנ עֶר זָאל זָאגֶין צוּ דִי אִשָּׁה

אֹתָהּ הַכֹּהֵן וְאָמַר אֶל־הָאִשָּׁה אִם־לֹא שָׁכַב אִישׁ אֹתָךְ וְאִם־לֹא שָׂטִית טֻמְאָה תַּחַת אִישֵׁךְ הִנָּקִי מִמֵּי הַמָּרִים הַמְאָרְרִים הָאֵלֶּה׃
כ וְאַתְּ כִּי שָׂטִית תַּחַת אִישֵׁךְ וְכִי נִטְמֵאת וַיִּתֵּן אִישׁ בָּךְ אֶת־שְׁכָבְתּוֹ מִבַּלְעֲדֵי אִישֵׁךְ׃
כא וְהִשְׁבִּיעַ הַכֹּהֵן אֶת־הָאִשָּׁה בִּשְׁבֻעַת הָאָלָה וְאָמַר הַכֹּהֵן לָאִשָּׁה יִתֵּן יְהוָה אוֹתָךְ
לאלה

וְיֵימַר לְאִתְּתָא אִם לָא שְׁכִיב גְּבַר יָתִיךְ וְאִם לָא סְטֵית לְאִסְתַּאָבָא בַּר מִבַּעְלִיךְ הֲוַי זַכָּאָה מִמַּיָּא מְרִירַיָּא מְלַטְטַיָּא הָאִלֵּין׃
כ וְאַתְּ אֲרֵי סְטֵית בַּר מִבַּעְלִיךְ וַאֲרֵי אִסְתַּאַבְתְּ וִיהַב גְּבַר בִּיךְ יָת שְׁכוּבְתֵּיהּ בַּר מִבַּעְלִיךְ׃
כא וְיוֹמֵי כַהֲנָא יָת אִתְּתָא בְּמוֹמָתָא דִלְוָטָא וְיֵימַר כַּהֲנָא לְאִתְּתָא יִתֵּן יְיָ
יתיך

ת"א אם לא שכב. איש אתך. יומא לג סוטה יז גיטין ס סנה' לב: הנקי. סוטה יז קדושין סה שבועות לז: ואת כי שטית. סוטה יז: תחת אישך. סוטה כד קדושין כז: מבלעדי אישך. יבמות יא כד כז: והשביע הכהן. סוטה יז שבועות לה: ואמר הכהן לאשה. סוטה לב: יתן ה' אותך לאלה. סוטה יז שבועות לה: כתת ה' את. סוטה סו:

רשב"ם

(יז) מים קדושים. מי כיור: (כא) לאלה ולשבועה. כשמשביע אדם את חבירו יאמר הנני משביעך בשם

רש"י

[ס"א לא תנקי] שמכלל לאו אתה שומע הן אלא שמצוה לפתוח בדיני נפשות תחלה לזכות: (כ) ואת כי שטית. כי משמש בל' אם: (כא) בשבועת האלה. שבועה של קללה: יתן ה' אותך לאלה וגו'. שיהיו הכל מקללין בך יבואך כדרך שבא לפלונית

שפתי חכמים

אם לא שכב הנקי הא אם שכב לא תנקי וי"ס גורסין הא אם שכב תנקי ולכן כתיב חסר יו"ד כדי לדרוש מלא' חנק כאלו כתיב בה' פרשיות וכ' וק' מתחלפים ודרוש חנקי כלומר שתמות ב ח דק"ל דכי משמע שודאי זינתה ואם ודאי זינתה אין משקין אותה

בית דוד

ער האט מְזַנֵּה גִוועזֶען מִיט דִיר (תִנָּקִי) זָאלְסְטוּ וֶוערֶן דֶער שְׁטִיקְט, זָאלסְט שְׁטַארְבֶּן (שֶׁמִּכְּלַל לָאו אַתָּה שׁוֹמֵעַ הֵן) פוּן נַיין וַוייסְט מֶען אוֹיף יוֹא, אוּנ פוּן יוֹא וַוייסְט מֶען אוֹיף נַיין, אַז אִין דֶר תּוֹרָה וָואלְט גְשְׁטַאנֶען דֶר כֹּהֵן בַּשְׁוֶוערְט דִי אִשָּׁה אוֹיב זִיא הָאט מְזַנָּה גְוֶועזֶען זָאל זִיא שְׁטַארְבֶּן וַוייסְטֶען מִיר אַלֵיין אוֹיב זִיא הָאט נִיט מְזַנָּה גְוֶועזֶען וֶועט זִיא לֶעבֶּן, צוּ וָואס דַארְף דֶער כֹּהֵן סְ'זִיר זָאגֶען אוֹיב דוּ הָאסְט נִיט מְזַנָּה גְוֶועזֶען וֶועסְטוּ זַיין רַיין, דָאס וֶועלֶען מִיר דָאךְ אַלֵיין וַויסֶען (אֶלָּא שֶׁמִּצְוָה לִפְתּוֹחַ בְּדִינֵי נְפָשׁוֹת תְּחִלָּה לִזְכוּת) נָאר בַּייא דִינֵי נְפָשׁוֹת אִיז אַמִּצְוָה מֶען זָאל אָן הֵייבֶּן מִיט אַזְכוּת, דְרִיבֶּר דַארְף דֶער כֹּהֵן פְרִיר זָאגֶען אוֹיב דוּ הָאסְט נִיט מְזַנָּה גְוֶועזֶען וֶועסְטוּ זַיין רַיין וֶועסְטוּ לֶעבֶּן׃ (כ) (וְאַתְּ כִּי שָׂטִית). זָאגְט רַשִׁ"י (כִּי מְשַׁמֵּשׁ בְּלָשׁוֹן אִם) דָאס וָוארְט כִּי אִיז טַיישְׁט אִם, אוֹיבּ, אוֹיב דוּ הָאסְט מְזַנָּה גְוֶועזֶען׃ (כא) (בִּשְׁבֻעַת הָאָלָה). מַיינְט מֶען (שְׁבוּעָה שֶׁל קְלָלָה) אַשְׁבוּעָה מִיט אַקְלָלָה׃ (יִתֵּן ה' אוֹתָךְ לְאָלָה וגו'). מַיינְט מֶען (שֶׁיִּהְיוּ הַכֹּל מְקַלְּלִין בִּיךְ)
אלע

פירוש להורת אלהים

אם לא שכב איש אותך אויב אַפּרעֶמדער מאַן איז מִיט דיר נִיט גֶלעֶגֶן ואם לא שטית און אויב דו האָסט נִיט אָפּגעקעֶרט פון רעֶכטן וועֶג טומאה צו אומרייניגן זיך תחת אישך אונטעֶר דיין מאַן הויץ דיין מאַן הנקי זאָלסטו זיין ריין ממי המרים פון ביטעֶרן וואַסעֶר המאררים וואָס מאַכן מינירן האלה די דאָזגע און אַז דו האָסט זיך יאָ מטמא געוועֶן זאָלסטו דערוואָרנען ווערען מיט דעֶם וואַסעֶר׃ [כ] ואת און דו כי שטית אַז דו האָסט אָפּגעקעֶרט תחת אישך אונטעֶר דיין מאַן וכי נטמאת און דו ביסט יאָ טמא געוואָרן ויתן איש און אַפּרעֶמדעֶר מאַן האָט גיגעֶבן בך אין דיר את שכבתו זיין געלעֶגעֶר מבלעדי חוץ דיין מאַן׃ [כא] והשביע זאָל דעֶר כהן באַשוועֶרן די אשה

לְאָלָה וְלִשְׁבֻעָה בְּתוֹךְ עַמֵּךְ בְּתֵת יְהוָה אֶת־יְרֵכֵךְ נֹפֶלֶת וְאֶת־בִּטְנֵךְ צָבָה׃ כב וּבָאוּ הַמַּיִם הַמְאָרְרִים הָאֵלֶּה בְּמֵעַיִךְ לַצְבּוֹת בֶּטֶן וְלַנְפִּל
ירך

יָתִיךְ לִלְוָט וּלְמוֹמֵי בְּגוֹ עַמִּיךְ בְּדִיתֵּן יְיָ יָת יַרְכִּיךְ מַסְיָא וְיָת מְעַיְכִי נְפִיחִין׃ כב וְיֵעֲלוּן מַיָּא מְלַטְטַיָּא הָאִלֵּין בִּמְעַיְכִי לְאַפָּחָא מְעִין וּלְאַמְסָאָה יַרְכִין

ותיבר תו"א וכלו כמים. סוטה כו כז: ללבות בטן. סוטה כח:

רש"י

לפלוני׳. ולשבועה. [סוטה יח שבועה׳ כד] שיהיו הכל נשבעים בך לא יארע לי כדרך שאירע לפלונית וכן הוא אומר [ישעיה סה] והנחתם שמכם לשבועה לבחירי שהצדיקים נשבעים בפורענותן של רשעים וכן לענין הברכה [בראשית יח] ונברכו וגו׳ (שם מח) בך יברך ישראל לאמר: את ירכך בקללה הקדים ירך לבטן לפי שבה התחילה בעבירה תחלה: צבה. כתרגומו נפוחה: (כב) לצבות בטן כמו להצבות זהו שמוש פתח שהלמ"ד נקוד בו וכן [שמות יג] לנחותם הדרך (דברים א) לראותכם בדרך אשר תלכו בה וכן לנפיל ירך להנפיל ירך שהמים מצבים את הבטן ומפילים את הירך: לצבות בטן ולנפל
ירך

שפתי חכמים

אומה: ם כלו׳ אם לא אמת מה שאמרתי יארע לי כו׳. דחל"כ יתן ה׳ כך אלה מינפי לוי ולפ"ד דאלת לאלה כ׳קוס בצנור שתכים

בית דוד

אלע וועלי פרובען מיט דיר אז איינר וועט וועלן פלוכן זיין חבר וועט ער זאגן צוא אים (יבואך בדרך שבא לפלונית) עס זאל אויף דיר קומען אזוי אקראנקייט ווייא עס איז געקומען אויף דער סוטה: (ולשבועה) מיינט מען (שיהיו הכל נשבעין בך) אלע וועלען שווערן ביי דיר (לא יארע לי כדרך שאירע לפלונית) אויב עס איז ניט אמת ווי איך זאג זאל מיר טרעפן ווייא עס האט געטראפען ציא יענע אשה דיא סוטה (וכי הוא אומר) אזוי זאגט דר נביא (והנחתם שמכם לשבועה לבחירי) איר האט געלאזט אייער נאמען דיא צדיקים אלעז חאבן ביי וועמע צו שווער (שהצדיקים נשבעין בפורענות של רשעים) דיא צדיקים שווערן ביי דיא שטראף פון דיא רשעים (איך זאל געשטראפט ווערן ווייא דר רשע איז געשטראפט געווארן אויב דיא רייד מיינע וועלן ניט אמת) וכן לענין הברכה) בייא א ברכה בעשט מען זיך מיט דיא ברכה פון דיא צדיקים וויא הקב"ה האט געזאגט צו אברהם ונברכו בך, מענשן וועלן זיך בענטשן מיט דיר, זייא וועלן זאגן עס זאל מיר אזוי גוט זיין ווי גוט עס איז צו אברהם, יעקב האט געזאגט צו יוסף בך יברך ישראל מיט דיר וועלן דיא יידן זיך בענטשן, אז איינער וועט וועלן בענטשן זיין קינד (לאמר) וועט ער צו אים זאגן ישימך אלהים כאפרים וכמנשה הקב"ה זאל דיך מאכן ווייא ער האט געמאכט צו אפרים אונ מנשה: (ואת ירכך). זאגט רש"י (בקללה הקדים ירך לבטן) וועגן דער יהי האט גערעכנט דיא אשה האט ער פריער גערעכנט דעם ירך (דיא זייט) נאכדעם דעם בויך (לפי שבה התחילה בעבירה תחלה) ווייל דם מזנה זיי האכט זיך אי פריער פון דעם ירך דער נאך דער בויך: (צבה). (כתרגומו) ווייא דער תרגום טייטשט (נפוחה) געשוואלען: (כב) (לצבות בטן). זאגט רש"י (כמו) ווייא עס וואלט געשטאנען (להצבות בטן) צו מאכן געשוואלען דעם בויך (וזהו שמוש פתח שהלמ"ד נקודה בו) דיא למ"ד וואס איינער איר איז א פתח ווערט זיא גרעכט ווייא עס וואלט געשטאנען נאך דער למ"ד א ה"א (וכי לנחותם הדרך) איז גלייך ווי עס וואלט געשטאנען להנחותם (לראותכם בדרך אשר תלכו בה) איז גלייך ווי עס וואלט געשטאנען להראותכם (וכן לנפיל ירך) איז גלייך ווייא עס וואלט געשטאנען (להנפיל ירך (שהמים מצבים את הבטן) דאס וואסער מאכט געשוואלען איר בויך (ומפילים את הירך) אונ מאכן אראפ פאלען דאס פלייש פון איר זייט: (לצבות בטן ולנפיל ירך). מען מיינט (בטנו וירכו של
בועל

פירוש להורת אלהים

בשבועת האלה מיט א שבועה וואס איז א קללה ואמר זאל דער כהן זאגן צו די אשה יתן יי אותך נאט זאל דיך געבן לאקח צוא א קללה אונ צוא א שבועה בתוך צווישן דיין פאלק בתת יי הקב"ה וועט געבן את ירכך דיין דיך זאל אוס פאלען ואת בטנך צבה אונ דיין בויך זאל ווערן געשוואלן (עיין רש"י): (כב) ובאו המים המאררים אונ זיי זאלן קומען דיא מים המאררים במעיך אין דיינע גידערים לצבות בטן צוא מאכן געשוואלן דם בויך פון דם גואף אונ צוא מאכן פאלן די דיך

יְרֵכֵךְ וְאָמְרָה הָאִשָּׁה אָמֵן ׀ אָמֵן׃
כג וְכָתַב אֶת־הָאָלֹת הָאֵלֶּה הַכֹּהֵן בַּסֵּפֶר וּמָחָה אֶל־מֵי הַמָּרִים׃
כד וְהִשְׁקָה אֶת־הָאִשָּׁה אֶת־מֵי

המרים

וְתֵימַר אִתְּתָא אָמֵן אָמֵן׃ כג וְיִכְתּוֹב יָת לְוָטַיָּא הָאִלֵּין כַּהֲנָא בְּסִפְרָא וְיִמְחוֹק לְמַיָּא מְרִירַיָּא׃ כד וְיַשְׁקֵי יָת אִתְּתָא יָת מַיָּא מְרִירַיָּא

מלטטיא

תו"א ואמרה האשה אמן אמן. שם יז יח כו קדושין כז שבועות כט לו: וכתב הכהן את האלות. ברכות מו סוטה יז: בספר. סוטה יח: ומחה. עירובין יג סוטה יח: והשקה את. נדרים מג סוטה יט:

בעל הטורים

אשה לכך כתיב מנחת קנאות הוא וקרינן היא: (כב) אמן אמן. פסיק בין שני אמנים לו' אמן מאיש זה אמן מאיש אחר: (כג) ומחה. ד'. ומחה אל מי המרי' ומחה על כתף ים כנרת. ומחה ה' אלהים דמעה מעל כל פנים. ומחה ה' את שמו. ומחה אל מי המרים כיונו מים חיים שנא' ומחה על כתף ים כנרת מה התם מים חיים דכתיב מקדם לפין אף הכא מים חיים אם נטמאה ומחה ה' את שמו ואם נמצאת טהורה ומחה ה' אלהים דמעה ואם היתה עקרה נפקדת ואם היתה יולדת בצער יולדת בריוח: (כד) והשקה ג' במסרה. והשקה את האשה והשקה את כל השמים ואד יעלה מן הארץ והשקה

רש"י

ירך. בטנו וירכו של בועל או אינו אלא של נבעלת כשהוא אומר את ירכך נופלת ואת בטנך צבה הרי של נבעלת אמור: אמן אמן. קבלת שבועה י אמן על האלה אמן על השבועה אמן אם מאיש זה אמן אם מאיש אחר אמן שלא שטיתי ארוסה ונשואה שומרת יבם וכנוסה: (כד) והשקה את

שפתי חכמים

שתהיה כלי לכל מקלל ומתביע: י תוס' פ"ק דקידושין [דף כז] פירשו דמשמע אמן מפיק שפיר על האלה ועל השבועה ולאיש

בית דוד

בועל) עס וועט געשוואלען ווערען דער בויך פון דעם מענש וואס האט מיט איר מזנה גוועזן, אונ דם פלייש פון זיין זייט וועט אויך אראפ פאלען פרעגט רש"י (או אינו) מאמר איז ניט אזו (אלא של נבעלת) נאר דער בויך פון דער אשה ווס הט מזנה גוועז ווערט געשוואלן אונ דם פלייש פון איר זייט פאלט אוועק אבער ער ווערט ניט געשטראפט מיט דר שטראף, זאגט רש"י (כשהוא אומר) אז דער כהן זאגט צו דער אשה (את ירכך נופלת ואת בטנך צבה) דאס פלייש פון דיין זייט ויעט אראפ פאלען אונ דיין בויך וועט ווערען געשוואלען (הרי של נבעלת אמור) הט דאך די תורה שוין גזגט ווס איר שטראף וועט זיין, צו ווס שטייט נאך אמל לצבות בטן ולנפיל ירך, נאר צוא זאגן דיא זעלביגע שטראף וועט קומען אויף אים אויך: (אמן אמן) דאס איז (קבלת שבועה) זיא נעמט אויף זיך דיא שבועה ווס דער כהן הט זיא באשווארען (אמן על האלה אמן על השבועה) איין אמן זאגט זיא אז זיא נעמט אויף זיך דיא קללה ווס דר כהן הט זיא געפלוכט, דעם אנדרן אמן זאגט זיא אז זיא נעמט אויף זיך די שבועה וואס דר כהן הט זיא באשווארן (אמן אם מאיש זה אמן אם מאיש אחר) איין אמן זאגט זיא אז זיא נעמט אויף זיך די שבועה מיט די קללה אויב זיא האט מזנה גוועזן מיט דעם מענטש וואס מען איז זיא איצט חושד, דעם אנדערן אמן זאגט זיא, אז זיא נעמט אויף זיך די שבועה מיט די קללה אויב זיא הט מזנה גוועזן מיט איין אנדרן מענטש ווס מען ווייסט ניט זיא חושד צו זיין (אמן שלא שטיתי ארוסה ונשואה) זיא זאגט אמן איך נעם אויף מיר די שבועה אונ דיא קללה אויב איך האב מזנה גוועזן ווען איך בין גוועזן ארוסה, אונ אויב איך האב מזנה גוועזן נאך דער חתונה (שומרת יבם וכנוסה) זיא זאגט אמן איך נעם אויף מיר דיא שבועה אונ דיא קללה אויב איך האב מזנה גוועזן ווען איך בין גוועזן אשומרת יבם אונ אוב איך האב מזנה גוועזן ווען איך בין גוועזן אכנוסה *): (כד) (והשקה את האשה).

זאגט

פירוש לתורת אלהים

אונ די אשה זאל זאגן אמן אמן איין מאל אוף דר קללה אונ איין מאל אוף דר שבועה (עיין רש"י): (כג) וכתב את האלות אונ דר כהן זאל אונ שרייבן די קללות אוף אבריף ומחה אונ ער זאל דם אפ מעקין אל מי המרים אין די ביטערע וואסער אריין: (כד) והשקה אונ ער זאל אן

---

*) הערה אויב עס וועלין גיוועזן צוויי ברידער [ראובן אונ שמעון] אונ שמעון איז גישטארבין אן קינדער, דארף ראובן נעמין דאס ווייב פון שמעון צו זיך פאר אווייב, אונ ראובן הייסט יבם [שוואגער], אין די צייט פון שמעון'ס שטארבין ביז ראובן נעמט זיא פאר אווייב, הייסט זיא שומרת יבם, זיא ווארט אויף דעם יבם, אויף איר שוואגער ראובן, ער זאל זיא נעמין פאר אווייב, אונ זיא האר נים חתונה האבין מיט איין אנדערין מאן אויסער ראובן, נאכדעם ווי ראובן האט מיט איר חתונה געהאט הייסט זיא כנוסה, זיא איז אריינגענומען צו ראובן אין שטוב:

הַמָּרִים הַמְאָרְרִים וּבָאוּ בָהּ הַמַּיִם
הַמְאָרְרִים לְמָרִים: כה וְלָקַח הַכֹּהֵן
מִיַּד הָאִשָּׁה אֵת מִנְחַת הַקְּנָאֹת
וְהֵנִיף אֶת־הַמִּנְחָה לִפְנֵי יְהוָה
וְהִקְרִיב אֹתָהּ אֶל־הַמִּזְבֵּחַ: כו וְקָמַץ

מְלַטְטַיָא וְיֵיעֲלוּן בַּהּ
מַיָּא מְלַטְטַיָא לִמְרִירוּ :
כה וְיִסַּב כַּהֲנָא מִידָא
דְאִתְּתָא יַת מִנְחַת
קִנְאָתָא וִירִים יַת
מִנְחָתָא קֳדָם יְיָ וִיקָרֵב
יָתַהּ לְמַדְבְּחָא :
כו וְיִקְמוֹץ כַּהֲנָא מִן

מנחתא
הכהן

תו"א ובאו בה. סוטה כו ח: ולקח הכהן. מגילה כ כח קדושין לו: והניף. סוטה יט קדושין לו זבחים קיס: והקריב אותה אל המזבח. מנחות ס: ואחר ישקה. סוטה יט:

שפתי חכמים

זה ואיש אחר שהרי אכל מש"כ בפ' קמי וחלה ושנופה בבדיא כתיבי בפ' וכתיב נמי תחת אישך דמשמע בין מאיש זה בין מאיש אחר ואידך האמן קאי על ארוסה ושומרת יבם דלא כתיבי בפ' ורש"י קיצר בלשונו: ב כדכתיב והקטיר המזבחה ואחר ישקה את האשה את המים: ל וק"ל הא גם זה כתיב לעיל ובאו המים המאררי' האלה לצבות בטן וגו'. ומתרץ לפי שבא' וכו': ם לא שיבאו שם אל נגרים מרים שנגר הם כבשנה ואין כבשנה דבר אחר מר: ג פירשתיו בפ' אמור: ם דילפי' יד יד משלמים דכתיב ידיו תביאנה וגו' מה לכלן כבעלים מניפים עם הכהן אף כאן עם הכהן וכתיב ולקח הכהן הא כיצד אלא שהכהן מניף והיא ג"כ מניפה עמו שידה

רש"י

את האשה. אין זה סדר המעשה שהרי בתחלה מקריב מנחתה ב אלא הכתוב מבשרך שכשישקנה יבאו בה למרים לפי שנאמר בטן וירך מנין ל לשאר כל הגוף ת"ל ובאו בה בכולה א"כ מה ת"ל בטן וירך לפי שהן התחילו בעבירה תחלה לפיכך התחיל מהם הפורענות: למרים להיות לה רעים ם ומרים: (כה) והניף. מוליך ומביא מעלה ומוריד ג ואף היא מניפה עמו שידה למעלה ם מידו של כהן: והקריב אותה. זו היא הגשתה בקרן דרומית מערבית

בית דוד

זָאגְט רש"י (אֵין זֶה סֵדֶר הַמַּעֲשֶׂה) מִיט דִי סוֹטָה אִיז נִיט גִשְׁאן גְוָוארְן מִיט אַזוֹ אַסֵדֶר וִוי עֶס שְׁטֵייט אִין דִיא פְּסוּקִים (שֶׁהֲרֵי בַּתְּחִלָּה הִקְרִיב מִנְחָתָהּ) וָוארוּם דִי מִנְחָה הָט מֶען מַקְרִיב גְוֶוען אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ פְרִיעֶר אֵייְדֶר מֶען הָאט אִיר גֶעגֶעבְּן טְרִינְקְן דָם וַואסֶר (אֶלָּא הַכָּתוּב מְבַשֶּׂרְךָ) נָאר דֶער פָּסוּק זָאגְט דִיר (שֶׁכְּשֶׁיַשְׁקֶנָּה יָבוֹאוּ בָהּ לְמָרִים) וֶוען דֶר כֹּהֵן וֶועט אִיר גֶעבְּן טְרִינְקְן דָם וַואסֶר אוּנ דִיא וַואסֶר וֶועלְן קוּמֶען אוּנ אִיר וֶועלְן זֵיי אִיר מַאכְן בִּיטֶער . זָאגְט רש"י (לְפִי שֶׁנֶאֱמַר בֶּטֶן וְיָרֵךְ) וַוייל אוּנ פָּסוּק שְׁטֵייט אִיר בּוֹיךְ וֶועט גְשְׁוָואלְן וֶוערְן אוּנ דָם פְּלֵייש פוּן אִיר זַייט וֶועט אָפּ־פַאלְן (מִנַּיִן לִשְׁאַר הַגּוּף) פוּן וַואנֶען וַוייסֶן מִיר אַז דִיא אִיבְּרִיגֶע גְלִידֶער פוּן אִיר גוּף וֶוערְן אוֹיךְ קְרַאנְק אוּנ גְשְׁוָואלְן (תַּלְמוּד לוֹמַר וּבָאוּ בָהּ . בְּכוּלָּהּ) זָאגְט דֶער פָּסוּק דִי וַואסֶר וֶועלְן קוּמֶן אוּנ אִיר . מֵיינְט מֶען אוּנ אִיר גַאנְצְן גוּף . פְרֶעגְט רש"י (אִם כֵּן) אוֹיבּ עֶס אִיז אַזוֹי אַז אִיר גַאנְצֶער גוּף וֶוערְט גְשְׁוָואלְן (מַה תַּלְמִיד לוֹמַר בֶּטֶן וְיָרֵךְ) פַאר וָוס זָאגְט דֶער פָּסוּק דֶער בּוֹיךְ אוּנ דִי זַייט וֶועט

קְרַאנְק וֶוערְן , זָאגְט רש"י (לְפִי שֶׁהֵן הִתְחִילוּ בַּעֲבֵירָה תְּחִלָּה) וַוייל דֶער בּוֹיךְ אוּנ דִי זַייט זֶענֶען גְוֶועזֶן דִי עֶרְשְׁטֶע צוּא דִיא עֲבֵירָה (לְפִיכָךְ הִתְחִיל מֵהֶם הַפּוּרְעָנוּת) דְרִיבֶּער הֵייבְּט זִיךְ אָן דִי שְׁטְרָף פוּן זֵייא פְרִיעֶר : (לְמָרִים) . מֵיינְט מֶען (לִהְיוֹת לָהּ רָעִים וּמָרִים) דִיא וַואסֶר וֶועלְן צוּא אִיר זַיין שְׁלֶעכְט אוּנ בִּיטֶער : (כה) (וְהֵנִיף) . עֶר זָאל אוֹיף הֵייבְּן דִיא מִנְחָה (מוֹלִיךְ וּמֵבִיא) עֶר פִירְט דִיא מִנְחָה פוּן זִיךְ אוּנ בְּרֶענְגְט זִיא צוּא זִיךְ (מַעֲלָה וּמוֹרִיד) עֶר הֵייבְּט אוֹיף דִיא מִנְחָה אוּנ דֶר הֵייבְּ אוּנ נִידֶערְט זִיא אַרָאפּ נִידֶערִיג (וִוי מֶען טוּט סוּכּוֹת מִיט דֶם לוּלָב) (וְאַף הִיא מְנִיפָה עִמּוֹ) אוּנ דִי אִשָּׁה הֵייבְּט אוֹיף דִיא מִנְחָה צוּא זַאמֶן מִיט דֶעם כֹּהֵן (שֶׁיָדָהּ לְמַעְלָה מִיָּדוֹ שֶׁל כֹּהֵן) אִיר הַאנְד אִיז גְוֶועזֶן אִיבֶּער דִיא הַאנְד פוּן דֶעם כֹּהֵן (אוֹיף אִיר הַאנְד אִיז גְלֶעגְן דִי מִנְחָה . אוּנ דֶער כֹּהֵן הָט גְהַלְטֶן זַיין הַאנְט אוּנְטֶער אִיר הַאנְט אוּנ הָאבְּן אוֹיף גְעהוֹיבְּן דִיא מִנְחָה בֵּיידֶע צוּא זַאמֶען) : (וְהִקְרִיב אוֹתָהּ) . זָאגְט רש"י (זוֹ הִיא הַגָּשָׁתָהּ בְּקֶרֶן דְּרוֹמִית מַעֲרָבִית שֶׁל מִזְבֵּחַ קוֹדֶם קְמִיצָה
כשאר

פירוש לתורת אלהים

טְרִינְקְן דִי אִשָּׁה אֶת מֵי הַמָּרִים דָם בִּיטֶערֶע וַואסֶר הַמְאָרְרִים וָואס זֵיי מַאכְן מִינֶערְן וּבָאוּ בָהּ הַמַּיִם הַמְאָרְרִים אוּנ דִי וַואסֶר וָוס מַאכְן מִינֶערְן וֶועלְן קוּמֶן אִין אִיר לְמָרִים צוּ בִּיטֶער פוּן דָם וַואסֶער וֶועט צוּ אִיר זַיין שְׁלֶעכְט אוּנ בִּיטֶר : (כה) וְלָקַח הַכֹּהֵן אוּנ דֶר כֹּהֵן זָאל נֶעמֶן פוּן דֶר הַאנְט פוּן דִי אִשָּׁה אֵת מִנְחַת דִי מִנְחָה פוּן רֶעכִינוּנְג וְהֵנִיף אֶת הַמִּנְחָה אוּנ עֶר זָאל אוֹיף הֵייבְּן דִי מִנְחָה פַר גָאט אִין אוֹהֶל מוֹעֵד וְהִקְרִיב אוֹתָהּ אוּנ זָאל זִי גְנָהֶנְטְן צוּא דֶעם מִזְבֵּחַ : (כו) וְקָמַץ אוּנ דֶר כֹּהֵן זָאל

הַכֹּהֵן מִן־הַמִּנְחָה אֶת־אַזְכָּרָתָהּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה וְאַחַר יַשְׁקֶה אֶת־הָאִשָּׁה אֶת־הַמָּיִם׃ כז וְהִשְׁקָהּ אֶת־הַמַּיִם וְהָיְתָה אִם־נִטְמְאָה וַתִּמְעֹל מַעַל בְּאִישָׁהּ וּבָאוּ בָהּ הַמַּיִם הַמְאָרְרִים לְמָרִים וְצָבְתָה בִטְנָהּ וְנָפְלָה יְרֵכָהּ וְהָיְתָה הָאִשָּׁה

לאלה

מִנְחָתָא יָת אַדְכַּרְתַּהּ וְיַסֵּיק לְמַדְבְּחָא וּבָתַר כֵּן יַשְׁקֵי יָת אִתְּתָא יָת מַיָּא׃ כז וְיַשְׁקִינַהּ יָת מַיָּא וּתְהֵי אִם אִסְתְּאָבַת וְשַׁקָּרַת שְׁקַר בְּבַעְלַהּ וְיֵיעֲלוּן בַּהּ מַיָּא מְלַטְטַיָּא לִמְרִירוּ וְיִפְּחוּן מְעַהָא וְתִתְמְסֵי יַרְכַּהּ וּתְהֵי אִתְּתָא לִלְוָטָא בְּגוֹ

עמה

תרי"א ולנתה בסוכה. סוטה כ כס כו:

רש"י

של מזבח ע קודם קמיצה כשאר מנחות: (כו) אזכרתה. הוא הקומץ שע"י הקטרתו המנחה באה לזכרון לגבוה: (כז) והשקה את המים לרבות שאם אמרה איני שותה פ לאחר שנמחקה צ המגלה מערערין אותה ומשקין אותה בע"כ אלא א"כ אמרה טמאה אני [סוטה כ]: וצבתה בטנה וגו' אע"פ שבקלל' הזכיר ירך ק תחלה המים אינן בודקין אלא כדרך כניסתן בה: והיתה האשה לאלה. כמו שפירשתי ר שיהיו

המים לתוך גרונה בע"ל ובערוך ערך ערר פי' ל' שיכור: ק ואע"פ שבקללה עלתה כתיב לצבות בטן ולנפיל ירך בבטן תחלה ואח"כ בירך הוא לאו בבטנה וירכה של סוטה קמיירי אלא בבטנו וירכו של בועל: ר אע"פ שלעיל פי' שיהיו ככל הנשבעים

שפתי חכמים

למעלה של כהן. ועוד מן היד האשה לפר זה פי' מתחת יד האשה שידה למעלה מידו של כהן. דאל"כ הל"ל ולקח הכהן מן האשה ולמה לי מיד: ע דקשה לרש"י דוהקריב משמע שקרב המנחה וכתיב אח"כ וקמץ הכהן מן המנח' משמע דעדיין לא נקמצ' והאיך כתיב שקרב אותו קומץ שעדיין לא נקמץ ומתרץ דוהקריב ל' הגשה הוא כלו' שמגיש את המנחה בקרן מערבית דרומית: פ כלו' אלא ממנו בלא כתוב' ואיני שותה אין שומעין לה כיון שנמחק השם עד שתאמר בפי' טמאה אני אבל קודם שנמחק השם א"ת איני שותה ואלא בלא כתובה שומעין לה ואין משקין אותה אע"פ שאינה מודה בטומאה: צ פרש"י בפ' כי' גוזל פותחין את פיה שלא בטובתה ומערין

בית

כשאר מנחות) די מנחה האט מען געבראכט טראגן צום מזבח צום ווינקול דרום מערב איידער דער כהן האט אראפ גענומען דם ביסול מעל פון דר מנחה צום פאר ברענן אויף דעם מזבח. ווי מען טוט ביי אלע מנחות: (כו) (אזכרתה). (הוא הקומץ) אזכרתה מיינט מען דעם קומץ (דם ביסול מעל וואס דר כהן נעמט אראפ פון דעם מעל אונ פר ברענט אויף דעם מזבח) (שעל ידי הקטרתו) ווענין די ביסול מעל וואס דר כהן פר ברענט אויף דעם מזבח (המנחה באה לזכרון לגבוה) ווערט די מנחה גערעדענקט פר הקב"ה: (כז) (והשקה את המים). זאגט רש"י (לרבות שאם אמרה איני שותה לאחר שנמחקה המגלה) אוי"ב נאכדעם ווי די מגלה איז אפ געמעקט געווארן האט זיא געזאגט איך

דוד

וויל ניט טרינקען דם וואסר (עיין ס"ח) (מערערין אותה ומשקין אותה בעל כרחה) עפינט מען איר דם מוי"ל אונ מען גיסט איר אריין דם וואסר אונ האלדז. ניט וועלענדיג (אלא אם כן אמרה טמאה אני) סיידן זיא זאגט איך האב מזנה גוועזן, טרינקט זיא ניט דם וואסר: (וצבתה בטנה וגו') זאגט רש"י (אף על פי שבקללה הזכיר ירך תחלה) אפילו ווען דער כהן האט גזאגט די קללה האט ער פריער געשפרוכט דעם ירך (די זיי"ט) נאך דם דם בויך, פון דעסטוועגן (המים אינן בודקין אלא כדרך כניסתן בה) די וואסר האבן זיא קראנק געמאכט צו וועלכן ארט זיי זענען געקומען פריער. זיי קומען פריער אונ בויך נאך דעם אונ זייט: (והיתה האשה לאלה). זאגט רש"י (כמו שפירשתי) ווי איך האב געזאגט

מען

פירוש לתורת אלהים

גייסלען פון דר מנחה את אזכרתה איר גידעכעניש (עיין רש"י) והקטיר אונ זאל מקטיר זיין אויף דם מזבח ואחר אונ דר נאך: (כ') והשקה זאל ער זיא מאכן אז טרינקן דם וואסר (עיין רש"י) והיתה אונ עס וועט זיין אם נטמאה אז זיא האט זיך מטמא גוועזן ותמעול אונ האט גפעלשט אפ. לטשוג אין איר מאן ובאו וועלן קומען אין איר די מים מאררים למרים צו ביטערקייט עס וועט איר אשלך, כטער סוף אום גיין וצבתה בטנה איר בויך וועט גשוואלען ווערן ונפלה ירכה אונ איר דיך וועט אוס פאלין והיתה אונ די אשה וועט זיין צוא אקללה נקבב עמה צווישען איר

עִמַּהּ : כח וְאִם לָא אִסְתְּאָבַת אִתְּתָא וְדַכְיָא הִיא וְתִפּוֹק זַכָּאָה וְתַעְדֵּי עִדּוּי : כט דָּא אוֹרָיְתָא דְקִנְאֲתָא דִּי תִסְטֵי אִתְּתָא בַּר מִבַּעְלַהּ וְתִסְתָּאַב : ל אוֹ גְבַר

לְאָלָה בְּקֶרֶב עַמָּהּ: כח וְאִם־לֹא נִטְמְאָה הָאִשָּׁה וּטְהֹרָה הִוא וְנִקְּתָה וְנִזְרְעָה זָרַע: כט זֹאת תּוֹרַת הַקְּנָאֹת אֲשֶׁר תִּשְׂטֶה אִשָּׁה תַּחַת אִישָׁהּ וְנִטְמָאָה: ל אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר

די תעבור

תו״א ונקתה ונזרעה. ברכות לא סוטה כ כה כו: זאת תורת. סוטה יח כריתות ס:

רשב״ם

ע״ז הדבר שאם תכזב בי תהיה מקולל כאשה פלונית שצבתה בטנה ונפלה ירכה: (כח) ונזרעה זרע. תתעבר:

בעל הטורים

הכהן נותן עפר במים ומשקה אותה וזהו ואד יעלה מן הארץ והשקה למה בשביל שעשתה מעשה שטים שזנתה וזהו והשקה את נחל השטים: (כח) ונזרעה. וסמיך זאת תורת הקנאות לו׳

שפתי חכמים

נשבעים בין ומקללין ביך כאן א״א לפרש כן דא״כ ל״ל: ס שנגלה יותר בזה לו: ת אע״פ שלא כו׳ ל״ל זה דהא כל בכתוב באשה שקנא ונסתרה קיימי מ״מ איידי דבעי לפרושי וטהורה היא ממקום אחר שפירושו מכחיש שקנא לה ונסתרה עמו פי׳ תחלה דודאי לא נטמאה מיירי בסתירת האיש שקנא לה: א שלא תאמר דונזרע׳ זרע נמשך אונקתה כלו׳ ונקתה ונזרע׳ ונקת׳ מדברים כמונעים כלידה ובזה ונזרעה זרע לפיכך פי׳ ונקתה מהמים המאררים שהיא ענין כללה מלגיות בטן ומנפילת ירך. ופי׳ ונזרע׳ זרע לעצמו לכ״פ ולא עוד אלא ונזרעה

רש״י

שיהיו הכל אלין בה. בקרב עמה. הפרש יש בין אדם המתנוול במקום שניכר ש לאדם המתנוול במקום שאינו ניכר: (כח) ואם לא נטמאה האשה. בסתירה זו: וטהורה היא. ממקום אחר. ונקתה. ממים המאררים ולא עוד אלא ונזרעה זרע אם היתה יולדת בצער תלד בריוח אם היתה יולדת שחורים יולדת לבנים (סוטה כו): (ל) או איש כמו [שמות כא] או נודע כלומר אם

בית

מען מיינט (שיהיו הכל אלין בה) אלע וועלען פלוכען מיט די סוטה. אז איינר וועט פלוכן זיין חבר וועט ער זאגן דיין סוף זאל זיין ווי דער סוף פון די סוטה: (בקרב עמה). זאגט רש״י (הפרש יש בין אדם המתנוול במקום שניכר) עס איז ניט גלייך די שאנדע פון דעם מענטש וואס ווערט פאר מיאוס צווישן מענטשן וואס קענען אים (לאדם המתנוול במקום שאינו ניכר) צו די שאנדע פון דעם מענטש וואס ווערט פאר מיאוס צווישען מענטשען וואס קענען אים ניט: (כח) (ואם לא נטמאה האשה) אויב די אשה איז ניט טמא געווארען זיא האט ניט מזנה געוועזן (בסתירה זו) ביי דעם איצטיגן בעהאלטונג מיט

דוד

דעם מענש: (וטהורה היא). אונ זיא איז ריין (ממקום אחר) פון איין אנדער אורט, ווען זיא איז געוועזן אליין מיט אפרעמדן מענש האט זיא ניט מזנה געוועזן: (ונקתה). וועט זיא זיין ריין (ממים המאררים) פון דעם מים המאררים, זיא וועלן איר קיין שאדן טון (ולא עוד אלא ונזרעה זרע) זי וועט האבן קינדר (אם היתה יולדת בצער) אויב זיא פלעגט געבערן קינדר מיט שמערצן (תלד בריוח) וועט זיא געבארן קינדר אן שמערצן (אם היתה יולדת שחורים) אויב זיא פלעגט געבארען שווארצע קינדר (יולדת לבנים) וועט זי געבארן ווייסע קינדר: (ל) (או איש). זאגט רש״י דס ווארט או איז גלייך ווי עס וואלט געשטאנען אם

כמו

פירוש לתורת אלהים

פאלק אזו וויא מיר האבען מפורש געוועזן: (כח) ואם לא נטמאה אונ אז דיא אשה האט זיך ניט מטמא געוועזן מיט דם וואס זיא האט זיך היינטיגס מאל בעהאלטין וטהורה היא אונ זיא איז ריין פון איין אנדרען מאן ונקתה וועט זיא זיין ריין פון די מי המאררים דיא ביטערע וואסר וועלן איר ניט שאדען ונזרעה זרע אונ זיא וועט האבען קינדר (עיין רש״י):(כט) זאת דאס וואס פריער איז געשטאנען איז דאס לערנונג אונ די דינים הקנאות פון ווערונג אשר וואס איין אשה וועט אפ קערן תחת אישה אינטער איר מאן ונטמאה אונ וועט ווערען פאר אום ריינגט: (ל) או איש אז דר מאן איז אזעלכר אשר תעבור וואס ווערט ביין אוף זיין ווייב אז ער זעהט זי וויל זיך בעהאלטין מיט אפרעמדין מאן וקנא אונ ער וועט איר ווערין זי זאל זיך ניט בהאלטין

מיט

מצות השם

דער מנחת סוטה קיין בוימיל אונ קיין ווארך אונ די מצות גייט אן ווען דם ביהמ״ק איז געשטאנען:

תַעֲבֹר עָלָיו רוּחַ־קִנְאָה וְקִנֵּא אֶת־אִשְׁתּוֹ וְהֶעֱמִיד אֶת־הָאִשָּׁה לִפְנֵי יְהוָה וְעָשָׂה לָהּ הַכֹּהֵן אֵת כָּל־הַתּוֹרָה הַזֹּאת׃ לא וְנִקָּה הָאִישׁ מֵעָוֺן וְהָאִשָּׁה הַהִוא תִּשָּׂא אֶת־עֲוֺנָהּ׃ פ
ו א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃
ב דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ אוֹ־אִשָּׁה כִּי יַפְלִא
לנדור

די תְעִיבַּר עֲלוֹהִי רוּחַ קִנְאָה וִיקַנֵּי יַת אִתְּתֵיהּ וִיקִים יַת אִתְּתָא קֳדָם יְיָ וְיַעֲבֵיד לַהּ כַּהֲנָא יַת כָּל אוֹרָיְתָא הָדָא׃
לא וִיהֵי זַכָּאָה גַּבְרָא מֵחוֹבָא וְאִתְּתָא הַהִיא תְּקַבֵּל יַת חוֹבַהּ׃
ו א וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃ ב מַלֵּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן גְּבַר אוֹ אִתְּתָא אֲרֵי יַפְרֵישׁ לְמִידַּר
נדר

תו״א ועשה לה הכהן את כל. מגילה כ סוטה יז יח כ: ונקה האיש. יבמות נח סוטה כח מו קדושין כז שבועות כ ג דבר אל ב״י. מיר סא מנחות עג: כי יפלא. חגיגה י נדרים ג ס נזיר ג סב מח מו:

בעל הטורים

נאם התורה הוא יכין לה בנים לדיקים כבעלי תורה: (לא) את עונה. ב' במסרה הכא ואידך בנדרים ונשא את עונה כדאיתא בסוטה שלא ידאג כשאל לו' גרמתי לה מיתה אלא היא תשא את עונה ודוקא הכא אבל בנדרים שהיה יכול להפר ולא הפר לו בעלה הוא ישא את עונה: ונקה האיש מעון. ונקה ב' תגין נגד ב״א לו' לך שנקה מחמשה עונות ואלו הן עון אשת איש עון פנויה עון שלא בא עליה עון בניו עון בנותיו: (ב) יפלא.

רשב״ם

(לא) ונקה האיש מעון. אע״פ שגרם לה פורענות זו ע״י קנוי שקינא לה. ולי נראי ונקה האיש מעון שלא סבל אשתו להיות מזנה תחתיו ואילו שתק לא היה מנוקה מעון שהיא אסורה לו. אלא היא תשא את עונה
שהרי

רש״י

איש קנאי הוא לכך והעמיד את האשה: (לא) ונקה האיש מעון. אם נבדקה המים אל ידאג לומר חבתי במיתתה נקי הוא מן העונש ד״א משישקנה תהא אללו בהיתר ונקה מעון שהסוטה אסורה לבעלה [ספרי]. (ב) כי יפלא. יפריש. למה

שפתי חכמים

וקרעי: ה. מדכולרך לכתוב ונקה האיש מעון שהיא בכופר אללו אתר שהשתה משפע שבסוס'. קודם שהשת' אסורה לבעלה: דק״ל

בית דוד

(כמו) ווי עס שטייט אין פסוק. או נודע איז אויך גלייך עס וואלט געשטאנען אם נודע (כלומר) אזוי מיינט דער פסוק (אם איש קנאי הוא) אויב ער איז אמענש וואס צערינט אויף זיין ווייב ווייל זיא איז געוועזן אליין מיט אפרעמדן מענש (לכך והעמד את האשה) דריבר זאל ער שטעלען זיין ווייב פר הקב״ה. אונ דר כהן זאל טון צו איר ווי עס שטייט אין דר פרשה: (לא) (ונקה האיש מעון), מיינט מען (אם בדקוה המים) אויב דאס וואסער האבען זיא קראנק געמאכט (אל ידאג לומר חבתי במיתתה) זאל דער מאן ניט זארגען אונ ניט זאגען איך בין שולדיג, אין איר טויט (נקי הוא מן העונש) דער מאן איז ריין פון צו געשטראפט ווערן (דבר אחר) נאך מיינט דער פסוק (משישקנה תהא אצלו בהיתר) נאכדעם ווי זיא וועט טרינקען דאס מים המאררים אונ וועט ניט קראנק ווערן וועט מען דאך וויסען אז זיא האט ניט מזנה געווען וועט דאך דער מאן מעגען מיט איר וואנען (ונקה מעון) אונ ער וועט זיין ריין פון אזינד (שהסוטה אסורה לבעלה) ווארום די צייט וואס זי איז א סוטה (דאס איז פון דר צייט וואס דער מאן האט געזאגט צו איר זי זאל ניט זיין אליין אין שטוב מיט דעם מענש ביז זיא טרינקט דם וואסר) טאר ניט דער מאן וואנען מיט איר: (ב) (כי יפלא). מיינט מען
יפריש

פירוש לתורת אלהים

מיט איס אונ זיא האט זיך ניא בעהאלטען מיט אים והעמיד אונ ער זאל שטעלען די אשה פאר גאט ועשה אונ דר כהן זאל איר טאהן את כל התורה הזאת נאר דם לערנונג ער זאל איר טאהן די דינים וואס פריער איז געשטאנען: (לא) ונקה האיש מעון אונ דער מאן וועט ריין זיין פון אזינד (עיין רש״י) והאשה ההיא אונ די אשה תשא וועט אליין ליידן איר זינד: (א) וידבר יי אונ גאט האט גירעט צו משה אזוי צוא זאגין: (ב) דבר רייד צוא די יודין ואמרת אליהם אונ זאלסט זייא אזו זאגין איש אמענטש אזכר או אשה אדער אאשה כי ווען יפליא ער וועט

לִנְדֹּר נֶדֶר נָזִיר לְהַזִּיר לַיהוָה׃ ג מִיַּיִן וְשֵׁכָר יַזִּיר חֹמֶץ יַיִן וְחֹמֶץ שֵׁכָר לֹא יִשְׁתֶּה וְכָל מִשְׁרַת עֲנָבִים לֹא יִשְׁתֶּה וַעֲנָבִים לַחִים

ויבשים

נְדַר נְזִירָא לְמִזַּר קֳדָם יְיָ׃ ג מֵחֲמַר חֲדַת וְעַתִּיק יִזַּר חַל דַּחֲמַר חֲדַת וְחַל דַּחֲמַר עַתִּיק לָא יִשְׁתֵּי וְכָל מִתְרוּת עִנְבִין לָא יִשְׁתֵּי וְעִנְבִין רַטִּיבִין וִיבִישִׁין לָא

יכול

תו"א לנדור נדר. נדרים ג נזיר ח: לכזיר. נדרים ג ס ע נזיר ס: לה'. נזיר ד: מיין ושכר יזיר. נזיר ג לד סד כריתות יג: לא ישתה נדרים ג: משרת. פסחים מג מד נזיר לג לה לח: וענבים לחים ויבשים. נזיר לא לח:

רשב"ם

שהרי זינתה. ולפיכך קבלה פורענותה: (ג) משרת ענבים. פי' מנחם ושרת את אחיו. והרי הם"ם כמו מ"ם של מרחם ושל משמר ושל מסמן בשרו ירוה.

בעל הטורים

ג' במס' מסרים הכא וחיין בערכין דילפי' נדרים מערכין מה התם כערכך הכהן כן יהיה אף בנדרים הכל תלוי בהכ אם

שפתי חכמים

ג דק"ל כי"ל להסמיך לפ' נדרים כי הוא מקומה כראוי לה וכרמ"ס פי' שאין לו דמיון וכרך פס פ' סוטה שזו מגרה על י' כהנרות וזה קדש עצמו במותר לו ע"כ פרוך למה נסמך אף שאין זה סדר של רש"י ז"ל: ד כלו' כאיך שמנוולין אותה כדכתיב ופרע את ראש האשה: ה כלו' למה נק' חדש יין ישן שכר ומפרש ע"ש שמשכר: ו פי' דבר שמשבילין במים או כבחר כל משקה דכל ניכוס שהוא לשון מתרגם וילנא כמו שפרש"י

רש"י

נסמכה פרשת נזיר לפרש' סוטה לומר לך שכל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין שהוא מביא לידי ניאוף [סוטה ב]: נדר נזיר. אין נזירה בכל מקום אלא פרישה אף כאן שפירש מן היין: להזיר לה'. להבדיל עצמו מן היין לשם שמים: (ג) מיין ושכר. כתרגומו מחמר חדת ועתיק שהיין ה משכר כשהוא ישן: וכל משרת. לשון נביעה במים או בכל ו משקה ובלשון משנה יש

בית דוד

(יפריש) ער וועט ארוים ריידן, זאגט רש"י (למה נסמכה פרשת נזיר לפרשת סוטה) פאר וואס שטייט דיא פרשה פון נזיר נעבן דיא פרשה פון סוטה (לומר לך) צוא זאגען דיר (שכל הרואה סוטה בקלקולה) ווער עס וועט זעהן דיא שטראף פון דער סוטה (ווס ער אונ זיא האבן גיטאן) (יזיר עצמו מן היין) וועט ער זיך אפ שיידן פון וויין טרינקען (שהוא מביא לידי ניאוף) ווייל וויין טרינקען ברענגט צו מזנה זיין: (נדר נזיר). זאגט רש"י (אין נזירה בכל מקום אלא פרישה) וויא עס שטייט דאס ווארט נזיר מיינט מען אפ געשיידט (אף כאן) דא מיינט מען אויך (שפירש מן היין) ער האט זיך אפ געשייד פון וויין טרינקען, נדר נזיר מיינט מען ער האט גיזאגט אנדר ער זאל זיין אפ געשייד פון טרונקען וויין: (להזיר לה'). מיינט מען (להבדיל עצמו מן היין לשם שמים) ער האט געזאגט אנדר ער זאל זיין אפ געשייד פון וויין טרינקען פון וועגן ער זאל ניט זינדיגן צו הקב"ה: (ג) (מיין ושכר). זאגט רש"י (כתרגומו) וויא דער תרגום טייטשט (מחמר חדת ועתיק) פון נייעם וויין אונ פון אלטען וויין (שהיין משכר כשהוא ישן) אז דער וויין איז אלט מאכט ער שכור דעם דאזיגען מענש וואס טרינקט אים, דריבר ווערט גערופן אלטער וויין שכר: (וכל משרת). זאגט רש"י (לשון נביעת במים או בכל משקה) דיא זאך וואס ווערט געווייקט אין וואסער אדער אין א משקה דאס

פירוש לתורת אלהים

באשיידליך ארוס ריידין לנדור אנדר צו מאהן נדר אזו איין נדר נזיר וואס ער וויל זיך אפ שיידען פון וויין ליי פון גאטס וועגין: (ג) איז אזו דער דין פון דעם נזיר. מיין פון נייעם וויין ושכר אונ פון אלטען וויין נזיר זאל ער זיך אפ שיידן חומץ עסיג פון נייעם וויין אונ פון אלטען וויין טאר ער ניט טרינקען וכל אונ אלע ווייקונג פון וויין טרויבין אזו איין משקה וואס דרינען האט גנווייקט וויין טרויבין לא ישתה טאר ער ניט טרינקען וענבים לחים אונ פייכטע פרישע וויין טרויבען

ויבשים

מצות השם

שסח שסט שע שעא שעב) מיין ושכר יזיר דס איז דיא מצוה אז איין נזיר טאר ניט טרונקען קיין וויין אונ קיין אלטען וויין אונ ווידר טאר ער ניט עסן קיין וויין טרויבן אונ ווידר קיין ראזינקעס טאר ער ניט עסן אונ ווידר טאר ער ניט עסן קיין שום זאך וואס עס ווערט אריין גמישט וויין טאר ער אויך ניט עסן אונ די מצוה גייט אן אויף יעדן אורט אונ איעדר צייט:

וְיבֵשִׁים לֹא יֹאכֵל׃ ד כֹּל יְמֵי נִזְרוֹ
מִכֹּל אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה מִגֶּפֶן הַיַּיִן
מֵחַרְצַנִּים וְעַד־זָג לֹא יֹאכֵל׃ ה כָּל־
יְמֵי נֶדֶר נִזְרוֹ תַּעַר לֹא־יַעֲבֹר עַל־
רֹאשׁוֹ עַד־מְלֹאת הַיָּמִם אֲשֶׁר־
יַזִּיר לַיהוָה קָדֹשׁ יִהְיֶה גַּדֵּל פֶּרַע
שער

ייכול : ד כָּל יוֹמֵי
נִזְרֵהּ מִכֹּל דְּיִתְעֲבֵיד
מִגּוּפְנָא דְחַמְרָא
מִפּוּרְצְנִין וְעַד עִיצוּרִין
לָא יֵיכוּל : ה כָּל יוֹמֵי
נְדַר נְזִרֵיהּ מַסְפַּר לָא
יְעִיבַּר עַל רֵישֵׁיהּ עַד
מִשְׁלַם יוֹמַיָּא דְּיַזִּיר
קֳדָם יְיָ קַדִּישׁ יְהֵא
מְרַבֵּי פֵּרוּעַ שְׂעַר
רישיה

תו"א לא יאכל. נדרים ג : כל ימי נזרו נזיר יד : מכל אשר יעשה . פסחים מה נזיר ג ד פ לד לז : מחרצנים ועד זג . נסחים ג נזיר לד לה : כל ימי נדר. נזיר יז: נזרו. פסחים כג : תער לא יעבר. יבמות ה נזיר לט מ מא מד : עד מלאת הימים. נזיר ו פ : קדש יהיה. תענית יא יז מ"ק יט סנה' כב נזיר ג ה ו לט קדושין כו : גדל פרע . פסחים ר מ"ק ה סנה' כב :

רש"י

יש הרבה אין שורין דין וסשמעני' נזיר ששרה פתו ביין : (ד) חרצנים . [נזיר לד] הם הגרעינין : זג . הם הקליפות שמבחוץ שהחרצנים בתוכן כענבל ז בזוג : (ה) קדש יהיה . [ספרי] השער שלו ח לגדל הפרע של ט שער ראשו . פרע . נקוד י פתח קטן [סגול] לפי שהוא דבק לשער ראשו פרע של שער ופי' של פרע גידול של שער וכן (ויקרא כא) את ראשו לא יפרע ואין קרוי פרע פחות כ

שפתי חכמים

כס"פ תזרים: ז כלו' דעת רש"י זג כ' זוג הוא: ח ר"ל דקדוש לא קאי אגוף אלא אשער . וכוכחתו מפסוק שלפני קדוש יהי' מדבר בשער כדכתיב תער לא יעבור על ראשו ואחר קדוש יהי' כתיב נ"כ גדל פרע שער ראשו דמדבר בשער וקדוש כתיב באמצע משמע אמדבר נ"כ בשער: ט בוצרך להוסיף לא"ד של גדל מפני שאחר שפי' קדוש יהי' שער ראשו פי' יהי' קדוש שלא יחתכנו רק יגדלנו וגם פרע סמוך לשער ראשו וכאלו אמר לגדל גידול בשער של ש ר ראשו : י כלו' סגו"ל נק' פת"ח קטן וגם פת"ח שמש נקוד שמת הרי"ש: כ פי' מדכתיב קדש

בית

דָם הייסט מִשְׁרַת (וּבִלְשׁוֹן מִשְׁנָה יֵשׁ הַרְבֵּה) אִין מִשְׁנָיוֹת אִיז דָא פִיל דָאס וָוארְט (אֵין שׁוֹרִין דִין וְסַמְמָנִים) פַרְיִיטְשׁ פַר נַבְ׳ט מָאר מֶען גִיט טְרִינְקֶען פַארְבּ צוּ מַאכֶן טִינְט . אוּנ נִיט טְרִינְקֶען אַנדערֶע פַארְבֶן . נָאךְ שְׁטֵייט אוּנ מִשְׁנָה (נָזִיר שֶׁשָּׁרָה פִּתּוֹ בְּיַיִן) אוֹיבּ אַנָזִיר הָאט גֶעווייקט זַיין בְּרוֹט אוּנ וויין : (ד) (חַרְצַנִּים . (הֵם הַגַּרְעִינִין) חַרְצַנִּים מיינט מען די קערנער פון די ווייַנטרוֹבֶּן : (זָג) . (הֵם הַקְּלִיפּוֹת שֶׁמִּבַּחוּץ) זָג מיינט מען דָאס שָׁלֶכְץ וואס פון אוֹיס ווייניג (שֶׁהַחַרְצַנִּים בְּתוֹכָן כְּעִנְבָּל בְּזוּג) ווּאס די קערנער ליגען אוּנ זיי אוּנ שָׁאקְלֶען זִיךְ ווִי עס שְׁקִילְט זִיךְ דָאס צינגיל אוּנ אַנְקלָאק : (ה) (קָדוֹשׁ יִהְיֶה) . (הַשֵּׂעָר שֶׁלּוֹ) זַיינֶע הָאר זָאל

דוד

זַיי הַיילִיג (לְגַדֵּל הַפֶּרַע שֶׁל שְׂעַר רֹאשׁוֹ) עֶר זָאל לָאזֶען וואַקסֶען דיא הָאר פון זַיין קאפּ זייא זָאלֶען זַיין לַאנגֶע הָאר : (פֶּרַע) זָאגְט רַשִׁ"י (נָקוּד פַּתַּח קָטָן) (סֶגוֹל) . דָאס וָוארְט פֶּרַע אִיז גֶעפּינְטִילְט מִיט אַסֶגוֹל אוּנְטֶער דִי פּ' (לְפִי שֶׁהוּא דָבֵק לִשְׂעַר רֹאשׁוֹ) וַוייל דָאס וָוארְט פֶּרַע אִיז בַּהֶעפְטְ צוּם וָוארְט שְׂעַר רֹאשׁוֹ . עס אִיז גְלַייךְ ווִי עֶס וָואלְט גֶעשְׁטַאנֶן (פֶּרַע שֶׁל שֵׂעָר) אַוואַקְסִינְג פון הָאר (וּפֵירוּשׁ שֶׁל פֶּרַע) דִיא טַייטְשׁ פון וָוארְט פֶּרַע (גִידּוּל שֶׁל שֵׂעָר) אַיוַואַקְסִינְג פון הָאר (וְכֵן) אוּנ אַזוֹי שְׁטֵייט אִינ פָּסוּק בַּיי אַמְצוֹרָע (אֶת רֹאשׁוֹ לֹא יִפְרַע) דִיא הָאר פון זַיין קָאפּ זָאל עֶר נִיט לָאזֶען וואַקסֶען (וְאֵין קָרוּי פֶּרַע פָּחוֹת מִשְּׁלֹשִׁים יוֹם) דִיא
האר

פירוש לתורת אלהים

וִיבֵשִׁים אוּנ דַארֶע וויין טְרוֹבִּין זָאל עֶר נִיט עֶסִ׃ (ד) כֹּל יְמֵי נִזְרוֹ דִיא אַלֶע טֶעג פון זַיין אָפּ שַׁיידוּנְג מִכֹּל אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה פון אַלֶע זַאכִי וואס וָוערְט גֶמַאכְט פון וויין שְׁטָאק פון וויין מֵחַרְצַנִּים פון דִי קֶערְנְדְלֶעךְ פון וויין טְרוֹבִּין וְעַד זָג אוּנ בִּיז דִיא שָׁאלֶעכִין לֹא יֹאכֵל זָאל עֶר נִיט עֶסִ׃ (ה) כָּל יְמֵי דִי אַלֶע טֶעג פון זַיין נְזִירוּת תַּעַר זָאל אַגָאל מֶעסֶער נִיט אִיבֶּר פָאהְרֶן אִיבֶּר זַיין קָאפּ עֶר טָאר נִיט אַרָאפּ נֶעמֶען דִיא הָאר פון זַיין קָאפּ מִיט קֵיין שׁוּם כְּלִי עַד מְלֹאת הַיָּמִים בִּיז זייא וָועלֶין דֶר פִילְט וָוערֶין דִיא טֶעג עֶס וָועלֶן זִיךְ אוֹם לָאזֶין דִיא טֶעג אֲשֶׁר יַזִּיר לַיְיָ וָוס עֶר הָאט אַנֶדֶר גֶטָאהְן עֶר זָאל זַיין אַנָזִיר פון גָאטְס וֶועגֶין קָדוֹשׁ יִהְיֶה דִיא הָאר זָאלִין זַיין הַיילִיג אוּנ וָואס

מצות השם

שֶׁעג שֶׁעד) תַּעַר לֹא יַעֲבוֹר וגו' דָם אִיז דִיא מִצְוָה אַז אַיין נָזִיר טָאר זִיךְ נִיט אָפּ שֶׁערֶן דִי הָאר

רישיה: ו כל יומין דינזר קדם יי על נפשא דמיתא לא ייעול: ז לאבוהי ולאמיה לאחוהי ולאחתיה לא יסתאב להון במותהון ארי כלילא דאלהיה על רישיה: ח כל יומי נזריה קדיש הוא קדם יי: ט נארי

ימות

שְׂעַר רֹאשׁוֹ׃ ו כָּל־יְמֵי הַזִּירוֹ לַיהוָה עַל־נֶפֶשׁ מֵת לֹא יָבֹא׃ ז לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לְאָחִיו וּלְאַחֹתוֹ לֹא־יִטַּמָּא לָהֶם בְּמֹתָם כִּי נֵזֶר אֱלֹהָיו עַל־רֹאשׁוֹ׃ ח כֹּל יְמֵי נִזְרוֹ קָדֹשׁ הוּא לַיהוָה׃ ט וְכִי־יָמוּת מֵת עָלָיו

בפתע

תו"א כל ימי הזירו. נזיר יד: לא יבא. מיר מב: לאביו ולאמו ולאחיו. מיר מט נא סנה' לה: לא יטמא. מיר מב: לא יטמא להם במותם. מיר מג מח: וכי ימות מת עליו. פסחים פ פא מיר סג זבחים כג כריתות ט:

רשב"ם

זלא יתכן לשון סירות כי אם אצל עבודת בני אדם לאדוניהם. לכן אומר אני שמשרת מחסופי למד פעל הוא מנזרת שדה. כמו מקנת כבף מנזירת קנה ופירושו עם כי לא נמצא במקרא נמצא בלשון התלמוד נזיר

בעל הטורים

אם נראה לו יתיר. ואם לאו לא יתיר: (ו) על נפש מת לא יבא. לו' לך שאם תארע עליו שכינה מתמת נזרו שלא יאמרו שבוא דורש אל המתים. ל' פעמים כתיב נזר ונזירות בפרשה דסתם תירות שלשים יום. וכן יהי"ה עולה שלשים:

שפתי חכמים

קדש יכו' גדל פרע יכו' בגי' שלשים יום: ל פי' לא כמלת קודש יכו' דלעיל שהוא תואר לשער שלו: מ פי' שניהם מורים

רש"י

מל' יום: (ח) כל ימי נזרו קדוש הוא. זו קדושת הגוף ד מלהטמא למתי': (ט) פתע. זה

בית דוד

האר וואס האבו געוואקסן ווייניגר ווי דרייסיג טעג הייסט ניט פרע. הייסט ניט גרוסע האר *): (ח) (כל ימי נזרו קדוש הוא). אלע טעג וואס ער איז אנזיר איז ער היילוג (זו קדושת הגוף מלהטמא למתים) מען מיינט דער מענטש (דער נזיר) איז היילוג ער זאל זיך ניט מטמא זיין צוא אמת: (ט) (פתע). (זה אונס) מען האט אים גענייט ער זאל זיך מטמא זיין צוא דיים מת:

פתאום

פירוש לתורת אלהים

אין זייער היילקייט גדל ער זאל לאזין וואקסין פרע די ס וואקסינג שער ראשו די האר פון זיין קאפ: (ו) כל ימי אלע טעג פון זיין נזירות וואס ער איז אנזיר פון גאטס וועגין על נפש ביא קיין טוטין מענטש זאל ער ניט קומן ער טאר זיך נים מטמא זיין צו אמת: (ז) לאביו צו זיין פאטער אונ מוטר לאחיו צוא זיין ברודער אונ צוא זיין שוועסטר לא זאל ער זיך ניט מטמא זיין במותם אז זיי זענן געשטארבן איז שון אבר שבן אז צו פרעמדע מתים טאר ער זיך בוודאי ניט מטמא זיין כי ווארום נזר די קרון פון זיין גאט איז אויף זיין קאפ די האר וואס זענן היילינג פון גאטס וועגן דאס הייסט די קרון פון זיין גאט: (ח) כל ימי נזרו אלע טעג פון זיינע נזירות קדוש איז ער היילינג צוא גאט ער טאר זיך ניט מטמא זיין צו איין מת: (ט) וכי ימות מת עליו

מצות

פון דעם קאפ אונ ווידר איז איין מצוה אז ער זאל זיך לאזן וואקסן די האר פון דעם קאפ אונ די מצוה נו"ט אז איך יעדר אורט אונ איעדר צייט: שעה שעו) על כל נפש מת ונו' דאס איז די

השם

מצוה אז איין נזיר טאר זיך ניט מטמא זיין צוא קיין שום מת אונ ווידר איז איין מצוה אז אפילו צו קרובים טאר ער זיך אויך ניט מטמא זיין אונ די מצוה נו"ט אז אפילו בזמן הזה:

*) הערה צו פרשטיין די דריי דינים וואס אנזיר איז אויף זיך גיבאטין. דער נדר איז דאך נאר גוטן ער זאל נים פרינקען ווין. וואס גיהערין די אנדרע צוויי דינים. ער זאל לאזין וואקסין די האר. אונ זאל נים טמא ווערין פון אמת. נאר מיר ווייסין יעדיר מענש איז ציזאמען גשטעלט פון פיר זאכין [יסודות] א. רוח. מים. עפר [פייער. לופט. וואסער. ערד] דער מענש וואס דער יסוד פון פייער איז אין איהם שטארקער ווי יענע דריי יסודות. דער מענש האט אשטארקע תאווה צו זנות. נאך ווייסין מיר וויין גים אריין אין מענש אהיץ אין זיין בלוט אונ דרוועקט אין אים דעם כח פון פייער אונ אתאווה צו זנות. דריבער דער מענש וואס וויל זיך דרווייטערין פון זנות זאל נים טרינקען ווין. נאך ווייסין מיר די האר וואקסין פון יסוד האש. פון דעם פייטשקיים וואס איז דא אין מענש. דריבער ווען דער מענש ווערט אלט. די פייכטקייט איז ווייניג ווערין זיינע האר ווייס. ווי דער בוים אז סיף זיפטער ווען די פייכטקיים איז ווייניג ווערין די גרינע בלעטער געל. ווייס. דיא האר ציהען

בְּפֶתַע פִּתְאֹם וְטִמֵּא רֹאשׁ נִזְרוֹ וְגִלַּח רֹאשׁוֹ בְּיוֹם טָהֳרָתוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יְגַלְּחֶנּוּ: י וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יָבֵא

ימות מיתא עלוהי בתכיף שלו ויסאיב ריש נזריה ויגלח רישיה ביומא דדכותיה ביומא שביעאה יגלחיניה: י וביומא תמינאה

תו"א ופתא ראש נזרו. נזיר טו ים מד: ביום השביעי יגלחנו. נזיר מב: וביום השמיני. נזיר מד:

רש"י

אונס: פתאם. זה שוגג ויש אומרי' פתע פתאם דבר אחד הוא מקרה של פתאום: וכי ימות מת עליו באהל שהוא בו: ביום טהרתו. ביום הזייתו או אינו אלא בשמיני שהוא טהור לגמרי ת"ל ביום השביעי אי שביעי יכול אפי' לא הזה ת"ל ביום טהרתו: (י) וביום השמיני יבא שתי

שפתי חכמים

על מבירת כדבר שלא כרגים בו ביטות דהוה אונס גמור דאל"כ הוה נמי קלת איסור בדבר ואפשר שהוא סוגר על לאו דעל נפש מת לא יבא כיון שראה שהוא חולה כי"ל ליזהר שלא אל באהל שמא ימות והוה שוגג קרוב למזיד. לכן אמר דו"א דכפי פתע פתאום דבר א' הוא וכו' ואפשר דכרא"ם נמי כוון לזה. והשתא א"ש דרש"י מכפן לפרש במקרא שמתחלה מפרש פתע פתאום ואח"כ כי ימות באהל אלא כלו' דהשתא א"ש נמי מ"ש במקרא עליו כלו' שהי' בפתע פתאום כאלו נפל עליו שאין יכול ליזהר מזה כך מת אדם זה פתאום כלו' שלא כי' סולה. והא דאמר מקרה של פתאום אינו פי' מלות פתע פתאום רק באותו שבא בפתע פתאום הוא מקרה. רא"ם: ג דאל"כ מאי עליו וכי כמת מת עליו אלא פי' באהל. ומלת עליו כמו ועליו ממשה מנשה: ם וקרא אותו טהרתו אע"פ שלא נטהר לגמרי כל עוד שלא הביא כפרתו מפני שיום הזייתו הוא קלת טהרתו ר"ל

בית דוד

(פתאום). (זה שוגג) ער האט זיך מטמא גוועזן צום מת ניט ווילענדיג. אדער ניט וויסענדיג (ויש אומרים פתע פתאום דבר אחד הוא) אמייל רבנים זאגן פתע פתאום איז איין זאך. מען מיינט (מקרה של פתאום) עס האט אים געטראפען אפלוצלונגע טרעפונג ער איז אריין געקומען אונ אשטוב אונ האט נטראפן איננווייניג א מת: (וכי ימות מת עליו). אויב עס איז איינער געשטארבען (באהל שהוא בו) אונ די שטוב וואס דר נזיר איז אונ איר געוועזן: (ביום טהרתו). מיינט מען (ביום הזייתו) אונ דעם טאג וואס מען האט אויף אים געשפריצט דם וואסר פון דיא פרה אדומה דאס צווייטע מאל (דעם זיבעטן טאג). פרעגט רש"י (או אינו) טאמער מיינט מען ניט אזוי (אלא בשמיני) נאר מען מיינט דעם אכטן טאג (שהוא טהור לגמרי) וואס ער איז געווען גאר ריין (תלמוד לומר) זאגט דער פסוק (ביום השביעי) אונ דעם זיבעטן טאג (אי שביעי יכול אפילו לא הזה) אויב אונ פסוק וואלט נאר געשטאנען ביום השביעי. דם זיבעטן טאג, וואלט איך מיינען אפילו איידר מען האט אויף אים געשפריצט דם וואסר פון דיא פרה אדומה (תלמוד לומר ביום טהרתו) זאגט דר פסוק אונ דעם טאג ווס ער איז ריין געווארן. אונ דעם זיבעטן טאג נאכדעם ווי מען האט אויף אים געשפריצט דם וואסר פון די פרה אדומה זאל ער אפ נאלען די האר פון זיין קאפ: (י) (וביום השמיני

פירוש לתורת אלהים

אונ אז איינער וועט שטארבן ביי אים בפתע פתאום פלוצלינג (עיין רש"י) דר ווייל איז דער נזיר מיט דם מת געוועזן אין איין הויז וטמא אונ ער האט מטמא געוועזן ראש נזרו דיא הייליגע האר פון זיין קאפ וגלח זאל ער אפ שערין דיא האר פון זיין קאפ אין דם טאג וואס ער וועט ריין אונ ווערן טאג זיין איך דאס ביום השביעי אין דם זיבעטין טאג נאכדעם אז ער איז טמא געווארען יגלחנו זאל ער זיך אפ שערין ווארום אין דם זיבעטן טאג שפרענגט מען אויף אים די וואסר פון די פרה אדומה אונ ער ווערט טהור: (י) וביום השמיני אונ אין דעם אכטן טאג יבא

מצות

שעו) וגלח ראשו וגו'. דם איז דיא מצוה ווען איין נזיר איז טמא געווארן דהיינו ער איז געוועזן אונ אזו אשטוב וואס דארטן איז געוועזן איין טויטער קערפר דארף ער זיך אפ שערן דיא האר פון דעם קאפ אונ זאל ברענגען איין קרבן אונ דר נאך זאל ער אן הייבן צו ציילען איבער

השם

דם ניים דיא טעג וואס ער האט אויף זיך מקבל געוועזן אז ער זאל זיין איין נזיר אונ אז ער וועט אפ ציילן דיא טעג וועט ער שוין מעגן טרונקען וויין. אונ ער וועט זיך מעגן מטמא זיין צו מתים אונ די מצוה נוים אן ביי זכרים אונ נקבות:

ארוים דם איבערקים פין דעם קאפ אונ פין גאנצין גוף. דיא נאסור פין די האר איז וואס מיר מען שערם וייא וואקסין זיי געשווינדער אונ ווען זיי זענין לאנג וואקסין זיי ווייניג ווייל זיי זענין ווייט פין דעם קאפ [ווי יעדער

ייתי תרתין שפנינין או תרין בני יונה קדם כהנא לתרע משכן זמנא׃ יא ויעבד כהנא חד לחטאתא וחד לעלתא ויכפר עלוהי מדחב על מיתא ויקדש ית רישיה ביומא ההוא׃

יָבִא שְׁתֵּי תֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה אֶל־הַכֹּהֵן אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃
יא וְעָשָׂה הַכֹּהֵן אֶחָד לְחַטָּאת וְאֶחָד לְעֹלָה וְכִפֶּר עָלָיו מֵאֲשֶׁר חָטָא עַל־הַנָּפֶשׁ וְקִדַּשׁ אֶת־רֹאשׁוֹ בַּיּוֹם
ההוא

תו״א וכפר עליו. תענית יא כריתות י נזיר יט יט כב קמא לא: וקדש את. נזיר יט כריתות כ:

רש״י

תורים. להוציא את השבעים. או. אינו אלא להוציא את המשובחים קבע זמן ע׳ לקרבין וקבע זמן למקריבין מה קרבנו הכשיר שתיני ומשתיני והלאה אף מקריבין שתיני ומשתיני והלאה: (יא) מאשר חטא על הנפש. שלא נזהר מטומאת המת רבי אלעזר הקפר אומר שציער עצמו מן היין: וקדש את

שפתי חכמים

ע ר״ל לקרבנות המקריבין כדכתיב כפ׳ אמור ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן: פ מאמא דעבירה כוח ספירה מן היין וה״ת וכה לפיל פרש״י שכל המרבה בה״ט נקלקלה נזיר עלמו מן היינותכות מבית לידי ניאוף וי״ל דודאי מצוה כיה שיזיר עלמו מן

בית דוד

השמיני יביא שתי תורים). דעם אכטען טאג זאל ער ברענגען צוויי טויבען. זאגט רש״י (להוציא את השביעי) ער זאל ניט ברענגען די טויבען דעם זיבעטען טאג. פרעגט רש״י (או אינו) טאמער מיינט מען ניט אזוי (אלא להוציא את התשיעי) נאר מען מיינט ער זאל ניט ברענגען דעם ניינטען טאג. די קרבנות. ענטפערט רש״י (קבע זמן לקרבין) הקב״ה האט בעשטימט א צייט צו קרבנות ווען זיי זאלען ווערען כשר מען זאל זיי מקריב זיין (פון אכטען טאג נאך זייער געבוירען ווערען) (וקבע זמן למקריבין) אונ הקב״ה האט בעשטימט א צייט צו די מענטשען ווען זיי זאלען די קרבנות מקריב זיין (מה קרבנו הכשיר שמיני ומשמיני והלאה) אזוי ווי די קרבנות ווערען כשר מען זאל זיי מקריב זיין דעם אכטען טאג אונ פון דעם אכטען טאג אונ ווייטער אזוי אויך כשר (צום מקריבין) אזוי די מענטשען וואס זענען מקריב דעם קרבן (שמיני) מעגען מקריב זיין דעם אכטען טאג (ומשמיני והלאה) אונ פון דעם אכטען טאג אונ ווייטער מעגען זיי אויך מקריב זיין: (יא) (מאשר חטא על הנפש). וואס איז געווען די זונד (שלא נזהר מטומאת המת) ער האט זיך ניט געהיט אונ איז טמא געווארן פון א מת. רבי אלעזר הקפר זאגט די זונד איז (שציער עצמו מן היין) וואס ער האט זיך מצער געווען אונ האט קיין

שערין

פירוש לתורת אלהים

זאל ער ברענגען צוויי טערקיל טויבען אדער צוויי יונגע טאהבין צום כהן צו דר טיר פון דם אוהל מועד: (יא) ועשה אונ דר כהן זאל מאכן איין טאהב פאר אחטאת אונ איי טאהב פאר איין עולה וכפר עליו. אונ ער זאל אויף אים מכפר זיין מאשר חטא פון דם וואס ער האט געזינדיגט על הנפש וואס ער האט זיך מטמא געווען מיט דם טוטן מענטש אדר דר פשט איז מאשר חטא פון דם וואס ער האט געזינדיגט על הנפש אויף זיין איגין לייב וואס ער האט אנדר געטאן האט ער זיך דורך דם גיפייניגט אונ האט קיין ווייז ניט געטרינקן וקדש אונ ער זאל הייליגען זיין קאפ אין דם זעלביגן טאג ער זאל אויף דם ביינאכט אן הייבען ציילן די טעג פון זיין נזירות ווארום די ערשטע טעג זענען פר ביי גנאנגען מחמת ער איז אין מיטן טמא געווארן אונ אין די טעג זאל ער ניט

שערין

בוים ווס העביר ער איז פון דר ערד איז ער יינער] דריבער זאגט דיא תורה דער נזיר זאל ניט שערין די האר נאר ער זאל לאזין וואקבין די האר לאנג וועלין זיי ניט איבערציהען דס פייבשקייט פון דעם קאפ. אינ או אין אים וועט זיין פיל פייבטקייט וועט זיין שוואכער זיין היץ וועט ער ניט האבין אתאיה צו זנות [וואס ווענין דעם איז זיין נאנצע נזירות]. שלמה המלך הט געזאגט תני שכר לאובד וגו׳ ויען דר מענש הט צער וויל ער טרינקען וויין. כדי ער זאל ווערין פרייליכער. ווי דר פסוק זאגט ויין ישמח לבב אנוש. ווייל מאכט פרייליך דם הארץ פון דעם מענש. איין אבל דארף מען טרייסטין מיט וויין [צ׳ חולין לד]. דריבער הט די תורה געזאגט דר נזיר זאל זיך ניט מטמא זיין אונ ניט זיין צו אמת. מאטער וועט ער טרויריג ווערין פון דעם מת. אינ ער וועט טרינקען. אדער ער וועט ניט קענין איינהאלטין דם טרויעריקייט וועט ער טרינקען אביסעל וויין. אינ דער וויין וועט אין אים דערוועקין תאוה צו זנות. וועט דאך געשטערט ווערין זיין גאנצע נזירות. דריבער טאר ניט דער נזיר זיך שערין דיא האר. אונ טאר זיך ניט מטמא זיין צו מתים:

הַהוּא׃ יב וְהִזִּ֤יר לַֽיהוָה֙ אֶת־יְמֵ֣י נִזְר֔וֹ וְהֵבִ֛יא כֶּ֥בֶשׂ בֶּן־שְׁנָת֖וֹ לְאָשָׁ֑ם וְהַיָּמִ֤ים הָרִאשֹׁנִים֙ יִפְּל֔וּ כִּ֥י טָמֵ֖א נִזְרֽוֹ׃ יג וְזֹ֥את תּוֹרַ֖ת הַנָּזִ֑יר בְּי֗וֹם מְלֹאת֙ יְמֵ֣י נִזְר֔וֹ יָבִ֣יא אֹת֔וֹ אֶל־

יב וְיִזַּר קֳדָם יְיָ יָת יוֹמֵי נִזְרֵיהּ וְיַיְתֵי אִמַּר בַּר שַׁתֵּיהּ לַאֲשָׁמָא וְיוֹמַיָּא קַדְמָאֵי יִבְטְלוּן אֲרֵי אִסְתְּאַב נִזְרֵיהּ׃ יג וְדָא אוֹרָיְתָא דִנְזִירָא בְּיוֹם מִשְׁלַם יוֹמֵי נִזְרֵיהּ יַיְתֵי יָתֵיהּ

לתרע

פתחה

תו״א והזיר לה׳. נזיר יח: את ימי נזרו. שם יט: והימים. שם ג מד נדה סח: כי טמא נזרו. תמיד יח: וזאת תורת. נזיר טז:

בעל הטורים

(יג) וזאת תורת הנזיר. וסמיך ליה על תורת נזרו לומר מי שהשתה יין אל יורה וסמיך ברכת כהנים לפ׳ נזיר לומר שהויי

רשב״ם

שׂשרה פתו ביין. ואם בלשון המקרא הרי מצינו בירמי׳ אם לא שריתיך לטוב • ופירושו כמו מישרא קיסרין שבדניאל כלומר פתחתיך מן האזיקים במעשה שהיה •

ואומר שריתיך כמו וזריתי פרש על פניכם מנזרת זרה הלאה • אף כאן משרת ענבים כל מה שנבדל ונופל מן הענבים כאדם הנבדל וניתר מקשר הכבלים והזיקים שקשור בהם: (יג) יביא אותו. את עיקר קרבנו כמו

רש״י

ראשו. לחזור ולהתחיל מנין נזירותו: (יב) והזיר לה׳ את ימי נזרו. יחזור וימנה נזירותו בתחילה: והימים הראשונים יפלו. לא יעלו מן המנין: (יג) יביא אותו. יביא את עצמו וזה אחד משלשה אתים שהיה רבי ישמעאל דורש כן כיוצא בו [ויקרא כב] והשיאו אותם עון אשמה. את עצמם. כיוצא בו [דברים לד] ויקבור אותו בגי הוא קבר את עצמו

שפתי חכמים

מן היין אבל מ״מ עבירה קלה היא שלא צער עצמו מן היין ומידי דהוה לפי שמתענה תענית חלום בשבת והוי כעינוי זה שמתענה כאילו קיים מלוה גדולה שהוא עונג שבת ואפ״ה צריך להתענות אח״כ יום א׳ מפני שהתענה בשבת כ״כ כי כך פירשו בתוס׳ (ב״ק דף לא) וצ״ל דודאי מלוה היא שמפריש עצמו מן היין כשהכר שמביא לידי ניאוף אבל יין חדש שאינו משכר ומנכים וחרצנים וזגים עבירה הוא שציער עצמו מהם:

בית דוד

קיין ווייַן געטרונקען: (וְקִדֵּשׁ אֶת רֹאשׁוֹ) ער זאל הייליגען זיין קאפ (לַחֲזוֹר וּלְהַתְחִיל מִנְיַן נְזִירוּתוֹ) ער זאל נאך אמאל אן הייבען צייהלען די טעג פון זיינע נְזִירוּת (דְּהַיְינוּ ער האט געמאכט אנדר ער זאל זיין אנָזִיר דרייסיג טעג אונ אין מיטען די דרייסיג טעג איז ער געווארן טָמֵא פון אַמֵת, נאכדעם אז ער ווערט ריין פון די טוּמְאָה הייבט ער אן צייהלען נאך אמאל נאנצע דרייסיג טעג): (יב) (וְהִזִּיר לַה׳ אֶת יְמֵי נִזְרוֹ). מען מיינט (יַחֲזוֹר וְיִמְנֶה נְזִירוּתוֹ בִּבְתְחִלָּה) ער זאל נאך אמאל אן הייבן צייהלן די טעג פון זיינע נְזִירוּת וויא ער האט פריער געצייהלט: (וְהַיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים יִפְּלוּ). די טעג וואס ער האט געצייהלט פריער פאלען אוועק (לֹא יַעֲלוּ מִן הַמִּנְיָן) זיי ווערן ניט גערעכענט אין צאל פון די נְזִירוּת: (יג) (יָבִיא אוֹתוֹ). מיינט מען (יָבִיא אֶת עַצְמוֹ) ער זאל זיך אליין ברענגען, ער זאל קומען צום אֹהֶל מוֹעֵד (וְזֶה אֶחָד מִן שְׁלֹשָׁה אֶתִים שֶׁהָיָה רַבִּי יִשְׁמָעֵאל דּוֹרֵשׁ כֵּן) דָם ווארט אותו איז איינער פון די דריי מאל אותו וואס רַבִּי יִשְׁמָעֵאל לערענט מען מיינט ניט אותו „אים" איין אנדערן, נאר מען מיינט זיך אליין (כַּיּוֹצֵא בּוֹ) אנגלייכונג צוא דעם אותו שטייט אין פסוק (וְהִשִּׂיאוּ אוֹתָם עֲוֹן אַשְׁמָה) מיינט מען זיי ווערן טראגן אויף זיך אליינד יעם זייא האבן פר שילדיגט (כַּיּוֹצֵא בּוֹ) נאך אזו איין גלייכונג שטייט אין פסוק (וַיִּקְבּוֹר אוֹתוֹ בַגַּיְ),

מיינט

פירוש לתורת אלהים

שערין די האר פון זיין קאפ אונ זאל מאהן די אלע דינים פון אנָזִיר ווי פריער איז געשטאנען: (יב) וְהִזִּיר לַיְיָ אונ ער זאל זיין איין נָזִיר צוא גאט אֶת יְמֵי נִזְרוֹ די טעג פון זיינע נְזִירוּת וויפיל ער האט מנדר געוועזן צו זיין אנָזִיר וְהֵבִיא אונ ער זאל ברענגען כֶּבֶשׂ איין שאף בֶּן שְׁנָתוֹ וואס עס איז אלט איאר לְאָשָׁם צוא איין אָשָׁם וְהַיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים אונ די ערשטע טעג וואס ער האט געצייהלט אידר ער איז טָמֵא געווארן יִפְּלוּ זאלען אוועק פאלין עס זאל ניט אריין גיין אין חשבון פון זיין נְזִירוּת כִּי טָמֵא נִזְרוֹ ווארום ער האט מטמא געוועזן זיין נְזִירוּת אין מיטין די טעג פון זיין נְזִירוּת איז ער טָמֵא געווארן: (יג) וְזֹאת תּוֹרַת הַנָּזִיר אונ דאס איז דאס לערנונג אונ די דינים פון אנָזִיר בְּיוֹם מְלֹאת אין דם טאג וואס ווערין דר פילט וואס לאזין זיך אוס די טעג פון נְזִירוּת

פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃ יד וְהִקְרִיב אֶת־
קָרְבָּנוֹ לַיהוָה כֶּבֶשׂ בֶּן־שְׁנָתוֹ
תָמִים אֶחָד לְעֹלָה וְכַבְשָׂה אַחַת
בַּת־שְׁנָתָהּ תְּמִימָה לְחַטָּאת
וְאַיִל־אֶחָד תָּמִים לִשְׁלָמִים׃ טו וְסַל
מַצּוֹת סֹלֶת חַלֹּת בְּלוּלֹת בַּשֶּׁמֶן
וּרְקִיקֵי מַצּוֹת מְשֻׁחִים בַּשָּׁמֶן
וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם׃ טז וְהִקְרִיב
הכהן

אונקלוס

לִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא׃
יד וִיקָרֵב יָת קֻרְבָּנֵיהּ
קֳדָם יְיָ אִמַּר בַּר
שַׁתֵּיהּ שְׁלִים חַד
לַעֲלָתָא וְאִמַּרְתָּא
חֲדָא בַּת שַׁתַּהּ
שְׁלֵימְתָא לְחַטָּאתָא
וּדְכַר חַד שְׁלִים
לְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא׃
טו וְסַל פַּטִּיר סוּלְתָּא
גְּרִיצָן דְּפִילָן בִּמְשַׁח
וְאִסְפּוֹגִין פַּטִּירִין
דִּמְשִׁיחִין בִּמְשָׁח
וּמִנְחַתְהוֹן וְנִסְכֵּיהוֹן׃
טז וִיקָרֵיב כַּהֲנָא קֳדָם יְיָ
וְיַעְבֵּיד

תו״א והקריב את קרבנו לה׳. זבחים פט: ומנחתם ונסכיהם. זבחים ת מנחות מא: והקריב הכהן. זבחים ס:

רש״י

שלמו. (טו) ומנחתם ונסכיהם. של עולה ושלמי׳ צ לפי שהיה בכלל ויצא לידון בדבר חדש הוצרכו להחזירן לכללן שיטעונו נסכים כדין עולה ושלמים: חלות בלולות ורקיקי מצות. [מנחות ע״ו

שפתי חכמים

צ לאפוקי חטאת מדכתיב בסמוך ואת כה״ג יעשה זבח שלמים וגו׳ ואת מנחתו ואת נסכו דהיינו של איל כדפרש״י ולמה כול״ך לכתוב והלא בכלל אילים כשבועים נסכים הוי׳ ולמה יצא א״ו לבקוע אליו מה שלמים באים בנדר ובנדבה וטעון מנחה ונסכים אף כל כו׳ לאפוקי חטאת שאינו באה בנדר ובנדבה אינו טעון מנחה ונסכים (בפ׳ שתי מדות):

בית דוד

מיינט מען (הוא קבר את עצמו) משה האט זיך אליין באגראבן אין טאל, ער איז אליין געגאנגען אין דער מערה, קעלער, אונ האט זיך דארט געלייגט אונ איז געשטארבען: (טו) (ומנחתם ונסכיהם). זייער מנחה אונ זייער וויין נסכים (של עולה ושלמים) פון דעם קרבן עולה אונ דעם קרבן שלמים (לפי שהיה בכלל) ווייל די קרבנות עולה אונ שלמים פון דעם נזיר זענען געווען אין כלל פון אלע עולות אונ שלמים מען זאל זיי מקריב זיין ווי מען איז מקריב אלע עולות אונ שלמים (ויצאו) אונ זייא זענען ארויס געגאנגען פון כלל (לידון בדבר חדש) זיי זאלן גטון ווערן מיט אנייע

זאך (שיטעונו לחם) זייא זאלן דארפען מען זאל מיט זייא מקריב זיין חלות מיט קיכלאך, וואלטען מיר מיינען זייא זענען ארויס געגאנגען פון כלל אנדערע דינים זייא זאלען ניט דארפען מנחות אונ נסכים (החזירן לכללן) דריבער האט די תורה זייא צוריק גקערט צו זייער כלל (שיטעונו נסכים) זיי זאלען דארפען א מנחה פון מעל מיט בוימאייל אונ נסכים נוסען וויין אויף דעם מזבח (כדין עולה ושלמים) וויא דער דין איז ביי אלע עולות אונ שלמים: (חלות בלולות ורקיקי מצות). מען האט געמאכט חלות פון מעל גמישט מיט בוימאייל אונ מען האט געמאכט קיכלאך בשמירט מיט בוים אייל

פירוש לתורת אלהים

יביא אותו זאל ער זיך אליין ברענגען צו דר טיר פון דם אוהל מועד: (יד) והקריב אונ ער זאל מקריב זיין זיין קרבן צוא גאט כבש אשאף אזכר בן שנתו וואס ער איז אלט איאר תמים גאנץ אן אמום אחד איינעם לעולה פון אקרבן עולה וועגין וכבשה אחת אונ איין שאף אנקבה בת שנתה וואס זיא איז אלט איאר תמימה אגאנצע אן אמום זאל ער ברענגען לחטאת פון אחטאת וועגין ואיל אחד אונ איין ווידער תמים גאנץ לשלמים פון אקרבן שלמים וועגין: (טו) וסל מצות אונ אקארב מיט מצות סולת פון פיינע ווייצין מעל חלות קוכין בלולות בשמן גימישט אונ גיקנעטין מיט אייל ורקיקי אונ דינע מצות גשמירט מיט אייל זאל ער ברענגען צעהן פון איטליכען מין ומנחתם ונסכיהם אוך זאל ער ברענגען די מנחות מיט די נסכים וואס מען דארף האבן צו דר עולה אונ צו די שלמים: (טז) והקריב הכהן לפני יי אונ דר כהן זאל דס אלץ גינעהנן

הַהוּא׃ יב וְהִזִּיר לַיהוָה אֶת־יְמֵי נִזְרוֹ
וְהֵבִיא כֶּבֶשׂ בֶּן־שְׁנָתוֹ לְאָשָׁם
וְהַיָּמִים הָרִאשֹׁנִים יִפְּלוּ כִּי טָמֵא
נִזְרוֹ׃ יג וְזֹאת תּוֹרַת הַנָּזִיר בְּיוֹם
מְלֹאת יְמֵי נִזְרוֹ יָבִיא אֹתוֹ אֶל־
פתח

יב וְיַזִּיר קֳדָם יְיָ יָת
יוֹמֵי נִזְרֵיה וְיַיְתֵי אִימַּר
בַּר שַׁתֵּיה לַאֲשָׁמָא
וְיוֹמַיָּא קַדְמָאֵי יִבְטְלוּן
אֲרֵי אִסְתְּאַב נִזְרֵיה׃
יג וְדָא אוֹרַיְתָא דִּנְזִירָא
בְּיוֹם מִשְׁלַם יוֹמֵי
נִזְרֵיה יַיְתֵי יָתֵיה
לתרע

תו״א והזיר לה׳. נזיר יח: את ימי נזרו. שם יט: והימים. שם ג מד נדה סח: כי טמא נזרו. תיר יפ: וזאת תורת. נזיר טז:

בעל הטורים

(יג) וזאת תורת הנזיר. וסמיך ליה על תורת נזרו לומר מי שפתה יין אל יורה וסמיך ברכת כהנים לפ׳ נזיר לומר שתויי

רשב״ם

ששרה פתו ביין. ואם בלשון המקרא הרי מצינו בירמי׳ אם לא שריתיך לטוב • ופירושו כמו משרא קיטרין שבדניאל כלומר פתחתיך מן האזיקים כמעשה שהיה •

ואומר שריתיך כמו וזריתי פרש על פניכם מנזרת זרה הלאה • אף כאן משרת ענבים כל מה שנבדל ונופל מן הענבים כאדם הנבדל וניתר מקשר הכבלים והזיקים שקשור בהם: (יג) יביא אותו. את עיקר קרבנו כמו

רש״י

ראשו. לחזור ולהתחיל מנין נזירותו: (יב) והזיר לה׳ את ימי נזרו. יחזור וימנה נזירותו כבתחילה: והימים הראשונים יפלו. לא יעלו מן המנין: (יג) יביא אותו. יביא את עצמו וזה אחד משלשה אתים שהיה רבי ישמעאל דורש כן כיוצא בו [ויקרא כב] והשיאו אותם עון אשמה. את עצמם. כיוצא בו [דברים לד] ויקבור אותו בני הוא קבר את עצמו

שפתי חכמים

מן היין אבל מ״מ עבירה קצת היה שציער עצמו מן היין ומידי דהוה לפי שמתענה תענית חלום בשבת והוי כעינוי זה שמתענה כאילו קיים מצוה גדולה שהוא עונג שבת ואפ״ה צריך לכתענות אח״כ יום א׳ מפני שהת״נה בשבת כ״כ כי כך פירשו התוס׳ (ב״ק דף לא) ועי״ל דודאי מצוה היא שכפרים עצמו מן היין המשכר שמביא לידי ניאוף אבל יין חדש שאינו משכר ומנכים ותרצנים וזגים עבירה הוא שציער עצמו מהם׃

בית דוד

קיין ווייַן געטרונקען: (וְקִדֵּשׁ אֶת רֹאשׁוֹ) ער זאל הייליגען זיין קאפּ (לַחֲזוֹר וּלְהַתְחִיל מִנְיַן נְזִירוּתוֹ) ער זאל נאך אמאל אן הייבען צייכן די טעג פון זיינע נזירות (דהיינו ער האט געטמאן אנדער ער זאל זיין א נזיר דרייסיג טעג און אין מיטען די דרייסיג טעג איז ער געווארן טמא פון א מת. נאכדעם אז ער ווערט ריין פון דיא טומאה הייבט ער אן ציילען נאך אמאל נאנצע דרייסיג טעג): (יב) (וְהִזִּיר לַה׳ אֶת יְמֵי נִזְרוֹ). מען מיינט (יַחֲזוֹר וְיִמְנֶה נְזִירוּתוֹ כְּבַתְּחִלָּה) ער זאל נאך אמאל אן הייבן ציילן דיא טעג פון זיינע נזירות וויא ער האט פריער געציילט: (וְהַיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים יִפְּלוּ). דיא טעג וואס ער האט געציילט פריער פאלען אוועק (לֹא יַעֲלוּ מִן הַמִּנְיָן) זיי ווערן ניט גערעכענט אין צאל פון דיא נזירות: (יג) (יָבִיא אוֹתוֹ). מיינט מען (יָבִיא אֶת עַצְמוֹ) ער זאל זיך אליין ברענגען, ער זאל קומען צום אהל מועד (וְזֶה אֶחָד מִן שְׁלֹשָׁה אֶתִים שֶׁהָיָה רַבִּי יִשְׁמָעֵאל דוֹרֵשׁ כֵּן) דס ווארט אותו איז איינער פון דיא דריא מאל אותו וואס רבי ישמעאל לערענט מען מיינט ניט אותו ״אים״ איין אנדערן, נאר מען מיינט זיך אליין (כַּיּוֹצֵא בוֹ) אנגלייכונג צוא דעם אותו שטייט אין פסוק (וְהִשִּׂיאוּ אוֹתָם עֲוֹן אַשְׁמָה) מיינט מען זיי וועלען טראגען אויף זיך אליין יעם זיא האבן פר שילדיגט (כַּיּוֹצֵא בוֹ) נאך אזו איין גלייכונג שטייט אין פסוק (וַיִּקְבּוֹר אוֹתוֹ בַּגַּי).
מיינט

פירוש לתורת אלהים

שערין דיא האר פון זיין קאפּ און זאל טאהן די אלע דינים פון א נזיר ווי פריער איז געשטאנען: (יב) וְהִזִּיר לַיְיָ און ער זאל זיין איין נזיר צוא גאט את ימי נזרו די טעג פון זיינע נזירות וויפיל ער האט מנדר געוועזן צו זיין א נזיר וְהֵבִיא און ער זאל ברענגען כֶּבֶשׂ איין שאף בֶּן שְׁנָתוֹ וואס עס איז אלט איאר לְאָשָׁם צוא איין אשם וְהַיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים און דיא ערשטע טעג וואס ער האט געציילט אידער ער איז טמא געווארן יִפְּלוּ זאלען אוועק פאלין עס זאל ניט אריין גיין אין חֶשְׁבּוֹן פון זיין נזירות כִּי טָמֵא נִזְרוֹ ווארום ער האט מטמא געוועזן זיין נזירות אין מיטין דיא טעג פון זיין נזירות. איז ער טמא געווארן: (יג) וְזֹאת תּוֹרַת הַנָּזִיר און דאס איז דאס לערנונג און דיא דינים פון א נזיר בְּיוֹם מְלֹאת אין דעם טאג וואס ווערין דר פילט וואס קאזין זיך אוס די טעג פון נזירות

פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: יד וְהִקְרִיב אֶת־
קָרְבָּנוֹ לַיהוָה כֶּבֶשׂ בֶּן־שְׁנָתוֹ
תָמִים אֶחָד לְעֹלָה וְכַבְשָׂה אַחַת
בַּת־שְׁנָתָהּ תְּמִימָה לְחַטָּאת
וְאַיִל־אֶחָד תָּמִים לִשְׁלָמִים: טו וְסַל
מַצּוֹת סֹלֶת חַלֹּת בְּלוּלֹת בַּשֶּׁמֶן
וּרְקִיקֵי מַצּוֹת מְשֻׁחִים בַּשָּׁמֶן
וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם: טז וְהִקְרִיב
הכהן

לִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא:
יד וִיקָרֵב יָת קֻרְבָּנֵיהּ
קֳדָם יְיָ אִמַּר בַּר
שַׁתֵּיהּ שְׁלִים חַד
לַעֲלָתָא וְאִמַּרְתָּא
חֲדָא בַּת שַׁתַּהּ
שְׁלֵימְתָא לְחַטָּאתָא
וּדְכַר חַד שְׁלִים
לְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא:
טו וְסַל פַּטִּיר סוּלְתָּא
גְרִיצָן דְּפִילַן בִּמְשַׁח
וְאִסְפּוֹגִין פַּטִּירִין
דִּמְשִׁיחִין בִּמְשַׁח
וּמִנְחַתְהוֹן וְנִסְכֵּיהוֹן:
טז וִיקָרֵיב כַּהֲנָא קֳדָם יְיָ
ויעביד

תו"א והקריב את קרבנו לה'. זבחים פב: ומנחתם ונסכיהם. זבחים צ מנחות מד: והקריב הכהן. זבחים ס:

רש"י

עלמו. (טו) ומנחתם ונסכיהם. של עולה ושלמי' צ לפי שהיה בכלל ויצאו לידון בדבר חדש הוצרך להחזירן לכללן שיהיו טעונין נסכים כדין עולה ושלמים: חלות בלולות ורקיקי מצות. [מנחות ע"ו]

שפתי חכמים

צ לאפוקי חטאת מדכתיב בסמוך ואת כה"ג יעשה זבח שלמים וגו' ואת מנחתו ואת נסכו דהיינו של איל כדפרש"י ונמצא כולה לכתוב וכלה בכלל אילים כשעוזים נסכים כו' ונמצא יצא א' לבקים אלו מה שלמים באים כנדר וכנדבה וטעון מנחה ונסכים אף כל כו' לאפוקי חטאת שאינו בא כנדר ונדבה אינו טעון מנחה ונסכים (בפ' בתי מדות):

בית דוד

מיינט מען (הוא קובר את עצמו) משה האט זיך אליין באגראבן אין טאל, ער איז אליין גיגאנגן אין דער מערה, קעלער, אונ האט זיך דארט בעיינט אונ איז געשטארבן: (טו) (ומנחתם ונסכיהם). זייער מנחה אונ זייער וויין ניסוך (של עולה ושלמים) פון דעם קרבן עולה אונ דעם קרבן שלמים (לפי שהיו בכלל) ווייל די קרבנות עולה אונ שלמים פון דעם נזיר זענען גיוועהן אין כלל פון אלע עולות אונ שלמים מען זאל זיי מקריב זיין ווי מען איז מקריב אלע עולות אונ שלמים (ויצאו) אונ זייא זענען ארויס גיגאנגן פון כלל (לידון בדבר חדש) זיי זאלן נעמן ווערן מיט אנייע

זאך (שיטעונו לחם) זייא זאלן דארפן מען זאל מיט זייא מקריב זיין חלות מיט קיכלאך, וואלטן מיר מיינען זייא זענען ארויס גיגאנגן פון כלל אנדערע דינים זייא זאלען ניט דארפן מנחות אונ נסכים (החזירן לכללן) דריבער האט די תורה זייא צוריק געקערט צו זייער כלל (שיטעונו נסכים) זיי זאלען דארפן א מנחה פון מעל מיט בוימאייל אונ נסכים גוסען וויין אויף דעם מזבח (כדין עולה ושלמים) ווי דער דין איז ביי אלע עולות אונ שלמים: (חלות בלולות ורקיקי מצות). מען האט גימאכט חלות פון מעל גימישט מיט בוימאייל אונ מען האט גימאכט קיכלאך בשמירט מיט בוים אייל

פירוש לתורת אלהים

יביא אותו זאל ער זיך אליין ברענגען צו דר טיר פון דם אוהל מועד: (יד) והקריב אונ ער זאל מקריב זיין זיין קרבן צוא גאט כבש א שאף אזכר בן שנתו וואס ער איז אלט א יאר תמים גאנץ אן א מום אחד איינעם לעולה פון א קרבן עולה וועגין וכבשה אחת אונ איין שאף א נקבה בת שנתה וואס זיא איז אלט א יאר תמימה א גאנצע אן א מום זאל ער ברענגען לחטאת פון א חטאת וועגין ואיל אחד אונ איין ווידער תמים גאנץ לשלמים פון א קרבן שלמים וועגין: (טו) וסל מצות אונ א קארב מיט מצות סולת פון פיינע ווייצין מעל חלות קוכין בלולות בשמן גימישט אונ גיקנעטין מיט אייל ורקיקי אונ דינע מצות גשמירט מיט אייל זאל ער ברענגען צעהן פון איטליכע מין ומנחתם ונסכיהם אויך זאל ער ברענגען די מנחות מיט די נסכים וואס מען דארף האבן צו דר עולה אונ צו די שלמים: (טז) והקריב הכהן לפני יי אונ דר כהן זאל דס אלץ גינעהמן

הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה וְעָשָׂה אֶת־
חַטָּאתוֹ וְאֶת־עֹלָתוֹ: יז וְאֶת־הָאַיִל
יַעֲשֶׂה זֶבַח שְׁלָמִים לַיהוָה עַל
סַל הַמַּצּוֹת וְעָשָׂה הַכֹּהֵן אֶת־
מִנְחָתוֹ וְאֶת־נִסְכּוֹ: יח וְגִלַּח הַנָּזִיר
פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֶת־רֹאשׁ נִזְרוֹ
וְלָקַח אֶת־שְׂעַר רֹאשׁ נִזְרוֹ וְנָתַן
עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר־תַּחַת זֶבַח

וְיַעְבֵּיד יָת חַטָּאתֵיהּ
וְיָת עֲלָתֵיהּ: יז וְיָת
דִּכְרָא יַעְבֵּיד נִכְסַת
קוּדְשַׁיָּא קֳדָם יְיָ עַל
סַלָּא דְפַטִּירַיָּא וְיַעְבֵּיד
כַּהֲנָא יָת מִנְחָתֵיהּ וְיָת
נִסְכֵּיהּ: יח וִיגַלַּח נְזִירָא
בִּתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא יָת
רֵישׁ נִזְרֵיהּ וְיִסַּב יָת שְׂעַר
רֵישׁ נִזְרֵיהּ וְיִתֵּן עַל
אֶשָּׁתָא דִּי תְחוֹת דּוּדָא
דְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא:

ויסב

תו"א ואת האיל. פס ד ר"ה מו בז לא: ועשה הכהן. זבחים ח:

רש"י

מן] עשר מכל מין: (יז) זבח שלמים לה' על סל המצות. ישחט את השלמים על מנת לקדש את הלחם: את מנחתו ואת נסכו. של איל: (יח) וגלח הנזיר פתח אהל מועד. [ספרי] יכול יגלח בעזרה הרי זה דרך בזיון אלא וגלח הנזיר לאחר שחיטת השלמים א שכתוב בהן [ויקרא ג] ושחטו פתח אהל מועד: אשר תחת זבח השלמים. תחת הדוד שהוא מבשלן בו ב לפי

שפתי חכמים

ק דילפי' מנ"ש חלות חלות מתודה וכתם בתי עשר מכל מין ומין דכתיב נלו את הכרן גבי תודה והקריב ממנו אחד מכל קרבן תרומה ר"ל כדין תרומת מעשר דהיינו אחד מעשר: ר פי' תלת ישחט ישחט מפני שנפשת הכתים' תליה תלתא פ"ה חישב מחשב' לאכלו חוץ לזמנו או למקומו פס"ל תלהקריב גם פי' על סל המצות ע"מ לקדש את הלחם מפני שנזולת זה יוכן שהחש ע"מ לקדש את הסל ולא את הלחם שנו: ש דלא תימא שהוא"מ מ-נזכרים לעיל ובא לאפוקי חטאת דלא כדלעיל: ת שצריך לעמוד בגילוי ראש לכך יסור לגלח בעזר': א והאלו אמר וגלח הנזיר אחר שחיטת קרבן הנשחט פתח אוה"מ שהוא השלמים: ב דק"ל דונתן על האש מתחת שנותן על האש מתחת ואח"כ כתיב אשר תחת זבח השלמים שהיא תחת הבשר של שלמים והבשר הוי רגבל בדוד וא"כ צריך גם ליתן הבשר בדוד תחת השלמים. ל"פ תחת הדוד וגו' דתחת דכתיב נקרא לא מיירי תחת הבשר בתוך הדוד

בית דוד

איל, זאגט רש"י (עשר מכל מין) צעהן פון יעדן מין, צעהן חלות צעהן קיכלאך: (יז) (זבח שלמים לה' על סל המצות). זאגט רש"י מען מיינט (ישחט את השלמים על מנת לקדש את הלחם) ער זאל שעכטן די שלמים אויף דעם אנאי' (ער זאל טראכטן) צו הייליגן דאס ברויט (די חלות מיט די קיכלאך) ווי די שלמים זענען הייליג: (את מנחתו ואת נסכו). זיין מנחה און זיין וויין גיסונג (של איל) פון דעם איל, ניט פון אחטאת (צו א חטאת ברענגט מען ניט מנחות מיט נסכים): (יח) (וגלח הנזיר פתח אהל מועד). זאגט רש"י (יכול יגלח בעזרה) איך וואלט מיינען ער זאל אפ גאלן די האר פון דעם קאפ אין דר עזרה (אין הויף פון משכן) (הרי זה דרך בזיון) דאס איז ניט שיין (אלא) נאר אזוי מיינט מען (וגלח הנזיר) דער נזיר זאל אפ גאלן די האר פון זיין קאפ (ביא זיך אין זיין היים) וועי זאל ער אפ גאלען די האר פון זיין קאפ, (אחר שחיטת השלמים) נאכדעם ווי מען הט געשאכטן די שלמים (שכתוב בהן) וואס ביי זיי איז געשריבן (ושחטו פתח אהל מועד) מען זאל זיי שעכטן ביי די טיר פון דעם אהל מועד: (אשר תחת זבח השלמים). ער זאל לייגן די האר (תחת הדוד שהוא מבשלן בו) אונטער דעם קעסל

פירוש לתורת אלהים

פאר נאם צום אוהל מועד (ועשה) אונ ער זאל מאכן ער זאל מקריב זיין (את חטאתו) זיין חטאת (ואת עולתו) אונ זיין עולה: (יז) (ואת האיל) אונ דם ווידער פון שלמים זאל ער שעכטן צו נאש (על סל המצות) ביא דם קארב פון מצות (עיין רש"י) (ועשה הכהן) אונ דר כהן זאל מאכן זיין מנחה מיט זייני נסכים פון דם איל: (יח) (וגלח הנזיר) אונ דר נזיר זאל זיך אפ שערין נאך דם אז מען האט געשאכטן די שלמים פר דר טיר פון דם אוהל מועד (את ראש נזרו) די האר פון זיין קאפ וואס ער האט אפ געשייד זיי זאלן זיין הייליג (ונתן) אונ ער זאל געבן די האר (על האש) אויף דעם פייער (אשר תחת) וואס איז אינטער דם קעסיל וואס מען קאכט דריגען דם שעכטונג

הַשְּׁלָמִים: יט וְלָקַח הַכֹּהֵן אֶת־הַזְּרֹעַ בְּשֵׁלָה מִן־הָאַיִל וְחַלַּת מַצָּה אַחַת מִן־הַסַּל וּרְקִיק מַצָּה אֶחָד וְנָתַן עַל־כַּפֵּי הַנָּזִיר אַחַר הִתְגַּלְּחוֹ אֶת־נִזְרוֹ: כ וְהֵנִיף אוֹתָם הַכֹּהֵן ׀ תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה קֹדֶשׁ הוּא לַכֹּהֵן עַל חֲזֵה הַתְּנוּפָה וְעַל

אונקלוס

יט וְיִסַּב כַּהֲנָא יָת דְּרָעָא בְּשִׁילָא מִן דִּכְרָא וּגְרִיצְתָּא פַּטִּירְתָּא חֲדָא מִן סַלָּא וְאֶסְפּוֹג פַּטִּיר חַד וְיִתֵּן עַל יְדֵי נְזִירָא בָּתַר דִּיגַלַּח יָת נִזְרֵיהּ: כ וִירִים יָתְהוֹן כַּהֲנָא אֲרָמָא קֳדָם יְיָ קוּדְשָׁא הוּא לְכַהֲנָא עַל חַדְיָא דַאֲרָמוּתָא וְעַל שָׁקָא דאפרשותא

תו"א ולקח הכהן. זבחים כה חולין לא: ובלא כנזיר. נזיר מה: ולקח את שער. שם: ונתן על כפי. נזיר מה מנחות נא: אחר תתת זבח השלמים. נזיר מה: על כפי הנזיר. קדושין לו: אחר התגלחו. נזיר מו:

רש"י

לפי שהשלמי' נזיר היו מתבשלין בעזר' ג שצריך ליטול הכהן הזרוע אחר שנתבשלה ולהניף לפני ה': (יט) הזרוע בשלה. לאחר ד שנתבשלה: (כ) קדש הוא לכהן. החלה והרקיק והזרוע ה תרומה הן ו לכהן: על חזה התנופה. מלבד חזה ושוק הראוים לו מכל שלמי' ז מוסף על שלמי נזיר הזרוע הזה לפי שהיו שלמי נזיר בכלל ח ויצאו

שפתי חכמים

אלא על כהא אחר תתת כדוד: ב דשלמי נזיר נאכלין בכ"מ דכמו חולין כן אבל מ"מ צריך לבשלן בעזרה שצריך ליקח הזרוע שהוא קודש לאחר שנתבשלה וליתן לכהן. ומשום אותו זרוע שהוא נותן לכהן צריך לבשלן בעזרה: ד כלו' שנותנן לכהן לאחר שנתבשל' ואי"ל אין לא יאסר הזרוע שהוא קדש את בשר כאיל כיון שנתבשל' עמה. י"ל כיון דהזרוע הוא אחד בששים לכאיל א"כ הוא בטל בששים: ה כי מלת הוא כמורה על אחד שב אל המוסף שהוא בא בכת מאמר וכניף כמ"ה על שלשתן ויכר' הוא במקום הם: ו לא שהם קודש לכהן ואסורים לו אלא רק הם כתרומה שהרימו לכהן: ז פי' מלת על במקום מלבד לא על ממש ואמר הראוים וכו' פי' האמורים לעיל כפי' לו ושלמי נזיר בכללם הם ולא נכתב כאן רק משום הזרוע הנוסף על שאר גוף השלמים: ח וא"ת א"כ כיון ששלמי נזיר הם בכלל סתם שלמים דכתיב בהו כי אם תוה

בית דוד

ווס מען קאכט אונ אים די שְׁלָמִים (לְפִי שֶׁשַּׁלְמֵי נָזִיר הָיוּ מִתְבַּשְּׁלִין בָּעֲזָרָה) ווייל די שְׁלָמִים פון אַנָזִיר האט מען גקאכט אונ די עֲזָרָה (שֶׁצָּרִיךְ לִיטּוֹל הַכֹּהֵן הַזְּרוֹעַ אַחַר שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל ולְ[הָנִי]ף לִפְנֵי ה') ווייל נאך דעם קאכען האט דר כהן גדארפט נעמען דם געקאכטן פאדערשטן פוס אונ אים אויף הייבען פר הקב"ה: (יט) (הַזְּרוֹעַ בְּשֵׁלָה). דר כהן זאל נעמען דעם פאדערשטען פוס (לְאַחַר שֶׁנִּתְבַּשְּׁלָה) נאך דם ווי ער איז געקאכט גוואָרן: (כ) (קוֹדֶשׁ הוּא לַכֹּהֵן). זאגט רש"י (הַחַלָּה וְהָרָקִיק וְהַזְּרוֹעַ תְּרוּמָה הֵן לַכֹּהֵן) איין חלה אינ איין קיכול אונ איין פעדערשטין פוס פון די שְׁלָמִים. זאל זיין אַפ געשייד צו געבן דם כהן: (עַל חֲזֵה הַתְּנוּפָה) מיינט מען (מִלְּבַד חָזֶה וָשׁוֹק הָרְאוּיִם לוֹ מִכָּל שְׁלָמִים) אויסר די ברוסט אונ איין פעדערשטין פוס וואס נעהער צום כהן פון די שְׁלָמִים פון נָזִיר ווי פון אלע אנדרע שְׁלָמִים (מוֹסָף עַל שַׁלְמֵי נָזִיר הַזְּרוֹעַ הַזֶּה) דארף מען געבן צום כהן פון די שְׁלָמִים פון נָזִיר נאך מער. די זרוע אויך (לְפִי שֶׁהָיוּ שַׁלְמֵי נָזִיר בִּכְלָל) ווייל די שְׁלָמִים פון אנזיר זענען געוועזן אונ כלל פון אנדרע שְׁלָמִים. זיי זאלן האבן דעם דין ווי אלע אנדרע שְׁלָמִים (וְיָצְאוּ לִידוֹן בְּדָבָר הֶחָדָשׁ) אינ זייא זענען ארויס גנאנגין

פירוש לתורת אלהים

פון שְׁלָמִים: (יט) וְלָקַח הַכֹּהֵן אונ דר כהן זאל נעמען אֶת הַזְּרוֹעַ די גיקאכטע ארום פון דם ווידר וְחַלַּת מַצָּה אונ איין קוכין מצה פון דעם קארב וּרְקִיק מַצָּה אונ איין דינע מצה וְנָתַן אונ ער זאל געבן אויף די הענט פון דם נָזִיר אַחַר הִתְגַּלְּחוֹ נאך דם אז ער האט זיך אפ גישוירין די האר וואס ער האט אפ גישייד זיי זאלען זיין היילינ: (כ) וְהֵנִיף אוֹתָם הַכֹּהֵן אונ דר כהן זאל זיי אויף הייבען כמו אומר די זרוע מיט דם קוכין פון מצה אונ די דינע מצה זאל דר כהן אויף הייבן תנופה איין אויף הייבונג לִפְנֵי יְיָ פאר גאט קוֹדֶשׁ הוּא לַכֹּהֵן די זאכן זענען היילינ אונ עס געהער צום כהן עַל חֲזֵה הַתְּנוּפָה חוץ דר ברוסט דאס אויף הייבונג וְעַל שׁוֹק אונ חוץ דם שענקיל דאס אפ

שׁוֹק הַתְּרוּמָה וְאַחַר יִשְׁתֶּה הַנָּזִיר
יָיִן׃ כא זֹאת תּוֹרַת הַנָּזִיר אֲשֶׁר יִדֹּר
קָרְבָּנוֹ לַיהוָה עַל־נִזְרוֹ מִלְּבַד
אֲשֶׁר־תַּשִּׂיג יָדוֹ כְּפִי נִדְרוֹ אֲשֶׁר
יִדֹּר כֵּן יַעֲשֶׂה עַל תּוֹרַת נִזְרוֹ׃ פ
כב וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃

דבר

דְּאַפְרָשׁוּתָא וּבָתַר כֵּן יִשְׁתֵּי נְזִירָא חַמְרָא׃
כא דָּא אוֹרָיְתָא דִּנְזִירָא דִּי יִדַּר קוּרְבָּנֵיהּ קֳדָם יְיָ עַל נְזָרֵיהּ בַּר מִדְּתַדְבֵּיק יְדֵיהּ כְּפוּם נִדְרֵיהּ דִּי יִדַּר כֵּן יַעְבֵּיד עַל אוֹרָיְתָא דִנְזָרֵיהּ׃
כב וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃

תו"א ואחר ישתה הנזיר יין. פס: זאת תורת הנזיר. נזיר כ מו: קרבנו לה' על נזרו. תמורה י: כן יעשה. מנחות יא כח כב:

רשב"ם

שהולך ומפרש: (כא) מלבד אשר תשיג · שאם נדר קרבנות הרבה לשם שמים יביאם. מלבד אלה של חובה·

רש"י

לידון בדבר החדש להפרשת זרוע הוצרך להחזירו לכללו לידון אף בחזה ושוק: (כא) מלבד אשר תשיג ידו. שאם אמר הריני נזיר ע"מ לגלח על ק' עולות ועל ק' שלמים: כפי נדרו אשר ידור כן יעשה. מוסיף על תורת נזרו · על תורת הנזיר מוסיף ולא יחסר · שאם אמר הריני נזיר חמש

שפתי חכמים

חזה כתנופה' וגו' למה הוצרך לכתוב פה מלבד חזה כתנופה' וגו' וכתיב לפי שהיו שלמי וכו': מ ולא על מאה השלמים מדכתיב אשר תשיג לא אמרתי אלא קדשים הבאים בנדר ונדבה שתולין בהשגת ידו: י כלו' מפני שהפסוק מפרש כפי נדרו אשר

בית דוד

גנאנגען פון כלל אנדערע שלמים ביי זיא זאל מען נעמען ווערן אנייע זאך (להפרשת זרוע) מען זאל נעמען די זרוע פון די שלמים אונ געבן צום כהן. וואלטן מיר מיינען אז פון דיא שלמים פון נזיר דארף מען נאר געבן צום כהן דיא זרוע. אונ דעם חזה ושוק דארף מען ניט געבען (הוצרך להחזירן לכללן) דארף מען צוריק ברענגן דיא דינים פון די שלמים פון נזיר צו דיא דינים פון אלע אנדערע שלמים (לידון אף בחזה ושוק) אפילו דעם חזה ושוק דארף מען אויך געבען צום כהן: (כא) (מלבד אשר תשיג ידו) מיינט מען (שאם אמר הריני נזיר על מנת לגלח על מאה עולות ועל מאה שלמים) אויב ער האט גזאגט איך זאל זיין אנזיר אויף דעם תנאי. ווען מיינע נזירות ווערט זיך ענדיגן אונ איך וועל אפ שערן מיינע האר זאך איך ברענגן הונדערט עולות אונ הונדערט שלמים (כפי נדרו אשר ידור כן יעשה) ווי זיין נדר וועט זיין אזוי זאל ער טאן (מוסף על תורת נזרו) די קרבנות וואס ער האט צו גזאגט זאל ער געבן צמערונג אויף דיא קרבנות וואס ער מוז ברענגען צו די נזירות (על תורת הנזיר מוסף ולא יחסר) מער ווי דיא קרבנות וואס דיא תורה האט גזאגט מעג ער געבן. נאר ניט ווייניגער (שאם אמר הריני נזיר חמש נזירות) אויב ער האט גזאגט

פירוש לתורת אלהים

שיידונג חוץ די חזה ושוק וואס עס קומט צום כהן פון אנדערע שלמים אונ ביי די שלמים פון דם נזיר קומט נאך דיא זרוע אוך צום כהן ואחר אונ דער נאך אז מען האט דיא אלע זאכן געמאהן וואס פריער איז גישטאנען יכתה מעג דער נזיר טרינקען וויין: (כא) זאת תורת הנזיר דס איז דם לערנונג אונ דיא דינים פון אנזיר אשר ידור וואס ער וועט אנדר מאהן אז ער זאל זיין אנזיר קרבנו ליי מוז ער ברענגען צוא נאט אקרבן אויף זיין נזירות מלבד ה"ע אשר וואס ער וועט גרייכן זיין האנד אז ער זאגט איך וועל זיין אנזיר אז איך זאל דר נאך ברענגען הונדערט עולות אונ שלמים מוז ער אזוי פיל קרבנות ברענגען כפי נדרו אזוי ווי ער וועט אנדר מאהן כן יעשה אזוי זאל ער טאהן על תורת נזרו אויף דיא לערנונג פון זיין נזירות (עיין רש"י): (כב) וידבר יי אונ גאט האט גירעט

משלי יהודה

(וידבר יי אל משה לאמר) גאט האט גירעט צו משה אזוי צו זאגן (דבר אל אהרן ואל בניו) רייד דו משה צו אהרן אונ צו זיינע קינדער (כה תברכו את בני ישראל) אזוי זאלט איר בענטשן די יודן

כג מַלִּיל עִם אַהֲרֹן וְעִם בְּנוֹהִי לְמֵימַר כְּדֵין תְּבָרְכוּן יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּד תֵּימְרוּן לְהוֹן: כד יְבָרְכִינָךְ יְיָ

כג דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְבָרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמוֹר לָהֶם: ס כד יְבָרֶכְךָ יְהוָה

ויטרינך　　וישמרך

תו"א כה תברכו. סוטה לח. לט חולין מט: כל הפרשה מקרים פ' אחרון מנין ברכת כהנים שם מ"ד פ"ס מקידה שער נח: אמור להם. סוטה לח:

רשב"ם

דוגמת מלבד מתנותיכם ומלבד כל נדריכם: (כג) כה תברכו את בני ישראל. כלו' לא תברכו מברכת פיכם כאדם שאומר תבואתה לראש פלוני כך וכך אלא אלי תתפללו שאברכם אני כמו שמפרש יברכך ה' ואני אשמע קולכם כאשר תאמרו ואברכם לישראל כמו שמפרש ושמו את שמי על בני ישראל כשיברכו הכהנים לישראל בשמי ולא בשמם אני אברכם לישראל כמו שהתפללו הכהנים ואומרים יברכך יי׳ ישא יי׳ פניו אליך.

שפתי חכמים

אשר ידור כך יעשה משמע בין מוסיף בין פוחת מדינו לכך כתיב כל תורת נזרו על כמו למעלי דוקא כנודר יותר מתורת נזרו אבל אם פיחת מתורת הנזיר כגון שאמר הריני נזיר חמש נזירות ע"מ וכו': כ דפירושו ל' כוה שכך פי' גבי זכור הנו לב לזכור תמיד וכו' מורה על התמדת הפועל: ל ולפ"ז תהיה מלת אמור שב אל אהרן ובניו ומלת להם אל בני ישראל כאלו אמר כל אחד מהם אמור להם לישראל הברכות של

בעל הטורים

שתויי יין פסולין לברכת כהנים שנקראת עבודה: (כג) כה תברכו. להזכיר זכות ואני והנשר נלכה עד כה וכה יהיה זרעך וזכו אבר עד כה ברכני ה' וכ"ה אותיות בפסוק שמע ישראל וכ"ה פעמים ל' ברכה בחומש וכ"ה פעמים שלום בחומש ולכך מתחיל ב"כ בברכה ומסיים בשלום וזהו ה' יברך את עמו בשלום: אמור להם. מלא ו' כנגד ו' ברכות. יברכך. וישמרך. יאר. ויחנך. ישא. וישם לך שלום. וכנגד ו' ה'. תורת ה' עדות ה' פקודי ה' מצות ה' יראת ה' משפטי ה': (כד) יברכך ה'

רש"י

חמש נזירות ע"מ לגלח על ג' בהמות הללו אין אני קורא בו כאשר ידור כן יעשה: (כג) אמור להם. כמו זכור ה שמור בלעז דישנ"ס. אמור להם. [ספרי] שיהיו כולם ל שומעים: אמור. (במדרש רבה) מלא לא תברכם בחפזון ובהלות אלא בכונה ובלב שלם: (כד) יברכך. שיתברכו נכסיך:

בית דוד

נזאגט איך זאל זיין א נזיר פינף מאל (על מנת לגלח על שלשה בהמות הללו) אויף דעם תנא׳. ווען איך וועל אפ שערן די האר. זאל איך נאר ברענגען איין מאל די דריי בהמות (אין אני קורא בו כאשר ידור כן יעשה) זאגן מיר נים ווי דר נדר איז געווען אזוי זאל ער טאן. נאר דער נדר איז אנגעטער נדר, אונ ער מוז ברענגען קרבנות ווי הקב"ה האט געבאטען: (כג) (אמור להם). זאגט רש"י (כמו) ווי עס שטייט (זכור. שמור) שטייט נים זכור. שמור. נאר עס שטייט זכור. שמור, אז עס וואלט געשטאנען זכור, שמור, וואלט מ׳ געקענט מיינען די מצוה איז נאר אויף איין מאל, אויף איין שבת צו געדענקען אונ היטען, אז עס שטייט זכור, שמור, מיינט מען אשטענדיגע זאך מען זאל אייביג געדענקען אונ היטען שבת,

ווען דא וואלט געשטאנען אמור להם וואלט מען געמיינט נאר איין מאל זאלן די כהנים בענטשען די יודען אז עס שטייט אמור להם מיינט מען שטענדיג זאלן די כהנים בענטשען די יודען (עיין רש"י סדרה פנחס על פסוק צרור את המדינים): (אמור להם). די כהנים דארפען בענטשען די יודען מיט אהויכע שטימע אלע יודען זאלן הערען ווי די כהנים בענטשען זייא: (אמור). דער מדרש זאגט דס וואָרט אמור איז מלא (פ״ל) מיט א וא״ו (לא תברכם בחפזון ובבהלה) די כהנים זאלען נים בענטשען די יודען מיט געשווינדקייט אונ מיט אייליגניש (ארא בכונה ובלב שלם) נאר מיט כונה אונ מיט דעם גאנצען הארץ זאלען זייא ווען די ברכות זאלען קומען אויף די יודען: (כד) (יברכך) מיינט מען (שיתברכו נכסיך) דיין פר מעגען זאל געבענטשט

פירוש לתורת אלהים

צו משה אזוי צו זאגען: (כג) דבר רייד צו אהרן אונ צו זיינע זין אונ זאלסט זייא אזוי זאגען כה תברכו אזוי זאלט איר בענטשען די יודען אמור להם צו זייא ווען די ווערט זייא בענטשען זאלסטו זיי זאגען די ברכה וואס ווייטער שטייט: (כד) יברכך ער זאל דיך בענטשען יי׳ גאט (עיין

משלי יהודה

(אמור להם) זאג צו די יודען (יברכך יי׳) גאט זאל דיך בענטשען לאמר פר שטיין נאך וואס האט די תורה געשטעלט איבריגע צוויי ווערטער (אמור להם) עס וואלט געדארפט שטיין (יברכך יי׳) וואס שטייט (אמור להם יברכך יי׳) זאג צו דיא יודען גאט זאל דיך בענטשען נאר מיר ווערען געבען צו פר שטיין די

מצות השם

י״כ　שעח) כה תברכו וגו׳ דס איז די מצוה אז די כהנים זאלען בענטשען די קינדער פון ישראל אונ דער כהן טאר נים מערען קיין שום ברכה נאר אזוי ווי אונ דר תורה שטייט אונ דר כהן וואס ער בענטשט יודען ווערט ער אליין געבענטשט אונ די מצוה גייט אן אויף יעדען אורט אונ אידער צייט:

בי"ד ח"ד　　זיין

וְיִשְׁמְרֶךָ׃ ס כה יָאֵר יְהוָה׀ פָּנָיו אֵלֶיךָ וִיחֻנֶּךָּ׃ ס כו יִשָּׂא יְהוָה׀ פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם׃ ס כז וְשָׂמוּ
את

וְיִטְרִינָךְ׃ כה יַנְהַר יְיָ שְׁכִינְתֵיהּ לְוָתָךְ וִירַחֵם יָתָךְ׃ כו יִסַּב יְיָ אַפֵּיהּ לְוָתָךְ וִישַׁוֵּי לָךְ שְׁלָם׃ כז וִישַׁווּן יַת בִּרְכַּת
שמי

תר"א וישמרך. פסחים קי: ישא ה' פניו אליך. ברכות כ נדה ע ר"ה יז מגילה כה: ויחנך. פסחים קי: ושמו את שמי על

בעל הטורים

וישמרך. בתחלת התיבות עולה כ"ו כנגד השם של ד' אותיות וסוף התיבות כה"ך עולה ע"ב כנגד השם של ע"ב תיבות וזהו ה' שמרך ה' צלך. וג' תיבות בפסוק כדי להזכיר זכות ג' אבות ובכלם ט"ו אותיות ע"ש האבות שראו זה את זה שלשתן ביחד ט"ו שנים וזכות השבטים עם האבות הם ט"ו יברכך בזכות אברהם דכתיב ביה וה' ברך את אברהם בכל. וג' תיבות בפ' כנגד ג' ברכות שנאמרו בו. ואברכך והיה ברכה ואברכה מברכיך: יברכך ה'. בגי' בבנים ובגוף: (כה) יאר. כנגד יצחק שראה השכינה ופניו והאיר הקב"ה את עיניו והשיבו כדאי' בפדר"א. יאר. לכפן ראוי שהיה עולה ראוי ויש בו ב' תיבות וכ' אותיות כנגד שהיה אחר כ' דורות ושמר כ' חומשי תורה: (כו) ישא. כנגד יעקב וישא יעקב רגליו וכתיב ביה ושבתי בשלום ויש בו ז' תיבות כנגד השבטים אשר נולדו ראובן בן ז' שנים וכ"ה אותיות כנגד כה תאמר לבית יעקב, וישם יש בו ז' תגין שבז' דרכים ישם לך שלום ע"ש בז' דרכים ינוסו לפניך: שלום. בגי' עשו לרמז

רש״י

וישמרך. שלא יבואו עליך שודדי' ליטול ממונך שהנותן מתנה לעבדו אינו יכול לשמרו מכל אדם וכיון שבאי' לסטי' עליו ונוטלין אותה ממנו מה הנאה יש לו במתנה זו אבל הקב"ה הוא הנותן הוא השומר. והרבה מדרשים דרשו בו בספרי: (כה) יאר ה' פניו אליך. יראה לך פנים שוחקות פנים צהובות: ויחנך. [ספרי] יתן לך חן: (כו) ישא ה' פניו אליך. יכבוש כעסו: (כז) ושמו את שמי. (ספרי) יברכום בשם המפורש: ואני אברכם. לישראל ואסכים עם הכהנים ד"א ואני אברכם ג לכהנים:

שפתי חכמים

יברכך יאר ישא בתמוי"ס את"ן: ם אבל אין לפרש שיברכם בעצמו דא"כ מה תועלת בברכת הכהנים כיון שה' ברכם: נ דלפי פעם ראשון יבוי' ואני אברכם פי' אסכים עמהם וזה נראה דוחק לכן פי' ד"א. ולפי' האחרון אמור קשה דמשמעות המקרא כוא דקאי על ישראל ולא על הכהנים לכן צריך גם לפי' ראשון: ם נראה דק"ל דהכניני' דעל כלות משה מפריד מעלת לכהים את המזכן שאין כלות משה סמוך לאלת לבהים וכאלו הם ב' ענינים ומה ב' ענינים איכא הכא. א"כ דה"פ ויהי ביום כלות משה מעשיית המשכן ומהקמת המשכן וע"ז מקשה רש"י ז"ל בצלאל וכל חכמי לב וכו' ומתרץ לפי שמסר נפשו וכו' ובזה יתורץ מה שמקשים העולם וכלא לא עלה במשה רק ההקמה וזה עשה משה לבדו כדכתיב לעיל בפ' פקודי. ומהרא"י תי' דק"ל שלא הל"ל אלא ויהי ביום כוקם את המשכן ע"כ וכה"ל כתנת

בית דוד

גבענטשט ווערען׃ (וְיִשְׁמְרֶךָ)׃ הקב"ה זאל דיך היטען (שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ עָלֶיךָ שׁוֹדְדִים לִיטוֹל מָמוֹנְךָ) עס זאלען ניט קומען צו דיר גזלנים אוועק צו נעמען פון דיר דיין געלד (שֶׁהַנּוֹתֵן מַתָּנָה לְעַבְדּוֹ) אז איינער גיט א מתנה צו א זיין קנעכט (אֵינוֹ יָכוֹל לְשָׁמְרוֹ מִכָּל אָדָם) קען ער ניט היטען דעם קנעכט פון אלע מענשען זייא זאלען ניט אוועק נעמען פון אים די מתנה (וְכֵיוָן שֶׁבָּאִים לִיסְטִים עָלָיו וְנוֹטְלִין אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ) אונ אז גזלנים קומען צו אים אונ נעמען אוועק פון אים די מתנה (מַה הֲנָאָה יֵשׁ לוֹ בְּמַתָּנָה זוֹ) וועלכע הנאה האט ער פון דער מתנה (אֲבָל הקב"ה הוּא הַנּוֹתֵן הוּא הַשּׁוֹמֵר) אבער אז הקב"ה גיט א מתנה, ער גיט די מתנה אונ ער היט מען זאל ניט אוועק נעמען פון אים די מתנה (וְהַרְבֵּה מִדְרָשִׁים דָּרְשׁוּ בוֹ בְּסִפְרֵי) אונ ספרי ווערט געזאגט פיל דרשות אויף דעם וואָרט וְיִשְׁמְרֶךָ׃ (כה) (יָאֵר ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ). הקב"ה זאל מאכען לייכטען זיין פנים צו דיר (יַרְאֶה לְךָ פָּנִים שׂוֹחֲקוֹת פָּנִים צְהוּבוֹת) אונ ער זאל ווייזען צו דיר א פריילוך פנים אונ א פריינדליך פנים׃ (וִיחֻנֶּךָּ). מיינט מען (יִתֵּן לְךָ חֵן) הקב"ה זאל דיר געבען די זאלסט האבען חן ביי מענטשען׃ (כו) (יִשָּׂא ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ). מיינט מען (יִכְבּוֹשׁ כַּעְסוֹ) הקב"ה זאל איין האלטען זיין כעס אונ זאל דיך ניט שטראפען אויב דו ווערסט עפעס זינדיגען׃ (כז) (וְשָׂמוּ אֶת שְׁמִי). זיי זאלען טאן מיין נאמען אויף די יודען מיינט מען (יְבָרְכוּם בְּשֵׁם הַמְּפוֹרָשׁ) ווען זיי וועלען בענטשען די יודען זאלען זיי ארויס ריידען מיין נאמען אונ דער ברכה׃ (וַאֲנִי אֲבָרְכֵם). הקב"ה זאגט אונ איך וועל אויך בענטשען (לְיִשְׂרָאֵל) די יודען (וַאֲנִי אַסְכִּים עִם הַכֹּהֲנִים) איך וועל טאן וויא די כהנים וועלען בענטשען (דָּבָר אַחֵר) נאך א פשט איז (וַאֲנִי אֲבָרְכֵם
לכהנים

פירוש לתורת אלהים

רש"י) וְיִשְׁמְרֶךָ אונ ער זאל דיך היטען גזלנים זאלען ביי דיר דאס ניט אוועק נעמען (עיין רש"י)׃ (כה) יָאֵר גאט זאל דער לייכטען זיין פנים צו דיר ער זאל דיר בווייזען א פריילוך פנים ויחנך, אונ ער זאל דיך לייט געליגין׃ (כו) יִשָּׂא גאט זאל איין האלטען זיין צארען איבער דיר וְיָשֵׂם אונ ער זאל צו דיר טאן שלום איר זאלט האבען צווישען אייך שלום׃ (כז) וְשָׂמוּ אונ זיי זאלען

שְׁמִי עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וַאֲנָא אֲבָרְכִינּוּן :
ז א וַהֲוָה בְּיוֹמָא דְשֵׁיצִי
מֹשֶׁה לַאֲקָמָא יָת
מַשְׁכְּנָא

אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲנִי אֲבָרְכֵם : ס חמישי ז א וַיְהִי בְּיוֹם כַּלּוֹת מֹשֶׁה לְהָקִים אֶת־הַמִּשְׁכָּן

וימשח

תו"א בני ישראל. מגילה יח: סוטה לח עקרים מב פכ"ח: ואני אברכם. חולין מ"ט:

בעל הטורים

הוי מקדים שלום לכל אדם ואפי' בשלום נכרי: (כז) והכי אברכם. בגי' אסכים על ידיכם: (א) ויהי ביום כלות. סמך חנוכת המזבח לברכת כהנים רמז לחשמונאים שיצאו חנוכה ועוד כדי שלא תשלוט עי"ה במלכותם לכך ברכם תחלה. וסמך למשכן שבזכות המשכן יהיה שלום וכן דוד סמך ה' יברך את עמו בשלום למזמור שיר חנוכת הבית: ושמו את שמי ואני

רש"י

(א) ויהי ביום כלות משה. [במדרש רבה] כלת כתיב (כפת"ח ולא כלות בשו"א ודו"ק) יום הקמת המשכן היו ישראל ככלה הנכנסת לחופה: כלות משה. בצלאל ואהליאב וכל חכם לב עשו את המשכן ותלאו הכתוב במשה לפי שמסר נפשו ע עליו לראות תבנית כל דבר ודבר כמו שהראהו בהר להורות
בית

לעושי המלאכה ולא טעה בתבנית אחת וכן מצינו בדוד לפי שמסר נפשו על בנין בהמ"ק שנ' [תהלי' קלב] זכור ה' לדוד את כל ענותו אשר נשבע לה' וגו' לפיכך נקרא על שמו שנ' [מלכי' א יב] ראה ביתך דוד: ביום כלות משה להקים. ולא נאמר ביום הקים מלמד שכל שבעת ימי המלואים היה
דוד

לַכֹּהֲנִים) הקב"ה זָאגְט אוּנ: אִיךְ וֶועל בֶּענְטְשְׁן דִי כֹּהֲנִים : (א) (וַיְהִי בְּיוֹם כַּלּוֹת מֹשֶׁה). זָאגְט רש"י (כַּלֹּת כְּתִיב) עֶס שְׁטֵייט נִיט כְּלוֹת (מִיט אַשְׁוָא), נָאר עֶס שְׁטֵייט כַּלֹּת (מִיט אַפַּתַח) (יוֹם הֲקָמַת הַמִּשְׁכָּן הָיָה לְיִשְׂרָאֵל כְּכַלָּה הַנִּכְנֶסֶת לְחוּפָּה) דֶער טָאג וָוס אוּנ אִים אִיז אוֹיף גֶעשְׁטֶעלְט גֶעוָוארְן דָם מִשְׁכָּן אִיז גֶוֶועזְן אַזוֹי אַפְרֵייליכְקֵייט בַּיי יוּדֶען זוֹי פְרֵיילִיךְ עֶס אִיז אַכַּלָּה אוּנ דֶעם טָאג וָוס זִיא גֵייט צוּ דֶר חוּפָּה : (כַּלֹּת מֹשֶׁה). פְרֶעגְט רש"י (בְּצַלְאֵל וְאָהֳלִיאָב וְכָל חֲכַם לֵב עָשׂוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן) בְּצַלְאֵל אוּנ אָהֳלִיאָב אוּנ אַלֶע קְלוּגֶע מֶענְטְשְׁן צוּ זַאמֶען הָאבְּן גֶעמַאכְט דָאס מִשְׁכָּן (וּתְלָאוֹ הַכָּתוּב בְּמֹשֶׁה) אוּנ דֶער פָּסוּק שְׁרֵייבְּט מֹשֶׁה הָט גֶיעֶנְדִיגְט דָם מִשְׁכָּן, זָאגְט רש"י (לְפִי שֶׁמָּסַר נַפְשׁוֹ עָלָיו) וַוייל מֹשֶׁה הָט גֶעגֶעבְּן זַיין לֶעבְּן וֶועגְן מִשְׁכָּן (לִרְאוֹת תַּבְנִית כָּל דָּבָר וְדָבָר) עֶר זָאל זֶעהְן דִי צוּרָה פוּן יֶעדֶר זַאךְ (כְּמוֹ שֶׁהֶרְאָהוּ בָּהָר) וִויא הקב"ה הָאט אִים בַּוויזְן אוֹיף דֶעם בַּארְג (לְהוֹרוֹת לְעוֹשֵׂי הַמְּלָאכָה) עֶר זָאל לֶערְנֶן צוּ דִיא מֶענְשְׁן וָוס הָאבְּן גֶאַרְבֶּעט בַּייא דֶעם מִשְׁכָּן וָוס זַייא זָאלְן טוּן אוּנ ווִי זַיי

זָאלְן טוּן (וְלֹא טָעָה בְּתַבְנִית אַחַת) אוּנ עֶר הָאט קֵיין טָעוּת גֶעהַאט אֲפִילוּ אִין אֵיין צוּרָה אוֹיךְ נִיט (וְכֵן מָצִינוּ בְּדָוִד) אוּנ אַזוֹ גֶעפִינֶען מִיר בַּייא דָוִד הַמֶּלֶךְ ע"ה (לְפִי שֶׁמָּסַר נַפְשׁוֹ עַל בִּנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ) וַוייל עֶר הָאט גֶעגֶעבְּן זַיין לֶעבְּן וֶועגְן דֶעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בּוֹיעֶן (שֶׁנֶּאֱמַר) וִוי עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק דָּוִד הַמֶּלֶךְ הָט גֶזָאגְט פַאר הקב"ה (זְכוֹר ה' לְדָוִד אֵת כָּל עֻנּוֹתוֹ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַה' וגו') גָאט גֶדֶענְק צוּ דָוִד וָואס עֶר הָאט זִיךְ גֶפִּינִיגְט וֶוענֶען דֶעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בּוֹיעֶן (לְפִיכָךְ נִקְרָא עַל שְׁמוֹ) דְרִיבֶּר וֶוערְט דָם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ גֶערוּפְן אוֹיף זַיין נָאמֶען (שֶׁנֶּאֱמַר) וִוי עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק דִי יוּדְן הָאבְּן גֶזָאגְט (רְאֵה בֵיתְךָ דָּוִד) דָּוִד זֶעה דֵיין שְׁטוּב, דֵיין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ : (בְּיוֹם כַּלּוֹת מֹשֶׁה לְהָקִים). אִין דֶעם טָאג וָואס מֹשֶׁה הָט גֶעעֶנְדִיגְט אוֹיף צוּ שְׁטֶעלֶן דָם מִשְׁכָּן זָאגְט רש"י (וְלֹא נֶאֱמַר בְּיוֹם הָקִים) פַאר וָוס זָאגְט נִיט דֶר פָּסוּק אִין דֶעם טָאג וָואס מֹשֶׁה הָט אוֹיף גֶשְׁטֶעלְט דָם מִשְׁכָּן (מְלַמֵּד) דֶער פָּסוּק לֶערְנְט אוּנְז (שֶׁכָּל שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּלּוּאִים) דִי אַלֶע זִיבֶּען טֶעג פוּן מִלּוּאִים (הָיָה מֹשֶׁה מַעֲמִידוֹ וּמְפָרְקוֹ)
יעדען

פירוש לתורת אלהים

טָאהֶן אֶת שְׁמִי מַיין נָאמֶען אוֹיף דִיא יוּדִין (עַיין רש"י) וַאֲנִי אֲבָרְכֵם אוּנ אִיךְ וֶועל זַייא בֶּענְטְשֶׁען (עַיין רש"י) : (א) וַיְהִי אוּנ עֶס אִיז גֶוֶועזְן בְּיוֹם אוּנ דֶעם טָאג כַּלּוֹת מֹשֶׁה אַז מֹשֶׁה הָאט פַאר

משלי

זַאךְ מִיט אַמָּשָׁל אַיינֶער אִיז גֶוֶועזְן אוּנ בַּיים אוֹיף זַיין זוּן וַוייל עֶר הָט זִיךְ שְׁלֶעכְט אוֹיף גֶעפִירְט הָט דֶר פָאטֶער אוֹיף אִים זִיךְ נִיט אוּם גֶקוּקְט אוּנ דֶר זוּן אִיז גֶוֶועזְן נַאקֶעט אוּנ בָּארְוִויס אוּנ עֶס אִיז אוּם גֶיוֶוען זֵייעֶר בִּיטֶר אִיז דֶער זוּן גֶגַאנְגֶען צוּ אַיין שָׁכֵן אוּנ הָט אִים גֶבֶּעטֶן עֶר זָאל גֵיין צוּ דֶם פָאטֶער אוּנ בֶּעטְן עֶר זָאל אִים מַאכְן אַמַּלְבּוּשׁ דֶער שָׁכֵן הָאט

יהודה

גֶפָאלְגְט אוּנ אִיז גֶגַאנְגֶען צוּ דֶעם פָאטֶער אוּנ זָאגְט אוּם אִיךְ בֶּעט דִיךְ דֶער בַּארוּם דִיךְ אוֹיף דַיין זוּן אוּנ מַאךְ אִים אַיין מַלְבּוּשׁ וָוארוּם עֶס אִיז ווִינְטֶער אִיז קַאלְט עֶנְפֶּערְט אִים דֶער פָאטֶער אִיךְ בֶּעט דִיךְ אוֹיךְ דֶם דָאזִיגֶע אִיךְ זָאל מַאכְן מַיין זוּן אַמַּלְבּוּשׁ דֶר שָׁכֵן הָט נִיט פַר שְׁטַאנֶען וָוס דֶר פָאטֶער הָט אִים גֶיעֶנְטְפֶערְט זָאגְט דֶער פָאטֶער צוּ אִים דִי בִּיסְט נָאר

וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וַיִּמְשָׁחֵם וַיְקַדֵּשׁ אֹתָם׃
ב וַיַּקְרִיבוּ נְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל רָאשֵׁי בֵּית אֲבֹתָם הֵם נְשִׂיאֵי הַמַּטֹּת הֵם העומדים·

תו"א וימשחם. הנה' יז שבועות טו מנחות כו׃

אונקלוס

מַשְׁכְּנָא וְרַבִּי יָתֵיהּ וְקַדִּישׁ יָתֵיהּ וְיָת כָּל מָנוֹהִי וְיָת מַדְבְּחָא וְיָת כָּל מָנוֹהִי וְרַבִּינוּן וְקַדִּישׁ יָתְהוֹן׃ ב וְקָרִיבוּ רַבְרְבֵי יִשְׂרָאֵל רֵישֵׁי בֵּית אֲבָהָתְהוֹן אִנּוּן רַבְרְבֵי שִׁבְטַיָּא אִנּוּן דְּקָיְמִין עַל

סנינ"א

בעל הטורים

הברכה. וסמיך ליה ויהי ביום כלות זכו בה"מ אשר אזכיר את שמי אבא אליך וברכתיך: (ב) הם נשיאי המטות הם ס"ת

רשב"ם

כדכתיב ופניתי אליכם והרביתי אתכם וגו': (ב) על הפקדים

רש"י

משה מעמידו ומפרקו ובאותו היום העמידו ולא פרקו לכך נאמר ביום כלות משה להקים אותו היום כלו הקמותיו וראש חודש ניסן היה [גיטין ס] בשני נשרפה ע הפרה בשלישי הזו הזיה ראשונה ובשביעי פ גלחו: (ב) הם נשיאי המטות. [ספרי] שהיו שוטרי' עליה' במצרים צ והיו מוכי' עליהם שנאמר (שמות ה) ויכו שוטרי בני ישראל ונומר: הם העומדים על הפקודים. שעמדו עם משה ואהרן כשמנו את ישראל שנ' [במדבר א] ואתכם

שפתי חכמים

ודו"ק: ע ר"ל דלא תקשה הא מיד אחר הקמת המשכן היו הלוים עובדים עבודתן כדכתיב בסמוך והאיך רשאין לעשות כן והלא טמאי מתים היו ולא יוכלו לשרת דעדיין לא נשרפ' הפרה. וא"ל דהפר' נשרפה קודם הקמת המשכן דהא כתיב בזייה שלה בפ' חקת ובזה אל נכח פני אהל מועד דבעי היקש המשכן כשהמשו' ומתרץ דבשני נשרפה הפרה וכו' נמצא דביום שביעי היו טהורים: פ הוא הגילוח האמור בפ' בהעלותך והעבירו תער על כל בשרם וכו': צ דק"ל ומה פי' כוהן בזה שאמר הם נשיאי המטות ועז"פ שהיו שוטרים עליהם במצרים ובהי קאמר קרא הם הנשיאים שהיו ממונים שוטרים עליהם במצרים שהיו הנוגשים רודים אותם שוטרים במצרים במקלות

בית דוד

יֶעדֶען טָאג אִין דֶר פְרִ"א הָט מֹשֶׁה אוֹיף גֶשְׁטֶעלְט דֶם מִשְׁכָּן אוּנ הָט אוּם פַר נַאכְט צוּ לֵייגְט (וּבְאוֹתוֹ הַיּוֹם) אוּנ אִין דֶעם אַכְטֶן טָאג (הֶעֱמִידוֹ וְלֹא פְרָקוֹ) הָאט עֶר אוֹיף גֶשְׁטֶעלְט דֶם מִשְׁכָּן אוּנ הָט אִים נִיט צוּ לֵייגְט (לְכָךְ נֶאֱמַר) דֶרִיבֶּר זָאגְט דֶר פָּסוּק (בְּיוֹם כַּלּוֹת מֹשֶׁה לְהָקִים) אִין דֶעם טָאג וָואס מֹשֶׁה הָאט גֶעעֶנְדִיגְט אוֹיף צוּא שְׁטֶעלֶען דֶם מִשְׁכָּן (אוֹתוֹ הַיּוֹם כָּלוּ הֲקָמוֹתָיו) דֶעם טָאג הָאבֶּן זִיךְ גֶעעֶנְדִיגְט דִיא אוֹיפְשְׁטֶעלוּנְגֶען פוּן דֶעם מִשְׁכָּן וַוייל עֶר הָאט עֶס אוֹיף גֶשְׁטֶעלְט אוּנ עֶס אִיז גֶעבְּלִיבֶּן שְׁטֵיין (וְרֹאשׁ חוֹדֶשׁ נִיסָן הָיָה) דֶער טָאג אִיז גֶוֶועזֶען רֹאשׁ חוֹדֶשׁ נִיסָן (בַּשֵּׁנִי נִשְׂרְפָה הַפָּרָה) דֶעם אַנְדֶערֶן טָאג אִין חוֹדֶשׁ אִיז פַר בְּרֶענְט גֶוָוארֶן דִי פָּרָה אֲדוּמָּה (בַּשְּׁלִישִׁי הִזּוּ הַזָּיָה רִאשׁוֹנָה) דֶעם דְרִיטֶען טָאג אִין חוֹדֶשׁ הָאט מֶען גֶשְׁפְּרִיצְט אוֹיף דִיא לֵוִיִּם דֶם עֶרְשְׁטֶע מָאל דָאס וַואסֶר מִיט אַשׁ פוּן דֶר פָּרָה אֲדוּמָּה (וּבַשְּׁבִיעִי) דֶעם זִיבֶּעטֶן טָאג אִין חוֹדֶשׁ (גִּלְּחוּ) הָאבֶּן דִיא לֵוִיִּם אָפּ גֶענָאלְט זֵייעֶרֶע הָאר פוּן דֶעם גַאנְצֶן לֵייב: (ב) (הֵם נְשִׂיאֵי הַמַּטּוֹת). זָאגְט רַשִׁ"י (שֶׁהָיוּ שׁוֹטְרִים עֲלֵיהֶם בְּמִצְרַיִם) דִי נְשִׂיאִים זֶענֶען אִין מִצְרַיִם גֶוֶועזֶען שׁוֹטְרִים אוֹיף דִיא יוּדֶען (וְהָיוּ מוּכִּים עֲלֵיהֶם) זַייא זֶענֶען גֶשְׁלָאגֶען גֶוָוארֶן פַר דִי יוּדִישֶׁע וֶוענְן וָוען דִי יוּדֶען הָאבֶּן נִיט גֶעקֶענְט מַאכֶען אַזוֹי פִיל צִיגֶעל וִוִיא פַּרְעֹה הָאט גֶעבָּאטֶען הָאט מֶען גֶשְׁלָאגֶען דִיא שׁוֹטְרִים (שֶׁנֶּאֱמַר) וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וַיֻּכּוּ שׁוֹטְרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל) דִי שׁוֹטְרִים פוּן דִי יוּדֶען זֶענֶען גֶשְׁלָאגֶען גֶוָוארֶן: (הֵם הָעוֹמְדִים עַל הַפְּקֻדִים). זָאגְט רַשִׁ"י (שֶׁעָמְדוּ עִם מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כְּשֶׁמָּנוּ אֶת יִשְׂרָאֵל) וָוען מֹשֶׁה מִיט אַהֲרֹן הָאבֶּן גֶעצֵיילְט דִיא יוּדֶען זֶענֶען דִי נְשִׂיאִים גֶוֶועזֶען מִיט זֵיי צוּזַאמֶען (שֶׁנֶּאֱמַר) וִוי עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק הקב"ה הָט גֶזָאגְט צוּ מֹשֶׁה וָוען דִי

פירוש לתורת אלהים

לֶענְג אוֹיף צוּ שְׁטֶעלִין דֶם מִשְׁכָּן וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ אוּנ עֶר הָאט אִים גִיזַאלְבְּט וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ אוּנ הָאט אִיהם גִיהֵיילִיגְט וְאֶת כָּל כֵּלָיו אוּנ אַלֶע זַיינֶע כֵּלִים וְאֶת הַמִּזְבֵּחַ אוּנ דֶם מִזְבֵּחַ אוּנ אַלֶע זַיינֶע כֵּלִים וַיִּמְשָׁחֵם אוּנ עֶר הָט זֵיי גִזַאלְבְּט וַיְקַדֵּשׁ אוֹתָם אוּנ הָאט זֵיי גְהֵיילִיגְט: (ב) וַיַּקְרִיבוּ נְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל עֶס הָאבֶּען גֶענֶענְט דִי אֶלְצְטֶע פוּן דִי שְׁבָטִים הֵם הָעוֹמְדִים זֵיי זֶענִין גִשְׁטַאנֶען מִיט מֹשֶׁה אוּנ מִיט

משלי יהודה

גְקוּמֶען צוּ מִיר מִיךְ בֶּעטֶען אִיךְ זָאל מִיךְ דֶר בַּארִימֶען אוֹיף מַיין זוּן אוֹיף מַיין קוּנְד דַארְפְסְטוּ מִיךְ בֶּעטֶען אִיךְ בִּין דָאךְ אַפָּאטֶר פַר שְׁטַייכְטוּ דֶען נִיט אַז אִיךְ וִויל אוּם בְּוַודַאי נִיט טָאן מִיט מַיין נַאנְץ

מנינא: ג ואיתיאו ית קורבנהון קדם יי שית עגלן כד מחפן ותרי עשר תורין עגלתא על תרין רברביא ותור לחד וקריבו יתהון קדם משכנא:

ואמר

העמדים על הפקדים: ג ויביאו את קרבנם לפני יהוה שש עגלת צב ושני עשר בקר עגלה על שני הנשאים ושור לאחד ויקריבו אותם לפני המשכן:

רשב"ם

הפקדים. הם הנקובים בשמות במדבר סיני: (ג) עגלה. לפי שהוא דבוק עגלות של צב כמו שיאמר מעשרה עשרות יאמר מן עגלה של ב' הנשיאים עגלות ומן ענוה ענוי ארץ ומן ערבה ערבי נחל צב. כמו ובצבים ובפרדים. פתרונו לפי ענייננו. ונראה בעיני עגלות

בעל הטורים

ויאמר לכפר עליהם וכן הפקודים ויביאו את קרבנם ס"ת עולה ע"ה ותבער בם אש ותאכל בקצה המחנה בקלינים שבהם: (ג) שש עגלות. כנגד שש המזלות אשר עולים בגלגל וששה יורדים וכנגד ששה עתים קור וחום וקיץ וחורף וזרע וקציר

קדם

שפתי חכמים

על שלא דחקו את בנ"י כשהיו דנין כ..כנים. ואע"פ שהפורדים על הפקודים עדיין לא נתמנו עד אחד באייר י"ל שכתוב דבר על העתיד שיעמדו על הפקודים באחד באייר: ק דא"כ אחי לפני המשכן דהא כבר כתיב ויביאו את קרבנם לפני ה' דהיינו לפני המשכן ששם שכן כבודו יתעלה ושמו. וזה דרשו ג"כ בלפני המזבח שלא קבל מהם משה שכבר כתיב ויקריבו הנשיאים את חנכת המזבח וא"כ ל"ל עוד ויקריבו לפני

רש"י

יהיו וגו': (ג) שש עגלות צב. אין צב אלא מחופים וכן [ישעיה סו] בצבים ובפרדים עגלות מכוסים קרוי' צבים: ויקריבו אותם לפני המשכן. שלא קיבל משה מידם עד שנאמר לו מפי המקו' אמר רבי נתן מה ראו הנשיאי' להתנדב כאן בתחלה ובמלאכת המשכן לא התנדבו תחלה אלא כך אמרו הנשיאי' יתנדבו צבור מה שיתנדבו ומה שמחסרין אנו משלימין כיון שראו שהשלימו צבור את הכל שנא' [שמות לו] והמלאכה היתה דים אמרו מעתה מה לנו לעשות הביאו את אבני השוהם והמלואי' לאפוד ולחשן לכך התנדבו כאן תחלה:

בית דוד

דו מיט אהרן ווען צייל די יודן (ואתכם יהיו) ואלע זיין מיט איין דיא נשיאים ביא דעם ציילונג: (ג) (שש עגלות צב), זאגט רש"י (אין צב אלא מחופים) צב איז טייטש בארעקט (וכן) אין אזו שטייט אונ פסוק (בצבים ובפרדים. עגלות מכוסים קרוים צבים) פורעז, ועגיז, וואס זעניין בארעקט, ווערן גערופן צבים: (ויקריבו אותם לפני המשכן). זאגט רש"י (שלא קבל משה מידם) משה האט ניט גענומן דיא פורעז פון דיא נשיאים (עד שנאמר לו מפי המקום) ביז עס איז געזאגט געווארן פון הקב"ה צו אים ער זאל נעמע דיא פורעז (אמר רבי נתן) רבי נתן האט געזאגט (מה ראו הנשיאים להתנדב כאן בתחלה) פר וואס אצינד ביי דם בשנ"אונג פון דעם מזבח זענען דיא נשיאים געווען די ערשטע (ובמלאכת המשכן לא התנדבו תחלה) אונ ביי דו ארבעט פון משכן זענען זיי ניט געווען דיא ערשטע צוא געבען נדבות (אלא כך אמרו הנשיאים) ווען מען האט אז נהויבן נעמן נדבות אוף דעם משכן האבן דיא נשיאים געזאגט (יתנדבו צבור מה שיתנדבו) זאלן אלע יודן פריער געבן זייערע נדבות וויא פיל זייא זאלן געבען (ומה שמחסרין אנו משלימין) אונ וואס עס וועט פעלען וועלען מיר געבן ביז ווי פיל מען וועט דארפען (כיון שראו שהשלימו צבור את הכל) ווי די נשיאים האבן געזעהען אז דיא יודען האבען שוין געגעבן אלע נדבות צום משכן אונ מען דארף ניט מער (שנאמר) וויא עס שטייט אונ פסוק (והמלאכה היתה דים) די נדבות צו די ארבעט פון משכן איז געווען גענוג עס איז גאר צוביבן (אמרו) האבן די נשיאים געזאגט (מעתה מה לנו לעשות) וואס האבן מיר אצינד צוא טין (הביאו את אבני השוהם והמלואים לאפוד ולחשן) האבען זייא געברענגט די בריליאנטן וואס מען האט געדארפט צום אפוד אונ צום חשן. אונ ווייל זיי האבן ביי דעם משכן פאר שפעטיגט (לכך התנדבו כאן תחלה) דריבר האבן זיי אצינד געברענגט זייערע נדבות

פירוש לתורת אלהים

אהרן בשעת זייא האבן געציילט דיא ישראל: (ג) ויביאו אונ זייא האבין געבראכט את קרבנם זייער פרעזענט לפני יי פר גאט שש זעכס בדעקטע וועגין ושני עשר אונ צוועלף רינדער עגלה איין וואגין על שני אוף צוויי נשיאים כאומר צוויא נשיאים האבן מנדר געווען איין וואגין ושור לאחד אונ איין אקס צוא איין נשיא איטליכר נשיא האט מנדר געווען איין אקס ויקריבו אונ זיי האבן

ד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃
ה קַח מֵאִתָּם וְהָיוּ לַעֲבֹד אֶת־
עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְנָתַתָּה אוֹתָם
אֶל־הַלְוִיִּם אִישׁ כְּפִי עֲבֹדָתוֹ׃
ו וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הָעֲגָלֹת וְאֶת־
הַבָּקָר וַיִּתֵּן אוֹתָם אֶל־הַלְוִיִּם׃
ז אֵת ׀ שְׁתֵּי הָעֲגָלוֹת וְאֵת אַרְבַּעַת
הַבָּקָר נָתַן לִבְנֵי גֵרְשׁוֹן כְּפִי
עֲבֹדָתָם׃ ח וְאֵת ׀ אַרְבַּע הָעֲגָלֹת
וְאֵת שְׁמֹנַת הַבָּקָר נָתַן לִבְנֵי
מְרָרִי כְּפִי עֲבֹדָתָם בְּיַד אִיתָמָר
בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן׃ ט וְלִבְנֵי קְהָת לֹא

ד וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה
לְמֵימָר׃ ה קַבֵּיל מִנְּהוֹן
וִיהוֹן לְמִפְלַח יָת פּוּלְחַן
מַשְׁכַּן זִמְנָא וְתִתֵּן
יָתְהוֹן לְלֵיוָאֵי גְּבַר
כְּמִיסַת פּוּלְחָנֵיהּ׃
ו וּנְסֵיב מֹשֶׁה יָת
עֶגְלָתָא וְיָת תּוֹרִין
וִיהַב יַתְהוֹן לְלֵיוָאֵי׃
ז יָת תַּרְתֵּין עֶגְלָן וְיָת
אַרְבְּעָא תּוֹרִין יְהַב
לִבְנֵי גֵרְשׁוֹן כְּמִיסַת
פּוּלְחָנְהוֹן׃ ח וְיָת
אַרְבַּע עֶגְלָן וְיָת תְּמָנְיָא
תּוֹרִין יְהַב לִבְנֵי מְרָרִי
כְּמִיסַת פּוּלְחָנְהוֹן בִּידָא
דְאִיתָמָר בַּר אַהֲרֹן
כַּהֲנָא׃ ט וְלִבְנֵי קְהָת
לא

תו״א ולבני קהת. סוסה לב פרכין יח׃ נתן

רש״י

(ח) כפי עבודתם שהיו משא בני גרשון קל משל מררי שהיו נושאין קרשים והעמודים והאדני׳ : (ס) כי
בית דוד

גְדבוֹת פֶּרְיָער פַר אַלֶע יָארֶן : (ז) (כְּפִי עֲבוֹדָתָם). נָאךְ זַייעֶרֶע אַרְבֵּיט (שֶׁהָיָה מַשָּׂא בְּנֵי גֵרְשׁוֹן קַל מִשֶּׁל מְרָרִי) דִי מַשָּׂא זָאס דִיא קִינְדֶר פוּן גֵרְשׁוֹן הָאבֶּן גֶעדַארְפְט טְרָאגֶען אִיז גֶעוֶוען גְרִינְגֶער וִוי דִיא מַשָּׂא וָוָאס דִי קִינְדֶר פוּן מְרָרִי הָאבֶּן גֶעדַארְפְט טְרָאגֶען (שֶׁהָיוּ נוֹשְׂאִים הַקְּרָשִׁים וְהָעַמּוּדִים וְהָאֲדָנִים) דִי קִינְדֶר פוּן מְרָרִי הָאבֶּן גֶעדַארְפְט טְרָאגֶען דִי בְּרֶעטֶער דִי זַייְלֶען דִי שְׁוֶועלֶען : (ט) (כִּי עֲבוֹדַת הַקֹּדֶשׁ עליהם

פירוש לתורת אלהים

דִי וֶועגֶין מִיט דִי אָקְסֶען גֶעגֶעבֶּען פַאר דָעם מִשְׁכָּן (עַיֵּין רש״י) : (ד) וַיֹּאמֶר יְיָ אוּנ גָאט הָאט גֶיזָאגְט צוּ מֹשֶׁה אַזוֹ צוּא זָאגֶען : (ה) קַח מֵאִתָּם נֶעם צוּ דָאס פוּן זֵיי וְהָיוּ אוּנ זַייא זָאלֶען זַיין לַעֲבוֹד צוּא דִינֶען אֶת עֲבוֹדַת דִי בֶּעדִינוּנְג פוּן דָעם אֹהֶל מוֹעֵד מֶען זָאל מִיט זֵיי פִירֶען דִיא זַאכֶען פוּן דָעם אֹהֶל מוֹעֵד בְּשַׁעַת דִי יִשְׂרָאֵל וֶועלֶען צִיהֶען וְנָתַתָּה אוֹתָם אוּנ דִי זָאלְסְט זֵיי גֶעבֶּען צוּ דִי לְוִיִּם אִישׁ אִיטְלִיכֶען מֶענְטְשֶׁען כְּפִי עֲבוֹדָתוֹ נָאךְ זַיין אַרְבֶּעט נָאךְ דִיא קָויִם וָואס דַארְפִין טְרָאגֶין אַגְרוֹסֶע מַשָּׂא זָאל מֶען זֵיי גֶעבִּין מֶער וֶועגִין מִיט מֶער אָקְסִין אוּנ דִיא קָויִם וָואס דַארְפִין טְרָאגִין אַקְלֵיינֶע מַשָּׂא הָאט מֶען זַייא גִיגֶעבֶּן וֶוינִיגֶער וֶועגִין : (ו) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אִיז מֹשֶׁה הָט גִינוּמֶען דִי וֶועגִין אוּנ דִיא רִינְדֶער וַיִּתֵּן אוֹתָם אוּנ עֶר הָאט זֵיי גִיגֶעבִּין צוּ דִיא לְוִיִּם : (ז) אֵת שְׁתֵּי צְווֵיי וֶועגִין מִיט פִיר רִינְדֶער נָתַן הָט עֶר גִיגֶעבִּין צוּ דִי קִינְדֶער פוּן גֵרְשׁוֹן כְּפִי עֲבוֹדָתָם נָאךְ זַייעֶרֶע אַרְבֶּעט בַּאךְ דִיא בְּנֵי גֵרְשׁוֹן הָאבֶּען גִיטְרָאגִין דִי יְרִיעוֹת אוּנ נָאךְ אַנְדֶערֶע גְרִינְגֶע זַאכִין הָאט עֶר צוּא זֵיי גֶעגֶעבֶּען צְווַיי וֶועגֶען מִיט פִיר רִינְדֶר : (ח) וְאֵת אַרְבַּע הָעֲגָלוֹת אוּנ פִיר וֶועגֶן וְאֵת שְׁמֹנַת הַבָּקָר אוּנ אַכְט רִינְדֶר נָתַן הָט עֶר גֶגֶבֶּן צוּא דִיא בְּנֵי מְרָרִי כְּפִי עֲבוֹדָתָם נָאךְ זַייעֶרֶע אַרְבֶּעט נָאךְ וָוארוּם דִי בְּנֵי מְרָרִי הָאבֶּן גֶטְרָאגֶן דִי בְּרֶעטֶר אוּנ נָאךְ אַנְדֶרִי שְׁווֶערִי זַאכֶען דֶרוּם הָט עֶר זֵיי גִיגֶעבֶּן פִיר וֶועגִין מִיט אַכְט אָקְסִין בְּיַד דוּרְךְ אִיתָמָר דֶר זוּהְן פוּן אַהֲרֹן הַכֹּהֵן עֶר אִיז גֶוֶועזֶן דֶר מְמוּנֶה אִיבֶּער דָעם : (ט) וְלִבְנֵי

לָא יְהַב אֲרֵי פּוּלְחַן קוּדְשָׁא עֲלֵיהוֹן בְּכַתְפָּא נָטְלִין : י וְקָרִיבוּ רַבְרְבַיָּא יָת חֲנוּכַּת מַדְבְּחָא בְּיוֹמָא דְּרַבִּיוּ יָתֵיהּ וְקָרִיבוּ רַבְרְבַיָּא יָת קוּרְבַּנְהוֹן לִקְדָם מַדְבְּחָא : יא וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה רַבָּא חַד לְיוֹמָא רַבָּא חַד לְיוֹמָא יְקָרְבוּן יָת קוּרְבַּנְהוֹן לַחֲנוּכַּת מדבחא

נָתָן כִּי־עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ עֲלֵהֶם בַּכָּתֵף יִשָּׂאוּ : י וַיַּקְרִיבוּ הַנְּשִׂאִים אֵת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ בְּיוֹם הִמָּשַׁח אֹתוֹ וַיַּקְרִיבוּ הַנְּשִׂיאִם אֶת־קָרְבָּנָם לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ : יא וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נָשִׂיא אֶחָד לַיּוֹם נָשִׂיא אֶחָד לַיּוֹם יַקְרִיבוּ אֶת־ קרבנם

תו״א נשיא אחד. קדושין מב :

שפתי חכמים

לפני המזבח : ר דאל״כ מאי לפני המזבח דקאמר ומהו ויאמר ה׳ אל משה וגו׳ הכא אחריו דמשמע שאם לא אמר לו הש״י לא הי׳ מקבלם והא דאמר לו הש״י נשיא אחד ליום וגו׳ אף שלא מלינו שנסתפק משה בזה סברי לא פרש״י אלא אם כסדר תולדותם וכו׳ וי״ל דהשם השיב לו מאמר בלתי שאלת משה מן יגה לפעות ולו׳ שכולם יקריבו קרבנם ביום אחד כיון שכולם כיפר כניאו קרבנם והיו כולם זרוזים במלוה דין הוא שיהיו כולם שוין בהקרבתן עד שהולרך הש״י לומר נשיא אחד ליום וק״ל : וכרא״ם פי׳ שנסתפק גם בזה אם כולם יקריבו ביום אחד או כל אחד ביומו מיד השיב לו הש״י נשיא אחד

רש״י

עבודת הקדש עליהם. משא דבר הקדושה הארון והשלחן וגו׳ לפיכך בכתף ישאו : (י) ויקריבו הנשיאים את חנכת המזבח · לאחר שהתנדבו העגלות והבקר לשאת המשכן נשאם לבם להתנדב קרבנות המזבח לחנכו : ויקריבו הנשיאים את קרבנם לפני המזבח . כי לא קבל משה מידם עד שנא׳ לו מפי הגבורה : (יא) יקריבו את קרבנם לחנכת המזבח · [זבחים כא] ועדיין לא

בית דוד

עֲלֵיהֶם) . אויף דיא קינדער פון קהת איז גוועזן אהייליגע ארבייט (מַשָּׂא דְבַר הַקְּדוּשָּׁה) זיי האבען גדארפט טראגן דיא הייליגע זאכן דעם ארון דעם טיש דיא מנורה (לְפִיכָךְ בַּכָּתֵף יִשָּׂאוּ) דריבער האבן זיי דס גדארפט טראגן אויף דעם אקסיל : (י) (וַיַּקְרִיבוּ הַנְּשִׂיאִים אֵת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ) . דיא נשיאים האבן געברענגט דס בעניי׳אונג פון דעם מזבח (לְאַחַר שֶׁהִתְנַדְּבוּ הָעֲגָלוֹת וְהַבָּקָר לָשֵׂאת הַמִּשְׁכָּן) נאך דעם ווי זיי האבן גגעבן דיא נדבה דיא פורען מיט די אקסען צום טראגן דס משכן (נְשָׂאָם לִבָּם לְהִתְנַדֵּב קָרְבָּנוֹת הַמִּזְבֵּחַ לְחַנְּכוֹ) הט זיך דער וועקט זייער הארץ מיט היילקייט זייא

זאלן געבן נאך נדבות צו ברענגען קרבנות צום מזבח צו בנייען אים : (וַיַּקְרִיבוּ הַנְּשִׂיאִים אֶת קָרְבָּנָם לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ) . זאגט רש״י דריבער האבן זייא גשטעלט זייער קרבן פאר דעם מזבח (כִּי לֹא קִבֵּל מֹשֶׁה מִיָּדָם) ווייל משה האט ניט גנומן פון זייא זייער קרבן (עַד שֶׁנֶּאֱמַר לוֹ מִפִּי הַגְּבוּרָה) ביז עס איז צו אים גזאגט געווארן פון הקב״ה ער זאל פון זיי נעמן זייערע קרבנות : (יא) (יַקְרִיבוּ אֶת קָרְבָּנָם לַחֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ) . זאגט רש״י (וַעֲדַיִין לֹא הָיָה יוֹדֵעַ מֹשֶׁה אֵיךְ יַקְרִיבוּ) משה הט נאך ניט גוויסט וויא מען זאל מקריב זיין די קרבנות (אִם כְּסֵדֶר תּוֹלְדוֹתָם) אויב נאך זייער געבארן . דער נשיא

ווס

פירוש לתורת האלהים

קהת אונ׳ צו די קינדער פון קהת לא נתן האט ער ניט געגעבן וועגן מיט אקסן כי עבודת ווייל זיי האבן גטראגן די היילגע זאכן דם ארון מיט דם שולחן אונ אנדרי היילגע זאכן בכתף ישאו האבן זיי דס גמוזט טראגן אויף דיא אקסלין : (י) ויקריבו הנשיאים אונ דיא נשיאים האבען גנעהנט קרבנות מען זאל מיט זייא בענייען דם מזבח ביום המשח אין דם טאג וואס מען הט

אים גזאלבט ויקריבו הנשיאים האבן די נשיאים גנעהנט זייערע קרבנות פאר דעם מזבח (עיין רש״י) : (יא) ויאמר יי׳ אל משה הט גאט גזאגט צו משה נשיא אחד איין נשיא ליום צו אטאג יקריבו זאלן זיי מקריב זיין את קרבנם זייער קרבן לחנוכת המזבח מחנך צו זיין דם מזבח עס איז דא צוועלף נשיאים זאל איטליכר בזונדר מקריב זיין זיינע קרבנות אין איין בזונדרן טאג ביז

משלי יהודה

לעבן נאר מחמת זיינע שלעכטו מעשים לדום קוק

מצות השם

שעט) בכתף ישאו דס איז די מצוה אז די

קָרְבָּנָם לַחֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ׃ ס יב וַיְהִי הַמַּקְרִיב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן אֶת־קָרְבָּנוֹ נַחְשׁוֹן בֶּן־עַמִּינָדָב לְמַטֵּה יְהוּדָה׃ יג וְקָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ

מזרק

מַדְבְּחָא׃ יב וַהֲוָה דִּמְקָרֵב בְּיוֹמָא קַדְמָאָה יָת קֻורְבָּנֵיהּ נַחְשׁוֹן בַּר עַמִּינָדָב לְשִׁבְטָא דִיהוּדָה׃ יג וְקֻורְבָּנֵיהּ מְגִסְתָּא דִּכְסַף חֲדָא מְאָה וּתְלָתִין סִלְעִין הֲוָה

מתקלה

תו"א ביוס הרחשון. ת"ק ש. קרבנות הנשיחים כולם שקידה שפר כז :

בעל הטורים

ושני עשר בקר . כנגד י"ב שבטים וי"ב מזלות: (יג) וקרבנו . וי"ו יתירה ע"ש ששה בנים שילחו ממנו וכולם נתברכו בו' ברכות ששה בנים ילחו מנחשון בעלי שש ברכות וחלו כן דוד משיח דניאל חנניה מישאל ועזריה . דוד דכתיב ביה יודע נגן

רשב"ם

העשויות להלוך בצבא ובדרכי' רחוקים: (יג) וקרבנו. סובב למעלה. ויהי המקריב נחשון.וקרבנו הי' כך וכך כסדר הכתובים בד' דגלים הביאו קרבנותיהם . דגל יהודה ואחר כן דגל ראובן ואח"כ דגל אפרים ואח"כ

רש"י

היה יודע משה היאך יקריבו אם כסדר תולדותם אם כסדר המסעות עד שנא' לו מפי הקב"ה יקריבו למסעות איש יומו : (יב) ביום הראשון . אותו היום נטל עשר עטרות ראשון למעשה בראשית ראשון לנשיאים וכו' כדאי' בסדר עולם : למטה יהודה . יחסו הכתוב על שבטו ולא שגבה משבטו והקריב ת או אינו אומר למטה יהודה אלא שגבה משבטו והביא ת"ל זה קרבן נחשון משלו הביא :

שפתי חכמים

ליום וע"ש מה שהקשה' ותירץ שם ואין כ"כ לורך בפשט מ"ה קלרתי ולא הבאתיו : ש כ' הרא"ם וי"ש לתמוה היאך נסתפק משה בסדר המקריבים אם כתולדותם או כפי מסעם והלא עדיין לא נאמרו סדר המסעות עד אחד באייר כמו שפירש בפרשת במדבר ונראה י"ל שמאז ששכה בהר סיני ארבעים ימים אחרונים הודיעו השם חילוף הבכורים עם הלוים וחילוק הדגלים וסדר משא המחנות עכ"ל ולי נראה שידע משה סדר מסעות וחילוק הדגלים מיהסק אבינו ע"ה כמו שפרש"י בפ' במדבר בפסוק איש על דגלו באותות וגו' באותות שימסר להם אביהם וכו' • ומסתמ' גם המסעות היו כן דאין סברא שיהיו המסעות משונים מן הדגלים וק"ל : ת כלו' אין פי' למ"ד למטה יהודה כלמ"ד אחרי לו שיהי' פירושו בעבור מטה יהודה שגבה

בית

זוס איז עלמר זאל מען מקריב זיין זיינע קרבנות פריער (אם כסדר המסעות) אדר ווי עס איז געוועזן דר סדר פון זייער צ'הונג . וועלכר נשיא מיט זיין מחנה האבן פריער גצוגען . זאל מען זיינע קרבנות פריער מקריב זיין (עד שנאמר לו מפי הקב"ה) ביז עס איז גזאגט גווארן צו אים פון הקב"ה (יקריבו למסעות) זיי זאלן מקריב זיין די קרבנות נאך זייער צ'הונג דר נשיא וואס האט פריער גצוגן זאל מען פריער מקריב זיין זיינע קרבנות (איש יומו) יעדר נשיא זאל מקריב זיין אונ איין אנדרן טאג : (יב) (ביום הראשון). זאגט רש"י (אותו היום נטל עשר עטרות) דר טאג האט גענומען צעהן קרוינען (צעהן גרויסע זאכן זענין געשאן געווארן אונ דעם טאג) דער טאג איז געוועזן זונטאג, דר ערשטר טאג וואס אונ אים האט הקב"ה אן געהויבן בשאפן די וועלט,

דוד

אונ נאך ניין זאכן איז געשריבען אונ ספר סדר עולם : (למטה יהודה). זאגט רש"י (יחסו הכתוב על שבטו) דר פסוק שרייבט דעם יחוס פון נחשון בן עמינדב צו וועלכי שבט ער איז געוועזן אנשיא (ולא שגבה משבטו והקריב) אבער וואס ער האט מקריב געוועזן האט ער ניט גענומען פון זיין שבט. נאר פון זיין אייגענם געלט. פרעגט רש"י (או אינו אומר למטה יהודה אלא שגבה משבטו והביא) טאמער מיינט דער פסוק צו זאגן נחשון איז געוועזן אנשיא צום שבט יהודה האט ער צוזאמן גענומען געלט פון זיין שבט אונ האט געקויפט די קרבנות (תלמוד לומר זה קרבן נחשון) זאגט דר פסוק דס איז דאס קרבן פון נחשון . עס שטייט דאך שוין פריער דס איז דס קרבן פון נחשון. צו וואס שטייט איצט נאך אמאל. צו זאגען (משלו הביא

פירוש לתורת אלהים

צוועלף טאג . כדי איטליכר נשיא זאל קענין מקריב זיין זיין קרבן אונ אבזונדרן טאג : (יב) ויהי אונ עס איז געוועזן המקריב דר נשיא וואס האט מקריב געוועזן דעם ערשטן טאג את קרבנו זיין קרבן האט געהייסן נחשון בן עמינדב נחשון דר זוהן פון עמינדב למטה ער איז געוועזן דר נשיא פון שבט יהודה: (יג) וקרבנו אונ זיין קרבן איז געוועזן קערת אזילבערנע שיסיל שלשים ומאה זיא האט גוואגן הונדערט מיט דרייסג שקלים. מזרק אונ איין בעקן פון זילבער שבעים שקל ער האט גוואגן זיבעציג שקלים בשקל הקודש אזעלכע שקלים פון הקדש קגיהם ביידע די שיסיל מיט

מַתְקְלַהּ מִזְרְקָא חַד דִּכְסַף מַתְקְלֵיהּ שַׁבְעִין סִלְעִין בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא תַּרְוֵיהוֹן מְלַן סוּלְתָּא דְּפִילָא בִמְשַׁח לְמִנְחָתָא׃ יד בָּזִיכָא חֲדָא מַתְקַל עֲשַׂר סִלְעִין הִיא דִּדְהַב

מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם ׀ מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה׃ יד כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה

קטורת

תו"א שניהם מלאים. זבחים פא מנחות פ יט: כף אחת עשרה זהב. פסחים יג מגילה כג:

בעל הטורים

ונבור חיל איש מלחמה ונבון דבר ואיש תואר וה' עמו. יודע נגן שיודע לשאול. וגבור חיל יודע להשיב. איש מלחמה יודע ליטא וליתן במלחמתה של תורה. ונבון דבר מבין דבר מתוך דבר. ואיש תואר שמראה פנים בהלכה. וה' עמו שהלכה כמותו בכל מקום. מנין דכתיב ביה ונחה עליו רוח ה' רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה רוח דעת ויראת ה'. דניאל חנניה מישאל ועזריה דכתיב בהן ילדים אשר אין בהם כל מום וטובי מראה ומשכילים בכל חכמה ויודעי דעת ומביני מדע ואשר כח בהם לעמוד בהיכל המלך. דבר אחר למה וקרבנו עם וי"ו יתירה כנגד ששה דברים שנתחדשו באותו היום בעולם ראשון לשכינה שדרתה בישראל ראשון לנשיאים ראשון לברכת כהני' ראשון לשחיטת צפון שכינה ראשון לאיסור במה ראשון לירידת כמו שיצא בן נחשון בשש מדות ויבנה יבוד בית המקדש ולמה נקרא שמו נחשון על שירד תחלה לנחשול של הים. בכולן כתיב נשיא חוץ מיהודה שלמוד הוא אותו השבט להקפיד את עצמו שהיה לא עבדך שפחת הכתר ובן דוד הוא אומר הוא הקטן. בכל אחד יש ששה פסוקים כנגד ששת ימי המעשה ובכל אחד כופל שמו הרי כ"ד כנגד כ"ד משמרות כהונה ולויה: שלשים ומאה משקלה. כנגד שנות אדם עד שנולד שת. שבעים שקל כנגד שבעים שבטים שבנים לבניו [אולי ר"ל לדוד המלך ע"ה] ולהבדילם משבעים אומות: שבעים שקל. בגי' שבעים נפש בשביל שבעים שירדו למצרים: (יד) כף אחת. כנגד התורה שנתנה מכף ידו של הקב"ה: עשרה זהב. כנגד י' דברות: מלאה קטרת. תחליף

הק'

שפתי חכמים

בנבס מכנסו והקריב ופי' למטה כמו מטה: א שהיא מנחה ראשונה בתורה בויקרא ולא למנחת נסכים שבוא דבר הלמד מענינו מה פלשה קטורת נדבה אף פלשה סולת נדבה: ב דק"ל דעשרה זהב משמע שהיה עשרה זהובים של משקל והאיך יכול להיות זה דאם הי' כף לא הי' משקל של זהב: ג פי' לא מצינו

רש"י

(יג) שניהם מלאים סלת. למנחה א נדבה: (יד) עשרה זהב. כתרגומו מתקל עשר סלעין. הקדש ב היה בה: מלאה קטרת. לא מצינו קטרת ליחיד ג ולא על מזבח החיצון אלא זו בלבד והוראת שעה

שעה

בית דוד

הביא) נַחְשׁוֹן הָט גֶעבְּרַענְגְט דִי קָרְבָּנוֹת פוּן זַיין בֶּעלְט: (יג) (שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים סוֹלֶת). (לְמִנְחַת נְדָבָה) פוּ דֶעם מֶעל וָועט מֶען מַקְרִיב זַיין אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ אַמִנְחָה וָוס וָוערְט גֶעבְּרַענְגְט אַנְדָבָה. גִ'יט וָוענִין אַזוֹנְד: (יד) (עֲשָׂרָה זָהָב). זָאגְט רש"י (כְּתַרְגוּמוֹ) וִוי דֶר תַּרְגּוּם טַייטְשְׁט (מַתְקַל עֲשַׂר שִׁקְלֵי הַקֹּדֶשׁ הָיָה בָהּ) דֶר לֶעפִיל אִיז גֶוועזֶן אַגְלֶדְרַנ־ אוּנ עֶר הָט גֶעוואֶגֶן דִי וָואג פוּן צֶעהֶן זִילְבֶּערְנֶע שְׁקָלִים הַיילִיגֶע: (מְלֵאָה קְטוֹרֶת). זָאגְט רש"י (לא מָצִינוּ קְטוֹרֶת לְיָחִיד) מִיר גֶעפִינֶן נִיט אוּנ דֶר תּוֹרָה אַמֶענְטְשׁ זָאל מֶענִי מַקְרִיב זַיין קְטוֹרֶת פַאר זִיךְ אַליין (וְלֹא עַל הַמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן) אוּנ מִיר גֶעפִינֶן נִיט קְטוֹרֶת זָאל מֶען מַקְרִיב זַיין אוֹיף דֶעם אוֹיס וַוייניגְסְטֶן מִזְבֵּחַ (אֶלָּא זוֹ בִּלְבַד) נָאר דָא בַּיי דִי נְשִׂיאִים אִיז אַזוֹי גֶוועזֶן. יֶעדֶר נָשִׂיא הָט מַקְרִיב גֶוועזֶן קְטוֹרֶת פַאר זִיךְ אַליין אוֹיף דֶעם אוֹיס וַוייניגְסְטֶן מִזְבֵּחַ (וְהוֹרָאַת שָׁעָה הָיְתָה) נָאר אוֹיף דֶעם אַיינֶם מָאל הָט הקב"ה דָס מַתִּיר גֶוועזֶן:

פר

פירוש לתורת אלהים

דָם בֶּעקֶן זֶענֶען גֶוועזֶן בַּיידֶע פוּל סוֹלֶת מִיט פַיינֶע וַוייצֶין מֶעל בְּלוּלָה בַּשֶׁמֶן דָאס מֶעל אִיז גֶוועזֶן גֶמִישְׁט מִיט אַייל לְמִנְחָה דָאס הָאט עֶר גֶבְּרַכְט פוּן אַדֶרְבָּה מִנְחָה וָועגֶען: (יד) כַּף אַחַת אַיין גָאלְדֶענֶר לֶעפֶל עֲשָׂרָה וָואס עֶר הָאט גְוואֶגֶן צֶעהֶן שְׁקָלִים מְלֵאָה קְטוֹרֶת עֶר אִיז גֶוועזֶן פוּל

מיט

משלי יהודה

אִיךְ מִיךְ נִיט אוּם אוֹיף אִים נָאר אוֹיב דִי בִּיסְט אוּם אַנִיטֶער פְרַיינְד אוּנ ווִילְסְט אִיךְ זָאל אִים נוּטְס טָאן נָאךְ וָוס בִּיסְטוּ גֶעקוּמֶן צוּ מִיר מִיט מִיר רַיידֶען בַּיי בֶּעסֶר צוּ אִים אוּנ שְׁטְרָאף אִים עֶר זָאל בֶּעסֶר וָוערֶן אָבֶער וָוס הָאסְטוּ מִיט מִיר אִיךְ ווִיל בְּוַודַאי אִים נוּטְס טָאן דָם גֶעמְלִיכֶע זָאגְט דִי תּוֹרָה (אָמוֹר לָהֶם יְבָרֶכְךָ ה') נָאט הָאט גֶזָאגְט צוּ מֹשֶׁה עֶר זָאל זָאגֶן צוּ אַהֲרֹן אוּנ עֶר זָאל זָאגֶן צוּ דִי יוּדֶען אִיר זָאלְט זַיין אוּנ אַזוֹי אַלְטֶע מַדְרֵגָה אִיר זָאלְט רָאוּי זַיין נָאט זָאל אַייךְ בֶּענְשֶׁן וָוארוּם נָאט דַרְף מֶען נִיט זָאגֶן עֶר זָאל בֶּענְשֶׁן דִי יוּדֶען עֶר אִיז אַפָּאמֶר אוּנ דִי יוּדֶען זֶענֶען זַיינֶע קִינְדֶער עֶר ווִיל בְּוַודַאי זֵיי בֶּענְטְשֶׁן נָאר דֶער עִיקָר אִיז וַוייא זָאלְטֶען זַיין עֶהְלִיךְ זֵיי זָאלְטֶען רָאוּי זַיין צוּ מְקַבֵּל זַיין דִי בְּרָכָה פוּן גָאט:

קְטֹרֶת׃ טו פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה׃ טז שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת׃ יז וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן נַחְשׁוֹן בֶּן־עַמִּינָדָב׃ פ

מַלְיָא קְטֹרֶת בּוּסְמַיָּא׃ טו תּוֹר חַד בַּר תּוֹרֵי דְּכַר חַד אִימַּר חַד בַּר שַׁתֵּיהּ לַעֲלָתָא׃ טז צְפִיר בַּר עִזִּין חַד לְחַטָּאתָא׃ יז וּלְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא תּוֹרִין תְּרֵין דִּכְרִין חַמְשָׁא גַּדְיֵי חַמְשָׁא אִימְּרִין בְּנֵי שְׁנָא חַמְשָׁא דֵּין קוּרְבַּן נַחְשׁוֹן בַּר עַמִּינָדָב׃

ביום ביומא

בעל הטורים

הק' כד' כאו"ת כ"ש יעלה למנין תרי"ג: (טו) פר אחד. כנגד אברהם ואל הבקר רץ אברהם. איל כנגד יצחק. כבש כנגד יעקב והכשבים הפריד יעקב. פר איל כבש. נגדי אברהם יצחק ויעקב: (יז) ולזבח השלמים. בקר שנים כנגד משה ואהרן שעשו שלום בין ישראל ובין אביהם שבשמים: אילים כבשים עתודים. שלשה מינים כנגד כהנים לוים וישראלים וכנגד תורה נביאים וכתובים. עתודים. מלא וי"ו. שדוד שאמר עמו נתברך בשש ברכות ואין עתודים מלא ו' אלא ל' פעמים כמו"א אשר כמשתדו לגלים ואומר ועתודי הארץ לך. פי' יצא בן נחשון בשש מדות וזהנה יסוד ביהמ"ק. ד"א וקרבנו למה ו' יתירה כנגד ו' דברים שניטלו מאדה"ר ועתידין לחזור כשיבא בן נחשון הוא המשיח ואלו הן הששה דברים שניטלו מאדה"ר זיוו דכתיב משנה פניו ותשלחהו. חייו דכתיב כי עפר אתה ואל עפר תשוב. קומתו דכתיב ויתחבא האדם מלמד שנגדעה קומתו ונעשית של מאה אמה. פירות הארץ והאילן דכתיב ארורה האדמה בעבורך בעצבון תאכלנה. מאורות דכתיב וחפרה הלבנה ובושה החמה ומנין שנגנז שנא' ויתנם ברקיע השמים אורים ומנין שעתידין לחזור כימי המשיח שנא' והוכביו כלאת החמה כגבורתו. חייו דכתיב כי כימי העץ ימי עמי ת"ק שנה שהן של שקמה ת"ק שנה. קומתו דכתיב ואולך אתכם קוממיות בקומה זקופה. פירות הארץ והאילן דכתיב הגפן תתן פריה והארץ תתן יבולה. מאורות

רש"י

עשה הישה: (טו) פר אחד. מיוחד שבעדרו: (טז) שעיר עזים אחד לחטאת. לכפר על קבר

שפתי חכמים

שהוא יחיד יבוא קטורת על א' מב' מזבחות ואף בקטורת אינה נקטרת אלא על המזבח הפנימי וכאן כתבו שני שינויים: ד שהרי כאן אין כתיב אלא שום מכפר אחר שהוא יותר מא' עד שהוצרך לכתוב בפי' עלם אחד לכבדילו מן המספר השני אלא לדרשא קאתי וי"ל מדשינה קרא וכתב פר אחד בן בקר ולא

בית

(טו) (פַּר אֶחָד). מ'ײנט מען (מְיוּחָד, שֶׁבְּעֶדְרוֹ) יעדע נשיא האט מקריב געוועזן דעם בעסטן אקס פון זיין סטאדע אָקסען׃ (טז) (שְׂעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת). זאגט רש"י דר שעיר איז געקומען מכפר זיין (עַל קֶבֶר הַתְּהוֹם). טאמער איז איינער געגאנגען אויף א ארט וואס אונטער

דוד

אים און דער ערד איז דא אקבר וואס מען ווייסט ניט פון דעם קבר און דער מענטש איז טמא געווארן פון דעם קבר (וטומאת ספק) אדער ער האט אן געריהרט אזאך און מען ווייסט ניט אויב די זאך איז טמא אדער טהור. איז דער שעיר אויף אים מכפר ער זאל ניט האבן אעבירה אז ער וועט ארײנקומען

פירוש לתורת אלהים

מיט קטורת׃ (טו) און האט געבראכט פר אחד איין אקס בן בקר איונגי רינד און אויך האט ער געבראכט איל אחד איין ווידער כבש אחד אין איין שעפס בן שנתו וואס איז אלט איאר לעולה פאר אקרבן עולה׃ (טז) שעיר עזים און האט געבראכט אציקעלי פון ציגען פאר אחטאת׃ (יז) ולזבח השלמים און צום שעכטונג פון שלמים וועגין האט ער געבראכט בקר שנים צוויא רינדער אילים חמשה און פינף ווידער עתודים בעקין דס הייסט זכרים פון שאף חמשה פינף כבשים שאף בני שנה וואס זענען אלט איאר חמשה פינף זה דס אלץ קרבן איז געוועזן דער קרבן פון נחשון בן עמינדב

מצות השם

לוים וואס זיי האבן געטראגן די הייליגע זאכן האבן זיי דס געמוזט טראגן אויף די אקסלען ניט מיט קיין וועגין. פיערן און די מצוה גייט אן ווען די יודען האבן געהאט בית המקדש אויף זייער ערד און זייער לאנד׃

יח בְּיוֹמָא תִנְיָנָא קָרֵיב יָת נְתַנְאֵל בַּר צוּעָר רַבָּא (שִׁבְטָא) דְיִשָּׂשכָר׃
יט קָרֵיב יָת קוּרְבָּנֵיהּ מְגִסְתָּא דִכְסַף חֲדָא
מאה

יח בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי הִקְרִיב נְתַנְאֵל בֶּן צוּעָר נְשִׂיא יִשָּׂשכָר׃ יט הִקְרִב אֶת קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת כֶּסֶף אַחַת
שלשים

בעל הטורים

מאורות דכתיב והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים: (יט) ביום השני הקריב. בגי' נתן לכם עצה:

רש"י

ה השהום (עיין ברא"ם) וטומאת ספק: (יח) הקריב נתנאל בן צוער: (יט) הקרב את קרבנו. מה ת"ל הקריב בשבטו של יששכר מה שלא נאמר בכל השבטים לפי שבא ראובן וערער ואמר די שקדמני יהודה אהיה אקריב אני אחריו. אמר לו משה מפי הגבורה נאמר לי שיקריבו כסדר מסען לדגליהם לכך אמר הקרב את קרבנו והוא חסר יו"ד שהוא משמע הקרב לי אוי שמפי הגבורה נצטוה הקרב ומהו הקריב הקריב שני פעמים שבשביל שני דברי' זכה להקריב שני לשבטים אחת שהיו יודעים בתורה שנא' [ד"ה א יב] ומבני יששכר יודעי בינה לעתים ואחת שהם נתנו עצה לנשיאי' להתנדב קרבנות הללו וביסודו של רבי משה הדרשן מצאתי אמר רבי פנחס בן יאיר נתנאל בן צוער השיאן עצה זו: קערת כסף. ז מנין אותיותיו בגימ' תתק"ל כנגד שנותיו של אדם הראשון: שלשים ומאה משקלה. על

שפתי חכמים

ולא כתיב פר בן בקר אמר אלא לדרשה קאתי: ה. פי' בקר כתכוס אות שלא הכיר בה אדם כלו' כאלו אות מסוקם נתכוו. שאין דרך האדם להביא שיש עם בקר וכיון צריכים להסביר מטומאה זו ומכניסת ספק טומא' דאל"כ לא היו רשאין לבא למקדש או לעזרה דטומאת בספקו' שאפשר לכפר עליהם ע"י שעיר חטאת הולרה' כפרה. אבל טומאה ודאי נדחית מפני קרבן צבור כמו פסח שנדחית הטומאה מפניו אם היו רוב הצבור טמאים דכתיב במועדו אפי' בטומא'. וכרא"ם כאריך ואני קצרתי: ו' כיון מדרשות האלו להיות קרובים לפשוטו של מקרא דאל"כ מה ענין הכלים הללו במספרם ובמשקלם וכן הכמות

בית דוד

אַריין קומען אין מִשְׁכָּן: (יח־יט) (הִקְרִיב נְתַנְאֵל בֶּן צוּעָר. הִקְרִיב אֶת קָרְבָּנוֹ). זאגט רש"י (מַה תַּלְמוּד לוֹמַר הִקְרִיב בְּשִׁבְטוֹ שֶׁל יִשָּׂשכָר) פאר וואס ביי דעם שבט יששכר זאגט דער פסוק הִקְרִיב (מַה שֶּׁלֹּא נֶאֱמַר בְּכָל הַשְּׁבָטִים) וואס ביי אלע שבטים שטייט ניט דאס ווארט הִקְרִיב (לְפִי שֶׁבָּא רְאוּבֵן וְעִרְעֵר) ווייל דאס שבט ראובן איז געקומען אונ האט געקריגט מיט משה (וְאָמַר) אונ ער האט געזאגט (דַי שֶׁקְּדָמַנִי יְהוּדָה אָחִי) עס איז גענוג אז דער נשיא פון שבט יהודה איז בעסער האט מקריב געווען קרבנות פריער פאר מיין נשיא (אַקְרִיב אֲנִי אַחֲרָיו) וועל איך (מיין נשיא) מקריב זיין די קרבנות נאך דעם נשיא פון שבט יהודה (אָמַר לוֹ מֹשֶׁה) האט משה געזאגט צום שבט ראובן (מִפִּי הַגְּבוּרָה נֶאֱמַר לִי שֶׁיַּקְרִיבוּ בְּסֵדֶר מַסָּעָן לְדִגְלֵיהֶם) פון הקב"ה איז צו מיר געזאגט געווארן די נשיאים זאלן מקריב זיין זייערע קרבנות מיט דעם סדר ווי זיי ציהען מיט זייערע פאנען (לְכָךְ אָמַר הִקְרִב אֶת קָרְבָּנוֹ. וְהוּא חָסֵר יוּד) דריבער זאגט דער פסוק הִקְרִב. אן א יוד (שֶׁהוּא מַשְׁמַע הַקְרֵב) וואס מען קען ליינען הַקְרֵב (שֶׁהוּא לְשׁוֹן צִוּוּי) אנגעזאגט פון הקב"ה (שֶׁמִּפִּי הַגְּבוּרָה נִצְטַוָּה הַקְרֵב) פון הקב"ה איז מען נבאפטען געווארן דער נשיא פון שבט יששכר זאל מקריב זיין זיינע קרבנות נאך דעם נשיא פון שבט יהודה (וּמַהוּ הִקְרִיב הִקְרִיב שְׁנֵי פְּעָמִים) פאר וואס שטייט צוויי מאל דאס ווארט הִקְרִיב (שֶׁבִּשְׁבִיל שְׁנֵי דְבָרִים זָכָה לְהַקְרִיב שֵׁנִי לַשְּׁבָטִים) ווען צוייא זאכן האט שבט יששכר זוכה געווען צו זיין נשיא זאל זיין דער צווייטער מקריב צו זיין זיינע קרבנות (אַחַת שֶׁהָיוּ יוֹדְעִים בַּתּוֹרָה) איין מאל ווייל דאס שבט יששכר האבן געקענט לערנען תורה (שֶׁנֶּאֱמַר) ווייא עס שטייט אין פסוק (וּמִבְּנֵי יִשָּׂשכָר יוֹדְעֵי בִינָה לָעִתִּים) די קינדער פון שבט יששכר האבן געוויסט צו פר שטיין די צייטען פון די יארען וועלכעס יאר זאל זיין אעיבור מיט דעם דין פון דר תורה (וְאַחַת) נאך איינס איז געווען (שֶׁהֵם נָתְנוּ עֵצָה לַנְּשִׂיאִים לְהִתְנַדֵּב קָרְבָּנוֹת הַלָּלוּ) זייא האבן געגעבן די עצה צו די נשיאים מען זאל געבן אנדבה די קרבנות (וּבִיסוֹדוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן מָצָאתִי) רש"י זאגט אין די דרשות פון רבי משה הדרשן האב איך געפונען רבי פנחס בן יאיר האט געזאגט (נְתַנְאֵל בֶּן צוּעָר הִשִּׂיאָן עֵצָה זוּ) דער נשיא נתנאל בן צוער האט געגעבן די עצה צו די נשיאים זייא זאלען מקריב זיין די קרבנות: (קַעֲרַת כֶּסֶף). זאגט רש"י (מִנְיַן אוֹתִיּוֹתָיו בְּגִימַטְרִיָּא תתק"ל) די צוויי ווערטער קערת כסף באטרעפן ניין הונדערט דרייסיג (כְּנֶגֶד שְׁנוֹתָיו שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן) קעגן די יארן פון אדם הראשון. אדם הראשון האט געלעבט ניין הונדערט דרייסיג יאר: (שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ). די שיסעל האט

פירוש ותורת אלהים

עמינדב נחשון דר זוהן פון עמינדב: (יח) ביום השני אונ דעם אנדערן טאג הקריב האט מקריב

שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם׀ מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה׃ כ כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת׃ כא פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־

מְאָה וּתְלָתִין סִלְעִין הֲוָה מַתְקַלַהּ מִזְרְקָא חַד דִּכְסַף מַתְקְלֵיהּ שַׁבְעִין סִלְעִין בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא תַּרְוֵיהוֹן מְלַן סוּלְתָּא דְּפִילָא בִמְשַׁח לְמִנְחָתָא׃ כ בָּזִיכָא חֲדָא מַתְקַל עֲשַׂר סִלְעִין הִיא דִּדְהַב מַלְיָא קְטוֹרֶת בּוּסְמַיָּא׃ כא תּוֹר חַד בַּר תּוֹרֵי דְּכַר חַד אִמַּר חַד בַּר

אחד

רש"י

הם שכשהעמיד תולדות לקיום העולם בן מאה ול' שנה היה שנא' [בראשית ה] ויחי אדם שלשים ומאת שנה ויולד בדמותו וגו': מזרק אחד כסף. גימ' תק"כ על שם נח שהעמיד תולדות בן ת"ק שנה ועל שם עשרים שנה שנגזרה גזירת המבול קודם תולדותיו כמו שפירשתי אצל (שם ו) והיו ימיו מאה ועשרים שנה לפיכך נאמר מזרק אחד כסף ולא נאמר מזרק כסף אחד כמו שנא' בקערה לומר שאף אותיות של אחד מצטרפות למנין: שבעים שקל. כנגד שבעים אומות שיצאו מבניו: (כ) כף אחת. כנגד התורה שנתנה מידו של הקב"ה: עשרה זהב. כנגד עשרת הדברות: מלאה קטרת. גימ' של קטרת תרי"ג מצות ובלבד שתחליף קו"ף בדל"ת ע"י א"ת ב"ש ג"ר ד"ק: (כא) פר אחד. כנגד אברהם שנאמר בו [בראשית יח] ויקח בן בקר. איל אחד. כנגד יצחק (שם כב) ויקח את האיל

בית

דאס גוואגען הונדערט דרייסיג שקלים (על שם שכשהעמיד תולדות לקיום העולם בן מאה ושלשים שנה היה) ווייל ווען אדם האט אן געהויבן געבארען קינדער ווים פון זיא האט אן געהובן צו ווערן די וועלט איז ער אלט געוועזן הונדערט דרייסיג יאר (שנאמר) וויא עס שטייט אין פסוק (ויחי אדם שלשים ומאת שנה ויולד בדמותו וגו') אדם האט נאכדעם הונדערט דרייסיג יאר האט ער געבוירן זיין זון שת: (מזרק אחד כסף). די דרייא ווערטער (בגימטריא תק"כ) באטרעפט פינף הונדערט צוואנציג (על שם נח שהעמיד תולדות בן ת"ק שנה) פון וועגן נח ווים ער האט אן געהובן געבוירן קינדער האט ער איז אלט געוועזן פינף הונדערט יאר (ועל שם עשרים שנה שנגזרה גזרת המבול קודם תולדותיו) אונז וועגן די צוואנציג יאר וואס איז געוועזן די גזרת פון מבול איידער ער האט אן געהובן געבוירן (כמו שפירשתי אצל והיו ימיו מאה ועשרים שנה) ווייא איך האב געזאגט ביי דעם פסוק ויינע יאהרען וועלען זיין הונדערט צוואנציג יאר (לפיכך נאמר מזרק אחד כסף, ולא נאמר מזרק כסף אחד כמו שנאמר בקערה) דעריבער שטייט אין פסוק דאס ווארט אחד אין מיטן צווישן מזרק אונז כסף אונז עס שטאט ניט אין פסוק מזרק כסף אחד אונז עס שטייט ניט דאס ווארט אחד צום לעצט ווי עס שטייט ביי די קערה קערת כסף אחת (לומר שאף אותיות של אחד מצטרפות למנין) צו זאגן

דוד

די אותיות פון דעם ווארט אחד ווערט אויך צו גערעכינט צום צאל פון די צוויי ווערטער מזרק כסף: (שבעים שקל). די זיבעציג שקלים זענן געוועזן (כנגד שבעים אומות שיצאו מבניו) נעגען די זיבעציג פעלקער וואס זענען געבוירען געווארן פון נח'ס קינדער: (כ) (כף אחת). איז געוועזן (כנגד התורה) נעגען די תורה (שנתנה מידו של הקב"ה) וואס זיא איז געגעבן געווארן פון דער האנד פון הקב"ה (דם ווארט כף איז אמאל טייטש אהאנד): (עשרה זהב). צעהן גאלד שטיק זענן געוועזן (כנגד עשרת הדברות) נעגען די צעהן געבאט: (מלאה קטרת). זאגט רש"י (גימטריא של קטורת תרי"ג) דאס ווארט קטורת באטרעפט זעקס הונדערט דרייצעהן. נעגען זעקס הונדערט דרייצעהן מצות (ובלבד שתחליף קו"ף בד' על ידי א"ת ב"ש ג"ר ד"ק) נאר די ק' פון ווארט קטורת זאל מען פארטוישן אויף אד'. ווי עס איז דא אאלף בית ווים די אותיות ווערען געטוישט איינע אויף די אנדערע. אא' אויף את'. אב' אויף אש'. אג' אויף אר'. אד' אויף אק': (כא) (פר אחד). איז געווע (כנגד אברהם) נעגען אברהם (שנאמר בו) ביי אים זאגט דער פסוק (ויקח בן בקר) ער האט גענומען איונגען אקס צו דער סעודה פון די מלאכים: (איל אחד). איז געוועזן (כנגד יצחק) נעגען יצחק. וויא עס שטייט אונז פסוק (ויקח את האיל) אברהם האט גנומען דעם איל אונז האט אים מקריב

אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה׃ כב שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת׃ כג וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן נְתַנְאֵל בֶּן־צוּעָר׃ פ כד בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי נָשִׂיא לִבְנֵי זְבוּלֻן אֱלִיאָב בֶּן־חֵלֹן׃

קרבנו

שַׁתֵּיה לַעֲלָתָא׃ כב צְפִיר בַּר עִזִּין חַד לְחַטָּאתָא׃ כג וּלְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא תּוֹרִין תְּרֵין דִּכְרִין חַמְשָׁא גַּדְיֵי חַמְשָׁא אִימְּרִין בְּנֵי שְׁנָא חַמְשָׁא דֵּין קוּרְבַּן נְתַנְאֵל בַּר צוּעָר׃ כד בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה רַבָּא לִבְנֵי זְבוּלוּן אֱלִיאָב בַּר חֵלוֹן׃

קורבניה

רש"י

וגו': כבש אחד. כנגד יעקב (שם ל) והכשבים הפריד יעקב: (כב) שעיר עזים. לכפר על מכירת יוסף שנאמר בו [שם לז] וישחטו שעיר עזים: (כג) ולזבח השלמים בקר שנים כנגד משה ואהרן שנתנו שלום בין ישראל לאביהם שבשמים: אילים עתודים כבשים. ג' מינים כנגד כהנים ולוים וישראלים וכנגד תורה נביאים וכתובים. שלש חמשיות כנגד חמשה חומשין וחמש הדברות הכתובין על לוח אחד. וחמש הדברות הכתובין על השני. עד כאן מיסודו של ר"מ הדרשן: (כד) ביום השלישי נשיא וגו'. ביום השלישי היה נשיא ז המקריב לבני זבולן וכן כולם אבל בנתנאל שנא' בו הקריב נתנאל נופל אחריו הל' לומר נשיא יששכר לפי שכבר הזכיר שמו והקרבתו ובשאר שלא נאמר בהן הקריב

שפתי חכמים

כללו עד שכל הנשיאים הסכימו גם שלא לגרוע ולהוסיף ואף שאין תוכו הרב להביא מדרשות הללו · הרא"ם: ז דק"ל

בית דוד

געוועז אקרבן פר זיין זוהן יצחק: (כבש אחד). איז געוועזן (כנגד יעקב) געגן יעקב וויא עס שטייט אונז פסוק (והכשבים הפריד יעקב) יעקב האט אפ געשיידט זיינע שעפסען פון לבנ'ס שעפסען: (כב) (שעיר עזים). איז געוועזן (לכפר על מכירת יוסף) צו מכפר זיין אויף דיא עבירה וואס דיא שבטים האבן פר קויפט זייער ברודער יוסף (שנאמר בו) ביי אים זאגט דער פסוק (וישחטו שעיר עזים) זיי האבן געשכטן א ציג אונ איין געטונקט דם העמדל זיינס אונ בלוט: (כג) (ולזבח השלמים בקר שנים). די צוויי אקסן זענען געוועזן (כנגד משה ואהרן שנתנו שלום בין ישראל לאביהם שבשמים) געגען משה אונ אהרן זיי האבן געגעבן שלום צווישן יודן אונ הקב"ה: (אילים עתודים כבשים). זאגט רש"י (שלשה מינים) דיא דריי מינים זענען געוועזן (כנגד כהנים לוים וישראלים) געגען כהנים. לוים. ישראלים (וכנגד תורה נביאים וכתובים) אונ געגען תורה אונ נביאים אונ כתובים (שלש חמשיות) דריא מאל שטייט דם ווארט חמשה אין פסוק (כנגד חמשה חומשים) געגען דיא פינף חומשים (ספרים) פון דר תורה (וחמש הדברות הכתובין על לוח אחד) אונ דיא פינף דברות וואס זענען געשריבן אויף איין לוח (וחמש הכתובין על השני) אונ די אנדרע פינף דברות וואס זענען געשריבן אויף דעם אנדרן לוח (עד כאן מיסודו של רבי משה הדרשן) ביז דעם פסוק איז געשריבן אונ די דרשות פון רבי משה הדרשן: (כד) (ביום השלישי נשיא וגו'). זאגט רש"י (ביום השלישי היה נשיא המקריב לבני זבולן) דעם דריטן טאג איז געוועזן דר נשיא וואס האט מקריב געוועזן דר נשיא פון שבט זבולן (עיין ש"ח) (וכן כלם) אונ אזו איז דער פשט אונ אלע פסוקים *) (אבל בנתנאל שנאמר בו הקריב נתנאל) אבער ביי דעם נשיא נתנאל וואס ביי אים זאגט דער פסוק הקריב נתנאל (נופל אחריו הלשון לומר נשיא יששכר) קען מען נאך דעם זאגן דיא ווערטער נשיא יששכר. דער פסוק זאגט באלד ווער איז געוועזן דער נתנאל. דער נשיא פון שבט יששכר (לפי שכבר הזכיר שמו והקרבתו) ווייל דער פסוק האט שוין געזאגט זיין נאמן אונ האט געזאגט ער האט מקריב געוועזן קרבנות (ובשאר שלא נאמר בהן הקריב) אונ ביי דיא אנדרע נשיאים וואס ביי זיי שטייט ניט דם ווארט הקריב

פירוש לתורת אלהים

געוועזן קרבנות פון חנוכת המזבח נתנאל דר זוהן פון צוער נשיא יששכר ער איז געוועזן דר נשיא

*) הערה די כוונה פין רש"י איז צו זאגין אז עס שטייט אין פסוק ביום השלישי נשיא. קען מען האבין אפשעות אונ זאגין דער פסוק מיינט ביום השלישי איז גיוען א נשיא אליאב. אבער נאך דעם יום השלישי איז אליאב

כה קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת
שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק
אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל
הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם ׀ מְלֵאִים סֹלֶת
בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה׃ כו כַּף אַחַת
עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת׃ כז פַּר
אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־
אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה׃ כח שְׂעִיר־
עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת׃ כט וּלְזֶבַח
הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה
עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה
חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֱלִיאָב בֶּן־חֵלֹן׃
פ ל בַּיּוֹם הָרְבִיעִי נָשִׂיא לִבְנֵי
רְאוּבֵן אֱלִיצוּר בֶּן־שְׁדֵיאוּר׃
לא קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת
שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק
אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל
הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם ׀ מְלֵאִים סֹלֶת
בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה׃ לב כַּף אַחַת
עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת׃ לג פַּר
אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־
אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה׃ לד שְׂעִיר־
עזים

כה קוּרְבָּנֵיהּ מְגִיסְתָּא דִּכְסַף חֲדָא מְאָה וּתְלָתִין סִלְעִין הֲוָה מַתְקְלַהּ מִזְרְקָא חַד דִּכְסַף מַתְקְלֵיהּ שַׁבְעִין סִלְעִין בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא תַּרְוֵיהוֹן מְלַן סוּלְתָּא דְּפִילָא בִמְשַׁח לְמִנְחָתָא׃ כו בָּזִיכָא חֲדָא מַתְקַל עֲשַׂר סִלְעִין הִיא דִּדְהַב מַלְיָא קְטוֹרֶת בּוּסְמַיָּא׃ כז תּוֹר חַד בַּר תּוֹרֵי דְּכַר חַד אִימַּר חַד בַּר שַׁתֵּיהּ לַעֲלָתָא׃ כח צְפִיר בַּר עִזִּין חַד לְחַטָּאתָא׃ כט וּלְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא תּוֹרִין תְּרֵין דִּכְרִין חַמְשָׁא גְּדָיֵי חַמְשָׁא אִימְּרִין בְּנֵי שְׁנָא חַמְשָׁא דֵּין קוּרְבַּן אֱלִיאָב בַּר חֵלוֹן׃ ל בְּיוֹמָא רְבִיעָאָה רַבָּא לִבְנֵי רְאוּבֵן אֱלִיצוּר בַּר שְׁדֵיאוּר׃ לא קוּרְבָּנֵיהּ מְגִיסְתָּא דִּכְסַף חֲדָא מְאָה וּתְלָתִין סִלְעִין הֲוָה מַתְקְלַהּ מִזְרְקָא חַד דִּכְסַף מַתְקְלֵיהּ שַׁבְעִין סִלְעִין בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא תַּרְוֵיהוֹן מְלַן סוּלְתָּא דְּפִילָא בִמְשַׁח לְמִנְחָתָא׃ לב בָּזִיכָא חֲדָא מַתְקַל עֲשַׂר סִלְעִין הִיא דִּדְהַב מַלְיָא קְטוֹרֶת בּוּסְמַיָּא׃

לג תּוֹר חַד בַּר תּוֹרֵי דְּכַר חַד אִימַּר חַד בַּר שַׁתֵּיהּ לַעֲלָתָא׃

צפיר

עִזִּ֥ים אֶחָ֖ד לְחַטָּֽאת׃ לה וּלְזֶ֣בַח
הַשְּׁלָמִים֮ בָּקָ֣ר שְׁנַ֒יִם֒ אֵילִ֤ם חֲמִשָּׁה֙
עַתֻּדִ֣ים חֲמִשָּׁ֔ה כְּבָשִׂ֥ים בְּנֵי־שָׁנָ֖ה
חֲמִשָּׁ֑ה זֶ֛ה קָרְבַּ֥ן אֱלִיצ֖וּר בֶּן־
שְׁדֵיאֽוּר׃ פ לו בַּיּוֹם֙ הַחֲמִישִׁ֔י נָשִׂ֖יא
לִבְנֵ֣י שִׁמְע֑וֹן שְׁלֻֽמִיאֵ֖ל בֶּן־
צוּרִֽישַׁדָּֽי׃ לז קָרְבָּנ֞וֹ קַֽעֲרַת־כֶּ֣סֶף
אַחַ֗ת שְׁלֹשִׁ֣ים וּמֵאָה֮ מִשְׁקָלָהּ֒
מִזְרָ֤ק אֶחָד֙ כֶּ֔סֶף שִׁבְעִ֥ים שֶׁ֖קֶל
בְּשֶׁ֣קֶל הַקֹּ֑דֶשׁ שְׁנֵיהֶ֣ם ׀ מְלֵאִ֗ים
סֹ֛לֶת בְּלוּלָ֥ה בַשֶּׁ֖מֶן לְמִנְחָֽה׃
לח כַּ֥ף אַחַ֛ת עֲשָׂרָ֥ה זָהָ֖ב מְלֵאָ֥ה
קְטֹֽרֶת׃ לט פַּ֣ר אֶחָ֞ד בֶּן־בָּקָ֗ר אַ֧יִל
אֶחָ֛ד כֶּֽבֶשׂ־אֶחָ֥ד בֶּן־שְׁנָת֖וֹ
לְעֹלָֽה׃ מ שְׂעִיר־עִזִּ֥ים אֶחָ֖ד
לְחַטָּֽאת׃ מא וּלְזֶ֣בַח הַשְּׁלָמִים֮ בָּקָ֣ר
שְׁנַ֒יִם֒ אֵילִ֤ם חֲמִשָּׁה֙ עַתֻּדִ֣ים חֲמִשָּׁ֔ה

ת״א שלמיאל בן צורי שדי. סנה׳ מג :　　כבשים

לד צְפִיר בַּר עִזִּין חַד
לְחַטָּאתָא: לה וּלְנִכְסַת
קוּדְשַׁיָּא תּוֹרִין תְּרֵין
דִּכְרִין חַמְשָׁא גַּדְיֵי
חַמְשָׁא אִימְּרִין בְּנֵי
שְׁנָא חַמְשָׁא דֵּין קוּרְבַּן
אֱלִיצוּר בַּר שְׁדֵיאוּר:
לו בְּיוֹמָא חֲמִישָׁאָה רַבָּא
לִבְנֵי שִׁמְעוֹן שְׁלוּמִיאֵל
בַּר צוּרִישַׁדָּי: לז קוּרְבָּנֵיהּ
מְגִיסְתָּא דִּכְסַף חֲדָא
מְאָה וּתְלָתִין סִלְעִין
הֲוָה מַתְקְלַהּ מִזְרְקָא
חַד דִּכְסַף מַתְקְלֵיהּ
שַׁבְעִין סִלְעִין בְּסִלְעֵי
קוּדְשָׁא תַּרְוֵיהוֹן מְלַן
סוּלְתָּא דְּפִילָא בִּמְשַׁח
לְמִנְחָתָא: לח בָּזִיכָא
ד־א מַתְקַל עֲשַׂר
סִלְעִין הִיא דִּדְהַב
מַלְיָא קְטוֹרֶת בּוּסְמַיָּא:
לט תּוֹר חַד בַּר תּוֹרֵי
דְּכַר חַד אִימַּר חַד בַּר
שַׁתֵּיהּ לַעֲלָתָא:
מ צְפִיר בַּר עִזִּין חַד
לְחַטָּאתָא: מא וּלְנִכְסַת
קוּדְשַׁיָּא תּוֹרִין תְּרֵין
דִּכְרִין חַמְשָׁא גַּדְיֵי

חמשא

שפתי חכמים

דביום כג׳ כתיב מפסע דביום כג׳ כי׳ כתיב אבל אחר כך לא

רש״י

הקריב נופל עליהם לכון זה נשיא לבני פלוני אותו היום היה הנשיא המקריב לשבט פלוני :　　ביום

בית

הִקְרִיב (נוֹפֵל עַל הֵן לָשׁוֹן זֶה) דַארְף מֶען בַּ״יא זַ״יא שְׁרַ״יבְּען דָאס לָשׁוֹן (נָשִׂיא לִבְנֵי פְּלוֹנִי) דֶער נָשִׂיא פוּן דֶעם שֵׁבֶט (אוֹתוֹ הַיּוֹם הָיָה הַנָּשִׂיא הַמַּקְרִיב לְשֵׁבֶט פְּלוֹנִי) דֶם טָאג (דְרִיטְ. פִּיעֶרְדִין פִּינְפְטֶען) אִיז גְוֶוען דֶער נָשִׂיא וָואס הָאט מַקְרִיב גְוֶוען דֶר נָשִׂיא פוּן דֶעם שֵׁבֶט (וִוי עֶר הָט גְהַייסֶן):

נים גוועזן אנשיא. דריבער זאגט רש״י אין פסוק פעלט צוויי ווערטיר „היה המקריב״ אוג עס דארף שטיין ביום השלישי היה המקריב נשיא לבני זבולן. אוג די צוויי ווערטיר „היה המקריב״ פעלין ווייטער בייא אלע נשיאים אבער ביי דעם שבט יששכר קען מען נים האבין דעם טעות. ווייל עס שטייט באלד דאט ווארט „הקריב״ ביום השני הקריב. דריבער קען נאכדעם שטיין נשיא יששכר. ווייל עס שטייט שון וואס דער נשיא פון יששכר האט גיטאהן דעם טאג „הקריב״ ער האט מקריב גוועזן קרבנות :

כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה
קָרְבַּן שְׁלֻמִיאֵל בֶּן־צוּרִישַׁדָּי׃ פ
ששי מב בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי נָשִׂיא לִבְנֵי גָד
אֶלְיָסָף בֶּן־דְּעוּאֵל׃ מג קָרְבָּנוֹ
קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה
מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים
שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם ׀
מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן
לְמִנְחָה׃ מד כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב
מְלֵאָה קְטֹרֶת׃ מה פַּר אֶחָד בֶּן־
בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־
שְׁנָתוֹ לְעֹלָה׃ מו שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד
לְחַטָּאת׃ מז וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר
שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה
כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה
קָרְבַּן אֶלְיָסָף בֶּן־דְּעוּאֵל׃ פ מח בַּיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי נָשִׂיא לִבְנֵי אֶפְרָיִם
אֱלִישָׁמָע בֶּן־עַמִּיהוּד׃ מט קָרְבָּנוֹ
קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה
מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים
שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם ׀
מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן
לְמִנְחָה׃ נ כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב

חַמְשָׁא אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא
חַמְשָׁא דֵּין קוּרְבַּן
שְׁלוּמִיאֵל בַּר צוּרִישַׁדָּי׃
מב בְּיוֹמָא שְׁתִיתָאָה
רַבָּא לִבְנֵי גָד אֶלְיָסָף
בַּר דְּעוּאֵל׃ מג קוּרְבָּנֵיהּ
מְגִסְתָּא דִכְסַף חֲדָא
מְאָה וּתְלָתִין סִלְעִין
הֲוָה מַתְקְלַהּ מִזְרְקָא
חַד דִּכְסַף מַתְקְלֵיהּ
שַׁבְעִין סִלְעִין בְּסִלְעֵי
קוּדְשָׁא תַּרְוֵיהוֹן מְלַן
סוּלְתָּא דְּפִילָא בִמְשַׁח
לְמִנְחָתָא׃ מד בָּזִיכָא
חֲדָא מַתְקַל עֲשַׂר
סִלְעִין הִיא דִדְהַב
מַלְיָא קְטוֹרֶת בּוּסְמַיָּא׃
מה תּוֹר חַד בַּר תּוֹרֵי
דְּכַר חַד אִימַּר חַד בַּר
שַׁתֵּיהּ לַעֲלָתָא׃ מו צְפִיר
בַּר עִזִּין חַד לְחַטָּאתָא׃
מז וּלְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא
תּוֹרִין תְּרֵין דִּכְרִין
חַמְשָׁא גַּדְיֵי חַמְשָׁא
אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא חַמְשָׁא
דֵּין קוּרְבַּן אֶלְיָסָף בַּר
דְּעוּאֵל׃ מח בְּיוֹמָא
שְׁבִיעָאָה רַבָּא לִבְנֵי
אֶפְרַיִם אֱלִישָׁמָע בַּר
עַמִּיהוּד׃ מט קוּרְבָּנֵיהּ
מְגִיסְתָּא דִכְסַף חֲדָא
מְאָה וּתְלָתִין סִלְעִין
הֲוָה מַתְקְלַהּ מִזְרְקָא
חַד דִּכְסַף מַתְקְלֵיהּ
שַׁבְעִין סִלְעִין בְּסִלְעֵי
קוּדְשָׁא תַּרְוֵיהוֹן מְלַן
סוּלְתָּא דְּפִילָא בִמְשַׁח
לְמִנְחָתָא׃ נ בָּזִיכָא חֲדָא מַתְקַל עֲשַׂר

מְלֵאָה קְטֹרֶת׃ נא פַּר אֶחָד בֶּן־
בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־
שְׁנָתוֹ לְעֹלָה׃ נב שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד
לְחַטָּאת׃ נג וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר
שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה
כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה
קָרְבַּן אֱלִישָׁמָע בֶּן־עַמִּיהוּד׃ פ
נד בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי נָשִׂיא לִבְנֵי מְנַשֶּׁה
גַּמְלִיאֵל בֶּן־פְּדָהצוּר׃ נה קָרְבָּנוֹ
קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים
וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף
שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ
שְׁנֵיהֶם ׀ מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה
בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה׃ נו כַּף אַחַת עֲשָׂרָה
זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת׃ נז פַּר אֶחָד
בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד
בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה׃ נח שְׂעִיר־עִזִּים
אֶחָד לְחַטָּאת׃ נט וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים
בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים
חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה
זֶה קָרְבַּן גַּמְלִיאֵל בֶּן־פְּדָהצוּר׃ פ
ס בַּיּוֹם הַתְּשִׁיעִי נָשִׂיא לִבְנֵי בִנְיָמִן
אבידן

סִלְעִין הִיא דִדְהַב
מַלְיָא קְטוֹרֶת בּוּסְמַיָּא׃
נא תּוֹר חַד בַּר תּוֹרֵי
דְּכַר חַד אִמַּר חַד בַּר
שַׁתֵּיהּ לַעֲלָתָא׃ נב צְפִיר
בַּר עִזִּין חַד לְחַטָּאתָא׃
נג וּלְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא
תּוֹרִין תְּרֵין דִּכְרִין
חַמְשָׁא גַּדְיֵי חַמְשָׁא
אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא חַמְשָׁא
דֵּין קוּרְבַּן אֱלִישָׁמָע בַּר
עַמִּיהוּד׃ נד בְּיוֹמָא
תְּמִינָאָה רַבָּא לִבְנֵי
מְנַשֶּׁה גַּמְלִיאֵל בַּר
פְּדָהצוּר׃ נה קוּרְבָּנֵיהּ
מְגִסְתָּא דִכְסַף חֲדָא
מְאָה וּתְלָתִין סִלְעִין
הֲוָה מַתְקְלַהּ מִזְרְקָא
חַד דִּכְסַף מַתְקְלֵיהּ
שִׁבְעִין סִלְעִין בְּסִלְעֵי
קוּדְשָׁא תַּרְוֵיהוֹן מְלַן
סוּלְתָּא דְּפִילָא בִמְשַׁח
לְמִנְחָתָא׃ נו בָּזִיכָא
חֲדָא מַתְקַל עֲשַׂר
סִלְעִין הִיא דִדְהַב
מַלְיָא קְטוֹרֶת בּוּסְמַיָּא׃
נז תּוֹר חַד בַּר תּוֹרֵי
דְּכַר חַד אִמַּר חַד בַּר
שַׁתֵּיהּ לַעֲלָתָא׃
נח צְפִיר בַּר עִזִּין חַד
לְחַטָּאתָא׃ נט וּלְנִכְסַת
קוּדְשַׁיָּא תּוֹרִין תְּרֵין
דִּכְרִין חַמְשָׁא גַּדְיֵי
חַמְשָׁא אִמְּרִין בְּנֵי
שְׁנָא חַמְשָׁא דֵּין קוּרְבַּן
גַּמְלִיאֵל בַּר פְּדָהצוּר׃
ס בְּיוֹמָא תְּשִׁיעָאָה רַבָּא לִבְנֵי בִנְיָמִן אֲבִידָן בַּר
נדעוני

אֲבִידָן בֶּן־גִּדְעֹנִי׃ סא קָרְבָּנוֹ
קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה
מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים
שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם ׀
מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן
לְמִנְחָה׃ סב כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב
מְלֵאָה קְטֹרֶת׃ סג פַּר אֶחָד בֶּן־
בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־
שְׁנָתוֹ לְעֹלָה׃ סד שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד
לְחַטָּאת׃ סה וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר
שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה
כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה
קָרְבַּן אֲבִידָן בֶּן־גִּדְעֹנִי׃ פ
סו בַּיּוֹם הָעֲשִׂירִי נָשִׂיא לִבְנֵי דָן
אֲחִיעֶזֶר בֶּן־עַמִּישַׁדָּי׃ סז קָרְבָּנוֹ
קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים
וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף
שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ
שְׁנֵיהֶם ׀ מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה
בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה׃ סח כַּף אַחַת
עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת׃ סט פַּר
אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־
אחד

גִּדְעוֹנִי׃ סא קוּרְבָּנֵיהּ
מְגִסְתָּא דִּכְסַף חֲדָא
מְאָה וּתְלָתִין סִלְעִין
הֲוָה מַתְקְלַהּ מִזְרְקָא
חַד דִּכְסַף מַתְקְלֵיהּ
שַׁבְעִין סִלְעִין בְּסִלְעֵי
קוּדְשָׁא תַּרְוֵיהוֹן מְלַן
סוּלְתָּא דְּפִילָא בִמְשַׁח
לְמִנְחָתָא׃ סב בָּזִיכָא
חֲדָא מַתְקַל עֲשַׂר
סִלְעִין הִיא דִדְהַב
מַלְיָא קְטֹרֶת בּוּסְמַיָּא׃
סג תּוֹר חַד בַּר תּוֹרֵי
דְּכַר חַד אִימַּר חַד בַּר
שַׁתֵּיהּ לַעֲלָתָא׃
סד צְפִיר בַּר עִזִּין חַד
לְחַטָּאתָא׃ סה וּלְנִכְסַת
קוּדְשַׁיָּא תּוֹרִין תְּרֵין
דִּכְרִין חַמְשָׁא גַּדְיֵי
חַמְשָׁא אִימְּרִין בְּנֵי
שְׁנָא חַמְשָׁא דֵּין קוּרְבַּן
אֲבִידָן בַּר גִּדְעוֹנִי׃
סו בְּיוֹמָא עֲשִׂירָאָה רַבָּא
לִבְנֵי דָן אֲחִיעֶזֶר בַּר
עַמִּישַׁדָּי׃ סז קוּרְבָּנֵיהּ
מְגִסְתָּא דִּכְסַף חֲדָא
מְאָה וּתְלָתִין סִלְעִין
הֲוָה מַתְקְלַהּ מִזְרְקָא
חַד דִּכְסַף מַתְקְלֵיהּ
שַׁבְעִין סִלְעִין בְּסִלְעֵי
קוּדְשָׁא תַּרְוֵיהוֹן מְלַן
סוּלְתָּא דְּפִילָא בִמְשַׁח
לְמִנְחָתָא׃ סח בָּזִיכָא
חֲדָא מַתְקַל עֲשַׂר
סִלְעִין הִיא דִּדְהַב
מַלְיָא קְטֹרֶת בּוּסְמַיָּא׃
סט תּוֹר חַד בַּר תּוֹרֵי דְּכַר חַד אִימַּר חַד בַּר שַׁתֵּיהּ לַעֲלָתָא׃
אחד

ע צְפִיר בַּר עִזִּין חַד
לְחַטָּאתָא׃ עא וּלְנִכְסַת
קוּדְשַׁיָּא תּוֹרִין תְּרֵין
דִּכְרִין חַמְשָׁא גַּדְיֵי
חַמְשָׁא אִימְּרִין בְּנֵי
שְׁנָא חַמְשָׁא דֵּין קוּרְבַּן
אֲחִיעֶזֶר בַּר עַמִּישַׁדָּי׃
עב בְּיוֹמָא חַד עֲשַׂר
יוֹמָא רַבָּא לִבְנֵי אָשֵׁר
פַּגְעִיאֵל בַּר עָכְרָן׃
עג קוּרְבָּנֵיהּ מְגִסְתָּא
דִּכְסַף חֲדָא מְאָה
וּתְלָתִין סִלְעִין הֲוָה
מַתְקְלַהּ מִזְרְקָא חַד
דִּכְסַף מַתְקְלֵיהּ שִׁבְעִין
סִלְעִין בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא
תַּרְוֵיהוֹן מְלַן סוּלְתָּא
דְּפִילָא בִמְשַׁח
לְמִנְחָתָא׃ עד בָּזִיכָא
חֲדָא מַתְקַל עֲשַׂר
סִלְעִין הִיא דִּדְהַב
מַלְיָא קְטוֹרֶת בּוּסְמַיָּא׃
עה תּוֹר חַד בַּר תּוֹרֵי
דְּכַר חַד אִימַּר חַד בַּר
שַׁתֵּיהּ לַעֲלָתָא׃
עו צְפִיר בַּר עִזִּין חַד
לְחַטָּאתָא׃ עז וּלְנִכְסַת
קוּדְשַׁיָּא תּוֹרִין תְּרֵין
דִּכְרִין חַמְשָׁא גַּדְיֵי
חַמְשָׁא אִימְּרִין בְּנֵי
שְׁנָא חַמְשָׁא דֵּין קוּרְבַּן
פַּגְעִיאֵל בַּר עָכְרָן׃
עח בְּיוֹמָא תְּרֵי עֲשַׂר
יוֹמָא רַבָּא לִבְנֵי נַפְתָּלִי
אֲחִירַע בַּר עֵינָן׃
עט קוּרְבָּנֵיהּ מְגִסְתָּא
דִּכְסַף

אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה׃ ע שְׂעִיר־
עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת׃ עא וּלְזֶבַח
הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה
עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה
חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֲחִיעֶזֶר בֶּן־
עַמִּישַׁדָּי׃ פ עב בַּיּוֹם עַשְׁתֵּי עָשָׂר
יוֹם נָשִׂיא לִבְנֵי אָשֵׁר פַּגְעִיאֵל
בֶּן־עָכְרָן׃ עג קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף
אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ
מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל
בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם ׀ מְלֵאִים
סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה׃
עד כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה
קְטֹרֶת׃ עה פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל
אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ
לְעֹלָה׃ עו שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד
לְחַטָּאת׃ עז וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר
שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים
חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה
זֶה קָרְבַּן פַּגְעִיאֵל בֶּן־עָכְרָן׃ פ
עח בַּיּוֹם שְׁנֵים עָשָׂר יוֹם נָשִׂיא
לִבְנֵי נַפְתָּלִי אֲחִירַע בֶּן־עֵינָן׃
עט קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת

תו"א ביום עשתי עשר יום. סכ"י פכ :
שלשים

שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה: פ כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת: פא פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: פב שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: פג וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֲחִירַע בֶּן־עֵינָן: פ שביעי פד זֹאת | חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ בְּיוֹם הִמָּשַׁח אֹתוֹ מֵאֵת

דִּכְסַף חֲדָא מְאָה וּתְלָתִין סִלְעִין הֲוָה מַתְקְלַהּ מִזְרְקָא חַד דִּכְסַף מַתְקְלֵיהּ שַׁבְעִין סִלְעִין בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא תַּרְוֵיהוֹן מְלַן סֻלְתָּא דְּפִילָא בִמְשַׁח לְמִנְחָתָא: פ בָּזִיכָא חֲדָא מַתְקַל עֲשַׂר סִלְעִין הִיא דִדְהַב מַלְיָא קְטוֹרֶת בּוּסְמַיָּא: פא תּוֹר חַד בַּר תּוֹרֵי דְּכַר חַד אִימַּר חַד בַּר שַׁתֵּיהּ לַעֲלָתָא: פב צְפִיר בַּר עִזִּין חַד לְחַטָּאתָא: פג וּלְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא תּוֹרִין תְּרֵין דִּכְרִין חַמְשָׁא גִּדְיֵי חַמְשָׁא אִימְּרִין בְּנֵי שְׁנָא חַמְשָׁא דֵּין קֻרְבַּן אֲחִירַע בַּר עֵינָן: פד דָּא חֲנֻכַּת מַדְבְּחָא בְּיוֹמָא דְּרַבִּיוּ יָתֵיהּ

נְשִׂיאֵי

רשב"ם

דגל דן: (פד) ביום המשח אותו. התחילו לחנכו כמו שכתוב

רש"י

(פד) ביום המשח אותו. בו ביום שנמשח הקריב ומה אני מקיים אחרי המשח שנמשח תחלה ואח"כ הקריב או אחרי המשח לאחר זמן ולא בא ללמד ביום המשח אלא לומר שנמשח ביום כשהוא אומר [ויקרא ז] ביום משחו אותם למדנו שנמשח ביום ומה ת"ל ביום המשח אותו ביום שנמשח הקריב: קערת

שפתי חכמים

כי' נשיא: ח (קל"ת) נלפע"ד שהוא ט"ס וצ"ל ביום המשח אותו והוא מ"ש לעיל בפ' ויהי ביום כלות משה כי לא

בית דוד

(פד) (ביום המשח אותו). זאגט רש"י (בו ביום שנמשח הקריב) אין דעם טאג וואס מען האט גזאלבט דם מזבח האט מען אויף אים מקריב געווען דיא קרבנות (ומה אני מקיים אחרי המשח) עס שטייט דאך אין פסוק דיא קרבנות הט מען מקריב געווען נאכדעם וויא מען הט גזאלבט דאס מזבח. זאגט רש"י ביידע זאכען זענען געווען אין איין טאג (שנמשח תחלה ואחר כך הקריב) פריר האט מען גזאלבט דם מזבח נאך דעם האט מען אויף אום מקריב געווען קרבנות, פרעגט רש"י (או אחרי המשח לאחר זמן) טאמר מיינט מען דיא נשיאים האבן מקריב געווען זייערע קרבנות אין אצייט שפעטער נאך דעם זאלבונג פון דעם מזבח (ולא בא ללמד ביום המשח אלא לומר שנמשח ביום) אונ וואס דר פסוק זאגט ביום המשח מיינט מען ניט מען הט דיא קרבנות מקריב געווען אין דעם טאג וואס מען הט געזאלבט דם מזבח נאר דר פסוק קומט צו זאגן ביום המשחו דאס מזבח האט מען געזאלבט ביי טאג ניט ביי נאכט. ענפרט רש"י (כשהוא אומר) אז דער פסוק זאגט (ביום משחו אותם) אין דעם טאג וואס ער האט זייא געזאלבט עס האט געקענט שטיין (במשחו אותם) ווען ער האט זייא געזאלבט פר וואס שטייט (ביום משחו אותם) אין דעם טאג וואס ער האט זיי געזאלבט צו וואס ווערט דער מאנט דער טאג (למדנו שנמשח ביום) לערנן מיר פון דעם ווארט ביום אז אלץ איז געזאלבט געווארן ביי טאג ניט ביי נאכט (ומה תלמוד לומר) צו וואס זאגט דא דר פסוק ביום המשח אותו אין דעם טאג וואס מען האט אים געזאלבט עס קאן דאך שטיין בהמשח

נְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל קַעֲרֹת כֶּסֶף שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה מִזְרְקֵי־כֶסֶף שְׁנֵים עָשָׂר כַּפּוֹת זָהָב שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה׃
פה שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה הַקְּעָרָה הָאַחַת כֶּסֶף וְשִׁבְעִים הַמִּזְרָק הָאֶחָד כֹּל כֶּסֶף הַכֵּלִים אַלְפַּיִם וְאַרְבַּע־מֵאוֹת בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ׃
פו כַּפּוֹת זָהָב שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה מְלֵאֹת קְטֹרֶת

עשרה

מִן רַבְרְבֵי יִשְׂרָאֵל מָגִיסֵי כַסְפָּא תַּרְתָּא עַשְׂרֵי מִזְרְקֵי כַסְפָּא תְּרֵין עֲשַׂר בָּזִיכֵי דְדַהֲבָא תַּרְתָּא עַשְׂרֵי׃
פה מְאָה וּתְלָתִין סִלְעִין הֲוָה מַתְקְלָא דִּמְגִסְתָּא חֲדָא דְּכַסְפָּא וְשַׁבְעִין דְּמִזְרְקָא חַד כֹּל כְּסַף מָנַיָּא תְּרֵין אַלְפִּין וְאַרְבַּע מְאָה בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא׃
פו בָּזִיכֵי דְדַהֲבָא תַּרְתָּא עַשְׂרֵי מַלְיָן

רש"י

כסף שתים עשרה. (ספרי במ"ר) הם הם שהתנדבו מ ולא אירע בהם פסול: (פה) שלשים ומאה הקערה האחת וגו'. מה ת"ל לפי שנא' שלשים ומאה משקלה ולא פירש באיזו שקל. י לכך חזר ושנא' כאן וכלל בכולן כל כסף הכלים בשקל הקדש: כל כסף הכלים וגו'. [ספרי] למדך שהיו כלי המקדש מכוונים במשקלן שוקלן אחד אחד ושוקלן כולן כאחד כ לא ריבה ולא מיעט: (פו) כפות זהב שתים עשרה. למה נאמר לפי שנאמר כף אחת עשרה זהב היא של ל זהב ומשקלה עשרה שקלים של כסף או אינו אלא כף אחת של כסף ומשקלה עשרה שקלי זהב ושקלי זהב אין משקלם

שפתי חכמים

מקרא כשוה מקום ביום המשח אותו. אך זה מצינו ביום משחו אותם בני בני אהרן והביאו במ"ר כאן על ענין אחר ומזה שגו הסופרים וכתבו אותו גם בפרש"י: מ דק"ל ל"ל המנין ליתנו כף א' לכל יום ואנא ידענא דיהיו שנים עשר: י פי' דאי לאו האי קרא ה"א דשקל הקודש דכתיב גבי מזרק קאי למודא קאי לכך כתיב שלשים ומאה הקער' וגו': כ פי' ה"א מכוון למשקל חבירו אף בכלי הדיוט אין דרך לצמצם בכרפות אבל כלי הקודש הי' זה כזה בצמצום. והטעם נ"ל להורות אף שלכ"א מן הנשיאים הי' הכוונה בקרבנו כנגד שבטו וכמ"ש רבינו בחיי בפ' כוונת היו השיעורים והמשקלות כולן שוה להורות שכוונת כולם לאל אחד ב"ה: ל פי' דזהב הכתוב בכף א"י אי קאי אכף שהוא הי' של זהב או הכף הי' של כסף והמשקל

בית

איתו ווען מען האט אום געזאלבט נאר דר פסוק קומט אונז צו לערנען (ביום שנמשח הקריב) אין דעם טאג ווען דם מזבח איז געזאלבט געווארען האבן די נשיאים מקריב געוועזן זייערע קרבנות: (קערות כסף שתים עשרה). זאגט רש"י דער פסוק דער ציילט אונז (הם הם שהתנדבו) דיא שיסלען וואס זיי האבן געגעבן אנדבה זענען געבליבן אין משכן (ולא אירע בהן פסול) אונ עס האט ניט געטראפן אין זייא אפילו ניי זאלן פסול ווערן: (פה) (שלשים ומאה הקערה האחת וגו'). פרעגט רש"י (מה תלמוד לומר) וואס לערנט אונז דער פסוק עס איז דאך שוין געשריבן אין פסוק (ביא אלע נשיאים) אז א שיסל האט געוואגן הונדערט דרייסיג שקלים, ענטפערט רש"י (לפי שנאמר שלשים ומאה משקלה) ווייל עס שטייט אין פסוק א שיסל האט געוואגען הונדערט דרייסיג שקלים (ולא פירש באיזה שקל) אונ עס שטייט ניט אין פסוק אויף וועלכע שקלים מען האט געוואגען (לכך חזר ושנאה כאן) דריבר זאגט דא דר פסוק נאך אמאל (וכלל בכולן כל כסף הכלים בשקל הקודש) אלע

דוד

זיכער פון אלע כלים האט מען געוואגן מיט די היילינע וואג (די היילינע וואג איז געוועזן אמאל צוויא שקלים פראסטע זענען געוועזן גערעכענט אויף דיא וואג פון דעם משכן פאר איין שקל). (כל כסף הכלים וגו'). זאגט רש"י (למדך שהיו כלי המקדש מכוונים במשקלן) דר פסוק לערנט דיך אז דיא וואג פון אלע כלים פון דעם מקדש זענען געוועזן גלייך (שוקלן אחד אחד) מען האט זייא געוואגען איינציגווייז (ושוקלן כולן כאחד) אונ מען האט זייא געוואגן אלע צוזאמען (לא ריבה ולא מיעט) עס איז ניט געוועזן מער אונ ניט ווייניגער: (פו) (כפות זהב שתים עשרה). פרעגט רש"י (למה נאמר) צו וואס זאגט דס דר פסוק אז דיא תורה זאגט יעדער נשיא הט געבראכט איין לעפעל ווייסען מיר דאך אז עס איז געוועזן צוועלף לעפעל ענטפערט רש"י (לפי שנאמר) ווייל עס שטייט אין פסוק (כף אחת עשרה זהב) איין לעפעל צעהן נאלד ווייסען מיר ניט וואס דר פסוק מיינט (היא של זהב ומשקלה עשרה שקלים של כסף) דער לעפעל איז געוועזן אנאלדענער אונ ער הט געוואגן

עֲשָׂרָה עֲשָׂרָה הַכַּף בְּשֶׁקֶל
הַקֹּדֶשׁ כָּל־זְהַב הַכַּפּוֹת עֶשְׂרִים
וּמֵאָה׃ מפטיר פז כָּל־הַבָּקָר לָעֹלָה
שְׁנֵים עָשָׂר פָּרִים אֵילִם שְׁנֵים־
עָשָׂר כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שְׁנֵים
עָשָׂר וּמִנְחָתָם וּשְׂעִירֵי עִזִּים שְׁנֵים
עָשָׂר לְחַטָּאת׃ פח וְכֹל בְּקַר ׀ זֶבַח
הַשְּׁלָמִים עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה פָּרִים
אֵילִם שִׁשִּׁים עַתֻּדִים שִׁשִּׁים
כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שִׁשִּׁים זֹאת
חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ אַחֲרֵי הִמָּשַׁח אֹתוֹ׃
פט וּבְבֹא מֹשֶׁה אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד
לְדַבֵּר אִתּוֹ וַיִּשְׁמַע אֶת־הַקּוֹל
מִדַּבֵּר אֵלָיו מֵעַל הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר
על

קְטוֹרֶת בּוּסְמַיָּא מַתְקַל
עֲשַׂר סִלְעִין הֲוָה
מַתְקְלָא דְבָזִיכָא בְּסִלְעֵי
קוּדְשָׁא כָּל דְּהַב בָּזִיכַיָּא
מְאָה וְעֶשְׂרִין׃ פז כָּל
תּוֹרֵי לַעֲלָתָא תְּרֵי עֲשַׂר
תּוֹרִין דִּכְרִין תְּרֵי עֲשַׂר
אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא תְּרֵי
עֲשַׂר וּמִנְחַתְהוֹן וּצְפִירֵי
בַּר עִזִּין תְּרֵי עֲשַׂר
לְחַטָּאתָא׃ פח וְכֹל תּוֹרֵי
לְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא עֶשְׂרִין
וְאַרְבְּעָה תּוֹרִין דִּכְרִין
שִׁתִּין גַּדְיָן שִׁתִּין
אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא שִׁתִּין
דָּא חֲנוּכַּת מַדְבְּחָא
בָּתַר דְּרַבִּיוּ יָתֵיהּ׃
פט וְכַד עָלֵיל מֹשֶׁה
לְמַשְׁכַּן זִמְנָא לְמַלָּלָא
עִמֵּיהּ וּשְׁמַע יָת קָלָא
דְּמִתְמַלֵּל עִמֵּיהּ
מֵעִלָּוֵי כַּפֻּרְתָּא דִּי עַל
ארונא

רש"י

שוה לשל כסף ת"ל כפות זהב של זהב היו [ספרי]: (פט) ובבא משה. שני כתובים המכחישים זה את זה בא שלישי והכריע ביניהם כתוב אחד אומר [ויקרא א] וידבר ה' אליו מאהל מועד והוא חוץ לפרוכת

שפתי חכמים

פי' של זהב מפני ששקלי הזהב והכסף אינן שוין ת"ל כפות זהב שקל זהב הכף למרנו דהכף פי' של. זהב דעשרה זהב אכף קאי (רא"ם), וא"ת למה לא מתרץ רש"י כמו שתירץ לעיל דלכך נכתב המנין לומר לך דכם כם שהתנדבו וכו' דהא בלא"ה צ"ל כן דהא כתיב מזרקי כסף שנים עשר דקשה ג"כ ל"ל מנינא וצ"ל.

בית דוד

צֶעהֶן זִילְבֶּערְנֶע שְׁקָלִים (אוֹ אֵינוֹ) אָדֶער נִיט אַזוֹי מֵיינְט דֶער פָּסוּק (אֶלָּא כַּף אַחַת שֶׁל כֶּסֶף) אַיין לֶעפֶעל אַייבֶּערְנֶער (וּמִשְׁקָלָהּ עֲשָׂרָה שִׁקְלֵי זָהָב) אוּנ דֶער לֶעפֶעל הָאט גֶעווֹאגֶען צֶעהֶן גָאלְדֶענֶע שְׁקָלִים (וְשִׁקְלֵי זָהָב. אֵין מִשְׁקָלָם שָׁוֶה לְשֶׁל כֶּסֶף) אוּנ דִיא גָאלְדֶענֶע שְׁקָלִים וִויעֶגֶען נִיט גְלַייךְ מִיט דִי זִילְבֶּערְנֶע שְׁקָלִים (תַּלְמוּד לוֹמַר) זָאגְט אוּנְז דֶער פָּסוּק (כַּפּוֹת זָהָב שֶׁל זָהָב הָיוּ) דִי לֶעפֶעל זֶענֶען גֶעוֶוען גָאלְדֶענֶע׃ (פט) (וּבְבֹא מֹשֶׁה)• זָאגְט רש"י (שְׁנֵי כְּתוּבִים הַמַּכְחִישִׁים זֶה אֶת זֶה) וִויא עֶס זֶענֶען דָא צְוַויי פְּסוּקִים וָואס דֶר אַנְדֶרֶר פָּסוּק זָאגְט אַנְדֶרְשׁ פוּן דֶעם עֶרְשְׁטֶען פָּסוּק (בָּא שְׁלִישִׁי וְהִכְרִיעַ) קוּמְט אַדְרִיטֶער פָּסוּק אוּנ פַר גְלַייכְט דִי בֵּיידֶע פְּסוּקִים (כָּתוּב אֶחָד אוֹמֵר) אַיין פָּסוּק זָאגְט (וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו מֵאֹהֶל מוֹעֵד) הקב"ה הָאט גֶערֶעט צוּ מֹשֶׁה פוּן אֹהֶל מוֹעֵד (וְהוּא חוּץ לַפָּרוֹכֶת) דָס
איז

פירוש לתורת אלהים

פוּן שֵׁבֶט יִשָּׂשכָר׃ (פט) וּבְבֹא מֹשֶׁה אוּנ אַז מֹשֶׁה אִיז גֶיקוּמֶען אִין אֹהֶל מוֹעֵד לְדַבֵּר אִתּוֹ צוּא רֵיידֶען מִיט אִים צוּ הֶערֶען וָואס גָאט וֶועט צוּ אִים רֵיידֶען וַיִּשְׁמַע אוּנ עֶר הָאט גֶהֶערְט אֶת הַקּוֹל דָס קוֹל פוּן גָאט מְדַבֵּר וָוערט גֶערֶעט אֵלָיו צוּ אִים הקב"ה הָאט גֶירֶעט צוּ זִיךְ זֶעלְבֶּערְט. אוּנ מֹשֶׁה הָאט

ארונא דסהדותא מבין תרין כרוביא ומתמליל עמיה :

עַל־אֲרֹן הָעֵדֻת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִים וַיְדַבֵּר אֵלָיו : פ פ פ

קע"ו . חמוש סי' עמינדב סי' . ומפטירין ויהי איש אחד בשופטים סי' י"ג :

רשב"ם

שכתוב בפרשה זו : (פח) אחרי המשח אתו. לסוף שנים עשר יום שכבר נתחנך עליה חשבון כך וכך :

בעל הטורים

(פט) מבין שני הכרובים. ר"ת משה לומר לך שהוא חשוב ככרוב של מעלה :

רש"י

לפרכת והכתוב אחד אומר (שמות כה) ודברתי אתך מעל הכפרת בא זה והכריע ביניהם משה בא אל אהל מועד ושם שומע את הקול הבא מעל הכפרת : מבין שני הכרובים. הקול יוצא מן השמים לבין שני הכרובים ומשם יצא לאהל מועד : מדבר. כמו מתדבר כבודו של מעלה לומר כן מדבר בינו לבין עצמו והדיוט שומע מאליו : וידבר אליו [ספרי] למעט את אהרן מן הדברות : וישמע את הקול יכול קול נמוך ת"ל את הקול הוא הקול שנדבר עמו בסיני וכשמגיע לפתח היה נפסק ולא היה יוצא חוץ לאהל [במדבר רבה] :

חסלת פרשת נשא

שפתי חכמים

ונ"ל הם הם כו' פי' דדרך הפסוק ללמדך דבר אחד בכל כלי וכלי ונ"ל דק"ל לנ"ל זהב כל"ל כפות שתים עשרה והרא"ם תירץ מ"ה נכתב כמנין לומר לך דהם הם שהתנדבו וכו' אלא מדסמך כזהב אל הכפות למדנו וכדפרישית לעיל :

חסלת פרשת נשא

בית דוד

אין אונ די אויסגוועניגסטע זייט פון פָּרוֹכֶת (וְכָתוּב אֶחָד אוֹמֵר) נָאך אַיין פָּסוּק זָאגְט הקב"ה הָאט גֶזָאגְט צוּא מֹשֶׁה (וְדִבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת) אִיךְ וָועל רֵיידֶען מִיט דִיר פוּן כַּפֹּרֶת (בָּא זֶה וְהִכְרִיעַ בֵּינֵיהֶם) אִיז גֶקוּמֶען דֶר פָּסוּק אוּנ הָאט פַאר גְלַייכְט דִי בֵּיידֶע פְּסוּקִים (מֹשֶׁה בָּא אֶל אֹהֶל מוֹעֵד) מֹשֶׁה אִיז גֶקוּמֶען אוּנ אֹהֶל מוֹעֵד (וְשָׁם שׁוֹמֵעַ אֶת הַקּוֹל הַבָּא מֵעַל הַכַּפֹּרֶת) אוּנ אִין אֹהֶל מוֹעֵד הָאט עֶר גֶהֶערְט דִיא שְׁטִימֶע פוּן הקב"ה וָואס זִיא אִיז גֶקוּמֶען פוּן כַּפֹּרֶת : (מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרוּבִים) . זָאגְט רש"י (הַקּוֹל יוֹצֵא מִן הַשָּׁמַיִם) דִיא שְׁטִימֶע פוּן הקב"ה אִיז אַרוֹם גֶגַאנְגֶען פוּן הִימֶעל (לְבֵין שְׁנֵי הַכְּרוּבִים) אוֹיף דֶעם כַּפֹּרֶת צְווִישֶׁען דִי צְוַויי כְּרוּבִים (וּמִשָּׁם יָצָא אֶל אֹהֶל מוֹעֵד) אוּנ פוּן צְווִישֶׁען דִיא צְוַויי כְּרוּבִים אִיז גֶגַאנְגֶען דִי שְׁטִימֶע בִּיז אוּנ אֹהֶל מוֹעֵד . אוּנ אִין אֹהֶל מוֹעֵד הָאט מֹשֶׁה גֶהֶערְט דִיא שְׁטִימֶע פוּן הקב"ה : (מִדַּבֵּר) . זָאגְט רש"י (כְּמוֹ) עֶס אִיז גְלַייךְ וְויא עֶס וָואלְט גֶשְׁטַאנֶען (מִתְדַּבֵּר) עֶס אִיז גֶערֶעט גֶוָוארֶען (כְּבוֹדוֹ שֶׁל מַעֲלָה לוֹמַר כֵּן) עֶס אִיז אַכָּבוֹד פַאר הקב"ה מֶען זָאל אַזוֹי זָאגֶען (מְדַבֵּר בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ) הקב"ה הָאט גֶערֶעט צוּא זִיךְ אַלֵיין (וּמֹשֶׁה שׁוֹמֵעַ מֵאֵלָיו) אוּנ מֹשֶׁה הָאט גֶעהֶערְט . אוּנ עֶס אִיז נִיט אַכָּבוֹד צוּא זָאגֶען אַז הקב"ה הָאט גֶערֶעט צוּ מֹשֶׁה : (וַיְדַבֵּר אֵלָיו) . עֶר הָאט גֶרֶעט צוּא אִים . צוּא מֹשֶׁה (לְמַעֵט אֶת אַהֲרֹן מִן הַדִּבְּרוֹת) אָבֶּר צוּ אַהֲרֹן הָאט הקב"ה נִיט גֶרֶעט : (וַיִּשְׁמַע אֶת הַקּוֹל) . זָאגְט רש"י (יָכוֹל קוֹל נָמוּךְ) אִיךְ וָואלְט מֵיינֶען דִיא שְׁטִימֶע אִיז גֶוָועזֶען נִידְרִיג (תַּלְמוּד לוֹמַר אֶת הַקּוֹל) זָאגְט דֶר פָּסוּק עֶר הָאט גֶהֶערְט "דִי שְׁטִימֶע" דִי בֶּעוואוּסְטֶע שְׁטִימֶע פוּן הקב"ה (הוּא הַקּוֹל שֶׁנִּדְבַּר עִמּוֹ בְּסִינַי) דָס אִיז דִי שְׁטִימֶע וָואס אִיז גֶערֶעט גֶוָוארֶען מִיט מֹשֶׁה אוֹיף דֶעם בַּארְג סִינַי (וּכְשֶׁמַּגִּיעַ לְפֶתַח) וְוִי דִיא שְׁטִימֶע אִיז גֶקוּמֶען צוּ דִיא טִיר פוּן אֹהֶל מוֹעֵד (הָיָה נִפְסָק) אִיז דִיא שְׁטִימֶע אָפּ גֶהאקְט גֶוָוארֶען (וְלֹא הָיָה יוֹצֵא חוּץ לָאֹהֶל) אוּנ דִי שְׁטִימֶע אִיז נִיט אַרוֹם גֶגַאנְגֶען פוּן אֹהֶל מוֹעֵד . אוֹיף דֶער אַנְדֶרֶע זַייט אֹהֶל מוֹעֵד הָט מֶען דִיא שְׁטִימֶע נִיט גֶעהֶערְט :

פירוש לתורת אלהים

דָאס קוֹל מְדַבֵּר גִיהֶערְט אוּנ דָאס קוֹל אִיז אַרוֹם גֶגַאנְגֶען מֵעַל הַכַּפֹּרֶת פוּן דֶעם כַּפֹּרֶת אֲשֶׁר וָואס דָס כַּפֹּרֶת לִיגְט אוֹיף דֶם אָרוֹן וָואס דְרִינֶען לִיגֶן דִי לוּחוֹת מִבֵּין דָס קוֹל אִיז אַרוֹם גֶגַאנְגֶען פוּן צְווִישֶׁען דִי צְוַויי כְּרוּבִים אוּנ עֶס אִיז וָוארִין גֶרֶעט צוּ אִים :

zzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzz

הפטרת נשא בשופטים סי' י"ג

וַיְהִי אִישׁ אֶחָד מִצָּרְעָה מִמִּשְׁפַּחַת הַדָּנִי וּשְׁמוֹ מָנוֹחַ וְאִשְׁתּוֹ עֲקָרָה וְלֹא יָלָדָה : וַיֵּרָא מַלְאַךְ־יְהוָה אֶל־הָאִשָּׁה וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ הִנֵּה־נָא אַתְּ־

פירוש ע"מ

וַיְהִי אִישׁ אוּנ עֶס אִיז גִוֶועזֶען אַמֶענְטְשׁ פוּן דֶער שְׁטָאט צָרְעָה פוּן דֶר מִשְׁפָּחָה פוּן דָן אוּנ זַיין נָאמֶען אִיז גְוֶועזֶען מָנוֹחַ וְאִשְׁתּוֹ אוּנ זַיין וַוייבּ

עקרה אִיז גִוֶועזֶען אַעֲקָרָה זִיא הָאט קַיין קִינְדֶר וַיֵּרָא אוּנ אַמַלְאָךְ פוּן גָאט הָאט זִיךְ בַּוִויזֶען צוּ דִיא אִשָּׁה אוּנ הָט צוּ אִיר גֶזָאגְט דוּ בִּיסְט אַיין עֲקָרָה אוּנ

עֲקָרָה וְלֹא יָלַדְתְּ וְהָרִית וְיָלַדְתְּ בֵּן׃ וְעַתָּה הִשָּׁמְרִי נָא וְאַל־תִּשְׁתִּי יַיִן וְשֵׁכָר
וְאַל־תֹּאכְלִי כָּל־טָמֵא׃ כִּי הִנָּךְ הָרָה וְיֹלַדְתְּ בֵּן וּמוֹרָה לֹא־יַעֲלֶה עַל־רֹאשׁוֹ
כִּי־נְזִיר אֱלֹהִים יִהְיֶה הַנַּעַר מִן־הַבָּטֶן וְהוּא יָחֵל לְהוֹשִׁיעַ אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּד
פְּלִשְׁתִּים׃ וַתָּבֹא הָאִשָּׁה וַתֹּאמֶר לְאִישָׁהּ לֵאמֹר אִישׁ הָאֱלֹהִים בָּא אֵלַי
וּמַרְאֵהוּ כְּמַרְאֵה מַלְאַךְ הָאֱלֹהִים נוֹרָא מְאֹד וְלֹא שְׁאִלְתִּיהוּ אֵי־מִזֶּה הוּא
וְאֶת־שְׁמוֹ לֹא־הִגִּיד לִי׃ וַיֹּאמֶר לִי הִנָּךְ הָרָה וְיֹלַדְתְּ בֵּן וְעַתָּה אַל־תִּשְׁתִּי
יַיִן וְשֵׁכָר וְאַל־תֹּאכְלִי כָּל־טֻמְאָה כִּי־נְזִיר אֱלֹהִים יִהְיֶה הַנַּעַר מִן־הַבֶּטֶן עַד־
יוֹם מוֹתוֹ׃ וַיֶּעְתַּר מָנוֹחַ אֶל־יְהוָה וַיֹּאמַר בִּי אֲדוֹנָי אִישׁ הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר
שָׁלַחְתָּ יָבוֹא־נָא עוֹד אֵלֵינוּ וְיוֹרֵנוּ מַה־נַּעֲשֶׂה לַנַּעַר הַיּוּלָּד׃ וַיִּשְׁמַע הָאֱלֹהִים
בְּקוֹל מָנוֹחַ וַיָּבֹא מַלְאַךְ הָאֱלֹהִים עוֹד אֶל־הָאִשָּׁה וְהִיא יוֹשֶׁבֶת בַּשָּׂדֶה וּמָנוֹחַ
אִישָׁהּ אֵין עִמָּהּ׃ וַתְּמַהֵר הָאִשָּׁה וַתָּרָץ וַתַּגֵּד לְאִישָׁהּ וַתֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּה
נִרְאָה אֵלַי הָאִישׁ אֲשֶׁר־בָּא בַיּוֹם אֵלָי׃ וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ מָנוֹחַ אַחֲרֵי אִשְׁתּוֹ וַיָּבֹא
אֶל־הָאִישׁ וַיֹּאמֶר לוֹ הַאַתָּה הָאִישׁ אֲשֶׁר־דִּבַּרְתָּ אֶל־הָאִשָּׁה וַיֹּאמֶר אָנִי׃
וַיֹּאמֶר מָנוֹחַ עַתָּה יָבֹא דְבָרֶיךָ מַה־יִּהְיֶה מִשְׁפַּט הַנַּעַר וּמַעֲשֵׂהוּ׃ וַיֹּאמֶר
מַלְאַךְ יְהוָה אֶל־מָנוֹחַ מִכֹּל אֲשֶׁר־אָמַרְתִּי אֶל־הָאִשָּׁה תִּשָּׁמֵר׃ מִכֹּל אֲשֶׁר־יֵצֵא
מִגֶּפֶן הַיַּיִן לֹא תֹאכַל וְיַיִן וְשֵׁכָר אַל־תֵּשְׁתְּ וְכָל־טֻמְאָה אַל־תֹּאכַל כֹּל
אשר

פירוש

דאסט קיין קונדר זאג איך דיר אבשורה דוא וועסט טראגנדיג ווערן אונ דו וועסט געבארן אזוהן ועתה אונ אצינדרט היט דיך אונ זאלכסט ניט טרינקן ניעם ויין אונ אלטען ויין אונ דו זאלסט ניט עסין אטמא זאך כי ווארום הנך הרה דוא וועסט טראגען ווערן אונ דו וואסט געבארן אזוהן אונ אנאל מעסר זאל ניט אויף גערכט ווערן אויף זיין קאפ ער זאל זיך די האר ניט שערן ווארום איין אפ געשייטר פון גאט וועט זיין דר יונג פון דם בוך פון דעם טאג ווס ער וועט ווערן געבארן ביז זיין טוט אונ ער וועט אן הייבן העלפן די ישראל פון די פלשתים: ותבא האשה אונ די אשה איז גקומן אונ הט גזאגט צו איר מאן איש הלהים אנגעטליכר מאן איז צו מיר גקומן אונ זיין גשטלט איז גוועזן ווי דם גשטלט פון אמלאך פון גאט ער איז גוועזן זייער פרכטיג אונ איך הב אים ניט גפרעגט פון וואנן ער איז אונ זיין נאמן הט ער מיר ניט גזאגט ויאמר לי אונ ער הט צו מיר גזגט דו וועסט טראגן ווערן אונ דו וועסט געבארן אזוהן ועתה אונ אצינד טרינק ניט ניעם אונ ניט אלטן ויין אונ דו זלסט ניט עסין קיין שום טמא זאך ווארום איין אפ גישייטר פון גאט וועט זיין דר יונג פון דם בוך ביז אונ

ע"ט

דעם טאג ווס ער וועט שטרבן ויעתר הט מנוח גבעטון צו גאט אונ הט אזו גזאגט בי אדוני איך בעט דיך מיין גאט דם געטליכן מאן ווס דו הסט געשיקט לאז ער נאך אמל קומן צו אונז אונ לאז ער אונז לערנן ווס מיר זאלן טון צו דעם יונג ווס וועט געבארן ווערן וישמע האלהים הט גאט געהערט דאס קול פון מנוח ער הט פר נומן זיין תפלה אונ דר מלאך פון גאט איז נאך אמאל גקומן צו דר אשה אונ די אשה איז גזעסן אונ פעלד אונ איר מאן מנוח איז ניט גוועזן מיט איר ותמהר האשה אונ די אשה הט גאיילט אונ זי איז גלאפן אונ זיא הט גזגט צוא איר מאן דר מענש הט זיך צוא מיר באוויזן ווס איז דענסמאל ביי טאג גקומן צו מיר ויקם אונ מנוח איז אויפגשטנן וילך אונ איז נגנגן נאך דר עצה פון זיין ווייב אונ ער איז גקומן צו דם מענטש הט מנוח צו אים גזאגט ביסטו דר מענטש ווס דו הסט גירעט צו דר אשה אז זיא וועט טראגן ווערן אונ וועט האבן אזוהן הט דר מלאך גזאגט איך בין דם ויאמר הט מנוח גזגט אצינד ווען עס וועלן קומן דיינע רייד ווס זאלן מיר טון צום קינד הט דער מלאך פון גאט גזאגט צו מנוח פון די אלע זאכן ווס איך הב גזגט צו די אשה זאל זיא זיך היטן

אשר־צויתיה תשמר: ויאמר מנוח אל־מלאך יהוה נעצרה־נא אותך ונעשה
לפניך גדי עזים: ויאמר מלאך יהוה אל־מנוח אם־תעצרני לא־אכל בלחמך
ואם־תעשה עלה ליהוה תעלנה כי לא־ידע מנוח כי־מלאך יהוה הוא:
ויאמר מנוח אל־מלאך יהוה מי שמך כי־יבא דבריך וכבדנוך: ויאמר לו
מלאך יהוה למה זה תשאל לשמי והוא פלאי: ויקח מנוח את־גדי העזים
ואת־המנחה ויעל על־הצור ליהוה ומפלא לעשות ומנוח ואשתו ראים:
ויהי בעלות הלהב מעל המזבח השמימה ויעל מלאך יהוה בלהב המזבח

סית"ר ו' סית"ר ו'

ומנות

סוד קדושים

אם תעצרני לא אוכל בלחמך ואם תעשה עולה לה' תעלנה (שופטים י"ג) דס איז טייטש דר מלאך זאגט צו מנוח ווען דוא וועסט מיך אוף הלטן וועל איך ניט עסן פון דיין ברוט גאר אקרבן קנסטו יוא מקריב זיין צו הקב"ה. אין זוהר שטייט דס די דריי מלאכים וועלכע עס זענן גקומן צו אברהם אבינו היינו מיכאל. גבריאל. רפאל. האבן יוא גגעסן אונ ביי מנוח וויל דער מלאך ניט עסן גאר מיט יענע מלאכים איז גוועזן די שכינה אז עס איז גשריבן וירא אליו ה' אונ מיכאל ווס ער בטייט גאר אויף חסד אין אלם גיטס וועלכע עס וואר אויף דר וועלט גייט דס אלס דורך אים. איז ער גשטנן אונ דר רעכטי האנד פון די שכינה. ער איז גוועזן איין גיהילט אונ אלבוש פון ווייסע אוויר אזו אסרט ריינער אונ קלארר לופט אונ וועלכין די מלאכים פר שטעלן זיך אין אים ווען זיי גייען מיט אשליחות אויף דעם עולם הגשמי דס ווייזט אוף רחמים. גבריאל דר איז ממונה אוף דין ורוגז איז גוועזן פון דר לינקע זייט פר שטעלט אין אלבוש פון רוטע אוויר אונ רפאל ווס ער איז אוים גימישט פון רחמים ודין איז גשטנן פריער אין אלבוש פון גרעלע אוויר אונ וייל דיא שכינה הט גוולט דס דר גרוסר מכניס אורח אברהם אבינו זאל מקבל נחת רוח זיין דרום איז זייער פייער גוואר(ן) אונ דם ציור פון אזו אסרט אויר אונ הט פר ברענט די מאכלים וועלכע מען האט פר זיי דער לאנגט עס וואר גלייך אז זיי האבן גגעסן. אבר מנוח ווס ער וואר דאך ניט אזו אחשיבר מאן איז צוא אים גקומן נאר דר מלאך אוריאל. אונ הט קיין זכיה ניט גהט דס ער זאל ברומרש עסין. קום אונ זעה דרטן אין (בראשית י"ז) איז גשריבן ויעל אלהים מעל אברהם נאט ב"ה איז אוף גגאנגן

פירוש ע"ט

מכל פון אלין ווס גייט ארוס פון ווייןשטאק זאל זיא ניט עסן אונ גייעם וויין אונ אלטן וויין זאל זיא ניט טרינקן אלין ווס איך הב איר גבטן זאל זיא היטן ויאמר הט מנוח גזאגט צום מלאך פון גאט נעצרה נא מיר וועלן דיך אוף הלטן אונ מיר וועלן מאכן פר דיר אציקעלו פון ציגן צו עסין ויאמר הט דר מלאך פון גאט גזגט צו מנוח אוב דו וועסט מיך שוין אפילו אויף הלטן וועל איך ניט עסן פון דיין ברוט אונ אוב דו ווילסט מכן איין עולה ליי' פר גאט תעלנה זלסטו זיא אוף ברענגן זגט דר פסוק אונ דס ווס מנוח הט אים גוולט געבן עסין ווארום מנוח הט ניט גוויסט אז דס איז אמלאך פון גאט נאר ער הט גימיינט אז ער איז אנביא פון גאט ויאמר הט מנוח גזאגט צו דם מלאך פון גאט מי שמך ווי איז דיין נאמן אז דיינע רייד וועט קומן צו אונז וועלן מיר דיך ערלך הלטן אז דוא וועסט שיקן צו אונז עפיס איין דבר שליחות וועלן מיר דס טון ויאמר לו הט דר מלאך פון גאט גזאגט צו מנוח למאי פרעגסטו אוף מיין נאמן אונ דר נאמן איז פר הולן כלומר אזו ווי דס ווס מען שיקט אונז אזו אנאמן הייסן מיר ויקח האט מנוח גנומן דם ציקעלו פון ציגן אונ דיא מנחה אונ הט אוף גיברכט אוף דם סעלזן ער הט דס מקריב גיוועזן צו גאט ומפלא לעשות אונ דער מלאך הט גטאן ווינדר אונ האט ארוס גצונדן אפייער פון דעם סעלזן אונ דם פייער הט פר ברענט דעם קרבן אונ מנוח מיט זיין ווייב האבן דס גזעהן ויהי אונ עס איז גוועזן אז דר פלאם איז ארוף גגאנגן פון דעם מזבח צום הימעל ויעל איז ארוף גגאנגן דר מלאך פון גאט מיט דעם פלאם פון דעם מזבח אונ מנוח מיט זיין ווייב האבן דאס גזעהן ויפלו זענען זיי גיפאלן אויף זייער פנים ביז צוא דער ערד ולא יסף אונ ער

האס

וּמָנוֹחַ וְאִשְׁתּוֹ רֹאִים וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם אָרְצָה׃ וְלֹא־יָסַף עוֹד מַלְאַךְ יְהוָה
לְהֵרָאֹה אֶל־מָנוֹחַ וְאֶל־אִשְׁתּוֹ אָז יָדַע מָנוֹחַ כִּי־מַלְאַךְ יְהוָה הוּא׃ וַיֹּאמֶר
מָנוֹחַ אֶל־אִשְׁתּוֹ מוֹת נָמוּת כִּי אֱלֹהִים רָאִינוּ׃ וַתֹּאמֶר לוֹ אִשְׁתּוֹ לוּ חָפֵץ
יְהוָה לַהֲמִיתֵנוּ לֹא־לָקַח מִיָּדֵנוּ עֹלָה וּמִנְחָה וְלֹא הֶרְאָנוּ אֶת־כָּל־אֵלֶּה וְכָעֵת
לֹא הִשְׁמִיעָנוּ כָּזֹאת׃ וַתֵּלֶד הָאִשָּׁה בֵּן וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ שִׁמְשׁוֹן וַיִּגְדַּל הַנַּעַר
וַיְבָרְכֵהוּ יְהוָה׃ וַתָּחֶל רוּחַ יְהוָה לְפַעֲמוֹ בְּמַחֲנֵה דָן בֵּין צָרְעָה וּבֵין אֶשְׁתָּאֹל׃

פירוש ע"ט

האט ניט געמערט צו באווייזן זיך צו מָנוֹחַ און צו זיין ווייב דענסטמאל איז מָנוֹחַ געוואר געווארן אז דאס איז געווען א מַלְאָךְ פון גאט: וַיֹּאמֶר האט מָנוֹחַ געזאגט צו זיין ווייב מות נמות מיר וועלן מוזן שטארבן ווייל מיר האבן געזעהן א מַלְאָךְ פון גאט וַתֹּאמֶר האט דאס ווייב געזאגט צו מָנוֹחַ ווען דאס זאל אֱמֶת זיין אז גאט זאל אונז וועלן טייטען וואלט ער פון אונזערע הענט ניט גענומען איין עוֹלָה און א מִנְחָה און וואלט אונז די וואונדערליכע זאכן ניט געוויזן וְכָעֵת און אין דער צייט וואלט ער אונז ניט געמאכט הערן אז איך וועל טראגענדיג ווערען און וועל האבן א זון וַתֵּלֶד הָאִשָּׁה בֵּן וַתִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ שִׁמְשׁוֹן האט די אִשָּׁה געבארן א זון און זיא האט גערופן זיין נאמען שִׁמְשׁוֹן וַיִּגְדַּל און דער יונג איז אויף געוואקסען און גאט האט איהם געבענשט וַתָּחֶל און עס האט אן געהויבן רוּחַ ה' די גְבוּרָה פון גאט לְפַעֲמוֹ צו קומען צו איהם צו צייטן אין דער מַחֲנֵה דָן צווישן דער שטאט צָרְעָה און צווישן דער שטאט אֶשְׁתָּאוֹל:

סוד קדושים

פון אַבְרָהָם אָבֶר דא איז געשריבן ויעל מַלְאַךְ ה' בְּלַהַב הַמִּזְבֵּחַ נאר דער מַלְאָךְ אליין איז ארויף אין הימל מיט דעם פלאם פון מִזְבֵּחַ דען די שְׁכִינָה איז דער ביי ניט געווען:

עניני מצות הדלקת נרות בביהכ"נ ובע"ש

בְּהַעֲלֹתְךָ (אֶת הַנֵּרוֹת וגו') אויף דרייא ערליי מְנוֹרוֹת אנצינדען זענין די יודען געבאטען געווארן און צו די מִצְוָה געהערין ווייבער אויך. איין מִצְוָה איז אן צינדן די מְנוֹרָה וואס אין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. און פָּסוּק שטייט (וּדְבוֹרָה אִשָּׁה נְבִיאָה אֵשֶׁת לַפִּידוֹת) זאגט דער מִדְרָשׁ לַפִּידוֹת איז דער טייטש פלאמען פייער. פאר וואס האט זוכה געווען דְבוֹרָה צו נְבִיאוֹת ווייל זיא פלעגט מאכן גראבע קנויטן אין די מְנוֹרָה וואס אין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ עס זאל זיין א גרויסע ליכטיגקייט אין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. איז דאך א קַשְׁיָא דאך דען גאט די ליכטיגקייט פון דר מְנוֹרָה, ער אליין בעלייכט דאך די גאנצע וועלט דורך דיא זון וואס זיא איז נאר איינע פון זיינע בעדינטע. און אז דיא שְׁכִינָה האט גערוהט אין מִשְׁכָּן איז דאך און מִשְׁכָּן געוויס געווען לויכטיג צו וואס האט מען געדארפט די ליכטיגקייט פון דיא מְנוֹרָה. דער תֵּירוּץ איז ווייל און מִשְׁכָּן איז געווען ליכטיג פון דיא שְׁכִינָה און דיא כֹּהֲנִים האבן געדארפט אריין קומן אלע פרוה און מִשְׁכָּן צו ברייכערן די קְטוֹרֶת. און ווייל זיי זאלן ניט הֲנָאָה האבן פון די ליכטיגקייט פון די שְׁכִינָה. דריבער האט מען אן געצינדן דיא מְנוֹרָה. זייא זאלן זעהן פון די ליכטיגקייט פון די מְנוֹרָה און ניט פון די ליכטיגקייט פון דיא שְׁכִינָה די הייליגע ליכטיגקייט פון די מְנוֹרָה האט פר שטעלט די ליכטיגקייט פון דיא שְׁכִינָה. און ווייל דְבוֹרָה איז געווען א גרויסע צַדֶּקֶת און זיא האט באמערקט די ליכטיגקייט פון די שְׁכִינָה איז גרויס און מִשְׁכָּן דריבער האט זיא געמאכט גראבע קנויטן און דר מְנוֹרָה די ליכטיגקייט פון די מְנוֹרָה זאל זיין זייער גרויס און זאל קענין פר שטעלן די ליכטיגקייט פון דיא שְׁכִינָה די כֹּהֲנִים זאלן ניט הֲנָאָה האבן פון די ליכטיגקייט פון די שְׁכִינָה. און ווייל זיא האט געטון כָּבוֹד צו דיא שְׁכִינָה דריבער האט גאט געמאכט רוהען אויף איר די שְׁכִינָה און איז געווארן א נְבִיאָה. זעהן מיר אז ווייבער האבן אויך געקענט זוכה זיין צו נְבִיאוֹת. דורך דיא מִצְוָה פון דיא מְנוֹרָה. היינט אז מיר האבן ניט דעם בֵּית

המקדש די ליכט וואס מען צינדט אן אונ שטעהל פר דעם עמוד וואס מען דאוונט איז אגרויסע מצוה. נאך אמצוה פון ליכט צינדן איז דא פרייטאג פאר נאכט אז צינדן ליכט אויף שבת דיא מצוה איז געגעבן צו ווייבר מעהר ווי צו מאנסלייט. ערשטינס ווי די גמרא זאגט אונז וויל דיא נשמה ווערט גרופן אליכט אונ די אשה הט פרייטאג פאר נאכט אויס גלאשן אלע נשמות פון דר וועלט. וויל חוה הט געגעסן פרייטאג פר נאכט פון עץ הדעת אונ האט געגעבן צו אדם ער זאל אויך עסן פון עץ הדעת. איז נגזר געווארן אויף אלע מענטשן זייא זאלן שטארבן. דער זוהר זאגט וויל שבת ווערט גרופן מלכה אונ די אשה איז די מלכה פון שטוב דריבר דארף די אשה צינדן די ליכט אויף שבת. אונ זיא זאל צינדן די ליכט מיט גרויס שמחה. וויל דאס איז פר איר אגרויסר כבוד זיא זאל בעלייכטן דעם שבת. אונ דורך דעם זכות וועט זיא זוכה זיין צוא האבן הייליגע קינדר וואס זאלן בלייכטן די וועלט מיט זייער תורה אונ מיט זייער יראת שמים. אונ זיא וועט זוכה זיין צו ברענגן לאנג לעבן צו איר מאן אונ צו אירע קינדר. דריבער דארף יעדע אשה זעהן די מצוה זאל ניט זיין אעבירה. זיא זאל זיך ניט פר שפעטיגן מיט דם ליכט צינדען. אונ די ווייבר וואס האנדלן אונ גאס אונ שטייען אונ קראמן פונקט פרייטאג פר נאכט ברענגט דער שטן צו זיי קונים אונ עס ווערט זיי אשאד צו פר מאכן די קראם. אדער אוועק צו גיין פון גאס. מאמר וועט זיא נאך לייזן אפאר גילדן. דר וויל פרקויפט זיא די מצוה פון דיא ליכט צונדן פר די פאר גילדן. אונ נאך מעהר איז עבירה פון מחלל שבת זיין אונ יעדר מענטש וואס איז מחלל שבת בלייבט אונ גיהנם אפילו אים שבת. אלע רשעים זענין שבת פרייא פון גיהנם אונ דער וואס איז מחלל שבת ווערט גמשפט אונ גיהנם אפילו אים שבת. מדה כנגד מדה. וויל ער הט מחלל שבת גווען אויף די וועלט איז ער מחלל שבת אונ גיהנם. אונ די ווייבר וואס זענין אינ שטוב דארפן גנויס זעהן אז אלץ זאל זיין גרייט פר די צייט פון ליכט צינדן זיי זאלן אן קליידן שבתדיגע קליידר אונ אנצינדן די ליכט צו דר צייט אונ מיט כבוד אונ פריילעכקייט צו נעמן די מלכה דס איז דר שבת אונ עס זאל זיין שלום אונ שטוב. די גמרא אונ דער תקוני זוהר שרייבט אז דער מענטש קומט שבת ביי נאכט פון שוהל אהיים מיט די מלאכים וואס בעגלייטן אים פון שוהל אונ זייא טרעפן דער טיש איז גגרייט אונ ליכט אנגעצינדן אונ ביי מאן אונ ווייב איז שלום אונ פריילכה. זאגן זיי די וואהנונג איז טאקע פון אויד אונ זיי דער צילן דס פאר הקב״ה אונ ווינשען אים עס זאל אלע שבת אזוי זיין. אבער ווען עס איז ח״ו פר קערט זאגן די מלאכים דאס איז קיין יודישע וואהנונג אונ זענן מקטרג אויף אים פר הקב״ה אונ זייא ווינשען אים אויך עס זאל אלע שבת זיין אסר שטערונג ח״ו. דיא דריטע מצוה איז חנוכה ליכט צינדען. ווייבער מיזען אויך הערין חנוכה ליכט בענטשן אדער זיי זאלן אליין צינדען חנוכה לעכט. אונ דאס איז איינע פון די מצות וואס ווייבער מוזען טון. אונ דאס איז אבער אכבוד פר די ווייבער. וויל דם נס איז גשעען געווארן דורך אאשה. די גמרא זאגט דר וואס איז געהיט צו מקיים זיין די מצוה פון חנוכה ליכט צינדען ווי דר דין איז וועט ער זוכה זיין צו האבן קינדר תלמידי חכמים. אונ מיר זעהן אז הקב״ה הט אונ קיין אנדער זאך גטוען אנס נאר אונ די מנורה. וויל דיא מנורה ווייזט אויף דיא נשמה פון מענטש ווי הייליג זיא דארף זיין. דריבער איז די ליכטיגקייט פון די מנורה גוועזן טייער ביי הקב״ה אונ ער הט גזאגט צו משה ער זאל זאגן צו אהרן ער זאל אן צינדען דיא קנייטליך פון די מנורה אונ אז דיא מנורה פון משכן וועט אן הייבן לייכטן. וועלין לייכטן דיא ליכט פון די מנורה וואס אונ דעם משכן וואס אונ הימל אויך:

מנין המצות בסדר בהעלותך יש ה׳ מצות ג׳ עשין וב׳ לאוין

[שס] (עשה קג) שכל מי שלא עשה פסח ראשון בזמנו בצווי מיוחד לשחוט הפסח השני ביום י״ד באייר שנאמר בחדש השני בארבעה עשר יום לחודש יעשו אותו וגו׳:

[שסא] (עשה קנא) לאכול בשר פסח שני בליל ט״ו באייר על מצה ומרור שנאמר על מצות ומרורים יאכלוהו:

[שסב] (לאו רלא) שלא להותיר מבשר פסח השני שנא׳ לא ישאירו ממנו עד בקר:

[שסג] (לאו רלב) שלא לשבור עצם מעצמות הפסח שנאמר ועצם לא ישברו בו:

[שסד] (עשה קנב) לתקוע בחצוצרות במקדש עם הקרבת הקרבן מקרבני המועדות שנא׳ וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם וגו׳:

ח א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃
ב דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֵלָיו
בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת־הַנֵּרֹת אֶל־מוּל

ח א וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃ ב מַלֵּיל עִם אַהֲרֹן וְתֵימַר לֵיהּ בְּאַדְלָקוּתָךְ יָת בּוֹצִינַיָּא לָקֳבֵל אַפֵּי מְנָרְתָא יְהוֹן

פני

תו"א אל מול פני המנורה יאירו. מנחות לח עקירה שער מט:

רשב"ם

(ג) בהעלתך וגו'. לפי שמלאכת תדיר היא זו הזכירה כאן. אע"פ שכל מלאכת המשכן נגמרה מלאכת הדלקת המנורה לא נגמרה כי

בעל הטורים

(ג) בהעלותך. סמך נרות לחנוכה לפרסומי ניסא בנרות: בהעלתך את · בגי' עשה בה מעלות: אל מול פני המנורה יאירו. כי אני איני צריך לאורה: פני

שפתי חכמים

א דק"ל איך נופל כל' בהעלותך על נרות שכתב הכתוב במקום בהדלקתך בהעלותך ומתרץ על שם שהלהב עולה כלו' מ"ה נופל בו ל' עליה. ותו קשה ורש"י מ"מ היה לו לכתוב בהדלקתך ולמה כתב בהעלותך. דודאי לשון בהעלותך נופל

רש"י

(ג) בהעלתך. למה נסמכה פרשת המנורה לפרשת הנשיאים לפי שכשראה אהרן חנוכת הנשיאים חלשה אז דעתו כשלא היה עמהם בחנוכה לא הוא ולא שבטו אמר לו הקב"ה חייך שלך גדולה משלהם שאתה מדליק ומיטיב את הנרות: בהעלתך א על שם שהלהב עולה כתיב בהדלקתן לשון עלייה שצריך להדליק

בית דוד

(ב) (בְּהַעֲלֹתְךָ). פְרֶעגְט רש"י (לָמָּה נִסְמְכָה פָּרָשַׁת הַמְּנוֹרָה לְפָרָשַׁת הַנְּשִׂיאִים) פַאר וָוָאס שְׁטֵייט דִי מִצְוָה פוּן דִי מְנוֹרָה צוּגְלֵייגְט נֶעבְּן דִיא קָרְבָּנוֹת וָואס דִי נְשִׂיאִים הָאבְּן גֶעבְּרֶענְגְט, עֶנְטְפֶערְט רש"י (לְפִי שֶׁכְּשֶׁרָאָה אַהֲרֹן חֲנוּכַּת הַנְּשִׂיאִים) ווען אַהֲרֹן הָאט גֶעזֶעהְן דִיא נְשִׂיאִים הָאבְּן בְּעַנַייט פוּן דֶעם מִזְבֵּחַ מִיט זֵייעֶרֶע קָרְבָּנוֹת (חָלְשָׁה אָז דַעְתּוֹ) אִיז עֶר בַּיי זִיךְ שְׁוַואךְ גֶעוָוארְן (גִידֶערִיג גֶעוָוארְן) (כְּשֶׁלֹּא הָיָה עִמָּהֶם בַּחֲנוּכָּה) ווייל עֶר אִיז נִיט גֶעוֶען צוּזַאמֶען מִיט דִיא נְשִׂיאִים אוּנ דֶעם בְּעַנַייאוּנְג דֶעם מִזְבֵּחַ (לֹא הוּא) נִיט עֶר אִיז גֶעוֶוען (וְלֹא שִׁבְטוֹ) אוּנ נִיט זַיין שֵׁבֶט אִיז גֶעוֶוען (אָמַר לוֹ הקב"ה) הָאט הקב"ה גֶעזָאגְט צוּ אַהֲרֹן (חַיֶּיךָ) אִיךְ שְׁוֶוער בַּייא דַיין לֶעבְּן (שֶׁלְּךָ גְדוֹלָה מִשֶּׁלָּהֶם) דַיין בְּעַנַייאוּנְג וָואס דוּ וֶועסְט בְּעַנַייעֶן דִי מְנוֹרָה אִיז גְרֶעסֶער פוּן זֵייעֶר בְּעַנַייאוּנְג וָואס זֵיי הָאבְּן בְּעַנַייט דֶעם מִזְבֵּחַ (שֶׁאַתָּה מַדְלִיק וּמֵטִיב אֶת הַנֵּרוֹת) פַאר נַאכְט וֶועסְטוּ אָנְצִינְדְן דִיא מְנוֹרָה אוּנ אִין דֶער פְרִיה וֶועסְטוּ רַיין מַאכְן דִי רֶערְלִיךְ פוּן דֶער מְנוֹרָה׃ (בְּהַעֲלֹתְךָ) אַרְט רש"י (בְּהַעֲלֹתְךָ) אִיז דֶער טַייטְשׁ ווען דוּ וֶועסְט אוֹיף בְּרֶענְגֶן. עֶס דַארְף דָאךְ שְׁטֵיין בְּהַדְלָקָתְךָ, אוּנ דַיין אָן צִינְדְן עֶנְטְפֶערְט רש"י (עַל שֵׁם שֶׁהַלַּהַב עוֹלֶה) ווייל מֶען מוּז אַזוֹי לַאנְג צִינְדְן בִּיז דֶער פְלַאם גֵייט אַרוֹיף אוּנ דֶער הַיינ. דְרִיבֶּער (כָּתוּב בְּהַדְלָקָתָן לְשׁוֹן עֲלִיָּיה) אִיז גֶעשְׁרִיבְּן בַּיי זֵייעֶר צִינְדְן, „בְּהַעֲלֹתְךָ“ ווען דוּ וֶועסְט אוֹיף ברענגין

פירוש לתורת אלהים

(א) וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר אוּנ גָאט הָאט גֶירֶעט צוּא מֹשֶׁה אַזוֹ צוּא זָאגְן׃ דַּבֵּר אֶל אַהֲרֹן רֵייד צוּ אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֵלָיו אוּנ זָאלְסְט צוּא אִים אַזוֹ זָאגְן בְּהַעֲלֹתְךָ אִין דַיין טָאן אוֹיף צִינְדֶען אֶת הַנֵּרוֹת דִי לִיכְט פוּן דֶער מְנוֹרָה אֶל מוּל פְּנֵי אַקֶעגֶען דֶעם פָּנִים פוּן דִיא מְנוֹרָה יָאִירוּ זָאלֶען לייכטן

משלי יהודה

נִייעֶס כֹּהֵן אַהֲרֹן הָט אַזוֹ גִטָאן עֶר הָט אָן גֶצִינְדְן דִי מְנוֹרָה אַזוֹ וִוי גָאט הָט גֶזָאגְט צוּ מֹשֶׁה זָאגְט רש"י דֶר פָּסוּק דֶר צֵיילְט דָם שֶׁבַח פוּן אַהֲרֹן אַז עֶר הָט נִיט פַר עֶנְדֶרְט נָטְס רֵייד עֶס אִיז אַדְמְיוֹ׳ אַיין עוֹשֶׁר הָט גְרוּפְן אַיין אָרִימַן אוֹיף אַסְעוּדָה דֶר אָרִימַן הָט גֶגֶעסְן אוּנ גֶטְרִינְקְן אוּנ נָאךְ דָם הָט עֶס אִים גֶשַׁאט אוּנ עֶר אִיז קְרַאנְק גְוֶוארְן הָט זִיךְ דֶר אָרִימַן פַאר וְוינְדֶרְט אִיךְ עֶס תָּמִיד טְרִינְקֶען בְּרוֹט אוּנ עֶס שַׁאט מִיר נִיט אוּנ אַצִינְד אַז אִיךְ הָב גְגֶעסְן פֶעטְס פֵייגְלְשׁ אוּנ גְבְּרָטִינְס זָאל עֶס מִיר שַׁאטְן אָבֶּר דֶר אָרִימַן פַר שְׁטֵייט נִיט אַז דִי פֶעטְעַ מַאֲכָלִים שַׁאטְן מֶער וִוי דִיא מָאגֶרֶע מַאֲכָלִים דְרוּם דִיא גְרוֹסֶע רַייכִים הָבְּן בַּיי זִיךְ תָּמִיד רוֹפְאִים ווייל עֶס קַאן זַיי שַׁטְן דִי פֶעטְע מַאֲכָלִים אַזוֹ דָם אֵייגִינְע דֶר פַּרְסֶטֶר מֶענְשׁ אַז עֶר אִיז נִיט מְשַׁנֶּה נָטְס דִבּוּר אִיז נָאר קֵיין חִידוּשׁ נִיט וָורוּם עֶר הָט נִיט בְּכֹּחַ צוּ קְלֶערְן נָטְס רֵייד עֶר קֶען דוֹרֶךְ דֶעם קְלֶערְן חַס וְשָׁלוֹם אַרָאפ פַאלְן פוּן דֶר אֱמוּנָה אָבֶּר אַהֲרֹן אִיז גְוֶוען אַחָכָם פוּן דֶעסְט וֶועגְן הָט עֶר גִיט גְוָולְט קְלֶערְן נָטְס רֵייד אוּנ הָט נִיט פַר עֶנְדֶרְט עֶר הָט גִטוּן אַזוֹ וִוי גָאט הָט גֶזָגְט. דְרוּם לוֹבְּט דֶר פָּסוּק אַהֲרֹן עֶר הָט גִיקֶענְט קְלֶערְן אוּנ הָט פָּרְט נִיט גְקְלֶערְט אוּנ הָט נִיט פַר עֶנְדֶרְט גָאטְס רֵייד׃

מנהרין שבעא בוציניא: **פני המנורה יאירו שבעת הנרות:**

ועבד ויעש ויעש

רשב"ם

תדירה היא: אל מול פני המנורה. הי' שמה ראשי הפתילות של כל שבעת הנרות להאיר אל השלחן:

והיינו להעלות נר התמיד שמעלין בקודש ולכ"ש תחלה נרות

בעל הטורים

המנורה יאירו. בגימ' וכי אני לאורה צריך: שבעת הנרות. כנגד ז' המזלות הכנ"ל של"ם. כתיב בהעלותך את הנרות וכתיב להעלות נר תמיד לבית הלל נר וא"כ נרות שמוסיפין והולכין וא"כ נר שמורידין והולכין. להעלות נר תמיד ס"ת תרד:

רש"י

להדליק עד שתהא שלהבת עולה מאליה ועוד דרשו רבותינו מכאן שמעלה היתה ב לפני המנורה שעליה ג הכהן עומד ומטיב: אל מול פני המנורה. אל מול נר האמצעי שאינו בקנים אלא בגוף של מנורה: יאירו שבעת הנרות ששה שעל ששת הקני' שלשה המזרחיים פונים למול האמצעי הפתילות שבהן ד וכן שלשה המערביים ראשי הפתילות למול האמצעי ולמה כדי שלא יאמרו לאורה הוא צריך:

שפתי חכמים

נופל ג"כ בנרות כמו שפי' על שם שהלהב עולה אבל מ"מ הכי בהדלקתך יותר טוב. ומתרץ דמ"ה כתיב בהעלותך כדי ללמוד שצריך שידליק וכו'. אבל בפרשת תצוה גבי להעלות נר תמיד לא פירש רק למה כתיב להעלות ולא להדליק ואמר שצריך להדליק עד שתהא שלהבת עולה מאליה. וי"ל דלעיל כתיב להעלות לשון ציווי ועל זה פי' למה כתב בציווי בלשון להעלות ולא בלשון להדליק שהוא לשון יותר מבורר על מה הוא בציווי ומפרש משום שצריך להדליק וכו' שהוא בכלל בציווי לכן כתיב להעלות. ובפרשת אמור שהוא בציווי באמתי כדפירש"י שם קשה למה לא פירש שם כלום. וי"ל שהוא סומך על מה שפירש בפרשת תצוה על ל' להעלות שהוא בל' ציווי כדפרישית דלא כפי' הרא"ם שפירש פעם יפרש כל הבחינות הנופלים על הלשון ופעם יפרש קצת מהם ופעם יסמוך על מה שפירש במקום אחר ות"ה לא פי' בפרשת אמור כלום אף ע"ג דכתיב התם להעלות נר תמיד עכ"ל: ב ואף על גב דדרשו מזה שצריך להדליק עד שתהא השלהבת עולה מאליה י"ל דעיקר דרשא היא מקרא דפרשת תצוה שלהעלות נר תמיד והכא אגב גררא נקטיה ועוד י"ל דאי לשלהבת עולה מאליה לחוד הוא דאתא היה לו לכתוב להעלות ולא בעלותך ואי למעלה אמה לחוד הוא דאתא היה לו לכתוב בעלותך אלא להכי כתיב בהעלותך למדרש תרווייהו והרא"ם פירש דדרש זה וגם שתהא השלהבת עולה דבקולים הם ויבאו שניהם: ג וא"ת והרי קומתו של אדם ד' אמות דהיינו כ"ד טפחים וקומתה של מנורה לא היה כי אם י"ח טפחים כדפירש"י בפ' תרומה וא"כ למה צריך למעלה. וי"ל לפי שהטפחים של בית המקדש היו שוחקו' וא"כ י"ח טפחים של מנורה היו כמו כ"ד טפחים של חול דהיינו כנגד קומתו של אדם ואם בא להטיב צריך שיראה הנרות כדי שיטיב אותם לכך צריך מעלה: ד פי' מדכתיב יאירו שבעת הנרות ע"כ הפתילות קאי שהם המאירים דאי קאי אנרות שהם הבזיכין ה"ל למימר אל מול פני המנורה יהיו נופי' שבעת הנרות. וא"ת והא בקרא כתיב אל מול פני המנורה דהיינו נר שעל קנה האמצעי יאירו שבעת הנרות ורש"י פי' שאין מאירין לנר אמצעי אלא ששה. וי"ל דהא ק"ל דאל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות משמע שהכל יהיו מאירין לפניו של אמצע הקנה דהיינו למעלה של גביו שהוא נקרא פני המנורה וזה א"א בשלמא אותו נר שעומד על קנה האמצעי מאיר כנגד פניו אבל שאר ששה נרות אין מאירין אלא לפניו של אותן קנים שעומדין מול פניהם המנהג כל הנרות שמנהגם להאיר כלפי עצמן. ומתרץ דגם שאר ששה נרות שעל ששה קנים מאירין לפניו של קנה אמצעי דששה שעל ששת הקנים ג' מזרחיים פונים למול אמצעי ר"ל שהיו נוטפין ראשי הפתילות לפני קנה אמצעי וכן מערביים. ויאירו שבעת הנרות פי' שבזה האופן

בית דוד

ברענגן דעם פלאם פון דיא קנייטליך (ווען עס וואלט שטיין בהדלקתך, וואלט איך מיינען מען דארף נאר אציננד נעבן, אונ אוועק גיין, דריבער שטייט בהעלותך) (שצריך להדליק עד שתהא שלהבת עולה מאליה) צו לערנען אז ער דארף צינדן ביז דר פלאם הייבט זיך אויף אונ דר הייך (ועוד דרשו רבותינו) נאך האבן די רבנן גלערנט בהעלותך זאל זיין די טריטש אונ דיין ארויף גיין (מכאן) פון דאנען קענען מיר (שמעלה היתה לפני המנורה) נעבן די מנורה איז גוועזן טרעפ (שעליה הכהן עומד ומטיב) אויף דער טרעפ איז געשטאנען דער כהן אונ האט ריין געמאכט דיא רערליך פון די מנורה: (אל מול פני המנורה)' מיינט מען (אל מול נר האמצעי) געגן דר קנויט וואס איז אונ מיטן (שאינו בקנים) זי איז ניט אונ די רערען (אלא בגוף של מנורה) נאר אונ דיא מנורה אליין: (יאירו שבעת הנרות). מען מיינט (ששה שעל ששת הקנים) די זעקס קנויטען וואס זענין אויף די זעקס רערן האבן זיך געקערט צו דער קנויט וואס אונ מיטען (שלשה המזרחיים) די דריי פון מזרח זייט (פונים למול האמצעי) האבן זיך געקערט צו דיא מיטלע (ראשי הפתילות שבהן) מען מיינט די שפיצן קנייטליך וואס זענין גוועזן אונ די דריי רערען וואס אונ מזרח זייט זענין גוועזן געבויגן צו דער מיטעלסטע קנויט (וואס זי איז געשטאנען גלייך)(וכן שלשה המערביים) אונ אזוי דיא דרייא פון מערב זייט (ראשי הפתילות פונים למול האמצעי) די שפיצען קנייטליך וואס זענין גוועזן אין די דריי רערן וואס אונ מערב זייט זענען גוועזן געבויגן צו דם מיטעלסטן קנוט. דריבר זענין אלע זיבען פייערן גוועזן צוזאמי. דס זאגט דר פסוק (יאירו שבעת הנרות) אלע זיבען קנוטן צו זאמען האבן געלייכט. (ווען יעדע קנוט וואלט געשטאנען גלייך. וואלט יעדע קנויט געברענט בעזונדר. וואלט גוועזן צו זעהן זיבען פייערע. איצט אז אלע קנויטן זענין גוועזן געבויגן צום מיטעלסטן. חט אוים גזעהן ווי אלע זיבן פייערן זענין איין פייער). זאגט רש"י (ולמה) צו וואס איז אזוי גוועזן (כדי שלא יאמרו לאורה הוא צריך) מען זאל ניט זאגן הקב"ה דארף די ליכטיגקייט.

פירוש לתורת אלהים

לייכטען שבעת הנרות דיא זיבען ליכט פלומר דיא קנייטלעך פון דיא זעקס רערליך וואס זענען

ג וַיַּעַשׂ כֵּן אַהֲרֹן אֶל־מוּל פְּנֵי הַמְּנוֹרָה הֶעֱלָה נֵרֹתֶיהָ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ ד וְזֶה מַעֲשֵׂה הַמְּנֹרָה מִקְשָׁה זָהָב עַד־יְרֵכָהּ

עד

אונקלוס

ג וַעֲבַד כֵּן אַהֲרֹן לָקֳבֵיל אַפֵּי מְנַרְתָּא אַדְלֵיק בּוֹצִינָהָא כְּמָא דִי פַקֵּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה׃ ד וְדֵין עוֹבַד מְנַרְתָּא נְגִידָא

עם

תו״א וזה מעשה • מנחות כח כט
עקודה שער ה׳ ושער עט :
ירכה • מנחות כט :

בעל הטורים

(ד) וזה מעשה המנורה • וזה עולה י"ח שגובהה של מנורה י"ח טפחים: כמראה • ב׳ במסורה׳ בגבריאל אומר בגבריאל הראה לו דמות המנורה : כן עשה • כ"ן נרות עשה שלמה בי׳ המנורות : שהשכינה שורה • ד׳ פעמים הזכיר מנורה שהיא

רש״י

(ג) ויעש כן אהרן • [ספרי] להגיד שבחו של ה אהרן שלא שינה: (ד) וזה מעשה המנורה • [זה] שהראהו הקב"ה ו באצבע לפי שנתקשה בה לכך נא׳ וזה : מקשה בטדי"ן בלע"ז לשון דא לדא נקשן [דניאל ה] ז עשת של ככר זהב היתה ומקיש בקורנס וחותך ח בכשיל לפשט איבריה כתקונן ולא נעשים איברים איברים ע"י חיבור : עד ירכה עד פרחה

שפתי חכמים

יכוין מאירין שבעת הנרות אל מול קנה האמצעי והרא"ם האריך כאן הרבה • (ועיין בתשובת הרמב"ם סי׳ ח׳) : ה דאל"כ ויעש בן אהרן למה לי וכי תעלה על דעתך שלא עשה מה שצוה ה׳ ע"י משה • ואע"ג שגלאו הכי נמי ידעינן שעשה צווי של הקב"ה • מ"מ דבר גדול הוא זה שהפסוק מעיד על צדקתו וכן כל כיוצא בזה : ו פי׳ מפני שאלת זה מורה על הרמז והמעשה לא היה כ"א באצבע עשיית בצלאל ומתחלה נתקשה בה משה עד שהראהו באצבע וחזר ונתקשה עד שאמר ליה טול ככר וכו׳ עיין לעיל בפ׳ תרומה: ז עשת ל׳ חתיכה : ח בכשיל.

בית מספריים

אז די כה"מליך זענען גוועזן געבוינען אויף אזייט האט מגקלער געברענט : (ג) (ויעש כן אהרן) זאגט רש"י (להגיד שבחו של אהרן שלא שינה) די תורה זאגט די לויב פון אהרן, ער האט ניט גיענדערט, ער האט געטאן דכמינ ווי ער איז געבאטן געווארן : (ד) (וזה מעשה המנורה) זאגט רש"י (שהראהו הקב"ה באצבע) הקב"ה האט אים געוויזען מיט דם פינגער אויף אפיערדינע מנורה, אונ האט גזאגט צו משה אזוי א מנורה זאלסטו מאכן (לפי שנתקשה בה) ווייל אויסוויינינג איז שווער געווען צו משה ער זאל פר שטיין ווי די מנורה זאל זיין געמאכט (לכך נאמר וזה) דריבער

דוד

זאגט דער פסוק וזה, דס איז די מנורה, ווי די פייערדינע מנורה איז זאלסטו מאכן די נאלדנע : (מקשה). איס געקלאפט (לשון דא לדא נקש) ווי עס שטייט אונ פסוק איין קניה צו די אנדערע קניה האט געקלאפט (עשת של ככר זהב היתה) עס איז געוועזן אשטיק גאלד וועם האט גענומען אצענטנער (ומקיש בקורנס) אויף דעם גאלד האט ער געקלאפט מיט אהאמער (וחותך בכשיל) אונ האט געשניטן מיט אשער (לפשט איבריה כתקונן) מען זאל אויס ציען די גלידר פון די מנורה ווי זיי דארפן זיין (ולא נעשית אברים אברים על ידי חבור) די מנורה איז ניט געמאכט געווארן בעזונדרע שטיקר

פירוש לתורת אלהים

אין דיא זייטן פון דר מנורה זאל זיך קערען אקעגין דעם זיבעטן רעריל וואס עס גייט ארוס פון דם גוף פון דר מנורה (עיין רש"י) : (ג) ויעש כן אהרן האט אהרן אזוי גיטאן אל מול אקעגען דעם פנים פון דר מנורה העלה נרותיה האט ער אויף געצינדען אירע ליכט כאשר צוה אזו ווי גאט האט געבאטן צו משה : (ד) וזה מעשה המנורה אונ דס איז דם ווערק פון דר מנורה (עיין רש"י) מקשה זי זאל זיין גיהעמערט זהב פון גאלד עד ירכה ביז איר דיך עד פרחה ביז איר בליאונג

של"ה הקדוש

(ב) אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות) ס שטייט אונ משלי (נר אלהים נשמת אדם) דיא נשמה פון מענשן איז איין ליכט פון גאט דם הייסט דער מענש דארף זעהן אז דיא נשמה זיינע זאל לייכטן אונ תורה אונ מצות אונ דם גוף פון מענשן קען מען גלייכן צום ציור פון דר מנורה אזו ווי אין דר מנורה איז בולט גוועזן דריי רערון פון דר רעכטר זייט די אייבערשטו קלענער פר די אונטערשטו אונ פון דר לינקר זייט מנורה אויך אזו אזו געפינט מען ביי דם מענש אויך אזו די פוס אונ די הענט אין די בלימה פון דיא אויערן אונ דר נוף פון מענשן וום דרינען ליגט דם האוץ איז גלייך צוא דעם מיטעלסטן שטאנג פון דר מנורה, אונ ווידר די הויך פון דר מנורה איז גוועזן אכצין טפחים דם איז דריי איילן דם איז די הויך פון איין מיטלן מענש אויך אזו אונ ווידר ביי דר מנורה שטייט (וזה מעשה המנורה מקשה) דם איז איין שטיק גהאמערט (עד ירכה עד פרחה) פון גרוס גליד פון דר מנורה ביז דם קליינם גליד ווייזט דאס אויף בהעפטונג אזו אויך דר מענש זאל זיין בהעפט איינר

אונקלוס

דְּהַב עַד שִׁדָּהּ עַד שׁוֹשַׁנָּהּ נְגִידָא הִיא כְּחֵיזוּ דִּי אַחְזֵי יְיָ יַת מֹשֶׁה כֵּן עֲבַד יַת מְנַרְתָּא: ה וּמַלֵּיל יְיָ

עַד־יְרֵכָהּ עַד־פִּרְחָהּ מִקְשָׁה הִוא כַּמַּרְאֶה אֲשֶׁר הֶרְאָה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה כֵּן עָשָׂה אֶת־הַמְּנֹרָה: פ ה וַיְדַבֵּר יי

תו"א מקשה כולה. שם כה:

שפתי חכמים

מהפרייס: ט דק"ל דהכא משמע שלא היתה מקשה אלא עד ירכה ועד פרחה ובפ' תרומה כתיב שהיתה כולה מקשה: י כלו' מדבר גדול עד דבר קטן שבה הכל היה מקשה ועד משמש לשון בין וכיולא בזה מפרש רש"י בפ' בא על מבכור פרעה היושב על כסאו וגו': כ דק"ל דכמראה משמע ל' מראה שהוא לפניו ובמנורה אין שייך לו' שהראהו הקב"ה לפניו של מורה. א"כ כמראה הוא מראה הנבואה כלו' מה שראה במראה הנבואה דהיינו של אש ועשו גם כן מנורה של אש וזה אינו דהם לא עשו של אש ועל זה פירש כתבנית ר"ל כמראה פי' כתבנית כמו שכתב במקום אחר וראה ועשה בתבניתם דנקראת התבנית בשם מראה מפני שהש"י הראהו הודע לו התבנית: ל ר"ל מי שעשה את כל הכלים והוא בצלאל:

מפירש

רש"י

פרחה ירכה היא השידה שעל הרגלים חלול כדרך מנורות כסף שלפני השרים. עד ירכה עד פרחה כלומר גופה של מנורה ט כולה וכל התלוי בה. עד ירכה י שהוא אבר גדול: עד פרחה שהוא מעשה דק י שבה הכל מקשה. ודרך עד לשמש בל' זה כמו [שופטים טו] מגדיש ועד קמה ועד כרם זית: כמראה אשר הראה וגו' כתבנית אשר כ הראהו בהר כמו שנא' [שמות כה] וראה ועשה בתבניתם וגו': כן עשה את המנורה. מי שעשאה ל ומ"א

ע"י

בית דוד

שטיקער מען זאל זיי צו זאמען שרויפן: (עד יְרֵכָהּ עַד פִּרְחָהּ) זאגט רש"י (יְרֵכָהּ הִיא הַשִּׁדָּה שֶׁעַל הָרַגְלַיִם) יְרֵכָה מיינט מען דעם אונטערשטן קאסטן פון דיא מנורה. דער קאסטן איז געשטאנען אויף פים (חָלוּל) אונטען איז דער קאסטען געוועזען ליידיג (כְּדֶרֶךְ מְנוֹרוֹת כֶּסֶף שֶׁלִּפְנֵי הַשָּׂרִים) וויא עס זענען געמאכט די זילבערנע מנורות וואס זענען ביא דיא שרים: (עַד יְרֵכָהּ עַד פִּרְחָהּ). זאגט רש"י (כְּלוֹמַר) מען מיינט (גּוּפָהּ שֶׁל מְנוֹרָה כּוּלָּהּ) דיא גאנצע מנורה (וְכָל הַתָּלוּי בָּהּ) אונ אלץ וואס געהער צו דיא מנורה: (עַד יְרֵכָהּ). (שֶׁהוּא אֵבֶר גָּדוֹל) דיא דר אונטערשטער קאסטן וואס דאס איז דאס גרעסטע שטיק פון דר מנורה (עַד פִּרְחָהּ) דיא בלומען (שֶׁהוּא מַעֲשֶׂה דַק שֶׁבָּהּ) וואס דאס איז דיא דינסטע זאך פון דער מנורה (הַכֹּל מִקְשָׁה) אלץ איז געוועזען אויס געקלאפט פון איין שטיק גאלד, זאגט רש"י (וְדֶרֶךְ עַד לְשַׁמֵּשׁ בְּלָשׁוֹן זֶה) דאס ווארט עד איז אמאל טייטש, ביז, ביז" (כְּמוֹ) וויא עס שטייט אין פסוק (מִגָּדִישׁ וְעַד קָמָה וְעַד כֶּרֶם זַיִת) מיינט מען דעם פייער, ביי דיא שטייענדיגע תבואה ביי דיא אייקבירטן אלץ איז פאר ברענט געווארן: (כַּמַּרְאֶה אֲשֶׁר הֶרְאָה וגו'). מיינט מען (כְּתַבְנִית אֲשֶׁר הֶרְאָהוּ בָּהָר) די מנורה איז געווען וויא די צורה פון די פייערדיגע מנורה וואס הקב"ה האט געוויזן צו משה אויף דעם בארג (כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר) וויא עס שטייט אין פסוק הקב"ה האט געזאגט צו משה (וּרְאֵה וַעֲשֵׂה בְּתַבְנִיתָם) זעה דיא פייערדיגע מנורה אונ זאלסט מאכען דיא גאלדענע מנורה וויא עס איז דיא פייערדיגע מנורה: (כֵּן עָשָׂה אֶת הַמְּנוֹרָה). אזו האט ער געמאכט די מנורה (מִי שֶׁעֲשָׂאָהּ) ווער עס האט זיא געמאכט (וּמִדְרַשׁ אַגָּדָה) דער מדרש זאגט (עַל יְדֵי הקב"ה נַעֲשֵׂית מֵאֵלֶיהָ) דיא מנורה איז פון זיך אליין געמאכט געווארן מיט אנס פון הקב"ה, מען דט אריין געלייגט אין פייער אצענטן גאלד אונ עס איז ארוס געקומען געווארן פון פייער אמנורה:

קח

פירוש לתורת אלהים

דר גוף פון דר מנורה אונ אלע קליינע זאכען וואס אין איר איז מִקְשָׁה היא זאל זיא אלץ זיין גיהעמערט כַּמַּרְאֶה אזו וויא דאס גישטאלט וואס גאט האט גוויזן צו משה כֵּן עָשָׂה אזו האט ער געמאכט דיא מנורה: (ה) וַיְדַבֵּר יְיָ אונ גאט

האט

של"ה הקדוש

מיט דעם אנדערן פון גרוס ביז קליין אזו ווי עס שטייט (וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ) אונ דאס מיינט דער פסוק ווייטער (וַיַּעַשׂ כֵּן אַהֲרֹן) צוא וואס דער ציילט אונז דער פסוק אז אהרן האט אזו געטאן אוודאי האט ער מקיים געוועז ו"ם הש"י האט געהייסן נאר דר מיינונג פון פסוק איז אז אהרן האט ניט געפעלט פון דיא כוונה וואס די מנורה ווייזט אויף אחדות אונ שלום אזו איז די מדה פון אהרן הכהן אויך אזו געוועזן ער איז געוועזן איין אוהב שלום אונ איין רודף שלום:

יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ ו קַח אֶת־הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְטִהַרְתָּ אֹתָם׃ ז וְכֹה־תַעֲשֶׂה לָהֶם לְטַהֲרָם הַזֵּה עֲלֵיהֶם מֵי חַטָּאת וְהֶעֱבִירוּ תַעַר עַל־כָּל־בְּשָׂרָם וְכִבְּסוּ בִגְדֵיהֶם וְהִטֶּהָרוּ׃ ח וְלָקְחוּ פַּר בֶּן־בָּקָר וּמִנְחָתוֹ סֹלֶת בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן
ופר

עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃ ו קָרֵב יָת לֵוָאֵי מִגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּתְדַכֵּי יָתְהוֹן׃ ז וּכְדֵין תַּעְבֵּיד לְהוֹן לְדַכּוֹאֵיהוֹן אַדֵּי עֲלֵיהוֹן מֵי חַטָּאתָא וְיַעְבְּרוּן מַסְפַּר עַל כָּל בִּשְׂרְהוֹן וִיחַוְּרוּן לְבוּשֵׁיהוֹן וְיִדְכּוֹן׃ ח וְיִסְּבוּן תּוֹר בַּר תּוֹרֵי וּמִנְחָתֵיהּ סוּלְתָּא
דפילא

תו״א וכה תעשה להם לטהרם. זוכר פ׳ הזורע : והעבירו תער. תיר ס :

בעל הטורים

כערה כב׳ פונין כדאיתא בכנסות דף כ״ם כ״ם ורבו לב׳

רש״י

כ״י סקכ״ה ם נסבים מאליה : (ו) קח את הלוים קחם בדברי׳ אשריכם ב שתזכו להיות שמשים למקום: (ז) הזה עליהם מי חטאת . של אפר הפרה מפני טמאי ם מתים שבהם : והעבירו תער . מצאתי בדברי רבי משה הדרשן לפי שנתנו כפר׳ על הבכורות שעבדו ע״ז ע וע״ז קרויה זבחי מתים והמצורע קרוי מת הזקיקם תגלחת כמצורעים :

(ח) ולקחו פר בן בקר . והוא עולה כמו שכתוב ועשה את האחד עולה והוא קרבן צבור בע״ז :
ופר

רשב״ם

(ז) והעבירו. ויעבירו אבל והעבירו בפת״ח הוא ל׳ ציווי

שפתי חכמים

ם פירוש כפ׳ הרובה וזה כפירוש הולך על פי׳ הראשון ז נ לא קיימה כמה הבא על׳ קיון וכמיכת דבר פתח רשבו כי הלוים לא נכמו ולא נכבו המת רשותו . וציין בפרשה לך לך על פסוק והקח שרי אשת אברם : ם לא מפני בשר סובאות שבבשר סובאות אין כונים צריכה כבן ז ע [הנפש בלולה] והב״ג דבשאר סובדי ב״ה לא כלריכם הגלחת אלו אלמי שסובדי כסבג נלקו נגרבת כמו שהדשו על פסוק כי פרוע הוא כי פרעה אהרן שלמדו ג״ם ממה שנא׳ גבי מצורע ראשו יהיה

בית

(ו) (קַח אֶת הַלְוִיִּם) מֵיינְט כָּאן (קָחֵם בִּדְבָרִים) זָאלְסְט זֵייא אַיין נֶעמֶען מִיט גוּטֶע רֵייד זָאלְסְט זָאגֶן צוּא זֵייא (אַשְׁרֵיכֶם שֶׁתִּזְכּוּ לִהְיוֹת שַׁמָּשִׁים לַמָּקוֹם) וואל צוּ אַייךְ אִיר וָועט זוֹכֶה זַיין צוּ זַיין בֶּעדִינֶער צוּ הקב״ה : (ז) (הַזֵּה עֲלֵיהֶם מֵי חַטָּאת) . (שֶׁל אֵפֶר הַפָּרָה) זָאלְסְט שְׁפְּרִיצֶן אוֹיף דִּיא לְוִיִּם דָּם וַואסֶער וָואס אִיז אוֹיס גֶעמִישְׁט מִיט דֶעם אַשׁ פוּן דֶער פָּרָה אֲדוּמָה (מִפְּנֵי טְמֵאֵי מֵתִים שֶׁבָּהֶם) וַוייל עֶס זֶענֶען גֶיוֶוען לְוִיִּם וָואס זֶענֶען גֶיוֶוען טָמֵא פוּן מֵתִים : (וְהֶעֱבִירוּ תַעַר) . זָאגְט רש״י (מָצָאתִי בְּדִבְרֵי רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן) אִיךְ הָאבּ גֶעפִינֶען אִין דִי דְרָשׁוֹת פוּן רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן (לְפִי שֶׁנִּתְּנוּ כַּפָּרָה עַל הַבְּכוֹרוֹת שֶׁעָבְדוּ עֲבוֹדַת אֱלִילִים) וַוייל דִי לְוִיִּם זֶענֶען גֶעגֶעבֶּן גֶעוָוארֶן אַ אוֹיסְלֵייזוּנְג פַאר דִיא בְּכוֹרִים

דוד

וָואס זַייא הָאבֶּן גֶעדִינְט עֲבוֹדָה זָרָה (וְהִיא קְרוּיָה זִבְחֵי מֵתִים) אוּנ עֲבוֹדָה זָרָה וָוערְט גֶערוּפֶן זִבְחֵי מֵתִים (וְהַמְּצוֹרָע קָרוּי מֵת) אוּנ אַמְצוֹרָע וָוערְט אוֹיךְ גֶערוּפֶן מֵת (הִזְקִיקָם תִּגְלַחַת כִּמְצוֹרָע) הָדִיבֶּר הָאט הקב״ה גֶעבָּאטֶן דִיא לְוִיִּם זָאלֶן אָפּ גָאלֶען דִיא הָאר פוּן זֵייעֶר קָאפּ אוּנ פוּן דֶעם גַאנְצֶן קֶערְפֶּער וִויא דֶר דִין אִיז בַּייא אַמְצוֹרָע : (ח) (וְלָקְחוּ פַּר בֶּן בָּקָר) . (וְהוּא עוֹלָה) דֶר פַּר זָאל זַיין אַקָּרְבָּן עוֹלָה (כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב) וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וַעֲשֵׂה אֶת הָאֶחָד עוֹלָה) עֶר זָאל מַאכֶן פוּן אֵיין פַּר (אוֹיךְ) אַקָּרְבָּן עוֹלָה (וְהוּא קָרְבַּן צִבּוּר בַּעֲבוֹדַת אֱלִילִים) וָוען ס׳כ׳ יוֹדֶן בִּיז אַיין מָאל הָאבֶּן גֶעדִינְט עֲבוֹדָה זָרָה נִיט וִרְלֶעגֶנְדִיג מִיט אַמָּעוֹת בְּרֶענְגֶען זֵייא אַאוֹיךְ פַר אַקָּרְבָּן עוֹלָה : (וּפַר שֵׁנִי). דֶעם אַנְדֶערֶען

פירוש לתורת אלהים

הָט גִירֶעט צוּ מֹשֶׁה אַזוֹ צוּא זָאגֶן : (ו) קַח אֶת הַלְוִיִּם גֶעם דִיא לְוִיִּם פוּן צְווִישֶׁן דִיא יוֹדֶן (עַיין רש״י) וְטִהַרְתָּ אֹתָם אוּנ זָאלְסְט זֵייא רֵיינִיגֶען : (ז) וְכֹה תַעֲשֶׂה אוּנ אַזוֹ זָאלְסְטוּ זֵייא טָאן צוּא רֵיינִיגֶען זֵיי הַזֵּה עֲלֵיהֶם דִי זָאלְסְט אוֹיף זֵיי שְׁפְּרֶענְגֶען פ חַטָּאת פוּן דִיא וַואסֶער וָואס מֶען הָאט אוֹיס גֶעמִישְׁט מִיט דֶם אַשׁ פוּן דֶר פָּרָה אֲדוּמָה וְהֶעֱבִירוּ תַעַר אוּנ זֵייא זָאלֶען פָאהְרֶען אִיבֶּער פָאהְרֶען אַגָאל מֶעסֶר עַל כָּל בְּשָׂרָם אוֹיף גָאר זֵייעֶרֶע לֵייבֶּער זֵיי זָאלֶן אָפּ גָאלֶן זֵייעֶרֶע הָאר וְכִבְּסוּ אוּנ זֵייא זָאלֶן וַואשֶׁן בִּגְדֵיהֶם זֵייעֶרֶע קְלֵיידֶער וְהִטֶּהָרוּ אוּנ זֵייא זָאלֶן זַיין רֵיין : (ח) וְלָקְחוּ אוּנ זֵיי זָאלֶן גֶעמֶען

דְּפִילָא בִּמְשַׁח וְתוֹר
תִּנְיָן בַּר תּוֹרֵי תִּסַּב
לְחַטָּאתָא: ט וּתְקָרֵיב
יָת לֵיוָאֵי קֳדָם מַשְׁכַּן
זִמְנָא וְתִכְנוֹשׁ יָת כָּל
כְּנִשְׁתָּא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל:
י וּתְקָרֵיב יָת לֵיוָאֵי
קֳדָם יְיָ וְיִסְמְכוּן בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל יָת יְדֵיהוֹן עַל
לֵיוָאֵי: יא וִירִים אַהֲרֹן
יָת

וּפַר־שֵׁנִי בֶן־בָּקָר תִּקַּח לְחַטָּאת:
ט וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם לִפְנֵי אֹהֶל
מוֹעֵד וְהִקְהַלְתָּ אֶת־כָּל־עֲדַת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל: י וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם
לִפְנֵי יְהוָה וְסָמְכוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל
אֶת־יְדֵיהֶם עַל־הַלְוִיִּם: יא וְהֵנִיף
אהרן

תו״א ופר שני בן בקר. כוריות ה זבחים מס:

שפתי חכמים

פרוש: פ אע״פ דכתיב ואת ההנה השני וגו׳ גבי קרבן תמיד היינו משום דכתיב תמי את הכבש האחד אבל הכא לא כתיב אחד אם כן איך נופל כאן לשון שני: צ ר״ל במה שפי׳ ר׳ משה הדרשן שהעולה היא לקרבן לבור בשביל ע״א משום שלא מלינו פר אחד לבדו בלא מין אחר עמו רק בע״א: ק ר״ל מה שפי׳ אף חטאת לא נאכלת אע״ג שאר חטאות נאכלין זו הוראת שעה היתה ותדע לך שהוראת שעה היתה דשעיר היה להם להביא לחטאת ע״א עם פר העולה כדין כל לבור בעובדי ע״א ולמה הביאו פר לחטאת אלא הוראת שעה היתה ה״נ הוראת שעה היתה. אבל בלאו הכי נוכל לומר שהיתה הוראת שעה שהרי חטאת מילואים נאכלת וזו שהיתה של מלואים ללוים שנתחנכו בה נשרפת ולא תימא חטאת זו פנימית היא מאחר דנשרפה ותימא מה עולה נשרפת אף חטאת נשרפת שהיתה פנימית ° כרא״ם: ר אע״פ שהלוים לא נהנו כפרה אלא על הבכורים כדלעיל מ״מ כיון שהבכורות היו של כל ישראל קרא בכורות קהל כל ישראל כאלו הם כל ישראל: ש דמצורע קרוי מת כמ״ש בסוף הפרשה אל נא תהי כמת והלוים נתנו כפרה על הבכורים שעבדו ע״א שהיא קרויה זבחי מתים לכך צריכין הלוים תנופה מי כמו אשם מצורע וגם א״א תנופה בלוים חלא מתיים: ת הא דלא מקשה רש״י על הקרא למה לא׳ ג׳ תנופות משום די״ל דגזירת הכ׳ שצריך להניף אותן ג״פ.

רש״י

ופר שני. [ת״כ] מה ת״ל שני פ לומר לך מה עולה לא נאכלת אף חטאת לא נאכלת [ע״כ דברי ר״מ] ובזו יש סמך לדבריו בת״כ צ ואומר אני שהוראת שעה היתה ששעיר ק היה להם להביא לחטאת ע״ז עם פר העולה: (ט) והקהלת את כל עדת. לפי שהלוים נתוני׳ קרבן כפרה תחתיהם יבואו ויעמדו על ר קרבנם ויסמכו את ידיה׳ עליהם: (יא) והניף אהרן את הלוים תנופה. כדרך שאשם מצורע טעון ש תנופה חי. שלש ת תנופות נאמרו בפרשה זו ת הראשונה לבני קהת לכך נאמר

בית דוד

אוקס, פרעגט רש״י (מַה תַּלְמוּד לוֹמַר שֵׁנִי) צו וואס שטייט דא ווארט שני (אַזוֹי וִוי פַר שטייט ניט אֶחָד דַארְף מֶ׳ צט ניט שטיין שני) ענטפערט רש״י (לוֹמַר לְךָ) צו זאגען דיר דר אוקס איז דר צווייטער פון יענעם אוקס וואס איז אעולה (מַה עוֹלָה לֹא נֶאֱכֶלֶת) אַזוֹ וויא אקרבן עולה ווערט ניט געגעסען (אַף חַטָּאת לֹא נֶאֱכֶלֶת) אַזוֹ איז דאס קרבן חטאת אויך ניט געגעסן געווארן (עַד כַּאן דִּבְרֵי רַבִּי משֶׁה הַדַּרְשָׁן) ביז אהער איז די רייד פון רבי משה הדרשן (וּבָזוֹ יֵשׁ סָמַךְ לִדְבָרָיו בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים) צו די רייד פון רבי משה הדרשן איז דא אבעווייזונג אין ספר תורת כהנים, זאגט רש״י (וְאוֹמֵר אֲנִי) איך זאג (שֶׁהוֹרָאַת שָׁעָה הָיְתָה) דר דין איז נאר געפסקנט געווארן צו דר צייט (אֲבָל אויף ווייטער איז ניט אזוי דער דין) (שֶׁשָּׂעִיר הָיָה לָהֶם לְהָבִיא לְחַטָּאת עֲבוֹדַת אֱלִילִים עִם פַּר הָעוֹלָה) ווארום אויף שטענדיג איז דער דין אז אצבור דינט עבודה זרה בשוגג ברענגט מען אפר (אאוקס) צו אקרבן עולה

אונ אשעיר (אציג) ברענגט מען צו אקרבן חטאת: (ט) (וְהִקְהַלְתָּ אֶת כָּל עֲדַת). זאלסט פר זאמלען אלע יודן, זאגט רש״י (לְפִי שֶׁהַלְוִיִּם נִתּוֹנִים קָרְבַּן כַּפָּרָה תַּחְתֵּיהֶם) ווייל די לוים זענען געגעבן אקרבן פאר די יודינס ווענען (יָבוֹאוּ וְיַעַמְדוּ עַל קָרְבָּנָם). דארפן די יודן קומן אונ שטיין נעבן זייער קרבן (וְיִסְמְכוּ אֶת יְדֵיהֶם עֲלֵיהֶם) אונ די יודען דארפן לייגען זייערע הענד אויף די לוים: (יא) (וְהֵנִיף אַהֲרֹן אֶת הַלְוִיִּם תְּנוּפָה). זאגט רש״י (כְּדֶרֶךְ שֶׁאָשָׁם מְצוֹרָע טָעוּן תְּנוּפָה חַי) אזוי ווי מען דארף אויף הייבן דעם קרבן אשם וואס אמצורע ברענגט ווען דר אשם לעבט נאך, אזוי דארף מען אויף הייבן די לוים (עיין רש״י פסוק ז)(שָׁלשׁ תְּנוּפוֹת נֶאֶמְרוּ בְּפָרָשָׁה זוֹ) אין דר פרשה שטייט דריי מאל דם ווארט תנופה (אויף הייבן) (הָרִאשׁוֹנָה לִבְנֵי קְהָת) דאס ערשטע אויפהייבונג האט מען אויף געהויבן די קינדר פון קהת (לְכָךְ נֶאֱמַר בָּם) דריבר שטייט ביי זייא (וְהָיוּ לַעֲבוֹד אֶת עֲבוֹדַת ה׳) זיי

פירוש לתורת אלהים

פַּר בֶּן בָּקָר וגו׳: (ט) וְהִקְרַבְתָּ אונ דיא זאלסט מאכען גינעהען דיא לוים פר דעם אוהל מועד וְהִקְהַלְתָּ אונ דיא זאלסט מאכן איין זאמלן אלע יודן: (י) וְהִקְרַבְתָּ אונ דיא זאלסט גינעהען די לוים פאר נאט וְסָמְכוּ אונ דיא יודן זאלן אן לעהנען זייערי הענט אוף דיא לוים: (יא) וְהֵנִיף

אַהֲרֹן אֶת־הַלְוִיִּם תְּנוּפָה לִפְנֵי
יְהוָה מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לַעֲבֹד
אֶת־עֲבֹדַת יְהוָה׃ יב וְהַלְוִיִּם יִסְמְכוּ
אֶת־יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ הַפָּרִים
וַעֲשֵׂה אֶת־הָאֶחָד חַטָּאת וְאֶת־
הָאֶחָד עֹלָה לַיהוָה לְכַפֵּר עַל־
הַלְוִיִּם׃ יג וְהַעֲמַדְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם
לִפְנֵי אַהֲרֹן וְלִפְנֵי בָנָיו וְהֵנַפְתָּ
אֹתָם תְּנוּפָה לַיהוָה׃ יד וְהִבְדַּלְתָּ
אֶת־הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ
לִי הַלְוִיִּם׃ שני טו וְאַחֲרֵי־כֵן יָבֹאוּ
הַלְוִיִּם לַעֲבֹד אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד
וְטִהַרְתָּ אֹתָם וְהֵנַפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה׃
טז כִּי נְתֻנִים נְתֻנִים הֵמָּה לִי מִתּוֹךְ
בני

יַת לֵיוָאֵי אֲרָמָא קֳדָם יְיָ מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וִיהוֹן לְמִפְלַח יַת פּוּלְחָנָא דַיְיָ: יב וְלֵיוָאֵי יִסְמְכוּן יַת יְדֵיהוֹן עַל רֵישׁ תּוֹרַיָּא וַעֲבֵיד יַת חַד חַטָּאתָא וְיַת חַד עֲלָתָא קֳדָם יְיָ לְכַפָּרָא עַל לֵיוָאֵי: יג וּתְקֵים יַת לֵיוָאֵי קֳדָם אַהֲרֹן וְקֳדָם בְּנוֹהִי וּתְרִים יָתְהוֹן אֲרָמָא קֳדָם יְיָ: יד וְתַפְרֵישׁ יַת לֵיוָאֵי מִגּוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וִיהוֹן מְשַׁמְּשִׁין קֳדָמַי לֵיוָאֵי: טו וּבָתַר כֵּן יֵעֲלוּן לֵיוָאֵי לְמִפְלַח יַת מַשְׁכַּן זִמְנָא וּתְדַכֵּי יָתְהוֹן וּתְרִים יָתְהוֹן אֲרָמָא: טז אֲרֵי אַפְרָשָׁא מַפְרְשִׁין אִנּוּן לִי מִגּוֹ
בני

ת"א ועשה את האחד חטאת הוריות ה זבחים פט:

בעל הטורים

המנורות בשמחת בית השואבה: (טז) נתנים נתנים כמה לי

רשב"ם

כמו והעתירו אל ה': (יא) והנפת אותם. אהרן הניפם

רש"י

(יא) והיו לעבוד את עבודת ה' לפי שעבודת קדש הקדשים עליהם הארון והשלחן וגו'. השניה לבני גרשון לכך נא' בה תנופה לה' שאף עליהם היתה עבודת הקודש יריעות וקרסים [נ"ל וקרסים דאלו קרסים ביד משא בני מררי] הנראות בבית קודש הקדשים והשלישית לבני מררי: (טז) נתונים נתונים

שפתי חכמים

אבל מכאן בפרש"י כדרך שאשם מלורע טעון התנופה וכו' ואשם מלורע אינו טעון תנופה כ"א פ"א וא"כ ג'

בית דוד

זאלען זיין צו דינען די נעמליכע בעדינונג (לפי שעבודת קודש הקדשים עליהם) ווייל זיי האבן געטראגן די גאנץ הייליגע זאכן דעם ארון, דעם טיש, די מנורה (השניה לבני גרשון) דאס אנדערע אויפהייבונג האט מען אויף געהויבן די קינדער פון גרשון (לכך נאמר בם תנופה לה') דריבער שטייט ביי זיי דם אויפהייבונג זאל זיין פון הקב"ה וועגן (שאף עליהם היתה עבודת הקודש) ווארום די קינדער פון גרשון האבן אויך געטראגן די הייליגע זאכן די יריעות וואס מען האט באדעקט אויף דעם משכן אונ די קרסים (די העקליך) וואס מיט זיי האט מען בהעפט די יריעות איינע צו די אנדערע (הנראות בבית קדשי הקדשים) אין די העקלעך זענען געווען געזעהן אין קדשי קדשים (והשלישית לבני מררי) דאס דריטע אויפהייבונג האט מען אויף געהויבן די קינדער פון מררי זיי האבן געטראגן די ברעטער פון משכן, די שטריק, די ליינוואנד וואס ארום הויף אונ נאך אזאלכע זאכן: (טז) (נתונים נתונים). צוייא מאל (נתונים למשא) זיי זענען

פירוש לתורת אלהים

אהרן אונ אהרן זאל אויף הייבן די לוים איין אויף הייבונג פאר גאט פון די יודן והיו אונ די לוים זאלן זיין לעבוד צו דינן די בעדינונג פון גאט: (טז) כי ווארום נתונים זיי זענען גיגעבן

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תַּחַת פִּטְרַת כָּל־רֶחֶם בְּכוֹר כֹּל מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָקַחְתִּי אֹתָם לִי׃ יז כִּי לִי כָל־בְּכוֹר בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה בְּיוֹם הַכֹּתִי כָל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם הִקְדַּשְׁתִּי אֹתָם לִי׃ יח וָאֶקַּח אֶת־הַלְוִיִּם תַּחַת כָּל־בְּכוֹר בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃ יט וָאֶתְּנָה
את

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֲלַף פְּתַח כָּל וַלְדָא בּוּכְרָא כּוּלָא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל קָרֵיבִית יָתְהוֹן קֳדָמַי׃ יז אֲרֵי דִילִי כָּל בּוּכְרָא בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בֶּאֱנָשָׁא וּבִבְעִירָא בְּיוֹמָא דִקְטָלִית כָּל בּוּכְרָא בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם אַקְדֵּשִׁית יָתְהוֹן קֳדָמָי׃ יח וְקָרֵיבִית יַת לֵיוָאֵי חֲלַף כָּל בּוּכְרָא בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃ יט וִיהָבִית
ית

תו"א כי לי כל בכור בני. בכורות ד׳:

בעל הטורים

בגי׳ שהלם לא עשו עגל של זהב: (יט) ואתנה את הלוים כ"פ בני ישראל בפסוק כנגד ככהים לוים ישראלים גרים עבדים

רש"י

נסוכים למשא נתונים לשיר: פטרת. פתיחת: (יז) כי לי כל בכור. שלי היו הבכורות בקו הדין א שהגנתי עליהם בין בכורי מצרים ולקחתי אותם לי עד שטעו בעגל ועכשיו ואקח את הלוים: (יט) ואתנה וגו׳. ה׳ פעמים נא׳ בני ישראל
וכא

שפתי חכמים

מנופות ל"ל: א דק"ל איך אמר כי לי כל בכור דמשמע דעדיין הם שלו והא כתיב ואקח את הלוים משמע שכבר לקח ועו"פ שלי היו בקו הדין כלו׳ מן הדין. וכ׳ הרא"ם שתקן בזה שאין כי לי כל בכור ר"ל עתה שהרי נפסלו מטעו בעגל רק ר"ל היו שלי מתחלה והודיע ג"כ הסיבה למה היו שלי בקו הדין משום שהגנתי וכו׳ ואמר ולקחתי אותם לי במקום הקדשתי כדי שיפול עליו ואקח את הלוים תחת כל בכור שפירושו לקחתי עתה את אלה במקום שלקחתי אז את אלה והוסיף ו׳ על ולקחתי שהוא במקום הקדשתי לבכורות שהם ב׳ ענינים. כי לי כל בכור ביום הכותי וגו׳ וגם הקדשתי אותם לעבודתי אז ומשחטאו נפסלו ולקחתי את הלוים התמורתן ואמר ועכשיו ואקח שלא תאמר ואקח בזמן שהקדשתי הבכורות לי שהרי תחת כל בכור כתיב דמשמע שילאו אלו ונכנסו אלו במקומם:

בות דוד

בְּגֶעבְּן צוּא טְרָאגְן דָאס מִשְׁכָּן (נְתוּנִים לְשִׁיר) זַייא זָענֶען גֶעגֶעבְּן צוּם זִינְגֶען ווען מֶען אִיז מַקְרִיב דִּיא קָרְבָּנוֹת תְּמִידִין׃ (פִּטְרַת). אִיז טַייטְשׁ (פְּתִיחַת) עֶפֶענֶען׃ (יז) (כִּי לִי כָל בְּכוֹר). הקב"ה זָאגְט (שֶׁלִּי הָיוּ הַבְּכוֹרִים בְּקַו הַדִּין) מִיט דֶעם דִין גֶהֶערְן דִיא בְּכוֹרִים צוּ מִיר (שֶׁהֵגַנְתִּי עֲלֵיהֶם בֵּין בְּכוֹרֵי מִצְרַיִם) וָוען דֶער מַשְׁחִית הָאט גֶעהַרְגֶעט דִיא בְּכוֹרִים פוּן מִצְרַיִם הָאבּ אִיךְ בֶּעשִׁיצְט אוֹיף דִי בְּכוֹרִים פוּן דִיא יוּדְן מֶען זָאל זֵיי נִיט הַרְגֶענֶען׃ (הִקְדַּשְׁתִּי אוֹתָם לִי). אִיךְ הָאבּ גֶעהַיילִיגְט דִיא בְּכוֹרִים צוּא מִיר (עַד שֶׁטָּעוּ בָּעֵגֶל) בִּיז דִי צַייט וָואס זַיי הָאבְּן גֶעזִינְדִיגְט צוּם עֵגֶל (וְעַכְשָׁיו וָאֶקַּח אֶת הַלְוִיִּם) אוּנ אִיצְט הָאבּ אִיךְ גֶענוּמֶען דִי לְוִיִּם פַר דִיא בְּכוֹרִים׃ (יט) (וָאֶתְּנָה וגו׳). זָאגְט רש"י
חמשה

פירוש לתורת אלהים

צוּ טְרָאגֶען דִי מַשָּׂא פוּן דֶם מִשְׁכָּן נְתוּנִים גֶעגֶעבְּן צוּם שִׁיר הֵמָּה זֵיי דִיא לְוִיִּם לִי צוּ מִיר מִתּוֹךְ פוּן צְווִישֶׁן דִי יוּדְן׃ תַּחַת אוֹיף דֶם אָרְט פִּטְרַת עֶפְנוּנְג כָּל רֶחֶם פוּן אִיטְלִיכֶער טְרַאכְט בְּכוֹר אַלֶע עֶרְצְטֶע פוּן דִיא יִשְׂרָאֵל לָקַחְתִּי אוֹתָם לִי הָאבּ אִיךְ זַייא גֶענוּמֶען צוּ מִיר אִיךְ הָאבּ צוּ מִיר גִינֶעמֶען דִיא לְוִיִּם אוֹיף דֶם אָרְט פוּן דִי בְּכוֹרִים פוּן דִי יִשְׂרָאֵל׃ (יז) כִּי לִי וָוארוּם צוּא מִיר זֶענֶען גֶעוֶועזֶן דִי בְּכוֹרִים פוּן דִי יִשְׂרָאֵל בָּאָדָם סַיי דִי בְּכוֹרִים פוּן מֶענְטְשֶׁן אוּנ סַיי דִיא בְּכוֹרִים פוּן בְּהֵמוֹת בְּיוֹם אִין דֶעם טָאג אַז אִיךְ הָאבּ גֶעשְׁלָאגֶען אַלֶע בְּכוֹרִים פוּן דֶם לַאנְד מִצְרַיִם (עיין רש"י) הִקְדַּשְׁתִּי הָאבּ אִיךְ זֵיי צוּ מִיר גֶיהַיילִיגְט אַיידֶר זֵיי הָאבְּן זִיךְ טוֹעֶה גֶוֶועזֶן אִין דֶעם עֵגֶל׃ (יח) אוּנ הַיינְט אַז זֵיי הָאבֶּען זִיךְ טוֹעֶה גֶעוֶועזֶן אִין דֶם עֵגֶל וָאֶקַּח אֶת הַלְוִיִּם הָאבּ אִיךְ גֶענוּמֶען דִי לְוִיִּם אוֹיף דֶם אָרְט פוּן אַלֶע דִי בְּכוֹרִים פוּן דִיא יִשְׂרָאֵל׃ (יט) וָאֶתְּנָה אוּנ אִיךְ הָאבּ גִיגֶעבְּן דִי לְוִיִּם צוּא אַהֲרֹן אוּנ צוּא זַיינֶע זִין פוּן צְווִישֶׁן דִי יוּדְן לַעֲבוֹד אֶת עֲבוֹדַת צוּ דִינֶען דִיא בֶּעדִינוּנְג פוּן דִיא יוּדְן אִין דֶעם אֹהֶל מוֹעֵד

אֶת־הַלְוִיִּם נְתֻנִים ׀ לְאַהֲרֹן
וּלְבָנָיו מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲבֹד
אֶת־עֲבֹדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
בְּאֹהֶל מוֹעֵד וּלְכַפֵּר עַל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִהְיֶה בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל
נֶגֶף בְּגֶשֶׁת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־
הַקֹּדֶשׁ׃ כ וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
וְכָל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לַלְוִיִּם כְּכֹל
אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה לַלְוִיִּם
כֵּן־עָשׂוּ לָהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃
כא וַיִּתְחַטְּאוּ הַלְוִיִּם וַיְכַבְּסוּ

אונקלוס

יַת לֵיוָאֵי מְסִירִין
לְאַהֲרֹן וְלִבְנוֹהִי מִגּוֹ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִפְלַח יַת
פּוּלְחַן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא וּלְכַפָּרָא
עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלָא
יְהֵי בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל מוֹתָא
בְּמִקְרַב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לְקוּדְשָׁא׃ כ וַעֲבַד
מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְכָל
כְּנִשְׁתָּא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
לְלֵיוָאֵי כְּכֹל דִּי פַקֵּיד
יְיָ יַת מֹשֶׁה לְלֵיוָאֵי כֵּן
עֲבַדוּ לְהוֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃
כא וְאִדַּכִּיאוּ לֵיוָאֵי וְחַוַּרוּ
כב שיהון

תו"א ואתנה את. ערכין יא ז:

בגדיהם

בעל הטורים

משוררים וזכו קדש ישראל לה' ראשית תבואתה תבואת ה': ולכפר. ג' במס' הכא ולכפר על בני ישראל. ואהרן ובניו מקטירים וגו' ולכפר על בני ישראל בדברי הימים.

רשב"ם

תחל' ואה"ב משה: (כא) ויתחטאו. כדכתיב לעיל הזה עליהם
והכובסים שנים נותן על עמך ולכהם חטאת ולכפר

רש"י

במקרא זה ב להודיע חבתן שנכפלו אזכרותיהן במקרא אחד כמנין ה' חומשי תורה וכך ראיתי בב"ר: ולא יהיה בבני ישראל נגף. שלא יצטרכו לגשת אל ג הקדש שאם יגשו יהיה נגף: (כ) ויעש משה ואהרן וכל עדת וגו'. משה העמידן ואהרן

שפתי חכמים

ב וכא דסמך רש"י זה לכאן משום דק"ל כמאי שפי' במלת לקחתי אותם לי דקאי אבכורות והוא לי שכר כלו' לקחתי אותם לי אז דמה צריך הכ' לו' מה שנבר בחר בהם הקב"ה והלא לא בא אלא לפרש מה שרחק אותם משום שחטו בעגל ומתרץ משום חיבתם ואף שרחק אותם אין רוצה להזכיר חטאתם אלא מזכיר שבחם ומעלתם שקרבם הש"י לעבודתו תדע שהרי כ"פ נזכרו בפסוק אחד והוא מפני חבתם. והכא ספרי רש"י מצאתי בני' ואתנה את הלוים וגו' כ"פ וכו' והוא יותר נכון: ג פי' הרי מקרא קצר שהיל"ל ואתנה את הלוים וגו' ולכפר על בנ"י ולא יצטרכו בנ"י לגשת אל הקדש ולא יהיה וגו' שהשם נתינת הלוים

בית דוד

(חמשה פעמים נאמר בני ישראל במקרא זה) אין דעם פסוק שטייט פינף מאל דיא ווערטער "בני ישראל" (להודיע חבתן) צוא מאכען וויסען דיא ליבשאפט וואס הקב"ה האט ליב דיא יודען (שנכפלו אזכרותיהן במקרא אחד כמנין חמשה חומשי תורה) הקב"ה האט זייא דר מאנט אין איין פסוק פינף מאל געגען דיא פינף ספרים וואס זענען אין דער תורה (וכך ראיתי בבראשית רבה) אזוי האב איך געזעהן אין מדרש: (ולא יהיה בבני ישראל נגף) דיא לוים דארפען זעהן אז דיא יודען זאל קיין מארד זיין (שלא יצטרכו לגשת אל הקודש) זייא זאלען ניט דארפען גייען צו דעם היילגטום (שאם יגשו יהיה נגף) או"ב זיי וועלן גייען צו דעם היילגטום וועלן זייא געמארדעט ווערן, וועלן זייא שטארבן: (פז) (ויעש משה ואהרן וגו'), זאגט רש"י (משה העמידן) משה האט געשטעלט די לוים פאר הקב"ה
ואהרן

פירוש לתורת אלהים

ולכפר על בני ישראל אונ צוא פאר געבן אויף די יודן ולא יהיה אונ עס זאל ניט זיין אין דיא יודן נגף א מארד בגשת אין טאן גנעהנן די יודן אל הקודש צום היילגקייט די ישראל וועלן ניט בארארפען גנעהנן צו דינן אין דעם היילגקייט ווארום אז זיי ווערן יוא גנעהנען וועט זיין אונג זיי א מארד: (כא) ויתחטאו הלוים אונ זיי האבן זיך גרייניגט די לוים ויכבסו בגדיהם אונ זייא

בגדיהם ויָנף אהרן אתם תנופה לפני יהוה ויכפר עליהם אהרן לטהרם: כב ואחרי־כן באו הלוים לעבד את־עבדתם באהל מועד לפני אהרן ולפני בניו כאשר צוה יהוה את־משה על־הלוים כן עשו להם: ס כג וידבר יהוה אל־משה לאמר: כד זאת אשר ללוים מבן

לבושיהון וארים אהרן יתהון ארמא קדם יי וכפר עליהון אהרן לדכאותהון: כב ובתר כן עלו ליואי למפלח ית פולחנהון במשכן זמנא קדם אהרן וקדם בנוהי כמא די פקיד יי ית משה על ליואי כן עבדו להון: כג ומליל יי עם משה למימר: כד דא די לליואי

ה״ג א׳ זאת אשר ללוים. חולין כ:

חמש

רשב״ם

[illegible] (יד) זאת אשר ללוים. מצוה חדש׳ [illegible] בפ׳ מדבר סיני ובפ׳ נשא צוה הקב״ה [illegible] מבן ל׳ עד בן נ׳ שנה לעבוד ולמשא [illegible] בפ׳ זו בא לפרש מצות עבודת [illegible] חמש שנים לפני הל׳ שנה שאינו ראוי [illegible] ומצויה לשמירת משכן וכליו. מבן נ׳ ומעל׳ שאינו ראוי לעבודת משא. והא מצווה לעבוד׳ שמיר׳ כמו שמפרש והולך. מבן כ״ה שנה ומעל׳ בא לצבא צבא בעבודת אהל מועד. מלאכת שמירת כמו שמפרש לפנינו. ושרת את אחיו לשמור משמרת. ומבן חמשים ישוב מצבא העבוד׳ של משא. כדכתיב בפרשיות של מעל׳ מבן ל׳ ועד בן נ׳. ולא יעבוד עוד. בעבודת משא אלא ושרת את אחיו על שניהם הוא מוסב מבן כ״ה ועד בן ל׳ ומבן נ׳ ומעל׳ ששניהם נפסלו

שפתי חכמים

[illegible] שלא ילפרכו ישראל לגשת [illegible] יגשו וכו׳ בכם [illegible] ולאו דולא יהיה בבנ״י [illegible] נתנו כלוים לאהרן ולבניו [illegible] ויגשו אל הקדש ולמה לא יגשו [illegible] יהיה בכם נגף. כרא״כ. ועוד [illegible] לא יגנפו כנגשם אל הקדש יפה כתיב [illegible] שלא ילפרכו לגשת אל הקדש דזולת זה יש לחוש שיהיה בכם נגף בגשת אל הקדש: ד [illegible] בעמידו כלוים או כולם כניפו או כולם סמכו. אלא ויעש מתחלף לכ״א מה שעשה משה בעמידן וכו׳: ה [illegible] כבר נאמר ויעש משה וגו׳. כ׳ כרא״ם אך קשה דמכלא ממעט דמשום דכתיב לעיל מיניה

רש״י

הניפם וישראל ד סמכו את ידיהם: (כב) כאשר צוה ה׳ ונומר כן עשו. להגיד שבח העושין והנעשה בהם ה שאחד מהן לא עכב: (כד) זאת אשר ללוים. שנים פוסלים בהם ואין המומין פוסלים בהם: מבן חמש ועשרים. ובמקום

בית דוד

(ויהרן הניפם) אהרן האט זייא אויף געהובן (וישראל סמכו את ידיהם) אונ דיא יודען האבן געלייגט זייערע הענט אויף די לוים: (כב) (כאשר צוה ה׳ וגו׳ כן עשו). דער פסוק קומט (להגיד שבח העושין) זאגן די לויב פון די מענטשן וואס האבן געטאן (והנעשה בהם) אונ די לויב פון די מענטשן וואס איז גמאכט געווארן מיט זיי (שאחד מהן לא עכב) אפילו איינער פון זיי האט ניט פר האלטן צו טאן ווי הקב״ה האט געבאטן: (כד) (זאת אשר ללוים). זאגט רש״י (שנים פוסלין בהם) יארן מאכן פסול די לוים. דיא לוים ווערן פסול צו טאן זייערע ארבעט אונ משכן. ווענן זייערע יארן. אז זיי זענען געווארן עלטער פון פופציג יאר (ואין המומין פוסלים בהם) אבער פעלערס מאכן ניט פסול די לוים, די לוים וואס האבן פעלערס מעגן אויך טאן זייער ארבעט ביי דם משכן: (מבן חמש ועשרים). זאגט

פירוש לתורת אלהים

האבען גיוואשן זייערע קליידער. ויָנף אהרן אונ אהרן האט זייא אויף גיהויבען איין אויף הייבונג פר גאט אונ האט אויף זיי פר געבן לטהרם צו ריינגן זיי: (כב) ואחרי כן אונ דר נאך אזו באו הלוים זענען דיא לוים געקומן לעבוד צוא דינען אין אוהל מועד לפני אהרן וגו׳: (כג) וידבר יי אל משה אונ גאט האט גירעט צו משה אזו צוא זאגן: (כד) זאת דיא דינים וואס ווייטר שטייט זאל זיין צו דיא לוים מבן חמש ועשרים שנה פון אזעלכע וואס זענען אלט פינף אונ צוואנציג יאר

חָמֵשׁ וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה יָבוֹא לִצְבֹא צָבָא בַּעֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד׃
כה וּמִבֶּן חֲמִשִּׁים שָׁנָה יָשׁוּב מִצְּבָא הָעֲבֹדָה וְלֹא יַעֲבֹד עוֹד׃ כו וְשֵׁרֵת אֶת־אֶחָיו בְּאֹהֶל מוֹעֵד לִשְׁמֹר

לְלֵיוָאֵי מִבַּר חֲמֵשׁ וְעֶשְׂרִין שְׁנִין וּלְעֵילָא יֵיתֵי לְחַיָּלָא חֵילָא בְּפוּלְחַן מַשְׁכַּן זִמְנָא׃
כה וּמִבַּר חַמְשִׁין שְׁנִין יְתוּב מֵחֵיל פּוּלְחָנָא וְלָא יִפְלַח עוֹד׃
כו וִישַׁמֵּשׁ עִם אֲחוֹהִי בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא לְמִטַּר
מטרא

תו"א מבן חמש ועשרים שנה. שם: ומבן חמשים שנה ישוב. שם:

בעל הטורים

בין בפנין בקן על דניאל מלמד בגלות מספרת כמו קרנן: (כה) ומבן. ב' ומבן חמשים שנה ישוב מלאכה כעבודה ומבן אדם מליר ינפון שביון שבגיע לכלל חמשים שנה אין בו כח

רשב"ם

מעבודת משא ומה יעשה' ושרת זה וזה את אחיו לשמור משמר' ועבוד' משא לא יעבוד: (כו) ככה תעשה ללוים במשמרותם. ה' שנים לפני הל' ומן חמשים

רש"י

אחר אומר [במדבר ד] מבן שלשים שנה הא כיצד [חולין כד] מבן כ"ה בא ללמוד הלכות עבוד' ולומד חמש שנים ובן שלשים עובד מכאן לתלמיד שלא ראה סימן יפה במשנתו בחמש שנים ן שוב אינו רואה: (כה) ולא יעבוד עוד. עבודת משא ו בכתף אבל חוזר הוא לנעילת שערים ולשיר ולטעון עגלות וזהו ושרת את אחיו עם אחיו כתרגומו (כו) לשמור

שפתי חכמים

מיניה ויצא משה וגו' מ"ה דרשו' שנת כפוסה וכנמשה בכן א"כ ויצא כן אהרן דלא כתיב לעיל מיניה ששם אותה ניצא לגופא הוא דאתא בקיים המלוה שנלטווה בה ולא להגיד שבחו וכן בני ויצאו כן בפ' בשלח דלא כתיב לעיל מימיה ששם כן וכן בכמה מקומות שדרשו כן וכ"ל דודאי דבכ"מ דכתיב במורה ויצא או ויצאו לא היה לריך לכתוב דמסתמא כל המלות שלוה משה קיימו וקבלו היהודים ולא כתיב ויצא אלא להגיד שבחן אבל בכה אי לאו קרא דכאשר לוה לא כוה דרשינן מקרא דויצא משה וגו' להגיד שבחן דה"א דלגופא אלטריך בקיימו המלוה דליכא למימר פשיטא די"ל דלאו מילתא דפשיטא הוא דהא הקב"ה בעצמו בלריך בהבדלות לוז דקאמר למשה קח את הלוים ופרש"י קחם בדברים אשריכם וכו' מפני שכמה אזהרות ומיתות תלוים במלוה זו וכן בכורי ישראל שנפסלו הלכיות מסרתי כ' מ"ה הלטריך לגופא לו' שקיימו מה שלוה אבל שבחן אין ללמד מכאן לכך כתיב קרא דכאשר לוה להשמועי' שבחן: ו דמסתמא לא נתנה בתורה אלו כה' שנים ללמוד אלא משום שמה הקלה האחרון שצריך לשבות כלמודו א"כ מי שלא ראה סי' יפה בכל אלה השנים במשנתו שוב אינו רואה: ז דק"ל הא כתיב אח"כ ושרת את אחיו אלא

בית דוד

זאגט רש"י (וּבְמָקוֹם אַחֵר אוֹמֵר) אוף איין אנדער ארט זאגט דר פסוק (מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה) אז ער ווערט אלט דרייסיג יאר זאל ער קומן ארבעטן ביי דם משכן (הָא כֵּיצַד) ווי ענטפערט מען די פסוקים (מִבֶּן חָמֵשׁ וְעֶשְׂרִים בָּא לִלְמוֹד הִלְכוֹת עֲבוֹדָה) ווען ער ווערט אלט פינף און צוואנציג יאר קומט ער לערנין די דינים פון דיא ארבעט (וְלוֹמֵד חָמֵשׁ שָׁנִים) און ער לערנט די דינים פינף יאר (וּבֶן שְׁלֹשִׁים עוֹבֵד) אז ער ווערט אלט דרייסיג יאר ארבעט ער ביי דם משכן ביז ער ווערט אלט פופציג יאר. זאגט רש"י (מִכַּאן לְתַלְמִיד שֶׁלֹּא רָאָה סִימָן יָפֶה בְּמִשְׁנָתוֹ בְּחָמֵשׁ שָׁנִים) אויב א תלמיד האט געלערנט פינף יאר און האט ניט געזעהן א ברכה און זיין לערנן ער האט זיך נאר ניט אוים געלערנט. זאלט מיר וויסן (שֶׁשּׁוּב אֵינוֹ רוֹאֶה) אז ער וועט מער קיין ברכה האבן און זיין לערנן, ער וועט ניט קענין לערנן: (כה) (וְלֹא יַעֲבוֹד עוֹד). ער זאל ניט מער ארבעטן (עֲבוֹדַת מַשָּׂא בְּכָתֵף) צו טראגן א משא אויף זיין אקסל (אֲבָל הוֹזֵר הוּא לִנְעִילַת שְׁעָרִים) אבער ער זאל זיין און די מחנה לוים צו פר שליסן די טויערן (וּלְשִׁיר) צום זינגן (וְלִטְעוֹן הָעֲגָלוֹת) צו העלפן לייגן אויף דיא פורען (וְזֶהוּ וְשֵׁרֵת אֶת אֶחָיו) דס מיינט דער פסוק ער זאל באדינען את אחיו. עם אחיו, מיט זיינע ברידר (כְּתַרְגּוּמוֹ) ווי דר תרגום שרייבט עם אחוהי. מיט זיינע ברידר: (כו) (לִשְׁמוֹר מִשְׁמֶרֶת). מיינט

פירוש לתורת אלהים

וָמַעְלָה און אזעלכע וואס זענן אלט פון פינף און צוואנציג יאר יבא זאל ער קומן לצבא צו הערשן צבא אהערשונג בעבודת אין דער דינסט פון דם אוהל מועד (עיין רש"י): (כה) ומבן חמשים שנה און אזעלכע לוים וואס זענן אלט פופציג יאר ישוב זאל ער ווידער קערן מצבא העבודה פון זיין דינונג ולא יעבוד עוד און זאל שוין מער ניט דינן צו טראגן די משא אויף די אקסלן: (כו) ושרת את אחיו און זאל נאר העלפן דינן זיינע ברידער אין אוהל מועד לשמור צו היטן משמרת דם היטונג דאס הייסט זיי זאלן רוען ארום דעם אוהל מועד און זאלן צונעמען

מִשְׁמֶרֶת וַעֲבֹדָה לֹא יַעֲבֹד כָּכָה
תַּעֲשֶׂה לַלְוִיִּם בְּמִשְׁמְרֹתָם׃ פ
שלישי ט א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
בְמִדְבַּר־סִינַי בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית
לְצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּחֹדֶשׁ
הָרִאשׁוֹן לֵאמֹר׃ ב וְיַעֲשׂוּ בְנֵי־
יִשְׂרָאֵל אֶת־הַפָּסַח בְּמוֹעֲדוֹ׃

ג ב בארבעה

מַטְרָא וּפוּלְחָנָא לָא
יִפְלַח כְּדֵין תַּעְבֵּיד
לְלֵיוָאֵי בְּמַטְרַתְהוֹן׃
ט א וּמַלֵּיל יְיָ עִם
מֹשֶׁה בְּמַדְבְּרָא דְסִינַי
בְּשַׁתָּא תִּנְיֵתָא
לְמִפַּקְהוֹן מֵאַרְעָא
דְמִצְרַיִם בְּיַרְחָא
קַדְמָאָה לְמֵימַר׃
ב וְיַעְבְּדוּן בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל יָת פִּסְחָא
בזמניה

תו"א וידבר ה' אל משה. כספים ו : ויעשו בני. פסחים ו יומא מז : במועדו. פסחים סו עב יומא מו :

רשב"ם

ומעלה יהיו מצווים במשמרת המשכן : (ב) ויעשו בני ישראל. לפי שפסח מצרים לא נהג אלא יום אחד ולא היה כשאר קרבנות עתה כשנבנה המשכן הוצרך לצוות

בעל הטורים

לעבוד עבודה וכחליר יהנן: (א) וידבר ה' אל משה. סמך פ' פסח לעטרת לוים רמז שכלוים מפטיטי': (ב) במועדו. מלא וי"ו לאמר ו' שעות זמן שחיטה. במועדו בא"ת ב"ש טיפוק"ף

שפתי חכמים

אלא פב"ל ולא יעבוד ע ד עבודה בכתף וז"ש אחר זה ושרת את אחיו פר"ל עם אחיו הבל לא נחשב כמשמעו שכוא שרות עבד את אדוניו אלא ושרת עם אחיו בני מררי וגרשון בנעילת שערים ופעינת כעגלות ולביר : ח שנא' בה במדש כשני : ■ מדכתיב בארבעה עשר יום וגו' במדבר סיני ל"ל בא כתיב בתחלת הפרשה במדבר סיני אלא לומר לך שכל מ' שנה וכו'. זא"ת ולמה לא כזכירון פשה שיעשו כפסח וי"ל שכיו ברבה פלא כיו נמולין שבמדבר לא כיו מלין את בניהם. וא"ת וא"כ תאי זה גנות וכו' וכא לא כיו יכולין לעשות. וי"ל שכם גרמו תכם עונותיהם שאילולי ה"י כמעה יכיו נכנסין לא"י במוד ג' ימים כדפירש"י בפסוק נוסעים אנחנו וגו' (תוס' קידושין דל"א) ב ר"ל

רש"י

משמרת. לחנות סביב לאהל ולהקים ולהוריד בשעת המסעות : (א) בחדש הראשון. פרשה שבראש הספר לא נאמרה עד ח אייר למדת [פסחים פ"ק ספרי] שאין סדר מוקדם ומאוחר בתור' ולמה לא פתח בזו מפני שהיא גנותן של ישראל שכל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא הקריבו ם. אלא פסח זו בלבד : (ב) במועדו. [שם] אף

בית דוד

מיינט מען (לַחֲנוֹת סָבִיב הָאֹהֶל) צוּ רוּהען אַרוּם דעם מִשְׁכָּן (וּלְהָקִים) צוּם אוֹיף שְׁטֶעלֶען דעם מִשְׁכָּן (וּלְהוֹרִיד בְּשַׁעַת הַמַּסָּעוֹת) צוּם אַרָאבּ נִידֶערֶען דעם מִשְׁכָּן ווען מען וועט דארפֿון ציהען : (א) (בַּחוֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן). זאגט רש"י (פַּרְשָׁה שֶׁבְּרֹאשׁ הַסֵּפֶר לֹא נֶאֶמְרָה עַד אִיָּר) די ערשטע פַּרְשָׁה פון דעם סֵפֶר בַּמִּדְבָּר איז געזאגט געוואָרען ראש חוֹדֶשׁ אִייר (און די פַּרְשָׁה איז געזאגט געוואָרען דעם ראש חוֹדֶשׁ ניסן פריהער) (לָמַדְתָּ שֶׁאֵין סֵדֶר מוּקְדָּם וּמְאוּחָר בַּתּוֹרָה) פון דאנען לערנען מיר אין דר תּוֹרָה איז ניטא א סדר פון פריהער און שפעטער, נאר אמאל וואס עס איז געווען פריהער שטייט שפעטער און וואס עס איז געוועזען שפעטער שטייט פריהער, זאגט רש"י (וְלָמָּה לֹא פָּתַח בְּזוּ) פאר וואס האט די תּוֹרָה ניט אן געהויבן דם סֵפֶר בַּמִּדְבָּר מיט דער פַּרְשָׁה פון דעם קָרְבַּן פֶּסַח, ענטפערט רש"י (מִפְּנֵי שֶׁהוּא גְנוּתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל) ווייל די פַּרְשָׁה דער ציילט די שאנדע פון יודען (שֶׁכָּל אַרְבָּעִים שָׁנָה שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר) די גאנצע פערציג יאר וואס די יודען זענען געווען אין דער מדבר (לֹא הִקְרִיבוּ אֶלָּא פֶּסַח זֶה בִּלְבַד) האבן זייא ניט מער געמאכט נאר דעם איינעם קָרְבַּן פֶּסַח : (ב) (בְּמוֹעֲדוֹ). מען זאל מַקְרִיב זיין דעם קָרְבַּן פֶּסַח אין זיין צייט (אַף בְּשַׁבָּת) אפילו אום שַׁבָּת (בְּמוֹעֲדוֹ, אַף בְּטוּמְאָה) אין

פירוש לתורת אלהים

דם מִשְׁכָּן אונ צוא נוּף שְׁטעלן בְּשַׁעַת מען וועט דארפֿן וַעֲבוֹדָה לֹא יַעֲבוֹד ער זאל ניט דינען כָּכָה תַּעֲשֶׂה לַלְוִיִּם אזו זאלסטו טאן צוא די לְוִיִּם בְּמִשְׁמְרוֹתָם און זייער היטונג : (א) וַיְדַבֵּר און גאט האט גרעט צוא משה אונ דער מִדְבַּר סִינַי בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית אונ דם אַנדרין יאר לְצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם צו זייער ארוס גיין פון דם לאנד מִצְרַיִם בַּחוֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן אין דם ערשטן חוֹדֶשׁ דאס איז דר חוֹדֶשׁ נִיסָן לֵאמֹר אזו צו זאגן : (ב) וְיַעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל די יודן זאלן מאכן אֶת הַפֶּסַח דעם

ג בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר־יוֹם בַּחֹדֶשׁ הַזֶּה בֵּין הָעַרְבַּיִם תַּעֲשׂוּ אֹתוֹ בְּמֹעֲדוֹ כְּכָל־חֻקֹּתָיו וּכְכָל־מִשְׁפָּטָיו תַּעֲשׂוּ אֹתוֹ: ד וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲשֹׂת הַפָּסַח: וגו'

בְּאַרְבְּעַת עַשְׂרָא יוֹמָא בְּיַרְחָא הָדֵין בֵּין שִׁמְשַׁיָּא תַּעְבְּדוּן יָתֵיהּ בְּזִמְנֵיהּ כְּכָל גְּזֵרָתֵיהּ וּכְכָל דִּינוֹהִי תַּעְבְּדוּן יָתֵיהּ: ד וּמַלִּיל מֹשֶׁה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֶעְבַּד פִּסְחָא:

בעל הטורים

שני' ג... : (ד) לעשות הפסח. לעשות דבר [illegible]

רשב"ם

[illegible]

רש"י

בינכם. במועדו אף בשבת: ככל חקתיו. אלו מצות שבגופו שה תמים זכר בן שנה. וכ'ל משפטיו. אלו מצות שעל גופו כ' מתחיים הרבה כגון שבעת ימים למצה ולביעור חמץ. [כ"ה מצות שבגופו שה תמים זכר בן שנה. שעל גופו צלי אש ראשו על כרעיו ועל קרבו שהוא לגופו מצה ומרורים חמץ]: (ד) וידבר משה וגו' (ספרי) [illegible] והלא כבר נאמר [ויקרא כג] וידבר משה [illegible]

שפתי חכמים

[illegible]

הבכורים אלו מצות שעל גופו צלי אש ראשו על כרעיו [illegible] הרמב"ן והרא"ם אבל מה שבספרים כתיב [illegible] יב"כ כתיב וכמשפטו ולפ"כ פסח שני אלא [illegible] שפיטיו : ל אבל לא קושיא לרז"ל מדוע [illegible]

טייטש

אין זיין ציים אַזוֹי ווִיא אַלֶע יודן זאגן [illegible] (ככל חקתיו). זאגט רש"י [illegible] מען (אלו מצות שבגופו) די מצות וואס געהערן צום קרבן פסח אליין (שה תמים זכר בן שנה) דער קרבן פסח זאל זיין א שעפס אינ איין יאר [illegible] אלט אדער א ציגעלע אונ אלט ביז איין יאר: (וככל משפטיו). מיינט מען (אלו שעל גופו ממקום אחר). די מצות וואס געהערן צום קרבן פסח נאר פון אַן אַנדער אורט (כגון שבעת ימים למצה וביעור חמץ) דהיינו זיבען טאג זאל מען עסן מצה אונ מען זאל אויס רוימען דעם חמץ [illegible] (בספרים אחרים) אנדערע ספרים שרייבען (מצות שבגופו). די מצות וואס זענען ביא דעם קרבן פסח מיינט מען (שה תמים זכר בן שנה) [illegible] זאל זיין א שעפס גאנץ אן א פעלער אונ [illegible] אַלט בין א יאר (וככל משפטיו) די מצות וואס זענען [illegible] אין דעם קרבן פסח מיינט מען (צלי אש ראשו על כרעיו ועל קרבו) דער קרבן פסח זאל זיין [illegible] אויף דעם פייער אין [illegible] [illegible] [illegible] אין וואס איז דא אין בויך (מתחיים קנים) די מצות וואס זענען אויסער דעם קרבן פסח (כגון שבעת ימים) זיבען טאג [illegible] מצה אינ [illegible] רוימען חמץ [illegible]: (ד) [illegible] [illegible] רש"י [illegible] [illegible] [illegible] משה [illegible] די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] הקב"ה האט [illegible] אונ

פירוש לדורות אלהים

קרבן פסח במועדו אין זיין ציים: (ג) בארבעה עשר יום אין פערצעהנטען טאג בחודש הזה אין דם חודש ניסן בין הערבים צווישען די צוויי [illegible] תעשו זאלט איר אים מאכן אין זיין צייט ככל אזו וויא אלע זיינע מצות אונ דינים וואס געהערן צום קרבן פסח אליין דהיינו מען זאל ברענגען א עגעלע א זכר וואס איז אלט א יאר אונ עס זאל זיין [illegible] די [illegible] מצות אונ דינים וואס געהערן דער צו [illegible] איר [illegible] [illegible] מצה אונ רוימען חמץ אונ [illegible] [illegible] חמץ אדער זיבען טאג פון פסח נאר מצות תעשו אותו זאלט איר אים מאכן: (ד) וידבר משה אונ משה האט גערעט צו די קונדר פון ישראל זייא זאלן מאכן דם קרבן

ה וַיַּעֲשׂוּ אֶת־הַפֶּסַח בָּרִאשׁוֹן
בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בֵּין
הָעַרְבַּיִם בְּמִדְבַּר סִינָי כְּכֹל אֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה כֵּן עָשׂוּ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל׃ ו וַיְהִי אֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָיוּ
טְמֵאִים לְנֶפֶשׁ אָדָם וְלֹא־יָכְלוּ
לַעֲשֹׂת־הַפֶּסַח בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּקְרְבוּ
לִפְנֵי מֹשֶׁה וְלִפְנֵי אַהֲרֹן בַּיּוֹם
ההוא

ה וַעֲבַדוּ יָת פִּסְחָא
בְּנִיסָן בְּאַרְבְּעַת
עַשְׂרָא יוֹמָא לְיַרְחָא
בֵּין שִׁמְשַׁיָּא בְּמַדְבְּרָא
דְסִינַי כְּכֹל דִּי פַקִּיד יְיָ
יָת מֹשֶׁה כֵּן עֲבַדוּ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל: ו וַהֲווֹ
גֻּבְרַיָּא דִּי הֲווֹ מְסָאֲבִין
לִטְמֵי נַפְשָׁא דֶאֱנָשָׁא
וְלָא יְכִילוּ לְמֶעְבַּד
פִּסְחָא בְּיוֹמָא הַהוּא
וּקְרִיבוּ קֳדָם מֹשֶׁה
וּקֳדָם אַהֲרֹן בְּיוֹמָא
ההוא

תו"א ויהי אנשים. פסחים ו סוכה כה: ולא יכלו. שם:

בעל הטורים

ז"ו לומר לך שלא עשו במדבר אלא אותו פסח בלבד: (ו) אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם. בגי' אלו שהיו נושאין ארונו

שפתי חכמים

תימה שבמדבר היו פטורים משום דבביאת הארץ תלה הכ' לפיכך חזר ונצטוה כאן אבל מאמר משה לישראל שאינו כתוב בו לעשות את הפסח בחדש הזה אלא לעשות פסח סתם שמורה שלא נזה להם רק דין הפסח בלבד הוקשה להם לרז"ל מה ת"ל וכו'. כרא"ם. ול"נ דהוקשה להם ז"ל דל"ל כלל וידבר משה וגו' לא הל"ל אלא ויעשו ב"י את הפסח וגו' דמסתמא כיון שצוה לו הקדוש ב"ה וידבר ודאי הוא א"ל לומר לב"י דהא בתחלת הסדר כתיב דבר אל אהרן ואמרת אליו וגו' וכתיב אח"כ ויעש כן אהרן וגו' ולא מצינו דקרא דדבר משה אל אהרן לומר כשי"ת אלא מסתמא הוא שא"ל לומר כמו דכתיב אחר זה ויעש אהרן וגו' וכן מ"ש וידבר ה' אל משה קח את הלוים ולא מצינו שא"ל משה לישראל לומר כמו אלא סמך הקרא על מ"ש אח"ז ויעש משה ואהרן וכל עדת ב"י וכו' וכן בפ' ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם וגו' ש"מ שזכר לו השם דיני פסח שני דלא מצינו שא"ל משה אלא מסתמא א"ל א"כ למה נא' וידבר משה וגו' כ"ל לסמוך אחריו ויעשו את הפסח וגו' ואין לו' דקודם לכן לא א"ל דיני פסח ועכשיו הוא א"ל מש"ה כתיב וידבר משה וכא כבר כתיב
וידבר

רש"י

מועדי ה' אלא כששמע פרשת מועדים מסיני אמר להם וחזר והזהירם בשעת מעשה: (ו) לפני משה ולפני אהרן. (ספרי) כששניהם יושבין בבית המדרש באו ושאלום ולא יתכן לו' זה אחר זה שאם משה
לא

בית דוד

דארטן שטייט שוין דר דין פון דעם קרבן פסח אי"ד, ענפערט רש"י (אלא כששמע פרשת מועדות מסיני אמר להם) נאר אזו איז געוועזן ווען משה האט געהערט פון הקב"ה אויף דעם בארג סיני די דינים פון די ימים טובים האט ער זייא געזאגט צו דיא יודען (והזהירם בשעת מעשה) אונ ווען מען האט געדארפט מאכן יום טוב, האט משה נאך אמאל געזאגט צו דיא יודן דיא דינים פון יום טוב: (ו) לפני משה ולפני אהרן) . זאגט רש"י (כששניהם יושבים בבית המדרש באו ושאלום) ווען משה מיט אהרן זענען געזעסען אונ בית המדרש זענען דיא מענטשן געקומען אונ האבן געפרעגט ביי ביידע צוזאמען (ולא יתכן לומר זה אחר זה) מען קען ניט זאגען זיי האבן פריער געפרעגט ביי משה נאך דעם האבן זיי געפרעגט ביי אהרן (שאם משה לא היה יודע) אז דיא מענטשן האבן געזעהן משה ווייסט ניט דעם
דין

פירוש לתורת אלהים

פסח: (ה) ויעשו אונ זיי האבן גימאכט אקרבן פסח בראשון אונ דעם ערשטן חודש דאס איז ניסן בארבעה עשר איז דעם פערצעהן טאג אין חודש בין הערבים צווישען דיא אבינטען במדבר סיני אין דער מדבר סיני האבן זייא דעמאלט גמאכט דם קרבן פסח ככל אזו וויא גאט האט גבאטן את משה צוא משה כן עשו אזו האבען גיטאן דיא יודען: (ו) ויהי אונ עס איז גיוועזן אנשים מאנען אשר היו טמאים וואס זענן גיוועזן אום ריין לנפש אדם זיי האבן זיך מטמא גיוועזן צו א מת ולא יכלו אונ זיי האבן ניט געקאנט לעשות הפסח מאכן דם קרבן פסח ביום ההוא אין דעם טאג ווארום דר מענטש וואס איז טמא טאר ער דם קרבן פסח ניט עסין ויקרבו אונ זייא האבען

ההוא: ז ויאמרו האנשים ההמה
אליו אנחנו טמאים לנפש אדם
למה נגרע לבלתי הקריב את־
קרבן יהוה במעדו בתוך בני
ישראל: ח ויאמר אלהם משה
עמדו ואשמעה מה־יצוה יהוה
לכם: פ ט וידבר יהוה אל־משה
לאמר

ההוא: ז ואמרו גובריא
האינון ליה אנחנא
מסאבין לטמי נפשא
דאנשא למא נתמנע
בדיל דלא לקרבא ית
קורבנא דיי בזמניה
בגו בני ישראל:
ח ואמר להון משה
אוריכו עד דאשמע
מה דיתפקיד מן קדם
יי על דילכון: ט ומליל

רש"י

לא היה יודע אהרן מנין לו: (ז) למה נגרע. [אם] אמר להם אין קדשי' קרבים בטומאה אמרו לו יזרק הדם ם עלינו בכהנים טהורי' ויאכל הבשר לטמאי' (ס"א לטהורי' כ"ג רא"ם) אמר להם עמדו ואשמעה כתלמיד המובטח לשמוע מפי רבו אשרי ילוד אשה שכך מובטח שכל זמן שהי' רוצה הי' מדבר עם השכינ' (סנהדרין פ"ק) וראוי' היתה פרשה זו נ להאמר ע"י משה כשאר כל התורה כולה אלא שזכו אלו שתאמר על ידיהן שמגלגלין זכות ע"י

שפתי חכמים

וידבר משה את מועדי ה' וגו' מש"ה דרשו מה שדרשו אלא כששמע וכו' כנ"ל: ם דק"ל למה אמרו למה נגרע הרי טמאים הין וטמא אסור להקריב קרבן בימי טומאתו ולמה הי' ספק למשה שא"ל עמדו ואשמעה וגו' ואיך שכח משה פ' שילוח טמאים שנא' לו בר"ח ניסן ומתרץ אין וכו' ועיקר שאלתו הי' רק על זריקת הדם עליהם בטומאה כדם חטאת שהיא קדשי קדשים ובשרה נאכל לטהורים כ"ש פסח בקל: נ מקשין העולם איך תולה זה במה שפי' לעיל תיכף. וי"ל דאי לא פי' אשרי ילוד אשה וכו' הייתי אומר דמה שלא נאמרה פ' זו בשם משה הוא לגנאו של משה שאמר כל הדבר הקשה וגו' אבל עכשיו שפי' אשרי ילוד אשה וגו' שהקרא מדבר מכבודו של משה א"כ למה לא נאמרה פרשה זו בשם משה ל"ש וראוי' וכו':

בית דוד

דין. וואס זענען זיי גנאנגען צו אהרן פרעגן ביי אים דעם דין (אהרן מנין לו) פון וואנען וועט אהרן וויסען. נאר נעוויס איז ניט אזוי גיוועזן. נאר משה מיט אהרן זענען גיזעסן צוזאמען אונ מען האט געפרעגט ביידע מיט איין מאל: (ז) (למה נגרע). זאגט רש"י (אמר להם) משה האט צו זיי גזאגט (אין קדשים קרבין בטומאה) מען איז ניט מקריב א קרבן ווען מען איז טמא (אמרו לו) האבן זיי גזאגט צו משה (יזרק הדם עלינו בכהנים טהורים) זאלן כהנים וואס זענען טהור שפריצן דם בלוט פון קרבן פסח פון אונזערטוועגן (ויאכל הבשר לטמאים) נאך דעם וועלן מיר עסן דאס פלייש פון קרבן פסח אפילו ווען מיר זענען טמא (אמר להם) האט משה צו זיא גזאגט (עמדו ואשמעה) שטייט אונ ווארט איך וועל באלד הערן וואס הקב"ה וועט זאגן (כתלמיד המובטח לשמוע דבר מפי רבו) ווי א תלמיד איז זיכער אז ער וועט הערן איין אנטווארט פון זיין רבי (אשרי ילוד אשה שכך מובטח) וואל דעם מענטש וואס ער איז אזוי זיכער (שכל זמן שהוא רוצה היה מדבר עם השכינה) צו יעדער צייט וואס ער האט גיוואלט האט ער גרעט מיט הקב"ה. זאגט רש"י (וראויה היתה פרשה זו ליאמר על ידי משה) דיא פרשה האט גדארפט גזאגט ווערן דורך משה (כשאר התורה כולה) ווי די גאנצע תורה (אלא שזכו אלו שתאמר על ידיהן) נאר די מענטשן האבן זוכה גיוועזן די פרשה זאל גזאגט ווערן דורך זיי (שמגלגלין זכות על ידי זכאי) אפרומער מענטש ברענגט טובות אונ

פירוש לתורת אלהים

גינעהנט לפני משה פאר משה אונ פאר אהרן ביום ההוא אין דעם טאג (עיין רש"י): (ז) ויאמרו האנשים האבן דיא לייט גזאגט צו משה אנחנו טמאים מיר זענן אים ריין מחמת מיר האבן זיך מטמא גיוועזן צו א טויט לייב פרעגין מיר דיך למה נגרע ווארום זאלן מיר זיין גימינערט לבלתי הקריב מיר זאלן ניט מקריב זיין את קרבן יי דעם קרבן פון גאט דעם קרבן פסח במועדו אין זיין צייט בתוך בני ישראל צווישען דיא יודען (עיין רש"י): (ח) ויאמר האט משה צו זייא גיזאגט עמדו שטייט אונ ווארט ביז איך וועל פרעגן השי"ת ואשמעה אונ איך וועל הערן מה יצוה וואס גאט וועט צוא אייך געביטן: (ט) וידבר יי האט גאט גירעט צו משה אזו צו זאגן: (י) דבר רייד

לֵאמֹר׃ י דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ כִּי־יִהְיֶה טָמֵא ׀
לָנֶפֶשׁ אוֹ בְדֶרֶךְ רְחֹקָה לָכֶם אוֹ
לְדֹרֹתֵיכֶם וְעָשָׂה פֶסַח לַיהוָה׃
יא בַּחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר

*נקוד על ה׳　　יום

אונקלוס

יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃
י מַלֵּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לְמֵימָר גְּבַר גְּבַר אֲרֵי
יְהֵי מְסָאָב לִטְמֵי
נַפְשָׁא דֶאֱנָשָׁא אוֹ
בְּאוֹרַח רְחִיקָא לְכוֹן אוֹ
לְדָרֵיכוֹן וְיַעֲבֵיד פִּסְחָא
קֳדָם יְיָ׃ יא בְּיַרְחָא
תִּנְיָנָא בְּאַרְבְּעַת עַסְרָא
יומא

תו"א איש איש כי יהיה טמא. פסחים סו סז ל לב זבחים כט בכורות ל: או בדרך רחוקה לכם. פסחים פא נזיר כג: בחדש השני. זבחים כב:

בעל הטורים

של יוסף: אשר כיון שמאים. בגי' זה למת מצוה": (י) טמא לנפש. יש פסיק בין טמא לנפש לו' לך שיש חילוק בין הטמאים איש נדחה ואין לבור נדחין: או בדרך רחקה. בגי' זהו מאסקופה שעל ה"א נקוד כאילו לא נכתב: ועשה פסח לפי בחודש השני. לפי שכשמעברים השנה אז אייר במקום ניסן ולפי

שפתי חכמים

ם וא"ת למה נאמר רחוקה וכו' וי"ל שאם נאמר בדרך ולא רחוקה הייתי אומר דוקא אם הוא רחוק אז יעשה פסח שני אבל אם הוא חוץ לאסקופת העזרה לא לכך כ' רחוקה ונקדו למדרש אהיא לא רחוקה ממש כמש"ל נגד לרעות את לאן וק"ל: ע ואם תאמר והאיך סמך זה אדלעיל מיניה. וי"ל דק"ל ל"ל הנקודה ללמד שאפי' אינו אלא חוץ לאסקופת העזרה נקרא רחוק ויעשה פסח שני בלאו נקודה נמי יש ללמוד זה מדסמיך דין רחוקה אל דין מי שהי' טמא נלמד מהיקשא מהדדי מה טמא

רש"י

מ"י זכאי: (י) או בדרך רחוקה. נקוד עליו לו' לא שרחוקה ודאי אלא שהיה חוץ לאסקופת העזרה ם כל זמן שחיטה. פסח שני מצה וחמץ עמו בבית ע ואין שם יו"ט ואין איסור חמץ אלא עמו באכילתו:

בית דוד

אונ מַצּוֹת פַר נָאךְ מֶענְטְשֶׁען׃ (י) (אוֹ בְדֶרֶךְ רְחוֹקָה) . זָאגְט רַשִׁ"י (נָקוּד עָלָיו) אוֹיף דֶעם וָואָרְט רְחוֹקָה אִיז גֶעפּוּנְקְטִירְט (קוֹמַץ) צוּ זָאגֶן (לֹא שֶׁרְחוֹקָה וַדַּאי) מֶען מֵיינְט נִיט אַז עֶר אִיז אֶפְּשְׁט וַוייט פוּן דֶעם מִשְׁכָּן (אָדֶער פוּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ) אוּנ דִי צַייט וָוס מֶען דַארְף מַאכֶען דֶעם קָרְבַּן פֶּסַח (אֶלָּא שֶׁהָיָה חוּץ לְאַסְקוּפַּת הָעֲזָרָה כָּל זְמַן שְׁחִיטָה) נָאר אֲפִילוּ עֶר אִיז גֶעוֶועזֶן נֶעבֶּן דִי שְׁוֶועל (נָעבֶּן דִיא טִיר) פוּן הוֹיף פוּן מִשְׁכָּן (אָדֶער פוּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ) נָאר וָוענֶן אַסְבָּה הָט עֶר נִיט גֶעקֶענְט אַרֵיין קוּמֶן אוּנ הוֹיף אוּנ דִיא גַאנְצֶע צַייט וָואס מֶען דַארְף שֶׁעכְטֶען דֶעם קָרְבַּן פֶּסַח . דַארְף עֶר מַאכֶען אַקָרְבַּן פֶּסַח דֶעם פִירְצֶעגְטֶען טָאג אוּנ חוֹדֶשׁ אִייָר . דָאס הֵייסְט פֶּסַח שֵׁנִי . זָאגְט רַשִׁ"י (פֶּסַח שֵׁנִי מַצָּה וְחָמֵץ עִמּוֹ בַּבַּיִת) וָוען עֶר מַאכְט דֶעם פֶּסַח שֵׁנִי דַארְף עֶר נָאר עֶסֶען מַצָּה מִיט דֶעם קָרְבַּן פֶּסַח . אוּנ עֶר מֶעג הָאבֶּען חָמֵץ אוּנ שְׁטוּב (וְאֵין שָׁם יוֹם טוֹב) אוּנ דֶער טָאג אִיז נִיט יוֹם טוֹב (וְאֵין אִסּוּר חָמֵץ אֶלָּא עִמּוֹ בַּאֲכִילָתוֹ) נָאר מִיט דֶעם קָרְבַּן פֶּסַח צוּזַאמֶען טָאר מֶען נִיט עֶסֶען חָמֵץ. אָבֶּער אֵיידֶר עֶר עֶסְט דֶעם קָרְבַּן פֶּסַח . אָדֶר נָאךְ וִוי עֶר הָאט אָפּ גֶעגֶעסֶען דֶעם קָרְבַּן פֶּסַח מֶעג עֶר עֶסֶען
חמץ

פירוש לתורת אלהים

צוּא דִיא יוּדֶען אוּנ זָאלְסְט זַייא אַזוֹי זָאגֶען אִישׁ אַמֶענְטְשׁ אַז עֶר וֶועט זַיין אוּם רֵיין דָעגֶעס מַחֲמַת עֶר הָאט זִיךְ מְטַמֵּא גִיוֶועזֶן צוּא אַטוֹיט לַייבּ אוֹ אָדֶער עֶר וֶועט זַיין בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה אוּנ אַוַויטֶע וֶועג (עַיין רַשִׁ"י) לָכֶם צוּ אַייךְ אוֹ אָדֶער לְדוֹרוֹתֵיכֶם צוּ אַייעֶרֶע דוֹרוֹת וְעָשָׂה זָאל עֶר מַאכֶען אַקָרְבַּן פֶּסַח צוּ גָאט׃ (יא) בַּחוֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי אִין דֶם אַנְדֶרֶען חוֹדֶשׁ בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם אִין פִערְצֶעטֶען טָאג אִין חוֹדֶשׁ בֵּין הָעַרְבַּיִם צְוִוישֶׁען דִיא אָבֶּענְטְ יַעֲשׂוּ אוֹתוֹ זָאלֶען זַייא אִים מַאכֶען עַל בַּייא מַצּוֹת אוּם גִיזַייעֶרְטְע

מצות השם

שם שפא שסב שסג) אִישׁ כִּי יִהְיֶה וגו' דָם אִיז דִי מִצְוָה אַז דֶר מֶענְטְשׁ וָוס עֶר הָט נִיט גִיקֶענְט מַכֶן דֶעם קָרְבַּן פֶּסַח אִים עֶרֶב פֶּסַח דְהַיְינוּ עֶר אִיז גִוֶועזֶן אוּם רֵיין עֶר הָט אָז גִירִירְט אָן אַיין טוֹיט לַייבּ אָדֶער עֶר אִיז גִוֶועזֶן אוּנ אַיין וַוייטֶען וֶועג זָאל עֶר מַאכֶען דֶעם קָרְבַּן פֶּסַח אוּם פֶּסַח שֵׁנִי אוּנ דֶעם פֶערְצֶעטֶ'ן טָאג אוּנ חוֹדֶשׁ אִייָר צְוִוישֶׁען דִי אָבֶּענְטֶען זָאל עֶר אִים מַאכוּן אוּנ עֶם אִיז אַיין מִצְוָה אַז עֶר זָאל אִים עֶסוּן אוּנ עֶר זָאל פוּן דֶעם קָרְבָּן נִיט אִיבֶּר לָאזֶן בִּיז אוּנ דֶער פְרִיא אוּנ ווִידֶר טָאר מֶען נִיט צוּ בְּרֶעכֶען אַיין בַּיין פוּן דֶעם קָרְבַּן פֶּסַח אוּנ דִיא מִצְוָה גַייט אָן וֶוען דָם בהמ"ק אִיז גִשְׁטַאנֶען׃

יוֹם בֵּין הָעַרְבַּיִם יַעֲשׂוּ אֹתוֹ עַל־
מַצּוֹת וּמְרֹרִים יֹאכְלֻהוּ׃ יב לֹא־
יַשְׁאִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר וְעֶצֶם לֹא
יִשְׁבְּרוּ־בוֹ כְּכָל־חֻקַּת הַפֶּסַח
יַעֲשׂוּ אֹתוֹ׃ יג וְהָאִישׁ אֲשֶׁר־הוּא
טָהוֹר וּבְדֶרֶךְ לֹא־הָיָה וְחָדַל
לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ
הַהִוא מֵעַמֶּיהָ כִּי ׀ קָרְבַּן יְהוָה לֹא
הִקְרִיב בְּמֹעֲדוֹ חֶטְאוֹ יִשָּׂא הָאִישׁ
הַהוּא׃ יד וְכִי־יָגוּר אִתְּכֶם גֵּר וְעָשָׂה
פסח

יוֹמַיָּא בֵּין שִׁמְשַׁיָּא
יַעְבְּדוּן יָתֵיהּ עַל פַּטִּיר
וּמְרָרִין יֵיכְלֻנֵּיהּ׃ יב לָא
יַשְׁאֲרוּן מִנֵּיהּ עַד
צַפְרָא וְגַרְמָא לָא
יִתְבְּרוּן בֵּיהּ כְּכָל
גְּזֵירַת פִּסְחָא יַעְבְּדוּן
יָתֵיהּ׃ יג וְגַבְרָא דְּהוּא
דְכֵי וּבְאוֹרַח לָא הֲוָה
וְיִתְמְנַע לְמֶעְבַּד פִּסְחָא
וְיִשְׁתֵּיצֵי אֱנָשָׁא הַהוּא
מֵעַמֵּיהּ אֲרֵי קוּרְבָּנָא
דַיְיָ לָא קָרֵיב בִּזְמַנֵּיהּ
חוֹבֵיהּ יְקַבֵּיל גַּבְרָא
הַהוּא׃ יד וַאֲרֵי יִתְגַּיַּר
עִמְּכוֹן גִּיּוֹרָא וְיַעְבֵּיד
פסחא׃

תו"א על מצות. פסחים ל [illegible] לא ישאירו. פסחים [illegible] ככל חקת [illegible] פס לא לכ יומא לא זבחים פס : ובלים אמר כוא מכור. פסחים פס [illegible] כבפה. פס לא : חטאו ישא. פס כריתות ז :

בעל הטורים

זלפי שבפ"ו בו ירד כמן לכך פוסים בו פסח יום א׳:(יג)ובדרך. ד׳ כמם׳ בכא ואידך וילך בדרך אביו ובדרך אמו וכדרך ירבעם בן נבט ואידך ובדרך חטאים לא עמד וזה כוא ובדרך לא כיה זמר: לעשות הפסח שבוסה כדרך שעשה ירבעם שהלך בדרך [illegible]

רש"י

(יד) וכי יגור אתכם גר ועשה פסח. (פסחים לג׳ ספרי) יכול כל המתגייר יעשה פסח מיד ת"ל חקה אחת ובומר שלא כך משמעו וכי יגור אתכם גר ובא עת לעשות פסח עם חבירו כחקה וכמשפט

שפתי חכמים

[illegible]

בית דוד

חָמֵץ : (יד) (וְכִי יָגוּר אִתְּכֶם גֵּר וְעָשָׂה פֶּסַח). זָאגְט רש"י (יָכוֹל כָּל הַמִּתְגַּיֵּיר יַעֲשֶׂה פֶּסַח מִיָּד) אִיךְ וָואלְט מֵיינֶען יֶעדֶר גוֹי וָוס וֶוערְט אַייִד זָאל עֶר בַּאלְד מַאכֶן אַקָרְבָּן פֶּסַח (תַּלְמוּד לוֹמַר חֻקָּה אַחַת) זָאגְט דִיא תּוֹרָה אַיין דִין זָאל זַיין בַּיי אַייךְ יוּדֶן מִיט דֶם גֵר צוּזַאמֶען (אֶלָא כָּךְ מַשְׁמָעוֹ) נָאר [illegible]

פירוש לתורת אלהים

קוּבֶן וּמְרוֹרִים אוּנ בִּיטֶערֶע קְרֵייטֶעכְצֶער יֹאכְלֻהוּ זָאלֶן זֵיי אִים עֶסֶין : (יב) לֹא יַשְׁאִירוּ זֵיי זָאלֶען נִיט לָאזֶין פוּן אִים בִּיז מָארְגֶן פְרִיא וְעֶצֶם אוּנ אַבֵּיין זָאלֶן זֵיי אִין אִים נִיט צוּ בְּרֶעכֶן כְּכָל חוּקַּת הַפֶּסַח אַזוֹ וְוִי אַלֶע דִי גְזֶעץ פוּן דֶם קָרְבָּן פֶּסַח יַעֲשׂוּ אוֹתוֹ זָאלֶן זֵיי אִים מַאכֶן : (יג) וְהָאִישׁ אוּנ דֶר מֶענְטְשׁ וָואס אִיז טָהוֹר וּבְדֶרֶךְ אוּנ אִיז [illegible]

פֶּסַח לַיהוָה כְּחֻקַּת הַפֶּסַח וּכְמִשְׁפָּטוֹ כֵּן יַעֲשֶׂה חֻקָּה אַחַת יִהְיֶה לָכֶם וְלַגֵּר וּלְאֶזְרַח הָאָרֶץ׃ ס
רביעי טו וּבְיוֹם הָקִים אֶת־הַמִּשְׁכָּן כִּסָּה הֶעָנָן אֶת־הַמִּשְׁכָּן לְאֹהֶל הָעֵדֻת וּבָעֶרֶב יִהְיֶה עַל־הַמִּשְׁכָּן כְּמַרְאֵה־אֵשׁ עַד־בֹּקֶר׃ טז כֵּן יִהְיֶה תָמִיד הֶעָנָן יְכַסֶּנּוּ וּמַרְאֵה־אֵשׁ
ל'לה

פִּסְחָא קֳדָם יְיָ כִּגְזֵרַת פִּסְחָא וּכְדַחֲזֵי לֵיהּ כֵּן יַעֲבֵיד קְיָמָא חַד יְהֵא לְכוֹן וּלְגִיּוֹרָא וּלְיַצִּיבָא דְאַרְעָא׃
טו וּבְיוֹמָא דְאִתָּקַם יָת מַשְׁכְּנָא חֲפָא עֲנָנָא יָת מַשְׁכְּנָא לְמַשְׁכְּנָא דְסַהֲדוּתָא וּבְרַמְשָׁא הֲוָה עַל מַשְׁכְּנָא כְּחֵיזוּ אֶשָּׁתָא עַד צַפְרָא׃
טז כֵּן הֲוָה תְדִירָא עֲנָנָא חָפֵי לֵיהּ וְחֵיזוּ אֶשָּׁתָא
בליליא

תו"א וביום הקים את המשכן. שבועות טז:

בעל הטורים

ונכרתה הנפש ההוא. ס"ת אשה לומר לך אחד האיש ואחד האשה בכלל עונשין: (טו) וביום הקים את המשכן. ז"פ כתיב הפ' כנגד ז' משכנות: ובערב. ד' במס' בהא ואידך ובערב תאמר מי יתן בקר ומקטרים לה' וגו' בבקר ובערב. ובערב חתרתי לי בקיר ביחזקאל שהיה מתנבא על הגלות וזהו ובערב חתרתי לי בקיר כשגלו בגולה תאמר מי יתן ערב כשהוא ערב

רש"י

יעשה: (טו) המשכן לאהל העדות. המשכן העשוי להיות אהל ללוחות ה העדות: יהיה על המשכן.

שפתי חכמים

פסח שני. ואין להקשות פשיטא מה"ת לחלק. ומתרץ כיון שמצינו דבלא"ה נמי חלוקים הם דהא פסח שני מלה ומצה עמו בבית וכו' א"כ ה"א הכא נמי יש לחלק מ"ה כאה הנקוד': ה דק"ל דהא משכן הוא היריעות התחתונות כמו שפרש"י בפ' במדבר ואהל הם יריעות עזים אשר עליהם ואיך נאמר המשכן לאהל שמשמעותו שהמשכן הוא לורך אהל. לכן פי' העשוי לאהל וכו' וק"ל. והרא"ם פי' הוסיף מלת העשוי קודם מלת לאהל מפני שלפ"ר לאהל מורה על סיבה התכליתית כאלו אמר להיות אהל ובזולת תוספת מלת העשוי הי' נרא' שהסיב' התכליתית דבקה עם מלת כסה לומר כסה הענן את המשכן כדי להיות אהל אהל עם מלת העשוי תהי' הסיבה התכליתית דבקה עם המשכן שהמשכן עשוי כדי להיות אהל ומלת להיות הוא פי' למ"ד לאהל ומה שהוסיף מלת ללוחות העדות מפני שהלוחות הם עדות לישראל ולא האהל משא"כ בהי משכן העדות שפירש"י שהוא עדות לישראל וכו' מפני שמלת משכן מורה על השכינ' ששוכן בתוככו משא"כ מלת לאהל. [נח"י] כבר האריך הימב ר"פ תרומה דלפעמים קורא ללוחות העדות ולפעמים קורא לתור' העדות ולמשכן העדות וע' גם ר"פ פקודי

בית דוד

יודן מאכן: (טו) (המשכן לאהל העדות). זאגט רש"י מען מיינט (המשכן העשוי להיות אהל ללוחות העדות) דאס משכן וואס עס איז געמאכט געווארן עס זאל זיין אנגעצעלט צו די לוחות וואס ווען אינעווייניג: (יהיה על המשכן). זאגט רש"י מען זאל ניט טייטשען "יהיה" ער וועט זיין, נאר (כמו) גלייך ווי עס וואלט געשטאנען (הוה על המשכן) ער איז שטענדיג אויף דעם משכן (וכן לשון כל הפרשה כולה) אונ דיא גאנצע פרשה ווערט אזוי געטייטשט (יהיה, ער איז: יסעו, זיי
ציען

פירוש לתורת אלהים

ווען איינער וועט זיך מגייר זיין ועשה זאל ער מאכן אקרבן פסח צו גאט מיט אלע יודן גלייך ווען דיא צייט וועט קומן כחוקת הפסח אזו וויא די געזעץ פון דם קרבן פסח וכמשפטו אונ אזו ווי זיין געריכט כן יעשה אזו זאל דר גר מאן חוקה אחת איין געזעץ יהיה זאל זיין לכם צו אייך ולגר אונ צוא אגר ולאזרח הארץ אונ צוא איין אלט געזעסנם פון דם לאנד: (טו) וביום אונ אין דם טאג אז דר משכן איז אוף געשטעלט גווארן כסה הענן האט דר וואלק בדעקט דם משכן לאוהל העדות וואס דר משכן איז געוועזן אגיצערט אוף די לוחות עדות ובערב אונ אין אבענט יהיה פלעגט זיין אוף דם משכן כמראה אש אזו ווי א אנגעשטאלט פון פייער עד בוקר ביז אונ דר פרי: (טז) כן יהיה אזו איז געוועזן אלע טאג הענן יכסנו דר ענן פלעגט בדעקן דם משכן ומראה אונ אנגעשטאלט פון פייער איז געוועזן אלע נעכט
איבר

לָיְלָה: יז וּלְפִי הֵעָלֹת הֶעָנָן מֵעַל הָאֹהֶל וְאַחֲרֵי כֵן יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבִמְקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁכָּן־שָׁם הֶעָנָן שָׁם יַחֲנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: יח עַל־פִּי יְהוָה יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל־פִּי יְהוָה יַחֲנוּ כָּל־יְמֵי אֲשֶׁר יִשְׁכֹּן הֶעָנָן עַל־הַמִּשְׁכָּן יַחֲנוּ:

בְּלֵילְיָא: יז וּלְפוּם אִסְתַּלָּקוּת עֲנָנָא מֵעִילָוֵי מַשְׁכְּנָא וּבָתַר כֵּן נָטְלִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְאַתְרָא דִּי שָׁרֵי תַמָּן עֲנָנָא תַּמָּן שָׁרָן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: יח עַל מֵימְרָא דַּייָ נָטְלִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל מֵימְרָא דַּייָ שָׁרָן כָּל יוֹמִין דִּי שָׁרֵי עֲנָנָא עַל מַשְׁכְּנָא שָׁרָן:

ת"א על פי ה' יחנו. שבת לא עירובין נה: ובהאריך ובאורכות

בעל הטורים

ונא' בו מכפירים לה' בבקר ובערב ובמראה אש עד בקר: (יז) העלות. ב' העלות הענן עד העלות הגולה וז"ש ראויין היו שיעשו להם נס בימי עזרא כדרך שנעשה להם בימי משה אלא שגרם החטא: ובמקום. ב' במס' הכא ואידך ובמקום גדולים אל תעמוד שלא היו נפנין לא לפניהם ולא לצדדיהם אלא לאחוריהם זהו ובמקום אשר ישכן שם הענן דהיינו

רש"י

כמו היה על המשכן וכן צ לשון כל הפרשה: (יז) העלות הענן. כתרגומו אסתלקות ק וכן ונעלה הענן ולא יתכן לכתוב ולפי עלות הענן ועלה הענן שאין זה לשון סלוק אלא לצמוח ועלייה כמו [מלכים א יח] והנה עב קטנה ככף איש עולה מים: (יח) על פי ה' יסעו שנינו במלאכת המשכן כיון שהיו ישראל נוסעים היה עמוד הענן מתקפל ונמשך על גבי בני יהודה כמין קורה תקעו והריעו ותקעו ולא היה מהלך עד שמשה אומר קומה ה' ונסע דגל מחנה יהודה ר זו בספרי: ועל פי ה' יחנו. כיון שהיו ישראל חונים עמוד הענן מתמר

שפתי חכמים

פקודי ובמא"מ: צ (ג"א) מפני שבכל כפ' מורה על ההוה בכל יום תמיד ככתוב כן יהי' תמיד דאין מדרך כל' לומר כסה הענן את המשכן ל' עבר ואח"כ ובערב יהי' על המשכן ל' עתיד שאין זה נמשך מזה ות"ש יהי' ל' עתיד ע"ל פ' בגלת בפ' אז ישיר: ק ולא פל' עלייה דא"כ ולפי עלות הענן מבע"ל שהוא מגנין בקל ולא העלות שהוא מבנין הפעל: ר וזה דאמרי' לעיל

בית דוד

ציען: יַחֲנוּ, זַיי רוּעֶן: יִשְׁכֹּן, עֶר רוּהְט: (יז) (הֵעָלוֹת הֶעָנָן). זָאגְט רש"י (כְּתַרְגּוּמוֹ) וִוי דֶר תַּרְגּוּם טַייטְשְׁט (אִסְתַּלָּקוּת) אָפּ נֶעמֶען ווערֶען (וְכֵן וְנַעֲלָה הֶעָנָן) אִיז אוֹיךְ דִיא טַייטְשׁ דֶער ווָאלְקֶען ווֶעט אָפּ גֶענוּמֶען ווֶערֶען. זָאגְט רש"י (וְלֹא יִתָּכֵן לִכְתּוֹב) דֶער פָּסוּק קֶען נִיט שְׁרַייבֶּען וּלְפִי עֲלוֹת הֶעָנָן, וְעָלָה הֶעָנָן (לְפִי שֶׁאֵין זֶה לָשׁוֹן סִלּוּק) ווייל "עֲלוֹת" אוּנ "וְעָלָה" אִיז נִיט דִי טַייטְשׁ צוּ נֶעמֶען (אֶלָּא לָשׁוֹן צְמִיחָה וַעֲלִיָּיה) נָאר אוֹיף גֶעווַאקְסֶען. אוֹיף גֶעגַאנְגֶען (כְּמוֹ) ווִי עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וְהִנֵּה עָב קְטַנָּה כְּכַף אִישׁ עוֹלָה מִיָּם) אַקְלַיינֶער ווָאלְקֶען ווִי אַ כַּף אִישׁ גֵייט אוֹיף פוּן מַעֲרָב זַייט (דָם בְּרֵייטֶע שְׁטִיקוּל הַאנְד ווָאס מִיט דִיא פִינְגֶער, ווֶערְט גֶערוּפֶען כַּף): (יח) (עַל פִּי ה' יִסְעוּ). זָאגְט רש"י (שָׁנִינוּ בִּמְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן) מִיר הָאבֶּען גֶעלֶערֶנְט אוּנ דִי בְּרַייְתָא ווָאס שְׁטֵייט דִיא אַרְבֶּעט פוּן מִשְׁכָּן (כֵּיוָן שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל נוֹסְעִים) ווֶען דִיא יוּדֶען הָאבֶּען גֶעצוֹיגֶען (הָיָה עַמּוּד הֶעָנָן מִתְקַפֵּל) הָט דֶר ווָאלְקֶען זִיךְ פַאר ווִיקֶעלְט (וְנִמְשָׁךְ עַל גַּבֵּי בְּנֵי יְהוּדָה כְּמִין קוֹרָה) אוּנ עֶר הָט זִיךְ גֶעצוֹיגֶען אוֹיף דֶעם שֵׁבֶט יְהוּדָה אַזוֹי ווִי אַבַּאלְקֶען (תָּקְעוּ וְהֵרִיעוּ וְתָקְעוּ) הָאט מֶען גֶעבְּלָאזֶען אַתְּקִיעָה אוּנ אַתְּרוּעָה אוּנ אַתְּקִיעָה (וְלֹא הָיָה מְהַלֵּךְ) דִיא מַחֲנֶה אִיז נִיט גֶעגַאנְגֶען (עַד שֶׁמֹּשֶׁה אָמַר קוּמָה ה') בִּיז מֹשֶׁה הָאט גֶעזָאגְט דִיא ווֶערְטֶער קוּמָה ה' (ווִי עֶס שְׁטֵייט ווַייטֶער פסוק לה). נָאכְדֶעם (וְנָסַע דֶּגֶל מַחֲנֵה יְהוּדָה) הָט גֶעצוֹיגֶען דִי פָאן פוּן מַחֲנֵה יְהוּדָה: (וְעַל פִּי ה' יַחֲנוּ). זָאגְט רש"י (כֵּיוָן שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל חוֹנִים) ווֶען דִי יוּדֶן הָאבֶּען גֶערוּהְט (עַמּוּד הֶעָנָן מִתַּמֵּר וְעוֹלֶה) אִיז דֶר ווָאלְקֶען גְלַייךְ אוֹיפְגֶעגַאנְגֶען

פירוש לתורת אלהים

אִיבֶּער דֶם מִשְׁכָּן: (יז) וּלְפִי אוּנ נָאךְ דֶם הֵעָלוֹת אַז דֶר עָנָן הָאט זִיךְ אָפּ גִיטָאן פוּן דֶעם אוֹהֶל וְאַחֲרֵי כֵן הָאבֶּן דֶער נָאךְ דִי יִשְׂרָאֵל גִיצוֹגֶן פוּן דֶם אָרְט אוּנ זֶענֶען ווַייטֶר גִיגַאנְגֶן וּבִמְקוֹם אוּנ אוֹיף דֶם אָרְט וואו דֶער עָנָן הָט גִירוּט שָׁם יַחֲנוּ דָארְטִין הָאבֶּן גִירוּט דִי יוּדֶן: (יח) עַל פִּי יְיָ דוּרְךְ גָאטְס צוֹוֵי הָאבֶּן דִיא יִשְׂרָאֵל גִיצוֹגֶן אוּנ דוּרְךְ גָאטְס צוֹוֵי הָאבֶּן זֵיי גִירוּט ווָארִים אַז דֶער עָנָן פוּן גָאט הָט אָפּ גִיטָאן פוּן דֶם מִשְׁכָּן הָאבֶּן זֵיי גִיווִאוּסְט אַז מֶען דַארְף אַווֶעק גֵייז פוּן דֶם אָרְט אוּנ דָארְטְן ווִיא דֶער עָנָן פוּן גָאט הָאט גִירוּט הָאבֶּן זֵייא גִיווִיסְט אַז מֶען דַארְף דָארְט רוּעֶן

יט וּבְאוֹרְכוּת עֲנָנָא עַל מַשְׁכְּנָא יוֹמִין סַגִּיאִין וְיִטְּרוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָת מַטְּרַת מֵימְרָא דַּיְיָ וְלָא נָטְלִין: כ וְאִית דַּהֲוָה עֲנָנָא יוֹמִין דְּמִנְיָן עַל מַשְׁכְּנָא עַל מֵימְרָא דַּיְיָ שָׁרַן וְעַל מֵימְרָא דַּיְיָ נָטְלִין: כא וְאִית דַּהֲוָה עֲנָנָא מֵרַמְשָׁא עַד צַפְרָא וּמִסְתַּלֵּק עֲנָנָא בְּצַפְרָא וְנָטְלִין אוֹ יְמָם וְלֵילֵי וּמִסְתַּלֵּק עֲנָנָא וְנָטְלִין: כב אוֹ תְרֵין יוֹמִין אוֹ יַרְחָא אוֹ עִידָן בְּעִידָן

יט וּבְהַאֲרִיךְ הֶעָנָן עַל־הַמִּשְׁכָּן יָמִים רַבִּים וְשָׁמְרוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־מִשְׁמֶרֶת יְהוָה וְלֹא יִסָּעוּ: כ וְיֵשׁ אֲשֶׁר יִהְיֶה הֶעָנָן יָמִים מִסְפָּר עַל־הַמִּשְׁכָּן עַל־פִּי יְהוָה יַחֲנוּ וְעַל־פִּי יְהוָה יִסָּעוּ: כא וְיֵשׁ אֲשֶׁר יִהְיֶה הֶעָנָן מֵעֶרֶב עַד־בֹּקֶר וְנַעֲלָה הֶעָנָן בַּבֹּקֶר וְנָסָעוּ אוֹ יוֹמָם וָלַיְלָה וְנַעֲלָה הֶעָנָן וְנָסָעוּ: כב אוֹ־יֹמַיִם אוֹ־חֹדֶשׁ אוֹ־יָמִים בְּהַאֲרִיךְ

באורכות הענן

בעל הטורים

לפניהם או לנרדיהם אל המקום לעשות שם גדולים: (כג) כיד משה. וסמיך ליה עשה לך שתי חצוצרות כסף שלא כיון אלא

שפתי חכמים

פירוש במלאכת המשכן זה ככל המשכ' במלאכת המשכן עד תקעו וכריעו ותקעו אבל מ"ש לא הי' מהלך עד שאמר משה קומה ה' אינו במלאכת המשכן וע"ז אמר זו בספרי ומ"ש אח"כ ונסע דגל מחנה יהודה וגם מ"ש ע"פ ה' יחנו כיון שהיו וכו' כ"ז שמינו ככל במלאכת המשכן ; ש דסדר מעלות תשיב קרא [נח"י] וע"ל במ"ש נפ' תוי נפ' תשב ככתר' אתנו

רש"י

ועולה ונמשך על גבי בני יהודה כמין סוכה ולא הי' נפרס עד שמשה אמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל הוי אומר ע"פ ה' וביד משה : (כ) ויש. כלומר ופעמים : ימים מספר . ימים מועטים: (כב) או ימים שנה כמו [ויקרא כה] ימים ש תהיה גאולתו :

בית

אוֹיף גֶענַאגְגֶן (וְנִמְשַׁךְ עַל גַּבֵּי בְּנֵי יְהוּדָה כְּמִין סוּכָּה) אונ עֶר הָט זִיךְ גֶעצוֹינְגֶן אוֹיף דִיא מַחֲנֵה שֵׁבֶט יְהוּדָה אונ עֶר הָט זַיי בַּאדֶעקְט ווִי אַסוּכָּה (וְלֹא הָיָה נִפְרָשׂ) אונ דֶר ווָאלְקֶן הָט זִיךְ פוּן זַייא נִיט אָפּ גֶעשַׁייט (עַד שֶׁמֹּשֶׁה אָמַר) בִּיז מֹשֶׁה הָאט גֶזָאגְט דִי ווֶערְטֶר שׁוּבָה ה' רִבְבוֹת אַלְפֵי יִשְׂרָאֵל (ווִי עֶס שְׁטֵייט ווַייטֶר פסוק לו) (הֱוֵי אוֹמֵר עַל

דוד

פִּי ה' בְּיַד מֹשֶׁה) דָאס מֵיינְט דֶר פָּסוּק יוֹרְן תָאכְּן נֶעצוֹיגְן אונ גֶערוּהְט דוּרְךְ דִי רֵייד פוּן הקב"ה ווָס אִיז גֶעטָאן גֶווָארְן דוּרְךְ מֹשֶׁה : (כ) (וְיֵשׁ). זָאגְט רש"י (כְּלוֹמַר לִפְעָמִים) מֶען מֵיינְט אַמָאל פְּלֶעגְט טְרֶעפְן : (יָמִים מִסְפָּר). מֵיינְט מֶעי (יָמִים מֻעָטִים) ווֶיינִיג טֶעג : (כב) (אוֹ יָמִים). מֵיינְט מֶען (שָׁנָה) אַיָאר (כְּמוֹ) ווִי עֶס שְׁטֵייט אונ פָּסוּק (יָמִים תִּהְיֶה גאלתו

פירוש לתורת אלהים

הַייסְט דָם דוּרְךְ גָאטְס צְווּי : (יט) וּבְהַאֲרִיךְ אונ אַז דֶר עָנָן הָאט זִיךְ פַר לֶענְגֶרְט אוֹיף דֶם מִשְׁכָּן עֶר הָאט זִיךְ פַר זָאמְט אונ הָט גִירוּט אוֹיף דֶעם מִשְׁכָּן יָמִים רַבִּים פִיל טֶעג וְשָׁמְרוּ הָאבְּן דִי יוּדְן גִיהִיט אֶת מִשְׁמֶרֶת יְיָ דָאס הִיטִינְג פוּן גָאט זַייא הָאבְּן גִרוּט אַרוּם דֶם מִשְׁכָּן וְלֹא יִסָּעוּ אונ הָאבְּן נִיט גִיצוֹגְן : (כ) וְיֵשׁ אונ עֶס אִיז גִיוֶועז אַצַייט אֲשֶׁר יִהְיֶה הֶעָנָן ווָס דֶר עָנָן אִיז גִיוֶועזְן יָמִים מִסְפָּר ווֶיינִיג טֶעג אוֹיף דֶם מִשְׁכָּן הָאבְּן דִי יִשְׂרָאֵל דִי עֶטְלִיכֶע טֶעג אוֹךְ גִירוּט עַל פִּי יְיָ וגו' : (כא) וְיֵשׁ אונ אַמָאל הָאט דֶר עָנָן גִירוּט אִיבֶּר דֶם מִשְׁכָּן נָאר פוּן אָבִינְט בִּיז אִין דֶר פְרִי וְנַעֲלָה אונ דֶער עָנָן הָאט זִיךְ אָפּ גִיטָאן אִין דֶער פְרִיא וְנָסָעוּ הָאבְּן דִי יִשְׂרָאֵל אַווֶעק גִיצוֹגְן פוּן דֶם אָרְט אוֹ יוֹמָם וָלַיְלָה אָדֶר דֶר עָנָן הָאט גִירוּט אַטָאג מִיט אַנַאכְט וְנַעֲלָה הֶעָנָן אונ דֶר נָאךְ הָאט עֶר זִיךְ אָפּ גֶטָאן וְנָסָעוּ הָאבְּן דִיא יִשְׂרָאֵל גִיצוֹגְעְן : (כב) אוֹ יוֹמַיִם אָדֶר אַמָאל הָט דֶר עָנָן גִירוּט צְווַייא טֶעג אָדֶער אַחוֹדֶשׁ אוֹ יָמִים אָדֶער אַיָאר בְּהַאֲרִיךְ ווִי פִיל דֶר עָנָן הָט זִיךְ פַר זָאמְט אוֹיף דֶם מִשְׁכָּן לִשְׁכּוֹן עָלָיו עֶר זָאל אוֹיף אִים רוּעֶן יַחֲנוּ הָאבְּן דִיא יִשְׂרָאֵל אוֹךְ אַזוֹ פִיל גִירוּט וְלֹא יִסָּעוּ

העננ על־המשכן לשכן עליו יחנו בני־ישראל ולא יסעו ובהעלתו יסעו׃ כג על־פי יהוה יחנו ועל־פי יהוה יסעו את־משמרת יהוה שמרו על־פי יהוה ביד־משה׃ פ י א וידבר יהוה אל־משה לאמר׃ ב עשה לך שתי חצוצרת כסף מקשה תעשה אתם והיו לך למקרא העדה

ולמסע

אונקלוס

באורכות ענגא על משכנא למשרי עלוהי שרן בני ישראל ולא נטלין ובאסתלקותיה נטלין׃ כג על מימרא דיי שרן ועל מימרא דיי נטלין ית מטרת מימרא דיי נטרין על מימרא דיי בידא דמשה׃ י א ומליל יי עם משה למימר׃ ב עביד לך תרתין חצוצרן דכסף נגיד תיעביד יתהון ויהוין לך לערעא כנשתא

תו"א ·עשה לך שתי חצוצרות. יומא ג ר"ה לג מנחות כח עקיד: שבת פו: כסף. מנחות שם: והיו לך. מנחות כח:

בעל הטורים

בידו שבחיוו נגמו: (ב) לך שתי. אותיות שלך שמשלו משלם: שתי חצוצרות. כנגד אברהם ויעקב שעשו מלחמה בחומות

רשב"ם

(ב) והיו לך למקרא העדה. לך יהיו החצוצרות לקריאת ולמחנות יהיו צריכין למסע. למסע שם דבר הוא כמו

רש"י

(ב) עשה לך. (שיהיו תוקעין לפניך כמלך ויהי בישורון מלך): עשה לך. משלך (אתה עושה ומשתמש בהם ולא אחר): למקרא העדה כשתרצה לדבר עם הסנהדרין ושאר העם ותקראם לאסוף אליך תקראם על ידי חצוצרות: ולמסע את המחנות. בשעת סילוק מסעות תתקעו בהם לסימן ת נמצא' אתה אומר ע"פ שלשה היו נוסעי' ע"פ הקב"ה ועל פי משה ועל פי חצוצרות:

שפתי חכמים

ימים: ת בשעת סילוק המחנות. וברוב ספרים גרסי' סילוק המסעות פי' בשעת סילוק המסעות של כל כב' מחנות של יש

בית דוד

גאולתו) איאר וועט זיין די צייט פון אויס לייזונג: (ב) (עשה לך). זאלסט מאכן צוויי טרומייטען (שיהיו תוקעין לפניך כמלך) מע זאל טרומייטען פאר דיר ווי פאר א מלך. ווי עס שטייט אונ פסוק (ויהי בישורון מלך) משה איז געוועזן ביי יודען א מלך: (עשה לך). מיינט מען (משלך) פון דיין זילבער זאל מען מאכן די טרומייטען: (עשה לך). מיינט מען (אתה עושה ומשתמש בהם ולא אחר) נאר די מענשט ניצען מיט די טרומייטען (נאר פון דיינעטוועגן זאל מען בלאזען מיט די טרומייטן) אבער ניט פאר איין אנדערנס וועגען: (למקרא העדה). הקב"ה האט געזאגט צו משה (כשתרצה לדבר עם הסנהדרין ושאר העם) אז דו וועסט וועלן רעדן מיט די סנהדרין אדער מיט אנדערע יודן (ותקראם לאסוף אליך) אונ דו וועסט וועלן זיא רופען צו דיר (תקראם על ידי חצוצרות) זאלסטו זיי רופן דורך די טרומייטען: (ולמסע את המחנות). מע מיינט (בשעת סילוק מסעות) ווען דער ישראלן וועט אפ נעמן וועגן אונ די מחנות וועלן דארפען ציהען (תתקעו בהן לסימן) זאלט איר בלאזן מיט די טרומייטן צו א צייכן (נמצאת אתה אומר) וועסטו געפונען צו זאגן (על פי ג' היו נוסעים) דורך דריא האבן די יודן געצוגן (על פי הקב"ה ועל פי משה

ועל

פירוש לתורת אלהים

אונ האבן ניט גיצוגן ובהעלותו אונ אז ער האט זיך אפ גיטאן יסעו האבן די ישראל גיצוגן: (כג) את משמרת יי דאס היטונג פון גאט שמרו האבן זיי גיהיט על פי יי דורך גאטס צוואי אונ ביד משה דורך משה (עיין רש"י): (א) וידבר יי האט גאט גירעט צו משה אזו צו זאגן: (ב) עשה לך מאך צו דיר שתי חצוצרות כסף צוויי זילבערנע טרומייטן מקשה גיהאמערט תעשה אותם זאלסטו זיי מאכן זיי זאלן זיין אוס גישלאגען פון איין שטיק והיו לך אונ זיי זאלן זיין צו דיר למקרא העדה צו רופן די עדה (עיין רש"י) ולמסע את המחנות אונ מאכן צוהן די מחנות (עיין רש"י):

וּלְמַסַּע אֶת הַמַּחֲנוֹת׃ ג וְתָקְעוּ
בָּהֵן וְנוֹעֲדוּ אֵלֶיךָ כָּל־הָעֵדָה אֶל־
פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃ ד וְאִם־בְּאַחַת
יִתְקָעוּ וְנוֹעֲדוּ אֵלֶיךָ הַנְּשִׂיאִים
רָאשֵׁי אַלְפֵי יִשְׂרָאֵל׃ ה וּתְקַעְתֶּם
תְּרוּעָה וְנָסְעוּ הַמַּחֲנוֹת הַחֹנִים

אונקלוס

וּלְאַטָּלָא יָת מַשְׁרְיָתָא׃
וְיִתְקְעוּן בְּהוֹן
וְיִזְדַּמְנוּן לְוָתָךְ כָּל
כְּנִשְׁתָּא לִתְרַע מַשְׁכַּן
זִמְנָא׃ ד וְאִם בַּחֲדָא
יִתְקְעוּן וְיִזְדַּמְנוּן לְוָתָךְ
רַבְרְבַיָּא רֵישֵׁי אַלְפַיָּא
דְּיִשְׂרָאֵל׃ ה וְתִתְקְעוּן
יַבָּבָא וְיִטְלוּן מַשְׁרְיָתָא
דְּשָׁרָן קִדּוּמָא׃

ותתקעון — קדמה

תו"א ותקעתם. ר"ה לג ערכין י: ותקעתם תרועה שנית. סוכה נג ר"ה לד:

רשב"ם

נסיעה. את המחנות. כמו למסעות: (ג) ותקעו בהן:

בעל הטורים

ונלסום: כסף. ולא זהב שלא להזכיר קול העם ברעה:

שפתי חכמים

דגל ודגל ואיך תיהי' הגי' תקן בזה שלא תאמר כשהיו רוצים ליסע היו תוקעים בחצוצרות דזה אינו שהרי מתהלה הי' הענן מקפל והא"כ הי' משה אומר קומה ה' והא"כ היו תוקעים לכן פי' בשעת סילוק המחנות שהי' מכינים א"ע ליסע לא היו נוסעים עד שתקעו בחצוצרות: א דהל"כ נהלקו עדה ונבאים בב' דברים. והא דלריך לפרש זה משום דק"ל דבקרא כתיב ונועדו אליך וגו' ולא פי' לאיזה מקום שיהיו יתועדו יחד. ל"פ ואף וכו' דמילתא דפשיטא הוא דנועדו נועדו לג"ם: ב כתיב הכא ונועדו וגבי עדה כתיב ונועדו מה להלן פתח אה"מ אף כאן פתח אה"מ: ג דכתיב ותקעתם תרועה משמע תקיעה והא"כ תרועה וכתיב תרועה יתקעו משמע תרועה והא"כ תקיעה הא כילד אלא תקיעה ותרועה ותקיעה ואין להקשות דלמה לי שתי תרועות באמלע דלא מלינו זא"ז דהא דכתיב ב"פ תרועה אחד לריך לג"ם מיוה"כ וכל

רש"י

מקשה, מהעשת תעשה בהקשת הקורנם:(ג) ותקעו בהן. בשתיהן והוא סי' למקרא העדה שנא' ונועדו אליך כל העדה אל פתח אוהל מועד: (ד) ואם באחת יתקעו. הוא סי' למקרא הנשיאי' שנא' ונועדו אליך הנשיאי' ואף הן יעידתן א אל פתח אהל מועד ומגזר' שוה ב הוא בא בספרי: ותקעתם תרועה. סימן מסע שעמנו' תקיעה תרועה ג ותקיעה

בית דוד

וְעַל פִּי הַחֲצוֹצְרוֹת) דורך הקב"ה דורך משה דורך דיא טרומייטן (מִקְשָׁה) זאגט רש"י (מֵהֲעֶשֶׁת תֵּעָשֶׂה בְּהַקָּשַׁת הַקּוּרְנָס) דיא טרומייטן זאלסטו מאכען פון איין שטיק אויס געקלאפט מיט אַהאמער: (ג) (וְתָקְעוּ בָּהֵן). אויב מען וועט בלאזן מיט זייא (בִּשְׁתֵּיהֶן) מיט ביידע טרומייטן (וְהוּא סִימָן לְמִקְרָא הָעֵדָה) וועט דס זיין אצייכן אז דוא רופסט אלע יודן זאלן צוא דיר קומען (שֶׁ אָמַר) וויא עס שטייט אין פסוק (וְנוֹעֲדוּ אֵלֶיךָ כָּל הָעֵדָה אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד) עס וועלן זיך פר זאמלען צו דיר אלע יודען צו דער טיר פון אֹהֶל מוֹעֵד:

ג"ש

(ד) (וְאִם בְּאַחַת יִתְקָעוּ). אויב מען וועט בלאזן מיט איין טרומייט (הוּא סִימָן לְמִקְרָא הַנְּשִׂיאִים) דאס וועט זיין אצייכן אז דוא רופסט נאר דיא נשיאים (שֶׁנֶּאֱמַר) ווי עס שטייט אין פסוק (וְנוֹעֲדוּ אֵלֶיךָ הַנְּשִׂיאִים) דיא נשיאים וועלן זיך פר זאמלען צו דיר (וְאַף הֵן יְעִידָתָן אֶל אֹהֶל מוֹעֵד) דיא נשיאים וועלן זיך אויך פר זאמלען צום אֹהֶל מוֹעֵד (וּמִגְּזֵרָה שָׁוָה הוּא בָּא) דס לערנען מיר מיט אגזרה שוה: (ה) (וּתְקַעְתֶּם תְּרוּעָה). זאגט רש"י (סִימָן לְמַסַּע הַמַּחֲנוֹת) אצייכען ווען דיא מחנות זאלן אוועק ציהען אז מען האט געבלאזן אתקיעה און אתרועה און

פירוש להורת אלהים

(ג) וְתָקְעוּ בָּהֵן און אז מען וועט בלאזן מיט ביידע חֲצוֹצְרוֹת איין תקיעה זאל דס זיין אסימן אז מען רופט צו נויף די עֵדָה וְנוֹעֲדוּ אֵלֶיךָ זאלן זיי זיך צו נויף זאמלען נאר די עֵדָה צו דער טיר פון דם אֹהֶל מוֹעֵד: (ד) וְאִם בְּאַחַת יִתְקָעוּ און אז זיי וועלן בלאזן איין תקיעה מיט איין טרומייט זאל דאס זיין אסימן אז מען רופט צו נויף די נְשִׂיאִים וְנוֹעֲדוּ און זיי זאלן זיך צו דיר זאמלען הַנְּשִׂיאִים די הארין רָאשֵׁי די עלצטע וואס האבן צו באפעלן איבער די טויזנטער פון די יִשְׂרָאֵל: (ה) וּתְקַעְתֶּם און איר זאלט בלאזן מיט ביידע חֲצוֹצְרוֹת תְּרוּעָה אשאלונג אז מען וועט בלאזן איין תקיעה תרועה תקיעה זאל דס זיין אסימן אז די ישראל זאלן אוועק ציען פון דעם ארט ווס זיי האבן גירוט וְנָסְעוּ און דיא זאלן ציען הַמַּחֲנוֹת דיא שארן הַחֹנִים וואס רוען

קֵֽדְמָה׃ ו וּתְקַעְתֶּם תְּרוּעָה שֵׁנִית וְנָסְעוּ הַֽמַּחֲנוֹת הַחֹנִים תֵּימָנָה תְּרוּעָה יִתְקְעוּ לְמַסְעֵיהֶם׃ ז וּבְהַקְהִיל אֶת־הַקָּהָל תִּתְקְעוּ
ולא

ו וְתִתְקְעוּן יַבָּבָא תִנְיָנוּת וְיִטְלוּן מַשְׁרְיָתָא דְשָׁרָן דָרוֹמָא יַבָּבָא יִתְקְעוּן לְמַטְלָנֵיהוֹן׃ ז וּבְמִכְנַשׁ יַת קְהָלָא תִּתְקְעוּן וְלָא

תו"א תרועה יתקעו. סוכה נד ערכין. ו: ובהקהיל את הקהל. סוטה מג ר"ה לד ערכין י:

רש"י

ותקיעה כך הוא נדרש בספרי מן המקראות היתרים [ר"ה לד]: (ז) ובהקהיל את הקהל וגו'. לפי שהוא אומר ד והיו לך למקרא העדה ולמסע את המחנות מה מקרא העדה תוקע בשני כהנים ובשתיהן שנא' ותקעו בהן וגו' אף מסע המחנות בשתיהם ה יכול מה מסע המחנות תוקע ומריע ותוקע אף מקרא העדה תוקע ומריע ותוקע ומעתה אין חילוק בין מקרא העדה למסע את המחנות ת"ל ובהקהיל את הקהל וגו' לומר שאין תרועה למקרא העדה והוא הדין לנשיאים, הרי סימן לשלשתן מקרא העדה בשתים ושל נשיאים באחת וזו וזו אין בהם תרועה
ומסע

שפתי חכמים

ג"ש נ"ל מופנה: ד דקשה לרש"י הלא הא כתיב לעיל ותקעו ונועדו וגו' ועוד מניכה איתי תקיעה תרועה ותקיעה דצריך למכתב תתקעו ולא תריעו. ומתרץ לפי שהוא אומר והיו לך וגו': ה הואיל והוקשו לסדרי ה"ת מה מסע המחנות וכו'
לכך

בית דוד

און א תקיעה (כך הוא נדרש בספרי מן המקראות היתרים) אזוי ווערט גילערנט אין ספרי פון די איבעריגע פסוקים: (ז) (ובהקהיל את הקהל וגו'). זאגט רש"י (לפי שהוא אומר) ווייל דער פסוק זאגט (והיו לך למקרא העדה ולמסע את המחנות) די טרומייטען זאלען זיין צו דיר צום רופן די עדה און צו מאכן ציהען די מחנות (מה מקרא העדה תוקע בשני כהנים ובשתיהם) אזוי ווי צום רופען די עדה האבן געבלאזן צוויי כהנים מיט די צוויי טרומייטען (שנאמר) ווי עס שטייט אין פסוק (ותקעו בהן) די כהנים זאלן בלאזן מיט ביידע טרומייטען (אף מסע המחנות בשתיהם) צו מאכן ציהן די מחנות האט מען אויך געדארפט בלאזן מיט ביידע טרומייטן (יכול) איך וואלט מיינען (מה מסע המחנות תוקע ומריע ותוקע) אזוי ווי צו מאכן ציהען די מחנות הט מען געבלאזן א תקיעה און א תרועה און א תקיעה (אף מקרא העדה תוקע ומריע ותוקע) אזוי ווען מען האט געבלאזען צו רופן די עדה האט מען אויך געבלאזען א תרועה און א תקיעה (ומעתה אין חילוק בין מקרא העדה למסע את המחנות) איז איצט גלייך דעם בלאזן צו רופן די עדה צו דעם בלאזן צו מאכן ציהען די מחנות (תלמוד לומר ובהקהיל את הקהל תתקעו ולא תריעו) זאגט דער פסוק ווען מען וועט פארזאמלען די יידן זאל מען בלאזן א תקיעה ניט א תרועה (לומר שאין תרועה למקרא העדה) צו זאגן ווען מען האט געבלאזן צו רופן אלע יידן האט מען ניט געבלאזן א תרועה (והוא הדין לנשיאים) און ווען מען הט געבלאזן צו רופן די נשיאים האט מען אויך ניט געבלאזן קיין תרועה (הרי סימן לשלשתם) איז א ציכן צו אלע דרייאן זאכן (מקרא העדה בשתים) צו רופן די עדה הט מען געבלאזן מיט ביידע טרומייטן (ושל נשיאים באחת) אז מען האט געדארפט רופן די נשיאים אליין האט מען געבלאזן מיט איין טרומייט (וזו וזו אין בהם תרועה) ווען מען האט געבלאזן צו רופן אלע יידען און ווען מען האט געבלאזן צו רופן די נשיאים אליין, האט מען
געבלאזן

פירוש לתורת אלהים

אויף מזרח זייט: (ו) ותקעתם און איר זאלט בלאזין מיט ביידע חצוצרות תרועה שנית דאס אנדערע מאהל תקיעה תרועה תקיעה ונסעו און זיא זאלען ציהען המחנות די מחנות וואס רוען אויף דרום זייט. נאר עס שטייט דאך אין די פסוקים אז סיי צו מקרא העדה און סיי צו די מסעות זאל מען אלץ בלאזען מיט ביידע חצוצרות ווי אזוי וועט מען וויסן ווען מען בלאזט צו מקרא העדה און ווען מען בלאזט פון ציהן וועגן זאגט דער פסוק תרועה יתקעו איין תרועה זאל מען בלאזין למסעיהם צו ציהונג פון מסעות וועגען זאל מען בלאזין איין תקיעה תרועה תקיעה: (ז) ובהקהיל און אז מען דארף דעם קהל צו נויף זאמלען תתקעו זאלט איר בלאזין איין תקיעה אליין מיט ביידע חצוצרות ולא תריעו אבער א תרועה זאלט איר ניט בלאזין אבער אז מען דארף נאר רופען די נשיאים זאל מען נאר בלאזין א תקיעה מיט איין טרומייט און ווער זאל בלאזן

וְלֹא תָרִיעוּ׃ ח וּבְנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים יִתְקְעוּ בַּחֲצֹצְרוֹת וְהָיוּ לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם׃ ט וְכִי־תָבֹאוּ מִלְחָמָה בְּאַרְצְכֶם עַל־הַצַּר הַצֹּרֵר אֶתְכֶם וַהֲרֵעֹתֶם בַּחֲצֹצְרֹת וְנִזְכַּרְתֶּם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְנוֹשַׁעְתֶּם מֵאֹיְבֵיכֶם׃ י וּבְיוֹם שִׂמְחַתְכֶם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבְרָאשֵׁי חָדְשֵׁכֶם וּתְקַעְתֶּם בַּחֲצֹצְרֹת עַל

עולותיכם

אונקלוס

תְּיַבְּבוּן׃ ח וּבְנֵי אַהֲרֹן כַּהֲנַיָּא יִתְקְעוּן בַּחֲצוֹצְרָתָא וִיהוֹן לְכוֹן לִקְיָם עָלַם לְדָרֵיכוֹן׃ ט וַאֲרֵי תֵעֲלוּן לְאַגָּחָא קְרָבָא בְּאַרְעֲכוֹן עַל מְעִיקֵי דִּמְעִיקִין לְכוֹן וּתְיַבְּבוּן בַּחֲצוֹצְרָתָא וְיֵעוֹל דּוּכְרָנֵיכוֹן לְטָבָא קֳדָם יְיָ אֱלָהֲכוֹן וְתִתְפָּרְקוּן מִסַּנְאֵיכוֹן׃ י וּבְיוֹם חֶדְוַתְכוֹן וּבְמוֹעֲדֵיכוֹן וּבְרֵישֵׁי יַרְחֵיכוֹן וְתִתְקְעוּן בַּחֲצוֹצְרָתָא עַל

עלותכון

תו"א ובני אהרן. סוכה שם: בארצכם על הצר. זוהר פ' ויקהל: ובראשי. ר"ה כח כט: ותקעתם. שם לד זבחים כח ערכין ג יג׃

בעל הטורים

(ח) לדורותיכם (ט) וכי תבאו מלחמה רמז למלחמת גוג כשתיה שתבא לימות המשיח. תבאו מלחמה. בגי' במלחמת גוג: תבאו. אותיות אבות בזכות האבות עומד במלחמה: והרעותם בחצוצרות. ע"ש רוע כתרועתה הארץ תרועם בשבט ברזל: (י) שמחתכם. בגי' גם ביום השבת: ובמועדיכם. מלא וי"ו כנגד פסח עצרת ר"ה יה"כ סוכות שמ"ע׃

שפתי חכמים

לכך אילטריך למיכתב: ו מדכתיב על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם ובוקש שלמים לעולה דכל עולה קדשי קדשים כוא ושלמים מקלהן קדשי קדשים ומקלתן קדשים קלים כגון שלמי צבור הם ק"ק ושלמי יחיד קדשים קלים הם לכך הוקשו שלמים לעולה

רש"י

ומסע המחנות בשתי' ע"י תרועה ותקיעה: (ח) ובני אהרן יתקעו. במקראות ובמסעות הללו: (י) על עולותיכם. [ספרי ערכין יא] בקרבן לבור ו הכ' מדבר

בית דוד

בעבלאזן נאר אתקיעה ניט אתרועה (ומסע המחנות) אונ צו מאכן ציהען די מחנות (בשתים) האט מען גבלאזן מיט ביידע טרומייטן (על ידי תרועה ותקיעה) אתרועה אונ אתקיעה: (ח) (ובני אהרן יתקעו). די קינדער פון אהרן זאלען בלאזען מיט די טרומייטען (במקראות ובמסעות הללו) צום רופן די עדה אונ צום ציהען די מחנות: (י) (על עולותיכם). זאגט רש"י (בקרבן צבור הכתוב מדבר) דער פסוק שמועסט ווען מען איז מקריב אקרבן פאר אלע יודינס וועגין זאל מען

פירוש לתורת אלהים

זאגט דר פסוק: (ח) ובני אהרן אונ די קינדר פון אהרן הכהנים די כהנים יתקעו בחצוצרות זאלען זיי בלאזן מיט די חצוצרות והיו לכם אונ זיי זאלן זיין צו אייך לחקת עולם צוא אגיזעץ אויף אייביג לדורותיכם צו אייערע דורות. (ט) וכי תבאו אונ אז איר וועט קומן אין דר מלחמה בארצכם אין אייער לאנד על אויף הצר דעם באליידיגר הצורר אתכם דר וואס באליידיגט אייך והרעותם זאלט איר שאלן בחצוצרות מיט די טרומייטן ונזכרתם אונ איר וועט ווערן גידאכט פאר אייער גאט ונושעתם אונ איר וועט ווערען גיהאלפן פון אייערע פיינד: (י) וביום שמחתכם אונ אין דעם טאג פון אייער פרייד ובמועדיכם אונ אין אייערע ימים טובים ובראשי חדשיכם אונ אין אייערע ראשי חדשים ותקעתם זאלט איר בלאזן מיט די טרומייטן על עולותיכם ביא

מצות

שפד) ותקעתם בחצוצרות וגו' דס איז די מצוה ווען מען האט מקריב גוועזן קרבנות אונ ביהמ"ק אום יום טוב אודר אים ראש חודש הט מען גבלאזן

השם

מיט טרומייטין דס ענין פון דער מצוה שרייבען אונזערע הייליגע ספרים וואררן ווען מען הט מקריב גוועזן איין קרבן האט מען גמוסט מכוין זיין אלע

עֹלֹתֵיכֶם וְעַל זִבְחֵי שַׁלְמֵיכֶם וְהָיוּ לָכֶם לְזִכָּרוֹן לִפְנֵי אֱלֹהֵיכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ פ חמישי
יא וַיְהִי בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית בַּחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי בְּעֶשְׂרִים בַּחֹדֶשׁ נַעֲלָה הֶעָנָן מֵעַל מִשְׁכַּן הָעֵדֻת׃
יב וַיִּסְעוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְמַסְעֵיהֶם מִמִּדְבַּר סִינָי וַיִּשְׁכֹּן הֶעָנָן בְּמִדְבַּר פָּארָן׃

עֲלָוָתְכוֹן וְעַל נִכְסַת קוּדְשֵׁיכוֹן וִיהוֹן לְכוֹן לְדוּכְרָנָא קֳדָם אֱלָהֲכוֹן אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן׃
יא וַהֲוָה בְּשַׁתָּא תִנְיֵתָא בְּיַרְחָא תִנְיָנָא בְּעַשְׂרִין לְיַרְחָא אִסְתַּלַּק עֲנָנָא מֵעִלָּוֵי מַשְׁכְּנָא דְסַהֲדוּתָא׃
יב וּנְטַלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַטְלָנֵיהוֹן מִמַּדְבְּרָא דְסִינַי וּשְׁרָא עֲנָנָא בְּמַדְבְּרָא דְפָארָן׃

ויסעו

ת״א והיו לכם לזכרון. ר״ה לב: אני ה׳. שם ז ויהי בשנה. שם ג תענית כט; במדבר פארן. שבת פט:

רש״י

מדבר. אני ה׳ אלהיכם מכאן למדנו מלכיות עם זכרונות ושופרות שנאמר ותקעתם הרי שופרות לזכרון הרי זכרונות אני ה׳ אלהיכם זו מלכיות וכו׳: (יא) בחדש השני. נמצאת אתה אומר שנים עשר חדש חסר י׳ ימים עשו בחורב שהרי בראש חודש סיון חנו שם ח ולא נסעו עד עשרים באייר לשנה הבאה: (יב) למסעיהם כמשפט המפורש למסע דגליהם מי ראשון ומי אחרון. במדבר פארן קברות התאוה במדבר פארן ט

שפתי חכמים

לעולה מה עולה אינה אלא ק״ק אף שלמים אינן אלא ק״ק דהיינו שלמי צבור וכדר ילפי׳ עולה משלמים מה שלמים ב״יח ק״ק כוא קרבן לצבור דאי אתה מוצא ק״ק בשלמים אלא בקרבן ליבור אף עולה מדבר בקרבן לבור: ז דהיינו שופרות וזכרונות: ח כמ״ש בפ׳ ויסמע יתרו: ט שהרי מתדבר פארן בקראו לו קברות התאוה נסעו לחצרות ואח״כ כתיב ואחר נסעו העם מחצרות ויחנו במדבר פארן הא כבר כיון במדבר פארן דכיימ קברות התאוה כמ״ש הכא ועז״פ קברות התאוה במדבר פארן היה ר״ל מדבר פארן היה גבול גדול. ויש בו מקום שוק׳ קברות התאוה וחצרות והכל בי׳ במדבר פארן ולבסוף כתב לסוף גבול מדבר פארן וז״ש בסוף כפ׳ ויחנו במדבר פארן:

בית דוד

טרומייטערן: (אֲנִי ה׳ אֱלֹהֵיכֶם) איך בין אייער גאט זאגט רש״י (מִכָּאן לָמַדְנוּ מַלְכִיּוֹת עִם זִכְרוֹנוֹת וְשׁוֹפָרוֹת) פון דאנען לערנען מיר מען זאל זאגען פסוקים מלכיות מיט די פסוקים זכרונות און שופרות (שֶׁנֶּאֱמַר) ווי עס שטייט און פסוק (וּתְקַעְתֶּם לְזִכָּרוֹן אֲנִי ה׳ אֱלֹהֵיכֶם) ותקעתם איר זאלט בלאזן, איז שופרות. לזכרון צו איין גדענק איז זכרונות. (אֲנִי ה׳ אֱלֹהֵיכֶם זו מַלְכִיּוֹת) איז מלכיות: (יא) (בַּחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי). זאגט רש״י (נִמְצֵאת אַתָּה אוֹמֵר) דער פסוק זאגט אונז (שְׁנֵים עָשָׂר חוֹדֶשׁ חָסֵר עֲשָׂרָה יָמִים עָשׂוּ בְּחוֹרֵב) צוועלף חדשים ווייניגער צעה טעג זענען די יודען געשטאנען בארג סיני (שֶׁהֲרֵי בְּרֹאשׁ חוֹדֶשׁ סִיוָן חָנוּ שָׁם) ווארום ראש חודש סיון זענען יודען געקומען צום בארג סיני און האבן דארטען גערוהט (וְלֹא נָסְעוּ עַד עֶשְׂרִים בְּאִיָּיר לְשָׁנָה הַבָּאָה) און זיי האבן ניט אוועק געצויגן פון בארג סיני ביז איבר איאר צוואנציג טאג אין אייר: (יב) (לְמַסְעֵיהֶם). זאגט רש״י (כְּמִשְׁפָּט הַמְפוֹרָשׁ לְמַסַּע דִּגְלֵיהֶם) ווי עס שטייט און פריערדיגע פסוקים. ווי די שבטים מיט די פאנע זאלן ציהן (מִי רִאשׁוֹן וּמִי אַחֲרוֹן) וועלכער שבט זאל זיין דער ערשטער און

פירוש לתורת אלהים

איערע עולות וְעַל זִבְחֵי און איערע שעכטונג פון שלמים וְהָיוּ און דאס זאל זיין צוא אייך צוא אנידערכנעש דר מיט וועט איר ווערן גידענקט פר אייער גאט אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם איך בין אייער גאט (עיין רש״י): (יא) וַיְהִי און עס איז געוועזן בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית אין אנדרן יאר וואס די ישראל זענען ארוס גגאנגין פון מצרים בַּחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי אין דעם אנדרין חודש בְּעֶשְׂרִים בַּחֹדֶשׁ אין צוואנציג טאג אין חודש נַעֲלָה איז אפ גיטאן געווארן דער ענן פון דם מִשְׁכַּן הָעֵדוּת: (יב) וַיִּסְעוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל און די יודן האבן גיצוגן לְמַסְעֵיהֶם צו זייער ציהונג (עיין רש״י) מִמִּדְבַּר זיי האבן גיצוגן פון

מצות השם

מחשבות צו גאט און דער מענש ווס ער איז פר טיפט און די תאוות פון דעם פסקינים גוף קען

יג וַיִּסְעוּ בָּרִאשֹׁנָה עַל־פִּי יְהוָה
בְּיַד־מֹשֶׁה׃ יד וַיִּסַּע דֶּגֶל מַחֲנֵה
בְנֵי־יְהוּדָה בָּרִאשֹׁנָה לְצִבְאֹתָם
וְעַל־צְבָאוֹ נַחְשׁוֹן בֶּן־עַמִּינָדָב׃
טו וְעַל־צְבָא מַטֵּה בְּנֵי יִשָּׂשכָר
נְתַנְאֵל בֶּן־צוּעָר׃ טז וְעַל־צְבָא
מַטֵּה בְּנֵי זְבוּלֻן אֱלִיאָב בֶּן־חֵלֹן׃
יז וְהוּרַד הַמִּשְׁכָּן וְנָסְעוּ בְנֵי־גֵרְשׁוֹן
ובני

יג וּנְטַלוּ בְּקַדְמֵיתָא עַל
מֵימְרָא דַיְיָ בִּידָא
דְמשֶׁה׃ יד וּנְטַל טֵיקַס
מַשְׁרִית בְּנֵי יְהוּדָה
בְּקַדְמֵיתָא לְחֵילֵיהוֹן
וְעַל חֵילֵיהּ נַחְשׁוֹן בַּר
עַמִּינָדָב׃ טו וְעַל חֵילָא
שִׁבְטָא דִבְנֵי יִשָּׂשכָר
נְתַנְאֵל בַּר צוּעָר׃
טז וְעַל חֵילָא שִׁבְטָא
דִבְנֵי זְבוּלוּן אֱלִיאָב בַּר
חֵילוֹן׃ יז וּמִתְפָּרַק
מַשְׁכְּנָא וְנָטְלִין בְּנֵי
גרשון

בעל הטורים

(יד) ויסע דגל מחנה בני יהודה. בכולם כתיב ונסע וביהודה כתיב ויסע חסר מ׳ שגל מ׳ שנה שכיון במדבר כיון עלמותיו

שפתי חכמים

י שלא תפסה לומר ממסע שני כמו מקברות התאוה לפי שמלינו

כיון שנוסע דגל יהודה נכנסו אהרן ובניו ופרקו

רש״י

היה ושם חנו ממסע זה: (יז) והורד המשכן. כיון שנוסע דגל יהודה נכנסו אהרן ובניו ופרקו את הפרכת וכסו בה את הארון שנ׳ [במדבר ד] ובא אהרן ובניו בנסוע המחנה ובני גרשון ובני מררי פורקין המשכן וטוענין אותו בעגלות והארון וכלי הקדש של משא בני קהת עומדים מכוסין ונתונין על המוטות עד שנסע דגל מחנה ראובן ואחר

בית דוד

זעקֶר שֵׁבֶט זָאל זַיין דֶר קֶעצֶער: (בְּמִדְבַּר פָּארָן). זָאגְט רַשִׁ״י (קִבְרוֹת הַתַּאֲוָה בְּמִדְבַּר פָּארָן חָנ״ה) דָס אָרְט קִבְרוֹת הַתַּאֲוָה אִיז גִיוָועזֶן אוּנ מִדְבַּר פָּארָן (וְשָׁם חָנוּ מִמַּסַּע זֶה) דָארְטֶן הָאבֶּן יוּדֶן גֶערוּהְט פוּן דִי עֶרְשְׁטֶע צִיהוּנְג: (יז) (וְהוּרַד הַמִּשְׁכָּן). זָאגְט רַשִׁ״י (כֵּיוָן שֶׁנּוֹסֵעַ דֶּגֶל יְהוּדָה) בַּאלְד ווִיא דִי פָאן פוּן יְהוּדָה הָט גֶעצוֹגֶן (נִכְנְסוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו וּפֵרְקוּ אֶת הַפָּרֹכֶת) זֶענֶן אַרַיין גֶעגַאנְגֶן אַהֲרֹן מִיט זַיינֶע קִינְדֶר אוּנ מִשְׁכָּן אוּנ הָאבֶּען אַרָאפּ גֶענוּמֶען דָס פָּרוֹכֶת (וְכִסּוּ בָהּ אֶת הָאָרוֹן) אוּנ זַיי הָאבֶּן בַּדֶעקְט מִיט דֶעם פָּרוֹכֶת דֶעם אָרוֹן (שֶׁנֶּאֱמַר) ווִי עֶס שְׁטֵייט אוּנ פָּסוּק (וּבָא אַהֲרֹן וּבָנָיו בִּנְסֹעַ הַמַּחֲנֶה) ווֶען דִיא מַחֲנֶה הָט אָן גֶעהוֹבֶּן צִיעֶן אִיז אַרַיין גֶקוּמֶען אוּנ מִשְׁכָּן אַהֲרֹן מִיט זַיינֶע קִינְדֶר אוּנ הָאבֶּען מִיט דֶעם פָּרוֹכֶת בַּדֶעקְט דֶעם אָרוֹן (וּבְנֵי גֵרְשׁוֹן וּבְנֵי מְרָרִי) דִיא קִינְדֶר פוּן גֵרְשׁוֹן אוּנ דִיא קִינְדֶער פוּן מְרָרִי (פּוֹרְקִין הַמִּשְׁכָּן וְטוֹעֲנִין אוֹתוֹ בָּעֲגָלוֹת) הָאבֶּען צִינוּמֶען דָאס מִשְׁכָּן אוּנ הָאבֶּען אִים גֶעלֵייגְט אוֹיף דִי פוּרְעִי (וְהָאָרוֹן וּכְלֵי הַקֹּדֶשׁ שֶׁל מַשָּׂא בְּנֵי קְהָת) דֶער אָרוֹן מִיט אַלֶע הֵיילִיגֶע כֵּלִים ווָאס דִיא קִינְדֶר פוּן קְהָת הָאבֶּען גֶעדַארְפְט טְרָאגֶען (עוֹמְדִין מְכוּסִין) זֶענֶען גֶשְׁטַאנֶען בַּדֶעקְט (וּנְתוּנִין עַל הַמּוֹטוֹת) אוּנ זֶענֶען גֶיוֶועז גֶעלֶעגֶען אוֹיף דִי שְׁטַאנְגֶען (עַד שֶׁנָּסַע דֶּגֶל מַחֲנֵה רְאוּבֵן) בִּיז דִי מַחֲנֵה רְאוּבֵן האבען

פירוש לתורת אלהים

דֶר מִדְבַּר סִינַי אוּנ דֶר עָנָן הָט גִירוּט אִין מִדְבַּר פָּארָן: (יג) וַיִּסְעוּ אוּנ זַיי הָאבֶּן גִיצוֹגֶן בָּרִאשֹׁנָה צוּם עֶרְשְׁטֶן מָאל עַל פִּי יְיָ דוּרְךְ גָאטְס צָווֵי בְּיַד דוּרְךְ מֹשֶׁה: (יד) וַיִּסַּע אוּנ עֶר הָט גִיצוֹגֶן דֶּגֶל דִי פָאן פוּן מַחֲנֵה יְהוּדָה בָּרִאשֹׁנָה צוּם עֶרְשְׁטֶן לְצִבְאֹתָם צוּא זַייעֶר הֶערְשַׁאפְט וְעַל צְבָאוֹ אוּנ אִיבֶּר זַיין הֶערְשַׁאפְט הָאט גִיהַאט צוּא בַּפֶעלֶען נַחְשׁוֹן עֶר אִיז גֶוועזֶען דֶער זוּהְן פוּן עַמִּינָדָב׃ (יז) וְהוּרַד אוּנ עֶר אִיז וָוארֶען צוּ נוֹף גִירַייגְט דֶר מִשְׁכָּן (עַיין רש״י) וְנָסְעוּ זַייא הָאבֶּען אַוֶועק גִיצוֹגֶן בְּנֵי גֵרְשׁוֹן אוּנ בְּנֵי מְרָרִי נוֹשְׂאֵי דִי וָואס האבן

מצות

עֶר גִיט אַזוֹ נָעךְ מְצָרֵף זַיין זַיינֶע מַחְשָׁבוֹת צוּ גָאט דוּרְךְ דֶעם הָט אוּנְז דִי תּוֹרָה גֶהֵייסֶן בְּלָאזֶן מִיט טְרוּמֵייט אוּנ דִי קוֹלוֹת דֶר ווֶעקֶן דֶעם מֶענְשׁ עֶר

דרשים

זָאל תְּשׁוּבָה טוּן צוּ גָאט אוּנ בַּהֶעסְטֶן זַיינֶע מַחְשָׁבוֹת אָן גָאט

וּבְנֵי מְרָרִי נֹשְׂאֵי הַמִּשְׁכָּן: יח וְנָסַע
דֶּגֶל מַחֲנֵה רְאוּבֵן לְצִבְאֹתָם וְעַל־
צְבָאוֹ אֱלִיצוּר בֶּן־שְׁדֵיאוּר: יט וְעַל־
צְבָא מַטֵּה בְּנֵי שִׁמְעוֹן שְׁלֻמִיאֵל
בֶּן־צוּרִישַׁדָּי: כ וְעַל־צְבָא מַטֵּה
בְּנֵי־גָד אֶלְיָסָף בֶּן־דְּעוּאֵל:
כא וְנָסְעוּ הַקְּהָתִים נֹשְׂאֵי הַמִּקְדָּשׁ
וְהֵקִימוּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן עַד־בֹּאָם:
כב וְנָסַע דֶּגֶל מַחֲנֵה בְנֵי־אֶפְרַיִם

לצבאותם

גֵּרְשׁוֹן וּבְנֵי מְרָרִי
נָטְלֵי מַשְׁכְּנָא:
יח וּנְטַל טֵיקַס מַשְׁרִית
רְאוּבֵן לְחֵילֵיהוֹן וְעַל
חֵילֵיהּ אֱלִיצוּר בַּר
שְׁדֵיאוּר: יט וְעַל חֵילָא
שִׁבְטָא דִבְנֵי שִׁמְעוֹן
שְׁלוּמִיאֵל בַּר
צוּרִישַׁדָּי: כ וְעַל חֵילָא
שִׁבְטָא דִבְנֵי גָד
אֶלְיָסָף בַּר דְּעוּאֵל:
כא וְנָטְלִין בְּנֵי קְהָת
נָטְלֵי מַקְדְּשָׁא וּמְקִימִין
יָת מַשְׁכְּנָא עַד
מֵיתֵיהוֹן: כב וּנְטֵיל
טֵיקַס מַשְׁרִית בְּנֵי

תו"א ונסעו הקהתים. עירובין ב שבועות טו מנחות לח:

רש"י

ואחר כך ונסעו הקהתים: (כא) נשאי המקדש נושאי דברים המקודשי': והקימו את המשכן. בני גרשון ובני מררי שהיו קודמי' להם מסע שני דגלים היו מקימין את המשכן כשהיה הענן שוכן וסימן החנייה נראה בדגל מחנה יהודה והם חונים ועדיין בני קהת באים מאחריה' עם שני דגלים האחרוני' היו בני גרשון ובני מררי מקימין את המקדש וכשבאים בני קהת מוצאי' אותו על מכונו ומכניסין בו הארון והשלחן והמנור' והמזבחות וזהו משמעו' המקרא והקימו מקימי המשכן אותו

שפתי חכמים

שקראו למקום תבערה. ל"פ ממסע זה: כ פי' מקרא קצר הוא כלו' והקימו המקימים אותו והקימו דבק עם בני גרשון ובני מררי הנזכרים למעלה שלא יתכן לומר והקימו הקהתים עד בואם של בני גרשון ומררי והוסיף לומר כשהי' הענן שוכן וסי' החנייה וכו' שבזולת זה היה נראה שבני גרשון ומררי שנסעו קודם נסיעת המחנות חנו במקום הנראה להם וא"א זה שהרי כתיב ע"פ ה' יחנו ופי' עד בואם טרם בואם כי ההוה במאמר זה אינו אלא לומר שבשעת בואם היה המשכן על מכונו והיו מכניסין בו תיכף הארון וכל כלי הקודש: ל פי' כי בני גרשון ובני מררי היו נוסעים קודם נסיעת המחנות. והא דכתיב ויסע דגל מחנה יהודה ואח"כ כתיב והורד המשכן כבר פי' הרא"ם ויסע דגל מחנה יהודה שהוכן

בית

האבן געצוגן (וְאַחַר כָּךְ וְנָסְעוּ הַקְּהָתִים). נאך דעם האבן געצויגן די קהתים: (כא) (נוֹשְׂאֵי הַמִּקְדָּשׁ). מיינט מע: (נוֹשְׂאֵי דְבָרִים הַמְקוּדָּשִׁים) וויא האבען געטראגן די הייליגע זאכון: (וְהֵקִימוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן). זייא האבן אויף געשטעלט דם משכן. זאגט רש"י (בְּנֵי גֵרְשׁוֹן וּבְנֵי מְרָרִי) דיא קינדר פון גרשון אונ די קינדר פון מררי (שֶׁהָיוּ קוֹדְמִים לָהֶם מַסַּע שְׁנֵי דְגָלִים) וואס זענן געוועזן פריער פאר די קהתים מיט צוויי פאנן (מיט צוויי מחנות) (הָיוּ מְקִימִין אֶת הַמִּשְׁכָּן כְּשֶׁהָיָה הֶעָנָן שׁוֹכֵן) אז זייא האבען געזעהן דער וואלקן בלייבט שטיין. זענען זיי אויך געבליבן שטיין אונ האבן בלד אויף געשטעלט דם משכן (וְסִימָן הַחֲנִיָּה נִרְאָה בְּדֶגֶל מַחֲנֵה יְהוּדָה) דר צייכן אז מען דארף רוען איז געזעה גיווארן אויף דער פאן פון מחנה יהודה (וְהֵם חוֹנִים) אונ זיי האבן

דוד

גערוהט (וַעֲדַיִין בְּנֵי קְהָת בָּאִים מֵאַחֲרֵיהֶם עִם שְׁנֵי דְגָלִים הָאַחֲרוֹנִים) אונ נאך דעם ווען די קינדר פון קהת זענן געקומן נאך זיי מיט דיא לעצטע צוויי פאנן (צוויי מחנות) (הָיוּ בְּנֵי גֵרְשׁוֹן וּבְנֵי מְרָרִי מְקִימִין אֶת הַמִּשְׁכָּן) האבן דיא קינדר פון גרשון אונ די קינדר פון מררי שון גהט אויף געשטעלט דם משכן (וּכְשֶׁבָּאִים בְּנֵי קְהָת מוֹצְאִים אוֹתוֹ עַל מְכוֹנוֹ) אונ ווען די קינדער פון קהת זענן געקומן האבן זיי געטראפן דאס משכן שטייט אויף זיין ארדענונג (וּמַכְנִיסִין בּוֹ הָאָרוֹן וְהַשֻּׁלְחָן וְהַמְּנוֹרָה וְהַמִּזְבְּחוֹת) אונ זיי האבן אריין געטראגן אונ משכן דעם ארון דעם טיש דיא מנורה דעם גאלדענעם מזבח האבן זיי געשטעלט אונ משכן דעם קופרנם מזבח האבן זייא געשטעלט אונ הויף פון משכן (וְזֶהוּ מַשְׁמָעוּת הַמִּקְרָא) אונ אזו מיינט דר פסוק

פירוש לתורת אלהים

האבן געטראגן דם משכן (עיין רש"י): (כא) וְנָסְעוּ הַקְּהָתִים אונ אז דר דגל מחנה ראובן הט אוועק גיצוגן: האבן דר נאך געצוגן די בני קהת נושאי דיא וואס האבן געטראגן די הייליגע זאכן דעם ארון מיט דעם שלחן: אונ דיא מנורה אונ דיא מזבחות מיט זייערע כלי שרת וְהֵקִימוּ אונ דיא

לצבאתם ועל־צבאו אלישמע בן־עמיהוד: כג ועל־צבא מטה בני מנשה גמליאל בן־פדהצור: כד ועל־צבא מטה בני בנימן אבידן בן־גדעוני: כה ונסע דגל מחנה בני־דן מאסף לכל־המחנת לצבאתם ועל־צבאו אחיעזר בן־עמישדי: כו ועל־צבא מטה בני אשר פגעיאל בן־עכרן: כז ועל־צבא מטה בני נפתלי

אחירע

אֶפְרַיִם לְחֵילֵיהוֹן וְעַל חֵילֵיהּ אֱלִישָׁמָע בַּר עַמִּיהוּד: כג וְעַל חֵילָא שִׁבְטָא דִבְנֵי מְנַשֶּׁה גַּמְלִיאֵל בַּר פְּדָהצוּר: כד וְעַל חֵילָא שִׁבְטָא דִבְנֵי בִנְיָמִין אֲבִידָן בַּר גִּדְעוֹנִי: כה וְנָטֵיל טֵיקַס מַשְׁרִית בְּנֵי דָן מְכַנֵּישׁ לְכָל מַשְׁרְיָתָא לְחֵילֵיהוֹן וְעַל חֵילֵיהּ אֲחִיעֶזֶר בַּר עַמִּישַׁדָּי: כו וְעַל חֵילָא שִׁבְטָא דִבְנֵי אָשֵׁר פַּגְעִיאֵל בַּר עָכְרָן: כז וְעַל חֵילָא שִׁבְטָא דִבְנֵי נַפְתָּלִי

אחירע

בעל הטורים

באהרן כאילו לא נסע: (כה) מאסף ג' במס' ככא ואידך ואין איש מאסף אותם הביתה בפילגש בגבעה ואידך וכעמיר מאחרי הקולר ואין מאסף שבט דן על שהיה ממהם פסל ע"כ אין מאסף שהענן הי' פולט אותם ועמלק הרג בהם ונפל

רש"י

עד שרם בואם של בני קהת: (כה) מאסף לכל המחנות. תלמוד ירושלמי לפי שהיה שבטו של דן מרובה באוכלסין היה נוסע באחרונה וכל מי שהי' מאבד דבר הי' מחזירו לו איכא מאן דאמר כתיבה היו מהלכין ומפיק לה מן (במדבר ב) כאשר יחנו כן יסעו ם ואית דאמרי כקורה היו מהלכין ב.

שפתי חכמים

לנסוע ולא שנסע ממש כמו שמפורש שם באורך וא"כ היו בני מררי. ובני גרשון קודמין לבני קהת שני דגלים כי קודם שנסע דגל מחנה יהודה מיד שראו שהענן מסתלק נכנסו אהרן ובניו ופרקו את הפרכת וכסו בה את הארון ובני גרשון ובני מררי פורקין המשכן ומוענים בעגלות ונסעו והארון וכלי קדש של משא בני קהת עומדים מכוסים ונתונים על כתופות עד שנסע דגל מחנה ראובן ודו"ק ותמלא הכל מבואר כ"ל: ם כמו שפירש"י בפ' במדבר דגל יהודה במזרח ושל ראובן בדרום ושל אפרים במערב ושל דן בצפון לכך צריך לכתפשט ברוחב ב' דגלים וצריך להיות אוכלוסין מרובים אבל למ"ד כקורה היו מהלכין ר"ל וא"ו ומפיק לה ממאסף לכל המחנות ולפ"ז אפי' לא היו אוכלוסין מרובין יכול להסוף מה שמאבדין. וא"ת שבט של יהודה היה מרובה ביותר משבט דן ושבט של יהודה היו קפ"ו אלפים וד' מאות ושבט של דן לא היו כי אם קנ"ז אלפים ושש מאות כדכתיב בפ' במדבר [ב"א] כיון שיהודה היה נוסע תחלה מפני שבוא המלך לפיכך נסיעה באחרונה לבני דן שהיה מרובה באוכלוסין אחר יהודה: ג ובחנייתן היו חונים כתיבה כדכתיב בפרשת במדבר וא"ת למ"ד כקורה היו

בית דוד

(וְהֵקִימוּ מְקִימֵי הַמִּשְׁכָּן אוֹתוֹ) דִי אוֹיף שְׁטֶעלֶערְס פוּן מִשְׁכָּן דָס וֶוענֶען דִי קִינְדֶער פוּן גֵּרְשׁוֹן אוּנ דִיא קִינְדֶער פוּן מְרָרִי הָאבֶּן אוֹיף גֶעשְׁטֶעלְט דָס מִשְׁכָּן (עַד טֶרֶם בּוֹאָם שֶׁל בְּנֵי קְהָת) פְרִיעֶר אֵיידֶר דִיא קִינְדֶער פוּן קְהָת זֶענֶען גֶקוּמֶען: (כה) (מְאַסֵּף לְכָל הַמַּחֲנוֹת). (תַּלְמוּד יְרוּשַׁלְמִי) דִי גְמָרָא יְרוּשַׁלְמִי זָאגְט (לְפִי שֶׁהָיָה שִׁבְטוֹ שֶׁל דָן מְרוּבֶּה בְּאוֹכְלָסִין) וַוייל דֶער שֵׁבֶט דָן אִיז גֶוועזֶען פִיל מֶענְטְשֶׁן (הָיָה נוֹסֵעַ בָּאַחֲרוֹנָה) הָט עֶר גֶעצוֹיגֶן דֶר לֶעצְטֶער (וְכָל מִי שֶׁהָיָה מְאַבֵּד דָּבָר) אוּנ וֶועלְכֶער מֶענְטְשׁ עֶס הָט פֶר לָארֶן אַזַאךְ הָאבֶּן זַיי גֶעפִינֶען (וְהָיָה מַחֲזִירוֹ לוֹ) אוּנ הָאבֶּעןְ אִים צוּרִיק גֶנֶעבֶּען (אִית מַאן דְאָמַר כְּתֵבָה הָיוּ מְהַלְּכִין) עֶס אִיז דָא תַּנָאִים וָואס זָאגֶען דִיא יוּדֶן זֶענֶען גֶגַאנְגֶען אִין דֶער מִדְבָּר וִוי אַקַאסְטֶען (וּמַפִּיק לָהּ) אוּנ עֶר לֶערְנְט דָס (מִן כַּאֲשֶׁר יַחֲנוּ כֵּן יִסָּעוּ) פוּן דֶעם פָּסוּק אַזוֹי וִוי זַיי הָאבֶּן גֶערוּהְט אַזוֹי הָאבֶּן זַיי גֶעצוֹיגֶן. זַיי הָבֶּן גֶערוּהְט וִוי אַקַאסְטֶען (דְרַיי שְׁבָטִים אִין מִזְרָח. דְרַיי שְׁבָטִים אִין דָרוֹם. דְרַיי שְׁבָטִים אִין מַעֲרָב. דְרַיי שְׁבָטִים אִין צָפוֹן. אִין מִיטֶען דֶר אָרוֹן. אַרוּם דֶעם אָרוֹן דִיא לְוִיִּם. אַרוּם דִיא לְוִיִּם דִיא מַחֲנוֹת יוּדֶן) אוּנ אַזוֹי זֶענֶען זַיי גֶגַאנְגֶען (וְאִית דְאָמְרֵי) אוּנ עֶס זֶענֶען דָא תַּנָאִים וָואס

פירוש לתורת אלהים

בְּנֵי גֵרְשׁוֹן אוּנ דִיא בְּנֵי מְרָרִי הָאבֶּען צוּא גוּט גִישְׁטֶעלְט דָס מִשְׁכָּן אֵיידֶר דִיא בְּנֵי קְהָת זֶענֶען אָן גֶקוּמֶען (עַיֵּין רַשִׁ"י): (כה) וְנָסַע דֶּגֶל מַחֲנֵה בְּנֵי דָן אוּנ עֶס הָאט גִיצוֹגֶן דִיא פָאן פוּן מַחֲנֵה

אֲחִירַע בֶּן־עֵינָן׃
כח אֵלֶּה מַסְעֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְצִבְאֹתָם וַיִּסָּעוּ׃ ס
כט וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְחֹבָב בֶּן־רְעוּאֵל הַמִּדְיָנִי חֹתֵן מֹשֶׁה נֹסְעִים׀ אֲנַחְנוּ

אל

אונקלוס

אֲחִירַע בַּר עֵינָן׃ כח אִלֵּין מַטְלָנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְחֵילֵיהוֹן וּנְטָלוּ׃ כט וַאֲמַר מֹשֶׁה לְחוֹבָב בַּר רְעוּאֵל מִדְיָנָאָה חֲמוּהִי דְמֹשֶׁה

נטלין

רשב"ם

בשתיהן: (כט) לחובב. הוא יתרו כדכתיב מבני חובב

בעל הטורים

כפשוטו, תאחרי כקולר ואין מאסף: (כח) ויסעו. ג' במס' ככה ואידך ויסעו ויכו אתת אלכיה. לומר מה הם כיי חתת

אלכים על כל סביבותיכם אף כאן ד"א ויסעו דס"ס ר"פ ויסעו דככא ס"פ דכתם לפי פיעקב ביפר ע"א מתוכס לפיכך נסעו כיד רמה ושכינה לפניהם. אבל בני דן שהיה ביניהם ע"ז נסעו לאחור ולא לפניים שהי' המנן פולט אותם ומלק

רש"י

ומפיק ליה מן מאסף לכל המחנות: (כח) אלה מסעי. זה ם סדר מסעיהם: ויסעו. ביום ההוא נסעו: (כט) חובב. (ספרי) הוא ם יתרו שנא' (שופטים ד) מבני חובב חותן משה ומה ת"ל שמות

שפתי חכמים

מבלכין כאיך מפרש כאשר יחנו כן יסעו וי"ל כאשר יחנו איש על דגלו ועל מחנהו כן יסעו וכתיב וחנו ב"י איש על דגלו ועל מחנהו. מנאתי: ם דק"ל דאלה מסעי משמע שרולה לפרש במקומות שחנו בהם ונסעו מהם וככא לא מפרש. זה אלא לקמן בואלה מסעי דפ'. וע"ז פי' זה סדר מסעיהם ה"ל דאלה מסעי פי' זה סדר מסעיהם היאך ביו נוסעים מי ראשון ומי

לאחרון: ע כלומר ביום הסתלקות הענן דלא תימא כיון שהענן הולך לפניהם שלשה ימים לתור להם מנוחה בודאי נסעו ביום שאח"ז ע"כ מפרש מיד וכרא"ם פי' ביום ההוא נסעו פי' נחדש השני דעשרים בו אבל וילמי' ב"י לרכסיהם דלעיל פי' ויסעו כתספת כמפורש לבסוף דגליהם: ם דק"ל שחותן משה שכתוב דהכא אין מפורש בקרא אביית קאי אי קאי ארעואל או

בית דוד

זאגען (בקורה היו מהלכין) זייא זענען געגאנגען אין די לענג ווי א בעקעק (ומפיק להו) אונ ער לערגט דם (מן מאסף לכל המחנות) ווייל דר פסוק זאגט אז דער שבט דן איז געוועזן דער לעצטער פון אלע מחנות. אונ אויב זיי זענען געגאנגען ווייא א קאסטען זענען דאך געוועזן דריי שבטים די לעצטע. דן אשר נפתלי: (כח) (אלה מסעי). מיינט מען (זה סדר מסעם) אזוי איז געוועזן דער סדר פון זייער ציהונג: (ויסעו). מען מיינט (ביום ההוא נסעו)

אין דעם זעלבינען טאג האבען זייא געצויגען: (כט) (חובב) (הוא יתרו). חובב מיינט מען יתרו (שנאמר) וויא עס שטייט אונ פסוק (מבני חובב חותן משה) די קינדער פון חובב דער שווינער־פאטער (דער שווער) פון משה. אונ דער שווער פון משה איז דאך געוועזן יתרו, זעהן מיר דער שווער פון משה האט געהאט צוויי נעמען. חובב אונ יתרו. פרעגט רש"י (ומה תלמוד לומר) פאר וואס זאגט דער פסוק (ותבאנה אל רעואל אביהן

פירוש לתורת אלהים

בני דן מאסף ער איז געוועזן דר איין זאמלער פון אלע מחנות (עיין רש"י): (כח) אלה דאס איז געוועזן דער סדר מסעי בני ישראל ציהונג פון דיא יודן לצבאותם צוא זייערע הערשאפט ויסעו אין דעם טאג האבען זיי געצוגען: (כט) ויאמר משה

לחובב בן רעואל אונ משה האט געזאגט צו חובב דאס מיינט מען יתרו דר זון פון רעואל המדיני וואס ער איז געוועזן פון מדין חותן משה וואס יתרו איז געוועזן דר שווער פון משה אונ משה האט צו אים אזוי געזאגט נוסעים אנחנו אל המקום

משלי

ויאמר משה לחובב) האט משה געזאגט צו חובב זיין שווער דם מיינט מען יתרו. (נוסעים אנחנו אל המקום) מיר ציהן צו דעם אורט (אשר אמר ה' אותו אתן לכם) וואס גאט האט געזאגט דאס לאנד וועל איך געבען. (לכה אתנו והטבנו לך) דרום גייא מיט אונז וועלען מיר גוטס טון צוא דיר (כי ה' דבר טוב על ישראל) וואראם גאט האט גרעדט גוטס אויף די יודן אצינד וועלען מיר פר שטיין דאס ווארט אותו דם דאזיגע איז גלייך ווי ער ווייזט מיר מיט דעם פינגר אונ זאגט דם דאזיגע איז אדמו"ן אסתר קומט ז' אשטאט אריין מיט זיין משרת אין איין עשר

יהודה

בעט אום צו זיך צום טיש צו קומען עסן פרעגט אום דר סוחר וואס וועסטו מיר געבען צו עסען ענטפערט דער עושר גלייב מיר דו וועסט האבען גנוג צוא עסן וועסט זאט זיין איז דר סוחר געקומען מיט דעם משרת צום טיש עסן זאגט דר בעל הבית צו אים ניט דיין משרת האט אונז גרופן עסען נאר די אליין אויף דעם אנדערן טאג האט ער דעם סוחר נאך אמאל גרופן עסן פרעגט ער אום וויס וועסטו מיר געבען צו עסן זאגט דר בעה"ב צו אום אלימרא ברויט מיט אשטיק פיש מיט אלימרא פלייש דעם אנדרן טאג אז ער איז געקומען עסן האט ער שוין

נָטְלִין אֲנַחְנָא לְאַתְרָא דִי אֲמַר יְיָ יָתֵיהּ אֶתֵּן לְכוֹן אִיתָא עִמָּנָא וְנוֹטִיב לָךְ אֲרֵי יְיָ מַלֵּיל לְאַיְתָאָה טָבָא עַל יִשְׂרָאֵל

אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה אֹתוֹ אֶתֵּן לָכֶם לְכָה אִתָּנוּ וְהֵטַבְנוּ לָךְ כִּי־יְהוָה דִּבֶּר־טוֹב עַל־יִשְׂרָאֵל׃

ויאמר

רש״י

(שמו׳ ב) ותבאנה אל רעואל אביהן מלמד שהתינוקות קורין לאבי אביהן אבא ושמות הרבה היו לו יתר ע״ש שיתר פרשה אחת בתורה חובב על שחיבב את התורה וכו׳: נוסעים אנחנו אל המקום (ספרי) מיד עד ג׳ ימים ע״ש שאנו נכנסין לארץ שבמסע זה הראשון נסעו ע״מ ליכנס לארץ ישראל אלא שחטאו במתאוננים ומפני מה שיתף משה עצמו עמהם שעדיין לא נגזרה גזרה עליו ובסבור שהוא נכנס:

שפתי חכמים

לו חובב בנו ומתרץ דקאי אחובב שהוא יתרו כמ״ש מבני זגי׳. רא״ם. ויש מקשים והא כתר פי׳ ז״ב כפ׳ ויסמע יתרו וע״ק למה לו להזכיר והרבה שמות הי״ל וכו׳ וי״ל משום דק״ל דכתיב חובב בן רעואל וגו׳ ממ״נ אי חובב הוא יתרו ורעואל הוא אביו א״כ יתרו לאו רעואל שמו ואי חובב הוא בנו של יתרו שהוא רעואל א״כ לאו חובב שמו וא״כ קשיא הלינו מז׳ שמות נקראו לוי לכך מתרץ רש״י חובב הוא יתרו והוא נקרא נ״כ רעואל ואל תתמה שיתרו היה שמו רעואל והביו נמי נקרא שמו רעואל דתני אביו כי׳ שם כפלם שלו רעואל לאפוקי יתרו ע״ש מסעיו נק׳ רעואל שנעשה ריע לאל: צ׳ מדלא כתיב הולכים אנחנו ומדכתיב נוסעים משמע בממש ראשונה רק שחטאו במתאוננים וכה דפירש״י עד שלשה ימים וכו׳ כוכתמו מדכתיב בפ׳ זו ויסעו מהר ה׳ דרך שלשת ימים: ק׳ וא״ת והא פרש״י בפ׳ שמות גבי אמר שתרג׳ לשלוח אני אין סופי לכנוסם לארץ ולכיות גואלם לעתיד ש״מ שמשה כי׳ יודע שנגזר׳ גזרה. וי״ל דודאי ידע משה שהוא לא יכניסם לארץ ויכי׳ ראם ונביא עליהם אבל מ״מ יכנס כא׳ מהם. אבל קשה דבסוף פ׳ שמות פרש״י כשמוי לפרעה תראה ולא כשמוי לג׳ מלכי אומות כשאביאם אל הארץ משמע שלא יכנס כלל. וי״ל דודאי סבר שיכנס אבל כונוס א״י כי׳ וי״ד שנה ואותן י״ד שנה קסבר שהקב״ה א״ל שלא יראם אבל יכנס וזמות שם. לכך נקט רש״י בכא כסבור שהוא נכנס ולא נקט שהוא יכניסם דכא ודע שהוא לא יכניסם וגם בפ׳ חוקת פירש״י שאלמלא חטאו גם היו נכנסים לארץ ולא נקט היו מכניסין את ישראל וא״ת והא פרש״י בפ׳ בשלח תביאמו משה נתנבא שלא יכנס לא״י אפי׳ לא יכנס כאחד מישראל בארץ ונבא

בית דוד

אביהן) די טעכטר פון יתרו זענען געקומען צו זייער פאטער רעואל. האט דאך יתרו געהייסן רעואל אויך. קען דאך ניט זיין אז חובב איז יתרו. דא שטייט דאך חובב איז געווען דער זוהן פון רעואל אונ רעואל איז דאך יתרו איז דאך חובב געווען א זוהן פון יתרו. ענטפערט רש״י חובב איז יתרו אונ רעואל איז געווען דער פאטער פון יתרו. נאר פר וואס זאגט דער פסוק דיא טעכטער פון יתרו זענען געקומען צוא זייער פאטער רעואל (מלמד) דר פסוק לערינט ווי דיא מענטשן רייכן (שהתינוקות קורין לאבי אביהן אבא) קינדער רופען זייער פאטערס פאטער פאטער (ושמות הרבה היו לו) יתרו חט געהאט פיל נעמען מען האט אים גירופן יתר (על שם שיתר פרשה אחת בתורה) ווייל ער האט געמאכט איין פרשה אין דיא תורה (ואתה תחזה. וויא עס שטייט אונ סדרת יתרו) מען האט אים גערופען חובב (שחבב את התורה) ווייל ער האט ליב געהאט דיא תורה: (נוסעים אנחנו אל המקום). מיר ציהען צו דעם ארט (מיד) באלד (עד שלשת ימים אנו נכנסין לארץ) ביז דרייא טאג וועלן מיר קומן אין לאנד כנען (שבמסע זה הראשון) וואר״ום אונ דעם ערשטן ציהונג ווס דיא יודען האבען געצויגן פון בארג סיני (נסעו על מנת להכנס לארץ ישראל) האבן זיי געצויגן אויף דעם תנאי (מיט דער מיינונג) זיי זאלען באלד אריין גיין אין ארץ ישראל (אלא שחטאו במתאוננים) נאר זיי האבן געזינדיגט (ווי עס שטייט אונ פסוק ויהי העם כמתאוננים). פרעגט רש״י (ומפני מה שתף משה עצמו עמהם) פר וואס חט משה זיך גרעכינט מיט די יודן צוזאמען (אז ער וועט אויך אריין גיין קיין ארץ ישראל) (שעדיין לא נגזרה גזרה עליו) ווייל אונ דר צייט איז נאך ניט געווען דיא גזרה אויף אים ער זאל ניט אריין גיין אין ארץ ישראל (וכסבור שהוא נכנס) ער הט געמיינט ער ווערט

פירוש לתורת האלהים

אשר אמר יי מיר ציהן צוא דם ארט וואס גאט האט גזאגט אותו דאס לאנד וועל איך געבן צו דיא ישראל (עיין רש״י) לכה אתנו גייא מיט אונז והטבנו וועלן מיר דיר גוטס טאן כי יי

משלי

ניט מיט גבראכט דעם משרת פרענט אום דר בעה״ב פר ווס איז מיט דיר ניט געקומן דיין משרת עסען אפשר ווייל איך האב געבעטן, געצערונט. אויף דיר האסטו ניט גדארפט גלייכן צו געבעטן געבעטן. הב איך דיר צו געזאגט צו געבען עסן. זאלסט זיין נאט אונ אז איך זאל דיין משרת אוך געבען עסן וואלט

יהודה

איך גדארפט געבען מיין עסען איר זאלט אייך אן ועסען אבר היינר אז איך זאג דיר איך וועל דיר געבען איין ליטרא ברויט מיט איין ליטרא פלייש קענסטו דר פון געבען וויפיל מענשען דו ווילסט הארט מיך ניט ווייל איך הב דיר מיין ניט צו געזאגט דם גמשל איז גאט הט צו געזאגט צו געבען די

ל וַיֹּאמֶר אֵלָיו לֹא אֵלֵךְ כִּי אִם־
אֶל־אַרְצִי וְאֶל־מוֹלַדְתִּי אֵלֵךְ׃
לא וַיֹּאמֶר אַל־נָא תַּעֲזֹב אֹתָנוּ כִּי ׀
עַל־כֵּן יָדַעְתָּ חֲנֹתֵנוּ בַּמִּדְבָּר

והיית

אונקלוס

ישראל׃ ל ואמר ליה לא איזיל אלהין לארעי ולילדותי איזיל׃
לא ואמר לא כען תשבוק יתנא ארי על כן ידעת כד הוינא

שרן

רשב"ם

חותן משה׃ (לא) כי על כן. אשר ידעת. ונחת על לב צרכנו בהנותנו במדבר. וגם היית לנו לעינים להת לנ

רש"י

(ל) אל ארצי ואל מולדתי. [ספרי] אם בשביל נכסי אם בשביל משפחתי׃ (לא) אל נא תעזוב אינו אלא לשון בקשה שלא יאמרו לא נתגייר יתרו מחבה ש סבור היה שיש לגרים חלק בארץ עכשיו שראה שאין להם חלק הניחם והלך לו׃ כי על כן ידעת חנותנו במדבר. כי נאה לך לעשות זאת על אשר ידעת חנותנו במדבר וראית נסים וגבורות שנעשו לנו. כי על כן ידעת. כמו על אשר ידעת כמו [בראשית לח] כי על כן לא נתתיה לשלה בני [שם יח] כי על כן עברתם [שם לג] כי על כן באו [שם לג] כי על כן ראיתי פניך׃ והיית לנו לעינים. לשון עבר ת כתרגומו. ד"א לשון

שפתי חכמים

פרש"י כסבור שבוא ככנס וי"ל דניבא ולא ידע מה ניבא׃ ר מדכתיב אל אל ב"פ. ר"ל אם בשביל נכסי שיש לי פה נחלה אלך ואמכור אם בשביל משפחתי כדי לגיירם כדמלינו וילך לו אל ארצו דפרש"י לגייר את בני משפחתו אבל דעתו כי' לחזור להם ולא לדור שם. מצאתי בשם מו' אברהם מפראג׃ ש דק"ל למה ביקש ממנו שילך עמו וכלא ככלוכ' כוא לפונתר

בית דוד

וועט אבין זיין אין ארץ ישראל (ועיין ש"ח)׃ (ל) (אל ארצי ואל מולדתי). חובב האט געזאגט איך וועל גיין צו מיין לאנד (אם בשביל נכסי) וועגען מיינע גיטער וואס איך האב אונ מדין (אם בשביל משפחתי) וועגען מיין פאמיליע וואס איך האב אוג מדין׃ (לא) (אל נא תעזוב) זאגט רש"י (אין נא אלא לשון בקשה) דס ווארט נא וואס דא שטייט מיינט מען געבעטי' משה האט געבעטען ביי זיין שווער יתרו ער זאל ניט אוועק גיין פון איהם (שלא יאמרו לא נתגייר יתרו מחבה) ווארום אז יתרו וועט אוועק גיין פון דיא יודען צוא זיך אהיים וועט מען זאגען יתרו האט זיך ניט מגייר געוועזען ווייל ער האט ליב די תורה (סבור היה שיש לגרים חלק בארץ) נאר ווייל ער האט געמיינט גרים וועלען אויך נעמען אחלק אין ארץ ישראל (עכשיו שראה שאין להם חלק) אציגד אז ער האט געזעהן (געהערט) ער וועט ניט האבען אחלק (הניחם והלך לו) האט ער זיי געלאזט אין דער מדבר אונ איז אוועק געגאנגען צו זיך אהיים. ווייל משה האט געוואלט מען זאל דס ניט זאגען דרייבר האט ער געבעטען יתרו זאל גיין מיט זיי אונג ארץ ישראל׃ (כי על כן ידעת חנותנו במדבר). משה האט געזאגט צוא יתרו (כי נאה לך לעשות זאת) עס איז שיין פאר דיר דיא זאלסט דס טאן אונ גיין מיט אונז (על אשר ידעת חנותנו במדבר) ווייל דו ווייסט אונזערע רוהונג אונ דר מדבר (וראית נסים וגבורות שנעשה לנו) אונ די האסט געזעהן דיא נסים אונ דיא שטארקייט פון הקב"ה וואס ער האט געטאן מיט אונז׃ (כי על כן ידעת), זאגט רש"י (כמו) ווי עס וואלט געשטאנען (על אשר ידעת) ווייל דוא האסט געוויסט (כמו) ווי עס שטייט אונג פסוק (כי על כן לא נתתיה לשלה בני) ווייל איך האב זיא ניט געגעבן צו מיין זון שלה, נאך שטייט אונג פסוק (כי על כן עברתם) ווייל איר זענט דורך געגאנגען, נאך שטייט אונג פסוק (כי על כן באו) ווייל זיי זענען געקומען, נאך שטייט אונג פסוק (כי על כן ראיתי פניך) ווייל איך האב געזעהן דיין פנים׃ (והיית לנו לעינים), זאגט רש"י (לשון עבר) והיית מיינט מען

פירוש לתורת אלהים

דער יו... ישראל ווארום נאט האט געזאגט צוא יתרו... גוטס צו טאהן אויף די ישראל׃ (ל) ויאמר אונג יתרו האט געזאגט אליו צו משה לא אלך איך וועל ניט גיין מיט אייך כי אם נייערט אל ארצי צו מיין לאנד. אונ צו מיין געבורט אלך וועל איך גיין׃ (לא) ויאמר האט משה געזאגט צו איהם אל נא איך בעט דיך דיא זאלסט אונז ניט פאר לאזין (עיין רש"י)׃ כי על כן דען ווייל דיא ווייסט אונזער רואונג אין דער מדבר והיית לנו לעינים די גרויסע נסים וואס אונז צו אונז געטאן געווארען,

משלי יהודה

יורדן דס לאנד ארץ ישראל וויא אזוי האט משה געקענט בעטען יתרו אויף קיין ארץ ישראל צו דר מתנה וועם נאט וויל שענקען דיא יורדן איז נאר אז ער זאל געבען ארץ ישראל און איין מאס קען ער יתרו ניט בעטען צו דר מתנה אבר אז דיא מתנה איז געוועזן מיט איין מאס דס לאנד איז געוועזן געמאסטען

שְׁרָן בְּמַדְבְּרָא וּגְבוּרָן דְּאִתְעֲבִידָן לָנָא חֲזֵיתָא בְּעֵינָךְ׃ לב וִיהֵי אֲרֵי תֵיזֵיל עִמָּנָא וִיהֵי טָבָא הַהוּא דִּי יוֹטִיב יְיָ עִמָּנָא וְנוֹטִיב לָךְ׃ לג וּנְטָלוּ מִטּוּרָא דְּאִתְגְּלִי עֲלוֹהִי

וְהָיִיתָ לָּנוּ לְעֵינָיִם׃ לב וְהָיָה כִּי־תֵלֵךְ עִמָּנוּ וְהָיָה ׀ הַטּוֹב הַהוּא אֲשֶׁר יֵיטִיב יְהוָה עִמָּנוּ וְהֵטַבְנוּ לָךְ׃ לג וַיִּסְעוּ מֵהַר יְהוָה דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת

ימים

תו"א ויסעו מהר ה'. שבת קטז תענית כט׃

רשב"ם

עצה טובה כדכתיב וישמע יתרו דוגמת עינים הייתי לעור׃ (לג) מהר ה'. כי עדיין לא זזו מכנגד הר חורב

בעל הטורים

היה כורע בהם׃ (לג) והיה הטוב ההוא. ב"פ טובה כתיב כאן כנגד חמש מאות אמה דושנה של יריחו שנתנו לבניו׃ והטבנו.

שפתי חכמים

ומאמר שאינו רוצה בטובה יניחהו. ועו"פ כדי שלא יאמרו וכו'׃ ת ר"ל על שראה נסים וגבורות מה שעשה הקב"ה לישראל וה"ק והיית לנו לעינים כלו' שראית הכל בעיניך׃ א דלפשט ראשון ק' מלת לנו לכן פי' ד"א כו' ולפי' ד"א קשה כיון שבשכינה ביניהם שמאיר עיניהם ע"י משה ומה להם ליתרו. ולכן פי' ד"א וכו'. ולפשט אחרון לחוד קשה דהל"ל והיית לנו כעינים. לכן צריך לכל הפשטים׃ ב דושנה קרקע שמנה׃ ג דהל"ל דרך שלשת ימים ל"ל׃ ד פי' זה האחרון הנוסע לפניהם

רש"י

תמיד א כל דבר ודבר שיתעלם מעינינו תהיה מאיר עינינו ד"א שתהא חביב עלינו כגלגל עינינו שנאמר [דברים י] ואהבתם את הגר׃ (לב) והי' הטוב ההוא וגו'. מה טובה הטיבו לו אמרו כשהיו ישראל מחלקין את הארץ היה דושנה ב של יריחו ת"ק אמה על ת"ק אמה והניחוהו מלחלוק אמרו מי שיבנה בית המקדש בחלקו הוא יטלנו ובין כך ובין כך נתנוהו לבני יתרו ליונדב בן רכב שנא' ובני קני חותן משה עלו מעיר התמרים וגו' (שופטים א)׃ (לג) דרך שלשת ימים מהלך שלש' ימים הלכו ביום

בית דוד

מֶען עֶס איז גְוֶועןְ, וְהָיִיתָ לָנוּ לְעֵינָיִם מֵיינְט מֶען אַלֶע נִסִים וָוָאס בַּיי אוּנְז אִיז גְוֶועןְ אוּנ דֶער מִדְבָּר הָאסְטוּ גְזֶעהֶן מִיט דַיינֶע אוֹיגֶן (כְּתַרְגּוּמוֹ) וִוי דֶער תַּרְגּוּם זָאגְט (דָּבָר אַחֵר לָשׁוֹן עָתִיד) מֶעי קֶען זָאגֶן וְהָיִיתָ מֵיינְט מֶען דוּ וֶועסְט זַיין, אוּנ אַזוֹי הָט משֶׁה גְזָאגְט צוּ יִתְרוֹ (כָּל דָּבָר וְדָבָר שֶׁיִּתְעַלֵּם מֵעֵינֵינוּ) יֶעדֶע זַאךְ וָוָאס וֶועט זַיין פַאר הוֹילֶן פוּן אוּנְזֶערֶע אוֹיגֶען, יֶעדֶע זַאךְ וָוָאס מִיר וֶועלֶן נִיט וִויסֶן (תִּהְיֶה מֵאִיר עֵינֵינוּ) וֶועסְטוּ לִיכְטִיג מַאכֶן אוּנְזֶערֶע אוֹיגֶן, וֶועסְטוּ אוּנְז קֶענֶען זָאגֶן דִי זַאךְ (דָּבָר אַחֵר) נָאךְ קֶען מֶען זָאגֶן אַזוֹי הָט משֶׁה גְזָאגְט צוּא יִתְרוֹ (שֶׁתְּהֵא חָבִיב עָלֵינוּ כְּגַלְגַּל עֵינֵינוּ) דוּ וֶועסְט בַּיי אוּנְז זַיין גֶעלִיבְּט וִוי דָם שְׁוַוארְצֶע אַפֶּעל פוּן אוֹיג (שֶׁנֶּאֱמַר) וִוי הקב"ה הָט גֶזָאגְט וַאֲהַבְתֶּם אֶת הַגֵּר, אִיר זָאלְט לִיבּ הָאבֶּן אַגֵר׃ (לב) (וְהָיָה הַטּוֹב הַהוּא וגו') זָאגְט רַשִׁ"י (מַה טּוֹבָה הֵטִיבוּ לוֹ) וֶועלְכֶע גוּטְס הָאבֶּן יוֹדֶן גֶעגֶעבֶּן צוּ יִתְרוֹ (אָמְרוּ) הָאבֶּן דִי חֲכָמִים גֶזָאגְט (כְּשֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מְחַלְּקִין אֶת הָאָרֶץ) וֶוען דִי יוּדֶן הָאבֶּן צוּטֵיילְט דָם לַאנְד כְּנַעַן (הָיָה דּוּשְׁנָהּ שֶׁל יְרִיחוֹ ת"ק אַמָּה עַל ת"ק אַמָּה) אִיז גְוֶוען נֶעבֶּן דִיא שְׁטָאט יְרִיחוֹ אַשְׁטִיק פֶעטֶע עֶרְד פִינְף הוּנְדֶערְט אֵיילֶען דִיא לֶענְג אוּנ פִינְף הוּנְדֶערְט אֵיילֶען דִיא בְּרֵייט (וְהִנִּיחוּהוּ מִלַּחְלוֹק) הָאבֶּן דִי יוּדֶן דָם גְלָאזְט אוּנ נִיט צוּטֵיילְט (אָמְרוּ) זֵיי הָאבֶּן גֶזָאגְט (מִי שֶׁיִּבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּחֶלְקוֹ הוּא יִטְלֶנּוּ) דֶער שֵׁבֶט וָוָאס דָם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וֶועט גֶעבּוֹיט וֶוערֶן אוּנ זַיין חֵלֶק זָאל עֶר נֶעמֶען דָם שְׁטִיק עֶרְד (וּבֵין כָּךְ וּבֵין כָּךְ) דֶער וַוייל אֵיידֶער דָם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז גֶעבּוֹיט גְוָוארֶן (נְתָנוּהוּ לִבְנֵי יִתְרוֹ) הָאבֶּן דִי יוּדֶן גֶעגֶעבֶּן דָם שְׁטִיק לַאנְד צוּ דִי קִינְדֶער פוּן יִתְרוֹ, צוּ יְהוֹנָדָב בֶּן רֵכָב (שֶׁנֶּאֱמַר) וִוי עֶס שְׁטֵייט אוּנ פָּסוּק (וּבְנֵי קֵנִי חוֹתֵן משֶׁה עָלוּ מֵעִיר הַתְּמָרִים) דִי קִינְדֶער פוּן קֵנִי דֶער שְׁוֶוער פוּן משֶׁה זֶענֶען אוֹיף גֶענַאנְגֶען פוּן דִי טַייטוּל שְׁטָאט דָם אִיז דִי שְׁטָאט יְרִיחוֹ׃ (לג) דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים. זָאגְט רַשִׁ"י (מַהֲלַךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים הָלְכוּ בְּיוֹם אֶחָד)

וואס

פירוש לתורת אלהים

הָאסְטוּ גְזֶעהֶן מִיט דַיינֶע אוֹיגֶן׃ (לב) וְהָיָה אוּנ עֶס וֶועט זַיין כִּי תֵלֵךְ עִמָּנוּ אַז דִיא וֶועסְט גֵיין מִיט אוּנְז וְהָיָה דָאס זֶעלְבִּיגֶע גוּטְס אֲשֶׁר יֵיטִיב וָואס גָאט וֶועט מִיט אוּנְז גוּטְס טָאן וְהֵטַבְנוּ לָךְ וֶועלֶ מִיר מִיט דִיר אוֹךְ דָאס גוּטְס טָאן (עַיין רַשִׁ"י)׃ (לג) וַיִּסְעוּ דִי יוּדֶן הָאבֶּן גְצוֹגֶן מֵהַר יְיָ פוּן גָאטְס בַּארְג פוּן בַּארְג סִינַי דֶּרֶךְ וֶועג שְׁלֹשֶׁת דְרַיי טֶעג רַייז (עַיין רַשִׁ"י) וַאֲרוֹן אוּנ דֶער אָרוֹן פוּן

משלי　　　יהודה

דִי לֶענְג אוּנ דוּ בְּרֵייט. קֶען עֶר שׁוֹן דֶר פוּן אַרָאפּ גֶעבֶּן וֶועמֶן עֶר וִויל דָם אַיינֶע הָט משֶׁה גְזָאגְט צוּ

יָמִים וַאֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה נֹסֵעַ לִפְנֵיהֶם דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לָתוּר לָהֶם מְנוּחָה׃ לד וַעֲנַן יְהוָה עֲלֵיהֶם יוֹמָם בְּנָסְעָם מִן־הַמַּחֲנֶה׃ ס ששי

ויהי

יְקָרָא דַיְיָ מַהֲלַךְ תְּלָתָא יוֹמִין וַאֲרוֹן קְיָמָא דַיְיָ נָטֵל קֳדָמֵיהוֹן מַהֲלַךְ תְּלָתָא יוֹמִין לְאַתְקָנָא לְהוֹן אֲתַר בֵּית מֵישְׁרֵי׃ לד וַעֲנַן יְקָרָא דַיְיָ מְטַל עֲלֵיהוֹן בִּימָמָא בְּמִטַּלְהוֹן מִן

משריתא

רשב"ם שהוא במדבר סיני וזה לאחר שהוקם המשכן כמש"פ למעלה. ומ"מ אצל הר סיני היו עד עתה: דרך שלשת ימים. הלכו עד ג' ימים שלא חנו עד סוף ג' ופני

בעל הטורים

טוב. הטוב, ויטיב, והטבנו. נגד ביריחו: (לד) בנסעם. ב' במס' בנסעם מן המחנה בנסעם מקדם מה להלן מרדו אף כאן נמי מרדו: עשה נוני"ן הפוכין שרצה להעביר השכינה שהוציאותיהם מתמים את הירדן שהוא רחב חמשים אלא שהחטא גרם. טעם אחר לנוני"ן הפוכים כדאיתא בשבת פ' כל כתבי שאין זה מקומה ונכתבה כאן להפסיק בין פורענות ראשונה לפורענות שניה ועשה נוני"ן הפוכין לו' שמקומה לפני ב' פרשיות לפניה ואלו לא היה נוני"ן הפוכין לא הייתי יודע אם לאחר ב' פרשיות אם לפני ב' פרשיות לכך עשאם הפוכים לו' לפני ב' לפניה והוא אחר ונסע אהל מועד מחנה הלוים בפרשת במדבר סיני שמשם עד הנה ב' פרשיות:

ויהי

רש"י

אלא שהי' הקב"ה חפץ להכניסם לארץ מיד: וארון ברית ה' נסע לפניהם דרך שלשת ימים. (ספרי ב"ב יד) זה הארון היוצא עמהם למלחמה ובו שברי לוחות מונחים ומקדים לפניהם דרך שלשת ימי' לתקן להם מקום חנייה: (לד) וענן ה' עליהם יומם. שבעה ענני' כתובי' במסעיה' ארבע מארבע רוחות ואחד למעלה ואחד למטה ואחד לפניהם המנמיך את הגבוה ומגביה את הנמוך והורג נחשי'

שפתי חכמים

לפניהם הוא היוצא עמהם למלחמ' דמשמע מרע"ה קודם שהוריד הלוחות שניות ואינו הארון שעשה בצלאל אחר י"כ ולא זה שבו הניחו הלוחות שניות מאותו ארון וכשעשו הארון שעשה בצלאל הושמו בו שברי הלוחות אז נשארו בו והוא הי' יוצא עמהם למלחמ' והוא הנוסע לפניהם אבל הארון שהיו בו הלוחות שניות הוא נתון בתוך המחנות כי' נוסע כדכתיב בזאת הפ': ה וכו' עננים מונה בספרי וענן ה' עליהם ועננך עומד ובעמוד ענן אתה הולך ובהאריך הענן ובעלות הענן ואם לא יעלה הענן כי ענן ה' על המשכן וכולם. מייכים כמשע ובהניות נ"י

עיין

בית דוד

ווּם מען דאַרף גייען אוּנ דרייא טעג, זענען זיי געגאַנגען אוּנ איין טאג (שֶׁהָיָה הקב"ה חָפֵץ לְהַכְנִיסָם לָאָרֶץ מִיָּד) ווייל הקב"ה האָט געוואָלט די יודן זאָלן באַלד אַריין קומען אוּנ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: (וַאֲרוֹן בְּרִית ה' נֹסֵעַ לִפְנֵיהֶם דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים). דער אָרון האָט געצויגן פֿריער פאָר אוֹיס פאַר די יודן אַוועג פון דרייא טעג. זאָגט רש"י (זֶה הָאָרוֹן הַיּוֹצֵא עִמָּהֶם לַמִּלְחָמָה) מען מיינט דעם אָרון וואָס פֿלעגט גיין מיט די יודן אוּנ זייערע מלחמות (וּבוֹ שִׁבְרֵי לוּחוֹת מוּנָּחִים) אוּנ דעם אָרון זענען געלעגן די צוּבראָכענע לוחות (וּמַקְדִּים לִפְנֵיהֶם דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים) איז ער איז געגאַנגען פאָר אוֹיס פאַר די יודן מיט דרייא טעג פֿריער (לְתַקֵּן לָהֶם מְקוֹם חֲנִיָּה) ער זאָל אָן גרייטען פאַר די יודן אַאָרט צום רוהען: (לד) (וַעֲנַן ה' עֲלֵיהֶם יוֹמָם). זאָגט רש"י (שִׁבְעָה עֲנָנִים כְּתוּבִים בְּמַסְעֵיהֶם) זיבען וואָלקענס איז געשריבען ביי זייער ציהונג (אַרְבַּע מֵאַרְבַּע רוּחוֹת) פיר וואָלקענס איז געווען אַרום די יודן אוּנ די פיר זייטען. אויף יעדער זייט איין וואָלקען (וְאֶחָד לְמַעְלָה) איין וואָלקען איז געווען איבער זיי (וְאֶחָד לְמַטָּה) אוּנ איין וואָלקען איז געווען אוּנטער זיי (וְאֶחָד לִפְנֵיהֶם) אוּנ איין וואָלקען איז געווען פאַר זיי (מַנְמִיךְ אֶת הַגָּבוֹהַּ) ער האָט נידעריג געמאַכט די הויכע אָרטער (דיא בערג) (וּמַגְבִּיהַּ אֶת הַנָּמוּךְ) אוּנ ער האָט אויף געהויבען די נידעריגע ערטער (די טאָלען) (וְהוֹרֵג נְחָשִׁים וְעַקְרַבִּים) אוּנ ער האָט געהאַרגעט די שלאַנגען אוּנ די ענדעס'ן וואָס זענען אוּנ דער מדבר: (מִן הַמַּחֲנֶה). מיינט מען: (מִמְּקוֹם חֲנִיָּתָן) פון דעם אָרט וואָס זיי האָבען גערוהט:

ויהי

פירוש לתורת אלהים

גאָט נוֹסֵעַ לִפְנֵיהֶם האָט גיצוֹגן פאַר זיי דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים דריי טעג רייז דר אָרון איז דריי טאָג רייז פֿריער גנאַנגען פאַר די יִשְׂרָאֵל לָתוּר לָהֶם מְנוּחָה צו אוּם שפּעהן צו זיי איין אָרט וואָס זיי זאָלן דאָרטן רוען (עיין רש"י): (לד) וַעֲנַן יְיָ עֲלֵיהֶם אונ דר וואָלקען פון גאָט פלעגט תָּמִיד זיין איבער זיי יוֹמָם ביי טאָג בְּנָסְעָם אַז זיי פלעגן ציהן פון דער מַחֲנֶה (עיין רש"י): (לה) וַיְהִי אונ עס איז

גוועז

משלי יִתְרוֹ מיר. ציהן צו דעם אָרט וואָס גאָט האָט געזאָגט (אוֹתוֹ אֶתֵּן לָכֶם) דעם דאָזיגע אָרט וואָס איז מיט איין מאָס

יהודה וועל איך אייך געבען דרום (לְכָה אִתָּנוּ וְהֵטַבְנוּ לָךְ) גייא מיט אונז. וועלן מיר דיר גוטס טון:

לה וַיְהִי בִּנְסֹעַ הָאָרֹן וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוּמָה ׀ יְהוָה וְיָפֻצוּ אֹיְבֶיךָ וְיָנֻסוּ מְשַׂנְאֶיךָ מִפָּנֶיךָ׃ לו וּבְנֻחֹה יֹאמַר

סג' הפוכה °ובנחו ק' שובה

מַשְׁרִיתָא׃ לה וַהֲוָה בְּמִטַּל אֲרוֹנָא וַאֲמַר מֹשֶׁה אִתְגְּלִי יְיָ וְיִתְבַּדְּרוּן סַנְאָךְ וְיֵעֶרְקוּן בַּעֲלֵי דְבָבָךְ מִן קֳדָמָךְ׃ לו וּבְמַשְׁרוֹהִי אֲמַר תוב

תו"א ויהי בנסוע. שבת קטו ע"ז כד יד סו יס מקרים מג פכ"ח : ובנחה יאמר. יבמות סג ב"ק מג :

רשב"ם טירח הדרך : (לה) קומה ה'. שהיה או מסתלק שכינת מעל

בעל הטורים

(לה) ויהי בנסוע. זי כיה לאומות בנסוע. ויהי. עולה ל"א שנלחם עם ל"א מלכים : בנסוע. תלמד שהיה מתכוע ולא היה נוסע ממקומו עד שמשה היה אומר קומה ה'. בנסוע הארון. כשנוסע הארון מסיע עמו המרכבה וחיות הקודש : בנסוע. בא"ת ב"ש צפח"ז שהוא בגי' בכבוד המרכבה : בנסע. בגימט' יעקב שדמות יעקב אשר הוא חקוק בכסא הכבוד נוסע עמהם : (לו) ובנחה. כתיב בה"א כנגד ארבעה דגלים ומחנה לויה בפסוק ויהי בנסוע י"ב תיבות כמו שיש בפסוק ולכל היד החזקה שהוא סוף התורה ובפסוק ובנחה יש בו

שפתי חכמים

(ע' בנ"א ובנח"י) : ו והיכן מקומו לעיל בפ' במדבר בדגלים ובמסעות דכתיב ונסע אה"מ מחנה הלוים וגו' ואחר פסוק זה הי' ראוי לכתוב ולכך עשה הקב"ה כנוני"ן לסימניות ר"ל מכאן עד הפ' ג' למפרע היתה ראוי' לכתוב ולכך הפך כנוני"ן לו' שמקומו בפ' ג' ולמעלה ולא בפ' נו"ן ולמטה : ז וא"ת בשלמא פורענויות אחרונה ויהי העם כמתאוננים אלא פורענויות ראשונה מה היא וי"ל דכתיב לעיל מיני' ויסעו מהר ה' בג"ל ויסעו מהר אלהים אלא כתינוק הבורח מבית

רש"י

ועקרבים: מן המחנה. ממקום שייתן : (לה) ויהי בנסוע הארון · עשה לו סימניות מלפניו ומלאחריו לומר שאין זה מקומו ו ולמה נכתב כאן כדי להפסיק בין פורענות ז לפורענות וכו' כדאיתא בכל כתבי הקדש [שבת קט"ז] : קומה ה'. לפי שהיה מקדים לפניה' מהלך שלשת ימים הי' משה אומר עמוד והמתן לנו ואל תתרחק יותר [תנחומא בויקהל] : ויפוצו איביך. המכונסי' : וינוסו משנאיך. אלו הרודפים : משנאיך אלו שונאי ישראל שכל השונא את ישראל שונא את מי שאמר והי' העולם שנאמר [תהלים פג] ומשנאיך נשאו ראש ומי הם על עמך יערימו סוד : (לו) שובה ה'. מנחם תרגמו לשון מרגוע וכן [ישעיה ל] בשובה ונחת תושעון :

בית דוד

(לה) (וַיְהִי בִּנְסֹעַ הָאָרֹן) . זָאגְט רש"י (עָשָׂה לוֹ סִימָנִיּוֹת מִלְּפָנָיו וּמִלְּאַחֲרָיו) מֶען הָט גֶעמַאכְט צְווֵייא צֵייכֶנְס (צְוֵויי פַאר־קֶערְטֶע נוּנִ'ן) אַיין נוּן פַאר וַיְהִי בִּנְסֹעַ . דִי אַנְדֶערֶע נוּן נָאךְ דֶעם וָוארְט יִשְׂרָאֵל (לוֹמַר שֶׁאֵין זֶה מְקוֹמוֹ) צוּ זָאגֶען דָא אִיז נִיט דָם אָרְט פוּן דִי צְוֵויי פְּסוּקִים (וְלָמָּה נִכְתַּב כָּאן) צוּא וָוס וֶוענֶען דִיא צְוֵויי פְּסוּקִים דָא גֶעשְׁרִיבֶּען גֶעוָוארֶען (כְּדֵי לְהַפְסִיק בֵּין פּוּרְעָנוּת לְפוּרְעָנוּת) וַוייל דָא שְׁטֵייעֶן צְוֵויי שְׁטְרָפֶן וָוס דִי יוּדֶן זֶענֶען גֶעשְׁטְרָאפְט גֶעוָוארֶען . עֶס זָאל נִיט זַיין גֶעשְׁרִיבֶּען אֵיינֶע נֶעבֶּען דִי אַנְדֶערֶע דְרִיבֶּער הָט מֶען אוּנ מִיטֶן גֶעשְׁרִיבֶּען דִיא צְוֵויי פְּסוּקִים וַיְהִי בִּנְסֹעַ (כִּדְאִיתָא בְּפֶרֶק כָּל כִּתְבֵי) וִוי עֶס שְׁטֵייט אוּנ דִיא גְמָרָא שַׁבָּת אוּנ פֶּרֶק כָּל כִּתְבֵי : (קוּמָה ה') . זָאגְט רש"י (לְפִי שֶׁהָיָה מַקְדִּים לִפְנֵיהֶם מַהֲלַךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים) וַוייל דֶער אָרוֹן אִיז גֶעגַאנְגֶען פָאר אַיים פַאר דִי יוּדֶן מִיט אַוועג פוּן דְרַיי טֶעג (הָיָה מֹשֶׁה אוֹמֵר עֲמוֹד וְהַמְתֵּן לָנוּ וְאַל תִּתְרַחֵק יוֹתֵר) הָאט מֹשֶׁה גֶעזָאגְט צוּם אָרוֹן שְׁטֵייא אוּנ וַוארְט אוֹיף אוּנְז בִּיז מִיר וֶועלֶען צוּ דִיר קוּמֶען אוּנ זָאלְסְט דִיךְ מֶער נִיט דֶער וַויישֶׁען : (וְיָפֻצוּ אוֹיְבֶיךָ) . עֶס זָאלֶען פַאר שְׁפְּרֵייט וֶוערֶען דַיינֶע פַיינְד (הַמְכוּנָסִים) וָוס זֶענֶען פַאר זַאמֶעלְט : (וְיָנוּסוּ מְשַׂנְאֶיךָ) . עֶס זָאלֶען אַנְטְלוֹיפֶען דַיינֶע פַיינְד (אֵלּוּ הָרוֹדְפִים) דִי וָוס יָאגֶען אוּנְז : (מְשַׂנְאֶיךָ) זָאגְט רש"י (אֵלּוּ שׂוֹנְאֵי יִשְׂרָאֵל) דַיינֶע פַיינְד מַיינְט מֶען דִי מֶענְטְשֶׁען וָוס הָאבֶּען פַיינְד דִי יוּדֶן (שֶׁכָּל הַשּׂוֹנֵא אֶת יִשְׂרָאֵל) וָוארוּם דֶער מֶענְטְשׁ וָוס הָט פַיינְד דִי יוּדֶן (שׂוֹנֵא אֶת מִי שֶׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם) הָט עֶר פַיינְט הקב"ה וָוס עֶר הָט בַּשַׁאפֶען דִי וֶועלְט (שֶׁנֶּאֱמַר) וִוי עֶס שְׁטֵייט אוּנ פָּסוּק דָוִד הַמֶּלֶךְ ע"ה הָט גֶעזָאגְט צוּא הקב"ה (וּמְשַׂנְאֶיךָ נָשְׂאוּ רֹאשׁ) דַיינֶע פַיינְד הָאבֶּען אוֹיף גֶעהוֹיבֶּען דֶעם קָאפּ (וּמִי הֵם) וֶוער זֶענֶען דַיינֶע פַיינְד (עַל עַמְּךָ יַעֲרִימוּ סוֹד) דִיא וָוס טְרַאכְטֶען פִיל סוֹדוֹת אוֹיף דַיין פָאלְק זֵיי זָאגֶען טוּן שְׁלֶעכְטֶעס צוּ זֵיי : (לו) (שׁוּבָה ה') . זָאגְט רש"י (מְנַחֵם תִּרְגְּמוֹ לְשׁוֹן מַרְגּוֹעַ) מְנַחֵם טַייטְשְׁט דָם וָוארְט שׁוּבָה . בֶּערוּהִיגוּנְג (יָבִי) אוּנ אַזוֹי שְׁטֵייט אוּנ פָּסוּק (בְּשׁוּבָה וָנַחַת תִּוָּשֵׁעוּן) מִיט בֶּערוּהִיגוּנְג אוּנ מִיט שְׁטִילְקֵייט וֶועט אִיר גֶעהָאלְפֶען וֶוערֶען : (רִבְבוֹת אַלְפֵי יִשְׂרָאֵל) . צְוֵויי מָאל צֶעהֶן טוֹיזֶענְט אוּנ צְוֵויי

פירוש לתורת אלהים

גֶעוֶוען אַז דֶער אָרוֹן הָט גֶעצוֹגֶען וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה הָט מֹשֶׁה גֶעזָאגְט קוּמָה שְׁטֵיי אוֹיף יְיָ גָאט (עי' רש"י) וְיָפֻצוּ אוּנ זַייא זָאלֶען צוּא שְׁפְּרֵייט אוֹיְבֶיךָ דַיינֶע פַיינְט וְיָנֻסוּ אוּנ זֵיי זָאלֶען אַנְטְלוֹיפֶען מְשַׂנְאֶיךָ דַיינֶע שׂוֹנְאִים מִפָּנֶיךָ פוּן פַאר דִיר (עי' רש"י:לו) וּבְנֻחֹה אוּנ אַז דֶער אָרוֹן הָאט גֶערוּט יֹאמַר הָט מֹשֶׁה

שׁוּבָה יְהוָה רִבְבוֹת אַלְפֵי יִשְׂרָאֵל׃ ׆ פ
יא א וַיְהִי הָעָם כְּמִתְאֹנְנִים רַע בְּאָזְנֵי יְהוָה וַיִּשְׁמַע יְהוָה וַיִּחַר אַפּוֹ וַתִּבְעַר־בָּם אֵשׁ

תּוּב יְיָ שְׁרֵי בִּיקָרָךְ בְּגוֹ רִבְבָן אַלְפַיָּא דְיִשְׂרָאֵל׃
יא א וַהֲוָה עַמָּא כַּד מִסְתַּקְפִין בִּישׁ קֳדָם יְיָ וּשְׁמִיעַ קֳדָם יְיָ וּתְקֵיף רוּגְזֵיהּ וּדְלֵיקַת

תו"א ויהי העם כמתאננים. שבת קיז: סנ' הפוכה יי

בעל הטורים

שבעה תיבות כמו שיש בפסוק בראשית שבוא תחלת התורה לומ' שבוא חשוב ס"ת בפ"ע. ומתחיל בוי"ו ומסיים בלמ"ד ע"ש שליכות עולם ל"ו. כל פ' שיש בה כדי לכקט פ"ה אותיות כמו ויכי בנסע מלילין אותה מפני הדליקה לכך סמך לו ותבער

רשב"ם

מעל הכפרת: (א) ויהי העם כמתאוננים. כמו שמצינו בפ' פרה ותקצר נפש העם בדרך. וידבר העם באלהים ובמשה. וארון ברית ה' נוסע לפניהם כל אותן ג' ימים לתור להם מנוחה. כי הענן הולך על הארון: כמתאוננים.

רש"י

רבבות אלפי ישראל. מגיד שאין השכינה שורה בישראל פחותי' משני אלפים ושתי רבבות: (א) ויהי העם כמתאוננים. (ספרי) אין העם אלא הרשעי' וכן הוא אומר [שמות יז] מה אעשה לעם הזה ואומר [ירמיה יג] העם הרע הזה ובשהם כשרי' קרואי' עמי שנ' (שמות ה) י שלח עמי [מיכה ו] עמי מה עשיתי לך: כמתאוננים. אין מתאוננים אלא לשון עלילה מבקשים עלילה היאך לפרוש מאחרי המקו' וכן הוא אומר בשמשון (שופטי' יד) כי תואנה הוא מבקש: רע באזני ה'. תואנה שיהא רעה באזני ה' שמתכוונים שתבא באזניו ויקניט אמרו אוי לנו כמה לבטנו כ בדרך הזה שלשה ימים שלא נחנו מעינוי הדרך: ויחר אפו אני הייתי מתכוין לטובתכם שתכנסו לארץ מיד: בקצה המחנה

שפתי חכמים

כספר וכוא ג"כ פורעניות שסרו מה' : ח שרבבות ואלפים ר"ל שני רבבות ושני אלפים דאל"כ לא הוי ל"ל אלא שובה ה' רבבות ישראל כי סתם רבבה בכ"מ הוא עשרת אלפים ולא תמלא בשום מקום שיזכיר הכ' אחר כרבבה שם האלפים: ט וא"ת והלא מלינו העם שהם לדיקים שנ' ויענו כל העם יחדיו ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה. וי"ל כשהם רשעים לא נקרא להם שם אחר אלא העם: י וא"ת והלא מלינו עמי כשהן רשעים שנא' ועמי לא התבונן וי"ל דה"פ שהיו קודם לכן עמי ועתה לא התבונן. מלאתי: כ לבטנו. טרחנו: וא"ת

בית דוד

טויזענד יודן (מגיד) דר פסוק זאגט (שאין השכינה שורה בישראל פחותים משני אלפים ושתי רבבות) דיא שכינה רוהט ניט ביי אפארזאמלונג יודן וואס זענען ווייניגר ווי צוויי אונ צוואנציג טויזענד: (א) (ויהי העם כמתאוננים). זאגט רש"י (אין העם אלא רשעים) ווען יודן זענען רשעים ווערן זיי גרופן עם. אפלק (וכן הוא אומר) אונ אזוי זאגט דער פסוק משה הט גזאגט אויף דיא יודען (מה אעשה לעם הזה) וואס זאל איך טון צו דם פלק (ואומר) נאך זאגט דר פסוק. דער נביא ירמיה הט גזאגט אויף דיא יודען (העם הרע הזה) דאס שלעכטע פאלק (ובשהם כשרים) אונ ווען די יודן זענען פרום (קרוים עמי) רופט זיי הקב"ה עמי. מיין פאלק (שנאמר) וויא עס שטייט אונ פסוק הקב"ה הט גזאגט צו משה ער זאל זאגען צוא פרעה (שלח עמי) שיק מיין פאלק נאך הט הקב"ה גזאגט צום נביא ער זאל זאגן צו די יודען (עמי מה עשיתי לך) מיין פאלק וואס האב איך דיר געטון: (כמתאוננים). זאגט רש"י (אין מתאוננים אלא לשון עלילה) מתאוננים איז דיא טייטש אבלבול (אפלשע פראטענסיע) (מבקשים עלילה איך לפרוש מאחרי המקום) זיא האבען געזוכט אבלבול (אפראטענסיע) צו הקב"ה זיי זאלן קענען זיך אפ שיידען פון הקב"ה (וכן הוא אומר בשמשון) אזוי זאגט דער פסוק ביי שמשון (כי תואנה הוא מבקש) ער הט געזוכט צוא האבן אבלבול (אפראטענסיע) צוא דיא פלשתים: (רע באזני ה') מען מיינט (תואנה שהיא רעה) אשלעכט בלבול (אשלעכטע פראטענסיע) (באזני ה') אונ די אוערן פון הקב"ה מיינט מען (שמתכוונים שתבא באזניו) זיי האבן גוואלט הקב"ה זאל הערען זייער בלבול (זייער פראטענסיע) (ויקניט) אונ ער זאל צערנן (ער זאל ביזן ווערן) (אמרו) זיי האבן גזאגט (אוי לנו כמה לבטנו בדרך הזה שלשה ימים) וויי צוא אינז ווי שטרק פר מאטערט זענן מיר גוואורן לויפענדיג דרייא טעג אונ דעם וועג (שלא נחנו מעינוי הדרך) מיר האבן ניט גערוהט פון דעם פייניגען וואס מיר זענען געפייניגט גוואורן אונ דעם וועג (ויחר אפו). עס האט געברענט דער צארן (דער כעס) פון הקב"ה אויף דיא יודן. הקב"ה הט גזאגט (אני הייתי מתכוון לטובתכם) איך האב געמיינט אייער טובה (שתכנסו לארץ מיד) איר זאלט באלד ארייין קומן אין ארץ ישראל: (בקצה המחנה). מען מיינט (במוקצין שבהם לשפלות) דס פייער הט געברנט אינדי

פירוש לתורת אלהים

גזאגט שובה רוא יי גאט רבבות ביי צוויי מאל צעהן טויזנט אלפי ישראל אונ צוויי טויזנט פון דיא ישראל (עיין רש"י): (א) ויהי אונ עס איז גיוועזן דאס פאלק כמתאוננים זיי האבן גזיכט

יְהֹוָה וַתֹּאכַל בִּקְצֵה הַמַּחֲנֶה׃
ב וַיִּצְעַק הָעָם אֶל־מֹשֶׁה וַיִּתְפַּלֵּל
מֹשֶׁה אֶל־יְהֹוָה וַתִּשְׁקַע הָאֵשׁ׃
ג וַיִּקְרָא שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא
תַּבְעֵרָה כִּי־בָעֲרָה בָם אֵשׁ יְהֹוָה׃

והאספסף

בְּהוֹן אֶשָּׁתָא מִן קֳדָם
יְיָ וְשֵׁיצִיאַת בִּסְיָפֵי
מַשְׁרִיתָא׃ ב וּצְוַח
עַמָּא עַל מֹשֶׁה וְצַלִּי
מֹשֶׁה קֳדָם יְיָ
וְאִשְׁתְּקַעַת אֶשָּׁתָא׃
ג וּקְרָא שְׁמָא דְאַתְרָא
הַהוּא דְלֵיקְתָּא אֲרֵי
דְלֵיקַת בְּהוֹן אֶשָּׁתָא מִן

קדם

בעל הטורים

כמחנה. בגי' בקצינים: (ד) מי יאכילנו בשר. אע"פ שהי"ל בשר הרבה הם כיון שבורים לעבור הירדן מהרם

גם את ה' לו' לך שמאילים הפ' שיש בה פ"ב אותיות מן באת וע"כ המילה שמולה פ"ב מלות מורה על גיהנום: (א) בקלה

שפתי חכמים

ל וא"ת והא פרש"י לעיל אין הם אלא רשעים והכא פרש"י בקצינים ובגדולים וא"ל דס"פ דמ"ש הכא בקצינים ובגדולים ר"ל המשירים שברשעים נקראו גדולים. דהא לקמן פרש"י והזקנים כראשונים כיכן היו כו' ומתרץ אלא באש תבערה מתו משמע דהם היו הזקנים שבמצרים ואותן זקנים הם צדיקים וגדולי הדור וי"ל דודאי מ"ש ויהי העם וגו' ותבער בם אש ה' קאי ארשעים של העם שכתיב לעיל והשבערה בהם אש בערה ג"כ בכלתי מתאוננים ומ"ש ותאכל בקצה המחנה מיירי בקצינים ובגדולים שבהן ועל אותן צדיקים. פירש"י לקמן באש תבערה מתו: מ דלהם

רש"י

במוקצין שבהם לשפלות אלו ערב רב. רבי שמעון בן מנסיא אומר בקצינים שבהם ל ובגדולים: (ב) ויצעק העם אל משה [ספרי] משל למלך בשר ודם מ שכעס על בנו והלך הבן אצל אוהבו של אביו ואמר לו לך ובקש עלי מאבא: ותשקע האש. (שם) שקעה במקומה שאלו חזרה

לא

בית דוד

מענשען וואס זענען געוועזען אם נעשא"יד פון די יודן צו נידערינקייט (אלו ערב רב) דאס מיינט מען דם ערב רב. דם פיל פר מישטע פאלק וואס זענען געקומען מיט די יודן פון מצרים. רבי שמעון בן מנסיא זאגט דם פייער האט געברענט (בקצינים שבהם ובגדולים) אין די גרעסטע מענשען פון די יודן: (ב) (ויצעק העם אל משה). זאגט רש"י (משל למלך בשר ודם שכעס על בנו) איין מלך איז אמאל ביזו געוועזען אויף זיין זון (והלך בנו אצל אוהבו של אביו) אי דער זון געגאנגען צו דעם גוטען פריינד פון זיין פאטער (וואס זיין פאטער האט אים ליב) (ואמר לו) אונ דר זון פון דעם מלך האט געזאגט צו אים (צא ובקש עלי מאבא) גייא צו מיין פאטער אונ בעט אום ער זאל מיר שענקען דיא זינד (איז דר זון ניט געגאנגען גלייך צום פאטער בעטן ווייל ער האט געוויסט זיין בעטען וועט ניט העלפען נאר אז דר גוטער פריינד פון דעם פאטער וועט בעטען פון זיינעט וועגען וועט יוא העלפען, דיא יודן האבן אויך ניט געשריגן צו הקב"ה ווייל זייא האבן געוויסט זייער בעטען וועט ניט העלפען דריבר האבן זייא געשריגן צוא משה ער זאל בעטען ביי"א הקב"ה פון זייערט וועגען): (ותשקע האש). זאגט רש"י (שקעה במקומה בארץ) דם פייער איז אריין גלייך אין דר ערד אויף דעם אורט וויא עס איז געוועזען (שאילו חזרה לאחת הרוחות) ווען דם פייער וואלט אוועק געגאנגען

פירוש לתורת אלהים

אבילבול וויא אזו זיי זאלן זיך אפ שיידן פון הקב"ה רע אזו איין עלילה וואס זאל איבער געפעלן אין גאטס אויגן (עיין רש"י) וישמע יי אונ הקב"ה האט דם געהערט ויחר אפו אונ עס האט גיגרימט זיין צארן (עיין רש"י) ותבער בם אש יי אונ עס האט געברענט אין זיי אפייער פון גאט ותאכל אונ עס האט פאר ברענט בקצה המחנה אין עק פון דר מחנה (עיין רש"י): (ב) ויצעק האט דאס פאלק געשריגן צו משה ער זאל פאר זיי מתפלל זיין צו הש"ית ויתפלל האט משה מתפלל גוועזן צוא גאט איז דאס פייער שטיל גווארן: (ג) ויקרא אונ ער האט גירופן דעם נאמן פון דם ארט תבערה דאס איז אלשון ברענן כי בערה ווארום עס האט אין זיי גיברענט אפייער פון

משלי יהודה

והאספסוף אשר בקרבו) אונ דם ערב רב וואס איז געוועזן צווישן די יודן (התאוו תאוה) האבן גנלוסט איין גליסטונג (וישובו) אונ זיי האבן זיך ווידער גקערט (ויבכו גם בני ישראל) אונ די יוד

ד וְהָאסַפְסֻף אֲשֶׁר בְּקִרְבּוֹ הִתְאַוּוּ תַּאֲוָה וַיָּשֻׁבוּ וַיִּבְכּוּ גַּם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ מִי יַאֲכִלֵנוּ בָּשָׂר׃ ה זָכַרְנוּ אֶת

קֳדָם יְיָ׃ ד וַעֲרַבְרְבִין דִּי בֵינֵיהוֹן שְׁאִילוּ שְׁאֶלְתָּא וְתָבוּ וּבְכוֹ אַף בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲמַרוּ מַן יֵיכְלִינָנָא בִּשְׂרָא׃ ה דְּכִירִין אֲנַחְנָא יָת

תו"א והאספסף. תענית כח ערכין ט : זכרנו את. יומא עה זוכר פ' בכר :

רש"י

לאחת הרוחות היתה מקפלת והולכת כל אותו הרוח : (ד) והאספסף . אלו ערב רב שנאספו אליהם בצאתם ממצרים : וישובו [גם] גם בני ישראל ויבכו עמהם : מי יאכילנו בשר . וכי לא היה להם בשר והלא כבר נאמר [שמות יב] וגם ערב רב עלה אתם וצאן ובקר וגומר וא"ת אכלום והלא בכניסתם לארץ נא' [במדבר לב] ומקנה רב היה לבני

שפתי חכמים

לא כן וילקטו אל כ' מיבעי ליה : ג דק"ל ויבכו גם ב"י משמע שגם האספסוף בכו וכרי לא כתיב לפניו שבכו לכך מפרש רש"י כפסוק וישובו גם ב"י ויבכו עמהם ר"ל דגם קאי על התאוו תאוה שערב רב שהו מאחרי כ' והתאוו לבשר וישובו גם ב"י והתאוו לבשר ואח"כ יבכו עמהם ר"ל שאיהם בוכים ביחד

בית דוד

נגאנגן פון דיא מחנה אין איינע פון דיא זייטן (היתה מקפלת והולכת כל אותו הרוח) וואלט דם פייער דורך גייענדיג פר ברענט אלע מענשן ווס זענען געוועזן אין דר זייט : (ד) (והאספסוף). זאגט רש"י (אלו ערב רב) מען מיינט דאס ערב רב , מען רופט זייא אספסוף (שנאספו עליהם בצאתם ממצרים) ווייל זיי האבן זיך פר זאמעלט צו דיא יודן ווען זייא זענען ארוס נגאנגן פון מצרים : (וישובו) . (גם בני ישראל ויבכו עמהם) דיא יודן האבן זיך צוריק גקערט צו זייערע זינד אונ האבן געוויינט צו זאמען מיט דעם ערב רב אונ האבן גזאגט (מי יאכלנו בשר) ווער וועט אונז געבן פלייש צוא עסין , פרעגט רש"י (וכי לא היה להם בשר) האבן דען די יודן קיין פלייש גהאט . (והלא כבר נאמר) עס שטייט דאך אין פסוק (וגם ערב רב עלה אתם וצאן ובקר) פיל פאר מישט פאלק איז אויף גגאנגן מיט דיא יודן פון מצרים אונ שעפסן אונ רינדער (אוקסען , קיה) זייער פיל זענען געגאנגען מיט די יודן (ואם תאמר אכלום) אויב דו וועסט זאגן דיא בהמות וואס זענען נגאנגן מיט דיא יודן פון מצרים האבן דיא יודן אויף גגעסען , דס איז גיט אמת (והלא בכניסתם לארץ) ווארום ווען דיא יודן האבן גהאלטן נאהנט צום אריין גיין קיין ארץ ישראל (מיט פערציג יאר שפעטער) (נאמר) איז גזאגט אין פסוק (ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד) דם שבט ראובן אונ דם שבט גד האבן גהאט פיל בהמות(נעווים האבן אלע יודן גהאט בהמות. נאר דאס שבט ראובן אונ דאס שבט גד האבן גהאט מער) (אלא שמבקשים עלילה) נאר די יודן האבן גוואלט

פירוש לתורת אלהים

פון גאט : (ד) והאספסוף אונ דאס גמישכץ אדער דאס איין זאמלונג אשר בקרבו וואס איז גוועזן צווישען אים (עיין רש"י) התאוו האבען גיגלוסט תאוה אגלוסטונג וישובו אונ זייא האבן זיך ווידר גיקערט ויבכו אונ זייא האבן גמאכט וויינען גם אוך בני ישראל די קינדר פון ישראל כלומר דאס ערב רב האט גמאכט וויינען דיא ישראל אוך מיט זיי ויאמרו אונ זיי האבן גזאגט מי יאכלנו ווער וועט געבין עסין פלייש וואו וועלן מיר נעמן פלייש צו עסן : (ה) אונ ווידר

משלי יהודה

האבן אויך גוויינט (ויאמרו מי יאכלנו בשר) ווער וועט אונז מאכן עסן פלייש פריר האבן די יודן גקרונט אויף משה ווס ער הט זיי אוים גצוגן פון מצרים אונ זיי האבן גזאגט חלואי וואלטן מיר בעסר גשטארבן אונ מצרים אז מיר זענין גזעסן ביי דעם טאפ פלייש אונ מיר האבן גגעסן ברויט אונ האבן זיך אן גזעט איידער איר הט אונז גברכט אונ דער מדבר מיר זאלן שטארבן פאר הונגער אצונד וועלן מיר געבן צו פאר שטיין דעם חילוק פון דם ווס זיי האבן פרור גקרונט צו דעם וואס זיי קריגען אצונד עס איז איין משל איין משרת איז גוועזן ביי איין עושר אונ ער הט דעם משרת גגעבן שלעכט עסן אונ הט קיין מאל גיט גגעסן ביי דעם טיש מיט דעם הויז געזונד נאר ער הט גגעסן בזונדר האטשו דר משרת הט דר פון גהט יסורים פון דעסט וועגין הט ער דעם בעה"ב ניט גקענט נאר גיט זאגן ווייל ער איז אים ניט קיין חיוב צו געבן גוטע עסן אונ צו עסן מיט דעם הויז געזונד נאר אונ הארץ הט ער גהט איין פאר דראס אויף דם בעה"ב אונ אז עס איז גקומן נאך דעם יאר אונ דער משרת מאגט דעם בעה"ב שכירות אונ ער צאלט אים ניט אזוי ווי עס גהער

נוּנַיָא דַהֲוֵינָא אָכְלִין בְּמִצְרַיִם מַגָּן יַת בּוּצִינַיָא וְיַת אֲבַטִּיחַיָא וּכְרָתֵי וּבוּצְלֵי וְתוּמֵי:

וכען

אֶת־הַדָּגָה אֲשֶׁר־נֹאכַל בְּמִצְרַיִם חִנָּם אֵת הַקִּשֻּׁאִים וְאֵת הָאֲבַטִּחִים וְאֶת־הֶחָצִיר וְאֶת־הַבְּצָלִים וְאֶת־

ת"א את הקשאים. שם עז נט :

השומים

שפתי חכמים

ביחד : ה מקשים כפולם אמאי ק"ו הוא זה דלמא הא דלא נתנו להם תבן משום דאמרו נרפים הם וגו'. אבל דגים לאכילה היו נותנים להם וי"ל דהוכחתם הוא מה הועיל פרעה בתקנתו שלא יתנו להם כדי שתכבד עליהם העבוד' דלמא יקנו להם תבן מן המצריים במעות א"ו יודע היה פרעה שהמצריים היו שונאים את ישראל שאפי' במעות לא ימכרו לכן וכ"ש שלא יתנו להם בחנם. ואין להקשות הא אמרי' במס' סוטה כשהיו הולכין כ"י לשאוב מים מן הנהר היה הקב"ה מזמין להם דגים בכדיהם וכו'. וי"ל שהם התרעמו בודאי על דגים גדולים וע"ז פי' א"ת שמצריים נותנים להם וכו' והיינו לדגים גדולים : ע פי' שלא היה אז מזונותינו ע"י קיום המצות כמו שכן עכשיו שהמזונות הם שכר לפעולתנו שאם נקיים המצות האדמה תתן יבולה ואם לאו לא תתן הארץ יבולה אבל במצרים היו מזונותינו

רש"י

לבני ראובן וגומר אלא שמבקשי' עלילה : (ה) אשר נאכל במצרים חנם . א"ת שמצרי' נותני' להם דגים חנם והלא כבר נאמר [שמות ה] ותבן לא ינתן לכם אם תבן לא היו נותנין להם ה חנם דגים היו נותנים להם חנם . ומהו אומר חנם חנם ע מן המצות [ספרי] : את הקשואים. אמר רבי שמעון מפני מה המן משתנה לכל דבר חוץ מאלו מפני שהן קשי' למניקות אומרי' לאשה אל תאכלי שום ובצל מפני התינוק משל למלך כו' כדאיתא בספרי : הקשואים . הם קוקומברו"ש בלעז : אבטחים. בורק"ש : החציר . כרישין

בית

גְוואלְט האָבְן אַבִּלְבּוּל (אַפְּרָאטֶענְסִיעָ) צוּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא.) : (ה) (אֲשֶׁר נֹאכַל בְּמִצְרַיִם חִנָּם). זָאגְט רש"י (אַל תֹּאמַר) זָאלְסְט נִיט זָאגְן (שֶׁמִּצְרַיִם נוֹתְנִים לָהֶם דָּגִים חִנָּם) אַז דִּיא מִצְרַיִם הָאבְן גֶעגֶעבְן צוּ דִּי יוּדְן פִישׁ אוּמְזִיסְט (וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר וְתֶבֶן לֹא יִנָּתֵן לָכֶם) דִי מִצְרַיִם הָאבְן דָאךְ גֶזָאגְט צוּ דִּי יוּדְן מֶען װעט זַיי קַיין שְׁטְרוֹיא גֶעבְן צוּא דִי אַרְבֶּעט (אִם תֶּבֶן לֹא הָיוּ נוֹתְנִין לָהֶם חִנָּם) אַז מֶען הָאט צוּ דִיא יוּדְן שְׁטְרוֹי נִיט גֶעוָואלְט גֶעבְן אוּמְזִיסְט (דָּגִים הָיוּ נוֹתְנִים לָהֶם חִנָּם) הָאט מֶען זַיי גֶעגֶעבְן פִישׁ אוּמְזִיסְט, קָען דָס זַיין, (וּמַה הוּא אוֹמֵר חִנָּם) װָס דָען הָאבְן דִי יוּדְן גֶזָאגְט „אוּמְזִיסְט" זַיי הָאבְן גֶעמֵיינְט חִנָּם מִן מִצְוֹת, אוּמְזִיסְט פוּן מִצְוֹת, הַיינְט הָאט מֶען אוּנְז גֶעזָאגְט אַז מִיר װעלְן טָאן מִצְוֹת װעט מֶען אוּנְז גֶעבְן עֶסְן. אוּנ

דוד

אַז מִיר װעלְן נִיט טָאן מִצְוֹת װעט מֶען אוּנְז נִיט גֶעבְן עֶסְן (װִי עֶס שְׁטֵייט אוּנ סִדְרָה בְּחֻקֹּתַי) אָבֶער װֶעי מִיר זֶענֶען גֶוועזְן אוּנ מִצְרַיִם הָאט מֶען אוּנְז גֶגֶעבְן עֶסְן אָן מִצְוֹת : (אֶת הַקִּשֻּׁאִים). זָאגְט רש"י (אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן) רַבִּי שִׁמְעוֹן הָאט גֶזָאגְט (מִפְּנֵי מַה הַמָּן מִשְׁתַּנֶּה לְכָל דָּבָר) פַר װָס אִיז דֶר מָן גִיעֶנְדֶערְט גֶווָארְן צוּא דֶעם טַעַם פוּן אַלֶע מִינִים עֶסִינְוַוארְג (חוּץ מֵאֵלּוּ) נָאר צוּ דֶעם טַעַם פוּן דִיא פִינְף מִינִים אִיז עֶר נִיט גִיעֶנְדֶערְט גֶווָרִי, (מִפְּנֵי שֶׁהֵן קָשִׁין לַמֵּנִיקוֹת) װַייל דִיא פִינְף מִינִים זֶענֶען נִיט גוּט פַר דִיא װַייבֶּר װָס זַייגֶען קִינְדֶער (אוֹמְרִים לְאִשָּׁה אַל תֹּאכְלִי שׁוּם וּבָצָל) מֶען זָאגְט צוּ אַ אִשָּׁה זָאלְסְט נִיט עֶסְן קְנָאבֶּל נִיט צִיבֶּעלֶעס (מִפְּנֵי הַתִּינוֹק) װַייל דָאס װעט טָאן שָׁאדְן דֶעם קִינְד (כִּדְאִיתָא בְּסִפְרִי) װִי עֶס שְׁטֵייט אוּנ סִפְרִי :

אל

פירוש לתורת אלהים

הָאבְּן זַייא גְזָאגְט זָכַרְנוּ אֶת הַדָּגָה מִיר גֶדֶענְקֶען דִיא פִישׁ אֲשֶׁר נֹאכַל װָאס מִיר פְלֶעגִין עֶסִין אִין מִצְרַיִם אוּמְזִיסְט (עיין רש"י) אֶת הַקִּשֻּׁאִים מִיר פְלֶעגִין עֶסִין דִיא קִירְבֶּסֶען וְאֵת הָאֲבַטִּיחִים אוּנ דִי בּוּרְקֶס וְאֶת הֶחָצִיר אוּנ דֶם קְרוֹיט וְאֶת הַבְּצָלִים אוּנ דִי צִיבֶּעלֶס וְאֶת הַשּׁוּמִים אוּנ דִיא קְנָאבִּיל :

משלי

צוּ זַיין אוּנ דֶער מְשָׁרֵת קְרִיגְט זִיךְ מִיט דָם בעה"ב אוּנ זָאגְט פַר װָאס זָאלְסְטוּ מִיר נִיט צָאלְן מַיין

יהודה

שְׂכִירוּת אַזוֹי װִי עֶס גֶהֶער צוּ זַיין אוּנ תֵּיכֶף זָאגְט עֶר אִים דָאס פַר דְרָאס װָס עֶר הָאט אוּנ הַאֲרֶץ פוּן

*) הערה דאס ספר ע"ד שרייבט עס איז אמת יודין האבין טאקי געהאט פיל בהמות, נאר שעכטין אונ עסין פלייש פון דיא בהמות האבין זיי נים געטענט, ווארים די תורה הט גזאגט (אין די סדרה א"מ) דער מענטש ווס װעט װעלין שעכטין אבהמה צו עסין פלייש, מוז ער פריער הייליגען די בהמה זיא זאל זיין אקרבן שלמים אונ מוז ברענגען די בהמה אין הויף פון משכן, אין הויף פון משכן זאל מען די בהמה שעכטין. דאס בלוט שפריצען אויף דעם מזבח, דאס חלב פארברענגען אויף דעם מזבח ווי דער דין איז ביי אקרבן שלמים, אונ דער מענטש וואס װעט נים הייליגען די בהמה צו אקרבן שלמים, אונ וועט נים ברענגען די בהמה, אדער אשעפס, אדער אציג, אין הויף פון משכן, נאר ער וועט זייא שעכטין אין דר מחנה, וועט דער מענטש נישטר׳ פט ווערין מיט כרת, האבין מיר אדין אז די יודין װאלטין װעלין עסין פלייש אין דער מדבר, װאלטין זיי געמוזט הייליגען די בהמה, דעם שעפס, די ציג פאר אקרבן שלמים, אונ יודין האבין נים געטענט עסין שלמים אין

הַשּׁוּמִים׃ ו וְעַתָּה נַפְשֵׁנוּ יְבֵשָׁה
אֵין כֹּל בִּלְתִּי אֶל־הַמָּן עֵינֵינוּ׃
ז וְהַמָּן כִּזְרַע־גַּד הוּא וְעֵינוֹ כְּעֵין
הַבְּדֹלַח׃ ח שָׁטוּ הָעָם וְלָקְטוּ
וְטָחֲנוּ בָרֵחַיִם אוֹ דָכוּ בַּמְּדֹכָה

אונקלוס

ו וּכְעַן נַפְשָׁנָא תְּאֵיבָא
לֵית כָּל מִדַּעַם אֱלָהֵן
לְמַנָּא עֵינָנָא׃ ז וּמַנָּא
כְּבַר זְרַע גִּידָא הוּא
וְחֶזְוֵיהּ כְּחֵיזוּ בְּדוּלְחָא׃
ח שַׁיְטִין עַמָּא וְלָקְטִין
דְּצָבֵי טָחִין בְּרֵיחַיָּא או
דצבי

תו"א ועתה נפשנו. יומא שם: והמן כזרע גד. שם: שטו כפס ולקטו שם: וטחנו. שם:

בעל הטורים

יאמרו אנו צריכין להלחם בכנענים ולא נוכל להעביר מקננו טחני ולכך אמרו מי יאכילנו בשר: (ח) טעמו. ד' וכיה ספס

רשב"ם

מצטערים ממורח הדרך: (ז) והמן כזרע גד הוא. ומראהו כמראה הבדולח. כלומר נראה קשה ויבש ולכך היו אומרים ונפשנו יבשה. כאדם שאוכל חטים יבשים. וא"כ למה חרה אף של הקב"ה כאמור לפנינו. ועתה מפרש טעם של חרון אף שהרי בשטחנו ברחים או דכו במדוכה אז והיה טעמו כטעם לשד השמן. אז מתחלף טעמו שהיה מתחלה מתוק כצפיחית בדבש כזיתים ואגוזים קודם טחינה. אבל לאחר טחינה או כתישה במכתשת או והיה טעמו. נעשה עתה טעמו כלחלוח של שמן ובשר שמן כמו שמן זיתים ואגוזים לאחר טחינה שנתחלף טעמו ולפיכך וישמע ה' ויחר אפו. שכשרוצים טוחנים אותו ונעשה כשמן ואין מאכלם יבש. כאן כתיב והיה טעמו. שמתחלף טעמו הראשון. אבל בפ' בשלח כתיב וטעמו כצפיחית בדבש. שזה הוא טעמו קודם שיש בו טעם שמן. לשד כלו עיקר כמו נהפך לשדי בחרבוני קיץ. נהפך לחלוחי כיובש תאנים שנתייבשו: (ח) שטו. כמו משוט בארץ. שיטטו בחוצות ירושלים:
ילרתיהו

רש"י

פוריל"ש ותרגומו ית בוליניא וכו': (ו) אל המן עינינו מן בשחר מן בערב: (ז) והמן כזרע גד. מי שאמר זו לא אמר זו ישראל אומרי' בלתי אל המן עינינו והקב"ה הכתיב בתורה והמן כזרע גד וגו' כלומר ראו באי עולם על מה מתלוננים בני' והמן כך וכך הוא חשוב: כזרע גד. עגול כגידא: זרע קולייגד"ר: הבדלח. שם אבן טובה. קריסטא"ל: (ח) שטו אין שייט אלא לשון טיול אישבני"ר בלא עמל: וטחנו ברחים וגו' לא ירד בריחי' ולא בקדירה ולא במדוכה: אלא משתנה היה טעמו לנטחנין ולנדוכין

שפתי חכמים

באים בלא שום קיום מלות: פ דק"ל בא המן לבן הוא וכגד שחור הוא ולמה אמר כזרע גד אלא וכו': צ מדכתיב והמן עינו כעין הבדולח מה רבותא שהיה כעין הבדולח והא נדוך במדוכה ובשלו בפרור ואז היה נשתנה לכ"פ ולא ירד בריחים וכו'

בית דוד

(ו) (אֶל הַמָּן עֵינֵינוּ). אוּנְזֶערֶע אוֹיגֶען זֶענֶען נָאר צוּם מָן (מָן בְּשַׁחַר מָן בָּעֶרֶב) אוּנ דֶר פְרִיה עֶסֶן מִיר מָן פַאר נַאכְט עֶסֶן מִיר מָן: (ז) (וְהַמָּן כִּזְרַע גַּד). זָאגְט רַשִׁ"י (מִי שֶׁאָמַר זוּ לֹא אָמַר זוּ) וֶוער עֶס הָאט גֶזָאגְט בִּלְתִּי אֶל הַמָּן עֵינֵינוּ הָאט נִיט גֶזָאגְט וְהַמָּן כִּזְרַע גַּד (יִשְׂרָאֵל אָמְרוּ בִּלְתִּי אֶל הַמָּן עֵינֵינוּ) יוּדֶן הָאבֶּן גֶזָאגְט אוּנְזֶערֶע אוֹיגֶען זֶעהֶן נָאר מָן (והקב"ה הִכְתִּיב בַּתּוֹרָה) אוּנ הקב"ה הָאט גֶעשְׁרִיבֶּן אוּנ דֶער תּוֹרָה וְהַמָּן כִּזְרַע גַּד (כְּלוֹמַר) אַזוֹי הָאט הקב"ה גֶעמֵיינְט (רְאוּ בָּאֵי עוֹלָם עַל מַה מִתְלוֹנְנִים בָּנַי) אַלֶע מֶענְטְשֶׁן וָואס אִיר זֶעגְט אוֹיף דֶר וֶועלְט זֶעהְט דָם עֶסֶן וָוס מַיינֶע קִינְדֶער זֶענִין בֵּייז אוֹיף אִים (וְהַמָּן כַּךְ וְכַךְ הוּא חָשׁוּב) דֶר מָן אִיז דָאךְ אַזוֹ גוּט: (כְּזֶרַע גַּד). זָאגְט רַשִׁ"י מֶען מֵיינְט (עָגוֹל כְּגִידָא) דֶער מָן אִיז גֶוֶועזֶן קַיילֶעכְדִיג וִויא דִיא קֶערְנֶער גַּד (זֶרַע קוֹלִיינְדֶער) וִוי דִיא קֶערְנֶער קוֹלִיינְדְרָא: (הַבְּדוֹלַח). זָאגְט רַשִׁ"י (שֵׁם אֶבֶן טוֹבָה) בְּדוֹלַח אִיז דֶר נָאמֶן פוּן אַבְּרִילַיאַנְט מֶען רוּפְט אִים קְרִיסְטָאל: (ח) (שָׁטוּ). זָאגְט רַשִׁ"י (אֵין שַׁיִט אֶלָּא לָשׁוֹן טִיּוּל) שַׁיִט מֵיינְט מֶען שְׁפַּאצִירֶן, דִיא יוּדֶן זֶענֶען גֶנַאנְגֶען נֶעמֶען דֶעם מָן (בְּלֹא עָמָל) אָן אַשְׁוֶוערֶע אַרְבֶּעט נָאר וִויא מֶען גֵייט שְׁפַּאצִירֶן: (וְטָחֲנוּ בָּרֵיחַיִם). זָאגְט רַשִׁ"י (לֹא יָרַד בָּרֵיחַיִם) דֶעם מָן הָאט מֶען קֵיין מָאל גֶמָאלֶן אִין אַמִיהְל שְׁטֵיין (וְלֹא בְּקְדֵירָה) אוּנ מֶען הָאט אִים נִיט גֶקָאכְט אִין אַטָאפּ (וְלֹא בִּמְדוֹכָה) אוּנ מֶען הָאט אוּם נִיט גֶשְׁטוֹיסֶן אִין אַשְׁטֵייסֶעל (אֶלָּא מִשְׁתַּנֶּה הָיָה טַעֲמוֹ) נָאר דֶער טַעַם פוּן דֶעם מָן אִיז גֶעֶנְדֶערְט גֶעוָוארֶן (לְנִטְחָנִין) צוּ גֶעמָאלִינֶע עֶסִינְוַוארְג (וּלְנִדוֹכִין) אוּנ צוּ גֶשְׁטוֹיסֶן עֶסִינְוַוארְג

פירוש לתורת אלהים

(ו) וְעַתָּה אוּנ אַצִינְד אִיז אִינְזֶר לַייבּ פַאר דַארְט אֵין כֹּל מִיר הָאבֶּן קֵיין שׁוּם זַאךְ נִיט בִּלְתִּי נַייעֶרְט אֶל הַמָּן צוּם מָן אִיז אִינְזֶערֶע אוֹגֶן מִיר עֶסִין מֶער נִיט אִין דֶער פְרִיא אוּנ אוֹיף דֶער נַאכְט נָאר מָן (עיין רש"י) זָאגְט דֶר פָּסוּק: וְהַמָּן אוּנ דֶר מָן אִיז גֶוֶועזֶן זֵייעֶר חָשׁוּב אוּנ הָאט אִיז זִיךְ גֶהַאט גְרוֹיסֶע מַעֲלוֹת (עיין רש"י) דְהַיְינוּ עֶר אִיז גֶוֶועזְ קַיילִיכְדִיג כִּזְרַע גַּד הוּא אַזוֹ וִויא זָאמֶען פוּן גְרַיינְגֶער וְעֵינוֹ אוּנ זַיין גֶשְׁטַאלְט וִוי קְרִיסְטָאל: (ח) שָׁטוּ הָעָם דָאס פָאלְק הָאט זִיךְ פַר שְׁפַּרֵייט וְלָקְטוּ אוּנ

דְּצָבֵי רָאֵיךְ בִּמְדוֹכְתָא וּמְבַשְּׁלִין יָתֵיהּ בְּקִידְרָא וְעָבְדִין יָתֵיהּ גְּרִיצָן וַהֲוָה טַעֲמֵיהּ כִּטְעַם דְּלִישׁ בְּמִשְׁחָא :

וּבִשְּׁלוּ בַּפָּרוּר וְעָשׂוּ אֹתוֹ עֻגוֹת וְהָיָה טַעְמוֹ כְּטַעַם לְשַׁד הַשָּׁמֶן :

וברות

תו"א ובשלו. בכ"ז פנות. פס : וכיב טעמו. כס :

בעל הטורים

וכד בשבס לבד כבמן שלמן מולב ר' ורי וברס כול פנ בתורין פ"כ סתר טעמו בו וישנו את טעמו בבנוהו ית טעמו נני דוד. מולב סביב שבם עמד טעמו. אבל דוד נבי' מתקוס לסקוס ושנוהו את טעמו. ודור במדבר אע"פ שגלו ממקום למקום לא שינו את טעמו בשביל כמן בגלו' בו וטעמו שלא

שפתי חכמים

וכו' : ק פי' של הכפך לשדי וכו' : ר פי' ניסת סמן ודבש וז"ש אח"ז כפיס' בנילוסה בשמן וקטופה בדבש : ש וא"ת ובלא יותר ניסה לבהירוהו של נוטריקון. וי"ל דגנוטריקון כזוכר דבש ובתרגום לא מזכיר דבש. וברא"ם כ' וז"ל פי' ולא כפתרון של רז"ל שפירשו מלי' שדים אבל גם לאפוקי כ' ל פריקון שמם

רש"י

ולמבושלין : בפרור. קדרה : לשד השמן. לחלוח של שמן כך פירשו דונש ודומה לו [תהלים לב] נהפך לשדי בחרבוני קיץ והלמ"ד יסוד ק נהפך לחלוחי בחרבוני קיץ ורבותינו פירשוהו ל שדים אך אין ענין שדים אצל שמן וא"א לומר לשד השמן לשון (דברים לג) ויעמן ישורון שא"כ היה המ"ם נקוד קמ"ץ קטן וטעמו למטה תחת המ"ם שהת"ם נקוד פתח קטן (סגול) והטעם תחת השי"ן בשון שמן הוא והשי"ן הנקוד' בקמץ גדול ואינה נהודם בפתח קטן מפני שהוא סוף פסוק. ד"א לשד לשון נוטריקון ליש שמן דבש ר כעיסה הנלושה בשמן וקטופה בדבש ותרגום של אונקלוס דמתרגם דליש במשחא נוטה לפתרונו של דונש ש שהעיסה הנלושה

בית דוד

(וּלְמִבוּשָׁלִין) אוּנ צוּ גֶקָאכְט מִיט גְּוִוירְצְן (בַּפָּרוּר). (קְדֵרָה) אַ טָאפּ : (לְשַׁד הַשֶּׁמֶן). מֵיינְט מֶעהְ (לַחְלוּחִית שֶׁל שֶׁמֶן) ווִיא אַזוֹי ווָאס אִיז פֵייכְט פוּן בּוֹימְאֵייל (כָּךְ פֵּירְשׁוֹ דוֹנָשׁ) אַזוֹי טַייטְשְׁט דוֹנָשׁ (וְדוֹמֶה לוֹ) אַזוֹי אַזְלֵייכֵי הָאט דָּוִד הַמֶּלֶךְ גְזָאגְט (נֶהְפַּךְ לְשַׁדִּי בְּחַרְבוֹנֵי קָיִץ) מֵיין פֵייכְטִיקַייט ווָאס אִיךְ בִּין פֵייכְט גֶוֶועזְן אִיז פַאר קֶערְט גֶוָוארְן צוּ אַטְרוּקֶענְקַייט ווִי אַזוֹי ווָאס ווֶערְט אוֹיס גֶעטְרִיקֶענְט פוּן אִיר פֵייכְטִקַייט פוּן דֶר זוּמֶערְדִינֶע הִיץ (וְהַלָּמֶ"ד יְסוֹד) דִּיא לָמֶ"ד פוּן דֶעם ווָארְט לְשַׁדִּי גֶהֶער צוּם ווָארְט סַפֶן ווָאל נִיט טַייטְשְׁן לְשַׁדִּי צוּ מַייז פֵייכְטִקַייט נָאר ,לְשַׁדִּי' מֵיין פֵייכְטִקַייט , גְלַייךְ ווִי גָם ווָאלְט גְשְׁטַאנֶען לְשַׁדִּי (נֶהְפַּךְ לַחְלוּחִי בְּחַרְבוֹנֵי קָיִץ) מֵיין פֵייכְטִקַייט אִיז פַאר קֶערְט גֶוָוארְן צוּ אַזוֹי ווָאס ווֶערְט אוֹיס גֶעטְרִיקֶענְט פוּן דִּיא זוּמֶערְדִינֶע הִיץ (וְרַבּוֹתֵינוּ פֵּירְשׁוּהוּ לְשׁוֹן שָׁדַיִם) אוּנְזֶערֶע רַבָּנִים טַייטְשְׁן לְשַׁד צוּא אַבְרִיסְט (אַךְ אֵין עִנְיַן שָׁדַיִם אֵצֶל שֶׁמֶן) נָאר ווִיא קוּמְט אבְרוּסְט צוּ בּוֹימְאֵייל הַשֶּׁמֶן אִיז דָאךְ טַייטְשׁ בּוֹימְאֵייל וַר מִיסְטִין דִּיא צְווַייא ווֶערְטֶר לְשַׁד הַשֶּׁמֶן, צִבְּרוּסְט בּוֹימְאֵייל. זָאגְט רַשִׁ"י (וְאִי אֶפְשַׁר לוֹמַר) מִיר קֶענֶען נִיט זָאגֶן (לְשַׁד הַשֶּׁמֶן לְשׁוֹן וַיִּשְׁמַן יְשֻׁרוּן) לְשַׁד הַשֶּׁמֶן ווֶעט זַיין דִּיא טַייטְשׁ פֶעטְקַייט. בְּרוּסְט הַשָּׁמֵן ווֶעט זַיין דִּי טַייטְשׁ פֶעט (נִיט בּוֹימְאֵייל). זָאגְט רַשִׁ"י וְשֶׁאִם כֵּן) אוֹיבּ עֶס ווָאלְט אַזוֹי גְוֶוען דִּיא טַייטְשׁ הַשָּׁמֵן פֶעטְס (הָיָה הַמֵּם נָקוּד קָמֶץ קָטָן) ווָאלְט דֶ'ר כֵם גֶוֶוען גֶ'ּפּוּנְקְטִירְט מִיט אַקְלֵיינֶער רֶעגֶע, מִיט אַצֵירֶע הַשֶּׁמֶן (וְטַעְמוֹ לְמַטָּה תַּחַת הַמֵּם) אוּנ דִּיא נְגִינָה ווָאלְט גֶעוֶוען אוּנְטֶער דִּיא מֶ"ם הַמֵּ"ם (שֶׁהַמֵּ"ם נָקוּד פַּתָּח קָטָן) ווָארִי אַצוּ דִּיא מֶ"ם אִיז גֶעפּוּנְקְטִירְט מִיט אַקְלֵיינֶער פַּתָּח מִיט אַסֶגוֹל (וְהַטַּעַם תַּחַת הַשִּׁין) אוּנ דִּיא נְגִינָה אִיז אוּנְטֶער דִּיא שִׁי"ן (לְשׁוֹן שֶׁמֶן הוּא) אִיז מַיינְט הַשֶּׁמֶן בּוֹימְאֵייל (וְהַשִּׁי"ן הַנְקוּדָה בְּקָמֶץ גָדוֹל) אוּנ יָם דִּיא שִׁין אִיז גֶעפּוּנְקְטִירְט מִיט אַגְרוֹיסְן קָמֶץ הַשָּׁמֶן (וְאֵינָהּ נְקוּדָה בְּפַתָּח קָטָן) אוּנ עֶס אִיז נִיט גֶעפּוּנְקְטִירְט מִיט אַקְלֵיינֶע פַּתָּח, מִיט אַסֶגוֹל הַשֶּׁמֶן זָאגְט רַשִׁ"י (מִפְּנֵי שֶׁהִיא סוֹף פָּסוּק) ווַייל דָאס ווָארְט הַשָּׁמֶן אִיז אִין עֶנְדֶע פָּסוּק ווֶערְט פוּן דֶר סֶגוֹל אַקָמֶץ ווָרא דֶער דִין אִיז בַּיי יֶעדֶן סֶגוֹל ווָאס אִיז אִין סוֹף פָּסוּק אַזוֹי ווִיא בַּחֶדֶר. בָּסֶת, אֶרֶץ, אָרֶץ, נֶפֶשׁ, נָפֶשׁ אוּנ נָאךְ פִיל אַזֶעלְכֶע ווֶערְטֶער (דָּבָר אַחֵר) נָאךְ אַפְּלֶעט צוּ לְשַׁד (לְשׁוֹן נוֹטְרִיקוֹן) דָאס ווָארְט לְשַׁד אִיז דְרֵייא ווֶערְטֶער, לַיִשׁ, שֶׁמֶן, דְּבַשׁ (כְּעִיסָה הַנְּלוּשָׁה בְּשֶׁמֶן וּקְטוּפָה בִּדְבַשׁ) ווִי טַייג ווָאס אִיז גֶעקְנֶעטְן מִיט בּוֹימְאֵייל אוּנ בַּשְׁמִירְט מִיט הָאנִיק (וְתַרְגּוּם שֶׁל אוּנְקְלוֹס דִּמְתַרְגֵּם דְּלִישׁ בִּמְשְׁחָא) אוּנ דֶער תַּרְגּוּם אוּנְקְלוֹס ווָאס טַייטְשְׁט אוֹיף דִּיא ווֶערְטֶער "לְשַׁד הַשָּׁמֶן" דְּלִישׁ בִּמְשְׁחָא, גֶעקְנֶעטְן מִיט בּוֹימְאֵייל (נוֹטֶה לְפִתְרוֹנוֹ שֶׁל דוֹנָשׁ) ווַייל עֶר אוֹיךְ בֶּעסֶער דִּיא מֵיינוּנג פוּן דוֹנָשׁ (וְעַיֵּין ס"ח) (שֶׁהָעִיסָה הַנְּלוּשָׁה בְּשֶׁמֶן)

ווארים

פירוש לתורת אלהים

הָאבֶּען גְקְלִיבֶּען וּמְחֲנוּ בָּרֵחַיִם אוּנ עֶס אִיז גְוֶוען גְלַייךְ ווִי מֶען הָאט דָאס גְמָאלְן אִין מִיהְל אוֹ דָכוּ בַּמְּדוֹכָה אָדֶער גְלַייךְ ווִיא מֶען ווָאלְט דָאס גְקְלָאפְּט אִין שְׁטֶיסֶער וּבִשְּׁלוּ אוּנ גְלַייךְ ווִי מֶען ווָאלְט דָאס גְקָאכְט בַּפָּרוּר אִין אַטָאפּ וְעָשׂוּ אוֹ: מֶען ווָלְט דֶר פוּן גְמָאכְט קוּכְנִס ווָס פַר אַטַעַם זֵיי הָאבֶן גֶעוָואלְט הָאבֶּן זֵיי אִיז דָאס מַן גְפִירְט וְהָיָה טַעְמוֹ אוּנ זַיין טַעַם אִיז גְוֶוען כְּטַעַם אַזוֹ ווִי דֶר

ט וּבְרֶדֶת הַטַּל עַל־הַמַּחֲנֶה לָיְלָה
יֵרֵד הַמָּן עָלָיו׃ י וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה
אֶת־הָעָם בֹּכֶה לְמִשְׁפְּחֹתָיו אִישׁ
לְפֶתַח אָהֳלוֹ וַיִּחַר־אַף יְהוָה מְאֹד
וּבְעֵינֵי מֹשֶׁה רָע׃ יא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
אֶל־יְהוָה לָמָה הֲרֵעֹתָ לְעַבְדֶּךָ
וְלָמָּה לֹא־מָצָתִי* חֵן בְּעֵינֶיךָ לָשׂוּם
אֶת־מַשָּׂא כָּל־הָעָם הַזֶּה עָלָי׃
יב הֶאָנֹכִי הָרִיתִי אֵת כָּל־הָעָם הַזֶּה

ט וְכַד נָחֵית טַלָּא עַל
מַשְׁרִיתָא לֵילְיָא נָחֵית
מַנָּא עֲלוֹהִי׃ י וּשְׁמַע
מֹשֶׁה יָת עַמָּא בָּכַן
לְזַרְעֲיָתְהוֹן גְּבַר בִּתְרַע
מַשְׁכְּנֵיהּ וּתְקֵיף רוּגְזָא
דַּיְיָ לַחֲדָא וּבְעֵינֵי מֹשֶׁה
בִּישׁ׃ יא וַאֲמַר מֹשֶׁה
קֳדָם יְיָ לְמָא אַבְאֶשְׁתָּא
לְעַבְדָּךְ וּלְמָא לָא
אַשְׁכָּחִית רַחֲמִין קֳדָמָךְ
לְשַׁוָּאָה יָת מַטּוּל כָּל
עַמָּא הָדֵין עֲלָי׃
יב הַאֲבָא אֲנָא לְכָל
עמא

*חסר א׳

אם

ת״א ובררת. שם : וישמע משה. שנת קל יומא פב:

בעל הטורים

נתנה תורה אלא לאוכלי המן : (יא) ולמה לא מצתי חן • חסר א׳ ואידך גבי איוב פרוס יצתי חסר א׳ לומר אם לא

רש״י

נשמן לשלושים המן יש בה : (י) בכה למשפחותיו. משפחו׳ משפחות נאספי׳ ובוכים לפרסם תרעומתן בגלוי ורבותינו אמרו למשפחותיו על עסקי משפחות על ע ריות הנאסרות להם [ספרי] : (יג) כי

רשב״ם

(יב) ילדתיהו. ילד את אלמודד. הרי ילד את אחרים לפיכך יאסר וירשתם אותם. ילדתיהו. שניהם בחירק

שפתי חכמים

שנם כוא נוטה לפתרונו של דוכה: ת ות״ת הא כבר נאסרו להם עריות ולמה לא בכו כבר. וי״ל דקודם שנחלקו המחנות היו הכל מעורבין ביחד והיו שכינות אללן כעריות אבל משנחלקו למחנות היו כל שבט ושבט לבד ולא היו נשים של שבט זה הלל שבט זה אלא הכל של שבט אחד. א״כ עד שלא היו נחלקין

בית

וואָרום אַטַייג וואָס אִיז גֶעקְנָעסְּעְן מִיט בּוֹימְאַ״יל (כַּחְלוּחִית שֶׁמֶן יֵשׁ בָּהּ) אִיז דָאךְ אוּנ אִיר דָא אַפּ״כְטֵיקְייט פוּן בּוֹימְאֵייל:(י) (בּוֹכֶה לְמִשְׁפְּחֹתָיו) זָאגְט רשׁ״י (מִשְׁפָּחוֹת מִשְׁפָּחוֹת נֶאֱסָפִים וּבוֹכִים לְפַרְסֵם תַּרְעוּמְתָן בְּגָלוּי) דִ״א יוּדְן הָאבְּן זִיךְ פַר זַאמִילְט מִשְׁפָּחוֹת (פַאמִילְיָעְנְוַויִז) אוּנ הָאבְּעְן גֶעוַויינְט • צוּ וַוייזְעְן עֶפֶענְטְלִיךְ פַר הקב״ה • אַז זֵיי זָענֶען בֵּייז פַר וָואס זַייא הָאבְּעְן קֵיין פְּלֵיישׁ

דוד

(וְרַבּוֹתֵינוּ אָמְרוּ) אוּנְזֶערֶע רַבָּנִים הָאבְּעְן גֶעזָאגְט לְמִשְׁפְּחוֹתָיו מֵיינְט מֶען זַייא הָאבְּעְן גֶעוַויינְט (עַל עִסְקֵי מִשְׁפָּחוֹת) וֶוענֶן דִ״א מִשְׁפָּחוֹת (עַל עֲרָיוֹת הַנֶּאֱסָרוֹת לָהֶם) פַר וָוס עֶס אִיז גֶעוָוארְן אָסוּר צוּא זַ״יא צוּ נֶעמֶן וַוייבֶּר פוּן זֵייעֶרֶע מִשְׁפָּחוֹת • פַר וָוס מֶען טָאר נִיט נֶעמֶן אֵיינִ״ב • אַשְׁוֶועסְטֶער • אַמוּמֶע • צְוַויי שְׁוֶועסְטֶער צוּזַאמֶען • אוּנ נָאךְ אַזֶעלְכֶע : (יב) (כִּי תֹאמַר אֵלַי) • מֹשֶׁה הָט
גזאגט

פירוש לתורת אלהים

טַעם פוּן פֶעטְקַייט פוּן שְׁמַאלְץ אָדֶער אַזוֹ וִויא טַייג וָואס אִיז גֶעקְנֶעטֶען אִין שְׁמַאלְץ אוּנ אִיז גֶפְרֶעגִילְט אִין הָאנִיק : (ט) וּבְרֶדֶת הַטַּל אוּנ אַז דֶער טַל אִיז גִינִידֶערְט אוֹף דֶר מַחֲנֶה בַּייא נַאכְט יֵרֵד הַמָּן הָט דֶר מָן גִינִידֶערְט אוֹף אִים : (י) וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה אוּנ מֹשֶׁה הָאט גִיהֶערְט אֶת הָעָם בּוֹכֶה אַז דָס פָאלְק וֵוייְנְט צוּ זֵייעֶרֶע מִשְׁפָּחוֹת דִי מִשְׁפָּחוֹת פְלֶעגֶען זִיךְ אַיין זַאמְלֶען בַּייא אַנַאנְדֶר אוּנ הָאבְּעְן גְוַויינְט כְּדֵי זַייא זָאלְן מְפַרְסֵם זַיין זֵייעֶר קְרִיג (עַיין רשׁ״י) אִישׁ אִיטְלִיכֶר מֶענְטְשׁ הָט גְוַויינְט אוֹף דֶר טִיר פוּן זַיין גִיצֶעלְט גֵיחַר אוּנ עֶס הָט גֶנְרִימְט דֶער צָארְן פוּן גָאט וּבְעֵינֵי אוּנ אִין דִ״א אוֹגִין פוּן מֹשֶׁה אִיז דָס אִיבֶּל גִיפֶעלְן:(יא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל יְיָ הָט מֹשֶׁה גְזָאגְט צוּ גָאט לָמָּה הֲרֵעוֹתָ לְעַבְדֶּךָ וָוארוּם הָאסְטוּ שְׁלֶעכְטְס גִיטָאן צוּא דַיין קְנֶעכְט וְלָמָּה לֹא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ וָוארוּם הָאבּ אִיךְ נִיט גִיפוּנֶען חֵן אִין דַיינֶע אוֹיגְן לָשׂוּם צוּ טָאן וָואס דִי טוּסְט אֶת מַשָּׂא דִי מַשָּׂא פוּן גַאנְצֶעם פָאלְק עָלַי אוֹף מִיר : (יב) הֶאָנֹכִי הָאבּ אִיךְ דֶען גֶטְרָאגְן אֵת כָּל הָעָם גָאר דָס פָאלְק בִּין אִיךְ

הֶאָנֹכִי הָרִיתִי אֵת כָּל הָעָם הַזֶּה אִם אָנֹכִי יְלִדְתִּיהוּ כִּי תֹאמַר אֵלַי

עַמָּא הָדֵין אִם בְּנַי אִנּוּן דְּאָמַרְתְּ לִי

שאהו

שפתי חכמים
סוברהי

למתנות היו כל השבטים מעורבים זה"ז והיו שכיתין אלא שאחר כשים שאינן עריות לא היו חוששין על העריות אבל משנתחלקו ונאסרו כל שבט ושבט נפ"ע ולא נשארו בכדרי אלא העריות דהיינו של אותו שבט לכך בכו. ולא כפי' הרא"ם שפי' אע"פ שהיתה כל התורה מסור' בידו של משה מ"מ אפשר שלא נאמרה ס' עריות לישראל עד סמוך לנסיעתן מהר סיני: [קל"מ בשם בעל מנחה בלולה] שצרפו תלונת העריות לתלונת המן לפי שאמרו במדרש שהעומר היה מגלה על הממזרים בן של מי הוא שנאיזה אוהל שנמ. א פ תר שלו הוא היה אביו לכך נתרעמו על המן ועיקר תלונתם על איסור העריות פ"כ ; א ונא עמיד במקום ניגוני אבל לא עתיד כמשמעו דאם כמשמעו מאין ידע זה ועלת כי תאמר הכא ל' דהא שהוא ל'

רש"י

תאמר אלי שאתה אומר אלי א שאהו בחיקך והיכן אמר לו כן [שמות לב] לך נחה את העם ואו' [שמות ו] ויצום אל בני ישראל ע"מ שיהיו סוקלי' אתכם

בית

נעזאגט צוא הקב"ה (שֶׁאַתָּה אוֹמֵר אֵלַי שָׂאֵהוּ בְחֵיקֶךָ) דוא זָגְסְט צוא מִיר טְרָאג אִים אונ דיין שלו"ם. פְרֶעגְט רש"י (וְהֵיכָן אָמַר לוֹ כֵּן) ווי שְׁטֵייט אִין פָסוּק אַז הקב"ה הָט אַזוֹ גֶזָאגְט צוּ מֹשֶׁה . עֶנְפֶרְט רש"י עֶס שְׁטֵייט אונ פָּסוּק הקב"ה הָאט

דוד

גֶזָאגְט צוּ מֹשֶׁה (לֵךְ נְחֵה אֶת הָעָם) גֵיי פִירְ דָם פָאלְק (וְאוֹמֵר) אונ נָאךְ זָאגְט דֶער פָסוּק (וַיְצַוֵּם אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל) הקב"ה הָט גֶבָאטְן צוּ מֹשֶׁה מִיט אַהֲרֹן וָוען דִי יוּדְן (עַל מְנָת שֶׁיִּהְיוּ סוֹקְלִים אֶתְכֶם וּמְחָרְפִין אֶתְכֶם) הקב"ה הָט גֶזָאגְט צוּ מֹשֶׁה מִיט אהרן

פירוש לתורת אלהים

דֶען זַייעֶר מוּטֶער וָואס הָט זֵיי גֶטְרָאגְן אִם אָדֶער בִּין אִיךְ דֶען זַייעֶר פָאטֶער וָואס הָאט גֶמַאכְט גִיבָּארִין זֵיי כִּי תֹאמַר אַז דִיא טוּסְט מִיר זָאגֶען שָׂאֵהוּ טְרָאג זֵיי אונ דֶר שׁוּם כַּאֲשֶׁר אַזוֹ וִויא עֶר

משלי

פְרִיר אונ זָאגְט אַזוֹ פַר וָוס צָאקְסְטוּ מִיר וֶוענְצִיגֶר מַיינֶע שְׂכִירוֹת אֶפְשַׁר רֶעכֶנְסְטוּ מִיר אָפ פַר דֶעם פְלֵייש מִיט דִיא גוּטֶע גֶקֶעכְצִין וָוס אִיךְ הָאב בַּיי דִיר אַלֶע טָאג נִיט גֶגֶעסְן מֵילָא דֶר עִיקָר הָט עֶר זִיךְ גֶקְרִיגְט מִיט דֶעם בַּעַל הַבַּיִת פַר דִיא שְׂכִירוֹת אונ קְרִיג הָט עֶר אִים שׁוֹן אַרוֹם גֶזָאגְט דָאס פַר דְרָאס פוּן דֶעם הָאָרֶץ אוֹיךְ דָאס אֵיינִיגֶע אִיז גֶוֶועְן וָוס דִי יוּדְן הָאבְּן פְרִיר גֶעקְרִיגְט דֶער עִיקָר הָאבְּן זַייא גֶעקְרִיגְט וָואס מֹשֶׁה הָאט זֵיי אוֹי"ס גֶצוֹיגְן פוּן מִצְרַיִם אונ דֶער מִדְבָּר אַרַיין זֵיי זָאלְן שְׁטַרְבְּן פַר הוּנְגֶער וָוארוּם זֵיי הָאבְּן נִיט גֶהַאט קֵיין בְּרוֹיט צוּ עֶסִין אונ דֶער קְרוּג הָאבְּן זֵיי שׁוֹין מְרַמֵז גֶוֶוען אַז זֵיי מַיינֶען פְלֵייש אוֹיךְ וָוארוּם וָוען נִיט וָוס הָאבְּן זַייא גֶזָאגְט מִיר זֶענֶען גֶזֶעסִין אונ מִצְרַיִם בַּיי דֶעם טָאפּ פְלֵייש מִן הַסְתָּם הָאבְּן זֵיי מְרַמֵז גֶוֶוען אַז זֵיי הָאבְּן אונ הָארְצְן אֵיין פַר דְרָאס וָוס זֵיי הָאבְּן נִיט קֵיין פְלֵייש אונ טָאפּ אונ דָא בַּיי דֶר קְרוּג אִיז גֶוֶוען אַנְדֶער עִנְיָן וָוארוּם דָא בַּיי דֶער קְרוּג הָאבְּן זֵיי בְּפֵירוּשׁ גֶזָאגְט אַז זֵיי ווִילְן פְלֵייש אוּן אונ הָארְצְן הָאבְּן זֵיי גֶהַאט אֵיין פַר דְרָאס אוֹף אֵיין מְנוּחָה זַאךְ אַזוֹ וִוי עֶס שְׁטֵייט אונ פָּסוּק (וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה אֶת הָעָם בּוֹכֶה לְמִשְׁפְּחֹתָיו) מֹשֶׁה הָט גֶהֶערְט וִויא דָאס פָאלְק הָט גֶוַויינְט אוּמְלִיכֶע מִשְׁפָּחָה בַּזוּנְדֶער זָאגְן אוּנְזֶערֵי חֲכָמִים זֵיי הָאבְּן גֶוַויינְט אַז

יהודה

גָאט הָאט גֶאַסְרְת אַז זֵיי טָארְן נִיט לִיגְן מִיט זֵייעֶרוּ פְרֵיינְד וָוארוּם עֶס אִיז פַאר הַאנְדְן צְוֵייא עֶרְלֵיי ווייגען אֵיין אָרוּמַאן אַז עֶר וויינְט עֶר אִיז הוּנְגֶערִיג אָדֶר עֶר גֵייט בְּאַרְוִיס דָאס אִיז אַזַאךְ וָוס אַנְדֶערֶע קֶענֶען אוּם דֶם פַאר רֶעכְטְן זֵיי קֶענֶען אוּם גֶעבְּן בְּרוֹיט צוּ עֶסְן וָועט עֶר נִיט זַיין הוּנְגֶרִיג אונ מֶע נִיט אִים שׁוּךְ אִיז עֶר שׁוֹין נִיט בְּאַרְוִיס אָבֶּער אַז אֵיינֶר וויינְט וָואס דֶער פָאטֶער אִיז אִים גֶשְׁטָארְבְּן דָם קֶען מֶען שׁוֹין אִים נִיט הֶעלְפְן אַזוֹי דָא אוֹיךְ דִי יוּדְן ווייגען אוֹיף אַזוֹי אֵיין זַאךְ וָוס מֶען קֶען זֵיי נִיט הֶעלְפְן וָוארוּם אַז מֶען וויינְט אוֹף אַזוֹי אַזַאךְ וָואס מֶען קֶען הֶעלְפְן וויינְט מֶען אִיטְלוּכֶר זָאל הֶערְן כְּדֵי מֶען זָאל זִיךְ דֶער בַּארְמְן אוֹיף אִים אונ מֶען זָאל אִים הֶעלְפְן אָבֶר דֶר וָוס וויינְט בַּזוּנְדֶר אונ אַחֲדָר וָוס קֵיינֶר זֶעהְט נִיט מִן הַסְתָּם אִיז דָם אַזַאךְ וָוס מֶען קֶען אוּם נִיט הֶעלְפְן אַזוֹי דָא הָאבְּן זֵיי גֶוויינְט אִיטְלִיכֶע מִשְׁפָּחָה בַּזוּנְדֶר אַז מֶען זָאל נִיט הֶערְן זַייעֶר גֶוויין ווייל עֶס אִיז אַזוֹי אַזַאךְ וָוס מֶע קֶען זֵיי נִיט הֶעלְפְן נָאט זָאל זֵיי מַתִּיר זַיין דָם וָוס עֶר הָט זֵיי גֶאַסוּרְת אָבֶר אַז זֵיי הָאבְּן גֶוָואלְט עֶסְן פְלֵייש אוּז אַזוֹי אַזַאךְ וָוס מֶען קֶען זֵיי פָאלְגְן הָאבְּן זֵייא גֶוויינְט מִיט אַקוֹל אונ הָאבְּן בְּפֵירוּשׁ גֶזָאגְט אַז זֵיי ווִילְן פְלֵייש אִיז שׁוֹין רֶעכְט וָוס דִי חֲכָמִים הָאבְּן גֶזָאגְט אַז זֵיי הָבְּן

דער מדבר, ווייל דער מענטש וואס איז נים נעמלת אדער ער האט אקינד וואס איז נים נעמלת מאר נים עסין שלמים, אונ אלע קינדער וואס זענען געבארן געווארין אין דער מדבר זענען נים געווען געמלת, ביז זייא זענען אריבער געגאנגען דעם ירדן [עיין ספר יהושע קפיטול ה פסוק ה], דם הט משה רבינו געזאגט צו הקב"ה הצאן ובקר ישחט להם ווען ביי זיי וואלט געמעגט ווערין צו שעכטין שעפסין אונ אקסין וואלטין זיי נים וויינען זייא ווילען פלייש, אדער ווען זייא וואלטין פיש געהאט וואלטין זייא אויך נים וויינען זייא ווילען פלייש, אונ הקב"ה הט זייא נים ערלויבט צו עסין פלייש פון רינדער, אונ נים פון שעפסין אונ ציגען, נאר מען האט זייא געגעבין דעם שלו פון ים, וואס האבין געהאט אטעם פון פלייש אונ פיש :

שָׂאֵהוּ בְחֵיקֶךָ כַּאֲשֶׁר יִשָּׂא הָאֹמֵן
אֶת־הַיֹּנֵק עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּעְתָּ לַאֲבֹתָיו׃ יג מֵאַיִן לִי בָּשָׂר
לָתֵת לְכָל־הָעָם הַזֶּה כִּי־יִבְכּוּ
עָלַי לֵאמֹר תְּנָה־לָּנוּ בָשָׂר
וְנֹאכֵלָה׃ יד לֹא־אוּכַל אָנֹכִי לְבַדִּי
לָשֵׂאת אֶת־כָּל־הָעָם הַזֶּה כִּי כָבֵד
מִמֶּנִּי׃ טו וְאִם־כָּכָה ׀ אַתְּ־עֹשֶׂה

סוֹבַרְהִי בְּתוּקְפָךְ כְּמָא
דִמְסוֹבַר תּוּרְבְּיָנָא יָת
יָנְקָא עַל אַרְעָא
דְקַיֵּימְתָּ לַאֲבָהָתוֹהִי׃
יג מְנָן לִי בִּשְׂרָא
לְמִתַּן לְכָל עַמָּא הָדֵין
אֲרֵי בָכַן עֲלַי לְמֵימַר
הַב לָנָא בִּשְׂרָא וְנֵיכוּל׃
יד לֵית אֲנָא יָכִיל
בִּלְחוֹדִי לְסוֹבָרָא יָת כָּל
עַמָּא הָדֵין אֲרֵי יַקִּיר
מִנִּי׃ טו וְאִם כְּדֵין אַתְּ
עביד

תו״א כאשר ישא. סנה׳ ח:

בעל הטורים

מלאתי חן בעיניך למה ילאתי מבטן אמי: (יב) האומן. תגין על הה׳ שבמשה דברים אב זוכה לבניו ואלו הן. בנוי. בכח. בעושר. בחכמה. בשנים. בנוי שנ׳ יראה אל שבדין פעלך והדרך על בניהם. בכח שנ׳ גבור בארץ יהיה זרעו דור ישרים יבורך. בעושר: נא נער הייתי גם זקנתי ולא ראיתי לדיק נעזב וזרעו מב׳ ש להם כל היום חונן ומלוה וזרעו לברכה. בחכמה שנא׳ תחת אבותיך יהיו בניך תשיתמו לשרים בכל הארץ וכתיב לא ימושו מפיך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך. בשנים דכתיב למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה וכשם שהאב זוכה לבנו כך מחייב אותם בה׳ דברים אילופם דכתיב יתולו על ראש יואב ועל כל בית אביו ואל יכרת מבית יואב זב ומצורע ומחזיק בפלך ונופל בחרב וחסר לחם. זב תחת הכה שהזיבות מתשת הכח. ומצורע תחת הנוי כי הצרעת מגונה על הבריות. ומחזיק בפלך נגד שאין בו חכמה. וניפל בחרב. קצר ימים. וחסר לחם זה עוני תחת העושר כמלא שהצדיק מזכה לבניו בה׳ דברים והחייב מחייב לבניו בה׳ דברים

רשב״ם

לפי שמפעל שלהם דומה כעין מפעיל אבל ישב שהוא בנוף האדם יאמר וישבתה. ישן וישנתם. וכל דומיהן

רש״י

אתכם ב ומחרפים אתכם. על האדמה אשר נשבעת לאבותיו. אתה אומר לי לשאתם ב בחיקי: (טו) ואם ככה את עושה לי. תשש כחו של משה כנקבה ד כשהראהו הקב״ה הפורענות שהוא

שפתי חכמים

אבר: ב ר״ל שתכיו סובלין אתכם: ג דקשה לרש״י דקרא הכי משמע כאשר ישא האומן את היונק על האדמ׳ וכי אומן נושא את היונק על האדמה אשר נשבע ומתרץ דעל האדמה וגו׳ קאי אשאהו בחיקך: ד דה״פ של קרא ואם ככה ר״ל שעתיד אתה לעשות כן לישראל את עושה לי ר״ל כנקבה עשית לי כלו׳ דאת אומרים

בית דוד

אַהֲרֹן אוֹיף דֶעם תְּנַאי גִיבּ אִיךְ צוּא אַיי דִי יוּדְעַן אִיר זָכְט לַיידֶען פוּן זֵיי אָפִּילוּ זֵיי וָועלְן אוֹיף אַייךְ וַוארְפָן שְׁטַיינֶער אוּנ זֵיי וֶועלֶען אוֹיף אַייךְ בַּיידֶען שֶׁלֶעכְטֶע רֵייד. פוּן דֶעסְטְווֶעגְן זָלְט אִיר זַיין גוּט צוּא זֵיי אוּנ אִיר זָאלְט זֵייא נִיט פַר שֶׁעמֶען אוּנ נִיט טָאן שְׁלֶעכְטְס צוּא זֵייא (עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לַאֲבוֹתָיו). מֹשֶׁה הָט גֶזָאגְט צוּא הקב״ה (אַתָּה אוֹמֵר לִי לְשָׂאתָם בְּחֵיקִי) דוּא זָגְסְט צוּ מִיר אִיךְ זָאל זֵייא טְרָאגְן אִין מַיין שׁוֹיס בִּיז אִיךְ וֶועל זֵיי בְּרֶענְגֶן אוֹיף דִיא עֶרְד וָוס דוּ הָאסְט גֶשְׁוואוֹרְן צוּ זֵייעֶרֶע עֶלְטֶערְן דוּ זָאלְסְט דִי עֶרְד זֵיי גֶעבְּן: (טו) (וְאִם כָּכָה אַתְּ עוֹשֶׂה לִי). הַארְט רש״י מֹשֶׁה הָאט דָאךְ דִי וֶוערְטֶר גֶזָאגְט צוּ הקב״ה הָט עֶר גְדַארְפְט זָאגְן אַתָּה עוֹשֶׂה לִי, וִויא מֶען רֶעט צוּ אַזָכָר "אַתָּה" דוּ, נִיט זָאגְן "אַתְּ" וִוי מֶען רֶעט צוּ אַנְקֵבָה, עֶנְפֶּערְט רש״י (תָּשַׁשׁ כֹּחוֹ שֶׁל מֹשֶׁה כנקבה

פירוש לתורת אלהים

טְרָאגְט דֶר דֶערצִיהֶר דָם זַייג קִינְד עַל הָאֲדָמָה אוֹיף דִיא עֶרְד צוּא דֶעם לַאנְד אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ וָוס דִיא הָאסְט גֶשְׁוואוֹרֶען צוּא גֶעבְּן זַייעֶרֶע עֶלְטֶרִין: (יג) מֵאַיִן פוּן וַואנֶען זָאל אִיךְ נֶעמֶען פְלֵייש לָתֵת צוּ גֶעבֶּן צוּא גָאר דֶם פָאלְק כִּי יִבְכּוּ זֵיי טוּעֶן וַויינֶן אוֹיף מִיר לֵאמֹר צוּא זָאגְן תְּנָה לָנוּ גִיבּ אוּנְז פְלֵייש מִיר זָאלְן עֶסִין: (יד) לֹא אוּכַל אִיךְ אַלֵיין קָאן נִיט הָשֵׂאת צוּ טְרָאגִין דִיא מַשָׂא פוּן דֶעם פָאלְק כִּי כָבֵד וָוארוּם עֶס אִיז פַר מִיר צוּ שְׁוֶוער: (טו) וְאִם כָּכָה אוּנ אַז דִיא וִוילְכְט מִיר אַזוֹ טָאן הָרְגֵנִי בֶּעט אִיךְ דִיךְ דִיא זָאלְסְט מִיךְ בֶּעסֶער הַרְגִינֶען אָם אוֹיב אִיךְ הָאבּ גִיפוּנֶען חֵן אִין דַיינֶע

אונקלוס

עֲבֵיד לִי קְטוֹלְנִי כְּעַן קְטוֹל אִם אַשְׁכַּחִית רַחֲמִין קֳדָמָךְ וְלָא אֶחֱזֵי בְּבִשְׁתִּי: טז וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה כְּנוֹשׁ קֳדָמַי

שבעין

לִּי הָרְגֵנִי נָא הָרֹג אִם־מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ וְאַל־אֶרְאֶה בְּרָעָתִי: פ

טז וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֶסְפָה־

לי

הו"א אספה לי שבעים איש. יומא כח קדושין לב סנה' ז ח:

בעל הטורים

אילופם: (טז) אספה לי שבעים איש. כנגד ע' נפש שירדו למצרים וכנגד ע' אומות וכנגד ע' שמות שיש להקב"ה ואלו הן אל אלהים אדני אחד אדון אדיר אהיה אמיץ אמת ארך אפים אחרון שאין מוסר מלכותו לאחר אמונ' אשכול הכופר ברוך בורא גדול גאה גואל גבור דגול היודע ועד זוכר חי חסיד חנון חוקר חסין חכם טוב טהור עיניס ישר יושב סתר כבוד מסתתר בורא כשנב נאה נוצר חסד נושא עון נושא פשע נושא חטא נוקם נוטר נקה יושב קדם סלה. סולח עליון עושה עזוז פודה פוקד צור צבי צבאות קדוש קנא קרוב רחום רם ראשון שלא קיבל מלכותו מאחר רב חסד שומר שופט שלטון שר שוכן עד תמים תקיף וע' שמות של ישראל ואלו הן אשת נעורים אילי כלדק אלופים אחים אבונים אום איתים אפרתי' אדירים אנשים אגוז איומה אגודה בנים בני אל חי בני אברהם בני יצחק בכור בחורים בתי ברה בעול' גוי גדול גן נעול גל נעול גפן הפעמים והצאים זרע קדש חכמים טובים יחידים יקירים ישראל ישורון יעקב יוסף יהודי' ילדים ידידים כלה כנה כרם כהנים משרתים מלכים מעין חתום נחלת נדיבים נאוה נער נפש סגולה עליונים ענוים עדה עברי' עבדים עמים. פדוים פזורים צאן צדיקים קדושים קנוים רבים רבים שבטי יה תמימים ע"כ ושבעי' שמות לירושלים: תגין על

שפתי חכמים

אומרים לנוכח לנקב' כמו שאומרים אתה לזכר ובטעם מוכיח שיש פסיק בין ככה לאת דא"ל דקאי על לא אוכל וגו' כי אין כאפר של כתלוי' גורם כ"כ רעה שיאמר הרגני נא הרוג אלא בשביל הפורענות שהוא עתיד להביא על ישראל אמר זה: ה ר"ל כדרך סופרים שכותבים ספרים מגיהין אותן דרך כתיבתן כך לוה הקב"ה למשה כשכתב התורה לתקן כל': ו דאל"כ מה ענין פ' זו אצל פ' המלונות כסמוכ' לה:

רש"י

עתיד להביא עליהם על זאת אמר לפניו א"כ הרגני תחלה: ואל אראה ברעתי. ברעתם הי' לו לכתוב אלא שכינה הכתוב וזה א' מתקוני סופרים ה בתורה לכינוי ולתקון לשון: (טז) אספה לי. הרי תשובה לתלונתך ו שאמרת לא אוכל אנכי לבדי והזקנים הראשוני' היכן היו והלא אף במצרים ישבו

בית

כִּנְקֵבָה כְּשֶׁהֶרְאָהוּ הקב"ה הַפּוּרְעָנוּת שֶׁהוּא עָתִיד לְהָבִיא עֲלֵיהֶם עַל זֹאת) וָוען הקב"ה הָט גְעוִויזְן צוּ מֹשֶׁה דִיא שְׁטְרָאף וָוס עֶר וָועט אוֹיף דִי יוּדְן בְּרֶענְגֶן פַאר דֶעם אִיצְטִיגְען וַויינֶען, אִיז מֹשֶׁה שְׁוַואךְ גְוָוארְן וִויא אַנְקֵבָה דְרִיבָּר הָט עֶר גְרֶעט צוּא הקב"ה אוֹךְ מִיט לָשׁוֹן נְקֵבָה (אָמַר לְפָנָיו) עֶר הָט גְזָאגְט פַר הקב"ה (אִם כֵּן) אוֹיבּ דוּ ווִילְסְט אַזוֹ שְׁטְרָאפְן דִיא יוּדְן (הָרְגֵנִי נָא הָרוֹג) בֶּעט אִיךְ דִיךְ דוּ זָאלְסְט מִיךְ בַּאלְד הַרְגֶענֶען (וְאַל אֶרְאֶה בְּרָעָתִי) אִיךְ זָאל נִיט זֶעהְן מַיין שְׁלֶעכְטֶס, זָאגְט רש"י (בְּרָעָתָם הָיָה לוֹ לִכְתּוֹב) דֶער פָּסוּק הָאט גְדַארְפְט שְׁרַייבְּן מֹשֶׁה הָאט גְזָאגְט ״אִיךְ זָאל נִיט זֶעהְן זַייעֶר שְׁלֶעכְטֶס״ (אִיךְ זָאל נִיט זֶעהְן דָאס שְׁלֶעכְטֶס וָוס וָועט קוּמֶען אוֹיף דִיא יוּדְן) (אֶלָּא שֶׁכִּינָּה הַכָּתוּב) נָאר דֶער פָּסוּק הָט גֶעֶנְדֶערְט פוּן בְּרָעָתָם אוֹיף בְּרָעָתִי (מֹשֶׁה הָאט טַאקֶע גְזָאגְט בְּרָעָתָם, נָאר וָוען מֹשֶׁה הָט גְשְׁרִיבְּן דִיא תּוֹרָה הָאט הקב"ה גְבָּאטְן צוּ מֹשֶׁה עֶר זָאל נִיט שְׁרַייבְּן

דוד

וִויא עֶר הָאט גְזָאגְט ״בְּרָעָתָם״ נָאר עֶר זָאל שְׁרַייבְּן ״בְּרָעָתִי״, מֶען זָאל נִיט זָאגְען אוֹיף מֹשֶׁה עֶר הָט אַרוֹיס גְרֶעט אַשְׁלֶעכְט וָוארְט אוֹיף דִיא יוּדְן (וְזֶה אֶחָד מִתִּקּוּנֵי סוֹפְרִים בַּתּוֹרָה) דָס אִיז אֵיינֶע פוּן דִיא וָוערְטֶער וָואס שְׁרַייבֶּענְדִיג אִין גֶעעֶנְדֶערְט גְוָוארְען אִין דֶער תּוֹרָה (לְכִינּוּי וּלְתִקּוּן לָשׁוֹן) אַמָאל צוּ נֶעמֶען אַיין אַנְדֶערְן נָאמֶען אוּנ אַמָּל צוּ פַאר בֶּעסֶערְן דָאס לָשׁוֹן (וְעַיין שׂ"ח): (טז) (אֶסְפָה לִי), דקב"ה הָט גְזָאגְט צוּ מֹשֶׁה פַאר זַאמֶעל צוּ מִיר זִיבֶּעצִיג מֶענְשֶׁן (הֲרֵי תְּשׁוּבָה לִתְלוּנָּתְךָ) דָאס וָועט זַיין דִיא אַנְטְוָוארְט אוֹיף דֵיינֶע רֵייד (שֶׁאָמַרְתָּ לֹא אוּכַל אָנֹכִי לְבַדִּי) וָואס דוּא הָאסְט גְזָאגְט ״אִיךְ אַלֵיין קֶען נִיט טְרָאגְן דָאס פָאלְק״ וָועלֶען דִי זִיבְּצִיג מֶענְשֶׁן דִיר הֶעלְפְן, פְרֶעגְט רש"י (וְהַזְּקֵנִים הָרִאשׁוֹנִים הֵיכָן הָיוּ) וִויא זֶענֶען גְוֶועזְן דִיא עֶרְשְׁטֶע זְקֵנִים (וַהֲלֹא אַף בְּמִצְרַיִם יָשְׁבוּ עִמָּהֶם) אֲפִילוּ אִין מִצְרַיִם זֶענֶען דִיא אַלְטֶע מֶענְשֶׁען גְוֶוען מִיט דִי יוּדְן צוּזַאמֶן (שֶׁנֶּאֱמַר) וִוי עֶס שְׁטֵייט אִין

פירוש לתורת אלהים

אוֹיגְן (עַיין רש"י) וְאַל אֶרְאֶה אוּנ אִיךְ זָאל נִיט זֶעהְן אִין מַיין בַּייז כְּלוֹמַר דָאס בַּייז וָואס וָועט קוּמֶען אוֹיף דִיא יִשְׂרָאֵל: (טז) וַיֹּאמֶר הָאט גָאט גְזָאגְט צוּ מֹשֶׁה אֶסְפָה לִי זַאמִיל מִיר אַיין שִׁבְעִים זִיבֶּעצִיג מַאן פוּן דִיא זְקֵנִים פוּן דִי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָדַעְתָּ אַזֶעלְכֶע וָואס דִיא קֶאנְסְט זַיי כִּי הֵם וָואס

משלי

גְוֵוייְנְט וָואס מֶען טָאר נִיט לִיגְען מִיט אַפְּ־יינְד וָוארוּם זַיי הָאבְּן גְוֵויינְט אִימְלוּכֶע מִשְׁפָּחָה בַּזוּנְדֶר

יהודה

מֶען זָאל נִיט הֶערְן מִן הַפֶּתַח אִיז דָאס וָוס מֶען קֶען זַיי נִיט הֶעלְפְן:

לִי שִׁבְעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָדַעְתָּ כִּי־הֵם זִקְנֵי הָעָם וְשֹׁטְרָיו וְלָקַחְתָּ אֹתָם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וְהִתְיַצְּבוּ שָׁם עִמָּךְ׃

שַׁבְעִין גַּבְרָא מִסָּבֵי יִשְׂרָאֵל דִּי יְדַעְתְּ אֲרֵי אִינּוּן סָבֵי עַמָּא וְסָרְכוֹהִי וְתִדְבַּר יָתְהוֹן לְמַשְׁכַּן זִמְנָא וְיִתְעַתְּדוּן תַּמָּן

הו"א וכתילכו שם . קידושין מו
סנה' יז לו :

וירדתי

רש"י

עמהם שנאמר (שמות ג) לך ואספת את זקני ישראל אלא באש תבערה מתו וראוים היו מסיני לכך דכתיב [שמות כד] ויחזו את האלהים שנהגו קלות ראש כנושך פתו ומדבר בפני ז המלך וזהו [שם] ויאכלו וישתו ולא רצה הקב"ה ליתן אבילות במתן תורה ופרע להם כאן: **אשר ידעת כי הם וגו'** אותן שאתה מכיר שנתמנו עליהם שוטרי' במצרים בעבודת פרך והיו מרחמי' עליהם ומוכים על ידם שנ' [שמות ה] ויכו שוטרי בני ישראל עתה יתמנו בגדולתן כדרך שנצטערו בצרתן ח: **ולקחת אותם.** קחם בדברי' אשריכ' שנתמניתם פרנסים על בניו של מקום: **והתיצבו שם עמך.** כדי שיראו ישראל וינהגו בהם גדולה וכבוד ויאמרו חביבין אלו שנכנסו עם משה לשמוע דבור מפי הקב"ה ספרי

שפתי חכמים

ז כך הם אוכלים ושותים ומסתכלים בשכינה: ח דאל"כ כיון דכבר

כיון

בית דוד

אונ פסוק הקב"ה האט געזאגט צו משה (לֵךְ וְאָסַפְתָּ אֶת זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל) גיי אונ פאר זאמיל די אלטע יודען (אָכְלָה בָּאֵשׁ תַּבְעֵרָה מֵתוּ) נאר ווען עס האט געברענט דאס פייער ביי דו מתאוננים זענין די זקנים פאר ברענט געווארען (וּרְאוּיִם הָיוּ מִסִּינַי לְכָךְ) אונ פון דר זאך וואס האט געטראפן מיט זיי ביי דעם בארג סיני זענין זיי גיוועזן ווערט געשטראפט צו ווערן (דִּכְתִיב) ווי עס שטייט אין פסוק (וַיֶּחֱזוּ אֶת הָאֱלֹהִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ) זיי האבן געזעהן הקב"ה אונ האבן געגעסן אונ געטרונקען (שֶׁנָּהֲגוּ קַלּוּת רֹאשׁ) זיי האבן זיך געפירט געגן הקב"ה אן מורא אונ אן כבוד, דאס הייסט מיט אנרינגן קאם (כְּנוֹשֵׁךְ פִּתּוֹ וּמְדַבֵּר בִּפְנֵי הַמֶּלֶךְ) ווי איינר בייסט אם אשטיקול ברוי'ט אונ האלט דאס ברוי'ט אונ מויל אונ רעט מיט דעם מלך, דאס איז אגרויסע הָעָזָה (וְזֶהוּ וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ) זייא האבן אויך אזוי געטאן, זיי האבן געגעסן אונ געטרונקן, אונ עסינדי'ג האבן זיי געקוקט אויף הקב"ה (וְלֹא רָצָה הקב"ה לִיתֵּן אֲבֵלוּת בְּמַתַּן תּוֹרָה) אונ הקב"ה האט זייא ניט געשטראפט באלד ווייל ער האט ניט געוואלט געבן אטרויערקייט צו די יודן אונ דר צייט ווען ער האט געגעבן די תורה (וּפָרַע לָהֶם כָּאן) אונ ער האט זיי דא איצט געשטראפט : (אֲשֶׁר יָדַעְתָּ כִּי הֵם וגו'). הקב"ה האט געזאגט צו משה (אוֹתָן שֶׁאַתָּה מַכִּיר שֶׁנִּתְמַנּוּ עֲלֵיהֶם שׁוֹטְרִים בְּמִצְרַיִם בַּעֲבוֹדַת פֶּרֶךְ) דו זאלסט נעמן זיבעציג מענטשן די מענטשן וואס דוא קענסט זיי זענין גיוועזן שוטרים אויף די יודן אונ מצרים ווען זיי האבן געארבעט די שווערע ארבעט (וְהָיוּ מְרַחֲמִים עֲלֵיהֶם) אונ די שוטרים האבן געהאט רחמנות אויף די יודן (וּמוּכִּים עַל יָדָם) אונ זיי זענין געשלאגן געווארן וועגן די יודן (שֶׁנֶּאֱמַר) ווי עס שטייט אין פסוק (וַיֻּכּוּ שׁוֹטְרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל) די שוטרים פון די יודן זענין געשלאגן געווארן (עַתָּה יִתְמַנּוּ בִּגְדוּלָּתָן) איצט אז די יודען זענען גרוים געווארן זאלן די שוטרים ווערן אלצטע אויף זייא (כְּדֶרֶךְ שֶׁנִּצְטַעֲרוּ בְּצָרָתָן) אזוי ווייא די שוטרים האבען געהאט צער ווען די יודן איז שלעכט גיוועזן . וועלן זיי אצינד זיך פרייען ווען די יודען וועט גוט זיין : (וְלָקַחְתָּ אוֹתָם) . מיינט מען (קָחֵם בִּדְבָרִים) זאלסט זייא נעמן מיט רייד . דו זאלסט זאגן צו זיי (אַשְׁרֵיכֶם שֶׁנִּתְמַנִּיתֶם פַּרְנָסִים עַל בָּנָיו שֶׁל מָקוֹם) וואול צו אייך וואס איר האט זוכה גיוועזן צו זיין עלצטע אויף די קינדר פון הקב"ה : (וְהִתְיַצְּבוּ שָׁם עִמָּךְ) . די שוטרים זאלן זיך שטעלן דארטן (נעבן אהל מועד) מיט דיר צוא זאמען (כְּדֵי שֶׁיִּרְאוּ יִשְׂרָאֵל וְיִנְהֲגוּ בָּהֶם גְּדוּלָּה וְכָבוֹד) אז די יודן וועלן זעהן די שוטרים שטיי'ען נעבן אהל מועד מיט דיר צוזאמען וועלן זיי געבן כבוד אונ גרויסקייט צו די שוטרים (וְיֹאמְרוּ) די יודן וועלן זאגן (חֲבִיבִין אֵלּוּ שֶׁנִּכְנְסוּ

עם

פירוש לתורת אלהים

זיי זענען גיוועזן זקני העם די עלצטע פון דעם פאָלק וְשׁוֹטְרָיו אונ זייערע שוטרים (עיין רש"י) וְלָקַחְתָּ אוֹתָם אונ די זאלסט זייא נעמען אל אוֹהֶל מוֹעֵד צוא דעם אוהל מועד (עיין רש"י) וְהִתְיַצְּבוּ שָׁם אונ זיי זאלן זיך שטעלן דארטן מיט דיר די זיבעציג מאנן זאלען זיך שטעלען

יז וְיָרַדְתִּי וְדִבַּרְתִּי עִמְּךָ שָׁם
וְאָצַלְתִּי מִן־הָרוּחַ אֲשֶׁר עָלֶיךָ
וְשַׂמְתִּי עֲלֵיהֶם וְנָשְׂאוּ אִתְּךָ
בְּמַשָּׂא הָעָם וְלֹא־תִשָּׂא אַתָּה
לְבַדֶּךָ׃ יח וְאֶל־הָעָם תֹּאמַר

תַּמָּן עִמָּךְ: יז וְאִתְגְּלֵי
וַאֲמַלֵּיל עִמָּךְ תַּמָּן
וַאֲרַבֵּי מִן רוּחָא דִי
עֲלָךְ וְאֲשַׁוֵּי עֲלֵיהוֹן
וִיסוֹבְרוּן עִמָּךְ בְּמַטּוּל
עַמָּא וְלָא תְסוֹבַר אַתְּ
בִּלְחוֹדָךְ: יח וּלְעַמָּא
תֵּימַר אִזְדַּמְנוּ לִמְחַר
ותיכלון

תו"א וירדתי. עקרים מג פ"א: ונשאו אתך. קדושין מו סנה' יז לו:

בעל הטורים

ב' דאספה לי לך. שיהיו בקיאין וזכירין בה' חומשי תורה. במך בני' יכו דומין: (יז) ואצלתי מן הרוח אשר עליך ושמתי עליהם. כי אני לא אבחרם ולא אתן מרוחי עליהם כי אני אמרתי כי אתה לבדך תשא אותם ואתה אמרת לא תוכל לשאת משא כל העם הזה נחר לך מי שישא עמך ותתן מרוחך עליהם לכן כתיב ויאצל מן הרוח אשר עליו ויתן על השבעים איש אבל אלדד ומידד שלא היו מכלל השבעים נא' בהם ותנח עליהם הרוח פי' הרוח מאת ה' ולא משל משה ובשא"ל יבושע

שפתי חכמים

ביו שוטרי העם למה צריך שניהם לכתובם: ס וא"ת ולמה תפרש רש"י זה יותר מכולן. וי"ל לפי שלא כתיב כאן שמירה כמו באחרים: י וארבי ל' גדולה: י דאל"כ התקדשו ל"ל כיל"ל ואל העם תאמר למחר תאכלו בשר ועוד מה הזמנה צריכה

רש"י

(ספרי): (יז) וירדתי. זו אחת מ' מעשר ירידות הכתובות בתורה: ודברתי עמך. ולא עמהם: ואצלתי. כתרגומו י וארבי כמו [שמות כד] ואל אצילי בני ישראל: ושמתי עליהם. למה משה דומה באותה שעה לנר שמונח ע"ג מנורה והכל מדליקין הימנו ואין אורו חסר כלום: ונשאו אתך. התנה עמהם על מנת שיקבלו עליהם טורח בני שהם טרחני' וסרבנים: ולא תשא אתה לבדך (ספרי) הרי תשובה למה שאמרת לא אוכל אנכי לבדי: (יח) התקדשו. י הזמינו עצמכ' לפורענות וכן הוא

בית דוד

עָם מֹשֶׁה לִשְׁמוֹעַ דִּבּוּר מִפִּי הקב"ה) דִי שׁוֹטְרִים זֶענֶען גֶעקִליבְּט בַּיי הקב"ה ווָארוּם זֵיי זֶענֶען אַריין גֶנאַנגֶען צוּזַאמֶען מִיט מֹשֶׁה הֶערֶען דִיא רֵייד פוּן הקב"ה: (יז) (וְיָרַדְתִּי). זָאגְט רש"י (זוּ אַחַת מֵעֶשֶׂר יְרִידוֹת הַכְּתוּבוֹת בַּתּוֹרָה) אוּנ דֶער תּוֹרָה שְׁטֵייט צֶעהְן מָאל בַּייא הקב"ה דָאס וָוארְט דֶער נִידֶערוּנְג. דָאס וָוארְט "וְיָרַדְתִּי" אִיךְ וֶועל אַרָאפּ נִידֶערְן. אִיז אֵיינְס פוּן דִי צֶעהְן: (וְדִבַּרְתִּי עִמְּךָ). אִיךְ וֶועל רֵייֶדן מִיט דִיר (וְלֹא עִמָּהֶם) נִיט מִיט זֵיי: (וְאָצַלְתִּי). זָאגְט רש"י (כְּתַרְגּוּמוֹ) וִויא דֶער תַּרְגּוּם טַייטְשְׁט (וְאַרְבֵּי) אִיךְ וֶועל זֵיי גְרוֹס מַאכֶן מִיט דֶעם בִּיסוּל נְבוּאָה וָואס אִיךְ וֶועל אַרָאפּ נֶעמֶען פוּן דִיר אוּנ גֶעבֶּען אוֹיף זֵיי (כְּמוֹ) וִויא עָס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק וְאֶל אֲצִילֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. אוּנ צוּא דִיא גְרוֹיסֶע לַייט פוּן דִיא יוּדֶען: (וְשַׂמְתִּי עֲלֵיהֶם). אוּנ אִיךְ וֶועל טוּן אוֹיף זֵיי. זָאגְט רש"י (לְמָה מֹשֶׁה דּוֹמֶה בְּאוֹתָהּ שָׁעָה) צוּא וָואס אִיז מֹשֶׁה גְלַייךְ גֶוועזֶען אִין דֶער צַייט (לְנֵר שֶׁמּוּנָּח עַל גַּבֵּי מְנוֹרָה) צוּ אַלִיכְט וָואס אִיז אוּנ אַלֵייכְטֶער (וְהַכֹּל מַדְלִיקִין מִמֶּנּוּ) אוּנ אַלֶע לֶעכְט צִינְדְט מֶען פוּן דָם לֶעכְט (וְאֵין אוֹרוֹ חָסֵר כְּלוּם) אוּנ פוּן דִיא לֶעכְטִיקַייט פוּן דֶעם לִיכְט פֶעלְט נָאר נִיט. אַלֶע זִיבְּצִיג מֶענְטְשֶׁען הָאבֶּן גֶעצוֹיגֶן זֵייעֶרֶע נְבִיאוֹת פוּן מֹשֶׁה. אוּנ בַּיי מֹשֶׁה אִיז גֶעבְּלִיבֶּען זַיינֶע נְבִיאוֹת אוּנ גַאנְצֶען וִויא עֶר אִיז גֶוועזֶען פְרִיעֶר: (וְנָשְׂאוּ אִתְּךָ). (הַתְנֵה עִמָּהֶם) זָאלְסְט אוֹיס נֶעמֶען אַתְּנַאי מִיט זֵיי (וְלֵימְט מִיט זֵייא אוֹיס רֵיידֶען) (עַל מְנָת) אוֹיף דֶעם תְּנַאי וֶוערֶן זֵיי קָלָצֶעשְׁטֶע (שֶׁיְּקַבְּלוּ עֲלֵיהֶם טוֹרַח בָּנַי) זֵייא זָאלֶען נֶעמֶען אוֹיף זִיךְ צוּ לֵיידֶען דִי בַּזְמִיהוּנְג פוּן מַיינֶע קִינְדֶער (שֶׁהֵם טַרְחָנִים וְסַרְבָנִים) זֵייא זֶענֶען מַטְרִיחַ זֵייעֶרֶע קְלָצֶעשְׁטֶע אוּנ פָאלְגֶען נִיט: (וְלֹא תִשָּׂא אַתָּה לְבַדֶּךָ). וֶועסְטוּ מֶעהְר נִיט בַּארְפֶען טְרָאגֶען אַיְיךְ אַלֵיין (הֲרֵי תְּשׁוּבָה לְמָה שֶׁאָמַרְתָּ לֹא אוּכַל אָנֹכִי לְבַדִּי) דָם אִיז אַאַנְטְוָוארְט אוֹיף דֶעם וָוָאס דוּא הָסְט גֶעזָאגְט אִיךְ קֶען נִיט אַלֵיין טְרָאגֶען דָם פָאלְק. אַצִינְד וֶועסְטוּ הָאבֶּן זִיבֶּעצִיג מֶענְטְשֶׁען וָואס וֶועלֶען דִיר הֶעלְפֶען: (יח) (הִתְקַדְּשׁוּ). מַיינְט מֶען (הַזְמִינוּ עַצְמְכֶם לְפוּרְעָנוּת) אִיר זָאלְט אַייךְ צוּ גְרֵייטֶען צוּא דִיא שְׁטְרָאף וָואס אוֹיף אַייךְ וֶועט קוּמֶען (וְכֵן הוּא אוֹמֵר) אוּנ אַזוֹ הָאט גֶעזָאגְט דֶער נָבִיא (וְהַקְדִּישֵׁם לְיוֹם

פירוש לתורת אלהים

אִין אֹהֶל מוֹעֵד: (יז) וְיָרַדְתִּי אוּנ אִיךְ וֶועל אַרָאפּ נִידֶערְן אִיךְ וֶועל מִיךְ דָארְטְן בַּוַויזֶען וְדִבַּרְתִּי אוּנ אִיךְ וֶועל דָארְטֶן מִיט דִיר רֵיידֶען וְאָצַלְתִּי אוּנ אִיךְ וֶועל אָפּ שֵׁיידֶען מִן הָרוּחַ פוּן דֶער נְבוּאָה אֲשֶׁר עָלֶיךָ וָואס אִיז אוֹיף דִיר וְשַׂמְתִּי אוּנ אִיךְ וֶועל טָאן אוֹיף זֵיי (עַיֵּין רש"י) וְנָשְׂאוּ אוּנ זֵיי וֶועלֶען הֶעלְפֶען טְרָאגֶען מִיט דִיר בְּמַשָּׂא הָעָם אִין דֶער מַשָּׂא פוּן דֶעם פָאלְק וְלֹא תִשָּׂא אוּנ דוּא וֶועסְט שׁוֹן נִיט טְרָאגֶען אַלֵיין: (יח) וְאֶל הָעָם אוּנ צוּם פָאלְק זָאלְסְטוּ זָאגֶען [illegible]

הִתְקַדְּשׁוּ לְמָחָר וַאֲכַלְתֶּם בָּשָׂר
כִּי בְּכִיתֶם בְּאָזְנֵי יְהוָה לֵאמֹר מִי
יַאֲכִלֵנוּ בָּשָׂר כִּי־טוֹב לָנוּ
בְּמִצְרָיִם וְנָתַן יְהוָה לָכֶם בָּשָׂר
וַאֲכַלְתֶּם׃ יט לֹא יוֹם אֶחָד תֹּאכְלוּן
וְלֹא יוֹמָיִם וְלֹא ׀ חֲמִשָּׁה יָמִים וְלֹא
עֲשָׂרָה יָמִים וְלֹא עֶשְׂרִים יוֹם׃
כ עַד ׀ חֹדֶשׁ יָמִים עַד אֲשֶׁר־יֵצֵא

וְתֵיכְלוּן בִּשְׂרָא אֲרֵי בְּכִיתוּן קֳדָם יְיָ לְמֵימַר מַאן יֵיכְלִנַּנָא בִּשְׂרָא אֲרֵי טַב לָנָא בְּמִצְרָיִם וְיִתֵּן יְיָ לְכוֹן בִּשְׂרָא וְתֵיכְלוּן׃ יט לָא יוֹמָא חַד תֵּיכְלוּן וְלָא תְּרֵין יוֹמִין וְלָא חַמְשָׁא יוֹמִין וְלָא עַשְׂרָא יוֹמִין וְלָא עֶשְׂרִין יוֹמִין׃ כ עַד יְרַח יוֹמִין עַד דִּי

תקיצון

תו"א עד חדש ימים. יומא עם תע נית כם מגילה ה כהונות

מאפבב כז מ"ר כ:

בעל הטורים

כלאס אמר מי יתן כל עם ה' נביאים כאלו כשמים נתת ה' את רוחו עליהם ולא כשבטים כזקנים שאלל תרוחי ונתן עליהם: (כ) לזרא. באל"ף שמלאו בו כל מיני טעמים חוץ מאחד וכוא טעמו של לויתן (כי עין לא ראתה וגו') לזרא

רשב"ם

פתחין, ובן מן ירד וירדתם: (כ)עד אשר יצא מאפכם. כתרגום: למה זה יצאנו ממצרים. שאמרתם זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים. ולפי שאתם כפויי טובה תלקו. ואלו הייתם מתאוים בשר ולא נתרעמתם על

רש"י

או' [ירמיה יב] והקדישם ליום הרגה. (כ) עד חדש ימים. זו בכשרים ש מתמצין על מטותיהן ואסר כך כשמתן יוצאה ורשעים הוא או הבשר עודנו בין שניהם כך היא שנויה בספרי אבל במכילת' שנויה חילוף הרשעים אוכלין ומצטערין שלשים יום והכשרי' הבשר עודנו בין שניהם: עד אשר יצא מאפכם. כתרגומו די תקוצון ביה יהא דומה לכם כאילו אכלתם ממנו יותר מדאי עד שיוצא

שפתי חכמים

צריכה לאכילה אלא לפורענות ככתובה בסוף הכאה עליהם ע"ד אכילת כבשר: ב שמתמצין פי' שמולין: ל שתמאסו בו שיהא

בית דוד

קְיוֹם הֲרֵגָה) זָאלְסְט זַיי צוּגְרֵייטְען צוּ דֶעם טָאג וָוס זַיי וֶועלֶן גֶעהַרְגֶעט וֶוערֶן: (כ) (עַד חֹדֶשׁ יָמִים), זַיי וֶועלֶן עֶסֶן פְלֵייש בִּיז אַחוֹדֶשׁ טֶעג (זוּ בַּכְּשֵׁרִים) דָס וֶועט זַיין בַּיי דִי פְרוּמֶע (שֶׁמִּתְמַצִּין עַל מִטּוֹתֵיהֶן) זַיי וֶועלֶן עֶסֶן דָאס פְלֵייש אוּנ וֶועלֶן לִיגֶן קְרַאנְק אוֹיף זֵייעֶרֶע בֶּעטֶן (וְאַחַר כַּךְ גֹּסְסוֹתָן יוֹצְאָה) נָאךְ דֶעם וֶועלֶן פוּן זֵייא אַרוֹיס גֵיין זֵייעֶרֶע נְשָׁמוֹת (וּבָרְשָׁעִים הוּא אוֹמֵר) אוֹיף דִיא רְשָׁעִים זָאגְט דֶר פָּסוּק (הַבָּשָׂר עוֹדֶנּוּ בֵּין שִׁנֵּיהֶם) וֶוען דָס פְלֵייש אִיז נָאךְ נִיוֶוען צְוִוישֶׁען זֵייעֶרֶע צֵיין זֶענֶען זֵייא גֶשְׁטָארְבֶּן (כַּךְ הִיא שְׁנוּיָה בְּסִפְרֵי) אַזוֹי אִיז גֶלֶערְנְט אִין סִפְרֵי (אֲבָל בִּמְכִילְתָּא שְׁנוּיָה חִלּוּף) אָבֶּר אִין דֶר מְכִילְתָּא אִיז גֶלֶערְנְט פַארְקֶערְט (הָרְשָׁעִים אוֹכְלִים וּמִצְטַעֲרִים שְׁלשִׁים יוֹם) דִיא רְשָׁעִים הָאבֶּן גֶעגֶעסֶן דָאס פְלֵייש דְרֵייסִיג טָאג אוּנ הָאבֶּן גֶהַאט יִסּוּרִים דִיא גַאנְצֶע דְרֵייסִיג טָאג (הַכְּשֵׁרִים הַבָּשָׂר עוֹדֶנּוּ בֵּין שִׁנֵּיהֶם) אוּנ דִיא פְרוּמֶע בַּאלְד וִויא זֵייא הָאבֶּן גֶנוּמֶען דָאס פְלֵייש אִין מוֹיל אוּנ הָאבֶּן אָנְגֶהוֹיבֶּן קַייעֶן דָאס פְלֵייש זֶענֶען זַיי בַּאלְד גֶשְׁטָארְבֶּן: (עַד אֲשֶׁר יֵצֵא מֵאַפְּכֶם). זָאגְט רַשִׁ"י (כְּתַרְגּוּמוֹ) וִויא דֶער תַּרְגוּם טַייטְשְׁט (דִּי תְּקוּצוּן בֵּיהּ) בִּיז דָס פְלֵייש וֶועט אַייךְ פַאר מִיאוּסְט וֶוערֶן (יְהֵא דוֹמֶה לָכֶם כְּאִילּוּ אֲכַלְתֶּם מִמֶּנּוּ יוֹתֵר מִדַּאי) עֶס וֶועט בַּייא אַייךְ זַיין גְלַייךְ וִויא אִיר וָואלְט גֶגֶעסֶן פוּן דֶעם פְלֵייש מֶער וִויא גֶענוּג (עַד שֶׁיּוֹצֵא וְנִגְעַל לַחוּץ דֶּרֶךְ הָאַף) בִּיז אִיר וֶועט וֶועלֶן דָאס פְלֵייש זאל

פירוש לתורת אלהים

אִיז צוּ מָארְגֶן וַאֲכַלְתֶּם בָּשָׂר אוּנ אִיר וֶועט עֶסֶן פְלֵייש כִּי ווָארוּם אִיר הָאט גֶעוַויינְט אִין דִיא אוֹיעֶרֶן פוּן גָאט לֵאמֹר צוּ זָאגֶן מִי יַאֲכִלֵנוּ בָּשָׂר וֶוער וֶועט אוּנְז מַאכֶען עֶסֶן פְלֵייש כִּי טוֹב עֶס אִיז אוּנְז בֶּעסֶר גֶוֶוען אִין מִצְרַיִם וְנָתַן וֶועט אַייךְ גָאט גֶעבֶּן פְלֵייש וַאֲכַלְתֶּם אוּנ אִיר וֶועט עֶסֶן:

(יט) לֹא יוֹם אֶחָד נִיט אַיין טָאג וֶועט אִיר עֶסֶן דָאס פְלֵייש וְלֹא יוֹמַיִם אוּנ נִיט צְוֵויי טֶעג וְלֹא חֲמִשָּׁה אוּנ נִיט פִינְף טֶעג וְלֹא עֲשָׂרָה אוּנ נִיט צֶעהֶן טֶעג וְלֹא עֶשְׂרִים אוּנ נִיט צְוָואנְצִיג טֶעג:

(כ) עַד חֹדֶשׁ יָמִים בִּיז אַיין חוֹדֶשׁ טֶעג אִיר וֶועט דָאס פְלֵייש עֶסֶן דְרֵייסִיג טֶעג אוּנ עֶס וֶועט אַייךְ

מֵאַפְּכֶם וְהָיָה לָכֶם לְזָרָא יַעַן כִּי־
מְאַסְתֶּם אֶת־יְהוָה אֲשֶׁר בְּקִרְבְּכֶם
וַתִּבְכּוּ לְפָנָיו לֵאמֹר לָמָּה זֶּה
יָצָאנוּ מִמִּצְרָיִם׃ כא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
שֵׁשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף רַגְלִי הָעָם אֲשֶׁר
אָנֹכִי בְּקִרְבּוֹ וְאַתָּה אָמַרְתָּ בָּשָׂר
אֶתֵּן לָהֶם וְאָכְלוּ חֹדֶשׁ יָמִים׃

תְקוּצִין בֵּיהּ וִיהֵי לְכוֹן
לְתַקְלָא חֲלַף דְקַצְתּוּן
יָת מֵימְרָא דַייָ
דִשְׁכִנְתֵּיהּ שַׁרְיָא
בֵּינֵיכוֹן וּבְכֵיתוּן
קֳדָמוֹהִי לְמֵימַר לְמָא
דְנַן נְפַקְנָא מִמִּצְרָיִם׃
כא וַאֲמַר מֹשֶׁה שִׁית
מְאָה אַלְפִין גַּבְרָא
רִיגְלָאָה עַמָּא דִּי אֲנָא
בֵּינֵיהוֹן וְאַתְּ אֲמַרְתְּ
בִּשְׂרָא אֶתֵּן לְהוֹן וְיֵיכְלוּן

ת"א ויאמר משה שש מאות. כותה יב׃ הצאן

רשב"ם

יציאת מצרים לא הייתם לוקים כ"כ כמו בשאר תלונות שיש מהם שלא לקו׃ (כא) ויאמר משה שש מאות אלף וגו'. צריך לפרש זה דוגמא שפירשתי לא יוכל העם לעלות אל הר סיני. אף כאן משה היה מתיירא על מ"ש הקב"ה ואכלו חדש ימים וגם אמר והיה לכם לזרא ושאל מן הקב"ה אתה אמרת שיאכלו חדש ימים והלא שש

שפתי חכמים

דומה לכם כו'׃ ם וזרה כזה ל' מפזר ומפרר כמו ככה כוה זורה דאל"ף מתחלף בכ"א כלו' שיזורו אותן מפיהם ואפם כלו' שלא ירצו אפי' להביט בו שירחקוהו לגמרי יותר ממה שהיו מקרבים אותו תחלה׃ ג דאל"כ בקרבכם ל"ל׃ ם (כח"י) אבל הילודים

רש"י

שיצא ונבפל לחוץ דרך האף׃ והיה לכם לזרא. (ספרי) שתהיו מרחקין אותו ם יותר ממה שקרבתם ובדברי רבי משה הדרשן ראיתי שיש לשון שקורין לחרב זרא׃ את ה' אשר בקרבכם. אם לא שנטעתי שכינתי ביניכ' ג לא גבה לבבכם ליכנס לכל הדברי' הללו׃ (כא) שש מאות אלף רגלי. לא חש למנות את הפרט שלשת אלפים היתרי'. ור' משה הדרשן פירש שלא בכו אלא ם אותן שיצאו ממצרים׃

בית דוד

זאל אַרוֹס גֵיין אוּנ אוֹיס גֶעשְׁפִּיגֶען וֶוערֶן פוּן אַייךְ אֲפִילוּ דוּרךְ דִיא נָאז לֶעכֶער׃ (וְהָיָה לָכֶם לְזָרָא). דָאס פְלֵייש וֶועט בַּייא אַייךְ זַיין פְרֶעמְד (שֶׁתִּהְיוּ מְרַחֲקִין אוֹתוֹ יוֹתֵר מִמַּה שֶׁקֵּרַבְתֶּם) אִיר וֶועט אִיצְט וֶועלֶן דֶר וַוייטֶערְן פוּן אַייךְ דָאס פְלֵייש מֶער ווִי אִיר הָט פְרִיר גֶעוָוקְט מֶען זָאל אַייךְ גֶעבֶּן דָם פְלֵייש אִיר וֶועט אִיצְט מֶער הֲנָאָה הָאבֶּן אַז מֶען וֶועט פוּן אַייךְ צוּ נֶעמֶען דָם פְלֵייש ווִי אִיר הָאט פְרִיר הֲנָאָה גֶהַאט וֶוען מֶען הָאט אַייךְ גֶעגֶעבֶּן דָם פְלֵייש זָאגְט רש"י (וּבְדִבְרֵי רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן רָאִיתִי) אִין דִיא דְרָשׁוֹת פוּן רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן הָאבּ אִיךְ גֶעזֶעהְן (שֶׁיֵּשׁ לָשׁוֹן שֶׁקּוֹרִין לַחֶרֶב זָרָא) עֶס אִיז דָא אַ שְׁפְּרַאכֶע וָואס מֶען רוּפְט אוֹיף אַשְׁוֶוערְד זָרָא הָאט הקב"ה גֶזָאגְט צוּ דִיא יוּדֶן דָם פְלֵייש וֶועט זַיין צוּ אַייךְ לְזָרָא, אַשְׁוֶוערְד, דָאס פְלֵייש וֶועט אַייךְ הַארְגֶענֶען׃ (אֶת ה' אֲשֶׁר בְּקִרְבְּכֶם). הקב"ה הָאט גֶזָאגְט צוּ דִי יוּדֶן (אִם לֹא שֶׁנָּטַעְתִּי שְׁכִינָתִי בֵּינֵיכֶם) וֶוען אִיךְ וָואלְט נִיט אַיין גֶעפְלַאנְצְט מַיין רוּחַ הַקֹּדֶשׁ צְוִוישֶׁן אַייךְ (לֹא גָבַהּ לְבַבְכֶם לִיכָּנֵס לְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה) וָואלְט אַייעֶר הַארְץ נִיט אַזוֹי גְרוֹס גֶוֶועזְן אִיר זָאלְט אַרַיין גֵיין אוּנ פַאר לַאנְגֶען אַזֶעלְכֶע זַאכֶען, בַּייא אַייךְ וָואלְט גֶענוּג גֶוֶועזְן דֶר מָן אַלֵיין אָן פְלֵייש׃ (כא) (שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף רַגְלִי). זָאגְט רש"י אֲפִילוּ יוּדֶן זֶענֶען גֶוֶועזְן מִיט דְרַייא טוֹיזֶענְד מֶער ווִי זֶעקְס מָאל הוּנְדֶערְט טוֹיזֶענְד פוּן דֶעסְטְווֶעגֶן (לֹא חָשׁ לִמְנוֹת אֶת הַפְּרָט שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים הַיְתֵרִים) הָאט מֹשֶׁה'ן נִיט נֵיהַארְט עֶר זָאל צֵיילֶן רִיכְטִיג דִיא אֵיינְצִיגֶע נָאךְ דְרַייא טוֹיזֶענְד ווָאס יוּדֶן זֶענֶען גֶוֶועזְן מֶער פוּן זֶעקְס מָאל הוּנְדֶערְט טוֹיזֶענְד (וְרַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן פֵּירֵשׁ) רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן הָט גֶזָאגְט (שֶׁלֹּא בָכוּ אֶלָּא אוֹתָן שֶׁיָּצְאוּ מִמִּצְרַיִם) עֶס הָאבֶּן נָאר גֶעוַויינְט וֶוענֶן דֶעם פְלֵייש דִי זֶעקְס מָאל הוּנדעַרט

פירוש לתורת אלהים

פַאר מִיאוּסְת וֶוערֶן עַד אֲשֶׁר בִּיז עֶס וֶועט אַרוֹס גֵיין פוּן אַייעֶרֶע נָאז לֶעכֶר וְהָיָה אוּנ עֶס וֶועט צוּ אַייךְ זַיין אַדֶערְוַוייטֶערוּנְג אִיר וֶועט דָאס פוּן אַייךְ מַרְחִיק זַיין מֶער אַיידֶער אִיר הָאט דָם פְרִיעֶר מְקָרֵב גֶוֶועזְן יַעַן דֶר וַוייל כִּי מְאַסְתֶּם וָואס אִיר הָט פַר מִיאוּסְת גָאט אֲשֶׁר בְּקִרְבְּכֶם וָואס רוּט צְווִישֶׁן אַייךְ וַתִּבְכּוּ לְפָנָיו אוּנ אִיר הָט גֶעוַויינְט פַאר אִים לֵאמֹר צוּ זָאגֶן לָמָּה זֶה וָוארוּם זֶענֶען מִיר אַרוֹס גִינַאנְגֶען פוּן מִצְרַיִם׃ (כא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה הָט מֹשֶׁה גֶזָגְט שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף אַיין עֶרֶךְ פוּן זֶעקְס הוּנְדֶערְט טוֹיזֶנְט מַאן רַגְלִי הָעָם דִיא פִיס גֵייעֶר פוּן דֶעם פָאלְק אֲשֶׁר אָנֹכִי בְּקִרְבּוֹ וָואס אִיךְ בִּין צְוִוישֶׁען

כב הֲצֹאן וּבָקָר יִשָּׁחֵט לָהֶם וּמָצָא

להם

יַרְחַ יוֹמִין: כב הֲעָאן וְתוֹרִין יִתְנַכְסוּן לְהוֹן

היספקין

תו"א כלאן וכבקר. חולין יז כז:

רשב"ם

מאות אלף רגלי לבד הנשים והטף והלא כל צאנם וכל בקרם לא יספיק להם חדש ימים והאיך תקיים זה הדבר. או תכלה אותם וישארו מעט. ויםתפקו עד חדש שהרי אמרת והיה לכם לזרא או תעשה להם ואחרן

רש"י

(כב) הצאן ובקר ישחט. (ספרי) זה א' מארבע' דברי' שהיה רבי עקיבא דורש ואין רבי שמעון דורש כמותו. רבי עקיבא אומר שש מאות אלף רגלי ואתה אמרת בשר אתן להם ואכלו חדש ימים הצאן ובקר וגו' הכל כמשמעו מי יספיק להם כענין שנא' (ויקרא כה) ומצא כדי גאולתו. ואיזו קשה זו או (במדבר כ) שמעו נא המורים ע אלא לפי שלא אמר ברבים חסך לו הכתוב ולא נפרע ממנו וזו של מריבה היתה בגלוי לפיכך לא חסך לו הכי' רבי שמעון אומר חס ושלום לא עלתה על דעתו של אותו צדיק כך מי שכתוב בו [שם יב] בכל ביתי נאמן הוא יאמר אין המקום מספיק לנו אלא כך אמר שש מאות אלף רגלי ונומר ואתה אמרת בשר אתן לחדש ימים ואח"כ תהרוג אומה גדולה כזו הצאן ובקר ישחט להם כדי שיהרגו ותהי אכילה זו

שפתי חכמים

כילודים במדבר לא בכו שלא היו יכולים לומר זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים אף ע"ג דכתיב ויבכו גם בני ישראל אפ"ה ס"ל דלא בכו הילודים במדבר: ע הוי אומר צאן ובקר

בית דוד

הינדערט טויזענד מענטשן וואס זענען ארויס גגאנגען פון מצרים. אבער די מערערע מענטשן וואס זענען געבארן געווארן אין דר מדבר האבן ניט געוויינט ווען דעם פלייש: (כב) (הצאן ובקר ישחט). זאגט רש"י (זה אחד מארבעה דברים) דער פסוק איז איינער פון די פיר זאכן (שהיה רבי עקיבא דורש) וואס רבי עקיבא האט געלערנט (ואין רבי שמעון דורש כמותו) אונ רבי שמעון האט ניט געלערנט ווי רבי עקיבא, רבי עקיבא זאגט, משה רבינו האט געזאגט צו הקב"ה (שש מאות אלף רגלי) די יודן וואס זענען ארויס גגאנגען מיט מיינע פיס (מיט מיר) פון מצרים זענען זעקס מאל הונדערט טויזענד (ואתה אמרת בשר אתן להם ואכלו חודש ימים) אונ דו זאגסט איך וועל זיי געבן פלייש זיי זאלן עסן א חודש (דרייסיג) טעג (הצאן ובקר ישחט להם ומצא להם) אפילו מען וועט שעכטן פון זייערט וועגין שעפס אונ אקסן וועט זיי זיין גענוג, (הכל כמשמעו) רבי עקיבא לערנט דעם גאנצן פסוק פראסט אזוי וויא עס שטייט געשריבן, ומצא להם איז דיא טייטש (מי יספיק להם) וועט זייא דאס גענוג זיין (כענין שנאמר) וויא עס שטייט אונ פסוק (ומצא כדי גאולתו) ער וועט האבן גענוג געלט אום צו לייזען וואס ער האט פארקויפט (ואיזה קשה) וועלכע עבירה איז שווערער (זו) די עבירה (או שמעו נא המורים) אדער די עבירה וואס הקב"ה האט געזאגט צו משה ער זאל רעדן צום שטיין אונ ער האט געשלאגן דעם שטיין געווים איז די עבירה פון הצאן ובקר א גרעסרי עבירה, פר וואס איז משה ניט געשטראפט געווארן פר די עבירה, אונ פר די עבירה פון שטיין איז ער געשטראפט געווארן (אלא לפי שלא אמר ברבים) נאר ווייל הצאן ובקר האט משה געזאגט צו הקב"ה אליין אונ עס האבן ניט געהערט פיל מענטשן (חסך לו הכתוב) האט הקב"ה אויף אים בדעקט אונ האט אים ניט גרעכנט די ווערטער פאר א עבירה (ולא נפרע ממנו) אונ ער איז ניט געשטראפט געווארן פון אים (וזו של מריבה היתה בגלוי) אונ די עבירה וואס איז געווען ביי דעם וואסער פון שטיין האבן אלע יודן געזעהן (לפיכך לא חסך לו הכתוב) האט דר פסוק ניט בדעקט אויף אים די זינד אונ האט אים געשטראפט, רבי שמעון זאגט חס ושלום (לא עלתה על דעתו של אותו צדיק כך) עס איז נאר ניט אויף געקומען אויף דר מיינונג פון דעם צדיק משה ער זאל זאגן צו הקב"ה ער קען ניט געבן פלייש צו זעכס מאל הונדערט טויזנד יודן (מי שכתוב בו בכל ביתי נאמן הוא) דר מענטש משה וואס הקב"ה האט געזאגט אויף אים ער איז באגלויבט אין מיין גאנצע שטוב, אויף מיין גאנצע וועלט (יאמר אין המקום מספיק לנו) זאל ער זאגן הקב"ה קען ניט געבן גענוג ווי פיל מענטשן דארפן (אלא כך אמר) נאר אזוי האט משה געזאגט צו הקב"ה (שש מאות אלף רגלי) די יודן זעניין זעכס מאל הונדערט טויזענד מענטשן (ואתה אמרת בשר אתן לחודש ימים) אונ דוא הייסט געזאגט איך וועל זיי געבן פלייש אויף א חודש טעג (ואחר כך תהרוג אומה גדולה כזו) נאך דעם וועסטו הארגענן אזא גרויס פאלק (הצאן ובקר ישחט להם כדי שיהרגו) שעפסען אונ אקסן וועט מען זיי שעכטן ווערין דו זאלסט זיי נאך דעם הארגענן (ותהי אכילה זו מספקתן עד עולם) אונ דס עסן זאל

פירוש לתורת אלהים

א׳ ואתה אמרת אונ דיא זאגסט בשר אתן להם א׳ וועל זיי געבן פלייש ואכלו חודש ימים אונ זיי וועלן האבן צו עסן אויף א גאנצן חודש: (כב) הצאן ובקר ווען דיא שאף אונ רינדער

הִסְפְּקוּן לְהוֹן אִם יַת כָּל נוּנֵי יַמָּא יִתְכַּנְשׁוּן לְהוֹן הִסְפְּקוּן לְהוֹן : כג וַאֲמַר יְיָ לְמשֶׁה הֲמֵימְרָא דַיְיָ יִתְעַכַּב כְּעַן תֶּחֱזֵי הַיְעָרְעִנָּךְ פִּתְגָּמִי אִם לָא :

לָהֶם אִם אֶת־כָּל־דְּגֵי הַיָּם יֵאָסֵף לָהֶם וּמָצָא לָהֶם׃ כג וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־משֶׁה הֲיַד יְהוָה תִּקְצָר עַתָּה תִרְאֶה הֲיִקְרְךָ דְבָרִי אִם־לֹא׃

ונפק

ויצא

בעל הטורים

בנים' לחולי מעים : (כג) אם את כל דגי הים יאסף להם. פי' ימות להם ל' ויגוע ויאסף וזה הוא נאסיפה בעלמא

רש"י

מספקתן עד עולם וכי שבחך הוא זה אומרים לו לחמור טול כור שעורים ונחתוך ראשך השיבו הקב"ה ואם לא אתן יאמרו שקצרה ידי הטוב בעיניך שיד ה' תקצר בעיניהם יאבדו הם ומאה כיוצא בהם ואל תהי ידי קצרה לפניהם אפי' שעה אחת : (כג) עתה תראה היקרך דברי. רבן גמליאל בנו של רבי יהודה הנשיא או' אי אפשר לעמוד על הטפל ם מאחר שאינן מבקשין אלא עלילה לא תספיק להם סופן לדון אחריך אם אתה נותן להם בשר בהמה גסה יאמרו דקה בקשנו ואם אתה נותן להם דקה יאמרו גסה בקשנו חיה ועוף בקשנו דגים וחגבים בקשנו אמר לו אם כן יאמרו שקצרה ידי אמר לפניו הריני הולך ומפייסן אמר לו עתה תראה היקרך דברי שלא ישמעו לך הלך משה

שפתי חכמים

קשה שבתחלה נא כמוריס כלו' ואם על אותו דיבור נשנה כל ס"ן בזה ונמה לא נכרת מזה לפי וכו' : ם כטפל. ר"ל ר"נ :

בית דוד

זאל זיין פר זייא גענוג ביז אייבג (דם זאל זיין זייער לעצט עסן ביז אייבג) (וכי שבחך הוא זה) דאס איז דיין לוב (אומרים לו לחמור) מען זאגט צו א אייזיל (טול כור שעורים) נעם אמאס גערשטן (אונ אז דוא וועסט אויף עסן די מאס גערשטע) (ונחתוך ראשך) וועלן מיר אפ שניידן דיין קאפ (השיבו הקב"ה) הט הקב"ה גענטפרט צו משה (ואם לא אתן) אויב איך וועל זייא ניט געבן פלייש (יאמרו שקצרה ידי) וועלן זיי זאגן מיין האנט איז קורץ (איך קען זייא ניט געבן פלייש) (הטוב בעיניך שיד ה' תקצר בעיניהם) איז גוט אונ דיינע אויגן (בייסטו צו פרידן) אז יודי וועלן זאגן אויף מיר איך קען זיי ניט געבן וואס זיי ווילן (יאבדו הם ומאה כיוצא בהם) זאלן פר לארן ווערן די זעקס הונדערט טויזענט יודען אונ נאך הונדערט מאל אזו פיל (ואל תהי ידי קצרה לפניהם אפילו שעה אחת) אונ אפילו אויף איין שעה זאלן זיי ניט קענן זאגן איך קען ניט געבן וואס זיי ווילן נאר מארגן בקר אונ דר פריה וועלן זיי האבן פלייש : (כג) (עתה תראה היקרך דברי) . זאגט רש"י (רבן גמליאל בנו של רבי יהודה הנשיא אומר) רבן גמליאל דער זוהן פון רבי יהודה הנשיא זאגט משה הט גזאגט צו הקב"ה (אי אפשר לעמוד על הטפל) מען קען ניט בשטיין ביי די קריג (די קריג וועט מען ניט קענען איין שטילן) ווען זיי זאלטין אונ אמת ניט מער וועלן נאר פלייש . מען וועט זייא געבן פלייש . וואלט געווען איין געשטילט דיא קריג (מאחר שאינן מבקשין אלא עלילה) אז זיי זוכען נאר אבלבול (אפראטעקסט) (לא תספיק להם) וועט ניט גענוג זיין דם פלייש צו בערוהיגן די קריג (סופן לדון אחריך) זייער סוף וועט זיין זיי וועלן נאך טרכטען עצות ווי אזו צוא קריגן מיט דיר (אם אתה נותן להם בשר בהמה גסה). אויב דו וועסט זיי געבן פלייש פון גרויסע בהמות. פון אקסן . קיה (יאמרו דקה בקשנו) וועלן זייא זאגן מיר ווילן פלייש פון קליינע בהמות . פון שעפסן ציגען (ואם אתה נותן להם דקה) אונ אויב דוא וועסט זיי געבען פלייש פון קליינע בהמות (יאמרו גסה בקשנו) וועלן זייא זאגען מיר ווילען פלייש פון גרויסע בהמות (חיה ועוף בקשנו) מיר ווילן פלייש פון חיות פון עופות (דגים וחגבים בקשנו) מיר ווילן פלייש פון פיש פון היישעריקען (אמר לו) האט הקב"ה גזאגט צוא משה (אם כן יאמרו שקצרה ידי) אויב עס איז אזו אז זייא זוכען נאר אבלבול (צפראטעקסט) וועלן זיי אייביג זאגן מיין האנט איז קורץ צו געבן וואס זיי ווילן (אמר לפניו) האט משה גזאגט פאר הקב"ה (הריני הולך ומפייסן) איך וועל גיין צו די יודן אונ חעל זייא בעטען זיי זאלן קיין קריג מאכן ווען דעם פלייש (אמר לו) האט הקב"ה געזאגט צוא משה (עתה תראה היקרך דברי) אצינד וועסטו זעהן אויב מיינע רייד וועלען דיך טרעפען (שלא ישמעו לך) זייא וועלען דיך ניט הערן (הלך משה לפייסן)

פירוש לתורת אלהים

וועט גקוליט ווערין צו זיי ומצא להם וועט דען גינוג זיין פון זייערט וועגן אם את כל דגי אדער ווען אלע פיש פון דם ים זאלן איין גזאמלט ווערן צוא זיי ומצא להם וועט דען גנוג זיין פון זייערט וועגן (עיין רש"י): (כג) ויאמר יי' הט גזאגט צו משה היד יי' תקצר איז דען די מאכט

כד וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶל־הָעָם אֵת דִּבְרֵי יְהוָה וַיֶּאֱסֹף שִׁבְעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי הָעָם וַיַּעֲמֵד אֹתָם סְבִיבֹת הָאֹהֶל׃ כה וַיֵּרֶד יְהוָה ׀ בֶּעָנָן וַיְדַבֵּר אֵלָיו וַיָּאצֶל מִן־הָרוּחַ אֲשֶׁר עָלָיו וַיִּתֵּן עַל־שִׁבְעִים אִישׁ הַזְּקֵנִים וַיְהִי כְּנוֹחַ עֲלֵיהֶם הָרוּחַ וַיִּתְנַבְּאוּ ול

תו״א ויתנבאו. סנה׳ יז:

אונקלוס

כד וּנְפַק מֹשֶׁה וּמַלִּיל עִם עַמָּא יָת פִּתְגָמַיָּא דַּיְיָ וּכְנַשׁ שַׁבְעִין גַּבְרָא מִסָּבֵי עַמָּא וַאֲקִים יָתְהוֹן סַחֲרָנוּת מַשְׁכְּנָא׃ כה וְאִתְגְּלִי יְיָ בַּעֲנָנָא וּמַלִּיל עִמֵּיהּ וְרַבִּי מִן רוּחָא דִּי עֲלוֹהִי וִיהַב עַל שַׁבְעִין גַּבְרָא סָבַיָּא וַהֲוָה כַּד שְׁרַת עֲלֵיהוֹן רוּחַ נְבוּאָה וּמִתְנַבְּאִין וְלָא פָּסְקִין׃

בעל הטורים

פני לבו: (כה) כנוח. ב׳ במס׳ וזכי כנוח עליהם הרוח ואידך כנוח כפות רגלי הכהנים לומר לך שנחה עליהם השכינה

רש״י

לפייסן (זה קאי גם לרש״י לעיל) אמר להם היד ה׳ תקצר (תהלי׳ עח) הן הכה צור ויזובו מים וגו׳ הגם לחם יוכל תת אמרו פשרה היא זו אין בו כח למלאות שאלתנו וזהו שנא׳ ויצא משה וידבר אל העם כיון שלא שמעו לו ויאסף שבעים איש וגו׳: (כה) ולא יספו. לא נתנבאו אלא אותו היום לבדו. כך מפורש בספרי. ואונקלוס תרגם ולא פסקין

שפתי חכמים

צ ר״ל לעשות פשרה באת אפשר שלכך שלחך שאין בו כו׳:

בית דוד

משה איז גנאנגן זייא איבער בעטען (אמר להם) משה האט גזאגט צו דיא יודן (היד ה׳ תקצר) איז דען קורץ דיא האנד פון הקב״ה איך צוא געבן וואס איר דארפט (הן הכה צור ויזובו מים) הקב״ה האט געהייסן שלאגן דעם שטיין (אונ איך האב אום געשלאגן) אונ עס איז גנאנגן וואסר פון דעם שטיין (הגם לחם יוכל תת) ברויט קען אויך הקב״ה געבן (נוי״ם קען הקב״ה פלייש אויך געבן) (אמרו פשרה היא זו) האבן דיא יודן גזאגט צו משה דו ביזט נאר געקומן מאכן אפאר גלייכונג (אין בו כח למלאות שאלתנו) ער האט ניט קיין כח צו געבן אונז פלייש וואס מיר ווילן וזהו שנאמר) דס זאגט דער פסוק (ויצא משה וידבר אל העם) משה איז ארוס גנאנגן פון פר הקב״ה אונ ער האט גרעט צום פאלק (כיון שלא שמעו לו) אונ אז די יודן האבן אים ניט געוואלט הערן (ויאסוף שבעים איש וגו׳) האט משה פאר זאמולט זיבעציג מענטשן (אונ עס איז געקומען צו פליהן דער שלו): (כה) (ולא יספו). מען מיינט זייא האבן מער קיין נביאות גזאגט (לא נתנבאו אלא אותו היום לבדו) זייא האבן גזאגט נביאות נאר דעם טאג אליין ניט מער (כך מפורש בספרי) אזו שטייט אין ספרי (ואונקלוס תרגם ולא פסקין) דר תרגום אונקלוס זאגט ולא יספו:

פירוש לתורת אלהים

פון נאט קירץ אז איך זאל זיי ניט קאנן גינוגן טאן עתה תראה אצונד וועסטו זעהן היקרך דברי אוב עס וועט גשעהן מיינע רייד אם לא אויב ניט (עיין רש״י): (כד) ויצא אונ משה איז ארוס גנאנגן וידבר אל העם אונ ער האט גרעט צום פאלק את דברי יי די רייד פון נאט (עיין רש״י) ויאסוף אונ ער האט איין גיזאמילט זיבציג מאן כו: די זקנים פון די ישראל ויעמד אותם אונ ער האט זיי גשטעלט סביבות האוהל ארום דעם געצעלט: (כה) ויֵרד יי בענן אונ גאט האט אראפ גינידערט כלומר ער האט זיך באוויזן אין איין וואלקן וידבר אליו אונ האט גירעט צו משה ויאצל מן הרוח אונ גאט האט אפ גשייד פון דר נבואה וואס אוף משה ויתן אונ האט גגעבן אוף די זיבציג אלטי לייט ויהי אונ עס איז גוועזן כנוח עליהם הרוח אז עס האט גירוט אויף זייא דיא נבואה ויתנבאו האבן זיי נביאות גזאגט ולא יספו אונ זיי האבן מער קיין נביאות ניט גזאגט נאר דעם טאג ניט מיין אונ דר תרגום מאכט דעם פשט ולא יספו זיי האבן שוין ניט אויף גהערט קיין

וְלֹא יָסָפוּ׃ כו וַיִּשָּׁאֲרוּ שְׁנֵי־אֲנָשִׁים ׀ בַּמַּחֲנֶה שֵׁם הָאֶחָד ׀ אֶלְדָּד וְשֵׁם הַשֵּׁנִי מֵידָד וַתָּנַח עֲלֵהֶם הָרוּחַ וְהֵמָּה בַּכְּתֻבִים וְלֹא יָצְאוּ הָאֹהֱלָה וַיִּתְנַבְּאוּ

כו וְאִשְׁתְּאַרוּ תְּרֵין גֻּבְרִין בְּמַשְׁרִיתָא שׁוּם חַד אֶלְדָּד וְשׁוּם תִּנְיָנָא מֵידָד וּשְׁרַת עֲלֵיהוֹן רוּחַ נְבוּאָה וְאִנּוּן בִּכְתִיבַיָּא וְלָא נְפָקוּ לְמַשְׁכְּנָא וְאִתְנַבִּיאוּ

ת"א וישארו שני אנשים. שם אח:

בעל הטורים

כמו על אהרן: (כו) ותנח. ב' במסר' (עי' מ"ש בפרשת נח): (כז) מתנבאים. קרי ביה מת נביאם שהיו אומרי' משה מת

רשב"ם

נסים להביא להם בשר ממקום אחר: (כו) בכתבים. שנכתבו לצאת אל האהל ולא יצאו מתוך ענוה כמפורש בסנהדרין

רש"י

פסקין שלא פסקה נבואה מהם: (כו) וישארו שני אנשים. (ספרי) מאותן שנבחרו אמרו אין אנו כדאין לגדולה זו: והמה בכתובים. במבוררי' שבהם לסנהדרין ונכתבו כולם נקובי' בשמות וע"י גורל לפי שהחשבון עולה לי"ב שבטים ששה ששה לכל שבט ושבט חוץ משני שבטים שאין מגיע אליהם אלא חמשה חמשה אמר משה אין שבט שומע לי לפחות משבטו זקן אחד מה עשה נטל ע"ב פתקין וכתב על שבעים זקן ועל שנים חלק ובירר מכל שבט ושבט ששה והיו ע"ב אמר להם טלו פתקיכ' מתוך קלפי מי שעלה בידו זקן נתקדש ומי שעלה בידו חלק

שפתי חכמים

ק כ"ג וכתב על ע' זקן וכו' מכאן כנית חלק ר"ל ואח"כ נתן בקלפי ובללן יחד וא"ת לא הי' ליטול רק י"ב ולכתוב על י' ו' זקנים ועל ב' ב' זקנים ומי שיעלה בידו פתק של ו' יברור מאותו שבט ששה וכו'. (נ"א) ושמא י"ל א"כ אותו שבט שיעלה בידו פתק של חמשה יהי' בזיון לכל השבט כאלו לא נבחר השבט בכל השבטים אבל עכשיו לא נתבזה רק אותו הזקן וע' בקנ"ת מה שהקשה עם עוד: ר' מדכתיב בנער משמע הידוע ואין ידוע יותר מגרשום

בית דוד

מיינט מען זיי האבן ניט אויף געהערט צו זאגן נביאות (שלא פסקה נבואה מהם) די נבואה האט ניט אויף געהערט פון זיא, זיא זענען געבליבן נביאים: (כו) (וישארו שני אנשים במחנה). צוויא מענשן זענן געבליבן אין דר מחנה (מאותן שנבחרו) פון דיא זיבעציג מענשן וואס זענען אויס געקליבן געווארן זענען געבליבן צוויא מענשן אין דער מחנה אונ האבן ניט געוואלט גיין צום אהל מועד (אמרו) זייא האבען געזאגט (אין אנו כדאין לגדולה זו) מיר זענין ניט ווערט צו דיא גרויסקייט: (והמה בכתובים). מיינט מען (במבוררים שבהם לסנהדרין) זיי זענען געוועזן אויס געקליבען צוא זיין סנהדרין (ונכתבו כולם נקובים בשמות) אלע זיבעציג מענטשן זענין געוועזן פאר שריבען מיט זייערע נעמען (ועל ידי גורל) אונ דורך א גורל (לפי שהחשבון עולה לי"ב שבטים) ווייל דר רעכנונג איז געוועזן צו נעמען זיבעציג מענטשן פון צוועלף שבטים, קומט אויס צו נעמען (ששה לכל שבט ושבט) פון צעהן שבטים זעקס מענטשן פון יעדן שבט (חוץ משני שבטים שאין מגיע אליהם אלא חמשה חמשה) נאר פון צוויא שבטים קומט אויס צו נעמען נאר פינף פון אשבט (אמר משה) האט משה געזאגט (אין שבט שומע לי לפחות משבטו זקן אחד) צו וועלכן שבט איך וועל קומן נעמען פון אים נאר פינף זקנים וועט ער ניט וועלען פון זיין שבט זאל זיין איין זקן ווייניגר (מה עשה) וואס האט משה געטון (נטל ע"ב פתקין) ער האט גענומן צוויא אונ זיבעציג קוויטליך (וכתב על שבעים זקן) אויף זיבציג קוויטלעך האט ער געשריבען אויף יעדען קוויטעל דאס ווארט זקן (ועל שנים חלק) צוויא קוויטלעך האט ער אריין געלייגט ליידיגע (עיין ש"ח) (ובירר מכל שבט ושבט ששה) אונ ער האט גענומען פון יעדען שבט זעקס זקנים (והיו ע"ב) זענען געווען צוויא אונ זיבציג זקנים (אמר להם) האט משה געזאגט צוא דיא זקנים (טלו פתקיכם מתוך קלפי) נעמט אייערע קוויטלעך פון דעם קעסטעל (מי שעלה בידו זקן נתקדש) דער מענש וואס האט ארוס גענומען אקוויטעל זקן איז ער געהיילגט געווארן (ומי שעלה בידו חלק) אונ דער

פירוש לתורת אלהים

נביאות צו זאגען ווארום די נבואה הט זיך ניט אפ גטאן פון זייא: (כו) וישארו אונ עס איז געבליבע: צוויי מאנן אין דר מחנה שם דר נאמן האחד פון דעם איינם הט גיהייסן אלדד ושם השני אונ דר אנדערער האט גהייסן מידד ותנח אונ עס האט גרוט אוף זייא דיא נבואה והמה בכתובים אונ זיי זענען געוועזן צווישן די גשריבעני זיי זענען געוועזן פון די זיבציג זקנים וועם מען הט

וַיִּתְנַבְּאוּ בַּמַּחֲנֶה׃ כז וַיָּרָץ הַנַּעַר
וַיַּגֵּד לְמֹשֶׁה וַיֹּאמַר אֶלְדָּד וּמֵידָד
מִתְנַבְּאִים בַּמַּחֲנֶה׃ כח וַיַּעַן יְהוֹשֻׁעַ
בִּן־נוּן מְשָׁרֵת מֹשֶׁה מִבְּחֻרָיו
וַיֹּאמַר אֲדֹנִי מֹשֶׁה כְּלָאֵם׃ כט וַיֹּאמֶר
לוֹ מֹשֶׁה הַמְקַנֵּא אַתָּה לִי וּמִי יִתֵּן
כָּל־עַם יְהוָה נְבִיאִים כִּי־יִתֵּן יְהוָה
את

בְּמַשְׁרִיתָא׃ כז וּרְהַט
עוּלֵימָא וְחַוִּי לְמֹשֶׁה
וַאֲמַר אֶלְדָּד וּמֵידָד
מִתְנַבְּאִין בְּמַשְׁרִיתָא׃
כח וַאֲתֵיב יְהוֹשֻׁעַ בַּר
נוּן מְשׁוּמְשָׁנֵיהּ דְמֹשֶׁה
מֵעוּלֵמוֹהִי וַאֲמַר רִבּוֹנִי
מֹשֶׁה אֱסָרִינוּן׃
כט וַאֲמַר לֵיהּ מֹשֶׁה
הֲקַנְאָתִי אַתְּ מְקַנֵּי לִי
רְעֵינָא פוֹן דִיהוֹן כָּל עַמָּא דַייָ נְבִיאִין אֲרֵי יִתֵּן יְיָ יָת רוּחַ נְבוּאָתֵיהּ

תו"א מתנבאים. שם: ויען יהושע. עירובין סג סנה' יז: ומי יתן כל עם ה' נביאים. שם:

בעל הטורים

ויהושע מכניס ישראל לארץ: מתנבאים נוטריקון מש"ה תע"ת נפשו

רשב"ם

בסנהדרין: (כח) מבחוריו. נעוריו כמו בחורותיך. אבל על כן על בחוריו לא ישמח ה' הם האנשים הנקראים בחורים: כלאם, כמו ויכלא הגשם, אוסרם ומונעם מן השוק ותנם בבית הכלא, א"ת ה"ע גורם לומר כלאם.

רש"י

חלק א"ל המקו' לא חפץ בך: (כז) וירץ הנער ר"א גרשום בן משה היה: (כח) כלאם. (סנהדרין ז) הטל עליה' צרכי צבור והם כלים מאליה' [ספרי] ד"א תנם אל בית הכלא ת לפי שהיו מתנבאי' משה מת ויהושע מכניס את ישראל לארץ: (כט) המקנא אתה לי. הקנאי אתה לי הקנאתי אתה מקנא: לי. כמו בשבילי. כל לשון קנא' אדם הנותן לב על הדבר או לנקו' או לעזור

שפתי חכמים

מגרשום שהוא בנו בכורו של משה: ש ר"ל הנבואה כלה מעליהם לפי שאין שכינה שורה על האדם מתוך אבילות ועורת וכן מצינו גבי יעקב ותחי רוח יעקב אביהם ופרש"י שרתה עליו שכינה: ת הא דפרש"י לעיל גם בצלא גבי כתר לנו אנשים כו' כלאם כלם מן העולם חייבים כם כלייה וצ"ל היינו לפי דבר אחר דכלא בפי' תנם לבית הכלא וכו' דהיינו כליים במכנים

בית דוד

דער מענש וואס האט ארוים גענומען אליידיג קוויטעל (אמר לו) האט משה צו אים געזאגט (המקום לא חפץ בך) הקב"ה וויל דיך ניט: (כז) (וירץ הנער), זאגט רש"י (יש אומרים) עס זענען דא רבנים וואס זאגען (גרשום בן משה היה) דער נער איז געווען גרשום דער זון פון משה: (כח) (כלאם), יהושע האט געזאגט צו משה (הטל עליהם צרכי צבור) גיב זיי א בעשעפטיגונג מיט דעם באדעפעניש פון די יודען זיי זאלען אכטונג געבען און צו גרייטען וואס אלע יודען וועלען דארפען (והם כלים מאליהם) וועט זייער נביאות אליין אוועק גיין פון זיי, ווייל זיי וועלען קיין צייט האבען צו טראכטען וועגין נביאות (דבר אחר) נאך א פשט איז יהושע האט געזאגט צו משה (תנם אל בית הכלא) גיב זיי אין דער תפיסה זיי דארפען געשטראפט ווערען (לפי שהיו מתנבאים) ווייל זיי האבען נביאות געזאגט (משה מת) משה וועט שטארבען (יהושע מכניס את ישראל לארץ) און יהושע וועט אריין ברענגען די יודען קיין ארץ ישראל: (כט) (המקנא אתה לי), משה האט געזאגט צו יהושע (הקנאי אתה לי) דו ווילסט צערנען אויף זיי פון מיינעט וועגען (הקנאתי אתה מקנא) וואס איך דארף זיין בייז, ווילסטו זיין בייז פון מיינעט וועגען (אז איך אליין בין ניט בייז, דארפסטו דאך ניט זיין בייז פון מיינעט וועגען): (לי), (כמו בשבילי), לי מיינט מען בשבילי, פון מיינעט וועגען. זאגט רש"י (כל לשון קנאה) ווי עס שטייט דאס ווארט "קנאה" מיינט מען (אדם הנותן לב על או

פירוש לתורה אלהים

אוסניקליבען ולא יצאו און זיי זענען ניט ארום גיגאנגין פון די מחנה צום גיצעלט צווישין די אנדערע זקנים (עיין רש"י) וַיִּתְנַבְּאוּ בַּמַּחֲנֶה זיי האבין נביאות גיזאגט אין די מחנה: (כז) וַיָּרָץ הַנַּעַר דער יונג איז געלאפען (עיין רש"י) וַיַּגֵּד און ער האט גיזאגט צו משה וַיֹּאמַר ער האט גיזאגט אלדד מיט מידד זאגען נביאות אין די מחנה: (כח) וַיַּעַן האט גיענטפערט יְהוֹשֻׁעַ דער משרת פון משה מִבְּחֻרָיו פון זיינע אויס דער וועלטע וַיֹּאמַר און ער האט גיזאגט אֲדֹנִי מיין האר משה כְּלָאֵם פארלענד זיי: (כט) וַיֹּאמֶר לוֹ משֶׁה האט משה צו אים גיזאגט הַמְקַנֵּא דו ווילסט

אֶת־רוּחוֹ עֲלֵיהֶם׃ שביעי ל וַיֵּאָסֵף
מֹשֶׁה אֶל־הַמַּחֲנֶה הוּא וְזִקְנֵי
יִשְׂרָאֵל׃ לא וְרוּחַ נָסַע ׀ מֵאֵת יְהוָה
וַיָּגָז שַׂלְוִים מִן־הַיָּם וַיִּטֹּשׁ עַל־
הַמַּחֲנֶה כְּדֶרֶךְ יוֹם כֹּה וּכְדֶרֶךְ יוֹם

תו״א ורוח נסע. ב״מ פו :   כת

עֲלֵיהוֹן׃ ל וְאִתְכְּנִישׁ
מֹשֶׁה לְמַשְׁרִיתָא הוּא
וְסָבֵי יִשְׂרָאֵל׃ לא וְרוּחָא
נְפַל מִן קֳדָם יְיָ וְאַפְרַח
שְׂלָו מִן יַמָּא וּרְמָא עַל
מַשְׁרִיתָא כְּמַהֲלַךְ יוֹמָא
לְכָא וּכְמַהֲלַךְ יוֹמָא
לְכָא סְחוֹר סְחוֹר
למשריתא

בעל הטורים

ונפש״ו בגי׳ אלהי״ם יהו״ה בגי׳ מכני״ם: (לא) ויגז. ב׳ במסורה׳ ויגז שלוים ואידך ויגז ראשו באיוב וזה הוא שיש במדרש יותר ממה שהרג הכם השליו ע״י אכילה הרג הכם ע״י ירידה ונפילה שנפל על ראשם כמה שנא׳ באיוב ויגז ראשו וכים מתאבל על בניו שנפל עליהם הבית כך כאן היו מתאבלים על אותם שמתו מנפילת השליו. כתיב שלוים . וקרי שלוים: שלוים לצדיקים ושלוים לרשעים שהיו להם כקוצים :

שפתי חכמים

שמכניס אותו לגיפה: א אותן בעובי המשא ומראה א״ע כאילו היה לבדו ישא את המשא כן נותן זה לב על הדבר לנקמ׳ : ב מפני שהשמעות ויאסף וגו׳ מורה שהי׳ חוץ למחנ׳ הוצרך לפרש מפתח אה״מ שהוא מחנה שכינה והוא חוץ מן המחנה שלו שהוא מחנה לויה: ג דק״ל דנקרא משמע ויאסף משה אל המחנה הוא וזקני ישראל שהכל הולכים עמו למחנהו דהיינו מחנה לויה וכי ע׳ סנהדרין היו הכל לוים אלא נכנסו

רש״י

שנפרענ״ס בלשו א אותן בעובי המשא: (ל) ויאסף משה. מפתח ב אהל מועד: אל המחנה. נכנסו ג איש לאהלו. ויאסף. לשון כניסה אל הבית כמו [דברים כב] ואספתו אל תוך ביתך ואב לכולם [תהלים לט] יצבור ולא ידע מי אוספם׳ תלמד שלא הביא עליה׳ פורענות עד שנכנסו הצדיקי׳ איש לאהלו (ספרי) : (לא) ויגז. ויפריח וכן [תהלי׳ צ] כי גז חיש וכן (נחום א) נגוזו ועבר: ויטש. ויפשט

בית דוד

חָדָבָר) וועז אַמֶענְטְשׁ גִיט זַיין הַארְץ וָועגֶן אַזאַך (אוֹ לִנְקוֹם אוֹ לַעֲזוֹר) אָדֶער צוּא זַיין בַּיי׳ז אוּנ שְׁטְרָאפְ׃ אָדֶער צוּא הֶעלְפִין (אוֹתָן בְּעוֹבִי הַמַּשָּׂא) עֶר נֶעמְט אֵי דִי גְרֶעב פוּן דֶר מַשָּׂא . דִיא זַאךְ אִיז בַּיי אִים אַמַּשָּׂא . שְׁוֶוער צוּ דֶער טְרָאגֶן. אַז עֶר טוּהט אָן יֶענֶעם אַנְקָמָה . אָדֶר עֶר הֶעלְפְט זִיךְ צוּ פַר בֶּעסֶרְן . וֶוערְט אִים גְרִינְגֶער אוֹיף דֶעם הַארְץ ׃ (ל) (וַיֵּאָסֵף מֹשֶׁה) . משה הָט זִיךְ פַר זַאמִילְט . עֶר אִיז אַוֶּועק גְגַאנְגֶען (מִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד) פוּן דֶר טִיר פוּן אֹהֶל מוֹעֵד אוּנ אִיז גְגַאנְגֶען צוּ דֶר מַחֲנֶה ׃ (אֶל הַמַּחֲנֶה) זָאגְט רש״י (נִכְנְסוּ אִישׁ לְאָהֳלוֹ) דִי זְקֵנִים זֶענֶן גְגַאנְגֶען יֶעדֶער צוּ זַיין גִיצֶעלְט צוּ זִיךְ אַהֵיים ׃ (וַיֵּאָסֵף) . (לְשׁוֹן כְּנִיסָה אֶל הַבַּיִת) אַז מֶען נֵייִמט פוּן דֶר גַאס אוּנ שְׁטוּב וֶוערְט גְרוּפֶן פַר זַאמִילְט (כְּמוֹ) וִוי עֶס שְׁטֵייט אוּנ פָּסוּק (וַאֲסַפְתּוֹ אֶל תּוֹךְ בֵּיתֶךָ) דוּא זָאלְסְט אִים פַר זַאמְלֶען (אַרַיין בְּרֶענְגֶען) אוּנ דַיין שְׁטוּב (וְאָב לְכוּלָם) דֶער פָאטֶער (דִי גְרֶעסְטֶע בֶּעוַויינוּנְג) אִיז דֶר פָּסוּק (יִצְבּוֹר וְלֹא יֵדַע מִי אוֹסְפָם) עֶר וֶועט צוּא זַאמֶען נֶעמֶען גֶעלְט אוּנ פַר מֶעגִין אוּנ עֶר וַויים נִיט ווֶער עֶס וֶועט זַיי פַר זַאמְלֶען . בַּיי וֶועמִין אוּנ שְׁטוּבּ דָאס פַאר מֶעגֶען וֶועט זַיין . זָאגְט רש״י (מְלַמֵּד) דֶער פָּסוּק לֶערוּנְט אוּנְז (שֶׁלֹּא הֵבִיא עֲלֵיהֶם פּוּרְעָנִית עַד שֶׁנִּכְנְסוּ הַצַּדִּיקִים אִישׁ לְאָהֳלוֹ) הקב״ה הָט נִיט גִיבְּרֶענְגְט דִי שְׁטְרָאף אוֹיף דִי יוּדֶן בִּיז דִי זִיבְּעצִיג צַדִּיקִים זֶענֶן גְקוּמֶען יֶעדֶר אוּנ זַיין גֶעצֶעלְט ׃ (לא) (וַיָּגָז) . אִיז דִי טַייטְשׁ (וַיַּפְרִיחַ) עֶר הָט גְמַכְט פְלִיהֶען (וְכֵן) אוּנ אַזוֹי שְׁטֵייט אוּנ פָּסוּק (כִּי גָז חִישׁ) עֶס אִיז גֶעשְׁוִוינְד אַוֶּועק גֶעפְלוֹיגֶען (וְכֵן) אוּנ אַזוֹי שְׁטֵייט אוּנ דֶעם אַנְדֶרֶן פָּסוּק (נָגוֹזּוּ וְעָבָר) עֶס אִיז אַוֶּועק גֶעפְלוֹיגֶען אוּנ אַוֶּועק גְגַאנְגֶען׃ (וַיִּטּוֹשׁ) . אִיז דִי טַייטְשׁ (וַיִּפְשׁוֹט)

עֶר

פירוש לתורת אלהים

דִיךְ מְקַנֵּא זַיין מַיין קִנְאָה דוּ ווילְסְט דִיךְ נוֹקֵם זַיין אֶלְדָּד וּמֵידָד פוּן מַיינֶט ווֶעגֶן וּמִי יִתֵּן אוּנ ווֶער וָואלְט גִיגֶעבְּ׃ הַלְוַאי וָואלְט גְוֶועזֶן גָאר דָם פָאלְק פוּן גָאט נְבִיאִים כִּי יִתֵּן גָאט זָאל גֶעבְּן זַיי נְבוּאָה אוֹיף זַיי ׃ (ל) וַיֵּאָסֵף אוּנ מֹשֶׁה הָאט זִיךְ אַיין גְזַמִילְט אֶל הַמַּחֲנֶה צוּ דֶר מַחֲנֶה הוּא עֶר וְזִקְנֵי אוּנ דִי עֶלְצְטִי פוּן דִי יִשְׂרָאֵל זַייא זֶענֶן אֵימְלִיכֶר גִיגַאנְגֶען צוּ זַיין גִיצֶעלְט ׃ (לא) וְרוּחַ אוּנ אַווינְט הָט גִיצוֹגֶן פוּן גָאט וַיָּגָז אוּנ עֶר הָט גִימַאכְט פְלִיעֶן שַׂלְוִים וַואכְטְלֶען מִן הַיָּם פוּן דֶם יָם וַיִּטֹּשׁ אוּנ עֶס הָט זִיךְ פַר שְׁפְּרֵייט אוֹיף דֶער מַחֲנֶה כְּדֶרֶךְ אַזוֹ וִוי אַיין טָאג רֵייז אַהֶער וּכְדֶרֶךְ יוֹם אוּנ אַזוֹ וִוי אַטָאג רֵייז אַהִין עֶס הָאט זִיךְ פַר שְׁפְּרֵייט אַטָאג רֵייז אַרוּם דֶר מַחֲנֶה. וּכְאַמָּתַיִם

כְּה סְבִיבוֹת הַמַּחֲנֶה וּכְאַמָּתַיִם עַל־פְּנֵי הָאָרֶץ׃ לב וַיָּקָם הָעָם כָּל־הַיּוֹם הַהוּא וְכָל־הַלַּיְלָה וְכֹל ׀ יוֹם הַמָּחֳרָת וַיַּאַסְפוּ אֶת־הַשְּׂלָו° הַמַּמְעִיט אָסַף עֲשָׂרָה חֳמָרִים וַיִּשְׁטְחוּ לָהֶם שָׁטוֹחַ סְבִיבוֹת הַמַּחֲנֶה׃ לג הַבָּשָׂר עוֹדֶנּוּ בֵּין שִׁנֵּיהֶם טֶרֶם יִכָּרֵת וְאַף יְהוָה חָרָה

°השליו ק׳ בעם

לְמַשְׁרִיתָא וּכְרוּם תַּרְתֵּין אַמִּין עַל אַפֵּי אַרְעָא׃ לב וְקָם עַמָּא כָּל יוֹמָא הַהוּא וְכָל לֵילְיָא וְכָל יוֹמָא דְבַתְרוֹהִי וּכְנַשׁוּ יָת שְׂלָיו דְּאַזְעַר כְּנַשׁ עַשְׂרָא דְגוֹרִין וּשְׁטָחוּ לְהוֹן מַשְׁטִיחִין סְחוֹר סְחוֹר לְמַשְׁרִיתָא׃ לג בִּשְׂרָא עַד כְּעַן בֵּין שִׁנֵּיהוֹן עַד לָא פְּסַק

ירוגזא

ת״א ויאספו את השליו. חולין כז : וישטחו להם. יומא עה : הבשר עודנו . . .

בעל הטורים

(לד) המתאוים. ב׳ כי שם קברו את העם המתאוים הוי כמתאוים

רש״י

טיפוס כמו [שמואל א׳ ל] והנם נטושים על פני כל הארץ [יחזקאל כט] ונטשתיך המדברה : וכאמתים. פורחות בגובה עד שהן כנגד לבו של אדם כדי שלא יהא טורח באסיפתן לא להגביה ולא לשחות (ספרי) : (לב) הממעיט. מי שאסף פחות מכולם העצלי׳ והחגרי׳ אסף עשרה חמרים : וישטחו. עשו אותן משטיחין משטיחין : (לג) טרם יכרת. כתרגומו

שפתי חכמים

כו׳ : ד דק״ל אם כוכבים זה על זה כמשמעו אם כן מהו כתחתונים : ה פי׳ לא למעלה יותר מדאי כדי שלא ילאו

בית דוד

ער האט זיך פר שפרייט. דער שליו האט זיך פר שפרייט (כמו) ווי עס שטייט אונ פסוק (והנם נטושים על פני כל הארץ) זיי זענן פר שפרייט אויף די גאנצע ערד. נאך שטייט אונ פסוק (ונטשתיך המדברה) איך וועל דיך פר שפרייטען אין דער מדבר : (וכאמתים). זאגט רש״י (פורחות בגובה) זיי זענען געפלויגען הויך (עד שהן כנגד לבו של אדם) ביז זיי זענען גיוועזן קעגן דם הארץ פון יעדן מענטש (כדי שלא יהא טורח באסיפתן) עס זאל ניט זיין שווער זיי צו פארזאמלען (לא להגביה ולא לשחות) מען האט ניט גידארפט זיך אויף הייבן אונ ניט זיך איין בייגן צום חאפן זיי : (לב) (הממעיט). זאגט רש״י (מי שאסף פחות מכולם) דער מענטש וואס האט גיחאפט פון דעם שליו ווייניגער פון אלע (העצלים והחגרים) די פוילע אונ די קאהמע (הינקעדיקע) (אסף עשרה חמרים) האט ער פארזאמלט צעהן בערג : (וישטחו). מיינט מען (עשו אותן משטיחין משטיחין) זיי האבן אויס גישפרייט דעם שליו אויף דר ערד בזונדערע בערג : (לג) (טרם יכרת). זאגט רש״י (כתרגומו) ווי דער תרגום טייטשט (עד לא פסק) איידר דם פלייש איז פר רייעט

פירוש לתורת אלהים

אונ אזוי ווי צוויי איילן הויך אויף דר ערד ער איז געפלויגן דורך צוויי איילן פון דר ערד דס האט גטאן כדי זיי זאלן קיין מרחא ניט האבן מיט דעם קלויבן ווארום עס איז אוס גקומען אקעגן הארצען פון דעם מענטשן כדי ער זאל זיך ניט בדארפן איין בייגן דער צו אונ העכער פון צוויי איילן זענן זייא ניט געפלויגן כדי דער מענטש זאל ניט בדארפן אוס שטרעקן די האנט בשעת ער וועט דס וועלן נעמן : (לב) ויקם העם אונ דס פאלק איז אויף גישטאנען כל היום ההוא דעם גאנצן טאג וכל הלילה אונ אגאנצי נאכט וכל יום אונ אגאנצן מארגנדיגן טאג ויאספו אונ זיי האבן איין גזאמלט דעם שליו הממעיט דער ווייניגסטער דער וואס האט ווייניגר גקליבן פון אלע דהיינו די פוילע מענטשען אונ דיא הינקעדיגע האט אן גזאמלט צעהן הויפען וישטחו אונ זיי האבן דאס צוא זיך פר שפרייט סביבות ארום דר מחנה : (לג) הבשר דס פלייש

וְרוּגְזָא דַיְיָ תְּקֵיף בְּעַמָּא וּקְטַל יְיָ בְּעַמָּא קְטוֹל סַגִּי לַחֲדָא׃ לד וּקְרָא יַת שְׁמָא דְאַתְרָא הַהוּא קִבְרֵי דְמַשְׁאֲלֵי אֲרֵי תַמָּן קְבַרוּ יַת עַמָּא דְשְׁאִילוּ׃ לה מִקִּבְרֵי דְמַשְׁאֲלֵי נְטָלוּ עַמָּא לַחֲצֵרוֹת וַהֲווֹ בַּחֲצֵרוֹת׃

בָּעָם וַיַּךְ יְהוָה בָּעָם מַכָּה רַבָּה מְאֹד׃ לד וַיִּקְרָא אֶת־שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא קִבְרוֹת הַתַּאֲוָה כִּי־שָׁם קָבְרוּ אֶת־הָעָם הַמִּתְאַוִּים׃ לה מִקִּבְרוֹת הַתַּאֲוָה נָסְעוּ הָעָם חֲצֵרוֹת וַיִּהְיוּ בַּחֲצֵרוֹת׃ פ

ותדבר

ומלילת

רשב"ם

כמו שמענו אדני. ימצאהו בארץ מדבר: (לה) מקברות התאוה נסעו העם חצרות. כלומר נתעכבו שם עד האסף מרים. ולכך האריך בלשונו ויהיו בחצרות. לומר ויהיו שם בחצרות. ומדרש אגדה בספרי בסוף הפ' ואחר נסעו העם מחצרות ויחנו במדבר פארן. וכי שתי חצרות היו שנסעו מזו וחנו בזו ונסעו מזו וחנו בזו ומסיפק לרבותי׳ ונשאלתי עליה בפי׳. ופירשתיו הדרש. כי זו אנו למידין מתחלת הפ׳ שכתוב בה. מקברות התאוה נסעו העם חצרות ויהיו. בחצרות. ועל פ׳ זה כתוב בספרי זה היה בשעה שנצטרעה מרים וסוף דבר חוזר ומסיימן בפ׳ האחרון של פרשה ואחר נסעו העם מחצרות וכי ב׳ חצרות היו וכו׳ ופסוק זה הוא נדרש מקברות התאות נסעו העם חצרות ויהיו. בחצרות ולא כשאר כל מסעות וחניות שכתוב בהן ויסעו ויחנו אלא מקברות התאוה נסעו העם חצרות משמע כי העם נסעו מחצרות ואח"כ ויהיו. בחצרות שחזרו לאחוריהם בחצרות שכשנסע דגל הראשון מחצרות ועדיין לא הורד המשכן. ומשה ואהרן ומרים היו עדיין במחנה. לויה קרא להם הקב"ה פתאום ונצטרעה מרים וחזרו לאחוריהם ונאספה מרים מצרעתה לסוף שבעה ואחר נסעו העם מחצרות ויחנו במדבר פארן. וכל דרשה זו מצאתי במכילתא בפרשת בשלח כולה בפ׳ הראשון. ושוב מצאתיה בתשובות ר׳ קלונימו"ס איש רומי כמותי וגם מ"ש במכילתא ויסעו בני ישראל מרעמסס סכתה. ופירשתי לשואלים לפי שאין כתוב שם ויסעו מרעמסס ויחנו סכותה לומר לך שלפי שעה באו מרעמסס לסוכות ובשעה שנסעו מרעמסס נסעו כמו כן מסוכות וזהו כנפי נשרים׃

הכשית

רש״י

כסרנומו עד לס ו פסק ד"ח אינו מספיק לפוסקו בסיניו

בית דוד

דַּיְיטְשׁ גְּעוֹוָארְן בַּייא זַייא אִין בּוֹיךְ זֶענֶען זַייא גְשְׁטָארְבֶּן (דָּבָר אַחֵר) נָאךְ אַמְשְׁטְ אִיז טָרֶם יִכָּרֵת מַ׳ נִט מֶען (אֵינוֹ מַסְפִּיק לְפוֹסְקוֹ בְּשִׁנָּיו עַד שֶׁנִּסְתְּמוּ (וְצָאָה) עֶר וֶועט נִיט צַייט הָאבֶּן צוּם צוּ־הַאקֶען (צוּקִייָען) דָס עֶסִין מִ׳מ דִיא צַיין (וַוייל וֶוען דָס פְלֵייש וֶועט נָאךְ לִיגֶען אִין מוֹיל) וֶועט פוּן אִים אַרוֵיס

פירוש לתורת אלהים

אִיז נָאךְ גִיוֶוען צְווִישֶׁען זַייעֶרֶע צֵיין טֶרֶם אַיידֶר עֶס אִיז נָאךְ פָאר שְׁנִיטֶן גִוֶוארֶן זַיי הָאבֶּן דָאס נָאךְ נִיט רֶעכְט צוּ־קַייט וְאַף יְיָ אוּנ דֶר צָארֶן פוּן גָאט הָאט גִרִימְט אִין פָאלְק אוּנ גָאט הָט דָס פָאלְק גִשְׁלָאגֶען מַכָּה זַייעֶר אַגְרוֹסֶען שְׁלַאק׃ (לד) וַיִּקְרָא אוּנ עֶר הָאט גִירוּפֶן אֶת דֶעם נָאמֶן פוּן דֶם אָרְט קִבְרוֹת הַתַּאֲוָה כִּי שָׁם קָבְרוּ וָוארוּם דָארְטֶן הָאט מֶען בֶּגְרָאבֶּן דָאס פָאלְק וָוס הָט גִיגְלִיסְט׃ (לה) מִקִּבְרוֹת הַתַּאֲוָה פוּן אָרְט קִבְרוֹת הַתַּאֲוָה נָסְעוּ הָעָם הָאבֶּן דָס פָאלְק גִצוֹגֶן וַיִּהְיוּ

משלי

(וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא קִבְרוֹת הַתַּאֲוָה) אוּנ עֶר הָט דָארְטֶן גִרוּפֶן דָס אוֹרְט קִבְרוֹת הַתַּאֲוָה (כִּי שָׁם קָבְרוּ אֶת הָעָם הַמִּתְאַוִּים) וָורוּם דָרְט הָט מֶען בַּגְרָבֶּן דָס פָלְק וָוס הָט גִגְלִיסְט פְלֵייש וָורוּם גָאט הָט אוֹף זַיי פַר דְרָסוּן אוּנ הָט אוֹף זַיי גְשִׁיקְט אַמַגֵּפָה אוּנ דִי מֶענְשֶׁן זֶענֶן גְשְׁטָרְבֶּן לְמָשָׁל עֶס אִיז גִוֶוען אַשְׁלֶעכְטֶר מֶענְשׁ עֶר פְלֶעגְט אִיטְלִיכֶן פַלְשׁ מַסְרִן אוּנ הָט שְׁלֶעכְץ גִטוּן עֶר הָט אַסַךְ מֶענְשֶׁן גְמַכְט פַר אָרִימֶע לַייט דוּרְךְ זַיינֶע פַלְשֶׁע מְסוּרוֹת אִין קֵיינֶר הָט נִיט גְוִויסְט אַז עֶר מַסָר'ת וַוייל עֶר הָט זִיךְ גְמַכְט פַר אַיין עֶרְלִיכֶן מַאן הָט זִיךְ קֵיינֶר נִיט גָהִיט פַר אִים אַמָאל הָט עֶר זִיךְ גְקְרִיגְט מִיט

יהודה

אַיינוּם פוּן זַיין שְׁטָאט אוּנ הָט אִים צוּ גִזָגְט אַז עֶר וֶועט אִים שְׁלֶעכְץ טָאן אוּנ אִיז גִגַאנְגִין צוּם שַׂר אוּנ הָט אִים פַלְשׁ גִמַסִּירְת אוּנ הָט אִים שְׁלֶעכְץ גִטָאן נָאךְ דֶעם זָאגְט דֶר שְׁלֶעכְטֶר צוּ דֶעם אַנְדֶרְן גְלוֹבְּט אִיז גָאט אִיךְ הָב מְקַיֵּים גִוֶוען וָוס אִיךְ הָב דִיר צוּ גִזָאגְט אִיךְ זָאל דִיר שְׁלֶעכְץ טָאן עֶנְפֶרְט דֶר אַנְדֶרֶר אִיךְ פְרַיי מִיךְ אָבֶּער אוֹף דַיין מַפָּלָה וָוס דִי וֶועסְט הָאבֶּן וָוארוּם אַצוּנְד וַוייסְט שׁוֹין אִיטְלִיכֶר אַז דִיא בִּיסְט דֶר שְׁלֶעכְטֶר מֶענְשׁ וָוס דִי מַסוּרְת אִיטְלִיכֶן פַאלְשׁ וֶועט מֶען זִיךְ שׁוֹין פַר דִיר הִיטֶן אַזוֹ וִוי פַר פַייעֶר אוּנ וֶועסְט שׁוֹין קֵיינֶעם פוּן אוּנְז נִיט קֶענִין שְׁלֶעכְץ טָאן הָאסְטוּ דִיר נָאךְ עֶרְגֶר גְמַאכְט

יב א וַתְּדַבֵּר מִרְיָם וְאַהֲרֹן בְּמֹשֶׁה עַל־אֹדוֹת הָאִשָּׁה הַכֻּשִׁית אֲשֶׁר לָקָח

יב א וּמַלֵּילַת מִרְיָם וְאַהֲרֹן בְּמֹשֶׁה עַל עֵיסַק אִתְּתָא שַׁפִּירְתָּא

בעל הטורים

למה כי שם קברו את העם המתאוים : (א) כושית בגי' יפת

רשב"ם

(א) הכשית. שהיא ממשפחת חם : כי אשה

רש"י

בכיניו עד שנשמתו יוצאה : (א) ותדבר [ספרי] אין דבור בכל מקום אלא ל' קשה וכן הוא אומר [בראשי' מב] דבר האיש אדוני הארץ אתנו קשות ואין אמירה בכל מקום אלא ל' תחנוני' וכן הוא אומר (בראשית יט) ויאמר אל נא אחי תרעו (במדבר יב) ויאמר שמעו נא דברי. כל נא לשון בקשה : ותדבר מרים ואהרן [ספרי] היא פתחה בדבור תחלה לפיכך הקדימה הכתוב תחלה ומנין היתה יודעת מרים שפירש משה מן האשה רבי נתן אומר מרים היתה בצד צפורה בשעה שנא' למשה אלדד ומידד מתנבאים במחנה כיון ששמעה צפורה אמרה אוי לנשותיהן של אלו אם הם נזקקי' לנבואה שיהיו פורשין מנשותיהן כדרך שפירש בעלי ממני ומשם ידעה מרים והגידה לאהרן ומה מרים שלא נתכוונה לגנותו כך נענשה קל וחומר למספר בגנותו של חבירו : האשה הכושית (שם) מגיד שהכל

שפתי חכמים

ולספרו בלקיטתן : ו פי' עד לא נתאכל : ז כלו' כא היו דרכן של נשים לנוולות להתרפס על בעליהן בפני שכנותיהם ע"ד

בית דוד

ארוים דיא נשמה : (א) (ותדבר) . זאגט רש"י (אין דבור בכל מקום אלא לשון קשה) ווא עס שטייט דם ווארט .דבור" מיינט מען עס איז גרעט געווארן הארטע רייד (וכן הוא אומר) אונ אזו זאגט דער פסוק (דבר האיש אדוני הארץ אתנו קשות) דר מענש דער הער פון דעם לאנד האט גרעט מיט אונז הארטע רייד (ואין אמירה בכל מקום אלא לשון תחנונים) אינ ווא עס שטייט דאס ווארט אמירה מיינט מען עס איז גערעט געווארן מיט בעטן (וכן הוא אומר) אונ אזו זאגט דר פסוק (ויאמר אל נא אחי תרעו) לוט האט גזאגט צו דיא מענשן פון סדום מיינע ברידר איך בעט אייך איר זאלט קיין שלעכטס טון צו די מענשן , נאך שטייט אין פסוק (ויאמר שמעו נא דברי) ער האט גזאגט איך בעט אייך הערט מיינע רייד (כל נא לשון בקשה) וויא עס שטייט דאס ווארט נא איז טייטש איך בעט : (ותדבר מרים ואהרן) . זאגט רש"י (היא פתחה בדבור תחלה) ווייל מרים האט אן גהויבן צו רעדן פון משה פריר פאר אהרן (לפיכך הקדימה הכתוב) דריבר שטייט אין פסוק איר נאמן פריר פאר אהרן , דער ספרי פרעגט (מנין היתה יודעת מרים שפירש משה מן האשה) פון וואנען האט מרים גוויסט אז משה האט זיך אפ געשייד פון זיין ווייב (רבי נתן אומר) רבי נתן זאגט (מרים היתה בצד צפורה) מרים איז געשטאנען נעבן צפורה (בשעה שנאמר למשה אלדד ומידד מתנבאים במחנה) ווען עס איז גזאגט געווארן צו משה אז אלדד אונ מידד זאגן נביאות אין דר מחנה (כיון ששמעה צפורה) ווי צפורה האט דס געהערט (אמרה) האט צפורה גזאגט (אוי לנשותיהן של אלו אם הם נזקקין לנבואה) וויי צו דיא ווייבר פון אלדד אונ מידד אויב זייערע מאנן זענן געווארן נביאים (שיהיו פורשין מנשותיהן) זייא ווערן אויך זיין אפ געשייד פון זייערי ווייבר (כדרך שפירש בעלי ממני) וויא מיין מאן האט זיך אפ געשייד פון מיר (ומשם ידעה מרים) פון דיא רייד האט מרים געוויסט אז משה האט זיך אפ געשייד פון זיין ווייב (והגידה לאהרן) אונ זיא האט דאס גזאגט צו אהרן , זאגט רש"י (ומה מרים שלא נתכוונה לגנותו) מאדאך מרים וואס זיא האט ניט גמיינט מיט דיא רייד צו פר שעמן משה'ן פון דעסטוועגן (כך נענשה) איז זיא אזוי געשטראפט געווארי (קל וחומר למספר בגנותו של חבירו) אז איינער רעדט אויף זיין חבר שענדליכע רייד צו פר שעמען אים ווערט ער גוויס געשטראפט ווערן : (האשה הכושית) . זאגט רש"י (מגיד) דר פסוק

ואנט

פירוש לתורת אלהים

בחצירות אונ זיי זענן גוועזן אונ חצירות : (א) ותדבר מרים האט מרים מיט אהרן ביידע גירעט אויף משה על אודות אום וועגן האשה הכושית דיא שיינע אשה : אשר לקח וואס ער האט גנומען אונ דם זיך אפ געשייד פון איר כי אשה כושית לקח ווארום משה האט גנומען איין אשה כושית אונ מחמת

משלי יהודה

ווייל איטלוכר ווערט זיך היטן פון דיר דאס זאגט דר פסוק (ויקרא שם המקום ההוא קברות התאוה) אונ ער האט גערופן דם ארט קברות התאוה עס איז דארט בגראבן געווארן די תאוה (כי שם קברו את העם המתאוים) ווארום דארט האט מען בגראבן דם פאלק וואס האבן גגלוסט אונ תיכף וויא זייא האבן גגלוסט צו פלייש האבן זיי גהאט איין עונש ווערט מען זיך שוין היטן פון תאוה פונקט ווי דר מענש האט ביגעפירט צו דעם שלעכטן מענש אז מען ווערט זיך שוין פר אים היטן :

לָקָח כִּי־אִשָּׁה כֻשִׁית לָקָח׃
ב וַיֹּאמְרוּ הֲרַק אַךְ־בְּמֹשֶׁה דִּבֶּר
יְהוָה הֲלֹא גַּם־בָּנוּ דִבֵּר וַיִּשְׁמַע
יְהוָה׃ ג וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנָו מְאֹד
°ענִיו ק׳

דְנְסִיב אֲרֵי אִתְּתָא שַׁפִּירְתָּא דִנְסִיב רְחִיק׃ ב וַאֲמָרוּ הַלְחוֹד בְּרַם עִם מֹשֶׁה מַלֵּיל יְיָ הֲלָא אַף עִמָּנָא מַלֵּיל וּשְׁמִיעַ קֳדָם יְיָ׃ ג וְגַבְרָא מֹשֶׁה עִנְוְתָן לַחֲדָא מִכָּל אנשא

תו״א והאיש משה ענו מאד. ברכות לד יומא סה נדרים לח:

רשב״ם

כשית לקח. כדכתיב בדברי הימים דמשה רבינו מלך היה בארץ כוש ארבעים שנה ולקח מלכה אחת ולא שכב עמה כמ״ש שם והם לא ידעו כשדברו בו שלא נזקק לה. זה״נ עיק״ר פשוט״ו. שאם בשביל צפורה דברו מה צורך לפרש כי אשה כושית לקח וכי עד עתה לא ידענו כי צפורה מדינית היא. ועוד תשוב׳ כי לא היתה כושית כי כוש מבני חם הוא ומדין מבני קטורה אשר ילדה לאברהם. (ב) ויאמרו הרק אך במשה. כלו׳ עוד זאת אמרו על משה במה יכול להתפאר עלינו

בעל הטורים

מראה: (ב) ויאמרו ה׳. וסמיך ליה והאיש משה שדברו עליו בינו לבינו ולא שמע אותם איש אחר: ענו. ענו כתיב

רש״י

מודים ביפיה ת כשם שהכל מודים בשחרותו של כושי: כושית. בגימ׳ יפת מראה: על אודות האשה על אודות ם גירושיה: כי אשה כושית לקח. מה ת״ל י אלא יש לך אשה נאה ביפיה ואינה נאה במעשיה במעשיה ולא ביפיה אבל זאת נאה בכל: האשה הכשית על שם נויה נקראת כושית כ כאדם הקורא את בנו נאה כושי כדי שלא תשלוט בו עין רעה: כי אשה כשית לקח ועתה ל גרשה: (ב) הרק אך. עמו לבדו מ דבר ה׳: הלא גם בנו דבר ולא פירשנו מד״א: (ג) עניו. שפל וסבלן: (ד) פתאם

שפתי חכמים

כתשמים: ת דאל״כ מאי כושית דקאמר וכי כושית היתה והלא מדינית היתה אלא מה כושי משונה בעורו אף זו משונה בצורתה וביופיה: (נ״א) ומפני שהיא קלת רחוק שידבר הכתוב ע״ז תירה לכ״א כושית בגי׳ יפת מראה: ם פי׳ על אודות הפרשה שפירש בעלה ממנה ומקרא קצר הוא: י פי׳ כדי כבר נאמר ועוד למה נאמר כי אשה וגו׳ משום דכל כי נתינת טעם הוא על כדבר ומתרץ יש לך וכו׳: כ זהו לפי פשוטו והראשון הוא ע״פ המדרש רז״ל ולכן לא כתב על זה ד״א כי זה כפי׳ לא נזכר בשום מקום: ל וא״ת יהא רש״י פירש זה כבר לעיל על אודות האשה על אודות גירושיה וי״ל דב׳ פירושים הם ופי׳ הראשון הוא רבי נתן שהוא מפרש על אודות האשה על אודות גירושיה א״כ מה ת״ל כי אשה כושית לקח אלא יש לך כו׳. אבל רש״י פי׳ דפשוטו של קרא כי אשה כושית לקח הוא כמו שפירש על אודות האשה וגו׳ כי אשה כושית לקח ועתה נרשה:

ם (מז״ו) כוקשה לרש״י שני תיפוסים רק אך דכל״ל

בית

זָאגְט אוּנְז צִפּוֹרָה אִיז גֶעוֶוען אַזוֹי שֵׁיין (שֶׁהַכֹּל מוֹדִים בְּיָפְיָהּ) אַז אַלֶע מֶענְשֶׁן הָאבֶּען גֶעזָאגְט זִיא אִיז שֵׁיין (כְּשֵׁם שֶׁהַכֹּל מוֹדִים בְּשַׁחֲרוּתוֹ שֶׁל כּוּשִׁי) אַזוֹי וִוי אַלֶע מֶענְטְשׁ זָאגֶען אוֹיף דִי שְׁוַוארְצְקַייט פוּן אַכּוּשִׁי אַז עֶר אִיז שְׁוַוארְץ, אוּנ דָס קֶען נִיט קֵיינֶער אָפּ לֵייקֶענֶען, אַזוֹי הָאט קֵיינֶער נִיט גֶעקֶענְט אָפּ לֵייקֶענֶען דִיא שֵׁיינְקַייט פוּן צִפּוֹרָה: (כּוּשִׁית). (בְּגִימַטְרִיָּא יְפַת מַרְאֶה) דָס וָוארְט „כּוּשִׁית" בַּטְרֶעפְט אַזוֹי פִיל וִוי דוּ צְוַויי וֶוערְטֶער „יְפַת מַרְאֶה". צִפּוֹרָה אִיז גֶעוֶוען שֵׁיין צוּם זֶעהֶן: (עַל אֹדוֹת הָאִשָּׁה). זָאגְט רַשִׁ״י נִיט וֶוענִין צִיפּוֹרָה הָאבֶּען זֵיי גֶערֶעט. זֵיי הָאבֶּען גֶערֶעט (עַל אֹדוֹת גֵּירוּשֶׁיהָ) וֶוענֶן אִיר צוּ שֵׁיידוּנְג וָוָס זִיא אִיז אָפּ גֶעשֵׁייד גֶעוָוארֶן פוּן אִיר מַאן מֹשֶׁה: (כִּי אִשָּׁה כֻשִׁית לָקָח). זָאגְט רַשִׁ״י (מַה תַּלְמוּד לוֹמַר) צוּ וָואס זָאגְט דֶר פָּסוּק נָאךְ אַמָאל אַז מֹשֶׁה הָאט גֶענוּמֶען אַאִשָּׁה כּוּשִׁית (אֶלָּא יֵשׁ לְךָ אִשָּׁה נָאָה בְּיָפְיָהּ וְאֵינָהּ נָאָה בְּמַעֲשֶׂיהָ) עֶס אִיז דָא אַאִשָּׁה וָוָס אִיר פָּנִים אִיז שֵׁיין אָבֶּער אִירֶע מַעֲשִׂים זֶענֶען נִיט שֵׁיין (בְּמַעֲשֶׂיהָ וְלֹא בְּיָפְיָהּ) עֶס אִיז דָא אַאִשָּׁה וָוָס אִירֶע מַעֲשִׂים

דוד

זֶענֶען שֵׁיין אוּנ אִיר פָּנִים אִיז נִיט שֵׁיין (אֲבָל זֹאת נָאָה בַּכֹּל) אָבֶּער צִפּוֹרָה אִיז גֶעוֶוען שֵׁיין מִיט אַלֶע זַאכֶען, מִיט אִיר פָּנִים אוּנ מִיט אִירֶע מַעֲשִׂים: (הָאִשָּׁה הַכֻּשִׁית). זָאגְט רַשִׁ״י (עַל שֵׁם נוֹיָהּ נִקְרֵאת כּוּשִׁית) וֶוענִין אִיר שֵׁיינְקַייט אִיז זִיא גֶערוּפֶען גֶעוָוארֶן כּוּשִׁית (כְּאָדָם הַקּוֹרֵא אֶת בְּנוֹ נָאֶה כּוּשִׁי) אַזוֹי וִוי אֵיינֶער וָוָס הָאט אַשֵׁיינֶעם זוּן רוּפְט עֶר אִים כּוּשִׁי. שְׁוַוארְצֶר (כְּדֵי שֶׁלֹּא תִשְׁלוֹט בּוֹ עַיִן רָעָה) עֶס זָאל נִיט קוּמֶען אוֹיף אִים אַשְׁלֶעכְט אוֹיג (מֶען זָאל אִים קֵיין עַיִן הָרָע גֶעבֶּען): (כִּי אִשָּׁה כֻשִׁית לָקָח). מֹשֶׁה הָאט גֶענוּמֶען אַוַוייב אַכּוּשִׁית (וְעַתָּה גֵּרְשָׁהּ) אוּנ אִיצְט הָאט עֶר זִיא דֶער וַוייטֶערְט פוּן זִיךְ: (ב) (הֲרַק אַךְ). (עִמּוֹ לְבַד דִּבֶּר ה׳) צוּ דֶען נָאר מִיט מֹשֶׁה אַלֵיין הָאט הקב״ה גֶערֶעט (הֲלֹא גַּם בָּנוּ דִּבֵּר) עֶר הָאט דָאךְ מִיט אוּנְז אוֹיךְ גֶערֶעט (וְלֹא פֵּירַשְׁנוּ מִדֶּרֶךְ אֶרֶץ) אוּנ מִיר הָאבֶּען זִיךְ נִיט אָפּ גֶעשֵׁייד פוּן דָם מֶענְטְשְׁלִיכֶן פִירוּנְג (פוּן תַּשְׁמִישׁ הַמִּטָּה): (ג) (עָנָיו). מֵיינְט מֶען (שָׁפָל וְסַבְלָן) נִידֶערִיג אוּנ אַלֶעס פַאַרְנוּמֶען מִיט גוּטֶען: (ד) (פִּתְאֹם). זָאגְט רַשִׁ״י (נִגְלָה עֲלֵיהֶם פִּתְאוֹם)

פירוש לתורת אלהים

גָאט פְלֶעגְט מִיט אִים אָפְט צוּ רֵיידֶען הָט עֶר זִיךְ פּ רַשׁ גֶעוֶוען פוּן דֶר אִשָּׁה (עַיִין רַשִׁ״י): (ב) וַיֹּאמְרוּ אוּנ מִרְיָם מִיט אַהֲרֹן הָאבֶּען גֶעזָאגְט הֲרַק אַךְ הָט דֶען נָאט נָאר מִיט מֹשֶׁה אַלֵיין גֶערֶעט הֲלֹא גַם

מִכֹּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה: ס ד וַיֹּאמֶר יְהוָה פִּתְאֹם אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־מִרְיָם צְאוּ שְׁלָשְׁתְּכֶם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וַיֵּצְאוּ שְׁלָשְׁתָּם: ה וַיֵּרֶד יְהוָה בְּעַמּוּד עָנָן וַיַּעֲמֹד פֶּתַח הָאֹהֶל

אֱנָשָׁא דִּי עַל אַפֵּי אַרְעָא: ד וַאֲמַר יְיָ בִּתְכֵּיף לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וּלְמִרְיָם פּוּקוּ תְּלָתֵיכוֹן לְמַשְׁכַּן זִמְנָא וּנְפַקוּ תְּלָתֵיהוֹן: ה וְאִתְגְּלִי יְיָ בְּעַמּוּדָא דַעֲנָנָא וְקָם בִּתְרַע מַשְׁכְּנָא

תו״א ויאמר ה׳ פתאם. כריתות ט: וק״א

הלא גם בנו דבר לישראל: בנו. על ידינו: (ד) פתאם.

רש״י

נגלה עליהם פתאום והם טמאים בדרך ארץ והיו צועקים מים מים להודיע שיפה עשה משה שפירש מן האשה מאחר שנגלית עליו שכינה תדיר ואין עת קבועה לדבור: צאו שלשתכם. מגיד ששלשתן נקראו בדבור אחד מה שא״א לפה לומר ולאזן לשמוע: (ה) בעמוד ענן (שם) יצא יחידי ע שלא כמדת בשר ודם מלך בשר ודם כשיוצא למלחמה יוצא באוכלוסין וכשיוצא לשלום יוצא במועטים ומדת הקב״ה יוצא למלחמה יחידי שנאמר (שמות טו) ה׳ איש מלחמה ויוצא לשלום באוכלוסין שנאמר (תהלי׳

רשב״ם ויק״א

בשעה שהיו מדברים במשה ולא היתה שעה רגיל ה

שפתי חכמים

פרק במשה דבר הלא גם בנו ופל׳ זה תירץ עמו לבדו ולא עם אחרים כלל כן עם לדיקים כיו״ב וכן עם לדיקים שפחותים ממדרגתו הלא גם בנו דבר ואע״פ שאנו ממועטים ממדריגת נבואת משה ולכן לריך ב׳ תירוצים למעט הדבור וכיו״ב מתרץ בספרי: ג דאל״כ מאי ל״מ דכתיב פתאום. רא״ם: ם מדכתיב הכא פתאום ובנזיר נ״כ כתיב פתע פתאום מה נזיר לריך הכאה במים אף שבול יום כן. וק״ל: ע דאל״כ לל״ל וירד ה׳ בענן הא כבר נאמר ויאמר ה׳ אלו שלשתכם ולא הל״ל אח״ז אלא ויעמוד פתח האהל וגו׳ אבל בפ׳ תשא דכתיב וירד ה׳ בענן שהוא תחלת הגלות השכינה אליו בבקר י״ל שבא להודיע הגלות השכינה אליו ולא ללמד שירד יחידי עם עמוד ענן כמו שדרשו הכא:

בית

הקב״ת האט זיך בעוויזען צוא מרים אונ אהרן פלוצלונג (והם טמאים מדרך ארץ) אונ זיי זענין געוועזען טמא פון תשמיש המטה (והיו צועקים מים מים) אונ זיי האבן געשריגן מען זאל זיי געבן וואסר צום טובל זיין (להודיעם שיפה עשה משה שפירש מן האשה) זיי זאלן וויסען אז משה האט גוט געטאן וואס ער האט זיך אפ געשייד פון זיין ווייב (מאחר שנגלית אליו שכינה תדיר) ווייל די שכינה בעוויזט זיך צו אים שטענדיג (ואין עת קבועה לדבור) אונ ער האט ניט אויסגעזעצטע צייט ווען הקב״ה זאל מיט אים ריידן, דריבער מוז ער זיין שטענדיג ריין אונ הייליג אונ אפ געשייד פון אשה: (צאו שלשתכם). גייט ארויס אלע דרייא, זאגט רש״י (מגיד) דער פסוק זאגט אונז (ששלשתן נקראו בדבור אחד) אלע דרייא זענען גערופן געווארן מיט איין ווארט (מה שא״א לפה לומר

דוד

לפה לומר ולאוזן לשמוע) וואס עס איז ניט מעגליך אמויל זאל דם זאגין אונ אאויער זאל דם הערן: (ה) (בעמוד ענן), זאגט רש״י (יצא יחידי) הקב״ה איז ארוים געגאנגן אליין (שלא כמדת בשר ודם) ניט וויא א מענטש טוט (מלך בשר ודם כשיוצא למלחמה יוצא באוכלוסין) ווען א מלך גייט ארוים האלטן מלחמה גייט ער ארוים מיט זעלנר מיט אלצאמע (וכשיוצא לשלום יוצא במועטים) אונ ווען ער גייט ארוים פון א פרידליכע צייט גייט ער ארוים מיט ווייניג מענטשן (ומדת הקב״ה) דאס פירונג פון הקב״ה איז ניט אזוי (יוצא למלחמה יחידי) ווען ער גייט צו א מלחמה גייט ער אליין (שנאמר) ווי עס שטייט אונ פסוק (ה׳ איש מלחמה) הקב״ה איז נאר איינער אונ דער מלחמה (ויוצא לשלום באוכלוסי׳) אונ ווען ער גייט ארוים צוא שלום גייט ער מיט חיל מלאכים (שנאמר) וויא עס

פירוש לתורת אלהים

גאט האט דאך מיט אינז אויך גירעט אונ פון דעסט וועגן האבן מיר זיך פארט ניט אפ גישייד פון וועלט זאכן וישמע יי׳ אונ גאט האט עס געהערט: (ג) והאיש משה אונ דר מאן משה ענו מאר איז גיוועזן זייער פרום מכל האדם מיין פון אלע מענטשין אשר על פני האדמה וואס אויף דר ערד: (ד) ויאמר יי׳ האט גאט גזאגט פלוצלונג צוא משה אונ צוא אהרן אונ צוא מרים צאו שלשתכם גייט ארויס איר אלע דריי צוא דעם אוהל מועד ויצאו שלשתם זענען אלע דריי ארוס גיגאנגן: (ה) וירד יי׳ האט גאט אראפ גינידערט ער האט זיך באוויזן אין דעם עמוד ענן ויעמוד אונ ער האט זיך גישטעלט אין דר טיר פון דם אוהל מועד ויקרא אהרן ומרים אונ ער האט גרופן

וַיִּקְרָא אַהֲרֹן וּמִרְיָם וַיֵּצְאוּ שְׁנֵיהֶם׃
ו וַיֹּאמֶר שִׁמְעוּ־נָא דְבָרָי אִם־יִהְיֶה
נְבִיאֲכֶם יְהוָה בַּמַּרְאָה אֵלָיו
אתודע

וּקְרָא אַהֲרֹן וּמִרְיָם
וּנְפַקוּ תַּרְוֵיהוֹן׃
ו וַאֲמַר שְׁמַעוּ כְעַן
פִּתְגָמָי אִם יְהוֹן לְכוֹן
נְבִיאִין אֲנָא יְיָ בְּחֶזְוָן
אֲנָא מִתְגְּלֵי לְהוֹן

תו"א במראה אליו. מקרים פג כ"ס ופי"ס :

רשב"ם

לדבר עמהם אלא לנעור בהם מפני משה ולחלוק לו כבוד : (ו) נביאכם. נבואתכם : (ז) נאמן הוא . קבוע ומיוסד כל שעה ביום . וכמוהו ותקעתיו יתד במקום נאמן . יתד התקוע במקום חזק אינו ממהר ליפול :

בעל הטורים

שכיה משכון עליו ימים נכור ויכסכו כשנן ששת ימים ואח"כ ג"פ ארבעים : שמו בני' נעדן כמוחל גן עדן : (ו) במראה. ב' במראה אליו אתודע במראה וכפכו לירי עלי לומר שאפי' במראה שאני נראה לנביאים נתהפך לירוכם עליהם אכל משה.

שפתי חכמים

פ כלו' אע"פ שמרה גם אף כי' ויגך מ"מ אין נא אלא ל' בקשה ודבר עמהם בנחת שאלו היו דבריו בכעס לא היו דבריו נשמעים וללמוד ק"ו לבשר ודם שיהיו דבריו בנחת : צ דבקרא משמע דנביאכם יהי' ה' לכך פי' אם יהיה לכם נביאים ומלת ה' דבקה עם במראה אליו אתודע : ק באומרו שכינת שמי מורה שפי' ה' כמו כאלו אמר אני

רש"י

שם) רכב אלהים רבותים אלפי שנאן: ויקרא אהרן ומרים שיהיו נמשכין ויוצאין מן החצר לקראת הדבור: ויצאו שניהם. ומפני מה משכן והפרידן ממשה לפי שאומרים מקצת שבחו של אדם בפניו וכולו שלא בפניו וכן מצינו בנח שלא בפניו נאמר (בראשית ז) איש צדיק תמים ובפניו נאמר (שם) כי אותך ראיתי צדיק לפני. ד"א שלא ישמע בגנותו של אהרן : (ו) שמעו נא דברי . אין נא אלא ל' בקשה : אם יהיה נביאכם. אם יהיו צ לכם נביאים : ה' במראה אליו אתודע . שכינת שמי אין נגלית עליו ק באספקלריא

בית דוד

עָם שְׁטֵייט אוּנ פָּסוּק (רֶכֶב אֱלֹהִים רִבֹּתַיִם אַלְפֵי שִׁנְאָן) דֶר רַייט וָואגֶן פוּן הקב"ה אִיז מִיט צְוַויי אוּנ צְוַואנְצִיג טוֹיזֶענְד מַלְאָכִים (רִבּוֹתַיִם אִיז צְוַויי מָאל צֶעהְן טוֹיזֶענְד, אַלְפֵי אִיז צְוַויי טוֹיזֶענְד) : (וַיִּקְרָא אַהֲרֹן וּמִרְיָם). הקב"ה הָט גֶערוּפֶן אַהֲרֹן, מִרְיָם (שֶׁיִּהְיוּ נִמְשָׁכִין וְיוֹצְאִין מִן הֶחָצֵר לִקְרַאת הַדִּבּוּר) זַייא זָאלֶן זִיךְ אַרוֹיס צִיהֶען אוּנ אַרוֹיס גַיין פוּן הוֹיף אוּנ זָאלֶן זִיךְ שְׁטֶעלֶן נֶעגֶען דִי ווֶערְטֶער ווָאס גַייעֶן אַרוֹיס פוּן הקב"ה : (וַיֵּצְאוּ שְׁנֵיהֶם). וָאגְט רַשִׁ"י (וּמִפְּנֵי מַה מְשָׁכָן וְהִפְרִידָן מִמֹּשֶׁה) פַאר ווָאס הָאט הקב"ה זֵיי אַוֶועק גֶעצוֹיגֶן אוּנ אָפ גֶעשַׁייד פוּן מֹשֶׁה, ווַייל הקב"ה הָאט גֶעוָואלְט לוֹיבֶּן מֹשֶׁה פַאר אַהֲרֹן אוּנ מִרְיָם, אוּנ ווֶען מֹשֶׁה ווָאלְט גֶוועֶן צוּזַאמֶען מִיט אַהֲרֹן אוּנ מִרְיָם ווָאלְט הקב"ה אוּם נִיט גֶעקֶענְט לוֹיבֶּן (לְפִי שֶׁאוֹמְרִים מִקְצָת שִׁבְחוֹ שֶׁל אָדָם בְּפָנָיו) ווֶען מֶען לוֹיבְּט אַמֶענְטְשׁ פַאר אִים, ווֶען עֶר הֶערְט, זָאל מֶען אִים לוֹיבֶּן מִיט אַבִּיסֶל פוּן זַיינֶע מַעֲלוֹת (וְכוּלוֹ שֶׁלֹּא בְּפָנָיו) אוּנ ווֶען נִיט פַאר אִים, ווֶען עֶר הֶערְט נִיט, מֶעג מֶען אִים לוֹיבֶּען מִיט אַלֶע מַעֲלוֹת (וְכֵן מָצִינוּ בְּנֹחַ) אוּנ אַזוֹי גֶעפִינֶען מִיר בַּיי נֹחַ (שֶׁלֹּא בְּפָנָיו) ווֶען הקב"ה הָאט אוּם גֶעלוֹיבְּט נִיט פַאר אִים (נֶאֱמַר) אִיז אוֹיף אִים גֶעזָאגְט גֶעווָארֶן אִישׁ צַדִּיק תָּמִים (וּבְפָנָיו) אוּנ ווֶען הקב"ה הָט אוּם גֶעלוֹיבְּט פַאר אוּם, ווֶען עֶר הָאט גֶעהֶערְט (נֶאֱמַר) אִיז אוֹיף אִים גֶעזָאגְט גֶעווָארֶן כִּי אוֹתְךָ רָאִיתִי צַדִּיק לְפָנַי, דִיךְ הָאבּ אִיךְ גֶעזֶעהֶן דוּ בִּיסְט אַצַדִּיק פַאר מִיר, אוּנ דָם ווָארְט תָּמִים הָאט הקב"ה נִיט גֶעזָאגְט (דָּבָר אַחֵר) נָאךְ אַפְּשַׁט אִיז דֶרִיבֶּער הָט הקב"ה אָפ גֶעשַׁייד אַהֲרֹן אוּנ מִרְיָם פוּן משה (שֶׁלֹּא יִשְׁמַע בִּגְנוּתוֹ שֶׁל אַהֲרֹן) משה זָאל נִיט הֶערֶען ווִי הקב"ה בַּייזֶערְט זִיךְ אוֹיף אַהֲרֹן : (ו) (שִׁמְעוּ נָא דְבָרָי). זָאגְט רַשִׁ"י (אֵין נָא אֶלָּא לָשׁוֹן בַּקָּשָׁה) נָא אִיז טַייטְשׁ אִיךְ בֶּעט דִיךְ (עַיִין שׂ"ח) : (אִם יִהְיֶה נְבִיאֲכֶם). מֶען מַיינְט (אִם יִהְיֶה לָכֶם נְבִיאִים) אוֹבּ בַּיי אַייךְ ווֶעלֶן זַיין נְבִיאִים (אוֹיבּ צוּא אַייךְ ווֶעט קוּמֶען אַנְבוּאָה) : (ה' בַּמַּרְאָה אֵלָיו אֶתְוַדָּע). הקב"ה הָאט גֶעזָאגְט (שְׁכִינַת שְׁמִי אֵין נִגְלֵית עָלָיו בְּאַסְפַּקְלַרְיָא הַמְאִירָה) דָאס רוּהוּנג פוּן מַיין נָאמֶען ווֶעט נִיט גֶזֶעהְן ווֶערְן אוֹיף אִים מִיט אַלֶעכְטִיגֶע זֶעהוּנג (אֶלָּא בַּחֲלוֹם וְחִזָּיוֹן) נָאר מִיט אַזֶעהוּנג אִין

פירוש לתורת אלהים

צוּא אַהֲרֹן אוּנ צוּא מִרְיָם זַיי זָאלֶן אַרוֹיס גַיין פוּן דֶעם חָצֵר פוּן דָם אֹהֶל מוֹעֵד בֵּידֶע זַיי זָאלֶן הֶערֶן גָאטֶס רֵייד : (ו) וַיֹּאמֶר אוּנ גָאט הָט צוּ זַיי גֶעזָאגְט שִׁמְעוּ הֶערְט צוּ מַיינֶע רֵייד אִם יִהְיֶה נְבִיאֲכֶם אַז עֶס ווֶעט זַיין צוּ אַייךְ נְבִיאִים אִיר אוּנ אַנְדֶערֶע נְבִיאִים ווָאס ווֶעלֶן צוּ אַייךְ זַיין יְיָ דִי שְׁכִינָה פוּן גָאט בַּמַּרְאָה מִיט אַיין שַׁיין אֵלָיו אֶתְוַדָּע טוּא אִיךְ מִיךְ צוּ אוּם דֶר קָאנֶן זַיי זֶעהֶן דִי שְׁכִינָה נָאר ווִי דוּרְךְ דֶר שַׁיין בַּחֲלוֹם אָדֶער אִיךְ רֵייד מִיט אִים ווִי דוּרְךְ דֶעם חָלוֹם : (ז) לא

אֶתְוַדָּע בַּחֲלוֹם אֲדַבֶּר־בּוֹ׃ ז לֹא־
כֵן עַבְדִּי מֹשֶׁה בְּכָל־בֵּיתִי נֶאֱמָן
הוּא׃ ח פֶּה אֶל־פֶּה אֲדַבֶּר־בּוֹ
וּמַרְאֶה וְלֹא בְחִידֹת וּתְמֻנַת יְהוָה
יַבִּיט וּמַדּוּעַ לֹא יְרֵאתֶם לְדַבֵּר
בעבדי

בְּחֶלְמִין אֲנָא מְמַלֵּיל
עִמֵּיהּ׃ ז לָא כֵן
עַבְדִּי מֹשֶׁה בְּכָל בֵּיתִי
מְהֵימָן הוּא׃ ח מַמְלַל
עִם מַמְלַל מַלֵּילְנָא
עִמֵּיהּ וּבְחֵיזוּ וְלָא
בְּחִידָן וּבִדְמוּת יְקָרָא
דַיְיָ מִסְתַּכַּל וּמָא דֵין
לָא דְחֵילְתּוּן לְמַמְלָלָא
בעבדי

תו"א בחלום אדבר. ברכות נה חגיגה ה: בכל ביתי נאמן הוא. בתרא טו: פה אל פה. שבת פז עקרים מג פ"ח ופ"ט ופי"ט: ותמנת ה' יביט. ברכות י:

רש"י

באספקלריא המאירה אלא בחלום וחזיון: (ח) פה אל פה. [ספרי] אמרתי לו (הוכרח לפרש כך דאילו כפשוטו שפה אל פה הוזכר לשבח דא"כ הי' לו פה אל פה ממש כפשוטו וזה א"א דהא כתיב בסוקנסא מדבר אליו ופ"ה ברש"י אלא פא"פ פירושו אמרתי לו לפרוש וכו' ופא"פ לאו דוקא אלא ר"ל בהדיא זדו"ק) לפרוש ר מן האשה והיכן אמרתי לו בסיני (דברים ה) לך אמור להם שובו לכם לאהליכם ואתה

שפתי

אני כ' דהל"כ יתוודע מינכי לו' ז ר וא"ת וכא אמרי'

בית

פה עמוד עמדי: ומראה ולא בחידות ומראה זה מראה דבור שאני מפרש לו דבורי במראית פנים שבו ואיני סותמו לו בחידות כענין שנא' ליחזקאל (יחזקאל יז) חוד חידה וגו' יכול מראה שכינה ת"ל [שמות לג] לא תוכל לראות את פני: ותמונת ה' יביט. זה מראה אחורי' כענין שנא' [שם] וראית את אחורי: בעבדי במשה. אינו אומר בעבדי משה אלא בעבדי במשה בעבדי אע"פ שאינו משה

חכמים

(שבת פז) ג' דברים עשה משה מדעתו והסכים הקב"ה

דוד

אִין אַחֲלוֹם׃ (ח) (פֶּה אֶל פֶּה) . (אָמַרְתִּי לוֹ לִפְרוֹשׁ מִן הָאִשָּׁה) הקב"ה זָאגְט אִיךְ אַלֵיין מִיט מַיין מוֹל הָאבּ גֶזָאגְט צוּ אִים (צוּ מֹשֶׁה) עֶר זָאל זִיךְ אָפּ שֵׁיידְן פוּן אַאִשָּׁה (וְהֵיכָן אָמַרְתִּי לוֹ) ווְאוּ הָאבּ אִיךְ אוּם דָס גֶזָאגְט (בְּסִינַי) בַּייא דֶעם בַּארְג סִינַי, הקב"ה הָאט גֶזָאגְט צוּא משה (לֵךְ אֱמוֹר לָהֶם שׁוּבוּ לָכֶם לְאָהֳלֵיכֶם) גֵייא זָאג צוּ דִיא יוּדְן קֶערְט אַייךְ צוּרִיק צוּא אַייעֶרֶע גֶצֶעלְטֶען (וְאַתָּה פֹּה עֲמוֹד עִמָּדִי) אוּנ דוּא זָאלְסְט דָא שְׁטֵיין מִיט מִיר׃ (וּמַרְאֶה וְלֹא בְחִידוֹת) . זָאגְט רש"י (וּמַרְאֶה זֶה מַרְאֵה דִבּוּר) דָאס דָאזִיגֶע ווָארְט וּמַרְאֶה, מֵיינְט מֶען הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא ווַייזְט אִים דִיכְטִיגֶע ווֶערְטֶר (שֶׁאֲנִי מְפָרֵשׁ לוֹ דִבּוּרִי בְּמַרְאוֹת פָּנִים שֶׁבּוֹ) אִיךְ טוּא אָרוֹם רֵיידְן צוּ אִים מַיינֶע רֵייד מִיט אַלֶע מַיינוּנְגֶען ווָאס עָס אִיז גֶעמֵיינְט אִין מַיינֶע רֵייד (וְאֵינִי סוֹתְמוֹ לוֹ בְּחִידוֹת) אִיךְ טוּא נִיט פַר מַאכֶן מַיינֶע רֵייד מִיט רֶעטֶענִישֶׁען .

מִיט פַארְשׁוּנֶגֶען (כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר לִיחֶזְקֵאל) ווִי עֶס אִיז גֶזָאגְט גֶוָוארִין צוּם נָבִיא יְחֶזְקֵאל (חוּד חִידָה) זָאלְסְט זָאגֶן צוּ דִיא יוּדֶן דָס נְבִיאוֹת מִיט אַמָשָׁל דוּא אוּנ זֵיי זָאלֶן אַלֵיין פַר שְׁטֵיין דִיא מֵיינוּנְג . זָאגְט רש"י (יָכוֹל מַרְאֵה שְׁכִינָה) אִיךְ ווָאלְט מֵיינֶען הקב"ה מֵיינְט משה ווֶעט זֶעהֶן דִי שְׁכִינָה (תַּלְמוּד לוֹמַר לֹא תוּכַל לִרְאוֹת אֶת פָּנָי) שְׁטֵייט אוּנ פָּסוּק הקב"ה הָאט גֶזָאגְט צוּ מֹשֶׁה דוּ ווֶעסְט נִיט קֶענֶען זֶעהֶן מַיין פָּנִים׃ (וּתְמוּנַת ה' יַבִּיט) . זָאגְט רש"י (זֶה מַרְאֵה אֲחוֹרַיִם) דָס מֵיינְט מֶעגֶי אַלְץ וָוס אִיז אִינְגֶער הקב"ה (כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר) ווִי עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וְרָאִיתָ אֶת אֲחוֹרָי) דוּא ווֶעסְט זֶעהֶן ווָס אִיז אִינְטֶער מִיר׃ (בְּעַבְדִּי בְּמֹשֶׁה). זָאגְט רש"י (אֵינוֹ אוֹמֵר בְּעַבְדִּי מֹשֶׁה) דֶער פָּסוּק זָאגְט נִיט בְּעַבְדִּי מֹשֶׁה. אוּנ מֵיין קְנֶעכְט משה (אֶלָּא) נָאר דֶער פָּסוּק זָאגְט בְּעַבְדִּי בְּמֹשֶׁה, אוּנ מֵיין קְנֶעכְט אוּנ משה (בְּעַבְדִּי אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מֹשֶׁה)

א'ר

פירוש לתורת אלהים

בִּז נִיט אַזוֹ אִיז מַיין קְנֶעכְט מֹשֶׁה בְּכָל בֵּיתִי אִין גָאר מַיין הוֹיז אִיז עֶר בֶּגְלֵייבְּט אוֹיף דָם הִימֶל אוּנ אוֹיף דֶר עֶרְד הָאבּ אִיךְ אִים אַלְץ גֶוויזֶין אוּנ הָאבּ אִים אַלְץ פַר טְרוֹיעְט׃ (ח) פֶּה אֶל פֶּה אֲדַבֶּר בּוֹ הָאבּ אִיךְ מִיט אִים גֶרֶעט עֶר זָאל זִיךְ אָפּ שֵׁיידְן פוּן זַיין ווַייבּ וּמַרְאֶה אוּנ ווַייז אִים מַיין דִבּוּר אִיךְ בִּין אִים מְפוֹרֵשׁ מַיינֶע רֵייד זֵיי זָאלֶן זַיין קְלָאר וְלֹא בְחִידוֹת אוּנ מַיינֶע רֵייד זָאג אִיךְ אִים נִיט מִיט רֶעטֶענִישֶׁן אוּנ פַאר שְׁטֶעלְט וּתְמוּנַת יְיָ אוּנ דָם גֶשְׁטַאלְט פוּן גָאט יַבִּיט טוּט עֶר קוּקֶען (עיין רש"י) וּמַדּוּעַ אוּנ ווָארוּם לֹא יְרֵאתֶם הָאט אִיר זִיךְ נִיט גֶעפָארְכְטֶען לְדַבֵּר צוּא

*) הערה די מיינונג פון רש"י איז אזוי. למשל מיר זאלין זעהן ~ חכמה פון אמעלעפאן, פון די מאשינע

בְּעַבְדִּי בְמֹשֶׁה׃ ט וַיִּחַר־אַף יְהֹוָה בָּם וַיֵּלַךְ׃ י וְהֶעָנָן סָר מֵעַל הָאֹהֶל וְהִנֵּה מִרְיָם מְצֹרַעַת כַּשָּׁלֶג וַיִּפֶן אהרן

בְּעַבְדִּי בְּמֹשֶׁה ט וּתְקֵיף רוּגְזָא דַיְיָ בְּהוֹן וְאִסְתַּלַּק׃ י וַעֲנָנָא אִסְתַּלַּק מֵעִלָּוֵי מַשְׁכְּנָא וְהָא מִרְיָם חִוָּרָא כְּתַלְגָּא

תו"א ויחר אף ה' בם וילך. שנת לו: ויפן אהרן אל מרים והנה מצורעת. שם:

בעל הטורים

יושב כתלמיד לפני רבו: (ט) ומראה. תגין על ה"א לומר שתלין כה' מונה שנא' ביחזקאל ורב' חוד שנא' נבראשית: (י) והענן סר. שלא יראה במפלתן וזהו שאחז"ל אל תסתכל

רש"י

במשה אפילו אינו עבדי כדאי הייתם לירא מפניו וכ"ש שהוא עבדי ועבד מלך מלך הוא לכם לומר אין המלך אוהבו חנם [ספרי תנחומא] ואם תאמרו איני מכיר בתעסיו ש זו קשה מן הראשונה: (ט) ויחר אף ה' בם וילך מאחר שהודיעם סרחונם גזר עליהם נדוי קל וחומר לבשר ודם שלא יכעוס על חבירו עד שיודיעהו סרחונו: (י) והענן סר ואח"כ והנה מרים מצרעת כשלג משל למלך שאמר

שפתי חכמים

פיו ואחר מכן שפירש מן האשה מפתע שלא לוה לו הקב"ה ופ' נתום' (שם דף פז): ש ואי"ת איך עלתה על דעתו של הקב"ה שיאמרו אהרן ומרים הכי וי"ל לפי שהם אמרו הרק במשה דבר ה' הלא גם בנו דבר ה' ולא פירשנו מדרך ארץ ולמה פירש מדרך ארץ אלא משום גאות שהוא גס רוח וכך היו אומרים וכלא שכינה שורה עליו וכתיב אשכון את דכא ושפל רוח ומשה ה' רוח גבוה ולמה שורה שכינה עליו אלא כביכול הקב"ה אינו יודע שהוא רוח גבוה לכן אמר זו קשה משל ראשונה ולכן נכתב ג"כ כאן והאיש משה עניו מאד שאהרן ומרים אמרו שהוא גס רוח ולא כמו שפירש הרא"ס שורשו כך מייתור

בית דוד

איר האָט ניט גערעדט ביידן איף מיין קנעכט • אפילו דער קנעכט וואלט נוועזן איין אנדערער מענטש ניט משה (במשה אפילו אינו עבדי) איר האט ניט גערעדט ביידן אויף משה אפילו ווען משה וואלט ניט געוועזן מיין קנעכט (כדאי הייתם לירא מפניו) איר האט גדארפט מורא האבן פר משה צו ריידן אוף אים (וכל שכן שהוא עבדי ועבד מלך מלך) אונ אז ער איז ביידע משה אונ מיין קנעכט דעם קנעכט פון דעם מלך דאַרף מען געבן כבוד, ווייל דס איז דער כבוד פון דעם מלך (היה לכם לומר) האט איר גדארפט זאגן (אין המלך אוהבו חנם) אז דער מלך האט אים ליב איז דס ניט אומזיסט • געוויס איז ער ווערט דר מלך זאל אים ליב האבן (ואם תאמרו איני מכיר במעשיו) טאמר וועט איר זאגן איך האב אטעות אונ משה • איך רעכן משה איז אנרויסער צדיק אונ איך ווייס ער איז ניט אנרויסער צדיק (זו קשה מן הראשונה) דאס איז אנגרעסערע עבירה פון אייך • אז איר זאגט איך ווייס ניט ווס איר ווייסט: (ט) (ויחר אף ה' בם וילך) • זאגט רש"י (מאחר שהודיעם סרחונם גזר עליהם נדוי) נאך דעם ווי הקב"ה האט זיי געמאכט וויסען ווייער זינד האט ער אויף זיי גוזר געוועזן זייא זאלן זיין דר ווייטערט אויף זיבען טעג (קל וחומר לבשר ודם שלא יכעוס על חבירו עד שיודיענו סרחונו) איז געוויס אז אמענטש זאל ניט בייז ווערען אויף זיין חבר ביז ער זאל אים פריער זאגען וואס ער האט גענען אים געזינדיגט: (י) (והענן סר) • פריער איז אוועק געגאנגען דער וואלקען (מ"ט הקב"ה) (ואחר כך והנה מרים מצורעת כשלג) נאכדעם איז מרים בדעקט געווארין

פירוש לתורת אלהים

ריידן אוף מיין קנעכט אויף משה: (ט) ויחר אונ עס האט גגרימט אף יי דער צארן פון גאט בם אין זייא אין אהרן מיט מרים וילך אונ ער איז אוועק געגאנגן אז גאט האט זייא מודיע געוועזן אז זיי האבען געזינדיגט האט ער זיך אפ געטאן (עיין רש"י): (י) והענן אונ דר וואלקען האט זיך אפ געטאן פון דעם געצעלט והנה אונ מרים מצורעת איז ווארון קרעציג כשלג אזו וויא

פי"שטייען מיר ווי נרום די חכמה פון יעם מענש איז וואס האט אויסגעאַרבעט די מאשינע אונ ווס הט בעארבעט די כלים צו די מאשינע. דער פראסטע מענש פרשטייט אויך אז דס איז אחכמה אונ דער מייסטער איז אחכם. פון דעססיועגין יעדר חכם פרשטייט בעסער אונ מער ווי גרוס די חכמה איז פון דיא מאשינע אונ פרשטייט מער צו שאצין דעם מייסטער פון די מאשינע פר זיין חכמה. אפילו ער ועהט נאר נים דעם מייסטער איג קען אים נאר נים. פון דעססיועגין איז ביי אים טייער דער נאמין פון דעם מייסטער. דיא מאשינע ווערט גערופין די תמונה. דאס בילד פון דעם מייסטער. ווייל אין די מאשינע זעהט מען דיא חכמה פון דעם מייסטער. נאר דס איז נים דאס פנים פון דעם מייסטער. נאר דער הינטע פון דעם מייסטער אזוי ווי מען זעהט אמענש פון הינטען ועהט מען אביסעל זיין פארינם אויך. אזוי פון די מאשינע דרקענט מען אביסיל די חכמה פון דעם מייסטער. דאס זעלבע איז ביי הקב"ה ער האט בשאפין די גאנצע וועלט מיט קליינע אונ גרויסע פרשעפענישן. עס איז נאר בים צו דרקלערין די חכמה פון הקב"ה וואס מען זעהט אין דער וועלט. אפילו אפראסטע מענש זעהט אויך פון די

אַהֲרֹן אֶל־מִרְיָם וְהִנֵּה מְצֹרָעַת׃
יא וַיֹּאמֶר אַהֲרֹן אֶל־מֹשֶׁה בִּי אֲדֹנִי
אַל־נָא תָשֵׁת עָלֵינוּ חַטָּאת אֲשֶׁר
נוֹאַלְנוּ וַאֲשֶׁר חָטָאנוּ׃ יב אַל־נָא

תהי

וְאִתְפְּנִי אַהֲרֹן לְמִרְיָם
וְהָא סְגִירָא׃ יא וַאֲמַר
אַהֲרֹן לְמֹשֶׁה בְּבָעוּ
רִבּוֹנִי לָא כְעַן תְּשַׁוֵּי
עֲלָנָא חוֹבָא דְאִטַּפַּשְׁנָא
וְדִסְרַחְנָא׃ יב לָא כְעַן

תו"א אשר נואלנו ואשר חטאנו. ברכות לג תענית ז מכות י: אל נא תהי. סנה' מז ע"ז כ חולין ו:

רשב"ם

(יב) אל נא תהי כמת. כלו' לכבודך ובשבילך. אל נא תהיה אתה בעצמך כמת והיאך. אשר בצאתו מי שהוא גולד ממעיו מרחם אמו של אחיו שהוא חי הרי נאכל

רש"י

שאמר לפדגוג רדה את בני אבל לא תרדנו עד שאלך מאצלך שרחמי עליו: (יא) נואלנו. כתרגומו לשון אויל: (יב) אל נא תהי. אחותנו זו: כמת. שהמצורע חשוב כמת מה מת מטמא בביאה אף מצורע מטמא בביאה: אשר בצאתו מרחם אמו. אמנו הי' לו לומר אלא שכינה הכתוב וכן חצי בשרו חצי בשרנו הי' לו לומר אלא שכינה הכתוב מאחר שיצאה מרחם אמנו היא לנו כאילו נאכל חצי בשרנו כענין שנא' (בראשית לז) כי אחינו בשרנו הוא ולפי משמעו אף הוא נראה כן אי' ראוי א

לא ז

שפתי חכמים

כנ"ת של בעבדי שהוא בי"ת הביאור וקשה א"כ למה לא דרשו נ"כ למ"ד הביאור יתירה גבי לעבדך ליעקב ונס לאדוני לעשו וכו' היא שם גירסא אחרת כדי לתרץ קושיא זו ולפי דרכנו אין צריך לשנה בספרים שלנו וק"ל: ת דכתיב כל בבא אל האהל וכל אשר באהל יטמא. ובמצורע כתיב והבא אל הבית כל ימי הסגיר יטמא: א פי' אפי' משמעות הקרא יכול לפרש אותו מבלתי שנצטרך לומר שכינה הכתוב וכתב אמו במקום אמנו ובשרו במקום בשרנו כשנא' שהדבריהם אינם בשביל אחותם אלא שבל אח שהם אין ראוי לכניח אחותו להיות

כמת

בית דוד

נוואָרן מיט קרעץ ווייס וויא שניא (משל למלך שאמר לפדגוג) למשל א מלך האט געזאגט צוא דעם לערער פון זיין זון (רדה את בני) שלאג מיין זון (ווייל ער וויל ניט לערנען) (אבל לא תרדנו עד שאלך מאצלך) זאלסט אום ניט שלאגן ביז איך וועל אוועק גיין פון דיר (שרחמי עליו) ווייל איך האב אויף אום רחמנות וועל איך ניט קענען זעהן ווי דו שלאגסט אים: (יא) (נואלנו). זאגט רש"י (כתרגומו) וויא דער תרגום טייטשט (לשון אויל) נארעש, מיר האבן נארעש געטון: (יב) (אל נא תהי). (אחותנו זו) איך בעט דיך דיא שוועסטער אונזערע זאל ניט זיין (כמת) וויא אנגעשטארבענע (שהמצורע חשוב כמת) ווארום א מצורע איז גלייך וויא אנגעשטארבענער (מה מת מטמא בביאה) אזוי וויא א מת איז מטמא דעם מענש וואס קומט אריין אין דר שטוב וואס דאס מת ליגט (אף מצורע מטמא בביאה). אזוי אז איינער קומט אריין אין דער שטוב וואס אין שטוב איז דא א מצורע ווערט ער טמא: (אשר בצאתו מרחם אמו). זאגט רש"י (אמנו היה לו לומר) אהרן האט געדארפט זאגן אמנו, אונזער מוטער (אלא שכינה הכתוב) נאר דער פסוק האט געשריבן אמו, זיין מוטער (וכן חצי בשרו) אונז אזוי איז ביי דעם ווארט חצי בשרו, אהעלפט פון זיין לייב (חצי בשרנו הי' ל"ל) אהרן האט געדארפט זאגן חצי בשרנו, איין העלפט פון אונזער לייב (אלא שכינה הכתוב) נאר דער פסוק האט געשריבן בשרו, זיין לייב, אזוי זאגט אהרן געזאגט צוא משה (מאחר שיצאה מרחם אמנו) ווייל אונזער שוועסטער איז געבוירן געווארן פון אונזער מוטער (היא לנו כאילו נאכל חצי בשרנו) איז ביי אונז גלייך ווי עס וואלט אויף געגעסן געווארן אהעלפט פון אונזער לייב (כענין שנאמר) וויא עס שטייט אין פסוק יהודה האט געזאגט אויף יוסף (כי אחינו בשרנו הוא) ער איז דאך אונזער ברודער אונז אונזער פלייש (ולפי משמעו אף הוא נראה כן) אונז נאך דעם פשט פון פסוק ווי עס שטייט אמו אונז בשרו איז אויך גוט דער פשט, אונז אזוי האט אהרן געזאגט צוא משה (אין ראוי לאח להניח את אחותו להיות כמת) א ברודער דארף ניט לאזען זיין

פירוש לתורת אלהים

שנייא ווייס אונ ער האט זיך געקערט אהרן צוא מרים והנה אונז מצורעת זיא איז קרעציג: (יא) ויאמר האט אהרן געזאגט צוא משה בי אדוני איך בעט דיך מיין הער אל נא תשת דיא זאלסט ניט טאן אויף אונז קיין זינד אשר וואס מיר האבן אנארישקייט געטאן ואשר חטאנו אונז וואס מיר האבן צו דיר געזינדיגט: (יב) אל איך בעט דיך אז אונזער שוועסטער זאל ניט זיין אזוי

וועלט די דבכמה פון הקב"ה. אונ די מענשן וואס כער הכמים ווי וענין פרשטייען זיי מער ווי גרוס איז די חכמה

תִּתְרַחֵק דָּא מִבֵּינָנָא אֲרֵי אֲחָתָנָא הִיא צַלִּי כְּעַן עַל בִּשְׂרָא מִיתָא הָדֵין דְּבָהּ וְיִתַּסֵּי :
יג וְצַלִּי מֹשֶׁה קֳדָם יְיָ לְמֵימַר אֱלָהָא בְּבָעוּ תְּוִיא

תְהִי כַּמֵּת אֲשֶׁר בְּצֵאתוֹ מֵרֶחֶם אִמּוֹ וַיֵּאָכֵל חֲצִי בְשָׂרוֹ׃ יג וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לֵאמֹר אֵל נָא

אל נא רפא נא. ברכות לד לו :

רשב"ם

חצי בשרו של חי. כלומר מאחר שנולדה מרים מרחם אמו של משה : אל נא תהי. אל תהיה עתה כמת כמו אל תהי בתוקעי כף. אל תהי עד חנם. אל תהי בסובאי יין :

בעל הטורים

לראותו בשמח קלקלתו : (יג) רפא. ב' במס' רפא נא לה רפה שברים כי ממה משה התפלל לאל שירפא שברים כי משה שאל"כ אין מי שיסברנה : רפא. מגין על כרי"ש אמר כסרת

שפתי חכמים

כמת וכו' : ב ופי' אל תהי כמת שאין לו תקוה שמאחר שילאה מרחם אמכו ומי מסגיר' ונמלא שנאכל חלי בשרנו מאחר שנשרה שהוא אחד עם בשרנו נאכל ואין תרופה למכת : ג דמלת לאמר קרא יתירה הוא דכל"ל ויצעק משה אל ה' אל

רש"י

לאם לסכים את אחותו להיות כמת : אשר בצאתו מאמר שילא זה מרחם אמו של זה שיש כח בידו לסזור ואינו עוזרו הרי נאכל חלי בשרו שאחיו בשרו הוא ד"א אל נא תהי כמת (ספרי) אם אינך רופאה בתפלה מי מסגירה ב ומי מטהר' אני א"א לראותה שאני קרוב ואין קרוב רואה את הנגעי' וכהן אחר אין בעולם וזהו אשר בצאתו מרחם אמו : (יג) אל נא רפא נא לה. בא הכתוב ללמדך דרך ארץ שהשואל דבר מחבירו צריך לומר שנים או שלשה דברי תחנוני' ואחר כן יבקש שאלותיו : לאמר מה ת"ל אמר ג לו

בית דוד

זַיין שְׁוועסְטֶער זָיא זָאל זַיין ווִיא אַנְגעשְׁטָארְבֶּענֶע ווייל זיא אִיז גֶעבָּארֶן פוּן זַיין מוּטֶער אוּנ זִיא אִיז מִיט אוּם ווִיא זַיין פְלֵייש : (אֲשֶׁר בְּצֵאתוֹ) זָאגְט רש"י אַהֲרֹן הָט גֶעזָאגְט צוּ משֶׁה (מֵאַחַר שֶׁיָּצְאָה זֶה מֵרֶחֶם אִמּוֹ שֶׁל זֶה שֶׁיֵשׁ כֹּחַ בְּיָדוֹ לַעֲזוֹר וְאֵינוֹ עוֹזְרוֹ) ווייל דֶער מֶענְטשׁ אִיז גֶעבָּארֶן גֶעוָוארֶן פוּן דר מוּטֶער ווָס דר מֶענְטְשׁ אִיז גֶעבָּארֶן אוּנ אֵיינֶער הָט כֹּחַ צוּ הֶעלְפֶן דֶעם אַנְדֶערֶן אוּנ עֶר הֶעלְפְט אִים נִיט (הֲרֵי נֶאֱכַל חֲצִי בְּשָׂרוֹ) אִיז דָאךְ אוֹיף גִינֶעסֶן גֶעוָוארֶן זַיין הָעלְפְט פְלֵייש (שֶׁאָחִיו בְּשָׂרוֹ הוּא) זַיין בְּרוּדֶער אִיז דָאךְ הָעלְפְט פְלֵייש פוּן אִים (דָּבָר אַחֵר) נָאךְ אַפְּשַׁט אִיז אַהֲרֹן הָט גֶזָאגְט צוּ משֶׁה (אַל נָא תְהִי כַּמֵּת) אִיךְ בֶּעט דִיךְ אוּנְזֶער שְׁוועסְטֶער זָאל נִיט זַיין ווִי אַנְגעשְׁטָארְבֶּענֶע (אִם אֵינְךָ רוֹפְאָהּ בִּתְפִלָּה) אוֹיב דוּא וֶועסְט זִיא נִיט הֵיילֶען מִיט דַיין תְּפִלָּה (מִי מַסְגִירָהּ וּמִי מְטַהֲרָהּ) וֶוער וֶועט זִיא פַר שְׁלִיסֶן אוֹיף זִיבֶּען טֶעג (ווִיא עֶס שְׁטֵייט דֶער דִין אוּנ סֵדֶר תַּזְרִיעַ) אוּנ וֶוער וֶועט אִיר זָאגֶען זִיא אִיז טָהוֹר (אֲנִי אִי אֶפְשַׁר לִרְאוֹתָהּ) אִיךְ טָאר נִיט זֶעהֶן אִירֶע נְגָעִים (שֶׁאֲנִי קָרוֹב) אִיךְ בִּין דָאךְ אַבְּרוּדֶער (אוּנ צוּ מַיינֶע קוּנְדֶר אִיז זִיא אַמוּמֶע) (וְאֵין קָרוֹב רוֹאֶה אֶת הַנְּגָעִים) אוּנ אַפְרֵיינְד טָאר נִיט זֶעהֶן נְגָעִים (וְכֹהֵן אַחֵר אֵין בָּעוֹלָם) אוּנ אַיין אַנְדֶערֶר כֹּהֵן אִיז נִיטָא אוֹיף דֶר ווֶעלְט (וְזֶהוּ אֲשֶׁר בְּצֵאתוֹ מֵרֶחֶם אִמּוֹ) דָאס הָאט אַהֲרֹן גֶעזָאגְט ווייל אִיךְ בִּי מִיט מַיין שְׁוועסְטֶער גֶבָּארֶן פוּן אַיין מוּטֶער, טָאר אִיךְ דָאךְ נִיט זֶעהֶן אִירֶע נְגָעִים : (יג) (אַל נָא רְפָא נָא לָהּ). זָאגְט רש"י (בָּא הַכָּתוּב לְלַמֶּדְךָ דֶּרֶךְ אֶרֶץ) דֶר פָּסוּק קוּמְט לֶערְנֶען ווִיא זָאל זַיין דָאס פִירוּנְג פוּן מֶענְטְשֶׁען (שֶׁהַשּׁוֹאֵל דָּבָר מֵחֲבֵרוֹ) אַז אֵיינֶער ווִיל בֶּעטֶן אַזַאךְ פוּן זַיין חָבֵר (צָרִיךְ לוֹמַר שְׁנַיִם אוֹ שְׁלֹשָׁה דִּבְרֵי תַחֲנוּנִים) דַארְף עֶר פְרִיעֶר זָאגֶן צְוויי אָדֶר דְרַייא ווֶערְטֶער פוּן רַחֲמָנוּת (וְאַחַר כָּךְ יְבַקֵּשׁ שְׁאֵלוֹתָיו) נָאכְדֶעם זָאל עֶר בֶּעטֶן ווָס עֶר דַארְף : (לֵאמֹר) זָאגְט רש"י (מַה תַּלְמוּד לוֹמַר) ווָס אִיז דָם ווָארְט לֵאמֹר, צוּ זָאגֶן, נָאר לֵאמֹר מֵיינְט מֶען הקב"ה זָאל צוּ אִים זָאגֶן (אָמַר לוֹ) משֶׁה הָט גֶזָאגְט צוּא הקב"ה

פירוש לתורת אלהים

ווִי אַמֵּת ווָארוּם אַמְצוֹרָע אוּז חָשׁוּב כְּמֵת אוּנ עֶס גִיהֶער נִיט אַזוֹ צוּא זַיין אַז אַבְּרוּדֶער זָאל לָאזֶען דִי שְׁוועסְטֶער זַיין אַזוֹ ווִי אַמֵּת אֲשֶׁר בְּצֵאתוֹ ווָארוּם ווייל אוּנְזֶער שְׁוועסְטֶער אִיז אַרוּם גֶגַאנְגֶען פוּן אוּנְזֶער מוּטֶערְס טְרַאכְט הֵיינְט אַז אוּנְזֶער שְׁוועסְטֶער אִיז מְצוֹרָע וַיֵּאָכֵל אִיז גְלֵייךְ ווִיא אוּנְזֶער פְלֵייש אִיז גִיוָוארְען פַר דָארְבֶּן ווָארוּם שְׁוועסְטֶער מִיט בְּרִידֶער אִיז אַיין בְּלוּט אוּנ פְלֵייש : (יג) וַיִּצְעַק משֶׁה אֶל יְיָ הָאט משֶׁה גִישְׁרִיגֶן עֶר הָאט מִתְפַּלֵל גִיוֶוען צוּ גָאט לֵאמֹר אַזוֹ צוּ זָאגֶן אֵל גָאט נָא אִיךְ בֶּעט

פין הקב"ה. די וועלט ווערט גערופין תמונת ה'. אין דר וועלט זעהט מען דאס בילד דיא חכמה פין הקב"ה. נאר ערדיר מענש קען נאר זעהן די הכמה פין הקב"ה וום איז אויף דער וועלט. אבער דיא זאכין וואס איבער דעם הימעל קען ער נים זעהן. זעהט ער דאך נאך נים דאס גאנצע בילד. דיא גאנצע חכמה פין הקב"ה. דריבער האט הקב"ה גזאגט אויף משה ותמונת ה' יביט. משה האט גיזעהן די תמונה דאס בילד די חכמה פין הקב"ה. אין דר

רְפָא נָא לָהּ׃ פ מפטיר יד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאָבִיהָ יָרֹק יָרַק בְּפָנֶיהָ

אֲסֵי כְעַן יָתַהּ׃ יד וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה וְאִילוּ אֲבוּהָא מִנְזַף נְזַף בַּהּ הֲלָא תִתְכְּלֵם שַׁבְעָא יוֹמִין

חלא

תו"א ואביה ירק ירק בפניה. מ"ק טז קמא כה. בהרא קיא זבחים סט:

רש"י

לו השיבני אם אתה מרפא אותה אם לאו עד שהשיבו ואביה ירק ירק וגו' רבי אלעזר בן עזריה אומר בד' מקומות בקש משה מלפני הקב"ה להשיבו אם יעשה שאלותיו אם לאו כיוצא בו (שמות ו) וידבר משה לפני ה' לאמר וגו' [ספרי] מה ת"ל לאמר השיבני אם גואלם אתה אם לאו עד שהשיבו עתה תראה וגו'. כיוצא בו [במדבר כז] וידבר משה אל ה' לאמר יפקד ה' אלהי הרוחות לכל בשר כיוצא בו [דברים ג] ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר השיבו רב לך: רפא נא לה. מפני מה לא האריך משה בתפלה שלא יהיו ישראל אומרים אחותו עומדת בצרה והוא עומד ומרבה בתפלה (ד"א שלא יאמרו ישראל בשביל אחותו הוא מאריך בתפלה אבל בשבילנו אינו מאריך בתפלה): (יד) ואביה ירק ירק בפניה. ואם אביה הראה לה פנים זועפות הלא תכלם שבעת ימים (ב"ק כה) קל וחומר

שפתי חכמים

אל נא רפא נא וגו' אלא שה"ל השיבני דומיא דוידבר משה וגו': ד בוסיף מלת ואם כאלו אמר ואם אביה וגו' מפני שאין אלינו שירק אביה בפניה מעולם ולא כנזיפה בשום זמן אלא ר"ל אלו אביה ירק כו' ואמר הראה לה פנים זועפות לכורות

בית דוד

הקב"ה (הֲשִׁיבֵנִי אִם אַתָּה מְרַפֵּא אוֹתָהּ. אִם לַאו) ענפר מיר אויב דו וועסט זיא היילען אדער ניין (עַד שֶׁהֱשִׁיבוֹ) ביז הקב"ה האט אום גיענפרט וְאָבִיהָ יָרוֹק יָרַק (ווי עס שטייט ווייטער אונ די פסוקים), (רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר) (זאגט) (בְּאַרְבַּע מְקוֹמוֹת בִּקֵּשׁ מֹשֶׁה מֵהקב"ה לְהָשִׁיבוֹ אִם יַעֲשֶׂה שְׁאֵלוֹתָיו אוֹ לַאו) אונ פיר ארטער געפונן מיר משה חט געבעטן פון הקב"ה ער זאל אים ענפערן אויב ער וועט טאן וואס ער בעט ביי אים אדער ניין (כַּיּוֹצֵא בּוֹ) אזוי אנגלייכן שטייט אונ פסוק (וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה לִפְנֵי ה' לֵאמֹר) משה האט גערעט פר הקב"ה לאמר (מַה תַּלְמוּד לוֹמַר לֵאמֹר) צו וואס שטייט דאס ווארט לאמר, נאר לאמר מיינט מען הקב"ה זאל צו אים זאגן. משה האט געזאגט צוא הקב"ה (הֲשִׁיבֵנִי) ענפר מיר (אִם גּוֹאֲלָם אַתָּה אִם לַאו) אויב דו וועסט זיי אויס לייזען פון מצרים אדער ניין (עַד שֶׁהֱשִׁיבוֹ) ביז הקב"ה האט אים גיענפערט (עַתָּה תִרְאֶה) דו וועסט איצט זעהן וואס איך וועל טאן צוא פרעה (כַּיּוֹצֵא בּוֹ) נאך אזוי אנגלייכן שטייט אונ פסוק (וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל ה' לֵאמֹר) משה האט גערעט צו הקב"ה לאמר, הקב"ה זאל אים ענפערן. משה האט געזאגט צו הקב"ה (יִפְקוֹד ה' אֱלֹהֵי הָרוּחֹת לְכָל בָּשָׂר) הקב"ה וואס ווייס אלע טראכטונגען וואס מענטשן טראכטען זאל אויף נעמן אויף די יודן אזוי א מענטש וואס זאל קענן זיין זייער פירער, האט אים הקב"ה גיענפערט דער מענטש וועט זיין יהושע (כַּיּוֹצֵא בּוֹ) נאך אזוי אנגלייכן שטייט אונ פסוק (וָאֶתְחַנַּן אֶל ה' בָּעֵת הַהִיא לֵאמֹר) משה האט געזאגט איך האב געבעטן צו הקב"ה אונ דער צייט לאמר, הקב"ה זאל מיר ענפערן (הֲשִׁיבוֹ רַב לָךְ) האט הקב"ה אים גענפערט פיל צוא דיר, האסט שוין גענוג פיל געבעטען: (רְפָא נָא לָהּ). זאגט רש"י (מִפְּנֵי מַה לֹא הֶאֱרִיךְ מֹשֶׁה בִּתְפִלָּה) פר וואס האט משה ניט גיזאגט א לענגערע תפלה, ענפערט רש"י (שֶׁלֹּא יִהְיוּ יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים) די יודן זאלען ניט האבן צו זאגן (אֲחוֹתוֹ עוֹמֶדֶת בַּצָּרָה) זיין שוועסטער איז אין א צרה (וְהוּא עוֹמֵד וּמַרְבֶּה בִתְפִלָּה) אונ ער שטייט אזוי לאנג אונ בעט (דָּבָר אַחֵר) ווענן נאך אזוי האט משה ניט גיוואלט בעטן אלאנגע תפלה (שֶׁלֹּא יִהְיוּ יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים) די יודן זאלען ניט האבן צוא זאגען (בִּשְׁבִיל אֲחוֹתוֹ הוּא מַאֲרִיךְ בִּתְפִלָּה) ווען זיין שוועסטער זאגט ער אלאנגע תפלה (אֲבָל בִּשְׁבִילֵנוּ אֵינוֹ מַאֲרִיךְ בִּתְפִלָּה) אבר פון אונזערט וועגן זאגט ער ניט אלאנגע תפלה: (יד) (וְאָבִיהָ יָרוֹק יָרַק בְּפָנֶיהָ). וויא וואלט גיוועזן (וְאִם אָבִיהָ הֶרְאָה לָהּ פָּנִים זוֹעֲפוֹת) אויב איר פאטער וואלט אויף איר בייז גיוועזן אונ ער וואלט געוויזן צוא איר א פנים מיט כעס (הֲלֹא תִכָּלֵם שִׁבְעַת יָמִים) וואלט זיא זיך געשעמט זיבן טעג (קַל וָחוֹמֶר לַשְּׁכִינָה אַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם) אז הקב"ה איז אויף איר בייז דארף זיא זיך

פירוש לתורת אלהים

דיך רְפָא הַי נָא נון לָהּ צו איר: (יד) וַיֹּאמֶר האט נאט גזאגט צו משה וְאָבִיהָ אונ איר פאטער זאל שפייען אונ איר פנים ווען איר פאטער וואלט אזוי איר ברוגז גיוואָרן הלא פר וואר תִכָּלֵם וואלט זיא נימוזט זיצען פר שעמעוודהייט זיבן טאג דס הייסט זי וואלט זיך זיבן טאג גישעמט פר איר

זועלם בשאפונג מער פין אלע מענשין. אונ "יבים" ער וועט נאך מער זעהן. אונ די גאנצע וועלט הייסט נאר אחורי דאס איז הינטער הקב"ה. דאס האט שוין הקב"ה גמאכט. אבער [ופני] מיך אליין לא יראו. קען קיינער נים זעהן;

הֲלֹא תִכָּלֵם שִׁבְעַת יָמִים תִּסָּגֵר
שִׁבְעַת יָמִים מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְאַחַר
תֵּאָסֵף׃ טו וַתִּסָּגֵר מִרְיָם מִחוּץ
לַמַּחֲנֶה שִׁבְעַת יָמִים וְהָעָם לֹא
נָסַע עַד־הֵאָסֵף מִרְיָם׃ טז וְאַחַר
נסעו

אונקלוס

תִּסְתְּגַר שִׁבְעָא יוֹמִין
מִבָּרָא לְמַשְׁרִיתָא
וּבָתַר כֵּן תִּתְכְּנֵשׁ׃
טו וְאִסְתְּגָרַת מִרְיָם
מִבָּרָא לְמַשְׁרִיתָא
שִׁבְעָא יוֹמִין וְעַמָּא לָא
נְטַל עַד דְּאִתְכְּנִשַׁת
מִרְיָם׃ טז וּבָתַר כֵּן

תו"א תסגר שבעת. ב"ק כה: ואחר תאסף. נדרים לז: ותסגר מרים. תענית כט קמא כה:

רש"י

לשכינה י"ד ה יום אלא די לבא מן הדין להיות כנדון לפיכך אף בנזיפתי תסגר שבעת ימים: **ואחר תאסף**. אומר אני כל האסיפות האמורות במצורעים על שם שהוא משולח חוץ למחנה וכשהוא נרפא נאסף אל המחנה כתוב בו אסיפה לשון הכנסה: (טו) **והעם לא נסע**. (סוטה ט) זה הכבוד חלק לה המקום בשביל שעה אחת ו שנתעכב' למשה כשהושלך ליאור שנא' (שמות ב) ותתצב אחותו מרחוק וגו':

חסלת פרשת בהעלותך

שפתי חכמים

לכורות שאין ירוק ירק כמשמעו רק נזיפה במתפייכת מן כיריקה: ה ואת"ת וכא ק"ו בוא אפי' כמה וכמה ימים ולמה נקט דוקא י"ד יום. וי"ל לפי שארז"ל (נדה לא): ג' שותפין באדם הקב"ה ואביו ואמו דאב ואם כ"א נותן ה' דברים לולד והקב"ה לבדו נותן י' דברים ש"מ שיש לו חלין על ולד. ופי"ל לפי שהמצורע כשמוסגר ז' ימים אם לא פשה ועמד בעיניו הסגירו עוד ז' ימים ואם פשה שמא מוחלט בוא לכך נקט י"ד ימים שבוא שמא מוחלט כלו' כרי בוא ראויה שתהי' מצורע עולמית: ו וי"ל משום דמדה טובה מרובה ממדת פורעניות אחת לאחת מאות כ"כ היא המתינה למשה שליש של שעה ונשתלם לה חמש מאות שלישיות שעות דהיינו ז' ימים דיום ולילה שהו כ"ד שעות ולז' ימים ולילות קס"ח שעות תחלקם לשלישיים כמלא חמש מאות שליטיים אע"פ שארבע שליטיים יהיו יתירים על ה' מאות דהיינו על כז' ימים מ"מ כיון דלאו יום שלם בוא אלא שעה אחת ושליש של שעה אין נכך

בית דוד

זִיךְ שָׁעמֶן פֶערְצֶען טֶעג (אֶלָּא דַּי לָבֹא מִן הַדִּין לִהְיוֹת כְּנִדּוֹן) נָאר ווַייל מִיר לֶערְנֶען דָאס פַאר שֶׁעמוּנְג פוּן הקב"ה פוּן פַאר שֶׁעמוּנְג פוּן דֶעם פָאטֶער, קֶענֶען מִיר נִיט זָאגֶען אַז דָאס פַאר שֶׁעמוּנְג פוּן הקב"ה זָאל זַיין גְרֶעסֶר ווִי דָס פַאר שֶׁעמוּנְג פוּן דֶעם פָאטֶער (ווָארוּם עֶס אִיז גֶענִיג דִיא זַאךְ ווָאס מֶען לֶערוּנְט אִיצְט זָאל זַיין ווִיא דִיא זַאךְ ווָאס מֶען לֶערוּנְט פוּן אִיר, נִיט גְרֶעסֶר דֶער תַּלְמִיד קֶען דָאךְ נִיט זַיין גְרֶעסֶער פוּן דֶעם רַבִּי) (לְפִיכָךְ אַף בִּנְזִיפָתִי תִּסָּגֵר שִׁבְעַת יָמִים) דְרִיבֶּר אָפִילוּ ווָען הקב"ה אִיז בַּייז אוֹיף אִיר דַארְף זִיא אוֹיךְ פַר שֶׁעמְט ווֶערֶען נָאר אוֹיף זִיבֶּען טָאג: (וְאַחַר תֵּאָסֵף). זָאגְט רש"י (וְאוֹמֵר אֲנִי) אִיךְ זָאג (כָּל הָאֲסִיפוֹת הָאֲמוּרוֹת בִּמְצוֹרָעִים) ווָוא עֶס שְׁטֵייט בַּייא מְצוֹרָע דָס ווָארְט "פַרְזַאמְלֶן" (עַל שֵׁם שֶׁהוּא מְשׁוּלָּח מִחוּץ לַמַּחֲנֶה) ווַייל אַמְצוֹרָע ווֶערְט אַרוֹס גֶעשִׁיקְט פוּן דֶר מַחֲנֶה (וּכְשֶׁהוּא נִרְפָּא) אוּנ ווֶען עֶר ווֶערְט גֶעהַיילְט (נֶאֱסַף אֶל הַמַּחֲנֶה) ווֶערְט עֶר צוּרִיק פַר זַאמְלְט אוּנ דֶר מַחֲנֶה (כְּתִיב בּוֹ אֲסִיפָה) דְרִיבֶּר שְׁטֵייט בַּייא דֶעם מְצוֹרָע דָס ווָארְט אֲסִיפָה, (לְשׁוֹן הַכְנָסָה) אַרַיין נֶעמֶען: (טו) (וְהָעָם לֹא נָסָע). זָאגְט רש"י (זֶה הַכָּבוֹד חָלַק לָהּ הַמָּקוֹם) דֶעם כָּבוֹד הָט הקב"ה אִיר גֶעגֶעבֶּן אַלֶע יוּדֶן זָאלֶען אוֹיף אִיר ווַארְטֶען בִּיז זִיא ווֶעט גֶעזוּנְד ווֶערֶען (בִּשְׁבִיל שָׁעָה אַחַת שֶׁנִּתְעַכְּבָה לְמֹשֶׁה כְּשֶׁהוּשְׁלַךְ לַיְאוֹר) ווַייל זִיא הָט גֶעווַארְט אַיין שָׁעָה אוֹיף מֹשֶׁה ווָען מֶען הָט אִים אַרַיין גֶעווָארְפֶן אִין טַייךְ (שֶׁנֶּאֱמַר) ווִי עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וַתֵּתַצַּב אֲחוֹתוֹ מֵרָחוֹק) זַיין שְׁווֶעסְטֶער (כְּרַ"כ) הָט זִיךְ גֶעשְׁטֶעלְט פוּן ווַייטֶען זֶעהֶן ווָאס הקב"ה ווֶעט טוּן צוּ אִיר בְּרוּדֶר מֹשֶׁה:

פירוש לתורת האלהים

פָאטֶערְס אוֹיגֶן צוּ קוּמֶען אִיז שׁוֹן אַבָּל שֶׁכֵּן אַז דִי שְׁכִינָה אִיז אוֹיף אִיר בְּרוֹגֶז גֶעווָארֶן גֶיהֶער זִי צוּ זִיצֶן פַר שְׁלָאסִין פֶערְצִין טָאגִ' אוּנ דָאךְ ווַייל אִיךְ מֶער נִיט נָאר תִּסָּגֵר זִיא זָאל זִיצֶען פַאר שְׁלָאסִין זִיבֶּן טֶעג פוּן אוֹיסִין ווַיינִיג פוּן דֶער מַחֲנֶה וְאַחַר אוּנ דֶער נָאךְ זָאל זִי אַרַיין גִינוּמֶען ווֶערִין אִין דֶער מַחֲנֶה׃ (טו) וַתִּסָּגֵר אוּנ מִרְיָם אִיז פַר שְׁלָאסִין גִיווָארֶן שִׁבְעַת יָמִים זִיבֶּען טָאג מִחוּץ פוּן אוֹיסֶן ווַיינִיג פוּן דֶר מַחֲנֶה וְהָעָם אוּנ דָס פָאלְק הָאט נִיט גֶעצוֹגֶן בִּיז מִרְיָם אִיז אַרַיין גְנוּמֶען גְווָארֶען אִין דֶער מַחֲנֶה (עַיין רש"י)׃ (טז) וְאַחַר אוּנ דֶר נָאךְ אַז מִרְיָם אִיז אַרַיין גְקוּמֶען

נָסְעוּ הָעָם מֵחֲצֵרוֹת וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַּר פָּארָן׃ פפפ

נְטָלוּ עַמָּא מֵחֲצֵרוֹת וּשְׁרוֹ בְּמַדְבְּרָא דְפָארָן׃ פפפ

קל"ו פסוקים מהללא"ל סימן ומפטירין רני ושמחי בזכריה סימן ב׳ :

בעל הטורים

ספרת ראשה רפא שבריה כי מטה ; (טו) ובעם לא נסע בפ׳ ותהלכ אחותו יב ז׳ תיבות לכך כמתינה לה שכינה שבעת ימים ;

שפתי חכמים

בכך קלוס ואפשר עוד בשכר שהלכה לקרות לאמו של משה כוסיפו לה ד׳ פליטיים וכא דנקט רש"י ששה אחת לאו דווקא שכה שניתה שכוא אחך מכ"ך שמות שניום אלא כלו׳ עת אחת דכיינו פליט ששה וק"ל :

חסלת פרשת בהעלותך

פירוש לתורת אלהים

אין דר מִדְבָּר נָסְעוּ האט דאס פאלק גיצאגן פון חֲצֵרוֹת וַיַּחֲנוּ אונ זייא האבען גירוט אין דער מִדְבַּר פָּארָן :

הפטרת בהעלותך

בזכריה סימן ב׳ פ׳ י"ד

רָנִּי וְשִׂמְחִי בַּת־צִיּוֹן כִּי הִנְנִי־בָא וְשָׁכַנְתִּי בְתוֹכֵךְ נְאֻם־יְהוָה׃ וְנִלְווּ גוֹיִם רַבִּים אֶל־יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וְהָיוּ לִי לְעָם וְשָׁכַנְתִּי בְתוֹכֵךְ וְיָדַעַתְּ כִּי־יְהוָה צבאות

פירוש ע"ט

רָנִּי זינגע וְשִׂמְחִי אונ פרייא דיך דיא שטאט ציון כִּי ווארום איך קום אונ איך וועל רוען צווישען דיר אזו רעט גאט וְנִלְווּ אונ זיי וועלען זיך בהעפטען פיל פעלקער צוא גאט אונ זיי וועלען זיין צו מיר צוא א פאלק זאגט דר נביא זכריה אז די וועסט זעהען אז עס וועט אזו זיין וְיָדַעַתְּ וועסטו

כוכב מיעקב

רָנִּי וְשִׂמְחִי בַּת צִיּוֹן וגו׳ וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכֵךְ עיין משל ערב אגדול הדור איז גקומען אונ א שטאט וואס קיינער האט אים ניט גקענט נאר דר בעה"ב האט פאר שטאנען ער מיז זיין אאיש נכבד הט ער אים גבעטען ער זאל בייא אים האבען אכסניא דער נאך זענען דיא אנשי העיר גוואר גווארען אז ער איז אגאו׳ עולם אגדול הדור. האט זיך דער בעה"ב כתפאר גיוועזן אז ער איז חשוב בייא דעם רב אונ דרוב׳ור האט ער ביי אום אכסניא זאגען די בעלי בתים וואס רימקטו דיך איינזונסט וייל ער האט ניט גקריגן קיין אכסניא דרוב׳ור איז ער איין נשטאנען בייא דיר וואן אנאנדרער זאל אים בעטין וואלט ער צוא יענום גנאנגן ניט צוא דיר אונ איאר ארום איז דער רב נייטער גקומען זענען אים אקעגין גנאנגן די נכבדי העיר אונ האבען אים גבעטין אויף זייער אכסניא ענפערט דער רב איך וועל ניט משנה זיין מיין אכסניא מיר גפעלט דער בעה"ב ער האט מיך ערליך גהאלטין איידר ער האט גוויסט ווער איך בין דענצמאל האבין אלע גזעהן אז דער בעה"ב הט מיין חן וויא דיא גאנצו שטאט א׳ז בייא מתן תורה איז הש"ית ארום גנאנגן צוא כל אומה ולשון אונ קיינר האט ניט גוואלט מקבל זיין נאר דיא ישראל דענצמאל האט מען נאך ניט דר קענט אז דיא ישראל זענען מיין נושא חן ווי אלע עובדי כוכבים ווייל ער איז משרה שכינתו בייא זייא ווייל ער האט קיין אנדור ארט ניט גהאט אבער לעתיד אלע עובדי כוכבים וועלין קומען לקרוא כולם בשם יי ווען הש"ית וועט משרה שכינתו זיין אויף די ישראל דענצמאל וועט נתפרסם ווערין דם חשיבות פון די ישראל דם זאגט דר פסוק רני ושמחי וגו׳. דאס מאל מענסטו בת ציון זינגין אונ פרייען. זיך אונ בארימען מיט וואס וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכֵךְ איך וועל משרה שכינתי זיין בייא דיר ווייל דיא צייט וְנִלְווּ גוֹיִם רַבִּים וגו׳ אלע עובדי כוכבים וועלין קומען אונ

צְבָאוֹת שְׁלָחַנִי אֵלָיִךְ: וְנָחַל יְהוָה אֶת־יְהוּדָה חֶלְקוֹ עַל אַדְמַת הַקֹּדֶשׁ וּבָחַר עוֹד בִּירוּשָׁלָםִ: הַס כָּל־בָּשָׂר מִפְּנֵי יְהוָה כִּי נֵעוֹר מִמְּעוֹן קָדְשׁוֹ: וַיַּרְאֵנִי אֶת־יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל עֹמֵד לִפְנֵי מַלְאַךְ יְהוָה וְהַשָּׂטָן עֹמֵד עַל־יְמִינוֹ לְשִׂטְנוֹ: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־הַשָּׂטָן יִגְעַר יְהוָה בְּךָ הַשָּׂטָן וְיִגְעַר יְהוָה בְּךָ הַבֹּחֵר בִּירוּשָׁלָםִ הֲלוֹא זֶה אוּד מֻצָּל מֵאֵשׁ: וִיהוֹשֻׁעַ הָיָה לָבֻשׁ בְּגָדִים צוֹאִים וְעֹמֵד לִפְנֵי הַמַּלְאָךְ: וַיַּעַן וַיֹּאמֶר אֶל־הָעֹמְדִים לְפָנָיו לֵאמֹר הָסִירוּ הַבְּגָדִים הַצֹּאִים מֵעָלָיו

פירוש ע"ט ויאמר

וויס: אז גאט וואס הערשט איבר אלע הערשאפט האט מיך גשיקט נביאות זאגן צו דיר ישראל ונחל. אונ גאט וועט ארבען דאס הויז גיזונד פון יהודה צוא זיין חלק על אדמת הקודש אויף דעם היילינן לאנד אונ ער וועט נאך אויס דר וויילן · אונ ירושלים הס שווייג כל בשר אלע לייבר פון פר גאט כי ווארום נעור ער האט זיך דער וועקט ממעון קדשו פון זיין היליג וואנונג ויראני אונ גאט האט מיר גיוויזן דם יהושע כהן גדול ער איז גשטאנן פר דם מלאך פון גאט אונ דר שטן איז גשטאנן פאר זיין רעכטי האנט אונ האט אויף אים מקטרג גיוועזן וואס זיינע זין האבן ניט רעכט גטאן אונ ער האט זיא ניט גיווערט ויאמר יי' האט דר מלאך פון גאט גיזגט צום שטן יגער גאט שרייט אן אין דיר די שטן אונ ער שרייט ווידער אמאל אין דיר אן דר גאט וואס האט אוס דר ווילט אין ירושלים אז דיא זאלסט אויף אים ניט מקטרג זיין ווארום ער איז אצדיק הלא פאר וואר דר יהושע כהן גדול איז אברענד מוצל וואס ער איז וואהן בשערעמט פון פייער ער איז גיצול גווארן ויהושע אונ יהושע כהן גדול איז גיוועזן גיקלייד איין ניר רעכטע קליידער דיא עבירה האט ער גיהאט וואס ער האט זיינע זין ניט גיווערט ועומד אונ ער איז גישטאנען פר דעם מלאך ויען האט דר מלאך גיענפרט צו דיא מלאכים וואס זענען גשטאנען פאר אים צוא באדינגן אים טוט אפ דיא איין גירעכטע קליידר פון אים לאזין זיינע זין תשובה טון

כוכב מיעקב

זעלון בעטין אז דיא שכינה זאל זיין בייא זייא פון דעסט וועגן ושכנתי בתוכך דער ביט וידעת כי יי' צבאות שלחני אליך אז גאט האט מיך נאר גשיקט צו דיר זאלסט בועין אבהמיק דאס איז אצייכון אויף תשיבות ונחל יי' את יהודה חלקו: הס כל בשר וגו' ע"פ משל אז דר רבי ליגט זיך ביי טאג אביסיל שלאפון שינת הצהרים שעלון זיך דיא תלמידים דר אונ נים אונ דר אונ דומין · אונ אז זיי דר הערון נאר אז דער רבי חאפט זיך אויף פון שלאפון לופון זיי ארונטר שטולרהייט יעדיר באזונדר אינטערון טיש צוא זיין ספר אויף זיין אורט אזו אוך בזמן הגלות כביכול איז גלוכון וויא ער שלאפט וויא עס שטייט אונ פסוק עורה למה תישן שפילין זיך אלע עובדי כוכבים דר דינט די ע"ג אבר לעת קץ כביכול וועט זיך אויף הפון פון שלאה וויא עס שטייט ויקץ כישן יי' דענצמאל וועלון די עובדי כוכבים דערהערון אז כביכול איז שון וואכונדיג וועלען זיי זיך בהלטין שטילהייט פון פיל שרעק פאר השי"ת דם זאגט דר פסוק הס כל בשר מפני יי' כי נעור ממעון קדשו:

יגער יי' בך השטן וגו' ע"פ משל צוויי תלמידים האבון גלערונט אונ איין חדר איינער איז גוועזן אמשכיל אמתמיד אונ דר רבי האט אים לוב גהאט אהבת נפש אונ דר אנדרר איז גוועזן פר שיט אונ אגמיין יונגל דר רבי האט אים פיינט גהאט אונ אציים אזום האט דער רבי גזאגט צוא דם גוטון תלמיד אוך וועל דיר געבון אמכתב תעודה אגשריפט מיט מיין חתימה אז דיא ביסט אמבין דבר אונ אמתמיד דער אנדרר תלמיד הט אים מקנא גוועזן אונ הט זיך גהטון איין עצה אז ער וועט אויף אים מלשין זיין ער הט גמאכט ליצנות פון רבין בתוך קהל ועדה רופט זיך אן איינער פון זיינע חברים עס איז אומזוסט דיא וועסט נאר ניט מכון דער רבי וועט דיך גר ניט הערון איין מאל ער איז דיר אשונא דאס אנדרו מאל ער האט יענים לוב ועל כל פשעים תכסה אהבה דאס נמשל איז דר שטן איז גשטנון ביי די רעכטו זייט פון יהושע משטין צו זיין אויף בנין הבית איז קען אים מודיע אז עס איז אימזוסט איינמאל השי"ת הט לוב ירושלים אונ וויל בנין הבית וועט ער ניט הערן דם שטן דם

ויאמר אליו ראה העברתי מעליך עונך והלבש אתך מחלצות: ואמר ישימו
צניף טהור על־ראשו וישימו הצניף הטהור על־ראשו וילבשהו בגדים
ומלאך יהוה עמד: ויעד מלאך יהוה ביהושע לאמר: כה־אמר יהוה צבאות
אם־בדרכי תלך ואם את־משמרתי תשמר וגם־אתה תדין את־ביתי וגם
תשמר את־חצרי ונתתי לך מהלכים בין העמדים האלה: שמע־נא יהושע
הכהן הגדול אתה ורעיך הישבים לפניך כי־אנשי מופת המה כי־הנני מביא
את־עבדי צמח: כי ׀ הנה האבן אשר נתתי לפני יהושע על־אבן אחת
שבעה עינים הנני מפתח פתחה נאם יהוה צבאות ומשתי את־עון הארץ־
ההיא ביום אחד: ביום ההוא נאם יהוה צבאות תקראו איש אל־רעהו אל־
תחת גפן ואל־תחת תאנה: וישב המלאך הדבר בי ויעירני כאיש אשר־
יעור

פירוש ע״ט

טאן וועט גאט אים מוחל זיין אונ דר מלאך הט גזאגט צוא יהושע כהן גדול ראה זעה איך האב גימאכט איבער פארן פון דיר דיינע זינד אז דיינע זין וועל' תשובה טאן וועט מען דיר מוחל זיין דיינע זינד אונ איך האב דיך אן גיקלייד ווייסע אונ שיינע קליידער כלומר זכיות ואמר אונ איך זכריה האב גיזאגט ישימו מען זאל אים אן טאן איינע הוב אוף זיין קאפ כלומר איך האב גאט גיבעטן ער זאל זיך אוף אים דר בארעמען וישימו האט מען אים אן גטאן איינע הוב אוף זיין קאפ אונ מען האט אים אן גיקלייד מיט קליידר אונ דר מלאך פון גאט איז גשטנן דר מלאך פון גאט האט גיזאגט צו יהושע כה אמר אזו האט גיזאגט גאט וואס הערשט איבער אלע הערשאפט אם בדרכי אז די וועסט גיין אין מיין וועג אונ אז די וועסט היטן מיין היטונג וגם אונ איך וועל דיר טאן וואס ווייטער. שטייט אתה תדין דיא וועסט משפטן אונ וועסט ריכטן אונ וועסט זיין איין עלצטר איבער מיין הויז דס בית המקדש ונתתי אונ איך וועל דיר געבען מהלכים גייענדיגע צווישען די שטייענדיגע בשעת תחיית המתים וועסטו אויך לעבעדיג ווערין אונ וועסט גיין צווישן די מלאכים זאגט דר נביא זכריה ווייטער פון גאטס וועגן שמע הער צו די יהושע כהן גדול אונ דיינע גזעלן חנניה מישאל ועזריה וואס זיי זיצן פר דיר כי ווארום אנשי ברייט מופת וואונדער המה זיי כי הנני איך וועל ברענגן צוא מיין קנעכט זרבבל צמח אשפראציגנג איך וועל אים מאכען שפראצן אגדולה אונ איך וועל אים געבען חן ביי דעם מלך אין די אויגן אז דר מלך וועט טאן זיין באגער אין דעם עסק פון בנין כי ווארום דעם שטיין וואס איך האב גיגעבען פאר יהושע כלומר דעם גרונט וואס איר האט גילייגט אונ איר האט אן גיהובן בויען דעם בית המקדש אין די טעג פון כורש המלך אונ דורך כורש מיט זיינע שרים איז בטל גיווארן דר בנין אונ דער יסוד איז אין איינערע אוני גרעכינט גוועזן פר גיט זאג איך אייך על אבן אחת [illegible] ווייא עס ליגט איין שטיין וועט איר זעהן מיט איינערע אוגן זיבן שטיינער הנני איך וועל אוף בינדן איר קנופ איך וועל פאר שטערין די עצה פון איערע פיינט מען זאל מבטל זיין דאס בנין פון דעם ביהמ״ק ומשתי אונ איך וועל אפ טאן די זינד פון דעם לאנד אין איין טאג ביום ההוא אין דעם זעלבינן טאג וועל איך געבן אייך אברכה אין איערע פירות דס רעט גאט תקראו איר וועט רופן אמאן צוא זיין גיזעלן ער זאל קומען צוא אונטר זיין וויין שטאק צוא טרינקן אונ צוא אונטר זיין פייגן בוים צו עסן וישב אונ דר מלאך וואס האט גירעט מיט מיר האט ווידר גיקערט ויעירני אונ
נער

כוכב
זאגט דר פסוק יגער יי בך השטן ווייל די ביסט אשה וואס דיא טיסט שלעכטס גוואס איז דער ווידור לקרבת מובו יתברך. דאס אנדרי מאל

מיעקב
יגער [illegible] ער וועט אז דיר אן שרייען הבוחר בירושלים ובנין הבית וועט ער פאר דעקין על כל פשע:

יעור משנתו: ויאמר אלי מה אתה ראה ויאמר ראיתי והנה מנורת זהב כלה וגלה על־ראשה ושבעה נרתיה עליה שבעה ושבעה מוצקות לנרות אשר על־ראשה: ושנים זיתים עליה אחד מימין הגלה ואחד על־שמאלה: ואען ואמר אל־המלאך הדבר בי לאמר מה אלה אדני: ויען המלאך הדבר בי ויאמר אלי הלא ידעת מה־המה אלה ואמר לא אדני: ויען ויאמר אלי לאמר זה דבר־יהוה אל־זרבבל לאמר לא בחיל ולא בכח כי אם־ברוחי אמר יהוה צבאות: מי־אתה הר־הגדול לפני זרבבל למישר והוציא את־

*ויאמר ק'

פירוש

ער האט מיך דר וועקט אזו ווי איין מענטש וואס ער וועקט זיך אויף פון זיין שלאף ויאמר אלי אונ ער האט גזאגט צו מיר וואס זעהסטו האב איך גיזאגט ראיתי איך זעה אמנורה וואס זיא איז גאר פון גאלד אונ פון אויבן איז אבעקין אונ זיבען רערליך איז אין איר אונ צו איטליכן רעריל איז פאר האנגרין זיבן ריגעלך וואס פון דעם בעקין איז גרונען דאס אייל דורך דיא ריגעלך צו איטליכן באזינדר ושנים זיתים אונ צוויי ביימר וואס די פרוכט אייל בירטע וואקסין דרויף זענן גשטאנן נעבן דר מנורה איין אייל בירט פון דר רעכטר זייט פון דעם בעקין אונ אויך אויף דר לינקע זייט פון דעם בעקין: ואען אונ איך האב גיזאגט צו דעם מלאך וואס הט צו מיר גירעט לאמר צו זאגן וואס בטייט דס מיין האר: ויען האט געענפרט דר מלאך וואס ער הט מיט מיר גירעט אונ ער האט צו מיר גזאגט הלא ווייסטו דען ניט וואס דאס בטייט האב איך גזאגט איך ווייס ניט מיין האר: ויען האט דער מלאך גיענפערט אונ האט צו מיר אזו גיזאגט זה דבר יי דאס איז דיא רייד פון גאט אל צוא זרובבל דאס איז צו דיר אסימן אז דיא זאלסט

האבן

ע"ט

מבטיח זיין צו זרובבל אונ אזו צוא זאגען לא בחיל ניט מיט מיא אונ ניט מיטיכח כי נאר איך וועל געבען מיין רוח אויף דריוש אונ ער וועט אייך שאפן אז איר זאלט בויען דם בית המקדש אונ אלע הוצאות וואס מען וועט דארפן דער צו וועט ער געבן פון זיין געלט אונ איר וועט ניט באדארפן צו קיין שום אנדערן מענטשינס הילף דאס האט גאט גיזאגט: מי אתה ווער ביסטו די גרוסר בארג דיא וועסט דאך זיין פאר זרובבל צוא איין גלייכען פלאץ והוציא אונ ער וועט ארוס ציהן האבן דעם שטיין דאס מיינט מען דעם בלייער וואס די מייסטערס מעסטען דר מיט בשעת בנין הראשה דער גלצטר כלומר דר זר בבל וועט זיין דר עלצטר מייסטר איבר אלע מייסטרס אונ דר בית המקדש וועט גבויעט ווערן אזו ווי ער וועט הייסען אונ עס וועט זיין זייער אשיינר בנין תשואות חן חן לה אברומינג פון חן וועט זיין צו דם בלייער שטיין איטליכר וועט לובען דעם בנין אונ וועט זאגן וואס פאר אשיינער בנין דאס איז וואס דורך דם בלייער שטיין איז גיבויעט גיווארען:

סוד

ראיתי והנה מנורת זהב כלה. וגלה על ראשה ושבעה נרותיה עליה שבעה ושבעה מוצקות לנרות אשר על ראשה: זכריה זאגט צום מלאך איך האב גזעהן אמנורה דורך אוס פון גאלד אובין אבעקן אונ זיבען רערליך זענן דא אונ דר מנורה אונ ביי יעדיר רעריל געפונט זיך צו זיבען ריגעלך וואס דורך זיי רינט פום אייל פון בעקין אונ די רערליך אריין עס שטייט שבעה ושבעה מוצקות צוויי מאל שבעה צוא ווייזן דאס אזו ניט וויא עס גפינט זיך איבין אונ הימעל זיבען מדריגות פון אמונה אזו איז דם

קדושים

זעלבינגע אונ דעם עולם זיבען מדרגות ווייל זיי ציהן השפעה פון דיא אובערשטו אונ דרים בכלל זענן ביידרליי ווי איינס אונ דאס איז דר כוד פון פסוק (דברים כ"ח) יפתח ה' לך את אוצרו הטוב את השמים היינו הקב"ה וועט עפינן דיא היילינגע ניטע אוצרות פון השפעה אויך כדי מקבל צו זיין דיא תפלות פון דם עולם התחתון אונ דיא כוונה זאגט דר פסוק (מלכים א ה') ויעש שלמה וגו' את החג וגו' שבעת ימים ושבעת ימים ארבעה עשר יום שלמה האט גמאכט איין פייער טאג זיבען טעג אונ ווידר זיבען טעג סך

הָאֶבֶן הָראשָׁה תְּשֻׁאוֹת חֵן חֵן לָהּ:

סוד קדושים

דהכל פערצון מעג . דאס איז ארמז אויף דיא ווי איינס דעריבר שטייט צום סוף אז את אינם צווייערליי זיבן מדרגות אונ ווייל זיי זענן אלע זענגן זיי פערצין :

עניני מוסר לסדר שלח

שלח לך אנשים וגו' גאט האט גזאגט צו משה ער זאל שיקן מענשן אין דעם לאנד כנען זייא זאלן אוים זעהן דס לאנד . פון דעם פסוק זעהן מיר אז הקב"ה פירט דיא וועלט מיט דיא נאטירליכע בשפונג ווי ער הט זיא בשפן . אין ער וויל זיא ניט ענדרן . נאר סיידן ווען עס איז גאנץ נייטיג דמאלס ענדרט הקב"ה זיין בשאפונג דאס ווערט גרופן אנס . דריבער דארף יעדר מענטש אויך אזו פירן . למשל אז איינר איז קראנק דארף ער גיין צו אדאקטר אונ נעמן מעדיצין אונ פון דעסט וועגן זאל ער זיך ניט פר זיכרן אז דיא מעדיצין וועט אים העלפן . דיא פר זיכערונג דארף ער האבן אויף הקב"ה אז דורך דער מעדיצין וועט אים גאט העלפון אונ ער זאל ניט זאגן אז גאט קען העלפן אן מעדיצין אויך . עס איז אמת גאט קען טאקע העלפען אן מעדיצין אויך . פון דעסט וועגן הט גאט בשאפן אלרליי גראזין וואס מ ט זיי זאל זיך דער מענטש היילון מיט דער נאטור . נאר גאט שיקט אריין דעם דאקטר אונ זינען ער זאל טרעפען וואס דיא קראנקייט איז אונ זאל באלד צוא טרעפן די מעדיצין צו די קראנקייט . אונ ער זאל גזינד ווערן . אין אזו איז גזאגט גוואהרן אין די תורה ורפא ירפא דער מענטש זאל גיין צוא ארופא ער זאל אים היילען . אין אזו איז ביי די פרנסה פון דעם מענטש . דער מענטש זאל ניט זאגן גאט הט מיך בשפן זאל מיך גאט שפייזן אזו ווי ער שפייזט אלע בהמות . זיי טון גאר גיט צוא זייער פרנסה אין גאט שפייזט זיי אין איך וועל אוך גאר ניט טון אין גאט וועט מיך שפייזון . אויף דעם מענטש זאגט דער פסוק וברכך בכל אשר תעשה גאט וועט דיך בענטשן אונ אלץ וואס דוא וועסט טאן . דער מענטש מוז טון אדר ער איז אבער מלאכה אדר אסוחר . אדער ער איז אערד ארבייטר . נאר הקב"ה גיט דעם מענטש זיין ברכה ער זאל האבן פרנסה אדר ער זאל רייך ווערן . ווייא הקב"ה וויל אבער ווייא דער מענטש קען זיך גיט העלפען אין ער קען גיט גהאלפן ווערן מיט דער נאטור . אוב דער מענטש איז ווערט העלפט אים גאט איבר דיא נאטור . דאס הייסט ער טוט אים אנס אין אזו גפינן מיר ביא נח . אפילו הקב"ה האט גקענט רעטטין נח פון מבול אן אתבה ווי רש"י פרעגט (הרבה רוח והצלה לפני הקב"ה) פר הקב"ה איז דא פיל עצות צוא רעטטין וועמען ער וויל רעטטין פון דעסט וועגן האט גאט גוואלט רעטטין נח אביסל מיט דער נאטור . ער זאל מאכן אתבה אונ גאט האט אים גזאגט וויא לאנג זיא זאל זיין אונ וויא ברייט אונ וויא הוך אונ ווייטער איז גוועז מיט נסים . אונ אזו גפינון מיר ביא דוד המלך אונ ספר שמואל ב קפיטל ח' אונ אזו גפינען מיר ביא יהושע אונ בספר יהושע קפיטל ח. וואס הקב"ה האט גזאגט צו דוד אונ צו יהושע וויא אזו זייא זאלן פירון זייערי מלחמות מיט דר נאטור . אפילו דיא מלחמה איז נמאן גיוואר ען דורך הקב"ה . דאס זעלביגע איז ביא אמלחמה דיא מלחמה געהער צוא הקב"ה זוי דוד המלך ע"ה האט גזאגט (שקר הסוס לתשועה וברוב חילו לא ימלט) עס איז פאלש וואס דער מענטש זאגט אז דאס פערד וועט אים העלפון אונ דיא מלחמה אונ גיט מיט פיל זעלגער ווערט מען גהאלפון אונ דיא מלחמה דאס אוינ פון גאט גיט נאר אכטינג אויף דיא מענשון וואס האבען מורא פר אים אונ וואס האפון נאר צו דעם חסד פון גאט פון דעסט וועגן מיז יעדר מלך אן גר ימון אלע זאכען וואס מען דארף צו דער מלחמה אונ ער מיז גיין האלטין מלחמה מיט דר נאטור אונ וועמין הקב"ה וויל געבין דאס גלוק ער זאל גווינון דיא מלחמה . דר גווינט די מלחמה דאס דר ציילט איגז דיא תורה אפילו דיא מלחמה וואס דיא יודן האבען גהאט אונ דר מדבר מיט עמלק אונ מיט סיחון אונ עוג איז גוועזן אגעטלובע מלחמה . אונ אזו דיא מלחמות פון יהושע

זענען געווען נעטליכע מלחמות · ווי עס שטייט אונז פסוק (כי ה׳ נלחם להם) ווארום גאט האלט מלחמה פון די יודינס וועגין פון דעסט וועגען האט גאט געהייסן מען זאל שוקען מענשען אום זעהן דאס לאנד. מען זאל טאן וויא אלע מלכים טון אונ יהושע האט אויך אזו גטאן ער הט אויך געשיקט מרגלים זיי זאלין אום זעהן דס לאנד כנען. נאך אטעם קען מען זאגין דרובור האט גאט געבאטין מען זאל שוקין מרגלים. ווארום אז די פעלקר וועלין זעהן די יודין שוקין מרגלים וועלין זיי זאגין געוויס וועט זיין זייערי מלחמות אזו וויא דיא מלחמות פון אלע פעלקר ווער עס וועט זיין שטארקער וועט איין נעמין דיא מלחמה. וועלן זיך פר זאמלין פיל פעלקר מיט איין מאל מלחמה האלטין מיט דיא יודן. וועלן דיא יודען האבן איין מלחמה ניט מער. וועלן דיא יודין ניט דארפין זיך מיד מאכען מיט יעדר פאלק באזינדר האלטין מלחמה. אונ אזו געפינען מיר איז געוועזן ביי יהושע עס האבען זיך פאר זאמלט פיל פעלקר מיט איין מאל צו מלחמה האלטין מיט יודן. אונ די יודין האבן זיי איין גנומען אלע מיט איין מאל. דער זוהר זאגט די מרגלים זענען געוועזן די גרעסטע מענשען פון די יודן. זיי זענען געוועזן נשיאים אונ זיי האבן אבער געזעהן אז זייערע נשיאות וועט נאר זיין אונ דר מדבר אבר ניט אין ארץ ישראל · אונ ארץ ישראל וועלן זיין אנדערע נשיאים דריבר האבען זיי גמאכט אכוזיא אוף דיא יודן זיי זאלן ניט וועלן אריין גיין אונ ארץ ישראל וועלן זיי פאר בלייבן אונ דר מדבר וועלן זיי זיין וויטר נשיאים. זיי האבען אבער פאר געסין אז גרויסקיים קען מען זיך אליין ניט נעמען נאר דאס איז אמתנה פון הקב״ה. וועמין הקב״ה וויל מאכט ער גרויס אונ וועמען ער וויל מאכט ער נידעריג. וויא דא איז געווען דער סוף זיא האבען זיך אימגלוקליך גמאכט אונ האבען אימגליקליך גמאכט אלע יודין ביז דעם היינטיגן טאג · ווארום דיא נאכט וואס די יודין האבן גוויינט איז געווען ניין טאג אונ חודש אב (דאס איז תשעה באב) הט הקב״ה גזור געווען די יודין זאלן אייביגע וויינען יענע נאכט ביז משיח וועט קומען. אונ די נאכט איז חרוב געווארן דאס ערשטע ביהמ״ק. אונ דאס אנדרע ביהמ״ק. ווען טיטוס האט איין גנומען ירושלים אונ האט נפאנגען פיר הונדערט קינדר פון יודן אונ האט זיי אריין געזעצט אונ אשיף ער זאל זיי אוועק שיקן אונ רום אונ אלע זענען אריין געשפרינגען אונ ים אונ דר טרינקען געווארן (וויא עס שטייט אונ די מסכת גיטין דף נז) דאס איז אויך געווען אונ דער נאכט פון תשעה באב דאס איז אלין געווארן גזירות אויף שפעטערדיגע צייט. נאר איצט האט הקב״ה גוזר געווען אויף די יודין זייא זאלן פאר בלייבן אונ דער מדבר. אונ דיא מרגלים זענען באלד געשטארבן אין דער צייט ווען דיא יודן זענען געווען אונ דר מדבר נאך אכט אונ דרייסיג יאר האט הקב״ה געגעבן צוא זייא דיא גאנצע תורה. אונ מען האט געבאטען צו זיי צוויי ערליא מצות. צו דיא מענטשען ווען זענען ארום געגאנגען פון מצרים אונ האבן גדארפט שטארבן אונ דער מדבר מיט זיי האט מען געלערינט די דינים וועס זיי האבן גדארפט מקיים זיין אונ דר מדבר. אונ מיט דיא קינדר זייערע וואס האבען גדארפט אריין גיין אונ ארץ ישראל. מיט זיי האט משה געלערינט די דינים וואס זיי וועלן דארפען מאן אז זיי וועלן אריין קומען אונ ארץ ישראל · פון דאנען זעהן מיר אז די יודן האבן גגלייבט אונ עולם הבא. ווארום די יודין האבן דאך געקענט זאגען סיי ווי סיי וועלן מיר שטארבן אונ דר מדבר אונ מיר וועלן ניט אריין גיין אונ ארץ ישראל צו וואס זאלן מיר היטן דיא תורה נאר פון דעסט וועגין האבען זיי גילערינט תורה אונ גהוט אלע מצות פון וועגין עולם הבא. אונ הקב״ה הט גזאגט צו משה ער זאל זיי זאגן דיא פרשה ציצית. אונ ער זאל זייא געבען אנייע מצוה זייא זאלן מאכן ציצית אויף דעם אובערשטען קלייד וויא מיר טון אין דעם טלית פון אויבין אויף אלע קליידער דר מענטש זאל זעהן די ציצית וועט ער זיך דער מאנען אן אלע מצות וואס הקב״ה האט גבאטן. ווארום דאס ווארט ציצית בטייטש זעקס הינדערט אונ פינף קניפלאך אונ אכט פעדים איז דרייצעהן צוא זאמען אוז זעקס הינדערט מיט דרייצן. דאס איז תרי״ג. זעקס הינדערט מיט דרייצען מצות. אונ ווער עס היט די מצוה ציצית ווי דער דין וועט זוכה זיין צוא זעהן דיא שכינה זוי עס שטייט אונ פסוק (וראיתם אותו) איר וועט אים זעהן דס מיינט מען איר וועט זעהן הקב״ה:

(שפח) (עשה קנג) להפריש חלה מכל עיסה וליתנה לכהן שנאמר ראשית עריסותיכם חלה וגו' תתנו לה' תרומה :
(שפו) (עשה קנד) להטיל ציצית בבגד שיש לו ארבע כנפים או יותר שנאמר ועשו להם ציצית וגו' :

(שפז) (לאו רלג) שלא לתור אחר מחשבות הרעות שהלב מחשב הפך מה שהתור' מחייבת • ולא אחרי ראות העין שרוא' וחומד תאוות גשמיות שנאמר ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם :

במדבר יג שלח

יג א וַיְדַבֵּר יְהֹוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃
ב שְׁלַח־לְךָ אֲנָשִׁים וְיָתֻרוּ אֶת־
אֶרֶץ כְּנַעַן אֲשֶׁר־אֲנִי נֹתֵן לִבְנֵי
יִשְׂרָאֵל אִישׁ אֶחָד אִישׁ אֶחָד
לְמַטֵּה אֲבֹתָיו תִּשְׁלָחוּ כֹּל נָשִׂיא
בהם

אונקלוס

יג א וּמַלֵּיל יְיָ עִם
מֹשֶׁה לְמֵימָר׃
ב שְׁלַח לָךְ גֻּבְרִין
וִיאַלְּלוּן יָת אַרְעָא
דִּכְנַעַן דִּי אֲנָא יָהֵיב
לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל גַּבְרָא חַד
גַּבְרָא חַד לְשִׁבְטָא
דַּאֲבָהָתוֹהִי תִּשְׁלְחוּן
כל

תו"א שלח לך אנשים. סופה לך :

בעל הטורים

(ב) שלח לך סמיך מרגלים למרים בשביל לה"ר שספרו • שלח לך אנשים • ס"ת חכם שיהיו חכמים ולדיקים • שלח לך רמז למנין של"ח שנים ישתלחו ויגלו נגלות שנג' אלפים ושל"ח שנים חרב בבית וכן שלח מעל פני ויצאו ירמיה

רשב"ם

(ב) שלח לך • כל נשיא בהם • עיקר פשוטו כך כל אלה שנים עשר אנשים תקח מאותם שבישראל שנשא אותם לבם ללכת שתבוין את העם כי האיש שירצה ללכת לרגל את הארץ • ומאותם שיאמרו ללכת תקח ותבחר מהם שנים עשר ולפי שהאנשים גבורים שאינם יראים ורך לבב ראוים ללכת בארץ נכריה וגם להתחזק ולקחת מפרי הארץ לכך הוצרך להכריז ולא נקבם הקב"ה בשמות כשם שעשה לנשיאים שמנו את ישראל ובנשיאים שהנחילו את ישראל את הארץ כאלה משעי . שאותם היו נקובי שמות : כל נשיא בהם. הטעם שתהת כל סיבת פירושו • כל אלה הי"ב

רש"י

(ב) שלח לך אנשים (במדבר רבה) למה נסמכה א פרשת מרגלי' לפרשת מרים לפי שלקתה על עסקי דבה שדבר' באחיה ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר . שלח לך (במדבר רבה סוטה לו) לדעתך

שפתי חכמים

א הכי מקשה רש"י למה נסמכה פרשת מרגלים לפ' מרים לבד דהיה . לו לסמוך ג"כ לפרשת קרח והיה לו להקדים מחלוקת קרח ואח"כ מרים ואח"כ מרגלים שהרי מחלוקת של קרח במדבר היה אבל מנין מרגלים בפארן היה . ומתרץ לפי שלקתה כו' ומ"ה כי כפרשיו' שלא על הסדר כדי לדרוש זה ואם היה כותבן על הסדר אע"פ שהיה מקדים מרגלים למרי' לא היה יכול לדרוש זה דלמא כסדר הם נכתבי' (כרח"ב). (נק"י) כבר כתבתי כ"פ שאין הרב כותב פסוק של הפסוקי' אלא א"כ יש בכתוב איזה יתור או שנוי ל' וכיוצ' בזה שהכתוב מקפיד על הפסוקים אף בכאן מה שכתב וישלח אותם משה ממדבר פארן כולא מיותר דהא לעיל מזה כתיב ויחנו במדבר פארן ופשיטא דמשם נשתלחו אלא וודאי שהכתוב בודיע לנו מקום הפליאות לנ"ל שאע"פ שמתגרות נסתו ונאו למדבר פארן וכ"ל לקחת מוסר ואעפ"כ חטאו ושלא כפי' כרח"ם : דק"ל

בית דוד

(ב) (שְׁלַח לְךָ אֲנָשִׁים) • פְרֶעגְט רש"י (לָמָּה נִסְמְכָה פָּרָשַׁת מְרַגְּלִים לְפָרָשַׁת מִרְיָם) פַר וָוס שְׁטֵייט דִיא פָּרָשָׁה פוּן דִיא מְרַגְּלִים נָעבְּנְרוּ פָּרָשָׁה פוּן מִרְיָם • עֶנְטְפֶרְט רש"י (לְפִי שֶׁלָּקְתָה עַל עִסְקֵי דִבָּה שֶׁדִּבְּרָה בְּאָחִיהָ) וַוייל מִרְיָם אִיז גֶעשְׁלָאגְן גֶוָוארְן וֶועגְן לָשׁוֹן הָרָע וָוס זִיא הָט גֶרֶעט אוֹיף אִיר בְּרוּדֶער (וּרְשָׁעִים הַלָּלוּ רָאוּ) אוּנ דִי רְשָׁעִים (דִיא מְרַגְּלִים) הָאבְּן דָס גִיזֶעהְן (וְלֹא לָקְחוּ מוּסָר) אוּנ זַיי הָאבְּן נִיט מוֹרָא גֶעהַאט אַז זַיי וֶועלְן אוֹיךְ גֶעשְׁטְרָפְט וֶוערְן אַז זַיי וֶועלְן רֵיידְן לָשׁוֹן הָרָע אוֹיף אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל : (שְׁלַח לְךָ) • זָאגְט רש"י הַקב"ה הָט גֶזָאגְט צוּ מֹשֶׁה (לְדַעְתְּךָ) צוּ דַיין וִוילְן (אֲנִי אֵינִי

פירוש לתורת אלהים

(א) וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר אוּנ גָאט הָט גִירֶעט צוּ מֹשֶׁה אַזוֹי צוּ זָאגְן : (ב) שְׁלַח לְךָ שִׁיק פוּן דַיין וֶועגְן אֲנָשִׁים קֶעסְטְלִיכֶע מַאנֶען וְיָתוּרוּ אוּנ זַיי זָאלְן אוּם שְׁפֶּעהְן דָאס לַאנְד כְּנַעַן אֲשֶׁר וָואס אִיךְ טוּא גֶעבְּן צוּ דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל (עַיין רש"י) אִישׁ צוּא אִיטְלִיכְן שֵׁבֶט זָאלְט אִיר

בָּהֶם׃ ג וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה מִמִּדְבַּר פָּארָן עַל־פִּי יְהוָה כֻּלָּם אֲנָשִׁים רָאשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל הֵמָּה׃ ד וְאֵלֶּה שְׁמוֹתָם לְמַטֵּה רְאוּבֵן שַׁמּוּעַ בֶּן־זַכּוּר׃ ה לְמַטֵּה שִׁמְעוֹן שָׁפָט בֶּן־חוֹרִי׃ ו לְמַטֵּה יְהוּדָה כָּלֵב בֶּן־
יפנה

אונקלוס

כָּל רַבָּא דִבְהוֹן׃
ג וּשְׁלַח יָתְהוֹן מֹשֶׁה מִמַּדְבְּרָא דְפָארָן עַל מֵימְרָא דַיְיָ כּוּלְּהוֹן גּוּבְרִין רֵישֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִינּוּן׃
ד וְאִלֵּין שְׁמָהַתְהוֹן לְשִׁבְטָא דִרְאוּבֵן שַׁמּוּעַ בַּר זַכּוּר׃
ה לְשִׁבְטָא דְשִׁמְעוֹן שָׁפָט בַּר חוֹרִי׃
ו לְשִׁבְטָא דִיהוּדָה כָּלֵב
בר

בעל הטורים

(ירמיה טו)׃ (ג) וישלח אותם משה. ס"ת חמה שאמר להם כשנכנסו בחמה לעיר שלעולם יכנס אדם בכי טוב ויצא בכי טוב: ראשי בני ישראל המה. המה עולה כ' מלמד שהיו שרי מ"ן׃

רש"י

לדעתך ב אני איני מצוה לך אם תרצה שלח לפי שבאו ישראל ואמרו (דברים א) נשלחה אנשים לפנינו כמה שנאמר [שם] ותקרבון אלי כלכם וגומר ומשה נמלך בשכינה אמר אני אמרתי להם שהיא טובה שנאמר (שמות ג) אעלה אתכם מעני מצרים וגו' חייהם שאני נותן להם מקום לטעות ג בדברי המרגלי' למען לא יירשוה: (ג) על פי ה' ברשותו ד שלא עכב על ידו: כלם אנשים. כל אנשים

שפתי חכמים

ב דק"ל כלא גלוי וידוע לפני השם שעתידים לחטוא ע"י שליחות זה א"כ למה לוה להם. השם ית' שישלחו מרגלי' לפניהם שעל ידם יבא פורענות להם שלא יבאו לא"י כי ימותו במדבר ועל זה פי' אני איני מצוה לך ורא"ם פירש תמלת שלח קריה ולא ממלת לך דליון דכתיב ותקרבון אלי כלכם ותאמרו נשלחה אנשים לפנינו וגו' ובודאי נמלך משה בהקב"ה ובאתה התשובה שלח ובהכרח הוא נתינת רשות ולא ליווי כיון שהוא תשובת שאלה מורה הוא על נתינת רשות ולא ליווי ומלת לך ל"ל או דרך הנ' כך הוא כמו הנשא חלף הלך לו או לדרוש כשרא' הקב"ה את המרגלי' שעתידין לחטוא קרא אותן לשמו של משה שלח לך וגו' וכשראה הקב"ה את הזקנים שמשפיע' כשרים קרא אותן לשמו שנא' אספה לי ע' איש (רא"ם): ג וכדאמרינן בבא ליטמא פותחין לו. (נח"י) אין הפי' שישראל יטעו בכונת דברי המרגלים אלא שהמרגלי' יטעו והיינו ארץ אוכלת יושביה שטעו המרגלי' וכמו שפירש הרב שם ז ד פי' ולא בגזירתו של השם שזה לא היה רק לרצונם. ואין לפרש דעל פי ה' אאותם

בית דוד

אֵינִי מְצַוְּךָ) אִיךְ זָאג דִיר נִיט דוּא זָלְסְט שִׁיקְעֶן מְרַגְּלִים (אִם תִּרְצֶה שְׁלַח) אוֹיבּ דוּא ווִילְסְט שִׁיק (לְפִי שֶׁבָּאוּ יִשְׂרָאֵל וְאָמְרוּ נִשְׁלְחָה אֲנָשִׁים לְפָנֵינוּ) ווייל יוּדְן זֶענֶען גְקוּמֶען צוּ משה אוּנ הָאבֶּען גֶזָאגְט מִיר ווִילֶן שִׁיקְעֶן מֶענְשֶׁן אוֹיס זֶעהְן דָס לַאנְד כְּנַעַן (כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר) ווִי עֶס שְׁטֵייט אוּנ פָּסוּק משה הָט גֶזָאגְט צוּא דִי יוּדְן (וַתִּקְרְבוּן אֵלַי כֻּלְּכֶם) אִיר אַלֶע הָאט גֶענֶענְט צוּא מִיר אוּנ אִיר הָט גֶזָאגְט אִיר ווִילְט שִׁיקְעֶן מֶענְטְשֶׁן אוֹיס זֶעהְן דָאס לַאנְד כְּנַעַן (וּמֹשֶׁה נִמְלַךְ בִּשְׁכִינָה) אוּנ משה הָאט נֶעפְרֶעגְט בַּיי הקב"ה אוֹיבּ עֶר זָאל שִׁיקֶען אָדֶער נַיין (אָמַר) הָט הקב"ה גֶזָאגְט (אֲנִי אָמַרְתִּי לָהֶם שֶׁהִיא טוֹבָה) אִיךְ הָאבּ גֶזָאגְט צוּא דִיא יוּדְן דָס לַאנְד אִיז אַגוּטְס (שֶׁנֶּאֱמַר) וִויא עֶס שְׁטֵייט אוּנ פָּסוּק הקב"ה הָאט גֶזָאגְט צוּא משה עֶר זָאל זָאגְן צוּ דִי יוּדְן (אַעֲלֶה אֶתְכֶם מֵעֳנִי מִצְרַיִם) אִיךְ וֶועל אַייךְ אוֹיף בְּרֶענְגֶען פוּן מִצְרַיִם וָוס אִיר וָוערְט דָארְט גֶעפַּיינִיגְט אוּנ אִיךְ וֶועל אַייךְ בְּרֶענְגֶען אוּנ אַלַאנְד אַגוּטְס אַבְּרֵייטְס וָוס אוּנ אִיר רִינְט מִילְךְ אוּנ הָאנִיק. אוּנ זֵיי גְלַייבְּן נִיט (חַיֵּיהֶם) אִיךְ שְׁוֶוער בַּייא זֵייעֶר לֶעבֶּען (שֶׁאֲנִי נוֹתֵן לָהֶם מָקוֹם לִטְעוֹת בְּדִבְרֵי הַמְרַגְּלִים) אִיךְ וֶועל זֵיי גֶעבֶּן אַאָרְט זֵיי זָאלֶן הָאבֶּן אַטְעוּת אוּנ דִי רֵייד פוּן דִי מְרַגְּלִים (לְמַעַן לֹא יִירָשׁוּהָ) זֵיי זָאלֶן דָס לַאנְד נִיט יַרְשֶׁנֶען׃ (ג) (עַל פִּי ה') מֵיינְט מֶען (בִּרְשׁוּתוֹ) מִיט זַיין עֶרְלוֹיבְּנִיס (שֶׁלֹּא עִכֵּב עַל יָדוֹ) הקב"ה הָט נִיט פַּר הַלְטֶען זֵיי זָאלְן גֵ'ט גֵיין׃ (כֻּלָּם אֲנָשִׁים). זָאגְט רש"י (כָּל אֲנָשִׁים שֶׁבַּמִּקְרָא) וִוי עֶס שְׁטֵייט
אין

פירוש לתורת אלהים

שְׁרִיפְט אִיין מַאן כָּל נָשִׂיא אַלֶע הֶערִין צְווִישֶׁן זֵיי׃ (ג) וַיִּשְׁלַח אוֹתָם מֹשֶׁה הָאט משה זֵיי גְשִׁיקְט פוּן דֶר מִדְבַּר פָּארָן עַל פִּי יְיָ דוּרְךְ גְּאטְס גֶבָּאט דָם הַייסְט עֶר הָט אִים נִיט גֶווֶערְט כֻּלָּם אַלֶע זֶענֶען גֶוֶועזְן אֲנָשִׁים זֵיי זֶענֶען גֶוֶוען אֲנָשִׁים הַטּוֹבִים רָאשֵׁי זֵיי זֶענֶען גֶוֶועזְן דִי עֶלְצְטֶע פוּן דִי יוּדֶען זֵיי זֶענֶען נָאךְ אִין דֶר צַייט צַדִּיקִים גֶוֶועזְן׃ (ד) וְאֵלֶּה שְׁמוֹתָם אוּנ דָס זֶענֶען זֵייעֶרֶע נֶעמֶען לְמַטֵּה רְאוּבֵן צוּ שֵׁבֶט רְאוּבֵן אִיז גֶוֶועזְן שַׁמּוּעַ דֶער זוּהְן פוּן זַכּוּר׃ (ה) לְמַטֵּה שִׁמְעוֹן צוּא שֵׁבֶט שִׁמְעוֹן אִיז גֶוֶועזְן שָׁפָט דֶר זוּן פוּן חוֹרִי׃ (ו) לְמַטֵּה יְהוּדָה צוּ שֵׁבֶט יְהוּדָה אִיז גֶוֶועזְן כָּלֵב דֶר זוּן פוּן יְפֻנֶּה׃ (ז) לְמַטֵּה

יִפֻנֶּה: ז לְמַטֵּה יִשָּׂשכָר יִגְאָל בֶּן־
יוֹסֵף: ח לְמַטֵּה אֶפְרָיִם הוֹשֵׁעַ בִּן־
נוּן: ט לְמַטֵּה בִנְיָמִן פַּלְטִי בֶּן־
רָפוּא: י לְמַטֵּה זְבוּלֻן גַּדִּיאֵל בֶּן־
סוֹדִי: יא לְמַטֵּה יוֹסֵף לְמַטֵּה מְנַשֶּׁה
גַּדִּי בֶּן־סוּסִי: יב לְמַטֵּה דָן עַמִּיאֵל
בֶּן־גְּמַלִּי: יג לְמַטֵּה אָשֵׁר סְתוּר
בֶּן־מִיכָאֵל: יד לְמַטֵּה נַפְתָּלִי נַחְבִּי
בֶּן־וָפְסִי: טו לְמַטֵּה גָד גְּאוּאֵל בֶּן־
מָכִי: טז אֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים
אֲשֶׁר־שָׁלַח מֹשֶׁה לָתוּר אֶת־
הָאָרֶץ וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשֵׁעַ בִּן
נון

בַּר יְפֻנֶּה: ז לְשִׁבְטָא
דְיִשָּׂשכָר יִגְאָל בַּר יוֹסֵף:
ח לְשִׁבְטָא דְאֶפְרָיִם
הוֹשֵׁעַ בַּר נוּן:
ט לְשִׁבְטָא דְבִנְיָמִין
פַּלְטִי בַּר רָפוּא:
י לְשִׁבְטָא דִזְבוּלֻן
גַּדִּיאֵל בַּר סוֹדִי:
יא לְשִׁבְטָא דְיוֹסֵף
לְשִׁבְטָא דִמְנַשֶּׁה גַּדִּי
בַּר סוּסִי: יב לְשִׁבְטָא
דְדָן עַמִּיאֵל בַּר גְּמַלִּי:
יג לְשִׁבְטָא דְאָשֵׁר
סְתוּר בַּר מִיכָאֵל:
יד לְשִׁבְטָא דְנַפְתָּלִי
נַחְבִּי בַּר וָפְסִי:
טו לְשִׁבְטָא דְגָד גְּאוּאֵל
בַּר מָכִי: טז אִלֵּין שְׁמָהָת
גּוּבְרַיָּא דִּי שְׁלַח מֹשֶׁה
לְאַלָּלָא יָת אַרְעָא
וּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשֵׁעַ
בר

תו"א בן יפנה. שם קא: סתור בן מיכאל. שם לד: נחבי בן ופסי. שם: ויקרא משה להושע בן נון יהושע. שם הנה' קז:

בעל הטורים

(י) סודי ב' גדיאל בן סודי תקנוני כל תהי סודי המרגלים שהיו מתי סידי שצלחו הותם לתור הארץ ולגלות כל סודותיה תקנוני שבוליהו דבה ונרמו שנקבע לי בכיה לדורות: (טז) אלה שמות האנשים נגימ' שמותיהם מגוצרים:

רשב"ם

הנה יהי' נשיא באותם המתנדבים ללכת. כמו כל שתה תחת רגליו: (טז) ויקרא משה להושע בן נון יהושע. כמו כך פירושו הושע בן נון שאמרנו למעל' שנקרא כן בבית אביו הוא אותו שקרא משה יהושע כשנעשה משרתו והפקידו על ביתו שכך הי' מנהגם כמו ויקרא פרע' שם יוסף צפנת פענח וכמו שאמר נבוכדנצר ועד אחרי על קדמי דניאל די שמיה בלטשאצר כשם

רש"י

שבמקרא ל' חשיבות ואותה שעה כשרים היו: (טז) ויקרא משה להושע וגו'. התפלל

שפתי חכמים

קאי כלו' שבשלותי' היו על פי ה' תק ע"פ שבשליחות לא היה ע"פ ה' שהרי ברירתן לא כוזכרה כלל עדיין וא"כ היאך יאמר וישלח אותם שהכנוי מורה על הנזכרי' לעיל ואורכא בהליכתן היה לו לו' ע"פ ה' אלא אותם קאי אהתם אנשי' שכוזכרו שהיה ברצונם: ה פי' כל שתם אנשים ל' חשיבות הוא כשיבא נמקום

בית דוד

אין פסוק דאס וואָרט "אֲנָשִׁים" (לָשׁוֹן חֲשִׁיבוּת) מיינט מעו גרויסע־לייט (וְאוֹתָהּ שָׁעָה כְּשֵׁרִים הָיוּ) ווייל די צייט ווען משה האט זיי געשיקט זענען זיי גיוועזן פרומע מענשען: (טז) (וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשֵׁעַ וגו'). פאר וואס האט משה גערופן צו הושע, יהושע, זאגט רש"י (הִתְפַּלֵּל עָלָיו) משה האט גיבעטון פאר זיינעט וועגעי. אונ ער האט גיזאגט צו אים (יָהּ יוֹשִׁיעֲךָ מֵעֲצַת מְרַגְּלִים) הקב"ה זאל דיר העלפען דוא זאלסט ניט זיין מיט דיא עצה פון דיא מרגלים. יְהוֹשֻׁעַ. ווערט זיין צוויא ווערטער: "יָהּ הוֹשִׁיעַ" ג"יט

פירוש לתורת אלהים

אֶפְרַיִם צו שבט אפרים איז גיוועזן הושע בן נון: (ט) לְמַטֵּה בִנְיָמִן צו שבט בנימין איז גיוועזן פלטי בן רפוא וגו': (טז) אֵלֶּה שְׁמוֹת דאס זענען די נעמען פון די מאנען אֲשֶׁר וואס משה האט געשיקט לָתוּר אוס צו שפעהן דאס לאנד וַיִּקְרָא אונ משה האט גירופן צו הושע דעם זון פון נון יְהוֹשֻׁעַ (עיין רש"י):

נוּן יְהוֹשֻׁעַ : יז וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה
לָתוּר אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם
עֲלוּ זֶה בַּנֶּגֶב וַעֲלִיתֶם אֶת הָהָר :
יח וּרְאִיתֶם אֶת הָאָרֶץ מַה הִוא
וְאֶת הָעָם הַיֹּשֵׁב עָלֶיהָ הֶחָזָק הוּא
הֲרָפֶה הַמְעַט הוּא אִם רָב : יט וּמָה

הארץ

בַּר נוּן יְהוֹשֻׁעַ :
יז וּשְׁלַח יַתְהוֹן מֹשֶׁה
לְאַלָּלָא יַת אַרְעָא
דִכְנַעַן וַאֲמַר לְהוֹן סַקוּ
דָא בְדָרוֹמָא וְתִסְקוּן
לְטוּרָא : יח וְתֶחֱזוּן יַת
אַרְעָא מַה הִיא וְיַת
עַמָּא דְיָתֵיב עֲלַהּ
הַתַּקִיף הוּא אִם חַלָּשׁ
הַזְעִיר הוּא אִם סַגִּי :
יט וּמָא אַרְעָא דִי הוּא

יתיב

בעל הטורים (יז) את ככר. בגי' תורה שתעמוד לכם זכות התורה :

רשב"ם

אלהי : (יח) וראיתם את הארץ מה הוא. אם היא בתחלת' ארץ יערים או חלקה או ארץ מטונפת ולחה כי לפי מה שתראו את הארץ תכינו לו כלי מלחמ' לסתת את היערים ולהבין הליכות חיילותיכם כי בטוחים היו שה' יתן להם את ארץ כנען אך לא בלא טורח כי אם בענין ערכי המלחמ' : החזק הוא כל זה להודיע באיזו ענין יערכו אתם מלחמ' : (יט) ומה

רש"י

עליו יה יושיעך ו מעצת מרגלים [במ"ר] : (יז) עלו זה בנגב. הוא הי' הפסולת של ארץ ישראל ז שכן דרך התגרים מראין את הפסולת תחלה ואחר כך מראין את השבח : (יח) את הארץ מה היא. [במ"ר] יש ארץ ח מגדלת גבורים ויש ארץ מגדלת חלשים ט יש מגדלת אוכלוסין ויש ממעטת י אוכלוסין : החזק הוא הרפה. [במ"ר] סימן מסר להם כ אם בפרזים יושבין חזקים הם שסומכין על גבורתם ואם בערים בצורות

לא

שפתי חכמים

במקום תואר כמו הכא וכמו וחזקת והיית לאיש אבל כשלא יהיו במקום תואר כמו ויאמרו האנשים ואת האנשים אשר פתח הבית שלח לך אנשים כולם ל' אנשים ממש הם ולא חשובי' (רא"ם): ו ויהיה פי' ויקרא ל' תפל' כמו ויקרא שם אברם בשם ה' ויהיה למ"ד לכושע במקום על וכוונתו לדרוש כן דאם לא כן מה טעם לקריאת השם הזה : ז שהרי מצרים בדרומה של ארץ ישראל וההולך משם לא"י הולך לצפון הפסולת אלא ע"כ צ"ל בנגב זה נגב א"י ששם חברון שהקצוהו לקברי מתים והיא הפחותה שבמקומות הארץ. רא"ם: ח דק"ל למה הקדים משה והם ב את הארץ מה היא היה לו להקדים אנשי הארץ שזה הוא העיקר לכן פירש את הארץ את טבע הארץ כי יש ארץ וכו' וזהו העיקר : ט ר"ל לכך כתיב החזק הוא הרפה : י לכך כתיב המעט הוא אם רב : כ דאל"כ מהא ידעו אם גבורי' הם או

בית דוד

נאט זאל העלפן : (יז) (עלו זה בנגב). איר זאלט אויף גיין אונג דרום זייט. זאגט רש"י (הוא היה הפסולת של ארץ ישראל) דם שטיק לאנד וואס אונג דרום זייט פון ארץ ישראל איז גיוועזן דם ערגסטע פון ארץ ישראל (שכן דרך התגרים) ויארום אזוי איז דאס פירונג פון סוחרים (מראין את הפסולת תחלה) פריער ווייזען זיי די קרענקע סחורה (ואחר כך מראין את השבח) נאכדעם ווייזען זייא די בעסערע סחורה : (יח) (את הארץ מה היא). ווי אזוי איז דם לאנד (יש ארץ מגדלת גבורים) עס איז דא אלאנד די מענטשן וואס ווערן אונג איר געבארן זענען שטארקע מענטשן (ויש ארץ מגדלת חלשים) אונג עס איז דא אלאנד דיא מענטשן וואס ווערן אונג איר געבארן זענען שוואכע מענטשן (יש מגדלת אוכלוסין). עס איז דא אלאנד וואס אונג איר זענען דא פיל מענטשן. עס ווערן אונג איר געבארן פיל מענטשן אונג זיי לעבן לאנג (ויש ממעטת אוכלוסין) אונג עס איז דא אלאנד וואס אונג איר זענען דא ווייניג מענטשן. עס ווערן אונג איר געבארן ווייניג מענטשן אונג זייא לעבן ניט לאנג : (החזק הוא הרפה). זאגט רש"י (סימן מסר להם) משה האט זיי געגעבן אצייכן (אם בפרזים יושבים) אויב זיי וואהנן אונג אפענע שטעט (חזקים הם) זענען זייא שטארקע מענטשן (שסומכין על גבורתם) ווייל זיי פר לאזן זיך אויף זייער שטארקייט, האבן זיי ניט מורא צו וואהנען אין אפענע שטעט

ואם

פירוש לתורת אלהים

(יז) וישלח אותם משה אונג משה האט זיי געשיקט אום צו שפעהן דם לאנד כנען אונג האט צו זיי אזו געזאגט עלו זה בנגב גייט אויף אין דרום זייט ועליתם את ההר אונג איר זאלט ארויף גיין אויף דעם בארג (עיין רש"י) : (יח) וראיתם אונג איר זאלט זעהן וואס פר אלאנד דאס איז ואת העם און דם פאלק וואס זיצט אין דעם לאנד זאלט איר אויך זעהן החזק הוא אויב ער איז שטארק הרפה אונג אויב ער איז שלאף המעט הוא אונג אויב ער איז ווייניג אם רב אונג אויב ער איז פיל :

ומה

הארץ אשר־הוא ישב בה הטובה הוא אם־רעה ומה הערים אשר־הוא יושב בהנה הבמחנים אם במבצרים׃ כ ומה הארץ השמנה הוא אם־רזה היש־בה עץ אם־אין והתחזקתם ולקחתם מפרי

הארץ

אונקלוס: יתיב בה הטבא היא אם בישא ומה קרויא די הוא יתיב בהון הבפצחין אם בכרכין׃ כ ומה ארעא העתירא היא אם מסכינא האית בה אילנין אם לא ותתקפון ותסבון מאבא דארעא ויומיא

יומי

ת״א היש בה עץ. בתרא טו:

בעל הטורים

(כ) השמנה ב׳ השמנה היא אם רזה ואת השמנה ואת החזקה אשמיד ביחזקאל בפרשת בני אל הרועים אלו לא הוציאו דבה היו זוכין לכל מה שאמור בענין בפרש׳ טוב מראה ואתשומרים שמן תרשישה כדי ישראל ועכשיו שהוציאו דבה נרמז להם לשה

רשב״ם

הארץ אשר הוא יושב בה . ומה הארץ אשר אמרנו למעל׳ מדבר בארץ שהיא בתחלת המלכות שאין שם ישוב ועתה מדבר בארץ אשר הם יושבים בה : הטוב׳ היא אם רעה . אם מלא׳ תבואות הרב׳ וימצאו בה כל טוב למלחמותם. ולא יצטרכו להקדים להם צדה כ״כ לעת מלחמ׳ מקודם. הבמחנים יושבים. או בערי המבצר כל זה לדעת אם צריכים לעשות דיק ומללו׳ לכבוש את הערים : (כ) השמנ׳ הוא וגו׳ . להודיע לישראל

רש״י

הם יושבין פלטים הם : (יט) הבמחנים. תרגומו הבפצחין כרכין פצוחין ופתוחין מאין חומה: השמנה היא במעינו׳ ותהומות טובים ובריאים : (כ) היש בה עץ . אם יש בהם אדם ל כשר שיגין עליהם בזכותו : בכורי ענבים. ימים שהענבים מ מבשלין

שפתי חכמים

לא׳ ולכך כתב בפסוק הבמחני׳ אם במבצרי׳ שהוא פי׳ על החזק הוא הרפה׳ אבל אין לפרש שהוא דבר בפ״ע כלו׳ לראו׳ אם פרוס בצורות הם או פרוס פרזים הם דא״כ הי״ל לכתוב במחני׳ אם מבצרי׳ וגם התרגו׳ מוכיח כן שתירגם עליו הבפצחין. והרא״ם כתב מאמר ומה הערים יחזור לענין ראשון החזק הוא הרפה אף שהפסיק בינתים וכמוהו רבים : ל שהרי כתוב אחרי כן והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ וא״כ יש עליו שם והרא״ם פירש דמשמעות אם שמנה היא יש בה עלים והרי כבר אמר להם השמנה היא אם רזה • אע״פ שדרשו אותו (בב״ב דף טו) על איוב אבל רש״י ז״ל כתב אדם כשר שהם מתוס שזכו קרוב לפשוטו : מ דק״ל ביכור ענבים הל״ל לכן

בית דוד

(ואם בערים בצורות הם יושבים) איב אויב זיי וואנען אונ פעסטונגן (שטעט וואס האבן ארום אמאוער) (חלשים הם) זענען זיי שוואכע מענטשן: (יט) (הבמחנים). (תרגומו) דר תרגום טייטשט (הבפצחין) אפענע (כרכין פצוחין ופתוחין מאין חומה) מען מיינט שטעט וואס זענען אפען אונ האבן ניט אמויער ארום שטאט : (הטובה היא). מיינט מען (במעינות ותהומות טובים ובריאים) אויב עס איז דא אונ לאנד קוואלען וואסער גוטע אונ געזונטע : (כ) (היש בה עץ). מיינט מען (אם יש בהם אדם כשר שיגין עליהם בזכותו) אויב עס איז דא ביי זייא אפרומער מענטש וואס זאל שיצען אויף זיי מיט זיין זכות : (בכורי ענבים). מיינט מען (ימים שהענבים מתבשלין בבכור) די טעג וואס דיא מרגלים זענען אונ זיי געגאנגען איז געווען די צייט וואס ווינטרויבען ווערן צייטיג :

ממדבר

פירוש לתורת אלהים

(יט) ומה הארץ אונ וואס איז דס לאנד אשר וואס ער זיצט אונ איר הטובה היא אויב עס איז גיט אויב עס איז דרינען פאר האנדען גיטע קוואלען פון וואסר אם רעה אונ אויב עס איז שלעכט עס איז פאר האנדען אזו אלאנד וואס איז מגדל גבורים אונ אזו אלאנד וואס איז מגדל שלאפע לייט אונ אלאנד וואס איז מגדל פיל לייט אונ אמדינה וואס איז מגדל ווייניג לייט ומה הערים אונ וואס זענען דיא שטעט אשר וואס זיי וואנען דרינען הבמחנים אויב זיי זענען אפענע שטעט אונ אויב זיי זענען פעסטע שטעט (עיין רש״י): (כה) ומה הארץ אונ וואס איז דס לאנד השמנה היא אויב עס איז אפעט לאנד אם רזה אונ אויב עס איז מאגער היש בה אונ אויב עס איז פאר האנדען דרינען עץ ביימער אם אין אונ אויב ניט (עיין רש״י) והתחזקתם איר זאלט אייך שטארקין ולקחתם אונ איר זאלט נעמען מפרי הארץ פון דיא פירות פון לאנד והימים אונ דיא טעג וואס די מרגלים

יוֹמֵי בִּיכּוּרֵי עִנְבִין׃ כא וּסְלִיקוּ וְאַלִּילוּ יָת אַרְעָא מִמַּדְבְּרָא דְצִין עַד רְחוֹב לְמֵטֵי חֲמָת׃ כב וּסְלִיקוּ בְדָרוֹמָא וַאֲתָא עַד חֶבְרוֹן וְתַמָּן אֲחִימָן שֵׁשַׁי וְתַלְמַי בְּנֵי גִבָּרָא וְחֶבְרוֹן שְׁבַע שְׁנִין
אתבניאת

הָאָרֶץ וְהַיָּמִים יְמֵי בִּכּוּרֵי עֲנָבִים׃
שני כא וַיַּעֲלוּ וַיָּתֻרוּ אֶת־הָאָרֶץ מִמִּדְבַּר־צִן עַד־רְחֹב לְבֹא חֲמָת׃
כב וַיַּעֲלוּ בַנֶּגֶב וַיָּבֹא עַד־חֶבְרוֹן וְשָׁם אֲחִימַן שֵׁשַׁי וְתַלְמַי יְלִידֵי הָעֲנָק וְחֶבְרוֹן שֶׁבַע שָׁנִים נִבְנְתָה
לִפְנֵי

ת"א ויעלו בנגב. סוטה לד: ושם אחימן. יומא י סוטה שם: וחברון שבע שנים נבנתה. כתובות קיב סוטה שם:

רשב"ם

שימצאוה זבת חלב ודבש כמו שהבטיחם הקב"ה. ותתחזקתם כאנשי גבורים לקחת ולא תגורו מפני איש: והימים ימי בכורי ענבים. זה מגיד הכתוב מפני אשכול של ענבים שנטלו: (כב) ויבא עד חברון. הגדה נראית

רש"י

בבכור: (כא) ממדבר צן עד רחב לבא חמת. הלכו בגבוליה באורך וברוחב כמין גאם הלכו רוח גבול דרומי' ממקצוע מזרח עד מקצוע מערב כמו שהוה משה אלו זה בנגב דרך גבול דרומית מזרחית עד הים שהים הוא גבול מערבי ומשם חזרו והלכו כל גבול מערבי על שפת הים עד לבא חמת שהוא אצל הר ההר במקצוע מערבי' צפונית כמו שמפורש בגבולות הארץ בפרשת אלה מסעי: (כב) ויבא עד חברון. [סוט' לד] כלב לבדו הלך שם ונשתטח על קברי אבות שלא יהא ניסת לחבריו להיות בעצתם וכן הוא אומר [דברי' א] ולו אתן את הארץ אשר דרך בה וכתיב [שופטי' א] ויתנו לכלב את חברון: שבע שנים נבנתה. [סוטה לד] אפשר שבנה

שפתי חכמים

לכן פירש ימים שהענבים מתבשלין בביכור ועניינו שם דבר ימים של ביכור ואין משמעותו ל' רבים: ג דהל"כ למה הלך

בית דוד

(כא) (מִמִּדְבַּר צִן עַד רְחֹב לְבֹא חֲמָת) זָאגְט רש"י (הָלְכוּ בִּגְבוּלֶיהָ בְּאוֹרֶךְ וּבְרוֹחַב) זֵיי זֶענֶען גֶעגַאנְגֶען בַּיי דִי גְרֶענְעצֶען פוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוּנ דִי לֶענְג אוּנ אִין דִיא בְּרֵייט (כְּמִין גַאם) וִוי אַכְף ך (הָלְכוּ רוּחַ גְבוּל דְּרוֹמִית) זֵיי זֶענֶען גֶעגַאנְגֶען דֶעם גְרֶענְעץ פוּן דָרוֹם זַייט (מִמִּקְצוֹעַ מִזְרָח עַד מִקְצוֹעַ מַעֲרָב) פוּן ווינְקוֹל מִזְרָח דָרוֹם בִּיז צוּם ווינְקוֹל מַעֲרָב דָרוֹם (כְּמוֹ שֶׁצִּוָּה מֹשֶׁה) וִוי מֹשֶׁה הָט זֵיי גֶעבָּאטֶען עֲלוּ זֶה בַּנֶּגֶב, גֵייט אוֹיף אוּנ דָרוֹם זַייט (דֶּרֶךְ גְבוּל דְּרוֹמִית מִזְרָחִית) אִיר זָאלְט גֵיין פוּן ווינְקִיל מִזְרָח דָרוֹם דִי גַאנְצֶע זַייט דָרוֹם (עַד הַיָּם) בִּיז צוּם יָם (שֶׁהַיָּם הִיא גְבוּל מַעֲרָבִי) ווָארוּם דֶר יָם אִיז דֶר גְרֶענְעץ פוּן מַעֲרָב זַייט אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (וּמִשָּׁם חָזְרוּ וְהָלְכוּ כָּל גְבוּל מַעֲרָבִי עַל שְׂפַת הַיָּם) פוּן ווינְקוֹל דָרוֹם מַעֲרָב זֶענֶען זֵיי גֶעגַאנְגֶען בַּיי דֶעם בְּרֶעג יָם דִי גַאנְצֶע מַעֲרָב זַייט (עַד לְבֹא חֲמָת) בִּיז מֶען קוּמְט צוּ חֲמָת (שֶׁהוּא אֵצֶל הֹר הָהָר) דָאס אִיז נֶעבֶּען הֹר הָהָר (בְּמִקְצוֹעַ מַעֲרָבִית צְפוֹנִית) אוּנ ווינְקוֹל מַעֲרָב צָפוֹן (כְּמוֹ שֶׁמְּפוֹרָשׁ בִּגְבוּלוֹת הָאָרֶץ בְּפָרָשַׁת אֵלֶּה מַסְעֵי) וִוי עֶס שְׁטֵייט אוּנ דִי סֵדְרָה מַסְעֵי בַּיי דִיא גְרֶענְעצֶען פוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: (כב) (וַיָּבֹא עַד חֶבְרוֹן). זָאגְט רש"י (כָּלֵב לְבַדּוֹ הָלַךְ שָׁם) כָּלֵב אַלֵיין אִיז גֶעגַאנְגֶען בִּיז קַיין חֶבְרוֹן (וְנִשְׁתַּטֵּחַ שָׁם עַל קִבְרֵי אָבוֹת) אוּנ עֶר אִיז גֶעלֶעגֶען אוֹיף דִיא קְבָרִים פוּן דִיא אָבוֹת אַבְרָהָם יִצְחָק יַעֲקֹב אוּנ עֶר הָאט גֶעבֶּעטֶען זֵייעֶר זְכוּת זָאל אִים הֶעלְפֶען (שֶׁלֹּא יְהֵא נִיסָּת לַחֲבֵרָיו לִהְיוֹת בַּעֲצָתָם) עֶר זָאל נִיט אִיבֶּער גֶערֶעט ווֶערֶען צוּ זַיינֶע חֲבֵרִים צוּ זַיין מִיט זֵייא אִין זֵייעֶר עֵצָה (וְכֵן הוּא אוֹמֵר) אוּנ אַזוֹי זָאגְט דֶר פָּסוּק (וְלוֹ אֶתֵּן אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר דָּרַךְ בָּהּ) צוּ כָּלֵב ווָעל אִיךְ גֶעבֶּען דִיא עֶרְד (פוּן חֶבְרוֹן) ווָאס עֶר הָאט גֶעטְרֶעטֶען אוֹיף אִיר (וּכְתִיב) אוּנ עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וַיִּתְּנוּ לְכָלֵב אֶת חֶבְרוֹן) מֶען הָט גֶעגֶעבֶּען צוּא כָּלֵב דִיא שְׁטָאט חֶבְרוֹן, ווָעהִין מִיר אַז כָּלֵב אַלֵיין אִיז גֶעווֶען אִין חֶבְרוֹן: (שֶׁבַע שָׁנִים נִבְנְתָה). זָאגְט רש"י (אֶפְשָׁר שֶׁבָּנָה

פירוש לתורת אלהים

ווֶענֶעז אַהִין גֶעגַאנְגֶען זֶענֶען גֶעווֶען יְמֵי דִי טֶעג ווָאס דִי ווַיין טְרוֹיבֶּען ווֶערֶען צֵייטִיג: (כא) וַיַּעֲלוּ אוּנ זֵיי זֶענֶען אוֹיף גֶעגַאנְגֶען וַיָּתֻרוּ אוּנ זֵייא הָאבֶּען אוֹיס גֶעשְׁפֶּעהְט (זֵיי הָאבֶּען אוֹיס גֶעזֶעהֶן) דָס לַאנְד פוּן דֶער מִדְבָּר צִן בִּיז רְחֹב בִּיז מֶען קוּמְט אוּנ חֲמָת: (כב) וַיַּעֲלוּ אוּנ זֵיי זֶענֶען אוֹיף גֶעגַאנְגֶען בַנֶּגֶב אוֹיף דָרוֹם זַייט וַיָּבֹא אוּנ עֶר אִיז גֶעקוּמֶען עַד חֶבְרוֹן בִּיז חֶבְרוֹן (עיין רש"י) וְשָׁם אוּנ דָארְטֶען אִין חֶבְרוֹן אִיז גֶעווֶען אֲחִימַן שֵׁשַׁי וְתַלְמַי יְלִידֵי הָעֲנָק דִי קִינְדֶער פוּן דֶר רִיז וְחֶבְרוֹן חֶבְרוֹן אִיז

לִפְנֵי צֹעַן מִצְרָיִם: כג וַיָּבֹאוּ עַד־
נַחַל אֶשְׁכֹּל וַיִּכְרְתוּ מִשָּׁם זְמוֹרָה
וְאֶשְׁכּוֹל עֲנָבִים אֶחָד וַיִּשָּׂאֻהוּ
בַמּוֹט

תו״א ויסאכו במוט. מוסף סס:

אִתְבְּנִיאַת קֳדָם טָנֵס דְמִצְרָיִם: כג וַאֲתוֹ עַד נַחְלָא דְאַתְכָּלָא וְקָצוּ מִתַּמָּן עוֹבַרְתָּא וְאַתְכַּל עִנְבִּין חַד וּנְטָלוּהִי בַּאֲרִיתָא

בעל הטורים

שנא׳ ונכיכס זכין רועים במדבר מ׳ שנה: (כג) חמת ויפלו בנגב ויבא. ס״ת בכפך אבות שנשתפח על קברי אבות:

רשב״ם

פשט שעל כלב אמר הכתוב שנאמר ולו אתן את הארץ אשר דרך בה והביאותיו אל הארץ אשר בא שמה וזרעו יורישנה. לפיכך ויבא עד חברון. הוא כלב ונשתטח על קבורת אבות ונתפלל שינצל מעצת מרגלים. ומצינו ביהושע שנתן לכלב את חברון כדכתיב ואת שדה העיר ואת חצריה נתנו לכלב בן יפנ׳ באחוזתו. ומ״מ לפי עיקר פשוטו ויבא כל אחד ואחד עד חברון שהרי אמרו וגם בני הענקים ראינו שם בחברון. וכתיב ושם ראינו את הנפילים בני ענק: לפני צען מצרים. לפי פשוטו נבנת׳ לפני צוען ונ״כ חשוב׳ יותר עיר הישנ׳ מן העיר החדש׳ שהיו ישראל מכירים חשיבות׳ של צוען הוצרך לומר כי ערי ישראל חשובים יותר וגם מתוך יושנה

רש״י

שבנה חם את חברון לכנען בנו הקטן קודם שיבנה את צוען למצרים בנו הגדול אלא שהיתה מבונה בכל טוב על אחד משבעה בצוען ובא להודיעך שבחה של ארץ ישראל שאין לך בה טרשין בארץ ישראל יותר מחברון לפיכך הקצוה לקברות מתים ואין לך מעולה בכל הארצות כמצרים שנאמר [בראשית יג] כגן ה׳ כארץ מצרים וצוען היא המעולה שבארץ מצרים ששם מושב המלכים שנא׳ (ישעי׳ ל) כי היו בצוען שריו והיתה חברון טובה ממנה שבעה חלקים: (כג) זמורה. סוכה גפן ואשכול של ענבים תלוי בה: וישאוהו במוט בשנים. ממשמע שנא׳ וישאוהו

שפתי חכמים

לשם להתפלל ולא כתפלל במקום אחר אע״כ משום קברי אבות: ם ופרש״י (סוף כתובות) מבונה ז׳ פרי פל׳ ואבנה גם אנכי ממנה ושניהם פל׳ שונים כלו׳ פעמים פי׳ כי שבע פעמים היתה חברון טובה מצוען מצרים: ע מקשים השולם וכלא אף לפי פשוטו של קרא קשה נמי מה בא להודיעך וי״ל דדברי רש״י הם כמו והשתא א״ש דלפי פשוטו. קשה מאי נ״מ בזו׳ שנים נבנתה אבל לפי המדרש א״ש שבא להודיעך וכו׳: פ טרשין סלעים פי׳ ארץ יבשה ואין עושה פירות כארץ לחה: צ כאילו כתיב ויכרתו משם זמורה עם אשכול ענבים אחד לא זמורה לחוד ואשכול לחוד דא״כ למה כרתו הזמורה כלל שאינו פרי

בית דוד

חָם אֶת חֶבְרוֹן לִכְנַעַן בְּנוֹ הַקָּטָן קוֹדֶם שֶׁיִּבְנֶה אֶת צוֹעַן לְמִצְרַיִם בְּנוֹ הַגָּדוֹל) אִיז דָעז מֶענְלִיךְ צוּא זָאגֶען אַז חָם הָאט גֶעבּוֹיט דִיא שְׁטָאט חֶבְרוֹן פַר זַיין קְלֶענְסְטֶען זוּן כְּנַעַן פְרִיר וִוי עֶר הָט גֶעבּוֹיט דִיא שְׁטָאט צוֹעַן פַאר זַיין עֶלְצְטֶן זוּן מִצְרַיִם (אֶלָּא שֶׁהָיְתָה מְבוּנָה בְּכָל טוֹב עַל אֶחָד מִשִּׁבְעָה בְּצוֹעַן) נָאר מֶען מַיינְט דִיא שְׁטָאט חֶבְרוֹן אִיז גִיוֶוען גֶבּוֹיט מִיט אַלֶעם גוּטֶען זִיבֶּען מָאל בֶּעסֶער פוּן צוֹעַן מִצְרַיִם (וּבָא לְהוֹדִיעֲךָ שִׁבְחָהּ שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל) דֶער פָּסוּק קוּמְט אוּנְז צוּ מַאכֶן וִויסֶן דָעם גוּטְקַייט פוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (שֶׁאֵין לְךָ טְרָשִׁין בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל יוֹתֵר מֵחֶבְרוֹן) אִין גַאנְץ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אִיז נִיטָא אַזוֹ אַהַארְטֶע עֶרְד פוּל מִיט שְׁטֵיינֶער וִויא עֶס אִיז אִין חֶבְרוֹן, אִיז חֶבְרוֹן דִי עֶרְגְסְטֶע עֶרְד פוּן גַאנְץ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (לְפִיכָךְ הִקְצוּהָ לְקִבְרוֹת מֵתִים) דְרִיבֶּר הָאט מֶען גֶמַאכְט דִיא שְׁטָאט צוּ אַבֵּית הַקְּבָרוֹת מֶען זָאל אִין אִיר בֶּגְרָאבֶּן מֵתִים (וְאֵין לְךָ מְעוּלָּה בְּכָל הָאֲרָצוֹת כְּמִצְרַיִם) אוּנ אִין אַלֶע לֶענְדֶר אִיז נִיטָא אַזוֹ אַנוּטְ לַאנְד וִויא מִצְרַיִם, מִצְרַיִם אִיז דָס בֶּעסְטֶע לַאנְד פוּן אַלֶע לֶענְדֶר (שֶׁנֶּאֱמַר) וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (כְּגַן ה׳ כְּאֶרֶץ מִצְרַיִם) וִויא דֶר גָארְטֶען פוּן הקב״ה אַזוֹ אִיז גִוֶועֶן דָם לַאנְד מִצְרַיִם (וְצוֹעַן הִיא הַמְעוּלָּה שֶׁבְּאֶרֶץ מִצְרַיִם) דִיא שְׁטָאט צוֹעַן אִיז גִוֶועֶן דִיא בֶּעסְטֶע שְׁטָאט פוּן דֶעם גַאנְצֶן לַאנְד מִצְרַיִם (שֶׁשָּׁם מוֹשַׁב הַמְּלָכִים) וַוייל אִין צוֹעַן הָאבֶּן גֶעוואוֹנְט מְלָכִים (שֶׁנֶּאֱמַר) וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (כִּי הָיוּ בְצוֹעַן שָׂרָיו) דִיא שָׂרִים זֶענֶען גִוֶועֶן אִין צוֹעַן (וְהָיְתָה חֶבְרוֹן טוֹבָה מִמֶּנָּה שִׁבְעָה חֲלָקִים) אוּנ חֶבְרוֹן דִי עֶרְגְסְטֶע פוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אִיז גִוֶועֶן זִיבֶּען מָאל בֶּעסֶער פוּן צוֹעַן דָם בֶּעסְטֶע פוּן מִצְרַיִם: (כג) (זְמוֹרָה) מַיינְט מֶען (שׂוֹכַת גֶפֶן) אַצְוַוייג פוּן אַוַויינְשְׁטָאק (וְאֶשְׁכּוֹל שֶׁל עֲנָבִים תְּלוּיָה בָהּ) אוֹיף דֶער זְמוֹרָה (צְוַוייג) אִיז גֶהָאנְגֶען אַבִּינְטִיל טְרוֹיבֶּן (עיין ש״ח): (וַיִּשָּׂאֻהוּ בַמּוֹט בִּשְׁנַיִם). פְרֶעגְט רש״י (מִמַּשְׁמַע שֶׁנֶּאֱמַר) אַז עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וַיִּשָּׂאֻהוּ בַמּוֹט) מַעַ׳

פירוש לתורת אלהים

זִיבֶּן יָאר פְרִיעֶר גֶבּוֹיעט גֶוֶוארֶן פַר צוֹעַן (עיין רש״י): (כג) וַיָּבֹאוּ אוּנ זַיי זֶענֶען גֶקוּמֶען בִּיז דֶעם טָאל אֶשְׁכּוֹל וַיִּכְרְתוּ אוּנ זַיי הָאבֶּן אָפּ גֶשְׁנִיטֶן מִשָּׁם פוּן דָארְטֶן זְמוֹרָה אַצְוַוייג וְאֶשְׁכּוֹל אוּנ אַהֶענְגִיל ווַיין טְרוֹיבֶּן וַיִּשָּׂאֻהוּ אוּנ זַיי הָאבֶּן דָאס גֶטְרָאגֶן בְּמוֹט מִיט צְוַויי שְׁטַאנְגֶן וּמִן הָרִמּוֹנִים אוּנ פוּן

בַּאֲרִיחָא בִּתְרֵין וּמִן רִמּוֹנַיָּא וּמִן תְּאֵנַיָּא׃ כד לְאַתְרָא הַהוּא קְרָא נַחֲלָא דְּאַתְכְּלָא עַל עֵיסַק אַתְכְּלָא דִּי קְצוּ מִתַּמָּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃
ותבו

בַּמּוֹט בִּשְׁנָיִם וּמִן־הָרִמֹּנִים וּמִן־הַתְּאֵנִים׃ כד לַמָּקוֹם הַהוּא קָרָא נַחַל אֶשְׁכּוֹל עַל אֹדוֹת הָאֶשְׁכּוֹל אֲשֶׁר־כָּרְתוּ מִשָּׁם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃
וישבו

בעל הטורים

(כד) למקום ההוא קרא נחל אשכולי הפסוק מתחיל בלמ"ד ומסיים בלמ"ד דסתם נזירות ל' יום וכיון שהם זכה לבתותו כרמוני מן חמרא וריחני פקמין וזוכה ללמוד וללמד : וכתמורי

שפתי חכמים

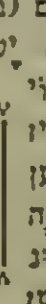
פרי : ק פי' מדכתיב וישאהו דמשמע שנים דמיעוט רבים שנים א"כ מה ת"ל שנים וכו' והא דלא פי' זה על הקרא י"ל דכייתי אומר דשנים קאי על זמורה ואשכול שהיו נושאין בזמור' במוט א' ואשכול במוט א' אבל לפי מה שפרש"י זמורה ואשכול ענבי' תלוי בה ש"מ דאשכול וזמורה הכל א' הוא א"כ קשה למה כתיב שנים ומתרץ בשני מוטות : ר ר"ל לפי שאמר משה ולקחתם מפרי הארץ משמע מכל הפירות ולמה לא נשלו רק ג' מינים דכתיב אשכול ענבים ומן התאנים ומן הרמונים אלא ודאי שמוכה נטלו אשכול וכו' ומפרש רש"י והזיל למה לא נטלו כולם והלא משה אמר ולקחתם מכל הפירות ומפרש לפי שכל עצתן וכו' דאם לא להוציא דבה נתכוונו לא היה להם ליקח אשכול ענבים שלם כדי שיכלו ליקח מכל פרי הארץ או לא היה להם ליקח אשכול כלל ותדע דכדי להוציא דבה נתכוונו

רש"י

וישאוהו במוט איני יודע שהוא בשנים ק מה ת"ל בשני' (סוטה לד) בשני מוטו' הא כיצד שמונה ר נטלו אשכול א' נטל תאנה ואחד רמון יהושע וכלב לא נטלו כלום לפי שכל עצתם להוציא דבה נתכוונו כשם שפריה משונה כך עמה משונה ואם שאן אתה לידע כמה משאוי א' מהם צא ולמד מאבני' שהקימו בגלגל [יהושע ד] הרימו לכם איש אבן אחת מן הירדן על שכמו והקימו' בגלגל ושקלום רבותינו משקל כל אחת מ' סאה וגמירי טונא דמידלי איניש על כתפיה אינו אלא שליש משאוי ממשאוי שמסייעין אותו

בית דוד

מען האט גטראגן די צווייג אויף אשטעקן (איני יודע שהוא בשנים) ווייס איך דאך אז צווייא מענשן האבן זיא גטראגנען, איין מענש האט געהאלטן דעם עק שטעקען דער אנדערער האט געהאלטן דעם אנדערן עק שטעקן (מה תלמוד לומר בשנים) צו וואס דען זאגט דר פסוק בשנים מיט צווייא, ענטפערט רש"י מען מיינט ניט בשנים מיט צוויי מענשן, נאר מען מיינט בשנים (בשני מוטות) מיט צווייא שטעקינס, ביא יעדער שטעקן האבן געהאלטן פיר מענשן (אזוי איז געוועזן געמאכט) (הא כיצד) וויא איז געוועזן (שמונה נטלו אשכול) אכט מענשען האבן גטראגן דעם אשכול (אחד נטל תאנה ואחד נטל רמון) איינר הט גנומן אפייג אונ האט זיא גטראגן אונ איינר האט גענומען

אמילגרוים אונ האט אים גטראגן, איז צעהן מרגלים (יהושע וכלב לא נטלו כלום) יהושע אונ כלב האבן נאר ניט גענומן (כפי שכל עצתם להוציא דבה נתכוונו) וואורום דיא צעהן מרגלים האבן גנומן די פירות נאר ווען לשון הרע, זייא זאלן קענען זאגן (כשם שפריה משונה כך עמה משונה) אזוי וויא דיא פירות פון דעם לאנד זענן אנדערש פון די פירות פון אלע לענדר, אזוי דאס פאלק פון דעם לאנד איז אויך אנדערש פון אלע פעלקר, אונ ווייל כלב מיט יהושע האבן ניט גוואלט זאגן קיין לשון הרע איבר דעם האבן זיי ניט גענומן פון די פירות (ואם חפץ אתה לידע כמה משאוי אחד מהם) אויב דו ווילסט וויסן ווי פיל אפייג אדער אמילגרום האט געוואגן (צא ולמד מהאבנים שהקימו בגלגל) דאס קענן מיר אם לערנן פון דיא שטיינר וואס דיא יודן האבן אויף געשטעלט אונ גלגל (הרימו להם איש אבן אחת מן הירדן על שכמו והקימוה בגלגל) יעדר מענטש (פון די צוועלף מענטשן) הט אויף געהויבן איין שטיין פון דעם ירדן אונ הט גלייגט דעם שטיין אויף זיין אקסעל אונ הט אים געשטעלט אין גלגל (ושקלום רבותינו) די רבנן האבן געוואגען דיא שטיינער (משקל כל אחת ארבעים סאה) האט יעדער שטיין געוואגן פערציג סאה (וגמירי) מיר האבן גלערנט (טונא דמדלי איניש על כתפיו) די משא וואס אמענש הייבט אליין אויף אויף זיין אקסיל (אינו אלא שליש משאוי ממשאוי שמסייעין אותו להרים) וועגט נאר אדריטל פון דר משא וואס אמענש קען אויף הייבען אז מען העלפט אים אויף הייבען, ווייסען מיר יעדער פרי וואס דיא
מרגלים

פירוש לתורת אלהים

די מיל גראמען ומן התאנים אונ פון דיא פייגען האבן זיי אויך גנומן (עיין רש"י): (כד) למקום צו דעם ארט האט מען גרופן נחל אשכול על אודות האשכול אום ווילן דעם אשכול אשר וואס זיי

כה וַיָּשֻׁבוּ מִתּוּר הָאָרֶץ מִקֵּץ
אַרְבָּעִים יוֹם׃ כו וַיֵּלְכוּ וַיָּבֹאוּ אֶל־
מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־כָּל־עֲדַת
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־מִדְבַּר פָּארָן
קָדֵשָׁה וַיָּשִׁיבוּ אֹתָם דָּבָר וְאֶת־
כָּל־הָעֵדָה וַיַּרְאוּם אֶת־פְּרִי הָאָרֶץ׃
כז וַיְסַפְּרוּ־לוֹ וַיֹּאמְרוּ בָּאנוּ אֶל־
הארץ

אונקלוס

כה וְתָבוּ מִלְּאַלָּלָא יָת
אַרְעָא מִסּוֹף אַרְבְּעִין
יוֹמִין׃ כו וַאֲזַלוּ וַאֲתוֹ
לְוָת מֹשֶׁה וּלְוָת אַהֲרֹן
וּלְוָת כָּל כְּנִשְׁתָּא דִבְנֵי
יִשְׂרָאֵל לְמַדְבְּרָא
דְפָארָן לִרְקָם וַאֲתִיבוּ
יָתְהוֹן פִּתְגָּמָא וְיָת כָּל
כְּנִשְׁתָּא וְאַחֲזִיאוּנוּן יָת
אִבָּא דְאַרְעָא׃
כז וְאִשְׁתָּעִיאוּ לֵיהּ
וַאֲמָרוּ אֲתֵינָא לְאַרְעָא

ת"א וישבו מתור הארץ. שם לג: ויספרו לו. שם לה:

רש"י

אותו להרים: (כה) וישובו מתור הארץ מקץ ארבעים יום. והלא ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה היא ומהלך אדם בינוני עשרה פרסאות ליום הרי מהלך ארבעי' יום מן המזרח למערב והם הלכו ארכה ורחבה אלא שגלוי לפני הקב"ה שיגזור עליהם יום לשנה קצר לפניהם את הדרך: (כו) וילכו ויבאו. [סוטה לד] מהו וילכו ש להקיש הליכתן לביאתן מה ביאתן בעצה רעה אף הליכתן בעצה רעה: וישיבו אותם דבר. את משה

שפתי חכמים

משום דאמרי' בגמ' ואם תמה אתה לידע וכו' ומה יכול ללמוד מהאבנים שהקימו בגלגל דלמא שאני הכא שלא היו נושאין משא לפי כחם וגבורתם אלא ודאי דהכי דייק דאם לא שבאו לפי כחם וגבורתם למה לא נטלו רק ג' מינים אלא ודאי כדי להוציא דבה נתכוונו. והרא"ם הביא בגמ' ורש"י דמס' סוטה שמפרש כל זה: ש (כו) פירש"י בגמ' וילכו יתירה

בית דוד

מרגלים האבן געטראגן הט גוואגן הונדערט צוואנציג סאה: (כה) (וישובו מתור הארץ מקץ ארבעים יום). פרעגט רש"י (והלא ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה היא) ארץ ישראל איז דאך פיר הונדערט מייל די לענג אונ פיר הונדערט מייל די ברייט (ומהלך אדם בינוני עשרה פרסאות ליום) אונ אמיטלער מענש קען גיין צעהן מייל אטאג (הרי מהלך ארבעים יום מן המזרח למערב) פון דעם ווינקל מזרח דרום ביז צום ווינקעל דרום מערב דארף מען גיין פערציג טעג (אונ נאכדעם פון דעם ווינקל דרום מערב ביז צום ווינקל מערב צפון פערציג טעג עיין פסוק כא) (והם הלכו ארכה ורחבה) אונ זייא זענען געגאנגען דיא לענג אונ דיא ברייט, האבן זייא געדארפט גיין אהין אכציג טעג אונ צוריק אכציג טעג, אונ זייא זענען געגאנגען אהין אונ צוריק פערציג טעג (אלא שגלוי לפני הקב"ה שיגזור עליהם יום לשנה קצר לפניהם את הדרך) נאר ווייל הקב"ה הט געווסט אז ער וועט גוזר זיין אויף דיא יודן זייא זאלין זיין אין דער מדבר פאר יעדין טאג (יום דיא מרגלים זענען געגאנגען) איין יאר, דריבער הט הקב"ה אפ געקירצט פר זיי דעם וועג אונ זענען געגאנגען דעם וועג אהין אונ צוריק פערציג טעג: (כו) (וילכו ויבאו). פרעגט רש"י (מהו וילכו) צו וואס זאגט דר פסוק וילכו זיי זענען אהין געגאנגען אין פריערדיגן פסוק שטייט דאך וישובו זייא האבן צוריק געקערט שמיסט מען דאך פון צוריק קומען דארף נאר שטיין ויבואו אל משה זיי זענען געקומען צו משה, זאגט רש"י דריבער שטייט וילכו (להקיש הליכתן לביאתן) צו גלייכען זייער אהין גיין צוא זייער צוריק גיין (מה ביאתן בעצה רעה) אזוי ווי זיי זענען געקומען מיט אשלעכטע עצה (אף הליכתן בעצה רעה) ווען זיי זענען אהין געגאנגען איז אויך געווען מיט דיא זעלביגע שלעכטע עצה: (וישיבו
אותם

פירוש לתורת אלהים

האבן פון דארטן אפ געשניטן: (כה) וישובו אונ זיי האבן זיך ווידער גיקערט מתור הארץ פון אום שפעהן דאס לאנד מקץ פון סוף אז עס האט זיך אום גלאזט ארבעים יום פערציג טאג (עיין רש"י): (כו) וילכו אונ זיי זענן גגאנגן ויבאו אל משה אונ זיי זענן גיקומן צו משה אונ צו אהרן אונ צו דער עדה פון די ישראל צוא דער מדבר פארן קיין קדש (עיין רש"י) וישיבו אונ זיי האבן ווידר גיקערט אונ זיי האבן זיי געענפערט איין ענפער ואת כ- העדה אונ נאר די עדה ויראום אונ האבן זיי געוויזן את פרי הארץ די פירות פון דם לאנד: (כז) ויספרו לו אונ האבן אים דר ציילט

די שלחתנא ואף עבדא חלב ודבש היא ודין אבה :
כח להוד ארי תקיף עמא דיתיב בארעא

הארץ אשר שלחתנו וגם זבת חלב ודבש הוא וזה־פריה :
כח אפס כי־עז העם הישב בארץ

וקרויא — והערים

שפתי חכמים

כוא כיון דכתיב וישובו לא כנ״ל אלא וינאו אל משה ע״כ פי׳ לפירושו כיון דקודם לזה סיפר וישובו מתור הארץ דכיינו סיפור חזרתן למה כוזכיר אח״כ וילכו. ופ״ז תירץ לבקים וכו׳ : ת ואם תספר מנ״ל לרש״י דלמא אף לישראל

רש״י

משה ת ואת אהרן : (כז) זבת חלב ודבש היא [במדרש רבה] כל דבר שקר שאין אומרים בו קצת וי״ל דאי אף אל כל עדת בני ישראל דלעיל מיניה קאי א״כ לכורות

בית

אותם דבר) • (את משה ואת אהרן) זייא האבען געגאנגען צו משה און צו אהרן : (כז) (זבת חלב ודבש היא) • זאגט רש״י דריבר האבען די מרגלים געזאגט פריר אין דעם לאנד רינט מילך און האניג, מען זאל זיי גלויבען ווס זיי וועלען

דוד

נייטער זאגן (כל דבר שקר שאין אומרים בו קצת אמת בתחלתו) יעדער ליגענט ווס מען זאגט ניט געזאגט פריר אביסיל אמת (אין מתקיים בסופו) איז דר סוף פון דעם ליגענט מען גלויבט אום ניט אבער אז מען האט פריר געזאגט אביסעל אמת גלייבט מען

פירוש לתורת אלהים

ויאמרו און זיי האבען געזאגט באנו מיר זענען געקומען אל הארץ צום לאנד אשר שלחתנו וואס די האסט אונז געשיקט וגם אויך זבת עס רינט חלב מילך ודבש און האניג וזה פריה און דאס זענען אירע פירות (עיין רש״י) : (כח) אפס נייערט כי עז העם עס איז שטארק דאס פאלק וואס וואגען

משלי

(ויספרו לו) די מרגלים ווס די יודען האבען זיי געשיקט אום זעהן דאס לאנד ארץ ישראל האבען זייא דער ציילט צוא משה (ויאמרו) און זיי האבען אזוי געזאגט (באנו אל הארץ אשר שלחתנו) מיר זענען געקומען צוא דעם לאנד ווס דו האסט אונז געשיקט (וגם זבת חלב ודבש היא) און עס איז אויך אזוי איין לאנד ווס עס רינט פון דו בהמות מילך און פון די פירות פון די ביימער רינט האניג (אפס כי עז העם היושב בארץ) נאר עס איז איין שטארק פאלק ווס זיצט און לגד (ויהס כלב את העם אל משה) און כלב איינר פון די מרגלים האט געמאכט שטילען דאס פאלק צוא משה ער האט זייא געהייסען שווייגען (ויאמר עלה נעלה) מיר וועלען אויף גייען צוא דעם לאנד (וירשנו אותה) און מיר וועלען דס לנד ירשינען (ויוציאו דבת הארץ) און די מרגלים האבען גרעט רכילות אויף דעם לאנד (לאמר) אזוי צו זאגן (ארץ) עס איז אי לנד (אוכלת יושביה) ווס עס פר דארבט אירע זיצר ווארום אז די מרגלים זענען געקומען און דעם לאנד ארי״ז האט נאט מיט פליים געטון אז מענשן זאלן שטארבן וועט מען זיך צייט פר געמען מיט זייער קבורה און מען וועט קיין צייט ניט האבין צו אים קיקן זיך אויף די פרעמדע מענשן וועלי די יודן דר ווייל אום זעהן דס לנד און די יודן האבן פר קערט געזאגט און האבן גרעט רכילות אז עס איז אזו איין לאנד ווס עס שטארבן דארט פיל מענשן אצינד וועלן מיר פר שטיין דס ווייכוח ווס כלב האט געהט מיט די אנדרע מרגלים עס איז

יהודה

איין משל איינר האט אסידוך געטון מיט זיין זון פון אנדרע שטאט און איז געפארן אן קיקן די כלה און חת געשיקט פריר אשליח ער זאל דארט זאגן אינ וועלכון טאג ער וועט קומן האט מען דעם שליח גיענפערט אז ער זאל קומן און דעם טאג זוי דער איז געקומען צוא דעם מחותן האט ער געזעהן אז דער מחותן איז ארום און דם ווייב מיט די קינדר זענען נאקיט און בארוויס האט ער געזעהן ער איז בוודאי איין ארימאן ווארום ער האט געוויסט אז דער מחותן קומט וועלט ער זיך געדרפט אן טון שיינע קליידער און איך קען גיט זאגן עס האט זיך געמאכט אז גראד דעמאלט האט ער ניט געהאט קיין קליידער ווס שפעטר וועט ער האבן ווארום ווען עס איז אזוי וועלט ער דעם שליח געדרפט ענטפרן אז אצינד קען ער דעם שידוך ניט נומר זיין אין ער זאל קומן שפעטר אלא אז ער האט געענטפערט אז ער מעג קומן מן תחלתם איז ער איין ארימאן און האט ניט אצינד אינ שפעטר אויך ניט אזוי אז נאט האט געזאגט צו משה מענשן שיקן מענשן צו אוים זעהן דם לאנד איז געוועזן דם שיקן מיט נאטס ידיעה האבן די מרגלים נאך דעם געזאגט אז דאס איז איין לאנד ווס פר דארבט אירע זיצרם ווארום מיר האבען געזעהן פיל מענטשען שטארבען און עס קען ניט זיין עס האט זיך אזו געמאכט אז גראד דעמאלט זענען מענשן געשטארבן אדרבה האט געוואלט נאט מאכן אז מען זאל ניט שטארבן ווארום ער האט זיך געהייסן זיין דרום קענן מיר ניט זאגן אז עס איז געוועזן נאר אמקרה און יהושע און

וְהֶעָרִים בְּצֻרוֹת גְּדֹלֹת מְאֹד וְגַם־
יְלִדֵי הָעֲנָק רָאִינוּ שָׁם׃ כט עֲמָלֵק
יוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ הַנֶּגֶב וְהַחִתִּי וְהַיְבוּסִי
וְהָאֱמֹרִי יוֹשֵׁב בָּהָר וְהַכְּנַעֲנִי יוֹשֵׁב
עַל־הַיָּם וְעַל יַד הַיַּרְדֵּן׃ ל וַיַּהַס
כָּלֵב אֶת־הָעָם אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר

עלה

°במס' הס' רבתי

וְקִרְוַיָּא כְּרִיכָן רַבְרְבָן
לַחֲדָא וְאַף בְּנֵי גִּבָּרָיָא
חֲזֵינָא תַּמָּן׃ כט עֲמַלְקָאָה
יָתֵיב בַּאֲרַע דָּרוֹמָא
וְחִתָּאָה וִיבוּסָאָה
וֶאֱמוֹרָאָה יָתֵיב בְּטוּרָא
וּכְנַעֲנָאָה יָתֵיב עַל יַמָּא
וְעַל כֵּיף יַרְדְּנָא׃
ל וַאֲצֵית כָּלֵב יָת עַמָּא
לְמֹשֶׁה וַאֲמַר מִיסַּק

ניסק

תו"א אפס כי עז ב"ב סט: ויהס כלב את ב"ב סט:

בעל הטורים

(כט) והאמורי יושב. מלא וי"ו ששקול הוא כששה עממים שנ' בו כגובה ארזים גבהו: (ל) עלה נעלה. בגי' לו' שאפי' אם

רשב"ם

יושנה היו בה ענקים שהם מדורות הראשונים:

ויהס

רש"י

אמת א בתחלתו אין מתקיים בסופו: (כח) בצורות לשון חוזק ותרגומו כריכן לשון בירניות עגולות ובל' פרסי כריך עגול: (כט) עמלק יושב וגו'. לפי שנכוו בעמלק כבר הזכירוהו מרגלי' ב כדי לייראם: על יד הירדן. יד כמשמעו אצל הירדן ולא תוכלו לעבור: (ל) ויהס כלב. השתיק ג את כולם: אל משה. [במדבר רכה] לשמוע מה שידבר במשה.

צווח

שפתי חכמים

ואת כל העדה דכתיב אח"כ ל"ל: א דאל"כ כיון שכוונתם לא היה אלא לרעה למה אמרו דבאת דבריהם היפך כוונתם אע"כ כל דבר שקר וכו': ב אע"ג דאמת היה יושב שם דכתיב והעמלקי והכנעני יושב בעמק וגו' אלא רש"י דייק כיון דכתיב ועליתם בהר ושם יושב האמורי והחתי וא"כ כיון שהאמורי והחתי יושבים בהר ועמלק יושב בעמק לא היה להזכירו תחלה אלא כדי לייראם וכו': ג ואע"ג דבכדיא כתיב בקרא את העם ופ"ק דכא בקרא אינו כתיב שדברו העם כלום. וי"ל דמאי אמרגלים קאי שהשתיק המרגלים כולם שהתקו ולא דברו כלום

כדי

בית

מען אַלֶץ אִיז אֶמֶת׃ (כח) (בְּצוּרוֹת). (לְשׁוֹן חוֹזֶק). בְּצוּרוֹת מֵיינְט מֶען שְׁטַארְקֶע (וְתַרְגּוּמוֹ כְּרִיכִין) דֶר תַּרְגּוּם טַייטְשְׁט אוֹיף דֶעם וָוארְט בְּצוּרוֹת כְּרִיכִין שְׁטֶעט וָואס זֶענֶען אַרוּם מִיט קַיילֶעכְדִיגֶע מוֹיֶער (לְשׁוֹן בִּירָנִיּוֹת עֲגוּלוֹת) קַיילֶעכְדִיגֶע פַּאלַאצֶן (וּבִלְשׁוֹן אֲרַמִּי כָּרִיךְ עָגוֹל) אוֹיף דֶער אַרַאמִישֶׁע שְׁפְּרַאכֶע זָאגְט מֶען אוֹיף קַיילֶעכְדִיגֶע, כָּרִיךְ, אִיז כְּרִיכִין אוֹיךְ טַייטְשׁ קַיילֶעכְדִיג׃ (כט) (עֲמָלֵק יוֹשֵׁב וגו'). זָאגְט רש"י (לְפִי שֶׁנִּכְווּ בַּעֲמָלֵק כְּבַר) וַוייל יוּדֶן הָאבֶּען זִיךְ שׁוֹן אַמָאל אָפּ גֶעבְּרִיט פוּן

דוד

עֲמָלֵק (הִזְכִּירוּהוּ מְרַגְּלִים) דְרִיבֶּער הָאבֶּען דִי מְרַגְּלִים דֶר מַאנְט עֲמָלֵק (כְּדֵי לְיָרְאָם) זַיי צוּ דֶר שְׁרֶעקֶען׃ (עַל יַד הַיַּרְדֵּן). זָאגְט רש"י (יַד כְּמַשְׁמָעוֹ) יַד מֵיינְט מֶען אַהַאנְט אַזוֹי וְוִיא דִיא הַאנְד אִיז נֶעבֶּען דֶעם מֶענְשׁ, אַזוֹי אִיז עֲמָלֵק (אֵצֶל הַיַּרְדֵּן) נֶעבֶּען יַרְדֵּן (וְלֹא תוּכְלוּ לַעֲבוֹר) וָועט אִיר נִיט קֶענֶען אַרִיבֶּער גֵיין דֶעם יַרְדֵּן׃ (ל) (וַיַּהַס כָּלֵב). זָאגְט רש"י (הִשְׁתִּיק אֶת כּוּלָּם) כָּלֵב הָאט שְׁטִיל גֶעמַאכְט אַלֶע יוּדֶן׃ (אֶל מֹשֶׁה). מֵיינְט מֶען (לִשְׁמוֹעַ מַה שֶּׁיְּדַבֵּר בְּמֹשֶׁה) אַלֶע יוּדֶן זֶענֶען שְׁטִיל גֶעוָוארֶן אוּנ

האבן

פירוש לתורת אלהים

אִין דֶעם לַאנְד וְהֶעָרִים אוּנ דִי שְׁטֶעט זֶענֶען זֵייעֶר פֶעסְט אוּנ גְרוֹס וְגַם אוּנ אוֹיךְ יְלִידֵי דִי קִינְדֶער פוּן דִי רִיזִין הָאבֶּען מִיר דָארְטֶן גֶזֶעהֶן׃ (כט) עֲמָלֵק דָאס פָאלְק פוּן עֲמָלֵק זִיצְט אִין לַאנְד פוּן דָרוֹם (עיין רש"י). וְהַחִתִּי אוּנ דֶר חִתִּי אוּנ יְבוּסִי אוּנ אֱמוֹרִי יוֹשֵׁב זִיצְט בָּהָר אוֹיף דֶעם בַּארְג וְהַכְּנַעֲנִי אוּנ דֶר כְּנַעֲנִי זִיצְט בַּייא דֶעם יָם אוּנ בַּייא דֶעם יַרְדֵּן וָועט אִיר נִיט קָאנֶען אִיבֶּער פָארֶען אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מֵחֲמַת דִי אוּמוֹת וָועלְכֶע אִינֶען נִיט לָאזֶען׃ (ל) וַיַּהַס אוּנ כָּלֵב הָאט שְׁטִיל גֶמַאכְט דָס פָאלְק אֶל מֹשֶׁה זַיי זָאלֶען הֶערֶען וָואס עֶר וֶועט רֵיידֶען אוֹיף מֹשֶׁה (עיין רש"י) וַיֹּאמֶר אוּנ עֶר הָאט גֶזָאגְט עָלֹה אוֹיף גֵיין נַעֲלֶה מִיר וֶועלֶען אוֹיף גֵיין אוּנ מִיר וֶועלֶען דָס לַאנְד יַרְשְׁנֶען (עיין רש"י) כִּי וָוארוּם

יכול

משלי יהודה

כָּלֵב הָאט גֶזָאגְט דָס לַאנְד וָוס מִיר הָאבֶּען אוּיס גֶזֶעהֶן הָאט גָאט מִיט פְלֵיִיס גֶטוּן מֶען זָאל דֶערמוּגְט שְׁטַארְבֶּען בִּכְדֵי זַיי זָאלֶען קֵיין צַייט הָאבֶּען אוֹיף אוּנְז זִיךְ אוּם צוּ קוּקֶען אָבֶּער דָס לַאנְד אִיז אַגוּט לַאנְד׃

עָלֹה נַעֲלֶה וְיָרַשְׁנוּ אֹתָהּ כִּי־יָכוֹל
נוּכַל לָהּ׃ לא וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־עָלוּ
עִמּוֹ אָמְרוּ לֹא נוּכַל לַעֲלוֹת אֶל־
הָעָם כִּי־חָזָק הוּא מִמֶּנּוּ׃ לב וַיֹּצִיאוּ
דִּבַּת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תָּרוּ אֹתָהּ אֶל־

נִיסַק וְנֵירַת יָתַהּ אֲרֵי
מֵיכַל נֵיכוּל לַהּ׃
לא וְגֻבְרַיָּא דִּי סְלִיקוּ
עִמֵּיהּ אֲמַרוּ לָא נֵיכוּל
לְמִיסַק לְוָת עַמָּא אֲרֵי
תַּקִּיף הוּא מִנַּנָא׃
לב וְאַפִּיקוּ שׁוּם בִּישׁ
עַל אַרְעָא דִּי אַלִּילוּ
יתה

תו"א עלה נעלה וירשנו. שם: והאנשים אשר עלו עמו. שם: כי חזק הוא. מנחות נג ערכין טו:

בעל הטורים

יאמר לנו עשו סולמות ועלו לרקיע שהוא מהלך ת"ק שנה נעלה: (לא) כי חזק הוא ממנו. איתא בגמ' א"ת ממנו אלא ממנו שאפי' בעה"ב אינו יכול להוציא כליו משם. י"מ כלי ממנו ל' מנה פי' כלי וי"מ לפי שכל אותיות של ממנו

רש"י

צווח ואמר וכי זו בלבד עשה לנו בן עמרם ד השומע הי' סבור שבא לספר בגנותו ומתוך שהי' בלבם על משה בשביל דברי המרגלי' שתקו כולם לשמוע בגנותו אמר והלא קרע לנו את הים והוריד לנו את המן והגיז לנו את השליו: עלה נעלה. אפי' בשמי' ה והוא או' עשו סולמות ועלו שם נצליח בכל דבריו: ויהס. לשון שתיקה וכן (זכריה ב) הס כל בשר (עמוס ו) הס כי לא להזכיר כן דרך בני אדם הרוצ' לשתק אגודת אנשים או' ש"ש [ס"א הס]:(לא) חזק הוא ממנו [במדבר רבה] כביכול ו

שפתי חכמים

כדי שישמעו כולם מה שידבר כלב במשה: ד מדכתיב עקב היתה רוח אחרת עמו משמע שתי רוחות א' בפה וא' בלב ולמרגלים אמר אני עמכם בעצה אבל בלבו הי' לו' האמת ועי"כ היה בו כח להשתיקן אבל ברא"ם פי' משום שקראו בן עמרם ולא קראו בשמו כדינו זה וקראו כן כדי שישמעו ויחשבו שכוונתו לגנאי: ה דאל"כ הל"ל נעלה וירשנו עלה ל"ל אלא עלה נעלה ע"מ אפי' בשמים: ו מדכתיב כי חזק הוא ממנו הול"ל כי חזק ממנו שהרי לעיל נ"כ לא כ' הוא רק אפס כי עז העם הזה אלא כלפי וכו'. (נ"א) דא"א לומר ממנו מישראל דהוה משמע שגם ישראל חזק אלא שהם יותר חזקים כדפרש"י על פסוק ועצומים ממך אתה עצום והם עצומים ממך וכאן לא יתכן זה שהרי המרגלים מדמים עצמן כחגבים

בית דוד

האבן געוואלט הערן פון כלב וואס ער וועט רעדן אויף משה (צווח ואמר) כלב האט נעמען אנגעשריי (וכי זו בלבד עשה לנו בן עמרם) נאר דאס אליין האט אונז געטאן דער זון פון עמרם (השומע) דער וואס האט געהערט דיא ווערטער (היה סבור שבא לספר בגנותו) האט ער געמיינט אז כלב וויל אויך דער ציילען שענדליכע זאכען אויף משה (ומתוך שהיה בלבם על משה) אונז וייל זיי זענן געווען אין הארצן בייז אויף משה (בשביל דברי המרגלים) וועגין דיא רייד פון די מרגלים (שתקו כולם) האבן אלע געשוויגען (לשמוע גנותו) צו הערן די שענדליכע זאכן וואס כלב וועט רעדן אויף משה (אמר) האט כלב געזאגט (והלא קרע לנו את הים) משה האט דאך געשפאלטן דם ים פון אונזערט וועגן (והוריד לנו את המן) אונז ער האט געמאכט נידערן דעם מן פון אונזערט וועגן (והגיז לנו את השליו) אונז ער האט געמאכט פליהן צו אונז דעם שליו: (עלה נעלה). מיר וועלן אויף גיין (אפילו בשמים) אפילו אין הימעל. (והוא אומר עשו סולמות ועלו שם נצליח בכל דבריו) אויב משה וועט זאגן צו אונז מיר זאלן מאכען לייטערס אונז ארויף גיין אין הימל. די רייד זיינע וועט אויך געלינגען אונז מיר וועלן קומען אין הימל: (ויהס). (לשון שתיקה) שטיל, כלב האט שטיל געמאכט דם פאלק זיי זאלן שווייגן (וכן) אונז אזוי שטייט אין פסוק (הס כל בשר) אלע מענטשן זאלן שטיל ווערן פאר הקב"ה, נאך שטייט אין פסוק (הס כי לא להזכיר) שטיל מען דארף ניט דר מאנען דעם נאמן פון הקב"ה (כן דרך בני אדם) אזוי איז דער שטייגער פון מענטשן (הרוצה לשתק אגודות אנשים) אז איינער וויל שטיל מאכען אפאר זאמלינג מענטשן (אומר הס) זאגט ער הס אדער ש'ט, שאט: (לא) (חזק הוא ממנו). זאגט רש"י (כביכול כלפי מעלה אמרו) זייא האבן דס גזאגט

פירוש לתורת אלהים

יכול ביי קומען נוכל לה מיר וועלן ביי קומען דאס לאנד: (לא) והאנשים אונז דיא מאנען וס זענען אויף געגאנגען מיט אים דיא איבעריגע צעהן מאן הוץ יהושע בן נון וס זענען געוועזן מיט כלב אין ארץ ישראל אמרו האבן זיי געזאגט לא נוכל לה מיר וועלן ניט קאנען אויף גיין צו דעם פאלק כי חזק הוא ווארום ער איז שטארקער פון אינז (עיין רש"י): (לב) ויוציאו אונז זיי האבן אויס געצויגן דבת ארלאסט דם הייסט רכילות הארץ פון דעם לאנד אשר תרו וואס זיי האבן דאס אויס געשפעהט

בני ישראל לאמר הארץ אשר עברנו בה לתור אתה ארץ אכלת יושביה הוא וכל־העם אשר־ראינו בתוכה אנשי מדות׃
לג ושם ראינו את־הנפילים בני ענק מן־הנפלים ונהי בעינינו

יתה לות בני ישראל למימר ארעא די עברנא בה לאללא יתה ארעא מקטלא יתבהא היא וכל עמא די חזינא בגוה אנשין דמשחן׃ לג ותמן חזינא ית גבריא בני ענק מן גבריא והוינא בעיני
נפשנא

תו״א ארץ אוכלת יושביה הוא. סוטה לה: ונהי בעינינו כחגבים. שם: כחגבים

בעל הטורים

נפולים כמו מ״ם נו״ן וי״ו לכך כולל בו ג׳ דברים פשוטו והדרש שלו. (לג) ונהי ג׳ במסרה הכא ונהי בעינינו כחגבים ונהי כשמא כלנו. וכן כיינו בעיניהם ״ בני׳ וזהו קן נפלים וכ״ן גם כן נוטריקון וכמו נפלים ונגם יתיישב מה שפרש״י שמפנו. אומרים נפלים ככרם כי מאן דכר שמם של נפלים וכלא כפסוק אומר ונהי בעינינו כחגבים וכן כיינו בעיניהם ומשמע כחגבים ולא כנפלים אלא כמו שאמרנו נראה שמדקדק רש״י ע״כ ונהי כשמא כולנו לפי שאז נגזר עליהם סורו שמא או כמ״ש ככה יאכלו לחמם שמא: כחגביה. ג׳ במסרה. ככא ואידך ויושביה כחגבים כדאיתא במדרש שענק אחד אכל רמון וזרק בקליפה וכל י״ב מרגלים נכנסו לישב בתוכה מפני כלל

רשב״ם

(לג) ויהם ״ שיתקם בתכתתו: (לג) מן הנפיל הראשונים כדכתיב בבראשי׳ הנפילים היו בארץ בימים ההם: כחגבים. הנמוך נראה לגבוה שמנו הרבה כחגבים שהם נמוכים מאד. וזה מוכיח היושב על חוג הארץ

רש״י

כלפי מעלה אמרו: (לב) אוכלת יושביה. בכ״מ שעברנו מלאנום קוברי מתים. והקב״ה עשה לטובה כדי לטרדם באבלם ולא יתנו לב לאלו: אנשי מדות. גדולי׳ וגבוהי׳ וצריך לתת להם מדה כגון גלית [שמואל א יז] גבהו שש אמות וזרת וכן [שמואל ב כא] איש מדון [ד״ה א יא] איש מדה: (לג) הנפילים ״ ענקים מבני שמחזאי ועזאל שנפלו מן השמי׳ בימי דור אנוש [יומא סז]:

שפתי חכמים

כחגבים כנגד העם היושב בארץ אלא כלפי וכו׳: ז כמ״ש ויראו בני אלהים את בנות האדם וגו׳ דאל״כ נפילים נפילים וכן

בית

נזאגט געגען הקב״ה. זיי האבן געמיינט חזק הוא ממני, די פעלקער וואס מיר דארפן ניין צו זיי זענען שטארקער פון אים, פון הקב״ה (מען זאל ניט ליינען ממנו, פון אונז, נאר ממנו פון אים) : (לב) (אוכלת יושביה). זיי האבן געזאגט (בכל מקום שעברנו) אויף וועלכען ארט מיר זענען געגאנגען (מצאנום קוברי מתים) האבן מיר געטראפן זייא בגראבען מתים (והקב״ה עשה לטובתם) הקב״ה האט דם געטאן פון וועגן זייער טובה (כדי לטרדם באבלם ולא יתנו לב לאלו) זיי זאלן זיין בעשעפטיגט מיט זייער טרויער אויף דיא מתים וועלכן זיי גיט ציים האבן צו טראכטן וועגן די מרגלים וועד זיי זענען אונ זייא וועלן לאזן דיא מרגלים זאלן גיין

דוד

זייער ווענ : (אנשי מדות), מיינט מען זיי זענען (גבוהים וגדולים) הויכע אונ גרויסע מענטשן (וצריך לתת להם מדה) מען דארף זיי געבן אמאס צו ווייסען ווי הויך זיי זענען (כגון גלית) ווי גלית איז געווען (גבהו שש אמות וזרת) ער איז געווען הויך זעקס איילן מיט אהאלבע אייל (וכן) אונ אזוי שטייט נאך אונ פסוק (איש מדון), מיינט מען איש מדה, אהויכער מענטש. וואס מען דארף מעסטן זיין חייך : (לג) (הנפילים), דיא נפילים זענען געווען (ענקים מבני שמחזאי ועזאל) דיא ריזען. זיי זענען געווען פון דיא קינדער פון שמחזאי אונ עזאל (שנפלו מן השמים בימי דור אנוש) זיי זענען אראפ געפאלן פון הימעל אונ די ציימן פון

פירוש לתורת אלהים

זיי האבן אויף דעם לאנד לשון הרע גירעט אל בני ישראל פר די קינדער ישראל לאמר אזוי צו זאגען הארץ דאס לאנד אשר עברנו וואס מיר זענען איבר גיפארן דרינען לתור אום צו שפעהן זיא ארץ עס איז אלאנד אוכלת וואס עס פאר דארבט אירע זיצר כלומר אין דעם לאנד שטארבען זייער פיל מענטשען (עיין רש״י) וכל העם אונ גאר דם פאלק אשר ראינו וואס מיר האבן גיזעהן בתוכה אין איר אנשי מדות מאס רייט גרויסע אונ הויכע לייט מען האט גזאגט דר מענש איז גרוס זעקס איילן אונ דר מענטש איז גרוס זיבן איילין : (לג) ושם אונ דארטן האבן מיר גיזעהן את הנפילים דיא פאלנדיגע ריזען (עיין רש״י) בני ענק דיא קינדר פון די ריזן ונהי אונ מיר זענען געוועזן אונ אינזרי

כַּחֲגָבִים וְכֵן הָיִינוּ בְּעֵינֵיהֶם׃
יד א וַתִּשָּׂא כָּל־הָעֵדָה וַיִּתְּנוּ אֶת־קוֹלָם וַיִּבְכּוּ הָעָם בַּלַּיְלָה הַהוּא׃
ב וַיִּלֹּנוּ עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן כֹּל
בני
ישראל

נַפְשָׁנָא כְּקַמְצִין וְכֵן הֲוֵינָא בְּעֵינֵיהוֹן׃
א וַאֲרֵימַת כָּל כְּנִשְׁתָּא וִיהָבוּ יַת קָלְהוֹן וּבְכוֹ עַמָּא בְּלֵילְיָא הַהוּא׃
ב וְאִתְרַעֲמוּ עַל מֹשֶׁה וְעַל אַהֲרֹן כָּל בְּנֵי

תו״א ומשא כל העדה • מסכת כה סוטה לה סנה׳ קד:

שפתי חכמים

למה לי אלא ודאי נפילי׳ הכי פי׳ נפילים ממש כלו׳ ושם ראינו מאותן שנפלו מן השמים בשם שמחזאי ועזאל וא״ת פירש״י בגמרא כאלו לומר ששם באלון שכתבה יולא׳ ממש ופי׳ שמעניקין חמה שבנקב שמתנו כחמה נראית ופמה ענק ללומר וכה דלא פרש״י לעיל בפסוק וגם ילידי הענק י״ל דלעיל י״ל דלמא אביהם כראשון היה שמו ענק ועל שמו נקראו כלם בני ענק כמו שאנו אומרי׳ על כלל האומות בני נח אבל הכא כתיב ושם ראינו את הנפילי׳ וקשה למה קוראן נפילים אלא משום שהם בני שמחזאי ועזאל וא״כ קשה למה קוראן בני ענק אלא ודאי משום שמעניקין כו׳ (וע׳ ברש״י יסופה דל״ד):

רש״י

וכן היינו בעיניהם • שמענו אומרים זה לזה נמלים (רא״ם ובס״א חגבים) יש בכרמים כאנשים (סוטה לה): ענק. שמעניקים חמה בקומתן: (ג) כל העדה

פירוש

בית דוד

פון אנוש: (וכן היינו בעיניהם). אונ אזוי זענין מיר געוועזן אונ זייערע אויגן (שמענו אומרים זה לזה נמלים יש בכרמים כאנשים) מיר האבן געהערט די כנענים האבן געזאגט איינר צום אנדרן מילבן נייעז אונ די ווייניגערטנר זייא זענין ווי מענשן: (ענק), (שמעניקים חמה בקומתם) ווייל זיי זענין געוועזן גאנץ הויך האט אויס געזעהן וויא די זון איז ארום זייער האלדז: (א) (כל העדה). מיינט מען
די״א

פירוש לתורת אלהים

אונז אקעגין זיי כחגבים אזוי ווי די היישריקין וכן היינו אונ אזוי זענען מיר געוועזן אין זייערע אויגן (עיין רש״י): (א) ותשא אלע יודען האבן אן געהויבן שרייען ויבכו אונ דאס פאלק האט געוויינט די גאנצע נאכט דר מדרש שרייבט דאס איז געוועזן די נאכט וואס קער צום ניינטין טאג אין אב דס הייסט תשעה באב האט הקב״ה געזאגט די שרא׳ איר ווייגט די נאכט אומזיסט אבער איר וועט אייביג האבן די נאכט צו וויינען ווארום דס זעלביגע מאל האט גאט גוזר געוועזן אז דאס בהמ״ק זאל חרוב ווערן: אונ דיא ישראל זאגן פאר טריבן ווערע: (ב) וילונו אונ זייא האבן געקריגט אויף משה אונ אהרן ראמ״ו אונ נאר דיא עדה האט צו זיי געזאגט לו הלוואי מתנו

משלי

(ותשא כל העדה ויתנו את קולם) אונ די גאנצע עדה חבון אויף געהויבן זייער קול אונ האבן געוויינט נאט האט געזאגט אז עס איז אנגעט בגד אונ די יודן האבן ניט געגלייבט גאט אונ דאבן געוויינט עס איז א משל א חסיד ווס ער איז געוועזן א נשיא פון דר וועלט ער האט פיינט געהאט די אלע ענוים פון דר וועלט אונ האט גדרשט אשידוך מיט זיין זון אונ אז דר שדכן איז געקומען אונ האט גערעדט אשידוך האט דר חסיד געזאגט סיין זוהן איז ביי מיר אבן יחיד וועל איך ניט איין שידוך טאן פאר מיט וועמן ביז איך וועל אליין זעהן דעם מחותן מיט דיא מחותעניכטע אונ די כלה אונ וועל זעהן ווי אזוי עס פירט זיך אונ כתיב נאך דעם וועל איך אשידוך טון הכלל דער חסיד איז געפארן מיט דעם שדכון ווי דער חסיד איז געקומען צוא דעם מחותן איז אים דערט זייער געפעלן אונ האט געמאכן דעם שידוך אונ איז בשלום אהיים געפארן אונ האט

יהודה

געמאכט אסעודה פון זיינע פריינד וועגן אז מען איז געזעסן ביי דעם טיש פרעגן אים דיא פריינד ער זאל זיי דער ציילן דאס אויף פירון פון דעם מחותן איז דער חסיד דער ציילט זיי דיא גוטע מנהגים ווס ער האט געזעהן ביי דעם מחותן פרעגן זיי אים אויף דער מחותעניסטע דער ציילט ער זיי איהרע גוטע מדות נאך דעם פרעגן זיי אים אויף דער כלה ווי דעם חסידם ווייב האט דער הערט אז מען שמועסט פון דער כלה איז זיא גלייך צוא געלאפן צום טיש צו הערן ווס זיי וועלן אים פרעגן אונ ווס ער וועט זיי ענטפערן פון דער כלה דר חסיד ענטפערט אונ זאגט איר זאלט ווייסן איך זאל אייך אלים דער ציילן די מעלות פון דר כלה קען איך אייך אזוי פיל ניט דער ציילן נאר בקיצור וועל איך אייך דער ציילן אז איך האב נאך קיין מאל ניט געזעהן אזוי איין בריה עס איז ווייט צוא געניג ווי דער חתן האט דער הערט אז דער פאטר לובט אזוי

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם כָּל־
הָעֵדָה לוּ־מַתְנוּ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם אוֹ
בַּמִּדְבָּר הַזֶּה לוּ־מָתְנוּ׃ ג וְלָמָה
יְהוָה מֵבִיא אֹתָנוּ אֶל־הָאָרֶץ
הַזֹּאת לִנְפֹּל בַּחֶרֶב נָשֵׁינוּ וְטַפֵּנוּ
יִהְיוּ לָבַז הֲלוֹא טוֹב לָנוּ שׁוּב
מִצְרָיְמָה׃ ד וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו
נִתְּנָה רֹאשׁ וְנָשׁוּבָה מִצְרָיְמָה׃
ה וַיִּפֹּל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל־פְּנֵיהֶם
לִפְנֵי כָּל־קְהַל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃
ו וִיהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן וְכָלֵב בֶּן־יְפֻנֶּה
מִן־הַתָּרִים אֶת־הָאָרֶץ קָרְעוּ
בגדיהם

אונקלוס

יִשְׂרָאֵל וַאֲמָרוּ לְהוֹן
כָּל כְּנִשְׁתָּא לְוַי
דְמִיתְנָא בְּאַרְעָא
דְמִצְרַיִם אוֹ בְּמַדְבְּרָא
הָדֵין לְוַי דְמִיתְנָא׃
ג וּלְמָא יְיָ מָעֵיל יָתָנָא
לְאַרְעָא הָדָא לְמִנְפַּל
בְּחַרְבָּא נְשָׁנָא וְטַפְלָנָא
יְהוֹן לְבִזָּא הֲלָא טַב
לָנָא דְנִתוּב לְמִצְרָיִם׃
ד וַאֲמָרוּ גְּבַר לַאֲחוּהִי
נְמַנֵּי רֵישָׁא וּנְתוּב
לְמִצְרָיִם׃ ה וּנְפַל מֹשֶׁה
וְאַהֲרֹן עַל אַפֵּיהוֹן קֳדָם
כָּל קְהַל כְּנִשְׁתָּא דִבְנֵי
יִשְׂרָאֵל׃ ו וִיהוֹשֻׁעַ
בַּר נוּן וְכָלֵב בַּר יְפֻנֶּה
מִן מְאַלְּלֵי יַת אַרְעָא
בְּזָעוּ לְבוּשֵׁיהוֹן׃
ואמרו

תו"א ויפל משה ואהרן. תענית יד: ויהושע בן נון וכלב בן יפנה. שם י:

בעל הטורים

וזכו ויושביה כחגבים שישנו בה כחגבים: (ג) לנפול. ד' במסרה לנפול בחרב דמה דחיתני לנפול. אשר בחילות לנפול לפניו גם בבל לנפול חללי ישראל שבעון זאת הנפילה דחוני שגרמו לי עתה נפילה דכתיב ופגריכ' אתם יפלו במדבר ודסיתני לנפול לדורות שגרמו שחרב הבית ונפלו ביד בבל והיינו גם בבל לנפול חללי ישראל וכן בימי המן שכתבו ספרים על בוזי הבית ולא הניחו לבנותו: (ד) נתנה ראש. זהו ע"ז וכן בעגל אשר ילכו לפנינו אשר אותיות ראש ומה התם אחר מ' יום אף כאן אחר מ' יום: איש אל אחיו נתנה ראש ונשובה מצרימה ר"ת בני"

רש"י

העדה. סנהדראות: (ב) לו מתנו ׳ הלואי מ ומתנו: (ד) נתנה ראש. כתרגומו נמני רישא

שפתי חכמים

מ פי' לא לי אלו כמו לו יש חרב בידי לו חכמו ומפני שפירש כלוואי כמו מי יתן שהוא דבוק עם וא"ו שאחריו כמו מי יתן וכיה לבנה לכן הוצרך להוסיף וא"ו וממנו שהוא כמו

בית דוד

די סַנְהֶדְרִין: (ב) (לוּ מַתְנוּ). מַיינְט מֶעןְ (הַלְוַאי יָמַתְנוּ) הַלְוַאי וָואלְטֶן מִיר גֶעשְׁטָארְבֶּן: (ד) (נִתְּנָה רֹאשׁ), זָאגְט רש"י (כְּתַרְגוּמוֹ) וְוִיא דֶער תַּרְגוּם טַייטְשְׁט (נְמַנֵּי רֵישָׁא) מִיר וֶועלֶן אוֹיף נֶעמֶן אַפְּקֶעצְטֶן ורבותינו

פירוש לתורת אלהים

וָואלְטֶן מִיר גֶשְׁטָארְבֶּן אוּנ דָם לַאנְד מִצְרַיִם אוֹ אָדֶער הַלְוַואי וָואלְטִין מִיר גֶשְׁשְׁטָארְבֶּן אוּנ דֶער מִדְבָּר: (ג) וְלָמָה אוּנ וָואָרוּם וִויל גָאט אִינְז בְּרֶענְגֶן אֶל הָאָרֶץ הַזֹּאת צוּ דֶעם לַאנְד לִנְפּוֹל צוּ מַאכֶן פַאלֶין אִינְז בַּחֶרֶב מִיט דֶר שְׁוֶוערְד נָשֵׁינוּ אִינְזֶרֶע וַוייבֶּר וְטַפֵּינוּ אוּנ אִינְזֶר קְלַיי׳ נֶזִינְד יִהְיוּ לָבַז וֶועלֶן זַיין צוּ רוֹב מֶען וֶועט זַיי פַאנְגֶן הֲלֹא פַאר וָואר טוֹב עֶס אִיז בֶּעסֶר צוּ אִינְז שׁוּב מִיר זָאלֶען זִיךְ אוּם קֶערֶן קַיין מִצְרַיִם: (ד) וַיֹּאמְרוּ אוּנ זַייא הָאבֶּען גֶזָאגְט אֵיינֶר צוּם אַנְדֶרִין נִתְּנָה רֹאשׁ מִיר וֶועלֶן אִיבֶּער אִינְז זֶעצֶן אַיין עֶרְצְטֶען וְנָשׁוּבָה אוּנ מִיר וֶועלֶן זִיךְ אוּם קֶערֶן אִין מִצְרַיִם: (ה) וַיִּפּוֹל אוּנ מֹשֶׁה מִיט אַהֲרֹן זֶענֶען גֶיפַאלֶן אוֹיף זֵייעֶר פָּנִים פַר אַלֶע יוּדֶן: (ו) וִיהוֹשֻׁעַ אוּנ יְהוֹשֻׁעַ דֶר זוּן פוּן נוּן אוּנ כָּלֵב דֶער זוּהְן פוּן יְפוּנֶה מִן הַתָּרִים אֶת הָאָרֶץ ווָס זַיי זֶענֶען גְוועט פוּן דִי אוֹס

בִּגְדֵיהֶם׃ ז וַיֹּאמְרוּ אֶל־כָּל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הָאָרֶץ אֲשֶׁר עָבַרְנוּ בָהּ לָתוּר אֹתָהּ טוֹבָה הָאָרֶץ מְאֹד מְאֹד׃ שלישי ח אִם־חָפֵץ בָּנוּ יְהוָה וְהֵבִיא אֹתָנוּ אֶל־הָאָרֶץ הַזֹּאת וּנְתָנָהּ לָנוּ אֶרֶץ אֲשֶׁר־הִוא זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ׃ ט אַךְ בַּיהוָה אַל־תִּמְרֹדוּ וְאַתֶּם אַל־תִּירְאוּ אֶת־עַם הָאָרֶץ כִּי לַחְמֵנוּ הֵם סָר צִלָּם מֵעֲלֵיהֶם וַיהוָה אִתָּנוּ אַל־תִּירָאֻם׃

ז וַאֲמַרוּ לְכָל כְּנִשְׁתָּא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֵימַר אַרְעָא דִי עֲבַרְנָא בַהּ לְאַלָּלָא יָתַהּ טָבָא אַרְעָא לַחֲדָא לַחֲדָא׃ ח אִם רַעֲוָא בְנָא קֳדָם יְיָ וְיַעֵיל יָתָנָא לְאַרְעָא הָדָא וְיִתְּנִנַּהּ לָנָא אַרְעָא דִי הִיא עָבְדָא חֲלַב וּדְבַשׁ׃ ט בְּרַם בְּמֵימְרָא דַייָ לָא תִמְרְדוּן וְאַתּוּן לָא תִדְחֲלוּן מִן עַמָּא דְאַרְעָא אֲרֵי בִידָנָא מְסִירִין אִנּוּן עֲדָא תּוּקְפְּהוֹן מִנְּהוֹן וּמֵימְרָא דַייָ בְּסַעֲדָנָא לָא תִדְחֲלוּן מִנְּהוֹן׃

ויאמר

תו"א לחמנו הם. פקידה עבר מא׃

בעל הטורים

ואמרו

נגימ' פ"ז: (ט) לחמנו ד' במסרה כי לחמנו הם לחמנו נאכל זה לחמנו חם כלפיידנו בנפשנו נביא לחמנו אם כב' אל תמרודו לחמנו כם ונאכלם כלחם אבל לאמר שעברו את פי

רשב"ם

הארץ ויושבי' כחגבים: (ט) סר צלם מעליהם אין להם מחסה לחסות בו כי כבר נמונו כל יושבי ארץ מפנינו. משע' שהובים פי ים סוף כמו שאמר' רחב הזונ'. וכדכתיב

שפתי חכמים

מי יתן ומתנו: י תיקן בזה שלא תאמר ב' דברים כם אלא כאחד כמשך מתנירו כלו' שאם לא תמרודו בהקב"ה שוב אין אתם צריכים לירא: כ כאילו אמר כלחמנו הם: ל מפני שבמנן

רש"י

נסים עלינו מלך ורבותינו פירשו לשון פ"א: (ט) אל תמרדו. ושוב ואתם י אל תיראו: כי לחמנו הם. נאכלם כ כלחם: סר צלם. מגנם וחזקם ל כשרי' שבהם מתו איוב שהיו מגין עליהם [סוטה ל"ה

בית דוד

(ורבותינו פירשו לשון עבודת אלילים) די רבנן זאגן נתנה ראש מיינט מען מיר וועלן דינען עבודה זרה: (ט) (אל תמרודו). (ושוב ואתם אל תיראו) אויב איר וועט נית זינדיגן דארפט איר ניט מורא האבן פר די פעלקר: (כי לחמנו הם). זיי זענין אונזר ברויט (נאכלם כלחם) מיר וועלן זיי עסן ווי מען עסט ברויט: (סר צלם). עס האט זיך אפ געטאן זייער שאטן (מגנם וחזקם) זייער שיצער אונ זייער שטארקר איז גיטא ביי זייא (כשרים שבהם מתו) די פרומע מענטשן וואס זענין געוועז ביי זיי זענין געשטארבן (איוב שהיה מגין עליהם) איוב וואס ער האט געשיצט אויף זיי איז געשטארבן

פירוש לת ורת אסהים

שפעהרם פון דעם לאנד, קרעו בגדיהם האבן צוא ריסן זייערי קליידר: (ז) ויאמרו אונ זיי האבען געזאגט צו די יודן אזו צו זאגן' הארץ דאס לאנד אשר וואס מיר זענען איבער גפארי דריגן צו אום שפעהן זי טובה דס לאנד איז זייער גוט: (ח) אם אז גאט וועט אין אינז באגערן והביא אותנו וועט ער אינז ברענגן אל הארץ הזאת צו דם לאנד ונתנה לנו אונ ער וועט זיא אינז געבן ארץ דם לאנד אשר היא וואס עס איז אזו אלאנד זבת חלב וואס פון דיא בהמות וואס דריגן זענן טוט רינן מילך ודבש אונ פון די טייטלן טוט רינן האניג: (ט) אך נייערט אין גאט אל תמרודו זאלט איר ניט ווידר שפעניגן ואתם וועט איר זיך ניט פארכטן פאר דם פאלק פון דם לאנד כי לחמנו וואורום זיי זענען אונזר ברוט מיר וועלן זיי אויף עסין אזו ווי ברוט סר עס הט זיך אפ געטאן צלם זייער שאטין מעליהם פון זיי ויי' אתנו אונ גאט איז מיט אינז אל תיראם איר זאלט זיך ניט

י וַיֹּאמְרוּ כָּל־הָעֵדָה לִרְגּוֹם אֹתָם
בָּאֲבָנִים וּכְבוֹד יְהוָה נִרְאָה בְּאֹהֶל
מוֹעֵד אֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ פ
יא וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עַד־אָנָה
יְנַאֲצֻנִי הָעָם הַזֶּה וְעַד־אָנָה לֹא־
יַאֲמִינוּ בִי בְּכֹל הָאֹתוֹת אֲשֶׁר
עָשִׂיתִי

י וַאֲמַרוּ כָּל כְּנִשְׁתָּא
לְמִרְגַּם יַתְהוֹן בְּאַבְנַיָּא
וִיקָרָא דַיְיָ אִתְגְּלִי
בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא לְכָל בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל׃ יא וַאֲמַר יְיָ
לְמֹשֶׁה עַד אֵימָתַי יְהוֹן
מַרְגְּזִין קֳדָמַי עַמָּא
הָדֵין וְעַד אֵימָתַי לָא
יְהֵימְנוּן בְּמֵימְרִי בְּכֹל
אָתַיָּא דִּי עֲבָדִית

תו"א ויאמרו כל העדה לרגום. סופה לה : עד אנה. מגילה לא :

רש"י

לח] ד"א צלו זה מקום סר מעליהם : (י) לרגום אותם · את יהושע וכלב : וכבוד ה'. [במדבר רבה] הענן ג ירד שם : (יא) עד אנה. עד היכן : ינאצוני. ירגיזוני : בכל האותות. בשביל כל הנסים שעשיתי להם הי' להם להאמין שהיכולת בידי.

שפתי חכמים

לאדם מוסר לו על לכך נקרא כמנן לנ: ה ר"ל את משה ואת אהרן כי הם לא דברו כלום: ג לקבל חלים ולהסתראות רצונו לתרץ הרי כבוד ה' מוכן עליהם תמיד על הכפרת בין הכרובים: ם עד אנה עד היכן לא עד איזה מקום כפי' אנה בכ"מ כיונו

בית דוד

נִשְׁטָארְבְּן (דָּבָר אַחֵר) נָאךְ אַזַאךְ הָאט כָּלֵב אוּנ יְהוֹשֻׁעַ גְזָאגְט צוּא דִיא יוּדְן (צִלּוֹ שֶׁל מָקוֹם סָר מֵעֲלֵיהֶם) דֶר שָׁאטְן פוּן הקב"ה הָט זִיךְ אָפ גֶעטָאן פוּן זַיי. הקב"ה הִיט זַיי נִיט מֶעהְר. דְרִיבֶּער וֶועלְן זַיי פַאלְן אוּנ אוּנְזֶערֶע הֶענְד : (י) (לִרְגּוֹם אוֹתָם). צוּ בַּוֶוארְפְן מִיט שְׁטֵיינֶר (אֶת יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב) יְהוֹשֻׁעַ אוּנ כָּלֵב : (וּכְבוֹד ה'). מֵיינְט מֶען (הֶעָנָן יָרַד שָׁם) דֶר וָואלְקְן וָוס הקב"ה קוּמְט אַלֶע מָאל מִיט אִים. אִיז עֶר אַרָאפּ גֶעקוּמֶן צוּם אֹהֶל מוֹעֵד : (יא) (עַד אָנָה). מֵיינְט מֶען (עַד הֵיכָן) בִּיז וְואהִין (בִּיז וִוי לַאנְג) : (יְנַאֲצוּנִי). (יַרְגִּיזוּנִי) וֶועלְן זַיי מִיךְ דֶר צֶערְנֶען : (בְּכֹל הָאוֹתוֹת). הקב"ה זָאגְט (בִּשְׁבִיל כָּל הַנִּסִּים שֶׁעָשִׂיתִי לָהֶם) וֶוען אַלֶע נִסִּים וָוס אִיךְ הָאבּ גֶעטָאן צוּ זַיי (הָיָה לָהֶם לְהַאֲמִין) הָאבְּן זַיי גֶדַארְפְט גְלוֹיבְּן (שֶׁהַיְכוֹלֶת בְּיָדִי לְקַיֵּים הַבְטָחָתִי) אַז אִיךְ קֶען טָאן אוּנ גֶעבְּן וָואס אִיךְ זָאג

פירוש לתורת אלהים

פָארְכְטְן פַר זַיי (עיין רש"י) : (י) וַיֹּאמְרוּ אוּנ זַיי הָאבְּן גְזָאגְט כָּל הָעֵדָה גָאר דִי עֵדָה לִרְגּוֹם צוּ פַר שְׁטֵיינִגְן יְהוֹשֻׁעַ מִיט כָּלֵב בָּאֲבָנִים מִיט שְׁטֵיינֶר וּכְבוֹד יְיָ אוּנ דֶר כָּבוֹד פוּן גָאט דִי שְׁכִינָה נִרְאָה הָט זִיךְ בַּאוִויזְן אִין אוֹהֶל מוֹעֵד אֶל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל צוּ אַלֶע יוּדְן : (יא) וַיֹּאמֶר הָט גָאט גְזָאגְט צוּ מֹשֶׁה בִּיז וִויא לַאנְג נָאךְ וֶועלְן מִיךְ דָס פָאלְק דֶר צֶערְנֶען אוּנ בִּיז וִוי לַאנְג נָאךְ וֶועלְן זַיי נִיט

משלי

דִי כַּלָּה הָט עֶר זֵייעֶר גְוַויינְט פְרֶעגְט אִים דִי מוּטֶר מַיין טַייעֶרֶר זוּן וָוס וַויינְסְטוּ הֶער נָאר וִוי דַיין פָאטֶער לוֹבְּט דִיא כַּלָּה אִירֶע מַעֲלוֹת מִיט אִיר שַׁיינְקַייט עֶנְסֶרְט אִיר דֶער חָתָן דוּא קֶענְסְט מַיין פָאטֶר אַז עֶר אִיז אַיין גְרוֹיסֶר חָסִיד אוּנ הָט פַיינְט דִיא אַלֶע זַאכְן פוּן דֶר וֶועלְט אַצִינְד אַז אִיךְ הֶער פוּן אִים עֶר לוֹבְּט דִי כַּלָּה אוּנ זָאגְט עֶס אִיז גָאר נִישְׁט דָא קֵיין חָבֵר צוּא אִיר אוֹיף דֶר גַאנְצֶר וֶועלְט וַוייס אִיךְ מִן הַסְּתָם אִיז זִיא אַיין מִיאוּסֶע אוּנ אַיין שְׁלִימַזַאלְנִיצֶע וָוארוּם וֶוען זִיא זָאל זַיין אַיין שַׁיינֶע אִין אַבְרִיָּה וָוס בַּיי דֶער וֶועלְט הַייסְט דָס מַעֲלוֹת וָואלְט דָס גְוֶועזְן בַּיי אִים אַיין חִסָּרוֹן וָוס דַרְף עֶר אַיין שַׁיינֶע אוֹדֶר אַיין בְּרִיָּה אוּנ מַשָּׂא וּמַתָּן עֶר הָט זִיךְ דִי אַלֶע זַאכְן פַיינְט הַייסְט דָס בַּיי אִים אַיין חִסָּרוֹן נָאר מִן הַסְּתָם אִיז זִי אַיין שְׁלִימַזַלְנִיצֶע

יהודה

וָוס עֶס אִיז נִישְׁט דָא קֵיין חָבֵר צוּ אִיר דָרוּם לוֹבְּט עֶר זִי. עֶר זָאל זִי נִיט לִיבְּן וָוילְט אִיךְ מִיךְ גֶעטְרַייסְט אֶפְשַׁר אִיז עֶס אַנוּטָער שִׁידוּךְ אָבֶּר אַצִינְד אַז עֶר לוֹבְּט זִיא אַזוֹ אִיז זִיא בְּוַודַאי אֲצָרָה שֶׁלֹּא תָבוֹא. דֶר נִמְשַׁל אִיז דִי יוּדְן הָבְּן גְוִויסְט דִי מִדּוֹת פוּן גָאט אַז עֶר וִוייל גִיט דֶר מֶענְטְשׁ זָאל נָאךְ גַיין נָאךְ תַּעֲנוּגֵי עוֹלָם הַזֶּה נָאר עֶר זָאל זִיךְ פַייגְן דֶעם גוּף כְּדֵי עֶר זָאל מְטַהֵר זַיין דֶעם גוּף מִיט דֶר נְשָׁמָה אוּנ תַּעֲנוּגֵי עוֹלָם הַזֶּה הָט גָאט פַיינְד אַצִינְד אַז זַיי הָבְּן גְהֶערְט אַז גָאט לוֹבְּט דָס לַאנְד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוּנ זַיי וַוייסְן אַז תַּעֲנוּגֵי עוֹלָם הַזֶּה וֶועט גָאט נִיט לוֹבְּן דָרוּם הָאבְּן זַיי אִים נִיט גְגְלַייבְּט אוּנ הָבְּן גְוַויינְט פוּנְקְט וִוי דֶר בֵּן יָחִיד דָט נִיט גְגְלַייבְּט זַיין פָאטֶר דֶעם חָסִיד וָוס עֶר לוֹבְּט דִי כַּלָּה :

בֵּינֵיהוֹן׃ יב אֶמְחֵינּוּן בְּמוֹתָא וְאֵשֵׁיצֵינּוּן וְאַעְבֵּיד יָתָךְ לְעַם רַב וְתַקִּיף מִנְּהוֹן׃ יג וַאֲמַר מֹשֶׁה קֳדָם יְיָ וְיִשְׁמְעוּן

עָשִׂיתִי בְּקִרְבּוֹ׃ יב אַכֶּנּוּ בַדֶּבֶר וְאוֹרִשֶׁנּוּ וְאֶעֱשֶׂה אֹתְךָ לְגוֹי־גָּדוֹל וְעָצוּם מִמֶּנּוּ׃ יג וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־

שפתי חכמים

ע כיונו ככרתה מן הפולם ולא ל׳ ירושה וכן פי׳ לתפה מזה: פ דאל״כ מה פנין זה לכאן וכי תנאי עשו עמו שאם יניחנו לכמיתם יעשנו לגוי גדול. ויש מקשים גבי עגל בפרש׳ כי תשא כתיב נמי ואעשה אותך לגוי גדול ופירש שם אם כסא של ג׳ רגלים וכו׳. וי״ל דהכא קשה לרש״י למה כתיב עלוס ממנו אלא כדי לסלק פענת של כסא של ג׳ רגלים כלו׳ שלזרפך יכיה

רש״י

בידי לקיים הבטחתי: (יב) ואורשנו. כתרגומו לשון תרוכין ע וא״ת מה אעשה פ לשבועת אבות: ואעשה אותך לגוי גדול. שאתה מזרעם [במדבר

בית דוד

זָאג צו גֶעבֶּן: (יב) (וְאוֹרִישֶׁנּוּ), זָאגְט רש״י (כְּתַרְגּוּמוֹ) וְוִי דֶר תַּרְגּוּם טַייטְשְׁט (לְשׁוֹן תֵּרוּכִין) פַר טְרַייבְּן (וְאִם תֹּאמַר) אוֹיבּ דוּ וֶועסְט זָאגְן (מָה אֶעֱשֶׂה לִשְׁבוּעַת אָבוֹת) וָוס וֶועל אִיךְ טָאן מִיט דֶער שְׁבוּעָה וָואס אִיךְ הָאבּ גֶעשְׁווֹארְן צוּ זַייעֶרֶע אֶלְטֶערְן, צוּ אַבְרָהָם יִצְחָק יַעֲקֹב: (וְאֶעֱשֶׂה אוֹתְךָ לְגוֹי גָּדוֹל), אִיךְ וֶועל דִיךְ מַאכְן צוּ אַגְרוֹיס פָאלְק (שֶׁאַתָּה מִזַּרְעָם) דוּא בִּיזְט דָאךְ אוֹיךְ פוּן זַייעֶרֶע קִינְדֶר

פירוש לתורת אלהים

גְלַייבְּן אִין מִיר מִיט אַלֶע צֵייכֶען וָואס אִיךְ הָאבּ גִטָאן צְוִוישְׁן זַיי (עיין רש״י): (יב) דְרוּם זָאג אִיךְ דִיר משה אַכֶּנּוּ אִיךְ וֶועל שְׁלָאגְן דָס פָאלְק בַּדֶּבֶר מִיט מֵגֵפָה וְאוֹרִישֶׁנּוּ אוּנ אִיךְ וֶועל זַיי פַר טְרַייבְּן פוּן דֶר וֶועלְט (עיין רש״י) וְאֶעֱשֶׂה אִיךְ וֶועל דִיךְ מַאכְן צוּ אַגְרוֹיס פָאלְק אוּנ דִי בִּיסְט דָאךְ אוֹיךְ פוּן זַייעֶרֶע קִינְדֶער וְעָצוּם אוּנ דִיא וֶועסְט זַיין שְׁטַארְקֶר פוּן אִים פוּן דִי יִשְׂרָאֵל: (יג) וַיֹּאמֶר

משלי

אַכֶּנּוּ בַדֶּבֶר וְאוֹרִישֶׁנּוּ) נָאךְ הָט גֶזָאגְט צוּ משה אִיךְ וֶועל שְׁלָאגְן דִי יוּדְן מִיט אַמֶּרְד אוּנ וֶועל אִים פַר טְרַייבְּן פוּן דֶר וֶועלְט (וַיֹּאמֶר משה אֶל יְיָ) הָט משה גֶזָאגְט צוּ נָאט (וְשָׁמְעוּ מִצְרַיִם) דִי מִצְרַיִם וֶועלְן הֶערְן אַז דוּא הָסְט דִי יוּדְן גֶהַרְגֶעט אִין דֶר מִדְבָּר וֶועלְן זַיי זָאגְן (מִבִּלְתִּי יְכוֹלֶת יְיָ) וַוייל גָאט הָט נִיט גֶקֶענְט (לְהָבִיא אֶת הָעָם הַזֶּה אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָהֶם) צוּ בְּרֶענְגֶען דָס פָאלְק צוּ דֶם לַאנְד וָוס עֶר הָט זַיי גֶשְׁווֹארְן (וַיִּשְׁחָטֵם בַּמִּדְבָּר) דְרוּם הָט עֶר זַיי גֶקוֹילְט אִין דֶר מִדְבָּר וֶועט דָאךְ זַיין אַיין חִלּוּל הַשֵּׁם דְרוּם (סְלַח נָא) פַר גִיבּ זַיי דִי זִינְד דֶר מִדְרָשׁ זָאגְט משה הָט אַזוֹי גֶזָאגְט צוּ גָאט דִי זֶנְסְט (אַכֶּנּוּ בַדֶּבֶר) אִיךְ וֶועל דִי יוּדְן שְׁלָאגְן מִיט אַמֶּרְד אִין אִיךְ זָאג (סְלַח נָא) פַר גִיבּ זַיי דִי זִינְד וֶועלְן מִיר זֶעהְן וֶועמְס רֵייד מוּזְן אַצִינְד בְּלַייבְּן אוּנ וֶועמְס רֵייד קֶענְן אָפּ גְלֵייגְט וֶוערְן אַצִינְד וֶועלְן מִיר גֶעבְּן צוּ פַר שְׁטֵיין דֶעם מִדְרָשׁ מִיט אַמָשָׁל אֵיינֶר אִיז גֶקוּמֶן צוּ זַיין מְחוּתָּן שְׁרַייבְּן דִי תְּנָאִים אִין זָאל שְׁרַייבְּן אוּנ דִי תְּנָאִים דֶעם זְמַן חַתּוּנָה בַּל פוּן דֶר חַתּוּנָה עֶנְפֶּרְט דֶם חָתָן פָּטֶר אוּנ דֶם טָאג זָאל מֶען וֵויל קוֹבֵעַ זַיין דִי צַייט פוּן דֶר חַתּוּנָה קֶען עֶר דֶעמָלְט נִיט חַתּוּנָה מַאכְן וַוייל דֶעם טָאג וֶועט זַיין אוּנ יֶענֶר שְׁטָאט אַיְרִיד דַרְף עֶר פָארְן אוֹיף דֶם יָרִיד אוּנ דֶר מְחוּתָּן צְוִוינְגְט אִים עֶר זָאל גֵיין מִיט אִין דֶם טָאג צוּ דֶר חַתּוּנָה הָט דָם ב״ד גֶפַּסְקֶנְט מֶען זָאל זֶעהְן וֶועלְכֶע זַאךְ מֶען קֶען אָפּ לֵייגְן אוֹיף

יהורה

אַנְדֶרֶע טֶעג מַיְיכָא דִי חֲתוּנָה אִיז דָאךְ דֶעמוּלְט וֶוען בֵּיידֶע מְחוּתָּנִים קוּמֶן זִיךְ צוּ נוֹיף נָא וָוס אִיז דֶר חִילּוּק דֶעם טָאג אוֹדֶר אַנְדֶרְן טָאג אָבֶּר דֶער יָרִיד אִיז דָאךְ דֶעם טָאג וָוס דִיא דָארְפְם לַייט קוּמֶן צוּנָא פָארְן קֶען מֶען דֶעם יָרִיד נִיט אָפּ לֵייגְן אוֹיף אַנְדֶרֶע צַייט וַוייל דִי דָארְפְם לַייט וֶועלְן נִיט קוּמֶן אוּנ אַנְדֶרֶע צַייט דְרוּם אִיז גְלַייכֶר דִיא חֲתוּנָה אָפּ צוּ לֵייגְן: דָם אֵיינְגֶע הָט משה גֶזָאגְט צוּ גָאט דִיא זֶנְסְט אִיךְ וֶועל דִי יוּדְן שְׁלָאגְן מִיט אַמֶּרְד אוּנ אִיךְ זָאג פַר גִיבּ זַיי דִי זִינְד וַוייל דִי מִצְרַיִם וֶועלְן הֶערְן אַז דִיא הָסְט זַיי גֶהַרְגֶעט אִין דֶר מִדְבָּר וֶועלְן זַיי זָאגְן דִי הָסְט זַיי נִיט גֶקֶענְט בְּרֶענְגֶען קֵיין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל דְרוּם הָסְטוּ זַיי גֶהַרְגֶעט אִין דֶר מִדְבָּר מַיְרָא אַצִינְד אַז דוּא ווילְסְט מְקַיֵּים זַיין דַיינוּ רֵייד אוּנ וֶועסְט זַיי הַארְגֶנֶע וֶועלְן שׁוֹן מַיינֶע רֵייד אוּנ גַאנְצֶן בָּטֵל וֶוערֶן וֶועט זַיין תֵּיכֶף דֶר יָרִיד דִי מִצְרַיִם וֶועלְן זָאגְן דִיא הָאסְט זַיי נִיט גֶקֶענְט בְּרֶענְגֶען קֵיין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. אָבֶּר אַז דוּא וֶועסְט מְקַיֵּים זַיין מַיינֶע רֵייד זָלְסְט זַיי אַצִינְד פַר גֶעבְּן קֶענֶן דַיינֶע רֵייד אוֹיךְ מְקוּיָּם וֶוערֶן זָלְסְט זַיי שְׁטְרָאפְן וָורוּם אַזוֹי אַחֲתוּנָה קֶען מֶען אָפּ לֵייגְן אוֹיף שְׁפֶּעטֶער זָלְסְט זַיי שְׁפֶּעטֶער שְׁטְרָאפְן אוּנ אַז דוּ וֶועסְט וֶועלְן דַיינֶע רֵייד אַצִינְד מְקַיֵּים זַיין וֶועט זַיין תֵּיכֶף דֶר יָרִיד פוּן דִי מִצְרַיִם דָם הָט משה גֶזָאגְט צוּ גָאט לֵאמֹר זֶעהְן וֶועמְס רֵייד עֶס מוּזְן אַצִינְד מְקוּיָּם וֶוערֶן אוּנ וֶועמְס רֵייד עֶס קֶענֶן אָפּ גְלֵייגְט וֶוערְן הָט גָאט נָאכְגֶעגֶעבְּן משה

יְהֹוָה וְשָׁמְעוּ מִצְרַיִם כִּֽי־הֶעֱלִיתָ
בְכֹחֲךָ אֶת־הָעָם הַזֶּה מִקִּרְבּוֹ׃
יד וְאָמְרוּ אֶל־יוֹשֵׁב הָאָרֶץ הַזֹּאת
שָׁמְעוּ כִּֽי־אַתָּה יְהֹוָה בְּקֶרֶב הָעָם
הַזֶּה אֲשֶׁר־עַיִן בְּעַיִן נִרְאָה ׀ אַתָּה

מִצְרָאֵי אֲרֵי אַסֵיקְתָא
בְחֵילָךְ יָת עַמָּא הָדֵין
מִבֵּינֵיהוֹן׃ יד וְיֵימְרוּן
לְיָתֵב אַרְעָא הָדָא
דִשְׁמָעוּ אֲרֵי אַתְּ יְיָ
דִשְׁכִנְתָּךְ שַׁרְיָא בְּגוֹ
עַמָּא הָדֵין דִי בְעֵינֵיהוֹן
חָזַן שְׁכִינַת יְקָרָא דַיְיָ

תו"א ושמעו מצרים. עקרים מ"ד פמ"ן:

בעל הטורים

ב' ויכום ויכתום וזהו בנפשינו נביא לחמנו מפני חרב המדבר וזהו להם כדרך אחד שהלכו מ' שנה במדבר: (יג) העלית. ג' במס' סת"ם בפ' תשא: (יד) עין בעין. ב' במס' אשר עין בעין נראה אתה ה' כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון ולמדך

רשב"ם

ובדכתיב נמוגו כל יושבי כנען: (יד) ואמרו אל יושב הארץ הזאת. ואמרו מצרים על יושבי ארץ כנען כמו שמפורש לפנינו שיאמרו מצרים מבלתי יכולת וגו'. אבל עכשיו מפרש תחלה למה יאמרו מצרים כן. כי שמעו

רש"י

רבה]: (יג) ושמעו מצרים. ושמעו את צ אשר הרגתם: כי העלית. כי משמש בלשון אשר והם ראו אשר העלית בכחך הגדול אותם מקרבם וכשישמעו שאתה הורגם לא יאמרו שחטאו לך אלא יאמרו שכנגדם יכולת להלחם אבל כנגד יושבי הארץ לא יכולת להלחם וזו היא: (יד) ואמרו אל יושב הארץ הזאת כמו על יושב הארץ הזאת ומה יאמרו עליהם מה שאמור בסוף הענין מבלתי יכולת ה'

שפתי חכמים

יהיה כסא של ד' רגלים כיון שאתה מזרע האבות יהיה להם ג' רגלים וזכותך יהיה רגל ד' א"כ ממנו שב אל אברהם שהוא תחלת היחוס ואז יהיה לזרעך ד' רגלים אבל לעיל לא כתיב ממנו דמשמע דתחלת יחוס יתחיל מתרע"ה כלו' שיקראו בני משה ולא בני אברהם יצחק ויעקב לזה אמר אם כסא של ג' רגלים וכו' ודוק היטב כי בזה יתורצו כמה קושיות: צ לאו ושמעו את אשר העלית כמובן מפשוטו של קרא אלא שישמעו שהרגת ועלת כי פה הוא במקום אשר כאילו אמר ושמעו המצריים אשר העלית בכחך את העם הזה מקרבו וראו הטובה הגדולה שאי אפשרית להתבטל לא יאמרו שחטאו רק מבלתי יכולת

בית דוד

קונדר: (יג) (ושמעו מצרים). מיינט מען (ושמעו את אשר תהרגם) די מצרים וועלין הערן אז דיא האסט געהרגת די יודן: (כי העלית). זאגט רש"י (כי משמש בלשון אשר) דאס ווארט "כי" מיינט מען "אשר" אזוי האט משה געזאגט פאר הקב"ה די מצרים וועלן הערן אז דו האסט געהרגת די יודן (והם ראו) אונ זייא האבן געזעהן (אשר העלית בכחך הגדול אותם מקרבם) דוא האסט די יודין ארוים גענומן פון זייא מיט דיין גרויסען כח (וכשישמעו שאתה הורגם) אונ אז זיי וועלן הערן דו האסט זיי געהרגת (לא יאמרו שחטאו לך) וועלן די מצרים ניט זאגן דו האסט זיי געהרגת ווייל זיי האבן צו דיר געזינדיגט (אלא יאמרו) נאר זיי וועלן זאגן (שכנגדם יכולת להלחם) נעגן זייא האסטו געקענט האלטן מלחמה (אבל כנגד יושבי הארץ לא יכולת להלחם) אבר נעגן די מענטשן ווס וואנען אונ לאנד כנען האסטו ניט געקענט האלטן מלחמה (וזו היא) דס מיינט דר פסוק: (יד) (ואמרו אל יושב הארץ הזאת). די מצרים וועלן זאגן אף די מענטשן ווס וואנען אונ דעם לאנד כנען, זאגט רש"י (כמו על יושב הארץ הזאת) דאס ווארט "אל" יושב הארץ הזאת. איז גלייך וויא עס וואלט געשטאנען "על" יושב הארץ הזאת. מען מיינט ניט די מצרים וועלן זאגן צו די מענטשן פון כנען. נאר די מצרים וועלן זאגן איינער צום אנדרען אוף די מענטשן פון כנען (ומה יאמרו עליהם) וואס וועלן די מצרים זאגן אוף די כנענים (מה שאמור בסוף הענין) וואס עס שטייט אונ די סוף ריידן פון משה (מבלתי יכלת ה') ווייל הקב"ה קען ניט

פירוש לתורת אלהים

מ"ח אל יי' אונ משה האט געזאגט צוא גאט ישמעו מצרים אז דיא מצרים וועלן הערן אז די וועסט זיי הרגינן אונ דם האבן זיי געזהן כי אז די האסט אוף געבראכט מיט דיין כח את העם דס פאלק ישראל פון זייא (עיין רש"י): (יד) ואמרו די מצרים וועלן זאגן אל יושב הארץ אוף דיא מרגלים וואס וואנן אין דם לאנד ווייל הקב"ה קען זיי ניט ברענגן אין לאנד כנען דריבער האט ער זיי געהרגת אין דר מדבר. אונ פר וואס וועלן זיי אזוי זאגן ווארום שמעו זיי האבן געהערט כי אז דיא גאט ביסט געוועזן צווישען זייא דיא האסט געמאכט רוהען דיין שכינה צווישען דיא ישראל

יְהוָה וַעֲנָנְךָ עֹמֵד עֲלֵהֶם וּבְעַמֻּד עָנָן אַתָּה הֹלֵךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם וּבְעַמּוּד אֵשׁ לָיְלָה׃ טו וְהֵמַתָּה אֶת־הָעָם הַזֶּה כְּאִישׁ אֶחָד וְאָמְרוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־שָׁמְעוּ אֶת־שִׁמְעֲךָ לֵאמֹר׃
טז מִבִּלְתִּי יְכֹלֶת יְהוָה לְהָבִיא אֶת־

הָעָם

וַעֲנָנָךְ מְטַל עֲלֵיהוֹן וּבְעַמּוּדָא דַעֲנָנָא אַתְּ מְדַבַּר קֳדָמֵיהוֹן בִּימָמָא וּבְעַמּוּדָא דְאֶשָּׁתָא בְּלֵילְיָא׃ טו וּתְקַטֵּיל יָת עַמָּא הָדֵין כְּגַבְרָא חַד וְיֵימְרוּן עַמְמַיָּא דִי שְׁמָעוּ יָת שֵׁמַע גְבוּרְתָךְ לְמֵימָר׃
טז מִדְּלֵית יוּכְלָא קֳדָם יְיָ לְאַעָלָא יָת עַמָּא

תו״א והמתה את העם הזה. מקיום אזר לך :

רשב״ם

שמעו שאתה הוצאתם בכח גדול ובעמוד אש ובעמוד ענן הכל דרך אהבה יתירה וחבה. ולבסוף תהרגם כאיש אחד ואמרו מצרים לא מתוך שנאה עשה להם כך אלא מבלתי יכולת להלחם עם שלשים ואחד מלכים. ועתה טוב

בעל הטורים

עין בעין ענן בגן. בגב״ן ה״א לראות בעיניהם כדכתיב כי לא יראני האדם וחי וזה הוא שכתוב כאן אשר עין בעין נראה וסמיך ליה והמתה אבל לע״ל יראו ועתידין לומר זה ה' קוינו לו וכן רמז למה שדרשו עין בעין ממון כדכתיב בכה עין בעין וסמיך ליה והמתה פי' אם יכיה עין בעין ממש

(פי') שמא ימות פ״כ פירושו ממון : (טז) מבלתי. ב' במס'. מבלתי יכולת ה' ואידך ותזני את בני אשור מבלתי שבעתך

רש״י

בשביל ששמעו כי אתה ה' שוכן בקרבם ועין בעין אתה ה' נראה להם והכל בדרך חבה ולא הכירו בך שנתקת אהבתך מהם עד הנה: (טו) והמתה את העם הזה כאיש אחד. פתאום ומתוך כך יאמרו הגוים אשר שמעו את שמעך וגו': (טז) מבלתי יכולת וגו'. לפי שיושבי הארץ חזקי' וגבורי' [ברכות לב] ואינו דומה פרעה לשלשים ואחד מלכים זאת יאמרו על יושב הארץ הזאת: מבלתי יכולת. מתוך שלא הי' יכולת בידו להביאם שחטם: יכלת. שם

בית דוד

ניט מיט זייא האלטן מלחמה (בשביל ששמעו כי אתה ה' שוכן בקרבם) ווייל דיא מצרים האבן געהערט אז דו הקב״ה אליין ביזט צווישן זיי (ועין בעין אתה נראה להם) אונ אויב איין אויג ביסטו געזעהן געווארן צו זייא (והכל בדרך חבה) אונ אלץ איז געוועזן מיט ליבשאפט (ולא הכירו בך) אונ זיי האבן ניט דר קענט אויף דיר (שנתקת אהבתך מהם עד הנה) ביז איצט אז דיין ליבשאפט איז אפ געריסן געווארן פון זייא: (טו) (והמתה את העם הזה כאיש אחד). אוי״ב דו וועסט הרגענען דס פאלק (פתאום) פלוצלונג (ומתוך כך יאמרו הגוים אשר שמעו שמעך) דריבר וועלען זאגן דיא פעלקער וואס האבן אלץ געהערט פון דיר: (טז) (מבלתי יכולת ה' וגו'). ווייל הקב״ה קען ניט האלטן מלחמה מיט דיא מענשן פון כנען (לפי שיושבי הארץ חזקים וגבורים) ווייל דיא מענשן פון כנען זענען שטארק (ואינו דומה פרעה לשלשים ואחד מלכי כנען) פרעה איז ניט גליך צו דיא איין אונ דרייסיג מלכים פון כנען (זאת יאמרו על יושב הארץ הזאת) דס וועלן די מצרים זאגן אויף דיא מענשן פון דעם לאנד כנען (מבלתי יכולת) ווייל הקב״ה קען ניט (מתוך שלא היה יכולת בידו להביאם שחטם) ווייל הקב״ה האט קיין כח ניט צו ברענגן דיא יודן אין דעם לאנד כנען דריבר האט ער זייא געשאכטן אין דער מדבר: (יכולת). (שם דבר הוא). רש״י זאגט יכולת איז ניט טייטש זיא קען נאר יכולת איז טייטש קענען מבלתי יכולת ה' ווייל הקב״ה קען

פירוש לתורת אלהים

אשר וואס די גאט האסט דיך באוויזען צו זיי אונ אלץ מיט גרוס ליבשאפט אונ מיט גרוס אהבה אונ זיי האבן גאר ניט געזעהן אונ דיר ביז אהער אז דיין אהבה זאל אוועק גירוקט ווערן פון זיי ועננך אונ דיין וואלקין שטייט איבר זיי ובעמוד ענן אונ מיט דר וואלקינדיגע זייל גייסטו פאר זייא ביי טאג ובעמוד אש אונ מיט דער פייערדיגע זייל ביי נאכט: (טו) והמתה את העם הזה אונ די ווילסט טייטן דם פאלק ישראל כאיש אחד אזו ווי מען טייט איין מענטש אז די וועסט זיי פלוצלונג הרגנן ואמרו הגוים וועלן זאגן די פעלקר וואס זיי האבן געהערט דיין שם לאמר אזו צו זאגן: (טז) מבלתי גאט האט קיין יכולת נים להביא צו ברענגן דס פאלק אל הארץ

הָעָם הַזֶּה אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע לָהֶם וַיִּשְׁחָטֵם בַּמִּדְבָּר׃ יז וְעַתָּה יִגְדַּל־נָא כֹּחַ אֲדֹנָי כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לֵאמֹר׃ יח יְהוָה אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב־חֶסֶד נֹשֵׂא עָוֺן וָפָשַׁע וְנַקֵּה לֹא

הָדֵין לְאַרְעָא דְקַיֵּים לְהוֹן וְקַטְלִינוּן בְּמַדְבְּרָא׃ יז וּכְעַן סַגִּי כְּעַן חֵילָא מִן קֳדָם יְיָ כְּמָא דִי מַלֵּילְתָּא לְמֵימָר׃ יח יְיָ מַרְחִיק רְגַז וּמַסְגֵּי לְמֶעְבַּד טַבְוָן (וּקְשׁוֹט) שָׁבֵיק

סי' רבתי ינקה לעויו

תו"א ועתה יגדל נא כח ה'. ...

בעל הטורים

נבנין הותנות ירושלים ... יכול ... ליר חוקה ... כה יכולת : וישחטם במדבר. כח' ... לו' שעברו על התורה ... כריתות ... כריתות נפרם וע"כ נתן רשות למלאכי חבלה לפרוע על מעשהם :

רשב"ם

טוב סחרון אפך. למען שמך שלא יתחלל : (יז) יגדל נא כח. להאריך אפך. כדכתיב טוב ארך אפים מגבור ומושל

(יח) ועתה יגדל נא כח . יגדל י' גדולה אמר אם נסוף עשר

רש"י

כח דבר קשה : (יז) יגדל נא כח ה'. לעשות דבורך : כאשר דברת לאמר. ומהו הדבור : (יח) ה' ארך אפים לצדיקים ולרשעים כשעלה משה למרום מצאו להקב"ה שהיה יושב וכותב ה' ארך אפים א"ל לצדיקים אמר לו הקב"ה אף לרשעים אמר לו רשעים יאבדו אמר לו הקב"ה חייך שתהא צריך לדבר כשחטאו ישראל בעגל ובמרגלים

שפתי חכמים

יכולת וכו': ... לנקבה אבל חסר לי' כאלו אמר יכולת לכ' ... שלא נקט ממנו חדשות רק לקיים מאמרו וזכו כאשר

בית דוד

... : (יז) (כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לֵאמֹר) . ווי דוא האסט גערעט צו זאגן (ומהו הדבור) וואס האט הקב"ה גרעט (ה' אֶרֶךְ אַפַּיִם לַצַּדִּיקִים וְלָרְשָׁעִים) הקב"ה האלט איין זיין כעס צו צדיקים אונ צו רשעים (כשעלה משה למרום) ווען משה איז ארויף געגאנגן צום הקב"ה (מצא משה להקב"ה שהיה יושב וכותב ה' אֶרֶךְ אַפַּיִם) האט משה געפונען הקב"ה שרייבט (ה' אֶרֶךְ אַפַּיִם) אויף וועמען ער אלט איין זיין כעס (אָמַר לו) האט משה געזאגט צו הקב"ה (לצדיקים) נאר אויף צדיקים זאלסט דו איינהאלטען דיין כעס אונ שטראף זייא ניט באלד (אָמַר לו הקב"ה אַף לָרְשָׁעִים) האט הקב"ה געזאגט צו משה אפילו אויב רשעים זינדיגן האלט איך איין מיין כעס אונ שטראף זייא ניט באלד (אָמַר לו) האט משה געזאגט צו הקב"ה (רְשָׁעִים יֹאבֵדוּ) אויב זייא זענען רשעים זאלן זיי פר לוירן ווערן באלד (אָמַר לו) האט הקב"ה געזאגט צו משה (חַיֶּיךָ שֶׁתְּהֵא צָרִיךְ לַדָּבָר) איך שווער ביים דיין לעבן אז דו וועסט דארפען מיך בעטן איך זאל איין האלטען מיין כעס פון רשעים (כְּשֶׁחָטְאוּ יִשְׂרָאֵל בָּעֵגֶל וּבַמְרַגְּלִים) ווען דיא יודן האבן געזינדיגט מיט דעם עגל אונ מיט

פירוש לתורת אלהים

צו דעם לאנד וואס ער האט געשוואוירן ער זאל געבן צו זיי אונ מחמת דעם וישחטם האט ער זיי געהרגעט אין דר מדבר: (יז) ועתה אונ אצונדערט יגדל עס זאל גיגרעסערט ווערן כח יי דר קראפט פון גאט כאשר דברת לאמר אזו ווי דיא האסט גירעט אזו צו זאגן : (יח) יי גאט ארך אפים ער דערלענגערט זיין צארן ער האלט אויף זיין צארן אונ ברענגט ניט גלייך קיין פורענות אויף די וואס

משלי / יהודה

איז האט געזאגט (סרחתי) איך האב זייער אזוינ מוחל געווען (כרבך) אזוי ווי דיינע רייד וואס דיא האסט געזאגט אונ איך וועל זיי שטראפן שפעטער :

(יי ארך אפים) זאגט די גמרא עס שטייט אונ פסוק ארך אפים אפים רבים איז די מיינונג נאט דער לענגערט צוויי צארנס איז אזוי דער פשט ער דער לענגערט דעם צארן צו די רשעים אונ צו די צדיקים אצינד וועלן מיר געבן צו פר שטיין די גמרא מיט א משל אעושר האט געהאט אדינסט אמרשעת אונ

זי האט ניט גוועלט פאלגן די גבירנטע האט די גבירנטע געבייזערט דעם מאן ער זאל אוועק טרייבן די דינסט זאגט ער עס איז ניט שיין פאר מיר איך זאל אזוי טון אוועק לאזן די דינסט פאר דער צייט אמאל איז די גבירנטע געווען אונ קרייט אונ די דינסט האט אונ דר היים געהלפט דאס קינד האט די גבירנטע דר הערט ווי דאס קינד וויינט זייער אונ דר היים מחמת זיא האט דאס קינד זייער געשלאגן אונ האט עס ציא בליט איז די גבירנטע אהיים געלאפן אונ האט געזעהן וואס דו

לַעֲוָיָן וְלִמְרוֹד וּלְחוֹבִין
סָלַח לִדְתָיְבִין
לְאוֹרַיְתֵיהּ וּדְלָא תַיְבִין
לָא מְזַכֵּי מַסְעַר חוֹבֵי
אֲבָהָן עַל בְּנִין מָרָדִין
עַל דָּר תְּלִיתָאֵי וְעַל
דָּר רְבִיעָאֵי׃ יט שְׁבוֹק
כְּעַן לְחוֹבֵי עַמָּא הָדֵין
כִּסְגִיאוּת טַבְוָתָךְ וּכְמָא
דִּי שְׁבַקְתָּא לְעַמָּא הָדֵין מִמִּצְרַיִם וְעַד כְּעַן כ וַאֲמַר יְיָ שְׁבַקִית
כפתגמך

יְנַקֶּה פֹּקֵד עֲוֺן אָבוֹת עַל־בָּנִים
עַל־שִׁלֵּשִׁים וְעַל־רִבֵּעִים׃
יט סְלַח־נָא לַעֲוֺן הָעָם הַזֶּה כְּגֹדֶל
חַסְדֶּךָ וְכַאֲשֶׁר נָשָׂאתָה לָעָם הַזֶּה
מִמִּצְרַיִם וְעַד־הֵנָּה׃ כ וַיֹּאמֶר יְהֹוָה
ת״א ויאמר ה׳. ברכות לב :
סלחתי

רשב״ם

זמושל ברוחו מלוכד עיר : (כ) סלחתי. סולח אני עכשיו. כמו נתתי כסף השדה : כדברך. שלא אכנו בדבר בפעם אחת אלא להאריך להם עד ארבעים שנה:

בעל הטורים

פעמים זכור לכם לזקת אביכם שגיסית אותו בעשר נסיונות: (יט) כגודל ב׳ בעם׳ כגודל חסדך כגודל זרעך הותר בני תמותה ז״ם שני פרנסים פוניס עמדו לישראל משה

שפתי חכמים

כאשר דברת : ש ול״ת וכרי פסוק זה ג״כ כתיב כפ׳ משה וגם שם פירש״י וי״ל דלא דפי׳ כאן לבד על ונקה ר״ל כדי שלא תקשה לרש״י מה שפי׳ לעיל ארך אפים לצדיקים ולרשעים וכרי כתיב ונקה פי׳ לצדיקים ולא ינקה פי׳ לרשעים לכך פירש״י

רש״י

המפלל משה לפניו בארך אפי׳ אמר לו הקב״ה והלא אמרת לי לצדיקי׳ אמר לו והלא אמרת לי אף כרש״י: (יח) ונקה. ש לשבים : לא ינקה. לשאינן שבים

בית

מיט דיא מרגלים (הִתְפַּלֵּל מֹשֶׁה לְפָנָיו בְּאֶרֶךְ אַפַּיִם) האט משה געבעטן צו הקב״ה ער זאל איין האלטען זיין כעס אונ זאל זיי ניט באלד שטראפן (אָמַר לוֹ הקב״ה וַהֲלֹא אָמַרְתָּ לִי לַצַּדִּיקִים) האט הקב״ה געזאגט צו משה דו האסט דאך צוא מיר געזאגט אז נאר ביא צדיקים זאל איך איין האלטען מיין כעס אבר ניט בייא רשעים (אָמַר לוֹ) האט משה געזאגט צוא הקב״ה (וַהֲלֹא אָמַרְתָּ לִי אַף

דוד

לָרְשָׁעִים) דו האסט דאך געזאגט צו מיר אפילו צו רשעים וועסטו אויך איינהאלטען דיין כעס : (יִגְדַּל נָא כֹּחַ ה׳). עס זאל גרוים ווערן דאס כח פון הקב״ה (לַעֲשׂוֹת דְבּוּרֶךָ) צוא טון ויא דו האסט גרעט : (יח) (וְנַקֵּה). (לַשָּׁבִים) הקב״ה איז מוחל דוא זינד פון דיא מענשן וואס טון תשובה : (לֹא יְנַקֶּה). (לְשֶׁאֵינָן שָׁבִים) אבר דיא מענטשן וואס טון ניט תשובה, צו זייא איז הקב״ה ניט מוחל דיא

פירוש לתורת אלהים

זינדיגן וואָרום סאָמָר ווען זיי תשובה טאן אדר אזו איז דר פשט עס געווערט לאנג איידר מען דר צערינט אים (עיין רש״י) יִגְדַּל נָא כֹּחַ יְיָ כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ איז טייטש עס זאל גרויס ווערן דיין כח אזו ווי די האסט גרעט אבער ניט אזו ווי איך האב געזאגט וְרַב חֶסֶד אונ ער איז פיהל מיט גינאד נוֹשֵׂא עָוֺן ער פר טראגט זינד וָפֶשַׁע אונ מיסטייט וְנַקֵּה אונ ליידיג לאָזן לֹא יְנַקֶּה לאזט ער ניט ליידיג חַטָּאִים עס שטייט פריער אז גאט פר טראגט די זינד אבער ער איז ניט מוֹחֵל דם עון אין גאנצען נאר ער שטראפט ביסליכווייס (עיין רש״י) פֹּקֵד ער גדענקט עֲוֺן אָבוֹת די זינד פון די פעטער עַל בָּנִים אוף די קינדר עַל שִׁלֵּשִׁים אוף דריט גיבירט ביז דם דר טן דור וְעַל רִבֵּעִים אונ אוף פערט געבירט אז די קינדר טועי אוף אזעלכי שלעכטע מעשים וויא זייערע פעטער שטראפט זיי הקב״ה פאר זייערע פעטער אוך : (יט) סְלַח פאר גיב קעון צוא די זינד פון דעם פאלק כְּגוֹדֶל חַסְדֶּךָ זו וויא דאס גרויסקייט פון דיין חסד וְכַאֲשֶׁר אונ אזו וויא דיא האסט פאר טראגען צו די זינד פון דעם פאלק מִמִּצְרַיִם פון דער צייט אז זיי זענען ארויס געגאנגען פון מִצְרַיִם וְעַד הֵנָּה אונ ביז אהער אזו זאלסטו זייא היינט אוך פר געבן זייערע זינד : (כ) וַיֹּאמֶר יְיָ

משלי

מִרְשַׁעַת הם דם קינד גטון הט זי גוויינט אונ גבעטן דם מאן ער זאל די דינסט אוועק לאזון אונ דר מאן הט ניט גוואלט ער הט גזאגט ער טוז וואַרטן ביז

יהודה

זי וועט אוס זיין אור צייט מיא צציגד הט דר טיישו מיט זיין גוטע גאטיר איה נהלך צייי מאל דעם כעס איין מאל הט ער גדרסט זיין אונ כעס אוף די

סלחתי כדברך: כא ואולם חי־אני וימלא כבוד־יהוה את־כל־הארץ:

כפתגמך: כא וברם קיים אנא ומליא יקרא דיי ית כל ארעא:

רש"י

שנים: (כ) כדברך. בשביל מה שאמרת פן יאמרו מבלתי יכולת ה': (כא) ואולם. כמו אבל זאת אעשה להם: חי אני. לשון שבועה כשם שאני חי וכבודי ימלא את כל הארץ א כך אקיים להם כי כל האנשים הרואים ונומר אם יראו את הארץ הרי. זה מקרא מסורס חי אני כי כל האנשים אם יראו את הארץ וכבודי ימלא את כל הארץ שלא יתחלל שמי במגפה הזאת לאמר מבלתי יכולת ה' להביאם שלא אמיתם פתאום כאיש א' אלא באיחור

שפתי חכמים

פירש"י ונקה לשבים ולא ינקה לשאינן שבים: ת לא בשביל דצריך שאתה מתפלל בעדם ואמרת סלח נא וגו' דא"כ מאי כדברך בסלחתי כגי: א בי"ס גורסין חי אני ל' שבועה כשם שאני חי וכבודי מלא כל הארץ כך אקיים להם כי כל האנשים וגו' ואין גורסין אח"כ אם יראו את הארץ וכבודי ימלא את כל הארץ שלא יתחלל שמי במגפה וכו' כי כה פירש"י וימלא כבוד ה' וגו' וכאשר ימלא כבודי את כל הארץ כמו שפי' רא"ם ולפי פי' זה א"צ להרס המקרא אבל לפרש"י בספרים שלפנינו אם יראו ה"ז מקרא מסורס חי אני כי כל האנשים וגו' כי הם מפרשי' וימלא כבוד ה' וגו' שהוא ל' עתיד כמו שפי' רא"ם בה' שני לכן צריכין להרס המקרא ולפרש וכבודי ימלא כל הארץ שלא יתחלל שמי במגפה כזאת שהוא ל' עתיד ולפי' פי' זה צריך להפסוק למעלה וכבודי ימלא כל הארץ וכן צריך לגרוס כשם שאני חי כן אקיים להם וכו' ודו"ק ותמלא. והרא"ם כ' ה"ז מקרא מסורס שוימלא כבוד ה' צריך להיות אחר כיוס כל הפסוקים הללו שהם דבוקים עם השבועה שבא אח"כ ואמר

בית

די זינד נאר זיי ווערן געשטראפט: (כ) (כדברך) וויא דיינע רייד (בשביל מה שאמרת פן יאמרו מבלתי יכולת ה') ווייל דו האסט גזאגט טאמער וועלען די פעלקער זאגען ווייל איך קען זייא ניט ברענגען אין דעם לאנד כנען דריבער האב איך זייא גהרגעט אין דער מדבר: (כא) (ואולם). זאגט רש"י (כמו אבל) דאס ווארט ואולם ווערט גטייטשט וויא אבל (אבל זאת אעשה להם) אבער דס וועל איך צו זיי טון: (חי אני). זאגט רש"י (ל' שבועה) חי אני איז א שבועה, אזוי האט הקב"ה גזאגט (כשם שאני חי) אזוי ווי איך לעב (וכבודי ימלא את כל הארץ) אונ מיין כבוד איז פול אויף דער גאנצע וועלט (כך אקיים להם כי כל האנשים הרואים וגו'). אזוי געווים וועל איך טון צו זייא, די אלע מענשען וואס האבן געזעהן מיין כבוד אונ האבן מיך דער צערנט וועלן זייא ניט זעהן דס לאנד כנען: (אם יראו את הארץ).

דוד

זאגט רש"י (הרי זה מקרא מסורס) דר פסוק שטייט ניט גלייך, נאר אזוי דארף שטיין אין פסוק (חי אני כי כל האנשים אם יראו את הארץ) הקב"ה זאגט איך שווער אזוי וויא איך לעב די אלע מענשען (וואס האבן מיך דערצערנט) וועלן ניט זעהן דאס לאנד כנען: פון דעסטוועגן (וכבודי ימלא את כל הארץ) וועט מיין כבוד פול ווערן אויף דער גאנצע וועלט (שלא יתחלל שמי במגפה הזאת) אונ מיין נאמן וועט ניט פר שוועכט ווערן ווענען די מגפה וואס איך וועל טון אין די מענשן (לאמר מבלתי יכולת ה' להביאם) מען זאל זאגען איך האב זייא גהרגעט אין דער מדבר ווייל איך קען זייא ניט ברענגען אין דעם לאנד כנען, דאס וועט מען ניט זאגען (שלא אמיתם פתאום כאיש אחד) ווייל איך וועל זיי ניט הרגענען פלוצלונג אלע מיט איין מאל, וויא מען הרגעט איין מענש (אלא באיחור ארבעים שנה מעט מעט) נאר איך וועל

פירוש לתורת אלהים

משלי

האם גאט געזאגט סלחתי איך האב פר געבען כדברך אזוי ווי דיינע רייד (עיין רש"י): (כא) ואולם

דינסט אליין וואס זי איז איין מרשעת אונ וויל ניט פאלגען די נביאים אונ ווידר דאס ער גדרשט זיין אין בית וואס זיא האט גשלאגען דס קינד. אזוי דאס איינע האט גאט גדרשט זיין אונ בעם אויף די רשעים פר צווייא זאכין איין מאל וואס זיי זענען שלעכט אונ זינדיגען אין ווידר וואס זיי טון שלעכץ די צדיקים דס איינע זאגט די גמרא עם שטייט אונ פסוק צפים גאט דר לענגרט צווייא מאל דם צארין צו די רשעים אונ שטראפט זיי ניט איין מאל דר לענגרט ער זיי אליין דעם צארין וואס זייא זינדיגען צו גאט אונ ווידר דר לענגרט ער זיי דעם צארן ווען דו

יהודה

אונ פאר וואר דס וועל איך זיי טאן חי אני דא שווער איך אזוי ווי איך לעב וימלא אונ אזוי ווי

צדיקים זייא מאן שלעכץ דו צדיקים וואס זיי זענען גאטס קונדר אונ גאט דער לענגרט זיי דעם צארן אונ שטראפט זיי ניט: גאט האט געשווארן אונ האט גזאגט (ואולם) אונ אבער (חי אני) אזוי ווי איך לעב אייביג אזוי איז אמת (כי כל האנשים הרואים את כבודי) אז די אלע מענשן וואס האבן געזעהן מיין כבוד ביז אצונד (אם יראו את הארץ) אויב זיי וועלן זעהן דס לאנד ארץ ישראל זייא וועלן בוודאי ניט זעהן ארץ ישראל האטשו די יודן האבן נאך דעם תשובה גטאן אונ האבן גזאגט (חטאנו) מיר האבן גזונדיגט וואס מיר האבן גרעט

הָאָרֶץ׃ כב כִּי כָל־הָאֲנָשִׁים הָרֹאִים
אֶת־כְּבֹדִי וְאֶת־אֹתֹתַי אֲשֶׁר־
עָשִׂיתִי בְמִצְרַיִם וּבַמִּדְבָּר וַיְנַסּוּ
אֹתִי זֶה עֶשֶׂר פְּעָמִים וְלֹא שָׁמְעוּ
בְּקוֹלִי׃ כג אִם־יִרְאוּ אֶת־הָאָרֶץ
אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לַאֲבֹתָם וְכָל־

כב אֲרֵי כָל גֻּבְרַיָּא
דַּחֲזוֹ יָת יְקָרִי וְיָת
אָתְוָתַי דִּי עֲבָדִית
בְּמִצְרַיִם וּבְמַדְבְּרָא
וְנַסִּיאוּ קֳדָמַי דְּנַן עֲשַׂר
זִמְנִין וְלָא קַבִּילוּ
בְּמֵימְרִי׃ כג אִם יֶחֱזוֹן
יָת אַרְעָא דִּי קַיֵּימִית
לַאֲבָהָתְהוֹן וְכָל
דארגיזו

תו"א וינסו אתי. אבות יא ערכין י טו׃ מנאצי

רשב"ם

(כא) ואולם. ואלא׃ (כב) עשר פעמים. הרבה. כמו עשרת מונים. ואמו עשר נשים. עשר פעמים תכלימוני׃

רש"י

מ' שנה מעט מעט׃ (כב) וינסו. כמשמעו׃ זה עשר פעמים. שנים בים ושנים במן ושנים ב בשליו וכו' כדאיתא במס' ערכין׃ (כג) אם יראו. לא ג יראו׃ לא יראוה. לא יראו את הארץ׃

שפתי חכמים

ואמר ולמה אני מאריך להם כדי שימלא כבוד ה' ולא יתחלל שמי בפיהם לאמר מבלתי יכולת ה' וכו' ועכ"ל. וכוא כוא שפי' לפי הספרים שלפנינו׃ ב וז"ל הגמ' בפ' אלו נערכין תניא עשר נסיונות נסו אבותינו להקב"ה שנים בים שנים במן שנים בשליו שנים במים ואחד בעגל ואחד במדבר פארן פי' שנים בים אחת בירידה דכתיב המבלי אין קברים במצרים ואחת בעלייה דכתיב וימרו על ים בים סוף מלמד שהיו ישראל ממרים באותה שעה ואמרו כשם שאנו עולים מצד זה כן המצריים עולים מצד אחר וכו' שנים במים במרה דכתיב ויבאו מרתה וגו' וילן העם על משה. ברפידים דכתיב ויחנו ברפידים ולא היה מים לעם לשתות וירב העם עם משה. שנים במן דכתיב אל תצאו ויצאו. ואל תותירו ויותירו. שנים בשליו ראשון בשבתנו על סיר הבשר. שני והאספסף אשר בקרבו. בעגל כדכתיב. במדבר פארן פרש"י היינו מרגלים׃ ג (ג"א)

בית דוד

ווערל זייא הרגענען בּיסלאכוויין אין אצ"ט פֿון פֿערציג יאר וואס זיי וועלן זיין אוג דער מדבּר׃ (כב) (וַיְנַסּוּ). (כְּמַשְׁמָעוֹ) זיי האבּן מיך גפּרובט׃ (זֶה עֶשֶׂר פְּעָמִים). צעהן מאל (שְׁנַיִם בַּיָּם) צוויי מאל האבן יודען געפּריבט הקב"ה בּיי דעם ים (שְׁנַיִם בַּמָּן) צוויי מאל בּיי דעם מן (וּשְׁנַיִם בַּשְּׂלָו) צוויי מאל בּיי דעם שׂלו (כִּדְאִיתָא בְּמַסֶּכֶת עֲרָכִין)׃ אַך פיר מאל שטייט אוג די גמרא ערכין. (כג) (אִם יִרְאוּ) מיינט מען (לֹא יִרְאוּ) זיי וועלן ניט זעהן (לֹא יִרְאוּ אֶת הָאָרֶץ) זיי וועלן ניט זעהן

פירוש לתורת אלהים

מיין כָּבוֹד איז פֿול די גאנצע וועלט׃ (כב) כִּי אַז אלע מאנען הָרוֹאִים וואס זייא האבן גזעהן מיין כָּבוֹד וְאֶת אוֹתוֹתַי אוג מיינע צייכן אֲשֶׁר עָשִׂיתִי וואס איך האב גטאן אין מִצְרַיִם אוג אין דר מִדְבָּר וַיְנַסּוּ אוג זיי האבן מיך גיפּרובט זֶה דאס איז שוין עֶשֶׂר פְּעָמִים צעהן מאל וְלֹא שָׁמְעוּ אוג זיי פאלגען מיך ניט׃ (כג) אִם יִרְאוּ אוב זיי וועלן זעהן זיי וועלן ניט זעהן דס לאנד אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי וואס איך האב גשווארען צוא זייערע עלטערן איך זאל זיי געבן דס לאנד וְכָל מְנַאֲצַי

משלי

שלעכץ אויף אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוג נאט הט גענפֿערט (סָלַחְתִּי) איך האב זיי פר געבן די זונד פֿון דעסט וועגן איז תּארט אויף זייא גְזֵר גוואָרן זיי זאלן ניט אריין ניי' קיין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל ווארום דר טעם איז אזוי נאט האט אָפּ גשאצט איטליכע אוּמָה אקעגין איר לאנד וואס נהער צו איר די אוּמָה וואס הט לוּב בּישוּף האט ער זיא בּזעצט אוג מִצְרַיִם וואס דס לאנד איז מְסוּגָל צוּ כּישוּף אוג די אוּמָה וואס האט לוּב געלד הט ער זיא בזעצט אוג דעם לאנד וואס פֿון דער ערד ווערט גמאכט געלד אוג די יודען ווייל זייער באשור איז איידעל אוג זענין אפּאר שטענדיג פֿאלק אוג אהיילוג פֿאלק אוג זיי

יהודה

זענין מסוּגל צוא חָכְמָה גהערן זיי צו דעם לאנד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל ווייל דס לאנד איז מְסוּגָל צו חָכְמָה אצוּגד וועלן מיר זאגן איין מָשָׁל איין ארומאן הט נאט בגליקט אוג ער איז רייך גוואָרן אוג ער הט נהאט אבתוּלָה זענין נקומן שַׁדְכָנִים אוג האבן דר בְּתוּלָה גרעט צוויי ערליי שדוּכִים אשידוך איין עוֹשֶׁרם זון נאר ער איז אנאר אוג הט שלעכטע מדוֹת אוג דר אנדרר שידוך איז אראבּ'ס אזון נאר דר רב איז ארום ער וועט נאר ניט געבן הט זיך דר עוֹשֶׁר אוים געקליבן דעם שידוך פֿון דעם רב אוג זאגט צו דעם שדכן איך וועל בעסר מיין טאכטר געבן צו דעם רבס זון נאר דר רב זאל

מְנַאֲצַי לֹא יִרְאוּהָ׃ כד וְעַבְדִּי כָלֵב עֵקֶב הָיְתָה רוּחַ אַחֶרֶת עִמּוֹ וַיְמַלֵּא אַחֲרָי וַהֲבִיאֹתִיו אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־בָּא שָׁמָּה וְזַרְעוֹ יוֹרִשֶׁנָּה׃

ת״א ועבדי כלב. סוטה לד:

דְאַרְגִיזוּ קֳדָמַי לָא יֶחֶזוּנַהּ׃ כד וְעַבְדִּי כָלֵב חֲלַף דַהֲוָת רוּחָא אוֹחֲרֵי עִמֵּיהּ וְאַשְׁלִים בָּתַר דַחַלְתִּי וְאָעֵילִינֵיהּ לְאַרְעָא דִי עָל לְתַמָּן וּבְנוֹהִי יְתָרְכִינַהּ׃

והעמלקי ועמלקאה

בעל הטורים

וזרעו יורשנה. ב׳ וזרעו יורשנה ודנר שיוסו לסתפלל ע׳ יכס: (יד) יורישנה. בגה ב׳ יורישנה שלא היה יכול להורישה אלמלא שב׳ הורישה

רש״י

(כד) רוח אחרת. (במדבר רבה) שתי רוחות אחת בפה ואחת בלב. למרגלים אמר אני עמכם בעצה ובלבו היה לומר האמת ועל ידי כן היה בו כח להשתיקם כמו שנאמר ויהס כלב שהיו סבורים שיאמר כמותם וזהו שנאמר בספר [יהושע יד] ואשיב אותו דבר כאשר עם לבבי ולא כאשר עם פי: וימלא אחרי. וימלא את לבו אחרי וזה מקרא קצר: אשר בא שמה. חברון תנתן לו: יורשנה. כתרגומו יתרכינה יורישו את הענקים ואת העם אשר בה

שפתי חכמים

דודאי לא יראו כי אין ספק לפני הקב״ה: ד משום דקשה וכי לכלב לבד היה רוח אחרת וכלא אף ליהושע היה רוח אחרת משל מרגלים ומז״פ שתי רוחות וכו׳: ה לכן צריך רש״י להביא מנביאים שלא תקשה מנ״ל שהיה אחד בפה ואחד בלב דלמא רוח אחרת כ״ל בפה ובלב שהיה אומר אני עמכם בעצה לכן פרש״י וז״ש גם׳ יהושע ואשיב אותו דבר כאשר עם לבבי ולא כאשר עם פי: ו שחסר מלות את לבו דאל״כ מאי וימלא אחרי סתם דקאמר וכלא נפיון היה עם מרגלים ולא כלב: ז פי׳ והביאותיו שנא׳ בקרא הוא כמו ונתתיו ופי׳ אל הארץ אל חברון ופי׳ אשר בא שמה בכאו לרגל את הארץ לא שיביאנו לארץ להפיקי שלא ימות במדבר כמובן מן הקרא: כורישנו

בית

זעהן דם לאנד: (כד) (רוח אחרת). מיינט עס (שתי רוחות) צוויי מיינונגען (אחת בפה ואחת בלב) איין מיינונג האט ער גזאגט מיט דעם מויל אונ איין מיינונג האט ער געטראכט אונ האט ער ביי די מרגלים אמר) צוא די מרגלים האט כלב געזאגט (אני עמכם בעצה) איך בין מיט אייך איין עצה (ובלבו היה לומר האמת) אונ אין הארץ האט ער געטראכט ער זאל זאגן דעם אמת (ועל ידי כן היה בו כח להשתיקם) דריבער האט כלב געהאט כח ער זאל זיי שטיל מאכן (כמו שנאמר) ווי עס שטייט אונ פסוק (ויהס כלב) כלב האט שטיל געמאכט (שהיו סבורים שיאמר כמותם) זיי האבן געמיינט כלב וועט זאגן ווי זיי זאגן (וזהו שנאמר בספר יהושע) דאס שטייט אונ ספר יהושע כלב

דוד

האט געזאגט צו יהושע (ואשיב אותו דבר כאשר עם לבבי) איך האב געענטפערט צו משה ווי עס איז געווען אונ מיין הארץ (ולא כאשר עם פי) ניט ווי איך האב גערעדט מיט מיין מויל צוא די מרגלים: (וימלא אחרי). מען מיינט (וימלא את לבו אחרי) כלב׳ס הארץ איז געווען פיל מיט איין מיינונג צו מיר (וזה מקרא קצר) דאס איז אקירצער פסוק: (אשר בא שמה). הקב״ה זאגט איך וועל ברענגען כלב צו דעם לאנד (ערד) וואס ער איז דארט געקומען מיינט מען די שטאט חברון (תנתן לו) די שטאט חברון וועט צו אים געגעבן ווערן (יורשנה). (כתרגומו) ווי דער תרגום טייטשט (יתרכינה) ער וועט זיא פאר טרייבען (יורישו את הענקים ואת העם אשר בה) זיי וועלן

פירוש לתורת אלהים

אונ די אלע וואס דער צערנען מיך לא יראוה וועלן דאס ניט זעהן (עיין רש״י): (כד) ועבדי כלב אונ מיין קנעכט כלב עקב דר ווייל היתה רוח ווייל עס איז געווען איין אנדר גמיט מיט אים ער האט געהאט איין אנדערע מחשבה וימלא אחרי אונ ער האט זיין הארץ דר פילט נאך מיר (עיין רש״י) הבאותיו דרום וועל איך אים ברענגען אל הארץ צו דעם לאנד וואס ער איז דארטן געקומען דאס מיינט מען חברון וזרעו אונ זיינע קינדער יורישנה וועלן פאר טרייבען דיא ריזן אונ דאס פאלק וואס זיצען דארט: (כה) זאגט גאט ביה והעמלקי אונ עמלק והכנעני אונ דר כנעני יושב ער זיצט

משלי

חאטשו מאכן זיין זוג חתונה קינדר אונ זאל דר כלה געבן איין מתנה אפיר אונגעמנג יך האט דער לדכן גזאגט דו בייד צו דעם רב זאגט דר רב איך וועל נאר ניט געבן אונ אז דר עושר וויל זיך מיט מיר משדך זיין זאל ער זיך מיט מיר

יהודה

משדך זיין אפילו אן אמתנה ענטפערט דער עושר אויב עס איז אזוי אז דער רב וויל נאר ניט געבן וועל איך בעסר מיך משדך זיין מיט דעם אנדרן עושר אונ ער וועט אסך כתנית געבן די פריינד זיינע האבן דר הערט וואס ער זאגט אז ער וויל זיך

כה וְהָעֲמָלֵקִי וְהַכְּנַעֲנִי יוֹשֵׁב בָּעֵמֶק
מָחָר פְּנוּ וּסְעוּ לָכֶם הַמִּדְבָּר דֶּרֶךְ
יַם־סוּף׃ פ רביעי כו וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־
מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר׃ כז עַד־
מָתַי לָעֵדָה הָרָעָה הַזֹּאת אֲשֶׁר
הֵמָּה מַלִּינִים עָלַי אֶת־תְּלֻנּוֹת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵמָּה מַלִּינִים עָלָי
שמעת

כה וַעֲמַלְקָאָה
וּכְנַעֲנָאָה יָתֵיב
בְּמֵישְׁרָא מְחַר אִתְפְּנוּ
וְטוּלוּ לְכוֹן לְמַדְבְּרָא
אוֹרַח יַמָּא דְסוּף׃
כו וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה
וְעִם אַהֲרֹן לְמֵימָר׃
כז עַד אֵימָתַי לִכְנִשְׁתָּא
בִּישְׁתָּא הָדָא דִּי אִנּוּן
מִתְרַעֲמִין עֲלַי יָת
תּוּרְעֲמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
דִּי אִנּוּן מִתְרַעֲמִין עֲלַי
שמוע

תו"א עד מתי. מגילה כב:

רש"י

ואין לתרגמו ויירתינה אלא במקום יורשנה: (כה) והעמלקי וגו'. אם תלכו שם יהרגו אתכם מאחר שאיני עמכם: מחר פנו לאחוריכם וסעו לכם וגו': (כז) לעדה הרעה וגו'. אלו המרגלים מכאן לעדה שהיא עשרה: אשר המה מלינים. את ישראל עלי: את תלונות בני ישראל אשר המה. המרגלים מלינים אותם עלי

שפתי חכמים

ח הודיענו שזה התיבות מחר פנו זה והעמלקי הקודם לו והוסיף לו' לאחוריכם שבזולת זה היה נראה שאני דרכים היו לפניהם לא"י אחד דרך העמק ואחד במדבר דרך ים סוף ואין הדבר כן שהרי דרך מדבר ים סוף הוא לאחוריכם והכתוב הלכו אותו ובאו אל הישוב ופי' לאחוריכם שהש"י אינו חפץ להביאם אל הארץ שהש"י חפץ במדבר יתמו: ט אבל לא כל ישראל שהרי מלינים עלי את תלונות בנ"י כתיב דמשמע שגורמי' לישראל שילינו: י שהרי המרגלים היו שנים עשר הוצא מהן יהושע וכלב שלא היו בעצה ממהם נשארו עשרה וקראם עדה: כ הוסיף מלת ישראל בין מלינים ועלי כדי שלא תפרש מלת מלינים על המרגלים וזה אין אחת שהמרגלים הוציאו דבה

בית דוד

פר טרייבן די ריזען אונ דם פאלק פון זענע אונ דר שטאט חברון. זאגט רש"י (ואין לתרגמו ויירתינה) מען קען ניט טייטשן יורשנה. ער וועט זיא ירשנן (אלא במקום יורשנה) נאר וויא עס שטייט יורשנה. מיינט מען ירשנן. אבער יורישנה איז די טייטש פר טרייבן: (כה) (והעמלקי וגו'). הקב"ה האט גזאגט (אם תלכו שם יהרגו אתכם) אויב איר וועט דארטען גיין וועלען דיא עמלקים אונ די כנענים אייך הרגענען (מאחר שאיני עמכם) ווייל איך בין ניט מיט אייך: (מחר פנו לאחוריכם וסעו לכם וגו') מארגן זאלט איר אייך קערען צוריק אונ זאלט ציהען צוא דער מדבר: (כז) (לעדה הרעה וגו'). זאגט רש"י (אלו המרגלים) דאס מיינט מען די מרגלים. אונ ווייל דיא עדה מיינט מען דיא מרגלים. אונ מרגלים זענען געווען צעהן אויסר יהושע אונ כלב (מכאן לעדה שהיא עשרה) פון דאנען ווייסען מיר אז צעהן מענשען ווערן גערופען עדה: (אשר המה מלינים. את ישראל עלי) דיא מרגלים מאכן דיא יודן קריגען אויף מיר: (את תלונות בני ישראל אשר המה מלינים עלי) דיא קריג פון דיא יודן (המרגלים מלינים אותם עלי) וואס דיא מרגלים

פירוש לתורת אלהים

בעמק אין טאל אונ אז איר וועט דארטן גיין וועלן זיי אייך הרגינן ווארום איך בין ניט צווישן אייך דרום זאג איך אייך פנו קערט אייך צוריק וסעו לכם אונ ציהט אייך אין דר מדבר דרך ים סוף אונ וועג פון ים סוף: (כו) וידבר יי' אונ גאט האט גרעט צו משה: ונ צו אהרן אזו צו זאגן: (כז) עד מתי ביז וויא לאנג נאך וועט דאס זיין צו דר שלעכטר עדה די מרגלים אשר וואס זיי מאכן קריגען די ישראל אויף מיר את תלונות די קריג פון דיא יודן וואס דיא מרגלים

משלי

ניט משדך זיין מיט דעם רב אונ וועט זיך משדך זיין מיט דעם עושר האבן זיי אום איבר גרעט אונ ער איז געגאנגי צום רב אונ זאגט איך וועל מיך משדך זיין מיט אייך און מתנות נאך דם זאגט

יהודה

דער רב איך האב חרטה ווארום פריער האב איך געמיינט אז די גלוסט זייער צו רבנים צבר אצוגנד אז איך האב געהערט אז איבר אפאר אויסגענגלעך וואס דר עושר וועט געבן האסטו זיך מיט אונ

שמעתי: כח אמר אלהם חי־אני נאם־יהוה אם־לא כאשר דברתם באזני כן אעשה לכם: כט במדבר הזה יפלו פגריכם וכל פקדיכם לכל־מספרכם מבן עשרים שנה ומעלה אשר הלינתם עלי: ל אם־אתם תבאו אל־הארץ אשר נשאתי את־ידי
לשכן

שמיע קדמי: כח אמר להון קים אנא אמר יי אם לא כמא די מליליתון קדמי כן אעביד לכון: כט במדברא הדין יפלון פגריכון וכל מנינכון לכל חושבנכון מבר עשרין שנין ולעילא די אתרעמתון עלי: ל אם אתון תיעלון לארעא די קיימית במימרי לאשראה

תו"א אם לא. גיטין מו ע"ב: במדבר הזה. בתרא קכא: מבן עשרים שנה. שם:

רש"י

עלי שמעתי: (כח) חי אני. לשון שבועה: אם לא וגו' כן אעשה. כביכול איני חי: כאשר דברתם שבקשתם ממני או במדבר הזה לו מתנו: (כט) וכל פקודיכם לכל מספרכם. כל הנמנה לכל מספר שאתם נמנין בו כגון לצאת ולבא לצבא ולתת שקלים כל המנוי לכל אותן מספרות ימותו ואלו הן מבן כ' שנה וגו' להוציא שבטו של לוי שאין פקודיהם מבן

שפתי חכמים

דהא על א"י וישראל היו המלינים: ל' כאלו אמר אם לא אעשה לכם כאשר דברתם שיפלו פגריכם וגו' איני חי ולא נכתב איני חי שכבוד אלהים הסתר וסמך על המבין מה שאמר בהפוכה חי אני דאל"כ מי אמר נאם ה' כאשר דברתם

בית דוד

מלינים האבן זיי געמאכט קריגן אויף מיר (שמעתי) האב איך געהערט: (כח) (חי אני). (לשון שבועה) הקב"ה האט געשווארן אזו וויא איך לעב: (אם לא וגו' כן אעשה). אויב איך וועל ניט אזו טון (כביכול איני חי) לעב איך ניט, נאר אזו וויא עס איז אמת אז איך לעב אזו וועט זיין אמת אז איך וועל מיט אייך טון (כאשר דברתם) ווי איר האט גרעט (שבקשתם ממני או במדבר הזה לו מתנו) איר האט געבעטן פון מיר הלואי וואלט איר געשטארבן אין דער מדבר וועט איר שטארבען אין דער מדבר: (כט) (וכל פקודיכם לכל מספרכם). מען מיינט (כל הנמנה לכל בספר שאתם נמנין בו) די אלע מענשן וואס ווערן געציילט צוא יעדר צאל וואס איר ווערט געציילט (כגון לצאת ולבוא לצבא) דהיינו די מענשן וואס ווערען געציילט צום ארוס גיין צו מלחמה (ולתת שקלים אונ צו געבן מחצית השקל (כל המנויים לאותן מספרות ימותו) די אלע מענשן וואס ווערן געציילט צוא די אלע ציילונג וועלען שטארבן אין דער מדבר (ואלו הן מבן עשרים שנה וגו') מען מיינט די מענשן וואס זענען אלט פון צוואנציג יאר אונ ווייטר (להוציא שבטו של לוי) דאס שבט לוי איז ניט געווען אין דר גזרה (שאין פקודיהם מבן עשרים) זיי זענען ניט געציילט געווארן פון צוואנציג יאר

פירוש לתורת אלהים

מאכען קריגן אויף מיר שמעתי האב איך פאר נומען: (כח) אמור אליהם די משה זאג צו זייא חי אני דא שווער איך אזו ווי איך לעב נאם יי זאגט גאט אם לא אויב ניט כאשר אזו וויא איר האט גרעט אין מיינע אויערן אזו וויא איר האט געבעטן פון מיר אז איר זאלט שטארבן אין דער מדבר כן אזו וועל איך אייך טאהן: (כט) במדבר הזה אין דער מדבר יפלו פגריכם וועלען פאלן אייערע קערפר וכל פקודיכם אונ אלע אייערע געציילטע לכל מספרכם צו אלע אייערו צאל (עיין רש"י) מבן עשרים וגו' פון אזעלכי וואס זענען אלט צוואנציג יאהר אונ העכער אשר וואס איר הט געקריגט אויף מיר: (ל) אם אויב איר וועט קומען: איר וועט ניט קומען אל הארץ צוא דעם לאנד אשר נשאתי וואס איך האב אויף געהובען מיין האנט אונ האב געשווארן לשכן אז איך וועל

יתכון בה אלהן כלב בר יפנה ויהושע בר נון: לא וטפלכון די אמרתון לביזא יהי ואעיל יתהון וידעון ית ארעא די קצתון בה: לב ופגריכון דילכון יפלון במדברא הדין: לג ובניכון יהון מאחרין במדברא ארבעין שנין ויקבלון

ית

לשכן אתכם בה כי אם־כלב בן־יפנה ויהושע בן־נון: לא וטפכם אשר אמרתם לבז יהיה והביאתי אתם וידעו את־הארץ אשר מאסתם בה: לב ופגריכם אתם יפלו במדבר הזה: לג ובניכם יהיו רעים במדבר ארבעים שנה

ונשאו

רשב"ם

(לג) רועים במדבר. מתפרנסים כעין מרעה הצאן שהולכים הנה והנה כלומר שיטלטלו במדבר לכאן

בעל הטורים

פניו: (לא) והביאתי. י' יתירה שהביא אותם אל הארץ שנתקדשה בי' קדושות: (לב) ופגריכם אתם. פי' כאשר אתם

שפתי חכמים

ג נראה דאזני כן תשבה לכם מבע"ל: ם פי' דבר על הבנים שהיה הדבור זה להכניסם לארצו ואלו ימותו כ"ל ואתם להבדילם זמ"ן:: ג הכרי לא נגזרה גזירה אלא על אותן שהיו בני כ' ועמדו במדבר מ' שנה נמצא שהיו בני ס' הנה אתם נקושה עליכם שיהיה בני כרת לא היו: ם כלו' ושנה ראשונה מן המנין היתה בכלל

רש"י

מבן עשרים: (לב) ופגריכם אתם. כתרגומו [דילכון] לפי שדבר על הבני' להכניס' לארץ ם ובקש לומר ואתם תמותו נופל לשון זה כאן לומר אתם: (לג) ארבעים שנה. לא מת אחד מהם פחות מבן ששים ג לכך נגזר ארבעי' כדי שיהיו אותם של בני עשרים מגיעין לכלל ששים ושנה ראשונה היתה בכלל ם ואע"פ שקדמה לשלוח המרגלי' לפי שמשעשו את העגל עלתה גזירה זו במחשבה אלא שהמתין להם עד שתתמלא סאתם וזהו שנא'

בית דוד

יאָר גאָר פֿון אַחוֹדֶשׁ: (לב) (וּפִגְרֵיכֶם אַתֶּם). זאָגט רש"י (כְּתַרְגּוּמוֹ) ווי דער תרגום טייטשט (דִילְכוֹן) אייערע טויטע קערפּער (לְפִי שֶׁדִּבֵּר עַל הַבָּנִים לְהַכְנִיסָם לָאָרֶץ) ווייל ער האָט גערעט אויף די קינדער אַז זיי וועלן אַריין גיין אין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (וּבִקֵּשׁ לוֹמַר וְאַתֶּם תָּמוּתוּ) אונ ער וויל זאָגען אָבּער איר וועט שטאַרבּן (נוֹפֵל לָשׁוֹן זֶה כַּאן לוֹמַר אַתֶּם) דריבּער נעהער דא צו זאָגען דאָס וואָרט אַתֶּם, וּפִגְרֵיכֶם אַתֶּם אָבּער איר וועט זיין פּגרים, איר וועט שטאַרבּן אין דר מִדְבָּר: (לג) (אַרְבָּעִים שָׁנָה). זאָגט רש"י (לֹא מֵת אֶחָד מֵהֶם פָּחוֹת מִבֶּן שִׁשִּׁים) עס איז איינער ניט געשטאָרבּן וואָס איז געוועזן אַלט ווייניגער ווי זעכציג יאָר (לְכָךְ נִגְזַר אַרְבָּעִים שָׁנָה) דריבּער האָט הקב"ה גוזר געוועזן זיי זאָלען זיין פערציג יאָר אין דער מִדְבָּר (כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ אוֹתָן שֶׁל בְּנֵי עֶשְׂרִים מַגִּיעִין לְכְלַל שִׁשִּׁים) די מענשען וואָס זענען אַלט צוואַנציג יאָר זאָלען לעבּען נאָך פערציג יאָר ביז זיי וועלן אַלט ווערן זעכציג יאָר (וְשָׁנָה רִאשׁוֹנָה הָיְתָה בִּכְלָל) דאָס ערשטע יאָר ווערט גערעכענט צוא די פערציג יאָר (דיא פערציג יאָר ווערט גערעכענט פון דעם יאָר וואָס מען איז אַרויס געגאַנגען פון מִצְרַיִם) (אַף עַל פִּי שֶׁקָּדְמָה לִשְׁלוּחַ הַמְרַגְּלִים) אַפילו דאָס ערשטע יאָר איז געווען, פריער איידער מען האָט געשיקט די מְרַגְּלִים, פון דעסטוועגען ווערט דאָס יאָר גערעכענט צו דר גְּזֵרָה (לְפִי שֶׁמִּשֶּׁעָשׂוּ אֶת הָעֵגֶל עָלְתָה גְּזֵרָה זוּ בְּמַחֲשָׁבָה) ווייל ווען די יודען האָבּען געמאַכט דאָס עגל האָט הקב"ה געטראַכט זיי זאָלען אַלע שטאַרבּן אין דער מִדְבָּר (אֶלָּא שֶׁהִמְתִּין לָהֶם עַד שֶׁתִּתְמַלֵּא סְאָתָם) נאָר הקב"ה האָט געוואַרט ביז זייער מאָס מיט עבירות וועט פול ווערן

זהו

פירוש לתורת אלהים

איך מאַכען רוען אין איר כי אם נייערט כָּלֵב בֶּן יְפֻנֶּה כָּלֵב דער זון פון יפונה אונ יְהוֹשֻׁעַ דער זון פון נון זייא וועלען יוא קומען אין דעם לאַנד: (לא) וְטַפְּכֶם אונ אייער קליין געזינד אֲשֶׁר אֲמַרְתֶּם וואָס איר האָט געזאָגט לָבַז זיי וועלען זיין צו רוֹב וְהֵבֵיאתִי וועל איך זייא ברענגען אין דעם לאַנד וְיָדְעוּ אונ זיי וועלען וויסען אֶת הָאָרֶץ דאָס לאַנד אֲשֶׁר מְאַסְתֶּם וואָס איר האָט פאַר מיאוסט: (לב) וּפִגְרֵיכֶם אַתֶּם איר אַלע וואָס איר זענט אַלט פון צוואַנציג יאָר אונ העכער יִפְּלוּ וועלען אַלע שטאַרבּען אין דר מִדְבָּר: (לג) וּבְנֵיכֶם אונ אייערע קינדער יִהְיוּ רוֹעִים וועלען זיך פאַשען אין דער מִדְבָּר זיי וועלען אַרום גיין אין דר מִדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה פערציג יאָר וְנָשְׂאוּ אונ זיי וועלען ליידען אֶת זְנוּתֵיכֶם אייערע

וְנָשְׂאוּ אֶת־זְנוּתֵיכֶם עַד־תֹּם
פִּגְרֵיכֶם בַּמִּדְבָּר׃ לד בְּמִסְפַּר
הַיָּמִים אֲשֶׁר־תַּרְתֶּם אֶת־הָאָרֶץ
אַרְבָּעִים יוֹם יוֹם לַשָּׁנָה יוֹם לַשָּׁנָה
תִּשְׂאוּ אֶת־עֲוֺנֹתֵיכֶם אַרְבָּעִים
שָׁנָה וִידַעְתֶּם אֶת־תְּנוּאָתִי׃ לה אֲנִי
יְהוָה דִּבַּרְתִּי אִם־לֹא ׀ זֹאת אֶעֱשֶׂה
לְכָל־הָעֵדָה הָרָעָה הַזֹּאת

ת"א כמספר הימים אשר. חגיגה ה:

הנועדים

יַת חוֹבֵיכוֹן עַד דִּיסוּפוּן
פִּגְרֵיכוֹן בְּמַדְבְּרָא׃
לד בְּמִנְיַן יוֹמַיָּא דִּי
אַלֵּילְתּוּן יַת אַרְעָא
אַרְבְּעִין יוֹמִין יוֹמָא
לְשַׁתָּא יוֹמָא לְשַׁתָּא
תְּקַבְּלוּן יַת חוֹבֵיכוֹן
אַרְבְּעִין שְׁנִין וְתִידְעוּן
יַת דְּאִתְרַעַמְתּוּן עֲלָי׃
לה אֲנָא יְיָ גְּזָרִית
בְּמֵימְרִי אִם לָא דָא
אַעֲבֵיד לְכָל כְּנִשְׁתָּא
בִישְׁתָּא הָדָא דְּאִזְדַּמְּנוּן
עֲלָי

רש"י

[פסוק לג] וביום פקדי במרגלי' ופקדתי עליה' חטאתם ולא כאן כתי' חטאו את עונותיכ' ולא עונכ' אלא עונות של עגל ושל תלונה ונחשב להם במנין חייה' מקצת שנה ככולה ע וכשנכנסו לשנת ששים מתו אותם של בני עשרים: ונשאו את זנותיכם כתרגומו ויקבלון ית חוביכון: (לד) את תנואתי. שהניאות' את לבבכ' פ מאחרי. תנואה י לשון הסרה

שפתי חכמים

בכלל כו': ע כלו' מקצת חטאים שנתנו לאחר מששה בסנ' שלאחר המנין הראשון נעשו בני כ' אבל אם בתחלה היו בני י"ט שנה ובשלום מרגלים היו בני כ' שנה אותם היו בבאי' לארץ וז"ש וכשנכנסו לשנת ס' מתו אותן של שנת כ' (נחלת צבי"ז): פ קרא הסרת לבב מבסס הסרת בשם מהם מפני שה ון

בית דוד

(זהו שֶׁנֶּאֱמַר) דאס איז וואס הקב"ה האט געזאגט (וּבְיוֹם פָּקְדִי וּפָקַדְתִּי עֲלֵיהֶם חַטָּאתָם) אין דעם טאג ווען איך וועל זיא שטראפען פאר איין אנדרו זינד (פאר די זינד פון דיא מְרַגְּלִים) וועל איך גדענקען דיא זינד פון דעם עגל אויך (וְאַף כָּאן נֶאֱמַר) דא זאגט אויך הקב"ה (תִּשְׂאוּ עֲוֺנוֹתֵיכֶם) איר וועט לײַדען אײַערי זינד (וְלֹא עֲוֺנְכֶם) הקב"ה האט ניט געזאגט איר וועט לײַדען אײַער זינד, איין זינד, ד"א איצטיגע זינד פון דיא מְרַגְּלִים. נאר הקב"ה האט געזאגט עֲוֺנוֹתֵיכֶם אײַערע זינד מײנט מען צוויי זינד (שֶׁל עֵגֶל וְשֶׁל תְּלוּנָה) די זינד פון דעם עגל אונ די זינד פון די קרינ פון די מְרַגְּלִים (וְנֶחְשַׁב לָהֶם בְּמִנְיַן חַיֵּיהֶם מִקְצַת שָׁנָה כְּכוּלָּה) אין דער צאל פון זײער לעבען רעכענט זיא הקב"ה אביסול פון דעם זעכצינגסטען יאר גלײך ווי זיא וואלטען גלעבט דאס גאנצע זעכצינגסטע יאר (וּכְשֶׁנִּכְנְסוּ לִשְׁנַת שִׁשִּׁים מֵתוּ אוֹתָם שֶׁל בְּנֵי עֶשְׂרִים) אונ ווען זיא זענען אריין געקומען אין דעם זעכצינגסטען יאר פון די גזרה זענען געשטארבען דיא מענשען וואס זענען אכט גוועזען צוואנציג יאר ווען דיא גזרה איז גגזר געווארען: (וְנָשְׂאוּ אֶת זְנוּתֵיכֶם) . זאגט רש"י (כְּתַרְגּוּמוֹ) אזוי וויא דער תרגום טײַטשט (וִיקַבְּלוּן יַת חוֹבֵיכוֹן) איר וועט נעמען אשטראף פאר אײַערע זינד: (לד) (אֶת תְּנוּאָתִי). מײנט מען (שֶׁהֲנִיאוֹתֶם אֶת לְבַבְכֶם מֵאַחֲרַי) וואס איר האט אפ געטאן אײַער הארץ פון מיר

פירוש לתורת אלהים

זינד עד תום ביז איר וועט אום שטארבען אין דר מדבר: (לד) בְּמִסְפַּר אין צאל פון די טעג אֲשֶׁר תַּרְתֶּם וואס איר האט אום גישפעהט דם לאנד אַרְבָּעִים יוֹם פערציג טאג יוֹם לַשָּׁנָה אטאג צוא אַיאר תִּשְׂאוּ זאלט איר לײַדען אֶת עֲוֺנוֹתֵיכֶם אײַערע זינד פאר איטליכען טאג זאלט איר לײַדען איא אַרְבָּעִים שָׁנָה דם זאל גדױערן פערציג יאר אײַדער איר וועט אום שטארבען אין דער מדבר (עיין רש"י) וִידַעְתֶּם אונ איר זאלט וויסען אֶת תְּנוּאָתִי אז איר האט זיך פון מיר אפ געקערט: (לה) אֲנִי יְיָ איך בין גאט דִּבַּרְתִּי איך רייד דם אִם לֹא אוב ניט דם וועל איך טאן לְכָל הָעֵדָה

משלי יהודה

גיוואלט משבך זײַן דרום אפילו דיא זאלסט מיר געבען פיל געלד וויל איך אויך ניט איך קער מיך מיט דיר נאר ניט אן:

הַנּוֹעָדִים עָלָי בַּמִּדְבָּר הַזֶּה יִתַּמּוּ וְשָׁם יָמֻתוּ׃ לו וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־שָׁלַח מֹשֶׁה לָתוּר אֶת־הָאָרֶץ וַיָּשֻׁבוּ וַיִּלּוֹנוּ עָלָיו אֶת־כָּל־הָעֵדָה לְהוֹצִיא דִבָּה עַל־הָאָרֶץ׃ לז וַיָּמֻתוּ הָאֲנָשִׁים מוֹצִאֵי דִבַּת־הָאָרֶץ רָעָה

תו״א במדבר כזה יתמו . סנה׳ קת קי׃ סוילינו קרי במגפה

עֲלָי בְּמַדְבְּרָא הָדֵין יְסוּפוּן וְתַמָּן יְמוּתוּן׃ לו וְגֻבְרַיָּא דִּי שְׁלַח מֹשֶׁה לְאַלָּלָא יָת אַרְעָא וְתָבוּ וְאַרְעִימוּ עֲלוֹהִי יָת כָּל כְּנִשְׁתָּא לְאַפָּקָא שׁוּם בִּישׁ עַל אַרְעָא׃ לז וּמִיתוּ גֻּבְרַיָּא דְּאַפִּיקוּ שׁוּם בִּישׁ עַל

רשב״ם

ולכאן, כך נראה בעיני׃ (לו) והאנשים אשר שלח משה. ואחר ששלחם וישובו מארץ ישראל ואחרי כן

רש״י

הסרה כמו [במדבר ל] כי הניא אביה אותה׃ (לו) וישבו וילינו עליו. וכששבו מתור הארץ הרעימו עליו את כל העדה בהוצאת דבה אותם אנשים וימותו. כל הוצאת דבה ל׳ סיכוך דברי׳ שמלקיחי׳ לשונם לאדם לדבר בו כמו [שיר ז] דובב שפתי ישני׳ ויש׳נה לטובה ויש׳נה לרעה לכך נא׳ כאן מוציאי דבת הארץ רעה. שיש דבה שהיא טובה׃ דבה. פרליר״ש בלעז׃ (לז) במגפה לפני ה׳ באותה מיתה ההגונה להם מדה כנגד מדה הם חטאו בל׳ ונשתרבב לשונם עד טבורם ותולעים יוצאים מלשונם ובאין לתוך טבורם לכך נאמר במגפה ולא במגפה וזהו לפני ה׳ באותה הראויה להם ע״פ מדותיו של הקב״ה שהוא

בית

מיר (תְּנוּאָה לְשׁוֹן הֲסָרָה) תְּנוּאָה אִיז דִּי טַייטְשׁ אָפ טָאן (כְּמוֹ) וִוי עֶס שְׁטֵייט אוּנ פָּסוּק (כִּי הֵנִיא אָבִיהָ אוֹתָהּ) אִיר פָאטֶער הָט אִיר גֶעשְׁטֶערְט (אָפּ גֶעטָאן) פוּן דֶעם נֶדֶר׃ (לו) (וַיָּשׁוּבוּ וַיַּלִּינוּ עָלָיו). דֶער פָּסוּק זָאגְט (וּכְשֶׁשָּׁבוּ מִתּוּר הָאָרֶץ הִרְעִימוּ עָלָיו אֶת כָּל הָעֵדָה בְּהוֹצָאַת דִּבָּה) וִויעֶן דִּי מְרַגְּלִים זֶענֶען צוּרִיק גֶעקוּמֶען פוּן אוֹיס זֶעהֶען דָאס לַאנְד הָאבֶּען זֵיי גֶעמַאכְט שְׁטוּרְמֶען אַלֶע יוּדֶען אוֹיף הקב״ה מִיט זֵייעֶרֶע שְׁלֶעכְטֶע רֵייד וָואס זֵיי הָאבֶּען גֶערֶעט אוֹיף דֶעם לַאנְד (אוֹתָם הָאֲנָשִׁים וַיָּמוּתוּ) דִּי מֶענְטְשֶׁן (דִּי מְרַגְּלִים) זֶענֶען בַּאלְד גֶעשְׁטָארְבֶּען, זָאגְט רַשִׁ״י (כָּל הוֹצָאַת דִּבָּה) אוֹיס צִיהֶען "דִּבָּה" רֵייד, מֵיינְט מֶען (לָשׁוֹן חִנּוּךְ דְּבָרִים) עֶר בָּעטַייט גֵייעֶ רֵייד (שֶׁמְּלַקְּחִים לְשׁוֹנָם לְאָדָם לְדַבֵּר בּוֹ) זֵיי נֶעמֶען זֵייעֶר צוּנְג צוּ אַמֶענְטְשׁ זֵיי זָאלֶען רֵיידֶען אוֹיף אִים (כְּמוֹ) וִוי עֶס שְׁטֵייט אוּנ פָּסוּק (דּוֹבֵב שִׂפְתֵי יְשֵׁנִים) זֵיי רֵיידֶען, דִּי לֶעפְצֶען פוּן דִּי שְׁלָאפֶענְדִיגֶע. אִיז דוֹבֵב, דִּבָּה. דִּי טַייטְשׁ רֵיידֶען (וְיֶשְׁנָהּ לְטוֹבָה וְיֶשְׁנָהּ לְרָעָה) אַמָאל רֶעדְט מֶען גוּטֶע רֵייד אוּנ אַמָאל שְׁלֶעכְטֶע רֵייד (לְכָךְ נֶאֱמַר כָּאן מוֹצִיאֵי

דוד

דִבַּת הָאָרֶץ רָעָה) דְּרִיבֶּער זָאגְט דָא דֶער פָּסוּק זֵייא הָאבֶּען גֶערֶעט אוֹיף דֶעם לַאנְד שְׁלֶעכְטֶע רֵייד (שֶׁיֵּשׁ דִּבָּה שֶׁהִיא לְטוֹבָה) אַז מֶען רֶעט אוֹיף אֵיינֶעם גוּטֶע רֵייד, הֵייסְט אוֹיךְ דִּבָּה׃ (לז) (בַּמַּגֵּפָה לִפְנֵי ה׳). זֵיי זֶענֶען גֶעשְׁטָארְבֶּען (בְּאוֹתָהּ מִיתָה הַהֲגוּנָה לָהֶם) מִיט דֶעם טוֹיט וָואס הָט גֶעפַּאסְט צוּ דִיא עֲבֵירָה (מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה) אַמָאס נָעגֶען אַמָאס. וִוי עֶס אִיז גֶעוֶועז דִיא זִינְד אַזוֹי אִיז גֶעוֶועז דִי שְׁטְרָאף (הֵם חָטְאוּ בְּלָשׁוֹן) זֵיי הָאבֶּען גֶעזִינְדִיגְט מִיט דֶער צוּנְג. (וְנִשְׁתַּרְבֵּב לְשׁוֹנָם עַד טַבּוּרָם) אִיז זֵייעֶר צוּנְג גֶעוָוארֶען לַאנְג בִּיז צוּ זֵייעֶר נָאפִּיל (וְתוֹלָעִים יוֹצְאִים מִלְּשׁוֹנָם) ווֶערֶעם זֶענֶען אַרוֹיס גֶעגַאנְגֶען פוּן זֵייעֶר צוּנְג (וּבָאִים לְתוֹךְ טַבּוּרָם) אוּנ זֶענֶען אַרַיין גֶעגַאנְגֶען אוּנ זֵייעֶר נָאפִּיל (לְכָךְ נֶאֱמַר בַּמַּגֵּפָה וְלֹא בְּמַגֵּפָה) אִי עֶס וָואלְט גֶעשְׁטַאנֶען בְּמַגֵּפָה. וָואלְט מֶען מֵיינֶען מִיט וָועלְכֶע מַגֵּפָה עֶס אִיז, אַז עֶס שְׁטֵייט בַּמַּגֵּפָה מֵיינְט מֶען מִיט דֶער מַגֵּפָה וָואס נָהְעֶר צוּ דִיא זִינְד (וְזֶהוּ לִפְנֵי ה׳) דָאס מֵיינְט מֶען "פַאר גָאט" זֵייא זֶענֶען גֶעשְׁטָארְבֶּען (בְּאוֹתָהּ מִיתָה הָרְאוּיָה לָהֶם עַל פִּי מִדּוֹתָיו שֶׁל הקב״ה) מִיט דֶעם טוֹיט וָואס

פירוש לתורת אלהים

הָרָעָה צוּ דֶער שְׁלֶעכְטֶער עֵדָה הַנּוֹעָדִים עָלָי וָואס זֵיי הָאבֶּען זִיךְ אַיין גֶעזַאמֶלְט צוּ קְרִיגֶען אוֹיף מִיר בַּמִּדְבָּר הַזֶּה אִין דֶער מִדְבָּר זָאלֶען זֵיי צוּ גַייען וְשָׁם יָמוּתוּ אוּנ דָארְטֶען זָאלֶען זֵיי שְׁטַארְבֶּען׃ (לו) וְהָאֲנָשִׁים אוּנ דִי מַאנֶען אֲשֶׁר שָׁלַח מֹשֶׁה וָואס מֹשֶׁה הָאט גֶעשִׁיקְט לָתוּר אֶת הָאָרֶץ אוֹיס שְׁפֶּעהֶען דָאס לַאנְד וַיָּשׁוּבוּ אוּנ זֵיי הָאבֶּען ווִידֶער גֶעקֶערְט וַיַּלִּינוּ אוּנ זֵיי הָאבֶּען גֶעמַאכְט קְרִיגֶען אוֹיף אִים גָאר דִי עֵדָה לְהוֹצִיא דִבָּה צוּ מַאכֶען אוֹיס צִיהֶען לָשׁוֹן הָרָע אוֹיף דָאס לַאנְד׃ (לז) וַיָּמוּתוּ הָאֲנָשִׁים מוֹצִאֵי דִיא וָואס הָאבֶּען אוֹיס גֶעצוֹגֶען שְׁלֶעכְטֶע רֵייד אוֹיף דֶעם לַאנְד, זֶענֶען זֵיי גֶעשְׁטָארְבֶּען בַּמַּגֵּפָה אִין דָאס מָארְךְ

בַּמַּגֵּפָה לִפְנֵי יְהוָה׃ לח וִיהוֹשֻׁעַ בִּן־
נוּן וְכָלֵב בֶּן־יְפֻנֶּה חָיוּ מִן־
הָאֲנָשִׁים הָהֵם הַהֹלְכִים לָתוּר
אֶת־הָאָרֶץ׃ לט וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת־
הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וַיִּתְאַבְּלוּ הָעָם מְאֹד׃
מ וַיַּשְׁכִּמוּ בַבֹּקֶר וַיַּעֲלוּ אֶל־
רֹאשׁ־הָהָר לֵאמֹר הִנֶּנּוּ וְעָלִינוּ
אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־אָמַר יְהוָה כִּי

חטאנו

אַרְעָא בְּמוֹתָנָא קֳדָם יְיָ׃
לח וִיהוֹשֻׁעַ בַּר נוּן
וְכָלֵב בַּר יְפֻנֶּה
אִתְקַיָּמוּ מִן גֻּבְרַיָּא
הָאִנּוּן דַּאֲזָלוּ לְאַלָּלָא
יָת אַרְעָא׃ לט וּמַלִּיל
מֹשֶׁה יָת פִּתְגָּמַיָּא
הָאִלֵּין לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְאִתְאַבַּלוּ עַמָּא לַחֲדָא׃
מ וְאַקְדִּימוּ בְצַפְרָא
וּסְלִיקוּ לְרֵישׁ טוּרָא
לְמֵימַר הָא אֲנַחְנָא
סָלְקִין לְאַתְרָא דִּי אֲמַר
יְיָ אֲרֵי חַבְנָא׃

ואמר

תו"א ויהושע בן נון. בתרא קין:

בעל הטורים

בגריאותיכם כן תשכינו פלמכם ותמותו: (לח) חיו. בא"ת ב"ש סמ"ף שהוא בגי' בחלקם שחיו בחלקם: (מ) ועלינו . ב'. הננו ועלינו ואם כה יאמרו עלו עלינו ועלינו ז"ש כי אין לה' מעצור להושיע ברב או במעט אלא כיון שהיה ריבוא ונפלו

רש"י

מודד מדה כנגד מדה: (לח) ויהושע וכלב חיו וגו'. מה ת"ל חיו מן האנשים ההם אלא מלמד שנטלו [ב"ב קיז] חלקם של מרגלים בארץ וקמו תחתיהם לחיים: (מ) אל ראש ההר. הוא הדרך העולה לארץ ישראל: הננו ועלינו אל המקום. לארץ ישראל: אשר אמר ה'. לתתה לנו שם נעלה.

כי

רשב"ם

וילינו אחרי שובם ככתוב למעלה. עתה וימותו וגו': דבה. מן דובב שפתי ישנים. כמו מן באבוד רשעים רנה. רננת רשעים מקרוב. וכן כי היתה סבה מעם ה'. מן סובב. סבה: (מ) אל המקום אשר אמר ה'. וצונו ללכת שם לירש את הארץ: כי דם גו'. כאשר האמינו לעצת

שפתי חכמים

סכיון שהוסר לבם מה' הוסר כ' מהם: צ ר"ל וכא כתיב קרא אחרינא ולא נותר מהם איש כי אם כלב בן יפנה ויהושע

בית

ניהער צו זיי נאך די מדות פון הקב"ה (שהוא מודד מדה כנגד מדה) הקב"ה מעסט די שטראף זאל זיין ווי די עבירה איז געוועזן: (לח) (ויהושע וכלב חיו). זאגט רש"י (מה תלמוד לומר חיו מן האנשים ההם) צו וואס זאגט דער פסוק זיי האבן געלעבט פון די מענטשן (אלא מלמד) נאר דער פסוק לערנט אונז (שנטלו חלקם של מרגלים בארץ) יהושע אונ כלב האבן גענומן די חלקים פון די מרגלים אונ ארץ ישראל (וקמו תחתיהם

דוד

לחיים) אונ זיי זענין געקומען אויף דעם ארט פון די מרגלים צוא לעבן פון זייערע חלקים: (מ) (אל ראש ההר). זאגט רש"י (הוא הדרך העולה לארץ ישראל) דער בארג איז געוועזן דער וועג וואס מען גייט דורך אום צו ארץ ישראל: (הננו ועלינו אל המקום) מיר זענען דא אונ מיר וועלן גיין צוא דעם ארט. צו ארץ ישראל: (אשר אמר ה'. לתתה לנו שם נעלה) מיר וועלן גיין צוא דעם לאנד וואס הקב"ה האט געזאגט ער וועט זיא אונז

נעבן

פירוש לתורת אלהים

פני יי פאר גאט (עיין רש"י): (לח) ויהושע אונ יהושע מיט כלב דר זון פון יפונה חיו זיי זענען געבליבן לעבן מן האנשים ההם פון די מענטשע: ההולכים לתור וואס זיי זענען געגאנגען אוס שפעהן דאס לאנד: (לט) וידבר משה אונ משה האט גרעט די אלע רייד אל כל בני ישראל צוא אלע יודן וואס גאט האט אויף זיי גוזר געוועזן זיא זאלן אלע אום שטארבן אין דר מדבר ויתאבלו האבן דאס פאלק זייער געטרויערט: (מ) וישכימו בבוקר אונ זיי האבן זיך גפעדערט אין דר פריא ויעלו אונ זענען ארויף גגאנגן: אל ראש ההר צום שפיץ בארג (עיין רש"י) לאמר אונ האבן אזוי גזאגט הננו דא זענען מיר מיר זענען אן גבריט ועלינו אונ מיר וועלן אויף גיין צוא דעם ארט וואס גאט האט אינז צו גזאגט צו געבן כי חטאנו וואורום מיר

חָטָאנוּ: מא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לָמָּה זֶּה אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־פִּי יְהוָה וְהִוא לֹא תִצְלָח: מב אַל־תַּעֲלוּ כִּי אֵין יְהוָה בְּקִרְבְּכֶם וְלֹא תִּנָּגְפוּ לִפְנֵי אֹיְבֵיכֶם: מג כִּי הָעֲמָלֵקִי וְהַכְּנַעֲנִי שָׁם לִפְנֵיכֶם וּנְפַלְתֶּם בֶּחָרֶב כִּי־עַל־כֵּן שַׁבְתֶּם מֵאַחֲרֵי יְהוָה וְלֹא־יִהְיֶה יְהוָה עִמָּכֶם: מד וַיַּעְפִּלוּ לַעֲלוֹת אֶל־רֹאשׁ הָהָר וַאֲרוֹן

מא וַאֲמַר מֹשֶׁה לְמָא דְנַן אַתּוּן עָבְרִין עַל גְּזֵירַת מֵימְרָא דַיְיָ וְהִיא לָא תַצְלַח: מב לָא תִסְּקוּן אֲרֵי לֵית שְׁכִנְתָּא דַיְיָ בֵּינֵיכוֹן וְלָא תִתַּבְּרוּן קֳדָם בַּעֲלֵי דְבָבֵיכוֹן: מג אֲרֵי עֲמַלְקָאָה וּכְנַעֲנָאָה תַמָּן קֳדָמֵיכוֹן וְתִפְּלוּן בְּחַרְבָּא אֲרֵי עַל כֵּן תַּבְתּוּן מִבָּתַר פּוּלְחָנָא דַיְיָ וְלָא יְהֵי מֵימְרָא דַיְיָ בְּסַעְדְּכוֹן: מד וְאַרְשִׁיעוּ למיסק

תו"א ויעפילו. שבת לז: ברית

בעל הטורים

ונפלו ויכונתן לא כיה אלא כוא ונכרו ונלאו: (מד) ויעפילו. נגי' שהוא כמו וכל אשר יש לו:

רשב"ם

הרגלים: (מא) והיא. דרך זה לא תצלח: (מג) כי על כן שבתם. אשר שבתם. כמו וכל יש לו נתן בידו. (מד) משו. מגזרת לא ימיש

רש"י

כי חטאנו. על אשר אמרנו הלא טוב לנו שוב מצרימה: (מא) והיא לא תצלח. זו שאתם עושים לא תצלח: (מג) כי על כן שבתם. כלו' כי זאת תבוא לכם על אשר שבתם וגו': (מד) ויעפלו. לשון חוזק וכן [חבקוק ב] הנה עפלה אינגרי"ש בלעז לשון עזות וכן [מיכה ד] עופל בת ציון [ישעיה לב] עופל ובחן. ומדרש תנחומא מפרשו ל' אופל הלכו חשכים שלא ברשות:

שפתי חכמים

וגו': ק ומלת והיא שבה אל הפעול' והפעולה ל' נקבה כאלו אמר זאת הפעולה. אשר אתם עושים לא תצלח: ר שפי' ע"כ כמו כואיל שפירושו על אשר ומפני שאין טעם לו' כואיל ושבתם לכן הוסיף על מלת כי ע"כ פועל שתפול עליה הסיבה כואיל

בית דוד

געבין: (כִּי חָטָאנוּ). מיר האבן געזינדיגט (עַל אֲשֶׁר אָמַרְנוּ הֲלֹא טוֹב לָנוּ שׁוּב מִצְרָיְמָה) אויף דעם וואס מיר האבן געזאגט עס איז בעסר צו אונז מיר זאלען צוריק גיין קיין מִצְרַיִם: (מא) (וְהִיא לֹא תִצְלָח). (זוּ שֶׁאַתֶּם עוֹשִׂים לֹא תִצְלָח) וואס איר ווילט טוּן וועט אייך ניט גליקען: (מג) (כִּי עַל כֵּן שַׁבְתֶּם). זאגט רש"י (כְּלוֹמַר) אזוי האט משה גמיינט (כִּי זֹאת תָּבֹא לָכֶם עַל אֲשֶׁר שַׁבְתֶּם) דיא שטראף וועט צו אייך קומען ווייל איר האט צוריק געקערט פון הקב"ה: (מד) (וַיַּעְפִּלוּ). (לְשׁוֹן חוֹזֶק) שטארקייט (וְכֵן) אונז אזוי שטייט אונז פסוק (וְהִנֵּה עֻפְּלָה) מיינט מען (לְשׁוֹן עַזּוּת) שטארקייט (וְכֵן) אונז אזוי שטייט אונז פסוק (עֹפֶל בַּת צִיּוֹן. עֹפֶל וָבַחַן.) מיינט מען אויך שטארקייט (וּמִדְרַשׁ תַּנְחוּמָא מְפָרְשׁוֹ לְשׁוֹן אוֹפֶל) דר מדרש תנחומא טייטשט ויעפלו. עס איז זייא געווען פינסטער (הָלְכוּ חֲשֵׁכִים) זיי זענען געגאנגען ווי אונז דער פינסטער (שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת) ווייל הקב"ה האט

פירוש לתורת אלהים

האבן געזינדיגט (עי' רש"י): (מא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה האט משה צו זיי גזאגט לָמָּה זֶּה ווארום טוט איר איבער פארן אוף די רייד פון גאט ווארום גאט הייסט אייך ניט גיין צו אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אונ איר זענט אוף געגאנגען אוף דעם בארג אונ ווילט גיין צו אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְהִיא לֹא תִצְלָח אונ דס וועט ניט באגליקען: (מב) דרום זאג איך משה צוא אייך אַל תַּעֲלוּ איר זאלט ניט אוף גיין כִּי אֵין יְיָ ווארום גאט איז ניט צווישען אייך וְלֹא תִּנָּגְפוּ אונ איר זאלט ניט גמארד ווערען פאר אייערע פיינט: (מג) כִּי הָעֲמָלֵקִי וְהַכְּנַעֲנִי שָׁם לִפְנֵיכֶם ווארום עמלק מיט דם כנעני איז דארטען פר אייך זייא זיצען אוף דעם וועג וואו איר דארפט גיין דארט ארום וּנְפַלְתֶּם וועט איר פאלען אין דר שווערד זיי וועלען אייך הרגענען. אונ פאר וואס וועט דס אזו זיין כִּי ווייל איר האט אפ געקערט פון גאט וְלֹא דרום וועט גאט ניט זיין מיט אייך: (מד) וַיַּעְפִּלוּ אונ זיי האבן זיך געשטארקט לַעֲלוֹת

בְּרִית־יְהוָה וּמֹשֶׁה לֹא־מָשׁוּ מִקֶּרֶב הַמַּחֲנֶה׃ מה וַיֵּרֶד הָעֲמָלֵקִי וְהַכְּנַעֲנִי הַיֹּשֵׁב בָּהָר הַהוּא וַיַּכּוּם וַיַּכְּתוּם עַד־הַחָרְמָה׃ פ טו א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ ב דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תָבֹאוּ אֶל־אֶרֶץ מוֹשְׁבֹתֵיכֶם אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם׃ ג וַעֲשִׂיתֶם אִשֶּׁה לַיהוָה עֹלָה אוֹ־זֶבַח לְפַלֵּא־נֶדֶר
או

לְמִסַּק לְרֵישׁ טוּרָא וַאֲרוֹן קְיָמָא דַיְיָ וּמֹשֶׁה לָא עֲדוֹ מִגּוֹ מַשְׁרִיתָא׃ מה וּנְחַת עֲמַלְקָאָה וּכְנַעֲנָאָה דְיָתֵיב בְּטוּרָא הַהוּא וּמְחוֹנוּן וּטְרָדוּנוּן עַד חָרְמָה׃ טו א וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃ ב מַלֵּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן אֲרֵי תֵעֲלוּן לְאַרַע מוֹתְבָנֵיכוֹן דִּי אֲנָא יָהֵיב לְכוֹן׃ ג וְתַעַבְדוּן קוּרְבָּנָא קֳדָם יְיָ עֲלָתָא אוֹ נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא

תו"א כי תבאו אל. זבחים קיא: ועשיתם אשה. מנחות ל לא: עולה או זבח. שם ל לא: לפלא נדר. שם ל לא:

בעל הטורים

בגי' ללמד דאיכא למ"ד אז המעפילים היה: (ג) ועשיתם אשה לה'. סמך פ' נסכים למלחמה וכן בפנחס אשר יצא

רש"י

(מה) ויכתום. כמו [דברי' ס] ואכות אותו טחון מכה אחר מכה: עד החרמה. ש שם המקום נקרא על שם המאורע: (ב) כי תבאו. בשר להם שיכנסו לארץ: (ג) ועשיתם אשה. אין זה צווי אלא כשתבאו שם ותעלה על לבבכם ת לעשות אשה

שפתי חכמים

הואיל ועשיתם כך כלו' שהכתוב אחרי כה"י: ש פי' בדרך נבואה או מרע"ה כתבה ככה כשכתב התורה. בסוף מ' שנה שאז נק' כבר המקום בשם חרמה: ת פי' דאם זה צווי

בית דוד

ניט געהייסען גיין: (מה) (וַיַּכְּתוּם) זאגט רש"י (כְּמוֹ) וויא עס שטייט אונ פסוק (וָאֶכּוֹת אותו טָחוֹן) איך האב איהם געשטויסען ביז עס איז געוואָרען צוּא מעהל (מַכָּה אַחַר מַכָּה) מען האט געשלאָגען איין מאָל נאך דעם אַנדערן מאָל: (עַד הַחָרְמָה). זאגט רש"י (שֵׁם מָקוֹם) חָרְמָה איז דער נאָמען פון דעם אָרט ווייל מען האט דיא יודען געשלאָגען (נִקְרָא עַל שֵׁם הַמְּאוֹרָע) דאס אָרט ווערט גערופען חָרְמָה. ווייל עס האט געטראָפען מען האט דיא יודען געמאכט וויסט אויף דעם אָרט: (ב) (כִּי תָבֹאוּ). זאגט רש"י (בִּישֵּׂר לָהֶם שֶׁיִּכָּנְסוּ לָאָרֶץ) הקב"ה האט אזוי געזאגט די יודען אז זיי וועלען אַריין גיין קיין ארץ ישראל: (ג) (וַעֲשִׂיתֶם אִשֶּׁה). זאגט רש"י (אֵין זֶה צִוּוּי) הקב"ה האט ניט געבאָטען מען מוז טון אַנדער אונ ברענגען אַקרבן (אֶלָּא) נאר אזוי האט הקב"ה געזאגט (כְּשֶׁתָּבֹאוּ שָׁם) אז איר וועט קומען אונ ארץ ישראל (וְתַעֲלֶה עַל לְבַבְכֶם לַעֲשׂוֹת אִשֶּׁה כו') אונ עס וועט אויף גיין אויף אייער

פירוש לתורת האלהים

אונ זייא זענען ארויף געגאנגען אויף דעם שפיץ בארג ווארו אונ דר ארון פון דעם זיכרהייט פון גאט ומשה לא משו זייא האבען זיך גיט אפ גטאן מקרב המחנה פון דער מחנה: (מה) ויֵרד אונ ער האט גינידערט העמלקי דער עמלק אונ דר כנעני היושב וואס ער איז געזעסען בהר ההוא אויף דעם בארג ויכום אונ ער האט געשלאגען זיי ויכתום אונ האט צו שטיסען זיי עד החרמה ביז דעם אָרט וואס מען רופט הרמה: (א) וידבר יי אונ גאט האט גירעט צו משה: (ב) דבר רייד צו די יודן ואמרת אונ דיא זאלסט צו זיי אזוי זאגן כי תבאו אז איר וועט קומן אל ארץ מושבותיכם צו דעם לאנד וואס איז אייער באזיצונג אשר וואס איך גיב אייך: (ג) ועשיתם אונ איר וועט וועלן מקריב זיין קרבנות צו גאט עולה איר וועט וועלן מקריב זיין איין עולה או אדער זבח אשעכטונג אקרבן שלמים לפלא ארוס צו ריידען אדר אפ צו שיידן אנדר או בנדבה אדר מיט אבווילינונג איר וועט מנדר אדער מנדב זיין אקרבן או במועדיכם אדער איר וועט

אוֹ בִנְדָבָה אוֹ בְּמֹעֲדֵיכֶם לַעֲשׂוֹת רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה מִן־הַבָּקָר אוֹ מִן־הַצֹּאן׃ ד וְהִקְרִיב הַמַּקְרִיב קָרְבָּנוֹ לַיהוָה מִנְחָה סֹלֶת עִשָּׂרוֹן בָּלוּל בִּרְבִעִית הַהִין שָׁמֶן׃ ה וְיַיִן לַנֶּסֶךְ רְבִיעִית הַהִין תַּעֲשֶׂה עַל־הָעֹלָה או

לְאַפְרָשָׁא נִדְרָא אוֹ בְנִדְבְתָא אוֹ בְּמוֹעֲדֵיכוֹן לְמֶעְבַּד לְאִתְקַבָּלָא בְרַעֲוָא קֳדָם יְיָ מִן תּוֹרֵי אוֹ מִן עָנָא׃ ד וִיקָרֵב דִּמְקָרֵיב קוּרְבָּנֵיהּ קֳדָם יְיָ מִנְחָתָא סוּלְתָּא עֶשְׂרוֹנָא דְּפִילָא בְּרַבְעוּת הִינָא מִשְׁחָא׃ ה וְחַמְרָא לְנִסְכָּא רַבְעוּת הִינָא תַּעְבֵּיד עַל עֲלָתָא אוֹ לְנִכְסַת קוּדְשָׁא

תו"א במועדיכם. שם לא: והקרי'. זבחים מז:

רש"י

אשה לה': ריח ניחוח. שיהי' נחת רוח א לפני: לפלא נדר או בנדבה וגו'. או שתעשו האשה בשביל חובת מועדיכם ב שחייבתי אתכם לעשות במועד: (ד) והקריב המקריב. הקריבו נסכים ומנחה לכל בהמה ג המנחה כליל והשמן נבלל ד בתוכה והיין לספלי' ה כמו ששנינו במס' סוכה (נ"ה): לכבש האחד. על כל האמור למעלה הוא מוסב

שפתי חכמים

בוא אין נופל עליו לו' לפלא נדר או בנדבה דנדבה אינו לווי ולכך פי' ותעלה על לנדבה וכו': א לא שהוא ית' מקבל נ"ר מהקרבן שהרי כתיב אם ארעב לא אומר לך וגו' כדלעיל פ' אלוי וכא דפי' ריח ניחוח קודם או במועדיכם שפני שפי' ועשיתם אשה שאינו לווי רק בשתלה על לנדבה לעשות אשה בעבור ריח ניחוח אבל זה פי' נ"כ ריח ניחוח קודם במועדיכם: ב בולרך לפרש או שתעשו וכו' שלא תפרש לפלא נדר או לפלא נדבה או לפלא במועדיכם וזה אינו כי קרבן במועדות חובה הם ואינן תלויין ביד המפלא: ג ר"ל אע"פ שאמרתי לעיל ועשיתם אשה וגו' וזה אינו חובה כדפרישית לעיל מ"מ אם תקריבו נדר או נדבה או חובת מועדיכם חובה על כם שתקריבו עליהם נסכים ומנחה: ד פי' שאין הכהנים אוכלין ממנה כשאר מנחות הכתובות בויקרא אלא כולם כליל והשמן נבלל בתוכה ואינו בא בפ"ע: ה פי' ב' ספלים של כסף היו שם על

בית דוד

אַייער הָאַרץ צוּ נֶעבֶּען אַקָרְבָּן צוּא הקב"ה (זָאלְט איר טוּן וְוי עֶס שְׁטֵייט אוּנ דִּיא פְּסוּקִים) : (רֵיחַ נִיחֹחַ). הקב"ה זָאגְט (נַחַת רוּחַ לְפָנַי) עֶס וֶועט זַיין בַּייא מִיר אַפַּארְגֶעניִנֶען : (לְפַלֵּא נֶדֶר אוֹ בִנְדָבָה). מֶעֶן מַיינְט אִיר וֶועט בְּרֶענְגֶען אַייֶערֶע קָרְבָּנוֹת וַוייל אִיר הָט צוּגֶעזָאגְט מִיט אַנֶדֶר. אָדֶר דִּי קָרְבָּנוֹת זֶענֶען אַנְדָבָה (אוֹ בְּמוֹעֲדֵיכֶם) מֶעֶן מַיינְט (אוֹ שֶׁתַּעֲשׂוּ הָאִשֶּׁה בִּשְׁבִיל חוֹבַת מוֹעֲדֵיכֶם) אָדֶר אִיר וֶועט מַאכֶן דִּי קָרְבָּנוֹת וָואס אִיר זֶענְט שׁוּלְדִיג צוּ מַאכֶן יוֹם טוֹב (שֶׁחִיַּיבְתִּי אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת בְּמוֹעֵד) וָואס אִיךְ הָאבּ אַייךְ שׁוּלְדִיג גֶעמַאכְט (גֶעבָּאטֶן) צוּ בְּרֶענְגֶען קָרְבָּנוֹת יֶעדֶן יוֹם טוֹב : (ד) (וְהִקְרִיב הַמַּקְרִיב). זָאגְט רש"י מֶען מַיינְט (הַקְרִיבוּ נְסָכִים וּמִנְחָה לְכָל בְּהֵמָה) צוּא יֶעדֶר בְּהֵמָה וָואס מֶען בְּרֶענְגְט אַקָרְבָּן דַארְף מֶען בְּרֶענְגֶען וַויין צוּ גִיסֶען אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ (דָאס הֵייסְט נְסָכִים) אוּנ מֶען דַארְף בְּרֶענְגֶען מֶעהְל מִיט בּוֹימְאֵייל צוּ זַאמֶען גֶעקְנֶעטֶן (דָאס הֵייסְט מִנְחָה) (הַמִּנְחָה כָּלִיל) דִּיא מִנְחָה וֶוערְט פַר בְּרֶענְט (וְהַשֶּׁמֶן נִבְלָל בְּתוֹכָהּ) דֶר בּוֹימְאֵייל אִיז אַריין גֶעמִישְׁט אוּנ דֶעם מֶעהְל, וֶוערְט צוּ זַאמֶען פַר בְּרֶענְט (וְהַיַּיִן לִסְפָלִים) דֶעם וַויין גִיסְט מֶען אַריין אוּנ בֶּעקוּנְס וָואס זֶענֶען אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ (כְּמוֹ שֶׁשָּׁנִינוּ בְּמַסֶּכֶת סוּכָּה) וִוי מִיר הָאבֶּן גֶלֶערוּנְט אוּנ דִי גְמָרָא סוּכָּה : (ח) (לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד). זָאגְט רש"י (עַל כָּל הָאָמוּר לְמַעְלָה הוּא מוּסָב) דֶר פָּסוּק גֵייט אוֹיפְאַלֶץ וָואס פְרִיעֶר אִיז גֶעשְׁרִיבֶּן

פירוש לתורת אלהים

בְּרֶענְגֶען דִּי קָרְבָּנוֹת וָואס אִיךְ הָאבּ אַייךְ גֶעהֵייסֶען מַקְרִיב זַיין אִין אַייעֶרֶע יָמִים טוֹבִים לַעֲשׂוֹת צוּא מַאכֶן רֵיחַ אַנְגֶעשְׁמַאקֶען רֵיחַ צוּ גָאט מִן הַבָּקָר סַיי אִיר וֶועט בְּרֶענְגֶען דֶעם קָרְבָּן פוּן רִינְדֶער אוֹ מִן הַצֹּאן אָדֶער פוּן דִי שָׁאף : (ד) וְהִקְרִיב אוּנ עֶר זָאל מַקְרִיב זַיין הַמַּקְרִיב דֶר וָואס אִיז מַקְרִיב זַיין קָרְבָּן צוּא גָאט מִנְחָה אַמִנְחָה פוּן פַיין מֶעל עִשָּׂרוֹן אַצֶעהְנְטִיל פוּן אַיין אֵיפָה בָּלוּל עֶס זָאל זַיין גֶמִישְׁט בִּרְבִיעִית הַהִין אִין אַפֶערְט חֵלֶק פוּן אַיין עֶמֶר שֶׁמֶן אֵייל : (ה) וְיַיִן אוּנ וַויין זָאל עֶר בְּרֶענְגֶען לַנֶּסֶךְ צוּ גִיסֶען אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ רְבִיעִית אַפֶערְטִיל פוּן אַיין עֶמֶר תַּעֲשֶׂה זָאלְסְט דוּא מַאכֶן אַזוֹי אַמִנְחָה מִיט אַזֶעלְכֶע נְסָכִים זָאלְט אִיר מַקְרִיב זַיין עַל הָעוֹלָה צוּא אַקָרְבָּן עוֹלָה אוֹ לַזָּבַח אָדֶער צוּא אַשְׁעכְטוּנְג פוּן שְׁלָמִים לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד וָואס אִיר וֶועט מַקְרִיב זַיין פוּן אַיין שָׁאף:

אוֹ לַזֶּבַח לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד׃ ו אוֹ לָאַיִל
תַּעֲשֶׂה מִנְחָה סֹלֶת שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים
בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן שְׁלִשִׁית הַהִין׃
ז וְיַיִן לַנֶּסֶךְ שְׁלִשִׁית הַהִין תַּקְרִיב
רֵיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה׃ חמישי ח וְכִי־
תַעֲשֶׂה בֶן־בָּקָר עֹלָה אוֹ־זָבַח
לְפַלֵּא־נֶדֶר אוֹ־שְׁלָמִים לַיהוָה׃
ט וְהִקְרִיב עַל־בֶּן־הַבָּקָר מִנְחָה
סֹלֶת שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים בָּלוּל
בַּשֶּׁמֶן חֲצִי הַהִין׃ י וְיַיִן תַּקְרִיב
לַנֶּסֶךְ חֲצִי הַהִין אִשֵּׁה רֵיחַ־נִיחֹחַ
לַיהוָה׃ יא כָּכָה יֵעָשֶׂה לַשּׁוֹר הָאֶחָד
או

קוּדְשַׁיָּא לְאִמְּרָא חַד׃
ו אוֹ לְדִכְרָא תַּעֲבֵיד
מִנְחָתָא סוּלְתָּא תְּרֵין
עֶשְׂרוֹנִין דְּפִילָא
בִּמְשַׁח תַּלְתוּת הִינָא׃
ז וְחַמְרָא לְנִסְכָּא
תַּלְתוּת הִינָא תְּקָרֵיב
לְאִתְקַבָּלָא בְּרַעֲוָא קֳדָם
יְיָ׃ ח וַאֲרֵי תַעֲבֵיד בַּר
תּוֹרֵי עֲלָתָא אוֹ נִכְסַת
קוּדְשַׁיָּא לְפָרָשָׁא נִדְרָא
אוֹ נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא קֳדָם
יְיָ׃ ט וִיקָרֵיב עַל בַּר
תּוֹרֵי מִנְחָתָא סוּלְתָּא
תְּלָתָא עֶשְׂרוֹנִין דְּפִילָא
בִּמְשַׁח פַּלְגוּת הִינָא׃
י וְחַמְרָא תְּקָרֵיב
לְנִסְכָּא פַּלְגוּת הִינָא
קוּרְבַּן דְּמִתְקַבֵּיל
בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ׃
יא כְּדֵין יִתְעֲבֵיד
לְתוֹרָא חַד אוֹ לְדִכְרָא

תו"א לכבש האחד. מנחות צא: או לאיל. שם צא חולין כג: וכי תעשה בן בקר. מנחות צ: ככה יעשה. זבחים מב מנחות צא:

בעל הטורים לפניהם סמך מיד פ' קרבנות שנזכות בקרבנות כיון נולמים

רש"י

מוסב על המנחה ועל השמן ועל היין: (ו) או לאיל. ואם ו' איל הוא [מנחות צא] ורבותינו דרשו או לרבות את הפלגס לנסכי איל (חולין כג): (י) אשה ריח. אינו מוסב אלא על המנחה והשמן אבל

שפתי חכמים

על המזבח ומנוקבים והכהן היה מערה היין והמים נפי הספלים והנסכים מקלחים ויורדין ע"ג המזבח ובמזבח היה נקב שבו המים והיין יורדין לשיתין של מזבח שהיו חלולין ועמוקין מאד: ו פי' או תעשה מנחתו שני עשרונים במקום שהיה לכבש עשרון אחד ויין ושמן שלישית ההין במקום שהיה לכבש רביעית ההין שתעשה לאיל יותר מלכבש ופי' של או הוא אם ולא או כמשמעו ולו' שיהא כבש ואיל שוים: ז ר"ל עד י"ב חדשים נקרא כבש ומשנה לי"ג חדשים ואילך נקרא איל א"כ מי"ב חדשים ועד י"ג חדשים ויום א' איני יודע אם איל הוא או כבש לענין הנסכים כלו' אם צריך נסכים של כבש או נסכים של איל והוא נק' פלגס לכך דרשו רז"ל מאו לרבות שצריך לנסכי איל. ופלגס הוא כמו שתי מלות פלג גם כלו' שהוא

בית דוד

(עַל הַמִּנְחָה וְעַל הַשֶּׁמֶן וְעַל הַיַּיִן) דָּס מֶעהְל מִיט דָּס בּוֹימְאַייל מִיט דֶעם וַויין וָוס גִיהֶערְן צוּ אֶקְסְן שֶׁעפְּסְן אֵילִים: (ו) (אוֹ לָאַיִל). מַיינְט מֶען (וְאִם אַיִל הוּא) אוֹיבּ דָאס קָרְבָּן אִיז אַאַיִל (וְרַבּוֹתֵינוּ דָרְשׁוּ אוֹ לְרַבּוֹת אֶת הַפַּלְגָס לְנִסְכֵּי אַיִל) דִי רַבָּנָן לֶערְנֶן דָס וָוארְט „אוֹ" לֶערוּנְט אוּנְז אַז אַיינֶער בְּרֶענְגְט אַקָרְבָּן אַפַּלְגָס, דַארְף עֶר בְּרֶענְגֶען דִי מִנְחָה אוּנ דִיא נְסָכִים וויא מֶען בְּרֶענְגְט צוּא אַאַיִל (אַשֶׁעפְּס אֵיזֶר בִּיז צְוֶועלֶעף חֳדָשִׁים וֶוערְט אָן גֶערוּפְן כֶּבֶשׂ. דֶעם דְרַייצֶעטְן חוֹדֶשׁ וֶוערְט עֶר גֶערוּפֶן פַּלְגָס, פוּן דְרַייצֶעטְן חוֹדֶשׁ אוּנ וַוייטֶער וֶוערְט עֶר גֶערוּפְן אַיִל): (י) (אִשֵּׁה רֵיחַ). זָאגְט רַשִׁ"י (אֵינוֹ מוּסַב אֶלָּא עַל הַמִּנְחָה וְהַשֶּׁמֶן) אוּ אוֹף דֶעם פַייֶער קוּמְט נָאר דִיא מִנְחָה מִיט דֶעם בּוֹימֶעל

פירוש לתורת אלהים

(ו) אוֹ לָאַיִל אָדֶר אַז דֶער קָרְבָּן אִיז אַוִוידֶר תַּעֲשֶׂה זָאלְסְט דִי מַקְרִיב זַיין מִנְחָה אַמִנְחָה פוּן פַיינֶם מֶעהְל צְוַויי צֶענְטִיל בְּלוּלָה אוּנ דִיא מִנְחָה זָאל זַיין גִימִישְׁט מִיט אַדְרִיט חֵלֶק עָמִיר אַייל: (ז) וְיַיִן אוּנ וַויין זָאל מֶען בְּרֶענְגֶען מְנַסֵּךְ צוּ זַיין אַדְרִיט חֵלֶק פוּן אַיין עָמִיר תַּקְרִיב רֵיחַ וגו': (ח) וְכִי

אוֹ לָאַיִל הָאֶחָד אוֹ־לַשֶּׂה
בַכְּבָשִׂים אוֹ בָעִזִּים׃ יב כַּמִּסְפָּר
אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ כָּכָה תַּעֲשׂוּ לָאֶחָד
כְּמִסְפָּרָם׃ יג כָּל־הָאֶזְרָח יַעֲשֶׂה־
כָּכָה אֶת־אֵלֶּה לְהַקְרִיב אִשֵּׁה
רֵיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה׃ יד וְכִי־יָגוּר
אִתְּכֶם גֵּר אוֹ אֲשֶׁר־בְּתוֹכְכֶם

לדורותיכם

חַד אוֹ לְאִמַּר
בְּאִימְּרַיָּא אוֹ בְעִזַּיָּא׃
יב כְּמִנְיָן דִּי תַעְבְּדוּן
כְּדֵין תַּעְבְּדוּן לְחַד
כְּמִנְיָנֵיהוֹן׃ יג כָּל
יַצִּיבָא יַעֲבֵיד כְּדֵין יָת
אִלֵּין לְקָרָבָא קוּרְבַּן
דְּמִתְקַבַּל בְּרַעֲוָא קֳדָם
יְיָ׃ יד וַאֲרֵי יִתְגַּיַּר
עִמְּכוֹן גִּיּוֹרָא אוֹ דִּי
בֵינֵיכוֹן לְדָרֵיכוֹן וְיַעֲבֵיד

קירבן

תו"א כאזרח. זבחים מה לא מנחות סג קד קז תמורה ג : לכ'. תמורה סס : וכי יגור אתכם גר. כריתות ט :

רש"י

אבל היין אינו אשה שאינו ניתן על האש : (יא) או לשה . בין שהוא בכבשי' בין שהוא בעזי' כבש ושה קרוי' בתוך שנת' : איל . בן שלשה עשר חדש ויום אחד : (יב) כמספר אשר תעשו כמספר הבהמות אשר תקריבו לקרבן ח ככה תעשו נסכי' לכל אחד מהם : כמספרם . של בהמות מספר' של נסכים

שפתי חכמים

שהוא חלוק מכיות גדול ככך' איל: (מ"י) כל כפ' מבוארת בפ' שתי מדות דף ל"א וכמדומה לי שהרא"ם לא ידע את מקומה : ת מפני שהקרא כזה סתום שכ' כמספר ולא פי' באיזה מספר של בהמות או של נסכים ועוד שכפל וכתב ב"פ תעשו לכן פירש כמספר קאי אבהמות ותעשו ראשון קאי על ההקרבה והעשו שני קאי על הנסכים ופי' לאחד לכאו"א ופירש כמספרם השני על שיווי מספר הבהמות לנסכים :

פירוש

דוד

(אַיִל) . (בֶּן שְׁלֹשָׁה עָשָׂר חוֹדֶשׁ וְיוֹם אֶחָד) אַשְׁעֶפְּס אָזָכָר אַז עֶר וֶועֶרְט אַלְט דְרַייצֶען חֳדָשִׁים מִיט אַיין טָאג וָועֶרְט עֶר גֶערוּפֶן אַיִל : (יב) (כַּמִּסְפָּר אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ) . מֶען מֵיינְט (כְּמִסְפַּר הַבְּהֵמוֹת אֲשֶׁר תַּקְרִיבוּ לְקָרְבָּן) וִוי פִיל בְּהֵמוֹת אִיר וֶועט מַקְרִיב זַיין אַקָרְבָּן (כָּכָה תַּעֲשׂוּ נְסָכִים לְכָל אֶחָד מֵהֶם) אַזוֹ זָאלְט אִיר מַאכֶן דִיא נְסָכִים (אוּנ מְנָחוֹת) צוּ יֶעדֶער בְּהֵמָה (כְּמִסְפָּרָם שֶׁל בְּהֵמוֹת מִסְפָּרָם שֶׁל נְסָכִים) וִוי פִיל עֶס אִיז דִיא צָאל פוּן דִי בְּהֵמוֹת וָואס אִיר וֶוענְט

מקריב

בית

בּוּמְאַייל (דָם מֶעל וָוס אִיז צוּ מִישְׁט מִיט בּוּימַאַייל) (אֲבָל הַיַּיִן אֵינֶנּוּ אִשֶּׁה) אָבֶּר דֶער וַויין וֶוערְט נִיט גֶערוּפֶן אִשֶּׁה (פַייֶער) (שֶׁאֵינוֹ נִיתָּן עַל הָאֵשׁ) דֶר וַויין וֶוערְט דָאךְ נִיט גֶעגֶעבֶּן אוֹיף דֶעם פַייֶער : (יא) (אוֹ לַשֶּׂה) . זָאגְט רש"י (בֵּין שֶׁהוּא בַּכְּבָשִׂים בֵּין שֶׁהוּא בָּעִזִּים) סַיי דֶם קָרְבָּן אִיז אַשָעפְּס אָדֶר אַצִיג , הָאבֶּן בַּיידֶע אַיין מָאס צוּ דִיא מִנְחָה אוּנ נְסָכִים (כֶּבֶשׂ וְשֶׂה קְרוּיִם בְּתוֹךְ שְׁנָתָם) אַשֶעפְּס בִּיז צוּם יָאר וֶוערְט עֶר גֶערוּפֶן כֶּבֶשׂ אָדֶר שֶׂה :

פירוש לתורת אלהים

תֶּעֶשֶׂה אוּנ אַז דִיא וֶועסְט מַאכֶן אַיוּנְגֶע רִינְד פַאר אַיין עוֹלָה אָדֶר פַר אַקָרְבָּן שְׁלָמִים : (יא) כָּכָה אַזוֹ זָאל וֶוערֶן גֶטָאן אַזוֹ אַמִנְחָה אוּנ נְסָכִים וִוי פְרִיעֶר אִיז גֶעשְׁטַאנֶען זָאל מֶען מַקְרִיב זַיין לַשּׁוֹר הָאֶחָד צוּ אַיין אָקְס אוֹ אָדֶער צוּא אַוִוידֶר אוֹ לַשֶּׂה אָדֶר צוּ אַלֶעמִיל בַּכְּבָשִׂים אִין שָׁאף סַייא דָאס לֶעמִיל אִיז פוּן שָׁאף אוֹ בָעִזִּים אָדֶר סַיי עֶס אִיז פוּן צִיגֶן דַארְף מֶען אַלְץ דֶר צוּ בְּרֶענְגֶען דִי מִנְחָה מִיט דִי נְסָכִים : (יב) כַּמִּסְפָּר אִין דֶר צָאל אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ וָואס אִיר וֶועט מַאכֶן ווִיפִיל קָרְבָּנוֹת אִיר וֶועט מַקְרִיב זַיין כָּכָה אַזוֹ פִיל מְנָחוֹת מִיט נְסָכִים זָאל זַיין צוּ אִיטְלִיכֶן בַּאזוּנְדֶר . כְּמִסְפָּרָם אַזוֹ וִויא דִיא צָאל פוּן דִי בְּהֵמוֹת אַזוֹ זָאל זַיין דִי צָאל פוּן דִי נְסָכִים : (יג) כָּל הָאֶזְרָח אִיטְלִיכֶער אַלְט גֶעזֶעסֶענֶער יַעֲשֶׂה כָּכָה זָאל אַזוֹ טָאן אֶת אֵלֶּה דִיא דָאזִיגֶע אַז עֶר וֶועט וֶועלֶן בְּרֶענְגֶען אַזֶעלְכֶע קָרְבָּנוֹת וִויא פְרִיעֶר אִיז גֶעשְׁטַאנֶען זָאל עֶר בְּרֶענְגֶען דִיא מִנְחָה מִיט נְסָכִים וָואס גִיהֶער דֶר צוּ : (יד) וְכִי יָגוּר אוּנ אַז עֶס וֶועט וְואוֹנֶען צְוִוישֶׁן אַייךְ אַגֵר אוֹ אָדֶר אֲשֶׁר בְּתוֹכְכֶם וָוס עֶר וֶועט זַיין צְוִוישֶׁן אַייךְ לְדוֹרוֹתֵיכֶם צוּ אַייעֶר גֶבּוּירְט וְעָשָׂה אוּנ עֶר וֶועט וֶועלֶן מַאכֶן אִשֵּׁה אַיין פַייֶער אָפֶּער עֶר וֶועט וֶועלֶען מַקְרִיב זַיין אַקָרְבָּן רֵיחַ עֶס זָאל זַיין אַגְשְׁמַאקֶר רֵיחַ פַאר גָאט כַּאֲשֶׁר אַזוֹ וִויא אִיר

לְדֹרֹתֵיכֶם וְעָשָׂה אִשֵּׁה רֵיחַ־נִיחֹחַ
לַיהוָה כַּאֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ כֵּן יַעֲשֶׂה׃
טו הַקָּהָל חֻקָּה אַחַת לָכֶם וְלַגֵּר
הַגָּר חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם כָּכֶם
כַּגֵּר יִהְיֶה לִפְנֵי יְהוָה׃ טז תּוֹרָה
אַחַת וּמִשְׁפָּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם
וְלַגֵּר הַגָּר אִתְּכֶם׃ פ ששי יז וַיְדַבֵּר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ יח דַּבֵּר
אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם
בְּבֹאֲכֶם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי
מביא

קוּרְבַּן דְמִתְקַבַּל
בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ כְּמָא דִי
תַעַבְדוּן כֵּן יַעֲבֵיד׃
טו קְהָלָא קְיָמָא חַד
לְכוֹן וּלְגִיוֹרַיָא
דְיִתְגַיְרוּן קְיָם עָלַם
לְדָרֵיכוֹן כְּוָתְכוֹן כְּגִיוֹרָא
יְהֵי קֳדָם יְיָ׃ טז אוֹרַיְתָא
חֲדָא וְדִינָא חַד יְהֵי לְכוֹן
וּלְגִיוֹרַיָא דְיִתְגַיְרוּן
עִמְּכוֹן׃ יז וּמַלֵּיל יְיָ
עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃
יח מַלֵּיל עִם בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן
בְּמֵיעַלְכוֹן לְאַרְעָא דִי
אֲנָא מָעֵיל יָתְכוֹן
לתמן

תו״א כאשר תעשו כן יעשה. שם ח: הקהל חקה אחת לכם. קידושין עג: ככם כגר. כריתות שם: יבמות. מנחות קז: בבאכם. כתובות כה נדה מז:

רש״י

נסכי׳: (טו) ככם כגר. כמותכ׳ כן גר וכן דרך ל׳ עברית [בראשית יג] כגן ה׳ כארץ מצרים כן ארץ מצרי׳ [מ״א כב] כמוני כמוך כעמי כעמך: (יח) בבאכם אל הארץ. משונה ביאה זו מכל ביאות שבתור׳ שבכולן נא׳ כי תבא כי תבאו לפיכך כולן למדות זו מזו וכיון שפרט לך הכתוב באחת מהן שאינה אלא לאחר ירושה וישיבה אף כולן כן אבל זו נאמר בה בבואכם משנכנסו בה ואכלו מלחמה

בית

מקריב אזו זאל זיין די צאל פון דיא נסכים אונ מנחות: (טו) ככם כגר. (כמותכם כן גר). זוי איר דארפט טון אזו זאל דר גר טוי (וכן דרך לשון עברית) אזו ווערט געשריבן אין לשון הקודש מיט צוויי כפין. ווי עס שטייט אונ פסוק (כגן ה׳ כארץ מצרים) אזו ווי עס איז דר גארטן פון הקב״ה (כן ארץ מצרים) אזו איז דם לאנד מצרים (כמוני כמוך) ווי איך אזו דו. ווי דוא אזו איך (כעמי כעמך) ווי מיין פאלק אזו דיין פאלק. ווי דיין פאלק אזו מיין פאלק: (יח) (בבואכם אל הארץ). זאגט רש״י (משונה ביאה זו מכל ביאות שבתורה) דאס אריין קומען איז געשריבן אנדערש ווי אלע אריין קומענס זענען געשריבן אין דר תורה (שבכולם נאמר כי תבא כי תבואו) ביי אלע אריין קומענס איז געשריבן (כי תבא) אז דוא וועסט קומען

דוד

(כי תבואו) אז איר וועט קומן (לפיכך כולן למדות זו מזו) אונ ווייל אלע זענען געשריבן מיט איין לשון דריבער לערנט מען אלע איינס פון דעם אנדערן (וכיון שפרט לך הכתוב באחת מהן) ווייל דער פסוק הט געשטעלט ביי איין כי תבא (שאינה אלא אחר ירושה וישיבה) אז מען מיינט ניט באלד וויא מען וועט אריין קומען אין ארץ ישראל נאר נאך דעם וויא מען וועט איין גענומען ארץ ישראל אונ מען וועט וואוינען אין לאנד דאמאלס דארף מען טון דעם דין (אף כולן כן) אזו איז ביי אלע כי תבא אונ כי תבואו מיינט מען אויך נים באלד ווי מען וועט אריין קומען, נאר נאכדעם ווי מען וועט האבן איין גענומען דאס לאנד אונ מען וועט וואוינען אין איר (אבל זו נאמר בה בבואכם) אבר דא שטייט בבואכם מיינט מען

פירוש לתורת אלהים

וועט מאן כן אזו זאל ער אויך מאכן די דינים וואס איר זענט זיך נוהג ביא אייערע קרבנות דיא אייגענע דינים זאל ער נוהג זיין ביי זיינע קרבנות: (טו) הקהל דאס איין זאמלונג פון דיא ישראל חקה אחת איין גזעץ זאל זיין צו אייך אונ צו אגר וואס וואוינט צווישן אייך: (יז) וידבר יי׳ אונ גאט האט גירעט צו משה לאמר אזוי צו זאגן: (יח) דבר רייד צו די יודן אונ זאלסט זיי זאגן בבואכם אז איר וועט קומן צו דם לאנד אשר אני וואס איך וועל אייך אהין ברענגען (עיין

אונקלוס

לתמן: יט ויהי במיכלכון מלחמא דארעא תפרשון אפרשותא קדם יי: כ ריש עצותכון חלתא תפרשון אפרשותא כמא דמפרשין מן אדרא כן תפרשון יתה:

יט והיה באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה ליהוה: כ ראשית ערסתכם חלה תרימו תרומה כתרומת גרן כן תרימו אתה:

מריש · מראשית

תו"א וכיה בחכלכם. סיכה לה פסקים לה זוכר פ' דברים: פלסס. פסקים לו מנחות ע ורה ס"ת. פירוכין סג פסחים לה מנחות ע סן חילין קלה מגילה סו:

רשב"ם

ימים: (כ) כתרומת גורן. שהיא ראשית דגנך. אף זו

בעל הטורים

כתלמפה: (כ) חלה. תגין על כ"ה שם' דברים מיינין נחלס

שפתי חכמים

ם פי' כי הפה אחת פוטרת ככרי לפי שנא' סתם ראשית דגנך: י תרומת מעשר יש בו שיעור שהוא אחת מי' שלין:

רש"י

נתחייבו בחלה: (כ) ראשית עריסותיכם כשתלושו כדי עריסותיכם שאתם רגילין ללוש במדבר וכמה היא [שמות טז] ויומדו בעומר עומר לגלגלת (ושיעורו מ"ג ביצי' וחומש ביצה) תרימו מראשית' כלו' קודם שתאכלו ממנה ראשית תלקח חלה אחת תרומה לשם ה': חלה טורטי"ל בלעז: כתרומת גורן. שלא נא' בה שיעור ם ולא כתרומת מעשר שנאמר בה שיעור י אבל חכמי' נתנו שיעור לבעל הבית

בית

(משנכנסו בה ואכלו מלחמה נתחייבו בחלה) באלד ווען מען וועט אריין קומן אין דעם לאנד אונ מען וועט עסין פון די תבואה וואס וואקסט אין לאנד זאל מען באלד געבן חלה: (כ) (ראשית עריסותיכם). מיינט מען (כשתלושו כדי עריסותיכם שאתם רגילים ללוש במדבר) אזוי איר וועט קנעטן אזוי אגרוים טייג ווי איר פלעגט קנעטן ווען איר זענט געוועזן אין דער מדבר (וכמה היא) ווי פיל איז געוועזן דאס טייג, ווי עס שטייט אין פסוק (וימודו בעומר) מען האט געמאסטן מיט א מאס וואס הייסט עומר, נאך שטייט אין פסוק (עומר לגלגלת) א עומר מן איז געוועזן פאר יעדין מענש (ושיעורו מ"ג ביצים וחומש ביצה) די מאס פון א עומר איז געוועזן דרייא אונ פערציג אייער אונ איין פינפטעל טייל פון אאיי (דאס וועט אזוי געמאסטן. מען נעמט אכלי פול וואסער ביז צום ברעג די כלי מיט וואסער שטעלט מען אריין אין אשיסל, אונ מען לייגט אריין אין דר כלי דרייא אונ פערציג גאנצע אייער אונ אפינפטען טייל פון אאיי. גייט ארויס וואסר פון דר כלי אין די שיסל מעסט

דוד

מען דס וואסר וואס אין די שיסל ווי פיל מאס דס איז אונ אז מען פאר קנעט אטייג פון אזוי פיל מעל ווי די מאס וואסר איז) (תרימו מראשיתה) זאלט איר אפ שיידן פון די ערשטע (כלומר) מען מיינט (קודם שתאכלו ממנה) איידר איר וועט עסין פון דעם טייג (ראשית תלקח חלה אחת) זאלט איר פריר אראפ נעמען איין שטיק טייג (תרימו תרומה לשם ה') זאלט איר אפ שיידן אפשיידונג עס זאל זיין הייליג צו הקב"ה: (כתרומת גורן). ווי די תרומה וואס מען נעמט פון דעם שפייכלער תבואה צו געבען דעם כהן (שלא נאמר בה שיעור) וואס עס שטייט ניט ווי פיל די תרומה זאל זיין נאר ווי פיל ער וויל גיט ער דעם כהן אזוי דס שטיקל טייג וואס ער דארף געבן חלה האט אויך די תורה ניט געזאגט ווי פיל עס זאל זיין (ולא כתרומת מעשר שנאמר בה שיעור) ניט ווי די תרומה וואס דער לוי גיט פון זיי מעשר וואס די תורה האט געזאגט ווי פיל דר לוי זאל געבען אצעהנטעל (אבל חכמים נתנו שיעור) אבער די חכמים האבן געגעבן אמאס ווי פיל

פירוש לתורת אלהים

רש"י): (יט) והיה אונ עס וועט זיין באכלכם אז איר וועט עסן מלחם פון ברוט פון לאנד תרימו זאלט איר אפ שיידן תרומה איין אפ שיידונג ליי צו גאט: (כ) ראשית דאס ערשטי עריסותיכם פון אייער טייג חלה איין קוכען תרימו זאלט איר אפ שיידע תרומה איין אפ שיידונג (עיין רש"י) כתרומת אזוי ווי די תרומה וואס מען שייד אפ פון שייער האט דאך די תורה דער בייא ניט געשטעלט קיין שיעור נאר מען מעג אפ שיידען ווי פיל מען וויל כן תרימו אזוי זאלט איר די

מצות

שפה ראשית עריסותיכם חלה תרימו דאס

השם

אין די מצוה אז מיר זאלן דארפן אפ שיידן חלה

כא מֵרֵאשִׁית עֲרִסֹתֵיכֶם תִּתְּנוּ
לַיהוָה תְּרוּמָה לְדֹרֹתֵיכֶם׃ ס
כב וְכִי תִשְׁגּוּ וְלֹא תַעֲשׂוּ אֵת כָּל־
המצות

כא מֵרֵישׁ אַצְוָתְכוֹן
תִּתְּנוּן קֳדָם יְיָ
אַפְרָשׁוּתָא לְדָרֵיכוֹן׃
כב וַאֲרֵי תִשְׁתְּלוּן וְלָא
תַעְבְּרוּן יַת כָּל פִּקּוּדַיָּא
האלין

תו״א מראשית. מנחות סז: לדרתיכם. בכורות יב: וכי תשגו. שבת סט הוריות ח:

בעל הטורים

פרשת רבתים קמח תיבין: (כא) מראשית עריסותיכם. כפ׳ פתחיל במ״ם ומסיים במ״ם לומר לך שעין יפה א׳ מם׳ ככרת:

רשב״ם

מראשית עריסותיכם. וכן שנינו במס׳ ע״ג ובמס׳ שבת: (כב) וכי תשגו. בעובד ע״ג בשוגג פירשו חכמים. ופרשת העלם דבר שבויקרא בשאר מצות של כרת:

רש״י

א׳ מעשרי׳ וארבעה ולנחום א׳ מארבעי׳ ושמונה: (כא) מראשית עריסותיכם. [ספרי] למה נאמר לפי שנאמר ראשית עריסותיכ׳ שומע אני ראשונה שבעיסו׳ כ ת״ל מראשית מקצתה ולא כולה: תתנו לה׳ תרומה. [ספרי] לפי שלא שמענו שיעור לחלה נאמר תתנו שיהא בה כדי נתינה: (כב) וכי תשגו ולא תעשו. ע״ז היתה בכלל כל המצות שהצבור מביאין עליהן פר והרי הכתוב מוציאה כאן מכללן לידון בפר לעולה ל ושעיר לחטאת: וכי תשגו וגו׳

שפתי חכמים

כ כלו׳ אם היו לו י׳ עיסות צריך ליתן הראשונה כולה חלה ת״ל וכו׳ וא״ת א״כ ל״ל ראשית עריסותיכם. וי״ל דאם לא כת׳ רק מראשית עריסותיכם ה״א דאם היו לו י׳ עיסות צריך ליתן מקצת מן הראשונה אבל האחרים פטורים לכך כתיב ראשית עריסותיכם שצריך ליתן מכל עיסה מקצת. הקשה הרא״ם מ״ש הכא דדרשי׳ מראשית מקצתה ולא כולה ומ״ש דגבי בכורים דדרשי׳ מראשית ולא כל ראשית שאין כל הפירות חייבין בבכורים אלא שבעה מינים בלבד כמו שפי׳ הרמב״ם וכן פירש רש״י בפ׳ תבא ולמה לא דרשינן נמי כמו הכא שאין כל הפירות שבאילן שבכרו חייבים בבכורים אלא אשכול. א׳ או גרגיר א׳ והניח בקושיא לפי׳ הרמב״ם וכן לפירש״י דלקמן ונ״ל דגבי חלה יש עוד מיעוט דכתיב והיה באכלכם מלחם הארץ וגו׳ דקשה הארץ ל״ל הא כתיב לעיל מיניה והיה בבואכם אל הארץ וגו׳ אע״כ למדרש אתא דאינו חייב בחלה אלא מחמשת מ״י דהיינו ה׳ מיני דגן וא״כ אייתר מראשית למדרש שאין כל העיסה חייבת אלא מקצתה משא״כ התם דאין שם יתור ודו״ק כ״ל: ל ולא פר לחטאת כשגגת כל המצות למד נו

בית דוד

פיל דם שטיק טייג צו חלה זאל זיין: (לְבַעַל הַבַּיִת אֶחָד מֵעֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה) אַבַּעַל הַבַּיִת דארף געבען חלה צום כהן איינס פון פיר און צוואנצג (וּלְנַחְתּוֹם אֶחָד מֵאַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנָה) און אַבעקער גיט איינס פון אכט און פערציג: (כא) (מֵרֵאשִׁית עֲרִסֹתֵיכֶם). פרעגט רש״י (לָמָּה נֶאֱמַר) צו וואס שטייען די צווי ווערטער, ענטפערט רש״י (לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר רֵאשִׁית עֲרִסוֹתֵיכֶם) ווייל פריער שטייט אין פסוק ראשית עריסותיכם, דם ערשטע טייג איינערס (שׁוֹמֵעַ אֲנִי רִאשׁוֹנָה שֶׁבְּעִיסוֹת) וואלט איך מיינען דיא תורה זאגט דם ערשטע טייג וואס מען וועט קנעטען ווען מען וועט אריין קומען קיין ארץ ישראל זאל מען געבען צום כהן דם גאנצע טייג, און נאר דאס איינע מאל (תַּלְמוּד לוֹמַר מֵרֵאשִׁית). זאגט דער פסוק מען זאל געבען אשטיקול פון דעם טייג וואס מען וועט קנעטען נאר דאס ערשטע שטיקול טייג (מִקְצָתָהּ וְלֹא כוּלָּהּ) אביסול פון דעם טייג און ניט דאס גאנצע טייג, און ניט נאר איין מאל נאר שטענדיג ווען מען וועט קנעטען טייג זאל מען נעמען אשטיקול פון דעם טייג און געבען צום כהן: (תִּתְּנוּ לַה׳ תְּרוּמָה). איר זאלט געבען אאפשיידונג צו הקב״ה, זאגט רש״י (לְפִי שֶׁלֹּא שָׁמַעְנוּ שִׁיעוּר לַחַלָּה) ווייל מיר האבען ניט געהערט וויא פיל טייג זאל זיין דיא חלה נֶאֱמַר תִּתְּנוּ) זאגט דער פסוק איר זאלט געבען (שֶׁיְּהֵא בָהּ כְּדֵי נְתִינָה) אזוי אשטיקול טייג וואס זאל הייסען געגעבען: (כב) (וְכִי תִשְׁגּוּ וְלֹא תַעֲשׂוּ). זאגט רש״י (עֲבוֹדַת גִּלּוּלִים הָיְתָה בִּכְלַל כָּל הַמִּצְוֹת שֶׁהַצִּבּוּר מְבִיאִין עֲלֵיהֶם פַּר) די עבירה פון דינען עבודה זרה איז געוועז אין כלל פון אלע עבירות וואס אצבור טוט אום געוויזן און זיי דארפען ברענגען אפאר (אאוקס) פר אקרבן (וַהֲרֵי הַכָּתוּב מוֹצִיאָהּ כָּאן מִכְּלָלָן) דר פסוק נעמט דא ארויס די עבירה פון עבודה זרה באזונדר פון אלע עבירות (לִידּוֹן בְּפַר לְעוֹלָה וְשָׂעִיר לְחַטָּאת) צו לערנען אז אויף דר עבירה פון ע״ז דארף מען ברענגען אאוקס צו אקרבן עולה און אשעיר צו אקרבן חטאת: (וְכִי תִשְׁגּוּ וגו׳). זאגט רש״י (בַּעֲבוֹדַת גִּלּוּלִים הַכָּתוּב מְדַבֵּר) דר פסוק שמיסט אז

פירוש לתורת אלהים

חַלָּה אויך אָפּ שיידן וויא פיל מען וויל און עס האט קיין שיעור ניט (עיין רש״י): (כא) מֵרֵאשִׁית פון דעם ערשטען פון אייער טייג תִּתְּנוּ זאלט איר געבען צוא גאט איין אָפּ שיידונג לְדוֹרוֹתֵיכֶם צו אייער גבירט: (כב) וְכִי תִשְׁגּוּ און אז איר וועט זינדיגען בשוגג וְלֹא תַעֲשׂוּ און איר וועט ניט

מצות השם

און געבען צום כהן און אזא טייג וואס עס איז דא און דעם אזוי פול ווי דריי און פערציג אייער און

הַמִּצְוֺת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה׃ כג אֵת כָּל־אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֲלֵיכֶם בְּיַד־מֹשֶׁה מִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וָהָלְאָה לְדֹרֹתֵיכֶם׃

והיה

אונקלוס: הָאִלֵין דִי מַלִיל יְיָ עִם מֹשֶׁה׃ כג יַת כָּל דִי פַקִיד יְיָ לְוָתְכוֹן בִּידָא דְמֹשֶׁה מִן יוֹמָא דִי פַקִיד יְיָ וּלְהָלָא לדר כון

תו"א אשר לוה ה'. הוריות הס : מן היום אשר. קידושין כט הוריות ח:

רשב"ם

(כג) את כל אשר צוה ה' אליכם ביד משה. את הכל יעברו בשוגג. וזהו ע"ג שהעובד' כופר בכל המצות:

שפתי חכמים

שאין שגגת ע"ז בכלל שאר שגגות כלו' אי לאו פרשה זו היה עולה על דעתך שע"ז היה בכלל שאר שגגות שבמצות אבל מפרשה זו למדנו שאינה בכלל: ם דכתיב נעשתה משמע עבירה א': ג דורש באגדות של דופי כגון לא הי"ל למשה לכתוב אלא ואחות לוטן תמנע: ם מדכתיב אשר דבר ה' אל משה וכתיב את כל אשר צוה ה' את משה דמשמע שצוה ע"י משה וכתיב אשר דבר ה' דמשמע שהיא כדבור של הקב"ה כלו' ששמעו ישראל מפיו כשדבר למשה איזה מצוה שהיתה בדבור של הקב"ה והיתה גם ע"י משה בע"מ כגון לא תשתחוה לאל אחר שלא שמעו אלא מפי משה הוי אומר זו דאנכי ולא יהיה

רש"י

וגומר. [שם] בע"ז הכתוב מדבר או אינו אלא באחת מכל המצות ת"ל את כל המצות האלה מצוה אחת שהיא ככל המצות ם מה העובר על כל המצות [כריתות ז] פורק עול ומפר ברית ומגלה פנים ב אף מצוה זו פורק בה עול ומפר ברית ומגלה פנים ואיזו זו ע"ז: אשר דבר ה' אל משה. [הוריות ח] אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה ם שמענום (תהלי' סב) אחת דבר אלהי' שתים זו שמעתי: (כג) את כל אשר צוה וגו'. [ספרי] מגיד שכל המודה בע"ז ככופר בכל התורה כולה ובכל מה שנתנבאו הנביאי' שנאמר למן היום אשר צוה ה' והלאה

בית דוד

אַז מֶען הָאט גֶעדִינְט עֲבוֹדָה זָרָה אוּמְגֶערָען. פְּרֶעגְט רש"י (אוֹ אֵינוֹ) מָאמַר נַיְין (אֶלָּא בְּאַחַת מִכָּל הַמִּצְוֺת) נָאר דֶר פָּסוּק שְׁמִיסְט אַז מֶען הָט גֶזִינְדִיגְט אִין אַמִצְוָה פוּן אַנְדֶערֶע מִצְוֺת, עֶנְטְפֶערְט רש"י (תַּלְמוּד לוֹמַר) זָאגְט דֶער פָּסוּק (אֵת כָּל הַמִּצְוֺת הָאֵלֶּה) מֶען וֶועט נִיט טוּן אַלֶע מִצְוֺת וִוי אַזוֹ אִין מֶעגְלִיךְ מֶען זָאל נִיט ווִילֶעֶנְדִיג נִיט טוּן אַלֶע מִצְוֺת (מִצְוָה אַחַת שֶׁהִיא כְּכָל הַמִּצְוֺת) מֶען מֵיינְט עֶר וֶועט נִיט טוּן אֵיין מִצְוָה ווָאס עֶס אִיז גְלַייךְ וִוי אֶר וָואלְט אַלֶע מִצְוֺת נִיט גֶעטוּן (מַה הָעוֹבֵר עַל כָּל הַמִּצְוֺת) אַזוֹ וִוי דֶר מֶענְשׁ ווָאס טוּט נִיט אַלֶע מִצְוֺת (פּוֹרֵק עוֹל) הָט עֶר אַרָאפּ גֶענוּמֶען פוּן זִיךְ דִיא מַשָּׂא פוּן אַלֶע מִצְוֺת (וּמֵפֵר בְּרִית) אוּנ עֶר שְׁטֶערְט דָם פַארְבִּינְדוּנְג ווָאס אִיז צְווִישֶׁען הקב"ה אוּנ יוּדֶען (וּמְגַלֶּה פָּנִים) אוּנ עֶר לֶערוּנְט פַאלְשֶׁע מֵיינוּנְגֶען אִין דֶר תּוֹרָה (אַף מִצְוָה זוֹ) דִיא מִצְוָה ווָאס דִיא תּוֹרָה זָאגְט דָא עֶר הָאט גֶזִינְדִיגְט מֵיינְט מֶען אוֹיךְ עֶר הָאט גֶטוּן אַזוֹ אַעֲבֵירָה (פּוֹרֵק בָּהּ עוֹל) ווָאס מִיט דֶר עֲבֵירָה הָאט עֶר אַרָאפּ גֶענוּמֶען פוּן זִיךְ דִי מַשָּׂא פוּן צוּ דִינֶען הקב"ה (וּמֵפֵר בְּרִית) אוּנ הָט גֶשְׁטֶערְט דָם פַארְבִּינְדוּנְג ווָאס אִיז צְווִישֶׁען הקב"ה אוּנ דִיא יוּדֶען (וּמְגַלֶּה פָּנִים) עֶר לֶערוּנְט פַאלְשֶׁע פְּשָׁטִים אוּנ דִיא תּוֹרָה (וְאֵיזוֹ זוֹ עֲבוֹדַת גִלוּלִים) מֶען מֵיינְט עֶר הָט גֶדִינְט עֲבוֹדָה זָרָה. אוּנ דֶער ווָאס דִינְט עֲבוֹדָה זָרָה טוּהְט דָאךְ אַלֶע עֲבֵירוֹת: (אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֶל מֹשֶׁה). זָאגְט רש"י (אָנֹכִי וְלֹא יִהְיֶה לְךָ מִפִּי הַגְּבוּרָה שְׁמַעְנוּם) דִיא צְווַיי מִצְוֺת הָאבֶּען דִיא יוּדֶען גֶעהֶערְט פוּן הקב"ה אַלֵיין. מֶען זָאל נָאר דִינֶען צוּ הקב"ה אַלֵיין, אוּנ מֶען זָאל נִיט דִינֶען עֲבוֹדָה זָרָה (אַחַת דִּבֶּר אֱלֹהִים) הקב"ה הָט נָאר אֵיינְס גֶערֶעט (שְׁתַּיִם זוּ שָׁמָעְתִּי) אוּנ אִיךְ הָב גֶעהֶערְט צְוַויי: (כג) (אֵת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה וגו') . (מַגִּיד) דֶער פָּסוּק זָאגְט (שֶׁכָּל הַמּוֹדֶה בַּעֲבוֹדַת גִלוּלִים) דֶער יוּד ווָאס זָאגְט דִיא עֲבוֹדָה זָרָה אִיז אֶמֶת (כְּכוֹפֵר בְּכָל הַתּוֹרָה כּוּלָּהּ) אִיז גְלַייךְ וִוי עֶר ווָאלְט גֶלַייקֶנְט דִי גַאנְצֶע תּוֹרָה (וּבְכָל מַה שֶּׁנִּתְנַבְּאוּ הַנְּבִיאִים) אוּנ אִין אַלֶע נְבוּאוֹת ווָאס דִיא נְבִיאִים הָאבֶּען גֶעזָאגְט (שֶׁנֶּאֱמַר) וִוי עֶס שְׁטֵייט אוּנ פָּסוּק (מִן הַיּוֹם אֲשֶׁר צִוָּה ה' וָהָלְאָה) עֶר הָאט גֶעלַייקֶנְט אַלֶץ ווָאס הקב"ה הָאט גֶבָאטֶ'ן

פירוש לתורת אלהים

טָאהֶן אֵת כָּל הַמִּצְוֺת דִי אַלֶע מִצְוֺת אֲשֶׁר דִּבֶּר ווָאס גָאט הָאט גֶירֶעט צוּא מֹשֶׁה (עיין רש"י): (כג) אֵת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אַלֵי דִי מִצְוֺת ווָאס גָאט הָאט גֶבָאטֶען צוּ אַייךְ דוּרךְ מֹשֶׁה מִן הַיּוֹם פוּן דֶעם טָאג אָן אַז גָאט הָאט גֶבָאטֶען וָהָלְאָה אוּנ ווייטֶער לְדוֹרוֹתֵיכֶם צוּ אַייעֶר גֶבוּרְט (עיין רש"י)

מצות מֶען הָט פוּן דֶעם גוּבַּאקֶען בְּרוֹיט מוּז מֶען דֶר פוּן

השם נֶעמֶען חַלָּה אוּנ אֲפִילוּ אוּנ חוּץ לָאָרֶץ הָאבֶּען אוּנְזֶערֶע

כד וְהָיָה אִם מֵעֵינֵי הָעֵדָה נֶעֶשְׂתָה לִשְׁגָגָה וְעָשׂוּ כָל־הָעֵדָה פַּר בֶּן־בָּקָר אֶחָד לְעֹלָה לְרֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה וּמִנְחָתוֹ וְנִסְכּוֹ כַּמִּשְׁפָּט וּשְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּת׃ כה וְכִפֶּר הַכֹּהֵן עַל־כָּל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִסְלַח לָהֶם כִּי־שְׁגָגָה הִוא וְהֵם הֵבִיאוּ אֶת־קָרְבָּנָם אִשֶּׁה לַיהוָה

°חסר א' וחטאתם

לְדָרֵיכוֹן׃ כד וִיהֵי אִם מֵעֵינֵי כְנִשְׁתָּא אִתְעֲבִידַת לְשָׁלוּ וְיַעְבְּדוּן כָּל כְּנִשְׁתָּא תּוֹר בַּר תּוֹרֵי חַד לַעֲלָתָא לְאִתְקַבָּלָא בְרַעֲוָא קֳדָם יְיָ וּמִנְחָתֵיהּ וְנִסְכֵּיהּ כִּדְחָזֵי וּצְפִיר בַּר עִזֵּי חַד לְחַטָּאתָא׃ כה וִיכַפַּר כַּהֲנָא עַל כָּל כְּנִשְׁתָּא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִשְׁתְּבֵיק לְהוֹן אֲרֵי שָׁלוּתָא הִיא וְאִנּוּן אַיְתִיאוּ יָת קוּרְבַּנְהוֹן קוּרְבָּנָא קֳדָם

ת"א והיה אם. תענית כד בתרא ד הוריות ה ז ח: כמשפט, הוריות יג זבחים ב: והם הביאו את קרבנם. זבחים מא:

רש"י

והלאה: (כד) אם מעיני העדה נעשתה לשגגה. אם מעיני העדה נעשתה עבירה זו ע"י שוגג כגון שטעו והורו על אחת מן העבודות ע שהיא מותרת לעבוד ע"א בכך: לחטת. [הוריות יג זבחים כ] חסר א' שאינו כשאר חטאות שבכל חטאות שבתורה הבאות עם עולה החטאת קודמת לעולה שנאמר [ויקרא ה] ואת השני יעשה עולה וזו עולה קודמת לחטאת: (כה) הביאו את קרבנם אשה לה' [ספרי יבמות ס] זה האמור בפרשה הוא

שפתי חכמים

יכו' לך מפי כו': ע מדכתיב בפרשת ויקרא ונעלם דבר מעיני דבר ולא כל הגוף שידעו שאסור לעבוד ע"א רק שלא ידעו שאסור עבודה זו. או ילפינן דבר דבר מכי יפלא ממך וגו'

בית דוד

נבטון צו משה אונ וואס ער הט געבאטון פון דעם טאג אונ ווייטער דורך די נביאים: (כד) (אם מעיני העדה נעשתה לשגגה). מען מיינט (אם מעיני העדה נעשתה עבירה זו על ידי שוגג) אוב די עבירה איז געטאן געווארן אום נערן דורך דיא אויגען פון דער עדה. דיא אויגען פון דיא עדה מיינט מען דם בית דין (ששגגו והורו על אחת מן העבודות שהיא מותרת לעבוד עבודת גלולים בכך) דם בית דין האבן געהאט אטעות אונ האבן געפסקנט אויף אזאך מיט דר זאך מעג מען דינען צו די עבודה זרה: (לחטת). (חסר א) אונ דעם ווארט חטת פעלט אא' צוא לערנען אונז (שאינה כשאר חטאות) אז דער חטאת איז ניט גלייך צו אנדערע חטאות (שבכל חטאות שבתורה) אלע חטאות וואס שטייען אין דר תורה (הבאות עם עולה) וואס קומען צוא זאמען מיט עולות (החטאת קודמת לעולה) איז מען מקריב דעם חטאת פריער פר די עולה (שנאמר) ווי עס שטייט אין פסוק (ואת השני יעשה עולה) דעם אנדערן זאל ער מאכן אעולה (וזו עולה קודמת לחטאת) אונ ביי דר עבירה איז מען מקריב די עולה פריער פר דעם חטאת: (כה) (הביאו את קרבנם אשה לה'). זאגט רש"י (זה האמור בפרשה) דער קרבן וום דא שטייט אונ פסוק (ובוא פר העולה) מיינט מען

פירוש כתורת אלהים

(כד) והיה אונ עס וועט זיין אם מעיני העדה אוב פון די אויגן פון דער עדה נעשתה לשגגה וועט דס גטאן ווערן בשוגג (עיין רש"י) ועשו זאלען גאר די עדה מקריב זיין איין פר וואס ער איז איונגע רינד פאר איין עולה אונ זיינע מנחות פון דעם פר אונ זיינע נסכים זאלן זיי ברענגען אזו ויא דער דין איז פון איין פר אונ אציגקלע פון ציגן זאלן זיי ברענגן פאר איין קרבן חטאת:

(כה) וכפר הכהן אונ דער כהן זאל פאר געבן או נאר דער עדה פון די יודן דאס הייסט דר כהן זאל מקריב זיין די קרבנות אונ דורך דיא קרבנות ונסלח להם וועט פר געבן ווערן צו זיא דיא עבירה כי שגגה היא ווארום דאס איז אשוגג דען דאס בית דין זאל ניט מתיר זיין וואלטע זיי דאס ניט גטאהן והם הביאו אונ זיי האבן דאך גבראכט זייער קרבן עולה אשה לי א פייער אפער

וְחַטָּאתָם לִפְנֵי יְהוָה עַל־שִׁגְגָתָם׃ כו וְנִסְלַח לְכָל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם כִּי לְכָל־הָעָם בִּשְׁגָגָה׃ ס שביעי כז וְאִם־נֶפֶשׁ אַחַת תֶּחֱטָא בִשְׁגָגָה וְהִקְרִיבָה עֵז בַּת־שְׁנָתָהּ לְחַטָּאת׃ כח וְכִפֶּר הַכֹּהֵן עַל־הַנֶּפֶשׁ הַשֹּׁגֶגֶת בְּחֶטְאָה בִשְׁגָגָה לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עָלָיו וְנִסְלַח לוֹ׃ כט הָאֶזְרָח בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל

ס ההא רפה ולגר.

יְיָ וְחוֹבַתְהוֹן קֳדָם יְיָ עַל שָׁלוּתְהוֹן: כו וְיִשְׁתְּבֵיק לְכָל כְּנִשְׁתָּא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְגִיּוֹרַיָּא דְיִתְגַּיְּרוּן בֵּינֵיהוֹן אֲרֵי לְכָל עַמָּא בְּשָׁלוּתָא: כז וְאִם אֱנָשׁ חַד יֵיחוֹב בְּשָׁלוּ וִיקָרֵיב עִיזָא בַּת שַׁתַּהּ לְחַטָּאתָא: כח וִיכַפַּר כַּהֲנָא עַל אֱנָשׁ דְּאִשְׁתְּלִי בְּמֶחְבֵיהּ בְּשָׁלוּ קֳדָם יְיָ לְכַפָּרָא עֲלוֹהִי וְיִשְׁתְּבֵיק לֵיהּ: כט יַצִּיבָא בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל

תו"א כי לכל העם. הוריות ה: ואם נפש אחת. יבמות ט: וכפר הכהן. הוריות ז מנחות עד קט:

שפתי חכמים

שמשמעו ולא כל הגוף: ס שלא הפרש הקרא הכיאו את קרבנם זה עולה וחטאת וכא דכתיב וחטאתם הוא פר חטאת האמור בויקרא וכא הכא הה' לו' שחוץ מפר העולה והשעיר לחטאת האמורי' בפרשה זו מביאים עוד את פר החטאת הכה' בויקרא לכן פי' זה פר העולה שנא' בו אשה לה' לאפוקי חטאת אינו אשה לה' רק עולה הוא אשה לה': צ דוי"ו ואם נפש מוסיף

רש"י

פר העולה ס שנאמר אשה לה': וחטאתם. זה השעיר: (כז) תחטא בשגגה. צ כפ"ס: עז בת שנתה. שאר עבירות יחיד מביא כשבה או שעירה

בית דוד

מען דעם אָקס וָוס מען איז אים מַקְרִיב פַר אַעוֹלָה (שֶׁנֶּאֱמַר) וַוייל עס שטייט אונ פסוק (אִשֶּׁה לַה'). אויף דעם פייער צו גאט. מיינט מען אַקָרבּן עולה וואס ווערט אונ נאנצן פר ברענט: (וְחַטָּאתָם). (וְזֶה הַשָּׂעִיר) דער חַטָּאת איז גווען אַשָּׂעִיר: (כז) (תֶּחֱטָא בִשְׁגָגָה). דער מענטש וואס ווערט זינדינן אום גערן (בַּעֲבוֹדַת גִלּוּלִים) ער ווערט דינן עֲבוֹדָה זָרָה: (עֵז בַּת שְׁנָתָהּ). זאנט רש"י (שְׁאָר עֲבֵירוֹת) ביא אַנדערע עֲבֵירוֹת (ניט עֲבוֹדָה זָרָה) (יָחִיד מֵבִיא כִּשְׂבָּה אוֹ שְׂעִירָה) אז איין מענטש טוהט אַעֲבֵירָה ברענגט ער ביישפּס אנקבה אָדער אַציג אַנְקֵבָה (וּבְזוֹ) אונ ביי די עֲבֵירָה פון עֲבוֹדָה זרה

פירוש לתורת אלהים

צוא גאט וְחַטָּאתָם אונ זייער קָרְבָּן חַטָּאת דָס א ז דער שָׂעִיר עִזִּים האבן זיי גבראכט לִפְנֵי יְיָ צוא פאר גאט עַל שִׁגְגָתָם אויף זייער שוֹגֵג: (כו) וְנִסְלַח אונ עס ווערט פר געבן ווערן לְכָל עֲדַת צוא גאר דער עֵדָה פון די יודן וְלַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם אונ צוא דעם פרעמדן וואס וואוינט צווישן זייא כִּי לְכָל הָעָם בִּשְׁגָגָה ווארום צו גאר דעם פאלק איז גיווען איין שוֹגֵג: (כז) וְאִם נֶפֶשׁ אַחַת אונ אז איין מענטש ווערט זינדינען אום גערן ער ווערט דינען עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים בְּשׁוֹגֵג וְהִקְרִיבָה זאל דער מענטש מַקְרִיב זיין עז איין ציג בַּת שְׁנָתָהּ וואס איז אלט איאר לְחַטָּאת פאר אַקָרְבָּן חַטָּאת: (כח) וְכִפֶּר הַכֹּהֵן אונ דער כֹּהֵן זאל פר געבן עַל הַנֶּפֶשׁ אויף דעם מענטש וואס איז גווען אַשוֹגֵג בְּחֶטְאָה בִּשְׁגָגָה וואס זיא האט מעזנדיגט בְּשׁוֹגֵג לִפְנֵי יְיָ פר גאט לְכַפֵּר עָלָיו צו פר געבן אויף אים וְנִסְלַח לוֹ אונ דורך דעם קָרְבָּן ווערט פאר געבן ווערן דיא זינד וואס ער האט גטאן בְּשׁוֹגֵג: (כט) הָאֶזְרָח דער אלט גיזעסענער בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פון די יודן וְלַגֵּר הַגָּר אונ צו דם פרעמדן וואס וואוינט צווישן זיי תּוֹרָה אחת

מצות השם

הַיילוּגע חֲכָמִים גבאטן אז מען זאל אפ שיידן חַלָּה כְּדֵי עס זאל ניט פר געסן ווערן דר דין פון חַלָּה פון דיא יודן אונ די מִצְוָה גייט אן ביא זְכָרִים אונ נְקֵבוֹת:

ולגר הגר בתוכם תורה אחת
יהיה לכם לעשה בשגגה:
ל והנפש אשר תעשה ביד רמה
מן האזרח ומן הגר את יהוה הוא
מגדף ונכרתה הנפש ההוא
מקרב עמה: לא כי דבר יהוה בזה
ואת מצותו הפר הכרת תכרת

הנפש

ולגיוריא דיתגיירון ביניהון אורייתא חדא יהי לכון לדיעביד בשלו:
ל ואנש דיעביד בריש גלי מן יציביא ומן גיוריא קדם יי הוא מרגיז וישתיצי אנשא ההוא מגו עמיה:
לא ארי על פתגמא דיי בסר וית פקודוהי אשני אשתיצאה ישתיצי

אנשא.

תו"א תורה אחת. שבת סח קנג יבמות ט הוריות ח כריתות ב ג: והנפש אשר תעשה. שבת סח סט קיב יבמות ט סנה' סה כריתות ג הוריות ח: את ה' הוא מגדף. סנה' מה: כי דבר ה' בזה. ברכות כד סנה' צט שבועות ג: הכרת תכרת. יומא לו סנה' סד: צ. כריתות כה:

בעל הטורים

(לא) הכרת תכרת. בגי' שדברה התורה כלשון בני אדם. סמך מקושש למגדף לומר לך שבזמן אחד היו כדאיתא בחולין פרק

רשב"ם

מן היום אשר צוה ה' והלא'. כל המצות כולן נצטוו אחר אנכי ולא יהיה לך כי הם ראשונות: (ל) ביד

רש"י

שעירה וכזו קבע לה שעירה: (ל) ביד רמה. במזיד: מגדף. מחרף כמו [יחזקאל ה] והיתה חרפה וגדופה (ישעיה לז) אשר גדפו נערי מלך אשור. ועוד דרשו רבותינו מכאן למברך את השם שהוא בכרת (סנהדרין ל): (לא) דבר ה'. אזהרת ע"ז מפי הגבורה והשאר מפי משה: עונה בה

שפתי חכמים

על ענין ראשון שבע"א הוא מדבר: ק פי' גם זו ראיה שפרשה זו מיירי בשגגת ע"א דהא קרבן שגגת יחיד בפרשת ויקרא הוא כשבה או שעירה ובפרשה זו דוקא שעירה: ר כ"פ ועוד כלו' הוא דל' קללה הוא שהרי דרשו רז"ל מכאן כרת למברך את השם כשאין עדים והתראה והוא במזיד ואם לא היה ל' זה לשון קללה מה יוכלו לדרוש רבותינו מכאן למברך השם שהוא בכרת אלא ודאי כדפרישית: ש פי' כי לשון דבר ה' בזה לא קמיירי אלא בע"א שהוא דבור אחד מי' דברות ששמעו אותו ישראל מפי הגבורה משא"כ שאר מצות שלא שמעום רק מפי משה אף שגם הם דברי ה' ואע"פ שרש"י ז"ל

בית דוד

זרה (קבע לה שעירה) האט די תורה געזאגט נאר א ציג א נקבה זאל זיין דער קרבן: (ל) (ביד רמה), מיינט מען ער זינדיגט במזיד. ער ווייסט אז מען טאר ניט טון דיא זאך אונ ער טוהט: (מגדף). מיינט מען (מחרף) ער פר שעמט (כמו) וויא עס שטייט אין פסוק (והיתה חרפה וגדופה) עס וועט זיין א שאנדע אונ א לעסטערונג. נאך שטייט אין פסוק (אשר גדפו נערי מלך אשור) וואס דיא יונגע שרים פון מלך אשור האבען געלעסטערט הקב"ה (ועוד דרשו רבותינו מכאן למברך את השם שהוא בכרת) נאך האבן די רבנן געלערנט פון דאנען אז איינער פלוכט דעם נאמען פון הקב"ה (אונ עס איז ניטא עדות). ווערט ער געשטראפט מיט כרת: (לא) (דבר ה'). זאגט רש"י (אזהרת עבודת אלילים מפי הגבורה) אז אנזאג מען זאל ניט דינען עבודה זרה האבן מיר געהערט פון הקב"ה אליין (והשאר מפי משה) די איבריגע דינים האבן מיר געהערט פון משה (עונה בה). מען מיינט (בזמן שעונה בה) אויב זיינע זינד זענען דא ביי אים (שלא עשה תשובה) ער האט ניט געטאן תשובה

פירוש לתורת אלהים

אחת איין לערנונג זאל צו אייך זיין לעושה צוא דעם וואס טוט בשוגג סיי איין ישראל אונ סיי א פרעמדר אז ער דינט עבודת כוכבים בשוגג זאל ער אלץ ברענגן אזו א קרבן וויא פריער איז געשטאנען: (ל) והנפש אונ דער מענטש אשר וואס וועט טאהן ביד רמה ער וועט דינען עבודת כוכבים במזיד מן האזרח פון דעם אלט געזעסענם ומן הגר אונ פון א פרעמדען סיי איין אלט געזעסענר אונ סיי א פרעמדר וואס וועט דינען עבודת כוכבים במזיד את יי' טוט ער לעסטערן גאט ער טוט א חרפה צוא כביכול ונכרתה אונ עס וועט פר שניטען ווערן דער מענטש פון צווישן איר פאלק ער איז חייב כרת: (לא) כי ווארום ער האט מבזה געווען גאטס רייד גאט אליין האט געזאגט מען זאל עבודת כוכבים ניט דינען אונ ער האט עובר געווען אונ האט יוא געדינט הייסט דאס ער האט מבזה געווען גאטס רייד ואת מצותו אונ זיינע מצות האט ער פאר שטערט הכרת פאר שניטען תכרת עס

אֱנָשָׁא הַהוּא חוֹבֵיהּ
בֵּיהּ׃ לב וַהֲווֹ בְנֵי
יִשְׂרָאֵל בְּמַדְבְּרָא
וְאַשְׁכַּחוּ גַּבְרָא כַּד
מְגַבֵּב אָעִין בְּיוֹמָא
דְשַׁבְּתָא׃ לג וְקָרִיבוּ
יָתֵיהּ דְאַשְׁכַּחוּ יָתֵיהּ כַּד
מְגַבֵּב אָעִין לְוָת מֹשֶׁה
וּלְוָת אַהֲרֹן וּלְוָת כָּל
כְּנִשְׁתָּא׃ לד וַאֲסַרוּ יָתֵיהּ
בְּבֵית מַטְּרָא אֲרֵי
לָא אִתְפָּרַשׁ לְהוֹן מָה
דְיַעְבְּדוּן לֵיהּ׃
לה וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה

הַנֶּפֶשׁ הַהִוא עֲוֺנָה בָהּ׃ פ לב וַיִּהְיוּ
בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר וַיִּמְצְאוּ אִישׁ
מְקֹשֵׁשׁ עֵצִים בְּיוֹם הַשַּׁבָּת׃
לג וַיַּקְרִיבוּ אֹתוֹ הַמֹּצְאִים אֹתוֹ
מְקֹשֵׁשׁ עֵצִים אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־
אַהֲרֹן וְאֶל כָּל־הָעֵדָה׃ לד וַיַּנִּיחוּ
אֹתוֹ בַּמִּשְׁמָר כִּי לֹא פֹרַשׁ מַה־
יֵּעָשֶׂה לוֹ׃ ס לה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־

*הה"א רפה · משה

ת"א ויהיו בני ישראל. שבת לו זוכר תחלת כפ' עלמה: המוצאים אתו. סנה' מא' כי לא פרש. שם כח:

רשב"ם

דמה. מגדף. זו ע"ג לפי הפשט: (לד) כי לא פרש' קמא ומפני ששבת חמור כע"ז סמך להם פ' ציצית שהקולה נ"כ

בעל הטורים

רש"י

בזמן שעונה בה ת שלא עשה תשובה: (לב) ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו. (כריתות ז) בגנותן של ישראל דבר הכתוב א שלא שמרו אלא שבת ראשונה ובשניה בא זה וחללה: (לג) המוצאים אותו מקושש [ספרי]. שהתרו בו ולא הניח מלקושש ב אף משמצאוהו והתרו בו: (לד) כי לא פורש מה יעשה לו (ספרי סנהד' עח) לא היו יודעים באיזו מיתה ימות אבל יודעים היו שהמחלל

שפתי חכמים

פי' שהמגדף במברך השם קמיירי ולא בע"א מאמר כי דבר ה' בזה בע"א מיירי והאלו אמר את ה' הוא מגדף ונכרתה וגו' וכי דבר ה' בזה ואת מצותו הפר הכרת תכרת ז ת והאילו אמר בתשובה בה והוכרח לפרש כן מפני שא"א לפרש עונה בה כרת דומיא דעונה תשא כאמור נפרשת לו מפני שהכרת כתב בה הכרת דפי': א פי' דאל"כ במדבר ל"ל אלא ללמד ע"ד שבאו למדבר חלל זה את השבת ולא קודם לכן והא דאמרי' בפ' כל כתבי [דף קיח] אלמלא שמרו ישראל שבת ראשונה לא שלטה בהם אומה ולשון. וי"ל דמדרשות חלוקי' הם. והא דאמר רב יהודה אמר רב כאשר צוך שבת ודינים במרה אפקיד ע"מ שלא היה שבת ראשונה וכמו שהקשו התוספות וי"ל דרש"י נזהר מקושי' זו דפי' בשלח שפי' שם שם לו במרה נתן להם מקצת פרשיות שיתעסקו בהם שבת ופרה אדומה ודינים משמע שהודיעם החוקים ההם ולימד אותם כי עתיד הקב"ה לצוות אתכם בכך כמו שפי' הרמב"ן שם בפ' בשלח וא"כ לא נצטוו עדיין משמירת מלאכת שבת כי אם ללמוד הלכות השבת: ב המוצאים אותו שקשה עליו לא נאמר אלא מקושש לאחר שראוהו ותלאוהו' היה מקושש ומה עשה תלוי בכך אלא שהתרו

בית דוד

א שובה. ווען ער געשטראפט ווערן מיט כרת: (לב) (ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו וגו'). זאגט רש"י (בגנותן של ישראל דבר הכתוב) דער פסוק דר צײלט דו שענדליכקייט פון די יודן (שלא שמרו אלא שבת ראשונה) זיי האבן נאר געהיט דם ערשטן שבת (ובשניה בא זה וחללה) דעם אנדערן שבת האט געטראפן איינר וואס האט מחלל שבת גוועזי: (לג) (המוצאים אותו מקושש). זאגט רש"י (שהתרו בו) מען האט געזאגט צו אים מען טאר ניט קלויבן האלץ עס איז היינט שבת (ולא הניח מלקושש אף משמצאוהו והתרו בו) אפילו נאכדעם ווי מען האט אים געפונען קלויבנדיג אונ מען האט צו אים גזאגט מען טאר ניט קלויבן עס איז היינט שבת, פון דעסוועגן האט ער נאך געקליבי: (לד) (כי לא פורש מה יעשה לו). זאגט רש"י (לא היו יודעים באיזו מיתה ימות) זיי האבן ניט געוויסט מיט וועלכן טויט ער זאל געטייט ווערן (אבל יודעים היו שהמחלל

פירוש לתורת אלהים

ווערט פר שניטן ווערן הנפש ההיא דער מענטש עונה בה אז ער האט נאך קיין תשובה ניט געטאן: (לב) ויהיו אונ אז די יודן זענן גוועזן אין דער מדבר וימצאו האבן זיי געפינן איין מענטש האט גקליבן האלץ אים שבת: (לג) ויקריבו אותו אונ זיי האבן ניגעהנט המוצאים די וואס האבן אים געפינן ער האט גקליבן דאס האלץ (עיין רש"י): (לד) ויניחו אונ זיי האבן אים גלאזט במשמר אין דער תפיסה כי וואורום עס איז ניט וואורן בשייד מה יעשה לו וואס מען זאל אים טאן (עיין רש"י): (לה) ויאמר יי' האט גאט גזאגט צוא משה מות יומת דער מענטש זאל ווערן

מֹשֶׁה מ֥וֹת יוּמַ֖ת הָאִ֑ישׁ רָג֨וֹם אֹת֤וֹ
בָאֲבָנִים֙ כָּל־הָ֣עֵדָ֔ה מִח֖וּץ לַֽמַּחֲנֶֽה׃
לו וַיֹּצִ֨יאוּ אֹת֜וֹ כָּל־הָעֵדָ֗ה אֶל־
מִחוּץ֙ לַֽמַּחֲנֶ֔ה וַיִּרְגְּמ֥וּ אֹת֛וֹ
בָּאֲבָנִ֖ים וַיָּמֹ֑ת כַּאֲשֶׁ֛ר צִוָּ֥ה יְהוָ֖ה
אֶת־מֹשֶֽׁה׃ פ מפטיר לז וַיֹּ֥אמֶר יְהוָ֖ה
אֶל־מֹשֶׁ֥ה לֵּאמֹֽר׃ לח דַּבֵּ֞ר אֶל־
בני

אִתְקְטָלָא יִתְקְטֵיל
גַּבְרָא רְגוּמוּ יָתֵיהּ
בְּאַבְנַיָּא כָּל כְּנִשְׁתָּא
מִבָּרָא לְמַשְׁרִיתָא׃
לו וְאַפִּיקוּ יָתֵיהּ כָּל
כְּנִשְׁתָּא לְמִבָּרָא
לְמַשְׁרִיתָא וּרְגָמוּ
יָתֵיהּ בְּאַבְנַיָּא וּמִית
כְּמָא דְפַקִּיד יְיָ יָת
מֹשֶׁה׃ לז וַאֲמַר יְיָ
לְמֹשֶׁה לְמֵימָר׃
לח מַלֵּיל עִם בְּנֵי
ישראל

תו"א דבר אל בני. ברכות יב מנחות מב :

בעל הטורים

ככל המלות דכתיב וזכרתם את כל מלות ה' : (לח) ועשו להם ציצית . אמר הקב"ה אני רוצה שתהיו מעוטפים כמלאכים לבושי בגדים כאשר ראיתם אותי מעוטף לכן לוה התכלת שדומה לרקיע ולכסא הכבוד. ציצית. בא"ת ב"ש בגימט' עולה כסא: ציצית. בגימ' לרקום ובגי' נשרים לו' מי שהוא זהיר במצות ציצית זוכה ורואה פני השכינה דכתיב אני בצדק אחזה פניך

רש"י

שהמחלל ג שבת במיתה : (לה) רג ם . פשנ"ט כלפו וכן הלוך אלנ"ט וכן זכור ד ושמור : (לו) ויוציאו אותו. מכאן שבית הסקילה חוץ ורחוק מב"ד (סנהדרין מ"ב

שפתי חכמים

בו ועדיין היה מקושש כך לי' רש"י בסנהדרין (דף פא) · וברא"ם פירש דאל"כ כשהוציאו אותו מקושש ל"ל הא פשיטא הוא דהא כתיב ויקריבו אותו כשהוציאו הלא ויקריבו אותו כמוציאי אותו ועוד מקושש ולא הוית מלקושש : ג מדכתיב כי לא פורש מה יעשה לו משמע שהיו יודעין שחייב מיתה שנאמר מחלליה מות יומת אבל לא פורש באיזה מיתה הכל במקלל בפרשת אמור הוא אומר לפרוש להם משמע שאינם יודעים אם חייב מיתה אם לאו . וא"ת הא סתם מיתה שבתורה הוא חנק כדפרש"י בפ' אמור ובבי שבת ג"כ כתיב סתם מיתה דכתיב מחלליה מות יומת וי"ל מש"ה מספקא להו לפי שהמחלל שבת כעובד ע"א וכעובד ע"א בסקילה לכך מספקא להו : ד פי' הוא לי' הוה אע"פ שאינו נוכר תמיד אלא באותו עת שמחלל השבת כיון דקאי על כל מקושש שיבוי' או כמחלל שבת שייך לי' הוה כי תמיד מ של עליכם לרגום את האיש שעובר עבירה הואת

בית דוד

שהמחלל שבת במיתה) אָבֶר זֵיי הָאבְּן נֶעווּיסְט אַז אַיינֶער אִיז מְחַלֵּל שַׁבָּת קוּמְט אִים מִיתָה : (לה) (רָגוֹם). בְּעַוואַרְפֶן (וְכֵן הָלוֹךְ) אוּנ הָלוֹךְ אִיז דִי טַייטְשׁ גֵיין (וְכֵן זָכוֹר) גְּדֶענְקֶן (וְשָׁמוֹר) הִיטֶען י) : (לו) (וַיוֹצִיאוּ אוֹתוֹ). זָאגְט רַשִׁ"י (מִכַּאן שֶׁבֵּית הַסְּקִילָה חוּץ וְרָחוֹק מִבֵּית דִין) פוּן דַאנֶען לֶערְנְט מִיר דָם אָרְט וְוּס מֶען הַרְגֶנְט אוֹיף אִים דִיא סְטֶענְסִשֶׁן וְואס מֶען טָארְף זַייא הַרְגֶנֶען, דַארְף זַיין אויסער

פירוש לתורת אלהים

גִיטַייט אִין מִיט וְואס זָאל מֶען אִים טַייטֶן רָגוֹם אוֹתוֹ גָאר דִי עֵדָה זָאל אִים פַאר שְׁטַיינֶען מִיט שְׁטַיינֶער אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה פוּן אוֹסֶען וַוייניג פוּן דֶר מַחֲנֶה: (לו) וַיֹּצִיאוּ הָאבְּן אִים נָאד דִיא עֵדָה אַרוֹס גְצוֹגֶן פוּן אוֹסֶן וַוייניג פוּן דֶר מַחֲנֶה וַיִּרְגְּמוּ אוּנ זֵיי הָאבְּן אִים פַר שְׁטַיינְט מִיט שְׁטַיינֶער וַיָּמֹת אוּנ עֶר אִיז גְשְׁטָארְבֶּן כַּאֲשֶׁר צִוָּה אַזוֹ וִוי גָאט הָט גִיבָּאטֶן צוּ מֹשֶׁה מֶען הָאט אִים גִיטַייט מִיט דֶר מִיתָה וְואס גָאט הָט גְבָּאטֶן צוּ מֹשֶׁה : (לח) דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רֵייד צוּא דִיא יוּדֶן אוּנ זָאלְסְט זֵיי אַזוֹ זָאגֶן וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית אוּנ זֵיי זָאלֶן זִיךְ מַאכֶן צִיצִית עַל כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם אוֹיף דִיא

*) הערה רש"י מיינט אז עס וואלט גשטאנין, רגום. הלך. זכור. שמור. וואלט מען געמיינט נאר אויף דעם איינם מאל וואס מען איז גיבאטין געווארין. רגום נאר דעם מחלל שבת זאל מען בעווארפין מיט שטיינער. הלך נאר איין מאל איז ער גגאנגין. זכור שמור נאר איין שבת זאל מען גדענקין אונ היטען. אבער אז עס שטייט רגום. איז אשטענדיגע זאך ווען איינער וועט מחלל שבת זיין דארף מען נים נייען פרעגין ביי הקב"ה וואס מען זאל"ט טון מיט אים נאר מען הרגנת אים. הלוך מיינט מען ער איז שטענדיג גגאנגען פון איין ארט צום אנדערין. זכור שמור מיינט מען ער זאל אייביג גדענקין אונ היטען שבת :

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ
לָהֶם צִיצִת עַל־כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם
לְדֹרֹתָם וְנָתְנוּ עַל־צִיצִת הַכָּנָף
פְּתִיל תְּכֵלֶת:
לט וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִת
וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת־כָּל־
מצות

יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן
וְיַעְבְּדוּן לְהוֹן כְּרוּסְפְּדִין
עַל כַּנְפֵי כְּסוּתְהוֹן
לְדָרֵיהוֹן וְיִתְּנוּן עַל
כְּרוּסְפְּדָא דְּכַנְפָא חוּטָא
דִתְכַלְתָּא:
לט וִיהוֹן
לְכוֹן לִכְרוּסְפְּדִין וְתֶחֱזוּן
יָתֵיהּ וְתִדְכְּרוּן יַת כָּל
פקודיא

תו"א ועשו להם. ברכות יב סוכה ט יבמות ד מנחות מב: על כנפי. שם מב חולין קלו: הכנף פתיל. ברכות כו שבת כז יבמות ד נזיר נח מנחות לח לט: וראיתם אותו. ברכות יב שבת כז זבחים מנחות לח מג זוכר פ' תרומה:

רשב"ם

באיזה מיתה: (לח) ציצת. כמו בציצת ראשי. קבוצת פתילים תלויין בשער הראש: (לט) והיה לכם לציצת הציצית הזה יהיה לכם לראיה שתראו אותו. כמו מציץ מן החרכים. וכן מצאתי בספרי: פתיל תכלת. פירשו רבותינו לפי שהתכלת דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע לכסא הכבוד: חסלת פרשת שלח

בעל הטורים

וזוכה למה שנא' ואשא אתכם על כנפי נשרים: (לט) וראיתם. בגימט' ציצית ביום: וזכרתם. כתיב זכירה בציצית לכך צוה לעשות ד' ציצית בארבע כנפות בגדיו שבכ"מ שיפנה יזכור. ובכל א' ה' קשרים כדי שיזכור לחמשה חומשי תורה ויש בכל א' שמונה חוטים שימנע מלעשות עבירה בשמונה איבריו המרגילין את האדם לעבירה ואלו הן אזנים עינים פה חוטם

שפתי חכמים

בזאת: ה דלפשט ראשונקשה כל"ל ועשו להם פתילים על שם שנא' פתיל תכלת לכן אמר דבר אחר ולפי ד"א קשה כל"ל שלולן שאי ציצית לכן פי' גם פשט ראשון דכתיב ויקחני בציצת ראשי: ו וכוא דג כפולה מכים אחת לבעים שכה ומראיתו דומה לים ולכשו בו פתיל של למר שנותני' בציצית:
כרא"ם

רש"י

מב): (לח) ועשו להם ציצת. על שם הפתילים התלויים בה כמו (יחזקאל ח) ויקחני בציצת ראשי ד"א ציצית על שם ורואים' ה אותו כמו [שיר ב] מציץ מן החרכי': תכלת [מנחות מג] צבע ירוק של חלזון: (לט) וזכרתם את כל מצות ה'.

בית

אויסער דיא שטאט אונ ווייט פון בית דין:
(לח) (וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת). זאגט רש"י (על שם הַפְּתִילִים הַתְּלוּיִם בָּהּ) וועגן די פעדים וואס העגנן ווערט דס גערופן ציצית (כְּמוֹ) ווי עס שטייט אונ פסוק (וַיִּקָּחֵנִי בְּצִיצִת רֹאשִׁי) ער האט מיך גענומן ביי די פעדים (ביי די האר) פון מיין קאפ (דָּבָר אַחֵר) נאך אפשט איז דריבער ווערט דס גערופן ציצית, ווייל ציצית איז די טייטש קוקען (על שם וּרְאִיתֶם אוֹתוֹ) ווייל עס שטייט אונ פסוק איר

דוד

זאלט זעהן די ציצית (כְּמוֹ) ווי עס שטייט אונ פסוק (מֵצִיץ מִן הַחֲרַכִּים) ער קוקט פון דיא שפאלטן. איז ציץ די טייטש קוקען: (תְּכֵלֶת. צֶבַע יָרוֹק שֶׁל חִלָּזוֹן) עס איז דא א פיש וואס הייסט חלזון. איין מאל אין זיבעציג יאר קומט ארויס דר מין פיש פון ים און מיט זיין בלוט פארבט מען דעם פאדם ציצית. די פארב הייסט תכלת:
(לט) (וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת ה'). דורך די ציצית וועט איר געדענקען אלע מצות פון הקב"ה (שמנין
גימטריא

פירוש לתורת אלהים

עקין פון זייערע קליידר אזו אקלייד וואס האט פיר עקין זאלן זיי אין איטליכן עק מאכן ציצית לְדֹרֹתָם צו זייער געבירט די דורות וואס וועלן זיין נאך זיי זאלן זיי אויך האלטן די מצוה פון ציצית וְנָתְנוּ אונ ביי די ציצית וואס זייא וועלן מאכן ביי דעם עק פון דעם קלייד זאלן זייא געבן פתיל תכלת איין פאדם פון בלויע וואל דר פאדם זאל זיין גיפארבט מיט דעם בלוט פון אזו א נואדם וואס הייסט חלזון דאס הייסט תכלת אונ אז עס איז ניט פאר האנדן קיין תכלת מיז מען מאכן ציצית אן תכלת: (לט) וְהָיָה אונ עס זאל זיין צו אייך צו ציצית וּרְאִיתֶם אוֹתוֹ אונ איר

מצות

(שסו) וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת וגו' דס איז די מצוה פון ציצית אזא קלייד וואס מען גייט אונ דס בטאג אין עס האט פיר עקין איז מען חייב אז מען זאל אן מכן ציצית אונ דס קלייד פון איין קליין קינד וואס ער פר שטייט וואס מען מיינט ציצית איז דר פטר חייב אז ער זאל אים אן טון ציצית אונ אונזרע הייליגע חכמים האבן מפלפל גוועזן דעם שבח פון

השם

דר מצוה אז דר וואס ער האלט זיא ערליך איז גלייך אזו ווי ער איז מקיים די גאנצע תורה אונ דס עיקר פון דר מצות שרייבן אונזרע הייליגע חכמים אזו ווי די גמרא ברענגט בשעת ווען דר אייבערשטער האט זיך בוויזן אויף דם בארג סיני האט ער זיך איין געוויקלט אונ איין טלית אזו ווי איין שליח צבור אין האט גזאגט צו משה רבינו אז ווען די יודן

מִצְוֺת יְהוָה וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם׃
מ לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת־כָּל־מִצְוֺתָי וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם׃

פִּקּוֹדַיָּא דַיְיָ וְתַעְבְּדוּן יָתְהוֹן וְלָא תִטְעוֹן בָּתַר הִרְהוּר לִבְּכוֹן וּבָתַר חֵיזוּ עֵינֵיכוֹן דִּי אַתּוּן טָעַן בַּתְרֵיהוֹן׃ מ בְּדִיל דְּתִדְכְּרוּן וְתַעְבְּדוּן יַת כָּל פִּקּוֹדָי וּתְהוֹן קַדִּישִׁין קֳדָם אֱלָהֲכוֹן׃

תו״א ולא תתורו. נדרים כ׃ אחרי לבבכם. ברכות יג׃ אני אנא

בעל הטורים

ידים ורגלים כמרלה וכלב ואם שמר פלתו מעבירה זוכה כפלות למפלה מה' רקיעים דכתיב וכיתה כפה אדוני לרורה בלרור כחיים ואם עבר בכן עבירה נידון בשמונה דינין כחנום הקבר וכו' מדורות של גיהנם. ציצית. עולה ת״ר ומ' חוטים וכ' קשרים תרי״ג לו' לך שקולה מלות ציצית ככל התורה כולה. בכל עת יהיו בגדיך לבנים. בגימ' זה ציצית לבגדיכם׃ כל מלות ה'. עולה תרי״ב אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום׃

רש״י

שמנין גימטריא של ציצית ת' שש מאות ושמונה חוטין וחמשה ח קשרי' הרי תרי״ג׃ ולא תתורו אחרי לבבכם. כמו מתור הארץ הלב והעיני' הם מרגלי' לגוף ומסרסרי' לו את העבירות העין רואה והלב חומד

שפתי חכמים

ז כרא״ם כ' וכנראה בעיני פירושו שכות אלינא דמ״ר יש אם למקרא וכיון שכות מקרא מלא כאלו כות מלא יו״ד מכ״ל׃ ח פי' לא שכוכה כתורה לזה כפעם דכא י״א שיכול לעשות פ״ז חוטין וכן כקשרי' דמן כתורה אי' לריך שיכיה רק קשר אחד לבד ועוד יכול לעשות יותר רק שכוונת כתקנה שתקנו כ' קשרים ולא פח״ת ולא יותר כיתכ למלאום כחשבון שיתכן כקרא כזכירת כל כמלות יותר בראיית הציצית וכקשרים מש״כ פרש״י

בית דוד

גימטריא של ציצית שש מאות) דס וואָרט „ציצית" בטרעפט זעקס הונדערט (ושמונה חוטים) אונ אכט פעדם (וחמשה קשרים) אונ פינף קניפלעך (הרי תרי״ג) איז זעקס הונדערט דרייצען, אונ מצות זענען אויך דא זעקס הונדערט דרייצען׃ (ולא תתורו אחרי לבבכם). זאגט רש״י (תתורו) איז די טייטש אזוי ווי (כמו) ווי עס שטייט אונ פסוק (מתור הארץ) פון אויסצוזוכען דאס לאנד (הלב והעינים הם מרגלים לגוף) דס הארץ מיט די אויגען זענען די אויס זעהרס פר דם גוף (ומסרסרים לו את העבירות) זיי סקקלערען אים די עבירות (העין רואה) די אויגען זעהען די עבירה (והלב חומד) דס הארץ גלוסט די עבירה (והגוף עושה את העבירות) אונ דער גוף טוט די עבירות׃ אני

פירוש לתורת אלהים

זאלט זעהן די ציצית וזכרתם אונ איר זאלט גידענקען את כל מצות יי אלע מצות פון הקב״ה (עיין רש״י) ועשיתם אונ איר זאלט זיי טאן איר זאלט מקיים זיין מיינע מצות ולא תתורו אונ איר זאלט ניט נאך קוקן אונ טאן וואס אייער הארץ גלוסט אין עבירה צוא טאן ואחרי עיניכם אונ נאך דעם וואס אייערע אויגן זעהן אשר אתם זונים אחריהם וואס איר קערט זיך נאך זיי (עיין רש״י)׃ (מ) למען דרום אז איר וועט זעהן די ציצית תזכרו זאלט איר גידענקן ועשיתם אונ איר זאלט טאן את כל מצותי אלע מיינע מצות והייתם אונ איר זאלט זיין הייליג צו אייער נאט

מצות השם

ווען חלילה זינדיגן זאל ער זיך איין חילול אונ אין מילית אונ זאל בעטן פר זיי וועל איך זיין מוחל זיין זייערע עבירות אזוי דארפן מיר זיך איין הילון אונ איין מלית אונ בעטען פאר גאט ער זאל אונז מוחל זיין אונזערע עבירות אונ די מצוה גייט אן אויף יעדן אורט אונ איעדר צייט ביי זכרים׃

(שם) ולא תתורו אחרי לבבכם וגו' דס איז די מצוה אז מיר טארן ניט אויף ברענגען אויף אונזער הארץ איין שלעכטע מחשבה וואס זיא קען ברענגען אז מיר זאלן חלילה לייקנן אן איין מצוה פון גאטס מצות וואָרן דורך דעם קען דער שטן אן רעדן אלע זאל מער ביז וואנען מען ווערט איין כופר אונ דו נייגסט תורה אונ ווידר טאר מען ניט נאך קוקן דס וואס זיינע אויגן זעהן דם מיינט מען זנות אונ ווידער טאר מען ניט נאך יאגן נאך אנדערע תענוגים אונ תאוות אונ מען דארף זיך זעהר צוא היטן פון שלעכטע מחשבות אונ אפילו עס קומט אים ער דט יוא צמל איין תענוג זאל ער אונ זין הבן אז ער טוט זיך אין דעם תענוג כדי ער זאל קענען דינען גאט ברוך הוא אונ די מצוה גייט אן אויף יעדן אורט אונ איעדר צייט ביי זכרים אונ נקבות׃

מא אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן דִּי אַפֵּיקִית יַתְכוֹן מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם

מא אֲנִ֞י יְהוָ֣ה אֱלֹֽהֵיכֶ֗ם אֲשֶׁ֨ר הוֹצֵ֤אתִי אֶתְכֶם֙ מֵאֶ֣רֶץ מִצְרַ֔יִם לִהְי֥וֹת

תו"א אני ה'. מנחות מד : אשר הוצאתי. ברכות יג : אתכם מארץ. שם יב :

שפתי חכמים

בק"א נאמר בתקנה ולא כפי קודם בתקנה : ט פי' אלהים כנ"ל. זה דיין כו' שהוא מדת הדין : י לא להיות אלהים דהיינו כך והיינו כך אלהים הוא אבל קבלת הגזירות בהוראת כינוי אלהיכם תלוי בתנאי שלולא שפדאם מבית עבדים לא נתחייבו לקבל הגזירות כמו שאר אומות : כ כי לפי טעם ראשון קשה זהו דכתיב נמי להיות לכם לאלהים שמשמע שעל כרחכם אני אמלוך עליכם לכן אמר ד"א וכו'. ולפי ד"א קשה לא הול"ל רק אני ה' דהא גבי מכת בכורות לא כתיב ה"א וכו' ככה וגו' אלהים דכתיב בקרא צ"ל לכן צריך גם לטעם הראשון על כרחכם וכו' : ל פרש"י צבע הדומה לתכלת ורחמנא אמר פתיל תכלת ותכלת הוא צבע דם חלזון והצריך קרא לפגור עליו מטעם חלייה כמ"ש בתוס' (ב"מ סא) : מ וכטעם כדפרש"י בחולין דף ה' דהעובד ע"א כופר בהקב"ה והמחלל את השבת כופר במעשיו ומעיד שקר שלא שבת הקב"ה במעשה בראשית כנ"ל

רש"י

סומך והנוף פושט את הצפורנים : (מא) אני ה'. נאמן לשלם שכר : אלהיכם נאמן להפרע : אשר הוצאתי אתכם. ע"מ כן פדיתי אתכם שתקבלו עליכ' גזרותי : אני ה' אלהיכם. עוד למה נא' כדי שלא יאמרו ישראל מפני מה אמר המקום לא שנעשה ונטול שכר אנו לא עושי' ולא נוטלי' שכר [שבת פח] על כרחכ' אני מלככם וכן הוא אומר (יחזקאל כ) אם לא ביד חזקה וגו' אמלוך עליכ' ד"א למה נאמר יציאת מצרים אני הוא שהבחנתי במצרי' בין טפה של בכור לשאינ' של בכור אני הוא עתיד להבחין וליפרע מן התולה קלא אילן בבגדו ואומר תכלת היא [ב"מ ס"א] ומיסודו של רבי משה הדרשן העתקתי למה נסמכ' פרשת מקושש לפ' ע"ז (סילין ה) לו' שהמחלל את השבת כעובד ע"ז שאף היא שקולה כ ככל המצות וכן הוא אומר בעזרא (נחמיה ט) ועל הר סיני ירדת ותתן לעמך תורה

בית דוד

(מא) (אני ה'). (נאמן לשלם שכר) איך נאט בין בגלויבט צו בצאלן אנוטי לוין צו די צדיקים: (אלהיכם). (נאמן להפרע) איך בין בגלויבט צו שטראפן די רשעים : (אשר הוצאתי אתכם). הקב"ה זאגט (על מנת כן פדיתי אתכם שתקבלו עליכם גזרותי) אויף דעם תנאי האב איך אייך אויס געלייזט פון מצרים איר זאלט אויף אייך נעמען מיינע גזרות : (אני ה' אלהיכם). זאגט רש"י (עוד למה נאמר) צו וואס שטייט נאך אמאל אני ה' אלהיכם (כדי שלא יאמרו ישראל) די יודן זאלן ניט זאגן (מפני מה אמר המקום) פאר וואס האט הקב"ה געזאגט צו אונז די מצות (לא שנעשה ונטול שכר) געווים ווייל מיר זאלי טאן די מצות וועלן מיר נעמן שכר (אנו לא עושים ולא נטול שכר) מיר ווילען ניט טאן די מצות אונ מיר וויקען ניט נעמן שכר, האט הקב"ה געזאגט (אני ה' אלהיכם) איך בין אייער גאט (על כרחכם אני בריכם) אפילו איר ווילט ניט בין איך אוך אייער מלך (וכן הוא אומר) אונ אזוי האט הקב"ה גזאגט דורך דעם נביא יחזקאל (אם לא ביד חזקה וגו' אמלוך עליכם) מיט מיין שטארקע האנט וועל איך אויף אייך קעניגן (דבר אחר) נאך אזאך האבן מיר געלערנט (למה נאמר יציאת מצרים) צו וואס האט הקב"ה דר מאנט יציאת מצרים ביי ציצית הקב"ה האט געזאגט (אני הוא שהבחנתי במצרים בין טפה של בכור לשאינה של בכור) איך האב געוויסט אין מצרים וועלכעס קינד איז אבכור אונ וועלכעס איז ניט אבכור (דהיינו אויב אאשה איז מעוברת געווארן מיט אצווילינג, האב איך געוויסט צו דר קענן וועלכעס קינד איז פון ערשטן טראפן זרע אונ וועלכעס פון צווייטן טראפן זרע (אני הוא עתיד להבחין ולהפרע מן התולה קלא אילן בבגדו ואומר תכלת הוא) וועל איך דר קענן דעם מענטש וואס העננט אויף די ציצית אויף זיין קלייד אונ דר פאדם איז געפארבט מיט דר פארב וואס הייסט קלא אילן, אונ ער זאגט דאס איז תכלת (ער נארט מענטשן. ווייל מענטשן דרקענן ניט די פארבן וועלכע איז קלא אילן וועלכע תכלת). זאגט הקב"ה אבער איך וויים וועלכע ציצה איז געפארבט מיט קלא אילן וועלכע איז געפארבט מיט תכלת. אונ ווייל ער נארט מענטשן, דריבר וועל איך אים שטראפן, זאגט רש"י (ומיסודו של רבי משה הדרשן העתקתי) פון די דרשות פון רבי משה הדרשן האב איך געלערנט (למה נסמכה פרשת מקושש לפרשת עבודת אלילים) פאר וואס שטייט די פרשה פון מקושש נעבן די פרשה פון עבודת אלילים (לומר שהמחלל את השבת כעובד אלילים) דער וואס איז מחלל שבת איז גלייך וויא ער וואלט געדינט עבודה זרה (שאף היא שקולה בכל המצות) שבת אליין איז אויך ווערט וויא פול אלע מצות צוזאמען זענען ווערט (וכן הוא אומר בעזרא) אונ אזוי שטייט אין ספר עזרא, נחמיה האט געזאגט פאר הקב"ה (ועל הר סיני ירדת) אויף דעם בארג סיני האסטו

פירוש לתורת אלהים

נאט : (מא) אני יי איך בין אייער גאט איך בין באגלייבט צוא צאלן אנוטן שכר אז איר וועט

לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְהוָֹה אֱלֹהֵיכֶם : פפפ

דְמִצְרַיִם לְמֶהֱוֵי לְכוֹן לֶאֱלָהָא אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן : פ פ פ

קי"ט. פל"ט סימן ומפטירין וישלח יהושע ביהושע סימן ב' :

תו"א אני ה'. שם יד מנחות מד :

רש"י

תורה ומצות ואת שבת קדשך הודעת להם ואף פרשת ציצית לכך נסמכ' לאלו לפי שאף היא שקולה כנגד כל המצות שנא' ועשית' את כל מצותי : על כנפי בגדיהם. כנגד (שמות יט) ואשא אתכם על כנפי נשרי' על ארבע כנפו' ולא בעלי שלש ולא בעל' ג חמש כנגד ד' לשונות של גאולה שנאמר במצרים (שמות ו) והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי : פתיל תכלת על שם שכול בכורות תרגום של שכול תכלא ומכתם היה' בלילה וכן צבע התכלת דומה לרקיע המשחיר לעת ערב . ושמונה חוטים שבה כנגד שמונה ימים ששהו ישראל משיצאו ממצרים עד שאמרו שירה על הים : חסלת פרשת שלח

שפתי חכמים

עכ"ל. וכ"כ תוס' בסנה' (דף עח) : נ פי' שיתן ציצית על כל חמש כנפות אבל בד' כנפות היינו להטיל ציצית אף שהיא בעלת ה' כנפות דבכלל מאתים מנה וזה אליבא דר"ש דס"ל הכי. ודלא כהרא"ם שפירש שפטור לגמרי בעלת ה' ורש"י הביא דברי רבי משה הדרשן וליה לא ס"ל כר"מ הדרשן וק"ל. ס"ל (כמ"י) ה"פ נתחלה רצה הרב על כנפי האמור פה ונתן טעם למה דוקא על הכנף ואח"כ רצה על ד' כנפות האמור בפרשת תצא ופי' בו ולא בעלת ג' וכו' ע"ש: ם ואם תאמר והא בפרשת בשלח פרש"י שאמרו שירה ביום שביעי של פסח . וי"ל שהוא סובר שהלילה הולך אחר היום שעבר כמו קרבנות שכתוב ביום זבחכם יאכל והנותר ממנו עד בוקר באש ישרף ולמה צריך לשרוף בבוקר שהרי אף היו בלילה הוא מתחייב לשרוף שהרי כתיב ביום זבחכם יאכל אלא ודאי שגם בלילה הוא מותר לאכול שהלילה הולך אחר יום שעבר. והתחלת יציאה נחשבת מיד ששחטו הפסח וצלאו ואכלו אותו ומההתחלה היציאה יהיה ח' ימים ומהתחלה האמיתית שהיה ביום ט"ו שהיה יציאה האמיתית יהיה שבעה שהרי ביום השביעי חוץ מזו הלילה אמרו שירה ורבי משה הדרשן נמי ס"ל הכי ודלא כהרא"ם שפירש כי אלה הדברים האמורים פה הם דברי ר"מ הדרשן אבל רש"י ז"ל לא ס"ל הכי . וע' בנח"י כי הם סותר דברי הרא"ם ואמר שאלה הם דברי הרב ולא דברי ר' משה הדרשן רק ת"ם למה נסמכה פרשת מקושש כו' הם דברי ר"מ הדרשן ולא יותר : חסלת פרשת שלח

בית דוד

געניידערט (ותתן לעמך תורה ומצות) א"ב דוא האסט געגעבן צו דיין פאלק תורה אונ מצות (ואת שבת קדשך הודעת להם) אונ דיין הייליגן שבת האסטו געמאכט וויסן צו זייא. רעכינט מען אלע מצות בעזונדר, אונ שבת בעזונדר. ווייל שבת אליין איז ווערט אזוי פיל וויא אלע מצות צוזאמען (ואף פרשת ציצית לכך נסמכה לאלו) אונ דריבר שטייט די פרשת ציצית נעבן די צוויי פרשות (שאף היא שקולה כנגד כל המצות) ווארום דיא מצוה ציצית אליין איז ווערט אזוי פול ווי אלע מצות צוזאמען (שנאמר) וויא עס שטייט אונ פסוק איר זאלט אן טאן ציצית (ועשיתם את כל מצותי) וועט זיין גלייך ווי איר וואלט געטאן מיינע אלע מצות : (על כנפי בגדיהם). דס איז (כנגד ואשא אתכם על כנפי נשרים) מען זאל גדענקען די טובה וואס הקב"ה חט אונז געטאן. ער האט אונז ארויס געטראגן פון מצרים ווי אויף די פליגול פון אאדלער (על ארבע כנפות) אויף דיא פיר עקין (ולא בעלת שלש) אבער אז דס קלייד חט דריי עקין דארף מען ניט מאכן ציצית אונ דיא דריי עקין (ולא בעלת חמש) אונ אויב דס קלייד הט פינף עקין דארף מען נאר מאכן פיר ציצית אונ פיר עקין (כנגד ארבע לשונות של גאולה שנאמר במצרים) מען זאל גערענקן דיא פיר ערליי ווערטער פון אויס לייזונג וואס איז געזאגט געווארן ביי דיא אויס לייזונג פון מצרים דס זענן די פיר ווערטער (והוצאתי, והצלתי. וגאלתי, ולקחתי) והוצאתי, איך וועל אייך ארויס נעמן פון מצרים, והצלתי, איך וועל אייך רעטן פון מצרים. וגאלתי. איך וועל אייך אויס לייזען פון מצרים. ולקחתי, איך וועל אייך נעמן צו מיר פר אפאלק) : (פתיל תכלת). אפארם תכלת דארף זיין אונ די ציצית (על שם שכול בכורות) מען זאל געדענקען אז הקב"ה האט געהרגעט דיא בכורים פון די מצרים (תרגום של שכול תכלא) אויף דעם ווארט. שכול' פערווארפן (שטארבן) קינדר. טייטשט דר תרגום תכלא, ווי דס ווארט תכלת (ומכתם היתה בלילה) הקב"ה הט געהרגעט דיא בכורים ביי נאכט (וכן צבע התכלת דומה לרקיע המשחיר לעת ערב) די פארב פון תכלת איז גלייך צום הימעל, פר נאכט ווערט אויך דער הימעל טונקיל אונ שווארץ (ושמונה חוטים שבה) אונ די אכט פעדעם וואס איז דא אונ די ציצית (כנגד שמונה ימים ששהו ישראל משיצאו ממצרים עד שאמרו שירה על הים) מען זאל געדענקען די אכט טעג וואס איז געוועזן פון ארויס גיין פון מצרים ביז זייא האבן געזאגט שירה אויף דעם אריבער גיין דעם ים :

פירוש לתורת אלהים

מקיים זיין מיינע מצות אלהיכם איך בין אייער דיין איך וועל אייך שטראפן אז איר וועט עובר זיין אויף מיינע מצות אשר וואס איך האב אייך אוס גיצוגן פון דעם לאנד מצרים אויף דעם תנאי איר זאלט מקיים זיין מיינע מצות להיות איך זאל זיין צוא אייך אגאט אני איך בין אייער גאט (עיין רש"י) :

וַיִּשְׁלַח יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן מִן־הַשִּׁטִּים שְׁנַיִם אֲנָשִׁים מְרַגְּלִים חֶרֶשׁ לֵאמֹר לְכוּ
רְאוּ אֶת־הָאָרֶץ וְאֶת־יְרִיחוֹ וַיֵּלְכוּ וַיָּבֹאוּ בֵּית אִשָּׁה זוֹנָה וּשְׁמָהּ רָחָב
וַיִּשְׁכְּבוּ־שָׁמָּה׃ וַיֵּאָמַר לְמֶלֶךְ יְרִיחוֹ לֵאמֹר הִנֵּה אֲנָשִׁים בָּאוּ הֵנָּה הַלַּיְלָה
מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַחְפֹּר אֶת־הָאָרֶץ׃ וַיִּשְׁלַח מֶלֶךְ יְרִיחוֹ אֶל־רָחָב לֵאמֹר הוֹצִיאִי
הָאֲנָשִׁים הַבָּאִים אֵלַיִךְ אֲשֶׁר־בָּאוּ לְבֵיתֵךְ כִּי לַחְפֹּר אֶת־כָּל־הָאָרֶץ בָּאוּ׃
וַתִּקַּח הָאִשָּׁה אֶת־שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים וַתִּצְפְּנוֹ וַתֹּאמֶר כֵּן בָּאוּ אֵלַי הָאֲנָשִׁים וְלֹא
יָדַעְתִּי מֵאַיִן הֵמָּה׃ וַיְהִי הַשַּׁעַר לִסְגּוֹר בַּחֹשֶׁךְ וְהָאֲנָשִׁים יָצָאוּ לֹא יָדַעְתִּי

אנה

פירוש

וַיִּשְׁלַח אונ יְהוֹשֻׁעַ דער זון פון נון האט געשיקט פון דר שטאט שִׁטִּים צוויי קונסטליכע מאנען אום זעהרס חֶרֶשׁ טויבע ער האט זיי געזאגט איר זאלט זיך מאכן גלייך ווי איר זענט טויבע כדי די לייט פון דעם לאנד זאלן זיך פאר אייך ניט היטן צו ריידן וועט איר קאנן גוואר ווערן וויא ארום מען קאן דאס לאנד איין נעמן לאמר אונ ער האט זיי אזו גזאגט לכו גייט אונ זעהט דס לאנד ווי אזו מען קאן דאס איין נעמן ואת יריחו אונ דיא שטאט יריחו זאלט איר אויך אום זעהן ווארום יריחו איז אזו שווער גוועזן איין צו נעמן וויא דאס גאנצע לאנד ווייל זי איז געשטאנען אויף דעם עק לאנד וילכו אונ זיי זענן גגאנגען אונ זיי זענן גקומן בית אשה זונה אין איין הויז פון איין אשה וואס זי פר קויפט מיני שפייזן אדר אשה זונה זי איז גוועזן איין זונה ושמה אונ איר נאמן איז גוועזן רחב וישכבו שמה אונ זיא האבן זיך דארטן גלייגט׃ ויאמר אונ עס איז ווארען

ע״ט

גזאגט צום מלך פון יריחו אזו צוא זאגן הנה אנשים באו מאנן זענן אהער גקומן פון די יודן אום צו זעהן דאס לאנד׃ וישלח אונ דער מלך פון יריחו האט גשיקט צו רחב אזו צוא זאגן הוציאי ציא אוס די מאנן וואס זיי זענן צו דיר גקומן וואס זיי זענן גקומן צו דיין הויז ווארום זיי זענן גקומן אום זעהן דם גאנצע לאנד׃ ותקח האשה אונ דיא אשה האט גנומן דיא צוויי מאנן ותצפנו אונ זיא האט באהאלטן אים איטליכען באזונדר האט זיא באהאלטן אויף אנאנדר ארט אונ זיא האט געזאגט צו דעם שליח פון דעם מלך כן עס איז אזו דאס איז אמת אז די מאנן זענן צו מיר געקומן אונ איך האב ניט געוויסט פון וואנן זיי זענן ויהי אונ עס איז גוועזן אס איז גקומען די צייט צו פאר שליסן דעם טויער אז ס׳איז פינצטער גווארן זענן די מאנן ארום גגאנגן איך ווייס ניט ווי הין די מאנן זענן גיגאנגן יאגט זיי גיך נאך כי תשיגום אזו וועט איר זיי גרייכן׃

והיא

סוד

וַיִּשְׁלַח יְהוֹשֻׁעַ בן נון וגו׳ שנים אנשים מרגלים (יהושע ב) יהושע האט געשיקט צוויי אויס זעהר צו אויס זעהן דס לאנד כנען. תנא מיר האבן אזו גלערנט ביי די לינקע הנד פון די מוטר כלומר די שכינה קטיגען תמיד צוויי מטגים שרים פון די״. אין טאג טעגליך גייען זיי ארום אונ דער וועלט נאך צו זוכן די מעשים רעים פון די מענשן כדי מקטרג צו זיין והיינו רזא אונ דס איז דער סוד פון דעם פסוק שנים אנשים מרגלים אבר ווי גליקליך זענן די ישראל דס הקב״ה האט גרוס מיטלייד מיט די ישראל אונ ניט זיי די גרעסטע מיטלן ווי זיך צו בשיצן פון עבירות אונ מקטריגים כדי זייא זאלן זוכה זיין צו ביידע וועלטן. ווייל זייער שורש איז זייער פון אחוך ארט אז עס שטייט געשריבן כי חלק ה׳ עמו זיי זענן דס חלק פון הקב״ה ועקבגסט או״ד איז געשריבן ירכיבהו על במתי ארץ הקב״ה מאכט אים רייטן אויף די הייך פון די אויבערסטו

קדושים

וועלט ארץ העליונה הדיבר האט ער זיי געגעבן איין טאג אונ יאר יום כפור אונ דעם טאג ווערן זייא גקריינט אונ האבן איין ממשלה איבר אלע שלעכטע מקטריגים. די תורה שרייבט אונ (ויקרא טז) ונתן אהרן על שני השעירים גורלות היינו אהרן הכהן וואס ער איז גוועזן מסטרא דחסד פון די זייט פון חסד האט געווארפן גורל אויף די צוויי ציגן בעק דס איז ארמז ווי קילר אונ גרינגר צו מאכן דעם רוגז אין קטרוג פון די צוויי שרים וואס זיי זענן כלו דיזן דמיט ייעוט די שכינה שוין פריילכר גורל אחד וגו׳ איין גורל צו גאט אונ איינר לעזאזל צום טייוועל דס הייסט הקב״ה זאגט איין מקטרג זאל בלייבן זיצן לעבן מיר אונ נאר איינר זאל ארום שוועבן אויף דער וועלט פר אמגל ווארום פון ביידנס קטרוג וועלן די מענטש ניט קענן בשטיין אז דר איינר גייט ארום אונ זעהט ווי גוט די ישראל דינן יום כפור צו הקב״ה אונ ער געפינט ביי זיי כמה וכמה

אָנָה הָלְכוּ הָאֲנָשִׁים רִדְפוּ מַהֵר אַחֲרֵיהֶם כִּי תַשִּׂיגוּם: וְהִיא הֶעֱלָתַם הַגָּגָה
וַתִּטְמְנֵם בְּפִשְׁתֵּי הָעֵץ הָעֲרֻכוֹת לָהּ עַל־הַגָּג: וְהָאֲנָשִׁים רָדְפוּ אַחֲרֵיהֶם דֶּרֶךְ
הַיַּרְדֵּן עַל הַמַּעְבְּרוֹת וְהַשַּׁעַר סָגָרוּ אַחֲרֵי כַּאֲשֶׁר יָצְאוּ הָרֹדְפִים אַחֲרֵיהֶם:
וְהֵמָּה טֶרֶם יִשְׁכָּבוּן וְהִיא עָלְתָה עֲלֵיהֶם עַל־הַגָּג: וַתֹּאמֶר אֶל־הָאֲנָשִׁים
יָדַעְתִּי כִּי־נָתַן יְהוָה לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ וְכִי־נָפְלָה אֵימַתְכֶם עָלֵינוּ וְכִי נָמֹגוּ כָּל־
יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם: כִּי שָׁמַעְנוּ אֵת אֲשֶׁר־הוֹבִישׁ יְהוָה אֶת־מֵי יַם־סוּף
מִפְּנֵיכֶם בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם וַאֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם לִשְׁנֵי מַלְכֵי הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר בְּעֵבֶר
הַיַּרְדֵּן לְסִיחֹן וּלְעוֹג אֲשֶׁר הֶחֱרַמְתֶּם אוֹתָם: וַנִּשְׁמַע וַיִּמַּס לְבָבֵנוּ וְלֹא־קָמָה

עוד

פירוש

וְהִיא אונ זי הָט זיי ארויף גיבראכט צום דאך אונ זיא הָט זיי פאר בארגן צווישן די שטענגליך פון פלאקס וואס איז אָן גגרייט צו איר אויף דם דאך וְהָאֲנָשִׁים אונ די מאנן פון דם מלך יריחו האבן נאך גיאגט זיי מיט דעם וועג וויא מען גייט צום ירדן אויף דם איבר פאר אונ דם טויער האבן די היטער פאר שלאסן אחרי דר נאך אז זיי זענן ארויס גגאנגן דיא וואס האבן זיא נאך גיאגט והמה אונ זיי די מרגלים איידר זיי האבן זיך גלייגט שלאפן והיא אונ זיא רחב איז אויף גגאנגן צו זיי אויף דעם דאך ותאמר אונ זי הָט גזאגט צו די מאנן ידעתי איך ווייס וואל אז גאט

ע"ט

האט אייך גגעבן דאס לאנד וכי נפלה אונ עס איז גפאלן אייער פארכט אויף אינז אונ זענן צו גאנגן די הערצער פון אלע זיצר פון דם לאנד פון פאר אייך: כי שמענו ווארום מיר האבן גהערט וואס גאט האט גמאכט אוס טריקענן דם וואסר פון דם ים סוף פון פאר אייך אז איר זענט ארוס גגאנגן פון מצרים אונ דאס האבן מיר אויך גיהערט וואס איר האט גטאן צו די צוויא מלכים פון אמורי וואס זיי זענן אויף יענר זייט ירדן צו סיחון אונ צו עוג וואס איר הָט זיי פאר וויסט ונשמע אונ אז מיר האבן דאס דער הערט איז צוא גאנגן אינזערע הערצר אונ עס

סוד

מדות טובות בפרט די מדה טובה פון שלום דא הָט ער שוין קיין מכט ניט מער מקטרג צו זיין איבר די ישראל מיר האבן גלערנט די צוויי ממונים הבי אונטר זיך כמה וכמה מקטרגים אונ אים יום כפור קען קיינר פון זיי ניט מקטרג זיין. אונ אז דר שעיר טראגט אוועק די חטאים פון ישראל צום בארג אונ דר מדבר וואס דם איז אמתנה פר דם בעל דין קשה דא ווערט ער אליין אויך אפגשטופט אין אמלמד זכות אויף די ישראל אין גאט ב"ה איז מקבל זייערע תפלות ברחמים שאלו לבן זומא מען הָט גפרעגט ביי בן זומא צו מען מען אהיינט מסרס זיין בשפיידן אים דם ער זאל ניט מער קענען גבארן הָט ער גענפרט עס שטייט ובארצכם לא תעשו דם הייסט צו אלם וואס נפינט זיך ביי אייך אין לנד טארט איר דם ניט טון אפילו אהונט אויך ניט ווארום אונ אוועקט דארף מען אלם האבן. אין אזוי ווי עס גפינט זיך צו פאר זכר ונקבה בקדושה זא גלייך איז בטומאה אונ דרום האבן מיר גלערנט אויף דעם פסוק והנה טוב מאוד עס איז ווייער גוט דם איז גמיינט דם מלאך המות. דר ס"ם דארף ער ניצט אויך אמל. למשל אים יום כפור כתלא אמרי מען זאגט אשפרוך ווערט וואורף אהונט אביין ווערט ער דיר ווערן אגוטר פריינד אונ בעת

קדושים

ער גוייזט דם ביין קען מען דר ווייל אריין גיין צום קיניג אונ פאלי"ץ וואס בעטן פון אום. ר' שמעון זאגט אונ אלעם זעהט מען די בעלי דינים קשים פנאנדר צו טיילן זיי זאלן ניט זיין צו זאמן. קום אין בעטרכט שמעון ולוי זענן גוועזן חברים פון כלי דין מצד הקדושה ווי מיר גפינן ביי שכם ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי וגו' איש חרבו וגו' ויהרגו וגו' דם זיי ביידע האבן אום גהרג'ת די שטאט ביי"ט אין ביי מכירת יוסף. זענן זיי אויך גוועזן דר עיקר גרם דען דר פסוק ויאמרו איש אל אחיו הנה בעל החלומות וגו' איינר צום אנדרן הָט גזאגט אט קומט דער בעל החלומות דם מיינט אויף זיי אונ איש איז גמיינט שמעון אונ ווייל ער הָט אן נהובן מיט דין דרום שטייט לסוף ויקח מאתם את שמעון וגו' יוסף הָט אים פון זיי ארוס גנומן אונ גבינדן בלומר זיין כוונה איז נאר גוועזן אים אפ צו טיילן פון לוי כדי עס זאל זיך ניט שטארקן דר מדת הדין אויף אלע שבטים אונ דם איז דר סוד ווארום הקב"ה הָט אום דער ווייטרט דעם שבט לוי צו זיין דינסט ועלבסט אין ביהמ"ק בכדי ער זאל ניט זיין מיט שמעון אונ אייניגם. קום אונ זעה אלע גזרות קומט ארוס פון עבירות דען ווי דר מענש טוט נאר עטוואס איין עבירה דא גלייך תאפט אום צו דר שטן

מיט

עוד רוח באיש מפניכם כי יהוה אלהיכם הוא אלהים בשמים ממעל ועל־הארץ מתחת: ועתה השבעו־נא לי ביהוה כי־עשיתי עמכם חסד ועשיתם גם־אתם עם־בית אבי חסד ונתתם לי אות אמת: והחיתם את־אבי ואת־אמי ואת־אחי ואת־אחותי ואת כל־אשר להם והצלתם את־נפשתינו ממות: ויאמרו לה האנשים נפשנו תחתיכם למות אם לא תגידו את־דברנו זה והיה בתת־יהוה לנו את־הארץ ועשינו עמך חסד ואמת: ותורדם בחבל בעד החלון כי ביתה בקיר החומה ובחומה היא יושבת: ותאמר להם ההרה לכו פן־יפגעו בכם הרדפים ונחבתם שמה שלשת ימים עד שוב הרדפים

°אחיותי ק׳

ואחר

פירוש ע״ט

איז ניט געבליבען שטיין נאך איין אטום אין אמענטש פון פאר אייך כי יי׳ אלהיכם וואָרום אייער גאָט ער איז אגאט אויף דעם הימעל פון אויבען און אויף דער ערד פון אינטען ועתה און אצונד השבעו שווערט מיר ביי דעם נאָמען פון גאָט אז איר זאָלט מיך לאָזען לעבען מיט מיין פאטערס הויז געזינד וואָרום איך האָב מיט אייך געטאָן חסד און האָב אייך באַהאַלטען פאר די לייט פון דעם מלך יריחו זאָלט איר מיט מיין פאטערס הויז געזינד אויך טאָן חסד און איר זאָלט מיר געבען אוואָר האַפטיגע צייכען איך זאָל טאָן כדי איר זאָלט דער קענען דעם צייכען והחייתם און איר זאָלט לאָזען לעבען מיין פאָטער און מיין מוטער און מיינע ברידער און מיינע שוועסטער און אַלץ וואָס צוא זיי איז פאר האַנדען והצלתם און איר זאָלט מציל זיין אונזערע לייבער פון דעם טויט ויאמרו האָבען די מאַנען געזאָגט צו איר אונזער לייב איז אויף אייער אָרט צו טייטען מיר שטעלען אונזער נפש דראַן אויב מען וועט אייך הרגנען זאָל מען אינז הרגנען אויף אייער אָרט נאָר אין וואָס פאר איין אופן זאָגן מיר דאָס דיר צו אז איר וועט ניט אוס זאָגן פאר קיינעם דעם צייכען וואָס מיר וועלען דיר געבען וואָרום אז איר וועט יוא אוס זאָגן וועלען די אַנדערע לייט אויך טאָן דעם צייכען והיה בתת און עס וועט זיין אז גאָט וועט אינז געבען דאָס לאַנד וועלען מיר מיט דיר טאָן חסד מיט אמת ותורידם און זי האָט געמאַכט אַראָפ ניד׳רען די מרגלים פון איר מויער מיט אַשטריק דורך דעם פענצטער וואָרום איר שטוב איז געוועזען אין דער וואַנט פון דער מויער פון דער שטאָט און זיא איז געזעסן אין דער מויער ותאמר להם און זי האָט געזאָגט צו זייא: גייט צום באַרג וואָרום אַז איר וועט גיין גלייך מיט דעם וועג טאָמר וועלען אייך באַגעגענען די וואָס האָבען אייך נאָך געיאָגט און דאָרטן ביי דעם באַרג זאָלט איר זיך באַהאַלטען דריי טאָג ביז די נאָך יאָגער וועלען זיך אום קערען און דער נאָך וועט איר גיין צו אייער וועג ויאמרו האָבען די מאַנען צו איר געזאָגט נקיים אנחנו מיר זענען ריין פון דער

שבועה

סוד קדושים

מיט זיינע טייערע כתות און טראָגט אים אַרויף נייען אין הימעל אָבער ביי יום כפור שטייט ונשא השעיר עליו את כל עונותם וגו׳ דער שעיר טראָגט אַוועק די חטאים און דער מדבר דאָס הייסט די מקטריגים שווייגען. הנם השי״ת ווייסט דאָך פון אַלעם נאָר ווייל ער ליבט זיין פאָלק איז ער זיי בן לכף זכות און איז זייא מכפר אַזוי זענען דיא גוטע עצות פון השי״ת וועגן ישראל. אויף דעם זאָגט דוד המלך ע״ה אשרי העם שככה לו אשרי העם שיי׳ אלהיו דאָס מיינט וואָל איז דעם פאָלק דאָס אַזוי פאסירט זיך מיט אים וואָל צו דעם פאָלק אַז הקב״ה איז זיין גאָט:

כוכב מיעקב

(ועתה השבעו וגו׳) עס איז קשה פאַר וואָס די טובה וואָס זיא האָט געטאָן מיט די מרגלים האָט זיא גערופען מיט דעם נאָמען חסד. און די טובה וואָס זיא פאַרלאַנגט פון זיי אויך חסד און דעם צייכען מיט דעם נאָמען אמת דער טעם איז עס שטייט (תתן אמת ליעקב חסד לאברהם) ע״ם משל איינער האָט געוויקעלט שענקען אַנוטען פריינד אַמתנה גדולה נאָר ער האָט מורא געהאַט פאַר זיין ווייב האָט ער אים געגעבען אַוועקסיל מיט זיין חתימה אויף די סומע געלד כדי ווען דער זמן וועט זיין וועט ער אים מוזען געבען על פי ב״ד און דאָס ווייב וועט ניט קיינען רעדען באוֹפן זה בשעת ער האָט געשריבען דאָס שט״ח ווערט אַן.

וְאַחַר תֵּלְכוּ לְדַרְכְּכֶם׃ וַיֹּאמְרוּ אֵלֶיהָ הָאֲנָשִׁים נְקִיִּם אֲנַחְנוּ מִשְּׁבֻעָתֵךְ הַזֶּה
אֲשֶׁר הִשְׁבַּעְתָּנוּ׃ הִנֵּה אֲנַחְנוּ בָאִים בָּאָרֶץ אֶת־תִּקְוַת חוּט הַשָּׁנִי הַזֶּה תִּקְשְׁרִי
בַּחַלּוֹן אֲשֶׁר הוֹרַדְתֵּנוּ בוֹ וְאֶת־אָבִיךְ וְאֶת־אִמֵּךְ וְאֶת־אַחַיִךְ וְאֵת כָּל־בֵּית
אָבִיךְ תַּאַסְפִי אֵלַיִךְ הַבָּיְתָה׃ וְהָיָה כֹּל אֲשֶׁר־יֵצֵא מִדַּלְתֵי בֵיתֵךְ הַחוּצָה דָּמוֹ
בְרֹאשׁוֹ וַאֲנַחְנוּ נְקִיִּם וְכֹל אֲשֶׁר יִהְיֶה אִתָּךְ בַּבַּיִת דָּמוֹ בְרֹאשֵׁנוּ אִם־יָד תִּהְיֶה־
בּוֹ׃ וְאִם־תַּגִּידִי אֶת־דְּבָרֵנוּ זֶה וְהָיִינוּ נְקִיִּם מִשְּׁבֻעָתֵךְ אֲשֶׁר הִשְׁבַּעְתָּנוּ׃
וַתֹּאמֶר כְּדִבְרֵיכֶם כֶּן־הוּא וַתְּשַׁלְּחֵם וַיֵּלֵכוּ וַתִּקְשֹׁר אֶת־תִּקְוַת הַשָּׁנִי בַּחַלּוֹן׃
וַיֵּלְכוּ וַיָּבֹאוּ הָהָרָה וַיֵּשְׁבוּ שָׁם שְׁלֹשֶׁת יָמִים עַד־שָׁבוּ הָרֹדְפִים וַיְבַקְשׁוּ
הָרֹדְפִים בְּכָל־הַדֶּרֶךְ וְלֹא מָצָאוּ׃ וַיָּשֻׁבוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים וַיֵּרְדוּ מֵהָהָר וַיַּעַבְרוּ
וַיָּבֹאוּ אֶל־יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן וַיְסַפְּרוּ־לוֹ אֵת כָּל־הַמֹּצְאוֹת אוֹתָם׃ וַיֹּאמְרוּ אֶל־

יה'שע

פירוש ע"ט

שבועה וואס דיא האסט אונז בשווארען מיר הענגען די זאך אן אין דיר אזו ווי ווייטער שטייט הנה אנחנו אז מיר וועלין אריין קומען אין לאנד את תקות דעם שנור דעם רויטען פאדים זאלסטו אן קניפען אין דעם פענצטער וואס די האסט אונז גמאכט אראפ גידערין דורך איהם ואת אביך אונ דיין פאטער אונ דיינע ברידער אונ גאר דיין פאטערס הויז געזינד זאלסטו איין זאמלין צו דיר אין הויז: והיה אונ עס וועט זיין דער וואס וועט ארויס גיין פון דיין הויז דמו זיין שולד בלוט אויף זיין קאפ אז מען וועט איהם הרגנען איז דר עון פון דר הריגה חל אויף זיין קאפ ווארום ער האט דאך די מיתה זיך אליין גורם געוועזן אונ מיר וועלין זיין ריין דם הייסט מיר וועלין ניט שולדיג זיין אונ דר וואס וועט זיין מיט דיר אין הויז איז זיין בלוט אויף אונזער קאפ אז אהאנט וועט זיין אין איהם אז מען וועט איהם הרגנען ואם תגידי אונ אז די וועסט אויס זאגן אונזערע רייד פאר דיא שטאט לייט וועלין מיר זיין ריין פון דיין שבועה וואס דיא האסט אונז בשווארען ותאמר האט זי גזאגט אזו ווי אייערע רייד אזו איז דאס אזו זאל בלייבען ותשלחם אונ זי האט זיי אוועק געשיקט אונ זייא זיינען אוועק גגאנגען ותקשור אין זיא האט אן גקניפט דעם רויטען שנור ביי דעם פענצטער וילכו אונ זיי זיינען געגאנגען ויבואו אונ זייא זענען גקומען צום בערג אונ זענען דארטען גזעסען דריי טעג ביז דיא נאך יאגר האבען זיך אום גקערט ויבקשו אונ די נאך יאגר האבען זיי גזוכט אויף דעם גאנצען וועג אונ זיי האבען זייא ניט גפינען: וישובו אונ די צוויי מאנען האבען ווידר גקערט אונ האבען זיך אראפ גנידרט פון דעם בארג אונ זיי זענען איבער גפארען דעם ירדן אונ זייא זענען גקומען צו יהושע בן נון אונ זייא האבען איהם דער ציילט אלץ וואס איז זיי געשעהן ווי אזו עס האט זיך מיט זיי געפירט: ויאמרו אל יהושע כי נתן יי' בידינו את כל הארץ אונ זייא

כוכב מיעקב

צ"ופן חסד אונ ווען ער בצלט ווערט גרופן אמת אזו די שבועה וואס השי"ת האט גשווארען צו אברהם איז מכוונה בשם חסד אונ דר קיום וואס השי"ת איז מקיים צו יעקב איז מכוונה בשם אמת דם האט רחב גזאגט שווערט איר מיר צו ביי גאט אז די שבועה וועט הייסען חסד אזו ווי איך האב אייך גטאן חסד (ונתתם לי אות אמת) דער נאך אז איר וועט מקיים זיין וועט דאס הייסען אמת האבען זייא גענפרט (ועשינו עמך חסד ואמת):

(ועתה השבעו נא לי בה' וגו') רחב האט אזו גזאגט צו די מרגלים דם איז ביי מיר בלי ספק אז אונז אנשים ישרים ווי איר זענט וועט איר ניט מיר נימאל זיין רעה תחת טובה נאר ספק איז דם גאר ניט גרעכינט ביי אייך אז איך האב גטאן מיט אייך חסד אבר ווען איך וועל ניט זיין אז ביי אייך איז דם גרעכינט פאר א צדקה וחסד ביז איך בטוח אז איר וועסט מיט מיין בית אבי אויך טאן חסד דריבר שווערט איר צו מיר ביי גאט אז איך האב גטאן מיט אייך חסד דענצמאל בין איך בטוח (ועשיתם גם אתם) אז איר וועט מיט מיין בית אבי אויך טאן חסד ווארום איך בין אייך ניט חושד איר זאלט זיין משלמי רעה תחת טובה:

יְהוֹשֻׁעַ כִּי־נָתַן יְהוָה בְּיָדֵנוּ אֶת־כָּל־הָאָרֶץ וְגַם־נָמֹגוּ כָּל־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפָּנֵינוּ׃

פירוש ע״ט

האבן געזאגט צו יהושע די זאלסט וויסן אז גאט האט דס לאנד געגעבן אין אונזערע הענט וגם

אונ אויך עס איז צו גאנגן דס הארץ פון די אלע זיצער פון פאר אונז׃

עניני מוסר לסדר קרח

ויקח קרח בן יצהר וגו׳. פון דער פרשה לערנען מיר אמוסר אז יעדער מענטש דארף זוכן צוא טון טובות צו אנדערע מענשן אונ דאס איז געווים אז ער דארף זיך היטן ער זאל קיינעם קיין שאדן טון. ווארום גאט בצאלט יעדען מענש אזו וויא ער טוט צו אנדערע מענשען. דריבר אז ער וועט טון טובות צו מענשן. וועט גאט אום אויך טון טובות. אונ אז ער וועט טון שלעכטס צו מענשן וועט גאט אום אויך טון שלעכטס. דאס הייסט גאט וועט אויך אום ברענגן אזעלכע מענשן וואס וועלען אום שלעכטס טון. וויא דער תנא זאגט אונ דער משנה איינער האט געזעהן אקאפ שווימט אין וואסער. האט ער געזאגט צו דעם קאפ פאר וואס ביסטו געשטראפט געווארן דו זאלסט דער טרינקן ווערן. געוויס ווייל דו האסט אמאל איין אנדערן דר טרינקן. דריבר ביסטו דער טרינקן געווארן. אונ דר סוף וועט זיין דו וועם האבן דיך דר טרינקן וועלן אויך דער טרינקן ווערן אונ אזו ווייטער אונ ווייטער. וויא דער נביא מיכה האט געזאגט (מיכה ו׳) (הִגִּיד לְךָ אָדָם מַה טּוֹב) האט דיר אמאל אמענטש געזאגט וואס גוט איז. (וּמָה ה׳ דּוֹרֵשׁ מִמְּךָ) אונ וואס גאט פאר לאנגט פון דיר (כִּי אִם עֲשׂוֹת מִשְׁפָּט) גאט פאר לאנגט נאר יעדער איינציגער מענש זאל טון צו זיין חבר וויא דער משפט וואס גאט האט גפסקנט. דה״ג מיינט מען ער זאל קיינעם קיין שאדן טון אונ אוב ער האט אומגערן יענעם נטון אשאדען זאל ער אום בצאלען וויא עס שטייט אונ דר סדרה משפטים. אונ עס איז ניט גנוג וואס ער וועט יענעם קיין שאדן טון נאר (וְאַהֲבַת חֶסֶד) ער זאל ליב האבען צו טון טובות צו מענשן (וְהַצְנֵעַ לֶכֶת עִם אֱלֹהֶיךָ) אונ ער זאל בהאלטען זיינע מעשים טובים. ער זאל ניט טון טובות ווייזען דעם וואס מענשן זאלן אום לובן. ער זאל נאר טון דיא טובות ווייל גאט האט ליב דיא מענשן זאלן טון טובות איינר מיט דעם אנדערן. נאך מער פר לאנגט הקב״ה פון דעם מענש אז איינער זעהט זיין חבר דארף האבן אהלף. אונ ער קען אום ניט העלפען דהיינו ער זעהט אמענש איז קראנק אונ ער קען אום ניט היילן ער איז קיין דאקטאר. אדר דער מענש דארף איין אנדערע הילף אונ ער קען אום ניט העלפען. מוז ער ווייניגסטענס טון דיא איינע זאך ער זאל מתפלל זיין צו הקב״ה פון זיינעט וועגען הקב״ה זאל אום העלפען. אונ ביא הקב״ה איז אזו ליב דיא תפלה וואס איין מענש בעט פאר זיין חבר. אויב דער מענש דארף אויך דיא זעלבע הילף ווערט ער פריר געהאלפען. (דהיינו שמעון איז קראנק אונ ראובן האט געבעטן פר שמעון וועגן הקב״ה זאל אום געזונד מאכן. אונ ראובן אליין איז אויך קראנק אונ ראובן האט פר זיך נאר ניט געבעטען. העלפט הקב״ה פריר צו ראובן אונ מאכט אום געזונד נאכדעם מאכט ער געזונד צוא שמעון) אונ דער מענש וואס איז אצדיק אונ ער קען מתפלל זיין פון אלע יודינס וועגן אונ ער איז ניט מתפלל ווערט ער געשטראפט וויא מיר געפונען אדין אין דר תורה אז איינר האט נהרגת אמענש אומגערן זאל ער אנטלופן אין איין שטאט פון דו ערי מקלט (וויא עס שטייט אין דר סדרה מסעי) אונ ער זאל דארט זיצען ביז דער כהן גדול וועט שטארבן. פאר שטייען מיר אז אלו רוצחים האבן געבעטען אויף דעם כהן גדול ער זאל געשווינד שטארבן. פרעגט דיא גמרא וואס איז דר כהן גדול שולדיג וואס דוא תורה הט אז געהאנגן דאס בעפרייאונג פון דעם רוצח אין דעם שטארבן פון דעם כהן גדול. זאגט דיא גמרא ווייל דער כהן גדול האט נדארפט בעטין ביא הקב״ה אז אונ זיין צייט זאל קיין רציחה טרעפן. אונ זיין תפלה וואלט געווים אן גנומען געווארן אונ אז ער האט ניט געבעטען ווערט ער

געשטראפט מען זאל בעטען אויף זיין טויט. אונ שמואל הנביא האט אויך געזאגט צו דיא יודן אז איך וועל ניט בעטן ביא הקב״ה פון אייערט וועגן וועל איך זיין זינדיג צו גאט. דוד המלך האט אויך געזאגט אז איך האב געזעהן מענשען זענן קראנק האב איך אן געטון אויף מיר א זאק אונ איך האב געפאסט. אינ הקנאי זאל קומן אויף מיר דיא תפלה וואס איך האב געבעטן אוף זייא. אבר פאר קערט דר מענש וואס וואלט גאר גערן ברענגען שלעכטס אוף אנדערע מענשן וועט דאס שלעכטס קומן אויף אים אליין. אונ דר מענש וואס זוכט צוא טון שלעכטס צוא אנדערע מענשען ווייל ער פאר זיכערט זיך אויף זיין רייכקייט וועט ער אליין פאלען אין דעם זעלבינגען שלעכטס ווס ער וויל יענעם טון אונ זיין רייכקייט וועט אים גאר ניט העלפען. אדר ווייל ער פר זיכערט זיך אויף זיין רייכקייט אונ דריבר טוט ער שלעכטס צו אנדערע מענשן ווייל דם רייכקייט איז דיא סבה פון דעם שלעכטס טון. דריבער וועט הקב״ה דאס רייכקייט ביא אים אוועק נעמין. צוויא רייכע מענשען זענן געווען וואס זייער רייכקייט האט אוף זייא געברענגט זייער אונגליק ווייל זייא האבן געוואלט אונגליקליך מאכן אנדערע מענשן דאס אוז קרח אונ המן. קרח איז געווען ביין אוף משה אונ האט געוואלט אונגליקליך מאכן דיא יודן. המן איז געווען ביין אוף מרדכי אונ האט געוואלט אומגליקליך מאכן דיא יודן. ווארום דר עיקר מיינונג פון קרח איז געווען איין צו רעדן דיא יודן אז דו תורה איז נאר ניט געגעבן געווארן פון גאט נאר משה אליין האט געגעבן אזו א תורה מיט זיין אייגענעם ווילן. אונ אלע נסים זענן גאר ניט געווען נסים פון גאט נאר משה אליין האט געקענט טון אזעלכע זאכען. אונ ער האט צוא געצוגן צו דער מיינונג צוויא הונדערט מיט פופציג מענשן דיא גרעסטע פון יודן. וואס זייא זאלן בעוואוסט מאכן דיא מיינונג צווישן אלע יודן. דריבר האט משה געזאגט צו קרח אונ צו זיינע מענשן אלע יודן זאלן הערן אוב איר וועט שטארבען וויא אלע מענשן שטארבן. איר וועט קראנק ווערן אונ איר וועט ליגען אויף אייערע בעטען מען וועט קומן צו אייך מבקר חולה זיין וועט איר מענן זאגן אז ניט גאט האט מיך געשיקט. נאר איך אליין האב דאס אלץ אויס געטראכט פון מיין הארץ. אבר אז עס וועט באשאפן ווערן אנייא בשאפונג וואס עס איז נאך קיין מאל געווען. דיא ערד וועט עפענען אמויל אונ ניט קרח וועט אונגוייניג אריין פאלן נאר דיא ערד וועט אריין שלעפען אונ אריין ציהען קרח מיט דתן אונ אבירם אין דעם גריב. וויא דער מדרש זאגט דער גריב האט אלץ אריין געצוגן אין זיך דיא מענשן מיט זייער פאר מעגין. אונ דר גריב וועט ניט בלייבן אפען נאר ער וועט זיך אליין פאר מאכען אונ מען וועט נאר ניט דער קענען דאס אורט וואס איז געווען אפען. אונ קרח מיט דתן אונ אבירם וועלען ניט צו קוועטשט ווערן אין דער ערד ווען דער גריב וועט זיך פאר מאכן. נאר זייא וועלן דורך פאלן דורך דיא גאנצע גרעב פון דער ערד ביז אין אבגרינד. ווייל דר גריב וועט זיין אפן אונ דר גאנצער גרעב פון דר ערד דאמאלס וועט אור וויסן אז מיט דיא רייד פון גאט האב איך געטון אלץ וואס איך האב געטון פון מצרים ביז היינט אונ איך אליין קען גאר ניט טון איך בין נאר געשיקט פון גאט. אונ וויא משה האט נאר גענדיגט צו ריידן דו ווערטער איז דיא ערד באלד געעפנט געווארן. אונ קרח מיט זיין גאנץ פר מעגין זענן אריין אונ דר ערד אונ אלץ איז געווען וויא משה האט געזאגט. נאך איין זאך דער ציילט אונז דיא תורה ווען דיא יודן האבן געקריגט אוף משה אונ עס איז געווארן א מגפה צווישן דיא יודן האט משה געזאגט צו אהרן ער זאל נעמען קטורת אונ זאל געשווינד גיין מיט דיא קטורת צווישן דעם פאלק וועט אויף געהאלטן ווערן דיא מגפה. דער זוהר זאגט רבי אחא איז אמאל געקומן אין דו שטאט טרשא איז ער אריין געקומן אין א גאסט הויז. האבן דו מענשן פון דר שטאט געזאגט א גרויסר צדיק איז געקומן צו אונז אין שטאט וועלן מיר גיין צוא אים. וויא זייא זענן געקומן צו רבי אחא האבן זייא געזאגט צו אים זאל דר רבי עפיס זארגין ווס מיר ווערן פר לוירן. האט רבי אחא געזאגט צוא זייא מיט וואס ווערט איר פר לוירן. האבן זיי געזאגט עס איז שוין זיבן טעג וויא מענשן האבן אן געהויבן ביא אונז צו שטארבן אונ אלע טאג שטארקט זיך דו מגפה אונ עס הערט גאר ניט אוף די מגפה. האט רבי אחא געזאגט צו די מענשן מיר וועלן גיין אין שיל אונ מיר וועלן בעטן ביא הקב״ה.

איידר זיי זענען נגאנגען אין שיל איז מען גקומען אונ מען האט גזאגט צו זיי דר מענש איז גשטארבן אונ דר מענש איז גשטארבן. אונ דר מענש אונ דר מענש זענען נאהענט צום שטארבן (מען האט גרופן דיא מענשן מיט דיא נעמין) האט רבי אחא גזאגט צו דיא מענשן עס איז ניט דא קיין צייט דא צוא שטיין ווייל דיא צייט איז שלעכט. נעמט פון אייך פערציג מענשן וועלכע איר ווייסט זייא זענן די פרימסטע אונ צו טיילט זייא אויף פיר טייל צו צעהן מענשן אטייל אונ איך וועל אויך זיין מיט אייך. יעדע צעהן מענשן זאלן זיין אין איין אנדר ווינקל פון שטאט אונ זיי זאלון זאגן מיט גרוס כוונה דיא פסוקים פון קטורת וואס משה האט דא גהייסון צו אהרן (פון ויאמר משה אל אהרן קח את המחתה ביז והמגפה נעצרה) האבן דיא פערציג מענשון אזו גטון זייא האבון זיך גטיילט אין פיר טייל אין יעדר ווינקל פון דער שטאט האבן זיך גשטעלט צעהן מענשן אונ האבן גזאגט צוא דרייא מאל דיא פסוקים (פון ויאמר משה ביז והמגפה נעצרה). נאכדעם האט רבי אחא גזאגט צו דיא פערציג מענשן טור וועלן גיין צו דיא מענשן וואס זענען גוועען נאהנט צום שטארבן אונ זייא האבן דארטן גזאגט דיא פסוקים פון ויאמר משה ביז והמגפה נעצרה דרייא מאל מיט אשטארקע שטימע אונ דיא מגפה האט אויף גהערט. נאכדעם האבן זיי גהערט וויא אשטימע זאגט דא קענון שוין דיא מענשן ניט גשטראפט ווערין. דער ווייל איז רבי אחא שוואך גווארן אונ איז אנטשלאפן גווארן האט רבי אחא גהערט וויא מען זאגט צו אום אז דו האסט דאס גטון טוא דאס אויך. זאג זייא זייא זאלון תשובה טון. ווארום זייא זענען זינדיג האט רבי אחא צו זייא גזאגט זיי זאלון טון תשובה אונ זייא האבן גטון תשובה. אונ האבן אויף זיך גנומן זייא זאלן ניט אויף הערין צו לערנן תורה. אונ דיא שטאט האט מען גרופן אנייעם נאמן דיא שטאט מחסיא. פון דער מעשה דארף יעדער מענש זעהן צו געמען אמוסר ער זאל אלע טאג פריא אונ אבענד זאגון דיא פסוקים פון קרבנות. פון תמיד. אונ ער זאל זאגן דיא פסוקים פון קטורת. וויא עס שטייט אין דיא סדורים וועט הקדוש ברוך הוא העלפן מען זאל אפ געהיט ווערן פון אמגפה רחמנא ליצלן:

מנין המצות

בפרשת קרח יש בה ט' מצות ה' עשין וד' לאוין

[שפח] (עשה קנה) שישמרו המקדש הכהנים מבפנים והלוים מבחוץ שנא' ושמרו משמרתך ומשמרת כל האהל וגו':

[שפט] (לאו רלד) שלא יתעסקו הלוים בעבודות המיוחדות לכהנים ולא פחות בעבודת הלוי חבירו. ולא הכהנים בעסק המיוחד ללוים ולא פחות בעבודת כהן חבירו שנאמר אך אל כלי הקדש ואל המזבח לא יקרבו ולא ימותו גם הם גם אתם:

[שצ] (לאו רלה) שלא יעבוד הזר שאינו מזרע אהרן שום עבודה מהארבע עבודות המיוחדות לכהני' שנאמר וזר לא יקרב אליכם:

[שצא] (לאו רלו) שלא לבטל שמירת המקדש הנזכר שנאמר ושמרתם את משמרת הקדש:

[שצב] (עשה קנו) שיפדה הישראל את בן הבכור שנולד לו מהישראלית מן הכהן שזכהו השם ית' בו שנאמר אך פדה תפדה את בכור האדם וגו':

[שצג] (לאו רלז) שלא לפדות בכור בהמה טהור' כמו שנצטוינו לפדות הפטר חמור שנא' אך בכור שור או בכור כשב או עז לא תפדה:

[שצד] (עשה קנז) להיות הלוים שוערים ומשוררים קבועים במקדש שנאמר ועבד הלוי הוא את עבודת אהל מועד:

[שצה] (עשה קנח) לתת ללוים חלק אחד מעשר' ממה שתוציא הארץ והוא הנקרא מעשר ראשון שנאמר כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' תרומה נתתי ללוים וגו':

[שצו] (עשה קנט) שהלוים יפרישו מעשר מן המעשר הניתן להם ויתנו אותו לכהנים וזהו הנקרא תרומת מעשר שנאמר ואל הלוים תדבר ואמרת אליהם כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר אשר נתתי לכם מאתם בנחלתכם והרמתם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר וגו':

טז א וַיִּקַּח קֹרַח בֶּן־יִצְהָר בֶּן־קְהָת בֶּן

טז א וְאִתְפְּלֵג קֹרַח בַּר יִצְהָר בַּר קהת

תו"א ויקח קרח בן יצהר. סנה' קט :

רשב"ם

(א) **ויקח** קרח. כמו ויקח את שרה אשתו ואת לוט. אף כאן ויקח קרח : ודתן ואבירם.

בעל הטורים

(א) ויקח קרח. סמך מחלוקת קרח לפ' ציצית שעל סגין ציצית חלק על משה : ויקח קרח. בגי' זה בפקח

שפתי חכמים

א דק"ל למה אמר ל' ויקח. ולפי שפרש"י בפ' בראשית ואני לא באתי לפרש רק פשוטו של מקרא ולא ע"פ המדרש לכך פרש"י כאן פ' זו יפה נדרשת וכו' שהוא קרוב לפשוטו לכך אפרש אותו ע"פ המדרש ול"א נצטרך לפרשו לפי פשוטו : ב פי' לקיחה זו מתשבויית הוא והלב הוא הפועל וקרח הוא הפעול א"כ ויקח הוא כמו ויוקח כדעת המתרגם ואתפלג : . דלפעם כראשון קשה שיפרש ויקח ל' ויוקח ל"פ ד"א ולפי ד"א קשה דלא פירש בקרא את מי לקח כמו גבי משה דכתיב

רש"י

(א) ויקח קרח. פרשה זו יפה נדרשת א במדרש רבי תנחומא : ויקח קרח. לקח את עצמו לצד א' להיות נחלק מתוך העדה ב לעורר על הכהונה וזהו שתרגם אונקלוס ואתפלג נחלק משאר העדה להחזיק במחלוקת וכן [איוב טו] מה יקחך לבך לוקח אותך להפליגך משאר בני אדם ד"א ויקח קרח ג משך ראשי סנהדראות שבהם בדברי' כמו שנאמר (במדבר כ) קח את אהרן (הושע יד) קחו עמכם דברים : בן יצהר בן קהת בן לוי. ולא הזכיר

בית

(א) (ויקח קרח). זאגט רש"י (פרשה זו יפה נדרשת במדרש רבי תנחומא) די פרשה ווערט גוט געלערונט אונ מדרש רבי תנחומא (ויקח קרח) קרח האט גנומען, וואס האט ער גנומען, זאגט רש"י מען מיינט (לקח את עצמו לצד אחד להיות נחלק מתוך העדה) קרח האט זיך אליין בעזונדר גנומען ער זאל זיין אפ געטיילט פון אלע יודן (לעורר על הכהונה) צו קריגען אויף דיא כהונה (וזהו שתרגם אונקלוס ואתפלג) דס איז ווי דר תרגום אונקלוס טייטשט ,ואתפלג,. קרח איז אפ געטיילט געווארן (נחלק משאר העדה) ער איז אפ געטיילט געווארן פון דיא יודן (להחזיק במחלוקת) ער זאל האלטען אקריג אויף דיא כהונה (וכן) אונ אזוי טייטש אונ פסוק (מה יקחך לבך) ווס גימט דיך דיין הארץ (לוקח אותך להפליגך משאר בני אדם) דיין הארץ נעמט דיך אפ צו טיילען דיך פון

דוד

אנדערע מענטשן (דבר אחר) נאך א פשט איז (ויקח קרח) מען מיינט קרח האט גענומען צו זיך נאך מענטשן (משך ראשי סנהדראות שבהם בדברים) קרח האט געצויגן צו זיך מיט גוטע רייד דיא גרעסטע מענטשן פון די יודן (כמו שנאמר) וויא עס שטייט אונ פסוק (קח את אהרן) זאלסט נעמען אהרן, מיינט מען זאלסט אים נעמען מיט גוטע רייד. נאך שטייט אונ פסוק (קחו עמכם דברים) איר זאלט נעמען מיט אייך רייד (זעהן מיר ,נעמט, מיינט מען נים נאר מיט די הענט, אז מען ציהט איינעם צו זיך מיט גוטע רייד. הייסט דס אויך ער האט אים גענומען. אונ אזוי איז געווען ביי קרח ער האט צו געצויגן צו זיך מענטשן מיט גוטע רייד. דאס הייסט ויקח קרח. קרח האט גענומען : (בן יצהר בן קהת בן לוי). פרעגט רש"י (ולא הזכיר בן יעקב) פאר וואס שטייט נים ווייטער

פירוש לתורת אלהים

(א) ויקח קרח אונ קרח האט גנומען ער האט זיך גנומען אויף אזייט צו זיין אפ גשיידט פון דר עדה ער זאל קריגן אויף דער כהונה. אונ אנאנדער פשט איז פאר האנדן ויקח קרח קרח

של"ה

(א) (ויקח קרח) דער של"ה שרייבט פון דם מחלוקת פון קרח נהער מען זיך ארוס נעמן איין מוסר ווי ווייט עס גרייכט דר עונש פון מחלוקת כאמר זעהן דעם עונש פון קרח וואס ער האט אזוי שטרענג אונ באלד בקומן אונ עס האט אים נים נהאלפן אונ ביי נשמאני דר יחום פון דר משפחה וואס האבן פון אום גדארפט ארוס קומן אזעלכע גרוסע צדיקים. אונ קרח אליין איז דאך אגרוסר אונ אחשובר מאן גוועזן צווישן דו ישראל ווען נים דר חטא פון זיינע מחלוקת ער איז דאך גוועזן איינר פון דיא וואס האבן גטראגן דעם ארון פון דיא לוחות. אוך זעהן מיר אז דתן ואבירם אונ זייערי ווייבר אונ קינדר זענן אלע פאר לורן גווארן הגם

הקדוש

דס ב"ד של מעלה שטראפט נים אמענש ביז ער איז אלט צוואנציג יאר אבר דא זענען פאר לורען גווארן אפילו דס קליין גזונד אזוי שווער איז אין מחלוקת אין נאטש אונז אזוי האבן אונז גנעבן דו חכמים צו ווסן. הייגט דר פון זאל זיך אמענש אפ לערנן אמוסר אונ זאל זיך האלטן אין דר מדה פון שלום אונ דר וום האט שכל זאל ער זיך קערגען ער זאל זיין פון די תלמידים פון אהרן הכהן ער זאל זיין איין אוהב שלום ער זאל ליב האבן שלום אזוי ווי מיר זעהן דא איין אונז דעם מחלוקת האט אהרן קיין מיל נים גנומן אונ חט נאר גוט גרעט דר פון. חנם קרח האט גוואלט עוקר זיין זיין כבוד אין גאנצן פון דעסט וועגן האט ער נאר גיט גרעט

קְהָת בַּר לֵוִי וְדָתָן וַאֲבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב

בֶּן־לֵוִי וְדָתָן וַאֲבִירָם בְּנֵי

אליאב

רשב"ם

אנשי ' הרבה עד שקמו עמהם לפני משה המשו' ומאתי':

בעל הטורים.

רפ. עוסר שמור לבעליו לרעתו　נגי' עשרו של קרח לרעתו

רש"י

שהזכיר בן יעקב שבקש רחמי' על עצמו ד שלא יזכר שמו על מחלוקתם שנא' [בראשית מט] ובקהלם אל יחד כבודי והיכן נזכר שמו ה על קרח בהתיחסם על הדוכן בדברי הימי' שנאמר [ד"ה א ו] בן אביאסף בן קרח בן יצהר בן קהת בן לוי בן ישראל [תנחומא]: ודתן ואבירם. בשביל שהי' שבט ראובן שרוי בחנייתם תימנה ו שכן לקהת ובניו החונים תימנה נשתתפו עם קרח במחלוקתו ז אוי לרשע אוי לשכנו. ומה ראה קרח לחלוק עם משה ח נתקנא על נשיאותו ט של אליצפן בן עוזיאל

שפתי חכמים

קח את אהרן. ל"פ גם שבט ראובן: ד ר"ל למה לא מייחסו ג"כ אחר יעקב ומתרץ יעקב ביקש וכו': ה כלו' היכן נזכר שמו של יעקב אבינו על קרח עד שנצטרך לתת טעם פה על שלא הוזכר שמו וכלא אין דרך כל המתייחסים לעלות אלא עד השבט בלבד. כ' ברא"ם אך קשה לפי המדרש שורשו בסודם אל תבא נפשי אלו המרגלים וכן מה שפרש"י בפ' ויחי ובסודם אל תבא נפשי זה מעשה זמרי שנא' בו זמרי בן סלוא נשיא בית אב לשמעוני ולא אמר בן יעקב היכן נזכר שמו על זמרי עד שנצטרך לתת טעם על מה שלא הזכיר שמו של יעקב על זמרי כו' והניח הדבר בצ"ע. ע' כת"ש בפ' ויחי תי' על קו' הרא"ם: ו ר"ל האיך באו דתן ואבירם לבני קהת להשתתף עם קרח שיעורר על הכהונ' שהרי הם לאו לוים ולאו בכורים נינהו דכתיב נמואל דתן ואבירם ואם באים לחלוק על הכהונה בשביל נמואל אחיהם שהי' בכור רחוק הוא שיכנסו לחלוק בשביל אחיהם ונמואל עצמו שבשבילו המחלוקת לא נזכר בקרא שהיה מעורר: ז (מהרש"ל) ומא"ז קבלתי דה"פ כי אמר נתחלה יעקב ביקש רחמים וכו' וא"כ קשה דתן ואבירם שייחסם עד ראובן ולא אמר בן יעקב ולא מצינו שביקש יעקב על ראובן שלא יתייחסו בניו אחריו במחלוקתו של קרח. ע"כ פי' אוי לרשע וכו' ומתילא הם בכלל ודו"ק ע"כ: ח פי' אפ"ה שק"ם חשד את משה בכל מעשיו שעשה בכל מפי עצמו מ"מ לא הי"ל לחלוק על הכהונה שהרי אהרן בדין הוא קודם לו להיותו בן עמרם הבכור. ברא"ם. וא"ת ולמה לא פי' זה על הקרא ואיך תלה קו' זו במה שפי' לעיל. וי"ל בשלמא קודם שפירש לעיל על דתן ואבירם לא הי' יכול להקשות מה ראה כו' לפי שהם הוא רצה להיות כהן אבל עתה שפי' על דתן ואבירם בשביל שהי' שבט ראובן שרוי בחנייתן גבי דגלים א"כ ש"מ שזה המחלוקת הי' בשנה שניה ליציאת מצרים שהרי הדגלים התחילו בשנה הב' כמו שמבואר בפ' במדבר לכך מקשה רש"י מה ראה קרח לחלוק עם משה בשביל הכהונה בשנה שניה למה לא חלק בשנה הראשונה מיד אחר הקמת המשכן. ותירץ רש"י נתקנא על נשיאותו של אליצפן וכו' שנתמנה ג"כ בשעת סידור הדגלים. וכיון שנכנס במחלוקת רצה לבטל את הכל אף בדבר שאין לו זכות: ט וא"ת ולמה פרש"י לעיל לעורר

בית דוד

ווייטער בן יעקב אויך, זאגט רש"י (שבקש רחמים על עצמו) יעקב האט געבעטן אויף זיך (שלא יזכר שמו במחלקותם) ווען ביי זיינע קינדר וועט זיין אקריג זאל ניט דר מאנט ווערן זיין נאמן. אז זיי זענען זיינע קינדר (שנאמר) וויא עס שטייט אונ פסוק יעקב האט גזאגט (ובקהלם אל תחד כבודי) ווען מיינע קינדר וועלן זיך פאר זאמלען צו אקריג זאל מיין כבוד ניט זיין מיט זייא צו זאמען (והיכן נזכר שמו על קרח) וויא שטייט דר מאנט דר נאמן פון יעקב אויף קרח (בהתיחסם על הדוכן) ווען מען רעכנט זייער יחוס צוא זינגען אונ בית המקדש (בדברי הימים) וויא עס שטייט אונ ספר דברי הימים (שנאמר) וויא עס שטייט אונ פסוק (בן אביאסף בן קרח בן יצהר בן קהת בן לוי בן ישראל): (ודתן ואבירם). זאגט רש"י (בשביל שהיה שבט ראובן שרוי בחנייתם תימנה) ווייל ווען די יודן האבן גערוהט אויף אארט האט דם שבט ראובן גערוהט אונ דרום זייט (שכן לקהת ובניו החונים תימנה) נאנט צו די קינדר פון קהת וואס זיי האבן אויך גערוהט אונ דרום זייט (נשתתפו עם קרח במחלוקתו) האבן דתן אונ אבירם געמאכט שותפות מיט קרח אונ די קריג (אוי לרשע אוי לשכנו) אז עס איז וויי צום רשע איז וויי צו זיין שכן. פרעגט רש"י (ומה ראה קרח לחלוק עם משה) פר וואס האט קרח איצט געמאכט אקריג מיט משה. זאגט רש"י (נתקנא על נשיאותו של אליצפן בן עוזיאל) קרח איז ביין געווען ווען די נרו'סקי"ט פון אליצפן

דער

פירוש לתורת אלהים

הט איין גנומן די עלצטע פון די סנהדרין מיט נוטע רייד זיי זאלן אויך העלפן קריגן אונ ווער איז דר קרח זאגט דר פסוק בן יצהר בן קהת בן לוי ער איז געווע' דר זון פון יצהר אונ יצהר איז געווען דער זון פון קהת אונ קהת איז געווען דר זון פון לוי (עיין רש"י): ודתן ואבירם אונ דתן

מיט

של"ה הקדוש

אונ וואס נאר אמענש קען זוכען סבות ער זאל מתווך השלום זיין אונ פר לעשען דם פייער פון מחלוקת זאל ער עס אן ווענדן אונ טון. מיר זעהן יאך דאס בפירוש אז משה רבינו עליו השלום ער איז דאך געווען דר גדול הנביאים דר גרעסטר פון א נביאים אונ דר צו אמלך אויך. אונ ער איז אליין בעצמו ובכבודו גנאנגן צו דתן ואבירם ריידן מיט זייא נאך דעם אז זייא האבן אן אום ווידר געשפעני'נט אונ האבן געזאגט לא נעלה איז ער אליין גנאנגן צו זיי מיט די עלצטע פון ישראל דם הט ער אלך גטון פון וועגן שלום:

אֱלִיאָב וְאוֹן בֶּן־פֶּלֶת בְּנֵי רְאוּבֵן׃ וְאוֹן בַּר פֶּלֶת בְּנֵי ראובן

רש"י

שמינהו משה נשיא על בני קהת על פי הדבור. אמר קרח אחי אבא ארבעה היו שנאמר [שמות ו] ובני קהת וגו' עמרם הבכור נטלו שני בניו גדולה, א' מלך וא' כה"ג מי ראוי ליטול את השני' לא אני שאני בן יצהר שהוא שני לעמרם והוא מנה נשיא את בן אחיו הקטן מכולם הריני חולק עליו ומבטל את דבריו. מה עשה עמד וכנס ר"נ ראשי סנהדראות רובן משבט ראובן שכניו והם אליצור בן שדיאור וחביריו וכיוצא בו שנאמר נשיאי עדה קרואי מועד ולהלן הוא אומר [במדבר א] אלה קרואי י העדה והלבישן טליתות שכולן תכלת באו ועמדו לפני משה אמרו לו טלית שכולה תכלת חייבת בציצית ב או פטורה אמר להם חייבת התחילו לשחק עליו אפשר טלית של מין אחר חוט אחד של תכלת פוטרה זו שכולה תכלת לא תפטור את עצמה: בני

שפתי חכמים

על הכהונ' וי"ל דודאי אם הי' נותן משה לקרח הנשיאות ודאי לא הי' חולק על הכהונ'. אבל כיון שנתן הנשיאות לאליצפן בא קרח לחלוק על הכל גם על הכהונ' לכך פרש"י הריני חולק עליו ומבטל את כל דבריו. ואם תאמר למה לא חלק גם על המלכות וי"ל לפי שהכר הי' עבודה בבכורים לכך נשתתפו עמו הבכורים לבטל דבריו של משה כדי שהם יהיו כהנים אבל על המלכות כולם מסכימים שיהא משה מלך כי בדין הוא שהוציא אותם ממצרים ועוד דלא כולם יהיו מלכים. ולכן לא נשתתפו עמו לחלוק על המלכות: י וא"ת ל"ל להביא ראיה מהתם דכתיב קרואי העדה והתם גופא מנלן אלא מדכתיב נשיאי מטות והא ה"נ נשיאי עדה כתיב וי"ל דאי לאו מקרא דהתם ה"א דלאו ראשי סנהדראות הוו מדכתיב קרואי מועד פי' שלא היו נקראין לכל דבר שבקדוש' אלא לעתים רחוקים לכן מביא ראיה מהתם שנקראים בכל פעם לכל דבר שבקדוש' דכתיב קרואי עדה כלו' לכל דבר שצריכין העדה והא דהוסיף רש"י וכיוצא בהם משום דהנשיאים אשר נקבו בשמות לא היו כי אם י"ב נשיאי השבטים והלא היו חמשים ומאתים הוכרח לומר וכיוצא בהם שכולם היו ראשי בני ישראל מהם נשיאי שבטים ומהם ראשי סנהדראות ומהני נ"ש ללמוד שהיו ממדרגה של אליצור וחבריו ומבני קרח דחמשים ומאתים דלא תימא דוקא בי"ב אשר נקבו בשמות ולא האחרים כיוצא בהן (רא"ם) : ב דגמ"פ בלא כתיב ציצית וסמיך לי' ויקח קרח כלו' בשל ציצית. ואם תאמר והרי רש"י לא דריש סמיכות רק היכא

בית דוד

דער זוהן פון עוזיאל (שמינהו משה נשיא על בני קהת) משה האט געמאכט דעם אליצפן פאר א נשיא איבער די קינדער פון קהת (על פי הדבור) הקב"ה האט אזוי געהייסן (אמר קרח) האט קרח געזאגט (אחי אבא ארבעה היו) די ברידער פון מיין פאטער זענען געווען פיר (שנאמר). וויא עס שטייט אין פסוק (ובני קהת) די קינדער פון קהת זיינען געווען עמרם יצהר חברון עוזיאל (עמרם הבכור נטלו שני בניו גדולה) עמרם וואס ער איז דער עלטסטער זון פון קהת האבן זיינע צוויי זוהן גענומען גרויסקייט (אחד מלך ואחד כהן גדול) איין זון (משה) איז א מלך דר אנדערר זוהן (אהרן) איז א כהן גדול (מי ראוי ליטול את השניה) ווער דארף נעמען די אנדערע גרויסקייט. (לא אני) ניט איך געווים איך (שאני בן יצהר שהוא שני לעמרם) איך בין דער זוהן פון יצהר וואס ער איז דער צווייטער ברודער פון עמרם (והוא מנה נשיא את בן אחיו הקטן מכולם) און ער האט געמאכט פאר א נשיא דעם זוהן פון דעם יונגסטע ברודער פון זיין פאטער (הריני חולק עליו ומבטל את דבריו) איך וועל קריגען מיט משה און וועל מאכען צוא ניכט אלץ. וואס ער האט געטאן (מה עשה) וואס האט קרח געטאן (עמד וכנס ר"נ ראשי סנהדראות) ער האט פאר זאמילט צוויי הונדערט פופציג די עלצטע פון די סנהדרין (רובן משבט ראובן שכניו) דאס מערסטע זענען געווען פון שבט ראובן זיינע שכנים (והם אליצור בן שדיאור וחבריו) דאס זענען געווען אליצור בן שדיאור מיט זיינע חברים (וכיוצא בו) גאר אזעלכע מענטשען (שנאמר) וויא עס שטייט אין פסוק (נשיאי עדה קריאי מועד) די עלצטע פון די יודען וואס ווערן גערופן צו אסיפה (ולהלן הוא אומר) און דארטען זאגט דער פסוק (ביי די נשיאים) (אלה קרואי העדה) דאס זענען די בערופענע פון די יודען וואס ווערן גערופן צוא אספה זאמלונג (עיין ש"ח) (והלבישן טליתות שכולן תכלת) און ער האט זיי אן געטאן טליתים וואס זענען אינגאנצען געפארבט מיט תכלת (באו ועמדו לפני משה) זייא זענען געקומען און האבען זיך געשטעלט פאר משה (אמרו לו) און האבען געזאגט צו איהם (טלית שכולה של תכלת חייבת בציצית או פטורה) א טלית וואס ער איז אינגאנצען געפארבט תכלת דארף ער האבען ציצית אדר ניין (אמר להם חייבת) האט משה געזאגט צו זיי מען דארף מאכען ציצית און דעם טלית (התחילו לשחק עליו) האבען זיי אן געהויבען לאכען פון איהם און האבען געזאגט (אפשר) איז דאס מעגליך (טלית של מין אחר) דער טלית ווייס איז איין אנדר מין (חוט אחד של תכלת פוטרה) אז איז טלית איז דא נאר איין פאדים פון תכלת. איז גענוג (זו שכולה תכלת) דער טלית וויים ער איז אינגאנצען תכלת (לא תפטור את עצמה) זאל ניט פטרין זיך אליין מען זאל ניט דארפען מאכען ציצית אין דעם טלית : בני

פירוש לתורת אלהים

מיט אבירם ואון בן פלת און אזן דער זון פון פלת בני ראובן וואס זיי זענען די קינדער פון שבט ראובן אין זענען געווען שכנים צוא קהת מיט זיינע קינדער האבען זיך מתחבר געווען מיט

ב וַיָּקֻמוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה וַאֲנָשִׁים
מִבְּנֵי־יִשְׂרָאֵל חֲמִשִּׁים וּמָאתָיִם
נְשִׂיאֵי עֵדָה קְרִאֵי מוֹעֵד אַנְשֵׁי־
שֵׁם׃ ג וַיִּקָּהֲלוּ עַל־מֹשֶׁה וְעַל־
אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם רַב־לָכֶם כִּי
כָל־הָעֵדָה כֻּלָּם קְדֹשִׁים וּבְתוֹכָם
יְהוָה וּמַדּוּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ עַל־קְהַל
יי

רְאוּבֵן: ב וְקָמוּ לְאַפֵּי
מֹשֶׁה וְגוּבְרַיָּא מִבְּנֵי
יִשְׂרָאֵל מָאתַן וְחַמְשִׁין
רַבְרְבֵי כְנִשְׁתָּא מְעַרְעֵי
זְמַן אֲנָשִׁין דִּשְׁמָא׃
ג וְאִתְכְּנָשׁוּ עַל מֹשֶׁה
וְעַל אַהֲרֹן וַאֲמַרוּ לְהוֹן
סַגִּי לְכוֹן אֲרֵי כָל
כְּנִשְׁתָּא כֻּלְּהוֹן קַדִּישִׁין
וּבֵינֵיהוֹן שַׁרְיָא שְׁכִינְתָּא
דַּיְיָ וּמָא דֵין אַתּוּן
מִתְרַבְרְבִין עַל קְהָלָא
דַיְיָ

תו"א ויקומו לפני משה ואנשים מבני ישראל. שם קי: כי כל העדה כולם קדושים. שם קס:

רשב"ם
(ג) קראי מועד. קוראים ושולחים בשבילם ליום המועד הקבוע

בעל הטורים
כיה לו: (ב) ויקומו. בגי' לחלק: חמשים ומאתים ג"ר רשעים ירקב: קראי מסר יו"ד שנקרו על י' כדברות:

רש"י
ראובן. דתן ואבירם ל ואון בן פלת: (ג) רב לכם. הרבה יותר מדאי לקחתם מ לעצמכם גדולה: כלם קדושים. [תנחומא] כולם שמעו ד דברים בסיני מפי הגבורה: ומדוע תתנשאו. אם לקחת

שפתי חכמים
ביכא שאינו מקומו כמו שפירשתי בפ' שלח. וי"ל שגם כאן אינו מקומו לפי מה שפירשתי שמחלוקתו של קרח היי בשביל נשיאותו של אליצפן. וזה הי' קודם נסיעתן מהר ה'. א"כ למה נסמכה כאן הילי"ל בפ' במדבר סיני לכך דרשינן סמיכות: ל שלא תפרש בני ראובן קאי על פלת ופלת הוא פלוא בן ראובן שאינו במקום אחר גם כן כמו ובני דן חושים ובני פלוא אליאב אע"פ שאינו אלא אחד קרא אותו בלשון רבים. לכך פרש"י בני ראובן. דתן ואבירם ואון בן פלת גם כן מבני בניו של ראובן. והרא"ם כתב וי"מ שכוונתו לומר שבני ראובן שב לדתן ולאבירם לבדם ר"ל לא לאון כאלו אמר בני ראובן דתן ואבירם הם. אבל און בן פלת הוא ולא מבני ראובן. וי"מ שכוונתו שאדרבא מיטב גם לאון שלא תאמר שבני ראובן ישוב לדתן ולאבירם ולא לאון כואיל ולא מצינו נזכר בשום מקום לא און ולא פלת בבני ראובן. והוא דהא שני הפירושים כאלה והכ"ל כתבתי: מ תיקן בזה הרבה פי' רב שהוא שם כמו הרבה והוסיף יותר מדאי שבזולת זה יתכן לומר שאותו הרבוי שלקחו בוא הראוי לכם וגם הוסיף אלא לקחתם מפני שאלת לכם לבדה אין לה מובן בלתי שתחבר לה אלא לקחתם ומפני שהמחלוקת היתה על הכהונה לכן אמר פה לקחתם לכם ולא אלא יש לכם ואמר יותר מדאי לא על מה שיש בידם גם פי' אלא לכם לעצמכם שבזולת זה יתכן שלקח וחלק לאחרים גם הוסיף אלא גדולה מפני שאלת הרבה נופל על השפלות כמו על הגדולה והפעלה לכן הוסיף אלא גדולה: נ כ' הרא"ם לא ידעתי למה לא פי' זה בשאלת קדושים תהיו והתקדשתם והייתם קדושים כי אני קדוש וגו'. וכ"ל דאל"כ יש לו להשיב כאן אע"פ שכעדה היא קדושה אבל משה ואהרן יש בכם קדוש' יתירה שהם נביאים ושמעו

בית
(בְּנֵי רְאוּבֵן). דִיא קִינְדֶער פוּן רְאוּבֵן מֵיינְט מֶען דָתָן אוּנ אֲבִירָם אוּנ אוֹן דֶער זוּהְן פוּן פֶּלֶת: (ג) (רַב לָכֶם). פִיל צוּא אַייך (הַרְבֵּה יוֹתֵר מִדַּאי לְקַחְתֶּם לְעַצְמְכֶם גְדוּלָּה) פִיל גְרוֹסְקַייט מֶער וִויא גֶענוּג הָט אִיר גֶענוּמֶען פַר אַייך: (כּוּלָם קְדוֹשִׁים). אַלֶע

דוד
יוּדֶן זֶענֶען הֵיילִיג (כּוּלָם שָׁמְעוּ דְּבָרִים בְּסִינַי מִפִּי הַגְּבוּרָה) אַלֶע יוּדֶן הָאבֶּן גֶעהֶערְט דִי רֵייד פוּן הקב"ה וָוס עֶר הָאט גֶערֶעט אוֹיף דֶעם בַּארְג סִינַי (וּמַדּוּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ) פַאר וָואס זֶענְט אִיר גֶעוָוארֶן גְרֶעסֶער פוּן אַלֶע יוּדֶן (אִם לְקַחְתָּ אַתָּה מַלְכוּת) אוֹיבּ דוּא הָאסְט

פירוש לתורת אלהים
קֹרַח אִיז דֶם מַחְלוֹקֶת (עַיין רש"י): (ב) וַיָּקוּמוּ אוּנ דָתָן וַאֲבִירָם אוּנ אוֹן בֶּן פֶּלֶת הָאבֶּען זִיךְ גֶשְׁטֶעלְט פַר מֹשֶׁה וַאֲנָשִׁים אוּנ מַאנֶען פוּן דִיא יִשְׂרָאֵל חֲמִשִּׁים וּמָאתָיִם צְוַויי הִינְדֶערְט מִיט פוּפְצִיג נְשִׂיאֵי עֵדָה דִי הַארֶן פוּן דֶר עֵדָה קְרִיאֵי מוֹעֵד דִי וָואס וֶוערֶן גֶערוּפֶען צוּ אַ"ע אַיין זַאמְלוּנְג אַנְשֵׁי שֵׁם וָואר הַאפְטִיגֶע מַאנֶן זַיי הָאבֶּן אַ שֵׁם גֶהַאט פַר צַדִּיקִים: (ג) וַיִּקָּהֲלוּ אוּנ זַיי הָאבֶּן זִיךְ אַיין גֶזַאמֶלְט אוֹיף מֹשֶׁה אוּנ אוֹיף אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֲלֵיהֶם אוּנ הָאבֶּן צוּ זַיי גֶזָאגְט רַב לָכֶם דָאס אִיז פִיל צוּ אַייךְ אִיר הָאט צוּ אַייךְ מֶער גְדוּלָּה גֶנוּמֶען וִוי עֶס גֶהֶער צוּ אַייךְ כִּי וָוארוּם כָּל הָעֵדָה דִיא גַאנְצֶע עֵדָה זֶענֶען הֵיילִיג וּבְתוֹכָם אוּנ צְוִוישֶׁען זַיי אִיז גָאט אוּנ מִיר הָאבֶּן אַלֶע גֶהֶערְט הקב"ה רֵיידֶן אוֹיף דֶעם בַּארְג סִינַי וּמַדּוּעַ אוּנ וָוארוּם ווילְט אִיר זִיךְ דֶר הֵייבֶּן אוֹיף דֶעם קָהָל פוּן גָאט

יְהוָה׃ ד וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּפֹּל עַל־פָּנָיו׃ ה וַיְדַבֵּר אֶל־קֹרַח וְאֶל־כָּל־עֲדָתוֹ לֵאמֹר בֹּקֶר וְיֹדַע יְהוָה אֶת־
אשר

דַיָי׃ ד וּשְׁמַע מֹשֶׁה וּנְפַל עַל אַפּוֹהִי׃ ה וּמַלֵּיל עִם קֹרַח וְעִם כָּל כְּנִשְׁתֵּיהּ לְמֵימַר בְּצַפְרָא וִיהוֹדַע יְיָ יָת
דכשר

ת"א וישמע משה. שם קפ:

בעל הטורים

אנכי שם. בחכמה ובמוסר ונתחייבו כדור המבול אשר מפולם אנכי בשם: (ד) וישמע משה. בגימטריא מלמד כי הודוהו

רשב"ם

הקבוע למשפט בין איש לאיש: (ד) ויפול על פניו.

רש"י

אתה מלכות לא היה לך לברר לאחיך כהונה ם לא אתם לבדכם שמעתם בסיני ע אנכי ה' אלהיך כל העדה שמעו: (ד) ויפול על פניו. [תנחומא מ"ר] מפני המחלוק' פ שכבר זה בידם סרחון רביעי צ חטאו בעגל [שמות לב] ויחל משה. במתאוננים (במדבר יא) ויתפלל משה במרגלי' [שם יד] ויאמר משה אל ה' ושמעו מצרים במחלוקתו של קרח נתרשלו ידיו משל לבן מלך שסרח על אביו ופייס עליו אוהבו פעם ושתים ושלש כשסרח רביעית נתרשלו ידי האוהב ההוא אמר עד מתי אטריח על המלך שמא לא יקבל עוד ממני: (ה) בקר ויודע וגו'

שפתי חכמים

ושמעו הדבור מפי הקב"ה ל"פ כולם שמעו וכו': ם [נח"י] וכ"פ אם לקחת אתה מלכות הוא כדין שאתה שמעת כל הדברות וכל העדה לא שמעו אלא אנכי ולא יהיה לך אבל מ"מ לא היה לך לברר לאחיך כהונה דהא אחיך לא שמע יותר מכל העדה. וז"ש מדוע תתנשאו שניכם אתה ואהרן וכו' די בנשיאותך לבד. אבל לא תפרש שכוונתו היה לחלוק גם על המלכות דהא לא מצינו בכל הפרש' מחלוקת כ"א על הכהונ' לבד: ע [נ"א] ואם רצה לחדש להם דבר ג"כ היה אומר זה לכולם ולא לך בפרט שיהא אהרן כהן ואלילפן כ"א: פ ואם תאמר והא לעיל גבי מרגלים כתיב נמי ויפלו משה ואהרן על פניהם וי"ל דלעיל י"ל דנפלו על פניהם להתפלל כיון דלא כתיב שם שדברו שום דבר י"ל שהתפללו אבל הכא כתיב וידבר אל קרח וגו' משמע שבשעת נפילתו דבר עמהם ולא התפלל א"כ למה נפל אלא מפני המחלוקת: צ ואם תאמר והרי לא היה להם רק ג' סרחי' מחלוקת של קרח הי' קודם מרגלים כמו שפירש"י לעיל גבי שלח לך וי"ל דלעיל גבי שלח לך פרש"י לפי פי' הראשון שפרש"י גבי' ולפי הדברים שפירש"י ואגרות מחלוקתו של קרח אבל כאן פרש"י לפי דבר אחר שפירש שם ואגרות קאי על הריב א"כ יכול להיות שמרגלים היו לפני מחלוקת של קרח אם כן היה

בית דוד

האסט גענומען פר זיך די מלוכה (לא היה לך לברר לאחיך כהונה) האסטו ניט גדארפסט געמען פאר דיין ברודער די כהונה (לא אתם לבדכם שמעתם בסיני אנכי ה' אלהיך) ניט איר אליין האט געהערט אויף דעם בארג סיני די ווערטער וואס הקב"ה האט געזאגט אנכי ה' אלהיך (כל העדה שמעו) אלע יודן האבן געהערט די ווערטער: (ד) (ויפול על פניו) . זאגט רש"י (מפני המחלוקת) . וועגען די קריג פון קרח (שכבר זה בידם סרחון רביעי) ווייל יודן האבן איצט געהאט די פערדע זינד (חטאו בעגל ויחל משה) ווען די יודן האבן געזינדיגט ביי דעם עגל, האט משה געבעטן פון זייערט וועגן (במתאוננים) ווען זיי האבן געזינדיגט ביי די מתאוננים (ויתפלל משה) האט משה געבעטן פון זייערט וועגן (במרגלים) ווען זיי האבען געזינדיגט ביי די מרגלים (ויאמר משה אל ה' ושמעו מצרים) משה האט געזאגט צו הקב"ה דו דארפסט מוחל זיין די יודן זייערע זינד ווארום די מצרים וועלען הערין (ווי עס שטייט דארטן אין די פסוקים) (במחלוקתו של קרח) ביי די קריג פון קרח (נתרשלו ידיו) זענען אזוי שוואך געווארן זיינע הענד (ער האט ניט געקענט אויף הייבן זיינע הענד מיט תפלה צו הקב"ה) (משל לבן מלך שסרח על אביו) כמשל דר זון פון א מלך האט געזינדיגט צו זיין פאטער (ופייס עליו אוהבו פעם ושתים ושלש) זיין גוטער פריינד האט איבער געבעטן דעם מלך פון זיינעט וועגן איין מאל, ער האט נאך אמאל געזינדיגט, האט ער אום נאך אמאל איבער געבעטן ער האט אדריט מאל געזינדיגט האט אום אדריט מאל איבער געבעטן (וכשסרח רביעית) אז ער האט געזינדיגט צום פערדען מאל (נתרשלו ידי האוהב ההוא) זענען שוואך געווארן די הענד פון דעם גוטען פריינד (אמר) ער האט געזאגט (עד מתי אטריח על המלך) ביז ווי לאנג וועל איך בעמיהן דעם מלך ער זאל מוחל זיין דעם כבוד זיינעם (שמא לא יקבל עוד ממני) טאמער וועט ער פיינע רייד ניט מער אן נעמען אונ ער וועט ניט וועלן איבער געבעטן ווערען: (ה) (בוקר ויודע ה' וגו'). משה האט געזאגט צו קרח מיט זיינע מענשן (עתה
עת

פירוש לתורת אלהים

(עיין רש"י): (ד) וישמע האט משה דס געהערט אז עס הייבט זיך אן אמחלוקת איז ער געפאלן אויף זיין פנים (עיין רש"י): (ה) וידבר אונ ער האט גירעט צו קרח אונ צו גאר זיין עדה אונ האט זיי געזאגט בוקר מארגען פריא וידע יי וועט גאט לאזין וויסן את אשר לו וועלכער עס איז צו אים וועסן ער הט אום דר ווילט צו דר דינסט פון דער לויה ואת הקדוש אונ דעם הייליגן וועסן ער
האט

אֲשֶׁר־לוֹ וְאֶת־הַקָּדוֹשׁ וְהִקְרִיב אֵלָיו וְאֵת אֲשֶׁר יִבְחַר־בּוֹ יַקְרִיב אֵלָיו׃ ו זֹאת עֲשׂוּ קְחוּ־לָכֶם מַחְתּוֹת

דְּכָשַׁר לֵיהּ וְיָת דְּקַדִּישׁ וִיקָרֵב לִקְדָמוֹהִי וְיָת דִּי יִתְרְעֵי בֵיהּ יְקָרֵיב לְשִׁמּוּשֵׁיהּ׃ ו דָּא עִיבִידוּ סַבוּ לְכוֹן

שפתי חכמים

כו' זה סרחון רביתי: ך שהיו עוסקין במחלוקת כל היום לכך אמר עת שכרות היא לנו כמו שאלינו שכורת ולא מיין ע"פ אע"פ שלא שתו נקראו שכור ותו קשה לרש"י למה לא השה לאלמו דעת מיושבת לכן פרש"י הוא היה מכוון כו': ר דכתיב בהו והיו לי הלוים. וא"ת והלא לא היו חולקים רק על עבודת כהונה וי"ל כך אמר משה אם אומר להם ואת הקדוש לכהונה כיון שהם רואין שאין להם כח לחלוק על הכהונה יחלקו על הלויה וזה הדין מאחר שהיו בכורים והלוים באו תחתיהם ל"פ וכו': ש וה"פ בוקר ויודע ה' מי הוא אשר לו לעבודת לויה כענין שנא' והיו לי הלוים ומי שהוא קדוש לכהונה כענין שנא' ויבדל

רש"י

וגו'. עתה [במדבר רבה] ק עת שכרות הוא לנו ולא נכון להראות לפניו והוא היה מתכוין לדחותם שמא יחזרו בהם: בקר ויודע ה' את אשר לו. לעבודת ר לויה: ואת הקדוש לכהונה: והקריב אותם אליו [תנחומא] והתרגו' מוכיח כן ויקרב לקדמוהי ש יקרב לשמושיה. ומדרשו בקר א"ל משה גבולות חלק הקב"ה בעולמו יכולי' אתם להפוך בקר לערב כן תוכלו לבטל את זו שנ' (בראשית א) ויהי ערב ויהי בקר ויבדל כך [דה"א כג] ויבדל אהרן להקדישו וגו': (ו) זאת עשו קחו לכם מחתות. מה ראה לו' להם כך אמר להם בדרכי עכו"ם יש נימוסים הרבה וכומרי' הרבה וכולם (ס"א ואין כולם) מתקבצים

בית דוד

עת שִׁכְּרוּת הוּא לָנוּ) אִיצְט אִיז בַּייא אוּנְז אַצַייט פוּן שִׁכְּרוּת (מִיר זֶענֶען שִׁכּוֹר פוּן כַּעַס אַזוֹי וִויא דֶער וָוס טְרִינְקְט פִיל וַויין בְּרוֹינְפִין אִיז אוּם דֶר שֵׂכֶל פַאר מִישְׁט, אַזוֹי דֶר וָואס אִיז שְׁטַארְק אִין כַּעַס אִיז אוֹיךְ זַיין שֵׂכֶל פַאר מִישְׁט) (וְלֹא נָכוֹן לְהֵרָאוֹת לְפָנָיו) עֶס אִיז נִיט שֵׁיין מִיר זָאלְן אִיצְט גֵּיהֶען וֶוערְן פַר הקב"ה (וְהוּא הָיָה מִתְכַּוֵּין לְדַחוֹתָם שֶׁמָּא יַחְזְרוּ בָּהֶם) אוּנ משֶׁה הָאט גֶטְרַאכְט עֶר זָאל זֵייא אָיוֶועק שְׁטוֹיסֶען בִּיז מָארְגֶן טָאמֵר וֶועט זֵייעֶר כַּעַס גֶשְׁטִילְט וֶוערְן וֶועלֶן זֵייא חֲרָטָה הָאבֶּן פוּן דִיא קְרִיג: (בֹּקֶר וְיֹדַע ה' אֶת אֲשֶׁר לוֹ). אוּנ דֶר פְרִיא וֶועט הקב"ה מַאכֶן וִויסֶן וֶוער עֶס גֶהֶער צוּ אוּם (לַעֲבוֹדַת לְוִיָּה) צוּ דִיא בֶּעדִינוּנְג פוּן דִי לְוִיִּם, וֶוער זָאל זַיין אַלֵוִי: (וְאֶת הַקָּדוֹשׁ). (לִכְהוּנָּה) וֶוער זָאל זַיין הֵיילִיג צוּא זַיין אַכֹּהֵן: (וְהִקְרִיב אוֹתָם אֵלָיו). אוּנ הקב"ה וֶועט זֵיי גֶּנֶענְטֶען צוּא זִיךְ אַזוֹי שְׁטֵייט אִין מִדְרָשׁ תַּנְחוּמָא, זָאגְט רַשִׁ"י (וְהַתַּרְגּוּם מוֹכִיחַ כֵּן) דֶר תַּרְגּוּם זָאגְט אוֹיךְ אַזוֹי דִי מֵיינוּנְג אִין פָּסוּק אוֹיף דִי וֶוערְטֶער וְיוֹדַע ה' אֶת אֲשֶׁר לוֹ הקב"ה וֶועט מַאכֶן וִויסֶן וֶוער עֶס אִיז צוּ אִים זָאגְט דֶער תַּרְגּוּם (וִיקָרֵב לִקְדָמוֹהִי) וֶועט הקב"ה אִים גֶּנֶענְטֶען עֶר זָאל זַיין פַאר אִים, אָרוּם מְשָׁרֵת, אוּנ זָאל גֶהֶערֶען צוּם שֵׁבֶט לֵוִי, אוּנ אוֹיף דִיא וֶוערְטֶער וְאֶת הַקָּדוֹשׁ וְהִקְרִיב אֵלָיו טַייטְשְׁט דֶר תַּרְגּוּם (יְקָרֵב לְשִׁמּוּשֵׁיהּ) וֶועט הקב"ה אִים גֶּנֶענְטֶען צוּ זַיין בֶּעדִינוּנְג מַקְרִיב צוּ זַיין קָרְבָּנוֹת אוּנ קְטוֹרֶת (וּמִדְרָשׁוֹ בֹּקֶר) דֶר מִדְרָשׁ זָאגְט אוֹיף

דֶעם וָוארְט בֹּקֶר (אָמַר לוֹ מֹשֶׁה) מֹשֶׁה הָט גֶזָאגְט צוּא קֹרַח (גְבוּלוֹת חָלַק הקב"ה בְּעוֹלָמוֹ) הקב"ה הָאט גֶמַאכְט גְרֶענֶעצֶען אוֹיף דֶער וֶועלְט וֶועלְכֶע צַייט זָאל זַיין טָאג אוּנ וֶועלְכֶע צַייט זָאל זַיין נַאכְט (יְכוֹלִים אַתֶּם לַהֲפוֹךְ בֹּקֶר לָעֶרֶב) קֶענְט אִיר מַאכֶן פַאר קֶערְט דִיא צַייט וָוס אִיז טָאג זָאל וֶוערֶען נַאכְט אוּנ דִיא צַייט וָואס אִיז נַאכְט זָאל וֶוערֶען טָאג (כֵּן תּוּכְלוּ לְבַטֵּל אֶת זוּ) אַזוֹי וֶועט אִיר קֶענֶען עֶנְדֶערֶן דִיא זַאךְ, פוּן דִי כֹּהֲנִים זָאלֶן וֶוערֶן לְוִיִּם אוּנ פוּן דִיא לְוִיִּם זָאלֶן וֶוערֶע כֹּהֲנִים: (שֶׁנֶּאֱמַר) עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר וַיַּבְדֵּל) עֶס אִיז גֶוֶועזֶן אָבֶּענְד עֶס אִיז גֶוֶועזֶן פְרִיה אוּנ הקב"ה הָאט אָפּ גֶעשֵׁייד צְוִוישֶׁן דֶעם לֶעכְטִיגְקַייט אוּנ דֶעם פִינְסְטֶערְנִיס (כָּךְ וַיִּבָּדֵל אַהֲרֹן לְהַקְדִּישׁוֹ קֹדֶשׁ קָדָשִׁים) אַזוֹי אִיז אָפּ גֶשֵׁייט גֶוָוארֶן אַהֲרֹן עֶר זָאל זַיין גַאנְץ הֵיילִיג אוּנ עֶס וֶועט אַנְדֶערְשׁ נִיט וֶוערֶן: (ו) (זֹאת עֲשׂוּ קְחוּ לָכֶם מַחְתֹּת). פְרֶעגְט רַשִׁ"י (מָה רָאָה לוֹמַר לָהֶם כָּךְ) וָוס הָט מֹשֶׁה גֶזֶעהֶן אוֹיף קֹרַח מִיט זַיינֶע חֲבֵרִים וָואס עֶר הָאט צוּא זֵייא אַזוֹי גֶזָאגְט, זָאגְט רַשִׁ"י (מֹשֶׁה הָאט גֶזֶעהֶן קֹרַח מִיט זַיינֶע חֲבֵרִים אַלֶע וִילֶן וֶוערֶן כֹּהֲנִים גְדוֹלִים) (אָמַר לָהֶם). הָט מֹשֶׁה צוּ זֵיי גֶזָאגְט (בְּדַרְכֵי עַכּוּ"ם) בַּייא דִיא גֶעצֶין דִינֶער (יֵשׁ נִימוּסִים הַרְבֵּה) אִיז דָא פִיל עֲרְלַייא מִנְהָגִים וִויא צוּ דִינֶען זֵייעֶרֶע גֶעטֶער (כּוֹמְרִים הַרְבֵּה) אוּנ עֶס זֶענֶען דָא פִיל עֶרְלַייא כּוֹמְרִים (וְאֵין כּוּלָם מִתְקַבְּצִים בְּבַיִת אֶחָד) אוּנ נִיט אַלֶע פַר זַאמְלֶען זִיךְ

פירוש לתורת אלהים

הָט אוּם דֶר וַוייטְט צוּ דֶר כְּהוּנָּה וְהִקְרִיב אֵלָיו וֶועט עֶר זֵיי גֶנֶעהֶנְטֶען צוּ זִיךְ צוּ זַיין דִי סְט וְאֵת אֲשֶׁר יִבְחַר בּוֹ אוּנ דֶעם וָואס עֶר וֶועט אוּם דֶער וַוייל אִין אִים יַקְרִיב אֵלָיו וֶועט עֶר אִים גִינֶעהֶנְטֶען צוּ זִיךְ (עַיִין רש"י): (ו) זֹאת עֲשׂוּ דָס טוּט קְחוּ לָכֶם מַחְתּוֹת נֶעמְט אַיךְ פַייעֶר פַאנֶען קֹרַח וְכָל עֲדָתוֹ

מַחְתּוֹת קֹרַח וְכָל־עֲדָתוֹ׃ ז וּתְנוּ
בָהֵן ׀ אֵשׁ וְשִׂימוּ עֲלֵיהֶן ׀ קְטֹרֶת
לִפְנֵי יְהוָה מָחָר וְהָיָה הָאִישׁ
אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה הוּא הַקָּדוֹשׁ

רב

מַחְתְּיָן קֹרַח וְכָל
כְּנִשְׁתֵּיהּ׃ ז וְהָבוּ
בְהוֹן אֶשָּׁתָא וְשַׁוּוֹ
עֲלֵיהוֹן קְטֹרֶת בֻּסְמִין
קֳדָם יְיָ מְחַר וִיהֵי
גַּבְרָא דְיִתְרְעֵי יְיָ הוּא
קַדִּישׁ סַגִּי לְכוֹן בְּנֵי
לֵוִי׃

רש"י

שמקבלים רבים אמר אנו אין לנו אלא ה' אחד ארון אחד ותורה אחת ומזבח אחד וכהן גדול אחד ואתם ר"ן איש מבקשים כהונה גדולה אף אני רוצה בכך הא לכם תשמיש חביב מכל היא הקטרת החביבה מכל הקרבנות וסם המות נתון בתוכו שבו נשרפו נדב ואביהוא לפיכך התרה בהם וכו' האיש אשר יבחר ה' הוא הקדוש כבר הוא בקדושתו וכי אין

בית

אנו יודעים שמי שיבחר הוא הקדוש אלא אמר להם משה הריני אומר לכם שלא תתחייבו מי שיבחר בו יצא חי וכולכם אובדים [במדבר רבה]: מחתות כלים שחותין בהם גחלים ויש להם בית יד: (ז) רב לכם בני לוי. דבר גדול אמרתי לכם ולא פתאים היו שכך התרה בהם וקבלו עליהם לקרב אלא הם חטאו על נפשותם שנא' את מחתות החטאים האלה בנפשותם

דוד

זיך אין איין שטוב (אנו אין לנו אלא ה' אחד) מיר האבן נאר איין גאט (ארון אחד ותורה אחת) איין ארון און איין תורה (ומזבח אחד וכהן גדול אחד) איין מזבח און איין כהן גדול (ואתם ר"נ איש) און איר זענט צוויי הונדערט פופציג מענטשן (מבקשים כהונה גדולה) און יעדער פון אייך וויל זיין איין כהן גדול (אף אני רוצה בכך) איך וויל זיין אכהן גדול (הא לכם תשמיש חביב מכל) איך וועל אייך געבן אן אפערונג וואס איז בייא הקב"ה ליבער פון אלע קרבנות (היא הקטורת החביבה מכל הקרבנות) דאס איז די קטורת וואס זיא איז ליבער פון אלע קרבנות (וסם המות נתון בתוכו) און די קטורת איז דא אזוי אסם וואס קען הרגענען אמענטש (בייא די קטורת קען נאר ווערן אזוי אעבירה, מען זאל שטארבן ווען די עבירה) (שבו נשרפו נדב ואביהוא) ווייל די קטורת איז געשטארבן נדב און אביהוא (לפיכך התרה בהם) דריבער האט משה זיי אן גזאגט (והיה האיש אשר יבחר ה' הוא הקדוש) דר מענש וואס הקב"ה וועט אים אויס דער וויילען ער איז דר הייליגער, און איר זאלט ניט מיינען אז איצט וועט הקב"ה אויס דערוויילען איין אנדערן מענש, נאר (כבר הוא בקדושתו) הקב"ה ויעט אויס דער וויילען דעם מענש וואס ער איז פון לאנג הייליג, פרעגט רש"י (וכי אי' אנו יודעים שמי שיבחר הוא הקדוש) ווייסע מיר דען ניט אז דער מענש וואס הקב"ה וועט אים אויס דר וויילען איז ער אהייליגער (אז

ער וואלט ניט געווען אהייליגער וואלט דאך הקב"ה אים ניט אויס דר ווילט) (אלא אמר להם משה) נאר משה האט געזאגט צו זיי, צו קרח מיט זיינע חברים (הריני אומר לכם שלא תתחייבו) איך זאג צו אייך איר זאלט אייך ניט פאר זינדיגן (מי שיבחר בו יצא חי) דר מענש וואס הקב"ה וועט אים אויס דער וויילען וועט בלייבן לעבן (וכלכם אובדים) און די וואס וועלן ניט אויס דער ווילט ווערן, וועלן אלע פאר לוירען ווערן, דריבער האט משה גזאגט (הוא הקדוש) נאר דר וועט זיין דר הייליגער. אבער אלע וואס קריגען אויף אים וועלן זיין זינדיגע: (מחתות). זענען כלים (שחותין בהם גחלים) וואס מען נעמט מיט זיי הייסע קוילן (ויש להם בית יד) און זיי האבן אהאנט אן צו נעמן די מחתה: (ז) (רב לכם בני לוי). משה האט געזאגט צו קרח מיט זיינע חברים (דבר גדול אמרתי לכם) איך האב צו אייך געזאגט אגרויסע זאך, פרעגט רש"י (ולא פתאים היו שכך התרה בהם וקבלו עליהם לקרב) זענען זיי דען ניט געווען נארים. משה האט זיי אזוי פיל מיסר געזאגט און זיי האבן אלץ גענומען אויף זיך צו ברענגען מיט זייערע קטורת. נאר (הם חטאו על נפשותם) זיי האבן געזינדיגט מיט זייער לעבן (שנאמר) ווי עס שטייט אין פסוק (את מחתות החטאים האלה בנפשותם) די מחתות פון די זינדיגע וואס זיי האבן איינגעשטעלט זייער לעבן

וועגן

פירוש לתורת אלהים

די קרח מיט דיין עדה: (ז) ותנו בהן אש און גיט אין זיי פייער ושימו עליהם קטורת און טוט אויף זיי קטורת לפני ה' מחר פאר גאט מחר מארגן והיה און עס וועט זיין האיש דער מענטש וואס גאט וועט אים אויס דער וויילען הוא הקדוש ער איז דער הייליגער (עיין רש"י) רב לכם בני לוי גענוג צו אייך איר קינדער פון לוי איר האט אגרויסע זאך אויף זיך גענומען צו קריגן אויף הקב"ה אדער אזוי איז דער פשט רב לכם בני לוי איך האב אייך דא געזאגט אגרויסע זאך און איר

לֵוִי : ח וַאֲמַר מֹשֶׁה רַב־לָכֶם בְּנֵי לֵוִי׃ ח וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
לְקֹרַח שְׁמָעוּ כְעַן בְּנֵי לֵוִי אֶל־קֹרַח שִׁמְעוּ־נָא בְּנֵי לֵוִי׃

שפתי חכמים

יגדל אהרן להקדישו קודש קדשים ולפ"ז יאמר עלת והקריב אליו בלי מובן לכן הוסיף מלת אותם. ואיך יהי' זה שיקריבנו כל הר"ן איש המתקשים בכהונה ויקריבו הקטרת לפניו ומלת אליו כמו לפניו ואז יבחן מי הוא הקדוש וירעו הכל כי אהרן הוא הקדים להכהו' כשיתקבל הקטרת שלו והלוים הם הראוים לעבודת הלויה כי האחר ישרפו כל מקריבי הקטורת ונתוכם הי' קרח שהי' לוי ונשרף ויתבטל תרעומת הלוים והתרגום מוכיח כן שהראשון מתרגם לקדמוהי והשני לשימושיה ואליו שבפסוק שאחריו ימוייב שפירושו הוא שיהי' לעבודת הכהונה: ת ר"ל מ"חר שלא קראו הכתוב חוטא בנפשו א"כ בודאי הי"ל איזה טעם בסיך עליו: א ורב דהכא פירש"י שהוא תואר כמשפט ימסר הדבר במתואר ומלת רב כראשון פי' אותו הרבה בם'

רש"י

המעט

וקרח שפקח הי' מה ראה לשטות זה את עינו הטעתו ראה שלשלת גדולה יוצאה ממנו שמואל ששקול כנגד משה ואהרן אמר בשבילו אני נמלט וכ"ד משמרות עומדות לבני בניו כולם מתנבאים ברוח הקודש שנא' [ד"ה א כה] כל אלה בנים להימן אמר אפשר כל הגדולה הזאת עתידה לעמוד ממני ואני אדום לכך נשתתף לבא לאותה חזקה ששמע מפי משה שכולם אובדים ואחד נמלט. אשר יבחר ה' הוא הקדוש טעה ותלה בעצמו ולא ראה יפה לפי שבניו עשו תשובה ומשה היה רואה [תנחומא] : רב לכם דבר גדול נטלתם בעצמכם א לחלוק על הקב"ה :

(ח) ויאמר משה אל קרח שמעו נא בני לוי. התחיל לדבר עמו דברי' רכים כיון שראהו קשה

בית דוד

וועגן די זינד, זאגט רש"י (וקרח שפקח היה מה ראה לשטות זה) קרח איז דאך געוועזן אקלוגר ווי קומט דס אז ער הט ניט געזעהן אז וואס ער וויל וועט ער ניט האבן אונ זיין קריג איז נארעש געווען. רש"י (עינו הטעתו) זיין אויג האט אים פארפירט. (ראה שלשלת גדולה יוצאה ממנו) ער הט געזעהן פון אים וועט געבארן ווערן אגרויסער יחוס, דס איז דער נביא שמואל (ששקול כנגד משה ואהרן) וואס ער איז געווען גערעכינט בי' הקב"ה וויא משה אונ אהרן (אמר בשבילו אני נמלט) הט קרח געזאגט ווען שמואל וועל איך גערעטעט ווערן. וואדום אז איך וועל איצט שטארבן ווי אזו וועט פון מיר געבארן ווערן שמואל (וכ"ד משמורות עומדין לבני בניו) פיר אונ צוואנציג טייל לוים וועלן זיין פון זיינע אייניקליך (כולם מתנבאים ברוח הקודש) אלע וועלן זאגן נביאות מיט רוח הקודש (שנאמר) וויא עס שטייט אונ פסוק (כל אלה בנים להימן) די אלע זענן געווען קינדר צו הימן (הימן איז געוועזן פון קרח'ס קינדר) (אמר) הט קרח געזאגט (אפשר כל הגדולה הזאת עתידה לעמוד ממני) אזוי אגרויסקייט דארף ארוס קומן פון מיר איז מעגליך (ואני אדום) איך זאל

שווייגן (לכך נשתתף לבא לאותה חזקה ששמע מפי משה שכולם אובדים ואחד נמלט) דריבער הט קרח געמאכט שותפות מיט זיינע חברים ווייל ער איז געקומען צו די געוויסע רייד וואס משה הט געזאגט אלע וועלן פארלארן ווערן נאר איינער וועט בלייבן לעבן (אשר יבחר ה' הוא הקדוש) דעם וואס הקב"ה וועט אים אויס דר וויילן איז ער דער היילינגער (טעה ותלה בעצמו) האט ער געהאט אטעות אונ ער הט געטראכט געווארן וועט ער בלייבן לעבן (ולא ראה יפה) אונ ער הט ניט גוט געזעהן (לפי שבניו עשו תשובה) זיינע קינדר האבן געטאן תשובה. איז פון זיי געבארן געווארן דר נביא שמואל (ומשה היה רואה) אונ משה הט דס געזעהן: (רב לכם). משה הט געזאגט צו קרח מיט זיינע חברים (דבר גדול נטלתם בעצמכם) איר הט גענומען צו אייך צגרויסע זאך (לחלוק על הקב"ה) צו א קריגען אויף הקב"ה : (ח) (ויאמר משה אל קרח שמעו נא בני לוי), זאגט רש"י (התחיל לדבר עמו דברים רכים) משה האט אן געהויבן ריידן מיט קרח ווייכע רייד (כיון שראהו קשה עורף) ווי משה הט געזעהן קרח איז מיט איין הארטן נאקן, ער וויל זיך ניט קערן צו זיינע רייד

אמר

פירוש לתורת אלהים

זאלט זיך דס ניט האלטן פאר גרינג(עיין רש"י):

(ח) ויאמר משה האט משה געזאגט צוא קרח

משלי

ויאמר משה אל קרח וכו') הט משה געזגט צו קרח (המעט מכם כי הבדיל אלהי ישראל וגו' להקריב אתכם אליו וגו' ובקשתם גם כהונה לכן אתה וכל עדתך הנועדים על ה') עס איז אמשל איין שר דט געהאט א ל פעלדר הט ער ארוף געדונגען די ארבייט פון די פעלדר אויף דו פיערן האבן זיי געארבייט די פעלדר ביז די תבואה איז אויף געוואקסן

יהודה

אונ זיי האבן די תבואה אפ געשניטן אונ האבן מיט די וועגן געבראכט די תבואה צוא דעם שר אונ האבן זיך נאר ניט איבר געלאזט פון דר תבואה אונ דר שר הט גאר ניט אויבעכט גענעבן אויף דיא פיערן בי' דר ארבייט ווארום ער הט זיי געגלייבט אז זייא וועלן פר ניוים ניט גנבענען אונ דר מנהג פון דעם שר איז געווען אז ער האט צוא טיילט דיא פעלדער

ט הַמְעַט מִכֶּם כִּי־הִבְדִּיל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֶתְכֶם מֵעֲדַת יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב אֶתְכֶם אֵלָיו לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת מִשְׁכַּן יְהוָה וְלַעֲמֹד לִפְנֵי הָעֵדָה לְשָׁרְתָם׃ י וַיַּקְרֵב אֹתְךָ וְאֶת־כָּל־אַחֶיךָ בְנֵי־לֵוִי אִתָּךְ

לֵוִי׃ ט הַזְעֵיר לְכוֹן אֲרֵי אַפְרֵישׁ אֱלָהָא דְיִשְׂרָאֵל יָתְכוֹן מִכְּנִשְׁתָּא דְיִשְׂרָאֵל לְקָרָבָא יָתְכוֹן לִקְדָמוֹהִי לְמִפְלַח יָת פּוּלְחַן מַשְׁכְּנָא דַיְיָ וּלְמֵיקָם קֳדָם כְּנִשְׁתָּא לְשַׁמָּשׁוּתְהוֹן׃ י וְקָרֵיב יָתָךְ וְיָת כָּל אֲחָךְ בְּנֵי לֵוִי עִמָּךְ וּבָעַן צָתוּן

בען

בעל הטורים ובקשתם גם כהונה. ג׳ ובקשתם גם ככונה ונקשתם משם ובקשתם

רש״י
סורק אמר עד שלא יסתתפו שאר השבטי׳ ויאבדו עמו אדבר גם אל כולם התחיל לורז בהם שעמו כא בני לוי: (ט) ולעמוד לפני העדה. לשיר על הדוכן: ויקרב אתך לאותו שירות שהרסיק ממנו

שפתי חכמים
שפי׳ שם ולא תואר מפני שזה היה קרח כחולק על ריבוי סיעלות שלכחו לעלמם לכן פירשו מתניו רבוי וכאן תחי״ת מזה לא כיתם רק פ׳ גודל עזות פניהם לחלוק על הכה״ג לכן פי׳ מלת רב דהכא מענין גודל ובלי תוספת נס״הם אין מובן מאמר רב לכם ואמר בעלמכם ולא לעלמכם כדלייל מפני שכעזות

בית דוד
(אָמַר) הָט משֶׁה גְזָאגְט (עַד שֶׁלֹּא יִשְׁתַּתְּפוּ שְׁאָר שְׁבָטִים וְיֹאבְדוּ עִמּוֹ) אֵיידֶער דִי אִיבֶּערִיגֶע שְׁבָטִים וֶועלֶן מַאכֶן מִיט אִים שׁוּתָּפוּת וֶועלֶן זַייא פַאר לָארֶן וֶוערֶן מִיט אִים (אֲדַבֵּר גַם אֶל כּוּלָם) וֶועל אִיךְ רֵיידֶן צוּ אַלֶע לְוִיִּם (הִתְחִיל לְרַצּוֹת בָּהֶם) הָט

מֹשֶׁה אָן גֶעהוֹיבֶּן רֵיידֶן צוּ זֵיי מִיט שְׁטַארְקֶע רֵייד (שִׁמְעוּ נָא בְּנֵי לֵוִי) הֶערְט נָאר אִיר קִינְדֶער לוִים׃ (ט) (וְלַעֲמוֹד לִפְנֵי הָעֵדָה). (לָשִׁיר עַל הַדּוּכָן) צוּ זִינְגֶען אוֹיף דֶעם בְּרֶעט וָואס אִיז גֶעוֶוען אַרוּם מִזְבֵּחַ אוֹיף דֶם בְּרֶעט וֶוען גֶעשְׁטַאנֶען דִי לְוִיִּם אַרוּם מִזְבֵּחַ

וועז

פירוש לתורת אלהים
(עַיין רש״י) שִׁמְעוּ נָא הֶערְט אִיר קִינְדֶער פוּן לֵוִי׃ (ט) הַמְעַט מִכֶּם אִיז דֶען וֵוייניג פַר אַייךְ דֶער כָּבוֹד וָואס גָאט הָט אַייךְ צוּ גִיטֵיילְט כִּי הִבְדִּיל אַז דֶער גָאט פוּן דִי יִשְׂרָאֵל הָט אַייךְ אָפּ גִישַׁייד פוּן דֶער עֵדָה פוּן יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב אֶתְכֶם צוּא מַאכֶן גִינֶעהֶנְט אַייךְ אֵלָיו צוּ זִיךְ לַעֲבוֹד צוּ דִינֶען

אֶת עֲבוֹדַת דִיא דִינְסְט פוּן דֶעם מִשְׁכָּן פוּן גָאט וְלַעֲמוֹד אוּנ אִיר זָאלְט שְׁטֵיי פַר דֶר עֵדָה לְשָׁרְתָם צוּ בַּאדִינֶען זֵיי אִיר זָאלְט זִינְגֶען דֶם שִׁיר פַר גָאט׃ (י) וַיַּקְרֵב אוֹתְךָ אוּנ עֶר הָט גִימַאכְט נֶעהֶנְט דִיךְ קֹרַח וְאֶת כָּל אַחֶיךָ אוּנ אַלֶע דַיינֶע בְּרִידֶער בְּנֵי לֵוִי דִי קִינְדֶער פוּן לֵוִי אִתָּךְ מִיט דִיר דִי גַנְצֶע

משלי יהודה
אִימְלִיכֶן פוֹעֵר וָועדְרוּנ זַיין כֹּחַ וָואס עֶר קֶען בַּייא אַרְבֵּייטֶן אַיינֶעם הָט עֶר גֶעגֶעבֶּן צְוַויי פֶעלְדֶער אַיינֶם דְרַיי אַיינֶם נָאר אַיינְם אַמָל אִיז אַפוֹעֵר גֶיקוּמֶן צוּ דֶעם שַׂר אוּנ זָאגְט אִים פַר וָואס זָאל אִיךְ בַּיי דִיר זַיין עֶרְגֶער פוּן דִי אַנְדֶערֶע פוֹעֲרִים דִי אַנְדֶערֶע פוֹעֲרִים הָאסְטוּ אִימְלִיכֶען גֶעגֶעבֶּען צְוַויי פֶעלְדֶער אוּנ דְרַייא פֶעלְדֶער צוּא אַרְבֶּעטֶן אוּנ מִיר הָאסְטוּ נָאר גֶעגֶעבֶּען אַיין פֶעלְד צוּא בַּיי אַרְבֶּעטֶן אַז דֶר שַׂר הָאט דֶער הֶערְט דִי רֵייד פוּן דֶעם פוֹעֵר הָט עֶר גֶהֵייסֶן מֶען זָאל דָאס אַיינֶע פֶעלְד אוֹיךְ צוּא נֶעמֶן בַּיי דֶעם פוֹעֵר קוּמְט צוּ לוֹיפֶען דֶער פוֹעֵר אוּנ זָאגְט צוּם שַׂר נִיט גֶענוּג דוּ הָאסְט מִיר נִיט מוֹסִיף גִיוֶוען קַיין פֶעלְדֶער אַזוֹי וִוי אִיךְ הָב דִיךְ גֶבֶּעטֶן הָאסְטוּ נָאךְ בַּיי מִיר דָם אַיינֶע פֶעלְד אוֹיךְ צוּא גֶענוּמֶען

עֶנְפֶערְט דֶר שַׂר פוּן דַיין בַּקָּשָׁה וָואס דוּ בֶּעטְסְט מִיךְ פַר שְׁטַייט אִיךְ אַז דוּ בִּיסְט אַגַנָּב דְרוּם ווִילְסְטוּ מֶער פֶעלְדֶער זָאגְסְט רֶעכְט מֶער גַנְבֶנֶען וָוארוּם וֶוען דִיא זָלְסְט זַיין אַיין עֶרְלִיכֶר מֶענְשׁ אוּנ זָלְסְט נָאר מֵינֶען בֶּאֱמֶת מִיר צוּ אַרְבַּייטֶן נִיטֶרְיי נָאךְ וָואס דָרְפְסְטוּ בֶּעטֶן מֶער פֶעלְדֶער צוּ בַּיי אַרְבֶּעטֶן עֶס וָועלְט גֶנוּג גִיוֶוען פַר דִיר דָאס אַיינֶע פֶעלְד אָבֶּער דִיא פוּסְט מִיין רָצוֹן נָאר מִן הַסְּתָם מֵיינְסְטוּ פוּן דַיינְט וֶועגִין דוּא זָלְסְט הָאבֶּן מֶער צוּ גַנְבֶנֶען אוּנ מֵיינְסְט נִיט מַיין טוֹבָה דְרוּם הָב אִיךְ גֶהֵייסֶן דָם אַיינֶע פֶעלְד אוֹיךְ צוּ נֶעמֶן בַּיי דִיר׃ דֶער נִמְשָׁל אִיז אַזוֹי גָאט הָאט אַיין גִיטֵיילְט דִי עֲבוֹדָה פוּן דֶם מִשְׁכָּן צוּ דִי בְּנֵי לֵוִי הָט עֶר גֶעגֶעבֶּן אַיין עֲבוֹדָה אַז דִי יוּדֶן הָבֶּן גֶצוֹיגֶין אִינ דֶר מִדְבָּר פוּן אַיין אָרְט אוֹיף דֶעם אַנְדֶערֶן אָרְט זָאלֶן

וּבִקַּשְׁתֶּם גַּם־כְּהֻנָּה: יא לָכֵן אַתָּה
וְכָל־עֲדָתְךָ הַנֹּעָדִים עַל־יְהוָה
וְאַהֲרֹן מַה־הוּא כִּי °תַלּוֹנוּ עָלָיו:
יב וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לִקְרֹא לְדָתָן
וְלַאֲבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב וַיֹּאמְרוּ לֹא
נַעֲלֶה: יג הַמְעַט כִּי הֶעֱלִיתָנוּ מֵאֶרֶץ

°תלינו ק׳ זבת

בְּעַן אַף כְּהוּנְתָּא
רַבְּתָא: יא בְּכֵן אַתְּ
וְכָל כְּנִשְׁתָּךְ
דְּאִזְדַּמַּנְתּוּן עַל יְיָ
וְאַהֲרֹן מָה הוּא אֲרֵי
אִתְרַעַמְתּוּן עְלוֹהִי:
יב וּשְׁלַח מֹשֶׁה
לְמִקְרֵי לְדָתָן
וְלַאֲבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב
וַאֲמָרוּ לָא נִסַּק:
יג הַזְעֵיר אֲרֵי

אס׳קתנא

ת״א וישלח משה לקרוא לדתן ולאבירם בני אליאב. מ״ק יד:

רשב״ם

לתפלה ושם נאמר לו מה שאמר לקרח: (יא) לכן אתה וכל עדתך: הם אותם הנועדים על ה׳: (יב) ויאמרו לא נעלה. אליך למשפט. לשון עלייה רגיל לומר אצל הליכה אל השופטים ועלתה יבמתו השערה ויעלו אליה

בעל הטורים

את ה׳ אלהיך ובקשתם אותי וגו׳ בירמיה על הגלות כשתבקשו אותי בגלות בתשובה ותגאלו אז ובקשתם גם כהונה שהיא בטלה מהם כ״ן שהתם בגלות: (יא) תלינו עליו תלונו כתיב וי

שפתי חכמים

שהגזות שהוא הדבר הגדול שבשלו היה דבוקה בשלהם ולא לקוחה מן החוץ לכך פי׳ להם בשלהבת ולפיכך היא לקוחה כי הסרה שלקחו היה מן החוץ לכך פי׳ לכם לשלהבת: ב לא ויקרב אותך אליו שכבר אמר להקריב אתכם אליו: ג פי׳ אין הלמ״ד שורש כמו האל״ף שבמלת אכן שהיא אלה מורכבת מאך וכן הכ״ף משמשת לכ״ף מלת אך ולכ״ף מלת כן אבל למ״ד של עלת לכן הוא שימוש הלמ״ד אמרי לי אחי

רש״י

שאר ב עדת ישראל: (יא) לכן. בשביל כך גם אתה וכל עדתך הנועדי׳ אתך על ה׳ כי בשליחותו עשיתי לתת כהונה לאהרן ולא לנו הוא המחלוקת הזה: (יב) וישלח משה וגו׳. [סנהדרין קי] מכאן שאין מחזיקין במחלוקת שהיה משה מחזר אחריהם להשלימם בדברי שלום: לא נעלה. פיהם הכשיל׳

בית דוד

ווען זיי האבן געזונגן: (י) (ויקרב אותך). הקב״ה האט געגעבן דיר מיט אלע קוים (לאותו שירות שהרחיק ממנו שאר עדת ישראל) צו דר בעדינונג וואס ער האט פון איר דר ווייטערט אנדערע יודן: (יא) (לכן). (בשביל כך) ווייל איר זענט ניט צו פרידן מיט אייער בעדינונג (אתה וכל עדתך הנועדים על ה׳) זעה איך אז דו מיט דיינע אלע חברים האבן זיך פאר זאמלט צו קריגן אויף הקב״ה (כי בשליחותי עשיתי לתת כהונה לאהרן) ווארום הקב״ה האט מיך געשיקט איך זאל געבן די כהונה צו אהרן (ולא לנו הוא המחלוקת הזה) די קריג געהער ניט צו אונז, נאר צו הקב״ה: (יב) (וישלח משה וגו׳). זאגט רש״י (מכאן שאין מחזיקין במחלוקת) פון דאנען זעהן מיר אז מען דארף ניט האלטן אקריג (שהיה משה מחזר אחריהם להשלימם בדברי שלום) ווארום מיר זעהן משה האט ניט געקריגט אויף קרח. נאר פאר קערט קרח האט געקריגט אויף משה, האט קרח געדארפט צו משה איבער בעטן. פון דעסט וועגן האט משה געשיקט צו קרח בעטן זיא זאלן מאכן פרידן: (לא נעלה

פירוש לתורת אלהים

עדה האט גאט פרחיק געוועזן פון דעם בעדינונג נאר דיך מיט דיינע ברידער האט ער גינעהנט דר צו ובקשתם ווילט איר נאך האבן די כהונה איר זאלט זיין כהנים: (יא) לכן דרום אתה דיא וכל עדתך אונ נאר דיין עדה הנועדים וואס זייא האבן זיך איי געזאמלט מיט דיר צו קריגן על ה׳ דס קריגט איר אויף גאט אונ ניט אויף איינז ווארום מיט גאטס שליחות האב איך דאס געטאן וואס איך האב געגעבן די כהונה צו אהרן ואהרן מה הוא אונ אהרן וואס איז ער (וואס איז ער ש קריג) כי תלינו עליו וואס איר קריגט אויף איהם: (יב) וישלח משה האט משה געשיקט לקרא לדתן ולאבירם בני אליאב רופען צו דתן ואבירם דיא קינדער פון אליאב (עיין רש״י) ויאמרו האבן זיי געזאגט לא נעלה מיר וועלן ניט אויף גיין מיר וועלן ניט גיין צו משה אונ פר וואס שטייט דס לשון לא נעלה ווארום דס מול האט זיי געשטרויכלט זיי וועלן ניט האבן איין עליה נאר אירידה אונ האט צו איהם אזו באפוילן: (יג) המעט איז דען דס ווייניג וואס דו האסט געטאן כי העליתנו וואס די

זבת חלב ודבש להמיתנו במדבר כי־תשתרר עלינו גם־השתרר׃ שני יד אף לא אל־ארץ זבת חלב ודבש הביאתנו ותתן־ לנו

אסיקתנא מארעא עבדא חלב ודבש לקטלותנא במדברא ארי אתרברבת עלנא אף אתרברבא׃ יד ברם לא לארעא עבדא חלב ודבש אעלתנא

בעל הטורים

וי לכם שכרכרו על רבם: (יד) העיני. ג' במס' העיני האנשים ההם ואידך העיני בשר לך תלמד שהתן והכירה העיתו נבריים כלפי מעלה אלא שכינה הכ' עליהם ולפי הפשט העיני האנשים ההם תנקר שאתה רוצה לעשות אותנו עורים ופיגים לנו שהכר אמרת להביא אותנו אל ארץ זבת חלב ודבש ונתתה אתה

רשב"ם

בני ישראל למשפט. ובעז עלה השער: (יג) גם השתרר. גמין שבתורה הפוכין כי גם תשתרר עלינו גם השתרר. וכן וברכתם גם אותי. גם תברכו אותי. וכן ויאהב גם את רחל. וגם אהב את רחל. גם אותך הרגתי. גם הרגתי אותך: (יד) העיני האנשים. ההם תנקר. כסבור אתה שאלו האנשים אשר מתרעמים עליך אין להם עינים לראות המכשול הזה. שמארץ מצרי' ארץ טוב' העליתנו למות במדבר כי לא השלמת תנאי שלך להביאנו אל ארץ

רש"י

שאין לשם אלא ירידה: (יד) ותתן לנו. הדבר מוסב על לא האמור למעלה כלומר לא הביאותנו אלא נתת לנו נחלת שדה וכרם אמרת לנו (שמות ג) אעלה אתכם מעני מצרים ר' אל ארץ וגו' משם הוצאתנו ולא אל ארץ זבת חלב ודבש הביאותנו אלא גזרת עלינו להמיתנו במדבר שאמרת לנו [במדבר

שפתי חכמים

בשבילי אף כאן לכן בשביל כן: ד כלומר ולולא שנדר להם להביאם לא אמרו לו זה כי לא היה מחוייב להביאם והפך המקרא לבזרות שביה המקרא ראוי להיות הפסק כי העליתנו מארץ זבת חלב ודבש ולא אל ארץ זבת חלב ודבש הביאותנו להמיתנו כדי שתשתרר שלפ"ז לא תצטרך למלת אף ולכן כשמיטה אבל לפי סדר הכתוב נ"ל לא די שעשית לנו הרעה למות במדבר אלא אף הטובה שנדרת לנו לא עשית שאלו עשית'

בית

נעלה). מיר וועלן ניט אויף ניין. זאגט רש"י (פיהם הכשילם) זייער מויל האט ארוים געריסן דאס שלעכטס וואס אויף זיי וועט קומען (שאין להם אלא ירידה) זיי וועלן ניט אויף ניין נאר אראפ גידען׃ (יד) (ותתי לנו). זאגט רש"י (הדבר מוסב על לא האמור למעלה) דער ותתן לנו גיהער צום ווארט "לא" וואס שטייט פריער (כלומר) אזוי האבן געזאגט דתן אונ אבירם צוא משה (לא הביאותנו ולא נתת לנו נחלת שדה וכרם) דוא האסט אונז ניט געבראכט אונ דעם לאנד וואס אונ אים רינט מילך אונ האניג אונ דיא האסט

דוד

אונז ניט געגעבען ניט פעלדער אונ ניט וויינגארטנער (אמרת לנו אעלה אתכם מעני מצרים אל ארץ זבת חלב ודבש) דו האסט געזאגט צו אונז איך וועל אייך אויף ברענגן פון מצרים אונ אלאנד וואס אונ אים רינט מילך אונ האניג (משם הוצאתנו) פון דארטן האסטו אונז ארויס גענומען (ולא אל ארץ זבת חלב ודבש הביאותנו) אבער צו דעם לאנד וואס אונ אים רינט מילך אונ האניג האסטו אונז ניט געבראכט (נעבערענגט) (אלא גזרת עלינו להמיתנו במדבר) נאר דו האסט אויף אונז גוזר געוועזן מיר זאלן שטארבן אונ דר מדבר (שאמרת לנו במדבר

פירוש לתורת אלהים

האסט אינז אויף גיבראכט מארץ פון אזו א לאנד וואס טוט רינן מילך אונ האניק להמיתנו במדבר צו טייטן אונז אין דר מדבר כי תשתרר עלינו הרשן איבער אינז גם אוך השתרר די ווילסט הערשן׃ (יד) אף אוך לא אל ארץ זבת חלב וגו' די האסט אונז ניט גיבראכט צו א לאנד וואס טוט רינן מילך אונ האניק אונ די האסט אונז ניט געגעבן איין ארב פון פעלדער אונ ווין גערטנער נאר די האסט

משלי

ן' בני לוי צו נעמן דם משכן אונ טרגן דם משכן אינ צו נוף שטעלין אונ אהרן מיט זיינע קינדער האט נאט אם נטייל'ט דו כהונה אבר אצינד אז קרח וואס ער איז פון דיא בני לוי האט נקרינט אויף דער כהונה אונ האט גוועלט צו נעמן די כהונה אויף ער זאל זיין אבתי האט משה גזאגט צו קרח (המעט מכם) דם ביסעל כבוד וואס נאט האט אי"ך צוא נטיילט דארף מען ביי אייך אויך צוא נעמן ווארן

יהודה

ווען אייער כוונה זאל נאר זיין איר זאלט טון אנחת רוח פר נאט האט איר זיך די עבודה וואס נאט האט אייך צו נטיילט (כי הבדיל אלהי ישראל אתכם להקריב אתכם אליו לעבוד את עבודת משכן יי') ווארען דער נאט פון די ישראל האט אייך אם גישייד פון דער עדה פון ישראל צוא מאכען נעהענן אייך צו זיך צו דינען דיא דינסט פון דעם משכן פון נאט מילא האט איר זיך מיט עסס

אַעֵלְתָּנָא וִיהַבְתְּ לָנָא אַחֲסָנַת חַקְלִין וְכַרְמִין הַעֵינֵי גּוּבְרַיָּא הָאִינוּן תְּשַׁלַּח לְעַוָּרָא לָא נִסַּק׃ טו וּתְקֵיף לְמֹשֶׁה לַחֲדָא וַאֲמַר קֳדָם יְיָ לָא תְקַבֵּל בְּרַעֲוָא קוּרְבַּנְהוֹן לָא

לָ֗נוּ נַחֲלַ֥ת שָׂדֶ֖ה וָכָ֑רֶם הַעֵינֵ֨י הָאֲנָשִׁ֥ים הָהֵ֛ם תְּנַקֵּ֖ר לֹ֥א נַעֲלֶֽה׃ טו וַיִּ֤חַר לְמֹשֶׁה֙ מְאֹ֔ד וַיֹּ֙אמֶר֙ אֶל־יְהוָ֔ה אַל־תֵּ֖פֶן אֶל־מִנְחָתָ֑ם לֹ֠א

חמור

תו"א כעיני ה' כ"ים הכס תנקר. שם:

רשב"ם

ארץ זבת חלב ודבש אבל באלו ארבעים שנה ימותו במדבר: לא נעלה. לפיכך לא נעלה אליך. כלל ופרט יחזור וכלל לא נעלה אמר תחלה ואח"כ פירש למה יחזור וכלל לפיכך לא נעלה: (טו) אל תפן. אל תפנה: לא חמור אחד מהם נשאתי. אפילו חמור אחד לא נשאתי מהם כשאר משתררים על העם. וא"כ למה מפשיעים

בעל הטורים

אתה אומר להמיתנו במדבר: (טו) אל תפן. ג' במס' אל תפן אל מנחתם אל תפן אל קשי העם הזה אל תפן אל און פי' כס קשי עם ונבריהם דברי און לפיכך אל תפן אל מנחתם: אחד

שפתי חכמים

זבית לנו כפוכה גם הרפה כיינו מקבלים. שאם נפרש כן היה קשה מה כוא שהתרעמו על כפוכה כיון שימותו מה להם לארץ זבת חלב ודבש לכן מהפך רש"י הכתוב כי לפי פירושו יהיה שני דברים ולא עוד אלא בגזרת עליונו מיהב ודו"ק: ה דקשה פשיטא שאם ינקר עיניהם שלא יוכלו לעלות: ו כ"פ אפי' כפשן אל תפלה לפניך: ז דק"ל דקרא כתיב מנחה וקטרת אינה נקראת מנחה ופי' על כתמידים שמקריב ג"כ

סים לסם סלק בתמידי ז לבור אף חלקם לא יקובל

רש"י

יד] במדבר הזה יפלו פגריכם: העיני האנשים ההם תנקר וגו'. ה אפילו אתה שולח לנקר את עינינו אם לא נעלה אליך לא נעלה: האנשים ההם. כאדם התולה קללתו בחבירו: (טו) ויחר למשה מאד. נצטער עד למאד: אל תפן אל מנחתם. ו כפי פשוטו ז הקטרת שהם מקריבים לפניך מחר אל תפן אליה' והמדרש אומר יודע אני שיש להם חלק בתמידי צבור אף חלקם לא יקובל לפניך לרצון תניחנו האש ולא תאכלנו: לא חמור

בית דוד

בְּמִדְבָּר הַזֶּה יִפְּלוּ פִגְרֵיכֶם) דוּ הָאסְט גֶעזָאגְט צוּ אוּנְז אוּנ דֶער מִדְבָּר וֶועלִין פַאלִין אַייעֶרֶע טוֹיטֶע קֶערְפֶּער: (הַעֵינֵי הָאֲנָשִׁים הָהֵם תְּנַקֵּר). זָאגְט רַשִׁ"י דָתָן אוּנ אֲבִירָם הָאבִּין גֶעזָאגְט צוּא מֹשֶׁה (אֲפִילוּ אַתָּה שׁוֹלֵחַ לְנַקֵּר אֶת עֵינֵינוּ אִם לֹא נַעֲלֶה אֵלֶיךָ) אֲפִילוּ דוּא וֶועסְט שִׁיקְעֶן מֶענְטְשֶׁן זֵיי זָאלִין אוֹיס שְׁטֶעכִין אוּנְזֶערֶע אוֹיגִין אוֹיבּ מִיר וֶועלִין נִיט אוֹיף גֵיין צוּ דִיר, פוּן דֶעסְט וֶועגִין (לֹא נַעֲלֶה) וֶועלִין מִיר נִיט אוֹיף גֵיין: (הָאֲנָשִׁים הָהֵם). הָארְט רַשִׁ"י זֵייא הָאבִּין גֶעדַארְפְט זָאגִין הַעֵינֵינוּ תְּנַקֵּר, אֲפִילוּ דוּ וֶועסְט אוּנְזֶערֶע אוֹיגִין אוֹיס שְׁטֶעכִין, פַר וָואס הָאבִּין זֵיי גֶעזָאגְט הָאֲנָשִׁים הָהֵם. דוּ וֶועסְט אוֹיס שְׁטֶעכִין דִיא אוֹיגִין פוּן דִיא מֶענְטְשֶׁן, פוּן וֶועלְכֶע מֶענְטְשֶׁן, זָאגְט רַשִׁ"י (כְּאָדָם הַתּוֹלֶה קִלְלָתוֹ בַּחֲבֵרוֹ) וִוי אַמֶענְטְשׁ וָואס וִויל נִיט זָאגִין אַקְלָלָה אוֹיף זִיךְ זָאגְט עֶר דִי קְלָלָה אוֹיף אַיין אַנְדֶערִין, דְרִיבֶּער הָאבִּין זֵייא גֶזָאגְט (הָאֲנָשִׁים הָהֵם) דִיא מֶענְטְשֶׁן וָואס דוּא וֶועסְט שִׁיקְעֶן *): (טו) (וַיִּחַר לְמֹשֶׁה מְאֹד). מֶען מֵיינְט (נִצְטַעֵר עַד לִמְאוֹד)

עֶר הָט גֶהַאט גְרוֹיס צַעַר: (אַל תֵּפֶן אֶל מִנְחָתָם). מֹשֶׁה הָאט גֶעזָאגְט צוּ הקב"ה זָאלְסְט דִיךְ נִיט קֶערִין צוּ זַייעֶר מִנְחָה, וֶועלְכֶע מִנְחָה, זָאגְט רַשִׁ"י (לְפִי פְּשׁוּטוֹ) נָאךְ דֶעם אִינְהַאלְט פוּן פָּסוּק הָאט מֹשֶׁה גֶעמֵיינְט (הַקְּטוֹרֶת שֶׁהֵם מַקְרִיבִים לְפָנֶיךָ מָחָר אַל תֵּפֶן אֲלֵיהֶם) דִיא קְטוֹרֶת וָואס קֹרַח מִיט זַיינֶע חֲבֵרִים וֶועלִין מָארְגִן מַקְרִיב זַיין פַאר דִיר זָאלְסְטוּ דִיךְ נִיט קֶערִין צוּ זֵייא (וְהַמִּדְרָשׁ אוֹמֵר) דֶר מִדְרָשׁ זָאגְט מֹשֶׁה הָט גֶזָאגְט פַר הקב"ה (יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁיֵּשׁ לָהֶם חֵלֶק בִּתְמִידֵי צִבּוּר) אִיךְ וַוייס אַז קֹרַח מִיט זַיינֶע חֲבֵרִים הָאבִּין אַחֵלֶק אוּנ דִי קָרְבָּנוֹת תְּמִידִים וָואס מֶען אִיז מַקְרִיב פַר אַלֶע יוּדִינְס וֶועגִין (אַף חֶלְקָם לֹא יְקוּבַּל לְפָנֶיךָ לְרָצוֹן) זַייעֶר חֵלֶק וָואס זֵייא הָאבִּין אוּנ דֶעם קָרְבָּן תָּמִיד וָואס מֶען וֶועט אִיצְט מַקְרִיב זַיין זָאל נִיט אָן גֶענוּמֶען וֶוערִין פַאר דִיר צוּ אַבֶּעוִוירְלִינְגִנְג (תַּנִּיחֶנּוּ הָאֵשׁ וְלֹא תֹאכְלֶנּוּ) דָס פַייעֶר זָאל לָאזְעֶן דָס שְׁטִיקוּל קָרְבָּן לִיגִין אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ אוּנ זָאל דָס נִיט פַר בְּרֶענְעֶן: (לֹא

תמור

פירוש לתורת אלהים

גוּזַר גִיוֶועְן אוֹיף אוּנְז מִיר זָאלְן שְׁטַארְבְּן אִין דֶר מִדְבָּר הָאסְט אוּנְז גִיזָאגְט (בַּמִּדְבָּר הַזֶּה יִפְּלוּ פִגְרֵיכֶם) הַעֵינֵי אוֹב דִי אוֹגִ' הָאֲנָשִׁים פוּן דִיא מֶענְטְשׁ וֶועסְטוּ אוֹס שְׁטֶעכְן לֹא נַעֲלֶה וֶועלְן מִיר פָארְט נִיט אוֹיף גֵיין: (טו) וַיִּחַר לְמֹשֶׁה אוּנ עֶס הָאט גִינְרִימְט צוּא מֹשֶׁה זַייעֶר עֶר

*) הערה מען קען זאגין דתן און אבירם האבין גמיינט העיני האנשים ההם תנקר די אויגין פין די מענשן וואס האלטין מיט דיר קענסט אויסשטעכין און פרבלענדין, זיי זאלין נים זעהן און וויסען וואס דיא כוהסט. אבער

חֲמ֨וֹר אֶחָ֤ד מֵהֶם֙ נָשָׂ֔אתִי וְלֹ֥א הֲרֵעֹ֖תִי אֶת־אַחַ֥ד מֵהֶֽם׃ טז וַיֹּ֤אמֶר מֹשֶׁה֙ אֶל־קֹ֔רַח אַתָּה֙ וְכָל־עֲדָ֣תְךָ֔ הֱי֖וּ לִפְנֵ֣י יְהוָ֑ה אַתָּ֥ה וָהֵ֛ם וְאַהֲרֹ֖ן מָחָֽר׃ יז וּקְח֣וּ ׀ אִ֣ישׁ מַחְתָּת֗וֹ וּנְתַתֶּ֤ם עֲלֵיהֶם֙ קְטֹ֔רֶת וְהִקְרַבְתֶּ֞ם לִפְנֵ֤י יְהוָה֙ אִ֣ישׁ מַחְתָּת֔וֹ חֲמִשִּׁ֥ים וּמָאתַ֖יִם מַחְתֹּ֑ת וְאַתָּ֥ה וְאַהֲרֹ֖ן אִ֥ישׁ

מחתתו

חֲמָרָא דְחַד מִנְּהוֹן שַׁחֲרִית וְלָא אַבְאֵשִׁית יָת חַד מִנְּהוֹן׃ טז וַאֲמַר מֹשֶׁה לְקֹרַח אַתְּ וְכָל כְּנִשְׁתָּךְ הֲווֹ זְמִינִין קֳדָם יְיָ אַתְּ וְאִנּוּן וְאַהֲרֹן מְחַר׃ יז וְסַבוּ גְּבַר מַחְתִּיתֵיהּ וְתִתְּנוּן עֲלֵיהוֹן קְטֹרֶת בּוּסְמִין וּתְקָרְבוּן קֳדָם יְיָ גְּבַר מַחְתִּיתֵיהּ מָאתָן וְחַמְשִׁין מַחְתְּיָן וְאַתְּ וְאַהֲרֹן גְּבַר

כתתיתיה

תו"א ויאמר משה אל קרח. פ"ק פז:

בעל הטורים

אחד מהם. ב' במס' ולא הרעותי את אחד מהם ואידך כי ישבו אחים יחדו ומת אחד מהם. יכי לא דבר כדבר ה' מהם ונכרת. שוב אם לא כתב מפר אחים את נפשו כנפש אחד מהם

דחליכו פי' שמשה פייסו לקרח שידבר טובה ויחזור בו וכו'

רשב"ם

אותי בשררה ואם היה נגיד לא חמור אחד מהם (בפת"ח) פתרונו היה חמור של אחד מהם כמו אחד העם

רש"י

אחד מהם נשאתי לא חמורו של אחד מהם נטלתי אפי' [כשנטלתי] כשהלכתי ממדין למצרי' והרכבתי את אשתי ואת בני על החמור והי' לי ליטול אותו החמור משלהם לא נטלתי אלא משלי. ות"א שחרית ל' ארמי כך נקראת אנגריא של מלך שחור: (טז) והם. ועדתך: (יז) והקרבתם וגו' איש

שפתי חכמים

נ"כ מנחה פס"רחמיו . [illegible] פי' לא שי"א מלת לאחד תואר לחמור ויהיה פירושו חמור א' מהם ממש ישראל שהודתי לי וקירח לישראל חמורים חלילה שאחר ינהג רק חמור ש"ין לאחד פי' חמור של א' מהם ואחר נטלתי וחקים נטחתי שלא תחשוב שנטחתי כוח ל' כריתותי : ש ש"לכתי לחמור מ"ו לא לקחתי ד"ל"כ במ"י מסתכת ודאמת מטוב שלא הי' לריך מ"כ לא לקח ואילו היה לריך יה לוקח : י ואת"ת ור"ל כתיב באותו כס ק אתה וכל עדתך. וי"ל נפי שהרח י' סביר

ממש ילך עמכם ואמר קרח אלין לא תלך עמנו כי אין ילדיי תלוי אלא ב' חרין רחיי [illegible] מסי ורדר לו אתה

בית דוד

חֲמוֹר אֶחָד מֵהֶם נָשָׂאתִי) . משֶׁה הָט גֶעזָאגְט (לֹא חֲמוֹרוֹ שֶׁל אֶחָד מֵהֶם נָטַלְתִּי) אִיךְ הָאבּ נִיט גֶענוּמֶען בַּיי אֵיינֶעם פוּן זֵייא זַיין אֵייזֶעל (אֲפִילוּ כְּשֶׁהָלַכְתִּי מִמִדְיָן לְמִצְרַיִם וְהִרְכַּבְתִּי אֶת אִשְׁתִּי וְאֶת בָּנַי עַל הַחֲמוֹר) אֲפִילוּ וָוען אִיךְ בִּין גֶעגַאנְגֶען פוּן מִדְיָן צוּ מִצְרַיִם אוּנְ הָאבּ גֶענוּמֶען רֵייטֶען מַיין ווייבּ מִיט מַיינֶע קִינְדֶער אוֹיף אַ אֵייזֶעל (וְהָיָה לִי לִיטוֹל אוֹתוֹ הַחֲמוֹר מִשֶּׁלָּהֶם) הָאבּ אִיךְ דָאךְ גֶעדַארְפְט נֶעמֶען דֶעם אֵייזֶעל פוּן דִי יוּדֶען . וַוייל אִיךְ בִּין גֶעגַאנְגֶען פוּן

זֵייעֶרְט וֶועגֶען . פוּן דֶעסְטְווֶעגֶען (לֹא נָטַלְתִּי אֶלָּא מִשֶּׁלִּי) הָאבּ אִיךְ נִיט גֶענוּמֶען דֶעם אֵייזֶעל פוּן זֵייא נָאר פוּן מִיר (וְתַרְגּוּם אוּנְקְלוֹס שַׁחֲרִית) אוּיף דָעם וָוארְט נִשָּׂאתִי טַייטְשְׁט דֶער תַּרְגּוּם שַׁחֲרִית (לְשׁוֹן אֲרָם) שחרית איז טַייטְשְׁלֶעכְס וָוארְט (כָּךְ נִקְרֵאת אַנְגַרְיָא שֶׁל מֶלֶךְ שַׁחוּר) די בְּהֵמוֹת [illegible] צוּ דִיא אַרְבֶּעט פוּן מֶלֶךְ . הֵייסְט שחרית : (טז) (וְהֵם) . אוּנְ זֵיי מֵיינְט מֶע (עֲדָתְךָ) דַיינֶע חֲבֵרִים : (יז) (וְהִקְרַבְתֶּם וגו' אִישׁ מַחְתָּתוֹ) . מסי

פירוש לתורת אלהים

. הָאט זִיךְ זֵייעֶר מְצַער גֶעוֶועזֶען וַיֹּאמֶר אֶל יְיָ אוּנְ הָאט גֶעזָאגְט צוּ גָאט אַל תֵּפֶן דוּ זָאלְסְט דִיךְ נִיט קֶערֶען צוּ זֵייעֶר מִנְחָה דִיא קְטוֹרֶת וָואס זֵיי וֶועלֶען מָארְגֶען מַקְרִיב זַיין פַאר דִיר זָאלְסְטוּ דִיךְ נִיט קֶערֶען צוּ זֵייא (עַיין רש"י) לֹא חֲמוֹר אִיךְ הָאבּ אֲפִילוּ אֵיין אֵייזִיל נִיט גֶענוּמֶען פוּן זֵיי אֲפִילוּ בְּשָׁעָה אִיךְ בִּין גֶעגַאנְגֶען פוּן מִדְיָן צוּא מִצְרַיִם בִּין אִיךְ דָאךְ גֶעגַאנְגֶען פוּן זֵייעֶרְט וֶועגֶען הָאבּ אִיךְ נִיט גֶענוּמֶען פוּן זֵייעֶר [illegible] נָאר מַיין אֵייזִיל וְלֹא הֲרֵעֹתִי אוּנְ אִיךְ הָאבּ נִיט שְׁלֶעכְטֶס גֶעטָאן אֶת אַחַד מֵהֶם אֲפִילוּ אֵיינֶעם פוּן זֵייא : (טז) וַיֹּאמֶר הָאט מֹשֶׁה גֶעזָאגְט צוּ קֹרַח הֱיוּ זַייט לִפְנֵי יְיָ פַאר גָאט אִיךְ דִי וְהֵם אוּנְ דַיינֶע עֵדָה וְאַהֲרֹן אוּנְ אַהֲרֹן זָאלְ אִיר זַיין מָחָר מָארְגֶען פַאר גָאט : (יז) וּקְחוּ אוּנְ נֶעמְט אִישׁ אִיטְלִיכֶער מֶענְטְשׁ מַחְתָּתוֹ זַיין פַאן וּנְתַתֶּם אוּנְ אִיר זָאלְט גֶעבֶּען אוֹיף דִיא פַאנֶער

מַחְתָּתוֹ: יח וַיִּקְחוּ אִישׁ מַחְתָּתוֹ וַיִּתְּנוּ עֲלֵיהֶם אֵשׁ וַיָּשִׂימוּ עֲלֵיהֶם קְטֹרֶת וַיַּעַמְדוּ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן: יט וַיַּקְהֵל עֲלֵיהֶם קֹרַח אֶת־כָּל־הָעֵדָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וַיֵּרָא כְבוֹד־יְהוָה אֶל־כָּל־הָעֵדָה: שלישי כ וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר: כא הִבָּדְלוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת

ואכלה

מַחְתִּיתֵיהּ: יח וּנְסִיבוּ גְּבַר מַחְתִּיתֵיהּ וִיהָבוּ עֲלֵיהוֹן אִשָּׁתָא וְשַׁוִּיאוּ עֲלֵיהוֹן קְטֹרֶת בּוּסְמִין וְקָמוּ בִּתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן: יט וְאַכְנֵשׁ עֲלֵיהוֹן קֹרַח יָת כָּל כְּנִשְׁתָּא לִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא וְאִתְגְּלִי יְקָרָא דַיְיָ לְכָל כְּנִשְׁתָּא: כ וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה וְעִם אַהֲרֹן לְמֵימָר: כא אִתְפְּרָשׁוּ מִגּוֹ כְּנִשְׁתָּא הָדָא וַאֲשֵׁיצֵי

יתהון

תו״א הבדלו מתוך. ברכות כא מגילה כג סנה' עד:

בעל הטורים

אלא רלה רמז לו פיוסו כעס אחר: (יט) ויקהל עליהם קרח. כמו שנעשה לאהרן כשנמשח ואת כל העדה הקהל:

שפתי חכמים

ואהרן וכם אחר כו'. מלאתי. וברא״ם פי' אלא נתגוב שאלת בכ תורה על הנשים אחרים חוץ מהנזכרים לעיל דהם ר״ן איש דומים דאהרן שהוא חוץ מהנזכרים שהרי כתיב אחריו ומאתים ומאתים מחתות ואתה ונו' שהם הנזכרים לעיל: כ דאל״כ איך הקהיל עליהם כל ישראל אל פתח אהל מועד והלא לא היו במחלוקת רק קרח ודתן והבירם ור״ן איש דאילו היו מתחל' במחלוקת היו נקהלים גם הם על משה ועל אהרן אע״כ בדברי

רש״י

מחתתו החמשים ומאתים איש שבכם: (יט) ויקהל עליהם קרח. [תנחומא] בדברי ליצנות כל הלילה ההיא הלך אל השבטים ופתה אותם כסבורי אתם שעלי לבדי אני מקפיד איני מקפיד אלא בשביל כלכם אלו באין ונוטלין כל הגדולות לו המלכו' ולאחיו הכהונה עד שנתפתו כלם: וירא כבוד ה'

בית דוד

מֶעֶן מֵיינְט (הַחֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם אִישׁ שֶׁבָּכֶם) דִיא צְוֵויי הוּנְדֶערְט פוּפְצִיג מֶענְטשֶׁן אֵייעֶרֶע זָאלְט אִיר גֶענֶעמֶען פַר הקב״ה מִיט אֵייעֶרֶע מַחְתּוֹת קְטֹרֶת: (יט) (וַיַּקְהֵל עֲלֵיהֶם קֹרַח). קֹרַח הָאט פַר זַאמִילְט אַלֶע יוּדֶן צוּא דִיא מֶענְטשֶׁן זַיינֶע. זָאגְט רש״י (בְּדִבְרֵי לֵיצָנוּת כָּל הַלַּיְלָה הַהוּא הָלַךְ אֵצֶל הַשְּׁבָטִים וּפִתָּה אוֹתָם) אַנְאַנְצֶע נַאכְט אִיז קֹרַח גֶעגַאנְגֶען צוּא אַלֶע יוּדֶען אוּנ מִיט גֶעלֶעכְטֶערְס וָואס עֶר הָאט גֶעלַאכְט פוּן מֹשֶׁה הָט עֶר אִיבֶּר גֶערֶעט דִיא יוּדֶן זַיי זָאלֶן אוֹיךְ קוּמֶען קְרִיגֶען אוֹיף משֶׁה. קֹרַח הָט גֶזָאגְט צוּ דִי יוּדֶן (כִּסְבוּרִין אַתֶּם שֶׁעָלַי לְבַדִּי אֲנִי מַקְפִּיד) אִיר מֵיינְט אַז מִיךְ הַארְט נָאר פוּן מֵיינֶעט וֶועגֶען (אֵינִי מַקְפִּיד אֶלָּא בִּשְׁבִיל כֻּלְּכֶם) מִיךְ הַארְט נָאר פַאר אֵייךְ אַלֶע (אֵלּוּ בָּאִין וְנוֹטְלִין כָּל הַגְּדוּלוֹת) דִי צְוֵויי מֶענְטשֶׁן (מֹשֶׁה אוּנ אַהֲרֹן) הָאבֶּן פַאר זִיךְ גֶענוּמֶען אַלֶע גְרוֹסְקֵייט (לוֹ הַמַּלְכוּת וּלְאָחִיו הַכְּהוּנָּה) פַאר זִיךְ הָאט עֶר גֶענוּמֶען דִיא מְלוּכָה. פַאר זַיין בְּרוּדֶער הָאט עֶר גֶענוּמֶען דִיא כְּהוּנָּה (עַד שֶׁנִּתְפַּתּוּ כֻּלָּם) בִּיז אַלֶע יוּדֶען זֶענֶען אִיבֶּער גֶערֶעט גֶעוָוארֶן צוּא קֹרַח (וַיֵּרָא כְּבוֹד ה'):

פירוש לתורת אלהים

פַאנְגֶען דָס קְטֹרֶת וְהִקְרַבְתֶּם אוּנ אִיטְלִיכֶר סַגָּנְתּוֹ פוּן אֵייךְ זָאל בְּרֶענְגֶען זַיין. יֶער פַאז פַר גָ׳ט חֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם צְוֵויי הוּנְדֶערְט מִיט פוּפְצִיג פַייֶער פַאנֶען וְאַתָּה אוּנ דוּ קֹרַח אוּנ אַהֲרֹן זָאלְט אוֹיךְ נֶעמֶען אִישׁ מַחְתָּתוֹ אִיטְלִיכֶר מַאן זָאל נֶעמֶען זַיין פַייֶער פַאז: (יח) וַיִּקְחוּ אוּנ זֵיי הָאבֶּן גֶענוּמֶען אִישׁ מַחְתָּתוֹ אִיטְלִיכֶר מַאן זַיין פַייֶער פַאן וַיִּתְּנוּ אוּנ הָאבֶּען גֶעגֶעבֶּן אוֹיף זֵיי פַייֶער וַיָּשִׂימוּ אוּנ הָאבֶּען גֶעטָאן אוּנ זֵיי קְטֹרֶת וַיַּעַמְדוּ אוּנ זֵיי הָאבֶּן זִיךְ גֶעשְׁטֶעלְט בַּיי דֶער טִיר פוּן דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אוּנ משֶׁה מִיט אַהֲרֹן הָאבֶּן זִיךְ אוֹיךְ גֶעשְׁטֶעלְט בַּיי דֶער טִיר פוּן דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד: (יט) וַיַּקְהֵל הָט קֹרַח גֶעמַאכְט אַיין זַאמְלֶן אוֹיף זַיי גָאר דִי עֵדָה צוּ דֶער טִיר פוּן דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד (עיין רש״י): (כ) וַיְדַבֵּר יְיָ הָט גָאט גֶירֶעט צוּ משֶׁה אוּנ צוּא אַהֲרֹן אַזוֹי צוּא זָאגֶן: (כא) הִבָּדְלוּ שֵׁייד אֵייךְ אָפּ

וַאֲכַלֶּה אֹתָם כְּרָגַע׃ כב וַיִּפְּלוּ עַל־
פְּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ אֵל אֱלֹהֵי הָרוּחֹת
לְכָל־בָּשָׂר הָאִישׁ אֶחָד יֶחֱטָא
וְעַל כָּל־הָעֵדָה תִּקְצֹף׃ ס כג וַיְדַבֵּר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ כד דַּבֵּר
אֶל־הָעֵדָה לֵאמֹר הֵעָלוּ מִסָּבִיב
למשכן

יָתְהוֹן כְּשָׁעָה
כב וּנְפָלוּ עַל אַפֵּיהוֹן
וַאֲמָרוּ אֵל אֱלָהָא
רוּחַיָּא לְכָל בִּשְׂרָא
גַּבְרָא חַד יֵיחוֹב וְעַל
כָּל כְּנִשְׁתָּא יְהֵא
רוּגְזָא׃ כג וּמַלֵּיל יְיָ
עִם מֹשֶׁה לְמֵימַר׃
כד מַלֵּיל עִם כְּנִשְׁתָּא
לְמֵימַר אִסְתַּלָּקוּ

בעל הטורים

(כא) כרגע. ב׳ במסרה בכאי פרשה ואידך איך היו לשמה כרגע רמז לע״ד עדת קרח אין להם חלק לעוה״ב וכיינו דכתיב

רש״י

בא בעמוד ר ענן: (כב) אל אלהי הרוחות יודע מחשבות מ אין מדתך כמדת בשר ודם מלך בו״ד שסרחה עליו מקצת מדינה אינו יודע מי הסוטא לפיכך כשהוא כועס נפרע מכולם אבל אתה לפניך גלויות כל המחשבות ויודע אתה מי החוטא: האיש אחד. הוא החוטא נ ואתה על כל העדה תקצוף. אמר הקב״ה יפה אמרת אני יודע ומודיע מי חטא ומי לא חטא: (כד) העלו וגו׳. כתרגומו אסתלקו

רשב״ם

העם וכמו את אחד מהם: (כב) אלהי הרוחות. אתה מכיר

שפתי חכמים

לילנות פתח אותם בלילה כביא יבד: ל דק״ל הלא כבוד ה׳ תמיד שוכן במשכן. וברא״ם פי׳ לא שהשרה עליהם שכינה שכרי אתר כבלנו מתוך כעדה וגו׳: מ לא אלכי כרוחות כמובן מברוחות שמה ענין זה לכאן ומה ענה לכאים אחד יחטא כבא אחריו אבל פירושו אתה היודע מחשבות ותוכל לדעת מי כחוטא וכו׳: נ מפני שאין כוונתו על מי שיחטא לי־בא רק על זה כמחלוקת שכבר כי׳ קרח חוטא.אבל מלת תקצ׳ף כוא

בית

זאגט רש״י (בא בעמוד ענן) הקב״ה איז געקומען מיט אוואלקן: (כב) (אל אלהי הרוחות). (יודע מחשבות) ער ווייסט וואס מענש טראכטי (וזה: מדתך כמדת בשר ודם) דיין נאטור איז ניט וויא דיא נאטור פון א מענש (מלך בשר ודם שסרחה עליו מקצת מדינה) אויב א ביסעל מענשען פון א מדינה האבן געזינדיגט צו א מלך (אינו יודע מי החוטא) ווייסט ער ניט וועד צו איזם האט געזינדיגט (לפיכך כשהוא כועס) דריבער אז דר מלך איז בייז אויף דיא מענשען (נפרע מכולם) שטראפט ער אלע מענשען (אבל אתה) אבער דו הקב״ה (לפניך גלויות כל המחשבות ויודע אתה מי החוטא) פר

דוד

דיר זענען אויף גדעקט אלע טראכטונגן אונ דו ווייסט ווער עס האט געזינדיגט, דארפסטו נאר שטראפן דיא מענשען וואס האבן געזינדיגט: (האיש אחד). (הוא החוטא) נאר איין מענש איז דער זינדיגער (ואתה על כל העדה תקציף) אונ דו ביזט בייז אויף אלע יודן: (אמר הקב״ה) האט הקב״ה געזאגט צו משה (יפה אמרת) דוא האסט שיין אינ גוט געזאגט (אני יודע ומודיע מי חטא ומי לא חטא) איך ווייס אונ וועל מאכן וויסען ווער עס האט געזינדיגט אונ ווער עס האט ניט געזינדיגט: (כד) (העלו וגו׳). זאגט רש״י (כתרגומו) וויא דער תרגום טייטשט (אסתלקו מסב בית משכן ק״ת)

פירוש לתורת אלהים

מתוך העדה פון דר עדה ואכלה אונ איך וועל זיי פר ענדען אזו ווי איין אויגן בליק: (כב) ויפלו אונ משה אונ אהרן זענען גפאלן על פניהם אויף זייער פנים ויאמרו אונ זיי האבן גזאגט אל גאט אלהי הרוחות דר גאט וואס ווייסט אלע מחשבות פון די מענטשן (עיין רש״י) אונ די ווייסט ווער עס האט אקעגין דיר גיזינדיגט שיקט זיך דאס האיש אחד אז איין מענטש הט גזינדיגט ועל כל העדה אונ אויף גאר דער עדה זאלסטו צערנען: (כג) וידבר יי הט גאט גירעט צו משה אזו צו זאגן: (כד) דבר רייד צו דר עדה אונ זאג זיי אזו זאגן העלו גייט אייך אפ מסביב פון ארום

משלי

צו טון איין נחת רוח צו גאט (ובקשתם גם כהונה) ווילט איר נאך האבן די כהונה איר זאלט

יהודה

זיין כהנים אויך (רבי)דרום אזו (אתה וכל עדתך הנועדים) די מיט דיין גאנצער עדה וואס זיי האבן

אונזרע אינגן וועסטו נים פרבלענדין אינ נים אוסשטעכין, מיר וועהן אונ פרשטייען אלץ וואס די מוהטס. דריבער לא נעלה. וועלין מיר נים אופגיין צו דיר:

מִסְּחוֹר סְחוֹר לְמַשְׁכְּנָא דְקֹרַח דָּתָן וַאֲבִירָם׃ כה וְקָם מֹשֶׁה וַאֲזַל לְוָת דָּתָן וַאֲבִירָם וַאֲזַלוּ בָתְרוֹהִי סָבֵי יִשְׂרָאֵל׃ כו וּמַלִּיל עִם כְּנִשְׁתָּא לְמֵימַר זוּרוּ כְעַן מֵעִלָּוֵי מַשְׁכְּנֵי גֻבְרַיָּא חַיָּבַיָּא הָאִלֵּין וְלָא תִקְרְבוּן בְּכָל דִּי לְהוֹן דִּלְמָא תִלְקוּן בְּכָל חוֹבֵיהוֹן׃ כז וְאִסְתַּלַּקוּ מֵעִלָּוֵי מַשְׁכְּנָא דְקֹרַח דָּתָן וַאֲבִירָם מִסְּחוֹר סְחוֹר וְדָתָן וַאֲבִירָם נְפַקוּ קָיְמִין בִּתְרַע

לְמִשְׁכַּן־קֹרַח דָּתָן וַאֲבִירָם׃
כה וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיֵּלֶךְ אֶל־דָּתָן וַאֲבִירָם וַיֵּלְכוּ אַחֲרָיו זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל׃
כו וַיְדַבֵּר אֶל־הָעֵדָה לֵאמֹר סוּרוּ נָא מֵעַל אָהֳלֵי הָאֲנָשִׁים הָרְשָׁעִים הָאֵלֶּה וְאַל־תִּגְּעוּ בְּכָל־אֲשֶׁר לָהֶם פֶּן־תִּסָּפוּ בְּכָל־חַטֹּאתָם׃
כז וַיֵּעָלוּ מֵעַל מִשְׁכַּן־קֹרַח דָּתָן וַאֲבִירָם מִסָּבִיב וְדָתָן וַאֲבִירָם יָצְאוּ נִצָּבִים

פתח

תו"א ויקם משה וילך אל. סכ"י קי: סורו נא מעל. שבועות לס:

רשב"ם

מכיר רוחות ולבות שאר העם שלא פשעו: (כה) וילך

שפתי חכמים

כמפתו שכרי מדיין לא הלך רק רצה לקלוף: ם וכשלו כמו ילומי מלה ולמ"ד למשכן נוסף ולכן כתב מסביבות במקום סביב כדי שיסמוך למלת המשכן מפני שסביב אינו נסמך: ע דק"ל מ"י יצאו נלכים משמע לא יצאו כשהם יושבים. רא"ם. ועוד ק"ל מאי יצאו נלכים דמלת יצאו משמע הלכו ומלת נלכים משמע שעמדו ועל זה פרש"י לחרף ולגדף: פ פי' וסם כתיב

אני

בעל הטורים

לשתה כרגע ספו תמו ספו בעור"ז תמו לסוב"ב:(כו) תספו.

רש"י

מסכלקו ס מסביבות משכן קרח: (כה) ויקם משה. [מדרש רבה] כסבור שישאו לו פנים ולא עשו: (כז) יצאו נצבים. [תנחומא] בקומה זקופה ע לחרף ולגדף כמו [שמואל א. יז] ויתיצב ארבעים יום פ דגלית: ונשיהם ובניהם וטפם. בא וראה כמה קשה המחלוקת שהרי ב"ד של מטה אין עונשין אלא עד שיביא שתי שערות וב"ד של מעלה עד כ' שנה וכאן אבדו אף יונקי שדים:

בית דוד

קרח) איר זאלט אפ גטעו ווערן איר זאלט אוועק גייי פון ארום דיא וואוינונג פון קרח: (כה) (ויקם משה). זאגט רש"י (כסבור שישאו לו פנים) משה האט זיך געטראכט דיא ווערן וועלן אום געבן כבוד (ולא עשו) אונ זייא האבן דאס ניט געטון, זיי האבן אום ניט גגעבן כבוד: (כז) (יצאו נצבים). מיינט מען (בקומה זקופה לחרף ולגדף) אויף געשטעלט צוא זידלען אונ צוא פאר שעמען (כמו ויתיצב ארבעים יום דגלית) וויא עס שטייט ביי דעם פלשתי גלית ער האט זיך געשטעלט פערציג טעג צו זידלען אונ צו לאכן אונ פר שעמען די יודן: (ונשיהם ובניהם וטפם). זאגט רש"י (בא וראה כמה קשה המחלוקת) קום אונ זעה ווי שטארק איז די שטראף פון קריג (שהרי בית דין של מטה אין עונשין אלא עד שיביא שתי שערות) דאס בית דין וואס איז דא אויף דער ערד שטראפט ניט דאס קינד וואס האט נאך ניט געבראכט צוויי האר צו צייכן אז ער איז שוין מער קיין קינד (ובית דין של מעלה עד עשרים שנה) אונ דאס בית דין איז הימל שטראפט ניט ביז מען ווערט אלט צוואנציג יאר (וכאן אבדו אף יונקי שדים) אונ ביי קרח זענען פאר לארין געווארן אפילו קינדער וואס האבן געזייגט:

לעשות

פירוש לתורת אלהים

דעם וואוינונג פון קרח אונ דתן ואבירם: (כה) ויקם איז משה אויף געשטאנען ויֵלך אונ איז געגאנגען צו דתן ואבירם (עיין רש"י) וילכו זענען אים נאך געגאנגען די עלצטע פון די ישראל: (כו) וידבר האט משה גערעדט צו דר עדה אונ האט צו זיי אזוי גזאגט סורו נא קערט אייך אפ מעל פון דיא געצעלטע פון רשעים. ואל תגעו אונ איר זאלט ניט אן רירען אונ אלץ וואס צו זיי געהער ווארום פן תספו טאמער וועט איר אייך נטאן ווערען איבער אלע זייערע זינד: (כז) ויעלו אונ זיי האבען זיך אפ גיטאן מעל משכן פון דעם וואוינונג פון קרח אונ דתן ואבירם מסביב פון ארום ודתן ואביר

פֶּתַח אׇהֳלֵיהֶם וּנְשֵׁיהֶם וּבְנֵיהֶם
וְטַפָּם׃ כח וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּזֹאת
תֵּדְעוּן כִּי־יְהוָה שְׁלָחַנִי לַעֲשׂוֹת
אֵת כׇּל־הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה כִּי־לֹא
מִלִּבִּי׃ כט אִם־כְּמוֹת כׇּל־הָאָדָם
יְמֻתוּן אֵלֶּה וּפְקֻדַּת כׇּל־הָאָדָם
יִפָּקֵד עֲלֵיהֶם לֹא יְהוָה שְׁלָחָנִי׃
ואם

משכניהון ונשיהון
ובניהון וטפלהון׃
כח ואמר משה בדא
תדעון ארי יי שלחני
למעבד ית כל עובדיא
האלין ארי לא
מרעותי׃ כט אם
כמותא דכל אנשא
ימותון אלין וסערא
דכל אנשא יסתער
עליהון לא יי שלחני׃
ואם

ת"א כי ה' שלחני . פקידה ספר פד׃ אם כמות כל . מדרש לט׃

בעל הטורים

ב' במס' פן תספו בכל חטאתם ואם כרעו תרעו גם אתם גם מלככם תספו שאמר להם שאם לא יחזרו בהם שימותו בה וקרח גדולה׃ (כט) ימותון. ב' כמות כל האדם ימותון ואהרן כנגד תבלה ויושביה כמו כן ימותון פי' אחר שתבלה ויושביה ימותון שיבלעו בה מחתה׃ ופקודת. ג' במסרה ופקודת כל האדם ואירך ופקודת תמרת ופקודת אלעזר בן אהרן ישראל ופקודת כל האדם יפקד. אמר משה שהקב"ה לא יפקד׃ באתו ברלו ליכנס בפקודת אלעזר שנקבע כבונה ע"כ ופקודת וגו'׃

רשב"ם

אל דתן ואבירם . אולי יחזרו בתשובה׃ (כח) כי לא מלבי . שחינכתם בקטורת בשאמרתי אתה ואהרן איש מחתתו׃ (כט) לא ה' שלחני . אלא עשיתים מדעתי מצותי

רש"י

(כח) לעשות את כל המעשים האלה. שעשיתי על פי הדיבור צ לתת לאהרן כהונה גדולה ובניו סגני כהונה ואליצפן נשיא הקהתי׃ (כט) לא ה' שלחני. אלא אני עשיתי הכל מדעתי ובדין הוא

שפתי חכמים

אני הרפתי את תזיכות אלכי ישראל׃ צ ואע"ג כל המעשים האלה ל"ל כא לא קאי אלא על אהרן אבל כל המעשים האלה ואע"פ שאינם מכרים לפי' כם מתחפרפתים להם ובאלו הם מכרים. ואע"ג הרי רמפה על המלכות והנשיאות עדיין בתקות' בומדת ומה שלא הזכיר המלכות משום שאין חולק עליו׃ תיקן

בית

(כח) (לַעֲשׂוֹת אֵת כׇּל הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה). (שֶׁעָשִׂיתִי עַל פִּי הַדִּבּוּר) הקב"ה האט מיך געשיקט איך זאל טאן. אלץ וואס איך האב געטאן (לָתֵת לְאַהֲרֹן כְּהוּנָה גְדוֹלָה וּבָנָיו סְגָנֵי כְּהוּנָה וֶאֱלִיצָפָן נְשִׂיא הַקְּהָתִי) איך זאל געבן צו אהרן די כהונה גדולה,

דוד

אונ זיינע קינדער זאלן זיין די צווייטע כהנים אונ אליצפן זאל זיין נשיא איבר די משפחה קהת׃ (כט) (לֹא ה' שְׁלָחַנִי). האט ניט הקב"ה מיר געשיקט (אֶלָּא אֲנִי עָשִׂיתִי הַכֹּל מִדַּעְתִּי) נייערט איך האב אלץ געטאן פון מיין ווילן (ובדין
הוא

פירוש לתורת אלהים

אונ דתן מיט אבירם זענן ארויס געגאנגען נצבים זיי האבן זיך געשטעלט פתח אהליהם ביי דער טיר פון זייער געצעלט האפערדיג צו הערן מיט משה ונשיהם אונ זייערע ווייבער ובניהם אונ זייערע קינדער וטפם אונ זייער קליין געזינד האבן אלע זיך ארויס געשטעלט צו קריגן אקעגן משה׃ (כח) ויאמר משה האט משה געזאגט בזאת תדעון דאריך דעם וועט איר וויסן כי יי שלחני אז גאט האט מיך געשיקט צו טאן די מעשים צו מאכען אהרן פאר א כהן גדול אונ דיא קינדר פאר סגני כהונה אונ אליצפן פאר א נשיא כי לא ניט פון מיין הארצן ניט פון זיך זייענדיג׃ (כט) אם כמות אז דיא ארט מענשן ווי יעדער מענש וועלן שטארבן מיט דעם טוט וואס אלע מענשן שטארבן ותהודת אונ דאס באפעדונג פון אלע מענשן יפקד עליהם וועט אויך זייא באפעדרט ווערן לא יי שלחני האט מיך ניט גאט געשיקט צו טאן די אלע זאכן נאר איך האב דאס געטאן פון
זיך

משלי יהודה

ויל איין געמיינט מיט דיר צו קריגן (על יי) איז די נעוים די קריג אויף גאט איר מיינט די כהונה גדולה פון אייער תאוה וגאוה אונ איר מיינט ניט צו טאן ענחת רוח צו גאט פינחס זוי די שי׳ האט געזאגט צום פיער ייאם סר האט פון ביא גם נאך סעלער

ל וְאִם־בְּרִיאָה יִבְרָא יְהוָה וּפָצְתָה
הָאֲדָמָה אֶת־פִּיהָ וּבָלְעָה אֹתָם
וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר לָהֶם וְיָרְדוּ חַיִּים
שְׁאֹלָה וִידַעְתֶּם כִּי נִאֲצוּ הָאֲנָשִׁים
הָאֵלֶּה אֶת־יְהוָה׃ לא וַיְהִי כְּכַלֹּתוֹ
לְדַבֵּר אֵת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
וַתִּבָּקַע הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תַּחְתֵּיהֶם׃
לב וַתִּפְתַּח הָאָרֶץ אֶת־פִּיהָ וַתִּבְלַע
אֹתָם וְאֶת־בָּתֵּיהֶם וְאֵת כָּל־
האדם

אונקלוס

ל וְאִם בְּרִיאָה יִבְרֵי יְיָ וּפָתְחָא אַרְעָא יָת פּוּמַהּ וְתִבְלַע יָתְהוֹן וְיָת כָּל דִּי לְהוֹן וְיֵחֲתוּן כַּד חַיִּין לִשְׁאוֹל וְתִידְעוּן אֲרֵי אַרְגִּיזוּ גֻּבְרַיָּא הָאִלֵּין קֳדָם יְיָ׃
לא וַהֲוָה כַּד שֵׁיצִי לְמַלָּלָא יָת כָּל פִּתְגָמַיָּא הָאִלֵּין וְאִתְבְּזַעַת אַרְעָא דִּי תְחוֹתֵיהוֹן׃
לב וּפְתַחַת אַרְעָא יָת פּוּמַהּ וּבְלַעַת יָתְהוֹן וְיָת אֱנָשׁ בָּתֵּיהוֹן וְיָת כָּל
אנשא

תו"א ואם בריאה • נדרים מז. סנה' קי : ותפתח הארץ, סנה' לו :

בעל הטורים

כמו שפוסק לכל אדם שהוא פוקד עון אבות על בנים ועל שלשים ועל רבעים אלא שיאחזם אותן מיד: (ל) בריאה. ב' במסורה מסרי ליסני ואם בריאה ואכלו בריאה שהאכיל קרח לעדהו עד שהמשיכם אחריו כדאיתא בפרק חלק: כי נאצו האנשים האלה. ר"ת הכהן על שנקבו כבונה: (לא) ותבקע. ד' במסורה ותבקע האדמה ואידך ותבקע הארץ בקולם ותבקע העיר דירתים

רשב"ם

שצויתי להקטיר קטורת: (ל) ואם בריאה. חדשה יברא

שפתי חכמים

ק תיקן נזה וכא כתיב אין כל חדש תחת השמש לכן פי' להמית אותם במיתה כו': ר ר"ל דבוקה להם וכא עשרה דברים

רשי

סולק כלי: (ל) ואם בריאה. חדשה: יברא ה'. להמית אותם במיתה שלא מת בה אדם עד הנה ק ומה היא הבריאה ופלתה האדמה את פיה ותבלעם אז וידעתם כי נאצו הם את ה' ואני מפי הגבורה אמרתי ורבותינו פירשו [סנהדרין קי] אם בריאה פה לארץ מששת ימי בראשית ר מוטב ואם

בית דוד

הוא חלק עכי) און קרח איז גערעכט וואס ער קריגט אויף מיר: (ל) (ואם בריאה • חדשה) אויב אנייע בעשאפונג (יברא ה') וועט הקב"ה בעשאפען להמית אותם במיתה שלא מת בה אדם עד הנה) ער וועט זייא הרגני מיט א' אטוי"ט וואס ביז איצט איז קיין מענש געשטארבען מיט אזו אטויט (ומה היא הבריאה) וואס איז דם בשאפונג (ופצתה האדמה את פיה ותבלעם) דיא ערד וועט עפענען איר מויל אונ וועט זייא איין שלינגען (אז וידעתם כי נאצו הם את ה') דאמאלס וועט איר וויסען אז זיי (קרח מיט זיינע חברים) האבען דער צערונט הקב"ה (ואני מפי הגבורה אמרתי) און איך האב אלץ געזאגט פון הקב"ה, וואס הקב"ה האט מיר געהייסען טון דם האב איך געטון (ורבותינו פירשו) די רבנן האבען געלערנט אזו האט משה געזאגט (אם בריאה פה לארץ מששת ימי בראשית מוטב) אוב עס איז בשאפען געווארן אמויל צו די ערד אין די ערשטע זעקס טעג ווען הקב"ה האט בשאפען דיא

פירוש לתורת אלהים

ויך זעלבערט: (ל) יאם אונ אוב בריאה אנייע באשעפניש יברא יי' וועט גאט בשאפען צו טייטן זיי מיט אזו אטוט וואס קיין שום מענטש איז נאך ביז אהער אזו ניט געשטארבן ופצתה דיא ערד וועט עפענען איר מויל ובלעה אותם אונ זי וועט איין שלינגען זיי ואת אונ אלץ וואס צו זיי געהער וירדו אונ זיי וועלן נידעריין לעבעדיגער הייט אין דעם גרוב פון דם גיהנם וידעתם וועט איר וויסן כי נאצו אז די מענטשן האבן דר צערינט גאט אונ די ערע זאכן וואס איך האב גטאן איז אלץ דורך גאט צווי • אדר אזו איז דר פשט אם בריאה איז אנדערש באשאפן געווארן אמול צו דער ערד פון ששת ימי בראשית איז גוט או אוב ניט זאל גאט היינט באשאפען אמול: (לא) ויהי אונ עס איז געווען ככלותו אז ער הט פר ענדיגט צו ריידן די רייד ותבקע איז ווארן צו שפאלטען האדמה דיא ערד אשר תחתיהם וואס אונטער זיי: (לב) ותפתח אונ די ערד הט געעפנט

הָאָדָם אֲשֶׁר לְקֹרַח וְאֵת כָּל־
הָרְכוּשׁ׃ לג וַיֵּרְדוּ הֵם וְכָל־אֲשֶׁר
לָהֶם חַיִּים שְׁאֹלָה וַתְּכַס עֲלֵיהֶם
הָאָרֶץ וַיֹּאבְדוּ מִתּוֹךְ הַקָּהָל׃
לד וְכָל־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר סְבִיבֹתֵיהֶם
נָסוּ לְקֹלָם כִּי אָמְרוּ פֶּן־תִּבְלָעֵנוּ
הָאָרֶץ׃ לה וְאֵשׁ יָצְאָה מֵאֵת יְהוָה
וַתֹּאכַל אֵת הַחֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם
אִישׁ מַקְרִיבֵי הַקְּטֹרֶת׃ ס יז א וַיְדַבֵּר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ ב אֱמֹר
אל

אֱנָשָׁא דִּי לְקֹרַח וְיָת
כָּל קִנְיָנָא׃ לג וּנְחָתוּ
אִנּוּן וְכָל דִּי לְהוֹן כַּד
חַיִּין לִשְׁאוֹל וַחֲפַת
עֲלֵיהוֹן אַרְעָא וַאֲבָדוּ
מִגּוֹ קְהָלָא׃ לד וְכָל
יִשְׂרָאֵל דִּי בְסַחֲרָנֵיהוֹן
עֲרָקוּ לְקָלְהוֹן אֲרֵי
אֲמָרוּ דִּלְמָא
תִבְלְעִנָּנָא אַרְעָא׃
לה וְאֶשָּׁתָא נְפָקַת מִן
קֳדָם יְיָ וַאֲכָלַת יָת
מָאתָן וְחַמְשִׁין גַּבְרָא
מְקָרְבֵי קְטוֹרֶת
בּוּסְמַיָּא׃ יז א וּמַלִּיל
יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃
ב אֱמַר לְאֶלְעָזָר בַּר
אהרן

תו"א וירדו הם וכל אשר. עירובין יט : ותכס עליהם. סנה' קט : ואש יצאה
מאת ה'. סנה' קי:

בעל הטורים

דירמיה ודתלהים על ירושלים ותכסע הארץ ביולס וביינו דכתיב וכל ישראל אשר סביבותיהם נסו לקולם ורמז לפי דאיתא בעירובין שפתחה של גיהנם בירושלים. ותכסה הכיר פי' בירושלים שם ותכסע האדמה וירדו שאולה : (לג) האדם אשר לקרח. ס"ת חרם מלמד שנעשו חרם על שנתחברו לקרח : (לג) ויאבדו. ב' נמסרה הכא ואידך ויאבדו כלי מלחמה כיון שנאבדו

רשב"ם

ה' בארץ כדכתיב כי ברא ה' חדשה בארץ . שאינה כמיתת נדב ואביהוא : (לד) נסו לקולם. כשצעקו בשעת

רש"י

לאו יברא ה' [ר"ל יברא ה' הפה לכאן]: (לד) נסו לקולם . בשביל הקול היוצא של בליעתן :
ואת

שפתי חכמים

נכרתו נברב שנת בין השמשות ואחד מהם פי הארץ: ש פי' שבות הקול היוצא מתוך הנקים' כדמות רעם שתכביל האנשים לברות לא קול לצעקו' בעת הבליעה שבוא אינו קול מגרית

בית דוד

ווערט איז נוט (ואם לאו) אונ אוב ביז איצט איז נאך ניט בשאפען געווארן אמו"ל צוא דיא ערד (יברא ה') זאל הקב"ה איצט בשאפען: (לד) (נ:ו לקולם), מעו מיינט (בשביל הקול היוצא על בליעתן) זייא זענען אנטלאפען ווענע דיא גרויסע שטימע ווס זייא האבען געהערט פון דיא ערד ווען זי'

פירוש לתורה אלהים

איר כול ותבלע אונ זי האט איין געשלונגען זייא אונ זייער הויז געזינד אונ אלע די מענטשען ווס האבען זיך מחבר געוועזען צו קרח וכל הרכוש אונ גאר זיין האב : (לג) וירדו אונ זיי האבען גינידערט הם זיי וכל אונ אלץ וואס צו זיי חיים לעבעדיגער הייט שאולה אין גרוב פון דעם גיהנם ותכס אונ די ערד איז וואָרן אוף זיי בדעקט ויאבדו אונ זיי זענען פאר לארן געווארן מתוך הקהל פון צווישען דם איין זמלונג פון די ישראל : (לד) וכל ישראל און אלע ישראל וואס זענען געוועזען ארום זיי נס זענען אנטלאפען געווארען לקולם פון ווענען זייער קול וואס זיי האבען געשריגען אי דר שרעק כי אמרו ווארום זיי האבען גיטראכט פן תבלענו טאמער וועט אונז אויך די ערד איין שלינגען : (לה) ואש יצאה מאת יי און אפייער איז ארויס געגאנגען פון פאר גאט ותאכל אונ עס האט פר ברענט את החמשים ומאתים איש דיא צוויי הונדערט מיט פופציג מאן מקריבי דיא וואס האבען מקריב געווען די קטורת : (א) וידבר יי אונ גאט האט גירעט צו משה אזו צו זאגען : (ב) אמר זאג צו אלעזר

אֶל־אֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְיָרֵם אֶת־הַמַּחְתֹּת מִבֵּין הַשְּׂרֵפָה וְאֶת־הָאֵשׁ זְרֵה־הָלְאָה כִּי קָדֵשׁוּ׃ ג אֵת מַחְתּוֹת הַחַטָּאִים הָאֵלֶּה בְּנַפְשֹׁתָם וְעָשׂוּ אֹתָם רִקֻּעֵי פַחִים צִפּוּי לַמִּזְבֵּחַ כִּי־הִקְרִיבֻם לִפְנֵי־יְהוָה וַיִּקְדָּשׁוּ וְיִהְיוּ לְאוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל

אַהֲרֹן כַּהֲנָא וְיַפְרֵישׁ יָת מַחְתְּיָתָא מִבֵּין יְקִידַיָּא וְיָת אֶשָּׁתָא יַרְחֵיק לְהָלָא אֲרֵי אִתְקַדָּשׁוּ׃ יָת מַחְתְּיַת חַיָּבַיָּא הָאִלֵּין דְּאִתְחַיָּבוּ בְּנַפְשָׁתְהוֹן וְיַעְבְּדוּן יָתְהוֹן רְדִידִין טַסִּין חוֹפָאָה לְמַדְבְּחָא אֲרֵי קָרִיבוּנוּן קֳדָם יְיָ וְאִתְקַדָּשׁוּ וִיהוֹן לְאָת לִבְנֵי

תו״א את מחתות. סנה׳ נב מנחות לפ׃

רשב״ם

בשעת נפילי כדכתיב לקול נפלם רעשה ארץ׃

בעל הטורים

שנאבדו נאבדו כלי מלחמה׃ (ג) את מחתות החטאים כאלם

רש״י

(ב) ואת האש. שבתוך המחתות׃ זרה הלאה לארץ מעל א המחתות׃ כי קדשו. המחתות ואסורין בהנאה ב שהרי עשאום כלי שרת׃ (ג) החטאים האלה בנפשותם. (יומא לו) שנעשו פושעים ג בנפשותם שנחלקו על הקב״ה׃ רקועי. רדידין׃ פחים. טסין מרודדין שיכניי״ש בלעז׃ צפוי למזבח ד למזבח הנחשת׃ ויהיו לאות. לזכרון שיאמרו אלו היו

שפתי חכמים

א׳ודרכה מקין לראות כפנה׃ ת לא גס כלא פפ״ג כמזבח דא״כ מאי כי קדשו דקאמר מה מונעת כלא פפ״ג כמזבח מקודשתן׃ א לא למקום החוק דא״כ כי״ל לפרש לגיון׃ מקום׃ ב אבל לא כלא דאל״כ לא היה להם לזרוק לארץ ופי׳ אם״כ מה טעם קדשו שהם אסורים בהנאה שעשאום מקריבי בקטרת כלי שרת ופטונים גנית׃ ג דקשה וכא בתרה בכם מעם וא״כ למה כתיב החטאים שהוא ל׳ שוגג. לכן פי׳ פושעים וכ״כ כי נאמנו בהכנסים ככם שהוא ל׳ מרד שמרדו ברצונם לחלוק על הקב״ה׃ ד לא למזבח הזהב שהמחתות היו נחושת והאיך היו פוסין

דוד

חַטָּאִים בְּנַפְשׁוֹתָם). מַען מֵיינְט (שֶׁנַּעֲשׂוּ פּוֹשְׁעִים בְּנַפְשׁוֹתָם). זַייא זֶענֶען גֶוואָרְן זִינְדִיגֶע מִיט זַייעֶר ווִילֶען, נִיט אוּמְגֶערִין הָאבֶּן זַייא גֶעזִינְדִיגְט נָאר ווִילֶענְדִיג הָאבֶּן זַיי גֶעזִינְדִיגְט (שֶׁנֶּחְלְקוּ עַל הקב״ה) זַיי הָאבֶּן גֶעקְרִיגְט אוֹיף הקב״ה׃ (רִקֻּעֵי). (רְדִידִין) אוֹיס גֶעשְׁפַּיי״ט׃ (פַּחִים). מֵיינְט מֶען (טַסִּין מְרוּדָּדִין) אוֹיס גֶעשְׁפַּייטֶע בְּלֶעכֶן׃ (צִפּוּי לַמִּזְבֵּחַ). אַבְּדֶעקוּנְג צוּם מִזְבֵּחַ (לַמִּזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת) דֶעם קוּפֶּערְנֶעם מִזְבֵּחַ זָאל מֶען בַּדֶעקְן מִיט דִי בְּלֶעכֶן׃ (וְיִהְיוּ לְאוֹת). מֵיינְט מֶען (לְזִכָּרוֹן) דִיא בְּלֶעכֶען ווֶעלִין

בית

זַייא הָאט זִיךְ גֶשְׁפַּאלְטֶן אוּנ זַיי זֶענֶן אַיין גֶשְׁלוּנְגֶן גֶווָארֶן אִין אִיר׃(ב) (וְאֶת הָאֵשׁ). (שֶׁבְּתוֹךְ הַמַּחְתּוֹת) אוּנ דָאס פַייעֶר ווָאס אִיז אִין דִיא מַחְתּוֹת׃ (זְרֵה הָלְאָה). פַאר שְׁפַּרֵייט ווַייט (לָאָרֶץ מֵעַל הַמַּחְתּוֹת) וְאַוֶועק אַרוֹיס ווַארְפְן דָאס פַייעֶר פוּן דִיא מַחְתּוֹת אוֹיף דֶער עֶרְד׃(כִּי קָדֵשׁוּ. הַמַּחְתּוֹת) ווָארוּם דִי מַחְתּוֹת זֶענֶען גֶווָארְן הַיילִיג (וַאֲסוּרִים בַּהֲנָאָה) טָאר מֶען נִיט הֲנָאָה הָאבֶּן פוּן זַיי (שֶׁהֲרֵי עֲשָׂאוּם כְּלֵי שָׁרֵת) ווָארוּם מֶען הָאט גֶמַאכְט דִיא מַחְתּוֹת כֵּלִים צוּא בֶּעדִינֶען מִיט זַייא פַאר הקב״ה׃ (ג) (הַחַטָּאִים

פירוש לתורת אלהים

דֶער זוּן פוּן אַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְיָרֵם אוּנ עֶר זָאל אוֹיף הֵייבֶּען אֶת הַמַּחְתּוֹת דִי פַייעֶר פַאנֶע מִבֵּין הַשְּׂרֵפָה פוּן צְווִישֶׁן דֶער בְּרֶענוּנְג וְאֶת הָאֵשׁ אוּנ דָאס פַייעֶר ווָאס אִיז אִין דִי פַייעֶר פַאנֶן זְרֵה הָלְאָה ווַארְף אַוֶועק ווַייט כִּי קָדֵשׁוּ ווָארוּם דִיא פַייעֶר פַאנֶן זֶענֶען הֵיילִיג גֶווָארְן מַחְתַּת דִי קְטֹרֶת ווָס מֶען הָאט אִין זַיי מַקְרִיב גֶוועזֶן׃ (ג) אֶת מַחְתּוֹת דִי פַאנֶן פוּן דִי מֶענְטְשֶׁן ווָאס הָאבֶּן אַלֵיין זַייעֶר נֶפֶשׁ פַר זִינְדִיגְט דֶר מִיט ווָאס זַיי הָאבֶּן גֶקְרִיגְט אוֹיף הקב״ה וְעָשׂוּ אֹתָם אוּנ מֶען זָאל פוּן זַייא מַאכֶן רִקֻּעֵי דִינֶע פַּחִים בְּלֶעכִין צִפּוּי אַדֶעק לַמִּזְבֵּחַ צוּם מִזְבֵּחַ כִּי ווַייל זַיי הָאבֶּן זַיי גֶינֶענְט פַאר גָאט וַיִּקְדָּשׁוּ זֶענֶען זַיי הֵיילִיג וְיִהְיוּ אוּנ זַיי זָאלֶן זַיין לְאוֹת צוּ אַצֵייכֶן דָם הֵייסְט צוּ אַגֶעדֶעכְנִישׁ צוּ דִי קִינְדֶר יִשְׂרָאֵל מֶען זָאל זָאגֶען דִיא בְּלֶעכֶן זֶענֶען פוּן דִי מֶענְטְשֶׁן ווָס זַיי הָאבֶּען גֶקְרִיגְט אוֹיף דֶר כְּהוּנָּה אוּנ זֶענֶען פַאר בְּרֶענְט גֶיוָוארֶען׃

יִשְׂרָאֵל׃ ד וַיִּקַּח אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֵת מַחְתּוֹת הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר הִקְרִיבוּ הַשְּׂרֻפִים וַיְרַקְּעוּם צִפּוּי לַמִּזְבֵּחַ׃
ה זִכָּרוֹן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא־יִקְרַב אִישׁ זָר אֲשֶׁר לֹא מִזֶּרַע אַהֲרֹן הוּא לְהַקְטִיר קְטֹרֶת לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא־יִהְיֶה כְקֹרַח וְכַעֲדָתוֹ
כאשר

לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃ ד וּנְסִיב אֶלְעָזָר כַּהֲנָא יָת מַחְתְּיָת נְחָשָׁא דִּי קָרִיבוּ יְקִידַיָּא וְרַדִּידוּנוּן חוּפָאָה לְמַדְבְּחָא׃ ה דָּכְרָנָא לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדִיל דְּלָא יִקְרַב גְּבַר חִלּוֹנַי דִּי לָא מִזַּרְעָא דְאַהֲרֹן הוּא לְאַסָּקָא קְטוֹרֶת בּוּסְמִין קֳדָם יְיָ וְלָא יְהֵא כְקֹרַח וְכִכְנִשְׁתֵּיהּ

תו"א ולא יהיה כקרח וכעדתו. סנה' קי׃

בעל הטורים

בנפשותם שנתחייבו על שסכנו נפשותם כדרים לקים דאמר ר"ל

רש"י

היו מאותן שנחלקו על הכהונה ונשרפו: (ד) וירקעום אטינדר"ש בלע"ז: (ה) ולא יהיה כקרח. כדי שלא יהיה כקרח: כאשר דבר ה' ביד משה לו. כמו עליו על אהרן דבר אל משה שיהי' הוא ובניו כהנים לפיכך לא יקרב איש זר אשר לא מזרע אהרן וגו' וכן כל לי ולו ולהם הסמוכי' אצל דבור פתרונ' כמו על ומדרשו על קרח ומהו ביד משה ז ולא כתב אל משה רמז לחולקי' על הכהונה שלוקין ז בצרעת כמו שלקה משה בידו שנאמר (שמות ד) ויוציאה והנה ידו מצורעת כשלג ועל כן לקה עוזיה

דורש כן ש"מ דהאי לו על קרח קאמר כלו' על החולק על

רשב"ם

(ה) כאשר דבר ה' ביד משה לו. מוסב למעלה. ויקח

שפתי חכמים

עושין נחשת על המזבח הזהב(רא"ם). ועוד מצאתי לפי שכתוב ויהיו לאות לבני ישראל ואין ישראל יכולין ליכנס למזבח הזהב: ה פי' כזה נתינת טעם ולא אזהרה ומ"ש כל המחזיק במחלוקת עובר בלא תעשה שנא' ולא יהי' כקרח וגו' אינו אלא אסמכתא: ו ואע"ג דכתיב כ"פ בקרא ביד משה כפ' בהעלותך ע"פ ה' ביד משה וכן בפ' בחקתי וכן בפ' פנחס וי"ל דק"ל מאי ביד משה דאין לו' דע"י משה אמר לקרח שיעניש אותו אם יחלוק על הכהונה דלא מצינו זה בקרא ועוד ולמה לא נוס לקרח יותר משאר ישראל דע"כ האי לו על קרח קאמר לפי המדרש דאמר רמז לחולקין כלו' קרח שחולק אתה על כרחך האי ביד משה דהכא למדרש אתא רמז לחולקין פי' דכתיב הכא ביד משה וכתיב התם הבא נא ידך בחיקך מה התם צרעת אף הכא כל החולקים ילקו בצרעת: ז ונכון שהמדרש הכהונה דאין לומר שבהם מוגרים דמלת לו שב אל א רק

בית דוד

וועלן זיין אצייכן צום גדענקן (שיאמרו אלו היו מאותן שנחלקו על הכהונה ונשרפו) מען וועט זאגן דיא בלעכן זענען פון דיא מחתות (פייער פאנען) וואס האבן געהאלטן דיא מענשן וואס האבן געקריגט אויף דער כהונה פון אהרן מיט זיינע קינדער אונ דיא מענשן זענען פאר ברענט גווארן: (ה) (ולא יהיה כקרח). מיינט מען (כדי שלא יהיה כקרח) דריבר זאל מען מכן דם צייכן מען זאל ניט זיין וויא קרח מען זאל ניט קריגן אויף משה מיט אהרן: (כאשר דבר ה' ביד משה לו). זאגט רש"י (כמו עליו) עס איז גלייך וויא עס וואלט געשטאנען עליו, וויא הקב"ה האט גרעט דורך משה אויף אום (על אהרן דבר אל משה) הקב"ה האט גרעט צו משה ווען אהרן (שיהיה הוא ובניו כהנים) אהרן מיט זיינע קינדער זאלן זיין כהנים (לפיכך לא יקרב איש זר אשר לא מזרע אהרן) דריבר אפרעמדר מענש וואס ער איז ניט פון אהרנס קינדר טאר ניט גנענען צום מזבח מקריב צו זיין קרבנות (וכן כל לי ולו ולהם הסמוכים אצל דבור פתרונם כמו על) וויא עס שטייט דאס וואָרט לי אדר דם וואָרט לו אדר דם וואָרט להם נעבן דעם וואָרט דבור (ריידן) מיינט מען ער האט גרעט לי אויף מיר. לו אויף אים. להם אויף זייא גלייך ווי עס וואלט געשטאנען עלי. עליו. עליהם. אויף מיר אויף אים. אויף זייא (ומדרשו על קרח) דר מדרש זאגט דאס וואָרט לו אויף אים מיינט מען אויף קרח (ומהו ביד משה ולא כתב אל משה) אונ פאר וואס שטייט ביד משה אונ עס שטייט ניט אל משה (רמז לחולקים על הכהונה שלוקין בצרעת) צייא ווייזן דיא מענשן וואס וועלן קריגן אויף די כהונה וועלן געשלאגן ווערן מיט צרעת (כמו שלקה משה בידו) וויא משה איז געשלאגן געווארן זיין האנד איז

פירוש לתורת אלהים

(ד) ויקח האט אלעזר הכהן גנומען את מחתות הנחושת די קופערנע פייער פאנן אשר הקריבו וואס זיי האבן גיגעהנט השרופים די פר ברענטי וירקעום אונ ער האט זיי געמאכט דין צפוי למזבח אדעק צום מזבח: (ה) זכרון אנגעדעכניש צו די קינדר ישראל למען דרום אשר לא יקרב איש זר עס זאל ניט גינענען אמאן וואס איז פרעמד אשר וואס ער איז ניט פון דער זרע פון אהרן

כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה לוֹ׃
פ ו וַיִּלֹּנוּ כָּל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
מִמָּחֳרָת עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן
לֵאמֹר אַתֶּם הֲמִתֶּם אֶת־עַם יְהוָה׃
ז וַיְהִי בְּהִקָּהֵל הָעֵדָה עַל־מֹשֶׁה
וְעַל־אַהֲרֹן וַיִּפְנוּ אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד
וְהִנֵּה כִסָּהוּ הֶעָנָן וַיֵּרָא כְּבוֹד
יְהוָה׃ ח וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־
פְּנֵי אֹהֶל מוֹעֵד׃ ס רביעי ט וַיְדַבֵּר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ י הֵרֹמּוּ
מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת וַאֲכַלֶּה אֹתָם
כרגע

כְּמָא דִי מַלֵּיל יְיָ בִּידָא
דְמֹשֶׁה לֵיהּ׃
ו וְאִתְרַעֲמוּ כָּל
כְּנִשְׁתָּא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
מִיוֹמָא דְבַתְרוֹהִי עַל
מֹשֶׁה וְעַל אַהֲרֹן
לְמֵימַר אַתּוּן גְּרַמְתּוּן
דְמִית עַמָּא דַייָ׃
ז וַהֲוָה בְּאִתְכַּנָּשׁוּת
כְּנִשְׁתָּא עַל מֹשֶׁה וְעַל
אַהֲרֹן וְאִתְפְּנִיאוּ
לְמַשְׁכַּן זִמְנָא וְהָא
חֲפָהִי עֲנָנָא וְאִתְגְּלֵי
יְקָרָא דַייָ׃ ח וְעַל
מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לִקְדָם
מַשְׁכַּן זִמְנָא׃ ט וּמַלֵּיל
יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימַר׃
י אִתְפְּרָשׁוּ מִגּוֹ
כְּנִשְׁתָּא הָדָא וַאֲשֵׁיצֵי יָתְהוֹן כְּשָׁעָה וּנְפָלוּ עַל

רשב"ם

אלעזר הכהן את מחתו' הנחשת מבין השרפ' כאשר דבר ה' ביד משה. לו. לאלעזר. שכך ציוהו הקב"ה למשה אמור אל אלעזר בן אהרן הכהן וירם את המחתו': (ו) אתם המתם את עם ה'. על דתן ואבירם הבלועים אנו מודים שחטאו. אבל המאתים וחמשים איש שמתו כמיתת נדב ואביהוא אתם הרגתם אותם שצויתם להקטיר הקטורת: (י) הרמו. כמו הסולו לה' אבל בשביל הרי"ש נהפך החיריק כמו [בירך] ברך משקל דג"ש. ולמעל' אמר הבדלו. וכאן אומר הרמו שמשמע להבדיל

בעל הטורים

אלו דכתיב בחנפי לעגי מעוג חרק עלי שנימו בשביל חנופה שהחניפם קרח על עסקי לגימא חרק עליהם שר של גיהנם שניו. חרק. אותיות קרח: את המחתות. שנים במס'. המחתות האלה בנפשותם את המחתים את עמלק לוי' לך כמו שאלו חטאו בנפשותם כך חטא עמלק בנפשו שראה כל הנסים שנעשו לישראל ונזדווג להם כדאי' במדרש משל למי שראה אמבטי

פירוש לתורת אלהים

הַכֹּהֵן לְהַקְטִיר צוּ דֶעמְפֶּען קְטֹרֶת דֶעמְפוּנְג לִפְנֵי יְיָ פַר גָאט וְלֹא יִהְיֶה כְּדֵי עֶס זָאל נִיט זַיין אַזוֹי וִוי קֹרַח אוּנ אַזוֹי וִויא זַיין עֵדָה כַּאֲשֶׁר אַזוֹי וִויא גָאט הָט גִירֶעט דוּרְךְ מֹשֶׁה לוֹ אוֹיף אִים אוֹיף אַהֲרֹן נָאט הָאט גִירֶעט אַהֲרֹן מוּס זַיינֶע קִינְדֶער וְאַלֵי זַיין כֹּהֲנִים דְרוּם זָאל אַפְּרֶעמְדֶר נִיט גִינֶעהְנֶן צוּ דֶר כְּהוּנָה: (ו) וַיִּלֹּנוּ אוּנ זַיי הָאבֶּן גִיקְרִיגְט נָאר דִי עֵדָה פוּן דִי יִשְׂרָאֵל מִמָּחֳרָת פוּן מָארְגֶן אוּנ מָארְגֶענְדִיגֶן טָאג הָאבֶּן זַיי גִקְרִיגְט עַל מֹשֶׁה אוּנ מֹשֶׁה אוּנ אַהֲרֹן אוּנ הָאבֶּן אַזוֹי גִיזָאגְט אַתֶּם אִיר הָט גִיטַייט אִיר הָט גוֹרֵם גִיוֶועזְ דָאס פָאלְק פוּן גָאט אִיז גִשְׁטָארְבְּ: (ז) וַיְהִי אוּנ עֶס אִיז גִיוֶוען בְּהִקָּהֵל אַז עֶס הָט זִיךְ אַיין גִיזַאמִילְט דִיא עֵדָה אוֹיף מֹשֶׁה אוּנ אוֹיף אַהֲרֹן וַיִּפְנוּ אוּנ זַייא הָאבֶּן זִיךְ גִיקֶערְט צוּם אוֹהֶל מוֹעֵד וְהִנֵּה אוּנ כִסָּהוּ עֶס הָט בַּדֶעקְט אִים הֶעָנָן דֶער וָואלְקִין כְּלוֹמַר דֶער וָואלְקִין הָט בַּדֶעקְט דֶעם מִשְׁכָּן וַיֵּרָא עֶס הָט זִיךְ בַּאוִויזְן דִי שְׁכִינָה פוּן גָאט: (ח) וַיָּבֹא אוּנ עֶר אִיז גִיקוּמֶן מֹשֶׁה מִיט אַהֲרֹן פַר דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד: (ט) וַיְדַבֵּר יְיָ אוּנ גָאט הָט גִרֶעט צוּ מֹשֶׁה אוּנ הָט אִים אַזוֹי גִיזָאגְט: (י) הֵרֹמּוּ שַׁייד אַייךְ אָפּ מִתּוֹךְ פוּן דִי עֵדָה וַאֲכַלֶּה אוּנ אִיךְ וֶועל זַייא פַר לֶענְדֶן אַזוֹי וִוי אַיין אוֹגִין בְּלִיק וַיִּפְּלוּ אוּנ זַייא זֶענֶן גִיפַאלֶן עַל פְּנֵיהֶם אוֹיף זַייעֶר פָּנִים: (יא) וַיֹּאמֶר

כרגע ויפלו על־פניהם: יא ויאמר
משה אל־אהרן קח את־המחתה
ותן־עליה אש מעל המזבח ושים
קטרת והולך מהרה אל־העדה
וכפר עליהם כי־יצא הקצף
מלפני יהוה החל הנגף: יב ויקח
אהרן כאשר ׀ דבר משה וירץ
אל

אפיהון : יא ואמר
משה לאהרן סב ית
מחתיתא והב עלה
אשתא מעלוי מדבחא
ושוי קטורת בוסמיא
ואוביל בפריע
לכנשתא וכפר עליהון
ארי נפק רוגזא מן קדם
יי שרי מותנא :
יב ונסיב אהרן כמא
דמליל משה ורהט
לגו

בעל הטורים

למנפי רותחת וקפן להוכה: (י) ויפלו על פניהם. ולא התפללו כמו למעלה שלא היתה תפלה שנגזרה גזירה ועל כן אמר כי יצא הקצף כדאמר ר"ח בן דוסא כשהי' מתפלל על החולים אם אין שגורה תפלתי בפי אני יודע שהוא מטורף: (יב) וירץ. בא"ת

רשב"ם

להבדיל יותר לפי שכבר יצא הקצף : (יא) ושים קטורת להודיע שהקטורה הממיתה כשאינם כהנים היא הנותנת חיים ביד כהנים לדעת שהם ראוים : (יג) ויעמד בין המתים ובין החיים . שלא עבר המשחי' את מקום

רש"י

בנגפה : (יא) וכפר עליהם. רז זה מסר לו מלאך המות כשעלה לרקיע שהקטור' עוצר המגפ' (ר"ל בבינוני רשות למשחית אז אין מבחין בין טוב לרע ועל מה שמוסיף מדילי' יש תיקון בקטרת אבל מה שגזר הקב"ה בהדיא אין חכמה ואין תבונה וכזה מתורץ מ"ש אח"כ שלא הניח המלאך את אהרן לעצור בקטרת והלא הוא מסר לו רז זה אלא שהי' גזרת הקב"ה כמ"ש אני שלוחו של מקום ודוק) כדאי'

בית דוד

גוואָרן קרעציג (שנאמר) ווי עס שטייט אונ פסוק (ויוצאה והנה ידו מצורעת כשלג) משה האט ארוס גענומען זיין האנד פון בוזים איז זיין האנד געוועזן קרעציג ווייס ווי שניי . דריבער שטייט ביד משה ווי די האנד פון משה איז געוועזן קרעציג . אזוי וועט ווערן קרעציג דער מענטש וואס וועט קריגען אויף דער כהונה (על כן לקה עוזיהו בצרעת) דריבער ווען דער מלך עוזיהו האט געוואלט ווערן א כהן איז ער קרעציג געווארן : (יא) (וכפר עליהם). זאגט רש"י (רז זה מסר לו מלאך המות כשעלה לרקיע) ווען משה איז געוועזן אונ הימעל האט דער מלאך המות אים געזאגט דעם סוד (געהיימניס) (שהקטורת עוצר המגפה) אז קטורת האלט אויף עס זאל ניט זיין א מגפה (רצה לומר) רש"י וויל זאגן (כשניתן רשות למשחית אז אין מבחין בין טוב לרע) ווען עס ווערט געגעבן רשות צום מלאך המות ער זאל ברענגען א מגפה (אחלירע) אוף דער וועלט אדער אויף א לאנד אדער אויף א שטאט . קוקט ער ניט אויס־צו־קלויבען די רשעים פון די צדיקים . נאר ער הרגנט אלע (ועל מה שמוסיף מדילי') אונ ווען די מענטשן וואס ער הרגנט מיט זיין ווילען (יש תיקון בקטורת) קען מען אים אפ האלטען מיט קטורת ער זאל זיי ניט הרגנען (אבל מה שגזר הקב"ה בהדיא) אבער די מענטשן וואס הקב"ה איליין האט אויף זייא גוזר געווען זייא זאלען שטארבען (אין חכמה ואין תבונה) העלפט ניט קיין חכמה אונ פארשטענדיקייט צו רעטטען ווארום פון די גזירה (ובזה מתורץ מה שכתב אחר כך שלא הניח המלאך את אהרן לעצור בקטורת) מיט דעם פירוש וועט זיין גענפערט וואס רש"י שרייבט ווייטער דער מלאך המות האט ניט געלאזט אהרן זאל ניין אויף האלטען די מגפה מיט די קטורת איז דאך א קשיא (והלא הוא מסר לו רז זה) דער מלאך המות אליין האט דאך געזאגט די עצה מען זאל מיט קטורת אויף האלטען א מגפה (אלא שהיתה גזרת הקב"ה) נאר ווייל עס איז געוועזן א גזירה פון הקב"ה די מענטשן זאלען שטארבען (כמו שאמר) ווי דער מלאך המות האט געזאגט צו אהרן (אני שלוחו של מקום) איך בין דער שליח פון הקב"ה איך זאל זיי הרגנען, דריבער האבען די קטורת ניט געקענט העלפען צו די מגפה (כדאיתא במסכת שבת) ווי עס שטייט אונ די גמרא שבת :

פירוש לתורת אלהים

משה האט משה געזאגט צו אהרן קח את המחתה נעם די פייער פאן ותן אונ גיב אוף איר פייער פון דעם מזבח ושים אונ טוא דרויף קטורת והולך מהרה אל העדה אונ גייא גיך צו דר עדה וכפר עליהם אונ פר גיב אוף זיי כי וואָרום עס איז אוס געגאנגען דר צארין פון פאר גאט החל הנגף עס האט אן גיהובען צוא זיין דר מאיד : (יב) ויקח אהרן האט אהרן גינומען די פייער פאן אונ האט

לגו קהלא והא שרי
מותנא בעמא ויהב ית
קטרת בוסמיא וכפר
על עמא: יג וקם בין
מיתיא ובין חייא
ואתכלי מותנא:
יד והוו דמיתו
במותנא ארבעת
עשר אלפין ושבע
מאה בר מדמיתו על
פלוגתא דקרח:
טו ותב אהרן למשה
לתרע משכן זמנא
ומותנא אתכלי:

אל־תוך הקהל והנה החל הנגף
בעם ויתן את־הקטרת ויכפר
על־העם: יג ויעמד בין־המתים
ובין החיים ותעצר המגפה:
יד ויהיו המתים במגפה ארבעה
עשר אלף ושבע מאות מלבד
המתים על־דבר־קרח: טו וישב
אהרן אל־משה אל־פתח אהל
מועד והמגפה נעצרה: פ חמישי

וידבר

ומליל

תו"א ויתן את. שבת פט יומא מד זבחים עח ערכין טז: מנין קריאת פ' בקטרת שגילה אליהו ז"ל לר' פנחס ומעשה מהא מתסיא זוכר פ' וירא: ויעמד בין המתים ובין החיים. שבת פט:

שפתי חכמים

דמה מנין לרפאת לענין אהרן: ח דהל"ב מאי בין החיים ובין המתים וכי החיים היו לצד אחד והמתים לצד אחר שהי' אהרן עומד ביניהם ואי קאי על המלאך א"ש פי' שלא מתו עוד: ם דלמעה ראשון קשה למה לא התפלל מיד כדי שלא יתחיל הנגף

רש"י

במסכ' שבת [שבת פט]: (יג) ויעמוד בין המתים וגו'. אחז את המלאך והעמידו ע"כ כרחו א"ל [המלאך] הנח לי לעשות שליחותי א"ל משה צוני לעכב על ידך א"ל אני שלוחו של מקו' ואתה שלוחו של משה א"ל אין משה אומר כלום מלבו אלא מפי הגבורה אם אין אתה מאמין הרי הקב"ה ומשה אל פתח אוהל מועד בא עמי ושאל וזהו שנא' וישב אהרן אל משה [מכילתא]. ד"א למה בקטרת מ

בית דוד

(יג) (ויעמוד בין המתים וגו'). זאגט רש"י (אחז את המלאך והעמידו על כרחו) אהרן האט אן גענומען דעם מלאך המות אונ ניט ווילענדיג האט ער געמוזט בלייבן שטיין (אמר לו המלאך) דער מלאך האט געזאגט צו אהרן (הנח לי לעשות שליחותי) לאז מיך טאן וואס הקב"ה האט מיך געשיקט (אמר לו) האט אהרן געזאגט צום מלאך (משה צוני לעכב על ידך) משה האט מיך גבאטן איך זאל דיך פאר האלטן (אמר לו) האט דר מלאך געזאגט צו אהרן (אני שלוחו של מקום) איך בין דר שליח פון הקב"ה (ואתה שלוחו של משה) אונ דוא ביזט דר שליח פון משה (אמר לו) האט אהרן געזאגט צום מלאך (אין משה אומר כלום מלבו אלא מפי הגבורה) משה זאגט ניט איין ווארט פון זיך אליין, אוים געטראכט פון זיין הארץ, ער זאגט נאר וואס הקב"ה זאגט צו אים געוויים האט הקב"ה אזו געזאגט צוא משה ער זאל מיר זאגן איך זאל דיך פאר האלטן (אם אין אתה מאמין) אוב דוא גלויבסט ניט (הרי הקב"ה ומשה אל פתח אהל מועד בא עמי ושאל) הקב"ה אונ משה זענין ביידע ביי דיר פון אהל מועד קום מיט מיר אונ פרעג ביי הקב"ה (וזהו שנאמר וישב אהרן אל משה) דס זאגט דר פסוק אהרן האט זיך צוריק גקערט צו משה (מיט דעם מלאך המות) (דבר אחר למה בקטורת) נאך אפשט איז פאר וואס האט משה געזאגט צו אהרן ער זאל מיט קטורת איינהאלטן

פירוש לתורת אלהים

אזו גיטאן כאשר דבר משה ווי משה האט גירעט ציך אונ איז גלאפן צווישן דעם איין זאמלונג פון די ישראל והנה אונ החל עס האט אן גהויבען הנגף דר מארד בעם אין פאלק ויתן את הקטורת האט אהרן מקריב גיוועזן די קטורת ויכפר על העם אונ ער האט פר געבן אויף דעם פאלק: ויעמוד אונ ער האט זיך געשטעלט בין המתים צווישן די טויטי ובין החיים אונ צווישן די לעבדיגע ותעצר אונ עס איז איין גיהאלטן גיווארען דר מארד (עי' רש"י): (יד) ויהיו זענען גיוועזן המתים במגפה די וואס זענען געשטארבן אין דר מגפה ארבעה עשר אלף פערצן טויזנט ושבע מאות אונ זיבען

טז וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃
יז דַּבֵּר ׀ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְקַח
מֵאִתָּם מַטֶּה מַטֶּה לְבֵית אָב
מֵאֵת כָּל־נְשִׂיאֵהֶם לְבֵית אֲבֹתָם
שְׁנֵים עָשָׂר מַטּוֹת אִישׁ אֶת־שְׁמוֹ
תִּכְתֹּב עַל־מַטֵּהוּ׃ יח וְאֵת שֵׁם
אַהֲרֹן תִּכְתֹּב עַל־מַטֵּה לֵוִי כִּי
מַטֶּה אֶחָד לְרֹאשׁ בֵּית אֲבוֹתָם׃
יט וְהִנַּחְתָּם בְּאֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי
הָעֵדוּת

אונקלוס

טז וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃ יז מַלֵּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְסַב מִנְּהוֹן חוּטְרָא חוּטְרָא לְבֵית אַבָּא מִן כָּל רַבְרְבָנֵיהוֹן לְבֵית אֲבָהַתְהוֹן תְּרֵי עֲשַׂר חוּטְרִין גְּבַר יָת שְׁמֵיהּ תִּכְתּוֹב עַל חוּטְרֵיהּ׃ יח וְיָת שְׁמָא דְאַהֲרֹן תִּכְתּוֹב עַל חוּטְרָא דְלֵוִי אֲרֵי חוּטְרָא חַד לְרֵישׁ בֵּית אֲבָהַתְהוֹן׃ יט וְתַצְנְעִנּוּן בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא קֳדָם סַהֲדוּתָא דִּי

תו"א לפני העדות. כוריות יג כריתות ה׃

רשב"ם

ההקטר׳׃ (טז) קח מאתם מטה מטה וגו׳. מאחר שמתלוננים על דבר הקטרת ואומרים אתם המתם את עם ה׳ ואינה הוכחה שבחרתי בכהנים אני אעשה הוכח׳ אחרת שלא יוכלו לערער על הכהונ׳. כי מטהו יפרח

רש"י

לפי שהיו ישראל מליזין ומרננים אחר הקטרת לומר סם המות הוא על ידו מתו נדב ואביהו על ידו נשרפו חמשים ומאתים איש אמר הקב"ה תראו שעוצר המגפה הוא וחטא הוא הממית׃ (יח) כי מטה אחד. אף על פי שחלקתי׳ לשתי משפחות משפחת כהונה

בית דוד

איין האלטן די מַגֵּפָה, עס קען דאך זיין די מַגֵּפָה איין נעהמען אן קְטוֹרֶת אויך (לְפִי שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מְלִיזִין וּמְרַנְנִים אַחַר הַקְּטֹרֶת) ווייל דיא יודען האבען גערעט שלעכטע רייד אויף די קְטוֹרֶת (לוֹמַר סַם הַמָּוֶת הוּא) זיי האבען געזאגט די קְטוֹרֶת מוז זיין אזוי אסם וואס הרגעט מענטשען (עַל יָדוֹ מֵתוּ נָדָב וַאֲבִיהוּא) ווען די קְטוֹרֶת איז געשטארבען נדב אונד אביהוא (עַל יָדוֹ נִשְׂרְפוּ חֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם אִישׁ) ווען די קְטוֹרֶת זענען פאר ברענט געווארן צוויי הונדערט אונד פופציג מענטשען (אָמַר הקב"ה תְּראוּ שֶׁעוֹצֵר הַמַּגֵּפָה הוּא) האט הקב"ה געזאגט צו די יודען איר וועט זעהן אז קְטוֹרֶת האלטען איין אמגפה מען זאל ניט שטארבען (וְהַחֵטְא הוּא הַמֵּמִית) אונד נאר די זינד הרגענען דעם מענטש׃ (יח) (כִּי מַטֶּה אֶחָד). הקב"ה האט געזאגט (אַף עַל פִּי שֶׁחִלַּקְתִּים לִשְׁתֵּי מִשְׁפָּחוֹת) אפילו איך האב צוטיילט דעם שבט לוי אויף צוויי מִשְׁפָּחוֹת (מִשְׁפַּחַת כְּהוּנָּה לְבַד וּמִשְׁפַּחַת לְוִיָּה לְבַד) דיא משפחה כהנים באזונדער אונד דיא משפחה לוים באזונדער (מִכָּל מָקוֹם שֵׁבֶט אֶחָד הוּא) פונ דעסט וועגן

פירוש לתורת האלהים

הונדערט מִקְּבַד הַמֵּתִים תּוּץ וואס זענען געשטארבען עַל דְּבַר קֹרַח איבער דער זאך פון קרח׃ (טז) וַיְדַבֵּר יְיָ אונד גאט האט גירעט צו משה אזוי צו זאגען׃ (יז) דַּבֵּר רייד צו די קונדער יִשְׂרָאֵל וְקַח מֵאִתָּם אונד נעם פון זיי מַטֶּה מַטֶּה לְבֵית אָב איין שטעקען צו איטליכן שבט מֵאֵת פון אלע זייערע נְשִׂיאִים לְבֵית אֲבוֹתָם צו דעם הויז גיזינד פון זייערע עלטערן שְׁנֵים עָשָׂר צוועלף שטעקען אִישׁ פון איטליכען מענטשען אֶת שְׁמוֹ זיין נאמען תִּכְתֹּב עַל מַטֵּהוּ זאלסטו שרייבען אויף דעם שטעקען׃ (יח) וְאֵת שֵׁם אַהֲרֹן אונד דעם נאמען פון אהרן תִּכְתֹּב זאלסטו שרייבען אויף דעם שטעקען פון שבט לוי כִּי ווייערט מַטֶּה אֶחָד איין שטעקען זאל זיין לְרֹאשׁ צום עלטסטע בֵּית אֲבוֹתָם פון דעם הויז געזינד פון זייערי עלטערן הגם וואס איך האב דעם שבט לוי צו טיילט אויף צוויא מִשְׁפָּחוֹת דיא משפחה פון כְּהוּנָּה באזונדער אונד די משפחה לְוִיָּה באזונדער די ביידע משפחות איז אבער נאר איין שבט דרום זאל נאר זיין צו זיי איין שטעקען׃ (יט) וְהִנַּחְתָּם אונד די זאלסטו לייגן די שטעקען בְּאֹהֶל מוֹעֵד אין דם

הָעֵדוּת אֲשֶׁר אִוָּעֵד לָכֶם שָׁמָּה׃
חצי הספר כ וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר אֶבְחַר־בּוֹ מַטֵּהוּ יִפְרָח וַהֲשִׁכֹּתִי מֵעָלַי אֶת־תְּלֻנּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵם מַלִּינִם עֲלֵיכֶם׃
כא וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּנוּ אֵלָיו ׀ כָּל־נְשִׂיאֵיהֶם מַטֶּה לְנָשִׂיא אֶחָד מַטֶּה לְנָשִׂיא אֶחָד לְבֵית אֲבֹתָם שְׁנֵים עָשָׂר מַטּוֹת וּמַטֵּה אַהֲרֹן בְּתוֹךְ
מטותם

אֲזַמֵּין מֵימְרִי לְכוֹן תַּמָּן׃
כ וִיהֵי גַּבְרָא דִּי אִתְרְעֵי בֵיהּ חוּטְרֵיהּ יַנְעֵי וַאֲנִיחַ מִן קֳדָמַי יָת תּוּרְעֲמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִּי אִנּוּן מִתְרַעֲמִין עֲלֵיכוֹן׃
כא וּמַלֵּיל מֹשֶׁה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וִיהָבוּ לֵיהּ כָּל רַבְרְבָנֵיהוֹן חוּטְרָא לְרַבָּא חַד חוּטְרָא לְרַבָּא חַד לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן תְּרֵי עֲשַׂר חוּטְרִין וְחוּטְרָא דְאַהֲרֹן בְּגוֹ חוּטְרֵיהוֹן׃

רשב"ם

יפרח על ידי: (כ) והשכתי מן ותחמת המלך שככה. הסיבותי

בעל הטורים

י"ב אותיות מגפה ערך לעצור המגפה: (כ) יפרח. ד' כתי' הכא ואידך לדיק כתמר יפרח יפרח כשושנה יפרח בימיו לדיק מטהו יפרח זהו לדיק כתמר יפרח שכיון שמטהו יפרח יצא לדיק בדינו וזהו יפרח כשושנה ויהי כזית הודו וזהו כשמן הטוב על הראש יורד על הזקן זקן אהרן וכן יפרח בימיו לדיק שנא' על המלך המשיח שבימיו תחזור הכהונה ויפרח מטה

שפתי חכמים

הכנף או לכה"פ כשהתחיל הכנף לכן פי' ד"א שהי' גזירת הקב"ה. ולפי ד"א קשה שלא הלינו באמר לו הקב"ה זה מה"ם פירש פעם ראשון רן זה וכו' ׃ י מדכתיב שנים עשר מטות ל"ל ומטה אהרן בתוך מטותם אלא ללמד בא שקודם שנתנו במקדש היו מסדרין המטות בפניהם והניחו באמצע ורא"ם כ' ואפשר ברש"י ז"ל מלא פה אגדה כדבריו ולא במלת בתוך מורה על

רש"י

כהונה לבד ולויה לבד מ"מ שבט א'הוא:(כ)והשכותי כמו (בראשית ח) וישכו המים [אסתר ז] וחמת המלך שככה: (כא) בתוך מטותם הניחו באמצע י שלא יאמרו מפני שהניחו בצד שכינה פרח:
ויולא

בית דוד

וְועֶנֶן זֶענֶין דִיא כֹּהֲנִים מִיט דִי לְוִיִּם אַיְין שֵׁבֶט, דְרִיבֶּר דַארְף זַיי נָאר אַיין שְׁטֶעקִין: (כ) (וַהֲשִׁכּוֹתִי), ווֶעל אִיךְ הָאבֶּעי שְׁטִיל גֶעמַאכְט (כְּמוֹ) וְויא עֶס שְׁטֵייט אוּנ פָּסוּק (וַיָשׁוֹכּוּ הַמָיִם) דָס וַואסֶר אִיז שְׁטִיל גֶעוָוארִן. נָאךְ שְׁטֵייט אוּנ פָּסוּק (וַחֲמַת הַמֶלֶךְ שָׁכָכָה) דֶער כַּעַס פוּן מֶלֶךְ אִיז שְׁטִיל גֶעוָוארִן: (כא) (בְּתוֹךְ מַטּוֹתָם). הקב"ה הָאט גֶזָאגְט צוּא מֹשֶׁה (הַנִיחוֹ בְּאֶמְצַע) דֶעם שְׁטֶעקִין פוּן שֵׁבֶט לֵוִי זָאלְסְטוּ לֵייגֶען אוּנ מִיטֶען (שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ מִפְּנֵי שֶׁהִנִיחוֹ בְּצַד הַשְׁכִינָה פָּרַח) דִי יוּדֶען זָאלֶען נִיט זָאגֶין וַוייל דוּא הָאסְט גֶעלֵייגְט דֶעם שְׁטֶעקִין פוּן שֵׁבֶט לֵוִי נָאנְט צוּ דִי שְׁכִינָה, נָאנְט
צום

פירוש לתורת אלהים

אֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי הָעֵדוּת פַר דֶעם אָרוֹן וָוס דְרִינֶען לִיגֶען דִי לוּחוֹת אֲשֶׁר אִוָּעֵד לָכֶם וָואס אִיךְ טוּא מִיךְ צוּ אַייךְ בַּאווייזֶען שָׁמָּה דָארְטֶען: (כ) וְהָיָה אוּנ עֶס וֶועט זַיין הָאִישׁ דֶר מַאן אֲשֶׁר אֶבְחַר בּוֹ וָואס אִיךְ וֶועל אִיז אִים אוֹס דֶער וֶויילֶען מַטֵּהוּ יִפְרָח וֶועט זַיין שְׁטֶעקִין בְּלִיעֶן וַהֲשִׁכּוֹתִי אוּנ אִיךְ וֶועל שְׁטִילֶען מֵעָלַי פוּן מִיר אֶת תְּלוּנּוֹת דִיא קְרִיג פוּן דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵם מַלִּינִם וָוס זַייא קְרִיגֶען אוֹף אַייךְ׃ (כא) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה הָאט מֹשֶׁה גֶירֶעט צוּ דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּנוּ אֵלָיו הָאבֶּען אִים אַלֶע נְשִׂיאִים גֶיגֶעבֶּען מַטֶּה לְנָשִׂיא אֶחָד אַשְׁטֶעקִין צוּ אַיין נָשִׂיא. אִיטְלִיכֶר נָשִׂיא הָאט אִים גֶיגֶעבֶּען אַשְׁטֶעקִין לְבֵית אֲבוֹתָם צוּ דֶעם הוֹז גֶיזִינְד פוּן זַייעֶרֶע עֶלְטֶרֶען אוּנ עֶס אִיז גֶיוֶועזֶען דִי צָאל פוּן דִי שְׁטֶעקִין שְׁנֵים עָשָׂר מַטּוֹת צְוֶועלְף שְׁטֶעקִין וּמַטֵּה אַהֲרֹן אוּנ דֶעם שְׁטֶעקִין פוּן אַהֲרֹן הָאט מֶען גֶלֵייגְט בְּתוֹךְ מַטּוֹתָם צְווִישֶׁען זַייעֶרֶע שְׁטֶעקִין כְּדֵי מֶען זָאל נִיט זָאגֶין דְרוּם הָאט עֶר גִיבְּלִיהְט ווייל מֶען הָאט אִים גֶלֵייגְט אוּנ דֶר זַייט וְוִי דִי שְׁכִינָה בַּוִוייזְט זִיךְ׃ (כב) וַיַּנַּח מֹשֶׁה הָאט מֹשֶׁה גִילֵייגְט אֶת
הממות

מַטּוֹתָם׃ כב וַיַּנַּח מֹשֶׁה אֶת־הַמַּטֹּת
לִפְנֵי יְהוָה בְּאֹהֶל הָעֵדֻת׃ כג וַיְהִי
מִמָּחֳרָת וַיָּבֹא מֹשֶׁה אֶל־אֹהֶל
הָעֵדוּת וְהִנֵּה פָּרַח מַטֵּה־אַהֲרֹן
לְבֵית לֵוִי וַיֹּצֵא פֶרַח וַיָּצֵץ צִיץ
וַיִּגְמֹל שְׁקֵדִים׃ כד וַיֹּצֵא מֹשֶׁה אֶת־
כָּל

ס"ב' טעמים ס"ב' טעמים

כב וְאַצְנַע מֹשֶׁה יָת
חוּטְרַיָּא קֳדָם יְיָ
בְּמַשְׁכְּנָא דְסַהֲדוּתָא׃
כג וַהֲוָה בְּיוֹמָא
דְבַתְרוֹהִי וְעָל מֹשֶׁה
לְמַשְׁכְּנָא דְסַהֲדוּתָא
וְהָא נְעָא חוּטְרָא
דְאַהֲרֹן לְבֵית לֵוִי
וְאַפֵּיק לַבְלְבִין וְאָנֵיץ
נֵץ וְכַפִּית שִׁגְדִין׃
כד וְאַפֵּיק מֹשֶׁה יָת

בעל הטורים

אהרן: (כג) פרח. ציץ. שקדים. כנגד ג' שנצטרעו על הכהונה קרח וירבעם ועוזיהו. שקדים. בגימט' חשמונאי רמז לחשמונאי שהם מזרע אהרן ונתקיים הכהונה בידם: ויוצא משה את כל

רש"י

(כג) ויוצא פרח. כמשמעו: ציץ. הוא חנטת הפרי כשהפרח נופל: ויגמל שקדים. כשהוכר הפרי הוכר שהן שקדים. לשון [בראשית כא] ויגדל הילד ויגמל ולשון זה מצוי בפירי האילן כמו [ישעיה יח] ובוסר גומל יהיה נצה ולמה שקדים הוא הפרי הממהר להפריח מכל הפירות אף המעורר על הכהונה פורענותו ממהרת לבא כמו שמצינו בעוזיה [דה"ב כו] והצרעת זרחה במצחו ותרגומו וכפית שגדין כמין

רשב"ם

הסבותי מן סבב: (כג) ויצא פרח ויצץ ציץ ויגמל שקדים. נרא' לפי הפשט כשהוציאו משה מצאו שפרח ולא יותר כדכתיב והנה פרח מטה אהרן. אבל אחר כן ויצץ ציץ לעיני כל ישראל. ואחרי כן ויגמל שקדים

שפתי חכמים

ז: כ לפי שמצינו ציץ קודם לפרח שנא' ויצץ ופרח לכן פרש"י פרח כמשמעו. ואם תאמר ולמה לא פי' ציץ כמשמעו ופרח הוא דבר הבא קודם הציץ כגון לחלוח של אילן. וי"ל לפי שנא' אחר הציץ ויגמול שקדים ומהו הדבר שלפני גומל שקדים חנטת הפרי (מהרש"ל) ועוד מצאתי היכן שיש שתי לשונות כגון הכא פרח והדר ויצץ ציץ ופרח הוא ידוע לי מה הוא וציץ אין ידוע מה לי הוא לכך פרש"י פרח כמשמעו ואין צריך פי' אבל ציץ אין ידוע וצריך פיר' והוא חנטת פרי וכן מנמת' תפאתה והמטה כמשמעו דנסמוך לפי שהם ידועים מה הם אבל אשר יצטרכו לי צריך לפרש זה נ"ל כנר כי לא הייתי יודע מה

בית

צום ארון. דריבער האט זיין שטעקין געבליהט: (כג) (ויוצא פרח). (כמשמעו) עס האט ארוים געוואקסן א בלום: (ציץ). (הוא חנטת הפרי כשהפרח נופל) נאכדעם ווי דיא בלום פאלט אראפ הייבט אן צו בליהען עס זאל ווערן פון די בליהונג א פרי: (ויגמול שקדים). זאגט רש"י (כשהוכר הפרי הוכר שהן שקדים) ווען עס איז דער קענט געווארן אז עס איז ארוים געוואקסן א פרי האט מען דער קענט דאס איז מאנדלען (לשון ויגדל הילד ויגמל) וויא עס שטייט אין פסוק דאס קינד איז גרוים געווארן און איז געווארן אצייטיג קינד (ולשון זה מצוי בפירי האילן) ביי די פירות פון ביימער שטייט דאס ווארט גומל (כמו) וויא עס שטייט אין פסוק (ובוסר גומל יהיה נצה) פון דם בליהונג ווערט זיין אאומצייטינס פרי נכרעם ווערט זי צייטיג ווערן. זאגט רש"י (ולמה שקדים) פר

דוד

ווס האט געוואקסן נאר מאנדלען, ניט איין אנדערע פרי (הוא הפרי הממהר להפריח מכל הפירות) ווייל מאנדלען וואקסן געשווינדער פון אלע פירות (אף המעורר על הכהונה) אזוי דער מענטש וואס קריגט אויף דער כהונה (פורענותו ממהרת לבא) קומט זיין שטראף געשווינד (כמו שמצינו בעוזיהו) ווי מיר געפונען ביי דעם מלך עוזיהו באלד וויא ער האט גענומען און דר הנר די קטורת צו רייכערן אויף דעם מזבח (והצרעת זרחה במצחו) האבען באלד געשיינט די צרעת (דיא קרעץ) אויף זיין שטערן: (ותרגומו וכפית שגדין כמין אשכול שקדים יחד כפותים זה על זה) אויף די צוויא ווערטער ,ויגמול שקדים' טייטשט דער תרגום ,וכפית שגדין' אוף דם שטעקין איז אויף געוואקסן אצווייגל מאנדלען, ווס די מאנדלען זענען געווען ווי צוזאמען געבונדן צוזאמען געוואקסן איינר צום אנדרן:

ותכל

פירוש לתורת אלהים

המטות די שטעקין וכו': (כג) ויהי און עס איז געוועזן ממחרת אוף מארגידיגן טאג ויבא משה אל אוהל העדות איז משה געקומען צום אוהל ווס דער ארון מיט די לוחות זענען דרינען והנה און פרח עס האט געבליהט מטה אהרן דער שטעקין פון אהרן לבית לוי צו דם הויז געזינד פון לוי ויוצא און ער האט ארוים געצויגן פרח אבליאונג ויצץ און ער האט גישפראצט ציץ אשפראצונג ויגמול און עס האט גיוואקסין שקדים מאנדלען (עיין רש"י): (כד) ויוצא משה און משה האט אויס גיצויגען את כל המטות די אלע שטעקען פון פאר גאט אל

כל

כל חוטריא מן קדם יי לות כל בני ישראל ואשתמודעו ונסיבו גבר חוטריה: כה ואמר יי למשה אתיב ית חוטרא דאהרן לקדם סהדותא למטרא לאת לעמא סרבנא ויסופן תורעמתהון מן קדמי ולא ימותון: כו ועבד משה כמא די פקיד יי יתיה כן עבד: כז ואמרו בני ישראל

כל־המטת מלפני יהוה אל־כל־בני ישראל ויראו ויקחו איש מטהו: פ ששי כה ויאמר יהוה אל־משה השב את־מטה אהרן לפני העדות למשמרת לאות לבני־מרי ותכל תלונתם מעלי ולא ימתו: כו ויעש משה כאשר צוה יהוה אתו כן עשה: פ כז ויאמרו

בני

רשב"ם

שאילו כן הי' הענין תהל' הנה לא היתה נרא' לא הפריחה ולא הניצ' וגם לא הי' לו לכתוב והנה פרח אלא והנה גמל שקדים מטה אהרן לבית לוי :

בעל הטורים

כמטת חסר וי"ו שהיו יבשים כמו שהכניסם : (כה) לבני מרי מכהן (כה) לאות לבני מרי. לדורות הבאים שירצו למרוד

שפתי חכמים

פי' על אשר יניחו כי אצל מנהג העולם ואעפ"כ כמשמעו בין דלבור ובין דיחיד. ולפי סברת הרב שנפ' ויצא שהתב שהפרח הוא הכן אלא שהכן גדול מפרח יכו' פרח מורה על כן הקטן ויוצא פרח וגו' מורה על הכן הגדול כי שניהם נקראים פרח והיינו נמי שהפרח מדיין לא נפל נק' גם הכן פרח אלא שזה גדול וזה נק' כן קטן אבל כשהפרח נופל כמו הוא נק' הנשאר בשם ציץ ... פי' ותכל לנוכח מטה שאמר לו השם שבזה כפועל תכלה תלונות' מעלי הוא מפני שכלוי התלונות אינו מפעולותיו של מטה רק כיא מתחייב מכפועל כוה מעלמו : ם שמאחר שיפרח הצהו וביא כהותן כמטה ולא אלעזר בנו שהוא נשיא לשבט לוי כאחר

רש"י

אשכול שקדי' יחד כפותים זה אל זה: (כה) ותכל תלונתם. כמו ותכלה תלונתם לשון זה שם מפעל יחיד לשון נקבה כמו ר' תלונתי מרמורי"ש בלע"ז ויש חילוק בין תלונות' לתלונתם תלונה אחת תלונותם הם דבר בלשון יחיד ואפי' הם תלונות הרבה: למשמרת לאות. לזכרון שבחרתי באהרן הכהן ולא ילונו עוד

בית

(כה) (ותכל תלונותם). זאגט רש"י (כמו) ווי עס וואלט געשטאנען (ותכלה תלונתם) זייער קריג וועט זיך ענדיגן (לשון זה שם מפעל יחיד לשון נקבה) דם ווארט ותכל איז די טייטש זיא וועט פר לענדט ווערון. אאיינציגע פעולה. אאיינציגם טאן. מיט לשון נקבה. זיא וועט פאר קענדט ווערון. די קריג וועט פר לענדט ווערון. (כמו) ווי עס וואלט געשטאנען תלונתם זייער קריג. ווס יעדער יוד קרינט. דם וועט אויף הערן. פון זיך אליין (ויש חילוק בין תלונותם לתלונתם) עס איז דא אחילוק פון ווארט תלונתם צום ווארט תלונותם (תלונתם תלונה אחת) תלונתם מיינט מען ווען

דוד

אלע קריגען איין מין קריג (דיא קריגערם זענן פיל. אבער די קריג פון אלע איז נאר איינע)(תלונותם שם דבר בלשון יחיד) תלונותם מיינט מען זייער קריג. אאיינציגע קריג. יעדער פון זיי הט איין אנדער מין קריג (זענען דיא קריגערם פיל. אונ דיא מינים קריג זענען פיל. ווייל יעדער פון זיא קרינט ווס אנדערש) (ואפילו הם תלונות הרבה) אפילו זיא זענע פיל מינים קריג. אבער יעדר פון זיי הט נאר איין קריג: (למשמרת לאות). הקב"ה זאגט (לזכרון שבחרתי באהרן הכהן) דאס וועט זיין ביי יודן איין אנדענקונג אז איך האב אוים דער ווייכלט אהרן זאל זיין אכהן (ולא

פירוש לתורת אלהים

כל בני ישראל צו אלע די קינדער ישראל ויראו אונ זיא האבען געזעהען ויקחו אונ זייא האבען גנומען איש איטליכער מענטש מטהו זיין שטעקין : (כה) ויאמר יי אל משה הט גאט גיזאגט צו משה השב את מטה אהרן טוא ווידער קערין דעם שטעקין פון אהרן לפני העדות פר דעם ארון וואס דרינען ליגן די לוחות למשמרת צו אהיטונג לאות צוא אצייכן לבני מרי צו דיא ווידער שפעניגע קינדר אז איך האב אוס דער ווייכלט אין אהרן ער זאל זיין אכהן ותכל אונ עס זאל ווערן פר לענד תלונותם זייער קריג מעלי פון מיר ולא ימותו אונ זיי זאלן ניט שטארבן : (כו) ויעש משה הט משה גיטאן כאשר צוה יי אזו ווי גאט האט אים גיבאטן כן עשה אזו הט ער גיטאן : (כז) ויאמרו בני ישראל האבן די קינדר

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר הֵן
גָּוַעְנוּ אָבַדְנוּ כֻּלָּנוּ אָבַדְנוּ׃ כח כֹּל
הַקָּרֵב ׀ הַקָּרֵב אֶל־מִשְׁכַּן יְהוָה
יָמוּת הַאִם תַּמְנוּ לִגְוֹעַ׃ ס
יח א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן אַתָּה
ובניך

תו"א כל הקרב הקרב . סנה' פא:

לְמֹשֶׁה לְמֵימַר הָא
מִנַּנָא קְטָלַת חַרְבָּא הָא
מִנַּנָא בְּלָעַת אַרְעָא
וְהָא מִנַּנָא דְּמִיתוּ
בְּמוֹתָנָא׃ כח כֹּל דְּקָרֵב
מִקְרַב לְמַשְׁכְּנָא דַּייָ
מָאִית הָא אֲנַחְנָא סָפִין
לִמְמָת׃ יח א וַאֲמַר יְיָ
לְאַהֲרֹן אַתְּ וּבְנָךְ וּבֵית

רשב"ם

כגון עוזיהו: ותכל תלונתם . והכל' את תלונתם של ישראל. כמו מן צו צוה: (כז) אבדנו. ויאבדו מתוך הקהל א"ב כולנו אובדים פרי יום ביום . כיצד כל הקרב הקרב כל איש ואיש אשר יקרב אל המשכן לשומרו או אל כלי המשכן עם הלוים ימות שעדיין לא התר' בם הקב"ה שעדיין לא נכתב והזר הקרב יומת. זלכך הוא מוהירם בפרש' זו וזר לא יקרב אליכם זהזר הקרב יומת שמכאן ואילך לא יקרבו כלל ולא ימותו שאפי' בפרשת אמור אל הכהנים שכתוב שם דבר אל אהרן לאמר איש מזרעך אשר יהי' בו מום לא יגש להקריב לחם ה'. שם לא פסל אלא בעלי מומים אבל זרים לא פסל. ומה שפסל שם בפ' אמור אליהם כל איש אשר יקרב וגו' באוכל בטומא' הגוף מדבר אבל בעבוד' זרים במשכן ובכליו לא ראינו עדיין חיוב מיתה: (א) ויאמר ה' אל אהרן אתה ובניך וגו' וזר לא יקרב. והזר הקרב יומת. הרי הזהרתים בחיוב מיתה.

רש"י

עוד על הכהונה: (כח) כל הקרב הקרב וגו'. אין אנו יכולין להיות זהירין בכך כולנו נ רשאין להכנס לחצר אהל מועד ואחד שיקריב עצמו יותר מחבריו ויכנס לתוך אהל מועד ימות: האם תמנו לגוע . שמא סיפרנו מ למיתה: (א) ויאמר ה' אל אהרן . (ספרי) למשה אמר שיאמר לאהרן ע להזהירו על תקנת ישראל שלא יכנסו למקדש: אתה

שפתי חכמים

כהלוים ונזה יודע שנבחר באהרן שעיקר המחלוקת הזה הי' בשביל הכהונה ולא בשביל התקרבות שבט לוי ואין צריכין לאות זכרון רק על הכהונה ודי ג"כ בפריחת מטה אהרן על שירות הלוים כי מטה אחד על שבט לוי. כל זה תורף דברי רא"ם. ונראה כי פריחת המטה של אהרן שהוא בשבט לוי בוא עדות שנבחר כפ"י בשבט לוי יותר משאר שבטים וכיון שהפריחות הי' בשם של אהרן ולא במקום אחר של מטה כמו שכתבתי בסמוך זה עדות שנבחר כפ"י באהרן יותר משאר בני לוי: נ פי' הקרב הראשון בחצר אהל מועד והקרב השני בתוך האהל וכאלו אמר כל הקרב לחצר אהל מועד שיקרב לתוך אהל מועד ימות ומה שלא אמר כל הקרב אל משכן ה' ימות מפני שאין הדבר תלוי מי שהוא חוץ לעזר' שיכנס לתוך אהל מועד אלא כמשה ואין ראוי שידאגו בעבור זה לו' האם תמנו לגוע אבל רשומדים יתלר הרוצים הם ליכנס לתוך תוכ"מ ועליהם יש לידאג. רא"ם: ם לא שתמנו כבר שאין יפול ע"ז כ"א כתיבה של האם ועוד שהרי לא יתנו אלא שמא וכו': ע דוה אחד מי"ג מידותים כמו שפרש"י בר"פ ויקרא שנא' למשה ולאהרן. והרא"ם דחה פי' זה דשמא לא באו מיעוטים אלו למעט אהרן לפרש שהקב"ה אמר למשה שיאמר לאהרן אלא היכא שנזכר שמו של משה עם שמו של אהרן אבל היכא שלא נזכר שמו של משה שיאמר לאהרן כ"א ולא למשה והרא"ם כוונו בספרי אבל הוא שנוי דפ' שלאחריה ע"ש כי צריך ול"ל דיוכחת רש"י דדיתיה לפי' חינו' יאמרו בני ישראל אל משה לאמר דקשה לאמר ל"ל אלא ודאי שאמרו למשה שיאמר

בית דוד

יכולנו. עוד על הכהונה) וועלן זיי ניט מער קריגן אויף דר כהונה: (כח) (כל הקרב הקרב וגו') . דיא יודען האבען געזאגט (אין אנו יכולין להיות זהירין בכך) מיר וועלן ניט קענן זיין געהיט מיר זאלען ניט צוא גיין צום משכן (כולנו רשאין ליכנס לחצר אהל מועד) מיר אלע מעגן אריין גיין אונ תוך פון אהל מועד (ואחד שיקרב עצמו יותר מחבריו ויכנס לאהל מועד ימות) אונ אויב איינר וועט גיין אביסל נענטער פון זיינע חברים צום אהל מועד אוי ער וועט פר נעסט איג וועט אריין גיין אונ אהל מועד וועט ער בלד שטארבען (האם תמנו לגוע) . (שמא הסתרנו למיתה) טאמער זענען מיר געווארען ווי א שפחה (וויא נאר ניט) צום שטארבן: (א) (ויאמר ה' אל אהרן) . זאגט רש"י ניט צו אהרן האט הקב"ה געזאגט . נאר (למשה אמר שיאמר לאהרן) הקב"ה האט געזאגט צו משה זאל זאגן צו אהרן (להזהירו על תקנת ישראל שלא יכנסו למקדש) אהרן זאל אכטונג געבען אויף

פירוש לתורת אלהים

ישראל געזאגט צו משה לאמר אזו צו זאגן הן גועני מיר זענן פר גאנגן אבדנו מיר זענן פאר לארין כלנו אבדנו מיר וועלן אלי פר לארין ווערין: (כח) כל הקרב. ווער עס גענעהנט צום משכן פון גאט ימות דר טוט שטרבן אונ מיר קענן זיך גיט אפ היטן מיר זאלן ניט גענעהנען צום אוהל מועד ווארום מיר אלי מעגן אריין קומען אין דם חצר פון דעם אוהל מועד אונ אז איינר גייט אביסל ווייטער אונ גייט אריין אין דעם אוהל מועד שטארבט ער האם תמנו זענען מיר דען געווארען הפקר מיר זאלן אלע שטארבן: (א) ויאמר יי' אונ גאט האט געזאגט צו משה ער זאל זאגן צוא אהרן

וּבָנֶיךָ וּבֵית־אָבִיךָ אִתָּךְ תִּשְׂאוּ אֶת־עֲוֺן הַמִּקְדָּשׁ וְאַתָּה וּבָנֶיךָ אִתָּךְ תִּשְׂאוּ אֶת־עֲוֺן כְּהֻנַּתְכֶם׃ ב וְגַם אֶת־אַחֶיךָ מַטֵּה לֵוִי שֵׁבֶט אָבִיךָ הַקְרֵב אִתָּךְ וְיִלָּווּ עָלֶיךָ

וישרתוך

אֲבוּךְ עִמָּךְ תְּסַלְחוּן עַל חוֹבֵי קוּדְשָׁא וְאַתְּ וּבְנָךְ עִמָּךְ תְּסַלְחוּן עַל חוֹבֵי כְהוּנַתְכוֹן׃ ב וְאַף יַת אֲחָךְ שִׁבְטָא דְלֵוִי שִׁבְטָא דַאֲבוּךְ קָרֵיב לְוָתָךְ וְיִתּוֹסְפוּן עֲלָךְ וִישַׁמְשׁוּנָךְ וְאַתְּ

ובנך

תו״א וילוו עליך ויתחברו . תמיד כו זבחים כו :

שפתי חכמים

לכהנ״ה ע״ו ומסתמא שאל משה לכקב״ה וכקב״ה כשיבו על זה כי אין ד״א שמשה ישאל לכקב״ה וכקב״ה ישיב לאהרן אלא ודאי למשה אמר שיאמר לאהרן. כן נ״ל ולא כמו שעלה על דעת כרא״ם : פ מדכתיב בסוף כענין תשאו את עון כמקדש ופרש״י דברים כמקודשים כגון כאהל וארון ושלחן וכלי כקודש זכלים כללו נושאים בני קהת ולכן פרש״י הם בני קהת וא״ת עון כמקדש במקדש ממש מיירי שבזכיר שלא יכנסו בו זרים א״כ מה נשתנו בני עמרם יותר משאר לוים שיהיו אלו מן כמוזכרים ולא שאר לוים: צ לא שיתחברו באות׳ אזכרה שאתם מוזהרים לכזהיר כלוים בעבודת ככהונה שהרי אין עבודת ככהונה מסור׳ לכם ואיך יזהירו כלוים על עבודת ככהונה אלא כמו שככהן מצוה לכזהיר כלוי שלא יגע לעבודת ככהונה

רש״י

אתה ובניך ובית אביך . הם בני קהת ם אבי עמרם: תשאו את עון המקדש. עליכם אני מטיל עונש הזרים שיחטאו בעסקי הדברים המקודשים המסורים לכם הוא האהל והארון והשלחן וכלי הקדש אתם תשבו ותזהירו על כל זר הבא ליגע : ואתה ובניך. הכהני׳ : תשאו את עון כהנתכם שאינה מסורה ללוי׳ ותזהירו הלוים השוגגי׳ שלא יגעו אליכם בעבודתכם : (ב) וגם את אחיך בני גרשון ובני מררי : וילוו ׳ ויתחברו אליכ׳ להזהיר צ גם את הזרים מלהתקרב אלי׳: וישרתוך ׳

בית

אויף די יודן זיי זאלן ניט אריין גיין אין משכן : (אַתָּה וּבָנֶיךָ וּבֵית אָבִיךָ) . דוא אהרן אונ דיינע זין אונ דיין פאטערס פאמיליע (הֵם בְּנֵי קְהָת אֲבִי עַמְרָם) דס זענין די קינדר פון קהת דער פאטער פון עמרם : (תִּשְׂאוּ אֶת עֲוֹן הַמִּקְדָּשׁ) . איר וועט ליידען די זינד פון מקדש . הקב״ה זאגט (עֲלֵיכֶם אֲנִי מַטִּיל עוֹנֶשׁ הַזָּרִים שֶׁיֶּחֶטְאוּ בְּעִסְקֵי הַדְּבָרִים הַמְּקוּדָּשִׁים הַמְּסוּרִים לָכֶם) אויף אייך כהנים אונ לוים וועט זיין די שטראף אויב ישראלים וועלן זינדיגין אונ די הייליגע זאכי וואס איז איבר געגעבן צו אייך (הוּא הָאֹהֶל וְהָאָרוֹן וְהַשֻּׁלְחָן וּכְלֵי הַקּוֹדֶשׁ) דס מיינט מעי דעם אהל מועד . דעם ארון. דעם טיש . אונ נאך אנדערע הייליגע כלים (אַתֶּם תְּשַׁבּוּ וְתַזְהִירוּ עַל כָּל זָר הַבָּא לִיגַּע) איר וועט זיצען ארום משכן אונ איר וועט אן זאגען צוא אלע ישראלים זיי זאלן ניט צו גיין אן רירען די הייליגע

דוד

זאכין פון משכן : (וְאַתָּה וּבָנֶיךָ) . (הַכֹּהֲנִים) דוא אהרן מיט דיינע זין די כהנים (תִּשְׂאוּ אֶת עֲוֹן כְּהוּנַּתְכֶם) וועט איר ליידען די זינד פון אייער כהונה (שֶׁאֵינָהּ מְסוּרָה לַלְוִיִּם) וואס איז ניט איבר געגעבן צוא די לוים נאר צוא אייך כהנים אליין (וְתַזְהִירוּ הַלְוִיִּם הַשּׁוֹגְגִים שֶׁלֹּא יִגְּעוּ אֲלֵיכֶם בַּעֲבוֹדַתְכֶם) איר זאלט זאגן די לוים זיי זאלען זיין געהיט זיי זאלן ניט אן רירן צוא אייך אונ אייער בעדינונג אפילו ניט ווילענדיג אויך ניט : (ב) (וְגַם אֶת אַחֶיךָ). אונ דיינע ברידר די קינדר פון גרשון אונ די קינדר פון מררי זאלסטו נעמען צו דיר: (וַיִּלָּווּ). מיינט מען (וְיִתְחַבְּרוּ אֲלֵיכֶם לְהַזְהִיר גַּם אֶת הַזָּרִים מִלְּהִתְקָרֵב אֲלֵיהֶם) דס שבט לוי זאלן זיך בהעפטן צו אייך אונ זאלן אייך העלפן אן זאגען די פרעמדע (די ישראלים) זיי זאלן ניט גענענען צו זיי : (וִישָׁרְתוּךָ). אונ זייא זאלן דיך בעדינען

בשמירת

פירוש לתורת אלהים

אַתָּה די אונ דיינע זין וּבֵית אָבִיךָ אונ דיין פאטערס הויז געזינד די בְּנֵי קְהָת אִתָּךְ מיט דיר תִּשְׂאוּ זאלט איר ליידן אֶת עֲוֹן די זינד פון דעם הייליקייט אויף אייך ווארף איך ארויף דעם עון פון די מענטשן וואס זענען ניט כהנים אונ ניט לוים אונ וועלן אן רירן אין די הייליגע זאכן וואס זענען צו אייך איבער געענפערט דס איז דר אוהל מועד אונ דר ארון אונ דר שלחן אונ די כלי הקודש איר זאלט זיצן אונ אפ היטן די ישראלים זאלן ניט אן רירן די הייליגע זאכן וְאַתָּה אונ די וּבָנֶיךָ אינ דיינע זין די כהנים אִתָּךְ מיט דיר תִּשְׂאוּ זאלט איר ליידן אֶת עֲוֹן די זינד כְּהוּנַּתְכֶם פון אייער דינונג אלוי וואס וועט גינעהען צו דר עבודה וואס געהער צו די כהנים איז דר עון אויף אייך ווארום איר בדארפט זאגען די לוים זייא זאלן ניט אן רירן אין דר עבודה וואס געהער צו אייך : (ב) וְגַם אונ אוך אַחֶיךָ דיינע ברידער דיינע פריינד די בְּנֵי גֵרְשׁוֹן מיט בְּנֵי מְרָרִי מַטֵּה

וְיִשָּׁרְתוּךָ וְאַתָּה וּבָנֶיךָ אִתָּךְ לִפְנֵי אֹהֶל הָעֵדֻת׃ ג וְשָׁמְרוּ מִשְׁמַרְתְּךָ וּמִשְׁמֶרֶת כָּל־הָאֹהֶל אַךְ אֶל־כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִקְרָבוּ וְלֹא־יָמֻתוּ גַם־הֵם גַּם־אַתֶּם׃ ד וְנִלְווּ עָלֶיךָ וְשָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֶרֶת אֹהֶל מוֹעֵד לְכֹל עֲבֹדַת הָאֹהֶל וְזָר

לא

וּבְנָךְ עִמָּךְ קֳדָם מַשְׁכְּנָא דְסַהֲדוּתָא׃ ג וְיִטְּרוּן מַטַּרְתָּךְ וּמַטְּרַת כָּל מַשְׁכְּנָא בְּרַם לְמָנֵי קוּדְשָׁא וּלְמַדְבְּחָא לָא יִקְרְבוּן וְלָא יְמוּתוּן אַף אִנּוּן אַף אַתּוּן׃ ד וְיִתּוֹסְפוּן עֲלָךְ וְיִטְּרוּן יַת מַטְּרַת מַשְׁכַּן זִמְנָא לְכָל פּוּלְחַן מַשְׁכְּנָא וְחִילוֹנַי לָא יִקְרַב לְוָתְכוֹן׃

ותטרון

תו"א ולא ימתו. ערכין יא ג ונלוו עליך. תמיד כו :

בעל הטורים

לגנוז: (ד) ונלוו. ד' במסורה הכא ואידך ונלוו עליהם רבים בחלקלקות ונלוו גוים רבים אל ה' ביום ההוא והיו לי לעם ציון ישאלו דרך הנה פניהם באו ונלוו וגו' פי' ונלוו עליהם רבים בחלקלקות להכר לישראל כדכתיב ומן המשכילים יכשלו וגו' עד עת קץ אבל כשיבא הקץ ונלוו גוים רבים אל ה' וגו' והיינו ונלוו עליך ושמרו כדכתיב ובני נכר אכריכם

רש"י

בשעיר' הספרי' ולמנות מהם גזברין ק ואמרכלין (זבחים כז): (ד) וזר לא יקרב אליכם. אתכם אני ר מזהיר על כך: (ה) ולא יהיה עוד קצף. [ספרי]

שהיה

שפתי חכמים

הכה הלוי מצווה להזהיר את ישראל שלא יקרבו לעבודת לויים ושניהם ישאו את עונם אם לא יזהירו: ק ל' אמר כל בספר ירמי' בסי' ל"ב פרש"י אמרכלין שמפתחות העזרה מסורות לכן. ואם תאמר ודלמא יזהרוך בעבודת חול. וי"ל דהוכחת רש"י מדכתיב בסוף לכם מתנ' נתונים לה' וגו' משמע דוקא עבודת הקדש: ר פי' אתכם אני מזהיר שמזהירו את ישראל שלא יקרבו לעבודת הכהונה כי לעולה הזהירה על הלויים ועתה מזהירה על ישראל ואע"פ שקל וחומר הוא אם הלויים מוזהרים

ק"ו

בית דוד

(בשמירת השערים) צו היטען די טויערן (ולמנות מהן גזברין ואמרכלין) אונ מען זאל אויף געמען פון זיי גבאים אונ עלצטע, זיי זאלן אכטונג געבן אויף אלע ענינים וואס געהערן צום משכן: (ד) (וזר לא יקרב אליכם). הקב"ה זאגט צו די כהנים (אתכם אני מזהיר על כך) אייך געביט איך

אויף

פירוש לתורת אלהים

לוי וואס זיי זענען פון שבט לוי שבט אביך. דער שבט פון דיין פאטער הקרב אתך מאך גינענען צו דיר וילוו עליך אונ זיי זאלן זיך באהעפטין צו דיר אונ זיי זאלן אויך זאגן די ישראלים זיי זאלן ניט גנעהענען צו דער עבודה וואס גיהער ניט צו זיי וישרתוך אונ זיי זאלן באדינען ד ך (עיין רש"י) ואתה אונ די אהרן ובניך אונ דיינע זין אתך מיט דיר זאלן היטען לפני פאר דעם אוהל העדות: (ג) ושמרו אונ זיי זאלן היטען משמרתך דיין היטונג דס הייסט זיי זאלן היטען אישראל זאל ניט גנעהענן צוא דער עבודה וואס איז אין אוהל מועד דורך דעם כהן גדול ומשמרת אונ דם היטונג כל האוהל פון גאר דעם אוהל אך נייערט אל כלי הקודש צו די היילינע כלים ואל המזבח אונ צו דם מזבח לא יקרבו זאלן זיי ניט גינעהענן ולא ימותו כדי זיי זאלן ניט שטארבען גם אוך הם זיי גם אוך אתם איר די לוים זאלן ניט שטארבען אונ איר זארט אוך ניט שטארבן מחמת דעם עון וואס זיי וועלן גינעהענן צו דער עבודה וואס גיהער ניט צו זיי: (ד) ונלוו אונ זיי זאלן זיך באהעפטן צו דיר ושמרו אונ זייא זאלן היטן את משמרת דם היטונג פון דם אוהל מועד לכל עבודת האוהל צו גאר דיא בעדינונג פון דם אוהל מועד דאס הייסט אז זיי וועלען דארפן ציהן זאלן זיי צו נויף לייגן דם אוהל אונ אז זיי וועלען דארפען רוען זאלן זיי אים אוף

מצות השם

שסח) אך אל כלי הקודש וגו' דאס איז דיא מצוה אז דו כהנים טארן ניט טון די זאך וואס דיא

לֹא־יִקְרַב אֲלֵיכֶם׃ ה וּשְׁמַרְתֶּם אֵת מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ וְאֵת מִשְׁמֶרֶת הַמִּזְבֵּחַ וְלֹא־יִהְיֶה עוֹד קֶצֶף עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ ו וַאֲנִי הִנֵּה לָקַחְתִּי אֶת־אֲחֵיכֶם הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָכֶם מַתָּנָה נְתֻנִים לַיהוָה לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד׃

ואתה

ה וְתִטְּרוּן יָת מַטְּרַת קוּדְשָׁא וְיָת מַטְּרַת מַדְבְּחָא וְלָא יְהֵי עוֹד רוּגְזָא עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ ו וַאֲנָא הָא קָרֵיבִית יָת אֲחֵיכוֹן לֵיוָאֵי מִגּוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכוֹן מַתְּנָא יְהִיבִין קֳדָם יְיָ לְמִפְלַח יָת פּוּלְחַן מַשְׁכַּן זִמְנָא׃

ישב״ם

ומעת' אין לחוש הקרב הקרב שהרי אמרתים באל יקרי

תו״א וזר לא יקרב. זבחים יג׃ ושמרתם את משמרת הקדש. חגיגה יט׃

שפתי חכמים

ק״ו ישראלי' אין מוכחין מן בדין׃ ש כולרך לו' כמו שכיס כבר בשבור מלת עוד שפירושו שכבר קלף כיולא בו׃ ת ול״כ מותה משמרת של נזכרים שלכס כיא שאלמלא לוים עושים

רש״י

כמו שהי' כבר ש שנא' [במדבר יז] כי יצא הקצף׃ (ו) לכם מתנה נתונים. יכול לעבודתכם של הדיוט ת״ל לה' כמו שמפורש למעל' לשמור ת משמרת

בית

אוף דיא אַכְטוּנְג גֶעבּוּנְג׃ (ה) (וְלֹא יִהְיֶה עוֹד קֶצֶף). וֶועט נִיט מֶער זַיין אַצָארְן אוֹיף דִי יוּדְן (כְּמוֹ שֶׁהָיָה כְּבָר) וִוי עֶס אִיז אַמָאל לַאנְג גְוֶועְן (שֶׁנֶּאֱמַר) וִוי עֶס שְׁטֵייט אוּנ פָּסוּק (כִּי יָצָא הַקֶּצֶף) עֶס אִיז אַרוֹיס גֶענַאנְגֶן אַצָארְן׃ (ו) (לָכֶם מַתָּנָה נְתוּנִים). דִי לֵוִיִּם זֶענֶן גֶעשֶׁענְקְט גֶעוָוארְן צוּ אֵייךְ כֹּהֲנִים (יָכוֹל לַעֲבוֹדַתְכֶם שֶׁל הֶדְיוֹט) אִיךְ

דוד

וָואלְט מֵיינֶען דִי לֵוִיִּם דַארְפְן דִינֶען צוּ דִי כֹּהֲנִים אֲפִילוּ צוּ דִי אַרְבֶּעט פוּן דִי כֹּהֲנִים וָוס דִי כֹּהֲנִים דַארְפְן פַר זִיךְ (תַּלְמוּד לוֹמַר לַה') זָאגְט דֶער פָּסוּק נָאר צוּ דִי אַרְבֶּט וָוס דִי כֹּהֲנִים טוּעֶן צוּ הקב״ה דַארְפְן דִי לֵוִיִּם זַיי הֶעלְפְן (כְּמוֹ שֶׁמְּפוֹרָשׁ לְמַעְלָה) וִוי עֶס שְׁטֵייט אוּנ דִי פְרִיעֶרְדִיגֶע פְּסוּקִים (לִשְׁמוֹר מִשְׁמֶרֶת) צוּא הִיטֶען דָאס הִיטוּנְג וָואס גִיהֶער צוּא הקב״ה גזברין

פירוש לתורת אלהים

שְׁטֶעכְן וְזָר אוּנ אַפְרֶעמְדֶר לֹא יִקְרַב אֲלֵיכֶם זָאל צוּא אֵייךְ נִיט גֶענֶעהֶנְן׃ (ה) וּשְׁמַרְתֶּם אוּנ אִיר זָאלְט הִיטֶן אֵת מִשְׁמֶרֶת הַקּוֹדֶשׁ דָס הִיטוּנְג פוּן דֶעם הֵיילִיגְקַייט וְאֵת אוּנ דָאס הִיטוּנְג פוּן דֶעם מִזְבֵּחַ וְלֹא יִהְיֶה אוּנ עֶס זָאל שׁוֹן מֶער נִיט זַיין קַיין צָארְן אוֹיף דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל אַזוֹ וִוי עֶס אִיז אַמָאל גִיוֶועְן אַצָארְן אוֹיף דִי יִשְׂרָאֵל׃ (ו) וַאֲנִי אוּנ אִיךְ גָאט הִנֵּה לָקַחְתִּי אִיךְ הָאבּ גִינוּמֶען אֶת אֲחֵיכֶם אֵייעֶרֶע בְּרִידֶער הַלְוִיִּם דִי לֵוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל פוּן צְווִישֶׁען דִי קִינְדֶר יִשְׂרָאֵל לָכֶם צוּא אֵייךְ צוּ דִיר אַהֲרֹן אוּנ צוּא דַיינֶע קִינְדֶער מַתָּנָה זֶענֶן דִיא לֵוִיִּם אִיבֶּר גִיגֶעבְּן פַאר אַמַתָּנָה נִיט זַיי זָאלְן טָאן אֵייעֶר אֵייגֶענֶע בֶּעדִינוּנְג נָאר זַייא זָאלְן טָאן דִיא דִינוּנְג פוּן גָאט לַכָּבוֹד צוּא דִינֶען אֶת עֲבוֹדַת אוֹהֶל מוֹעֵד דִי דִינוּנְג פוּן דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד זַיי זָאלְן הִיטֶן דִי טוֹירִין אוּנ מֶען זאל

מצות

קֵיין דַארְפְן טוּן אוּנ דוּ לֵוִיִּם טָארְן נִיט טוּן אַזוֹ אַמְלָאכָה וָוס דוּ כֹּהֲנִים דַארְפְן טוּן אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן וֶוען דָס בֵּיהמ״ק אִיז גֶשְׁטַאנֶען׃

שפט) וְזָר לֹא יִקְרַב דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז אַפְרֶעמְדֶר וָוס עֶר אִיז נִיט פוּן דִי קִינְדֶר פוּן אַהֲרֹן זָאל עֶר נִיט טוּן דִי עֲבוֹדָה אוּנ זָאל נִיט גֶענֶענֶען אִין דֶעם בֵּיהמ״ק אַרַיין אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן אִין דֶעם בֵּיהמ״ק׃

השם

שצ שצא) וּשְׁמַרְתֶּם אֶת מִשְׁמֶרֶת הַקּוֹדֶשׁ דָס אִיז דִיא מִצְוָה אַז דוּ כֹּהֲנִים אוּנ לֵוִיִּם זָאלְן הִיטֶן דָס בֵּיהמ״ק אוּנ דָס הִיטֶן אִיז נִיט אַזוֹ וִוי אַנְדֶערֶע הִיטְבֶּצֶר פוּן מְלָכִים וָוארוּם בַּיי אַנְדֶרוּ מְלָכִים דַארְף מֶען זַיי צוּ הִיטֶן פַר גַזְלָנִים אוּנ גַנָּבִים אוֹבֶּר בַּייא מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הקב״ה דַארְף מֶען חָלִילָה נִיט הִיטֶן נָאר פַר כָּבוֹד דַארְף מֶען שְׁטֶעלְן דוּ כֹּהֲנִים אוּנ דוּ מִצְוָה גֵייט אָן וֶוען דָם בֵּיהמ״ק אִיז גֶשְׁטַאנֶען׃

ז וְאַתָּה וּבָנֶיךָ אִתְּךָ תִּשְׁמְרוּ אֶת־
כְּהֻנַּתְכֶם לְכָל־דְּבַר הַמִּזְבֵּחַ
וּלְמִבֵּית לַפָּרֹכֶת וַעֲבַדְתֶּם עֲבֹדַת
מַתָּנָה אֶתֵּן אֶת־כְּהֻנַּתְכֶם וְהַזָּר
הַקָּרֵב יוּמָת׃ פ ח וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־
אַהֲרֹן וַאֲנִי הִנֵּה נָתַתִּי לְךָ אֶת־
מִשְׁמֶרֶת תְּרוּמֹתָי לְכָל־קָדְשֵׁי
בני

ז וְאַתְּ וּבְנָךְ עִמָּךְ
תִּטְּרוּן יָת כְּהֻנַּתְכוֹן
לְכָל פִּתְגַם מַדְבְּחָא
וּלְמִגָּיו לְפָרֻכְתָּא
וְתִפְלְחוּן פּוּלְחַן מַתְּנָא
אֶתֵּן יָת כְּהֻנַּתְכוֹן
וְחִלּוֹנַי דְּיִקְרַב יִתְקְטִיל׃
ח וּמַלִּיל יְיָ עִם אַהֲרֹן
וַאֲנָא הָא יְהָבִית לָךְ
יָת מַטְּרַת אַפְרָשׁוּתִי
לְכָל קוּדְשַׁיָּא דִּבְנֵי
ישראל

תו״א אתה ובניך אתך תשמרו. יומא כד כו: ולמבית. יומא כד: עבודת מתנה. פסחים עג: וזר הקרב. שבת לא מנח׳ פג פד ערכין יא: ואני הנה. שבת כב כו יבמות פד בכורות לד:

בעל הטורים

וכורמיהם: (ח) ואני הנה נתתי. כדרך שנותנים בשטר מתנה כדעת

רשב״ם

יקרב. וחייבתים מיתה: (ז) עבדת מתנה. ונמצאו ישראל פטורים מן העבודה ובתיך שאינם מצווים לא יקרבו עוד שהרי והזר הקרב יומת: (ח) לך נתתים למשחה הרי הן לך כענין סימן שרים הנמשחים למלוך:

רש״י

גזברין ואמרכלין: (ז) עבודת מתנה. במתנה אני נותנה לכם: (ח) ואני הנה נתתי לך. [ספרי] בשמחה לשון בשמחה הוא זה כמו [שמות ד] הנה הוא יוצא לקראתך וראך ושמח בלבו משל למלך שנתן שדה לאוהבו ולא כתב ולא חתם ולא העלה בערכאין בא אחד וערער (עליו) על השדה א״ל המלך כל מי שירצה יבא ויערער לנגדך הריני כותב וחותם לך ומעלה בערכאין אף כאן לפי שבא

שפתי חכמים

אותה חייבים אתם לשמור אותה: א פי׳ עבוד׳ שהיא מתנה כלו׳ העבודה עצמה היא המתנה לא עבודה של מתנה שאז הי׳ המתנה זולת העבודה וכמו שפירש אחר זה שהעבודה ה״יא במתנה היא שאתן לכם את כהונתכם וכו׳. ברא״ם: ב וא״ת והא כתיב ואני הנני מביא את המבול מים וכו׳. כבר תרצו בספרי אין שמחה לפני המקום אלא כשיאבדו מכעיסיו מן העולם

בית דוד

(גזברין ואמרכלין) זיי זאלין זיין גבאים און עלצטע: (ז) (עבודת מתנה). הקב״ה זאגט צו די כהנים (במתנה נתתיה לכם) די כהונה האב איך אייך געשענקט: (ח) (ואני הנה נתתי לך). איך האב דיר געגעבן אלעס וואס די יורן וועלן הייליגען (בשמחה) מיט פרייליכקייט האב איך דיר געגעבן (לשון שמחה הוא זה) דיא ווערטער ואני הנה נתתי ווייזען אז הקב״ה האט געגעבן מיט פרייליכקייט (כמו) וויא עס שטייט אין פסוק (הנה הוא יוצא לקראתך וראך ושמח בלבו) הקב״ה האט געזאגט צו משה אהרן וועט גיין געגען דיר ער וועט דיך זעהן וועט ער זיך פרייען אין זיין הארץ. זאגט רש״י (משל למלך שנתן שדה לאוהבו ולא כתב ולא חתם ולא העלה בערכאין) למשל א מלך האט געשענקט א פעלד צו זיין גוטען פריינד דר מלך האט ניט געשריבן און ניט נחתמת און ניט איין געשריבן אין די ביכער אז דם פעלד געהער צו זיין גוטען פריינד (ובא אחד וערער על השדה) איז געקומען איינער און האט גזאגט דם פעלד איז זיין (אמר לו המלך) האט דר מלך געזאגט צו זיין גוטען פריינד (כל מי שירצה יבא ויערער לנגדך) ווער עס וועט וועלן דם פעלד וועט ער קומען צו דיר און וועט זאגן דם פעלד איז זיין (הריני כותב וחותם לך ומעלה בערכאי) איך וועל דיר שרייבן און חתמנן און איין שרייבן אין די ביכער אז איך האב דיר געגעבן דאס פעלד ווער עס וועט קימען אוועק נעמען פון דיר דאס פעלד וועסטו ווייזען געשריבן דר מלך האט דיר דאס פעלד געשענקט

פירוש לתורת אלהים

זאל פון זייא מאכען גבאי צדקה און אנדערע ממונים אזוי ווי פריער איז געשטאנען: (ז) ואתה און די אהרן ובניך און דיינע זין אתך מיט דיר תשמרו זאלט איר היטען אייער דינונג לכל צו די אלע זאכן פון דם מזבח ולמבית לפרוכת און פון אינווייניג פון דם פרוכת ועבדתם און איר זאלט דינען עבודת די דינונג מתנה אגישענק אתן האב איך גינעבן את כהונתכם אייער די דינונג די עבודה פון אייער כהונה האב איך אייך במתנה גינעגעבן והזר הקרב יומת און א פרעמדער וואס איז ניט א כהן וואס וועט גינעהנען צו דר עבודה זאל ווערן גיטייט: (ח) וידבר און גאט האט גירעט

בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְךָ נְתַתִּים לְמָשְׁחָה וּלְבָנֶיךָ לְחָק־עוֹלָם׃ ט זֶה־יִהְיֶה לְךָ מִקֹּדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים מִן־הָאֵשׁ כָּל־קָרְבָּנָם לְכָל־מִנְחָתָם וּלְכָל־חַטָּאתָם וּלְכָל־אֲשָׁמָם אֲשֶׁר יָשִׁיבוּ לִי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים לְךָ הוּא וּלְבָנֶיךָ

ישראל לך יהבתינון לרבו ולבנך לקים עלם: ט דין יהי לך מקודש קודשיא מותר מן אשתא כל קורבנהון לכל מנחתהון ולכל חטותהון ולכל אשמהון די יתיבון קדמי קודש קודשין דילך הוא ולבנך

בקידש ולבניך

תו"א למשחה. סוטה טו זבחים כח נא חולין קלב: כל קרבנם. זבחים מס מנחות נא פג: אשר ישיבו לי. מנחות פג:

רשב"ם

(ט) מן האש. לאחר הקטרת אימורין. הנותר מן האש: אשר ישיבו לי. האשם המושב לה' לכהן זהו גזל הגר

בעל הטורים

כנגד שלימה וכנגד חסלה: (ט) מקדש הקדשים מן. ס"ת אמן

שפתי חכמים

כפולם: ג (חולין קלג) והם עשר במקדש. חטאת בהמה. ועוף. אשם ודאי. ותלוי. זבחי שלמי צבור. ולוג שמן של מצורע. שתי הלחם. ולחם הפנים. ושירי מנחות. ומנחת העומר. וד' בגבולים. בכור. ביכורים. ומורם מתודה ומאיל נזיר. ועורות קדשים. ועשר' בגבולין. תרומה. ותרומת מעשר. חלה. ראשית הגז. מתנות. פדיון הבן. ופטר חמור. שדה החרם. שדה אחוזה וגזל הגר. וכולן מבוארין בפ"ז ובמקרא במקום אחרנד כלו' ולא לשומרן מן הזרים דומיא דושמרתם את משמרת הקודש שאין נופל בתרומה רק שלא לטמא; אותה בידים: ה שהרי אין משיחה בדנן ותירוש: ו כאלו אמר מאחר האש כלו' מאחר שהוקטרו האש. ואין לפרש מן האש מן הנקברים באש שאין הכהנים זוכים מהאימורי' שנתון לאש שהרי הוקצו לגבוה אלא פי' שאין הכהנים זוכים אלא לאחר הקטרת האימורים: ז לפי שנא' כאן מקדשי הקדשים ושלמי יחיד קדשים קלים הם. אבל

רש"י

קרח ועורער כנגד אהרן על הכהונה בא הכתוב ונתן לו [חולין קלג] כ"ד מתנות ג כהונה בברית מלח עולם ולכך נסמכה פרשה זו לכאן. משמרת תרומותי. שאתה צריך לשמרן ד בטהרה. למשחה ה לגדולה [ספרי]. (ט) מן האש. לאחר הקטרת ו האשים. כל קרבנם. כגון זבחי שלמי ז צבור: מנחתם חטאתם ואשמם. כמשמעו. אשר ישיבו לי

בית דוד

(אף כאן) דא ביא דר כהונה איז אויך אזו גוועזן (כשבא קרח ועורער כנגד אהרן על הכהונה) וויל קרח איז געקומען קריגן אויף אהרן אונ ער האט געזאגט דיא כהונה קעז נהערן צוא אים ווייל ניט הקב"ה האט דיא כהונה געבן צוא אהרן, נאר משה האט זיא אים געבן (בא הכתוב ונתן לו כ"ד מתנות כהונה בברית מלח עולם) דריבר האט דער פסוק גשריבן אז הקב"ה האט געבען צוא אהרן פיר אונ צוואנציג מתנות ווס נהערן צו די כהנים מיט אייביג פר זיכערונג וויא זאלץ איז אייביגקייט (ולכך נסמכה פרשה זו לכאן) דריבר שטייט דיא פרשה נעבען דיא קריג פון קרח: (משמרת תרומותי). מיינט מען (שאתה צריך לשמרן בטהרה) דו דארפסט היטען די תרומה זיא זאל זיין ריין אונ ניט טמא ווערן: (למשחה). מיינט מען (לגדולה) צו אגרויסקייט: (ט) (מן האש). מיינט מען (לאחר הקטרת האשים) נאך דעם ווי מען האט פר ברענט פון דעם קרבן אויף דעם פייער ווס מען האט גדארפט פאר ברעני. דס איבריגע זאל נהערין צו די כהנים: (כל קרבנם). מיינט מען (כגון זבחי שלמי צבור) אפילו דיא קרבנות שלמים וואס מען איז מקריב פאר אלע יודן נהערן אויך צו דיא כהנים: (מנחתם חטאתם ואשמם). (כמשמעו). דס מעהל פון דיא מנחות אונ דס פלייש פון חטאות אונ אשמות נהערן צו דיא כהנים: (אשר ישיבו לי). (זה גזל הגר) אוב

פירוש לתורת אלהים

צו אהרן ואני אונ איך הנה נתתי איך טוא געבן צו דיר את משמרת דס היטונג פון מיין תרומה איר מיזט דאס היטן בטהרה לכל צוא דיא אלע הייליקייט פון דיא אלע קונדער ישראל לך צוא דיר טוא איך זיי געבן למשחה צו איין הערשאפט ולבניך אונ צו דיינע זין לחק עולם צוא אגיזעץ אויף אייביג: (ט) זה דס זאל זיין צו אייך פון דיא גאנץ הייליגע קרבנות מן האש נאך דעם אז מען איז מקריב דס חלב אויף דעם פייער זאלסטו אהרן נעמן דיין חלק כל פון אלע קרבנות דס מיינט מען אקרבן שלמים פון צבור לכל מנחתם אונ פון אקרבן מנחה אדער פון אקרבן חטאת אדער אקרבן אשם אשר ישיבו כי אדער אז איינר ווט וועלן אום קערן וואס ער

וּלְבָנֶיךָ׃ י בְּקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים
תֹּאכְלֶנּוּ כָּל־זָכָר יֹאכַל אֹתוֹ קֹדֶשׁ
יִהְיֶה־לָּךְ׃ יא וְזֶה־לְּךָ תְּרוּמַת
מַתָּנָם לְכָל־תְּנוּפֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לְךָ נְתַתִּים וּלְבָנֶיךָ וְלִבְנֹתֶיךָ אִתְּךָ
לְחָק־עוֹלָם כָּל־טָהוֹר בְּבֵיתְךָ
יֹאכַל

י בְּקוֹדֶשׁ קוּדְשִׁין
תֵּיכְלוּנֵיהּ כָּל דְּכוּרָא
יֵיכוּל יָתֵיהּ קוּדְשָׁא יְהֵי
לָךְ׃ יא וְדֵין לָךְ
אַפְרָשׁוּת מַתְּנַתְהוֹן
לְכָל אֲרָמוּת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לָךְ יְהַבְתִּינוּן
וְלִבְנָיךְ וְלִבְנָתָיךְ עִמָּךְ
לִקְיָם עָלַם כָּל דְּדַכֵי
בְּבֵיתָךְ

ת"א בקדש, זבחים נז מנחות ס פג:

בעל הטורים

כמו שדרשו רז"ל לרבות לוג שמן של מצורע: (יא) וזה לך תרומת מתנם וכן למעלה זה יהיה לך שני פעמים זה עולה כ"ד רמ

רש"י

די. זה גזל ח הגר: (י) בקדש הקדשים תאכלנו וגו'. למד על קדשי קדשים שאין נאכלין אלא ט בעזרה ולזכרי כהונה. (יא) תרומת מתנם המורם מן התודה י ומהשלמים ואיל נזיר. לכל תנופות. שהרי אלו טעונין תנופה. כל טהור. (ספרי) ולא כ שמאים ד"א כל טהור לרבות ל

שפתי חכמים

אבל אין לפרש לכל קרבני כהמשמעו שהרי חטאות ואשמות ואשמות אח"כ כתיב: ח דילפינן בגזירה שוה כתיב כאן כהא כתוב לכ' לכהן וכתיב הכא אשר ישיבו לו: ט ויהיה פי' בקודש הקדשי' וגו'. כדרך קודש הקדשים. שפירושו כדרך אכילת קדשי קדשים שהוא במקום קודש שהוא בעזרה כדמפרש במקום אחר ונשנה כאן לעיכובא: י הוא חזה ושוק ולחם א' מן כשאר כבא עמו. ואי"ת מנ"ל לרש"י דלמא תרומת מתנה מן תנואה לכך פרש"י שהרי אח"כ כתיב לכל תנופות שהרי אלו טעונין תנופה כגון תודה כו': כ כלו' איכה מלות עשה לטהורים רק אזהרה לטמאים שבכלל כן וכו': ל דלפי' ראשון קשה כיל"ל

בית דוד

אויב איינר האט גַּזְלָה (אוועק גנומן) פון אַגר אונ דער גר איז געשטארבן אונ ער האט ניט קיינע יורשים אונ דער גזלן וויל צוריק געבען די גְּזֵלָה וואס ער האט גענזלת, זאל ער געבען דיא גְזֵלָה צום כהן: (י) (בְּקוֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים תֹּאכְלֶנּוּ וגו') . זאגט רש"י (לָמַד עַל קָדְשֵׁי קָדָשִׁים שֶׁאֵין נֶאֱכָלִין אֶלָּא בָּעֲזָרָה וּלְזִכְרֵי כְהוּנָּה) דער פסוק לערנט דיא חַטָּאוֹת אונ דיא אֲשָׁמוֹת ווייל זיי זענן גאנץ הייליג מוז מען זיי עסן נאר אין די עֲזָרָה אונ נאר זְכָרִים פון כֹּהֲנִים זאלן זייא עסן: (יא) (תְּרוּמַת מַתָּנָם) . מיינט מען (הַמּוּרָם מִן הַתּוֹדָה וּמֵהַשְּׁלָמִים וְאֵיל נָזִיר) אלעס וואס ווערט גנומען פון אקרבן תּוֹדָה . אונ פון אקרבן שְׁלָמִים , אונ פון דעם איל וואס דר נזיר ברענגט, זאל מען געבען צום כהן: (לְכָל תְּנוּפוֹת), צו אלע זאכן וואס ווערט אויף געהויבן פון קרבן (שֶׁהֲרֵי אֵלּוּ טְעוּנִין תְּנוּפָה) ווארום די אלע זאכען פון קרבן (די ברוסט די פאלקע דיא חלות) מוזן אויף געהויבן ווערן פריער איידר מען גיט זיי צום כהן: (כָּל טָהוֹר) . ווער עס איז ריין זאל דאס עסן (וְלֹא טְמֵאִים) אבער דיא ווא ... טמא טארן דאס ניט עסן (דָבָר ...) גאך אפשט איז (כָּל טָהוֹר) אלע וואס זענען ריין מעגן עסן פון דיא קרבנות (לְרַבּוֹת אִשְׁתּוֹ) דאס ווייב פון דעם כהן

פירוש לתורת אלהים

האט גיגזילט אגר וואס ער האט ניט קיין יורשים קוֹדֶשׁ קָדָשִׁים דאס איז גאנץ הייליג לך הוא דאס גיהערט צו דיר וּלְבָנֶיךָ אונ צוא דיינע זין: (י) בְּקוֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים אויף איין גאנץ הייליג ארט דאס איז אין דר עֲזָרָה תֹּאכְלֶנּוּ זאלסטו דאס עסן כָּל זָכָר יֹאכַל אוֹתוֹ אלי זְכָרִים פון דיא כֹּהֲנִים זאלן דאס עסן קוֹדֶשׁ הייליג זאל דאס זיין צו דיר: (יא) וְזֶה אונ דאס זאל צו אייך זיין תְּרוּמַת אפ שיידונג מַתָּנָם זייער גאב דאס מיינט מען וואס מען שייד אפ פון די כֹּהֲנִים ווענן פון אלע קָרְבָּנוֹת לְכָל תְּנוּפוֹת צוא אלע זייערע אויף הייבונג פון דיא יִשְׂרָאֵל כְּלוֹמַר די אלע קָרְבָּנוֹת באדארפן האבן תְּנוּפָה מען זאל זיי אויף הייבן פאר גאט לְךָ נְתַתִּים דאס אפ שיידונג פון די קָרְבָּנוֹת האב איך צוא דיר אַהֲרֹן גיגעבן וּלְבָנֶיךָ אונ צו דיינע זון פאר איין מַתָּנָה וְלִבְנוֹתֶיךָ אונ צוא דיינע טעכטער אִתְּךָ מיט דיר זייא זאלן אויך מעגן עסן דר פון לְחָק עוֹלָם דאס זאל זיין צו אייך צו אחוק אויף אייביג כָּל טָהוֹר איטליכר וואס איז טָהוֹר אין ריין הויז געזינד מעג דר פון עסין אבר ווער עס איז טָמֵא טאר

יֹאכַל אֹתוֹ׃ יב כֹּל חֵלֶב יִצְהָר וְכָל־
חֵלֶב תִּירוֹשׁ וְדָגָן רֵאשִׁיתָם אֲשֶׁר־
יִתְּנוּ לַיהוָה לְךָ נְתַתִּים׃ יג בִּכּוּרֵי
כָּל־אֲשֶׁר בְּאַרְצָם אֲשֶׁר־יָבִיאוּ
לַיהוָה לְךָ יִהְיֶה כָּל־טָהוֹר בְּבֵיתְךָ
יֹאכְלֶנּוּ׃ יד כָּל־חֵרֶם בְּיִשְׂרָאֵל לְךָ
יִהְיֶה׃ טו כָּל־פֶּטֶר רֶחֶם לְכָל־
בשר

בְּבֵיתָךְ יֵיכוּל יָתֵיהּ׃
יב כָּל טוּב מְשַׁח וְכָל
טוּב חֲמַר וַעֲבוּר
רֵאשִׁיתְהוֹן דִּי יִתְּנוּן
קֳדָם יְיָ לָךְ יְהַבְתִּינוּן׃
יג בִּכּוּרֵי כָּל דִּי
בְּאַרְעֲהוֹן דִּי יַיְתוּן קֳדָם
יְיָ דִּילָךְ יְהֵי כָּל דִּדְכֵי
בְּבֵיתָךְ יֵיכְלִינֵיהּ׃
יד כָּל חֶרְמָא בְּיִשְׂרָאֵל
דִּילָךְ יְהֵי׃ טו כָּל
פְּתַח וַלְדָא לְכָל בִּשְׂרָא
די

תו״א כל חלב. בכורות כג תמורה ה: תירוש. סנה׳ ע תמורה ה: ראשיתם. בכורות סב תמורה ה: בכורי. כל אשר בארצם. מנחות פד חולין קלו: לך יהיה. מנחות פד: כל טהור. שם: כל חרם. בכורות לב ערכין כח כט:

רשב״ם
שאין לו יורשין: (יב) כל חלב יצהר. כדכתיב בהרימכם

בעל הטורים
לכ״ד מתנות כהונה: (טו) פדה. שנים במס׳ אך פדה תפדה

שפתי חכמים
ביל״ל כל אשר טהור דכוה משמע ולא שמאים לכן פי׳ ד״א

רש״י
אחמו. (יב) **ראשיתם**. היא תרומה גדולה:

בית דוד
כהן ווען זיא איז ריין מען זיא אויך עסן. פון דיא קרבנות: (יב) (ראשיתם). (היא תרומה גדולה) (ראשיתם) די ערשטע מיינט מען די ערשטע פון די תבואה אונ פירות גוט מען צום כהן. צוויי פון

פירוש לתורת אלהים
דר פון ניט עסין: (יב) כל חלב אלע בעסטע יצהר פון דעם אייל בירט וכל חלב אונ אלע בעסטע פון דעם וויין אונ פון דעם קארן ראשיתם דאס ערשטע וואס די ישראל ווערן געבן פון גאנצם וועגן דם מיינט מען תרומה גדולה לך נתתים דס האב איך דיר געגעבן: (יג) בכורי דם וואס ווערט צום ערשטן צייטיג כל פון די אלע תבואה אונ פירות אשר בארצם וואס וואקסט אין ארץ ישראל לך יהיה זאלן זייא זיין צוא דיר כל טהור בביתך אלע וואס זענן טהור אין דיין הויז געזינד יאכלנו זאלן דם עסין: (יד) כל חרם אלץ וואס די ישראל ווערן מחרים זיין זייא זאלן דר פון קיין הנאה ניט האבן לך יהיה זאל צו דיר זיין: (טו) כל פטר אלע עפנונג רחם פון דם טראכט לכל בשר צו

רעיא מהימנא
(טו) כל פטר רחם זגט משה דר רועה נאמן צו זייא דו מצות פון פדיון פטר חמור איז דר מענש זאל זיך אום לייזן אוף דר וועלט פון דעם עונש פון גיהנם פון יענער וועלט דרום שטייט הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר אונ דרום ווייל דו ישראל האבן זיך ניט אום גלייזט מיט דר תורה וואס זו הייסט כסף דאס איז טייטש גליסטן ווייל זיי האבן נוט נגלוסט לעולם הבא דרום זענן זיי פר טריבן גווארן אין גלות נאך דריי מאל דען דם גלות איז גלייך אזו ווי גלגול אונ זיי וועלן אצונד ניט אום גלייזט ווערן נאר מיט דר תורה אזו וויא א בכור ווערט אום גלייזט מיט כסף חמשת שקלים אזו הייסט די תורה כסף חמשה חומשי תורה דם דורך דר תורה איז מען זוכה צו דער לוסט אונ חשק לעולם הבא. אזו קומן דיא רבנן אונ בענטשן אום אונ זאגן צו אים דו רועה נאמן הקב״ה וועט דיך אום לייזן אונ כל ישראל דורך דיין זכות אונ ער וועט דיך מיט זייא משמח זיין אונ זייא מיט דיר אונ אין פרשת פנחס שטייט ווען א צדיק איז זוך מטלטל פון איין אורט אויף דעם אנדערן אונ פון איין שטוב אין דער אנדרי איז גלייך וויא ער וואלט גווען פול מאל אין גלגול דרום שטייט ועושה חסד לאלפים ביז ער איז זוכה צו קומן גאנץ לעולם הבא אוף דו רשעים זאגט שלמה ובכן ראיתי רשעים קבורים ובאו דר נאך איז מען זיי דן אין גיהנם דארטן זענן דריי משחיתים משחית אף וחמה אבר ווען ער איז חוזר בתשובה איז מען אום מכפר אזו וויא גלות איז מכפר עון דרום שטייט אז דיא צדיקים זענען ניט חוזר לעפרם דאס הייסט אז זייא זענען זיך שוין מתקן קומן זייא שוין ניט אין אנאנדר נוך אריין יוס ער הייסט עפר:

בָּשָׂ֞ר אֲשֶׁר־יַקְרִ֧יבוּ לַיהֹוָ֛ה בָּאָדָ֥ם וּבַבְּהֵמָ֖ה יִֽהְיֶה־לָּ֑ךְ אַ֣ךְ ׀ פָּדֹ֣ה תִפְדֶּ֗ה אֵ֚ת בְּכ֣וֹר הָֽאָדָ֔ם וְאֵ֛ת בְּכֽוֹר־הַבְּהֵמָ֥ה הַטְּמֵאָ֖ה תִּפְדֶּֽה׃

טז וּפְדוּיָו֙ מִבֶּן־חֹ֣דֶשׁ תִּפְדֶּ֔ה בְּעֶ֨רְכְּךָ֔ כֶּ֚סֶף חֲמֵ֣שֶׁת שְׁקָלִ֔ים בְּשֶׁ֥קֶל הַקֹּ֖דֶשׁ עֶשְׂרִ֥ים גֵּרָ֖ה הֽוּא׃

יז אַ֣ךְ בְּכוֹר־שׁ֡וֹר אֽוֹ־בְכ֨וֹר כֶּ֜שֶׂב אֽוֹ־בְכ֥וֹר עֵ֛ז לֹ֥א תִפְדֶּ֖ה קֹ֣דֶשׁ הֵ֑ם אֶת־דָּמָ֞ם תִּזְרֹ֤ק עַל־הַמִּזְבֵּ֙חַ֙ וְאֶת־חֶלְבָּ֣ם תַּקְטִ֔יר אִשֶּׁ֛ה לְרֵ֥יחַ נִיחֹ֖חַ לַיי

דִּי יְקָרְבוּן קֳדָם יְיָ בַּאֲנָשָׁא וּבִבְעִירָא יְהֵי לָךְ בְּרַם מִפְרַק תִּפְרוֹק יָת בּוּכְרָא דַּאֲנָשָׁא וְיָת בּוּכְרָא דִּבְעִירָא מְסָאֲבָא תִּפְרוֹק׃ טז וּפוּרְקָנֵיהּ מִבַּר יַרְחָא תִּפְרוֹק בְּפוּרְסָנֵיהּ כְּסַף חַמְשָׁא סִלְעִין בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא עַשְׂרִין מָעִין הוּא׃ יז בְּרַם בּוּכְרָא דְתוֹרָא אוֹ בּוּכְרָא דְאִמְּרָא אוֹ בּוּכְרָא דְעִזָּא לָא תִפְרוֹק קוּדְשָׁא אִנּוּן יָת דִּמְהוֹן תִּזְרוֹק עַל מַדְבְּחָא וְיָת תַּרְבְּהוֹן תַּסֵּיק קוּרְבַּן לְאִתְקַבָּלָא בְּרַעֲוָא

קדם

תו״א יהיה לך. בכורות נא: פדה תפדה. קדושין כט ב״ק יא מנחות לו בכורות ג ה י יב: תפדה. יומא פח: ופדויו מבן חדש תפדה. שבת קלא יומא פא קדושין כט שבועות ד חולין פד בכורות מט נא ערכין ג יח: בערכך כסף שקלים. בכורות ד נא: אך בכור שור. קמא פא זבחים לז בכורות ט ו יא ח כריתות ד: לא תפדה. קמא יג זבחים לז בכורות לא לב תמורה כ ח: את דמם תזרק על המזבח פסחים סד זבחים לו מו קב תמורה ח:

פירוש לתורת אלהים

צו אלע בשעפניש דס מיינט מען די בכורים אשר יקריבו ליי ווס זייא ווערן מאכן גינעהנט צוא גאט באדם ובבהמה פון אמענטש אדר פון אבהמה יהיה לך זאל דאס צוא דיר זיין אך נייערט פדה אויס לייזען תפדה די זאלסט אוס לייזן את בכור האדם דעם בכור פון אמענטש ואת בכור הבהמה הטמאה אונ דעם בכור פון אבהמה טמאה תפדה זאלסטו אוס לייזן: (טז) ופדויו אונ זיין אויס לייזונג פון אמענטש מבן חודש פון דעם וואס איז אלט איין חודש אז דער בכור ווערט אלט אהודש באדארף מען אים אוס לייזן פון דעם כהן בערכך מיט דיין שאצונג כסף סינף זילבערני שקלים בשקל הקודש אין דעם געוויכט פון קודש עשרים גרה הוא צוואנציג העלפלינג דאס איז אזו איין מטבע וואס גיים צוואנציג אויף איין שקל: (יז) אך נייערט בכור שור דעם בכור פון אאקס אדר פון אשאף אדר דם בכור פון אציג לא תפדה זאלסטו נים אוס לייזן קודש הם זיי זיינן הייליג את דמם זייער בלוט תזרוק זאלסטו שפריצן על המזבח אויף דעם מזבח ואת חלבם אונ

מצות

שצב) אך פדה תפדה וגו׳ דס איז די מצוה אז מען זאל אוס לייזן די בכורים פון די יודן ביי די כהנים אונ מען דארף דעם כהן געבן פינף סלעים אודר אזא זאך ווס דס אונז ווערט פינף סלעים דס איז אז דר פאטר אונ די מוטר פון דעם בכור זענן ביידע ישראלים אבר אז דו פאטר איז אכהן אודר אלוי אודר די מוטר איז איין כהנס איין טאכטר אודר איין ליים אטאכטר דארף מען

השם

דעם בכור ניט אוס לייזן אונ אז דם קינד ווערט אלט דרייסיג טאג זאל מען עם אוס לייזן אונ דיא מצוה גיים אין אויף יעדן אורט:

שצג) אך בכור שור וגו׳ דם איז דו מצוה אז איין בכור פון איין כשרע בהמה זאל מען ניט אוס לייזן אובר אבכור ווס ער האט אפעלער מעג מען אוס לייזן אונ די מצוה גיים אן אויף יעדן אורט אין איעדר צייט:

לַיהוָה׃ יח וּבְשָׂרָם יִהְיֶה־לָּךְ כַּחֲזֵה הַתְּנוּפָה וּכְשׁוֹק הַיָּמִין לְךָ יִהְיֶה׃ יט כֹּל ׀ תְּרוּמֹת הַקֳּדָשִׁים אֲשֶׁר יָרִימוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לַיהוָה נָתַתִּי לְךָ וּלְבָנֶיךָ וְלִבְנֹתֶיךָ אִתְּךָ לְחָק־עוֹלָם בְּרִית מֶלַח עוֹלָם הִוא לִפְנֵי
יי

קֳדָם יְיָ׃ יח וּבִשְׂרְהוֹן יְהֵי לָךְ כְּחַדְיָא דַאֲרָמוּתָא וּכְשׁוֹקָא דְיַמִּינָא דִּילָךְ יְהֵי׃ יט כָּל אַפְרָשׁוּת קוּדְשַׁיָּא דִּי יַפְרְשׁוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קֳדָם יְיָ יְהָבִית לָךְ וְלִבְנָךְ וְלִבְנָתָךְ עִמָּךְ לִקְיַם עָלַם קְיָם מְלַח עָלַם הִיא קֳדָם יְיָ לָךְ
ולבנך

תו״א ובשרם יהיה לך. זבחים כו לז קב בכורות כז לב לג תמורה כא: לך יהיה. זבחים לג בכורות כח: כחזה כתנופה. זבחים נו: ברית מלח עולם. מנחות יט כא:

רשב״ם
את חלבו ממנו: (יט) ברית מלח. נראה לי לשון קיום. וכן בדוד לו ולבניו ברית מלח. כי פתרונם לפי ענינם. אבל לא תשבית מלח ברית אלהיך. מדבר במלח ממש.

בעל הטורים
ואידך אם לא פדה יפדה כיונו דאמר רבי יהושע רחל שלא בכרה וילדה שני זכרים שניהם לכהן ואין הא׳ פוטר את חבירו וכיונו אם לא פדה יפדה: (יט) תרומות ג׳. כל תרומות הקדשים

שפתי חכמים
ולפי ד״א קשה למה מרמז אשתו בעלת כל בכור: ם פי׳ שכתוב בקיש בכור לחזה ושוק של שלמים שהם קדשים קלים שנאכלים לשני ימים ולילה א׳: נ כ׳ ברא״ם וז״ל לתמוה ל״ל היקשא תיפוק לי׳ מקרא דהנה בשנה ופרש״י שם שאם ממום בסוף

רש״י
(יח) כחזה התנופה וכשוק הימין. [זבחים נו] של שלמים שנאכלים לכהנים לנשיהם ולבניהם ולעבדיהם לשני ימים ולילה אחד אף הבכור ם נאכל לשני ימים ולילה אחד. לך יהיה. [ספרי] בא רבי עקיבא ולמד הוסיף לך הכתוב הויה אחרת שלא תאמר כחזה ושוק של תודה שאינו נאכל נ אלא ליום ולילה: (יט) כל תרומות הקדשים. מחיבתה של פרשה זו כללה בתחלה וכללה בסוף ופרט באמצע: ברית מלח עולם. כרת ברית עם אהרן בדבר הבריא ומתקיים ומבריא את אחרים:

בית דוד
פון הונדערט. דם הייסט תְּרוּמָה: (יח) (כַּחֲזֵה הַתְּנוּפָה וּכְשׁוֹק הַיָּמִין). ווי די ברוסט פון אויף הייבונג אונד ווי דיא רעכטע פאלקע (שֶׁל שְׁלָמִים) פון אַקָרְבָּן שְׁלָמִים (שֶׁנֶּאֱכָלִים לַכֹּהֲנִים לִנְשֵׁיהֶם וְלִבְנֵיהֶם וְלְעַבְדֵיהֶם לִשְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אֶחָד) וואס ווערט געגעסן צוא דיא כהנים אונד צו זייערע ווייבער אונד צו זייערע קינדער אונד צו זייערע (געקויפטע כנעניש) קנעכט, אונד זייא מעגן דם עסין צווייא טעג אין איין נאכט (דהיינו אויב דם קרבן איז געשאכטן געווארן זונטאג. עסט מען (דעם חזה אונד דעם שוק) זונטאג, אונד דיא נאכט נאך זונטאג. אונד מאנטאג) (אַף הַבְּכוֹר נֶאֱכָל לִשְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אֶחָד) א בכור ווערט אויך געגעסן צוויי טעג אונד איין נאכט: (לְךָ יִהְיֶה). זאגט רש״י (בָּא רַבִּי עֲקִיבָא וְלִמֵּד הוֹסִיף לְךָ הַכָּתוּב הֲוָיָה אַחֶרֶת) רַבִּי עֲקִיבָא איז געקומן אונד האט געלערנט דר פסוק האט געשריבן נאך אמאל ״לְךָ יִהְיֶה״ צו דיר זאל ער זיין, וואס די צווייטער ווענין איבעריג. עס שטייט דאך אונד אנהייב פסוק ״יִהְיֶה לָּךְ״ עס זאל זיין צו דיר (שֶׁלֹּא תֹאמַר כְּחָזֶה וְשׁוֹק שֶׁל תּוֹדָה שֶׁאֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא לְיוֹם וְלַיְלָה) דו זאלסט ניט זאגן דר בכור זאל געגעסן ווערן ווי די ברוסט אונד די פאלקע פון א תודה וואס זיי ווערן נאר געגעסן איין טאג אונד איין נאכט, לערנט אונז דער פסוק איבעריגע צווייטער ״לְךָ יִהְיֶה״. דער בכור זאל זיין גלייך צו די ברוסט אונד די פאלקע פון שְׁלָמִים וואס זיי ווערן געגעסן צוויי טעג אונד איין נאכט: (יט) (כָּל תְּרוּמוֹת הַקֳּדָשִׁים). זאגט רש״י (מֵחִיבָּתָהּ שֶׁל פָּרָשָׁה זוּ כְּלָלָהּ בַּתְּחִלָּה וּכְלָלָהּ בַּסּוֹף וּפָרַט בָּאֶמְצַע) ווייל דיא פרשה איז ליב ביי הקב״ה האט ער געשריבן אונד אנהייב פרשה א כלל. אלע הייליגקייט געהער צום כהן, נאכדעם האט מען געשריבן א פרט, וועלכע הייליגקייט געהער צום כהן. נאכדעם אונד סוף האט הקב״ה נאך אמאל געשריבן א כלל אלע הייליגקייט געהער צום כהן: (בְּרִית מֶלַח עוֹלָם). דער פסוק מיינט (כִּבְרִית הַכְּרוּתָה לְמֶלַח שֶׁאֵינוֹ מַסְרִיחַ לְעוֹלָם) אזוי ווי הקב״ה האט צו געזאגט צו דעם

פירוש לתורת אלהים
אונד זייער חֵלֶב זאלסטו מַקְטִיר זיין: (יח) וּבְשָׂרָם אונד זייער פלייש יִהְיֶה לָּךְ זאל זיין צו דיר כַּחֲזֵה אזו ווי די ברוסט הַתְּנוּפָה דם אויף הייבונג וּכְשׁוֹק הַיָּמִין אונד אזו ווי די רעכטע שענקיל לְךָ יִהְיֶה צו דיר זאל דם זיין אזו ווי די דינים פון חָזֶה וְשׁוֹק פון אַקָרְבַּן שְׁלָמִים אזו זענן די דינים פון פלייש פון דעם בְּכוֹר: (יט) כָּל תְּרוּמוֹת הַקֳּדָשִׁים אריין אם שיידונג פון די הייליגקייט אֲשֶׁר יָרִימוּ וואס

יְהוָה לְךָ וּלְזַרְעֲךָ אִתָּךְ׃ כ וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן בְּאַרְצָם לֹא תִנְחָל
וְחֵלֶק לֹא־יִהְיֶה לְךָ בְּתוֹכָם אֲנִי
חֶלְקְךָ וְנַחֲלָתְךָ בְּתוֹךְ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל׃ ס שביעי כא וְלִבְנֵי לֵוִי הִנֵּה
נָתַתִּי כָּל־מַעֲשֵׂר בְּיִשְׂרָאֵל
לְנַחֲלָה חֵלֶף עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר־הֵם
עֹבְדִים אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד׃
כב וְלֹא־יִקְרְבוּ עוֹד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד לָשֵׂאת חֵטְא
לָמוּת

אונקלוס: וְלִבְנָךְ עִמָּךְ׃ כ וַאֲמַר יְיָ לְאַהֲרֹן בְּאַרְעֲהוֹן לָא תַחְסִין וְחוּלָק לָא יְהֵי לָךְ בֵּינֵיהוֹן מַתְּנָן דִּי יְהָבִית לָךְ אִינוּן חוּלָקָךְ וְאַחֲסַנְתָּךְ בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ כא וְלִבְנֵי לֵוִי הָא יְהָבִית כָּל מַעַשְׂרָא בְּיִשְׂרָאֵל לְאַחֲסָנָא חֲלַף פּוּלְחָנְהוֹן דִּי אִינוּן פָּלְחִין יַת פּוּלְחַן מַשְׁכַּן זִמְנָא׃ כב וְלָא יִקְרְבוּן עוֹד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַשְׁכַּן זִמְנָא לְקַבָּלָא חוֹבָא

בעל הטורים

ברי נגלכום הלסל ולל מסר ושני תרומות. והיש הרומות

רש"י

ברית מלח. כברית הכרותה למלח שאינו מסריח לעולם: (כ) וחלק לא יהיה לך בתוכם. (ספרי)

שפתי חכמים

נסיך שנהו אוכל אותו כיום ויום אחד בשנה כאחרת ליומו שנאכל בבכור לבני יומים ולילה א'. ונ"ל דאי לאו קרא דלך יכי' כ"א שנה בשנה איפכא שאם שחטו בסוף שנה יכי' נאכל דוקא באותו יום ולא בשנה האחרת לכך כ' לך יכי' לכוסיף כוי' האחרת וכו' ומפילא דרשינן שנה בשנה שאם כוא בסוף שנתו

בית דוד

זאלין עס זאל קיין מאל ניט קאליע ווערן, אזוי האט הקב"ה צו גזאגט דיא אלע הייליגקייט זאל הערן צום כהן. אונ זאל קיין מאל ניט געענדערט ווערן: (כ) (וחלק לא יהיה לך בתוכם). (אף בביזה) אפילו ווען יודן ווערן איין נעמן אמלחמה אונ ווערן צו נעמן פר מענן פון דיא פעלקער. קיכט

פירוש לתורת אלהים

זאלין אם שיירן די קינדר ישראל צו גאט נתתי האב איך געגעבן לך צו דיר ולבניך אונ צוא דיינע זין ולבנותיך אונ צו דיינע טעכטער אתך מיט דיר חק עולם צו אהיק אויף איביג ברית איבערהיים מלח פון זאלץ עולם עס איז אויף איביג לפני יי פאר גאט לך צו דיר ולזרעך אונ צו דיינע קינדר אתך מיט דיר (עיין רש"י): (כ) ויאמר יי אל אהרן האט גאט גזאגט צו אהרן בארצם אין זייער לאנד פון די ישראל לא תנחל זאלסטו ניט ירשנען וחלק אונ קיין חלק זאלסטו ניט האבן צווישן זיי בתוכם אפילו דאס רוב ווס די ישראל ווערן רויבן אין דר מלחמה זאלסטו אויך דר פון קיין חלק ניט נעמן אני חלקך איך גאט בין דייי חלק ונחלתך אונ דייי נחלה בתוך צווישן די קינדר פון ישראל דס וואס איז הייליג צו מיר דס איז די מתנות כהונה האב איך דיר דס געגעבן פר אנחלה: (כא) ולבני לוי אונ צו די קינדר פון די לויים הנה נתתי האב איך געגעבן כל מעשר דס מעשר פון די קינדר ישראל פאר אנחלה חלף פאר בייטונג עבודתם זייער דינונג אשר הם וואס זיי דינען די דינונג פון דעם אוהל מועד פאר דעם ווס זיי בדינען דעם אוהל מועד דרום האב איך זייא געגעבן די מעשרות: (כב) ולא יקרבו אונ די קינדר ישראל זאלן שון ניט גינעהן צו דם אוהל מועד לשאת חטא צוא ליידן אזונד למות צוא שטארבען:

חוֹבָא לִמְמָת: כג וְיִפְלְחוּן
לֵיוָאֵי אִינוּן יָת פּוּלְחַן
מַשְׁכַּן זִמְנָא וְאִינוּן
יְקַבְּלוּן חוֹבֵיהוֹן קְיָם
עָלַם לְדָרֵיכוֹן וּבְגוֹ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לָא יַחְסְנוּן
אַחְסָנָא: כד אֲרֵי יָת
מַעְשְׂרָא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
דִּי יַפְרְשׁוּן קֳדָם יְיָ
אַפְרָשׁוּתָא יְהָבִית
לְלֵיוָאֵי לְאַחְסָנָא עַל
כֵּן אֲמָרִית לְהוֹן בְּגוֹ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָא יַחְסְנוּן
אַחְסָנָא: כה וּמַלֵּיל יְיָ
עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר:
וללֵיוָאֵי

לָמוּת: כג וְעָבַד הַלֵּוִי הוּא אֶת־
עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְהֵם יִשְׂאוּ עֲוֹנָם
חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם וּבְתוֹךְ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְחֲלוּ נַחֲלָה: כד כִּי
אֶת־מַעְשַׂר בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
יָרִימוּ לַיהוָה תְּרוּמָה נָתַתִּי לַלְוִיִּם
לְנַחֲלָה עַל־כֵּן אָמַרְתִּי לָהֶם בְּתוֹךְ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְחֲלוּ נַחֲלָה:
כה וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:
ואל

תו"א כי את מעשר ב"י אשר ירימו לה' תרומה. יבמות פו בכורות כו נט תמורה נ:

בעל הטורים

יתרומה. זהו שדרשו רז"ל אם דומה הדיין למלך שא"צ כלום יעמיד ארץ וכיונו ושדי תרומות סכא' גבי שאול. ואם דומה

שפתי חכמים

שנתו וכו': ם ר"ל כרי כתיב בארצם לא תנחל ולמה כתיב וחלק לא יהי' וגו' אלא אף בביזה וא"ת וכרי כשל אלעזר ככהן בביזה כמו שמבואר בפ' מטות. וי"ל שכאן מדבר בא"י וסם לא נטלו ביזה ולכך כתיב כאן בארצם משמע בא"י: ע לא שתאמר שמלת וכס ומלת עונם שבה אל ישראל רק וכס שבה אל הלוים ועונם שבה אל ישראל הסמוך - ואח"כ פירש מהו כשאות עון שאם לא יזכירו' וכו': פ דהא"כ תרומה ל"ל

רש"י

אף ם בביזה: (כג) והם. הלוים ישאו עונם של ישראל שעליהם להזהיר הזרים מגשת אליהם: (כד) אשר ירימו לה' תרומה. [ספרי] הכתוב קראו תרומה עד שיפריש ממנו ם תרומת מעשר: ונחשב

בית דוד

קומט ניט צו געבן אחלק דיא כהנים: (כג) (והם) אונ זיי (הלוים ישאו עונם של ישראל) די לוים וועלן ליידן די זינד פון די יודן (שעליהם להזהיר הזרים מגשת אליהם) וואָרום דיא לוים דארפן זאגן די פרעמדע (דיא ישראלים) זיי זאלן ניט גענענ'ן צום משכן, אונ אויב די לוים וועלן דס ניט זאגן צו די יודן, אונ די יודן וועלן גענענען צום משכן.

וועלן די לוים גשטראפט ווערן: (כד) (אשר ירימו לה' תרומה). הרט רש"י דר פסוק שמועסט פון מעשר פר וואס רופט ער דם תרומה, זאגט רש"י (הכתוב קראו תרומה עד שיפריש ממנו תרומת מעשר) דם מעשר ווערט גרופן תרומה ביז דר לוי גיט צום כהן תרומה פון דעם מעשר דיא תרומה רופט מען תרומת מעשר. נאכדעם וויא דער לוי האט דעם

פירוש לתורת אלהים

(כג) ועבד אונ דער לוי זאל דינן די דינונג פון דם אוהל מועד והם אונ די לוים זאלן ליידן די זינד פון די ישראל אז זיי וועלן גינעהנן צום אוהל מועד וואָרום צו די לוים גיהער זיי זאלען ניט לאזין גינעהנן פרעמדע צו דעם אוהל מועד חק־ת עולם עס זאל זיין צוא אייך אגיזעץ אוף אייביג לדורותיכם צוא אייערע דורות ובתוך אונ צווישן די קינדר ישראל לא ינחלו זאלן זייא ניט ירשענן קיין ארב: (כד) כי וואָרום דאס מעשר פון דיא קינדר ישראל אשר וואס זיי וועלען אפ שיידן צו גאט תרומה איין אפשיידונג נתתי האב איך גיגעבן צו די לוים לנחלה צו איין ארב על כן דרום אמרתי האב איך צו זיי גזאגט בתוך בני ישראל צווישען די קינדר ישראל לא ינחלו זאלן זייא ניט ירשענן קיין ירושה: (כט) וידבר אונ גאט האט גירעט צו משה אונ האט צו אים אזו

מצות השם

שצד (כג) ועבד הלוי וכו' דם איז דו מצוה אז די לוים זאלן צו שליסן דם ביהמ"ק אונ אוף עפנ'ן די טורן אונ זאלן זינגן דעמוקט ווען מען אוז מקריב די קרבנות אונ די מצוה גייט אן אין ביהמ"ק:

שצה) כי את מעשר בני ישראל וגו' דם איז די מצוה אז נאך דעם אז מען האט געגעבן תרומה

כו וְאֶל־הַלְוִיִּם תְּדַבֵּר וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם כִּי־תִקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי־
יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמַּעֲשֵׂר אֲשֶׁר נָתַתִּי
לָכֶם מֵאִתָּם בְּנַחֲלַתְכֶם וַהֲרֵמֹתֶם
מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת יְהוָה מַעֲשֵׂר מִן־
הַמַּעֲשֵׂר׃ כז וְנֶחְשַׁב לָכֶם
תְּרוּמַתְכֶם כַּדָּגָן מִן־הַגֹּרֶן
וכמלאה

כו וּלְלֵיוָאֵי תְּמַלֵּיל
וְתֵימַר לְהוֹן אֲרֵי
תִסְּבוּן מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
יָת מַעַשְׂרָא דִּי יְהָבִית
לְכוֹן מִנְּהוֹן בְּאַחְסַנְתְּכוֹן
וְתַפְרְשׁוּן מִנֵּיהּ
אַפְרָשׁוּתָא קֳדָם יְיָ
מַעַשְׂרָא מִן מַעַשְׂרָא׃
כז וְתִתְחַשַּׁב לְכוֹן
אַפְרָשׁוּתְכוֹן כְּעִבּוּרָא
מִן אִדְּרָא וְכִמְלֵאֲתָא
מן

תו"א: ואל הלוים הדבר ואמרת אליהם. ר"ס יבינמות פו בכורות יח: והרמותם. ברכות כו נבת כב עירובין לא פסחים לס. בילה יג מנחות כו: ונחשב לכם. גיטין ל מנחות לד: תרומתכם. פסחים כב בילה יג בכורות נח:

בעל הטורים

לככן שיחזר על הגרנות והיינו כל תרומות הקדשים יהרסנה: (כו) והרמותם ממנו. קרי ביה ותימנו שחין תורמין ממין על שחינו מינו ולא ממקום על כישן:

רשב"ם

ברית מלח. ברית קיים ועומד לדורות: (כז) כדגן מן הגורן. שהוא בלאו וכל זר לא יאכל קודש. באמור אל הכהנים: לא תחללו. לאוכלם בטומאה:
חסלת פרשת קרח

רש"י

(כז) ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגרן. תרומת מעשר שלכם אסורה לזרים ולטמאים וחייבין עליה מיתה וחומש כתרומה גדולה שנקראת ראשית דגן מן הגורן: וכמלאה מן היקב כתרומת תירוש ויצהר הנטלת מן היקבים:

בית דוד

נגעבן תרומת מעשר צום כהן ווערט די איבריגע תבואה גרופן מעשר: (כז) (ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגורן) מיינט מען (תרומת מעשר שלכם) אייער תרומת מעשר דיא תרומה וואס דער לוי גיט צום כהן פון זיין מעשר (אסורה לזרים ולטמאים) איז אסור (אפגעמדר) מיינט מען אלוי אדער א ישראל אפילו זייא זענין ריין פון אטומאה פון דעסטוועגן טארען זיי ניט עסן דאס תרומת מעשר, און א כהן וואס איז טמא טאר אויך ניט עסן די תרומת מעשר (וחייבין עליה מיתה) און אויב דער כהן טמא אדר דער זר האבן גענעמען דיא תרומת מעשר ווען זייא האבען געוויסט אז דאס איז תרומת מעשר וועלין זייא שטארבען פאר דר עבירה (וחומש) און אויב איזר האט גענעמען דיא תרומת מעשר ווייל ער האט ניט געוויסט אז דאס איז תרומת מעשר דארף ער בצאלן צום כהן דעם תרומת מעשר מיט אפינפטל מעהר (כתרומה גדולה שנקראת ראשית דגן מן הגורן) וויא דער דין איז ביי דיא ערשטע תרומה וואס דער בעל הבית גיט צום כהן ווען ער נעמט אריין דיא תבואה אין זיין שייער: (וכמלאה מן היקב) זאגט רש"י מען מיינט (כתרומת תירוש ויצהר הניטלת מן היקבים) ווי די תרומה וואס דער בעל הבית

פירוש להורת אלהים

גזאגט: (כו) ואל הלוים תדבר און צו דיא לוים זאלסטו רידען ואמרת אליהם און די זאלסט צוא זיי אזוי זאגן: כי תקחו אז איר וועט נעמען פון דיא קינדער ישראל דם מעשר אשר נתתי וואס איך האב צו אייך געגעבן פון זיי בנחלתכם פאר אייער ארבע והרמותם ממנו זאלט איר דער פון אפ שיידן איין אפ שיידונג פון גאטס וועגין מעשר מן המעשר פון דעם מעשר וואס איר וועט נעמען זאלט איר דער פון אויך געבן מעשר און דאס ווערט גירופען תרומת מעשר: (כז) ונחשב און די תרומת מעשר זאל וועגן גערעכנט לכם צו אייך עס זאל האבן דעם דין כדגן אזוי ווי תרומה גדולה וואס ווערט גרופן ראשית דגן און אזוי ווי דם דר פילונג פון דעם קעלטר אזוי ווי די תרומה וואס מען שייד אפ

מצות השם

גדולה זאל מען געבן מעשר איינס פון צעהן צו די לוים און דיא כהנים און לוים מוזן אויך אפ שיידן מעשר נאר עס קער צו זיי אליין און דיא מצוה גייט אן אויף דעם אורט ווי תרומה גייט אן:
סצ) והרמותם ממנו תרומת ה'. דאס איז די מצוה אז די לוים דארפן געבן מעשר צו די כהנים און דם הייסט תרומת מעשר און די מצוה גייט אן וועו תרומה גייט אן:

מִן מַעְצַרְתָּא: כח כֵּן תַּפְרְשׁוּן אַף אַתּוּן אַפְרָשׁוּתָא קֳדָם יְיָ מִכֹּל מַעַשְׂרָתֵיכוֹן דִּי תִסְּבוּן מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתִתְּנוּן מִנֵּיהּ יָת אַפְרָשׁוּתָא קֳדָם יְיָ לְאַהֲרֹן כַּהֲנָא: כט מִכֹּל מַתְּנָתֵיכוֹן תַּפְרְשׁוּן יָת כָּל

וְכַמְלֵאָה מִן־הַיָּקֶב: כח כֵּ֣ן תָּרִ֤ימוּ גַם־אַתֶּם֙ תְּרוּמַ֣ת יְהוָ֔ה מִכֹּל֙ מַעְשְׂרֹ֣תֵיכֶ֔ם אֲשֶׁ֥ר תִּקְח֖וּ מֵאֵ֣ת בְּנֵ֣י יִשְׂרָאֵ֑ל וּנְתַתֶּ֤ם מִמֶּ֙נּוּ֙ אֶת־תְּרוּמַ֣ת יְהוָ֔ה לְאַהֲרֹ֖ן הַכֹּהֵֽן: כט מִכֹּל֙ מַתְּנֹ֣תֵיכֶ֔ם תָּרִ֕ימוּ אֵ֖ת כָּל־

תרומת

תו"א גם אתם. גיטין לג קדושין מא מליעא כח מא: ונתתם ממנו. שם ל: מכל מתנותיכם. ברכות מו שבת קכז עירובין לא פסחים לה בילה יג תמורה ד ה:

רש"י

ולהר הניטלת מן היקבים: מלאה. לשון בישול תבואה שנתמלאת. יקב. הוא הבור שלפני הגת שהיין יורד לתוכו וכל ל' יקב חפירת קרקע הוא וכן [זכריה יד] יקבי המלך הוא ים אוקינוס חפירה שחפר מלכו של עולם: (כח) כן תרימו גם אתם כמו שישראל מרימים מגרנם ומיקביה' תרימו גם אתם ממעשר שלכם כי היא נחלתכ': (כט) מכל מתנת כם תרימו את כל תרומת ה' בתרומה גדולה הכתוב מדבר צ שאם הקדים לוי את הכהן בכרי וקבל מעשרותיו קודם שיטול כהן תרומה גדול' מן הכרי צריך להפריש הלוי מן המעשר

שפתי חכמים

כא כבר נא' אשר ירימו לה' וע"ד מעיק"א קרי לי' מעשר ונסוף תרומה: צ מפום דמכל מעשרותיכם תרימו תרומת מעשר יש ע וא"כ תרימו את כל תרומת ה' ע"כ בתרומה גדולה קמיירי ואיך יכי' זה כא כבר נתן ישראל תרומה גדולה ואמר

בית

הַבַּיִת נִיט צום כהן פון זיין ווייץ אונ פון זיין בוימאייל ווען דער ווייץ אונ דר בוימאייל זענין נאך אין זייערע גריבער: (מְלֵאָה). (לָשׁוֹן בִּישׁוּל תְּבוּאָה שֶׁנִּתְמַלְּאַת) מְלֵאָה מיינט מען ווען די תבואה ווערט צייטיג אונ דיא שטרויא ווערט פול מיט דיא קערנער תבואה: (יֶקֶב). (הוּא הַבּוֹר שֶׁלִּפְנֵי הַגַּת שֶׁהַיַּיִן יוֹרֵד לְתוֹכוֹ) גת ווערט גערופען דאס אורט וואס דארט טרעט מען דיא ווייני טרויבען דר ווייין זאל פון זייא ארויס גיין, נעבען דעם גת איז דא אגריב וואס דער ווייין רינט אריין אינוויינג דער גריב ווערט גערופען יקב (וְכָל לְשׁוֹן יֶקֶב חֲפִירַת קַרְקַע הוּא) דר גריב וואס איז נגראבען אין דר ערד ווערט אז גרופען יקב (וְכֵן) אונ אזוי שטייט אין פסוק (יִקְבֵי הַמֶּלֶךְ) דיא גריבר פון דעם מלך (הוּא יַם אוֹקְיָנוֹס) דעם גריב מיינט מען דעם ים אוקינוס (חֲפִירָה שֶׁחָפַר מַלְכּוֹ שֶׁל עוֹלָם) דאס איז אגריב וואס דער מלך פון דער וועלט, הקב"ה, האט אים גינראבען: (כח) (כֵּן תָּרִימוּ גַם אַתֶּם), הקב"ה האט גזאגט אויף די לוים (כְּמוֹ שֶׁיִּשְׂרָאֵל מְרִימִים

דוד

מִגָּרְנָם וּמִיקְבֵיהֶם) אזו וויא דיא ישראלים גיבען תרומה צים כהן פון זייערע תבואה וואס זענען אונד שייערם אונ פון זייער ווייין אונ בוימאייל וואס זענען אונ דיא גריבער (תָּרִימוּ גַם אַתֶּם מִמַּעְשַׂר שֶׁלָּכֶם) אזוי זאלט איר לוים געבען תרומה צום כהן פון אייער מעשר (כִּי הוּא נַחֲלַתְכֶם) ווארום די מעשר זענען אייערע פעלדר אייער ירושה אין ארץ ישראל: (כט) (מִכֹּל מַתְּנוֹתֵיכֶם תָּרִימוּ אֵת כָּל תְּרוּמַת ה') . פון אלע אייערע מתנות וואס הקב"ה האט אייך געגעבען זאלט איר פון זייא אפ שיידען אפשיידונג וואס הקב"ה האט געבאט. זאגט רש"י (בִּתְרוּמָה גְדוֹלָה הַכָּתוּב מְדַבֵּר) דר פסוק שמט פון די ערשטע תרומה וואס מען דארף געבין צום כהן פון שייער תבואה (שֶׁאִם הִקְדִּים לֵוִי אֶת הַכֹּהֵן בִּכְּרִי וְקִבֵּל מַעַשְׂרוֹתָיו קוֹדֶם שֶׁיִּטּוֹל כֹּהֵן תְּרוּמָה גְדוֹלָה מִן הַכְּרִי) אויב דער בעל הבית האט נעהאט זיינע פערטיגע קערנער תבואה. וואס ער האט געדארפט פון זייא געבען פריער תרומה צום כהן נאך דעם מעשר צום לוי אויב דער לוי איז

פירוש לתורת אלהים

אפ פון ווייץ אונ פון אייל בירט: (כח) כֵּן תָּרִימוּ אזוי זאלט איר לוים אויך אפ שיידן תרומת איין אפ שיידונג פר גאט מכל פון אלע אייערע מַעְשְׂרוֹת אֲשֶׁר תִּקְחוּ וואס איר וועט נעמען פון די קינדער ישראל ווארום דאס איז אייער נחלה וּנְתַתֶּם אונ איר זאלט געבען פון דעם מעשר דיא תרומה וואס איר שייד אפ פון גאט וועגען צוא אהרן הכהן: (כט) מכל פון אלע אייערע גאב תרימו זאלט איר אפ שיידן אלע תרומות פון גאטס וועגן (עיין רש"י) מכל חלבו פון נאר דעם

תְּרוּמַת יְהוָה מִכָּל־חֶלְבּוֹ אֶת־מִקְדְּשׁוֹ מִמֶּנּוּ׃ מפטיר ל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם בַּהֲרִימְכֶם אֶת־חֶלְבּוֹ מִמֶּנּוּ וְנֶחְשַׁב לַלְוִיִּם כִּתְבוּאַת גֹּרֶן וְכִתְבוּאַת יָקֶב׃ לא וַאֲכַלְתֶּם אֹתוֹ

בכל

כָּל אַפְרָשׁוּתָא דַייָ מִכָּל שׁוּפְרֵיהּ יָת מַקְדְּשֵׁיהּ מִנֵּיהּ׃ ל וְתֵימַר לְהוֹן בְּאַפְרָשׁוּתְכוֹן יָת שׁוּפְרֵיהּ מִנֵּיהּ וְיִתְחַשַּׁב לְלֵיוָאֵי כַּעֲלָלַת אִדְּרָא וְכַעֲלָלַת מַעְצַרְתָּא׃ לא וְתֵיכְלוּן יָתֵיהּ

בכל

ת"א מכל חלבו. תמורה ח:

רש"י

המעשר הלזה אחר שהפרישו לתרומה גדולה ויחזור ויפריש תרומת מעשר: (ל) בהרימכם את חלבו ממנו. לאחר שתרימו ק תרומת מעשר ממנו. ונחשב. המותר ר ללוים חולין גמורין. כתבואת גרן. לישראל שלא תאמר הואיל וקראו הכתוב תרומה ש שנא' כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' תרומה יכול יהא כולו אסור ת"ל ונחשב ללוי' כתבואת גרן מה של ישראל חולין אף של לוי

שפתי חכמים

ואמר כגון שהקדים לוי את הכהן דהיינו אחר הדישה ולא בשבלי' שאז הקדימו אז אינו חייב ליתן לו רק תרומת מעשר: ק פי' המותר מתרומת חלבו לא בעת הרימכם וכ"ש בהרימכם כמו שאמור דהיינו אחר: ר ו' דונחשב הוא ו' נוסף שפירושו אחר הרימכם חלבו יחשב המותר כו': ש פי' דרש"י מפרש מעצמו שלא יקשה לו' מכולה מיתי לאסור את המותר דאיצטריך קרא

בית דוד

איז גקומען פריער פאר דעם כהן און האט גנומען זיין מעשר. צעהן פון הונדערט. איידר דער כהן האט גנומען תרומה. האט דאך דער בעל הבית ניט געגעבן תרומה פון די צעהן וואס דער לוי האט גענומען (צריך להפריש חלוין מן המעשר תחלה אחד מחמשים לתרומה גדולה) דארף דער לוי פריער געבן צום כהן אפגעצייגסטן טייל פון זיין מעשר פאר די תרומה וואס איז דא אונ דעם מעשר (ויחזור ויפריש תרומת מעשר) נאך דעם וועט ער געבן צום כהן די תרומת מעשר פון זיינע מעשר: (ל) בהרימכם את חלבו ממנו). ווען איר וועט אפ שיידן פון די מעשר דאס בעסטע. מען מיינט (לאחר שתרימו תרומת מעשר ממנו) נאכדעם ווי איר וועט אפ שיידן תרומת מעשר פון דם מעשר: (ונחשב). (המותר ללוים חולין גמורים) וועט די איבעריגע מעשר גערעכנט ווערן צו די לוים ווי אמתה חולין: (כתבואת גורן). (לישראל) אזוי ווי ביי די ישראלים ווען זיי געבן אוועק צום כהן תרומה פון זייער תבואה. ווערן די איבעריגע תבואה חולין. פראסט אן אהיילונקייט, אזוי ווען די לוים געבן אוועק צום כהן תרומה פון זייערע מעשר ווערט דם מעשר חולין, פראסט אן אהיילונקייט (שלא תאמר הואיל וקראו הכתוב תרומה) דו זאלסט ניט זאגן ווייל דר פסוק האט גערופן די מעשר, תרומה (שנאמר) וויא עס שטייט אונ פסוק (כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' תרומה) דם מעשר פון די יודן וואס זיי וועלן אפ שיידן צו הקב"ה תרומה (יכול יהא כולו אסור) וואלט איך מיינען דם גאנצע מעשר זאל זיין אסור צו ישראלים צום עסן אזוי וויא תרומה (תלמוד לומר ונחשב ללוים כתבואת גורן) זאגט דער פסוק דם מעשר זאל זיין ביי די לוים ווי די תבואה וואס אונ שייער ביי די ישראלים (מה של ישראל חולין) אזוי ווי די תבואה פון א ישראל איז חולין, פראסט ניט הייליג. נאכדעם ווי מען האט פון זיי אראפ גענומען די תרומה (אף של לוי חולין) אזוי די מעשר פון לוי ווען אויך חולין, פראסט ניט הייליג. נאכדעם ווי מען האט

פירוש לתורת אלהים

בעסטין את מקדשו זיין הייליגקייט פון אים אז די תבואה ליגט אויף איין ארט אונ פון איין זייט ליגט ערגערע אונ פון דער אנדערער זייט ליגט בעסערע תבואה זאלט איר אפ שיידן פון דער גוטער תבואה: (ל) ואמרת אליהם אונ די משה זאלסט צו זיי אזוי זאגן בהרימכם אז איר וועט אפ שיידן דס בעסטע פון אים נאך דם אז איר וועט דער פון אראפ נעמן תרומת מעשר ונחשב זאל דר איבריגר מעשר זיין גירעכנט צו די לוים כתבואת אזו ווי די תבואה פון דעם שייער וכתבואת אונ אזו ווי די תבואה פון דם קעלטער עס האט דעם דין אזו וויא חולין: (לא) ואכלתם אותו בכל מקום אונ איר מעגט דאס עסין אין אלע ערטר אפילו אין אזו אין

בְּכָל־מָקוֹם אַתֶּם וּבֵיתְכֶם כִּי־
שָׂכָר הוּא לָכֶם חֵלֶף עֲבֹדַתְכֶם
בְּאֹהֶל מוֹעֵד׃
לב וְלֹא־תִשְׂאוּ עָלָיו
חֵטְא בַּהֲרִימְכֶם אֶת־חֶלְבּוֹ מִמֶּנּוּ
וְאֶת־קָדְשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא
תְחַלְּלוּ וְלֹא תָמוּתוּ׃ פפפ

ל"ה דניאל סי'. ומפטירין ויאמר שמואל בשמואל א' סימן י"א:

בְּכָל אֲתַר אַתּוּן וֶאֱנַשׁ
בָּתֵּיכוֹן אֲרֵי אַגְרָא הוּא
לְכוֹן חֲלַף פּוּלְחָנְכוֹן
בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא׃
לב וְלָא
תְקַבְּלוּן עֲלוֹהִי חוֹבָא
בְּאַפְרָשׁוּתְכוֹן יָת
שׁוּפְרֵיהּ מִנֵּיהּ וְיָת
קוּדְשַׁיָּא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
לָא תְחַלּוּן וְלָא
תְמוּתוּן׃ פפפ

תו"א ולא תמותו. יבמות פט בכורות כו:

שפתי חכמים

קרא לכתירו משום שלא תאמר וכו': ת פי' כאי קרא לא לפטור כתרימים אתי דמכיכי תיתי לחייב אלא לחייב אתא ומכלל לאו אתה שומע כן ומזה כשתם שלמו פי' נבי ולא תמותו כא אם תחללו תמותו דמכלל לאו אתה שומע כן דאל"כ ל"ל ולא תמותו מכי תיתי לחייב דאצטריך קרא לפטור. כרא"ם: חסלת פרשת קרח

רש"י

לוי סולין. (לא) בכל מקום אפי' בבית הקברות: (לב) ולא תשאו עליו חטא וגו'. [יבמות פט] הא אם לא תרימו ת תשאו חטא. ולא תמותו. [בכורות כו] הא אם תחללו תמותו:

חסלת פרשת קרח

בית

הָט פוּן זֵיי אַרָאפּ גֶענוּמֶן זֵייעֶר תְּרוּמָה: (לא) (בְּכָל מָקוֹם). אִיר מֶעגְט עֶסֶן דָס מַעֲשֵׂר אוֹיף יֶעדֶן אָרְט (אֲפִילוּ בְּבֵית הַקְּבָרוֹת) אֲפִילוּ אוֹיף אַבֵּית הַקְּבָרוֹת: (לב) (וְלֹא תִשְׂאוּ עָלָיו חֵטְא). זָאגְט רש"י (הָא אִם לֹא תָרִימוּ תִשְׂאוּ חֵטְא) אָבֶּער אַז אִיר וֶועט

דוד

נִיט אָפּ שֵׁיידֶן תְּרוּמָה פוּן אַייעֶר מַעֲשֵׂר. וֶועט אִיר הָאבֶּן אַזִינְד: (וְלֹא תָמוּתוּ). זָאגְט רש"י (הָא אִם תְּחַלְּלוּ תָמוּתוּ) אָבֶּער אַז אִיר וֶועט פָּסוּל מַאכֶן דָס הֵיילִיגְקַייט פוּן הקב"ה. וֶועט אִיר שְׁטַארְבֶּען:

פירוש לתורת אלהים

אָרְט וָואס וִואיז נִיט הֵיילִיג דְהַיְינוּ אוּנ אַבֵּית הַקְּבָרוֹת מֶעגְט אִיר דָס אוֹךְ עֶסֶן אַתֶּם אִיר וּבֵיתְכֶם אוּנ אַייעֶר הוֹיז גֶעזִינְד כִּי שָׂכָר וָוארוּם עֶס אִיז אַייעֶר לוֹין חֵלֶף פַאר בֵּייטוּנְג עֲבוֹדַתְכֶם אַייעֶר דִינוּנְג: (לב) וְלֹא תִשְׂאוּ אוּנ אִיר וֶועט נִיט לֵיידֶן קַיין זִינְד בַּהֲרִימְכֶם אַז אִיר וֶועט אָפּ שֵׁיידֶן דָס בֶּעסְטֶע פוּן אִים אַז אִיר וֶועט אָפּ שֵׁיידֶן תְּרוּמָה וֶועט אִיר נוּט לֵיידֶן קַיין זִינְד אָבֶּער אַז אִיר וֶועט נִיט אָפּשֵׁיידֶן וֶועט אִיר יוֹא לֵיידֶן אַזִינְד וְאֶת קָדְשֵׁי אוּנ דִי הֵיילִיגְקַייט פוּן דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל זָאלְט אִיר נִיט פַר שְׁוֶועכֶן וְלֹא תָמוּתוּ וֶועט אִיר נִיט שְׁטַארְבֶּן אָבֶּער אַז אִיר וֶועט יוֹא פַאר שְׁוֶועכֶען וֶועט אִיר יוֹא שְׁטַארְבֶּן. אוּנ דְרוּם גִיהֶערְט אִיר מְקַיֵּים זַיין אַלְץ וָואס פְרִיעֶר אִיז גֶעשְׁטַאנֶען וֶועט אִיר לַאנְג לֶעבֶּן:

הפטרת קרח בשמואל א' סי' י"א

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־הָעָם לְכוּ וְנֵלְכָה הַגִּלְגָּל וּנְחַדֵּשׁ שָׁם הַמְּלוּכָה׃ וַיֵּלְכוּ כָל־הָעָם הַגִּלְגָּל וַיַּמְלִכוּ שָׁם אֶת־שָׁאוּל לִפְנֵי יְהוָה בַּגִּלְגָּל וַיִּזְבְּחוּ־שָׁם זְבָחִים שְׁלָמִים לִפְנֵי יְהוָה וַיִּשְׂמַח שָׁם שָׁאוּל וְכָל־אַנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל עַד־

מאד

פירוש ע"ט

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל הָעָם אוּנ שְׁמוּאֵל הָט גִיזָאגְט צוּם פָאלְק לְכוּ גֵייט קוּמְט אוּנ לָאמִיר גֵיין צוּ גִלְגָל אוּנ לָאמִיר בַּנֵייעֶן דִי מְלוּכָה פוּן שָׁאוּל וָוארוּם פְרִיעֶר הָאבֶּן אַטֵייל גֶקְרִיגְט דְרוֹף אוּנ הַיינְט זֶענֶען אַלֶע מְרוּצֶה גִיוָוארֶען: וַיֵּלְכוּ אוּנ זֶענֶען גְגַאנְגֶען נָאר דָס פָאלְק צוּ גִלְגָל אוּנ הָאבֶּן גִימַאכְט קִינִיגֶען דָארְטֶען שָׁאוּל פַאר גָאט אִין שְׁטָאט גִלְגָל אוּנ זֵייא הָאבֶּען דָארְטֶן גִישָׁאכְטֶען קָרְבָּנוֹת פוּן שְׁלָמִים צוּ גָאט וַיִּשְׂמַח אוּנ שָׁאוּל הָט זִיךְ דָארְטֶן גִפְרֵייט אוּנ אַלֶע יִשְׂרָאֵל הָאבֶּען

מְאֹד. וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל הִנֵּה שָׁמַעְתִּי בְקֹלְכֶם לְכֹל אֲשֶׁר־
אֲמַרְתֶּם לִי וָאַמְלִיךְ עֲלֵיכֶם מֶלֶךְ: וְעַתָּה הִנֵּה־הַמֶּלֶךְ ׀ מִתְהַלֵּךְ לִפְנֵיכֶם וַאֲנִי
זָקַנְתִּי וָשַׂבְתִּי וּבָנַי הִנָּם אִתְּכֶם וַאֲנִי הִתְהַלַּכְתִּי לִפְנֵיכֶם מִנְּעֻרַי עַד־הַיּוֹם
הַזֶּה: הִנְנִי עֲנוּ בִי נֶגֶד יְהֹוָה וְנֶגֶד מְשִׁיחוֹ אֶת־שׁוֹר ׀ מִי לָקַחְתִּי וַחֲמוֹר מִי
לָקַחְתִּי וְאֶת־מִי עָשַׁקְתִּי אֶת־מִי רַצּוֹתִי וּמִיַּד־מִי לָקַחְתִּי כֹפֶר וְאַעְלִים עֵינַי
בּוֹ וְאָשִׁיב לָכֶם: וַיֹּאמְרוּ לֹא עֲשַׁקְתָּנוּ וְלֹא רַצּוֹתָנוּ וְלֹא־לָקַחְתָּ מִיַּד־אִישׁ
מְאוּמָה: וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם עֵד יְהֹוָה בָּכֶם וְעֵד מְשִׁיחוֹ הַיּוֹם הַזֶּה כִּי לֹא מְצָאתֶם
בְּיָדִי מְאוּמָה וַיֹּאמֶר עֵד: וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־הָעָם יְהֹוָה אֲשֶׁר עָשָׂה אֶת־
מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן וַאֲשֶׁר הֶעֱלָה אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: וְעַתָּה הִתְיַצְּבוּ
וְאִשָּׁפְטָה אִתְּכֶם לִפְנֵי יְהֹוָה אֵת כָּל־צִדְקוֹת יְהֹוָה אֲשֶׁר־עָשָׂה אִתְּכֶם וְאֶת־
אֲבוֹתֵיכֶם: כַּאֲשֶׁר־בָּא יַעֲקֹב מִצְרָיִם וַיִּזְעֲקוּ אֲבֹתֵיכֶם אֶל־יְהֹוָה וַיִּשְׁלַח יְהֹוָה
אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן וַיּוֹצִיאוּ אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם מִמִּצְרַיִם וַיֹּשִׁבוּם בַּמָּקוֹם הַזֶּה:
וַיִּשְׁכְּחוּ אֶת־יְהֹוָה אֱלֹהֵיהֶם וַיִּמְכֹּר אֹתָם בְּיַד סִיסְרָא שַׂר־צְבָא חָצוֹר וּבְיַד
פלשתים

פירוש ע"ט

זיך אויך גפרייט זייער: וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אונ שמואל הט גיזאגט צו אַלע ישראל איך האב גיהערט אייער קול צו אַלץ וואס איר האט צו מיר גיזאגט אונ איך האב גימאכט קיניגען אויף אייך איין מלך: וְעַתָּה אונ אצונדערט דער מלך טוט גיין פאר אייך אונ איך בין אַלט אונ גרייז גרא גיווארען פלוצלונג וּבָנַי הִנָּם אִתְּכֶם אונ מיינע קינדר זענין מיט אייך וַאֲנִי הִתְהַלַּכְתִּי אונ איך בין גיגאנגן פר אייך פון מיין יוגנט אן ביז אין דעם טאג: הִנְנִי אז איך בין נאך דא אז איך לעב נאך עֲנוּ בִי זאגט עדות אויף מיר נֶגֶד יְיָ אַקעגין גאט אונ זיין גיזאלבטען מלך וועמס אָקס האב איך גינומן צו מיין ארבעט אונ פון וועמן האב איך גנומן איין אייזיל אז איך בין גיגאנגן פון איין שטאט צו דר אנדרר שטאט צוא משפטין זייא בין איך דאך גיגאנגען פון זייערט וועגן וואלט איך דאך גיקערט נעמן פון זיי איין אייזיל האב איך פארט ביי זייא ניט גינומען אונ בין גירייטן אויף מיין אייזל אונ וועמין האב איך פאר צוקט אונ ביי וועמן האב איך עפס מיט גיוואלד אוועק גנומען וּמִיַּד מִי אונ פון וועמס האנט האב איך גינומען אום לייזונג צוא נייגן דעם דין אונ איך האב פאר הוילן מיינע אויגין פון אים וְאָשִׁיב וועל איך ווידר קערן צוא אייך: וַיֹּאמְרוּ האבין זיי גזאגט דיא האסט ניט פאר צוקט אונז אונ די האסט ניט מיט גיוואלד ביי אונז אוועק גנומן אונ די האסט ניט גינומן פון אונז קיין שום זאך: וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם הט שמואל גיזאגט צו זיי גאט איז איין עדות אז איר האט קיין שום זאך ניט גיפונן אין מיין האנד וַיֹּאמֶר עֵד איז איין בת קול ארוס גגאנגן אונ הט גזאגט ער איז איין עדות: וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הט שמואל גיזאגט צו דעם פאלק דר גאט ווס האט בשאפן משה מיט אהרן זיי זאלן זיין אן גיברייט צו זיין שליחות אדער אזו איז דר פשט גאט וואס האט גיטאן ניסים דורך משה מיט אהרן אונ דער וואס האט אויף גיבראכט אייערי עלטרן פון דעם לאנד מצרים דר זאל זיין איין עדות: וְעַתָּה אונ אצונד שטעלט אייך אונ איך וועל אייך ריכטען דם הייסט איך וועל מיט אייך איין וויכוח האבן פאר גאט את כל צדקות אלע גרעכטיקייט ווס גאט האט גיטאן מיט אייערע עלטרן: כַּאֲשֶׁר בָּא יַעֲקֹב אז יעקב איז גיקומען אין מצרים האבן דארטן אייערע עלטרן גשריגן צו גאט מחמת מען האט זיי דארטן גפייניגט הט גאט גשיקט משה מיט אהרן אונ זיי האבן ארויס גצוגן אייערע עלטערן פון מצרים אונ האבן זיי בזעצט אויף דעם ארט אין ארץ ישראל: וַיִּשְׁכְּחוּ אונ אז זיי זענן שון גיווען אין ארץ ישראל האבן זיי פארגעסן אין גאט זייער גאט הט ער זייא איבר געגעבן אין דר האנט פון סיסרא דר הויבט מאן פון חצור אונ אין דר האנט פון די פלשתים אונ אין דר האנד פון מואב אונ זיי האבן מיט

איערי

פְּלִשְׁתִּים וּבְיַד מֶלֶךְ מוֹאָב וַיִּלָּחֲמוּ בָּם: וַיִּזְעֲקוּ אֶל־יְהוָֹה וַיֹּאמְרוּ חָטָאנוּ כִּי
עָזַבְנוּ אֶת־יְהוָֹה וַנַּעֲבֹד אֶת־הַבְּעָלִים וְאֶת־הָעַשְׁתָּרוֹת וְעַתָּה הַצִּילֵנוּ מִיַּד
אֹיְבֵינוּ וְנַעַבְדֶךָּ: וַיִּשְׁלַח יְהוָֹה אֶת־יְרֻבַּעַל וְאֶת־בְּדָן וְאֶת־יִפְתָּח וְאֶת־שְׁמוּאֵל
וַיַּצֵּל אֶתְכֶם מִיַּד אֹיְבֵיכֶם מִסָּבִיב וַתֵּשְׁבוּ בֶּטַח: וַתִּרְאוּ כִּי נָחָשׁ מֶלֶךְ בְּנֵי־

°ויאמרו ק׳ עמון

פירוש

אַיְיעֶרע עֶלטֶערְן מִלְחָמָה גְּהַאלְטְן וַיִּזְעֲקוּ אֶל יְיָ הָאבִּין אַיְיעֶרע עֶלְטֶערְן גְשְׁרִיגְן צוּ גָאט וַיֹּאמְרוּ אוּנְ זַיי הָאבְּן גְיזָאגְט מִיר הָאבִּין גְיזִינְדִיגְט וָואס מִיר הָאבִּין פַרְלָאזְט אוּנְזֶר גָאט אוּנ מִיר הָאבְּן גְידִינְט עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וָואס הַייסְן עַשְׁתָּרוֹת וְעַתָּה אוּנ אַצִינְד בֶּעטְן מִיר דִיךְ זַייא אוּנְז מַצִיל פוּן דֶער הַאנְט פוּן אוּנְזֶרע פַיינְט אוּנ מִיר וֶועלְן שׁוֹין צוּא דִיר דִינְן וַיִּשְׁלַח יְיָ הָאט גָאט גְשִׁיקְט דֶעם ירוּבַּעַל דָס אִיז גִדְעוֹן אוּנ בְּדָן מֵיינְט מֶען שִׁמְשׁוֹן וָואס עֶר אִיז פוּן שֵׁבֶט דָן אוּנ יִפְתָּח אוּנ שְׁמוּאֵל אוּנ גָאט הָט אַייךְ דוּרךְ זַיי מַצִיל גִיוֶועןְ פוּן דִי

עַ״ט

הֶענְט פוּן אַייעֶרֶע פַיינְט פוּן אַרוּם אוּנ אִיר זֶענְט גִיזֶעסְן זִיכֶער אוּנ דְרוּם רֶעכִינְט דֶער פָּסוּק דְרַייא מֶענְטְשְׁן וָואס זֶענְן נִיט גִיוֶועזְ צַדִיקִים דָס זֶענֶן גִדְעוֹן אוּנ שִׁמְשׁוֹן אוּנ יִפְתָּח אוּנ רֶעכִינְט ווידֶר דְרַייא גְרֶעסְטֶע צַדִיקִים פוּן דֶר וֶועלְט דָס אִיז משֶׁה אוּנ אַהֲרֹן אוּנ שְׁמוּאֵל דָס וַויל אוּנְז לֶערְנֶען אַז דֶער עֶרְגְסְטֶר אִיז זַיין דוֹר אַז עֶס אִיז נִיט פַאר הַאנְדְן אַבֶּעסֶערֶער פוּן אִים אִיז עֶר אַזוֹי חָשׁוּב אַזוֹי ווִי דֶר בֶּעסְטֶער אִיז זַיין דוֹר אוּנ מֶען בַּדַארְף זַיי חָשׁוּב הַאלְטְן גְלַייךְ ווִי זַיי וָואלְטְן גִיוֶועזְ דִיא גְרֶעסְטֶע חֲשׁוּבִים וַתִּרְאוּ אוּנ אַז אִיר הָט גִיזֶעהְן

נחש

סוד

וַיִּזְעֲקוּ אֶל ה׳ וַיֹּאמְרוּ חָטָאנוּ כִּי עָזַבְנוּ אֶת ה׳ וַנַּעֲבוֹד אֶת הַבְּעָלִים וגו׳ (שמואל א׳ י״א) די יִשְׂרָאֵל הָבְּן גְשְׁרִיגְן צוּ גָאט מִיר הָבּן גְזִינְדִיגְט אוּנ גְדִינְט דִי אָפּ גָעטֶר בְּעָלִים אוּנ עַשְׁתָּרוֹת. ר׳ שִׁמְעוֹן זָאגְט אַבַּעַל תְּשׁוּבָה בַּדַארְף זִיךְ מִתְוַדֶּה זַיין אוּנ יֶעדִי זִינְד בַּזוּנְדֶר אוּם רֶעכֶענִין פַר הקב״ה דָס אִיז אַפְּעוּלָה צוּ פַר מַאכְן דִי מַיילֶר פוּן דִי מְקַטְרִגִים אוּנ זַיין דִין וֶוערְט נִיט אִיבֶּר גְגֶעבִּין צוּם בֵּית דִין שֶׁל מַעְלָה נַייעֶרְט הקב״ה אַלֵיין מִשְׁפָּט אִים דַמִיט גֵייט אַרוּם זַיין דִין צוּא נוּטְצִי דְרוּם הָאבְּן דִיא יִשְׂרָאֵל אוּיס גְרֶעכִינְט דָא אוּנ זַייעֶר תְּפִלָּה דִיא עֲבוֹדוֹת זָרוֹת ווֶעלְכֶע זַיי הָבְּן גְדִינְט דָס אִיז בְּעָלִים אוּנ עַשְׁתָּרוֹת אוּנ הקב״ה הָט זַיי גְהָאלְפְן ווִי עֶס שְׁטֵייט וַויֵיטֶער אִין דֶר הַפְטוֹרָה וַיִּשְׁלַח אֶת יְרֻבַּעַל וגו׳ וַיַּצֵּל אֶתְכֶם דָס טֵייטְשׁ השי״ת הָט זַיי מַצִיל גִיוֶועזְן פוּן דִיא הֶענְט פוּן דִי שׂוֹנְאִים צוּ לִיבּ דִי שׂוֹפְטִים זַייעֶרע דָס זָגְט דָוִד ע״ה (תהלים ל״ב) חַטָּאתִי אוֹדִיעֲךָ וגו׳ וְאַתָּה נָשָׂאתָ עֲוֹן חַטָּאתִי סֶלָה וֶוען אִיךְ בִּין דִיר גָאט מוֹדֶה מַיינֶע זִינְד בִּיסְטוּ מִיר מוֹחֵל דָס לֶערְנֶען מִיר אָפּ פוּן משֶׁה רַבֵּינוּ ע״ה בְּשַׁעַת דֶעם חֵטְא הָעֵגֶל הָט עֶר מִתְפַּלֵּל גִוֶועזְן פוּן זַייעֶרְט וֶועגְן אוּנ גִיזָאגְט אָנָּא חָטָא הָעָם וגו׳ זַיי הָאבְּן גְזִינְדִיגְט אוּנ גְמַאכְט דָס עֵגֶל פוּן דִי דְרַייא פְּסוּקִים אִיז אַרוּם צוּ זֶעהְן דָס אוּנ אַלֶע אַרְמֶען פַיי אַיְחִיד פַר זִיךְ זֶעלְבְּסְט פַיי אַצִיבּוּר אוּנ אֲפִילוּ נָאר אַשְׁלִיחַ צִבּוּר קְמָשָׁל משֶׁה רַבֵּינוּ אִיז גַייטִיג זַיי זָאלֶען בְּפֵירוּשׁ אוּיס זָאגְן אִין וִידּוּי דִי חֲטָאִים. דַאן שֵׁיידְן זִיךְ אָפּ פוּן זַיי דִיא מָרֵי דִינִין אוּנ אַלֶע מְקַטְרִגִים דֶער טַעַם אִיז דָאס ווִי בַּאלְד דֶר בַּעַל חֵטְא אִיז אַלֵיין אוּיף זִיךְ מְעוֹרֵר דִין אוּנ קִטְרוּג אוּנ יֶעדֶר מֶענְטְשׁ הֵייסְט אַקְרוֹב

קושים

מ״ט ז״ז אַלֵיין אִיז דָאךְ דֶער דִין קֵיין דִין נִיט וָוארוּם אַקְרוֹב אִיז דָאךְ פָּסוּל צוּם דִין מִמֵילָא קֶען שׁוֹין מֶער קֵיין מְקַטְרֵג אוּנ קֵיין דַיָין אִים מְשַׁפְּטְן. דֶר כְּלַל אִיז אַזוֹי אַז חֶסְרוֹנוֹת זָאל בֶּעסֶר דֶער מֶענְטְשׁ אַלֵיין אוּיף זִיךְ זוֹגְן אוּנ אוֹיס זָאגְן בְּדֵי דָם שׂוֹנֵא דֵם מְקַטְרֵג זָאל נִיט בְּלַייבְּן וָוס צוּ זָאגְן דַאן אִיז השי״ת אִים מוֹחֵל זַיינֶע עֲבֵירוֹת אַז עֶס אִיז גְשְׁרִיבְּן וּמוֹדֶה וְעוֹזֵב יְרוּחָם דֶר וָוס אִיז זִיךְ מִתְוַדֶּה אִין פַר לָאזְט דִי זִינְד דֶער וֶוערְט דֶר בַּרִימְט דָוִד הַמֶלֶךְ ע״ה הָט גְבֶּעטְן שָׁפְטֵנִי אֱלֹהִים דִי אַלֵיין גָאט ב״ה זָאלְסְט מִיךְ מִשְׁפָּטְן אוּךְ שְׁלֹמֹה הַמֶלֶךְ ע״ה הָט גְזָאגְט לַעֲשׂוֹת מִשְׁפַּט עַבְדּוֹ עֶר אַלֵיין זָאל טוּן דָם מִשְׁפָּט פוּן זַיי קֶענֶעגְט דַמ״ט וֶועלְן זִיךְ דָם בֵּית דִין שֶׁל מַעְלָה נִיט קֶענְן אַרַיין מִישְׁן דָם הֵייסְט דִי זִיבְּן סַנְהֶדְרִין וָוס זִיצְן אִים רֹאשׁ הַשָּׁנָה אַרוּם קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אוּף זִיבְּן שְׁטוּלְן אוּנ ווִי זַיי פַּסְקְנִין אָפּ אַזוֹי בְּלַייבְּט דָם אַז דֶר פָּסוּק זָגְט וַיְהִי הַיּוֹם וַיָּבֹאוּ בְּנֵי הָאֱלֹהִים לְהִתְיַצֵּב עַל ה׳ דָם אִיז גְמֵיינְט רֹאשׁ הַשָּׁנָה וֶוען נְקִימָה נֶעמְט קִינְדֶר חַיינוּ זַיין בֵּית דִין הַגָּדוֹל וֶועלְכֶע זַיי זֶענֶען צוּא אִים ווִי קִינְדֶער אַרוּם אַפָּטֶר. דָם גְלַייכְ שְׁטֵייט וַיְהִי הַיּוֹם וַיַּעֲבוֹר אֱלִישָׁע אֶל שׁוּנֵם גֵייט דָם אוּיךְ אוּיף דָם טָאג רֹאשׁ הַשָּׁנָה וָוארוּם ווִי עֶס שְׁטֵייט וַיְהִי הַיּוֹם מֵיינְט מֶען אַטָאג פוּן אַצַעַר אוּנ דִינִים קָשִׁים. אוּנ דִיא צְוַוייא מָאל וַיְהִי הַיּוֹם ווַייזְט אוּף רֹאשׁ הַשָּׁנָה וַוייל רֹאשׁ הַשָּׁנָה אִיז אַלֶע יָאר צְוַויי טֶעג אַקֶעגְן דִינָא קַשְׁיָא וְדִינָא רַפְיָא דֶר אַייבֶּערְשְׁטֶער דִי אוּנ דֶר אוּנְטֶערְשְׁטֶער דִין אַיין דִין אִיז זַייעֶר שְׁטְרֶענְג אוּנ דֶר אַנְדֶער אִיז לַייכְטֶער אוּנ גְרִינְגֶר דָא וֶוערְט אוּיס גְמִישְׁט חֶסֶד מִיט דִין צוּא זָאמֶן דְרוּם הָט שְׁלֹמֹה הַמֶלֶךְ ע״ה גְזָאגְט וְיִהְיוּ דְבָרַי

עַמּוֹן בָּא עֲלֵיכֶם וַתֹּאמְרוּ לִי לֹא כִּי־מֶלֶךְ יִמְלֹךְ עָלֵינוּ וַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם
מַלְכְּכֶם׃ וְעַתָּה הִנֵּה הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בְּחַרְתֶּם אֲשֶׁר שְׁאֶלְתֶּם וְהִנֵּה נָתַן יְהוָה
עֲלֵיכֶם מֶלֶךְ׃ אִם־תִּירְאוּ אֶת־יְהוָה וַעֲבַדְתֶּם אֹתוֹ וּשְׁמַעְתֶּם בְּקוֹלוֹ וְלֹא תַמְרוּ
אֶת־פִּי יְהוָה וִהְיִתֶם גַּם־אַתֶּם וְגַם־הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר־מָלַךְ עֲלֵיכֶם אַחַר יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם׃ וְאִם־לֹא תִשְׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה וּמְרִיתֶם אֶת־פִּי יְהוָה וְהָיְתָה יַד־
יְהוָה בָּכֶם וּבַאֲבוֹתֵיכֶם׃ גַּם־עַתָּה הִתְיַצְּבוּ וּרְאוּ אֶת־הַדָּבָר הַגָּדוֹל הַזֶּה
אֲשֶׁר יְהוָה עֹשֶׂה לְעֵינֵיכֶם׃ הֲלוֹא קְצִיר־חִטִּים הַיּוֹם אֶקְרָא אֶל־יְהוָה וְיִתֵּן
קֹלוֹת וּמָטָר וּדְעוּ וּרְאוּ כִּי־רָעַתְכֶם רַבָּה אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם בְּעֵינֵי יְהוָה לִשְׁאוֹל
לָכֶם מֶלֶךְ׃ וַיִּקְרָא שְׁמוּאֵל אֶל־יְהוָה וַיִּתֵּן יְהוָה קֹלֹת וּמָטָר בַּיּוֹם הַהוּא
וַיִּירָא כָל־הָעָם מְאֹד אֶת־יְהוָה וְאֶת־שְׁמוּאֵל׃ וַיֹּאמְרוּ כָל־הָעָם אֶל־שְׁמוּאֵל
הִתְפַּלֵּל בְּעַד־עֲבָדֶיךָ אֶל־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְאַל־נָמוּת כִּי־יָסַפְנוּ עַל־כָּל־חַטֹּאתֵינוּ
רָעָה לִשְׁאֹל לָנוּ מֶלֶךְ׃ וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־הָעָם אַל־תִּירָאוּ אַתֶּם עֲשִׂיתֶם אֵת

כל

פירוש ע"ט

נחש דער מלך פון עמון קומט אויך אייך מלחמה האלטין ותאמרו האט איר געזאגט ניין מיר ווילען שון ניט די שופטים זאלען זיין פאר אונז כי מלך נאר מיר ווילען האבען א מלך זאל איבער אונז קיניגען ויי אבער גאט איז דאך אייער מלך ועתה אונ אצונד הנה המלך אשר בחרתם דאס איז דער מלך וואס איר האט אויס דער וויילט אשר שאלתם וואס איר האט בגערט והנה האט גאט גיגעבען איבר אייך איין מלך אם תיראו אז איר וועט זיך פארכטין פר גאט אונ איר וועט אים דינען אונ איר וועט פאר נעמען זיין קול אונ איר וועט ניט ווידער שפעניגען די רייד פון גאט והייתם וועט איר אקיום האבען אויך איר אונ אויך דר מלך וואס ער קיניגט איבער אייך אחר נאך גאט אייער גאט איר וועט אקיום האבען פאר גאט ואם לא תשמעו אונ אז איר וועט ניט פר נעמען אין גאטס קול אונ איר וועט ווידר שפעניגען די רייד פון גאט והיתה אונ עס וועט זיין דער שלאק פון גאט אין אייך אונ אין אייערי עלטערן גם עתה אצונד אויך שטעלט אייך אונ זעהט די גרוסי זאך וואס גאט וועט טאן פר אייערע אויגן הלא פר וואר קציר חטים היום היינט איז די צייט וואס מען שנייד ווייץ אקרא איך וועל רופען איך וועל מתפלל זיין צו גאט וועט ער געבען דונערן אונ רעגען חאטשי בשעת שניט איז רעגען א סימן קללה אונ עס איז שווער אין דיא אויגן פון השי"ת צוא ברענגען פורענות אומזיסט פון דעסט וועגען האב איך פארט כח אז איך זאל מתפלל זיין צו גאט וועט ער געבען רעגען אונ אזו אויך אז עס וואלט אויף אייך גיקומען א מלחמה וואלט איך גיקאנט מתפלל זיין אז איר זאלט דעם פיינט ביי קומען ודעו אונ ווייסט וראו אונ זעהט איר וועט וויסען אונ וועט זעהן כי אז אייער שלעכטיגקייט איז גרוס וואס איר האט גיטאן בעיני יי' אין די אויגן פון גאט: ויקרא אונ שמואל האט מתפלל גיוועזן צו גאט האט גאט גיגעבן דונערן אונ רעגין אין דעם זעלביגן טאג וייראי האט דאס פאלק זייער גיפארכטן פר גאט אונ פר שמואל ויאמרו האט נאר דאס פאלק גיזאגט צוא שמואל זייא מתפלל צוא גאט פאר דיינע קנעכט אונ מיר זאלן ניט שטארבן ווארום מיר האבן גימערט אויף אונזערע זינד אונ מיר האבן שלעכטס גיטאן ויאמר שמואל האט שמואל גיזאגט צום פאלק אל תיראו איר זאלט זיך ניט פארכטן אך אל תסורו נייערט איר זאלט ניט אפ קערן פון גאט ועבדתם אונ איר זאלט דינען גאט מיט גאר אייער הארצין ולא תסורו אונ איר זאלט ניט אפ קערן פון גאט כי ווארום אז איר וועט יוא אפ קערן פון גאט וועט איר זיך דער

נאך

סוד קדושים

אלה אשר התחננתי וגו' לעשות משפט עבדו ומשפט עמו ישראל דבר יום ביומו מיין תפלה וועט זיין נאהנט צו גאט ב"ה אונ ער וועט טאן דעם משפט פון זיין קנעכט אונ פון זיין פאלק ישראל בכומר מיט רחמים ווייל עס איז צווייא מענ ראש השנה דא איז בכלל רחמים בדין

כָּל־הָרָעָה הַזֹּאת אַךְ אַל־תָּסוּרוּ מֵאַחֲרֵי יְהֹוָה וַעֲבַדְתֶּם אֶת־יְהֹוָה בְּכָל־לְבַבְכֶם׃ וְלֹא תָּסוּרוּ כִּי ׀ אַחֲרֵי הַתֹּהוּ אֲשֶׁר לֹא־יוֹעִילוּ וְלֹא יַצִּילוּ כִּי־תֹהוּ הֵמָּה׃ כִּי לֹא־יִטֹּשׁ יְהֹוָה אֶת־עַמּוֹ בַּעֲבוּר שְׁמוֹ הַגָּדוֹל כִּי הוֹאִיל יְהֹוָה לַעֲשׂוֹת אֶתְכֶם לוֹ לְעָם׃

פירוש ע"ט

נָאךְ קֶערֶען אַחֲרֵי הַתֹּהוּ נָאךְ אַזֶעלְכֶע זַאכֶן וָוס אִיז נִישְׁט אֲשֶׁר לֹא יוֹעִילוּ וָואס זַייא קָאנֶען נִיט מַצִּיל זַיין זַיי זֶענֶען וִוישְׁט כִּי וָוארוּם לֹא יִטּוֹשׁ יְיָ גָאט וֶועט נִיט פַאר לָאזְן זַיין פָאלְק פוּן יֶיעֶנְיֶן זַיין גִיאַכְפֶּערְטֶן נָאמֶען וָוא־וּם גָאט הָט גִיוָואלְט אָדֶר עֶר הָט גִישְׁוואוֹרֶן עֶר זָאל אַייךְ מַאכֶן צוּ זִיךְ פָאר אַפָאלְק׃

כוכב מיעקב

(כִּי לֹא יִטּוֹשׁ יְיָ אֶת עַמּוֹ בַּעֲבוּר שְׁמוֹ הַגָּדוֹל) עִיס מָשָׁל אַרְמַאי אַשְׁוִוינְדְלֶער אִיז אַרוּם גְפָארֶן אוֹיף דִי וֶועלְט אוּנ הָט זִיךְ גְמֶעלְדִים אַז עֶר אִיז דֶר גָדוֹל הַדּוֹר סבי"ם וָוס עֶר אִיז גְוֶועזֶן מְפוּרְסָם אוֹיף דִיא גַנְצֶע וֶועלְט אוּנ הָט אַיין גְזַמִילְט אַסַךְ גֶעלְד אוּנ מֶען הָט אִים אָז גְמוּן גְרוֹיס כָּבוֹד וִוי דֶער גָדוֹל הַדּוֹר אִיז גְוָואר גְוָוארְן דִי מַעֲשֶׂה פוּן דֶעם רַמְאַי הָט עֶר זִיךְ גְפָרֵייט אוּנ זָאגְט עכי"ם נֶעהְט אִיךְ אַז מַיין נָאמֶען אִיז גְמַאכְט אוֹיף דֶר וֶועלְט אַז אֲפִילוּ דֶר מֶענְשׁ וָוס אִיז זִיךְ מִתְלַבֵּשׁ מִיט מַיין נָאמֶען גִיט מֶען אִים אוֹיךְ כָּבוֹד וַוייל זַיי מֵיינֶען אַז אִיךְ בִּין דָאס אַזוֹי זָאגְט השי"ת (כִּי גָדוֹל שְׁמִי בַּגּוֹיִם) מַיין נָאמֶען אִיז גְרוֹיס בַּיי דִיא עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים חָאטְשֶׁע זַיי מֵיינֶען אַז אִיךְ בִּין דָס זָאגְט דֶר פָּסוּק (כִּי לֹא יִטּוֹשׁ) גָאט וֶועט נִיט פַר לָאזְן זַיין פָאלְק וַוייל זַיין נָאמֶען אִיז גְרוֹיס אוֹיף דֶער וֶועלְט (כִּי הוֹאִיל יְיָ וגו') בֶּאֱמֶת וַוייל השי"ת מַאכְט אַייךְ יוּדֶען פַר אַפָאלְק אַז אִיר זָאלְט דִינֶען צוּ אִים בְּיִחוּד׃

עניני מוסר לסדר חקת

זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה וגו׳ דוּא פַּרְשָׁה פוּן פָּרָה אֲדוּמָּה לֶערִינְט אוּנְז פִיל עֶרְלַייא מוּסָר. וָוארוּם בַּיים מֶענְטְשׁ אִיז דָא צְווַיי עֶרְלַייא טוּמְאוֹת. אַיין טוּמְאָה וָואס דֶער גוּף וֶוערְט טָמֵא. אוֹיבּ עֶר רִירְט אָן אַמֵת אָדֶר אַשֶׁרֶץ אָדֶר אַנְבֵלָה. אָדֶער אַמְצוֹרָע. אוּנ נָאךְ אַזֶעלְכֶע טוּמְאוֹת. עֶס אִיז דָא נָאךְ טוּמְאוֹת וָוס זֶענֶען מְטַמֵּא דִי נְשָׁמָה. דָאס זֶענֶען דִי עֲבֵירוֹת וָואס דֶער מֶענְטְשׁ טוּט זַיי זֶענֶען מְטַמֵּא דִי נְשָׁמָה. אוּנ אַזוֹי וִוי אַמִּקְוָה אוּנ דִי פָּרָה אֲדוּמָּה רֵיינִיגֶן דֶעם גוּף פוּן זַיינֶע טוּמְאוֹת. אַזוֹי תְּשׁוּבָה רֵיינִיגְט דוּא נְשָׁמָה פוּן אִירֶע טוּמְאוֹת. אוּנ דֶרִיבֶּער וֶוערִין דִיא עֲבֵירוֹת גְרוּפֶען פָּרָה אֲדוּמָּה. וָוארוּם דִי יוּדֶן מִיט זַיירֶע עֲבֵירוֹת וֶוערִין גְגְלִיכֶען צוּ אַקוּה. וִוי דֶער פָּסוּק זָאגְט (הושע ד) (כִּי כְּפָרָה סוֹרֵרָה סָרַר יִשְׂרָאֵל) אַזוֹי וִוי אַווִילְדֶע קוּה אַנְטְלוֹפְט פוּן אִיר בַּעַל הַבַּיִת. אַזוֹי זֶענֶען דִי יוּדֶן אַנְטְלָאפֶען פוּן הקב"ה. אֲדוּמָּה אַרוֹיטֶע. דִי עֲבֵירוֹת וֶוערִין גְרוּפֶען רוֹיט. זָאגְט אוּנְז דִי תּוֹרָה דֶר מֶענְטְשׁ וָוס זַיין גוּף אִיז טָמֵא גְוָוארֶן פוּן אַמֵת אוּנ עֶר וִויל רֵיינִיגֶן דֶעם גוּף מִיט דִיא פָּרָה אֲדוּמָּה. זָאל עֶר זִיךְ דֶער מָאנֶען צוּ רֵיינִיגֶן דִי נְשָׁמָה פוּן אִירֶע טוּמְאוֹת. דִיא פָּרָה אֲדוּמָּה דֶער מָאנְט דֶעם מֶענְטְשׁ אַז עֶר אִיז טָמֵא פוּן עֲבֵירוֹת וָוס זַיי וֶוערִין גְרוּפֶען רוֹיט אוּנ זֶענֶען גְגְלִיכֶען צוּא אַקוּה. תְּמִימָה. אַגַאנְצֶע מֵיינְט מֶען דִי תְּשׁוּבָה זָאל זַיין אַגַאנְצֶע. עֶר זָאל טוּן אַאֱמֶתֶע תְּשׁוּבָה אוֹיף אַלֶע זַיינֶע עֲבֵירוֹת. וִויא מִיר בֶּעטֶען אַלֶע טָאג (וְהַחֲזִירֵנוּ בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ) גָאט זָאל אוּנְז צוּרִיק קֶערִין צוּ זִיךְ מִיט אַגַאנְצֶע תְּשׁוּבָה אוֹיף אַלֶע עֲבֵירוֹת. אַיין בָּהּ מוּם. אוּנ דִי תְּשׁוּבָה זָאל קֵיין פֶעלֶער זַיין. לְמָשָׁל עֶר פַאסְט אַטָאג. אוּנ וֶוען אַמֶענְטְשׁ פַאסְט אִיז דִי נַאטוּר עֶר זָאל זַיין בַּייז אוֹיבּ עֶר וֶוערְט בַּייז אוּנ קְרִיגְט מִיט מֶענְטְשֶׁן. אוּנ עֶס קֶען נָאךְ אַמָאל זַיין אַעֲבֵירָה אוֹיךְ דְהַיְינוּ עֶר וֶועט וֶוערֶן בַּייז אוֹיף זַיין פָאטֶער אוּנ מוּטֶער אָדֶער אוֹיף אַתַּלְמִיד חָכָם. אָדֶר נָאךְ אַנְדֶרֶע עֲבֵירוֹת וָוס קֶען קוּמֶען פוּן כַּעַס. וֶוערְט נָאר פוּן זַיין תְּשׁוּבָה מֶער עֲבֵירוֹת וִוי פְרִיעֶר. דְרִיבֶּר וֶוען דֶער מֶענְטְשׁ טוּט תְּשׁוּבָה אוּנ פַאסְט. דֶעם טָאג וָוס עֶר פַאסְט דַארְף עֶר זַיין מִיט גְרוֹיס גְדְרִינְקַייט בַּיי זִיךְ אוּנ זָאל זַיין גְהוּט נִיט צוּ טוּן אַיין עֲבֵירָה. דִי תְּשׁוּבָה זָאל קֵיין פֶעלֶר הָאבֶּן. אֲשֶׁר לֹא עָלָה עָלֶיהָ עוֹל. עֶר זָאל זֶעהֶן דוּ תְּשׁוּבָה זָאל נִיט זַיין בַּיי אִים אַמַשָּׂא. נָאר אַלֶע זַאכֶן וָואס עֶר

וועט טון וועגן תשובה זאל ער טון מיט שמחה גלייך ווי ער וואלט פאר דינט פיל געלד. ווארום מיט זיין תשובה מאכט ער ריין זיין נשמה פון עבירות. און וועט זוכה זיין צו עולם הבא ווס איין שעה עולם הבא איז טייערער ווי דאס גאנצע בעסטע לעבן פון עולם הזה. ווס דארף שוין דער מענטש אבעסערי שמחה ווי אז ער איז זוכה צו טון תשובה. און אלע טרחות ווס ער איז זיך מטריח ביי דו תשובה דארף ער טון מיט די גרעסטי שמחה. ונתתם אותה אל אלעזר הכהן וגו׳. ג׳ כרעם ווי דו תורה האט געשריבט פון תשובה. זאגט אונז דו תורה דער מענטש ווס וויל טון תשובה זאל ער גיין צו את תלמיד חכם ווס איז אגרויסער צדיק פון אים וועט ער לערנען ווי צו טון תשובה. דאס ספר עמק המלך דער ציילט עס איז אמאל געווען אגרויסר צדיק רבי משה די ליאון. ווס דורך זיין צדקות האט ער זוכה געווען אז אויף אים האט גערוהט די שכינה. און ווי דר בעל הגדה זאגט ובמורא גדול זו גלוי שכינה וויא דיא שכינה איז פאלט אויף דעם מענטש אגרויסע מורא דריבער איז געווען יעדור רשע וואס איז געווען נאר פיר אייגן ווייט פון דעם צדיק און אויף אים געפאלען אגרויסע שרעק און האט גמוזט פאלען פאר זיינע פוס און בעטין פון אים ער זאל אים געבין את תשובה אויף זיינע זינד. אמאל האט געטראפן עס איז געגאנגען נים ווייט פון דעם צדיק רבי משה אגרויסער גביר וואס ער איז געווען אגרויסער רשע. ווס ער האט געטון אלע גרעבסטע עבירות פון דיא תורה. פלוצלונג איז אויף אים געפאלן אגרויסע שרעק און איז געפאלן פאר דו פיס פון דעם צדיק און האט געבעטן ביי אים ער זאל אים זאגן און לערנען ווי אזוי ער זאל טון תשובה. דער צדיק האט פאר זיכערט דעם גביר אז ער וועט טון אאמתה תשובה וועט מען אים מוחל זיין אלע זינד וואס ער האט געטון. נאר מיט אתנאי ער זאל קומן אלע טאג און זיין בית המדרש לערנען תורה. און אציים שפעטער איז געקומן די צייט ווס דער צדיק רבי משה די ליאון האט גדארפט שטארבן דאט דער גביר געווייגט פאר אים און האט אים געבעטן ער זאל אים מיט נעמען מיט זיך. דער גביר האט געזאגט צום צדיק אזוי לאנג ווי דר רבי לעבט וועגין מיין מורא פר דעם רבין האב איך מורא צו זינדיגען און איצט אז דער רבי וועט שוין נים זיין האב איך מורא מאמר וועל איך ווייטער זינדיגן. האט דער צדיק אים געגעבן דיא האנד אז ער זאל אים באלד מיט נעמן. דר צדיק איז געשטארבן איז דער גביר אויך געשטארבן. זעהן מיר דער מענטש וואס וויל טון תשובה זאל זיך בהעסקן צו אצדיק. וועט ער זיך שעמן פר דעם צדיק צוא זינדיגן און וועט טון תשובה. דריבער זאגט דער פסוק ער זאל געבן די פרה אדומה (דס מיינט מען די תשובה) צו אלעזר הכהן ווס ער וועט זיין דר כהן גדול נאך דעם ווי אהרן וועט שטארבן. און ער וועט אים לערנען ווי צו טון תשובה. און אלעזר הכהן זאל נעמן מדמה באצבעו מיינט מען געלד. דער צדיק זאל נעמן פון בעל תשובה געלד אויף צדקה. און די צדקה וואס ער וועט נעמן זאל ער צו טיילן צו דיא ארימע לומדים וואס לערנען און דיא בתי מדרשים. און דס מיינט מען והזה אל נכח פני אהל מועד. ער זאל שפריצן דס געלד. ער זאל געבן די צדקה צו דיא מענטשן ווס זיצן און דעם געצעלט פון פאר זאמלונג און בית המדרש. וואס דארטן ווערין פאר זאמלט די מענטשין וואס לערנען תורה. שבע פעמים. זיבן מאל. אלע זיבען טעג פון דער וואך זאל ער געבין צדקה. נישט ווי אנדערי מענטשין ווס געבן צדקה איין מאל און דער וואך. נאר פרייטאג אדער צוויי מאל און דער וואך מאנטיג און דאנערשטיג. אבער דער בעל תשובה זאל געבין צדקה אלע טאג. ושרף את הפרה לעיניו. דאס מיינט מען ער זאל פר ברענין דיא תאוות פון זיין גוף. וואס דער גוף וויל טון וואס זיינע אויגען זעהן. פרה איז דיא טייטש מערין. ווארום דיא תאוות פון גוף ווערין אלע מאל פר גרעסערט. ווס מער דער מענטש האט מער וויל ער האבן. זאל ער די תאווה אוועק ווארפן פון זיך וועט ער קענין טון תשובה. את עורה ואת בשרה ואת דמה. ער זאל פאר ברענין די פעל און דאס פלייש און דס בלוט. דאס מיינט מען ער זאל פר ברענין דריא זאכן. ער זאל נים טון אזעלכי עבירות ווי ער האט געטון. און ער זאל נים ריידן אזעלכע שלעכטי רייד ווי ער האט גרעט. און ער זאל נים טראכטן אזעלכי טראכטונג ווי ער האט געטראכט (דאס טון איז אזוי ווי דו פעל. אזוי ווי דוא פעל זעהן אלע. און וואס דער מענטש טוט זעהן אויך אלע. דאס

ריידען איז אזוי וויא דאס פלייש. אזו וויא דאס פלייש קען מען נאר אן טאפן אבער מען זעהט ניט. אזוי דאס ריידען זעהט מען ניט. דיא ווערטער וואס גייען ארויס פון מויל זעהט מען ניט. נאר דיא אויערן פון מענטש קענין זיא אן טאפען. דאס טראכטונג פון מענטש איז אזוי וויא דאס בלוט אזוי וויא דאס בלוט איז בעהאלטען אינוויינוג אונ קיינער זעהט דס ניט. אזוי וואס דער מענטש טראכט איז בעהאלטן אונוויינינג אונ מענטש אונ קיינער זעהט דס ניט). על פרשה ישרוף. אז דער מענטש וועט זיך דער מאנען אז פון אום וועט ווערין מוסט אונ ערד. דריבער וועט ער אוועק ווארפן אלע עבירות (ולקח הכהן עץ ארז ואזוב ושני תולעת והשליך אל תוך שרפת הפרה) דער כהן דאס מיינט מען דער צדיק זאל נעמן אטענגבוים. דס מיינט מען ער זאל לערנין מיט דעם בעל תשובה תורה. די תורה ווערט גרופן אבוים. וויא עס שטייט אונ פסוק (עץ חיים היא למחזיקים בה) די תורה איז אבוים פון לעבן צו די מענטשן וס האלטן זיא. וואס זענין מקיים וואס עס שטייט אונ דיא תורה. אונ וויא אזוי זאל ער לערנין תורה מיט דעם בעל תשובה. ער זאל אום פריער דער קלערין די פייערקייט פון דיא תורה. אז דר וס לערונט תורה איז גרוים ביי הקב״ה. אזוי ווי דר טענגבוים איז דר גרעסטער בוים אונ וואלד. אזו דר וס לערונט תורה איז גרעסר ביי הקב״ה ווי דו אלו מענטשין וס לערנין ניט תורה. אונ אז דר בעל תשובה לערונט שוין תורה. דארף מען אים לערנין ער זאל זיין ביי זיך אזו נידעריג ווי דס גראז וס הייסט אזוב. ושני תולעת. אונ אזו ווי דר ווארום. אונ דיא נידערוגקייט וס דר מענטש איז ביי זיך נידעריג דס ברענגט דעם מענטש צו יראת שמים אונ צו תשובה אונ צו אלע גוטע מדות. אונ דריבער שטייט ניט אונ פסוק זאת חקת הפרה נאר עס שטייט זאת חקת התורה. צו ווייזן אז דר עיקר פון דו פרה אדומה איז נאר וועגין די תורה. פון די פרה אדומה וועט דר מענטש לערנין אמוסר ער זאל ווערין פרום אונ טון תשובה. אונ דער עיקר פון תשובה איז ער זאל לערנין תורה. ווי די גמרא זאגט דס ליכטונגקייט פון די תורה ברענגט דס מענטש וואס לערונט די תורה ער זאל ווערין פרום. נאך אמוסר האט דיא תורה גמיינט מיט דיא פרה אדומה וואס זיא מאכט טהור (ריין) די מענטשין וס זענין טמא אונ זיא איז מטמא די מענטשין וס זענין טהור דו טומאה מיט די טהרה מיינט מען וועגין די נשמה. דיא טומאה וס דיא נשמה איז טמא פוי עבירות. אונ די טהרה וואס דיא נשמה איז ריין פון עבירות. אויף דס פסוק זאת חקת התורה זאגט דער תרגום (דא גזירת אורייתא) דס זענין דיא גזרות וואס הקב״ה איז גוזר אויף אמענטש. אפילו דוא גזרות וס הקב״ה איז גוזר אויף אמענטש. אונ דר מענטש הט צרות אונ יסורים. דס איז אויך פון זיין טובה וועגין. ער זאל פון תשובה אויף זיינע זונד אונ ער זאל ריין מאכן זיין נשמה וס זיא איז פאר פלעקט געווארן פון זיינע זונד. דריבער זאגט דיא גמרא יעדר מענטש מוז דאנקן הקב״ה פאר דעם שלעכטן מיט שמחה אזו ווי ער דאנקט פר דם גוטן מיט שמחה. דאס איז למשל ווי איינר איז גפאלן אונ הט צו בראכן אהאנד אדער אפוס. אונ פון דעם הט דער מענטש בקומען אגרויסע הויז קראנקייט. אונ דר דאקטאר זאגט מען מוז אים אראפ נעמן דיא האנד אדר די פוס. אונ ווען ניט וועט ער שטארבן. אונ דר דאקטאר האט אזו גטון אונ די גאנצע צייט פון זיין קראנקייט הט אום דר דאקטר גהיילט ביז ער הט אים גזונד גמאכט. אונ דאס אלץ האט דר דאקטאר גטון אומזיסט אן געלד. פאר שטייען מיר אז דער מענש וועט דאנקן דעם דאקטאר ווייל ער האט אים דר האלטן ביי זיין לעבן. אפילו דר דאקטר האט אים גמאכט גרויסע יסורים דו יסורים זענין אבר גוועזן פון זיין טובה וועגין. אונ דער דאנק וועט זיין מיט אמת אונ מיט שמחה. זעהן מיר אז אמענטש דאנקט אזוי פול דם דאקטר פר דם רעטינג פון זיין גוף. אפילו דס רעטונג איז גוועזן מיט יסורים אונ ער איז איצט ווייטר ניט זיכער מיט זיין לעבן אפילו אויף איין מינוט. אונ שטארבן מוז מען. וויפול דארף שוין דער מענטש דאנקן הקב״ה אז ער הט אים גרעטעט זיין נשמה. זיא זאל לעבן אייביג אונ גן עדן מיט דם גרעסטין פערגעניגן. אפילו ער האט זיא גרעטעט דורך יסורים (ווי דער דאקטור). פון דעסט וועגין דארף ער לויבן גאט מיט שמחה. זענין די גזרות פון דו תורה מטהר צו זיין די מענטשין וס זענין טמא פון עבירות. ווי איז אבר פר קערט אז אמענטש האלט זיך פר אצדיק ער זאגט ער האט

נאר ניט גזינדיגט. אונ אז הקב"ה ברענגט אויף אים יסורים. איז ער בייז אויף גאט. אונ ער רעד שלעכטע רייד אויף גאט אדר ער זאגט אז הקב"ה גוט נאר ניט אכטינג אויף דר וועלט. דיא וועלט פירט זיך אליין ווי איינס פרעפט אדר אונ וועלכן מזל ער איז געבארן. אונ דאס איז ניט פון גאט אויף אים. זענין די יסורים אים מטמא. ווארום דורך דיא יסורים ווערט ער ארשע אונ לייקענט אונ די השגחה פון הקב"ה אויף דיא וועלט. זעהן מיר אז דיא פרה אדומה. דס זענין דיא גזרות פון דיא תורה. פון הקב"ה. זענין מטהר דם מענטש ווס האלט זיך פר טמא. פאר אזינדיגר. אונ ער טוט תשובה אונ ווערט אצדיק. אונ זיי זענין מטמא דם מענטש וואס האלט זיך פר אטהור. פאר אצדיק. אונ פון דיא יסורים קען ער ווערן ארשע אונ ווערן אונ אמת טמא. דריבער דארף יעדר מענטש וויסן אז אלץ ווס גאט טוט מיט אים איז גאר ווענין דיא טובה פון דיא נשמה זיינע אונ זאל אויף אלץ לויבען גאט מיט שמחה וועט אים ניט זיין אויף עולם הזה אונ עולם הבא :

מנין המצות בסדר חקת יש בה ג' מצות

[שצז] (סמג קס) לעשות פרה אדומה כדי שיהיה אפרה מוכן ומזומן למי שיצטרך אליו לטהרת טומאת מת שנאמר זאת חקת התורה וגו' דבר וגו' ויקחו אליך פרה אדומה וגו' והיתה לעדת בני ישראל וגו' :

[שצח] (סמג קסא) לדון ולהתנהג בכל דיני טומאת מת כמו שצותה התורה שנאמר זאת התורה אדם כי ימות באהל כל הבא אל האהל וכל אשר באהל יטמא :

(שצט) (סמג קסב) להיות מימי הזיות אפר הפרה מטהרין לטמא ומטמאין לטהור המזה אותן שנאמר והזה הטהור על הטמא וגו' ומזה מי הנדה יכבס בגדיו :

במדבר יט חקת

יט א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר׃ ב זֹאת חֻקַּת

אונקלוס

יט א וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה וְעִם אַהֲרֹן לְמֵימָר׃ ב דָּא גְּזֵירַת אורייתא

תו"א זאת חקת התורה. יומא ב מב זבחים יד מנחות ס חולין כד :

בעל הטורים

(ב) זאת חקת התורה. סמך חוקת התורה לבכורימכם את חלבו ממנו רמז לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן שנייה

רשב"ם

(א) זאת חקת התורה. ולפנינו יפרש באיזו תורה הוא מדבר. דכתיב זאת התורה אדם כי

רש"י

(ב) זאת חקת התורה. לפי שהשטן א ואומות העולם מונין את ישראל לו' מה המצו' הזאת

שפתי חכמים

א דק"ל למה כתיב אלא חקת ואלא התורה שהכה דודאי חקת או התורה אחד לחוד לא קשה לרש"י דהא כרבה פעמים כתיב בתורה כמו זאת חקת הפסח וכמו אם בחקותי

בית דוד

(ב) (זאת חקת התורה). זאגט רש"י (לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה) ווייל דער שטן אונ דיא פעלקר דר צערענען דיא יודן אונ פרעגן

ב"א

פירוש לתורת אלהים

(א) וַיְדַבֵּר יְיָ אונ גאט האט גירעט צו משה אונ צו אהרן לאמר זיי זאלין זאגען צו די ישראל : (ב) זאת חקת התורה דאס איז דאס גיזעץ פון דער תורה אשר צוה יי וואס גאט הט

של"ה הקדוש

אין דעם ענין פון פרה אדומה ווס זיא איז מטהר טמאים ומטמא טהורים קען מען דר פון ארוס נעמן אמוסר סיי אונ ענין פון לימוד סיי אונ ענין פון מעשה. אונ ענין פון לימוד איז אזו ווארום דר מענש דארף קלערן מיט זיין השכל אונ מיט זיין שכל וויא ווייט זיין מעגליכקייט דער מיט איז ער מטהר זיין חומר אונ בייפרט אים ווען דם גרופן מטהר

משלי יהודה

(זאת חקת התורה אשר צוה יי לאמר) עס איז גיוועזן א ארומאן אונ אנראבר מענש ניט קיין מיוחס הט אים פליצלינג גאט נהלפן ער איז גיווארן איין עושר אונ הט נהט אטכטר הט ער זיך מיט איר גיוואלט משדך זיין מיט דם רבם זין הט ער נשיקט רינתי אשדכין אונ זגט צו אים איך וועל דיר געבן שדכנות געלט ווי פיל דו וועסט אליין וועלן אבי

אוֹרָיְתָא דִי פַקֵיד יְיָ לְמֵימָר מַלֵיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִסְבוּן לָךְ תּוֹרְתָא סְמוּקְתָא

הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־צִוָּה יְהֹוָה לֵאמֹר דַּבֵּר | אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ פָרָה

הו"א דבר אל בנ"י. י"י כג : ויקחו אליך. יומא ג : פרה אדומה. מגילה כט :

רשב"ם

ימות באהל. כלומר חקת התורה שאמר למשה זאת התור' : פרה אדומה. צוה לקחת לעשות תורת טהרתו של אדם כי ימות באהל להטהר בו נוגע ונושא ומאהיל : לעיניו

בעל הטורים

לה לאוכלי תרומה ועוד רמז שבמחזיקים בתורת ה' יש להם מנות שאין נותנין תרומה לכהן עם הארץ : לא תחללו וסמיך לי' פוקת בתורה שת"ח שחוטא כוה חילול השם : ולא תמותו. וסמיך לי' חקת התורה דכתיב עץ חיים היא למחזיקים בה :

רש"י

זמה טעם יש בה ב לפיכך כתב בה חקה גזירה היא מלפני אין לך רשות להרהר אחריה : ויקחו

שפתי חכמים

ינם אלא התורה כמו זאת התורה לעולה ולמנחה וזאת תורת העולה אבל כאן כתיב זאת חקת התורה קשה ל"ל תרווייהו זעוד שבסמיך חקת לתורה עכל"ל שהאמר הוא פי' לשני האלו אמר שהתורה כזאת של פרה היא חקה ולא כוה דומיא דחקותי ותורותי דהתם אינו סמוך חוקים לתורות ואע"ג דכל התורה כולה היא גזירת המלך הכא בא לכודים שאין בזה טעם כלל רק גזירה וראוי לקבלה אף שאין טעם כלל נודע לישראל וזהו בפירש"י ותירץ לפי שהשטן וכו' ואם תאמר גבי כלי מדין כתי' כתיב זאת חקת התורה וי"ל דהתם נמי קאי אאפר פרה דריתיב אך גבי נדה יתחטא ולפי מדרש רז"ל דקאי קרא אך גבי מדה יתחטא אסבילה שאף להכשירן מן האיסור הטעין טבילה לכלי מתכות נ"ל דגם הטבילה מלמה היא מאותן שאין בהם טעם למה לא יועיל אלף שאה שלא במקום טבילה כמ' שאה דתי מקוה. רא"ם : ב ואם תאמר למה נקט רש"י כפל לי' מה המצוה בזאת ומה טעם יש בה ונ"ק למה מונין את ישראל במצוה זו יותר מבשאר מצות שכרי כמה מצות ישנן שאין בהם טעם כגון כלאים או שאר דברים וכיוצא בזה וי"ל דבמצוה זו הם מונין ואומרים מה מצוה זו שכרי היא עצמה מטהרי

בית דוד

בַּי"ט דִי יוּדְן וָוס אִיז דִיא מִצְוָה אוּנ צוּ וָוס אִיז דִיא מִצְוָה גֶעבָּאטְן גֶעוָוארְן (לְפִיכָךְ כָּתַב בָּהּ חֻקַּת) דְרִיבֶּר הָאט הקב"ה גֶשְׁרִיבְּן דִיא מִצְוָה אִיז אַחוֹק (אַגְזֵרָה) (גְזֵרָה הִיא מִלְפָנַי) עֶס אִיז אַגְזֵרָה פוּן מִיר

פירוש לתורת אלהים

גְיהַייסְן זָאגְן גָאט הָאט אַייךְ גִיהַייסְען זָאגְען אַז דִי מִצְוָה פוּן פָּרָה אֲדוּמָּה אִיז אַחוּק (עיין רש"י) דַבֵּר רֵייד צוּ דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ אוּנ זַיי זָאלְן נֶעמֶן צוּא דִיר פָּרָה אַקוּא אֲדֻמָּה תְּמִימָה אנאנץ

שלי"ה

אֶת הַטָּמֵא אָבֶר אַז עֶר וִויל גַיין אוּנ טִיפְן זַכְן וָוס פוּן אִים אִיז פַר חוּלְען אִיז גְלַייךְ וִוי אַיינֶר קִיקְט אִין דֶר זוּן וָוען זִיא שַׁיינְט שְׁטַארְק אַזוֹ וֶוערְט אִים דִי אוֹיגְן טוּנְקְל וֶוערְט עֶם גְרוּסְן מְטַמֵּא אֶת הַטְּהוֹרִים. אוּנ אִין עִנְיָן פוּן מַעֲשֶׂה קֶען מֶען זָאגְן אַזוֹ נָאךְ דֶם ווי דֶער רמב"ם שְׁרַייבְּט אוּנ שְׁמוֹנָה פְּרָקִים צֶקֶענְן מִדּוֹת פוּ מֶענְשֶׁען ווִי עֶר זָאל זִיךְ פִירְען אַז עֶר זָאל שְׁ. עִנְדִי גַיין אוּנ מִיטְעל וָוענ דָאס הַייסְט לְדוּגְמָא אַיין פַזְרָן טוּג נִיט צוּ זַיין אוּנ אַיין קַמְצָן אִיז אוֹיךְ אַיין שְׁלֶעכְטֶע מִדָּה אוּנ אַזוֹ אוֹיךְ אוּנ אַלֶע מִדּוֹת זָאל עֶר אוּם דֶער וַוייכְן צוּ אַ נֶעמְען דֶעם דֶרֶךְ הַמְמוּצָּע. נָאר וָוען אַז עֶר הָאט שׁוֹין אָם גִיקֶערְט פוּן דֶעם מִיטֶעלְסְטִין וֶועג אוּנ עֶר דַארְף תְּשׁוּבָה טוּן זָאל עֶר זִיךְ בַּיינְגן אוּנ דֶער אַנְדֶערֶער

הקדוש

זַייט ווִי עֶר אִיז פְרִיר גֶוֶועזְן צוּ גְוּואַנְט זָאל עֶר אָן נֶעמְן דֶעם הֵיפֶךְ בִּיז וַואנֶי עֶר וֶועט גְוּואַנְט וֶוערְן וֶועט עֶר זִיךְ נָאךְ דֶעם קֶענְן שְׁטֶעלְן אוֹיף דֶעם מִיטֶל פוּנְקְט. נִמְצָא דֶער וָוס אִיז גַאנְץ אוּנ דִיא מִדּוֹת אוּנ עֶר ווִיל זִיךְ נֶעמְען צוּ גַיין אוּנ בַּייגִי זִיךְ נָאר אוּנ אַיין זַייט ווֶערְט דָאס אָן גְרוּפְן מְטַמֵּא הַטָּהוֹר אָבֶּער אַז עֶר אִיז אַיין בַּעַל תְּשׁוּבָה וָואס דַמָאלְס דַארְף עֶר זִיךְ נֶעמֶן נָאר אוּנ דֶער אַנְדֶרֶר זַייט פוּן דִי מִדָּה פוּן פְרִיר בִּיז וַואנֶי עֶר וֶועט אַיין גְוּואַנְט וֶוערְן אָפּ צוּא שְׁטֵיין פוּן זַיין פְרִיעֶרְדִיגְן מִנְהָג מֶעג עֶר אַזוֹ טוּן אוּנ דָאס וֶוערְט אָן גְרוּפְן מְטַהֵר אֶת הַטְּמֵאִים אַז עֶר אִיז פְרִיעֶר גֶוֶועזְן אַטָמֵא מֶעג עֶר זִיךְ אוּנ דִי מִדּוֹת יוֹא פִירְן צוּ פוּן פְרִיעֶר אַצַייט דֶעם הֵיפֶךְ פוּן פְרִיעֶר אוּנ עֶר אִיז זִיךְ דָאךְ דֶער מִיט מְטַהֵר :

משלי

דִי זָלְסְט גַיין צוּ דֶעם רַב אוּנ זָלְסְט מִיט אִים שְׁמִיסְן וָוענְן זַיין זוּן עֶר זָאל זִיךְ מִיט מִיר מְשַׁדֵּךְ זַיין אִיז דֶר שַׁדְכָן גִגַאנְגְן צוּ דֶעם רַב אוּנ הָט מִיט אִים גֶשְׁמִיסְט וֶועגְן דֶעם שִׁידוּךְ חֲשׁוּבֶע דִי זַאךְ אִיז דֶעם רַב נִיט צוּ גֶשְׁטַאנְגְן צוּם הַאַרְץ וָוארְן עֶר הָט קַיין מָאל מִיט דֶם גְרָבְּן מֶענְשׁ נִיט גְרֶעט קַיין

יהודה

צְווַיי וֶוערְטֶר נָאר דֶר שַׁדְכָן מִיט זַיינֶע גְרַאטֶע רַייד הָט עֶר דֶם רַב אִיבֶּר גְרֶעט אוּנ זַיי הָבְּן זִיךְ בַּיידֶע מְשַׁדֵּךְ גֶוֶועזְן אַז עֶס אִיז גֶעקוּמֶען נָאךְ דֶער חֲתוּנָה זֶעהְט דֶר מֶענְשׁ אַז דֶר רַב רֶעט מִיט אִים נִיט קַיין ווָארְט וָואס הָט עֶר זִיךְ זַייעֶר פַר וְוִוּנְדֶערְט ווִי הָט זִיךְ דֶס גְטְרָאפְן אֶזֶעלְכֶס אַז צְווַיי מְחוּתָּנִים זָלְן זַיין אַזוֹי

מצות השם

(שצו) וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ פָרָה אֲדוּמָה תְּמִימָה דָס אִיז דִי מִצְוָה פוּן דִי פָּ"ח אֲדוּמָּה. אוּנ דִי מִצְוָה

פָּרָה אֲדֻמָּה תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין־בָּהּ מוּם אֲשֶׁר לֹא־עָלָה עָלֶיהָ עֹל׃
ג וּנְתַתֶּם אֹתָהּ אֶל־אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן

שַׁלְמְתָא דִּי לֵית בַּהּ מוּמָא דִּי לָא סְלִיק עֲלַהּ נִירָא׃ ג וְתִתְּנוּן יָתַהּ לְאֶלְעָזָר כַּהֲנָא

ויפיק

תו"א אשר אין בה מום. סוטה מו: אשר לא עלה עליה עול. שם: ונתתם אותה. יומא מג זבחים יד:

בעל הטורים

פרה אדומ׳. בגי׳ זה על עון עגל: לא עלה עליה על: על כתיב חסר שאפי׳ לא משכה בעול אלא עלה עלי׳ לבד פסול׳:

רש"י

אליך. [במדבר רבה] לעולם היא נקראת על שמך ג פרה שעשה משה ד במדבר: אדומה תמימה שתהא תמימה באדמימות ה שאם היו בה שתי שערות שחורות פסולה: (ג) אלעזר. (ספרי)

שפתי חכמים

אבודי דאפר פרה משמר כשמאים ופי׳ור שנוצא אפר פ״ם מטמאו ועוד מה טעם יש בה שיכול׳ לטהר טמאים: ג ר״ל למה כתיב אליך דאליך משמע שמשה יתעסק בפרה ובסמוך כתיב ונתתם אותה אל אלעזר. אבל נבי ויקחו אליך שמן זית שלא כיאר בכ׳ פי כי׳ מתעסק י״ל שמשה כי׳ מתעסק בו לכך כתיב ויקחו אליך שמן זית: ד לפי כשעש׳ משה פרה זו במדבר כיון מניחין ממנה לבר כמשמ׳ לכהנים גדולים לפרות אחרות שמקדשין ממנה כדפרש״י בסמוך ר״ל בכל פרות כיו צריכים לפרה מפרה של משה ובזה מקדשין אותה ואי לאו הכי פסול׳ לאפר פרה לכך נקראין כולן של משה: ה ר״ל למה כתיב תמימ׳ שא״ל שתהא תמימ׳ בלא מום כא בכדיא כתיב אשר אין בה מום: ו וא״ת דלמא אפי׳ שער א׳ נמי. וי״ל דהא אף כשלא כו׳ כתיב תמימ׳ אלא אדומ׳ בלבד בזה ידענא דצריך שתהא כולה אדומ׳ ולפי׳ אם לא כיתה בה אלא שער א׳ שחור כית׳ פסול׳ וחזר כו׳ וכתב תמימ׳ ללמד שתהא כול׳ תמימ׳ באדמימות דמשמע כא אם יש בה אפי׳ שער א׳ שחור פסול׳:

בית דוד

מיר, איך האב געבאטן מען זאל אזוי טון (אין לך רשות להרהר אחריה) דו האסט ניט רשות (ערלויבניס) צו טראכטן פאר וואס איך האב אזוי געבאטן דאס זאכטו ענטפערן דעם שטן אונ דיא סעקר: (ויקחו אליך). הקב״ה האט געזאגט צו משה (לעולם היא נקראת על שמך) אייביג וועט דיא פרה אדומה גערופן ווערן אויף דיין נאמן מען וועט זאגן (פרה שעשה משה במדבר) דיא פרה אדומה וואס משה האט געמאכט אין דער מדבר: (אדומה תמימה). מיינט מען (שתהא תמימה באדמימות) זיא זאל זיין גאנץ אין דעם רויטקייט עס זאל ניט זיין אפעלער אין דעם רויטקייט (שאם היו בה שתי שערות שחורות פסולה) אויב עס איז געווען אין דיא פרה אדומה צוויא שווארצע האר איז זיא פסול: (ג) (אלעזר). זאגט רש״י (מצותה בסגן) דיא מצוה איז דער כהן וואס איז דר צווייטער

פון

פירוש לתורת אלהים

צו גאנץ רויטע אז עס געפינט זיך אונ איר צוויא שווארצע האר איז זי פסול אשר אין עס זאל אין איר ניט זיין קיין מום אשר לא וואס איז אויף איר ניט אויף געגאנגען קיין יאך דאס הייסט מען האט מיט איר קיין מאל ניט געארבייט: (ג) ונתתם אונ איר זאלט זיא געבן צוא אלעזר

משלי

ווי פרעמד איינר פון דעם אנדרן אז איינר זאל מיט דם אנדרן ניט וועלן ריידן איז דר רב פון די רייד גיוואר גיווארן הט דר רב בס קי צום מחותן אז ער הט אטעות ער מיינט אז דר שידוך מיט מיר איז גלייך פון ביידע צדדים אונ אז דר שידוך איז גלייך הט ער רעכט וואס ער פר ווינדערט זיך וואס איך רייד מיט אים ניט אבר אונ אמת איז זיך ניט אזוי עס איז נאר דר היפך וואס איך רעד ניט מיט אים איז רעכט ווארן וואס האב איך מיט אזוי אפרעסטן מענש איך זאל מיט אים ריידן חטשע איך הב מיך מיט אים משדך גיוועזן אפשר איז אים דאס קשה וואס איך האב מיך מיט אים משדך גיוועזן דם איז אזוי אקשיא וואס עס איז אויף דעם קיין ענפר ניט דא דער נמשל איז גאט הט זיך משדך גיוועזן מיט דם מענש וואס איז אקליינע בריה אונ הט דם מענש געגעבן איין טייערע תורה אונ אז דער מענש לערנט דיא תורה אונ געפינט אין דער תורה אזעלכע זאכן וואס איז פר הולן די טעמים פון זיי

יהודה

פר ווינדערט זיך דער מענטש אויף דעם פר וואס גאט הט ניט בפירוש זיינע רייד אקראט מען זאל זיי פר שטיין אויף דעם ענפרט גאט אז דער מענטש האט אטעות אז ער מיינט אז דער שידוך וואס גאט האט זיך משדך גיוועזן מיט דעם מענטש איז גלייך פון ביידע צדדים דרום איז דעם מענטש קשה פר וואס גאט הט אים ניט געגעבן צוא פר שטיין דיא תורה אבר דער אמת איז ניט אזוי עס איז נאר דער היפך צו גאט איז אכבוד ער זאל זיינע זאכן פר בארגן אונ וואס ער הט זיך משדך גיוועזן מיט דעם מענש אונ הט אים געגעבן דיא תורה דם איז איין פר בארגינע זאך מען דארף ניט פרעגן אויף דעם דם זאגט דר פסוק (זאת חקת התורה אשר צוה יי לאמר) די תורה וואס גאט הט געגעבן דעם מענטש איז אחוק מעי הט ניט קיין רשות נאך צו קלערן דעם טעם דער פון פר וואס גאט הט זיך משדך גיוועזן מיט דעם מענטש אין הט אים געגעבן די תורה:

וְיַפֵּיק יָתַהּ לְמִבָּרָא
לְמַשְׁרִיתָא וְיִכּוֹס יָתַהּ
קֳדָמוֹהִי: ד וְיִסַּב
אֶלְעָזָר כַּהֲנָא מִדְּמַהּ
בְּאֶצְבְּעֵיהּ וְיַדֵּי לָקֳבֵיל
אַפֵּי מַשְׁכַּן זִמְנָא
מִדְּמַהּ שְׁבַע זִמְנִין:
ה וְיוֹקֵיד יַת תּוֹרְתָא
לְעֵינוֹהִי יַת מַשְׁכַּהּ
יַת בִּשְׂרַהּ וְיַת דְּמַהּ
עַל אוּכְלַהּ יוֹקֵיד:
ו וְיִסַּב כַּהֲנָא אָעָא

וְהוֹצִיא אֹתָהּ אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה
וְשָׁחַט אֹתָהּ לְפָנָיו: ד וְלָקַח אֶלְעָזָר
הַכֹּהֵן מִדָּמָהּ בְּאֶצְבָּעוֹ וְהִזָּה אֶל־
נֹכַח פְּנֵי אֹהֶל־מוֹעֵד מִדָּמָהּ שֶׁבַע
פְּעָמִים: ה וְשָׂרַף אֶת־הַפָּרָה לְעֵינָיו
אֶת־עֹרָהּ וְאֶת־בְּשָׂרָהּ וְאֶת־דָּמָהּ
עַל־פִּרְשָׁהּ יִשְׂרֹף: ו וְלָקַח הַכֹּהֵן

עץ

תו"א וכוליה חוקה' יומא מב. פרה פ"ג: אל מחוץ למחנה. יומא סח זבחים קה קיג: ושחט אתה. יומא מב מג זבחים קיג חולין יא כד לב: ולקח אלעזר הכהן. יומא מג: והזה. זבחים קיג: אל נכח. יומא ב מנחות כו: ושרף את הפרה לעיניו. זבחים לג קיג מנחות ז חולין יא:

בעל הטורים

(ה) ושרף את הפרה לעיניו. פא ק מתחיל ומסיים בשריפ' לומר

רש"י

מצותה ז בסגן: אל מחוץ למחנה. [יומא סח ספרי] חוץ לשלש ח מחנות: ושחט אותה לפניו (יומא מב) זר שוחט ט ואלעזר רואה: (ד) אל נכח פני אהל מועד. עומד במזרחו י של ירושלים ומכוין ורואה פתחו של היכל בשעת הזאת הדם: יומא

שפתי חכמים

הוה מיעוט אחר מיעוט ואין מיעוט אלא לרבות שנים פסול' אחד כשרה. אבל ברא"ם פי' שתי שערות כו"מ: ז פי' וס"ל ונתתם אל הכהן אלא מצותה בסגן ר"ל בסגן של כ"ג דהיינו אלעזר ונקרא בשם סגן שאם היה כ"ג טמא היה זה במקומו לעבוד עבוד' ומה שפי' מצות' בסגן ר"ל דוקא פרה זו מצות' בסגן אבל פרות אחרות י"מ (יומא מב) שנעשית ע"י כ"ג עצמו כדפרש"י בסמוך ולכך כתיב ונתתם אותה ר"ל אותה יעשה אלעזר דהיינו סגן אבל אחרות נעשות ע"י כהנים גדולים: ח דילפי' מחוץ למחנ' דהכא ממחוץ למחנ' דכתיב בפ' מצורע וכתם מוכח בהדיא דמחוץ לשלש מחנות איירי כדכתיב בדד ישב מחוץ למחנ' וגו' ר"ל שישב בדד שאין שום טמא יושב עמו ע"ש בפ' ויקרא: ט מדכתיב לפניו דהל"ל ושחט אותה. לפניו ל"ל אלא אחר שוחט ומדלא פי' הכ' מי הוא השוחט משמע אפי' בזר כשרה: י ר"ל דהא בקרא כתיב דצריך לשחוט הפרה חוץ לג' מחנות כדפרש"י לעיל וע"ז קאי ולקח אלעזר וגו' משמע דאף להזות צריך חוץ לג' מחנות וא"כ האיך בעינן נוכח פני אהל מועד ומתרץ לא איירי בקרא נוכח פני האהל ממש. אלא

בית דוד

פון דעם כהן גָדוֹל זָאל זִיך בַּשֶׁעפְטִיגֶן צוּ מַאכֶן אַלְץ וָואס מֶען דַארְף צוּ דֶער פָּרָה אֲדוּמָה: (אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה). זָאגְט רש"י (חוּץ לְשָׁלֹשׁ מַחֲנוֹת) מֶען זָאל אַרוֹם פִירֶען דִיא פָּרָה אֲדוּמָה אוֹסֶר אַלֶע דְרַייא מַחֲנוֹת (וָוען דִיא יוּדֶן זֶענֶען גִיוָועזֶן אִין דֶער מִדְבָּר אִיז בַּייא זַיי גִיוָועזֶן דְרַייא מַחֲנוֹת, דִיא מַחֲנֵה שְׁכִינָה (דָאס אִיז דֶער הוֹיף וָואס אַרוֹם דֶעם מִשְׁכָּן) דִיא מַחֲנֵה לְוִיָה (וָויא דִיא לְוִיִם זֶענֶען גִיוָועזֶן אַרוֹם דֶעם הוֹיף פוּן מִשְׁכָּן) דִיא מַחֲנֵה יִשְׂרְאֵלִים (דִיא יוּדֶן יִשְׂרְאֵלִים זֶענֶען גִיוָועזֶן אַרוֹם דִיא לְוִיִם): (וְשָׁחַט אוֹתָהּ לְפָנָיו). זָאגְט רש"י (זָר שׁוֹחֵט וְאֶלְעָזָר רוֹאֶה) אַזָר (אַלֵוִי אָדֶער אַיין יִשְׂרָאֵל) הָאט גִשָׁאכְטֶען דִיא פָּרָה אֲדוּמָה אוּנ אֶלְעָזָר הָאט נָאכְגֶעזֶעהְן: וָויא דִי פָּרָה אֲדוּמָה ווערְט גִשָׁאכְטֶן: (ד) (אֶל נֹכַח פְּנֵי אוֹהֶל מוֹעֵד). זָאגְט רש"י (עוֹמֵד בְּמִזְרָחוֹ שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם) דֶער כֹּהֵן אִיז גִשְׁטַאנֶען אִין מִזְרָח זַייט פוּן יְרוּשָׁלַיִם (וּמִתְכַּוֵין וְרוֹאֶה פִּתְחוֹ שֶׁל הֵיכָל בִּשְׁעַת הַזָּאַת הַדָּם) אוּנ הָאט גִקוּקְט פוּן דָארְטֶען גְלַייךְ אוֹיף דִיא טִיר פוּן דֶעם הֵיכָל וָוען עֶר הָאט דָארְטֶן גִשְׁפְּרִיצְט דָם בְּלוּט פוּן דֶר פָּרָה אֲדוּמָה:

פירוש לתורת אלהים

הַכֹּהֵן וְהוֹצִיא אוּנ עֶר זָאל זִיא אַרוֹם צִיהֶן אוֹיסֶן וָויינִיג פוּן דֶער מַחֲנֶה (עיין רש"י) וְשָׁחַט אוּנ מֶען זָאל זִי שֶׁעכְטִין פַאר אִים (עיין רש"י): (ד) וְלָקַח אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אוּנ אֶלְעָזָר זָאל נֶעמֶן פוּן אִיר בְּלוּט בְּאֶצְבָּעוֹ מִיט זַיין פִינְגֶער וְהִזָּה אוּנ עֶר זָאל שְׁפְּרֶענְגִין אֶל נֹכַח צוּ קֶעגִין פְּנֵי אֹהֶל מוֹעֵד פַאר דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד מִדָּמָהּ פוּן אִיר בְּלוּט שֶׁבַע פְּעָמִים זִיבִּין מָאל: (ה) וְשָׂרַף אוּנ עֶר זָאל פַּר־בְּרֶענֶען דִי קוּא פַאר דִי אוֹגִין פוּן אֶלְעָזָר אֶת עֹרָהּ אִיר פֶעל וְאֶת בְּשָׂרָהּ אוּנ מִיט אִיר פְלֵיישׁ וְאֶת דָמָהּ אוּנ מִיט אִיר בְּלוּט עַל פִּרְשָׁהּ מִיט אִיר מִיסְט יִשְׂרוֹף זָאל עֶר דָאס פַאר־בְּרֶענִין: (ו) וְלָקַח הַכֹּהֵן דֶר כֹּהֵן זָאל נֶעמֶן עֵץ

עֵץ אֶרֶז וְאֵזוֹב וּשְׁנִי תוֹלָעַת
וְהִשְׁלִיךְ אֶל־תּוֹךְ שְׂרֵפַת הַפָּרָה׃
ז וְכִבֶּס בְּגָדָיו הַכֹּהֵן וְרָחַץ בְּשָׂרוֹ
בַּמַּיִם וְאַחַר יָבֹא אֶל־הַמַּחֲנֶה
וְטָמֵא הַכֹּהֵן עַד־הָעָרֶב׃
ח וְהַשֹּׂרֵף
אֹתָהּ יְכַבֵּס בְּגָדָיו בַּמַּיִם וְרָחַץ
בְּשָׂרוֹ בַּמָּיִם וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב׃
ט וְאָסַף ׀ אִישׁ טָהוֹר אֵת אֵפֶר
הַפָּרָה וְהִנִּיחַ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה
בְּמָקוֹם

אונקלוס

דְאַרְזָא וְאֵיזוֹבָא וּצְבַע זְהוֹרִי וְיִרְמֵי לְגוֹ יְקִידַת תּוֹרְתָא׃
ז וִיצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי כַּהֲנָא וְיַסְחֵי בִּשְׂרֵיהּ בְּמַיָא וּבָתַר כֵּן יֵיעוֹל לְמַשְׁרִיתָא וִיהֵי מְסָאַב כַּהֲנָא עַד רַמְשָׁא׃
ח וּדְמוֹקִיד יָתַהּ יְצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי בְּמַיָא וְיַסְחֵי בִּשְׂרֵיהּ בְּמַיָא וִיהֵי מְסָאַב עַד רַמְשָׁא׃
ט וְיִכְנוֹשׁ גְּבַר דְּכֵי יָת קִטְמָא דְתוֹרְתָא וְיַצְנַע לְמִבָּרָא לְמַשְׁרִיתָא בַּאֲתַר

תו"א על פרשה. זבחים קיג: ולקח הכהן. יומא מג: וכבס בגדיו הכהן. שם: ואחר יבא אל המחנה. זבחים קה: ואסף איש. יומא מג:

בעל הטורים

לומר שהרבים עולים בשריפה': (ט) ואסף. ג' הכא ואידך ואסף המצורע ואסף כדתי ישראל המצורע איתקש למת וכהם שמספר הפר' מסכרת כך תפלת כלדיקים ב"כ מסכרת ואסף כדתי ישראל למחיר אז ואסף את המצורע דכתיב אז ידלג כאיל

רש"י

[יומא כח]: (ז) אל המחנה. למחנה שכינה שאין טמא משולח חוץ לשתי מחנות אלא זב ובעל קרי ומצורע: וטמא הכהן עד הערב. סרסהו ודרשהו וטמא עד הערב ואחר יבא אל המחנה: (ט) והניח מחוץ למחנה. [פרה פ"ג] לשלשה חלקים מחלקה א' נתן בהר המשחה וא' מתחלק

שפתי חכמים

אלא מותר וכו': ב אפי' טמא מת מותר במחנ' לויה ק"ו טמא עלמו שמותר במחנ' לויה שהרי עלמות של יוסף היו עם משה ומשה במחנ' לויה הי' שהרי לוי הי' כ"ש מי שנטמא בפרה שמותר במחנ' לויה וא"כ מה דכתיב ואחר יבא אל המחנ' זה מחנה שכינ': ל דק"ל דבקרא משמע אחר שכיבס בגדיו מותר לבא למחנ' שכינ' אבל עדיין הוא טמא עד הערב וכי איך זה כיהא מותר לבא למחנ' שכינ' בשעה שבטומא' עליו וכא אפי' אכולת תרומ' אין לו לאכול אם לא העריב שמשו כ"ש שלא יכנס למחנ' שכינ' אם לא העריב שמשו לכן לריך לסרס המקרא וכו': ם כדתנן בפ"ג דפרה דף כ"ו ובתוס' פירשו הב' פ"קים

בית דוד

(ז) (אֶל הַמַּחֲנֶה). נאָכְדֶעם וויא ער וועט האָבּן גֶעוויעֶן אִין דִי מִקְוָה וואַסֶער מֶעג ער קוּמעֶן (לְמַחֲנֵה שְׁכִינָה) צוּ דִי מַחֲנָה שְׁכִינָה אִין הוֹף פוּן מִשְׁכָּן (שֶׁאֵין טָמֵא מְשׁוּלָּח חוּץ לִשְׁתֵּי מַחֲנוֹת אֶלָּא זָב וּבַעַל קֶרִי וּמְצוֹרָע) וואָרוּם אַלֶע מֶענְשֶׁן וואָס זֶענֶן טָמֵא ווערֶן נאָר אַרוֹיס גֶעשִׁיקְט פוּן אֵיין מַחֲנֶה פוּן מַחֲנֶה שְׁכִינָה אַלֵיין, אַז מֶען זאָגְט ער זאָל צוּרִיק קוּמֶען אִין דִיא מַחֲנֶה מֵיינְט מֶען אִין דִי מַחֲנֵה שְׁכִינָה ווָאס ער אִיז פוּן אִיר פְרִיער אַרוֹיס גֶעשִׁיקְט גֶעוואָרֶן נאָר אַזָב (וואָס רִינְט פוּן אִים שְׁטֶענְדִיג זֶרַע) אוּנ אַבַּעַל קֶרִי (ווָאס אִיז פוּן אִים אַרוֹיס גֶעגַאנְגֶען זֶרַע טְרֶעפֶענְדִיג) אוּנ אַמְצוֹרָע (אַקְרֶעצִיגֶר) דִיא דְרַייעֶרְלַייא מֶענְשֶׁן ווערֶן אַרוֹיס גֶעשִׁיקְט פוּן מַחֲנֶה לְוִיָּה אוֹיךְ: (וְטָמֵא הַכֹּהֵן עַד הָעָרֶב). זָאגְט רַשִׁ"י (סָרְסֵהוּ וְדָרְשֵׁהוּ) דִי ווערְטֶער דַארְפְן שְׁטֵיין אִין פָּסוּק פַאר קֶערְט אוּנ אַזוֹי דַארְף מֶען לֶערְנֶען (וְטָמֵא עַד הָעֶרֶב וְאַחַר יָבֹא אֶל הַמַּחֲנֶה) דֶער מֶענְטְשׁ זָאל זַיין טָמֵא בִּיז נַכְט נאָכְדֶם ווֶעט עֶר מֶעגֶען קוּמֶען אִין דֶער מַחֲנֶה: (ט) (וְהִנִּיחַ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה). זָאגְט רַשִׁ"י (לִשְׁלֹשָׁה חֲלָקִים נִתְחַלְּקָה) דָס אַשׁ פוּן דִי פָּרָה אֲדוּמָה אִיז צוּ טַיילְט גֶעוואָרֶן אִין דְרַייא טַייל (אֶחָד נָתַן בְּהַר הַמִּשְׁחָה) אֵיין טַייל אַשׁ הָאט מֶען גֶעלֵייגְט אוֹיף דֶעם בַּארְג וואָס מֶען רוּפְט אוּם הַר הַזֵּיתִים אָדֶער הַר הַמִּשְׁחָה (וְאֶחָד

פירוש לתורת אלהים

אֶרֶז טֶענִין הָאלְץ וְאֵזוֹב אוּנ קְרֵייטֶעכְץ ווָאס ווֶערְט גְרוֹסֶען אֵזוֹב וּשְׁנִי תוֹלַעַת אוּנ אַרוֹטֶע פָאדִים וְהִשְׁלִיךְ אוּנ עֶר זָאל וַוארְפֶן אֶל תּוֹךְ שְׂרֵפַת הַפָּרָה אִין דֶעם פַר בְּרֶענוּנְג פוּן דֶער קוּא: (ט) וְאָסַף אוּנ אַרֵיינֶער מֶענְטְשׁ זָאל אֵיין זַאמְלֶען דָאס אַשׁ פוּן דֶר פָּרָה וְהִנִּיחַ. אוּנ עֶר זָאל דָס אַשׁ לֵייגֶען אוֹסֶען ווַייגִיג פוּן דֶר מַחֲנֶה אוֹיף אַבֵּיין אָרְט וְהָיְתָה אוּנ עֶס ווֶעט זַיין צוּ דֶער עֵדָה פוּן דִיא יִשְׂרָאֵל

בַּאֲתַר דְּכֵי וּתְהֵי לִכְנִשְׁתָּא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַטְּרָא לְמֵי אַדָּיוּתָא חַטָּאתָא הִיא: י וִיצַבַּע דְּכָנֵישׁ יָת קִטְמָא דְּתוֹרְתָא יָת לְבוּשׁוֹהִי וִיהֵי מְסָאַב עַד רַמְשָׁא וּתְהֵי לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְגִיּוֹרַיָּא

בְּמָקוֹם טָהוֹר וְהָיְתָה לַעֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמֶרֶת לְמֵי נִדָּה חַטָּאת הִוא: י וְכִבֶּס הָאֹסֵף אֶת־אֵפֶר הַפָּרָה אֶת־בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב וְהָיְתָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר

הגר

רש"י

לכל המשמרות ואחד נתן בחיל . זה של משמרות היה חוץ לעזרה ליטול ממנו בני העיירות וכל הצריכין ליטהר וזה שבהר המשחה כהנים גדולים לפרות אחרות מקדשין הימנה וזה שבחיל נתון למשמרת מגזירת הכתוב שנאמר והיתה לעדת בני ישראל למשמרת: למי נדה . למי הזייה כמו [איכה ג] וידו אבן בי [זכריה ב] לידות את קרנות הגוים לשון זריקה: חטאת הוא . לשון חטוי ג כפשוטו ולפי הלכותיו הרי"ה הכתוב קראה לומר

שהיא

שפתי חכמים

חלקים כמו שפי' רש"י ז"ל . והרא"ם כתב וכ"ל שהחלוק שאמרו שלשה לג' חלקים הוא קבלה בידם כי אע"פ שאמר הכ' תחל' ואסף איש טהור וגו' חזר ואמר והיתה לעדת בנ"י וגו' כדי ללמדנו שיש בה ג' כתות' במקום טהור ובפ' הג' שאמר והית' לבנ"י ולגר הגר וגו' בא ללמדנו שיהא דין זה נוהג . ע"פ בסדר הזה תמיד עכ"ל : נ' לא חטאת כמשמעו

בית דוד

סִתְחַלֵּק לְכָל הַמִּשְׁמָרוֹת) אונ דָאס צווייטע טייל אַש האט מען גנעמען צו די פיר אונ צוואנציג משמרות צו דעם עקצעט פון יעדין משמר האט מען גנעמען אביסול אש פון די פרה אדומה (ואחד נתן בחיל) אונ דאס דריטע טייל אש האט מען גנעמען אין חיל (זה של משמרות) דאס אש וואס מען האט גנעמען צוא די משמרות (היה חוץ לעזרה) איז גוועזין אויסר די עזרה (ליטול ממנו בני העירות וכל הצריכין להטהר) די מענשין וואס וואנען אין די ווייטע שטעט פון ירושלים אויב אמענש וועט ווערן טמא אונ וועט וועלכן דיין ווערען פון די טומאה איז ער גנאנגין צום עקצטען פון אמשמר אונ ער האט אויף אים גשפריצט דס וואסר וואס איז גוועזין גמישט מיט דעם אש פון די פרה אדומה . (וזה שבהר המשחה) אונ דם אש וואס איז גוועזין אויף דעם הר המשחה (כהנים גדולים לפרות אחרות מקדשין הימנה) צו יעדער צייט ווען מען האט פר ברענט א פרה אדומה, האט דר כהן גדול גנומען אביסול אש פון דעם אש וואס איז גוועזן אויף דעם הר המשחה פון די ערשטע פרה אדומה וואס משה האט גמאכט אונ האט דם ביסול אש אריין גשיט אין דעם אש פון די פרה אדומה וואס איז פר־ברענט גוואָרין. איז דיין צייט (וזה שבחיל) אינ דם אש וואס איז גוועזן אין חיל (אשטיב איז גוועזן אין הויף פון דעם בית המקדש מען האט דיא שטוב גרופן חיל) (נתון למשמרת מגזירת הכת"ב) האט דיא תורה גבאטן דם ביסיל אש זאל אייבג ליגן אין חיל צו וואס זיא זאל ליגן ווייסן מיר ניט נאר די תורה האט אזוי גבאטן (שנאמר) ווי עס שטייט אין פסוק (והיתה לעדת בני ישראל למשמרת) דם ביסיל אש זאלן די יודן האלטן צו אהיטונג: (למי נדה). מיינט מען (למי הזיה) וואסער צום שפריצן (כמו) ווי עס שטייט אין פסוק (וידו אבן בי) זייא האבן גווארפן אשטיין אויף מיר נאך שטייט אין פסוק (לידות את קרנות הגוים לשון זריקה) מיינט אויך לידות צו ווארפן: (חטאת היא). מיינט מען (לשון חטוי) ריינגען (כפשוטו) אזוי וויא עס איז, די פרה אדומת איז גמאכט גוואָרן צוא ריינגן פון טומאה (ולפי הלכותיו) נאך די דינים וואס איז בייא די פרה אדומה (קראה הכתוב חטאת) דריבער רופט זיא דער פסוק חטאת (לומר שהיא כקדשים לאסור בהנאה) צוא זאגן די פרה אדומה האט דעם דין וויא אקרבן חטאת מען טאר ניט פון איר הנאה האבן אויסער דאס שפריצן אויף א טמא ;

הוא

פירוש לתורת אלהים

לְמִשְׁמֶרֶת צו אהיטונג לְמֵי נִדָּה צו שפרענגידיגי וואסר אז מען הט בדארפט שפרענגן אוף א טמא הט מען דר מיט גישפרענגט אזו ווי ווייטער וועט שטיין אין דר פרשה חַטָּאת הוא דס איז אזאך וואס מען ריינגט דר מיט אדער חַטָּאת הוא דאס איז אזו ווי קָדָשִׁים עס איז אָסוּר בְּהֲנָאָה: (י)וְכִבֶּס אונ דר וואס וועט איינזאמלן דס אש פון דער פרה זאל וואשין זיינע קליידער וְטָמֵא אונ ער זאל זיין טמא ביז דם אבינט וְהָיְתָה אונ די פרה זאל זיין צו די קינדער יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר אונ צו דם גר

וואס

הַגֵּר בְּתוֹכָם לְחֻקַּת עוֹלָם: יא הַנֹּגֵעַ
בְּמֵת לְכָל־נֶפֶשׁ אָדָם וְטָמֵא
שִׁבְעַת יָמִים: יב הוּא יִתְחַטָּא־בוֹ
בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
יִטְהָר וְאִם־לֹא יִתְחַטָּא בַּיּוֹם
הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי לֹא
יִטְהָר: יג כָּל־הַנֹּגֵעַ בְּמֵת בְּנֶפֶשׁ
הָאָדָם אֲשֶׁר־יָמוּת וְלֹא יִתְחַטָּא
את

דְיִתְגַּיְּרוּן בֵּינֵיהוֹן לִקְיָם
עָלָם: יא דְיִקְרַב
בְּמִיתָא לְכָל נַפְשָׁא
דֶאֱנָשָׁא וִיהֵי מְסָאַב
שִׁבְעָא יוֹמִין: יב הוּא
יַדֵּי עֲלוֹהִי בְּיוֹמָא
תְלִיתָאָה וּבְיוֹמָא
שְׁבִיעָאָה יִדְכֵּי וְאִם לָא
יַדֵּי עֲלוֹהִי בְּיוֹמָא
תְלִיתָאָה וּבְיוֹמָא
שְׁבִיעָאָה לָא יִדְכֵּי:
יג כָּל דְיִקְרַב בְּמִיתָא
בְנַפְשָׁא דֶאֱנָשָׁא דִי
יְמוּת וְלָא יַדֵּי עֲלוֹהִי
ית

תו"א הנוגע במת. נזיר מג ע"ז לז חולין עב :

רש"י

שהיא כקדשים ליאסר ב בהנאה : (יב) הוא יתחטא בו . באפר הפרה ע[ש"א הזה] : (יג) במת בנפש . ואי זה מת של נפש האדם להוציא נפש בהמה ש אין טומאתה צריכה הזאה [ולא טומאת שבעה] ד"א בנפש זו רביעית דם [חולין עב] :
שם

שפתי חכמים

כפשוטו שאל מה היתה מכפרת : ה וא"ת וכלא היו משכרין ממנה וי"ל זה שבשביל אסור' בהנא'. וי"מ כקדשים שבאין לכפר' כך האפר בא לטהר מי שצריך ואין שום הנאה חסרה ממנה. מלאתי : ע ר"ל דהל"ל בה ל' נקבה דהא קאי אפרה לכ"פ באפר ר"ל דקאי אאפר ואפר ל' זכר הוא : ם ר"ל כיון שכתיב במת פשיטא שהוא בנפש. ומתרץ שהוא פי' על במת כלו' כל הנוגע במת ואיז' מת של נפש אדם וכו'. ולפ"ז דלעיל ג"כ כתיב במת לכל נפש האדם י"ל דלעיל כתיב במת לכל נפש וגו' האלו כתיב במת של כל נפש האדם דהוי פירושו דלמ"ד כלמ"ד דפ' ויגלה לפי אתה של מי אתה ונס כלמ"ד לעבדך ליעקב ופי' של עבדך של יעקב אבל כאן אלא מת ואלא נפש שתיהם עם אות ב' ונר' שאלת כנוגע דבוק' עם שתיהן כדרך כתיב' המתחברת עם ב' שלאחריה לכך אחר שאעפ"כ איכה דבוק' אלא כנוגע רק עם במת לכ"פ שהוא פי' על במת : צ כיוצא מן במת שהנוגע בו יטמא טומאת שבעה וצריך הזייה ג' וז' ולפ"ז יהי' טימוס הכו"ת כמשמעו ולכ"פ
ד"א

בית דוד

(יב) (הוּא יִתְחַטָּא בוֹ) . עֶר זָאל זִיךְ רֵיינִיגֶן מִיט אוּם מֵיינְט מֶען (בְּאֵפֶר הַפָּרָה) מִיט דֶעם אַשׁ פוּן דִיא פָּרָה אֲדוּמָה : (יג) (בְּמֵת בְּנֶפֶשׁ) . דֶער וָוָאס וֶועט אָן רִירֶען אַטוֹיטֶען (וְאֵיזֶה מֵת) וֶועלְכֶן טוֹיטֶען (שֶׁל נֶפֶשׁ הָאָדָם) אַטוֹיטֶען מֶענְשׁ (לְהוֹצִיא נֶפֶשׁ בְּהֵמָה) אוֹיבּ מֶען רִירְט אָן אַטוֹיטֶע בְּהֵמָה (שֶׁאֵין טוּמְאָתָהּ צְרִיכָה הַזָּאָה) צוּם רֵיין וֶוערֶן פוּן דִיא טוּמְאָה פוּן אַבְּהֵמָה דַארְף מֶען נִיט שְׁפְּרִיצֶן פוּן דֶעם וַואסֶר מִיט אַשׁ פוּן דִיא פָּרָה אֲדוּמָה (וְלֹא טוּמְאַת שִׁבְעָה) אַז מֶען רִירְט אָן אַטוֹיטֶע בְּהֵמָה אִיז מֶען נִיט טָמֵא זִיבֶּען טָאג (דָבָר אַחֵר בְּנֶפֶשׁ זוּ רְבִיעִית דָם) נָאךְ מֵיינְט דֶער פָּסוּק מִיט דֶעם וָואָרְט בְּנֶפֶשׁ אוֹיבּ עֶס אִיז גֶוֶעזֶען אַקְוַואטְרוֹל בְּלוּט פוּן אַמֵת אִין אַיינֶר הָאט אָן גֶערִירְט דָאס בְּלוּט אִיז עֶר טָמֵא זִיבֶּען טֶעג אוּנ מֶען דַארְף אוֹיף אִים שְׁפְּרִיצֶן דָאס בְּלוּט פוּן דִיא פָּרָה אֲדוּמָה : (אֶת
משכן

פירוש לתורת אלהים

וָואס וואוּנְט צְווִישֶׁען זֵיי זָאל דָאס זַיין לְחֻקַּת עוֹלָם צוּ אַנִיזָעץ אוֹיף אֵייבִּיג : (יא) הַנּוֹגֵעַ בְּמֵת דֶער וָוָאס רִירְט אָן אַטוֹיטֶען לְכָל צוּ אִיטְלִיכֶען טוֹיט לַייבּ פוּן אַמֶענְטְשׁ וְטָמֵא זָאל עֶר זַיין אוּם רֵיין זִיבֶּען טָאג : (יב) הוּא עֶר זָאל זִיךְ רֵיינִיגֶן מִיט דֶם אַשׁ מֶען זָאל אוֹיף אִים שְׁפְּרִיצֶן פוּן דֶעם וַואסֶר מִיט אַשׁ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי דֶעם דְרִיטֶען טָאג וָואס עֶר אִיז טָמֵא גֶעוָוארֶן וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי אוּנ דֶם זִיבֶּעטֶען טָאג זָאל מֶען אוֹיךְ אוֹיף אִים שְׁפְּרִיצֶען אַז מֶען וֶועט אַזוֹי טָאן יִטְהָר זָאל עֶר זַיין רֵיין וְאִם לֹא יִתְחַטָּא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי אוּנ אַז עֶר וֶועט זִיךְ נִיט רֵיינִיגֶען דֶעם דְרִיטֶען טָאג אוּנ דֶעם זִיבֶּעטֶען טָאג לֹא יִטְהָר זָאל עֶר נִיט זַיין רֵיין : (יג) כָּל הַנּוֹגֵעַ אִיטְלִיכֶער וָוָאס וֶועט אָן רִירֶען אַטוֹיט לַייבּ פוּן אַמֶענְטְשׁ וָואס עֶר וֶועט שְׁטַארְבֶּען וְלֹא יִתְחַטָּא אוּנ עֶר וֶועט זִיךְ נִיט רֵיינִיגֶען מֶען הָאט אוֹיף אִים נִיט גֶעשְׁפְּרֶענְגְט
פון

אֶת־מִשְׁכַּן יְהוָֹה טִמֵּא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל כִּי מֵי נִדָּה לֹא־זֹרַק עָלָיו טָמֵא יִהְיֶה עוֹד טֻמְאָתוֹ בוֹ׃ יד זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי־יָמוּת בְּאֹהֶל כָּל־הַבָּא אֶל־הָאֹהֶל וְכָל־אֲשֶׁר בָּאֹהֶל יִטְמָא

ית

יַת מַשְׁכְּנָא דַיְיָ סָאֵב וְיִשְׁתֵּיצֵי אֱנָשָׁא הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל אֲרֵי מֵי אַדָּיוּתָא לָא אִזְדְּרִיקוּ עֲלוֹהִי מְסָאָב יְהֵי עוֹד סְאוֹבְתֵיהּ בֵּיהּ׃ יד דָא אוֹרַיְתָא אֱנָשׁ אֲרֵי יְמוּת בְּמַשְׁכְּנָא כָּל דְּעָלֵיל לְמַשְׁכְּנָא וְכָל דִּי בְמַשְׁכְּנָא יְהֵי מְסָאָב

שבעא

רשב"ם

(כ) לעיניו. של אהרן: (יג) עוד טומאתו בו. אע"פ שטבל

רש"י

את משכן ה' טמא. אם ק נכנס לעזרה אפי' בטבילה בלא הזאה שלישי ושביעי: עוד טומאתו בו. אע"פ שטבל: (יד) כל הבא אל האהל. בעוד

שפתי חכמים

ד"א וכו' ולפי ד"א קשה הל"ל או כנפש וגו' כיון שאין כנפש ביאור למלת כמת לכן פי' גם לפעם הראשון: ק משום דמשמע כשהוא נטמא טמא את משכן ה' ולמה יבא במשכן טמא אם הוא טמא. ומתרץ דמיירי כשנטמא ואח"כ נכנס לעזר' קודם שיתחטא ואם תאמר הי' לו לפרש אם נכנס למשכן כו' וי"ל דא"כ הוי משמע דוקא בשעה שהוא טמא אז אסור לבא שם אבל בשעת הטבי' מותר ליכנס שם והא זר אסור ליקרב שם אף בשעת הטבי'. ומה שפירש אפי' בטביל' אין להקשות דלמא דוקא בלא טביל' יש איסור בכניסת העזר'. רש"י עצמו מפרש לי' והולך עוד טומאתו בו ר"ל מדכתיב עוד טומאתו בו משמע שטיהר עצמו קצת מטומא' זו אלא שעדיין קצת טומא' עליו שלא הזה הזאת ג' וז' א"כ משמע אף כשטבל כבר אסור ליכנס שם. א"כ מדכתיב מי נדה לא זרק עליו וגו' ש"מ דמיירי שטבל דאי לא טבל הל"ל ולא רחץ במים ולא זרק

בית דוד

משכן ה' טמא) . דר מענש וואס איז גוועזן טמא פון מת (אם נכנס לעזרה) אויב ער איז אריין גנאנגן אין משכן אדער אין בית המקדש (אפילו בטבילה) אפילו ער האט זיך פריר טובל גוועזן אין מקוה (בלא הזאת שלישי ושביעי) נאר מען האט ניט גשפריצט אויף אים דס וואסר מיט אש פון די פרה אדומה דעם דריטן טאג און דעם זיבעטן טאג פון זיין טמא ווערן: (עוד טומאתו בו) . איז נאך זיין טומאה אויף אים (אף על פי שטבל) אפילו ער האט זיך טובל גוועזן: (יד) (כל הבא אל האהל) . ווער עס קומט אין דר שטוב (בעוד שהמת בתוכו) ווען דס מת איז אין שטוב ווערט ער

פירוש לתורת אלהים

פון דעם אפר החטאת און ער איז אריינגעגאנגען אין משכן את משכן יי טמא האט ער מטמא גיוועזן דעם משכן פון גאט ונכרתה הנפש און עס זאל פאר שניטן ווערין דס נפש פון די ישראל כי וואָרום עס איז אויף אים ניט גישפרענגט דאס שפרענגדיג וואסר טמא יהיה ער זאל זיין טמא עוד טמאתו בו עס איז נאך די טומאה אויף אים ביז מען וועט שפרענגען אויף אים די וואסער מיט דעם אש: (יט) זאת התורה דס איז דאס לערנונג און די דינים אדם פון א מענטש וואס וועט שטארבן אין א געצעלט כל הבא אל האוהל איטליכער וואס קומט און דעם געצעלט בשעת דער מת איז נאך אין שטוב וכל און אלע זאכן וואס וועט זיין אין געצעלט יטמא זאל טמא זיין זיבען

מצות

נייט אן און ארץ ישראל ווען דאס ביהמ"ק איז געשטאנען:

שצח) אדם כי ימות באהל כו' דס איז די מצוה אז איין מת דר וואס ער רירט אן אין אום איז טמא זיבן טאג אודר ווען מען איז מיט א מת אין איין געצעלט איז מען אויך טמא זיבן טאג. און איין מענש וואס ער האט אן גרירט אן א מת און אז דער

השם

מענש רורט דר נאך אן אין כלים אודר אין עסין וואַרק אודר איין אנדרן מענש ווערן די כלים און דס עסן וואַרק טמא און דר מענש וואס ער האט אום אן גרורט איז טמא זיבן טאג אזו גלייך וויא ער וואלט אליין אן גרורט אין דעם מת און די מצוה נייט אן ביא זכרים און נקבות:

שִׁבְעַת יָמִים׃ טו וְכֹל כְּלִי פָתוּחַ אֲשֶׁר אֵין־צָמִיד פָּתִיל עָלָיו טָמֵא הוּא׃ טז וְכֹל אֲשֶׁר־יִגַּע עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה בַּחֲלַל־חֶרֶב אוֹ בְמֵת אוֹ־בְעֶצֶם אָדָם אוֹ בְקָבֶר יִטְמָא

שבעת

שִׁבְעָא יוֹמִין׃ טו וְכֹל מַן דַּחֲסַף פְּתִיחַ דְּלֵי׃ מְגוּפַת שְׁיָע מַקַּף עֲלוֹהִי מְסָאַב הוּא׃ טז וְכֹל דִּי יִקְרַב עַל אַפֵּי חַקְלָא בִּקְטִיל חַרְבָּא אוֹ בְמִיתָא אוֹ בְגַרְמָא דֶאֱנָשָׁא אוֹ בְקִבְרָא יְהֵא מְסָאַב

שבעא

תו״א וכל אשר יגע. נזיר נז חולין עב: בחלל חרב. שבת קא פסחים יד עט חולין ב :

בעל הטורים

פתח וכולא ילטרכו לאפר פרה דכתי׳ בלא כמות לגלגל:(טו)פתוח. ד׳ במסר׳ וכל כלי פתוח שרבי פתוח אלו פיס קבר פתוח גרונס. אשפתו כקבר פתוח כיינו דאמרו ד׳ מדות בכלי חרס ניקב ככונס משקה נפסל מלקדש בו מי חטאת וכיינו כלי פתוח

רש״י

בפוד שהמת ר בתוכו : (טו) וכל כלי פתוח . [פס כס] בכלי חרס הכתוב מדבר שאין מקבל טומאה ש מגבו אלא מתוכו לפיכך אם אין מגפת צמידתו פתולה עליו יפה בחבור טמא הוא הא אם יש צמיד פתיל עליו טהור. פתיל. לשון מחובר בלשון עברי וכן [נר״ספ׳ ל] נפתולי אלהים נפתלתי נתחברתי עם אחותי. (טז) על פני השדה. [חולין עב] רבותינו דרשו לרבות גולל ודופק א ופשוטו על פני השדה שאין שם אהל מטמא המת שם בנגיעה :

שפתי חכמים

זרק עליו אע״כ מיירי אע״פ שטבל : ר לאפוקי שלא תאמר שהאכל מטמא לפולס אף שילא ממנו כמת דסברא הוא דמאחר יטמא כא אינו נוגע ונושא שום טומאה בשלמא אם כמת באהל נעשה כאלו כל. כאהל מלא טומאה כיון שאין בטומאה רצונה כיא מתפיס בוקעת ועולה ואינה מתפשטת באהל אבל כשאינה רצונה כיא מתפשטת באהל ובא אל האהל כאלו נגע בטומאה עלמה וק״ל : ש כיון שאלינו כפ׳ שתימי דכלי חרס אינו מטמא מגבו אלא מאוירו לפיכך וכו׳ : ת ואם תאמר וכא לעיל בפ׳ ויצא פי׳ נפתולי אלהים נפתלתי מנחם בן סרוק פי׳ במחברת למיד פתיל חבורים. מאת במקום נתחברתי כו׳ ואמי מפרשו ל׳ עקש ופתלתול וכו׳ ודוחק לו׳ כי כאן פירש לפי פירושו של מנחם בן סרוק כיון דליכא לא ס״ל. ויש לפרש כי מה שפי׳ לעיל ואגי מפרשו ל׳ עקש וכו׳ פי׳ על נפתולי אלהים אבל נפתלתי נתחברתי עם אחותי אבל נראה דחוק כי אין זה נפתלתי בתרא הוא מפרשו בל׳ למיד פתיל וכאן הוא מפ׳ ג״כ משפטות רש״י ול״ע. ועי׳ בנ״א כי שם כאריך : א פרוב

בית דוד

ער טָמֵא : (טו) (וְכָל כְּלִי פָתוּחַ) . זָאגְט רש״י (בִּכְלִי חֶרֶשׂ הַכָּתוּב מְדַבֵּר) דֶר פָּסוּק שְׁמֵיסְט אוֹנ אִין שְׁטוּב וְואוּ דָס מֵת לִיגְט אִיז דָא אַאֶרְדֶענֶע כֵּלִי (שֶׁאֵין מְקַבֵּל טוּמְאָה מִגַּבּוֹ) וָוס זִיא וֶוערְט נִיט טָמֵא אוֹיב דִיא טוּמְאָה הָט אִין אִיר אָן גֶערִירְט אוֹיסְוֶוייניג (אֶלָּא מִתּוֹכוֹ) נָאר אוֹב דִי טוּמְאָה אִיז אִין דִי כֵּלִי וֶוערְט דִי כֵּלִי טָמֵא (לְפִיכָךְ אִם אֵין מְגוּפַת צְמִידָתוֹ פְּתוּלָה עָלָיו יָפֶה בְּחִבּוּר טָמֵא הוּא) דְרִיבֶּר אוֹיב דִי דֶעק וָוס אוֹיף דֶר כֵּלִי אִיז נִיט גוּט פַר מַאכְט גֵייט אַרַיין דִיא טוּמְאָה אִינְוֶוייניג אִין דֶר כֵּלִי וֶוערְט דִיא כֵּלִי טָמֵא (הָא אִם יֵשׁ צָמִיד פָּתִיל עָלָיו טָהוֹר) אָבֶּר אַז דֶער דֶעק פוּן דִיא כֵּלִי אִיז גוּט פַר מַאכְט אוֹיף דִיא כֵּלִי, אוּנ ... דָס מֵת הָאט נָאךְ גְלֶעגְט אִיז דִיא כֵּלִי נָוֶוע גוּט פַר מַאכְט אָדֶר מֶען הָט אַרַיין גֶעטְרָאגֶן דִי פַר מַאכְטֶע כֵּלִי אִין שְׁטוּב פוּן דֶעם מֵת וֶוערְט נִיט טָמֵא דִי כֵּלִי : (פָּתִיל) . (לָשׁוֹן מְחוּבָּר בְּלָשׁוֹן עִבְרִי) אוֹיף לָשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ אִיז פָּתִיל טַייטְשׁ מְחוּבָּר בַּהֶעפְט (וְכוּ׳) אוּנ אַזוֹ שְׁטֵייט אִין פָּסוּק רָחֵל הָאט גֶעזָאגְט (נַפְתּוּלֵי אֱלֹהִים נִפְתַּלְתִּי) אַגֶעטְלִיכֶע בַּהֶעפְטוּנְג בִּין אִיךְ בַּהֶעפְט גֶעוָוארֶן (נִתְחַבַּרְתִּי עִם אֲחוֹתִי) אִיךְ בִּין בַּהֶעפְט גֶעוָוארֶן מִיט מַיין שְׁוֶועסְטֶער לֵאָה : (טז) (עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה) . זָאגְט רש״י (רַבּוֹתֵינוּ דָרְשׁוּ) אוּנְזֶערֶע רַבָּנִים הָאבֶּן גֶלֶערְנְט (לְרַבּוֹת גּוֹלֵל וְדוֹפֵק) גּוֹלֵל אִיז דָס בְּרֶעט וָואס מֶען בַּדֶעקְט מִיט אִיר אוֹיף דֶעם מֵת אִין קֶבֶר, דוֹפֵק זֶענֶען דִיא בְּרֶעטֶער וָוס זֶענֶען אִין קֶבֶר אַרוּם דֶעם מֵת וִויא אַקַאסְטֶן אוֹיב דֶער גּוֹלֵל אָדֶר דוֹפֵק אִיז אַרוֹיס גֶענוּמֶן גֶעוָוארֶן פוּן קֶבֶר אוּנ לִיגֶען אוֹיף דֶעם פֶעלְד אוּנ אַמֶענְשׁ הָאט זֵיי אָן גֶערִירְט וֶוערְט עֶר טָמֵא (וּפְשׁוּטוֹ עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה) אוּנ דֶר גְלַייכֶר פְּשַׁט אִין פָּסוּק אוֹב מֶען הָאט גֶעפוּנֶען אַטוֹיטֶען מֶענְשׁ לִיגֶען אוֹיף דֶעם פֶעלְד (שֶׁאֵין שָׁם אֹהֶל) אוּנ דָס מֵת לִיגְט נִיט אִין אַגְעצֶעלְט (מְטַמֵּא הַמֵּת שָׁם בִּנְגִיעָה) דָארְט אִין

פירוש לתורת אלהים

זִיבֶּן טָאג : (טו) וְכָל אוּנ אַלֶע אָפֶענֶע גַלִים וָואס דִי דֶעק אִיז נִיט בַּאהֶעפְט אוֹיף אִים אוּנ דִי כֵּלִי לִיגְט אִין אוֹהֶל פוּן דֶעם מֵת טָמֵא הוּא אִיז דִיא כֵּלִי טָמֵא (עיין רש״י) : (טז) וְכָל אֲשֶׁר יִגַּע אוּנ אַלְץ וָואס וֶועט אָן ... עַל אוֹיף דֶעם פֶעלְד אוּנ נִיט אִין שְׁטוּב בַּחֲלַל חֶרֶב אִין ... פוּן אַשְׁוֶוערְד אוֹ אָדֶער עֶר וֶועט אָן רִירֶע אַטוֹיטֶ׳ן אוֹ אָדֶער אִין אַבֵּיין פוּן אַמֶענְטְשׁ אוֹ אָדֶער אִין

שִׁבְעָא יוֹמִין׃ יז וְיִסְּבוּן לִדְמְסָאַב מֵעֲפַר יְקֵידַת חַטָּאתָא וְיִתֵּן עֲלוֹהִי מֵי מַבּוּעַ לְמָן׃ יח וְיִסַּב אֵזוֹבָא וְיִטְבּוֹל בְּמַיָּא גְּבַר דְּכֵי וְיַדֵּי עַל מַשְׁכְּנָא וְעַל כָּל מָנַיָּא וְעַל נַפְשָׁתָא דִּי הֲווֹ תַמָּן וְעַל דְּיִקְרַב בְּגַרְמָא אוֹ בְקְטִילָא אוֹ בְמִיתָא אוֹ בְקִבְרָא׃ יט וְיַדֵּי דַכְיָא עַל מְסָאֲבָא בְּיוֹמָא תְלִיתָאָה וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה
וידכיניה

שִׁבְעַת יָמִים׃ יז וְלָקְחוּ לַטָּמֵא מֵעֲפַר שְׂרֵפַת הַחַטָּאת וְנָתַן עָלָיו מַיִם חַיִּים אֶל־כֶּלִי׃ שני יח וְלָקַח אֵזוֹב וְטָבַל בַּמַּיִם אִישׁ טָהוֹר וְהִזָּה עַל־הָאֹהֶל וְעַל־כָּל־הַכֵּלִים וְעַל־הַנְּפָשׁוֹת אֲשֶׁר הָיוּ־שָׁם וְעַל־הַנֹּגֵעַ בַּעֶצֶם אוֹ בֶחָלָל אוֹ בַמֵּת אוֹ בַקָּבֶר׃ יט וְהִזָּה הַטָּהֹר עַל־הַטָּמֵא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
וחטאו

תו"א ולקחו לטמא. יומא מג סוכה לא יבמות עב סוטה מז חולין פח תמורה יב: ונתן עליו מים חיים. פסחים לד סוטה ט תמורה יב: ולקח אזוב. יומא מג סוכה לז זבחים נג מנחות ז: ועל הנפשות. מה מד: ועל הנוגע בעלם. נזיר נג: והזה הטהור. יומא יד מג מגילה כ יבמות עג נזיר סא קדושין כה סג זבחים יז:

בעל הטורים

כלמור כאן אלא מי ספאה שאינו חשוב כלי. ועדיין כלי הוא לענין זרעים. ניקב כשורש קטן כלוף (פי' הוא מאכל עורבים) דהיינו מין קטניות טהור הוא לענין זרעים. אבל היו זרעים זרועים בעלין נקוב אינו מקבל טומאה' והיינו שרשי פתות אלי פיס. ועדיין כלי הוא לענין זיתים. ניקב כמוליא זית טהור מטהס כלי חרס העומד לזיתים והיינו פתות גרוגס דמתס אכילי' בכזית. ועדיין כלי הוא לרמונים. ניקב כמוליא רמון טהור מכולם והיינו אספתו כקבר פתות כלומר כשניקב כרמון ופתות כמוליא רמון זורקין אותו לאשפ' ואין שם כלי עליו עוד. (יז) אל כלי ב' כתם' ונתן עליו מים חיים אל כלי ואידך ולא
כורק

רשב"ם

שמבל: (יז) וכל אשר יגע על פני השד'. כלומר הבא אל האהל שהמת בו טמא בלא נגיע' אבל אם המת על פני השד' ולא באהל אינו מטמא אלא במגע וכנפש

פירוש לתורת אלהים

אַיין קֶבֶר יִטְמָא זָאל עֶר טָמֵא זַיין זִיבִּין טָאג: (יז) וְלָקְחוּ לַטָּמֵא אוּנ מֶען זָאל נֶעמֶען צוּ דֶם אוּם רֵיינֶם מֵעֲפַר פוּן דֶעם אַשׁ פוּן פַאר בְּרֶענוּנְג פוּן דֶעם חַטָּאת מַיינְט מֶען אַשׁ פוּן דֶר פָּרָה אֲדוּמָּה אוּנ זָאל אַרַיין לֵייגֶן אִין. אַיין כֵּלִי וְנָתַן אוּנ עֶר זָאל גֶעבֶּן אוֹיף דֶעם אַשׁ מַיִם חַיִּים קְוֶועלֶנְדִינֶע וַואסֶער אֶל כֶּלִי אִין דֶר כֵּלִי: (יח) וְלָקַח אֵזוֹב אוּנ עֶר זָאל נֶעמֶען אַיין בִּינְטֶל אֵזוֹב וְטָבַל בַּמַּיִם אִישׁ טָהוֹר אוּנ אַ רֵיינֶער מֶענְטְשׁ זָאל אַיין טוּנְקִין דֶם בִּינְטֶל אֵזוֹב אִין דֶעם וַואסֶער וְהִזָּה עַל הָאוֹהֶל אוּנ עֶר זָאל שְׁפְּרֶענְגֶען אוֹיף דֶם אוֹהֶל פוּן דֶם מֵת וְעַל כָּל הַכֵּלִים אוּנ אוֹיף אַלֵי כֵּלִים וְעַל אוּנ אוֹיף דִי לֵייבֶּער אֲשֶׁר הָיוּ שָׁם וָואס זֶענֶען גֶיוֶועזְ אִין אוֹהֶל פוּן דֶעם מֵת וְעַל הַנּוֹגֵעַ בַּעֶצֶם אוּנ אוֹיף דֶעם וָואס הָט אָ' גֶירִירְט דֶעם בַּיין אוֹ בֶחָלָל אָדֶער אִין דֶעם דֶערְשְׁלָאגֶענֶעם אוֹ בַּמֵּת אָדֶער אִין דֶעם טוֹטִין אוֹ בַקֶּבֶר אָדֶר אִין דֶם בֶּגְרֶעבְּנִישׁ: (יט) וְהִזָּה הַטָּהוֹר עַל הַטָּמֵא אוּנ דֶער רֵיינֶער מֶענְטְשׁ זָאל שְׁפְּרֶענְגֶען אוֹיף דֶעם אוּמְרֵיינֶעם בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי אִין דֶעם דְרִיטֶען טָאג אוּנ אִין דֶעם זִיבֶּעטֶען טָאג וְחִטְּאוֹ אוּנ עֶר זָאל אִים רֵיינִיקֶן אִין דֶעם זִיבֶּעטֶען טָאג אִין דֶעם זִיבֶּטֶן טָאג וֶוערְט עֶר טָהוֹר וְכִבֶּס בְּגָדָיו אוּנ עֶר זָאל וַואשֶׁן זַיינֶע קְלֵיידֶר וְרָחַץ בַּמַּיִם
אונ

מצות השם

מצט) וְהִזָּה הַטָּהוֹר עַל הַטָּמֵא דָס אִיז דִי מִצְוָה אַז דָאס אַשׁ פוּ׳ דֶער פָּרָה אֲדוּמָּה זָאל מְטַמֵּא זַיין דִי רֵיינֶע מֶענְשֶׁן אוּנ דִי אוּמְרֵיינֶע זָאל דָס מְטַהֵר זַיין אוּנ דִיא מִצְוָה נֵייט אַז אִין דֶר צַייט וֶוען דָס בֵּיהמ״ק אִיז גֶשְׁטַאנֶען:

וְחִטְּאוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָהֵר בָּעָרֶב: כ וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִטְמָא וְלֹא יִתְחַטָּא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִתּוֹךְ הַקָּהָל כִּי אֶת־מִקְדַּשׁ יְהוָה טִמֵּא מֵי נִדָּה לֹא־זֹרַק עָלָיו טָמֵא הוּא: כא וְהָיְתָה לָהֶם לְחֻקַּת עוֹלָם וּמַזֵּה מֵי־הַנִּדָּה

יכבס

וִידַכֵּינֵיהּ בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה וִיצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי וְיִסְחֵי בְמַיָּא וְיִדְכֵּי בְּרַמְשָׁא: כ וּגְבַר דִּי יִסְתָּאַב וְלָא יַדֵּי עֲלוֹהִי וְיִשְׁתֵּיצֵי אֲנָשָׁא הַהוּא מִגּוֹ קְהָלָא אֲרֵי יָת מַקְדְּשָׁא דַּיְיָ סָאֵיב מֵי אַדָּיוּתָא לָא אִזְדְּרִיקוּ עֲלוֹהִי מְסָאַב הוּא: כא וּתְהֵי לְהוֹן לִקְיָם עָלָם וּדְיַדֵּי מֵי אַדָּיוּתָא

יצבע

תו"א ואיש אשר יטמא. מיר סא מכות ח ערכין ג: ונכרתה הנפש. כריתות ט: כי את מקדש ה' טמא. מכות יד שבועות טז: ומזה מי הנדה. יומא יד:

רש"י

(יט) וחטאו ביום השביעי [ספרי] הוא גמר א טהרתו: (כ) ואיש אשר יטמא וגו'. אם נאמר מקדש למה נא' ג משכן כו' כדאי' בשבועות [דף טז]: (כא) ומזה מי הנדה [נדה ס יומא יד] רבותינו אמרו שהמזה טהור ד וזה בא ללמד שהנושא מי ה חטאת טמא טומאה חמורה לטמא בגדי' שעליו

שפתי חכמים

פעמים כה על פני השדה. גולל הוא הדף הניתן על הארון לכיסוי ואותן שבדפנות קרי להו דופק [רש"י בסנה' פ' נגמר הדין]. וי"מ גולל הוא האבן כדכתיב וגללו את האבן ודופק הוא כפי' ראשון: ב ר"ל וכי דוקא טהרתו ביום ז' אבל יותר מיום השביעי אין יכול לטהר אדרבא ק"ו הוא ומפרש דלא בא לאשמועינן קרא אלא דנגמר טהרתו ביום ז' לאפוקי פחות מז' וכאלו אמר ביום נגמר טהרתו: ג ר"ל אם נא' גבי מקדש שאסור ליכנס בטומאה ק"ו במשכן דהוא נמשח בשמן המשחה ומתרץ אלו נא' משכן ולא נא' מקדש הייתי אומר על המשכן הוא חייב שנמשח בשמן המשחה משא"כ במקדש שלא נמשח בשמן המשחה ואם נא' מקדש ה"א זה למקדש שקדושתו קדושת עולם משא"כ משכן שאין קדושתו קדושת עולם אלא לפי שעה קמ"ל: ד מדכתיב והזה הטהור על הטמא משמע שהוא טהור דאם טמא הוא א"כ מטמא את המים אלא לו' אע"פ שהזה טהור הוא: ה משא"כ בנוגע ר"ל אל תקשה לי מה דפריבית דקרא ומזה וגו' בא ללמד שהנושא טמא אם

בית דוד

איז דער מת מטמא נאר אז מען האט אים אן גערירט: (יט) (וְחִטְּאוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי), מען זאל שפריצען אויף דעם טמא דם וואסר מיט דם אש פון די פרה אדומה דעם זיבעטען טאג פון זיין טומאה (הוא גְמַר טָהֳרָתוֹ) מיט דעם שפריצען ווערט ער טהור: (כ) (וְאִישׁ אֲשֶׁר יִטְמָא וגו'), זאגט רש"י (אִם נֶאֱמַר מִקְדָּשׁ לָמָּה נֶאֱמַר מִשְׁכָּן וכו') אז די תורה הט געשריבן אטמא טאר ניט אריין גיין אין בית המקדש, ווייסן מיר דאך אליין אז אין משכן טאר געווים ניט אריין גיין אטמא, ווארום דר משכן איז היילגער פון מקדש. ווייל דר משכן איז געזאלבט געווארן מיט דעם היילגן בוימאייל. צו וואס שרייבט די תורה נאך אמאל ביי דעם משכן אז אטמא טאר ניט אריין גיין אין משכן. דר תירוץ איז מען קען ניט אפ לערנען דעם משכן פון מקדש אונ ניט דעם מקדש פון משכן, וואירום דער משכן האט אמעלה ער איז געזאלבט געוואָרן מיט דם היילגע בוימאייל, דער מקדש האט אמעלה ווייל זיין הייליגקייט איז געווען אויף אייביג (ווען יודען וואלטן ניט זינדיגען) (כְּדְאִיתָא בִּשְׁבוּעוֹת) ווי עס שטייט אונ גמרא שבועות: (כא) (וּמַזֵּה מֵי הַנִּדָּה), זאגט רש"י (רַבּוֹתֵינוּ אָמְרוּ) אונזערע רבנים האבן געזאגט (שֶׁהַמַּזֶּה טָהוֹר) דער מענטש וואס שפריצט דאס וואסר פון די פרה אדומה אויף אטמא איז דר שפריצער ניט טמא (וְזֶה בָּא לְלַמֵּד) דיא דרייא ווערטער (וּמַזֵּה מֵי הַנִּדָּה) קומען צוא לערנען (שֶׁהַנּוֹשֵׂא מֵי חַטָּאת) דר מענטש וואס טראגט דם וואסער מיט דעם אש פון די פרה אדומה (טָמֵא טוּמְאָה חֲמוּרָה) איז טמא אשטארקע טומאה

פירוש לתורת אלהים

אונ ער זאל זיך וואשן אין וואסר וְטָהֵר בָּעָרֶב אונ ער זאל ריין זיין ביי דעם אבינט: (כ) וְאִישׁ אונ אמענטש וואס ווערט טמא ווערען וְלֹא יִתְחַטָּא אונ ער וועט זיך ניט ריינגן מען וועט אויף אים ניט שפריצען פון דיא וואסר מיט אש פון דער פרה אונ ער וועט אריין גיין אין בהמ"ק וְנִכְרְתָה זאל דם נפש פר שניטן ווערן פון דעם איין זאמלונג פון די ישראל כי ווארום ער האט מטמא געווען דעם מקדש פון גאט מי נדה די שפרענגדיגע וואסר איז אויף אים ניט געשפרענגט געווארען טמא הוא ער איז טמא: (כא) וְהָיְתָה אונ עס זאל זיין להם צוא זייא לְחֻקַּת עוֹלָם צוא

יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְהַנֹּגֵעַ בְּמֵי הַנִּדָּה יִטְמָא עַד־הָעָרֶב׃ כב וְכֹל אֲשֶׁר־יִגַּע־בּוֹ הַטָּמֵא יִטְמָא וְהַנֶּפֶשׁ הַנֹּגַעַת תִּטְמָא עַד־הָעָרֶב׃ פ

יְצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי וּדְיִקְרַב בְּמֵי אַדִּיוּתָא יְהֵי מְסָאָב עַד רַמְשָׁא׃ כב וְכָל דִּי יִקְרַב בֵּיהּ מְסָאֲבָא יְהֵי מְסָאָב וַאֲנַשׁ דְּיִקְרַב בֵּיהּ יְהֵי מְסָאַב עַד רמשא

תו"א וכל אשר יגע. ע"ז לו: והנפש הנגעת. שם: ויבואו

רשב"ם

(כב) הנפש הנוגעת. באותו שנגע במת תטמא עד הערב כי

במי מריבת קדש. במי הירדן. אם התרחצתי במי שלג. וכו ... שהם לכלל כפם בא לכלל טעות שהיה להורות לכם ה' גיעול לו' שמי הירדן כמי נדה ולריכים מ' סאה והיינו כשמי"ל

בעל הטורים

הורק מכלי אל כלי שצריך שתהא חיותן בכלי ולא שיוריקם מכלי אל כלי: (כא) במי. ב' במס' במי הנדה. אך במי נדה יתחטא. מה שדרשו ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי הצבא שכיון שבא לכלל כעס בא לכלל טעות ... זהו במי מריב' כיון שבא לכלל מריב' שפה במי נדה במי הירדן יחסר [כשנת שם] לשמול בכנרות שמא ירדו כשופין על

רש"י

והנפש הנוגעת. בו בטמא מת. תטמא עד הערב. מכאן למדנו שהמת אבי אבות הטומאה והנוגע בו אב הטומאה ומטמא אדם. זהו פירושו לפי משמעו והלכותיו ומ"מ הפתקתי מיסודו של

מש"כ בנוגע וזה שהוציאו בלשון מזה לומר לך שאינן מטמאין עד שיהא בהן שיעור הזאה: והנוגע וגו' יטמא. ואין טעון ז כבוס בגדים: (כב) וכל אשר יגע בו הטמא. הזה שנטמא ז במת יטמא:

שפתי חכמים

נושא בשיעור מזה ובא אח"כ כתיב והנוגע במי הנדה יטמא עד הערב דמשמע אפי' יש בו שיעור מזה טמא ואם מזה הוא נושא צ"ל למכתב והנוגע אם הנושא טמא מכ"ש הנוגע ומפרש דקרא ומזה וגו' בא ללמדך שהנושא מי חטאת צריך כיבוס בגדים משא"כ בנוגע דהתם לא צריך כיבוס בגדים. ומ"ש לטמא בגדים שעליו ה"ה נמי לכל בגד וכלי שנוגע בו עמו זה בשעת חבורו במטמאין והא דנקט עליו דמסתמא הם עליו בשעת חבורו במטמאין ומה שטמא טומאה חמורה הייינו בשנושא שלא לצורך הזייה וקודם שעשו מלותן אבל לצורך הזייה או לאחר שנעשה מלותן טהורין במגע ובמשא. ברא"ם: ו ר"ל כיון דמזה הוא נושא א"כ הל"ל הנוגע גבי ומזה דדרך המקרא לכלול נוגע ונושא יחד וכאן חלקן אלא שאין וכו': ז כלו' אינו טמא כי מלת הטמא מורה על הנזכר והוא הנוגע במי חטאת וזה אינו דהא אין הנוגע במי נדה אלא טומאת ערב ואיך יטמא אדם ומתרץ הטמא הזה שנטמא במת יטמא ר"ל שאם יגע בכלים יטמא הכלים והוסיף מלת בו להורות באיזה מקום נגע ופי' שמלת בו מורה הטמא מת לא בו הנוגע בטמא מת ז ח ר"ל אדם אחר הנוגע בטמא מת הזה תטמא עד הערב ומפשט רש"י בשלמא כלים יכול לטמא לפי שטמא מת הוא ראשון וכלים נטמאו מראשון אבל אדם אחר הנוגע בטמא. למה

בית דוד

(לְטַמֵּא בְּגָדִים שֶׁעָלָיו) צוּ מְטַמֵּא זַיין דִי קְלֵיידֶר וָוס עֶר אִיז אָן גֶעקְלֵיידְט (מַה שֶׁאֵין כֵּן בְּנוֹגֵעַ) אָבֶּער דֶער מֶענְטְשׁ וָוס הָאט אָן גֶערִירְט דָאס וַואסֶער מִיט דֶעם אַשׁ פוּן דִי פָּרָה אֲדוּמָה אִיז נִיט טָמֵא אַזוֹי אַשְׁטַארְקֶע טוּמְאָה (וְזֶה שֶׁהוֹצִיאוֹ בִּלְשׁוֹן מַזֶּה) פַאר וָוס שְׁטֵייט וּמַזֵּה, דֶר וָוס וֶועט שְׁפְּרִיצְעֶן, אוּנ עֶס שְׁטֵייט נִיט וְהַנּוֹשֵׂא, דֶר וָואס וֶועט טְרָאגֶן (לוֹמַר לְךָ שֶׁאֵינָן מְטַמְּאִין עַד שֶׁיְּהֵא בָּהֶן שִׁיעוּר הַזָּאָה) דִי תּוֹרָה קוּמְט לֶערְנֶען אוֹיבּ מֶען טְרָאגְט אַבִּיסֶעל וַואסֶר וָוס מֶען קֶען מִיט דֶם בִּיסֶעל וַואסֶר שְׁפְּרִיצֶען אוֹיף אַטְמֵא. וֶוערְט דֶער טְרֶעגֶער טָמֵא. אָבֶּער אַז עֶס אִיז דָא נָאר וֶוייְנִיג וַואסֶער וָוס אִיז נִיט גֶענוּג צוּ שְׁפְּרִיצֶען מִיט זַיי אוֹיף אַטָּמֵא אִיז דֶר טְרֶעגֶער נִיט טָמֵא: (וְהַנּוֹגֵעַ וגו' יִטְמָא). דֶר וָואס הָאט אָן גֶערִירְט. דָם וַואסֶר מִיט אַשׁ פוּן דִי פָּרָה אֲדוּמָה אִיז עֶר טָמֵא (וְאֵין טָעוּן כִּבּוּס בְּגָדִים) אוּנ זַיינֶע קְלֵיידֶער דַארְף עֶר נִיט וַואשֶׁען: (כב) (וְכֹל אֲשֶׁר יִגַּע בּוֹ). אַלֶץ וָוס וֶועט אָן רִירֶען (הַטָּמֵא הַזֶּה שֶׁנִּטְמָא בְּמֵת יִטְמָא) אָן דֶעם מֶענְטְשׁ וָוס אִיז טָמֵא גֶעוָוארֶן פוּן אַמֵּת, זָאלֶען דִיא אַלֶע זַאכֶען וֶוערֶן טָמֵא: (וְהַנֶּפֶשׁ הַנּוֹגַעַת). (בּוֹ בְּטָמֵא מֵת) אוּנ דֶער מֶענְטְשׁ וָואס וֶועט אָן רִירֶען דֶעם מֶענְטְשׁ וָוס אִיז טָמֵא גֶעוָוארֶן פוּן אַמֵּת. דְהַיְינוּ רְאוּבֵן הָאט אָן גֶערִירְט צוּ שִׁמְעוֹן, אוּנ שִׁמְעוֹן הָאט פְרִיעֶר אָן גֶערִירְט אַמֵּת (תִּטְמָא עַד הָעָרֶב) זָאל רְאוּבֵן זַיין טָמֵא בִּיז נַאכְט. זָאגְט רש"י (מִכָּאן לָמַדְנוּ) פוּן דַאנֶען לֶערְנֶען מִיר (שֶׁהַמֵּת הוּא אֲבִי אָבוֹת הַטּוּמְאָה). דֶער מֵת אִיז דֶער זֵיידֶע (דֶער וָוארְצִיל פוּן טוּמְאָה) (וְהַנּוֹגֵעַ בּוֹ) אוּנ וֶוער עֶס רִירְט אָן דֶעם מֵת. הֵייסְט עֶר (אַב הַטּוּמְאָה) דֶר פָאטֶער פוּן דִי טוּמְאָה (וּמְטַמֵּא אָדָם) אוּנ עֶר אִיז מְטַמֵּא דֶעם מֶענְטְשׁ וָוס עֶר הָאט אִים אָן גֶערִירְט (וְזֶהוּ פֵּירוּשָׁהּ לְפִי מַשְׁמָעָהּ וְהִלְכוֹתֶיהָ) דָם אִיז דֶער פֵּירוּשׁ פוּן דִיא פַּרְשָׁה. וִוי דִי דִינִים

פירוש לתורת אלהים

אַנִיזֶען אוֹיף אַייבִּיג וּמַזֵּה אוּנ דֶר וָוס שְׁפְּרֶענְגְט מִיט דֶעם שְׁפְּרֶענְגְדִיגְן וַואסֶר יְכַבֵּס בְּגָדָיו זָאל עֶר אוֹיךְ וַואשֶׁן זַיינֶע קְלֵיידֶער וְהַנּוֹגֵעַ אוּנ דֶער וָואס רִירְט אָן אִין דֶעם שְׁפְּרֶענְגְדִיגֶען וַואסֶר יִטְמָא זָאל עֶר טָמֵא זַיין בִּיז אָבֶענְט׃ (כב) וְכֹל אֲשֶׁר אוּנ אַלֶע וָואס דֶר טָמֵא מֵת וֶועט אָן רִירֶן אִין זַייא יִטְמָא זָאל טָמֵא זַיין וְהַנֶּפֶשׁ הַנּוֹגַעַת אוּנ אַמֶענְטְשׁ אַז עֶר וֶועט אָן רִירֶן אִין דֶעם מֶענְטְשׁ

רש"י

ר' משה הדרשן וזהו: (ב) ויקחו אליך. משלהם כשם שהם פרקו נזמי הזהב לעגל משלהם כך יביאו זו לכפרה משלהם: פרה אדומה. משל לבן שפחה שטינף פלטין של מלך אמרו תבא אמו ותקנח הצואה כך תבא פרה ותכפר על העגל: אדומה. על שם [ישעי' א] אם יאדימו כתולע שהחטא קרוי אדום. תמימה. על שם ישראל שהיו תמימים ונעשו בו בעלי מומין תבא זו ותכפר עליהם ויחזרו לתומתם: לא עלה עליה עול. כשם שפרקו מעליהם עול שמים: (ג) אל אלעזר הכהן. כשם שנקהלו על אהרן שהוא כהן לעשות העגל. ולפי שאהרן עשה את העגל לא נעשית עבודה זו על ידו שאין קטיגור נעשה סניגור: (ד) ושרף את הפרה. כשם שנשרף העגל. עץ ארז ואזוב ושני תולעת ג' מינין הללו כנגד שלשת אלפי איש שנפלו בעגל והארז הוא הגבוה מכל האילנות והאזוב נמוך מכולם סי' שהגבוה שנתגאה וחטא ישפיל את עצמו כאזוב ותולעת ויתכפר לו: (ט) למשמרת. כמו שפשעת העגל שמור לדורות לפורענות שאין לך פקודה שאין
בה

שפתי חכמים

יבא. טמא וכרי הדם אינו נטמא מרהבון אלא אמא כשואה ומתרץ מכאן לעדו וכו': ט ואם תאמר והא אין קטיגור נעשה סניגור דקה"ג. נמי אמרי' גבי בגדי זהב דאסור לעשות עבודה בהן בפנים משום דעבירה באה ע"י זהב כ"ש באה העבירה ע"י עגל. וי"ל דוקא עבודת פנים אסור לעשות משום דאין קטיגור נעשה סניגור כמו גבי בגדי זהב שמשמש בחוץ בבגדי זהב וכ"ש גבי פרה אדומה שעשייתה בחוץ אין צריך לו'. אין קטיגור נעשה סניגור ואם תאמר והא בסמוך פרש"י מה דלא היתה עבודת פרה אדומה ע"י אהרן משום דאין קטיגור נעשה סניגור וי"ל דשאני אהרן דעבירה היתה ע"י עצמו אבל פרה אדומה לא אותה פרה לא היתה בעבירה אלא עגל משונה היתה. ואם תאמר והא בפר' שמיני כתיב באהרן קח לך עגל ופירש"י להודיעו שע"י תכפר לו הקב"ה על מעשה עגל ואין לחלק בחוץ לבפנים כדפרישית וי"ל דהתם מיירי שבא הוא מכפר ע"פ אין צריך לו' אין קטיגור נעשה סניגור אע"פ שהוא מכפר עליו

בית דוד

זענן (ומדרש אגדה העתקתי מיסודו של רבי משה הדרשן) זאגט רש"י איצט וועל איך שרייבן אויף דר פרשה ווי איך האב געזעהן די מדרשים וואס זענן געשריבן אונ די דרשות פון רבי משה הדרשן (וזהו) אונ דאס איז דיא דרשה: (ב) (ויקחו אליך). די יודן זאלן נעמן צו דיר די פרה אדומה (משלהם) פון זייער געלט זאלן זייא קויפן דיא פרה אדומה (כשם שהם פרקו נזמי הזהב לעגל משלהם) אזוי וויא זיי האבן אראפ גענומן זייערע איינענע גאלדענע אויערינגלעך אונ האבן געגעבן צום עגל (כך יביאו זו לכפרה משלהם) אזוי זאלן זיי ברענגן דיא פרה אדומה צו מכפר זיין דיא עבירה פון עגל. אויך פון זייער געלט: (פרה אדומה). הארט רש"י פאר וואס זאל מען נעמן אקוה. ניט אאקס. זאגט רש"י (משל לבן שפחה שטינף פלטין של מלך) למשל דאס קינד פון דעם מלך'ס דינסט איז אריין געקומן צים מלך אונ שטוב אונ האט בעשמוצט די שטוב (אמרו) האט מען געזאגט (תבא אמו ותקנח הצואה) די מוטער פון דעם קינד זאל קומן אונ אפ ווישן (ריין מאכען) וואס איר קינד האט בעשמוצט (כך תבא פרה ותכפר על העגל) אזוי זאל קומן אקוה אונ זאל פאר געבן די זינד וואס דם קאלב האט געמאכט: (אדומה). פר וואס ארויטע (על שם אם יאדימו כתולע) ווייל עס שטייט אונ פסוק אויב אייערע זינד וועלן זיין רויט ווי דר ווארעם תולע (שהחטא קרוי אדום) די זינד ווערן גרופן רויט: (תמימה). אגאנצע. אן אפעלער (על שם ישראל שהיו תמימים ונעשו בו בעלי מומין) ווען דיא יודן זייא זענען געווען גאנצע אונ זענן געווארן מיט פעלערס דורך דעם עגל (תבא זו ותכפר עליהם ויחזרו לתמותם) זאל קומען די פרה אונ זאל פר געבן זייערע זינד וועלן זייא צוריק קומען צו זייער גאנצקייט: (לא עלה עליה עול). זאגט רש"י (כשם שפרקו מעליהם עול שמים) אזוי ווי די יודן האבן אראפ גענומן פון זיך דעם יאך פון צו דינען הקב"ה. ווען זיי האבן געמאכט דם עגל. זאל קומען די קוה וואס האט אויף זיך קיין יאך נעהאט אונ זאל מכפר זיין אויף די יודן פאר וואס זיי האבן פון זיך דעם יאך פון הקב"ה אראפ גענומן: (ג) (אל אלעזר הכהן). זאגט רש"י (כשם שנקהלו על אהרן שהוא כהן לעשות העגל) אזוי ווי די יודן האבן זיך פר זאמלט אויף אהרן וואס ער איז אכהן ער זאל מאכן דאס עגל. אזו זאל די פרה אדומה אויך געמאכט ווערן דורך אכהן (ולפי שאהרן עשה את העגל) אונ ווייל אהרן הט געמאכט דם עגל (לא נעשית עבודה זו על ידו) דריבר איז ניט געמאכט געווארן די פרה אדומה דורך אים (שאין קטיגור נעשה סניגור) ווייל דער וואס ברענגט שלעכטס קען ניט ברענגן גוטס: (ד) (ושרף את הפרה). ער זאל פר ברענגן די פרה (כשם שנשרף העגל) אזוי ווי דם עגל איז פר ברענט געווארן: (ו) (עץ ארז ואזוב ושני תולעת). זאגט רש"י (שלשה מינים הללו) מען הט נדארפט ברענגן די דרייא מינים (כנגד שלשת אלפי איש שנפלו בעגל) גענן דיא דרייא טויזענד מענשען וואס זענן געפאלען (געהרגת געווארן) פון יודן דורך דיא זינד פון דעם עגל (וארז הוא הגבוה מכל האילנות) דער טענענבוים איז העכער פון אלע מינים ביימער (ואזוב נמוך מכולם) דר בוים אזוב איז נידעריגער פון אלע ביימר (סימן) דאס איז אצייכן (שהגבוה שנתגאה וחטא ישפיל את עצמו כאזוב ותולעת ויתכפר לו) דר מענש וואס איז גרוים ביי זיך אונ האט געזינדיגט זאל ער ביי זיך נידעריג ווערן ווי דער בוים אזוב אונ ווי אווארעם וועט אום דיא זינד פאר געבן ווערן: (ט) (למשמרת) צו אהיטונג (כמו שפשע העגל שמור לדורות לפורענות) אזו וויא דיא זינד פון

דעם

רַמְשָׁא : א וַאֲתוֹ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל כְּנִשְׁתָּא לְמַדְבְּרָא דְצִין בְּיַרְחָא קַדְמָאָה וִיתֵיב עַמָּא בִּרְקַם וּמִיתַת תַּמָּן מִרְיָם

כ א וַיָּבֹאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל כָּל־הָעֵדָה מִדְבַּר־צִן בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן וַיֵּשֶׁב הָעָם בְּקָדֵשׁ וַתָּמָת שָׁם מִרְיָם

°ב' טעמים   ותקבר

ת״א ותמת שם מרים ותקבר. תענית ט מ"ק כח ע"ז כו :

רשב"ם

כי המת אבי אבות הטומא' : (א) ותמת שם מרים. בחדש הראשון החדש שלסוף ארבעים שנה שהרי מת אהרן אחריה בחדש החמישי בשנת ארבעים לצאת בני ישראל

בעל הטורים

כזוחלין ואין מטהרין דרך זחילה. כמי שלג לו' שיכולין לעשות מקוה משלג כדאי' בפ"ו דמס' מקואות כעידו אנשי מידבא על ר' ישמעאל שהיה אומר להם לאו והביאו שלג ועשו מקוה בתחלה : (א) בחדש הראשון. סמך זה לפ' פרה שבראשון נשרפה הפרה. וגם כמו שדרשו חז"ל שמיתת צדיקים מכפרת כמו פרה : פרה אדומה. בגי' מכפר : ותמת שם מרים ותקבר שם. שם

שפתי חכמים

עליו בעון העגל : י לפי שהעגל היה ע"א וע"א מטמא כמת כדכתיב בס' תהלים ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים : כ רצונו לתרץ כיון שכתיב בני ישראל פשיטא שהיה כל העדה ומפרש שכבר מתו מתי מדבר : ל פי' דאין כאן מקומו. שהרי בשנה ראשונה ליציאת מצרים עשו העגל ובשנה שנייה שרפו פרה אדומה ומיתת מרים היתה בסוף מ' שנה ליציאת מצרים : ם וא"ת וכי קרבן היתה פרה אדומה והלא לא היו מקריבין ממנה כלום. וי"ל לפי ד"א שפירש"י לעיל שקראה הכתוב חטאת כלו' שהיא כקדשים ליאסר בהנאה ש"מ שהיא כקרבן : נ וא"ת לפי זה הוי לו לסמוך גבי קרבנות ממש. וי"ל לכך נסמכה

רש"י

בה מפקודת העגל שנא' [שמות לב] וביום פקדי ופקדתי וגו' וכשם שהעגל י מטמא כל העוסקין בו כך פרה מטמאה כל העוסקין בה וכשם שנטהרו באפרו שנא' [שם] ויזר על פני המים וגו' כך ולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת וגו' : (א) כל העדה עדה השלמה כ שכבר מתו מתי מדבר ואלו פרשו לחיים : ותמת שם מרים. [מ"ק כח] למה נסמכה מיתת מרים ל לפרשת פרה אדומה לומר לך מה קרבנות ם מכפרין [ס"א כמו שפרה אדומה מכפרת] אף מיתת נ צדיקים מכפרת : ותמת שם מרים

בית דוד

דעם עגל איז נהיט אויף איבי"ג צו די יודן זייא זאלן געשטראפט ווערן (שאין לך פקידה שאין בה מפקודת העגל) אין יעדר שטראף וואס קומט אויף יודן איז אביסעל פון דער שטראף ווי"ל מען האט געמאכט דם עגל (שנאמר) ווי עס שטייט אין פסוק (וביום פקדי ופקדתי) ווען איך וועל אייך שטראפן פאר אנדערע עבירות וועל איך גדענקן איך זאל אייך אביסעל פר געדענקן די שטראף פר די זינד פון דעם עגל (וכשם שהעגל מטמא כל העוסקין בו) אונ אזו ווי דם עגל האט מטמא געוועזן אלע מענשן וואס האבן זיך בשעפטיגט מיט אים (כך פרה מטמאה כל העוסקין בה) אזו הט די פרה אדומה מטמא געוועזן אלע מענשן וואס האבן זיך מיט איר בשעפטיגט (וכשם שנטהרו באפרו) אונ אזוי וויא די יודן זענען ריין געווארן פון די זינד פון דעם עגל דורך דעם אש פון דעם עגל (שנאמר) ווי עס שטייט אין פסוק (ויזר על פני המים) משה האט פר ברענט דם עגל אונ דם אש האט ער פר שפרייט אויף דעם וואסר אונ האט גגעבן צו די יודן זיי זאלן טרינקן דם וואסר מיט דעם אש (כך ולקחו לטמא מעפר שרפת החטאת)

אזוי האט מען גענומען צו דעם טמא פון דעם אש וואס מען האט פאר ברענט די פרה אדומה אונ מען האט אויס געמישט דאס אש מיט וואסער אונ מען האט געשפריצט אויף דעם טמא איז ער געווארן טהור : (א) (כל העדה). מיינט מען (עדה השלמה) אגאנצע עדה. וואס האבן געדארפט אריין קומן אין ארץ ישראל (שכבר מתו מתי מדבר) די יודען וואס האבן געדרפט שטארבן אין דער מדבר זענן אלע געשטארבן (ואלו פרשו לחיים) אונ די מענשען זענען אפ געשייד געווארן צום לעבון : (ותמת שם מרים). פרעגט רש"י (למה נסמכה מיתת מרים לפרשת פ״ת ארומה) פר וואס שטייט דאס שטארבון פון מרים נעבן די פרשה פון פרה אדומה (לומר לך) צו זאגן דיר (מה קרבנות מכפרין) אזוי וויא קרבנות זענן מכפר די עבירות (אף מיתת צדיקים מכפרת) דם שטארבון פון צדיקים איז אויך מכפר די עבירות (אונ אזוי וויא אקרבן איז ניט מכפר אן תשובה. אזוי דם שטארבון פון צדיקים איז אויך ניט מכפר אן תשובה) : (ותמת שם מרים). זאגט רש"י (אף היא בנשיקה מתה) מרים איז

פירוש לתורת אלהים

וואס איז טמא געווארן פון אמת תטמא עד הערב זאל דאס נפש טמא זיין ביז אבינט (עיין רש"י) : (א) ויבאו אונ די יודן זענען געקומן כל העדה די גאנצי עדה אין מדבר צין בחודש

הראשון אין דעם ערשטין חודש דאס איז דער חודש ניסן וישב העם בקדש אונ דם פאלק האט זיך געזעצט אין קדש ותמת איז מרים דארטין געשטארבען ותקבר שם אונ זיא איז דארטין

וַתִּקָּבֵר שָׁם׃ ב וְלֹא־הָיָה מַיִם לָעֵדָה וַיִּקָּהֲלוּ עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן׃ ג וַיָּרֶב הָעָם עִם־מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר וְלוּ גָוַעְנוּ בִּגְוַע

מִרְיָם וְאִתְקְבַרַת תַּמָּן׃ ב וְלָא הֲוָה מַיָּא לִכְנִשְׁתָּא וְאִתְכְּנִישׁוּ עַל מֹשֶׁה וְעַל אַהֲרֹן׃ ג וּנְצָא עַמָּא עִם מֹשֶׁה וַאֲמַרוּ לְמֵימַר וּלְוַי דְמִתְנָא בְּמוֹתָא דַאֲחָנָא

אחינו

תו"א ולא היה מים לעדה. תענית ט:

בעל הטורים

בגי' מכפר: שם. בגי' הסור בכנא' הוא: (ג) וירב. ב' במס'. וירב העם ואידך וירב בנחל לומר שעשו מריבה על

רש"י

מרים. [שם] אף היא בנשיקה מתה ומפני מה לא נאמר בה על פי ה' שאינו דרך כבוד של מעלה ובאהרן נאמר (במדבר לג) על פי ה' באלה מסעי: (ב) ולא היה מים לעדה. מכאן שכל מ' שנה היה להם הבאר בזכות מרים: (ג) ולו גוענו. הלואי שגוענו. בגוע אחינו. במיתת אחינו בדבר למד שמיתת צמא מגונה ממנה: בגוע. שם דבר הוא כמו במיתת אחינו ולא יתכן לפרשו כשמתו אחינו שא"כ

שפתי חכמים

נסמכ' לפרה לפי שהם דומים להדדי לפי שמיתת צדיקים אינן קרבנות וגם כפרה אינה קרבן ממש ולמדנו מהדדי כמו שזה מכפר גם זה מכפר: ם מדכתיב כאן שם שם וכתיב גם גבי אהרן וימת אהרן שם דאי לאו לג"ש אתי שם שם מרי זימני דגבי מרים ל"ל אע"כ לג"ש אתי מה התם בנשיק' אברי כתיב ע"פ ה' אף כאן בנשיק': ע יש מקשים מה מקשה רש"י הא פירש"י דילפינן שם שם מאהרן. וי"ל דרש"י הכי פריך ל"ל ג"ש לכתוב בהדיא ע"פ ה' דע"כ לאו ג"ש גמורה היא דא"כ ל"ל גבי אהרן ע"פ ה' לכותבו שבנשיק' מת ונלמוד שם שם ממשה ה"ו לאו ג"ש גמור' היא מ"ה כתב גבי אהרן ע"פ ה' א"כ גבי מרים נמי לכתוב ע"פ ה' וכו' אבל בגמ' כתב בפירוש שלמדו בג"ש ממשה לכל"ל דרש"י ז"ל נמי ה"ק אף היא בנשיק' מתה ר"ל דיליף שם שם ממשה אבל אהרן נא' בו ע"פ ה' וא"ל ללמדו ממשה לכ"א ובאהרן וכו' ולא אמר שבאהרן וע"ש: ם שהרי מיד כשמתה מרים לא היה להם עוד מים. וא"ת למה לא היה הבאר בזכות אהרן או משה וי"ל בזכות שהמתינ' למשה על המים לראות מה יעשה לו כשהושלך בתיב' לכך נעשה לה זכות של באר דהיינו מים שנתן הקב"ה מים לעדה בשבילה: צ פי' כמו כן לו יהי כדברך לא מענין שמא כמו לו ישטמנו יוסף ולא מענין אולי כמו לו הקשבת למצותי: ק כאלו אמר

בית דוד

אויך געשטארבן בנשיקה. הקב"ה אליין האט ארויס גענומען די נשמה פון מרים. מיט זיין מויל פון איר מויל. דאס הייסט נשיקה ווי איינער קושט זיין חבר מיט זיין מויל אויף זיין חברס מויל (ומפני מה לא נאמר בה על פי ה') פאר וואס שטייט ניט אונז פסוק מרים איז געשטארבן דורך דעם מויל פון הקב"ה (שאינו דרך כבוד של מעלה) עס איז ניט שיין צו שרייבן אז הקב"ה האט געקושט צו מרים אויף איר מויל (ובאהרן נאמר על פי ה' באלה מסעי) אונז אין דער סדרה אלה מסעי זאגט דער פסוק ביי אהרן ער איז געשטארבן דורך דעם מויל פון הקב"ה. הקב"ה האט געלייגט זיין מויל צו דעם מויל פון אהרן אונז האט פון אים ארויס גענומען זיין נשמה: (ב) (ולא היה מים לעדה). זאגט רש"י (מכאן שכל ארבעים שנה היה להם הבאר בזכותה של מרים) פון דאנען ווייסען מיר די פערציג יאר וואס יודן זענן געווען אין דער מדבר האבן זיי געהאט דם וואסער פון דעם שטיין אונז דעם זכות פון מרים. דעריבער באלד ווי מרים איז געשטארבן האט אויף געהערט גיין דס וואסער פון דעם שטיין: (ולו גוענו). זיי האבן געזאגט (הלואי שגוענו) הלואי וואלטן מיר געשטארבן (בגוע אחינו) מיט דעם טויט וואס אונזערע ברידער זענען געשטארבען (במיתת אחינו בדבר) מיט דעם טויט וואס אונזרע ברידר זענן געשטארבן מיט דר מגפה (למד שמיתת צמא מגונה ממנה) דער פסוק לערנט אינז צו שטארבן פון דארשט איז ערגער ווי צו שטארבן פון א מגפה: (בגוע). זאגט רש"י (שם דבר הוא) בגוע איז דער נאמען שטארבן (כמו) ווי עס וואלט געשטאנען (במיתת אחינו) מיט דעם שטארבן וואס אונזרע ברידר זענען געשטארבען. זאגט רש"י (ולא יתכן לפרשו) אונז מע קען ניט טייטשען בגוע אחינו מיינט מען (כשמתו אחינו

פירוש לתורת אלהים

בגראבין גיווארן: (ב) ולא היה מים אונ עס איז ניט גיוועזן וואסר צו דר עדה. ווארום די פערציג יאר וואס זיי זענן גיוועזן אין דר מדבר איז זיי נאך גיגאנגען א ברונען אין זכות פון מרים אונ אז מרים איז גישטארבן האט זיך דיא ברונע אפ גיטאן ויקהלו על משה אונ די ישראל האבן זיך איין גיזאמילט אויף משה אונ אויף אהרן: (ג) וירב העם עם משה אונ דס פאלק האט גיקריגט מיט משה ויאמרו אונ זיי האבן גיזאגט לאמר אזו צו זאגן ולו גוענו הלואי וואלטין מיר גיוועזן פאר נאכגין בגוע מיט דעם פאר גיין אחינו אונזערי ברידר לפני פר גאט הלואי וואלטין מיר גישטארבן

אַחֵינוּ לִפְנֵי יְהוָה׃ ד וְלָמָה הֲבֵאתֶם
אֶת־קְהַל יְהוָה אֶל־הַמִּדְבָּר הַזֶּה
לָמוּת שָׁם אֲנַחְנוּ וּבְעִירֵנוּ׃ ה וְלָמָה
הֶעֱלִיתֻנוּ מִמִּצְרַיִם לְהָבִיא אֹתָנוּ
אֶל־הַמָּקוֹם הָרָע הַזֶּה לֹא ׀ מְקוֹם
זֶרַע וּתְאֵנָה וְגֶפֶן וְרִמּוֹן וּמַיִם אַיִן
לִשְׁתּוֹת׃ ו וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִפְּנֵי
הַקָּהָל אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּפְּלוּ
עַל־פְּנֵיהֶם וַיֵּרָא כְבוֹד־יְהוָה
אֲלֵיהֶם׃ פ שלישי שני כשהן מחוברין ז וַיְדַבֵּר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ ח קַח
אֶת־הַמַּטֶּה וְהַקְהֵל אֶת־הָעֵדָה
אַתָּה וְאַהֲרֹן אָחִיךָ וְדִבַּרְתֶּם אֶל־
הַסֶּלַע לְעֵינֵיהֶם וְנָתַן מֵימָיו

והוצאת

קֳדָם יְיָ: ד וּלְמָא
אַעֲלְתּוּן יָת קְהָלָא דַּייָ
לְמַדְבְּרָא הָדֵין לִמְמָת
תַּמָּן אֲנַחְנָא וּבְעִירַנָא:
ה וּלְמָא אַסֵּיקְתּוּנָא
מִמִּצְרַיִם לְאַיְתָאָה
יָתָנָא לְאַתְרָא בִישָׁא
הָדֵין לָא אֲתַר כְּשַׁר
לְבֵית זְרַע וְאַף לָא
תְאֵינִין וְגוּפְנִין וְרִמּוֹנִין
וּמַיָּא לֵית לְמִשְׁתֵּי:
ו וַעֲל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
מִן קֳדָם קְהָלָא לִתְרַע
מַשְׁכַּן זִמְנָא וּנְפַלוּ עַל
אַפֵּיהוֹן וְאִתְגְּלִי יְקָרָא
דַּייָ לְהוֹן: ז וּמַלֵּיל
יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר:
ח סַב יָת חוּטְרָא
וְאַכְנֵישׁ יָת כְּנִשְׁתָּא
אַתְּ וְאַהֲרֹן אֲחוּךְ
וּתְמַלְּלוּן עִם כֵּיפָא
לְעֵינֵיהוֹן וְיִתֵּן מוֹהִי
וְתַפֵּיק לְהוֹן מַיָּא מִן

רשב"ם

ישראל כדכתיב בפ' אלה מסעי : (ח) קח את המט'. מלפני העדות : ודברת אל הסלע. לא צוה הקב"ה לקחת את המט' להכות בו הסלע כמו שעש' ברפידים שכתוב שם והכית בצור ויצאו ממנו מים אלא המטה צוה לקחת להראות בו קשוי מרי שלהם כדכתיב למשמרת לאות לבני מרי. אפס בדבור ידבר עם הסלע להת מימיו והוצאת להם מים ע"י דבורך עם הסלע :

בעל הטורים

עסקי נחל דפסק מהם דהיינו הבאר שהי' מושך כנחל : (ה) העליתנו חסר ו' שעיקר התרעומות הי' על משה : ותאנה וגפן ורמון. ולהלן הקדים גפן דכתיב ארץ חטה ושעור' וגפן ותאנה ורמון. אלא בכל מקום מקדים גפן כדכתיב איש תחת גפנו ותחת תאנתו וכאן הקדים תאנה משום דסליק מפרה רמז למ"ש נזירו מהם עלי תאנה : (ח) והקהל את העד'. אלו הפסורים הגדולים שבעדה והוא לא עשה כן אלא ויקהילו משה

פירוש לתורת אלהים

מִיט דֶעם טוֹט וָוס אוּנְזֶרֶע בְּרִידֶר זֶענִין גֶשְׁטָארְבִּין אִין דֶער מִדְבָּר אַיידֶער מִיר זָאלִין דָא שְׁטַארְבִּין מַהֲמַת דָארְשְׁט : (ד) וְלָמָה אוּנ וָוארוּם הֲבֵאתֶם הָאט אִיר גִיבְּרַאכְט גָאטֶס קָהָל צוּא דֶער מִדְבָּר לָמוּת שָׁם מִיר זָאלֶען דָארְטֶען שְׁטַארְבֶּען מִיט אוּנְזֶרֶע פִיה : (ה) וְלָמָה אוּנ וָוארוּם הָט אִיר אוּנְז אוֹיךְ גִיבְּרַאכְט פוּן מִצְרַיִם לְהָבִיא אוֹתָנוּ צוּ בְּרֶענְגֶן אוּנְז אֶל הַמָּקוֹם הָרָע הַזֶּה צוּ דֶעם שְׁלֶעכְטִין אָרְט לֹא מְקוֹם זֶרַע עֶס אִיז נִיט אַזוֹ אַיין אָרְט וָואס מֶען זָאל קָאנֶן זַייעֶן וּתְאֵנָה אוּנ פַייגֶן וְגֶפֶן אוּנ וַויין שְׁטָאק וְרִמּוֹן אוּנ מִיל גְרָאמִין אִיז נִיטָא אִין דֶעם אָרְט וּמַיִם אַיִן לִשְׁתּוֹת אוּנ וַואסֶער אִיז אוֹיךְ נִיט דָא צוּ טְרִינְקִין : (ו) וַיָּבֹא מֹשֶׁה אוּנ עֶס אִיז גִיקוּמִין מֹשֶׁה מִיט אַהֲרֹן פוּן פַאר דֶעם קָהָל זַיי הָאבֶּן גִימוּזְט אַנְטְלוֹפִין אֶל פֶּתַח צוּ דֶער טִיר פוּן אוֹהֶל מוֹעֵד וַיִּפְּלוּ אוּנ זַיי זֶענִין גִפַאלִין עַל אוֹיף זַייעֶר פָּנִים וַיֵּרָא אוּנ עֶס הָט זִיךְ בַּוַוייזִין דֶער כָּבוֹד פוּן גָאט צוּ זַיי : (ז) וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר אוּנ גָאט הָט גִירֶעט צוּ מֹשֶׁה אַזוֹ צוּ זָאגִין : (ח) קַח אֶת הַמַּטֶּה נֶעם דֶעם שְׁטֶעקִין וְהַקְהֵל אֶת הָעֵדָה

אוּנ

וְהוֹצֵאתָ לָהֶם מַיִם מִן־הַסֶּלַע וְהִשְׁקִיתָ אֶת־הָעֵדָה וְאֶת־בְּעִירָם׃
ט וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הַמַּטֶּה מִלִּפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּהוּ׃ י וַיַּקְהִלוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶת־הַקָּהָל אֶל־פְּנֵי הַסָּלַע וַיֹּאמֶר לָהֶם שִׁמְעוּ־נָא הַמֹּרִים הֲמִן־הַסֶּלַע הַזֶּה נוֹצִיא לָכֶם מָיִם׃

אונקלוס: כֵּיפָא וְתַשְׁקֵי יָת כְּנִשְׁתָּא וְיָת בְּעִירְהוֹן׃ ט וּנְסֵיב מֹשֶׁה יָת חוּטְרָא מִן קֳדָם יְיָ כְּמָא דִי פַקְדֵיהּ׃ י וְאַכְנִישׁוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן יָת קְהָלָא לִקְדָם כֵּיפָא וַאֲמַר לְהוֹן שְׁמָעוּ כְעַן סָרְבָנַיָּא הֲמִן כֵּיפָא הָדֵין נַפֵּיק
לכון

תו״א והשקית את העדה ואת בעירם. מנחות טו:

בעל הטורים

אהרן את הקהל גדולים וקטנים: (י) פני הסלע. פני בגי' כלפי תלמד שהיו כל ישראל אל פני הסלע אע"פ וכו' כמועט המחזיק המרובה: המן ג' במס' המן הסלע המן העץ המן כמו שכ' ספר הלוי גם כאן נמי ספר הלוי ואידך המן הגורן או מן היקב כמו שכ' גם רעב גם כאן ארץ ציה בלי מים ושמן למ"ד מן שאכל ממנו אדה"ר חטא כי' זהו המן העץ המן הגורן

רש״י

ע"כ היה לו להנקד בנוע (בחולם): (ח) ואת בעירם. [במדרש רבה] מכאן שחס הקב"ה על ממונם של ישראל: (י) ויקהלו וגו'. [שם] זה א' מן המקומות שהחזיק מועט את המרובה: המן הסלע הזה נוציא. לפי שלא היו מכירין אותו

שפתי חכמים

בגויעת אחינו דאל"כ בנוע בחולם מיבעי ליה אם הוא מקור ושיכי' פירושו בזמן שגועו אחינו כמו ויהי כשמוע לבן: ר ואת מנ"ל לרש"י דלמא הקב"ה השיב להם על מה שבקשו הם ואמרו למה המות שם אנחנו ובעירנו והשיב להם הקב"ה והשקית את העדה ואת בעירם. וי"ל דא"כ והשקית נופל על בהמה כדכתיב בפ' חיי שרה וגם גמליך אשקה וכה"ג ויעתו בהמה כדכתיב בסמוך ותשת העדה דל' שתייה נופל על אדם כדכתיב נמי גם שתה אדוני ומדמשני וכתב והשקית ודאי הקפיד על בעירם [מהרש"י] וצ"ל דק"ל ואת בעירם ל"ל דהא כפי' בשלא בתשובת הקב"ה למשה על דבר המים לא השיב לו אלא ושתה כמה אע"פ שישראל אמרו להמים אותי ואת בני ואת מקני וא"כ ואת בעירם ל"ל אלא ש"מ וכו': ש דק"ל וכו'

בית דוד

אחינו) הלואי וואלטען מיר געשטארבען ווען אונזערע ברידער זענען געשטארבען (שאם כן) ווארום אזוי האבן זיי געמיינט (היה לו להנקד בנוע) הט געדארפט זיין גענקודט בנוע וואלט געווען טייטש ווען זייא זענען געשטארבען: (ח) (ואת בעירם). זאגט רש"י (מכאן שחס הקב"ה על ממונם של ישראל) פון דאנען ווייסן מיר אז הקב"ה האט רחמנות אויף יידיש געלד ווייל הקב"ה האט גיבאטן צו משה אזו וויא ער וועט געבען צוא טרינקן די יודן אזו זאל ער געבן צוא טרינקן זייערי בהמות: (י) (ויקהילו וגו'). זאגט רש"י (זה אחד מן המקומות שהחזיק מועט את המרובה) דאס איז איינס פון די ערטער וואס אקליין ארט האט פר נומע: פ ל מענשן אלע יודן זענען געשטאנען ארום דעם שטיין אונ האבן גקענט זעהן דעם שטיין: (המן הסלע הזה נוציא). זאגט רש"י (לפי שלא היו מכירין אותו) ווייל משה אונ אהרן האבן ניט דר קענט דעם שטיין (לפי שהלך הסלע
וישב

פירוש לתורת אלהים

אונ זאמל איין די עדה אתה דו אונ דיין ברודער אהרן: איר זאלט ביידע גיין אין דעם שליחות ודברתם אל הסלע אונ: איר זאלט ריידן צום שטיין לעיניהם פאר זייערי אויגן פאר די אויגן פון די ישראל ונתן מימיו אונ דר שטיין זאל געבן זיין וואסר איר זאלט זאגן צום שטיין ער זאל געבן זיין וואסר פון זיך והוצאת להם מים מן הסלע אונ די זאלסט ארויס ציהן צו זיי וואסר פ דעם שטיין, והשקית את העדה אונ די זאלסט אן טרינקען די עדה אונ זייערע בהמות: (ט) ויקח משה את המטה אונ משה האט גינומן דעם שטעקין מלפני יי' פון פאר גאט פון אוהל מועד (עיין רש"י) כאשר צוהו ווי גאט האט אים גיבאטן: (י) ויקהלו אונ זיי האבן איין גיזאמלט את הקהל דס איין זאמלונג פון די ישראל אל פני הסלע צו פאר דעם פעלזין (עיין רש"י) ויאמר להם האט משה צו זיי גיזאגט שמעו הערט צוא איר ווידר שפעניגר אדר איר נארנים המן הסל

לכון מיא: יא וארים משה ית ידיה ומחא ית כיפא בחוטריה תרין זמנין ונפקו מיא סגיאי ושתיאת כנשתא ובעירהון: יב ואמר יי למשה ולאהרן חלף די לא הימנתון במימרי

יא וַיָּרֶם מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ וַיַּךְ אֶת־הַסֶּלַע בְּמַטֵּהוּ פַּעֲמָיִם וַיֵּצְאוּ מַיִם רַבִּים וַתֵּשְׁתְּ הָעֵדָה וּבְעִירָם׃ ס
יב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן יַעַן לֹא־הֶאֱמַנְתֶּם בִּי

להקדישני

תו"א יען לא האמנתם בי. שבת כב כג. יומא פז:

בעל הטורים

ולמ"ד אשכול היה דכתיב או מן היקב: (יא) ויך את הסלע. הוא הכה לסלע א' ונבקעו כל הצורים שבמדבר שנא' יבקע

שפתי חכמים

וכי אפשר להקהיל כל הקהל אל פני הסלע: ת ר"ל מה חידוש היה להם עד שאמרו המן הסלע וכו'. כיון שאמר הקב"ה ונתן מימיו ודאי כך יהי'. ומתרץ לפי שלא היו כו' והיו ישראל אומרים להם מה לכם מאיזה סלע תוציאו כלו' מה חילוק בין זה לזה לכך אמר לכם כו': א דק"ל למה הכה ב"פ. ומתרץ לפי שבפעם ראשונה הוציא טיפין וכו' והוכחתו דאם איתא שלא הוציא כלום למה הכה אותו פעם שנית ולמה לא הי' סובר ודאי זה סלע אחר שלא צוה עליו הקב"ה ואם הוציא מתחלה מים הרבה לא היו צריכין להכותו פעם שנית אלא ודאי שהוציא מתחלה טיפין לכך הכה אותו פעם שנית. ומה דלא הוציא מים כשיעור בפעם ראשון לפי שלא כו' ומה שהוסיף לו' והם דברו כו' כדי להורות שאותו של מטה שהכה משום שהם דברו לסלע אחר ולא הוציא מש"ה הכה את הסלע מפני שאמרו שמא כו' והוסיף עוד ונזדמן להם כו' דאל"כ למה הוציא אפילו טיפין ואפי' בהכאות רבות לא. הי' לו להוציא אפי' טיפה א'. אלא

רש"י

אותו את לפי שהלך הסלע וישב לו בין הסלעים כשנסתלק הבאר והיו ישראל אומרים להם מה לכם מאיזה סלע תוציאו לנו מים לכך אמר להם המורים סרבנים לשון יוני שוטים מורים את מוריהם המן הסלע הזה שלא נצטוינו עליו נוציא לכם מים: (יא) פעמים. לפי שבראשונה לא הוציא אלא טיפין לפי שלא צוה המקום להכותו אלא ודברתם אל הסלע והמה דברו אל סלע אחר ולא הוציא אמרו שמא צריך להכותו כבראשונה שנאמר [שמות יז] והכית בצור ונזדמן להם אותו סלע והכהו: (יב) יען

בית דוד

זישב לו בין הסלעים כשנסתלק הבאר) ווארום זינט מרים איז גשטארבן אונ דר שטיין האט אויף גהערט צו גיבן וואסר איז דער שטיין אוועק גגאנגן פון דיא יודן אונ האט זיך גזעצט צווישן דיא שטיינער דריבר האבן איצט משה מיט אהרן ניט דר קענט דעם שטיין (והיו ישראל אומרים להם) אונ דיא יודן האבן גזאגט צו משה מיט אהרן (מה לכם מאיזה סלע תוציאו לנו מים) וואס איז אייך דר חילוק פון וועלכן שטיין איר וועט גנעמן דס וואסר (לכך אמר להם המורים) דריבר האט משה גזאגט צו דיא יודן איר זענט מורים, איר זענט סרבנים, ניט פאלגר (לשון יוני שוטים) אויף דיא גריכישע שפראכע מורים מיינט מען שוטים נארן (מורים את מוריהם) זייא ווילן לערנען זייערי לערער (המן הסלע הזה שלא נצטוינו עליו נוציא לכם מים) איר ווילט מיר זאלן נעמען וואסר פון דעם שטיין וואס מיר זענן ניט גבאטן גווארן מיר זאלן פון אים נעמען וואסער דס קען ניט זיין מיר מוזין גיין צו דעם שטיין וואס הקב"ה האט גבאטן ער זאל גיבן וואסר: (יא) (פעמים) זאגט רש"י (לפי שבראשונה לא הוציא אלא טיפין) ווייל ביא דעם ערשטן קלאפ וואס משה האט גטון אויף דעם שטיין איז פון דעם שטיין ארויס גגאנגן וואסר טראפינס (לפי שלא צוה המקום להכותו) ווייל הקב"ה האט ניט גבאטן מען זאל דעם שטיין שלאגן (אלא ודברתם אל הסלע) הקב"ה האט נאר גבאטן מען זאל רעדן צום שטיין (והמה דברו אל סלע אחר ולא הוציא) אונ זייא האבן גרעט צוא איין אנדערן שטיין האט ער ניט גגעבן קיין וואסער (אמרו) האבן זייא גזאגט (שמא צריך להכותו) טאמער בעדארף מען דעם שטיין שלאגן (כבראשונה) ווי מען האט גטאן דס ערשטע מאל (שנאמר) ווי עס שטייט אונ פסוק הקב"ה האט גזאגט צוא משה (והכית בצור) דו זאלסט שלאגן דם שטיין (ונזדמנו להם אותו סלע והכהו) האט זיך גטראפן פאר זיי דער שטיין וואס האט ביז איצט גגעבן וואסר האט משה אים גשלאגן: (יב) (יען לא האמנתם בי).

פירוש לתורת אלהים

אויב פון דעם פעלזין נוציא וועלין מיר אויס ציהן צו אייך וואסר: (יא) וירם אונ משה האט אוי גהויבן זיין האנט ויך אונ ער האט גשלאגין דם רבע מיט זיין שטעקן צוויי מאל ויצאו אונ זענין ארויס גיגאנגען מים רבים פיל וואסער ותשת אונ זיא האט גיטרונקן העדה די עדה ובעירם אונ זייערי בהמות (עיין רש"י): (יב) ויאמר האט גאט גיזאגט צו משה אונ צו אהרן יען דרום

לְהַקְדִּישֵׁנִי לְעֵינֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָכֵן לֹא תָבִיאוּ אֶת־הַקָּהָל הַזֶּה אֶל־ הארץ

בְּמֵימְרִי לְקַדָּשׁוּתִי לְעֵינֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכֵן לָא תַעֲלוּן יַת קְהָלָא הָדֵין לְאַרְעָא דִּי

לא האמנתם בי. גילה הכתוב ב שאלולי חטא זה בלבד ג היו נכנסין לארץ כדי שלא יאמרו עליהם כעון ד שאר דור המדבר שנגזר עליהם שלא יכנסו לארץ כך היה עון משה ואהרן והלא [במדבר יא] הצאן ובקר ישחט קשה מזו ה אלא לפי שבסתר חסך עליו הכתוב וכאן שבמעמד כל ישראל לא חסך עליו הכתוב מפני קדוש השם: להקדישני. שאילו דברתם אל הסלע והוציא הייתי מקודש לעיני העדה ואומרים מה סלע זה שאינו מדבר ואינו שומע ואינו צריך לפרנסה מקיים דבורו של מקום קל וחומר לנו: לכן לא תביאו. בשבועה כמו [שמואל א ג] לכן נשבעתי לבית עלי נשבע ו בקפיצה שלא ירבו בתפלה על

שפתי חכמים

שנזדמן להם כו' וקלא קשה מזה שפירש"י בפ' מאות רגלי ויאמר אלעזר הכהן וגו' לפי שבא משה לכלל כעס בא לכלל טעות וכן בשמעו נא המורים ויך את הסלע ע"י הכעס בא לכלל טעות משמע אבל לא מפני שדברו אל סלע אחר ולא הוציא מים ומפני שמשבו שאלולי לווי השם לא היה אלא בהכאה כמו שכתב כאן. ושמא י"ל שהם אגדות חלוקות ורש"י תפס שתיהן כמנהגו בכ"מ שכ"ל הרא"ם: ב ר"ל וכי דרך כבוד לגלות חרפה של צדיקים ומפרש דאדרב' מפני שלא שלהם גילה הקרא כדפי' גילה כו': ג דק"ל דיען משמע שהוא טעם אלמעל' ומתרץ דה"פ דאלמלא כו' כלו' יען שעשיתם זו בלבד. כתב הרא"ם וא"ת והא בזולת זה החטא לא היה נכנס לארץ שכבר נגזר' עליו גזיר' כמ"ש שתה תראה וגו' ולא הקשה לשלחים ואמר מלכים. ותירוצו ע' בפ' בהעלותך במ"ש בפסוק נוסעים אנחנו כו' שדבריו התם כמו שתירץ הוא הכא לכן לא הבאתי דבריו על הגליון: ד ר"ל שאל תסבור לו' שהיו בידיהם אף עונות דור המדבר דהם עונות גדולות כמו מתלוננים ושאר דברים:

ה שהם אמר שאין בכח השם לתת בשר כדי סיפוקם וכאן אמר שאין ברשותו להוציא מסלע אחר שלא נצטוו · וכו' זה קשה: שיאמינו השם שמחזק הסלע ושנפו היו המים ולא מפני גזירתו של הש"י ולאו דאל"כ מה לי סלע זה מה לי אחר לגבי הקב"ה וחטאתם לא היי רק שלא בטחו בה' שיוציאו מכל סלע שירצו א"פ שלא נצטוו עליו: ו כלו' מעצמו בלי שום הכרח שכרי

בית דוד

זאגט רש"י (גלה הכתוב) דער פסוק זאגט אונז (שאלולי חטא זה בלבד) ווען ניט די איינע זונד (היו נכנסין לארץ) וואלטן זיי אריין געגאנגען אין ארץ ישראל, אונ דריבער האט הקב"ה געשריבן אין די תורה די זונד פון משה מיט אהרן (כדי שלא יאמרו עליהם כעון שאר דור המדבר שנגזר עליהם שלא יכנסו לארץ כך היה עון משה ואהרן) מען זאל ניט זאגן משה מיט אהרן האבן געהאט אזעלכע זינד ווי אלע יודן וואס זענען געווען אונ דר מדבר אונ הקב"ה האט אויף זייא גוזר געווען זיי זאלן ניט אריין גיין אין ארץ ישראל. פרעגט רש"י (והלא הצאן ובקר ישחט קשה מזו) ווען משה האט געזאגט פאר הקב"ה אפילו מען וועט שעכטן אלע שעפסן אונ אלע רינדער פר יודינס וועגין וועלן זיי דען גענוג האבן. פון וואגען וועסטו נעמען נאך פלייש זיי צו געבן, פר וואס אויף דיא רייד איז הקב"ה ניט בייז געווען אויף משה. (אלא לפי שבסתר) ווייל די רייד האט משה גירעט צוא הקב"ה ווען עס איז קיינער געווען (חסך עליו הכתוב) האט דר פסוק פאר דעקט אונ האט ניט געשריבן וואס הקב"ה איז אויף אים בייז געווען (וכאן שבמעמד כל ישראל) אבער דא ווייל משה האט גענדערט דיא רייד פון הקב"ה ווען אלע יודן האבן גזעהן (לא חסך עליו הכתוב) האט דר פסוק ניט פאר דעקט אויף משה אונ האט געשריבן זיין שטראף (מפני קדוש ה') ווייל

דורך דעם איז געהיילוגט געווארן דער נאמן פון הקב"ה, אפילו משה איז אויך געשטראפט געווארן אז ער האט געזונדיגט: (להקדישני). הקב"ה האט געזאגט צוא משה (שאילו דברתם אל הסלע והוציא) ווען איר וואלט גערעט צום שטיין אונ ער וואלט געגעבן וואסר (הייתי מקודש לעיני העדה) וואלט איך געהיילוגט געווארן ביי די יודן (ואומרים) זיי וואלטן זאגן (מה סלע זה) מאדאך דער שטיין (שאינו מדבר) ער קען ניט ריידען (ואינו שומע) אונ קען ניט הערן (ואינו צריך לפרנסה) אונ ער דארף ניט געשפייזט ווערן פון דעסט וועגן (מקיים דבורו של מקום) טוט ער וואס הקב"ה זאגט צוא אים (קל וחומר לנו) דארפען מיר דאך געווים טאן וואס הקב"ה זאגט צו אונז: (לכן לא תביאו). זאגט רש"י (בשבועה) הקב"ה האט געשווארן משה אונ אהרן זאלן ניט אריין קומען אונ ארץ ישראל (כמו) ווי עס שטייט אונ פסוק דקב"ה האט געזאגט (לכן נשבעתי לבית עלי) איך וועל דס טאן ווייל איך האב געשווארען איך זאל אזוי טאן צו די משפחה פון עלי. ווי געפינן מיר אז הקדוש ברוך הוא האט געשווארען אויף דיא משפחה פון עלי, נאר ווייל עס שטייט דארטן (ש"א ב) לכן נאום ה' אונ ווען הקב"ה זאגט דאס ווארט לכן איז אשבועה (נשבע בקפיצה שלא ירבו בתפלה על כך) הקב"ה האט געשווירגט געשווארן משה מיט אהרן

פירוש לתורת אלהים

ווייל איר האט ניט גיגלייבט אין מיר להקדישני צו מאכען היילגין מיך פר די אויגען פון דיא קינדער ישראל (עיין רש"י) לכן דרום שווער איך לא תביאו איר זאלט ניט ברענגען דאס איין

הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַתִּי לָהֶם׃ יג הֵמָּה
מֵי מְרִיבָה אֲשֶׁר־רָבוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל
אֶת־יְהוָה וַיִּקָּדֵשׁ בָּם׃ ס רביעי
יד וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה מַלְאָכִים מִקָּדֵשׁ
אֶל־מֶלֶךְ אֱדוֹם כֹּה אָמַר אָחִיךָ
יִשְׂרָאֵל אַתָּה יָדַעְתָּ אֵת כָּל־
התלאה

אונקלוס

יְהָבִית לְהוֹן׃ יג אִנּוּן
מֵי מַצּוּתָא דִּנְצוֹ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל קֳדָם יְיָ
וְאִתְקַדַּשׁ בְּהוֹן׃
יד וּשְׁלַח מֹשֶׁה אִזְגַּדִּין
מֵרְקָם לְוָת מַלְכָּא
דֶאֱדוֹם כִּדְנַן אֲמַר
אֲחוּךְ יִשְׂרָאֵל אַתְּ
יְדַעַתְּ יָת כָּל עָקְתָא דִּי
אשכחתנא

תו"א המה מי מריבה. סוטה יב סנה' קא קי : מנות מז: ואהרן . עקרים מד פכ"ב זוכר פנ"ס :

רשב"ם

(יג) ויקדש בם. שהוקדש במים מכל מקום . ואע"פ שלא

רש"י

על כך : (יג) המה מי מריבה . הם הנזכרים במקום אחר את אלו ראו אצטגניני פרעה שמושיען של ישראל לוקה במים לכך גזרו [שמות א] כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו : ויקדש בם. שמתו משה ואהרן על ידם שכשהקב"ה עושה דין במקודשיו הוא יראוי ומתקדש על הבריות וכן הוא אומר [תהלי' ס] נורא אלהים ממקדשיך וכן הוא אומר [ויקרא י] בקרובי אקדש : (יד) אחיך ישראל. מה ראה להזכיר כאן אחוה אלא אמר לו אחים אנחנו בני אברהם שנאמר לו [בראשית טו] כי גר יהיה זרעך ועל שנינו היה אותו החוב לפורעו : אתה ידעת את כל התלאה. לפיכך פירש אביכם מעל אבינו
בית
דוד

אהרן זאלן ניט קענען בעטן די גזרה זאל נשתנה ווערן אין במדבר : (יג) (הֵמָּה מֵי מְרִיבָה). זאגט רש"י מען מיינט (הם הנזכרים במקום אחר) דס זענן די וואסר וואס זענן דער מאנט אויף איין אנדר ארט (את אלו ראו אצטגניני פרעה) דיא שטערן זעהר וואס משה האט געהאט ווענן דעם וואסר האבן אמאל געזעהן דיא שטערן זעהער פון פרעה (שמושיען של ישראל לוקה במים) דער העלפר פון דיא יודן וועט געשלאגן ווערן ווענען וואסר (לכך גזרו כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו) דריבר האבן זיי דמאלס גזור געווען וועלכס קינד אזכר עס וועט געבארן ווערן זאל מען אים ווארפן אין וואסר : (ויקדש בם). הקב"ה איז געהייליגט געווארן דארך דם וואסר (שמתו משה ואהרן על ידם) דורך דעם וואסר זענן געשטארבן משה מיט אהרן (שכשהקב"ה עושה דין במקודשיו) ווען הקב"ה שטראפט זיינע הייליגע מענטשן (הוא יראוי ומתקדש על הבריות) ווערט פאר גרעסערט זיין מורא און ער ווערט געהייליגט ביי מענטשן (וכן הוא אומר) און אזוי זאגט דער פסוק (נורא אלהים ממקדשיך) (זאגט דיא גמרא זאלסט ניט לייגן ממקדשיך נאר זאלסט לייגנען ממקודשיך) ווען הקב"ה שטראפט זיינע הייליגע ווערט ער געהייליגט (וכן הוא אומר) און אזוי זאגט דער פסוק הקב"ה האט געזאגט (בקרובי אקדש) דורך מיינע נאנטע וועל איך געהייליגט ווערן . זענען געשטארבן נדב און אביהוא : (יד) (אָחִיךָ יִשְׂרָאֵל) . פרעגט רש"י (מה ראה להזכיר כאן אחוה) צוא וואס האט משה דא דער מאנט צו אדום אז ער איז א ברידער צוא יודען (אלא אמר לו) נאר משה האט געזאגט צום מלך אדום (אחים אנחנו) מיר זענען דאך ברידער (בני אברהם) קינדר פון אברהם (שנאמר לו) וואס צו אים איז געזאגט געווארען (כי גר יהיה זרעך) דיינע קינדר וועלן זיין גרים און מען וועט מיט זייא ארבעטען מען וועט זייא פייניגען (ועל שנינו היה אותו החוב לפורעו) און מיר ביידע האבן געדארפט בצאלן דעם חוב : (אתה ידעת את כל התלאה). דוא ווייסט דיא אלע אומגליקען וואס אונז האט געטראפן (לפיכך פירש אביכם מעל אבינו) דריבר האט זיך אייער פאטער אפ געשיידט פון אונזער פאטער

פירוש לתורת אלהים

זאמלונג פון ישראל אל הארץ צו דם לאנד וואס איך האב זיי געגעבן : (יג) המה זייא מי מריבה קריגענדיגי וואסר אשר רבו וואס די קינדר ישראל האבען דריבער געקריגט אנטקעגן גאט (עיין רש"י) ויקדש דורך דעם איז הקב"ה געהייליגט געווארען (עיין רש"י) : (יד) וישלח און משה האט געשיקט מלאכים (שלוחים) מקדש פון דר שטאט קדש אל מלך אדום צום מלך אדום און האט געהייסען זייא זאלען אים אזוי זאגען כה אמר אזוי זאגט דיין ברודער ישראל אתה דו ווייסט דאך את

הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מְצָאָתְנוּ׃ טו וַיֵּרְדוּ אֲבֹתֵינוּ מִצְרַיְמָה וַנֵּשֶׁב בְּמִצְרַיִם יָמִים רַבִּים וַיָּרֵעוּ לָנוּ מִצְרַיִם וְלַאֲבֹתֵינוּ׃ טז וַנִּצְעַק אֶל־יְהוָה וַיִּשְׁמַע קֹלֵנוּ וַיִּשְׁלַח מַלְאָךְ וַיֹּצִאֵנוּ מִמִּצְרָיִם וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ בְקָדֵשׁ עִיר

קצה

אונקלוס

אַשְׁכַּחְתָּנָא׃ טו וּנְחָתוּ אֲבָהָתָנָא לְמִצְרַיִם וִיתֵיבְנָא בְמִצְרַיִם יוֹמִין סַגִּיאִין וְאַבְאִישׁוּ לָנָא מִצְרָאֵי, וְלַאֲבָהָתָנָא טז וְצַלֵּינָא קֳדָם יְיָ וְקַבֵּיל צְלוֹתָנָא וּשְׁלַח מַלְאָכָא וְאַפְּקָנָא מִמִּצְרָיִם וְהָא אֲנַחְנָא

ברקם

בעל הטורים

לורים במדבר: (יב) לכן. בגימט' מדה במדה: (טו) וילחנו. חסר יו"ד על ידי י' מכות כוליאנו משם: (יז) נעבר' נא

רש"י

[שם לו] וילך אל ארץ מפני יעקב אחיו מפני השטר חוב המוטל עליהם ז והטילו על יעקב: (טו) וירעו לנו. סבלנו צרות ח רבות: ולאבותינו מכאן שהאבות מצטערי' ט בקבר כשפורענות באה על ישראל: (טז) וישמע קולנו. בברכה שברכנו י אבינו [בראשית כז] הקול קול יעקב שאנו צועקים ונענים: מלאך כ זה משה מכאן שהנביאים קרואים מלאכים ואו' [ד"ה ב לו] ויהיו מלעיבים במלאכי האלהים

שפתי חכמים

לא מתדו לפניו בהפל': ז ר"ל פ"ה הקב"ה לאברהם כי גר יהיה זרעך והקב"ה הטיל על יעקב ובניו לכדו גזירתו שהיינו עבדים בארץ מצרים נמצא שאנו סבלנו צרות השעבוד בעד עשו אחיך ובניו וע"כ ראוי להם להניח לנו דרך ארצך כדפירש"י בסמוך גבי נעברה נא בארצך וגו': ח [ג"א] אע"ג של' וירעו לנו משמע רק שעשו להם רעה א' ובמקום אחר כתיב וירעו אותנו ויענונו וגו' ל"פ שפי' וירעו הוא כולל צרות רבות וא"כ כולם בכלל: ט דאי קאי על אבות שהיו בארץ מצרים הו"ל להקדים אבותינו ללנו והכי הל"ל וירעו לאבותינו ולנו ומדכתיב לאבותינו לבסוף משמע דלאתא אחריתא כיא. מהרש"ל: י מהטוב' שהבטיח מלך אדום למשה שמעינן דהכא אמר לו כן נעבר' כו' מדכתיב בסמוך פן בחרב אצא לקראתך ופירש"י הם לו להטיב זה אלא אתם מתגאים וכו' א"כ מוכח שמשה אמר לו זה נעבר' כו' [דבק טוב] דאל"כ כיון שאמר ונצעק אל ה' וגו' כל"ל ויצעקו ה' וישלח וגו' קולנו ל"ל אלא נעבר' וכו': כ ר"ל

בית דוד

פאטער. (וַיֵּלֶךְ אֶל אֶרֶץ מִפְּנֵי יַעֲקֹב אָחִיו) אונ ער איז נאנגען אין איין אנדער לאנד ווייל ער האט ניט געוואלט זיין צו זאמען מיט זיין ברידער יעקב (מִפְּנֵי הַשְּׁטַר חוֹב הַמּוּטָל עֲלֵיהֶם) ווייל אויף זייא איז געווען אחוב צו באצאלען. מען זאל ארבעטען אונ געפייניגט ווערען פיר הונדערט יאר (וְהִטִּילוּ עַל יַעֲקֹב) אונ אייער פאטער האט גיווארפען דעם חוב אויף אונזער פאטער יעקב: (טו) (וַיָּרֵעוּ לָנוּ). זייא האבען אונז שלעכטס גיטון (סָבַלְנוּ צָרוֹת רַבּוֹת) מיר האבען גיליטען פיל צרות: (וְלַאֲבֹתֵינוּ). זאגט רש"י (מִכַּאן) פון דאנען ווייסען מיר (שֶׁהָאָבוֹת מִצְטַעֲרִים בַּקֶּבֶר כְּשֶׁפּוּרְעָנוּת בָּאָה עַל יִשְׂרָאֵל) ווען עס קומט א שטראף אויף יודען האבען דיא אבות (אַבְרָהָם יִצְחָק יַעֲקֹב) צער אין זייערי קברים ליגענדיג (עיין ש"ח): (טז) (וַיִּשְׁמַע קוֹלֵנוּ). זאגט רש"י משה האט גיזאגט מיר זענען געהאלפען גיווארען (בִּבְרָכָה שֶׁבֵּרְכָנוּ אָבִינוּ) דורך די ברכה וואס אונזער פאטער יצחק האט אונז גיבענטשט (הַקּוֹל קוֹל יַעֲקֹב) יעקב זאל געהאלפען ווערען דורך זיין שטימע (שֶׁאָנוּ צוֹעֲקִין וְנַעֲנִין) מיר שרייען צו הקב"ה ווערען מיר געענפערט: (מַלְאָךְ). (זֶה מֹשֶׁה) דעם מלאך מיינט מען משה (מִכַּאן שֶׁהַנְּבִיאִים קְרוּיִם מַלְאָכִים) פון דאנען ווייסען מיר אז דיא נביאים ווערען אן גערופען מלאכים (וְאוֹמֵר) דר פסוק זאגט (וַיִּהְיוּ מַלְעִיבִים בְּמַלְאֲכֵי הָאֱלֹהִים) זייא האבען געלאכט פון דיא מלאכים פון הקב"ה, מלאכים

מיינט

פירוש לתורת אלהים

גאר דאס מידיקייט אֲשֶׁר מְצָאָתְנוּ וואס האט אונז גיגרייכט (עיין רש"י): (טו) וַיֵּרְדוּ אֲבֹתֵינוּ דרום זענען אונזערע עלטערען גינידערט אין מצרים וַנֵּשֶׁב בְּמִצְרַיִם אונ מיר האבען זיך גיזאמט אין מצרים פיל יאהרין וַיָּרֵעוּ לָנוּ אונ די מצרים האבען אונז שלעכטס גיטאן וְלַאֲבֹתֵינוּ אונ צו אונזערי עלטערן: (טז) וַנִּצְעַק האבען מיר גישריגין צוא גאט וַיִּשְׁמַע קוֹלֵנוּ אונ גאט האט פר נומען אונזער קול אזו ווי אונזער פאטער האט אונז גיבענטשט הַקּוֹל קוֹל יַעֲקֹב דס הייסט אז מיר וועלין שרייען וועט גאט אונז ענטפערען וַיִּשְׁלַח מַלְאָךְ אונ האט גישיקט אמלאך דאס איז משה רבינו (עיין רש"י) וַיֹּצִאֵנוּ אונ ער האט אונז אויס גיצוגן פון מצרים וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ בְקָדֵשׁ מיר זענען היינט אין דער

קְצֵה גְבוּלֶךָ׃ יז נַעְבְּרָה־נָּא בְאַרְצֶךָ לֹא נַעֲבֹר בְּשָׂדֶה וּבְכֶרֶם וְלֹא נִשְׁתֶּה מֵי בְאֵר דֶּרֶךְ הַמֶּלֶךְ נֵלֵךְ לֹא נִטֶּה יָמִין וּשְׂמֹאול עַד אֲשֶׁר־נַעֲבֹר גְּבֻלֶךָ׃ יח וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֱדוֹם

לא

בִּרְקַם קַרְתָּא דְּבִסְטַר תְּחוּמָךְ׃ יז נִעְבַּר כְּעַן בְּאַרְעָךְ לָא נִעְבַּר בַּחֲקַל וּבִכְרַם וְלָא נִשְׁתֵּי מֵי גוֹב אוֹרַח מַלְכָּא נֵיזֵיל לָא נִסְטֵי לְיַמִּינָא וְלִשְׂמָאלָא עַד דְּנִעְבַּר תְּחוּמָךְ׃ יח וַאֲמַר לֵיהּ אֱדוֹמָאָה

רשב״ם

כלא דברו אל הסלע: (יז) לא נשת׳ מי באר. שלכם

שפתי חכמים

וזה משה הוליאם ופ״ו מפרש ככאן וכו׳: ל ר״ל מה לריך משה להזכיר למלך אדום ענין יצ״מ וגם כל הענין דכתיב לפניו: ם הא דנקט רש״י מן לאכול ולא כתיב בקרא אלא מים דהוקשה לרש״י דאי לא אמר למלך אדום על ענין אכילה מה הנא׳ הוא לכם בזה שיקחו מכם מים דהנאה תוספת היא אלא אף על האכילה אמר משה ליקח מכם וזה דנקט בקרא דוקא מים רבותא נקט אף מים רולין ליקח מכם אף שאין דרך לקנות מים כמו שכ׳ הקונן ירמיה מימינו בכסף שתינו. מהרש״י: נ (נש״י) דק״ל הא כבר אמרו לא נעבור בשדה ובכרם

בעל הטורים

בארצך. וכסימון אמר תעברה כ״. אלא אמר זכור מ״ש עשו

רש״י

השלוחי׳: (יז) נעברה נא בארצך. אין לך לעורר על הירושה של ארץ ישראל כשם שלא פרעת החוב עשה לנו עזר מעט לעבור דרך ארצך: לא נשתה מי באר. [במדרש רבה] מי בורות היה צ״ל אלא כך אמר משה אף על פי שיש בידינו מן לאכול ובאר לשתות לא נשתה ממנו אלא נקנה מכם אוכל ומים להנאתכם מכאן לאכסנאי שאף ע״פ שיש בידו לאכול יקנה מן החנוני כדי להנות את אושפיזו: דרך המלך נלך וגו׳. אנו חוסמים את בהמתנו ולא יטו לכאן ולכאן לאכול:

פן

בית דוד

מַיינְט מֶען נְבִיאִים, זֵייא הָאבֶּן גֶלַאכְט פוּן דִיא נְבִיאִים: (יז) (נַעְבְּרָה נָא בְאַרְצֶךָ). משֶׁה הָאט גֶעשִׁיקְט צוּם מֶלֶךְ אֱדוֹם (אֵין לְךָ לְעוֹרֵר עַל הַיְרוּשָׁה שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל) דוּא דַארְפְסְט נִיט קְרִיגֶן אוֹיף דִיא יְרוּשָׁה וָואס מִיר יַרְשֶׁ׳נֶען אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (כְּשֵׁם שֶׁלֹּא פָּרַעְתָּ הַחוֹב) אַזוֹי וִוי דוּ הָאסְט נִיט בַּצָאלְט דֶעם חוֹב פוּן מִצְרַיִם אַזוֹי דַארְפְסְטוּ נִיט נֶעמֶען קֵיין חֵלֶק אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (עֲשֵׂה לָנוּ עֵזֶר מְעַט לַעֲבוֹר דֶּרֶךְ אַרְצֶךָ) טוּה אוּנְז אַקְלֵיינֶע הִילְף אוּנ לָאז אוּנְז גֵיין דוּרְךְ דַיין לַאנְד: (וְלֹא נִשְׁתֶּה מֵי בְאֵר). מִיר וֶועלֶן נִיט טְרִינְקֶען וַואסֶר פוּן בְּרוּנֶען, זָאגְט רַשִׁ״י (מֵי בֶּאֱרוֹת הָיָה צָ״ל לוֹמַר) משֶׁה הָאט גֶעדַארְפְט צוּ זָאגֶן מִיר וֶועלֶען נִיט טְרִינְקֶען וַואסֶר פוּן בְּרוּנֶעס פוּן דַיינֶע בְּרוּנֶעס, וָוארוּם אַז יוּדֶען וֶועלֶען דַארְפֶען טְרִינְקֶען וַואסֶר פוּן אֱדוֹם וֶועלֶען זֵיי טְרִינְקֶען נָאר פוּן אַיין בְּרוּנֶען. (אֶלָּא כַּךְ אָמַר משֶׁה) נָאר אַזוֹי הָאט משֶׁה גֶעזָאגְט (אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בְּיָדֵינוּ מָן לֶאֱכוֹל) אֲפִילוּ מִיר הָאבֶּען מָן צוּם עֶסֶען (וּבְאֵר לִשְׁתּוֹת) אוּנ מִיר הָאבֶּען אוּנְזֶער בְּרוּנֶען צוּם טְרִינְקֶען (לֹא נִשְׁתֶּה מִמֶּנּוּ) וֶועלֶען מִיר נִיט טְרִינְקֶען פוּן אוּנְזֶער בְּרוּנֶען (אֶלָּא נִקְנֶה מִכֶּם אוֹכֶל וּמַיִם) נָאר מִיר וֶועלֶען קוֹיפֶען פוּן אַייךְ עֶסֶ׳ן וַוארְג אוּנ וַואסֶער (לַהֲנָאַתְכֶם) צוּ אַייעֶר טוֹבָה אִינ פַארְגֶענִי׳גֶען אִיר זָאלְט פַארְדִינֶען פִיל גֶעלְד, זָאגְט רַשִׁ״י (מִכַּאן) פוּן דַאנֶען וַוייסֶען מִיר (לְאַכְסַנְאַי שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ לֶאֱכוֹל יִקְנֶה מִן הַחֶנְוָנִי) אַז וֶוען אַיינֶער קוּמְט אִין אַיין גַאסְט הוֹיז אַרַיין אֲפִילוּ עֶר הָאט בַּייא זִיךְ עֶסִ׳ין וַוארְג זָאל עֶר נִיט עֶסִ׳ין פוּן זַיינֶעם נָאר עֶר זָאל קוֹיפִין דָאס עֶסִ׳ין וַוארְג פוּן דֶעם בַּעַל הַבַּיִת (כְּדֵי לְהַנּוֹת אֶת אוּשְׁפִּיזוֹ) צוּ טוּן אַטוֹבָה דֶעם בַּעַל הַבַּיִת פוּן גַאסְט הוֹיז, עֶר זָאל פַארְדִינֶען: (דֶּרֶךְ הַמֶּלֶךְ נֵלֵךְ וגו׳). זֵיי הָאבֶּען גֶעזָאגְט (אָנוּ חוֹסְמִים אֶת בְּהֶמְתֵּנוּ וְלֹא יַטּוּ לְכַאן וּלְכַאן לֶאֱכוֹל) מִיר וֶועלֶן פַארְשְׁלִיסֶען דִי מַיילֶער פוּן אוּנְזֶערֶע בְּהֵמוֹת זֵיי זָאלֶן נִיט קֶענִ׳ין עֶסֶן פוּן דִיא פֶעלְדֶער וָוס זֶענֶען אוּנ דִי זַייטֶען פוּן וֶועג:

פירוש לתורת אלהים

שְׁטָאט קָדֵשׁ עִיר דִיא שְׁטָאט וָואס אִיז אִין עֶק פוּן דַיין גְּבוּל: (יז) נַעְבְּרָה נָא בֶּעטֶען מִיר דִיךְ לָאמִיר אִיבֶּער פָארֶען דוּרךְ דַיין לַאנְד (עַיין רַשִׁ״י) לֹא נַעֲבוֹר מִיר וֶועלֶען נִיט אִיבֶּער פָארֶען דוּרְךְ אַפֶעלְד אָדֶער אַוויין גָארְטֶן וְלֹא נִשְׁתֶּה אוּנ מִיר וֶועלֶן נִיט טְרִינְקֶען דָם וַואסֶר פוּן אוּנְזֶר בְּרוּנֶען חָ מַשְׁ׳ מִיר הָאבֶּן מָן צוּ עֶסֶען אוּנ מִיר הָאבֶּן אוֹיךְ אַבְּרוּנֶן צוּ טְרִינְקֶן וֶועלֶן מִיר פָארְט קוֹיפֶן בַּיי אַייךְ עֶסֶן אוּנ טְרִינְקֶן פוּן אַייעֶר הֲנָאָה וֶועגֶן כְּדֵי אִיר זָאלְט לֵייזֶען בַּייא אוּנְז גֶעלְט (עַיין רַשִׁ״י) דֶּרֶךְ מִיט דֶם וֶועג וָוס דֶר מֶלֶךְ אֱדוֹם וֶועט אוּנְז וַוייזֶען דוּרְךְ דֶעם וֶועג וֶועלֶען מִיר גֵיין לֹא

לֹא תַעֲבֹר בִּי פֶּן־בַּחֶרֶב אֵצֵא
לִקְרָאתֶךָ׃ יט וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו בְּנֵי־
יִשְׂרָאֵל בַּמְסִלָּה נַעֲלֶה וְאִם־
מֵימֶיךָ נִשְׁתֶּה אֲנִי וּמִקְנַי וְנָתַתִּי
מִכְרָם רַק אֵין־דָּבָר בְּרַגְלַי
אֶעֱבֹרָה׃ כ וַיֹּאמֶר לֹא תַעֲבֹר וַיֵּצֵא
אֱדוֹם לִקְרָאתוֹ בְּעַם כָּבֵד וּבְיָד
חֲזָקָה׃ כא וַיְמָאֵן ׀ אֱדוֹם נְתֹן אֶת־
ישראל

לָא תְעִיבַּר בִּתְחוּמִי
דִּלְמָא בִּדְקָטְלִין
בְּחַרְבָּא אֶפּוֹק
לְקֳדָמוּתָךְ׃ יט וַאֲמַרוּ
לֵיהּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאוֹרַח
כְּבִישָׁא נִסַּק וְאִם מֵימָךְ
נִשְׁתֵּי אֲנָא וּבְעִירַי וְאֶתֵּן
דְּמֵיהוֹן לְחוֹד לֵית
פִּתְגָם דְּבִישׁ בְּרַגְלַי
אֶעִיבַּר׃ כ וַאֲמַר לָא
תְעִיבַּר וּנְפַק אֱדוֹמָאָה
לְקֳדָמוּתֵיהּ בְּחֵיל רַב
וּבִידָא תַקִּיפָא׃
כא וְסָרֵיב אֱדוֹמָאָה

ת״א ואם מימיך נשתה. מקרים מ״ד פכ״ס :

בעל הטורים

נסעה ונלכה ולכך אמר אחיך ישראל : (יח) פן בחרב אצא לקראתך והיינו דכתיב אני שלום וכי אדבר המה למלחמה : (יט) מכרם. ג׳ ואם מימיך נשתה ונתתי מכרם ואעיד ביום מכרם ציד . על מכרם בכסף צדיק . בשביל שמכרו בכסף צדיק ולכו את אחיהם ביום מכרם . בפיהם ואמרו לו מיה רעה אכלתהו ע״כ ונתתי מכרם וכולכנו לשתות מימיכם בכסף :

רשב״ם

כי המים היו יקרים לאומות באתו הארץ : דרך המלך. בכסלי מסלת עוברי דרכים. המיוחדת לכל העולם : יושב

רש״י

(יח) פן בחרב אצא לקראתך . אתם מתגאים בקול שהורישכם אביכם ואמרתם ונצעק אל ה׳ וישמע קולנו ואני אצא עליכם במה שהורישני אבי [בראשית כז] ועל חרבך תחיה : (יט) רק אין דבר. אין שום דבר מזיקך : (כ) וביד חזקה . בהבטחת

שפתי חכמים

ובכרם אלא ודאי דלציל קאי אהעברה ברגלים וכאן קאי אנשיים לאכול : ם דהליכ בחרב ל״ל כל״ל פן אצא לקראתך למלחמה

בית דוד

(יח) (פֶּן בַּחֶרֶב אֵצֵא לִקְרָאתֶךָ)׳ דער מֶלֶךְ אֱדוֹם הָט גְעזָאגְט צוּא דִ״א יוּדְן (אַתֶּם מִתְגָאִים בְּקוֹל שֶׁהוֹרִישְׁכֶם אֲבִיכֶם) אִיר זֶענְט בַּיי זִיךְ גְרוֹיס מִיט אַייעֶר שְׁטִימֶע וָוס אַייעֶר פָאטֶר הָט אַייךְ גֶעמַאכְט יַרְשְׁנֶען (וַאֲמַרְתֶּם וַנִּצְעַק אֶל ה׳ וַיִּשְׁמַע קוֹלֵנוּ) אוּנ אִיר הָאט גֶעזָאגְט מִיר הָאבְּן גֶעשְׁרִיגְן צוּא הקב״ה אוּנ עֶר הָט גֶהֶערְט אוּנְזֶר שְׁטִימֶע (וַאֲנִי אֵצֵא אֲלֵיכֶם בַּמֶּה שֶׁהוֹרִישַׁנִי אָבִי) אוּנ אִיךְ וֶועל אַרוֹיס גֵייןְ צוּ אַייךְ מִיט מַיין יְרוּשָׁה וָואס מַיין פָאטֶר הָט מִיךְ גֶעמַאכְט יַרְשְׁנֶען (וְעַל חַרְבְּךָ תִחְיֶה) זָאלְסְט לֶעבְּן אוֹיף דַיין שְׁוֶוערְד : (יט) (רַק אֵין דָּבָר)׳ מַיינְט מֶען (אֵין שׁוּם דָּבָר מַזִּיקְךָ) מִיר וֶועלְן דִיר קֵיין זַאךְ גִיט שָׁאדְן מַאכְן : (כ) (וּבְיָד חֲזָקָה)׳ מִיר וֶועלְן גֵיין פַאר זִיכֶערְט (בְּהַבְטָחַת זקננו

פירוש לתורת אלהים

נִמְּה מִיר וֶועלְן זִיךְ נִיט נֵיינֶען אוֹיף דֶער רֶעכְטֶע זַייט אוּנ נִיט אוֹיף דֶר לִינְקֶע זַייט עַד אֲשֶׁר נַעֲבוֹר בִּיז מִיר וֶועלְן אִיבֶּר פָארְן דַיין לַאנְד : (יח) וַיֹּאמֶר הָאט דֶער מֶלֶךְ אֱדוֹם בַּאפוֹלְן צוּא מֹשֶׁה דוּרְךְ אַשְׁלִיחַ לֹא תַעֲבוֹר בִּי דִי זָאלְסְט נִיט אִיבֶּר פָארְן דוּרְךְ מַיין לַאנְד פֶּן בַּחֶרֶב אֵצֵא לִקְרָאתֶךָ וָוארוּם טָאמֶר וֶועל אִיךְ אַרוֹיס גֵיין מִיט אַשְׁוֶוערְד אַקֶעגְן דִיר (עיין רש״י) : (יט) וַיֹּאמְרוּ הָאבְּן דִי קִינְדֶר יִשְׂרָאֵל צוּ אִים גֶעזָאגְט בַּמְסִלָּה מִיט דִי שְׁטֶעגְן וֶועלְן מִיר אוֹיף גֵיין וְאִם מֵימֶיךָ נִשְׁתֶּה אוּנ אַז מִיר וֶועלְן טְרִינְקֶן דַיין וַואסֶר אֲנִי וּמִקְנַי אִיךְ אוּנ מַיינֶע בְּהֵמוֹת וְנָתַתִּי וֶועל אִיךְ גֶעבְּן זַייעֶר פַּר קוֹיפוּנְג אִיךְ וֶועל דֶר פַר בַּאצָאלְן רַק גַייעֶרְט אֵין דָּבָר אִיךְ וֶועל דִיר מִיט קֵיין זַאךְ נִיט שָׁאדְן טָאן בְּרַגְלַי מִיט מַיינֶע פִּיס וֶועל אִיךְ נָאר אִיבֶּר פָארְן : (כ) וַיֹּאמֶר הָט אֱדוֹם גֶעזָאגְט דִי זָאלְסְט נִיט אִיבֶּר פָארְן דוּרְךְ מַיין לַאנְד וַיֵּצֵא אִיז דֶר מֶלֶךְ אֱדוֹם אַרוֹיס גֶעגַאנְגֶען אַקֶעגְן דִי יִשְׂרָאֵל בְּעַם כָּבֵד מִיט אַשְׁוֶוער פָאלְק וּבְיָד חֲזָקָה אוּנ מִיט שְׁטַארְקֶען כֹּחַ : (כא) וַיְמָאֵן הָט אֱדוֹם נִיט גֶעווָאלְט לָאזְען

יִשְׂרָאֵל עֲבֹר בִּגְבֻלוֹ וַיֵּט יִשְׂרָאֵל מֵעָלָיו: פ חמישי שלישי כשהן מחוברין
כב וַיִּסְעוּ מִקָּדֵשׁ וַיָּבֹאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל כָּל־הָעֵדָה הֹר הָהָר:
כג וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן בְּהֹר הָהָר עַל־גְּבוּל אֶרֶץ־אֱדוֹם לֵאמֹר:

לְמִשְׁבַּק יַת יִשְׂרָאֵל לְמֶעְבַּר בִּתְחוּמֵיהּ וּסְטָא יִשְׂרָאֵל מִלְּוָתֵיהּ:
כב וּנְטַלוּ מֵרְקָם וַאֲתוֹ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל כְּנִשְׁתָּא לְהוֹר טוּרָא:
כג וַאֲמַר יְיָ לְמשֶׁה וּלְאַהֲרֹן בְּהוֹר טוּרָא עַל תְּחוּם אַרְעָא דֶאֱדוֹם לְמֵימָר:

יהבנס

רש"י

יאסף

בהכטסת ע זקננו [סב] והידים ידי עשו: (כב) כל העדה. כולם שלמים ועומדי' ליכנס לארץ פ שלא היה בהן אחד מאותם שנגזרה גזירה עליהם שכבר כלו מתי מדבר ואלו מאותן שכתוב בהן [דברי' ד] חיים כלכם היום: הר ההר. הר על גבי הר כתפוח קטן על גבי תפוח גדול ואע"פ שהענן הולך לפניהם ומשוה את ההרים שלשה נשארו בהן הר סיני לתורה והר נבו לקבורת משה והר ההר לקבורת אהרן: (כג) על גבול ארץ אדום. מגיד שמפני שנתחברו כאן להתקרב לעשו הרשע נפרצו מעשיהם וחסרו הצדיק הזה וכן הנביא או' ליהושפט [ד"ה ב כ] בהתחברך עם אחזיהו פרץ ה' את מעשיך:

שפתי חכמים

למלמט': ע דאל"כ ביד חזקה ל"ל כל עם כבד יש לו יד חזקה: פ ואי"ת ולמה לא מפרש כלי' זה שפי' לעיל על כל העדה ומה לריך לנקום כולם שלמים ליכנס לארץ ונם זה לא לריך לפרש ואלו מאותן כו' וי"ל שאל תקשה למה לריך לכתוב כל העדה וללמדך שכל העדה כולם עומדים לחיים שכבר מתו מתי מדבר והא לעיל כתיב כל העדה. ומפרש לומר לך אף בשעה שכיון נכנסים לארץ שכי' זמן מרובה לאחר מיתת

קם

בית דוד

זקננו) מיט דעם פאר זיכערונג פון אונזער זיידע יצחק וואס ער האט געזאגט (והידים ידי עשו) די הענט זענין פון עשו. עשו וועט געוועלטיגען מיט זיינע הענט: (כב) (כל העדה). מיינט מען (כולם שלמים ועומדים להכנס לארץ) אלע יודן זענין געוועז גאנץ מיט איין מיינונג אונ זענין געשטאנען גרייט אריין צוא גיין אונ ארץ ישראל (שלא היה בהם אחד מאותם שנגזרה גזרה עליהם) עס איז ניט געוועזן צווישען זיי אפילו איינער פון די מענטשען וואס אויף זיי איז געוועזן די גזרה זיי זאלין ניט אריין גיין אונ ארץ ישראל (שכבר כלו מתי מדבר) די מענטשען וואס האבן געדארפט שטארבן אונ דער מדבר זענין געשטארבן (ואלו מאותן שכתוב בהם חיים כלכם היום) אונ די מענטשען וואס זענין דא געוועזן מיט משה אויף זייא האט געשריבען דר פסוק איר לעבט היינט אלע פר הקב"ה: (הר ההר). עס איז געוועזן (הר על גבי הר) א בארג אויף א בארג (כתפוח קטן על גבי תפוח גדול) ווי אקליינער עפיל וואס איז געוואקסען אויף א גרויסן עפיל (ואף על פי שהענן הולך לפניהם ומשוה את ההרים) אפילו דער וואלקן וואס איז געגאנגען פאר די יודן פלעגט גלייך מאכען דם וועג אונ אלע בערג זענין נידעריג געווארן גלייך מיט דעם וועג (שלשה נשארו בה) דריי בערג זענין געבליבען (הר סיני לתורה) דער בארג סיני איז געבליבען מען זאל אויף אים געבען די תורה (והר נבו לקבורת משה) דר בארג נבו איז געבליבען אויף אים זאל בגראבען ווערן משה (והר ההר לקבורת אהרן) דר בארג הר ההר איז געבליבען אויף אים זאל בגראבען ווערן אהרן: (כג) (על גבול ארץ אדום). זאגט רש"י (מגיד) דר פסוק זאגט אונז (מפני שנתחברו כאן להתקרב לעשו הרשע) ווייל יודן האבן דא געוואלט זיך בהעפטען אונ דער נענטערן צום רשע עשו (נפרצו מעשיהם) איז אוים געבראכן געווארן זייערע מעשים (וחסרו הצדיק הזה) אונ עס איז פון זיי נפטר געווארן דער צדיק אהרן ע"ה (וכן הנביא אומר ליהושפט) אונ אזוי האט געזאגט דער נביא צום מלך יהושפט (בהתחברך עם אחזיהו) ווייל דו האסט דיך באהעפט מיט אחזיהו (פרץ ה' את מעשיך)

האט

פירוש לתורת אלהים

די ישראל זאלן איבר פארן דורך זיין גבול נייט אונ די ישראל האבן אוועק געניינגט פון אים: (כב) ויסעו מקדש אונ די ישראל האבן אוועק געצוגן פון קדש ויבואו אונ זיי זענען געקומען די קינדער ישראל כל העדה גאר די עדה הור ההר צו דעם בארג הור ההר (עיין רש"י): (כג) ויאמר יי אונ גאט האט געזאגט צו משה אונ צוא אהרן ביי דעם הור ההר על גבול וואס דאס ארט איז

כד יֵאָסֵף אַהֲרֹן אֶל־עַמָּיו כִּי לֹא
יָבֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לִבְנֵי
יִשְׂרָאֵל עַל אֲשֶׁר־מְרִיתֶם אֶת־פִּי
לְמֵי מְרִיבָה׃ כה קַח אֶת־אַהֲרֹן
וְאֶת־אֶלְעָזָר בְּנוֹ וְהַעַל אֹתָם הֹר
הָהָר׃ כו וְהַפְשֵׁט אֶת־אַהֲרֹן אֶת־
בְּגָדָיו וְהִלְבַּשְׁתָּם אֶת־אֶלְעָזָר בְּנוֹ

ואהרן

כד יִתְכְּנֵישׁ אַהֲרֹן
לְעַמֵּיהּ אֲרֵי לָא יֵיעוֹל
לְאַרְעָא דִּי יְהָבִית לִבְנֵי
יִשְׂרָאֵל עַל דִּי סְרֵיבְתּוּן
עַל מֵימְרִי לְמֵי
מַצּוּתָא׃ כה דְּבַר יָת
אַהֲרֹן וְיָת אֶלְעָזָר בְּרֵיהּ
וְאַסֵּיק יָתְהוֹן לְהֹר
טוּרָא׃ כו וְאַשְׁלַח יָת
אַהֲרֹן יָת לְבוּשׁוֹהִי
וְתַלְבְּשִׁינּוּן יָת אֶלְעָזָר

בעל הטורים (כה) והעל. ב׳ במס׳ עמ״ש בפ׳ ואתח׳ : (כו) והלבשתם.

רש״י

(כה) קח את אהרן. בדברי נחומין אמור לו אשריך שתראה כתרך נתון לבנך מה שאין אני זכאי לכך: (כו) את בגדיו. את בגדי כהונה גדולה הלבישהו והפשיטם מעליו לתתם על בנו בפניו אמר לו הכנס למערה ונכנס ראה מטה מוצעת ונר דלוק אמר לו עלה למטה ועלה פשוט ידיך ופשט קמוץ פיך וקמץ עצום עיניך ועצם מיד חמד משה לאותה מיתה וזהו שנ׳ לו [דברים לב] כאשר מת אהרן

שפתי חכמים

אבל דור המדבר היו כולם שלמים כו׳ : צ ר״ל דאי בגדיו של חולין מה טעם צוה הקב״ה להלביש את אלעזר לפניו בבגדיו הרא״ם תירץ ע״כ פירושו בגדי כהונה. דאל״כ איך יהי׳ אות על זכיותו בכהונ׳ גדול׳ ואפשר דבכלל דבריו דברי : ק אע״פ שאין כתיב כאן שכך צוה ה׳ באין כתיב אלא והפשט את אהרן וכו׳ דאל״כ שמשה הלביש את אהרן תחלה איך ילבש אהרן בגדי כהונ׳ שלא בשעת עבודה והלא ביזיון הוא להיות בבגדי כהונ׳ שופג ארבעים אע״כ צ״ל דמשה הלבישו ע״פ הדיבור כדי שיפשיטן וילבישן את אלעזר בפני אהרן להראות שבנו זוכה לכה״ג תחתיו : ר משום דקי״ל ולמה לא הפשיט אהרן

בית

האט הקב״ה צו בראכען (צו שטערט) אלץ וואס די האסט געטאן : (כה) (קח את אהרן) . זאלסט נעמען אהרן (בדברי נחומים) מיט גוטע רייד . זאלסט אים טרייסטען אויף זיין שטארבען (אמור לו) זאג צוא אים (אשריך שתראה כתרך נתון לבנך) וואל דיר דוא וועסט זעהן ווי דיין קרוין דיין כהונה גדולה ווערט געגעבען צוא דיין זוהן (מה שאין אני זכאי לכך) וואס איך וועל דאס ניט זוכה זיין : (כו) (את בגדיו) . זאגט רש״י (את בגדי כהונה גדולה הלבישהו) משה האט אן געטאן צו אהרן זיינע אכט קליידער פון כהונה גדולה (והפשיטם מעליו) נאך דעם האט משה די קליידער אראפ גענומען פון אהרן (לתתם על בנו) ער זאל געבען דיא קליידער אויף זיין זוהן (בפניו) פאר אים אהרן זאל זעהן ווי זיין זוהן אלעזר טוהט אן זיינע קליידער אונ ווערט אכהן גדול אויף זיין ארט

דוד

(אמר לו) משה האט געזאגט צו אהרן (הכנס למערה) גייא אריין אונ דעם קעלער (ונכנס) איז אהרן אריין געגאנגען (ראה מטה מוצעת ונר דלוק) משה האט געזעהן א בעט שטייט אויף דעם בעט איז פאר שפרייט ווי צו ניין אויף איר שלאפען (ונר דלוק) אונ א ליכט ברענט (אמר לו) האט משה געזאגט צו אהרן (עלה למטה) גייא ארויף אויף דעם בעט (ועלה) איז ער ארויף געגאנגען . האט משה געזאגט צוא אהרן (פשוט ידיך) ציה אויס דיינע הענט (ופשט) האט אהרן אויס געצויגען (קמוץ פיך) פאר מאך דיין מויל (וקמץ) האט ער פאר מאכט (עצום עיניך) פאר מאך דיינע אויגען (ועצם) האט ער פאר מאכט . אונ איז געשטארבען (מיד חמד משה לאותה מיתה) האט משה געגליסט ער זאל אויך אזוי שטארבען (וזהו שנאמר לו) דאס איז וואס הקב״ה האט געזאגט צו משה דו וועסט שטארבען (כאשר מת

אהרן

פירוש לתורת אלהים

בייא דעם גבול פון לאנד אדום לאמר אזוי צוא זאגען : (כד) יאסף אהרן אהרן זאל שטארבען אונ זאל ווערן פארזאמעלט צו זיין פאלק כי לא יבא דען ער וועט ניט קומען צו דעם לאנד אשר נתתי וואס איך האב געגעבען צו די קינדער ישראל על אשר מריתם איבער דעם וואס איר האט ווידער געשפעניגט מיין מויל בייא דעם מי מריבה איך האב געהייסען ריידען צום סלע ער זאל געבען וואסער אונ איר האט אים געשלאגען : (כה) קח את אהרן נעם אהרן ואת אלעזר בנו אונ זיין זוהן אלעזר והעל אונ ברענג זיי אויף דעם בארג הור ההר (עיין רש״י) : (כו) והפשט אונ ציא אפ את אהרן פון אהרן את בגדיו זיינע קליידער והלבשתם אונ די זאלסט זיי קליידען את אלעזר

וְאַהֲרֹן יֵאָסֵף וּמֵת שָׁם׃ כז וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וַיַּעֲלוּ אֶל־הֹר הָהָר לְעֵינֵי כָּל־הָעֵדָה׃
כח וַיַּפְשֵׁט מֹשֶׁה אֶת־אַהֲרֹן אֶת־בְּגָדָיו וַיַּלְבֵּשׁ אֹתָם אֶת־אֶלְעָזָר בְּנוֹ וַיָּמָת אַהֲרֹן שָׁם בְּרֹאשׁ הָהָר וַיֵּרֶד מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר מִן־הָהָר׃
כט וַיִּרְאוּ כָּל־הָעֵדָה כִּי גָוַע אַהֲרֹן

ויבכו

בְּרֵיהּ וְאַהֲרֹן יִתְכְּנֵישׁ וִימוּת תַּמָּן׃ כז וַעֲבַד מֹשֶׁה כְּמָא דִי פַקֵּיד יְיָ וּסְלִיקוּ לְהוֹר טוּרָא לְעֵינֵי כָּל כְּנִשְׁתָּא׃ כח וְאַשְׁלַח מֹשֶׁה יָת אַהֲרֹן יָת לְבוּשׁוֹהִי וְאַלְבֵּישׁ יַתְהוֹן יָת אֶלְעָזָר בְּרֵיהּ וּמִית אַהֲרֹן תַּמָּן בְּרֵישׁ טוּרָא וּנְחַת מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר מִן טוּרָא׃ כט וַחֲזוֹ כָּל כְּנִשְׁתָּא אֲרֵי מִית אַהֲרֹן

ובכו

תו"א ויראו כל העדה כי גוע אהרן. ר"ה ג תענית ט זוכר פ' אמור:

בעל הטורים

כי בפס' והלבשתם את אלעזר והלבשתם כתנות דאיכא ת"ד כהן גדול בן כהן גדול שעון משיח' כשם דוהלבשתם כתמת דכתם כיתה במשיח' אף והלבשתם דהכא כי' במשיח': (כח) וימת אהרן שם. בגי' אלמד כי מת בנשיק': (כט) ויראו.

שפתי חכמים

את בגדיו וילבישם אלעזר פ"ע כי זה נראה שבוא גנאי למשה פיבא מסרת להם ומתרץ אמר וכו' וכי לא סגי בלא דיבורו של משה אלא לכורות מלות גמילות חסדים של מתים שהרי משה בעלמו כי' מתעסק בכל עסקי מיתת אהרן: ט דאל"כ ויעש משה ל"ל וכי תעלה על דעתך שעבר על צוויותו של מקום. כ' כרא"ם ולא ידעתי למה לא דרשו על מ"ש בפ' קרח ויעש משה כאשר לוה ה' אותו כן עשה ואפשר שלא דרשו בו משום שי"ל שבשם זה בשמת' ומשום שוכתו שלא יבוא כב"י לחלוק עוד על פררת שבט לוי ומפני שאחכת פררות שבטו מעורבת בעשיית מלוה זו אף שעשה ב"כ מלות כש"י לא רלו לדרוש בו כלום ודו"ק כ"ל: ת ר"ל וכרי לא ראו מיתתו של אהרן רק משה ואלעזר וכל"ל ויעשו וכלא שפי משה

רש"י

אמיך מיתה שנתאוית לה: (כז) ויעש משה ש [במדרש רבה] אע"פ שהדבר קשה לו לא עכב: (כט) ויראו כל העדה וגו'. [שם] כשראו משה ואלעזר יורדים ת ואהרן לא ירד אמרו היכן הוא אהרן

בית דוד

אַהֲרֹן אָחִיךָ) וְוִי דַיין בְּרוּדֶער אַהֲרֹן אִיז גֶעשְׁטָארְבֶּען (מִיתָה שֶׁנִּתְאַוִּית לָהּ) מִיט דֶעם טוֹיט וָואס דוּא הָאסְט גֶעגְלִיכְט צוּ שְׁטַארְבֶּן: (כז) (וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה). זָאגְט רַשִׁ"י (אַף עַל פִּי שֶׁהַדָּבָר קָשֶׁה לוֹ) אֲפִילוּ דִיא זַאךְ אִיז אִים שְׁוָוער גֶעוֶוען צוּ טוּן. עֶר וָואל פִירֶען זַיין בְּרוּדֶער אַהֲרֹן צוּם שְׁטַארְבֶּען פוּן דֶעסְט וֶועגֶען (לֹא עִכֵּב) הָאט עֶר דִיא זַאךְ נִיט אוֹיף גֶעהַאלְטֶען נָאר עֶר הָאט בַּאלְד גֶעטוּן וְוִי הקב"ה הָאט אִים גֶעבָּאטֶן: (כט) (וַיִּרְאוּ כָּל הָעֵדָה וגו'). זָאגְט רַשִׁ"י (כְּשֶׁרָאוּ מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר יוֹרְדִים וְאַהֲרֹן לֹא יָרַד) וֶוען דִיא יוּדֶען הָאבֶּן גֶעזֶעהֶן מֹשֶׁה אוּנ אֶלְעָזָר גֵייעֶן אַרָאפּ פוּן בַּארְג אוּנ אַהֲרֹן אִיז נִיט אַרָאפּ גֶעגַאנְגֶען (אָמְרוּ הֵיכָן הוּא אַהֲרֹן) הָאבֶּן זַיי גֶעזָאגְט צוּא מֹשֶׁה וְוִי אִיז אַהֲרֹן (אָמַר לָהֶם מֵת) הָט מֹשֶׁה גֶעזָאגְט צוּ זייא

פירוש לתורת אלהים

אֶלְעָזָר זַיין זוּהְן וְאַהֲרֹן אוּנ אַהֲרֹן יֵאָסֵף זָאל וֶוערְן אַיין גֶענָאמֶען וּמֵת שָׁם אוּנ עֶר זָאל דָארְטֶן שְׁטַארְבֶּן: (כז) וַיַּעַשׂ הָט מֹשֶׁה גֶעטָאן אַזוֹ וְוִי גָאט הָט אִים גֶעשַׁאפְט (עיין רש"י) וַיַּעֲלוּ אוּנ זַיי זֶענֶען אַרוֹיף גֶעגַאנְגֶען צוּ דֶעם בַּארְג הוֹר הָהָר לְעֵינֵי פַר דִיא אוֹיגֶען פוּן גָאר דֶר עֵדָה: (כח) וַיַּפְשֵׁט מֹשֶׁה אוּנ מֹשֶׁה הָאט אַרָאפּ גֶעצוֹגֶן פוּן אַהֲרֹן זַיינֶע קְלַיידֶר אוּנ עֶר הָט זַיי אָן גֶעקְלַייד זַיין זוּהְן אֶלְעָזָר וַיָּמָת אִיז אַהֲרֹן דָארְטֶן גֶעשְׁטָארְבֶּען אוֹיף דֶעם שְׁפִּיץ בַּארְג וַיֵּרֶד מֹשֶׁה אוּנ מֹשֶׁה מִיט אֶלְעָזָר הָאבֶּען אַרָאפּ גֶינִידֶערְט פוּן דֶעם בַּארְג (עיין רש"י): (כט) וַיִּרְאוּ הָאבֶּן גֶזֶעהֶן גָאר דִיא עֵדָה כִּי גָוַע אַהֲרֹן אַז אַהֲרֹן אִיז גֶעשְׁטָארְבֶּען וָוארוּם דֶער וָואלְקֶן הָט זִיךְ אָפּ גֶנָאמֶען (עיין רש"י). וַיִּבְכּוּ אֶת אַהֲרֹן הָאבֶּן זַיי בַּאוויינְט אַהֲרֹן שְׁלֹשִׁים יוֹם דְרַייסִיג טָאג כֹּל בֵּית יִשְׂרָאֵל אַלֶע יוּדֶן מַאנֶען אוּנ ווייבֶּר מֵחֲמַת עֶר פְלֶעגְט שָׁלוֹם מַאכֶן צְווִישֶׁן מֶענְטְשֶׁען וָואס הָאבֶּען זִיךְ גֶעקְרִיגְט אוּנ צְווִישֶׁן מַאן אוּנ

ווייב

וַיִּבְכּוּ אֶת־אַהֲרֹן שְׁלֹשִׁים יוֹם כֹּל בֵּית יִשְׂרָאֵל׃ ס כא א וַיִּשְׁמַע

וּבְכוֹ יָת אַהֲרֹן תְּלָתִין יוֹמִין כֹּל בֵּית יִשְׂרָאֵל׃ כא א וּשְׁמַע כְּנַעֲנָאָה

מלכא

תו"א וישמע הכנעני. ר"ה ג תענית ט זוהר פ' אמור ופ' וילך: הכנעני

רש"י

אהרן אמר להם את אמרו אפשר מי שעמד כנגד המלאך ועצר את המגפה ישלוט בו מלאך המות מיד בקש משה רחמים והראוהו מלאכי השרת להם מוטל במטה ראו והאמינו: כל בית ישראל. האנשים והנשים א לפי שהי' אהרן רודף שלום ומטיל אהבה בין בעלי מריבה ובין איש לאשתו: כי גוע. אומר אני שהמתרג' דהא מית טועה הוא אא"כ מתרגם ויראו ואיתחזיאו שלא אמרו רבותינו ז"ל כי זה משמש בלשון דהא אלא על המדרש שנסתלקו ענני

כבוד וכדאמר ר' אבהו (ראש השנה ג) דא"ר אבהו אל תקרי ויראו אלא וייראו ועל לשון זה נופל לשון דהא לפי שהוא נתינת טעם למה שלמעלה הימנו למה וייראו לפי שהרי מת אהרן אבל על תרגום והוו כל כנישתא אין לשון דהא נופל אלא ל' אשר שהוא מגזר' שמוש אי שמצינו אם משמש בלשון אשר כמו [איוב כא] ואם מדוע לא תקצר רוחי והרבה מפורשי' מזה הלשון (שם יד) אם חרוצים ימיו: (א) וישמע הכנעני. שמע שמת

שפתי חכמים

משה ואלעזר בעתו ומפרש כשראו כו' והראוהו מלה"ש וז"ש ויראו כל העדה: א ר"ל למה כתיב במיתת משה רבינו

בית דוד

זייא אהרן איז געשטארבן (אמרו אפשר) האבן די יודן געזאגט איז מעגליך. קען דען זיין אהרן זאל שטארבן (מי שעמד כנגד המלאך ועצר את המגפה) דער מענטש וואס איז געשטאנען קעגן מלאך המות אונ האט אויף געהאלטן די מגפה זאל ניט זיין (ישלוט בו מלאך המות) זאל דר מלאך המות קענן אויף אים געוועלטיגן ער זאל ביי אים נעמן זיין נשמה: (מיד בקש משה רחמים) האט באלד משה געבעטן ביי הקב"ה (והראוהו מלאכי השרת להם מוטל במטה) האבן מלאכים אים געטראגן דם בעט מיט אהרן פון בארג צו אלע יודן (ראו והאמינו) האבן דיא יודען געזעהן וויא אהרן ליגט געשטארבען האבן זיי געגלויבט: (כל בית ישראל). זאגט רש"י (האנשים והנשים) מענער אונ ווייבר האבן געוויינט אויף דעם שטארבן פון אהרן (לפי שהיה אהרן רודף שלום) ווייל אהרן האט שטענדיג געזוכט נאר צוא מאכען פרידען (ומטיל אהבה) אונ ברענגן ליבשאפט (בין בעלי מריבה) צווישן די מענטשן וואס האבן געקריגט (ובין איש לאשתו) אונ צווישן מאן אונ ווייב וואס האבן געקריגט. דריבער האבן אלע געוויינט אויף זיין שטארבן. (כי גוע). זאגט רש"י (אומר אני) איך זאג (שהמתרגם דהא מית) דער וואס טייטשט כי גוע ווארום אהרן איז געשטארבן (טועה הוא) האט ער א טעות (אלא אם כן מתרגם ויראו ואתחזיאו) סיידען ער טייטשט ויראו זיי זענן געזעהן געווארן. וועט דער פסוק זאגן פאר וואס זענן זייא געזעהן געווארן (כי גוע אהרן) ווארום אהרן איז געשטארבן (שלא אמרו רבותינו ז"ל כי זה משמש בלשון דהא) ווים די רבנן האבן געזאגט אז דם ווארט „כי" איז דיא טייטש „ווארום" האבן זיי געמיינט (אלא על מדרש שנסתלקו ענני כבוד) נאר אויף דעם דרש וואס מיר זאגן ווען אהרן איז געשטארבן זענן אוועק געגאנגן די וואלקן וואס זענן געווען ארום די יודן

דריבער זענן די יודן געזעהן געווארן (וכדאמר רבי אבהו) ווי רבי אבהו האט געזאגט (דאמר רבי אבהו) ווארום רבי אבהו האט געזאגט (אל תקרי ויראו אלא ויראו) זאלסט ניט לייענן ויראו. זיי האבן געזעהן נאר זאלסט לייענן ויראו. זיי זענן געזעהן געווארען (ועל לשון זה נופל לשון דהא) אז מען לייענט ויראו. זיי זענן געזעהן געווארן. דארף מען טייטשן דם ווארט „כי" ווארום (לפי שהוא נתינת טעם למה שלמעלה הימנו) ווייל די דריי ווערטער „כי גוע אהרן" איז א טעם אויף דעם וואס שטייט פריער (ויראו). זייא זענען געזעהן געווארן (למה ויראו) פאר וואס זענן די יודן געזעהן געווארן (כי גוע אהרן) ווייל אהרן איז געשטארבן (לפי שהרי מת אהרן) ווארום אהרן איז געשטארבען (אבל על תרגום והוו כל כנישתא) אבער אז מען וועט טייטשן (ויראו כל העדה) אלע יודן האבן געזעהן (אין לשון דהא נופל) פאסט ניט נאכדעם צו טייטשן „כי" ווארום (אלא לשון אשר) נאר מען דארף טייטשן דאס ווארט „כי" ווי עס וואלט געשטאנען „אשר" (ויראו כל העדה אשר גוע אהרן, אלע יודן האבן געזעהן דאס אהרן איז געשטארבן) (שהוא מגזרת שמוש אי) דאס ווארט „כי" וועט זיין ווי עס וואלט געשטאנען „אי" דם איז „אם" (שמצינו אם בלשון אשר) מיר געפונען אונ פסוקים ווי עס דארף שטיין „אשר" שטייט „אם" (כמו) וויא עס שטייט אונ פסוק (ואם מדוע לא תקצר רוחי) דארף שטיין ואשר מדוע (והרבה מפורשים מזה הלשון) אונ פיל „אם" ווערט געטייטשט מיט דעם לשון „אשר" עס שטייט אונ פסוק (אם חרוצים ימיו) גלייך ווי עס וואלט געשטאנען (אשר חרוצים ימיו) דאס הייסט כי חרוצים ימיו (ווייל דם ווארט „כי" ווערט געטייטשט מיט די פיר ווערטער (אי, דלמא, אלא, דהא). אי איז אם דם איז אשר): (יא) (וישמע הכנעני) זאגט רש"י (שמע שמת אהרן ונסתלקו

הַכְּנַעֲנִי מֶלֶךְ־עֲרָד יֹשֵׁב הַנֶּגֶב כִּי בָּא יִשְׂרָאֵל דֶּרֶךְ הָאֲתָרִים וַיִּלָּחֶם בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁבְּ ׀ מִמֶּנּוּ שֶׁבִי׃

מַלְכָּא דַעֲרָד יָתֵיב דָּרוֹמָא אֲרֵי אֲתָא יִשְׂרָאֵל אוֹרַח מְאַלְלַיָּא וַאֲגִיחַ קְרָבָא בְּיִשְׂרָאֵל וּשְׁבָא מִנֵּיהּ שִׁבְיָא :

וק"ם

תו"א ויכב רמנו. גיטין לח :

זירר

רשב"ם

(א) יושב הנגב דרך האתרים . התרת מרגלים ככתוב

שפתי חכמים

ע"ה ויכנו בכ"י וכנא גבי אהרן כל בכ"י ומפרש דכאן אף כנסים ככו ולמה לפי סכים כו' : ב וא"ת מגליה לרש"י דלמא כפשוטו כדכתיב אחריו כי בא ישראל וגו'. וי"ל דק"ל ל"ל וישמע דלא כל"ל אלא ויבא ישראל דרך האתרים ויבא הכנעני וילחם וגו' כמו ויבא עמלק וילחם בישראל וכמו ויצא לקראת ישראל במדברה ויבא יבלה וילחם בישראל וכן בני עוג ויצא לקראת ישראל וגו' למלחמה אדרעי אלא שמע שמת אהרן ונסתלקו ענני כבוד ופי"ל דהוכחתו מדכתיב בפ' מסעי וישמע הכנעני וגו' אחר מיתת אהרן וכתם ע"כ לא שמע אלא שמת אהרן ונסתלק' הענני' מישראל וכתם פירש"י כאן למוך כו' ל' יאו למוד משמע בפי' ירמייתו שם ופס אפרש בס"ד. והרא"ם פי' דכתיב ויראו כל העדה וגו' וא"ר אלכו קרי ויראו בליר"י תחת כיו"ד וכדרים לקים דאמר האי כי נתינת טעם לדבר שלפניו הוא נתגלו העדה לפי שגוע אהרן: ג מפרש דאל תקשי א"כ סתרי קראי אהדדי דכתיב וישמע הכנעני ואח"כ כתיב יושב הנגב כיונו עמלק ל"פ סינה כו' : ד פי' וכוא באהרן כלומר כיון שראו שוסתלקו

רש"י

אהרן ונסתלקו ענני כבוד ב כו' כדאי' בר"ה [דף ג] ועמלק מעולם רצועה מרדות לישראל מזומן בכל עת לפורענות: יושב הנגב זה עמלק ג שנ' [במדבר יג] עמלק יושב בארץ הנגב ושנה את לשונו לדבר בל' כנען כדי שיהיו ישראל מתפללים להקב"ה לתת כנענים בידם והם אינן כנענים ראו ישראל לבושיה' כלבושי עמלקי' ולשונם לשון כנען אמרו נתפלל סתם שנ' אם נתון תתן את העם הזה בידי: דרך האתרים . דרך הנגב שהלכו בה המרגלים שנ' [שם] ויעלו בנגב . ד"א דרך האתרים דרך התייר ד הגדול הנוסע לפניהם שנא' [שם י] דרך שלשת ימים לתור להם מנוחה : וישב ממנו שבי

בית

עֲנָנֵי כָבוֹד) דער כְּנַעֲנִי האט גהערט אַהֲרֹן איז געשטארבען די וואלקענס וואס זענען געוועזן ארום די יודן זענען אוועק גגאנגען (בְּרַיְיתָא בר"ה) ווי עס שטייט אונז גמרא ראש השנה דריבער איז עמלק געקומען צוא א מִלְחָמָה מיט יודן (וַעֲמָלֵק מֵעוֹלָם רְצוּעַת מַרְדּוּת לְיִשְׂרָאֵל) עֲמָלֵק איז פון אייביג געוועזן אקאנטשוק צוא שלאגן דיא יודין (מְזוּמָּן בְּכָל עֵת לְפוּרְעָנוּת) ער איז געוועזן פון אייביג גרייט צו יעדר צייט צו שטראפן די יודין : (יוֹשֵׁב הַנֶּגֶב). זֶה עֲמָלֵק) מיינט מען עמלק (שֶׁנֶּאֱמַר) וויא עס שטייט אונז פסוק (עֲמָלֵק יוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ הַנֶּגֶב) די מְרַגְּלִים האבן גזאגט עמלק זיצט אונז דרום זייט לאנד (וְשִׁנָּה אֶת לְשׁוֹנוֹ לְדַבֵּר בִּלְשׁוֹן כְּנַעַן) עֲמָלֵק האט געענדערט זיין שפראכע אונז האט גערעדט מיט די כנעניש שפראכע. די יודן זאלן מיינען זייא זענען כְּנַעֲנִים (כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ יִשְׂרָאֵל מִתְפַּלְּלִים לְהַקָּבָּ"ה לָתֵת כְּנַעֲנִים בְּיָדָם) אז דיא יודן וועלן בעטן צו הקב"ה זיי זאלן איין נעמן די מלחמה, וועלן זייא בעטן הקב"ה זאל געבן דיא כנענים אונז זייער האנט (וְהֵם אֵינָם כְּנַעֲנִים) אונז זייא זענין דאך ניט כנענים נאר עֲמָלֵקִים (רָאוּ יִשְׂרָאֵל לְבוּשֵׁיהֶם כִּלְבוּשֵׁי עֲמָלֵקִים) די יודן האבן גזעהן זייערע קליידר זענין ווי די קליידר פון דיא

דוד

עֲמָלֵקִים (וּלְשׁוֹנָם לְשׁוֹן כְּנַעַן) אונז זייער ריידען איז ווי די כְּנַעֲנִים ריידן (אָמְרוּ נִתְפַּלֵּל סְתָם) האבן דיא יודן גזאגט מיר וועלן בעטן אז אנאמען (שֶׁנֶּאֱמַר) וויא עס שטייט אונז פסוק די יודן חייבן גבעטן צו הקב"ה אונז האבן גזאגט (אִם נָתוֹן תִּתֵּן אֶת הָעָם הַזֶּה בְּיָדִי) אויב דו וועסט געבן דאס פאלק אונז מיין האנט אונז האבן ניט גזאגט וועלכס פאלק, נאר דם פאלק וואס האלט מיט אונז מלחמה : (דֶּרֶךְ הָאֲתָרִים). מיינט מען (דֶּרֶךְ הַנֶּגֶב) דורך דרום זייט, דס איז דער וועג (שֶׁהָלְכוּ בָהּ הַמְרַגְּלִים) וואס די מרגלים זענין אונז אים גגאנגן (שֶׁנֶּאֱמַר) ווי עס שטייט אונז פסוק (וַיַּעֲלוּ בַנֶּגֶב) זייא זענין ארויף גענאנגען אונז דרום זייט (דָּבָר אַחֵר) נאך אפשט איז דֶּרֶךְ הָאֲתָרִים מיינט מען (דֶּרֶךְ הַתַּיָּיר הַגָּדוֹל) דר וועג פון דעם גרויסן וועג ווייזער (הַנּוֹסֵעַ לִפְנֵיהֶם) וואס ער האט געצויגן פר זיי (פר דיא יודן) דס מיינט מען דעם ארון (שֶׁנֶּאֱמַר) ווי עס שטייט איז פסוק (וַאֲרוֹן בְּרִית ה' נוֹסֵעַ לִפְנֵיהֶם דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לָתוּר לָהֶם מְנוּחָה) דר ארון מיט דיא לוחות האט געצויגן פר זייא דריי טעג פאר אום ער זאל זעהן פר דיא יודן אאורט ווי צו רוהען : (וַיִּשְׁבְּ מִמֶּנּוּ שֶׁבִי) . זאגט רש"י (אֵינָהּ אֶלָּא שִׁפְחָה אַחַת) זייא האבן

פירוש לתורת אלהים

געווייב : (יא) וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי אונז דר כנעני דער מֶלֶךְ פון עֲרָד יוֹשֵׁב הַנֶּגֶב וואס וואנט אויף דרום זייט האט געהערט כִּי בָא יִשְׂרָאֵל אז דיא ישראל זענין געקומען דֶּרֶךְ וועג הָאֲתָרִים די אויס שפיהערס וואס די מרגלים זענין געגאנגן (עיין רש"י) וַיִּלָּחֶם אונז האט מלחמה געהאלטן מיט די ישראל וַיִּשְׁבְּ

ב וַיִּדַּר יִשְׂרָאֵל נֶדֶר לַיהוָה וַיֹּאמַר
אִם־נָתֹן תִּתֵּן אֶת־הָעָם הַזֶּה בְּיָדִי
וְהַחֲרַמְתִּי אֶת־עָרֵיהֶם׃ ג וַיִּשְׁמַע
יְהוָה בְּקוֹל יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן אֶת־
הַכְּנַעֲנִי וַיַּחֲרֵם אֶתְהֶם וְאֶת־
עָרֵיהֶם וַיִּקְרָא שֵׁם־הַמָּקוֹם חָרְמָה׃
פ ד וַיִּסְעוּ מֵהֹר הָהָר דֶּרֶךְ יַם־סוּף

לסבב

ב וְקַיֵּים יִשְׂרָאֵל קְיָם קֳדָם יְיָ וַאֲמַר אִם מִמְסַר תִּמְסַר יָת עַמָּא הָדֵין בִּידִי וְאֶגְמַר יָת קִרְוֵיהוֹן׃ ג וְקַבֵּיל יְיָ צְלוֹתֵיהּ דְּיִשְׂרָאֵל וּמְסַר יָת כְּנַעֲנָאָה וְגַמַּר יָתְהוֹן וְיָת קִרְוֵיהוֹן וּקְרָא שְׁמָא דְאַתְרָא חָרְמָה׃ ד וּנְטַלוּ מֵהֹר טוּרָא אוֹרַח יַמָּא

דסוף

תו"א ויזבר כתם בתלכיב. סנכ' ו:

רשב"ם

שם עלו זה בנגב. ועמלק יושב בנגב וכנענים אצלם׳ כי העמלקי והכנעני שם לפניכם: האתרים. כמו אפרוח אתמול אזורע הרבה אלפי"ן באין לשמוש בראש התיבה: (ב) והחרמתי. המטלטלין יהיו הקדש לשמים:

רש"י

אינה אלא ה שפחה אמה: (ב) והחרמתי. אקדיש ו שללם לגבוה: (ג) ויחרם אתהם. בהריגה: ואת עריהם. חרמי גבוה: (ד) דרך ים סוף. כיון שמת אהרן ובאה עליהם מלחמה זו ז חזרו לאחוריהם דרך ים סוף שהוא הדרך שחזרו להם כשנגזר עליהם גזירת מרגלים שנאמר [דברים א] ופנו וסעו המדברה דרך ים סוף. וכאן חזרו לאחוריהם (עיין פ' פנחס) שבע מסעות שנא' [שם י] ובני ישראל:

שפתי חכמים

מפני כבוד ולא כי' להם כ"א ארון הקודש שנוסע לפניהם מ"מ בא להלחם עם שלא עשה קודם לכן. כרא"ם. וכו' צריך לטעם של ד"א כי לטעם כראשון קשה למה כתיב דרך האתרים וכי המרגלים כבשו אותו דרך והלא דרך כבושה הוא לכל עוברים ושבים לכן פי' ד"א וכו' וכמו שפי' כרא"ם כי בשבת שלא הלך לפניהם אלא הארון ונסתלקו ענני כבוד בא להלחם ולטעם של ד"א קשה ולמה כתיב האתרים ל' רבים כיון דלא קאי אלא על הארון הקודש ל"ם גם טעם ראשון: ה הוצרכו רז"ל לפרש כן משום דס"ל אין ישראל מנוצחים אלא בעת קלקולם לפני הש"י וכאן לא מצאו שום קלקול לכן אמר שחשבו שהוא מינו אלא כשבי שבו ישראל מהם ואין לומר מגליב אמת דלמא שתים י"ל דלשון שבי משמע שאינה אלא אמה. וא"ת מנ"ל לרש"י דשפחה היתה וי"ל דמל' שבי משמע שפחה כדכתיב בפ' בא מבכור פרעה היושב על כסאו עד בכור השפח' וגו' כך כתיב בכתרא' ובסוף השלקה כתיב עד בכור השבי ע"כ צריך לפרש דשבי היינו בכור השפח' אף שבי דכתיב הכא מיירי בשפחה דאל"כ ויושב ממנו אנשי' או נשים או אף מיבעי לי': ו דאי כמשמעו מה נדר הוא זה להחרים עריהם דהא סתם נדר לה' נאמר על הקדש אלא אקדיש וכו' ולשון חרם הוא. ומפרש עוד לפירוש זה דויחרם היינו חרם גבוה כאיך שייך לו' על בני אדם חרם כדכתיב אתהם ואת עריהם ומפרש דשקאי על בנ"א משמע ל' הריג' ושקאי על עריהם משמע חרם גבוה: ז ר"ל מה דכתיב

בית דוד

נָאר בְּפַאנְגְן אַיין דִינְסְט: (ב) (וְהַחֲרַמְתִּי). מַיינְט מֶען (אַקְדִּישׁ שְׁלָלָם לְגָבוֹהַּ) אִיךְ וֶועל הַיילִיגֶען זַייעֶר פַאר מֶעגְן צוּ הקב"ה: (ג) (וַיַּחֲרֵם אֶתְהֶם). עֶר הָאט זֵיי פַר וִוישְׁט (בַּהֲרִיגָה) מִיט הַרְגְנֶן, דִי יוּדְן הָאבְּן זֵייא גֶהַרְגְט: (וְאֶת עָרֵיהֶם). זֵייעֶרִי שְׁטֶעט הָאבְּן זֵיי פַאר וִוישְׁט (חֶרְמֵי גָבוֹהַּ) זֵייא הָאבְּן גֶהֵיילִיגְט צוּ הקב"ה: (ד) (דֶּרֶךְ יַם סוּף). זָאגְט רש"י (כֵּיוָן שֶׁמֵּת אַהֲרֹן וּבָאָה עֲלֵיהֶם מִלְחָמָה זוֹ) בַּאלְד וִוי אַהֲרֹן אִיז גֶשְׁטָארְבְּן אוּנ עֶס אִיז אוֹיף דִיא יוּדְן גֶקוּמֶן דִי מִלְחָמָה (חָזְרוּ לַאֲחוֹרֵיהֶם דֶּרֶךְ יַם סוּף) זֶענֶען זֵיי גֶנַאנְגֶן צוּרִיק מִיט דֶעם וֶועג וָואס גֵייט צוּם יַם סוּף (הוּא הַדֶּרֶךְ שֶׁחָזְרוּ לָהֶם כְּשֶׁנִּגְזַר עֲלֵיהֶם גְּזֵרַת מְרַגְּלִים) דָס אִיז דֶער זֶעלְבֶּער וֶועג וָואס דִי יוּדְן הָאבְּן אָן גֶהוֹבְּן צוּ גֵיין צוּרִיק וֶוען עֶס אִיז אוֹיף זֵיי גֶגְזַר גֶוָוארְן דִי גְזֵירָה פוּן דִיא מְרַגְּלִים (שֶׁנֶּאֱמַר) וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק הקב"ה הָט גֶזָאגְט (וּסְעוּ הַמִּדְבָּרָה דֶּרֶךְ יַם סוּף) צִיהְט אִין דֶר מִדְבָּר אִין דֶעם וֶועג וָואס גֵייט צוּם יַם סוּף (וְכַאן חָזְרוּ לַאֲחוֹרֵיהֶם שֶׁבַע מַסָּעוֹת) דָא זֶענֶען דִיא יוּדְן גֶנַאנְגֶן צוּרִיק זִיבְּן צִיהוּנְג

פירוש לתורת אלהים

אוּנ הָט גִיפַאנְגֶן פוּן דִי יִשְׂרָאֵל אַגִיפַענְקְנִישׁ: (ב) וַיִּדַּר הָאבְּן דִי יִשְׂרָאֵל אַנֶדֶר גִיטָאן לַיְיָ צוּא גָאט וַיֹּאמַר אוּנ הָט אַזוֹ גֶעזָאגְט אִם נָתוֹן תִּתֵּן אַז דִי וֶועסְט גֶעבְּן דָס פָאלְק צוּ אוּנְז אִין דִיא הֶענְט אַז מִיר וֶועלְן זַיי גוֹבֵר זַיין אִין דֶר מִלְחָמָה וְהַחֲרַמְתִּי וֶועל אִיךְ פַאר וִוישְׁטְן זֵייעֶרֶע שְׁטֶעט מַקְדִּישׁ זַיין צוּ הקב"ה: (ג) וַיִּשְׁמַע הָט גָאט גִיהֶערְט דָס קוֹל פוּן דִי יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן אוּנ ער הָט גִיגֶעבְּן דֶעם כְּנַעֲנִי צוּ זַיי אִין דִי הֶענְט וַיַּחֲרֵם אוּנ עֶר הָט זַיי פַר וִוישְׁט אוּנ זַייעֶרֶע שְׁטֶעט הָאבְּן זַייא אוֹיךְ פַר וִוישְׁט וַיִּקְרָא אוּנ עֶר הָט גֶערוּפְן דָס אָרְט חָרְמָה: (ד) וַיִּסְעוּ מֵהֹר הָהָר אוּנ זַיי הָאבְּן אַוֶועק

דסוף לְאַקָפָא יַת אַרְעָא דֶאֱדוֹם וַעֲקַת נַפְשָׁא

לִסְבֹב אֶת־אֶרֶץ אֱדוֹם וַתִּקְצַר

נפש

דעמא

בני' נמנים : (ד) ותקצר נפש העם. מלמד שראו כל הצרות שיבאו עליהם בגלות אדום ואין ימשך בגלות : ותקצר. ד' ותקצר נפש העם ותקצר נפשו בעמל ישראל ותקצר נפשו למות ותקצר נפשי בהם כיון שבאו לגבול אדום ותקצר נפש העם

בעל הטורים

וידברו בה' ובמשה וקצרה נפשו בעמל ישראל שחטאו ותקצר נפשו למות שמת אהרן בגבול אדום וכן ותקצר נפשי בהם דרישא דקרא ואכתיב ג' הרועים בירח אחד שדרשו אותו על לקלקל

שפתי חכמים

ויסעו מהר ההר דרך ים סוף וגו' הא קודם שבאו להר ההר היו סובבין ארץ אדום כדכתיב לעיל וימאן אדום וגו' ומאי דכתיב הכא מהר ההר שחזרו לאחוריהם ולמה אמר אין שעכשיו חזרו לאחוריהם ומפרש כיון שמת כו' : ח וא"ת למה הספידוהו במוסרה וי"ל בפ' פנחס ובפ' עקב מפרש רש"י למה הספידוהו במוסרה וזה תוכן דבריו לפי שכאשר חזרו למוסר' היו רודפין בני לוי אחריה' עד מוסרה והרגו כמה משפחות כדפירש"י בפ' פנחס והספידו אז על אהרן משום דמחמת שמת אהרן נסתלקו ענני כבוד מעליהם לכן שמעו ובאו הכנענים עליהם למלחמ' ומ"ה חזרו לאחוריהם למוסרה ומחמת שחזרו הרגו כמה משפחות לכך הספידוהו באותו פעם כיון שע"י מיתתו בא להם כל זה כך פירש"י ומה שפירש"י הכא שבע מסעות חזרו לאחוריהם ובפ' פנחס פי' שמונה מסעות חזרו לאחוריהם מפורש במקום אחר

רש״י

נסעו מבארות בני יעקן מוסרה שם מת אהרן וכי במוסרה מת והלא בהר ההר מת אלא שם חזרו והתאבלו עליו והספידוהו ח כאלו הוא בפניה' וצא ובדוק במסעות ותמצא שבע מסעות מן מוסרה עד הר ההר : לסבב את ארץ אדום. שלא נתנם לעבור בארצו : ותקצר נפש העם בדרך. בטורח הדרך שהוקשה להם אמרו עכשיו היינו קרובי' ליכנס לארץ ואנו חוזרי' לאחורינו כך חזרו אבותינו ונשתהו שלשי' ושמונה שנה עד היום לפיכך קצרה נפשם בעינוי הדרך ובלשון לע"ז אנקרודלו"ר ולא יתכן לומר ותקצר נפש העם בדרך בהיותם בדרך ולא פי' בו במה קצרה שבכל מקום שתמצא קצור נפש במקרא מפורש שם במה קצרה כגון (זכריה יא) ותקצר נפשי בהם וכגון [שופטי' י] ותקצר נפשו בעמל ישראל וכל דבר הקשה על אדם נופל בו לשון קצור

בית דוד

(שֶׁנֶּאֱמַר) ווי עס שטייט אין פסוק (וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נָסְעוּ מִבְּאֵרוֹת בְּנֵי יַעֲקָן מוֹסֵרָה שָׁם מֵת אַהֲרֹן) דיא יודן האבן גצויגן פון בארות בני יעקן קיין מוסרה דארטן איז אהרן געשטארבן (וְכִי בְּמוֹסֵרָה מֵת) איז דען אהרן געשטארבן אין מוסרה (וַהֲלֹא בְּהֹר הָהָר מֵת) ער איז דאך געשטארבן אויף דעם הר ההר (אֶלָּא שָׁם חָזְרוּ וְהִתְאַבְּלוּ עָלָיו וְהִסְפִּידוּהוּ כְּאִלּוּ הוּא בִּפְנֵיהֶם) נאר אין מוסרה האבן דיא יודן נאך אמאל געטרויערט אויף אהרן אונ האבן געזאגט הספדים אויף אים גלייך וויא ער וואלט דארטן געשטארבן געוועזן זיי (וְצֵא וּבְדוֹק בְּמַסָּעוֹת וְתִמְצָא שֶׁבַע מַסָּעוֹת מִן מוֹסֵרָה עַד הֹר הָהָר) אז דו וועסט ציילן זייערע ציהונג וועסטו געפינען זיבן ציהונגען פון מוסרה ביז צום הר ההר : (לִסְבֹּב אֶת אֶרֶץ אֱדוֹם). זיא זאלן גיין ארום דם לאנד אדום (שֶׁלֹּא נְתָנָם לַעֲבוֹר בְּאַרְצוֹ) ווייל דר מלך אדום האט ניט געלאזט דיא יודן דורך גיין דורך זיין לאנד, דריבער האבן זיי געמוזט גיין ארום דעם לאנד : (וַתִּקְצַר נֶפֶשׁ הָעָם בַּדָּרֶךְ). עס איז קורץ געווארן דס לעבן פון פאלק (בְּטוֹרַח הַדֶּרֶךְ) וועגן די שווערקייט פון וועג (שֶׁהוּקְשָׁה לָהֶם) עס איז זייא שווער געווארן דם גיין אונ וועג (אָמְרוּ) זיי האבן געזאגט (עַכְשָׁיו הָיִינוּ קְרוֹבִים לְהִכָּנֵס לָאָרֶץ) מיר זענן אציגד געווען נאנט אריין צוא גיין אונ ארץ ישראל (וַאֲנוּ חוֹזְרִים לַאֲחוֹרֵינוּ) אונ מיר מוזען אציגד צוריק גיין (כַּךְ חָזְרוּ אֲבוֹתֵינוּ) אונזערע עלטערן האבן אויך געמוזט צוריק גיין (וְנִשְׁתַּהוּ שְׁלֹשִׁים וּשְׁמוֹנָה שָׁנָה) אונ האבן פר זאמט אונ דער מדבר אכט אונ דרייסיג יאר (עַד הַיּוֹם) ביז היינט (לְפִיכָךְ קָצְרָה נַפְשָׁם בְּעִנּוּי הַדֶּרֶךְ) דריבער איז קורץ געווארן זייער לעבן ווען דעם ווס זיי זענען פר מאטערט געווארן פון וועג (איז דיא טייטש בדרך ווען דעם וועג). זאגט רש"י (וְלֹא יִתָּכֵן לוֹמַר וַתִּקְצַר נֶפֶשׁ הָעָם בַּדֶּרֶךְ וְלֹא פֵּירֵשׁ בּוֹ בַּמֶּה קָצְרָה) מיר קענען ניט זאגן דער פסוק מיינט דם לעבן פון פאלק איז קורץ געווארן אונ וועג. אונ דער פסוק זאגט ניט פר וואס זייער לעבן איז קורץ געווארן (שֶׁבְּכָל מָקוֹם שֶׁתִּמְצָא קִצּוּר נֶפֶשׁ בַּמִּקְרָא) ווארום אונ וועלכן פסוק דו וועסט געפינען עס שטייט. עס איז קורץ געווארן דם לעבן (מְפוֹרָשׁ שָׁם בַּמֶּה קָצְרָה) שטייט דארטן פר ווס דם לעבן איז קורץ געווארן (כְּגוֹן) דהיינו עס שטייט אונ פסוק הקב"ה האט געזאגט (וַתִּקְצַר נַפְשִׁי) מיין לעבן איז קורץ געווארן. פר ווס. (בָּהֶם) ווייגן זייא. ווען די יודן (וּכְגוֹן) דהיינו עס שטייט אונ פסוק (וַתִּקְצַר נַפְשׁוֹ) עס איז קורץ געווארן זיין לעבן. פר ווס. (בַּעֲמַל יִשְׂרָאֵל) ווענגן דיא צרות פון יודן (וְכָל דָּבָר הַקָּשֶׁה עַל הָאָדָם) יעדע זאך ווס איז אויף דעם מענטש שווער צו טראגן שווער צו ליידן (נוֹפֵל בּוֹ לְשׁוֹן קִצּוּר נֶפֶשׁ) דם הייסט

פירוש לתורת אלהים

נעצט גי פון הור ההר דרך ים סוף מיט דם וועג פון דם ים סוף (עיין רש"י) לִסְבֹּב אֶת אֶרֶץ אֱדוֹם צו גיין ארום דם לאנד פון אֱדוֹם וַתִּקְצַר אונ עס איז געווארען קורץ נֶפֶשׁ הָעָם דס געמיט פון דם

אונקלוס

נֶפֶשׁ־הָעָם בַּדָּרֶךְ׃ ה וַיְדַבֵּר הָעָם בֵּאלֹהִים וּבְמֹשֶׁה לָמָה הֶעֱלִיתֻנוּ מִמִּצְרַיִם לָמוּת בַּמִּדְבָּר כִּי אֵין לֶחֶם וְאֵין מַיִם וְנַפְשֵׁנוּ קָצָה בַּלֶּחֶם הקְּלֹקֵל׃

דְעַמָּא בְּאוֹרְחָא׃ ה וְאִתְרַעַם עַמָּא בְּמֵימְרָא דַיָי וְעִם מֹשֶׁה נְצוֹ לְמָא אַסֵּיקְתּוּנָא מִמִּצְרַיִם לִמְמַת בְּמַדְבְּרָא אֲרֵי לֵית לַחְמָא וְלֵית מַיָּא וְנַפְשָׁנָא עָקַת בְּמַנָּא הָדֵין דְמֵיכְלֵיהּ קְלִיל׃

תו"א ונפשנו קצה. ע"ז ה׃ ונרי

בעל הטורים

אהרן ומרים ומשה שמתו שלשתן בחדש אחד׃ (ה) קלקל.

רש"י

קצור נפש כאדם שהטורח בא עליו ואין דעתו רחבה לקבל אותו הדבר ואין לו מקום בתוך לבו לגור שם אותו הצער ובדבר המטריח נופל לשון גודל שגדול הוא וכבד על האדם כגון [זכריה יא] וגם נפשם בחלה בי גדלה עלי (איוב י) ויגאה כשחל תצודני כללו של פירושו כל לשון קצור נפש בדבר לשון שאין יכול לסבלו הוא שאין הדעת סובלתו׃ (ה) באלהים ובמשה. השוו עבד לקונו [במ"ר]׃ למה העליתנו שניה' שוים׃ ונפשנו קצה. אף זה לשון קצור נפש ומאוס׃ בלחם הקלוקל. (ע"ז ה) לפי שהמן נבלע באיברי' קראוהו קלוקל אמרו עתיד המן הזה שיתפח ט במעינו י כלום יש ילוד אשה

שפתי חכמים

דהיינו לגד מאותו חטא המרגל' כוח שבע מסעות׃ ט מה שפי' שיתפח מדכתיב בקלוקל בחול"ם משמע ל' קלקול מעט היינו שיתפח במעיו. ומה שפי' נבלע באיברים ר"ל מדכתיב קלקל חסר היינו ל' קל שלא היה צריך לסכלו׃[נח"י] ז"ל רש"י [בע"ז דף ה] בלחם הקלוקל הוא המן ומפני שהי' נבלע בכל איבריה ואינו יוצאין לחוץ קראוהו קלקל וכו' עכ"ל פ"ח שהוא שלשון קלות ע"ד ירקרק אדמדם ונעלמה ממני כוונת רש"י׃ י ואת"ת וכלא כתיב ויתד תהי' לך על אזנך והיה בשבתך חוץ וגו' ש"מ שהי' להם יציאה וי"ל ממה שקונים מן התגרים היו מוציאים. מצאתי

בית דוד

הייסט זיין לעבען ווערט אַפּ גֶעקירצט (כְּאָדָם שֶׁהַטּוֹרַח בָּא עָלָיו) אַזוֹי ווי עס איז גֶקוּמֶען אויף אַמֶענְטְשׁ אַשְׁווערֶע זַאךְ אַשְׁווערֶער צַעַר (וְאֵין דַעְתּוֹ רְחָבָה לְקַבֵּל אוֹתוֹ הַדָּבָר) אוּנ זיין קָאפּ. זיין מוֹחַ, קֶען נִיט פַר נֶעמֶען די זַאךְ (וְאֵין לוֹ מָקוֹם בְּתוֹךְ לִבּוֹ לָגוּר שָׁם אוֹתוֹ הַצַּעַר) עֶר הָט נִיט קיין אָרְט אין זיין הַארְץ אינְוֵוייניג זָאל זיא קֶענֶען הַר הַלְטֶען דֶער צַעַר. עֶר זָאל דֶעם צַעַר קֶענֶען טְרָאגֶען אוּנ זיין הַארְץ (וּבְדָבָר הַמַּטְרִיחַ) אוּנ אַזַאךְ וָואס איז נִיט אַצַעַר נָאר עֶס איז אַארְבֶּעט (נוֹפֵל לָשׁוֹן גּוֹדֶל) רוּפְט מֶען דָאס גְרוֹיס. אַנְ־יוֹיסֶע אַרְבַּייט (שֶׁגָּדוֹל הוּא וְכָבֵד עַל הָאָדָם) די יַעַד איז גְרוֹיס אוּנ שְׁווער אוֹף דֶעם מֶענְטְשׁ דֶם צוּ טוּן (כְּגוֹן) דְהַיְינוּ וויא עֶס שְׁטֵייט אוּנ פָּסוּק (וְגַם נַפְשָׁם בָּחֲלָה בִּי) מַיינְט מֶען (גָדְלָה עָלַי) זיא הָאט זִיךְ גֶעגְרֵייסְט אויף מִיר, נָאךְ שְׁטֵייט אוּנ פָּסוּק (וְיִגְאֶה כַּשַּׁחַל תְּצוּדֵנִי) דוּ הָאסְט דִיךְ גֶעגְרֵייסְט אוּנ דוּ פֵיינְגֶסְט מִיךְ ווי אַלֵייבּ (כְּלָלוֹ שֶׁל פֵּירוּשׁוֹ) דֶער כְּלַל פוּן דֶעם פֵּשַׁט איז (כָּל לְשׁוֹן קְצוּר נֶפֶשׁ בְּדָבָר) בַּייא ווֶעלְכֶע זַאךְ עֶס שְׁטֵייט דֶם לָשׁוֹן קְצוּר נֶפֶשׁ. עֶס איז קוּרְץ דָאס לֶעבֶּן (לְשׁוֹן שֶׁאֵין יָכוֹל לְסוֹבְלוֹ

הוּא) מַיינְט מֶען דֶם קֶען מֶען נִיט דֶער טְרָאגֶען (שֶׁאֵין הַדַּעַת סוֹבַלְתּוֹ) דֶער פַאר שְׁטַאנְד קֶען דָס נִיט לֵיידֶען׃ (ה) (בֵּאלֹהִים וּבְמֹשֶׁה). זיי הָאבֶּן גֶערֶעט אויף הקב"ה אוּנ אויף מֹשֶׁה (הִשְׁווּ עֶבֶד לְקוֹנוֹ) זיי הָאבֶּן גֶעגְלֵייכְט דֶעם קְנֶעכְט צוּם בַּעַל הַבַּיִת וָואס הָט אִים גֶקוֹיפְט, זיי הָאבֶּן גֶעגְלֵייכְט מֹשֶׁה צוּא הקב"ה׃ (לָמָה הֶעֱלִיתֻנוּ). זייא הָאבֶּן גְזָאגְט אויף הקב"ה מִיט מֹשֶׁה צוּא וָוס הָט איר אוּנְז אויף גֶעבְּרֶענְגְט פוּן מִצְרַיִם (שְׁנֵיהֶם שָׁוִים) בֵּיידֶע זֶענֶען גֶוֶועזֶן גְלַייךְ בַּיי די יוּדֶן, הקב"ה ווי מֹשֶׁה׃ (וְנַפְשֵׁנוּ קָצָה). זָאגְט רש"י (אַף זֶה לָשׁוֹן קְצוּר נֶפֶשׁ וּמָאוּס) דָ"א ווערְטֶער וְנַפְשֵׁנוּ קָצָה מַיינְט מֶען אויךְ אוּנְזֶער לֶעבֶּן ווערְט קוּרְץ אוּנ פַאר מִיאוּסְתְּ (בַּלֶּחֶם הַקְּלֹקֵל) ווֶען דָאס גְרִינְגֶע בְּרוֹיט. זָאגְט רש"י (לְפִי שֶׁהַמָּן נִבְלָע בָּאֵבָרִים) ווייל דֶר מָן איז אַיין גֶעזַאפְּט גֶוָוארֶן אוּנ זַייעָרֶע גְלִידֶר (קְרָאוּהוּ קְלוֹקֵל) דֶרִיבֶּער הָאבֶּן זֵיי גֶערוּפֶן דֶעם מָן קְלוֹקֵל דָאס גְרִינְגֶע בְּרוֹיט (אָמְרוּ) זַייא הָאבֶּן גְזָאגְט (עָתִיד הַמָּן הַזֶּה שֶׁיִתְפַּח בְּמֵעֵינוּ) דֶער מָן וָועט גֶשְׁווָאלֶן ווערִין (אויף גֶעבְּלָאזֶען ווערִין) אוּנ אוּנְזֶערֶע גְדֶערֶעם. קוּשְׁקֶעס (כְּלוּם יֵשׁ

פירוש לתורת אלהים

פָּאלְק אִיבֶּער דֶעם וֶועג (עיין רש"י)׃ (ה) וַיְדַבֵּר הָעָם בֵּאלֹהִים וּבְמֹשֶׁה הָאט דָאס פָּאלְק שְׁלֶעכְטְס גֶירֶעט אויף גָאט אוּנ אוֹף מֹשֶׁה (עיין רש"י) אוּנ הָאבֶּן גֶעזָאגְט לָמָה הֶעֱלִיתֻנוּ ווָארוּם הָאסְטוּ אוּנְז אוֹף גִיבְּרַאכְט פוּן מִצְרַיִם לָמוּת בַּמִּדְבָּר מִיר זָאלֶן שְׁטַארְבֶּן אין דֶער מִדְבָּר כִּי אֵין לֶחֶם ווָארוּם עֶס איז נִיטָא בְּרוֹט וְאֵין מַיִם אוּנ נִיט וַואסֶער וְנַפְשֵׁנוּ קָצָה אוּנ אוּנְזֶערֶע לֵייבֶּער איז פַאר אוּמֶערְט

ו וְגָרֵי יְיָ בְּעַמָּא יָת חִוְיָן קָלָן וּנְכִיתוּ יָת עַמָּא וּמִית עַם סַגִּי מִיִּשְׂרָאֵל: ז וַאֲתָא עַמָּא לְמֹשֶׁה וַאֲמַרוּ חַבְנָא אֲרֵי אִתְרַעַמְנָא קֳדָם יְיָ וְעִמָּךְ נְצֵינָא צַלִּי קֳדָם יְיָ וְיַעְדֵּי מִנָּנָא יָת חִוְיָא וְצַלִּי מֹשֶׁה עַל עַמָּא: ואמר

הַקְּלֹקֵל: ו וַיְשַׁלַּח יְהוָה בָּעָם אֵת הַנְּחָשִׁים הַשְּׂרָפִים וַיְנַשְּׁכוּ אֶת־הָעָם וַיָּמָת עַם־רָב מִיִּשְׂרָאֵל: ז וַיָּבֹא הָעָם אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ חָטָאנוּ כִּי־דִבַּרְנוּ בַיהוָה וָבָךְ הִתְפַּלֵּל אֶל־יְהוָה וְיָסֵר מֵעָלֵינוּ אֶת־הַנָּחָשׁ וַיִּתְפַּלֵּל מֹשֶׁה בְּעַד העם

בעל הטורים

בגימט' זה רמ"ח שנבלע ברמ"ח איברים: (ו) הנחשים. לפי שעשו מעשה נחש. שהוציאו לה"ר על קונם: את הנחשים.

שפתי חכמים

מאליו: ט פי' שהשרפים הוא תואר לנחשים דכתיב בקרא כלומר הנחשים ששורפים ולא שהם מין נחש כמו שרף מעופף וכמו נחש שרף ועקרב דא"כ והשרפים מיבעי לי' וכא דכתיב עשה לך שרף ע"כ מדמין נחש כו' שהוא שרף י"ל עשה לך נחש שרף

רש"י

שמכנים ואינו מוציא: (ו) את הנחשים השרפים. (במ"ר) ששורפי' את האדם בארס שיניהם: וינשכו את העם. יבא נחש שלקה על הוצאת דבה ויפרע ממוציאי דבה יבא נחש שכל המינין נטעמין לו טעם אחד (טעם עפר) ויפרע מכפויי טובה שדבר אחד משתנה להם לכמה טעמי': (ז) ויתפלל משה. מכאן למי שמבקשים ממנו מחילה

בית דוד

ילוד אשה שמכנים ואינו מוציא) איז דער דא אמענטש וואס זאל עסין אונ ניט ארויס גיין ז (ו) (את הנחשים השרפים). דיא שלאנגן וואס ברענען (ששורפים את האדם בארס שבשניהם) וועו זיי בייסן אמענטש פר ברענגין זיי דם מענטש מיט דעם גיפט וום איז אונ זייערע ציין (וינשכו את העם) די שלאנגן האבן געביסן דאס פאלק. הקב"ה האט גזאגט (יבא נחש שלקה על הוצאת דבה) זאל קומן דר שלאנג וום ער איז גשטראפט גווארן ווייל ער הט גרעט שלעכטע רייד אויף הקב"ה (ויפרע ממוציאי דבה) אונ ער זאל שטרפן די מענטשן וום האבן גרעט שלעכטע רייד אויף הקב"ה (יבא נחש שכל המינים נטעמין לו טעם אחד) זאל קומן דר שלאנג וום אלע מינים עסין האבן ביי אים איין טעם. אטעם פון ערד (ויפרע מכפויי טובה שדבר אחד משתנה להם לכמה טעמים) אונ ער זאל שטראפן די מענטשן וואס פאר לייקענין דיא טובה וום הקב"ה הט מיט זייא גטאן ער הט זיי גנעבן איין מין עסין וום דער איין מין עסין ווערט גיענדערט אויף פיל מינים טעמים: (ז) (ויתפלל משה). זאגט רש"י (מכאן) פון דאנען ווייסן מיר (למי שמבקשים ממנו מחילה) אז מען זינדיגט צו איינעם אונ מען בעט פון אים ער זאל מוחל זיין (שלא יהא אכזרי מלמחול) זאל ער ניט זיין אאכזר אונ זאל מוחל זיין: (על נס). מיינט מען (על כלונס) אויף אשטעקין (וכן) אונ אזוי שטייט אונ פסוק (וכנס על הגבעה) ווי אהויכער שטעקין (מיט אפאן) וום שטייט אויף אהויך ארט. נאך שטייט אונ פסוק (ארים נסי) איך וועל אויף הייבן מיין פאן. נאך שטייט אונ פסוק (שאו נס) הייבט אויף אפאן (ולפי שהוא גבוה לאות ולראיה קוראו נס) אונ ווייל דער פאן איז הויך אונ ער איז געמאכט ווען אצייכען אונ מען זאל אים זעהן, דריבער רופט מען אים נס, ווארום ווען הקב"ה טוט אנס זעהן אויך אלע מענטשן אצייכן אז סאיז דא

פירוש לתורת אלהים

בלחם הקלוקל מיט דעם גרינגען ברויט דם איז דר מן (עיין רש"י): (ו) וישלח יי בעם הט גאט אן גערייצט אין פאלק את די שלאנגן השרפים די ברענעדיגע וום זיי פר ברענען דעם מענטש מיט זייער גיפט וינשכו אונ זיי האבן געביסע דאס פאלק וימת אונ עס איז גישטארבן פיל פאלק פון דיא ישראל: (ז) ויבא אונ עס איז געקומען דם פאלק צו משה ויאמרו אונ זייא האבן גיזאגט חטאנו מיר האבען געזינדיגט כי דברנו וואס מיר האבן גירעט שלעכטס ביי ובך אויף גאט אונ אויף דור התפלל אל יי טוא תפלה צוא גאט ויסר מעלינו אונ ער זאל אפ טאן פון

הָעָם׃ ח וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
עֲשֵׂה לְךָ שָׂרָף וְשִׂים אֹתוֹ עַל־נֵס
וְהָיָה כָּל־הַנָּשׁוּךְ וְרָאָה אֹתוֹ וָחָי׃
ט וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה נְחַשׁ נְחֹשֶׁת

ח וַאֲמַר יְיָ לְמשֶׁה עֲבֵיד לָךְ קַלְיָא וְשַׁוִּי יָתֵיהּ עַל אָת וִיהֵי כָּל דְּיִתְנְכֵית וְיֶחֱזֵי יָתֵיהּ וְיִתְקַיָּם׃ ט וַעֲבַד משֶׁה חִוְיָא דִנְחָשָׁא וְשַׁוְיֵהּ עַל
את

וישימהו

תו"א עשה לך שרף. ר"ה כט ע"ז מד: ויעש משה נחש נחשת. זוכר פ' תרומה:

בעל הטורים
לרבות כלבים וחיות רעות: (ט) ויעשהו על הנס. כדרך

רשב"ם
(ה) הקלקל. כמו קלקל בחצים: (ט) והביט. וראה

רש"י
משילה שלא יהא אכזרי מלמחול: (ח) על נס. על כלונס שקורין פירק"א בלעז וכן [ישעיה ל] וכנס על הגבעה [שם מט] ארים נסי [שם יג] שאו נס ולפי שהוא גבוה לאות ל ולראיה קוראו נס: כל הנשוך. (במדרש רבה) אפי' כלב או חמור נושכו ם הי' ניזוק ומתנונה נ והולך אלא שנשיכת הנחש ממהרת להמית לכך נאמר כאן וראה אותו ראיה בעלמא ובנשיכת הנחש נאמר והביט והי' אם נשך הנחש את איש והביט וגו' שלא היה ממהר נשוך הנחש להתרפאות אלא א"כ מביט בו בכוונה ואמרו רבותינו וכי נחש ממית או מחיה אלא בזמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביה' שבשמי' היו מתרפאי' ואם לאו היו נמוקי' [נ"א ניזוקי']: (ט) נחש נחשת •
שם

שפתי חכמים
ערך קאמר וכתוכו ומאכלו בריאה פי' שם בריאה: ל ר"ל לפי שדרך לרמוז כתוב על אותו מקום שהאות שם לפי שכתוב גבוה משום הכי קרינן לתוף נס: ם דאל"כ כל ל"ל לכתוב וכיה כנשוך וכו': נ ל' חולי מתכחש גופו והולך שלא מת מיד
כ"ק

בית דוד
דָא אַנָאם אוֹיף דֶר וֶועלְט: (ח) (כָּל הַנָּשׁוּךְ). זָאגְט רש"י (כֶּלֶב אוֹ חֲמוֹר נוֹשְׁכוֹ הָיָה נִזּוֹק וּמִתְנַוְּונֶה וְהוֹלֵךְ) אֲפִילוּ אַז אַהוּנְט אָדֶר אַאֵייזִיל הָט אֵיינֶם גֶעבּוּסֶן הָט עֶר אִים גֶעטָאן אַשָׁאדֶן אוּנ דֶר מֶענְטְשׁ אִיז אַלֶע מָאל מָאגֶערֶער גֶוָוארֶן בִּיז עֶר אִיז גֶשְׁטָארְבֶּן (אֶלָּא שֶׁנְּשִׁיכַת הַנָּחָשׁ מְמַהֶרֶת לְהָמִית) נָאר דָם בַּייסֶן פוּן דִי שְׁלַאנְגֶן הָט גֶשְׁוִוינְדֶר גֶהַרְגֶעט דֶעם מֶענְטְשׁ (לְכָךְ נֶאֱמַר כַּאן וְרָאָה) דְרִיבֶּר וַוייל אוּנ דֶעם פָּסוּק שְׁטֵייט (כָּל הַנָּשׁוּךְ) וֶוער עֶס וֶועט גֶעבּוּסֶן וֶוערֶן, אֲפִילוּ נִיט פוּן שְׁלַאנְגֶן נָאר פוּן בְּהֵמוֹת אוּנ חַיּוֹת, אַז עֶר וֶועט זֶעהְן דָם נְחַשׁ הַנְּחֹשֶׁת וֶועט עֶר גֶעזוּנְד וֶוערֶן, שְׁטֵייט "וְרָאָה" אַז עֶר וֶועט נָאר זֶעהְן (רְאִיָּה בְּעָלְמָא) אֵיין זֶעהוּנְג, עֶר וֶועט נָאר אֵיין קוּק גֶעבֶּן אוֹיף דֶעם נְחַשׁ הַנְּחֹשֶׁת • וֶועט עֶר בְּלֵייבֶּן לֶעבֶּן, וַוייל זַיין קְרַאנְקַייט אִיז נִיט אַזוֹי שְׁטַארְק, אִיז גֶענוּג אֵיין קוּק אוֹיף דֶעם נְחַשׁ הַנְּחֹשֶׁת (וּבִנְשִׁיכַת הַנָּחָשׁ נֶאֱמַר וְהִבִּיט) אוּנ דֶר מֶענְטְשׁ וָוס אַשְׁלַאנְג הָט אִים גֶעבּוּסֶן וַוייל דֶר מֶענְטְשׁ אִיז אוּנ אַסַכָּנָה גֶעשְׁוִוינְט צוּ שְׁטַארְבֶּן זָאגְט דֶער פָּסוּק (וְהִבִּיט) עֶר זָאל גוּט קוּקְעֶן אוֹיף דֶעם נְחַשׁ הַנְּחֹשֶׁת וִוי אֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וְהָיָה אִם נָשַׁךְ הַנָּחָשׁ אֶת אִישׁ וְהִבִּיט וגו') אוֹיבּ אַשְׁלַאנְג וֶועט בַּייסֶן אַמֶענְטְשׁ זָאל עֶר גוּט קוּקְעֶן אוֹיף דֶר שְׁלַאנְג וֶועט עֶר גֶעזוּנְד וֶוערֶן (שֶׁלֹּא הָיָה מְמַהֵר נְשׁוּךְ הַנָּחָשׁ לְהִתְרַפְּאוֹת אֶלָּא אִם כֵּן מַבִּיט בּוֹ בְּכַוָּנָה) וַוייל דֶר בִּיס פוּן אַשְׁלַאנְג בַּייסְט אַמֶענְטְשׁ וֶוערְט נִיט גְשְׁוִוינְט גֶהַיילְט בִּיז עֶר וֶועט גוּט קוּקְעֶן אוֹיף דֶעם נְחַשׁ הַנְּחֹשֶׁת עֶר זָאל קֶענֶן גֶעהַיילְט וֶוערִין (וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ) אוּנְזֶערֶע רַבָּנִים הָאבֶּן גֶזָאגְט (וְכִי נָחָשׁ מֵמִית אוֹ מְחַיֶּה) חָאטְשׁ דֶען דֶר נְחַשׁ הַנְּחֹשֶׁת גֶקֶענְט הַרְגֶנֶן אָדֶער לֶעבֶּדִיג מַאכֶען (אֶלָּא) נָאר (בִּזְמַן שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מִסְתַּכְּלִין כְּלַפֵּי מַעְלָה וּמְשַׁעְבְּדִין אֶת לִבָּם לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם הָיוּ מִתְרַפְּאִין) וֶוען דִיא יוּדֶן הָאבֶּן גֶעקוּקְט אִין דֶער הֵייךְ צוּ הקב"ה אוּנ זֵיי הָאבֶּן גֶגֶעבֶּן זֵייעֶר הַאֶרְץ צוּ זֵייעֶר פָאטֶער וָואס אִין הִימֶעל זֶענֶען זֵייא גֶהַיילְט גֶוָוארֶן (וְאִם לַאו) אוּנ אוֹיבּ זֵייא הָאבֶּן נִיט גֶקוּקְט צוּ הקב"ה (הָיוּ נִמּוֹקִים) זֶענֶען זֵייא גֶוֶוען קְרַאנְק אוּנ גֶשְׁטָארְבֶּן׃ (ט) (נְחַשׁ הַנְּחֹשֶׁת). זָאגְט רש"י (לֹא נֶאֱמַר לוֹ לעשותו

פירוש לתורת אלהים
אוּנְז אֶת הַנָּחָשׁ דֶעם שְׁלַאנְג וַיִּתְפַּלֵּל אוּנ מֹשֶׁה הָט מִתְפַּלֵּל גִיוֶועֶן פַר דֶם פָאלְק (עיין רש"י)׃ (ח) וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה אוּנ גָאט הָט גִיזָאגְט צוּא מֹשֶׁה עֲשֵׂה מַאךְ דִיר אֵיין בְּרֶענֶעדִיגֶען שְׁלַאנְג וְשִׂים אוֹתוֹ אוּנ טוּא אִים אוֹיף אַשְׁטַאנְג וְהָיָה אוּנ עֶס וֶועט זַיין כָּל אִיטְלִיכֶער וָואס וֶועט וֶוערֶען גֶעבִּיסֶן וְרָאָה אוֹתוֹ אוּנ אַז עֶר וֶועט זֶעהְן דֶעם שְׁלַאנְג וָואס דִי וֶועסְט מַאכֶען וָחָי וֶועט עֶר בְּלֵייבֶּען לֶעבֶּען (עיין רש"י)׃ (ט) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה הָט מֹשֶׁה גֶמַאכְט אַשְׁלַאנְג פוּן קוּפֶּער וַיְשִׂמֵהוּ אוּנ עֶר הָט אִים אַרוֹיף גֶעטָאן
אויף

וַיְשִׂמֵהוּ עַל־הַנֵּס וְהָיָה אִם־נָשַׁךְ הַנָּחָשׁ אֶת־אִישׁ וְהִבִּיט אֶל־נְחַשׁ הַנְּחֹשֶׁת וָחָי׃ ששי
י וַיִּסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּחֲנוּ בְּאֹבֹת׃ יא וַיִּסְעוּ מֵאֹבֹת וַיַּחֲנוּ בְּעִיֵּי הָעֲבָרִים בַּמִּדְבָּר אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי מוֹאָב מִמִּזְרַח הַשָּׁמֶשׁ׃ יב מִשָּׁם נָסָעוּ

ויחנו

אָת וַהֲוָה כַּד נָכֵית חִוְיָא יָת גַּבְרָא וּמִסְתַּכֵּל לְחִוְיָא דִנְחָשָׁא וּמִתְקַיַּם׃
י וּנְטַלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּשְׁרוֹ בְּאוֹבוֹת׃
יא וּנְטַלוּ מֵאוֹבוֹת וּשְׁרוֹ בִּמְגִיזַת עִבְרָאֵי בְּמַדְבְּרָא דִּי עַל אַפֵּי מוֹאָב מִמַּדְנַח שִׁמְשָׁא׃
יב מִתַּמָּן נְטַלוּ וּשְׁרוֹ

בנחלא

רשב"ם

אותו. שיסתכל לשמים למעל׳ : (יא) בעיי העברים .

בעל הטורים

כפייסר את כנו מספים כפנע מסכנו כו כמקום נגוס כדי

שפתי חכמים

(ב"ק דף נג) : ט כתב הרמב"ן ולא הבינותי זה שהרי הקב"ה לא הזכיר אלא עשה לך שרף אבל כוונתם לומר שהלך משה אמר זה הפלה עכ"ל. ונראה לפרש כיון דזה הפלה של נחש שקוראו הקב"ה הוא נחש. אם כן מה קראו בהא שרף אלא אמר משה רמז רמז לי הקב"ה דמ"ה קראו בשם התואר ולא בשם הפלה כדי לעשות בנחש נחשת כדי שעל ידו יצא שם הפלה וזו"ק: ע ר"ל לא ידע למה נק' מקום ההוא עיי העברים אבל פי' של עיי ידע כדפירש: פ פי' מכבד במכבדת מפני שהוא ל' יעים שגורף בו את הדשן: צ ר"ל דל' העברים משמע דהכוונה מקום עוברים למקום אחר ולאיזה מקום היו עוברים מאותו מקום ומפרש דרך העוברים שם אל הר נבו

רש"י

(ט) לא נאמר לו לעשותו של נחשת אלא אמר משה הקב"ה קוראו נחש ואני אעשנו של נחשת לשון נופל על לשון: (יא) בעיי העברים. לא ידעתי למה נקרא שמם עיים ועי ל׳ חורבה הוא דבר הטאטא במטאטא פ והעי"ן בו יסוד לבדה והוא מלשון יעים [יעפי' כם] ויעה ברד: העברים. דרך מעבר העוברי׳ שם את הר נבו צ אל ארץ כנען שהוא מפסיק בין ארץ מואב לארץ אמורי: על פני מואב

במזרחה

בית

כעשותו של נחשת) הקב"ה האט ניט געזאגט צו משה ער זאל מאכן די שלאנג פון קופּער (אלא אמר משה) נאר משה האט געזאגט (הקב"ה קוראו נחש) הקב"ה רופט אים נחש (ואני אעשנו של נחשת) אונ איך וועל אום מאכן פון נחשת קופּער (לשון נופל על לשון) ווייל עס פּאסט איין ווארט צום אנדערן נחש נחשת.) : (יא) (בעיי העברים). זאגט רש"י (לא ידעתי למה נקרא שמם עיים) איך ווייס ניט פאר וואס מען רופט דם ארט עיים (ועי לשון חורבה הוא) עי איז טייטש וויסט (דבר הטאוט במטאטא) אזוי ווי ווערט אום געקערט מיט אבעזים (והעי"ן בו יסוד לבדה) אונ נאר

דוד

דאס אות ע אליין איז דר פונדאמענט פון דעם ווארט (והוא מלשון יעים) דאס ווארט עיים איז פון דעם ווארט יעים בעזימס וויא עס שטייט אין פסוק (ויעה ברד) דר האגיל וועט אום קערן : (העברים), מיינט מען (דרך מעבר) אוועג וואס מען גייט דורך אים צו איין אנדער ארט (העוברים שם את הר נבו אל ארץ כנען) דורך דעם וועג גייט מען אריבר דעם בארג נבו אונ מען גייט צום לאנד כנען (שהוא מפסיק בין ארץ מואב לארץ אמורי) דאס ארט איז צווישן דיא צוויא לענדר צווישן מואב אונ אמורי: (על פני מואב ממזרח השמש). דאס ארט עיי העברים איז

במזרחה

פירוש לתורת האלהים

אויף אשטאנג והיה אונ עס איז געווען אז איי שלאנג האט אמענטש אביס ניטשא והביט אונ ער האט אבליק געטאן אף צום קופּערנעם שלאנג וחי איז ער געבליבען לעבן (עיין רש"י): (י) ויסעו אונ די יודען האבן געצויגן ויחנו אונ זיי האבן גירוט אין אובות : (יא) ויסעו אונ זיי האבן געצויגן פון אובות ויחנו אונ זייא האבן גירוט אין עיי העברים (עיין רש"י) במדבר אין דער מדבר אשר וואס אנטקעגן מואב ממזרח השמש פון מזרח זייט וואו די זונן גייט אוף :

*) הערה מיר זעהן אין פסוק שבי"ם הקב"ה האט געזאגט צו משה עשה לך שרף דיא זאלסט מאכן אשרף. אונ משה האט געמאכט אנחש. אונ ווס איז דם ווארט „לך". הקב"ה הט גדארפט זאגן צו משה עשה שרף. מאך אשרף, נאר מיר ווייסן די שלאנגין זענין דרייערליי, אנחש, אפראכטי שלאנג, אונ אשרף. דאס איז איין

וַיַּחֲנוּ בְּנַחַל זָרֶד׃ יג מִשָּׁם נָסָעוּ וַיַּחֲנוּ מֵעֵבֶר אַרְנוֹן אֲשֶׁר בַּמִּדְבָּר הַיֹּצֵא מִגְּבֻל הָאֱמֹרִי כִּי אַרְנוֹן גְּבוּל מוֹאָב בֵּין מוֹאָב וּבֵין
האמורי

בְּנַחֲלָא דְזָרֶד׃ יג מִתַּמָּן נְטַלוּ וּשְׁרוֹ מֵעִיבְרָא דְאַרְנוֹן דִי בְמַדְבְּרָא דְנָפֵיק מִתְּחוּם אֱמוֹרָאָה אֲרֵי אַרְנוֹן תְּחוּם מוֹאָב בֵּין מוֹאָב וּבֵין אֱמוֹרָאָה׃

בעל הטורים
על

שירה אותו בכל פעם ויזכור: (יג) משם נסעו. ולא אמר ויסעו מנחל זרד כדרך הכתוב בכל המסעות לפי שעל נחל זרד כיון מקומות רבים דיבון גד ועלמון דבלתים' ונסעו בכל על כנחל

רש"י

ממזרח השמש. במזרחה של ארץ מואב: (יג) מגבול האמורי. תחום סוף מצר ק שלהם וכן [דברים ב] גבול מואב. לשון קצה וסוף: מעבר ארנון. הקיפו ארץ מואב כל דרומה ומזרחה עד שבאו מעבר השני לארנון בתוך ארץ האמורי בצפונה של ארץ מואב: היוצא מגבול האמורי. רצועה יוצאה מגבול האמורי והיא של אמוריים ונכנסת לגבול מואב עד ארנון שהוא גבול מואב ושם חנו ישראל ולא באו לגבול מואב (כי ארנון גבול מואב) והם לא נתנו להם רשות לעבור בארצם ואע"פ שלא פירש' משה פירש' יפתח) כמו שאמר יפתח [שופטים יא] וגם אל מלך מואב שלח ולא אבה. ומשה רמזה (דברים ב) כאשר עשו לי בני עשו היושבים בשעיר והמואבים היושבים בער מה אלו לא נתנום לעבור

שפתי חכמים

וכו' דכפ' האזינו נ"כ כתיב בעברים כזה כר נכו: ק כולרך כפרש שבות מצר ולא לי רשות מפני שאם הוא גבול האמורי

בית דוד

(בְּמִזְרָחָהּ שֶׁל אֶרֶץ מוֹאָב) אין מִזְרַח זייט פון דעם לאנד מוֹאָב׃ (יג) (מִגְּבוּל הָאֱמֹרִי). זאגט רש"י גבול מיינט מען ניט אגרענץ נאר מען מיינט (תְּחוּם סוֹף מֵצַר שֶׁלָּהֶם) דער טייך אַרְנוֹן זייט ארום פון סוף לאנד אֱמוֹרִי (וְכֵן גְּבוּל מוֹאָב לְשׁוֹן קָצֶה וְסוֹף) גבול מוֹאָב מיינט מען אויך ניט די גרענץ פון מוֹאָב נאר מען מיינט דם סוף לאנד פון מוֹאָב׃ (מֵעֵבֶר אַרְנוֹן). זאגט רש"י (הִקִּיפוּ אֶרֶץ מוֹאָב) דיא יודן זענען געגאנגן ארום דאס לאנד מוֹאָב (כָּל דְּרוֹמָהּ וּמִזְרָחָהּ) גאנץ דרום אונ מִזְרַח (עַד שֶׁבָּאוּ מֵעֵבֶר הַשֵּׁנִי לְאַרְנוֹן) ביז זיי זענען געקומען צו דיא אנדרע זייט צום טייך אַרְנוֹן (בְּתוֹךְ אֶרֶץ הָאֱמֹרִי) אין דעם לאנד פון אֱמוֹרִי (בִּצְפוֹנָהּ שֶׁל אֶרֶץ מוֹאָב) איז צפון זייט פון דעם לאנד מוֹאָב׃ (הַיּוֹצֵא מִגְּבוּל הָאֱמֹרִי). זאגט רש"י (רְצוּעָה יוֹצְאָה מִגְּבוּל הָאֱמֹרִי) אַשטיק ערד גייט ארויס פון דער גרענעץ פון אֱמוֹרִי (וְהִיא שֶׁל אֱמוֹרִים) דם שטיק ערד געהער צו דיא אֱמוֹרִים (וְנִכְנֶסֶת לִגְבוּל מוֹאָב עַד אַרְנוֹן שֶׁהוּא גְבוּל מוֹאָב) אונ זיא גייט צום גרענעץ פון מוֹאָב ביז צום טייך אַרְנוֹן וואס ער איז דיא גרענעץ פון מוֹאָב (וְשָׁם חָנוּ יִשְׂרָאֵל) דארטן האבן די יודן גערוהט (וְלֹא בָאוּ לִגְבוּל מוֹאָב) אונ זיי זענען ניט געקומען צום גרענעץ פון מוֹאָב (כִּי אַרְנוֹן גְּבוּל מוֹאָב) ווארום אַרְנוֹן איז די גרענעץ פון מוֹאָב (וְהֵם לֹא נָתְנוּ לָהֶם רְשׁוּת לַעֲבוֹר בְּאַרְצָם) די מוֹאָבִים האבן ניט ערלויבט (ניט גלאזט) דיא יודן דורך גיין זייער לאנד. זאגט רש"י (וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא פֵּירְשָׁהּ מֹשֶׁה) אפילו משה האט ניט געשריבן אין די תורה אז די מוֹאָבִים האבן ניט געלאזט דיא יודן דורך גיין זייער לאנד (פֵּירְשָׁהּ יִפְתָּח) האט יִפְתָּח אויגן דער צוילט (כְּמוֹ שֶׁאָמַר יִפְתָּח) וויא יִפְתָּח האט געזאגט (וְגַם אֶל מֶלֶךְ מוֹאָב שָׁלַח וְלֹא אָבָה) משה האט געשיקט צום מלך מוֹאָב ער זאל לאזן יודן דורך גיין זיין לאנד אונ ער האט ניט געוואלט (וּמֹשֶׁה רְמָזָהּ) אונ משה האט דאס געזאגט איבערן ווינק (כַּאֲשֶׁר עָשׂוּ לִי בְּנֵי עֵשָׂו הַיּוֹשְׁבִים בְּשֵׂעִיר) ווי עם האבן געטהון צו מיר די קינדער פון עשו וואס וואוינען אונ שעיר (וְהַמּוֹאָבִים הַיּוֹשְׁבִים בְּעָר) אונ ווי עם האבן געטהון די מוֹאָבִים וואס וואוינען אין די שטאט ער (מָה אֵלּוּ לֹא נְתָנוּם לַעֲבוֹר בְּתוֹךְ אַרְצָם אֶלָּא הִקִּיפוּם סָבִיב) אזוי ווי די קינדער פון שעיר

פירוש לתורת אלהים

(יב) מִשָּׁם פון דארטן האבן זיי געצויגן וַיַּחֲנוּ אונ זיי האבן גערוט אין נַחַל זָרֶד׃ (יג) מִשָּׁם נָסָעוּ פון דארטן האבן זיי געצויגן וַיַּחֲנוּ אונ האבן גערוט מֵעֵבֶר אַרְנוֹן פון דער אנדערער זייט פון אַרְנוֹן וואס איז אין דער מִדְבָּר הַיּוֹצֵא וואס ער איז ארוים געגאנגען מִגְּבוּל פון דער גרענעץ פון אֱמוֹרִי (עיין רש"י) כִּי אַרְנוֹן ווארום אַרְנוֹן איז געוועזן דער גרענעץ פון מוֹאָב צווישן מוֹאָב אונ צווישן אֱמוֹרִי אונ דיא יִשְׂרָאֵל האבן גערוט אויף דעם שטיק פעלד וואס האט געקערט צוא אֱמוֹרִי אונ זענען ניט אריין געקומען אין דם גבול פון מוֹאָב ווארום מוֹאָב האט אויך ניט געלאזט דיא יִשְׂרָאֵל

האמרי: יד עַל־כֵּן יֵאָמַר בְּסֵפֶר מִלְחֲמֹת יְהוָה אֶת־וָהֵב בְּסוּפָה

יד עַל כֵּן יִתְאֲמַר בְּסִפְרָא קְרָבִין דִי עֲבַד יְיָ עַל יַמָא דְסוּף וּגְבוּרָן

דעל

תו"א על כן יאמר. ברכות נד כח זוהר פ' בלק:

ואת

רשב"ם

לשון ארץ חריבה. כמו וירושלים עיים תהי'. לעי השדה: (יד) ע"כ יאמר. על אלו המסעות שחזרו לאחוריהם והקיפו את ארץ אדום כדכתיב ונסב את הר שעיר ימים רבים וחזרו עד שפגעו בבאר שכתוב למעל' אז יאמר בספירת דברים ששיבחו להקב"ה והזכירו נסי י"ם ונסים שנעשו בנחל ארנון ובאר וגם אז ישיר ישראל

בעל הטורים

בגמל ממקום למקום: (יד) את והב בסופה. כמו יהב וכן הוא בגיר כמו היה נביר פי' אשר ניתן לנו בסופה כלו' בעבירות כמו בעבור סופה שנסערה לקחנו הון רב וז"ש במלחמות ה' דכתיב רק הבהמה ושלל הערים בזזנו לנו: בסופה. ב' את והב בסופה ואידך בסופה ובסער' דרכו זהו את"א בסופה כשיזכירו נסים של י"ם דכתיב ה' בסופה וגו' וסופיה דקרא גוער בים.

שפתי חכמים

אינו גבול מואב ואם הוא גבול מואב אינו גבול האמורי אבל אמר הוא גבול לזה ולזה: ר"ל פי' על הנסים שנעשו בחנייה זו ופי' בס' סיפור דברים ופי' והב יהב שפירושו נתן. ופי' בסופה ים סוף ופי' ואת הנחלים נסי נחלים. ופי' ארנון של ארנון. ופי' ואשד שפך. ופי' ואשד הנחלים הוא ביאור על ואת הנחלים ארנון. ופי' אשר נטה וגו' שסבר של ער נעתק

רש"י

בתוך גבולם אלא הקיפום סביב אף מואב כן: (יד) על כן יאמר. על חניה זו ונסים שנעשו בה יאמר בספר מלחמות ה' כשמספרים נסים שנעשו לאבותינו יספרו את והב וגו': את והב. כמו את יהב כמו שיאמר מן יעד ועד כן יאמר מן יהב והב והוי"ו יסוד הוא כלומר את אשר יהב להם והרבה נסים בים סוף: ואת הנחלים ארנון כ:ס

בית דוד

שעיר האבן גיט געלאזט דיא יודן גיין דורך זייער לאנד אונ די יודן האבן געמוזט גיין ארום זייער לאנד (אף מואב כן) מואב האט אויך אזו געטון: (יד) (על כן יאמר). זאגט רש"י (על חניה זו ונסים שנעשו בה) ווען די ריהונג ווס די יודן האבן דא גערוהט אונ ווען די נסים ווס דא איז געטון געווארן (יאמר בספר מלחמות ה') ווערט געזאגט ווען מען דער ציילט דיא מלחמות פון הקב"ה (כשמספרים נסים שנעשו לאבותינו) ווען מען דער ציילט די נסים ווס איז געטון געווארן ביי די מלחמות ווס הקב"ה האט געהאלטן מלחמה פאר אונזערע עלטערן ווען (יספרו את והב בסופה) ווערט מען דער ציילן די נסים ווס דא זענען אויך געטאן געווארן: (את והב). זאגט רש"י (כמו את יהב) גלייך וויא עס וואלט געשטאנען את יהב (כמו שיאמר מן יעד ועד) אזו ווי מען זאגט פון יעד ועד (כן יאמר מן יהב והב) אזו זאגט מען פון יהב והב (והוי"ו יסוד הוא) דיא וואו ו געהער צום ווארט (אזו ווי די יו"ד פון יהב געהער צום ווארט יהב אזו די וי"ו פון והב געהער אויך צום ווארט והב) (כלומר) אזו מיינט דער פסוק (את אשר יהב להם והרבה נסים בים סוף) נוס הקב"ה האט געגעבן צו די יודען אונ ער האט געטאן פיל נסים ביי דעם ים סוף. אזו האט הקב"ה געטאן נסים ביי דיא טייכן ארנון: (ואת הנחלים ארנון) מען מיינט (כשם שמספרים בנסי ים סוף) אזוי ווי

פירוש לתורת אלהים

גיין דורך זיין לאנד אונ גאט האט אן גזאגט מען זאל מיט מואב קיין מלחמה ניט האלטן: (יד) על כן דרום ווערט געזאגט בספר אז מען דר ציילט דיא מלחמות אונ די ניסים ווס גאט האט גיטאן צו אונזערע עלטערן דער ציילן זיי את והב אזו ווי מען דער ציילט די ניסים ווס גאט האט געגעבן אונ האט גיטאן צו די ישראל בסופה ביא דעם ים סוף ואת הנחלים ארנון אזו געהער מען דער ציילן די ניסים ווס גאט האט גיטאן צו די ישראל ביי די בעך פון ארנון אונ וואס זענען די ניסים גוועזן

אנדערן פין שלאנג. וואס זיין גיפט ברענט שטארק. אונ איין עקרב. דאס איז דער ערגסטער אונ געפערליכסטער פין שלאנג. וויא דער פסוק זאגט אין די סדרה עקב. נחש שרף ועקרב. דא האט הקב"ה גשיקט אויף די יודין צוויי מינים שלאנגין. אנחש אונ אשרף. ווייל יודין האבין געהאט צוויי עבירות. וויא האבין גרעט אויף הקב"ה אונ אויף משה. פר דר עבירה וואס זיי האבין גרעט אויף הקב"ה. האט הקב"ה אויף זייא גשיקט אנחש. אונ פר דר עבירה וואס די יודין האבין גרעט אויף משה האט הקב"ה אויף זיי גשיקט די שרפים. ווייל ביי הקב"ה איז דער כבוד פין דיא צדיקים גרעסיר פין זיין כבוד. דריבער האט הקב"ה גזאגט צו משה מיין כבוד בין איך מוחל דיא יודין. דריבער וועלין זייא נים נעביסען ווערין פין דיא נחשים. נאר דיין כבוד בין איך נים מוחל. וועלין זייא געביסן ווערין פין דיא שרפים. דריבער עשה לך שרף. זאלסטו מאכין אשרף פין דיינים וועגין: אונ ווייל משה האט גיזעהן אז הקב"ה וויל ווייזין אז דער כבוד פין משה איז ביי אים גרעסיר פין זיין כבוד. אונ דריבער הייסט הקב"ה אז ער זאל מאכין אשרף. הט משה גוויזען פרקערט. דער כבוד פין הקב"ה איז בייא אים טייערער פון זיין כבוד. אונ ער האט געמאכט אנחש:

וְאֶת־הַנְּחָלִים אַרְנוֹן׃ טו וְאֶשֶׁד הַנְּחָלִים אֲשֶׁר נָטָה לְשֶׁבֶת עָר

דְעַל נַחֲלֵי אַרְנוֹן׃ טו וּשְׁפוּךְ נַחֲלַיָא דְמִדַבְּרִין לְקָבֵיל לְחָיַת

תו"א את והב. קדושין ל: ואשד הנחלים. ברכות נד: ונשען

בעל הטורים

ויהבו וכ"כ מיירי בענין י"ס: (טו) ואשד הנחלים. ס"ת דם שהדם הי' יורד מן ההרוגים שנהרגו בנחל: לשבת. בגי' במס' לשבת אברם לשבת עד שבזכות אברהם זכו לזה. ד"א היינו דאמרי' במס' נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה שאינו יכול לכופיה וילפי' לה מדכתיב מקץ עשר שנים לשבת אברם בארץ כנען שלקח הגר והיינו לשבת עד שיושב ערירי יכול לישא אשה אחרת וכמה מקץ עשר שנים:

רשב"ם

ישראל. בראותם עתה את הבאר כי מהלל לא אמרו שירה עליו לפי שאז נענשו עליה משה ואהרן: את והב את יהב של הקב"ה. כמו השלך על ה' יהבך. וכמו מן יהי' מה הוה לאדם. מן יקשת לך וגם נלכדת בבל. מן תוקש בו. לשון תורא. וי"ו תחת יו"ד. כן והב מן יהב

ונשען, שניה במס' ונשען לגבול מואב ונשען על ה' קדוש

רש"י

ככה שמספרים בנסי ים סוף כך יש לספר בנסי נחלי ארנון שאף כאן נעשו נסים גדולים ומה הם הנסים: (טו) ואשד הנחלים. תרגום של שפך אשד שפך הנחלים שנשפך שם דם האמוריי' שהיו נחבאי' שם לפי שהיו ההרי' גבוהים והנחל עמוק וקצר וההרי' סמוכים זה לזה אדם עומד על ההר מזה ומדבר עם חבירו בהר מזה והדרך עובר בתוך הנחל אמרו אמוריי' כשיכנסו ישראל [לארץ] לתוך הנחל לעבור נצא מן המערות שבהרים שלמעלה מהם ונהרגם בחצי' ואבני בליסטראות והיו אותן הנקעים בהר של צד מואב ובהר של צד אמוריים היו כנגד אותן נקעים כמין קרנות ושדי' בולטין לחוץ כיון שבאו ישראל לעבור נזדעזע ההר של א"י כשפחה היוצאת להקביל פני גבירתה ונתקרב לצד הר

שפתי חכמים

ממקומו: ש (נ"א) וא"ת מיד הי"ל להחזיר למקומו ויבין ישראל רואים את ההרוגים בנחל ולמה לא חזר ההר למקומו רק עד שישראל עברו. וי"ל דאין דרך מי שמקבל פני אדונו שיחזור עד שעבר אדונו לכך לא חזר לאחוריו עד שעברו ישראל:

בית דוד

ווי מען דר צײלט די נסים וואס זענען געטאן געווארן ביי דעם ים סוף (כך יש לספר בנסי נחלי ארנון) אזו איז דא צו דער צײלן די נסים וואס זענען געטאן געווארן ביי די טײכן ארנון (שאף כאן נעשו נסים גדולים) דא ביי די טײכן ארנון זענען אויך געטאן געווארן גרויסע נסים (ומה הם הנסים) וואס זענען געווען די נסים: (טו) (ואשד הנחלים). זאגט רש"י (תרגום של שפך אשד) דאס ווארט שפך טײטשט דער תרגום אשד. איז אשד די טײטש אויס גיסן (שפך הנחלים שנשפך שם דם אמורים שהיו נחבאים שם) דם אויס גיסונג פון די טײכן. דארטן איז אויס געגאסן געווארן דם בלוט פון די אמוריים וואס זענען געווען דארטן באהאלטן (לפי שהיו ההרים גבוהים) ווייל דארטן זענען געווען הויכע בערג. צווישן די בערג איז געווען (והנחל עמוק וקצר) א טאהל טיף און שמאל (וההרים סמוכים זה לזה) די בערג וואס ארום טאהל זענען געווען נאנט איינער נעבן אנדערן (אדם עומד על ההר מזה ומדבר עם חבירו בהר מזה) אז א מענטש איז געשטאנען אויף דעם בארג פון די זייט טאהל האט ער געקענט ריידן מיט זיין חבר וואס איז געשטאנען אויף דעם בארג וואס איז געווען אויף די אנדערע זייט טאהל (והדרך עובר בתוך הנחל) דער וועג וואס די יודן האבן געדארפט גיין איז געווען צו גיין דורך דעם טאהל (אמרו האמוריים) די אמוריים האבן געזאגט (כשיכנסו ישראל לתוך הנחל) ווען די יודן וועלן אריין גיין און דעם טאהל (לעבור) דורך צו גיין (נצא מן המערות בהרים שלמעלה מהם) וועלן מיר ארויס גיין פון די קעלערס וואס מיר האבן געמאכט אין די בערג וואס זענען העכער איבער זיי (ונהרגם בחצים ואבני בליסטראות) און מיר וועלן זיי הארגענען מיט פײלן און מיט שטיינער וואס מיר וועלן אויף זיי ווארפן (והיו אותן הנקעים בהר של צד מואב) די קעלערס זענען געווען אין די בערג וואס זענען אויף די זייט פון מואב (ובהר של צד אמוריים) און דעם בארג וואס איז געווען ביי די זייט פון די אמוריים (היו כנגד אותן נקעים כמין קרנות ושדים בולטין לחוץ) זענען ארויס געגאנגען פון בארג שטיקער ערד אזוי ווי הערנער און ווי בריסטן וואס זענען געווען גלייך געגען די לעכער פון די קעלערס וואס זענען געווען אין די בערג פון מואב (כיון שבאו ישראל לעבור) ווי די יודן זענען געקומען צום טאהל דורך צו גיין (נזדעזע ההר של ארץ ישראל) האט דער בארג פון ארץ ישראל (פון די אמוריים) אציטערט געטאן און האט זיך אפ געריקט פון ארט און געגאנגען געגן די יודין (כשפחה היוצאת להקביל פני גבירתה) ווי א דינסט וואס גייט ארויס פון שטוב געגין איר בעלת הבית'טע פרעגן וואס זיא מאכט (ונתקרב לצד הר של מואב) איז דר בארג פון די אמוריים געקומען ביז צום בארג פון מואב

פירוש לתורת אלהים

ביווען: (טו) ואשד און דם גיסונג פון דם בלוט פון די אמורים הנחלים וואס האט זיך גיגאסן אזו ווי די טײכן אשר וואס די בערג האבן זיך גינייגט לשבת ער צום זיצונג פון דר שטאט ער ונשען:

וּמִסְתְּמִיךְ לִתְחוּם מוֹאָב׃ טז וּמִתַּמָּן אִתְיְהִיבַת לְהוֹן בֵּירָא הִיא בֵירָא דִּי אֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה כְּנוֹשׁ יַת עַמָּא וְאֶתֵּן לְהוֹן מַיָּא׃ יז בְּכֵן שַׁבַּח יִשְׂרָאֵל

ית

וְנִשְׁעַן לִגְבוּל מוֹאָב׃ טז וּמִשָּׁם בְּאֵרָה הִוא הַבְּאֵר אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה לְמֹשֶׁה אֱסֹף אֶת־הָעָם וְאֶתְּנָה לָהֶם מָיִם׃ ס יז אָז יָשִׁיר

ישראל

תו"א אז ישיר. ר"ס לא זוכר פ' וילך :

שפתי חכמים

קל"ה מקשה ואין להקשות הרי הענן הולך לפניהם ומשפיל הגבוה ומרים הנמוך וא"כ צ"ל לחזור מיד ואין לתרץ שהבאר נסתלק כשמת בפיתתו של אהרן והלא הבאר. אמרו בגמ' (תענית ט) שחזרו בזכות משה. אך מ"מ לא קשיא שהענן הולך לפניהם דרך שלשה ימים. ואפשר שבעת שעברו עדיין לא עשה הבאר פליאותו להרוג כל אותן האוכלוסין לכך לא השוה הענן אותו

פלי

רש"י

של מואב ונכנסו אותן השדים לתוך אותן נקעים והרגום וזהו אשר נטה לשבת ער שההר נטה ממקומו ונתקרב לצד גבול מואב ונדבק בו וזהו ונשען לגבול מואב (בס"א אינו . ועברו ישראל על ההרים ולא ידעו הנסים האלו אלא ע"י הבאר שנכנס לשם) :

(טז) ומשם בארה . משם בא האשד אל הבאר כיצד אמר הקב"ה מי מודיע לבני הנסי' הללו המשל אומר נתת פת לתינוק הודיע לאמו לאחר שעברו חזרו ההרים למקומם והבאר ירדה לתוך הנחל והעלתה משם דם ההרוגי' וזרועות ואיברים ומוליכתן סביב המחנה וישראל ראו ואמרו שירה :

בית דוד

מואב (וְנִכְנְסוּ אוֹתָן הַשֵּׁדִים לְתוֹךְ אוֹתָן הַנְּקָעִים וְהֲרָגוּם) זענין די בריסטון (אונ הערגער) פון דעם באַרג פון די אמוריים אריין געגאנגען אונ דם באַרג פין מואב אונ האבן געהרגת די אמוריים וואס זענין געווען אונ די בערג (וְזֶהוּ אֲשֶׁר נָטָה לְשֶׁבֶת עָר) דס איז וואס דר פסוק זאגט דער באַרג האט בעניי'נט צו די איינוואוינער פון די שטאט ער (שֶׁהָהָר נָטָה מִמְּקוֹמוֹ) דער באַרג פון די אמוריים האט בעניי'נט פון זיין ארט (וְנִתְקָרֵב לְצַד גְּבוּל מוֹאָב וְנִדְבַּק בּוֹ) אונ ער האט זיך דער נענטערט צום גרענעץ פון מואב אונ ער האט זיך בהעפט צום באַרג פון מואב (וְזֶהוּ וְנִשְׁעַן לִגְבוּל מוֹאָב) דס איז וואס דר פסוק זאגט דר באַרג איז געווען אן געלענט צום גרענעץ פון מואב (וְעָבְרוּ יִשְׂרָאֵל עַל הֶהָרִים) אונ די יודין זענין געגאנגען אויף די בערג (וְלֹא יָדְעוּ הַנִּסִּים הָאֵלּוּ) אונ זיי האבן ניט געוויסט די נסים וואס דא איז געשאן געווארען פון זייערט וועגין (אֶלָּא עַל יְדֵי הַבְּאֵר שֶׁנִּכְנַס לְשָׁם) נאר דורך דער ברונן וואס איז אריין געגאנגען אין די בערג האבן זיי געוויסט די נסים וואס זענין געשאן געווארון פון זייערטוועגען : (טז) (וּמִשָּׁם בְּאֵרָה) : מען מיינט (מִשָּׁם בָּא הָאֶשֶׁד אֶל הַבְּאֵר) פון דארטען איז גקומען דם אוים גיסונג צוא די ברונען (כֵּיצַד) ווי אזוי (אָמַר הקב"ה) הקב"ה האט געזאגט (מִי מוֹדִיעַ לְבָנַי הַנִּסִּים הַלָּלוּ) ווער וועט מאכען וויסען צו מיינע קינדער די נסים וואס דא איז געשאן געווארן (הַמָּשָׁל אוֹמֵר) דס משל זאגט (נָתַתָּ פַּת לְתִינוֹק) אויב דו האסט געגעבען ברויט צוא אקינד (הוֹדִיעַ לְאִמּוֹ) זאלסטו מאכן וויסען זיין מוטער, וועט ווערן פריינד שאפט צווישען זיי (אז די יודן וועלן וויסן די נסים וואס הקב"ה האט זיי איצט געטאן, וועט זיך פר גרעסערן די ליבשאפט פון די יודן צו הקב"ה) (לְאַחַר שֶׁעָבְרוּ) נאכדעם ווי די יודן זענין אוועק געגאנגען פון די בערג (חָזְרוּ הֶהָרִים לִמְקוֹמָם) זענין די בערג צוריק געקומען צו זייער ארט (וְהַבְּאֵר יָרְדָה לְתוֹךְ הַנַּחַל) אונ די ברונע (דער שטיין) איז אראפ געגאנגען אונ טאהל (וְהֶעֶלְתָה מִשָּׁם דַּם הַהֲרוּגִים) אונ זיא האט ארויף געברענגט פון טאהל בלוט פון די נהרגת'ה (וּזְרוֹעוֹת וְאֵבָרִים) הענט אונ גליידער (וּמוֹלִיכָתָן סָבִיב הַמַּחֲנֶה) אונ די שטיין האט דס געפירט ארום די מחנה (וְיִשְׂרָאֵל רָאוּ) אונ די יודן האבן דס געזעהן (וְאָמְרוּ שִׁירָה) האבן זיי געזונגען צו הקב"ה : (יז) (עֲלִי בְאֵר) . (מִתּוֹךְ הַנַּחַל)

די

פירוש לתורת אלהים

אונ עס איז געווארן אן געלענט לִגְבוּל מוֹאָב צו די גרענעצין פון מואב (עיין רש"י) : (טז) וּמִשָּׁם אונ פון דארטען איז אריין גיגאנגען דאס בלוט בְּאֵרָה אין דער ברונן וואס איז גיגאנגען מיט די ישראל אין דר מדבר (עיין רש"י) : הוּא הַבְּאֵר דס איז דער ברונען אֲשֶׁר אָמַר יְיָ לְמֹשֶׁה וואס גאט האט געזאגט צו משה אֱסֹף זאמל איין דם פאלק אונ איך וועל זייא געבן וואסער : (יז) אָז דענסמאל אז די ישראל האבן געזעהן דעם נס יָשִׁיר יִשְׂרָאֵל איז אויף געזאנגען אויף דר רעה פון די ישראל זיי

ישְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת עֲלִי בְאֵר עֱנוּ־לָהּ׃ יח בְּאֵר חֲפָרוּהָ שָׂרִים כָּרוּהָ נְדִיבֵי הָעָם בִּמְחֹקֵק בְּמִשְׁעֲנֹתָם וּמִמִּדְבָּר מַתָּנָה׃ יט וּמִמַּתָּנָה נַחֲלִיאֵל וּמִנַּחֲלִיאֵל

יַת תּוּשְׁבַּחְתָּא הָדָא סַקִי בֵירָא שַׁבָּחוּ לַהּ׃ יח בֵּירָא דְחָפְרוּהָ רַבְרְבַיָא כְּרוּהָ רֵישֵׁי עַמָּא סָפְרַיָא בְּחוּטְרֵיהוֹן וּמִמַּדְבְּרָא אִתְיְהִיבַת לְהוֹן׃ יט וּמִדְאִתְיְהִיבַת לְהוֹן

תו"א באר חפרוה. זוכר פ' בהעלותך: במות

בעל הטורים

ישראל באמת כיון שבאו לגבול מואב וראו הנסים שנעשו להם ונשען על ה' קדוש ישראל באמת: (יז) עלי באר ענו לה. כשחזרו מן המלחמ' חנו על הבאר ואמרו שירה במקום הבאר'

רשב"ם

יהב: (יח) שרים. משה ואהרן: וממדבר מתנה. לפי הפשט דכתיב בין מאשאים שם יתנו לדקות ה': ענו . שניס בשם'

רש"י

(יז) עלי באר. מתוך הבאר והעלי מה שאת מעלה ומנין שהבאר הודיעה להם שנאמר ומשם בארה (במ"ר) וכי משם היתה והלא מתחלת ארבעי' שנה היתה עמהם אלא שירדה לפרסם את הנסי' וכן (שבת לה) אז ישיר ישראל השירה הזאת נאמר' בסוף ארבעים והבאר נתנה להם מתחלת מ' ומה ראה ליכתב כאן אלא הענין הזה נדרש למעל' הימנו: (יח) באר חפרוה. זאת היא הבאר אשר חפרוה שרים משה ואהרן: במשענותם. במטה. וממדבר. נתנה להם: (יט) וממתנה נחליאל. כתרגומו: ומנחות

שפתי חכמים

הבאר: ת אמר מתוך הבאר מפני שהעלייה לעולם ממקום נמוך למקום גבוה ומפני שאין המכוון במלת עלי לעלות רק להעלות האיברים כדי שיראו ישראל הנסים שנעשו להם פ"ה הוסיף עלת והעלו וכו'. אך מפני שע"י הבאר עולה הוא מעלה כתב עלי במקום העלו: א פי' שנ"ז וממדבר מתנה שנתנה

בית דוד

די יודן האבן גיזאגט צום שטיין ניי ארויף ברונען פון דעם טייך (והעלי מה שאת מעלה) אונ ברענג ארויף וואס דו קענסט ארויף ברענגן, זאגט רש"י (ומנין שהבאר הודיעה להם) פון וואנען ווייסן מיר אז די ברונע האט זיא געמאכט וויסן די ניסים (שנאמר) ווארום עס שטייט אין פסוק (ומשם בארה) פון דארטן איז די ברונע (וכי משם היתה) איז דען די ברונע געוועזן פון דארטן (פון מואב) (והלא מתחלת ארבעים שנה היתה עמהם) די ברונע איז דאך געוועזן מיט די יודן פון אנהייב פערציג יאר וועז זיי זענן געוועזן אין רפידים (אלא שירדה לפרסם את הנסים) נאר די ברונע האט גענידערט אין טאל עם זאל ווייזן די יודן די נסים וואס הקב"ה האט געטון פון זייערט וועגען (וכן אז ישיר ישראל) אונ אזוי שטייט אין פסוק אז ישיר ישראל דאמאלס האבן די יודן געזונגען עלי באר ניא אויף ברונע (השירה הזאת נאמרה בסוף ארבעים) דם געזאנג איז געזאגט געווארן אין סוף פערציג יאר (והבאר נתנה להם מתחלת ארבעים) אינ די ברונע איז צו זיי געגעבן געווארן אין אנהייב פערציג יאר איז דאך שון לאנג די ברונע אויף געגאנגען צוא זיא (ומה ראה לתכתב כאן) פאר וואס האט די תורה דא געשריבן די יודן האבן געזונגען גייא ארויף ברונע (אלא הענין הזה נדרש למעלה הימנו) נאר דם ענין ווערט גלערנט צו פריר, וואס די אמורים זענן געהרגת געווארן, אונ די ברונע איז אראפ גענידערט אין טאל האבן די יודן געזונגען צום ברונן עלי באר גייא ארויף ברונע אונ ברענג אויף דם בלוט מיט די ביינר פון די אמורים: (יח) (באר חפרוה). מען מיינט (זאת היא הבאר אשר חפרוה) דם איז די ברונע וואס די שרים האבן זיא געגראבן (שרים. משה ואהרן) שרים מיינט מען משה מיט אהרן (במשענותם. במטה) במשענותם איז דערטייטש מיט זייער שטעקין: (וממדבר). (נתנה להם) פון דער מדבר איז די ברונע צוא זייא געגעבן געווארען: (יט) (וממתנה נחליאל). זאגט רש"י (כתרגומו) ווי דר תרגום טייטשט (וממתנה

פירוש לתורת אלהים

זאלן זינגען את השירה הזאת די דאזיגי שירה עלי באר גייא אויף די ברונע אונ ברענג אויף די טוטע איברים אונ דם בלוט פון די אמורים ענו לה האבן זיי געשריגען צוא איר: (יח) באר דם דעם ברונן חפרוה האבען געגראבן שרים הארען דאס מיינט מען משה מיט אהרן כרוה זיי האבן זי געגראבן נדיבי העם די הארן פון דם פאלק (עיין רש"י) במחוקק דורך משה רבינו וואס ער ווערט גירופען מחוקק במשענותם מיט זייערע שטעקן וממדבר מתנה אונ פון דר מדבר אז אי דר ברונן געגעבן געווארן פר אמתנה: (יט) וממתנה אונ פון דר צייט אן אז דער באר איז געגעבן

נַחֲתָא עִמְּהוֹן לְנַחֲלַיָא וּמִנַּחֲלַיָא סָלְקָא עִמְּהוֹן לְרָמָתָא: כ וּמֵרָמָתָא לְחֵילַיָא דִּי בְּחַקְלֵי מוֹאָב רֵישׁ רָמָתָא

בָּמוֹת: כ וּמִבָּמוֹת הַגַּיְא אֲשֶׁר בִּשְׂדֵה מוֹאָב רֹאשׁ הַפִּסְגָּה וְנִשְׁקָפָה

תו״א ומדבר. גוריס נב: וממתנה. עירובין כד נס אבות ו: ומנחליאל. נדרים עב:

רשב״ם

הפסגה כל אלו שמות מקומות של נסיעה וחנייה:

שפתי חכמים

שנתנה להם מתנה כואה למדבר: ב פי' שאגב שנזכר כאן ומתנה ונחליאל זכר ג״כ שנתגלגל עוד הבאר בבמות ומבמות לגיא אע״פ שעדיין לא היו במסעות שאגב שנזכר הבאר פה ספר כל ענינים ומפני שנראה שלא באה עמהם יותר נתן טעם בזה ואמר שם מת משה ונסתלקה. כרא״ם: ג וא״ב ובלא כשמתה מרים פסק הבאר כדלעיל. וי״ל שחזר להם בזכות של משה ותשמת משה פסק: ד וא״ת לעיל ג״כ לא הקשו מיד שמתחיל בשירה אז ישיר ישראל למה לא מזכיר ג״כ משה. וי״ל דה״א לפי שפסק הבאר כדכתיב לעיל שהכה על הסלע ע״כ לא רצה להזכיר אותו בשירה זו שקאי על הבאר כדפרש״י בסמוך. אבל השתא דפי' במחוקק דהיינו משה למה לא הזכיר בשירה בהדיא: ה דה״ל דקאי על הגיא דגיא ל' זכר ונשקפה ל'

בעל הטורים

עלי באר ענו לה ענו לה' בתודה שאל הבאר ענו לה' בתודה ואמרו שירה: (כ) ומבמות הגיא קרי בה מות הגיא דכתיב

רש״י

(כ) ומבמות הגיא אשר בשדה מואב. כי שם מת ב משה ושם בטלה ג הבאר. ד״א כרוה נדיבי העם כל נשיא ונשיא כשהיו חונים נוטל מקלו ומושך אצל דגלו ומחנהו ומי הבאר נמשכין דרך אותו סימן ובאין לפני חניית כל שבט ושבט: במחקק. ע״פ משה שנקרא מחוקק שנאמר (דברים לג) כי שם חלקת מחוקק ספון ולמה לא נזכר משה בשירה זו ד לפי שלקה ע״י הבאר וכיון שלא נזכר שמו של משה לא נזכר שמו של הקב״ה משל למלך שהיו מזמנין אותו לסעודה אמר אם אוהבי שם אני שם ואם לאו איני הולך: ראש הפסגה. כתרגומו ריש רמתא. פסגה. לשון גובה וכן [תהלים מח] פסגו ארמנותיה הגביהו ארמנותיה: ונשקפה. אותה הפסגה ה על פני המקום ששמו ישימון והוא ל' מדבר

בית דוד

נַחֲלִיאֵל) וִוי דֶער בְּרוּנֶען אִיז צוּא דִי יוּדֶן נֶגֶעבֶּען גֶעוָוארֶען הָאט עֶר נֶעגִידֶערְט. אוּנ טָאהְל (וּמִנַּחֲלִיאֵל בָּמוֹת) אוּנ פוּן טָאהְל אִיז עֶר אַרוּף גֶגַאנְגֶען אוּנ דֶער הַייךְ: (כ) (וּמִבָּמוֹת הַגַּיְא אֲשֶׁר בִּשְׂדֵה מוֹאָב). פוּן דִיא הַייךְ אִיז דֶער בְּרוּנֶען גֶעגַאנְגֶען בִּיז צוּם טָאהְל וָוס אוּנ דֶעם פֶעלְד פוּן מוֹאָב (כִּי שָׁם מֵת מֹשֶׁה) וָוארוּם דָארְטֶען אִיז גֶשְׁטָארְבֶּען מֹשֶׁה (וְשָׁם בָּטְלָה הַבְּאֵר) דָארְטֶען הָאט דֶער שְׁטַיין אוֹיף גִיהֶערְט צוּ גֶעבֶּען וַואסֶר (דָבָר אַחֵר) נָאךְ אַפְּשַׁט אִיז (כָּרוּהָ נְדִיבֵי הָעָם) דִי גְרוֹיסֶע לַייט פוּן דִיא יוּדֶן הָאבֶּן זִיא גֶגְרָאבֶּן (כָּל נָשִׂיא וְנָשִׂיא כְּשֶׁהָיוּ חוֹנִים נוֹטֵל מַקְלוֹ וּמוֹשֵׁךְ אֵצֶל דִּגְלוֹ וּמַחֲנֵהוּ) וָוען דִיא יוּדֶען הָאבֶּען גֶערוּהְט אִיז דֶער שְׁטַיין גְלֶעגֶען אוּנ יֶעדֶער נָשִׂיא הָט גֶנוּמֶען זַיין שְׁטֶעקֶען אוּנ הָאט גֶגְרָאבֶּען אַרִינְגֶע פוּן שְׁטַיין בִּיז צוּ זַיין פָאן אוּנ מַחֲנֶה (וּמֵי הַבְּאֵר נִמְשָׁכִין דֶּרֶךְ אוֹתוֹ סִימָן) אוּנ דִי וַואסֶער פוּן בְּרוּנֶען הָאבֶּען זִיךְ גֶעצוֹיגֶען דוּרְךְ דֶעם סִימָן (דוּרְךְ דִיא רִינֶעס) (וּבָאִין לִפְנֵי חֲנִיַּית כָּל שֵׁבֶט וָשֵׁבֶט) אוּנ זֶענֶען גֶקוּמֶען צוּ יֶעדֶער שֵׁבֶט וִויא עֶר הָט גֶערוּהְט: (בִּמְחוֹקֵק). מַיְינְט מֶען (עַל פִּי מֹשֶׁה) דוּרְךְ מֹשֶׁה (שֶׁנִּקְרָא מְחוֹקֵק) מֹשֶׁה וֶוערְט גֶערוּפֶען מְחוֹקֵק (שֶׁנֶּאֱמַר) וִוי עֶס שְׁטֵייט אוּנ פָּסוּק (כִּי שָׁם חֶלְקַת מְחוֹקֵק סָפוּן) דָארְטֶען אִיז דָאס חֵלֶק וָואס דֶער מְחוֹקֵק (מֹשֶׁה) וֶועט זַיין דָארְטֶען בַּהַאלְטֶען. פְרֶעגְט רַשִׁ״י (לָמָּה לֹא נִזְכַּר מֹשֶׁה בְּשִׁירָה זוּ) פַאר וָואס אִיז נִיט דֶער מַאנְט דֶער נָאמֶען פוּן מֹשֶׁה אוּנ דִיא שִׁירָה. עֶנְטְפֶערְט רַשִׁ״י (לְפִי שֶׁלָּקָה עַל יְדֵי הַבְּאֵר) וַוייל עֶר אִיז גֶשְׁטְרָאפְט גֶוָוארֶען דוּרְךְ דֶער בְּרוּנֶע (וְכֵיוָן שֶׁלֹּא נִזְכַּר שְׁמוֹ שֶׁל מֹשֶׁה) אוּנ וַוייל עֶס אִיז נִיט דֶער מַאנְט דֶער נָאמֶען פוּן מֹשֶׁה אוּנ דִיא שִׁירָה (לֹא נִזְכַּר שְׁמוֹ שֶׁל הקב״ה) אִיז נִיט דֶער מַאנְט דֶער נָאמֶען פוּן הקב״ה (מָשָׁל לְמֶלֶךְ שֶׁהָיוּ מְזַמְּנִין אוֹתוֹ לִסְעוּדָה) אַמָאל הָאט גֶעמְרָאפֶען מֶעי הָאט גֶעבֶּעטֶען אַמֶלֶךְ צוּא אַסְעוּדָה (אָמַר) הָאט דֶער מֶלֶךְ גֶעזָאגְט (אִם אוֹהֲבַי שָׁם אֲנִי שָׁם) אוּב מַיין גֶעלִיבְּטֶער פְרַיינְד אִיז דָא בַּיי דִיא סְעוּדָה וֶועל אִיךְ אוֹיךְ קִימֶען צוּ דִיא סְעוּדָה (וְאִם לָאו) אוּ״ב מַיין גֶעלִיבְּטֶער פְרַיינְד אִיז נִיטָא בַּיי דִיא סְעוּדָה (אֵינִי הוֹלֵךְ) וֶועל אִיךְ אוֹיךְ נִיט גֵיין צוּא דִיא סְעוּדָה: (רֹאשׁ הַפִּסְגָּה). (כְּתַרְגּוּמוֹ) וִוי דֶער תַּרְגּוּם טַייטְשְׁט (רֵישׁ רָמְתָא) אוֹיף דֶעם שְׁפִּיץ פוּן דִיא הַייךְ: (פִּסְגָּה). (לְשׁוֹן גוֹבַהּ) פִּסְגָּה אִיז דִיא טַייטְשׁ אוּנ דֶער הַייךְ (וְכֵן) אַזוֹי שְׁטֵייט אוּנ פָּסוּק (פַּסְּגוּ אַרְמְנוֹתֶיהָ) מַיְינְט מֶען (הַגְבִּיהוּ אַרְמְנוֹתֶיהָ) אִיר זָאלְט אוֹיף הַייבֶּען אַיירֶע פַאלַאצִין: (וְנִשְׁקָפָה) סְוֶועט גֶזֶעהֶן (אוֹתָהּ הַפִּסְגָּה) דִי הַייךְ (עַל פְּנֵי הַמָּקוֹם שֶׁשְּׁמוֹ יְשִׁימוֹן) אוֹיף דֶעם אָרְט וָואס זַיין נָאמֶען אִיז יְשִׁימוֹן (וְהוּא לְשׁוֹן מִדְבָּר שֶׁהוּא שָׁמֵם)

פירוש לתורת אלהים

גִיוָוארֶען פַאר אַמַתָּנָה נַחֲלִיאֵל אִיז עֶר מִיט דִיא יִשְׂרָאֵל גִנִידֶערְט אִין טָאל וּמִנַּחֲלִיאֵל אוּנ פוּן דֶעם טָאל בָּמוֹת אִיז עֶר מִיט זֵיי גִינַאנְגֶען אוֹיף דִי הַייךְ: (כ) וּמִבָּמוֹת אוּנ פוּן דִי הַייךְ הַגַּיְא אִיז עֶר מִיט זֵיי גִינַאנְגֶען אִיז טָאל אֲשֶׁר בִּשְׂדֵה מוֹאָב וָוס דֶער טָאל אִיז אִין פֶעלְד פוּן מוֹאָב רֹאשׁ הַפִּסְגָּה

וְנִשְׁקָפָה עַל־פְּנֵי הַיְשִׁימֹן׃ פ שביעי
רביעי כשהן מחוברין כא וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל
מַלְאָכִים אֶל־סִיחֹן מֶלֶךְ־הָאֱמֹרִי
לֵאמֹר׃ כב אֶעְבְּרָה בְאַרְצֶךָ לֹא
נִטֶּה בְּשָׂדֶה וּבְכֶרֶם לֹא נִשְׁתֶּה מֵי

אונקלוס

וּמִסְתַּכְיָא עַל אַפֵּי בֵית יְשִׁימוֹן׃ כא וּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל אִזְגַּדִּין לְוָת סִיחוֹן מַלְכָּא דֶאֱמוֹרָאָה לְמֵימָר׃ כב אֶעְבַּר בְּאַרְעָךְ לָא נִסְטֵי בַּחֲקַל וּבִכְרַם לָא נִשְׁתֵּי

באר

בעל הטורים

ויקבור אותו בגיא: (כב) אעברה בארצך ולא אמר נא כדרך שאמר באדום שלא רצה לפייסו כ"כ ולא שלח לו אלא כדי לפתוח לו בשלום וע"כ לא כתיב לו תשובה כמו שמצא מ"ך אדום

רש"י

שהוא שמה. ד"א ונשקפ' הבאר ו על פני הישימון שנגנזה בימה של טבריה והעומד על הישימון מביט ורואה כמין כברה בים והוא הבאר. כך דרש רבי תנחומא: (כא) וישלח ישראל מלאכים. ובמקו' אחר תולה השליחות במשה שנאמר (דברי' ב) ואשלח מלאכי' ממדבר קדמות וכן (במדבר כ) וישלח משה מלאכים מקדש אל מלך אדום וביפתח הוא או' (שופטים יא) וישלח ישראל מלאכי' אל מלך אדום וגו' הכתובי' הללו צריכי' זה לזה. זה נועל וזה פותח שמשה הוא ישראל וישראל הם משה לו' לך שנשיא הדור הוא ככל הדור כי הנשיא הוא הכל: (כב) אעברה בארצך. אע"פ שלא נצטוו ז לפתוח להם

שפתי חכמים

נקבה: ו שבאר לי' נקבה. והוצרך לפרש של ד"א דלפרש ראשון קשה דהא כל כפ' כולה איירי בבאר ואיך מפרש ונשקפה על הפסגה לכן פי' ד"א ולפי ד"א קשה כל"ל ונשקפה מן הישימון מאי על פני לכן פי' פרש ראשון: ז כלו' אע"פ שלא נצטוו ע"ז אעפ"כ בקשו מהם זה מפני שאינו אלא דרך ארעי בעלמא ואינו דומה לאותו שאמר הכ' בערים הקרובות.

בית דוד

אונ ישימון מיינט מען דעם מדבר וואס ער איז וויסט (דבר אחר) נאך א פשט איז (ונשקפה הבאר על פני הישימון) דער ברונען (דער שטיין) ווערט געזעהן אויף דער מדבר (שנגנזה בימה של טבריה) דער שטיין איז בעהאלטן געווארן אונ דעם ים פון טבריה (והעומד על הישימון) אז דר מענטש וואס שטייט אונ דער מדבר (מביט ורואה כמין כברה בים והיא הבאר) זעהט ער אין ים ליגט א שטיין וואס איז געלעכערט וויא א זיפ אונ דאס איז די בערונע (כך דרש רבי תנחומא) אזוי האט געדרונגט רבי תנחומא: (כא) (וישלח ישראל מלאכים). זאגט רש"י (ובמקום אחר תולה השליחות במשה) אויף איין אנדער ארט זאגט דער פסוק משה האט געשיקט צוא סיחון (שנאמר) ווי עס שטייט. אונ פסוק משה האט געזאגט (ואשלח מלאכים ממדבר קדמות) איך האב געשיקט שלוחים פון מדבר קדמות צו סיחון מלך האמורי (וכן וישלח משה מלאכים מקדש אל מלך אדום) משה האט געשיקט שלוחים פון קדש צום מלך אדום (וביפתח הוא אומר) אונ ביי יפתח זאגט דר פסוק (וישלח ישראל מלאכים אל מלך אדום) דיא יודען האבן געשיקט שלוחים צום מלך אדום זאגט רש"י (הכתובים הללו צריכים זה לזה) די פסוקים דארף איין פסוק צום אנדערן (זה נועל וזה פותח) וואס איין פסוק פאר שליסט עפינט דער אנדרר פסוק. דיא פסוקים לערנען אונז (שמשה הוא ישראל וישראל הוא משה) וואס משה טוהט ווערט גערופען יודען האבן געטון. אונ וואס יודען טאן ווערט גערופען משה האט געטאן. ווייל עס איז אלץ איינס משה צו ישראל (לומר לך שנשיא הדור הוא ככל הדור) דער פסוק זאגט אונז דער עלצטער פון דיא מענטשן וואס זענען אונ זיין צייט איז ער גערעכינט ווי זיי אלע. וואס ער טוהט איז גלייך ווי אלע וואלטען געטאן (כי הנשיא הוא הכל) ווארום דער נשיא איז גלייך וויא אלע: (כב) (אעברה בארצך). זאגט רש"י (אף על פי שלא נצטוו לפתוח להם בשלום) אפילו די יודען

פירוש לתורת אלהים

דס איז ביי דעם הוכען בארג ונשקפה אונ זי ווערט גיקוקט פון דער הייך קאן מען קוקען על פני אנטקעגין דער וויסטעניי דס איז די מדבר אדער ונשקפה איז דר פשט פון דער מדבר זעהט מען דעם הוכן בארג: (כא) וישלח אונ די ישראל האבען געשיקט שלוחים אל סיחון צוא סיחון מלך האמורי דר מלך פון אמורי לאמר מען זאל אים אזו זאגין (עיין רש"י) (כב) אעברה איך וועל איבר פארן אין דיין לאנד לא נטה מיר וועלען זיך גיט נייגן בשדה אין פעלד ובכרם אונ אין ווייג

מֵי גוֹב בְּאוֹרַח מַלְכָּא נֵיזִיל עַד דִּי נֶעְבַּר תְּחוּמָךְ: כג וְלָא שְׁבַק סִיחוֹן יָת יִשְׂרָאֵל לְמֶעְבַּר בִּתְחוּמֵיהּ וּכְנַשׁ סִיחוֹן יָת כָּל עַמֵּיהּ וּנְפַק לִקְדָמוּת יִשְׂרָאֵל לְמַדְבְּרָא וַאֲתָא לְיָהַץ וַאֲגִיחַ

בְּאֵר בְּדֶרֶךְ הַמֶּלֶךְ נֵלֵךְ עַד אֲשֶׁר־נַעֲבֹר גְּבֻלֶךָ: כג וְלֹא־נָתַן סִיחֹן אֶת־יִשְׂרָאֵל עֲבֹר בִּגְבֻלוֹ וַיֶּאֱסֹף סִיחֹן אֶת־כָּל־עַמּוֹ וַיֵּצֵא לִקְרַאת יִשְׂרָאֵל הַמִּדְבָּרָה וַיָּבֹא יָהְצָה
וילחם

רש"י

להם בשלום בקשו מהם שלום: (כג) ולא נתן סיחון וגו'. לפי שכל מלכי כנען היו מעלין לו מס ת שהיה שומרם שלא יעברו עליהם גייסות כיון שאמרו לו ישראל אעברה בארצך אמר להם כל עצמי איני יושב כאן אלא לשמרם מפניכ' ואתם אומרי' כך: ויצא לקראת ישראל. אלו היתה חשבון מלאה יתושין אין כל בריה יכולה לכבשה ואם היה סיחון בכפר חלש אין כל אדם יכול לכבשו וכל שכן אילו היה בחשבון אמר הקדוש ב"ה מה אני מטריח ט על בני כל זאת לצור על כל עיר ועיר נתן בלב כל אנשי המלחמה לצאת מן העיירות ונתקבצו כולם למקום אחד ושם נפלו ומשם הלכו ישראל אל הערי'

שפתי חכמים

כרא"ם: ח דאל"כ וכי לא בקשו מהם אלא לעבור דרך ארצם ולא נתן סיחון את ישראל לעבור למה יצאו עוד להלחם כנגדם: ט דק"ל למה יצא לקראתם ונלחם בהם וכלא אין לו לירא שכרי עיר חשבון אפי' מלא יתושין וכו' וכן אם הי' סיחון לבדו בכפר וכו' ועוד כתיב ויאסוף את כל עמו דמשמע כל העם אשר בארצו ואין זה דרך ארץ אדרבא שמכניסין גם אנשי חיילות בעריס

בית דוד

יוּדְען זֶענֶען נִיט גֶעבֶּאטֶען גֶעוָוארְן זַייא זָאלְן אָן הַייבְּען מִיט סִיחוֹן מִיט פְרִידְען. פוּן דֶעסְטְוֶועגְן (בִּקְשׁוּ מֵהֶם שָׁלוֹם) הָאבְּן זַיי גֶבֶּעטֶען פוּן סִיחוֹן עֶר זָאל מַאכְן מִיט זַיי פְרִידְען: (כג) (וְלֹא נָתַן סִיחֹן וגו'). זָאגְט רש"י (לְפִי שֶׁכָּל מַלְכֵי כְּנַעַן הָיוּ מַעֲלִין לוֹ מַס) וַוייל אַלֶע מְלָכִים פוּן כְּנַעַן הָאבְּן גֶעגֶעבְּן גֶעלְט צוּא סִיחוֹן (שֶׁהָיָה שׁוֹמְרָם שֶׁלֹּא יַעַבְרוּ עֲלֵיהֶם גַּיְיסוֹת) וַוייל עֶר הָאט זַייא גֶעהִיט עֶס זָאל נִיט קוּמֶען אוֹיף זַייא אַמִלְחָמָה (כֵּיוָן שֶׁאָמְרוּ לוֹ יִשְׂרָאֵל אֶעְבְּרָה בְאַרְצֶךָ) ווִי דִיא יוּדְען הָאבְּן גֶעזָאגְט צוּ סִיחוֹן מִיר וִוילְן גֵיין דוּרְךְ דַיין לַאנְד צוּם כְּנַעֲנִי (אָמַר לָהֶם) הָאט סִיחוֹן גֶעזָאגְט צוּא זַייא (כָּל עַצְמִי אֵינִי יוֹשֵׁב כָּאן אֶלָּא לְשָׁמְרָם מִפְּנֵיכֶם) וָואס אִיךְ הָאבּ מִיךְ דָא בַּאזֶעצְט אִיז נָאר פוּן אַייעֶרְטְוֶועגְן אִיךְ זָאל הִיטֶען דִיא כְּנַעֲנִים פוּן אַייךְ. אִיךְ זָאל אַייךְ נִיט לָאזְן גֵיין צוּ זַיי (וְאַתֶּם אוֹמְרִים כַּךְ) אוּנ אִיר זָאגְט אַזוֹי אִיךְ זָאל אַייךְ לָאזְן גֵיין דוּרְךְ מַיין לַאנְד צוּא דִיא כְּנַעֲנִים: (וַיֵּצֵא לִקְרַאת יִשְׂרָאֵל). זָאגְט רש"י (אִלּוּ הָיְתָה חֶשְׁבּוֹן מְלֵאָה יַתּוּשִׁין) וָוען אִין דִי שְׁטָאט חֶשְׁבּוֹן וָואלְטֶען גֶוָוען מֶענְשְׁן שְׁוַואכֶע וִויא דִיא פְלִיגְן (אֵין כָּל בְּרִיָּה יְכוֹלָה לְכָבְשָׁהּ) וָואלְט אוֹךְ קֵיינֶער זִיא גֶעקֶענְט אַיין נֶעמֶען וַוייל דִיא שְׁטָאט הָאט גֶהַאט אַגְרוֹיס פֶעסְטוּנְג (וְאִם הָיָה סִיחוֹן בִּכְפַר חָלָשׁ) אוּנ וָוען סִיחוֹן וָואלְט גֶוָוען אִין אַדָארְף מִיט שְׁוַואכֶע מֶענְשְׁן (אֵין כָּל אָדָם יָכוֹל לְכָבְשָׁהּ) וָואלְט אוֹיךְ קֵיינֶער נִיט גֶעקֶענְט אַיין נֶעמֶען דָאס דָארְף וַוייל סִיחוֹן אִיז גֶוָוען גַאנְץ שְׁטַארְק (וְכָל שֶׁכֵּן אִלּוּ שֶׁהָיָה בְּחֶשְׁבּוֹן) אוּנ אַז סִיחוֹן אִיז גֶוָוען אַמֶלֶךְ אִין חֶשְׁבּוֹן אִיז גֶעוִוים שְׁוֶוער גֶוָוען מֶען זָאל אַיין נֶעמֶען דִיא שְׁטָאט חֶשְׁבּוֹן (אָמַר הקב"ה) הָאט הקב"ה גֶזָאגְט (מָה אֲנִי מַטְרִיחַ עַל בָּנַי כָּל זֹאת לָצוּר עַל כָּל עִיר וָעִיר) צוּא וָואס זָאל אִיךְ מַטְרִיחַ זַיין מַיינֶע קִינְדֶער זַייא זָאלֶען מִלְחָמָה הַאלְטֶען מִיט יֶעדֶער שְׁטָאט בַּזוּנְדֶער (נָתַן בְּלֵב כָּל אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה לָצֵאת מִן הָעֲיָרוֹת) הָאט הקב"ה גֶגֶעבְּן אַיין עֵצָה צוּ אַלֶע מֶענְשֶׁען וָואס הָאבְּן גֶוָואלְט מִלְחָמָה הַאלְטֶען מִיט דִיא יוּדְן זַייא זָאלְן אַרוֹס גֵיין פוּן זַייעֶרֶי שְׁטֶעט (וְנִתְקַבְּצוּ כּוּלָם לְמָקוֹם אֶחָד) אוּנ אַלֶע הָאבְּן זִיךְ פַר זַאמֶלְט אוֹיף אַיין אוֹרְט (וְשָׁם נָפְלוּ) אוּנ דָארְטֶן זֶענֶען זַיי גֶעפַאלְן (נֶעהַרְגֶת גֶוָוארְן) (וּמִשָּׁם הָלְכוּ יִשְׂרָאֵל

פירוש לתורת אלהים

גָארְטִין כא נִשְׁתֶּה מִיר וֶועלְין נִיט טְרִינְקֶן מֵי בְאֵר דָאס וַואסֶר פוּן בְּרוּנֶן בְּדֶרֶךְ מִיט דֶעם מַלְכוּת וֶועג וֶועלְן מִיר גֵיין עַד בִּיז מִיר וֶועלְן אִיבֶּר פָארֶן דַיין גְבוּל (עיין רש"י): (כג) וְלֹא נָתַן אוּנ סִיחוֹן הָט נִיט גֶלָאזְט דִי יִשְׂרָאֵל עֲבוֹר בִּגְבוּלוֹ זֵיי זָאלְן אִיבֶּער פָארֶן דוּרְךְ זַיין גְבוּל (עיין רש"י) וַיֶּאֱסֹף סִיחוֹן אוּנ סִיחוֹן הָאט אַיין גִיזַאמְלְט זַיין פָאלְק וַיֵּצֵא אוּנ אִיז אַרוֹס גִיגַאנְגֶן אַנְטְקֶעגִין דִיא יִשְׂרָאֵל צוּ דֶער מִדְבָּר וַיָּבֹא יָהְצָה אוּנ עֶר אִיז גִיקוּמֶן צוּא דֶעם אָרְט יָהַץ וַיִּלָּחֶם אוּנ עֶר הָט מִלְחָמָה גִיהַאלְטֶן

וַיִּלָּחֶם בְּיִשְׂרָאֵל׃ כד וַיַּכֵּהוּ יִשְׂרָאֵל
לְפִי־חָרֶב וַיִּירַשׁ אֶת־אַרְצוֹ מֵאַרְנֹן
עַד־יַבֹּק עַד־בְּנֵי עַמּוֹן כִּי עַז גְּבוּל
בְּנֵי עַמּוֹן׃ כה וַיִּקַּח יִשְׂרָאֵל אֵת
כָּל־הֶעָרִים הָאֵלֶּה וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל
בְּכָל־עָרֵי הָאֱמֹרִי בְּחֶשְׁבּוֹן וּבְכָל־
בְּנֹתֶיהָ׃ כו כִּי חֶשְׁבּוֹן עִיר סִיחֹן
מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי הִוא וְהוּא נִלְחַם
בְּמֶלֶךְ מוֹאָב הָרִאשׁוֹן וַיִּקַּח אֶת־
כָּל־אַרְצוֹ מִיָּדוֹ עַד־אַרְנֹן׃ כז עַל־
כן

קְרָבָא בְּיִשְׂרָאֵל׃
כד וּמְחָהִי יִשְׂרָאֵל
לְפִתְגַּם דְּחָרֶב וִירֵת יָת
אַרְעֵיהּ מֵאַרְנוֹנָא עַד
יוּבְקָא עַד בְּנֵי עַמּוֹן
אֲרֵי תַקִּיף תְּחוּמָא דִּבְנֵי
עַמּוֹן׃ כה וּכְבַשׁ יִשְׂרָאֵל
יָת כָּל קִרְוַיָּא הָאִלֵּין
וִיתֵיב יִשְׂרָאֵל בְּכָל
קִרְוֵי אֱמוֹרָאָה בְּחֶשְׁבּוֹן
וּבְכָל כַּפְרָנָהָא׃ כו אֲרֵי
חֶשְׁבּוֹן קַרְתָּא דְּסִיחוֹן
מַלְכָּא דֶּאֱמוֹרָאָה הִיא
וְהוּא אַגֵּיחַ קְרָבָא
בְּמַלְכָּא דְּמוֹאָב
קַדְמָאָה וּנְסֵיב יָת כָּל
אַרְעֵיהּ מִידֵיהּ עַד
אַרְנוֹן׃ כז עַל כֵּן יֵימְרוּן
מתל"א

ת"א כי חשבון עיר סיחון. חולין ס: ויקח את כל ארצו מידו. סליחה מ: על כן יאמרו המושלים. ב"ב עח זוהר תהלת פ' בלק:

רש"י

ואין עומד לנגדו כי אין שם איש אלא נשים וטף: (כד) כי עז. ומהו חוזקו התראתו של הקדוש ברוך הוא שאמר להם (דברים ב) אל תצורם וגו': (כה) בנותיה. כפרים הסמוכים לה: (כו) והוא נלחם. למה הוצרך ליכתב לפי שנא' (שם) אל תצר את מואב וחשבון משל מואב היתה כתב לנו שסיחון לקחה מהם ועל ידו טהרה לישראל: מידו. מרשותו: (כז) על כן. על אותה מלחמה שנלחם

בית דוד

אַל הֶעָרִים וְאֵין עוֹמֵד לְנֶגְדָּם) פון דארטן ווענען דיא יודן גענאנגן צו זייערע שטעט אונ עס האט זיך קיינער געשטעלט געגען זיי (כי אין איש שם) ווייל דארטען אין דיא שטעט איז קיין מענש גוועזן (אלא נשים וטף) נאר ווייבער אונ קליינע קינדער: (כד) (כי עז). ווארום עמון איז געוועזן שטארק (ומהו חזקו) וואס איז געוועזן זיין שטארקייט (התראתו של הקב"ה) דער אן זאג פון הקב"ה (שאמר להם אל תצורם) הקב"ה האט געזאגט צו דיא יודן איר זאלט ניט בעלאגערן אונ ניט מלחמה האלטען מיט עמון: (כה) (בנותיה). מיינט מען (כפרים הסמוכים לה) דיא דערפער וואס זענען געווען נאנט צו די שטאט חשבון: (כו) (והוא נלחם). סיחון האט געהאלטן מלחמה מיט דעם פריערדיגן מלך פון מואב, זאגט רש"י (למה הוצרך להכתב) צו וואס דארף דאס געשריבען ווערן אין דער תורה (לפי שנאמר) ווייל עס איז געזאגט געווארן צו דיא יודן (אל תצר את מואב) דו זאלסט ניט בעלאגערן מואב (וחשבון משל מואב היתה) אונ דיא שטאט חשבון איז געווען פון מואב, ווי אזוי האבן דיא יודן געמעגט נעמען דיא שטאט חשבון פון מואב (כתב לנו) דריבער האט דיא תורה אונז געשריבען (שסיחון לקחה מהם) סיחון האט דיא שטאט חשבון אוועק גענומען פון מואב (ועל ידו טהרה לישראל) איצט האבן יודן גענומען דיא שטאט חשבון פון סיחון: (מידו). מיינט מען (מרשותו) פון זיין מלוכה: (כז) (על כן). אויף דער ווייל (על אותה מלחמה שנלחם

פירוש לתורת אלהים

מיט די ישראל (עיין רש"י): (כד) ויכהו אונ די ישראל האבן אים געשלאגן לפי חרב מיט דיא שארף פון דר שווערד ויירש אונ ער האט גירשת זיין לאנד פון ארנן ביז יבוק ביז דעם לאנד פון די קינדר עמון כי ווארום עס איז שטארק גיוועזן דר גבול פון די בני עמון (עיין רש"י): (כה) ויקח אונ די ישראל האבן אוועק גנומן את כל הערים די אלע שטעט וישב אונ דאס פאלק ישראל האט זיך בזעצט בכל ערי אין אלע שטעט פון אמורי בחשבון אין דר שטאט חשבון ובכל בנותיה אונ אין אלע אירע דערפער: (כו) כי ווארום חשבון איז דיא שטאט וואס גיהער צו סיחן

כֵּן יֹאמְרוּ הַמֹּשְׁלִים בֹּאוּ חֶשְׁבּוֹן תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן עִיר סִיחוֹן׃ כח כִּי־אֵשׁ יָצְאָה מֵחֶשְׁבּוֹן לֶהָבָה מִקִּרְיַת סִיחֹן אָכְלָה עָר מוֹאָב בַּעֲלֵי בָּמוֹת

ארנן

מְתַלַיָא עוּלוּ לְחֶשְׁבּוֹן תִּתְבְּנֵי וְתִשְׁתַּכְלַל קַרְתָּא דְסִיחוֹן׃ כח אֲרֵי קִידוּם תַּקִּיף כְּאֶשָּׁא נְפַקַת מֵחֶשְׁבּוֹן עָבְדֵי קְרָבָא כְּשַׁלְהוֹבִיתָא מִקַּרְתָּא דְסִיחוֹן קְטִילוּ עַמָּא דִשְׁרוֹ בִּלְחַיַת מוֹאָב כּוּמְרַיָּא דְפַלְחִין בֵּית דַחְלָא רָמָתָא

ת״א כי אש יצאה מחשבון • בתרא שם :

רשב״ם

(כז) על כן יאמרו המושלים. על מלחמת סיחון ומואב נתנבא תחלה. מושלים. מושלי נבואות כגון בלעם וחבריו : (כח) ער מואב. עיר מלוכה של מואב נקראת

בעל הטורים

אדום אלא מיד יצא לקראתו למלחמה : (כז) על כן יאמרו המושלים

שפתי חכמים

כפירוש לאמור כעיר את יבא כתוב ל״פ אמר הקב״ה וכו׳ : י תבנה ותכונן שב לחשבון כנ״ל ולא לעיר סיחון שאחר שכבש אותה וזכה בה מה צריך לומר תבנה ותכונן אלא כמו שאמרו המושלים בואו סיחון ועמו לעיר חשבון כי תוכלו לה לפי שמתחלה כשנבנית וכוננה עיר סיחון בשם סיחון נקנים כלו׳ שמאז נגזר עליה להיות עיר סיחון ויהי׳ תבנה ותכונן תמיד במקום ענר : כ לא קודם זה דא״כ כי אש באה נחשבון פירשו לו׳ : ל אמר זה שלא תטעה שפי׳ ער כמו עיר והוא על משקל דם שהרבים ממנו דמים וכן ער הרבים ממנו ערים וכו׳ ער שם המין בעבור כל העירות שלו לא יתכן זה שהרי

רש״י

סיחון במואב : יאמרו המושלים. בלעם ובעור והם אמרו. באו חשבון. שלא היה סיחון יכול לכבשה והלך ושכר את בלעם לקללו וזהו שאמר לו בלק (שם כב) כי ידעתי את אשר תברך מבורך וגו׳ : תבנה ותכונן. חשבון בשם סיחון להיות י עירו : (כח) כי אש יצאה מחשבון. משכבשה כ סיחון : אכלה ער מואב. שם אותה המדינה ל קרוי ער בלשון עברי ולחיית בלשון ארמי. ער

בית　　　דוד

סיחון במואב) ווענען דער מלחמה וואס סיחון האט מלחמה געהאלטען מיט דעם מלך פון מואב : (יאמרו המושלים). סלענין זאגן די ביישפילער, דאס איז בלעם (שנאמר בו וישא משלו) אויף אים זאגט דער פסוק ער האט פארגעטראגן זיין ביישפיל : (המושלים). מיינט מען בלעם אונ בעור (והם אמרו) אונ זייא האבן געזאגט (בואו חשבון) קומט אונ די שטאט חשבון (שלא היה סיחון יכול לכבשה) סיחון האט ניט געקענט איין נעמן די שטאט חשבון (והלך ושכר את בלעם לקלל) האט סיחון געדונגן דעם מכשף בלעם ער זאל פלוכען דעם מלך מואב (וזהו שאמר לו בלק) דס איז וואס בלק האט געזאגט צו בלעם (כי ידעתי את אשר תברך מבורך) איך ווייס ווען דו בענטשט איז ער גבענטשט אונ ווען דו פלוכסט איז ער געפלוכט : (תבנה ותכונן). עס זאל געבויעט ווערן אונ געשטארקט ווערן די שטאט חשבון (בשם סיחון) אויף דעם נאמן פון סיחון (להיות עירו) עס זאל ווערן גרופן חשבון איז די שטאט פון סיחון : (כח) (כי אש יצאה מחשבון). (משכבשה סיחון) נאכדעם ווי סיחון האט איין גענומן די שטאט חשבון. איז ארוס גגאנגן אפייער פון חשבון (אכלה ער מואב) אונ עס האט פר ברענט דס לאנד מואב, זאגט רש״י (שם אותה המדינה קרוי ער בלשון עברי) אויף לשון עברית איז דס לאנד מואב גערופן גוואורן ער (ולחיית בלשון ארמי) אויף לשון ארמי איז דאס לאנד מואב גערופן גוואורן לחיית : (ער מואב). מיינט מען

ער

פירוש לתורת אלהים

מלך האמורי והוא נלחם אונ דער סיחון האט מלחמה גיהאלטין מיט דעם ערשטן מלך פון מואב ויקח אונ ער האט אוועק גינומן גאר זיין לאנד ביז ארנון אין די ישראל האבן עס אוועק גינומן פון סיחון: (כז) על כן דרום יאמרו האבן גיזאגט דיא ביא שפילער דאס איז בלעם אונ בעור האבן זייא גיזאגט אויף דער מלחמה וואס סיחון האט גיהאט מיט דעם מלך מואב ווארום סיחון הט ניט גיקענט איין נעמן דאס לאנד הט ער גידונגען דעם בלעם ער זאל דעם מלך מואב שעלטן כדי ער זאל קענן דס לאנד אם נעמן האבען זיי גיזאגט בואו חשבון קומט צו השבון תבנה זי זאל גבויעט ווערן ותכונן אונ זי זאל אן גיבריים ווערן עיר סיחון די שטאט סיחון כלומר די שטאט זאל גירופן ווערן אויף דם נאמן פון סיחון : (כח) כי אש ווארום אפייער איז ארוס גענאנגען פון חשבון נאך דעם אז סיחון האט זיא איין גינומן להבה אפלאם איז ארוס געגאנגן מקרית פון דר שטאט פון סיחון אכלה זיא האט פאר ברענט ער מואב די מדינה

אַרְנֹן׃ כט אוֹי־לְךָ מוֹאָב אָבַדְתָּ עַם־כְּמוֹשׁ נָתַן בָּנָיו פְּלֵיטִם וּבְנֹתָיו בַּשְּׁבִית לְמֶלֶךְ אֱמֹרִי סִיחוֹן׃ ל וַנִּירָם אָבַד חֶשְׁבּוֹן עַד־דִּיבֹן וַנַּשִּׁים עַד־נֹפַח אֲשֶׁר עַד־מֵידְבָא

°נקוד על ר׳

מידבא

דְאַרְנוֹן׃ כט וַי לְכוֹן מוֹאֲבָאֵי אֲבַדְתּוּן עַמָּא דְפָלְחִין לִכְמוֹשׁ מְסַר בְּנוֹהִי צִירִין וּבְנָתֵהּ בְּשִׁבְיָא לְמַלְכָּא דֶאֱמוֹרָאָה סִיחוֹן׃ ל וּמַלְכוּ פְּסָקַת מֵחֶשְׁבּוֹן עֲדָא שׁוּלְטַן מִדִּיבוֹן וְצַדִּיאוּ עַד נוֹפַח

תו״א ונירם אבד חשבון. כם׃

בעל הטורים

במושלים. בגי׳ אלה בתב כמו ש ס בילעם׃ (ל) אשר עד מידבא. ריש נקודה ונאמר אש כי שרפה באש וניטל ראש פלה

רשב״ם

ער׃ (ל) ונירם. ונשליך אותם ממקומם. ונחרם אותם. כמו מן נסה יאמר נסנו יאמר מן ירה ניר. ונירם כמו ונרם. וכן יבדלני מן יבדלנו להוציאנו בקמ״ץ כמו להוציאנו בציר״י׃ ונשים. ונפעל כן ונירם. ואילו הי׳ מפורש כתרגום הי׳ לו לינקד ונירם וי״ו

רש״י

מואב. עיר של מואב׃ (כט) אוי לך מואב. שקללו את מואב ג שימסרו בידו׃ כמוש. שם אלהי מואב׃ נתן. הנותן את בניו של מואב׃ פליטם. נסים ופליטי מחרב ואת בנותיו בשבית וגו׳׃ (ל) ונירם אבד. מלכות שלהם׃ אבד חשבון עד דיבון. מלכות ועול שהיה למואב בחשבון אבד משם וכן עד דיבון ס תרגום של סר עד כלומר סר ניר מדיבון׃ ניר. לשון מלכות ועול וממשלת איש כמו (מלכים א יא) למען היות ניר לדוד עבדי׃ ונשים. שי״ן דגושה לשון שממה כך יאמרו המושלים ונשים אותם עד נפח. השימונים

שפתי חכמים

פירוש כשאמרו למואב עיירות רבות שהי׳ מולך עליהם וגם לא בשביל עיר אחת שלו דא״כ הי״ל להזכיר איזה עיר כמו כמ״כ בכ״מ כי לא בא לסתום אלא לפרש והביא ראיה מהתרגום שתרגם ולאיית ולא תרגמו קרתא׃ מ כ׳ הרא״ם נ״ל שכוון בזה אע״פ שהם כעיר כפרשי לא יסמך וכיון שער שם פרטי של מדינה הוא איך הוא סמוך ותכא זה הרצה לדחוק ולפרש ער מל׳ עיר לא תדחוק לפרש כן ער מל׳ עיר כי יותר נכון לפרש שהם כעיר כפרשי הוא סמוך אף שהוא שלא כתכנג מלפרשו מל׳ עיר מפני השנות הנופלות עליו עכ״ל׃ נ פי׳ שמקרא זה דבוק עם תבנה ותכונן כלו׳ מאמר שנבנית העיר לסיחון א״כ הי׳ בכברה שסופה לבמסר ביד סיחון׃ ס רש״י מפרש עד ל׳ סר כלו׳ סר ניר מדיבון דליכא לפרש אבד חשבון עד דיבון הוא כמשמעו שאבד כל אותו ישוב שמחשבון עד דיבון דא״כ נאמר ונירם שפירושו מלכות שלהם בלתי נקשר לא לפניו ולא לאחריו אבל לפי מה שפירש״י ז״ל הוא כאילו כתיב ונירם

בית

(עָר שֶׁל מוֹאָב) דָּס לַאנְד פוּן מוֹאָב׃ (כט) (אוֹי לְךָ מוֹאָב). (שֶׁקִּלְּלוּ אֶת מוֹאָב שֶׁיִּמָּסְרוּ בְּיָדוֹ) בִּלְעָם אוּנ בְּעוֹר הָאבְּן גֶעשְׁלוּגְט דָס פָאלְק מוֹאָב זַיי זָאלְן גֶגֶעבְּן וֶוערְן אוּנ דִי הֶאנְט פוּן סִיחוֹן׃ (כְּמוֹשׁ). (שֵׁם אֱלֹהֵי מוֹאָב) כְּמוֹשׁ אִיז גֶוֶועזְן דֶר נָאמֶען פוּן דֶעם גָאט פוּן מוֹאָב׃ (נָתַן). עֶר הָט גֶגֶעבְּן (הַנּוֹתֵן) דֶער וָוס הָט גֶגֶעבְּן (אֶת בָּנָיו שֶׁל מוֹאָב) דִי זִיהְן פוּן מוֹאָב זָאלֶן זַיין פְּלֵיטִם (נָסִים) אַנְטְלוֹיפֶער (וּפְלֵיטִים מֵחֶרֶב) זַייא זָאלֶען אַנְטְלוֹיפֶען פוּן שְׁוֶוערְד (וְאֶת בְּנוֹתָיו בַּשְּׁבִית) אוּנ זַיינֶע טֶעכְטֶער זֶענֶען גֶעפַאנְגֶן גֶוָוארֶן׃ (ל) (וַנִּירָם אָבַד). (מַלְכוּת שֶׁלָּהֶם) זַייעֶר מְלוּכָה אִיז פַאר לָארֶן׃ (אָבַד חֶשְׁבּוֹן). מֶען מֵיינְט (מַלְכוּת וְעוֹל שֶׁהָיָה לְמוֹאָב בְּחֶשְׁבּוֹן אָבַד מִשָּׁם) דִיא מְלוּכָה אוּנ דִי גֶוועלְטִיגְקַייט וָוס מוֹאָב הָט גֶעהַאט אוֹיף

דוד

דִי שְׁטָאט חֶשְׁבּוֹן אִיז פַר לָארֶן גֶוָוארֶן פוּן דָארְטֶן (וְכֵן עַד דִּיבוֹן) זָאגְט רַשִׁ״י (תַּרְגּוּם שֶׁל סָר עַד). אוֹיף דֶעם וָוארְט ״סָר״ טַייטְשְׁט דֶר תַּרְגּוּם ״עֲדָא״ (כְּלוֹמַר) אַזוֹי מֵיינְט דֶער פָּסוּק (סָר נִיר מִדִּיבוֹן) עֶס הָט זִיךְ אָפּ גֶעטָאן דִי מְלוּכָה פוּן דִּיבוֹן (נִיר לְשׁוֹן מַלְכוּת וְעוֹל וּמֶמְשֶׁלֶת אִישׁ) נִיר מֵיינְט מֶען מְלוּכָה. אַזוֹי (אַלְאַסְט) אוּנ אַנִיוָועלְטִיגְקַייט פוּן אַמֶענְטְשׁ אוֹיף מֶענְטְשֶׁן (כְּמוֹ) וִוי עֶס שְׁטֵייט אוּנ פָּסוּק (לְמַעַן הֱיוֹת נִיר לְדָוִד עַבְדִּי) עֶס זָאל בְּלַייבְּן אַמְלוּכָה צוּ מַיין קְנֶעכְט דָוִד׃ (וַנַּשִּׁים). זָאגְט רַשִׁ״י (שִׁין דְּגוּשָׁה) אִין שִׁין שְׁטֵייט אַפּוּנְקְט (לְשׁוֹן שְׁמָמָה) וִוישְׁט (כַּךְ יֹאמְרוּ הַמּוֹשְׁלִים) אַזוֹי זָאגֶן דִי בַּיישְׁפִּילֶר (וַנַּשִּׁים אוֹתָם. עַד נוֹפַח. הֲשִׁימוֹנוּם עַד נוֹפַח) מִיר הָאבְּן זַיי פַר וִוישְׁט בִּיז דִי שְׁטָאט נוֹפַח׃

וישלח

פירוש לתורת אלהים

וָוס אִיז גִירוּפְן עָר וָוס גִיהֶער צוּ מוֹאָב בַּעֲלֵי בָּמוֹת אַרְנוֹן אוּנ דִיא מַאנֶען פוּן דִיא הֵייךְ פוּן אַרְנוֹן׃ (כט) אוֹי לְךָ מוֹאָב וַויי אִיז צוּ דִיר מוֹאָב אָבַדְתָּ דִי הָאסְט פַאר לָארֶן עַם דָם פָאלְק וָואס דִינְט צוּ דֶר ע״ז וָוס הֵייסְט כְּמוֹשׁ נָתַן עֶר הָאט גִיגֶעבְּן בָּנָיו זַיינֶע זִיהְן פְּלֵיטִם זָאלֶען אַנְטְלוֹיפֶען פוּן דֶר שְׁוֶוערְט וּבְנוֹתָיו אוּנ זַיינֶע טֶעכְטֶער זָאלֶן זַיין בַּשְּׁבִית גֶעפַאנְגֶן לְמֶלֶךְ אֱמוֹרִי צוּ דֶעם מֶלֶךְ פוּן אֱמוֹרִי וָוס עֶר הֵייסְט סִיחוֹן׃ (ל) וַנִּירָם אוּנ דִי מְלוּכָה פוּן מוֹאָב אָבַד אִיז פַאר לָארֶען גִיוָוארִין פוּן חֶשְׁבּוֹן עַד עֶס אִיז גִיוָוארֶן אָפּ גִיטָאן דִיא מְלוּכָה פוּן דִּיבוֹן וַנַּשִּׁים אוּנ דִיא מוֹשְׁלִים

מִדְבָּא׃ לא וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ הָאֱמֹרִי׃ לב וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְרַגֵּל אֶת־יַעְזֵר וַיִּלְכְּדוּ בְּנֹתֶיהָ וַיּוֹרֶשׁ° אֶת־הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר־שָׁם׃ לג וַיִּפְנוּ וַיַּעֲלוּ דֶּרֶךְ הַבָּשָׁן וַיֵּצֵא עוֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן לִקְרָאתָם הוּא וְכָל־עַמּוֹ לַמִּלְחָמָה אֶדְרֶעִי׃ מפטיר לד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אַל־תִּירָא אֹתוֹ

°ויורש ק׳ | כי

אונקלוס: דִסְמִיךְ עַד מֵידְבָא׃ לא וִיתֵיב יִשְׂרָאֵל בַּאֲרַע אֱמוֹרָאָה׃ לב וּשְׁלַח מֹשֶׁה לְאַלָּלָא יָת יַעְזֵר וּכְבָשׁוּ כַּפְרָנָהָא וְתָרִיךְ יָת אֱמוֹרָאָה דִּי תַמָּן׃ לג וְאִתְפְּנִיאוּ וּסְלִיקוּ לְאוֹרַח מַתְנָן וּנְפַק עוֹג מַלְכָּא דְמַתְנָן לְקַדָּמוּתְהוֹן הוּא וְכָל עַמֵּיהּ לְאַגָּחָא קְרָבָא לְאֶדְרֶעִי׃ לד וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה לָא תִדְחַל מִנֵּיהּ

ארי

תו"א ויאמר ה׳ אל משה אל תירא. נדה סא :

בעל הטורים

שלה : (לב) ויורש כתיב ויירש. שלא הוצרכו להורישם אלא גרשו מעצמם :

שפתי חכמים

שמשמעו אחד וירש שניהם יחד : ע מדכתיב וילכדו בנותיה וילכדו ל׳ רבים ולא כתיב וילכוד ל׳ יחיד כדבסמוך דכתיב ויורש ל׳ יחיד אלא המרגלים לכדו את בנותיה : ם דאל"כ מה נשתנה עוג מסיחון דגבי סיחון לא אמר הקב"ה אל תירא אותו וא"ת והלא לא נתכוון רק לרעה שיהרג אברהם וישא את שרה כמו שפירש"י בפ׳ לך לך ויבא הפליט וגו׳. וי"ל מ"מ כיון שזכות גדולה באה על ידו שניצל לוט כו׳ משה ירא שמא תעמוד לו אותו זכות אע"פ שנתכוון לרעה כדאמרי׳ בזכות הקרבנות שהקריב בלק זכה ויצאה ממנו רות אע"פ שנתכוון לרעה הואיל והקריבם לכבוד הקב"ה :

רש"י

עד נחל : (לב) וישלח משה לרגל את יעזר. המרגלים לכדוה ע אמרו לא נעשה כראשונים בטוחים אנו בכח תפלתו של משה להלחם : (לד) אל תירא אותו. (נדה סא) שהיה משה ירא להלחם שמא תעמוד לו ם זכותו של אברהם שנא׳ (בראשית יד) ויבא הפליט הוא עוג שפלט מן הרפאים שהכו כדרלעומר וחביריו בעשתרות קרנים שנא׳ (דברי׳ ג)

רק

בית דוד

(לב) (וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְרַגֵּל אֶת יַעְזֵר) . זָאגְט רש"י (הַמְרַגְּלִים לְכָדוּהָ) דיא מענטשן וואס זענן געגאנגן זעהן דיא שטאט האבן באלד איין גנומען דיא שטאט (אָמְרוּ לֹא נַעֲשֶׂה כָּרִאשׁוֹנִים) זייא האבן געזאגט מיר וועלן ניט טאן ווי דיא פריערדיגע מרגלים האבן געטאן (בְּטוּחִים אָנוּ בְּכֹחַ תְּפִלָּתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה לְהִלָּחֵם) מיר זענען פאר זיכערט (צוא האלטן מלחמה) אויף דעם כח פון דיא תפלה פון משה : (לד) (אַל תִּירָא אוֹתוֹ) . זאגט רש"י (שֶׁהָיָה מֹשֶׁה יָרֵא לְהִלָּחֵם) משה האט גהאט מורא צו האלטן מלחמה מיט עוג (שֶׁמָּא תַּעֲמֹד לוֹ זְכוּתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם) טאמער וועט אים העלפן דר זכות פון אברהם (שֶׁנֶּאֱמַר) ווארום עס שטייט אין פסוק (וַיָּבֹא הַפָּלִיט) עס איז גקומע דר פליט (הוּא עוֹג) דער פליט מיינט מען עוג (שֶׁפָּלַט מִן הָרְפָאִים שֶׁהִכּוּ כְּדָרְלָעֹמֶר וַחֲבֵרָיו בְּעַשְׁתְּרוֹת קַרְנַיִם) דער מלך כדרלעומר מיט זיינע חברים האבן גערהרגעט דיא רפאים וואס זענן גוועזן אונ עשתרות קרנים אונ עוג איז פון זייא גערעטעט גווארן אונ אנטלאפן (שֶׁנֶּאֱמַר) וויא עס שטייט

אין

פירוש לתורת אלהים

זאגן מיר האבן זייא פר וויסט עד ביז דעם ארט וואס הייסט נופח אשר וואס איז ביי מידבא: (כא) וישב אונ די ישראל האבן זיך בזעצט אין דעם לאנד פון אמורי: (לב) וישלח אונ משה הט גישיקט לרגל מען זאל אויס שפעהן דיא שטאט יעזר וילכדו האבען דיא מרגלים אליין באצוואונגן אירע דערפר (עיין רש"י): (לג) ויפנו אונ זיי האבין זיך גיקערט ויעלו אונ זייא זענן אויף גיגאנגין אויף דעם וועג פון: בשן ויצא אונ עוג דר מלך פון בשן איז ארוס גיגאנגן אקעגן זיי הוא ער וכל עמו אונ גאר זיין פאלק מלחמה צו האלטן צו דעם ארט וואס הייסט אדרעי : (לד) ויאמר אונ גאט הט גיזאגט צוא משה אל תירא אותו זאלסט דיך ניט פארכטן פר אים כי

כִּי בְיָדְךָ נָתַתִּי אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ
וְאֶת־אַרְצוֹ וְעָשִׂיתָ לּוֹ כַּאֲשֶׁר
עָשִׂיתָ לְסִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר
יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבּוֹן׃ לה וַיַּכּוּ אֹתוֹ וְאֶת־
בָּנָיו וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ עַד־בִּלְתִּי
הִשְׁאִיר־לוֹ שָׂרִיד וַיִּירְשׁוּ אֶת־
אַרְצוֹ׃ כב א וַיִּסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וַיַּחֲנוּ בְּעַרְבוֹת מוֹאָב מֵעֵבֶר
לְיַרְדֵּן יְרֵחוֹ׃ ססס

אֲרֵי בִידָךְ מְסָרִית יָתֵיהּ וְיָת כָּל עַמֵּיהּ וְיָת אַרְעֵיהּ וְתַעְבֵּיד לֵיהּ כְּמָא דִי עֲבַדְתָּא לְסִיחוֹן מַלְכָּא דֶאֱמוֹרָאָה דִי יָתֵיב בְּחֶשְׁבּוֹן׃ לה וּמְחוֹ יָתֵיהּ וְיָת בְּנוֹהִי וְיָת כָּל עַמֵּיהּ עַד דְלָא אִשְׁתְּאַר לֵיהּ מְשֵׁיזֵב וִירִיתוּ יָת אַרְעֵיהּ׃ א וּנְטָלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּשְׁרוֹ בְּמֵישְׁרַיָא דְמוֹאָב מֵעִבְרָא לְיַרְדְּנָא דִירֵיחוֹ׃ ססס

פ"ז לטירבא סי'. ימואל סימן.פזו סי': ומפטירין ויפתח הגלעדי בשופטי' סי' י"א:

רשב"ם

חסף: (א) מעבר לירדן ירחו כלומר כנגד ירדן וכנגד ירחו. לא למטה בירדן ולא למעלי' מיושבי ארץ ישראל. ראוי ליכתב מעבר לירדן לאחר שעברו את הירדן שלהם קרוי ערבות מואב עבר לירדן:

רש"י

רק עוג מלך הבשן נשאר מיתר הרפאי': (לה) ויכו אותו. משה הרגו כדאיתא בברכות (דף נ"ד) כהרוא' עקר טורא בר תלתא פרסי וכו':

חסלת פרשת חקת

בית דוד

אי׳ פסוק (כִּי רַק עוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן נִשְׁאַר מִיֶּתֶר הָרְפָאִים) נאר עוג דר מלך פון בשן איז געבליבן פון דיא מעררע רפאים. אונ עוג איז געקומען צוא אברהם אונ האט אים געזאגט זיין ברודערס זון לוט איז געפאנגן געווארן. אונ אברהם האט אים גערעטעט. האט משה מורא געהאט פאר עוג אים צוא הרגנן. מאמר האט עוג אזכות פאר דיא רעטונג וואס ער האט גערעטעט דעם לוט:

פירוש לתורת אלהים

בְּיָדְךָ ווארום איך וועל אים געבן אין דיין האנט וְאֶת אונ נאר זיין פאלק וְאֶת אַרְצוֹ אונ זיין לאנד וְעָשִׂיתָ לּוֹ אונ די זאלסט טאן צו אים אזו וויא די האסט גיטאן צו סיחון דר מלך פון אמורי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב וואס ער איז גיזעסין אין חשבון: (לה) וַיַּכּוּ אונ זיי האבין גישלאגן אותו אים וְאֶת בָּנָיו אונ זיינע זיהן וְאֶת כָּל עַמּוֹ אונ נאר זיין פאלק עד ביז בִּלְתִּי הִשְׁאִיר לוֹ שָׂרִיד זייא האבין פון אים נים גילאזט קיין איבר בלייבונג וַיִּירְשׁוּ אֶת אַרְצוֹ אונ זיי האבין גערעשט זיין לאנד: (א) וַיִּסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל האבין די קינדר ישראל געצויגן וַיַּחֲנוּ אונ זיי האבין גירוט אין עַרְבוֹת מוֹאָב מֵעֵבֶר לְיַרְדֵּן יְרֵיחוֹ פון דער זייט פון דעם ירדן וואס דער ירדן גיים ביי יריחו:

הפטרת חקת בשופטים סי' יא

וְיִפְתָּח הַגִּלְעָדִי הָיָה גִּבּוֹר חַיִל וְהוּא בֶּן־אִשָּׁה זוֹנָה וַיּוֹלֶד גִּלְעָד אֶת־יִפְתָּח׃
וַתֵּלֶד אֵשֶׁת־גִּלְעָד לוֹ בָּנִים וַיִּגְדְּלוּ בְנֵי־הָאִשָּׁה וַיְגָרְשׁוּ אֶת־יִפְתָּח

פירוש ע"ם ויאמרו

וְיִפְתָּח הַגִּלְעָדִי אונ איינער האט גיהייסן יפתח אונ ער איז גיוועזן פון דער שטאט גלעד הָיָה גִּבּוֹר חַיִל ער איז גיוועזן אשטארקער העלד וְהוּא בֶּן אִשָּׁה זוֹנָה אונ ער איז גיוועזן אזוהן פון

וַיֹּאמְרוּ לוֹ לֹא־תִנְחַל בְּבֵית־אָבִינוּ כִּי בֶּן־אִשָּׁה אַחֶרֶת אָתָּה׃ וַיִּבְרַח יִפְתָּח מִפְּנֵי אֶחָיו וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ טוֹב וַיִּתְלַקְּטוּ אֶל־יִפְתָּח אֲנָשִׁים רֵיקִים וַיֵּצְאוּ עִמּוֹ׃ וַיְהִי מִיָּמִים וַיִּלָּחֲמוּ בְנֵי־עַמּוֹן עִם־יִשְׂרָאֵל׃ וַיְהִי כַּאֲשֶׁר־נִלְחֲמוּ בְנֵי־עַמּוֹן עִם־יִשְׂרָאֵל׃ וַיֵּלְכוּ זִקְנֵי גִלְעָד לָקַחַת אֶת־יִפְתָּח מֵאֶרֶץ טוֹב׃ וַיֹּאמְרוּ לְיִפְתָּח לְכָה וְהָיִיתָה לָּנוּ לְקָצִין וְנִלָּחֲמָה בִּבְנֵי עַמּוֹן׃ וַיֹּאמֶר יִפְתָּח לְזִקְנֵי גִלְעָד הֲלֹא אַתֶּם שְׂנֵאתֶם אוֹתִי וַתְּגָרְשׁוּנִי מִבֵּית אָבִי וּמַדּוּעַ בָּאתֶם אֵלַי עַתָּה כַּאֲשֶׁר צַר לָכֶם׃ וַיֹּאמְרוּ זִקְנֵי גִלְעָד אֶל־יִפְתָּח לָכֵן עַתָּה שַׁבְנוּ אֵלֶיךָ וְהָלַכְתָּ עִמָּנוּ וְנִלְחַמְתָּ בִּבְנֵי עַמּוֹן וְהָיִיתָ לָּנוּ לְרֹאשׁ לְכֹל יֹשְׁבֵי גִלְעָד׃ וַיֹּאמֶר יִפְתָּח אֶל־זִקְנֵי גִלְעָד אִם־מְשִׁיבִים אַתֶּם אוֹתִי לְהִלָּחֵם בִּבְנֵי עַמּוֹן וְנָתַן יְהוָה אוֹתָם לְפָנָי אָנֹכִי אֶהְיֶה לָכֶם לְרֹאשׁ׃ וַיֹּאמְרוּ זִקְנֵי־גִלְעָד אֶל־יִפְתָּח יְהוָה יִהְיֶה שֹׁמֵעַ בֵּינוֹתֵינוּ אִם־לֹא כִדְבָרְךָ כֵּן נַעֲשֶׂה׃ וַיֵּלֶךְ יִפְתָּח עִם־זִקְנֵי גִלְעָד וַיָּשִׂימוּ הָעָם

אותו

פירוש

אאשה זונה זיין פאטר האט אים גיהאט פון אזו אווייב וואס ער האט זיא גינומען אן קידושין אונ אן כתובה ויולד גלעד האט גלעד גיבארין דעם יפתח: ותלד אונ דאס רעכטע ווייב האט גיבארען קינדר צו גלעד ויגדלו אונ זיי זענן דער וואקסען גיווארין די קינדער פון דעם רעכטען ווייב האבין זיי פר טריבין דעם יפתח ויאמרו לו אונ זיי האבין צוא אים גיזאגט דיא זאלסט ניט ירשנן אין אונזר פאטערס הוז ווארום דיא ביזט אזוהן פון אנאנדער ווייב ויברח אונ יפתח איז אנטלאפען גווארן פאר זיינע ברידר וישב אונ האט זיך בזעצט אין דעם לאנד טוב ויתלקטו אונ זיי האבן זיך צו נויף גיקליבן צו יפתח ליידיגע מענטשין אין זיי זענן גינאנגין מיט אים ויהי אונ עס איז גיוועזן אין עטליכע צייטן האבין דיא קינדר פון עמון מלחמה גיהאלטין מיט די ישראל ויהי אונ עס איז גיוועזן אז דיא בני עמון האבען מלחמה גיהאלטין מיט דיא ישראל וילכו זענן גינאנגין דיא עלצטע פון גלעד צו נעמן יפתח פון דעם לאנד טוב ויאמרו אונ די עלצטע פון גלעד האבין גיזאגט צו יפתח גיי אונ די וועסט זיין צו אונז פר אהאר ונלחמה אונ מיר וועלין מלחמה האלטין מיט די בני עמון ויאמר אונ יפתח האט גיזאגט צו די עלצטע פון גלעד הלא פר וואר אתם שנאתם איר האט דאך מיך פיינט גיהאט ותגרשוני

ע"ט

אונ איר האט מיך פר טריבין פון מיין פאטערס הוז ומדוע אונ ווארום זענט איר היינט צו מיר גיקומען אז אייך איז ענג ויאמרו אונ דיא עלצטע פון גלעד האבין גיזאגט צוא יפתח לכן דרום עתה שבנו האבען מיר זיך אצונד צוא דיר ווידר גיקערט אונ טוען דיר כבוד אן והלכת עמנו אונ אז די וועסט גיין מיט אונז אונ דיא וועסט מלחמה האלטין מיט די בני עמון והיית וועסטו זיין צו אונז איין עלצטר איבר אלע זיצערס פון גלעד ויאמר יפתח אונ יפתח האט גיזאגט צוא די זקני גלעד ער האט זיא גיפרעגט אם משיבים אתם אוב איר וועט מיך ווידר קערן מלחמה צו האלטין מיט די בני עמון ונתן יי אונ גאט וועט זיי איבר ענטפערן צו מיר פרעג איך אייך אנכי אהיה וועט איר מיך יוא מאכין פאר איין ראש טאמער נארט איר מיך ויאמרו האבין דיא זקני גלעד גיזאגט צו יפתח יי יהיה שומע גאט זאל זיין דער הערער צווישן אונז גאט זאל זיין דר עדות אויב מיר וועלין ניט טאן אזו ווי דיינע רייד: וילך יפתח אונ יפתח איז גינאנגין מיט די זקני גלעד וישימו אונ דאס פאלק האבעז אים גימאן איבר זיי פאר איין עלצטען אונ פאר איין האר: וידבר יפתח את כל דבריו האט יפתח גירעט אלע זיינע רייד פר גאט אין דער שטאט מצפה ער

כוכב

(הלא אתם שנאתם אותי וגו׳) דיא זקני גלעד האבן גיזאגט צו יפתח (לכה והייתה לנו לקצין ונלחמה וגו׳) ווייזט אונז פון זייערי רייד אז זייא

מיעקב

מאכן אום פאר אראש וקצין בדי ער זאל פירן דיא מלחמה אבר דר נאך וועלן זיי אום אפ ווארפען דרום זאגט יפתח (הלא אתם שנאתם אותי וגו׳

אותו עליהם לראש ולקצין וידבר יפתח את־כל־דבריו לפני יהוה במצפה:
וישלח יפתח מלאכים אל־מלך בני־עמון לאמר מה־לי ולך כי־באת אלי
להלחם בארצי: ויאמר מלך בני־עמון אל־מלאכי יפתח כי־לקח ישראל
את־ארצי בעלותו ממצרים מארנון ועד־היבק ועד־הירדן ועתה השיבה
אתהן בשלום: ויוסף עוד יפתח וישלח מלאכים אל־מלך בני עמון: ויאמר
לו כה אמר יפתח לא־לקח ישראל את־ארץ מואב ואת־ארץ בני עמון: כי
בעלותם ממצרים וילך ישראל במדבר עד־ים־סוף ויבא קדשה: וישלח
ישראל מלאכים | אל־מלך אדום לאמר אעברה־נא בארצך ולא שמע מלך
אדום וגם אל־מלך מואב שלח ולא אבה וישב ישראל בקדש: וילך במדבר
ויסב את־ארץ אדום ואת־ארץ מואב ויבא ממזרח־שמש לארץ מואב
ויחנון בעבר ארנון ולא־באו בגבול מואב כי ארנון גבול מואב: וישלח
ישראל מלאכים אל־סיחון מלך־האמרי מלך חשבון ויאמר לו ישראל
נעברה־נא בארצך עד־מקומי: ולא־האמין סיחון את־ישראל עבר בגבלו
ויאסף סיחון את־כל־עמו ויחנו ביהצה וילחם עם־ישראל: ויתן יהוה אלהי־
ישראל

פירוש ע״ט

הט דארטין איבער גירעט מיט זיי אלע תנאים ווס זיי האבין צווישין זיך גיהאט וישלח יפתח מלאכים אונ יפתח הט גישיקט שלוחים צום מלך פון בני עמון מען זאל אים אזו זאגן מה לי ווס האסטו צו מיר אז די ביזט גיקומין צו מיר מלחמה האלטין אין מיין לאנד: ויאמר מלך. הט דר מלך פון בני עמון גיזאגט צו די שלוחים פון יפתח כי ווייל דיא ישראל האבין אוועק גינומען מיין לאנד אין זיין ארויז גיין פון מצרים פון דם טייך ארנון ביז אין דעם טייך יבוק אונ ביז דעם ירדן ועתה אונ אצינד קער מיר אים די שטעט בשלום וועל איך מיט דיר קיין מלחמה האלטין: ויוסף עוד אונ יפתח הט נאך גישיקט שלוחים צום מלך פון בני עמון: ויאמר לו אונ האט צו אים דורך דיא שלוחים אזו גיזאגט אזו האט יפתח גיזאגט לא לקח די ישראל האבן ניט גינומין דס לאנד פון מואב אונ ניט דס לאנד פון עמון: כי ווארום אז דיא ישראל זענין ארויז גיגאנגין פון מצרים זענין זייא גיגאנגין ביז דעם ים סוף ויבא קדשה אונ זענין גיקומין אין דר שטאט קדש: וישלח האבין די ישראל גישיקט שלוחים צום מלך אדום אזו צוא זאגען אעברה איך בעט דיך איך וועל איבער פארען דורך דיין לאנד צוא ארץ ישראל ולא שמע אונ דר מלך אדום הט זיי ניט

גיוואלט צו הערין אונ ניט גילאזט איבר פארין דורך זיין לאנד וגם אונ צום מלך מואב האבען די ישראל אוך גישיקט ער זאל זייא לאזין דורך פארען דורך זיין לאנד האט ער זייא אוך ניט גיוואלט לאזין וישב זענין די ישראל גיזעסין אין קדש: וילך איז דס פאלק ישראל גיגאנגין אין דר מדבר ויסב אונ הט ארום גירינגילט דס לאנד אדום אונ דס לאנד מואב אונ איז גיקומן ממזרח שמש וואו די זונן שיינט צום לאנד מואב ער איז גיקומי צו מזרח זייט פון מואב אונ זיי האבן גירוט אויף יענר זייט פון ארנון ולא באו אונ זיי זענן ניט גיקומי אין ארנון דעם גבול פון מואב ווארום ארנון איז דער גבול פון מואב: וישלח ישראל אונ דס פאלק ישראל הט גישיקט שלוחים צו סיחון דר מלך פון אמורי אונ פון חשבון ויאמר לו אונ הט אים אזו גיזאגט איך בעט דיך כיר זאלן איבר פארן דורך דיין לאנד עד מקומי ביז מיין ארט ביז כנען: ולא האמין סיחון אונ סיחון הט ניט גיטרויעט די ישראל זאלין איבר פירן דורך זיין גבול הט סיחון איין גיזאמילט גאר זיין פאלק אונ זיי האבין גירוט אין דעם ארט יהץ אונ ער הט מלחמה גיהאלטין מיט די ישראל: ויתן הט גאט איבר גיענטפערט סיחון מיט גאר זיין פאלק אין די הענט פון די ישראל
ויכום

כוכב מיעקב

ומדוע באתם אלי) דס איז ניט מאהבה נאר ווייל עס איז אייך שלעכט אבר אז איך ווער מנצח

ישראל את־סיחון ואת־כל־עמו ביד ישראל ויכום ויירש ישראל את כל־
ארץ האמרי יושב הארץ ההיא: ויירשו את כל־גבול האמרי מארנון ועד־
היבק ומן־המדבר ועד־הירדן: ועתה יהוה אלהי ישראל הוריש את־
האמרי מפני עמו ישראל ואתה תירשנו: הלא את אשר יורישך כמוש
אלהיך אותו תירש ואת כל־אשר הוריש יהוה אלהינו מפנינו אותו נירש:
ועתה הטוב טוב אתה מבלק בן־צפור מלך מואב הרוב רב עם־ישראל אם־
נלחם נלחם בם: בשבת ישראל בחשבון ובבנותיה ובערעור ובבנותיה
ובכל־הערים אשר על־ידי ארנון שלש מאות שנה ומדוע לא־הצלתם
בעת ההיא: ואנכי לא־חטאתי לך ואתה עשה אתי רעה להלחם בי ישפט
יהוה השפט היום בין בני ישראל ובין בני עמון: ולא שמע מלך בני עמון
אל־דברי יפתח אשר שלח אליו: ותהי על־יפתח רוח יהוה ויעבר את־הגלעד
ואת־מנשה ויעבר את־מצפה גלעד וממצפה גלעד עבר בני עמון: ויִדר

פירוש ע"ט

ויכום אונ דם פאלק ישראל הט זיי גישלאגין אינ ישראל הט גערירשינת נאר דם לאנד פון אמורי וואס ער איז גיזעסין אין דעם לאנד: ויירשו אונ די ישראל האבן גערירשינת דס גנצע לאנד פון אמורי פון דעם טייך ארנון אונ ביז יבוק אונ פון דר מדבר ביז דעם ירדן: ועתה אונ אצונד דר גאט פון די ישראל ער הט פאר טריבען דעם אמורי פאר זיין פאלק ישראל אונ די ווילסט היינט דס לאנד ירשינען הלא פאר וואר את אשר יורישך וואס דיין גאט כמוש האט דיך גימאכט ירשינן דס זאלסטו ירשינן ואת כל אשר הוריש יי אלהינו אונ דס וואס אונזער גאט הט געמאכט ירשינען פאר אונז דס וועלן מיר ירשינן: ועתה אונ אצונד ביזטו דען בעסר פון בלק דער זוהן פון צפור וואס ער איז גיוועזן דער מלך פון מואב הט ער זיך דען גיקריגט מיט די ישראל הט ער דען מיט זיי מלחמה גיהאלטן:

יפתח

בשבת ישראל אז די ישראל זענין גיזעסין אין דר שטאט חשבון אונ אין אירע דערפער אין דר שטאט ערעור אונ אירע דערפר אונ אין אלע שטעט וואס איז ביי דעם טייך ארנון זענען זייא דארטן גיזעסען דריי הונדערט יאר אונ ווארום הט איר אין דער צייט נים מציל גיוועז: ואנכי אונ איך יפתח האב צו דיר נים געזינדיגט אונ דיא מלך עמון טוסט מיט מיר שלעכטס וואס די ווילסט שטרייטן מיט מיר ישפוט יי השופט גאט וואס ער איז אריכטער זאל ריכטן היינט בין בני ישראל ובין צווישען דיא יודען אונ צווישן די בני עמון: ולא שמע אונ דער מלך בני עמון האט גיט צו גיהערט צוא די רייד פון יפתח וואס ער הט געשיקט צוא אים: ותהי על יפתח אונ עס איז גיווארן אויף יפתח איין רוח גבורה פון גאט ויעבור אונ ער איז איבר גיפרען דיא

כוכב מיעקב

זיין דיא מלחמה וועט איר מיך ווייטר פיינד האבן אונ אוועק טרייבן אזוי ווי פריר האבן דיא זקני גלעד גענפרט (לכן עתה שבנו אליך) אמת איז טאקי דריבר זענען מיר גקומן צוריק צו דיר ווייל דיא גויים הט אונז גבראכט דר צו אבר בדיעבד (והלכת עמנו ונלחמת וגו') אז דו וועסט גיין מיט אונז אונ וועסט מלחמה האלטן מיט די בני עמון וועסטו שוין ביא אונז זיין שטענדיג אראש וקצין אונ יפתח האט נים פאר שטאנן וואס זיי מיינען הט ער זיי איבר גפרעגט (אם משיבים וגו' ונתן יי וגו' אהיה לכם) וועל איך דר נאך אויך זיין ביי אייך אראש וקצין האבן זיי אים גענפרט (יי יהיה שומע בינותינו) השי"ת זאל זיין איין עדות צווישן אונז אז אזוי וויא דו זאגסט וועלן מיר טון וכו':

סוד קדושים

וידר יפתח נדר לה' וגו' בני עמון בידי והיה היוצא וגו' לה' והעליתיהו עולה וגו' והנה בתו יוצאת וגו' פציתי פי אל ה' וגו' ויעש לה את נדרו (שופטים י"א) דאס איז טייטש יפתח הט אנדר גטאן צו גאט דם אויב ער וועט איין נעמן דם פאלק בני עמון וועט דר ערשטר וועלכר ער וועט ארויס גיין פון זיין שטוב אנטקעגין אים ווען ער וועט צוריק קומן פון דר מלחמה דר וועט גהערן צוא גאט ב"ה ער וועט אים אויף ברענגן פר אקרבן עולה לסוף איז ארוס אנטקעגין אים זיינע איינציגע טאכטר הט ער גזאגט איך האב שוין איין מאל מיין מויל גיעפינט אונ הר שפראכן צו גאט אין פאר פאכן אונ הט מקיים גוועזן זיין נדר. אונ די וועלכע געשיכטע ניפונט

יִפְתָּח נֶדֶר לַיהוָה וַיֹּאמַר אִם־נָתוֹן תִּתֵּן אֶת־בְּנֵי עַמּוֹן בְּיָדִי׃ וְהָיָה הַיּוֹצֵא
אֲשֶׁר יֵצֵא מִדַּלְתֵי בֵיתִי לִקְרָאתִי בְּשׁוּבִי בְשָׁלוֹם מִבְּנֵי עַמּוֹן וְהָיָה לַיהוָה
וְהַעֲלִיתִיהוּ עוֹלָה׃ וַיַּעֲבֹר יִפְתָּח אֶל־בְּנֵי עַמּוֹן לְהִלָּחֶם בָּם וַיִּתְּנֵם יְהוָה בְּיָדוֹ׃

ויכם

פירוש

דיא שטאט גלעד אונ מנשה אונ ער איז איבער גיפארען די מצפה פון גלעד אונ פון דארטן איז ער איבר גיפארן צוא דיא בני עמון: ויִדר האט יפתח אנדר געטאן צו גאט אונ הט גיזאגט אז די וועסט א בר ענטפרין. דיא בני עמון אין מיינע הענט והיה אונ עס וועט זיין היוצא דר אוס גייער וואס וועט ארוס גיין פון דר מיר פון מיין הויז

ע"ט

אנטקעגין מיר אז איך וועל מיך אים קערין בשלום פון די בני עמון זאל דאס זיין צוא גאט אונ איך וועל דאס אויף ברענגן פאר איין עולה ויעבור אונ יפתח איז איבער גיפארען צוא דיא בני עמון ער זאל מלחמה האלטען מיט זיי ויתנם אונ גאט הט זיי איבער גיענטפערט צו אים אין

דיא

סוד

מען פר שידינע מיינונגען איין טייל חכמים זאגן פשוט ער הט דיא טאכטר אויף געבראכט פאר איין עולה אבער פיל חכמים זאגן ניין. דען הקב"ה ווס ער איז איין רב חסד זאל פר לאנגן מענטשין בלוט אונ ווי אזוי וואלטן די חכמים אונ גדולי הדור פון יענע צייט לאזן דאס עס זאל זעלכס געשעהן נייערט יפתח הט נאר גמיינט מיט דיא ווערטר והיה לה' והעליתיהו עולה אז עס וועט ארויס גיין א בהמה טהורה וואס זיא איז ראוי פאר אקרבן זאל זיא זיין אקרבן ווען ניט זאל עס זיין צוא גאט אויף וואס עס גיצט היינו אבהמה טמאה וועט פאר קויפט ווערן אונ דאס געלט. פר ברויכט ווערין צו הייליגע ענינים וויא דר דין איז אונ אויב אמענש וועט ער מוזען זיין כל ימיו אפ גשייט פון דער וועלט אונ זיין געהייליגט צו עבודת השם למשל וויא חנה האט געהייליגט איר זון שמואל הנביא אז עס איז געשריבן ונתתיו לה' כל ימי חייו. ושמואל משרת את פני ה' דם גליכן די בת יפתח האט גמוזט זיצן אבתולה אונ ניט גטארט נעמן אמאן ווייל זיא איז געווען געהייליגט אונ דם הט זיא געוויינט אונ גקלאגט. אונ מדרש הנעלם פרשת בראשית שטייט ר' אבוהו האט גזאגט אלץ האט הקב"ה איבער גגעבן זיינע בריאים אויסער זיין נאמן יהוה אז עס שטייט אני ה' הוא שמי וכבודי לאחר לא אתן מיין נאמן יהוה וועל איך קיינעם ניט געבן מיר נסוגן אונ דער תורה דם מלאכים דיינים אדער אזוי חשובים ווערין אן גרופן מיט דעם נאמן אלהים אבער ניט מיט דעם נאמן יהוה דרום ביי קרבנות שטייט אומער יהוה אדם כי יקריב מכם קרבן לה' תודה לה' זבח שלמים לה'. מנחת לה' וארום דאס ווארט אלהים קען מען נאר מיינען אויסער השי"ת אונ אויב איינער האט געהיילגט אדער מקריב גוועזין צום שם אלהים איז ער געוועזן באסור חייב מיתה וויא דיא תורה זאגט אן זובח לאלהים יחרם בלתי לה'

קדושים

לכבדו דאס מיינט ווער עס שעכט צו דעם שם אלהים זאל פר טילגט ווערן נייערט צו שם יהוה זעלבסט. ההוא גברא איינער הט געהיילגט זיין זון צו גאט מיט דעם לשון אלהים הט ר' חייא אים ארויין גלייגט דר פאר אונ חרם אונ דם לערנין מיר אפ פון חנה דען זיא האט גזאגט ונתתיו לה' אויך יפתח הגלעדי בשעת זיין נדר האט ער גזאגט נאר מיט דעם ווארט והיה לה' ר' חזקיה מיט ר' יוסי בר חלפתא זענין גגאנגן אמאל גאך האלבע נאכט אונ ווען גייענדיג זאגט ר' יוסי צו ווס האבען מיר דאס געטאן מיר האבן דאך געלערנט לעולם זאל אמענטש ארוס גיין אונ וועג ביום טוב דאס הייסט אז עס איז גוט לעכטיג הט זיך ר' חזקיה אן גרופן מיין זון חארך זיך נאר ניט איין דעם זעהן קול פון דיא גלגלים וחיות הקודש וויא זייא זאגן שירה פאר הקב"ה אונ דעם האט ער געהערט זאגענדיג דעם פסוק ה' לעולם ישב כונן למשפט כסאו זאגט ר' חזקיה קום אונ זעה אונ הימעל איז דא צענרלייא מדרגות אונ מעלות פון מלאכים וועלכע עס זאגן אלע נאכט שירה. אונ אצינד זאגן דיא מלאכים ווס ווערן אן גרופען אלהים אונ דאס האט דוד המלך ע"ה גמיינט מיט דעם שיר המעלות. אויך דם ווארט בראשית מאכט ש"ר תא"ב דאס מיינט דיא מלאכים וואס ווערן אן גרופן אלהים גליסטן צוא זאגן אשיר פר הקב"ה אויף דיא גרויסע נפלאות זיינע דער ווייל איז גווארן זייער פינצטער אונ מיט אמאל לכטיג רופט זיך אן ר' חזקיה די גאולה פון ישראל וועט אויך זיין אויף דער ארט אונ דיא צייט ווען זייא וועלן ליידן פינצטרע צרות אונ מלחמות מיט איין מאל וועט אן הייבן שיינן דיא לעכט פון דיא גאולה וויא עס איז גשריבן כשחר נכון מוצאו אזוי וויא דער מארגען שטערן איז אויך אן גבריים זיין ארום נאנג כלומר פר טאג ווען עס ווערט שטארק פינצטר דם איז א סימן

אז

וַיַּכֵּם מֵעֲרוֹעֵר וְעַד־בּוֹאֲךָ מִנִּית עֶשְׂרִים עִיר וְעַד אָבֵל כְּרָמִים מַכָּה גְדוֹלָה מְאֹד וַיִּכָּנְעוּ בְּנֵי עַמּוֹן מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃

פירוש ע"ט

דיא הענט : ויכם אונ ער הט גישלאגן זיי פון דר שטאט ערוער אונ ביז מען קומט צו מנית צוואנציג שטעט אונ ביז דעם ארט אבל כרמים הט ער זיי גישלאגן זייער אגרויסן שלאק ויכנעו זענן אונטר טעניג גיווארן דיא בני עמון פר די קינדר ישראל :

סוד קדושים

דס עס וועט שוין זיין קעכטיג דס גלייכן ווען יודן וועט נוט צוא דריקן דאן וועט זיין דיא ישועה שלמה אונ עס וועט מקוים ווערן ובא לציון גואל במהרה בימינו אמן :

עניני מוסר לסדר בלק

וירא בלק בן צפור וגו׳ נאך דעם ווי דיא סדרה חקת האט גשמיסט פון תשובה. שמיסט איצט דיא סדרה פון בטחון. ווארום דער מענטש וס וויל זיין אצדיק אונ דינען הקב״ה. מיז ער האבן זיין גאנצי פאר זיכערונג נאר אויף הקב״ה ווארום דר מענטש וס פאר זיכערט זיך אויף איין אנדערן מענטש דהיינו ער איז אמשרת אונ אקראם. אדער אונ איין אנדער האנדיל. ער מיז פאלגען וואס זיין בעל הבית הייסט אום מיז. אז דר בעל הבית זאגט אום ער זאל קומן אונ דר פרוה אונ קראם שטעה זיבען. מיז ער אגאנצע וואך דאוונון אונ דר היים. אונ הערט קיין ברכו קיין קדושה קיין אמן קיין אמן יהא שמיה רבא אונ פאר פעלט נאך אזעלכע מצות. מנחה מיז ער דאווינון אונ קראם. אונ אז עס זענען דא מענטשין וואס דינגן סחורה. הט ער מורא פר דעם בעל הבית צו זאגן די סוחרים זייא זאלן ווארטן ביז ער וועט דאווענען מנחה. אונ אויב דיא סוחרים זענען עכו״ם ווייס ער גענוים נוט וס צוא טון. פר שפעטיגט ער מנחה. אונ עס ווערט אפ גנסטרע מנחה׳ אדער ער דאווינט קיין מנחה. אונ אז דר בעל הבית הייסט אים ער זאל מעסטן אפאלשע אייל. אפאלשע וואג. אפאלשע מאס׳ די עבירות גהערון אלע צום משרת. דריבער זאגט ירמיה הנביא ארור הגבר אשר יבטח באדם פר פלוכט איז דער מענטש וואס זיין פר זיכערינג איז אויף אמענטש. דאס איז גשמיסט פון דם מענטש וואס איז פר זיכערט אויף איין אנדרון מענטש. עס זענון דא מענטשין וואס זענין פאר זיכערט אויף זיך אליין. דהיינו ער שטייט אליין אויף גאנץ פריה צו עסונג דיא קראם. ער רעכינט עס וועט אום זיין וויינונג דם ליזונג פון דם גאנצע טאג. נעמט ער צום ליזונג נאך צפאר שעה פון גאנץ פריה. אונ דורך דעם קומט ער גים אונ שיהל. אדער ער איז אבעל מלאכה רעכינט ער עס איז אשאד די צייט אונ דער היים דאווענען דוי ערט ניט אזו ווי צו דאוונון אונ שוהלי אונ וועד שמיסט פון פאלשקייט אונ האנדול אונ פון פאלשקייט אונ די מלאכה׳ וואס צו דעם זענען דא זייער פיל גרויסע עבירות וואס צו זיי איז גאר גיט דא קיין תשובה. דהיינו אפאלשע וואג אפאלשע מאס וס ער גזלת צו הונדערטער מענטשן וואס ער ווייסט איצט גאר נוט וועמון ער הט גגזלת אונ ווייסט ניט ווי פיל ער האט גגזלת. דאס איז אלין וייל דער מענטש הט קיין פר זיכערינג אויף הקב״ה. ווי ירמיה הנביא הט גזאגט ושם בשר זרועו פר פלוכט איז דר מענטש וואס ער מאכט זיך אליין פר זיין שטארקייט׳ ער זאגט אז ער אליין וועט זיך העלפין אונ זיין פרנסה. מיט זיין חכמה אדער מיט זיין גבורה אדער מיט זיין רייכקייט. אויף דעם הט דוד המלך גזאגט (והבוטח בה׳ חסד יסובבנו) דער מענטש וואס איז פר זיכערט אויף הקב״ה וועט דר חסד פון הקב״ה זיין ארום אים׳ אפילו ער וועט ניט ווערט זיין פון דעסט וועגן וועט הקב״ה אים גיט פר לאזון. נאר ער וועט טין מיט אים חסד. דר נביא מיכה הט גזאגט (אשר לא יקוה לאיש ולא ייחל לבני אדם) די יודן דארפון זיין בהעפט צו הקב״ה זיי זאלון ניט האפון צו אמענטש אונ זאלן ניט ווארטין אז אמענטש זאל זיי העלפן׳. ווי דוד המלך הט גזאגט וואהל דעם מענטש וס ער הט גטון גאט זיין פר זיכערינג אונ ער הט זיך ניט גקערט צו גרויסע רייכ

זאלן אים העלפן. ווארום זיי קערין זיך צו וואס ליגין איז. נאך הט דוד המלך גזאגט פר הקב״ה אוך האב מיך גמאכט פר שווייגען אזו ווי אקינד וואס זייגט פון זיין מוטער וואס ער האט קיין אנדער האפענונג נאר אוף זיין מוטער. אזוי שווייג איך אוך אונ האב קיין אנדר האפעניגג נאר אויף דיר גאט. דר נביא ירמיה האט גזאגט גבענטשט וועט זיין דר מענטש וואס וועט זיך פאר זיכערין אויף גאט אונ גאט וועט אום געבון זיין פר זיכערינג גאט וועט אום געבן די זאך וואס ער הט זיך אויף אים פרזיכערט אונ גאט הט גלובט איגרע עלטרין מיט די גוטע מדה פון פרזיכערינג זוי ירמיה הנביא הט גזאגט צו די יודן אונ דם נמון פון הקב״ה איך געדענק דיר דם חסד פון דיין יונגנד איך גדענק דיר די ליבשאפט פון די צייט וואס די ביזט גוועזן צו מיר בהעפט ווי אכלה צו איר חתן וואס די ביזט נגאנגען נאך מיר אונ דער מדבר וואס זו איז אזו אלאנד וואס ווערט ניט גזייעט אונ די האסט גאר ניט גוויסט ווי אזו די וועסט גשפייזט ווערין גאר די האסט זיך פר זיכרט אויף מיר גוויס וועל איך דיך שפייזן אונ גאט הט זיי גשפייזט אונ דר מדבר די יודן זענען גיוועזן אונ דר מדבר זעקס מאל הונדרט טויזנד מענשין מאנגס לייט פון צוואנציג יאר אונ ווייטר אוסר זוייבער אונ אוסר קונדר פון אטאג ביז צוואנציג יאר אונ אוסר דעם ערב רב פרעמדע פעלקר וואס זיי זענען גיוועזן פיר מאל אזו פיל ווי די יודן אונ אזו פיל בהמות גאר אן אצאל אונ אלע הט גאט גשפייזט אונ דר מדבר דם איז אמת הקב״ה הט גוזר גיוועזן אויף אלע מענטשן בזעת אפיך תאכל לחם מיט דם שוויים פון דיין פנים וועסטו עסין ברוט מיז דר מענטש ארבטן אויף זיין בדערפוגים ווי עס שטייט אונ פסוק הקב״ה הט ארוס גשיקט אדם הראשון פון גן עדן ער זאל ארבטין די ערד וואס ער איז פון איר גנומין גוואררן איז אבר דא צוויי זאכען ביי דיא גזרה איינס אפילו ביי דיא ערד ארבוט מיז אוי דער מענטש אן קומן צו הקב״ה אונ ער מיז האפון צו הקב״ה ער זאל געבון רעגען אונ דער צייט וואס דיא פעלדער וועלען דארפען אונ ער זאל געבען נוארום אונ דיא צייט וואס מען וועט דארפון אונ צווייטינס האט הקב״ה ניט גמיינט אז ווענון זיין שטיקיל ברוט זאל ער ארבטין טאג אונ נאכט אונ ער זאל גאר קיין צייט האבן צוא דינון הקב״ה דם דריטע איז דיא גזרה איז נאר גיוועזן אויף די צייט איידר דיא תורה איז גגעבן גוואררען אבער זוי הקב״ה הט גיגבון די תורה הט הקב״ה בטל גמאכט די גזרה אונ ער האט גזאגט צו די יודן דר עיקר ארבייט זאל ביי אייך זיין צו לערנון תורה ווי עס שטייט אונ פסוק אם בחוקותי תלכו אוב איר וועט גיין מיט מיינע חקים זאגט רש״י איר וועט אייך מאטרון צוא לערנון תורה אונ איר וועט היטן מיינע מצות. וועל איך געבין אייער רעגין אונ דר צייט אונ איר וועט האבן פיל תבואה אונ פריכטן אונ איר וועט זיצען מיט פרידן אונ דעם לאנד איז דאך די גזרה בזעת אפיך תאכל לחם בטל גוואררען נאר דם איז ווי דר תנא זאגט אונ פרקי אבות כל המקבל עליו עול תורה דער מענטש וואס נעמט אויף זיך די משא צו לערנון תורה נעמט מען אראפ פון אים די משא פון דרך ארץ פון פרנסה מכט הקב״ה זיין פרנסה זאל אים גרינג אנקומן ער זאל האבן צייט צו לערני תורה וכל הפורק ממנו עול תורה אונ דער מענטש וואס נעמט אראפ פון זיך דיא משא פון דיא תורה לערנן נים מען אויף אים די משא פון פרנסה ער זאל שווער ארבעטין אויף זיין ברויט. דארף יעדר מענטש פאר שטיין מיט זיין שכל אז עס איז בעסר מען זאל ארבעטין אונ תורה לערנון. וועט מען האבן ביידע וועלטין עולם הזה אונ עולם הבא. אונ אפילו דר מענטש זעהט ניט באלד זיין עולם הזה. נאר זיין פרנסה איז וויינינג. זאל ער גאר ניט זארגין נאר ער זאל זיך פר לאזין אויף הקב״ה אז ער וועט ניט פר לאזון זיינע צדיקים. דעם גאנצען מוסר זעהן מיר פון די סדרה. מיר געפונון משה רבינו הט גזאגט צו די יודן אונ הט זיי גלערנט זיי זאלן האבען אפר זיכערינג אויף גאט. אפילו ווען זיי זענען גוועזן אונ די גרעסטע סכנה. ווען זיי זענען גישטאנען נעבין דעם ים הט משה גזאגט צו די יודן איר זאלט אייך פר זיכערין אויף גאט אונ איר זאלט גיין אונ ים וויא דער מדרש זאגט דיא יודון זענען גוועזן אונ נואסר ביז זייערע נעז. אונ איצט איידר דיא יודען זענען אריין גגנגין אונ ארץ ישראל הט משה גזאגט צוא דיא יודון פיל מאל איר זאלט ניט מורא האבן פר די פעלקר. ווארום גאט וועט גיין מלחמה האלטון מיט די פעלקר פון איערט וועגען.

פר זיכערט אייך אויף גאט וועט איר דם ירדן אריבער גיין אונ איר וועט ארץ ישראל איין נעמען אבער דער מענטש וואס פר זיכערט זיך אויף אמענטש איז זיין פר זיכערונג גאר ניכט. דס הט בלק גזעהן. סיחון אונ עוג האבען זיך פר זיכערט אויף זייער שטארקייט אונ אויף זייערע פיל חיל. אונ זיי זענען נהרגת געווארען פון די יודן. ווס זיי זענען ניט געוועזען אזוי שטארק אונ האבען ניט געהאט אזוי פיל חיל. ווי דוד המלך הט גזאגט אין המלך נושע ברב חיל דער מלך וועט ניט געהאלפין ווייל ער הט פיל חיל גבור לא ינצל ברב כח דער גבור וועט ניט גרעטעט ווייל ער האט פיל כח. נאר ווי דען זעהן די יודן געהאלפין געווארען. דורך אנגעטליכען כח. דריבער האט בלק פון זיך אראפ געווארפען די מלוכה. אונ מואב הט מורא געהט פר די יודן אונ זיי האבען אן גיהויבען זוכין אנדערע עצות געגען די יודען. הט גאט זיי געוויזען אז געגען אים איז ניט דא קיין עצות. נאר אלע זענען אינטער טעניג געגען. אום אונ בלעם מיט זיין כשוף הט אויך ניט געהאלפין:

במדבר כב בלק

אונקלוס

ב וחזא בלק בר צפור ית כל די עבד ישראל לאמוראי:

ב וירא בלק בן־צפור את כל־אשר־עשה ישראל לאמרי:

ורח״ל תו״א וירא בלב. סנה׳ קה: ויגר

בעל הטורים

(ב) וירא בלק. בא ללמד דמן של ישראל: בן צפור. שעף עליהם כצפור לקללם וזהו כצפור נודדת מן קנה כן קללת חנם לא תבא: וירא. בגימט׳ שמע׳ לו חמה למשה וירא בנתקדר׳ חמה מלמד ראייה לי׳ בבנה כמו וכל העם רואים וכן שמיע׳

שפתי חכמים

א דק״ל וכי כוא רחב ומחרים נא רחו אלא כוא שם של לבו לפיכך תלה כרחי׳ בו. א״כ דקשה לי׳ ויסמע כל״ל דכסתמא לא כי׳ במלחמה. אלא וירא כוא לי׳ בבנה ומבו

רשי

(ב) וירא בלק בן צפור את כל אשר עשה ישראל לאמורי. אמר אלו א שני מלכי׳ שהיינו בטוחים עליה׳ לא עמדו בפניה׳ אנו על אחת

בית דוד

(ב) (וירא בלק בן צפור את כל אשר עשה ישראל לאמורי) . זאגט רש״י (אמר) בלק האט גזאגט (אלו שני מלכים שהיינו בטוחים עליהם לא עמדו בפניהם) די צוויי מלכים סיחון אונ עוג

וואס מיר זענען געווען פאר זיכערט אויף זייער שטארקייט האבען ניט געקענט בשטיין געגען די יודען (אנו על אחת כמה וכמה) וועלען מיר גוויס ניט קענען בשטיין געגען די יודען (קפיכך ויגר מואב

פירוש לתורת אלהים

(ב) ויגרא בלק אונ בלק דר זון פון צפור האט גזעהן וואס די ישראל האבען גיטאן צום אמורי וואס די ישראל האבען נהרגת סיחו ועוג: (ג) ויגר מואב האט מואב זייער גיפארכטן פאר דעם

משלי יהודה

(ויגר מואב מפני העם מאד) דר מדרש זאגט דם וואיט ויגר איז אלשון גר ער האט זיך אליין אום גורזי אויף דר וועלט ווי אגר עס איז א משל ביי א גרוסן עושר איז דא סוג נאכד אונ זילבר האט זיך א גנב פר ליינט ער זאל ביי אום אוועק גנבנען זיין פר מעגין אונ הט שון ביי אום עטליכע מייערי כלים גנבנת אונ אז דער עושר איז גוואר געווארן פון דעם גנב אז ער הט ביי אום עטליכע כלים גנבית הט ער שון פר דעם גנב פר שלאסן דיא טיר אונ הט אום קיין מאל ניט אריין גלאזט אין שטוב האט זיך דר גנב מישב געווען אונ איז געאנגען צו די שכנים אונ האט זיי אן גרעט זייא זאלן גייען ביא דעם עושר גולדני אונ זילבערנע כלים אונ דר גנב איז דר נאך גנאנגען אונ הט די כלים ביי די שכנים אוועק גנבית האט דער עושר נאך דעם גזאגט אצינד וויים איך מיך שון ניט פאר וועמען צו היטען אונ צו פאר שלאסען די טיר פאר אפ עמדן האב איך מורא . אונ פר די שכנים הב איך מורא דם נמשל איז. אז די יודן זענען ארויס גנאנגען פון מצרים האבען אלע פעלקער מורא געהאט פר די יודן נאר דאס פאלק מואב איז געווען פר זיכערט פר זיי ווייל גאט הט אן גזאגט די יודן זיי זאלען קיין מלחמה ניט האלטען מיט מואב צו נעמען ביי זיי דם לאנד נאר אז דער מלך סיחון הט ביי מואב צו גנומען אשטיק לאנד אונ די יודן האבען ביא סיחון צו גנומען דם לאנד

ג וַיָּגָר מוֹאָב מִפְּנֵי הָעָם מְאֹד כִּי רַב־הוּא וַיָּקָץ מוֹאָב מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ ד וַיֹּאמֶר מוֹאָב אֶל־זִקְנֵי מִדְיָן עַתָּה יְלַחֲכוּ הַקָּהָל אֶת־
כל

ג וּדְחִיל מוֹאָבָאָה מִן קֳדָם עַמָּא לַחֲדָא אֲרֵי סַגִּי הוּא וַעֲקַת לְמוֹאָבָאָה מִן קֳדָם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ ד וַאֲמַר מוֹאָב לְסָבֵי מִדְיָן כְּעַן יְשֵׁיצוּן קְהָלָא יָת כָּל סַחְרָנָנָא

בעל הטורים

ל' כנגד כמו כי שומע יוסף: (ג) ויגר. ב' במס' הכא ואידך וירא שאול אשר הוא משכיל מאד ויגר מפניו אף כאן בשביל שראה שישראל מצליחים ומשכילים בכל ירא מפניהם: ויגר מואב. וכיונו דכתיב אילו מואב ואמזמו רעד: (ד) ילחכו. ב' ברס' ילחכו הקהל ילחכו עפר כנחש בתרי עשר בפ' רמה עמך בשכרך שמדבר מענין כגאול' וכיונו דכתיב כאשר שפט למצרים

רשב"ם

(ג) ויקץ מואב. בחייו כמו קצתי בחיי: (ד) ילחכו.

רש"י

כמה ב וכמה לפניך ויגר מואב: (ג) ויגר. לשון מורא כמו (איוב יט) גורו לכם: ויקץ מואב. קצו ג בחייהם (כמו קצתי בחיי והוא מקרא קצר): (ד) אל זקני מדין. והלא מעולם היו שונאי' זה את זה שנאמר (בראשית לו) המכה את מדין בשדה מואב שבאו מדין על מואב למלחמה אלא מיראתן של ישראל עשו שלום ביניה'. ומה ראה מואב ה ליטול עלה ממדין ו כיון שראו את ישראל נוצחי' שלא כמנהג העולם אמרו מנהיג' של אלו במדין נתגדל נשאל מהם מה מדתו אמרו לו אין

שפתי חכמים

ככתובות אחר. כו': ב דק"ל האיך מוסב ויגר מואב מוראת בלק גו' דמשמע בשביל שראה לפניך ויגר מואב ועל זה פירש אמר אלו שני מלכים כו' סיחון ועוג כלומר כיון שמתו כמון בפס את דברי המלך שאמר כן מ"ש ויגר מואב וק"ל. כתב ברא"ם ותימה הא מלת ויגר דבקה אדלעיל מיניה מאד כי רב הוא דכתיב בתריה ומשמע שמפני רבויים הוא שפחדו ולא מפני מה שמתו לשני מלכי האמורי וליכא למימר שחסר ו' מן כי רב הוא כאילו אמר וכי רב הוא שפירושו ועוד מפני שרב הוא דאם כן הי' לו לפרש זה כמו שפירש גבי כי הוציא כ' את ישראל ממצרים וכו'. ונראה לפרש שגם המואבים ידעו שבני ישראל נצחו את ב' המלכים אבל חשבו שבנלות הים בדרך טבע וכיון שגלות מלחמתם לא היה כ"א מפני רבוי העם אספר נגלת אותם ברבוי העם שיסכרו עליהם כל מלכי כנען ועכשיו ששמעו מפי מלכם כי גלות מלחמות ישראל הוא שלא בדרך הטבע כי ישראל הרגו האמוריים והם לא עמדו כנגדם

לכרוב נגם אז ויגר מואב מפני העם כי רב הוא כלומר שעדיין נשארו ברבויים כבתחל' ולא נפקד מהם איש ולכך קצו בחייהם בעולמם. ולפ"ז יהי' פירושו של רש"י הכי אלו ב' מלכים וכו' כלו' אלו ב' מלכים שהיינו בטוחים עליהם שיהרגו לכל הפחות מישראל לפי המספר שיהרגו ישראל מהם ואז נבוא אנחנו עם כל מלכי כנען ונהרוג הנשארים בהם כישראל אבל עכשיו שלא הרגו מהם כלום כי לא נשא איש את ידו עליהם מפני שנפל פחד ישראל עליהם אנו על אחת כמה וכמה שלא נוכל להם אפי' עם כל מלכי כנען: ג ר"ל המואבים קצו בחייהם וכאלו אמר ויקץ מואב בחייו והסיבה הוא בשביל מורא שיראו מפני בנ"י. והוכחתו מדכתיב מפני העם: ד דאל"כ לכתוב הכה את מדין דמשמע פעם א' אבל המכה את מדין משמע שתמיד מכה והולך: ה פי' לפ"ג דעשו שלום ביניהם מפני היראה מ"מ השלום לא הי' אלא שלא יהיו עוד שונאים אבל ליטול עלה מהם מה ראו ועשו כו': ו דמדתלה הכתוב בקשת העלה

בית דוד

מוֹאָב) דְּרִיבֶּער הָט מוֹאָב מוֹרָא גֶעהַאט פַר דִיא יוּדֶען : (ג) (וַיָּגָר) . זָאגְט רשׁ״י (לָשׁוֹן מוֹרָא) וַיָּגָר אִיז דִיא טַייטְשׁ עֶר הָט גֶעהַאט מוֹרָא (כְּמוֹ) וְוִיא עֶס שְׁטֵייט אוּנ פָּסוּק (גּוּרוּ לָכֶם) אִיר זָאלְט אַייךְ פִירְכְטֶען(מוֹרָא הָאבֶּן): (וַיָּקָץ מוֹאָב) . זָאגְט רשׁ״י (קָצוּ בְּחַיֵּיהֶם) דִיא מוֹאָבִים הָאבֶּען פַאר מִיאוּסְתְ זֵייעֶר לֶעבֶּען (כְּמוֹ) וְוִיא עֶס שְׁטֵייט אוּנ פָּסוּק (קַצְתִּי בְּחַיַּי) אִיךְ הָאבּ פַאר מִיאוּסְתְ מַיין לֶעבֶּען (וְהוּא מִקְרָא קָצָר) דָס אִיז אַקוּרְצֶער פָּסוּק. עֶס דַארְף שְׁטֵיין וַיָּקָץ מוֹאָב בְּחַיָּיו. מוֹאָב הָאט פַר מִיאוּסְתְ זַיין לֶעבּוּן : (ד) (אֶל זִקְנֵי מִדְיָן) . פְרֶעגְט רשׁ״י (וַהֲלֹא מֵעוֹלָם הָיוּ שׂוֹנְאִים זֶה אֶת זֶה) מוֹאָב אוּנ מִדְיָן הָאבֶּן דָאךְ אַייבּוּג פַייְנְד גְהַאט אֵיינֶער דֶעם אַנְדֶרִין (שֶׁנֶּאֱמַר) וְוִי עֶס שְׁטֵייט אוּנ פָּסוּק (הַמַּכֶּה אֶת מִדְיָן בִּשְׂדֵה מוֹאָב) עֶר הָאט גְשְׁלָאגֶען מִדְיָן אוּנ דֶעם פֶעלְד פוּן מוֹאָב (שֶׁבָּאוּ מִדְיָן עַל מוֹאָב לַמִּלְחָמָה) מִדְיָן אִיז גֶעקוּמֶען הַאלְטֶען מִלְחָמָה מִיט מוֹאָב (אֶלָּא מִיִּרְאָתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ שָׁלוֹם בֵּינֵיהֶם) וַוייל זֵיי הָאבֶּן מוֹרָא גֶעהַאט פַר יוּדְן הָאבֶּן זֵיי גֶעמַאכְט שָׁלוֹם (פְרִידֶען) אֵיינֶער מִיט דֶעם אַנְדֶערֶן. פְרֶעגְט רשׁ״י (וּמָה רָאָה מוֹאָב לִיטּוֹל עֵצָה מִמִּדְיָן) פַאר וָוס הָט מוֹאָב נְפְרֶעגְט אַעֵצָה פוּן מִדְיָן (נִיט פוּן אַנְדֶערֶע לֶענְדֶר וָוס זֶענִין גְוֶוען גָאנְץ צוּ מוֹאָב), עֶנְטְפֶערְט רשׁ״י (כֵּיוָן שֶׁרָאוּ אֶת יִשְׂרָאֵל נוֹצְחִים שֶׁלֹּא כְּמִנְהַג הָעוֹלָם) וַוייל מוֹאָב הָט גְזֶעהֶן יוּדִין נֶעמֶן אַיין זֵייעֶרֶע מִלְחָמוֹת נִיט וְוִיא אַנְדֶערֶע מְלָכִים פוּן דֶר וֶועלְט נֶעמֶן אַיין מִלְחָמוֹת (אָמְרוּ) הָאבֶּן זֵיי גְזָאגְט (מַנְהִיגָם שֶׁל אֵלּוּ בְּמִדְיָן נִתְגַּדֵּל) דֶר פִירֶער פוּן דִיא יוּדִין אִיז גֶעבָּאוָועט גְוָוארֶן אוּנ מִדְיָן (נִשְׁאַל מֵהֶם מַה מִּדָּתוֹ) מִיר וֶועלִין פְרֶעגִין בַּיי דִי מִדְיָנִים מִיט וֶועלְכֶן כֹּחַ נֶעמְט עֶר

פירוש לתורת אלהים

דֶעם פָאלְק יִשְׂרָאֵל כִּי וָוארוּם דִי יִשְׂרָאֵל זֶענֶען יֶועֶן פִיל וַיָּקָץ מוֹאָב אוּנ מוֹאָב הָט פַר מִיאוּסְתְ זִיךְ וְוֶעבֶּערְט זַיין לֶעבּ׳ פַר דִי יִשְׂרָאֵל: (ד) וַיֹּאמֶר מוֹאָב הָט מוֹאָב גְזָאגְט צוּ דִי עֶלְצְטֶע פוּן מִדְיָן

כְּמָא דִמְלַחֵיךְ תּוֹרָא יָת יְרוֹקָא דְחַקְלָא וּבָלָק בַּר צִפּוֹר מַלְכָּא לְמוֹאָב בְּעִדָּנָא הַהִיא: ה וּשְׁלַח אִזְגַּדִּין לְוַת בִּלְעָם בַּר בְּעוֹר לִפְתוֹר אֲרָם דְּעַל פְּרָת אֲרַע
לסיטר

כָּל־סְבִיבֹתֵינוּ כִּלְחֹךְ הַשּׁוֹר אֵת יֶרֶק הַשָּׂדֶה וּבָלָק בֶּן־צִפּוֹר מֶלֶךְ לְמוֹאָב בָּעֵת הַהִוא: ה וַיִּשְׁלַח מַלְאָכִים אֶל־בִּלְעָם בֶּן־בְּעֹר פְּתוֹרָה אֲשֶׁר עַל־הַנָּהָר אֶרֶץ בְּנֵי־
עמו

רשב"ם

כל התבואות וכל מיני אוכלין: (ה) ארץ בני עמו. של
פלומות: ככה עם יצא. ככה עולה ס' לו' ס' רבואות יצאו:

בעל הטורים

יאילו כסמע לור לומר כסער כפל פחדס על כל האומות כן יכי' לפתיר: (ה) אל בלעם בן בעור פתורה. בגי' זהו פותר יושב מתלי. שיושב כנגדי ורואה אותי ואני איני יכול לראותו

שפתי חכמים

במואב ולא כתיב ויאמרו זקני מואב וזקני מדין ש"מ דמואב לקחו עצה ממדין מ"ה קשה ומה ראה וכו' ועל הקרח לא קשה מידי דכ"א מדין לא הי' ירא מפני בנ"י אלא מואב לבד הי' ירא. אבל עכשיו שפרש"י מיראתם של ישראל עשו שלום ביניהם ש"מ דשניהם יראו א"כ קשה מה ראה מואב ליטול עצה ממדין למה לא נטל מדין עצה ממואב לכליל ח"ש. ומתרץ כיון שראו כו' ר"ל דהמדינים מכירין מנהיגם של ישראל דהיינו משה לפי שאמרין נתגדל לכך נטל מואב עצה ממדין: ז לפי שעוקר את הכל מן השורש כך אלו כן שעוקרים את הכל כדכתיב עד בלתי השאיר לו שריד. דאל"כ כלח"ך ככהמ' מבע"ל: ח פי' שרים וכרא"ם גורם מנסיכי סיחון כו' וע"ם אבל א"ל למחוק כספרים בשביל זה כי בקרא ע"ש שניהם נזכרו דכתיב ואת נשיאי מדין את אוי ואת רקם ואת צור ואת חור ואת רבע נסיכי סיחון: ם ופתורה ל' שלחן:

רש"י

כחו אלא בפיו אמרו אף אנו נבוא עליהם באדם שכחו בפיו: כלחך השור [במדבר רבה] כל מה שהשור מלחך אין בו סימן ברכה: בעת ההיא. לא היה ראוי למלכות מנסיכי מדין הי' וכיון שמת סיחון מנוהו עליהם לצורך שעה: (ה) פתורה. כשולחני הזה שהכל מריצים לו מעות כך כל המלכי' מריצין לו אגרותיהם י ולפי פשוטו של מקרא כך שם המקום (שם): ארץ בני עמו. (שם) של
י ליטול עצה הימנו: כ ופתורה פירושו כמו לפתור דכל

בית דוד

אַיין אַמִלְחָמָה (אָמְרוּ כו) דִי מִדְיָנִים הָאבֶּן גִיזָאגְט צוּ דִי מוֹאָבִים (אֵין כּוֹחוֹ אֶלָּא בְּפִיו) דֶר כֹּחַ פוּן מֹשֶׁה אִיז נָאר מִיט זַיין מוֹיל. ווָס עֶר זָאגְט עֶר ווִיל, ווֶערְט אַזוֹי גֶעטָאן (אָמְרוּ) הָאבֶּען דִיא מוֹאָבִים גִיזָאגְט (אַף אָנוּ נָבוֹא עֲלֵיהֶם) מִיר ווֶעלִין קוּמֶען אוֹיף דִיא יוּדֶן (בְּאָדָם שֶׁכּוֹחוֹ בְּפִיו) מִיט אַמֶענְטְשׁ ווָאס זַיין כֹּחַ אִיז אוּנ מוֹיל: (כִּלְחֹךְ הַשּׁוֹר). זָאגְט רַשִׁ"י (כָּל מַה שֶׁהַשּׁוֹר מְלַחֵךְ אֵין בּוֹ סִימַן בְּרָכָה) אַלֶץ ווָאס אַאָקְס עֶסְט אָפּ אִיז נִיט מֶער דָא אַבְּרָכָה. ווַייל עֶר רַייסְט אוֹיס מִיט דֶעם ווָארְצִיל. דִי יוּדֶן טוּהֶען אוֹיךְ אַזוֹי אַז זַיי הַאלְטֶען מִלְחָמָה הַרְגֶענֶען זַיי אַלֶע אַפִילוּ ווַייבֶּער אוּנ קִינְדֶער אוֹיךְ: (בָּעֵת הַהִיא). זָאגְט רַשִׁ"י (לֹא הָיָה רָאוּי לְמַלְכוּת) בָּלָק הָט קֵיין מֶלֶךְ גֶעדַארְפְט זַיין ווָארוּם (מִנְּסִיכֵי מִדְיָן הָיָה) עֶר אִיז גֶוָועזֶען אַשַׂר פוּן דִיא שָׂרִ"ים פוּן מִדְיָן (וְכֵיוָן שֶׁמֵּת סִיחוֹן) אוּנ ווַייל סִיחוֹן אִיז גֶעשְׁטָארְבֶּן (מִנּוּהוּ עֲלֵיהֶם לְצוֹרֶךְ שָׁעָה)

הָאבֶּן דִי מוֹאָבִים גֶענוּמֶען בָּלָק פַאר אַמֶלֶךְ ווַייל דִי צַיי"ט הָאבֶּן דִיא מוֹאָבִים גֶעדַארְפְט אַמֶלֶךְ. ווַייל זַיי הָאבֶּן מוֹרָא גֶעהַאט פַאר דִי יוּדֶן: (ה) (פְּתוֹרָה). זָאגְט רַשִׁ"י (כְּשׁוּלְחָנִי הַזֶּה שֶׁהַכֹּל מְרִיצִים לוֹ מָעוֹת) בִּלְעָם אִיז גֶוָועזֶען ווִי דֶער מֶענְטְשׁ ווָאס זִיצְט בַּיי אַטִישׁ אוּנ מַאכְט (בַּיי"ט) גֶעלְט. גְרוֹיסֶע מַטְבְּעוֹת אוֹיף קְלֵיינֶע מַטְבְּעוֹת אוּנ קְלֵיינֶע מַטְבְּעוֹת אוֹיף גְרוֹיסֶע מַטְבְּעוֹת ווִי אֵיינֶער דַארְף. דֶרִיבֶּער בְּרֶענְגֶען צוּ אִים פִיל מֶענְטְשֶׁן זֵייעֶר גֶעלְט (כָּךְ כָּל הַמְּלָכִים מְרִיצִין לוֹ אִגְּרוֹתֵיהֶם) אַזוֹי אִיז גֶוָועזֶען בִּלְעָם בַּיי אַטִישׁ אוּנ הָאט שְׁטֶענְדִיג גֶעלֵייגְט דִיא בְּרִיף ווָס אַלֶע מְלָכִים הָאבֶּן צוּ אִים שְׁטֶענְדִיג גֶעשִׁיקְט (וּלְפִי פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא כָּךְ שֵׁם הַמָּקוֹם) נָאךְ דֶעם פְּשַׁט פוּן פָּסוּק אִיז דָאס ווָארְט "פְּתוֹרָה" דֶער נָאמֶען פוּן דֶער שְׁטָאט ווָאס בִּלְעָם הָט גֶעוְואוֹינְט: (אֶרֶץ בְּנֵי עַמּוֹ). (שֶׁל בָּלָק) דָאס ווָארְט "פְּתוֹר" אִיז גֶוָועזֶען אוּנ דֶעם לַאנְד ווָאס

פירוש לתורת אלהים

עַתָּה אַצוּנְד ווֶעלֶען אָפּ עֶסֶען דָאס אַיין זַאמְלוּנְג פוּן דִי יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל סְבִיבוֹתֵינוּ נָאר ווָס אַרוּם אוּנְז כִּלְחֹךְ הַשּׁוֹר אַזוֹי ווִי אַיין אָקְס עֶסְט אָפּ דִי גְרִינֶע גְרֶעזְלִיךְ פוּן דֶם פֶעלְד אִיז דָאךְ שׁוֹין אִין דֶעם נִיט דָא קֵיין בְּרָכָה עֶס קָאן שׁוֹין נָאךְ אַמָאל נִיט וַואקְסֶן אַזוֹי ווֶעלֶן זַיי אַרוּם אוּנְז אוֹיךְ אָפּ עֶסִין זַיי ווֶעלֶן אוּנְז הַרְגִינֶען זָאגְט דֶער פָּסוּק וּבָלָק בֶּן צִפּוֹר אוּנ בָּלָק דֶר זוּהְן פוּן צִפּוֹר אִיז גִיוֶועזְן אַמֶלֶךְ אִיבֶּר מוֹאָב אִין דֶר צַייט (עי' רש"י): (ה) וַיִּשְׁלַח הָט בָּלָק גֶשִׁיקְט שְׁלוּחִים צוּא בִּלְעָם

עַמּוֹ לִקְרֹא־לוֹ לֵאמֹר הִנֵּה עַם יָצָא מִמִּצְרַיִם הִנֵּה כִסָּה אֶת־עֵין הָאָרֶץ

בְּנֵי עַמֵּיהּ לְמִקְרֵי לֵיהּ לְמֵימַר הָא עַמָּא נְפַק מִמִּצְרַיִם הָא חֲפָא יָת עֵין שִׁמְשָׁא דְּאַרְעָא

תו״א בן בעור. שם:

רש״י

של בלק משם היה וזה היה מתנבא ל ואומר לו עתיד אתה למלוך וא״ת מפני מה השרה הקב״ה שכינתו על גוי רשע ם כדי שלא יהא פתחון פה לאומות לומר אלו היו לנו נביאים חזרנו למוטב העמיד להם נביאים והם פרצו גדר העולם שבתחלה היו גדורים בעריות וזה נתן להם עצה להפקיר עצמן לזנות: לקרא לו (שם) הקריאה שלו היתה להנאתו נ שהיה פוסק לו ממון הרבה: עם יצא ממצרים. ואם תאמר מה ם מזיקך: הנה כסה את עין הארץ. סיחון ועוג שהיו שומרים אותנו עמדו עליהם והרגום:

גרמו לו ויאכל לשם שעלת לו במקום אותו וק״ל : ם דק״ל ללי״ל

שפתי חכמים

תימה שצריך למ״ד בתחלת׳ כמיל כמ״א בסופה ולפי המדרש הכ״א מן השם כי התרגום של אחן פתורה: ל ר״ל בלשם כי׳ מתנבא עליו ואף שכי׳ מכשיפי מדין ארץ מולדתו כי׳ פתורה: ם וכא דלא כמתין רש״י להקשות הקו׳ במקום׳ גבי ותהי עליו רוח אלהים י״ל דלקמן לא קשה מידי דלמא משום כבודן של ישראל השרה שכינה עליו כדי שיברך אותן אבל הכא קשה: נ מדכתיב לקרא לו ל״ל למכתב והא א״כ כתיב לכה נא ונו׳ פי׳ שילך עם שלוחיו אלא לדרוש וכו׳ ועי״ל כיון שכוונתו כי׳ שיקלל אותם למה קרא אותו שיבא אליו יקללם במקומו אלא ודאי הקריאה׳ היתה להנאתו. שימש׳ שפו פסוק כדפים. ובזה יתורץ קו׳ הרא״ם שכתב אבל לא ידעתי מהיכן דרשו זה שהרי אין שלת לו מיותר כמו גבי פסל לך משה לך שלח לך שהרי כאן הוא צריך לשלת לו במקום אותו כמו הנה דכל הנה משמע דבר באנפי נפשי׳ ובתוספת זו יתורץ הכפל

בית דוד

דארטען האבן געוואוינט דעם פאלק (משפחה) פון בלק (משם היה) בלק איז געוועזן פון פתור (נאך דעם ערשטן פשט נעהער דיא ה׳ פון װארט פתורה, צום װארט. פתורה מיינט מען אפיס. נאך דעם אנדערן פשט איז דיא ה׳ פון פתורה גלייך װי עס װאלט געשטאנען לפתור. װארום פ״ל מאל שטייט אה׳. אונ סוף װארט פאר דיא למ״ד װאס דארף שטיין אונ אנהייב װארט) (וזה היה מתנבא ואומר לו) בלעם האט געזאגט נביאות צו בלק (עתיד אתה למלוך) דו װעסט זיין א מלך. (ואם תאמר מפני מה השרה הקב״ה שכינתו על אדם רשע מעובדי כוכבים) אויב דו װעסט זאגן פאר װס האט הקב״ה געמאכט רוהען זיין שכינה אויף אזוי א רשע װי בלעם. ענטפערט רש״י הקב״ה האט אזוי געטאן (שלא יהא פתחון פה לעובדי כוכבים לומר אילו היו לנו נביאים חזרנו למוטב) דיא געצן דינער זאלן נים קענין עפענען דעם מויל נעגען הקב״ה אונ זאגן װען מיר װאלטן געהאט נביאים װאלטן מיר גוט געווארן (העמיד להם נביאים) האט הקב״ה געגעבן צו זיי נביאים (והם פרצו גדר העולם) אונ זייא האבן אויף געבראכן דאס פאר צאמונג פון דער װעלט (שבתחלה היו גדורים בעריות) אונ אן הייב ביז איצט זענען זייא געװעזן פאר צאמט (אפ געהיט) פון זנות (וזה נתן להם עצה להפקיר עצמן לזנות) אונ דער נביא בלעם האט זייא געגעבן א עצה זייא זאלן הייסען זייערע טעכטער זיי זאלן מזנה זיין: (לקרוא לו). האט רש״י עס האט געדארפט שטיין לקרוא אותו, פאר װס שטייט לקרוא לו. ענטפערט רש״י (הקריאה שלו ולהנאתו) װייל דם רופען האט געקערט צו אים אונ װעגין זיין טובה אונ הנאה (שהיה פוסק לו ממון הרבה) װייל בלק האט צו געזאגט צו געבן צו בלעם פ״ל געלט: (עם יצא ממצרים). א פאלק איז ארוים געגאנגען פון מצרים (ואם תאמר מה מזיקך) אויב דוא װעסט זאגן צו מיר װעלכן שאדן טוט דיר דאס פאלק: (הנה כסה את עין הארץ). ער האט בדעקט (צו גענומען) דיא אויגען פון דעם לאנד, דס איז (סיחון ועוג שהיו שומרים אותנו

פירוש לתורת אלהים

דר זון פון בעור װאס ער האט געוואוינט אין פתורה אשר על הנהר װאס דיא שטאט פתורה איז געשטאנען ביים טייך ארץ די שטאט פתורה איז געווען דאס לאנד פון זיין פאלק בלק איז געווען פון דארטען אונ בלעם האט געזאגט בנביאות אז ער װעט אמלך זיין דרום האט בלק געשיקט צו אים (עיין רש״י) לקרא לו צו רופען אים (עיין רש״י) לאמר אונ אזו זאלן זיי אים זאגן הנה עם יצא איין פאלק איז ארוים געגאנגען פון מצרים אונ מאמר װעסטו זאגען װאס שאטט עס מיר הנה כסה ער האט צו גדעקט די שיין פון דר ערד דיא ישראל האבן נהרגית די צווייא מלכים סיחון אונ עוג װאס זיי האבן אונז גהיטן והוא יושב ממלי

משלי יהודה

האט שון מואב געזעהן אז דו יורדן האבן זיך שוין גפונגן אהיתר צו צו נעמען ביא זייא דאס לאנד דורך אנגדרן האבן זייא זיך. אוס געזעהן אין דעם לאנד וויא אנר ער האט געזאגט איך ווייס ניט דורך וועמן נאט וועט איבר ענפרן מיין לאנד צו דיא יורדן איך זאל מיך פאר דעם היטען:

וְהוּא שָׁרֵי מִקָּבְלִי׃
ו וּכְעַן אִיתָא כְעַן לוּט
לִי יָת עַמָּא הָדֵין אֲרֵי
תַקִּיף הוּא מִינִי מָאִים
אֵכוּל לְאַגָּחָא בֵיהּ
קְרָבָא וְאֶתָרְכִינֵיהּ מִן
אַרְעָא אֲרֵי יְדַעְנָא יָת דִּי
תְבָרֵךְ מְבָרַךְ וְדִי תְלוּט
לִיט׃ ז וַאֲזַלוּ סָבֵי מוֹאָב
וסבי

הָאָרֶץ וְהוּא יֹשֵׁב מִמֻּלִי׃ ו וְעַתָּה
לְכָה־נָּא אָרָה־לִּי אֶת־הָעָם הַזֶּה
כִּי־עָצוּם הוּא מִמֶּנִּי אוּלַי אוּכַל
נַכֶּה־בּוֹ וַאֲגָרְשֶׁנּוּ מִן־הָאָרֶץ כִּי
יָדַעְתִּי אֵת אֲשֶׁר־תְּבָרֵךְ מְבֹרָךְ
וַאֲשֶׁר תָּאֹר יוּאָר׃ ז וַיֵּלְכוּ זִקְנֵי
מואב

ת״א והוא יושב ממלי. חולין יס:

רשב״ם
של בלק: (ו) את אשר תברך. בנבוא׳. גם בלק היה יודע שנביא הי׳ ובנבוא׳ היה אומר עתידות או ע״י קסמים כי כן נקרא בלעם הקוסם ביהושע אך סבור הוא

בעל הטורים
מפני שהענים שמקיפים אותו: (ו) לכה נא. ב׳ כי ד׳ דגלים הם וערב רב יוצא אחריהם כנגד: ארה לי. פיו כשיצא שלבסוף קלל אותו: מבורך. ג׳ אשר תברך מבורך ואברך יכו שם כ׳ מבורך

שפתי חכמים
בכפל שיכי׳ שהם בתחלת דיבור וצריך בו שלש כנגד: ע פי׳ מפולי מלה פירושו לנגדי אבל כיון שכתיב חסר הוא ל׳ כריתה: פ דק״ל דאולי אוכל ל׳ יחיד ונכה הוא ל׳ רבים: צ ר״ל כך אמרו המואבים על ישראל שיחסרו מישראל מעט. והוצרך לפרש של ד״א וכו׳ כי לפי פשט ראשון קשה שצריך להגיה אני ועמי לכן פי׳ ד״א וכו׳ ולפרש של ד״א קשה דהל״ל נכה
ממנו

רש״י
עמדו עליה׳ והרגום: והוא יושב ממלי. חסר כתיב ע קרובי׳ הם להכריתנו כמו (תהלי׳ קיח) כי אמילם: (ו) נכה בו. אני ועמי פ נכה בהם ד״א לשון משנה הוא (במד״ר) מנכה לו מן הדמים לחסר צ מהם מעט: כי ידעתי וגו׳. ע״י מלחמת
סיחון

בית דוד
אותנו עמדו עליהם והרגום) סיחון אונ עוג וואס זייא האבן אונז געהי׳ט. האבן די יודן זיי גהרגעט: (והוא יושב ממלי). זאגט רש״י (חסר כתיב) אין דעם ווארט ממלי פעלט אווא״ו. איז דיא טייטש ממלי. מיך צוא פר שניידן (קרובים הם להכריתני) זייא זענען נאנט צוא מיר מיך צוא פר שניידן (כמו) וויא עס שטייט אונ פסוק (כי אמילם) איך וועל זיי פר שניידן: (ו) (נכה בו) מיר וועלן אים שלאגן (אני ועמי נכה בהם) איך מיט מיין פאלק וועלן מיר זייא שלאגן (דבר אחר) נאך אפשט איז (לשון משנה הוא) דאס ווארט נכה׳ איז אמשנה ווארט, וויא עס שטייט אונ דיא משנה (מנכה לו מן הדמים) ער רעכינט אים אונ מאכט ווייניגער פון דם געלט. בלק האט אויך געזאגט אולי אוכל נכה בו. טאמער וועל איך קענען (לחסר מהם מעט) אביסל מינערן ווייניגער מאכען פון זייא: (כי ידעתי וגו׳). ווארום איך וויי״ס (על ידי מלחמת סיחון שעזרתו להכות את מואב) דורך די מלחמה פון סיחון וום דוא האסט אים געהאלפין ער זאל שלאגן מואב ווייס איך וועמען דוא בענטשט איז ער געבענטשט אונ וועמען דוא פלוכסט איז ער געפלוכט:
וקסמים

פירוש לתורת אלהים
ממלי אונ די ישראל זיצן אקעגין מיר צו פאר שניידין מיך: (ו) ועתה אונ אצונד בעט איך דיך נייא אונ שעלט מיר דאס פאלק כי עצום ווארום ער איז שטארקר פון מיר דרום האב איך מורא מיט זיי מלחמה צו האלטען דרום בעט איך דיך די זאלסט זיי פריער שעלטן אונ דער נאך אולי אוכל טאמער וועל איך קאנען מינרין פון זיי ואגרשנו אונ איך וועל זיי פר טרייבן פון דם לאנד כי ידעתי איך וויים וועמען די בענטשט מבורך דער איז געבענטשט ואשר תאור יואר אונ דעם וואס די שעלטסט דער איז געשאלטען (עיין רש״י): (ז) וילכו אונ זענען געגאנגן די עלצטע פון מואב. אונ די עלצטע פון מדין
וקסמים

שליה הקדוש
(ו) ועתה לכה נא ארה לי) ער האט אום גהייסען פלוכן די ישראל אונ הט גזאגט דיא ווערטער (ארה לי) ער הט גמיינט אזו דו זאלסט שעלטען פון מיינט וועגן נאר מען קען אום לייגן דם פירוש פון (ארה לי) דו זאלסט מיך שעלטן אונ אזו הט זיך מאקע אום גלאזט ווארום עס שטייט (אל יפתח אדם את פיו לשטן) אמענש טאר ניט אום לייגן אוף זיך קיין שלעכט ווארט וירום ווען ער רעדט ארום אפילו אן כוונה איז ער ממשיך דם שלעכטס אוף זיך:

מוֹאָב וְזִקְנֵי מִדְיָן וּקְסָמִים בְּיָדָם וַיָּבֹאוּ אֶל־בִּלְעָם וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו דִּבְרֵי בָלָק׃ ח וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם לִינוּ פֹה הַלַּיְלָה וַהֲשִׁבֹתִי אֶתְכֶם דָּבָר כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר יְהוָה אֵלָי וַיֵּשְׁבוּ

מוֹאָב וְסָבֵי מִדְיָן וְקִסְמַיָא בִּידֵיהוֹן וַאֲתוֹ לְוָת בִּלְעָם וּמַלִּילוּ עִמֵּיהּ פִּתְגָמֵי בָלָק׃ ח וַאֲמַר לְהוֹן בִּיתוּ הָכָא בְּלֵילְיָא וְאָתֵיב יָתְכוֹן פִּתְגָמָא כְּמָא דִּי מַלֵּיל יְיָ עִמִּי וְאוֹרִיכוּ רַבְרְבֵי

סרי

תו"א לינו פה הלילה. שם: וישבו שרי מואב. שם:

בעל הטורים

ואילך באיוב מלמד שהי' יודע לכוין השעה שהקב"ה כועס בה וכי' מקלל ומברך בה' וזהו יהי שם ה' מבורך: תאור. ב' ואסר תאור. לא תאור את העם. ונשיא בעמך לא תאור

רש"י

סיחון שעזרתו להכות את מואב: (ז) וקסמים בידם (שם) כל מיני קסמים שלא יאמר אין כלי תשמישי אתי (שם) ד"א קסם זה נטלו בידם זקני מדין אמרו אם יבא עמנו בפעם הזאת יש בו ממש ואם ידחנו אין בו תועלת לפיכך כשאמר להם לינו פה הלילה אמרו אין בו תקוה הניחוהו והלכו להם שנא' וישבו שרי מואב עם בלעם אבל זקני מדין הלכו ד להם: (ח) לינו פה הלילה. אין רוח הקודש שורה עליו אלא בלילה וכן לכל נביאי אומות העולם וכן לבן בחלום הלילה שנאמר (בראשית לא) ויבא אלהים אל לבן הארמי בחלום הלילה. כאדם ההולך אצל פלגשו בהחבא: כאשר ידבר ה' אלי

רשב"ם

שיועילו לו תפלותיו וקרבנותיו: (ז) וקסמים בידם. מיני קסמים היו מוליכין לבלעם פן יאמר אין בידי מיני קסמים. כדכתיב בימינו היה הקסם ירושלים קלקל

שפתי חכמים

ממנו כלו' כשהי' מכה מן האמורים לכן צריך גם לפרש ראשון: ק כלו' פי' זה נטלו בידם. והוצרך לפרש של ד"א כו' דלפי פירוש ראשון קשה מאי כלי אומנות צריך לזה ועוד והא בביתו הי' ובודאי כלי אומנתו בידו ליכא ד"א. ולפירוש של ד"א קשה דמאי קסמים לי רבים ועוד פי' זה הכ"ל או דבר זה נטלו בידם ועוד ל' בידם אינו נופל על הסימן לכך צריך לפרש ראשון וק"ל: ר שידעו שאין בו ממש לכך נקט רש"י לפיל קסם זה נטלו בידם זקני מדין שהרי זקני מואב ישבו עם בלעם: ומ"ת

בית דוד

(ז) (וּקְסָמִים בְּיָדָם). זָאגְט רש"י (כָּל מִינֵי קְסָמִים) זֵיי הָאבְּן גֶענוּמֶן מִיט זִיךְ אַלֶע מִינִים כִּשׁוּף (שֶׁלֹּא יֹאמַר אֵין כְּלֵי תַּשְׁמִישִׁי עִמִּי) בִּלְעָם זָאל נִיט קֶענֶען זָאגְן אִיךְ הָאבּ נִיט בַּיי מִיר דִיא כֵּלִים וָואס אִיךְ דַארְף צוּ מַיין כִּשׁוּף (דָּבָר אַחֵר) נָאךְ אַפְּשַׁט אִיז וּקְסָמִים בְּיָדָם, קְסָמִים מֵיינְט מֶען סִימָנִים, צֵייכוּנְג (קֶסֶם זֶה נָטְלוּ בְּיָדָם זִקְנֵי מִדְיָן) דִיא עֶלְצְטֶע פוּן מִדְיָן הָאבְּן בַּיי זִיךְ גֶעמַאכְט דֶעם צֵייכֶען (אָמְרוּ) זֵייא הָאבְּן גֶזָאגְט (אִם יָבֹא עִמָּנוּ בַּפַּעַם הַזֹּאת) אוֹיבּ בִּלְעָם וֶועט בַּאלְד גֵיין מִיט אוּנְז, אִיז אַ צֵייכֶן (יֵשׁ בּוֹ מַמָּשׁ) אַז עֶר קֶען הֶעלְפֶן (וְאִם יְדַחֵנוּ) אוֹיבּ עֶר וֶועט אוּנְז אָוֶועק שְׁטוּיסְן צוּ אַיין אַנְדֶערוּ צַייט, אִיז אַ צֵייכֶן (אֵין בּוֹ תּוֹעֶלֶת) עֶס אִיז אוּנְז אִים גָאר נִיט אַהִילְף. עֶר קֶען נִיט הֶעלְפֶן (לְפִיכָךְ כְּשֶׁאָמַר לָהֶם לִינוּ פֹה הַלַּיְלָה) דֶרִיבֶּער אַז בִּלְעָם הָאט גֶעזָאגְט צוּ זֵיי גֶעכְטִיגְט דָא דִי נַאכְט אוּנְ אִיךְ וֶועל הֶערֶן וָואס הקב"ה וֶועט זָאגְן (אָמְרוּ) הָאבְּן זֵיי גֶעזָאגְט (אֵין בּוֹ תִּקְוָה) עֶס אִיז אוּנְ אִים גָאר אַהָאפְנוּנְג (הִנִּיחוּהוּ וְהָלְכוּ לָהֶם) הָאבְּן זֵיי אִים גְלָאזְט אוּנ זֶענֶען אַוֶועק גֶענַנְגֶען (שֶׁנֶּאֱמַר) וִוי עֶס שְׁטֵייט אוּנ פָּסוּק (וַיֵּשְׁבוּ שָׂרֵי מוֹאָב עִם בִּלְעָם) דִי שָׂרִים פוּן מוֹאָב זֶענֶען גֶעזֶעסֶן מִיט בִּלְעָם (אֲבָל זִקְנֵי מִדְיָן הָלְכוּ לָהֶם) אָבֶּער דִי אֶלְצְטֶע פוּן מִדְיָן זֶענֶען אַוֶועק גֶעגַאנְגֶען פוּן אִים: (ח) (לִינוּ פֹה הַלַּיְלָה) זָאגְט רש"י בִּלְעָם הָאט גֶעוָוּסְט (אֵין רוּחַ הַקֹּדֶשׁ שׁוֹרָה עָלָיו אֶלָּא בַּלַּיְלָה) דֶער רוּחַ הַקֹּדֶשׁ רוּהְט נִיט אוֹיף אִים בַּיי טָאג נָאר בַּיי נַאכְט (וְכֵן לְכָל נְבִיאֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים) אוּנ בַּיי אַלֶע נְבִיאִים פוּן דִי שְׁטֶעטֶן דִינֶער רוּהְט אוֹיךְ נִיט אוֹיף זֵייא דִי נְבִיאוֹת בַּיי טָאג נָאר בַּיי נַאכְט (וְכֵן לָבָן בַּחֲלוֹם הַלַּיְלָה) אַזוֹי צוּ לָבָן אִיז אוֹיךְ גֶעקוּמֶן דִי רֵייד פוּן הקב"ה בַּיי נַיכְט אוּנ חָלוֹם (שֶׁנֶּאֱמַר) וִוי עֶס שְׁטֵייט אוּנ פָּסוּק (וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל לָבָן הָאֲרַמִּי בַּחֲלוֹם הַלַּיְלָה) הקב"ה אִיז גֶעקוּמֶן צוּא לָבָן הָאֲרַמִּי אוּנ חָלוֹם בַּיי נַאכְט (כְּאָדָם הַהוֹלֵךְ אֶל פִּלַגְשׁוֹ בְּהַחְבֵּא) וִוי אַ מֶענְטְשׁ גֵייט צוּ זַיין פִּלֶגֶשׁ אוּנ דֶר שְׁטִיל אוּנ בֶּעהַאלְטֶען עֶס זָאל אִים קֵיינֶער זֶעהֶן: (כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר ה' אֵלָי).

פירוש לתורת אלהים

וּקְסָמִים בְּיָדָם אוּנ אַלֶערְלַיי צוֹבֶּערְנִישׁ הָאבְּן זֵיי מִיט גֶענוּמֶן אִין זֵייעֶר הַאנְט עֶר זָאל נִיט זָאגֶען אִיךְ הָאבּ נִיט קֵיין קְסָמִים וַיָּבֹאוּ אֶל בִּלְעָם אוּנ זֵייא זֶענֶען גֶעקוּמֶען צוּא בִּלְעָם וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו אוּנ הָאבְּן צוּ אִים גֶערֶעט דִי רֵייד פוּן בָּלָק (עיין רש"י) (ח) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם הָאט בִּלְעָם צוּא זֵייא גֶזָאגְט גֶעכְטִיגְט דָא דִיא נַאכְט וַהֲשִׁיבוֹתִי אֶתְכֶם וֶועל אִיךְ אֵייךְ עֶנְטְפֶערְן אַיין עֶנְטְפֶער אַזוֹ וִוי גָאט וֶועט צוּ מִיר זָאגֶען (עיין רש"י): וַיֵּשְׁבוּ אוּנ דִי הַארִין פוּן מוֹאָב הָאבֶּען זִיךְ גֶזָאמְט מִיט בִּלְעָם אָבֶּער

שָׂרֵי־מוֹאָב עִם־בִּלְעָם׃ ט וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל־בִּלְעָם וַיֹּאמֶר מִי הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה עִמָּךְ׃ י וַיֹּאמֶר בִּלְעָם אֶל־הָאֱלֹהִים בָּלָק בֶּן־צִפֹּר מֶלֶךְ מוֹאָב שָׁלַח אֵלָי׃ יא הִנֵּה הָעָם הַיֹּצֵא מִמִּצְרַיִם וַיְכַס אֶת־עֵין

מוֹאָב עִם בִּלְעָם׃ ט וַאֲתָא מֵימַר מִן קֳדָם יְיָ לְוָת בִּלְעָם וַאֲמַר מָן גֻּבְרַיָּא הָאִלֵּין דְּעִמָּךְ׃ י וַאֲמַר בִּלְעָם קֳדָם יְיָ בָּלָק בַּר צִפּוֹר מַלְכָּא דְמוֹאָב שְׁלַח לְוָתִי׃ יא הָא עַמָּא דִנְפַק מִמִּצְרַיִם וַחֲפָא יָת עֵין שִׁמְשָׁא דְאַרְעָא כְּעַן

הארץ

בעל הטורים

ודרשו' מיניה בהנה' כ"ה לכל אדם ע"כ לא תאור שאסור לקלל כל אדם: ואשר תאר יואר. בגי' שקיללתה את מואב: (יג) לא

שפתי חכמים

ט ואת"ל דלמא כפשוטו שלא רצה הקב"ה שילך עמהם וכן בסמוך כתיב להלוך עמהם ופירש"י אלא עם שרים גדולים מהם ע"כ מגלה. וי"ל מדכתיב ויוסף עוד בלק שלוח שרים רבים ונכבדים מאלה משמע שהוא אמר שבראשונים אינן ראויין שילך עמהם דאם כאשר ידבר ה' אלי פי' אם ירצה לילך ולקלל אם לא א"כ למה הלכו להם זקני מדין מאחר שהוא אומר שהוא תלוי ברצון ה' אלא פי' אם יתן לו רשות שילך עם בני אדם שפלים כמותם א"כ ראו בני מדין שודאי אין בו תקוה מאחר שהוא רוח גבוה ולכך הלכו להם: ת פי"ל בפ' בראשית וגם פי' כדי ליכנס עמו בדברים וכאן פי' כדי להטעותו והרא"ם פי' להטעותו כו' כלומר ליכנס עמו בדברים שלא יבהל נבהל ולמה כדי להטעותו וכאן פי' הטעם למה נכנס עמו בדברים וגם לא פי' הטעם: א דאל"כ מלך מואב ל"ל: ב דאל"כ למה שינה בלעם כלא בלק אמר ארה לי לכ"פ כ"כ שנאה בי"ל על ישראל שבראשונו' שאל בלק ארה והוא בקש קבה במקום ארה. רא"ם: ג ר"ל דקבה לי ל' נוקב ומפרש בקללה

רש"י

אם ימליכוני ללכת עם בני אדם כמותכם ש אלך עמהם שמא אין כבודו לפני להלוך אלא עם שרים גדולי' מהם: וישבו. לשון עכבה: (ט) מי האנשים האלה עמך. להטעותו ת בא (ר"ל ישרי' דרכי ה' צדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם כוונת השם יתברך שאמר מי האנשים היתה לטובה ליכנס עמו בדברים כמ"ש רש"י בפרשת בראשית באיכה אך בא לבלעם לטעות כי הוא טפש) אמר פעמי' שאין הכל גלוי לפניו אין דעתו שוה עליו אף אני אראה עת שאוכל לקלל ולא יבין: (י) בלק בן צפור וגו'. אף ע"פ שאיני חשוב בעיניך א חשוב אני בעיני המלכים: (יא) קבה לי. [במדבר רבה] זו קשה מארה לי ב שהוא נוקב ג ומפרש:

בית דוד

זוי הקב"ה וועט ביידן צו מיר (אם ימליכני ללכת עם בני אדם כמותכם) אויב הקב"ה וועט מיר געבן רשות (ערלויבנים) צוא גיין מיט אזעלכע מענטשן ווי איר זענט (שמא אין כבודו להלוך) טאמער איז ניט שיין פאר הקב"ה ער זאל מיר געבן ערלויבנים צו גיין מיט אייך (אלא עם שרים גדולים מהם) נאר מיט גרעסערע שרים פון אייך: (וישבו. לשון עכבה) וישבו מיינט מען ניט נאר דיא זענין געזעסן. נאר מען מיינט זייא האבן זיך אויף געהאלטן (געווארט): (ט) (מי האנשים האלה עמך). האט רש"י האט דען הקב"ה ניט געוויסט ווער די מענטשן זענין. נאר (להטעותו בא) הקב"ה איז געקומען אים נארן. ער זאל מיינען אז הקב"ה ווייסט ניט (אמר) בלעם האט געזאגט (פעמים שאין הכל גלוי לפניו) עס טרעפט אמאל אז הקב"ה ווייסט ניט אלץ (אין דעתו שוה עליו) זיין וויסען שטעהט איז ניט אלע מאל גלייך ביי אים. אמאל ווייסט ער און אמאל ווייסט ער ניט (אף אני אראה עת שאוכל לקלל ולא יבין) איך וועל אויך זעהן אצייט וואס איך וועל קענין שעלטן און ער וועט ניט פאר שטיין: (י) (בלק בן צפור וגו'). בלעם האט געזאגט צוא הקב"ה (אף על פי שאיני חשוב בעיניך) אפילו איך בין ביי דיר ניט גערעכענט (חשוב אני בעיני המלכים) פון דעסט וועגין בין איך גערעכענט און גרוים ביי די מלכים: (יא) (קבה לי). זאגט רש"י (זו קשה מארה לי) קבה מיינט מען אשטארקערע קללה פון ארה (שהוא נוקב ומפרש)

פירוש לתורת אלהים

דיא הארען פון מדין זענען אוועק געגאנגען: (ט) ויבוא אונ גאט איז גיקומען צו בלעם ויאמר אונ האט גזאגט ווער זענין די מענטשן וואס זענין דא מיט דיר: (י) ויאמר בלעם האט בלעם געזאגט צוא גאט בלק בן צפור בלק דער זון פון צפור דער מלך פון מואב שלח אלי האט געשיקט צו מיר: (יא) הנה העם דם פאלק וואס איז ארוס געגאנגען פון מצרים און האט בדעקט די

סייו

הָאָרֶץ עַתָּה לְכָה קָבָה־לִּי אֹתוֹ
אוּלַי אוּכַל לְהִלָּחֶם בּוֹ וְגֵרַשְׁתִּיו׃
יב וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־בִּלְעָם לֹא
תֵלֵךְ עִמָּהֶם לֹא תָאֹר אֶת־הָעָם
כִּי בָרוּךְ הוּא׃ שני חמישי כשהן מחוברין
יג וַיָּקָם בִּלְעָם בַּבֹּקֶר וַיֹּאמֶר אֶל־
שָׂרֵי בָלָק לְכוּ אֶל־אַרְצְכֶם כִּי מֵאֵן

אִיתָא לוּט לִי יָתֵיהּ
מָאִים אִיכוּל לְאַגָּחָא
בֵיהּ קְרָב וְאֶתָרֵיכִינֵיהּ׃
יב וַאֲמַר יְיָ לְבִלְעָם
לָא תֵיזִיל עִמְּהוֹן לָא
תְלוּט יַת עַמָּא אֲרֵי
בְרִיךְ הוּא׃ יג וְקָם
בִּלְעָם בְּצַפְרָא וַאֲמַר
לְרַבְרְבֵי בָלָק אִיזִילוּ
לארעכון

תו"א לא תלך עמהם. שם מנות י׳:

יי

רש"י

וגרשתיו. [שם] מן העול' ד ובלק לא אמר אלא ואגרשנו מן הארץ איני מבקש אלא להסיע' מעלי ובלעם היה שונאם יותר מבלק: (יב) לא תלך עמהם. [שם] אמר לו א"כ אקללם במקומי ה אמר לו לא תאור את העם אמר לו א"כ אברכם אמר לו אינם צריכין לברכתך כי ברוך הוא. משל אומרי' לצרעה [ס"א לדבורה] לא מדובשיך ולא מעוקציך:

שפתי חכמים

כקלל' יותר: ד לא מארלו לגר דא"כ מן הארץ מנפ"ל כמאמר בלק. אף כאן פי' כרא"ם מרוב שנאתו אמר וגרשתיו מן העולם. ואני אומר שאמר כן שאולי יבא עמו ב' נפשר' כמו שפירשתי לעיל: ה דקי"ל ללי"ל לא תרי זימני לא היכ"ל אלא לא תלך עמהם לאור את העם ועוד מה א"ל כי ברוך הוא היא הטחנת שילך לאור את העם כדי לנשל את הברכות ומתרץ דכ"א דבור באנפי נפשי' שמפני שרלה ללכת. אמר לא תלך ומפני שבקש לקלל במקומו אמר לא תאור ומפני שבקש לברכם

בית

ער רעט ארוים דיא קללה מיט דעם נאמען ׳׳) : (וְגֵרַשְׁתִּיו), איך וועל אים פֿאַרטרייבן (מִן הָעוֹלָם) פֿון דער וועלט (וּבָלָק לֹא אָמַר אֶלָּא וַאֲגָרְשֶׁנּוּ מִן הָאָרֶץ) בלק האט נאר געזאגט איך וועל אים פֿאַרטרייבן פֿון לאנד (אֵינִי מְבַקֵּשׁ אֶלָּא לְהַסִּיעָם מֵעָלַי) איך וויל ניט מער נאר זיי זאלן אוועק ציהען פֿון מיר (וּבִלְעָם הָיָה שׂוֹנְאָם יוֹתֵר מִבָּלָק) בלעם האט פֿיינט געהאט די יודען מער ווי בלק האט זיי פֿיינט געהאט : (יב) (לֹא תֵלֵךְ עִמָּהֶם). הקב"ה האט געזאגט צו בלעם דו זאלסט ניט גיין מיט זיי (אָמַר לוֹ) האט בלעם געזאגט צו הקב"ה (אִם כֵּן) אויב עס איז אזוי איך זאל ניט גיין מיט דיא מענטשען (אֲקַלְּלֵם בִּמְקוֹמִי) וועל איך זייא

דוד

פֿלוכען אויף מיין ארט (בייא מיר אונ שטיין) וועל איך זיין אונ וועל זייא פֿלוכען (אָמַר לוֹ) האט הקב"ה געזאגט צוא בלעם (לֹא תָאוֹר אֶת הָעָם) דו זאלסט ניט פֿלוכען דאס פֿאלק (אָמַר לוֹ) האט בלעם געזאגט צו הקב"ה (אִם כֵּן) אויב עס איז אזוי אויב דו ווילסט ניט מען זאל פֿלוכען דם פֿאלק (אֲבָרְכֵם) וועל איך זיי בענטשען (אָמַר לוֹ) האט הקב"ה געזאגט צו בלעם (אֵינָם צְרִיכִים לְבִרְכָתְךָ) די יודען דארפֿען ניט דיין ברכה (כִּי בָרוּךְ הוּא) ווארום ער איז געבענטשט (מָשָׁל אוֹמְרִים לַצִּרְעָה) עס איז א משל מען זאגט צו א בין (לֹא מִדּוּבְשֵׁךְ וְלֹא מֵעוּקְצֵךְ) איך וויל ניט דיין האניג אונ וויל ניט דיין ביס : להכוך

פירוש לתורת אלהים

שיין פֿון דעם לאנד עתה אצונד גיי בלוך פֿון מיינט וועגין דם פֿאלק אולי טאמר וועל איך קענין כלהמה האלפֿען קעגין דעם פֿאלק וגרשתיו אונ איך וועל אים פֿאַרטרייבען : (יב) ויאמר האט גאט געזאגט צוא בלעם לא תלך דיא זאלסט ניט גיין מיט זייא הט בלעם געזאגט וועל איך זייא ישעלטען דא אויף מיין ארט האט גאט אים געזאגט לא תאור את העם די זאלסט ניט פֿלוכען דאס פֿאלק האט בלעם געזאגט וועל איך זייא בענטשען הט אים גאט געזאגט זיי בדארפֿען ניט דיין ברכה כי ברוך הוא זייא זענין שון געבענטשט (עיין רש"י): (יג) ויקם אונ בלעם איז אויף געשטאנען

הערה בלק האט געשיקט צו בלעם ארה לי. ער זאל פֿלוכין. די יודין מיט אגרינגערע קללה. בלעם האט געטראכט אז ער וועט זאגין פֿר הקב"ה בלק וויל ארה לי, פֿאמער וועט אים הקב"ה ענטפֿערין לא תאור. וועט ער דאך נאר נים קענין פֿלוכין. דריבער האט ער געזאגט פֿר הקב"ה בלק וויל קבה לי. וועט אים הקב"ה ענטפֿערין לא תקוב. וועט ער נים קענין פֿלוכין אשטארקע קללה. וועט ער קענין פֿלוכין אגרינגערע קללה וויא בלק האט גיוואלט. ארה לי. הקב"ה וואס ער האט גוויסט די מיינונג פֿין בלעם. האט ער נים גיזאגט צו בלעם לא תקוב. נאר ער האט גזאגט צו אים. לא תאור :

יְהֹוָה לְתִתִּי לַהֲלֹךְ עִמָּכֶם: יד וַיָּקוּמוּ
שָׂרֵי מוֹאָב וַיָּבֹאוּ אֶל־בָּלָק
וַיֹּאמְרוּ מֵאֵן בִּלְעָם הֲלֹךְ עִמָּנוּ:
טו וַיֹּסֶף עוֹד בָּלָק שְׁלֹחַ שָׂרִים
רַבִּים וְנִכְבָּדִים מֵאֵלֶּה: טז וַיָּבֹאוּ
אֶל־בִּלְעָם וַיֹּאמְרוּ לוֹ כֹּה אָמַר
בָּלָק בֶּן־צִפּוֹר אַל־נָא תִמָּנַע
מֵהֲלֹךְ אֵלָי: יז כִּי־כַבֵּד אֲכַבֶּדְךָ

מאד

לְאַרְעֲכוֹן אֲרֵי לֵית
רַעֲוָא קֳדָם יְיָ לְמִשְׁבְּקִי
לְמֵיזַל עִמְּכוֹן:
יד וְקָמוּ רַבְרְבֵי מוֹאָב
וַאֲתוֹ לְוָת בָּלָק וַאֲמָרוּ
סָרִיב בִּלְעָם לְמֵיתֵי
עִמָּנָא: טו וְאוֹסִיף עוֹד
בָּלָק לְמִשְׁלַח רַבְרְבִין
סַגִּיאִין וְיַקִּירִין מֵאִלֵּין:
טז וַאֲתוֹ לְוָת בִּלְעָם
וַאֲמָרוּ לֵיהּ כִּדְנַן אֲמַר
בָּלָק בַּר צִפּוֹר לָא כְעַן
תִּתְמְנַע מִלְּמֵיתֵי לְוָתִי:
יז אֲרֵי יַקָּרָא אֲיַקְּרִינָּךְ

תו"א מאן בלעם. קדושין ל:

רשב"ם

בחצים שאל בתרפים ראה בכבד: (יד) הלך עמנו. כי לא נחשבנו בעיניו: (טו) רבים. מרובים ונכבדים

בעל הטורים

תאר את פסו בלעם אמר קבה לי וכקב"ה השיבו לא תאר אפי' מסרון כל דבות: (יג) מאן. ג' [דאיכא למידרש] מאן ה' לתתי מאן בלעם הלוך עמנו אחר. מאן לתתו לך בכסף מלמד שכוונתו לברכות לו שכרו וזכו מאן כדי לתתו בכסף פדיוס. לברכות

שפתי חכמים

אמר כי ברוך הוא וא"ל נברכתך: ו וא"ת דלמא עמכם דהכא כמו לא תלך עמהם דהקב"ה. וי"ל דהוכחתו ל"ל עמכם הל"ל מאן ה' לתתי להלוך ותו לא. בשלמא עמהם דהקב"ה פי' לא תלך כאשר הם חושבים לקללם. אבל עמכם דהכא ל"ל. והרא"ם פי' דדייק מקרא דויוסף עוד בלק שלוח שרים רבים ונכבדים מאלה: ז דאל"כ מאין הוא יודע לכבד אותו שמא

רש"י

(יג) להלוך עמכם. אלא עם שרים גדולי' מכם למדנו שרוחו גבוהה. ולא רצה לגלות שהוא ברשותו של מקום אלא בל' גסות לפיכך ויוסף עוד בלק: (יז) כי כבד אכבדך מאד. ז [במדבר רבה] יותר ממה שהיית נוטל לשעבר [ר"ל במלחמת סיחון]

בית דוד

(יג) (לַהֲלֹךְ עִמָּכֶם). הקב"ה וויל ניט איך זאל גיין מיט אייך (אֶלָּא עִם שָׂרִים גְּדוֹלִים מִכֶּם) ער וויל איך זאל גיין מיט גרעסערע שָׂרִים פון אייך (לָמַדְנוּ) דר פסוק לערנט. אונז (שֶׁרוּחוֹ גְּבוֹהָה) בלעם איז בייא זיך גרוים גוועזן (וְלֹא רָצָה לְגַלּוֹת שֶׁהוּא בִּרְשׁוּתוֹ שֶׁל מָקוֹם) ער האט ניט גוואלט זאגן אז ער מוז טאן נאר וואס הקב"ה וועט אים הייסען (אֶלָּא בִּלְשׁוֹן גַּסּוּת) ער האט אלץ גרעדט נאר מיט גרויסקייט (לְפִיכָךְ וַיּוֹסֶף עוֹד בָּלָק) דריבער האט בלק געשיקט גרעסערע שָׂרִים ״): (יז) (כִּי כַבֵּד אֲכַבֶּדְךָ מְאֹד). בלק האט גזאגט צו בלעם איך וועל דיר געבען כבוד (יוֹתֵר מִמַּה שֶׁהָיִיתָ נוֹטֵל לְשֶׁעָבַר) מער וויא פ"כ דו האסט גענומען פריער (בְּמִלְחֶמֶת סִיחוֹן) ביי די מלחמת

פרו

פירוש לתורת אלהים

אין דר פרי ויאמר אונ הט גזאגט צו די הארין פון בלק לכו גייט צוא אייער לאנד כי מאן יי וואָרום גאט וויל מיך ניט לאזין גיין מיט אייך נאר מיט גרעסערע הארען פון אייך (עיין רש"י): (יד) ויקומו אונ זענין אוף גשטאנען דיא הארין פון כואב אונ זענין גקומען צוא בלק ויאמרו אונ זיי האבן אים גזאגט מאן בלעם וויל ניט גיין מיט אונז: (טו) ויוסף עוד בלק אונ בלק האט גמערט אים צוא שיקען פיל הארען אונ גרעסערע פון די: (טז) ויבאו אונ די הארין זענן גיקומן צו בלעם ויאמרו אונ האבן גזאגט צו אים כה אזו הט גיזאגט בלק דר זין פון צפור אל נא די זאלסט דיך ניט פר מיידן פון צו גיין צו מיר: (יז) כי כבד וואָרום ערליך האלטען אכבדך מאוד

*) הערה ווארים אין די דרייי ווערטיר „לא תלך עמהם" וואס הקב"ה האט גיזאגט צו בלעם קען מען זאגין צוויי מיינונגען, מען קען זאגין. הקב"ה האט גמיינט פשוט די זאלסט ניט גיין מיט זיי. דאס הייסט ער זאל נאר גיט גיין. אונ אזוי האט הקב"ה גמיינט אין אמת [ווי רש"י זאגט פסוק יב]. בלעם האט אבער גקענט זאגין הקב"ה האט גמיינט לא תלך עמהם. מיט זיי זאל ער ניט גיין. אבער מיט אנדערע מעג ער גיין. דריבער האט בלעם נאר געהיט ער זאל רייזין די ועלבע ווערטיר וואס הקב"ה האט צו אים גזאגט. דריבער האט

מְאֹד וְכֹל אֲשֶׁר־תֹּאמַר אֵלַי
אֶעֱשֶׂה וּלְכָה־נָּא קָבָה־לִּי אֵת
הָעָם הַזֶּה׃ יח וַיַּעַן בִּלְעָם וַיֹּאמֶר
אֶל־עַבְדֵי בָלָק אִם־יִתֶּן־לִי בָלָק
מְלֹא בֵיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב לֹא אוּכַל
לַעֲבֹר אֶת־פִּי יְהוָה אֱלֹהָי לַעֲשׂוֹת
קְטַנָּה אוֹ גְדוֹלָה׃ יט וְעַתָּה שְׁבוּ

לַחֲדָא וְכֹל דִּי תֵימַר
לִי אַעְבֵּיד וְאִיתָא כְעַן
לוּט לִי יָת עַמָּא הָדֵין׃
יח וַאֲתֵיב בִּלְעָם וַאֲמַר
לְעַבְדֵי בָלָק אִם יִתֶּן לִי
בָלָק מְלֵי בֵיתֵיהּ כְּסַף
וּדְהַב לֵית לִי רְשׁוּ
לְמֶעְבַּר עַל גְּזֵירַת
מֵימְרָא דַיְיָ אֱלָהִי
לְמֶעְבַּד זְעֵירְתָא אוֹ
רַבְּתָא׃ יט וּכְעַן אוֹרִיכוּ

*קמ"ץ בז"ק

רש"י

סיחון] אני נותן לך: (יח) מלא ביתו כסף וזהב למדנו שנפשו רחבה ומחמד ממון אחרים אמר ראוי לו ליתן לי כל כסף וזהב שלו שהרי צריך לשכור חיילות רבות ספק נוצח ספק אינו נוצח ואני ודאי נוצח: לא אוכל לעבור. על כרחו גלה שהוא ברשות אחרים ונתנבא כאן שאינו יכול לבטל הברכות שנתברכו האבות מפי השכינה: (יט) גם אתם.

פיו

שפתי חכמים

נא

כל מה שיכבד אותו צריך לא כנים לחצי כבודו: ח מדלא אמר בלעם אם יתמוך בלק את ראשי או שום דבר אחר ימשה לי לא אוכל לעבור וגו' אלא אמר אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב למדנו שנפשו כו': ט כלו' שיצא ולא ידע מה ניבא שילא מפיו לא אוכל לעבור את פי ה' ופי ה' כולל את שניהם. רא"ם. א"נ דס"ל לפה אמר לא אוכל בל"ל לא אעבור דכוי משמע דתולה בבחירתו אבל לא אוכל משמע שאינו ברשאי כיון שהוא ברשותו של הקב"ה ומדכל"ל לא אוכל לקללם שאי פי ה' דקאמר אלא לא אוכל לשנות הברכה שנתברכו מפי ה' וק"ל

בית

סון סיחון (אֲנִי נוֹתֵן לָךְ) וָועל איך דיר גָעבֶּן: (יח) (מְלֹא בֵיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב), זָאגְט רש"י (לִמְּדָנוּ שֶׁנַּפְשׁוֹ רְחָבָה וּמְחַמֵּד מָמוֹן אֲחֵרִים) סון זַיינֶע רייד לֶערְנְט מִיר ווי בְּרֵייט אונ גְרוֹיס זַיין גְלוּסְטוּנְג אִיז גֶוועזֶן צו נֶעמֶן פְרֶעמְד גֶעלְט. ער הָט דֶער מֵאיְנְט מֶען זָאל אִים גֶעבֶּן אַפּוּלֶע שְׁטוּב זִילְבֶּער אונ גָאלְד. (אָמַר) בִּלְעָם הָאט גֶזָאגְט (רָאוּי לוֹ לִיתֵּן לִי כָּל כֶּסֶף וְזָהָב שֶׁלּוֹ) בָּלָק דַארְף מִיר גֶעבֶּן זַיין גַאנְצֶן זִילְבֶּער אונ גָאלְד (שֶׁהֲרֵי צָרִיךְ לִשְׂכּוֹר חַיָּלוֹת רַבּוֹת) ער וָואלְט דָאךְ גֶדַארְפְט דִינְגֶען פִיל זֶעלְנֶער (סָפֵק נוֹצֵחַ סָפֵק אֵינוֹ נוֹצֵחַ) אונ ער ווייסְט נִיט אוֹיב ער וָואלְט אַיין גֶענוּמֶען דִי יוּדֶן מִיט דִי פִיל זֶעלְנֶער אָדֶער דִי פִיל זֶעלְנֶער

דוד

וָואלְטֶען אוֹיךְ נִיט גֶעהָאלְפֶען אַיין צוּ נֶעמֶען דִי יוּדֶען (וַאֲנִי וַדַּאי נוֹצֵחַ) אונ אִיךְ וָועל גֶעווִיס אַיין נֶעמֶען דִיא יוּדֶען, קוּמְט דָאךְ מִיר פִיל גֶעלְט צוּא גֶעבֶּען: (לֹא אוּכַל לַעֲבוֹר). זָאגְט רש"י (עַל כָּרְחוֹ גִלָּה שֶׁהוּא בִּרְשׁוּת אֲחֵרִים) נִיט ווִילֶענְדִיג הָט ער גֶעמוּזְט זָאגֶען אַז ער אִיז אונ דֶעם ווִילֶען פוּן הקב"ה (וְנִתְנַבֵּא כָּאן שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְבַטֵּל הַבְּרָכוֹת שֶׁנִּתְבָּרְכוּ הָאָבוֹת מִפִּי הַשְּׁכִינָה) אונ דָא הָאט בִּלְעָם אַלֵיין גֶעזָאגְט אַז ער קֶען נִיט אַוֶועק נֶעמֶען אונ אַוֶועק שְׁטוֹיסֶען דִי בְּרָכוֹת ווָאס דִי אָבוֹת אַבְרָהָם יִצְחָק יַעֲקֹב זֶענֶען גֶבֶּענְטְשְׁט גֶעוָוארֶען פוּן הקב"ה: (יג) (גַּם אַתֶּם). זָאגְט רש"י (פִּיו הִכְשִׁילוֹ) זַיין מוֹיל הָט אַרוֹיס גֶעדֶערְט שְׁלֶעכְט (גַּם אתם

פירוש לתורת אלהים

אִיךְ וָועל דִיךְ זֵייעֶר עָרְלִיךְ הַאלְטֶען וְכֹל אֲשֶׁר אונ אַלֶעס וואס דִי וֶועסְט מִיר זָאגֶען וָועל אִיךְ טָאן זִכְרָה נָא אונ גֵיי נָאר אונ פְלוּךְ מִיר דָם פָאלְק: (יח) וַיַּעַן בִּלְעָם הָט בִּלְעָם גֶיעֶנְטְפֶערְט אונ הָט גֶזָאגְט צוּ דִי קְנֶעכְט פוּן בָּלָק אִם יִתֶּן לִי ווען בָּלָק זָאל מִיר אֲפִילוּ גֶעבִּין זַיין הוֹיז פִיל מִיט גָאלְד אונ מִיט זִילְבֶּער לֹא אוּכַל קֶען אִיךְ אוֹךְ נִיט אִיבֶּער פָאהְרֶען דָם ווָארְט פוּן גָאט סַיין גָאט לַעֲשׂוֹת צוּא טָאן אַקְלֵיינֶע זַאךְ אָדֶער אַגְרוֹסֶע זַאךְ (עַיין רש"י): (יט) וְעַתָּה אַצוּנְד שְׁבוּ נָא בָזֶה זָאצְט אִיר דָא

עי' גיזאגט צו די שרים פון בלק, הקב"ה וויל נים להלך עמכם. איך זאל גיין מיט אייך. אייב ער זאל אין גאנצין נים גיין אדער נאר מיט זיי זאל ער נים גיין, האבין זיי נים געווישט. די שרים האבין צו בלק אויך גיזאגט דיא זעלבע ווערטיר, מאן בלעם הלוך עמנו', בלעם וויל נים גיין מיט אינז. אויב ער וויל אין גאנצין נים גיין אדער נאר מיט אינז וויל ער נים גיין ווייסין מיר נים. דריבער האט בלק גשיקט גרעסערע שרים. נאר מאמער ווען בלעם זאגין מיט דיא שרים איז אויך נים זיין כבוד צו גיין, האט בלק גשיקט זאגין צו בלעם. די דארפסט נים קוקען אויף די שלוחים ווער זיי זענין. די דארפסט נאר זעהן ווער עס שיקט צו דיר. אל נא תמנע מהלוך אלי.

נָא בָזֶה גַּם־אַתֶּם הַלָּיְלָה וְאֵדְעָה
מַה־יֹּסֵף יְהוָה דַּבֵּר עִמִּי׃ כ וַיָּבֹא
אֱלֹהִים ׀ אֶל־בִּלְעָם לַיְלָה וַיֹּאמֶר
לוֹ אִם־לִקְרֹא לְךָ בָּאוּ הָאֲנָשִׁים
קוּם לֵךְ אִתָּם וְאַךְ אֶת־הַדָּבָר
אֲשֶׁר־אֲדַבֵּר אֵלֶיךָ אֹתוֹ תַעֲשֶׂה׃
שלישי כא וַיָּקָם בִּלְעָם בַּבֹּקֶר וַיַּחֲבֹשׁ
את

כְעַן הָכָא אַף אַתּוּן
בְּלֵילְיָא וְאִידַע מַה יוֹסֵף
יְיָ לְמַלָּלָא עִמִּי׃ כ וַאֲתָא
מֵימַר מִן קֳדָם יְיָ
לְבִלְעָם בְּלֵילְיָא וַאֲמַר
לֵיהּ אִם לְמִקְרֵי לָךְ
אֲתוֹ גֻבְרַיָּא קוּם אִיזֵיל
עִמְּהוֹן וּבְרַם יָת
פִּתְגָמָא דִּי אֲמַלֵּל
עִמָּךְ יָתֵיהּ תַּעֲבֵיד׃
כא וְקָם בִּלְעָם בְּצַפְרָא
וזריז

תו"א קום לך אתם. סנה' קה מכות י: ויקם בלעם בבוקר ויחבוש. סנה' קה:

בעל הטורים

אברו: (כ) ולך את הדבר. יכול אם ירצה לקלל האומות יקלל ישראל עמהם או. אם ירצה לברך ישראל יברך האומות ג"כ

שפתי חכמים

וק"ל: י בראשונים נפש: כ דק"ל היל"ל ידבר ה' עמי אלא ה"ק יודע אני שלא ישנה כו' הלואי שלא יוסיף לברך. וכרא"ם פי' גם כאן עוד מילה ואינו יודע מה כיבא:

רש"י

פיו הכסילו גם אתם סופכם לילך בפחי נפש כראשונים: מה יוסף. לא ישנה דבריו מברכה לקללה הלואי שלא יוסף לברך כאן נתנבא שעתיד להוסיף להם ברכות על ידו: (כ) אם לקרא לך. אם הקריאה שלך וסבור אתה ליטול עליה שכר קום לך אתם: ואך. על כרחך את הדבר אשר אדבר אליך אותו תעשה ואעפ"כ וילך בלעם אמר שמא אפתנו ויתרצה: (כא) ויחבש את אתונו. מכאן שהשנאה

בית דוד

אַתֶּם) אִיר אוֹיךְ (סוֹפְכֶם לֵילֵךְ בְּפַחֵי נֶפֶשׁ כָּרִאשׁוֹנִים) אֵייעֶר סוֹף וֶועט זַיין אִיר וֶועט אוֹיךְ אַוועק גֵיין פַארְזָשעמְט ווִי דִי עֶרְשְׁטֶע שָׂרִים זֶענֶען אַוועק גֶעגַאנְגֶען: (מַה יֹּסֵף). בִּלְעָם הָאט גֶעזָאגְט צוּ דִי שָׂרִים (לֹא יְשַׁנֶּה דְבָרָיו מִבְּרָכָה לִקְלָלָה) דָס אִיז גֶעווִיס אַז הקב"ה וֶועט נִיט עֶנְדֶערְן פוּן דִיא בְּרָכוֹת וָוס עֶר הָאט זֵיי גֶעבֶּענְטְשְׁט עֶר זָאל זֵיי אִיצְט פַלוּכֶען, נָאר דִיא בְּרָכוֹת בְּלַייבֶּען בַּיי זֵיי (הַלְוַאי שֶׁלֹּא יוֹסִיף לְבָרֵךְ) הַלְוַאי זָאל עֶר זֵייא נִיט מֶער בֶּענְטְשֶׁן (כַּאן נִתְנַבֵּא שֶׁעָתִיד לְהוֹסִיף לָהֶם בְּרָכוֹת עַל יָדוֹ) דָא הָאט בִּלְעָם גֶעזָאגְט נְבִיאוֹת אַז הקב"ה וֶועט גֶעבֶּען נָאךְ בְּרָכוֹת צוּ דִי יוּדֶן דוּרְךְ אִים. עֶר אַלֵיין וֶועט מוּזֶען בֶּענְטְשֶׁן דִיא יוּדֶען מִיט נָאךְ בְּרָכוֹת: (כ) (אִם לִקְרֹא לְךָ). הקב"ה הָאט גֶעזָאגְט צוּ בִּלְעָם (אִם הַקְּרִיאָה שֶׁלְּךָ) אוֹיבּ מֶען רוּפְט דִיךְ פוּן דַיינֶעטְוֶועגֶען (וְסָבוּר אַתָּה לִיטּוֹל עָלֶיהָ שָׂכָר) אוּנ דוּ מַיינְסְט מֶען וֶועט דִיר בֶּצָאלֶען פַ־ דַיין וֶועג (קוּם לֵךְ אִתָּם) שְׁטֵייא אוֹיף אוּנ גֵיי מִיט זֵיי: (וְאַךְ). נָאר (עַל כָּרְחֲךָ אֶת הַדָּבָר אֲשֶׁר אֲדַבֵּר אֵלֶיךָ אוֹתוֹ תַעֲשֶׂה) וָוס אִיךְ וֶועל צוּ דִיר רֵיידֶן, דוּ זָאלְסְט רֵיידֶן צוּ בָּלָק, דָס וֶועסְטוּ מוּזֶען רֵיידֶן, נִיט ווִיקֶענְדִיג, זָאגְט רש"י (וְאַף עַל פִּי כֵן) פוּן דֶעסְט וֶועגֶען אֲפִילוּ עֶר הָאט גֶעווִיסְט אַז עֶר קֶען נָאר נִיט טָאן דֶעם ווִילֶען פוּן בָּלָק, פוּן דֶעסְט וֶועגֶען (וַיֵּלֶךְ בִּלְעָם) אִיז בִּלְעָם גֶעגַאנְגֶען (אָמַר) בִּלְעָם הָאט גֶעזָאגְט (שֶׁמָּא אֲפַתֶּנּוּ וְיִתְרַצֶּה) טָאמֶער וֶועל אִיךְ קֶענֶען אִיבֶּער רֵיידֶן הקב"ה עֶר זָאל אַיין ווִילִיגֶען אִיךְ זָאל פַלוּכֶען דִי יוּדֶן: (כא) (וַיַּחֲבֹשׁ
את

פירוש לתורת אלהים

אוֹיךְ הַיינְטִיגֶע נַאכְט וְאֵדְעָה מַה יֹּסֵף וֶועל אִיךְ ווִיסֶען וָואס גָאט וֶועט מִיט מִיר נָאךְ רֵיידֶען (עיין רש"י): (כ) וַיָּבֹא אֱלֹהִים אוּנ גָאט אִיז גֶעקוּמֶען צוּ בִּלְעָם בַּייא נַאכְט וַיֹּאמֶר לוֹ אוּנ הָאט אִים גֶעזָאגְט אִם לִקְרֹא אוֹיבּ זֵיי זֶענֶען גֶעקוּמֶען דִיךְ רוּפֶען פוּן דַיינְט וֶועגֶען אוֹיבּ דִי מַיינְסְט דֶער פַאר שָׂכָר צוּ קְרִיגֶען קוּם לֵךְ שְׁטֵיי אוֹיף אוּנ גֵיי מִיט זֵיי וְאַךְ אֶת הַדָּבָר נָאר דִי זַאךְ וָואס אִיךְ וֶועל רֵיידֶען צוּא דִיר דָס וֶועסְטוּ מוּזֶען טָאן: (כא) וַיָּקָם בִּלְעָם אוּנ בִּלְעָם אִיז אוֹיף גֶעשְׁטַאנֶען אוּנ דֶר פְרִיא אוּנ

זאלסט דיך ניט פרמיידין פון צו גיין צו מיר. כי כבד אכבדך. איך אליין וועל דיר געבין כבוד. אונ אז די וועסט עפים דארפין וועסטו ניט דארפין זאגין צו קיינם. נאר אשר תאמר אלי. צו מיר וועסטו זאגין. אונ אעשה. איך אליין וועל אלעס מאן פין דיינעט וועגין:

אֶת־אֲתֹנוֹ וַיֵּלֶךְ עִם־שָׂרֵי מוֹאָב׃
כב וַיִּחַר־אַף אֱלֹהִים כִּי־הוֹלֵךְ הוּא
וַיִּתְיַצֵּב מַלְאַךְ יְהוָה בַּדֶּרֶךְ לְשָׂטָן
לוֹ וְהוּא רֹכֵב עַל־אֲתֹנוֹ וּשְׁנֵי
נעריו

וְזָרֵיז יַת אֲתָנֵיהּ וַאֲזַל
עִם רַבְרְבֵי מוֹאָב׃
כב וּתְקֵיף רוּגְזָא דַייָ
אֲרֵי אָזֵיל הוּא
וְאִתְעַתַּד מַלְאֲכָא דַייָ
בְּאוֹרְחָא לְשָׂטָן לֵיהּ
וְהוּא רָכֵיב עַל אֲתָנֵיהּ

בעל הטורים

ת"ל אך חלק: (כב) בדרך לשטן מכאן שכל הדרכים בחזקת

רשב"ם

מן הראשונים: (כב) כי הולך הוא. ברצון מתאוה

רש"י

שהשנאה מקלקלת את השורה ל שחבש הוא בעצמו. אמר הקב"ה רשע כבר קדמך אברהם אביהם שנ' [בראשית כב] וישכם אברהם בבקר ויחבוש את חמורו: עם שרי מואב [במדבר רבה] לבו כלבם שוה: (כב) כי הולך הוא. ראה שהדבר רע בעיני המקום מ ונתאוה לילך: לשטן לו [שם] מלאך של רחמים נ היה והיה רוצה למנעו מלחטוא שלא יחטא ויאבד: ושני נעריו עמו. מכאן לאדם חשוב היוצא לדרך יוליך עמו שני ס אנשים לשמשו וחוזרי' ע ומשמשי' זה את זה:

שפתי חכמים

ל כיון שהם בבוקר קודם שקמו נעריו כדי למהר ולילך ושלא להתעכב עד שהנערים יחבשו את חמורו ותו קשה א"כ למה לא כתיב ויחבש בלעם וגו'. ומתרץ כדי לרמוז תשובתו של מקום אמר הקב"ה וכו': מ דק"ל למה כתיב ויחר אף ה' וגו' והלא א"ל קום לך אתם אלא ראה שהדבר רע בעיני המקום שלא התיר לו לילך אלא בשביל כבודו ליפול עליו שכר והוא נתאוה לילך כדי לקללם לפיכך ויחר אף ה' וגו' וברא"ם פי' כיון שלא הניחו ה' לילך אלא מפני שכרו לא הי"ל לילך ע"כ ויחר וגו': נ דק"ל אם היה שטן לא היה מלאך ה' שהוא של רחמים. [נח"י] משמע דדייק מתיבת לו משמע כא לאחר לא היה שטן אלא מלאך של רחמים היה ומעילא גם כאן נכנס עמו ברחמים לטובתו: ס דהל"ל שני ל"ל דלא הי"ל אלא נעריו עמו: ע כלו' אם יצטרך א' לנקביו יהיה השני משמש שמוש שלו ושל חבירו וכן פירש"י בהדיא בפ' וירא על פסוק ויקח את שני נעריו אתו דהל"ל יש להקשות על רש"י

בית דוד

את אתונו), זאגט רש"י (מכאן שהשנאה מקלקלת את השורה) פון דאנען זעהן מיר אז פיינדשאפט ענדערט דעם גלייכע פירונג, בלעם האט גדארפט ווארטן ביז זיינע קנעכט וועלין אויף שטיין און זיי וועלין איינשפאנן דעם אייזיל, ער האט זיך אבער געאיילט לויפן צוא בלק טאמר וועט ער קענין פלוכן די יודן, (שחבש הוא בעצמו) דריבער האט ער אליין געשפאנט דעם אייזיל. פריער איידר זיינע קנעכט זענין אויף געשטאנען. באלד ווי זיי וועלין אויף שטיין זאל ער שוין זיין מיט זייא (אמר הקב"ה) האט הקב"ה געזאגט צו בלעם דו רשע (כבר קדמך אברהם אביהם) פריער פר דיר האט זייער פאטער אברהם אזוי געטאן פון מיינעטוועגין (שנאמר) וויא עס שטייט אין פסוק (וישכם אברהם בבקר ויחבוש את חמורו) אברהם איז אויף געשטאנען גאנץ פריה (פריער פר זיינע קנעכט) אונ האט אליין געשפאנט דאס אייזיל. ווען די קנעכט וועלין אויף שטיין זאלן זיי שוין זיין מיט. אים מאן מיט גרוים ליבשאפט דעם ווילן פון הקב"ה צו מקריב זיין פאר אקרבן זיין איינציגען זון יצחק, אונ פר דעם קרבן אונ פאר די ליבשאפט האב איך אים געבענטשט אונ זיינע קונדר געבענטשט. פאר שטייסטו שוין אליין אז דו וועסט מיך ניט קענין איבער ריידן איך זאל דיך לאזן איצט פלוכען זיינע קונדר: (עם שרי מואב), זאגט רש"י (לבו כלבם שוה) דם הארץ פון בלעם איז געווען גלייך ווי דאס הארץ פון די שרים, מען זאל פלוכן די יודן: (כב) (כי הולך הוא), הקב"ה איז געווען בייז אויף בלעם ווייל ער גייט צו בלק (ראה שהדבר רע בעיני המקום) בלעם האט געזעהן אז הקב"ה וויל ניט ער זאל גיין (ונתאוה לילך) אונ ער האט געגלוסט צו גיין, דריבער איז הקב"ה אויף אים בייז געווען: (לשטן לו). ער זאל אים פאר שטערן דעם וועג אונ ניט לאזן גיין, זאגט רש"י (מלאך של רחמים היה) דר מלאך וואס האט אים פר שטעלט דעם וועג איז געווען מיט רחמנות (והיה רוצה למנעו מלחטוא) דער מלאך האט געוואלט ניט לאזין אים זינדיגען (שלא יחטא ויאבד) ווארום אז ער וועט זינדיגען אונ וועט פלוכי דיא יודן וועט ער פר לארען ווערען: (ושני נעריו עמו), זאגט רש"י (מכאן) פון דאנען ווייסט מיר (לאדם חשוב היוצא לדרך יוליך עמו שני אנשים לשמשו) אויב אגרויסער מאן גייט אין וועג זאל ער נעמען מיט זיך צוויי מענטשן זייא זאלין אים בעדינען (וחוזרים ומשמשים זה את זה) אונ זייא בעדינען

פירוש לתורת אלהים

האט געזאטעלט זיין אייזעל וילך אונ איז געגאנגען מיט די הארן פון מואב (עיין רש"י): (כב) ויחר אונ עס האט געגרימט דער צארין פון גאט ווייל ער איז מיט זיי געגאנגען ויתיצב אונ דער מלאך פון גאט האט זיך געשטעלט אפען וועג לשטן לו פאר איין אויף האלטער צו אים והוא רוכב אונ

זְעֵרִין עוּלֵימוֹהִי עִמֵּיהּ׃
כג וַחֲזָת אֲתָנָא יָת
מַלְאֲכָא דַיְיָ מְעַתַּד
בְּאוֹרְחָא וְחַרְבָּא
שְׁלִיפָא בִּידֵיהּ וּסְטַת
אֲתָנָא מִן אוֹרְחָא
וַאֲזַלַת בְּחַקְלָא וּמְחָא
בִלְעָם יָת אֲתָנָא
לְאַסְטָיוּתַהּ לְאוֹרְחָא׃
כד וְקָם מַלְאֲכָא דַיְיָ
בשביל

נְעָרָיו עִמּוֹ׃ כג וַתֵּרֶא הָאָתוֹן אֶת־
מַלְאַךְ יְהוָה נִצָּב בַּדֶּרֶךְ וְחַרְבּוֹ
שְׁלוּפָה בְּיָדוֹ וַתֵּט הָאָתוֹן מִן־
הַדֶּרֶךְ וַתֵּלֶךְ בַּשָּׂדֶה וַיַּךְ בִּלְעָם
אֶת־הָאָתוֹן לְהַטֹּתָהּ הַדָּרֶךְ׃
כד וַיַּעֲמֹד מַלְאַךְ יְהוָה בְּמִשְׁעוֹל
הכרמים

בעל הטורים

סכנה: (כג) ותט. שלשה במס' בהאי מינהו תרי וחד ותט אשורנו מני הרסך למה ותט האתון בשביל ותט אשורנו שבלשם נשה מני הרסך שהיה חפץ לקללם והקב"ה רצה לברכם: ויין

שפתי חכמים

פלא פירש הכא כא"ש כתם גבי אברהם. ואין לבקשות וכלא ככר למדנו זה מאברהם. וי"ל דאי לאו כאי קרא ה"א דוקא ת"ח אסור כדאמרי' אסור לת"ח לילך יחידי בלילה מפני החשד ואברהם ת"ח היה אבל אינם אחרינא אע"פ שבוא אדם חשוב לא מ"ה כהב כאן. ואי לאו קרא דכתם כ"א דרך ארץ בעלמא אבל איסורא ליכא להכי צריך למכתב קרא דאברהם ועי"ל דלכך לא פירש"י הכא כמו גבי אברהם משום דגבי אברהם כתיב וישכם אברהם בבוקר דל' וישכם משמע קודם אור הבוקר ר"ל קודם שיאיר היום ועדיין היה לילה ולכך פירש"י שאם א' יצטרך לנקביו ישאר יחידי ואסור ללאת יחידי בלילה ולכך הכא רש"י שאין אדם חשוב רשאי ללאת בלתי שני נערים משום סכנה וסכנה חמירא מאיסורא אבל גבי בלעם לא כתיב וישכם אלא ויקם בבוקר משמע שכאיר היום ולכך לא היה סכנה אף אם ישאר יחידי ולכך מפרש משום ד"א וק"ל: ס דק' לרש"י דגלא

רש"י

(כג) ותרא האתון. והוא לא ראה. שנתן הקב"ה רשות לבהמ' לראות יותר מן האדם שמתוך שיש בו דעת תטרף דעתו כשיראה' מזיקין: וחרבו שלופה בידו. אמר רשע זה הניח כלי אומנתו שכלי זיינו של אומות העול' בחרב והוא בא עליהם בפיו שהוא אומנות שלהם אף אני אתפוש את שלו ואבוא עליו באומנותו וכן היה סופו (במדבר לא) ואת בלעם בן בעור הרגו בחרב: (כד) במשעול. כתרגומו בשביל. וכן (ת"א

בית דוד

בעדינגען איינ' פאר דם אנדערן. אויב איינר האט געדארפט אוועק גיין אויף אקלייניגע צייט צו זיין בדערפניש׳ בעדינט דר אנדער דעם הערר פאר זיין חבר אויך: (כג) (ותרא האתון), זאגט רש"י (והוא לא ראה) אבער בלעם הט ניט געזעהן (שנתן הקב"ה רשות לבהמה לראות יותר מן האדם) הקב"ה הט געגעבן אכח צו אבהמה זיא זאל קענין זעהן מער ווי אמענטש ועהט (שמתוך שיש בו דעת תטרוף דעתו בשיראה מזיקין) ווייל דער מענטש הט פארשטאנד (שכל) וועט ער פרמישט ווערן אז ער וועט זעהן מזיקין אונ שדים אדער ער וועט זעהן אמלאך: (וחרבו שלופה בידו). (אמר) הקב"ה האט געזאגט (רשע זה הניח כלי אומנתו) דר רשע הט אוועק געלייגט זיינע כלים פון מלחמה (שכלי זיינן של עובדי כוכבים בחרב) די כלים צו אמלחמה וואס די געצן דינער האבן איז די שווערד (והוא בא עליהם בפיו) אונ בלעם קומט האלטן מלחמה מיט די יודן מיט זיין מויל (שהוא אומנות שלהם) וואס דאס איז דאס געווער פון די יודן (אף אני אתפוש את שלו) וועל איך נעמן זיינע כלים (ואבוא עליו באומנותו) אונ איך וועל אויף אים קומן מיט זיינע כלים, דריבר האט הקב"ה אראפ געשיקט אמלאך מיט אשווערד (וכן היה סופו) אונ אזוי איז געווען דר סוף פון בלעם וויא עס שטייט אונ פסוק (ואת בלעם בן בעור הרגו בחרב) די יודן האבן געהרגט בלעם מיט אשווערד: (כד) (במשעול) זאגט רש"י (כתרגומו) ווי דר תרגום טייטשט ,בשבילי' אונ

פירוש לתורת אלהים

בלעם איז גריטען אויף זיין אייזל ושני נעריו עמו אונ זיינע צוויא יונגען מיט אים: (כג) ותרא האתון אונ דם אייזל האט געזעהן דם מלאך פון גאט אז ער שטייט אויף דעם וועג ותרבו אונ זיין שווערד איז אוס געשלעקט אין זיין האנט ותט האתון הט דאס אייזל אוועק גנייגט פון דם וועג אונ איז גגאנגען אויף דעם פעלד ויך בלעם הט בלעם געשלאגן דאס אייזל ער זאל זי בייגין אויף דעם וועג: (כד) ויעמוד מלאך יי׳ במשעול הכרמים אונ דער מלאך פון גאט האט זיך

הַכְּרָמִים גָּדֵר מִזֶּה וְגָדֵר מִזֶּה׃
כה וַתֵּרֶא הָאָתוֹן אֶת־מַלְאַךְ יְהוָה
וַתִּלָּחֵץ אֶל־הַקִּיר וַתִּלְחַץ אֶת־
רֶגֶל בִּלְעָם אֶל־הַקִּיר וַיֹּסֶף
לְהַכֹּתָהּ׃ כו וַיּוֹסֶף מַלְאַךְ־יְהוָה
עֲבוֹר וַיַּעֲמֹד בְּמָקוֹם צָר אֲשֶׁר
אֵין־דֶּרֶךְ לִנְטוֹת יָמִין וּשְׂמֹאול׃
כז וַתֵּרֶא הָאָתוֹן אֶת־מַלְאַךְ יְהוָה

°מלא ו׳

בִּשְׁבִיל כַּרְמַיָּא אַתְרָא דִּגְדֵירָא מִכָּא וּגְדֵירָא מִכָּא: כה וַחֲזָת אֲתָנָא יָת מַלְאֲכָא דַיְיָ וְאִדְּחִיקַת לְכָתְלָא וּדְחִיקַת יָת רִיגְלָא דְבִלְעָם לְכָתְלָא וְאוֹסִיף לְמִמְחַהּ: כו וְאוֹסִיף מַלְאֲכָא דַיְיָ לְמֶעְבַּר וְקָם בַּאֲתַר עָק דְּלֵית אוֹרַח לְמִסְטֵי לְיַמִּינָא וְלִשְׂמָאלָא: כז וַחֲזָת אֲתָנָא יָת מַלְאֲכָא דַיְיָ

ותרבץ ורבעת

רשב"ם

לקלל אע"פ שהי' יודע שאין הקב"ה רוצ': (כה) ותלחץ את רגל בלעם. שע"י נעשי' הגר כדכתיב וילך שפי׳ א

רש"י

כ) אם יספוק עפר שומרון לשועלי' · עפר הנדבק בכפות הרגלים בהלוכן וכן (ישעי' מ) מי מדד בשעלו מים ברגליו ובהלוכו: גדר מזה וגדר מזה· סתם גדר של אבנים הוא: (כה) ותלחץ. היא עצמה: ותלחץ. את אחרים את רגל בלעם: (כו) ויוסף מלאך ה׳ עבור. לעבור עוד לפניו ק להלן להיות לפניו במק"א כמו (בראשית לב) והוא עבר לפניה׳ ומדרש אגדה יש בתנחומא מה ראה לעמוד בשלשה

שפתי חכמים

דאלא מרב יכול המלאך להמיתו. וע"ז פי׳ אמר המלאך רשע זה כו׳ ולכך כתיב שלופה כלו׳ שלו פה כפה לישראל שמתפללים להקב"ה ולא שלך: צ מדכתיב בסמוך ותלחץ אל הקיר בה׳ הידיעה משמע כגדר שהוזכר לפניו כן פי׳ הרא"ם וכל קיר של אבנים היא דבפ׳ מצורע כתיב והנה הנגע בקירות הבית וכתיב אחריו וחלצו את האבנים משמע דקיר הוא של אבנים וקיר דהכא קאי אגדר. דלעיל [ב"ק כח]: ק דק"ל דל׳ עבור אינו שייך אלא כשעוברין על הנהר או בין בתרים והכא לא מצינו שעבר ומפרש דהאי עבור פי׳ לפניו כלו׳ שהלך במקום אחר

בית

אונ אשמאלן וועג (וְכֵן) אונ אזוי שטייט אונ פסוק (אִם יִשְׂפֹּק עֲפַר שֹׁמְרוֹן לִשְׁעָלִים) דר מיינט פון ארם האט גזאגט אויב די ערד פון שומרון וועט זיין גענוג צו דיא טריט פון מיינע זעלנער (עָפָר הַנִּדְבָּק בְּכַפּוֹת הָרַגְלַיִם בְּהִלּוּכָן) דיא ערד פון שומרון וואס וועט אן גקלעבט ווערן אויף די פיס פון מיינע זעלנער ביי'ענדיג, וועט ניט גענוג זיין (וְכֵן) אונ אזוי זאגט נאך דר פסוק (מִי מָדַד בְּשָׁעֳלוֹ מַיִם) ווער האט גמאסטן דם וואסר (בְּרַגְלָיו וּבְהִלּוּכוֹ) מיט זיינע פיס אונ מיט זיין גאנג. איז סעל אונ משעול די פוסטאפ אוועג וואס מע גייט אויף אים: (גָּדֵר מִזֶּה וְגָדֵר מִזֶּה) זאגט רש"י (סְתָם גָּדֵר שֶׁל אֲבָנִים הוּא) אז עס שטייט גדר, אונ עס שטייט ניט פון וואס דר גדר איז גמאכט

דוד

גיווארן. מיינט מען עס איז גמאכט אוואנט פון שטיינער: (כה) (וַתִּלָּחֵץ). מיינט מען (הִיא עַצְמָהּ) די בהמה אליין איז צו געדריקט גוואָרן: (וַתִּלְחַץ). מיינט מען (אֶת אֲחֵרִים) די בהמה האט צו געדרוקט אנדערע. זיא האט צו געדריקט (אֶת רֶגֶל בִּלְעָם) דעם פוס פון בלעם: (כו) (וַיּוֹסֶף מַלְאַךְ ה׳ עֲבוֹר). דר מלאך פון הקב"ה האט גמערט (לַעֲבוֹר עוֹד לְפָנָיו לְהַלָּן) צו זיין פאראויס פאר בלעם ווייטער (לִהְיוֹת לְפָנָיו בְּמָקוֹם אַחֵר) ער זאל זיין פאר אים אויף איין אנדער ארט (כְּמוֹ) ווי עס שטייט אונ פסוק (וְהוּא עָבַר לִפְנֵיהֶם) ער איז אריבער גנאנגען פאר אלים פאר זייא (וּמִדְרַשׁ אַגָּדָה יֵשׁ בְּתַנְחוּמָא) אונ מדרש תנחומא איז געפרעגט געווארן (מַה רָאָה לַעֲמוֹד בִּשְׁלֹשָׁה

פירוש לתורת אלהים

גשטעלט אין די שטעג פון דעם ווין גארטען גדר מזה וואס עס איז גיוועו אשטיינערנע צאם פון דער זייט אונ פון דר אנדער זייט איז אויך גיוועו אצאם אונ אין מיטן אוועג האט דר מלאך זיך דארט גשטעלט: (כה) ותרא האט דס אייזל גזעהן דעם מלאך פון גאט אז ער שטייט דא ותלחץ האט זיא זיך צו גיקוועטשט צו דר וואנט צום צאם ותלחץ האט זי צו גקוועטשט דיא פיס פון בלעם צו דער וואנט ויוסף האט ער גמערט צוא שלאגען זיא: (כו) ויוסף אונ דר מלאך פון גאט האט גמערט נאך איבער צו פירען פאר אים אויף אננדער ארט ויעמד אונ ער האט זיך גשטעלט אויף איין ענגע פלאץ וואס קיין וועג איז דארט ניט דא צוא נייגען אויף דער רעכטער זייט אונ

וַתִּרְבַּץ תַּחַת בִּלְעָם וַיִּחַר־אַף
בִּלְעָם וַיַּךְ אֶת־הָאָתוֹן בַּמַּקֵּל׃
כח וַיִּפְתַּח יְהוָה אֶת־פִּי הָאָתוֹן
וַתֹּאמֶר לְבִלְעָם מֶה־עָשִׂיתִי לְךָ
כִּי הִכִּיתַנִי זֶה שָׁלֹשׁ רְגָלִים׃
כט וַיֹּאמֶר בִּלְעָם לָאָתוֹן כִּי
הִתְעַלַּלְתְּ בִּי לוּ יֶשׁ־חֶרֶב בְּיָדִי כִּי
עתה

וּרְבַעַת תְּחוֹת בִּלְעָם
וּתְקֵיף רוּגְזָא דְבִלְעָם
וּמְחָא יַת אֲתָנָא
בְּחוּטְרָא׃ כח וּפְתַח
יְיָ יַת פּוּמָא דַאֲתָנָא
וַאֲמַרַת לְבִלְעָם מָה
עֲבָדִית לָךְ אֲרֵי מְחֵיתַנִי
דְנַן תְּלָת זִמְנִין׃
כט וַאֲמַר בִּלְעָם
לַאֲתָנָא אֲרֵי חַיֵּיכְתְּ בִּי
אִילוּ פוֹן אִית חַרְבָּא
בידי

בעל הטורים

(ריי' ייך את האתון. ולא קלל אותם לפי שהיה דעתו לקלל את ישראל ואין שני קללות ביום א' דכתיב לא אוסיף לקלל.

רש״י

מקומות סימני ג' אבות הראשו: (כח) זה שלש רגלים · רמז לו אתה מבקש לעקור אומה החוגגת שלש רגלים בשנה: (כט) התעללת. כתרגומו ל' גנאי ובזיון: לו יש חרב בידי · גנות גדולה היה לו דבר זה בעיני השרים זה הולך להרוג אומה שלמה בפיו ולאתון זו צריך לכלי זיין:

שפתי חכמים

אחר לעמוד לפניו וקא דוקא רש"י לעבור במקום עבור כי כן משפט המקור בצורת עבור שבוא בא בלת"ד. רא"ם: ר נ"ל פירושו הכי דבעמידה ראשונה הי"ל ריוח מכאן ומכאן לכך כתיב ותט האתון מן הדרך משמע שלא היתה צריכה אלא נטייה מעט ובעמידה ב' לא יכלה לזוז אלא לצד א' דכתיב ותלחץ אל הקיר משמע שדחק' א"ע לאותו צד קיר כדי שילך המלאך ובעמידה ג' אין דרך לנטות ימין ושמאל כדכתיב בקרא ומה היו הסימנים שאם יבקש לקלל בניו של אברהם ימצא ריוח מכאן ומכאן שהחול הקללה שיצאו ממנו בני ישמעאל ובני קטורה. ואם יבקש לקלל בניו של יצחק ימצא ריוח מצד א' שיצא עשו ממנו ואם יבקש לקלל בניו של יעקב לא ימצא בהם פסול ולא יוכל ליגע בהם וז"ש בעמידה ג' במקום צר וזה יעקב שנא' ויצר לו: ש וקא דרמז לו מאוה זו ולא א' מאחר מלות. וי"ל דגבי רגלים כתיב שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך ודרשו רז"ל יראה יראה כשבאה לראות וכו' וא"ל המלאך אתה בא לעקור האומה מן העולם שהקב"ה רוצה לראות אותה ג"פ ודבר זה האיך יקום אם אתה מאבדם מן העולם וק"ל: ת י"מ ומה היא הגנות דהא כות שלמו אמר אין כתי אלא שאני יודע לכוון השעה שהקב"ה כועס כמו שפירש"י לקמן ומה אופוס לא זעם ה' וא"כ מהו הגנות שלא היה עכשיו כעת של זעם. וי"ל דזה לא היה יודע בלק והשרים מתחלה דהא אמר בלק כי ידעתי את אשר תברך מבורך ואשר תאור יואר והא אין בידו לקלל אם לא בעת שזועם ה' ושמא לא יזעום ה' א"כ נ"ל שהגנאי לא גלה הסוד ונתר הכי ע"כ שלא בכוונתו גילה הדבר וק"ל

בית דוד

מְקוֹמוֹת) פַר וָוס הָט דֶער מַלְאָךְ זִיךְ גִשְׁטֶעלְט אוּנ דְרַיי עֶרְטֶר (סִימָנֵי אָבוֹת הָרִאשׁוֹנִים) דֶער מַלְאָךְ הָאט גֶעוִויזֶן צוּ בִּלְעָם עֶר זָאל גֶעדֶענְקֶען אַז דִיא יוּדֶען הָאבֶּן גֶעהַאט דְרַיי אָבוֹת אַבְרָהָם יִצְחָק יַעֲקֹב. אוּנ וֶוען זַייעֶר זְכוּת וֶועט הקב"ה נִיט קָאנֶען מֶען זָאל פַלוּכֶען זַייעֶרֶע קִינְדֶער (ועיין ש"ח): (כח) (זֶה שָׁלשׁ רְגָלִים). זָאגְט רש"י (רָמַז לוֹ) מִיט דֶעם ווָארְט "רְגָלִים" הָט דֶער מַלְאָךְ אַווִינְק גֶעטוּן צוּא בִּלְעָם (אַתָּה מְבַקֵּשׁ לַעֲקוֹר אוּמָּה הַחוֹגֶגֶת שָׁלשׁ רְגָלִים בַּשָּׁנָה) דוּא ווִילְסְט אוֹיס רַייסְעֶן פוּן דֶער ווֶעלְט דָס פָאלְק וָוס הִיטֶען דִיא דְרַיי יָמִים טוֹבִים אִין יָאר. גֶעווִיס וֶועסְטוּ נִיט קֶענֶען. ווַייל דֶער זְכוּת אֲפִילוּ נָאר פוּן דִיא אֵיינֶע מִצְוָה אִיז גֶענוּג. זַיי זָאלֶען בְּלַייבֶּן אוֹיף דֶער ווֶעלְט: (כט) (הִתְעַלַּלְתְּ). זָאגְט רש"י (כְּתַרְגּוּמוֹ) ווִי דֶער תַּרְגּוּם טַייטְשְׁט. דוּא הָאסְט גֶעלַאכְט פוּן מִיר (לְשׁוֹן גְּנַאי וּבִזָּיוֹן) אַז מֶען לַאכְט פוּן אֵיינֶעם מִיט שַׁאנְדֶע הֵייסְט דָס הִתְעַלֶּלֶת. דוּא הָאסְט פוּן מִיר שֶׁענְדְלִיךְ גֶעלַאכְט: (לוּ יֶשׁ חֶרֶב בְּיָדִי). הַלְוַאי ווָאלְט אִיךְ גֶעהַאט אַשְׁווֶערְד אוּנ מַיין הַאנְט. זָאגְט רש"י (גְּנוּת גְּדוֹלָה הָיָה לוֹ דָּבָר זֶה בְּעֵינֵי הַשָּׂרִים) דִי ווֶערְטֶער וָואס בִּלְעָם הָאט גֶערֶעט צוּא זַיין אֵייזִיל אִיז גֶעוועזֶן אַגְרוֹיסֶע שַׁאנְדֶע פַר בִּלְעָם נֶעבֶן דִי שָׂרִים (זֶה הוֹלֵךְ לַהֲרוֹג אוּמָּה שְׁלֵמָה בְּפִיו) עֶר גֵייט הַרְגֶענֶען אַגַאנְצֶע פָאלְק מִיט זַיין מוֹיל. מִיט אַקְלָלָה (וּלְאָתוֹן זוּ צָרִיךְ כְּלֵי זַיִן) אוּנ צוּם הַארְגֶענֶען דָאס אֵייזִיל דַארְף

פירוש לתורת אלהים

גִיט אוֹיף דֶער לִינְקֶער זַייט: (כז) וַתֵּרֶא הָאט דָאס אֵייזִיל גֶזֶעהֶן דֶעם מַלְאָךְ פוּן גָאט וַתִּרְבַּץ הָט דָס אֵייזֶעל זִיךְ גֶלֵייגְט אוֹיף דֶער עֶרְד אוּנְטֶער בִּלְעָם וַיִּחַר הָט גִיגְרִימְט דֶר צָארֶן פוּן בִּלְעָם וַיַּךְ אוּנ עֶר הָאט גִישְׁלָאגִין דָאס אֵייזֶל מִיט אַיין שְׁטֶעקִין: (כח) וַיִּפְתַּח אוּנ גָאט הָאט גִיעֶפִינְט דָאס מוֹל פוּן דֶעם אֵייזֶל וַתֹּאמֶר הָט דָס אֵייזֶל גִיזָאגְט צוּא בִּלְעָם וָואס הָאבּ אִיךְ דִיר גִיטָאהְן וָואס דִי הָאסְט מִיךְ גִשְׁלָאגִין דְרַיי מָאל (עיי' רש"י): (כט) וַיֹּאמֶר הָט בִּלְעָם גִזָאגְט צוּם אֵייזֶל כִּי ווַייל דִי הָאסְט

עַתָּה הֲרַגְתִּיךְ׃ ל וַתֹּאמֶר הָאָתוֹן
אֶל־בִּלְעָם הֲלוֹא אָנֹכִי אֲתֹנְךָ
אֲשֶׁר־רָכַבְתָּ עָלַי מֵעוֹדְךָ עַד־הַיּוֹם
הַזֶּה הַהַסְכֵּן הִסְכַּנְתִּי לַעֲשׂוֹת
לְךָ כֹּה וַיֹּאמֶר לֹא׃ לא וַיְגַל יְהוָה
אֶת־עֵינֵי בִלְעָם וַיַּרְא אֶת־מַלְאַךְ
יְהוָה נִצָּב בַּדֶּרֶךְ וְחַרְבּוֹ שְׁלֻפָה
בְּיָדוֹ וַיִּקֹּד וַיִּשְׁתַּחוּ לְאַפָּיו׃
לב וַיֹּאמֶר אֵלָיו מַלְאַךְ יְהוָה עַל־
מָה הִכִּיתָ אֶת־אֲתֹנְךָ זֶה שָׁלוֹשׁ
רגלים

בִּידִי אֲרֵי כְעַן קְטַלְתִּיךְ׃
ל וַאֲמָרַת אֲתָנָא
לְבִלְעָם הֲלָא אֲנָא
אֲתָנָךְ דִּי רְכִבְתְּ עֲלַי
מִדְּאִיתָךְ עַד יוֹמָא
הָדֵין הֲמֵילַף אֲלִיפְנָא
לְמֶעְבַּד לָךְ כְּדֵין וַאֲמַר
לָא׃ לא וּגְלָא יְיָ יָת
עֵינֵי בִלְעָם וַחֲזָא יָת
מַלְאֲכָא דַּייָ מְעַתַּד
בְּאוֹרְחָא וְחַרְבֵּהּ
שְׁלִיפָא בִּידֵיהּ וּכְרַע
וּסְגִיד לְאַפּוֹהִי׃
לב וַאֲמַר לֵיהּ מַלְאֲכָא
דַּייָ עַל מָא מְחֵיתָא יָת
אֲתָנָךְ דְּנַן תְּלָת זִמְנִין
הָא אֲנָא נְפָקִית
לְמִסְטָן

תו"א כלא אנכי אתנך. ע"ז ד עקידה שער כא: ההסכן הסכנתי. סנה' קה ע"ז ד: וחרבו שלפה. סוטה יא:

בעל הטורים

אי נמי מפני שלא כנים כרגע של הזעם: (ל) הלוא אנכי אתונך אלא ו' ששה דברים א"ל לשעיר' בעלמא מקראי בעלמא כדאי' בפ"ק דע"ז דף ד: רכבת עלי. בגי' רכבתני: (לא) מלאך ה' בדרך בגי' בגבריאל המלאך: (לב) הנה אנכי יצאתי לשטן.

רש"י

(ל) ההסכן הסכנתי. כתרגומו וכן (איוב כב) הלאל יסכן גבר. ורז"ל מקרא זה (ע"ז ד) בגמרא אמרו ליה מאי טעמא לא רכבת אסוסיא אמר להון ברטיבא שדאי ליה א כו' כדאיתא במסכת

שפתי חכמים

ל"ל: א פי' באפר רועין כלו' כסוסים רועין בשדה וא"ל כלא אנכי אתונך אמר לה כן למשא ולא לרכיבה א"ל אתר רכבת עלי א"ל לפרקים דרך עראי א"ל מעודך עד היום הזה ולא עוד אלא גם שכבת אללי שנא' ההסכן הסכנתי ובאנינג
כשותנית

בית דוד

ער אשווערד. ער קען דאך פלוכ'ן דאס אייזיל עס זאל שטארבען: (ל) (ההסכן הסכנתי). זאגט רש"י (כתרגומו) ווי דר תרגו' טייטשט ביי איך דען געוואנט געוועזן איך זאל דיר אזו טון (וכן) אינ איוב האט איוב געזאגט (הלאל יסכן גבר) קען דן אמענש זאגן צוא הקב"ה ער איז געוואנט אזו צו טון (ורבותינו דרשו מקרא זה בגמרא)

דיא רבנן לערנען דעם פסוק אין דר גמרא (אמרו ליה) דיא שרים האבן געזאגט צו בלעם (מאי טעמא לא רכבת על סוסיא) פאר וואס האסט דו ניט געריטען אויף אפערד (אמר להו) האט בלעם צו זיי געזאגט (ברטיבא שדאי ליה) איך האב דאס פערד געלאזט אויף דעם גראז (כדאיתא במסכת עבודת כוכבים) וויא עס שטייט אין דער גמרא
עבודה

פירוש לתורת אלהים

געשפעט אוים מיר לו יש חרב בידי הלוואי וואלט איך געהאט אשווערד איז מיין האנט וואלט איך איך אצונד געהרגעט (עיין רש"י): (ל) ותאמר אונ דס אייזל האט געזאגט צו בלעם הלא פאר וואר איך בין דיין אייזל וואס דו האסט אויף מיר געריטען פון דיין יוגענט אן ביז היינטיגן טאג ההסכן בין איך געוואנט דיר אזו צוא טאן קיין מאל פלעג איך דיר ניט אזו טאהן מן דרכתם אז איך האב דיר היינט יוא געטאן בין

איך אוך ניט שולדיג ויאמר לא האט בלעם געזאגט ניין די פריערסט מיר ניט אזו טאן (עיין רש"י): (לא) ויגל אונ גאט האט אנטפלעקט דיא אויגן פון בלעם וירא אונ האט געזעהן דער מלאך פון גאט שטייט אויף דעם וועג וחרבו אונ זיין שווערד איז אום געשטרעקט אין זיין האנט ויקוד האט בלעם גיקניט אונ האט זיך געבוקט צוא פר אים: (לב) ויאמר האט דער מלאך פון גאט געזאגט צו אים על מה הכית פר וואס האסטו געשלאגען
דיין

אונקלוס

לְמִשְׂטַן אֲרֵי גְלֵי קֳדָמַי דְאַתְּ רָעֵי לִמֵיזַל בְּאוֹרְחָא לְקִבְלִי : לג וַחֲזַתְנִי אֲתָנָא וּסְטָת מִן קֳדָמַי דְנַן תלת

רְגָלִים הִנֵּה אָנֹכִי יָצָאתִי לְשָׂטָן כִּי־יָרַט הַדֶּרֶךְ לְנֶגְדִּי : לג וַתִּרְאַנִי הָאָתוֹן וַתֵּט לְפָנַי זֶה שָׁלֹשׁ רְגָלִים אולי

תו"א כי ירט הדרך. שם קכ מנחות סו :

רשב"ם

(לג) אולי נטת' מפני. כל אולי שבמקרא פירושם כמו אם וכמו אילו. והמפרשים את זה כמו לולי התמהמהנו וכמו לולי ה' וגו'. טעות הוא בידם. אבל פירושו כמו אולי יש תקו'. אולי יחנן ה' צבאות. אולי מטנ' הוא וכן אמר המלאך על מה הכית את אתונך נ"פ שלא כדין עכית שהרי ותם לפני זה שלש רגלים כל נטיותי' היו לפני אבל לא מפני שהרי לא עבר' אותי : אולי נטת' מפני. כ"ומ' שאם נטת' מפני ולא לפני כלומר שאם עבר' אותי את הדרך עד אחרי. גם הרגתי אותך. כלומר לא היית ניצול בהיזק מועט של לחיצת רגלך אלא אף אותך הרגתי והיא לא הית' מסרת שאות' החייתי כמו שהיא קיימת גם עתה שהיא לא הית' פושע' כי אם אתה שהיית פושע בי שהכית אתונך : גם אתכה. גם הרגתי אותך. כמו וברכתם גם אותי. גם תברכו אותי'

שפתי חכמים

בהונפית כתיב ותכי למלך סוככת פי' מתממת : ב כלומר בשביל שראתה אותי לכך נטתה : ג כלו' דק"ל כיון דירט נוטריקון הוא על מה קאי הדרך לנגדי. ומפרש דקאי אהנה אנכי יצאתי לשטן והכי קאמר הנה אנכי יצאתי לשטן כי הדרך שהלכת הי' לנגדי לקנאתי ולהקניטני . וזהו יתיישב קלת קו' הרא"ם שכ' ולא ידעתי איך תתפרש מלת כי במקום הזה ודוק : ד כלו' מיהר : ה וה"ק קרא שירט בעל הדרך דהיינו בלעם לנגדי שהוא לכעסי ולהמרותי ומקרא קצר הוא דב' תיבות חסרים הם בעל והדרך דהך ראוי ליכתב כי ירט בעל הדרך הדרך שהוא לנגדי ובזה ניחא נמי מאי שהביא רש"י הפשוטו לאחר שהביא המדרש לפי פש"פ המדרש אין צ"ל מקרא קצר וק"ל : ו דנ"כ חסר הוא דותכל הוא ל' נקבה ואינו מוסב על דוד וצ"ל ותכל נפש דוד : ז וגם חיבורו של מקרא בכשפלה כי רלה בעל הדרך לילך בדרך שהוא לנגדי אלא לפי' ראשון ירט ל' מיכר ולפי' זה ירט ל' רלון : ח דק"ל דאולי

רש"י

פ"ז : (לב) כי ירט הדרך לנגדי · (שבת קה) רבותינו חכמי המשנה דרשוהו נוטריקון יראה ב ראתה נטתה בשביל שהדרך לנגדי כלומר ג לקנאתי ולהקניטני . ולפי משמעו כי חרד הדרך לנגדי לשון רעדה ד כי ראיתי בעל הדרך שחרד ומהר הדרך ה שהוא לכעסי ולהמרותי ומקרא קצר הוא כמו (ש"ב יג) ותכל דוד ו . לישנא אחרינא ירט ל' ז רצון וכן (איוב טז) ועל ידי רשעים ירטני מפיים ומנחם אותי על ידי רשעים שאינן אלא מקניטים : (לג) אולי נטתה . כמו לולא ח פעמים שאולי

בית

עֲבוֹדַת זָרָה וָוס זַייא הָאבֶּן גְרֶעט : (לב) (כִּי יָרַט הַדֶּרֶךְ לְנֶגְדִּי) . רש"י זָאגְט (רַבּוֹתֵינוּ חַכְמֵי הַמִּשְׁנָה דְרָשׁוּהוּ נוֹטְרִיקוֹן) אוּנְזֶערֶע רַבָּנִים דִי חֲכָמִים וָוס הָאבֶּן דֶם מִשְׁנִיּוֹת גֶלֶערְנְט הָאבֶּן גֶעלֶערְנְט דִיא דְרַייא אוֹתִיּוֹת פוּן דֶעם וָוארְט "יָרַט" זֶענֶען אָאנְהַייבּ פוּן דְרַייא וֶוערְטֶער דִי יוּד מַאכְט יָרְאָה (זִיא הָט מוֹרָא גֶהַאט) דִיא רֵישׁ מַאכְט רָאֲתָה (זִיא הָאט גֶזֶעהְן דֶעם מַלְאָךְ) דִיא טֵית מַאכְט נָטְתָה (זִיא הָט אָפּ גֶנֵייגְט (אַוֶועק גֶגַאנְגֶען) פוּן דֶעם וֶועג) (בִּשְׁבִיל שֶׁהַדֶּרֶךְ לְנֶגְדִּי) וַוייל דֶער וֶועג אִיז מִיר דֶער גֶעגֶען (כְּלוֹמַר לְקַנְאָתִי וּלְהַקְנִיטֵנִי) עֶס אִיז גֶעמֵיינְט מִיךְ צוּ דֶער צֶערְנֶען אוּנ צוּ טוּן גֶעגֶען מַיין ווִילֶן : (וּלְפִי מַשְׁמָעוֹ) נָאךְ דֶעם עִנְיָן (אִינְהַאלְט) פוּן דֶעם פָּסוּק מֵיינְט מֶען (כִּי חָרַד הַדֶּרֶךְ לְנֶגְדִּי) דֶר וֶועג הָט גֶאַיילְט אוּנ גֶצִיטֶערְט גֶעגֶען מִיר (לָשׁוֹן רֶטֶט) יָרַט אִיז טַייטְשׁ גֶצִיטֶערְט (כִּי רָאִיתִי בַּעַל הַדֶּרֶךְ שֶׁחָרַד וּמִהֵר הַדֶּרֶךְ וגו' וָוארוּם אִיךְ הָאבּ גֶזֶעהְן דֶעם גַאנְצֶן וֶועג וָוס דֶר

דוד

בַּעַל הַבַּיִת פוּן דֶעם וֶועג אִיז גֶעגַאנְגֶען הָט עֶר גֶאצִיטֶערְט אוּנ גֶעאַיילְט אוּנ דָאס אִיז גֶוֶועזְן נָאר מִיךְ צוּ דֶער צֶערְנֶען אוּנ צוּ טוּן אַנְדֶערְשׁ וִויא אִיךְ ווִיל (וּמִקְרָא קָצָר הוּא) דָס אִיז אַקוּרְצֶער פָּסוּק (כְּמוֹ) וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וַתְּכַל דָוִד) דַארְף שְׁטֵיין (וַתְּכַל נֶפֶשׁ דָוִד) פֶעלְט אַוָוארְט נֶפֶשׁ דָא פֶעלְט אוֹיךְ אַוָוארְט "בַּעַל" כִּי יָרַט בַּעַל הַדֶּרֶךְ (לִישָׁנָא אַחֲרִינָא) אַיין אַנְדֶערוּ מֵיינוּנְג קֶען מֶען זָאגֶן אִין דֶעם פָּסוּק (יָרַט לְשׁוֹן רָצוֹן) דָאס וָוארְט יָרַט אִיז דֶער טַייטְשׁ עֶר הָאט גֶעוָואלְט, אִיז דֶער טַייטְשׁ אִין פָּסוּק (כִּי יָרַט הַדֶּרֶךְ לְנֶגְדִּי) עֶר הָאט גֶעוָואלְט גֵיין אִין דֶעם וֶועג וָואס אִיז מִיר דֶער גֶעגֶען. וָוס אִיךְ ווִיל אִים נִיט (וְכֵן) אוּנ אַזוֹי דָט גֶזָאגְט אִיּוֹב (וְעַל יְדֵי רְשָׁעִים יִרְטֵנִי) הקב"ה בֶּעווִילִיגְט מִיךְ דוּרְךְ רְשָׁעִים (מְפַיֵּס וּמְנַחֵם אוֹתִי עַל יְדֵי רְשָׁעִים) הקב"ה שִׁיקְט צוּ מִיר גוּטֶע בַּיינַד אוּנ טְרֵייסְטִינְג דוּרְךְ רְשָׁעִים (שֶׁאֵינָן אֶלָּא מַקְנִיטִין) זֵיי זֶענֶען נָאר דֶר צֶערְנֶער : (לג) (אוּלַי נשתה

פירוש לתורת אלהים

דַיין אֵייזֶל דְרַייא מָאל הִנֵּה אָנֹכִי אִיךְ בִּין אַרוֹיס גִינַאנְגֶען פַאר אַיין אוֹיף הַאלְטֶער צוּא דִיר כִּי יָרַט וַוייל דִי הָאסְט גֶאַיילְט דֶעם וֶועג צוּ גֵיין וָואס דֶער וֶועג אִיז לְנֶגְדִּי אַנְטְקֶעגְנִין מִיר צוּא דֶער צֶערְגִין מִיךְ : (לג) וַתִּרְאַנִי אוּנ דָאס אֵייזֶל הָט מִיךְ גֶזֶעהְן וַתֵּט הָאט זִי גִינֵייגְט פַר מִיר דְרַייא מָאל אוּלַי וֶוען זִיא זָאל נִיט אַוֶועק גֵייגֶען פוּן פַאר מִיר כִּי עַתָּה גַם אֹתְכָה וָואלְט אִיךְ דִיךְ

אוּלַי נָטְתָה מִפָּנַי כִּי עַתָּה גַּם־אֹתְכָה הָרַגְתִּי וְאוֹתָהּ הֶחֱיֵיתִי׃
לד וַיֹּאמֶר בִּלְעָם אֶל־מַלְאַךְ יְהוָה חָטָאתִי כִּי לֹא יָדַעְתִּי כִּי אַתָּה נִצָּב

אונקלוס: תְּלַת זִמְנִין אִלּוּפוֹן לָא סְטַת מִן קֳדָמַי אֲרֵי כְעַן אַף יָתָךְ קְטָלִית וְיָתַהּ קַיֵּמִית׃ לד וַאֲמַר בִּלְעָם לְמַלְאֲכָא דַיְיָ חָבִית אֲרֵי לָא יְדַעִית אֲרֵי אַתְּ מְעַתַּד

בעל הטורים

לאתי המדתי ממדת רחמים שמלך רחמים כו׳ : (לג) אתכה.

רש״י

משמש בלי לולא : גם אתכה הרגתי. הרי זה מקרא מסורס ט והוא כמו גם הרגתי אותך כלו׳ לא העכבה בלבד י קראתך על ידי כי גם ההריגה : ואותה החייתי. (במ״ר) ועתה מפני שדברה והוכיחתך כ ולא יכולת לעמוד בתוכחתה כמו שכתוב ויאמר לא. הרגתיה. שלא יאמרו זו היא שסלקה את בלעם בתוכחתה ולא יכול להשיב שחס המקום על כבוד הבריות וכן (ויקרא כ) ואת הבהמה תהרוגו וכן (שם) והרגת את האשה ואת הבהמה : (לד) כי לא ידעתי. גם זה גנותו ועל כרחו

לקדמותי

כתיב בה׳ בה׳ דברים האלה: ואותה החייתי. הלא ו׳ שבשינ׳

שפתי חכמים

משמש שמא נטתה וכא ודאי נטתה: ט דק״ל דגם אותך הרגתי משמע דבתחלה הרג שום אדם אחר וזה אינו דא״ל הרי בלק שהם הרסורי השבירה דכא כתיב לך עם האנשים וא״ל כהנהרים דמה פשפש ומה חשאתם וא״ל דגם קאי על האתון כלו׳ כמו שהרגתי האתון הרגתי אותך דהא כתיב ואותה החייתי : י ר״ל לא שעכבתי אותך מלילך אלא גם הרגתיך. קראתך פי׳ אירע לך : כ דק״ל מדכתיב אולי נטתה וגו׳ כלו׳ אי לא נטתה מפני כי עתה גם אותכ׳ הרגתי ואותה החייתי משמע אבל עכשיו שנטתה לא החייתי ולמה אדרבא עכשיו הי״ל להחיות׳ יותר כואיל ונטתה מפניו ולמה הרגה ומפרש דלכך הרגה מפני שדבר׳ כו׳ ופי׳ מלת הרגתי ר״ל הייתי הורגך וא״כ החייתי פירושו נמי הייתי מחיה ולמדנו מזה שהרגה : דק״ל

בית דוד

נָטְתָה). זָאגְט רש״י (כְּמוֹ לוּלֵא) עֶס אִיז גְלַייךְ וִויא עֶס וָואלְט גֶשְׁטַאנֶן אוּנ פָּסוּק (לוּלֵא נָטְתָה) וֶוען זִיא וָואלְט נִיט אָפ גֶענֵייגְט (נִיט אַוֶועק גֶגַאנְגֶן) (פְּעָמִים שֶׁאוּלַי מְשַׁמֵּשׁ בִּלְשׁוֹן לוּלֵא) אוּלַי אִיז אַמָאל דִי טַייטְשׁ וִוי לוּלֵא, וֶוען נִיט : (גַּם אֹתְכָה הָרַגְתִּי). הַארְט רש״י וֶועמֶן הָאט דֶען דֶר מַלְאָךְ גֶהַרְגֶת פְרִיעֶר, וָוס עֶר זָאגְט צוּ בִּלְעָם אִיךְ וָואלְט דִיךְ אוֹיךְ גֶעהַרְגֶת. דְרִיבֶּער זָאגְט רש״י (הֲרֵי זֶה מִקְרָא מְסוֹרָס) דִי וֶוערְטֶער אוּנ דֶם פָּסוּק שְׁטֵייעֶן נִיט גְלַייךְ (וְהוּא כְּמוֹ גַם הָרַגְתִּי אוֹתְךָ) עֶס אִיז גְלַייךְ וִוי עֶס וָואלְט גֶעשְׁטַאנֶן אִיךְ וָואלְט דִיךְ גֶעהַרְגֶת אוֹיךְ (כְּלוֹמַר) אַזוֹי מֵיינְט מֶען (לֹא הָעַכָּבָה בִּלְבַד קְרָאתִיךְ עַל יָדִי) נִיט נָאר דָאס אוֹיף הַאלְטֶן אַלֵיין וָואלְט דִיךְ גֶטְרָאפֶן דוּרְךְ מִיר (כִּי גַם הַהֲרִיגָה) אִיךְ וָואלְט דִיךְ גֶהַרְגֶת אוֹיךְ : (וְאוֹתָהּ הֶחֱיֵיתִי). אוּנ זִיא וָואלְט אִיךְ גֶלָזְט לֶעבֶּן (וְעַתָּה מִפְּנֵי שֶׁדִבְּרָה וְהוֹכִיחַתְךָ וְלֹא יָכוֹלְתָּ לַעֲמוֹד בְּתוֹכַחְתָּהּ) אוּנ אִיצְט וַוייל זִיא הָאט גֶרֶעט אוּנ זִיא הָאט דִיךְ גֶעשְׁטְרָאפְט אוּנ דוּ הָאסְט נִיט גֶיקֶענְט בַּאשְׁטֵיין נֶעבֶן אִיר שְׁטְרָאף (כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב) וִוי עֶס שְׁטֵייט אוּנ פָּסוּק (וַיֹּאמֶר לֹא) בִּלְעָם הָט גֶזָאגְט צוּם אֵייזִיל, נֵיין, דוּ הָאסְט מִיר קֵיין מָאל אַזוֹי גֶטָאן (הֲרַגְתִּיהָ) דְרִיבֶּער הָאבּ אִיךְ זִיא גֶהַרְגֶת (שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ) מֶען זָאל נִיט זָאגֶן (זוּ הִיא שֶׁסִּלְּקָה אֶת בִּלְעָם בְּתוֹכַחְתָּהּ וְלֹא יָכוֹל לְהָשִׁיב) דָאס אִיז דָאס אֵייזִיל וָואס הָאט גֶעשְׁטְרָאפְט צוּ בִּלְעָם אוּנ בִּלְעָם הָט אִים נִיט גֶיקֶענְט עֶנְפֶער (שֶׁחָס הַמָּקוֹם עַל כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת) הקב״ה הָט רַחֲמָנוּת אוֹיף דֶם כָּבוֹד פוּן מֶענְטְשֶׁן זֵיי זָאלֶן נִיט פַר שֶׁעמְט וֶוערִין (וְכֵן וְאֶת הַבְּהֵמָה תַּהֲרוֹגוּ) אַזוֹי שְׁטֵייט אוּנ פָּסוּק אַז אֵיינֶער הָט מְזַנֶה גֶוֶועזֶן מִיט אַבְּהֵמָה זָאל מֶען דִי בְּהֵמָה אוֹיךְ הַרְגֶנֶן (וְכֵן וְהָרַגְתָּ אֶת הָאִשָּׁה וְאֶת הַבְּהֵמָה) אוּנ אוֹיבּ אַבְּהֵמָה הָט מְזַנֶה גֶוֶועזֶן מִיט אַאִשָּׁה. הַרְגֶת מֶען דִיא אִשָּׁה אוּנ דִי בְּהֵמָה. פַאר וָואס זָאל מֶען הַרְגֶנֶן דִיא בְּהֵמָה. זִיא אִיז דָאךְ אַבְּהֵמָה. נָאר וֶוען דִיא בְּהֵמָה וֶועט לֶעבֶּן אוּנ זִיא וֶועט גֵייֶן אוֹיף דִיא גַאס וֶועט מֶען הֵייזֶען אוֹיף דִיא בְּהֵמָה אוּנ מֶען וֶועט זָאגֶן וֶועגִין דִי בְּהֵמָה אִיז דֶער מֶענְטְשׁ גֶעהַרְגֶת גֶוָוארֶן וַוייל עֶר הָאט מִיט אִיר מְזַנֶה גֶוֶועזֶן. וֶועט מֶען פַאר שֶׁעמֶען דֶעם מֶענְטְשׁ. אַפִילוּ עֶר אִיז גֶעשְׁטָארְבֶּן וַוייל אוֹיךְ נִיט הקב״ה דֶער מֶענְטְשׁ זָאל פַאר שֶׁעמְט וֶוערִין : (לד) (כִּי לֹא יָדַעְתִּי). זָאגְט רש״י (גַּם זֶה גְּנוּתוֹ) דָס אִיז אוֹיךְ גֶוֶוען אַשַׁנְדֶע צוּא בִּלְעָם עֶר זָאל זָאגֶן אִיךְ הָאבּ נִיט גֶיוָואוּסְט (וְעַל כָּרְחוֹ הוֹדָה) נִיט וִוילֶענְדִיג הָט עֶר מוֹדֶה גֶוֶוען אַז עֶר הָט נִיט גֶוִויסְט (שֶׁהוּא הָיָה מִשְׁתַּבֵּחַ שֶׁיּוֹדֵעַ דַּעַת עֶלְיוֹן) בִּלְעָם הָט זִיךְ גֶעלוֹיבְּט פַאר דִי

פירוש לתורת אלהים

נָאךְ גֶהַרְגִית אוֹךְ (עַיִין רש״י) וְאוֹתָהּ אוּנ דָאס אֵייזֶל וָואלְט אִיךְ גֶלָאזְט לֶעבֶּן (עַיִין רש״י) : (לד) וַיֹּאמֶר בִּלְעָם אוּנ בִּלְעָם הָאט גִיזָאגְט צוּא דֶם מַלְאָךְ פוּן גָאט חָטָאתִי אִיךְ הָאבּ גִיזִינְדִיגְט כִּי לֹא יָדַעְתִּי וָוארוּם אִיךְ הָבּ נִיט גִיוָואוּסְט אַז דִיא שְׁטֵייסְט אַקֶעגֶען מִיר אוֹף דֶעם וֶועג

נִצָּב לִקְרָאתִי בַּדָּרֶךְ וְעַתָּה אִם־רַע בְּעֵינֶיךָ אָשׁוּבָה לִּי׃ לה וַיֹּאמֶר מַלְאַךְ יְהוָה אֶל־בִּלְעָם לֵךְ עִם־הָאֲנָשִׁים וְאֶפֶס אֶת־הַדָּבָר אֲשֶׁר־אֲדַבֵּר אֵלֶיךָ אֹתוֹ תְדַבֵּר וַיֵּלֶךְ בִּלְעָם עִם־שָׂרֵי בָלָק׃ לו וַיִּשְׁמַע

לִקְדָמוּתִי בְּאוֹרְחָא וּכְעַן אִם בִּישׁ בְּעֵינָךְ אֵיתוּב לִי׃ לה וַאֲמַר מַלְאֲכָא דַיְיָ לְבִלְעָם אִזֵל עִם גּוּבְרַיָא וּלְחוֹד יַת פִּתְגָמָא דִי אֲמַלֵיל עִמָךְ יָתֵיה תְּמַלֵיל וַאֲזַל בִּלְעָם עִם רַבְרְבֵי בָלָק׃ לו וּשְׁמַע בָּלָק

רש"י

בלק הזרה שהוא היה משתבח שיודע דעת עליון ופיו העיד לא ידעתי: אם רע בעיניך אשובה לי. להתריס נגד המקום היא תשובה זו אמר לו הוא בעצמו צוני ללכת ואתה מלאך מבטל את דבריו למוד הוא בכך שאומר דבר ומלאך מחזירו אמר לאברה' (בראשית כב) קח נא את בנך וגו' וע"י מלאך בטל את דברו אף אני אם רע בעיניך צריך אני לשוב: (לה) לך עם האנשים. (במ"ר) בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו: ואפס על כרחך את הדבר אשר אדבר וגו' לך עם האנשים (במ"ר) כי חלקך עמהם וסופך להאבד מן העול': עם שרי בלק. שמח לקללם כמותם: (לו) וישמע בלק. שלח שלוחים

ארי

שפתי חכמים

ל דק"ל הא ודאי רע בעיניו דהא קצף עליו ועוד קשה מאי בעיניך י"ל דמשמע בעיניך ולא בעיני אחר וע"ק מאי לי י"ל ועכ"פ להתריס נגד המקום וכו' ובזה יתורצו כל הקו' וק"ל: מ דאל"כ כיון שאמר בלעם אשובה לי הי"ל שוב אלא משום בדרך שאדם רוצה וכו' א"ל לך: נ דאל"כ מה כוונת המלאך בהרדיפתו שרדף אחריו מפני שה' חרה לו אפו אם בשביל שא"ל ואפס את הדבר וגו' הרי כבר א"ל כ' ואך את הדבר וגו' שכ"ל כרא"ם ול"נ שהוציא רש"י זה מל' אפס כי ידוע כי ל' אפס נאמר על העדר הדבר או כענין כמ"ש ג"כ מאיר כתיב במלת אפס ויהיו דברי המלאך אל בלעם לך אבל בליכתך שבמחשבתך היא נעדרת כי את הדבר אשר וגו' אתה מוכרח לדבר: ס דק"ל עם האנשים ל"ל אלא לרמז כי חלקך עמהם וכא דמהפך רש"י ופי' שלא ע"ד הקרא י"ל דרש"י בא לכוונת דאפס וגו' קאי אמאי לך בדרשו בו בדרך שאדם רוצה וכו' כי על מדרש עם האנשים כי

בית דוד

די שרים אז ער ווייסט וואס הקב"ה טראכט (ופיו העיד לא ידעתי) אונ זיין מויל האט עדות געזאגט אויף אים אז ער ווייסט גיט אפילו צוא דער קעגין אויב אמלאך שטייט פאר אים: (אם רע בעיניך אשובה לי). זאגט רש"י (להתריס נגד המקום היא תשובה זו) דאס איז געוועזן גיטענפערט מיט בייזקייט נעגן הקב"ה (אמר לו) בלעם האט געזאגט צום מלאך (הוא בעצמו צוני ללכת) הקב"ה אליין האט מיר געבאטן איך זאל גיין (ואתה מלאך מבטל את דבריו) אונ דו מלאך ענדערסט זיינע רייד (למוד הוא בכך) הקב"ה איז אזוי געוואונט (שאומר דבר ומלאך מחזירו) ער זאל זאגן אזאך אונ נאך דעם קומט אמלאך אונ ענדערט זיינע רייד (אמר לאברהם) הקב"ה האט געזאגט צוא אברהם (קח נא את בנך וגו') נעם דיין זוהן אונ ברענג אים פאר אקרבן. (ועל ידי מלאך בטל את דבריו) אונ דורך אמלאך האט ער גיענדערט זיינע רייד אונ האט פון זייא חרטה געהאט (אף אני) איך וועל אויך אזוי טון (אם רע בעיניך) אויב עס איז שלעכט אונ דיינע אויגן. עס געפעלט דיר ניט וואס איך גייא (צריך אני לשוב) דארף איך צוריק גיין: (לה) (לך עם האנשים). זאגט רש"י (בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו) אין דעם וועג וואס אמענטש וויל גיין אונ אים פירט מען אים. לאזט מען אים ער זאל גיין אונ אים: (ואפס). דיין גיין איז נאר ניט חערט (על כרחך את הדבר אשר אדבר וגו') ווארום וואס איך וועל צו דיר ריידן דאס וועסטו מוזען ריידען צו בלק: (לך עם האנשים). דער מלאך האט געזאגט צוא בלעם גיי מיט דיא מענטשען (כי חלקך עמהם) ווארום דיין חלק וועסטו נעמען מיט זייא (וסופך להאבד מן העולם) דיין ענדע וועט זיין דוא וועסט פאר לארען ווערען פון דער וועלט דורך דעם גיין: (עם שרי בלק). זאגט רש"י (שמח לקללם כמותם) אזוי ווי ביי די שרים איז געוועזן אשמחה מען זאל פלוכין די יודן. אזוי איז ביי בלעם אויך געוועזן אשמחה צוא פלוכין די יודען: (לו) (וישמע בלק). זאגט רש"י (שלח שלוחים

פירוש לתורת אלהים

ועתה אם רע בעיניך אונ אצונד אז עס איז איבעל געפעלען אין דיינע אויגן איך זאל גיין אשובה לי וועל איך מיך אום קערין (עיין רש"י): (לה) ויאמר האט געזאגט דער מלאך פון גאט צוא בלעם לך עם האנשים גיי מיט די מענטשען (עיין רש"י), ואפס אונ נייערט את הדבר דיא רייד וואס איך וועל ריידן צו דיר אותו תדבר דאס מיזטו ריידן וילך אונ בלעם איז גינאנגען מיט די הארען פון בלק: (לו) וישמע בלק אונ בלק האט געהערט אז בלעם קומט ויצא

בָּלָק כִּי בָא בִלְעָם וַיֵּצֵא לִקְרָאתוֹ
אֶל־עִיר מוֹאָב אֲשֶׁר עַל־גְּבוּל
אַרְנֹן אֲשֶׁר בִּקְצֵה הַגְּבוּל׃
לז וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל־בִּלְעָם הֲלֹא
שָׁלֹחַ שָׁלַחְתִּי אֵלֶיךָ לִקְרֹא־לָךְ
לָמָּה לֹא־הָלַכְתָּ אֵלָי הַאֻמְנָם לֹא
אוּכַל כַּבְּדֶךָ׃ לח וַיֹּאמֶר בִּלְעָם אֶל־
בָּלָק הִנֵּה־בָאתִי אֵלֶיךָ עַתָּה הֲיָכֹל
אוּכַל דַּבֵּר מְאוּמָה הַדָּבָר אֲשֶׁר
יָשִׂים אֱלֹהִים בְּפִי אֹתוֹ אֲדַבֵּר׃
רביעי ששי כשהן מחוברין לט וַיֵּלֶךְ בִּלְעָם עִם־
בלק

אֲרֵי אֲתָא בִלְעָם וּנְפַק
לְקַדָּמוּתֵיהּ לְקַרְתָּא
דְמוֹאָב דִּי עַל תְּחוּם
אַרְנוֹן דִּי בִּסְטַר
תְּחוּמָא׃ לז וַאֲמַר בָּלָק
לְבִלְעָם הֲלָא מִשְׁלַח
שְׁלַחִית לְוָתָךְ לְמִקְרֵי
לָךְ לְמָא לָא אֲתֵיתָא
לְוָתִי הַבְקוּשְׁטָא הֲוֵיתָא
אֲמַר לֵית אֲנָא יָכִיל
לְיַקָּרוּתָךְ׃ לח וַאֲמַר
בִּלְעָם לְבָלָק הָא
אֲתֵיתִי לְוָתָךְ כְּעַן
הֲמֵיכַל יָכֵילְנָא
לְמַלָּלָא מִדַּעַם פִּתְגָמָא
דִּי יְשַׁוֵּי יְיָ בְּפוּמִי יָתֵיהּ
אֲמַלֵּיל׃ לט וַאֲזַל
בִּלְעָם עִם בָּלָק וַאֲתוֹ
לקרית

בעל הטורים

אותו ו׳ דברים ונבראת ביום ו׳ בין השמשות : (לח) בפי . בגי׳ מלאך : בפי וגו׳ בגימט׳ כשמלאך נתן זמם לתוך פיו כדי

רש״י

לבשרו : אל עיר מואב. (במדרש רבה) אל מטרפולין שלו ע עיר החשובה שלו לו׳ ראה מה אלו מבקשי׳ לעקור : (לז) האמנם לא אוכל כבדך . נתנבא שסופו לצאת מעמו בקלון : (לט) קרית חצות עיר מלאה שווקים אנשים וטף בחוצותיה לו׳

שפתי חכמים

אלקך וכו׳ אין נופל עליו ל׳ אפס דא״ל ואפס וגו׳ אלתא אחריתא וכוא תחלת דיבור ו׳ כפיסוק דמלת ואפס ל״ל אלא על כרחך כדפירש׳ : ע דאל״כ עיר מואב ל״ל אם להודיעך הכבוד שילא לקראתו עד קצה גבולו היל״ל ויצא לקראתו אל עיר קצה גבולו מה ל״ל אל עיר מואב אשר על גבול ארנון וכיו״ב דרשו גבי קרית חוצות כמו שפרש״י לקמן דאל״כ ויבאו קרית חוצות ל״ל : ם [נ״א] דאל״כ הכ״ל האמנם

בית דוד

שלוחים לבשרו) בלעם האט געשיקט פריער אן זאגן צו בלק אז ער קומט : (אל עיר מואב) זאגט רש״י בלק איז גנאנגן (אל מטרפולין שלו) צוא זיין הויפט שטאט (עיר החשובה שלו) צוא זיין בעסטע שטאט (לומר) ער זאל זאגן צו בלעם (ראה מה אלו מבקשים להרוג) זעה וואס די יודן ווילען הרגנן : (לז) (האמנם לא אוכל כבדך). זאגט רש״י (ונתנבא שסופו לצאת מעמו בקלון) בלק הט גזאגט נביאות אז דר סוף וועט זיין ער וועט ארויס גיין פון אים מיט שאנדע *) : (לט) (קרית חוצות). מיינט מען (עיר מלאה שוקים) אשטאט וואס זי האט פיל גאסן (אנשים ונשים

פירוש לתורת אלהים

איז ער אים אקעגין גיגאנגען צוא דער הויפט שטאט פון מואב ער הט אים גיזאגט זעה וואס פר אגוט לאנד דיא ישראל ווילען אום רייסען אשר וואס די שטאט איז על גבול ארנון בייא דעם גבול פון ארנון וואס עס איז אין עק פון די גימארקין : (לז) ויאמר אונ בלק הט גיזאגט צו בלעם הלא פר וואר שלוח איך האב געשיקט נאך דיר צו רופן דיך למה פאר וואס ביזטו נים גיגאנגן צו מיר האמנם פר וואר לא אוכל וועל איך דען דיך נים קאנן ערליך האלטן אונ דיר בצאלען פאר דיין וועג : (לח) ויאמר אונ בלעם האט גיזאגט צוא בלק הנה באתי איך בין שון אצונד גיקומן צוא דיר היכול וועל איך דען קאנען עפעס רייִדן דיא מיינסט אצונד אז איך בין גיקומן צו דיר וועל איך זיי שון קאנען פלוכן הדבר גדיא זאך וואס גאט וועט טאן אין מיין

*) הערה מען קען זאגין אין דיא ווערטער צווייא מיינונגען. מען קען זאגין בלק האט גמיינט „האמנם לא אוכל כבדך

כבדך

בָּלָק וַיָּבֹאוּ קִרְיַת חֻצוֹת׃ מ וַיִּזְבַּח
בָּלָק בָּקָר וָצֹאן וַיְשַׁלַּח לְבִלְעָם
וְלַשָּׂרִים אֲשֶׁר אִתּוֹ׃ מא וַיְהִי בַבֹּקֶר
וַיִּקַּח בָּלָק אֶת־בִּלְעָם וַיַּעֲלֵהוּ
בָּמוֹת בָּעַל וַיַּרְא מִשָּׁם קְצֵה הָעָם׃
כג א וַיֹּאמֶר בִּלְעָם אֶל־בָּלָק בְּנֵה־
לִי בָזֶה שִׁבְעָה מִזְבְּחֹת וְהָכֵן לִי
בָּזֶה שִׁבְעָה פָרִים וְשִׁבְעָה אֵילִים׃
ויעש

לְקִרְיַת מְחוֹזוֹהִי׃
מ וּנְכַס בָּלָק תּוֹרִין
וְעָאן וְשַׁדַּר לְבִלְעָם
וּלְרַבְרְבַיָּא דִּי עִמֵּיהּ׃
מא וַהֲוָה בְצַפְרָא
וּדְבַר בָּלָק יָת בִּלְעָם
וְאַסְּקֵיהּ לְרָמַת
דַּחַלְתֵּיהּ וַחֲזָא מִתַּמָּן
קְצַת מִן עַמָּא׃
כג א וַאֲמַר בִּלְעָם
לְבָלָק בְּנֵה לִי הָכָא
שַׁבְעָא מַדְבְּחִין
וְאַתְקֵין לִי הָכָא שַׁבְעָא
תוֹרִין וְשַׁבְעָא דִכְרִין׃

בעל הטורים

ועבד לכתזירו אל בלק: (א) ז׳ פרים וז׳ אילים. וכן עשה איוב כי כן מנהג בני נח להקריב ז׳ ז׳ כנגד ז׳ מלות שלהם לג

שפתי חכמים

אמרת לא אוכל כבדך מאי באמנם לא אוכל כבדך אלא שכך הוא באמת שלא יכבד אותו: צ מדכתיב כי כבד אכבדך מאד ל״ל למכתב צאן ובקר ודאי כבדו כמו שהבטיחו. ועוד דדרך כל העולם כן הוא ששולחים לשרים הבאים אללם מאכל ומשתה וכ״ש לבלעם ולשרים אשר אתו שבאו בשבילו בשליחותו אלא לכך כתיב בקר וצאן לומר לך דלא כבדו כמו שהבטיחו אלא בדבר מועט דלא שלח לו אלא בקר א׳ וצאן א׳ ולהודיע רשעתו של בלק שאמר הרבה ועשה מעט כדכתיב

רש״י

ראה ורחם שלא יעקרו אלו: (מ) בקר וצאן. (הם) דבר מועט צ בקר אחד וצאן אחד בלבד: (מא) במות בעל. כתרגומו לרמת דחלתיה שם ע״א

בית דוד

וְנָשִׁים וְטַף בְּחוּצוֹתֶיהָ) אוּנ דִיא גַאסְן זֶעהְט מֶען פִיל מֶענְשֶׁער אוּנ ווייבֶּר אוּנ קְלֵיינֶע קִינְדֶר (קוֹמֵר) עֶר זָאל זָאגְן צוּא בִּלְעָם (רָאָה וְרַחֵם שֶׁלֹּא יֵעָקְרוּ אֵלּוּ) הָאבּ רַחֲמָנוּת אוּנ זֶעה דִי מֶענְטְשֶׁן זָאלְן נִיט אוֹיס גֶעריסֶן ווערִין: (מ) (בָּקָר וָצֹאן). בָּלָק הָט גֶעשִׁיקְט צוּא בִּלְעָם (דָּבָר מוּעָט) אַקְלֵיינִיקֵייט (בָּקָר אֶחָד וְצֹאן אֶחָד בִּלְבַד) נָאר אֵיין אָקְס אוּנ אֵיין שָׁעפְּס: (מא) (בָּמוֹת בָּעַל). זָאגְט רש״י (כְּתַרְגּוּמוֹ) ווי דֶר תַּרְגּוּם טַייטְשְׁט (לְרָמַת דַחַלְתֵּיהּ) מֵיינְט מֶען צוּ דֶעם הוֹיכְעֶן אָרְט ווי זַיין עֲבוֹדָת זרה

פירוש לתורת אלהים

מוֹל דָם מִיז אִיךְ בַייְדָן אָבֶּער אִיךְ ווַייס נִיט אוֹבּ גָאט וֶועט ווֶעלֶן אִיךְ זָאל זַיי פְלוּכְן: (לט) וַיֵּלֶךְ אוּנ עֶר אִיז גִיגַאנְגֶן בִּלְעָם מִיט בָּלָק וַיָּבֹאוּ אוּנ זַיי זֶענֶן גִיקוּמֶן אִין דֶר שְׁטָאט קִרְיַת חוּצוֹת ווָאס דָארְטֶען אִיז דָא פִיל גַאסֶען מִיט פִיל מֶענְטְשֶׁן הָט בָּלָק גִיזָאגְט צוּ בִּלְעָם זֶעה דִי פִיל מֶענְטְשֶׁן אוּנ קְלֵיינֶע קִינְדֶר ווָאס זַיי ווִילֶן אוּם בְּרֶענְגֶען: (מ) וַיִּזְבַּח אוּנ בָּלָק הָאט גִישָׁאכְטִין רִינְדֶער אוּנ שָׁאף וַיְשַׁלַּח אוּנ הָט גִישִׁיקְט צוּ בִּלְעָם אוּנ צוּ דִי הַארֶען ווָס זֶענֶן גִיווֶען מִיט אִים: (מא) וַיְהִי בַּבּוֹקֶר אוּנ עֶס אִיז גִיווֶען אִין דֶר פְרִי הָאט בָּלָק גִיגוּמֶן צוּא בִּלְעָם אוּנ הָאט אִים אוֹף גִיבְּרַאכְט בָּמוֹת בָּעַל אוֹף דִיא הוֹכֶע עֲבוֹדָה זָרָה ווָאס זִיא הַייסְט בַּעַל פְּעוֹר וַיַּרְא מִשָּׁם אוּנ עֶר הָאט פוּן דָארְטֶען גִיזֶעהְן אַטַייל פוּן דֶעם פָאלְק יִשְׂרָאֵל: (א) וַיֹּאמֶר אוּנ בִּלְעָם הָט גִיזָאגְט צוּ בָּלָק בְּנֵה לִי בּוֹיעֶה צוּ מִיר דָא זִיבּן מִזְבְּחוֹת וְהָכֵן אוּנ בְּרֵייט מִיר דָא אָן זִיבְּן אָקְסֶן אוּנ זִיבְּן ווִידֶר: (ב) וַיַּעַשׂ בלק

כבדך״ איז דען דאס אמת אז איך קען דיר ניט געבין כבוד. נעווים קען איך דיר געבין כבוד. אונ מען קען ואניג האמנם לא אוכל כבדך. מיינט מען דער אמת (דער סוף) וועט זיין אז איך וועל ניט קענין דיר געבין כבוד:

ב ויעש בלק כאשר דבר בלעם
ויעל בלק ובלעם פר ואיל
במזבח: ג ויאמר בלעם לבלק
התיצב על עלתך ואלכה אולי
יקרה יהוה לקראתי ודבר מה
יראני והגדתי לך וילך שפי:
ד ויקר אלהים אל בלעם ויאמר
אליו

אונקלוס

ב ועבד בלק כמא די
מליל בלעם ואסיק
בלק ובלעם תור
ודכר על כל מדבחא:
ג ואמר בלעם לבלק
אתעתד על עלתך
ואיהך מאים יערע
מימר מן קדם יי
לקדמותי ופתגמא
דיחזינני ואחוי לך
ואזל יחידי: ד וערע
מימר מן קדם יי לות

תו"א וילך שפי. סוטה י סנה' שם:

בעל הטורים

(ג) על עלתך. חסר ו' כי לא חפץ בה הקב"ה שא"ל טוב פת חרבה ושלוה בה מבית מלא זבחי ריב ר"ת חמור פי' מז' פרים וז' אילים שהקריבו מואבים שהאו ממזרות: יראני ב' הכא ואידך אלכים יראני בשוררי מלמד שהי' בלעם שונא אותם וחפץ לקללם יותר מבלק וכי' מתפלל עליהם אלהים יראני בשוררי: וילך שפי. בגי' חיגר ברגל ד"א על' שף מדוכתי' משום שנא'

רשב"ם

(ג) וילך שפי. חגר. כמו ושפו עצמותיו. גם שניהם

רש"י

ע"א: (ג) אולי יקרה ה' לקראתי. אינו רגיל לדבר עמי ביום: וילך שפי. כתרגומו יחידי ל' שופי ושקט שאין עמו ר' אלא שתיקה: (ד) ויקר לשון עראי לשון גנאי לשון טומאת קרי כלומר בקושי ובבזיון ש ולא היה נגלה אליו ביום אלא בשביל להראות חבתן של ישראל: את שבעת המזבחות שבעה מזבחות ערכתי אין כתיב כאן אלא את שבעת המזבחות

שפתי חכמים

ק כדכתיב לינו פה הלילה וכן אמר נופל וגלוי עינים שפירושו לפי פשוטו כהתרגום שאינו נראה אלא בלילה כשהוא שוכב על מטתו. [נ"א] דאל"כ למה אמר אולי ל' מסופק ולמעלה אמר ואדע' מה יוסף וגו' שמשמע שהי' בטוח שהקב"ה ידבר עמו: ר כיון שהולך יחיד אין לו חבר לדבר עמו: ש אמר בקושי מלשון

בית דוד

זרה שמייט (שם עבודת כוכבים) בזל איז דער נאמן פון דיא עבודה זרה: (ג) (אולי יקרה ה' לקראתי). טאמר וועט הקב"ה געטראפן ווערן צו מיר, פר וואס האט ער גזאגט „טאמער" (אינו רגיל לדבר עמי ביום) ווייל הקב"ה איז ניט געוואהנט ער זאל מיט מיר ריידן ביי טאג, דריבער ווייס איך ניט אויב הקב"ה וועט מיט מיר איצט ריידן, אדער ביי נאכט: (וילך שפי). זאגט רש"י (כתרגומו) וויא דר תרגום טייטשט (יחידי) אליין (מלשון שופי ושקט) שפי איז דער טייטש שטיל (שאין עמו אלא שתיקה) עס איז קיין זאך געוועזן מיט בלעם וואס זאל אים שטערן זיינע טראכטונגען, עס איז נאר געוועזן שטיל, ווייל ער איז געגאנגען אליין: (ד) (ויקר). זאגט רש"י (לשון עראי) פר־עפענדיג. הקב"ה האט זיך געטראפן צו בלעם (לשון גנאי) דאס ווארט ויקר איז א שענדליכעס ווארט (לשון טומאת קרי) יקר איז דאס זעלביגע ווארט וויא קרי (שכבת זרע) דאס איז אומריין (כלומר) מען מיינט (בקושי ובבזיון) מיט שווערקייט און מיט שענדליכקייט (עס איז שווער געוועזן ביי הקב"ה ער זאל געטראפן ווערן צו בלעם) האט הקב"ה זיך געטראפן צו בלעם (ולא היה נגלה עליו ביום) הקב"ה וואלט ניט געטראפן געווארן צו בלעם ביי טאג (אלא בשביל להראות חבתן של ישראל) הקב"ה האט דאס נאר געטאן צו ווייזן זיין ליבשאפט צו די יודן: (את שבעת המזבחות). זאגט רש"י (שבעה מזבחות ערכתי אין כתיב כאן) עס שטייט ניט אין פסוק בלעם האט געזאגט איך האב

פירוש לתורת אלהים

בלק האט בלק גיטאן אזוי וויא בלעם האט אים גיזאגט ויעל בלק ובלעם בלק און בלעם האבן אויף געבראכט איין אקס און איין ווידער אויף איטליכן מזבח: (ג) ויאמר און בלעם האט גזאגט צו בלק התיצב בלייב דא שטיין ביי דיינע עולות ואלכה און איך וועל גיין אולי טאמער וועט זיך טרעפן גאט אקעגין מיר און וועט מיר עפיס זאגען ודבר און די זאך וואס ער וועט מיר ווייזן וואס ער וועט מיך הייסן זאגן והגדתי לך וועל איך זאגען צו דיר וילך און ער איז גיגאנגען שפי אליין און שטיל: (ד) ויקר אלהים און גאט האט זיך גטראפען צו בלעם ויאמר אליו האט

אֵלָיו אֶת־שִׁבְעַת הַמִּזְבְּחֹת עָרַכְתִּי וָאַעַל פָּר וָאַיִל בַּמִּזְבֵּחַ׃ ה וַיָּשֶׂם יְהוָה דָּבָר בְּפִי בִלְעָם וַיֹּאמֶר שׁוּב אֶל־בָּלָק וְכֹה תְדַבֵּר׃ ו וַיָּשָׁב אֵלָיו וְהִנֵּה נִצָּב עַל־עֹלָתוֹ הוּא וְכָל־שָׂרֵי מוֹאָב׃ ז וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ

בִלְעָם וַאֲמַר לֵיהּ יָת
שִׁבְעָא מַדְבְּחִין סַדָּרִית
וְאַסֵּקִית תּוֹר וּדְכַר עַל
כָּל מַדְבְּחָא׃ ה וְשַׁוִּי
יְיָ פִּתְגָמָא בְּפוּמָא
דְבִלְעָם וַאֲמַר תּוּב לְוָת
בָּלָק וּכְדֵין תְּמַלֵּיל׃
ו וְתָב לְוָתֵיהּ וְהָא
מְעַתַּד עַל עֲלָתֵיהּ הוּא
וְכָל רַבְרְבֵי מוֹאָב׃
ז וּנְטַל מַתְלֵיהּ וַאֲמַר

תו״א ויפס כ׳ דבר בפי בלעם. פס קח :

בעל הטורים

יתלחץ רגל בלעם אל הקיר. שפי פ׳ כפולה שפכפה ותפס בתיו: שפה פוב לקלל את ישראל: (ד) ערכתי. ב׳ הכא ואידך ככה כח ערכתי מבפס כלו׳ שערך המזמות כדי לערוך מבפס עם ישראל: (ז) וישא משלו. שהרים קולו שישמעוהו כל ע׳ אומות כדי

רש״י

המזבחות אמר לפניו אבותיהם של אלו בנו לפניך שבעה מזבחות ואני ערכתי כנגד כולן אברהם בנה ארבעה (בראשית יב) ויבן שם מזבח לה׳ הנראה אליו (שם) ויעתק משם ההרה וגו׳ (שם יג) ויאהל אברם וגו׳ ואחד בהר המוריה. ויצחק בנה אחד (שם כו) ויבן שם מזבח וגו׳ ויכרו שם עבדי יצחק באר. ויעקב בנה שתים אחד בשכם ואחד בבית אל: ואעל פר ואיל

בית דוד

הָאב גֶעמַאכְט זִיבְּעֶן מִזְבְּחוֹת (אֶת שִׁבְעַת הַמִּזְבְּחוֹת) נָאר עֶר הָאט גֶעזָאגְט דִי זִיבְּעֶן מִזְבְּחוֹת. וָועלְכֶע זִיבְּעֶן מִזְבֵּחוֹת (אָמַר לְפָנָיו) בִּלְעָם הָט גֶזָגְט פַר הקב״ה (אֲבוֹתֵיהֶם שֶׁל אֵלּוּ בָּנוּ לְפָנֶיךָ שִׁבְעָה מִזְבְּחוֹת) דִי עֶלְטֶערֶן פוּן דִי יוּדֶען הָאבֶּען גִבּוֹיְעֶט פַר דִיר זִיבֶּען מִזְבְּחוֹת (אַלֶע צוּזַאמֶען הָאבֶּען גִבּוֹיְעט זִיבֶּען מִזְבְּחוֹת) (וַאֲנִי עָרַכְתִּי כְּנֶגֶד כּוּלָן) אוּנ אִיךְ אַלֵיין הָאבּ גִבּוֹיְעט זִיבֶּען מִזְבְּחוֹת. נֶעמֶען אַלֶע אָבוֹת צוּזַאמֶען (אַבְרָהָם בָּנָה אַרְבָּעָה) אַבְרָהָם הָט גִבּוֹיְעט פִ׳ר מִזְבְּחוֹת וִוי עֶס שְׁטֵייט אוּנ דִי פְּסוּקִים (וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַה׳ הַנִּרְאָה אֵלָיו) אַבְרָהָם הָט גִבּוֹיְעט אַמִזְבֵּחַ צוּ הקב״ה וָוס עֶר אִיז צוּ אִים גִזֶעהֶן גִוֶורֶן (וַיַּעְתֵּק מִשָּׁם הָהָרָה) פוּן דָארְטֶען אִיז אַבְרָהָם גִגַאנְגֶען צוּם בַּארְג אוּנ הָט דָארְטֶען אוֹיךְ גִבּוֹיְעט אַמִזְבֵּחַ (וַיֶּאֱהַל אַבְרָם) אַבְרָהָם הָט גֶעמַאכְט גֶעצֶעלְטֶען אוּ אֵלוֹנֵי מוֹרֶה אוּנ הָט דָארְטֶען גִבּוֹיְעט אַמִזְבֵּחַ (וְאֶחָד בְּהַר הַמּוֹרִיָּה) אַיין מִזְבֵּחַ הָט עֶר גִבּוֹיְעט אוֹיף דֶם בַּארְג מוֹרִיָּה (וְיִצְחָק בָּנָה אֶחָד) יִצְחָק הָט גִבּוֹיְעט אַיין מִזְבֵּחַ וִויא עֶס שְׁטֵייט אוּנ פָּסוּק (וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ) עֶר הָאט דָארְטֶען גִבּוֹיְעט אַמִזְבֵּחַ (וַיִּכְרוּ שָׁם עַבְדֵי יִצְחָק בְּאֵר) דִיא קְנֶעכְט פוּן יִצְחָק הָאבֶּען דָארְטֶען גִגְרָאבֶּען אַבְּרוּנֶע (וְיַעֲקֹב בָּנָה שְׁתַּיִם) יַעֲקֹב הָאט גִבּוֹיְעט צְוֵויי מִזְבְּחוֹת (אֶחָד בִּשְׁכֶם וְאֶחָד בְּבֵית אֵל) אַיין מִזְבֵּחַ הָט עֶר גִבּוֹיְעט אוּנ שְׁכֶם אוּנ אַיין מִזְבֵּחַ הָאט עֶר גִבּוֹיְעט אוּנ בֵּית אֵל ׃ (וָאַעַל פָּר וָאַיִל בַּמִּזְבֵּחַ) . אוּנ אִיךְ הָאבּ מַקְרִיב

פירוש לתורת אלהים

בִּלְעָם גִיזָאגְט צוּא גָאט אֶת שִׁבְעַת דִיא זִיבֶּען מִזְבְּחוֹת הָאבּ אִיךְ אָן גִירֶעכְט וָאַעַל אוּנ אִיךְ הָאבּ אוֹיף גִיבְּרַאכְט אַיין אָקְס אוּנ אַיין וִוידֶער אוֹיף אִיטְלִיכֶען מִזְבֵּחַ׃ (ה) וַיָּשֶׂם יְיָ אוּנ גָאט הָט גִטָאן אַיין עֶנְטְפֶער אִין דֶעם מוֹל פוּן בִּלְעָם וַיֹּאמֶר אוּנ הָט אִים גִזָאגְט שׁוּב אֶל בָּלָק קֶער דִיךְ אוּם צוּ בָּלָק אוּנ אַזוֹי זָאלְסְטוּ רֵיידֶן ׃ (ו) וַיָּשָׁב אֵלָיו אוּנ בִּלְעָם הָט זִיךְ אִים גֶקֶערְט צוּ בָּלָק וְהִנֵּה נִצָּב עֶר שְׁטֵייט בַּיי זַיינֶע עוֹלוֹת הוּא עֶר אוּנ אַלֶע הֶערִין פוּן מוֹאָב ׃ (ז) וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ וַיֹּאמַר הָט עֶר אוֹיף

משלי

וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ וַיֹּאמַר) הָט בִּלְעָם אוֹיף גִהוֹיבֶּען זַיין בַּיי שְׁפִּיל. אוּנ הָט אַזוֹי גָזָאגְט (מִן אֲרָם יַנְחֵנִי בָלָק מֶלֶךְ מוֹאָב מֵהַרְרֵי קֶדֶם לְכָה אָרָה לִי יַעֲקֹב וכו׳) עֶס אִיז אַמָשָׁל אִין אַיין שְׁטָאט פוּן אַפִּיקוֹרְסִים אִיז גִוָועֶן אַיין בַּעַל דַּרְשָׁן אוּנ אַמוֹכִיחַ וָוס עֶר פְּלֶעגְט אַרוּם פָּארֶן אוֹיף דִי שְׁטֶעט צוּ שְׁטְרָאפֶען דִי מֶענְשֶׁען אוּנ צוּ דַרְשֶׁענֶען אַמָאל אִיז עֶר גְקוּמֶען אִין אַגְרוֹיסֶע

יהודה

שְׁטָאט פוּן חֲכָמִים קוֹמְרִים אוּנ דֶר מוֹכִיחַ הָט זִיךְ אַנִידֶר גִשְׁטֶעלְט אוֹיף דֶעם בִּימֶער צוּ דַרְשֶׁנֶען אוּנ צוּ שְׁטְרָאפֶען דֶעם עוֹלָם פַר וָוס זַייא טוּן עֲבֵירוֹת אוּנ עֶר הָאט זַיי גִשָׁאלְטֶען הָאבֶּען זִיךְ אַיין גִזַאמֶעלְט אַלֶע חֲכָמִים פוּן דֶער שְׁטָאט זַיי זָאלֶען זִיךְ אִין אוּם נוֹקֵם זַיין פַר וָוס עֶר שְׁטְרָאפְט זַיי אוּנ דֶר מוֹכִיחַ פַר עֶנְפֶערְט זִיךְ אוּנ זָאגְט צוּ זַיי אִיר וַוייסְט אִיר דֶען

מִשְׁלוֹ וַיֹּאמַר מִן־אֲרָם יַנְחֵנִי בָלָק מֶלֶךְ־מוֹאָב מֵהַרְרֵי־קֶדֶם לְכָה אָרָה־לִּי יַעֲקֹב וּלְכָה זֹעֲמָה יִשְׂרָאֵל: ח מָה אֶקֹּב לֹא קַבֹּה אֵל

ומה

מִן אֲרָם דַּבְּרַנִי בָלָק מַלְכָּא דְמוֹאָב מִטּוּרֵי מַדִּינְחָא אִיתָא לוּט לִי יַעֲקֹב וְאִיתָא תָּרֵךְ לִי יִשְׂרָאֵל: ח מָה אֱלוּטֵיהּ דְּלָא לַטְיֵהּ אֵל

אל

ת"י א מהררי קדם. זוהר פ' חיי : מה אקב לא קבה אל. ברכות ז סוטה מא סנה' כו לג קה :

רשב"ם

שניהם מגזרת חסופי למ"ד פעל של ה"א : (ז) ינחני. הנהגני : מהררי קדם. כפל לשון דכתיב ארם מקדם.

בעל הטורים

פיקנאו בישראל וזהו מברך רעהו בקול גדול קללה תחשב לו : מן ארם. כלו' האיך אנו באים עליהם מארם לקללם ומארם יצא אברהם אביהם שזכו בברכות שנא' לך לך מארצך וכתיב ואברכך וגו' וכן יעקב הלך לארם שזכה כל אותן הברכות שנ' והנה אנכי עמך ושמרתיך וגו'. ד"א מן ארם שאלולי הם לא היינו בעולם שאנו מארם וכשנעקד יצחק נפקד' גם מלכה תמצא שנ' הנה ילדה מלכה גם היא. ואתה נ"כ כפוי טובה שאלולי אברהם לא באת לעולם שבזכותו ניצל לוט מסדום ואני ג"כ כפוי טובה שאילו לא בא יעקב אל לבן לא הי"ל בנים ואנו באים מארם לקללם : מן ארם בגי' אשל פי' באים בזכות אברהם שנטע אשל: ינחני. ב' בהם' ינחני בלק ינחני במעגלי צדק כשבא אותו רשע לקללני הנחני במעגלי צדק שלא בשם : ינחני בגי' לגיהנם: מהררי קדם. מהר שהעמידו קדמונים זה גל וזה גל וכרתו עליו ברית כדכתיב אם אני לא אעבור וגו' הגל הזה וגו' והוא שלא אלי לעבור הברית לקלל. ד"א מהררי קדם אני רואה שלא לקלל כי ההרים והגבעות כבוד דכתיב ההרים רקדו כאילים לכבודם ואני אקלל: מהררי קדם. בגי' מאבות העולם: ארה לי יעקב ולכה זועמה ישראל. בב' שמותיהם אמר באיזה שם אקלל הקב"ה ברכו בשני שמו יעקב ושוב ברכו בשם ישראל א"כ באיזה שם אקלל. והקב"ה לא רצה לייחד שמו על קללתם שבקללתם כתיב ובאו עליך כל הקללות ובברכות כתיב יצו ה' אתך את הברכ'

רש"י

במזבח. ואברהם לא העלה את אלא איל אחד : (ז) ארה לי יעקב ולכה זעמה ישראל. בשני שמותיה' א"ל לקלל' א שמא אחד מהם אינו מובהק: (ח) מה אקב לא קבה אל. (במ"ר) כשהיו ראוים להתקלל לא נתקללו ב כשהזכיר אביהם את

שפתי חכמים

מל' מקרה ופראי ובזיון ומני קרי : ת דאל"כ ואשל,עולות מבע"ל מה ת"ל פר ואיל אלא לא כאברהם כו' : א אע"פ שלא נזכר בקרא רק ארה וגו' מסתמא כן הי' כיון שהוא אמר כן וכן מצינו בקרא ותאמרו בצלתה אנשים אע"פ שלא נזכר בקרא: ב ויהי' פי' הפסוק מה אקוב כי יודע אני שלא יסכים אל ע"י לקלל ומתה אני יודע משלא נתקללו כלל אף שהיו ראוים

בית

מַקְרִיב גְוועזֶן אַאָקְס אוּנ אַאַיל אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ (וְאַבְרָהָם לֹא הֶעֱלָה אֶלָא אַיִל אֶחָד) אַבְרָהָם הָאט אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ נָאר מַקְרִיב גְוֶועזֶן אַיין אַיִל : (ז) (אָרָה לִי יַעֲקֹב וּלְכָה זֹעֲמָה יִשְׂרָאֵל). זָאגְט רש"י (בִּשְׁנֵי שְׁמוֹתֵיהֶם אָמַר לוֹ לְקַלְלָם) בָּלָק הָט גֶעזָאגְט צוּא בִּלְעָם עֶר זָאל פְלוּכֶן דִיא יוּדֶן מִיט בֵּיידֶע נֶעמֶען . מִיט דֶעם נָאמֶען יַעֲקֹב אוּנ מִיט דֶעם נָאמֶען יִשְׂרָאֵל (שֶׁמָּא אֶחָד מֵהֶם

דוד

אֵינוֹ מוּבְהָק) טָאמֶער אִיז אַיין נָאמֶען נִיט רִיכְטִיג בֶּעווָאסְט : (ח) (מָה אֶקּוֹב לֹא קַבֹּה אֵל) . ווָאס זָאל אִיךְ זֵיי פְלוּכֶן אַז הקב"ה פְלוּכְט זֵייא נִיט (כְּשֶׁהָיוּ רְאוּיִם לְהִתְקַלֵּל לֹא נִתְקַלְּלוּ) אֲפִילוּ ווָען זֵיי זֶענֶען ווָערְט גְוֶועזֶן מֶען זָאל זֵיי פְלוּכֶען . פוּן דֶעסְט ווֶעגֶען זֶענֶען זֵייא נִיט גֶעפְלוּכְט גֶעווָארֶען (כְּשֶׁהִזְכִּיר אֲבִיהֶם אֶת עֲוֹנָם) ווִיעֶן זֵייעֶר פָאטֶער יַעֲקֹב הָט דֶער מָאנְט זֵייעֶרֶע זִינְד (כִּי בְאַפָּם הָרְגוּ אִישׁ

פירוש לתורת אלהים

גְהוֹבֶּן זַיין בַּיי שְׁפִּיל אוּנ הָט אַזוֹי גְזָאגְט מִן אֲרָם פוּן אֲרָם הָאט מִיךְ גְפִירְט בָּלָק דֶער מֶלֶךְ מוֹאָב מֵהַרְרֵי קֶדֶם פוּן דִי בֶּערְג פוּן מִזְרָח זַייט אוּנ הָט מִיר גְזָאגְט לְכָה גֵייא שֶׁעלְט מִיר יַעֲקֹב וּלְכָה זֹעֲמָה אוּנ גֵייא צֶערְן אוֹיף דִי יִשְׂרָאֵל : (ח) מָה אֶקּוֹב אָבֶּר וָואס זָאל אִיךְ זֵיי שֶׁעלְטֶען אַז נָאט

משלי

נִיט אַז אִין אוּנְזֶר הֵיילִיגֶר תּוֹרָה שְׁטֵייט עֶס אִיז אַמְצִיָה אֵיינֶר זָאל דֶעם אַנְדֶערְן שְׁטְרָאפֶּן עֶנְפֶּרִין זֵיי אוּם עֶס אִיז טַאקֶע אֱמֶת אַז אֵיינֶר דַארְף דֶעם אַנְדֶערֶע שְׁטְרָאפֶן נָאר מִיר ווַייסֶן אָבֶּר אַז דִי מֶענְשֶׁן פוּן דַיין שְׁטָאט זֶענֶען נָאךְ עֶרְגֶר פוּן אוּנְז אוּנ טוּן אַלֶערְלֵיי עֲבֵירוֹת צוּם סוֹף הָאסְט דוּ זֵיי פַר לָאזְט אוּנ שְׁטְרָאפְסְט זֵיי נִיט אוּנ דוּ בִּיסְט גְקוּמֶן צוּ אוּנְז זָאכְסְט אוּנְז שְׁטְרָאפֶן אוּנ שֶׁעלְטֶן בּוּסְטוּ דִיךְ אַיין מְשִׁיגְנֶער דָם נֶעמְלִיכֶע הָט זִיךְ בִּלְעָם פַר ווִינְדֶערְט אוּנ הָט אַזוֹי גְזָאגְט (מִן אֲרָם

יהודה

יַנְחֵנִי בָלָק מֵהַרְרֵי קֶדֶם) פוּן אֲרָם הָט מִיךְ גְפִירְט בָּלָק דֶר מֶלֶךְ פוּן מוֹאָב עֶר הָט מִיךְ גְפִירְט אִיבֶּר בֶּערְג פוּן מִזְרָח זַייט אוּנ הָט מִיר גְזָאגְט (לְכָה אָרָה לִי יַעֲקֹב) גֵיי שֶׁעלְט מִיר יַעֲקֹב (וּלְכָה זֹעֲמָה יִשְׂרָאֵל) אוּנ גֵיי צֶערְין מִיר אוֹיף דִיא יוּדְן אוּנ אִיטְלִיכֶר ווַייסְט זִיךְ וואל אַז דִי מֶענְשֶׁן פוּן מַיין אוֹרְט זֶענֶען ווִילְדֶע מֶענְשֶׁן אוּנ זֶענֶען שְׁלֶעכְטֶע רוּפְט מִיךְ בָּלָק אַוֶועק פוּן זֵיי אִיךְ זָאל גַיין שֶׁילְטֶן דִיא יוּדְן ווֶעל אִיךְ אוּם זֶעהְן ווִי אַמְשִׁגְנֶר :

אל ומה אתרכיה דלא תרכיה יי: ט ארי מריש טוריא חזיתיה ומרמתא סכיתיה הא עמא בלחודיהון עתידין דיחסנון עלמא

ומה אזעם לא זעם יהוה: ט כי־מראש צרים אראנו ומגבעות אשורנו הן־עם לבדד ישכן ובגוים

רשב"ם

כלומר מורח גדול מארץ רחוקה. ובחנם כי לא יועיל לו: זעמה. נ"ל הז' פתח שהוא ל' צווי. אבל זועמה מלאפו"ם [כלומר בחולם] משמע נקבה זועמת כמו אש אוכלת. והיא שופטה את ישראל. לא זעם ה' אותם. לא הכעיסם כדכתיב והעם אשר זעם ה' שהקב"ה זעם אותם ל' הכעים אחרים הוא: (ט) כי מראש צורים אראנו.

בעל הטורים

באמיך וככל מצלת ידך ואיך אקללם: ט כי מראש צורים אראנו אני רואה שנבראו קודם שנברא העולם והבורים: כי מראש. בגי' על הר המוריה: מראש צורים. בגי' מזכות האבות: מגבעות. בגי' הן האמהות: לבדד. ג' במס'. הן עם לבדד ישכון. שהכי לבדד בתרי עשר בפ' רעה עמך בשבטך בפנין הגאולה שבלעם הי' מתנבא על הגאולה. כי אתה ה' לבדד לבטח

רש"י

עונם כי באפם הרגו איש לא קלל אלא אפם שנא' (בראשית מט) ארור אפם · כשנכנס אביהם במרמה אצל אביו היה ראוי להתקלל מה נאמר (שם כז) גם ברוך יהיה. במברכים נאמר (דברים כז) אלה יעמדו לברך את העם במקללי' לא נאמר ואלה יעמדו לקלל את העם אלא על הקללה לא רצה להזכיר עליהם שם קללה: לא זעם ה' · (ברכות ז) אני אין כחי אלא שאני יודע לכוון השעה שהקב"ה כועס בה והוא לא כעס כל הימי' הללו ג שבאתי אליך וזהו שנא' (מיכה ו) עמי זכר נא מה יעץ וגו' ומה ענה אותו בלעם וגו' למען דעת צדקות ה': (ט) כי מראש צורים אראנו . אני מסתכל בראשיתם ובתחלת שרשיה' ואני רואה אותם מיוסדי' וחזקים כצורי' וגבעות הללו ע"י אבות ד ואמהות : הן עם

שפתי חכמים

ראוים להתקלל שאין לומר שפי' שאין ה' רוצה לקללם א"כ ומה אזעום לא זעם ה' שהרי כבר אמר שאין ה' רוצה לקללם א"כ אפי' הי' כועס בימים ההם לא הי' יכול לקללם: ג וא"ת כיון שלא יכול לקלל אלא בזמן שכועס הקב"ה והקב"ה לא כעס כל הימים הללו למה א"ל המלאכים לא תאור את העם דהא הקללי' לא היתה חלה וי"ל דהקב"ה הי' יודע שעתידין לבעול בבעל פעור ומגפה תבא עליהם ואי הי' מקללם הי' אומר בשביל הקללי' באה המגפ'. מלאתי : ד אבות קרוים צורים

בית דוד

איש) ווארום מיט זייער כעס האבן זיי געהרגעט אמענש (לא קלל אלא אפם) פון דעסט וועגן האט ער זיי ניט גענומען נאר זייער כעס האט ער געפלוכט (שנאמר) ווי עס שטייט אונ פסוק (ארור אפם) פאר פלוכט זאל ווערען זייער כעס (וכשנכנס אביהם במרמה אצל אביו היה ראוי להתקלל) אונ ווען זייער פאטער יעקב איז אריין גגאנגען צוא זיין פאטער יצחק מיט פלשקייט צו נעמען די ברכות פון יצחק · איז ער ווערט געוועזן ער זאל געפלוכט ווערן (מה נאמר שם) וואס איז דארטען געזאגט געווארן פון זיין פאטער (גם ברוך יהיה) זאל ער אויך זיין געבענטשט (במברכים נאמר) ביי די לוים וואס האבן געבענשט די יודען איז געזאגט געווארן (אלה יעמדו לברך את העם) דיא לוים זאלן שטיין בענטשן דאס פאלק (במקללים) ביי די לוים וואס האבן געדארפט פלוכין דאס פאלק (לא נאמר ואלה יעמדו לקלל את העם) האט הקב"ה ניט געזאגט די לוים זאלן שטיין פלוכן דאס פאלק (אלא על הקללה) נאר עס שטייט די לוים זאלן שטיין אויף די קללה · צו פלוכין · אונ עס שטייט ניט וועמן זיי זאלן פלוכן ·די יודען· (לא רצה להזכיר עליהם שם קללה) הקב"ה האט ניט געוואלט דער מאנען אויף דיא יודען דעם נאמען קללה : (לא זעם ה') · הקב"ה האט ניט געצערענט (אני אין כחי אלא שאני יודע לכוון השעה שהקב"ה כועס בה) מיין כח איז נאר וואס איך וויים דיא צייט ווען הקב"ה איז מיט כעס · דאמאלס קען איך פלוכען ווען איך וויל (והוא לא כעס כל הימים שבאתי אליך) אונ די אלע טעג פון דיא צייט וואס איך בין געקומען צוא דיר · איז הקב"ה ניט אונ כעס (וזהו שנאמר) דאס איז וואס הקב"ה האט געזאגט (עמי) מיין פאלק (זכר נא מה יעץ עליך בלק) גידענק נאר די עצה וואס בלק האט אויף דיר געגעבן · ער האט גערופן צו בלעם ער זאל דיך פלוכין (ומה ענה אותו בלעם) אונ וואס האט בלעם אים געענטפערט ער קען אייך ניט פלוכן ווייל הקב"ה איז ניט בייז אונ די צייטן (למען דעת צדקות ה') זאלסטו וויסן די צדקות אונ די טובות וואס הקב"ה טוהט מיט אייך יודען : (ט) (כי מראש צורים אראנו)· בלעם האט געזאגט (אני מסתכל בראשיתם) איך זעה גוט זייער אן הייב (ובתחלת שרשיהם) אונ דעם אן הייב פון זייער ווארצל · פון וועלכע מענשן האט זיך אן גהויבן דאס פאלק (ואני רואה אותם מיוסדים וחזקים כצורים וכגבעות הללו) אונ איך זעה זייא זענען פונדאמענטירט אונ שטארק וויא דיא שטיינער אונ וויא דיא

פירוש לתורת אלהים

וויל זיי ניט שעלטען (עיין רש"י) ומה אזעום לא זעם יי אונ וואס זאל איך צערנען אז גאט האט ניט געצערנט (עיין רש"י): (ט) כי מראש ווארום פון זייער אן הייב צורים זעה איך אז זיי זענען

וּבַגּוֹיִם לֹא יִתְחַשָּׁב: י מִי מָנָה עֲפַר יעקב

וּבְעַמְמַיָּא לָא יִתְדַּנּוּן גְּמִירָא: י מַן יְיכוּל

תו"א ובגוים לא יתחשב. בגי' לט עה"דה שער סו : מי מנה עפר יעקב ומספר.ג"ד לא זוכר פ' תשפטים :

בעל הטורים

תושיבני. שלא כעס כל אוהן כימיס ע"כ נכסת תושיבני: לבדד ישכון. ז' תגין על ש' דישכון לומר לך שישכון בארץ ז' עממים. לבדד עולה לחשבון מ' לומר לך שישכון בא"י שהוא מכלך מ' יום. לבדד ישכן עולה לחשבון ת"כ שרמז לימי בית שני. לבדד ישכן. בגי' בימי משיח : (י) מי מנה עפר יעקב. כמו עופר בהילים ע"ש כי בחר ישראל ואכבנו וגו' וכן ה"א מן יכול למנוי דעדקית דבית יעקב : עפר. בגי' פרלה בחול

רש"י

לבדד ישכון. הוא אשר זכו לו אבותיו ה לשכון בדד כתרגומו : ובגוים לא יתחשב. כתרגומו לא יהיו נעשין כלה עם שאר האומות שנ"ב שנא (ירמיה ל) כי אעשה כלה בכל הגוי' וגו' אינן נמנין עם השאר ד"א כשהן שמחין ו אין אומה שמחה עמהם שנאמר (דברי' לב) ה' בדד ינחנו וכשהאומות פו"ב בטובה הם אוכלין עם כל א' ואחד ואין עולה להם מן החשבון וזהו ובגוי' לא יתחשב : (י) מי מנה עפר יעקב וגו' כתרגומו דעדקיא דבית יעקב וכו' מארבע משריתא ז ארבע דגלי' ד"א עפר

רשב"ם

שאני עומד עכשיו אני רואה אותם. מפרש הטעם למה לא זעם אותם הקב"ה ולמה אינו חפץ לקללם שהרי מראש צורים שאני עומד עכשיו אני רוא' אותם ומראש הגבע' אני רוא' כי לבדם הם ואין שאר אומות מתחשבין ומעורבין עמהם וגם יש בהם בנים קטנים שאין להם מנין כי לא נמנו כי אם מבן עשרים שנה ומעל' נמצא יותר ויותר : (י) מי מנה עפר יעקב. לכך אינו חפץ

שפתי חכמים

ואמכות קרויות נבעות : ה פי' ע"כ באי כן נמשך לתחלת המקרא כי מראש צורים וגו' כן האבות כמו שפרש"י ובא לבודיע מה הוא הטיזק שזכו לו אבותיו ואמר כן עם וגו' והוא אשר זכו לו אבותיו יתרגומו בלחודיכון עתידין וכו' דאל"כ מה הוא לי' כן כיל"ל והוא עם וגו' : ו דלעעם ראשון קשה מכילא תיתי שיהיו נעשים כלה עם הע"פ ל"פ ד"א ולנ"א קשה מנ"ל לחלק בין שמחה לפורעניות ל"פ פעם א' ז ז לפי שפי' מי מנה עפר כו' כתרגומו והתרגום מתרגם בו מארבע משריתא ולא ידענו מאי הוא. לכך פי' מד' דגלים וק"ל :

בית

בערג (על ידי אבות ואמהות) דורך גוטע פאטערס אונ מוטערס : (הן עם לבדד ישכון). עס איז אפאלק ווס וועט אייביג זיין אליין, אם געזונדעט פון אלע פעלקער (הוא אשר זכו לו אבותיו לשכון בדד) עס איז אפאלק ווס זיינע עלטערן האבן אים געגעבן אזכות ער זאל רוהען אליין, בעזונדער (כתרגומו) ווי דר תרגום טייטשט עס וועט קומן אצייט ווס יודן אליין וועלן ירשנן דיא גאנצע וועלט : (ובגוים לא יתחשב). ער וועט ניט גערעכונט ווערן צוזאמן מיט די פעלקר ער וועט גערעכינט ווערן ביזונדר. (כתרגומו) ווי דר תרגום טייטשט (לא יהיו נעשין כלה עם שאר עובדי כוכבים) זיי וועלן ניט פר לורן ווערען צו זאמען מיט דיא שפעטרן דינער ווען זיי וועלן פר לוירן ווערען (שנאמר) ווי עס שטייט אין פסוק הקב"ה הט גזאגט (כי אעשה כלה בכל הגוים) איך וועל מאכן אפר לענדונג אונ אלע פעלקר אבר דיך וועל איך ניט פר לענדן איך וועל דיך נאר שטראפן אבר ניט פאר לענדן (אינם נמנים עם השאר) זיי וועלן ניט גציילט ווערען צו זאמען מיט אלע פעלקר (דבר אחר) נאך אפשט איז (כשהן שמחין אין אומה שמחה עמהם) ווען יודן זענען פרייליך (ווען הקב"ה טוט פון זייערט וועגן נסים אונ ווידר) איז די שמחה נאר פר יודן אליין אונ אנדרע פעלקר פרייען זיך ניט צו זאמען מיט זיי ווייל פון זייערט וועגן זענען דיא נסים ניט געווען (שנאמר) וויא עס שטייט אין

דוד

פסוק (ה' בדד ינחנו) נאר יודן אליין וועט הקב"ה פירען מיט נסים אונ ווידער (וכשהאומות עובדי כוכבים בטובה) אונ ווען די פעלקר איז גוט, דהיינו ווען הקב"ה גיט אויף דער וועלט ברכה אונ פיל תבואה אונ פרנסה אונ פרידען (הם אוכלין עם כל אחד ואחד) פון דעם גוטן עסין יודן צו זאמען מיט אלע פעלקער (ואין עולה להם מן החשבון) אונ דם רעכונט מען זיי ניט אויף דעם חשבון פון זייערע מצות אונ מעשים טובים דאס האבן זיי אומזיסט (וזהו ובגוים לא יתחשב) דם מיינט דער פסוק "ובגוים" ווס יודן האבן הנאה פון דער וועלט צו זאמען מיט דיא פעלקר זייא האבן ברכה אונ פרנסה ווי די פעלקר האבן (לא יתחשב) דם וועט הקב"ה זיי ניט אפ רעכענען פון זייערע מצות אונ מעשים טובים צוא עולם הבא : (י) (מי מנה עפר יעקב וגו'). זאגט רש"י (כתרגומו) ווי דר תרגום טייטשט (דעדקיא דבית יעקב) ווער קען ציילן דיא קליינע קינדער פון יודן ווס זענען אזוי פול ווי דער שטוב פון דער ערד (או חדא מארבע משריתא) אדער ווער קען ציילן אפילו איין מחנה פון די פיר מחנות (ארבע דגלים) פון די פיר דגלים (פאנען) וואס דיא יודן זענען געטייקט געווארן ווען זיי רוהען אויף זייער אורט (דבר אחר) נאך אפשט איז עפר יעקב מיינט מען (אין חשבון במצות שהם מקיימין בעפר) ווער קען ציילען אונ וויכן זייער שכר ווס זייא וועלן האבן פאר דיא מצות וואס זייא

טוהן

פירוש לתורת אלהים

אזו שטארק ווי שטארקי פעלזען אונ זיי זענען איין געווארצלט געווארן דורך זייערו גוטע אבות אונ אמהות הן פר וואר עס דאס איז אזו איין פאלק ווס די עלטערן האבן זיי זוכה געווען לבדד ישכון זיי זאלן אליין רוהען לעתיד לבא : (י) מי ווער קאן ציילען די שטוב פון יעקב ווער קאן

יַעֲקֹב וּמִסְפָּר אֶת־רֹבַע יִשְׂרָאֵל תָּמֹת נַפְשִׁי מוֹת יְשָׁרִים וּתְהִי אַחֲרִיתִי כָּמֹהוּ׃ יא וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל־בִּלְעָם מֶה עָשִׂיתָ לִי לָקֹב אֹיְבַי לְקַחְתִּיךָ וְהִנֵּה בֵּרַכְתָּ בָרֵךְ׃
יב וַיַּעַן וַיֹּאמַר הֲלֹא אֵת אֲשֶׁר יָשִׂים יְהוָה בְּפִי אֹתוֹ אֶשְׁמֹר לְדַבֵּר׃ חמישי יג וַיֹּאמֶר אֵלָיו בָּלָק לְךָ־נָּא אִתִּי אֶל־מָקוֹם אַחֵר אֲשֶׁר

אונקלוס

לְמִמְנֵי דַעְדְקַיָּא דְבֵית יַעֲקֹב דְאָמִיר עֲלֵיהוֹן יִסְגוֹן כְּעַפְרָא דְאַרְעָא אוֹ חֲדָא מֵאַרְבַּע מַשִׁרְיָתָא דְיִשְׂרָאֵל תְּמוּת נַפְשִׁי מוֹתָא דְקַשִּׁיטוֹהִי וּתְהֵי סוֹפִי כְּוָתְהוֹן׃ יא וַאֲמַר בָּלָק לְבִלְעָם מָה עֲבַדְתָּא לִי לְמֵילַט סָנְאַי דְבַרְתָּךְ וְהָא בָּרָכָא מְבָרְכַת לְהוֹן׃ יב וַאֲתֵיב וַאֲמַר הֲלָא יָת דִּי יְשַׁוֵּי יְיָ בְּפוּמִי יָתֵיהּ אֶטַּר לְמַלָּלָא׃ יג וַאֲמַר לֵיהּ בָּלָק אִיתָא כְעַן עִמִּי לַאֲתַר אוֹחֳרָן דְּתֶחֱזֵינֵיהּ מִתַּמָּן תראנו

ת"א תמות נפשי מות ישרים. סנה' קה ע"ז כה עקידה שער פ׃ להור

רשב"ם

לקללם. כדכתיב בנינו' ואני לא אחוס על נינוה העיר הגדול' אשר יש בה הרב' משתים עשר' רבוא אדם אשר לא ידע בין ימינו לשמאלו אם גדולים חטאו קטנים מה חטאו׃ רבע ישראל. זרע ישראל. לפי שע"י

בעל הטורים

רמז למה שנותנין בפרכה כחול׃ תמות. ג' במס' כאן ואידך תמות נפשי עם פלשתים ואידך תמות בנוער נפשם כולה בקז שתמות נפשו עם הישרים ולא כי' כן אלא אדרבא מת מות פלשתים כלו' מות רשעים ובנוער כדאי' אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם שבן ל"ד שנים הי' כשהרגו פינחס׃ ישרים

נבי' אבות העולם. ס"ת של תמות האבות גבי' בלעם

רש"י

יעקב אין חשבון במצות שהם ח מקיימין בעפר (דברי' כב) לא תחרוש בשור ובחמור (ויקרא יט) לא תזרע כלאי' אפר פרה ועפר סוטה וכיוצא בהם׃ ומספר את רבע ישראל. רביעותיהן זרע היוצא מן התשמיש שלהם׃ תמות נפשי מות ישרים

שפתי חכמים

ח ויכי' במקרא כזה מסורס כאלו אמר מי מנה מה שעושה יעקב בעפר פי' במצות שעושה בעפר ומספר את רובע ישראל זרע היוצא מן התשמיש כאלו אמר מי מנה מצות בעפר שעושים ישראל ומספר זרע רובע ישראל כמה הם ולא ידעתי מה יעשו במלת את עכ"ל הרא"ם וכא דפי' ד"א וכו' משום דלפשט ראשון קשה וכי לא ידעי' מספר ד' דגלים שהרי אפשר לספור

בית דוד

מ"ז נאר מיט די ערד (לא תחרוש בשור ובחמור) מען טאר ניט אקערן (מען טאר ניט איין שפאנן א'ז אקער) אאוקס מיט אאייזל צוזאמן אונ אקערן מיט זיי (לא תזרע כלאים) מען טאר ניט זייען צוויי'א מינים תבואה צוזאמן (אפר פרה) די מצות וואס מען טוט מיט דעם אש פון דער פרה אדומה (ועפר סוטה) די מצוה וואס מען טוט מיט דער ערד אונ וואסר וואס מען גיט צו טרינקן די סוטה (וכיוצא בהם) אונ נאך אזעלכע מצות׃ (תמות נפשי מות ישרים). (שבהם) הקנאי זאל איך האבן די עולם הבא נאך מיין שטארבן וויא זייערע צדיקים וועלען האבן נאך זייער שטארבן׃ וקבנו

פירוש לתורת אלהים

צייליען די ישראל וואס גאט ב"ה האט זייא גיבענטשט זייא זאלן זיך מערן ווי שטויב פון דר ערד ומספר אדר ווער קאן ציילן את רובע ישראל איין פערדטייל דאס איז איין דגל פון די ישראל וואררום ביי די ישראל איז גוועזן פיר דגלים תמות נפשי בלעם הט גיזאגט הלואי זאל איך שטארבן מיט אזו איין טוט ווי די רעכט פארטיגי פון די ישראל ותהי אונ הלואי וואלט מיין סוף אוך גוועזן ווי זיי׃ (יא) ויאמר בלק האט בלק גזאגט צו בלעם מה וואס האסטו מיר געטאן לקוב איך האב דיך גנומען די זאלסט שעלטען מיינע פיינט והנה אונ די בענטשט זיי נאך׃ (יב) ויען הט בלעם גיענפערט אונ הט גזאגט הלא פר וואר את אשר ישים יי בפי וואס גאט וועט טאן אין מיין מויל דם מיז איך היטען צו ריידן׃ (יג) ויאמר הט בלק צו אים גזאגט לך גייא אצונד מיט מיר

תִּרְאֶנּוּ מִשָּׁם אֶפֶס קָצֵהוּ תִרְאֶה
וְכֻלּוֹ לֹא תִרְאֶה וְקָבְנוֹ־לִי מִשָּׁם׃
יד וַיִּקָּחֵהוּ שְׂדֵה צֹפִים אֶל־רֹאשׁ
הַפִּסְגָּה וַיִּבֶן שִׁבְעָה מִזְבְּחֹת וַיַּעַל
פָּר וָאַיִל בַּמִּזְבֵּחַ׃ טו וַיֹּאמֶר אֶל־
בָּלָק הִתְיַצֵּב כֹּה עַל־עֹלָתֶךָ
וְאָנֹכִי אִקָּרֶה כֹּה׃ טז וַיִּקָּר יְהוָה
אֶל־בִּלְעָם וַיָּשֶׂם דָּבָר בְּפִיו וַיֹּאמֶר
שוב

לְחוּד קְצָתֵיהּ תֶּחֱזֵי
וְכֻלֵּיהּ לָא תֶחֱזֵי
וּתְלוּטֵיהּ לִי מִתַּמָּן :
יד וְדַבְּרֵיהּ לַחֲקַל
סְכוּתָא לְרֵישׁ רָמָתָא
וּבְנָא שַׁבְעָא מַדְבְּחִין
וְאַסֵּיק תּוֹר וּדְכַר עַל
כָּל מַדְבְּחָא : טו וַאֲמַר
לְבָלָק אִתְעַתַּד הָכָא
עַל עֲלָתָךְ וַאֲנָא
אִתְמְטֵי עַד כָּא :
טז וְעָרַע מֵימַר מִן
קֳדָם יְיָ לְבִלְעָם וְשַׁוִּי
פתגמא

בעל הטורים

וזהו ותהי אחריתי כמוהו : (יג) וכלו. ב' הכא ואידך וכלו מתמדים והיינו דאמרו במס' נדה פר"ו נסמית עינו של בלעם שאמר הקב"ה שהוא קדוש ומשרתיו קדושים יסתכל בדבר זה והיינו וכלו לא תראה. בשביל שדיבר כנגד הקב"ה שכלו מתמדים נסמית

רש"י

ש שנסה : (יג) וקבנו לי. לשון צווי קללהו לי : (יד) שדה צופים מקום גבוה היה ששם הצופה עומד לשמור אם יבא חיל על העיר : ראש הפסגה. בלעם לא היה קוסם כבלק ראה בלק שעתידה פרצה להפרץ בישראל משם שמשם מת משה כסבור ששם תחול עליהם הקללה וזו היא הפרצה שאני רואה : (טו) אקרה כה מאת הקב"ה. אקרה לשון אתפעל : (טז) וישם ה' דבר בפיו. ומה היה

שפתי חכמים

לספור אותן לכך הביא ד"א וכו'. וכדפי' במתן שכרן קמיירי. ולד"א קשה שצריך לשרש במקרא לכך פי' גם פעם ראשון : ש פי' ולא ישרים שהם דא"כ הברכה הזאת אינה של ישראל ואיך אמר בלק לקוב אויבי לקחתיך והנה ברכת ברך :
שתי

בית דוד

(יג) (וְקָבְנוֹ לִי) . זָאגְט רשׁ"י (לָשׁוֹן צִוּוּי) בָּלָק הָאט גֶעבֶּעטֶן צוּ בִּלְעָם (קַלְלֵהוּ לִי) דוּ זָאלְסְט אוּם פְלוּכֶן פוּן מַיינֶעט וֶועגֶן : (יד) (שְׂדֵה צוֹפִים). זָאגְט רשׁ"י (מָקוֹם גָּבוֹהַּ הָיָה שֶׁשָּׁם הַצּוֹפֶה עוֹמֵד לִשְׁמוֹר אִם יָבֹא חַיִל עַל הָעִיר) דָארְטֶן אִיז גֶוועזֶן אַהוֹיךְ אוֹרְט אוֹיף דֶעם אוֹרְט אִיז גֶשְׁטַאנֶען אַהִיטֶר אַכְטוּנְג צוּ גֶעבֶּען טָאמֶר קוּמְט אַמִלְחָמָה אוֹיף דִי שְׁטָאט : (ראשׁ הַפִּסְגָּה) . זָאגְט רשׁ"י (בִּלְעָם לֹא הָיָה מְכַשֵּׁף כְּבָלָק) בִּלְעָם הָאט נִיט גֶקֶענְט אַזוֹי פִיל כִּשּׁוּף וִוי בָּלָק הָט גֶקֶענְט (רָאָה בָּלָק שֶׁעֲתִידָה פִּרְצָה לְהִפָּרֵץ בְּיִשְׂרָאֵל מִשָּׁם) בָּלָק הָאט גֶזֶעהְן אַז אוֹיף דֶעם בַּארְג וֶועט טְרֶעפֶן אַאוּמְגְלִיק צוּא דִי יוּדֶן (שֶׁשָּׁם מֵת מֹשֶׁה) אוֹיף דֶעם בַּארְג אִיז מֹשֶׁה גֶשְׁטָארְבֶּען (כְּסָבוּר שֶׁשָּׁם תָּחוּל הַקְּלָלָה עֲלֵיהֶם) הָט בָּלָק גֶמֵיינְט אַז מֶען וֶועט פְלוּכֶן דִי יוּדֶן אוֹיף דֶעם בַּארְג וֶועט גֶעוִוים אוֹיף זַיי קוּמֶען דִיא קְלָלָה (וְזוּ הִיא הַפִּרְצָה שֶׁאֲנִי רוֹאֶה) אוּנ דָס אִיז דֶער בְּרָאךְ ווָס אִיךְ זֶעה אוֹיף דִיא יוּדֶען : (טו) (אִקָּרֶה כֹּה) אִיךְ וֶועל דָא גֶטְרָאפֶן וֶוערֶן פוּן הקב"ה : (אִקָּרֶה) . (לָשׁוֹן אֶתְפַּעֵל) אִקָּרֶה מֵיינְט מֶען אִיךְ וֶועל גֶטְרָאפֶן וֶוערֶן : (טז) (וַיָּשֶׂם דָּבָר בְּפִיו) . פְרֶעגְט רשׁ"י (וּמַה הִיא הַשִּׂימָה הַזֹּאת)
וואס

פירוש לתורת אלהים

צוּ אַנֶדֶער אָרְט אֲשֶׁר וואס דִי וֶועסְט דִי יִשְׂרָאֵל אַרוֹס זֶעהְן פוּן דָארְט אֶפֶס אַטֵייל פוּן זַיי וֶועסְטוּ נָאר אַרוֹס זֶעהְן וְכוּלוֹ אָבֶּער גָאר דִיא יִשְׂרָאֵל וֶועסְטוּ נִיט זֶעהְן וְקָבְנוֹ אוּנ פְלוּךְ זַיי פוּן מַיינֶעט וֶועגֶין פוּן דָארְטֶן : (יד) וַיִּקָּחֵהוּ אוּנ עֶר הָאט אִים גֶפִירְט שְׂדֵה צוֹפִים אוֹיף אַיין הוֹךְ פֶעלְד וָוס מֶען הָט גֶיקָאנְט פוּן דֶעם פֶעלְד ווַייט קוּקֶען ראשׁ אוֹיף דֶעם שְׁפִּיץ פוּן דֶער הֵייךְ וַיִּבֶן וגו' (עַיין רשׁ"י) : (טו) וַיֹּאמֶר אוּנ בִּלְעָם הָט גְזָאגְט צוּא בָּלָק הִתְיַצֵּב בְּלַייבּ דָא שְׁטֵיין בַּייא דַיינֶע עוֹלוֹת וְאָנֹכִי אוּנ אִיךְ וֶועל דָא גִיפִינְט וֶוערֶען פוּן גָאט : (טז) וַיִּקָּר יְיָ אוּנ גָאט הָט זִיךְ גִיפִינְט צוּ בִּלְעָם וַיָּשֶׂם אוּנ הָאט גִיטָאן אַיין רֵייד אִין זַיין מוֹיל וַיֹּאמֶר אוּנ הָט אִים גְזָאגְט קֶער דִיךְ

פתגמא בפומיה ואמר תוב לות בלק וכדין תמליל: יז ואתא לותיה והוא מעתד על עלתיה ורברבי מואב עמיה ואמר ליה בלק מה מליל יי: יח ונטל מתליה ואמר קום בלק ושמע אצית

שוב אל־בלק וכה תדבר: יז ויבא אליו והנו נצב על־עלתו ושרי מואב אתו ויאמר לו בלק מה־דבר יהוה: יח וישא משלו ויאמר קום בלק ושמע האזינה עדי בנו

צפור

רש"י

היא השימ' הזאת י ומה חסר המקרי באומרו שוב אל בלק וכה תדבר אלא כשהי' שומע שאינו ברשה לקלל אמר מה אני חוזר אצל בלק לצערו ונתן לו הקב"ה רסן וחכה בפיו כאד' הפוקס בהמה בחכה להוליכה אל אשר ירצה א"ל על כרחך ב תשוב אל בלק: (יז) ושרי מואב אתו. ולמעלה הוא אומר וכל שרי מואב כיון שראו שאין בו תקוה הלכו להם מקצתם ולא נשארו אלא מקצתם: מה דבר ה'. (במ"ר) לשון צחוק הוא זה ל כלו' אינך ברשותך: (יח) קום בלק. כיון שראהו מצחק בו נתכוון לצערו עמוד על רגליך אינך רשאי לישב ואני שלוח אליך

שפתי חכמים

י שתי קושיות מקשה רש"י חדא מה היא השימה הזאת דלא רפרש הפסוק מה היא השימה. ועוד מה חסר המקרא באמרו כו' ר"ל הוי"ל ויקר ה' אל בלעם ויאמר שוב אל בלק וגו' דהא לא חסר המקרא כלום אם לא אמר וישם דבר בפיו. וברא"ם פי' מה היא השימה הזאת דא"א לומר שאמר שוב אל בלק הוא פי' וישם דבר בפיו דא"כ ויאמר ל"ל הוי"ל וישם דבר בפיו שוב אל בלק וכה תדבר: ב וא"ת למה לא פרש"י זה לעיל דשם נ"כ כתיב וישם ה' דבר בפי בלעם ויאמר שוב אל בלק וכה תדבר. וי"ל דלעיל י"ל דוישם ה' בפיו וגו' הוא תשוב' על את שבע' המזבחות ערכתי וגו' אבל הכא קשה הא לא דבר בלעם כלום: ל דאל"כ מה הפיך מינמי' לי' דפשיטא שאל הם דבר ה'. (נ"א) דאל"כ מה הי' צריך לשאול דודאי

בית

זום איז געווען די זאך וואס הקב"ה האט געטון אין דעם מויל פון בלעם (ומה חסר המקרא) וואס וואלט דען געפעלט אין פסוק (באמרו) אז ער וואלט זאגן (שוב אל בלק וכה תדבר) גיי צוריק צו בלק אונ אזוי זאלסטו רעדן (אלא כשהי' שומע שאינו ברשה לקלל) נאר ווען בלעם האט געהערט אז אים איז ניט ערלויבט צו פלוכן די יודן (אמר) האט ער געזאגט (מה אני חוזר לבלק לצערו) וואס זאל איך צוריק גיין צו בלק איך זאל אים מצער זיין (ונתן לו הקב"ה רסן וחכה בפיו) האט הקב"ה געגעבן אצוים אין זיין מויל דאס הייסט הקב"ה האט אים געצוימט אונ געשלעפט (כאדם הפוקס בהמה בחכה להוליכה אל אשר ירצה) ווי א מענש לייגט אריין א צוים אין דעם מויל פון א בהמה אונ מיט דעם צוים פירט ער די בהמה צו וועלכן אורט ער וויל (אמר לו) הקב"ה האט געזאגט צו בלעם (על כרחך תשוב אל בלק) ניט ווילענדיג מוזטו גיין צו בלק אונ צו אים זאגן וואס איך האב מיט דיר גירעט: (יז) (ושרי מואב אתו) זאגט רש"י (ולמעלה הוא אומר וכל שרי מואב) פריער זאגט דער פסוק אלע שרים פון מואב

דוד

זענען געווען נעבען בלק, אונ איצט זאגט ניט דער פסוק אלע שרים (כיון שראו שאין בו תקוה הלכו להם מקצתם) נור ווייל דיא שרים האבען געזעהן עס איז ניט דא קיין שום האפענונג אויף בלעם ער זאל קענען פלוכן דיא יודען זענען אביסעל שרים אוועק געגאנגען (ולא נשארו אלא מקצתם) עס איז ניט מער געבליבן מיט בלק נאר אביסעל שרים פון וועגן דעם כבוד פון בלק ווייל ער איז געווען א מלך ער זאל ניט שטיין אליין: (מה דבר ה'). זאגט רש"י (לשון צחוק הוא זה) בלק האט געזאגט מיט אגעלעכטער. ער האט געלאכט פון בלעם. אונ האט אים געפרעגט. וואס האט הקב"ה גערעט צו דיר. (כלומר) בלק האט געמיינט אויף בלעם (אינך ברשותך) דו ביסט ניט אין דיין ווילן. דו קענסט ניט טאן וואס דו ווילסט. נאר וואס מען הייסט דיר מוזטו טון: (יח) (קום בלק). זאגט רש"י (כיון שראהו מצחק בו) ווייל בלעם האט געזעהן בלק לאכט פון אים (נתכוון לצערו) האט ער געוואלט אים מצער זיין אונ האט געזאגט צו אים (עמוד על רגליך) שטעל דיך אויף דיינע פיס (אינך רשאי לישב) דו טארסט

נישט

פירוש לתורת האלהים

אום צו בלק אונ אזוי זאלסטו ריידען וואס ווייטער וועט שטיין: (יז) ויבא אליו אונ ער איז געקומען צו אים והנה אונ ער שטייט ביי זיינע עולות אונ די הערען פון מואב זענען מיט אים ויאמר אונ בלק האט געזאגט צו אים וואס האט גירעט גאט (עיין רש"י): (יח) וישא משלו אונ ער האט אויף געהויבן זיין ביישפיל ויאמר אונ האט געזאגט שטיי אויף בלק אונ הער האזינה פר

צִפֹּר׃ יט לֹא אִישׁ אֵל וִיכַזֵּב וּבֶן
אָדָם וְיִתְנֶחָם הַהוּא אָמַר וְלֹא
יַעֲשֶׂה וְדִבֶּר וְלֹא יְקִימֶנָּה׃ כ הִנֵּה
בָרֵךְ לָקָחְתִּי וּבֵרֵךְ וְלֹא אֲשִׁיבֶנָּה׃

לְמֵימְרֵי בַּר צִפּוֹר׃ יט לָא כְמִלֵּי בְנֵי אֱנָשָׁא מֵימַר אֱלָהָא בְּנֵי אֱנָשָׁא אָמְרִין וּמְכַדְּבִין וְאַף לָא כְעוֹבָדֵי בְּנֵי בִשְׂרָא דְאִינּוּן גָּזְרִין לְמֶעְבַּד וְתַיְבִין (לא) וּמִתְמַלְכִין וְהוּא אָמַר וְעָבֵד וְכָל מֵימְרֵיהּ מִתְקַיָּם׃ כ הָא בִרְכָן קַבֵּילִית (איסתכלית) וַאֲבָרְכִינֵיהּ לְיִשְׂרָאֵל וְלָא אָתִיב בִּרְכָתִי מִינֵּיהּ׃

תו"א לא איש אל ויכזב. פסחים קיא: ולא יקימנה. שם:

רשב"ם

הרביעה נוצר האדם: (יט) לא איש אל. אינו איש לחזור מברכתו בשע' כועסת כזו שהרי לא פשעו אחר הברכ' שברכתי אותם היום: ויכזב. והוא היאך יכזב בו בהנם: ויתנחם בתמיה. והיאך יתנחם. ולא יעש' בתמיה: (כ) הנה ברך לקחתי. הנה כבר לקחתי לברך אותם היום והוא ברך אותם כבר ואות' הברכ' לא אשיבנה

רש"י

אליך בשליחותו של מקום: בנו צפור. ל' מקרא הוא זה כמו (תהלים קד) חיתו יער (בראשית א) וחיתו ארץ (תהלי' קי"ד) למעינו מים: (יט) לא איש אל וגו' כבר נשבע להם להביאם ולהורישם ארץ ז' אומות ואתה סבור להמיתם במדבר: ההוא אמר וגו' בל' תימה ם ותרגומו תייבין ומתמלכין הוזרי' נ ונמלכין לחזור בהם: (כ) הנה ברך לקחתי אתה שואלני מה דבר ה' קבלתי ממנו ם לברך אותם (ס"א ברך כמו לברך): וברך ולא אשיבנה. הוא

שפתי חכמים

מעלמו יאמר לו מה דבר כה"ו כברחשונה אלא כוון לאתק ם כלו' וכי הקב"ה אמר ולא יעשה ודבר ולא יקימנה: נ כלו' תרגומו של ויתנחם תייבין ומתמלכין ופי' חוזרין ונמלכין לחזור בהם וכוא מדברי רש"י ז"ל ולפי התרגום אינו ל' תמיה כלו' ב"א דרכן בכך אבל לא הקב"ה: ם הודיענו בזה כי ברך אינו דבוק עם ודבר ולא יקימנה הסמוך לו אלא עם מאמר מה דבר ה' ואמר קבלתי במקום לקחתי שהרי לא לקח ממנו כפי' לקיחה בכ"מ ולהיות שמלת ברך מקור הוסיף למ"ד כי מקור

בית דוד

ניט זיצען (ואני שלוח אליך בשליחותו של מקום) איך בין געשיקט צו דיר פון הקב"ה איך זאל דיר זאגן וואס דוא וועסט באלד הערן: (בנו צפור). האָרט רש"י עס דארף שטיין בן צפור. דער זוהן פון צפור, פאר וואס שטייט בנו צפור. זאגט רש"י (לשון מקרא הוא זה) דאס לשון פון דעם פסוק איז אזוי (כמו) וויא עס שטייט אין פסוק חיתו יער. וחיתו ארץ. למעינו מים. וועגן איך דיא וואוין איבעריג: (יט) לא איש אל וגו'). בלעם האט געזאגט צו בלק (כבר נשבע להם להביאם ולהורישם ארץ שבעה אומות) הקב"ה האט שוין לאנג געשווארען צו זיי ער זאל זיי ברענגען אונ מאכן ירשנען דאס לאנד פון דיא זיבן פעלקר (ואתה סבור להמיתם במדבר) אונ דו ווילסט הקב"ה זאל זיא הרגענען אין דער מדבר: (ההוא אמר וגו'). (בלשון תימה) מיט אוואונדער האט זיך בלעם גזאגט די ווערטער ההוא אמר אז הקב"ה האט גזאגט ולא יעשה' וועט ער דען ניט טון וויא ער האט גזאגט (ותרגומו) אזוי ווי דר תרגום טייטשט (ותייבין ומתמלכין הוזרין ונמלכין) מענשן אז זיי זאגן עפיס אזאך זעניין זיי געוואנט (לחזור בהם) חרטה האבן פון זייערע רייד. אבער הקב"ה האט ניט חרטה פון זיינע רייד: (כ) (הנה ברך לקחתי). בלעם זאגט צו בלק (אתה שואלני מה דבר ה') די פרעגסט מיך וואס האט הקב"ה גרעט. זאג איך דיר (קבלתי ממנו לברך אותם) איך האב גענומן פון הקב"ה איך זאל דיא יודן בענטשן: (וברך ולא אשיבנה). (הוא בירך אותם) הקב"ה האט

פירוש לתורת אלהים

נעם מיינע רייד דער זון פון צפור (עיין רש"י): (יט) לא איש אל ויכזב גאט איז ניט גלייך צו א מענטשער זאל ליגענט זאגן ובן אדם ויתנחם אונ ער איז ניט גלייך ווי א מענטשער זאל זיך באדענקן ער זאל חרטה האבען אויף זיינע רייד (עיין רש"י) ההוא אמר דר גאט פון דיא ישראל האט גזאגט אז ער וועט זיא ברענגן אין ארץ ישראל קען דען זיין ער זאל עס ניט טאן ודבר אונ ער האט גרעט אונ זאל עס ניט מקיים זיין דאס איז גאר ניט מעגליך די פרעגסט מיך וואס גאט האט מיר גזאגט זאלסט וויסן: (כ) הנה ברך לקחתי איך האב גנומן פון גאט איך זאל

כא לֹא־הִבִּיט אָוֶן בְּיַעֲקֹב וְלֹא־

כא אִסְתַּכָּלִית לֵית פָּלְחֵי גִלּוּלִין בִּדְבֵית

ראה

רשב"ם

אשיבנ'. וברך לשעבר. כמו חרף עושהו: (כא) לא הביט און ביעקב. אינו רוצ' לעונשן אפי' כשהן חוטאין

בעל הטורים

נסמית עינו וכלו לא תראה: (כא) לא הביט און ביעקב שאינ

שפתי חכמים

בכ"מ ילפרך לשימוש אותיות בכל"ס ולבורות ממי קבל כברכות הוסיף עלת ממנו ולבורות לפי יברך הוסיף עלת אותם: ע הודיענו בזה שאת ברך הוא פעל כלומר שברך אותם ולא שם כלומר שהוא מוכן לברך אותם. ומפני שאת ולא אשיבנה אינו נופל אלא על השם כלומר שעדיין לא ברך אותם ולא אשיבנו ממחשבתו שרוצה לברך אותם אבל על הפועל אינו נופל לא אשיבנו כיון שכבר ברך אותם הוצרך לומר ולא אשיבנה את ברכתו כאילו אמר וברך ברכה ולא אשיבנה

רש"י

הוא ברך אותם ואני לא אשיב את ברכתו: וברך כמו ובֵרֵך וכן הוא גזרת רי"ש כמו (תהלי' עד) אויב חרף כמו חֵרֵף וכן (שם י) ובוצע ברך המהלל ומברך את הגוזל ואומר אל תירא כי לא תפגע שלום יהיה לך מרגיז הוא להקב"ה. ואין לומר ברך שם דבר שא"כ היה נקוד בפתח קטן (ר"ל סגול תחת הרי"ש) וטעמו למעלה אבל לפי שהוא לשון פעל הוא נקוד קמץ קטן (צירי) וטעמו למטה: (כא) לא הביט און וגו'. כתרגומו. ד"א אחרי פשוטו הוא נדרש מדרש נאה. לא הביט. הקב"ה און

בית דוד

חט געבענטשט די יודן (ואני לא אשיב את ברכתו) אונ איך קען ניט צוריק ענדערן די ברכה זיינע. זאגט רש"י (וברך כמו ובירך) וברך איז גלייך וויא עס וואלט געשטאנען ובירך (וכן הוא גזרת ריי"ש) אזוי דארף ווערן געפינטולט ווען עס איז דא אריש אונ מיטען ווארט (כמו) ווי עס שטייט אונ פסוק (אויב חרף כמו חירף) חרף איז גלייך ווי עס וואלט געשטאנען חירף (וכן ובוצע ברך) ובוצע ברך איז אויך גלייך וויא עס וואלט געשטאנען בירך (המהלל ומברך את הגוזל) דר וואס לויבט אונ בענטשט דעם גזלן (ואומר אל תירא כי לא תפגע שלום יהיה לך) אונ ער זאגט צו אים דו זאלסט ניט מורא האבן דוא וועסט ניט געשטראפט ווערן. פרידן וועט זיין צו דיר (מרגיז הוא להקב"ה) דר מענטש דר צערונט צו הקב"ה. זאגט רש"י (ואין לומר ברך שם דבר) מען קען ניט זאגן ברך איז דיא טייטש בענטשונג (שאם כן) אויב אזוי (היה נקוד בפתח קטן) וואלט דר ריש געווען געפינטולט מיט אקליינעם פתח. מיט אסגול אונטער די ריש "וברך" (וטעמו למעלה) אונ די נגינה וואלט געווען אונטער די ב "וברך" (אבל לפי שהוא לשון פעל) אבער ווייל וברך איז דר טייטש ער הט געטאי. ער חט געבענטשט (הוא נקוד קמץ קטן) איז דר ריי"ש געפינטולט מיט אקליינעם קמץ. מיט אצירי "וברך" (וטעמו למטה) אונ די נגינה איז אונטען ביי די ריי"ש "וברך"): (כא) (לא הביט און וגו'). (כתרגום). ווי דר תרגום טייטשט. הקב"ה זאגט איך האב

גזעהן

פירוש לתורת אלהים

זיי בענטשן וברך אונ ער הט זיי געבענשט ולא אשיבנה אונ איך קען עס ניט מבטל זיין: (כא) לא הביט דען נאט הט ניט געקוקט קיין אום רעכט אין יעקב ולא ראה עמל בישראל אונ ער הט ניט

משלי יהודה

(לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל) עס איז אמשל אזון הט מורד געווען אקעגן פאטר אונ דער פאטר אויף אזם געווארן אין כעס אין הט אים ארוס געטריבן פון זיין שטוב איז דער זון אוועק געגאנגען פון זיין פאטער אונ איז אוועק נאר דעם פאטר הט באנק געטאן נאך דעם זוהן הט ער געשיקט אבריף אונ דר שטאט צו איין פריינד ער זאל אכטונג געבן אויף זיין זון אונ זאל אים געבן עסן אונ טרונקין אונ ער וועט אים אלדינג בצאלן מיקא חט שון דער זון דערט אונ דר שטאט קיין שום צער ניט געהאט ווארום דער פאטר הט אויף אים דארט אויך השגחה געגעבן נאר דר פאטר הט יסורים געהט וואס דער זון איז ניט ביי אים אונ דער היים דאס געמליכע האט בלעם געזאגט (לא הביט און ביעקב) גאט הט ניט געקוקט איין אום רעכט אונ יעקב (ולא ראה עמל בישראל) ער

האט ניט געזעהן קיין מדקדקייט צווישן דיא יודען חאטשע זיי זענען ניט אזו זוכה פון דעסט וועגן קוקט ער ניט אויף זייערע זינד אונ וויל זיי ניט שעלטן אונ שפייזט זיי אונ גלות אויך מיקא נאר דער עיקר צער צוא גאט ווס דיא יודן זענגון אונ גלות ווארן אזו ווי ישעיה הנביא הט געזאגט (ייי אלהיו עמו) גאט איז מיט דיא יודן אונ גלות (בכל צרתם לו צר) אז די יודן זענן אונ צער איז צוא גאט אויך איין צער אונ אפשר וועסטו פרעגן ווידר אז עס רירט אן גאט ער הט צער ווס דיא יודן זענן אין גלות פר וואס הט ער זיי פר טריבן קיין מצרים אין גלות אויף דעם זאגט ווייטר בלעם (כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל) עס איז אמשל איינר הט געשיקט נאך איין געלערינטן רופא צו היילן זיין זון פון דר קרענק דר רופא איז געקומן אונ הט אים געגעבן ביטערע רפואות אונ הט אים געהקט דם לייב

אונ

ב"ד ח"ד

רָאָה עָמָל בְּיִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהָיו עִמּוֹ וּתְרוּעַת מֶלֶךְ בּוֹ: כב אֵל מוֹצִיאָם מִמִּצְרָיִם כְּתוֹעֲפֹת רְאֵם לוֹ

יַעֲקֹב וְאַף לָא עָבְדֵי לֵיאוּת שְׁקַר בְּיִשְׂרָאֵל מֵימְרָא דַיְיָ אֱלָהָהוֹן בְּסַעְדְּהוֹן וּשְׁכִינַת מַלְכְּהוֹן בֵּינֵיהוֹן: כב אֱלָהָא דְאַפְּקִינוּן מִמִּצְרַיִם תּוּקְפָא וְרוּמָא דִילֵיהּ

תו"א ה' אלהיו עמו. ותרועת מלך בו. ר"ה לב: אל מוציאם ממצרים. ברכות יב לא פסחים קיא עקרים מג פ"א:

רשב"ם

כדכתיב וירא און ולא יתבונן לא הביט אינו רוצ' להביט: ותרועת מלך. ריעות. כמו איש רעים להתרועע.

רש"י

און שביעקב כשהן עוברין על דבריו אינו מדקדק אחריהם להתבונן באוניות שלהם ובעמלן שהן עוברים על דתו: עמל. לשון עבירה כמו (שם ז) הרה עמל (שם י) כי אתה עמל וכעס תביט. לפי שהעבירה היא עמל לפני המקום: ה' אלהיו עמו. אפי' מכעיסין וממרים לפניו אינו זז מתוכן: ותרועת מלך בו. לשון חבה ורעות כמו (שמואל ב טו) רעה דוד אוהב דוד (שופטים טו) ויתנה למרעהו וכן תרגם אונקלוס ושכינת מלכהון ביניהון: (כב) אל מוציאם ממצרים. אתה אמרת הנה עם יצא ממצרי' לא יצא מעצמו אלא האלהים הוציאם: כתועפות ראם לו. כתוקף רום צ וגובה

שפתי חכמים

א ביניהם: פ באוניות שלהם ל' און: צ רצונו בזה דמלת ראם כמו רום לא ראם שהוא בהמה שאין ראוי ליחס כח האל לבהמה וה"ק כמו שבהאי בהמה בנין גבוה וחזק אתה מבירו ויודע שהוא חזק כך הקב"ה בנה עולמו ויסדו על חזקו וכוליה'

בית דוד

גיזעהן ביי יודן איז ניט דא ווער זאל דינן עבודה זרה (דבר אחר) נאך קען מען זאגן (אחרי פשוטו הוא גדרש יפה) נאך דעם גלייכן פשט ווערט דער פסוק ניט געקערונט (לא הביט הקב"ה און שביעקב) הקב"ה קוקט ניט אויף די עבירות ווס זענען ביי יעקב (שכשהן עוברין על דבריו) ווען יודען טון ניט זיינע רייד (אינו מדקדק אחריהן) זוכט ער ניט נאך זיי (להתבונן באוניות שלהם ובעמלן שהם עוברים על דתו) ער זאל זיך פאר שטיין אויף זייערע זינד אונ שלעכטקייט ווס זיא היטען ניט זיין תורה: (עמל) . (לשון עבירה) עמל מיינט מען זינד (כמו) וויא עס שטייט אונ פסוק (הרה עמל) ער טראכט צוא זינדיגן . נאך זאגט דער פסוק (כי אתה עמל וכעס תביט) דוא זעהסט די זינד אונ די דער צערנונג וואס דער רשע זינדיגט אונ דער צערונט דיך (לפי שהעבירה היא עמל לפני המקום) ווייל הקב"ה ווערט אפ געמאטערט פון די עבירות וואס מענטשן טון. (דר פסוק רעט אויף הקב"ה ווי מען רעט אויף א מענטש . וואס האט א פאבריק מיט פיל מענטשן וואס ארבעטן ביי אים, אז די מענטשן ארבעטן ניט ווי מען דארף אונ פאלגן אים ניט . ווערט ער אפ געמאטערט פון צער . אפילו ביי הקב"ה איז ניט אזו . דעם מענטשנס זינד קומען נאר ניט פאר אים זיי זאלן אים מיד מאכן . נאר מען רעט ווי מענטשן רייכן אויף מענטשן) . (ה' אלהיו עמו) . (אפילו מכעיסין וממרים לפניו אינו זז מתוכן) אפילו ווען די יודען דער צערנען אים אונ זינדיגן צוא אים פון דעסט וועגן גייט ער ניט אוועק פון זייא: (ותרועת מלך בו) , זאגט רש"י ותרועת מיינט מען (לשון חבה ורעות) ליבשאפט אונ פריינדשאפט (כמו) ווי עס שטייט אונ פסוק (רעה דוד) מיינט מען אוהב דוד . ווער עס האט ליב געהאט דעם מלך דוד . נאך שטייט אונ פסוק (ויתנה למרעהו) ער האט זיא געגעבן צוא זיין פריינד וכן תרגם אונקלוס דר תרגום טייטשט אויך (ושכינת מלכהון ביניהון) דאס רוהינג פון זייער מלך הקב"ה איז צווישן זייא: (כב) (אל מוציאם ממצרים) . בלעם האט געזאגט צו בלק (אתה אמרת הנה עם יצא ממצרים) דוא האסט געזאגט אויף די יודען א פאלק איז ארוס גגאנגען פון מצרים (לא יצא מעצמו) ער איז ניט ארוס געגאנגען פון זיך אליין (אלא האלהים הוציאם) נאר הקב"ה האט זיי ארוס גנומען פון מצרים: (כתועפות ראם לו) נאט האט זיי אויסגעצויגן פון מצרים (כתוקף רום וגובה שלו) וויא זיינע שטארקע הייך אונ גרויסקייט איז געוועזן (וכן וכסף

פירוש לתורת אלהים

געזעהן קיין מידעקייט צווישן די ישראל יי' אלהיו עמו גאט זיין גאט איז מיט אים מיט די ישראל ותרועת אונ דם ליבשאפט אונ דם ווילן פון גאט די שכינה איז ביי די ישראל די האסט גזאגט הנה עם אפאלק איז ארוס גגאנגן פון מצרים זייא זענען ניט אליין ארוס גגאנגען: (כב) אל מוציאם נאר גאט האט זיי אוס געצוגן פון מצרים כתועפות וייל דאס שטארקייט אונ דם הויכקייט

דִּילֵיהּ : כג אֲרֵי לָא לֹו׃ כג כִּי לֹא־נַחַשׁ בְּיַעֲקֹב וְלֹא־
נַחֲשַׁיָא צָבָן דְּיֵיטַב
לִדְבֵית יַעֲקֹב וְאַף לָא קֶסֶם בְּיִשְׂרָאֵל כָּעֵת יֵאָמֵר לְיַעֲקֹב
קָסְמַיָא רָעָן בִּרְבוֹת תו"א כי לא נחש. נדרים לב עקרים פג זוכר פ' ויצא : ולישראל
בֵּית יִשְׂרָאֵל כְּעִדָּן יִתְאַמַּר לְיַעֲקֹב

רשב"ם

כי שוכן ביניהם. ולמ' שוכן אתם ומחבב אותם:(כג) כי לא נחש ביעקב וגו' . אינם מעוננים וקוסמים כמונו

שפתי חכמים

כחזקה כתוקף רום ונובה שלו ר"ל כחזקת עולמו. ור"ל כתועפות דכלא וכסף תועפות שניכס לי ממון : ק דבוא רולה לתת טעם למה נקרא התוקף בל' תועפות ואמר שהוא ל' עוף יעופף דמה שיעוף כעוף תוקף רב הוא זה לפי שסדר כל דבר שהוא מורכב מד' יסודות כשזורקין אותו באויר נופל לארץ וכשעף מעופף באויר שהוא כפך טבעו בודאי כח רב יש לו : ר ר"ל כתוקף השדים שפורחין במהירות מסוף העולם ועד סופו ולטעם ראשון קשה למה כתיב ראם לכן הביא ד"א דשדים נקראים ראמים ולנ"א קשה היל"ל נקרא ראמים ל"פ גם מטעם ראשון וק"ל : ס מפני שכ"ף כדמיון מורה שהוא מדמה עת אחרת לעת כזאת : ת מפני דלעיל מיניה כתיב ותרועת מלך בו שהוא חבה וריעות אמר עוד עתיד שתהא עת אחרת כזאת שישבו לפניו דרך חבה : א פי' ויפי' דבוק עם כי לא נחש ביעקב. ולפי' הדבר אמר וכי' פי' כ"ף כדמיון ככי כעת כלו' אם יבאו עתים שיצטרכו לדבר בענין נחש או קסם יאמר להם ע"י נבואה ולא יצטרכו נחש או קסם ככ"ל

רש"י

ונובה שלו וכן (איוב כב) וכסף תועפות ל' ממון הרבה. ואומר אני שהוא לשון (בראשית א) ועוף יעופף המעופף ברום ונובה ק ותוקף רב הוא זה : תועפות ראם. עפיפת גובה . ד"א תועפות ראם תוקף ראמים (גיטין סח) ואמרו רבותינו אלו ר השדים : (כג) כי לא נחש ביעקב. כי ראויים הם לברכה שאין בהם מנחשי' וקוסמי' : כעת יאמר ליעקב וגו' . עוד עתיד להיות עת כעת הזאת ש אשר תגלה חבתן לעין ת כל שהן יושבין לפניו ולומדין תורה מפיו ומחיצתן לפני' ממלאכי השרת והם ישאלו להם מה פעל אל וזהו שנא' (ישעיה ל) והיו עיניך רואות את מוריך. ד"א יאמר ליעקב אינו ל' עתיד אלא ל' הווה אינן צריכי' למנחש וקוסם כי בכל עת שצריך להאמר ליעקב ולישראל מה פעל הקב"ה ומה גזרותיו במרום אין מנחשי' וקוסמי' א אלא נמסר להם על פי נביאיה' מה היא גזרת המקו' או אורי' ותומי' מגידי' להם
ואונקלוס

בית דוד

וְכֶסֶף תּוֹעָפוֹת . לָשׁוֹן מָמוֹן הַרְבֵּה) כֶּסֶף תּוֹעָפוֹת מֵיינְט מֶען . נֶעכְט אִיז דָאס שְׁטַארְקַייט . וְזָאגְט רש"י (וְאוֹמֵר אֲנִי) אִיךְ זָאג (שֶׁהוּא לָשׁוֹן וְעוֹף יְעוֹפֵף) תּוֹעָפוֹת מֵיינְט מֶען פְלִיהֶען (הַמְעוֹפֵף בְּרוּם וְגוֹבַהּ תּוֹקֶף רַב הוּא זֶה) דֶער וָואס פְלִיהְט אוּנ דֶר הֵייךְ אִיז דָאס אַגְרוֹס שְׁטַארְקַייט : (וְתוֹעָפוֹת רְאֵם) מֵיינְט מֶען (עֲפִיפַת גוֹבַהּ) עֶר פְלִיהְט הוֹיךְ (דָבָר אַחֵר) נָאךְ אַפְּשַׁט אִיז תּוֹעָפוֹת רְאֵם . מֵיינְט מֶען תּוֹקֶף רְאֵמִים . דָם שְׁטַארְקַייט פוּן דִיא חַיָה וָואס הֵייסְט רְאֵם . אַנְוּוּי"ל (וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ אֵלּוּ הַשֵּׁדִים) דִיא רַבָּנָן זָאגְעִן תּוֹעָפוֹת רְאֵם מֵיינְט מֶען וִויא דָם שְׁטַארְקַייט פוּן דִיא שֵׁדִים . זַייא פְלִיהֶען גֶעשְׁוִוינְט פוּן אֵיין עֶק וֶועלְט בִּיז צוּם אַנְדֶרְן עֶק וֶועלְט : (כג) (כִּי לֹא נַחַשׁ בְּיַעֲקֹב) . בִּלְעָם הָאט גְזָאגְט צוּ בָּלָק (כִּי רְאוּיִם הֵם לִבְרָכָה) זַייא זֶענֶען וֶוערְט מֶען זָאל זַייא בֶּענְטְשֶׁען (שֶׁאֵין בָּהֶם מְנַחֲשִׁים וְקוֹסְמִים) וַוייל בַּיי זַייא אִיז נִיט דָא מְכַשְּׁפִים וָואס זָאלֶן מַאכֶן כִּשּׁוּף : (כָּעֵת יֵאָמֵר לְיַעֲקֹב וגו') . בִּלְעָם הָאט גְזָאגְט צוּ בָּלָק (עוֹד עָתִיד לִהְיוֹת עֵת כָּעֵת הַזֹּאת) עֶס וֶועט נָאךְ זַיין אַזוֹי אַצַייט וִוי אַצִינְד אִיז (אֲשֶׁר תִּגָּלֶה חִבָּתָן לְעֵין כֹּל) וָוען אַלֶע מֶענְטְשֶׁן וֶועלֶן זֶעהֶן דִיא לִיבְּשַׁאפְט וָואס הקב"ה הָאט לִיבּ דִי יוּדְעֶן (שֶׁהֵן יוֹשְׁבִין לְפָנָיו וְלוֹמְדִים תּוֹרָה מִפִּיו) דִיא יוּדְן וֶועלֶן זִיצֶן פַאר הקב"ה אוּנ וֶועלֶן לֶערְנֶען תּוֹרָה פוּן זַיין מו"ל (וּמְחִיצָתָן לִפְנִים מִמַּלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת) אוּנ זֵייעֶר אָרְט צוּם זִיצֶען וֶועט זַיין נָאךְ דֶעם אָרְט פוּן דִיא מַלְאָכִים (דִי יוּדְן וֶועלֶן זַיין נֶענְטֶער צוּ הקב"ה וִוי דִיא מַלְאָכִים) (וְהֵם יִשְׁאֲלוּ לָהֶם) דִי מַלְאָכִים וֶועלֶן פְרֶעגְן בַּיי דִיא יוּדְן (מַה פָּעַל אֵל) וָואס הָט הקב"ה אַצִינְד גֶעטָאן (וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר) דָאס אִיז וָואס דֶער נָבִיא יְשַׁעְיָה הָאט גְזָאגְט (וְהָיוּ עֵינֶיךָ רוֹאוֹת אֶת מוֹרֶיךָ) דַיינֶע אוֹיגְן וֶועלֶן זֶעהְן דַיין רַבִּי . הקב"ה (דָבָר אַחֵר) נָאךְ אַפְּשַׁט אִיז (יֵאָמֵר לְיַעֲקֹב אֵינוֹ לָשׁוֹן עָתִיד) דָם וָוארְט יֵאָמֵר אִיז נִיט גִימֵיינְט עֶס וֶועט גֶעזָאגְט וֶוערֶן (אֶלָּא לָשׁוֹן הוֹוֶה) נָאר מֶען מֵיינְט עֶס וֶוערְט גֶזָאגְט אִיצְט (אֵינָן צְרִיכִין לִמְנַחֵשׁ וְקוֹסֵם) אוֹיבּ דִי יוּדְן וִוילְן וִויסְן וָואס וֶועט זַיין דַארְפְן זַיי נִיט פְרֶעגְן בַּיי מְכַשְּׁפִים (כִּי בְּכָל עֵת שֶׁצָּרִיךְ לְהֵאָמֵר לְיַעֲקֹב וּלְיִשְׂרָאֵל מַה פָּעַל הקב"ה וּמַה גְּזֵרוֹתָיו בַּמָּרוֹם) וָוארוּם צוּא יֶעדֶער צַייט וָואס דַארְף גְזָאגְט וֶוערְן צוּ דִי יוּדְן וָואס הקב"ה טוּט אוּנ וָואס זֶענֶען זַיינֶע גְזֵרוֹת אוּנ הִימֶעל (אֵינָן מְנַחֲשִׁין וְקוֹסְמִין) פְרֶעגְן זַיי נִיט בַּיי דִי מְכַשְּׁפִים (אֶלָּא נִמְסַר לָהֶם עַל פִּי נְבִיאֵיהֶם מַה הִיא גְּזֵרַת הַמָּקוֹם) נָאר עֶס וֶוערְט צוּ זַיי גְזָאגְט דוּרְךְ זַייעֶרֶע נְבִיאִים וָואס הקב"ה הָאט גּוֹזֵר גִיוֶועְן (אוֹ אוּרִים וְתוּמִּים מַגִּידִים לָהֶם) אָדֶער דֶר אוּרִים וְתוּמִּים זָאגְט זַיי (וְאוּנְקְלוֹס לֹא תִּרְגֵּם כֵּן) דֶער

פירוש לתורת אלהים

אִיז צוּ אִים רֶעדְן זַיי זֶענֶען וֶוערְט מֶען זָאל זַייא בֶּענְטְשֶׁען : (כג) כִּי לֹא נַחַשׁ בְּיַעֲקֹב וָוארוּם עֶס אִיז

וּלְיִשְׂרָאֵל מַה־פָּעַל אֵל׃ כד הֶן־עָם כְּלָבִיא יָקוּם וְכַאֲרִי יִתְנַשָּׂא לֹא יִשְׁכַּב עַד־יֹאכַל טֶרֶף וְדַם־
חללים

אונקלוס: וּלְיִשְׂרָאֵל מָה עֲבַד אֱלָהָא׃ כד הָא עַמָּא כְּלֵיתָא שָׁרֵי וּכְאַרְיָא יִתְנַטַּל לָא יִשְׁרֵי בְּאַרְעֵיה עַד דְּיִקְטוֹל קְטוֹל וְנִכְסֵי עַמְמַיָּא

ת"א מה פעל אל. פסחים סח: ודם חלל ס. חולין לה לו נדה כה:

בעל הטורים

אותיות מש במשותיכן של שבטים: (כד) הן עם. כפ' מתחיל כפ' ומסיים כפ' לומר שלא ימות משה עד שיהרוג לחמשת מלכי

רשב"ם

ולא שואלין אוב וידעוני. אלא כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל. מתוך שנביאי ביניהם אומרים להם הנביאים ליעקב ולישראל היום מה פעל וגזר הקב"ה

לימים הבאים ואינם צריכים נחש וקסם : כעת יאמר מה שעתיד לבא בעת אחת מן הרבהימים ושנים יאמר להם היום ע"י נביא וכן כל כעת. מדבר בעתידות. כדכתיב באשה מנוח לו חפץ ה' להמיתנו עכשיו לא לקח מידינו עול' ומנח' ובעת לא השמיענו כזאת. לידת הבן שהודיענו שתהי' כעת לשנה הבא' לא השמיענו אלא ודאי נהי' ויתקיים לנו בן שאם היינו מתים האיך יהיה לנו בן לשנ' הבא'. וכן בעת חיה את חובקת בן :

רש"י

ואונקלוס לא תרגם כן: (כד) הן עם כלביא יקום וגו'. כשהן עומדין משינתם שחרית הן מתגברי' כלביא וכארי לחטוף את המצות ללבוש ציצית לקרוא את שמע ולהניח תפילין: לא ישכב. בלילה על מטתו עד שהוא אוכל ב ומחבל כל מזיק הבא לטרפו כיצד קורא את שמע על מטתו ומפקיד רוחו ביד המקו' בא מחנה וגייס להזיקם הקב"ה שומרם ונלחם מלחמות' ומפילם ג חללי'. ד"א הן עם כלביא יקום וגו' כתרגומו: ודם חללים ישתה. (בת"ר) נתנבא שאין משה מת עד שיפיל מלכי מדין ד חללי' ויהרג הוא עמהם שנאמר (יהושע יג) ואת בלעם בן בעור הקוסם הרגו בני ישראל

שפתי חכמים

ונזה כמו ניתא ל"ל לרש"י לבני פעמים וק"ל : ב אוכל ג"כ ל' חבלה הוא : ג היינו דם חללים ישתה : ד דלפי' ראשון

בית דוד

תרגום טייטש ניט אזוי דעם פסוק: (כד) (הן עם כלביא יקום וגו'). בלעם האט גזאגט צו בלק (כשהן עומדין משינתן שחרית) ווען די יודען שטייען אויף פון זייער שלאף אונ זער פריה (הן מתגברים כלביא כארי) שטארקן זיי זיך ווי די לייבן (לחטוף את המצות) צו חאפן די מצות (ללבוש ציצית לקרוא את שמע ולהניח תפילין) אן טאן ציצית. ליינן די פרשה שמע ישראל. לייגן תפילין (לא ישכב בלילה על מטתו עד שהוא אוכל ומחבל כל מזיק הבא לטרפו) דער יוד לייגט זיך ניט ביי נאכט אויף זיין בעט ביז פריער פאר לענדט ער אלע מזיקים אונ שדים וואס ווילן אים שעדיגן (כיצד) ווי אזוי (קורא את שמע על מטתו) ער ליינט די פרשה שמע ישראל, והיה אם שמוע, אונ די פרשה ציצית איידער ער לייגט זיך אויף זיין בעט (ומפקיד רוחו ביד המקום) אונ בעהאלט זיין נשמה ביי הקב"ה (בא מחנה וגייס להזיקם) אויב עס קומען פרעמדע פעלקער מיט וועלנר זיי צו טאן שאדין (הקב"ה שומרם ונלחם מלחמותם ומפילם חללים) היט זיי הקב"ה אונ ער האלט מלחמה פון זייערט וועגן אונ ער מאכט פאלן זייערע פיינד נהרגתה (דבר אחר) נאך אפשט איז הן עם כלביא יקום וגו' (כתרגומו) ווי דר תרגום טייטשט: (ודם חללים ישתה). זאגט רש"י (נתנבא) בלעם האט ניט ווילענדיג ארויס געזאגט אנביאות (שאין משה מת עד שיפיל מלכי מדין חללים ויהרג הוא עמהם) משה וועט ניט שטארבן ביז ער וועט פריער הרגנן די מלכים פון מדין אונ ער וועט אויך געהרגעט ווערין מיט זיי צו זאמען (שנאמר) ווי עס שטייט אונ פסוק (ואת בלעם בן בעור הקוסם הרגו בני ישראל בחרב אל חלליהם) די יודן

פירוש לתורת אלהים

ניט פר האנדן כישוף מאכר ביי יעקב ולא קסם אונ עס איז ניט פר האנדן צובערניש בייא די ישראל כעת עס וועט זיין אזו איין צייט וואס עס וועט זיין בעוואוסט זייער ליבשאפט פר אלע יאמר עס וועט גזאגט ווערן צו יעקב די מלאכים וועלן פרעגן צוא יעקב ולישראל אונ צוא דיא ישראל מה וואס טוהט גאט: (כד) הן עם כלביא עס איז אזו אפאלק וואס ער טיהט אויף שטיין אין דער פריא אזוי ווי אלעקספערט וכארי אונ אזו ווי אלייב (עיין רש"י) לא ישכב ער וועט זיך ניט לייגן אין זיין לאנד ביז ער וועט עסין דאס פר צוקונג פון די כנענים ודם חללים ישתה אונ

משלי יהודה

אין דער זון שרייט מיט אביטר געשריי ליבר פאטר ווי איז דיין רחמנות אונ דיין ליבשאפט וום דו האסט מיך ליב געהאט זיי מיך מציל פון דעם רוס׳ דעם אכזר אונ דער פאטר שטייט געבוקט אונ זעהט דאס

חֲלָלִים יִשְׁתֶּה׃ כה וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל־בִּלְעָם גַּם־קֹב לֹא תִקֳּבֶנּוּ גַּם־בָּרֵךְ לֹא תְבָרְכֶנּוּ׃ כו וַיַּעַן בִּלְעָם וַיֹּאמֶר אֶל־בָּלָק הֲלֹא דִּבַּרְתִּי אֵלֶיךָ לֵאמֹר כֹּל אֲשֶׁר־יְדַבֵּר יְהוָה אֹתוֹ אֶעֱשֶׂה׃ ששי שביעי כשהן מחוברין כז וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל־בִּלְעָם לְכָה־נָּא אֶקָּחֲךָ אֶל־מָקוֹם אַחֵר אוּלַי יִישַׁר בְּעֵינֵי הָאֱלֹהִים וְקַבֹּתוֹ

יֵירָת׃ כה וַאֲמַר בָּלָק לְבִלְעָם אַף מֵילַט לָא תְלוּטִינוּן אַף בְּרָכָא לָא תְבָרְכִינוּן׃ כו וַאֲתֵיב בִּלְעָם וַאֲמַר לְבָלָק הֲלָא מַלֵּילִית עִמָּךְ לְמֵימַר כֹּל דִּי יְמַלֵּיל יְיָ יָתֵיהּ אַעֲבֵיד׃ כז וַאֲמַר בָּלָק לְבִלְעָם אִיתָא כְעַן אֲדַבְּרִינָּךְ לַאֲתַר אוֹחֲרָן מָאִים יְהֵי רַעֲוָא מִן קֳדָם יְיָ וּתְלוּטֵיהּ לִי מִתַּמָּן׃

ודבר

רש"י

בחרב אל חלליהם: (כה) גם קב לא תקבנו. גם ראשון מוסב על גם השני וגם שני ה על גם ראשון וכן (מ"א ג) גם לי גם לך לא יהיה וכן (דברי' לב) גם בחור גם בתולה: (כז) וקבותו לי. אין זה לשון צווי ז כמו וקבנו אלא ל' עתיד אולי יישר בעיניו ותקבנו לי משם מלודיר"ש בלע"ז:

שפתי חכמים

במקרא כזה כולו אינו כמשמעו ולפי ד"א קשה דפי' לא יהיה על שהו ופשוטו משמע דקאי על השם לכן פי' גם שעם ראשון וק"ל. ואע"פ שאין כאן רמז על כוונתו של בלעם שהכה מ"מ משמעות כראוי לו מן השמים כוונתו כאשר כראוי לו כוונת מדין: ה כאילו אמר לא תברכנו גם לא תקבנו ולא תקבנו גם לא תברכנו. ואם תאמר מ"ט א"ל בלק כן וי"ל דסליקא אדעתא דבלק שמא יהי' בלעם סובר לפי שאמר גם קוב לא תקבנו וגו'. אבל אם רוצה יברך תחלה ואח"כ יקלל אותם לכן אמר גם קוב וגו' פי' גם ראשון מוסב על גם שני וגם שני על גם ראשון וק"ל: ז כי איך יכול לקוב אותו מיד שהם לא

בית דוד

ייִדן האָבן געהרגת מיט אַשווערד דעם מכשף בלעם דער זון פון בעור צו־זאַמען מיט אַלע געהרגתה פון מדין: (כה) (גם קב לא תקבנו גם ברך וגו'). זאָגט רש"י (גם ראשו' מוסב על גם שני') דם ערשטע וואָרט גם גייט אויף דעם אַנדערן גם (וגם שני על גם ראשו') אונ דער אַנדערער גם גייט אויף דעם ערשטן גם. אַזוי האָט בלק געזאָגט צו בלעם אויב דוא קענסט ניט פלוכן די ייִדן, זאָלסטו זיי בענטשן אויך ניט. אונ דו זאָלסט זיי ניט בענטשן ווען דו קענסט זיי ניט פלוכן. בענטש ניט אונ פלוך ניט. פלוך ניט אונ בענטש ניט (וכן גם לי גם לך לא יהיה) מיינט מען אויך אַזוי. אַז מען ניט מיר זאָל מען דיר אויך ניט געבן. ויעלן מיר ביידע ניט האָבן (וכן גם בחור גם בתולה) די שווערד וועט פאַר לענדן דעם בחור ווי די בתולה. אונ די בתולה ווי דעם בחור: (כז) (וקבותו לי). זאָגט רש"י (אין זה לשון צווי כמו וקבנו) בלק האָט איצט ניט געבעטן אויף בלעם ער זאָל פלוכן די ייִדן ווי ער האָט אויף אים פריער געבעטן ווען ער האָט געזאָגט צו אים וקבנו לי משם, וואָרום פריער האָט בלק געמיינט אַז בלעם קען פלוכן וועמען ער וויל אונ ווען ער וויל. דריבער האָט בלק אויף אים געבעטן ער זאָל פלוכן די ייִדן. אָבער איצט אַז בלק האָט געזעהן אַז אָן די ערלויבניס פון הקב"ה צו פלוכן די ייִדן, קען ניט בלעם זייא פלוכן. קען מען ניט זאָגן בלק האָט געבעטן צו בלעם ער זאָל פלוכן די ייִדן. טאָמער וויל ניט הקב"ה מען זאָל זיי פלוכן (אלא לשון עתיד) נאָר אַזוי האָט בלק געמיינט טאָמער וועסטו זייא קענין פלוכן (אולי יישר בעיניו ותקבנו לי משם) טאָמער וועט הקב"ה וועלן דוא זאלסט

פירוש לתורת אלהים

דם בלוט פון די דער שלאָגענע זייער גוטס וועט ער טרינקן: (כה) ויאמר בלק אונ בלק האָט געזאָגט צוא בלעם גם אוך קוב פלוך זיי ניט גם ברך אונ בענטשן בענטש זיי אויך ניט: (כו) ויען בלעם האָט בלעם געענטפערט אונ האָט געזאָגט צוא בלק הלא פאַר וואָר דברתי איך האָב דאָך גערעט צו דיר אַזוי צו זאָגן כל אשר אַלץ וואָס גאָט וועט ריידן אותו אעשה דאָס וועל איך טאָן: (כז) ויאמר אונ בלק האָט געזאָגט צו בלעם לכה נא גיי איך וועל דיך פירן צוא אַנאַנדר אָרט אולי טאָמער

לִּי מִשָּׁם׃ כח וַיִּקַּח בָּלָק אֶת־בִּלְעָם רֹאשׁ הַפְּעוֹר הַנִּשְׁקָף עַל־פְּנֵי הַיְשִׁימֹן׃ כט וַיֹּאמֶר בִּלְעָם אֶל־בָּלָק בְּנֵה־לִי בָזֶה שִׁבְעָה מִזְבְּחֹת וְהָכֵן לִי בָּזֶה שִׁבְעָה פָרִים וְשִׁבְעָה אֵילִים׃ ל וַיַּעַשׂ בָּלָק כַּאֲשֶׁר אָמַר בִּלְעָם וַיַּעַל פַּר וָאַיִל בַּמִּזְבֵּחַ׃ כד א וַיַּרְא בִּלְעָם כִּי

טוב

כח וּדְבַר בָּלָק יָת בִּלְעָם רֵישׁ רָמְתָא דְּמִסְתַּכְיָא עַל אַפֵּי בֵית יְשִׁימוֹן׃ כט וַאֲמַר בִּלְעָם לְבָלָק בְּנֵה לִי הָכָא שִׁבְעָא מַדְבְּחִין וְאַתְקֵן לִי הָכָא שִׁבְעָא תוֹרִין וְשִׁבְעָא דִכְרִין׃ ל וַעֲבַד בָּלָק כְּמָא דִי אֲמַר בִּלְעָם וְאַסֵּיק תּוֹר וּדְכַר עַל כָּל מַדְבְּחָא׃ כד א וַחֲזָא בִלְעָם אֲרֵי תַקִּין קֳדָם יְיָ לְבָרָכָא

רש"י

(כח) ראש הפעור. קוסם היה בלק ורואה שהן עתידין ללקות ע"י פעור ולא היה יודע במה אמר שמא הקללה תחול עליה' משם וכן כל הסוזי' בכוכבי' רואי' ואין יודעי' מה רואי': (א) וירא בלעם כי טוב וגו'. אמר איני צריך לבדוק בהקב"ה

שפתי חכמים

לא יישר בעיני האלהים לכן אמר וקבותו לי משם ר"ל עתיד כלומר אחר שייטב בעיני אלהים לקוב אותם: ד (כח) הרב כפל בכאן. קרוב לפ"ש לעיל גבי ראש הפסגה ולא עוד אלא שהוסיף וכן כל החוזים וכו'. ונראה דהשלמה לעיל רמה שתהי' הפרצה בראש הפסגה וכן נעשה שהרי נאמר בס"פ וזאת הברכה ויעל משה וגו' ראש הפסגה וגו' וימת שם משה וגו' אבל בראש הפעור לא הותה שום פרצה ולמה הוליכו בלק לשם וע"ז תירץ דמ"מ כותה הפרצה ע"י הפעור והוקשה להרב דא"כ

בית דוד

ואלהש פלוכן די יודן. וועסטו זיי קענין פלוכן פון דארטן: (כח) (ראש הפעור). זאגט רש"י (קוסם היה בלק) בלק איז גיוועזן אמכשף (ורואה שעתידין ללקות על ידי פעור) אונ ער האט געזעהן די יודן וועלן געשטראפט ווערן דורך די עבודה זרה פעור (ולא היה יודע במה) אונ ער האט ניט געוואוסט דורך וואס זיי וועלין דארטן גישטראפט ווערן (אמר) האט ער געזאגט (שמא הקללה תחול עליהם משם) מאמר וועט אויף זיי קומען די קללה פון דארטן (וכן כל החוזים בכוכבים רואים ואין יודעים מה רואים) די אלע מענטשן וואס זעגין שטערען זעהר זעהן ניט אויף ריכטיג. זיי זעהן אונ ווייסען ניט וואס זיי זעהן: (א) (וירא בלעם כי טוב וגו'). (אמר) בלעם האט געזאגט (איני צריך לבדוק בהקב"ה) איך דארף ניט פרעגן ביי הקב"ה. איך ווייס (כי לא יחפוץ לקללם) ער

פירוש לתורת אלהים

וועט וואל גפעלן אין גאטס אויגין וקבותו לי משם וועסטו פון מיינט וועגין זייא פלוכען פון דארטען: (כח) ויקח אונ בלק האט גפירט צוא בלעם ראש הפעור אויף דעם שפיץ פון פעור הנשקף וואו מען קען קוקען על פני הישמון אויף דער וויסטעניש: (א) וירא בלעם אונ בלעם האט

משלי

ראזינע אונ די טרערען רינען. אום פון די אויגען אונ זאגט מיין טייערער זון גלייב מיר אז שפעטער מיט עטליכע טעג. וועסט דו זעהן אז דו וועסט זיין נזונד וויא פריר וועסטו וויסען אז דיא אלע יסורים וואס איך טו דיר אצינד איז ווייל איך האב דיך ליב דס געמליכע האט בלעם גזגט (כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל) אונ דר צייט ווען יודן וועלן אוס גלייזט ווערן פון דעם וואס דיא יודן זענען גוועזן אין גלות זיי וועלען זעהן אז דאס גלות איז גוועזן פאר זייא אטובה זיי זענען גלייטרט גווארן פון זייערי זינד

יהודה

(וירא בלעם כי טוב בעיני ה' לברך את ישראל)
אונ בלעם האט געזעהן אז עס איז וואל געפעלן אין דיא אויגן פון גאט מען זאל בענשן די יודן (וישא משלו ויאמר) אונ ער האט אויף גהובן זיין ביי שפיל אונ האט אזוי גזאגט (נאם בלעם בנו בעור) דס אוז די זאג פון בלעם דר זון פון בעור (ונאם הגבר שתום העין) אונ דס איז די זאג פון דעם מאן וואס איז בלינד אויף איין אויג (נאום שומע אמרי אל) דס זאגט דער וואס הערט די זאג פון גאט (אשר מחזה שדי יחזה) וואס ער טוט זעהן די שיין פון דעם אלמעכטיגן גאט אצינד דארפן

טוֹב בְּעֵינֵי יְהוָה לְבָרֵךְ אֶת־יִשְׂרָאֵל וְלֹא־הָלַךְ כְּפַעַם־בְּפַעַם לִקְרַאת נְחָשִׁים וַיָּשֶׁת אֶל־

המדבר

תו״א ולא כלר. זוכר פ׳ מיו :

אונקלוס

יַת יִשְׂרָאֵל וְלָא הֲלִיךְ כִּזְמַן בִּזְמַן אֱלָהֵין לְקַדָּמוּת נְחָשַׁיָּא וְשַׁוִּי לָקֳבֵיל עֶגְלָא דַּעֲבָדוּ (בְּנֵי) יִשְׂרָאֵל בְּמַדְבְּרָא

אפותי

רשב״ם

(א) לקראת נחשים. כנסות ממקום למקום אולי יוכל לקלל׳ אלא מעתה נתכוין לברכם בלב שלם ומתוך כך

שפתי חכמים

דא״כ לא, כיה בלק קוסם דהא פעם ולכך תירץ וכן כל כחוזים וכו׳ : ח כ״נ רוצה ולא רוצה לקלל מזכיר כו׳ כלומר כיון רוצה. כיון. היינו רוצה לקלל מזכיר עונותם : ם שמזכיר לפם

רש״י

כי לא יחפוץ לקללם: ולא הלך כפעם בפעם. כאשר עשה ב׳ פעמי׳: לקראת נחשים. לנחש אולי יקרה ה׳ לקראתו כרצונו אמר רוצה ולא רוצה לקללם, מזכיר עונותיה׳ ח והקללה על הזכרת עונותיה׳ תלוי: וישת אל המדבר פניו. ט כתרגומו

בית דוד

ער וועט ניט וועלן זיי פלוכין : (וְלֹא הָלַךְ כְּפַעַם בְּפַעַם) . ער איז ניט גיגאנגען פרעגן ביי הקב״ה (כַּאֲשֶׁר עָשָׂה שְׁנֵי פְעָמִים) ווי ער האט געטאן צוויי מאל : (לִקְרַאת נְחָשִׁים) . מיינט מען (לְנַחֵשׁ אוּלַי יִקְרֶה ה׳ לִקְרָאתוֹ כִּרְצוֹנִי) צו פרובין, טאמער וועט הקב״ה געטראפן ווערין צו אים אונ וועט צו אים זאגן ווי ער וויל (אָמַר) בלעם האט געזאגט (רוֹצֶה וְלֹא רוֹצֶה לְקַלְּלָם) הקב״ה וויל זייא פלוכין איך וויל זיי ניט פלוכין (אַזְכִּיר עֲוֹנוֹתֵיהֶם וְהַקְּלָלָה עַל הַזְכָּרַת עֲוֹנוֹתֵיהֶם תָּלוּי) איך וועל דער מאנען זייערע זינד וועט קומען די קללה אויף די זינד וואס איך וועל דער מאנען : (וַיָּשֶׁת אֶל הַמִּדְבָּר פָּנָיו) . (כְּתַרְגּוּמוֹ) ווי דער תרגום טייטשט . בלעם איז געקומען דר מאנען פר הקב״ה די זינד פון

דעם

פירוש לתורת האלהים

געזעהן כי טוב בעיני ה׳ אז עס איז וואול געפעלן אין די אויגין פון גאט כלומר גאט וויל בוודאי מען זאל בענטשען די ישראל ולא הלך איז ער ניט געגאנגען לקראת נחשים אקעגין פרובן אוב די שכינה וועט זיך צוא אים באווייזן אונ ווייזט אים הייסען פלוכן, נאר ער האט געזאגט איך וועל דער מאנען זייערע זינד וועט שוין מחמת דעם אויף זיי חל זיין די קללה וישת אונ ער האט געטאן:

משלי יהודה

מיר פר שטייען וואס האט זיך בלעם בארימט ווייל ער איז בלונד אויף איין אויג דרום איז ער אחשוב׳ר מענש בתמיה אונ נאך דארף מען פר שטיין וואס דר מדרש זאגט אלדינג וואס דיא יודן שפייזן זיך אויף דער וועלט איז נאר פון דר ברכה וואס בלעם הרשע האט זיי געבענטשט אבר די ברכות וואס דיא היילגע אבות האבן זיי געבענטשט וועט ווערט אויף לעתיד לבוא אז משיח וועט קומען דענצמאל וועלן זיי מקוים ווערן איז דו זאך אויך אורנגדר פר וואס נאך די אלע ברכות וואס די אבות האבן אונז געבענטשט דארפן מיר זיך נאר מפרנס זיין פון די ברכות פון בלעם הרשע נאר מיר וועלן געבן צו פר שטיין דיא זאך דורך א משל צוויא סוחרים וואס זענען געקומען אויף א יריד איינר האט געהאט גוטע סחורה אונ איינר האט געהאט גמיינע סחורה איז דאס דער חילוק צווישן דיא ביידע סוחרים דר וואס האט די גוטע סחורה פרייט זיך אז עס קומט צו אים א קונה וואס ער איז א חכם אונ א מבין אויף סחורה. ווארום דער וואס איז א מבין וועט זיך מיט אים ניט פיל דינגען אונ וועט באלד קויפן ביי אים אונ וועט אים געבען וויפיל די גוטע סחורה האט די ווערט אבר דר אנדרר סוחר וואס האט געמיינע סחורת מיט חסרונות. באגערט ער גיט אז עס זאל קימן צו אום א מבין נאך סחורה ווארום דער מבין וועט תיכף דער זעהן דעם חסרון אונ וועט ניט וועלען קויפן דער סוחר וויל אז עס זאל צו אים קומען אזעלכע קונים וואס זענען ניט קיין מבינים אודר אזו א קונה וואס זאהט נגט אהראט אדר ער וויל דר קונה זאל קומען פר נאכט ווען עס איז טונקל כדי ער זאל ניט דער זעהן דעם חסרון. דם נסמיכבע איז מיט אונז נאט ברוך הוא האט געזעהן די אלע דורות וואס וועלען זיין אין דיא מדריגות פון איטליכן דור מילא די גוטע דורות וואס וועלן איז זיך ניט האבן קיין שום חסרון האט ער די דורות געוויזן צו די הייליגע אבות ווייל די אבות זענען מבינים אויף גוטע סחורה אונ מצות אונ די אבות וועלן זעהן די סחורה פון דיא גוטע דורות וועלען די אבות פר גוים זיי בענטשן אבר די דורות וואס זענען אצונד אין גלות וואס עס איז אין זיי דא מעלות וחסרונות האט גאט ניט געוואלט ווייזן די דורות צו די אבות דו מבינים ווארען די אבות וועלען דר זעהן די חסרונות פון דעם דור וועלן

הַמִּדְבָּר פָּנָיו׃ ב וַיִּשָּׂא בִלְעָם אֶת־עֵינָיו וַיַּרְא אֶת־יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן לִשְׁבָטָיו וַתְּהִי עָלָיו רוּחַ אֱלֹהִים׃

אַפּוֹהִי׃ ב וּזְקַף בִּלְעָם יָת עֵינוֹהִי וַחֲזָא יָת יִשְׂרָאֵל שָׁרַן לְשִׁבְטוֹהִי וּשְׁרַת עֲלוֹהִי רוּחַ נְבוּאָה מִן קֳדָם יְיָ׃

וישא

ת״א וישא בלעם את עיניו. בתרא ס זוהר פ׳ נס׃

רש״י

כתרגומו׃ (ב) וישא בלעם את עיניו. בקש להכניס בהם עין רעה והרי יש לך ג׳ מדותיו. עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה האמורי׳ למעלה (אבות פ״ה)׃ שוכן לשבטיו. ראה כל שבט ושבט שוכן לעצמו ואינן מעורבין ראה שאין פתחיהם מכוונין זה כנגד זה שלא יציץ לתוך אהל חבירו׃ ותהי עליו רוח אלהים. עלה בלבו כ שלא יקללם׃

שפתי חכמים

פון של עגל ששמו במדבר׃ י דאם לא כן למה נשא את עיניו בפעם הזאת יותר מבשאר פעמים׃ כ רל״ל במה שכתיב ותהי עליו רוח אלהים משמע שהיה עליו נבואה ולא מפרש אחריו מאי נבואה אלא מספר בשבחן של ישראל ועפ׳ עלה בלבו וכו׳ וכאלו אמר ותהי עליו רוח אחרת והוא רוח אלהים שלא יקלל בלעם

כנו

בית דוד

דעם עגל וואס זיי האבן געמאכט׃ (ב) וַיִּשָּׂא בִּלְעָם אֶת עֵינָיו. זאגט רש״י (בִּקֵּשׁ לְהַכְנִיס בָּהֶם עַיִן רָעָה) בלעם האט געוואלט ברענגען אונ דיא יודען אשעקכט אוג (אַעַיִן הָרָע) (וַהֲרֵי יֵשׁ לְךָ שְׁלֹשָׁה מִדּוֹתָיו) דאס זענען דיא דריי שלעכטע מדות פון בלעם (עַיִן רָעָה) אשלעכט אויג (וְרוּחַ גְּבוֹהָה) הוכמוהטיג. גרויספקייט (וְנֶפֶשׁ רְחָבָה) אוג אבריישטען ווילן. ער האט פיל געוואלט (הָאֲמוּרִים לְמַעְלָה) דיא דרייא זאכן זענען געזאגט פריער (ער איז גיוועזן גרוס ביי זיך. ווארום ער האט ניט געוואלט גיין מיט דיא ערשטע שרים וואס בלק האט געשיקט צוא אים. נאר מיט גרעסערע שרים. ער דאס גהאט אשלעכט אויג. ווי מיר זעהן ער האט נאר געוואלט קוקען אויף דיא יודן מיט זיין אויג. אוג הקב״ה האט פר שטערט דיא יודען מיט וואלקנס ער זאל זייא ניט קענען זעהן. אוג ער האט פיל געוואלט. ווארום ער האט געוואלט בלק זאל אים געבען אפירע שטוב זילבער אוג גאלד)׃ (שׁוֹכֵן לִשְׁבָטָיו). זאגט רש״י (רָאָה כָּל שֵׁבֶט וְשֵׁבֶט שׁוֹכֵן לְעַצְמוֹ וְאֵינָן מְעוּרָבִין) ער האט געזעהן יעדעם שבט רוהט בעזונדער אוג זענען ניט צוא מישט (רָאָה שֶׁאֵין פִּתְחֵיהֶם מְכֻוָּנִין זֶה כְּנֶגֶד זֶה) ער האט געזעהן זייערע טירען זענען ניט גלייך געסענט אטיר נעגען אטיר (שֶׁלֹּא יָצִיץ לְתוֹךְ אֹהֶל חֲבֵרוֹ) ער זאל ניט זעהען וואס סען טוט ביי זיין חבר אונ שטוב׃ (וַתְּהִי עָלָיו רוּחַ אֱלֹהִים). זאגט רש״י (עָלָה בְּלִבּוֹ שֶׁלֹּא לְקַלְּלָם) עס איז אויף גקומען אוג זיין הארץ ער זאל זיי

נים

פירוש לתורת אלהים

זיין פָּנִים צו דר מאנן וואס זייא האבן גמאכט אין דער מִדְבָּר דאס עגל׃ (ב) וַיִּשָּׂא בִלְעָם אֶת עֵינָיו אוג בלעם האט אויף גהובן זיינע אויגן אוג האט גיזעהן דיא יִשְׂרָאֵל רוען צו זייערע שְׁבָטִים איטליכס שבט רוהט באזונדר עיין רש״י) וַתְּהִי אונ עס איז גווארן אויף אים די נְבוּאָה פוו גאט אונ עס איז שון אויף גקומען אין זיין הארץ ער זאל זייא ניט פלוכן׃ (ג) וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ וַיֹּאמַר

אונ

משלי יהודה

דיא אָבוֹת פר גווים זייא ניט וועלן בענטשן דרום האט גאט ניט גוויזן דם דור צו די אָבוֹת אונ האט אים גקליבן פר אנביא בלעם הרשע צו דעם דור וואס דר בלעם האט טונקלו אונן אינ אפילו אז ער וועט זעהן וועט ער ניט זעהן די חסרונות פונקט ווי דער וואס איז ניט קיין מבין אויף סחורה זעהט ער ניט דעם חסרון ער זעהט נאר די מראה פון דר סחורה מיט די קאלרן אזו וועט בלעם נאר זעהן אויף די יודן דיא מעלות דם האט בלעם גזאגט צו בלק (נְאֻם הַגֶּבֶר שְׁתֻם הָעָיִן וגו׳ אֲשֶׁר מַחֲזֵה שַׁדַּי יֶחֱזֶה) דם איז די זאג פון דעם מאן וואס איז בלינד אויף איין אוג ווס ער טוט זעהן נאר וואס דער אלמעכטיגער גאט ווייזט אים אבער מיין זעה איך ניט איך גאט ווייזט מיר נאר די מעלות פון די יודן דרום מוז איך זיי בענטשן אונ אצינד איז שון רעכט דר מדרש אויך וואס זאגט אז די יודן וועלן געשפייזט אויף דער וועלט נאר פון בלעם הרשע ווארום ווען די אבות זאלן זעהן די היינטיגע דורות מיט זייערע חסרונות וואלטן די אבות זיי ניט גבענטשט אבר בלעם האט ניט גקענט זעהען דיא חסרונות פון די יודן ווי מיר האבן פריער גזאגט דרום האט ער זיי גבענטשט׃

ג וְנָטַל מַתְלֵיהּ וַאֲמַר אֵימַר בִּלְעָם בְּרֵיהּ בְעוֹר וְאֵימַר גַּבְרָא

ג וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ וַיֹּאמַר נְאֻם בִּלְעָם בְּנוֹ בְעֹר וּנְאֻם הַגֶּבֶר שְׁתֻם הָעָיִן׃

דשפיר

הו"א בנו בער. סנה' קה זוכר פ' כאן: ונאם הגבר שתם העין. נדה לא:

רשב"ם

כתיב כאן ותהי עליו רוח אלהים שרוה שכינה שרתה עליו מאהבה דרך היבה: (ג) שתום העין. פתוח עין. רואה מראות אלהים כמו ששנינו עד שישתום

בעל הטורים

מלכי מדין: (ג) ונאם הגבר. כד"א קרא גבר שדומה בלעם לתרנגול כמו שהתרנגול הוא נואף מכל כך בלעם רבע אתונו וכמו שהתרנגול יודע השעות כן בלעם ידע לכוון השעה

שפתי חכמים

ל בלעם ובלק ולעיל ג"כ כתיב בבלק בנו צפור. ופירושו בנו הוא בעור אביו ובן בלק. והא דלא פי' זה לעיל גבי בנו צפור י"ל דלעיל ה"א שוי"ו נוספת היא כמו למעינו מים אבל הכא דרשו משום דכתיב פעם שנית בנו בעור ע"כ לדרשא אתי ומכאן ילפינן נמי אמה דכתיב בנו צפור: ם כלומר ליטרא בן מאה ליטרא היה: נ ולענין יין נסך קאמר שאם היה חבית של יין בבית העכו"ם לבדו והבה שם עד שיכול לנקב העכו"ם החבית ולהוציא יין ויסתום ויגוב פי' וייבש כשתימה כתרגומו מרבו בעים נגובו אז הוי יין נסך ש"מ דל' שתום נקובה הוא: ם כלומר שהיה לו ראייה טובה יותר מאחר אדם: ע רז"ל הא מסורת בידינו דבלעם היה סומא ולמה מפרש רש"י פתוח העין דמשמע שהיה רואה בראייה טובה וע"ז פי' ולא

רש"י

(ג) בנו בעור. כמו (תהלים קיד) למעינו מים. ומ"א שניהם היו גדולים מאבותיהם בלק בנו צפור אביו בנו הוא במלכות ובלעם גדול מאביו בנביאו' מנה בן ם פרס היה: שתם העין. עינו נקורה ומוצאת לחוץ וחור שלה נראה פתוח ולשון משנה הוא כדי שישתום נ ויסתום ויגוב (ע"ז סט). רבותינו אמרו לפי שאמר ומספר את רובע ישראל שהקב"ה יושב ומונה רביעותיהן של ישראל מתי תבא טפה שנולד הצדיק ממנה אמר בלבו מי שהוא קדוש ומשרתיו קדושי' יסתכל בדברי' הללו ועל דבר זה נסמית עינו של בלעם [נדה לא] וי"מ שתום העין פתוח העין ם כמו שתרגם אונקלוס ועל שאמר שתום העין ע ולא אמר שתום העיני' למדנו שסומא באחת מעיניו

בית דוד

זיט פלוגן: (ג) (בנו בעור). עס דארף שטיין בן בעור. די וואו איז איבעריג (כמו) ווי עס שטייט למעינו מים. איז אויך די וואו איבעריג. עס דארף שטיין למעיו מים (ומדרש אגדה) דר מדרש זאגט (שניהם היו גדולים מאבותיהם) ביידע בלעם אונ בלק זענין געוועזן גרעסר פון זייערע פאטערס. דריבער שטייט ביי בלעם בנו בעור. בעור נעמן בלעם איז געוועזן ווי אזוי נעמין אפאטר (בלק בנו צפור) צפור נעמין בלק איז געוועזן ווי אזוי נעמין אפאטר (אביו בנו הוא במלכות) ווייל בלק איז געוועזן אמלך אונ זיין פאטר צפור איז ניט געוועזן אמלך. דריבר האט צפור אוים געזעהן ווי אזוי צו בלק (ובלעם גדול מאביו בנביאות) בלעם איז געוועזן גרעסר פין זיין פאטר בעור אונ נביאות. בלעם איז געוועזן אנביא אונ זיין פאטר איז ניט געוועזן אנביא. דריבער האט בעור אוים געזעהן וויא אזון צו בלעם (מנה בן פרס היה) די צווייא פאטרס האבן אוים געזעהן נעגין די זוהן. ווי עס זעהט אוים אהאלב פונט נעגין אפונט: (שתום העין). זאגט רש"י שתום העין מיינט מען אאפען אויג (עינו נקורה ומוצאת לחוץ) איין אויג פון בלעם איז געווען אוים געשטאכען אונ ארוים גענומן (וחור שלה נראה פתוח) דס לאך פון דעם אויג איז געוועזן אפען (שתום איז דער טייטש אפען). זאגט רש"י (ולשון משנה הוא) שתום איז אמשנה ווארט. וויא עס שטייט אונ דער משנה (כדי שישתום ויסתום ויגוב) ער זאל עפענען אונ פאר מאכן אונ פר טריקענין (ורבותינו אמרו) אונזערע רבנים זאגן (לפי שאמר ומספר את רובע ישראל) ווייל בלעם האט געזאגט הקב"ה ציילט דיא זרע וואס גייט ארוים פון די יודן (שהקב"ה יושב ומונה רביעותיהן של ישראל) הקב"ה זיצט אונ ציילט די זרע וואס גייט ארוים פון די יודן (מתי תבא טפה שנולד הצדיק ממנה) ווען וועט קומן דער טראפן זרע וואס פון איר וועט געבארן ווערן אצדיק אויף דר וועלט (אמר בלבו) האט בלעם געזאגט אונ זיין הארץ (מי שהוא קדוש ומשרתיו קדושים) הקב"ה וואס ער איז היילג אונ זיינע דינערס (מלאכים) זענין הייליג (יסתכל בדברים הללו) זאל קוקען אויף אזעלכע זאכן (ועל דבר זה נסמית עינו של בלעם) וועגין די זייה איז בלינד געווארן ביי בלעם איין אויג (ויש מפרשים) עס זענין דא רבנים וואס זאגן שתום העין מיינט מען פתוח העין. ער האט געהאט א אפען אויג. ער האט נוט געזעהן (כמו שתרגם אונקלוס) וויא דער תרגום אונקלוס טייטשט (ועל שאמר שתום העין) אונ ווייל דר פסוק זאגט שתום העין א אפען אויג (ולא אמר שתום העינים) אונ ער זאגט ניט אפענע אויגן (למדנו שסומא באחת מעיניו היה) לערנען מיר אז זיין איין אויג איז

פירוש לתורת אלהים

אונ ער האט אויף געהויבען זיין ביי שפיל אונ האט געזאגט נאום בלעם דאס איז דיא זאג פון בלעם דער זוהן פון בעור ונאום הגבר אונ דס איז די זאג פון דעם מאן וואס זיין אויג איז

ד נְאֻם שֹׁמֵעַ אִמְרֵי־אֵל אֲשֶׁר מַחֲזֵה שַׁדַּי יֶחֱזֶה נֹפֵל וּגְלוּי עֵינָיִם׃ ה בראש עמוד בי"ה שמ"ו סימן מַה־טֹּבוּ אֹהָלֶיךָ יַעֲקֹב מִשְׁכְּנֹתֶיךָ יִשְׂרָאֵל׃

דשפיר חזי: ד אימר דשמע מימר מן קדם אל וחזו מן קדם שדי חזי שכיב ומתגלי ליה: ה מה טבא משכנך יעקב בית מישרך ישראל

כנחלים

תו"א מה טובו אהליך יעקב. סנה' קה:

בעל הטורים

שהקב"ה כועס בה וכמו שהתרגום ודרכו לעמוד על רגל א' כן בלעם חגר באחת מרגליו: (ד) יחזה נופל וגלוי עינים. ס"ת מילה. נופל בשביל הערלה שהוא מאוס לפני הקב"ה: (ה) מה טבו אהליך. לפי שיעקב כתב באהל של תם ובאהל

רשב"ם

ויסתום: (ד) אשר מחזה שדי יחזה, פעמים נופל שוכב בלילה ופעמים גלוי עינים ביום. כי עתה היו נבואות הללו ביום. כמו נופלים על פני השדה בשאול. שוכבים: כנחלים

רש"י

עפעפיו הי: (ד) נופל וגלוי עינים. פשוטו כתרגומו שאין נראה עליו אלא בלילה כשהוא שוכב ומדרשו כשהיה נגלה לו עליו לא היה בו כח לעמוד על רגליו ונופל על פניו לפי שהיה ערל ומאוס להיות נגלה עליו בקומה זקופה לפניו: (ה) מה טובו אהליך. על שראה פתחיהם שאינן מכוונין זה מול זה: משכנותיך. חניותיך כתרגומו. ד"א מה טובו אהליך מה טובו אהל שילה ובית עולמים בישובן שמקריבין בהן קרבנות לכפר עליכם. משכנותיך. אף כשהן חרבין לפי שהן משכון עליכם וחורבנן כפרה על הנפשות שנאמר [איכה ד] כלה ה' את חמתו

שפתי חכמים

ולא כאמר מאוס כפיגו וכו': ה לפי פשוטו קשה למה אמר נופל

בית דוד

איז גוועזן בלינד: (ד) (נוֹפֵל וּגְלוּי עֵינָיִם) זאגט רש"י (פְּשׁוּטוֹ כְּתַרְגּוּמוֹ) דיא מיינונג פון דעם פסוק איז ווי דער תרגום טייטשט ווען בלעם האלט אויף זיין בעט אונ שלאפט אין שלאף זענען זיינע אויגען אפען ווי אין חלום אונ ער האט אנבואה (שֶׁאֵין נִרְאָה עָלָיו אֶלָּא בַּלַּיְלָה כְּשֶׁהוּא שׁוֹכֵב) הקב"ה פלעגט צו בלעם גוועהן ווערן נאר ביי נאכט ווען ער איז געלעגן אין שלאף (וּמִדְרָשׁוֹ) דר דרש זאגט (כְּשֶׁהָיָה נִגְלֶה עָלָיו) ווען הקב"ה פלעגט גזעהן ווערן צו בלעם (ביי טאג) (לֹא הָיָה בוֹ כֹּחַ לַעֲמוֹד עַל רַגְלָיו) פלעגט ער פר חלשות ווערען אונ האט קיין כח גהאט צו שטיין אויף די פיס (וְנוֹפֵל עַל פָּנָיו) אונ ער איז געפאלען מיט דעם פנים אויף דער ערד (לְפִי שֶׁהָיָה עָרֵל וּמָאוּס לִהְיוֹת נִגְלָה עָלָיו בְּקוֹמָה זְקוּפָה לְפָנָיו) ווייל ער איז גיט גוועזן געמהלט איז ער גוועזן מיאוס פאר הקב"ה האט ניט גקענט זיין הקב"ה זאל גזעהן ווערן צו אים אונ ער זאל בלייבן שטיין אויף גשטעלט פר הקב"ה: (ה) (מַה טֹּבוּ אֹהָלֶיךָ יַעֲקֹב) זאגט רש"י (עַל שֶׁרָאָה פִּתְחֵיהֶם שֶׁאֵינָן מְכֻוּוָנִין זֶה מוּל זֶה) ווייל בלעם האט

גזעהן אז די טירען פון די יודישע שטיבין זענען ניט אפען איינע קעגן די אנדערע דריבר האט ער זיי געלויבט אונ האט געזאגט ווי גוט זענען דיינע געצעלטן יודן: (מִשְׁכְּנוֹתֶיךָ) מיינט מען (חֲנִיּוֹתֶיךָ) דיין רוהונג (כְּתַרְגּוּמוֹ) ווי דער תרגום שרייבט (דָּבָר אַחֵר) נאך אפשט איז אויף די ווערטער מה טובו אהליך (מַה טֹּבוּ אֹהֶל שִׁילֹה וּבֵית עוֹלָמִים בְּיִשּׁוּבָן) ווי גוט זענען געווען דם משכן וואס איז אין דעם אורט שילה אונ דם בית המקדש וואס איז אין ירושלים ווען זיי זענען געווען בגועצט מיט יודן ארום זיי (שֶׁמַּקְרִיבִין בָּהֶם קָרְבָּנוֹת לְכַפֵּר עֲלֵיהֶן) אין משכן אונ אין בית המקדש פלעגן די יודן מקריב זיין קרבנות מכפר צו זיין אויף זייערע זינד: (מִשְׁכְּנוֹתֶיךָ) מיינט מען (אַף כְּשֶׁהֵן חֲרֵבִין) אפילו יעון די בתי מקדשות זענען חרב (לְפִי שֶׁהֵן מַשְׁכּוֹן עֲלֵיהֶם) ווייל דער חורבן איז א משכון אויף זייערע זינד (וְחוּרְבָּנָן כַּפָּרָה עַל הַנְּפָשׁוֹת) אונ דר חורבן איז א כפרה אויף די יודן (שֶׁנֶּאֱמַר) ווי עס שטייט אין פסוק (כִּלָּה ה' אֶת חֲמָתוֹ) הקב"ה האט פר ענדט (א"ס גלאזט) זיין כעס (וּבַמֶּה כִּלָּה) אויף וואס האט ער אוס גלאזט זיין כעס

פירוש לתורת אלהים

אפין (עיין רש"י): (ד) נאום שומע אמרי אל דם זאגט דער וואס הערט די זאג פון גאט אשר וואס ער טוט זעהן די שיין פון דעם אלמעכטיגן גאט נופל ער טוט פאלן אונ שלאפן וגלוי אונ זיינע

אויגין זענן אים אנטפלעקט די שכינה פלעגט זיך צו אים ניט בווייזען נאר ביי נאכט אז ער ליגט אונ שלאפט: (ה) הייגט איז ער מפורש וואס זענין דיא רייד מה טובו ווי גוט זענען דיינע

ו כְּנְחָלִים נִטָּיוּ כְּגַנֹּת עֲלֵי נָהָר כַּאֲהָלִים נָטַע יְהוָה כַּאֲרָזִים עֲלֵי מָיִם: ז יִזַּל מַיִם מִדָּלְיָו וְזַרְעוֹ בְּמַיִם רַבִּים

ישראל: ו כנחלין דמדברין כגינת שקיא דעל פרת כבוסמיא דנציב יי כארזין דנציבין על מיא: ז יסגי מלכא דיתרבא מבניהי

תו"א כנחלים נטיו. ברכות יז סנה' שם: כארזים עלי מים. תענית כ: יזל מים. נדרים פא סנה' שם:

רשב"ם

(ו) כנחלים נטיו. נטעיו, מיושרים. כאהלים. כמו מור ואהלות: כאהלים כארזים עלי מים פת"ח לפי שהוא במקום

בעל הטורים

של מעלה וכסא הכבוד. שבע תיבות בפסוק כנגד שבע אהלים. נב וגבעון גלגל שילה ובית עולמים שנים: (ו) כאהלים נטע ה' ע' של נטע עקומה כי בזה העולם אין לישראל נטיעה קיימת רק לעתיד לבא: (ז) יזל מים. בגי' יגדל מלך שאין מושחין כמלכים

רש"י

חמתו ובאה כלה ויצאה אש בציון: (ו) כנחלים נטיו. שנארכו ונמשכו לנטות למרחוק אמרו רבותינו מברכותיו של אותו רשע אנו למדים מה היה בלבו לקללם כשאמר להשית אל המדבר פניו וכשהפך המקום את פיו ברכם מעין אותם קללות שבקש לו' כו' כדאיתא בחלק [סנהד' קה]: כאהלים כתרגומו לשון [תהלים מה] מר ואהלות: נטע ה'. כגן עדן לשון אחר כאהלי' נטע ה' כשמים המתוחין כאהל שנא' [ישעי' מ] וימתחם כאהל לשבת (ולשון זה אינו דאם כן הי' לו לנקוד כאוהלים הא' בחול"ם): נטע ה'. לשון נטיעה מצינו באוהלי' שנא' [דניאל יא] ויטע אהלי אפדנו: (ז) מדליו. מבארותיו ופירושו כתרגומו: וזרעו במים רבים. לשון הצלחה הוא

בית דוד

כמעט (ויצאת אש בציון) ער האט אן געצונדן א פייער אין ציון: (ו) (כנחלים נטיו). מען מיינט (שנארכו ונמשכו לנטות למרחוק) זייערע געצעלטען זענען די לענגערט געווארן און געצויגן געווארן ביז ווייט (אמרו רבותינו) די רבנן האבן געזאגט (מברכותיו של אותו רשע אנו למדים מה היה בלבו לקללם) פון די ברכות וואס דער רשע בלעם האט זיי געבענטשט קענען מיר וויסן וואס ער האט געטראכט אין הארץ זיי צו פלוכן (כשאמר להשית אל המדבר פניו) ווען ער האט געזאגט ער וועט טון זיין פנים צום מדבר (וכשהפך המקום את פיו) און ווען הקב"ה האט פארקערט דאס מויל פון בלעם, פון קללות צוא ברכות (ברכם מעין אותם קללות שבקש לומר) האט ער זייא געבענטשט מיט אזעלכע ברכות וואס זענען פארקערט פון דיא קללות וואס ער האט געוואלט זאגן (כדאיתא בחלק) אזוי וויא עס שטייט אין גמרא סנהדרין: (כאהלים). זאגט רש"י (כתרגומו) ווי דר תרגום טייטשט (לשון מור ואהלות) אזעלכע מינים בשמים: (נטע ה'). (כגן עדן) הקב"ה האט געפלאנצט און גן עדן

(לשון אחר) נאך א פשט איז כאהלים נטע ה' מיינט מען (כשמים המתוחין כאהל) ווי די הימלען וואס זענען פארשפרייט ווי א געצעלט (שנאמר) וויא עס שטייט און פסוק (וימתחם כאהל לשבת) הקב"ה האט אויס געשפרייט דיא הימלען וויא א געצעלט צום זיצען זאגט רש"י (ולשון זה אינו) דער פשט איז ניט ריכטיג (דאם כן) אויב עס זאל אזוי זיין. אהלים מיינט מען געצעלטין (היה לו לנקוד כאוהלים הא' בחולם) האט דאס ווארט געדארפט זיין געפינטלט אוהלים מיט א חולם א * אהלים. מיינט מען בשמים: (נטע ה'). זאגט רש"י (לשון נטיעה מצינו באוהלים) א געצעלט אויף שטעלען הייסט אויך געפלאנצט (שנאמר) וויא עס שטייט און פסוק (ויטע אהלי אפדנו) ער האט געפלאנצט די געצעלטען פון זיין פאלאץ: (ז) (מדליו). מיינט מען (מבארותיו) פון זיינע ברונים (ופירושו כתרגומו) דיא מיינונג פון פסוק איז ווי דער תרגום זאגט (וזרעו במים רבים). זאגט רש"י (לשון הצלחה הוא) זיין פאר זייהונג וועט זיין מיט הצלחה (זרעו כזרע

חורוע

פירוש לתורת אלהים

געצעלטן יעקב (עיין רש"י) משכנותיך ישראל דיין רואונג ישראל: (ו) כנחלים נטיו גלייך אזוי ווי דיא בעך וואס זיי ציגן גאנץ ווייט כגנות און גלייך וויא די גערטנער וואס זענען בייא דעם טייך וואקסט דארט תמיד פירות חמשי קיין רעגן גייט נים כאהלים גלייך וויא בשמים וואס גאט האט געפלאנצט אין גן עדן כארזים אזוי ווי די טענין ביימער וואס זיי שטייען ביי דעם וואסער: (ז) יזל עס וועט רינען וואסר אום. זיין שעפער עס וועלן זיין גרויסע מלכים פון זיינע קינדר וזרעו און זיינע קינדר וועלן בגליקן אזוי ווי פיל וואסער וירום און דר ערשטער מלך פון די ישראל וועט

רַבִּים וְיָרֹם מֵאֲגַג מַלְכּוֹ וְתִנַּשֵּׂא מַלְכֻתוֹ׃ ח אֵל מוֹצִיאוֹ מִמִּצְרַיִם כְּתוֹעֲפֹת רְאֵם לוֹ יֹאכַל גּוֹיִם צָרָיו וְעַצְמֹתֵיהֶם יְגָרֵם וְחִצָּיו יִמְחָץ׃

כרע

מִבְּנוֹהִי וְיִשְׁרוּט בְּעַמְמִין סַגִּיאִין וְיִתְקוֹף מֵאֲגַג מַלְכֵּיה וְתִתְנַטֵּל מַלְכוּתֵיה׃ ח אֱלָהָא דְאַפְּקִינוּן מִמִּצְרַיִם תּוּקְפָא וְרוּמָא דִילֵיה יֵיכְלוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נִכְסֵי עַמְמַיָּא סַנְאֵיהוֹן וּבְבִיזַּת מַלְכֵיהוֹן יִתְפַּנְקוּן וְאַרְעֲתְהוֹן

תו"א כתועפת ראם לו. גיטין סח: ועצמותיהם. עקידה שער מא:

בעל הטורים

המלכים אלא על כרחו: (ח) אל מוציאו ממצרים. אמר זה ב"פ לומר כשם שהוציאם ממצרים כן יוציאם לע"ל: ועצמותיהם.

רשב"ם

במקום חמף כארזים על יבלי מים. אבל בחור כארזים קמ"ע שהוא מבורר כארזים: (ז) וירום מאגג. מלכות שאול כל מלכי עמלק נקראין אגג כמו כל מלכי מצרים

פי"ן

קרוים פרעה. מלכי פלשתים אבימלך. ושל ירושלים מלכי צדק. אדוני צדק: (ח) תועפות. חוזק כמו ותועפות

רש"י

הוא זרעו כזרע הזרוע על פני המים: וירום מאגג מלכו. מלך ראשון שלהם צ יכבוש את אגג מלך עמלק: ותנשא מלכותו של יעקב יותר ויותר שיבא אחריו דוד ושלמה: (ח) אל מוציאו ממצרים מי גרם להם הגדולה הזאת. אל המוציאם ממצרי' בתוקף ורום שלו ק יאכל את הגוי' שהם צריו: ועצמותיהם של צרים: יגרם. מנחם פתר בו לשון שבירה וכן [צפניה ג] לא גרמו לבקר וכן (יחזקאל כג) ואת חרשיה תגרמי. ואני אומר לשון עצם הוא שמגרר הבשר בשניו מסביב והמוח שבפני' ומעמיד העצם על ר ערמימותו: וחציו ימחץ

שפתי חכמים

כופל היה לו לומר סוכב וגלוי עינים: צ שאול המלך וה"ק קרא וירם ר"ל שאול המלך ישול מלכותיה מאגג ע"י שיכבוש אותו: ק (ויהיה פי' המקרא כזה האל שהוציאו ממצרים תוקפו כתוקף רום וגובה שלו ואמר ובאותו תוקף ורום שלו יאכל ישראל ע"א שהם צריו ועצמותיהם של ע"א יגרם) שלא בא הכ' להודיע כחו של הקב"ה שהרי כבר אמר למעלה ועוד שיאמר מאמר יאכל גוים צריו בלתי נקשר לא לפניו ולא לאחריו וא"כ יהיה פירושו של קרא הכי האל שהוציאו ממצרים תקפו כתוקף רום וגובה שלו ועם אותו התוקף ורום שלו יאכל ישראל כו' והוסיף מלת את וה"א הידיעה על מלת ע"א ואמר את הע"א כי עם זה יובן שיהיו הע"א נאכלים ולא אוכלים והוסיף מלת שהם כי עם זה תהיה מלת צריו ביאור ועוד הוסיף מלת של צרים להורות אותם שהם צריו יגרם ולא כל הע"א בכלל לכן אמר צריו ולא צרים: ר ערמימותו ל' ערום: ש תרגום

בית דוד

הַזָּרוּעַ עַל פְּנֵי הַמַּיִם) זַיין פַר זַייהוּנג וָועט זַיין וִוי מֶען פַארזַייט אַפַאר זַייהוּנג נֶעבֶּען וַואסֶר. אַזְץ וַואס עֶר וָועט טוּן וָועט זַיין מִיט הַצְלָחָה: (יָרוֹם מֵאֲגַג מַלְכּוֹ). מֶען מַיינְט (מֶלֶךְ רִאשׁוֹן שֶׁלָּהֶם יִכְבּוֹשׁ אֶת אֲגַג מֶלֶךְ עֲמָלֵק) דֶער עֶרְשְׁטֶער מֶלֶךְ וָואס וָועט זַיין בַּייא יוּדֶן וָועט גְרוֹיס וָוערֶן דוּרְךְ דֶעם וָואס עֶר וָועט אַיין נֶעמֶען דֶעם אֲגַג דֶער מֶלֶךְ פוּן עֲמָלֵק: (וְתִנַּשֵּׂא מַלְכוּתוֹ). (שֶׁל יַעֲקֹב יוֹתֵר וְיוֹתֵר) דִיא מְלוּכָה פוּן יוּדֶן וָועט אַלֶע מָאל גְרֶעסֶר וָוערֶן. מֶער אוּנ מֶער (שֶׁיָּבוֹא אַחֲרָיו דָּוִד וּשְׁלֹמֹה) נָאךְ שָׁאוּל וָועט זַיין אַמֶלֶךְ דָּוִד. שְׁלֹמֹה: (ח) (אֵל מוֹצִיאוֹ מִמִּצְרַיִם). מֶען מַיינְט (מִי גָּרַם לָהֶם הַגְּדוּלָּה הַזֹּאת) וָוער הָאט גִיבְּרֶענְגְט דִיא יוּדֶן צוּ אַזוֹי אַגְרוֹיסְקַייט (אֵל הַמּוֹצִיאָם מִמִּצְרַיִם בְּתוֹקֶף וְרוּם שֶׁלּוֹ) דֶער גָאט וָוָאס הָאט זֵיי אַרוֹיס גֶענוּמֶען פוּן מִצְרַיִם מִיט זַיין שְׁטַארְקַייט אוּנ גְרוֹיסְקַייט. אוּנ מִיט זַיין שְׁטַארְקַייט אוּנ גְרוֹיסְקַייט (יֹאכַל אֶת הַגּוֹיִם שֶׁהֵם צָרָיו) וָועט עֶר פַר קֶענְדְן דִיא פֶעלְקֶער וָואס זֶענֶען פַיינְד צוּ דִיא יוּדֶען: (וְעַצְמוֹתֵיהֶם). (שֶׁל צָרִים) דִי בַּיינֶער פוּן דִי פַיינְד (יְגָרֵם) זָאגְט רַשִׁ"י (מְנַחֵם פָּתַר בּוֹ לָשׁוֹן שְׁבִירָה) מְנַחֵם טַייטְשְׁט יְגָרֵם מַיינְט מֶען צוּ בְּרֶעכֶן (וְכֵן) אוּנ אַזוֹי (לֹא גָּרְמוּ לַבֹּקֶר) מַיינְט מֶען אוֹיךְ זֵיי הָאבֶּן נִיט צוּבְּרָאכֶן (וְכֵן) אוּנ אַזוֹי (וְאֶת חֲרָשֶׂיהָ תְּגָרֵמִי) אִירֶע שַׁארְבּוּנְס וֶועסְטוּ צוּבְּרֶעכֶן. זָאגְט רַשִׁ"י (וַאֲנִי אוֹמֵר) אוּנ אִיךְ זָאג (לָשׁוֹן עֶצֶם הוּא) גָּרֵם אִיז דֶר טַייטְשׁ אַבַּיין (שֶׁמְּגָרֵר הַבָּשָׂר בְּשִׁנָּיו מִסָּבִיב וְהַמּוֹחַ שֶׁבִּפְנִים וּמַעֲמִיד הָעֶצֶם עַל עַרְמִימוּתוֹ) וְעַצְמוֹתֵיהֶם יְגָרֵם מַיינְט מֶען עֶס וֶועלֶן בְּלַייבֶּן פוּן דִי פַיינְד לַיידִיגֶע בַּיינֶער וִוי מֶען גְרִיזֶעט אָפּ מִיט דִיא צֵיין דֶם פְלֵיישׁ פוּן אַבַּיין אוּנ מֶען צִיהְט אַרוֹיס דֶעם מַארְךְ פוּן אִינְוֵוייגִינ אוּנ עֶס בלייבט

פירוש לתורת אלהים

דֶר הוֹבְּן אוּנ דֶר הַייכְט וֶוערֶען פוּן אֲגַג דֶר מֶלֶךְ פוּן עֲמָלֵק (עיין רש"י). אוּנ דֶר נָאךְ וְתִנַּשֵּׂא וֶועט זַיין מַלְכוּת נָאךְ מֶער דֶרְהוֹבִּין וֶוערֶן וָוארוּם דֶר נָאךְ וֶועט זַיין דָוִד אוּנ שְׁלֹמֹה: (ח) אוּנ וֶוער הָאט דָם זֵיי גוֹרֵם גְוֶוען דִי גְדוּלָּה אַל דֶר גָאט וָואס הָאט זֵיי אוֹס גִיצוֹגֶען פוּן מִצְרַיִם כְּתוֹעֲפוֹת רְאֵם לוֹ מִיט זַיין שְׁטַארְקַייט אוּנ הוֹכְקַייט וָואס אִיז צוּ אִים יֹאכַל גּוֹיִם עֶר וֶועט עֶסִין דִיא גִימֶער פוּן

יַחְסְנוּן: ט יְנוּחַ יִשְׁרֵי בְּתֻקּוֹף כְּאַרְיָא וּכְלֵיתָא לֵית מַלְכוּ דִּתְזַעְזְעִנֵּיהּ בְּרִיכָךְ יְהוֹן בְּרִיכִין וְלִיטָךְ יְהוֹן לִיטִין: י וּתְקֵיף רוּגְזָא דְבָלָק בְּבִלְעָם וּשְׁקַפִּינוּן לִידוֹהִי וַאֲמַר בָּלָק לְבִלְעָם לְמֵילַט סַנְאַי קְרֵיתָךְ וְהָא בָרָכָא מְבָרְכַת לְהוֹן

ט כָּרַע שָׁכַב כַּאֲרִי וּכְלָבִיא מִי יְקִימֶנּוּ מְבָרְכֶיךָ בָרוּךְ וְאֹרְרֶיךָ אָרוּר: י וַיִּחַר־אַף בָּלָק אֶל־בִּלְעָם וַיִּסְפֹּק אֶת־כַּפָּיו וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל־בִּלְעָם לָקֹב אֹיְבַי קְרָאתִיךָ וְהִנֵּה

ברכת | *הב׳ רפה

תו״א כרע שכב. ברכות יב סנה׳ שב: וכלביא. זוהר׳ וישלח:

בעל הטורים

ע״ן תלויה לומר לך כי יעקור ז׳ עממים ולעו״ל ס״ג אומות וזה הוא כולו ס״ג יחדו כאלמו: (ט) כרע שכב כארי וכלביא מי יקימנו. ולמעלה אמר הן עם כלביא יקום וכארי יתנשא למעלה הקדים לביא כי כן כדרך מתחלה יתגבר מעט כלביא ואח״כ יתנשא והולך כמו כארי שהוא מתגבר והולך וכאן הקדים ארי ללביא שרמז נ״כ שכב כארי בימי משה וכלביא בימי יהושע שפני משה כפני חמה ופני יהושע כפני לבנה: מברכיך ברוך ואורריך ארור. בלעם שהיה בלבו לקלל לכך

שפתי חכמים

של בעלי חצים וה״ק קרא וחלוקה של צריו יחלקו ישראל ר״ל

רש״י

אונקלוס תרגם חציו של צריו חלוקה שלהם כמו בעלי חצים מרי פלוגתא ש [ס״א ל׳ חלוקה וחצי] וכן ימחץ ל׳ [שופטים ה] ומחקה וחלפה רקתו שיחלו את ארצם ויש לפתור ל׳ חצים ממש חציו של הקב״ה ימחץ בדמם של צריו יטבול ויצטבע בדמם כמו [תהלים סח] למען תמחץ רגלך בדם ואינו זז מלשון מכה כמו מחצתי שהצבוע בדם נראה כאלו מחוץ ונגוע: (ט) כרע שכב כארי. כתרגומו. יתיבו בארעם בכח ובגבורה: (י) ויספוק. הכה זו על זו

בית דוד

בְּלַייבְּט אַנְאַקְעטֶער בַּיין: (וְחִצָּיו יִמְחָץ). זָאגְט רש״י (אוּנְקְלוּס תִּרְגֵּם חִצָּיו שֶׁל צָרִים) דֶר תַּרְגּוּם טַייטְשְׁט דִּיא צוּטֵיילוּנְג פוּן דִּיא פַיינְד (חֲלוּקָה שֶׁלָּהֶם) זַייעֶרֶע צוּטֵיילוּנְג (כְּמוֹ) וִוי עֶס שְׁטֵייט אוּנ פָּסוּק בַּעֲלֵי חִצִּים מַיינְט מֶען (מָרֵי פְּלוּגְתָּא) דִּיא הָערְן פוּן צוּטֵיילוּנְג. וָואס הָאבֶּן זִיךְ אָפּ גֶעטֵיילְט פוּן זַייעֶרוּ בְּרוּדֶער (וְכֵן יִמְחָץ) יִמְחָץ אִיז אוֹיךְ דֶער טַייטְשׁ צוּטֵיילְן (לָשׁוֹן וּמָחֲצָה וְחָלְפָה רַקָּתוֹ) מַיינְט מֶען עֶס הָאט דוּרְךְ גֶעטֵיילְט אוּנ דוּרְךְ גֶעגַאנְגֶען זַיין שְׁלֵיף. אוּנ דָא אוּנ פָּסוּק מַיינְט מֶען (שֶׁיַּחְצוּ אֶת אַרְצָם) דִּיא יוּדְן וֶועלְן צְווִישֶׁן זִיךְ צוּטֵיילְן דָם לַאנְד וָוס דִּי פֶעלְקֶער הָאבֶּן זֵייא פְרִיעֶר צוּטֵיילְט צְווִישֶׁן זֵייא. זָאגְט רש״י (וְיֵשׁ לִפְתּוֹר לָשׁוֹן חִצִּים מַמָּשׁ) מֶען קֶען טַייטְשֶׁן דָאס וָוארְט חִצִּים. פַייְלְן, אִין אַזוֹי מַיינְט דֶער פָּסוּק (חִצָּיו שֶׁל הַקָּבָּ״ה יִמְחָץ בְּדָמָם שֶׁל צָרִים) הקב״ה וֶועט אַיין טוּנְקֶען דִי פַייְלְן אוּנ דֶעם בְּלוּט פוּן דִיא פַיינְט (יִטְבּוֹל וְיִצְטַבַּע בְּדָמָם) הקב״ה וֶועט אַיין טוּנְקֶען דִי פַייְלְן אוּנ זַייעֶר בְּלוּט (כְּמוֹ) וִוי עֶס שְׁטֵייט אוּנ פָּסוּק (לְמַעַן תִּמְחַץ רַגְלְךָ בְּדָם) זָאלְסְט אַיין טוּנְקֶען דַיין פוּס אוּנ בְּלוּט (וְאֵינוֹ זָז מִלָּשׁוֹן מַכָּה כְּמוֹ מָחַצְתִּי) דָם וָוארְט יִמְחָץ אִיז פוּן דֶעסְט וֶועגִין דֶר טַייטְשׁ שְׁלָאגֶן, וִוי דָם וָוארְט מָחַצְתִּי אִיז דֶער טַייטְשׁ אִיךְ הָאב גֶעשְׁלָאגֶען (שֶׁהַצָּבוּעַ בַּדָּם נִרְאֶה כְּאִילוּ מָחוּץ וְצָבוּעַ) וַוייל דֶר מֶענְטְשׁ וָוס אִיז בֶּעשְׁמִירְט מִיט בְּלוּט זֶעהְט אוֹיס וִוי עֶר וָואלְט גֶעוֶען צוּשְׁלָאגֶן אוּנ צוּבְּרָאכְט: (ט) (כָּרַע שָׁכַב כַּאֲרִי). זָאגְט רש״י (כְּתַרְגּוּמוֹ) וִוי דֶער תַּרְגּוּם טַייטְשְׁט (יִתְיַשְּׁבוּ בְּאַרְצָם בְּכֹחַ וּבִגְבוּרָה) דִּיא יוּדְן וֶועלְן זִיךְ בַּאזֶעצְן אוּנ זַייעֶר לַאנְד מִיט כֹּחַ אוּנ מִיט שְׁטַארְקַייט וִוי דִי לֵייבּ: (י) (וַיִּסְפּוֹק). מַיינְט מֶען (הִכָּה זוֹ עַל זוֹ) עֶר

פירוש לתורת אלהים

דִּי כְּנַעֲנִים וָואס זֵיי זֶענֶען צָרָיו זַיינֶע בַּלֵיידִיגֶר וַעֲצְמוֹתֵיהֶם אוּנ זַייעֶרֶע בֵּיינֶער וֶועט עֶר צוּא בְּרֶעכֶען וְחִצָּיו יִמְחָץ אוּנ זַיינֶע גִיטֶער וֶועט עֶר וָואוּגְדֶען אַרְבִּין צוּ זִיךְ: (ט) כָּרַע עֶר וֶועט קְנִיעֶן אוּנ וֶועט לִיגֶן בְּרוּהִיג אַזוֹ וִוי אַרִיבּ (עיין רש״י) וּכְלָבִיא אוּנ אַזוֹ וִוי אַלֶעקְסַפֶּערְט מִי יְקִימֶנּוּ וֶוער קֶען אָקְעגִין זֵיי בַּשְׁטֵיין מְבָרְכֶיךָ דִי וָואס דִיךְ בֶּענְטְשֶׁען דִי וֶועלֶען אַלֵיין גִבֶּענְטְשְׁט וְאֹרְרֶיךָ אָרוּר אוּנ דִי וָואס פְלוּכִין דִיךְ וֶועלֶען אַלֵיין גִפְלוּכְט: (י) וַיִּחַר אוּנ עֶס הָט גִגְרִימְט דֶר צָארְן פוּן בָּלָק אוֹיף בִּלְעָם וַיִּסְפּוֹק אוּנ עֶר הָט גִקְלַאפְּט זַיינֶע הֶענְט אַיינֶע אוֹיף דֶער אַנְדֶערֶע וַיֹּאמֶר בָּלָק אוּנ בָּלָק הָט גְזָאגְט צוּ בִּלְעָם לָקֹב צוּ פְלוּכָן מַיינֶע פַיינְט הָאב אִיךְ דִיךְ גְרוּפֶען וְהִנֵּה אוּנ דִי הָאסְט

בֵּרַכְתָּ בָרֵךְ זֶה שָׁלֹשׁ פְּעָמִים׃
יא וְעַתָּה בְּרַח־לְךָ אֶל־מְקוֹמֶךָ
אָמַרְתִּי כַּבֵּד אֲכַבֶּדְךָ וְהִנֵּה מְנָעֲךָ
יְהוָה מִכָּבוֹד׃ יב וַיֹּאמֶר בִּלְעָם
אֶל־בָּלָק הֲלֹא גַּם אֶל־מַלְאָכֶיךָ
אֲשֶׁר־שָׁלַחְתָּ אֵלַי דִּבַּרְתִּי לֵאמֹר׃
יג אִם־יִתֶּן־לִי בָלָק מְלֹא בֵיתוֹ
כֶּסֶף וְזָהָב לֹא אוּכַל לַעֲבֹר אֶת־
פִּי יְהוָה לַעֲשׂוֹת טוֹבָה אוֹ רָעָה
מִלִּבִּי אֲשֶׁר־יְדַבֵּר יְהוָה אֹתוֹ
אֲדַבֵּר׃ שביעי יד וְעַתָּה הִנְנִי הוֹלֵךְ

לעמי

דְּנַן תְּלָת זִמְנִין :
יא וּכְעַן אִיזֵיל לָךְ
לְאַתְרָךְ אֲמָרִית יְקָרָא
אֲיַקְרִינָךְ וְהָא מְנָעָךְ יְיָ
מִן יְקָר : יב וַאֲמַר
בִּלְעָם לְבָלָק הֲלָא אַף
לְאִזגַּדָךְ דִּי שְׁלַחְתָּ
לְוָתִי מַלֵּילִית לְמֵימָר :
יג אִם יִתֵּן לִי בָלָק
מְלֵי בֵיתֵיהּ כְּסַף וּדְהַב
לֵית לִי רְשׁוּ לְמֶעְבַּר
עַל גְּזֵירַת מֵימְרָא דַיְיָ
לְמֶעְבַּד טַבְתָּא אוֹ
בִישְׁתָּא מֵרְעוּתִי דִּי
יְמַלֵּיל יְיָ יָתֵיהּ אֲמַלֵּיל :
יד וּכְעַן הָא אֲנָא אָזֵיל
לְעַמִּי אִיתָא אִמְלְכִינָךְ

מה

ת״א הנני הולך לעמי. סה : שתם העין. סה קה :

בעל הטורים

סיים בקללה ולפק סיים בברכותיו כל ויתן לך בברוך אורריך ארור ומברכיך ברוך. ע״כ לא א״ל בלק לקללם יותר אלא א״ל ברח : (יא) מנעך. ב׳ במס׳ ככה ואידך אשר מנעך מבוא בדמים בשביל שמנעך מבוא בדמים שלא לקללם ע״כ

רשב״ם

הרים לו : (יד) איעצך. עצה להכשילו לפי דעתי אשר יעשה העם הזה לעמך באחרית הימים אבל עתה בקרוב בחייך לא תירא מהם. וזו היא העצה הן הנה היו לב״י בדבר בלעם וגו׳ וכאן פתח משה את העצה לפי שבלחש

רש״י

זו : (יג) לעבור את פי ה׳. כאן לא נאמר אלהי כמו שאמר בראשונה לפי שידע שנמאס בהקב״ה ונטרד : (יד) הולך לעמי. מעתה הריני כשאר עמי שנסתלק

בית דוד

ער האט געקלאפט אהאנד אויף אהאנט : (יג) (לַעֲבוֹר אֶת פִּי ה׳). זאגט רש״י (כאן לא נֶאֱמַר אֱלֹהַי) איצט האט בִּלְעָם ניט געזאגט אויף הקב״ה אֱלֹהָי. מיין גאט (כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בָּרִאשׁוֹנָה) וויא ער האט געזאגט דאס ערשטע מאל (שֶׁיָּדַע שֶׁנִּמְאַס בְּהקב״ה וְנִטְרַד) ווייל ער האט געוויסט ער איז איצט פאר מיאוסת געווארן ביי הקב״ה אונ פאר טריבן געווארן פון אים : (יד) (הוֹלֵךְ לְעַמִּי). בִּלְעָם האט געזאגט (מֵעַתָּה הֲרֵינִי כִּשְׁאָר עַמִּי) פון איצט בין איך געווארן אזוי וויא אלע מענשין

פירוש לתורת אלהים

זיי נאך גבענשט זה שָׁלֹשׁ פְּעָמִים אצונד דרייא מאל : (יא) וְעַתָּה בְּרַח אונ אצונד אנטלויף צו דיין ארט אָמַרְתִּי איך האב גטראכט איך וועל דיך ערליך האלטין אבר וְהִנֵּה מְנָעֲךָ גאט האט דיך פר מיטין פון כָּבוֹד: (יב) וַיֹּאמֶר האט בִּלְעָם גזאגט צוא בָּלָק הֲלֹא פאר וואר גַּם אֶל מַלְאָכֶיךָ איך האב דאך צו דיינע שְׁלוּחִים וואס די האסט גשיקט צוא מיר אויך גרעט דאמר אזו צו זאגען (יג) אִם יִתֶּן לִי ווען בָּלָק זאל מיר געבן זיין שטוב פיל מיט זילבער אונ גאלד לֹא אוּכַל וועל איך ניט קענען עובר זיין די צווי פון גאט לַעֲשׂוֹת צו טאן גוטס אדער בייז פון מיין הארצן פון מיר אליין אֲשֶׁר יְדַבֵּר דאס וואס גאט טוט ריידן דס מיז איך ריידן : (יד) וְעַתָּה אונ אצונד הִנְנִי הוֹלֵךְ גייא איך צו מיין פאלק (עיין רש״י) לְכָה איך וועל דיר א עֵצָה געבן וואס די זאלסט

לַעֲמִי לְכָה אִיעָצְךָ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה
הָעָם הַזֶּה לְעַמְּךָ בְּאַחֲרִית הַיָּמִים׃
טו וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ וַיֹּאמַר נְאֻם בִּלְעָם
בְּנוֹ בְעֹר וּנְאֻם הַגֶּבֶר שְׁתֻם הָעָיִן׃
טז נְאֻם שֹׁמֵעַ אִמְרֵי־אֵל וְיֹדֵעַ דַּעַת
עֶלְיוֹן מַחֲזֵה שַׁדַּי יֶחֱזֶה נֹפֵל וּגְלוּי
עֵינָיִם׃ יז אֶרְאֶנּוּ וְלֹא עַתָּה אֲשׁוּרֶנּוּ

כְּמָא דְתַעֲבֵיד וַאֲחַוֵּי לָךְ
כְּמָא דִיַעֲבֵיד עַמָּא הָדֵין
לְעַמָּךְ בְּסוֹף יוֹמַיָּא׃
טו וּנְטַל מַתְלֵיהּ וַאֲמַר
אֵימַר בִּלְעָם בְּרֵיהּ
בְעוֹר וְאֵימַר גַּבְרָא
דְּשַׁפִּיר חָזֵי׃ טז אֵימַר
דִּשְׁמַע מֵימַר מִן קֳדָם
אֵל וִידַע מַדַּע מִן קֳדָם
עִלָּאָה חֵיזוּ מִן קֳדָם
שַׁדַּי חָזֵי שָׁכִיב וּמִתְגְּלֵי
לֵיהּ׃ יז חֲזֵיתֵיהּ וְלָא

וכא

תו"א ויודע דעת עליון. ברכות ו סנה' קה ע"ז ד: נפל וגלוי עינים. סנה' סס:

רשב"ם

אמרה בלעם לבלק ולא נודעה העצה עד שפירשה משה בשעת הצורך: (יז) אראנו. אני רואה עתה עכשיו את העתידות ולא עתה יהיה: כל בני שת. לפי הפשט זה

בעל הטורים

מכעך מכבוד: (טו) בנו בער. בער כתיב חסר ו' כי נבער מדעת שמאז לא דברה עמו שכינה: (טז) ויודע דעת עליון אמר כאן ויודע דעת עליון לפי שרלה לגלות ימות המשיח:

שפתי חכמים

ר"ל אי שהי"ל כחלוקה יחלקו ישראל: ת דאל"כ אני הולך למקומי מבעי"ל כמ"ש בסמוך וישב למקומו: א ר"ל דלי' איעצך אין שייך לו' על אשר יעשה העם וגו' אלא יאמר לו בשמועה אבל לא בלי עלה. והיה ראוי לכתוב אשר תעשה וגו'. ופ"ז פי' מה לך לעשות ומקרא קלר הוא כמ"ש בסמוך וכ"פ איעצך מה לך לעשות וגם אודיעך את אשר יעשה וכו' ומה היא העלה שהכ' לא גילה אותה אלכיכן וכו': ב דקרי' דעת עליון כלומר שיודע עת שכועס בה עליון [דכ"ט] דק"ל למוסב בשערית היומי': (טז) ויודע דעת עליון

רש"י

ת שנסתלק הקב"ה מעלי: לכה איעצך. מה לך לעשות א ומה היא העלה אלהיהם של אלו שונא זמה היא כו' כדאיתא בחלק [סנהדרין קה] חרש שבלעם' השיא עלה זו להכשילם בזמה שהרי נאמר [במדבר לא] הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם: אשר יעשה העם הזה לעמך. מקרא קלר הוא זה איעצך להכשילם ואומר לך מה שהן עתידין להרע לכוין ב השעה שכועס בה: (יז) אראנו. רואה

בית

מענטשן פון מיין פאלק (שנסתלק הקב"ה מעלי) ווייל הקב"ה איז אפ גיטאן געווארן פון מיר: (לכה איעצך), גיי איך וועל דיר געבי אעצה (מה לך לעשות) וואס דו זאלסט טאן (ומה היא העצה) וואס איז דיא עצה (אלהיהם של אלו שונא זמה הוא) דר גאט פון די יודן האט פיינט אז מען איז מזנה, אז דו וועסט זאגן די מענטשן פון מואב זייערע טעכטער זאלן מזנה זיין מיט די יודן וועלן דיא יודען ווערן זינדיג צו הקב"ה. וועלן זייא גישטראפט ווערן (כדאיתא בחלק) ווי עס שטייט אין די גמרא סנהדרין (דף קה) שבלעם השיא עצה זו להכשילם בזנות) זאגט רש"י איך וועל דיר ווייזען דיא עצה צוא מזנה זיין האט געזאגט בלעם (שהרי נאמר) ווארום עס שטייט אונ פסוק (הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם) די נקבות פון מואב זענען געווען אשטרויכלונג צוא יודען ווי עס איז געווען די עצה פון בלעם: (אשר יעשה העם הזה לעמך). זאגט רש"י (מקרא קצר הוא

דוד

זה) דס איז אקורצער פסוק. בלעם האט געזאגט צו בלק (איעצך להכשילם) איך וועל דיר געבן איין עצה דוא זאלסט דיא יודען ברענגען צוא אאומגליק (ואומר לך מה שהן עתידין להרע למואב באחרית הימים) אונ איך וועל דיר זאגן וואס דיא יודן וועלן טאן שלעכטס צו מואב אונ שפעטערדיגע יארען (כמו שאמר) ווי בלעם האט געזאגט (ומחץ פאתי מואב) ער וועט שלאגן די גרעסטע מענשן פון מואב (והתרגום מפרש קצור העברי) דער תרגום טייטשט אונ זאגט ווס דער פסוק האט אפ גיקירצט (אמלכנך מה דתעבד ואחוי לך מא דיעבד) בלעם האט געזאגט צו בלק איך וועל דיר געבן איין עצה וואס דוא זאלסט טון צוא דיא יודן אונ איך וועל דיר זאגען וואס דיא יודי וועלן דיר טון: (טז) (ויודע דעת עליון). בלעם האט געוויסט (לכוון השעה שכועס בה) צו טרעפן די שעה וואס הקב"ה איז אונ כעס: (יז) (אראנו). בלעם האט געזאגט (רואה אני שבחו של יעקב

פירוש לתורת אלהים

כאן (עיין רש"י) אונ איך וועל דיר ווידר זאגען אשר וואס דס פאלק ישראל וועט טאן צו דיין פאלק מואב צום סוף פון דיא טעג אין אציים ארום: (טז) נאם שומע דם טוט זאגן בלעם וואס ער הערט דיא זאג פון גאט ויודע אונ ווייסט מכוון צוא זיין דיא צייט וואס גאט צערינט:

וְלֹא קָרוֹב דָּרַךְ כּוֹכָב מִיַּעֲקֹב
וְקָם שֵׁבֶט מִיִּשְׂרָאֵל וּמָחַץ פַּאֲתֵי
מוֹאָב וְקַרְקַר כָּל־בְּנֵי־שֵׁת׃
יח וְהָיָה אֱדוֹם יְרֵשָׁה וְהָיָה יְרֵשָׁה
שֵׂעִיר אֹיְבָיו וְיִשְׂרָאֵל עֹשֶׂה חָיִל׃
וירד

אונקלוס

כְּעַן סְכִיתֵיהּ וְלָא אִיתוֹהִי קָרִיב כַּד יְקוּם מַלְכָּא מִיַּעֲקֹב וְיִתְרַבָּא מְשִׁיחָא מִיִּשְׂרָאֵל וְיִקְטוֹל רַבְרְבֵי מוֹאָב וְיִשְׁלוֹט בְּכָל בְּנֵי אֱנָשָׁא׃ יח וִיהֵי אֱדוֹם יְרוּתָא וִיהֵי יְרוּתָא שֵׂעִיר לְבַעֲלֵי דְבָבוֹהִי וְיִשְׂרָאֵל יַצְלַח בְּנִכְסִין׃

בעל הטורים

(יז) ומחץ פאתי מואב וקרקר כל בני שת. קרקר בא"ת ב"ש

רשב"ם

מלך המשיח: (יח) ירשה. כמו פמאה. נפש שבעה

רש"י

אני שבחו של יעקב וגדולתו ג אך לא עתה היא אלא לאחר זמן: דרך כוכב כתרגומו ל' [איכה ב] דרך קשתו. שהכוכב עובר כחץ. ובלעז דיסטי"נט כלומר יקום מזל: וקם שבט מלך רודה ומושל: ומחץ פאתי מואב. זה דוד שנאמר בו [שמואל ב ח] השכב אותם ארצה וימדד שני חבלי' להמית וגו'. (ומחץ פאתי מואב התרגום מפרש קולר השרי ויקטול וכו'): וקרקר לשון קורה ד כמו [מלכי' ב יט] אני קרתי [ישעיה כא] מקבת בור נקרתם (משלי ל) יקרוה עורבי נחל. פורוי"ר בלע"ז: כל בני שת כל האומות שכולם יצאו מן שת ה בנו של אדה"ר: (יח) והיה ירשה

שפתי

בשתא דעת בהמתו לא ידע והאיך ידע דעת עליון ל"פ לכוין וכו': ג [נ"א] דאין לפרש ארמנו לעם דא"כ איך אמר ולא עתה אלא אחר רואה וכו': ד והוא ל' נוקב: ה ואע"פ שהיה לאדם גם קין וכל בא הכל הרגו קין קודם שהי"ל בנים וקין אע"פ שהי"ל בנים כא מתו כולם במבול אבל מאת בן אדם בא נח שהיה אחר המבול וממנו יצאו כל האומות שבעו׳ בא

בית

וּגְדוּלָתוֹ) אִיךְ זֶעה דִיא לוֹיבּ פוּן דִיא יוּדֶען אוּנ זַיין גְרוֹסְקַייט (אַךְ לֹא עַתָּה הוּא) עֶס אִיז אָבֶּר נָאךְ נִיט אִיצְט (אֶלָּא לְאַחַר זְמַן) נָאר אוּנ אַצַייט שְׁפֶּעטֶר: (דָּרַךְ כּוֹכָב). זָאגְט רש"י (כְּתַרְגּוּמוֹ) וִוי דֶער תַּרְגּוּם טַייטְשְׁט (לָשׁוֹן דָּרַךְ קַשְׁתּוֹ) וִויא עֶס שְׁטֵייט דָּרַךְ קַשְׁתּוֹ זַיין פַייל אוּנ־בּוֹיגֶען הָט גֶעטְרֶעטֶן. גֶעגַאנְגֶען. גֶעשָׁאסֶן. דָּרַךְ כּוֹכָב מַיינְט מֶען אוֹיךְ אַשְׁטֶערְן הָט גֶעטְרֶעטֶן (שֶׁהַכּוֹכָב עוֹבֵר כַּחֵץ) וָוארוּם דֶער שְׁטֶערְן לוֹיפְט דוּרְךְ וִוי אַפַייל (כְּלוֹמַר יָקוּם מַזָּל) מֶען מַיינְט אַמַזָּל וֶועט אוֹיף שְׁטֵיין: (וְקָם שֵׁבֶט). מַיינְט מֶען (מֶלֶךְ רוֹדֶה וּמוֹשֵׁל) עֶס וֶוערְט אוֹיף שְׁטֵיין אַמֶלֶךְ וָואס וֶועט גֶעוָועלְטִיגֶן בַּיי יוּדֶען (וּמָחַץ פַּאֲתֵי מוֹאָב). אוּנ עֶר וֶועט שְׁלָאגֶן דִי גְרוֹיסֶע לַייט פוּן מוֹאָב (זֶה דָוִד) דָס מַיינְט מֶען דֶעם מֶלֶךְ דָוִד (שֶׁנֶּאֱמַר) וִוי עֶס שְׁטֵייט אוּנ פָּסוּק (הַשְׁכֵּב אוֹתָם אַרְצָה) דָוִד

דוד

הָט גֶהֵייסֶן מֶען זָאל לֵייגֶן דִי מוֹאָבִים אוֹיף דִיא עֶרד (וַיְמַדֵּד) אוּנ מֶען הָאט זֵייא גֶעמָאסְטֶן מִיט אַשְׁטְרִיק (שְׁנֵי חֲבָלִים לְהָמִית) צְווייא שְׁטְרִיק אִיז גֶוועֶן צוּם הַרְגֶענֶן אוּנ אֵיין שְׁטְרִיק צוּ לָאזֶען לֶעבֶּן: (וְקַרְקַר) זָאגְט רש"י (לָשׁוֹן קוֹרָה) לֶעכֶער גְרָאבֶּן (כְּמוֹ) וִוי עֶס שְׁטֵייט אוּנ פָּסוּק (אֲנִי קַרְתִּי) אִיךְ הָאבּ גִיגְרָאבֶּן. נָאךְ שְׁטֵייט אוּנ פָּסוּק (מַקֶּבֶת בּוֹר נוּקַּרְתֶּם) פוּן דֶעם גְרוּבּ וָואס אִיר זֶענְט אוֹיס גִיגְרָאבֶּן גֶעוָוארְן נָאךְ שְׁטֵייט אוּנ פָּסוּק (יִקְּרוּהָ עוֹרְבֵי נַחַל) דִי קְרָאהֶען וָועלֶן זֵיי דִיא טַייכְעֶן זָאלֶען אוֹיס שְׁטֶעכֶן (אוֹיס גְרָאבֶּן) דָס אוֹיג: (כָּל בְּנֵי שֵׁת). מַיינְט מֶען (כָּל הָאוּמּוֹת) אַלֶע פֶעלְקֶער (שֶׁכֻּלָּם יָצְאוּ מִן שֵׁת בְּנוֹ שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן) וָואס אַלֶע פֶעלְקֶער זֶענֶען גִבָּארֶן פוּן שֵׁת דֶער זוּהְן פוּן אָדָם הָרִאשׁוֹן (עַיי' שׂ"ח): (יח) (וְהָיָה יְרֵשָׁה שֵׂעִיר אוֹיְבָיו). שֵׂעִיר וֶועט זַיין אַיְרוּשָּׁה (לְאוֹיְבָיו) צוּא זַיינֶע

פירוש לתורת אלהים

(יז) אֶרְאֶנּוּ אִיךְ טוּא זֶעהֶן דִי גְדוּלָּה פוּן יִשְׂרָאֵל וְלֹא עַתָּה אָבֶּער אַצוּנְד וֶועט זִיא נָאךְ נִיט זַיין נָאר עֶרְשְׁט אִין אַצַייט אַרוּם אֲשׁוּרֶנּוּ אִיךְ טוּא קוּקֶען דִי גְדוּלָּה פוּן יִשְׂרָאֵל וְלֹא קָרוֹב אָבֶּער נִיט נָאהֶנְט דָּרַךְ כּוֹכָב מִיַּעֲקֹב עֶס וֶועט טְרֶעטֶען אֵיין שְׁטֶערֶען פוּן יַעֲקֹב וְקָם אוּנ עֶס וֶועט אוֹיף שְׁטֵיין אַיין גֶעוועלְטִיגֶער פוּן יִשְׂרָאֵל וּמָחַץ אוּנ עֶר וֶועט וואוּנְדִין דִי הַארִין פוּן מוֹאָב דָאס אִיז דָוִד וְקַרְקַר אוּנ עֶר וֶועט רֶעכֶערְן אַלֶע קִינְדֶער פוּן שֵׁת וָוארוּם שֵׁת אִיז גֶוועֶן דֶר זוּהְן פוּן אָדָם הָרִאשׁוֹן (עַיין רש"י): (יח) וְיִשְׂרָאֵל עוֹשֶׂה חָיִל אוּנ דִיא יִשְׂרָאֵל וֶועלֶן אַיין זַאמְלֶען פִיל גוּטְס: (יט) וַיֵּרְדְּ

יט וְיִהוֹת חַד מִדְּבֵית יַעֲקֹב וְיוֹבֵד מְשֵׁיזִיב מִקִּרְיַת עַמְמַיָּא: כ וַחֲזָא יָת עֲמַלְקָאָה וּנְטַל מַתְלֵיהּ וַאֲמַר רֵישׁ קְרָבַיָּא דְיִשְׂרָאֵל הֲוָה עֲמַלְקָאָה וְסוֹפֵיהּ לְעָלְמָא יֵיבַד: כא וַחֲזָא יָת

יט וְיֵרְדְּ מִיַּעֲקֹב וְהֶאֱבִיד שָׂרִיד מֵעִיר: כ וַיַּרְא אֶת־עֲמָלֵק וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ וַיֹּאמַר רֵאשִׁית גּוֹיִם עֲמָלֵק וְאַחֲרִיתוֹ עֲדֵי אֹבֵד: כא וַיַּרְא אֶת־

הקיני

תו"א וירא את הקיני וישא משלו. סס קו:

יח

רשב"ם

ארמו"א: (יט) וירד מיעקב. יהי' רודה בכל המלכיו' איש מיעקב: והאביד שריד מעיר. מאדום. כדכתיב ולא יהיה שריד לבית עשו כי ה' דבר: (כ) וירא את עמלק. ממקום שהיה שם משם ראה אותם: ראשית

בעל הטורים

דג דג נגי' דוד: (יט) וירד מיעקב. ג' במס' בכא ואידך וירד מים עד ים דכיינו מלך המשיח שהתנבא על מלך המשיח: (כ) וירא את עמלק וישא משלו ויאמר ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי אובד. ראשית גוים נגי' שלחם בישראל:

שפתי חכמים

בא מעת: ו ר"ל אויביו שכתוב בקרא הם ישראל שהם אויביו של ע"א והוסיף למ"ד לאמת אויביו מפני שבזולת זה לא הודיע הכ' לאיזה אומה יהיה שעיר ירושה: ז כלו' זולת דוד המהר: ח פי' לא ראיה חוזיית שהרי כתיב אחריו ואחריתו עדי אובד ותהיה מלת וירא ע"כ בראיה השכלית ומה שלא פי' לעיל גבי אראנו שהוא ל' השתכלות שהיא ראיה שכלית מפני שהם מדבר בענין שבחו וגדולתו של יעקב שהיא ראיה שכלית בהכרח אבל פה אמר ראשית גוים עמלק היה עולה על הדעת שהיא ראיה חוזיית לפיכך פי' שהוא מורה על ראיה שכלית. [רא"ם]: ט ר"ל לא הרבה ע"א היו לפני עמלק ואין לפרש כמו ראשית ל' חשיבות ומעלה שהרי תפלגה אליפז בן עשו היה: י כלומר ולא כמו שאר מלכי ע"א שיאבדו מכת מלחמות שאר

רש"י

ירשה שעיר איביו. לאויביו ו ישראל: (יט) וירד מיעקב ועוד יהיה מושל אחר ז מיעקב: והאביד שריד מעיר מעיר החשובה של אדום והיא רומי ועל מלך המשיח אומר כן שנא' בו [תהלי' עב] וירד מים עד ים [עובדיה א] ולא יהיה שריד לבית עשו: (כ) וירא את עמלק. נסתכל ח בפורענותו של עמלק: ראשית גוים עמלק ט הוא קדם את כולם להלחם בישראל וכך תרגם אונקלוס: ואחריתו. להאבד בידם י שנאמר (דברים כה) תמחה את זכר עמלק: (כא) וירא את הקיני. לפי שהיה קיני

בית

זַיינֶע פֵיינְט. ווָער זֶענֶן זַיינֶע פֵיינְט. יִשְׂרָאֵל. יוּדִין: (יט) (וְיֵרְדְּ מִיַּעֲקֹב). זָאגְט רַשִׁ"י (וְעוֹד יִהְיֶה מוֹשֵׁל אַחֵר מִיַּעֲקֹב) אוּנ עֶס ווֶעט זַיין נָאךְ אַנִיוָעלְטִיגֶר פוּן יַעֲקֹב (וְהֶאֱבִיד שָׂרִיד מֵעִיר) אוּנ עֶר ווֶעט פַר לִירֶען אֲפִילוּ דֶעם אִיבֶּר בְּלַייבּוּנְג פוּן שְׁטָאט (מֵעִיר הַחֲשׁוּבָה) פוּן דִיא בֶּעסְטֶע שְׁטָאט (שֶׁל אֱדוֹם) פוּן אֱדוֹם (וְעַל מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ אוֹמֵר כֵּן) בִּלְעָם הָאט דָאס גֶעזָאגְט אוֹיף דֶעם מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ (שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ) עֶס אִיז גֶעזָאגְט גֶעוָוארֶן אוֹיף אִים (וְיֵרְדְּ מִיָּם עַד יָם) עֶר ווֶעט גֶעוָועלְטִיגֶען פוּן אַיין יָם בִּיז צוּם אַנְדֶערֶען יָם (וְלֹא יִהְיֶה שָׂרִיד לְבֵית עֵשָׂו) עֶס ווֶעט נִיט זַיין אַיין אִיבֶּער בְּלַייבּוּנְג צוּא דִיא קִינְדֶער פוּן עֵשָׂו: (כ) (וַיַּרְא אֶת עֲמָלֵק)

דוד

זָאגְט רַשִׁ"י (נִסְתַּכֵּל בְּפוּרְעָנוּתוֹ שֶׁל עֲמָלֵק) בִּלְעָם הָט גֶעקוּקְט אוֹיף דִיא שְׁטְרָאף ווָאס ווֶעט קוּמֶען אוֹיף עֲמָלֵק (רֵאשִׁית גּוֹיִם עֲמָלֵק) (הוּא קָדַם אֶת כּוּלָּם לְהִלָּחֵם בְּיִשְׂרָאֵל) עֲמָלֵק אִיז גֶקוּמֶען פְרִיעֶר פוּן אַלֶע פֶעלְקֶער צוּ הַאלְטֶען מִלְחָמָה מִיט דִי יוּדֶען (וְכָךְ תִּרְגֵּם אוּנְקְלוּס) אוּנ אַזוֹי טַייטְשְׁט דֶר תַּרְגּוּם אוּנְקְלוּס (וְאַחֲרִיתוֹ לְהֵאָבֵד בְּיָדָם) זַיין סוֹף ווֶעט זַיין אַז עֶר ווֶעט פַר לוֹירֶען ווֶערֶען אִין דִיא הֶענְד פוּן דִי יוּדֶען (שֶׁנֶּאֱמַר) וִוי עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (תִּמְחֶה אֶת זֵכֶר עֲמָלֵק) דוּא זָאלְסְט אָפּ מֶעקֶען עֲמָלֵק עֶס זָאל פוּן אִים קַיין אַנְדֶענְקֶען בְּלַייבֶּען: (כא) (וַיַּרְא אֶת הַקֵּינִי). זָאגְט רַשִׁ"י (לְפִי שֶׁהָיָה קֵינִי תּוֹקֵעַ אֵצֶל עֲמָלֵק) ווַייל קֵינִי הָט גֶעוְואוֹנְט

נעבן

פירוש לתורת אלהים

מִיַּעֲקֹב אוּנ עֶס ווֶעט זַיין אַיין גֶעוָועלְטִיגֶער פוּן יַעֲקֹב וְהֶאֱבִיד אוּנ ווֶעט מַאכֶען פַאר לִירֶען אַיין אִיבֶּער בְּלַייבּוּנְג מֵעִיר פוּן דִיא שְׁטָאט: (כ) וַיַּרְא אֶת עֲמָלֵק אוּנ עֶר הָאט גֶיזֶעהֶן דָאס פוּרְעָנִיּוֹת פוּן עֲמָלֵק וַיֹּאמַר הָט בִּלְעָם גֶיזָאגְט רֵאשִׁית גּוֹיִם דֶער עֶרְשְׁטֶער פוּן אַלֶע פֶעלְקֶער אִיז גֶעוֶועז עֲמָלֵק עֶר הָט צוּם עֶרְשְׁטֶען מִיט דִי יִשְׂרָאֵל מִלְחָמָה גֶהַאלְטֶען: (כא) וַיַּרְא אוּנ בִּלְעָם הָאט גֶזֶעהֶן דִי קִינְדֶר פוּן

יתרו

משלי יהודה

(רֵאשִׁית גּוֹיִם עֲמָלֵק וְאַחֲרִיתוֹ עֲדֵי אוֹבֵד) עֶס אִיז אַמָּשָׁל אַיינֶר הָט גֶמַאכְט אַסְעוּדָה אוּנ הָט גֶזָּבְט דֶעם מְשָׁרֵת אַצֶעטִיל צוּ רִיפֶן מֶענְשֶׁן אוֹיף דֶר סְעוּדָה אִיז דֶר שַׁמָּשׁ גֶעוָוען אַז מֶען שְׁרַייבְּט אוֹיף דֶעם צֶעטִיל פְרִיעֶר דִי חֲשׁוּבִים אוּנ דֶער נָאךְ דִי ווָאס זֶענֶען נִיט אַזוֹי חָשׁוּב אוּנ צוּם לֶעצְט אִיז

הַקֵּינִ֔י וַיִּשָּׂ֥א מְשָׁל֖וֹ וַיֹּאמַ֑ר אֵיתָן֙ מֽוֹשָׁבֶ֔ךָ וְשִׂ֥ים בַּסֶּ֖לַע קִנֶּֽךָ׃ כב כִּ֥י
אִם־יִהְיֶ֖ה לְבָ֣עֵֽר קָ֑יִן עַד־מָ֖ה אַשּׁ֥וּר

סב' טעמים — תשבך

תו"א איתן מושבך. ר"ה יא סוטה מו:

אונקלוס

יָת שַׁלְמָאָה וּנְטַל מַתְלֵיהּ וַאֲמַר תַּקִּיף בֵּית מוֹתְבָךְ וְשַׁוִּי בִּכְרַךְ תַּקִּיף מְדוֹרָךְ׃
כב אֲרֵי אִם יְהֵי לְשֵׁיצָאָה שַׁלְמָאָה עַד

מה

בעל הטורים

(כא) מושבך. ג' במס' הכא ואידך משמני הארץ יהיה מושבך ונפקדת כי יפקד מושבך אע"פ שאיתן ומשמני ארץ מושבך יפקד מושבך כי יבא אשור וישבך: (כב) עד מה. ד' במס' הכא ואידך עד מה ה' תאנף לנצח. עד מה ה' תסתר לנצח ולא אתנו יודע עד מה. על גלות אשור. עד מה ה' תאנף לנצח ומסתר לנצח כי אין אתנו יודע עד מה. שיאמר לי מתי ישובו מגלות אשור כי אף כשחזרו גלות יהודה ובנימין לא חזרו י' השבטים:

רשב"ם

נוים. כתרגומו: (כא) איתן מושבך. כסבור אתה שאיתן יהא מושבך ושיהא בסלע קנך קיים. לא יהיה כמו שאתה סובר אלא אשר כן יהיה לבער קין עד מקום רחוק: (כב) אשור תשבך. מלכות אשור תשבך ויגלה

רש"י

תקוע אצל עמלק כענין שנא' [שמואל א טו] ויאמר שאול אל הקיני וגו' הזכירו אחר עמלק נסתכל בגדולתם של בני יתרו שנאמר בהם [דה"א ב] תרעתים שמעתים סוכתים: איתן מושבך. תמה אני היכן זכית לכך הלא אתה עמי היית בעצת [שמות א] הבה נתחכמה לו ועתה נתיישבת באיתן ומעוז של ישראל: (כב) כי אם יהיה לבער קין וגו'. אשריך שנתקעת לתוקף זה שאינך נטרד עוד מן העול' כי אף אם אתה עתיד לגלות עם עשרת השבטי' ותהיה לבער ממקו' שנתישבת שם מה בכך: עד מה אשור תשבך. עד היכן הוא מגלה

שפתי חכמים

אחר האומות וידענו זה דכתיב תמחה את זכר עמלק ידעת שאע"פ יהיה זה מידינו: ב ר"ל שהיו סנהדרין וכל הלשונות כללו שיושבים בגזית סנהדרין. תרעתים ל' שער ר"ל שער של סנהדרין. שמעתים פי' שיודעים בשמעתא. סוכתים ר"ל שסוכים ברוה"ק: ג ר"ל הוצרך לפרש שהוא ל' תימה מפני שבלעם לא בא אלא להודיע גדולתן של ישראל ומה לו להודיע גדולתן של בני יתרו. ואין לו' משום שהוא תקוע אצל עמלק מש"ה הזכירו אחר עמלק וכמו שפירש"י לעיל ועדיין קשה מנ"ל שהוא ל' תימה. וי"ל דא"כ למה הזכיר גדולתו עד שהוצרך לפרש גם ברעה שלו דהיינו שיגלה ואין בזה היזק מאחר שיש לו תקוה שישוב א"כ שלא הזכיר אלא דרך תימה. רא"ם. ופי"ל כיון שהבן כירו בל' נכח ואמר איתן מושבך ולא אמר

בית דוד

נעבן עמלק (כענין שנאמר) וויא עס שטייט אין פסוק (ויאמר שאול אל הקיני סורו מתוך עמלקי) שאול האט גזאגט צום קיני גיי אוועק פון עמלק (הזכירו אחר עמלק) דריבר האט בלעם דער מאנט דעם קיני באלד נאך עמלק (נסתכל בגדולתם של בני יתרו) ער האט גזעהן דאס גרויסקייט פון דיא קינדער פון יתרו (שנאמר בהם) ביי זיי זאגט דר פסוק זיי זענען געוועזן תרעתים שמעתים סוכתים זיי זענען געווען די סנהדרין ביי יודן (עיין ש"ח): (איתן מושבך). בלעם האט גזאגט אויף דעם קיני (די קינדער פון יתרו) (תמה אני מהיכן זכית לכך) איך וואונדער מיך אויף דיר יתרו פון וואנען האסטו זוכה געווען צו אזו אגרויסקייט (הלא אתה עמי היית בעצת הבה נתחכמה לו) ווען מען האט געגעבן צו פרעה די עצה ער זאל קלינן וועלכם שלעכטם צו טון די יודן ביזטו דאך אויך געווען ביי דיא עצה (ועתה נתישבת באיתן ומעוז של ישראל) און איצט האסטו דיך בזעצט אין די שטארקייט פון די יורדן: (כב) (כי אם יהיה לבער קין וגו'). בלעם האט גזאגט צום קיני (דס איז קין) (אשריך שנתקעת לתוקף זה) וואל צו דיר וואס דו האסט דיך בהעפט צו דעם שטארקייט (שאינך נטרד עוד מן העולם) דו וועסט ניט מער פר טריבן ווערן פון דער וועלט (כי אף אם אתה עתיד לגלות עם עשרת השבטים) אפילו דו וועסט אמאל פר טריבן ווערן מיט די צעהן שבטים צו זאמן (ותהיה לבער ממקום שנתישבת שם) אונ דו וועסט אום געטריבן ווערן (דו וועסט מוזין אוועק גיין) פון דעם אורט וואו דו האסט דיך דארטן בזעצט (מה בכך) וואס איז דס אגרויס אום גליק: (עד מה אשור תשבך). (עד היכן הוא מגלה אותך) ביז ווי ווייט וועט אשור דיך פארטרייבן

פירוש לתורת אלהים

יתרו וישא משלו אונטער האט אויף גהויבן זיין ביי שפיל אונ האט גזאגט איתן מושבך שטארק איז דיין זיצונג די האסט דיך בזעצט אין דעם שטארקייט פון די ישראל (עיין רש"י) ווייל דיא האסט דיך בהעפט צוא דיא ישראל ושים בסלע קנך אונ די האסט דיך גמאכט גלייך וויא אין פעלזן איז דיין נעסט: (כב) כי אם יהיה דען ווען קיני וועט שון יוא זיין צו אייז אום ראמונג אפילו אז ער וועט גיין מיט די עשרת השבטים אין גלות אריין עד מה ביז וואנען ווי ווייט אשור תשבך וועט דיך דר כלך אשור פאנגען נאר ביז בהלח וחבור אבר די וועסט ניט פר לארען

אונקלוס

מה אתוראה ישבינך :
כג ונטל מתליה ואמר
ווי לחייביא דיחון כד
יעבד אלהא ית אלין :
כד וסיען יצטרחן
מרומאי ויענון לאתור
וישתעבדון לעבר

תשבך : כג וישא משלו ויאמר אוי
מי יחיה משמו אל : כד וצים מיד
כתים וענו אשור וענו עבר וגם
הוא

תו"א וישא משלו ויאמר אוי מי. סנה' קו : וליס מיד כתים. שם :

רשב"ם

ויגלה אותך בשבי: (כג) אוי מי יחיה מפני מלך המשיח בשומו הקב"ה אלה הדברים שיקרקר כל בני שת : (כד) וצים. כמו וצי אדיר דרמון בלע"ז היא בורני גדולה

שפתי חכמים

פוסנו שמע מיניה לשון תימה כות : ם כלומר אינו מגלך אלא לחלח וחבור ואין זה פירוד כו' לחלח וחבור שמות מקומות הם זכ"מ כי אף אם יהיה אתה עתיד לבער עם ישראל אתה קין מה בכך עד מה אשור תשבך ר"ל אינו מגלך אלא לחלח וחבור ואין זה פירוד מן העולם : נ ר"ל מי כאדם שיכול לעשות שלא ישים עליו כנוזר את אלה וכה כבלבולים שיהיו בעולם : ם כלו' ואח"כ גם כפ"א שבנו את אשור ועבר סופן ליאבד

רש"י

מגלה אותך שמא ם לחלח וחבור אין זה טרוד מן העולם אלא טלטול ממקום למקו' ותשוב עם שאר הגליות : (כג) וישא משלו וגו'. כיון שהזכיר את שביית אשור. אוי מי יחיה משמו אל. מי יכול להחיות את עצמו משומו את אלה נ שלא ישים עליו הנוזר את אלה שיעמוד סנחריב ויבלבל את כל האומות. ועוד יבואו ליס מיד כתים ויעברו כתיים שהן ארמיי' בבירניות גדולות על אשור : (כד) וענו אשור וענו עבר. וענו אותם שבעבר הנהר : וגם הוא ם עדי אובד. וכן פי' [דניאל ז] עד דקטילת חיותא והובד גשמה : וצים. ספינות גדולות כדכתיב (ישעיה לג) וצי אדיר ובורני רבתא :
בכסים

בית

פר טרייבן (שמא לחלח וחבור) טאמר ביז לחלח אונ חבור (אין זה טרוד מן העולם) דס איז דאך ניט אפאר יוארפונג פון דער וועלט (אלא טלטול ממקום למקום) דס איז נאר איבער נעטראגען פון איין אורט צום אנדערע אורט (ותשוב עם שאר הגליות) ווען אלע פר טריבענע וועלן צוריק גיין צו זייערע עימד ווסטו אוך צוריק גיין צו דיין אורט : (כג) (וישא משלו וגו') . זאגט רש"י (כיון שהזכיר שביית אשור) ווייל בלעם האט דר מאנט אשור אונ ווס ער ווערט פאנגען (אמר) האט ער גזאגט (אוי מי יחיה משמו אל) בלעם האט געזאגט (מי יכול להחיות עצמו משומו את אלה) ווער ווערט קענען לעבען אונ די צרות זאלען אויף אים ניט נטוז ווערען (שלא ישים עליו הנוזר את אלה) הקב"ה ווס האט גוזר געווען די גזירה זאל די גזרה אויף אום ניט טו (שיעמוד סנחריב ויבלבל את כל האומות) סנחריב דער מלך פון אשור ווערט אויף שטיין צו האלטען מלחמה אונ

דוד

ער ווערט פר מישען אלע פעלקר, ער ווערט זייא פר טרייבן פון זייערע ערטער (ועוד יבואו צים מיד כתים ויעברו כתים שהן ארמיים בבירניות גדולות על אשור) עס וועלען נאך קומען שיפען פון די כתים דס זענען אראמער זיי וועלען קומען מיט גרויסע שיפען צו מלחמה אויף אשור : (כד) (וענו עבר) . די כתים וועלען פייניגען די מענשען פון אשור (וענו אותם שבעבר הנהר) אונ זייא וועלען פייניגען די מענשען וואס זייא וואנען אויף דער אנדערער זייט טייך פרת : (וגם הוא עדי אובד) . די אראמער וואס וועלן פייניגען אשור אונ עבר . וועלען אויך ווערן פאר לארען אויף איביג (וכן פירש דניאל) אונ אזוי האט דניאל גזאגט (עד דקטילת חיותא והובד גשמה) די חיה וועט ווערן נהרגת אונ איר קערפער וועט ווערען פאר לארען : (וצים) . מיינט מען (ספינות גדולות) גרויסע שיפען (כדכתיב) ווי עס שטייט אין פסוק (וצי אדיר) אשטארקע שיף (יבורני רבתא

פירוש להורת אלהים

ווערן פון דר וועלט נאר דיא וועסט וו דר אוס גיין פון דעם גלות מיט די צעהן שבטים . אונ וייל ער האט דר מאנט די גפענקעניש פון דעם מלך אשור : (כג) וישא משלו האט ער אוס גהובן זיין ביי שפיל אונ האט גזאגט אוי מי יחיה ווי געשריגע ווער ווערט קאנען זוך מציל זיין אז גאט זאל אויף אים ניט טאן דס וואס ווערט זיין אז דר מלך אשור ווערט צוא מישן אונ פר וויסטן אלע אומות אונ ער זאל ניט פר וויסט ווערן : (כד) וצים מיד כתים אונ נאך וועט קומן שיפען פון דעם ארט כתים וענו אשור אונ זייא וועלן פייניגען אשור וענו עבר אונ זיי וועלן פייניגן די וואס וואנן אין דר אנדערער זייט טייך פרת וגם הוא אונ דיא כתים וועלען אוך פר לארען

הוּא עֲדֵי אֹבֵד׃ כה וַיָּקָם בִּלְעָם וַיֵּלֶךְ וַיָּשָׁב לִמְקֹמוֹ וְגַם־בָּלָק הָלַךְ לְדַרְכּוֹ׃ פ כה א וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בַּשִּׁטִּים וַיָּחֶל הָעָם לִזְנוֹת אֶל־בְּנוֹת מוֹאָב׃ ב וַתִּקְרֶאןָ לָעָם לְזִבְחֵי אֱלֹהֵיהֶן וַיֹּאכַל הָעָם

וישתחוו

פְּרָת וְאַף אִינוּן לְעָלְמָא יֵיבְדוּן׃ כה וְקָם בִּלְעָם וַאֲזַל וְתָב לְאַתְרֵיהּ וְאַף בָּלָק אֲזַל לְאוֹרְחֵיהּ׃ כה א וִיתֵיב יִשְׂרָאֵל בְּשִׁטִּין וּשְׁרִי עַמָּא לְמִטְעֵי בָּתַר בְּנָת מוֹאָב׃ ב וּקְרָאָה לְעַמָּא לְדִבְחֵי טַעֲוָתְהוֹן וַאֲכַל עַמָּא וּסְגִידוּ

לטעוותהון

תו"א וישב ישראל ב. פ"ס. סנה' קו בכורות ה׃

בעל הטורים

(כה) וישב למקומו. ולא אמר הלך לדרכו שנסרו מדרכו וירד לגיהנם׃ (א) בשטים. ל' כי תשטה אשתו׃ ויחל בשה. תליד בהתחללו מקדושתם. רבים חללים. [ומשתעי בהאי זרה וכו' ג"כ

רש"י

(א) בשטים. כך ע שמה׃ לזנות אל בנות מואב. ע"י עלת בלעם כדאית' פ' חלק׃ (ב) וישתחוו לאלהיהן. כשתקף יצרו עליו צ' ואומר לה השמעי לי והיא מוציאה לו דמות פעור

שפתי חכמים

פרי פר׃ ע כלו' אע"פ שיש מדרשים למה נק' שטים ע"ש שעשו שם מעשה שטות הין זה מדרשים הקרובים לפשוטו של מקרא לכך פי' כך שמה׃ פ ר"ל דהא מפורש מה העלה שנתן בלעם אייך שיתפתו אע"פ שהיו פרושים מן העריות כדאי' כהם שהיתה הילדה יושבת מבפנים והזקנה מבחוץ וכו' אבל לא ר"ל כדאי' בחלק שבלעם נתן העלה שזה מוכח בכוונה בקרא כדפירש"י לעיל כתיב בן בנה כיון לב"י בדבר בלעם׃ צ הוצרך לו' זה מפני שבזנות ילכ"ר שולט בו מ"ה אין לתמוה האיך נכשלו גם ישראל אלא שיש להם ה. בע"א האיך נכשלו גם בזה לא לבודים וכו'. [נ"א] דהל"כ כל"ל וישתחוו לאלהי מואב למה אמר לאלהיהן שהלה כאלהות בזנות. אלא שע"י בזנות עבדו ע"ז

בית דוד

רַבְּתָא) אוּנ אַנְרוֹיסְע שִׂי"ת׃ (א) (בַּשִּׁטִּים). זָאגְט רַשִׁ"י (כַּךְ שְׁמָהּ) דֶער נָאמֶען פוּן דֶעם אָרְט אִיז "שִׁטִּים"׃ (לִזְנוֹת אֶל בְּנוֹת מוֹאָב) דָס אִיז גִּיוֶועזֶען (עַל יְדֵי עֲצַת בִּלְעָם) דוּרְךְ דִיא עֵצָה פוּן בִּלְעָם (כִּדְאִיתָא בְּחֵלֶק) וִוי עֶס שְׁטֵייט אִין פֶּרֶק חֵלֶק׃ (ב) (וַיִּשְׁתַּחֲווּ לֵאלֹהֵיהֶן). זָאגְט רַשִׁ"י (כְּשֶׁתָּקַף יִצְרוֹ עָלָיו) וֶוען דֶער יֵצֶר הָרָע הָאט זִיךְ גִּשְׁטַארְקְט אִים צוּא מְזַנֶּה זַיין (וְאוֹמֵר לָהּ הַשְׁמִיעִי לִי) אוּנ עֶר הָאט גִּזָאגְט צוּ אִיר זִיא זָאל מִיט אִים מְזַנֶּה זַיין (וְהִיא מוֹצִיאָה לוֹ דְמוּת פְּעוֹר מֵחֵיקָהּ) אִיז זִיא הָאט אַרוֹיס גִּנוּמֶען פוּן אִיר בּוּזִים אַבְּבִּילְד פוּן דִיא עֲבוֹדָה זָרָה פְּעוֹר (וְאוֹמֶרֶת לוֹ הִשְׁתַּחֲוֵה לָזֶה) אוּנ ז'

פירוש לתורת אלהים

וֶוערֶען אוֹיף אֵייבִּיג׃ (כה) וַיָּקָם בִּלְעָם וַיֵּלֶךְ אוּנ בִּלְעָם אִיז אוֹיף גִּשְׁטַאנֶען אוּנ אִיז אַוֶועק גִּיגַנְגֶען וַיָּשָׁב לִמְקֹמוֹ אוּנ הָאט זִיךְ אוּם גֶעקֶערְט צוּ זַיין אָרְט אוּנ בָּלָק אִיז אוֹיךְ גִּגַאנְגֶען צוּ זַיין וֶועג׃ (א) וַיֵּשֶׁב אוּנ דִי יִשְׂרָאֵל הָאבֶּען זִיךְ גִּזָאמְט אִין דֶעם אָרְט שִׁטִּים וַיָּחֶל הָאט דָס פָאלְק אָן גְּהוֹיבֶּען מְזַנֶּה צוּא זַיין מִיט דִיא טֶעכְטֶער פוּן מוֹאָב׃ (ב) וַתִּקְרֶאןָ הָאבִּין דִי טֶעכְטֶער פוּן מוֹאָב גִּרוּפֶען דָס פָאלְק צוּ דִיא שְׁעכְטוּנְג פוּן זֵייעֶרֶע גֶעטֶער פְּעוֹר וַיֹּאכַל אוּנ דָאס פָאלְק הָאבֶּען גִּיגֶעסֶען

משלי יהודה

אוֹיף גִּשְׁרִיבֶּען נָאר דִיא גֶעמֵיינֶע לַייט צְווִישֶׁען דִיא מֶענְשֶׁען וָואס וֶוענִ'ין גִּוֶועזֶען גִּשְׁרִיבֶּען צוּם לֶעצְט הָאט אֵיינֶער מוֹרָא גִּהַאט טָאמָר וֶועט מֶען אִים נִיט רִיפֶען אוֹיף דֶר סְעוּדָה הָאט עֶר זִיךְ גִּסְפֶּערְט אוּנ אִיז גֶעקוּמֶען פְרִיעֶר פַאר אַלֶע זָאגְט דָארְט אֵיינֶער צוּ אִים בַּיי מִיר אִיז גִּוֶועזֶען דֶער מְשָׁרֵת מִיט דֶעם צֶעטִ'יל הָאבּ אִיךְ נָאךְ פְרִיעֶר גִּזֶעהֶען אַז דִי בִּ'סְט גִּשְׁרִיבֶּען צוּם לֶעצְט וָואס בִּיסְטוּ גֶעקוּמֶען פְרִיעֶר פַאר אַלֶע דֶר וַוייל הֶערְט דָארְט אֵיינֶר אַקְלוּגֶער אוּנ שְׁפֶּ'רְט דֶר פַר וֶועט עֶר זַיין דָא דֶר לֶעצְטֶער פְרֶעגְט אִים דֶער אַנְדֶערֶר וִויא אַזוֹי קֶען דָאס זַיין אַז עֶר אִיז גֶעקוּמֶען פְרִיעֶר אוּנ זִיצְט שׁוֹין דָא לַאנְג עֶנְטְפֶערְט דֶר קְלוּגֶער חָאטְשִׁי עֶר אִיז שׁוֹין דָא לַאנְג וֶועט עֶר מִיזֶען אִיבֶּער וַוארְטֶען בִּיז אַלֶע וֶועלֶען אָפּ עֶסִ'ין אוּנ וֶועלֶען אַוֶועק גַיין אוּנ עֶר וֶועט בְּלַייבֶּען נָאר צוּם לֶעצְט דֶער נִמְשָׁל אִיז עֲמָלֵק אִיז בַּשַׁאפֶען גִּוָוארֶען נָאךְ אַלֶע זִיבְּצִיג אוּמוֹת וָואלְט עֶר גִּדַארְפְט זַיין דֶר לֶעצְטֶער צוּ גַיין אוּנ גִיהִנָּם אַרַיין נָאר וַוייל עֶר אִיז גִּוֶועזֶען דֶר עֶרְשְׁטֶער צוּ מִלְחָמָה הַאלְטֶען מִיט דִי יוּדֶען וֶוען זֵיי זֶענִין אַרוֹיס גִּגַאנְגֶען פוּן מִצְרַיִם

וַיִּשְׁתַּחֲווּ לֵאלֹהֵיהֶן׃ ג וַיִּצָּמֶד יִשְׂרָאֵל לְבַעַל פְּעוֹר וַיִּחַר־אַף יְהוָה בְּיִשְׂרָאֵל׃ ד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה קַח אֶת־כָּל־רָאשֵׁי הָעָם וְהוֹקַע אוֹתָם לַיהוָה נֶגֶד הַשָּׁמֶשׁ

אונקלוס

לְטַעֲוָתְהוֹן׃ ג וְאִתְחַבַּר יִשְׂרָאֵל לְבַעֲלָא פְעוֹר וּתְקֵיף רוּגְזָא דַייָ בְּיִשְׂרָאֵל׃ ד וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה דְּבַר יַת כָּל רֵישֵׁי עַמָּא וְדוּן וּקְטוֹל דְּחַיָּב קְטוֹל קֳדָם יְיָ לָקֳבֵיל שִׁמְשָׁא וִיתוּב

תקיף וישב

ת״א והקראנה לעם לזבחי. סנה׳ שם בכורות ס: קח את כל ראשי העם. סנה׳ לה: והוקע אותם לה׳ נגד השמש. שם לד:

רשב״ם

גדולה: (ג) ויחר אף. שהתחילה מגפה בעם: (ד) והוקע אותם. החטאים כמו והוקענום בגבעת שאול. ל׳ תלייה

בעל הטורים

ג״כ כימוי לע״ז נגי׳ זה סמים: (ג) לבעל פעור בעל בגי׳ אלה

רש״י

מסיקה ואומרת לו השתחוה לזה: (ג) פעור. על שם שפוערין לפניו פי הטבעת ומוציאין רעי וזו היא עבודתו: ויחר אף ה׳ בישראל שלח בהם מגפה: (ד) קח את כל ראשי העם [סנהד׳ לה] לשפוט את העובדי׳ לפעור: והוקע אותם. את העובדי׳. והוקעה היא תלייה כמו שמצינו בבני שאול [שמואל ב כא] והוקענום לה׳. ושם תלייה מפורש׳. ע״ע א בסקילה וכל הנסקלין נתלין: נגד השמש. לעין כל. ומדרש אגדה השמש מודיע את החוטאי׳ הענן נקפל מכנגדו והחמה

שפתי חכמים

ע״ז: ק פי׳ פעור תל׳ פתיחה וגלוי הוא שהיו מגלים פי הטבעת ומוציאים רעי: ר מדכתיב בסמוך ותעצר המגפה מכלל שהלך בם מגפה: ש רש״י לא בעם משום דאי ראשי העם מה חטאו ומתרץ דהוקע לא קאי אראשי העם אלא הם דנו את העם וכל מי שידונו למיתה והוקע אותם: ת רש״י בא פוע״א בסקילה ולמה נתלו אלו: א מפני שהשמש הוא לעין כל נק׳ כל דבר שהוא לעין כל נגד השמש ולא שהוא נגד השמש ממש: ב י״מ והא כשמת אהרן נסתלקו הענניס כדפירש״י לעיל בפ׳ חקת ולא פליגו שחזרו כמו כבתר שנסתלק שחזר להם וכן כקשה המזקוני. ול״נ אף שנסתלקו העננים הענן שהיה מיסך עליהם מפני השרב והשמש שלא יכה על ראשם ובפרט במדבר שהיה החום גדול ושלא נשנו כרוחות שברי מש״ה לא תלו א״ע מפני שלא נשב׳ רוח לפונות אותו ענן לא נכתלק מהם. ועי״ל

בית דוד

זיא הט גזאגט צו אים אז דוא זאלסט דיך בוקען צו דיא עבודה זרה וועל איך מיט דיר מזנה זיין: (ג) (פעור) דיא עבודה זרה הט מען גרופן פעור (על שם שפוערין לפניו פי הטבעת ומוציאין רעי) ווייל מען הט זיך אויף גדעקט פר איר אונ מען הט ארוים געגעבן פון זיך די צואה געגבן איר (וזו היא עבודתו) אונ אזו הט מען געדינט צוא דיא עבודה זרה פעור: (ויחר אף ה׳ בישראל). הקב״ה איז בייז געווארן אויף דיא יודן (שלח בהם מגפה) ער הט געשיקט אויף זיי א מגפה: (ד) (קח את כל ראשי העם). דו זאלסט נעמן די עלצטע פון די יוד (לשפוט את העובדים לפעור) די עלצטע זאלען משפטין די מענטשן וואס דינען צוא דיא עבודה זרה פעור: (והוקע אותם). (את העובדים) דיא יודן וואס האבן געדינט צו פעור זאל מען זיי הענגען (והוקע היא תלייה) והוקע מיינט מען הענגען (כמו שמצינו בבני שאול) ווי עס שטייט ביי דיא קינדער פון שאול (והוקענום לה׳) מיר וועלען זיי הענגען ווייל זיי האבן געזינדיגט צוא הקב״ה (ושם תלייה מפורשת) ביי דינען עבודה זרה שטייט אז מען דארף הענגען (עובד עבודת כוכבים בסקילה) דער וואס דינט עבודה זרה דארף מען אים בא ווארפען מיט שטיינער און מען הרג׳ת אום (וכל הנסקלים נתלין) אונ אלע מענשן וואס ווערן געהרגת מיט שטיינער בעווארפן דארף מען זיי הענגען: (נגד השמש). געגען דיא זון מיינט מען (לעין כל) אלע מענשן זאלן זעהן (ומדרש אגדה) דער מדרש זאגט (השמש מודיע את החוטאים) דיא זון הט געוויזען וועלכער מענש האט געזינדיגט (הענן נקפל מכנגדו) דר וואלקען וואס איז געווען איבער זיין קאפ (ווי אויף אלע יודן) איז אויף גדעקט געווארן (והחמה זורחת עליו) אונ

פירוש לתורת אלהים

פון זייער שעכטונג וישתחוו אונ האבען זיך גבוקט צו זייערע אפ געטער פעור: (ג) ויצמד אונ דיא ישראל האבן זיך בהעפט צו דר ע״ג בעל פעור ויחר אונ עס הט גגרימט דר צארען פון גאט אויף די ישראל: (ד) ויאמר הט גאט גזאגט צו משה קח נעם די הויפט הערן פון דם פאלק אונ איר זאלט משפטן די וואס דינין צו דר ע״ז פעור והוקע אותם אונ הענג זיי פאר גאט נגד השמש אקעגען דער זונן אלע זאלען זעהן וישוב וועט ווידר קערען דר גרים צארען

וְיָשֹׁב חֲרוֹן אַף־יְהוָה מִיִּשְׂרָאֵל׃
ה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־שֹׁפְטֵי יִשְׂרָאֵל
הִרְגוּ אִישׁ אֲנָשָׁיו הַנִּצְמָדִים לְבַעַל
פְּעוֹר׃ ו וְהִנֵּה אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל
בָּא וַיַּקְרֵב אֶל־אֶחָיו אֶת־הַמִּדְיָנִית
לְעֵינֵי מֹשֶׁה וּלְעֵינֵי כָּל־עֲדַת בְּנֵי־
יִשְׂרָאֵל וְהֵמָּה בֹכִים פֶּתַח אֹהֶל
מועד

אונקלוס

תְּקוֹף רוּגְזָא דַייָ
מִיִשְׂרָאֵל׃ ה וַאֲמַר
מֹשֶׁה לְדַיָּנֵי יִשְׂרָאֵל
קְטוּלוּ גְּבַר גַּבְרוֹהִי
דְּאִתְחַבָּרוּ לְבַעְלָא
פְעוֹר׃ ו וְהָא גַבְרָא
מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲתָא
וְקָרֵיב לְוָת אֲחוֹהִי יָת
מִדְיָנֵיתָא לְעֵינֵי מֹשֶׁה
וּלְעֵינֵי כָּל כְּנִשְׁתָּא
דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִינוּן בָּכַן

תו"א ויאמר משה. שם פג: כגלמדים. שם כד: וכמה בכים. שם: וירא פנחס. ס' כזוהר פ' אחרי:

רש"י

ג והשמש זורחת עליו: (ה) הרגו איש אנשיו כל א' וא' מדייני ישראל היה הורג שנים. ודייני ישראל ש' רבוא ושמונת אלפים כדאית' בסנהדרין: (ו) והנה איש וגו'. נתקבצו שבטו של שמעון ד אצל זמרי שהיה נשיא שלהם ואמרו לו אנו נדונין במיתה ואתה יושב וכו' כדאי' באלו הן הנשרפין [סנהד' פג]. את המדינית כזבי בת צור: לעיני משה. אמרו לו. משה זו אסורה או מותרת א"ת אסורה בת יתרו מי התירה לך ה וכו' כדאית' שם: והמה בוכים. נתעלמה ו ממנו הלכה (כל הבועל ארמית קנאין פוגעין

שפתי חכמים

שאף שנסתלקו הענניס ענן זה היה. פי' שעה כדי להודיע מי הם התופשים: ג דהענן היה נמשך עליהם כסוכה ואותו שמשה נקפא תכנגדו כו': ד ר"ל הא ראו כל ישראל שמשה לוה להרוג כל הנלמד לבעל פעור והשוכב עמהם ולמה לא ירא מלקרב אליה וכרא"ס פי' דאם תעלמו משה זה מרוב כמתין עד שאמר משה הרגו איש אנשיו הגלמדים: ה אבל עתה דמשה היה נושא קודם מ"ת או נמי שכיתה גיורת: ו דאל"כ למה היו בוכין כאן יותר מבעון העגל או שאר העבירות:

בית דוד

אונ די זין הָט גְשַׁיינְט אוֹף אִים, אוֹף דֶם זִינְדִינְעַ: (ה) (הִרְגוּ אִישׁ אֲנָשָׁיו). זָאגְט רש"י (כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִדַּיָּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה הוֹרֵג שְׁנַיִם) יֶעדֶער דַּיָּין הָאט גֶעהַרְגֶעט צְוַויי זִינְדִינְגֶע מֶענְשֶׁן. (וְדַיָּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁמוֹנָה רִבּוֹא וּשְׁמוֹנַת אֲלָפִים) דִיא דַיָּינִים זֶענֶען גֶוֶועזֶן אַכְט אוּנ אַכְצִיג טוֹיזֶענְד (כִּדְאִיתָא בְּסַנְהֶדְרִין) וִוי עֶס שְׁטֵייט אִין דִי גְמָרָא סַנְהֶדְרִין: (ו) (וְהִנֵּה אִישׁ וגו'). זָאגְט רש"י (נִתְקַבְּצוּ שִׁבְטוֹ שֶׁל שִׁמְעוֹן אֵצֶל זִמְרִי שֶׁהָיָה נָשִׂיא שֶׁלָּהֶם) דִי מֶענְשֶׁן פוּן שֵׁבֶט שִׁמְעוֹן הָאבּוּן זִיךְ פַר זַאמְלְט צוּ זַייעֶר נָשִׂיא (עֶלְצְטֶער) זִמְרִי (וְאָמְרוּ לוֹ) אוּנ זֵיי הָאבֶּן גֶזָאגְט צוּ אִים (אָנוּ נִדּוֹנִין בְּמִיתָה וְאַתָּה יוֹשֵׁב וְשׁוֹתֵק) מִיר וֶוערֶן גֶעמִשְׁפָּט מֶעז זָאל אוּנְז הַרְגֶנֶן אוּנ דוּ זִיצְט אוּנ שְׁוַוייגְסְט (כִּדְאִיתָא בְּאֵלּוּ הֵן הַנִּשְׂרָפִין) וִוי עֶס שְׁטֵייט אִין דֶר גְמָרָא סַנְהֶדְרִין:

(אֶת הַמִּדְיָנִית). מַיינְט מֶען (כָּזְבִּי בַּת צוּר) כָּזְבִּי דִיא טָאכְטֶער פוּן צוּר: (לְעֵינֵי מֹשֶׁה). (אָמְרוּ לוֹ) זַייא הָאבֶּן גֶעזָאגְט צוּ מֹשֶׁה "מֹשֶׁה" (זוּ אֲסוּרָה אוֹ מוּתֶּרֶת) דִיא אִשָּׁה טָאר מֶען נִיט נֶעמֶען פַאר אַוַוייבּ, אָדֶר מֶען מֶעג זִיא נֶעמֶן פַאר אַ וַוייבּ (אִם תֹּאמַר אֲסוּרָה) אוּב דוּ וֶועסְט זָאגֶן מֶען טָאר זִיא נִיט נֶעמֶן פַאר אַוַוייבּ (בַּת יִתְרוֹ מִי הִתִּירָה לָךְ) וֶוער הָט דִיר עֶרְלוֹיבְּט צוּ נֶעמֶן דִי טָכְטֶר פוּן יִתְרוֹ פַאר אַוַוייבּ זִיא אִיז דָאךְ אוֹיךְ אַמִדְיָנִית (כִּדְאִיתָא הָתָם) וִויא עֶס שְׁטֵייט דָארְטֶן אִין מַסֶּכֶת סַנְהֶדְרִין: (וְהֵמָּה בּוֹכִים). זָאגְט רש"י (נִתְעַלְּמָה מִמֶּנּוּ הֲלָכָה) פוּן מֹשֶׁה אִיז פַאר גֶעסֶען גֶוָוארֶן אַדִין (כָּל הַבּוֹעֵל אֲרַמִּית) דֶר מֶענְשׁ(יוּד) וָואס אִיז מְזַנֶּה מִיט אַ אִשָּׁה אַ אֲרַמִּית (קַנָּאִין פּוֹגְעִין בּוֹ) דִיא פְרוּמֶע מֶענְשֶׁן מֶעגֶן אוּם בַּאלְד הַרְגֶנֶען אוּנ מֶען דַארְף נִיט

פירוש לתורת אלהים

פוּן גָאט פוּן דִי יִשְׂרָאֵל: (ה) וַיֹּאמֶר אוּנ משה הָט גֶזָאגְט צוּ דִי דַיָּינִים פוּן דִיא יִשְׂרָאֵל הִרְגוּ דֶערְשְׁלָאגְט אִיטְלִיכֶר זַיינֶע מַאנֶן הַנִּצְמָדִים וָוס זֵיי הָאבֶּן זִיךְ בַּהֶעפְט צוּ דֶר ע"ז בַּעַל פְּעוֹר: (ו) וְהִנֵּה אוּנ אִישׁ אַיין מַאן פוּן דִיא קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל אִיז גְקוּמֶן וַיַּקְרֵב אוּנ הָט גְמַאכְט גְנֶעהֶנֶן צוּ זַיינֶע בְּרִידֶר דִי מִדְיָנִית וָוס זִיא הָט גְהֵייסֶן כָּזְבִּי דִי טָאכְטֶר פוּן צוּר לְעֵינֵי פַר דִיא אוֹיגִין פוּן משֶׁה אוּנ פַר דִי אוֹיגִין פוּן גָאר דִי עֵדָה פוּן דִי יִשְׂרָאֵל וְהֵמָּה אוּנ זֵיי וַוארֶען וַויינֶען פַר דֶער מִיר

בִּתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא׃ ז וַחֲזָא פִּינְחָס בַּר אֶלְעָזָר בַּר אַהֲרֹן כַּהֲנָא וְקָם מִגוֹ כְנִשְׁתָּא וּנְסֵיב רוּמְחָא בִּידֵיהּ׃ ח וְעַל בָּתַר גַּבְרָא בַּר יִשְׂרָאֵל לְקוּבְּתָא וּבְזַע יַת

תרויהון

מוֹעֵד׃ מפטיר ז וַיַּרְא פִּינְחָס בֶּן־אֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן וַיָּקָם מִתּוֹךְ הָעֵדָה וַיִּקַּח רֹמַח בְּיָדוֹ׃ ח וַיָּבֹא אַחַר אִישׁ־יִשְׂרָאֵל אֶל־הַקֻּבָּה וַיִּדְקֹר אֶת־שְׁנֵיהֶם אֵת

איש

תו"א ויקח רמח. סנה' פב תולין קלוג כקנה. חולין פב:

רשב"ם

והרינה: (ז) ויקרב אל אחיו. להזנותה. כדכתיב לא תקרבו לגלות ערוה: (ח) הקבה. ענין אהל: קבתה בטנה כמו והקבה:

בעל הטורים

ובגי' ככנל ויכנלו:(ז) ויקח רמח. אותיות חרם שפאמן חרם: חסלת פרשת בלק

שפתי חכמים

ז דאל"כ למה לי וירא הל"ל ויקם פנחס מתוך העדה וגו': ח רל"ל כרולים לקנא לכפ"י יכרגוהו ופי' קנאין פוגעין בו כלו' מעצמן ודוקא בשעת מעשה אבל אם פירש כבועל אין הורגין אותו ואם בא הקנאי ליטול רשות מב"ד אין מורין לו אע"פ שהוא בשעת מעשה ע"ה הוצרך פנחס לקום מאליו ולעשות כמעשה

רש"י

פוגעין בו) געו כולם בבכיה. בעגל עמד משה כנגד ששים רבוא שנאמר (שמות לב) ויטחן עד אשר דק וגומר. וכאן רפו ידיו. אלא כדי שיבא פינחס ויטול את הראוי לו [סנהדרין פב]: (ז) וירא פינחס. [שם] ראה מעשה ונזכר הלכה ז אמר לו למשה מקובלני ממך הבועל ארמית קנאין פוגעין בו. א"ל קריינא דאיגרתא איהו ליהוי פרוונקא מיד ויקח רומח בידו וגו': (ח) אל הקבה. אל האהל: אל קבתה. כמו הלחיים

ס"ט

בית דוד

ניט וואַרטען ביז מען וועט אים משפטן ביי א סנהדרין (נעו כולם בבכיה) אלע יודען האבען געוויינט (בעגל עמד משה כנגד ששים רבוא) ביי דעם עגל האט זיך משה געשטעלט נעגען זעקס מאל הונדערט טויזענד יודען צו טון אונ זיי אמשפט (שנאמר) ווי עס שטייט אין פסוק (ויטחן עד אשר דק וגו') משה האט גענומען דם עגל אונ האט אים צו מאלען אונ האט דם נאלד צו מישט מיט וואסער אונ האט געגעבען צוא טרינקען די יודען (וכאן רפו ידיו) אונ דא זענען אים שוואך געוואָרן די הענד אונ האט ניט געוויסט וואס צו טון (אלא כדי שיבא פנחס ויטול את הראוי לו) נאר פנחס האט געדאַרפט קומען אונ טון דאס משפט ער זאל נעמען זיין שכר וואס געהער צוא אים: (ז) (וירא פנחס). זאגט רש"י (ראה מעשה ונזכר הלכה) פנחס האט געזעהן וואס זמרי טוט האט ער זיך דער מאנט דעם דין (אמר לו למשה) פנחס האט גזאגט צו משה (מקובלני ממך הבועל ארמית קנאין פוגעין בו) איך האב גלערנט פון דיר דער יוד וואס איז מזנה מיט ארמית, אפילו איך יוד מעג אים הרגנן (אמר לו) האט משה גזאגט צו פנחס (קריינא דאגרתא איהו ליהוי פרוונקא) דער וואס קען לייענען דעם בריף דער דארף זיין דער שליח אוועק צו טראגן דעם בריף אזו דוא ווייסט דעם דין טוא דוא דעם משפט (מיד ויקח רומח בידו) האט פנחס באלד גענומען אשפיז אונ האט אונ איז געגאנגען: (ח) (אל הקבה). (אל האהל) אונ געשטעקט ווי זמרי האט מזנה געוועזן מיט כזבי: (אל קבתה). צו איר בויך (כמו) וויא עס שטייט אונ פסוק (הלחיים והקבה) די באקן אונ מאגען

כוון

פירוש לתורת אלהים

פון דם אוהל מועד (עיין רש"י): (ז) וירא אונ פנחס דר זוהן פון אלעזר הכהן הט געזעהן ויקם אונ איז אויף געשטאנען פון דעם אַיין זאמלונג ויקח אונ האט גנומען אשפיז אין זיין האנט (עיין רש"י): (ח) ויבא אחר איש אונ ער איז גקומען נאך דעם מאן פון ישראל צום געצעלט וידקור אונ האט געשטאכין זיי ביידע דעם מאן פון די ישראל אונ די אשה אל קבתה אין איר

משלי יהודה

דרום דארף ער זיין דער ערשטער צוא גיין אונ נחינם אריין דאס זאגט דער פסוק (ראשית גוים עמלק) ווייל דער ערשטער פון אלע פעלקער איז געוועזן עמלק וואס ער האט צום ערשטן מלחמה געהאלטן מיט די יודן. דרום דארף ער גיין צום ערשטן אונ גיהנם (ואחריתו עדי אובד) אונ ער וועט זיין דר לעצטער וואָרן ער איז צום ערשטן בשאפן געוואָרן פינקט ווי דר נמיינער וואס הט זיך געפעדערט אונ איז פריער געקומען צו דר סעודה:

אִישׁ יִשְׂרָאֵל וְאֶת־הָאִשָּׁה אֶל־קֳבָתָהּ וַתֵּעָצַר הַמַּגֵּפָה מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ ט וַיִּהְיוּ הַמֵּתִים בַּמַּגֵּפָה אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים אָלֶף׃ פפפ

תַּרְוֵיהוֹן יָת גַּבְרָא בַּר יִשְׂרָאֵל וְיָת אִתְּתָא לִמְעָהָא וְאִתְכְּלִי מוֹתָנָא מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ ט וַהֲווֹ דְמִיתוּ בְּמוֹתָנָא עַשְׂרִין וְאַרְבְּעָא אַלְפִין׃ פפפ

ק"ד. מנוה סימן. ומפטירין והיה שארית יעקב במיכה סימן ה׳ :

תו"א ואת האשה אל קבתה. שם : ויהיו המתים. סנה׳ פד פב :

רש"י

(ס"א אל הקיבה) והקיבה. כוון בתוך זכרות של זמרי ונקבות שלה וראו כולם שלא לחנם הרגם והרבה נסים נעשו לו כו׳ כדאיתא התם [סנהדרין שם] : חסלת פרשת בלק

שפתי חכמים

המגפה: ט שהי"ל לזמרי לפרוש ופנחס לא היה רשאי אז להורגו ולא פירש וכן הי"ל לזמרי לקרא לחבירי שבטו שיסייעוהו ושכוון בזכרות של איש ונקבות האשה שהיו הכל יודעין למה הרגם. ולא נשמטו מן הרומח. ובא המלאך והגביה המשקוף כדי שיוכל לכוליאם ובא המלאך והשחית בעם שיהא שבטו של שמעון טרודים. והאריך חנית הרומח עד שיהיו בתוכה ויצא למעלה. ונתחזק זרוע פנחס ולא נשבר הרומח. ולא נפל הדם על פנחס. עלא מתו לטמא את פנחס. ודרך העליון להיות תחתון ותחתון עליון. וכאן עליון עליון ותחתון תחתון :
הסלת פרשת בלק

בית דוד

(כִּוֵּון בְּתוֹךְ זַכְרוּת שֶׁל זִמְרִי וְנַקְבוּת שֶׁלָּה) עֶר הָט גֶעטְרָאפֶן אַרַיִין צוּא שְׁטֶעקֶין דֶעם שְׁפִּיז אוּנ דֶעם אָרְט וְוִי זִמְרִי אִיז גֶוֶועןַ בַּאהֶעפְט מִיט זְנוּת מִיט כָּזְבִּי (וְרָאוּ כּוּלָּם שֶׁלֹּא לְחִנָּם הֲרָגָם) אוּנ אַלֶע יוּדֶן הָאבֶּן גֶזֶעהֶן אַז עֶס אִיז אֶמֶת זֵיי הָאבֶּן מְזַנֶּה גֶוֶועןַ (וְהַרְבֵּה נִסִּים נַעֲשׂוּ לוֹ) פִיל נִסִים זֶענֶען גֶעשֶׁאן גֶעוָוארֶען צוּ פִּנְחָס (כִּדְאִיתָא הָתָם) וְוִי עֶס שְׁטֵייט אִין מַסֶּכֶת סַנְהֶדְרִין :

פירוש לתורת אלהים

בּוֹךְ אַרַיִין (עַיִין רש"י) וַתֵּעָצַר הַמַּגֵּפָה אוּנ עֶס אִיז אוֹיף גֶהַאלְטֶען גֶווָארֶען דִיא מַגֵּפָה פוּן דִיא קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל : (ט) וַיִּהְיוּ הַמֵּתִים אוּנ עֶס אִיז גִיוֶועןַ דִי צָאל פוּן דִי אוּם גִשְׁטָארְבֶּנֶע אִין דֶר מַגֵּפָה אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים אָלֶף פִיר אוּנ צְוָואנְצִיג טוֹיזֶנְט :

הפטרת בלק במיכה סימן ה

וְהָיָה ו שְׁאֵרִית יַעֲקֹב בְּקֶרֶב עַמִּים רַבִּים כְּטַל מֵאֵת יְהוָה כִּרְבִיבִים עֲלֵי־עֵשֶׂב אֲשֶׁר לֹא־יְקַוֶּה לְאִישׁ וְלֹא יְיַחֵל לִבְנֵי אָדָם׃ וְהָיָה שְׁאֵרִית יַעֲקֹב בַּגּוֹיִם בְּקֶרֶב עַמִּים רַבִּים כְּאַרְיֵה בְּבַהֲמוֹת יַעַר כִּכְפִיר בְּעֶדְרֵי־צֹאן אֲשֶׁר אִם־עָבַר וְרָמַס וְטָרַף וְאֵין מַצִּיל׃ תָּרֹם יָדְךָ עַל־צָרֶיךָ וְכָל־אֹיְבֶיךָ יִכָּרֵתוּ׃ וְהָיָה
ביום

פירוש ע"ט

מִיכָה הַנָּבִיא הָט גִיזָאגְט נֶחָמוֹת אוֹיף דִי יִשְׂרָאֵל וְהָיָה אוּנ דָאס אִיבֶּער בְּלַייבּוּנג פוּן יַעֲקֹב וֶועט זַיין צְווִישֶׁן דִי פֶעלְקֶער אַזוֹ וְוִי טוֹא פוּן גָאט אוּנ אַזוֹ וְוִי שְׁפְּרַיי רֶעגֶן צוּ דֶעם גְרָאז וָואס מֶען הָאפְט נִיט צוּ מֶענְטְשֶׁן אוּנ מֶען הָאפְט נִיט אַז אַמֶענְטְשׁ זָאל דָס גֶעבֶּן נָאר מֶען הָאפְט אוֹיף גָאט ב"ה אַלַיין עֶר זָאל גֶעבֶּן טוֹיא אִין רֶעגֶען אַזוֹ וֶועלֶן דִיא יִשְׂרָאֵל אוֹיךְ נִיט הָאבֶּן צוּ קַיין הִילְף פוּן אַיין מֶענְטְשֶׁן נָאר צוּא דֶר הִילְף פוּן גָאט בָּרוּךְ הוּא : וְהָיָה אוּנ דָאס אִיבֶּער בְּלַייבּוּנג פוּן יַעֲקֹב וֶועט זַיין צְווִישֶׁן דִי פֶעלְקֶער אַזוֹ וְויא אַלַייבּ צְווִישֶׁען דִיא בְּהֵמוֹת פוּן דֶעם וַואלְד אַזוֹ וְוִי אַלֶעמְפֶּערְט צְווִישֶׁן דִיא סְטַאדֶעס פוּן שָׁאף אֲשֶׁר וָוס וֶוען דֶר לֵייבּ פָּארְט אִיבֶּר פַר דִי בְּהֵמוֹת אוּנ אִיז הוּנְגֶרִיג צוּ טְרֶעט עֶר דִי בְּהֵמוֹת אוּנ פַר צוּקְט זֵיי אוּנ קֵיינֶר קָאן זֵייא נִיט מַצִּיל זַיין פוּן אִים : תָּרוֹם יָדְךָ עֶס וֶועט דֶער הוֹיבֶּן וֶוערֶען דַיין הַאנְט יִשְׂרָאֵל אִיבֶּער דַיינֶע בַּלַיידִיגֶער אוּנ דַיינֶע

בַּיּוֹם־הַהוּא נְאֻם־יְהוָה וְהִכְרַתִּי סוּסֶיךָ מִקִּרְבֶּךָ וְהַאֲבַדְתִּי מַרְכְּבֹתֶיךָ: וְהִכְרַתִּי
עָרֵי אַרְצֶךָ וְהָרַסְתִּי כָּל־מִבְצָרֶיךָ: וְהִכְרַתִּי כְשָׁפִים מִיָּדֶךָ וּמְעוֹנְנִים לֹא יִהְיוּ־
לָךְ: וְהִכְרַתִּי פְסִילֶיךָ וּמַצֵּבוֹתֶיךָ מִקִּרְבֶּךָ וְלֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה עוֹד לְמַעֲשֵׂה יָדֶיךָ:
וְנָתַשְׁתִּי אֲשֵׁירֶיךָ מִקִּרְבֶּךָ וְהִשְׁמַדְתִּי עָרֶיךָ: וְעָשִׂיתִי בְּאַף וּבְחֵמָה נָקָם אֶת־
הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא שָׁמֵעוּ: שִׁמְעוּ־נָא אֵת אֲשֶׁר־יְהוָה אֹמֵר קוּם רִיב אֶת־הֶהָרִים
וְתִשְׁמַעְנָה הַגְּבָעוֹת קוֹלֶךָ: שִׁמְעוּ הָרִים אֶת־רִיב יְהוָה וְהָאֵתָנִים מֹסְדֵי
אָרֶץ כִּי רִיב לַיהוָה עִם־עַמּוֹ וְעִם יִשְׂרָאֵל יִתְוַכָּח: עַמִּי מֶה־עָשִׂיתִי לְךָ וּמָה
הלאתיך

סוד קדושים

עמי וגו' כי העליתיך מארץ מצרים וגו' ואשלח לפניך את משה אהרן ומרים וגו' הקב"ה זאגט מיין פאלק איך האב דיך אויש גבראכט פון מצרים אונ גשיקט משה אהרן ומרים דיר צו העלפן תא חזי קום אונ זעה נאך משה רבינו איז דאך אויך גוועזן פיל נביאים צדיקים וחסידים היינו אלעזר פינחס יהושע אליהו אלישע נוא ווארום דער מאנט השי"ת זיי נים נאר דיא דריי אלא השי"ת זאגט אזו מיין פאלק בטרכט די טובות וואס איך האב מיט אייך גטאן דען אז איין מלך בשר ודם שיקט אונ זיין לאנד מגוסטארון אונ ריכטער וועלכע זייא זאלען אויף זעהן אויף די איין וואנר אונ נים ריכטען אויך לערנן די ווי זיך צוא פירן צו גיטון. בוודאי מוזן דיא לייט פון דער מדינה דיא אלע שרים השיבים אום האלטן מיט אלע קאסטען וויא גהעריג אין אויך זיי הלטן בכבוד גדול אונ איך האב אייך געשיקט משה וואס ער האט אייך גלערנט אונ גריכטעט אונ צו ליב אים זייט איר מיט אייערע קינדר מיט אייערע בהמות גשפייזט גוארן מיט אזו איין זיסען שפייז דאס איז דר מן. צו ליב אהרן זייט איר גיוועזן אינטר שיינע וואלקונס וויא אונ היכלי מלך דיא דאזינע וואלקענס פלעגנן אייך אלע טאג ארום וואשין אויך די קליידר אונ דיא שוכווארג אייערע מיט איין פייערון מין טוא דאדורך פלעגנן זיי ווערן ווי ניי אויך צו ליב מרים הט איר גהאט אברינע מיט נים וואסר. די אלע דריי האב נאר אייך גגעבן אונ איר זייא נאר גיט גייערט אור האט זיי נאר במוהט אויך מבזה גוועזן אונ דם איז דר טעם וואס דר פסוק דר מאנט דא מער נים ווי זיי דריי: ר' חייא הט אן גיהויבן דרשנין מיט דם פסוק עמי זכר נא מה יעץ בלק מלך מואב ומה ענה אותו בלעם בן בעור מן השטים

פירוש ע"ט

פיינט וואס האלטן מהמה מיט דיר וועלן פאר שניטן ווערן: והיה אונ עס וועט זיין אין דר וועלכינר צייט זאגט גאט והכרתי וועל איך פאר שניידען דיינע פערד פון צווישן דיר אונ וועל מאכן פר לירען דיינע רייט וועגן והכרתי אונ איך וועל פאר שניידן דיינע שטעט וואס דיא עובדי כוכבים האבן גבויעט אין ארץ ישראל אונ איך וועל צוא פירען נאר דיינע פעסטע שטעט די וועסט דיך שון נים בדארפן צוא פארכטען אונ צוא זיצען אין דיא פעסטע שטעט: והכרתי אונ איך וועל פאר שניידן דאס כישוף פון דיין האנט אונ די כישוף מאכערס וועלן שון נים זיין צו דיר: והכרתי פסיליך אונ איך וועל פר שניידן די בילדר אונ די מצבות פון צווישן דיר אונ די וועסט דיך שון נים בוקע צו די בילדר וואס די האסט זיי אליין גמאכט ונתשתי אונ איך וועל אום רייסען דיינע ליגען בומר פון צווישן דיר אונ איך וועל פאר טיליגן דיינע פיינט: ועשיתי אונ איך וועל טאן מיט צארען אונ מיט גרים צארע איין נקמה אין די פעקר עובדי כוכבים ומזלות וואס זיי האבן מיך נים גהערט: זאגט מיכה הנביא שמעו נא הערט וואס גאט זאגט צו מיר קום ריב גאט זאגט צוא מיר שטיי אויף אונ קריג דיך מיט די בערג מיינט מען די אבות אונ לאזן הערן די הוכע בערג דיין קול מיינט מען די אמהות: אונ זאג אזו שמעו הרים הערט צו איר אבות די קריג פון גאט אונ שטארקע גרונד פעסט פון דער ערד הערט צו דיא קריג ווארום גאט האט א קריג מיט זיין פאלק אונ מיט די ישראל וועט גאט האבן אויכוח. אזו זאגט גאט: עמי מיין פאלק ישראל נעם דיר צום הארץ די טובה וואס איך האב דיר גטאן ומה אונ מיט וואס האב איך דיך מיד גימאכט וואס פאר איין שווערע דינסט האב איך דיר

הלאתיך ענה בי: כי העלתיך מארץ מצרים ומבית עבדים פדיתיך ואשלח לפניך את־משה אהרן ומרים: עמי זכר־נא מה־יעץ בלק מלך מואב ומה־

ענה

פירוש

געהייסען טאן די זאלסט מיך דר מיט דינען ענה בי באצייג אי מיר זאג מיר: כי העלתיך דיא ערשטע טובה איז וואס איך האב דיך אוס גצוגן פון מצרים אונ האב פר דיר געשיקט משה צו לערנען דיך תורה אונ מצות אונ דינים אונ אהרן

ע"ט

ער זאל אוף דיר מכפר זיין מיט קרבנות אונ מרים זי זאל לערנען די ווייבר דעם נוסח וויגנ: עמי זכר נא סיין פאלק גדענק אצונד וואס פר אעצות האט אוף דיר געגעבן בלק דער מלך פון מואב ומה אונ וואס בלעם דר זון פון בעור דאט

סוד

עד הגלגל למען דעת צדקות ה׳ דאס טייטש מיין פאלק גדענק וואס בלק האט זיך באראטן דיר בייזים צו טאן אונ בלעם האט אים אוף דם געענטפרט פון דעם ארט שטים ביז גלגל כדי צו וויסן גאטס צדקות וואל איז דער חלק פון דם פאלק ישראל ווען אפילו זיי קערין דאך אפ פון גוטען וועג רופט ער זיי דאך עמי מיין פאלק ווארום שטים איז דער טייטש אפ גקערט פון לשון ואם לא שטית (במדבר ה) אונ דר שין ימין פר בייט זיך אוף אשין שמאל ר׳ יוסי זאגט הקב״ה האט צו אינז גזאגט זכר נא אונ מיר האבן אים ניט גוואלט הערן דאפור שרייען מיר צו אים זכור אונ ער הארכט אינז ניט אוס ווי עס שטייט זכור ה׳ מה היה לנו. זכור ה׳ לבני אדום. זכור עדתך. זכרני ה׳ ברצון עמך זאגט ר׳ יהודה חלילה הקב״ה קוקט בוודאי אוף אינז אונ דר מאנט אינז שטענדיג ווען נוט וואלטען מיר איין טאג אוף קיין קיום ניט האבן אונ גלות אז דר פסוק שרייבט ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים וגו׳ וקום אונ זעה אזו גיט וויא אונ קדושה קען מען פועל זיין ענטוועדר במעשה אדער בדבור אזו איז אוך בטומאה דם הייסט קסם אונ נחש. קסם איז במעשה אונ נחש איז מיטון דבור. בלק איז גוועזן אגרוסער מכשף בקסם אזו ווי עס שטייט וילכו זקני מואב וגו׳ וקסמים בידם אונ בלעם מיט נחש דערוביר האט זיך בלק מיט בלעם גוואלט מתחבר זיין כדי ער זאל קענען מיט כוחות הטומאה שולט זיין אוף די ישראל האט הקב״ה גזאגט די רשעים מיינע קינדר האבען דם שון פריער פאר הוט דם קיין כישוף אונ קיין רוח רעה זאל אוף זייא ניט קענען שולט זיין דאס איז גמיינט דם משכן מיט די הייליגע כלים אונ די עבודה פון די קרבנות מיט די קטורת

קדושים

דם איז דער חלק המעשה ווידור איז גוועזן דארטון דער ארון מיט דיא לוחות דם הייסט דיא תורה הקדושה דר צו פלעגט אהרן הכהן אלע טאג מתפלל זיין אוף די ישראל דם געהער צום חלק פון דבור די ביידרליי מינים האבען מבטל גוועזן אלע מיני כישוף אונ כעס ורוגז פון אלע עולמות אונ אז בלעם הרשע האט דאס פאר שטאנען האט ער אן גהובן זאגען כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל אוף די ישראל קען ניט ווירקן קיין מין כישוף ניט נחש אוך ניט קסם ווייל ה׳ אלהיו עמו ותרועת מלך בו הייגו הקב״ה רוהט צווישן זייא אונ אוהל מועד סייא אונ זייער עבודה ווערכע עס איז במעשה סייא די עבודה מיטון מויל דרום זאגט הש״ית עמי זכר נא וגו׳ איך בעט אייך מיין פאלק איר זאלט בטרכטען יענע צייט ווען בלק האט גזוכט צו מאכן שותפות מיט בלעם אום צוא פר טיליגן אייך פון דער וועלט נאר ווייל איר האט זיך אן מיר פעסט גהאלטן האט ער גאר ניט אום גפירט. שטייט ווייטר מן השטים ועד הגלגל כלומר אז איר הט אן גהובן צו זינדיגן אונ שטים אז עס איז גשריבן ויאכל העם וישתחוו לאלהיהם דיא ישראל האבן מיט די מואבים גגעסן צו זאמן אונ גבוקט זיך צו זייערע אפ געטר אוף ביא דעם ארט גלגל שטייט בגלגל שורים זבחו אונ גלגל האבן זיי אוקסן גשאכטן ציא דר עבודה זרה דאן האבן גלייך איערע שונאים באקומן שלימה איבער אייך. זאגט דער בורא יתברך ווייטער למען דעת צדקות ה׳ דר פון קענט איר וויסן ווי גרוס זענען מיינע צדקות אונ די צייט ווען איר זייט פרים אונ האלט זיך אן מיר דאן לאז איך אייך ניט קיין בייז צו:

הפטרת בלק

עמי זכר נא מה יעץ בלק מלך מואב ומה ענה אתו בלעם בן בעור מן השטים עד הגלגל למען דעת צדקות יהוה:
במה אקדם יהוה אכף לאלהי מרום האקדמנו בעולות בעגלים בני שנה:
הירצה יהוה באלפי אילים ברבבות נחלי שמן האתן בכורי פשעי פרי
בטני חטאת נפשי: הגיד לך אדם מה טוב ומה יהוה דורש ממך כי אם
עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלהיך:

ז

כוכב מיעקב

(במה אקדם יי וגו׳) ע״פ משל אסוחר וואס גוט פון זיין סחורה יצו קרעמערס בהקפה אונ טייל פון זיי זענען גוואָרען אָרום אונ האבען ניט גקאנט בצאלין דם חוב איז אזוי ווער עס קומט פריער צום סוחר מיט התנצלות אז דיא צייט איז שוועכט ער קען ניט צאלין דעם חוב בשלימות נאר ביסלך וויים לכתחצה לשליש ולרביע אונ בעט דעם סוחר ער זאל צו נעמין דר ווייל דאס וואס ער הט אונ אי״ה אז ער וועט ווייטער האנדלין וועט ער אפ געבין דם חוב פון לאנג אזוי אקרעמער פאסט צו געבין ווייטער כהורה ווייל מען זעהט זיין ערליכקייט אבער דער קרעמער וואס איז ניט גקומין מתנצל צוא זיין פאר דעם סוחר נאר ער האט גוואָרט ביז דר סוחר איז גקומי נוגש זיין דעם חוב אונ ער האט ניט גקענט ביי אים אפ נעמין נאר אהעלפט אודער אשליש צוא אזוי אקרעמער איז דער סוחר ניט מרוצה מטיב צוא זיין אונ ווייטר האנדלין אזוי אויך אמענטש בארגט ביי השי״ת אלע טאג זיין בדערפנוש אונ קען ניט בצאלין זיינע חובות פאר דיא טובות בעט ער השי״ת ער זאל מיט אים מטיב זיין אונ זעהט אתחבולה מקדים צו זיין פר השי״ת אונ צאלין אים ווי וויט ער קאן • נאר באמת ווס ער האט איז ניט זיין נאר צוא השי״ת הט ער ניט מיט וואס מקדים צוא זיין דם זאגט דער פסוק (במה אקדם יי וגו׳) מיט וואס קאן איך מקדים זיין פאר השי״ת ער זאל צו מיר מרוצה ווערין חאטשי איך האב ניט קיין מעשים טובים האקדמנו בעולות וגו׳

פירוש ע״ט

איס געענטפערט מה וואס זאל איך צערנען אז גאט ב״ה צערינט ניט אונ איך גדענק אויך די עבירה מן השטים פון שטים וואס איר הי״ט גטאן אונ איך האב תארט מיין גוטס ניט פאר מיטען פון אייך עד הגלגל ביז איך האב אייך גבראכט קיין גלגל אונ דארטי האב איך פאר אייך איין גנומין דם לאנד דאס האב איך אלץ גטאן למען דעת פון דעם וועגן איר זאלט וויסן דאס צדקות פון מיר גאט: במה אקדם יי מיט וואס זאל איך פעדערין פאר גאט מיט וואס וועל איך מרוצה ווערען פאר גאט איך זאל אים אפ דינגען פאר די טובות וואס ער האט אונז גיטאן אונ ווי אזוי זאל איך אונטר טעניג זיין צו דעם גאט פון דעם הימל האקדמנו בעולות זאל איך אים פעדערין אונ דינגין מיט עולות מיט קעלבער וואס זענין אלט איאר זאל איך פר אים מקריב זיין: הירצה יי בגערט דען גאט אין טויזנט ווידר אדר אין פיל טויזנט בעך אייל האתן זאל איך געבען מיין בכור פאר מיין זינד פרי בטני דיא פרוכט פון מיין בוך זאל איך געבען פאר דיא זינד פון מיין לייב הגיד לך אדם מה טוב הנביא הט דיר גיזאגט די מענטש וואס דיר גוט איז צו טאן אונ וואס גאט בגערט פון דיר כי אם עשות משפט נאר דיא זאלסט טאן משפט אונ זאלסט ליב האבי חסד צו טאן מיט מענטשין אונ צו גיין בצניעות איז גאטס דינסט:

עניני מוסר לסדר פנחס

פנחס בן אלעזר הכהן וגו׳ מיר ווייסון אז דער כח פון מענטשן בשטייט אוף דם גזונד אוב ער איז קראנק גוואָרען • זיכט ער מיטלן ער זאל צוריק גזונד ווערן דאס פאר שטייט מען אז דאס בעסטי איז דר מענש זל זיך רעגולירען זיין עסין אונ טרונקן אונ עס זאל נים אום שאדין טאן • ווארום אז אמענטש ווערט שון קראנק איז שוועער ער זאל צוריק גזונד ווערען וויא ער איז גוועזן פריער• אונ נאך דם מיז ער זיך נאך מער היטין • אונ אזוי גפינן מיר ביי אלע מלכים אונ גבירית.

האבן זיי ביי זיך שטענדיגע דאקטורים וואס געבין אכטונג אויף זייער אָרדענונג פון זייער געזונדהייט זיי זאלען ניט קומען צו א קראנקייט. ביי דיא ליבשאפט וואס עס איז צווישען צוויי מענשען אדער מערערע פערזאנען איז אויך אזוי: דאס ערשטע איז זיי זאלען זיך היטען זיי זאלען ניט קומען צו א קריג. און אויב עס האט געטראפען זיי האבען זיך געקריגט זאלען זייא זעהען עס זאל באלד ווערען שלום צווישען זייא. ווארום שלום איז איינע פון די דריי זיילין וואס די וועלט שטייט אויף זייא ווי דער תנא זאגט אויף דריי זאכען שטייט די וועלט אויף דין און אויף אמת און אויף שלום. און אזוי ווי שלום איז א מדה פון די גרעסטע מדות. און ווען גאט האט געוואלט געבען די תורה צו די יודען האט ער געווארט ביז צו דעם טאג וואס און די מחנה וועט זיין שלום. ווי עס שטייט אין פסוק ויחן שם ישראל נגד ההר. אין ער האט גערוהט דארט (דיא יודען). פאר וואס שטייט ניט ויחנו זיי האבען גערוהט. נאר עס שטייט ויחן ער האט גערוהט. ווייל ביי אלע יודען איז דאמאלס געווען אזוי א שלום אז אלע יודען זענען געווען ווי איין מענטש. דאמאלס האט גאט געגעבען די תורה צו די יודען. ווי עס שטייט אין פסוק ה׳ עוז לעמו יתן גאט האט געוואלט געבען די שטארקייט (די תורה) צו זיין פאלק. צו דיא יודען ה׳ יברך את עמו בשלום האט פריער גאט געבענשט זיין פאלק. די יודען מיט פרידען. אזוי איז שנאה די ערגסטע מדה. ווי די גמרא זאגט דאס ערשטע בית המקדש איז חרוב געווארען. ווייל ביי די יודען זענען געווען דריי עבירות. זיי האבען געדינט עבודה זרה און האבען מזנה געווען און האבען פיל מענשען אונשולדיגע געהרגעט. ביי דעם אנדערען בית המקדש זענען די דריי עבירות ניט געווען. פאר קערט עס איז ביי זיי געווען דיא גרעסטע דרייא מצות תורה עבודה גמילות חסדים. זייא האבען געלערנט תורה און האבען מקריב געווען קרבנות און האבען געטאן גמילות חסדים. טובות איינער מיט דעם אנדערן פון דעסט וועגען איז דאס בית המקדש חרוב געווארען דאס איז נאר ווייל צווישען זיי איז גרויסע פיינד שאפט געווען איינער האט מקנא געווען דעם אנדערין. און פון די קנאה איז געווארען אומזיסטע שנאה זעהען מיר אז שנאה האט חרוב געמאכט דאס בית המקדש. נאך זעהען מיר ווען עס איז געווען שלום ביי די יודען. איינער מיט דעם אנדערין זענען געווען מיט פרידען איז געווען שלום ביי גאט מיט די יודען און ער האט זיי געגעבען די תורה און ארץ ישראל און דעם בית המקדש. און ווען עס איז געווארען שנאה ביי די יודען איינער האט פיינט געהאט דעם אנדערען איז געווארען א שנאה פון גאט אויף די יודען. און דאס בית המקדש איז חרוב געווארען און די יודען זענען ארויס געטריבען געווארען פון ארץ ישראל און גלות ביז היינטיגען טאג. נאך אזאך האט געבראכט א שנאה פון הקב״ה אויף דיא יודען. ביי דעם ערשטען בית המקדש וואס דיא יודען האבען געזינדיגט מיט דרייא עבירות זייא האבען געדינט עבודה זרה. און האבען מזנה געווען. און האבען געהרגעט מענשען אומשולדיגע און ווען איצט און שטים איז שוין געווען צוויי עבירות. דיא יודען האבען געדינט עבודה זרה און האבען מזנה געווען האט זיך באלד דער וועקט א שנאה פון הקב״ה אויף דיא יודען. און עס זענען שוין געשטארבען פיר און צוואנציג טויזענט יודען. און גאט האט געוואלט פאר לענדין אלע יודען. נאר ווי פנחס איז געקומען און האט געהרגעט זמרי בן סלוא מיט כזבי בת צור. און ער האט געטאן צוויי זאכען ערשטענס האט ער זיך אן גענומען פאר דעם כבוד פון הקב״ה. צווייטענס האט ער מתפלל געווען פאר די יודען. גאט זאל זיי ניט פאר לענדין און די יודען האבען באלד אויף געהערט צו זינדיגען. האט הקב״ה געזאגט פנחס איז ווערט צוויי ערליי שכר. איין מאל ווייל ער האט געמאכט שלום צווישען מיר אין די יודען. וועל איך אים אויך געבען שלום. און ווייל ער האט מכפר געווען אויף די זינד פון דיא יודען. וועל איך געבען דיא כהונה צו אים און צו זיינע קינדער נאך אים אויף אייביג זיי זאלען מקריב זיין קרבנות וועלען זיי אייביג מכפר זיין אויף דיא יודען. נאר מיר דארפען וויסען וואס איז געווען דער שלום וואס גאט האט געגעבען צו פנחס. דער מדרש זאגט און תהלים אויף דעם פסוק כל הנשמה תהלל יה. דיא נשמה פון יעדין מענטש ווייל ארויס גיין פון דעם גוף זיא וואלט געוועהן ארויף געפלויגען צוריק און דעם הימל און דעם ערט וואס זיא איז פון דארט גענומען געווארען דריבער איז קיין שלום צווישען דעם גוף און די נשמה. דריבער האט הקב״ה צו געזאגט צו פנחס אז ער וועט מאכען שלום צווישען זיין גוף מיט די נשמה. און דיא נשמה וועט קיין מאל ניט אוועק גיין פון אים. ווארום פנחס איז אליהו הנביא. וואס ער איז ארויף לעבעדיג און הומל:

[ת] (עשה קסג) לדון בדיני הנחלות כמו שצותה התורה שנאמר איש כי ימות ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו וגו' :

[תא] (עשה קסד) להקריב במקדש לשם כל ישראל שני תמידין בכל יום אחד בבקר ואת השני בין הערבים שנא' צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי לאשי וגו' כבשים בני שנה תמימים שנים ליום עולה תמיד וגו' :

[תב] (עשה קסה) להקריב קרבן בכל שבת מוסף על תמיד היום שני כבשים שנא' וביום השבת שני כבשים בני שנה וגו' :

[תג] (עשה קסו) להקריב קרבן בכל ראש חדש מוסף על תמידי היום שנא' ובראשי חדשיכם תקריבו עולה לה' פרים בני בקר שנים ואיל אחד כבשים בני שנה שבעה תמימים ונסכיהם וגו' ושעיר עזים אחד לחטאת לה' :

[תד] (עשה קסז) להקריב קרבן מוסף ביום חמשים להקרבת העומר והוא יום ששי בסיון שנאמר וביום הבכורים בהקריבכם מנחה חדשה לה' וגו' והקרבתם עולה לריח ניחוח לה' :

[תה] (עשה קסח) לשמוע קול שופר בר"ה שהוא יום ראשון של חדש תשרי שנא' ובחדש השביעי באחד לחדש וגו' יום תרועה יהיה לכם :

אונקלוס

י וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר : יא פִּנְחָס בַּר אֶלְעָזָר בַּר אַהֲרֹן כַּהֲנָא אֲתֵיב יָת חֵימְתִי מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדַקְנֵי יָת קנאתי

במדבר כה פינחס

י וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר : יא פִּינְחָס בֶּן־אֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן הֵשִׁיב אֶת־חֲמָתִי מֵעַל בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּקַנְאוֹ אֶת־קִנְאָתִי בתוכם

°ח״יד זעירא

תו"א פנחס . סנה' פב :

בעל הטורים

(יא) השיב את חמתי תגל . בגימ' זהו את המלאך של אף ושל חמה : בקנאו את קנאתי . תגין על הקו"ף לו' שספרו

רש"י

(יא) פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן. [סנהד' פב סוטה מג] לפי שהיו השבטים מבזין אותו א הראיתם בן פוטי זה שפיטם אבי אמו עגלים לע"ז והרג נשיא שבט ב מישראל לפיכך בא הכתוב ויחסו אחר אהרן : בקנאו את קנאתי . בנקמו

שפתי חכמים

א דאל"כ הא כתיב לעיל פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן ולמה כתיב כאן אע"כ כדי ליחסו וא"כ קשה ולמה לי' ליחסו והלא כבר יחסו לעיל בס"פ בלק אחר אהרן הכהן גבי הא מעשה עצמו דכתיב וירא פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן ויקם וגו' ומתרץ לפי שהיו השבטים מבזין אותו הוצרך הכ' ליחסו עוד שהוא בן בנו של אהרן א"כ י"ל דמ"מ יחסו לעיל אחר אהרן כלו' כמו שאהרן היה עוצר המגפה מישראל נקיתו את המתה כך פנחס עצר המגפה מישראל ולכך יחסו אחר אהרן מ"מ מקשה רש"י כנא דלא שייך הכא לתרץ כן : ב ר"ל דשני דברים כן חדא שהוא בן פוטי ר"ל אמו של אלעזר היתה ממשפחת יתרו ואביה פיטם

בית דוד

(יא) (פִּנְחָס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אַהֲרֹן הַכֹּהֵן). זָאגְט רש"י (לְפִי שֶׁהָיוּ הַשְּׁבָטִים מְבַזִּים אוֹתוֹ) ווייל די יוּדֶן הָאבֶּן פַר שֶׁעמְט צוּ פִּנְחָס, זֵיי הָאבֶּן גְזָאגְט אֵיינֶער צוּם אַנְדֶערְן (הַרְאִיתֶם בֶּן פּוּטִי זֶה שֶׁפִּיטֵּם אֲבִי אִמּוֹ עֲגָלִים לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים) אִיר הָאט גְזֶעהֶן דֶעם זוּן פוּן דֶעם פּוּטִי (פַּאשְׂעֶר) וָוָאס זַיין מוּטֶערְס פָאטֶער (יִתְרוֹ) הָאט גֶפַאשֶׂעט קֶעלְבֶּער אוּנ הָאט זֵיי מַקְרִיב גֶוֶועזֶן קָרְבָּנוֹת צוּ דִיא עֲבוֹדָה זָרָה (וְהָרַג נְשִׂיא שֵׁבֶט מִיִּשְׂרָאֵל) הָאט עֶר גֶעהַרְגֶעט אַ נָשִׂיא פוּן אַיוּדִישֶׁן שֵׁבֶט (לְפִיכָךְ בָּא הַכָּתוּב וְיִחֲסוֹ אַחַר אַהֲרֹן) דְרִיבֶּער הָאט דֶר פָּסוּק גֶעשְׁרִיבֶּן דֶעם יִחוּס פוּן פִּנְחָס נָאךְ אַהֲרֹן, פִּנְחָס אִיז אַ אֵיינִיקֶעל פוּן אַהֲרֹן : בקנאו

פירוש לתורת אלהים

(י) וַיְדַבֵּר יְיָ אוּנ נָאט הָאט גֶירֶעט צוּא מֹשֶׁה אַזוֹ צוּ זָאגֶן : (יא) פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר פִּינְחָס דֶער זוּן פוּן אֶלְעָזָר דֶער זוּהְן פוּן אַהֲרֹן הַכֹּהֵן הֵשִׁיב עֶר הָאט גְמַאכְט ווידֶער קֶערֶן אֶת חֲמָתִי מַיין גְרִים צָארֶען פוּן דִיא קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל בְּקַנְאוֹ אִין זַיין טָאן רֶעכֶען אֶת קִנְאָתִי מַיין רֶעכֶנוּנְג בְּתוֹכָם

משלי יהודה

(וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר) אוּנ נָאט הָט גֶרֶעט צוּ מֹשֶׁה אַזוֹ צוּ זָאגֶן פִּנְחָס דֶר זוּן פוּן אֶלְעָזָר דֶר זוּן פוּן אַהֲרֹן הַכֹּהֵן (הֵשִׁיב אֶת חֲמָתִי מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וגו') אוּנ דֶר מִדְרָשׁ זָאגְט צוּ פִּנְחָס קוּמְט זַיין שְׂכַר אֲפִילוּ מִיט דֶעם דָין אַצִינְד וָועלֶען מִיר גֶעבּוּן צוּ פַר שְׁטֵיין אוּנ נָאנְצִי דֶם פָּסוּק מִיט דֶם מִדְרָשׁ דוּרְךְ אַמָשָׁל אֵיינֶר אִיז שׁוּלְדִיג גֶועזֶן גֶעלְד צוּ פִיל מֶענְשׁוּן אוּנ וָוען דִי בַּעֲלֵי חוֹבוֹת זֶענֶן גֶקוּמֶן

בְּתוֹכָם וְלֹא־כִלִּיתִי אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאָתִי׃ יב לָכֵן אֱמֹר הִנְנִי נֹתֵן לוֹ אֶת־בְּרִיתִי שָׁלוֹם׃

קִנְאָתִי בֵּינֵיהוֹן וְלָא שֵׁיצֵיתִי יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאָתִי׃ יב בְּכֵן אֵימַר הָא אֲנָא גְזַר לֵיהּ יָת קימי

ס״י קטיעא והיתה

תו״א לכן אמור. קדושין כז סנה' פב זוהר פ' אחרי מקרים פ' אחרון:

בעל הטורים

על שהנאו לה'. ג"פ קנאה כנגד ג' עבירות שעשו לזנות ויתחברו ויצמדו: (יב) לכן. ב' ר"פ הכא ואידך לכן אמור לבני ישראל וזהו שאמר הקב"ה במצרים גם כשול אמותי כלה ועתה אתם קרובים לארץ ואתם פרוצים בעריות. לכן בגימ' מדה כמדה: את בריתי שלום. שלים כתיב והוא וי"ו קטיעא כפ"ב דקידושין כשהוא שלם. ד"א מתנה שלמה אני נותן לו י' מתנות במקדש י' במדינה (יו"ד במילוי גי' כ'). ד"א ו' קטיעא כי פנחס הוא אליהו וכן אליה כתיב חסר וי"ו ויעקוב מלא ו' שנטל ו' מאליהו למשכון עד שיבא ויבשר גאולת בניו וזהו יגל יעקב ישמח ישראל ישמח אותיות משיח שישמח ליומות המשיח ויחזור הוי"ו ויהא אליהו שלם: שלום. בגימ' זהו משיח: שלומיאל

רש״י

את נקמתי בקצפו את הקצף ג שהיה לי לקצוף כל לשון קנאה הוא המתחרה ד לנקום נקמת דבר אנפרימנ"ט בלעז: (יב) את בריתי שלום. [ס״ה שם] שתהא לו ה לברית שלום כאדם המחזיק טובה

שפתי חכמים

פירש שגלוים לפ"א כדפירש"י לעיל גבי ודרא ועוד שהרג נשיא בית אב מישראל והא דנקט רש"י שפירש אבי אמו שגגים לפ"א לאו למימרא דפשיטא ליה לרש"י דאבי אמו כי' מזרע יתרו אלא לאו דוקא הוא אלא חדא נקט כי הכא הוא אם אם אמו כית' מזרע יתרו או אבי אמו וק"ל: ג דק"ל דקנאה אינו אלא שנושא עליו שנאה בלב ופנחס לא הי"ל קנאה בלבו על זמרי. ומתרץ בנקמו את נקמתי כלומר דקנאה ל' נקמה ומו ק"ל כאיך שייך למכתב אהקב"ה בנקמו את נקמתי. ומתרץ בקצפו כו' כלו' דנקמה הוא בא ע"י קצף מש"ה נקט לישנא דקנאה וכן כל ל' נקמה שכתוב בהקב"ה ל' קצף הוא. והו ק"ל כיון דקנאה הייתו נקמה למה לא כתיב בהדיא בנקמו את נקמתי ומתרץ כל ל' קנאה כו' כלומר קודם שעשה נקמה מתחר' בלבו ויש לו קנאה עליו לעשות לו נקמה א"כ כתחלת הנקמ' יש בו קנאה לכך כתיב ל' קנאה: ד כמתחרה ל' חרה: ה ק"ל למה כתיב בריתי הנ"ל את ברית שלום. ומתרץ בריתי שאני נותן לו תהא לו לברית שלום ומ"מ לא נכתב בקרא ברית שלום שלא יהא מלת שלום דביקות אלא הוא כמו מקרא קצר כמו שפרש"י ז"ל. והרא"ם פי' הוסיף מלות שתהא לו לברית שלום ולא הספיק במלת הנני נותן לו הכתוב לעיל מפני שכתוב אחריו והיתה לו ברית כהונת עולם שלא הספיק לו מלת נותן לו ומלת בריתי הכתובי' לעיל יתחייב שיהא גם לגבי שלום כמותו שפירושו הנני נותן לו את בריתי שתהא לו לברית שלום ולברית כהונת עולם והוסיף ל' במלת שלום להורות על שבעבור שצריך לו להורות שהברית הזאת בעבור שלום ובעבור כהונת עולם ואחר שגלה

בית דוד

(בְּקַנְאוֹ אֶת קִנְאָתִי). מַיינְט מֶען (בְּנָקְמוֹ אֶת נִקְמָתִי) עֶר הָאט גֶענוּמֶען מַיין נְקָמָה (בְּקָצְפוֹ אֶת הַקֶּצֶף שֶׁהָיָה לִי לִקְצוֹף) פִּנְחָס הָט גֶעצֶערְנְט אוֹיף דִי יוּדֶען דֶעם צָארְן וָוס אִיךְ הָאבּ גֶעדַארְפְט אוֹיף זֵיי צֶערְנֶען, זָאגְט רש״י (כָּל לָשׁוֹן קִנְאָה הוּא הַמִּתְחָרֶה לִנְקוֹם נִקְמַת דָּבָר) דֶר מֶענְטְשׁ וָוס וָוערְט דֶער הִיצְט צוּא שְׁטְרָאפֶען מִיט דֶעם מֶענְטְשׁ וָוס הָט גֶענֶען אִים גֶעזִינְדִיגְט, דָס הֵייסְט קִנְאָה, צָארְן: (יב) (אֶת בְּרִיתִי שָׁלוֹם). הָארְט רש״י פְרִידֶען' אִיז דָאךְ נִיט אַזַאךְ וָוָאס יָועֶרְט גֶעגֶעבֶּען פוּן הַאנְט אוּנ הַאנְט. פַר וָוָס שְׁטֵייט אוּנ פָּסוּק ״הִנְנִי נוֹתֵן״ אִיךְ וָועל גֶעבֶּען, זָאגְט רש״י (שֶׁתְּהֵא לוֹ לִבְרִית שָׁלוֹם) הקב״ה הָט גֶעזָאגְט פַר דִי מִצְוָה וָוָס פִּנְחָס הָט גֶעטָאן וָוָס עֶר הָט גֶעשְׁטִילְט דֶעם כַּעַס פוּן מִיר אוֹיף דִי יוּדֶען, וָועט עֶר הָאבֶּען אַבְּרִית (אַצוּזָאג) פוּן מִיר עֶר זָאל הָאבֶּי אֵיבִּיג פְרִידֶען (כְּאָדָם הַמַּחֲזִיק טוֹבָה וַחֲנִינוּת לְמִי שֶׁעוֹשֶׂה עִמּוֹ טוֹבָה וַחֲנִינוּת) אַזוֹי וִוי אַמֶענְטְשׁ דַאנְקְט אוּנ זָאגְט צוּ

פירוש לתורת אלהים

צְוִוישֶׁען זֵיי דֶעם צָארֶען וָואס אִיךְ הָאבּ בַּאדַארְפְט צֶערְנֶען הָט עֶר גִיצֶערִינְט וְלֹא כִלִּיתִי אוּנ מַהֲמַת דֶעם הָאבּ אִיךְ נִיט פַאר לֶענְד דִיא קִינְדֶר פוּן יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאָתִי מִיט מַיין רֶעכְנֶען (עיין רש״י): (יב) לָכֵן אֱמוֹר דְרוּם זָאג צוּ אִים הִנְנִי נוֹתֵן לוֹ אִיךְ גִיבּ צוּ אִים אֶת בְּרִיתִי מַיין זִיכֶערְהֵייט פוּן שָׁלוֹם (עיין רש״י) דֶר אֶבֶּן עֶזְרָא שְׁרַייבְּט דֶער פִּנְחָס הָאט מוֹרָא גִיהַאט דִיא פְרֵיינְד פוּן זִמְרִי זָאלֶען אִים נִיט הַרְגֶנֶען וָוארוּם עֶר אִיז גִיוֶועֶן אַנָשִׂיא אִיבֶּער שֵׁבֶט שִׁמְעוֹן דְרוּם הָט הקב״ה צוּ

משלי יהודה

אִים מָאגֶען הָט עֶר שׁוֹין גְהַט זַיינֶע גוּטֶע פְרֵיינְד וָ ס הָבִּי זִיךְ גְשְׁטֶעלְט פוּן זַיינְט וָוענְנוּן אִינ דָבֶּן גְטֶענֶת פַר אִים בִּיז זֵיי הָבֶּן דִ׳ בַּעֲלֵי חוֹבוֹת מַדְחֶה גִיוֶועֶן פוּן אִים אוּנ זֵייא זֶענֶען אַוֶועק גֶנאֶנְגֶען אַזוֹ פְלֶעגְט זַיין אַלֶע מָאל וָוען דִיא בַּעֲלֵי חוֹבוֹת וָוענִי גְכוּמֶען כָאגֶען הָאבֶּען דִיא גוּטֶע פְרֵיינְד זַיינֶע זֵייא מַדְחֶה גְוֶועֶן פוּן אִים מִיט מַעֲנוֹת אַמָל וָוענֶן זִיךְ צוּ גוּף גְקוּמֶן צָלֶע בַּעֲלֵי חוֹבוֹת אוּנ אַיינְגַם אוּנ הָאבֶּן זִיךְ גְלְטֶעלְט שְׁטַרְק אוּנ הָאבֶּן אִים שְׁפַּרֶעקֶע יְסוּרִים אָן גְתוּן דֶר וַוייל אִיז גְקוּמֶן אַיינֶער פוּן זַיינֶע גוּטֶע פְרֵיינְד אוּנ הָאט זִיךְ אוּים גְנַלֵייגְט מִיט דִיא בַּעֲלֵי חוֹבוֹת צוּ בַּצָאלֶן דִי דְרַייסִיג פְרָאצֶענְט פוּן דֶער

צו מאת

קְיָמִי שְׁלָם: יג וּתְהֵי יג וְהָיְתָה לּוֹ וּלְזַרְעוֹ אַחֲרָיו בְּרִית
לֵיהּ וְלִבְנוֹהִי בַּתְרוֹהִי
כהונת
קים

תו"א וכיתה יבמות ק כתובות יג. קדושין סו זבחים קא: ברית כהנת עולם. מנחות כ:

בעל הטורים

שלומיאל. בגי' זה זמרי בן סלוא: (יג) ויכפר. לכפר לא נאמר אלא ויכפר שעומד ומכפר על ישראל עד סוף כל הדורות:

שפתי חכמים

זה בשלום א"נ לגלותו בכהונת עולם עכ"ל: ו פי' ששלח לו חן על הטובה שעשה לו. כ' הרא"ם ויש לתמוה בשלמא לפי' הכהם אבן עזרא שפי' שהשלום ששלח לו הוא שלא יירא מאחי זמרי שהוא הבטחה נופלת בו שבועה לקיים בטחתו אלא לפי' הרב שאמר. פירש לו שלומותיו כאדם המחזיק טובה ואין בזה שום הבטחה עם שבועה נופלת בו עד שיאמר שתהא לו שבועתי זאת לשבועת שלום ויש לדחוק וליישב דעיקר ברית הוא על כהונת עולם שעיקר הכהנים גדולים הם מזרע פנחס ולהב הברית מכסר אותו המחזיק לו טובה וחנות על שעשה עמו טובה והוא השלום: ז ר"ל והיתה שהוא ל' נקבה מוסב על ברית דכתיב לעיל מיני' וברית ל' נקבה היא והרא"ם פי' מלת והיתה אינה דבקה עם מלת בריתי שלום כי בריתי שלום לא תהי' ברית כהונת רק היא דבוקה עם מלת בריתי שהברית תהיה לברית כהונת עולם כמו שהיתה לברית שלום: דק"ל

רש"י

וחנות ו למי שעושה עמו טובה אף כאן פירש לו הקב"ה שלומותיו: (יג) והיתה לו. בריתי ז זאת ׳ ברית כהנת עולם. שאף על פי שכבר נתנה כהונה לזרעו של אהרן לא נתנה אלא לאהרן ולבניו שנמשחו

בית דוד

צו צו טאן אטובה דעם מענטש וואס האט אים געטאן אטובה (אף כאן פירש לו הקב"ה שלומותיו) דא איז אויך אזוי ווייל פנחס הט געטאן פרידען צווישען הקב"ה אונ די יודן. הט הקב"ה אים צו געזאגט ער וועט אויך האבן פרידן: (יג) (והיתה לו). (בריתי זאת) הקב"ה זאגט נאך צו משה דר צוזאג וואס איך זאג צו פנחס איז אוף נאך אמתנה (ברית כהונת עולם) אצוזאג דיא כהונה זאל געהערן צוא אים אונ זיינע קינדר נאך אים פון היינט ביז אייביג *) זאגט רש"י (שאף על פי שכבר נתנה כהונה לזרעו של אהרן) אפילו דיא כהונה איז שוין לאנג נגעבן געווארן צו די קונדר פון אהרן, אונ פנחס איז א אייניקיל פון אהרן, האט דאך פנחס שוין לאנג נעדארפט זיין אכהן געווען רש"י. (לא נתנה אלא לאהרן ולבניו

פירוש לתורת אלהים

אים גזאגט עס וועט זיין שלום ער זאל זיך ניט פארכטן פר דיא פריינד פון זמרי: (יג) והיתה לו ולזרעו אחריו צוא אים אונ דר ברית זאל זיין לו ולזרעו אחריו צוא אים אונ צו זייני קינדר נאך אים ברית אפרזיכרהייט

משלי

מאה אונ הט פר אים נצאלט אונ האט ביי זייא צוא נגומן די וועקסלין וואס אויף אים אונ הט זיי צוא ריסן אונ די בעלי חובות זיינען שון אוועק גנאנגען אונ וועגן שוין מיין ניט גוועז אים מאנן דם געלד מיקא דער גוטר פריינד האט מיט אים, פיל מיין טובה געטון פון דיא ערשטע וואר דיא ע׳שטע האבן די בעלי חובות מרחם געווען אויף שפעטר אונ נאך דעם וועגן זיי גייך אמל נקומן מאנן וואר דער חוב איז נבליבן אחוב אבר דער לעצטר גוטר פריינגר הט די חובות גיט מרחם געווען אויף שפעטר נאר ער האט פון זיין קעשינע געצאלט געלד פר די וועקסלין אונ הט זייא צוא ריסן מען זאל שון מיין ניט קומן מאנן דר נמשל איז אז די יודן האבן געזינדיגט אונ האבן גמכט דם עגל הט דר מדת הדין נמאנט פר נאט מען זאל די יודן פר לענדן איז נקומן משה רבינו אונ הט גבעטן נאט

יהודה

אין הט דם מדת הדין מרחם געווען שטייט דרט אזוי (וינחם יי על הרעה) גאט הט זיך בדענקט אויף דם שלעכטץ וואס ער הט גוועלט טון זיין פאלק יודן ער הט פון זיי מרחם געווען דם חוב אבר דר חוב פון דם עגל איז נבליבן אויף איין אנדרן צייט אונ אזוי אויך אז די יודן האבן געזינדיגט מיט די מרגלים הט גאט געזאגט צו משה (סלחתי כדבריך) איך הב דיא יודן פר געבן אזוי ווי דיא הסט מיך געבעטן אבר דא אז די יודן האבן געזינדיגט מיט די טעכטר פון מואב הט גאט געשיקט אויף די יודן אמגפה אין הט גוועלט אלע יודען אוים מארדון אונ אז פנחס איז נקומן צוא דם נשיא זמרי בן סלוא פון שבט שמעון אונ הט אים געשטאכן מיט אשפיז אין די מדינית וואס דער נשיא הט מיט איר מזנה געווען הט פנחס אויך געשטאכן מיט אשפיז אונ די מגפה איז געשטילט געווארן אז עס זאל שוין ניט

*) **הערה** ווייל פנחס האט גימאהן צוויי זאכין קיטס אים צוויי מתנות. איין זאך האט ער גימאהן ער האט גמאכט שלום צווישען הקב"ה אונ די יודין. די מגפה האט באלד אופגיהערט. אונ דער כעס פין הקב"ה אויף די יודין האט באלד אופגיהערט; ווי הקב"ה האט גיזאגט השיב את חמתי. פנחס האט בערוהיגט אונ געשטילט מיין כעס. דריבער קיטס צו פנחס מען זאל אים געבין מדה כנגד מדה. הקב"ה זאל איינשטילען דעם כעס פין אלע מענשין וואס זענין מיט כעס אויף פנחס [אפילו פין שבט שמעון] אונ פנחס זאל לעבין מיט פרידען. אונ ווייל פנחס האט איצט מקריב גווען אקרבן פר הקב"ה. וויא דער מדרש זאגט דער וואס הרגת ארשע איז גלייך וויא ער זואלט מקריב גווען אקרבן פר הקב"ה. אונ מיט דעם קרבן האט פנחס מכפר גווען די זינד פין די יודין. וויא דער פסוק זאגט ויכפר על בני ישראל. קיטס איך צו פנחס מדה כנגד מדה. ער זאל וויטער זיין אכהן ער זאל שטענדיג מכפר זיין אויף די יודין:

כְּהֻנַּת עוֹלָם תַּחַת אֲשֶׁר קִנֵּא לֵאלֹהָיו וַיְכַפֵּר עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃
יד וְשֵׁם אִישׁ יִשְׂרָאֵל הַמֻּכֶּה אֲשֶׁר הֻכָּה אֶת־הַמִּדְיָנִית זִמְרִי בֶּן־סָלוּא נְשִׂיא בֵית־אָב לַשִּׁמְעֹנִי׃

תו"א זמרי. סנה' פב :

ושם

אונקלוס

קְיָם כְּהֻנַּת עָלַם חֲלָף דִּי קַנִּי קֳדָם אֱלָהֵיהּ וְכַפַּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃
יד וְשׁוּם גַּבְרָא בַּר יִשְׂרָאֵל קְטִילָא דִּי אִתְקְטִיל עִם מִדְיָנֵיתָא זִמְרִי בַּר סָלוּא רַב בֵּית אַבָּא לְבֵית

שמעון

בעל הטורים

(יד) הכה. ג' במסורה הכה ואיך הוכה כעשב וייבש לבי הוכה אפרים. ע"י המדינית שכיתה בכה המגפה ושיפיה דקרא כי שכחתי מאכול לחמי שע"י אכילת לחמי טעיתי ונלמדתי לבעל פעור כדאיתא במדרש שהושיבו להם פונדקאות שהיו מוכרין להם מיני מאכל ומשקה. וכן הוכה אפרים ע"י פעור כדאיתא בתחלת הפ'(י"ד) המה באו בעל פעור וינזרו לבושת

רש"י

ולבניו שנמשחו עמו ולתולדותיהם שיולידו אחר המשחתן אבל פנחס שנולד קודם לכן ולא נמשח לא בא לכלל כהונה עד כאן. וכן שנינו בזבחים לא נתכהן פינחס עד שהרגו לזמרי: לאלהיו בשביל אלהיו כמו (במדבר יא) המקנא אתה לי. (זכריה א) וקנאתי לציון. בשביל ציון: (יד) ושם איש ישראל וגומר. בשם שייחס את הצדיק לשבח יחס את הרשע ח לגנאי: נשיא בית אב לשמעוני לאחד מחמשת ט בתי אבות שהיו לשבט שמעון

שפתי חכמים

ח דק"ל דכתיב לעיל והנה איש מב"י בא וגו' שם כו"ל לגנותו ומתרץ כשם וכו' ייחס את הרשע לגנאי דכלפי שהוא יותר גדול חטאו נמי יותר גדול. הרא"ם: ט נראה לפרש דמה שפירש"י נשיא בית אב לא' כו' קאי אדלעיל, מה שפי' כך ייחס את הרשע לגנאי כלו' שלא תאמר כואיל ומלינו דזמרי הי' נשיא לא תאמר שהי' נשיא על כל שבט שמעון אלא לא הי'

ד"א

בית דוד

שנמשחו עמו ולתולדותיהן שיולידו אחר המשחתן) די כהונה איז דאמאלס נאר געגעבן געווארן צוא אהרן מיט זיינע קינדער וואס זענען געזאלבט געווארן מיט אים, אונ צוא זייערע קינדער וואס זיי וועלן געבארן ווערן נאך זייער זאלבונג (אבל פנחס שנולד קודם לכן ולא נמשח) אבער פנחס איז געבארן געווארן פריער פאר זייער זאלבונג אונ ער איז ניט געזאלבט געווארן צו זיין א כהן (לא בא לכלל כהונה עד כאן) איז ער ניט געווארן א כהן ביז איצט (וכן שנינו בזבחים) אונ אזוי האבן מיר געלערענט אונ די גמרא זבחים (לא נתכהן פנחס עד שהרגו לזמרי) פנחס איז ניט געווארן א כהן ביז נאך דעם ווי ער האט געהרגעט זמרי *) : (לאלהיו). מיינט מען (בשביל אלהיו) וועגן זיין גאט (כמו) וויא עס שטייט אונ פסוק המקנא אתה לי. מיינט מען דוא ביזט בייז וועגן מיר, נאך שטייט אונ פסוק וקנאתי לציון. מיינט מען איך וועל צערנגן אויף דיא פעלקער בשביל ציון. וועגן ציון: (יד) (ושם איש ישראל וגו'). זאגט רש"י (כשם שייחס את הצדיק לשבח) וויא די תורה בשרייבט דעם נאמן אונ דעם יחוס פון א צדיק צו לויבן דעם צדיק מען זאל געבן כבוד דעם צדיק (ייחס את הרשע לגנאי) שרייבט נא"ך די תורה דעם נאמן אונ דעם יחוס פון דעם רשע מען זאל וויסן די שאנדע פון דעם רשע מיט וועלכע מיאוסע עבירה ער האט זיך בשעמט : (נשיא בית אב לשמעוני). זאגט רש"י זמרי איז ניט געוועזן איין נשיא איבר דעם גאנצי שבט שמעון ער איז נאר געוועזן א נשיא (לאחד מחמשת בתי אבות שהיו לשבט שמעון) צוא איין משפחה פון די פינף משפחות וואס איז געוועזן אין שבט שמעון (דבר אחר) נאך א פשט אין דיבר שרייבט דיא תורה

דעם

פירוש לתורת אלהים

פון איין אייביגע כהונה ער מיט זיינע קינדער וואס וועלן קומען נאך אים זאלן אייביג האבן די כהונה (עיין רש"י) תחת דער ווייל אשר וואס ער האט גרעכינט פון וועגן זיין גאט ויכפר אונ ער האט גמאכט פר געבן אוף די קינדער פון ישראל: (יד) ושם אונ דער נאמן איש ישראל פון דעם מאן פון די ישראל המכה דער וואס איז ווארען דר שלאגן אשר וואס ער איז געווארן דר שלאגן את המדינית מיט די מדינית האט ער געהייסן זמרי אונ ער איז געוועזן דער זוהן פון סלוא נשיא ער

*) צו וויסען פר וואס איז באמת פנחס נים גזאלבט געווארין צו זיין א כהן גלייך מים אהרן אונ זיינע קינדער אין איין ציים. פר וואס האט הקב"ה געווארט מיט די כהונה פין פנחס ביז איצט. נאר הקב"ה וואס ער איז דער קורא הדורות מראש. אונ ער האט געוויסט אז עס וועט זיך טרעפין מיט זמרי וואס עס האט געטראפין. אונ נאר דורך פנחס וועט זמרי דארפין געהרגעט ווערין. ווען פנחס וואלט געוועזן א כהן וואלט ער דאך נים געקענט הרגנין

שמעון : טו וְשׁוּם אִתְּתָא דְּאִתְקְטִילַת מִדְיָנֵיתָא כָּזְבִּי בַּת צוּר רֵישׁ אוּמֵי בֵּית אַבָּא בְּמִדְיָן הוּא : טז וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר : יז אָעֵיק יַת מִדְיָנָאֵי

ותקטלון

טו וְשֵׁם הָאִשָּׁה הַמֻּכָּה הַמִּדְיָנִית כָּזְבִּי בַת־צוּר רֹאשׁ אֻמּוֹת בֵּית־אָב בְּמִדְיָן הוּא: פ טז וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: יז צָרוֹר אֶת־

המדינים

תו"א כזבי. שם : צרור. ב"ק לח :

בעל הטורים

וגו' : (יז) צרור את המדינים. ל' יחיד והכיתם ל' רבים צרור כי על יחיד היה שאמר לה אביה אל תבעלי אלא לגדול

רש"י

ד"א להודיע שבחו של פנחס י שאע"פ שזה היה נשיא לא מנע את עצמו מלקנא לחילול השם לכך הודיעך הכתוב מי הוא המוכה: (טו) ושם האשה המוכה וגו'. להודיעך שנאתן כ של מדינים שהפקירו בת מלך לזנות ל כדי להחטיא את ישראל: ראש אומות. אחד מחמשת [במדבר לא] מלכי מדין מ את אוי ואת רקם ואת צור וגו' והוא היה חשוב מכולם שנאמר ראש אומות ולפי שנהג בזיון בעצמו להפקיר בתו מנאו נ שלישי: בית אב. חמשת בתי אבות היו למדין עיפה ועפר וחנוך ואבידע ואלדעה וזה הי' מלך לאחד מהם: (יז) צרור. כמו זכור שמור ל' הווה עליכם לאייב אותם:

כי

שפתי חכמים

נשיא אלא לא' מחמשת כו' וזהו נכחי: י דלפעם ראשון קשה דלא הל"ל אלא היה שחטא עם המדינית זמרי וגו' המוכה דכתיב בקרא למה לי מ"ה פי' ד"א ולפי ד"א קשה לעיל הי"ל להזכיר לכן אמר טעם ראשון וק"ל: כ מקשים העולם מ"ל דמשום שנאתן דלמא דעתן הי' להחטיא אותם כדי שתסור השכינה מישראל כי היו מתייראים מישראל וי"ל כיון דזקני מדין הלכו לבהם ופ"ל דאין בבלעם שום מעשה א"כ איך עשו מעשה בזה ע"פ עצתו אלא משום שנאה עשו: ל ואע"ת ולעיל לא תירץ כמו שתירץ לעיל להודיע שבחו של פנחס כו' הל"ל נמי אע"פ שהיתה בת מלך לא מנע כו'. וי"ל דהא שפירש"י לא מנע וכו' ר"ל לא הי' ירא שיענש בשבילו אם יהרגנו הואיל והי' נשיא כדפירש"י: מ ר"ל מה דכתיב בקרא ראש אומות משמע דלזור הי' ראש עליהם וא"כ כתיב בית אב משמע שלא הי' ראש אלא על בית אב ומתרץ דודאי לא הי' ראש אלא על א' מחמשת בתי אבות של מדין אבל בזה הי' חשוב שבכולן וז"ש ראש אומות: נ י"מ למה מנאו שלישי ולא שני דהוי כדי בזיון שלא מנאו ראשון רק שהי' ראש אומות וי"ל דאי מנאו שני ה"א לאו משום בזיון מנאו שני אלא משום שהי' לעיר ביתים.

יותר

בית דוד

דעם נאמן זמרי בן סלוא אונ ער איז געוועזן אנשיא צו א משפחה פון שבט שמעון (להודיע שבחו של פנחס) צו מאכן וויסן די לויב אונ דם פרומקייט פון פנחס (שאף על פי שזה היה נשיא) אפילו זמרי איז געוועזן אנשיא פון דעסטוועגן (לא מנע את עצמו מלקנא לחילול השם) האט ער זיך ניט פר מיטן (אפּ געהאלטען) פון צו הרגנן אום עס זאל ניט פר שעמט ווערן דר נאמן פון הקב"ה (לכך הודיעך הכתוב מי הוא המוכה) דריבר זאגט דיר דער פסוק ווער איז געוועזן דער וואס איז נעהרגת געווארען פון פנחס : (טו) (ושם האשה המוכה וגו') . זאגט רש"י דער פסוק קומט (להודיעך שנאתן של מדינים) דיך מאכן וויסן די פיינדשאפט פון די מדינים (שהפקירו בת מלך לזנות כדי להחטיא את ישראל) זיי האבן מפקיר געווען אטאכטער פון אמלך זאל מזנה זיין פון וועגן צו מאכן זינדיגן די יודן כדי זיי זאלן געשטראפט ווערן : (ראש אמות) . זאגט רש"י (אחד מחמשת מלכי מדין) צור איז געווען איינער פון די פינף מלכים וואס זענען געווען אין מדין , דס זענען זייערי נעמין , אוי רקם צור חור רבע (והוא היה חשוב מכולם) צור איז געווען דער גרעסטר פון זיי אלע (שנאמר) וויא עס שטייט אונ פסוק (ראש אמות) דר עלצטר פון די פיר מלכים (לפי שנהג בזיון בעצמו) אונ ווייל ער האט זיך אליין פאר שעמט (להפקיר בתו) צוא געבן זיין טאכטר מזנה צוא זיין (מנאו שלישי) דריבר צייכט ער אום צום דריטען : (בית אב). זאגט רש"י (חמשת בתי אבות היו למדין) מדין איז געווען געטיילט אין פינף פראווינצען דס זענען זייערע נעמין , עיפה עפר חנוך אבידע אלדעה (וזה היה מלך לאחד מהם) אונ צור איז געווען אמלך איף איינע פון די פראווינצען : (יז) (צרור). האט רש"י עס דארף שטיין צרור , זאגט רש"י

פירוש לתורת אלהים

איז געווען אנשיא צו א בית אב לשמעוני צו שבט שמעון (עיין רש"י) : (טו) ושם האשה אונ דר נאמן פון דר אשה המכה וואס זי איז ווארן דער שלאגן איז געווען איר נאמן כזבי זי איז געווען די טאכטער פון צור ראש ער איז געווען איין עלצטער פון איין בית אב פון מדין (עיין רש"י) : (טז) וידבר יי האט גאט גרעט צו משה. אזו צוא זאגן : (יז) צרור באליידיג די מדינים.

הַמִּדְיָנִים וְהִכִּיתֶם אוֹתָם׃ יח כִּי
צֹרְרִים הֵם לָכֶם בְּנִכְלֵיהֶם אֲשֶׁר־
נִכְּלוּ לָכֶם עַל־דְּבַר פְּעוֹר וְעַל־
דְּבַר כָּזְבִּי בַת־נְשִׂיא מִדְיָן אֲחֹתָם
הַמֻּכָּה בְיוֹם־הַמַּגֵּפָה עַל־דְּבַר־
פעור

וְתִקְטְלוּן יָתְהוֹן׃ יח אֲרֵי
מְעִיקִין אִנּוּן לְכוֹן
בְּנִכְלֵיהוֹן דִּי נְכִילוּ לְכוֹן
עַל עֵיסַק פְּעוֹר וְעַל
עֵיסַק כָּזְבִּי בַּת רַבָּא
דְמִדְיָן אֲחַתְהוֹן
דְּאִתְקְטִילַת בְּיוֹמָא
דְמוֹתָנָא עַל עֵסַק
פעור

בעל הטורים הכהם וזכו משה והכיתם ל' רבים ולא מהה כי נתגדל במדין:

רש"י

(יח) כי צוררים הם לכם וגו' על דבר פעור. שהפקירו בנותיהם לזנות כדי להטעותכם אחר פעור ואת מואב לא צוה להשמיד מפני רות שהיתה עתידה לצאת מהם כדאמרי' בבבא קמא (ל"ח):

שפתי חכמים

יותר מכולם אע"פ שהוא כתוב שבכולם אפ"ה לא מצאו ראשון אבל כשהוא דמצאו שליטי ע"כ משום בזיון: ם הוכרח לפרש כן מפני שאין אדם נעשה צורר לאחרים אלא מפני הרעה שנאה לו מאחרים ולא מצינו שעשו להם ישראל שום רעה. לכך פי' שהפקירו וכו' מפני שהשניבותיהם כיון מוכרחי' להפקיר בנותיה' לזנות כדי להטעותם בפעור. רא"ם: ע וא"ת ולמה לא כ' אלא וכי פעם א' ובפ' מטות כ' שני פעמים לפנא וי"ל דקשה לרש"י מדכתיב בכא צרור את המדינים והכיתם אותם למה לי אלא צרור כיון דכתיב והכיתם אע"כ ל"ל משום הכי כתיב צרור עליכם לאייב אותם תמיד מש"ה כתיב בל' הווה א"כ קשה למה לא יהיינו את המואבים לכ"פ שלא יתחתנו בהם ולהסור אף בנקנות ועל פי' משום רות וכו' ובזה יתורץ למה דעת רש"י

בית דוד

(כְּמוֹ זָכוֹר שָׁמוֹר) שְׁטֵייט נִיט זָכוֹר שָׁמוֹר, אַז עָס וָואלְט גֶשְׁטַאנֶען זָכוֹר שָׁמוֹר וָואלְט מֶען מֵיינֶען דִּי תּוֹרָה הָט נָאר גְבָּאטֶען מֶען זָאל גֶדֶענְקֶען אוּנ הִיטֶען נָאר אַיין שַׁבָּת אִיז גֶענוּג דֶּרִיבֶּר שְׁטֵייט זָכוֹר שָׁמוֹר (לָשׁוֹן הוֹוֶה) דָס זָאל זַיין אַשְׁטֶענְדִיגֶע זַאךְ מֶען זָאל גֶדֶענְקֶען אוּנ הִיטֶען שַׁבָּת אַייבִּיג, דָא הָט אוֹיךְ דִי תּוֹרָה אַזוֹי גֶבָּאטֶען צָרוֹר (עֲלֵיכֶם לְאַיֵּיב אוֹתָם) עָס אִיז גֶבָּאטֶען אוֹיף אַייךְ אִיר זָאלְט אַייבִּיג פַיינְט הָאבֶּען דִי מִדְיָנִים: (יח) (כִּי צוֹרְרִים הֵם לָכֶם וגו' עַל דְּבַר פְּעוֹר). וַוייל דִי מִדְיָנִים הָאבֶּען אַייךְ פַיינְט זַיי הָאבֶּען גֶוָואלְט אִיר זָאלְט דִינֶען צוּ דֶר עֲבוֹדָה זָרָה פְּעוֹר (שֶׁהִפְקִירוּ בְּנוֹתֵיהֶם לִזְנוּת) וָוס זַיי הָאבֶּען מַפְקִיר גֶוֶועזֶען זֵייעֶרֶע טֶעכְטֶער צוּ מְזַנָּה זַיין מִיט אַייךְ הָאבֶּען זַיי נָאר גֶעמֵיינְט (כְּדֵי לְהַטְעוֹתְכֶם אַחֲרֵי פְּעוֹר) דוּרךְ דֶעם מְזַנָּה זַיין וֶועלֶען זַיי אַייךְ נֵיימִין אִיר זָאלְט דִינֶען צוּ דִי עֲבוֹדָה זָרָה פְּעוֹר (עַיין רש"י בלק כה ב). וָאנְט רש"י (וְאֶת מוֹאָב לֹא צִוָּה לְהַשְׁמִיד) פַר וָוס הָט הקב"ה נִיט גֶבָּאטֶען מֶען זָאל הַרְגֶנֶען מוֹאָב (מִפְּנֵי רוּת שֶׁעֲתִידָה לָצֵאת מֵהֶם) וַוייל פוּן מוֹאָב הָט גֶדַארְפְט גֶבּוֹירֶען

פירוש לתורת אלהים

וְהִכִּיתֶם אוּנ אִיר זָאלְט זַייא שְׁלָאגֶען: (יח) כִּי צוֹרְרִים וָוארוּם זַיי הָאבֶּען אַייךְ בַּאלֵיידִיגְט בְּנִכְלֵיהֶם מִיט זֵייעֶרֶע טְרַאכְטֶען אֲשֶׁר נִכְּלוּ וָואס זַייא הָאבֶּען גֶטְרַאכְט אַנְטְקֶעגֶין אַייךְ עַל דְּבַר פְּעוֹר וַוייל זַיי הָאבֶּען אַייךְ גֶמַאכְט זִינְדִיגֶען מִיט דֶער עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וָוס הַייסְט פְּעוֹר וְעַל דְּבַר כָּזְבִּי אוּנ וֶועגֶן כָּזְבִּי דִי טָאכְטֶער פוּן דֶעם נָשִׂיא פוּן מִדְיָן אֲחוֹתָם זֵייעֶר שְׁוֶועסְטֶער וַוייל זַייא הָאבֶּען מַפְקִיר גֶוֶועזֶען זֵייעֶרֶע טֶעכְטֶער פוּן זְנוּת וֶועגֶן כְּדֵי זַיי זָאלֶען מַאכֶען זִינְדִיגֶען דִי יִשְׂרָאֵל הַמֻּכָּה וָואס כָּזְבִּי אִיז וָוארֶען דֶער שְׁלָאגֶען בְּיוֹם הַמַּגֵּפָה אִין דֶעם טָאג וָואס עָס אִיז גֶוֶועזֶען צְוִוישֶׁען אַייךְ אַמַגֵּפָה עַל דְּבַר פוּן וֶועגֶען

משלי יהודה

מָארְדֶען דִי יוּדֶען הָט דָאךְ פִּנְחָס דֶעם חוֹב פוּן דֶר זִינְד אָפּ גֶטוּן אוּנ גַאנְצֶען עָס זָאל שׁוֹין מֵיין נִיט בְּלֵייבֶּען קֵיין חוֹב בַּיי גָאט אוֹיף דִיא זִינְד חָמְשָׁה מֹשֶׁה הָט אוֹיךְ עֶטְלִיכֶע מָאל אָפּ גֶטוּן דָס חוֹב פוּן דִיא זִינְד פוּן דִיא יוּדֶען אִיז נָאר גֶוֶועזֶען אוֹיף דֶער וַוייל אָבֶּער דֶער חוֹב אִיז נָאךְ גֶבְּלִיבֶּען אוֹיף דֶעם הִימֶל אָבֶּער פִּנְחָס הָט אָפּ גֶטָאן דֶעם חוֹב אוּנ גַאנְצְווּ פוּן דִי יוּדֶען. אוּנ פוּן נָאט פִינְקְט וִוי דֶער גוּטֶער פַריינְד פוּן דֶעם לֹוֶה וָוס עֶר הָט בְּצָלֶעט דִיא וֶועקְסְלֶען אוּנ הָט זַיי צוּ רִיסֶען דִי בַּעֲלֵי חוֹבוֹת הָאבֶּען שׁוֹין נִיט גֶמָאנְט דֶעם לֹוֶה אוּנ דֶר לֹוֶה הָט שׁוֹין קֵיין מוֹרָא נִיט גֶהַאט פַאר דִיא בַּעֲלֵי חוֹבוֹת דָס זָאגְט דֶר פָּסוּק פִּנְחָס דֶר זוּן פוּן אַהֲרֹן הַכֹּהֵן (הֵשִׁיב אֶת חֲמָתִי) הָט גֶמַכְט וֶוערֶן קַערֶן מַיין גְרוֹים

זמרי. אבהן פאר דאך נים זיך מטמא זיין צו אמת. דריבער האט הקב"ה געוואר'ט מיט זיין כהונה ביז נאכדעם ווא ער האט געהרגעט זמרי:

פְּעוֹר׃ א וַיְהִי אַחֲרֵי הַמַּגֵּפָה פ פסקא
כו באמצע פסוק וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־
מֹשֶׁה וְאֶל אֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן
לֵאמֹר׃ ב שְׂאוּ אֶת־רֹאשׁ ׀ כָּל־
עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִבֶּן עֶשְׂרִים
שָׁנָה וָמַעְלָה לְבֵית אֲבֹתָם כָּל־
יֹצֵא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל׃ ג וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה
וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֹתָם בְּעַרְבֹת
מוֹאָב

פְּעוֹר׃ א וַהֲוָה בָּתַר
מוֹתָנָא וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה
וּלְאֶלְעָזָר בַּר אַהֲרֹן
כַּהֲנָא לְמֵימָר׃ ב קַבִּילוּ
יָת חוּשְׁבַּן כָּל כְּנִשְׁתָּא
דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִבַּר
עַשְׂרִין שְׁנִין וּלְעֵילָא
לְבֵית אֲבָהַתְהוֹן כָּל
נָפֵיק חֵילָא בְּיִשְׂרָאֵל׃
ג וּמַלִּיל מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר
כַּהֲנָא וַאֲמַרוּ לְמִמְנֵי
יַתְהוֹן בְּמֵישְׁרַיָּא דְמוֹאָב
עַל

בעל הטורים

(א) ויהי אחרי המגפה. פ' זו פתוחה שעשה הפסק בין המגפה למנין שלא תאלום המגפה בפקוד אותם: (ב) לבית אבתם. ולא אמר למשפחותם כמו למעלה לפי שנ' בכ"א משפחת הכנוכי

רש"י

(א) ויהי אחרי המגפה וגו' - משל לרועה שנכנסו זאבים לתוך עדרו והרגו בהן והוא מונה אותן לידע מנין הנותרות דבר אחר כשיצאו ממצרים ונמסרו למשה נמסרו לו במנין עכשיו שקרב למות ולהחזיר צאנו מחזירם במנין: (ב) לבית אבותם. על שבט האב יתיחסו ולא אחר האם: (ג) וידבר משה ואלעזר הכהן אותם דברו עמם על זאת שצוה המקום

שפתי חכמים

רש"י מצוכה מכל המדקדקים שכולם סוברים שהוא תקור במקום לווי וכמ"ש הרא"ם: פ דק"ל האיך תלוי המנין במגפה והביא המשל. אבל קשה לפי הד"א שהביא רש"י האיך יתורץ קו' רש"י ז"ל דכתיב לעיל מיניה צרור את המדינים והכיתם אותם וגו' וכתיב בפ' מטות נקום נקמת ב"י מאת המדינים אחר תאסף אל עמך ש"מ דבמלחמת מדין תולה מיתת משה לכך סמך מנין ישראל למלחמת מדין וצריך לפרש על ד"א משום דלפעם ראשון קשה דלא הי"ל למנות אלא המתים במגפה ומתילא הי' יודע הנותרים לכן פי' ד"א וכו'. ולד"א קשה סוף סוף עדיין לא הגיע זמן מיתת משה לכן פי' גם פעם ראשון וק"ל: צ משום דבמשפח' אין חילוק אם הולך אחר האב או אחר האם דהא בכל שבט א' הוא אפי' אם יהיו משפחות הרבה בשבט א' אבל בשבטים יש חילוק אם האם משבט אחר ק רצונו בזה דמלת אותם קאי אדברים שדברו אל ישראל

בית דוד

נָבוֹרָן װערן רות (כְּדְאָמְרִינָן) װי מיר זאגן אין דִי גְמָרָא בָּבָא קַמָּא: (א) (וַיְהִי אַחֲרֵי הַמַּגֵּפָה וגו'), זאגט רש"י (מָשָׁל לְרוֹעֶה שֶׁנִּכְנְסוּ זְאֵבִים לְתוֹךְ עֶדְרוֹ וְהָרְגוּ בָּהֶן) אַמָּשָׁל אַפַּאסְטוּךְ האט געפִּירט זיינע שאפן זענען געקומען װעלף אונ די סְטָאדע אונ האבן געהרגת פיל שעפס (וְהוּא מוֹנֶה אוֹתָן לֵידַע מִנְיַן הַנּוֹתָרוֹת) אונ ער ציילט די שעפסן ער זאל װיסען װי פיל לעבעדיגע שעפסן זענען געבליבן (דָּבָר אַחֵר) נאך אפשט איז דערפאר האט הקב"ה געהייסן מען זאל ציילן די יודען (כְּשֶׁיָּצְאוּ מִמִּצְרַיִם וְנִמְסְרוּ לְמֹשֶׁה נִמְסְרוּ לוֹ בְּמִנְיָן) װען די יודן זענען ארויס געגאנגען פון מִצְרַיִם אונ זייא זענען געגעבן געװארן צו משה זענען זייא געגעבן געװארן צו אים מיט אצאל (עַכְשָׁיו שֶׁקָּרַב לָמוּת וּלְהַחֲזִיר צֹאנוֹ מַחֲזִירָם בְּמִנְיָן) איצט אז די צייט איז נעהענט נאנט משה זאל שטארבן אונ ער זאל די יודן געבן צו יהושע דארף ער זיי אויך צוריק געבן מיט אצאהל: (ב) (לְבֵית אֲבוֹתָם), מיינט מען (עַל שֵׁבֶט הָאָב יִתְיַחֲסוּ וְלֹא עַל שֵׁבֶט הָאֵם) זייא זאלן זיך ציילן אויף דעם שבט פון זייערע פאטערס נישט נאך דעם שבט פון זייערע מוטערס: (ג) (וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֹתָם), זאגט רש"י (דִּבְּרוּ עִמָּם עַל זֹאת שֶׁצִּוָּהוּ הַמָּקוֹם לִמְנוֹתָם) משה אונ אלעזר האבן גערעט

פירוש לתורת אלהים

דעם װאס זייא האבן גזינדיגט מיט דער עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים װאס הייסט פְּעוֹר (עיין רש"י): (א) וַיְהִי אונ עס איז געװען נאך דר מַגֵּפָה וַיֹּאמֶר יְיָ האט גאט געזאגט צו משה אונ צו אלעזר דר זוהן פון אַהֲרֹן הַכֹּהֵן לֵאמֹר אזוי צו זאגן: (ב) שְׂאוּ פַר נעמט די צאל פון גאר דר עֲדָה יִשְׂרָאֵל מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה פון אַזעלכע װאס זענען אלט צװאנציג יאר וָמַעְלָה אונ העכער לְבֵית אֲבוֹתָם צוא זייער פאטערס הויז געזינד זייא זאלן זיך מְיַחֵס זיין נאך דעם שֵׁבֶט פון זיין פאטער נישט פון זיין מוטער כָּל יוֹצֵא אלע װאס גייען ארויס אין דער מִלְחָמָה צווישן די יִשְׂרָאֵל אַזעלכע זאלסטו ציילן (עיין רש"י): (ג) וַיְדַבֵּר משה האט משה מיט אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן גערעט מיט די יִשְׂרָאֵל

מואב על ירדן ירחו לאמר: ד מבן עשרים שנה ומעלה כאשר צוה יהוה את משה ובני ישראל היצאים מארץ מצרים: שני ה ראובן בכור ישראל בני ראובן חנוך משפחת החנכי לפלוא משפחת

על ירדנא דיריחו למימר: ד מבר עשרין שנין ולעילא כמא דפקיד יי ית משה ובני ישראל דנפקו מארעא דמצרים: ה ראובן בוכרא דישראל בני ראובן חנוך זרעית חנוך לפלוא זרעית

פלוא

הפלואי

רש״י

המקום למנותם: לאמר. אמרו להם צריכין אתם להמנות: (ד) מבן עשרים שנה ומעלה כאשר צוה וגו'. שיהא מנינם מבן עשרים שנה ומעלה שנא' (שמות ל) כל העובר על הפקודים וגו': (ה) משפחת החנוכי. לפי שהיו האומות מבזין אותם ואומרי' מה אלו מתייחסין על שבטיה' סבורין הם שלא שלטו המצריים באמותיה' אם בגופם היו

שפתי חכמים

לאפוקי שלא תפרש כמו אתם שדברו עם ישראל: ר דלאמר לא קאי אוידבר משה ואלעזר אלא קאי אשלפני דהיינו מבן עשרים שנה וגו'. הכי קאמר קרא וידבר משה ואלעזר הכהן אותם ר"ל כדבריה בערבות מואב על ירדן ירחו ומה הן הדברים שדברו לאמר מבן עשרים וגו' דברו אתם על זאת: ש וא"ת למה מביא פ' כנאמר בפ' תשא ולא מביא פ' דכתיב כאן שנ' שאו את ראש וגו' מבן עשרים שנה וגו'. וי"ל משום דה"ל דכאשר צוה משמע דכבר צוה להם וגם ישראל יודעין כבר ולווי דהכא עדיין לא ידעו אלא כשא"ל משה. וע"ק לרש"י לא"ל ובני כיוצאים מאמ"ל לא כלי"ל אלא ובנ"י ותו לא לכך בוצרך לכרס ולכנית אותו פ' כאמור כי תשא דאותו לווי לא כי' אלא ליוצאי מצרים וא"ת מ"מ כי"ל לכנית ספ' כנא' בפרשה

בית

מיט די יודן ווענין דעם ציילונג. הקב"ה האט גבאטן מען זאל זייא ציילען: (לאמר). (אמר להם צריכים אתם להמנות) משה האט געזאגט צו די יודן איר דארפט געציילט ווערן: (ד) (מבן עשרים שנה ומעלה כאשר צוה וגו'). הקב"ה האט געבאטן (שיהא מנינם מבן עשרים שנה ומעלה) זייער צאהל זאל זיין פון צוואנציג יאר אונ ווייטער (שנאמר) ווי עס שטייט אונ פסוק (כל העובר על הפקודים מבן עשרים שנה ומעלה)

דוד

אכע יודען וואס ויעלן דורך ניין צום געציילט ווערי, זאלן ניי זיין פון צוואנציג יאר אונ ווייטער: (ה) (משפחת החנוכי). זאגט רש"י (לפי שהיו העובדי כוכבים מבזין אותם) ווייל דיא פעלקר פלעגיי פר שעמי דיא יודן (ואומרים) זיי פלעגן זאגן (מה אלו מתיחסים על שבטיהם) וויס זעגין די יודן מיחסים, זיי ציילן זיך צו זייערע שבטים נאך זייערע פאטערס, ווייסען זיי דען ווער זייערי פאטערס זענען (סבורים הם שלא שלטו המצריים באמותיהן

פירוש לתורת אלהים

בערבות מואב אין פלין פון מואב על ירדן ירחו ביא דעם ירדן פון יריחו לאמר צוא זאגן זייא האבי זיי גזאגט איר זאלט וויסן גאט האט גהייסן אייך ציילן: (ד) מבן עשרים שנה ומעלה פון אזעלכע וואס זענען אלט צוואנציג יאר אונ העכר כאשר צוה יי את משה אזו ווי גאט האט גבאטן צו משה אונ צו די ישראל וואס זענען ארוס געגאנגן פון מצרים זייא זאלן האבן געציילט פון אזעלכע וואס זעני אלט צוואנצג יאר אונ העכר אזו זאלט איר היינט אוך געציילט ווערן: (ה) ראובן בכור ישראל ראובן איז געווען דר ערשטער געבארנער פון ישראל בני ראובן דיא זיהן פון ראובן איז געווען חנוך פון אים איז ארוס גיקומען די משפחה החנוכי לפלוא פון פלוא איז ארוס געקומען דיא

משלי

צארן (מעל בני ישראל) פון די יודן ער האט שוין פועל געווען אונ הימל אז דר גרוס צארן זאל ווערן אפ גיטאן (בקנאו את קנאתי בתוכם) אונ זיין סון רעכינגע מיין רעכנונג צווישן זיי דעם צארן וואס איך האב גדארפט צערנען האט ער נצערינט אונ ווידר האט ער פועל געווען אינטשן צו די יודן (ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי) מחמת דעם וואס ער האט גצערינט האב איך שוין ניט פר לענד זיי מיט מיין

יהודה

רעכינגע דרום זאגט דער מדרש מיט דעם דין קומט אז פנחס זאל נעמען אנגעטאן שכר ווייל ער האט גמאכט שלום אויף דעם הימל אונ אויף דער ערד צו די יודן (לכן) דרום (אמור לו) זאג צו אים (הנני נותן לו) איך גיב צוא אים (את בריתי שלום) מיין זיכערהייט פון שלום זיין שלום זאל זיין אויף דעם הימל אין אויף דער ערד:

הַפַּלֻּאִי: ו לְחֶצְרֹן מִשְׁפַּחַת
הַחֶצְרוֹנִי לְכַרְמִי מִשְׁפַּחַת
הַכַּרְמִי: ז אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת הָרֻאוּבֵנִי
וַיִּהְיוּ פְקֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַרְבָּעִים
אֶלֶף וּשְׁבַע מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים:
ח וּבְנֵי פַלּוּא אֱלִיאָב: ט וּבְנֵי
אֱלִיאָב נְמוּאֵל וְדָתָן וַאֲבִירָם הוּא
דָתָן וַאֲבִירָם קְרוּאֵי הָעֵדָה אֲשֶׁר

קריאי ק' הצו

פלוא: ו לְחֶצְרוֹן זַרְעִית
חֶצְרוֹן לְכַרְמִי זַרְעִית
כַּרְמִי: ז אִלֵּין זַרְעִית
רְאוּבֵן וַהֲווֹ מִנְיָנֵיהוֹן
אַרְבְּעִין וּתְלָתָא אַלְפִין
וּשְׁבַע מְאָה וּתְלָתִין:
ח וּבְנֵי פַלּוּא אֱלִיאָב:
ט וּבְנֵי אֱלִיאָב נְמוּאֵל
וְדָתָן וַאֲבִירָם הוּא דָתָן
וַאֲבִירָם מְעַרְעֵי כְנִשְׁתָּא
דְאִתְכַּנַּשׁוּ עַל מֹשֶׁה
ועל

תו"א ובני פלוא. בתרא קמג: הוא דתן אבירם. מגילה יא:

בעל הטורים

החנוכי משפחת הפלואי וכן בכלם: (ו) לכרמי. שנים הכא ומה לעשות עוד לכרמי מי הוא כרמי ז"ש בו לכרמי משפחת הכרמי כדכתיב כי כרם ה' צבאות בית ישראל

שפתי חכמים

כפ' במדבר וי"ל דמנין בנת' בפ' במדבר לא כו' אלא לפי שעה ביום הקמת המשכן ולא לדורות אבל במנין שני בפ' תשא נאמר אף לדורות דמשמע כי תשא את ראש ובני' לעולם כשתמנה אותם לא תמנם אלא מבן עשרים שנה: ת וח"ת מא בני פלוא נ"כ כתיב הכי דכתיב וירד העמלקי והכנעני. וי"ל אי הוה כתיב כאן בני ראובן משפחת החנוכי ולא כ' חנוך לא הוי קשה מידי ימו בני העמלקי עכשיו דכתיב בני ראובן חנוך משפחת החנוכי קשה למה הטיל ה' מצד זה וי' מצד זה: א מפני שמלות כלו בבלותם הם תמנין הפסיל היולא לאחר הבוא פסול וצריך לפרש מי הוא הפסול כלו את ישראל כתב

רש"י

היו מושלין קל וחומר בנשותיה' לפיכך הטיל הקב"ה שמו עליה' ה"א מצד זה ויו"ד מצד זה לו' מעיד אני עליה שהם בני אבותיה' וזה הוא שמפורש ע"י דוד [תהלי' קכב] שבטי יה עדות לישראל השם הזה מעיד עליה' לשבטיה' לפיכך בכולם כתיב החנכי הפלאי אבל בימנה לא הוצרך לו' משפחת הימני לפי שהשם קבוע בו יו"ד בראש וה"א בסוף: (ט) אשר הצו. את ישראל על משה: בהצותם את

בית דוד

באמותיהן) ווייא מיינען דיא מצריים האבען ניט געוועלטיגט אויף זייערע מוטערס צו מנה זיין מיט זייא (אם בגופן היו מושלים כל שכן יותר בנשותיהן) מאראד די מצריים האבען געוועלטיגט אויף דיא מענער צו פייניגן זייא דרום זייא אויף זייערע ווייבער געווים געוועלטיגט צו רעדה זיין מיט זיי (לפיכך הטיל הקב"ה שמו עליהם) דעריבער האט הקב"ה געגעבן זיין נאמן אויף די יודין (ה' מצד זה וי' מצד זה) אהא' אינ אנהייב וואורט אינ איוד אונ סוף וואורט, דאס מיינט יה, (לומר) צו זאגן, הקב"ה זאגט (מעיד אני עליהם) איך זאג עדות אויף זייא (שהם בני אבותיהם) די זייא זענען די קינדער פון זייערע פאטערס יוס גענאננט צו די שבטים (וזה הוא שמפורש על ידי דוד) דאס איז געזאגט געווארן דורך דוד המלך ע"ה (שבטי יה עדות לישראל, השם הזה מעיד עליהם לשבטיהם) דער נאמען יה זאגט עדות אויף די יודען אז זייא זענען געבארען פון זייערע שבטים (לפיכך בכולם כתב החנכי, הפלאי) דעריבער שטייט ביי אלע אה' אונ אנהייב נאמען אונ אי' אונ סוף נאמען. החנכי, הפלאי (אבל בימנה לא הוצרך לומר משפחת הימני) אבער ביי דעם נאמען ימנה דארף מען ניט זאגן משפחת הימני (לפי שהשם קבוע בו) ווייל אין דעם וואורט ימנה אליין איז דא דער נאמען יה (יו"ד בראש וה"א בסוף) אי' אונ אנהייב וואורט אונ אה' אין סוף וואורט: (ט) (אשר הצו). (את ישראל על משה) דתן אונ אבירם האבן געמאכט קריגן די יודן אויף

פירוש לתורת אלהים

משפחה הפלואי (עיין רש"י): (ח) ובני אונ די קינדער פון פלוא איז געווען אליאב: (ט) ובני אונ די קינדער פון אליאב איז געווען נמואל אונ דתן ואבירם הוא דתן ואבירם דאס איז דער דתן ואבירם קריאי העדה די גרויסע פון דער עדה אז זיי זענען געווען בארימט דאבן צו אדבר חשיבות פון דער עדה פליגט מען זיי רופן: אשר הצו וואס זיי האבן געמאכט קריגן די ישראל אויף משה אונ אויף אהרן אין דער עדה פון קרח בהצותם

הִצּוּ עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן בַּעֲדַת־
קֹרַח בְּהַצֹּתָם עַל־יְהוָה׃ י וַתִּפְתַּח
הָאָרֶץ אֶת־פִּיהָ וַתִּבְלַע אֹתָם
וְאֶת־קֹרַח בְּמוֹת הָעֵדָה בַּאֲכֹל
הָאֵשׁ אֵת חֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם אִישׁ
וַיִּהְיוּ לְנֵס׃ יא וּבְנֵי־קֹרַח לֹא־
מֵתוּ׃ יב בְּנֵי שִׁמְעוֹן לְמִשְׁפְּחֹתָם
לִנְמוּאֵל מִשְׁפַּחַת הַנְּמוּאֵלִי
לְיָמִין מִשְׁפַּחַת הַיָּמִינִי לְיָכִין
מִשְׁפַּחַת הַיָּכִינִי׃ יג לְזֶרַח

משפחת

וְעַל אַהֲרֹן בִּכְנִשְׁתָּא
דְקֹרַח בְּאִתְכַּנּוֹשֵׁיהוֹן
עַל יְיָ׃ י וּפְתָחַת אַרְעָא
יָת פּוּמַהּ וּבְלָעַת יָתְהוֹן
וְיָת קֹרַח בְּמוֹתָא
דִכְנִשְׁתָּא כַּד אֲכָלַת
אֶשָּׁתָא יָת מָאתָן
וְחַמְשִׁין גַּבְרָא וַהֲווֹ
לְאָת׃ יא וּבְנֵי קֹרַח
לָא מִיתוּ׃ יב בְּנֵי
שִׁמְעוֹן לְזַרְעֲיָתְהוֹן
לִנְמוּאֵל זַרְעִית נְמוּאֵל
לְיָמִין זַרְעִית יָמִין לְיָכִין
זַרְעִית יָכִין׃ יג לְזֶרַח

זרעית

תו"א בכלותם. סנה' קי:

בעל הטורים

ישראל: (י) ויהיו לנס. במסורת היו לנס ולזכרון: לנס. ב' במס' ויהיו לנס. שורש ישי אשר עומד לנס עמים. שם ברקמה וגו' היה מפרש להיות לך לנס ז"ש מקום נתבלר לכם כשנפתחה הארץ נשאר מקום באמצע כמו נס צוה בראש ההורן. כך נשאר מקום תורן. ומכאן רמז למאן דאמר שהיא אנידה המתבקשת שיעמדו לתחיית המתים ליתות במשים וכיונו

רש"י

את העם על ה'. הצו. השיאו את ישראל לריב על משה ל' הפעילו: (י) ויהיו לנס. לאות ב ולזכרון [במדבר יז] למען אשר לא יקרב איש זר לחלוק עוד על הכהונה: (יא) ובני קרח לא מתו. [במ"ר סנהדרין קי] הם היו בעצה תחלה ובשעת המחלוקת ג הרהרו תשובה בלבם לפיכך נתבצר ד להם מקום גבוה בגיהנם וישבו שם: (יג) לזרח.

שפתי חכמים

ברא"ם ולא ידעתי למה שינה הפעולים ואמר שהא' מהם הוא ישראל והא' מהם הוא העם ולמה לא יהיו שניהם ממין א'. ושמא י"ל כיון שהכפיל הפ' בלשונו במ"ש כלו בכלותם לכן אמר הכלו את ישראל ובכלותם הוא העם או להיפך עכ"ל: ב כלו' מלו' נס המורה על האות כמו נס על הנגבה כנסו נס הרים: ג ר"ל האיך יתכן שלא מתו הא כתיב את כל האדם אשר לקרח ש"מ דגם הבנים נבלעים בארץ: ד מלו' מרי מבצר כלו' התקין להם הקב"ה מקום גבוה שלא העמיקו כ"כ בגיהנם

בית דוד

משה אונ אהרן: (בהצותם). (את העם על ה') זייא האבן גמאכט קריגן דם פאלק אויף הקב"ה: (הצו). (השיאו את ישראל לריב על משה). זייא האבן אן גרעט דיא יודן זיי זאלען קריגען אויף משה (לשון הפעילו) זייא האבן גמאכט טון גמאכט קריגען: (י) (ויהיו לנס). (לאות ולזכרון) צו אצייכן אונ צו אאנדענקונג (למען אשר לא יקרב איש זר לחלוק עוד על הכהונה) עס זאל ניט נעהנען אפרעמדער מענש צו קריגען אויף דיא כהונה: (יא) (ובני קרח לא מתו). זאגט רש"י (הם היו בעצה תחלה). די קינדער פון קרח זענען גוועזן די ערשטע צו די עצה צו קריגען משה מיט אהרן (ובשעת המחלוקת) אונ ווען די קריג איז שוין גוועזן (הרהרו תשובה בלבם) האבן זיי אין הארץ חרטה געהאט (לפיכך נתבצר להם מקום גבוה בגיהנם וישבו שם) דריבער איז פון זייערט וועגן געמאכט געווארן אחויף אורט אין גיהנם אונ זיי זענען דארטען געזעסן: (יג) (לזרח).

זאגט

פירוש לתורת אלהים

אַז זַיי הָאבִּן גִמַאכְט קְרִיגְן דִי יִשְׂרָאֵל עַל יְיָ אוֹיף גָאט: (י) וַתִּפְתַּח הָאט גִעפִינְט דִיא עֶרְד אִיר מוֹל וַתִּבְלַע אוּנ זִי הָט אַיין גִשְׁלוּנְגִן אוֹתָם זַיי דָתָן מִיט אֲבִירָם אוּנ מִיט קֹרַח בְּמוֹת הָעֵדָה אַז דִיא עֵדָה וָואס הָאבִּן גִקְרִיגְט זֶענֶען גִשְׁטָארְבֶּען בַּאֲכוֹל הָאֵשׁ אַז דָס פַייעֶר הָט פַר בְּרֶענְט אַת חֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם אִישׁ דִי צְווֵיי הוּנְדֶערְט אוּנ פוּפְצִיג מַאן וַיִּהְיוּ לְנֵס אוּנ עֶס אִיז גִוֶועזְן צוּ אַצֵייכְן אוּנ צוּא אַזִכָּרוֹן אַז אַפְרֶעמְדֶער וָואס אִיז נִיט אַכֹּהֵן זָאל נִיט גִנֶעהֶנְגִן צוּ קְרִיגְן אוֹיף דֶער כְּהוּנָּה: (יא) וּבְנֵי קֹרַח אוּנ דִי קִינְדֶער פוּן קֹרַח לֹא מֵתוּ

זַרְעִית זֶרַח לְשָׁאוּל

מִשְׁפַּחַת הַזַּרְחִי לְשָׁאוּל מִשְׁפַּחַת

הַשָּׁאוּלִי

רש"י

הוא צוחר. ל' צוהר. אבל משפחת אהד בטלה ה וכן חמש משבט בנימין שהרי בעשרה בנים ירד למצרי' וכאן לא מנה אלא חמשה וכן אצבון ו לגד הרי ז' משפחות. ומצאתי בגמ' ירושלמים שכשמת אהרן נסתלקו ענני כבוד ובאו הכנעני' להלחם בישראל ונתנו לב לחזור למצרי' וחזרו לאחוריה' שמונה ז מסעות מהר ההר למוסרה שנאמר [דברי' י] ובני ישראל נסעו מבארות בני יעקן מוסרה שם מת אהרן והלא בהר ההר מת ומשם' עד הר ההר שמונה מסעות יש למפרע אלא שחזרו לאחוריה' ורדפו בני לוי אחריה' להחזיר' והרגו מהם שבע משפחות ומבני לוי נפלו ארבע משפחות משפחת שמעי ועזיאלי ומבני יצהר לא נמנו כאן אלא משפחת הקרחי והרביעי' לא ידעתי ם מה היא ורבי תנחומ' דרש שמתו במגפה בדבר בלעם י אבל לפי החסרון שחסר משבט שמעון בענין זה מענין הראשון שבמדבר סיני

שפתי חכמים

ילא מתו: ה ר"ל רק לא חשיב כאן אלא באי מצרים שנמנו בפ' ויגש והתם כתיב ובני שמעון ימואל וימין ואהד ויכין וצחר ושאול בן הכנענית והכא מנה זרח והתם לא נמנה וגם אהד לא מנה כאן ומפרש דזרח דמנה כאן י"ל היינו צוחר וצוחר ל' צוהר דה' מתחלף בח' וזרח ג"כ הוא ל' אור אבל משפחת אהד ע"כ בטלה: ו וא"ל והא רש"י עצמו מפרש לקמן לאזני אומר אני זו משפחת אצבון. י"ל דהא דפי' בכא הוא ע"פ המדרש דז' משפחות בטלו אבל ליה לא ס"ל וזהו כמו שפרש"י לקמן דלא נקראת משפחה אלא אלו שירדו למצרים ואזני לא הי' מיורדי מצרים ולמה חשב אותם דא"ל דאזני הוא אצבון הי ז דמיון לאזני עם אצבון אלא על כרחך צ"ל דמה שפירש"י וכן אצבון לגד הוא ע"פ מדרש ירושלמי דז' משפחות חסרים ולית ליה כמו למדרש ירושלמי דאין נקראת משפחה אלא מיורדי מצרים. ובזה יתורץ קו"ע של הרא"ם שכ' אך קשה והלא רש"י עצמו כ' אח"ז שכל המשפחות נקראו ע"ש יורדי מצרים והנולדים משם והלאה לא נקראו על שמם וא"כ איך מונה האזני והא אינו מבאי מצרים וצ"ע עכ"ל. וי"מ וכן אצבון לגד כלו' אל תתמה על שינוי השם של זרח שהרי אצבון לגד משבט גד גם הוא נשתנה שמו. והא דכ' רש"י הרי ז' משפחות והא לא היו לפי"ז אלא ששה משפחות י"ל הרי שבע וכו' דנקט רש"י ר"ל על משפחת ישוה שהוא מבני אשר ומבני אשר לא נמנה כאן אלא ישוי ובפ' ויגש כתיב ישוה וישוי וזהו שפרש"י שבע משפחות: ז וא"ת הא לעיל בפ' חקת פי' שבע מסעות וי"ל דלעיל חשיב מהר ההר ואילך ולא הר ההר בכלל: ח כלו' דליצהר הי' ג' בנים קרח ונפג וזכרי ולא מנה כאן כי אם משפחת הקרחי ונפג וזכרי נפלו והוא"ל ונפל ברוב כאלו בטלו כולן נמלא מבני לוי נפלו ג' משפחות שמעי ועזיאלי וילכרי: ט י"מ דלמא ד' משפחות שחסרו הם שמעי ועזיאלי ונפג וזכרי שהם בני יצהר וי"ל דמשפחות הלוי אינן אלא איתן ח' באמורות בפ' במדבר ולא נמנו שם נפג וזכרי. וקרתי דחשיב כאן הוא במקום היצהרי. רא"ם: י פי' כו' משפחות דוקא ולא תאמר שהלוים נמי היו בדבר בלעם שלא מצינו שהלוים

בית

זָאגְט רש"י (הוּא צוֹחַר) זֶרַח אוּנ צוֹחַר דָאס אִיז אַיין מֶענְש (לָשׁוֹן צוֹהַר) אַבָּעלַייכְטוּנְג וָוארוּם אַה' מִיט אַח' וֶוערֶן פִיל מָאל פַאר טוּישְׁט אִין לָשׁוֹן קוֹדֶשׁ זֶרַח אִיז טַייטְשׁ אַשַיינוּנְג אוּנ צוֹהַר אִיז טַייטְשׁ אַשַיינוּנְג דְרִיבָּער רוּפְט מֶען דָעם מֶענְשׁ אַמָאל זֶרַח אוּנ אַמָאל צוֹחַר דָס אִיז צוֹהַר) (אֲבָל מִשְׁפַּחַת אֹהַד בָּטְלָה) אָבָּר דִי מִשְׁפָּחָה פוּן אֹהַד וֶענְן אַלֶע גִשְׁטָארְבֶּן עֶס אִיז פוּן זַיי קַיינֶער נִיט גִבְּלִיבְּן (וְכֵן חָמֵשׁ מִשֵּׁבֶט בִּנְיָמִין) פוּן שֵׁבֶט בִּנְיָמִן פֶעלְן אוֹיךְ פִינְף מִשְׁפָּחוֹת (שֶׁהֲרֵי בַּעֲשָׂרָה בָּנִים יָרַד לְמִצְרַיִם) בִּנְיָמִין אִיז גֶעקוּמֶען קַיין מִצְרַיִם מִיט צֶעהֶן קִינְדֶר (וְכַאן לֹא מָנָה אֶלָּא חֲמִשָּׁה) אוּנ דָא צַייקְט מֶען נָאר פִינְף קִינְדֶער (וְכֵן אֶצְבּוֹן לְגָד) בַּייא דֶעם שֵׁבֶט גָד פֶעלְט דִי מִשְׁפָּחָה אֶצְבּוֹן (הֲרֵי שֶׁבַע מִשְׁפָּחוֹת) פֶעלֶען זִיבֶּען מִשְׁפָּחוֹת. וָאגְט רש"י (וּמָצָאתִי בִּגְמָרָא יְרוּשַׁלְמִית) אִיךְ הָאבּ גֶפוּנֶען אוּנ דִי גְמָרָא יְרוּשַׁלְמִי (שֶׁכְּשֶׁמֵּת אַהֲרֹן נִסְתַּלְּקוּ עַנְנֵי כָבוֹד) וָוען אַהֲרֹן אִיז גִשְׁטָארְבֶּן וֶענֶען אָפּ גֶפוּן גֶוָוארְן דִי וָואלְקֶנְס וָוס זֶענֶען גִוֶוען אַרוּם דִ'יא יוּרְדֶן (וּבָאוּ הַכְּנַעֲנִים לְהִלָּחֵם בְּיִשְׂרָאֵל) זֶענֶען גֶעקוּמֶען דִי כְּנַעֲנִים הַאלְטְן מִלְחָמָה מִיט דִי יוּדְן (וְנָתְנוּ לֵב לַחֲזוֹר לְמִצְרַיִם) הָאבְּן דִי יוּדְן גֶוָואלְט צוּרִיק גֵיין קַיין מִצְרַיִם (וְחָזְרוּ לַאֲחוֹרֵיהֶם שְׁמוֹנֶה מַסָּעוֹת מֵהוֹר הָהָר לְמוֹסֵרָה) אוּנ זַיי זֶענֶען צוּרִיק גֶנַאנְגֶן צוּ דִי זַייט פוּן מִצְרַיִם אַכְט צִיהוּנְגֶען, אַכְט עֶרְטֶער, פוּן הוֹר הָהָר בִּיז מוֹסֵרָה (שֶׁנֶּאֱמַר)

דוד

וִוי עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נָסְעוּ מִבְּאֵרוֹת בְּנֵי יַעֲקָן מוֹסֵרָה שָׁם מֵת אַהֲרֹן) דִ'יא יוּדְן הָאבְּן גֶצוֹגְן פוּן בְּאֵרוֹת בְּנֵי יַעֲקָן בִּיז מוֹסֵרָה דָארְטְן אִיז גִשְׁטָארְבֶּן אַהֲרֹן, אִיז דָאךְ אַקַשְׁיָא (וַהֲלֹא בְּהוֹר הָהָר מֵת) אַהֲרֹן אִיז דָאךְ גִשְׁטָארְבֶּן אִין הוֹר הָהָר (וּמִמּוֹסֵרָה עַד הוֹר הָהָר שְׁמוֹנֶה מַסָּעוֹת יֵשׁ לְמַפְרֵעַ) אוּנ פוּן מוֹסֵרָה בִּיז הוֹר הָהָר אִיז אַכְט צִיהוּנְגֶען (אַכְט עֶרְטֶער) צוּרִיק (אֶלָּא שֶׁחָזְרוּ לַאֲחוֹרֵיהֶם) נָאר דִי יוּדְן זֶענֶען צוּרִיק גֶנַאנְגֶן צוּ דֶער זַייט פוּן מִצְרַיִם (וְרָדְפוּ בְּנֵי לֵוִי אַחֲרֵיהֶם לְהַחֲזִירָם) דִיא לְוִיִּם זֶענֶען גֶלָאפֶען נָאךְ דִי יוּדְן אוּם צוּ קֶערֶן זַיי צוּרִיק, אִיז גִוֶועֶן אַמִלְחָמָה דִיא יוּדְן מִיט דִי לְוִיִּם (וְהָרְגוּ מֵהֶם שֶׁבַע מִשְׁפָּחוֹת) דִי לְוִיִּם הָאבְּן גֶהַרְגֶעט פוּן דִי יוּדְן זִיבֶּען מִשְׁפָּחוֹת (וּמִבְּנֵי לֵוִי נָפְלוּ אַרְבַּע מִשְׁפָּחוֹת) פוּן דִיא לְוִיִּם זֶענֶען נֶהֱרָגְת גֶוָוארְן פִיר מִשְׁפָּחוֹת (מִשְׁפַּחַת שִׁמְעִי וְעָזִיאֵלִי) דִיא מִשְׁפָּחָה שִׁמְעִי אוּנ עָזִיאֵל (וּמִבְּנֵי יִצְהָר לֹא נִמְנָה כַּאן אֶלָּא מִשְׁפַּחַת הַקָּרְחִי) פוּן יִצְהָרְס קִינְדֶר זֶענֶען דָא נָאר גֶצֵיילְט גֶעוָוארְן דִיא מִשְׁפָּחָה פוּן קֹרַח (וְהָרְבִיעִית לֹא יָדַעְתִּי מַה הִיא) זָאגְט רש"י דִי פֶערְדֶע מִשְׁפָּחָה וָוס פֶעלְט וַוייס אִיךְ נִיט וֶועלְכֶע (עַיין ש"ח) (וְרַבִּי תַּנְחוּמָא דָרַשׁ) רַבִּי תַּנְחוּמָא הָט גֶלֶערְנְט (שֶׁמֵּתוּ בַּמַּגֵּפָה בִּדְבַר בִּלְעָם) דִי זִיבְּן מִשְׁפָּחוֹת זֶענֶען גִשְׁטָארְבֶּן אִין דִי מַגֵּפָה וָוס אִיז גִוֶוען בַּיי יוּדְן וֶוענְן דִי עֵצָה פוּן בִּלְעָם (אֲבָל לְפִי חֶסְרוֹן שֶׁחָסֵר מִשֵּׁבֶט שִׁמְעוֹן

הַשָּׁאוּלִי׃ יד אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת
הַשִּׁמְעֹנִי שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים אֶלֶף
וּמָאתָיִם׃ ס טו בְּנֵי גָד לְמִשְׁפְּחֹתָם
לִצְפוֹן מִשְׁפַּחַת הַצְּפוֹנִי לְחַגִּי
מִשְׁפַּחַת הַחַגִּי לְשׁוּנִי מִשְׁפַּחַת
הַשּׁוּנִי׃ טז לְאָזְנִי מִשְׁפַּחַת הָאָזְנִי
לְעֵרִי מִשְׁפַּחַת הָעֵרִי׃ יז לַאֲרוֹד
מִשְׁפַּחַת הָאֲרוֹדִי לְאַרְאֵלִי
מִשְׁפַּחַת הָאַרְאֵלִי׃ יח אֵלֶּה
מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי־גָד לִפְקֻדֵיהֶם
אַרְבָּעִים אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת׃ ס
יט בְּנֵי יְהוּדָה עֵר וְאוֹנָן וַיָּמָת עֵר
וְאוֹנָן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן׃ כ וַיִּהְיוּ בְנֵי־
יְהוּדָה לְמִשְׁפְּחֹתָם לְשֵׁלָה
מִשְׁפַּחַת הַשֵּׁלָנִי לְפֶרֶץ מִשְׁפַּחַת
הַפַּרְצִי לְזֶרַח מִשְׁפַּחַת הַזַּרְחִי׃

אונקלוס

זַרְעִית שָׁאוּל׃ יד אִלֵּין
זַרְעֲיַת שִׁמְעוֹן עַשְׂרִין
וּתְרֵין אַלְפִּין וּמָאתָן׃
טו בְּנֵי גָד לְזַרְעֲיָתְהוֹן
לִצְפוֹן זַרְעִית צְפוֹן
לְחַגִּי זַרְעִית חַגִּי לְשׁוּנִי
זַרְעִית שׁוּנִי׃ טז לְאָזְנִי
זַרְעִית אָזְנִי לְעֵרִי זַרְעִית
עֵרִי׃ יז לַאֲרוֹד זַרְעִית
אֲרוֹדִי לְאַרְאֵלִי זַרְעִית
אַרְאֵלִי׃ יח אִלֵּין זַרְעֲיַת
בְּנֵי גָד לְמִנְיָנֵיהוֹן
אַרְבְּעִין אַלְפִּין וַחֲמֵשׁ
מְאָה׃ יט בְּנֵי יְהוּדָה עֵר
וְאוֹנָן וּמִית עֵר וְאוֹנָן
בְּאַרְעָא דִכְנָעַן׃
כ וַהֲווֹ בְּנֵי יְהוּדָה
לְזַרְעֲיָתְהוֹן לְשֵׁלָה
זַרְעִית שֵׁלָה לְפֶרֶץ
זַרְעִית פֶּרֶץ לְזֶרַח

בעל הטורים

טורח ישי אשר מוסר לגם מהים׃ (טו) לצפוני. ב' במס' הכי ואידך ואת הצפוני ארחיק מעליכם וזהו שאליהו בא מבני גד שנ"ס: (מ"א י"ז) תייחס אותו עם בני גד אז והצפוני ארחיק מעליכם שיתגלה יגה"ר׃ לצפון. כתוב לפיון וכתיב לפון נ"ג

ויהיו

רש"י

סיני: כ נראה שכל כ"ד אלף נפלו משבטו ל של שמעון: (טז) לאזני. אומר אני שזו משפחת

שפתי חכמים

שכולם מתו בדבר בלעם: ב דבמדבר סיני כ"י פקודיהם מסעים ותשעה אלף וג' מאות וכאן לא נמנו כ"א כ"ב אלף ומאתים נמצאו חסרים ל"ז אלף ומאה: ל כלו' ככ"ד אלף שמתו בדבר בלעם כולם נפלו משבטו של שמעון בותיל ומלאכו דשבטו

בית דוד

במנין זה ממנין הראשון שבמדבר סיני) אבר נאך דיא צאל מערשן וואס פעלט פון שבט שמעון אונ דעם ציילונג, בעטען דעם ציילונג וואס איז גוועזן פריער אין מדבר סיני (נראה שכל כ"ד אלף נפלו משבטו של שמעון) וועהט מען דיא פיר אונ צוואנציג טויזנד יודן וואס זענען נפאלן אין די מגפה וואס איז גוועזן אין שטים זענען אלע גוועזן פון שבט שמעון׃ (טו) (לאזני). זגט רש"י (אומר אני) איך זאג שזו.

שר"ה הקדוש

(טז) לאזני משפחת האזני רש"י שרייבט האזני דס איז דיא משפחה אצבון וואס עס שטייט אונ פרשת ויגש אנדרש וואונדערט זיך וואס פר איין שייכות הט די צוויי נעמן איינע צו די אנדרע אז אן שטאט אצבון זאל שטיין אזני זאגט דר שלי"ה איך הב דרוש געהערט אראפ פון א סופר אז דאס איז אקיזגן ווי די חכמים אונזרע האבן גזאגט אונ מסכת כתובות אז די פינגער פון מענטשן זענען בשאפן געווארן גלייך צו דעם כדי מען זאל זיא אריין שטעקן אין אויער ווען ער הערט רייד ניט קיין גוטע רייד קען מען אויך זאגן אז לאצבון איז גלייך ווי עס וואקסט בשטנן לאצבעון דס איז לשון

זַרְעִית זָרַח׃ כא וַהֲווֹ בְנֵי פֶרֶץ לְחֶצְרוֹן זַרְעִית חֶצְרוֹן לְחָמוּל זַרְעִית חָמוּל׃ כב אִלֵּין זַרְעֲיָת יְהוּדָה לְמִנְיָנֵיהוֹן שַׁבְעִין וְשִׁתָּא אַלְפִין וַחֲמֵשׁ מְאָה׃ כג בְּנֵי יִשָּׂשכָר לְזַרְעֲיָתְהוֹן תּוֹלָע זַרְעִית תּוֹלָע לְפֻוָּה זַרְעִית פּוּנִי׃ כד לְיָשׁוּב זַרְעִית יָשׁוּב לְשִׁמְרוֹן זַרְעִית שִׁמְרוֹן׃

כא וַיִּהְיוּ בְנֵי־פֶרֶץ לְחֶצְרֹן מִשְׁפַּחַת הַחֶצְרֹנִי לְחָמוּל מִשְׁפַּחַת הֶחָמוּלִי׃ כב אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת יְהוּדָה לִפְקֻדֵיהֶם שִׁשָּׁה וְשִׁבְעִים אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת׃ ס כג בְּנֵי יִשָּׂשכָר לְמִשְׁפְּחֹתָם תּוֹלָע מִשְׁפַּחַת הַתּוֹלָעִי לְפֻוָה מִשְׁפַּחַת הַפּוּנִי׃ כד לְיָשׁוּב מִשְׁפַּחַת הַיָּשֻׁבִי לְשִׁמְרֹן מִשְׁפַּחַת הַשִּׁמְרֹנִי׃ אלין

בעל הטורים (כג) לפוה משפחת הפוני. בגי' כפוי וכתיב פוני לו' שהוא שקבל עשרת הדברות לפון בחלקו שכל ישראל פונים אליו ללמוד מתורתו: (כד) ישוב. הוא יוב וקורא אותו ישוב

רש"י

אצבון: ה ואיני יודע למה לא נקראת משפחתו על שמו: (כד) לישוב. הוא יוב האמור ביורדי מצרי' ג כי כל המשפחות נקראו ע"ש יורדי מצרי'. והנולדין משם והלאה לא נקראו המשפחות על שמם חוץ ממשפחות אפרי' ומנשה שנולדו כולם במצרי' וארד ונעמן ה בני בלע בן בנימין ומלאתי ביסודו של רבי משה הדרשן שירדה אמן למצרי' ע כשהיתה מעוברת מהם לכך נחלקו למשפחות ם כחצרון וחמול שהיו בני בנים ליהודה. וחבר ומלכיאל שהיו בני בנים של אשר ואם אגדה היא.

שפתי חכמים

דהנשיא של שמעון חטא יותר מאחר שבטים שהרי כנשיא של שמעון חטא: ה כלו' אני שמנה כאן לא נמנה בבאי מצרים לכך צ"ל שהוא אצבון אבל איני יודע כו'. ומ"ת והא לעיל פירש"י וכן אצבון לגד. פירשתי זה לעיל ג' בפ' ויגש ופירש"י בדברי הימים סי' ז' כי יוב הוא שמו ולפי שנתישבו ללמוד תורה דכתיב ומבני יששכר יודעי בינה לעתים לכך זכה וכה' ישוב: ה כלו' גם אלו נולדו במצרים: ע ר"ל שהוא מפ"מ שהם למה נמנו משפחות ארד ונעמן בני בניו של בנימין כיון שלא מיורדי מצרים היו: ם וכ"פ אל תקשה כאיך שייך דבני בנים יקראו משפחות

בית

(לְאָזְנִי מִשְׁפַּחַת אֶצְבּוֹן) דִי מִשְׁפָּחָה אָזְנִי אִיז דִיא מִשְׁפָּחָה אֶצְבּוֹן (וְאֵינִי יוֹדֵעַ לָמָּה לֹא נִקְרֵאת מִשְׁפַּחְתּוֹ עַל שְׁמוֹ) אוּנ אִיךְ וַיים נִיט פַר וָוס זֶיערְט נִיט גֶערוּפְן דִי מִשְׁפָּחָה פוּן אֶצְבּוֹן אוֹיף דֶעם נָאמֶן אֶצְבּוֹן. נָאר מֶען רוּפְט זִיא אָזְנִי: (כד) (לְיָשׁוּב). זָאגְט רַשִׁ"י (הוּא יוֹב הָאָמוּר בְּיוֹרְדֵי מִצְרַיִם) יָשׁוּב מֵיינְט מֶען דֶעם יוֹב וָואס אִיז גֶעשְׁרִיבְּן בַּיי דִי מֶענְטְשְׁן וָוס זֶענֶען גֶעגַאנְגֶען מִיט יַעֲקֹב אִין מִצְרַיִם (כִּי כָּל הַמִּשְׁפָּחוֹת נִקְרְאוּ עַל שֵׁם יוֹרְדֵי מִצְרַיִם) וָוארוּם אַלֶע מִשְׁפָּחוֹת זֶענֶען גֶערוּפְן גֶעוָוארְן אוֹיף דִי נֶעמֶן פוּן דִי מֶענְטְשְׁן וָוס זֶענֶען גֶעגַאנְגֶען מִיט יַעֲקֹב אוּנ מִצְרַיִם (וְהַנּוֹלָדִים מִשָּׁם וְהָלְאָה לֹא נִקְרְאוּ הַמִּשְׁפָּחוֹת עַל שְׁמָם) אוּנ דִי מִשְׁפָּחוֹת וָוס זֶענֶען גֶעבָּארְן גֶעוָוארְן פוּן נָאךְ דִיא צַייט וָוס מֶען אִיז גֶעקוּמֶען אִין מִצְרַיִם זֶענֶען נִיט גֶערוּפְן גֶעוָוארְן אוֹיף זֵייעֶר נָאמֶען נָאר אוֹיף דִיא נֶעמֶען פוּן דִיא פְרִיעֶרְדִיגֶע מִשְׁפָּחוֹת (חוּץ מִמִּשְׁפְּחוֹת אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה שֶׁנּוֹלְדוּ כּוּלָם בְּמִצְרַיִם) נָאר דִיא מִשְׁפָּחוֹת פוּן אֶפְרַיִם אוּנ מְנַשֶּׁה וָוס זֶענֶען אַלֶע גֶעבָּארְן גֶעוָוארְן אִין מִצְרַיִם הָאבְּן זֵייעֶרֶע אֵייגֶענֶע

דוד

נֶעמֶן (וְאַרְדְּ וְנַעֲמָן בְּנֵי בֶלַע בֶּן בִּנְיָמִין) אַרְדְּ אוּנ נַעֲמָן דִיא קִינְדֶער פוּן בֶּלַע דֶער זוּהְן פוּן בִּנְיָמִין זֶענֶען אוֹיךְ גֶעבָּארֶען גֶעוָוארְן אִין מִצְרַיִם. זָאגְט רַשִׁ"י (וּמָצָאתִי בִּיסוֹדוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן) אִיךְ הָאבּ גֶעפִינֶען אִין דִיא דְרָשׁוֹת פוּן רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן (שֶׁיָּרְדָה אִמָּן לְמִצְרַיִם כְּשֶׁהָיְתָה מְעוּבֶּרֶת מֵהֶם) דִיא מוּטֶער פוּן אַרְדְּ אוּנ נַעֲמָן אִיז גֶעוֶוען מִיט זֵיי מְעוּבֶּרֶת ווען זִיא אִיז גֶעקוּמֶען מִיט יַעֲקֹב אִין מִצְרַיִם (לְכָךְ נֶחְלְקוּ לְמִשְׁפָּחוֹת כְּחֶצְרוֹן וְחָמוּל שֶׁהָיוּ בְּנֵי בָנִים לִיהוּדָה) דֶרִיבֶּער אִיז אַרְדְּ אוּנ נַעֲמָן גֶערֶעכֶנְט פַר צְווֵיי מִשְׁפָּחוֹת אַזוֹי וִויא חֶצְרוֹן אוּנ חָמוּל דִיא אֵיינִיקְלַאךְ פוּן יְהוּדָה (וְחֶבֶר וּמַלְכִּיאֵל שֶׁהָיוּ בְּנֵי בָנִים שֶׁל אָשֵׁר) אוּנ וִויא חֶבֶר אוּנ מַלְכִּיאֵל דִיא אֵיינִיקְלַאךְ פוּן אָשֵׁר (ווייל דִיא מוּטֶער אִיז גֶעוֶוען מְעוּבֶּרֶת מִיט אַרְדְּ אוּנ נַעֲמָן. וָוען זִיא אִיז אַרַיין גֶעקוּמֶען אוּנ מִצְרַיִם. אִיז גְלַייךְ וִוי אַרְדְּ אוּנ נַעֲמָן אַלֵיין וָואלְטֶן אַרַיין גֶעקוּמֶען אוּנ מִצְרַיִם. דֶרִיבֶּער וֶוערֶן זֵייא גֶערֶעכֶנְט אוֹיף זֵייעֶרֶע נֶעמֶן). זָאגְט רַשִׁ"י (וְאִם אַגָּדָה הִיא) אוֹיבּ רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן הָט דָאס גֶעלֶערְנְט אוּנ אַסְפָר פוּן תַּנָּאִים (הֲרֵי

כה אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת יִשָּׂשכָר לִפְקֻדֵיהֶם אַרְבָּעָה וְשִׁשִּׁים אֶלֶף וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת׃ ס כו בְּנֵי זְבוּלֻן לְמִשְׁפְּחֹתָם לְסֶרֶד מִשְׁפַּחַת הַסַּרְדִּי לְאֵלוֹן מִשְׁפַּחַת הָאֵלֹנִי לְיַחְלְאֵל מִשְׁפַּחַת הַיַּחְלְאֵלִי׃
כז אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת הַזְּבוּלֹנִי

כה אִלֵּין זַרְעֲיַת יִשָּׂשכָר לְמִנְיָנֵיהוֹן שִׁתִּין וְאַרְבְּעָה אַלְפִין וּתְלַת מְאָה׃ כו בְּנֵי זְבוּלוּן לְזַרְעֲיָתְהוֹן לְסֶרֶד זַרְעִית סֶרֶד לְאֵלוֹן זַרְעִית אֵלוֹן לְיַחְלְאֵל זַרְעִית יַחְלְאֵל׃ כז אִלֵּין זַרְעֲיַת זְבוּלוּן

רש"י

היא צ הרי טוב ואם לאו אומר אני שהיו לבלע בני בנים הרבה ומשני' הללו ארד ונעמן יצאה מכל א' משפחה רבה ק וקראו תולדות שאר הבנים ע"ש בלע ותולדות השנים הללו נקראו על שמם וכן אני אומר בבני מכיר שנחלקו לב' משפחות אחת נקראת על שמו ואחת נקראת ע"ש גלעד בנו. ה' משפחות חסרו ר מבניו של בנימין כאן נתקיימה מקצת נבואת אמו שקראתו בן אוני בן אנינות ובפלגש בגבעה נתקיימה כולה. זו מצאתי ביסודו של רבי

שפתי חכמים

משפחות על שמם. ומפרש כהלרון ותמול וכו': צ כלו' אם ר' משה הדרשן מלא טעם זה בשם' אגדה הרי טוב ואיני רשאי לחלוק עליו ואם לאו אומר אני כו' כלו' ואם טעמא דנפשי' קאמר הומר אני ג"כ טעם אחר מעצמי: ק פי' ארד ונעמן שנמנו למשפחות אינו אלא מפני רבויים שנולדו מכ"א מהם בנים הרבה וראוי לכ"א מהם להקרא בשם משפח' אע"פ שלא היו מיורדי מצרים ומפני שיש לטעות מאחר שארד ונעמן מפני רבוי בניהם נקראו משפחה לא היה לבלע אביהם להקרא משפחה בפ"ע כמו שלא נק' יוסף שבט בפ"ע מפני שבכור נחלק לשבטים אפרים ומנשה בשלמא לר"מ הדרשן שהטוב עובר כילוד נמנו הב וכן לשנים כפרץ ובניו מפני שהיו שניהם מיורדי מצרים אבל לפירש"י קשה מש"ה הוצרך לומר שהי' לבלע בנים הרבה פוץ מארד ונעמן ונקראו על שמו משא"כ ביוסף. הרא"ם: ר פי' זה ג"כ מיסודו של ר"מ הדרשן ולכן פי' זה קודם

בית דוד

טוב) איז גוט. מאר איך ניט קרינגען אויף א'ם (ואם לאו) אונ אויב זיינע רייד זענען ניט פון אסמך אגדה נאר ער אליין זאגט אזו (אומר אני) זאג איך (שהיו לבלע בני בנים הרבה) בלע האט געהאט פיל אייניקלאך (ומשנים הללו ארד ונעמן יצאה מכל אחד משפחה רבה) אונ פון די צוויי רעניש ארד אונ נעמן איז פון יעדען פון זייא געבארן געווארן אגרויסע משפחה (ונקראו תולדות שאר הבנים על שם בלע) די קינדר (אייניקלאך) וואס זענען געבארען פון די אנדרע קינדר פון בלע. ווייל זייא זענען ניט פיל ווערן זייא גרופען אויף דעם נאמען פון בלע (ותולדות השנים הללו) אונ די קינדער פון די צוויי. פון ארד אונ נעמן (נקראו על שמם) ווערן גרופען אויף זייער נאמן. זאגט רש"י (וכן אני אומר בבני מכיר) אונ אזו זאג איך ביי די קינדער פון מכיר (שנחלקו לשני משפחות) זיי זענען צו טיילט געווארן צו צווייא משפחות (אחת נקראת על שמו) איין משפחה ווערט גרופען אויף זיין נאמן. מכיר (ואחת נקראת על שם גלעד בנו) אונ איין משפחה ווערט גרופען אויף דעם נאמען פון זיין זוהן גלעד (חמשה משפחות חסרו מבניו של בנימין) פון בנימינס קינדר פעלען פינף משפחות (כאן נתקיימה מקצת נבואת אמו שקראתו בן אוני) דא איז מקוים געווארן אביסול נבואה פון זיין מוטער רחל. זיא האט גערופען איר זוהן בנימין בן אוני. זיא האט גמיינט (בן אנינותי) דער זוהן פון מיין טרויער ווייל ער וועט האבן צו טרויערן אויף זיינע קינדר (ובפלגש בגבעה נתקיימה כולה) אונ ביי דיא מעשה פון דיא פלגש וואס איז געווען אונ גבעת איז גוועזן דאס גאנצע נביאות פון רחל. ווייל עס איז נהרגת געווארן דער גאנצר שבט בנימין. עס זענען נאר געבליבען זעקס הונדערט מענטשען. זאגט רש"י (זו מצאתי ביסודו של ר'

שר"ה הקדוש

סינגר אונ דער פסוק האט דרום פר ביטן אזוי אז שטאט אצבון ווייזט דאס אז מען איז מחויב אריין שטעקין די סינגער אונ אויער אונ ער זאל צו שיקין די אויערן בשעת מען דארף אז ער זאל ניט הערן קיין דבר רע.

לִפְקֻדֵיהֶם שִׁשִּׁים אֶלֶף וַחֲמֵשׁ
מֵאוֹת׃ ס כח בְּנֵי יוֹסֵף לְמִשְׁפְּחֹתָם
מְנַשֶּׁה וְאֶפְרָיִם׃ כט בְּנֵי מְנַשֶּׁה
לְמָכִיר מִשְׁפַּחַת הַמָּכִירִי וּמָכִיר
הוֹלִיד אֶת־גִּלְעָד לְגִלְעָד מִשְׁפַּחַת
הַגִּלְעָדִי׃ ל אֵלֶּה בְּנֵי גִלְעָד אִיעֶזֶר
מִשְׁפַּחַת הָאִיעֶזְרִי לְחֵלֶק
מִשְׁפַּחַת הַחֶלְקִי׃ לא וְאַשְׂרִיאֵל
מִשְׁפַּחַת הָאַשְׂרְאֵלִי וְשֶׁכֶם
מִשְׁפַּחַת הַשִּׁכְמִי׃ לב וּשְׁמִידָע
מִשְׁפַּחַת הַשְּׁמִידָעִי וְחֵפֶר
מִשְׁפַּחַת הַחֶפְרִי׃ לג וּצְלָפְחָד בֶּן־
חֵפֶר לֹא־הָיוּ לוֹ בָּנִים כִּי אִם־בָּנוֹת
וְשֵׁם בְּנוֹת צְלָפְחָד מַחְלָה וְנֹעָה
חָגְלָה מִלְכָּה וְתִרְצָה׃ לד אֵלֶּה
מִשְׁפְּחֹת מְנַשֶּׁה וּפְקֻדֵיהֶם שְׁנַיִם
וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וּשְׁבַע מֵאוֹת׃ ס
לה אֵלֶּה בְנֵי־אֶפְרַיִם לְמִשְׁפְּחֹתָם
לְשׁוּתֶלַח מִשְׁפַּחַת הַשֻּׁתַלְחִי
לְבֶכֶר מִשְׁפַּחַת הַבַּכְרִי לְתַחַן
מִשְׁפַּחַת הַתַּחֲנִי׃ לו וְאֵלֶּה בְּנֵי

אונקלוס

לְמִנְיָנֵיהוֹן שִׁתִּין אַלְפִין
וַחֲמֵשׁ מְאָה׃ כח בְּנֵי
יוֹסֵף לְזַרְעֲיָתְהוֹן מְנַשֶּׁה
וְאֶפְרָיִם׃ כט בְּנֵי מְנַשֶּׁה
לְמָכִיר זַרְעִית מָכִיר
וּמָכִיר אוֹלִיד יָת גִּלְעָד
לְגִלְעָד זַרְעִית גִּלְעָד׃
ל אִלֵּין בְּנֵי גִלְעָד
אִיעֶזֶר זַרְעִית אִיעֶזֶר
לְחֵלֶק זַרְעִית חֵלֶק׃
לא וְאַשְׂרִיאֵל זַרְעִית
אַשְׂרִיאֵל וְשֶׁכֶם זַרְעִית
שֶׁכֶם׃ לב וּשְׁמִידָע
זַרְעִית שְׁמִידָע וְחֵפֶר
זַרְעִית חֵפֶר׃
לג וּצְלָפְחָד בַּר חֵפֶר לָא
הֲווֹ לֵיהּ בְּנִין אֱלָהֵן בְּנָן
וְשׁוּם בְּנַת צְלָפְחָד
מַחְלָה וְנוֹעָה חָגְלָה
מִלְכָּה וְתִרְצָה׃ לד אִלֵּין
זַרְעֲיַת מְנַשֶּׁה וּמִנְיָנֵיהוֹן
חַמְשִׁין וּתְרֵין אַלְפִין
וּשְׁבַע מְאָה׃ לה אִלֵּין
בְּנֵי אֶפְרַיִם לְזַרְעֲיָתְהוֹן
לְשׁוּתֶלַח זַרְעִית
שׁוּתֶלַח לְבֶכֶר זַרְעִית
בֶּכֶר לְתַחַן זַרְעִית תַּחַן׃
לו וְאִלֵּין בְּנֵי שׁוּתָלַח
לְעֵרָן זַרְעִית עֵרָן׃
לז אִלֵּין זַרְעֲיַת בְּנֵי

בעל הטורים

בשביל שבשלי ישיבה היו: (לד) מנשה נתרבה בזה המנין כ' אלף וג' מאות וזהו שאמרו בני יוסף עד כה נברכני ה': (לה) אלה בני אפרים: בבני אפרים כתיב אלה על שם אלה

רש"י

משה הדרשן: (לו) ואלה בני שותלח וגו'. סלק בני

בית דוד

ר' משה הַדַּרְשָׁן) דָאס הָאבּ אִיךְ גֶענוּמֶען אוּנ דִיא דְרָשׁוֹת פוּן רַבִּי משֶׁה הַדַּרְשָׁן: (לו) (וְאֵלֶּה בְּנֵי

פירוש לתורת אלהים

זֶענֶען נִיט גִישְׁטָארְבֶּן (עיין רש"י): (לג) וּצְלָפְחָד אוּנ צְלָפְחָד דֶער זוּהְן פוּן חֵפֶר הָאט קֵיין זִיהְן

שׁוּתֶלַח לְעֵרָן מִשְׁפַּחַת הָעֵרָנִי׃
לז אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי־אֶפְרַיִם
לִפְקֻדֵיהֶם שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף
וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת אֵלֶּה בְנֵי־יוֹסֵף
לְמִשְׁפְּחֹתָם׃ ס לח בְּנֵי בִנְיָמִן
לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֶלַע מִשְׁפַּחַת
הַבַּלְעִי לְאַשְׁבֵּל מִשְׁפַּחַת
הָאַשְׁבֵּלִי לַאֲחִירָם מִשְׁפַּחַת
הָאֲחִירָמִי׃ לט לִשְׁפוּפָם מִשְׁפַּחַת
השופמי

אונקלוס

אֶפְרַיִם לְמִנְיָנֵיהוֹן
תְּלָתִין וּתְרֵין אַלְפִין
וַחֲמֵשׁ מְאָה אִלֵּין בְּנֵי
יוֹסֵף לְזַרְעֲיָתְהוֹן׃
לח בְּנֵי בִנְיָמִין
לְזַרְעֲיָתְהוֹן לְבֶלַע
זַרְעִית בֶּלַע לְאַשְׁבֵּל
זַרְעִית אַשְׁבֵּל לַאֲחִירָם
זַרְעִית חִירָם׃
לט לִשְׁפוּפָם זַרְעִית

בעל הטורים

אלכיך ישראל שילא ממנו ירבעם שעשה שני עגלים ולכן כתיב גם כן אלה כבני דן ע"ש ויתן את האחד בדן ‧ ז ‧ (לט) לשפופם משפחת

רש"י

בני שותלח ש נקראו תולדותיה' על שם שותלח ומערן יצאה משפחה רבה ונקראת על שמו ונחשבו בני שותלח לשתי משפחות לא נחשוב ותמצא בפרשה זו חמשים ושבע משפחות ומבני לוי שמונה הרי ששים וחמש וזהו שנא' [דברים ז] כי אתם המעט וגו' ה"א מעט חמשה. אתם חסרים ממשפחות כל העמים שהן שבעים' שהן שבעי' אף זה הבנתי מיסודו של רבי משה הדרשן אך הוצרכתי לפחות ולהוסיף בדבריו: (לח) לאחירם. הוא אחי שירד למצרים ולפי שנקרא על שם יוסף שהיה אחיו ורם ממנו נקרא אחירם: (לט) שפופם. הוא מופים על שם שהיה יוסף

שפתי חכמים

קודם ואלה בני שותלח: ט ז"ל רש"י ורוצה לפרש למה נקראת משפחה

בית דוד

שותלח וגו'). זאגט רש"י (שאר בני שותלח נקראו תולדותיהם על שם שותלח) אלע קינדר פון שותלח ווערן גערופן זייערע קינדער (דיא איינקלעך פון שותלח) אויף דעם נאמן פון שותלח (ומערן יצאה משפחה רבה ונקראת על שמו) פון ערן איז ארויס געגאנגן אגרויסע משפחה אונ זייא ווערן גערופן אויף זיין נאמן (ונחשבו בני שותלח לשתי משפחות) די קינדער פון שותלח זענן געציילט געווארן אויף צווייא משפחות (לא נחשוב ותמצא בפרשה זו חמשים ושבע משפחות) אז מען וועט ציילען וועט מען געפונן אונ די פרשה זיבען אונ פופציג משפחות (ומבני לוי שמונה) דיא לוים זענן געווען אכט משפחות (הרי ששים וחמש) איז פינף אונ זעכציג משפחות (וזהו שנאמר כי אתם המעט) דס איז וואס דער פסוק זאגט אויף די יודן איר זענט המעט (ה' מעט חמשה) דיא ה' פון ווארט "המעט" איז פינף. איר זענט מיט פינף ווייניגער פון אלע פעלקר (אתם חסרים ממשפחות כל העמים שהן שבעים) אלע פעלקר זענן זיבעציג אונ איר זענט נאר פינף אונ זעכציג. מיט פינף ווייניגער. זאגט רש"י (אף זה הבנתי מיסודו של ר' משה הדרשן) דס האב איך אויך פאר שטאנען פון די דרשות פון רבי משה הדרשן (אך הוצרכתי לפחות ולהוסיף על דבריו) נאר איך האב געדארפט אביסיל ווערטער ווייניגער מאכן, אונ אביסול ווערטער צו געבן צו זיינע רייד: (לח) (לאחירם). זאגט רש"י (הוא אחי שירד למצרים) דס איז אחי דער זו פון בנימין וואס ער איז געגאנגן מיט יעקב אין מצרים (ולפי שנקרא על שם יוסף) אונ ווייל אחי ווערט גערופן אויף דעם נאמן פון יוסף (ווי דער מדרש זאגט בנימין האט גערופן די נעמן פון זיינע צעהן זין וועגן די צרות פון יוסף) (שהיה אחיו ורם ממנו) וואס יוסף איז געווען זיין ברודער אונ העכער פון אים (נקרא אחירם) דריבער רופט מען אים אחירם: (לט) (שפופם). זאגט רש"י (הוא מופים על שם שהיה יוסף שפוף בין האומות) שפופם דס איז מופים אונ ווייל יוסף איז געווען דערניהערט

פירוש לתורת אלהים

גיהאט כי אם בנות נאר טעכטר ושם בנות צלפחד וגו' אונ די נעמן פון די טעכטר פון צלפחד איז גווען

השופמי לחופם משפחת
החופמי: מ ויהיו בני־בלע ארד
ונעמן משפחת הארדי לנעמן
משפחת הנעמי: מא אלה בני־
בנימן למשפחתם ופקדיהם
חמשה וארבעים אלף ושש
מאות: ס מב אלה בני־דן
למשפחתם לשוחם משפחת
השוחמי אלה משפחת דן
למשפחתם: מג כל־משפחת
השוחמי לפקדיהם ארבעה
וששים אלף וארבע מאות: ס
מד בני אשר למשפחתם לימנה
משפחת הימנה לישוי משפחת
הישוי לבריעה משפחת הבריעי:
מה לבני בריעה לחבר משפחת
החברי למלכיאל משפחת
המלכיאלי: מו ושם בת־אשר
שרח: מז אלה משפחת בני־אשר
לפקדיהם שלשה וחמשים אלף

וארבע

אונקלוס

שפופם לחופם זרעית
חופם: מ והוו בני בלע
ארד ונעמן זרעית
הארדי לנעמן זרעית
נעמי: מא אלין בני
בנימין לזרעיתהון
ומנייניהון ארבעין
וחמשא אלפין ושית
מאה: מב אלין בני
דן לזרעיתהון לשוחם
זרעית שוחם אלין
זרעית דן לזרעיתהון:
מג כל זרעית שוחם
למנייניהון שתין וארבעא
אלפין וארבע מאה:
מד בני אשר לזרעיתהון
לימנה זרעית ימנה
לישוי זרעית ישוי
לבריעה זרעית בריעה:
מה לבני בריעה לחבר
זרעית חבר למלכיאל
זרעית מלכיאל:
מו ושום בת אשר שרח:
מז אלין זרעית בני
אשר למנייניהון חמשין
ותלתא אלפין וארבע
מאה

בעל הטורים

משפחת השופמי. כתיב בשפופמי רמז שמת בנימין בעטיו של נחש שנא' בו הוא ישופך ראש ויש בפסוק זה פ"א בכל תיבה ותיבה לומר שהיה לו פה ולא גלה על אחיו במכירת יוסף:

שפתי חכמים / רש"י

משפחת ע"פ בני בניו כמש"ל : ת שפוך ל' מרחף : יוסף ספוק ת בין האומות : (מג) לשוחם. הוא סוסים : (מו) ושם בת אשר שרח · לפי שהיתה קיימת

בית דוד

דער גידערט צווישן די פעלקער (וויא בנימין האט נשיינט) דריבר האט מען אים גערופן שפופם : (מב) (לשוחם). (רוא חושים) שוחם איז חושים. דער זון פון אשר : (מו) (ושם בת אשר שרח)

וְאַרְבַּע מֵאוֹת׃ ס מח בְּנֵי נַפְתָּלִי
לְמִשְׁפְּחֹתָם לְיַחְצְאֵל מִשְׁפַּחַת
הַיַּחְצְאֵלִי לְגוּנִי מִשְׁפַּחַת הַגּוּנִי׃
מט לְיֵצֶר מִשְׁפַּחַת הַיִּצְרִי לְשִׁלֵּם
מִשְׁפַּחַת הַשִּׁלֵּמִי׃ נ אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת
נַפְתָּלִי לְמִשְׁפְּחֹתָם וּפְקֻדֵיהֶם
חֲמִשָּׁה וְאַרְבָּעִים אֶלֶף וְאַרְבַּע
מֵאוֹת׃ נא אֵלֶּה פְּקוּדֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
שֵׁשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף וָאָלֶף שְׁבַע
מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים׃ פ שלישי נב וַיְדַבֵּר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ נג לָאֵלֶּה
תֵּחָלֵק הָאָרֶץ בְּנַחֲלָה בְּמִסְפַּר

מְאָה׃ מח בְּנֵי נַפְתָּלִי
לְזַרְעֲיָתְהוֹן לְיַחְצְאֵל
זַרְעִית יַחְצְאֵל לְגוּנִי
זַרְעִית גּוּנִי׃ מט לְיֵצֶר
זַרְעִית יֵצֶר לְשִׁלֵּם
זַרְעִית שִׁלֵּם׃ נ אִלֵּין
זַרְעֲיַת נַפְתָּלִי
לְזַרְעֲיָתְהוֹן וּמִנְיָנֵיהוֹן
אַרְבְּעִין וַחֲמִשָּׁא אַלְפִין
וְאַרְבַּע מְאָה׃ נא אִלֵּין
מִנְיָנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שִׁית
מְאָה וְחַד אַלְפִין
שְׁבַע מְאָה וּתְלָתִין׃
נב וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה
לְמֵימָר׃ נג לְאִלֵּין
תִּתְפְּלֵג אַרְעָא
בְּאַחֲסָנָא בְּמִנְיַן שְׁמָהָן׃
לבני אי
תו"א לאלה תחלק. נהרת קין׃

שמות

רש"י

קיימת בחיים מנאה כאן׃ (נג) לאלה תחלק הארץ. ולא לפסותי׳ מבן עשרים א אף ע"פ שבאו לכלל עשרים בטרם חלוק הארץ שהרי שבע שנים כבשו ושבע חלקו לא נטלו חלק בארץ אלא אלו שם

שפתי חכמים

א פי׳ לאלה בנזכרים לעיל דהיינו ת"ר אלף ואלף ותש"ל שהם נאו הארץ תחלק הארץ כו׳ ויונתן ומפני אלה כו׳ כב נ"ל דמת חלק הארץ בנחלה במספר שמות בכא אחריו ודעתו שלאלה בנז"ל תחלק ומה ת"ל לאלה דמשמע מיעוטא לאלה ולא לזולת-לא בא למעט אלא לאלה דוקא שהם מבני כ׳ ומעלה ולא לאחרים. כרא"ם

בית דוד

זָאגְט רש"י (לְפִי שֶׁהָיְתָה קַיֶּימֶת בַּחַיִּים מְנָאָהּ כַּאן) ווייל זיא הָט נָאךְ גֶעלֶעבְּט בִּיז דִיא צַייט. דֶרִיבֶּר צַיילְט מֶען זִיא אוֹיךְ׃ (נג) (לָאֵלֶּה תֵּחָלֵק הָאָרֶץ). זָאגְט רש"י (וְלֹא לִפְחוּתִים מִבֶּן עֶשְׂרִים) אָבֶּר דִיא מֶענְטְשֶׁן וואס זֶענֶען אַצִּינְד בַּיי דֶעם צַיילֶען נִיט אַלְט גֶווֶען צְוָאנְצִיג יָאר. הָאבֶּן נִיט גֶנוּמֶען אַחֵלֶק אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (אַף עַל פִּי שֶׁבָּאוּ לִכְלַל עֶשְׂרִים בְּטֶרֶם חִלּוּק הָאָרֶץ) אֲפִילוּ זַיי זֶענֶען אַלְט גֶווָארֶען צְוָאנְצִיג יָאר אֵייְדֶער מֶען הָט צוּטַיילְט דָאס לַאנְד (שֶׁהֲרֵי שֶׁבַע שָׁנִים כָּבְשׁוּ וְשֶׁבַע חָלְקוּ) וָוארוּם זִיבֶּן יָאר הָט גֶעדוֹיֶערְט דָאס אַיינְגֶעמֶען דָם לַאנְד אוּנ זִיבֶּן יָאר הָט גֶעדוֹיֶערְט דָם צוּטֵיילֶען דָם לַאנְד. זֶענֶען דָאךְ דָער ווייל פִיל מֶענְטְשֶׁן גֶיוָוארֶען אַלְט צְוָואנְצִיג יָאר אוּנ נָאךְ מֶעהר ווִי צְוָואנְצִיג יָאר (לֹא נָטְלוּ חֵלֶק בָּאָרֶץ אֶלָּא שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וָאֶלֶף) פוּן דֶעסְטְווֶעגֶן הָאבֶּן נָאר גֶענוּמֶען אַחֵלֶק אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל דִיא זֶעקְס הוּנְדֶערְט טוֹיזֶענְד אוּנ טוֹיזֶענְד ווָאס זֶענֶען אַצִּינְד גֶעצֵיילְט גֶיוָוארֶען (וְאִם הָיָה לְאֶחָד מֵהֶם

פירוש לתורת אלהים

נֶעווֶען מַחְלָה וְנוֹעָה חָגְלָה מִלְכָּה וְתִרְצָה׃ (נא) אֵלֶּה פְּקוּדֵי דָם זֶענֶען דִי גִיצֵייךְלְטֶע פוּן דִיא קִינְדֶר יִשְׂרָאֵל זַייֶער צָאל אִיז גִיוֶוען שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף זֶעקְס הוּנְדֶערְט טוֹיזֶנְט וָאֶלֶף שְׁבַע מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים אוּנ טוֹיזֶנְט אוּנ זִיבֶּען הוּנְדֶערְט אוּנ דְרַייסִיג׃ (נב) וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר אוּנ גָאט הָט גֶערֶעט צוּ מֹשֶׁה אַזוֹ צוּ זָאגֶען׃ (נג) לָאֵלֶּה צוּ דִי וָואס זֶענֶען אַצוּנְד אַלְט פוּן צְווָאנְצִיג יָאר אוּנ ווייטֶער תֵּחָלֵק הָאָרֶץ זָאל דָאס לַאנְד צוּא טֵיילְט ווֶערֶען בְּנַחֲלָה מִיט אַיין אַרְב בְּמִסְפַּר שֵׁמוֹת אִיז צָאל פוּן דִי נֶעמֶען אָבֶּער נִיט צוּ דִי וָואס זֶענֶען אַצוּנְד אַלְט ווֵיינִיגֶער פוּן צְוָואנְצִיג יָאר (עיין רש"י)׃ (נד) לָרַב

נד לְסַגִּיאֵי תַּסְגּוּן אַחְסַנְתְּהוֹן וְלִזְעִירֵי תַּזְעֲרוּן אַחְסַנְתְּהוֹן גְּבַר לְפוּם מִנְיָנוֹהִי תִּתְיְהֵב אַחְסַנְתֵּיהּ:
נה בְּרַם בְּעַדְבָא תִּתְפְּלֵיג

שְׁמוֹת: נד לָרַב תַּרְבֶּה נַחֲלָתוֹ וְלַמְעַט תַּמְעִיט נַחֲלָתוֹ אִישׁ לְפִי פְקֻדָיו יֻתַּן נַחֲלָתוֹ: נה אַךְ־בְּגוֹרָל
יחלק

תו"א לרב תרבה נחלתו. שם ג אך בגורל. שם קכב קכה' ת ג

רש"י

מאות אלף ואלף ואם היה לאחד מהם ששה בנים לא נטלו אלא חלק אביהם לבדו: (נד) לרב תרבה נחלתו. לשבט שהיה מרובה באוכלוסין נתנו חלק רב ואע"פ שלא היו החלקים שוים שהרי הכל לפי רבוי השבט חלקו החלקים לא עשו אלא ע"י גורל והגורל היה ע"פ רוח הקודש כמו שמפורש בב"ב (דף קיח) אלעזר הכהן היה מלובש באורים ותומים ואומר ברוה"ק אם שבט פלוני עולה תחום פלוני עולה עמו והשבטי' היו כתובים בי"ב פתקין וי"ב גבולי' בי"ב פתקין ובללום בקלפי והנשיא מכניס ידו לתוכה ונוטל שני פתקין עולה בידו פתק של שם שבטו ופתק של גבול המפורש לו והגורל עצמו הי' צווח ואומר אני הגורל עליתי לגבול פלוני לשבט

שפתי חכמים

כרא"ם: ב ואע"פ שנתחלקה לחלקים שוים מ"מ לא נתחלקה בארץ אלא לי"ב תחומין אינם שוין ומעשה נסים היתה החלוקה שבגורלות כל אנשי השבט יתחברו יחדו בהכוון לכך כמו שהי' ג"כ נס שלא עלה גורל חלק גדול לארץ שבט מועט באוכלוסין ועיין

בית דוד

פֿון זעקס זין) אונ אפילו איינר האט געהאט זעקס קינדר (לא נטלו אלא חלק אביהם לבדו) האבן דיא זעקס קינדר נאר גענומען איין חלק זייער פאטערס חלק גלייך ווי דם חלק פֿון דעם מענטש וואס האט נאר געהאט איין זוהן:
(נד) (לרב תרבה נחלתו). זאגט רש"י (לשבט שהיה מרובה באוכלסין נתנו חלק רב) צוא דעם שבט וואס האט געהאט פֿיל מענטשן האט מען געגעבן אגרוים חלק אונ ארץ ישראל (ואף על פי שלא היו החלקים שוים) אפילו דיא חלקים זענען ניט געוועזן גלייך איינר צום אנדרן (שהרי הכל לפי רבוי השבט חלקו החלקים) מען האט דאך געטיילט דיא חלקים נאך דיא פילקייט פֿון די שבטים פֿון דעסט וועגן (לא עשו אלא על ידי גורל) האט מען אבער געטאהן נאר מיט אגורל (והגורל היה על פי רוח הקודש) אונ דער גורל איז געוועזן דורך רוח הקודש (כמו שמפורש) ווי עס שטייט (אין גמרא ב"ב) (אלעזר הכהן היה מלובש באורים ותומים) אלעזר הכהן האט אן געטאהן אויף זיך דיא אורים ותומים (ואומר ברוח הקודש) אונ ער האט געזאגט מיט רוח הקודש (אם שבט פלוני עולה) אוי"ב מען וועט אציינר ארויס נעמען אקוויטל וואס אויף אים איז געשריבן דר נאמען שמעון (תחום פלוני עולה עמו) וועט צו שמעון ארויס גנומען ווערן אקוויטל מיט דעם נאמען פֿון דעם שטיק לאנד (והשבטים היו כתובין בי"ב פתקין) דיא נעמען פֿון דיא צוועלף שבטים זענען געווען געשריבן אויף צוועלף קוויטלעך אויף יעדן קוויטעל איז געווען געשריבן איין נאמען (וי"ב גבולים בי"ב פתקין) אונ צוועלף שטיקר פֿון דעם לאנד יעדעס שטיק לאנד מיט זיין נאמען זענען אויך געווען געשריבן אויף צוועלף קוויטלעך (ובללום בקלפי) די צוועלף קוויטלעך מיט די נעמען פֿון דיא שבטים האט מען געלייגט אין איין קעסטיל אונ אום געמישט דיא קוויטלעך אונ די צוועלף קוויטלעך מיט די נעמין פֿון דיא חלקים לאנד האט מען געלייגט אין איין בעזונדער קעסטיל אונ מען האט איים געמישט דיא קוויטלעך (והנשיא מכניס ידו לתוכם) דר נשיא האט אריין געשטעקט איין האנט אין דעם קעסטעל אונ איין האנד אין דעם אנדרן קעסטעל (ונוטל שני פתקין) אונ האט ארויס גענומען צוויי קוויטלעך איין קוויטעל פֿון דעם קעסטעל אונ איין קוויטל פֿון דעם אנדרן קעסטעל (עולה בידו פתק של שם שבטו) איז איין האנד איז געקומען אקוויטעל מיט אנאמען פֿון אשבט (ופתק של גבול המפורש לו) אונ דיא אנדערע האנד איז געקומען דם קוויטעל מיט דעם נאמען פֿון דעם חלק לאנד ווי עס איז פֿריר ארוים גרעט געווארן פֿון רוח הקודש (והגורל עצמו היה צווח ואומר אני הגורל עליתי לגבול פלוני לשבט פלוני) דר גורל אליין האט געשריגן אונ האט געזאגט איך גורל בין געקומען זאגען דאס שטיק לאנד

פירוש לתורת אלהים

צו דעם שבט וואס אין אים איז פֿיל לייט תרבה נחלתו זאלסטו מערן זיין ארב דיא זאלסט אים געבן אגרעסערן חלק ולמעט אונ צו דעם שבט וואס אין אים איז ווייניג לייט תמעיט נחלתו זאלסטו ווייניגן זיין ארב זאלסט אים געבן אקלענער חלק איש לפי פקדיו איטליכן נאך זיינע געציילטע זאל ווערן געגעבן זיין נחלה:
(נה) אך ביי'ערט בגורל מיט איין גורל זאל צו

יחלק את הארץ לשמות מטות אבותם

תתפלג ית ארעא לשמהן שבטי אבהתהון

רש"י

לשבט פלוני שנא' ע"פ הגורל ולא נתחלקה הארץ במדה לפי שיש גבול משובח מחברו אלא בשומא בית כור רע כנגד בית סאה טוב הכל לפי הדמים: (נה) לשמות מטות אבותם. אלו יוצאי מצרים שנה הכתוב נחלה זו מכל הנחלות שבתורה ד שכל הנחלות החיים יורשים את המתים וכאן מתים יורשים את החיים. כיצד שני אחים מיוצאי מצרי' שהיו להם בנים ה בבאי הארץ לזה א' ולזה שלשה האחד נטל חלק אחד והשלשה נטלו שלשה שנאמר לאלה תחלק הארץ חזרה נחלתן אצל אבי אביהן ו ונחלקו הכל בשוה וזהו שנא' לשמות מטות אבותם ינחלו שאחר שנטלו הבנים חלקוה לפי הזכות שיצאו ממצרים ואלו מתחלה חלקוה למנין יוצאי מצרים לא היו נוטלין אלו הד' אלא שני חלקים עכשיו נטלו ד' חלקים: אך בגורל. יצאו יהושע וכלב ז וכה"א [שופטי' א] ויתנו לכלב את חברון כאשר

שפתי חכמים

[וע' במזרחי בארוך ובנח'] : ג ר"ל בא לפיל כתיב לאלה תחלק הארץ משמע לאותן שנכנסים לא"י וכאן משמע ליוצאי מצרים: ד נראה בטעם משום דכל דבור שיצא מפי הקב"ה לטובה אינו חוזר והבא הבטיח הקב"ה ליתן ליוצאי מצרים את א"י ומתו כולם במדבר לכן לזה בא"י שתחזור הנחלה ליוצאי מצרים והם ינחילו את בניהם. ובזה יתורץ גמי מ"ש לעיל בפ' וארא ונתתי אותה לכם מורשה וגו' ולא כתיב והנתתי אותה לכם ירושה אלא רמז שלא יכנסו לארץ ולא ירשו' רק שהם יורישו את בניהם אחריהם: ה ר"ל שהם בני כ' ולמעלה ויורש: ו ר"ל אצל אביהן של שני אחים שכבר מתו ש"מ שהמתי' יורשים את החיים ואח"כ חלקו אותן ב' אחים הכל בשוה לפי שהיא ירושת אביהן ואח"כ יורש בן א' כמו אלו ג' בניס. והא דקאמר אצל אבי אביהן ולא אמר אצל אביהן משום דאלו לא חזרה נחלתן אלא אצל אביהן שהיו מבני עשרים ומעלה כשיצאו ממצרים למה יחלקו בשוה כשמחזיר כ"א מבאי הארץ לאביו הלא כ"א חוזר ומוריש לבניו ולא לבני אחיו [וע' בנח' ובמזרחי בארוך] : ז פי' דאך מיעוט הוא כלו' א' נחלק בגורל והא כתיב ע"פ הגורל אלא יצאו יהושע וכלב וכו' :

בית דוד

לאנד (מיט דעם נאמען) ניהער צו דעם שבט (מיט דעם נאמע) (שנאמר) ווי עס שטייט אין פסיק (על פי הגורל) דורך דעם מו"ל פון גורל (ולא נתחלקה הארץ במדה) דס לאנד איז ניט צו טייקט געווארן מיט איין מאס (לפי שיש גבול משובח מחברו) ווייל עס איז דא אבעסער שטיק ערד אונ איין ערגער שטיק ערד (אלא בשומא) עס איז נאר געוועזן געשאצט (בית כור רע כנגד בית סאה טוב) אפעלד פון דרייסיג סאה שלעכטע ערד האט מען געשאצט נעגען איין סאה גוטע ערד (הכל לפי הדמים) אלץ נאך דעם געלד וואס דם פעלד איז ווערט אזו האט מען געטיילט: (נה) (לשמות מטות אבותם). צוא דיא נעמען פון דיא שבטים פון זייערע עלטערן (אלו יוצאי מצרים) מען מיינט די עלטערן וואס זענען ארויס געגאנגן פון מצרים, זאגט רש"י (שנה הכתוב נחלה זו מכל הנחלות שבתורה) דיא תורה האט געענדערט דיא ירושה פון אלו ירושות וואס שטייט אין דיא תורה (שכל הנחלות החיים יורשים את המתים) ביא אלע ירושות דיא לעבעדיגע ירשנן דיא טויטע (וכאן מתים יורשים את החיים) אונ דא ביא דעם לאנד ארץ ישראל ירשנען דיא טויטע דיא לעבעדיגע (כיצד) ווי אזו (שני אחים מיוצאי מצרים שהיו להם בנים בבאי הארץ) צוויי ברודר זענען ארויס געגאנגען פון מצרים אונ זייא האבן קינדר וואס זענען איצט אלט צו צוואנציג יאר וואס דארפען נעמען אחלק אביין קומענדיג אין ארץ ישראל (לזה אחד ולזה שלשה) איינר שמואל האט איין זון אונ איינר יונה הט דרייא זון (האחד נטל חלק אחד) שמואלס איין זון נעמט איין חלק אין ארץ ישראל (והשלשה נטלו שלשה) אונ יונהם דריי זון נעמען דרייא חלקים (שנאמר) ווי עס שטייט אין פסוק (לאלה תחלק הארץ) צוא דיא מענשן וועם זענען דא געציילט געווארן זאל צו טיילט ווערן דס לאנד (חזרה נחלתן אצל (אבי) אביהן) גייט צוריק זייער נחלה (דיא פיר נחלאות) צוא זייער פאטער צו שמואל אונ יונה (וחלקו הכל בשוה) אונ זיי צו טיילען אלץ גלייך, צוויי חלקים נעמט שמואל אונ ער גיט זייא צו זיין איין זון אונ צווייא חלקים נעמט יונה אונ ער גיט זייא צוא זיינע דרייא זון (ועיין ש"ח) (וזהו שנאמר) דאס זאגט דער פסוק (לשמות מטות אבותם ינחלו) זייא זאלן ירשנען צו די נעמען פון זייערי עלטערן (שאחר שנטלו הבנים חלקוה לפי האבות שיצאו ממצרים) נאכדעם ווי דיא קינדר האבן גנומן זייערי חלקים האבן זייא דיא חלקים צוא טיילט נאך דיא עלטערן וואס זענען ארוים געגאנגען פון מצרים (ואלו מתחלה חלקוה למנין יוצאי מצרים לא היו נוטלין אלו הד' אלא שני חלקים) אונ ווען מען וואלט גוועזן אין אנהייב צו טיילט דם לאנד צו די צאל פון דיא מענטשן וואס זענן ארוים געגאנגען פון מצרים וואלטען דיא פיר מענטשען ניט מעהר גנומן נאר צוויי חלקים (עכשיו נטלו ד' חלקים) אצינד האבן זייא גנומען פיר חלקים: (אך בגורל). זאגט רש"י (יצאו יהושע וכלב) יהושע אונ כלב האבן זייערע חלקים ניט גנומען מיט אגורל (וכן הוא אומר) אונ אזו זאגט דער פסוק (ויתנו לכלב את חברון כאשר דבר משה)

די

פירוש לתורת אלהים

טיילט ווערן דס לאנד (עיין רש"י) לשמות מטות. אבותם ינחלו צו די נעמן פון זייערע עלטערן

אֲבָהַתְהוֹן יַחְסְנוּן׃
נו עַל פּוּם עַדְבָא
תִּתְפְּלַג אַחְסַנְתְּהוֹן בֵּין
סַגִּיאֵי לִזְעִירֵי׃ נז וְאִלֵּין
מִנְיָנֵי לֵיוָאֵי לְזַרְעֲיָתְהוֹן
לְגֵרְשׁוֹן זַרְעִית גֵּרְשׁוֹן
לִקְהָת זַרְעִית קְהָת
לִמְרָרִי זַרְעִית מְרָרִי׃
נח אִלֵּין זַרְעֲיָת לֵוִי
זַרְעִית לִבְנִי זַרְעִית
חֶבְרוֹן זַרְעִית מַחְלִי
זַרְעִית מוּשִׁי זַרְעִית
קֹרַח וּקְהָת אוֹלִיד יָת
עַמְרָם׃ נט וְשׁוּם אִתַּת
עַמְרָם יוֹכֶבֶד בַּת לֵוִי
דִּילֵידַת יָתַהּ לְלֵוִי
בְּמִצְרַיִם וִילֵידַת
לְעַמְרָם יָת אַהֲרֹן וְיָת
משה

אֲבֹתָם יִנְחָלוּ׃ נו עַל־פִּי הַגּוֹרָל
תֵּחָלֵק נַחֲלָתוֹ בֵּין רַב לִמְעָט׃ ס
נז וְאֵלֶּה פְקוּדֵי הַלֵּוִי לְמִשְׁפְּחֹתָם
לְגֵרְשׁוֹן מִשְׁפַּחַת הַגֵּרְשֻׁנִּי לִקְהָת
מִשְׁפַּחַת הַקְּהָתִי לִמְרָרִי
מִשְׁפַּחַת הַמְּרָרִי׃ נח אֵלֶּה ׀
מִשְׁפְּחֹת לֵוִי מִשְׁפַּחַת הַלִּבְנִי
מִשְׁפַּחַת הַחֶבְרֹנִי מִשְׁפַּחַת
הַמַּחְלִי מִשְׁפַּחַת הַמּוּשִׁי מִשְׁפַּחַת
הַקָּרְחִי וּקְהָת הוֹלִד אֶת־עַמְרָם׃
נט וְשֵׁם ׀ אֵשֶׁת עַמְרָם יוֹכֶבֶד בַּת־
לֵוִי אֲשֶׁר יָלְדָה אֹתָהּ לְלֵוִי
בְּמִצְרָיִם וַתֵּלֶד לְעַמְרָם אֶת־

שפתי חכמים

ח דאל"כ ע"פ הגורל ל"ל הא כתיב אך בגורל תחלק וגו' אלא לו' שע"פ רוה"ק כו' נשמע מאליו כקלפים כו' הקול יוצא עם הק פיס ואומר אני גורל של תחום שכו עליתי לשבט פ' . והוצרך לזה דאל"כ מאחר שלפי רבוי השבט ולפי מיעוט השבט היו חולקים וא"כ למה חלקו בגורל שמא יפול לשבט מרובה בהמועטים חלק מועט לכן פי' שהגורל הי' ע"פ רוה"ק: ט פי' משום שהכתוב קצר ולא פירש מי ילדה הוצרך

(נט) אשר ילדה אותה ללוי. (סוט' יב) אשתו ילדה'

רש"י

כאשר דבר משה ואומר [יהושע יט] ע"פ ה' נתנו לו את העיר אשר שאל: ממות אבותם. יצאו גרים ועבדים: (נו) על פי הגורל. הגורל היה מדבר. כמו שפירשתי. מגיד שנתחלקה ברוח הקודש ח לכך נאמר ע"פ ה': (נח) אלה משפחות לוי חסר כאן משפחת השמעי והעזיאלי וקצת מן היצהרי: במצרים לידתה במצרים ט ואין הורתה במצרים כשנכנס

בית דוד

די יודען האבן געגעבן צו כלב די שטאט חברון ווי משה האט גערעדט (ואומר) נאך זאגט דער פסוק (על פי ה' נתנו לו את העיר אשר שאל) וויא הקב"ה האט געהייסן האט מען געגעבן צוא כלב די שטאט וואס ער האט געבעטן: (ממות אבותם). זאגט רש"י (יצאו גרים ועבדים) גרים אונ עבדים בני נים האבן נים גענומען אחלק אין ארץ ישראל: (נו) (על פי הגורל). זאגט רש"י (הגורל היה מדבר) דער גורל האט גערעט (כמו שפירשתי) וויא איך האב געשריבען אונ פסוק נד (מגיד שנתחלקה ברוח הקודש) דער פסוק זאגט דאס לאנד איז צוטיילט געווארן מיט רוח הקודש (לכך נאמר על פי ה') דריבער זאגט דער פסוק על פי ה' דורך דעם מויל פון הקב"ה. וויא הקב"ה האט גזאגט: (נח) (ואלה משפחות הלוי). זאגט רש"י (חסר כאן) דא פעלט (משפחות השמעי והעזיאלי וקצת מי היצהרי) די משפחת שמעי אונ די משפחה העזיאלי אונ אביסעל מענטשן פעלען פון די משפחה יצהר: (נט) (אשר ילדה אותה ללוי). זאגט רש"י (אשתו ילדתה במצרים ואין הורתה במצרים) דאס ווייב פון לוי האט געבארען איר טאכטער יוכבד אונ מצרים. אבער מעוברת א'ז

פירוש לתורת האלהים

זאלין זיי ירשנען דס לאנד (עיין רש"י): (נו) על פי הגורל דורך דעם מויל פון דעם גורל תחלק נחלתו זאל צו טיילט ווערען זיין נחלה בין רב למעט צווישען פיל אונ ווייניג ווערכער שבט איז גרעסער גוועזן האט ער גנומען אגרעסערן חלק אזוי ווי פריער איז געשטאנען: (נז) ואלה פקודי הלוי

אַהֲרֹן וְאֶת־מֹשֶׁה וְאֵת מִרְיָם
אֲחֹתָם: ס וַיִּוָּלֵד לְאַהֲרֹן אֶת־נָדָב
וְאֶת־אֲבִיהוּא אֶת־אֶלְעָזָר וְאֶת־
אִיתָמָר: סא וַיָּמָת נָדָב וַאֲבִיהוּא
בְּהַקְרִיבָם אֵשׁ־זָרָה לִפְנֵי יְהוָה:
סב וַיִּהְיוּ פְקֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרִים
אֶלֶף כָּל־זָכָר מִבֶּן־חֹדֶשׁ וָמָעְלָה
כִּי ׀ לֹא הָתְפָּקְדוּ בְּתוֹךְ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל כִּי לֹא־נִתַּן לָהֶם נַחֲלָה
בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: סג אֵלֶּה פְּקוּדֵי
מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֲשֶׁר פָּקְדוּ
את

מֹשֶׁה וְיַת מִרְיָם
אֲחָתְהוֹן: ס וְאִתְיְלִיד
לְאַהֲרֹן יַת נָדָב וְיַת
אֲבִיהוּא יַת אֶלְעָזָר וְיַת
אִיתָמָר: סא וּמִית נָדָב
וַאֲבִיהוּא בְּקָרוֹבֵיהוֹן
אֶשָּׁתָא נוּכְרֵיתָא קֳדָם
יְיָ: סב וַהֲווֹ מִנְיָנֵיהוֹן
עַשְׂרִין וּתְלָתָא אַלְפִין
כָּל דְּכוּרָא מִבַּר יַרְחָא
וּלְעֵילָא אֲרֵי לָא
אִתְמְנִיאוּ בְּגוֹ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל אֲרֵי לָא
אִתְיְהִיבַת לְהוֹן אַחֲסָנָא
בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
סג אִלֵּין מִנְיָנֵי מֹשֶׁה
וְאֶלְעָזָר כַּהֲנָא דִּי מְנוֹ יַת
בני

רש"י

לתוך החומה ילדתה. והיא השלימה מנין שבעים שהרי בפרטן אי אתה מוצא אלא ששים ותשע: (סב) כי לא התפקדו בתוך בני ישראל. להיות נמנין בני עשרים שנה י ומה טעם. כי לא נתן להם נחלה. כ והנמנין מבן עשרים שנה היו בני נחלה שנאמר איש לפי פקודיו יותן נחלתו:

שפתי חכמים

לומר אותו ילדה ואח"כ ק"ל במצרים ל"ל בהרת לדרוש שלידתה במצרים ולא בהרתה וא"ת זה אלא כשנולדה בין החומות: י רצ"ל מ"ש כי לא התפקדו בתוך ב"י לא מנה אותם. ומתרץ שלא נמנו מבן כ' כישראל אלא מבן חודש: כ כתב הרא"ם ל"ש והא לעיל בפ' במדבר כתיב אך את מטה לוי וגו' וכו' רש"י ב' טעמים א' כדאי לגיון המלך כו' וא' לפי שהקב"ה שעתידה לעמוד גזירה וכו' ומנא לי' לב' טעמים אלו הא הכא כתבה התורה טעם למה לא התפקדו בתוך ב"י ושמא י"ל שהטעם שכתבה התורה הוא על היותם נמנים מבן חדש ומעלה

בית דוד

זיא ניט גוועזן מיט יוכבד אונ מִצְרַיִם (כְּשֶׁנִּכְנְסוּ לְתוֹךְ הַחוֹמָה יְלָדַתָּה) ווען דם וע"ב פון לֵוִי איז אַריין געקומען אונ דיא מויער ווס אַרום מִצְרַיִם הָט זיא געבארען דיא טאכטער יוֹכֶבֶד (וְהִיא הִשְׁלִימָה לְמִנְיַן שִׁבְעִים) מיט יוֹכֶבֶד איז געווארן זיבעציג מענשן אַריין געקומענע אונ מִצְרַיִם (שֶׁהֲרֵי בִּפְרָטָן אִי אַתָּה מוֹצֵא אֶלָּא שִׁשִּׁים וָתֵשַׁע) ווארום ווען מען צֵיילט איינצינוויז מיט דיא נעמען דיא קינדער פון יַעֲקֹב וואס זענען אַריין געקומן אונ מִצְרַיִם געפונט מען נאר ניין אונ זעכציג, דר פָּסוּק זאגט אבער עס זענן געווען זיבעציג, נאר מיט יוֹכֶבֶד איז געווארן זיבעציג: (סב) (כִּי לֹא הָתְפָּקְדוּ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל) דיא לְוִיִּם זענן ניט געציילט געווארן צוזאמען מיט אלע יודן (לִהְיוֹת נִמְנִין בְּנֵי עֶשְׂרִים שָׁנָה) זייא זאלען געציילט ווערן פון צוואנציג יאר (וּמַה טַּעַם) פאר וואס זענן זיי ניט געציילט געווארן צו זאמן מיט אלע יודען פון צוואנציג יאר (כִּי לֹא נִתַּן לָהֶם נַחֲלָה) ווייל צו די לְוִיִּם איז ניט געגעבן געווארן אַחֵלֶק אונ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (וְהַנִּמְנִין מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה הָיוּ בְּנֵי נַחֲלָה) אונ די מענטשן וואס זענן געציילט געווארן פון צוואנציג יאר האבן גענומן חֲלָקִים אונ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (שֶׁנֶּאֱמַר) ווי עס שטייט אונ פָּסוּק (אִישׁ לְפִי פְקוּדָיו יוּתַּן נַחֲלָתוֹ) יעדר מענטש
נאך

פירוש לתורת אלהים

אונ דם זענן די געציילטע פון שֵׁבֶט לֵוִי: (סב) וַיִּהְיוּ פְקֻדֵיהֶם אונ זייא זענן געווען דיא געציילטע פון שֵׁבֶט לֵוִי שְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף דריי אונ צוואנציג טויזנט כָּל זָכָר אלע זְכָרִים מִבֶּן חוֹדֶשׁ וָמָעְלָה וואס זענן אלט געווען פון אחודש אונ העכר כִּי לֹא הָתְפָּקְדוּ ווארום דיא לְוִיִּם זענען ניט געציילט געווארן צווישן די קינדער יִשְׂרָאֵל כִּי לֹא נִתַּן לָהֶם ווארום עס איז ניט גיגעבן געווארן צוא זיי אַנַחֲלָה צווישן די יִשְׂרָאֵל: (סג) אֵלֶּה פְּקוּדֵי מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר דאס איז דיא צאל פון די קינדער

אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעַרְבֹת מוֹאָב
עַל יַרְדֵּן יְרֵחוֹ׃ סד וּבְאֵלֶּה לֹא־
הָיָה אִישׁ מִפְּקוּדֵי מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
הַכֹּהֵן אֲשֶׁר פָּקְדוּ אֶת־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבַּר סִינָי׃ סה כִּי־
אָמַר יְהֹוָה לָהֶם מוֹת יָמֻתוּ
בַּמִּדְבָּר וְלֹא־נוֹתַר מֵהֶם אִישׁ כִּי
אִם־כָּלֵב בֶּן־יְפֻנֶּה וִיהוֹשֻׁעַ בִּן־
נוּן׃ ס כז א וַתִּקְרַבְנָה בְּנוֹת

צלפחד

אונקלוס

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמֵישְׁרַיָא דְמוֹאָב עַל יַרְדְּנָא דִירֵיחוֹ׃ סד וּבְאִלֵּין לָא הֲוָה גְּבַר מִמִּנְיָנֵי מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כָּהֲנָא דִי מְנוֹ יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמַדְבְּרָא דְסִינָי׃ סה אֲרֵי אֲמַר יְיָ לְהוֹן מֵימַת יְמוּתוּן בְּמַדְבְּרָא וְלָא אִשְׁתְּאַר מִנְּהוֹן אֱנָשׁ אֱלָהֵן כָּלֵב בַּר יְפֻנֶּה וִיהוֹשֻׁעַ בַּר נוּן׃ כז א וּקְרִיבָא בְּנָת צְלָפְחָד בַּר חֵפֶר

בר

תו"א ולא נותר. כתרא קיח קכא:

בעל הטורים

(סה) מות ימתו. חסר כתיב קרי ביה יומתו מיתות הרבה:

רש"י

(סד) ובאלה לא היה איש וגו'. אבל על הנשים לא נגזרה גזרת המרגלים. לפי שהן היו מחבבות את הארץ. האנשים אומרים [במדבר יד] נתנה ראש ונשובה מצרימה. והנשים אומרות תנה לנו אחוזה. לכך נסמכה פרשת בנות צלפחד לכאן:

למשפחות

שפתי חכמים

ומעלה ונא מבן כ' ומעלה כדכתיב מבן חדש ומעלה כי לא התפקדו בתוך ב"י מבן כ' ומעלה אבל השתא שארז"ל אינו אלא על שלא נמנו בתוך ב"י אלא אלו בפ"ע ואלו בפ"ע וכתוב כולהך לנוות שלא ימנה שבט לוי עם שבטי ישראל אבל איני יודע איך היה אפשר שימנה אלו עם אלו מאחר שאלו מבן חדש ומעלה ואלו מבן כ' ומעלה וצ"ע עכ"ל. וי"ל דכוונתו להם כי מנין ב"י היה שלא ע"פ לידתן אלא לפי הדגלים וא"כ הי"ל למנות שבט לוי אחר מטה שני דגלים כפי נסיעתן ולמה נמנו בפ"ע וע"ז נתנו שני טעמים: ל ר"ל למה כתיב איש ולא נותר א' מיבעי לי': מ פי' שגם הן היו מחבבות את הארץ

אמרו

בית דוד

נאך זיינע געציילטע (פיל אדער ווייניג) אזוי זאל צוא אים געגעבן ווערן זיין חלק אונ ארץ ישראל: (סד) (ובאלה לא היה איש וגו'). צווישן די געציילטע איז ניט געוועזן איין מענטש פון די מענטשן וואס זענן פריער געציילט געווארן אונ מדבר סיני. זאגט רש"י (אבל על הנשים לא נגזרה גזרת המרגלים) אבער אויף נקבות איז ניט גגזר געווארן דיא גזרה צו שטארבן אונ דער מדבר ווענן דיא מרגלים (לפי שהיו הן מחבבות את הארץ) ווייל זיי האבן ליב געהאט ארץ ישראל (האנשים אמרו נתנה ראש ונשובה מצרימה) דיא מענער האבן געזאגט מיר וועלן מאכן אפלצטן אונ מיר וועלן צוריק גיין אונ מצרים (והנשים אומרות תנה לנו אחוזה) אונ דיא נקבות זאגן צו משה גיב אונז אטייל ערד אונ ארץ ישראל (לכך נסמכה פרשת בנות צלפחד לכאן) דריבער האט די תורה געשריבן די פרשה וואס די טעכטער פון צלפחד האבן געוועלט אחלק אונ ארץ ישראל. נעבן דיא ביידע ציילונג פון די יודן. צו ווייזן יענע מענטשן האבן ניט געוואלט ארץ ישראל אונ ווענן דעם זענן זיא געשטארבן. אונ דיא טעכטער פון צלפחד בעטן מען זאל זיא געבן אחלק אונ ארץ ישראל:

פירוש לתורת אלהים

ישראל וואס משה מיט אלעזר האבן געציילט בערבות מואב אין פלון פון מואב ביי דעם ירדן פון ירחו: ובאלה אונ צווישן די מענטשן וואס זענן געציילט געווארן אין ערבות מואב לא היה איש איז ניט געווען אפילו איין מאן מפקודי משה ואהרן הכהן פון די געציילטע וואס משה מיט אהרן הכהן האבן געציילט די ישראל אין דר מדבר סיני ווארום זיא זענן אלע געשטארבן אין דער מדבר: (סה) כי אמר יי להם ווארום גאט האט אויף זיי גוזר געווען מות ימותו במדבר זיא זאלען שטארבן אין דער מדבר ולא נותר אונ עס איז פון זיי ניט געבליבן איין מאן כי אם כלב עס איז נאר געבליבן פון דיא יוצאי מצרים כלב דער זוהן פון יפונה אונ יהושע דר זוהן פון נון (עיין

צְלָפְחָד בֶּן־חֵפֶר בֶּן־גִּלְעָד בֶּן־מָכִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה לְמִשְׁפְּחֹת מְנַשֶּׁה בֶן־יוֹסֵף וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֹתָיו מַחְלָה נֹעָה וְחָגְלָה וּמִלְכָּה וְתִרְצָה׃ ב וַתַּעֲמֹדְנָה לִפְנֵי מֹשֶׁה

ולפני

בַּר גִּלְעָד בַּר מָכִיר בַּר מְנַשֶּׁה לְזַרְעִית מְנַשֶּׁה בַּר יוֹסֵף וְאִלֵּין שְׁמָהַת בְּנָתֵיהּ מַחְלָה נוֹעָה וְחָגְלָה וּמִלְכָּה וְתִרְצָה׃ ב וְקָמָא קֳדָם מֹשֶׁה

וקדם

תו"א ותעמדנה. עם קב׃

רש"י

(א) למשפחת מנשה בן יוסף. למה נאמר והלא כבר נאמר בן מנשה אלא לומר לך יוסף חבב את הארץ שני [בראשית נ] והעליתם את עצמותי וגו' ובנותיו חבבו את הארץ שנאמר תנה לנו אחוזה. וללמדך שהיו כולם צדיקים שכל מי שמעשיו ומעשה אבותיו סתומים ופרט לך הכתוב באחד מהם ליחסו לשבח הרי זה צדיק בן צדיק ואם יחסו לגנאי כגון [מ"ב כה] בא ישמעאל בן נתניה בן אלישמע בידוע שכל הנזכרים עמו רשעים היו: מחלה נעה וגו'. ולהלן הוא אומר [במדבר לו] ותהיינה מחלה תרצה · מגיד שכולן שקולות זו כזו לפיכך שנה את סדרן: (ב) לפני משה ולפני

שפתי חכמים

אמרו תנה לנו אחוזה כתוך אחי אבינו: נ כלומר ועוד פעם למה

בית דוד

(א) (לְמִשְׁפְּחֹת מְנַשֶּׁה בֶּן יוֹסֵף). דִי פִינְף טֶעכְטֶער פוּן צְלָפְחָד זֶענֶען גֶוועֶן פוּן שֵׁבֶט מְנַשֶּׁה דֶער זוּן פוּן יוֹסֵף. פְרֶעגְט רש"י (לָמָּה נֶאֱמַר) צוּ וָואס זָאגְט דֶער פָּסוּק נָאךְ אַמָאל זַיְא זֶענֶן גֶוועֶן פוּן שֵׁבֶט מְנַשֶּׁה בֶּן יוֹסֵף (וַהֲלֹא כְבָר נֶאֱמַר בֶּן מְנַשֶּׁה) עֶס שְׁטֵייט דָאךְ שׁוֹין בֶּן מְנַשֶּׁה צְלָפְחָד אִיז גֶעוֶוען פוּן שֵׁבֶט מְנַשֶּׁה (אֶלָּא לוֹמַר לְךָ יוֹסֵף חִבֵּב אֶת הָאָרֶץ) נָאר דֶער פָּסוּק זָאגְט אוּנְז פוּן וַואנֶען קוּמְט דָס וָוס דִיא טֶעכְטֶער פוּן צְלָפְחָד הָאבֶּן לִיבּ גֶעהַאט אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. נָאר דָם הָבֶּן זַיי גֶעיַרְשֶׁת פוּן זַייעֶר זֵיידֶע יוֹסֵף. ווָארוּם יוֹסֵף הָאט אוֹיךְ לִיבּ גֶעהַאט אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (שֶׁנֶּאֱמַר) וִויא עֶס שְׁטֵייט אוּנ פָּסוּק יוֹסֵף הָט בֶּעשְׁווֹארֶן זַיינֶע בְּרִידֶר וֶוען זַיי וֶועלֶן אַרוֹיס גֵיין פוּן מִצְרַיִם (וְהַעֲלִיתֶם אֶת עַצְמוֹתַי) זָאלְט אִיר מִיט נֶעמֶן מַיינֶע בֵּיינֶר אוּנ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוּנ אִיר זָאלְט זַיי בֶּגְרָאבֶּן אוּנ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (וּבְנוֹתָיו חִבְּבוּ אֶת הָאָרֶץ) דְרִיבֶּער הָאבֶּן זַיינֶע טֶעכְטֶער (אֵיינִיקְלֶעךְ) אוֹיךְ לִיבּ גֶהַאט אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (שֶׁנֶּאֱמַר) וִויא עֶס שְׁטֵייט אוּנ פָּסוּק דִיא טֶעכְטֶער פוּן צְלָפְחָד הָאבֶּען גֶעזָאגְט צוּא מֹשֶׁה (תְּנָה לָנוּ אֲחוּזָה) גִיבּ אוּנְז אַחֵלֶק אוּנ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (וּלְלַמֶּדְךָ שֶׁהָיוּ כּוּלָּם צַדִּיקִים) דֶער פָּסוּק לֶערוּנְט אוּנְז זַייא זֶענֶען אַלֶע גֶוועֶן צַדִּיקִים (שֶׁכָּל מִי שֶׁמַּעֲשָׂיו וּמַעֲשֵׂה אֲבוֹתָיו סְתוּמִים) אוּב עֶס טְרֶעפְט אַמָאל מֶען ווַייס נִיט אוֹיף אַמֶענְטְשׁ אוּנ מֶען וַוייסְט נִיט אוֹיף זַיינֶע עֶלְטֶערְן וָוס זַיי זֶענֶן גֶוועֶן צַדִּיקִים אָדֶר רְשָׁעִים (וּפֵרַט לְךָ הַכָּתוּב בְּאֶחָד מֵהֶן לְיַחֲסוֹ לְשֶׁבַח) אוּנ דֶר פָּסוּק הָט גֶעשְׁרִיבֶּן בַּיי אֵיינֶם פוּן זַיי זַיין יִחוּס אַז עֶר אִיז גֶוועֶן אַצַדִּיק (הֲרֵי זֶה צַדִּיק בֶּן צַדִּיק) אִיז עֶר אַצַדִּיק אוּנ זַיין פָאטֶר אוֹיךְ אַצַדִּיק (וְאִם יְחֲסוֹ לִגְנַאי) אוּנ אוּב דֶר פָּסוּק הָט גֶשְׁרִיבֶּן אוֹיף אֵיינֶם אַז עֶר אִיז גֶוועֶן אַרְשָׁע (כְּגוֹן) וִוי עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (בָּא יִשְׁמָעֵאל בֶּן נְתַנְיָה בֶּן אֱלִישָׁמָע) עֶס אִיז גֶעקוּמֶן יִשְׁמָעֵאל בֶּן נְתַנְיָה בֶּן אֱלִישָׁמָע אוּנ הָט גֶעהַרְגֶעט גְדַלְיָהוּ בֶּן אֲחִיקָם אַזוֹי וִוי יִשְׁמָעֵאל אִיז גֶוועֶן אַרְשָׁע (בְּיָדוּעַ שֶׁכָּל הַנִּזְכָּרִים עִמּוֹ הָיוּ רְשָׁעִים) אִיז בֶּעוואוּסְט דִי אַלוּ מֶענְטְשֶׁען וָוס זֶענֶען גֶצֵיילְט מִיט אוּם זֶענֶן אוֹיךְ גֶוועֶן רְשָׁעִים (מַחְלָה נוֹעָה וגו'). זָאגְט רש"י (וּלְהַלָּן הוּא אוֹמֵר) דָארְטֶען (וַייטֶער) זָאגְט דֶער פָּסוּק וַתִּהְיֶינָה מַחְלָה תִּרְצָה, צֵיילְט זַיי דֶר פָּסוּק מִיט אַיין אַנְדֶר סֵדֶר (מַגִּיד שֶׁכּוּלָּן שְׁקוּלוֹת זוּ כְּזוּ לְפִיכָךְ שִׁנָּה אֶת סִדְרָן) דֶר פָּסוּק זָאגְט אוּנְז זַיי זֶענֶן גֶוועֶן אַלֶע גְלַייךְ אַיינֶע וִוי דִי צְוֵוייטֶע, דְרִיבֶּר צֵיילְט זַיְא דֶר פָּסוּק אַמָאל דִי פְרִיעֶר אַמָאל אַיינֶע אַנְדֶערֶע פְרִיעֶר׃ (ב) (לִפְנֵי מֹשֶׁה וְלִפְנֵי אֶלְעָזָר). זָאגְט רש"י וַוייל עֶס שְׁטֵייט נִיט וְלִפְנֵי אַהֲרֹן (מַגִּיד)

פירוש לתורת אלהים

רש"י: (א) וַתִּקְרַבְנָה אוּנ זַיי הָאבֶּן גִינֶעהֶנְט בְּנוֹת צְלָפְחָד דִיא טֶעכְטֶער פוּן צְלָפְחָד וָואס צְלָפְחָד אִיז גֶוועזֶן דֶער זוּהְן פוּן חֵפֶר אוּנ חֵפֶר אִיז גֶוועֶן דֶר זוּהְן פוּן גִלְעָד אוּנ גִלְעָד אִיז גֶוועֶן דֶר זוּהְן פוּן מָכִיר אוּנ מָכִיר אִיז גֶוועֶן דֶר זוּהְן פוּן מְנַשֶּׁה לְמִשְׁפַּחַת צוּא גִישְׁלֶעכְט מְנַשֶּׁה זַייא זֶענֶן אַרוֹס גְקוּמֶעֶ פוּן שֵׁבֶט מְנַשֶּׁה בֶּן יוֹסֵף דֶער זוּהְן פוּן יוֹסֵף (עַיֵּין רש"י) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת אוּנ דָאס זֶענֶן דִיא נֶעמֶן פוּן זַיינֶע טֶעכְטֶער מַחְלָה נוֹעָה חָגְלָה מִלְכָּה תִּרְצָה׃ (ב) וַתַּעֲמוֹדְנָה לִפְנֵי מֹשֶׁה אוּנ זַיי הָאבֶּן זִיךְ גְשְׁטֶעלְט פַאר מֹשֶׁה אוּנ פַאר

וקדם אלעזר כהנא וקדם רברביא וכל כנשתא בתרע משכן זמנא למימר: ג אבונא מית במדברא והוא לא הוה בגו כנשתא דאזדמנו על יי בכנישתא דקרח ארי בחוביה מית ובנין לא
הוו

ולפני אלעזר הכהן ולפני הנשיאם וכל־העדה פתח אהל־מועד לאמר: ג אבינו מת במדבר והוא לא־היה בתוך העדה הנועדים על־יהוה בעדת־קרח כי־בחטאו מת ובנים לא־היו לו:
למה

תו"א אבינו מת. סנת לו בהרא קים

שפתי חכמים

למה נאמר מנשה בן יוסף: ם וכתיב אמר ותעמודנה לפני אלעזר הכהן וגו' ואחר כך לפני משה: ע דאל"כ מאי כ"מ אם מת בחטאו: פ נאמר כאן אבינו מת במדבר ולהלן הוא אומר ויכיו בני' במדבר וימלאו וגו' מה להלן מקושש אף כאן מקושש: צ דכתיב בפרשת שלח לך ויעפילו לעלות וגו' דויעפילו בני' לאפחד ומפני שהתורה כסתה ולא גלתה אותו לכן אמר מן המעפילים כו' שלא כרשיע כ"כ בחילול שבת: ר"ל

רש"י

אלעזר. מגיד שלא עמדו לפניה' אלא בשנת הארבעי' אחר שמת אהרן: לפני משה. ואח"כ לפני אלעזר אפשר אם משה לא ידע אלעזר יודע אלא סרס המקרא ודרשהו ס דברי רבי יאשיה אבא חנן משום רבי אלעזר אומר בבית המדרש היו יושבים ועמדו לפני כולם [ב"ב קי"ם ספרי]: (ג) והוא לא היה וגו'. [שם קי"ח ספרי] לפי שהיו באים לומר בחטאו מת נזקקו לומר לא בחטא מתלוננים ולא בעדת קרח שהצו על הקב"ה אלא בחטאו לבדו מת ולא החטיא אם אחרי' ע עמו [שבת לו] רע"א מקושש פ היה ור"ש אומר מן המעפילים צ היה:
למה

בית דוד

זאגט דר פסוק (שלא עמדו לפניהם אלא בשנת הארבעים אחר שמת אהרן) די טעכטער פו צלפחד זענן געקומן פר משה אין פערציגסטן יאר נאך דעם ווי אהרן איז געשטארבן: (לפני משה). (ואחר כך לפני אלעזר) פרעגט רש"י פריר זענין די טעכטער פון צלפחד געקומן פר משה נאך דעם פר אלעזר (אפשר) קען דס זיין (אם משה לא ידע אלעזר יודע) אויב משה הט ניט געוואוסט דם דין הט אלעזר געוואוסט, (אלא סרס המקרא ודרשהו) נאר אונ פסוק דארף שטיין פר קערט זיי זאנען געקומן פריר פאר אלעזר אז אלעזר הט ניט געוויסט דעם דין זענען זיא געקומן פאר משה (דברי רבי יאשיה) אזו זאגט רבי יאשיה (אבא חנן משום רבי אליעזר אומר) אבא חנן זאגט פון רבי אליעזרס וועגן (בבית המדרש היו יושבים ועמדו לפני כולם) משה אונ אלעזר אונ דיא נשיאים זענען געווען אין בית המדרש אונ דיא טעכטער פון צלפחד זענען געשטאנען פר אלע צוזאמען מיט איין מאל: (ג) (והוא לא היה וגו'). זאגט רש"י (לפי שהיו באות לומר בחטאו מת) וייל זיא זענען געקומען זאגן זייער פאטער איז געשטארבן וועגן זיין זינד (נזקקו לומר לא בחטא מתלוננים) זענען זיי געווען נעטיגט צו זאגן ער איז ניט געווען צווישן דיא מענטשן וואס האבן געקלערט אויף הקב"ה (ולא בעדת קרח שהצו על הקב"ה) אונ ער איז ניט געווען צווישן דיא פאר זאמלונג פון קרח וואס זייא האבן געקלערט אויף הקב"ה, אונ ער איז ניט געשטארבן וועגן די זינד וואס זיי זענען געשטארבן (לא בחטאו לבדו מת) ער איז געשטארבן נאר וועגן די זינד וואס ער אליין האט געזינדיגט (ולא החטיא את אחרים עמו) אונ ער האט ניט געמאכט זינדיגן נאך מענטשן מיט אים (רבי עקיבא אומר מקושש עצים היה) רבי עקיבא זאגט צלפחד איז געווען דער מענטש וואס האט געקליבן האלץ אום שבת (ורבי שמעון אומר מן המעפילים היה) רבי שמעון זאגט צלפחד איז געווען איינער פון דיא מענטשן וואס האבן זיך געשטארקט צוא גיין אין ארץ ישראל נאך די גזרה פון די מרגלים
ווען

פירוש לתורת אלהים

אלעזר הכהן אונ פר די נשיאים אונ פר גאר דער עדה פר דר טיר פון אוהל מועד אונ האבן גזאגט: (ג) אבינו מת במדבר אונזר פאטער איז געשטארבן אין דר מדבר והוא לא היה אונ ער איז ניט געווען בתוך העדה צווישן דער עדה הנועדים וואס האבן זיך איין גזאמלט צו קריגן אוף גאט בעדת קרח אין דר עדה פון קרח כי בחטאו נאר ער איז געשטארבן פון זיין זינד אליין

ד לָמָּה יִגָּרַע שֵׁם־אָבִינוּ מִתּוֹךְ מִשְׁפַּחְתּוֹ כִּי אֵין לוֹ בֵּן תְּנָה־לָּנוּ אֲחֻזָּה בְּתוֹךְ אֲחֵי אָבִינוּ׃ ה וַיַּקְרֵב מֹשֶׁה אֶת־מִשְׁפָּטָן לִפְנֵי יְהוָה׃ פ
רביעי ו וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ ז כֵּן בְּנוֹת צְלָפְחָד דֹּבְרֹת

הֲווֹ לֵיהּ׃ ד לְמָא יִתְמְנַע שְׁמָא דַאֲבוּנָא מִגּוֹ זַרְעִיתֵיהּ אֲרֵי לֵית לֵיהּ בַּר הַב לָנָא אַחְסָנָא בְּגוֹ אֲחֵי אֲבוּנָא׃ ה וְקָרֵיב מֹשֶׁה יַת דִּינְהֶן קֳדָם יְיָ׃ ו וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה לְמֵימָר׃ ז יָאוּת בְּנַת צלפחד

*נון רבתי נתן

תו"א למה יגרע. בתרא קו: ויקרב משה. שם קיט סנה' ח:

בעל הטורים

שמלונניס ועדת קרח: (ז) דוברות. ב' במס' ככא ואידך ואני אשימם דוברות בים שכיו מלאות רוח אלהים ותכמות בים שכוא

רש"י

(ד) למה יגרע שם אבינו. אנו במקום בן עומדות ואם אין הנקבות חשובות זרע תתיבם אמנו ליבם [ב"ב קי"ט]: כי אין לו בן. הא אם היה לו בן לא היו ק תובעות כלום. מגיד שחכמניות היו: (ה) ויקרב משה את משפטן. [סנה' ס] נתעלמה הלכה ממנו ש וכאן נפרע על שנטל עטרה לומר [דברים א] והדבר אשר יקשה מכם תקריבון אלי (סנהדרין שם). ד"א ראויה היתה פרשה זו להכתב ע"י משה אלא שזכו בנות צלפחד ונכתבה על ידן: (ז) כן בנות צלפחד דוברות

שפתי חכמים

ק רלונו לתרץ דכל כי כתיבת טעם בוא אלמעלה וכבא מה טעם בוא אלמעלה אדרבא בשביל שאין לו בן לכך יגרע לא"פ דה"ק למה יגרע ותן לנו נחלה כי אין לו בן אבל אם הי' כו': ר הקשה מהר"ן דפי' יש נוחלין אמרו על מ"ש כי אין לו בן מגיד שדרשניות היו ועל מ"ש אנו במקום בן אמרו מגיד שחכמניות היו ול"ע: ש דאל"כ לקמן בפרשת משפטי לא כתיב רק וילו משה על פי ה' כן מטה בני יוסף וגו' וכאן בוצרך להביא משפטן לפני ה' אלא שנתעלמה כו': ת דלפשט ראשון קשה מגליה דנתעלמה ממנו הלכה דלמא משה לא רצה לפסוק

בית דוד

ווען הקב"ה האט געזאגט מען זאל ניט ביין קיין ארץ ישראל: (ד) (למה יגרע שם אבינו). פאר וואס זאל פעלן דר נאמן פון אונזער פאטער אונ אונזער פאמיליע (אנו במקום בן עומדות) מיר ווערן גערעכונט וויא אזון (ואם אין הנקבות חשובות זרע) אונ אויב נקבות ווערן ניט גערעכונט ווי קונדר (תתיבם אמנו ליבם) דארף דאך אונזר מוטער גענומן ווערן פאר אווייב צו אונזר פאטערס ברודער (כי אין לו בן). ווייל אונזר פאטער האט ניט געלאזט אזון. זאגט רש"י (הא אם היה לו בן לא היו תובעות כלום) אבער ווען זייער פאטער וואלט געהאט אזון וואלטן זיי ניט געמאנט מען זאל זיא געבן אחלק אונ ארץ ישראל (מגיד שחכמניות היו) דר פסוק זאגט אונז זיי זענן געווען קלוגע אונ האבן געוויסט אז אטאכטער ירשת ניט ווען עס איז דא אזון: (ה) (ויקרב משה את משפטן), זאגט רש"י (נתעלמה הלכה ממנו) פון משה איז פר געסן געווארן דער דין (כאן נפרע על שנטל עטרה לומר) איצט איז משה געשטראפט געווארן ווייל ער האט גענומן צו זיך די גרויסקייט אונ האט געזאגט צו די דיינים (והדבר אשר יקשה מכם תקריבון אלי) דיא זאך וואס אייך וועט זיין שווער צו וויסען זאלט איר ברענגן צו מיר. זאלט איר מיך פרעגן וועל איך אייך זאגן. האט הקב"ה געוויזען צו משה מען האט ביי אים געפרעגט אדין אונ ער האט ניט געוויסט צו זאגן (דבר אחר) נאך אפשט איז (ראויה היתה פרשה זו להכתב על ידי משה) די פרשה האט געדארפט געשריבן ווערן דורך משה (אלא שזכו בנות צלפחד ונכתבה על ידן) נאר דיא טעכטער פון צלפחד האבן זוכה געווען דיא פרשה זאל געשריבן ווערן דורך זיי: (ז) (כן בנות צלפחד דוברות). זאגט רש"י

פירוש לתורת אלהים

ובנים אונ זיהן האט ער ניט גיהאט: (ד) למה יגרע ווארום זאל ווערן גמינערט שם אבינו דער נאמן פון אינזר פאטער מתוך פון צווישען זיין שבט כי אין לו ווארום זיהן האט ער ניט דען וואלט ער גהאט אזוהן וואלט ער גירשינת דם חלק פון אינזר פאטער אונ היינט זענן מיר אוף דעם ארט פון אזוהן תנה לנו מיר וויקען דיא זאלסט אינז געבן אחוזה איין ארב אחלק ירושה בתוך צווישען די ברידר פון אינזר פאטער אונזר פאטער זאל געווען לעבן וואלט ער דאך גנומן אחלק פון ארץ ישראל מיט זיינע ברידר גלייך היינט אז אינזר פאטער איז גישטארבן גיהערען מיר נעמן זיין חלק: (ה) ויקרב משה האט משה גמאכט גנעהנן זייער משפט פר גאט: (ו) ויאמר

צְלָפְחָד מְמַלְּלָן מֵתַּן תִּתֵּן לְהוֹן אֲחוּדַת אַחֲסָנָא בְּגוֹ אֲחֵי אֲבוּהֶן וְתַעְבַּר יָת אַחֲסָנַת אביהן

נָתֹן תִּתֵּן לָהֶם אֲחֻזַּת נַחֲלָה בְּתוֹךְ אֲחֵי אֲבִיהֶם וְהַעֲבַרְתָּ אֶת־נַחֲלַת

תו״א נתן תתן. בתרא קיח:

שפתי חכמים

לפסוק כלכם בלי ידיעת כקב״ה כתו. דכתיב לעיל גבי ויכי ... וגו׳ נפרשת בכעלותך דלא פי׳ שם שכאן נפרש ממנו כ״ה כ״נ. ל״פ ד״א. ולפי׳ ד״א קשה למה לא כתיב ככה כמו כתם עמדו ולמשפט וגו׳ לכן פירש גם טעם ראשון: א פי׳ שרש״י רוצה לפרש דברי המתרגם שתרגם יאות ש״ל יפה תבעו בנות צלפחד שכך דר ו ר״ל כן בנות צלפחד דוברות שכן כתובה פ׳ זו לפני במרום (רא״ם): ב כרא״ם כאריך כאן וסוף דבריו שרש״י ליסנא דברייתא נקט בליסניה אע״ג דבכיה ברייתא אתיא כמ״ד ליוצאי מצרים נתלקה הארץ לאו משום דס״ל כוותי׳ אלא משום דמיני׳ מלי למילף למ״ד לבאי הארץ נמן תתן ב׳ חלקים בנכסי חפר בתורת חזרה שאותם חלקים שנפלו בני חפר שכיו מבאי הארץ כחזירו כולן לחפר שכי׳ מיוצאי מצרים כדכתיב לשמות מטות אבותם ינחלו ונמצא כאלו זכה חפר בכל כחלקים וירשו ממנו כל בניו וצלפחד ירש שני חלקים לפי שכי׳ בכור וכל אחיו כ״א חלק אחד כרי לכמו ללפחד שני חלקים של אביכם בנכסי חפר ועל אותן שני חלקים כתב קרא נתן תתן: ורש״י נקט בליסני׳ חלק אביכן וחלקו עם אחיו בנכסי חפר גל׳ כברייתא ואין כוונתו לומר רק שני חלקי אביכן עם אחיו בנכסי חפר אבל מצל חפר עצמו לא נפלו כלום שכרי לבאי הארץ נתחלקה הארץ ולא ליוצאי מצרים ומזרה לא שייך ביה שכרי לא כיו לו בנים כנכנסים לארץ עד שיחזרו לו חלקים שנפלו בארץ וכ״ש פכ״ל: ג ר״ל שיש לו להקב״ה מברה וזמה עליו לכן אינו מניח בן ליורשו: ד ור״ל שלא תקשה

רש״י

כתרגומו יאות א כך כתובה פרשה זו לפני במרום מגיד שראתה עינן מה שלא ראתה עינו של משה. כן בנות צלפחד דוברות. יפה תבעו. אשרי אדם שהקב״ה מודה לדבריו: נתן תתן. [ב״ב קיח] שני חלקים ב חלק אביהן שהיה מיוצאי מצרים וחלקו עם אחיו בנכסי חפר: והעברת. לשון העברה [ס״א ג עברה] הוא במי שאינו מניח בן ליורשו: ד״א ע״ש שהבת מעברת נחלה משבט לשבט שבנה ובעלה יורשין אותה. שלא תסוב נחלה לא נצטוה אלא לאותו ד הדור בלבד וכן והעברתם את נחלתו לבתו. בכולן הוא אומר ונתתם ובבת הוא אומר והעברתם

בית דוד

רש״י (כְּתַרְגּוּמוֹ) ווי דער תַּרְגּוּם מַייטְשְׁט (יָאוּת) זַייא ריידען ריכטיג (כַּךְ כְּתוּבָה פָּרָשָׁה זוּ לִפְנֵי בַּמָּרוֹם) אַזוֹי אִיז דִיא פָּרָשָׁה גֶשְׁרִיבֶּן פַר מִיר אוּנ הִימֶעל (מַגִּיד) דֶר פָּסוּק זָאגְט אוּנְז (שֶׁרָאֲתָה עֵינָן שֶׁל בְּנוֹת צְלָפְחָד מַה שֶּׁלֹּא רָאֲתָה עֵינוֹ שֶׁל מֹשֶׁה) דִי טֶעכְטֶער פוּן צְלָפְחָד הָאבֶּן זוֹכֶה גֶוֶועזֶן צוּ זֶעהְן וָואס מֹשֶׁה הָט נִיט גֶיזֶעהְן: (כֵּן בְּנוֹת צְלָפְחָד דּוֹבְרוֹת). (יָפֶה תָּבְעוּ) זַייא הָאבֶּן גוּט גֶעמָאנְט. עֶס קוּמְט זַיי אַחֵלֶק אוּנ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. זָאגְט רש״י (אַשְׁרֵי אָדָם שֶׁהַקב״ה מוֹדֶה לִדְבָרָיו) וואל דֶעם מֶענְטְשְׁ וָוס הקב״ה אִיז מוֹדֶה צוּ זַיינֶע רֵייד: (נָתוֹן תִּתֵּן). פַאר וָואס שְׁטֵייט צְוֵויי מָאל "גֶעבֶּן" וַוייל מֶען הָט זַיי גֶעדַארְפְט גֶעבֶּן (שְׁנֵי חֲלָקִים) צְוֵויי חֲלָקִים (חֵלֶק אֲבִיהֶן שֶׁהָיָה מִיּוֹצְאֵי מִצְרַיִם) דֶעם חֵלֶק פוּן זַייעֶר פָאטֶער וָוס עֶר אִיז גֶוֶועזֶן פוּן דִי מֶענְטְשֶׁן וָוס זֶענִין אַרוֹיס גֶעגַאנְגֶען פוּן מִצְרַיִם (וְחָלְקוּ עִם אֶחָיו בְּנִכְסֵי חֵפֶר) זַיין פָאטֶער חֵפֶר אִיז דָאךְ אוֹיךְ אַרוֹיס גֶעגַאנְגֶען פוּן מִצְרַיִם. קוּמְט דָאךְ אִים אוֹיךְ אַחֵלֶק אוּנ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. זַיין חֵלֶק יַרְשֶׁנֶען זַיינֶע קִינְדֶער אוּנ צְלָפְחָד נֶעמְט אוֹיךְ אַחֵלֶק פוּן חֵפֶר׳ס חֵלֶק גְלַייךְ מִיט זַיינֶע בְּרִידֶער. אוּנ דִי טֶעכְטֶער פוּן צְלָפְחָד הָאבֶּן גֶענוּמֶען צְוֵויי חֲלָקִים. אֵיין חֵלֶק אַנְרוֹיכֶן. דִיא יְרוּשָׁה פוּן זַייעֶר פָאטֶער צְלָפְחָד. אוּנ אֵיין חֵלֶק אַקְבַּייגֶעם דִי יְרוּשָׁה פוּן זַייעֶר זֵיידֶע חֵפֶר: (וְהַעֲבַרְתָּ). זָאגְט רש״י (לְשׁוֹן עֶבְרָה הוּא) דָאס אִיז כַּעַס. הקב״ה אִיז אוּנ כַּעַס (בְּמִי שֶׁאֵינוֹ מַנִּיחַ בֵּן לְיוֹרְשׁוֹ) אוֹיף דֶעם מֶענְטְשׁ וָואס עֶר לָאזְט נִיט אַזוּן וָואס זָאל אִים יַרְשֶׁנֶען (דָּבָר אַחֵר) נָאךְ אַפְּשַׁט אִיז דֶרִיבֶּער זָאגְט דֶר פָּסוּק וְהַעֲבַרְתָּ. זָאגְט מַאכֶן אַרִיבֶּער גֵיין (עַל שֵׁם שֶׁהַבַּת מַעֲבֶרֶת נַחֲלָה מִשֵּׁבֶט לְשֵׁבֶט) וַוייל אַטָאכְטֶער גֵיט אִיבֶּער אִיר יְרוּשָׁה פוּן אֵיין שֵׁבֶט צוּם אַנְדֶרֶן שֵׁבֶט. אוֹיב זִיא נֶעמְט אַמַאן פוּן אֵיין אַנְדֶר שֵׁבֶט, אוּנ זִיא שְׁטַארְבְּט גֵייט אִיבֶּער אִיר נַחֲלָה צוּ אֵיין אַנְדֶער שֵׁבֶט. וַוייל (בְּנָהּ וּבַעְלָהּ יוֹרְשִׁין אוֹתָהּ) אִיר זוּהְן אוּנ אִיר מַאן וָוס זֶענֶען פוּן אֵיין אַנְדֶער שֵׁבֶט יַרְשֶׁנֶען אִיר יְרוּשָׁה וָוס זִיא הָט גֶעהַאט פוּן אִירֶע אֶלְטֶערֶן וָואס זֶענֶען פוּן אֵיין אַנְדֶער שֵׁבֶט (שֶׁלֹּא תִסּוֹב נַחֲלָה לֹא נִצְטַוָּה אֶלָּא לְאוֹתוֹ הַדּוֹר בִּלְבַד) וָוארוּם דֶר דִין וָוס דִי תּוֹרָה הָאט גֶעזָאגְט יֶעדֶע אִשָּׁה וָוס הָט אַיְרוּשָׁה זָאל נִיט נֶעמֶען אַמַאן פוּן אֵיין אַנְדֶר שֵׁבֶט. דָס אִיז נָאר גֶעזָאגְט גֶעוָוארֶן צוּ דֶעם עֶרְשְׁטֶן דוֹר וָוס זֶענִין אַרֵיין גֶעקוּמֶען אוּנ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. אָבֶּער דִיא אַנְדֶערֶע דוֹרוֹת הָאבֶּן זִיךְ מִתְחַתֵּן גֶוֶועזֶן אֵיין שֵׁבֶט מִיט דֶעם אַנְדֶערִין אוּנ דִיא יְרוּשׁוֹת זֶענֶען צוּמִישְׁט גֶעוָוארֶן (וְכֵן וְהַעֲבַרְתֶּם אֶת נַחֲלָתוֹ לְבִתּוֹ. בְּכוּלָן הוּא אוֹמֵר וּנְתַתֶּם וּבְבַת הוּא אוֹמֵר וְהַעֲבַרְתֶּם) אוּנ אַזוֹי מַיינְט מֶען מִיט דִי ווערְטֶער "וְהַעֲבַרְתֶּם אֶת נַחֲלָתוֹ לְבִתּוֹ" אַז מֶען נִיט אַנַחֲלָה צוּ אַטָאכְטֶער הָט מֶען אִיבֶּער גֶענֶעבֶּן דִיא נחלה

פירוש לתורת אלהים

יְיָ הָט גְאם גֶזָאגְט צוּ מֹשֶׁה: (ז) כֵּן בְּנוֹת צְלָפְחָד דִי בְּנוֹת צְלָפְחָד רֵיידֶן רֶעכְט נָתוֹן תִּתֵּן דִי זָאלְסְט גֶעבְּ צוּא זַייא אֲחוּזַּת נַחֲלָה אֵיין אֶרְב בְּתוֹךְ אֲחֵי צְווִישֶׁן דִי בְּרִידֶר פוּן זַייעֶר פָאטֶר וְהַעֲבַרְתָּ אוּנ די

אֲבִיהֶן לָהֶן׃ ח וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
תְּדַבֵּר לֵאמֹר אִישׁ כִּי־יָמוּת וּבֵן
אֵין לוֹ וְהַעֲבַרְתֶּם אֶת־נַחֲלָתוֹ
לְבִתּוֹ׃ ט וְאִם־אֵין לוֹ בַּת וּנְתַתֶּם
אֶת־נַחֲלָתוֹ לְאֶחָיו׃ י וְאִם־אֵין לוֹ
אַחִים וּנְתַתֶּם אֶת־נַחֲלָתוֹ לַאֲחֵי
אָבִיו׃ יא וְאִם־אֵין אַחִים לְאָבִיו
וּנְתַתֶּם אֶת־נַחֲלָתוֹ לִשְׁאֵרוֹ
הַקָּרֹב אֵלָיו מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ וְיָרַשׁ
אותה

אֲבוּהֶן לְהֶן׃ ח וְעִם
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּמַלֵּיל
לְמֵימַר גְּבַר אֲרֵי יְמוּת
וּבַר לֵית לֵיהּ וְתַעְבְּרוּן
יַת אַחֲסַנְתֵּיהּ לִבְרַתֵּיהּ׃
ט וְאִם לֵית לֵיהּ
בְּרַתָּא וְתִתְּנוּן יַת
אַחֲסַנְתֵּיהּ לַאֲחוֹהִי׃
י וְאִם לֵית לֵיהּ אַחִין
וְתִתְּנוּן יַת אַחֲסַנְתֵּיהּ
לַאֲחֵי אֲבוּהִי׃ יא וְאִם
לֵית אַחִין לַאֲבוּהִי
וְתִתְּנוּן יַת אַחֲסַנְתֵּיהּ
לְקָרִיבֵיהּ דְּקָרֵיב לֵיהּ
מִזַּרְעִיתֵיהּ וְיֵירַת יָתַהּ
יתה׳

ת״א איש כי ימות. בס קת קי קמו: והעברתם. בס קמ קמו קיז קמח קמז: ונתתם. בס קיח קמז: ואם אין אחים. בס קס: לשארו. בס קמ קיא: ממשפחתו. בס קמ: וירש. בס קמ:

בעל הטורים

אלא כמו שדרשו חכמים כיון דרבנות כיון: (יא) נחלתו לשארו. אותיות נחלת שארו לו ואין שארו אלא אשתו. וביינו מ״ש חז״ל גורעין ומוסיפין ודורשין פי׳ גורעין כוי״ו מנחלתו ומוסיפין אותה על כלמ״ד של לשארו ונאמר לו כרי נחלת

רש״י

והסברתם: (יא) לשארו הקרוב אליו ממשפחתו [ספרי כ״ב קס]ואין משפחה קרויה אלא משפחת

שפתי חכמים

וכא כתיב בפ׳ מסעי ולא תסוב נחלה וגו׳ דאין אסב משבט זה רשאי לכנסא לאיש משבט אחר ומפרש דלא נאמר אלא לאותו

בית דוד

נַחֲלָה אונ אַיין אַנְדֶער שֵׁבֶט. דְרִיבֶּער בַּיי אַלֶע וָוס יַרְשֶׁנֶן שְׁטֵייט וּנְתַתֶּם אֶת נַחֲלָתוֹ אִיר וֶועט גֶעבֶּן זַיין נַחֲלָה. אונ בַּיי אַטָאכְטֶער שְׁטֵייט וְהַעֲבַרְתֶּם, אִיר וֶועט אִיבֶּר גֶעבֶּן דִי נַחֲלָה צוּ דִי טָאכְטֶער, גְלַייךְ וִוי מֶען וָואלְט דִי נַחֲלָה שׁוֹין גֶנֶעבֶּן צוּ אַיין אַנְדֶער שֵׁבֶט: (יא) (לִשְׁאֵרוֹ הַקָּרוֹב אֵלָיו מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ). אוֹיב אֵיינֶער שְׁטַארְבְּט אָן קִינְדֶער זָאל מֶען גֶעבֶּן דִי נַחֲלָה צוּ דֶעם פְרַיינְד וָוס אִיז נֶעהֶנְטֶער צוּא אִים פוּן זַיין פַאמִילְיֶע. זָאגְט רש״י (וְאֵין מִשְׁפָּחָה קְרוּיָה אֶלָּא מִשְׁפַּחַת הָאָב) נָאר דִי מִשְׁפָּחָה פוּן

פירוש לתורת אלהים

ד׳ זָאלְסְט מַאכֶן אִיבֶּר פָארֶן אֶת נַחֲלַת דִי יְרוּשָׁה פוּן זֵייעֶר פָאטֶר צוּ זַיי דֶם חֵלֶק וָואס דֶר פָאטֶר הָט גֶזָאלְט יַרְשֶׁנֶן זָאלֶן זַיי יַרְשֶׁנֶן: (ח) וְאֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אונ דִי משֶׁה זָאלְסְט רֵיידֶן צוּ דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אַזוֹי צוּא זָאגֶען אִישׁ כִּי יָמוּת וֶוען אַמֶענְשׁ וֶועט שְׁטַארְבֶּן וּבֵן אונ אַזוּהְן וֶועט נִיט זַיין צוּא אִים וְהַעֲבַרְתֶּם זָאלְט אִיר מַכֶן אִיבֶּר פָארֶן זַיין אַרְב לְבִתּוֹ צוּ זַיין טָאכְטֶער אַז עֶר הָט נִיט אַזוּהְן זָאלֶן אִים דִיא טָעכְטֶער יַרְשֶׁנֶן: (ט) וְאִם אֵין לוֹ בַּת אונ אַז עֶר הָאט אַטָאכְטֶער אוֹיךְ נִיט וּנְתַתֶּם זָאלְט אִיר גֶעבֶּן זַיין אַרְב צוּ זַיינֶע בְּרִידֶער: (י) וְאִם אֵין לוֹ אַחִים אונ אַז עֶר הָאט בְּרִידֶער אוֹיךְ נִיט וּנְתַתֶּם זָאלְט אִיר גֶעבֶּן זַיין נַחֲלָה צוּא זַיין פָאטֶערְס בְּרִידֶער: (יא) וְאִם אֵין אַחִים אונ אַז זַיין פָאטֶער הָאט אוֹיךְ נִיט בְּרִידֶער זָאלְט אִיר גֶעבֶּן זַיין נַחֲלָה לִשְׁאֵרוֹ צוּא זַיין פְרַיינְד הַקָּרוֹב וָואס עֶר אִיז נָאהֶנְט צוּ אִים מֶען זָאל גֶעבֶּן דִי יְרוּשָׁה צוּ אַיין נָהֶנְטֶערְן פְרַיינְד מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ פוּן זַיין מִשְׁפָּחָה וְיָרַשׁ אוֹתָהּ אונ דֶר קָרוֹב זָאל יַרְשֶׁנֶן דִי נַחֲלָה וְהָיְתָה אונ דִיא דִינִים וָואס דָא אִיז
געשטאנן

מצות השם

(ח) וְהַעֲבַרְתֶּם אֶת נַחֲלָתוֹ לְבִתּוֹ כו׳ דָס אִיז דִיא מִצְוָה אַז אַיין זוּן נֶעמְט פְרִי״ר יְרוּשָׁה פוּן דֶר טָאכְטֶער אוֹבֶּער אַז דֶר מֶענְשׁ הָט נִיט קֵיין זוּן נָאר אַיין טָאכְטֶער אִיז זִיא פְרִי״ר פַר אַנְדֶערֶע קְרוֹבִים אונ אַיין
בכור

אֹתָהּ וְהָיְתָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְחֻקַּת מִשְׁפָּט כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פ יב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲלֵה אֶל־הַר הָעֲבָרִים הַזֶּה וּרְאֵה

את

וּתְהֵי לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לִגְזֵרַת דִּין כְּמָא דִי פַקֵּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה: יב וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה סַק לְטוּרָא דַעֲבָרָאֵי הָדֵין

וחזי

תו״א אותה. קמא מט בתרא קי קיא קיב סנה׳ לא:

רש״י

הלכה: (יב) עלה אל הר העברים. (במדבר רבה) למה נסמכה לכאן ה כיון שאמר הקב״ה נתן תתן להם אמר אוסי לזה המקום. להנחיל שמא הותרה הגזירה ואכנס לארץ אמר לו הקב״ה גזרתי במקומה עומדת [ספרי] ד״א כיון שנכנס משה ו לנחלת בני גד ובני ראובן שמח ואמר כמדומה שהותר לי נדרי משל למלך שגזר על בנו שלא יכנס לפתח פלטין שלו נכנס לשער והוא אחריו לחצר והוא אחריו לטרקלין והוא אחריו כיון שבא ליכנס ז לקיטון א״ל בני מכאן ואילך אתה אסור ליכנס: (יג) כאשר נאסף אהרן אחיך. מכאן שנתאוה משה ח למיתתו של אהרן ד״א אין אתה טוב ט ממנו [דברים לב]: על אשר לא קדשתם. הא אם קדשתם י עוד

שפתי חכמים

הדור ולא לדורות כהא״ס ולטעם ראשון קשה הו״ל ליכתב זהעברת בסגול כיון שהוא ל׳ עברה לכן פי׳ ד״א ולפי׳ ד״א קשה למה כתיב בבנות ללפחד והעברתם דהא לא היו ראויות לכנוס כ״א לבני דודיהן ל״פ גם טעם ראשון: ה פי׳ הא כר העברים הוא הר נבו וכיון שעלה משה להר נבו שוב לא ירד ומת שם מיד כדכתיב בפ׳ וזאת הברכה ולמה נסמכה וכו׳: ו דלטעם ראשון קשה למה שמח דלמא הא דכתיב נתון תתן כלו׳ ע״י לוואתך וכמש״ל בפ׳ מטעי ל״פ ד״א. ולפי׳ ד״א קשה איך נסמך זה לכאן ל״פ גם טעם ראשון וק״ל: ז לקיטון היינו לחדר. ויצא החדרה ת״י ונפיל לקיטונא: ח מדלא כתיב כאשר נאסף אהרכם או שאר לדיקים: ט כלו׳ וכמה שהוא מת בשביל עון זה כך אתה תמות: י וא״ת והא בפ׳ זו לא כתיב על אשר לא קדשתם. וי״ל דלפי׳ ד״א שפי׳ אין אתה טוב ממנו משמע כמה שאהרן מת ועדיין לא הגיע זמנו כך משה ימות אע״פ שלא הגיע זמנו והיכן מלינו שמתו קודם זמנם ומתרץ דהא כתיב גבי מיתת משה על אשר לא

בית

פון פאטער הייסט משפחה, אבער די משפחה פון די מוטער הייסט ניט משפחה: (יב) (עלה אל הר העברים), זאגט רש״י (למה נסמכה לכאן) פאר וואס שרייבט די תורה די פסוקים פון משה׳ס שטארבן נעבען די פריהערדיגע פסוקים (כיון שאמר הקב״ה נתון תתן להם) ווייל הקב״ה האט געזאגט צו משה דוא זאלסט געבען די ירושה צו די טעכטער פון צלפחד (אמר) האט משה געזאגט (אותי צוה הקב״ה להנחיל) הקב״ה האט געבאטען צו מיר איך זאל מאכען ירשענען די טעכטער פון צלפחד אחהק אונ ארץ ישראל (וועל איך דען אריין קומען אונ ארץ ישראל). (שמא הותרה הגזרה ואכנס לארץ) טאמער איז שוין בטל געווארען די גזרה אונ איך וועל אריין גייען אונ ארץ ישראל (אמר הקב״ה גזרתי במקומה עומדת) האט הקב״ה געזאגט צו משה מיין גזרה איז ווי זיא איז געוועזען, ניט גיענדערט געווארען. נאר גיי ארויף אויף דעם בארג העברים (ווי עס שטייט אונ די פסוקים) (דבר אחר) נאך אפשט איז (כיון שנכנס משה לנחלת בני גד ובני ראובן שמח) ווייא משה איז געקומען אויף דעם ארט ווי דר שבט גד אונ דער שבט ראובן וועלען ירשענען, האט ער זיך געפרייט (ואמר) אונ ער האט געזאגט (כמדומה שהותר לי נדרי) איך רעכען הקב״ה האט שוין מתיר געוועזען מיין

דוד

נדר (משל למלך שגזר על בנו שלא יכנס לפתח פלטין שלו) למשל א מלך האט גוזר געוועזען אויף זיין זוהן ער זאל ניט צו גייען צו די טיר פון זיין פאלאץ (נכנס לשער והוא אחריו) דר מלך איז אריין געגאנגען אונ טויער. דער זוהן איז נאך אים אריין געגאנגען אונ טויער (לחצר והוא אחריו) דר מלך איז אריין געגאנגען אונ הויף. דר זוהן איז נאך אים אריין געגאנגען אונ הויף (לטרקלין והוא אחריו) דר מלך איז אריין געגאנגען אונ שטוב. דר זוהן איז נייך אים אריין געגאנגען אונ שטוב. (האט דר זוהן געטראכט געווים האט דר פאטער מתיר געוועזען דעם נדר) (כיון שבא ליכנס לקיטון) ווי דר מלך האט געוואלט אריין גיין אונ זיין קעמער צומער (אמר לו) האט ער געזאגט צו זיין זוהן (מכאן ואילך אתה אסור ליכנס) פון דאנען אונ ווייטער טארסטו ניט גיין: (כאשר נאסף אהרן אחיך). ווייא דיין ברודער אהרן איז געשטארבען, זאגט רש״י (מכאן שנתאוה משה למיתתו של אהרן) פון דאנען ווייסען מיר אז משה האט געגלוסט צו שטארבען מיט דעם זעלבינען טויט וואס אהרן איז געשטארבען (דבר אחר) נאך אפשט איז הקב״ה האט געזאגט צוא משה (אין אתה טוב ממנו) דו ביזט ניט בעסער פון דיין ברודער אהרן: (על אשר לא קדשתם). ווייל איר האט מיך ניט געהייליגט (הא אם

קדשתם

פירוש לתורת אלהים

גשטאנען זאל זיין לחקת צו א גיזעץ משפט גרעכט כאשר צוה אזו ווי גאט האט גיבאטען צו משה: (יב) ויאמר האט גאט גזאגט צו משה עלה גייא אויף אל הר אויף דעם בארג העברים וראה אונ

אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לִבְנֵי
יִשְׂרָאֵל׃
יג וְרָאִיתָה אֹתָהּ וְנֶאֱסַפְתָּ
אֶל־עַמֶּיךָ גַּם־אָתָּה כַּאֲשֶׁר נֶאֱסַף
אַהֲרֹן אָחִיךָ׃
יד כַּאֲשֶׁר מְרִיתֶם פִּי
בְּמִדְבַּר־צִן בִּמְרִיבַת הָעֵדָה
לְהַקְדִּישֵׁנִי בַמַּיִם לְעֵינֵיהֶם הֵם
מי

וַחֲזֵי יַת אַרְעָא דִּי
יְהָבִית לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃
יג וְתֶחֱזֵי יָתַהּ
וְתִתְכְּנֵישׁ לְעַמָּךְ אַף
אַתְּ כְּמָא דְּאִתְכְּנֵישׁ
אַהֲרֹן אֲחוּךְ׃
יד כְּמָא
דְּסָרֵיבְתּוּן עַל מֵימְרִי
בְּמַדְבְּרָא דְצִין בְּמַצּוּת
כְּנִשְׁתָּא לְקַדָּשׁוּתִי
בְּמַיָּא לְעֵינֵיהוֹן אִנּוּן
מי

בעל הטורים

שאמרו לו ודורשין נחלת. שאמרו שהיא אשתו לו והיינו מ"ש חז"ל שהבעל יורש את אשתו: (יג) וראיתה. כתיב בה"א

רש"י

מדיין לא הגיע זמנכ' להפטר מן העולם. בכ"מ שנ' מיתתם כתב סרחונ' לפי שנגזרה גזרה על דור המדבר למות במדבר בעון שלא האמינו לכך בקש משה שיכתב סורחנו שלא יאמרו אף הוא מן הממרים היה [יומא פ] משל לשתי נשים שלוקות בב"ד אחת קלקלה כ' ואחת אכלה פגי ל' שביעית וכו' אף כאן בכ"מ שהזכיר מיתתן הזכיר סרחונם להודיע שלא היתה בהם אלא זו בלבד: (יד) הם

שפתי חכמים

קדשתם וגו' וכולרך לפרש על דבר אחר דלפרש ראשון קשה והא לא היתה מיתת משה כמיתת אהרן דהא אהרן ראה בחייו שנתנה גדולתו לבנו משא"כ גבי משה לכן פי' ד"א ולפי' של ד"א קשה דמשמע שנאמר את אהרן וגו' דאהרן מת קודם שהגיע זמנו למות וזה אינו מפורש אלא אהרן. לכן צריך גם לפרש ראשון וק"ל: כ שזנתה תחת בעלה בלא התראה: ל ר"ל פירות שביעית שעדיין לא בשלו כל צרכן וכתיב לאכלה ולא להפסד ואות' שאכל' הפירות שביעית מבקשת מב"ד שיכריזו עליה משום מה לקתה כדי שלא יאמרו אף היא קלקלה כו':
ר"ל

בית דוד

(קדשתם אותי עדיין לא הגיע זמנכם להפטר מן העולם) אבער אז איר וואלט מיך געהייליגט וואלט נאך ניט געווען אייער צייט איר זאלט אוועק גיין פון דער וועלט. זאגט רש"י (בכל מקום שכתב מיתתם כתב סרחונם) אויף יעדן ארט ווי עס איז געשריבן דאס שטארבן פון משה מיט אהרן איז באלד געשריבן זייער זינד פאר וואס זיי שטארבן (לפי שנגזרה גזרה על דור המדבר למות במדבר בעון שלא האמינו) ווייל הקב"ה האט גוזר געווען אויף די יודן וואס זענין געווען אונ דער מדבר זיי זאלן שטארבן. אונ דער מדבר ווייל זייא האבן ניט געגלויבט. אונ הקב"ה (לכך בקש משה שיכתב סרחונו) דרויבער האט משה געבעטן פון הקב"ה מען זאל שרייבן זיין זינד אונ די תורה (שלא יאמרו אף היא מן הממרים היה) מען זאל ניט זאגן משה איז אויך געווען ווי אלע יודן ער האט אויך ניט געגלויבט (משל לשתי נשים שלוקות בבית דין אחת קלקלה ואחת אכלה פגי שביעית) למשל צווייא ווייבר האט מען געדארפט שלאגן מלקות ביים בית דין, איינע ווייל זיא האט מזנה געווען. די צווייטע ווייל זיא האט געגעסן אומצייטיגע פרות וואס האט געוואקסן אונ דעם זיבעטן יאר (דס איז שמיטה) די צווייטע אשה האט געבעטן ביים בית דין מען זאל אויף הענגן אויף איר האלז פירות פון שביעית, וועלן אלע וויסן אז מען שלאגט זיא מלקות ווייל זיא האט געגעסן אומצייטיגע פירות פון שביעית אונ זיא האט ניט מזנה געווען ווי די אנדערי אשה האט געטאן (אף כאן) דא ביי משה איז אויך אזוי געווען (בכל מקום שהזכיר מיתתן הזכיר סירחנן) אויף יעדן ארט וואס הקב"ה האט דערמאנט זייער שטארבען ווערט דער מאנט זייערע זינד (להודיע שלא היתה בהם אלא זו בלבד) אלע יודען זאלען וויסן אז משה אונ אהרן האבן קיין אנדרע זינד נאר דיא איינע זינד וואס איז געשריבן אויף זייא: (יד) (הם מי מריבת קדש). (הם לבדם) נאר דיא זינד אליין האבן זייא. וואס זייא
האבען

פירוש לתורת אלהים

זעה את הארץ דס לאנד אשר וואס איך האב געגעבן צו די קינדער ישראל (עיין רש"י): (יג) וראיתה אונ די וועסט דאס לאנד זעהן ונאספת אונ די וועסט ווערן איין געטאן צו דיין פאלק גם אתה די אוך כאשר אזו ווי אהרן דיין ברודר איז איין געטאן געווארען די וועסט שטארבן מיט דר מיתה וואס דיין ברודר אהרן איז געשטארבן: (יד) כאשר אזו ווי איר האט ווידר געשפעניגט מיין צווי במדבר צן אין דער מדבר צין במריבת העדה אז די עדה האט אויף איך גקריגט אונ האבן געוואלט

מֵי מַצּוּת רְקַם מַדְבְּרָא
דְצִן: טו וּמַלִּיל מֹשֶׁה
קֳדָם יְיָ לְמֵימָר:
טז יְמַנֵּי יְיָ אֱלָהָא
רוּחַיָּא לְכָל בִּשְׂרָא
גבר

מֵי־מְרִיבַת קָדֵשׁ מִדְבַּר־צִן: ס
טו וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לֵאמֹר:
טז יִפְקֹד יְהוָה אֱלֹהֵי הָרוּחֹת לְכָל־
בשר

בעל הטורים

מלמד שכראהו כל הארץ כמערות וכמחילות ואוצרות כסף וזהב שבה: נאסף אהרן אחיך. בגי' זהו כנשיקה: (טו) וידבר משה אל ה' לאמר. אין פסוק אחר כזה בתורה א"ל לא תזכור כמה וידבר שדברת אלי: (טז) יפקד ה' אלהי הרוחות לכל בשר איש על העדה אשר יצא לפניהם ואשר יבא לפניהם ואשר יוציאם ואשר יביאם ולא תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רועה. באלו השני פסוקים יש עשרים ושמונה תיבות ולכן פרנס יהושע את ישראל כ"ח שנים וזה הוא שנא' וזכרת את ה'

שפתי חכמים

ס ר"ל עון של מי מריבה לבד הי' בהן ולא עון אחר ולפי"ז קאי על משה ועל אהרן: נ ר"ל הם מי מריבה שהמרו במרה הם היו שהמרו כו'. ולפי"ז קאי על ישראל. והוצרך לד"א דלפי' ראשון קשה הא כבר נאמר שלא הי' בהם עון אחר. לכן פי' ד"א וקאי על ישראל ולפי' של ד"א קשה מאי במי הכא בעון ישראל לכך צריך לפשט ראשון: ם ר"ל למה אמר משה ענין זה ולא התפלל שיכנס: ע דאל"כ לאמר ל"ל דבשלמא וידבר ה' לאמר כבר פרשו בו לא ואמור להם דברי כבושים או לא ואמור להם דברי והשיבני אם יקבלום כמ"ש וישב משה את דברי העם אל ה' אבל כאן שני הפעמים בלתי נכונים ל"פ השיבני וכו' וע' בפ' ואתחנן: פ ר"ל דק"ל לרז"ל שאמרו שאמר לו השיבני וכו' וכי יהי' הדור בלא פרנס אלא שאלתו הי' אם צריך למנות פרנס או שירשו בניו אחריו גדולתו כמ"ש תן נחלה ללפחד לבנותיו לכך דרשו ולפיכך נמשך גם רש"י ז"ל אחרי דברי רז"ל: צ ר"ל ישב באהל ועסק בתורה: ק ר"ל ולא נאמר

רש"י

מי מריבת קדש. הם לבדם אין בהם עון ס אחר ד"א הם שהמרו במרה נ הם היו שהמרו בים סוף הם עצמם שהמרו במדבר צין: (טו) וידבר משה אל ה' וגו'. להודיע שבחן של צדיקים ם שכשנפטרין מן העולם מניחין צרכן ועוסקין בצרכי צבור: לאמר. אמר לו השיבני ע אם אתה ממנה להם פרנס אם לאו: (טז) יפקד ה'. כיון ששמע משה שא"ל המקום תן נחלת צלפחד לבנותיו [במ"ר] אמר הגיע שעה פ שאתבע צרכי שיירשו בני את גדולתי. א"ל הקב"ה לא כך עלתה במחשבה לפני כדאי הוא יהושע ליטול שכר שמושו שלא מש צ מתוך האהל וזהו שאמר שלמה [משלי כז] נוצר תאנה יאכל פריה: אלהי הרוחות. למה נאמר ק אמר

בית דוד

האָבּען גֶעשְׁלָאגֶן דֶעם שְׁטֵיין (אֵין בָּהֶם עָוֹן אַחֵר) זַייא הָאבֶּען קֵיין אַנְדֶרֶע זִינְד (דָּבָר אַחֵר) נָאךְ אַמְשַׁט אִיז (הֵם שֶׁהִמְרוּ בְּמָרָה) דָם וָוענֶן דִי יוּדֶן וָוס הָאבֶּן גֶעקְרִיגְט מִיט מֹשֶׁה אוּנ מָרָה (הֵם הָיוּ שֶׁהִמְרוּ בְּיַם סוּף) דָם וָוענֶן דִיא יוּדֶן וָואס הָאבֶּען גֶעקְרִיגְט בַּייא דֶעם יַם סוּף (הֵם עַצְמָם שֶׁהִמְרוּ בְּמִדְבַּר צִן) דָאס וָוענֶן דִי יוּדֶן וָוס הָאבֶּן גֶזִינְדִיגְט אִין מִדְבַּר צִן: (טו) (וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל ה' וגו'). זָאגְט רש"י (לְהוֹדִיעַ שְׁבָחָן שֶׁל צַדִּיקִים) דֶער פָּסוּק מַאכְט אוּנְז וִויסֶן דִי לוֹבּ פוּן דִיא צַדִּיקִים (שֶׁכְּשֶׁנִּפְטָרִין מִן הָעוֹלָם) אַיידֶער זַייא גֵייֶען אַוֶועק פוּן דֶער וֶועלְט (מַנִּיחִין צָרְכָּן וְעוֹסְקִין בְּצָרְכֵי צִבּוּר) בַּשֶׁעפְּטִיגֶן זֵיי זִיךְ נִיט וֶועגֶן זֵייעֶרֶע זַאכֶען נָאר זֵיי בַּשֶׁעפְּטִיגֶן זִיךְ וֶוענֶן צוּ פַר זָארְגֶן וָואס דִיא יוּדֶען דַארְפֶן: (לֵאמֹר). מֵיינְט מֶען (אָמַר לוֹ) מֹשֶׁה הָט גֶזָאגְט צוּ הקב"ה (הֲשִׁיבֵנִי אִם אַתָּה מְמַנֶּה לָהֶם פַּרְנָס אִם לַאו) עֶנְפֶר מִיר אוֹיבּ דוּא וֶועסְט אוֹיף נֶעמֶן אַאַלְצְטוּן אוֹיף דִיא יוּדֶן. אָדֶר נֵיין: (טז) (יִפְקוֹד ה'). זָאגְט רש"י (כֵּיוָן שֶׁשָּׁמַע מֹשֶׁה שֶׁאָמַר לוֹ הַמָּקוֹם תֵּן נַחֲלַת צְלָפְחָד לִבְנוֹתָיו) וִוי מֹשֶׁה הָט גֶהֶערְט הקב"ה זָאגְט צוּ אִים גִיבּ דִיא נַחֲלָה פוּן צְלָפְחָד צוּ זַיינֶע טֶעכְטֶער (אָמַר) הָאט מֹשֶׁה גֶעזָאגְט (הִגִּיעַ שָׁעָה שֶׁאֶתְבַּע צְרָכַי) עֶס אִיז גֶקוּמֶען דִי צַייט אִיךְ זָאל מָאנֶען וָוס אִיךְ דַארְף (שֶׁיִּירְשׁוּ בָּנַי גְדוּלָּתִי) מַיינֶע קִינְדֶער זָאלֶן יַרְשֶׁנֶען מַיין גְרוֹיסְקַייט (אָמַר לוֹ הקב"ה) הָט הקב"ה גֶזָאגְט צוּ מֹשֶׁה (לֹא כָּךְ עָלְתָה בְּמַחֲשָׁבָה לְפָנַי) נִישְׁט אַזוֹי אִיז אוֹיף גֶעגַאנְגֶען אוֹיף מַיין מֵיינוּנְג צוּ טוּן (כְּדַאי הוּא יְהוֹשֻׁעַ לִיטּוֹל שְׂכַר שִׁמּוּשׁוֹ שֶׁלֹּא מָשׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל) יְהוֹשֻׁעַ אִיז וֶוערְט עֶר זָאל זַיין אַיין עֶלְצְטֶער אוֹיף דִיא יוּדֶען עֶר זָאל נֶעמֶען זַיין שְׂכַר וָוס עֶר הָט דִיךְ בַּדִינְט אוּנ אִיז נִיט אַוֶועק גֶעגַאנְגֶען פוּן דַיין גֶעצֶעלְט (וְזֶהוּ שֶׁאָמַר שְׁלֹמֹה) דָם אִיז וָואס שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ הָאט גֶזָאגְט (נוֹצֵר תְּאֵנָה יֹאכַל פִּרְיָהּ) דֶער וָוס הִיט דֶעם פַייגֶען בּוֹים וֶועט עֶר עֶסֶן אִירֶע פְרוּכְטֶען: (אֱלֹהֵי הָרוּחוֹת). זָאגְט רש"י

פירוש לתורת אלהים.

אִיר זָאלְט זֵיי גֶעבֶּן וַואסֶר צוּ טְרִינְקֶען לְהַקְדִּישֵׁנִי בַמַּיִם לְעֵינֵיהֶם צוּ מַאכֶן הֵיילִיגֶן מִיךְ פַאר זֵייעֶרֶע אוֹיגֶן מִיט דֶעם וַואסֶער הֵם מֵי מְרִיבַת קָדֵשׁ דָאס אִיז דָאס וַואסֶר וָואס מֶען הָאט דְרִיבֶּר גֶקְרִיגְט אִין דֶר שְׁטָאט קָדֵשׁ וָואס דִיא שְׁטָאט אִיז אִין דֶר מִדְבַּר צִין (עיין רש"י): (טו) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה הָט מֹשֶׁה גֶרֶעט צוּ גָאט אַזוֹ צוּא זָאגֶן: (טז) יִפְקוֹד עֶר זָאל בַּאפֶעלֶן יְיָ גָאט אֱלֹהֵי הָרוּחוֹת דֶר גָאט

בְּשָׂר אִישׁ עַל־הָעֵדָה׃ יז אֲשֶׁר־יֵצֵא לִפְנֵיהֶם וַאֲשֶׁר יָבֹא לִפְנֵיהֶם וַאֲשֶׁר יוֹצִיאֵם וַאֲשֶׁר יְבִיאֵם וְלֹא תִהְיֶה עֲדַת יְהוָה כַּצֹּאן אֲשֶׁר אֵין־

להם

אונקלוס

גְּבַר עַל כְּנִשְׁתָּא׃
יז דִּי יִפּוֹק קֳדָמֵיהוֹן וְדִי יֵעוֹל קֳדָמֵיהוֹן וְדִי יַפֵּיקִינוּן וְדִי יַעֲלִינוּן וְלָא תְהֵי כְּנִשְׁתָּא דַּייָ כְּעָנָא דִּי לֵית לְהוֹן

רעי

בעל הטורים

הלכין כי הוא כנותן לך כ"ח לעשות חיל׃ (יז) ואשר יבא. ב' במס' הכא ואידך ואשר יבא את רעהו ביער לחטוב עצים.

רש"י

לפניו רבש"ע גלוי וידוע לפניך דעתו של כל אחד ואחד ואינן דומין זה לזה מנה עליהם מנהיג שיהא סובל כל אחד ואחד לפי דעתו׃ (יז) אשר יצא לפניהם. לא כדרך מלכי האומות שיושבים בבתיהם ומשלחין את חיילותיהם למלחמה אלא כמו שעשיתי אני שנלחמתי בסיחון ועוג שנא' [במדבר כא] אל תירא אותו. וכדרך שעשה יהושע שנאמר (יהושע ה) וילך יהושע אליו ויאמר לו הלנו אתה וגו'. וכן בדוד הוא אומר [ש"א יח] כי הוא יוצא ובא לפניה' יוצא בראש ונכנס בראש׃ ואשר יוציאם. בזכיותיו׃ ואשר יביאם. בזכיותיו. ד"א ואשר יביאם שלא תעשה לו כדרך שאתה עושה לי שאיני מכניסן לארץ

שפתי חכמים

נא' אלהי הרוחות או אלהי הארץ׃ ר דלפרש ראשון קשה לל"ל ואשר יוציאם תם זכות צריך לגבי הוצאה בשלמא גבי כונאה צריך זכות שלא יפקד מהם ל"פ ד"א וכו' ולפי' ד"א קשה דואשר יוציאם וכו' לא יכי דומה לאשר יצא לפניהם דעיקר תפלתו הוא בשביל הפם ואשר יוציאם פירושו הוא בשביל טובת המנהיג היה תפלתו ולפי ווי"ו כעיטוף דואשר יוציאם מעתה דכל תפלתו ודבריו היו לטובת ישראל לכן פירש גם פשט ראשון ודו"ק׃

ככר

בית דוד

רש"י (לָמָּה נֶאֱמַר) צוא וָוָאס הָאט משֶׁה גִזָאגְט דִיא וָוערְטֶער ,אֱלֹהֵי הָרוּחֹת.(אָמַר לְפָנָיו רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם גָלוּי לְפָנֶיךָ דַעְתּוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד) משֶׁה הָאט גִזָאגְט פַאר הקב"ה רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם דוּ וַויְיסְט דָאךְ דָם טְרַאכְטוּנְג פוּן יֶעדֶן מֶענְטְשׁ (וְאֵינָן דּוֹמִין זֶה לָזֶה) אוּנ דִיא טְרַאכְטוּנְגֶען זֶענֶען נִיט גְלַייךְ פוּן אֵיינֶם צוּם אַנְדֶערֶן . יֶעדֶר מֶענְטְשׁ ווִיל וָואס אַנְדֶערְשׁ אוּנ יֶעדֶר מֶענְטְשׁ לֶערוּנְט אִים זַיין שֵׂכֶל אַנְדֶערְשׁ (מַנֵּה עֲלֵיהֶם מַנְהִיג שֶׁיְּהֵא סוֹבֵל כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי דַעְתּוֹ) גִיבּ אוֹיף זֵיי אַיין עֶלְצְטִין וָואס עֶר זָאל קֶענֶען טְרָאגֶען יֶעדִין מֶענְטְשׁ בֶּעזוּנְדֶער נָאךְ זַיין ווִילֶן . יֶעדֶר מֶענְטְשׁ זָאל הָאבֶּן ווִי עֶר פַארְלַאנְגְט נָאךְ זַיין פַארְשְׁטַאנְד׃ (יז) (אֲשֶׁר יֵצֵא לִפְנֵיהֶם) . זָאגְט רש"י (לֹא כְּדֶרֶךְ מַלְכֵי הָאוּמוֹת בִּימֵי קֶדֶם) עֶר זָאל נִיט טוּן ווִי דָם פִירוּנְג אִיז גִוֶועזֶען בַּיי דִי פַארְצַייטִיגֶע מְלָכִים (שֶׁהָיוּ יוֹשְׁבִין בְּבָתֵּיהֶם וּמְשַׁלְּחִין חֵילוֹתֵיהֶם לַמִּלְחָמָה) זֵיי פְלֶעגֶען זַיין אוּנ דֶער הַיים אוּנ פְלֶעגֶען שִׁיקֶען זַייעֶרֶע זָעלְנֶער אוּנ דִיא מִלְחָמָה (אֶלָּא כְּמוֹ שֶׁעָשִׂיתִי אֲנִי) נָאר עֶר זָאל טוּן ווִי אִיךְ הָאבּ גֶעטָאן (שֶׁנִּלְחַמְתִּי בְּסִיחוֹן וְעוֹג) אִיךְ אַלֵיין הָאבּ גֶעהַאלְטֶען מִלְחָמָה מִיט סִיחוֹן אוּנ עוֹג (שֶׁנֶּאֱמַר אַל תִּירָא אוֹתוֹ) ווִי עֶס שְׁטֵייט אוּנ פָּסוּק הקב"ה הָאט גִזָאגְט צוּא משֶׁה זָאלְסְט נִיט מוֹרָא הָאבֶּען פַאר עוֹג נָאר זָאלְסְט הַרְגֶענֶען עוֹג ווִי דוּא הָאסְט גֶהַרְגֶעט צוּא סִיחוֹן (וּכְדֶרֶךְ שֶׁעָשָׂה יְהוֹשֻׁעַ) אוּנ ווִי יְהוֹשֻׁעַ הָאט גֶעטָאן (שֶׁנֶּאֱמַר) ווִיא עֶס שְׁטֵייט אוּנ פָּסוּק (וַיֵּלֶךְ יְהוֹשֻׁעַ אֵלָיו וַיֹּאמֶר לוֹ הֲלָנוּ אַתָּה אִם לְצָרֵינוּ) יְהוֹשֻׁעַ אִיז גִגַאנְגֶען צוּם מַלְאָךְ אוּנ הָאט גִזָאגְט צוּא אִים דִיא בִּיסְט גֶעקוּמֶען צוּ אוּנְז אָדֶר צוּ אוּנְזֶערֶע פַיינְד (וְכֵן בְּדָוִד הוּא אוֹמֵר) בַּיי דָוִד זָאגְט אוֹיךְ דֶר פָּסוּק (כִּי הוּא יוֹצֵא וּבָא לִפְנֵיהֶם) עֶר אִיז אַרוֹיס גְגַאנְגֶען אוּנ גְקוּמֶען פַאר דִיא יוּדֶען (יוֹצֵא בְּרֹאשׁ וְנִכְנָס בְּרֹאשׁ) עֶר אִיז אַרוֹיס גְגַאנְגֶען דֶער עֶרְשְׁטֶער צוּ דִיא מִלְחָמָה אוּנ אִיז גֶקוּמֶן דֶר עֶרְשְׁטֶער . (עֶר אִיז שְׁטֶענְדִיג גְגַאנְגֶען צוּ זַאמֶען אוּנ פָארְאוֹיס פַאר דִי מֶענְטְשֶׁן וָואס זֶענֶען גְגַאנְגֶען צוּ דִיא מִלְחָמָה): (וַאֲשֶׁר יוֹצִיאֵם) . (בִּזְכֻיּוֹתָיו) עֶר זָאל זֵיי פִירֶען אוּנ דִיא מִלְחָמָה מִיט זַיין זְכוּת׃ (וַאֲשֶׁר יְבִיאֵם) . עֶר זָאל זֵיי צוּרִיק בְּרֶענְגֶען פוּן דִיא מִלְחָמָה מִיט זַיין זְכוּת (דָּבָר אַחֵר) נָאךְ אַפְּשַׁט אִיז וַאֲשֶׁר יְבִיאֵם מֵיינְט מֶען עֶר זָאל זֵיי בְּרֶענְגֶען אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (שֶׁלֹּא תַעֲשֶׂה לוֹ כְּדֶרֶךְ שֶׁאַתָּה עוֹשֶׂה לִי) דוּא זָאלְסְט נִיט טוּן צוּא אִים ווִי

די

פירוש לתורת אלהים

וָואס ווַייסְט אַלֶע גַמִיט לְכָל בָּשָׂר פוּן אַלֶע לַייבֶּר אִישׁ אַ מֶענְטְשׁ אִיבֶּר דֶר עֵדָה (עיין רש"י)׃ (יז) אֲשֶׁר יֵצֵא לִפְנֵיהֶם וָואס דֶר מֶענְטְשׁ זָאל אוֹס גֵיין פַאר זֵייא אִין דֶער מִלְחָמָה וַאֲשֶׁר יָבֹא לִפְנֵיהֶם אוּנ וָואס עֶר זָאל קוּמֶען פַאר זֵייא אִין דֶער מִלְחָמָה (עיין רש"י) וַאֲשֶׁר יוֹצִיאֵם אוּנ וָואס עֶר זָאל אוֹס צִיהֶן זֵיי אִין דֶר מִלְחָמָה דוּרְךְ זַיינֶע זְכֻיּוֹת וַאֲשֶׁר יְבִיאֵם אוּנ דוּרְךְ זַיינֶע זְכֻיּוֹת זָאל עֶר זֵיי קֶענֶען אַהֵיים בְּרֶענְגֶען (עיין רש"י) וְלֹא תִהְיֶה עֲדַת יְיָ אוּנ עֶס זָאל נִיט זַיין דִי עֵדָה פוּן גָאט כַּצֹּאן אַזוֹ

לָהֶם רֹעֶה׃ יח וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־
מֹשֶׁה קַח־לְךָ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן
אִישׁ אֲשֶׁר־רוּחַ בּוֹ וְסָמַכְתָּ אֶת־
יָדְךָ עָלָיו׃ יט וְהַעֲמַדְתָּ אֹתוֹ לִפְנֵי
אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְלִפְנֵי כָּל־הָעֵדָה
וצויתה

רָעֵי׃ יח וַאֲמַר יְיָ
לְמֹשֶׁה דְּבַר לָךְ יָת
יְהוֹשֻׁעַ בַּר נוּן גְּבַר דִּי
רוּחַ נְבוּאָה בֵּיהּ
וְתִסְמוֹךְ יָת יְדָךְ עֲלוֹהִי׃
יט וּתְקִים יָתֵיהּ קֳדָם
אֶלְעָזָר כַּהֲנָא וּלְקֳדָם
כָּל כְּנִשְׁתָּא וּתְפַקֵּיד
יתיה

תו"א קח לך. ברכות כד יומא עה פקרים מד פ"ה : וסמכת. קמא לג :

רש"י

לארץ: (יח) קח לך. קחנו בדברים ש אשריך שזכית להנהיג בניו של מקום. לך. את הנדוק לך ת את זה אתה מכיר: אשר רוח בו. כאשר שאלת שיוכל להלוך כנגד א רוחו של כל אחד ואחד: וסמכת את ידך עליו. תן לו מתורגמן ב שידרוש בחייך ג שלא יאמרו עליו לא היה לו להרים ראש

שפתי חכמים

ש כבר נתבאר זה כ"פ שאין קיחה נופלת בבנ"א ל"פ וכו' : ת אע"פ שמכבר בכ' שיאמר אלה לך אלא ללורך כמו אלה לך ביערה ובדומה לכס מ"מ כל היכא דאיכא למדרש דרשי' (כרא"ם) ולי"נ דק"ל כיון שנקשת משה כי' שיירשו בניו גדולתו כמו שפירש"י לעיל לא הל"ל לך המורה כאלו תאלת בקשתו במחשבתו הי' על יהושע וזה ליתא. ומתרץ הנדוק לך וכו' : א ר"ל שאלת ואמרת גלוי לפניך דעת כאו"א כו' כך אמשה ואברור את יהושע ס. אתה מכיר אשר רוח בו כאשר שאלת": ב מדכתיב אחריו למען ישמעו כל עדת בנ"י ומה ישמעו אלא שתתן לו מתורגמן. מלאתי : ג דע"כ כסמיכות של הרב לתלמיד כוא

בית

דוא טוּסט צוּא מיר (שֶׁאֵינִי מַכְנִיסָן לָאָרֶץ) איך ברענג זיי ניט אריין אין ארץ ישראל : (א) (קַח לְךָ) מיינט מען (קָחֶנּוּ בִּדְבָרִים) זאלסט אים נעמען מיט גוטע רייד. זָלסט זאגן צוא אים (אַשְׁרֶיךָ שֶׁזָּכִיתָ לְהַנְהִיג בָּנָיו שֶׁל מָקוֹם) וואל צוא דיר דוא האסט זוכה געוועז צו פירען די קינדער פון הקב"ה : (לְךָ). זָלסט נעמי צו דיר מיינט מען דו זאלסט נעמי (אֶת שֶׁבָּדוּק לְךָ) דעם מענטש וואס דו קענסט אים (אֶת זֶה אַתָּה מַכִּיר) דעם מענטש יהושע קענסטו : (אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ). מיינט מען יהושע איז (כַּאֲשֶׁר שָׁאַלְתָּ) וויא דוא האסט געבעטען (שֶׁיּוּכַל לַהֲלוֹךְ כְּנֶגֶד רוּחוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד) ער וועט קענן גיין נעבי יעדיז מענטשינס ווילן : (וְסָמַכְתָּ אֶת יָדְךָ עָלָיו). הקב"ה האט געזאגט צו משה (תֵּן לוֹ מְתֻרְגְּמָן שֶׁיִּדְרוֹשׁ בְּחַיֶּיךָ) דו זאלסט געבי צו יהושע אמתורגמן ער זאל לערנען מיט די יודען תורה ווען דוא וועסט לעבעז (שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ עָלָיו לֹא הָיָה לוֹ לְהָרִים רֹאשׁ בִּימֵי מֹשֶׁה) וואריס אז יהושע וועט ניט לערנען מיט די יודן ווען דוא וועסט לעבען נאר נאך דיין שטארבן וועט יהושע אנהייבן מיט זיי לערנען תורה וועלן יודן זאגן אויף יהושע ווייל משה איז ניט דא קען יהושע מיט אונז לערנען אבער

דוד

ווען משה האט געלעבט האט יהושע ניט געקענט אויף הייבן זיין קאפ (ער האט ניט געקענט האבן העזה צו זאגן תורה פאר אונז ווייל ער וואלט זיך געשעמט מיט זיין תורה פר משה) דריבר זאל יהושע זאגן תורה ווען דו משה לעבסט וועלן יודן זעהן אז דו האסט געהערט די תורה פון יהושע אין ריכטיג אונ גוט געלערנט (דר מנהג איז געוועז פר צייטן ווען אדרשן האט געזאגט אדרשה איז געשטאנען אים גענעבען אמענש (אלמדן) וועלכע צווייי זאכען ערשטענס ווייל דר דרשן האט געזאגט די דרשה מיט די לשון קודש שפראכע אונ ניט אלע מענטשן האבן פר שטאנען לשון קודש דריבר האט דר מענש געזאגט די רייד פון דעם דרשן מיט די שפראכע וואס דס פאלק האבן גערעט אונ פר שטאנען דריבר האט מען דעם מענש גערופען „מתורגמן" „איבער זעצער". צווייטענס אמאל איז דס פאלק געוועז זייער פיל האבן ניט אלע געקענט הערן פון דעם דרשן איז דר מתורגמן געשטאנען נעהנטער צום פאלק אונ האט זיי געזאגט וואס דער דרשן האט געלערנט, משה האט ניט געדארפט אמתורגמן ווייל די שכינה האט גערעט פון זיין האלז דריבער איז זיין שטימע געוועז גאנץ הויך אונ אלע האבן
נהערט

פירוש להורת אלהים

וויא די שאלה אשר וואס איז צו זיי ניטא אפאסטוך: (יח) ויאמר האט גאט געזאגט צוא משה קח נעם צוא דיר יהושע דר זוהן פון נון (עיין רש"י) איש ער איז איין מענטש ווי דיא האסט מיך געבעטן אשר רוח בו וואס ער ווייסט מיט איטליכען צו גיין נאך זיין געמיט נאך אונ ער איז אזו אמענש וואס דיא נבואה איז אין אים וסמכת אונ דיא זאלסט אן לעגן דיין האנט אויף אים (עיין רש"י):

וְצִוִּיתָה אֹתוֹ לְעֵינֵיהֶם: כ וְנָתַתָּה מֵהוֹדְךָ עָלָיו לְמַעַן יִשְׁמְעוּ כָּל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: כא וְלִפְנֵי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן יַעֲמֹד וְשָׁאַל לוֹ בְּמִשְׁפַּט הָאוּרִים לִפְנֵי יְהוָה עַל־פִּיו יֵצְאוּ וְעַל־פִּיו יָבֹאוּ הוּא וְכָל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל

יתיה לעיניהון: כ ותתן מזיוך עלוהי בדיל די יקבלון מניה כל כנשתא דבני ישראל: כא ולקדם אלעזר כהנא יקום וישאל ליה בדין אוריא קדם יי על מימריה יהון נפקין ועל מימריה יהון עלין הוא וכל בני

הג"א ונתת מהודך. חגיגה טז בתרא עה. ולפני אלעזר. עירובין סג סנה' טז: ושאל לו. יומא עג: במשפט האורים. יבמות עט:

בעל הטורים

לומר לך בין בישוב בין במדבר בכל פעם צריך לבא לפניכם: (יט) וצויתם. כתיב בה"א לומר לך שלמדו חמשה חומשי

רש"י

בימי משה: (יט) וצוית אתו. על ישראל דע שטרחנין הם סרבנים הם ע"מ שתקבל עליך: (כ) ונתתה מהודך עליו. זה קירון עור פנים. מהודך. ולא כל הודך. נמצינו למדין פני משה כחמה פני יהושע כלבנה: למען ישמעו כל עדת בני ישראל. שיהיו נוהגין בו כבוד ויראה כדרך שנוהגין בך: (כא) ולפני אלעזר הכהן יעמוד. הרי שאלתך ו ששאלת שאין הכבוד הזה זז [ס"א נוטל] מבית אביך שאף יהושע יהא צריך לאלעזר: ושאל לו. כשיצטרך לצאת למלחמה:

שפתי חכמים

הוא ענין רשות להורות ולדון לאסור ולהתיר וא"כ הכא נמי יהושע אי בסמיכות הוא לאחר מות משה למה נתן לו רשות דלאחר מותו א"צ רשות אלא בחייו של משה. וא"ל דלמא האי וסמכת וגו' היא נתינת הכבוד דא"כ ה"ל להסמיך מאמר ונתת מהודך עליו לעלת וסמכת וגו' אע"כ וסמכת מילתא אחריתא היא והוא נתינת רשות: ד כלו' פניו של משה מאירים יותר משל יהושע וי"מ כמו חמה שנטלה אורה מהקב"ה ולבנה נטלה אורה מחמה כך משה נטל קירון אור פניו מהקב"ה ויהושע נטל ממשה: ה פי' למען ישמעו הכבוד שנתת לו ויתחייבו מזה שינהגו בו כבוד וכו' אבל לא נוכל לפרש דישמעו יקבלו דא"כ יחסר מלת אליו מפני שפירושו כך למען יקבלו דבריו וגזירותיו כל ישראל. כרא"ם: ו ר"ל באיך בא ענין זה לכאן מה ענין

בית

גְּהֶערְט אוּנ פַר שְׁטַאנֶן: (יט) (וְצִוִּיתָה אוֹתוֹ). זָאלְסְט אוּם גֶעבִּיטֶען (עַל יִשְׂרָאֵל) ווָעגֶן דִי יוּדֶן זָאלְסְט אוּם זָאגֶען (דַע שֶׁטַּרְחָנִין הֵם סַרְבָנִים הֵם עַל מְנָת שֶׁתְּקַבֵּל עָלֶיךָ) ווַיִּים דִי יוּדֶן זֶענֶען זֵייעֶר מַטְרִיחַ דִי עֶלְצְטֶע אוּנ פָאלְגֶן נִיט אוֹיף דֶעם תְּנַאי ווֶיעסְטוּ ווֶערֶן אָעָקְצֶעפְּטֶער אוֹיף זֵיי דוּ זָאלְסְט נֶעמֶען אוֹיף זִיךְ אַלֶעס צוּ לַייְדֶען: (כ) (וְנָתַתָּה מֵהוֹדְךָ עָלָיו). דוּ זָאלְסְט גֶעבֶּען פוּן דַיין שַׁיינְקַייט אוֹיף יְהוֹשֻׁעַ (זֶה קִירוּן עוֹר פָּנִים) אַבִּיסֶעל פוּן דִיא לֶיכְטִיגְקַייט פוּן דַיין פָּנִים זָאלְסְטוּ נֶעבֶּען אוֹיף יְהוֹשֻׁעַ: (מֵהוֹדְךָ). פוּן דַיין שַׁיינְקַייט (וְלֹא כָּל הוֹדְךָ) אָבֶּער נִיט דַיין גַאנְץ שַׁיינְקַייט. (נִמְצֵינוּ לְמֵדִין) פוּן דַאנֶען לֶערְנֶען מִיר (פְּנֵי מֹשֶׁה כְּחַמָּה פְּנֵי יְהוֹשֻׁעַ כַּלְּבָנָה) דָאס פָּנִים פוּן מֹשֶׁה הָאט גֶעלַייכְט ווִי דִי זוּן דָאס פָּנִים פוּן יְהוֹשֻׁעַ הָאט

דוד

גֶעלַייכְט ווִי דִי לְבָנָה: (לְמַעַן יִשְׁמְעוּ כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל). אַלֶע יוּדֶן זָאלֶען הֶערֶען אַז דוּ אַלֵיין הָאסְט נֶעגוּמֶען יְהוֹשֻׁעַ אוֹיף דַיין אָרְט (שֶׁיִּהְיוּ נוֹהֲגִין בּוֹ כָּבוֹד וְיִרְאָה כְּדֶרֶךְ שֶׁנּוֹהֲגִין בָּךְ). ווֶעלֶען זֵיי גֶעבֶּען כָּבוֹד צוּ יְהוֹשֻׁעַ אוּנ זֵיי ווֶעלֶען מוֹרָא הָאבֶּען פַר אִים אַזוֹי ווִי זֵיי גֶעבֶּען כָּבוֹד אוּנ הָאבֶּען מוֹרָא פַר דִיר: (כא) (וְלִפְנֵי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן יַעֲמוֹד). הקב"ה הָאט גֶעזָאגְט צוּ מֹשֶׁה (הֲרֵי שְׁאֵלָתְךָ שֶׁשָּׁאַלְתָּ) דָא הָאסְטוּ ווָאס דוּ הָאסְט גֶעבֶּעטֶען (שֶׁאֵין הַכָּבוֹד הַזֶּה זָז מִבֵּית אָבִיךָ) דֶער כָּבוֹד ווֶעט נִיט אַוֶועק גֵיין פוּן דַיין מִשְׁפָּחָה (שֶׁאַף יְהוֹשֻׁעַ יְהֵא צָרִיךְ לְאֶלְעָזָר) אֲפִילוּ יְהוֹשֻׁעַ ווֶעט אוֹיךְ דַארְפֶען קוּמֶען פְרֶעגֶען בַּיי אֶלְעָזָר ווָאס עֶר ווֶעט נִיט ווִיסֶען: (וְשָׁאַל לוֹ). (כְּשֶׁיִּצְטָרֵךְ לָצֵאת לַמִּלְחָמָה) ווֶען יְהוֹשֻׁעַ ווֶעט דַארְפֶען גֵיין צוּ אַמִּלְחָמָה ווֶעט עֶר דַארְפֶען פְרֶעגֶען בַּיי אֶלְעָזָר עֶר זָל אִים זָאגֶען

פירוש לתורת אלהים

(יט) וְהַעֲמַדְתָּ אוֹתוֹ אוּנ זָאלְסְט אִים שְׁטֶעלֶען פַאר אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אוּנ פַאר נָאר דֶער עֵדָה וְצִוִּיתָה אוֹתוֹ אוּנ זָאלְסְט אִים גֶעבִּיטֶען פַר זַייעֶרֶע אוֹגֶען עֶר זָאל אוֹיף זִיךְ מְקַבֵּל זַיין דִיא מַשָּׂא פוּן דִיא יִשְׂרָאֵל ווָארוּם זֵיי זֶענֶען טַרְחָנִים אוּנ ווִידֶער שְׁפֶּענִיגֶערְס: (כ) וְנָתַתָּה אוּנ דוּ זָאלְסְט גֶעבֶּען מֵהוֹדְךָ פוּן דַיין שַׁיינְקַייט עָלָיו אוֹיף אִים לְמַעַן דְרוּם יִשְׁמְעוּ זֵייא זָאלֶען אִים צוּ הֶערֶען נָאר דִי עֵדָה פוּן יִשְׂרָאֵל אוּנ זֵיי זָאלֶען אִים פָאלְגֶען (עיין רש"י): (כא) וְלִפְנֵי אוּנ פַר אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן יַעֲמוֹד זָאל עֶר שְׁטֵיין וְשָׁאַל לוֹ אוּנ עֶר זָאל אִים פְרֶעגֶן בְּמִשְׁפַּט אִין גֶערֶעכְט פוּן דִי אוּרִים וְתֻמִּים אַז יְהוֹשֻׁעַ ווֶעט דַארְפֶען

ישראל אתו וכל העדה: כב ויעש משה כאשר צוה יהוה אתו ויקח את יהושע ויעמדהו לפני אלעזר הכהן ולפני כל העדה: כג ויסמך את ידיו עליו ויצוהו כאשר דבר יהוה ביד משה: פ חמישי

ישראל עמיה וכל כנשתא: כב ועבד משה כמא די פקיד יי יתיה ודבר ית יהושע ואקימיה קדם אלעזר כהנא וקדם כל כנשתא: כג וסמך ית ידוהי עלוהי ופקדיה כמא די מליל יי בידא דמשה

תו״א ויסמוך. סנה׳ יג קה מנחות לג: וידבר

בעל הטורים

תורה: מהודך. בגי׳ הסוד לומר לך שמסר לו סוד המרכבה ומעשה בראשית: (כג) ויצוהו כאשר דבר ה׳ ביד משה. לומר שלא לבטל תורה ותמיד מפני המלחמה. ולכך סמך כאן פרשת

שפתי חכמים

אלעזר אלל יהושע. (נ״א) דאל״כ למה לוה זה למשה כ״ל לצוות ליהושע בעלמו: ז מדכתיב לפניו וכל ישראל אתו א״כ וכל העדה ל״ל אלא זו סנהדרין: ח ר״ל הא כתיב ויעש משה כאשר לוה ה׳ אותו וא״כ ויקח את יהושע ל״ל. ומתרץ לקחו וכו׳ ר״ל שא״ל יותר ממה שא״ל הקב״ה דהקב״ה לא לוה לאמר לו אלא אמריך שזכית לכך וכו׳ והוא הודיעו מתן שכר וכו׳ והטעם כדי שלא יאמר מה לי וללרה זו שהרי משה ואהרן נענשו עליהם ולכך הראהו מתן שכרן: ט כאן ג״כ קשה לנ״ל כופריהית

רש״י

על פיו. של אלעזר: וכל העדה. ז סנהדרין (יומא עג): (כב) ויקח את יהושע. [ספרי] לקחו בדברים ח והודיעו מתן שכר פרנסי ישראל לעולם הבא: (כג) ויסמוך את ידיו. בעין יפה יותר ט ויותר ממה שנלטווה. שהקב״ה אמר לו וסמכת את ידך והוא עשה בשתי ידיו ועשאו ככלי מלא וגדוש ומלאו חכמתו בעין יפה: כאשר דבר ה׳

בית

זאגן דורך דיא אורים ותומים אויב ער זאל גיין צו די מלחמה אדר ניין: (על פיו). (של אלעזר) אונ וויא דם מויל פון אלעזר וועט אום זאגן אזו וועט ער מוזין טון: (וכל העדה) מיינט מען סנהדרין: (כב) (ויקח את יהושע). זאגט רש״י (לקחו בדברים) משה הט גענומען יהושע מיט נושע רייד (והודיעו מתן שכר פרנסי ישראל לעולם הבא) משה הט גזאגט צו יהושע דעם שכר וואס הקב״ה גיט צו עולם הבא צו די מענשן וואס בשעפטיגן זיך צו פירען די יודן אין נוסן ווענ אונ בשעפטיגן זיך ווענן זיי צו וואס זיי דארפן צו די וועלט: (כג) (ויסמוך את ידיו). (בעין יפה) מיט אגוט אויג האט משה גקוקט אויף יהושע (יותר ויותר ממה שנצטוה) משה הט נגעבן צו יהושע פיל

דוד

מער ווי ער איז גבאטן גווארן ער זאל אים געבן (שהקב״ה אמר לו וסמכת את ידך) הקב״ה האט געזאגט צו משה דוא זאלסט ארויף לייגן דיין האנד אויף יהושע, מיינט מען נאר איין האנט (והוא עשה בשתי ידיו) אונ משה הט געלייגט אויף יהושע ביידע הענט (ועשאו ככלי מלא וגדוש) משה האט געמאכט צו יהושע פיל מיט חכמה ווי אכלי וואס מען הט אונ איר אריין גלייגט פיל אונ נאך העכער פון פיל (ומלאו חכמתו בעין יפה) משה הט פיל געמאכט צו יהושע מיט חכמה מיט אגוט אויג, ער האט אים פארגונען צו געבן פון זיין חכמה: (כאשר דבר ה׳). זאגט רש״י (אף לענין ההוד נתן מהודו עליו) אפילו ווענין דיא שיינקייט הט אויך משה געטאן וויא הקב״ה

פירוש לתורת אלהים

גיין אין דר מלחמה זל ער פרעגן צו אלעזר הכהן אונ ער זאל אים זאגן דורך די אורים ותומים על פיו דורך דר צווי פון אלעזר יצאו זאלען זיי ארוס גיין אין דער מלחמה ועל פיו אונ דורך זיין צווי יבואו זאלן זיי קומען הוא ער יהושע וכל בני ישראל אונ אלע קינדער ישראל וכל העדה אונ גאר דיא עדה דאס מיינט מען דיא סנהדרין (עיין רש״י): (כב) ויעש משה אונ משה הט גיטאן כאשר צוה יי אותו אזו ווי גאט הט אים געשאפט ויקח את יהושע אונ ער האט גנומען צוא יהושע (עיין רש״י). ויעמדהו אונ ער האט אים גשטעלט פר אלעזר הכהן אונ פר גאר דר עדה: (כג) ויסמוך אונ משה האט אן גילעהנט זיינע ביידע הענט אויף יהושע (עיין רש״י) ויצוהו אונ ער האט אים גבאט כאשר דבר י׳ ביד משה אזו ווי גאט הט גירעט דורך משה:

כח א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵּאמֹר׃ ב צַו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֶת־קָרְבָּנִי לַחְמִי
לְאִשַּׁי רֵיחַ נִיחֹחִי תִּשְׁמְרוּ
להקריב

אונקלוס

דְמֹשֶׁה׃ כח א וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃ ב פַּקֵּיד יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן יָת קוּרְבָּנִי לְחֵם סְדוּר לְקוּרְבָּנִי לְאִתְקַבָּלָא בְּרַעֲוָא תִּטְרוּן לְקָרָבָא קֳדָמַי
בזמניה

תו"א לו את בני . תמית כו"כו בגילה כל כם כנות נג זוכר פ' וילא : הבשרו. פבתים לו פנמות כם פב פרכין יג תמורה ם :

בעל הטורים

מפיזון : (א) מכה לאמר לו את. ס"ת תורה לו' שבשיבה בהורה כאילו כקריב קרבן : (ב) זה כאשה. ג' תגין על ב"ת תתרוגה על כאשה לומר לך ה' מיני קרבנות נתתי לכם [חטאת. עולה. אשם. שלמי. תודה] וכעולה תניכה מכולם

רש"י

ה'. אף לבנין הבוד נתן תבודו עליו : (ב) צו את בני ישראל. מה אמור למעלה י יפקוד ה'. אמר לו הקב"ה עד שאתה מצוני על בני ב צוה את בני עלי. משל לבת מלך שהיתה נפטרת מן העולם והיתה מפקדת לבעלה על בניה וכו' כדאיתא בספרי: קרבני [ספרי] זה ד הדם: לחמי. אלו אימורין. וכן הוא אומר [ויקרא ג] ם והקטירם הכהן המזבחה לחם אשה : לאשי. הנתנין לאשי מזבחי : תשמרו. [ספרי] שיהיו כהנים ולוים וישראלים עומדין על גביו מכאן למדו נ ותקנו מעמדות [תענית כו] : במועדו . בכל יום ם הוא

שפתי חכמים

כדפריכות לעיל : י ר"ל מה ענין פ' התמיד לפ' שלמעלה בנת' יפקוד ה' אלהי הרוחות : ב כדכתיב יפקוד ה' וגו' צוה את בני עלי שיבקשו אלי : ל כמ"ש ויקריבו בני אהרן את הדם אליו : ם ר"ל והקטירם הוים אימורים שמקטירין אותן ונתיב ביה לחם ש"מ דאימורין נק' לחם : נ ר"ל דכתיב תשמרו משמע דכ"ו כקרבתו נשמר ובין הערבים ועמדו כל ישראל על גביו וזה א"א דכ"א צריך לשבוק בעסקו כדי לפרנסות א"ב עמדו ותקנו וחלקו כל ישראל לכ"ד חלקים וכן לוים וכהנים כ"א לכ"ד חלקים וחלק א' מהן כ"ד משמרות כהנים וכן חלק לוים וישראלים הקנו במעמד א' יעמדו על קרבן תמיד בכות א' ובשבות ב' כמעד אחר וכם יביו שלוחי כל ישראל ושלוחו של אדם כמותו וכן חוזר חלילה לעולם נפלא שלא כגיע פעמד א' כי אם ב"פ בשנה : ם שבדי פעמים בכל יום הוא

בית דוד

הקב"ה האט אים געזאגט אונ ער האט פון זיין שיינקייט געגעבן צוא יהושע : (ב) (צו את בני ישראל). זאגט רש"י (מה אמור למעלה) וויס איז געזאגט פריער (יפקוד ה') משה האט געבעטן ביי הקב"ה ער זאל אויף נעמן אויף יודען אנגעשטן פירער (אמר לו הקב"ה) האט הקב"ה געזאגט צוא משה (עד שאתה מצוני על בני) איידער דוא געביטעסט מיך וועגן מיינע קינדער (צוה את בני עלי) געביט מיינע קינדער וועגן מיר, זייא זאלן מיך פאלגן אויב זיי וועלין נאר מיך פאלגן וועט זיי אן דיין געמין אויך ניט זיין (משל לבת מלך שהיתה נפטרת מן העולם) למשל א טאכטער פון א מלך איז געווען קראנק אונ זיא האט געזעהן זיא וועט באלד אוועק גיין פון דער וועלט (והיתה מפקדת לבעלה על בניה) האט זיא געבעטן איר מאן ער זאל אכטונג געבין אויף אירע קינדער עס זאל זיי גאר ניט פעלן. האט דר מאן צו איר געזאגט געביט דיינע קינדער זיי זאלין מיך פאלגן, אז זיי וועלין מיך פאלגן וועט זיי געווים גוט זיין (כדאיתא בספרי) ווי עס שטייט אונ ספרי :

(קרבני). (זה הדם) מיין קרבן מיינט מען דאס בלוט פון קרבן וויס מען שפריצט אויף דם מזבח : (לחמי). (אלו אמורי') מיין ברויט מיינט מען דם חלב פון קרבן וויס מען פר ברענגט אויף דם מזבח (וכן הוא אומר) אונ אזוי זאגט דער פסוק (והקטירם הכהן המזבחה לחם אשה) דר כהן זאל פאר ברענין (דאס חלב) אויף דעם מזבח, דאס ברויט (דם חלב) זאלן ווערין פאר ברענט אויף דעם פייער : (לאשי). (הנתני' לאשי מזבחי) וויס ווערין געגעבן צום פייער וויס אויף מיין מזבח : (תשמרו). מיינט מען (שיהיו כהנים ולוים וישראלים עומדים על גביו) כהנים אונ לוים אונ ישראלים זאלן שטיין נעבן קרבן תמיד ווען מען איז אים מקריב (מכאן למדו ותקנו מעמדות) פון דאנען האבן די חכמים געלערנט אונ האבן געזאגט יעדען טאג זאלן שטיין אביסל פון יודן פריה אונ אבענד ווען מען וועט מקריב זיין דעם קרבן תמיד פריה אונ אבענד : (במועדו). אונ זיין צייט (בכל יום היא מועד התמידים) אלע טאג איז די צייט צו מקריב זיין די צוויא
תמידים

פירוש לתורת אלהים

(א) וידבר יי אל משה אונ גאט האט גערעט צו משה אזו צוא זאגען : (ב) צו את בני ישראל געביט די קינדר ישראל (עיין רש"י) ואמרת אליהם אונ די זאלסט צו זיי זאגן את קרבני מיין קרבן איז דאס בלוט וואס מען שפרענגט אויף דעם מזבח לחמי מיין שפייז דס איז דאס פלייש וואס מען איז מקריב אויף דעם מזבח לאשי וואס עס ווערט געגעבן אויף דעם פייער וואס איז אויך

בִּזְמַנֵּיהּ: ג וְתֵימַר לְהוֹן דֵּין קוּרְבָּנָא דִּי תְקָרְבוּן קֳדָם יְיָ אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא שַׁלְמִין תְּרֵין לְיוֹמָא עֲלָתָא תְדִירָא: ד יָת אִמְּרָא חַד תַּעְבֵּיד בְּצַפְרָא וְיָת אימ־א

לְהַקְרִיב לִי בְּמוֹעֲדוֹ: ג וְאָמַרְתָּ לָהֶם זֶה הָאִשֶּׁה אֲשֶׁר תַּקְרִיבוּ לַיהוָה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה תְמִימִם שְׁנַיִם לַיּוֹם עֹלָה תָמִיד: ד אֶת־הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֹּקֶר וְאֵת

חכבש

תו"א במועדו. פסחים סו: שנים ליום. יומא סב: את הכבש. פסחים נח יומא מב זבחים יב מנחות סה:

בעל הטורים

יזכרו בכ' מועדי תורה ותפלה אני עליהם כאילו הקרבתם כ' מיני קרבנות: (ג) תמימם שנים ליום ר"ת תש"ל לומר לך שתפלות תש"ל תמידין קרבין לשנה: ליום עולה תמיד. קרי ביה עולה [כנגד] לומר לך שעושין אותו במקום שהיום עולה. כל עולת כתוב במועדות כולם חסרים חוץ מעולת השבת שבות מלא רמז שבשבת נתנה תורה. ובכל המועדות נאמר חג חוץ משבועות כי פעמים נדחה אם חל בשבת [לבית שמאי] יום טבוח למחר אבל נפשת ישבות יהי' בחולו של מועד אבל בשבועות תשלומין שלו אינו בחג. ובכולם נאמר לחטאת חוץ מעצרת בשביל שניתנה בו תורה שמכפרת על לומדיה:

שפתי חכמים

נקרב וי"ל לומר במועדו אלא שלא יבא מוכח אף בשוחט וכא דלא פי' ככא במועדו אף בשוחט כמ"ש גבי קרבן פסח וי"ל דכהם אינו בא אלא פ"א בשנה נופל בו מלת במועדו. כשיש מועדו ישנו אף בשבת אף בשוחט אבל ככא דבתמיד נקרב פעמים בכל יום אינו נופל בו במועדו אלא ע"ד שפירש"י ז"ל. רא"ם: ע פי' אזהרה לב"ד שיזהירו לישראל על התמידין דאל"כ ואמרת שמה לי"ל: פ פי' שנים בכל יום א' בבקר וא' בערב: צ דאל"כ שנים ליום ל"ל וכרי ככר נא' את הכבש הא' תעשה בבוקר מה"ל שנים ליום אלא כנגד היום שפירושו כנגד השמש: ק כלו' אצל הטבעות שהיו במזרח כדי שיהי' כנגד השמש כדי שלא יאמרו לשמש הם עובדין וכשנפוה

רש"י

מוסף התמידין: (ג) ואמרת להם. אזהרה לב"ד ע: שנים ליום. כפשוטו פ ועיקרו בא ללמד שיהיו נשחטין כנגד היום צ תמיד של שחר במערב ושל בין הערבים במזרחו של ק טבעות [יומא סב]: (ד) את הכבש אחד. אף ע"פ שכבר נאמר בפ' ואתה תצוה [שמות כט] וזה אשר תעשה וגו' היא היתה

בית דוד

תמידים איינעם אונ דער פ"ית אונ איינעם פאר נאכט: (ג) (ואמרת להם). זאגט רש"י (אזהרה לבית דין) די תורה זאגט צום בית דין זיי זאלען אכטונג געבן מען זאל מקריב זיין די תמידין צוא די צייט: (שנים ליום). (כפשוטו) מען מיינט צוויי שעפסע זאל מען מקריב זיין יעדין טאג (ועיקרו בא ללמד שיהיו נשחטין כנגד היום) דער עיקר מיינט דר פסוק צו לערנען די צוויי תמידים זאלן געשאכטן ווערן נעגן דיא זון (תמיד של שחר במערב) דעם תמיד פון דער פריה שעכט מען אין מערב זייט דס איז נעגן די זון. ווייל דיא זון איז אקעגין. אונ מזרח (ושל בין הערבים בצד מזרחו של טבעות) דעם תמיד פון פאר נאכט שעכט מען אונ מזרח זייט פון די רינגען. נעגן די זון וואס אונ מערב זייט (אויף די ערד זענען געוועזן פיר אונ צוואנציג רינגען. ווען מען האט גידארפט שעכטן אקרבן האט מען דעם אקס נייגט אויף דיא ערד אונ מיט ארינג האט מען גלייגט איבער זיין קאפ אויף דעם האלז ער זאל ניט קענען רירען מיט דעם קאפ: (ד) (את הכבש אחד). זאגט רש"י (אף על פי שכבר נאמר בפ' ואתה תצוה וזה אשר תעשה) אפילו עס שטייט שוין אין דיא סדרה ואתה תצוה דער סדר פון דיא תמידים ווי אזוי מען איז זיי מקריב צו וואס שטייט דא

פירוש לתורת אלהים

מזבח בית ניחוחי צו אנשמאקן ריח תמיד זאלט איר היטן להקריב לי איר זאלט צו מיר מקריב זיין במועדו אין זיין צייט: (ג) ואמרת להם אונ זאלסט זאגן צו זיי זה האשה דס איז דס פייער אפער אשר תקריבו ליי וואס איר זאלט מקריב זיין צוא גאט כבשים שאף בני שנה וואס זענען אלט צו יאר תמימים גאנץ אן מומים שנים ליום צוויא אויף איין טאג עולה תמיד זאלט איר מקריב זיין פר איין עולה אלע טאג זאלט איר מקריב זיין צוויי שאף פאר איין עולה: (ד) את הכבש אחד איין שאף פון די צוויי תעשה בבוקר זאלט איר מקריב זיין אין דר פריא ואת הכבש

מצות

בכור נעמט צוויי חלקים אונ דער ירושה אין דער מאן ירשות דס ווייב אונ די מצוה גייט אן אויף

השם

יעדין אורט אונ איעדר צייט:

תא (את הכבש אחד וגו' דס איז דיא מצות

הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבָּיִם׃
ה וַעֲשִׂירִית הָאֵיפָה סֹלֶת לְמִנְחָה
בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן כָּתִית רְבִיעִת
הַהִין׃ ו עֹלַת תָּמִיד הָעֲשֻׂיָה בְּהַר
סִינַי לְרֵיחַ נִיחֹחַ אִשֶּׁה לַיהוָה׃
ז וְנִסְכּוֹ רְבִיעִת הַהִין לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד
בַּקֹּדֶשׁ הַסֵּךְ נֶסֶךְ שֵׁכָר לַיהוָה׃
ואת

אִימְּרָא תִנְיָנָא תַּעֲבֵיד
בֵּין שִׁמְשַׁיָּא : ה וְחַד
מִן עַסְרָא בִּתְלָת סְאִין
סוּלְתָּא לְמִנְחָתָא
דְּפִילָא בִּמְשַׁח כְּתִישָׁא
רַבְעוּת הִינָא :
ו עֲלָתָא תְּדִירָא
דְּאִתְעֲבִידָא בְּטוּרָא
דְּסִינַי לְאִתְקַבָּלָא
בְּרַעֲוָא קוּרְבָּנָא קֳדָם
יְיָ : ז וְנִסְכֵּיהּ רַבְעוּת
הִינָא לְאִימְּרָא חַד
בְּקוּדְשָׁא יִתְנְסֵךְ נְסוּךְ חֲמַר עַתִּיק קֳדָם יְיָ :

תו"א ואת הכבש. מנחות ע: עלת תמיד. חגיגה ו: ונסכו. יומא לד: לכבש האחד. שם: בקדש הסך. סוכה מט תענית ג מעילה יא:

רש"י

היתה אזהרה לימי המלואים וכאן לוה לדורות: (ה) סלת למנחה. מנחת ד' נסכים: (ו) העשויה בהר סיני. כאותן שנעשו בימי המלואים ד"א העשוי' בהר סיני הקיש עולת תמיד לעולת הר סיני אותה שנקרבה לפני מתן תורה שכתוב בה [שמות כד] וישם באגנות מלמד שטעונה כלי: (ז) ונסכו ת יין: בקדש הסך. (ספרי) על המזבח א יתנסכו: נסך שכר. [ב"ב צז] יין המשכר פרט

שפתי חכמים

והמנחות שהזכיר כאן הם המנחות שקרבו יותר כ"ג במקום המחיצה בעזרה וכיון קבועים בקרקע שאוסרין בהן רגלי הכהנים ויורד בעת השחיטה וכו': ר כלו' הוא הסולת שהיא עשירית האיפה הבאה עם הקרבן לאפוקי מחבת המנחות האמורות בויקרא שהן באות בפ"ע: ש ר"ל כיון שכתוב העשויה בהר סיני משמע שכבר נעשו בהר סיני וכיון שכבר נעשו למה צריכין לעשות כאן. ומפרש לאותן וכו' כלו' דמניה הפסוק וכאלו כתיב כהעשוי' בה"ס כדמיון: ת פי' ולא אחר משקין שכ"כ בפ' נסכים יין לנסך רביעית ההין: א אע"ג דכתיב כתם בקודש ולא פירש באיזה ר"ל על המזבח שהוא קודש

בית

דָא נָאךְ אַמָהל, זָאגְט רש"י (הִיא הָיְתָה אַזְהָרָה לִימֵי הַמִלוּאִים) דָס אִיז גִוֶועְן גִיבָּאטְן אוֹיף דִי תְּמִידִים וָוס מֶען הָאט מַקְרִיב גִיוֶועְן אוּנ דִי זִיבְּן טֶעג פוּן מִלוּאִים (וְכַאן צִוָה לְדוֹרוֹת) אוּנ דָא הָאט הקב"ה גִיבָּאטְן אוֹיף דִי תְּמִידִים וָוס מֶען וֶועט שְׁטֶענְדִיג מַקְרִיב זַיין: (ה) (סוֹלֶת לְמִנְחָה) . מַיינְט מֶען (מִנְחַת נְסָכִים) דִי מִנְחָה מֶעהְל מִיט בּוֹימְאַייל וָוס מֶען אִיז מַקְרִיב צוּ יֶעדְין קָרְבָּן: (ו) (הָעֲשׂוּיָה בְּהַר סִינַי) . מַיינְט מֶען (כְּאוֹתָן שֶׁנַעֲשׂוּ בִּימֵי הַמִלוּאִים) וִוי דִיא תְּמִידִים וָוס מֶען הָאט גִמַאכְט אִין דִיא זִיבְּן טֶעג פוּן מִלוּאִים (דָבָר אַחֵר) נָאךְ אַפְּשַׁט אִיז ,הָעֲשׂוּיָה בְּהַר סִינַי, מַיינְט מֶען (הִקִישׁ עוֹלַת תָּמִיד לְעוֹלַת הַר סִינַי) מֶען זָאל גְלַייכְן דִיא עוֹלוֹת תְּמִידִין צוּ דִי עוֹלוֹת פוּן הַר סִינַי (אוֹתָהּ

דוד

שֶׁנִקְרְבָה לִפְנֵי מַתַּן תּוֹרָה) דִיא עוֹלָה וָוס מֶען הָאט מַקְרִיב גִיוֶועְן אֵיידֶר דִיא תּוֹרָה אִיז גִגֶעבְּן גִוָוארְן (שֶׁכָּתוּב בָּהּ) בַּיי דִי עוֹלָה זָאגְט דֶער פָּסוּק (וַיָשֶׂם בָּאַגָנוֹת) עֶר הָאט גֶעטָאהְן דָס בְּלוּט אוּנ בֶּעקִין (מְלַמֵד) דֶער פָּסוּק לֶערְנְט אוּנְז (שֶׁטְעוּנָה כְּלִי) דָס בְּלוּט פוּן קָרְבָּן בַּאלְד וִוי מֶען שֶׁעכְט אִים זָאל מֶען פְרִיעֶר נֶעמֶען אִין אַכְּלִי . אוּנ פוּן דִי כְּלִי זָאל מֶען שְׁפְּרִיצֶען אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ . אוּנ מֶען זָאל נִיט נֶעמֶען אוּנ הַאנְט אַבִּיסֶל בְּלוּט פוּן קָרְבָּן בַּאלְד נָאךְ דֶעם שֶׁעכְטֶען אוּנ שְׁפְּרִיצֶען אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ : (ז) (וְנִסְכּוֹ) . מַיינְט מֶען (יַיִן) וַויין : (בַּקֹּדֶשׁ הַסֵּךְ) . מֶע מַיינְט (עַל הַמִזְבֵּחַ יִתְנַסְכוּ) דִיא וַויין זָאל גִגָאסֶן וֶוערְן אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ : (נֶסֶךְ שֵׁכָר) . מַיינְט מֶען (יַיִן הַמְשַׁכֵּר) מֶען זָאל
גיסן

פירוש לתורת אלהים

הַשֵּׁנִי אוּנ דֶעם אַנְדֶערְן כֶּבֶשׂ תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבָּיִם זָאלְט אִיר מַקְרִיב זַיין צְווִישְׁן דִיא אָבִינְטְן : (ה) וַעֲשִׂירִית הָאֵיפָה אוּנ אַצְעְנְטֶל פוּן אַמָאס וָואס וֶוערְט גְרוּפְן אֵיפָה סוֹלֶת פַיינֶע מֶעל לְמִנְחָה זָאלְט אִיר בְּרֶענְגֶען פַר אַקָרְבָּן מִנְחָה בְּלוּלָה דָס פַיינֶע מֶעל זָאל זַיין אוֹיס גִימִישְׁט בְּשֶׁמֶן מִיט אֵייל כָּתִית פוּן צוּ שְׁטוֹסֶענֶע אֵייל בִּירְטְן רְבִיעִית הַהִין דָס אֵייל זָאל זַיין אַפֶערְט חֵלֶק פוּן אַיין עֶמֶר : (ו) עוֹלַת תָּמִיד גְלַייךְ צוּ דֶער עוֹלַת תָּמִיד הָעֲשׂוּיָה וָואס מֶען הָאט מַקְרִיב גְוֶועְן בְּשַׁעַת דִיא יִשְׂרָאֵל זֶענֶען גְוֶועְן בַּיי דָם בַּארְג סִינַי לְרֵיחַ נִיחוֹחַ צוּא אַנִישְׁמַאקְעְן רֵיחַ כַּיְיָ צוּא נָאט : (ז) וְנִסְכּוֹ אוּנ זַיין גִיסוּנְג רְבִיעִית הַהִין אַיין פֶערְט חֵלֶק פוּן אַיין עֶמֶר לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד צוּ אַיין שָׁאף בַּקֹּדֶשׁ אִין
הייליגיים

ח וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבָּיִם כְּמִנְחַת הַבֹּקֶר וּכְנִסְכּוֹ תַּעֲשֶׂה אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה: פ
ט וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי־כְבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִם וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן וְנִסְכּוֹ:
י עֹלַת שַׁבַּת בְּשַׁבַּתּוֹ עַל־עֹלַת התמיד

ח וְיָת אִימְּרָא תִּנְיָנָא תַּעְבֵּיד בֵּין שִׁמְשַׁיָּא כְּמִנְחַת צַפְרָא וּכְנִסְכֵּיהּ תַּעְבֵּיד קוּרְבַּן דְּמִתְקַבֵּיל בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ: פ
ט וּבְיוֹמָא דְּשַׁבַּתָּא תְּרֵין אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא שַׁלְמִין וּתְרֵין עֶשְׂרוֹנִין סוּלְתָּא דְּמִנְחָתָא דְּפִילָא בִּמְשַׁח וְנִסְכֵּיהּ:
י עֲלַת שַׁבְּתָא תִּתְעֲבֵיד בְּשַׁבַּתָּא עַל עֲלָתָא

תו"א כמנחת הבקר. יומא לד : וביום השבת. מגילה כא : עולת שבת. שבת כד קיד קלג פסחים נט סז פג :

רש"י

כעין מנחה : (ח) ריח ניחח. נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני : (י) עולת שבת בשבתו. ולא עולת שבת בשבת אחרת הרי שלא הקריב בשבת זו שומע אני יקריב שתים לשבת הבאה ת"ל בשבתו מגיד שאם עבר יומו בטל קרבנו : על עולת התמיד [ספרי] אלו מוספין לבד אותן שני כבשים של עולת התמיד ומגיד שאין קרבין אלא בין שני התמידין וכן בכל המוספין נאמר על עולת התמיד לתלמוד

שפתי חכמים

כדאי' בסוכה דף נ : ב ואם תאמר גבי יו"ט למה לא כתב ג"כ שאין מביאין עולת י"ט בי"ט אחר. וי"ל דזה לא צריך ללמוד דפשיטא דאסור כיון די"ט זה שם בפ"ע וזה שם בפ"ע אבל משבת לשבת בכל ענין אחד הוא ה"א דשרי קמ"ל דאסור: ג מדכתיב על עולת התמיד משמע אחר עולת התמיד ומדלא כתיב על עולות התמידים משמע בין שני תמידים. ובזה יתורץ מ"ש הרא"ם. אבל מה"ש לבד אותן שני כבשים של עולת התמיד שפירש עלת על כמו חוץ לא ידעתי איך יתיישב מזה מגיד שאין קרבין אלא בין שני התמידין : רי"ל

בית דוד

ניסעו אזעלכע וויין וואס מאכט שכור (פרט ליין מנתו) אבער פרישע וויין וואס מען נעמט ארום פון דעם גריב . טאר מען ניט נעמען · וויל דעם מזבח : (ח) (ריח ניחוח) הקב"ה זאגט (נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני) עס איז אפאר געווען ביי מיר ווייל עס איז געטאן געווארען וויא איך האב געזאגט אונ געוואלט : (י) (עולת שבת בשבתו). זאגט רש"י (ולא עולת שבת בשבת אחרת) מען טאר ניט מקריב זיין די עולה פון דם שבת אונ דעם אנדערין שבת (הרי שלא הקריב בשבת זה שומע אני יקריב שתים לשבת הבאה) אויב ער האט ניט מקריב געוועזען קרבנות פון שבת, וואלט איך מיינען ער זאל דעם אנדערין שבת מקריב זיין צווייא קרבנות (תלמוד לומר בשבתו) זאגט דר פסוק מען זאל מקריב זיין דם קרבן פון שבת אונ זיין שבת (מגיד) זאגט דער פסוק (שאם עבר יומו בטל קרבנו) אויב דער טאג שבת איז אוועק געגאנגען אונ מען האט ניט מקריב געווען דעם קרבן מוסף פון שבת, איז מען ניט מעהר מקריב דעם קרבן מוסף פון דם שבת : (על עולת התמיד). זאגט רש"י (אלו מוספין לבד אותן שני כבשים של עולת התמיד) דיא קרבנות מוספין איז מען מקריב אויסער די צווייא שעפסין פון די תמידין (ומגיד) נאך זאגט דער פסוק (שאין קרבין אלא בין שני התמידין) דיא קרבנות מוספין איז מען נאר מקריב צווישן דיא צווייא תמידים (וכן בכל המוספין נאמר על עולת התמיד לתלמוד זה) אונ ביי אלע קרבנות מוספין

פירוש לתורת אלהים

הייליגקייט אויף דעם מזבח הסף. זאלט איר גיסען נסך אגיסונג פון אלטע וויין ליי צו גאט צוא איבליבען כבש זאלט איר אויף דעם מזבח גיסען אלטען וויין איין פערט חלק פון איין עמר : (ח) ואת הכבש השני אונ דעם אנדערען כבש תעשה זאלט איר מקריב זיין צווישן די אבענטען כמנחת הבקר אזו ווי דיא מנחה פון דער פריא וכנסכו אונ אזו ווי זיין גיסונג תעשה זאלט איר מ: כ: אשה אפייער אפער ריח ניחוח ליי אגישמאקר ריח צו גאט (עיין רש"י) : (ט) וביום השבת אונ אין דעם טאג שבת זאלט איר מקריב זיין שני כבשים צווייא שאף בני שנה וואס זענען אלט צו יארען תמימם זיי זאלען זיין גאנץ אן אמום ושני אונ צווייא צענטיל פיינע מעל זאלט איר ברענגען פאר אמנחה . בלולה בשמן געמישט מיט אייל ונסכו אונ זיין גיסונג : (י) עולת שבת

הַתָּמִיד וְנִסְכָּהּ׃ פ יא וּבְרָאשֵׁי
חָדְשֵׁיכֶם תַּקְרִיבוּ עֹלָה לַיהוָה
פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם וְאַיִל אֶחָד
כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה
תְּמִימִם׃ יב וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת
מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לַפָּר הָאֶחָד
וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה
בַשֶּׁמֶן לָאַיִל הָאֶחָד׃ יג וְעִשָּׂרֹן
עִשָּׂרוֹן סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן
לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד עֹלָה רֵיחַ נִיחֹחַ
אִשֶּׁה לַיהוָה׃ יד וְנִסְכֵּיהֶם חֲצִי
הַהִין יִהְיֶה לַפָּר וּשְׁלִישִׁת הַהִין
לָאַיִל וּרְבִיעִת הַהִין לַכֶּבֶשׂ יָיִן
זֹאת עֹלַת חֹדֶשׁ בְּחָדְשׁוֹ לְחָדְשֵׁי
הַשָּׁנָה

תְּדִירָא וְנִסְכַּהּ׃
יא וּבְרֵישֵׁי יַרְחֵיכוֹן
תְּקָרְבוּן עֲלָתָא קֳדָם
יְיָ תּוֹרִין בְּנֵי תוֹרֵי
תְּרֵין וּדְכַר חַד אִמְּרִין
בְּנֵי שְׁנָא שַׁבְעָא
שַׁלְמִין׃ יב וּתְלָתָא
עֶשְׂרוֹנִין סוּלְתָּא
מִנְחָתָא דְּפִילָא בִמְשַׁח
לְתוֹרָא חָד וּתְרֵין
עֶשְׂרוֹנִין סוּלְתָּא
מִנְחָתָא דְּפִילָא בִמְשַׁח
לְדִכְרָא חָד׃
יג וְעִשְׂרוֹנָא עִשְׂרוֹנָא
סוּלְתָּא מִנְחָתָא דְּפִילָא
בִמְשַׁח לְאִמְּרָא חָד
עֲלָתָא לְאִתְקַבָּלָא
בְרַעֲוָא קוּרְבָּנָא קֳדָם
יְיָ׃ יד וְנִסְכֵּיהוֹן
פַּלְגוּת הִינָא יְהֵי
לְתוֹרָא וְתַלְתּוּת הִינָא
לְדִכְרָא וְרַבְעוּת הִינָא
לְאִמְּרָא חַמְרָא דָּא
עֲלַת רֵישׁ יַרְחָא בְּאִתְחַדָּתוּתֵיהּ כֵּן לְכָל רֵישֵׁי יַרְחֵי שַׁתָּא׃

ת״א וברחשי. מגילה כח לח עקידה שער נו: ושרון עשרון. מנחות כח: ובכבשים. שם פט: לכבש. שם נו: זאת עולת. יומא ס׳ ר״ה ז מגילה כט:

רש״י

זה. (יב) ושלשה עשרונים. כמשפט נסכי פר שהן קלובין בפרשת ד נסכים: (יד) זאת עולת חדש בחדשו. שאם עבר יומו בטל קרבנו

שפתי חכמים

ד ר״ל בפרשת ש״ח נך:

בית דוד

שטייט ניי ועגען (על עולת התמיד) אויסער דעם עולת התמיד אונ נאך דעם תמיד פון דער פרי׳ה אונ פאר דעם תמיד פון פאר נאכט דאס הייסט צוויישן די צוויי״א תמידין: (יב) (ושלשה עשרונים), זאגט רש״י (כמשפט נסכי פר) ווי דר דין אז מען איז מקריב אפר (שכן הן קצובין בפרשת נסכים) ווארום אזו שטיין דיא דינים פון נסכים (פון דעם נויין גיסעו אויף דעם מזבח) אין די פרשה שלח: (זאת עולת חודש בחדשו), זאגט רש״י (שאם עבר יומו) אויב דר טאג ראש חודש איז אוועק גנאנגען

פירוש לתורת אלהים

בשבתו די עולה פון שבת זאלט איר מקריב זיין אין זיין שבת אבער ניט אין דעם אנדרן, שבת אז מען הט איין שבת פר פעלט אונ מען האט דעם קרבן עולה ניט מקריב גיוועזן העלפט ניט מען זאל דעם אנדרן שבת מקריב זיין צוויי״א קרבנ׳ עולות. על עולת התמיד ונסכה דער קרבן עולה פון שבת מיט אירע נסכים איז הוץ דער עולה וואס מען פלעגט אלע טאג מקריב זיין

מצות

אז אלע טאג זאל מען מקריב זיין צוויי שאף זכרים איינס אונ דער פרי׳ אונ דם אנדרע פר נאכט אונ

השם

ד׳א מצ״ה איז נוהג בזמן הבית:

תב תג תד) וביום השבת שני כבשים וגו׳ דם

הַשָּׁנָה׃ טו וּשְׂעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת לַיהוָה עַל־עֹלַת הַתָּמִיד יֵעָשֶׂה וְנִסְכּוֹ׃ ס ששי טז וּבַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ פֶּסַח לַיהוָה׃ יז וּבַחֲמִשָּׁה

עשר

טו וּצְפִיר בַּר עִזִּין חַד לְחַטָּאתָא קֳדָם יְיָ עַל עֲלָתָא תְדִירָא יִתְעֲבֵיד וְנִסְכֵּיהּ׃ טז וּבְיַרְחָא קַדְמָאָה בְּאַרְבְּעַת עַשְׂרָא יוֹמָא לְיַרְחָא פִּסְחָא קֳדָם יְיָ׃ יז וּבַחֲמֵשַׁת עַשְׂרָא

יומא

תו"א וצפיר. יומא סו שבועות ט חולין ס בכורות יז:

רש"י

ושוב אין לו תשלומין: (טו) ושעיר עזים וגו'. כל שעירי המוספין באין לכפר על טומאת מקדש וקדשיו והכל כמו שמפורש במס' שבועות [דף ט] ונשתנה שעיר ר"ח שנאמר בו לה' ללמדך שמכפר על שאין בו ידיעה לא בתחלה ולא בסוף שאין מכיר בחטא אלא הקב"ה בלבד ושאר השעירין למדין ממנו [חולין ס] ומדרשו באגדה אמר הקב"ה הביאו כפרה עלי על שמעטתי את הירח: על עולת התמיד יעשה. כל הקרבן הזה: ונסכו. אין ונסכו מוסב על השעיר שאין נסכים לחטאת

שפתי חכמים

ה ר"ל לכך מביאין בר"ח שעיר עזים לחטאת על שגזר חטא הוא: ו ר"ל אם נכנס אחד בטומאה למקדש וקדשיו ר"ל אם הקריב קרבנות בטומאה: ז כגון גר שנתגייר ותינוק שנשבה לבין העכו"ם: ח פי' כל שעירי המוספין דרגלים ילפינן משעיר דר"ח מדכתיב ושעיר בוי"ו מוסיף על הוסף דר"ח מה שעיר דר"ח מכפר על טומאת מקדש וקדשיו אף שאר שעירים כן ובאותן שאין בהם ידיעה ילפינן כיון דגבי קרא בחד ילפינן אינך מהם דילפי' שבוע מן כפורים: ט אע"פ שכראשון נמי מדרש אלא פירושו כך ומדרשו לפי אגדה כלומר שהם דברים אגדיים וכראשון מדרשו על פי הברייתות של ת"כ שהם הלכות ודינים: י (ג"א) פי' דלא קאי על השעיר בלבד דלהכי יכתוב זה השעיר ולא אגל הפרים והאילים והכבשים ועוד שהרי ונסכו לא קאי על השעיר דהא אין נסכים לחטאת אלא על הקרבן: כ פי' רק מוסב על עולת התמיד הסמוך לו כאלו אמר על עולת התמיד ונסכו יעשה כל הקרבן

בית דוד

גנאנגען אונ מען האט ניט מקריב געוועזן דעם קרבן מוסף ראש חודש (בטל קרבנו ושוב אין לו תשלומין) איז מען ניט מער מקריב דעם קרבן מוסף פון דעם ראש חודש: (טו) (ושעיר עזים וגו'). זאגט רש"י (כל שעירי המוספין באים לכפר על טומאת מקדש וקדשיו) אלע שעירים וואס מען איז מקריב מיט דעם קרבן מוסף קומען צו מכפר זיין אויף די מענשען וואס זענען געוועזן טמא אונ זענען אריין געגאנגען אין דעם בית המקדש אדר זיי האבען געגעסן קדשים ווייל זיי האבען פר געסען אז זייא זענען טמא (והכל כמו שמפורש במסכת שבועות) ווי עס איז געלערנט געווארן אין די גמרא שבועות (ונשתנה שעיר ראש חודש שנאמר בו לה') דער שעיר פון ראש חודש איז אנדערש פון אלע שעירים ביי דעם שעיר פון ראש חודש שטייט חטאת לה' אונ ביי אלע שעירים שטייט ניט דס וואָרט לה' (ללמדך שמכפר על שאין לו ידיעה לא בתחלה ולא בסוף) דר פסוק לערנט אונז דר שעיר פון ראש חודש איז מכפר אויף די מענשען וואס זענען געוועזן טמא אונ זענען אריין געגאנגען אין משכן אונ זיי האבען ניט געוויסט אז זיי זענען טמא אונ זיי ווייסן איצט אויך ניט דאס היינט זייא ווייסן ניט פריער אונ ניט שפעטער (שאין מכיר בחטא אלא הקב"ה בלבד) פון דיא זינד ווייסט נאר הקב"ה אליין (ושאר השעירים למדין ממנו) אונ דיא שעירים פון אלע ימים טובים לערנען מיר פון דעם שעיר ראש חדש זיי זענען מכפר ווי דר שעיר ראש חודש איז מכפר (ומדרשו באגדה) דר דרש פון דיא גמרא איז (אמר הקב"ה הביאו עלי כפרה על שמעטתי את הירח) הקב"ה האט געזאגט צו דיא יודען איר זאלט ברענגען פון מיינעט וועגען איין קרבן ווייל איך האב קלענער געמאכט די לבנה (גמרא חולין ס): (על עולת התמיד יעשה). (כל הקרבן הזה) דער גאנצער קרבן פון ראש חודש זאל געמאכט ווערן נאך דעם קרבן תמיד פון דער פריה: (ונסכו). זאגט רש"י (אין ונסכו מוסב על השעיר) דס וואָרט ונסכו גייט ניט אויף דעם שעיר (שאין נסכים לחטאת) ווארום ווען מען איז מקריב א קרבן חטאת גיסט מען ניט ווייןאויף דעם מזבח (נאר ונסכו

גייט

פירוש לתורת אלהים

מיט איהרע נסכים: (טז) ובחודש אונ אין דעם ערשטען חודש דס איז דר חודש ניסן בארבעה עשר אין דעם פערצטין טאג אין חודש פסח לה' זאלט איר מקריב זיין א קרבן פסח צום גאט: (יז) ובחמשה עשר אונ אין דעם פופצעטן טאג אין דעם חודש חג זאלט איר מאכען יום טוב

עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה חָג שִׁבְעַת
יָמִים מַצּוֹת יֵאָכֵל׃ יח בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן
מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה
לֹא תַעֲשׂוּ׃ יט וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה
עֹלָה לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם
וְאַיִל אֶחָד וְשִׁבְעָה כְבָשִׂים בְּנֵי
שָׁנָה תְּמִימִם יִהְיוּ לָכֶם׃ כ וּמִנְחָתָם
סֹלֶת בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן שְׁלֹשָׁה
עֶשְׂרֹנִים לַפָּר וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לָאַיִל
תַּעֲשׂוּ׃ כא עִשָּׂרוֹן עִשָּׂרוֹן תַּעֲשֶׂה
לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד לְשִׁבְעַת הַכְּבָשִׂים׃
כב וּשְׂעִיר חַטָּאת אֶחָד לְכַפֵּר
עֲלֵיכֶם׃ כג מִלְּבַד עֹלַת הַבֹּקֶר
אֲשֶׁר לְעֹלַת הַתָּמִיד תַּעֲשׂוּ אֶת־
אלה

אונקלוס

יוֹמָא לְיַרְחָא הָדֵין חַגָּא
שַׁבְעָא יוֹמִין פַּטִּיר
יִתְאֲכִיל׃ יח בְּיוֹמָא
קַדְמָאָה מְעָרַע קַדִּישׁ
כָּל עֲבִידַת פּוּלְחַן
לָא תַעְבְּדוּן׃
יט וּתְקָרְבוּן קוּרְבָּנָא
עֲלָתָא קֳדָם יְיָ תּוֹרִין
בְּנֵי תוֹרֵי תְּרֵין וּדְכַר
חַד וְשַׁבְעָא אִמְּרִין בְּנֵי
שְׁנָא שַׁלְמִין יְהוֹן
לְכוֹן׃ כ וּמִנְחַתְהוֹן
סוּלְתָּא דְפִילָא בִמְשַׁח
תְּלָתָא עֶשְׂרוֹנִין
לְתוֹרָא וּתְרֵין עֶשְׂרוֹנִין
לְדִכְרָא תַּעְבְּדוּן׃
כא עִשְׂרוֹנָא עִשְׂרוֹנָא
תַּעֲבֵיד לְאִימְּרָא חַד
כֵּן לְשַׁבְעָא אִמְּרִין׃
כב וּצְפִירָא דְחַטָּאתָא
חַד לְכַפָּרָא עֲלֵיכוֹן׃
כג בַּר מֵעֲלַת צַפְרָא
דְּהִיא עֲלַת תְּדִירָא
תעבדון

תו"א ושעיר. שבועות ט: מלבד עולת. יומא ע קמא קיא הוריות יג זבחים כח:

רש"י

(יח) כל מלאכת עבודה. אפילו מלאכה הצריכה לכם. כגון דבר האבד המותר בחולו של מועד אסורה ביו"ט: (יט) פרים. כנגד אברהם שנאמר [בראשית יח] ואל הבקר רץ אברהם: אילים. כנגד אילו של יצחק: כבשים. כנגד יעקב [בראשית ל] והכשבים הפריד יעקב. ביסודו של רבי משה הדרשן ראיתי

בית דוד

גייט אויף דעם קָרְבָּן עוֹלָה וואס שטייט פָּסוּק יא): (יח) (כָּל מְלֶאכֶת עֲבוֹדָה וגו') . זאגט רש"י דריבער שטייט כָּל מְלֶאכֶת עֲבוֹדָה . אלע מְלָאכוֹת טאר מען ניט (אֲפִילוּ מְלָאכָה הַצְּרִיכָה לָכֶם) אֲפִילוּ אזו איין ארבעט וואס איר דארפט זיא נייטיג (כְּגוֹן דָּבָר הָאָבֵד הַמּוּתֶּרֶת בְּחוֹל הַמּוֹעֵד אֲסוּרָה בְּיוֹם טוֹב) דְּהַיְינוּ אויב מע' וועט דיא ארבעט ניט טאהן יום טוב. וועט זיין שאדען. אום חול המועד מעג מען טאהן אזו איין ארבעט. אָבֶער יום טוב טאר מען ניט. טאהן אֲפִילוּ אזו איין ארבעט:

(יט) (פָּרִים). איז מען מַקְרִיב (כְּנֶגֶד אַבְרָהָם) נעגען אַבְרָהָם אָבִינוּ (שֶׁנֶּאֱמַר) ווי עס שטייט אין פָּסוּק (וְאֶל הַבָּקָר רָץ אַבְרָהָם) צוא דיא רינדער איז געלאפען אַבְרָהָם: (אֵילִים) איז מען מַקְרִיב (כְּנֶגֶד אֵילוֹ שֶׁל יִצְחָק) נעגען דעם איל פון יִצְחָק: (כְּבָשִׂים). שעפסען איז מען מַקְרִיב (כְּנֶגֶד יַעֲקֹב) נעגען יַעֲקֹב אָבִינוּ (וְהַכְּשָׂבִים הִפְרִיד יַעֲקֹב) דיא שעפסען האט יַעֲקֹב אפ געשייד. זאגט רש"י (בִּיסוֹדוֹ שֶׁל ר' מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן רָאִיתִי זֹאת) דאס האב איך געזעהן אין די דְּרָשׁוֹת פון רַבִּי משה הַדַּרְשָׁן:

פירוש לתורת אלהים

שִׁבְעַת יָמִים זיבען טאג זאל ווערען געגעסען מַצּוֹת: (יח) בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן אין דעם ערשטען טאג פון די זיבען טאג מִקְרָא קוֹדֶשׁ זאל גערופען ווערען הייליג כָּל מְלֶאכֶת עֲבוֹדָה קיין שום מְלָאכָה זאלט איר ניט טאן (עיין רש"י): (יט) וְהִקְרַבְתֶּם אונ איר זאלט מַקְרִיב זיין אַפייער אָפּפער פון איין עוֹלָה צוא

אֵלֶּה׃ כד כָּאֵלֶּה תַּעֲשׂוּ לַיּוֹם
שִׁבְעַת יָמִים לֶחֶם אִשֵּׁה רֵיחַ־
נִיחֹחַ לַיהוָה עַל־עוֹלַת הַתָּמִיד
יֵעָשֶׂה וְנִסְכּוֹ׃ כה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־
מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ׃ ס
כו וּבְיוֹם הַבִּכּוּרִים בְּהַקְרִיבְכֶם
מִנְחָה חֲדָשָׁה לַיהוָה בְּשָׁבֻעֹתֵיכֶם
מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־
מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ׃
כז וְהִקְרַבְתֶּם עוֹלָה לְרֵיחַ נִיחֹחַ
לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם אַיִל
אֶחָד שִׁבְעָה כְבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה׃

סב' טעמים ומנחתם

אונקלוס:
תַּעַבְדוּן יַת אִלֵּין׃
כד כְּאִלֵּין תַּעַבְדוּן
לְיוֹמָא שַׁבְעָא יוֹמִין
לְחֵם קוּרְבַּן דְּמִתְקַבֵּל
בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ עַל
עֲלָתָא תְּדִירָא
יִתְעֲבֵיד וְנִסְכֵּיהּ׃
כה וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה
מְעָרַע קַדִּישׁ יְהֵי לְכוֹן
כָּל עֲבִידַת פּוּלְחַן לָא
תַעַבְדוּן׃ כו וּבְיוֹמָא
דְּבִכּוּרַיָּא בְּקָרוֹבֵיכוֹן
מִנְחָתָא חֲדַתָּא קֳדָם
יְיָ בַּעֲצְרָתֵיכוֹן מְעָרַע
קַדִּישׁ יְהֵי לְכוֹן כָּל
עֲבִידַת פּוּלְחַן לָא
תַעַבְדוּן׃ כז וּתְקָרְבוּן
עֲלָתָא לְאִתְקַבָּלָא
בְרַעֲוָא קֳדָם יְיָ תּוֹרִין
בְּנֵי תוֹרֵי תְּרֵין וּדְכַר
חַד שַׁבְעָא אִמְּרִין בְּנֵי
שְׁנָא

תו"א כאלה תעשו. זבחים סה: בהקריבכם. מנחות ח מד:

רש"י
ראיתי זאת: (כד) כאלה תעשו ליום. שלא יהיו פוחתין והולכין כפרי החג: (כו) וביום הבכורים חג השבועות קרוי בכורי קציר חטים ע"ש שתי הלחם שהם ראשונים למנחת חטים הבאה מן החדש

שפתי חכמים
ל אע"פ שהעומר מתיר כל מיני חדש של חטין ושל שעורין ושאר מיני דגן מ"מ לאכילה אבל למנחה לא היה

בית דוד
(כד) (כָּאֵלֶּה תַּעֲשׂוּ לַיּוֹם)׃ אַזוֹ פִיל קָרְבָּנוֹת זָאלְט אִיר מַקְרִיב זַיין אַלֶע טָאג (שֶׁלֹּא יִהְיוּ פּוֹחֲתִין וְהוֹלְכִין כְּפָרֵי הֶחָג) דִיא קָרְבָּנוֹת זָאלֶען נִיט וֶוערֶען אַלֶע טָאג וֶוענִיגֶער וִוי עֶס וֶוערֶען אַלֶע טָאג וֶוענִיגֶער דִיא אָקְסֶען וָואס מֶען אִיז מַקְרִיב סוּכּוֹת׃ (כו) (וּבְיוֹם הַבִּכּוּרִים)׃ זָאגְט רש"י (חַג הַשָּׁבוּעוֹת קָרוּי בִּכּוּרֵי קְצִיר חִטִּים) דֶער יוֹם טוֹב שָׁבוּעוֹת ווערְט גערוּפֶען בִּכּוּרֵי קְצִיר חִטִּים. ווַייל דַאמַאלְס הֵייבְּט מֶען אָן שְׁנַיידֶען ווַייץ (ע"שׁ שְׁתֵּי הַלֶּחֶם שֶׁהֵם רִאשׁוֹנִים לְמִנְחַת חִטִּים הַבָּאִים מִן הֶחָדָשׁ) ווֶוענֶען דִי צְווַייא חַלּוֹת וָואס מֶען בְּרֶענְגְט שָׁבוּעוֹת אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. דִיא צְווַיי חַלּוֹת זֶענֶען דִיא עֶרְשְׁטֶע (פ־יעֶרְ פר

פירוש לתורת אלהים
גָאט׃ (כד) כָּאֵלֶּה אַזוֹ וִוי דִיא קָרְבָּנוֹת וִוי אִיךְ הָאבּ אַייךְ מַקְרִיב זַיין דֶעם עֶרְשְׁטֶן טָאג פוּן פֶּסַח תַּעֲשׂוּ זָאלְט אִיר אַזֶעלְכֶע קָרְבָּנוֹת מַקְרִיב זַיין אִיטְלִיכֶען טָאג פוּן דִי זִיבֶּען טָאג פֶּסַח׃ (כו) וּבְיוֹם הַבִּכּוּרִים אוּנְ אִין דֶעם טָאג פוּן דִי צַייטִיג דָּס מַיינְט מֶען שָׁבוּעוֹת (עיין רש"י) בְּהַקְרִיבְכֶם אַז אִיר וֶועט מַקְרִיב זַיין דִי נַייעֶ מִנְחָה פוּן דָּם נַייעֶם ווַייץ צוּא גָאט בְּשָׁבוּעוֹתֵיכֶם אִין אַייעֶר

מצות השם
אִין דִי מִצְוָה אַז מֶען הָט מַקְרִיב גֶוועֶן אַיין קָרְבָּן מוּסָף אוּם שַׁבָּת אוּנְ וִוידֶר אִים רֹאשׁ חוֹדֶשׁ הָט מֶען מַקְרִיב גֶוועֶן אַיין מוּסַף הַחוֹדֶשׁ אוּנְ וִוידֶער אוּם שָׁבוּעוֹת הָט מֶען אוֹיךְ מַקְרִיב גֶוועֶן אַיין קָרְבָּן מוּסָף אִיז דִיא דְרַייא מִצְוֹת גֶיוֶען אָן וֶוען דָאס בֵּיהמ"ק אִיז גֶשְׁטַאנֶען׃

כח וּמִנְחָתָם סֹלֶת בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן
שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים לַפָּר הָאֶחָד שְׁנֵי
עֶשְׂרֹנִים לָאַיִל הָאֶחָד׃ כט עִשָּׂרוֹן
עִשָּׂרוֹן לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד לְשִׁבְעַת
הַכְּבָשִׂים׃ ל שְׂעִיר עִזִּים אֶחָד
לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם׃ לא מִלְּבַד עֹלַת
הַתָּמִיד וּמִנְחָתוֹ תַּעֲשׂוּ תְּמִימִם
יִהְיוּ־לָכֶם וְנִסְכֵּיהֶם׃ פ
כט א וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד
לַחֹדֶשׁ מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם
כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ
יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם׃ ב וַעֲשִׂיתֶם
עֹלָה לְרֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה פַּר בֶּן
בָּקָר אֶחָד אַיִל אֶחָד כְּבָשִׂים בְּנֵי
שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם׃ ג וּמִנְחָתָם

שְׁנָא ׃ כח וּמִנְחָתְהוֹן
סוּלְתָּא דְפִילָא בִמְשַׁח
תְּרָתָא עֶשְׂרוֹנִין לְתוֹרָא
חַד תְּרֵין עֶשְׂרוֹנִין
לְדִכְרָא חָד׃ כט עֶשְׂרוֹנָא
עֶשְׂרוֹנָא לְאִימְּרָא חַד
לְשַׁבְעָא אִימְּרִין ׃
ל צְפִיר בַּר עִזִּין חַד
לְכַפָּרָא עֲלֵיכוֹן׃ לא בַּר
מֵעֲלַת תְּדִירָא
וּמִנְחָתֵיהּ תַּעְבְּדוּן
שַׁלְמִין יְהוֹן לְכוֹן
וְנִסְכֵּיהוֹן ׃
כט א וּבְיַרְחָא
שְׁבִיעָאָה בְּחַד לְיַרְחָא
מְעָרַע קַדִּישׁ יְהֵי לְכוֹן
כָּל עֲבִידַת פּוּלְחַן לָא
תַעְבְּדוּן יוֹם יַבָּבָא יְהֵי
לְכוֹן ׃ ב וְתַעְבְּדוּן
עֲלָתָא לְאִתְקַבָּלָא
בְרַעֲוָא קֳדָם יְיָ תּוֹר בַּר
תּוֹרֵי חַד דְּכַר חַד
אִימְּרִין בְּנֵי שְׁנָא
שַׁבְעָא שַׁלְמִין ׃
ג וּמִנְחָתְהוֹן סוּלְתָּא
דפילא

ס לת
ת״א עשרון עשרון. סס טז: ובחדש. ר״ה לב: כל מלאכת. שבת קלח: יום תרועה.
סס ר״ס כט לג לד מגילה כ ערכין ג:

בעל הטורים

(ג) נראה בשנה כתיב ועשיתם עולה לריח ניחח לה׳ כו׳ לומר עשו תשובה ואני מעלה עליכם כאילו הקרבתם כל הקרבנות. ובפסיקתא דורש כאילו נעשה בריה חדשה:

רש״י

הסדס: (לא) תמימים יהיו לכם ונסכיהם. אף הנסכים:

בית דוד

פר אלע מנחות יום טען וועט ברענגן. פון דיא נייע וויין: (לא) (תמימים יהיו לכם ונסכיהם), זאגט רש״י (אף הנסכים יהיו תמימים) דער וויין זאל אויך זיין גאנץ אונ דעם וויין זאל קיין פעלער זיין (קמרו רבותינו מכאן) פון דאנען האבן דיא רבנן געלערנט (שהיין שהעלה קמחין פסול לנסכים) דער וויין וואס אויבען אויף דעם וויין איז דא ווייס אזו ווי מעל טאר מען גיט גיסן דעם וויין אויף דעם

פירוש לתורת אלהים

שבועות: (א) ובחודש השביעי אונ אין דעם זיבעטן חודש דס הייסט תשרי באחד לחודש אין איין טאג אין חודש דאס איז ראש השנה יום תרועה איין טאג פון שאלונג. יהיה לכם זאל דר

מצות השם

(תה) (יום תרועה יהיה לכם) דס איז די מצוה אז יעדר יוד ויארף הערין אום ראש השנה שופר בלאזן אונ דיא מצוה נייט אז אויף יעדין אורט אונ איעדר צייט:

סֹלֶת בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן שְׁלֹשָׁה
עֶשְׂרֹנִים לַפָּר שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לָאָיִל׃
ד וְעִשָּׂרוֹן אֶחָד לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד
לְשִׁבְעַת הַכְּבָשִׂים׃ ה וּשְׂעִיר־
עִזִּים אֶחָד חַטָּאת לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם׃
ו מִלְּבַד עֹלַת הַחֹדֶשׁ וּמִנְחָתָהּ
וְעֹלַת הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכֵּיהֶם
כְּמִשְׁפָּטָם לְרֵיחַ נִיחֹחַ אִשֶּׁה
לַיהוָה׃ ס ז וּבֶעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ
הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה
לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם כָּל־
מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ׃ ח וְהִקְרַבְתֶּם
עֹלָה לַיהוָה רֵיחַ נִיחֹחַ פַּר בֶּן־
בָּקָר אֶחָד אַיִל אֶחָד כְּבָשִׂים בְּנֵי־
שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם יִהְיוּ לָכֶם׃
ט וּמִנְחָתָם סֹלֶת בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן
שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים לַפָּר שְׁנֵי

עשרונים

דְּפִילָא בִמְשַׁח תְּלָתָא
עֶשְׂרוֹנִין לְתוֹרָא תְּרֵין
עֶשְׂרוֹנִין לְדִכְרָא׃
ד וְעִשְׂרוֹנָא חַד
לְאִימְּרָא חַד לְשַׁבְעָא
אִימְּרִין׃ ה וּצְפִיר בַּר
עִזִּין חַד חַטָּאתָא
לְכַפָּרָא עֲלֵיכוֹן׃
ו בַּר מֵעֲלַת יַרְחָא
וּמִנְחָתַהּ וַעֲלַת תְּדִירָא
וּמִנְחָתַהּ וְנִסְכֵּיהוֹן
כִּדְחָזֵי לְהוֹן לְאִתְקַבָּלָא
בְּרַעֲוָא קֻרְבָּנָא קֳדָם
יְיָ׃ ז וּבְעַשְׂרָא
לְיַרְחָא שְׁבִיעָאָה
הָדֵין מְעָרַע קַדִּישׁ יְהֵי
לְכוֹן וּתְעַנּוֹן יָת
נַפְשָׁתֵיכוֹן כָּל
עֲבִידְתָּא לָא תַעְבְּדוּן׃
ח וּתְקָרְבוּן עֲלָתָא
קֳדָם יְיָ לְאִתְקַבָּלָא
בְרַעֲוָא תּוֹר בַּר תּוֹרֵי
חַד דְּכַר חַד אִימְּרִין
בְּנֵי שְׁנָא שַׁבְעָא
שַׁלְמִין יְהוֹן לְכוֹן׃
ט וּמִנְחַתְהוֹן סֻלְתָּא
דְּפִילָא בִמְשַׁח תְּלָתָא
עֶשְׂרוֹנִין לְתוֹרָא תְּרֵין

עשרונין

תו"א ועשרון. מנחות פו: ובעשור. יומא ם סוף: ם: כל מלאכה. שבת קיד: תמימים יהיו. מנחות פז:

רש"י

בנסכי' יהיו ם תמימי' למדו רבותינו [מנחות פז] מכאן שהיין שהעלה קמחין פסול לנסכי': (ו) מלבד

שפתי חכמים

אין רש"י לרבות מן החדש הלא אחר מנ"ח שתי הלחם שבוא באה מן החדש של שנה זו: ם פי' דכל"ל לתעלה ושעיר עזים א' לכפר עליכם תמימים יהיו לכם וסמיך ליה אל ונסכיהם

בית דוד

דעם מִזְבֵּחַ׃ (ו) (מִלְּבַד עוֹלַת הַחֹדֶשׁ). מֵיינְט מען (מוּסְפֵי ראש חוֹדֶשׁ) אויסֶר די א עוֹלוֹת ווָס מען איז מַקְרִיב ווָענֶען קָרְבְּנֵי מוּסַף פון ראש חוֹדֶשׁ (שֶׁהוּא בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה) ראש חֹדֶשׁ איז אים ראש השנה

פירוש לתורת אלהים

טָאג צו אַייך זַיין איר זָאלְט איין דֶם טָאג בְּלָאזֶן שׁוֹפָר׃ (ז) וּבֶעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה איז אין דֶם צֶעהֶנְטֶען טָאג פון דֶעם זִיבֶּעטֶען חוֹדֶשׁ דָאס איז יוֹם כִּפּוּר וְעִנִּיתֶם אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם אונ איר זָאלְט פַּיינִיגֶן אַייעֶרֶע לַייבֶּר כָּל מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ קיין שום מְלָאכָה זָאלְט איר נִיט טָאן׃

עִשָּׂרֹנִים לָאַיִל הָאֶחָד: י עִשָּׂרוֹן עִשָּׂרוֹן לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד לְשִׁבְעַת הַכְּבָשִׂים: יא שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד חַטָּאת מִלְּבַד חַטַּאת הַכִּפֻּרִים וְעֹלַת הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכֵּיהֶם: ס שביעי יב וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם

כל

עֶשְׂרוֹנִין לְדִכְרָא חַד: י עִשְּׂרוֹנָא עִשְּׂרוֹנָא לְאִמְּרָא חַד לְשִׁבְעָא אִמְּרִין: יא צְפִיר בַּר עִזִּין חַד חַטָּאתָא בַּר מֵחַטָּאתָא דְכִפּוּרַיָּא וַעֲלַת תְּדִירָא וּמִנְחָתַהּ וְנִסְכֵּיהוֹן: יב וּבַחֲמֵשַׁת עַשְׂרָא יוֹמָא לְיַרְחָא שְׁבִיעָאָה מְעָרַע קַדִּישׁ

יהי

ת״א שעיר עזים. יומא ע׳ שבועות י׳:

בעל הטורים

(יא) ביוה״כ כתיב שעיר עזים אחד חטאת ולא כתיב לכפר לפי שיוה״כ מכפר:

רש״י

עלת החדש. מוספי ר״ח שהוא ביום ר״ה (יא) מלבד חטאת הכפורים. שעיר הנעשה בפנים האמור באחרי מות שגם הוא חטאת: ועולת התמיד. ומלבד עולת התמיד תעשו ג׳ עולות הללו: ונסכיהם. מוסב על המוספין הכתובים ועל תעשו הם והוא לשון ציווי ע׳ מלבד עולת התמיד ומנחתה תעשו את אלה ונסכיה׳. וכן כל נסכיהם האמורים בכל המועדות חוץ משל קרבנות החג שבכל ונסכה ונסכיה׳ ונסכיה שבהם מוסבי׳ על התמיד ואינן ל׳ ציווי. שהרי נסכי׳ של מוספין כתובין למעלה בכל יום

שפתי חכמים

נ״ל שגם נסכיהם יהיו תמימים: נ ר״ל דעולת התמיד לא קאי אשעיר עזים לחטאת אלא אוהקרבתם עולה דלמעלה וה״ק קרא שעיר עזים אחד לחטאת מלבד חטאת הכפורים ועולה של י״כ מלבד עולת התמיד ומנחתה והוה כאלו כתיב כ״פ מלבד דוי״ו של ועולת קאי אמלבד חטאת הכפורים: ס דא״ל דקאי על ועולת התמיד דא״כ הל״ל ונסכה ל׳ יחיד כדכתיב ומנחתה וגם א״ל דקאי אשעיר עזים אחד לחטאת שאין נסכים לחטאת ענכ״ל דקאי אעולת המוספין וזהו שנקט מוסב על המוספים הכתובים ועל תעשו ואע״פ שאין כתיב תעשו בקרא מ״מ כיון שפרש״י לפני זה ועולת התמיד שפירושו ומלבד עולת התמיד תעשו עולות הללו ור״ל דהוי כאילו כתיב בהדיא בקרא תעשו והאי ונסכיהם קאי עליו: ע ר״ל שכשיו מלוה על הנסכים של עולות המוספין דהא לפני זה לא כתיב

בית דוד

אשנה: (יא) (מלבד חטאת הכפורים). אויסער דעם חטאת פון יום כפור דס מיינט מען (שעיר הנעשה בפנים האמור באחרי מות) דעם שעיר יום זיין בלוט ווערט גשפריצט אין דעם בית המקדש ווא עס שטייט אין די סדרה אחרי מות (שגם הוא חטאת) דער שעיר איז אויך אחטאת: (ועולת התמיד). (ומלבד עולת התמיד תעשו עולות הללו) אויסר די עולות פון דעם תמיד זאלט איר מאכן די עולות: (ונסכיהם). זאגט רש״י (מוסב על המוספים הכתובים ועל תעשו) דאס ווארט ונסכיהם זייער גיסונג גייט אויף די קרבנות מוספים וואס איז פריר גשריבן דעם וויין וואס מען האט גענאמן אויף דעם מזבח ווען מען האט מקריב גוועזן די קרבנות מוספים דס ווארט ,ונסכיהם׳ גייט אויך אויף דעם ווארט תעשו איר זאלט מאכן זייער גיסונג (עיין ש״ח) (והוא לשון צווי) הקב״ה האט גבאטען מען זאל גיסען וויין אויף דעם מזבח ווען מען וועט מקריב זיין די עולות פון מוסף אונ אזו מיינט דער פסוק (מלבד עולת התמיד ומנחתה) אויסר די עולה פון דעם תמיד מיט איר מנחה (תעשו את אלה ונסכיהם) זאלט איר מאכן די קרבנות מוספין מיט זייער וויין גיסונג (וכן כל נסכיהם האמורים בכל המועדות) אונ אזו איז ביא אלע ,נסכיהם׳ וואס איז גשריבן ביא אלע ימים טובים מיינט מען נסכיהם דאס וויין גיסונג וואס געהער צו די קרבנות מוספים (חוץ משל קרבנות החג שבכל ונסכה ונסכיהם ונסכית שבהם מוסבים על התמיד) נאר ביי די קרבנות פון סוכות די אלע ווערטר ונסכה אונ ונסכיהם אונ ונסכיה גייט אויפ׳ן תמיד (ואינני לשון צווי) די ווערטע ונסכה ונסכיהם ונסכיה זענען גיט איצט גבאטן גווארן אויף דעם גיסונג ווארום ביא דעם תמיד איז שוין לאנג געשריבען מען זאל גיסן וויין פון וואנען ווייסען מיר אז די ווערטער ונסכה ונסכיהם ונסכיה גייט אויף דעם תמיד (שהרי נסכיהם של מוספין כתיבין בפני עצמן בכל יום ויום) ווארום די נסכים (דס וויינגיסונג) פון די מוספין איז גשריבן

פירוש ל תורת אלהים

(יב) ובחמשה עשר יום בחודש אונ אין דעם פופצייטן טאג אין זיבעטן חודש דס מיינט מען סוכות

כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ
וְחַגֹּתֶם חַג לַיהוָה שִׁבְעַת יָמִים׃
יג וְהִקְרַבְתֶּם עֹלָה אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ
לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁלֹשָׁה
עָשָׂר אֵילִם שְׁנָיִם כְּבָשִׂים בְּנֵי־
שָׁנָה אַרְבָּעָה עָשָׂר תְּמִימִם יִהְיוּ׃
יד וּמִנְחָתָם סֹלֶת בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן
שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים לַפָּר הָאֶחָד
לִשְׁלֹשָׁה עָשָׂר פָּרִים שְׁנֵי
עֶשְׂרֹנִים לָאַיִל הָאֶחָד לִשְׁנֵי
הָאֵילִם׃ טו וְעִשָּׂרוֹן עִשָּׂרוֹן לַכֶּבֶשׂ
הָאֶחָד לְאַרְבָּעָה עָשָׂר כְּבָשִׂים׃
טז וּשְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד חַטָּאת
מִלְּבַד עֹלַת הַתָּמִיד מִנְחָתָהּ
וְנִסְכָּהּ׃ ס יז וּבַיּוֹם הַשֵּׁנִי פָּרִים
בְּנֵי־בָקָר שְׁנֵים עָשָׂר אֵילִם שְׁנָיִם
כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבָּעָה עָשָׂר
תְּמִימִם׃ יח וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם

לפרים ס נקיד על ו' בתרא

יְהֵי לְכוֹן כָּל עֲבִידַת
פּוּלְחַן לָא תַעְבְּדוּן
וּתְחַגּוּן חַגָּא קֳדָם יְיָ
שִׁבְעָא יוֹמִין׃
יג וּתְקָרְבוּן עֲלָתָא
קוּרְבַּן דְּמִתְקַבֵּיל
בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ תּוֹרִין
בְּנֵי תוֹרֵי תְּלָת עֲשַׂר
דִּכְרִין תְּרֵין אִימְּרִין
בְּנֵי שְׁנָא אַרְבְּעָא
עֲשַׂר שַׁלְמִין יְהוֹן׃
יד וּמִנְחַתְהוֹן סוּלְתָּא
דְּפִילָא בִמְשַׁח תְּלָתָא
עֶשְׂרוֹנִין לְתוֹרָא חַד
לִתְלָת עֲשַׂר תּוֹרִין
תְּרֵין עֶשְׂרוֹנִין לְדִכְרָא
חַד לִתְרֵין דִּכְרִין׃
טו וְעֶשְׂרוֹנָא עֶשְׂרוֹנָא
לְאִימְּרָא חַד לְאַרְבְּעַת
עֲשַׂר אִימְּרִין׃
טז וּצְפִיר בַּר עִזִּין חַד
חַטָּאתָא בַּר מֵעֲלַת
תְּדִירָא מִנְחָתַהּ
וְנִסְכַּהּ׃ יז וּבְיוֹמָא
תִּנְיָנָא תּוֹרִין בְּנֵי תוֹרֵי
תְּרֵי עֲשַׂר דִּכְרִין תְּרֵין
אִימְּרִין בְּנֵי שְׁנָא
אַרְבְּעָא עֲשַׂר שַׁלְמִין׃
יח וּמִנְחַתְהוֹן וְנִסְכֵּיהוֹן
לְתוֹרִין

תו"א וביום. סוכה מז: ומנחתם. תענית ב זבחים ס פד מנחות מד נב תמורה יד: ונסכיהם. שבת קג תענית ג:

רש"י

יום ויום: (יח) ומנחתם ונסכיהם לפרים. (סוכה נה) פרי החג ע' הם. כנגד ע' אומות שמתמעטים והולכין סימן כליה להם וביומי המקדש

בית דוד

נָעשְׁרִיבְּן בַּיינְדֶר נֶעבְּן יֶעדְן טָאג יום טוב: (יח) (וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם לַפָּרִים). זָאגְט רש"י (פָּרֵי הֶחָג שִׁבְעִים הֵם) דִּיא פָּרִים וָואס מֶען הָאט מַקְרִיב גְוֶועֶן סוּכּוֹת זֶענֶען גְוֶועֶן זִיבְּצִיג (כְּנֶגֶד שִׁבְעִים אוּמּוֹת שֶׁמִּתְמַעֲטִים וְהוֹלְכִים) נֶעֶנֶען דִּיא זִיבְּצִיג פֶעלְקֶר גֶעצֶן דִּינֶר וָואס וֶוערֶן אַלֶע מָאל וַויינִיגֶער (וּבִימֵי הַמִּקְדָּשׁ הָיוּ מְגִינִין עֲלֵיהֶם מִן הַיִּסוּרִין) אוּנ וֶוען דֶער מִקְדָּשׁ אִיז גְוֶועֶן הָאבְּן דִּיא

פירוש לתורת אלהים

סוּכּוֹת וְחַגֹּתֶם אוּנ אִיר זָאלְט פַייֶער טָאגִין חַג לַיְיָ אַפַייֶער טָאג צוּ גָאט שִׁבְעַת יָמִים זִיבְּן טֶעג

לַפָּרִים לָאֵילִם וְלַכְּבָשִׂים
בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט: יט וּשְׂעִיר־
עִזִּים אֶחָד חַטָּאת מִלְּבַד עֹלַת
הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכֵּיהֶם: ס
כ וּבַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי פָּרִים עַשְׁתֵּי־
עָשָׂר אֵילִם שְׁנָיִם כְּבָשִׂים בְּנֵי־
שָׁנָה אַרְבָּעָה עָשָׂר תְּמִימִם:
כא וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם לַפָּרִים
לָאֵילִם וְלַכְּבָשִׂים בְּמִסְפָּרָם
כַּמִּשְׁפָּט: כב וּשְׂעִיר חַטָּאת אֶחָד
מִלְּבַד עֹלַת הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ
וְנִסְכָּהּ: ס כג וּבַיּוֹם הָרְבִיעִי פָּרִים
עֲשָׂרָה אֵילִם שְׁנָיִם כְּבָשִׂים בְּנֵי־
שָׁנָה אַרְבָּעָה עָשָׂר תְּמִימִם:

מנחתם

אונקלוס

לְתוֹרִין לְדִכְרִין
וּלְאִמְּרִין בְּמִנְיָנֵיהוֹן
כִּדְחָזֵי: יט וּצְפִיר בַּר עִזִּין
חַד חַטָּאתָא בַּר מֵעֲלַת
תְּדִירָא וּמִנְחָתַהּ
וְנִסְכֵּיהוֹן: כ וּבְיוֹמָא
תְּלִיתָאָה תּוֹרִין חַד
עֲשַׂר דִּכְרִין תְּרֵין
אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא
אַרְבְּעָא עֲשַׂר שַׁלְמִין:
כא וּמִנְחַתְהוֹן וְנִסְכֵּיהוֹן
לְתוֹרִין לְדִכְרִין
וּלְאִמְּרִין בְּמִנְיָנֵיהוֹן
כִּדְחָזֵי: כב וּצְפִירָא
דְחַטָּאתָא חַד בַּר
מֵעֲלַת תְּדִירָא וּמִנְחָתַהּ
וְנִסְכַּהּ: כג וּבְיוֹמָא
רְבִיעָאָה תּוֹרִין עַשְׂרָא
דִּכְרִין תְּרֵין אִמְּרִין בְּנֵי
שְׁנָא אַרְבְּעָא עֲשַׂר

שלמין

רש"י

המקדש היו מגינין עליהם מן היסורין: ולכבשים. כנגד ישראל שנקראו [ירמיה נ] שה פזורה והם קבועי' ומניינם תשעי' ושמונה לכלות מהם תשעי' ושמונה קללות שבמשנה תורה. בשני נאמר ונסכיהם על שני תמידי היום ולא שינה הלשון אלא לדרוש כמו שאמרו רז"ל בשני ונסכיה' בששי ונסכיה בשביעי כמשפט' מ"ם יו"ד מ"ם הרי כאן מים רמז לנסך

בית

זיבעצינ פרים וואס מען האט מקריב גוועזן סוכות אויף זיי בעשיצט עס זאל אויף זיי קיין יסורים קומן: (ולכבשים). די שעפסן האט מען מקריב גוועזן סוכות (כנגד ישראל) נעגן די יודען (שנקראו שה פזורה) וואס זיי ווערן גערופן אשעפס וואס איז פרשפרייט אויף דיא גאנצע וועלט (והם קבועים) די שעפסן זענען גוועזן אלע טאג גלייך (ומנינם תשעים ושמנה) זיי זענע ניציילט אכט אונ ניינציג שעפסן (לכלות מהם תשעים ושמונה קללות שבמשנה תורה) צו פר מיידן פון די יודן דו אכט אונ ניינציג קללות וואס זענן געשריבן אין משנה תורה (בשני נאמר ונסכיהם) ביי דעם אנדרן טאג סוכות שטייט ונסכיהם. אונ זייער ווייננגיסונג (על שני תמידי היום) אויף די צוויי תמידים וואס מען איז מקריב דעם טאג (ולא שינה הלשון אלא לדרוש) דיא

דוד

תורה האט גיענדערט דם לשון. אונ האט ניט גישריבן ונסכה ווי עס שטייט אלע מאל. נאר זיא האט געשריבן ונסכיהם צוא לערנן אויף דעם אדרשה (כמו שאמרו רבותינו ז"ל) ווי דיא רבנן האבן גזאגט (בשני ונסכיהם בששי ונסכיה בשביעי כמשפטם) ביי דעם אנדרן טאג סוכות שטייט ונסכיהם. איז איבריג די מ"ם. ביי דעם זעקסטן טאג סוכות שטייט ונסכיה. איז איבריג די יו"ד. ביי דעם זיבטן טאג סוכות שטייט כמשפטם. איז אויך איבריג די מ"ם מ' י' מ' (הרי כאן מים) מאכט מים (רמז לנסוך המים מן התורה בחג) פון דאני ווייסן מיר אז דיא תורה הייסט מען זאל סוכות גיסן וואסער אויף דעם מזבח ווען מען איז מקריב דעם קרבן תמיד:

כד מִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם לַפָּרִים לָאֵילִם
וְלַכְּבָשִׂים בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט׃
כה וּשְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד חַטָּאת
מִלְּבַד עֹלַת הַתָּמִיד מִנְחָתָהּ
וְנִסְכָּהּ׃ ס כו וּבַיּוֹם הַחֲמִישִׁי פָּרִים
תִּשְׁעָה אֵילִם שְׁנָיִם כְּבָשִׂים בְּנֵי־
שָׁנָה אַרְבָּעָה עָשָׂר תְּמִימִם׃
כז וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם לַפָּרִים
לָאֵילִם וְלַכְּבָשִׂים בְּמִסְפָּרָם
כַּמִּשְׁפָּט׃ כח וּשְׂעִיר חַטָּאת אֶחָד
מִלְּבַד עֹלַת הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ
וְנִסְכָּהּ׃ ס כט וּבַיּוֹם הַשִּׁשִּׁי פָּרִים
שְׁמֹנָה אֵילִם שְׁנָיִם כְּבָשִׂים בְּנֵי־
שָׁנָה אַרְבָּעָה עָשָׂר תְּמִימִם׃
ל וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם לַפָּרִים לָאֵילִם
וְלַכְּבָשִׂים בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט׃
לא וּשְׂעִיר חַטָּאת אֶחָד מִלְּבַד
עֹלַת הַתָּמִיד מִנְחָתָהּ וּנְסָכֶיהָ׃ ס
לב וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי פָּרִים שִׁבְעָה
אֵילִם שְׁנָיִם כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה
אַרְבָּעָה עָשָׂר תְּמִימִם׃ לג וּמִנְחָתָם
וְנִסְכֵּהֶם לַפָּרִים לָאֵילִם וְלַכְּבָשִׂים
בְּמִסְפָּרָם כְּמִשְׁפָּטָם׃ לד וּשְׂעִיר
חטאת

שַׁלְמִין׃ כד מִנְחַתְהוֹן
וְנִסְכֵּיהוֹן לְתוֹרִין
לְדִכְרִין וּלְאִמְּרִין
בְּמִנְיָנֵיהוֹן כִּדְחָזֵי׃
כה וּצְפִיר בַּר עִזִּין חַד
חַטָּאתָא בַּר מֵעֲלַת
תְּדִירָא מִנְחָתָהּ וְנִסְכַּהּ׃
כו וּבְיוֹמָא חֲמִישָׁאָה
תּוֹרִין תְּשַׁע דִּכְרִין תְּרֵין
אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא
אַרְבְּעָה עֲשַׂר שַׁלְמִין׃
כז וּמִנְחַתְהוֹן וְנִסְכֵּיהוֹן
לְתוֹרִין לְדִכְרִין
וּלְאִמְּרִין בְּמִנְיָנֵיהוֹן
כִּדְחָזֵי׃ כח וּצְפִירָא
דְחַטָּאתָא חַד בַּר
מֵעֲלַת תְּדִירָא וּמִנְחָתָהּ
וְנִסְכַּהּ׃ כט וּבְיוֹמָא
שְׁתִיתָאָה תּוֹרִין תְּמַנְיָא
דִּכְרִין תְּרֵין אִמְּרִין בְּנֵי
שְׁנָא אַרְבְּעָה עֲשַׂר
שַׁלְמִין׃ ל וּמִנְחַתְהוֹן
וְנִסְכֵּיהוֹן לְתוֹרִין
לְדִכְרִין וּלְאִמְּרִין
בְּמִנְיָנֵיהוֹן כִּדְחָזֵי׃
לא וּצְפִירָא דְחַטָּאתָא
חַד בַּר מֵעֲלַת תְּדִירָא
מִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהָא׃
לב וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה
תּוֹרִין שַׁבְעָא דִּכְרִין
תְּרֵין אִמְּרִין בְּנֵי
שְׁנָא אַרְבְּעָה עֲשַׂר
שַׁלְמִין׃ לג וּמִנְחַתְהוֹן
וְנִסְכֵּיהוֹן לְתוֹרִין
לְדִכְרִין וּלְאִמְּרִין
בְּמִנְיָנֵיהוֹן כִּדְחָזֵי לְהוֹן׃
לד וּצְפִירָא דְחַטָּאתָא
חד

תו״א כמשפטם. שבת קג כוכה כו תענית ג מנחות פד :

חַטָּאת אֶחָד מִלְּבַד עֹלַת הַתָּמִיד מִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ׃ ס מפטיר לה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת תִּהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ׃ לו וְהִקְרַבְתֶּם עֹלָה אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה פַּר אֶחָד אַיִל אֶחָד כְּבָשִׂים בְּנֵי

אונקלוס

חַד בַּר מֵעֲלַת תְּדִירָא מִנְחָתַהּ וְנִסְכַּהּ׃ לה בְּיוֹמָא תְּמִינָאָה כְּנִישִׁין תְּהֵי לְכוֹן כָּל עֲבִידַת פּוּלְחָן לָא תַעְבְּדוּן׃ לו וּתְקָרְבוּן עֲלָתָא קוּרְבַּן דְּמִתְקַבֵּל בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ תּוֹר חַד דְּכַר חַד אִימְּרִין בְּנֵי שְׁנָא שבעא

תו"א וביום. סוכה מז: ביום השמיני. זוהר פ' בראשית: עצרת. פסחים סח ביצה טו חגיגה ט: פר אחד. סוכה מז:

רש"י

לנסוך המים מן התורה בחג: (לה) עצרת תהיה לכם. עצורים בעשיית מלאכה. [ספרי] ד"א עצרת עצרו בו מלצאת. מלמד שטעון לינה ומדרשו באגדה לפי שכל ימות הרגל ק הקריבו כנגד ע' אומות וכשבאין ללכת אמר להם המקום בבקשה מכם עשו לי סעודה קטנה כדי שאהנה מכם: (לו) פר אחד איל אחד (איל) אלו כנגד ישראל ר התעכבו לי מעט עוד. ולשון חבה הוא זה כבנים הנפטרים מאביהם והוא אומר להם קשה עלי פרידתכם עכבו עוד יום אחד. משל למלך שעשה סעודה וכו' כדאיתא במס' סוכה [נ"ה] ובמדרש רבי תנחומא למדה תורה דרך ארץ ש שמי שיש לו אכסנאי יום ראשון

שפתי חכמים

כתיב שום נסכים בסופות כללו: פ וקא דכתיב בתריה כל מלאכת עבודה לא תעשו הוא תוספת ביאור שכל' אלמו מפרש לענין מה הוין עצורים: צ דלפשט ראשון דחוק הוא שהכתוב אלמו יפרש מהו העצרת שהוא עשיית מלאכה ל"פ ד"א ולפי ד"א קשה כיון דקאי על ישראל מהו דכתיב עצרת תהי' לכם לא הול"ל אלא עצורים תהיו. לכן פי' פשט ראשון: ק אע"פ שגם כראשונה הוא מדרש. מפני שבראשון מדרשו על פי הברייתו' פנת"כ ששם כלם הלכות ודינים אבל זה הם דברי אגדיים: ר שהם עם אחד בארץ: ש ר"ל קאי אלעיל אפרי חג מה שמתפטפטין

בית דוד

(לה) (עֲצֶרֶת תִּהְיֶה לָכֶם). (עֲצוּרִים בַּעֲשִׂיַּית מְלָאכָה) מֶען זָאל זַיין אוֹיף גִיהַלְטֶען פוּן צוּ טוּן אַמְלָאכָה (דָּבָר אַחֵר) נָאךְ אַפְּשַׁט אִיז (עֲצֶרֶת עִצְרוּ מִלָּצֵאת) מֵיינְט מֶען אִיר זָאלְט זַיין אוֹיף גֶהַאלְטֶען פוּן אַרוֹים צוּא גֵייען פוּן יְרוּשָׁלַיִם בִּיז נָאךְ דֶעם אַכְטֶען טָאג (מְלַמֵּד שֶׁטָּעוּן לִינָה) דֶער פָּסוּק לֶערוּנְט דִיךְ מֶען הָט גִיבַּרְפְט נֶעכְטִיגֶען אִין יְרוּשָׁלַיִם דֶעם טָאג וָואס נָיךְ יוֹם טוֹב (וּמִדְרָשׁוֹ בְּאַגָּדָה) דֶער מֶדְרָשׁ זָאגְט (לְפִי שֶׁכָּל יְמוֹת הָרֶגֶל הִקְרִיבוּ כְּנֶגֶד שִׁבְעִים אוּמּוֹת) ווייל אַלֶע טָאג סוּכּוֹת הָט מֶען מַקְרִיב גִיוֶועֶן זִיבֶּעצִיג פָּרִים פַאר דִיא זִיבֶּעצִיג פֶעלְקֶער (וּכְשֶׁבָּאִין לָלֶכֶת) וֶוען דִיא יוּדֶען הָאבֶּען גִיוָאלְט אַוֶועק גֵייען פוּן יְרוּשָׁלַיִם (אָמַר לָהֶם הַמָּקוֹם) הָאט הקב"ה גֶזָאגְט צוּ דִי יוּדֶען (בְּבַקָּשָׁה מִכֶּם) אִיךְ בֶּעט פוּן אֵייךְ (עֲשׂוּ לִי סְעוּדָה קְטַנָּה) מַכְט פַאר מִיר אַ קְלֵיינֶע סְעוּדָה (כְּדֵי שֶׁאֶהֱנֶה מִכֶּם) אִיךְ זָאל הַנָאָה הָאבֶּען פוּן אֵייךְ׃ (לו) (פַּר אֶחָד אַיִל אֶחָד). זָאגְט רַשִׁ"י (אֵלּוּ כְּנֶגֶד יִשְׂרָאֵל) דִיא צְווייא קָרְבָּנוֹת זֶענֶען גֶעוֶוען פַאר דִי יוּדֶען (הִתְעַכְּבוּ לִי מְעַט עוֹד) פַארְהַאלְט אֵייךְ פוּן מַיינֶעטְוֶועגֶען נָאךְ אַבִּיסוּל (וְלָשׁוֹן חִבָּה הוּא זֶה) דָאס אִיז אַבֶּעטְנִיווּנְג אוֹיף לִיבְּשַׁפְט (כְּבָנִים הַנִּפְטָרִים מֵאֲבִיהֶם) ווִי קִינְדֶער וָואס ווִילֶען אַוֶועק גֵייען פוּן זֵייעֶר פָאטֶער (וְהוּא אוֹמֵר לָהֶם קָשָׁה עָלַי פְּרִידַתְכֶם עַכְּבוּ עוֹד יוֹם אֶחָד) אוּנ דֶער פָאטֶער זָאגְט צוּ זֵיי עֶס אִיז מִיר שְׁוֶוער אַייעֶר אָפְּשַׁיידוּנְג פוּן מִיר פַארְהַאלְט אֵייךְ בַּיי מִיר נָאךְ אַטָאג (מָשָׁל לְמֶלֶךְ שֶׁאָמַר לַעֲבָדָיו עֲשׂוּ לִי סְעוּדָה גְדוֹלָה) לְמָשָׁל אַמֶּלֶךְ הָט גִיזָאגְט צוּא זַיינֶע קְנֶעכְט מַאכְט פַר מִיר אַגְרוֹיסֶע סְעוּדָה (לְיוֹם אַחֲרוֹן אָמַר לְאוֹהֲבוֹ עֲשֵׂה לִי סְעוּדָה קְטַנָּה כְּדֵי שֶׁאֶהֱנֶה מִמְּךָ) צוּם לֶעצְטִי טָאג הָט עֶר גִזָאגְט צִיא זַיין גוּטְּעֶי פְרַיינְד אִיךְ בֶּעט דִיךְ דוּא זָאלְסְט מַאכֶן פוּן מַיינֶעטְוֶועגֶען אַקְלֵיינֶע סְעוּדָה אִיךְ זָאל הָאבֶּן הֲנָאָה פוּן דִיר אַלֵיין (כִּדְאִיתָא בְּמַסֶּכֶת סוּכָּה) וִויעֶס שְׁטֵייט אִין גְּמָרָא סוּכָּה (וּבְמִדְרַשׁ רַבִּי תַּנְחוּמָא) דֶער מִדְרַשׁ רַבִּי תַּנְחוּמָא זָאגְט (לָמְדָה תּוֹרָה דֶּרֶךְ אֶרֶץ) דִיא תּוֹרָה לֶערוּנְט דִיךְ דֶרֶךְ אֶרֶץ (שֶׁמִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אַכְסְנָאִי) דֶער וָואס הָאט בַּייא זִיךְ אַנַאסְט (יוֹם רִאשׁוֹן מַאֲכִילוֹ פְּטוּמוֹת) דֶעם עֶרְשְׁטֶעֶי טָאג גִיט עֶר אִים עֶסֶען פֶעטֶע הִינֶער (לְמָחָר מַאֲכִילוֹ דָגִים) אוֹיף מָארְגֶען גִיט

פירוש לתורת אלהים

אִיר זָאלְט מַאכֶן זִיבֶּן טֶעג יוֹם טוֹב דָס מֵיינְט מֶען דִי זִיבֶּן טָאג פוּן סוּכּוֹת׃ (לה) בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי אִין

משלי יהודה

(וְהִקְרַבְתֶּם עוֹלָה וגו') נָאט זָאגְט אַז דֶעם אַכְטֶען טָאג פוּן סוּכּוֹת זָאל מֶען מַקְרִיב זַיין אַקָרְבָּן עוֹלָה צוּ נָאט (פַּר אֶחָד) אַיין אוֹקְס דֶם עֶרְשְׁטוּן טָאג סוּכּוֹת הָט נָאט גִיהֵיסֶן: מֶען זָאל מַקְרִיב זַיין

בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם׃
לז מִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם לַפָּר לָאַיִל
וְלַכְּבָשִׂים בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט׃
לח וּשְׂעִיר חַטָּאת אֶחָד מִלְּבַד
עֹלַת הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ׃
לט אֵלֶּה תַּעֲשׂוּ לַיהוָה בְּמוֹעֲדֵיכֶם
לְבַד מִנִּדְרֵיכֶם וְנִדְבֹתֵיכֶם
לְעֹלֹתֵיכֶם וּלְמִנְחֹתֵיכֶם וּלְנִסְכֵּיכֶם
וּלְשַׁלְמֵיכֶם׃ ל א וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
אל

שַׁבְעָא שַׁלְמִין׃
לז מִנְחַתְהוֹן וְנִסְכֵּיהוֹן
לְתוֹרָא לְדִכְרָא
וּלְאִימְּרִין בְּמִנְיָנֵיהוֹן
כִּדְחָזֵי׃ לח וּצְפִירָא
דְחַטָּאתָא חַד בַּר
מֵעֲלַת תְּדִירָא
וּמִנְחָתַהּ וְנִסְכַּהּ׃
לט אִלֵּין תַּעְבְּדוּן
קֳדָם יְיָ בְּמוֹעֲדֵיכוֹן בַּר
מִנִּדְרֵיכוֹן וְנִדְבוֹתֵיכוֹן
לַעֲלָוָתְכוֹן וּלְמִנְחָתְכוֹן
וּלְנִסְכֵּיכוֹן וּלְנִכְסַת
קוּדְשֵׁיכוֹן׃ ל א וַאֲמַר
משה

תו"א כמשפט. שם: אלה תעשו. פסחים פו ר"ה ד שבועות י מנחות פב תמורה יד: לעלתיכם. מנחות קד ולנסכיכם. תמורה יד:

שפתי חכמים

שמתפשטין והולכים בזה נמצא תורה דרך ארץ כו': ת ר"ל כתיב אלה תעשו לה' במועדיכם לבד מנדריכם וגו' כואיל וגם בנדרים ונדבות צריך לעשות למה לא כללן בכלל א'. ומתרץ

רש"י

אוכלין פטומו' לאחר אוכלין דגים לאחר אוכלין בשר בהמה לאחר אוכלין קטניות לאחר אוכלין ירק פוחת והולך כפרי הסג: (לט) אלה תעשו לה' במועדיכם. דבר הקצוב ת לחובה: לבד מנדריכם. אם באתם לידור קרבנות ברגל מצוה היא בידכם או נדרים או נדבות שנדרת' כל השנה תקריבום ברגל שמא יקשה לו לחזור ולעלות לירושלי' ולהקריב

בית

גיט ער אים עס' פיש (למחר מאכילו בשר בהמה) דעם דריטן טאג גיט ער אים עסען רינד פלייש (למחר מאכילו קטניות) דעם פערדען טאג גיט ער אים עסען ארבעס (למחר מאכילו ירק) דעם פיפטען טאג גיט ער אים עסען קארטאפלים. נאך אזעלכע עסן (פוחת והולך) אלע טאג גיט ער אים וויניגער עסן (כפרי החג) ווי די פרים וואס מען איז מקריב סוכות אלע טאג וויניגער: (לט) (אלה תעשו לה' במועדיכם). די קרבנות וואס דא זענען געשריבן (דבר הקצוב לחובה) איז אוים געזעצט צו אחוב דאס מוז מען מקריב זיין יום טוב (לבד מנדריכם)

דוד

אויסער נדרים (אם באתם לידור קרבנות ברגל מצות היא בידכם) אוב איר וועט קומן אין ירושלים אויף יום טוב אונ איר וועט פון אנדר צוא ברענגן נאך קרבנות אין בית המקדש איז א מצוה (או נדרים או נדבות שנדרתם כל השנה תקריבום ברגל) די נדרים אונ נדבות וואס איר האט צו געזאגט א גאנץ יאר זאלט איר מקריב זיין יום טוב (שמא יקשה לו לחזור ולעלות לירושלים ולהקריב נדריו) טאמער נאך יום טוב וועט אים שווער זיין צו גיין נאך אמאל אונ ירושלים באצאלן די נדרים (נמצא עובר בבל תאחר) וועט ער האבן אן עבירה ווס ער חט

פירוש לתורת אלהים

דם אכטן טאג עצרת תהיה לכם אין או הלטינג זאל זיין צו אייך פון אין מלאכה איר זאלט אין דעם אכטען טאג קיין מלאכה ניט טאן:

(לט) אלה די קרבנות וואס פריער איז געשאגן תעשו ליי במועדיכם די קרבנות זענען אחוב איר זאלט זיי מקריב זיין אין איינערעימים טובים לבד

משלי

די יצן אוקסען אונ דם אנדערן טאג גאר צוועלף אקסן אזוי איז אלע טאג האט מען ווייניגער איין אקס מקריב געווען ביז עס איז אויס געקומען אז דם זיבטען טאג האט מען מקריב געווען זיבן אקסן אונ אלע טעג סוכות צו זאמען זיבציג אוקסן די גמרא

יהודה

זאגט אין (מסכת סוכה) אז די זיבציג אקסין וואס מען האט מקריב געווען די זיבן טעג איז געווען אקעגען די זיבציג אומות וואס געפינען זיך אויף דער וועלט עס זאל אויף זיי מכפר זיין עס זאל גיין רעגן אונ דעם אכטען טאג פון סוכות האט מען נאר

אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ פ פ פ

מֹשֶׁה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל דִּי פַקִּיד יְיָ יַת מֹשֶׁה׃ פ פ פ

קס"ח לחלק ס' ואלי פלה"ו סי' ומפטירין ויד ה' היתה אל אליהו . (במלכים א' סימן י"ח וסימן י"ט).

רש"י

ולהקריב נדרין ונדבה עובר בבל תאחר: (א) ויאמר משה אל בני ישראל. להפסיק הענין דברי רבי ישמעאל לפי שעד כאן דבריו א של מקום ופרשת נדרים מתחלת בדבורו של משה הוצרך להפסיק הענין ולומר שסור משה ואמר פרשה זו לישראל שאל"כ יש במשמע שלא אמר להם זו אלא כפרשה נדרים התחיל דבריו:

שפתי חכמים

דאלו בכתובים לתפלה דבר קלוב לחובה לבד מנדריכם שהם רשות: א דק"ל פשיטא הוא דאמר מה שלוה לו הקב"ה. ועוד בכל התורה נאמר בלווי לבד ולמה נאמר כאן בלווי וגם דברי משה לישראל ומתרץ לפי וכו':

חסלת פרשת פינחס

בית דוד

הָט פַר שְׁפֶּעטִיגְט צוּ בַּצָאלְן דֶעם נֶדֶר . (וְוָארוּם דִי תּוֹרָה הָט גִבָּאטְן מֶען זָאל נִיט פַר שְׁפֶּעטִיגְן צוּ בַּצָאלְן דֶעם נֶדֶר) : (א) (וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל) . זָאגְט רש"י (לְהַפְסִיק הָעִנְיָן) דֶר פָּסוּק קוּמְט אָפּ טֵיילְן דִיא צְוַויי סְדָרוֹת אֵיינֶע פוּן דִיא אַנְדֶרֶע (דִבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעאל) אַזוֹ זָגְט רַבִּי יִשְׁמָעאל (לְפִי שֶׁעַד כַּאן דְבָרָיו שֶׁל מָקוֹם) וַוייל בִּיז פָּסוּק א זֶענֶען דִי רֵייד פוּן הקב"ה (וּפָרָשַׁת נְדָרִים מַתְחֶלֶת בְּדִבּוּרוֹ שֶׁל מֹשֶׁה) דִי פַּרְשָׁה פוּן נְדָרִים הֵייבְּט זִיךְ אָן מִיט דִי רֵייד פוּן מֹשֶׁה (הוּצְרַךְ לְהַפְסִיק תְּחִלָּה וְלוֹמַר שֶׁחָזַר מֹשֶׁה וְאָמַר פָּרָשָׁה זוּ לְיִשְׂרָאֵל) דֶרִיבֶּר זָאגְט פְרִיעֶר דֶער פָּסוּק מֹשֶׁה הָט גִזָאגְט צוּא דִי יוּדְן דִיא פַּרְשָׁה וָוס דקב"ה הָט צוּא אִים גִזָאגְט אוּנ פוּן וַוייטֶער הֵייבְּט זִיךְ אָן דִיא רֵייד פוּן מֹשֶׁה (שֶׁאִם לֹא כֵּן) אוֹיבּ דֶער פָּסוּק וָואלְט נִיט גִשְׁטַאנְן (יֵשׁ בְּמַשְׁמַע שֶׁלֹא אָמַר לָהֶם זוּ) וָואלְטֶען מִיר מֵיינֶען מֹשֶׁה הָט דִי פַּרְשָׁה נִיט גִזָאגְט צוּא דִי יוּדְן (אֶלָא בְּפָרָשַׁת נְדָרִים הִתְחִיל דְבָרָיו) עֶר הָט נָאר אָן גֶעהוֹיבְּן רֵיידְן מִיט דִי יוּדְן פוּן דִי פַּרְשָׁה נְדָרִים . דֶרִיבֶּר זָאגְט דֶר פָּסוּק : (א) (וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וגו')׃

פירוש לתורת אלהים

חוּץ מִנִּדְרֵיכֶם פוּן אֵייעֶרֶע נְדָרִים וְנִדְבוֹתֵיכֶם אוּנ אֵייעֶרֶע נְדָבוֹת לְעוֹלוֹתֵיכֶם צוּא אֵייעֶרֶע עוֹלוֹת וּלְמִנְחוֹתֵיכֶם אוּנ צוּ אֵייעֶרֶע מִנְחוֹת וּלְשַׁלְמֵיכֶם אוּנ צוּ אֵייעֶרֶע קָרְבַּן שְׁלָמִים חוּץ דִיא קָרְבָּנוֹת וָואס אִיז אַיין חִיוּב צוּא בְּרֶענְגֶן יוֹם טוֹב אִיז אַמִצְוָה אִיר זָאלְט מְנַדֵר זַיין אוּנ מְנַדֵב זַיין נָאךְ עוֹלוֹת אוּנ מְנָחוֹת אוּנ שְׁלָמִים פוּן יו"ט וֶוענֶען אוּנ אִיר זָאלְט זֵיי בְּרֶענְגֶען אִין בֵּיהמ"ק (עיין רש"י)׃ (א) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה הָט מֹשֶׁה גִזָאגְט צוּא דִי קִינְדֶר פוּן יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אַזוֹ וִויא גָאט הָט גִבָּאטְן צוּא מֹשֶׁ(מֹשֶׁה הָאט גִזָאגְט דִי פַּרְשָׁה פוּן קָרְבָּנוֹת צוּ דִי יִשְׂרָאֵל)׃

משלי יהודה

מַקְרִיב גִיוֶוען אַיין אָקְס אִיז גִוֶוען אַקֶעגֶן דֶר אֵיינְצִיגֶער אוּמָה דִיא יוּדְן דוּ גְמָרָא זָאגְט אוֹיף דֶעם אַמָשָׁל אַמֶלֶךְ הָט גִזָאגְט צוּ זַיינֶע קְנֶעכְט מַאכְט פוּן מַיינֶעט וֶועגְן סְעוּדוֹת אוּנ דֶעם לֶעצְטֶען טָאג הָט עֶר גִזָאגְט צוּ זַיין לִיבּ הָאבֶּר מַאךְ מִיר אַקְלֵיינֶע סְעוּדָה אִיךְ זָאל פוּן דִיר הֲנָאָה הָאבְּן דֶר מֶלֶךְ אִיז גָאט אוּנ זַיינֶע קְנֶעכְט וֶוענֶן דִי אוּמוֹת אוּנ זַיין לִיבּ הָאבֶּר וֶוענֶן דִי יוּדְן אַצִינְד דַארְפְן מִיר פַר שְׁטֵיין פַר וָוס הָט גָאט נֶהֱנֶה גִיוֶוען דֶעם אַכְטֶען טָאג זָאל מֶען מַקְרִיב זַיין נָאר אַיין אָקְס ווֵינִצִיגֶר וִוי אַלֶע טָאג דָס אִיז דָאךְ וִוי אַשַׂאנְד צוּ דִי יוּדְן אַז אִין זַייעֶר טָאג זָאל גָאט הַיינְט ווֵינִצִיגֶר מַקְרִיב זַיין וִוי אַלֶע טָאג פוּן דִי אוּמוֹת עֶס ווייזְט אוֹיס גְלֵייךְ אַז דָאס יוּדִישֶׁע קָרְבָּן אִיז נִיט אַזוֹ חָשׁוּב בַּיי גָאט וִוי דִי קָרְבָּנוֹת פוּן דִי אוּמוֹת נָאר דִיא זַאךְ אִיז צוּ פַר שְׁטֵיין דוּרְךְ אַמָשָׁל אַיין עוֹשֶׁר הָט גֶהַאט זַיינֶע אֵיינִינֶע קִינְדֶער פוּן דֶעם וַוייבּ אוּנ הָט גֶהַאט בַּיי זִיךְ קִינְדֶער פוּן

דֶעם וַוייבּ וָוס זִי הָאט צוּ אוּם גִבְּרַאכְט פוּן דֶעם עֶרְשְׁטְן מַאן דֶר עוֹשֶׁר אִיז אַוֶועק גֶפָארְן אִין אַוֶוייטְן וֶועג אוּנ אַלֶע קִינְדֶער הָאבְּן אוֹיף דֶעם טָאג עֶר זָאל שׁוֹן קוּמֶען אוּנ אַז דֶר עוֹשֶׁר אִיז שׁוֹן גִקוּמֶען פוּן דֶעם וֶועג הָט עֶר גֶבְּרַאכְט צוּ זַיינֶע שְׁטִיף קִינְדֶר גְרוֹיסֶע מַתָּנוֹת אוּנ צוּ זַיינֶע אֵיינִיגֶע הָט עֶר גֶבְּרַכְט קְלֵיינֶע מַתָּנוֹת הָאבְּן אוּם מֶענְשְׁעֶן גִפְרֶעגְט זֶענֶען דֶען דִיא שְׁטִיף קִינְדֶר בַּייא דִיר גְלִיבְּטֶער פוּן דַיינֶע אֵיינֶענֶע קִינְדֶר פַר וָוס דַיינֶע אֵיינֶענֶע קִינְדֶר הָאסְטוּ גִבְּרַאכְט קְלֵיינֶע מַתָּנוֹת אוּנ דִי שְׁטִיף קִינְדֶר גְרוֹיסֶע מַתָּנוֹת עֶנְפֶרְט עֶר חַס וְשָׁלוֹם זֵיי זֶענֶען בַּיי מִיר נִיט גְלִיבְּטֶער נָאר אִיךְ וִויל אַז אַלֶע קִינְדֶר זָאלֶען זִיךְ פְרֵייעֶן וָוס אִיךְ בִּין אַהֵיים גְקוּמֶען מֵילָא דִי שְׁטִיף קִינְדֶר קֶענֶען זִיךְ אַנְדֶערְשׁ נִיט פְרֵייעֶן נָאר דוּרְךְ דִי מַתָּנוֹת וָואס אִיךְ בְּרֶענְג זֵיי דְרוּם הָב אִיךְ זֵייא גִבְּרַאכְט גְרוֹיסֶע מַתָּנוֹת כְּדֵי דִי שִׂמְחָה זֵייעֶרוּ זָאל זַיין גְרֶעסֶר אָבֶּר מַיינוּ אֵיינֶענֶע קִינְדֶר וֶועלִין זִיךְ פְרֵייעֶן מִיט מִיר

אַלֵיין אַז זַיי זֶעהְן מִיךְ אוּנ אִיר פְרַייט מִיךְ מִיט זַיי
אוּנ אַז אִיךְ וֶועל זַיי בְּרֶענְגִין גְרוֹיסֶע מַתָּנוֹת וֶועט
זַיין אַסַּ֫ךְ גְר מֶעהְר וֶועט זָאגֶן. אַז זַייא פְרַייעֶן זִיךְ
אוּבֶּער דִי מַתָּנוֹת נִיט אִיבֶּער מִיר דְרוּם הָאבּ אִיךְ
גִבְּרַאכְט דִי קְלֵיינֶע מַתָּנוֹת צוּ וַויִיזְן אַז זַיי פְרַייעֶן
זִיךְ נָאר מִיט מִיר אַלֵיין נִיט מִיט דִיא מַתָּנוֹת:
דֶער נִמְשָׁל אִיז גָאט לוֹבְּט זִיךְ נִיט מִיט דִיא
עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים דְרוּם הָאבֶּען זַייא גְדַארְפְט פִיל
קָרְבָּנוֹת עֶס זָאל זַיין אַנַחַת רוּחַ צוּ גָאט אוּנ דוּרְךְ
דֶעם וֶועט עֶר זַיי גֶדֶענְקֶען אָבֶּער דִיא יוּדֶן זֶענִין
אַלֵיין גֶעלִיבְּט בַּיי גָאט דַארְפֶן זַייא נִיט הָאבֶּן
קָרְבָּנוֹת צוּ זַיין חָשׁוּב בַּיי גָאט דְרוּם הָאט מֶען
דֶעם אַכְטוּן טָאג פוּן סוּכּוֹת מַקְרִיב גְוֶועזְן אֵיין אָקְס
אַקֶעגִין דִיא יוּדֶן אִיז אוֹיךְ גֶענִיג פִינְקְט וִוי דֶער
עוֹשֶׁר מִיט דִי קִינְדֶער אוּנ עֶס אִיז שׁוֹין רֶעכְט וָואס
דִי גְמָרָא זָאגְט דָם מָשָׁל. אַז דֶער מֶלֶךְ דָם אִיז גָאט
הָאט גְזָאגְט צוּ זַיינֶע קְנֶעכְט דָם זֶענִין דִי אוּמוֹת
מַאכְט פוּן מַיינֶעט וֶועגִין גְרוֹסֶע סְעוּדוֹת דָאס
מַיינְט מֶען קָרְבָּנוֹת כְּדֵי דוּרְךְ דִי קָרְבָּנוֹת וֶועל אִיךְ
אַייךְ קֶענִין גֶדֶענְקֶן צוּ נִיצֶן אוּנ צוּם לֶעצְטֶן טָאג
הָט עֶר גְזָאגְט צוּ זַיין לִיבּ הָאבֶּער דָם זֶענִין דִיא
יוּדֶן מַאךְ פוּן מַיינֶעט וֶועגִין אַקְלֵיינֶע סְעוּדָה וֶועל
אִיךְ אוֹיךְ הֲנָאָה הָאבֶּן אוּנ וֶועל מִיךְ פְרַייעֶן דֶער
עִיקָר מִיט דִיר אַלֵיין:

הפטרת פנחס במלכים א׳ סי׳ י״ח י״ט

וכשמטות ומסעי מחוברין אז מפטירין לפינחס דברי ירמיהו שהיא הפטרת מטות

וְיַד יְהוָה הָיְתָה אֶל־אֵלִיָּהוּ וַיְשַׁנֵּס מָתְנָיו וַיָּרָץ לִפְנֵי אַחְאָב עַד־בֹּאֲכָה
יִזְרְעֶאלָה׃ וַיַּגֵּד אַחְאָב לְאִיזֶבֶל אֵת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה אֵלִיָּהוּ וְאֵת כָּל־
אֲשֶׁר הָרַג אֶת־כָּל־הַנְּבִיאִים בֶּחָרֶב׃ וַתִּשְׁלַח אִיזֶבֶל מַלְאָךְ אֶל־אֵלִיָּהוּ לֵאמֹר
כֹּה־יַעֲשׂוּן אֱלֹהִים וְכֹה יוֹסִפוּן כִּי־כָעֵת מָחָר אָשִׂים אֶת־נַפְשְׁךָ כְּנֶפֶשׁ אַחַד
מֵהֶם׃ וַיַּרְא וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ אֶל־נַפְשׁוֹ וַיָּבֹא בְּאֵר שֶׁבַע אֲשֶׁר לִיהוּדָה וַיַּנַּח אֶת־
נַעֲרוֹ שָׁם׃ וְהוּא־הָלַךְ בַּמִּדְבָּר דֶּרֶךְ יוֹם וַיָּבֹא וַיֵּשֶׁב תַּחַת רֹתֶם אֶחָת° וַיִּשְׁאַל
אֶת־נַפְשׁוֹ לָמוּת וַיֹּאמֶר ׀ רַב עַתָּה יְהוָה קַח נַפְשִׁי כִּי לֹא־טוֹב אָנֹכִי מֵאֲבֹתָי׃

°אחד ק׳ ויסכב

פירוש

וְיַד יְיָ אוּנ דִיא גְבוּרָה פוּן גָאט אִיז גְוֶועזְן צוּא
אֵלִיָּהוּ נָאט הָט אִים גְגֶעבְּן כֹּחַ אוּנ עֶר
הָט אֵי גְגוּרְט זַיינֶע לֶענְדֶן אוּנ עֶר אִיז גְלָאפְּעֶן
פַר אַחְאָב הַמֶּלֶךְ פַר זַיין מֶרְכָּבָה וָוארוּם עֶר הָט
חוֹלֵק כָּבוֹד גְוֶועזְן צוּם מֶלֶךְ אַחְאָב עֶר זָאל גִיט
אַלֵיין גַיין בִּיז מֶען קוּמְט אִין יִזְרְעֶאל: וַיַּגֵּד אַחְאָב
אוּנ אַחְאָב הָט דֶר צֵיילְט צוּ זַיין וַוייבּ אִיזֶבֶל וָוס
אֵלִיָּהוּ הָט גְטָאן עֶר הָאט אִיר דֶר צֵיילְט וָואס
אֵלִיָּהוּ הָט גְהַרְגֶת אַלֶע נְבִיאֵי הַבַּעַל מִיט אַשְׁוֶוערְד:
וַתִּשְׁלַח הָאט אִיזֶבֶל גְשִׁיקְט אַשְׁלִיחַ צוּ אֵלִיָּ׳
אַזוֹ צוּ זָאגֶן אַזוֹ זָאלֶן מִיר טָאן דִיא אָפּ גָעטֶער
אַזוֹ וִוי דִי הָאסְט גְטָאן צוּ דִיא נְבִיאֵי הַבַּעַל אוּנ
אַזוֹ זָאלֶן זַיי מֶערִין אוֹבּ עֶס וֶועט נִיט זַיין אֱמֶת

כִּי כָעֵת מָחָר אַז מָארְגֶן אִין דֶר צַייט וֶועל אִיךְ
טָאן דַיין לַייבּ אַזוֹ וִוי דָם לַייבּ פוּן אֵיינֶם פוּן
זַיי אִיךְ וֶועל דִיךְ הַרְגֶנֶן אַזוֹ וִוי דִיא הָאסְט
גְהַרְגֶת דִיא נְבִיאֵי הַבַּעַל: וַיַּרְא אוּנ עֶר הָאט זִיךְ
גְפָארְכְטֶן אוּנ עֶר אִיז אַוֶועק גְגַאנְגֶען עֶר זָאל קוּמֶן
אִין בְּאֵר שֶׁבַע וָואס דִי שְׁטָאט גִיהֶער צוּ שֵׁבֶט
יְהוּדָה וַיַּנַּח אוּנ עֶר הָאט דָארְטֶען גִילָאזְט זַיין
יוּנְג: וְהוּא אוּנ אֵלִיָּהוּ הָלַךְ בַּמִּדְבָּר אִיז גְגַאנְגֶען
אִין דֶר מִדְבָּר אֵיין טָאג רַייז אוּנ עֶר אִיז גְקוּמֶן
אוּנ הָט זִיךְ גִיזֶעצְט אוּנְטֶער אֵיין דָאקְסֶר בּוֹים
אוּנ עֶר הָט גְבֶעטֶן צוּ הַשֵּׁי״ת אוֹיף זִיךְ עֶר זָאל
שְׁטַארְבֶּן אוּנ עֶר הָט גְזָאגְט רַב עֶס אִיז גְנוּג מִיר
צוּ לֶעבֶּן אַצוּנְד נָאט נֶעם מַיין לַייבּ וָוארוּם אִיךְ
בִּין

סוד

וַיָּבֹא וַיֵּשֶׁב תַּחַת רוֹתֶם אֶחָד וגו׳ עַד הַר הָאֱלֹהִים
הוֹרֵב וגו׳ מַה לְךָ פֹּה אֵלִיָּהוּ וַיֹּאמֶר קַנֹּא
קִנֵּאתִי וגו׳ כִּי עָזְבוּ בְרִיתְךָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וגו׳ אֵלִיָּהוּ
הָט זִיךְ גְזֶעצְט אוּנְטֶער אַבּוֹים וָואס וֶוערְט גְרִיפֶען
רוֹתֶם אוּנ עֶר אִיז גְקוּמֶען בִּיז דֶעם גֶעפִּילְכוּן

קדושים

בַּארְג חוֹרֵב הָט אוּם גָאט גְפְרֶעגְט וָוס טוּסְט דִי
דָא עֶנְטְפֶרְט עֶר אִים אִיךְ הָאבּ מִיךְ גְרֶעכִינְט פוּן
דַיינוּט וֶועגֶן דֶען דִי יִשְׂרָאֵל הָאבֶּן פַר לָאזְט דַיין
זִיכֶערְהַייט קוּם אוּנ זֶעה וֶוען אֲפִילוּ דִיא יִשְׂרָאֵל
זֶענֶן זִינְדִיג וַוייל הקב״ה נִיט כַיידֶן קֶען זָאל אוֹף

וַיִּשְׁכַּב וַיִּישַׁן תַּחַת רֹתֶם אֶחָד וְהִנֵּה־זֶה מַלְאָךְ נֹגֵעַ בּוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ קוּם אֱכוֹל׃ וַיַּבֵּט וְהִנֵּה מְרַאֲשֹׁתָיו עֻגַת רְצָפִים וְצַפַּחַת מָיִם וַיֹּאכַל וַיֵּשְׁתְּ וַיָּשָׁב וַיִּשְׁכָּב׃ וַיָּשָׁב מַלְאַךְ יְהוָה ׀ שֵׁנִית וַיִּגַּע־בּוֹ וַיֹּאמֶר קוּם אֱכֹל כִּי רַב מִמְּךָ הַדָּרֶךְ׃ וַיָּקָם וַיֹּאכַל וַיִּשְׁתֶּה וַיֵּלֶךְ בְּכֹחַ ׀ הָאֲכִילָה הַהִיא אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה עַד הַר הָאֱלֹהִים חֹרֵב׃ וַיָּבֹא־שָׁם אֶל־הַמְּעָרָה וַיָּלֶן שָׁם וְהִנֵּה דְבַר־יְהוָה אֵלָיו

°פתח בז"ק

ויאמ־

פירוש ע"ט

בין ניט בעסר פון מיינע עלטרען׃ וישכב אונ ער האט זיך געלייגט אונ ער איז איינגעשלאפען געווארען אינטער איין באקסר בוים והנה זה מלאך אונ א מלאך האט אים אן גערירט אונ האט צוא אים געזאגט שטיי אויף אונ עס׃ ויבט אונ אליהו האט אבליק געטאן אונ ביי זיין צוא קאפן ליגט א קוכען וואס ער איז געבאקן געווארן אויף קוילין אונ איין קריגל וואסר אונ ער האט גיגעסן אונ ער האט געטרונקען וישב וישכב אונ ער האט זיך ווידער געלייגט׃ וישב אונ דר מלאך פון גאט איז געקומן דאס אנדרע מאל אונ ער האט אים אן גערירט אונ האט צו אים געזאגט שטיי אויף אונ עס ווארום עס איז ווייט פון דיר דר וועג די האסט זייער פיל צו גיין׃ ויקם איז אליהו אויף געשטאנען אונ האט גגעסן אונ געטרונקען וילך אונ ער איז גגאנגען מיט דעם כח פון דער אכילה פערציג טעג אונ פערציג נעכט ביז דעם בארג חורב דאס איז דר בארג סיני׃ ויבא שם אל המערה אונ ער איז דארטן געקומן צו דר הייל אונ אליהו האט דארטן גענעכטיגט והנה דבר יי׳ אליו די רייד פון גאט איז גיוועזן צו אים אונ האט צו אים אזו געזאגט מה לך וואס טוסטו דא אליהו׃ ויאמר

חט

סוד קדושים

זיי ריידן אליהו האט געזאגט רבש"ע דיא האסט אמאל געשוקט אאשה זו זאל שטראפן די ישראל ווען זיי תיכף בעסר געווארען אונ אין דעם דור גייא איך ארום אונ שריי אונ זיי הערן מיך גאר ניט דאס איז געמיינט די נביאה דבורה דען בייא איר איז געשריבן והיא יושבת תחת תומר דבורה אונ דא שטייט וישב תחת רותם תומר אונ רותם איז אויך די זעלבע אותיות האט הקב"ה צו אים געזאגט מה לך פה דאס טייטש וואס האסטו צו ריידן ווען ד"ם אז די ישראל האבן פר לאזט די מצוה פון ברית מילה וואס זי ווערט אן גערופן פה על פי סוד אמאל אונ משה רבינו ע"ה צייטן האסטו זיך מקנא געוועזן פון מיינעט וועגן אונ מקטרג געוועזן ווייל די ישראל האבן פוגם געוועזן אונ דאס ברית ווייא עס איז ידוע אז פינחס אונ אליהו איז אלץ איינס ווייל ביידע זענען אונ איין מדרגה דרום האב איך געהייסן דאס משה זאל דיר איבר געבן זיין מדרגה אונ ער האט דאס געטאן מיטן גיטען רצון ווייא עס איז געשריבן הנני נותן לו את בריתי שלום אונ ווייא באלד עס איז אצונד ביי דיר אונ האנד פאסט דאס איך זאל צערנען אויב זיי זענען עובר אויף דיא מצוה אבר ניט די כלומר ווייל אויף דיר ליגט שון יעצט די אחריות פון כלל ישראל זיי מחזיר זיין למוטב אונ משתדל זיין ביז זייא זאלן יוא מקיים זיין דיא דאזיגע מצוה׃ תנן בההיא שעתא אתעבר מיניה ההוא נבזבזא מיר האבען גלערינט אונ יענער צייט האט מען דר פאר צוריק צו גנומען פון אליהו דעם אוצר וואס משה רבינו האט אים אמאל גגעבען אונ דאס איז די כוונה פון פסוק וילך וגו׳ עד הר האלהים חורב דאס הייסט ער איז גגאנגען בעטן בייא אים וואס ער האט אמאל גירשות פון בארג חורב די הויכע בחינה פון ברית כלומר פון משה רבינו ע"ה ער זאל אים ווידר פון דאס נייע איבר געבן די מדרגה קדושה האט ער אים געענטפרט פון מיר איז שון קיין סברא ניט מקבל צו זיין נייערט גיי צו די קליינע קינדר פון ישראל זיי קענן דיר יוא געבן דאס איז געמיינט ווי דר זוה"ק שרייבט אנדרש ווייל ער האט געזאגט כי עזבו בריתך בני ישראל דאס הייסט זיי זענען ניט מקיים די מצוה פון מילה דרום מוז ער זיך נופינן בייא אלע בריתן אונ דר נאך גייט ער ארויף אונ זאגט עדות פר הקב"ה אז זיי זענען יוא מקיים די מצוה פון ברית מילה ווי גהעריג איז אונ דאס איז דר טעם פר וואס מען שטעלט אויף א ברית מילה א שטול אונ זי הייסט כסא אליהו דורך דעם ווערט ער נתעלה אונ קומט ארויף צוריק אויף די ערשטע הויכע מדרגה זיינע׃

ויאמר־לו מה־לך פה אליהו: ויאמר קנא קנאתי ליהוה ׀ אלהי צבאות כי־עזבו בריתך בני ישראל את־מזבחתיך הרסו ואת־נביאיך הרגו בחרב ואותר אני לבדי ויבקשו את־נפשי לקחתה: ויאמר צא ועמדת בהר לפני יהוה והנה יהוה עבר ורוח גדולה וחזק מפרק הרים ומשבר סלעים לפני יהוה לא ברוח יהוה ואחר הרוח רעש לא ברעש יהוה: ואחר הרעש אש לא באש יהוה ואחר האש קול דממה דקה: ויהי כשמע אליהו וילט פניו באדרתו ויצא ויעמד פתח המערה והנה אליו קול ויאמר מה־לך פה אליהו: ויאמר קנא קנאתי ליהוה ׀ אלהי צבאות כי־עזבו בריתך בני ישראל את־

מזבחותיך

פירוש

הט אליהו גזאגט קנא קנאתי איך האב מיך נוקם געוועזן פון וועגען גאט וואס ער הערשט איבער אלע הערשאפט ווארום די קינדר ישראל האבן פר לאזט דיין זכרהייט דיינע מזבחות האבען זיי צו פירט און דיינע נביאים האבען זיי דער שלאגן מיט צשווערד און איך בין איינר אליין געבליבן פון דיא נביאים וויל מען אוועק נעמען מיין לעבן מען וויל מיך אויך הרגנן: ויאמר און ער הט גזאגט צא גייא ארוס און זאלסט שטיין אויף דעם בארג פר גאט והנה יי עובר גאט וועט איבר פארען ורוח און א גרוסער ווינט וואס ער צו רייסט בערג און ער צו ברעכט שטיינר לפני יי וועט איבר פארן פר גאט אבר ניט אין דער

ע"ט

מהנה איז גאט ואחר און דר נאך וועט זיין איין רעש און נוט אין דעם רעש איז גאט: ואחר הרעש און נאך דעם רעש אש וועט זיין פייער אבר ניט אין דעם פייער איז גאט ואחר האש און נאך דעם פייער וועט זיין קול דממה דקה אשטילע שטימע: ויהי און עס איז געווען אז אליהו הט דס געהערט האט ער ארום גהילט זיין פנים מיט זיין מאנטיל און ער איז ארוס גגאנגן און ער הט זיך גשטעלט אויף דר טיר פון דר הייל והנה און עס איז גקומן צו אים אקול און עס הט גזאגט וואס טוסטו דא אליהו: ויאמר הט אליהו גזאגט קנא ונו': ויאמר הט גאט גזאגט צו אים גיי קער דיך אום צו דיין וועג אין דר

מדבר

כוכב

מה לך פה אליהו) און ילקוט שטייט (מה לך פה אליהו וכו') אמר הקב"ה לאליהו לעולם צתה מקנא קנאת בשטים וגו' ע"פ משל ארופא איז גקומען צו איינעם צו היילען זיין קינד דס דר רופא אפ גשניטן דעם קינד איין אבר און דס קינד איז גוואריען גזונד הט דר פאטר גדאנקט דם רופא און הט אים באצאלט גוט זיין שכר וס דורך דעם וס ער הט אום אפ גשניטן דאס אבר איז ער גווארען גזונד אויף אלע איברים און אצייט ארום דאס קינד איז ווייטער קראנק גוואריען הט ער ווייטער גשוקט נאך דם רופא הט ער גגעבן ארצנייא וואס עס איז געווען סם המות ווא דער פאטער איז גוואר גווארען האט ער אן גהובען צו שרייען מיט אפוטר גשריי אוי רשע וס האסטו גטאן איך וויל מיין קינד גזונד מאכן און דו ווילסט אום איבער פירן אצינד בין איך גוואר גווארן אז דס אבר וואס דיא האסט אים אפ גשניטן האסטו ער איז גזונד גווארען דורך דעם אבר דיין מחשבה איז געוועזן צו מאכן אים

מיעקב

פר אמהוסר אבר אבעל מום ווייל פון איצטיגע מעשים וועה איך אז דיין כוונה איז לרעה ניט לטובה: הנמשל פנחס זה אליהו איז אצונד גקומען פאר קלאגן יודן (קנא קנאתי וגו' כי עזבו בריתך בני ישראל וגו') דורך זיין משפט זעגן יודן ווערט זאלן מכורה ווערן פון דר וועלט דר פון זעהט מען אז דיין כוונה איז ניט צו דר ווייקען אזכות אויף זיי דס זאגט דר ילקוט (לעולם אתה מקנא) ווי עס ווייזט אויס פון דיינע היינטיגע רייד ביסטו שטענדיג אמקנא און וואס דיא האסט מקנא געווען בשטים איז ניט דיין כוונה געווען צו דר וועקן אזכות פון זייער טובה ווענען נאר דיין דעה איז געווען מעורר דין צוא זיין און אז עס איז יוא אזוי פר ווס קומט דיר שכר ווייל השי"ת הט גוואלט ווייזן צוא אליהו אז ניט אזוי דארף מען זיך נוהג זיין מיט יודען נאר אמנהיג דורך ריידן מיט ווייכע רייד (מענה רך משיב חמה ולא ברוח יי ולא ברעש יי):

מזבחתיך הרסו ואת נביאיך הרגו בחרב ואותר אני לבדי ויבקשו את נפשי לקחתה: ויאמר יהוה אליו לך שוב לדרכך מדברה דמשק ובאת ומשחת את חזאל למלך על ארם: ואת יהוא בן נמשי תמשח למלך על ישראל ואת אלישע בן שפט מאבל מחולה תמשח לנביא תחתיך: והיה הנמלט מחרב חזאל ימית יהוא והנמלט מחרב יהוא ימית אלישע: והשארתי בישראל שבעת אלפים כל הברכים אשר לא כרעו לבעל וכל הפה אשר לא נשק לו: וילך משם וימצא את אלישע בן שפט והוא חרש שנים עשר צמדים לפניו והוא בשנים העשר ויעבר אליהו אליו וישלך אדרתו אליו: ויעזב את הבקר וירץ אחרי אליהו ויאמר אשקה נא לאבי ולאמי ואלכה אחריך ויאמר לו לך שוב כי מה עשיתי לך: וישב מאחריו ויקח את צמד הבקר ויזבחהו ובכלי הבקר בשלם הבשר ויתן לעם ויאכלו ויקם וילך אחרי אליהו וישרתהו:

°מלרע °התי"ן בח"ק

פירוש

מדבר דמשק אונ די וואקסט קומען אונ די זאלסט זאלבן צו חזאל ער זאל זיין אמלך איבר ארם: ואת אונ יהוא דר זוהן פון נמשי תמשח זאלסטו זאלבן ער זאל זיין אמלך איבר דיא ישראל אונ אלישע דר זוהן פון שפט פון דער שטאט אבל מחולה זאלסטו זאלבען ער זאל זיין אנביא אויף דיין ארט ווארום איך גאט קען ניט ליידן דיין נביאות מחמת די ביסט מקטרג אויף די ישראל והיה אונ ווער עס וועט אנטרונען ווערען פון חזאל ימית וועט יהוא הרגנען אין דער וואס וועט אנטרונען ווערען פון דר שווערד פון יהוא וועט אלישע טייטען דורך די דריי וועלן אים גבראכט ווערן אלע די מענטשן וואס האבן אקעגן מיר גזינדיגט: והשארתי אונ איך וועל לאזן אין די ישראל זיבן טויזנט כל הברכים אלע דיא קניען וואס זיי האבן ניט גקניעט צו דר עבודת כוכבים וואס הייסט בעל אונ איטלעכס מויל וואס האט דעם בעל ניט גקושט די מענטשן וועל איך לאזן: וילך משם אין אליהו פון דארטן אוועק גגאנגן

ע"ט

אונ ער האט געפונען צוא אלישע דער זוהן פון שפט אונ ער האט גאקערט מיט צוועלף פאר אקסן פאר אים אונ דר אלישע איז גוועזן אין דר צוועלפטר פאר ויעבור אונ אליהו איז איבר גפארען צו אים אונ האט גווארפן זיין מנטיל צו אים: ויעזוב האט ער פר לאזט די רינדר וואס ער האט מיט זיי גאקערט וירץ אונ ער איז גלאפן נאך אליהו ויאמר אונ אלישע האט גזאגט איך וועל נאר קושין מיין פאטער אונ מוטר ואלכה אונ איך וועל גיין נאך דיר ויאמר לו האט אליהו גזאגט צו אלישע לך שוב קער ווידר פון מיר ווארום ווס האב איך דיר גטאן וואס די ווילסט גיין נאך מיר: וישב מאחריו האט זיך אלישע ווידער גקערט פון אים אונ ער האט גנומען איין פאר רינדר אונ האט זייא גשאכטן אונ מיט דיא כלים פון דיא רינדר האט ער גקאכט זייער פלייש ויתן אונ האט גגעבן דאס פלייש צום פאלק אונ זיי האבן גגעסן אונ ער איז אלז גשמשעט אונ איז גגאנגען נאך אליהו אונ האט אים בדינט:

עניני מוסר לפרשת מטות

מוסר מען זאל ניט טון נדרים אונ שבועות אונ אויב מען האט גטון א נדר אדר א שבועה זאל מען באלד בצאלן דעם נדר. אונ מען זאל ווייניג רעדן:

איש כי ידור נדר לה' וגו' ככל היוצא מפיו יעשה. דר מדרש זאגט דם מיינט דר פסוק ימיו כצל עובר די טעג פון דם מענש זענן אזוי ווי א שאטן וואס גייט דורך. נוט ווי דר שאטן פון אנוואנט וואס ער האט זיין אום גזעצטע צייט ווי לאנג ער זאל זיין אונ מזרח זיים אונ וויא לאנג

ער זאל זיין אונ מערב זייט . ביז האלבן טאג וואס דיא זון איז אונ מזרח איז דער שאטן אונ מערב נאך האלבין טאג איז די זון אין מערב איז דר שאטן אונ מזרח . אונ ניט ווי דר שאטן פון אבות ווס עס טרעפט ביי אים קיין זיכערונג צוא זיין שאטן דהיינו ווען דיא זון איז אונ מזרח דארף דר שאטן זיין אונ מערב . אז עס קומט אבער אווינט אונ ער בייגט איין דיא צווייגן אונ מזרח זייט איז שון ניטא דר שאטן אונ מערב זייט אבר נאך ניט אזו איז דער מענש . זיין לעבן הט קיין זיכערקייט ווי דער שאטן פון די וואנט. אונ אפילו ניט ווי דר שאטן פון אבות . ער איז וויא דר שאטן פון אפייגלו איצט איר שטעט אוף דם ארט אונ אין איין רגע איז זיא אוועק גפלוגן פון דם ארט אוף איין אנדער ארט. איז שון איר שאטן אוף נאיין אנדר ארט . ביי דם מענש איז אוך אזו . אונ איין רגע קען דר מענש איבער גיין פון איין ארט צום אנדרען ארט . איצט איז זיין נשמה אוף דר וועלט . אונ איין רגע שפעטר קען זיין די נשמה אונ הימול דריבר וואונדערט זיך דר מדרש איש כי ידור נדר . א מענש ווס זיין לעבן איז ניט זיכר זאל ער טאן א נדר ער זאל זאגן איצט וואס ער וועט טאן שפטר פון וואנען ווייס ער אז ביז שפעטר וועט ער נאך זיין אוף דר וועלט אונ וועט קענן טאן ווס ער הט צו גזאגט . עס איז דאך ימיו כצל עובר . זיינע טעג זענן דאך ווי א שאטן פון אזו א זאך וואס שטייט ניט אוף איין ארט נאר עס גייט דורך פון איין ארט צום אנדרן דריבער איז דם בעסטן ככל היוצא מפיו יעשה . אזו וויא עס גייט ארוס פון זיין מול . דעם נדר זאל ער באלד טאן ער זאל דעם נדר באלד בצאלן דרובער זאגט די גמרא דר מענש ווס טוט אנדר ווערט נאך גזיכט זיין בוך . דם מיינט מען דר מענש זאגט צו צדקה אדער צו זיך אליין מארגן וועל איך אזו טאן גייט מען זעהן דם בוך . אוב ער האט נאך צייט צו זיין אוף דר וועלט ביז מארגין . דר חובת הלבבות אונ שער הפרישות פרק ה׳ שרייבט דר ערשטע פון אלע זאכען איז דר מענש זאל איין האלטן די צונג פון ריידן . דיא בעוועגונג פון אלע גלידר זאל ביי אים זיין גרינגר פון די בעוועגונג די צונג צום ריידען . למשל יעדר מענש וואס הט אוהנונג אלץ ווס ער הט גרעדנט ער אריין אונ זיין וואהנונג . אונ זיין קליידר שאנק אונ די קאמדו . עס זאל דארט גהוט ווערן ווען איז דם אלץ גהוט אז דיא טיר פון שטוב איז פר שלאסן אבער אז די טיר פון שטוב איז אפן זענן אלע זאכן ניט גהוט . ביי דם מענש איז אוך אזו . אזו לאנג ווי דם מול זיינס איז פר מאכט זענען גהוט אונ אים אלץ ווס ער טראכט . ווייסט קיינר ניט ווס אונ איס איז . אבער אז ער עפנט דם מול אונ רעט ווייסן שון אלע מענשן ווס אונ זיין הארץ אונ אין מות איז גרעכנט גווארען דריבר דארף דר מענש פריער איידער ער רעט גוט בעטראכטן ווס ער זאל ריידן . ווארום דר תנא זאגט איך הב ניט גפונען פר דם גוף קיין בעסרן זאך ווי דם שווייגן . ווארום דאס מערסטע שלעכטס ווס דר מענש ברענגט אוף זיך . איז נאר פון זיין ריידן דריבר זאגט די גמרא ווס זאל דער מענש טאן אוף דיא וועלט ער זאל גרעכנט ווערען פון שווייגנדיגע ער זאל זיך מאכען וויא שטום . ער זאל נאר ריידן וואס נהער צו די נשמה . תורה תפלה ברכות אונ נאך אזעלכע זאכן וואס זענן מצות צום ריידן . דער עיקר זאל א מענש איין האלטן דם מול פון ריידן לשון הרע רכילות ליצנות . אונ זאל גיט פר שעמען א מענשן מיט זיינע רייד אונ זאל ניט שווערן אפילו אוף אמת . די גמרא זאגט דער מלך ינאי הט גהאט טויזנט שטעט אונ אלע זענן חרוב גווארן ווייל די מענשן פריער שווערן . זיי האבן אפילו ניט גשווירן פאלש יעדער הט זיין שבועה מקיים גוועזן . פון דעסט וועגן איז דם גוועזן גרעכינט ביי גאט פר אגרויסע זינד אז דיא אלע שטעט זענן חרוב גווארען ווען די איינע עבירה . דם זעלביגע איז ביי נדרים מען זאל היטן פון צו טאן אנדר . וואס איינר וויל געבן אדער זאגען זאל דאס זיין אן אשבועה אונ אן אנדר . מיר זעהן פון אלע עבירות ווס דר מענש וויל מען זאל אים מוחל זיין יום כפור איז דם ערשטע הייבט מען אן מיט נדרים מיט זאגט כל נדרי . ערב ראש השנה הייבט מען שון אן מבטל זיין די נדרים . אונ א מענש זאל גיט מיינען אז נאר דם ווס ער הט גרעט מיט אנדר אדער מיט אשבועה מיז ער מקיים זיין נאר אפילו וואס ער האט גרעט אן אנדר אונ אן אשבועה זיין מול הט נאר די זאך ארוס גרעט מיז ער שון מקיים זיין . וויא עס שטייט אונ פסוק

מוצא שפתיך תשמור כאשר נדרת לה' אלהיך וואס דיין מויל האט ארויס גערעדט זאלסטו היטן צו מקיים זיין גלייך ווי די וואלסט די זאך געטאן אנדער ציזאגט אונ אפילו צו מקיים זיין אמצוה אדר זיך אפ היטען פון אעבירה. איז אויך בעסער דאס זאל זיין אן אשבועה אונ אן אנדער אונ אפילו ער האט אדין תורה אונ ער קען זיך בטרון מיט אשבועה ער זאל ניט דארפין בצאלען. אונ ער קען בצאלן. זאל ער בעסר בצאלן אונ זאל ניט שווערין אפילו ער ווייסט ער וועט שווערן אמת:

מנין המצות בסדר מטות יש בה ב' מצות. א' עשה. וא' ל"ת

[תו] (עשה קסח) לדון הפרת נדרים שנא' איש כי ידור נדר לה' וגו':

[תז] (לאו רלט) שלא לעבור על הנדר שנאמר לא יחל דברו:

במדבר ל מטות

אונקלוס

ב וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר זה הדבר אשר

ב ומליל משה עם רישי שבטיא לבני ישראל למימר דין

תו"א ראשי המטות. נדרים עם בתרא קכג: זה כדב

בעל הטורים

(ב) ראשי המטות. סמך ראשי המטות לנדרים ונדבות דכתיב לעיל לבד מנדריכם ונדבותיכם לומר לך שראשי המטות כופין לכביא הנדרים והנדבות כדאמרי' אזהרה לב"ד שיעשוך. וכן רגלים ע"פ ראשי המטות נקנסים ועוד כשישראל בצרה ראשיכם נודרין כמו ביפתח. וכן שרי האלפים ונקרב את קרבן

רש"י

(ב) ראשי המטות. חלק כבוד לנשיאים ללמדם תחלה ואח"כ לכל א בני ישראל ומנין שאף שאר הדברות כן ת"ל [שמות ל"ד] וישובו אליו אהרן וכל הנשיאים בעדה וידבר משה אליהם ואחרי כן נגשו כל בני ישראל ומה ראה לאומרה כאן למד

רשב"ם

(ב) וידבר משה אל ראשי המטות. נשאלתי ביוניוב בכרך לושדון לפי הפשט היכן מצינו סוף פרשה שמתחלת כן שלא נאמר למעלה וידבר ה' אל משה לאמר איש כי ידור וגו'. והיאך מתחלת הפרשה בדבורו של משה שאין מפורש לו מפי הגבורה. וזה

שפתי חכמים

א ר"ל למה כתיב אל ראשי המטות וא"ל דלא אמר פרשה זו אלא לראשי המטות בלבד ולא לכל ישראל דהא נאמר כאן זה הדבר לב"ש כדפרש"י בסוף דפרש' זו לכל ישראל נאמרה וא"כ ל"ל ראשי המטות ומתרץ חלק כבוד כו' ואם כן לפי זה יהיה הפירוש אל ראשי המטות לבני ישראל כמו ולבני ישראל (רא"ם) וא"ל דלמא פירושו של קרא כוא

כמי

בית

(ב) (ראשי המטות). זאגט רש"י (חלק כבוד לנשיאים ללמדם תחלה) משה האט געגעבן כבוד. צו דיא נשיאים ער זאל פריר לערנען מיט זיי (ואחר כך לכל בני ישראל) נאכדעם האט ער געלערנט מיט אלע יודן טייטשט רש"י דעם פסוק וידבר משה אל ראשי המטות פריר האט משה גערעדט צו די עלצטע פון די שבטים נאכדעם לבני ישראל נאכדעם האט ער גערעט צוא אלע יודן, זאגט רש"י (ומנין שאף שאר הדברות כן) פון וואנען ווייסען מיר אז די גאנצע תורה האט משה אזוי געלערנט פריר האט ער געלערנט מיט דיא נשיאים נאכדעם מיט אלע יודן (תלמוד לומר) לערנט אונז דר פסוק (וישובו אליו אהרן וכל הנשיאים בעדה וידבר משה אליהם) אהרן אונ אלע נשיאים זענען צוריק געקומען צו משה אונ משה

דוד

האט גערעט צו זיי (ואחרי כן נגשו כל בני ישראל) נאכדעם האבן גענענט אלע יודן צו משה אונ משה האט מיט זיי אויך געלערנט, פרעגט רש"י וויא מיר זאגן איז דאך די גאנצע תורה אזוי געלערנט געווארן פריר צו דיא נשיאים אליין נאכדעם צוא אלע יודן (ומה ראה לאומרה כאן) פר וואס זאגט דא דיא תורה ביי די פרשה נדרים אז פריר איז דיא פרשה געזאגט געווארן צו די נשיאים נאכדעם צו אלע יודן, ענטפערט רש"י ווייל דא האט משה געלערנט צו די נשיאים אנדערש ווי צו אלע יודן דריבער שטייען די נשיאים בעזונדער אונ אלע יודן בעזונדער איז אזוי דר פשט אין פסוק וידבר משה אל ראשי המטות משה האט גערעט צו די עלצטע פון די שבטים וידבר משה לבני ישראל אונ משה האט גערעט צו דיא יודן (למד) משה האט וויא

פירוש לתורת אלהים

(ב) וידבר משה אונ משה האט גערעט צו די הערן פון די שבטים לבני ישראל צו די קינדער ישראל משה האט געגעבן כבוד צוא די נשיאי"ם אונ האט מיט זיי פריער געערנט אונ דער נאך

שפתי חכמים

הכי אל ראשי המטות של בני ישראל אם כן בני ישראל דכתיב בקרא ל"ל לא הל"ל רק אל ראשי המטות לאמר וגו' אלא ע"כ סדר הלימוד הוא בא להשמיענו כמו שפירש הרא"ם וכמו שמפרש בסמוך א"כ דק"ל למה כתב קרא ראשי המטות לבני ישראל הל"ל אל ראשי מטות בני ישראל אלא ע"כ כיון דה' קרא הכי ל"ל דראשי המטות הוא דבוק כלומר מלת מטות דבוק למלת ראשי ואז יהי' מלת ישראל מוכרת ואינו דבוק למלת מטות והוי מלתא בפני עצמו וע"כ פירושו הכי מתחלה אמר משה לראשי המטות ואחר כך לבנ"י והאלו כתיב ולבנ"י והיינו הסילוק הכוד ללמדם תחלה ואח"כ לבנ"י. ובזה ניחא כמו למה לא כתיב וידבר ה' אל משה לאמר דבר אל בנ"י איש כי ידור כו' אע"כ סדר הלימוד הוא בא להשמיענו לכן כתיב וידבר משה כלומר היאך היה הדבור של משה לישראל ודו"ק נ"ל כ"ה הלשון דברי רש"י ע"פ ת"כ אבל בגמ' נדרים יש ילפותא אחריתא: ב כלומר הואיל ובכל התורה כולה חלק כבוד לנשיאים דכתיב וישובו אליו אהרן וגו' למה חזר ולמדה כאן: ג כשהחכם בא להתיר הנדר אז עוקר הנדר מעיקרו כאלו לא היה נדר כאן מעולם והאותה התרה מופר הנדר כאלו לא היה נדר כאן מעולם ולכן תפס רש"י ל' הפרה. פלאתי: ד דראשי מטות משמע ראש אחד יכול להפר הנדר דהיינו יחיד מומחה ואם תאמר הרי כתיב ראשי ל' רבים וי"ל דה"ק ראשי דעלמא. ואכל ראשי המטות קאי. והואיל שצריך יחיד מומחה צריך ג' הדיוטות. דסברא הוא שצריך יותר הדיוטות ממומחים ושנים אי אפשר שאין ב"ד שקול מוסיפין עליהן עוד אחד הרי כאן ג' ואין להקשות דלמא יותר מג' אם כן אין לדבר סוף: ה ופי' לבני ישראל בעבור ישראל שלמד לנשיאים כדי שילמדו לישראל אבל משה עצמו לא למד לכולן משום שמשה לא הוצרך לזה מאחר שהתרת נדרים צריכים ממונים על ישראל להורות איזה מהן אין יכולים להתיר ואיזה מהן יכולים להתיר ולזה היה די ג"כ בנשיאים שיהיו המורים להם ומתרץ נאמר כאן כו': ו ואם תאמר מה הוצריך זה

רש"י

ב שהפרת ג נדרים ביחיד מומחה ואם אין יחיד מומחה מפר בשלשה הדיוטות [ב"ב קכ] ד או יכול שלא אמר משה פרשה זו אלא לנשיאים בלבד ה נאמר כאן זה הדבר ונאמר בשחוטי חוץ (ויקרא יז) זה הדבר מה להלן נאמרה לאהרן ולבניו ולכל בני ישראל שנאמר דבר אל אהרן וגו' אף זו נאמרה לכולן: זה הדבר. [ספרי] משה נתנבא [שמות יא] בכה אמר ה' כחצות הלילה. והנביאים נתנבאו בכה אמר ה' מוסיף עליהם משה שנתנבא בלשון זה ו הדבר ספרי

בית דוד

נלערינט (שהפרת נדרים ביחיד מומחה) אויב אנשיא (אדר אין אנדרר למדן) וועט וועלן מתיר זיין אנדר אפילו איינער קען אויך מתיר זיין אנדר (ואם אין יחיד מומחה) אונ אויב עס איז ניטא אלמדן אפילו איינער אויך ניט (מפר בשלשה הדיוטות) דריי פראסטע מענשן קענען אויך מתיר זיין אנדר, זאגט רש"י (או יכול שלא אמר משה פרשה זו אלא לנשיאים בלבד) מאמר האט משה גזאגט די פרשה נאר צו די נשיאים ניט צו אלע יודן ווייל נאר אנשיא (אלמדן) קען מתיר זיין אנדר אבר פראסטע מענשן קענען ניט מתיר זיין אנדר, אפילו דריי מענשן פראסטע קענען ניט מתיר זיין אנדר, אונ אזוי מיינט דער פסוק וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל. משה האט גרעט צו די עלטסטע פון די שבטים וועם זיי זאלין טון מיט די נדרים פון די יודן, ענטפערט רש"י (נאמר כאן זה הדבר ונאמר בשחוטי חוץ זה הדבר) דא שטיין די צווי ווערטער זה הדבר אונ אין די סדרה אחרי מות ביי דעם דין איש איש אשר ישחט וגו' שטייען אויך די צוויא ווערטער זה הדבר' לערנען מיר אם אגזירה שוה (גלייכע ווערטער) דעם זה הדבר וואס דא שטייט לערנען מיר פון יענעם זה הדבר (מה להלן נאמרה לאהרן ולבניו ולכל בני ישראל) אזו ווי דארטן איז דר דין גזאגט געווארן צו אהרן אונ צו זיינע קינדר אונ צו אלע יודען (שנאמר) ווי עס שטייט אינ פסוק הקב"ה האט גזאגט צו משה (דבר אל אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל) זאגסט ריידן צוא אהרן אונ צו זיינע קינדר אונ צו אלע יודן (אף זו נאמרה לכולן) די פרשה פון נדרים איז אויך גזאגט געווארן צו די נשיאים אינ צו אלע יודן: (זה הדבר). זאגט רש"י (משה נתנבא בכה אמר ה' כחצות הלילה וגו') משה האט גזאגט נבואות מיט דעם לשון כה אמר ה' (והנביאים נתנבאו בכה אמר ה') אלע נביאים האבען אויך גזאגט זייערע נביאות מיט דעם לשון כה אמר ה' (מוסף עליהם משה) משה איז געוועז גרעסר פון אלע נביאים (בלשון זה הדבר) ער האט גזאגט מיט דם לשון זה הדבר.) (דבר אחר) נאך אפשט איז (זה הדבר מיעוט הוא) די צווי ווערטר זה

°) **הערה** אזוי מיינט רש"י. צו אלע נביאים האט הקב"ה ניט גירעט ווי איין מענש רעדט צום אנדערין. נאר ווי הקב"ה האט גזאגט „בחלום אדבר בו". הקב"ה האט גירעט צום נביא אין חלום בייא נאכט אדער ביי טאג [עס האט געקענט טרעפין אין מיטען טאג איז דר נביא פרהלשת געווארין. אינ אין דעם שלאף פין חלשות האט אים הקב"ה געוויזען אנבואה]. אונ מארגין איז דר נביא געקומען צו די יודין אינ האט גזאגט צו זייא "כה אמר ה'". אזוי האט גזאגט הקב"ה. דער נביא האט גזאגט די מיינונג פין דעם חלום וואס הקב"ה האט אים געוויזען. מיט זיין מליצה מיט זיינע אייגענע רייד. אמאל מיט גוטין אמאל מיט בייזין. ווי דיא צייט האט גדארפט. אבער צו משה האט הקב"ה ניט גירעט מיט חלומות. נאר ווי איין מענש רעדט צו זיין חבר וואס ער דארף צו אים ריידין. אונ משה האט גרעדט צו די יודין די זעלבי ווערטר וואס הקב"ה האט צו אים גירעדט. ניט איין ווארט מער. ניט איין ווארט ווייניגער. ניט איין ווארט אנדערש. דריבער דם משה גזאגט זה הדבר אשר צוה ה'. וואס איך רייד צו אייך דאס זענין די ווערטר וואס הקב"ה האט צו מיר גירעדט. נאר ווען משה איז געוועזן ביי פרעה אין שטוב. אונ פרעה האט גיזאגט צו משה די זאלסט ניט מער זעהן מיין פנים. ווארין אז די וועסט נאך אמאל זעהן מיין פנים [אונ קימען צו מיר] וועסטו שטארבין. האט דאך משה ניט געקענט אוועק גיין פין פרעה אונ נאך אמאל קימען צו אים זאגין וואס הקב"ה וועט אים זאגין וועגין די מכה פין די בכורים. דריבער האט הקב"ה געמוזט זאגין צו משה וועגין די מכה פין די בכורים ווען משה איז נאך געווען ביי פרעה אין שטוב. ביי פרעה אין שטוב האבין ניט געקענט אריין קימען די היילינע ווערטער פין הקב"ה. מאדאך משה האט ניט געוואלט זאגין אתפלה אין מצרים. די היילינע ווערטער פין

אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה׃ ג אִישׁ כִּי־יִדֹּר נֶדֶר לַיהוָה אוֹ־הִשָּׁבַע שְׁבֻעָה לאסור

דֵּין פִּתְגָמָא דִּי פַקֵּיד יְיָ׃ ג גְּבַר אֲרֵי יִדַּר נְדַר קֳדָם יְיָ אוֹ יְקַיֵּים קְיָם למסר

תו"א כי ידר. נדרים יב סז שבועות כ: לב' . נזיר ד: או השבע. נדרים סז:

רש"י

[ספרי נדרים סז] ז ד"א זה הדבר מיעוט ח הוא לו' שהחכם בלשון התרה ט ובעל (ואב) י בל' הפרה כלשון הכתוב כאן. ואם חלפו אין מותר ואין מופר: (ג) נדר. האומר הרי עלי קונם כ שלא אוכל ל

שפתי חכמים

זה הדבר לג"ש דלעיל כדפרש"י וי"ל דג"ש דהכא אין הכתוב עליה אינה צריכה להיות מופנה: ז וזה מעלה יתירה דזה הדבר משמע הדבר עצמו ברור שמשה מתנבא והקרא האספקלריא המאירה מה שא"כ בשאר נביאים דלא היה מדבר להם אלא בחידות או ע"י חלומות ונקרא אספקלריא שאינה מאירה אבל למשה הי' מדבר הדבר עצמו שיאמר לבני ישראל כענין שנא' פה אל פה אדבר בו במראה ולא בחידות ומה שנתנבא משה בכה אמר ה' כדכתיב בפ' וארא ובפ' בא וי"ל דקודם עמידתו בהר סיני היה מתנבא בכה אבל אחר מתן תורה הי' מתנבא בזה הדבר אחר קירון עור פניו: ח דלפי פי' הראשון קשה למה לא אמר בכל המצות כן לכן פי' דבר אחר כו' וא"ל דלמא מפני שהם זה לבד נא' א"כ למה אמר זה הדבר אצל זה כ' וגו' הי"נו לומר בהדיא מאי מיעוט לכן צריך גם לפשט ראשון: ט לפי שהחכם אינו מתיר אלא בחרטה צריכה לו' התרה אבל הבעל מפר בלא חרטה ובלא נתינת פתח שייך ביה לו' הפרה: י דגם כאן כתיב איש כי ידור נדר וגו' לאסור אסר על נפשו לא יחל דברו דמשמע הוא לא יחל דברו אבל אחר יחל לו וכתיב לאסור איסר דמשמע שאסר עניין דבר פי' ואחר יבא ויתיר לו הדבר שאסר עליו דעל איסור נופל לו' מתיר כי אסר הוא על' קשר וגבי קשר שייך לו' התרה שמתיר הקשר ש"מ דבחכם כתיב לו' התרה: כ ר"ל שאמר דבר זה יהא עלי קונם שלא אוכל כו': ל מ"מ שלא אוכל שייך גבי שבועה

בית דוד

הַדָּבָר" קומט ווייניגער צו מאכן (כומר שהחכם בלשון התרה) ווען אחכם וויל מתיר זיין אנדר מוז ער זאגן מיט דעם לשון "מותר לך" (ובעל בלשון הפרה) אונ ווען אמאן וויל שטערן אנדר פון זיין ווייב (אדער אפאטער וויל שטערן אנדר פון זיין טאכטער) דארף ער זאגן מיט דעם לשון "מופר לך" דער נדר איז נעשטערט (ואם חלפו) אונ אויב זיי האבן פרטאשט (פערביטען). דהיינו דער חכם האט געזאגט צו איינעם מותר לך (דיין נדר איז נישטערט) אדער דער מאן האט געזאגט צו זיין ווייב מותר לך (דיין נדר איז מותר) (אדער דר פאטער האט געזאגט צו זיין טאכטער מותר לך (דיין נדר איז מותר) (אין מותר ואין מופר) זיינען די נדרים ניט מותר אונ ניט מופר. ניט נעשטערט *.) : (ג) (נדר). זאגט רש"י (האומר הרי עלי קונם שלא אכל או שלא אעשה דבר

פירוש לתורת אלהים

מיט אלע ישראל לאמר ער האט זייא אזו געזאגט זה הדבר דס וואס איך וועל אייך זאגן איז די זאך וואס גאט האט גבאטן: (ג) איש ווען אמענטש וואס אנדר טאן צוא גאט דהיינו ער וועט זאגען מיט

מצות השם

תו תו) אִישׁ כִּי יִדֹּר נֶדֶר לַה' וגו' דס איז דיא מצוה אז מען זאל מתיר זיין נדרים אונ מען זאל נים פר שוועכן זיין ווארט וואס ער האט געזאגט אונ דר מענש וואס ער האט חרטה אונ וויל ז'ד דעם נדר מתיר זיין זאל ער גיין צו איין תלמיד חכם אדער ער זאל נעמען דריי פראסטע מענשן ווען עס איז ניטא קיין תלמיד חכם אונ זאל זאגין פר זיי איך האב געשוואורן אודר ווען ער האט איין נדר געמאן זאל ער זאגן איך האב גמאן איין נדר אונ איך האב חרטה אויף דער זאך אונ ער זאל זאגן ווען איך זאל וויסען אז איך וועל האבן

משלי יהודה

(אִישׁ כִּי יִדֹּר נֶדֶר וגו') ווען א מענטש וועט טון אנדר צו גאט (לא יחל דבריו) זאל ער ניט פר שוואכן זיינע רייד (ככל היוצא מפיו יעשה) נאר ווי אזוי עס גייט ארויס פון זיין מויל אזוי זאל ער מקיים זיין אונזערע חכמים האבן געזאגט אז נאר צו די מענשן וואס זענען יראים ושלמים האט די תורה מתיר געווען זיי זאלן אנדר טון ווייל זיי זענען פר זיכערט זיי וועלן מקיים זיין דעם נדר אבער אנדערע מענשן טארן קיין נדר ניט טון עס איז בעסר זיי זאלן גאר קיין נדר טון איידר זיי זאלן אנדר טון אונ זאלן ניט מקיים זיין אצונד

הקב"ה ביי פרעה אין שטוב האבן געווים ניט געקענט ארויין קומען. דריבער האט הקב"ה גמיזט געבין זיינע רייד אין קאפ פון משה ווי ער טוהט מיט אלע נביאים. דריבער האט משה ביי די מכה בכורות ניט געקענט זאגין זה הדבר. ווייל ער הט קיין ווארט פון הקב"ה ניט געהערט. נאר ער הט גמיזט זאגין כה אמר ה'. ווי אלע נביאים זאגין;

°) צו פרשטיין וואס רש"י זאגט וועלין מיר ערקלערין די דינים פון מתיר זיין נדרים. אייב איינער האט גימאכט אנדר. דהיינו ראובן האט געזאגט דאס ברוט זאל זיין אייף מיר אסור צו עסין. ווייל דאס ברוט האט גבאקין דער בעקער שמעון. נאכדעם איז בעוואוסט געווארין ניט שמעון האט גבאקין דס ברוט נאר איין אנדערר בעקער. דעם נדר איז מען מתיר. ווייל דאס איז געווען אנדר מיט א טעות. ווען ער וואלט פריער געוויסט אז ניט שמעון הט גבאקין דאס ברוט וואלט ער דס ניט נעאסרת אויף זיך. ער הט דאך איף זיך נעאסרת שמעונ'ס ברוט. אונ דאס ברוט איז ניט שמעון'ס איז דאך דאס ברוט ניט אסור געווארין. אזעלכע נדרים וואס זענין געווען מיט א טעות. ווען

לְמֵיסַר אֱסַר עַל נַפְשֵׁיהּ לָא יְבַטֵּל פִּתְגָּמֵיהּ כְּכָל דִּי יִפּוֹק מִפּוּמֵיהּ יַעֲבֵיד׃

לֶאְסֹר אִסָּר עַל־נַפְשׁוֹ לֹא יַחֵל דְּבָרוֹ כְּכָל־הַיֹּצֵא מִפִּיו יַעֲשֶׂה׃

ואשה ואתתא

תו"א לאסר אסר. נדרים יד נזיר סא סב : לא יחל דברו • ברכות לב חגיגה י נדרים יד סו פז פא ל נזיר לח שבועות כ כא נדה מו : ככל היוצא. נדרים ג :

רשב"ם

מנדריכם ונדבותיכם שאתם צריכין להביא באחד משלש רגלים משום בל תאחר כמפורש במס' ר"ה הלך משה ודבר אל ראשי המטות שהם שופטים להורות לישראל הי' נדרים ואמר להם הקב"ה צוה לי שיקרבו נדריהם ונדבותם ברגל פן יאחרו נדריהם לפיכך איש כי ידור נדר לה' קרבן. או השבע שבועה. לענות נפשו : (ג) לאסור אסר לא יחל דברו. מוסב על הנדר כלו' לא יאחר את נדרו עד לאחר הרגלים כמו שציום הקב"ה שכך פי' לא יהל כמו ויחל עד בוש. ויחל עוד שבעת ימים. יחל ישראל אל ה'י ימתין ויחכה לו. והמפרש ל' חלול לפי הפשט טעות הוא בידו : ככל היוצא מפיו יעשה. מוסב על השבע שבועה כענין שפירש בשעת שבועתו יעשה. ולפי הזמן שפי' הן קרוב הן רחוק • וראייה לדבר בענין ב' ד בריב הללו פי' משה במשנה תורה. כי תדור נדר לה' אלהיך לא תאחר לשלמו • מוצא שפתיך תשמור ועשית. השבע שבועה וגו' :

ואם

שפתי חכמים

שבועה ולא נבי נדר וכמו שהקשה הרמב"ן ז"ל כבר תירץ הרא"ם ע"ש מ וכוא מבעלי הכפל ולולא כמי"ת שאינ' מקבל' דגם כיתב נגבת נתבלו' אות הכפל ופי' לא יזלזל דבריו כזלזול כחולין שאינו מובן כשמירבן מטומאה רק כקדש : מכתיב

רש"י

לו שלא אמרה דבר פלוני יכול אפי' נשבע שיאכל נבלות אני קורא עליו ככל היוצא מפיו יעשה ת"ל לאסור א סר לאסור את המותר ולא להתיר את האסור : לא יחל דברו. כמו לא יחלל את דברו

בית דוד

דָּבָר פְּלוֹנִי) אַנְדֶער הַייסְט אַז אֵיינֶער זָאגְט דִּי זַאךְ זָאל זַיין אוֹיף מִיר אָסוּר וִוי אַקָרְבָּן אִיךְ זָאל זִיא נִיט עֶסְן • אָדֶער עֶר זָאגְט דִּי אַרְבֶּעט זָאל זַיין אוֹיף מִיר אָסוּר אִיךְ זָאל זִיא נִיט מַאכֶן זָאגְט רש"י (יָכוֹל אֲפִילוּ נִשְׁבַּע שֶׁיֹּאכַל נְבֵלוֹת אֲנִי קוֹרֵא עָלָיו כְּכָל הַיּוֹצֵא מִפִּיו יַעֲשֶׂה) אִיךְ וָואלְט גֶעמֵיינְט אֲפִילוּ עֶר הָט גֶשְׁוואוֹרֶי עֶר זָאל עֶסְן נְבֵלוֹת וָועלֶען מִיר זָאגֶען עֶר מוּז עֶסְן דִּיא נְבֵלוֹת וַוייל עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק אַזוֹי וִויא עֶס וָועט אַרוֹיס גֵיין פוּן זַיין מוֹיל זָאל עֶר טוּן (תַּלְמוּד לוֹמַר לֶאֱסוֹר אִסָּר) זָאגְט דֶער פָּסוּק עֶר וָועט טוּן אַנֶדר אָדֶער עֶר וָועט שְׁוֶוערִין עֶר זָאל אָסְרִין (לֶאֱסוֹר אֶת הַמּוּתָּר) עֶר זָאל אוֹיף זִיךְ אַסֶערִין וָואס מֶען מֶעג טָאר עֶר נִיט עֶנְדֶערֶען דִּי רֵייד זַיינֶע (וְלֹא לְהַתִּיר אֶת הָאָסוּר) אָבֶּער אַז עֶר הָט גֶשְׁוואוֹרֶען עֶר זָאל מַתִּיר זַיין וָואס אִיז אָסוּר אִיז זַיין שְׁבוּעָה גָאר נִיט אוּן עֶר טָאר נִיט עֶסֶען

פירוש לתורת אלהים

אַלְשׁוֹ נֶדֶר אִיךְ טוּ אַנֶדר אִיךְ זָאל נִיט עֶסֶען אוֹ הִשָּׁבַע אָדֶער עֶר וָועט שְׁוֶוערֶן דְּהַיינוּ עֶר וָועט זָאגֶן מִיט אַלְשׁוֹ שְׁבוּעָה אִיךְ זָאל נִיט עֶסֶן לֶאֱסוֹר עֶר זָאל אַסְרֶן אַיין אִיסוּר אוֹיף זַיין לֵייב אַזוֹ אַזַאךְ וָוס אִיז מוּתָּר צוּ אִים וָועט עֶר עֶס אוֹיף זִיךְ מַאכֶן פַאר אַיין אִיסוּר לֹא יַחֵל זָאל עֶר נִיט פַאר שְׁוֶועכֶן זַיינֶע רֵייד כְּכָל הַיּוֹצֵא נָאר וִוי עֶס גֵייט אַרוֹס פוּן זַיין מוֹל אַזוֹ זָאל עֶר מְקַיֵּים זַיין :

ואשה

של"ה הקדוש

(ג) (לֹא יַחֵל דְּבָרוֹ כְּכָל הַיּוֹצֵא מִפִּיו יַעֲשֶׂה) דָאס הַייסְט וָוס עֶס גֵייט אַרוֹיס אַיין מֶענְשֶׁי פוּן מוֹיל זָאל עֶר מְקַיֵּים זַיין דֶער פָּסוּק רֶעט דָא פוּן אַיין נֶדֶר אוּן דֶר נָאךְ זָאגְט עֶר (כְּכָל הַיּוֹצֵא מִפִּיו) וָוס עֶס גֵייט פוּן מוֹיל אַרוֹיס אִיז דָאךְ דָס אַזוֹ זוֹי אִיבְּרִיג נָאר דָס אִיז אַיין מוּסָר אַז דֶ ער מֶענְטְשׁ

מצות השם

צֶער פוּן דֶר זַאךְ וָואכְט אִיךְ נִיט קַיין נֶדֶר נִיטָא אוּנ דֶר חָכָם אוֹדֶר דִּי דְרַיי בַּרְאַסְטֶע מֶענְשֶׁן זָאגֶן צוּ אִים אַז זַיי זֶענִין אִים מַתִּיר דֶעם נֶדֶר אוּנ אַיין וַוייב אִיז דֶר מַאן מֵפֵר דֶעם נֶדֶר אוּנ אַיין מֵיידִיל אִיז דֶער פָאטֶר מֵפֵר דֶעם נֶדֶר אוּנ דִּי מִצְוָה גֵייט אָ אוֹיף יֶעדֶר אוֹרְט אוּנ יֶעדֶר צַייט :

עֶר וואכט פריער גוויסט וואס ער ווייסט איצט וו אלט ער דעם נדר נים נימאן. אויף אזעלכע נדרים זאגט מען צו אים מותר לך. דער נדר איז מותר פין פריער. ע ר איז קיין מאל אסור גווען. אבער מען זאל זאגין מופר לך. דער נדר איז גשטערם. ווען דר נדר איז נים גווען סים אמעות. ווי אזוי קען מען שטערין אנדר. אבער אמאן מעג זאגין צו זיין ווייב מופר לך. דיין נדר איז נישטערט. איך וויל נים דיין נדר. דהיינו זיין ווייב האט נימאהן אנדר זיא זאל נים עסין פלייש איין חודש. זיא זאל נים עסין ברום איין חודש. מעג דער מאן זאגין מופר לך. דיין נדר איז גשטערם. איך וויל נים דיין נדר. מעג זיא עסין פלייש. אונ ברוים. אבער מוהר איז נים דער נדר. אויב דער מאן דאם זיא נינם אין דעם חודש ־ דער ער איז גשטארבין אין דעם חודש בין זיא מאהן וויא איד נדר איז גווען. דער זעלבער דין איז בייא אפאטער בים אטאכטער:

ד וְאִשָּׁה כִּי־תִדֹּר נֶדֶר לַיהוָה וְאָסְרָה אִסָּר בְּבֵית אָבִיהָ בִּנְעֻרֶיהָ: ה וְשָׁמַע אָבִיהָ אֶת־נִדְרָהּ וֶאֱסָרָהּ אֲשֶׁר אָסְרָה עַל־

נפשה

ד וְאִתְּתָא אֲרֵי תִדַּר נְדַר קֳדָם יְיָ וְתֵיסַר אֱסָר בְּבֵית אֲבוּהָא בְּרַבְיוּתְהָא: ה וְיִשְׁמַע אֲבוּהָא יָת נִדְרַהּ וְאֶסָרַהּ דִּי אֲסָרַת עַל

נפשה

בעל הטורים

דבפנין נדרים הבנים פתים: (ה) והפריש לה. ב' במס' דין ואידך בפ' עלמה ושמע אישה ביום שמעו והפריש לה וקתו נדרים היינו דאיתא בנדרים ושמע אישה הרס אם כוא הרס שבוא מדבר ואינו שומע שאינו מפר וילפי' אב מבעל

רש"י

לא יפחס דבריו חולין: (ד) בבית אביה. [ספרי] ברשות אביה ג ואפי' אינה בביתו: בנעוריה. ולא קטנה ולא בוגרת שהקטנה אין נדרה נדר ה והבוגרת אינה ברשותו של אביה להפר נדריה ואי זו היא קטנה אמרו רבותינו בת י"א שנה ויום א' נדריה נבדקין. אם ידעה לשם מי נדרה ולשם מי הקדישה נדרה

שפתי חכמים

ג מדכתיב בסוף פרשה זו בנעוריה בית אביה קרא יתירא הוא דהא כתיב כאן בבית אביה בנעוריה אלא בא ללמדך כל שבת נעוריה לאביה ואפי' אינה בביתו דלאו דוקא כתיב בבית אביה. אף בבית אביה דלעיל מיניה פי' ברשותו ולא בביתו ממש. רא"ם: ה ה"פ אין נדרה נדר ודאי אלא יש שמדרש לריך

בית דוד

עסן אונ ניט טון ווס מען טאר ניט: (לא יַחֵל דְּבָרוֹ) זאגט רש"י (כְּמוֹ לא יְחַלֵּל דְּבָרוֹ) גלייך ווי'א עס וואלט געשטאנען לא יְחַלֵּל ער זאל ניט אויסמוישען זיינע רייד (לא יַעֲשֶׂה דְבָרָיו חוּלִין) ער זאל ניט מאכען זיינע רייד פראסט נאר זיי זאלען זיין הייליג: (ד) (בְּבֵית אָבִיהָ). מיינט מען (בִּרְשׁוּת אָבִיהָ) די טאכטער איז אין רְשׁוּת פון איר פאטער (וַאֲפִילוּ אֵינָהּ בְּבֵיתוֹ) אפילו זיא איז ניט אין זיין שטוב (בִּנְעוּרֶיהָ). ווען זיא איז א נַעֲרָה (וְלֹא קְטַנָּה וְלֹא בּוֹגֶרֶת) ניט ווען זיא איז א קְטַנָּה אונ ניט ווען זיא איז א בּוֹגֶרֶת (ביי'א אַ מיידעל זענען דא דריי צייטען ביז זיא ווערט אלט צוועלף יאר מיט איין טאג הייסט זיא א קְטַנָּה (אַ קליינע) פון צוועלף יאר מיט אַ האלב יאר מיט זעקס חֳדָשִׁים הייסט זיא א נַעֲרָה, אונ פון צוועלף יאר מיט זעקס חֳדָשִׁים אונ ווייטער הייסט זיא א בּוֹגֶרֶת) (שֶׁהַקְּטַנָּה אֵין נִדְרָהּ נֶדֶר) ווען זיא איז א קְטַנָּה איז (אַפאל) איר נדר קיין נדר (וְהַבּוֹגֶרֶת אֵינָהּ בִּרְשׁוּתוֹ שֶׁל אָבִיהָ לְהָפֵר נְדָרֶיהָ) אונ א בּוֹגֶרֶת איז ניט אונ רְשׁוּת פון איר פאטער ער זאל קענען שטערען אירע נְדָרִים (וְאֵיזוֹ הִיא קְטַנָּה) וועלכע הייסט א קְטַנָּה (אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ) אונזערע רבנן האבען געזאגט (בַּת י"א שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד) א נְקֵבָה וואס איז אלט עלף יאר מיט א טאג אונ זיא האט געטאן א נדר (נְדָרֶיהָ נִבְדָּקִין) ווערין די נְדָרִים געפּרובט (אִם יָדְעָה לְשֵׁם מִי נָדְרָה וּלְשֵׁם מִי הִקְדִּישָׁה) אויב זיא האט

נעוויסט

פירוש לתורת אלהים

(ד) וְאִשָּׁה אונ ווען איין אִשָּׁה וועט טאן א נדר צו גאט וְאָסְרָה אונ וועט אויף זיך אכרין א זאך וואס איז צו איר מותר וועט זי עס אויף זיך מאכען פאר איין איסור בְּבֵית אָבִיהָ אונ זי איז נאך אין פאטערס רְשׁוּת בִּנְעֻרֶיהָ אין איר יונגענהייט (עיין רש"י): (ה) וְשָׁמַע אונ איר פאטער וועט הערען איר נדר וֶאֱסָרָהּ אונ איר איסור וואס זיא האט אויף זיך נאסרת וְהֶחֱרִישׁ לָהּ אונ איר פאטער

של"ה הקדוש

זאל זיין איין נאמען בְּדִבּוּרוֹ אונ ער זאל היטען זיין מוֹצָא שְׂפָתָיו ווי ער זאגט פון מויל ארוי"ס ווען אויך עס איז אפילו ניט געווען בְּלָשׁוֹן נדר. אונ ער האט ניט גינימען אויף זיך בְּלָשׁוֹן חִיּוּב אזוי ווי משה רבינו האט געזאגט צו דיא בְּנֵי גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן (וְהַיּוֹצֵא מִפִּיכֶם תַּעֲשׂוּ) מאכט רש"י דם איז ווס זיי האבען אויף זיך מְקַבֵּל געוועזן זיי זאלען מיט ניין מיט יִשְׂרָאֵל אונ דער מִלְחָמָה איין צו נעמען אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אונ זיא זאלען מיט זיי זיין צו זאמען ביז וואנען מען וועט דם לאנד איין נעמען אונ מען וועט זיך צו טיילען מיט איר נאך איין זאך האבען

משלי יהודה

ווועלין מיר געבען צו פר שטיי"ן דם ענין דורך אמשל עס זענין געווען צוויי מענשען ארימע ליי"ט איינער איז געווען אהאלץ העקיר איין ערליכר אונ דער אנדערער איז געווען אגנב אונ זיי האבען ביידע געהאט טעכטער ווס עס איז שוין געווען צייט חֲתוּנָה צו מאכען דר האלץ העקיר האט חֲתוּנָה געמאכט זיינע טעכטער ווי עס געהער צו זיי ער האט זיי געגעבען נדן אונ קליידר צו דר חֲתוּנָה אונ ביי דעם שכן דעם גנב איז געווען אלעס מיידען אונ ער האט זיי ניט געקענט חֲתוּנָה מאכען אמאל האט דער גנב געפרעגט דעם האלץ העקיר די ביסט זיך אויך איי"ן

נַפְשַׁהּ וְיִשְׁתּוֹק לַהּ אֲבוּהָא וִיקוּמוּן כָּל נִדְרָהָא וְכָל אֱסָרֵי דִּי אֲסָרַת עַל נַפְשַׁהּ יְקוּמוּן: ו וְאִם אַעְדֵי

נַפְשָׁהּ וְהֶחֱרִישׁ לָהּ אָבִיהָ וְקָמוּ כָּל־נְדָרֶיהָ וְכָל־אִסָּר אֲשֶׁר־אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּם: ו וְאִם־

אבוהא הניא

תו"א ואם כון הכיה. שם סז סח ע פא שבועות כ:

רש"י

נדרה נדר בת י"ב שנה ויום א' אינה צריכה להבדק: (ו) ואם הניא אביה אותה · אם מנע אותה מן

בית דוד

געווייסט פון וועמעס ווענין זיא האט געטאן אנדר אונ פון וועמעס ווענין זיא האט די זאך געהיילונגט (נדרה נדר) איז איר נדר אנגעטער נדר (אונ פר עלף יאר דארף מען זיא נאר ניט פרעגין, אונ איר נדר איז קיין נדר) (בת י"ב שנה ויום אחד) אויב זיא איז אלט צוועלף יאר מיט אטאג (אינה צריכה להבדק) דארף זיא ניט נעפרעגט ווערין נאר אירע נדרים זענין גוטע נדרים: (ו) (ואם הניא אביה אותה), מיינט מען (אם מנע אותה מן הנדר) אויב איר פאטער האט זיא פר מיטען פון דם

פירוש לתורת האלהים

וועט איר שווייגן ער וועט ניט זאגן איר דיין נדר זאל פאר שטערט ווערן ער זאל גאר קיין נדר ניט זיין איז דער דין וקמו זאל בלייבען שטיין אלע אירע נדרים וכל אסר אונ אלע איסורים וואס זי האט אוף זיך גאסרת זאל אלין בלייבן שטיין דר נדר איז אגוטער נדר אונ זיא מיז אים מקיים זיין: (ו) ואם הניא אבער ווען איר פאטער האט איר פר ווערט דם נדר אין דם טאג אז ער האט געהערט

של"ה הקדוש

זיי צו נזאגט וואס זיי זענין ניט געווען מחויב ווארום זיי זענין נאר מחויב געווען צו גיין מיט די ישראל צו זאמען אונ דער מלחמה אזוי ווי משה רבינו האט גזאגט (האחיכם יבואו למלחמה ואתם תשבו פה) אבער זיי האבן אויף זיך גינומען אונ האבן גזאגט (ואנחנו נחלץ חושים) דם הייסט זיי האבן זיך אן גנומען אז זיי זאלן גיין פריער פאר אלעמען דרום זאגט דער פסוק אונ פרשת וזאת הברכה ביי דעם שבט גד (צדקת יי' עשה ומשפטיו עם ישראל) דם מיינט דער פסוק אזו מצד המשפט אונ מצד הדין זענין זייא מער ניט מחויב געווען נאר זיי זאלן מיט די ישראל נאר זייא האבן גיטאן די צדקות פון נאט דם הייסט אזוי ווי אונ פסוק שטייט ביי השי"ת (ויי' בראשם) אז נאט ב"ה גייט פריער אזו איז ביי זיי אויך געווען (והחלוץ הולך לפניהם) בכן האבן זיי מקיים געווען זייערע רייד וואס זיי האבן אויף זיך מקבל געווען אונ דם איז איין הויכע מדה אז דר מענש זאל זיך אזוי נוהג זיין אונ וואס פר איין ענין עס איז זאל זיין (היוצא מפיו יעשה) סיי אויף איין הן אדער אויף איין לאו זאל זיין איין הן צדק אדער איין לאו צדק:

משלי יהודה

ארומאן ווי איך ווי אזוי האסטו גיקענט דיינע טעכטער חתונה מאכן בכבוד אונ האסט זיי נגעבן נדן ענפערט אים דר שכן זיין מנהג איז גוועז דעם טאג ווס עס איז אים געבורן גווארן אקונד האט ער זיך נמאכט אקליין קעסטיל אונ האט דם פאר שלאסן אונ אלע טאג האט ער אריין גווארפן אמטבע אונ קעסטיל אונ אז עס איז גקומן צייט פון חתונה צו מאכן דם קונד האט ער שוין גהאט געלד וואס ער האט צו נויף גזאמלט חתונה צו מאכן דם קונד אונ האט אים אויך די עצה גגעבן ער זאל אויך אזוי טון צו מאכן אקעסטיל אונ פר שלוסן מיט אשלעסיל אונ זאל זאמלן געלד צו חתונה מאכן אז דר. דער דר גנב האט געהערט פון אים די עצה האט ער זייער גלאכט אונ זאגט די עצה איז נאר פר דיר אז די ווארפסט אריין די מטבע אונ קעסטיל וועט דם בודאי לוגן ביז עס וועט קומן די צייט פון דעם קינדס חתונה יועסטו ניט עפינן דאס קעסטיל זאלסטו ארוים נעמן חאטשו עס וועט דיר זיין ווי אזוי ענג אבער איך בין דאך אגנב איך עפין אויף נרעסירע שלעסער וואס אנדערע פר שליסן איז שוין אבל שבי דם קליינע שלעסל וואס איך וועל אליין פר שליסן וואס איז דם ביי מיר גרעכונט אז עס וועט מיר זיין ענג אונ געלד וועל איך עפינן דאס שלעסיל אונ וועל ארויס נעמן דם געלד בבי איז דם פר מיר קיין בווארעניש ניט. דער נמשל איז דר צדיק וואס הוט די תורה אונ מצות אונ אלע שלעסער ווס די תורה האט פר שלאסן פר די עבירות הוט ער זייא קעגער גוויים זיך מאכען אקריין שלעסל ער זאל אנדר טון אויף עפים אונ וועט פר גוויים ניט עפינען דם שלעסיל ביז עס וועט קומן די צייט ער וועט בודאי מקיים זיין

הֵנִ֨יא אָבִ֣יהָ אֹתָהּ֮ בְּי֣וֹם שָׁמְעוֹ֒ כָּל־נְדָרֶ֕יהָ וֶאֱסָרֶ֛יהָ אֲשֶׁר־אָסְרָ֥ה עַל־נַפְשָׁ֖הּ לֹ֣א יָק֑וּם וַֽיהוָה֙ יִסְלַח־לָ֔הּ

כי

אֲבוּהָא יָתַהּ בְּיוֹמָא דִשְׁמַע כָּל נִדְרָהָא וְאֱסָרָהָא דִּי אֲסָרַת עַל נַפְשַׁהּ לָא יְקוּמוּן וּמִן קֳדָם יְיָ יִשְׁתְּבֵיק לַהּ

ארי

רש״י

הנדר כלו׳ שהפר לה. הנאה זו איני יודע מה היא כשהוא אומר ע ואם ביום שמוע אישה יניא אותה והפר הוי אוי הנאה זו הפרה ופשוטו לשון מניעה והסרה וכן (במדבר לב) ולמה תניאון וכן [תהלים קמא] שמן ראש אל יניא ראשי וכן [במדבר יד] וידעתם את תנואתי. את אשר סרתם מעלי: וה׳ יסלח לה. במה הכתוב מדבר באשה שנדרה בנזיר ושמע אביה והפר לה והיא לא ידעה ועוברת על נדרה ושותה יין ומטמאה למתים זו היא שצריכה סליחה ואף ע״פ שהוא מופר ואם המופרים צריכי׳

שפתי חכמים

נדיקה ויש שאינו נדר כלל כמו שמפרש: ע ואע״ת וכה כלהו קרא זה כמו ידע רש״י פירושו של הניא כמו שמביא אח״כ פסוק ולמה תניאון ואל יניא ראשי ועוד האריך הרא״ם בקושיות. וי״ל דה״פ בתחילה מפרש רש״י אם מנע אותה מן הנדר כמו שפירש אח״כ ופשוטו כו׳ וכו׳ והואיל ופירש אם מנע אותה ה״א בדיבור בעלמא יכול לבטל הנדר כשאמר אי אפשי שתקיים נדר זה לכך מפרש כלו׳ שהפר לה ר״ל במדרש מפורש כן שצריך להפר לה ולומר לה מופר לך אבל אי לא אמר כן אלא מניעה בעלמא אינו מופר ולפי המדרש אמר הנאה זו איני יודע מאי היא ר״ל האי ואם הניא אביה אותה לפי המדרש שפי׳ שהוא ל׳ הפרה איני יו״ע הליך משמע מהניא הפרה אבל כיון שפי׳ במדרש כשהוא אומר בסיפא גבי בעל ואם ביום שמוע אישה יניא אותה והפר ש״מ דהנאה דגבי בעל הוא ל׳ הפרה הוי אומר הנאה זו דכתיב גבי אב נמי הוי כמו הפרה דאי פירושו ל׳ מניעה בעלמא הוי קראי סתרי אהדדי דהניא אביה אותה משמע מניעה בעלמא והניא דכתיב גבי בעל משמע הפרה שיאמר מופר לך מדכתיב ואם יניא אותה והפר וע״כ צ״ל דהפר פירושו של יניא ש״מ דהנאה דכתיב גבי אב נמי היינו הפרה ונתב הכתוב הנאה במקום הפרה אבל לפי פשוטו ל׳ מניעה והסרה כדפרש״י לקמן ומביא ראיה מהפסוקים ואח״כ ה״ל ריוון דהניא אביה אותה משמע הפרה מאי למה כתיב וה׳ יסלח לה למה צריכה סליחה כיון שלא חטאה דהא הפר לה הנדר ומתרץ דהא כתיב נמי בסמוך גבי בעל וה׳ יסלח לה ובמה הכ׳ מדבר באשה שנדרה כו׳ זו היא שצריכה סליחה ואע״פ שהוא מופר ה״נ הכא ונתו מיירי בבת שנדרה בנזיר ושמע אביה וכו׳ שצריכה סליחה כיון שהיא לא ידעה שהפר לה ועוברת על נדרה כדפרש״י והאריך עוד ע״ש: ם פי׳ אע״פ שהם הויה ל׳ קידושין היא מ״מ כיון דאשכחן נמי הויה לשכב גבי בתולה

בית דוד

נדר (כלומר) מען מיינט (שהפר לה) ער דאט איר געשטערט דעם נדר, ער האט ניט גלאזט זיא זאל האלטן איר נדר, זאגט רש״י (הנאה זו איני יודע מהו) איך ווייס ניט וואס מען מיינט מיט דעם ווארט ״הניא״ (כשהוא אומר ואם ביום שמוע אישה יניא אותה והפר) אז דר פסוק זאגט אויב אונ דעם טאג ווס איר מאן וועט הערין דם נדר יניא אותה והפר. ווען ער איר שטערען דעם נדר (הוי אומר הנאה זו הפרה) ווייסן מיר דם ווארט ״הניא״ איז דיא טייטש שטערונג ער דט איר געשטערט דעם נדר (ופשוטו) די טייטש פון ווארט ״הניא״ (לשון מניעה והסרה) פרמיידן אונ אפ. טאהן (וכן) אונ אזו שטייט אונ פסוק (ולמה תניאון) פר ווס זאלט איר אפטאהן (וכן) אונ אזו שטייט אונ פסוק (שמן ראש אל יניא ראשי) דער בוימאייל וואס איז אויף מיין קאפ גזאלבט געווארן וועט ניט אפטאהן מיין קאפ פון הקב״ה (וכן) אונ אזו שטייט אונ פסוק (וידעתם את תנואתי) איר וועט וויסען (את אשר סרתם מעלי) וואס איך וועט טרעפען ווייל איר האט אוועקגעקערט פון מיר: (וה׳ יסלח לה). זאגט רש״י (במה הכתוב מדבר) ביי ווס שמיסט דער פסוק (באשה שנדרה בנזיר) אז אב איין אשה האט געטאהן א נדר זיא זאל זיין א נזירה (ושמע בעלה והפר לה) דער מאן האט געהערט זיא איז געווארן א נזירה. האט ער גזאגט איך וויל ניט די נזירות (והיא לא ידעה) אונ זיא האט ניט גוויסט אז דר מאן האט איר געשטערט דעם נדר (ועוברת על נדרה ושותה יין ומטמאת למתים) אונ זיא האט ניט געהאלטן איר נדר זיא האט געטרונקען וויין אונ האט זיך מטמא געוועזן צו מתים (זו היא שצריכה סליחה) די אשה דארף בעטן ביי דקב״ה ער זאל איר מוחל זיין (ואף על פי שהוא מופר) אפילו דר נדר איז געווען געשטערט. נאר זיא האט דאך אבר געמיינט צו זינדיגן. ווארום זיא האט דאס ניט געוויסט אז דער נדר איז שוין געשטערט געווארן. זאגט רש״י (ואם המופרים צריכים סליחה) אז מען האט ניט געהיט אגישטערט נדר דארף מען

בעטן

פירוש לתורת אלהים

זי האט אנדר געטאן ער האט גזאגט איך וויל ניט די זאלסט האבן דם נדר כל נדריה איז דר דין אלע אירע נדרים אונ אירע איסורים וואס זיא האט אויף זיך גאסרת לא יקום זאל ניט בלייבן שטיין איז איר נדר קיין נדר ניט אונ די זאכי ווס זי האט אויף זיך גאסרת זענן זיי אויף איר ניט אסור ווייי אונ גאט וועט איר מוחל זיין ווס זי האט ניט מקיים געווען איר נדר כי ווארום איר פאטר האט איר

פאר

כי־הניא אביה אתה׃ ז ואם־היו תהיה לאיש ונדריה עליה או מבטא שפתיה אשר אסרה על־נפשה׃ ח ושמע אישה ביום

שמעו

ארי אעדי אבוהא יתה׃ ז ואם מהוה תהוי לגבר ונדרהא עלה או פירוש ספותהא די אסרת על נפשה׃ ח וישמע בעלה ביומא דשמע

תו"א ושמע אישה. נדרים עב עג:

רש"י

הלכה ק"ו לשאינן מופרים [ספרי]: (ז) **ואם היו תהיה לאיש**. (נדרי' סז) זו ארוסה או אינו פ אלא נשואה כשהוא אומר ואם בית אישה נדרה הרי נשואה אמור וכאן בארוסה צ ובא לחלוק ק בה שאביה ובעלה מפירין נדריה. הפר האב ולא הפר הבעל או הפר הבעל ולא הפר האב הרי זה אינו מופר ואין צ"ל אם קיים ר אחד מהם: **ונדריה עליה**. שנדרה בבית אביה ולא שמע בהן אביה ש ולא הופרו ולא הוקמו: (ח) **ושמע אישה וגו'**

שפתי חכמים

הקרובה אליו אשר לא היתה לאיש ר"ל למעכב דהיינו נשואה כ"א אף הויה זו נמי למעכב דהיינו נשואה ויהיו האב והבעל מפירין נדרה כשהוא אומר כו': צ דכאן כתיב ואם היו תהי' לאיש שהוא ל' הויה וקידושין: ק כלו' הא דלא כללן הכ' בכלל א' משום דבא לחלק בה כלו' נארוסה שאביה ובעלה מפירין נדריה משא"כ בנשואה לכך חלקן הכתוב ואח"כ מפרש והולך שאל תאמר אביה ובעלה אחד מהם יכול להפר זה אינו דאם הפר האב כו' כמו שמפרש והולך מן המקראות: ר דהא אמרת אם הפר אחד והאחד שותק אינו מופר כ"ש אם קיים אחד מהם שאידך אינו יכול להפר: ש דאי דאי

בית דוד

בעטן ביי הקב"ה ער זאל מוחל זיין (קל וחומר לשאינן מופרים) אז מען הט ניט געהיט אנדר וואס איז ניט גישטערט גיווארן דארף מען גיווים בעטן ביי הקב"ה ער זאל די זינד מוחל זיין: (ז) (ואם היו תהיה לאיש). זאגט רש"י (זו ארוסה) מען מיינט זיא איז גיווארן אכלה (פרצייטען איז גיוועזן דער מנהג דער חתן הט מקדש גיוועזן די כלה ביי דיא תנאים): פרעגט רש"י (או אינו) טאמער מיינט ניט אזו דער פסוק (אלא נשואה) נאר דר פסוק מיינט איב זיא הט חתונה גיהאט. ענפערט רש"י (כשהוא אומר ואם בית אישה נדרה) אז דער פסוק זאגט ווייטער איב זיא האט געטאהן אנדר ווען זיא איז גיוועזן ביי איר מאן און שטוב (הרי נשואה אמור) זאגט דאך דער ווייטערדיגער פסוק דעם דין פון איין אשה וואס האט געטאהן אנדר נאך איר חתונה (וכאן בארוסה) און דער פסוק שמיסט אז אכלה האט געטאן אנדר (ובא לחלוק בה) און דער פסוק קומט אפצוטיילען דעם דין פון אכלה פון דעם דין וואס נאך די חתונה דיא נדרים וואס איין אשה טוהט נאך די חתונה קען דער מאן אליין שטערן אירע נדרים. ביי אכלה איז דער דין (שאביה ובעלה מפירין נדריה) איר פאטער און איר מאן ביידע צוזאמען שטערן אירע נדרים (הפר האב ולא הפר הבעל) אויב איר פאטער הט גישטערט איר נדר און דער מאן (דער חתן) הט ניט גישטערט ער האט גישוויגען ער הט ניט גיזאגט ער וויל דעם נדר און ער הט ניט גיזאגט ער וויל ניט דעם נדר (או הפר הבעל ולא הפר האב) אדער דער מאן (דער חתן) הט גישטערט איר נדר און דער פאטער הט ניט גישטערט איר נדר ער האט ניט גיזאגט ער וויל דעם נדר און ער הט ניט גיזאגט ער וויל ניט (הרי זה אינו מופר) איז דער נדר ניט גישטערט (ואין צריך לומר אם קיים אחד מהם) און אויב איינער פון זייא (דער פאטער אדר דר חתן) הט גיזאגט איך וויל זיא זאל האלטען איר נדר. דר אנדרר הט גיזאגט איך וויל ניט איר נדר. איז גיווים אז זיא מוז האלטן איר נדר: (ונדריה עליה). דא שמיסט (שנדרה בבית אביה) זיא הט געטאהן אנדר ווען זיא איז גיוועזן ביי איר פאטער און שטוב (אידער זיא איז גיווען אכלה) (ולא שמע בהן אביה) און איר פאטער הט ניט גיהערט אז זיא האט געטאן אנדר (ולא הופרו ולא הוקמו) זענען אירע נדרים ניט געשטערט געווארען און ניט אויף געשטעלט געווארן: (ח) (ושמע אישה וגו'). און דער

פירוש לתורת אלהים

פר ווערט דם נדר (עיין רש"י): (ז) ואם און אוב זי איז שון אכלה (ווי פאר צייטן איז גווען דר מנהג ביי די תנאים פלעגט דר חתן מקדש זיין די כלה ונדריה און זי וועט האבן נדרים אוף זיך זיא וועט אנדר טאן או מבטא אדר דס ריידן פון אירע לעפצן וואס זי הט אוף זיך גאסרת וועט זיין גאכדעם ווי זי איז גווארען אכלה: (ח) ושמע און איר חתן וועט הערן אין דם טאג

משלי יהודה

דעם נדר אויף וויפול צייט ער האט אנדר נטאן אבער דער רשע ווי נהער צו אים אנדר מאדאך

שָׁמְעוֹ וְהֶחֱרִישׁ לָהּ וְקָמוּ נְדָרֶיהָ
וֶאֱסָרֶהָ אֲשֶׁר־אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ
יָקֻמוּ׃ ט וְאִם בְּיוֹם שְׁמֹעַ אִישָׁהּ
יָנִיא אוֹתָהּ וְהֵפֵר אֶת־נִדְרָהּ אֲשֶׁר
עָלֶיהָ וְאֵת מִבְטָא שְׂפָתֶיהָ אֲשֶׁר
אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ וַיהוָה יִסְלַח־
לָהּ׃ י וְנֵדֶר אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה כֹּל
אֲשֶׁר־אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּם

עליה

אונקלוס

וְיִשְׁתּוֹק לַהּ וִיקוּמוּן
נִדְרָהָא וֶאֱסָרָהָא דִּי
אֲסָרַת עַל נַפְשַׁהּ
יְקוּמוּן׃ ט וְאִם בְּיוֹמָא
דִּשְׁמַע בַּעְלַהּ אַעְדֵּי
יָתַהּ וִיבַטֵּל יַת נִדְרַהָא
דִּי עֲלַהּ וְיַת פֵּירוּשׁ
סִפְוָתָהָא דִּי אֲסָרַת עַל
נַפְשַׁהּ וּמִן קֳדָם יְיָ
יִשְׁתְּבֵיק לַהּ׃ י וּנְדַר
אַרְמְלָא וּמְתָרְכָא כֹּל
דִּי אֲסָרַת עַל נַפְשַׁהּ
יקום

תו א ביום שמעו . שם סב : ונדר אלמנה. כתובות מט נדרים פח פט :

רש״י

הרי לך שאם קיים הבעל שהוא קיים : (ט) והפר את נדרה אשר עליה . יכול אפילו לא הפר האב ת״ל בנעוריה בית אביה כל שבנעוריה ברשות אביה היא ב[קידושין יג]:(י) כל אשר אסרה על נפשה יקום עליה . לפי שאינה

שפתי חכמים

כפר האב שוב א״ל הפר יותר : ת דאי קיים האב שוב אין מועיל הפרת הבעל דהא אם לא הפר האב והפר הבעל אין מועיל כדפרש״י בסמוך יכול אפי' לא הפר וכו' מכ״ש אם קיים האב שאין מועיל הפרת הבעל : א (נח״י) אין ספק שהוא ט״ס שהג״ז הפסוק קאי אואם בית אישה מדרש שהיא נשואה מאיש אבל גי' ברא״ם היא נכונה שדרשה והפר את נדרה: ב כלו' מדכתיב למעלה ואם היו תהי' לאיש הל״ל אם תהי'

בית דוד

מאן (דר חָתָן) וועט הערין אז זיא (די כַּלָּה) הָט געטאן אנדר אונ ער וועט שווייגן, ער וועט ניט זאגן איך וויל ניט דעם נדר, מוז זיא האלטן אירע נדרים (הֲרֵי לְךָ שֶׁאִם קִיֵּים הַבַּעַל שֶׁהוּא קַיָּים) ווייסען מיר דעם דין אויב דר מאן (דר חתן) הָט ניט געשטערט דעם נדר איז דר נדר געבליבען : (ט) (וְהֵפֵר אֶת נִדְרָהּ אֲשֶׁר עָלֶיהָ). אויב דר חתן האט געשטערט איר נדר. איז איר נדר שוין געשטערט. זאגט רש״י (יָכוֹל אֲפִילוּ לֹא הֵפֵר הָאָב) איך וואלט מיינען אפילו דער פאטער האט ניט געשטערט איר נדר, איז אויך דר נדר געשטערט (תַּלְמוּד לוֹמַר בִּנְעוּרֶיהָ בֵּית אָבִיהָ) זאגט דער פסוק ווען זיא איז אנערה איז זיא ביי איר פאטר אונ שטוב. דר פסוק מיינט (כָּל שֶׁבִּנְעוּרֶיהָ בִּרְשׁוּת אָבִיהָ הִיא) די גאנצע צייט וואס זיא איז אנערה (פאר איר חתונה) איז זיא אונטר רשות פון איר פאטר: (י) (כָּל אֲשֶׁר אָסְרָה עַל נַפְשָׁהּ יָקוּם עָלֶיהָ). זאגט רש״י (לְפִי שֶׁאֵינָהּ לֹא בִּרְשׁוּת הָאָב וְלֹא

ברשות

פירוש לתורת אלהים

וואס ער וועט הערן ניט דווקא ער מיז הערען דעם טאג וואס זי הט געטאן דם נדר נאר ווען ער וועט הערן וְהֶחֱרִישׁ לָהּ אונ ער וועט שווייגען ער וועט איר ניט מפיר זיין וְקָמוּ נְדָרֶיהָ זאלן אירע נדרים בלייבען שטיין וֶאֱסָרֶהָ אונ אירע איסורים וס זי הט אוף זיך גאסרת יָקוּמוּ זאלן זיי בלייבן שטיין איז דר נדר אגוטר נדר אפילו ווען דער פאטר האט מפיר גוועןנ ווארום ביי אנערה המאורסה מיז דר פאטר מיט דם חתן מפיר זיין איר נדר אבר ווען איינר פון זיי הט ניט מפיר גוועןנ איז שוין דר נדר אגוטר נדר : (ט) וְאִם אבר אז אין דם טאג וואס איר חתן וועט הערן פון איר נדר יָנִיא אוֹתָהּ וט ער איר פר ווערן וְהֵפֵר אונ ער וועט איר מפיר זיין איר נדר וס אוף איר איז וְאֵת מִבְטָא אונ דס ארוס רייען פון אירע לעפצן אֲשֶׁר אָסְרָה וואס זיא האט אוף זיך גאסרת אונ דר פאטר הט איר אוך מפיר גוועןנ איז דער נדר קיין נדר ניט אונ אז זיא האט ניט גוואוסט אוב מען הט איר מפיר גוועןנ אונ זיא הט עובר גוועןנ אוף איר נדר וַיי יִסְלַח לָהּ זאל איר גאט עס פר געבן : (י) וְנֵדֶר אונ דער נדר פון איין אַלְמָנָה אדר פון אגרושה ווען איין אלמנה אדר אגרושה וועט אנדר טאן כָּל אֲשֶׁר אָסְרָה וואס זי הט אוף זיך גאסרת זאל דס אוף

עָלֶיהָ׃ יא וְאִם־בֵּית אִישָׁהּ נָדָרָה
אוֹ־אָסְרָה אִסָּר עַל־נַפְשָׁהּ
בִּשְׁבֻעָה׃ יב וְשָׁמַע אִישָׁהּ וְהֶחֱרִשׁ
לָהּ לֹא הֵנִיא אֹתָהּ וְקָמוּ כָּל־
נְדָרֶיהָ וְכָל־אִסָּר אֲשֶׁר־אָסְרָה
עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּם׃ יג וְאִם־הָפֵר יָפֵר
אֹתָם ׀ אִישָׁהּ בְּיוֹם שָׁמְעוֹ כָּל־
מוֹצָא שְׂפָתֶיהָ לִנְדָרֶיהָ וּלְאִסַּר
נַפְשָׁהּ לֹא יָקוּם אִישָׁהּ הֲפֵרָם
וַיי

יְקוּם עֲלַהּ׃ יא וְאִם
בֵּית בַּעֲלַהּ נְדַרַת אוֹ
אֲסָרַת אֱסָר עַל נַפְשַׁהּ
בְּקִיּוּם׃ יב וְיִשְׁמַע
בַּעֲלַהּ וְיִשְׁתּוֹק לַהּ לָא
אַעֲדִי יָתַהּ וִיקוּמוּן כָּל
נִדְרָהָא וְכָל אֱסָר דִּי
אֲסָרַת עַל נַפְשַׁהּ יְקוּם׃
יג וְאִם בַּטָּלָא יְבַטֵּל
יָתְהוֹן בַּעֲלַהּ בְּיוֹמָא
דִּשְׁמַע כָּל אַפָּקוּת
סִפְוָתַהָא לְנִדְרָהָא
וּלְאֱסַר נַפְשַׁהּ לָא
יְקוּמוּן בַּעֲלַהּ בַּטֵּלִינוּן
וּמִן קֳדָם יְיָ יִשְׁתְּבֵיק
לה

תו"א ואם בית אישה. נדרים סז שבועות כ: או אסרה אסר. שבועות שם: אישה הפרם וה' יסלח לה. נזיר כג קדושין פא:

רשב"ם

(יא) ואם בית אישה נדרה. אבל למעלה כתיב ונדריה עליה אותו פסוק בנדרים הקודמים קודם שנשאה ומשמע

רש"י

לא ברשות אב ולא ברשות בעל ג ובאלמנה מן הנשואין הכתוב מדבר. אבל אלמנה מן האירוסין מת הבעל נתרוקנה וחזרה לרשות האב: (יא) ואם בית אישה נדרה. בנשואה ד הכתוב מדבר:

שפתי חכמים

אלא ו' מוסיף על ענין ראשון ולמעלה כתיב וכיוצא הגיה וגו' ודרשינן כל שבא נעוריה לאביה מקרא דבנעוריה בית אביה מכתה משמע דגם כאן צריך הפרת אביה ולא שבא ארוסה ולא שבא פנויה משום דוי"ו מוסיף על ענין ראשון שהיא ברשות אביה ג"כ והיינו ארוסה שהיא ברשות שניהם וכרא"ם פי' דאי בפמי' דוקא קמיירי אבל בארוסה פקעה רשות האב א"כ ל"ל בנעוריה בית אביה פ"ב הא כבר כתיב בבית אביה בנעורי' ושני פירושים אלו בגמ' הם וכמו שכתבא ברא"ם ג"כ ויהי' פי' הפסוק ואם היו תהי' כאשה אשר אסרה אסר בבית אביה בנעוריה ונדריה עליה כי לא שמע אביה בכן ושמע אישה אחר שנתארס' גם הוא ישתתף בהפרתה: ג דה"פ אלמנה אינה ברשות האב וגרושה אינה ברשות הבעל להפר לה. וא"ת ואיך תתלה על דעתך שיפר. וי"ל לפי שתלינו הבעל מפר אפי' נדר שלא נדרה ברשותו כגון שנדרה בבית אביה כ"ש שיכול להפר לה מה שנדרה ברשותו ל"פ אינה ברשות הבעל (מלאפי): ד (נ"א) וכא דלא הקדים הכתוב ואם בית אישה

בית דוד

ברשות הבעל) ווייל זיא געהער ניט צים פאטער אונ ניט צום מאן, דריבער געהערין איהרע נדרים צו איר אליין (ובאלמנה מן הנשואין הכתוב מדבר) דער פסוק שמועסט ביי א אלמנה נאך איר חתונה (אבל אלמנה מן האירוסין) אבער אז א כלה איז געווארן א אלמנה (איר חתן איז געשטארבן, איז דער דין (מת הבעל) אויב דר מאן (דר חתן) איז געשטארבן (נתרוקנה וחזרה לרשות האב) איז זיא לעדיג געווארן פון מאן (פון חתן) אונ זיא איז צוריק אונ גאנצן אונ רשות פון איר

פירוש לתורת אלהים

איר בלייבן שטיין ווארום ווער הט איר מפיר צו זיין זיא איז שון ניט אונ פאטערס רשות אונ אמאן הט זיא אוך ניט: (יא) ואם אבר אז זיא וועט איין נדר טוהן ווען זיא איז אין דעם רשות פון איר מאן דהיינו זי האט שון חתונה געהאט או אסרה אדר זי הט אוך זיך געצערט מיט אשבועה: (יב) ושמע אונ איר מאן הט געהערט דעם נדר אונ הט געשוויגן אונ האט איר ניט מפיר געוועזן וקמו זאלן בלייבן שטיין איהרע אלע נדרים וכל אסר אונ אלע איסורים וואס זי הט אויף זיך גאסרת: (יג) ואם הפר אבר אז דר מאן האט איר מפיר געוועזן דם נדר אין דעם טאג וואס ער הט אים געהערט כל מוצא אלץ וואס זי הט גירעט איהרע נדרים אונ די איסורים וואס זי הט אויף זיך גאסרת לא יקום זאל עס ניט בלייבן שטיין אישה הפרם ווארום איר מאן הט איר עס מפיר געוועזן אונ אויב זיא האט ניט געוואוסט אויב דר מאן הט איר מפיר געוועזן אונ זי הט עובר געוועזן וה' יסלח זאל איר גאט פאר

וַיהוָה יִסְלַח־לָהּ׃ יד כָּל־נֵדֶר וְכָל־שְׁבֻעַת אִסָּר לְעַנֹּת נָפֶשׁ אִישָׁהּ יְקִימֶנּוּ וְאִישָׁהּ יְפֵרֶנּוּ׃ טו וְאִם־הַחֲרֵשׁ יַחֲרִישׁ לָהּ אִישָׁהּ מִיּוֹם אֶל־יוֹם וְהֵקִים אֶת־כָּל־נְדָרֶיהָ אוֹ אֶת־כָּל־אֱסָרֶיהָ אֲשֶׁר עָלֶיהָ הֵקִים אֹתָם כִּי־הֶחֱרִשׁ לָהּ בְּיוֹם שָׁמְעוֹ׃

אונקלוס: לַהּ: יד כָּל נְדַר וְכָל קְיוּמַת אֱסָר לְסַגָּפָא נְפָשׁ בַּעְלַהּ יְקַיְּמִנּוּן וּבַעְלַהּ יְבַטְּלִינּוּן: טו וְאִם מִשְׁתַּק יִשְׁתּוֹק לַהּ בַּעְלַהּ מִיּוֹם לְיוֹם וִיקַיֵּם יַת כָּל נִדְרַהָא אוֹ יַת כָּל אֱסָרָהָא דִּי עֲלַהּ קַיֵּם יַתְהוֹן אֲרֵי שְׁתִיק לַהּ בְּיוֹמָא

דשמע

ואם

תו״א כל נדר. נדרים פא שבועות כ: אישה יקימנו. נדרים עג עו עז נזיר יב גיטין פב מליאה לז: ואם החרש. נדרים פז - כי החריש לה. שם:

בעל הטורים

(יד) לענות. ב׳ במס׳ לענות נפש על מאכל לענות וזהו שאין כלי שיר לומר שאם נדרה שלא לשמוע כלי שיר שבעלה מפר לה שחשוב כנדרי ענוי נפש כדאמרי׳ בפ״ק דף ס׳ שאף כזקנות כנגוס מכלי שיר בת שתין כבת שית לקל קלא דרמא (כ״ה כל׳ פה):

רש״י

(יד) כל נדר וכל שבועת אסר וגו׳. לפי שאמר שהבעל מפר יכול כל נדרים במשמע ת״ל לענות נפש אינו מפר אלא נדרי ענוי נפש ה בלבד. והם מפורשים במסכת נדרים [דף עט]: (טו) מיום אל יום. שלא תאמר מעת לעת ו לכך נא׳ מיום אל יום ללמדך שאין מפר

שפתי חכמים

נדרה קודם קרא דונדר אלמנה שמדבר אחר כנשואין שהפר דאלמנה וגרושה לאו דוקא אלא ה״ה בוגרת והיא פנויה אין לאב רשות עליה ונדרה קיים כמו באלמנה וא״כ בכל כסדר דבתפל׳ דיבר בנער׳ שהיא ברשות אביה לנעורי וא״כ ואם היו תהיה לאיש דהיא ברשות אביה וברשות בעלה וא״כ באשה שאין רשות לאב עליה אלמנה וגרושה וה״ה בוגרת וא״כ בנשואה שהיא ברשות בעלה לנעורי: ה כגון שלא תטעום אחד מכל הפירות או שלא תשתה מכל מיני משקים: ו ר״ל ל״ל למכתב מיום אל יום אין לומר דבא ללמד דאם לא הפר ביום שמעו שוב אינו מפר כא זה כבר כתיב לעיל ושמע אישה ביום שמעו והחריש

בית דוד

פָּאטֶער: (יא) (וְאִם בֵּית אִישָׁהּ נָדָרָה). זָאגְט רש״י (בִּנְשׂוּאָה הַכָּתוּב מְדַבֵּר) דֶער פָּסוּק שְׁמוּעֶסְט פוּן אַאִשָּׁה וָואס הָאט גִּטָאן אַנֶדֶר נָאךְ אִיר חֲתוּנָּה: (יד) כָּל נֵדֶר וְכָל שְׁבוּעַת אִסָּר וגו׳) זָאגְט רש״י (לְפִי שֶׁאָמַר שֶׁהַבַּעַל מֵפֵר) וַוייל דֶר פָּסוּק זָאגְט אַמַאן קֶען שְׁטֶערִין דִי נְדָרִים פוּן זַיין וַוייבּ (יָכוֹל כָּל נְדָרִים בְּמַשְׁמַע) וָואלְט אִיךְ מֵיינֶען אַלֶע נְדָרִים פוּן זַיין וַוייבּ קֶען עֶר שְׁטֶערִין (תַּלְמוּד לוֹמַר לְעַנּוֹת נָפֶשׁ) זָאגְט דֶער פָּסוּק אוֹיבּ זִיא הָאט גִּטָאן אַנֶדֶר זִיךְ צוּ פַּיינִיגֶען (אֵינוֹ מֵפֵר אֶלָּא נִדְרֵי עִנּוּי נֶפֶשׁ בִּלְבַד) דֶער מַאן קֶען נָאר שְׁטֶערִין דִיא נְדָרִים פוּן זַיין וַוייבּ וָועלְכֶע זִיא הָאט גִּטָאן אַנֶדֶר זִיךְ צוּא פַּיינִיגֶען (וְהֵם מְפוֹרָשִׁים בְּמַסֶּכֶת נְדָרִים) דִיא נְדָרִים וָואס אַמַאן קֶען שְׁטֶערִין זַיין וַוייבּ שְׁטֵייען גִּרֶעכֶענְט אִין דִי גְּמָרָא נְדָרִים: (טו) (מִיּוֹם אֶל יוֹם), זָאגְט רש״י (שֶׁלֹּא תֹאמַר מֵעֵת לְעֵת), דוּ זָאלְסְט נִיט זָאגֶען דֶר מַאן אָדֶר דֶער פָאטֶער הָאבֶּען צַייט צוּ שְׁטֶערֶען דֶעם נֶדֶר פִיר אוּנ צְוַואנְצִיג שָׁעָה פוּן דִי מִינוּט וָואס זַיי הָאבֶּען גִּהֶערְט דֶעם נֶדֶר (לְכָךְ נֶאֱמַר מִיּוֹם אֶל יוֹם) דְרִיבֶּער זָאגְט דֶער פָּסוּק דָאס שְׁטֶערוּנְג זָאל נִיט אִיבֶּער גֶּהאלְטֶען וֶוערֶען פוּן אֵיין טָאג צוּ דֶעם אַנְדֶערֶן טָאג (לְלַמֶּדְךָ שֶׁאֵין מֵפֵר

אלא

פירוש לתורת אלהים

גֶעבֶּן: (יד) כָּל נֵדֶר אַלֶע נְדָרִים אוּנ אַלֶע שְׁבוּעוֹת וָואס זִי אַסְרַת אוֹיף זִיךְ לְעַנּוֹת נֶפֶשׁ צוּ פַּיינִיגֶען אִיר לֵייבּ דְהַיְינוּ זִיא הָאט אַנֶדֶר גִּטָאן זִי זָאל נִיט עֶסֶען אָדֶר טְרִינְקֶען אָדֶר אַזוֹי אַגְלַייכֶען אִישָׁהּ יְקִימֶנּוּ קָאן אִיר מַאן אִיר מְקַיֵּים זַיין אָדֶר מֵפִיר זַיין אָבֶּר זִיא טוּט אַנֶדֶר וָואס דוּרְךְ דָם וֶועט זִי זִיךְ נִיט פַּיינִיגֶן אִיר לֵייבּ קָאן אִיר דֶר מַאן דִי נְדָרִים נִיט מֵפִיר זַיין: (טו) וְאִם הַחֲרֵשׁ אוּנ אַז אִיר מַאן וֶועט אִיר שְׁוַוייגֶען פוּן אֵיין טָאג בִּיז דֶעם אַנְדֶרֶן אַז דֶר מַאן וֶועט דָם טָאג וָואס עֶר וֶועט הֶערֶן דֶעם נֵדֶר שְׁוַוייגֶן אוּנ וֶועט אִים נִיט מֵפִיר זַיין אֲפִילוּ זֵיעֶן אוֹיף דֶר נַאכְט אָדֶר דָם אַנְדֶרֶן טָאג קָאן עֶר אִיר שׁוֹן מֵפִיר זַיין וְהֵקִים וֶועט עֶר בַּשְׁטֶעטִיגֶען אַלֶע אִירֶע נְדָרִים אוֹ אֶת כָּל אֱסָרֶיהָ אָדֶר אַלֶע אִיסוּרִים וָואס זִי הָט גִּאַסְרַת אוֹיף זִיךְ הֵקִים הָט עֶר זַיי בַּשְׁטֶעטִיגְט דֶער מִיט וָואס עֶר

רִשְׁמַע: טו וְאִם בַּטָּלָא יְבַטֵּל יַתְהוֹן בָּתַר דִּשְׁמַע וִיקַבֵּל יַת חוֹבַהּ: יז אִלֵּין קְיָמַיָּא דִּי פַקֵּיד יְיָ יַת מֹשֶׁה בֵּין גְּבַר לְאִתְּתֵיהּ בֵּין אַבָּא לִבְרַתֵּיהּ בְּרַבְיוּתְהָא בֵּית אֲבוּהָא: א וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר:

טו וְאִם־הָפֵר יָפֵר אֹתָם אַחֲרֵי שָׁמְעוֹ וְנָשָׂא אֶת־עֲוֺנָהּ: יז אֵלֶּה הַחֻקִּים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ בֵּין־אָב לְבִתּוֹ בִּנְעֻרֶיהָ בֵּית אָבִיהָ: פ שני

לא א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר

אתפ״ע

תו״א בין איש לאשתו. ס״ר: בנעוריה בית אביה. כתובות מה מז נדרים ת הרוסין ג:

רשב״ם

לפי הפשט שהבעל מיפר בקודמין: (טו) ואם הפר יפר אותם אחרי שמעו. והיא אינה יודעת ששמע ונשא את עונה. שאינם מופרים והיא שוגגת שלא ידעה אם

בעל הטורים

(יז) בנעריה. אותיות נערה י״ב לומר לך בת י״ב שנים

שפתי חכמים

וכתריה לא זקמו וגו׳ ומתרץ דאי לא כתיב מיום אל יום ה״א מה שכ׳ לעיל ביום שמעו היינו מעת לעת שכוא כ״ד שעות: ז ר״ל שאם שמע ביום אע״פ שכוא סמוך לשקיעת החמה אם שתק עד שתחשך שוב אינו מפר: ח ר״ל למה כתיב ואם

רש״י

אלא עד שתחשך: (טו) אחרי שמעו. אחרי ששמע וקיים שאמר אפשי בו ת וחזר והפר לה אפילו בו ביום. ונשא את עונה. הוא נכנס תחתיה

בית

אֶלָּא עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ) דֶער פָּסוּק לֶערוּנְט דִיךְ דֶער מַאן אָדֶר דֶר פָּאטֶר הָאבֶּן נָאר צַייט צוּ שְׁטֶערֶן דֶעם נֶדֶר בִּיז נָאכְט אַמָאל אִיז דִי צַייט לֶענְגֶער אַמָאל קֶערְצֶר דְהַיְינוּ עֶר הָאט גְהֶערְט דֶעם נֶדֶר זוּנְטָאג פַר נַאכְט פִינְף מִינִיט פַר נַאכְט הָאט עֶר נָאר צַייט דִי פִינְף מִינִיט צוּ שְׁטֶערֶן דֶעם נֶדֶר אוּנ אוֹב עֶר הָאט גְהֶערְט דֶעם נֶדֶר פְּרִיר אֲפִילוּ עֶר הָאט גְהֶערְט אִים מוֹצָאֵי שַׁבָּת הָט עֶר צַייט צוּ

דוד

שְׁטֶערֶן דֶעם נֶדֶר בִּיז דֶער זוּנְטָאג עֶנְדִינְט זִיךְ: (טו) (אַחֲרֵי שָׁמְעוֹ). מֶעוּ מֵיינְט (אַחֲרֵי שֶׁשָּׁמַע וְקִיֵּם שֶׁאָמַר אֶפְשִׁי בּוֹ) בַּאלְד וִויא עֶר הָאט גְהֶערְט דֶעם נֶדֶר הָאט עֶר גְזָאגְט אִיךְ וִויל דֶעם נֶדֶר (וְחָזַר וְהֵפֵר לָהּ) נָאךְ דֶעם הָאט עֶר חֲרָטָה גְהַאט אוּנ עֶר הָאט גְשְׁטֶערְט דֶעם נֶדֶר (אֲפִילוּ בּוֹ בַּיּוֹם) אֲפִילוּ אִין דֶעם זֶעלְבִּיגְעוּ טָאג (וְנָשָׂא אֶת עֲוֺנָהּ) וֶועט עֶר לֵיידֶן דִי זִינְד ווָס זִי הָאבְּט נִיט איר

פירוש לתורת אלהים

הָט גְשְׁווֹירֶן אִיז גְלַייךְ וִוי עֶר הָט דִי נְדָרִים מְקַיֵּים גְוֶועֶן: (טו) וְאִם הָפֵר אָבֶּר אַז דֶר מַאן הָט אִיר מֵפִיר גְוֶועֶן דִי נְדָרִים נָאךְ דֶעם אַז עֶר הָט גְזָאגְט אִיךְ וִויל דֶעם נֶדֶר אוּנ דֶר נָאךְ הָאט עֶר אִים ווִידֶער מֵפִיר גְוֶועֶן אֲפִילוּ דֶעם אֵיינְגְנֶם טָאג וְנָשָׂא בַּדַּאְרְף עֶר לֵיידֶן אִיר זִינְד עֶר וֶוערְט פַאר אִיר גְשְׁטְרָאפְט ווָארוּם זִי הָאט דָאךְ גְמֵיינְט אַז אִיר נֶדֶר אִיז קֵיין נֶדֶר אִיז זִיא נִיט שׁוּלְדִיג נָאר עֶר אִיז שׁוּלְדִיג ווָארוּם אַז מֶען אִיז מְקַיֵּים טָאר מֶען זִי דֶר נָאךְ נִיט מֵפִיר זַיין: (יז) אֵלֶּה הַחֻקִּים דָס זֶענֶען דִי גְזֶעץ אֲשֶׁר צִוָּה ווָאס גָאט הָט גְבָּאטֶן צוּ מֹשֶׁה עֶר זָאל זָאגֶן צוּ דִיא יִשְׂרָאֵל דִי דִינִים בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ צְווִישְׁן מַאן אוּנ ווַייבּ ווֶען עֶר קָאן אִיר מֵפִיר זַיין דֶעם נֶדֶר אוּנ ווֶען נִיט בֵּין אָב לְבִתּוֹ צְווִישְׁן אַפָאטֶר אוּנ צְווִישְׁן זַיין טָאכְטֶר בִּנְעוּרֶיהָ אִין אִיר יוּגְנְט אַז זִיא אִיז נָאךְ אִין פָאטֶרְס רְשׁוּת: (א) וַיְדַבֵּר אוּנ גָאט הָאט גְרֶעט צוּ

משלי

נְרֶעסֶערִי שְׁלֶעסֶר ווָס דִי תּוֹרָה הָט פַר שְׁלָאס פַר עֲבֵירוֹת פוּן דֶעסְט וֶועגִין צוּ בְּרֶעכְט עֶר דִי שְׁלֶעסֶר אוּנ אִיז עוֹבֵר דִי עֲבֵירוֹת וִוייל עֶר דֶעז נִיט צוּ בְּרֶעכִין דָס קְלֵיינֶע שְׁלֶעסִיל פוּן דֶם נֶדֶר ווָאס עֶר הָט אַלֵיין פַאר שְׁלָאסֶן דְרוּם הָאבֶּן דִיא חֲכָמִים גְזָאגְט אַז נָאר יְרֵאִים וּשְׁלֵמִים מֶעגִין אַנֶדֶר

יהודה

טוּן ווָארוּם זֵיי זֶענִין פַר זִיכֶערְט אַז זֵייא וֶועלִין בְּוַדַּאי מְקַיֵּים זַיין:

(וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר) גָאט הָט גְרֶעט צוּא מֹשֶׁה אַזוֹי צוּ זָאגֶן (נְקוֹם נִקְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל) רֶעכִין דָם רֶעכְנוּנְג פוּן דִי יוּדֶן (מֵאֵת הַמִּדְיָנִים) פוּן דִי מִדְיָנִים דִי יוּדֶן זָאגֶן מִלְחָמָה הַאלְטֶן מִיט

לֵאמֹר׃ ב נְקֹם נִקְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הַמִּדְיָנִים אַחַר תֵּאָסֵף אֶל־ עַמֶּיךָ

אונקלוס

ב אִתְפְּרַע פּוּרְעָנוּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִן מִדְיָנָאֵי בָּתַר כֵּן תִּתְכְּנֵישׁ לְעַמָּךְ

בעל הטורים

שנים ויום א' נדרים נבדקין: (ב) נקם נקמת ב"י. סמך לפ' נדרים לומר לך שנודרים בעת צרה ותלחמה. ועוד אמרו במפריע לבתו ולאשתו ולא הפר לכן הוא נכנס תחתיהם. מדינים שהחטיאו את ישראל לא כ"ש שיענשו: אמר תאסף. לפי שראה משה מדינית ולא קנא לשם לכך נתלו חייו בנקמת מדינים: אל עמיך. מלא י' לומר לך שני' מקומות הנזכרים

רש"י

תחתיה. למדנו מכאן שהגורם תקלה לחבירו הוא נכנס תחתיו לכל עונשין: (ב) מאת המדינים ולא מאת המואבים שהמואבים נכנסו לדבר מחמת יראה שהיו יראים מהם שיהיו שוללים אותם שלא נאמר אלא [דברים ב] אל תתגר בם מלחמה. אבל מדינים נתעברו על ריב לא להם. ד"א מפני

שפתי חכמים

ואם כפר יפר אותם אחרי שמעו ונשא את עונה דמשמע מיד שמעה אם יפר ישא את עונה וכרי ספיר עביד ואין לפרש דמשא אפי' שמע וקיים ואח"כ כפר בו ביום יהא מופר א"כ מת"ל אחרי שמעו דמשמע שאם לא כפר לה תיכף כששמע את נדרה אינו חוזר ומפר. אע"כ צ"ל שאם שמע נדרה ואמר אפשי בו שאינו יכול לכפר אפי' בו ביום: ט ר"ל למה לוה לנקום מהמדינים ולא המואבים שכרו את בלעם כדכתיב בפ' בלק וא"ת ולמה נקט רש"י הכא תרי טעמים ובפ' פנחס לא נקט אלא חד טעמא וי"ל דק"ל למה שינה כאן כל' וכתב נקום נקמת וכתם כתיב צרור וגו' אע"כ צ"ל משום כדיוק מאת המדינים. ולא מאת המואבים א"כ ש"מ מדיוקא דנקום דוקא לכורגם אסור אבל לאייב אותם מותר ולעיל משמע אפי' לאייבם אסור מדכתיב צרור את המדינים א"כ סתרי קראי אהדדי וצ"ל כהט הכא ב' טעמים דכא שאסר לכרגם משום שהמואבים נכנסו לדבר מחמת יראה וכו' וכא דמשמע הכא דמותר לאייבם כיינו לאחר שנתגיירו הב' פרידות דעיקר הטעם הוא משום ב' פרידות וכו' וכיון שיצאו ב' פרידות מותר לאייבם אבל לאייבם קודם שנתגיירו אסור: י פי' כתרגמו

בית דוד

איר גדר (הוא נכנס תחתיה) ער גייט אריין בשטראפט ווערן פון איר עטוועגן (למדנו מכאן שהגורם תקלה לחבירו) מיר קערנען פון דאנען אז איינר ברענגט זיין חבר צו אזינד (הוא נכנס תחתיו לכל עונשין) אלו שטראף וס דארף קומן אויף זיין חבר קומט אויף אים: (ב) (מאת המדינים). פרעגט רש"י (ולא מאת המואבים). פר וואס האט הקב"ה ניט געהייסן מען זאל הרגענען די מואבים, ענטפרט רש"י (שהמואבים נכנסו לדבר מחמת יראה) די מואבים וואס זייא האבן געמאכט זינדיגן די יודן איז געוועזן ווייל זיי האבן מורא געהאט פר די יודן (שהיו יראים מהם שיהיו שוללים אותם) די מואבים האבן מורא געהאט פאר די יודן טאמר וועלען די יודן בייא זייא אוועק נעמען זייער פר מעגען (שלא נאמר אלא אל תתגר בם מלחמה) הקב"ה האט גאר גזאגט צו די יודן זיי זאלן ניט האלטן מלחמה מיט די מואבים אבר אוועק נעמען דאס פאר מעגען פון די מואבים מעגען זיי (אבל מדינים נתעברו על ריב לא להם) אבר די מדינים האבן געקריגט מיט די יודן אזו אקריג וואס זייא האבן ניט געדארפט קריגען ווייל די יודן וועגן צו זייא ניט נגאנגן (דבר אחר) נאך אפשט דריבער האבן די יודן ניט געהרגעט די מואבים (אונ ניט די עמונים) מפני

פירוש לתורת אלהים

צו משה אזו צו זאגן: (ב) נקום רעכן נקמת דס רעכנונג פון די קינדר ישראל מאת המדינים פון די מדינים די ישראל זאלן גיין מלחמה האלטן מיט די מדינים אונ זאלן זיך אין זיי נוקם זיין פר דעם וואס זייא האבן מפקיר גיוועזן זייערע טעכטער צו זנות זיי זאלן מאכן זינדיגן די ישראל

משלי יהודה

די מדינים אונ זאלן זיך אן זיי נוקם זיין פר וואס זיי האבן מפקיר גוועזן זייערע טעכטר צו זנות צו מאכען זינדיגן די יודן (וידבר משה אל העם לאמר) אונ משה האט גרעט צו די יודן אזוי צו זאגן (החלצו מאתכם אנשים לצבא) וואפנט פון אייך מענשן צום הערשר (ויהיו על מדין) אונ זיי זאלין מלחמה האלטן מיט מדין (לתת נקמת יי במדין) צו געבן דס רעכנונג פון גאט אונ מדין אצונד דארפן מיר פירור פר שט"ין ווי משה האט אנדערש גזאגט ווי אזוי גאט האט צו אים גזאגט ווארום גאט האט גזאגט צו משה ער זאל זיך נוקם זיין אן מדין די נקמה פון יודן אונ משה האט גזאגט צו די יודן אנדערש זיי זאלן זיך נוקם זיין אן מדין די נקמה פון גאט האט משה גזאגט פר קערט ווי גאט האט אים גזאגט אונ ווידר דארף מען פר שט"ין דעם מדרש גאט האט אזוי גזאגט צו משה דר שאדען איז אייער וואס איר האט מיר נורם גוועזן איך זאל אייך דארפן שטראפן אין דם אייער שולד אונ משה האט גזאגט צו גאט רבש"ע ווען מיר ז"ל ח"ו זיין אפיקורסים מיר זאלן לייקנן אן די מצות וואלטן זיי אונז ניט פיינד גהאט אונ אצונד אז זיי האבן אונז פיינד איז דאך נאר איבער די תורה אונ מצות דרום אין די נקמה דיינע ניט אונזערע אצונד וועלין מיר נעבין

לְעַמָּךְ׃ ג וּמַלִּיל מֹשֶׁה עִם עַמָּא לְמֵימַר זְרִיזוּ מִנְכוֹן גּוּבְרִין לְחֵילָא וִיהוֹן עַל מִדְיָן לְמִתַּן פּוּרְעָנוּת דִּין עַמָּא דַיְיָ בְּמִדְיָן׃ ד אַלְפָא לְשִׁבְטָא
אלפא

עַמֶּיךָ׃ ג וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם לֵאמֹר הֵחָלְצוּ מֵאִתְּכֶם אֲנָשִׁים לַצָּבָא וְיִהְיוּ עַל־מִדְיָן לָתֵת נִקְמַת־יְהוָה בְּמִדְיָן׃ ד אֶלֶף
למטה

תו״א החלצו מאתכם. יבמות קב:

בעל הטורים

מיתתו כמורה: (ד) אלף למטה אלף למטה. לכל מטה שני אלפים כרי כ״ד אלפים הלכו עליהם למלחמה כנגד כ״ד אלפים

שפתי חכמים

כתרגמו לריב עם ישראל ולא לכם ר״ל ישראל לא נסעו דרך ארצם ולא היה לכם לריב עם ישראל: כ פרידות פי׳ גוזלות ואע״פ שלא באה ממואב אלא אמה י״ל דרש״י נקט ל׳ כגמ׳ ובולרך לר״א דלעמם ראשון קשה דהא לעיל משמע דאף מדין היו יראים מישראל כדפי׳ לעיל שעשו שלום ביניהם וכו׳ ע״ם ולכן פי׳ ר״א ולר״א קשה הי״ל להקב״ה לסבב סיבות שלא יכרנו ישראל שלאלת מצפחתה של רות ולמה לוה על כל האומה שלא ללור את מואב ל״פ גם פעם ראשון: ל דכתיב נקום נקמת וגו׳ אחר תאסף אל עמיך דאל״כ ויודבר משה ל״ל דמשמעה כל מה שנלטוה אמר לישראל: מ דלא הל״ל אנשים דהא אין דרכן של נשים ביולאות למלחמה ופשיטא שהיו אנשים אלא אנשים בא ללמדך שהיו לדיקים לכך כפ׳ שלח לא פרש״י על שלח לך אנשים לדיקים דהלטריך אנשים לגופיה ועל אנשים דכתיב אח״כ פירש לדיקים דכוונת אנשים יתירא הוא לפי שכתיב לעיל אנשים וכרא״ם פי׳ מרכתיב מאתכם וגו׳ וכדנור כזה כיה לאנשים מסתמא אותם שנחללו מכם אנשים היו

רש״י

ב׳ פרידות כ טובות שיש לי להוציא מהם רות המואביה ונעמה העמונית: (ג) וידבר משה וגו׳. (ספרי) אף ע״פ ששמע שמיתתו תלויה ל בדבר עשה בשמחה ולא איחר: החלצו. כתרגומו לשון חלוצי צבא מזויינים: אנשים מ צדיקים וכן [שמות טז] בחר לנו אנשים וכן [דברים א] אנשים חכמים וידועים: נקמת ה׳. שהעומד כנגד ישראל כאלו עומד

בית דוד

(מִפְּנֵי שְׁתֵּי פְּרֵידוֹת טוֹבוֹת שֶׁיֵּשׁ לִי לְהוֹצִיא מֵהֶם) ווייל הקב״ה הָט גֶעדַארְפְט צְווייא טויבען (צְווייא נְקֵבוֹת) וָואס גֶעבּוֹירֶען וֶוערֶען פוּן זֵיי אֵיינֶע פוּן עַמּוֹן אוּנ אֵיינֶע פוּן מוֹאָב (רוּת הַמּוֹאֲבִיָּה) רוּת פוּן מוֹאָב (וְנַעֲמָה הָעַמּוֹנִית) אוּנ נַעֲמָה פוּן עַמּוֹן׃ (ג) (וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וגו׳). זָאגְט רש״י (אַף עַל פִּי שֶׁשָּׁמַע שֶׁמִּיתָתוֹ תְּלוּיָה בְּדָבָר) אֲפִילוּ מֹשֶׁה הָאט גֶעהֶערְט אַז זַיין שְׁטַארְבֶּע הֶענְגְט צוּ דִיא מִלְחָמָה נָאךְ דִי מִלְחָמָה וֶועט עֶר שְׁטַארְבֶּען פוּן דֶעסְטְוֶועגֶען (עָשָׂה בְּשִׂמְחָה וְלֹא אֵיחַר) הָט עֶר אָבֶּער גֶעטוּן מִיט פְרֵיילֶעכְקַייט אוּנ עֶר הָאט דִיא מִלְחָמָה נִיט אָפְּגֶעלֵייגְט אוֹיף שְׁפֶּעטֶער׃ (הֵחָלְצוּ). זָאגְט רש״י (כְּתַרְגּוּמוֹ) וִוי דֶער תַּרְגּוּם טַייטְשְׁט (לְשׁוֹן חֲלוּצֵי צָבָא. מְזוּיָּנִים) מֶען מֵיינְט גֶעוָואפֶנְט צוּ מִלְחָמָה׃ (אֲנָשִׁים). מֵיינְט מֶען צַדִּיקִים פְרוּמֶע (וְכֵן בְּחַר לָנוּ אֲנָשִׁים) מֵיינְט מֶען אוֹיךְ זָאלְסְט אוֹיס קְלוֹיבֶּען מֶענְשֶׁען צַדִּיקִים (וְכֵן אֲנָשִׁים חֲכָמִים וִידוּעִים) מֵיינְט מֶען אוֹיךְ מֶענְשֶׁען וָואס זֶענֶען צַדִּיקִים אוּנ קְלוּגֶע אוּנ בֶּעוואוּסְטֶע׃ (נִקְמַת ה׳). זָאגְט רש״י (שֶׁהָעוֹמֵד כנגד

פירוש לתורת אלהים

אַחַר תֵּאָסֵף אֶל עַמֶּיךָ נָאךְ דֶעם וֶועסְטוּ שְׁטַארְבֶּען׃ (ג) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל הָעָם לֵאמֹר אוּנ מֹשֶׁה הָאט גֶערֶעט צוּם פָאלְק יִשְׂרָאֵל אַזוֹי צוּא זָאגֶען הֵחָלְצוּ מֵאִתְּכֶם וָואפֶּינְט פוּן אַייךְ אֲנָשִׁים לַצָּבָא מֶענְטְשֶׁען צַדִּיקִים וְיִהְיוּ עַל מִדְיָן אוּנ זֵיי זָאלֶען מִלְחָמָה הַאלְטֶען מִיט מִדְיָן לָתֵת נִקְמַת יְיָ צוּ גֶעבֶּען דָאס רֶעכֶנוּנְג פוּן גָאט אִין מִדְיָן׃ (ד) אֶלֶף לַמַּטֶּה אִיר זָאלְט פוּן אַייךְ וָואפֶּינֶען טוֹיזֶנְט פוּן אִיטְלִיכֶען שֵׁבֶט

משלי

גֶעבֶּין דֶם עָנִין צוּ פַר שְׁטֵיין דוּרְךְ אַמָּשָׁל אַיינֶר אִיז אַרַיין גֶקוּמֶען אוּנ אַשֶּׁענְק וָואס מֶען פַר קוֹיפְט טַייעֶרֶע וַויין אוּנ הֵייסְט זִיךְ אָן גִיסֶען אַפָּאר אָקִים וַויין. דֶער שֶׁענְקֶער אִיז אַרָאפּ גֶגַאנְגֶען אוּנ קֶעלֶער אַרַיין אוּנ בְּרֶענְגְט אַרוֹיף דֶעם וַויין אוּנ גִיסְט אָן דִי פְלֶעשֶׁער אוּנ שְׁטֶעלְט אַנִידֶער אוֹיף דֶעם טִישׁ אוּנ אַזוֹי וִוי דֶר שֶׁענְקֶער רֶעט מִיט דֶם קוֹנֶה אוּנ גֵייט אַרוּם אִין שְׁטוּב אִיז גֶוֶועזֶען אוּנ שֶׁענְק אַשִּׁיכּוֹר עֶר קֶען זִיךְ נִיט הַאלְטֶען אוֹיף דִיא פוּס מַחֲמַת שִׁכּוֹרוּת אוּנ גֵייט צוּ צוּ דֶעם טִישׁ אוּנ

יהודה

וַוארְפְט אַרָאפּ דִי פְלֶעשֶׁער אוּנ זֵיי וֶוערִין צוּ בְּרָאכֶען קוֹיפְט דֶער שֶׁענְקִיר אוּנ נֶעמְט אַשְׁטֶעקִין אוּנ גֵייט צוּם שִׁיכּוֹר אוּנ שְׁלָאגְט אִים שְׁטַארְק אוּנ זָאגְט צוּ אִים וֶועה דִי שִׁיכּוֹר וָוס דִי הָאסְט גִטָא וִויפִיל וַויין דִי הָאסְט אוּיס גְגָאסֶען וִויפִיל גֶעלְד דִיא הָאסְט שָׁאדֶען גֶמַאכְט אוּנ דֶר קוֹנֶה שְׁטֵייט אוּנ זֶעהְט וִויפִיל שְׁלֶעק דֶער שִׁיכּוֹר הָט גֶחַאפְּט פוּן דֶעם שֶׁענְקִיר עֶר שְׁוַויינְט אוּנ פַר וִוינְדֶערְט זִיךְ אוּנ וִויל וִויסֶען דֶעם שֶׁענְקֶעֶרְם מֵיינוּנְג מִיט דֶעם שְׁלָאגֶען אוֹיבּ עֶר שְׁלָאגְט אִים ווייל עֶר הָט אִים

לַמַּטֶּה אֶלֶף לַמַּטֶּה לְכֹל מַטּוֹת
יִשְׂרָאֵל תִּשְׁלְחוּ לַצָּבָא׃ ה וַיִּמָּסְרוּ
מֵאַלְפֵי יִשְׂרָאֵל אֶלֶף לַמַּטֶּה
שְׁנֵים־עָשָׂר אֶלֶף חֲלוּצֵי צָבָא׃
ו וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה אֶלֶף לַמַּטֶּה
לַצָּבָא אֹתָם וְאֶת־פִּינְחָס בֶּן־
אלעזר

אונקלוס

אַלְפָא לְשִׁבְטָא לְכֹל שִׁבְטַיָּא דְיִשְׂרָאֵל תְּשַׁלְחוּן לְחֵילָא׃
ה וְאִתְבְּחַרוּ מֵאַלְפַיָּא דְיִשְׂרָאֵל אַלְפָא לְשִׁבְטָא תְּרֵי עֲשַׂר אַלְפִין מְזָרְזֵי חֵילָא׃
ו וּשְׁלַח יָתְהוֹן מֹשֶׁה אַלְפָא לְשִׁבְטָא לְחֵילָא יָתְהוֹן וְיָת פִּינְחָס בַּר
אלעזר

תו"א וישלח אותם משה. סוטה מג׃

בעל הטורים

שאפילו מישראל׃ כפ׳ מתחיל בא׳ ומסיים בא׳ לומר לך שכולם כי"ל לב א׳ לאביהם שבשמים׃ (ה) וימסרו מאלפי ישראל. שמסרו עצמם על קדושת השם לכללת ישראל׃ (ו) וישלח אותם משה אלף למטה לצבא אתם ואת פינחס. והנשיאים לא שלח מהם כדי שלא יתביישו שבט שמעון שנהרג נשיא

רשב"ם

שמע עד עתה אם לאו׃ (ה) וימסרו. בעל כרחן לפי שאמר הקב"ה ואתה תאסף אל עמך. מדרש אגדה׃

רש"י

עומד ג כנגד הקב"ה׃ (ד) לכל מטות ישראל [ספרי] לרבות ם שבט לוי׃ (ה) וימסרו · להודיעך שבחן של רועי ישראל כמה הם חביבים על ישראל עד שלא שמעו במיתתו מה הוא אומר (שמות טז) עוד מעט וסקלוני ומששמעו שמיתת משה תלויה בנקמת מדין לא רצו ללכת עד שנמסרו ע על כרחן׃ (ו) אותם ואת פינחס · מגיד שהי׳ פינחס ם שקול כנגד כולם ומפני מה הלך פינחס ולא הלך

שפתי חכמים

כיו א"כ הנשים דכתיב כ"ל׃ ג ר"ל למה לא כתיב נקמת ישראל ם דה"א כואיל ושבט לוי לא נטלו חלק בארץ גם לא יצאו לצבא לכך צריך לרבות וא"ת כיון דגם שבט לוי הולכין לצבא כיו י"ג דהא חשיב אפרים ומנשה לכל הפקודים ובקרא כתיב וימסרו וגו׳ אלף למטה י"ב אלף. והרא"ם תירץ דאפרים ומנשה לא נקראו ב׳ שבטים רק בדבר נחלת הארץ ולכן במרגלים שהיו בשביל נחלת הארץ נחשבו לשני מטות ופה שלא היה רק לנקמת ה׳ בלבד אינם נקראים אלא שבט אחד עכ"ל׃ ע דאל"כ ויקח משה שנים עשר אלף מבע"ל וגו׳׃ פ מדכתיב וישלח אותם משה למה חזר וכתב אותם ואת פנחס אלא מגיד וכו׳

בית

כְּנֶגֶד יְשָׁרִים כְּאִילוּ עוֹמֵד כְּנֶגֶד הקב"ה) וָוארוּם דֶער מֶענְשׁ וָוס שְׁטֶעלְט זִיךְ (קְרִינְי) גֶעגֶעז פְרוּמֶע מֶענְשֶׁן אִיז גְלַייךְ ווִיא עֶר ווָאלְט זִיךְ גְשְׁטֶעלְט (קְרִינְי) גֶעגֶען הקב"ה׃ (ד) (לְכֹל מַטּוֹת יִשְׂרָאֵל). זָאגְט רש"י (לְרַבּוֹת שֵׁבֶט לֵוִי) פוּן שֵׁבֶט לֵוִי זָאלֶן אוֹיךְ גֵייִן טוֹיזֶענְד מֶענְשֶׁען צוּ דִיא מִלְחָמָה (ועיין ש"ח)׃ (ה) (וַיִּמָּסְרוּ). זָאגְט רש"י (לְהוֹדִיעֲךָ שִׁבְחָן שֶׁל רוֹעֵי יִשְׂרָאֵל כַּמָּה הֵם חֲבִיבִים עַל יִשְׂרָאֵל) דֶער פָּסוּק וַוייזְט אוּנְז ווִי לִיבּ בַּיי דִי יוּדֶן זֶענֶען גֶוועזֶען זֵייעֶרֵי מַנְהִיגִים (פִירֶערְס) (עַד שֶׁלֹּא שָׁמְעוּ בְּמִיתָתוֹ) אֵיידֶער דִי יוּדֶן הָאבֶּען גֶהֶערְט אַז מֹשֶׁה וֶועט שְׁטַארְבֶּן (מַה הוּא אוֹמֵר) וָוס הָט מֹשֶׁה גֶזָאגְט (עוֹד מְעַט וּסְקָלוּנִי) מֶען ווֶעט ווָארְטֶן נָאךְ אַבִּיסֶל

דוד

ווֶעט מֶען מִיךְ בֶּעוַוארְפֶען מִיט שְׁטֵיינֶער (וּמִשֶּׁשָּׁמְעוּ שֶׁמִּיתַת מֹשֶׁה תְּלוּיָה בִּנְקָמַת מִדְיָן) אוּנ ווִי דִי יוּדֶן הָאבֶּן גֶהֶערְט אַז דָם שְׁטַארְבֶּן פוּן מֹשֶׁה גֶהֶער צוּ דִי נְקָמָה (מִלְחָמָה) פוּי מִדְיָן נָאךְ דִי מִלְחָמָה פוּן מִדְיָן ווֶעט מֹשֶׁה שְׁטַארְבֶּן (לֹא רָצוּ לָלֶכֶת) הָאבֶּן דִי יוּדֶן גִיט גֶעווָאלְט גֵייִן צוּ דִי מִלְחָמָה (עַד שֶׁנִּמְסְרוּ עַל כָּרְחָן) בִּיז מֶען הָט זֵיי גֶנֵייטְ זֵיי זָאלֶן גֵייִן צוּ דִי מִלְחָמָה׃ (ו) (אוֹתָם וְאֶת פִּנְחָס). הַארְט רש"י דָם אַנְדֶרע ווָארְט אוֹתָם אִיז אִיבֶּרִיג (מַגִּיד שֶׁהָיָה פִּנְחָס שָׁקוּל כְּנֶגֶד כּוּלָּם) פִּנְחָס אַלֵיין אִיז גֶווֶען טֵייעֶר בַּייא הקב"ה ווִי אַלוּ יוּדֶן צוּזַאמֶען. זָאגְט רש"י (מִפְּנֵי מַה הָלַךְ פִּנְחָס וְלֹא הָלַךְ אֶלְעָזָר) פַר ווָאס אִיז פִּנְחָס גֶנַאנְגֶען צוּא דִי מִלְחָמָה אוּנ אֶלְעָזָר אִיז

פירוש לתורת אלהים

לְכֹל צוּ אַלֶע שְׁבָטִים אֲפִילוּ פוּן שֵׁבֶט לֵוִי זָאלְט אִיר אוֹיךְ שִׁיקֶן טוֹיזֶנְט אִין דִיא מִלְחָמָה׃ וַיִּמָּסְרוּ אוּנ זַיי זֶענֶען ווָארֶן אִיבֶּער גֶעגֶעבֶּען פוּן דִי טוֹיזֶנְטֶער יִשְׂרָאֵל טוֹיזֶנְט צוּ אִיטְלִיכֶן שֵׁבֶט זֶענֶן גִינַאנְגֶען צְווֶעלְף טוֹיזֶנְט חֲלוּצֵי צָבָא גֶעוואפֶּנְטֶע אִין דִיא מִלְחָמָה (עיין רש"י)׃ (ו) וַיִּשְׁלַח אוֹתָם הָאט זַיי מֹשֶׁה גְשִׁיקְט טוֹיזֶנְט פוּן אִיטְלִיכֶען שֵׁבֶט אִין חַיִל אַרֵיין אוֹתָם וְאֶת פִּינְחָס עֶר הָט מִיט זֵייא

משלי

אַלֵיין שָׁאדֶן גִימָא׳ דֶער הֶיזֶק אִיז דֶעם שֶׁענְקֶערְס אוּנ פוּן דֶעם קוֹנֶה ווֶעט עֶר גָאר נִיט מָאנֶן אָדֶער

יהודה

עֶר מֵיינְט אִיךְ ווֶעל אִים בַּצָאלֶן פַר דֶעם ווַיין אוּנ דָם ווָאס עֶר שְׁלָאגְט דֶעם שִׁיכּוֹר אִיז ווַייל

אֶלְעָזָר כַּהֲנָא לְחֵילָא וּמָנֵי קוּדְשָׁא וַחֲצוֹצְרָת

אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן לַצָּבָא וּכְלֵי הַקֹּדֶשׁ

וחצוצרות

שפתי חכמים

וכו': צ בשלמא בלא זה ה"א דבא דנא שלא את אלעזר משום חשיבותו של אלעזר שהיה שקול כנגד כולם אבל עכשיו שפירש בנם פנחס היה שקול כנגד כולם א"כ למה שלא את פנחס וכו' ג' ק ולכאי טעמא לאוד קשה דכא עיקר מצוה היה מה שהרג את זמרי ולא מה שהרג את כזבי. לכן אמר דבר אחר שהלך וכו' ולפי ד"א קשה כא לטובה כי"ל ליוסף מה שמכרוהו למצרים שהרי נעשה מלך. שם לכן אמר ד"א שהיה משוח מלחמה. ולכאי טעמא לאוד נמי קשה למה מפרש קרא שמו של פנחס שהיה משוח מלחמה במלחמה זו יותר מבמלחמה אחרת ולכך לריך רש"י לכל הטעמים. כ"ל: ר משום דשניהם נקראו קדש דכתיב בפרשת במדבר בסופו ולא יבאו לראות כבלע את הקדש ובבי לין כתיב בפרשת תלוס ופשית

רש"י

הלך אלעזר. צ אמר הקב"ה מי שהתחיל במלוה שהרג כזבי ק בת לור יגמור. ד"א שהלך לנקום נקמת יוסף אבי אמו שנא' [בראשית לז] והמדנים מכרו אותו [סוטה מ] ומנין שהיתה אמו של פנחס משל יוסף שנא' [שמות ו] מבנות פוטיאל מזרע יתרו שפיטם עגלים לע"א ומזרע יוסף שפטפט ביצרו. ד"א שהיה משוח מלחמה: וכלי הקדש. זה הארון והלין ר שהיה בלעם עמה' ומפריח מלכי מדין בכשפים והוא עלמו פורח עמה' הראה להם את הלין שהשם חקוק בו והם נופלי' לכך נא' על

בית דוד

איז ניט גאנגן (אָמַר הקב"ה) הקב"ה האט געזאגט (מִי שֶׁהִתְחִיל בְּמִצְוָה שֶׁהָרַג כָּזְבִּי בַּת צוּר יִגְמוֹר) ווייל פנחס האט אן געהויבן צו טון דיא מצוה צו הרגנן די מדינים ער האט גהרגת כזבי די טאכטער פון צור זאל ער ענדיגן די מצוה (די מלחמה) (דָּבָר אַחֵר) נאך אפשט איז (שֶׁהָלַךְ לִנְקוֹם נִקְמַת יוֹסֵף אֲבִי אִמּוֹ) פנחס איז גנאנגן האלטן מלחמת מיט מדין, ווייל מדין האבן פאר קויפט זיין מוטערס פאטער יוסף צו פוטיפר אין מצרים (שֶׁנֶּאֱמַר) וויא עס שטייט אין פסוק (והמדנים מכרו אותו) די מדנים האבן פר קויפט יוסף צו פוטיפר אין מצרים. זאגט רש"י (וּמִנַּיִן שֶׁהָיְתָה אִמּוֹ שֶׁל פִּנְחָס מִשֶּׁל יוֹסֵף) פון וואנען ווייסן מיר אז די מוטער פון פנחס איז געווען פון יוסף (שֶׁנֶּאֱמַר) ווארום שטייט אין פסוק (מִבְּנוֹת פוּטִיאֵל) אלעזר פנחסעס פאטער האט גענומען א ווייב פון פוטיאלס טעכטער. פוטיאל מיינט מען (מִזֶּרַע יִתְרוֹ שֶׁפִּיטֵּם עֲגָלִים לַאֲלִילִים) פון די קינדר פון יתרו וואס ער האט פעט געמאכט קעלבער ער זאל זיי מקריב זיין צו די עבודה זרה (וּמִזֶּרַע יוֹסֵף שֶׁפִּטְפֵּט בְּיִצְרוֹ) אונ פון די קינדר פון יוסף וואס ער האט איין געהאלטן דעם יצר הרע (דָּבָר אַחֵר) נאך אפשט איז דריבער איז פנחס גנאנגן אונ די מלחמה (שֶׁהָיָה מְשׁוּחַ מִלְחָמָה) ווייל ער איז געווען גיזאלבט צו זיין אנג אלף מלחמות: (וּכְלֵי הַקֹּדֶשׁ) זאגט רש"י (זֶה הָאָרוֹן וְהַצִּיץ) זיי האבן מיט גנומען אין די מלחמה דעם ארון אונ די ציץ (דם איז דיא נאכדערנע בקעך וואס איז געווען אויף דעם שטערן פון כהן גדול) (שֶׁהָיָה בִּלְעָם עִמָּהֶם) בלעם איז געווען מיט דיא מדינים אונ דיא מלחמה (וּמַפְרִיחַ מַלְכֵי מִדְיָן בִּכְשָׁפִים) אונ ער האט געמאכט מיט כישוף די מלכים פון מדין זאלן פליהען אונ דערהייך (והוא עצמו פורח עמהם) בלעם אליין איז גיפלויגן מיט זיי (הֶרְאָה לָהֶם אֶת הַצִּיץ שֶׁהַשֵּׁם חָקוּק בּוֹ) האט פנחס זיי גוויזן דיא ציץ וואס אויף איר איז גיקריצט דער נאמען פון הקב"ה (והם נופלים) זענען זייא

פירוש לתורת אלהים

געשיקט פנחס דער זוהן פון אלעזר הכהן צו די מלחמה וכלי הקודש אונ די היילינגע כלים מיינט מען דעם או מיט דעם ציץ האבן זיי אויך מיט גנומען והחצוצרות אונ די טרוסייטן פון שאלונג

משלי

ער האט מיר שאדען ניטאן אזוי ווי דער קונה שטייט אונ טראכט אזוי דעם שענקערס מיינונג זעהט ער ווי עס שטייט דעם שענקירס קונד זאגט ער צום קונד גייא פרעג דיין טאטן פאר זיס ער שקאנט אזוי דעם שיכור אונ דער קונה טראכט זיך אזו אוב דר שענקר וועט ענטפערן דעם קינד דו האסט דען ניט געזעהן ווס דר שיכור האט מיר גטון אזוי וועל איך ווייסן אז ער שלאגט אים פר זיך אונ ביי מיר וועט ער ניט מאנע קיין געלד אז דער שענקר וועט אובר ענטפערן דעם קונד פר ווס זאל איך דעם שיכור ניט שלאגן זעהסט דען ניט ווי פיל היזק ער האט געמאכט דעםקונה אזוי וועט איך ווייסן אז ער וויל איך זאל אים בצאלן פר דעם וויין אונ ווס ער שלאגט אים איז

יהודה

ווייל ער נעמט זיך אן פיין שאדן כדי איך זאל ניט פרונען זיי. דם נעמליכע איז מיט משה ער האט גוויסט אז דיא מדינים זענען ווערט אעונש מיט שלעק פונקט ווי דר שיכור גאר עס איז אוב געווען אספק אוב עס קומט זייא דער עונש ווייל זיי האבן געמאכט זינדיגן די יודן מיט זנות אונ זיי האבן נורם געווען די יודן נשטראפט צו ווערן אונ ווייל זיי האבן נורם געווען דיא יודן אעונש דרום קומט זיי אעונש אודר פר קערט דיא יודן זענען גאר פטור פון אעונש אונ פר דעם ווס די מדינים האבן גורם געווען צו טון שאדן אין דער תורה איז מען מחויב זיך נוקם צו זיין אן דיא מדינים די נקמה פר גאט אונ פר זיין תורה ווי צו משה איז דם געווען אספק האט גאט געזאגט צו

וַחֲצֹצְרוֹת הַתְּרוּעָה בְּיָדוֹ׃ ז וַיִּצְבְּאוּ עַל־מִדְיָן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וַיַּהַרְגוּ כָּל־זָכָר׃ ח וְאֶת־מַלְכֵי מִדְיָן הָרְגוּ עַל־חַלְלֵיהֶם אֶת־אֱוִי וְאֶת־רֶקֶם וְאֶת־צוּר וְאֶת־חוּר וְאֶת־רֶבַע חֲמֵשֶׁת

מלכי

אונקלוס

יַבָּבְתָּא בִּידֵיהּ׃ ז וְאִתְחַיַּלוּ עַל מִדְיָן כְּמָא דְפַקֵּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה וְקַטְּלוּ כָּל דְּכוּרָא׃ ח וְיָת מַלְכֵי מִדְיָן קַטְּלוּ עַל קְטִילֵיהוֹן יָת אֱוִי וְיָת רֶקֶם וְיָת צוּר וְיָת חוּר וְיָת רֶבַע חַמְשָׁא מַלְכֵי מדין

תו"א ואת מלכי מדין הרגו על חלליהם. סנה' קו :

בעל הטורים

נפיא מבנפו : (ח) ואת בלעם בן בעור הרגו בחרב. ביהושע

רש"י

חלליהם במלכי מדין שנופלים על החללי' מן האויר וכן בבלעם כתיב אל חלליהם בספר יהושע : בידו ברשותו ש וכן (במדבר כא) ויקח את כל ארצו מידו: (ח) חמשת מלכי מדין וכי איני רואה שחמשה מנה הכתוב למה הוזקק לומר חמשה אלא ללמדך ששוו כולם בעצה והושוו כולם בפורענות בלעם הלך שם ליטול את שכר עשרים וארבעה אלף שהפיל מישראל בעצתו [ספרי] ויצא ממדין לקראת ישראל ומשיאן עצה רעה א אמר להם אם כשהייתם ששים רבוא לא יכולת' להם ועכשיו בי"ב אלף אתם באים

שפתי חכמים

ופסית ליין וגו' קידש לה' : ש ר"ל האיך יכול פנחס ליטא כ"ז בידו הארון והציץ והחצוצרות : ת דקשה האיך אירע שבלעם הי' אצל מדינים שהרי בלעם אמרה נכרים כו' אלא שהלך למדינים לבקש השכר ולא אצל בלק כי הם היו הסרסורי בעצירה א"כ שמא היה שם באותו הזמן כי עבר דרך שם לילך אל בלק לבקש שכרו : א דאל"כ איך הרגוהו והוא אינו מדיני דא"ל משום שהסיבתו חטאו שהרי הם לא ידעו זה עד שובם ממדין שנא' להם הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם אלא

בית דוד

אַרָאפּ גֶעפַאלֶען (לְכָּךְ נֶאֱמַר עַל חַלְלֵיהֶם בְּמַלְכֵי מִדְיָן) דְרִיבֶּער שְׁטֵייט בַּיי דִי מְלָכִים פוּן מִדְיָן מֶען הָט זַיי גֶעהַרְגֶעט אוֹיף דִי נֶהֶרָגִתָּה (שֶׁנּוֹפְלִים עַל הַחֲלָלִים מִן הָאֲוִיר) דִי מְלָכִים זֶענֶען גֶפַאלֶען פוּן דֶר הֵייךְ אוֹיף דִיא נֶעהֶרְגֶתָּה, אוּנ אַזוֹי ווִי זַיי זֶענֶען גֶלֶעגֶען אוֹיף דִי נֶעהֶרְגֶתָּה הָט מֶען זַיי גֶעהַרְגֶעט (וְכֵן בְּבִלְעָם כְּתִיב אֶל חַלְלֵיהֶם בְּסֵפֶר יְהוֹשֻׁעַ) אוּנ סֵפֶר יְהוֹשֻׁעַ שְׁטֵייט בַּיי בִּלְעָם אוֹיךְ אַזוֹי עֶר אִיז גֶעפַאלֶען אוֹיף דִיא נֶעהֶרְגֶתָּה, אוּנ אַזוֹי ווִיא עֶר אִיז גֶלֶעגֶען אוֹיף דִי נֶעהֶרְגֶתָה הָט מֶען אִים גֶעהַרְגֶעט : (בְּיָדוֹ), זָאגְט רַשִׁ"י מֶען מַיינְט נִיט פִּנְחָס הָאט גֶהַאלְטֶן אוּנ דֶר הַאנְט דֶעם אָרוֹן מִיט דֶעם צִיץ מִיט דִי חֲצוֹצְרוֹת וִוי אַזוֹ קֶען דָס זַיין עֶר זָאל דָס אַלֶיץ קֶענֶען טְרָאגֶען, נָאר (בִּרְשׁוּתוֹ) זַייא זֶענֶען גִוֶועזֶן אוּנ זַיין רְשׁוּת. פִּנְחָס הָט גֶעדַארְפְט אַכְטוּנְג גֶעבֶּען אוֹיף דִי דְרַיי אַכִּי, ווֶען עֶר הָט גֶעהַייסֶן הָט מֶען גֶעבְּלָאזֶן מִיט דִי חֲצוֹצְרוֹת (וְכֵן) אוּנ אַזוֹי שְׁטֵייט אוּנ פָּסוּק (וַיִּקַּח אֶת כָּל אַרְצוֹ מִיָּדוֹ) עֶר הָאט גֶענוּמֶען זַיין גַאנְץ לַאנְד פוּן זַיין הַאנְט, הָט עֶר דֶען גֶהַלְטֶן דָס לַאנְד אוּנ זַיין הַאנְט, נָאר מֶען מַיינְט מֶען הָט זִיא פוּן אִים אַוֶועק גֶענוּמֶען עֶר זָאל נִיט מֶעהְר זַיין אַמֶלֶךְ אוֹיף אִיר : (ח) (חֲמֵשֶׁת מַלְכֵי מִדְיָן) פִינְף מְלָכִים פוּן מִדְיָן, פְרֶעגְט רַשִׁ"י (וְכִי אֵינִי רוֹאֶה שֶׁחֲמִשָּׁה מָנָה הַכָּתוּב) זֶעה אִיךְ דֶען נִיט אַז דֶער פָּסוּק הָט גֶעצֵייְלְט פִינְף מְלָכִים (לָמָּה הוּזְקַק לוֹמַר חֲמֵשֶׁת) צוּ וָאס דַארְף דֶר פָּסוּק זָאגֶן זַיי זֶענֶען גִוֶועזֶן פִינְף מְלָכִים (אֶלָּא לְלַמֶּדְךָ שֶׁשָּׁווּ כוּלָּם בְּעֵצָה) נָאר דֶער פָּסוּק קוּמְט דִיךְ לֶערְנֶען אַלֶע פִינְף מְלָכִים זֶענֶען גִוֶועזֶן גְלַייךְ אוּנ דִי עֵצָה מֶען זָאל מַאכֶן זִינְדִיגֶען דִי יוּדֶן (וְהוּשְׁווּ כוּלָּם בְּפוּרְעָנוּת) אוּנ זַיי זֶענֶען אַלֶע גְלַייךְ גֶעשְׁטְרָאפְט גִוָוארֶן (בִּלְעָם הָלַךְ שָׁם לִיטוֹל שְׂכַר עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה אֶלֶף שֶׁהִפִּיל מִיִּשְׂרָאֵל בַּעֲצָתוֹ) בִּלְעָם אִיז גֶגַאנְגֶען צוּ דִי מִדְיָנִים זַיי זָאלֶן אִים בַּצָאלֶען פַר זַיין עֵצָה, ווַיילְ ווֶעגֶען זַיין עֵצָה זֶענֶען גֶעהַרְגֶעט גִוָוארֶן כ"ד אוּנ צְוָואנְצִיג טוֹיזֶענְד יוּדֶן (וְיָצָא מִמִּדְיָן לִקְרַאת יִשְׂרָאֵל וּמַשִּׂיאָן עֵצָה רָעָה) אוּנ עֶר אִיז אַרוֹיס גֶגַאנְגֶען פוּן מִדְיָן קֶעגֶען דִי יוּדֶן אוּנ עֶר הָט זַיי גֶגֶעבֶּן אַשְׁלֶעכְטֶע עֵצָה (אָמַר לָהֶם) בִּלְעָם הָט גֶזָאגְט צוּ דִי יוּדֶן (אִם כְּשֶׁהֱיִיתֶם שִׁשִּׁים רִבּוֹא לֹא יְכָלְתֶּם לָהֶם) מַאדָאךְ ווֶען אִיר זֶענְט גִוֶועזֶן זֶעקְס מָאהְל הוּנְדֶערְט טוֹיזֶענְד יוּדֶן צוּזַאמֶען הָט אִיר נִיט גִיקֶענְט הַאלְטֶן מִלְחָמָה מִיט דִי מִדְיָנִים (וְעַכְשָׁיו בִּי"ב אֶלֶף אַתֶּם בָּאִים לְהִלָּחֵם) אוּנ אִיצְט קוּמְט

פירוש לתורת אלהים

זֶענְט גִוֶועזֶן אִין זַיין הַאנְט : (ז) וַיִּצְבְּאוּ עַל מִדְיָן אוּנ זַיי הָאבֶּן גִוָוערְשְׁט אִיבֶּר מִדְיָן אַזוֹ ווִי גָאט הָט גֶבָּאטֶן צוּא מֹשֶׁה וַיַּהַרְגוּ אוּנ הָאבֶּן גֶהַרְגֶעט אַלֶע זְכָרִים : (ח) וְאֶת מַלְכֵי מִדְיָן אוּנ דִי מְלָכִים פוּן מִדְיָן הָרְגוּ הָאבֶּן זַיי גִיהַרְגֶעט אוֹיף זַייעֶרֶע דֶער שְׁלָאגֶענֶע אֱוִי אוּנ רֶקֶם אוּנ צוּר אוּנ חוּר אוּנ רֶבַע

מַלְכֵי מִדְיָן וְאֵת בִּלְעָם בֶּן־בְּעוֹר
הָרְגוּ בֶּחָרֶב׃ ט וַיִּשְׁבּוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל
אֶת־נְשֵׁי מִדְיָן וְאֶת־טַפָּם וְאֵת
כָּל־בְּהֶמְתָּם וְאֶת־כָּל־מִקְנֵהֶם
וְאֶת־כָּל־חֵילָם בָּזָזוּ׃ י וְאֵת כָּל־
עָרֵיהֶם בְּמוֹשְׁבֹתָם וְאֵת כָּל־
טִירֹתָם שָׂרְפוּ בָּאֵשׁ׃ יא וַיִּקְחוּ אֶת־
כל

מדין וית בלעם בר
בעור קטלו בחרבא:
ט ושבו בני ישראל ית
נשי מדין וית טפלהון
וית כל בעירהון וית
כל גיתיהון וית כל
נכסיהון בזו: י וית כל
קרויהון במותבניהון
וית כל בית סגדתהון
אוקידו בנורא: יא ונסיבו
ית

שפתי חכמים

אלא מפני שמשיאן עלה רעה למרוד בלווי בקב"ה: ב וי"ל משלם ממש ולא קפחוהו ר"ל לא היו מכנין לו אלא היו משלמין לו כל גמולו הרעה שעשה להם. וי"ל משלם כסגו"ל כשי"ן וקמ"ץ כלמ"ד ר"ל משל האומות דהיינו חרב שנתנו לו לפי שהוא תפש אומנתן של ישראל כו' כדפרש"י בסמוך: ג וסרני היינו שרים ותרגומו טורני ש"מ דטורני פי' שרים וטורני היינו טירותם כלו' מקום מושב שרים ולפעם אחרון למוד קשה כיל"ל טורנות ולפעם ראשון קשה כיל"ל טורהתן

רש"י

להלם' נתנו לו שכרו משלם ולא קפחוהו: בחרב הוא בא על ישראל והחליף אומנתו באומנות' שאין נושעי' אלא בפיהם ע"י תפלה ובקשה ובא הוא ותפש אומנות' לקללם בפיו אף הם באו עליו והחליפו אומנות' באומנות האומות שבאין בחרב שנאמר [בראשית כז] ועל חרבך תחיה: (י) טירותם מקום פלטרין שלהם שהוא לשון מושב כומרי' יודעי חוקיהם. ד"א ל' מושב שריה' כמו שמתורגמ' סרני ג פלשתים טורני פלשתאי: (יא) ויקחו את כל השלל וגו'. מגיד שהיו כשרים וצדיקי' ולא נחשדו על הגזל לשלוח יד בבזה שלא ברשות

בית דוד

איר האלט מלחמה מיט מדין צוועלף טויזענד מענטשן. (נתנו לו שכרו משלם ולא קפחוהו) האבן דיא יודן אים בצאלט זיין פארדינסט וואס ער הט פארדינט ביי זיי אין גאנצן. זיי האבן אים נאר ניט אפ גערעכנט: (בחרב). זאגט רש"י (הוא בא על ישראל והחליף אומנתו באומנתם) בלעם איז געקומן אויף יידען אונ ער הט געטאהשט (נעביטעי) זיין ארבעט אויף זייער ארבעט (שאין נושעים אלא בפיהם) יודן ווערין נר געהלפן דורך זייער מויל (על ידי תפלה ובקשה) דורך זייער בעטן צו הקב"ה (ובא הוא) ער (בלעם) איז געקומן (ותפש אומנתם) אונ הט אן גענומן די ארבעט פון די יודן (לקללם בפיו) ער זאל זייא פלוכן מיט זיין מויל (אף הם באו עליו) זענין די יודען געקומן אויף אים (אויף בלעם) (והחליפו אומנתם באומנות העובדי כוכבים שבאים בחרב) האבן די יודן אויך אויס געטאהשט זייער ארבעט אויף די ארבעט פון די פעלקר אונ זענין געקומן אויף אים צו הרגנן אים מיט אשווערד (שנאמר) ווי עס שטייט אונ פסוק יצחק הט גזאגט צו עשו (ועל חרבך תחיה) דו זאלסט לעבן דורך דיין שווערד: (י) (טירותם). מיינט מען (מקום פלטרין שלהם) זייערע קלויסטערס (שהיא לשון מושב כומרים יודעי חוקיהם) אונ די קלויסטערס וואנען זייערע כומרים וואס ווייסען די מנהגים וואס נהרן צו זייערע עבודה זרות (דבר אחר) נאך אפשט איז (לשון מושב שריהם) טירותם מיינט מען זייערע פאלאצין ווי די שרים וואנען (כמו שמתורגם סרני. פלשתים טורני פלשתאי) אויף סרני פלשתים. די שרים פון די פלשתים. שרייבט דר תרגום (טורני פלשתאי) איז טירני דיא טייטש שרים' הערין, אונ טירותם מיינט מען די פאלצין וואס די שרים וואנען אונ זיי: (יא) (ויקחו את כל השלל וגו'). זאגט רש"י (מגיד) דר פסוק זאגט (שהיו כשרים וצדיקים) די יודן וואס זענין גוועזן אונ די מלחמה זענין גוועזן כשרה אונ פרומע

פירוש כתורת אלהים

חמשת די פינף מלכים פון מדין האבן זיי אלע גיהרגת ואת בלעם אונ בלעם דם זוהן פון בעור האבן זיי גיהרגת מיט אשווערד (עיין רש"י): (ט) וישבו האבן דיא קינדר ישראל גיפאנגען די ווייבר פון מדין ואת טפם אונ זייערע קליינע קינדער אונ גאר זייערע בהמות ואת כל מקניהם אין גאר זייערע פיה ואת כל חילם בזזו אונ גאר זייער גוטיץ האבן זיי גרובט: (י) ואת כל עריהם במושבתם אונ אלע זייערע שטעט ווי זיי האבן גוואנט ואת כל טירותם אונ אלע זייערע פאלאצי' שרפו באש האבן זיי פר ברענט אין פייער: (יא) ויקחו את כל השלל אונ זייא האבן גנומן גאר דעם רוב ואת כל המלקוח אונ

כָּל־הַשָּׁלָל וְאֵת כָּל־הַמַּלְקוֹחַ
בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה׃ יב וַיָּבִאוּ אֶל־
מֹשֶׁה וְאֶל־אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְאֶל־
עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשְּׁבִי
וְאֶת־הַמַּלְקוֹחַ וְאֶת־הַשָּׁלָל אֶל־
הַמַּחֲנֶה אֶל־עַרְבֹת מוֹאָב אֲשֶׁר
עַל־יַרְדֵּן יְרֵחוֹ׃ ס שלישי שני כשהן מחוברין

אונקלוס

יָת כָּל עֲדָאָה וְיָת
כָּל דְּבַרְתָּא בֶּאֱנָשָׁא
וּבִבְעִירָא׃ יב וְאַיְתִיאוּ
לְוָת משֶׁה וּלְוָת אֶלְעָזָר
כַּהֲנָא וּלְוָת כְּנִשְׁתָּא
דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יָת שִׁבְיָא
וְיָת דְּבַרְתָּא וְיָת עֲדָאָה
לְמַשְׁרִיתָא לְמֵשְׁרַיָּא
דְּמוֹאָב דִּי עַל יַרְדְּנָא
דיריחו

ויצאו

רש״י

שנאמר את כל השלל וגו'. ועליהם מפורש בקבלה שניך כעדר הרחלים וגו'. אף אנשי המלחמה שביך כולם צדיקי': שלל הן מטלטלין של מלבוש ותכשיטין: בז. הוא ביזת מטלטלין ד שאינם תכשיטין. מלקוח. אדם ובהמה. ובמקום שכתוב שבי אצל מלקוח שבי באדם

שפתי חכמים

לכן פי' ב' פעמים: ד ולקמן פרש"י על יתר הבז אשר בזזו שבי' מוסף על בז המטלטלין אשר בזזו עם הצבא. איש לו משמע שנשארו בידם והמטלטלין של תכשיט לא נשארו בידם

בית דוד

(וְלֹא נֶחְשְׁדוּ עַל הַגָּזֵל לִשְׁלוֹחַ יָד בַּבִּזָּה שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת) זיא האבן נישט גיוואלט נעמען פון די מדינים פאר מעניגן אן רשות (עַל־לוֹי בָנִים) פון משה, טאמר הייסט דם גזלה (שֶׁנֶּאֱמַר) ווי עס שטייט אונ פסוק (אֶת כָּל הַשָּׁלָל וַיָּבִיאוּ אֶל משֶׁה) דאס גאנצע רויב האבען זייא געבראכט צוא משה (וַעֲלֵיהֶם מְפוֹרָשׁ בַּקַּבָּלָה) אויף זיי האט שלמה המלך געזאגט אונ שיר השירים (שִׁנַּיִךְ כְּעֵדֶר הָרְחֵלִים וגו') דיינע שרים זענען וויא אפגעשוירענע שעפסען. אזו וויא דער שעפס איז אונ גאנצען היילג (אַלְךָ פון דעם שעפס קען זיין תכריך. עיין רש"י שיר השירים פסוק זה) (אַף אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה שֶׁבָּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים) די מענטשען דיינע וואס גייען אונ מלחמה זענען אלע צדיקים: (שָׁלָל) . (הֵן מְטַלְטְלִין שֶׁל מַלְבּוּשׁ וְתַכְשִׁיטִין) קליידער צירונג רופט מען שלל: (בַּז) . (הוּא בִּזַּת מְטַלְטְלִין שֶׁאֵינָם תַּכְשִׁיטִין) אזעלכע זאכן וואס זענען נישט צירונג נאר מען קען זיי טראגען פון איין ארט צום אנדערן ארט. ווערט גיהייסען בז: (מַלְקוֹחַ) . מיינט מען (אָדָם וּבְהֵמָה) מענשען אונ בהמות (וּבְמָקוֹם שֶׁכָּתוּב שְׁבִי אֵצֶל מַלְקוֹחַ) אונ ווי עס שטייט שבי נעבן מלקוח (שְׁבִי בְּאָדָם
ומלקוח

פירוש לתורת אלהים

נאר דיא רויב פון די מענטשען אונ פון די בהמות: (יב) וַיָּבִיאוּ אֶל מֹשֶׁה אונ זיי האבן געבראכט צו משה אונ צו אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אונ צוא נאר דער עֵדָה פון יִשְׂרָאֵל אֶת הַשְּׁבִי די געפאנגענע וְאֶת אונ דם רויב פון מענטשן אונ בהמות אונ נאך פארמעגין האבן זיי דם אלץ געבראכט צוא דר
מחנה

משלי יהודה

משה (נְקוֹם נִקְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הַמִּדְיָנִים) זיי דיך נוקם אן די מדינים פאר דיא יודן זיי דארפען צאלן פאר דער עבירה וואס זיי האבן געטאן, דרום זיי דיך נוקם אן דו מדינים וואס זענען נורם צו די יודן אעונש אז משה האט דאס דער הערט פון גאט איז ער גגאנגען צו דיא יודן אונ האט צו זיי גזאגט איר זאלט נאר קיין פארכט ניט האבן (הֵחָלְצוּ מֵאִתְּכֶם אֲנָשִׁים לַצָּבָא וגו') וואפנט פון אייך מענטשן צו גיין אין דער מלחמה נוקם צו זיין אן מדין אנקמה פר גאט עס איז אום גגאנגן, נאטש ווייזן פון דר תורה עס איז זיין, שאדן ניט. אייערע דארף ער הייסן מען זאל זיך אן געמען פאר זיין כבוד אונ דעם כבוד פון דער תורה אצונד. איז שוין רעכט וואס משה האט גזאגט צו די יודן אנדערש וויא גאט האט אים גזאגט אונ אויף דעם האט דער מדרש גזאגט גאט האט גזאגט צו משה דר היזק איז אייערער איר האט מיר נורם גוועזן איך זאל אייך דארפן שטראפן איז דער היזק אייערער איר דארפט בצאלן איר דארפט ליידן דעם עונש אצינד וועלן מיר קלערן וואס משה האט געענטפערט נאט וועו מיר זאכן ח"ו זיין אפיקורסים מיר זאגן ליקנן אן גאט אונ אין זיין תורה וואלטן זיי אונז ניט פיינד געהאט אונ אצינד אז זיי האבן אונז פיינד איז דאך נאר איבר דיא תורה אונ מצות דרום
איז

דִּירִיחוֹ: יג וּנְפַקוּ משֶׁה וְאֶלְעָזָר כַּהֲנָא וְכָל רַבְרְבֵי כְּנִשְׁתָּא לְקַדָּמוּתְהוֹן לְמִבָּרָא לְמַשְׁרִיתָא: יד וּרְגִיז משֶׁה עַל דִּמְמַנָּן עַל

יג וַיֵּצְאוּ משֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְכָל־נְשִׂיאֵי הָעֵדָה לִקְרָאתָם אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה: יד וַיִּקְצֹף משֶׁה עַל פְּקוּדֵי הֶחָיִל

תו"א ויקצוף משה . שבת סד פסחים עו :

רשב"ם

(יג) את השבי. אדם: ואת המלקוח. בהמות. ואת השלל. מטלטלין: (יג) אל מחוץ למחנה. כדי שלא יכנסו הבאים מן המלחמה במחנה. מפני טומאת נפש:

בעל הטורים

י"ג אומר, ואת בלעם בן בעור · הקוסם תלמה שבכילוכו לפני משה ודנוהו בדין מכשפה לא תחיה. יש דרך ישר לפני איש ואחרית' דרכי מות יש דרך ישר ר"ת עולה כ"ד וס"ת סגר

שפתי חכמים

כי כילוס לכ' כדכתיב ונקרב את קרבן ס' וגו'· וא"כ צ"ל דגו כיינו מטלטלים שאינן של תכשיטים וכתב כרא"ם אבל לא ידעתי מנין לו זה כי יותר נכון הנ"ל שזהו כולל כל המטלטלין בכלל מאחר שכלל כל כבזה לבניס את כל השלל ואת כל

רש"י

באדם ומלקוח בבהמה: (יג) ויצאו משה ואלעזר הכהן. לפי שראו את נערי ישראל יוצאים לחטוף מן הבזה: (יד) ויקצף משה על פקודי החיל. ממונים

בית דוד

מַלְקוֹחַ בִּבְהֵמוֹת) שְׁבִי מֵיינְט מֶען מֶענְטְשֶׁן אוּנ מַלְקוֹחַ מֵיינְט מֶען בְּהֵמוֹת: (יג) (וַיֵּצְאוּ משֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן) · זָאגְט רש"י (לְפִי שֶׁרָאוּ אֶת נַעֲרֵי יִשְׂרָאֵל יוֹצְאִים לַחֲטוֹף מִן הַבִּזָּה) ווייל משֶׁה אוּנ אֶלְעָזָר הָאבִּין גִּיזֶעהֶן דִּי יוּנְגֶע מֶענְטְשֶׁן פוּן יוּדְעֶן גֵּייֶען גֶענֶעמִי דִיא מֶענְטְשֶׁען וָואס קוּמֶען פוּן דִיא מִלְחָמָה אוּנ ווילֶן חַאפֶּען פוּן דִי זַאכֶן ווָס מֶען הָט גִיבְּרֶענְגְט פוּן דִי מִלְחָמָה · דְּרִיבֶּער זֶענֶען משֶׁה אוּנ אֶלְעָזָר גִנַאנְגֶן צוּ דִי מֶענְטְשֶׁן ווָס זֶענֶען גֶקוּמֶען פוּן דִי מִלְחָמָה · ווֶעהְן מֶען זָאל נִיט חַאפֶּן: (יד) (וַיִּקְצֹף משֶׁה עַל פְּקוּדֵי הֶחָיִל) · מ"ה הָט נִצְעֶרוּנְט אוֹיף דִי מֶענְטְשֶׁן (מְמוּנִים עַל

פירוש לתורת אלהים

מַחֲנֶה צוּ דֶם פְּלוֹן פוּן מוֹאָב ווָאס דֶר פְּלוֹן אִיז בַּיי דֶעם יַרְדֵּן יְרִיחוֹ: (יג) וַיֵּצְאוּ אוּנ זַייא זֶענֶען אַרוֹס גִינַאנְגֶן משֶׁה אוּנ אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אוּנ אַלֶע נְשִׂיאִים פוּן דֶער עֵדָה לִקְרָאתָם. אַנְטְקֶעגֶען דִיא צְווֶעלְף טוֹיזֶנְט מֶענְטְשֶׁן צוּ אוֹיסִין ווַייטָג פוּן דֶר מַחֲנֶה: (יד) וַיִּקְצוֹף משֶׁה הָאט משֶׁה גִצֶערִינְט

משלי יהודה

אִיז דִיא זָקְמָה דַיינֶע נִיט אוּנְזָרִי ווֶעלֶן מִיר דָאס מָנָיי אִיךְ גֶעבֶּען צוּ פַאר שְׁטַיין דוּרְךְ דֶעם פְרִירֶענֶן מָשָׁל פוּ דֶעם שֶׁענְקֶר מִיט דֶעם קִינְד אַז דֶער שֶׁענְקֶר הָאט גִשְׁלָאגֶן דֶעם שִׁיכּוֹר אִין דֶר קוֹנָה הָאט גִבֶּעטֶעטִי דֶעם שֶׁענְקְרָם קִינְד עֶר זָאל פְרֶעגֶן דֶעם פָאטֶר פַאר ווָאס עֶר שְׁלָאגְט דֶעם שִׁיכּוֹר אוּנ דָאס קִינְד הָאט גִפְרֶעגְט אוּנ הָאט גִפְרֶעגְט הָט אוּם דֶער פָאטֶר גֶעעֶנְפֶערְט ווָאס פַאר ווִינְדֶערְסְטוּ דִיךְ ווָס אִיךְ שְׁלָאג אוּם זֶעה נָאר דֶעם שָׁאדֶען ווָאס עֶר הָט גִיטוּ דֶעם קוֹנָה מִמֵּילָא אַז דֶר קוֹנָה הָט גְהֶערְט דִי בַּייד פוּן דֶעם שֶׁענְקֶר הָאט עֶר שׁוֹין פַר שְׁטַאנֶען אַז דֶעם שֶׁענְקֶרְס גִדַאנְקֶען זֶענֶען דֶר קוֹנָה זָאל אוּם בַּצָאלֶן פַר דֶעם שָׁאדֶען פוּ דֶעם ווַיין אוֹבֶּר נָאךְ נִיט אַזוֹי גִיךְ הָאט דֶער קוֹנָה אַרוֹס גִנוּמִי דָס גֶעלְד פוּן דֶר קֶעשֶׁענֶע עֶר זָאל אוּם בַּצָאלֶן עֶר אִיז נָאךְ גִגַאנְגֶען מִיט דֶעם שֶׁענְקֶר צוּם רַב אוּנ הָאט זִיךְ נָאךְ מִיט אִים גִלָאדֶען עֶר הָאט גִטַעֲנָה'ת גִיבּ מִיר ווַיין ווֶעל אִיךְ דִיר גֶעבֶּען גֶעלְד אוּנ דֶר שֶׁענְקֶר הָאט גִזָאגְט אִיךְ הָאבּ דִיר גֶעגֶעבֶּין אוּנ ווָאס דֶר שִׁיכּוֹר הָט שָׁאדֶען גִטוּן אִיז מִיךְ נִיט אָן זֶענֶען זַייא גֶקוּמֶען צוּם רַב אוּנ

הָאבֶּן בֵּיידֶע גִטַעֲנֶה'תְ דִי טַעֲנוֹת אַזִיגְד לְאָמָר קְלֶערֶען אַז עֶס קוּמְט אַזוֹי אַמִיתְ'ן צוּם רַב ווָאס דַארְף דֶער רַב פַסְקִינֶען דֶער שֵׂכֶל גִיט מִיט אַז דִיא בַּעֲלֵי דִינִים קוּמֶען פַאר דֶעם רַב מִיט דִיא טַעֲנוֹת ווֶען שִׁיכּוֹר פַר גוֹרִים דַארְף דֶר רַב פְרִיר קְלָערֶען וָוא קוּמְט דֶער שִׁיכּוֹר אִין שֶׁענְק אַרַיין דֶעמָאלְט אוֹיבּ דֶער קוֹנָה הָט מִיט גִבְּרַאכְט דֶעם שִׁיכּוֹר פוּן דֶר גַאס אִיז עֶר פוּן זַיינֶע מֶענְטְשֶׁן דַארְף בִּוַדַּאי דֶער קוֹנָה לַיידֶן דֶעם שָׁאדֶען ווָארוּם עֶר אִיז אַשִׁיכּוֹר אוּנ אַז דֶער שִׁיכּוֹר אִיז אוֹבֶּר פוּן דֶעם שֶׁענְקֶרְס לַייט עֶר גִהֶער זִיךְ נָאר נִיט אָן מִיט דֶעם קוֹנָה נוּא ווָס הָט דֶער שֶׁענְקֶר מִיט דֶעם קוֹנָה דֶר שִׁיכּוֹר אִיז דֶעם שֶׁענְקֶרְס אוּנ דֶר ווַיין אִיז אוֹיךְ זַיין פוּן ווֶעמֶ'ן הָט עֶר צוּ מָאנֶען דֶעם שָׁאדֶען עֶר הָאט נָאר נִיט מִיט דֶעם קוֹנָה דָס גִעמְקִיכֶע הָאט משֶׁה גֶעעֶנְפֶערְט נָאט אוֹיף אוּנְז ווִילְסְט דִי אַרוֹף לֵייגֶן דֶעם שָׁאדֶען פוּן דֶר עֲבֵירָה מִיר זָאלֶן דִיר בַּצָאלֶן ווָס דִי שִׁיכּוֹרִים דִיא מִדְיָנִים הָאבֶּן שָׁאדֶען גִטוּן ווָס זַייא הָאבֶּן אוּנְז גוֹרֵם גִוֶועֶן מִיר זָאלֶן עוֹבֵר זַיין אוֹיף אַיין עֲבֵירָה פוּן דֶר תּוֹרָה דֶר שִׁיכּוֹר אִיז זִיךְ נִיט אוּנְזֶר ווָארִי ווֶען מִ'ה זָאגֶן ח"ו זַיין אֶפִּיקוֹרְסִים

הַחָיִל שָׂרֵי הָאֲלָפִים וְשָׂרֵי הַמֵּאוֹת
הַבָּאִים מִצְּבָא הַמִּלְחָמָה׃ טו וַיֹּאמֶר
אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה הַחִיִּיתֶם כָּל־נְקֵבָה׃
טז הֵן הֵנָּה הָיוּ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל בִּדְבַר
בִּלְעָם לִמְסָר־מַעַל בַּיהוָה עַל־
דְּבַר־פְּעוֹר וַתְּהִי הַמַּגֵּפָה בַּעֲדַת
יְהוָה׃ יז וְעַתָּה הִרְגוּ כָל־זָכָר בַּטָּף
וכל

חֵילָא רַבָּנֵי אַלְפִין
וְרַבָּנֵי מָאוָתָא דַּאֲתוֹ
מֵחֵיל קְרָבָא׃
טו וַאֲמַר לְהוֹן מֹשֶׁה
הֲקַיֶּמְתּוּן כָּל נוּקְבָא׃
טז הָא אִנּוּן הֲוָאָה
לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל בַּעֲצַת
בִּלְעָם לְשַׁקָּרָא שְׁקַר
קֳדָם יְיָ עַל עֵיסַק
פְּעוֹר וַהֲוָת מוֹתָנָא
בִּכְנִשְׁתָּא דַּיְיָ׃ יז וּכְעַן
קְטוּלוּ כָּל דְּכוּרָא

רש"י

ממונים על החיל ללמדך שכל סרחון הדור תלוי בגדולים שיש כח בידם למחות: (טז) בדבר בלעם אמר להם אפי' אתם מכניסים כל המונות [ס"א האומות] שבעולם אין אתם יכולים להם שמא מרובי' אתם מן המצרי' שהיו שש מאות רכב בחור בוחר ואסיאכם עצה אלהיהם של אלו שונא זמה הוא וכו' כדאי' בחלק ובספרי: הן הנה. מגיד שהיו מכירין אותן זו היא שנכשל פלוני בה: (יז) וכל אשה

שפתי חכמים

במלקוח. ונראה דרש"י נ"כ ס"ל הא דכתיב את כל השלל שהוא כולל הכל בין של תכשיט ובין שאינו של תכשיט אך רש"י רצה לתרץ הקרא דפעם קורא אותו שלל ופעם קורא אותו בז ולמה לא כתיב. ויהי המלקוח יתר השלל אשר שללו וגו' אע"כ נ"ל הכא דשלל הוא מטלטלין של תכשיט וכן הוא

בית דוד

על הַחַיִל) וואס זענען גוועזן עלצטע איבער די זעלנער פון די מלחמה (לְלַמֶּדְךָ שֶׁכָּל סִרְחוֹן הַדּוֹר תָּלוּי בִּגְדוֹלִים) דער פסוק לערנט אונז אלע זאכן וואס ווערן טון זענען שולדיג די רבנים (שֶׁיֵּשׁ כֹּחַ בְּיָדָם לִמְחוֹת) ווייל זיי קענען ווערען מען זאל ניט זינדיגן : (טז) (בִּדְבַר בִּלְעָם) . זאגט רש"י (אָמַר לָהֶם) בלעם האט גזאגט צו די מדינים און מואבים (אֲפִילוּ אַתֶּם מַכְנִיסִים כָּל הָאוּמּוֹת שֶׁבָּעוֹלָם) אפילו איר וועט פאר זאמלען אלע פעלקער פון דער וועלט (אֵין אַתֶּם יְכוֹלִים לָהֶם) וועט איר ניט קענען זיי איין נעמען (שֶׁמָּא מְרוּבִּים אַתֶּם מִן הַמִּצְרִיִּים שֶׁהָיוּ לָהֶם שֵׁשׁ מֵאוֹת רֶכֶב בָּחוּר) טאמער זענט איר מער פון די מצרים וואס זיי האבן געהאט זעקס הונדערט רייט וועגן די בעסטע (אויסער פראסטע רייט וועגן) אונ זיי האבן ניט געקענט בשטיין געגן די יודן . וועט איר גוויס ניט קענען בשטיין געגן די יודן (בּוֹאוּ וְאַשִּׂיאֲכֶם עֵצָה) קומט איך וועל אייך געבן א עצה (אֱלֹהֵיהֶם שֶׁל אֵלּוּ שׂוֹנֵא זִמָּה הוּא) דער גאט פון די יודן האט פיינט די מענטשן וואס זענען מזנה . זאלט איר זעהן די יודן זאלן מזנה זיין מיט אייערע טעכטער וועט זיי הקב"ה שטראפן (כִּדְאִיתָא בְּחֵלֶק וּבְסִפְרֵי) ווי עס שטייט אונ פרק חלק אונ אין ספרי : (הֵן הֵנָּה) . זאגט רש"י (מַגִּיד שֶׁהָיוּ מַכִּירִים אוֹתָן) דער פסוק זאגט אונז די יודן האבן דער קענט די נקבות ווייל זיי האבן מיט זיי מזנה גוועזן (זוּ הִיא שֶׁנִּכְשַׁל פְּלוֹנִי בָּהּ) מיט דיא אשה האט דער יוד מזנה גיוועזן . מיט די אשה האט דער
יוד

פירוש לתורת אלהים

אוף די עלצטע פון דם חיל אונ אוף די העכן וואס האבן גהאט צו שאפין איבר טויזנט אונ אוף דיא הערע וואס האבן גהאט צו שאפין איבר הינדרט הַבָּאִים מִצְּבָא הַמִּלְחָמָה וואס זייא זענען גקומן פון דער מלחמה : (טו) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה האט משה צו זיי גזאגט הַחִיִּיתֶם כָּל נְקֵבָה פר וואס האט איר גלאזט לעבן אלע נקבות : (טז) הֵן די זענען דאך די וואס זענען גוועזן צו דיא די קינדר ישראל בִּדְבַר דורך דר עצה פון בלעם צו זינדיגן צוא גאט איבר די זאך פון פעור . (עיין רש"י) : (יז) וְעַתָּה אונ אצונד הִרְגוּ הרגעת אלע זכרים . פון קליינע קינדער וְכָל אונ אלע

משלי יהודה

אונ זאלן לייקנען אן דיר אונ אין דר תורה ויאלשן זיי אונז דען פיינד נהאט דיא מדינים האבן אונז פיינד נאר דורך די תורה אונ די מצות איז זיין דר נוי'ן פון דער תורה אונ דיא שיכורים וואס האבן

וְכָל־אִשָּׁה יֹדַעַת אִישׁ לְמִשְׁכַּב זָכָר הֲרֹגוּ׃ יח וְכֹל הַטַּף בַּנָּשִׁים אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ מִשְׁכַּב זָכָר הַחֲיוּ לָכֶם׃ יט וְאַתֶּם חֲנוּ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה

שבעת

בְּטַפְלָא וְכָל אִתְּתָא דִּידַעַת גְּבַר לְמִשְׁכַּב דְּכוּרָא קְטוּלוּ׃ יח וְכָל טַפְלָא בִּנְשַׁיָּא דִּי לָא יְדַעוּ מִשְׁכַּב דְּכוּרָא קַיִּימוּ לְכוֹן׃ יט וְאַתּוּן שְׁרוֹ מִבָּרָא לְמַשְׁרִיתָא

שבעא

תו"א וכל אשה. יבמות ס: וכל הטף. שם קדושין סח:

בעל הטורים

שכר. שכר כ"ד אלף שהפיל מישראל בעצתו: (יז) ידעת איש. ב' אין בתוליה חוזרין: יודעת. ג' במסרה הכא ואידך דינא גלעד ואידך נפלאים מעשיך ונפשי יודעת מאד והיינו דאי' ביבמות שהעבירום לפני הציץ כל שפניה מוריקות בידוע שנבעלה והיינו נפלאים מעשיך שע"י נפלאות מעשיך נודע אם היא יודעת איש: וכל אשה יודעת איש למשכב. בגי' אם היא בת שלש שנים ויום אחד: ולא נפקד ממנו איש. בגימ' לעבירות: (יט) חנו. ב' במס' חנו מחוץ למחנה חנו עליה

רש"י

אשה יודעת איש (יבמות ס) ראויה להבעל ה אף ע"פ שלא נבעלה ו ולפני הציץ העבירו' והראויה להבעל פניה מוריקות: הרוגו. [ספרי] למה חזר ואמר להפסיק הענין דברי ר' ישמעאל שאם אני קורא הרגו כל זכר בטף וכל אשה יודעת איש וכל הטף בנשים וגו' איני יודע אם להרוג (וכל אשה יודעת) עם הזכרי' או להחיות ז עם הטף לכך נאמר ח הרוגו: מחוץ למחנה. שלא

שפתי חכמים

הוא מטלטלין שאינן של הנשים: ה כגון בת ג' שנים ויום א' אבל פחותה מכאן אינה ראויה ליבעל: ו דאל"כ הוי קראי סתרי אהדדי דכתיב וכל אשה יודעת איש למשכב זכר הרוגו משמע דוקא גדולה שנבעלה הא גדולה שלא נבעל' תחיו וקטנה בין נבעל' ובין לא נבעל' תחיו והדר כתיב וכל הטף בנשים אשר לא ידעו משכב זכר החיו לכם משמע דוקא קטנה שלא נבעל' הא קטנ' שנבעל' וגדולה בין נבעלה בין לא נבעלה תהרוגו וא"כ קשיא רישא לסיפא לכן הוכרח לפ' ראויה וכו': ז וא"ת א"כ אמאי אצטריך למיכתב וכל הטף בנשים אשר לא ידעו איש החיו לכם השתא אפי' אשה יודעת איש החיו שאינה יודעת מיבעיא אלא לאו ש"מ דאצטריך למכתב וכל הטף בנשים אשר לא ידעו החיו לכם מכלל דאשה יודעת איש הרוגו וי"ל דע"כ צריך לכתוב וכל הטף בנשים וגו' דאל"כ לא הייתי יודע דוכל אשה יודעת איש איירי בראויה ליבעל ואע"פ שלא נבעלה או דלמא בנבעל' ממש דהאי דמוקמינן בראוי' ליבעל היינו משום דקשיא קראי אהדדי כדפרישית. והרא"ם תירץ בענין אחר: ח וא"ת מ"ש ועתה הרגו כל זכר שכתוב ברישא דקרא ל"ל וי"ל דאי לא כתיב הרגו בזכרים ברישא דקרא ה"א דגם בזכרים יש חילוק אם ראוי לבעול דהיינו גדול ואינו ראוי לבעול דהיינו קטן לכך נאמר ועתה הרגו מ"מ ומהרא"י תירץ דאי לא הוי כתיב הרגו ממשמעות הכ' הוי מוכח להרגם וכל אשה למטה קאי וכיון דלמטה קאי היינו שהפכים בסברא וניחא דאי הוה כתיב וכל אשה יודעת איש לחודיה ולא הוה כתיב הטף לא הוה ילפי' מק"ו להחיות וכ"א כיון שהיא ראוי' ליבעל ולא נבעל' מ"ה החיו לפי שהית' ראוי' להחטיא את ישראל ולא הכשילה את ישראל אבל טף דאין ראויין ליבעל אין להם

בית דוד

יוד מִנְהָה גִיוָעזְן: (יז) (וְכָל אִשָּׁה יֹדַעַת אִישׁ). יֶעדֶע אִשָּׁה וָוָאס וַויִיסְט פוּן אַמַאן. זִיא אִיז אַנְרוֹסֶע (רְאוּיָה לְהִבָּעֵל) זִיא קֶען זַיין אַוַויִיבּ צוּ אַמַאן (אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִבְעֲלָה) אֲפִילוּ זִיא הָט נָאךְ נִיט גְהַאט אַמַאן. זָאל מֶען זִיא הַרְגֶענֶען. זָאגְט רש"י (וְלִפְנֵי הַצִּיץ הֶעֱבִירוּם) מֶען הָט גֶעפִּירְט דִי נְקֵבוֹת פַר דֶעם צִיץ (וְהָרְאוּיָה לְהִבָּעֵל פָּנֶיהָ מוֹרִיקוֹת) אוּנ דִיא אִשָּׁה וָואס הָט גִיקֶענְט זַיין אַוַויִיבּ צוּא אַמַאן אִיז אִיר פָּנִים גֶעל גִיוָוארֶן: (הֲרוֹגוּ) פְרֶעגְט רש"י (לָמָּה חָזַר וְאָמַר) צוּא וָואס שְׁטֵייט נָאךְ אַמָאל דָס וָוארְט הֲרוֹגוּ. עֶס שְׁטֵייט דָאךְ פְרִיעֶר הִרְגוּ מֶען זָאל הַרְגֶענֶען (לְהַפְסִיק הָעִנְיָן דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל) רַבִּי יִשְׁמָעֵאל זָאגְט דָס וָוארְט הֲרוֹגוּ קוּמְט אָפּ צוּ טֵיילֶען אַיין פָּסוּק פוּן אַנְדֶרֶן (שֶׁאִם אֲנִי קוֹרֵא) אוֹיבּ אִיךְ וָואלְט גִילֵיינְט (הִרְגוּ כָל זָכָר בַּטָּף וְכָל אִשָּׁה יֹדַעַת אִישׁ וגו' וְכָל הַטַּף בַּנָּשִׁים וגו'). אוּנ דָס וָוארְט הֲרוֹגוּ וָואלְט נִיט גִישְׁטַאנֶען (אֵינִי יוֹדֵעַ אִם לַהֲרוֹג עִם הַזְּכָרִים אוֹ לְהַחֲיוֹת עִם הַטַּף) וָואלְטֶען מִיר נִיט גִיוְוָאסְט דֶעם דִינ וָואס מֶען זָאל טָאהְן מִיט וְכָל אִשָּׁה יֹדַעַת אִישׁ לְמִשְׁכַּב זָכָר אוֹיבּ דָאס גֵייט צוּ פְרִיעֶר הִרְגוּ כָל זָכָר בַּטָּף וְכָל אִשָּׁה יֹדַעַת אִישׁ לְמִשְׁכַּב זָכָר. זָאל מֶען אוֹיךְ הַרְגֶענֶען. אָדֶר מֶען זָאל אַזוֹי לֵיינֶען הִרְגוּ כָל זָכָר בַּטָּף. אָבֶּער וְכָל אִשָּׁה יֹדַעַת אִישׁ לְמִשְׁכַּב זָכָר וְכָל הַטַּף בַּנָּשִׁים וגו' הַחֲיוּ לָכֶם. וָואלְט אִיר זַיי לָאזֶען לֶעבֶּען (לְכָךְ נֶאֱמַר הֲרוֹגוּ) דְרִיבֶּער שְׁטֵייט נָאךְ אַמָאל דָס וָוארְט הֲרוֹגוּ: (יט) (מִחוּץ לַמַּחֲנֶה). מֶען מֵיינְט (שֶׁלֹּא יִכָּנְסוּ הָעֲזָרָה) זַיי זָאלֶען נִיט

אריין

פירוש לתורת אלהים

נְקֵבוֹת וָואס זֵיי אִיז רָאוּי צוּ אַמַאן זָאלְט אִיר זַיי הַרְגֶענֶען: (יח) וְכֹל הַטַּף בַּנָּשִׁים אוּנ אַלֶע קְלֵיינֶע קִינְדֶער פוּן דִיא וַוייבֶּער אַלֶע קְלֵיינֶע נְקֵבוֹת אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּ וָואס זֵיי זֶענֶען נִיט רָאוּי צוּא אַמַאן הַחֲיוּ לָכֶם זָאלְט אִיר זַיי לָאזֶן לֶעבֶּן צוּא אַייךְ (עיין רש"י): (יט) וְאַתֶּם אוּנ אִיר זָאלְט רוּעֶן פוּן אוֹסִין וַוייגֶעג פוּן דֶר מַחֲנֶה זִיבֶּען טֶעג

שִׁבְעַת יָמִים כֹּל הֹרֵג נֶפֶשׁ וְכֹל ׀ נֹגֵעַ בֶּחָלָל תִּתְחַטְּאוּ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי

שַׁבְעָא יוֹמִין כָּל דִּקְטַל נַפְשָׁא וְכָל דִּקְרֵב בִּקְטִילָא תַּדּוֹן עֲלוֹהִי בְּיוֹמָא תְלִיתָאָה וּבְיוֹמָא

תו"א כל הרג נפש. יבמות סח: וכל נגע. שבת סג סד חולין כב:

בעל הטורים

סביב. פי' אע"פ שאמר הנו מתוך למחנה הנו עליה סביר דהיינו במחנה לויה כדכתיב והלוים יחנו סביב למשכן העדות

רש"י

י כנסו ט לעזרה: כל הורג נפש. [ספרי] ר"מ אומר בהורג בדבר המקבל טומאה הכתוב מדבר. ולמדך הכתוב שהכלי מטמא אדם בחבורי המת כאלו נוגע במת עצמו י או יכול אפי' זרק בו חץ והרגו ת"ל וכל הנוגע בחלל מקיש הורג לנוגע מה נוגע ע"י חבורו אף הורג ע"י חבורו: תתחטאו ' במי נדה כדין שאר טמאי מתים שאף לדברי האומר קברי עו"ג אינן מטמאין באהל שנא' [יחזקאל לד] ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם אתם קרוין אדם ואין עו"ג קרוין אדם. מודה הוא שהעו"ג מטמאין במגע ובמשא שלא נאמר אדם אלא אצל טומאת אהלים שנא' [במדבר יט] אדם כי ימות באהל:

שפתי חכמים

לכם זכות לכחיות מ"כ כתיב כרונו להפסיק: ט ר"ל כא טמא מת מותר ליכנס אפי' במחנ' לויה ולמה אמר הנו מחוץ למחנה ומתוך דמחנה מיירי בעזרה: י ר"ל דכל הורג נפש משמע אע"פ שלא נגע בו ואם זרק בו חץ והרגו או כפשוטו כני מן שאינו מקבל טומאה למה יהא טמא אותו איש ז כ ואם תאמר והא גבי מגע נ"כ כתיב אדם בפ' חקת דכתיב כל הנוגע במת בנפש האדם וע' בי"ק ל"ח דתוספתא תחלא יזוב כל הפסוקים על שהבנוים נ"כ נקראו אדם: ל ותפרא זה אף

בית דוד

אַריין גֵיין אִין דִי עֲזָרָה. אָבֶער אִין דִי מַחֲנֶה מֶעגֶן זֵיי אַריין גֵיין: (כֹּל הֹרֵג נֶפֶשׁ). זָאגְט רש"י (רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר בְּהוֹרֵג בְּדָבָר הַמְקַבֵּל טוּמְאָה הַכָּתוּב מְדַבֵּר) רַבִּי מֵאִיר זָאגְט דֶער פָּסוּק שְׁמִיסְט אוֹיב מֶען הָאט גֶהַרְגֶעט מִיט אַזאך וואס וֶוערְט טָמֵא פוּן אַמֵת (וְלִמֶּדְךָ הַכָּתוּב שֶׁהַכְּלִי מְטַמֵּא אָדָם בְּחִבּוּרֵי הַמֵּת כְּאִילוּ נוֹגֵעַ בְּמֵת עַצְמוֹ) דֶער פָּסוּק לֶערְנְט דִיךְ אַז אֵיינֶער הַאלְט אוּנ דֶער הַאנְט אֵיין עֶק כֵּלִי אוּנ דִי אַנְדֶערֶע עֶק כֵּלִי רִירְט אָן אַמֵת. וֶוערְט דֶער מֶענְטְשׁ אַזוֹי טָמֵא גְלֵייךְ וִויא עֶר אַלֵיין וָואלְט אָן גֶערִירְט דֶעם מֵת (אוֹ יָכוֹל אֲפִילוּ זָרַק בּוֹ חֵץ וְהָרְגוֹ) אִיךְ וָולְט מֵיינֶען אֲפִילוּ אֵיינֶער הָט גֶוָורְפֶען אַפַייל אוֹיף אַמֶענְטְשׁ אוּנ הָט אִים גֶהַרְגֶעט. זָאל דֶער וַוארְפֶער זַיין טָמֵא (תַּלְמוּד לוֹמַר) זָאגְט דֶער פָּסוּק (וְכֹל הַנּוֹגֵעַ בֶּחָלָל) וֶוער עֶס וֶועט הַרְגֶענֶען אַמֶענְטְשׁ אוּנ וֶוער עֶס וֶועט אָן רִירֶען אַנגֶעהַרְגֶעט'ן (מַקִּישׁ הוֹרֵג לְנוֹגֵעַ) גְלֵייכְן מִיר דֶעם וָואס הַרְגֶעט צוּא דֶעם וָואס רִירְט אָן דֶעם מֵת (מַה נּוֹגֵעַ עַל יְדֵי חִבּוּרָיו) אַזוֹי וִוי אָן רִירֶען מוּז מֶען דָאךְ זַיין בַּהֶעפְטְ צוּם מֵת (אַף הוֹרֵג עַל יְדֵי חִבּוּרָיו) אַז עֶר הַרְגֶעט אוּנ דִי כֵּלִי אִיז בַּהֶעפְטְ צוּם מֵת. דְהַיְינוּ עֶר הַאלְט אַכֵּלִי אוּנ דֶער הַאנְט אוּנ הַרְגֶעט. אִיז דֶער רוֹצֵחַ טָמֵא. אָבֶער אַז עֶר וַוארְפְט אַזאךְ אוֹיף דֶעם מֶענְטְשׁ אוּנ הַרְגֶעט אִים אִיז עֶר נִיט טָמֵא: (תִּתְחַטְּאוּ). אִיר זָאלְט אֵייךְ רֵיינִיגֶען (בְּמֵי נִדָּה) מִיט דִי וַואסֶער מִיט אַשׁ פוּן דִי פָּרָה אֲדוּמָה (כְּדִין שְׁאָר טְמֵאֵי מֵתִים) וִויא אַנְדֶערֶע מֶענְטְשֶׁן וָואס וֶוערֶען טָמֵא פוּן מֵתִים (שֶׁאַף לְדִבְרֵי הָאוֹמְרִים קִבְרֵי כְּנַעֲנִים אֵינָן מְטַמְּאִין בְּאֹהֶל) אֲפִילוּ דֶער תַּנָּא וָואס זָאגְט אַז מֶען גֵייט אַריין אוּנ אַשְׁטוּב וָואס אִינְוֵוייניג אִיז דָא אַקֶבֶר פוּן אַכְּנַעֲנִי' וֶוערְט מֶען נִיט טָמֵא (שֶׁנֶּאֱמַר) וִוי עֶס שְׁטֵייט אוּנ פָּסוּק (וְאַתֵּן צֹאנִי צֹאן מַרְעִיתִי אָדָם אַתֶּם) הַקב"ה הָט גֶזָאגְט אוֹיף דִי יוּדִי אִיר זֶענְט מַיינֶע שָׁעפְּסְן. דִיא שָׁעפְּסֶן וָואס אִיךְ פִּיטֶער זַיי אִיר וֶוערְט גֶערוּפֶן אָדָם (אַתֶּם קְרוּיִין אָדָם) אִיר וֶוערְט גֶערוּפֶן אָדָם. אָבֶער כְּנַעֲנִים וֶוערֶען נִיט גֶערוּפֶן אָדָם. אוּנ אִין דִי תּוֹרָה שְׁטֵייט אָדָם כִּי יָמוּת בְּאֹהֶל וגו'. אוֹיב אַ אָדָם וֶועט שְׁטַארְבֶּען אוּנ אַ אֹהֶל. אַשְׁטוּב. וֶוער עֶס וֶועט אַריין קוּמֶען אוּנ דִיא שְׁטוּב זָאל וֶוערֶען טָמֵא. אָבֶער אַז אַנִשְׁטָארְבֶּענֶער כְּנַעֲנִי לִיגְט אִין אַשְׁטוּב אוּנ אַיוּד קוּמְט אַריין אוּנ דִי שְׁטוּב וֶוערְט עֶר נִיט טָמֵא (מוֹדֶה הוּא) אִיז דֶער תַּנָּא מוֹדֶה (שֶׁהַכְּנַעֲנִים מְטַמְּאִין בְּמַגָּע וּבְמַשָּׂא) אוֹיב מֶען רִירְט אָן אַנִישְׁט בַּיינֶעם כְּנַעֲנִי אָדֶער מֶע טְרָאגְט אִים. וֶוערְט מֶען טָמֵא (שֶׁלֹּא נֶאֱמַר אָדָם אֶלָּא אֵצֶל טוּמְאַת אֹהָלִים) וָוארוּם נָאר נֶעגֶע' טָמֵא וֶוערֶען אַריינְקוּמֶענְדִיג אוּנ דִיא שְׁטוּב וִויא אַמֵת לִיגְט. וֶוערְט מֶען אַנְדֶערְשׁ נִיט טָמֵא סַיידֶען דֶער מֵת אִיז אֵיין אָדָם. אַיוּד. אָבֶער נִיט אַז עֶר אִיז אַכְּנַעֲנִי (שֶׁנֶּאֱמַר) וָוארִים עֶס שְׁטֵייט אוּנ פָּסוּק (אָדָם כִּי יָמוּת בָּאֹהֶל) אוֹיב אַ אָדָם וֶועט שְׁטַארְבְּ אוּנ אַנִיצֶעלְט. וֶוער עֶס וֶועט אַריין קוּמֶען אִינ גִיצֶעלְט אֲפִילוּ עֶר וֶועט נִיט אָנְרִירֶען דֶעם מֵת, וֶוערְט עֶר טָמֵא. אָבֶער אַז דֶער מֵת אִיז אַכְּנַעֲנִי וֶוערְט מֶע נִיט טָמֵא אַריין קוּמֶענְדִיג אוּנ שְׁטוּב

פירוש לתורת אלהים

כל הוֹרֵג אִיטְלִיכֶער וָואס הָט גֶהַרְגֶעט אַמֶענְטְשׁ וְכֹל אוּנ אִיטְלִיכֶער וָואס הָאט אָן גֶרִירְט אִין אֵיין דֶער שְׁלָאגֶענֶעם מֶענְטְשׁ תִּתְחַטְּאוּ זָאלְט אִיר זִיךְ רֵיינִיגֶען דֶעם דְרִיטֶען טָאג אוּנ דֶעם זִיבֶּעטֶען טָאג

הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי אַתֶּם וּשְׁבִיכֶם׃ כ וְכָל־בֶּגֶד וְכָל־כְּלִי־עוֹר וְכָל־מַעֲשֵׂה עִזִּים וְכָל־כְּלִי־עֵץ תִּתְחַטָּאוּ׃ ס כא וַיֹּאמֶר אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶל־אַנְשֵׁי הַצָּבָא הַבָּאִים לַמִּלְחָמָה זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה

אשר

וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה אַתּוּן וּשְׁבִיכוֹן׃ כ וְכָל לְבוּשׁ וְכָל מָאן דִּמְשַׁךְ וְכָל עוֹבַד מֵעַזֵּי וְכָל מָאן דְּאָע תַּדּוֹן עֲלוֹהִי׃ כא וַאֲמַר אֶלְעָזָר כַּהֲנָא לְגֻבְרֵי חֵילָא דַּאֲתוֹ לִקְרָבָא דָא גְּזֵירַת אוֹרַיְתָא דִּי פַקֵּיד יְיָ יַת

משה

ת״א ויאמר אלעזר. עירובין סג פסחים סו:

בעל הטורים

דטמא מת מותר ליכנס במחנה לויה: (כא) ויאמר אלעזר הכהן. משה דבר לראשי האלפים פ׳ שהרה והם לא היו בידם כלי מתכות אלא בגדים חשובים. אבל אלעזר הכהן דבר לאנשי הצבא ורוב בידם כלים של תשמיש כשמאים בבתים לכך הורם

רש״י

אתם ושביכם לא שהנכרי׳ מקבלין טומאה וצריכין הזאה אלא מה אתם בני ברית אף שביכ׳ כשיבואו לברית ויטמאו ל צריכין הזאה: (כ) וכל מעשה עזים. (ת״כ) להביא ם כלי הקרנים והטלפים והעצמות: (כא) ויאמר אלעזר הכהן וגו׳ לפי שבא משה לכלל כעס בא לכלל טעות שנתעלמה ממנו הלכות גיעולי נכרי׳ וכן אתה מוצא בשמיני למלואי׳ שנא׳ [ויקרא י] ויקצוף (משה) על אלעזר ועל איתמר בא לכלל כעס בא לכלל טעות וכן [במדבר כ] שמעו נא המורי׳ ויך את הסלע ע״י הכעס טעה: אשר צוה ה׳ וגו׳. [ספרי] תלה

שפתי חכמים

אף לדורות נאמר וכן כל הפרשה של גיעולי כלים: ם ר״ל

בית דוד

שטוב. אבער אז מען רירט אן א מת, אפילו דער מת איז א כנעני ווערט מען אויך טמא: (אתם ושביכם), זאגט רש״י (לא שהכנענים מקבלין טומאה וצריכין הזאה) מען מיינט ניט אז א כנעני ווערט טמא פון א מת אונ מען דארף אויף אים שפריצען דם וואסער מיט אש פון די פרה אדומה, ניי, א כנעני ווערט ניט טמא אז ער רירט אן א מת (אלא) נאר אזוי מיינט דער פסוק (מה אתם בני ברית) אזוי ווי איר זענט יודען (אף שביכם כשיבואו לברית ויטמאו צריכין הזאה) אזוי ווען אייערע געפאנגענע וועלין זיך מגייר זיין אונ נאכדעם וועלין זייא טמא ווערין פון א מת וועט מען דארפען אויף זיי שפריצען דם וואסער מיט אש פון די פרה אדומה: (כ) (וכל מעשה עזים), זאגט רש״י (להביא כלי הקרנים והטלפים והעצמות) די כלים וואס זענין געמאכט פון הערנער אדער פון קלאען אדער פון ביינער. אויב זייא זענין טמא געווארען פון א מת, דארף מען אויף זיי שפריצען דם וואסער מיט אש פון די פרה אדומה:

(כא) (ויאמר אלעזר הכהן וגו׳), זאגט רש״י (לפי שבא משה לכלל כעס) ווייל משה איז געווען מיט כעס (בא לכלל טעות) דריבער האט ער געהאט א טעות (שנתעלמו ממנו הלכות גיעולי עכו״ם) עס איז פון אים פערגעסען געווארען צו זאגין די דינים אז מען דארף כשר׳ן די כלים פון די כנענים אונ ווי אזוי מען זאל זייא כשר׳ן. (וכן אתה מוצא בשמיני למלואים) ביי דעם אכטען טאג פון די מלואים איז אויך אזוי געווען (שנאמר) ווי עס שטייט אונ פסוק (ויקצוף משה על אלעזר ואיתמר) משה איז ביין געווארן אויף אלעזר אונ איתמר (בא לכלל כעס בא לכלל טעות) אזוי ער איז געקומען צו כעס איז ער געקומען צו א טעות (וכן בשמעו נא המורים) אונ אזוי איז געווען ווען משה האט מיט כעס געזאגט צו די יודען (שמעו נא המורים) הערט נאר איר ניט פאלגער (ויך את הסלע) האט ער געשלאגען דם שטיין (על ידי הכעס טעה) ווענין דעם כעס האט ער געהאט א טעות, ער האט פער געסין אז הקב״ה האט געבאטען מען זאל

פירוש לתורת האלהים

מען זאל אויף אייך שפריצען מיט די וואסער וואס דרינען איז דם אש פון דער פרה אדומה אזוי ווי דער דין איז אז מען רירט אן א מת אתם ושביכם איר אונ אייערע געפאנגענע: (כ) וכל בגד אונ אלע קליידער וכל כלי עור אונ אלע כלים וואס זענען געמאכט געווארען פון פעל וכל מעשה אונ אלע ווערק וואס זענען געמאכט געווארן פון ציגן (עיין רש״י) וכל כלי עץ אונ אלע כלים וואס זענען געמאכט געווארען פון האלץ תתחטאו זאלט איר די אלע כלים ריינ̇יגן: (כא) ויאמר אלעזר אונ אלעזר

אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ כב אַךְ
אֶת־הַזָּהָב וְאֶת־הַכָּסֶף אֶת־
הַנְּחֹשֶׁת אֶת־הַבַּרְזֶל אֶת־הַבְּדִיל
וְאֶת־הָעֹפָרֶת׃ כג כָּל־דָּבָר אֲשֶׁר־
יָבֹא בָאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בָאֵשׁ וְטָהֵר

אונקלוס

משֶׁה׃ כב בְּרַם יָת דַּהֲבָא וְיָת כַּסְפָּא יָת נְחָשָׁא יָת פַּרְזְלָא יָת אֲבָצָא וְיָת אֲבָרָא׃ כג כָּל מִדַּעַם דְּמִתַּעַל בְּנוּרָא תַּעַבְרוּנֵיהּ בְּנוּרָא וְיִדְכֵּי בְּרַם בְּמֵי אַדָּיוּתָא

יתדי

תו"א אך את הזהב. שבת יז: כל דבר. שבת נח נזיר לו סנה' לא ע"ז עה:

בעל הטורים

אך

לס דיני גיעול. א"נ לפי שהיתה ההזאה על ידו לכך הורה לכם

רשב"ם

(כג) אך במי נדה. של פרה אדומה לטהרם מטומא' נפש. ושאר דברים לנקות' מאיסור מאכל הנבלע בכלים:

רש"י

אלה ההורא' ג ברבו: (כב) אך את הזהב וגו'. אע"פ שלא הזהיר לכם משה אלא על הלכות טומאה עוד יש להזהיר לכם על הלכות גיעול. ואך לשון מיעוט כלומר ממועטין אתם מלהשתמש בכלי' אפי' לאחר טהרתן מטומאת המת עד שיטהרו מבליעת איסור נבלות ורבותינו אמרו אך את הזהב לומר שצריך להעביר חלודה שלו קודם שיגעילנו וזהו לשון אך שלא יהא שם חלודה אך המתכת יהיה כמות שהוא: (כג) כל דבר אשר יבא באש. לבשל בו

שפתי חכמים

ל"ל וכל מעשה עזים הא כתיב וכל כלי עור: ג פי' שלא הכ"ל השמע מרבו אלא הכ"ל שהם שכרי כל התורה ניתנה ע"י משה אלא נומר דבר בשם אומרו כמו ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי

בית דוד

ריידן צום שפיין ניט שלאגן: (אשר צוה ה' את משה). זאגט רש"י (תלה ההוראה ברבו) ער האט באלד גזאגט צו די יודן ניט צו מיר האט הקב"ה געזאגט דעם דין. נאר צו מיין רבי "משה" האט הקב"ה געזאגט דעם דין: (כב) (אך את הזהב וגו') אלעזר האט געזאגט צו די יודן (אף על פי שלא הזהיר לכם משה אלא על הלכות טומאה) אפילו משה האט אייך נאר געבאטען איר זאלט ריינגען אייערע כלים פון טומאה (עוד יש להזהיר לכם על הלכות גיעול) עס איז נאך דא דינים איך צו זאגן ווי אזוי איר זאלט כשרן די כלים (ואך לשון מיעוט) דאס ווארט "אך" איז ווייניגער צו מאכען (כלומר) מען מיינט (ממועטין אתם מלהשתמש בכלים אפילו לאחר טהרתן מטומאת המת) איר זאלט אייך ווייניגער מאכען פון צו ניצען מיט די כלים אפילו נאך דעם ווי זיי וועלין ריין ווערען פון די טומאת מתים (עד שיטהרו מבליעת איסור נבלות) ביז זיי וועלין ריין ווערען פון דעם איינזאפונג וואס זיי האבען איינגעזאפט פון די נבלות וואס מען האט אונז זיי געקאכט (ורבותינו אמרו אך את הזהב) די רבנן זאגען דריבער שטייט "אך" את הזהב (לומר שצריך להעביר חלודה שלו קודם שיגעילנו) צו זאגין מען דארף אראפ נעמען דעם ראסט פון די כלי איידער מען כשר'ט די כלי (וזהו לשון "אך") דאס מיינט מען מיט דעם ווארט "אך" מען זאל ווייניגער מאכען דעם ראסט פון די כלי (שלא יהא שם חלודה) אויף די כלי זאל ניט זיין ראסט (אך המתכת יהיה כמות שהוא) דאס מאטעריאל זאל זיין ריין ווי עס איז נייעז ווען עס איז געווען נייא: (כג) (כל דבר אשר יבא באש). יעדע כלי וואס קומט אונז פייער (לבשל בו כגום) מעי זאל עפיס קאכען אונז די כלי (תעבירו באש) זאלט איר די

פירוש לתורת אלהים

הכהן האט געזאגט צו די מענטשן וואס זענען געווען אין חיל הבאים למלחמה וואס זענען געקומען צוא דר מלחמה פון מדין זאת חקת התורה דאס וואס איך וויל אייך זאגן איז דאס געזעץ וואס גאט האט געבאטען צו משה (עיין רש"י): (כב) אך נייערט די גילדענע כלים ואת הכסף אונ די זילבערנע כלים את הנחשת די קופערנע כלים אונ דיא אייזערנע כלים ואת העופרת אונ דיא בלייערנע כלים זאלט איר די אלע כלים כשרן היינט איז ער מפורש ווי אזוי מען זאל זיי כשרן: (כג) כל דבר אלע כלים וואס איז גניצט געווארען ביא פייער מען האט אין זיי געקאכט תעבירו באש וטהר

משלי יהודה

אינז פיינד זענען אייך די נקמה דיין איז די דוא דארפסט ריידן דעם שאדן מיר זענען ניט שולדיג אין דעם שאדן דרום האט משה גזגט (לתת נקמת יי במדין) מע' זאל געבן אין מדין א נקמה פאר גאט:

יִתַּדֵּי וְכָל דִּי לָא מִתַּעַל בְּנוּרָא תַּעְבְרוּנֵיהּ בְּמַיָּא: כד וּתְחַוְּרוּן לְבוּשֵׁיכוֹן בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה

אַךְ בְּמֵי נִדָּה יִתְחַטָּא וְכֹל אֲשֶׁר לֹא־יָבֹא בָּאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בַּמָּיִם: כד וְכִבַּסְתֶּם בִּגְדֵיכֶם בַּיּוֹם

ת"א במי נדה. ע"ז שם: וכבסתם · קמא כה:　　השביעי

בעל הטורים

להם ג"כ דיני גיעול: (כג) והזרתם. ב' הכא ואידך וזרקתי עליכם מים טהורים והזרתם שמש הלכות גיעול הורה

שפתי חכמים

מרדכי: ם וכי בשביל שהאומן עושה כלי בהאור הצריכו הכ' להעביר אותו עוד באש ל"פ לבשל בו והוא מקרא קצר דכל"ל וכל אשר יבא באש לבשל בו: ע ומלת מה מגזרת וידו אכן כי אבל לפי מדרשו הוא אל' נדת דותה מים הראויין לטבילת נדה ומפני שמלת יתחטא אינו נופל אלא על החטוי קרא כפי' הראשון לפי פשוטו ומפני שהמים הראויין לטבילת נדה דהיינו מ' סאין אותנטים ראויין לכל הטמאים והיה לו לומר במי טמא יתחטא אמר ורבותינו דרשו מכאן וכו' תעבירו במים טובלן ודיו. והא דנקט טבילה בלשון העברה ולא אמר ל' בהאה במו במים יובא וטמא עד הערב. י"ל מפני שאמר לעיל תעבירו באש שאין פירושו אלי' העברה אלא ל' בהאה באש כ"ה תעבירו דהכא פי' נמי ל' בהאה והוא טבילה וכיון שצריך טבילה צריך להסיר ממנו כל דבר הנדבק בו בכלי כדי שלא יפא בו דבר

רש"י

כו"ס כלום: תעבירו באש. כדרך תשמישו הגעלתו מה שתשמישו ע"י חמין יגעילנו בחמין ומה שתשמישו ע"י צלי כגון השפוד והאסכלה ילבננו באור: אך במי נדה יתחטא לפי פשוטו חטוי זה לטהרו מטומאת מת ע"א צריכין הכלים גיעול לטהר' מן האיסור וחטוי לטהרן מן הטומאה ורבותינו דרשו מכאן שאף להכשירן מן האיסור הטעין טבילה לכלי מתכות ומי נדה הכתובין כאן דרשו מים הראוי' לטבול בהם נדה וכמה הם מ' סאה: וכל אשר לא יבא באש. כל דבר שאין תשמישו ע"י האור. כגון כוסות וצלוחיות שתשמישן בצונן ולא בלעו איסור:

תעבירו במים: מטבילו ודיו ודוקא כלי מתכות: אל

בית דוד

די כלי דורך פירען דורך דעם פייער (כדרך תשמישו הגעלתו) אזו וויא מען ניצט מיט די כלי אזוי זאל מען זיא כשרין (מה שתשמישו על ידי חמין) וואס מען ניצט מיט ווארעמן וואסער (יגעילנו בחמין) זאל מען כשרין מיט ווארעמן וואסר (ומה שתשמישו על ידי צלי) אונ וואס מען ניצט צום בראטן (כגון השפוד והאסכלה) דהיינו אשפיז אדר אאסכלה דאס איז אאייזערנע שיסל מיט לעכליך, איבער וועלכע לייגט מען אריין פלייש אונ מען שטעקט די כלי אויף דעם פייער אונ דאס פייער גייט אריין אין די כלי דורך די לעכליך די צוויי כלים אז מען דארף זיי כשרין (ילבננו באור) דארף מען זייא ברענען אין פייער: (אך במי נדה יתחטא). זאגט רש"י (לפי פשוטו) נאך דעם פשט פון דעם פסוק (חטוי זה לטהרו מטומאת מת). דאס ריינגונג מיינט מען עס זאל ווערן ריין פון די טומאה וואס מען האט אי גערירט א מת. (אמר להם) אלעזר האט געזאגט צו זיי צריכין הכלים גיעול לטהרם מן האיסור) די כלים דארף מען כשרין זיי זאלן ריין ווערן פון איסור נבלות וטרפות (וחטוי לטהרן מן הטומאה) אונ מען דארף אויף זיי שפריצען דאס וואסער מיט דעם אש פון די פרה אדומה זיי זאלן ריין ווערן פון די טומאה (ורבותינו דרשו מכאן) די רבנן לערנען פון דעם פסוק (שאף להכשירן מן האיסור הטעין טבילה לכלי מתכות) אפילו מען דארף כשר מאכן א כלי פון איסור אויב די כלי איז פון מאטעריאל (גאלד, זילבער, קופער מעש, צינק אונ נאך אזעלכע זאכן) נאך דעם כשרין דארף מען די כלי טובל זיין (ומי נדה הכתובין כאן) אונ וואס דער פסוק זאגט דא מי נדה (דרשו) האבן די רבנן געלערנט מען מיינט (מים הראוים לטבול בהם נדה) עס זאל זיין אזוי פיל וואסר אז אשה וואס ווערט ריין פון איהרע נדות זאל מען זיך טובל זיין אין דעם וואסר (וכמה הם) ווי פיל וואסר דארף זיין (מ' סאה) פערציג סאה (אזוי אמאס): (וכל אשר לא יבא באש). אונ וועלכע זאך עס קומט ניט אין פייער (כל דבר שאין תשמישו על ידי האור) אונ אלע זאכן וואס ווערן ניט גענוצט דורך פייער (כגון כוסות וצלוחיות שתשמישן בצונן ולא בלעו איסור) דהיינו גלעזער פלעשער, אונ נאך אזעלכע כלים וואס מען ניצט זיי מיט קאלטע זאכן אונ זייא האבן ניט איין געזאפט פון איסור (תעבירו במים) זאל מען די כלי ברענגן אין וואסער (מטבילו ודיו) מען איז טובל די כלי אין אמקוה וואסער אונ עס איז גענוג (ודוקא כלי מתכות) דער דין איז נאר ביי כלים פון מאטעריאל וואס ווערן געשמאלצן אבער

פירוש לתורת אלהים

זאלט איר זייא איבער פירען אין אזוי איין הייס וואסר וואס שטייט ביי דם פייער אונ עס וועט ווערען ריין (עי' רש"י) אך במי נדה יתחטא נאר מיט שפרענגעדיגע וואסר זאל זי פריער גערייניגט ווערען (עיין רש"י) וכל אשר לא יבא באש אונ אלע כלים וואס זענען ניט גניצט געווארן ביי דם פייער מען האט ניט געקאכט אין זיי נאר מען האט זיי גניצט מיט קאלטן דהיינו גלעזלך אדער פלעשער תעבירו זאלט איר זייא איבער פירען אין וואסער זאלט איר זייא טובלין (עיין רש"י):

הַשְּׁבִיעִי וּטְהַרְתֶּם וְאַחַר תָּבֹאוּ אֶל־הַמַּחֲנֶה׃ ס רביעי כה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ כו שָׂא אֵת רֹאשׁ מַלְקוֹחַ הַשְּׁבִי בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה אַתָּה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְרָאשֵׁי אֲבוֹת הָעֵדָה׃ כז וְחָצִיתָ אֶת־הַמַּלְקוֹחַ בֵּין תֹּפְשֵׂי הַמִּלְחָמָה הַיֹּצְאִים לַצָּבָא וּבֵין כָּל־הָעֵדָה׃ כח וַהֲרֵמֹתָ מֶכֶס לַיהוָה מֵאֵת אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה הַיֹּצְאִים לַצָּבָא אֶחָד נֶפֶשׁ מֵחֲמֵשׁ

המאות

שְׁבִיעָאָה וְתִדְכּוּן וּבָתַר כֵּן תֵּיעֲלוּן לְמַשְׁרִיתָא׃ כה וַאֲמַר יְיָ לְמשֶׁה לְמֵימָר׃ כו קַבֵּיל יָת חוּשְׁבַּן דִּבְרַת שִׁבְיָא בֶּאֱנָשָׁא וּבִבְעִירָא אַתְּ וְאֶלְעָזָר כַּהֲנָא וְרֵישֵׁי אֲבָהַת כְּנִשְׁתָּא׃ כז וּתְפַלֵּיג יָת דִּבְרְתָא בֵּין גֻּבְרֵי מְגִיחֵי קְרָבָא דִּנְפַקוּ לְחֵילָא וּבֵין כָּל כְּנִשְׁתָּא׃ כח וְתַפְרֵישׁ נְסִיבָא קֳדָם יְיָ מִן גֻּבְרֵי מְגִיחֵי קְרָבָא דִּנְפַקוּ

לחילא

בעל הטורים

לכם נ״ב מסורת הכלים שבאו בכותב׃ (כו) מלקוח, ג׳ שא את ראש מלקוח היוקח מגבור מלקוח פי׳ היוקח מגבור מלקוח ואתם לקחתם מגבור מלקוח לכן שא את ראש מלקוח ותתן ממנו מכס לה׳׳׃

רש״י

(כד) אל המחנה. למחנה שכינה. שאין טמא מת טעון שילוח ממחנה לויה וממחנה ישראל: (כו) שא את ראש. קח את החשבון: (כז) וחצית את המלקוח בין תופשי המלחמה וגו׳. חציו לאלו

שפתי חכמים

כחולין בשבילה כדכתיב אך את הזהב וכו׳ : ה פי׳ הכל כמו לא תשא שמע שוא ולא ל׳ הרמה כמו ישא פרעה את ראשך ופירוש ראש כך חשבון כמו תשא את ראש ונקרא כסף ראש מפני שבמכתב בעלי החשבון לכתוב כסף בראש אגרת הפרפים׃ ר״ג

בית

ניט ביא ערדענע כלים: (כד) (אֶל הַמַּחֲנֶה) מיינט מען (לְמַחֲנֵה שְׁכִינָה) איר וועט מעגען קומען אין הויף פון דעם מקדש (שאין טמא מת טעון שילוח במחנה לויה ומחנה ישראל) דער מענש וואס איז טמא פון אמת וועהט ניט ארויס געשיקט פון די מחנה לויים אונ ניט פון די מחנה ישראלים פאר וואס דען זאגט דר פסוק נאך דעם ווי זייא וועלין ריין ווערין פון די טומאה מעגין זיי קומען

דוד

אונ די מחנה, נאר מען מיינט אונ מחנה שכינה וועלין זיי מעגין קומען נאך דעם ווען זיי וועלין ריין ווערין: (כו) (שָׂא אֵת רֹאשׁ) מיינט מען (קַח אֵת הַחֶשְׁבּוֹן) נעם אויף אררעכענונג: (כז) (וְחָצִיתָ אֶת הַמַּלְקוֹחַ בֵּין תּוֹפְשֵׂי הַמִּלְחָמָה וגו׳). אונ אלין וואס מען האט געבראנגט פון די מלחמה זאלסטו טיילען אויף העלפט (חֶצְיוֹ לָאֵלּוּ וְחֶצְיוֹ לָאֵלּוּ) העלפט זאלסטו געבן צו די מענטשן

וואס

פירוש לתורת אלהים

(כד) וְכִבַּסְתֶּם אונ איר זאלט וואשען אייערע קליידר אין דעם זיבעטען טאג ווארום דעם זיבעטען טאג וועט מען אויך אייך דאס אנדערע מאל שפרענגען זאלט איר דעמאלט וואשען אייערע קליידר וּטְהַרְתֶּם אונ איר וועט זיין ריין וְאַחַר אונ דר נאך וועט איר מעגין קומען אין דער מַחֲנֶה: (כה) וַיֹּאמֶר יְיָ אונ גאט האט גזאגט צוא משה אזוי צו זאגן: (כו) שָׂא פר נעם את ראש די צאל מַלְקוֹחַ הַשְּׁבִי פון דעם רוב בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה פון מענטשן אונ פון בהמות אַתָּה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן די אונ אלעזר הכהן אונ די נשיאים פון דער עדה זאלט איר אלע פר נעמען די צאל פון דעם רעכענען רוב: (כז) וְחָצִיתָ אונ איר זאלט האלב צו טיילען דם רעכענען רוב בין תופשי צווישן די מענטשן וואס האבען בצוואונגען די מלחמה וואס זענען גגאנגען אין חיל אריין ובין כל העדה אונ צווישן גאר דר עדה האלב זאלט איר געבן די מענטשן וועס זענען געוועזן אין דר מלחמה אונ די אנדרע העלפט זאלט איר געבן די איבריגע עדה: (כח) וַהֲרֵמֹתָ אונ זאלסט אפ שיידן מכס

צאל

הַמֵּאוֹת מִן־הָאָדָם וּמִן־הַבָּקָר
וּמִן־הַחֲמֹרִים וּמִן־הַצֹּאן׃
כט מִמַּחֲצִיתָם תִּקָּחוּ וְנָתַתָּה
לְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן תְּרוּמַת יְהוָה׃
ל וּמִמַּחֲצִת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל תִּקַּח ׀
אֶחָד ׀ אָחֻז מִן־הַחֲמִשִּׁים מִן־הָאָדָם
מִן־הַבָּקָר מִן־הַחֲמֹרִים וּמִן־הַצֹּאן
מִכָּל־הַבְּהֵמָה וְנָתַתָּה אֹתָם
לַלְוִיִּם שֹׁמְרֵי מִשְׁמֶרֶת מִשְׁכַּן
יְהוָה׃ לא וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃
לב וַיְהִי הַמַּלְקוֹחַ יֶתֶר הַבָּז אֲשֶׁר

בזזו

לְחֵילָא חַד נַפְשָׁא
מֵחֲמֵשׁ מְאָה מִן אֱנָשָׁא
וּמִן תּוֹרֵי וּמִן חֲמָרֵי
וּמִן עָנָא׃ כט מִפַּלְגוּתְהוֹן
תִּסְּבוּן וְתִתֵּן לְאֶלְעָזָר
כַּהֲנָא אַפְרָשׁוּתָא קֳדָם
יְיָ׃ ל וּמִפַּלְגוּת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל תִּסַּב חַד
דְּאִתַּחַד מִן חַמְשִׁין מִן
אֱנָשָׁא מִן תּוֹרֵי מִן
חֲמָרֵי וּמִן עָנָא מִכָּל
בְּעִירָא וְתִתֵּן יָתְהוֹן
לְלֵיוָאֵי נָטְרֵי מַטְּרַת
מַשְׁכְּנָא דַּייָ׃ לא וַעֲבַד
מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר כַּהֲנָא
כְּמָא דִי פַּקִּיד יְיָ יָת
מֹשֶׁה׃ לב וַהֲוָה דִּבְרָתָא
שְׁאָר בִּזָּא דִי בְזוֹ עַמָּא

בעל הטורים

(ל) אחז. ב' בכת' ואידך אחז לאלעזר וגו'

שפתי חכמים

צ ר"ל לפי מה שכתוב בקרא משמע הוצאי המלחמה יעמדו בצד זה ושאר כל העדה יעמדו בצד שני ובין אלו שתי המחנות

רש"י

ומחצה לאלו: (לב) ויהי המלקוח יתר הבז. לפי שלא נצטוו להרים מכס מן המשללין אלא

דוד

בית

יום זעגין געגאנגען אונ די מלחמה, די אנדערע העלפט זאלסטו געבין צו אלע יודין: (לב) (וַיְהִי הַמַּלְקוֹחַ יֶתֶר הַבָּז), זאגט רש"י (לְפִי שֶׁלֹּא נִצְטַוּוּ לְהָרִים מֶכֶס מִן הַמְּטַלְטְלִין אֶלָּא מִן הַמַּלְקוֹחַ) ווייל די יודן זענין ניט געבאטן געווארן צו געבן פון אלע זאכען צוא אלעזר, נאר פון מענטשין

אונ

פירוש לתורת אלהים

צאל. ה׳ פון גאטס וועגן מֵאֵת אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה פון דיא מאנן וואס זענן געגאנגן אין חיל אונ האבן מלחמה געהאלטן מיט מדין זאלסטו ביא זיי נעמן: מֶכֶס אֶחָד נֶפֶשׁ איינס פון פינף הינדערט מִן הָאָדָם פון מענטשן וּמִן הַבָּקָר אונ פון רינדער אונ פון אייזלן אונ פון שאף זאלסטו אלץ נעמן: מכס איינס פון פינף הינדערט: (כט) מִמַּחֲצִיתָם פון זייער העלפט לעבעדיגן רויב תִּקָּחוּ זאלט איר נעמן ווארום פריער איז דאך געשטאנען אז פון דעם לעבעדיגן רויב וואס זיי האבן געבראכט פון מדין זאלן די מאנן וואס זענן געווען אין דר מלחמה נעמען האלב זאלסטו נעמן פון זייער האלב איינס פון פינף הינדערט וְנָתַתָּה אונ זאלסט געבן צוא אֶלְעָזָר תְּרוּמַת ה׳ תרומה פון גאטס וועגן גאט האט אים דס געשענקט: (ל) וּמִמַּחֲצִית אונ פון דר אנדערר העלפט וואס די ישראל נעמן תִּקַּח אחד זאלסטו נעמען איינס אָחֻז בעקומער טייל פון פופציג מִן הָאָדָם פון מענטשן וכו׳ מִכָּל הַבְּהֵמָה פון אלערליי בהמות וְנָתַתָּה אונ זאלסט דס געבן צו די לְוִיִּם שׁוֹמְרֵי וואס זיי היטן דס היטונג פון גאטס מִשְׁכָּן: (לא) וַיַּעַשׂ האט משה מיט אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן געטאן כַּאֲשֶׁר אזו ווי גאט האט געבאטן צוא משה: (לב) וַיְהִי הַמַּלְקוֹחַ אונ עס איז געווען דאס לעבעדיגע רויב יֶתֶר הַבָּז חוץ דעם רויב פון מטלטלין אֲשֶׁר בָּזְזוּ וואס האבן גרויבט דס פאלק וואס זענין געווען אין חיל פון דר מלחמה (עיין רש"י) צאן שאף שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף זעקס הינדערט טויזנט וְשִׁבְעִים אֶלֶף אונ זיבעציג טויזנט

בָּזְזוּ עַם הַצָּבָא צֹאן שֵׁשׁ־מֵאוֹת
אֶלֶף וְשִׁבְעִים אֶלֶף וַחֲמֵשֶׁת
אֲלָפִים׃ לג וּבָקָר שְׁנַיִם וְשִׁבְעִים
אָלֶף׃ לד וַחֲמֹרִים אֶחָד וְשִׁשִּׁים
אָלֶף׃ לה וְנֶפֶשׁ אָדָם מִן־הַנָּשִׁים
אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ מִשְׁכַּב זָכָר כָּל־
נֶפֶשׁ שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים אָלֶף׃ לו וַתְּהִי
הַמֶּחֱצָה חֵלֶק הַיֹּצְאִים בַּצָּבָא
מִסְפַּר הַצֹּאן שְׁלֹשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף
וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף וְשִׁבְעַת אֲלָפִים
וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת׃ לז וַיְהִי הַמֶּכֶס לַיהוָה
מִן־הַצֹּאן שֵׁשׁ מֵאוֹת חָמֵשׁ

ושבעים

אונקלוס

דִּי נְפָקוּ לְחֵילָא עָנָא
שִׁית מְאָה וְשַׁבְעִין
וְחַמְשָׁא אַלְפִין׃ לג וְתוֹרֵי
שַׁבְעִין וּתְרֵין אַלְפִין׃
לד וַחֲמָרֵי שִׁתִּין וְחַד
אַלְפִין׃ לה וְנַפְשָׁא
דַאֲנָשָׁא מִן נְשַׁיָּא דִּי
לָא יְדָעוּ מִשְׁכְּבֵי
דְכוּרָא כָּל נַפְשָׁתָא
תְּלָתִין וּתְרֵין אַלְפִין׃
לו וַהֲוַת פַּלְגוּתָא חוּלַק
גּוּבְרַיָּא דִּנְפָקוּ לְחֵילָא
מִנְיַן עָנָא תְּלַת מְאָה
וּתְלָתִין וּשְׁבַע אַלְפִין
וַחֲמֵשׁ מְאָה׃ לז וַהֲוָה
נְסִיבָא קֳדָם יְיָ מִן עָנָא
שִׁית מְאָה שַׁבְעִין

בעל הטורים

אמר לאלתמר (בדברי הימים א')
בענין המשמרות חור כרפס ותכלת אחו?

רש"י

מן המלקוח כ' את הלשון הזה ויהי המלקוח שבא לכלל חלוקה ולכלל מכס שהיה עודף על בז המטלטלין אשר בזזו עם הצבא איש לו ולא בא לכלל חלוקה

שפתי חכמים

המלקוחו ואם כן מה טעם יש בדבר וגם לא מפרש הקרא למי יתן המלקוחים ומתרץ ה"ק קרא יתן אליו לאלו ואליו לאלו:

מספר

בית דוד

אונ בְּהֵמוֹת (כָּתַב אֶת הַלָּשׁוֹן הַזֶּה) דֶּרִיבֶּער שְׁרַייבְּט דֶער פָּסוּק מִיט דֶעם לָשׁוֹן (וַיְהִי הַמַּלְקוֹחַ שֶׁבָּא לִכְלַל חֲלוּקָה וְלִכְלַל מֶכֶס) דִיא מֶענְטְשִׁין אונ דִיא בְּהֵמוֹת וָואס מִיט זַיי הָט מֶען דִיךְ גִיטַיילְט אונ פוּן זַיי הָט מֶען גִגֶעבֶּן צוּ אֶלְעָזָר (שֶׁהָיוּ עוֹדֵף עַל הַבָּז הַמִּטַּלְטְלִין אֲשֶׁר בָּזְזוּ עַם הַצָּבָא אִישׁ לוֹ וְלֹא בָאוּ לִכְלַל חֲלוּקָה) אונ זַיי זֶענֶען גִיוֶועזֶען מֶעהְר פוּן דִי גֶערוֹיבְּטֶע זַאכֶן וָואס דָאס מִילִיטֶער הָאבֶּען גֶערוֹיבְּט יֶעדֶר פַאר זִיךְ וִויפִיל אַיינֶער הָט גִיקֶענְט אונ מֶען הָט דָס נִיט גִיטַיילְט גְלַייךְ אִיז גִיוֶועזֶען (מִסְפַּר הַצֹּאן) דִיא צָאל פוּן דִיא שֶׁעפְּסֶען אונ פוּן דִי אָקְסֶען וִוי עֶס שְׁטֵייט אונ פָּסוּק:

וממחצית

פירוש לתורת אלהים

וַחֲמֵשֶׁת אֲלָפִים אונ פִינְף טוֹיזֶנְט: (לג) וּבָקָר אונ רִינְדֶער אִיז גִוֶועזֶען שְׁנַיִם וְשִׁבְעִים אֶלֶף צְווַייא אונ זִיבֶּעצִיג טוֹיזֶנְט: (לד) וַחֲמֹרִים אונ אֵייזֶעלֶען אֶחָד וְשִׁשִּׁים אֶלֶף אַיין אִין זֶעכְצִיג טוֹיזֶנְט: (לה) וְנֶפֶשׁ אָדָם אונ דִי מֶענְטְשֶׁען מִן הַנָּשִׁים פוּן ווַייבֶּר וָואס הָאבֶּען נִיט גְווּאוּסְט קֵיין גְלֶענֶר פוּן אַזְכָר פוּן אַזֶעלְכֶע נְקֵבוֹת וָואס זֶענֶען נִיט רָאוּי גִוֶועזֶען מֶען זָאל מִיט זַיי לִיגֶען אִיז גִוֶועזֶען כָּל נֶפֶשׁ אַלֶע מֶענְטְשֶׁען שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף צְוַוייא אונ דְרַייסִיג טוֹיזֶנְט: (לו) וַתְּהִי הַמֶּחֱצָה אִיז גִוֶועזֶען דִיא הֶעלְפְט חֵלֶק הַיּוֹצְאִים בַּצָּבָא פוּן דֶעם חֵלֶק וָואס דִי מֶענְטְשֶׁן וָואס זֶענֶען גִגַאנְגֶען אִין חַיִל מִלְחָמָה הָאלְט מִיט מִדְיָן הָאבֶּען גִנוּמֶען אִיז גִוֶועזֶען מִסְפַּר הַצֹּאן דִי צָאל פוּן דִי שָׁאף שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אֶלֶף דְרַיי הוּנְדֶערְט טוֹיזֶנְט וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף אונ דְרַייסִיג טוֹיזֶנְט וְשִׁבְעַת אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת אונ זִיבֶּען טוֹיזֶנְט אונ פִינְף הוּנְדֶערְט: (לז) וַיְהִי הַמֶּכֶס לַיְיָ אִיז גִוֶועזֶען דָר פוּן דִי צָאל וָוס זַיי הָאבֶּען גִגֶעבֶּן צוּ גָאט דִי תְּרוּמָה וָואס גָאט הָט גִהֵייסֶען גֶעבֶּען צוּ אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן מִן הַצֹּאן פוּן דִי שָׁאף שֵׁשׁ מֵאוֹת זֶעקְס הוּנְדֶערְט מִיט

ושבעים׃ לח והבקר ששה ושלשים אלף ומכסם ליהוה שנים ושבעים׃ לט וחמרים שלשים אלף וחמש מאות ומכסם ליהוה אחד וששים׃ מ ונפש אדם ששה עשר אלף ומכסם ליהוה שנים ושלשים נפש׃ מא ויתן משה את־מכס תרומת יהוה לאלעזר הכהן כאשר צוה יהוה את־משה׃ חמישי
מב וממחצית בני ישראל אשר חצה משה מן־האנשים הצבאים׃
מג ותהי מחצת העדה מן־הצאן

תו״א ומכי מפלת כנרכ. כתרא ג׳: סלס

אונקלוס

וחמש׃ לח ותורי תלתין ושתא אלפין ונסיבהון קדם יי שבעין ותרין׃ לט וחמרי תלתין אלפין וחמש מאה ונסיבהון קדם יי שתין וחד׃ מ ונפשא דאינשא שתא עשר אלפין ונסיבהון קדם יי תלתין ותרין נפשין׃ מא ויהב משה ית נסיב אפרשותא קדם יי לאלעזר כהנא כמא די פקיד יי ית משה׃ מב ומפלגות בני ישראל די פליג משה מן גובריא דנפקו לחילא׃ מג והות פלגות

כנשתא

בעל הטורים

בשביל שנעשו מספרות לספור על כפיר נפלו א׳ אחוז מן כמכסים. כרפס ותכלת אחוז תלמד הע״פ שלא נלמוו להת מכס אלא מן האדם ובבהמה מעלמן נתנו מנות כמשלשלין

רש״י

מספר הצאן וגו׳ : (מב) וממחצית בני ישראל אשר חצה משה. לעדה והוציאה להם מן האנשי׳ הצובאים : (מג) ותהי מחצת העדה. כך וכך :

שפתי חכמים

ק ר״ל מה שכתוב בקרא אחר חלה משה מן האנשים הצובאים מסמך שחלק גוף האנשים וכי הפסוק זה ועוד קשה למה לא מפרש בקרא למי נתן משה החלוקה וע״ז פי׳ לעדה ר״ל שנתן לעדה והוציאה להם מהאנשים הצובאים ולא מגופן וכו׳ מקרא קצר : ר לא שבא להודיענו מספר המחצה כמה הוא שזה נלמד מהפסוקים הודפסו המחצה אלא הכתוב נמשך עד ויקח משה וגו׳ שממחציתם לקח אחד מן החמשים ונתן ללוים ועוד דאם לא כן

בית דוד

(מב) (וממחצית בני ישראל אשר חצה משה). (לעדה) פון דיא העלפט וואס משה האט געגעבן צו די יודן (והוציאה להם מן האנשים הצבאים) דיא העלפט האט משה גנומען פון די מענטשן וואס וועגן גיוועזן אין די מלחמה : (מג) (ותהי מחצת העדה) די העלפט וואס די יודן האבן גנומען איז גיוועזן (כך וכך) אזו פיל און אזו פיל (ווי עס שטייט

אין

פירוש לתורת אלהים

(לח) והבקר און רינדער איז געוועזן זייער האלב ששה זעקס און דרייסיג טויזנט ומכסם און זייער צאל וואס האבן דר פון געגעבן צו גאט איז געוועזן שנים ושבעים צוויי און זיבעציג : (לט) וחמורים און איזלען איז געוועזן האלב שלשים אלף דרייסיג טויזנט און פינף הונדערט ומכסם לה׳ און עס איז געוועזן זייער צאל וואס זיי האבן געגעבן צו גאט אחד וששים איין און זעכציג : (מ) ונפש אדם און מענטשן איז געוועזן זייער האלב ששה עשר זעכצען טויזנט ומכסם לה׳ און עס איז געוועזן זייער צאל וואס זיי האבן געגעבן צו גאט שנים ושלשים נפש צוויי און דרייסיג מענטשן : (מא) ויתן און משה האט געגעבן דיא צאל וואס פריער איז געשטאנען וואס זיי האבן געגעבן תרומה פון גאט וועגן האט ער דאס געגעבן צו אלעזר הכהן כאשר אזוי ווי גאט האט געבאטן צו משה : (מב) וממחצית און פון דער העלפט וואס דיא קינדר ישראל האבן גנומען אשר חצה משה מן האנשים וואס משה האט האלב אפגטיילט פון די מענטשן וואס וועגן געוועזן אין דר מלחמה : (מג) ותהי איז געוועזן דיא העלפט וואס דיא עדה האט גנומען מן

הצאן

שְׁלֹשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף
שִׁבְעַת אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת׃
מד וּבָקָר שִׁשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים אָלֶף׃
מה וַחֲמֹרִים שְׁלֹשִׁים אֶלֶף וַחֲמֵשׁ
מֵאוֹת׃ מו וְנֶפֶשׁ אָדָם שִׁשָּׁה עָשָׂר
אָלֶף׃ מז וַיִּקַּח מֹשֶׁה מִמַּחֲצִת בְּנֵי־
יִשְׂרָאֵל אֶת־הָאָחֻז אֶחָד מִן־
הַחֲמִשִּׁים מִן־הָאָדָם וּמִן־הַבְּהֵמָה
וַיִּתֵּן אֹתָם לַלְוִיִּם שֹׁמְרֵי מִשְׁמֶרֶת
מִשְׁכַּן יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־
מֹשֶׁה׃ מח וַיִּקְרְבוּ אֶל־מֹשֶׁה
הַפְּקֻדִים אֲשֶׁר לְאַלְפֵי הַצָּבָא שָׂרֵי
הָאֲלָפִים וְשָׂרֵי הַמֵּאוֹת׃ מט וַיֹּאמְרוּ
אֶל־מֹשֶׁה עֲבָדֶיךָ נָשְׂאוּ אֶת־רֹאשׁ
אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה אֲשֶׁר בְּיָדֵנוּ וְלֹא־
נפקד

בְּנִשְׁתָּא מִן עָנָא תְּלַת
מְאָה וּתְלָתִין וְשַׁבְעָא
אַלְפִין וַחֲמֵשׁ מְאָה׃
מד וְתוֹרֵי תְּלָתִין וְשִׁתָּא
אַלְפִין׃ מה וַחֲמָרֵי תְּלָתִין
אַלְפִין וַחֲמֵשׁ מְאָה׃
מו וְנַפְשָׁא דַאֲנָשָׁא
שִׁתָּא עֲשַׂר אַלְפִין׃
מז וּנְסִיב מֹשֶׁה מִפַּלְגוּת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דְּאִתַּחַד
חַד מִן חַמְשִׁין מִן
אֱנָשָׁא וּמִן בְּעִירָא וִיהַב
יָתְהוֹן לְלֵוָאֵי נָטְרֵי
מַטְּרַת מַשְׁכְּנָא דַיְיָ
כְּמָא דִי פַקֵּיד יְיָ יָת
מֹשֶׁה׃ מח וּקְרִיבוּ לְוָת
מֹשֶׁה דִּמְמַנַּן דִּי לְאַלְפֵי
חֵילָא רַבָּנֵי אַלְפִין וְרַבָּנֵי
מָאוָתָא׃ מט וַאֲמַרוּ
לְמֹשֶׁה עַבְדָךְ קַבִּילוּ
יָת חוּשְׁבַּן גֻּבְרֵי מְגִיחֵי
קְרָבָא דִּי עִמָּנָא וְלָא
שנא

תויא ונפש אדם. יבמות סא. כריתות ו: ולא נפקד. שבת סד יבמות סא:

רשב"ם

(מט) עבדיך נשאו את ראש וגו' ולא נפקד ממנו איש במגפה. לפיכך ונקרב את קרבן ה' לכפר

רש"י

(מז) ויקח משה וגו' (מח) הפקודים הממונים: (מט) ולא נפקד. ולא נחסר ותרגומו ולא שגא

בית דוד

אין פסוק: (מח) (הַפְּקֻדִים). מיינט מע: (הַמְמֻנִּים) די עלצטע: (מט) (וְלֹא נִפְקַד)

פירוש לתורת אלהים

הצאן פון שאף דריי הונדרט טויזנט אונ דרייסיג טויזנט אונ זיבען טויזנט אונ פינף הונדערט: (מד) וּבָקָר אונ רינדער איז געוועזן אויף זייער האלב ששה זעקס אונ דרייסיג טויזנט: (מה) וַחֲמֹרִים אונ אייזלען איז געוועזן שלשים אלף דרייסיג טויזנט אונ פינף הונדערט: (מו) וְנֶפֶשׁ אָדָם אונ מענשן איז געוועזן ששה עשר זעכצן טויזנט: (מז) וַיִּקַּח האט משה גנומען פון דר האלב וואס די קינדער ישראל האבן גנומען את האחז דס בעסטע טייל אחד איינס פון פופציג פון מענטשן אונ פון בהמות ויתן אונ האט עס געגעבן צו די לוים שומרי וואס זיי היטן דס היטונג פון גאטס משכן כאשר אזו ווי גאט האט געבאטן צו משה: (מח) ויקרבו אונ זיא האבן גנעהנט ציא משה הפקודים דיא עלצטע וואס האבן גהאט צו שאפן איבר דעם וואפנונג פון דעם חיל שרי די הערן וואס איבר טויזנט אונ דיא הערן וואס איבר הונדערט: (מט) ויאמרו אל משה אונ זיי האבן גזאגט צו משה עבדיך מיר דיינע קנעכט נשאו האבען גצילט את ראש די צאל פון די מענטשן וואס זענען געוועזן

נִפְקַד מִמֶּנּוּ אִישׁ׃ נ וַנַּקְרֵב אֶת־
קָרְבַּן יְהוָה אִישׁ אֲשֶׁר מָצָא כְלִי־
זָהָב אֶצְעָדָה וְצָמִיד טַבַּעַת עָגִיל
וְכוּמָז לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵינוּ לִפְנֵי
יְהוָה׃ נא וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן
אֶת־הַזָּהָב מֵאִתָּם כֹּל כְּלִי
מַעֲשֶׂה׃ נב וַיְהִי ׀ כָּל־זְהַב הַתְּרוּמָה
אֲשֶׁר הֵרִימוּ לַיהוָה שִׁשָּׁה עָשָׂר

אלף

אונקלוס

שנא מננא אינש׃
נ וקריבנא ית קורבנא
דיי גבר דאשכח מאן
דדהב שרין ושבכין
עזקין קדשין ומחוך
לכפרא על נפשתנא
קדם יי׃ נא ונסיב משה
ואלעזר כהנא ית
דהבא מנהון כל מן
דעובדא׃ נב והוה כל
דהב אפרשותא
דאפרשו קדם יי שתא
עשר אלפין שבע

מאה

תו"א ונקרב. שבת סד יומא סב זבחים קנ תמורה ז יג :

רשב"ם

על נפשותינו שנדרנו מלפני החשבון שנמנינו כדי שלא ישלום בנו נגף ולפיכך צוה הקב"ה לתתו על עבודת אהל מועד שכן מצינו בכי תשא וגו׳. ולא יהיה בהם נגף בפקוד אותם. ולקחת את כסף הכפורים מאת בני ישראל ונתת אותו על עבדת אהל מועד והיו לבנ"י לזכרון וגו׳ אף כאן ויביאו אותו אל אהל מועד לזכרון

רש"י

אף הוא בל׳ ארמי חסרון כמו [בראשית לא] אנכי אחטנה תרגומו דהות שניא ממנינא וכן [שמואל א כ] כי יפקד מושבך יחסר מקום מושבך. איש הרגיל לישב שם וכן [שם כ] ויפקד מקום דוד. נחסר מקומו ואין איש יושב שם: (נ) אצעדה. אלו צמידים של רגל: וצמיד. של יד: עגיל. נזמי אוזן: וכומז. דפוס של בית הרחם לכפר על הרהור הלב

בית דוד

מיינט מען (ולא נחסר) עס איז ניט גיפעלט געווארן (ותרגומו לא שנא) דר תרגום שרייבט אויף ולא נפקד, לא שנאי (אף הוא לשון ארמי. חסרון). אויף די ארמישע שפראכע איז שנא די מייטש פעלין (כמו) ווי יעקב הט גזאגט אנכי אחטנה (תרגומו) מייטשט דער תרגום (דהות שניא ממנינא) וויס עס חט גיפעלט פון צאל (וכן) אונ אזו שטייט אונ פסוק (כי יפקד מושבך) איז די מייטש (יחסר מקום מושבך) עס וועט פעלען דם ארט פון דיין זיצונג. עס וועט פעלין (איש הרגיל לישב שם) דער מענטש וואס איז געוואהנט ער זאל דארטן שטענדיג זיצן (וכן) אונ אזו שטייט (ויפקד מקום דוד) עס הט גפעלט דם ארט פון דוד (נחסר מקומו) עס האט גפעלט זיין ארט (ואין איש יושב שם) דארטן אויף דעם ארט פון דוד איז קיין אנדערר מענש גזעסן: (נ) (אצעדה.) (אלו צמידים של רגל) אצעדה מיינט מען די בענדר וואס ארים די פיס: (וצמיד). (של יד) צמיד מיינט מען די בענדר וואס ארום די הענט: (עגיל). (נזמי האוזן) עגיל מיינט מען אויער רינגלעך אונ כומז דאס איז געווען (לכפר על הרהור הלב של בנות מדין) צוא מכפר זיין הקב"ה

פירוש לתורת אלהים

מיט אינז אין דר מלחמה ולא נפקד ממנו איש אונ עס איז ניט גמינערט געווארן פון אינז אפילו איין מענטש: (נ) ונקרב אונ מיר האבן גנעהנט את קרבן יי דעם קרבן צוא גאט איש איטליכער מענטש פון אונז וואס האט ביא זיך גפונן כלי זהב גילדענע כלים אצעדה איין ארום באנד וצמיד אונ אהעפטל טבעת איין רינג עגיל איין אורינגל וכומז אונ אמול שלאס האבן מיר דאס אלץ גבראכט לכפר מיר זאלן דורך דעם קרבן פאר געבען ווערען לפני יי פאר גאט (עיין רש"י): (נא) ויקח משה הט משה אונ אלעזר הכהן גנומן את הזהב מאתם דם גאלד פון זיי כל כלי מעשה אלע כלים פון ווערג: (נב) ויהי אונ עס איז געוועזן כל זהב התרומה גאר דאס גאלד פון דער תרומה אשר הרימו ליי וואס זיי הבן אפ גשייד צוא גאט ששה עשר אלף זעכצען טויזנט זיבען

אֶלֶף שְׁבַע־מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים שָׁקֶל
מֵאֵת שָׂרֵי הָאֲלָפִים וּמֵאֵת שָׂרֵי
הַמֵּאוֹת׃ נג אַנְשֵׁי הַצָּבָא בָּזְזוּ אִישׁ
לוֹ׃ נד וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן
אֶת־הַזָּהָב מֵאֵת שָׂרֵי הָאֲלָפִים
וְהַמֵּאוֹת וַיָּבִאוּ אֹתוֹ אֶל־אֹהֶל
מוֹעֵד זִכָּרוֹן לִבְנֵי־יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי
יְהוָה׃ פ ששי שלישי כשהן מחוברין

לב א וּמִקְנֶה ׀ רַב הָיָה לִבְנֵי רְאוּבֵן
וְלִבְנֵי־גָד עָצוּם מְאֹד וַיִּרְאוּ אֶת־
אֶרֶץ יַעְזֵר וְאֶת־אֶרֶץ גִּלְעָד וְהִנֵּה
הַמָּקוֹם מְקוֹם מִקְנֶה׃ ב וַיָּבֹאוּ בְנֵי־
גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה
וְאֶל־אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְאֶל־נְשִׂיאֵי

מְאָה וְחַמְשִׁין סִלְעִין
מִן רַבָּנֵי אַלְפִין וּמִן
רַבָּנֵי מָאֲוָתָא׃ נג גֻּבְרֵי
חֵילָא בְּזוֹ גְּבַר
לְנַפְשֵׁיהּ׃ נד וּנְסֵיב
מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר כַּהֲנָא יָת
דַּהֲבָא מִן רַבָּנֵי אַלְפִין
וּמָאֲוָתָא וְאַיְתִיאוּ יָתֵיהּ
לְמַשְׁכַּן זִמְנָא דָּכְרָנָא
לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל קֳדָם יְיָ׃
לב א וּבְעִיר סַגִּי הֲוָה
לִבְנֵי רְאוּבֵן וְלִבְנֵי גָד
תַּקִּיף לַחֲדָא וַחֲזוֹ יָת
אֲרַע יַעְזֵר וְיָת אֲרַע
גִּלְעָד וְהָא אַתְרָא אֲתַר
כְּשַׁר לְבֵית בְּעִיר׃
ב וַאֲתוֹ בְנֵי גָד וּבְנֵי
רְאוּבֵן וַאֲמַרוּ לְמֹשֶׁה
וּלְאֶלְעָזָר כַּהֲנָא
וּלְרַבְרְבֵי כְּנִשְׁתָּא
למימר

תו"א ומקנה רב. בכורות סד׃ תעדה

בעל הטורים

דילפינן ממון דכלא מממון דכתם׃ (א) ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד. כאן הקדים ראובן, ואחר בני גד ובני ראובן הקדים גד אלא הטעם הקדים ראובן שהיה הגדול ואחר כך הקדים גד שהיו גבורים והרוגיהם ניכרים דכתיב וטרף זרוע אף קדקד. ת"פ כשנזכרו בני גד ובני ראובן בפ' זו וזהו נחלה מנוחת בראשונה ואחריהם לא מבורך מנוחלת כתיב במ"ת.

פירוש לתורת אלהים

הינדערט אונ פופציג שְׁקָלִים אונ דאס גאלד איז גיוועזן מֵאֵת שָׂרֵי הָאֲלָפִים פון די הערין וואס איבער טויזנט וּמֵאֵת אונ פון דיא הערען וואס איבער הונדערט׃ (נג) אַנְשֵׁי די מענטשן וואס זענען גוועזן אין חיל האבן איטליכר גרובט גאלד אונ זילבער אונ כֵּלִים אונ האבן דער פון ניט גיגעבן קיין חֵלֶק צו דער איבריגער עדה אונ דיא הערן האבן אפ גישייד די תְּרוּמָה ווי פריער איז גישטאנען׃ (נד) וַיִּקַּח אונ ער האט גנומן משה מיט אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶת הַזָּהָב דס גאלד מֵאֵת פון די הערן וואס זענען גוועזן איבר טויזנט אונ פון די הערן ווס זענן גוועזן איבר הונדרט וַיָּבִיאוּ אוֹתוֹ אונ האבן גבראכט דס גאלד אֶל אֹהֶל מוֹעֵד צום אוהל מועד כדי דס זאל זיין זִכָּרוֹן אנגידעכעניש צו דיא קינדר ישראל פר גאט הקדוש ב"ה וואס דורך דעם גדענקן די קינדר ישראל צו גוטס׃ (א) וּמִקְנֶה רַב אונ פיל פיה איז געווען צוא דיא קינדר פון ראובן אונ צו די קינדר פון גד עָצוּם מְאֹד זייער שטארק עס איז גוועזן זייער פיל וַיִּרְאוּ האבן זיי גזעהן דס לאנד יַעְזֵר אונ דאס לאנד גִּלְעָד וְהִנֵּה הַמָּקוֹם דס ארט איז איין ארט פאר פיה דארטן איז דא פיל גראז׃ (ב) וַיָּבֹאוּ זענען גקומן דיא קינדר פון ראובן וַיֹּאמְרוּ אונ האבן

לְמֵימַר׃ ג מַכְלֵילְתָּא וּמַלְבַּשְׁתָּא וּבֵית נִמְרִין וּבֵית חוּשְׁבָּנָא וּבַעֲלֵי דְבָבָא וְסִימָא וּבֵית קְבוּרְתָּא דְמשֶׁה וּבְעוֹן׃ ד אַרְעָא דִי מְחָא יְיָ יַת יַתְבָהָא קֳדָם כְּנִשְׁתָּא דְיִשְׂרָאֵל אֲרַע כַּשְׁרָא לְבֵית בְּעִיר הִיא וּלְעַבְדָךְ אִית בְּעִיר׃ ה וַאֲמַרוּ אִם אַשְׁכַּחְנָא רַחֲמִין בְּעֵינָךְ תִּתְיְהַב יַת אַרְעָא הָדָא לְעַבְדָיךְ לְאַחֲסָנָא לָא תַעְבְּרִנָּנָא יַת יַרְדְּנָא׃ ו וַאֲמַר משֶׁה לִבְנֵי גָד וְלִבְנֵי רְאוּבֵן הַאֲחֵיכוֹן יֵיתוּן לִקְרָבָא וְאַתּוּן

הָעֵדָה לֵאמֹר׃ ג עֲטָרוֹת וְדִיבֹן וְיַעְזֵר וְנִמְרָה וְחֶשְׁבּוֹן וְאֶלְעָלֵה וּשְׂבָם וּנְבוֹ וּבְעֹן׃ ד הָאָרֶץ אֲשֶׁר הִכָּה יְהוָה לִפְנֵי עֲדַת יִשְׂרָאֵל אֶרֶץ מִקְנֶה הִוא וְלַעֲבָדֶיךָ מִקְנֶה׃ ס ה וַיֹּאמְרוּ אִם־מָצָאנוּ חֵן בְּעֵינֶיךָ יֻתַּן אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת לַעֲבָדֶיךָ לַאֲחֻזָּה אַל־תַּעֲבִרֵנוּ אֶת־הַיַּרְדֵּן׃ ו וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לִבְנֵי־גָד וְלִבְנֵי רְאוּבֵן הַאַחֵיכֶם יָבֹאוּ לַמִּלְחָמָה

ואתם

תו"א עטרות ודיבון. ברכות ח׃

רשב"ם

לפני ה׳, מאבא מורי הרב רבי מאיר שמעתי שיטה

בעל הטורים

בשביל מ"פ שהוזכרו על נחלתן ניקת כראשונה אחריתה לא

שפתי חכמים

ומחלית מכפ"ל דממחלית מורה שר"ל שממחליתולקח מה שלקח: ש ומ"מ וכלא כומר לכם יפת מואר וי"ל דלא כותר לכם אלא לאמר ז׳ שנים שכבשו וז׳ שנים שחלקו וכן משמע בירושלמי דסוף מס׳ ע"ז, מלאמי. ול"כ כא דכותר לכם יפת תואר דוקא במלחמת כבוש אבל מלחמה זו כיתה דומה למלחמת מוכה של לא תחיה כל נשמה וישראל לא ידעו זה מתחלה אלא אמר שכחם משה עליהם שבחיו כל נקבה ואם כן באיסור היה להם הרהור הלב של בנות מדין: ת מדכתיב אחר כך הארץ אשר הכה ה׳ וגו׳ דהיינו סיחון ועוג שישראל נלחו אותן וירשו את ארצם כמו שמפורש בפ׳ חקת א"כ מדכתיב בסמוך ויתן להם משה לבני גד וגו׳ את ממלכת סיחון מלך האמורי ואת ממלכת עוג מלך הבשן וכתיב בתריה ויבנו בני גד את דיבון :את עטרות וגו׳ ומשיב כל הערים הכתובים הכא ש"מ דמארץ סיחון ועוג היו ולא מערי מדין כנכתב קודם לזה

רש"י

הלב של ש בנות מדין: (ג) עטרות ודיבון וגו׳ מארץ סיחון ת ועוג היו: (ו) האחיכם. לשון תמיהה

בית

תקב"ה זאל מוחל זיין אוף די עבירה מאמר האבן זיי אין הארץ גטראכט מקנה צוא זיין מיט די׳א טעכטר פון מדין׃ (ג) (עטרות ודיבון). זאגט

דוד

רש"י (מארץ סיחון ועוג היו) די׳א שטעט זענען געוועזן פון דעם לאנד וואס געהער צו סיחון אונ עוג׃ (ו) (האחיכם). זאגט רש"י (לשון תמיה

הוא

פירוש לתורת אלהים

גזאגט צו משה אונ צו אלעזר הכהן אונ צוא די נשיאים פון דר עדה׃ (ד) הארץ, דאס לאנד וואס גאט האט גשלאגן לפני פר די עדה פון ישראל ארץ מקנה איז דאס איין גוט לאנד פר פיך ולעבדיך מקנה אונ צו אונז דיינע קנעכט איז דא פיל פיך׃ (ה) ויאמרו אונ זייא האבן גזאגט צוא משה אוב מיר האבן גפונן חן אין דיינע אויגן יותן לאז דאך דס לאנד גיגעבן ווערן צו אונז דיינע קנעכט פאר איין ארב מייל אל תעבירנו לאז אונז ניט מאכן איבר פארן דם ירדן מיר זאלן דארטען נעמן אין אי׳ פר אונז איין חלק נאר מיר ווילן דס לאנד׃ (ו) ויאמר משה האט משה גזאגט צו די קינדר פון גד אונ פון ראובן האחיכם זאלן אייערע ברידר קומן מלחמה האלטן מיט די׳א אומות וואס וואנן אין ארץ כנען ואתם אונ איר זאלט דא בלייבן זיצן׃

ואתם תשבו פה: ז ולמה תנואון
את־לב בני ישראל מעבר אל־
הארץ אשר־נתן להם יהוה: ח כה
עשו אבתיכם בשלחי אתם
מקדש ברנע לראות את־הארץ:
ט ויעלו עד־נחל אשכול ויראו
את־הארץ ויניאו את־לב בני
ישראל לבלתי־בא אל־הארץ
אשר־נתן להם יהוה: י ויחר־אף
יהוה ביום ההוא וישבע לאמר:
יא אם־יראו האנשים העלים
ממצרים מבן עשרים שנה ומעלה

°תניאון קרי

תתבון הכא: ז ולמא
תונון ית לבא דבני
ישראל מלמעבר
לארעא דיהב להון יי:
ח כדין עבדו אבהתכון
כד שלחית יתהון
מרקם גיאה למחזי ית
ארעא: ט וסליקו עד
נחלא דאתכלא וחזו
ית ארעא ואוניאו ית
לבא דבני ישראל
בדיל דלא למיעל
לארעא דיהב להון יי:
י ותקיף רוגזא דיי
ביומא ההוא וקיים
למימר: יא אם יחזון
גבריא דסליקו
ממצרים מבר עשרין
שנין ולעילא ית ארעא

את די

רש״י

סאיסס סוס: (ז) ולמה תניאון. תסירו ותמניעו לבם מעבור שיהיו סבורים שאתם יראים לעבור מפני המלחמה וחוזק הערים והעם: (ח) מקדש ברנע

שפתי חכמים

לזכ: א כלומר כה דכתיב קדש ברנע לא תאמר דקדש שמה ושם בעלה ברנע כמו פלוני ממרא דבכל המיפור נקרא ממרא

בית דוד

הוא) דס האט משה גזאגט מיט אוואונדער איר ווילט זיין דא אונ אייערע ברודער זאלין גייא צו די מלחמה: (ז) (ולמה תניאו) . מיינט מען (תסירו ותמניעו לבם מעבור) איר וועט צו טון אונ איר וועט פר מיידן זייער הארץ פון אריבר צו גיין אין ארץ ישראל (שיהיו סבורים שאתם יראים לעבור מפני המלחמה וחוזק הערים והעם) די יורן וועלן מיינן איר וירכט גיט גיין קיין ארץ ישראל ווייל איר האט מורא פאר דיא מלחמה אונ פאר דיא שטארקע שטעט אונ פר דעם פאלק: (ח) (מקדש ברנע) . זאגט רש״י (כך שמה) אזו איז דר נאמן פון דיא שטאט קדש ברנע (ושני קדש היו) עס זענען

פירוש לתורת אלהים

(ז) ולמה אונ וואָרום זאלט איר אם קערן אונ צוא ברעכין דס הארץ פון דיא קינדר ישראל מעבור פון איבר צו פארן צו דעם לאנד ווס גאט האט זיי געגעבן דיא ישראל וועלן זאגן ווען איר ווילט נעמן דס לאנד פאר אייך ערב מן הסתם הט איר מורא איבר צו פארן מן המה האלטען מיט די אומות פון כנען וועלן זיי אוך ניט וועלן איבר פארן אונ וועלן אוך מורא האבן: (ח) כה עשו אזו האבן אייערי עלטרן אוך גטאן בשלחי אז איך האב זיא גשוקט פון קדש ברנע לראות זיי זאלן אום זעהן דס לאנד כנען: (ט) ויעלו אונ זיי זענן אויף גגאנגן ביז נחל אשכול אונ האבן אום גזעהן דס לאנד ויניאו אונ זיי האבן צו בראכן דס הארץ פון די קינדר ישראל לבלתי זיי זאלי ניט קומן צו דעם לאנד וואס גאט הט זיי געגעבן: (י) ויחר אונ עס האט גגרימט דער צארען פון גאט דעם זעלביגן טאג וישבע אונ ער הט געשווארען אזו צו זאגן: (יא) אם יראו אוב די מיינטשן וואס זענן אוף גגאנגן פון מצרים וואס זענן אלט צוואנציג יאר אונ ווייטר אוב זיי וועלן זעהן את האדמה דס לאנד אשר נשבעתי וואס איך האב געשווארן צוא אברהם אונ צוא

אֶת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי
לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב כִּי לֹא־
מִלְאוּ אַחֲרָי: יב בִּלְתִּי כָּלֵב בֶּן־
יְפֻנֶּה הַקְּנִזִּי וִיהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן כִּי
מִלְאוּ אַחֲרֵי יְהוָה: יג וַיִּחַר־אַף
יְהוָה בְּיִשְׂרָאֵל וַיְנִעֵם בַּמִּדְבָּר
אַרְבָּעִים שָׁנָה עַד־תֹּם כָּל־הַדּוֹר
הָעֹשֶׂה הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה: יד וְהִנֵּה
קַמְתֶּם תַּחַת אֲבֹתֵיכֶם תַּרְבּוּת
אֲנָשִׁים חַטָּאִים לִסְפּוֹת עוֹד עַל
חֲרוֹן אַף־יְהוָה אֶל־יִשְׂרָאֵל: טו כִּי

דִּי קַיֵּמִית לְאַבְרָהָם
לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב אֲרֵי
לָא אַשְׁלִימוּ בָּתַר
דַּחַלְתִּי: יב אֱלָהֵן
כָּלֵב בַּר יְפֻנֶּה קְנִזָּאָה
וִיהוֹשֻׁעַ בַּר נוּן אֲרֵי
אַשְׁלִימוּ בָּתַר דַּחַלְתָּא
דַּיָי: יג וּתְקֵיף רוּגְזָא
דַּיָי בְּיִשְׂרָאֵל וְאַחְרִינוּן
בְּמַדְבְּרָא אַרְבְּעִין
שְׁנִין עַד דְּסַף כָּל
דָּרָא דַּעֲבִיד דְּבִישׁ
קֳדָם יְיָ: יד וְהָא
קַמְתּוּן חֲלַף אֲבָהַתְכוֹן
תַּלְמִידֵי גֻבְרַיָּא חַיָּבַיָּא
לְאַסְפָּא עוֹד עַל תְּקוֹף
רוּגְזָא דַּיָי לְיִשְׂרָאֵל:
טו אֲרֵי תְתוּבוּן מִבָּתַר

תשובון

רש"י

ברנע. כך שמה א ושני קדש היו: (יב) הקניזי [סוטה יא] חורגו של קנז היה וילדה לו אמו של כלב את עתניאל: (יג) וינעם. ויטלטלם. מן נע ונד [ס"א וטלטל' בנע ונד]: (יד) לספות. כמו [ישעיה כט] ספו שנה על שנה [ירמיה ז] עולותיכ'

שפתי חכמים

ל"פ כך שמה קדש ברנע ככל שם המקום והא דקרו ליה במקום אחר קדש לחוד פ"ז פי' דב' קדש היו: ב רל"ל מה שכתוב כאן כלב בן יפנה הקניזי ואם הוא בן יפנה לאו בן קנז הוא ואם בן קנז הוא לאו בן יפנה הוא וגם במקום אחר לא כתיב אלא כלב בן יפנה ומתרץ דמה שכתוב כאן בן יפנה הקנזי ה"פ אחר שמת יפנה אביו של כלב נשאת אמו של כלב לקנז וילדה

דוד

אוֹרט צוּם אַנְדֶערְן אוֹרְט (מִן נָע וָנָד) וַיְנִעֵם אִיז פוּן דֶעם וָוארְט נָע וָנָד מ'נְט מֶען גֵיין פוּן אֵיין אוֹרְט צ'ם אַנְדֶערְן אוֹרְט: (יד) (לִסְפּוֹת). מֶעהְרֶען (כְּמוֹ) ווִי עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (סְפוּ שָׁנָה עַל שָׁנָה) אִיר טוּט מֶעהְרֶען יָאר אוֹיף יָאר. נָאךְ שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (עוֹלוֹתֵיכֶם סְפוּ עַל זִבְחֵיכֶם) אִיר זָאלְט פוּן דִיא עוֹלוֹת מֶעהְרֶען אוֹיף אֵייעֶרֶע

בית

זָענֶען גֶוועֶן צְווַיי שְׁטֶעט וָוס הָאבֶּן גֶעהֵייסֶן קָדֵשׁ: (יב) (הַקְּנִזִּי). זָאגְט רַשִׁ"י (חוֹרְגוֹ שֶׁל קְנַז הָיָה) כָּלֵב אִיז גֶעוֶוען אַשְׁטִיף זוּן פוּן קְנַז (וְיָלְדָה לוֹ אִמּוֹ שֶׁל כָּלֵב אֶת עָתְנִיאֵל) דִיא מוּטֶער פוּן כָּלֵב הָאט גֶעבָּארֶען צוּא אִיר צְווֵייטֶען מַאן קְנַז אִיר זוּהְן עָתְנִיאֵל: (יג) (וַיְנִעֵם). אִיז דִיא טַייְטְשׁ (וַיְטַלְטְלֵם) עֶר הָאט זֵיי גֶעפִירְט פוּן אֵיין

פירוש לתורת אלהים

יִצְחָק אוּנ צוּ יַעֲקֹב אִיךְ זָאל דָס גֶעבֶּן צוּ זֵייעֶרִי קִינְדֶר וֶועלֶן זֵייא עֶס נִיט זֶעהֶן כִּי וָוארוּם זֵייא הָאבֶּן נִיט דֶר פִילְט נָאךְ מֵיין פָארְכְט זֵיי הָאבֶּן מִיךְ נִיט גֶפָאלְגְט: (יב) בִּלְתִּי נָאר כָּלֵב דֶער זוּהְן פוּן יְפוּנֶּה דֶר קְנִזִּי אוּנ יְהוֹשֻׁעַ דֶער זוּהְן פוּן נוּן זֵיי וֶועלֶן יוֹא אַרֵיין גֵיין אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כִּי מִלְאוּ וָוארוּם זֵיי הָאבֶּן דֶר פִילְט נָאךְ גָאט: (יג) וַיִּחַר הָט גֶגְרִימְט דֶר צָארְן פוּן גָאט אוֹף דִי יִשְׂרָאֵל וַיְנִעֵם אוּנ עֶר הָט זֵיי גֶוואָגִילְט אִין דֶער מִדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה פֶערְצִיג יָאר עַד תּוֹם בִּיז עֶס הָט זִיךְ אוֹס גֶלָאזְט גָאר דָאס דוֹר בִּיז זֵיי זֶענֶען גֶשְׁטָארְבֶּן דָס דוֹר וָואס הָאבֶּן גֶטָאן בֵּייז אִין דִיא אוֹגֶן פוּן גָאט: (יד) וְהִנֵּה קַמְתֶּם אִיר זֵייט אוֹף גֶשְׁטַאנֶען אוֹף דָם אָרְט פוּן אֵייעֶרֶע עֶלְטֶרֶן תַּרְבּוּת מֶערִינְג פוּן זִינְדִיגֶע מֶענְטְשֶׁן לִסְפּוֹת נָאךְ צוּ מֶערֶן אוֹף גָאטְס גְרִים צָארְן צוּ דִי יִשְׂרָאֵל אִיר וֶוילְט הָאבֶּן אַז גָאט זָאל נָאךְ מֶער בְּרוֹגֶז זַיין אוֹף דִיא יִשְׂרָאֵל: (טו) כִּי וָוארוּם אַז אִיר

תָּשׁוּבֻן מֵאַחֲרָיו וְיָסַף עוֹד לְהַנִּיחוֹ בַּמִּדְבָּר וְשִׁחַתֶּם לְכָל־הָעָם הַזֶּה׃ ס
טז וַיִּגְּשׁוּ אֵלָיו וַיֹּאמְרוּ גִּדְרֹת צֹאן נִבְנֶה לְמִקְנֵנוּ פֹּה וְעָרִים לְטַפֵּנוּ׃
יז וַאֲנַחְנוּ נֵחָלֵץ חֻשִׁים לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַד אֲשֶׁר אִם־הֲבִיאֹנֻם אֶל־מְקוֹמָם וְיָשַׁב טַפֵּנוּ בְּעָרֵי
המבצר

דְּחַלְתֵּיהּ וְיוֹסֵיף עוֹד לְאַחֲרוּתְהוֹן בְּמַדְבְּרָא וּתְחַבְּלוּן לְכָל עַמָּא הָדֵין׃ טז וּקְרִיבוּ לְוָתֵיהּ וַאֲמָרוּ חַטְרִין דְּעָן נִבְנֵי לִבְעִירָנָא הָכָא וְקִרְוִין לְטַפְלָנָא׃ יז וַאֲנַחְנָא נִזְדָּרֵז מַבְעִין קֳדָם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַד דִּי נָעֵלִינוּן לְאַתְרֵיהוֹן וְיִתְּבוּן טַפְלָנָא בְּקִרְוִין כְּרִיכַן

בעל הטורים

תכורך שגלו מ' שנים קודם לשאר השבטים: (יז) חושים. ב' במסרה מתרי ליסנא הכא ואידך וכני דן חושים והיינו דאיתא בפרק מי שמת ודלמא כחושים של קנה פי' הרבה קנים יוצאים משורש אחד ולמעלה נפרדים זה מזה וכך פי' נחלץ כמו חושים קנה שנאחזים זה בזה כך נחלץ למלחמ' כי כן דרך המלחמים

רשב"ם

זו ועיקר: (יז) חשים. נמהרים [צ"ל מהירים] כמו החישה מפלט לי:

רש"י

ספו וגו' למון מוספס: (טז) נבנה למקננו פה חסים היו על ממונס יותר מבניס' ובנותיס' שהקדימו מקניה' לטפס אמר להס משה לא כן ג עשו העיקר עיקר והטפל טפל. בנו לכם תחלה ערים לטפכ' ואחר כך גדרות לצאנכם: (יז) ואנחנו נחלץ חשים נזדיין מהירי' כמו [ישעיה ה] מהר שלל חש בז. [שם ה] ימהר יחישה: לפני בני ישראל. בראשי גייסות

שפתי חכמים

לו את עתניאל וכלב נקרא בן יפונה אביו וקנזי בשם בעל אמו: ג ר"ל למה שינה משה ואמר בנו לכם ערים לטפכם

בית דוד

שְׁבָטִים (לְשׁוֹן תּוֹסֶפֶת) סֻפּוּ אִיז טַייטְשׁ מֶעהְרֶן: (טז) (נִבְנֶה לְמִקְנֵנוּ פֹּה). מִיר ווֶעלֶן דָא מַכֶן שְׁטַאלֶן צוּ אוּנְזֶרֶע בְּהֵמוֹת. זָגְט רַשִׁ"י (חָסִים הָיוּ עַל מָמוֹנָם יוֹתֵר מִבְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם) זֵיי הָאבֶּן מֶער רַחֲמָנוּת גֶעהַט אוֹיף זֵייעֶרֶע בְּהֵמוֹת ווִיא אוֹיף זֵייעֶרֶע זִין אוּנ טֶעכְטֶער (שֶׁהִקְדִּימוּ מִקְנֵיהֶם לְטַפָּם) זַייא הָאבֶּען גֶזָאגְט פְרִיעֶר, מִיר ווֶעלִין מַאכֶן שְׁטַאלֶן צוּ אוּנְזֶערִי שָׁעפְּסֶן אוּנ שְׁטֶעט פַר אוּנְזֶרֶע קִינְדֶר' (אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה) הָט מֹשֶׁה צוּ זֵיי גֶזָאגְט (עֲשׂוּ הָעִיקָּר עִיקָּר וְהַטָּפֵל טָפֵל) ווָס עֶס אִיז דֶער עִיקָּר מַאכְט פַאר אַעִיקָּר אוּנ ווָס עֶס אִיז אַנֶעבֶּן זַאךְ מַאכְט פַר אַנֶעבֶּן זַאךְ (בְּנוּ לָכֶם תְּחִלָּה עָרִים לְטַפְּכֶם). פְרִיעֶר בּוֹיעט שְׁטֶעט פַר אַייעֶרֶע קְלֵיינֶע קִינְדֶר (וְאַחַר כָּךְ גְּדֵרוֹת לְצֹאנְכֶם) נָאךְ דֶעם ווֶעט אִיר מַאכֶען שְׁטַאלֶען פַר אַייעֶרֶע שָׁעפְּסֶן: (יז) (וַאֲנַחְנוּ נֵחָלֵץ חוּשִׁים). מֶען מֵיינְט (נִזְדַּיֵּין מְהִירִים) מִיר ווֶעלִין אוּנְז וַואפֶענִ'ן גֶעשְׁווִינְט (כְּמוֹ) ווִי עֶס שְׁטֵייט אוּנ פָּסוּק (מַהֵר שָׁלָל חָשׁ בַּז) עֶר ווֶעט גֶעשְׁווִינְט רוֹיבֶּען עֶר ווֶעט זַיין גֶעאַיילְט צוּא רוֹיבֶּען. נָאךְ שְׁטֵייט אוּנ פָּסוּק (יְמַהֵר יָחִישָׁה) עֶר ווֶעט אַיילֶן גֶעשְׁווִינְד זַיין

פירוש לתורת אלהים

ווֶעט אַייךְ אַוֶועקְקֶערֶן פוּן נָאךְ אִים אַז אִיר ווֶעט זִינְדִיגֶן וְיָסַף ווֶעט נָאט נָאךְ מֶערֶער צוּ לָאזִין זֵיי אִין דֶר מִדְבָּר וְשִׁחַתֶּם ווֶעט אִיר פַאר דַארְבֶּן צוּ נָאר דֶעם פָאלְק: (טז) וַיִּגְּשׁוּ אֵלָיו אוּנ דִיא בְּנֵי רְאוּבֵן אוּנ דִי בְּנֵי גָד הָאבֶּן גֶנֶעהֶנְט צוּ אִים וַיֹּאמְרוּ אוּנ הָאבֶּן גֶזָאגְט גְּדֵרוֹת צֹאן שְׁטַאלֶן פוּן דִיא שָׁאף ווֶעגֶן נִבְנֶה ווֶעלֶן מִיר דָא בּוֹיעֶן פוּן אִינְזֶרֶע שָׁאף ווֶעגֶן וְעָרִים אוּנ שְׁטֶעט ווֶעלֶן מִיר בּוֹיעֶן פוּן אוּנְזֶרֶע קְלֵיינֶע קִינְדֶר ווֶעגֶן: (יז) וַאֲנַחְנוּ אוּנ מִיר נֵחָלֵץ מִיר ווֶעלֶן זִיךְ טָאפֶּענֶן חוּשִׁים אֵייל״נְדִיג לִפְנֵי פַר דִי קִינְדֶר יִשְׂרָאֵל עַד אֲשֶׁר בִּיז וַואנֶן מִיר ווֶעלֶן זֵיי בְּרֶענְגֶען צוּא זֵייעֶר אָרְט ווָס דִיא זָאגְסְט דָרוּם ווִילֶן מִיר נֶעמֶן אִינְזֶר חֵלֶק פוּן דֶר זֵייט אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל ווָארוּם מִיר הָאבֶּען מוֹרָא צוּ גֵיין מִלְחָמָה הַאלְטֶן מִיט דִיא כְּנַעֲנִים דָרוּם ווֶעלֶן מִיר נָאךְ גֵיין פְרִיעֶר פַר אַלֶע יִשְׂרָאֵל צוּ דֶר מִלְחָמָה פוּן דִי כְּנַעֲנִים אוּנ מִיר ווֶעלֶן זִיךְ נִיט אוּם קֶערֶן אַהֵיים בִּיז מִיר ווֶעלֶן דִי יִשְׂרָאֵל בְּרֶענְגֶען אוֹיף זֵייעֶר אָרְט וְיָשַׁב נָר לָאזִין דָא זִיצֶען אוּנְזֶרֶע קְלֵיינֶע קִינְדֶר אִין דִי פֶעסְטֶע שְׁטֶעט ווָס

הַמִּבְצָר מִפְּנֵי יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ׃
יח לֹא נָשׁוּב אֶל־בָּתֵּינוּ עַד הִתְנַחֵל בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל אִישׁ נַחֲלָתוֹ׃ יט כִּי לֹא
נִנְחַל אִתָּם מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן וָהָלְאָה
כִּי בָאָה נַחֲלָתֵנוּ אֵלֵינוּ מֵעֵבֶר
הַיַּרְדֵּן מִזְרָחָה׃ פ שביעי רביעי כשהן מחוברין
כ וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה אִם־תַּעֲשׂוּן
אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה אִם־תֵּחָלְצוּ לִפְנֵי

יי

אונקלוס

מִן קֳדָם יָתְבֵי אַרְעָא׃ יח לָא נְתוּב לְבָתָּנָא עַד דְיִתְחַסְנוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גְּבַר אַחֲסַנְתֵּיהּ׃ יט אֲרֵי לָא נַחְסִין עִמְהוֹן מֵעִבְרָא לְיַרְדְּנָא וּלְהָלָא אֲרֵי קַבֵּילְנָא אַחֲסַנְתָּנָא לָנָא מֵעִבְרָא לְיַרְדְּנָא מַדִּנְחָא׃ כ וַאֲמַר לְהוֹן מֹשֶׁה אִם תַּעְבְּדוּן יַת פִּתְגָמָא הָדֵין אִם תִּזְדָּרְזוּן קֳדָם עַמָּא דַייָ

רש״י

נייסות. מסוך שנבורי' היו ׳ שכן נאמר בגד [דברים לג] וטרף זרוע אף קדקד ואף משה חזר ופירש להם באלה הדברים [שם ג] ואצו אתכם בעת ההיא וגו' חלוצים תעברו לפני אחיכ' בני ישראל כל בני חיל. ובירישו כתיב [יהושע ו] והחלוץ הולך לפניה'. זה ראובן וגד שקיימו תנאם: וישב טפנו. בעודנו ד אצל אחינו: בערי המבצר שנבנה ה עכשיו: (יט) מעבר לירדן וגו'. בעבר ו המערבי. כי באה נחלתנו. כבר קבלנוה בעבר המזרחי

שפתי חכמים

ונדרות לאלכם ומתרץ לפי שהם כיו פסים כו': ד דהל״כ מה פעם אמרו זה למשה מה שיכיה: ה כי הבנינים כבר נכרסו במלחמה: ו ר״ל כא נחלתנו כיתה נ״כ בעבר הירדן ולמה אמרו כי לא ננחל וגו' לכן פי' בעבר הירדן של מערבי ר״ל לא נטלו

בית דוד

זַיין אַרְבֶּעט׃ (לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל). מַיינְט מֶען (בְּרָאשֵׁי גַיְיסוֹת) פְרִיעֶר פַר אַלֶע יוּדֶן וֶועלִין מִיר גֵיין צוּ דִיא מִלְחָמָה (מִתּוֹךְ שֶׁגִבּוֹרִים הָיוּ) וַוייל זַייא זֶענִין גְוֶועזֶן שְׁטַארְקֶע מֶענְטְשֶׁן (שֶׁכֵּן נֶאֱמַר בְּגָד) אַזוֹי שְׁטֵייט בַּיי גָד (וְטָרַף זְרוֹעַ אַף קָדְקֹד) עֶר הַאקְט אָפּ דִיא הַאנְט (דֶעם אָרֶעם) צוּ זַאמֶען מִיט דֶעם קָאפּ (וְאַף מֹשֶׁה חָזַר וּפֵירֵשׁ לָהֶם בְּאֵלֶּה הַדְּבָרִים) אוּנ דִי סִדְרָה אֵלֶּה הַדְּבָרִים אִיז גְשְׁרִיבֶּן וִוי מֹשֶׁה הָאט נָאךְ אַמָאל גְרֶעט מִיט דֶעם שֵׁבֶט רְאוּבֵן אוּנ דֶעם שֵׁבֶט גָד אוּנ עֶר הָאט גְזָאגְט צוּ זַיי (וָאֲצַו אֶתְכֶם בָּעֵת הַהִיא) אִיךְ הָאבּ אַייךְ נֶעבָּאטֶען אוּנ דִיא צַייט (חֲלוּצִים תַּעַבְרוּ לִפְנֵי אֲחֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל בְּנֵי חָיִל) אַייעֶרֶע אַלֶע שְׁטַארְקֶע מֶענְטְשֶׁן זָאלֶן זַיין גְוַואפִינְט פְרִיעֶר פַאר אַייעֶרֶע יוּדִישֶׁע בְּרִידֶר (וּבִירִיחוֹ כְּתִיב) אוּנ בַּיי דִיא שְׁטָאט יְרִיחוֹ שְׁטֵייט (וְהֶחָלוּץ הוֹלֵךְ לִפְנֵיהֶם) דֶר גְוָואפִינְטֶער גֵייט פָארְאוֹיס. פְרִיעֶר פַר זַיי (זֶה רְאוּבֵן וְגָד שֶׁקִּיְּמוּ תְנָאָם) דִי גְוָואפִינְטֶע מַיינְט מֶען דֶעם שֵׁבֶט רְאוּבֵן אוּנ דֶעם שֵׁבֶט גָד. זַיי הָאבֶּן מְקַיֵּים גְוֶועזֶן (גֶהַאלְטֶען) וָוס זַיי הָאבֶּן צוּ גְזָאגְט צוּ מֹשֶׁה זַיי וֶועלֶן גֵיין פָארְאוֹיס אוּנ דִי מִלְחָמָה׃ (וְיָשַׁב טַפֵּנוּ). (בְּעוֹדֵנוּ אֵצֶל אַחֵינוּ) אִין דִיא צַייט וָואס מִיר וֶועלֶן זַיין בַּיי אוּנְזֶערֶע בְּרִידֶר וֶועלֶן אוּנְזֶערֶע קְלֵיינֶע קִינְדֶר זַיין אוּנ דִיא פֶעסְטֶע שְׁטֶעט׃ (בְּעָרֵי הַמִּבְצָר). (שֶׁנִּבְנֶת עַכְשָׁיו) אוּנ דִיא פֶעסְטֶע שְׁטֶעט וָוס מִיר וֶועלֶן אַצִינְד בּוֹיעֶן׃ (יט) (מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן וגו'). (בְּעֵבֶר הַמַּעֲרָבִי) אוּנ דִי זַייט וָוס צוּא מַעֲרָב׃ (כִּי בָאַת

פירוש לתורת אלהים

מִיר וֶועלֶן זַיינְט דָא בּוֹיעֶן מִפְּנֵי פַר דִי זִיצֶרְס פוּן דֶעם לַאנְד דְרוּם וֶועלֶען מִיר זַיי בּוֹיעֶן פֶעסְטֶע שְׁטֶעט וָוארוּם מִיר וֶועלִין גֵיין אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מִיט אוּנְזֶערֶע בְּרִידֶר דָארְט מִלְחָמָה הַאלְטֶן הָאבּוּ מִיר מוֹרָא דֶר וַוייל וֶועלֶן קוּמֶן דִיא אֱמוֹרִיִּים אוּנ וֶועלֶן הַרְגֶנֶן אוּנְזֶערֶע קִינְדֶר דְרוּם וֶועלֶן מִיר זַייא בּוֹיעֶן פֶעסְטֶע שְׁטֶעט זַייא זָאלֶן זִיצֶען אִין דִיא פֶעסְטֶע שְׁטֶעט וֶועלֶן זַייא שׁוֹין קֵיין מוֹרָא נִיט הָאבֶּן פַר דִי אֱמוֹרִיִּים׃ (יח) לֹא נָשׁוּב מִיר וֶועלֶן זִיךְ נִיט אוּם קֶערֶן צוּ אוּנְזֶערֶע הַייזֶר אַהֵיים עַד הִתְנַחֵל בִּיז וַואנֶען דִי קִינְדֶר יִשְׂרָאֵל וֶועלֶן אַרְבֶּן אִיטְלִיכֶר מֶענְטְשׁ זַיין נַחֲלָה׃ (יט) כִּי וָוארוּם מִיר וֶועלֶן מִיט זַייא נִיט אַרְבֶּן פוּן יֶענֶער זַייט יַרְדֵּן אוּנ וַוייטֶער אִין מַעֲרָב זַייט כִּי בָאָה וָוארוּם עֶס אִיז גְקוּמֶן אוּנְזֶער אַרְב צוּ אוּנְז מֵעֵבֶר פוּן דֶר זַייט יַרְדֵּן אִין מִזְרָח זַייט׃ (כ) וַיֹּאמֶר הָט מֹשֶׁה צוּא

יְהוָה לַמִּלְחָמָה׃ כא וְעָבַר לָכֶם
כָּל־חָלוּץ אֶת־הַיַּרְדֵּן לִפְנֵי יְהוָה
עַד הוֹרִישׁוֹ אֶת־אֹיְבָיו מִפָּנָיו׃
כב וְנִכְבְּשָׁה הָאָרֶץ לִפְנֵי יְהוָה
וְאַחַר תָּשֻׁבוּ וִהְיִיתֶם נְקִיִּם מֵיְהוָה
וּמִיִּשְׂרָאֵל וְהָיְתָה הָאָרֶץ הַזֹּאת
לָכֶם לַאֲחֻזָּה לִפְנֵי יְהוָה׃ כג וְאִם־
לֹא תַעֲשׂוּן כֵּן הִנֵּה חֲטָאתֶם לַיהוָה
וּדְעוּ חַטַּאתְכֶם אֲשֶׁר תִּמְצָא
אֶתְכֶם׃ כד בְּנוּ־לָכֶם עָרִים לְטַפְּכֶם
וּגְדֵרֹת לְצֹנַאֲכֶם וְהַיֹּצֵא מִפִּיכֶם
תעשו

קְרָבָא : כא וְיַעֲבַר
לְכוֹן כָּל דִּמְזָרֵז יַת
יַרְדְּנָא קֳדָם עַמָּא דַּיְיָ
עַד דִּיתָרֵךְ יַת בַּעֲלֵי
דְבָבוֹהִי מִן קֳדָמוֹהִי :
כב וְתִתְכְּבֵישׁ אַרְעָא
קֳדָם עַמָּא דַּיְיָ וּבָתַר
כֵּן תְּתוּבוּן וּתְהוֹן
זַכָּאִין מִן קֳדָם יְיָ
וּמִיִּשְׂרָאֵל וּתְהֵי אַרְעָא
הָדָא לְכוֹן לְאַחֲסָנָא
קֳדָם יְיָ : כג וְאִם לָא
תַעְבְּדוּן כֵּן הָא חַבְתּוּן
קֳדָם יְיָ וְתִדְעוּן
חוֹבַתְכוֹן דִּי תַשְׁכַּח
יַתְכוֹן : כד בְּנוֹ לְכוֹן
קִרְוִין לְטַפְלְכוֹן
וְחַטְרִין לְעָנְכוֹן וּדְיִפּוּק
מִפּוּמְכוֹן תַּעְבְּדוּן :

תו"א ועבר לכם. סוטה ג : ונכבשה. שם : והייתם נקיים. פסחים יג שקלים ד יומא לח :

בעל הטורים

להקרב זה אל זה כדי שלא יפרידום האויבים : (כא) חלוץ. ב' במסרה הכא ואידך חלוץ הנעל וכיונו דאמרינן כל היוצא למלחמת בית דוד גט כריתות כותב לאשתו שלא תזקק ליבם ולא תצטרך לחלוץ מן היבם ושמעינן מהכא שנים משה שבט כן

ואמרו

רש"י

סמוכים : (כד) לצנאכם. תיבה זו ז מגזרת

שפתי חכמים

נטלו בעבר לגד מזרח אלא בעבר של לד מזרח כדכתיב בהריס כי באה נחלתינו אלינו וגו': ז דק"ל לסה הקדים הנו"ן לכאל"ף

בית דוד

נַחֲלָתֵנוּ) . זַיי הָאבֶּען גִיזָאגְט (כְּבָר קִבַּלְנוּהָ בְּעֵבֶר הַמִּזְרָחִי) מִיר הָאבֶּען שׁוֹין לַאנְג גִינוּמֶען אוּנְזֶער חֵלֶק אִין דֶר מִזְרָח זַייט : (כד) (לְצֹנַאֲכֶם) . זָאגְט רַשִׁ"י (תֵּיבָה זוּ כִּנְזֶרֶת צֹנֶה וַאֲלָפִים כּוּלָּם) דָם

פירוש לתולדת אלהים

זַייא גִזָאגְט אִם תַּעֲשׂוּן אוֹב אִיר וֶועט טָאן דִיא זַאךְ אִם אַז אִיר וֶועט זִיךְ וָואפְּנֶען פַאר גָאטְּס פָאלְק לַמִּלְחָמָה צוּ דֶר מִלְחָמָה: (כא) וְעָבַר אוּנ עֶס וֶועט אִיבֶּער פָארֶן צוּ אֵייךְ אִיטְלִיכֶר גִיוַואפִּינְטֶער דֶעם יַרְדֵּן לִפְנֵי יְיָ פַר דֶם פָאלְק פוּן גָאט מִלְחָמָה צוּ הַאלְטֶן מִיט דִיא כְּנַעֲנִים עַד הוֹרִישׁוֹ בִּיז עֶר וֶועט פַר טְרַייבֶּן זַיינֶע פַיינְט פוּן פַאר אוּם בִּיז דִי יִשְׂרָאֵל וֶועלֶן הַרְגֶנֶען זַייעֶרֶע פַיינְט : וְנִכְבְּשָׁה אוּנ עֶס וֶועט וֶוערֶן בַּצְוואוּנְגֶען דָס לַאנְד כְּנַעַן פַאר גָאטְס פָאלְק וְאַחַר תָּשֻׁבוּ אוּנ דֶר נָאךְ וֶועט אִיר זִיךְ אוּם קֶערֶען אַהֵיים וִהְיִיתֶם וֶועט אִיר זַיין רֵיין פוּן פַר גָאט אוּנ פַאר דִיא יִשְׂרָאֵל וֶועט אִיר נִיט זִינְדִיגֶען אַרֶעגֶן גָאט אוּנ אִיר וֶועט אוֹיךְ יוֹצֵא זַיין אַקֶעגֶן דִי יִשְׂרָאֵל וְהָיְתָה וֶועט זַיין דָס לַאנְד וָוס אִיר וֶוילְט פוּן מִזְרָח זַייט יַרְדֵּן צוּ אֵייךְ פַר אַיין אֵירְבּ לִפְנֵי יְיָ צוּ פַר גָאט : (כג) וְאִם אוּנ אוֹיב אִיר וֶועט נִיט אַזוֹי טָאן וִוי אִיר זָאגְט אִיר וֶועט נִיט אִיבֶּער פָארֶען פַר דִי יִשְׂרָאֵל הִנֵּה חֲטָאתֶם לַיְיָ הָאט אִיר גִיזִינְדִיגְט צוּ גָאט וּדְעוּ אוּנ וַוייסְט אַייעֶרֶע עֲבֵירוֹת אֲשֶׁר וָואס וֶועט אֵייךְ גְרֵייכֶן אַז אִיר וֶועט נִיט מְקַיֵּים זַיין אַייעֶרֶע רֵייד זָאגְט אִיר וַויסְט אַז עֶס וֶועט אֵייךְ בְּוַודַּאי גִיט גִיט זַיין מֵחֲמַת דֶר עֲבֵירָה וָואס אִיר וֶועט דֶר מִיט טָאן וָוארוּם אִיר וֶועט דֶר שְׁרֶעקֶען אַלֶע יִשְׂרָאֵל זַיי וֶועלֶען זָאגֶען מִן הַכְּתָם וֶוען אִיר הָאט מוֹרָא אִיבֶּער צוּא פָארֶען דָם יַרְדֵּן זֶענֶען דִי כְּנַעֲנִים בְּוַודַּאי גְרוֹסֶע גִבּוֹרִים: (כד) בְּנוּ בּוֹיעֶט אֵייךְ שְׁטֶעט פוּן אַייעֶרֶע קְלֵיינֶע קִינְדֶער וֶוענִין וּגְדֵרוֹת אוּנ שְׁטַאלֶען פוּן

כה וַאֲמַרוּ בְּנֵי גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן לְמֹשֶׁה לְמֵימַר עַבְדָיךְ יַעְבְּדוּן כְּמָא דְרִבּוֹנִי מְפַקֵּיד: כו טַפְלָנָא נְשָׁנָא גֵיתָנָא וְכָל בְּעִירָנָא יְהוֹן תַּמָן בְּקִרְוֵי גִלְעָד: כז וְעַבְדָיךְ יַעְבְּרוּן כָּל מְזָרֵז חֵילָא קֳדָם עַמָּא דַיְיָ לִקְרָבָא כְּמָא דְרִבּוֹנִי מְמַלֵּל: כח וּפַקֵּיד לְהוֹן מֹשֶׁה יָת

תַּעֲשׂוּ: כה וַיֹּאמֶר בְּנֵי־גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר עֲבָדֶיךָ יַעֲשׂוּ כַּאֲשֶׁר אֲדֹנִי מְצַוֶּה: כו טַפֵּנוּ נָשֵׁינוּ מִקְנֵנוּ וְכָל־בְּהֶמְתֵּנוּ יִהְיוּ־שָׁם בְּעָרֵי הַגִּלְעָד: כז וַעֲבָדֶיךָ יַעַבְרוּ כָּל־חֲלוּץ צָבָא לִפְנֵי יְהוָה לַמִּלְחָמָה כַּאֲשֶׁר אֲדֹנִי דֹּבֵר: כח וַיְצַו לָהֶם מֹשֶׁה אֵת אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן

בעל הטורים

וממנו למד דוד וזכו ועבר לכם כל חלוץ חלוץ כנעל: כפני ה' בפרש' ז"פ כנגד ז' שנים של כבוש: (כה) ויאמר בני גד

שפתי חכמים

ונס נקוד כנו"ן בפת"ח ולא בשו"א: ח ר"ל בזה למה כתיב נביולא מפיכם תעשו שהוא ל' בכתוב בנדר דכתיב ככל היוצא מפיו יעשה וגו': ט כלומר אל תקשה מגליה שקבלו עליהם כן שהרי בספר יהושע כתיב שכן עשו שעכבו עד התנחל' הארץ ס"מ שכן קבלו עליהם: י ר"ל למה כתיב ויאמר ל' יחיד ובני

רש"י

[מאלי' ס] לנה ואלפי' כלם שאין בו אל"ף מפסיק בין נו"ן לצד"י ואל"ף שבא כאן אחר הנו"ן במקום ה"א של לנה הוא. מיסודו של ר' משה הדרשן למדתי כן: והיוצא מפיכם תעשו. לגבוה ח שקבלתם לשון עליכם לעבור למלחמה עד כבוש וחלוק שמשה לא בקש מהם אלא ונכבשה ואחר תשובו והם קבלו עליה' עד התנחל הרי הוסיפו להתעכב שבע שחלקו וכן ט עשו: (כה) ויאמר בני גד. כולם כאיש י אחד: (כח) ויצו להם. כמו עליה' ועל תנאם

בית דוד

וָוארְט צֹנַאֲכֶם אִיז וִוי דָם וָוארְט צֹנֶה. אִיז דִיא טַייטְשׁ שֶׁעֶפְּסֶן (שֶׁאֵין בּוֹ אַלֶף מַפְסִיק בֵּין צ' לנ') אוּנ וָוארְט צֹנֶה אִיז נִיט דָא אַ א' צְווִישֶׁען דִי צ' אוּנ נ' (וִוי עֶס דַארְף זַיין בַּיי דֶעם וָוארְט צֹאן) (יְאַלֶף שֶׁבָּא כַּאן אַחַר הַנ') אוּנ וָואס דָא שְׁטֵייט אַ א' נָאךְ דִיא נ"ן (בִּמְקוֹם ה' שֶׁל צֹנֶה הוּא) אִיז דָאס וִוי דִיא ה' וָואס שְׁטֵייט בַּיי דֶעם וָוארְט צֹנֶה עֶס אִיז גְלַייךְ וִוי עֶס וָואלְט גְשְׁטַאנֶען לְצֹנֲהֶכֶם מִיט אַה' (מִיסוֹדוֹ שֶׁל ר' מֹשֶׁה הַדַרְשָׁן לָמַדְתִּי כֵּן) אִיךְ הָאבּ אַזוֹ גְלֶערְנְט פוּן דִי דְרָשׁוֹת פוּן רַבִּי מֹשֶׁה הַדַרְשָׁן: (וְהַיּוֹצֵא מִפִּיכֶם תַּעֲשׂוּ). (לְגָבוֹהַ) וָואס עֶס גֵייט אַרוֹיס פוּן אַייעֶר מוֹיל זָאלְט אִיר טוּן צוּ הקב"ה (שֶׁקִּבַּלְתֶּם עֲלֵיכֶם לַעֲבוֹר לַמִּלְחָמָה עַד כִּבּוּשׁ וְחִלּוּק) אִיר הָאט אוֹיף זִיךְ גֶענוּמֶען אִיר זָאלְט אַרִיבֶּער גֵיין דֶעם יַרְדֵן צוּא דִיא מִלְחָמָה אוּנ אִיר זָאלְט דָארְטֶען זַיין בִּיז דִי יִרְדֵן וֶועלֶען אַיין גֶענוּמֶען אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוּנ וֶועלֶען זִיא צוּטֵיילֶען צְוִוישֶׁען זִיךְ (שֶׁמֹּשֶׁה לֹא בִּקֵּשׁ מֵהֶם אֶלָּא וְנִכְבְּשָׁה וְאַחַר תָּשׁוּבוּ) מֹשֶׁה הָאט נָאר גֶעבֶּעטֶען פוּן זֵיי בִּיז נָאךְ דֶר מִלְחָמָה וָואלֶען זֵיי דָארְטֶען זַיין. נָאךְ דֶעם וָואלֶען זֵיי צוּרִיק גֵיין אַהֵיים (וְהֵם קִבְּלוּ עֲלֵיהֶם) אוּנ זֵיי הָאבֶּען אוֹיף זִיךְ גֶנוּמֶען זֵיי זָאגֶען דָארְטֶען זַיין (עַד הִתְנַחֵל) בִּיז זֵיי וֶועלֶען דָם לַאנְד יְרוּשָׁה (הֲרֵי הוֹסִיפוּ לְהִתְעַכֵּב שֶׁבַע שֶׁחָלְקוּ) הָאבֶּען זֵייא אַלֵיין צוּ גִיגֶעבֶּען נָאךְ זִיבֶּען יָאר צוּ וַוארְטֶען בִּיז דָם לַאנְד וֶועט צוּטֵיילְט וֶוערֶען (וְכֵן עָשׂוּ) אוּנ אַזוֹ הָאבֶּען זֵיי גִיטָאן: (כה) (וַיֹּאמֶר בְּנֵי גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן). הַארְט רשׁ"י עֶס דַארְף דָאךְ שְׁטֵיין וַיֹּאמְרוּ. זֵיי הָאבֶּען גְזָאגְט. פַארְוָוס שְׁטֵייט וַיֹּאמֶר. עֶר הָאט גְזָאגְט. זָאגְט רשׁ"י (כּוּלָם כְּאִישׁ אֶחָד) אַלֶע הָאבֶּען גְזָאגְט מִיט אַיין מָאהל גְלַייךְ וִוי דָם וָואלְט גְזָאגְט אַיין מֶענְטְשׁ: (כח) (וַיְצַו לָהֶם). זָאגְט רשׁ"י (כְּמוֹ

פירוש לתורת אלהים

אַייעֶרִי שָׁאף וֶוענֶן וְהַיּוֹצֵא אוּנ דָס וָוס אִיז אַרוֹס גְגַאנְגֶען פוּן אַייעֶר מוֹל זָאלְט אִיר טָאן (עַיין רשׁ"י): (כה) וַיֹּאמֶר בְּנֵי גָד הָאבֶּן דִי קִינְדֶר פוּן גָד אוּנ דִי קִינְדֶר פוּן רְאוּבֵן גִיזָאגְט אַל מֹשֶׁה צוּ מֹשֶׁה לֵאמֹר אַזוֹ צוּ זָאגֶן עֲבָדֶיךָ דַיינֶע קְנֶעכְט יַעֲשׂוּ זֵיי וֶועלֶן טָאן כַּאֲשֶׁר אַזוֹ וִוי מַיין הַאר טוּט שַׁאפֶן: (כו) טַפֵּנוּ אוּנְזֶערֶע קְלַיינֶע קִינְדֶער נָשֵׁינוּ אוּנְזֶערֶע וַוייבֶּער מִקְנֵנוּ אוּנְזֶערֶע פִיךְ וְכָל בְּהֶמְתֵּנוּ אוּנ אַלֶע אוּנְזֶערֶע בְּהֵמוֹת יִהְיוּ זֵיי וֶועלֶן זַיין דָארְט אוֹיף דֶעם פְּלַאץ פוּן גִלְעָד: (כז) וַעֲבָדֶיךָ אוּנ דַיינֶע קְנֶעכְט וֶועלֶן אִיבֶּר פָארֶן כָּל אַלֶע וָואס זֶענֶען גְוואַפִינְט אִין חַיִל לִפְנֵי יְיָ פַאר גָאט אִין דֶר מִלְחָמָה אַרַיין כַּאֲשֶׁר אַזוֹ וִוי מַיין הַאר טוּט רֵיידֶן: (כח) וַיְצַו הָאט מֹשֶׁה גְבָאטֶן צוּ זֵייא אֶת

הַכֹּהֵן וְאֵת יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן וְאֶת־
רָאשֵׁי אֲבוֹת הַמַּטּוֹת לִבְנֵי
יִשְׂרָאֵל׃ כט וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם
אִם־יַעַבְרוּ בְנֵי־גָד וּבְנֵי־רְאוּבֵן ׀
אִתְּכֶם אֶת־הַיַּרְדֵּן כָּל־חָלוּץ
לַמִּלְחָמָה לִפְנֵי יְהוָה וְנִכְבְּשָׁה
הָאָרֶץ לִפְנֵיכֶם וּנְתַתֶּם לָהֶם אֶת־
אֶרֶץ הַגִּלְעָד לַאֲחֻזָּה׃ ל וְאִם־לֹא
יַעַבְרוּ חֲלוּצִים אִתְּכֶם וְנֹאחֲזוּ
בְתֹכְכֶם בְּאֶרֶץ כְּנָעַן׃ לא וַיַּעֲנוּ
בְנֵי־גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן לֵאמֹר אֵת
אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־עֲבָדֶיךָ כֵּן
נַעֲשֶׂה׃ לב נַחְנוּ נַעֲבֹר חֲלוּצִים

יַת אֶלְעָזָר כָּהֲנָא וְיַת
יְהוֹשֻׁעַ בַּר נוּן וְיַת
רֵישֵׁי אֲבָהַת שִׁבְטַיָּא
לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃
כט וַאֲמַר מֹשֶׁה לְהוֹן
אִם יַעְבְּרוּן בְּנֵי גָד
וּבְנֵי רְאוּבֵן עִמְּכוֹן יַת
יַרְדְּנָא כָּל דִּמְזָרֵיז
לִקְרָבָא קֳדָם עַמָּא דַיְיָ
וְתִתְכְּבֵישׁ אַרְעָא
קֳדָמֵיכוֹן וְתִתְּנוּן לְהוֹן
יַת אַרְעָא דְגִלְעָד
לְאַחְסָנָא׃ ל וְאִם לָא
יַעְבְּרוּן מְזָרְזִין עִמְּכוֹן
וְיַחְסְנוּן בֵּינֵיכוֹן
בְּאַרְעָא דִכְנָעַן׃
לא וַאֲתִיבוּ בְּנֵי גָד
וּבְנֵי רְאוּבֵן לְמֵימַר יַת
דְּמַלֵּיל יְיָ לְעַבְדָּךְ כֵּן
נַעְבֵּיד׃ לב נַחְנָא נַעְבַּר
מזרזי

ת"א ויאמר משה. קרוצין סא : ואם לא יעברו חלוצים. שם : לפני

בעל הטורים

כיל"ל ויאמרו אלא כגדול שבכם דבר בשביל כלם : (לב) נחנו נעבור חלוצים בפסוק מתחיל ומסיים בנו"ן כלו' נעבור סירון

רש"י

כ פינס אלעזר ויהושע. כמו (שמות יד) ה' ילחם ומפני שלא נתמנו רק על כתנאים אמר ועל תנאם. ואמר

שפתי חכמים

לשון רבים הוא : ב מפני שלוי זה הוא כ' מנוי כמ"ש אמר זה ואינו נופל בזה עלם לכם אלא עליכם אמר כמו עליכם שבלינו

בית דוד

עֲלֵיהֶם) עֶס אִיז גְלַייךְ וִוי עֶס וָואלְט גִישְׁטַאנֶען (יֵיצְאוּ עֲלֵיהֶם) מֹשֶׁה הָט גִבָּאטִי צוּ אֶלְעָזָר אוּנ יְהוֹשֻׁעַ וָועגֶן דִיא בְּנֵי גָד אוּנ בְּנֵי רְאוּבֵן (וְעַל תְּנָאָם כֹּנָה אֶלְעָזָר וִיהוֹשֻׁעַ) מֹשֶׁה הָט גִזָאגְט צוּא אֶלְעָזָר אוּנ יְהוֹשֻׁעַ זַיי זָאלֶן זֶעהֶן בְּנֵי גָד אוּנ בְּנֵי רְאוּבֵן זָאלֶן הַאלְטֶן זַייעֶר תְּנַאי וָוס זַיי הָאבֶּן צוּ גִזָאגְט (כְּמוֹ) וִוי עֶס שְׁטֵייט אוּנ פָּסוּק (ה' יִלָּחֵם לָכֶם) מֵיינְט מֶען נִיט הקב"ה וָועט קֶעמְפֶען צוּ אַייךְ, נָאר מֶען מֵיינְט הקב"ה וָועט שְׁטֵייעֶן פוּן אַייעֶרְטְוֶועגֶן דָא מֵיינְט מֶען אוֹיךְ "לָהֶם" פוּן זֵייעֶרְטְוֶועגֶען : (לב) (וְאִתָּנוּ אֲחֻזַּת נַחֲלָתֵנוּ) זָגְט רש"י (כְּלוֹמַר) מֶען מֵיינְט (בְּיָדֵינוּ וּבִרְשׁוּתֵינוּ תְּהִי אֲחֻזַּת נַחֲלָתֵנוּ מֵעֵבֶ־

פירוש לתורת אלהים

אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְאֵת אוּנ יְהוֹשֻׁעַ דֶר זוּהְן פוּן נוּן וְאֵת רָאשֵׁי אוּנ דִיא עֶלְצְטֶע אֲבוֹת הַמַּטּוֹת פוּן דִיא שְׁבָטִים פוּן דִי יִשְׂרָאֵל : (כט) וַיֹּאמֶר הָאט מֹשֶׁה גִיזָאגְט צוּא זַיי אִם יַעַבְרוּ אַז זַייא וָועלֶן אִיבֶּער פָארֶן בְּנֵי גָד דִיא קִינְדֶר פוּן גָד אוּנ פוּן רְאוּבֵן אִתְּכֶם מִיט אַייךְ אֶת הַיַּרְדֵּן דֶעם יַרְדֵּן כָּל אַלֶע גִוַואפִּינְטֶע צוּ דֶר מִלְחָמָה לִפְנֵי יְיָ פַר דֶעם פָּאלְק פוּן גָאט וְנִכְבְּשָׁה אוּנ עֶס וָועט אַיין גִנוּמֶען וָוערֶן דָס לַאנְד פַר אַייךְ וּנְתַתֶּם זָאלְט אִיר גֶעבֶּן צוּא זַיי אֵת אֶרֶץ דָאס לַאנְד גִלְעָד פַר אַיין אַרְב : (ל) וְאִם אוּנ אוֹב לֹא יַעַבְרוּ זַיי וָועלֶן נִיט אִיבֶּר פָארֶן גִוַואפִּינְט מִיט אַייךְ וְנֹאחֲזוּ זָאלֶן זַיי נֶעמֶען אַחֲלָק גְלַייךְ מִיט אַייךְ אִין לַאנְד כְּנַעַן : (לא) וַיַּעֲנוּ הָאבֶּן גֶענְפֶערְט דִי קִינְדֶער פוּן גָד אוּנ רְאוּבֵן אַזוֹי צוּא זָאגֶן אֵת וָואס גָאט רֶעט צוּ דַיינֶע קְנֶעכְט כֵּן נַעֲשֶׂה אַזוֹ וָועלֶן מִיר טָאן : (לב) נַחְנוּ מִיר נַעֲבוֹר

לִפְנֵי יְהוָה אֶרֶץ כְּנָעַן וְאִתָּנוּ אֲחֻזַּת
נַחֲלָתֵנוּ מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן׃ לג וַיִּתֵּן
לָהֶם ׀ מֹשֶׁה לִבְנֵי־גָד וְלִבְנֵי
רְאוּבֵן וְלַחֲצִי ׀ שֵׁבֶט ׀ מְנַשֶּׁה בֶן־
יוֹסֵף אֶת־מַמְלֶכֶת סִיחֹן מֶלֶךְ
הָאֱמֹרִי וְאֶת־מַמְלֶכֶת עוֹג מֶלֶךְ
הַבָּשָׁן הָאָרֶץ לְעָרֶיהָ בִּגְבֻלֹת עָרֵי
הָאָרֶץ סָבִיב׃ לד וַיִּבְנוּ בְנֵי־גָד
אֶת־דִּיבֹן וְאֶת־עֲטָרֹת וְאֵת עֲרֹעֵר׃
לה וְאֶת־עַטְרֹת שׁוֹפָן וְאֶת־יַעְזֵר
וְיָגְבֳּהָה׃ לו וְאֶת־בֵּית נִמְרָה וְאֶת־
בֵּית הָרָן עָרֵי מִבְצָר וְגִדְרֹת צֹאן׃

ובני

תו״א ונלחמו. שם :

מְזָרְזִין קֳדָם עַמָּא דַייָ
לְאַרְעָא דִכְנַעַן וְעִמָּנָא
אֲחוּדַת אַחֲסַנְתָּנָא
מֵעִבְרָא לְיַרְדְּנָא׃
לג וִיהַב לְהוֹן מֹשֶׁה לִבְנֵי
גָד וְלִבְנֵי רְאוּבֵן
וּלְפַלְגוּת שִׁבְטָא
דִמְנַשֶּׁה בַר יוֹסֵף יָת
מַלְכְוַת סִיחוֹן מַלְכָּא
דֶאֱמוֹרָאָה וְיָת מַלְכְוַת
עוֹג מַלְכָּא דְמַתְנָן
אַרְעָא לְקִרְוָהָא
בִּתְחוּמִין קִרְוֵי אַרְעָא
סְחוֹר סְחוֹר׃ לד וּבְנוֹ
בְנֵי גָד יָת דִּיבוֹן וְיָת
עֲטָרוֹת וְיָת עֲרוֹעֵר׃
לה וְיָת עַטְרוֹת שׁוֹפָן
וְיָת יַעְזֵר וְיָגְבְּהָה׃
לו וְיָת בֵּית נִמְרָה וְיָת
בֵּית הָרָן קִרְוִין כְּרִיכָן

והטרין

בעל הטורים

ספות רמב ל׳אמה ויש בו י״ב תיבות לו׳שכל י״ב שבטים יעברו: נחנו. ג׳ נחנו נעבור בבי איש אחד נחנו נחנו פשענו ומרינו נחנו נעבור למה כי כולנו בני איש אחד נחנו ואם לא נחנו פשענו

רש״י

לכם: (לב) ואתנו אחוזת נחלתנו. כלומר בידינו וברשותנו ל תהי אחוזת נחלתנו מעבר הזה: (לו) ערי מבצר וגדרות צאן. זה סוף הפסוק מוסב על

תחילת

שפתי חכמים

שאלינו אלא לכם כמו עליכם וכוא׳ מנ׳ ב׳ ולמה לכם שפירושו עליכם כלומר בשבילכם: ל ר״ל מה שכתוב ואתנו אחוזת נחלתנו מעבר לירדן מזרחה משמע שנפלו בקרקע אתם וכיאך אפשר זה וע״ק למה כתיב מעבר לירדן ולכאו׳ בלא זה נפלו נחלתן לזה

בית דוד

הַזֶּה) אִין אוּנְזֶער הַאנְט אוּנ אִין אוּנְזֶער רְשׁוּת וֶועט זַיין אוּנְזֶער לַאנְד וָואס מִיר יַרְשְׁנֶן אוּף דִיא זַייט יַרְדֵּן : (לו) עָרֵי מִבְצָר וְגִדְרוֹת צֹאן) . זָאגְט רַשִׁ״י (זֶה סוֹף הַפָּסוּק מוּסָב עַל תְּחִלַּת הָעִנְיָן) דֶר סוֹף

פון

פירוש לתורת אלהים

מִיר וֶועלֶן אִיבֶּר פָארֶן חֲלוּצִים גֶעוָואפֶּינְט לִפְנֵי יְיָ פַאר גָאט אֶרֶץ כְּנַעַן צוּ דָעם לַאנְד כְּנַעַן וְאִתָּנוּ אוּנ מִיט אוּנְז וֶועט בְּלַייבֶּן דָאס בֶּגְרַייפוּנְג פוּן אוּנְזֶער אַרְב מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן פוּן דֶער זַייט יַרְדֵּן : (לג) וַיִּתֵּן הָאט משֶׁה גֶעגֶעבֶּן לִבְנֵי גָד צוּא דִי קִינְדֶר פוּן גָד וְלִבְנֵי רְאוּבֵן אוּנ צוּא דִיא קִינְדֶר פוּן רְאוּבֵן אוּנ צוּם הַאלְבֶּ: שֵׁבֶט מְנַשֶּׁה דֶר זוּהְן פוּן יוֹסֵף אֶת מַמְלֶכֶת סִיחוֹן דָאס קִינִיגְרַייךְ פוּן סִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֱמוֹרִי דֶר קִינִיג פוּן אֱמוֹרִי וְאֶת אוּג מַמְלֶכֶת דָאס קִינִיגְרַייךְ פוּן עוֹג דֶר קִינִיג פוּן בָּשָׁן הָאָרֶץ דָאס לַאנְד מִיט אִירֶע שְׁטֶעט בִּגְבוּלוֹת מִיט אַלֶע גְרֶענְעצֶן פוּן דִי שְׁטֶעט אַרוּם זַיי : (לד) וַיִּבְנוּ הָאבֶּן דִי קִינְדֶר פוּן גָד גֶבּוֹיעט אֶת דִיבוֹן דִי שְׁטָאט וָואס הַייסְט דִיבוֹן וְאֶת עֲטָרוֹת אוּנ דִיא שְׁטָאט עֲטָרוֹת מִיט דֶער שְׁטָאט עֲרוֹעֵר : (לה) וְאֶת עַטְרוֹת שׁוֹפָן וְאֶת יַעְזֵר אוּנ יַעְזֵר מִיט יָגְבְּהָה : (לו) וְאֶת בֵּית נִמְרָה אוּנ דִי שְׁטָאט בֵּית נִמְרָה וְאֶת בֵּית הָרָן אוּנ דִי שְׁטָאט בֵּית הָרָן עַר

לז ובני ראובן בנו את־חשבון
ואת־אלעלא ואת קריתים׃
לח ואת־נבו ואת־בעל מעון
מוסבת שם ואת־שבמה ויקראו
בשמת את־שמות הערים אשר
בנו׃ מפטיר לט וילכו בני מכיר בן־
מנשה גלעדה וילכדה ויורש
את־האמרי אשר־בה׃ ס ויתן

אונקלוס

וחטרין דען׃ לז ובני
ראובן בנו ית חשבון
וית אלעלא וית
קריתים׃ לח וית נבו
וית בעל מעון מקפן
שמהן וית שבמה וקרו
בשמהן ית שמהת
קרויא די בנו׃ לט ואזלו
בני מכיר בר מנשה
לגלעד וכבשוה
ותריך ית אמוראה די
בה׃ ס ויהב משה
ית

תו"א ובני ראובן. סוטה יג: ואת נבו. שם:

רש"י

תחלת הענין ויבנו בני גד את הערים הללו להיות ערי מבצר ם וגדרות צאן: (לח) ואת נבו ואת בעל מעון מוסבות שם. נבו ובעל מעון שמות ע"ז הם והיו האמוריים קורים עריהם נ ע"ש ע"ז שלהם ובני ראובן הסבו את שמם לשמות אחרי' וזהו מוסבות שם נבו ובעל מעון מוסבות לשם אחר: ואת שבמה. בנו שבמה ם והיא שבם האמורה למעלה: (לט) ויורש. כתרגומו ותריך
שתיבת

שפתי חכמים

ל ר"ל מעבר הזה והוסיף מלת תהי מפני שאמר בידינו וברשותנו אחוזת נחלתנו יתכן שהיתה ברשותנו אחוזת נחלתנו לפיכך הוסיף מלת תהי שהרי עדיין לא זכו בנחלתן אלא אחרי קיום התנאים ופי' כי באה נחלתנו אלינו אחרי קיום התנאים לא נבקש עוד לנחול מעבר לירדן והלאה כי כבר קבלנו נחלתנו בעבר הירדן מזרחה למפרע קודם שעברנו את הירדן וכיון שכבר קיימנו תנאינו באחרונה אחר שהחזקנו בנחלתנו ובנינו גדרות צאן למקננו וערים לטפנו וישבנו בתוכם: ם לא כפי מלכו שמורה שכל אלה הערים הנזכרים הן ערי מבצר וגדרות צאן דא"כ מאי ויבנו דקאמר הא כבר בנויים ועומדין: נ כלומר שהסבו שמם קודם בניהם משום כדי שלא יזכר שם ע"ז בפיהם כי נבו ובעל מעון היו שמות ע"ז והיו נקראים הכפרים על שמם ובני ראובן הסבו את שמם כמו שאמרו רז"ל בית גליא בית כריא אבל שאר העיירות הסבו שמם אחר בניינם היתה כמנהג כל בוני עיר: ם ר"ל למה לא כללן

בית דוד

פון דעם פסוק געהער צום אן הייב ענין (ויבנו בני גד את הערים הללו להיות ערי מבצר וגדרות צאן) די בני גד האבן געבויעט די שטעט זיי זאלען זיין פעסטע שטעט אונ האבן געמאכט שטאלן צו די שעפסן׃ (לח) (ואת נבו ואת בעל מעון מוסבות שם). זאגט רש"י (נבו ובעל מעון שמות עבודת כוכבים הם) נבו אונ בעל מעון זענען נעמין פון זייערע עבודה זרות (והיו האמורים קורים עריהם על שם עבודת כוכבים שלהם) די אמורים פלעגן רופען דיא נעמען פון דיא שטעט ווי עס איז געוועזן דער נאמן פון דיא עבודה זרה וואס איז געשטאנען אין די שטאט (ובני ראובן הסבו את שמם לשמות אחרים) דיא בני ראובן האבן גערופן דיא שטעט מיט אנדערע נעמין (וזהו מוסבות שם) דאס מיינט מען מוסבות שם, זייא האבן געגעבן צו די שטעט אנדערי נעמין (נבו ובעל מעון מוסבות לשם אחר) דיא שטעט וואס זייערי נעמען זענען געוועזן נבו אונ בעל מעון האבן דיא יודן זיי גערופן מיט אנדערי נעמען׃ (ואת שבמה). זאגט רש"י (בנו שבמה) זיי האבן געבויעט די שטאט שבמה (והיא שבם האמורה למעלה) שבמה איז דאס זעלביגע וואס שטייט פריער שבם, שבמה אונ שבם איז איין שטאט׃ (לט) (ויורש). זאגט רש"י (כתרגומו) ווי דער תרגום טייטשט ותריך, ער האט פאר טריבן
שתיבת

פירוש לתורת אלהים

מבצר פעסטע שטעט אונ שטאלן פון שאף (עיין רש"י)׃ (לז) ובני ראובן אונ די קינדר פון ראובן בנו האבן געבויעט דיא שטאט חשבון ואת אלעלא אונ די שטאט אלעלא מיט דער שטאט קריתים׃ (לח) ואת נבו אונ די שטאט נבו ואת אונ בעל מעון (עיין רש"י) ואת אונ שבמה ויקראו אונ זיי האבן גערופן די נעמן פון דיא שטעט וואס זייא האבן געבויעט מיט אנדערע נעמן׃ (לט) וילכו זענען געגאנגן די קינדר פון מכיר בן מנשה דער זוהן פון מנשה גלעדה אין גלעד וילכדה אונ זיי האבן בצוואונגן זיא ויורש אונ האט פאר טריבן דעם מלכות אמורי אשר וואס דר אמורי איז געוועזן אין דער שטאט גלעד׃ (מ) ויתן האט משה געגעבן די שטאט גלעד למכיר צו מכיר דר זוהן פון מנשה
וישב

משה את־הגלעד למכיר בן־
מנשה וישב בה: מא ויאיר בן־
מנשה הלך וילכד את־חותיהם
ויקרא אתהן חות יאיר: מב ונבח
הלך וילכד את־קנת ואת־
בנתיה ויקרא לה° נבח בשמו:

פ פ פ　　°הה"א רפה

ית גלעד למכיר בר
מנשה ויתיב בה:
מא ויאיר בר מנשה
אזל וכבש ית
כפרניהון וקרא יתהן
כפרני יאיר: מב ונובח
אזל וכבש ית קנת וית
כפרנהא וקרא לה
נבח בשמיה: פ פ פ

קי"ב. בק"י יק"ב עיב"ל סימ' ומפטירין דברי ירמיהו בירמיה סימן א' י':

בעל הטורים

פסמנו כדכתיב ודעו חטאתכם אשר תמצא אתכם: (מב) ויקרא לה נבח. לה ג' לא מפיק ה"א ויקרא לה נובח בשמו שלא נתקיים לה זה השם. ויאמר אלי לבנות לה בית בארץ שנער שבקש לבנות ולא בנה. ויאמר לה בועז שלא דבר עמה הוא בעצמו אלא ע"י שליח לה כמו לא:

רש"י

שתיבת יר"ש משמשת שתי חלוקות ל' ירושה ולשון הורשה שהוא טירוד ותירוך: (מא) חותיהם. כפרניהון: ויקרא אתהן חות יאיר. לפי שלא היו לו בנים קראם בשמו לזכרון: (מב) ויקרא לה נבח. לא אינו מפיק ה"א וראיתי ביסודו של ר"מ הדרשן לפי שלא נתקיים לה שם זה לפיכך הוא רפה שמשמע מדרשו כמו לא ותמהני מה ידרוש בשתי תיבות הדומות לה [רות ב] ויאמר לה בועז [זכריה ה] לבנות לה בית:

חסלת פרשת מטות

שפתי חכמים

הכתוב בכלל א' ואת בנו ואת בעל מעון ואת שבמה מוסבות שם. ומתרץ דדוקא בנו ובעל מעון מוסבות לשם אחר פי' קודם בנינם החדש בשנו שמם כדי שלא יזכר שם ע"א בפיהם אבל שאר העיירות בשנו שמם אחר בנינם החדש ויהיה שבמה דבוק למעלה בנו דלעיל ולא עם מוסבות שם ואמר אל התשוב שדבוק עם מוסבות שם שהרי שבם ושבמה שם אחד הוא: ע והקשה הרמב"ן וכן שאר המפרשים איך לא ראה במדרש רות והכי לא אביה כאתה שפחותיך ח"ו אין אמה מן השפחות אלא מן האמהות ודכוותה ונבח הלך וגו' ודכוותה ויאמר אלי לבנות לה בית בארץ שנער מלמד שאין לשקר תשועה כו' ע' שם וי"ל דגם רש"י ידע המדרש אך מ"מ ותמהני כו' הוא לפי מה שדרש רבי משה הדרשן שלא עמד השם של עיר ההוא לכך כתיב לה רפה כאלו כתיב לא נבח שלא נתקיים זה השם אלא שם אחר וכן צריך לדרוש נמי בהאי דווקא ויאמר לה בועז לא בועז אלא שליח וזה אינו וכן לבנות לה בית לא בית אלא היכל וזה אינו ולכן דקדק רש"י בדבריו ואמר מה ידרוש כלומר לפי מדרש שדרש פה יש לדרוש גם כן התם וז"א ובאמת לא נשתנה שם העיר שקרא בשם נובח וכא דכתיב לה רפה י"ל דנובח ואחרים קראו את העיר בשם נובח אבל בניו לא קראו אותה נובח כמו שכתב הרמב"ם והביאו טור יו"ד סימן ר"ס. היה שם אביו כשם אחרים יכנה את שמם כלומר שמם של אחרי'. כן נ"ל ליישב דברי רש"י: חסלת פרשת מטות

בית דוד

(שתיבת יר"ש משמשת שתי חלוקות) דאס ווארט "ירש" האט צווייא מיינונגען (לשון ירושה) אמאל איז ירש טייטש ירשנו (ולשון הורשה שהוא טירוד ותירוך) אונ אמאל איז ירש טייטש פר טרייבן: (מא) (חותיהם). מיינט מען (כפרניהו) דערפער: (ויקרא אתהן חות יאיר). זאגט רש"י (לפי שלא היה לו בנים קראם בשמו לזכרון) ווייל יאיר האט קיין קינדר נהאט דריבר האט ער די דערפר גערופן אויף זיין נאמען צו א אנדענקונג מ'זאל געדענקן דעם נאמען "יאיר": (מב) (ויקרא לה נובח) זאגט רש"י (לה אינה מפיק ה"א) אין דיא ה' פון דעם ווארט לה איז ניטא אפ'געשטעלט זאגט רש"י (ראיתי ביסודו של רבי משה הדרשן) איך האב געזעהן אין דיא דרשות פון רבי משה הדרשן (לפי שלא נתקיים לה שם זה) ווייל דער נאמען נובח איז ניט געבליבען ביי דיא שטאט (לפיכך הוא רפה) דריבר ווערט דם ווארט "לה" שוואך גרעט (שמשמע מדרשו כמו לא) דאס ווארט "לה" זאל ווערן גרעט ווי "לא" ניט, זאגט רש"י (ותמהני) מיך ווינדערט (מה ידרוש בשתי תיבות הדומות לה) וואס וועט רבי משה הדרשן זאגען אויף נאך צווייא ווערטער "לה" ווס זענען אן אפ'געשטעלע אין די ה"א וויא דאס "לה", איז, דאס זענען דיא צווייא ווערטער "לה" ויאמר לה בועז, לבנות לה בית:

פירוש לתורת אלהים

וישב איז מכיר געזעסן אין גלעד: (מא) ויאיר אונ יאיר דר זוהן פון מנשה הלך איז גגאנגען אונ האט אפ גנומן את חותיהם דיא דערפר פון דיא שטעט ויקרא האט ער גרופן די נעמן פון די דערפר חות יאיר (עיין רש"י): (מב) ונבח אונ נובח הלך איז גגאנגן אונ האט אפ גנומן את קנת דיא שטאט קנת מיט אירע דערפר ויקרא לה נובח אונ האט איין נאמן גגעבן דר שטאט נובח בשמו דם נאמן אזו ווי ער האט גהייסן (עיין רש"י):

וכס מטות ומסעי מסוברין אז קורין דברי ירמיהו בפ' פינחס וקורין שמעו בפ' מסות ומסעי ולפי' סוה ר"ס

דִּבְרֵי יִרְמְיָהוּ בֶּן־חִלְקִיָּהוּ מִן־הַכֹּהֲנִים אֲשֶׁר בַּעֲנָתוֹת בְּאֶרֶץ בִּנְיָמִן׃ אֲשֶׁר
הָיָה דְבַר־יְהוָה אֵלָיו בִּימֵי יֹאשִׁיָּהוּ בֶן־אָמוֹן מֶלֶךְ יְהוּדָה בִּשְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה
שָׁנָה לְמָלְכוֹ׃ וַיְהִי בִּימֵי יְהוֹיָקִים בֶּן־יֹאשִׁיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה עַד־תֹּם עַשְׁתֵּי־
עֶשְׂרֵה שָׁנָה לְצִדְקִיָּהוּ בֶן־יֹאשִׁיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה עַד־גְּלוֹת יְרוּשָׁלַםִ בַּחֹדֶשׁ
הַחֲמִישִׁי׃ וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃ בְּטֶרֶם אֶצּוֹרְךָ בַבֶּטֶן יְדַעְתִּיךָ וּבְטֶרֶם
תֵּצֵא מֵרֶחֶם הִקְדַּשְׁתִּיךָ נָבִיא לַגּוֹיִם נְתַתִּיךָ׃ וָאֹמַר אֲהָהּ אֲדֹנָי יְהוִה הִנֵּה לֹא־
יָדַעְתִּי דַּבֵּר כִּי־נַעַר אָנֹכִי׃ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אַל־תֹּאמַר נַעַר אָנֹכִי כִּי עַל־
כָּל־אֲשֶׁר אֶשְׁלָחֲךָ תֵּלֵךְ וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר אֲצַוְּךָ תְּדַבֵּר׃ אַל־תִּירָא מִפְּנֵיהֶם כִּי־
אִתְּךָ אֲנִי לְהַצִּלֶךָ נְאֻם־יְהוָה׃ וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת־יָדוֹ וַיַּגַּע עַל־פִּי וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֵלַי הִנֵּה נָתַתִּי דְבָרַי בְּפִיךָ׃ רְאֵה הִפְקַדְתִּיךָ הַיּוֹם הַזֶּה עַל־הַגּוֹיִם וְעַל־
הַמַּמְלָכוֹת לִנְתוֹשׁ וְלִנְתוֹץ וּלְהַאֲבִיד וְלַהֲרוֹס לִבְנוֹת וְלִנְטוֹעַ׃ וַיְהִי דְבַר־

יתיר ו'

יי

פירוש

דברי ירמיהו דאס זענן דיא שפראך רייד פון ירמיהו הנביא דר זוהן פון חלקיהו ער איז גוועזן איינר פון די כהנים וואס זענן גוועזן אין דער שטאט ענתות אין לאנד פון בנימין. רש"י שרייבט פאר וואס האט גאט גראד גשיקט דם נביא ירמיהו ווייל ירמיהו הנביא איז גוועזן פון רחב הזונה אונ אליין איז ער פארט גוועזן אצדיק האט גאט אים גשיקט שטראפן די יודן וואס זייא זענן גוועזן פון גוטע אבות אונ אליין זענין זייא גוועזן שפל: אשר היה וואס עס האט אן גהויבן די שכינה צו רעדן אויף ירמיהו אין די טעג פון יאשיהו דר זוהן פון אמון דער קיניג פון יהודה אין דרייצעהן יאר נאך דם אז יאשיהו איז גווארן מלכות ויהי בימי אונ ער איז גוועזן איין נביא אלע דיא איבריגע טעג פון יאשיהו אונ די טעג פון צדקיהו זיין זוהן ביז עס האט זיך אויס גלאזט עלף יאר צו צדקיהו זיין זוהן דם איז דאס יאר וואס ירושלים איז פר טריבן גווארן אין פינפטען חודש ויהי איז גוועזן צו מיר גאטס רייד אזוי צו זאגן בטרם איידער איך האב דיך בשאפן אין בויך האב איך דיך דער קענט נאך פון אדם הראשון: האט אים הקב"ה גוויזן דור ודור ונביאיו ובטרם תצא אונ איידר דיא ביסט ארויס גגאנגן פון דיין מוטערס טראכט האב איך דיך אן גגרייט נביא דיא זאלסט זיין אנביא צו די ישראל האב איך דיך גגעבן. רש"י שרייבט בטרם תצא אויף דיר האב איך גזאגט צו משה אנביא וועל איך

ע"ט

אויף שטעלן צו זיי גלייך מיט דיר די האסט זיי גשטראפט אונ ער וועט זיי אויך שטראפן דיא האסט נביאות גזאגט פערציג יאר אונ ער וועט אויך נביאות זאגין פערציג יאר ואמר אונ איך ירמיהו טו זאגן איך קלאג צו גאט הנה לא ידעתי דבר איך וייס ניט צו ריידן וואריום איך בין יונג בשלומא משה רבינו האט צו די ישראל פריער פיל ניסים גטאן איידער ער האט זייא גשטראפט איז ער חשוב גוועזן אין זייערע אויגן אבר איך זאל זיי אין ערשטן מאל באלד שטראפן וועלן זיי מיך ניט צו הערן ויאמר יי' אלי האט גאט צוא מיר גזאגט אל תאמר זאלסט ניט זאגן די ירמיהו איך בין יונג נייערט צו אלים וואס איך וועל דיך שיקן זאלסטו גיין אונ וואס איך וועל דיך גביטן צו די ישראל זאלסטו ריידן די זאלסט דיך ניט פארכטן פאר זייא וואריום איך בין מיט דיר צו באשירמען דיך אזוי רעט גאט וישלח אונ גאט האט גישיקט זיין נביאות אונ ער וואר מסדר זיין די רייד אין מיין מויל אונ האט גזאגט צו מיר איך האב גטאן מיין נביאות אין דיין מויל ראה זעה איך האב דיך גזעצט היינטרעם טאג איבר אלע היידן אין זייער קעניגרייך צו פר שטויסן אונ צו ברעכן אונ צו מאכן פר לירן אונ צו פירען לבנות ולנטוע צו בויען אונ צו פלאנצען דיא ישראל ויהי דבר יי' אלי לאמר אונ גאטס נביאות וואר צו מיר זאגן וואס זעהסטו דיא ירמיהו ואומר דא זאג איך איין מאנדיל שטעקן

יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר מָה־אַתָּה רֹאֶה יִרְמְיָהוּ וָאֹמַר מַקֵּל שָׁקֵד אֲנִי רֹאֶה׃ וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֵלַי הֵיטַבְתָּ לִרְאוֹת כִּי־שֹׁקֵד אֲנִי עַל־דְּבָרִי לַעֲשֹׂתוֹ׃ וַיְהִי דְבַר־יְהוָה ׀
אֵלַי שֵׁנִית לֵאמֹר מָה אַתָּה רֹאֶה וָאֹמַר סִיר נָפוּחַ אֲנִי רֹאֶה וּפָנָיו מִפְּנֵי צָפוֹנָה׃
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָי מִצָּפוֹן תִּפָּתַח הָרָעָה עַל כָּל־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ׃ כִּי ׀ הִנְנִי קֹרֵא
לְכָל־מִשְׁפְּחוֹת מַמְלְכוֹת צָפוֹנָה נְאֻם־יְהוָה וּבָאוּ וְנָתְנוּ אִישׁ כִּסְאוֹ פֶּתַח ׀
שַׁעֲרֵי יְרוּשָׁלִַם וְעַל כָּל־חוֹמֹתֶיהָ סָבִיב וְעַל כָּל־עָרֵי יְהוּדָה׃ וְדִבַּרְתִּי מִשְׁפָּטַי
אוֹתָם עַל כָּל־רָעָתָם אֲשֶׁר עֲזָבוּנִי וַיְקַטְּרוּ לֵאלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲווּ לְמַעֲשֵׂי
יְדֵיהֶם׃ וְאַתָּה תֶּאְזֹר מָתְנֶיךָ וְקַמְתָּ וְדִבַּרְתָּ אֲלֵיהֶם אֵת כָּל־אֲשֶׁר אָנֹכִי אֲצַוֶּךָּ אַל־
תֵּחַת מִפְּנֵיהֶם פֶּן־אֲחִתְּךָ לִפְנֵיהֶם׃ וַאֲנִי הִנֵּה נְתַתִּיךָ הַיּוֹם לְעִיר מִבְצָר וּלְעַמּוּד
בַּרְזֶל וּלְחֹמוֹת נְחֹשֶׁת עַל־כָּל־הָאָרֶץ לְמַלְכֵי יְהוּדָה לְשָׂרֶיהָ לְכֹהֲנֶיהָ וּלְעַם
הָאָרֶץ׃ וְנִלְחֲמוּ אֵלֶיךָ וְלֹא־יוּכְלוּ לָךְ כִּי־אִתְּךָ אֲנִי נְאֻם־יְהוָה לְהַצִּילֶךָ׃ וַיְהִי
דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃ הָלֹךְ וְקָרָאתָ בְאָזְנֵי יְרוּשָׁלִַם לֵאמֹר כֹּה אָמַר יְהוָה
זכרתי

כוכב מיעקב

מקל שקד אני רואה ויאמר יי אלי היטבת לראות
עס משל אז אשניידער באדארף דער
קאנשון אמלבוש אויף אקורצע צייט און ער
מיז זיך אייליגן צו די ארבייט איז פאר האנדען
צוויי אופנים און איילן צו די מלאכה אדר ער
טיילט זיך און זיינע הצטרכות ער עסט גשווינד
און שלאפט וינצוג און ארבעט יומם ולילה
אודער ער מאכט גרויסע שטעך איינס פאר צווייי
דר חילוק איז ווי באלד ער איילט זיך און זיינע
הצטרכות קומט ארויס דאס מלבוש ווי מדארף
אבער אז ער איילט זיך און מלאכת הבגד פירט
ער איבער דם מלבוש דם הט ירמיה גשראקן
זיך ער האט געזעהן בנבואה אמקל שקד וואס
בווייזט אז גאט וועט איילען דם פורעניות האט
ער גמיינט אז דם איילען וועט זיין באופן הראשון
היינו גאט וועט זיך פונה זיין פון כל עסקים נאר
ער וועט צערנען און שטראפן די יודן טאג און
נאכט וועט דאך דאס פורעניות זיין בשלימות
ח"ו דרובר האט אים גאט געענפרט ניין (כי אם
היטבת לראות) דאס איז אטובה פאר יודן (כי
שוקד אני על דברי) אדרבה איך וועל ניט לאזן
צייט אז עס זאל נגמר ווערן די רעה ווי מדארף
נאר איך וועל ברענגען די רעה פר די צייט כדי
עס זאל ניט זיין פארטיג׃

זכרתי לך חסד נעוריך וגו׳) עס משל ארב האט
געהאט אגוט קונד הט ער זיך משדך געווען
מיט אדארפס מאן אעושר איין עם הארץ ווי
דר חתן איז אן געקומען און דארף האט ער געזעהן

פירוש ע"ט

זעה אוך דס מיינט מען איין מקל דר דא וועט
איילען צוא איבערן דיא ישראל ויאמר יי
דא שפראך גאט צוא מיר דיא האסט
רעכט געזעהן כי שוקד איך טו איילן אויף
מיינע רייד צו טאן זיי אזו וויא דר מאנדיל בום
הייבט אן צוא בליען פריער פון אלע בומר אזו
וועל איך איילן צו שיקן איין מלך דער ווערט
איילן צו איבלן צו דיא ישראל ויהי און גאטס
רייד וואר דס אנדרע מאל צו מיר צו זאגן מה
וואס זעהסטו ואמר דא זאג איך ירמיהו איך זעה
איין זידינגן טאפ ופניו מפני צפונה און זיין זידונג
איז פון צפון זייט ויאמר יי אלי שפראך גאט צו
מיר מצפון פון בבל וואס איז אין צפון פון ארץ
ישראל וועט קומן דם ביז אויף ארץ ישראל כי
דען איך גאט רוף צוא אלע משפחות דיא אין
צפון זייט זענן נאום יי אזו רעט גאט ובאו און
זיי וועלן קומן און שטעלן איטליכר זיין שטול
ביי די טויערן פון ירושלים און ארום אויף אלע
מויערן און אויף אלע שטעט פון לאנד יהודה
ודברתי און איך גאט וועל ריידן מיין בוועוונג
מיט יהודה און מיט ירושלים אויף זייער ביז וואס
זייא האבן מיך פאר לאזט אין מיין דינסט און
דעמפפען צוא פרעמדע אפ געטר און בוקן זיך
צוא די ווערק פון זייערע הענט ואתה און דיא
ירמיהו זאלסט אן גירטן דיינע לענדן די זאלסט
דיך פרישן וויא איין גבור און דיא זאלסט אויף
שטיין און זאלסט ריידן צוא זיי אלע זאכן וואס
איך וועל דיר גביטן די זאלסט ניט אנגסטן פר

זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולתיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה: קדש ישראל ליהוה ראשית תבואתה כל־אכליו יאשמו רעה תבא אליהם נאם־יהוה:

פירוש ע"ם

זיי פיריכט ווער איך דיר צו געבען פאר זייא וועגי אונ איך האב דיך געגעבן הייגטיגן טאג צוא זיין אפגעזונדערטע שטאט אונ איין אייזערנע זייל אונ אקופפערנע מויער על כל הארץ איין פלוך בעבר אז צו טרינקן דער מיט דאס גאנצע לאנד למלכי יהודה צוא דיא קיניגי פון לאנד יהודה אונ צוא איהרע שרים אונ כהנים אונ צום פאלק פון לאנד ונלחמו אליך אונ זיי וועלען שטרייטן אונ קריגן זיי מיט דיר צו פר כי דיין נביאות אונ זיי וועלן ניט קאנען ביא קומן דיך ווארום איך בין מיט דיר אזוי רעט גאט צוא בשערמן דיך ויהי איז געוועזן צו מיר גאטס רייד אזוי צו זאגן נביאות זייא אונ די זילסט אויס רופן אין די אויערן פון דעם פאלק וואס זייא זענען אין ירושלים אזוי צו זאגן כה אמר יי אזוי האט גאט געזאגט זכרתי לך ווען איר ישראל זאלט פרום זיין דא וואלט איך מיך נעמן דר בארעמט איבער אייך ווען איך גדענק דעם חסד פון דיינער יוגענט אונ דיא ליבשאפט וואס איך האב דיך אונטער דער חופה גפירט אין דיין גאנג נאך מיר אין דער מדבר בארץ דיא ביסט אוועק גגאנגן אין אזוי אלאנד וואס מען זייעט גאר ניט אונ האסט מיט דיר ניט גנומן קיין עסן שפייז דען דיא האסט אין מיר געגלייבט קודש ישראל ליי דיא ישראל זענען הייליג פאר גאט אזוי ווי תרומה:

כוכב מיעקב

זייערע התחדנות האט ער אויך אזוי גטאן דער פאטער איז גיוואר געווארן האט ער אים גנומען צו זיך אהיים אין דער דארפט טאן גקומען מיט אנשרייען ווי וואס מאכט איר אז צוקרינג צווישען צפאר פאלק וואס ביי איך שולדיג וואס איינער קונד גייט ניט בדרך הישר ענטפערט דר רב זאלסט ווייסן מיין קונד איז גיראנצט אונ אנגעטן ווייל נאכדעם ער איז אגיט קינד מנעוריו ומעשה אבות ירשו בנים אונ פר זמיר איז געוועזן ביי מיר איז ער געווען אמתמיד איין ירא שמים. דרום פער ... אונ כעס אויף דיר וואס ביי דיר איז ער אזוי גגאנגען פון גרייכע וועג אונ דיא ביזע שולדיג אזוי לעתיד וועט השי"ת משפטן עמון ומואב איבער זוי ווס ישראל דריבער וואס מיר זייני ביי זיי אונ גלות אונ לאזן אונז ניט זיין עובדי השם וועלן זיי זאגן וואס זענען מיר שולדיג וועט השי"ת ענטפערן (זכרתי לך חסד נעוריך וגו׳) דערמאנט פר זם זיי זענען געוועזן ביי מיר האבען זייא מיך נדונגט באמת (קודש ישראל ליי) זיי קומען ארום פון אהיילינג אורט פון יעקב אבינו ראש הדום פר וואס דען זענען זיי פר דארבן געווארן (כל אוכליו יאשמו) דיא רשעים זענען שולדיג דרובער רעה תבוא אליהם:

ZZZZZZZZZZZZZZZZZZZZZZZZZZZZZZZZZZZZZZZZZZZZZZZZZZZZZZZZZZZZZZZZZZZZZZZZZZZZZZZZZZ

עניני מוסר לפרשת מסעי

אלה מסעי בני ישראל וגו׳ דער עיקר פון דעם מענטש אויף דער וועלט איז ער זאל מורא האבען פר הקב"ה ווי מיר זעהן נאך אלץ צעהן ערליי פרובונג וואס דקב"ה האט גפרובט אברהם אבינו. וואס די גרעסטע פון זיי איז געווען די עקדה. האט הקב"ה געזאגט צו אברהם איצט ווייס איך אז די האסט מורא פר גאט. ווארום דם וואס מורא ווערט געזאגט אויף אבינו. ווען א מענטש זאגט די ווערטער איך האב מורא מוז ער זאגען נאך אוואריט ממאמר. למשל איינער זאגט איך האב מורא טאמער וועט מען מיך שלאגען. דם זאגט ער איידער מען שלאגט אים. ווייל עס קען זיין מען וועט אים ניט שלאגען. אבער אז מען שלאגט אים שוין. וועט ער שוין ניט זאגען דאס ווארט מורא. אמענטש זאגט ניט איך האב מורא טאמער וועל איך שטארבען. ווייל ער וועט גוויס שטארבען. ער ווייס נאר ניט ווען ער וועט שטארבען טאמער די צייט אדער איין אנדרו צייט. די צייט איז אים נאר אין ספק. ביי דעם מענטש נענען הקב"ה דארף אויך נאר זיין. יעדער מענטש מוז גלויבען אז הקב"ה קען אלץ טון אונ קען אלץ געדרון. דריבער אז איינער איז רייך דארף ער

מוֹרָא הָאבְּן פַאר הקב״ה אונ הִיטְן תּוֹרָה אונ מִצְוֹת . וָוארוּם, ר֗קען מַאכְען פוּן רַייךְ אָרים . אַז אַיינֶער אִיז אָרים דַארְף עֶר מוֹרָא הָאבְּן פַר הקב״ה אונ הִיטְן תּוֹרָה אוּן מִצְוֹת וָוארוּם הקב״ה קען מַאכִין פוּן אָרוּם רַייךְ. אונ עֶר קען מַאכִין פוּן גְזוּנְד קְרַאנְק אונ פוּן קְרַאנְק גְזוּנְד . אָבֶּר דֶער מֶענְטְש ווָאס גְלוֹיבְּט נִיט אַז הקב״ה קען אַלְין עֶנְדֶרִין . צוּ וָואס זָאל עֶר מוֹרָא הָאבְּן פַר הקב״ה . אַזוֹ ווִיא עֶס אִיז אַזוֹ מִיז דָאדָם בְּדַייבִּין דְרִיבֶּער הָט מֹשֶׁה גְזָאגְט צוּ דִי יוּדְן מָה ה׳ אֱלֹהֶיךָ שׁוֹאֵל מֵעִמְּךָ כִּי אִם לְיִרְאָה וָואס פַר לַאנְגְט גָאט פוּן דִיר . נָאר דִי זָאלְסְט מוֹרָא הָאבְּן פַאר אוּם . דִיא זָאלְסְט אַייבִּיג זַיין אונ סָפֵק. בִּיזְט רַייךְ אונ גֶזוּנְד זָאלְסְטוּ זַיין אונ כָּפַה טָאמֶר וֶועסְטוּ אָרוּם וֶוערִין אָדֶער טָאמֶר וֶועסְטוּ קְרַאנְק וֶוערִין . בִּיזְטוּ קְרַאנְק אונ אָרוּם . טָאמֶר וֶועט דִיךְ גָאט גְזוּנְד אונ רַייךְ מַאכֶען. וַוייל דִי וֶועסְט גְלוֹיבִּין אַז גָאט קען אַלְץ טוּן . דְרוּבֶּער הָט מֹשֶׁה וַוייטֶער גְזָאגְט צוּ דִי יוּדְן . וָוארוּם צוּ גָאט גֶעהֶערִין דִי הִימְלֶען אונ דִי עֶרְד אונ דִי הָאסְט אַלַיין גְזֶעהְן וָואס גָאט הָט גְטוּן צוּ דִי מִצְרַיִם אונ צוּ פַּרְעֹה אִינ וָואס עֶר הָט גְטָאן בַּיי דֶעם יַם אונ וָואס עֶר הָט גְטִין מִיט קֹרַח. הָאט אִיר דָאךְ אַלַיין גְזֶעהִין אַז גָאט קען אַלְץ טָאהְן. דְרִיבֶּער דַארְפְט אִיר מוֹרָא הָאבִּין פַאר גָאט אונ הִיטִין אַלֶע מִצְוֹת וָואס עֶר הָט אַייךְ גְבָּאטִין דְרִיבֶּער הָט הקב״ה גְבָּאטִין צוּ מֹשֶׁה עֶר זָאל פַר שְׁרַייבִּין אונ דִי תּוֹרָה וִוי לַאנְג דִי יוּדְן זֶענֶען גְוֶועזְן אונ דֶר מִדְבָּר אונ אַלְץ ווָאס עֶס הָאט גְטְרָאפֶען דִי יוּדְן אִינ דֶר מִדְבָּר מִיט וָואס עֶר הָט זַיי גְשְׁפַּייזְט . וָואס זַייא הָאבִּין גְטְרִינְקֶען אונ זַייעֶרֶע אַלֶע קְרִיג וָואס זַיי הָאבִּין גְקְרִיגְט מִיט מֹשֶׁה אונ מִיט הקב״ה אונ מִיט וָואס הקב״ה הָט זַייא גְשְׁטְרָאפְט . אונ וֶוענֶען מֶען זָאל נִיט זָאגֶען טָאמֶער אִיז דָאס אַייִן אוֹיס גְטְרַאכְטֶע זַאךְ . עֶס אִיז גָאר נִיט אַזוֹ גְוֶועזְן . דְרִיבֶּער הָט הקב״ה גְבָּאטִין מֶען זָאל בַּאשְׁרַייבִּין יֶעדֶער אָרְט מִיט זַיין נָאמֶען . דוֹרְךְ דֶעם וֶועלֶען אַלֶע שְׁפֶּעטֶערְדִיגֶע דוֹרוֹת ווִיסִין אַז הקב״ה הָט בַּאשַׁאפִין דִיא וֶועלְט אונ עֶר קען אַלְץ טוּן אוֹיף דֶר וֶועלְט וֶועלֶען זַיי מוֹרָא הָאבִּין פַר אִים . וִוי שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ הָט גְזָאגְט וְהָאֱלֹהִים עָשָׂה שֶׁיִּרְאוּ מִלְּפָנָיו הקב״ה הָאט בַּאשַׁאפִין דִי וֶועלְט מֶען זָאל פַר אִים מוֹרָא הָאבִּין . דָס הַייסְט מֶען זָאל וִויסִין אַז עֶר קען אַלְץ טוּן . אונ צוּא דִיא אֱמוּנָה קען מֶען נָאר קוּמִין אַז מֶען לֶערְנְט תּוֹרָה . אונ מֶען גְלוֹיבְּט אונ דִיא אַלֶע נִסִּים אונ ווִינְדֶער וָואס הקב״ה הָט גְטוּן אוֹיף דֶער וֶועלְט. וֶועגִין נָאךְ אַזַאךְ הָאט הקב״ה גְהֵייסִין מֶען זָאל שְׁרַייבִּין אִינ דִי תּוֹרָה דִי נֶעמֶען פוּן דִיא אַלֶע עֶרְטֶער וָוס דִיא יוּדְן הָאבֶּען גְרוּהְט אִינ דֶר מִדְבָּר . וַוייל וֶוען מָשִׁיחַ וֶועט קוּמֶען וֶועט הקב״ה נָאךְ אַמָאהְל פִירִין דִי יוּדְן דוּרְךְ דֶעם זֶעלְבִּיגֶען מִדְבָּר. אונ זַיי וֶועלֶען נָאךְ אַמָאהְל עֶסִין מָן אונ טְרִינְקֶען וַואסֶער פוּן דֶעם שְׁטֵיין ווִי עֶס שְׁטֵייט אונ פָּסוּק כִּימֵי צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם אַרְאֶנּוּ נִפְלָאוֹת גָאט וֶועט אוּנְז וַוייזֶען נָאךְ אַמָאהְל אַזֶעלְכֶע ווִינְדֶער ווִי עֶר הָט אוּנְז גְווִיזִין ווֶוען עֶר הָט אוּנְז אַרוֹיס גְנוּמֶען פוּן מִצְרַיִם. אַזוֹי דָאס וֶועט אוּנְז גָאט בְּרֶענְגֶען אונ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אונ מִיר וֶועלֶען שׁוֹין דָארְט זַיין אַייבִּיג :

מנין המצות בסדר מסעי יש בה ו׳ מצות ב׳ עשין וד׳ לאוין

[תח] (עשה קפ) לתת ללוים ערים לשבת כי אין להם חלק ונחלה בארץ שנא׳ צו את בנ״י ונתנו ללוים מנחלת אחוזתם ערים לשבת :

[תט] (לאו רלט) שלא להרוג למי שעבר עשה מעשה רע בעדים והתראה קודם שיעמוד לדין לפני ב״ד שנאמר ולא ימות הרוצח עד עמדו לפני העדה למשפט :

[תי] (עשה קפא) להוציא מכה נפש בשגגה מעירו לעיר מקלט שנ׳ והשיבו אותו העדה אל עיר מקלטו :

[תיא] (לאו רמ) שלא יהי׳ העד מיען ומדבר דברים אחר שהעיד עדותו לא לזכות ולא לחובה שנא׳ ועד אחד לא יענה בנפש למות :

[תיב] (לאו רמא) שלא ליקח כופר נפש מהורג במזיד כדי לפטרו מן המיתה ואפי׳ שיתן כל ממון שבעולם שנא׳ ולא תקחו כופר לנפש רוצח אשר הוא רשע למות :

[תיג] (לאו רמב) שלא ליקח כופר מההורג בשוגג כדי לפוטרו מן הגלות שנא׳ ולא תקחו כופר לנוס אל עיר מקלטו :

לג א אֵלֶּה מַסְעֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָצְאוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְצִבְאֹתָם בְּיַד־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן׃ ב וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה

לג א אִלֵּין מַטְלָנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל דִּי נְפָקוּ מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם לְחֵילֵיהוֹן בִּידָא דְמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן׃ ב וּכְתַב מֹשֶׁה

את

בעל הטורים

(א) אלה מסעי. מוצאיהם למסעיהם. ובתר הכי כפך וכתב ואלה מסעיהם למוצאיהם כלומר שבכל היה ע"פ

רשב"ם

(א) אלה מסעי. כל מסעות והניות חוזר ומונה כדי לפרש היכן היו חונים:

רש"י

(א) אלה מסעי. למה נכתבו המסעות הללו. להודיע חסדיו של מקום שאף ע"פ שגזר עליהם לטלטלם ולהניעם במדבר לא תאמר שהיו נעים ומטולטלים ממסע למסע כל ארבעים שנה ולא היתה להם מנוחה. שהרי אין כאן אלא ארבעים ושתי' מסעות צא מהם י"ד שכולם היו בשנה ראשונה קודם גזירה. משנסעו מרעמסס עד שבאו לרתמה שמשם נשתלחו המרגלי' שנא' (במדבר יב) ואחר נסעו העם מחצרות וגו' (שם יג) שלח לך אנשי' וגו'. וכאן הוא אומר ויסעו מחצרות ויחנו ברתמה

למדת

בית

(א) (אֵלֶּה מַסְעֵי). זָאגְט רש"י (לָמָּה נִכְתְּבוּ הַמַּסָּעוֹת הַלָּלוּ) צוּ וואס זֶענֶען גֶשְׁרִיבֶּן אִין דִיא תּוֹרָה דִיא צִיהוּנְגֶן (לְהוֹדִיעַ חֲסָדָיו שֶׁל מָקוֹם) צוּ מַאכֶן וִויסֶען דִי טוֹבוֹת וָוס הקב"ה הָאט גֶעטָאן מִיט דִי יוּדֶען (שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁגָּזַר עֲלֵיהֶם לְטַלְטְלָם וּלְהַנִיעָם בַּמִּדְבָּר) אֲפִילוּ הקב"ה הָט גוֹזֵר גֶוֶועזֶען אוֹיף דִי יוּדֶען זֵיי זָאלֶען אַרוּם גֵייעֶן אִין דֶער מִדְבָּר (לֹא תֹאמַר שֶׁהָיוּ נָעִים וּמְטוּלְטָלִים מִמַּסַּע לְמַסַּע כָּל אַרְבָּעִים שָׁנָה וְלֹא הָיְתָה לָהֶם מְנוּחָה) זָאלְסְטוּ נִיט זָאגֶען דִי גַאנְצֶע פֶערְצִיג יָאר זֶענֶען זֵייא נָאר גֶעגַאנְגֶען פוּן אֵיין אָרְט צוּם אַנְדֶערֶען אָרְט אוּנ זֵיי הָאבֶּען נָאר נִיט גֶערוּהְט (שֶׁהֲרֵי אֵין כָּאן אֶלָּא אַרְבָּעִים וּשְׁתַּיִם מַסָּעוֹת) דָא אִיז נָאר גֶשְׁרִיבֶּן צְוֵויי אוּנ פֶערְצִיג עֶרְטֶער (צֵא מֵהֶם אַרְבַּע עֶשְׂרֵה שֶׁכּוּלָּם הָיוּ בְּשָׁנָה רִאשׁוֹנָה קוֹדֶם גְּזֵרָה) פוּן דִיא צְוֵויא

דוד

אוּנ פֶערְצִיג עֶרְטֶער דַארְפְסְטוּ מִיר אַוֶועק רֶעכֶענֶען פֶערְצֶן עֶרְטֶער וָוס יוּדֶען זֶענֶען אִין זֵיי גֶוועזֶען פָאר דִי גְזֵרָה פוּן דִיא מְרַגְּלִים בַּאלְד אִין עֶרְשְׁטֶען יָאר אַרוּם גֵייעֶנְדִיג פוּן מִצְרַיִם (וּמִשֶּׁנָּסְעוּ מֵרַעְמְסֵס עַד שֶׁבָּאוּ לְרִתְמָה) ווען זֵיי הָאבֶּן גֶצוֹיגֶן פוּן רַעְמְסֵס בִּיז זֵיי זֶענֶען גֶקוּמֶען אִין רִתְמָה (אִיז פֶערְצֶן עֶרְטֶער) (שֶׁמִּשָּׁם נִשְׁתַּלְּחוּ הַמְרַגְּלִים) פוּן רִתְמָה זֶענֶען גֶשִׁיקְט גֶוָוארֶען דִיא מְרַגְּלִים (שֶׁנֶּאֱמַר) ווִי עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וְאַחַר נָסְעוּ הָעָם מֵחֲצֵרוֹת) נָאךְ דֶעם הָאבֶּן דָאס פָאלְק גֶצוֹיגֶן פוּן חֲצֵרוֹת. נָאךְ דֶעם שְׁטֵייט הקב"ה הָאט גֶזָאגְט צוּ מֹשֶׁה (שְׁלַח לְךָ אֲנָשִׁים) שִׁיק מֶענְשֶׁען מְרַגְּלִים אִין דֶעם לַאנְד כְּנַעַן (וְכָאן הוּא אוֹמֵר) אוּנ דָא זָאגְט דֶער פָּסוּק (וַיִּסְעוּ מֵחֲצֵרוֹת וַיַּחֲנוּ בְּרִתְמָה) זֵייא הָאבֶּן גֶעצוֹיגֶען פוּן חֲצֵרוֹת אוּנ הָאבֶּן גֶערוּהְט אִין רִתְמָה (אוּנ אִין פָּסוּק שְׁטֵייט מֶען הָט גֶעשִׁיקְט

פירוש לתורת אלהים

(א) אֵלֶּה מַסְעֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל דָאס זֶענֶען דִי צִיאוּנְג פוּן דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָצְאוּ וָוס זֵיי זֶענֶען אַרוּס גֶגַאנְגֶען פוּן דֶם לַאנְד מִצְרַיִם לְצִבְאוֹתָם צוּ זֵייעֶר הֶערְשַׁאפְט בֵּיר דוּרְךְ מֹשֶׁה אוּנ אַהֲרֹן (עיין רש"י): (ב) וַיִּכְתּוֹב מֹשֶׁה אוּנ מֹשֶׁה הָאט גֶשְׁרִיבֶּן אֶת מוֹצָאֵיהֶם זֵייעֶר אוֹס צִיהוּנְג לְמַסְעֵיהֶם

משלי

(וַיִּכְתּוֹב מֹשֶׁה אֶת מוֹצָאֵיהֶם לְמַסְעֵיהֶם כו' וְאֵלֶּה מַסְעֵיהֶם לְמוֹצָאֵיהֶם) עֶס אִיז אַמָּשָׁל אַעוֹשֶׁר הָט גֶהַט צְוֵויי זִין אַז דֶר עֶלְטֶער הָט אַשִׁידוּךְ גֶטָאן מִיט דֶם עֶלְטֶערֶן זִין אוּנ הָט אֵיין גֶבְּרַיינְגְט דֶם נַדָן אוּנ דֶר יוּנְגֶערֶר זִין שְׁטֵייט אוּנ זֶעהְט ווִי דֶר פָאטֶער לֵייגְט אַוֶועק פוּן דֶעם עֶלְטֶערֶן זִוהְנְס וֶועגֶען אַזוֹ זָאגְט עֶר פַאטֶער פַר וָוס זָאגְסְטוּ מִיר נִיט גֶעבֶּן אַזוֹ פִיל גֶעלְד ווִי פִיל דִי גִיבְּסְט מַיין בְּרוּדֶר פַר וָוס זָאל אִיךְ זַיין עֶרְגֶער פוּן מַיין בְּרִידֶער זָאגְט דֶר פָאטֶער צוּא אִים דִי זֶעהְסְט דָאךְ אַז דַיין בְּרִידֶער אִיז שׁוֹן צַ"ט חֲתוּנָה צוּ מַכוּן אוּנ דָם גֶעלְד וָוס דוּ זֶעהְסְט גִ"ב אִיךְ אִים גְדָן צוּ דֶר חֲתוּנָה אוּנ דוּ בִּיסְט נָאךְ קְלֵיין עֶס אִיז נָאךְ צֵייט דִיךְ חֲתוּנָה צוּ מַכֶן נָאר וֶועה וִוִיפִיל גֶעלְד אִיךְ

יהודה

גִ"ב דַיין בְּרִידֶער אוּנ צֵ"ל אִיבֶּר דָם גֶעלְד אוּנ פַר שְׁרַייבּ בַּיי דִיר אוּנ בִּיכְל אוּנ אִיךְ וֶועל מִיךְ אִינְטֶער חַתְמְ'נֶען אִיךְ זָאל דִיר אוֹךְ אַזוֹ פִיל גֶעבֶּען אַז אִיךְ וֶועל מִיט דִיר אַשִׁידוּךְ טוּן הָט דֶר יוּנְגֶערֶר זִין אַזוֹ גֶטָאן עֶר הָט אִיבֶּר גֶצֵיילְט דָם גֶעלְד אוּנ הָט פַר שְׁרִיבֶּן בַּיי זִיךְ אוּנ בִּיכְל נָאךְ דֶעם זֶעהְט עֶר בְּרֶענְגֶען פוּן דֶעם גְוֶועלְבּ פַייעֶרְע סְחוֹרוֹת אוֹיף מַלְבּוּשִׁים הָאט עֶר זִיךְ גֶפְרֵייט דֶר וַוייל זֶעהְט עֶר עֶס קִיבְּט צוּ בַּיי אַשְׁנַיידֶער אוּנ צוּ מֶעסְט דִי סְחוֹרָה אוּנ נֶעמְט דֶעם עֶלְטֶערֶן בְּרִידֶער אַמָּאס עֶר זָאל אִים אוֹיף נֵייעֶן מַלְבּוּשִׁים אוּנ אִים נֶעמְט עֶר קֵיין מָאס נִיט הָט עֶר זִיךְ זֵייעֶר צוּ וֵוויינְט אוּנ זָאגְט צוּם פָאטֶר פוּן דִי אַלֶע סְחוֹרוֹת מַכְסְטוּ נָאר מַיין בְּרִידֶר מַלְבּוּשִׁים אוּנ מִ־

נאר

ית מפקניהון למטלניהון על מימרא דיי ואלין מטלניהון למפקניהון: ג ונטלו מרעמסס בירחא קדמאה בחמשא עשרא יומא לירחא קדמאה מבתר יומא דפסחא

את־מוצאיהם למסעיהם על־פי יהוה ואלה מסעיהם למוצאיהם: ג ויסעו מרעמסס בחדש הראשון בחמשה עשר יום לחדש הראשון ממחרת הפסח יצאו בני

ת״א ממחרת הפסח יצאו ב״י ביד רמה. ברכות ט:

בעל הטורים

כ׳ בין מסע ובין מוצא: (ג) ויסעו מרעמסס. בתר הכי כתיב ויסעו בנ״י מרעמסס מתחלה נסעו בפרהסיא ערב רב ביניהם ואח״כ כשתספר המסעות כולם הזכיר ב״י כי הפרידו ערב רב מביניהם: יצאו ב״י ביד רמה לעיני כל מצרים. לומר שגם ערב רב עמהם מצרים יצאו ביד רמה לעיני אחר מצרים: ומצרים

שפתי חכמים

א ר״ל דפארן היה מישור גדול ומקום היה בו שנק׳ רתמה ש״מ ונגזרת מרגלים היה ברתמה: ב שלא היתה בגזירה כ״א ל״ח שנה כמו שפירש״י בפ׳ בדברים ואח״ת וכלא מרתמה עד הר ההר לא היה אלא י״ט מסעות וא״כ לא יהיו אלא מ״א מסעות ולעיל פירש״י מ״ב מסעות פ״ל בפ׳ חקת בפירש״י שבע מסעות תמוסרה עד הר ההר: ג ר״ל דלכך נכתבו המסעות: ד ר״ל כאן היית ישן כו׳ כך הקב״ה מונה כל המסעות כלו׳ דבר זה עשיתם במסע פלו׳ וזה אירע לכם

רש״י

למדת שהוא במדבר פארן א ועוד הוצא משם ח׳ מסעות שהיו לאחר מיתת אהרן מהר ההר עד ערבות מואב בשנת הארבעים נמצא שכל שמונה ושלשי׳ ב שנה לא נסעו אלא עשרי׳ מסעות. זה מיסודו של ר״מ הדרשן. ורבי תנחומא דרש בו דרשה אחרת ג משל למלך שהיה בנו חולה והוליכו למקום רחוק לרפאותו כיון שהיו חוזרין התחיל אביו מונה כל המסעות אמר לו כאן ישננו ד כאן

בית דוד

נשיקט די מרגלים פון מדבר פארן (למדת שהיא במדבר פארן) לערונסט פון דאגען אז רתמה איז אין מדבר פארן איז די גזרה פון די מרגלים געווען אין רתמה, נאך די פערצן ערטער וואס זיי האבן פייר נערוהם (ועוד הוצא משם שמונה מסעות שהיו לאחר מיתת אהרן מהר ההר עד ערבות מואב בשנת הארבעים) מען דארף אראפ נעמען נאך אכט מסעות (ערטער) וואס זענען געווען נאך דעם וויא אהרן איז געשטארבן פון הור ההר ביז ערבות מואב די אכט ציהונגן זענען געווען אין פערציגסטען יאר וויא די יודן זענען ארוס גגאנגען פון מצרים (אכט און פערצן איז צוויי און צוואנציג) (נמצא לכל שלשים ושמונה שנה) זעהן מיר די גאנצע אכט און דרייסיג יאר וואס יודן זענען געווען אין דער מדבר פון נאך די מרגלים (לא נסעו אלא עשרים מסעות) האבן זייא ניט מעהר געצויגן נאר אין צוואנציג ערטער (זה מיסודו של רבי משה הדרשן) אזוי זאגט די דרשות פון רבי משה הדרשן (ורבי תנחומא דרש בו דרשה אחרת) רבי תנחומא האט דא געלערנט איין אנדערע דרשה (משל למלך שהיה בנו חולה) למשל ביי א מלך איז קראנק געווארן זיין זון (והוליכו למקום רחוק לרפאותו) האט דער מלך געפירט זיין זון צו אווייט ארט מען זאל אים דארטי געזונד מאכ׳ (כיון שהיו חוזרין) ווי זייא זענען צוריק געפארן (והתחיל אביו מונה כל המסעות) האט דר פאטער אן געהויבן ציילען אלע ערטער (אמר לו

פירוש לתודת אלהים

וגו׳ צוא זייער ציהונג דורך גאטס בפעל ער האט געשריבן די ערטער וואס זיי זענען פון זייא ארוס גגאנגען אונ די ערטער וואס זיי האבן צוא זיי געצוגן ואלה מסעיהם אונ דס זענען די ערטער וואס זיי האבן צו זיי געצוגן למוצאיהם פון די ערטר וואס זייא זענען פון זייא ארוס גגאנגן: (ג) ויסעו מרעמסס אונ זייא האבן געצוגן פון רעמסס בחודש הראשון אין דעם ערשטן חודש דאס מיינט מען ניסן בחמשה עשר אין דעם פופצענטען טאג אין חודש ניסן ממחרת או׳ דם אנדערן טאג פון פסח יצאו זענען די קינדר ישראל ארוס גגאנגן אפין ווארלך זיי האבן פר קיינם

משלי

נאר ניט ענפערט דער פאטער איך האב דאך דיר שון גזאגט אז וויל דיין ברידר איז אחתן דארף איך אים מאכן חתונה קליידר אונ די שרייב דיר אויה אונ בכל ווי פיל מלבושים איך מאך אים אזוי פיל

יהודה

ווער איך דיר אויך מכן אז דו וועסט חתונה האבן האט דר יונגערר זון אזוי געטאן ער האט שון ניט אפ געערעטשן פון דעם שניידר די גאנצע צייט אינ האט פר שרייבן ווי פיל קליידר מען האט גמכט דעם חתן

בְּנֵֽי־יִשְׂרָאֵל בְּיָד רָמָה לְעֵינֵי כָּל־מִצְרָֽיִם׃
ד וּמִצְרַיִם מְקַבְּרִים אֵת אֲשֶׁר הִכָּה יְהוָה בָּהֶם כָּל־בְּכוֹר וּבֵאלֹהֵיהֶם עָשָׂה יְהוָה שְׁפָטִים׃
ה וַיִּסְעוּ בְנֵֽי־יִשְׂרָאֵל מֵרַעְמְסֵס

ויחנו

דְפִסְחָא נְפָקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּרֵישׁ גְּלֵי לְעֵינֵי כָּל מִצְרָאֵי׃
ד וּמִצְרָאֵי מְקַבְּרִין יַת דִּי קְטַל יְיָ בְּהוֹן כָּל בּוּכְרָא וּבְטַעֲוָתְהוֹן עֲבַד יְיָ דִּינִין׃
ה וּנְטַלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵרַעְמְסֵס וּשְׁרוֹ

בעל הטורים

(ד) ומצרים. ב' ר"פ ומצרים מקברים ומצרים ילך את לודים לומר שאפי' אותם שבבר מתו רובם כחשבו: מקברים. ב' ומצרים מקברים מקברים את העוברים נפרצת נוג וכיינו דכתיב כאשר עשת למצרים ימילו כשתא לור׃

בסוכות

רש"י

כאן הוקרנו ה כאן השפת את ראשך וכו' [במדבר דכה]: (ד) ומצרים מקברים. טרודי' ו באבל' וכין טרודים באבלם ר"ל שביו עסוקים לקבור מתיהם ולא

שפתי חכמים

כאשה פלו': ה ל' מיקר שבו יר כתולים שנות לכם כשתהרוין אותן: ו כלו' שנותן טעם אלמפלה מה שכתוב יצאו בנ"י ביד רמה ולמה כניתו לכם כרלוייס ומפ' ומצרים מקברים וגו' כיס

בית דוד

לו) ער הט גזאגט צום זון (כאן ישננו) דא זענן מיר געשלאפען (כאן הוקרנו) דא האבען מיר אונז אפ געקילט פון די היץ (כאן חששת את ראשך) דא האסטו געהאט קאפ שמערצן (דא הט אויך די תורה געשריבן אלע ערטר וים דיא יודן האבן געוועהט אונ וואס זיי האבן געטאן)׃
(ד) (ומצרים מקברים). זאגט רש"י (טרודים באבלם) זייא זענין געוועז בעשעפטיגט מיט זייער טרויער. צו בגראבען די געשטארבענע בכורים׃

ויחנו

פירוש לתורת אלהים

קיין מורא ניט געהאט לעיני פאר דיא אוגן פון אלע מצרים אלע האבן געזעהן אונ קיינר האט זיי ניט געקאנט וועהרן׃ (ד) ומצרים מקברים אונ די מצרים האבן בגראבן את אשר הכה יי וואס גאט הט געשלאגן אין זיי אלע בכורים ובאלהיהם אונ אין זייערע אפ געטער הט גאט געטאן רעכט׃
(ה) ויסעו אונ דיא קינדר ישראל האבן געצוגן פון דער שטאט רעמסס ויחנו בסכות אונ זייא

האבן

משלי יהודה

גרויסע קליידר אונ קליינע אלדינג הט ער פר שריבן אין ווי פיל מתנות מען הט געגעבן דר כלה הט ער אויך פר שריבן אז דר שניידר הט אפ גבראכט דיא קליידר הט דר פאטר גנומען דיא אלע מלבושים אין דם צירונג אונ הט אריין גלייגט אונ קסטון עס זאל זיין אלדינג אן גגרייט צו דר חתונה עס איז געקומן אונ דר פריא מען טוט אויף דר קסטין איז ניטא מיהאט דעם קאסטין מיט די אלע זאכן אוועק גגנבית איז דעם פאטר זייער ביטר גוואורן אין דר זמן החתונה איז שון נאהינט הט ער גמוזט ניין געך אונ קלייד אריין אונ נעמן אנדרע סחורות אויף קליידר אונ הט גרופן נאך אמל דם שניידר ווי דר יונגער זון הט דר זעהן דם שניידר צוא מעסטן די סחורה אונ נעמן אמאס דעם חתן הט ער זיך אנידר גשטעלט לעבן דעם שניידר מיט דם ביכל אונ פר שרייבט נאך אמל די צאל פון די מלבושים מען הט צו מזל חתונה גמאכט נאך דר חתונה איז דר חתן מיט דעם קלענערן ברידר מיט דעם מחותן גגאנגן שפאצירן אונ דער חתן בארימט זיך פר דם מחותן ווי דר פאטר הט אויף אים אזוי גבענטשט פיל געלד ער הט אים גמאכט אסאך מלבושים וואכידיגע אונ שבתדיגע אונ יום טובדיגע אין אז מען הט די קליידר פרטיג גמאכט הט מען זיי אוועק גגנבית הט אים דר פאטר גמאכט אנדרע אין דר יונגערר ברידר הערט ווי ער בר מט זיך פר דם מחותן זאגט ער צום ברידר דוא זיינסט ניט גליך זאגט דר חתן פר וואס איז ניט אזוי ווי איך זאג אז ווייל מען האט דיא ערשטע קליידר אוועק גגנבית הט דר טאטע גמוזט מאכן אנדרע קליידר איך זאג דען אנדרש זאגט דר יונגער ברידר צום חתן זאג ניט אזוי נאר מען האט דיא מלבושים אוועק גגנבית כדי דער טאטע זאל מיר מאכן נאך מלבושים ווארום דורך מיר הט מען זיי אוועק גגנבית איך הב אז גבעטן די גנבים זיי זאלן גנבענין די מלבושים כדי דר טאטע זאל דר נאך אמאל מאכען מלבושים אונ איך וועל פון שרייבן וועט ווערן פר צייכנט ביי מיר אונ ביכל אסך קליידר ווארום אזוי דט כיר דר טאטע צוא גזאגט ווי פיל קליידר ער וועט דיר מאכן אזוי פיל

וַיַּחֲנוּ בְּסֻכֹּת׃ ו וַיִּסְעוּ מִסֻּכֹּת וַיַּחֲנוּ בְאֵתָם אֲשֶׁר בִּקְצֵה הַמִּדְבָּר׃ ז וַיִּסְעוּ מֵאֵתָם וַיָּשָׁב עַל־פִּי הַחִירֹת אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי בַּעַל צְפוֹן וַיַּחֲנוּ לִפְנֵי מִגְדֹּל׃ ח וַיִּסְעוּ מִפְּנֵי הַחִירֹת וַיַּעַבְרוּ בְתוֹךְ־הַיָּם הַמִּדְבָּרָה וַיֵּלְכוּ דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בְּמִדְבַּר אֵתָם וַיַּחֲנוּ בְּמָרָה׃ ט וַיִּסְעוּ מִמָּרָה וַיָּבֹאוּ אֵילִמָה וּבְאֵילִם שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה עֵינֹת מַיִם וְשִׁבְעִים תְּמָרִים

ויחנו

בְּסֻכּוֹת׃ ו וּנְטַלוּ מִסֻּכּוֹת וּשְׁרוֹ בְּאֵיתָם דִּי בִּסְטַר מַדְבְּרָא׃ ז וּנְטַלוּ מֵאֵיתָם וְתָב עַל פּוּם חִירָתָא דִּי קֳדָם בְּעֵיל צְפוֹן וּשְׁרוֹ קֳדָם מִגְדּוֹל׃ ח וּנְטַלוּ מִן פּוּם חִירָתָא וַעֲבַרוּ בְּגוֹ יַמָּא לְמַדְבְּרָא וַאֲזָלוּ מַהֲלַךְ תְּלָתָא יוֹמִין בְּמַדְבְּרָא דְאֵיתָם וּשְׁרוֹ בְּמָרָה׃ ט וּנְטַלוּ מִמָּרָה וַאֲתוֹ לְאֵילִים וּבְאֵילִים תַּרְתֵּי עֲשַׂר מַבּוּעִין דְּמַיִין וְשַׁבְעִין דִּקְלִין וּשְׁרוֹ תַמָּן׃

ונטלו

בעל הטורים

(ה) בסכות. ששם נסתככו בענני כבוד: (ז) וישב ע"פ החירות. ואינו אומר וישובו מלמד שכולם היה להם לב אחד לשבות כן ע"פ ליווי של משה: ע"פ החירות. ובפרשת ויהי בשלח אומר לפני פי החירות מלמד שאמר להם משה ע"פ ה' אני אומר לכם שתהיו בני חורין: (ח) ויסעו מפני החירות. כיל"ל מפי החירות אלא ויסעו ביד רמה מפני שכבש יחן היינו בני חורין: (ט) ויבאו אילמה. ולא אמר ויחנו באילם מלמד שלא היה דעתם לחנות שם עד שנעשה להם נס שמצאו י"ב עינות

פירוש לתורת אלהים

האבן גרים אין סוכות: (ו) וַיִּסְעוּ מִסֻּכֹּת אונ זיי האבן גצוגן פון סוכות אונ זיי האבן גרוט אין אֵתָם אֲשֶׁר בִּקְצֵה הַמִּדְבָּר וואס די שטאט אֵתָם איז אין עק פון דער מדבר: (ז) וַיִּסְעוּ מֵאֵתָם אונ זיי האבן גצוגן פון אֵתָם וַיָּשָׁב אונ האבען זיך אים גקערט צוא דעם ארט וואס הייסט פִּי הַחִירֹת אֲשֶׁר עַל פְּנֵי בַּעַל צְפוֹן וואס איז פר די עבודת כוכבים וואס הייסט בעל צפון: וַיַּחֲנוּ אונ זיי האבן גרוט פר דם ארט וואס הייסט מִגְדּוֹל: (ח) וַיִּסְעוּ אונ זיי האבן גצוגן פון דעם ארט וואס הייסט פִּי הַחִירֹת וַיַּעַבְרוּ אונ זייא זענן דורך גפארען דעם ים הַמִּדְבָּרָה צוא דער מדבר וַיֵּלְכוּ אונ זיי זענן גנאנגן דריי טאג אין דער מדבר אֵתָם וַיַּחֲנוּ בְּמָרָה אונ זיי האבן גירוט אין מָרָה: (ט) וַיִּסְעוּ מִמָּרָה אונ זיי האבן גצוגן פון מָרָה וַיָּבֹאוּ אֵילִמָה אונ זיי זענן גקומן אין אֵילִים וּבְאֵילִם שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אונ אין אילים איז גוועזן צוועלף קוואל ברונן מיט וואסר וְשִׁבְעִים אונ

משלי

ווסט ער מיר מאכן מיקא איז ניט אזו ווי דיא מיינסט אז די אנדרע קביידר יט מען גמאכט ווייל מען הט די ערשטע גנגבית עס איז ניט אזו נאר פר קערט מיין דט די ערשטע קבידר גנגבית כדי מען זאל מיכען אנדערע קביידער פינקט דם איינגע איז גוועזי כט משה אזו ווי דער פסוק זאגט (ויכתב משה את מוצאיהם למסעיהם) משה הט פר שריבן די נסים ויס עס דט זיך די יודען גטרפען ביי איטליכע ציהונג פון איין ארט אוף דעם אנדרן נאר מע זאל ניט מיינען אז דם נס הט זיך גטרפען ביי איטליכי ארט כדי זיי זאלן דאנקן צו ניין עס איז ניט אזו עס איז פר

יהודה

קערט דרום הט משה נאך אמל גשריבן פר קערט (ואלה מסעיהם למוצאיהם) נאט הט די יודן גמכט ציהן פון איין ארט אויף דעם אנדרן כדי עס זאל זיך די יודי טרעפן שרעכטע זאכון אונ ער זאל זיי דארפן טוי נסים דהיינו די מצרים זענן די יודען נאך גלפן הט זיי נאט גטון אנס אז דר ים איז אום גשריקנט גווארון אונ האבן ניט גהט קיין וואסר אי דר מדבר דט זיי נאט גגעבן וואסער אינ נאך אזעלכע זכי הט זיך זיי גטרפון אונ נאט הט זיי נסון אנס כדי אז עס וועט קומן שפעטרי דורות מאכר וועלי זיי ניט ראני זיי צי נסים וועלן דיא

וַיַּחֲנוּ־שָׁם׃ י וַיִּסְעוּ מֵאֵילִם וַיַּחֲנוּ
עַל־יַם־סוּף׃ שני יא וַיִּסְעוּ מִיַּם־
סוּף וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַּר־סִין׃ יב וַיִּסְעוּ
מִמִּדְבַּר־סִין וַיַּחֲנוּ בְּדָפְקָה׃
יג וַיִּסְעוּ מִדָּפְקָה וַיַּחֲנוּ בְּאָלוּשׁ׃
יד וַיִּסְעוּ מֵאָלוּשׁ וַיַּחֲנוּ בִּרְפִידִם
וְלֹא־הָיָה שָׁם מַיִם לָעָם לִשְׁתּוֹת׃
טו וַיִּסְעוּ מֵרְפִידִם וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַּר
סִינָי׃ טז וַיִּסְעוּ מִמִּדְבַּר סִינָי וַיַּחֲנוּ
בְּקִבְרֹת הַתַּאֲוָה׃ יז וַיִּסְעוּ מִקִּבְרֹת
הַתַּאֲוָה וַיַּחֲנוּ בַּחֲצֵרֹת׃ יח וַיִּסְעוּ
מֵחֲצֵרֹת וַיַּחֲנוּ בְּרִתְמָה׃ יט וַיִּסְעוּ

מרתמה

אונקלוס

י וּנְטַלוּ מֵאֵילִם וּשְׁרוֹ עַל יַמָּא דְסוּף׃ יא וּנְטַלוּ מִיַּמָּא דְסוּף וּשְׁרוֹ בְּמַדְבְּרָא דְסִין׃ יב וּנְטַלוּ מִמַּדְבְּרָא דְסִין וּשְׁרוֹ בְּדָפְקָה׃ יג וּנְטַלוּ מִדָּפְקָה וּשְׁרוֹ בְּאָלוּשׁ׃ יד וּנְטַלוּ מֵאָלוּשׁ וּשְׁרוֹ בִּרְפִידִים וְלָא הֲוָה תַמָּן מַיָּא לְעַמָּא לְמִשְׁתֵּי׃ טו וּנְטַלוּ מֵרְפִידִים וּשְׁרוֹ בְּמַדְבְּרָא דְסִינָי׃ טז וּנְטַלוּ מִמַּדְבְּרָא דְסִינָי וּשְׁרוֹ בְּקִבְרֵי דְמַשְׁאֲלֵי׃ יז וּנְטַלוּ מִקִּבְרֵי דְמַשְׁאֲלֵי וּשְׁרוֹ בַּחֲצֵרוֹת׃ יח וּנְטַלוּ מֵחֲצֵרוֹת וּשְׁרוֹ בְּרִתְמָה׃ יט וּנְטַלוּ

בעל הטורים עיכות מים ולא חנו שם: (יא) מדבר סין. מתחלה נקרא מדבר סין ולבסוף נקרא סיני שנתוסף לו יו"ד כנגד יו"ד דברות. סי"ן ימים כי' משה בכר: (יב) בדפקה. שם דפק להם שלא היה להם לחם: (יג) באלוש. נתן להם המן. בזכות לושי ועשי עגות: (יח) ברתמה. ע"ש המרגלים שנא' חצי גבור שנונים עם גחלי רתמים: ויחנו ברסה. שנתרוססו שם:

רש"י

(יח) ויחנו ברתמה. ע"ש לשון הרע של מרגלים שנא' [תהלים קכ] מה יתן לך ומה יוסיף לך לשון

שפתי חכמים

ר"ל למה קראו כאן רתמה ובמקום אחר קראו פארן וקשה (רא"ם) מה שהוצרך לפרש מסע זו יותר מאחר כל המסעות מפני שפה כתיב ויסעו מחצרות ויחנו ברתמה ובפ' בהעלותך כתיב ואחר נסעו העם מחצרות ויחנו במדבר פארן ל"פ פ"ש לשה"ר וכו' כלומר היה להם פנאי לספר את ישראל:

בית דוד

(יח) (וַיַּחֲנוּ בְּרִתְמָה), דָאס אָרְט הָט גֶהֵייסֶן פָּארָן נָאר פַר וָוס רוּפְט מֶען אִים רִתְמָה (עַל שֵׁם לָשׁוֹן הָרַע שֶׁל מְרַגְּלִים) וָוענִין לָשׁוֹן הָרַע וָואס דִיא מְרַגְּלִים הָאבִּי גֶרֶעט אוֹיף דֶעם אָרְט (שֶׁנֶּאֱמַר) וִוי עֶס שְׁטֵייט אוּנ פָּסוּק (מַה יִּתֵּן לְךָ וּמַה יּוֹסִיף לְךָ לָשׁוֹן רְמִיָּה) וָוס וָועט דִיר גֶעבֶּן אוּנ וָואס מֶער וָועט דִיר גֶעבֶּן דִיא פַאלְשֶׁע צוּנְג (וָוס וָועסְטוּ פַארְדִינֶען פוּן דִיא פַאלְשֶׁע רֵייד) (חִצֵּי גִבּוֹר שְׁנוּנִים) דִי פַאלְשֶׁע רֵייד זֶענֶען וִוי שַׁארְפֶע פַייְלֶן פוּן אַ שְׁטַארְקֶער מֶענְטְשׁ וָוארְפְט זַייא אוּנ הַרְגֶעט פִיל

פירוש לתורת אלהים

זִיבֶּעצִיג טַייטִיל בַּייְמֶר וַיַּחֲנוּ אוּנ זֵיי הָאבֶּן דָרְטֶן גְ . . : (י) וַיִּסְעוּ אוּנ זֵיי הָאבֶּן גְצוֹגֶן פוּן אֵילִם אוּנ הָאבֶּן גִירוּט בַּיי דֶם יַם סוּף: (יא) וַיִּסְעוּ אוּנ זֵיי הָאבֶּן גְצוֹגֶן פוּן דֶם יַם סוּף אוּנ הָאבֶּן גִירוּט אִין דֶר וִויסְטֶענִישׁ סִין: (יב) וַיִּסְעוּ אוּנ זַייא הָאבֶּן גְצוֹגֶן פוּן דֶר וִויסְטֶענִישׁ סִין אוּנ זֵיי הָאבֶּן גִירוּט אִין דָפְקָה: (יג) וַיִּסְעוּ מִדָּפְקָה אוּנ זֵיי הָאבֶּן גְצוֹגֶן פוּן דָפְקָה אוּנ הָאבֶּן גִירוּט אִין אָלוּשׁ: (יד) וַיִּסְעוּ מֵאָלוּשׁ אוּנ זַייא הָאבֶּען גְצוֹגֶן פוּן אָלוּשׁ וַיַּחֲנוּ בִּרְפִידִים אוּנ הָאבֶּי גִירוּט אִין רְפִידִים וְלֹא הָיָה אוּנ עֶס אִיז נִיט גְוֶועֶן דָארְטֶן וַואסֶר צוּ דֶעם פָאלְק צוּ טְרִינְקֶן: (טו) וַיִּסְעוּ מֵרְפִידִים אוּנ זַייא הָאבֶּן גְצוֹגֶען פוּן רְפִידִים אוּנ הָאבֶּן גִירוּט אִין דֶר וִויסְטֶענִישׁ סִינַי: (טז) וַיִּסְעוּ אוּנ זֵיי הָאבֶּן גְצוֹגֶן פוּן דֶער וִויסְטֶענִישׁ סִינַי וַיַּחֲנוּ אוּנ הָאבֶּן גִירוּט אִין קִבְרוֹת הַתַּאֲוָה:

מֵרִתְמָה וּשְׁרוֹ בְּרִמּוֹן
פָּרֶץ׃ כ וּנְטָלוּ מֵרִמּוֹן
פָּרֶץ וּשְׁרוֹ בְּלִבְנָה׃
כא וּנְטָלוּ מִלִּבְנָה וּשְׁרוֹ
בְּרִסָּה׃ כב וּנְטָלוּ
מֵרִסָּה וּשְׁרוֹ בִּקְהֵלָתָה׃
כג וּנְטָלוּ מִקְּהֵלָתָה
וּשְׁרוֹ בְּטוּרָא דְשָׁפֶר׃
כד וּנְטָלוּ מִטּוּרָא דְשָׁפֶר
וּשְׁרוֹ בַּחֲרָדָה׃ כה וּנְטָלוּ
מֵחֲרָדָה וּשְׁרוֹ
בְּמַקְהֵלוֹת׃ כו וּנְטָלוּ
מִמַּקְהֵלוֹת וּשְׁרוֹ
בְּתָחַת׃ כז וּנְטָלוּ מִתָּחַת
וּשְׁרוֹ בְּתָרַח׃ כח וּנְטָלוּ
מִתָּרַח וּשְׁרוֹ בְּמִתְקָה׃
כט וּנְטָלוּ מִמִּתְקָה
וּשְׁרוֹ בְּחַשְׁמוֹנָה׃
ל וּנְטָלוּ מֵחַשְׁמוֹנָה
וּשְׁרוֹ בְּמוֹסֵרוֹת׃
לא וּנְטָלוּ מִמּוֹסֵרוֹת
וּשְׁרוֹ בִּבְנֵי יַעֲקָן׃
לב וּנְטָלוּ מִבְּנֵי יַעֲקָן
וּשְׁרוֹ בְּחוֹר הַגִּדְגָּד׃
לג וּנְטָלוּ מֵחוֹר הַגִּדְגָּד
וּשְׁרוֹ בְּיָטְבָתָה׃
לד וּנְטָלוּ מִיָּטְבָתָה
וּשְׁרוֹ בְּעַבְרוֹנָה׃
לה וּנְטָלוּ מֵעַבְרוֹנָה
וּשְׁרוֹ בְּעֶצְיוֹן גָּבֶר׃ לו וּנְטָלוּ מֵעֶצְיוֹן גָּבֶר

מֵרִתְמָה וַיַּחֲנוּ בְּרִמֹּן פָּרֶץ׃ כ וַיִּסְעוּ
מֵרִמֹּן פָּרֶץ וַיַּחֲנוּ בְּלִבְנָה׃ כא וַיִּסְעוּ
מִלִּבְנָה וַיַּחֲנוּ בְּרִסָּה׃ כב וַיִּסְעוּ
מֵרִסָּה וַיַּחֲנוּ בִּקְהֵלָתָה׃ כג וַיִּסְעוּ
מִקְּהֵלָתָה וַיַּחֲנוּ בְּהַר־שָׁפֶר׃
כד וַיִּסְעוּ מֵהַר־שָׁפֶר וַיַּחֲנוּ בַּחֲרָדָה׃
כה וַיִּסְעוּ מֵחֲרָדָה וַיַּחֲנוּ בְּמַקְהֵלֹת׃
כו וַיִּסְעוּ מִמַּקְהֵלֹת וַיַּחֲנוּ בְּתָחַת׃
כז וַיִּסְעוּ מִתָּחַת וַיַּחֲנוּ בְּתָרַח׃
כח וַיִּסְעוּ מִתָּרַח וַיַּחֲנוּ בְּמִתְקָה׃
כט וַיִּסְעוּ מִמִּתְקָה וַיַּחֲנוּ בְּחַשְׁמֹנָה׃
ל וַיִּסְעוּ מֵחַשְׁמֹנָה וַיַּחֲנוּ בְּמֹסֵרוֹת׃
לא וַיִּסְעוּ מִמֹּסֵרוֹת וַיַּחֲנוּ בִּבְנֵי
יַעֲקָן׃ לב וַיִּסְעוּ מִבְּנֵי יַעֲקָן וַיַּחֲנוּ
בְּחֹר הַגִּדְגָּד׃ לג וַיִּסְעוּ מֵחֹר הַגִּדְגָּד
וַיַּחֲנוּ בְּיָטְבָתָה׃ לד וַיִּסְעוּ מִיָּטְבָתָה
וַיַּחֲנוּ בְּעַבְרֹנָה׃ לה וַיִּסְעוּ מֵעַבְרֹנָה
וַיַּחֲנוּ בְּעֶצְיֹן גָּבֶר׃ לו וַיִּסְעוּ מֵעֶצְיֹן
גבר

בעל הטורים

(כב) בקהלתה. ע"ש ויקהל עליהם קרח וגו': (כה) במקהלות. ע"ש ויקהלו על משה ועל אהרן: ב' במקהלות ואידך במקהלות ברכו אלהים דרשינן מיניה שאפי' עוברים שבמעי אמן אמרו שירה על הים וזהו ויסעו מחרדה פי' מחרדת מצרים שהיה נוסע אחריהם ויחנו במקהלות שאמרו במקהלות קהלות קהלות

פירוש לתורת אלהים

(לו) וַיִּסְעוּ מֵעֶצְיוֹן אוּנ זֵיי הָאבְּן גְצוֹגְן פוּן עֶצְיוֹן גֶּבֶר וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַּר צִן אוּנ הָאבְּן גְרוּט אִין דֶער ווּיסטֶענִיש

משלי

גיסט גיצין אויף שפעטער אונד ווארום דענסמאל הט זיי נאך בקענט פירן זיי זאלן ניט דארפן קיין נסים נאר ער הט דס גטון כדי דיא נסים חטאה מען

יהודה

דארף זיי ניט זיין וועלן אבער צו גיין קומען אויף נאך דעם אז מען וועט די נסים דארפן׃

גֶּבֶר וַיַּחֲנוּ בְמִדְבַּר־צִן הִוא קָדֵשׁ׃
לז וַיִּסְעוּ מִקָּדֵשׁ וַיַּחֲנוּ בְּהֹר הָהָר
בִּקְצֵה אֶרֶץ אֱדוֹם׃ לח וַיַּעַל אַהֲרֹן
הַכֹּהֵן אֶל־הֹר הָהָר עַל־פִּי יְהוָה
וַיָּמָת שָׁם בִּשְׁנַת הָאַרְבָּעִים
לְצֵאת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
בַּחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ׃
לט וְאַהֲרֹן בֶּן־שָׁלֹשׁ וְעֶשְׂרִים וּמְאַת
שָׁנָה בְּמֹתוֹ בְּהֹר הָהָר׃ ס מ וַיִּשְׁמַע
הַכְּנַעֲנִי מֶלֶךְ עֲרָד וְהוּא־יֹשֵׁב
בַּנֶּגֶב בְּאֶרֶץ כְּנָעַן בְּבֹא בְּנֵי
ישראל

וּשְׁרוֹ בְּמַדְבְּרָא דְצִין הִיא רְקָם׃ לז וּנְטַלוּ מֵרְקָם וּשְׁרוֹ בְּהוֹר טוּרָא בִּסְיָפֵי אַרְעָא דֶאֱדוֹם׃ לח וּסְלֵיק אַהֲרֹן כַּהֲנָא לְהוֹר טוּרָא עַל מֵימְרָא דַיְיָ וּמִית תַּמָּן בִּשְׁנַת אַרְבְּעִין לְמִפַּק בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם בְּיַרְחָא חֲמִישָׁאָה בְּחַד לְיַרְחָא׃ לט וְאַהֲרֹן בַּר מְאָה וְעַשְׂרִין וּתְלָת שְׁנִין כַּד מִית בְּהוֹר טוּרָא׃ מ וּשְׁמַע כְּנַעֲנָאָה מַלְכָּא דַעֲרָד וְהוּא יָתֵיב בְּדָרוֹמָא בְּאַרְעָא דִכְנָעַן בְּמֵיתֵי בְּנֵי

תו"א ויעל אהרן הכהן אל הר. ר"ה ג ג : על פי ה'. נזיר יז לז :

רש"י

רמיה שלי גבור הגוני' עם נחלי רמתי : על פי ה'. מלמד שמת בנשיקה : (מ) וישמע הכנעני כאן למדך שמיתת אהרן היא השמועה שנסתלקו ענני כבוד וכסבור שניתנה רשות להלחם בישראל

שפתי חכמים

כלומר שבכל מקום אחד : ח כלו' על פי ה' נדרש לפניו ולאחריו ויעל אהרן על פי ה' וקרי ביה נמי ע"פ ה' וימת שם: ט ר"ל לעיל בפ' חקת נ"כ כתיב אחר מיתת אהרן וישמע הכנעני וגו' אבל לא מוכח שם שהשמע מיתת אהרן דאיכא למימר שהשמע מה שאמר הקרא אחריו כי בא ישראל דרך

בית דוד

פול מענטשין (עם נחלי רתמים) מיט חייסע ברענענדיגע קוילין פון דעם האלץ וואס הייסט רותם. אונ די קוילין ברענט לאנג דם פייער. אזו ברענט לאנג דאס פייער (די שטראף) פון דיא לשון הרע אונ פאלשקייט וואס די מרגלים האבן גרעדט. דריבער רופט מען דאס ארט רתמה : (לח) (על פי ה'). זאגט רש"י (מלמד שמת בנשיקה) דר פסוק לערנט אונז אהרן איז געשטארבן בנשיקה. הקב"ה האט אן גערירט זיין מויל אויף דעם מויל פון אהרן אונ האט פון אים ארויס גענומען זיין נשמה : (מ) (וישמע הכנעני). זאגט רש"י (לכמדך) דער פסוק קומט דיר לערנין (שמיתת אהרן היא השמועה) דם הערונג וואס דר כנעני האט געהערט. איז געוועז דם שטארבן פון אהרן. ער האט געהערט אהרן איז געשטארבן (שנסתלקו ענני כבוד) ווייל דיא וואלקנס וואס זענין געוועזן ארום דיא יודין זענין אוועק גגאנגן (וכסבור שנתנה רשות להלחם בישראל) האט ער גמיינט

פירוש לתורת אלהים

וויסטעניש צן היא קדש דס איז קדש:(לז) ויסעו מקדש אונ זיי האבן גיצוגן פון קדש ויחנו בהור ההר אונ האבען גירוט אויף דעם בארג הור ההר בקצה ארץ אדום אין דם עק פון דם לאנד אדום: (לח) ויעל אהרן הכהן איז אהרן הכהן אויף גגאנגן אל הור ההר אויף דעם בארג וואס הייסט הור ההר על פי יי' דורך גאטס רייד וימת שם אונ ער איז דארטן גשטארבן בשנת הארבעים אין דם פערציגסטן יאר לצאת וואס דיא קינדער פון ישראל זענן ארוס גגאנגן פון דעם לאנד מצרים בחודש אין דעם פינפטן חודש באחד אין איין טאג אין חודש : (לט) זאגט דער פסוק ואהרן אונ אהרן איז אלט געוועזן הינדערט מיט דרייא אונ צוואנציג יאר במותו אז ער איז גישטארבן אויף דעם בארג וואס הייסט הור ההר: (מ) וישמע הכנעני מלך ערד אונ דר כנעני דר מלך פון ערד

יִשְׂרָאֵל׃ מא וַיִּסְעוּ מֵהֹר הָהָר וַיַּחֲנוּ
בְּצַלְמֹנָה׃ מב וַיִּסְעוּ מִצַּלְמֹנָה וַיַּחֲנוּ
בְּפוּנֹן׃ מג וַיִּסְעוּ מִפּוּנֹן וַיַּחֲנוּ
בְּאֹבֹת׃ מד וַיִּסְעוּ מֵאֹבֹת וַיַּחֲנוּ
בְּעִיֵּי הָעֲבָרִים בִּגְבוּל מוֹאָב׃
מה וַיִּסְעוּ מֵעִיִּים וַיַּחֲנוּ בְּדִיבֹן גָּד׃
מו וַיִּסְעוּ מִדִּיבֹן גָּד וַיַּחֲנוּ בְּעַלְמֹן
דִּבְלָתָיְמָה׃ מז וַיִּסְעוּ מֵעַלְמֹן
דִּבְלָתָיְמָה וַיַּחֲנוּ בְּהָרֵי הָעֲבָרִים
לִפְנֵי נְבוֹ׃ מח וַיִּסְעוּ מֵהָרֵי הָעֲבָרִים
וַיַּחֲנוּ בְּעַרְבֹת מוֹאָב עַל יַרְדֵּן
יְרֵחוֹ׃ מט וַיַּחֲנוּ עַל־הַיַּרְדֵּן מִבֵּית

יִשְׂרָאֵל׃ מא וּנְטַלוּ
מֵהוֹר טוּרָא וּשְׁרוֹ
בְּצַלְמוֹנָה׃ מב וּנְטַלוּ
מִצַּלְמוֹנָה וּשְׁרוֹ בְּפוּנוֹן׃
מג וּנְטַלוּ מִפּוּנוֹן וּשְׁרוֹ
בְּאוֹבוֹת׃ מד וּנְטַלוּ
מֵאוֹבוֹת וּשְׁרוֹ בִּמְגִיזַת
עֲבָרָאֵי בִּתְחוּם מוֹאָב׃
מה וּנְטַלוּ מִמְּגִיזָתָא
וּשְׁרוֹ בְּדִיבוֹן גָּד׃
מו וּנְטַלוּ מִדִּיבוֹן גָּד
וּשְׁרוֹ בְּעַלְמוֹן
דִּבְלָתָיְמָה׃ מז וּנְטַלוּ
מֵעַלְמוֹן דִּבְלָתָיְמָה
וּשְׁרוֹ בְּטוּרֵי דַעֲבָרָאֵי
קֳדָם נְבוֹ׃ מח וּנְטַלוּ
מִטּוּרֵי דַעֲבָרָאֵי וּשְׁרוֹ
בְּמֵישְׁרַיָּא דְמוֹאָב עַל
יַרְדְּנָא דִירֵחוֹ׃ מט וּשְׁרוֹ
עַל

תו״א דבלתימה. יבמות ט: ויחנו על. עירובין יומא סה:

רשב״ם

(מט) ויחנו על הירדן וגו׳ בערבות מואב שם וידבר ה׳ אל משה בערבות

שפתי חכמים

כאחרים אבל כאן לא מפרש אחריו מידי לכך מוכיח כאן שמיתת אהרן וכו׳. או ר״ל ללמדך שמיתת אהרן כיא כשמועה דכתיב ואהרן בן קכ״ג שנה במותו וישמע הכנעני אבל בפ׳ חקת לא ידענו מה השמועה שמע אם מיתתו של אהרן אם בכייתם שבכיהם

רש״י

לפיכך חזר וכתבה: (מד) בעיי העברים. ל׳ חרבות וגלים כמו (מיכה א) לעי השדה [תהלים עט] שמו את ירושלים לעיים: (מט) מבית הישימות עד

בית

געמיינט מען מעג שוין האלטען מלחמה מיט דיא יודען (קפ״כך חזר וכתבה) דריבער שרייבט דס דא די תורה נאך אמאל (עיין ש״ח) מיר זאלען וויסען ווס דר כנעני האט גיהערט: (מד) (בעיי העברים). זאגט רש״י (לשון חרבות וגלים) וויסטע הייזער

דוד

אונ איין געפאלענע הייזער זעהען גיוועזען אויף דעם ארט (כמו) וויא עס שטייט אונ פסוק (לעי השדה) צו די בערג פון פעלד. נאך שטייט אונ פסוק (שמו את ירושלים לעיים) זיא האבען געמאכט ירושלים צו בערג פון די איין געפאלענע הייזער: מבית

פירוש לתורת אלהים

וואס ער זיצט אין דרום זייט פון דם לאנד כנען האט ער דער הערט בבא בני ישראל אז די קינדר פון ישראל קומען אן (עיין רש״י): (מא) ויסעו אונ זיא האבען גצוגן פון דם בארג הור ההר אונ האבן גרוהט אין צלמונה: (מב) ויסעו אונ זיי האבן גצוגן פון צלמונה אונ האבן גירוט אין פונון: (מג) ויסעו אונ זיי האבן גצוגן פון פונון אונ האבן גירוט אין אובות: (מד) ויסעו מאובות אונ זיי האבן גצוגן פון אובות אונ האבן גירוט אין עיי העברים בגבול מואב אין די גרעניץ פון מואב: (מה) ויסעו מעיים אונ זיי האבן גצוגן פון עיים אונ האבן גירוט אין דיבון גד: (מו) ויסעו אונ זיי האבן גצוגן פון דיבון גד זיי האבן גירוט אין עלמון דבלתימה: (מז) ויסעו אונ זיא האבן גצוגן פון עלמון דבלתימה אונ זייא האבן גירוט אויף די בערג פון עברים פר נבו: (מח) ויסעו אונ זיי האבן גצוגן פון די בערג פון עברים אונ זיי האבן גירוט אין דעם פלון פון מואב על בייא דעם ירדן יריחו: (מט) ויחנו

הישמת עד אבל השטים בערבת מואב׃ ס שלישי חמישי כשהן מחוברין
נ וידבר יהוה אל־משה בערבת מואב על־ירדן ירחו לאמר׃
נא דבר אל־בני ישראל ואמרת אלהם כי אתם עברים את־הירדן אל־ארץ כנען׃ נב והורשתם את־

על ירדנא מבית ישימות עד מישר שטין במישריא דמואב׃ נ ומליל יי עם משה במישריא דמואב על ירדנא דירחו למימר׃ נא מליל עם בני ישראל ותימר להון ארי אתון עברין ית ירדנא לארעא דכנען׃ נב ותתרכון ית כל יתבי

תו"א כי אתם עוברים את הירדן. בכורות כה: והורשתם את כל יושבי הארץ. כופה לד:

בעל הטורים

הסלום לומר שירה: (נב) והורשתם ב' הכא ואידך והורשתם את השם. משכיותם היינו בית הכנ"ס שלהם והמאבד ע"ז צריך

רש"י

עד אבל השטים כאן למדך שיעור מחנה ישראל י"ב מיל. דאמר רבה בר בר חנה לדידי חזי לי ההוא אתרא וכו'. אבל השטים. מישור של שטים אבל שמו: (נא) כי אתם עוברים את הירדן וגו' והורשתם וגו'. והלא כמה פעמים הוזהרו על כן אלא כך אמר להם משה כשאתם עוברים בירדן ביבשה ע"מ כן תעברו ואם לאו מים באין ושוטפין אתכם וכן מצינו שאמר להם יהושע

שפתי חכמים

שנכנס כתובים שם: י הייני ג' פרסאות דמבית הישימות עד אבל השטים י"ב מיל הם: כ אבל אין פירושו של אבל מישור ונפ' לך האריך רש"י כו והתרגום שתרגם אבל מישור פתר הענין ולא כלי: ל דאי פירושו ל' ירושה כל"ל וירשתם מ"ל ואי

בית דוד

(מט) (מבית הישמות עד אבל השטים), זאגט רש"י (כאן למדך) דא לערנט ה"ד דער פסוק (שיעור מחנה ישראל י"ב מיל) די מחנה פון יודן האט פארנומען אפלאץ פון צוועלף תחום שבת. דס איז דריי מייל (דאמר רבה בר בר חנה לדידי חזי לי ההוא אתרא) וואָרום רבה בר בר חנה האט געזאגט איך האב געזעהן דאס ארט פון די יודישע מחנה אונ דער מדבר איז ער גרויס דריי מייל: (אבל השטים). זאגט רש"י (מישור של שטים אבל שמו) דר גלייכער פלאץ פון שטים איז געוועזן זיין נאמען אבל: (נא) (כי אתם עוברים את הירדן וגו' והורשתם וגו'). פרעגט רש"י (והלא כמה פעמים הוזהרו על כך) יודן זענין דאך שוין פיל מאל געבאטען געווארן ווען זיי וועלן אריין קומען אונ ארץ ישראל זאלן זייא ארויס טרייבען דיא כנענים מיט זייערע עבודה זרות (אלא כך אמר להם משה) נאר אזוי האט משה געזאגט צו די יודן (כשאתם עוברים בירדן ביבשה על מנת כן תעברו) ווען איהר וועט גיין טרוקען אונ ירדן זאלט איהר דאמאלס געדענקען אז איהר גייט אויף דעם תנאי איהר זאלט פר טרייבען אלע עבודה זרות פון אייער לאנד (ואם לאו) אונ אויב איהר וועט ניט אזוי טראכטען (מים באין ושוטפין אתכם) וועלין קומען דם וואסר אונ וועלין אייך פר פלייצן (וכן מצינו שאמר להם יהושע בעודם בירדן) אונ אזוי געפונען מיר ביי יהושע ווען די יודן זענין געווען אונ ירדן האט ער צו זיי געזאגט איהר זאלט געדענקען איהר גייט אריבער דעם ירדן טרוקען אויף דעם תנאי איהר זאלט פר לענדין די עבודה זרות פון אייער לאנד: (נב) (והורשתם). מיינט מען (וגרשתם) איהר וועט זיי

פירוש לתורת אלהים

אונ זייא האבן גירוט ביי דעם ירדן פון בית הישימות עד ביז אבל השטים אין דעם פלון מואב: (נ) וידבר יי אל משה האט גאט גרעט צו משה בערבית אויף דם פלאץ וואס הייסט ערבית מואב לאמר אזו צו זאגן: (נא) דבר רייד צוא די קינדר ישראל ואמרת אליהם אונ זאלסט צוא זיי אזו זאגין כי אז איר וועט איבר פארען דעם ירדן אל ארץ כנען צום לאנד כנען אז איר וועט איבער פארען דעם ירדן אין דר טריקעניש זאלט איר אויף דעם תנאי איבער פארען אז איר זאלט טאן וואס ווייטר אין די פסוקים וועט שטיין אונ אז איר וועט נים איבער פירען אויף דעם תנאי וועלן קומן דיא וואסר אונ וועלן אייך פר פלייצן: (נב) והורשתם אונ איר זאלט פר טרייבן את כל

כָּל־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם
וְאִבַּדְתֶּם אֵת כָּל־מַשְׂכִּיֹּתָם וְאֵת
כָּל־צַלְמֵי מַסֵּכֹתָם תְּאַבֵּדוּ וְאֵת
כָּל־בָּמוֹתָם תַּשְׁמִידוּ׃
נג וְהוֹרַשְׁתֶּם אֶת־הָאָרֶץ וִישַׁבְתֶּם־
בָּהּ כִּי לָכֶם נָתַתִּי אֶת־הָאָרֶץ
לָרֶשֶׁת אֹתָהּ׃ נד וְהִתְנַחַלְתֶּם אֶת־

הארץ

יַתְבֵי אַרְעָא מִן
קֳדָמֵיכוֹן וּתְהַבְדוּן יָת
כָּל בֵּית סִגְדַּתְהוֹן וְיָת
כָּל צַלְמֵי מַתְּכַתְהוֹן
תְּהַבְדוּן וְיָת כָּל
בָּמָתְהוֹן תְּשֵׁיצוֹן׃
נג וְתֵתָרְכוּן יָת יַתְבֵי
אַרְעָא וְתִתְּבוּן בַּהּ
אֲרֵי לְכוֹן יְהָבִית יָת
אַרְעָא לְמֵירַת יָתַהּ׃
נד וְתַחְסְנוּן יָת אַרְעָא

בעדבא

בעל הטורים

לפרש אחריו דכתיב ואבדתם את שמם: (נד) והתנחלתם. ב' ככה ואידך גבי פנד דענד איתפס לקרקעות: והתנחלתם. ד"פ נקלה בפסוק שכ"א כו"ל בד' מקומות בכר ונתיסור ובפלה ובתוך כים וכפסוק מתחיל ומסיים בנחל' לו' שנתקנס

שפתי חכמים

דאי פירושו ירושה לא כצ"ל מפניכם דאין שייך מפניכם גבי ירושה: ם פי' גדולה לכוכית דמשכית לי' רצפה כדכתיב בקרא ואבן משכית וגם רולה לכוכית מה שפי' להשתחוות עליה בפישוט ידים ורגלים מדכתיב להשתחוות עליה וכתיב גבי יוסף להשתחוות לך ארצה דהיינו פישוט ידים ורגלים: נ מפני שהורשתם ל' גירוש הוא ומה שכתוב את הארץ ר"ל יושבי הארץ: ם דאל"כ הא כבר כתיב והורשתם וה"ל להתחיל והתנחלתם וגו' אלא שאמר זה לתנאי שאם תורישו אותם בה תוכלו להתקיי' בה ואם לאו לא תוכלו להתקיי' בה

רש"י

יהושע בעבר' בירדן: (נב) והורשתם. ל וגרשתם: משכיותם. כתרגומו בית סגדתהון על שם שהיו מסככין את הקרקע ברצפת אבני' של שיש להשתחוות עליה' בפישוט ידים ורגלי' כדכתיב [ויקרא כו] ואבן משכית לא תתנו בארצכ' מ להשתחוות עליה: מסכותם. כתרגומו מתכתהון: (נג) והורשתם את הארץ. והורשתם' אותה מיושביה נ ואז וישבתם' בה

בית דוד

זיי פר טרייבן: (משכיותם). זאגט רש"י (כתרגומו) וויא דער תרגום טייטשט (בית סגדתהון) דיא שטובין וואס זיי בוקי' (בייגין) זיך דארטען צו זייער עבודה זרה (על שם שהיו מסככין את הקרקע ברצפת אבנים של שיש) ווייל זיי פלעגין בדעקין די ערד (די בריק) פון זייערע קרוסטשערם מיט מארמארענע שטיינער (להשתחוות עליהם בפישוט ידים ורגלים) זיי זאלין זיך בוקין (בייגין) אויף די שטיינער מיט דעם גאנצען קערפער אוים געצויגן דיא הענט מיט די פיס, דריבער האט די תורה געבאטען מיר זאלין ניט טאן אזוי (כדכתיב) ווי עס שטייט אין פסוק (ואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחוות עליה) א מארמאר שטיינערנע בריק זאלט איר ניט מאכען אין אייער לאנד צום בוקין זיך אויף איר: (מסכותם). מיינט מען (כתרגומו) ווי דער תרגום טייטשט (מתכתהון) זייערע געגאסענע מעטאלענע געטער (דס איז גאלד, זילבער, קופער, מעש, אייזען, און נאך אזעלכע מעטאלען. וואס ווערט געגאסען און געשמאלצען: (נג) (והורשתם את הארץ). מיינט מען (והורשתם אותה מיושביה) אויב איר וועט ארויס טרייבען דיא איצטיגע מענטשען פון לאנד. און איר אליין וועט בלייבען וואהנען אין לאנד (ואז וישבתם בה) דאמאלס וועט איר זיצען און לאנד (תוכלו להתקיים בה) איר וועט קענען בלייבען אין לאנד (ואם לאו) אויב איר וועט ניט ארויס טרייבען די איצטיגע מענטשען פון לאנד (לא תוכלו להתקיים בה) וועט איר ניט קענען בלייבען וואנען,

פירוש לתורת אלהים

יושבי הארץ אלע וואס זיצען אין דעם לאנד מפניכם פון צו פר אייך ואבדתם און איר זאלט מאכען פאר לירען את כל משכיותם אלע זייערע געפלאסטערטע הייזער וואס זענען אום גע־סטרעט מיט מערמעל שטיין מען זאל זיך דרויף בוקין צו דער עבודת כוכבים ואת כל צלמי מסכותם און אלע געגאסענע בילדער פון כוכבים ומזלות דו זאלסט איר מאכען פאר לירען ואת כל במותם און אלע זייערע הויכע במות תשמידו זאלט איר פאר טיליגען: (נג) והורשתם און איר זאלט פאר טרייבען די זיצערס פון דעם לאנד וישבתם בה אז איר וועט אזוי טאן וועט איר זיצען און וועט אקיום האבען אין דעם לאנד כי לכם נתתי ווארום צו אייך האב איך געגעבען את הארץ דעם לאנד לרשת אותה צו ירשנען זיא: (נד) והתנחלתם און איר זאלט מאכען ארבן את הארץ דאס לאנד

הָאָרֶץ בְּגוֹרָל לְמִשְׁפְּחֹתֵיכֶם לָרַב
תַּרְבּוּ אֶת־נַחֲלָתוֹ וְלַמְעַט
תַּמְעִיט אֶת־נַחֲלָתוֹ אֶל אֲשֶׁר־
יֵצֵא לוֹ שָׁמָּה הַגּוֹרָל לוֹ יִהְיֶה
לְמַטּוֹת אֲבֹתֵיכֶם תִּתְנֶחָלוּ:
נה וְאִם־לֹא תוֹרִישׁוּ אֶת־יֹשְׁבֵי
הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם וְהָיָה אֲשֶׁר תּוֹתִירוּ
מֵהֶם לְשִׂכִּים בְּעֵינֵיכֶם וְלִצְנִינִם

בְּעַדְבָא לְזַרְעֲיַתְהוֹן
לְסַגִּיאֵי תַּסְגּוֹן יָת
אַחֲסַנְתְּהוֹן וְלִזְעֵירֵי
תַּזְעֲרוּן יָת אַחֲסַנְתְּהוֹן
לִדְיִפּוֹק לֵיהּ תַּמָּן
עַדְבָא דְּלֵיהּ יְהֵא
לְשִׁבְטֵי אֲבָהַתְכוֹן
תַּחְסְנוּן: נה וְאִם לָא
תְתָרְכוּן יָת יָתְבֵי
אַרְעָא מִן קֳדָמֵיכוֹן
וִיהֵי דְּתַשְׁאֲרוּן מִנְּהוֹן
לְסִיְעָן נַטְלִין זֵין

לקבליכון בצריכם

תו"א ואם לא תורישו את יושבי הארץ. מגילה יא:

בעל הטורים

בגורל אפי' רחוק זה מזה אין לשנות: (נה) ולצנינים. לשון

רשב"ם

בערבות מואב על ירדן ירחו: (נה) לשכים בעיניכם.

רש"י

כה: (נד) אל אשר יצא לו שמה. מקרא קצר הוא זה אל מקום אשר יצא לו שמה הגורל לו יהיה: למטות אבותיכם [ב"ב קיז] לפי חשבון יוצאי מצרים. ר"א בשנים עשר גבולין הם כמנין השבטים: (נה) והיה אשר תותירו מהם. יהיו לכם צרה לרעה: לשכים בעיניכם. ליתדות המנקרות

שפתי חכמים

תוכלו לכתקיים: ע כאן לא פירש כפירושו שפירש בפ' פנחס דשם משמע שפירושו שחלקו לפי באי הארץ שבאו לכלל כ' שנה משום דאיכא פלוגתא בב"ב (דף קיז) איכא למ"ד יוצאי מצרים נחלקה הארץ שנאמר לשמות מטות אבותם ינחלו ולרבי יונתן דאמר לבאי הארץ נחלקה א"י שנאמר לאלה תחלק הארץ ומה אני מקיים לשמות מטות אבותם הבזנה נחלה זו כו' וכניח בג"מ. וי"ל דקי"ל לכל הפירושים ק"ה מהו לתטות אבותם לא הל"ל אלא לשמות אבותם ינחלו לתטות ל"ל אלא ע"י למדרש כמו לי"ב גבולין וכו' וזה שהכריח את רש"י לפרש ד"א ולפי ד"א כמו קשה ל"ל למימר אבותם דלא הל"ל אלא לשמות מטות ל"ל גם לפעם ראשון: צ ר"ל לפי שבמקרא משמע שהם יותירו ע"מ כן ברצון שיהיו לשכים ועוד כיאך שייך לומר על בנ"א שיהיו שכים: ונגו' על באי הארץ נאמר וזה פי' אליבא אותו מ"ד וכאן פי' אליבא דמ"ד לאלה החלק הארץ על יוצאי מצרים נאמר ואפשר לדחוק ולייש דהיינו כמי לפי שפירש לעיל משוכה נחלה זו כו': פ ר"ל דכל גבול נקרא על שמו זה גבול ראובן וזה גבול שמעון ובשתא א"ש הא שפירש"י בפ' ויהי מ"ת לא נקראו שבטים אלא אלו ר"ל אף נחלת אפרים ומנשה לא נקראו אלא על שם גבול אפרים וגבול מנשה. כתב הרא"ם תימא דהא

בית

אין לאנד: (נד) (אל אשר יצא לו שמה). זאגט רש"י (מקרא קצר הוא זה) דר פסוק איז אקורצר עס פעלט אוואורט אזו דארף שטיין אין פסוק (אל מקום אשר יצא לו שמה הגורל לו יהיה) דם ארט וואס וועט ארויס גיין צו דעם מענש (צו דעם שבט) מיט אגורל גיהער דאס אורט צוא דעם מענש (צו דעם שבט): (למטות אבותיכם). זאגט רש"י (לפי חשבון יוצאי מצרים) דס לאנד איז גטיילט גווארן נאך דעם רעכנונג פון די מענשן

דוד

וואס זענען ארויס גגאנגן פון מצרים (דבר אחר) נאך אפשט איז (בשנים עשר גבולין כמנין השבטים) דאס לאנד איז גטיילט גווארן אויף צוועלף טייל, וויא עס איז דיא צאל פון די שבטים צוועלף שבטים: (נה) (והיה אשר תותירו מהם). דיא פעלקר וואס איר וועט לאזן וואהנען אין ארץ ישראל (יהיו לכם לרעה) זיי וועלן זיין צו אייך צום שרעקנין דורך זייא וועט אייך שלעכט זיין: (לשכים בעיניכם). זיי וועלן זיין (ליתדות המנקרים)

פירוש לתורה אלהים

בגורל מיט אין גורל צוא אייערע משפחות לרב צוא אזו אשבט וואס עס איז אין אים פיל מענטשען זאלט איר מערין זיין ארב איר זאלט אים געבין אגרוסן חלק ולמעט אונ צו אזו אשבט וואס אין אים איז ווייניג מענטשן תמעיט זאלט איר מינערען זיין נחלה אל צוא דעם ארט אשר וואס עס וועט אים גפאלן דארטן דער גורל לו יהיה זאל צו אים זיין למטות אבותיכם צוא די שבטים פון אייערע עלטערן זאלט איר מאכן ארבן: (נה) ואם לא תורישו אונ אוב איר וועט ניט פר טרייבן את יושבי הארץ די וואס זיצן אין דעם לאנד מפניכם פי פאר אייך והיה. אונ עס וועט

בְּצִדֵּיכֶם וְצָרְרוּ אֶתְכֶם עַל־הָאָרֶץ
אֲשֶׁר אַתֶּם יֹשְׁבִים בָּהּ: נו וְהָיָה
כַּאֲשֶׁר דִּמִּיתִי לַעֲשׂוֹת לָהֶם
אֶעֱשֶׂה לָכֶם: פ לד א וַיְדַבֵּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ב צַו אֶת־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי־אַתֶּם
בָּאִים אֶל־הָאָרֶץ כְּנָעַן זֹאת הָאָרֶץ
אשר

לְקִבְלֵיכוֹן וּלְמַשִׁירִין
מַקְפָנֵיכוֹן וִיעִיקוּן לְכוֹן
עַל אַרְעָא דִּי אַתּוּן
יָתְבִין בַּהּ: נו וִיהֵי
כְּמָא דַּחֲשֵׁיבִית לְמֶעְבַּד
לְהוֹן אַעְבֵּיד לְכוֹן:
לד א וּמַלֵּיל יְיָ עִם
מֹשֶׁה לְמֵימָר: ב פַּקֵּיד
יַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר
לְהוֹן אֲרֵי אַתּוּן עָלִין
לְאַרְעָא דִּכְנַעַן דָּא
ארעא

רשב"ם

ל' קוצים וסירים הנוקבים את העינים כמו הנני סך את דרכך בסירים. ובס' יהושע מוכיח שם והיו לכם לפח ולמוקש ולשוטט בצדיכם. ל' אבי יסר אתכם בשוטים. שוט לסוס. ולצנינים. גם הוא מטיני קוצים המזיקים לעינים. מנחם בן סרוק חברו עם ואל כצינים יקחהו. אך אני מפרשו ל' כצנת שלג. שהרי שם כ' אשר קצירו רעב יאכל ואל מצינים יקחהו ושאף צמים חילם כלומר הלסטים הרעבים והערומים צנים והצמאים יקחו ממונם: (נו) כאשר דמיתי חשבתי לעשות להם אשר צויתי לכם לא תחיה כל נשמה ואם מותירים אותם ומחיים אותם אעשה לכם שלא אחית אתכם: (ב) זאת הארץ אשר תפול לכם בנחלה. רבינו זקיני פי' וצייר תחומין ואעפ"כ אפרש בקיצר כי תחלי פירש

שפתי חכמים

שכים דכיינו יתדות כדפירש"י ומתרץ יהיו לכם לרעה ר"ל אם תותירו אותם יהיו לכם לרעה כלומר לא יהיו לכם לשכים ממש אלא לרעה לצרע לכם: ק כמו מסך פתח כלומר גדר כסוככת: ר כלל זה נקוט בידך כל מקום שהזכיר רש"י לשון פילר

רש"י

עיניכם. תרגום של יתדות סיכיא: ולצנינם פותרי' בו הפותרי' לשון מסוכה ק קוצים הסוככת אתכם לסגור ולכלוא אתכם מאין יוצא ובא: וצררו אתכם. כתרגומו: (ב) זאת הארץ אשר תפול לכם וגו'. לפי שהרבה מצות נוהגות בארץ ואין נוהגות בחוצה לארץ הוצרך לכתוב ר' מצרני גבולי רוחותיה סביב. לומר לך מן הגבולים הללו ולפני' המצות

בית דוד

הַמְנַקְּרִים אֶת עֵינֵיכֶם) דיא פעלקר וועלן זיין ווי שפּיזעקים וואס וועלן אויס שטעכן אייערע אויגן (תַּרְגּוּם שֶׁל יְתֵדוֹת שִׁיכַּיָּא) אויף דעם ווארט יְתֵדוֹת (שפּיזעקס, פּלעקר) טייטשט דר תַּרְגּוּם סִיכַּיָּא: (וְלִצְנִינִם) זאגט רש"י (פּוֹתְרִים בּוֹ הַפּוֹתְרִים לָשׁוֹן מְסוּכַּת) צְנִינִים מיינט מען אַיין שטעלונג דיא פעלקר וועלן זיין צו אייך (קוֹצִים הַסּוֹכֶכֶת אֶתְכֶם לִסְגּוֹר וְלִכְלוֹא אֶתְכֶם מֵאֵין יוֹצֵא וְאֵין בָּא) ווי דערנער ויס וועלן אייך פר שטעקן אונ וועלען אייך פר שליסן דעם וועג ניט ארוס צוא גיין אונ ניט אריין צו קומען: (וְצָרְרוּ אֶתְכֶם). זאגט רש"י (כְּתַרְגּוּמוֹ) ווי דר תַּרְגּוּם טייטשט (וִיעִיקוּן לְכוֹן) זיי וועלן אייך צו דריקען: (ב) (זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּפּוֹל לָכֶם וגו'). זאגט רש"י (לְפִי שֶׁהַרְבֵּה מִצְוֹת נוֹהֲגוֹת בָּאָרֶץ וְאֵין נוֹהֲגוֹת בְּחוּץ לָאָרֶץ). ווייל עס איז דא פיל מִצְוֹת וואס דארפען ווערן געטאן אין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אונ חוּץ לָאָרֶץ דארף מען זיי ניט טאן (הוּצְרַךְ לִכְתּוֹב מִצְרָנֵי גְבוּלֵי רוּחוֹתֶיהָ סָבִיב) דריבער דארף דר פָּסוּק שרייבן דיא גרענצן פון אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל ארום אין אַלע זייטען מען זאל וויסן וועלכע ערטער זענען אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אונ וועלכע ערטער זענען ניט אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (כִּי כַּר כָּךְ) צו זאגן דיר (מִן הַגְּבוּלִים הָהֵם וְלִפְנִים הַמִּצְוֹת נוֹהֲגוֹת) פון דיא גרענצען אונ אינווייניג דארף מען

פירוש לתורת אלהים

זיין אֲשֶׁר וואס איר וועט איבער לאזן פון זייא לְשִׂכִּים בְּעֵינֵיכֶם וועלן זיי צו אייך זיין צו נעגיל אדר צו פלעקר אין אייערע אויגן וְלִצְנִינִים בְּצִדֵּיכֶם אונ צו דערנער אין אייערע זייטן זיי וועלן אייך זיין גאר צו שלעכט וְצָרְרוּ אֶתְכֶם אונ זיי וועלן באליידיגן אייך עַל אויף דעם לאנד וואס איר וועט וואוינען דרינען: (נו) וְהָיָה אונ עס וועט זיין אזוי ווי איך האב געטראכט צו טאן זיי אֶעֱשֶׂה לָכֶם וועל איך טאן צו אייך: (א) וַיְדַבֵּר יְיָ אונ גאט האט גערעדט צו משה אזוי צו זאגן: (ב) צו געביט צו די יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אונ די זאלסט צוא זייא אזוי זאגן כִּי אַתֶּם בָּאִים אז איר וועט קומען צום

אֲשֶׁר תִּפֹּל לָכֶם בְּנַחֲלָה אֶרֶץ כְּנַעַן לִגְבֻלֹתֶיהָ׃ ג וְהָיָה לָכֶם פְּאַת־נֶגֶב מִמִּדְבַּר־צִן עַל־יְדֵי אֱדוֹם וְהָיָה לָכֶם גְּבוּל נֶגֶב מִקְצֵה

אַרְעָא דִי תִתְפְּלֵיג לְכוֹן בְּאַחֲסָנָא אַרְעָא דִכְנַעַן לִתְחוּמָהָא׃ ג וִיהֵי לְכוֹן רוּחַ דָרוֹמָא מִמַּדְבְּרָא דְצִן עַל תְּחוּמֵי אֱדוֹם וִיהֵי לְכוֹן תְּחוּם דָרוֹמָא מִסְיָפֵי יַמָּא דְמִלְחָא
קידומא

תו"א ארץ כנען לגבלתיה. סנה' לח:

רשב"ם

פירש הכ' גבול דרום ואח"כ גבול מערב כי הים הגדול הוא גבול מערבי ואח"כ צפון ואח"כ מזרחי: (ג) ע"י אדום.

רש"י

המצות נוהגות: תפול לכם. על שם שנתחלקה בגורל נקראת חלוקה לשון נפילה. ומ"א הו' ע"י שהפיל הקב"ה שריה' של ז' אומות מן השמי' וכפתן לפני משה אמר לו ראה אין בהם עוד כח: (ג) והיה לכם פאת נגב. רוח דרומית אשר מן ה המזרח למערב: ממדבר צין. אשר אצל אדום מתחלת מקצוע דרומית מזרחית א של ארץ תשעת המטות. כיצד. שלש ארצות ב יושבות בדרומה של ארץ ישראל זו אצל זו. קצת ארץ מצרי' וארץ אדום כולה וארץ מואב כולה. ארץ מצרי' במקצוע דרומית מערבית שנא' בפ' זו מעצמון נחלה מצרי' והיו תוצאותיו הימה. ונחל מצרי' היה מהלך על פני כל ארץ מצרי' שנא' (יהושע יג) מן השיחור אשר

שפתי חכמים

פי' ר"ל הוא גבול פירוש כרצועה המקפת א"י: ש כתו' הפיל פור הוא הגורל: ת כלו' לאו דוקא הפאה של נגב אלא כל הרוח נקרא פאה מקרן מזרחית דרומית עד קרן מערבית דרומית: א וע"י אדום ר"ל אשר אצלו לכוונת מקום אצל מדבר צין בארץ כנען שהוא ארץ תשעת מטות והוא הקרן מזרחית דרומית שלה: ב כל דבריו מבוארים לכל מעיין בצורה המצויירת בגבולי

בית דוד

מען פון די אלע מצות וואס גהערן צוא ארץ ישראל: (תפול לכם). זאגט רש"י (על שם שנתחלקה בגורל) ווייל דאס לאנד איז גטיילט גוואָרן מיט אגורל (נקראת חלוקה לשון נפילה) רופט מען דס צוטיילונג מיט דעם לשון פאלען (וויא עס שטייט אין פסוק הפיל פור הוא הגורל ער האט גמאכט פאלן פור, דאס מיינט מען ער האט גמאכט פאלן גורל) (ומדרש אגדה אומר) דער מדרש זאגט (על ידי שהפיל הקב"ה שריהם של שבעה אומות מן השמים וכפתן לפני משה) ווייל הקב"ה האט גמאכט פאלען די שרים פון די זיבען פעלקער פון דעם הימל און ער האט זייא געבינדען פאר משה (אמר לו) האט הקב"ה גזאגט צו משה (ראה אין בהם עוד כח) זעה זייערע שרים האבען שוין קיין כח צו פאר האלטען דם לאנד פאר זייערע פעלקער: (ג) (והיה לכם פאת נגב). עס וועט זיין צו אייך (רוח דרומית אשר מן המזרח למערב) די דרום זייט וואס פון מזרח צו מערב (ממדבר צין) פון מדבר צין (אשר אצל אדום) וואס נעבען אדום (מתחלת מקצוע דרומית מזרחית של ארץ תשעת המטות) פון אנהייב ווינקל דרום און מזרח פון דעם לאנד וואס גהער צוא די ניין שבטים (כיצד) וויא אזוי איז דאס (שלש ארצות יושבות בדרומה של ארץ ישראל זו אצל זו) דריי לענדער זענין און דרום זייט פון ארץ ישראל אייגע נעבען די אנדערע (קצת ארץ מצרים) אביסל פון לאנד מצרים (וארץ אדום כולה) און דם גאנצע לאנד אדום (וארץ מואב כולה) און דאס גאנצע לאנד מואב (ארץ מצרים במקצוע דרומית מערבית) דם לאנד מצרים איז און ווינקול דרום מערב פון ארץ ישראל (שנאמר בפרשה זו) וואַרום עס שטייט אין די פרשה (מעצמון נחלה מצרים) פון עצמון איז דר גרעניץ דר טייך פון מצרים (והיו תוצאותיו הימה) די עקון פון דעם גרעניץ איז ביז צום ים (ונחל מצרים היה מהלך על פני כל ארץ מצרים) דער טייך פון מצרים איז

פירוש לתורת אלהים

לאנד כנען זאלט איר וויסן זאת דאס איז דאס לאנד וואס וועט צו אייך גפאלן פר איין ירושה דם לאנד כנען צו אירע גרענצין (עיין רש"י): (ג) והיה און דר עק פון די דרום זייט זאל זיין צו אייך ממדבר צין פון דר וויסטעניש צין ביא אדום והיה און די דרום גרענעץ זאל זיין צו

רש"י

ג אשר על פני מצרים. ומפסיק בין ארץ מצרים לארץ ישראל וארץ אדום אצלה לצד המזרח וארץ מואב אצל ארץ אדום בסוף הדרום למזרח וכשיצאו ישראל ממצרים אם רצה המקום לקרב את כניסתם לארץ היה מעבירם את הנילוס לצד צפון ובאין לארץ ישראל ולא עשה כן וזהו שנאמר (שמות יג) ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים שהם יושבים על הים במערבה של ארץ כנען כענין שנאמר בפלשתים [צפניה ב'] יושבי חבל הים גוי כרתים. ולא נחם אותו בדרך אלא הסיבן והוציאם דרך דרומה אל המדבר והוא שקראו יחזקאל [יחזקאל כ] מדבר העמים לפי שהיו כמה אומות יושבים בצדה והולכין אצל דרומה מן המערב כלפי מזרח תמיד עד שבאו לדרומה של ארץ אדום ובקשו ממלך אדום שיניחם לעבור דרך ארצו ולהכנס לארץ דרך רחבה ולא רצה והוצרכו לסבוב את כל דרומה של אדום עד בואם לדרומה של ארץ מואב שנאמר [שופטים יא] וגם אל מלך מואב שלח ולא אבה והלכו כל דרומה של מואב עד סופה ומשם הפכו פניהם לצפון עד שסבבו כל מצר מזרחי שלה לרחבה וכשכלו את מזרחה מצאו את ארץ סיחון ועוג שהיו יושבין במזרחה של ארץ כנען והירדן מפסיק ביניהם וזהו שנאמר ביפתח [שם] וילך במדבר ויסב את ארץ אדום ואת ארץ מואב ד ויבא ממזרח שמש לארץ מואב וכבשו את ארץ סיחון

שפתי חכמים

גבולי ארץ ישראל: ג בפירוש היינו נילוס: ד וכתיב אחרין וישלח ישראל מלאכים אל סיחון וגו' משמע מתחלה בסיבם

בית דוד

איז געאנגען אויף גאנץ לאנד מצרים (שנאמר) ווי עס שטייט אונ פסוק (מן השיחור אשר על פני מצרים) פון טייך נילוס וואס ער איז פאר שפרייט אויף מצרים (ומפסיק בין ארץ מצרים לארץ ישראל) דער טייך נילוס טיילט אפ צווישען מצרים אונ ארץ ישראל (וארץ אדום אצלה לצד המזרח) דס לאנד אדום איז נעבן ארץ ישראל אונ מזרח זייט (וארץ מואב אצל ארץ אדום) דס לאנד מואב איז נעבן דעם לאנד אדום (בסוף הדרום למזרח) אונ סוף דרום זייט וואס איז גאנץ צוא מזרח (וכשיצאו ישראל ממצרים) ווען די יודן זיינן ארויס געגאנגן פון מצרים (אם רצה המקום לקרב את כניסתם לארץ) ווען הקב"ה וואלט וועלן דערנענטערין זייער אריין גיין אונ ארץ ישראל (היה מעבירם את הניכום לצד צפון) וואלט ער זיי אריבער געפירט דם נילוס צו צפון זייט (ובאין לארץ ישראל) וואלטן די יודין באלד אריין גקומן אונ ארץ ישראל (ולא עשה כן) הקב"ה האט ניט אזוי געטאן (שנאמר) וויא עס שטייט אונ פסוק (ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים) הקב"ה האט ניט געפירט דיא יודן אונ דעם וועג פון לאנד פלשתים (שהם יושבים על הים) דיא פלשתים וואנען נעבן ים (במערבה של ארץ כנען) אונ מערב זייט פון לאנד כנען (כמו שנאמר בפלשתים) וויא עס שטייט אונ פסוק ביי דיא פלשתים (יושבי חבל הים גוי כרתים) דאס פאלק כרתים (פלשתים) וואנען ביי דיא ליניע (ביי די זייט) פון ים (ולא נחם אותו הדרך) הקב"ה האט זייא ניט געפירט דעם וועג (אלא הסיבן) נאר ער האט זיי געפירט ארום (והוציאם דרך דרומה אל המדבר) ער האט זיי געפירט דורך דרום זייט אונ דער מדבר (והוא שקראו יחזקאל מדבר העמים) דעם מדבר האט דער נביא יחזקאל גרופן מדבר העמים. די מדבר פון די פעלקער (לפי שהיו כמה אומות יושבות בצדו) ווייל פיל פעלקער האבן געוואנט ביי דר זייט פון דער מדבר (והולכין אצל דרומה מן המערב כלפי מזרח תמיד) דיא יודען זענען שטענדיג געגאנגן נעבן דרום זייט. פון מערב צו מזרח (עד שבאו לדרומה של ארץ אדום) ביז זיי זענען געקומן אונ דרום זייט פון לאנד אדום (ובקשו ממלך אדום שיניחם לעבור דרך ארצו) זיי האבן געבעטן ביי דעם מלך פון אדום ער זאל זיי לאזן גיין דורך זיין לאנד (וליכנס לארץ דרך רחבה) זיי זאלן קענען אריין גיין אונ ארץ ישראל דורך דיא ברייט (ולא רצה) האט דער מלך אדום ניט געוואלט (והוצרכו לסבוב את כל דרומה של אדום) האבן זיי גימוזט גיין דעם גאנצן דרום זייט פון אדום (עד בואם לדרומה של ארץ מואב) ביז זיי זענען געקומען צו דרום זייט פון לאנד מואב (שנאמר) ווי עס שטייט אונ פסוק (וגם אל מלך מואב שלח ולא אבה) צום מלך מואב האט אויך משה געשיקט ער זאל לאזן די יודן גיין דורך זיין לאנד. האט מלך מואב ניט געוואלט (והלכו כל דרומה של מואב) זענען די יודן געגאנגן דעם גאנצן דרום זייט פון מואב (עד סופה) ביז צום ענדע דרום זייט (ומשם הפכו פניהם לצפון) פון דארטן האבן די יודן אן געהויבן גיין צו צפון זייט (עד שסבבו כל מיצר מזרחי שלה לרחבה) אונ זיי זענען געגאנגן די גאנצע ברייט מזרח פון מואב (דם הייסט פון דרום דורך מזרח ביז צפון) (וכשכלו את מזרחה) ווען זיי האבן געענדיגט צו גיין דיא מזרח זייט (מצאו את ארץ סיחון ועוג) האבן זיי געטראפן דם לאנד פון סיחון אונ עוג (שהיו יושבין במזרחה של ארץ כנען) זיי האבן געוואנט אונ מזרח זייט פון לאנד כנען (והירדן מפסיק ביניהם) צווישן דעם לאנד פון סיחון אונ עוג אונ דאס לאנד כנען איז געווען דער טייך ירדן (וזהו שנאמר ביפתח) דם האט דער פסוק געזאגט ביי יפתח (וילך במדבר ויסב את ארץ אדום ואת ארץ מואב) יודן זענען געגאנגן אונ דר מדבר. ארום דעם לאנד אדום אונ ארום דעם לאנד מואב (ויבא ממזרח שמש לארץ מואב) אונ ער

יָם־הַמֶּלַח קֵדְמָה׃ ד וְנָסַב לָכֶם הַגְּבוּל מִנֶּגֶב לְמַעֲלֵה עַקְרַבִּים וְעָבַר צִנָה וְהָיָה תּוֹצְאֹתָיו מִנֶּגֶב לְקָדֵשׁ בַּרְנֵעַ וְיָצָא חֲצַר־אַדָּר

ועבר

קִידוּמָא׃ ד וְיַסְחַר לְכוֹן תְּחוּמָא מִדָּרוֹמָא לְמַסְקָנָא דְעַקְרַבִּים וְיִעִיבַר לְצִין וִיהוֹן מַפְקָנוֹהִי מִדָּרוֹמָא לִרְקַם גֵּיאָה וְיִפּוֹק לַחֲצַר אַדָּר וְיִעִיבַר

לעצמון

רשב"ם

וסמוך לאדום: (ד) ונסב לכם. שם כולם הגבול. ויצא

רש"י

ועוג שהיתה בצפונה של ארץ מואב וקרבו עד הירדן והוא כנגד מקצוע צפונית מערבית של ארץ מואב נמצא שארץ כנען שבעבר הירדן למערב היה מקצוע דרומית מזרחית שלה ה אצל אדום: (ד) ונסב לכם הגבול מנגב למעלה עקרבים · כל מקום שנא' ונסב או ויצא מלמד שלא היה המצר שוה אלא הולך ויוצא לחוץ יוצא המצר ועוקם לצד ו צפונו של עולם באלכסון למערב ועובר המצר בדרומה של מעלה עקרבי' נמצא מעלה עקרבי' לפנים מן המצר ז: ועבר צנה · אל צין ח כמו מצרימה. : והיו תוצאותיו. קצותיו. בדרומה של קדש ברנע: ויצא חצר אדר. מתפשט המצר ומרחיב לצד צפון של עולם ט ונמשך עוד באלכסון למערב ובא לו לחצר אדר ומשם לעצמון ומשם לנחל מצרי' ולשון ונסב האמור כאן י לפי שכתב ויצא אצל אדר:

שפתי חכמים

מן המערב למזרח בצד דרומו של אדום ומואב וכשהגיעו למקצוע דרומית מזרחית פנו אל צפון העולם להקיף את מצר המזרחי של מואב וכשהקיפו את מצר המזרחי כתיב אחריו וישלח וגו' שלחו את ארץ סיחון ועוג: ה זה מוסב אדלעיל ר"ל לכך כתיב ממדבר צין ע"י אדום: ו ר"ל שעיקם לצד א"י ומתרחב המיצר נמצא שארץ ישראל מתקצר דכל כמה שמרחיב המיצר לתוך ארץ ישראל מתקצר ארץ ישראל: ז מדכתיב מנגב למעלה עקרבים משמע שהגבול דהיינו המיצר בדרומה של מעלה עקרבים אבל היכא שכתוב ועבר משמע שעבר המיצר תוך העיר: ח דה"א בסופה במקום למ"ד בתחלתה: ט פי' שהגבול של א"י מתפשט בצד דרום של עולם ואם כן מתרחב הגבול של א"י לצד צפון של עולם ודו"ק היטב: י כלומר מה שכתב ונסב הגבול מעצמון נחלה מצרים אין פירושו כונסב דלעיל. דלעיל פירוש שהמיצר היה מעקם לא"י ונמצא שא"י מתקצר והמיצר מרחיב

בית דוד

(די יודן) ווען גקומען פון מזרח זייט צום לאנד מואב (וכבשו את ארץ סיחון ועוג שהיתה בצפונה של ארץ מואב) אונ זיי האבן איינגנומען דס לאנד פון סיחון אונ עוג וואס דס לאנד איז גיוועזן אונ צפון זייט פון מואב (וקרבו עד הירדן) אונ זייא האבן גינענט ביז צום ירדן (והוא כנגד מקצוע צפונית מערבית של ארץ מואב) דער ירדן איז גענען ווינקל צפון אונ מערב פון דעם לאנד מואב (נמצא שארץ כנען שבעבר הירדן למערב) ווייסן מיר פון דיא פסוקים דאס לאנד כנען וואס איז אויף די אנדערע זייט ירדן צו מערב איז דס ווינקל דרום מזרח פון כנען נעבן לאנד אדום: (ד) (ונסב לכם הגבול מנגב למעלה עקרבים). זאגט רש"י (כל מקום שנאמר ונסב או ויצא מלמד שלא היה המצר שוה) וויא עס שטייט אין פסוק דס ווארט ונסב אדר דס ווארט ויצא די ווערטר לערנען אונז אז די גרעניץ איז ניט גיוועזן גלייך (אלא הולך ויוצא לחוץ) נאר דיא גרעניץ איז ארוים גגאנגן צוא אויסווייניג (יוצא המיצר ועוקם לצד צפונו של עולם באלכסון למערב) דיא גרעניץ איז ארוים גגאנגן אונ האט זיך פר קרימט צו צפון זייט פון דער וועלט אין דער קרים צו מערב (ועובר המצר בדרומה של מעלת עקרבים) אונ דוא גרעניץ גייט אין דרום זייט פון מעלה עקרבים (נמצא מעלה עקרבים לפנים מן המצר) איז דער מעלה עקרבים איניוויניג פון די גרעניץ (ועבר צנה) מיינט טע דיא גרעניץ איז גגאנגן (אל צין) צו צין (כמו מצרימה) אזוי ווי עס שטייט מצרימה מיינט מען (אל מצרים) צו מצרים והיו תוצאותיו) מיינט מען (קצותיו) זיינע עקן (בדרומה של קדש ברנע) זיינען אין דרום זייט פון קדש ברנע: (ויצא חצר אדר). זאגט רש"י מען מיינט (מתפשט המצר ומרחיב לצד צפון של עולם) די גרעניץ האט זיך אוים געצויגן אונ דער ברייטונט צו דיא צפון זייט פון דער וועלט (ונמשך עוד באלכסון למערב) אונ ער האט זיך נאך געצויגן אין דער קרים צו מערב זייט (ובא לו לחצר אדר) אונ ער איז געקומן ביז צוא חצר אדר (ומשם לעצמון) פון דארטן איז דיא גרעניץ געקומן ביז עצמון (ומשם לנחל מצרים) פון עצמון איז ער געקומי ביז נחל מצרים. זאגט רש"י (ולשון ונסב האמור כאן) אונ וואס דא שטייט דם לשון ונסב (לפי שכתב ויצא חצר אדר) ווייל דר פסוק האט געשריבן די גרעניץ איז ארוים גגאנגן פון חצר אדר

פירוש לתורת אלהים

אייך מקצה פון דעם עק ים המלח קדמה פון דם זאלץ ים אין מזרח צו: (ד) ונסב לכם און די גרעניץ פון דרום זייט זאל אים רינגלען צו אייך צו דעם אוף גאנג פון עקרבים ועבר צנה אונ

לְעַצְמוֹן : ה וְיַסְחַר תְּחוּמָא מֵעַצְמוֹן לְנַחְלָא דְמִצְרָיִם וִיהוֹן מַפְּקָנוֹהִי לְיַמָּא : ו וּתְחוּם מַעְרְבָא וִיהֵי לְכוֹן יַמָּא רַבָּא וּתְחוּמֵיהּ דֵּין יְהֵי לְכוֹן תְּחוּם מַעְרְבָא : ז וְדֵין יְהֵי לְכוֹן תְּחוּם צִפּוּנָא מִן יַמָּא רַבָּא תְּכַוְּנוּן
לכון

וְעָבַר עַצְמֹנָה : ה וְנָסַב הַגְּבוּל מֵעַצְמוֹן נַחְלָה מִצְרָיִם וְהָיוּ תוֹצְאֹתָיו הַיָּמָּה : ו וּגְבוּל יָם וְהָיָה לָכֶם הַיָּם הַגָּדוֹל וּגְבוּל זֶה־יִהְיֶה לָכֶם גְּבוּל יָם : ז וְזֶה־יִהְיֶה לָכֶם גְּבוּל צָפוֹן מִן־הַיָּם הַגָּדֹל תְּתָאוּ
לכם

תו״א וכו׳ לכם כיםהגדול. גיטין ח :

רשב״ם

ועבר דרך ישר בלא הקף : (ה) והיו תוצאותיו הימה גבול דרומית מערבית : וגבול ים. כלו׳ וגבול מערבי.
כיצד והיה לכם הים הגדול. וגבול מערב : וגבול. חכמים פירשו לרבות נסים שבים הם איי הים : תתאו.

רש״י

עד שמתחיל להרחיב משעבר את קדש ברנע ורוחב אותה רצועה שבלשה לצד צפון היתה מקדש ברנע עד עצמון כ ומשם והלאה נתקצר המצר ונסב לצד הדרום ובא לו לנחל מצרי׳ ומשם לצד המערב אל הים הגדול שהוא מצר מערבה של כל ארץ ישראל נמצא שנחל מצרים במקצוע מערבית דרומית : (ה) והיו תוצאותיו הימה. אל מצר המערב שאין עוד גבול נגב מאריך לצד המערב משם והלאה : (ו) וגבול ים. ומצר מערבי מהו. והיה לכם הים הגדול. למצר : וגבול. הנסין ל שבתוך הים אף הם מן הגבול והם איים שקורין איזול״ש : (ז) גבול צפון. מצר צפון : מן הים הגדול תתאו לכם הר ההר. שהוא במקצוע צפונית מערבית וראשו משפיע ונכנס לתוך הים ויש מרוחב הים לפנים הימנו מ וחוצה הימנו. תתאו. תשפעו לכם לנסוע

שפתי חכמים

מרחיב אבל ונסב דכתיב כאן היה מתפשט לנחל מצרים שבוא דרומו של עולם ונמצא שמתקצר כמיצר וא״י מרחיב : כ כלומר שלא היה מרחיב יותר משבא לחצר אדר אלא עומד ברוחב הראשון אבל מעצמון התחיל לקצר ובא לו לנחל מצרים : ל מגבול יתירה מרבה לים אף נסין : מ ר״ל ברחבו היה מסיב

בית דוד

(שֶׁהִתְחִיל לְהַרְחִיב) ער האט אן געהויבן ברייטער צו ווערן (מִשֶּׁעָבַר אֶת קָדֵשׁ בַּרְנֵעַ) וויא ער איז אריבער געגאנגען קדש ברנע (וְרוֹחַב אוֹתָהּ רְצוּעָה שֶׁבְּלָשָׁה לְצַד צָפוֹן הָיְתָה מִקָּדֵשׁ בַּרְנֵעַ עַד עַצְמוֹן) דיא ברייט פון דעם פאס ערד וואס איז צו צפון זייט איז געוועזן פון קדש ברנע ביז עצמון (וּמִשָּׁם וְהָלְאָה נִתְקַצֵּר הַמֵּצַר) פון דארטן אונ ווייטר איז דער פאס ערד שמעלער געווארן (וְנָסַב לְצַד הַדָּרוֹם) א נ ער איז געגאנגען צו דרום זייט (וּבָא לוֹ לְנַחַל מִצְרַיִם) אונ ער איז געקומען צום טייך פון מצרים (וּמִשָּׁם לְצַד הַמַּעֲרָב אֶל הַיָּם הַגָּדוֹל) פון דארטן איז ער געגאנגען צו מערב זייט צום גרויסן ים (שֶׁהוּא מֵצַר מַעֲרָבִי שֶׁל כָּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל) דאס איז דיא גרעניץ פון מערב זייט פון גאנץ ארץ ישראל (נִמְצָא שֶׁנַּחַל מִצְרַיִם בְּמִקְצוֹעַ מַעֲרָבִית דְּרוֹמִית) ווערט געפונען דער טייך פון מצרים איז אין ווינקל פון מערב דרום : (ח) (וְהָיוּ תוֹצְאוֹתָיו הַיָּמָּה). די עקין זיינע גייען (אֶל מֵצַר הַמַּעֲרָב) צום גרעניץ אונ מערב זייט (שֶׁאֵין עוֹד גְּבוּל נֶגֶב מַאֲרִיךְ לְצַד הַמַּעֲרָב מִשָּׁם וְהָלְאָה) וואס פון דארטן אונ ווייטער גייט שוין ניט די גרעניץ פון דרום זייט ביז צו מערב :(ו) (וּגְבוּל יָם) דיא גרעניץ פון מערב זייט (וּמֵצַר מַעֲרָבִי מַהוּ) וועלכע איז דיא גרעניץ פון מערב זייט (וְהָיָה לָכֶם הַיָּם הַגָּדוֹל לְמֵצַר) דער גרויסער ים איז די גרעניץ פון מערב זייט : (וּגְבוּל) זאגט רש״י (הַנִּסִּין שֶׁבְּתוֹךְ הַיָּם אַף הֵם מִן הַגְּבוּל וְהֵם אִיִּים שֶׁקּוֹרִין אִינְזוּלְש) דיא אינזלען וואס זענען אונ ים זענען אויך פון גרעניץ. נסין זענען אינזלען : (ז) (גְּבוּל צָפוֹן). מיינט מען (מֵצַר צָפוֹן) וואס עס גרעניצט זיך מיט צפון זייט : (מִן הַיָּם הַגָּדוֹל תְּתָאוּ לָכֶם הֹר הָהָר). פון גרויסן ים זאלט איר אייך בצייכנן דעם הר ההר (שֶׁהוּא בְּמִקְצוֹעַ צְפוֹנִית מַעֲרָבִית) דער הר ההר איז אונ ווינקעל צפון מערב (וְרֹאשׁוֹ מַשְׁפִּיעַ וְנִכְנָס לְתוֹךְ הַיָּם) דר סוף פון דעם בארג גייט ארם ביז אונ ים (וְיֵשׁ מֵרוֹחַב הַיָּם לִפְנִים הֵימֶנּוּ וְחוּצָה הֵימֶנּוּ) די ברייט פון ים גייט ארום דעם בארג אינוויינ׳ניג (אין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל) אונ

פירוש לתורת האלהים

אונ ער זאל איבער פארען צנה והיה אונ עס זאלן זיין זיינע אום גענג פון דרום זייט צוא קדש ברנע ויצא אונ ער זאל ארוס גיין צו חצר אדר ועבר עצמונה אונ ער זאל איבר פארען עצמונה : (ה) ונסב הגבול מעצמון אונ דיא גרעניץ זאל אום רינגלען פון עצמון צוא דעם טייך פון מצרים והיו אונ זיינע אום גענג זאלן זיין צום ים : (ו) וגבול ים אונ די גרעניץ פון
מערב

לָכֶם הֹר הָהָר׃ ח מֵהֹר הָהָר תְּתָאוּ
לְבֹא חֲמָת וְהָיוּ תּוֹצְאֹת הַגְּבֻל
צְדָדָה׃ ט וְיָצָא הַגְּבֻל זִפְרֹנָה וְהָיוּ
תוֹצְאֹתָיו חֲצַר עֵינָן זֶה־יִהְיֶה לָכֶם
גְּבוּל צָפוֹן׃ י וְהִתְאַוִּיתֶם לָכֶם
לגבול

לְכוֹן לְהוֹר טוּרָא׃ ח מֵהוֹר טוּרָא תְּכַוְּנוּן לְמֵטֵי חֲמָת וִיהוֹן מַפְּקָנוֹהִי דִתְחוּמָא לִצְדָד׃ ט וְיִפּוֹק תְּחוּמָא לְזִפְרוֹן וִיהוֹן מַפְּקָנוֹהִי לַחֲצַר עֵינָן דֵּין יְהֵי לְכוֹן תְּחוּם צִפּוּנָא׃ י וּתְכַוְּנוּן לְכוֹן

רש"י

ממערב לצפון אל הר ההר. תתאו. לשון הסבה כמו [ד"ה ב יב] אל תא הרצים (יחזקאל מ) ותאי השער שקורין אפנדי"ץ שהוא מוסב ומשופע: (ח) מהר ההר. תסבו ותלכו אל מצר הצפון לצד המזרח ותפגעו בלבא חמת זו אנטוכיא: תוצאות הגבול. סופי הגבול כל מקום שנאמר תוצאות הגבול הוא המצר כלה שם לגמרי ואינו עובר להלן כלל או משם מתפשט ומרחיב ויוצא לאחוריו להמשך להלן באלכסון יותר מן הרוחב הראשון ולפנים רוחב המדה הראשון קרוי תוצאות שהוא כלה בו אותה מדה: (ט) והיו תוצאותיו חצר עינן. הוא היה סוף המצר הצפוני ונמצא חצר עינן במקצוע צפונית מזרחית. ומשם והתאויתם לכם אל מצר המזרחי: (י) והתאויתם. לשון הסבה ונטייה כמו תתאו:

שפתי חכמים

משנה אם כבר בצד פנים דהיינו א"י ובצד חוצה דהיינו ח"ל: ג ר"ל מצרדה עד חצר עינן ימשוך המצר לדרומו של עולם

בית דוד

אויסבייגונג (אויסער ארץ ישראל), (תתאו) מיינט מען (תשפעו לכם לנטות ממערב לצפון אל הר ההר) איר זאלט אייך ארום לאזען צוא גיין פון מערב צו צפון ביז צום הר ההר. זאגט רש"י תתאו. מיינט מען (לשון סיבה) ארום גיין (כמו) ווי עס שטייט אין פסוק (אל תא הרצים) צו די שטוב פון די לויפער וואס היטען ארום די שטיב. נאך שטייט אין פסוק (ותאי השער היציע) דיא צימערען פון דעם טויער פון דעם יציע (שהוא מוסב ומשופע) וואס ער איז ארומגערינגעלט פון אלע זייטען און גייט בארג אראפ: (ח) (מהר ההר). (תסבו ותלכו אל מצר צפון לצד המזרח) זאלט איר גיין ארום צום גרענעץ פון צפון זייט ביז מזרח (ותפגעו בלבוא חמת זו אנטוכיא) וועט איר בגעגענען ווי מען קומט צו חמת. דס איז די שטאט אנטוכיא: (תוצאות הגבול). מיינט מען (סופי הגבול) דיא עקין פון דעם גרעניץ. זאגט רש"י (כל מקום שנאמר תוצאות הגבול או המצר כלה שם לגמרי) אויף וועלכען ארט עס שטייט דאס ווארט "תוצאות" מיינט מען דארט ענדיגט זיך דיא גרעניץ אדער דער פלאץ און נאנצען (ואינו עובר להלן כלל) און ווייטער גייט נאר ניט (או משם מתפשט ומרחיב ויוצא לאחוריו) אדער מען מיינט פון דעם ארט און ווייטער פאר שפרייט זיך און דער ברייטערט זיך און עס גייט נאך ארויס אויף אינטען (להמשך להלן באלכסון יותר מן הרוחב הראשון) עס זאל זיך ציהען ווייטער און דער קרים ברייטער פון דיא ערשטע ברייט (ולפנים רוחב המדה הראשון) נעגען די ברייט פון די ערשטע מאס (קראו תוצאות) רופט מען דס תוצאות. דיא ענדע פון דעם שמאלען ארט (ששם כלתה אותה מדה) ווייל ביז דם ארט דט ענדיגט זיך דיא מאס פון דעם שמעלערין ארט: (ט) (והיו תוצאותיו חצר עינן). זאגט רש"י (הוא היה סוף המצר הצפוני) דס איז געווען דיא ענדע פון דעם מצר (פלאץ) וואס איז צפון זייט (ונמצא חצר עינן במקצוע צפונית מזרחית) געפין מיר חצר עינן איז אין ווינקל צפון מזרח (ומשם והתאויתם לכם אל מצר מזרחי) פון דארטען זאלט איר אראפ גיין צום גרעניץ פון מזרח זייט: (י) (והתאויתם). זאגט

פירוש לתורת אלהים

מערב זאל זיין צו אייך דר גרוסער ים וגבול זה דס זאל זיין צו אייך די גרעניץ פון מערב: (ז) וזה אונ דס זאל זיין צו אייך די גרעניץ פון צפון זייט מן הים פון דעם גרוסען ים זאלט איר בצייכנען צו אייך דעם בארג הור ההר: (ח) מהור ההר פון דעם בארג הור ההר זאלט איר בצייכנען ווי מען קומט אין חמת והיו אונ די גענג פון די גרעניץ זאלען זיין צו צדד: (ט) ויצא אונ די גרעניץ זאל ארוס גיין אין זפרון אונ זיינע אוס גענג זאל זיין צו חצר עינן זה די זאלען זיין צו אייך דיא גרעניץ פון צפון זייט: (י) והתאויתם לכם אונ איר זאלט בצייכנען צו אייך לגבול קדמת

לִגְבוּל קֵדְמָה מֵחֲצַר עֵינָן שְׁפָמָה׃
יא וְיָרַד הַגְּבֻל מִשְּׁפָם הָרִבְלָה
מִקֶּדֶם לָעָיִן וְיָרַד הַגְּבֻל וּמָחָה עַל־
כֶּתֶף יָם־כִּנֶּרֶת קֵדְמָה׃ יב וְיָרַד
הַגְּבוּל הַיַּרְדֵּנָה וְהָיוּ תוֹצְאֹתָיו יָם
הַמֶּלַח זֹאת תִּהְיֶה לָכֶם הָאָרֶץ
לִגְבֻלֹתֶיהָ סָבִיב׃ יג וַיְצַו מֹשֶׁה
אֶת

אונקלוס

לְכוֹן לִתְחוּם קִידוּמָא
מֵחֲצַר עֵינָן לְשְׁפָם׃
יא וְיֵיחוֹת תְּחוּמָא
מִשְּׁפָם לְרִבְלָה מִמַּדְנַח
לְעָיִן וְיֵיחוֹת תְּחוּמָא
וְיִמְטֵי עַל כֵּיף יַם
גִּינוֹסַר קִידוּמָא׃
יב וְיֵיחוֹת תְּחוּמָא
לְיַרְדְּנָא וִיהוֹן מַפְּקָנוֹהִי
לְיַמָּא דְמִלְחָא דָא תְּהֵי
לְכוֹן אַרְעָא לִתְחוּמָהָא
סְחוֹר סְחוֹר׃ יג וּפַקֵּיד
משה

תו״א זאת תהיה לכם הארץ. בכורות כה

רש״י

שפמה במלר המזרחי ומשם הרבלה: (יא) מקדם לעין. שם מקום והמלר הולך במזרחו נמלא העין לפני' מן המלר ומארץ ישראל הוא: וירד הגבול כל שהגבול הולך מלפון לדרום הוא יורד והולך: ומחה על כתף. פנר: ים כנרת קדמה. שיהא ים כנרת תוך לגבול במערב והגבול במזרח ים כנרת ומשם יורד אל הירדן והירדן מושך ובא מן הלפון לדרו' באלכסון נוטה ללד מזרח ומתקרב ללד ארץ כנען כנגד ים כנרת ומושך ללד מזרחה של א״י כנגד ים כנרת עד שנופל בים המלח ומשם כלה הגבול בתולאותיו אל ים המלח שממנו התחלת מלר מקלוע דרומית מזרחית הרי סובבת אותה לארבע רוחותיה

בית

זָאגְט רש״י (לְשׁוֹן הַסִּבָּה וּנְטִיָּה כְּמוֹ תְּתָאוּ) וְהִתְאַוִּיתֶם אִיז טַייטְשׁ אַוֶּועק קֶערְן אוּנ נֵייגְן וִוי עֶס אִיז טַייטְשׁ תְּתָאוּ: (שְׁפָמָה). אִיז גִיוֶועְן (בְּמֵצַר הַמִּזְרָחִי) אִין מִזְרָח זַייט (וּמִשָּׁם הָרִבְלָה) פוּן דָארְטְן אִיז מֶען גִגַאנְגֶן אִין רִבְלָה: (יא) (מִקֶּדֶם לָעָיִן). אִין מִזְרָח זַייט פוּן עַיִן, זָאגְט רש״י (שֵׁם מָקוֹם) עַיִן אִיז אַנָאמֶען פוּן אָארְט (וְהַמֵּצַר הוֹלֵךְ בְּמִזְרָחוֹ) דִיא גְרֶענִיץ גֵייט אִין מִזְרָח זַייט (נִמְצָא הָעַיִן לִפְנִים מִן הַמֵּצַר) אִיז דִי שְׁטָאט עַיִן אִינֶעוֶוייגְנ פוּן דִיא גְרֶענִיץ (וּמֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הוּא) דִי שְׁטָאט עַיִן אִיז פוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: (וְיָרַד הַגְּבוּל), זָאגְט רש״י (כָּל שֶׁהַגְּבוּל הוֹלֵךְ מִצָּפוֹן לְדָרוֹם הוּא יוֹרֵד וְהוֹלֵךְ) דִיא גְרֶענִיץ (דֶער וֶועג) וָוס גֵייט פוּן צָפוֹן צוּ דָרוֹם גֵייט אַלֶע מָאל נִידֶערִיג (וּמָחָה עַל כֶּתֶף יָם כִּנֶּרֶת קֵדְמָה) זָאגְט רש״י (שֶׁיְּהֵא יָם כִּנֶּרֶת תּוֹךְ לִגְבוּל בְּמַעֲרָב) דֶר יָם כִּנֶּרֶת זָאל זַיין אוּנ גְרֶענִיץ צוּא מַעֲרָב זַייט (וְהַגְּבוּל בְּמִזְרַח יָם כִּנֶּרֶת) דֶער

דוד

גְרֶענִיץ אִיז אוּנ מִזְרַח זַייט פוּן יָם כִּנֶּרֶת (וּמִשָּׁם יוֹרֵד אֶל הַיַּרְדֵּן) פוּן דָארְטְן גֵייט דֶר גְרֶענִיץ בִּיז צוּם יַרְדֵּן (וְהַיַּרְדֵּן מוֹשֵׁךְ וּבָא מִן הַצָּפוֹן לְדָרוֹם בְּאַלַכְסוֹן) דֶר יַרְדֵּן צִיהְט זִיךְ פוּן צָפוֹן צוּא דָרוֹם אוּנ דֶר קְרִים (נוֹטֶה לְצַד מִזְרָח) עֶר אִיז גֶעבֵּייגְט צוּ מִזְרַח זַייט (וּמִתְקָרֵב לְצַד אֶרֶץ כְּנַעַן) עֶר אִיז נֶענְטֶער צוּם לַאנְד כְּנַעַן (כְּנֶגֶד יָם כִּנֶּרֶת) נֶעבְּן יָם כִּנֶּרֶת (וּמוֹשֵׁךְ לְצַד מִזְרָחָהּ שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל) אוּנ עֶר צִיהְט זִיךְ צוּ מִזְרַח זַייט פוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (כְּנֶגֶד יָם כִּנֶּרֶת) נֶעבְּן דֶעם יָם כִּנֶּרֶת (עַד שֶׁנּוֹפֵל בְּיָם הַמֶּלַח) בִּיז עֶר פַאלְט אַרַיין אוּנ גֶעזַאלְצֶענֶם יָם (וּמִשָּׁם כָּלָה הַגְּבוּל בְּתוֹצְאוֹתָיו אֶל יָם הַמֶּלַח) דָארְטְן עֶנְדִיגְט זִיךְ דֶר גְרֶענִיץ וִוי עֶר גֵייט אַרַיין אוּנ גֶעזַאלְצֶענֶעם יָם (שֶׁמִּמֶּנּוּ הַתְחָלַת מֵצַר מִקְצוֹעַ דְרוֹמִית מִזְרָחִית) פוּן דָארְטְן הַייבְּט זִיךְ אָן דֶער ווינְקֶעל דָרוֹם מִזְרַח (הֲרֵי סוֹבֶבֶת אוֹתָהּ לְאַרְבַּע רוּחוֹתֶיהָ) אִיז דֶער יַרְדֵּן גִוֶועְן אַרוּמְגֶענוּמֶען פוּן אַלֶע פִיר

פירוש לתורת אלהים

צוּ דִי גְרֶענֶעץ פוּן מִזְרָח זַייט פוּן חֲצַר עֵינָן צוּ שְׁפָם׃ (יא) וְיָרַד אוּנ דִיא גְרֶענִיץ זָאל אַרָאפּ נִידֶערִין פוּן שְׁפָם צוּא רִבְלָה מִקֶּדֶם לָעַיִן פוּן מִזְרַח זַייט צוּ עַיִן וְיָרַד הַגְּבוּל אוּנ דִיא גְרֶענִיץ זָאל אַרָאפּ נִידֶערִין וּמָחָה עַל כֶּתֶף יָם כִּנֶּרֶת קֵדְמָה אוּנ זָאל גְרֵייכְן צוּ דִי זַייט פוּן כִּנֶּרֶת אִין מִזְרָח זַייט׃ (יב) וְיָרַד הַגְּבוּל הַיַּרְדֵּנָה אוּנ דִי גְרֶענִיץ זָאל אַרָאפּ נִידֶערִין צוּ דֶעם יַרְדֵּן וְהָיוּ אוּנ זַיינֶע אוּם גֶעהְנ זָאלְן זַיין דֶר זַאלְץ יָם זֹאת תִּהְיֶה דָס זָאל זַיין צוּ אַייךְ דָס לַאנְד לִגְבֻלֹתֶיהָ סָבִיב צוּ אִירֶע גְרֶענִיץ אַרוּם אוּנ אַרוּם׃ (יג) וַיְצַו אוּנ מֹשֶׁה הָאט גִבָּאטְן דִיא קִינְדֶר יִשְׂרָאֵל אַזוֹ צוּא

אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֹאת
הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּתְנַחֲלוּ אֹתָהּ
בְּגוֹרָל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לָתֵת
לְתִשְׁעַת הַמַּטּוֹת וַחֲצִי הַמַּטֶּה׃
יד כִּי לָקְחוּ מַטֵּה בְנֵי הָרְאוּבֵנִי
לְבֵית אֲבֹתָם וּמַטֵּה בְנֵי־הַגָּדִי
לְבֵית אֲבֹתָם וַחֲצִי מַטֵּה מְנַשֶּׁה
לָקְחוּ נַחֲלָתָם׃ טו שְׁנֵי הַמַּטּוֹת
וַחֲצִי הַמַּטֶּה לָקְחוּ נַחֲלָתָם מֵעֵבֶר
לְיַרְדֵּן יְרֵחוֹ קֵדְמָה מִזְרָחָה׃ פ
רביעי ששי כשהן מחוברין טז וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־
מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ יז אֵלֶּה שְׁמוֹת
הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־יִנְחֲלוּ לָכֶם אֶת־

ת״א מעבר לירדן. סס׃ הארץ

מֹשֶׁה יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לְמֵימָר דָּא אַרְעָא
דִּי תִתְחַסְנוּן יָתַהּ
בְּעַדְבָא דִּי פַקִּיד יְיָ
לְמִתַּן לְתִשְׁעַת שִׁבְטִין
וּפַלְגוּת שִׁבְטָא׃
יד אֲרֵי קַבִּילוּ שִׁבְטָא
דִבְנֵי רְאוּבֵן לְבֵית
אֲבָהַתְהוֹן וְשִׁבְטָא
דִבְנֵי גָד לְבֵית
אֲבָהַתְהוֹן וּפַלְגוּת
שִׁבְטָא דִמְנַשֶּׁה קַבִּילוּ
אַחֲסַנְתְּהוֹן׃ טו תְּרֵין
שִׁבְטִין וּפַלְגוּת שִׁבְטָא
קַבִּילוּ אַחֲסַנְתְּהוֹן
מֵעִבְרָא לְיַרְדְּנָא
דִירֵחוֹ קִידוּמָא
מַדִּנְחָא׃ טז וּמַלִּיל יְיָ
עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃
יז אִלֵּין שְׁמָהַת גּוּבְרַיָּא
דִּי יַחְסְנוּן לְכוֹן יָת

בעל הטורים

לכם שינחלו עליכם במנין ולכה׃ (יז) אלה שמות האנשים. ולמטה פעם אחרת ואלה שמות האנשים. לומר שנאים בשמותם

רש״י

דוסותיה׃ (טו) קדמה מזרחה. אל פני העולם שהם במזרח שהרוח מזרחית קרויה פנים ומערבית קרויה אחור לפיכך דרום לימין וצפון לשמאל׃ (יז) אשר ינחלו לכם. בשבילכם ע כל נשיא ונשיא

שפתי חכמים

ממערב למזרח נמלא שארץ ישראל מחקלר ומולך ירדן׃ ם כלומר דקדמה כוא לי פנים והכ״א ברופה במקום לת״ד בתחלתה וזהו שפי׳ אל פני ר״ל לפני ויפרש ואזיל על הא קאי אל פני לכך פי׳ העולם ר״ל אל פני העולם דהיינו במזרח שרוח כו׳׃ ע ר״ל דינחלו משמע שהם ינחלו לאחן ולכם משמע

בית

פי׳ זייטען׃ (טו) (קֵדְמָה מִזְרָחָה). מעו מיינט (אֶל פְּנֵי הָעוֹלָם שֶׁהֵם בְּמִזְרָח) צום פאראנט פון דיא וועלט, דס איז דיא מִזְרָח זייט (שֶׁרוּחַ מִזְרָחִית קְרוּיָה פָּנִים) די מִזְרָח זייט ווערט גרופן פאראנט

דוד

(וּמַעֲרָבִית קְרוּיָה אָחוֹר) די מַעֲרָב זייט ווערט גרופן אונטען (לְפִיכָךְ דָּרוֹם לְיָמִין וְצָפוֹן לִשְׂמֹאל) דריבער איז דָרוֹם רעכטס אונ צפון לינקס׃ (יז) וַאֲשֶׁר יִנְחֲלוּ לָכֶם). מיינט פאר זיא וועלכי ירשענן בשבילכם

פירוש לתורת אלהים

זאגן זאת דאס איז דאס לאנד וואס איר זאלט ארבן מיט דעם גורל וויס גאט האט גבאטן לָתֵת צו געבן צו די ניין שְׁבָטִים אונ צו דעם האלבן שֵׁבֶט׃ (יד) כִּי דען עס האבען גינומן דס שֵׁבֶט פון דיא קינדער ראובני לְבֵית אֲבֹתָם צוא דעם הויז פון זייערע פעטר מַטֵּה אונ דאס שֵׁבֶט פון דיא קינדער פון גד לְבֵית אֲבֹתָם צו דעם הויז פון זייערע פעטר אונ דאס האלבע שֵׁבֶט פון מְנַשֶּׁה האבן גנומן זייערע ערבשאפט׃ (טו) שְׁנֵי הַמַּטּוֹת די צוויי שְׁבָטִים אונ דס האלבע שֵׁבֶט האבן גינומן זייערע ערבשאפט מֵעֵבֶר פון דיא זייט פון דעם ירדן ביא ירחו קעגן מִזְרָח׃ (טז) וַיְדַבֵּר יְיָ אונ גאט האט גערעט צו משה אזוי צו זאגן׃ (יז) אֵלֶּה דיזענען דיא נעמן פון דיא

אַרְעָא אֶלְעָזָר כַּהֲנָא וִיהוֹשֻׁעַ בַּר נוּן׃ יח וְרַבָּא חַד רַבָּא חַד מִשִּׁבְטָא תִּסְּבוּן לְאַחְסָנָא יַת אַרְעָא׃ יט וְאִלֵּין שְׁמָהַת גּוּבְרַיָּא לְשִׁבְטָא דִיהוּדָה כָּלֵב בַּר יְפֻנֶּה׃ כ וּלְשִׁבְטָא דִבְנֵי שִׁמְעוֹן שְׁמוּאֵל בַּר עַמִּיהוּד׃

הָאָרֶץ אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וִיהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן׃ יח וְנָשִׂיא אֶחָד נָשִׂיא אֶחָד מִמַּטֶּה תִּקְחוּ לִנְחֹל אֶת־הָאָרֶץ׃ יט וְאֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים לְמַטֵּה יְהוּדָה כָּלֵב בֶּן־יְפֻנֶּה׃ כ וּלְמַטֵּה בְּנֵי שִׁמְעוֹן שְׁמוּאֵל בֶּן־עַמִּיהוּד׃

למטה

רש"י

אפוטרופוס לשבטו ש ומחלק נחלת השבט למשפחות ולגברי' צ ובורר לכל א"א חלק הגון ומה שהם עושין יהיה עשוי כאלו עשאו' שלוחי' ולא יתכן לפרש לכם זה ככל לכם שבמקרא שאם כן הי"ל לכתוב ינחילו לכם ינחלו משמע שהם נוחלי' לכם ק בשבילכ' ובמקומכ' כמו[שמות יד]ה' ילחם לכם: (יח) לנחול את הארץ. שיהא נוחל וחולק אותה במקומכ':(כט)לנחל את בני ישראל. שהם ינחילו

שפתי חכמים

שהם ינחילו לכם ל"פ אשר ינחלו בשבילכם: ש דאם לא כן הרי כאן היו קטנים דלאו בני שליחות נינהו וגם איכא דניחא להו בהר ואיכא דניחא להו בבקעה אלא מה שעשה האפוטרופוס עשוי והיינו בחלוקת נחלת השבט למשפחות והמשפחות לגברים וחלוקת הארץ עצמה לשבטים היה ע"פ הגורל ואינו תלוי ביד האפוטרופוס: צ הא דלא נקט רש"י גם כן דהנשיאים היו מחלקים נחלה לשבטים ואח"כ למשפחות ולגברים משום דהנשיאים לא חלקו לשבטים אלא ע"פ הגורל נחלק לשבטים: ק ר"ל אם כן למה כתיב לכם אלא

ובית דוד

(בשבילכם) פון אייערטוועגין (כל נשיא ונשיא אפוטרופוס לשבטו) יעדר נשיא איז דער פאטער פון זיין שבט (ומחלק נחלת השבט למשפחות ולגברים) אונ דר נשיא צוטיילט דעם חלק וואס דר שבט האט גענומן צו דיא משפחות פון שבט אונ צו די מענטשן פון די משפחות (ובורר לכל אחד ואחד חלק הגון) אונ ער האט אויס גקליבן פר יעדן מענטש אגוטן חלק (ומה שהם עושים יהיה עשוי כאלו עשאום שלוחים) אונ וואס דיא נשיאים וועלין טאן זאל זיין גטאן גלייך ווי דיא יורן וואלטן זיי געשיקט זיי זאלן טאן פון זייערט וועגין. זאגט רש"י (ולא יתכן לפרש לכם זה ככל לכם שבמקרא) אונ מען קען ניט טייטשן דס ווארט „לכם" (צו אייך) אזוי ווי מען טייטשט אלע ווערטר „לכם" וואס שטייט אינ פסוק (לכם) צוא אייך (שאם כן) ווארום אויב אזוי, לכם, צו אייך (היה לו לכתוב ינחילו לכם) האט געדארפט שטיין ינחילו לכם. זיי וועלין מאכן ירשנן צו אייך (זיי וועלין מאכן איר זאלט ירשנן) (ינחלו משמע שהם נוחלים לכם) אז עס שטייט (ינחלו לכם) מיינט מען זיי וועלין אייך ירשנן. דרום פר זיך מיר זאגן לכם מיינט מען (בשבילכם) פון אייערט וועגין (ובמקומכם) אויף אייער ארט. וואס דיא נשיאים וועלין נעמן איז גלייך ווי איר וואלט גענומן. ווייל זיי נעמן פון אייערטוועגין (כמו) ווי עס שטייט אינ פסוק (ה' ילחם לכם) מיינט מען הקב"ה וועט האבן א מלחמה מיט דיא מצרים פון אייערטוועגין: (יח) (לנחיל את הארץ). מיינט מען (שיהא נוחל וחולק אותה במקומכם) יעדר נשיא זאל ירשנן (דם שטיק לאנד ווס דער גורל האט געגעבן צו זיין שבט) אונ ער זאל דאס שטיק לאנד צו טיילן צו דיא מענטשן פון זיין שבט. אונ דס זאל זיין גלייך ווי איר אליין וואלט דס גטאן: (כט) (לנחל את בני ישראל). מיינט מען (שהם ינחילו אותה לכם למחזקיתה) דיא נשיאים זאלן מאכן ירשנן דס לאנד צו אייך ווי

אירע

פירוש לתורת אלהים

מענר צוא וואס זאלן מאכן ארבן צו אייך דס לאנד אירעזר הכהן אלעזר דר כהן ויהושע בן נון אונ יהושע דר זוהן פון נון: (יח) ונשיא אינ אנשיא פון איטליכן שבט תקחו זאלט איר נעמן צוא מאכן ארבן דאס לאנד: (יט) ואלה שמות אונ די זעניגן די נעמן פון די מענר למטה יהודה צו דעם שבט יהודה כלב בן יפנה כלב דר זוהן פון יפנה: (כ) ולמטה אונ צו דעם שבט פון די קינדר שמעון שמואל שמואל דר זוהן פון עמיהוד: (כא) למטה בנימין צוא דם שבט פון בנימין אלידד דער זון פון כסלון: (כב) ולמטה אונ צו דם שבט פון די קינדר דן נשיא דר נשיא

כא לְמַטֵּה בִנְיָמִן אֱלִידָד בֶּן־כִּסְלוֹן׃
כב וּלְמַטֵּה בְנֵי־דָן נָשִׂיא בֻּקִּי בֶּן־
יָגְלִי׃ כג לִבְנֵי יוֹסֵף לְמַטֵּה בְנֵי־
מְנַשֶּׁה נָשִׂיא חַנִּיאֵל בֶּן־אֵפֹד׃
כד וּלְמַטֵּה בְנֵי־אֶפְרַיִם נָשִׂיא
קְמוּאֵל בֶּן־שִׁפְטָן׃ כה וּלְמַטֵּה בְנֵי־
זְבוּלֻן נָשִׂיא אֱלִיצָפָן בֶּן־פַּרְנָךְ׃
כו וּלְמַטֵּה בְנֵי־יִשָּׂשכָר נָשִׂיא
פַּלְטִיאֵל בֶּן־עַזָּן׃ כז וּלְמַטֵּה בְנֵי־
אָשֵׁר נָשִׂיא אֲחִיהוּד בֶּן־שְׁלֹמִי׃
כח וּלְמַטֵּה בְנֵי־נַפְתָּלִי נָשִׂיא
פְּדַהְאֵל בֶּן־עַמִּיהוּד׃ כט אֵלֶּה אֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה לְנַחֵל אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
בְּאֶרֶץ כְּנָעַן׃ פ חמישי לה א וַיְדַבֵּר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּעַרְבֹת מוֹאָב
עַל־יַרְדֵּן יְרֵחוֹ לֵאמֹר׃ ב צַו אֶת־

כא לְשִׁבְטָא דְבִנְיָמִין
אֱלִידָד בַּר כִּסְלוֹן׃
כב וּלְשִׁבְטָא דִבְנֵי דָן
רַבָּא בֻּקִּי בַּר יָגְלִי׃
כג לִבְנֵי יוֹסֵף לְשִׁבְטָא
דִבְנֵי מְנַשֶּׁה רַבָּא
חַנִּיאֵל בַּר אֵפוֹד׃
כד וּלְשִׁבְטָא דִבְנֵי
אֶפְרַיִם רַבָּא קְמוּאֵל
בַּר שִׁפְטָן׃
כה וּלְשִׁבְטָא דִבְנֵי
זְבוּלֻן רַבָּא אֱלִיצָפָן בַּר
פַּרְנָךְ׃ כו וּלְשִׁבְטָא
דִבְנֵי יִשָּׂשכָר רַבָּא
פַּלְטִיאֵל בַּר עַזָּן׃
כז וּלְשִׁבְטָא דִבְנֵי אָשֵׁר
רַבָּא אֲחִיהוּד בַּר
שְׁלוֹמִי׃ כח וּלְשִׁבְטָא
דִבְנֵי נַפְתָּלִי רַבָּא
פְּדַהְאֵל בַּר עַמִּיהוּד׃
כט אִלֵּין דִּי פַקִּיד יְיָ
לְאַחְסָנָא יָת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל בְּאַרְעָא דִכְנָעַן׃
לה א וּמַלִּיל יְיָ עִם
מֹשֶׁה בְּמֵישְׁרַיָּא
דְמוֹאָב עַל יַרְדְּנָא
דִירֵחוֹ לְמֵימָר׃ ב פַּקֵּיד יָת בְּנֵי (בני) יִשְׂרָאֵל

בעל הטורים

ונלוים במסעיהם: (כא) אלידד בן כסלון. כנגד אלדד ובוסיף לו יו"ד ע"ש בנבואה בנקראת בי' לשונות [חזון. כספה. דיבור. אמירה. לווי. משא. משל. מליצה. חידה. נבואה]: ומרותם

פירוש לתורת אלהים

בֻּקִּי דֶער זוּהְן פוּן יָגְלִי: (כג) לִבְנֵי יוֹסֵף צוּ דִי קִינְדֶר פוּן יוֹסֵף לְמַטֵּה בְּנֵי מְנַשֶּׁה צוּ דֶעם שֵׁבֶט פוּן דִי קִינְדֶר מְנַשֶּׁה נָשִׂיא דֶער נָשִׂיא חַנִּיאֵל דֶר זוּהְן פוּן אֵפוֹד: (כד) וּלְמַטֵּה אוּנ צוּ דֶעם שֵׁבֶט פוּן דִי קִינְדֶר אֶפְרַיִם נָשִׂיא דֶר נָשִׂיא קְמוּאֵל דֶר זוּהְן פוּן שִׁפְטָן: (כה) וּלְמַטֵּה אוּנ צוּ דֶעם שֵׁבֶט פוּן דִי קִינְדֶר זְבוּלוּן נָשִׂיא דֶר נָשִׂיא אֱלִיצָפָן דֶר זוּהְן פוּן פַּרְנָךְ: (כו) וּלְמַטֵּה אוּנ צוּ דֶעם שֵׁבֶט פוּן דִיא קִינְדֶר יִשָּׂשכָר נָשִׂיא פַּלְטִיאֵל דֶר נָשִׂיא פַּלְטִיאֵל דֶר זוּהְן פוּן עַזָּן: (כז) וּלְמַטֵּה אוּנ צוּ דֶעם שֵׁבֶט פוּן דִי קִינְדֶר אָשֵׁר נָשִׂיא דֶער נָשִׂיא אֲחִיהוּד דֶער זוּהְן פוּן שְׁלוֹמִי: (כח) וּלְמַטֵּה אוּנ צוּא דֶעם שֵׁבֶט פוּן דִי קִינְדֶר נַפְתָּלִי נָשִׂיא פְּדַהְאֵל דֶר נָשִׂיא פְּדַהְאֵל דֶר זוּהְן פוּן עַמִּיהוּד: (כט) אֵלֶּה דִי זֶענֶן וָוס גָאט הָאט גֶבָאטֶן צוּ מַאכֶן אַרְבֶּן דִי יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ כְּנָעַן אִין דֶעם לַאנְד כְּנַעַן: (א) וַיְדַבֵּר יְיָ אוּנ גָאט הָט גֶירֶעם צוּ מֹשֶׁה בְּעַרְבוֹת מוֹאָב אוֹיף דֶעם פְּלַאץ וָואס הַייסְט עַרְבוֹת מוֹאָב עַל יַרְדֵּן יְרֵחוֹ בַּיים יַרְדֵּן יְרִיחוֹ אַזוֹ צוּ זָאגֶן: (ב) צַו

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתְנוּ לַלְוִיִּם מִנַּחֲלַת
אֲחֻזָּתָם עָרִים לָשָׁבֶת וּמִגְרָשׁ
לֶעָרִים סְבִיבֹתֵיהֶם תִּתְּנוּ לַלְוִיִּם׃
ג וְהָיוּ הֶעָרִים לָהֶם לָשָׁבֶת
וּמִגְרְשֵׁיהֶם יִהְיוּ לִבְהֶמְתָּם
וְלִרְכֻשָׁם וּלְכֹל חַיָּתָם׃ ד וּמִגְרְשֵׁי
הֶעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לַלְוִיִּם מִקִּיר
הָעִיר וָחוּצָה אֶלֶף אַמָּה סָבִיב׃
ה וּמַדֹּתֶם מִחוּץ לָעִיר אֶת־פְּאַת־
קֵדְמָה אַלְפַּיִם בָּאַמָּה וְאֶת־פְּאַת־

וְיִתְּנוּן לְלֵיוָאֵי מֵאַחְסָנַת
אֲחוּדַּתְהוֹן קִרְוִין
לְמִתַּב וּרְוַח לְקִרְוַיָּא
סַחְרָנֵיהוֹן תִּתְּנוּן
לְלֵיוָאֵי׃ ג וִיהוֹן
קִרְוַיָּא לְהוֹן לְמִתַּב
וּרְוָחֵיהוֹן יְהוֹן
לִבְעִירְהוֹן וּלְקִנְיָנֵיהוֹן
וּלְכֹל חֵיוַתְהוֹן׃
ד וּרְוָחֵי קִרְוַיָּא דְּתִתְּנוּן
לְלֵיוָאֵי מִכּוֹתֶל קַרְתָּא
וּלְבָרָא אַלְפָא אַמִּין סְחוֹר
סְחוֹר׃ ה וְתִמְשְׁחוּן
מִבָּרָא לְקַרְתָּא יָת רוּחַ
קִידוּמָא תְּרֵין אַלְפִין
באמין

תו"א ומגרשיהם. נדרים פא מכות יב: מקיר העיר. עירובין נא נו נז סוטה כז: ומדתם מחוץ לעיר את פאת קדמה. עירובין נא נדרים נו סוטה כז:

רשב"ם
תתחימו לי תחום וגבול: (ה) אלפים באמה. אלף אמה

בעל הטורים
(ה) ומדותם מחוץ לעיר אלפים באמה. שאלפים אמה יהיו חוץ מת' אמה ומגרשיו וזהו ומדותם מחוץ לעיר: (ח) ינחלו.

רש"י
אותה להם למחלוקותיה: (ב) ומגרש. ריוח מקום חלק חוץ לעיר סביב להיות לנוי לעיר ואין רשאין לבנות שם בית ולא לנטוע כרם ולא לזרוע זריעה: (ג) ולכל חיתם. לכל צרכיהם: (ד) אלף אמה סביב. (עירובין כא) ואחריו הוא אומר אלפים באמה הא כיצד אלפים הוא נותן להם סביב ומהם אלף הפנימי'

בית דוד
איבע צוטיילונג וועט זיין: (ב) (וּמִגְרָשׁ). מיינט מען (רֶיוַח מָקוֹם חֵלֶק חוּץ לָעִיר סָבִיב) ארום יעדר שטאט פון אוים ווייניג האט מען געגעבן אליידיגן פלאץ (לִהְיוֹת לְנוֹי לָעִיר) דאס זאל זיין פאר שיינקייט וועגין צו די שטאט (וְאֵין רְשָׁאִין לִבְנוֹת שָׁם בַּיִת וְלֹא לִנְטוֹעַ כֶּרֶם וְלֹא לִזְרוֹעַ זְרִיעָה) אויף דעם ליידיגן פלאץ וואס ארום שטאט טאר מען ניט באהען אשטוב אונ ניט פלאנצן אוויין גארטן אונ ניט פאר זייען אפארזייאונג: (ג) (וּלְכֹל חַיָּתָם). מיינט מען (לְכָל צָרְכֵיהֶם) צו אלץ וואס זיי דארפן: (ד) (אֶלֶף אַמָּה סָבִיב). טויזענד איילן ארום שטאט פרעגט רש"י (וְאַחֲרָיו הוּא אוֹמֵר אַלְפַּיִם בָּאַמָּה) נאכדעם זאגט דר פסוק צוויי טויזענד איילן פלאץ ארום שטאט (הָא כֵּיצַד) ווי קען דאס זיין. ענטפערט רש"י (אַלְפַּיִם הוּא נוֹתֵן לָהֶם סָבִיב) מען גיט צו די לוים צווייא טויזענד איילן פלאץ ארום יעדער שטאט (וּמֵהֶם) פון זיי. פון דיא צוויי טויזענד איילען (אֶלֶף הַפְּנִימִים לְמִגְרָשׁ) די אינווייניגסטע טויזענד איילען. ווס נעבן שטאט. מוז זיין ליידיג (וְהַחִיצוֹנִים) דיא אויסווייניגסטע טויזענד איילען (לְשָׂדוֹת וְלִכְרָמִים) האט מען גמאכט פון זייא פעלדר מען האט געזייט תבואה מען האט אויף זייא

פירוש לתורת אלהים
שאף די קינדר ישראל וְנָתְנוּ זיי זאלן געבן צו די לוים פון זייער ארב ערים לשבת שטעט צו זיצן ומגרש אונ איין פלאץ ארום איטליכר שטאט זאלט איר געבן צוא דיא לוים פון שיינקייט וועגן: (ג) וְהָיוּ הֶעָרִים אונ די שטעט זאלן זיין צו זיי צו זיצן ומגרשיהם יהיו לבהמתם ולרכשם אונ זייערע פלעצער זאל זיין צוא זייערע בהמות אונ צו זייער גוטס אונ צו זייער דער נערונג: (ד) וּמִגְרְשֵׁי אונ די פלעצר וואס איר וועט געבן צו די לוים זאלן זיין די לענג מקיר פון דר וואנט פון דר שטאט אונ ארוס פון דר שטאט אלף אמה טויזנט איילן ארום: (ה) וּמַדֹּתֶם אונ איר זאלט מעסטן פון אויסן
וויינג

מצות השם
תח) וְנָתְנוּ לַלְוִיִּם וגו' דאס איז די מצוה אז מען זאל געבן די לוים שטעט אונ אין פלאץ זיי זכן

נֶגֶב אַלְפַּיִם בָּאַמָּה וְאֶת־פְּאַת־
יָם ׀ אַלְפַּיִם בָּאַמָּה וְאֵת פְּאַת צָפוֹן
אַלְפַּיִם בָּאַמָּה וְהָעִיר בַּתָּוֶךְ זֶה
יִהְיֶה לָהֶם מִגְרְשֵׁי הֶעָרִים׃ ו וְאֵת
הֶעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לַלְוִיִּם אֵת
שֵׁשׁ־עָרֵי הַמִּקְלָט אֲשֶׁר תִּתְּנוּ
לָנֻס שָׁמָּה הָרֹצֵחַ וַעֲלֵיהֶם תִּתְּנוּ
אַרְבָּעִים וּשְׁתַּיִם עִיר׃ ז כָּל־הֶעָרִים
אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לַלְוִיִּם אַרְבָּעִים
וּשְׁמֹנֶה עִיר אֶתְהֶן וְאֶת־מִגְרְשֵׁיהֶן׃
ח וְהֶעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ מֵאֲחֻזַּת
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הָרַב תַּרְבּוּ
וּמֵאֵת הַמְעַט תַּמְעִיטוּ אִישׁ כְּפִי
נַחֲלָתוֹ אֲשֶׁר יִנְחָלוּ יִתֵּן מֵעָרָיו
לַלְוִיִּם׃ פ ששי שביעי כשהן מחוברין ט וַיְדַבֵּר

בְּאַמִּין וְיָת רוּחַ דָּרוֹמָא
תְּרֵין אַלְפִּין בְּאַמִּין וְיָת
רוּחַ מַעַרְבָא תְּרֵין
אַלְפִּין בְּאַמִּין וְיָת רוּחַ
צִיפּוּנָא תְּרֵין אַלְפִּין
בְּאַמִּין וְקַרְתָּא בִּמְצִיעָא
דֵּין יְהֵי לְהוֹן רְוָחֵי
קִרְוַיָּא׃ ו וְיָת קִרְוַיָּא
דִּי תִתְּנוּן לְלֵיוָאֵי יָת
שִׁית קִרְוֵי שֵׁיזָבוּתָא דִּי
תִתְּנוּן לְמֵיעֲרַק תַּמָּן
קָטוֹלָא וַעֲלֵיהוֹן תִּתְּנוּן
אַרְבְּעִין וְתַרְתֵּין קִרְוִין׃
ז כָּל קִרְוַיָּא דְּתִתְּנוּן
לְלֵוָאֵי אַרְבְּעִין וּתְמָנֵי
קִרְוִין יַתְהֶן וְיָת רְוָחֵיהֶן׃
ח וְקִרְוַיָּא דִּי תִתְּנוּן
מֵאֲחוּדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
מִן סַגִּיאֵי תַּסְגּוֹן וּמִן
זְעִירֵי תַּזְעֲרוּן גְּבַר
כְּפוּם אַחְסַנְתֵּיהּ דִּי
יַחְסְנוּן יִתֵּן מִקִּרְווֹהִי
לְלֵיוָאֵי׃ פ וּמַלִּיל יְיָ
עִם

תו״א זה יהיה להם. עירובין נז: ועליהם תתנו. מכות ט יג:

פירוש לתורת אלהים

זויינג פון דער שטאט אויף מזרח זייט צוויא טוזנט איילן ואת פאת אונ אויף דרום זייט צוויי טוזנט איילין ואת פאת אונ אויף מערב זייט צוויי טוזנט איילין ואת אונ אויף צפון זייט צוויא טוזנט איילען דיא ערשטע טוזנט איילען וואס איז נאהנט פון דר שטאט זאל זיין פון שיינקייט וועגן אזו ווי עס איז געשטאנן אין פסוק ב׳ אונ דיא אנדערע טוזנט איילן זאלן זיין פון פעלדר אונ פון ווייןגערטנר וועגן והעיר בתוך אונ די שטאט זאל זיין אין מיטן זה דס זאלן זיין די לענג פון די פלעצר פון די שטעט: (ו) ואת הערים אשר תתנו ללוים אונ די שטעט וואס איר וועט געבן צו די לוים זאל צווישן זיי זיין די זעקס שטעט פון אנטרינונג וואס איר וועט געבן קנוס דער רוצח וואס הרגית אמענטש בשוגג זאל אהין אנטלופן: ועליהם אונ צו זיא זאלט איר נאך געבן צוויי אונ פערציג שטעט חוץ די זעקס שטעט פון דיא ערי מקלט: (ז) כל הערים אשר תתנו ללוים אלע שטעט וואס איר וועט געבן צו די לוים ארבעים זאלן זיין אכט אונ פערציג שטעט אתהן זיי מיט זייערע פלעצר ווי עס שטייט אין פסוק ה׳: (ח) והערים אונ די שטעט וואס איר וועט געבן פון די אחוזת מאת פון אשבט וואס האט פיל פעלדר זאל מען פיל נעמן: ומאת אונ פון אזו אשבט וואס האט ווייניג פעלדר תמעיטו זאלט איר ווייניג נעמן איש איטליכר נאך זיין ירושה וואס ער האט גיארבט יתן זאל ער געבן פון זיינע שטעט

יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ י דַּבֵּר
אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי
אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן אַרְצָה
כְּנָעַן׃ יא וְהִקְרִיתֶם לָכֶם עָרִים עָרֵי
מִקְלָט תִּהְיֶינָה לָכֶם וְנָס שָׁמָּה
רֹצֵחַ מַכֵּה־נֶפֶשׁ בִּשְׁגָגָה׃ יב וְהָיוּ
לָכֶם הֶעָרִים לְמִקְלָט מִגֹּאֵל וְלֹא
יָמוּת הָרֹצֵחַ עַד־עָמְדוֹ לִפְנֵי
הָעֵדָה לַמִּשְׁפָּט׃ יג וְהֶעָרִים אֲשֶׁר
תִּתֵּנוּ שֵׁשׁ־עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה
לכם

עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃
י מַלֵּיל עִם בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן
אֲרֵי אַתּוּן עָבְרִין יָת
יַרְדְּנָא לְאַרְעָא דִּכְנָעַן׃
יא וּתְזַמְּנוּן לְכוֹן קִרְוִין
קִרְוֵי שֵׁיזָבוּתָא יֶהֶוְיָן
לְכוֹן וְיֵעֲרוֹק לְתַמָּן
קָטוֹלָא דְּיִקְטוֹל נַפְשָׁא
בְּשָׁלוּ׃ יב וִיהוֹן לְכוֹן
קִרְוַיָּא לְשֵׁיזָבָא מִגָּאֵל
דְּמָא וְלָא יְמוּת קָטוֹלָא
עַד דִּיקוּם קֳדָם
כְּנִשְׁתָּא לְדִינָא׃
יג וְקִרְוַיָּא דִּי תִתְּנוּן
שִׁית קִרְוֵי שֵׁיזָבוּתָא
יהוין

תו"א והיו לכם הערים למקלט. שם ט: עד עמדו. שם יב: שש ערי. שם ט:

רשב"ם

אמה מגרש והשאר שדות וכרמים: (יא) והקריתם. וזימנתם

בעל הטורים

ג' במס' בלא ואידך לשמות מטות אבותם ינחלו, בכור חכמים ינחלו אשר ינחלו לשמות מטות אבותם ינחלו דליוצאי מצרים נתחלקה הארץ וכן לשמות מטות אבותם ינחלו חכמים דבחמשה דבריה כאב זוכה לבנו וקתני בחכמה: (יא) בפרשת מקלט כתיב ו' פעמים מקלט שיקלט ולא יהרג בנפש שיש לו ששה שמות

שפתי חכמים

אלא בשבילכם: ר כלומר מגואל פי' מפני גואל הדם ומפרש ואזיל כי מקרי גואל הדם להיות שהם גואל נופל על גואל כרואה כמו גואל כגואלת פירשו כרב ואמר שהוא קרוב לנרצח:

רש"י

למגרש והסיבונים לשדות וכרמים: (יא) והקריתם אין הקרייה אלא לשון הזמנה וכן הוא אומר (בראשית כז) כי הקרה ה' אלהיך לפני: (יב) מגאל מפני גואל הדם ר שהוא קרוב לנרצח: (יג) שש ערי מקלט. (מכות ט) מגיד שאף ע"פ שהבדיל משה

בית דוד

געפֿאַזִּצט ווייגעֶרטֶער: (יא) (וְהִקְרִיתֶם). זָאגְט רש"י (אֵין הַקְרִייָה אֶלָּא לְשׁוֹן הַזְמָנָה) וְהִקְרִיתֶם מיינט מען איר זָאלְט אָנְגְרֵייטְן (וְכֵן הוּא אוֹמֵר) אונ אַזוֹי הָאט גֶזָאגְט יַעֲקֹב אָבִינוּ (כִּי הִקְרָה ה' אֱלֹהֶיךָ לְפָנָי) הקב"ה הָט אָנְגֶעגְרֵייט פַר מִיר: (יב) (מִגֹּאֵל). מֵיינְט מֶען (מִפְּנֵי גּוֹאֵל הַדָּם שֶׁהוּא קָרוֹב לַנִּרְצָח) דֶר רוֹצֵחַ דַארְף אַנְטְלוֹיפְן פַר דֶעם קָרוֹב פוּן דֶעם גֶעהַרְגֶעטִין. וָוארוּם אַז דֶער קָרוֹב וֶועט אִים חַאפְּן וֶועט עֶר אִים גְוִויס הַרְגֶענְן: (יג) (שֵׁשׁ עָרֵי מִקְלָט). זָאגְט רש"י (מַגִּיד) דֶער פָּסוּק זָאגְט (שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁהִבְדִּיל מֹשֶׁה בְּחַיָּיו שָׁלֹשׁ עָרִים בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן) אֲפִילוּ מֹשֶׁה הָאט שׁוֹין

פירוש לתורת אלהים

צוּ דִי קוּמִ׳: (ט) וַיְדַבֵּר יי אוּנ גָאט הָט גֶירֶעט צוּ מֹשֶׁה אוּנ הָט צוּ אִים אַזוֹ גְיזָאגְט: (י) דַּבֵּר רֵייד צוּ דִי קִינְדֶר יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם אוּנ דִי זָאלְסְט זָאגִין צוּ זֵיי כִּי אַז אִיר וֶועט אִיבֶּער פָארִין דֶעם יַרְדֵּן אַרְצָה כְּנָעַן צוּם לַאנְד כְּנַעַן: (יא) וְהִקְרִיתֶם זָאלְט אִיר אָן גְרֵייטְן צוּא אַייךְ שְׁטֶעט עָרֵי שְׁטֶעט פוּן אַנְטְרוּנוּנְג זָאלְן זֵייא צוּ אַייךְ זַיין וְנָס עֶס זָאל אַהִין אַנְטְלוֹפִין דֶר רוֹצֵחַ וָואס דֶר שְׁלָאגְט אַיין נֶפֶשׁ בְּשׁוֹגֵג: (יב) וְהָיוּ אוּנ דִיא שְׁטֶעט זָאלְן זַיין צוּ אַייךְ לְמִקְלָט צוּא אַנְטְרִינוּנְג מִגּוֹאֵל פוּן דֶעם בְּלוּט פְרַיינְד וְלֹא וֶועט נִיט וֶוערִין גְטֵייט דֶער רוֹצֵחַ בִּיז עֶר וֶועט שְׁטֵיין צוּם מִשְׁפָּט פַר דִי דַייְינִים: (יג) וְהֶעָרִים אֲשֶׁר תִּתֵּנוּ אוּנ דִי שְׁטֶעט וָואס אִיר וֶועט גֶעבְּן

מצות השם

זִיצִין אוּנ זֵיי אוּנ צוּ יֶעדֶר שְׁטָאט וָוס מֶען וֶועט זֵיי גֶעבְּן זָאל מֶען זֵיי צוּ גֶעבְּן אַיין פְּלַץ פוּן צְוֵויי טוֹיזֶנְט אַיילְן דְהַיְינוּ טוֹיזֶנְט אַיילְן לֵיידִיגִי פְּלַאץ אִין אַיין טוֹיזֶנְט אַיילְן פֶעלְדֶר אוּנ וַויין גֶערְטְנֶר אִין דִי מִצְוָה גֵייט אָן אוּנ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: תמ) וְלֹא יָמוּת הָרוֹצֵחַ וגו' דָּס אִין דִי מִצְוָה

לָכֶם׃ יד אֵת שְׁלֹשׁ הֶעָרִים תִּתְּנוּ
מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן וְאֵת שְׁלֹשׁ הֶעָרִים
תִּתְּנוּ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן עָרֵי מִקְלָט
תִּהְיֶינָה׃ טו לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר
וְלַתּוֹשָׁב בְּתוֹכָם תִּהְיֶינָה שֵׁשׁ־
הֶעָרִים הָאֵלֶּה לְמִקְלָט לָנוּס
שָׁמָּה כָּל־מַכֵּה־נֶפֶשׁ בִּשְׁגָגָה׃
ואם

יְהוֹן לְכוֹן׃ יד יָת
תְּלַת קִרְוַיָּא תִּתְּנוּן
מֵעִבְרָא לְיַרְדְּנָא וְיָת
תְּלַת קִרְוַיָּא תִּתְּנוּן
בְּאַרְעָא דִכְנָעַן קִרְוֵי
שֵׁיזָבוּתָא יְהוֹיָן׃
טו לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
וּלְגִיּוֹרָא וּלְתוֹתָבָא
דְּבֵינֵיכוֹן יְהוֹיָן שֵׁית
קִרְוַיָּא הָאִלֵּין לְשֵׁיזָבָא
לְמֵיעֲרַק לְתַמָּן כָּל
דְּיִקְטוֹל נַפְשָׁא בְּשָׁלוּ׃
ואם

תו״א את שלש הערים. סס : לבני ישראל. סס : בשגגה. סס ז :

רשב״ם

וזימנתם : (יד) את שלש הערים תתנו מעבר לירדן. אותן הבדיל משה בחייו כדכתיב אז יבדיל משה :

רש״י

בסיון שלש ערים בעבר הירדן לא היו קולטות עד שנבחרו ש שלש שבחן יהושע בארץ כנען [ספרי]: (יד) את שלש הערים וגו׳. (מכות ט) אף ע״פ שבארץ כנען תשעה שבטים וכאן אינן אלא שנים ושלי השוה מנין ערי מקלט שלהם משום דבגלעד נפישי רוצחים דכתיב (הושע ו) גלעד קרית

שפתי חכמים

ש רל״ל ל״ל למכתב כמנין בה מדכתיב אחריו את שלש הערים תתנו וגו׳ ע״מ דשם כם אלא לומר לך שלא היו קולטות אלא עד שיהיו כל השש כיפ׳ : ת ואם תאמר והרי ערי מקלט לא היו קולטות אלא שוגגין ולא מזידין ואם כן למה צריך בגלעד לג׳ ערי מקלט דא״ל דנפישי רוצחים ר״ל שוגגים דאין טעם כדבר כיאך בא דנפישי שוגגים היו וי״ל דודאי מזידים היו אבל לא היו שם עדים ואמרו שוגגין אנו לכך היו צריכין שלש ערי מקלט. רא״ם. ועי״ל דאיירי כענין שפי׳ בפ׳ משפטים על והאלהים אנה לידו שהקב״ה מזמנם לפונדק אחד וכו׳ ה״נ איירי כענין זה לפי שהיו הרבה רוצחין בגלעד שהיו מזידין בלא עדים ובא״י היו הרבה שוגגין בלא עדים הם עשה הקב״ה מזמנן

בית דוד

אַז גֶעשַׁייִדְט דְרַייא שְׁטֶעט אוֹיף דִי זַייט יַרְדֵן. פוּן דֶעסְטְווֶעגֶין (לֹא הָיוּ קוֹלְטוֹת) הָאבֶּן דִי שְׁטֶעט נִיט צוּ גֶענוּמֶן דִיא רוֹצְחִים (עַד שֶׁנִּבְחֲרוּ שָׁלֹשׁ שֶׁנָּתַן יְהוֹשֻׁעַ בְּאֶרֶץ כְּנַעַן) בִּיז יְהוֹשֻׁעַ הָאט אוֹיס גֶעקְלִיבֶּן דִי אַנְדֶערֶע דְרַייא שְׁטֶעט אוּנ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. בִּיז עֶס זֶענִין גֶוועֶן אַלֶע זֶעקְס שְׁטֶעט צוּ זַאמֶען׃ (יד) (אֵת שְׁלֹשׁ הֶעָרִים וגו׳). זָאגְט רש״י (אַף עַל פִּי שֶׁבְּאֶרֶץ כְּנַעַן תִּשְׁעָה שְׁבָטִים) אֲפִילוּ אוּנ דַאנְד כְּנַעַן זֶענִין גֶוועֶן נַיין שְׁבָטִים (וְכַאן אֵינָן אָרָא שְׁנַיִם וְחָצִי) אוּנ אוֹיף דִי זַייט יַרְדֵן אִיז נָאר גֶוועֶן צְווַיי אוּנ אַהאלְבֶּר שֵׁבֶט. פוּן דֶעסְטְווֶעגֶין (הִשְׁוָה מִנְיַן עָרֵי מִקְלָט שֶׁלָּהֶם) הָט הקב״ה נָבָאטֶן דִיא צָאהְל פוּן דִי עָרֵי מִקְלָט זָאל זַיין אוּנ בֵּיידֶע עֶרְטֶער גְלַייךְ. אוֹיף דִיא זַייט יַרְדֵן דְרַייא מִקְלָט שְׁטֶעט. אוּנ אִין כְּנַעַן דְרַייא מִקְלָט שְׁטֶעט (מִשּׁוּם דְּבְגִלְעָד נְפִישֵׁי רוֹצְחִים) ווַייל אוּנ גִלְעָד זֶענִין גֶוועֶן פִיל רוֹצְחִים (דִכְתִיב) ווִי עֶס שְׁטֵייט אוּנ פָּסוּק (גִלְעָד קִרְיַת פּוֹעֲלֵי אָוֶן עֲקֻבָּה מִדָּם) גלעד

פירוש לתורת אלהים

שֵׁשׁ עָרֵי מִקְלָט זָאלֶן זַיי צוּ אַייךְ זַיין זֶעקְס עָרֵי מִקְלָט׃ (יד) אֵת דְרַייא שְׁטֶעט תִּתְּנוּ מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן זָאלְט אִיר גֶעבֶּן אוֹיף יֶענֶר זַייט יַרְדֵן וְאֵת אוּנ דִי דְרַייא שְׁטֶעט תִּתְּנוּ זָאלְט אִיר גֶעבֶּן אִין לַאנְד כְּנַעַן (עַיין רש״י) עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה זַייא זָאלֶן זַיין שְׁטֶעט פוּן אַנְטְרִינוּנְג׃ (טו) לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל דִי עָרֵי מִקְלָט זָאלֶן זַיין צוּ דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל אוּנ צוּם פְרֶעמְדֶן אוּנ צוּם אַלְט גִיזֶעסֶענֶם בְּתוֹכָם צְווִישֶׁן זַיי זָאלֶן זַיין שֵׁשׁ דִי זֶעקְס שְׁטֶעט צוּא אַיין אַנְטְרִינוּנְג לָנוּס שָׁמָּה צוּ אַנְטְלוֹפִין דָארְט כָּל מַכֵּה נֶפֶשׁ בִּשְׁגָגָה אִיטְלִיכֶער וָואס דֶער שְׁלָאגְט אַנֶפֶשׁ בְּשׁוֹגֵג׃ (טז) וְאִם אוּנ אוּב אַמֶענְטְשׁ ווֶעט

מצות השם

אַז אֲפִילוּ מֶען זֶעהְט אַיינֶר הַרְגִ׳ינְ׳ט דֶעם אַנְדֶערֶן טָאר מֶען אוּם אַלֵיין נִיט הַרְגִינֶען נָאר מֶען מוּז אוּם בְּרֶענְגֶען צוּ דִי דַיָּינִים צוּם מִשְׁפָּט אוּנ דִי מִצְוָה נֵייט אָן אוֹיף יֶעדֶין אָרְט אִין אֵיעדֶער צַייט׃

טז ואם במאן דפרזלא מחהי וקטליה קטולא הוא אתקטלא יתקטיל קטולא: יז ואם באבנא דמתנסבא בידא דהיא

כמיסת

טז ואם בכלי ברזל הכהו וימת רצח הוא מות יומת הרצח: יז ואם באבן יד אשר ימות בה הכהו

וימת

בעל הטורים

ימות: (יז) באבן. ג' הכא ואידך והכה איש את רעהו באבן ואידך באבן כמלך. והכה איש את רעהו באבן אם כוח באבן יד

שפתי חכמים

תזמין לפונדק אחד ר"ל לגלעד ואותן שוגגין. שאל"י הורגין אותן המזידין בשוגג כגון שיושבין תחת הסולם כענין שפרש"י שם ואם כן המזידין נהרגו והשוגגין היו גולין שם בגלעד לערי מקלט לכך צריכין שלש ערי מקלט בגלעד כמו בכל א"י: א מקובה לי' ארב: ב כמיסת כדי ר"ל כשיעור: ג כלו' מה שכתוב ואם בכלי ברזל וגו' ואם באבן יד וגו' או בכלי עץ וגו' עד ואם בשנאה וגו' דלאו איירי בשוגג פי' הוצרך לזה שלא תאמר בשלמא אם הוא על השוגג הוצרך לומר ואם בכלי ברזל וכל הכתובים להודיע שבר קטלא הוא אם הורג אפי' בשוגג אבל אם הוא על המזיד מה לי ברזל מה לי דבר אחר מזיד הוא אבל מה שכתוב אחריו או באיבה וגו' עד ואם בפתע וגו' זה ודאי איירי במזיד: ד וכ"פ דקשה לרש"י ל"ל למכתב אבן הא לעיל כתיב גם כן אבן ומיירי נמי בשוגג אלא

רש"י

קרית פועלי און עקובה א מדם: (טז) ואם בכלי ברזל הכהו. אין זה מדבר בהורג בשוגג הסמוך לו אלא בהורג במזיד ובא ללמד שההורג בכל דבר צריך שיהא בו שיעור כדי להמית שנאמר בכולם אשר ימות בו. דמתרגמינן דהיא כמסת ב דימות בה חוץ מן הברזל שגלוי וידוע לפני הקב"ה שהברזל ממית בכל שהוא אפי' מחט לפיכך לא נתנה בו תורה שיעור לכתוב בו אשר ימות בו ואת"ה בהורג בשוגג הכתוב מדבר ג הרי הוא אומר למטה או בכל אבן ד אשר ימות בה בלא ראות וגו' למד על האמורי' למעלה שבהורג במזיד הכתוב מדבר: (יז) באבן יד [ספרי] שיש בה מלא יד: אשר

ימות

בית דוד

בקער איז אשטאט וואס דיא מענטשן טוהען אומעכט זיי לאערען אויף בלוט : (טז) (ואם בכלי ברזל הכהו) זאגט רש"י (אין זה מדבר בהורג בשוגג) דער פסוק שמיסט ניט פון אמענטש וואס הרגת אומגערן (הסמוך לו) ווי דר פסוק וואס שטייט פריער נאנט צו דעם פסוק . דער פריערדיגר פסוק שמיסט פון אמענטש וואס האט גיהרגת זיין חבר אומגערין (אלא בהורג במזיד) נאר דער פסוק שמיסט אז איינער הרגת דעם אנדערן גערן . ווילענדיג (ובא ללמד) דר פסוק קומט לערנען (שההורג בכל דבר צריך שיהא בו שיעור כדי להמית) אז איינער הרגת דעם אנדרן . מיט וועלכע זאך ער הרגת אים . מוז דס זיין אזו אזאך מען זאל קענן מיט די זאך הרגנן (שנאמר בכולם אשר ימות בו) ווארום עס שטייט ביי אלע זאכן אשר ימות בו . וואס מען קען דורך די זאך שטארבן (כדמתרגמינן) ווי דר תרגום טייטשט (דהיא כמסת דימות בה) דס איז אזאך וואס מען קען דורך דעם שטארבען (חוץ מן הברזל) נאר אז איינר האט גיהרגת זיין חבר מיט איין אייזען אפילו מיט אקליין שטיקל אייזין . דרף מען דעם רוצח הרגנן (שגלוי וידוע לפני הקב"ה שהברזל ממית בכל שהוא אפילו מחט) ווייל הקב"ה ווייסט אפילו מיט דעם קלענסטין שטיקל אייזין קען מען הרגנן אמענטש . אפילו מיט אנאדיל קען מען הרגנן אמענטש (לפיכך לא נתנה בו תורה שיעור לכתוב בו אשר ימות בו) דריבער האט די תורה ניט גיגעבן אמאס און ניט איוואג ווי גרוים און ווי שווער זאל זיין דס אייזין וואס מען וועט מיט אים הרגנן און דיא תורה האט ניט געשריבן ביי דעם אייזן אשר ימות בו . עס זאל זיין איין אייזען וואס מען קען מיט אים הרגנן . ווייל מיט אלע אייזנס קען מען הרגנן (ואם תאמר בהורג בשוגג דכתיב מדבר) אויב דוא וועסט וועלן זאגן דר פסוק שמיסט ביי דעם מענטש וואס הרגת ניט ווילענדיג . דס קען ניט זיין (הרי הוא אומר למטה) ווארום דער פסוק זאגט ווייטער (או בכל אבן אשר ימות בה בלא ראות וגו') אויב ער האט אים גישלאגן מיט אשטיין וואס מען קען מיט אים הרגנן. נאר ער האט אים נהרגת ניט וועלנדיג. ווען ער האט גיווארפן דעם שטיין האט ער ניט גזעהן אמענטשן גייענדיג . נאר פליצלונג איז אן גקומען דער מענטש און דער שטיין איז אויף אים גיפאלען און האט אים געהרגת (למד על האמורים למעלה) דער פסוק לערנט אונז דיא פסוקים וואס זענן פריער גזאגט (שבהורג במזיד הכתיב מדבר) שמיסן פון דעם וואס הרגת ווילענדיג : (יז) (באבן יד) מיינט מען (שיש בה מלא יד) דער שטיין פר נעמט אפולע האנט : (אשר ימות בה) . מיינט מען (שיש בה שיעור

להמית

פירוש לתורת אלהים

וועט דר שלאגן דעם אנדרן מיט אין אייזערני כלי וימית און ער וועט ווערן גיטייט ער וועט אים הרגנן במזיד רוצח הוא איז ער ארוצח מות קומט דעם רוצח מיתה : (יז) ואם באבן יד און אויב מיט אזו אשטיין וואס זיין האנד איז דר פון פיל אשר וואס מען קען מיט דעם טייטן

וַיָּמֹת רֹצֵחַ הוּא מוֹת יוּמַת הָרֹצֵחַ׃
יח אוֹ בִּכְלִי עֵץ־יָד אֲשֶׁר־יָמוּת בּוֹ
הִכָּהוּ וַיָּמֹת רֹצֵחַ הוּא מוֹת יוּמַת
הָרֹצֵחַ׃ יט גֹּאֵל הַדָּם הוּא יָמִית
אֶת־הָרֹצֵחַ בְּפִגְעוֹ־בוֹ הוּא יְמִתֶנּוּ׃
כ וְאִם־בְּשִׂנְאָה יֶהְדָּפֶנּוּ אוֹ־
הִשְׁלִיךְ עָלָיו בִּצְדִיָּה וַיָּמֹת׃ כא אוֹ
באיבה

כְּמִיסַת דִּי יְמוּת בַּהּ
מְחָהִי וְקַטְלֵיהּ קָטוֹלָא
הוּא אִתְקְטָלָא יִתְקְטֵיל
קָטוֹלָא׃ יח אוֹ בְּמָאן
דְּאָע דְּמִתְנְסֵיב בִּידָא
דְּהִיא כְּמִיסַת דִּי יְמוּת
בֵּיהּ מְחָהִי וְקַטְלֵיהּ
קָטוֹלָא הוּא אִתְקְטָלָא
יִתְקְטֵיל קָטוֹלָא׃
יט גָּאֵיל דְּמָא הוּא
יִקְטוֹל יַת קָטוֹלָא כַּד
אִתְחַיַּיב לֵיהּ מִן דִּינָא
הוּא יִקְטְלִינֵּיהּ׃ כ וְאִם בְּסַנְאָה דְּחָהִי אוֹ רְמָא עֲלוֹהִי בְּכַמְנָא
וְקַטְלֵיהּ׃ כא אוֹ בִּדְבָבוּ מְחָהִי בִּידֵיהּ

רש"י

ימות בה. שיש בה שיעור להמית ה כתרגומו לפי שנא' [שמות כא] והכה איש את רעהו באבן ולא נתן בה שיעור יכול כל שהוא לכך נא' אשר ימות בה: (יח) או בכלי עץ יד. לפי שנאמר [שמות כא] וכי יכה איש את עבדו או את אמתו בשבט יכול כל שהוא לכך נאמר כאן אשר ימות בו שיהא בו כדי להמית: (יט) בפגעו בו. אפי' בתוך ערי מקלט: (כ) בצדיה. כתרגומו בכמנא במארב:

שפתי חכמים

למד על האמורות למעלה כו': ה ות"ת וכא כתיב כאן יד ופרש"י שיש בו מלא יד כלו' שיש בו כדי להמית וי"ל דחד ללמד שיהא בו כדי להמית במכה וחד שיהא בו כדי להמית בזריקה דפעמים יש בו כדי להמית במכה ואין בו כדי להמית בזריקה ואם זרקו והמית בו כ"א דחייב קמ"ל דאינו חייב עד שיהא בו כדי להמית בזריקה ובזה יתורץ מה שכתב הרא"ם ולא ידעתי וכו': ו לפי שמדבר כאן במזיד כמו שפי' רש"י

בית דוד

(להמית) דער שטיין איז אזו גרוס אז מען קען מיט אים הרגנן (כתרגומו) ווי דר תרגום טייטשט (לפי שנאמר והכה איש את רעהו באבן) ווייל עס שטייט אונ פסוק אויב איינער ווערט שלאגן דעם אנדרן מיט אשטיין (ולא נתן בה שיעור) אונ די תורה הט ניט גזאגט ווי גרוס דער שטיין דארף זיין (יכול כל שהוא) איך וואלט מיינען אפילו ער הט אים גיהרגת מיט אקליין שטיינדיל דארף מען אים אויך הרגנען (לכך נאמר אשר ימות בה) דריבר זאגט דער פסוק ער איז אנדרש ניט חייב מיתה סיידן ער הט נהרגת מיט אשטיין וואס מען קען מיט אים הרגנן: (יח) (או בכלי עץ יד) (לפי שנאמר) ווייל עס שטייט אונ פסוק (וכי יכה איש את עבדו או את אמתו בשבט) אוב אמענש וועט שלאגן זיין קנעכט אדר זיין דינסט מיט ארוט אונ זיא ווערן באלד גשטארבן קומט אום מיתה (יכול כל שהוא) איך וואלט גמיינט אפילו ער הט זיי גשלאגן מיט אדינע רוט קומט אים אויך מיתה (לכך נאמר בעץ אשר ימות בו) דריבר זאגט דער פסוק אויב ער האט אים גשלאגן מיט אהאלץ וואס מען קען דורך אים שטארבן (שיהא בו כדי להמית) מען זאל קענען הרגנען מיט דעם האלץ: (יט) (בפגעו בו). זאגט רש"י (אפילו בתוך ערי מקלט) אפילו דער וואס הט נהרגת במזיד איז אנטלאפן אין איין שטאט פון דיא ערי מקלט אונ דער קרוב פון דעם געהרגת'ן הט גטראפן דעם רוצח אין די ערי מקלט מעג דער קרוב אום הרגנן אפילו אין דיא ערי מקלט: (כ) (בצדיה). זאגט רש"י (כתרגומו) ווי דר תרגום שרייבט (בכמנא, במארב) דער רוצח (ראובן) הט זיך בהאלטן שמעון זאל אום ניט זעהן אונ פון זיין בהעלטעניש האט ער

פירוש לתורת אלהים

הכהו האט ער גשלאגן אים וימות אונ ער איז ווארען גטייט רוצח איז ער ארוצח מות זאל ווערן גטייט דער רוצח: (יח) או בכלי אדר מיט איין הילצערנע כלי וואס איז פון דעם אפולי האנד אשר ימות וואס מען קאן מיט דעם שטיק האלץ הרגנן אמענטש הט ער גשלאגן אים אונ איז ווארען גטייט איז ער ארוצח מות זאל מען דם רוצח הרגנן: (יט) גואל הדם. דר בלוט פריינד הוא ימית ער זאל טייטען דעם רוצח בפגעו בו אין זיין טאג בגעגענן אין אים הוא ימתנו זאל ער אים טייטן וואו ער וועט אים בגעגנן אפילו אין ערי מקלט מעג ער אים הרגנן: (כ) ואם

בְּאֵיבָה הִכָּהוּ בְיָדוֹ וַיָּמֹת מוֹת־יוּמַת הַמַּכֶּה רֹצֵחַ הוּא גֹּאֵל הַדָּם יָמִית אֶת־הָרֹצֵחַ בְּפִגְעוֹ־בוֹ׃ כב וְאִם־בְּפֶתַע בְּלֹא־אֵיבָה הֲדָפוֹ אוֹ־הִשְׁלִיךְ עָלָיו כָּל־כְּלִי בְּלֹא צְדִיָּה׃ כג אוֹ בְכָל־אֶבֶן אֲשֶׁר־יָמוּת בָּהּ בְּלֹא רְאוֹת וַיַּפֵּל עָלָיו וַיָּמֹת

והוא

וְקַטְלֵיהּ אִתְקְטָלָא יִתְקְטֵיל מַחְיָא קָטוֹלָא הוּא גָאֵיל דְּמָא יִקְטוֹל יָת קָטוֹלָא כַּד אִתְחַיַּב לֵיהּ מִן דִּינָא׃ כב וְאִם בִּתְכֵּיף בְּלָא דְבָבוּ דַחֲהִי אוֹ רְמָא עֲלוֹהִי כָּל מָאן בְּלָא כְמַן לֵיהּ׃ כג אוֹ בְּכָל אַבְנָא דְהִיא

כמיסת

תו"א או באיבה. סנה' עו כד: מות יומת המכה. מליפות לא כג:' טו מה כג עב עז: גואל הדם. שם מה: ואם בפתע שם כריתות ט: בלא ראות. נדרים פז פח קמא סו מכות ט: ויפל עליו. מכות ז:

בעל הטורים

צריך אומד שיהא בו כדי להמית בנא' אשר ימות בה אבל אם הוא גדול כאבן הבא לך א"ל אומר מתילא יש בו כדי להמית: (כב) הדפו. ב' במס' בלא איבה הדפו כי ה' הדפו. והיינו דאמרי' והאלהים אנה לידו משל לבני בני אדם אחד הרג שוגג ואחד הרג מזיד הקב"ה מזמנן לפונדק א' זה שהרג שוגג עולה בסולם ונופל על זה שהרג מזיד ונמצא הורגו בשוגג ונתחייב גלות וזהו בלא איבה הדפו ורוצה להתחזק ולעמוד ולא יוכל כי ה' הדפו: (כג) ויפל. ג'. ויפל עליו וימות ויפל בקרב מחנהו ויפל ה' אלהים הרדמה כדאי' במדרש יומר ממה שהרג בהם שליו ע"י אכילה הרג בהם ע"י ירידה שירד ונפל על ראשם וזהו ויפל עליו וימות ויפל ה' אלהים תרדמה כדאי' במדרש לצדיקים אוכלים ומתים מיד רשעים יורדים למטה ומתנונים והולכים עד שלשים יום וזהו ויפל ה' אלהים תרדמה

שתרדמה

שפתי חכמים

לעיל ואם לא המיתוהו ב"ד ונלה לערי מקלט שלא ברשות ב"ד ימית אותו אפי' תוך ערי מקלט דאל"כ ל"ל בפגעו בו הא כבר כתיב גואל הדם ימית את הרוצח: ז לפי שבזולת תוספת מלת הכהו יובן שבלא ראות דבק עם אשר ימות כלומר שלא ראה מיתתו ואין הדבר כן דקר"ל שלא ראה בהכאתו ועוד בזו"ת זה כהוספת יהיה במאמר או בכל אבן אחר בהכרח כי היה ל"ל או הכהו בכל אבן דאי אהשליך דלעיל מיניה קאי אם כן או כל אבן מבע"ל: ח כגון היה מגלגל במעגלה ונפל:

רש"י

(כב) בפתע. באונס ותרגומו בתכיף שהיה סמוך לו ולא היה לו שהות להזהר עליו: (כג) או בכל אבן אשר ימות בה. הכהו ז: בלא ראות. שלא ראהו: ויפל עליו (מכות יא) מכאן אמרו ההורג

דרך

בית דוד

נווארפן אשטיין אויף שמעון אונ הט אום נהרגת: (כב) (בפתע). מיינט מען (באונס) ער איז גוועו גנייט ער זאל אום הרגנן (ותרגומו בתכיף) דער תרגום טייטשט בפתע מיינט מען מיט גשווינדיקייט ווייל ער איז גוועו געיילט הט ער גיט גקענט אכטונג געבן אויב אמענש שטייט געבען אים (שהיה סמוך לו ולא היה לו שהות להזהר עליו) דר מענש (שמעון) איז גשטאנן נאנט געבן ראובן נאר ראובן האט קיין צייט נהאט ער זאל זיך היטען דער שטיין זאל ניט פאלן אויף שמעון: (כג) (או בכל אבן אשר ימות בה). (הכהו) אדר ער האט אים גשלאגן מיט אשטיין וואס מען קען הרגנן מיט אים: (בלא ראות). מיינט מען (שלא ראהו) ער הט אים ניט גזעהן: (ויפל עליו) זאגט רש"י (מכאי אמרו) פון דאני האבן די רבנן גזאגט (ההורג דרך ירידה גולה)

אוב

פירוש לתורת אלהים

בשנאה אונ אוב ער וועט דורך פיינדשאפט אים אשטופ געבן או השליך אדר ער הט אויף אים גווארפן מיט אלאקערונג וימות אונ ער וועט ווערן גטייט: (כא) או באיבה אדער מיט פיינדשפט הט ער גשלאגן אים מיט זיין האנד וימות אונ ער איז ווארען גטייט דער ווס הט גשלאגן זאל ווערן גטייט דר גזען רוצח הוא ער איז ארוצח גואל הדם ימית דר בלוט פריינד זאל טייטן דעם רוצח בפגעו בו אז ער וועט אים בגעגנען אפילו ער וועט אים בגעגענען אין ערי מקלט זאל ער אים מערט הרגנן: (כב) ואם אונ אוב בפתע פלוצלונג דס הייסט באונס בלא איבה נאר אן פיינדשאפט האט ער אים אשטופ געגעבן או השליך עליו אדער ער האט אויף אים גווארפן אכלי פון אלע כלים בלא צדיה אן אלאקערונג ער הט אויף אים בשוגג אווארף גטאן: (כג) א בכל אבן אדער ער האט אויף אים גווארפן אשטיין פון אלע שטיינער וואס מען קען דער

מים

וְהוּא לֹא־אוֹיֵב לוֹ וְלֹא מְבַקֵּשׁ
רָעָתוֹ׃ כד וְשָׁפְטוּ הָעֵדָה בֵּין הַמַּכֶּה
וּבֵין גֹּאֵל הַדָּם עַל הַמִּשְׁפָּטִים
הָאֵלֶּה׃ כה וְהִצִּילוּ הָעֵדָה אֶת־
הָרֹצֵחַ מִיַּד גֹּאֵל הַדָּם וְהֵשִׁיבוּ אֹתוֹ
הָעֵדָה אֶל־עִיר מִקְלָטוֹ אֲשֶׁר־נָס
שָׁמָּה וְיָשַׁב בָּהּ עַד־מוֹת הַכֹּהֵן
הַגָּדֹל

אונקלוס

כְּמִסַּת דִּי יְמוּת בַּהּ בְּלָא חֲזֵי וּרְמָא עֲלוֹהִי וְקַטְלֵיהּ וְהוּא לָא סָנֵי לֵיהּ וְלָא תָבַע בִּישְׁתֵּיהּ׃
כד וִידוּנוּן כְּנִשְׁתָּא בֵּין מַחְיָא וּבֵין גָּאֵיל דְּמָא עַל דִּינַיָּא הָאִלֵּין׃
כה וִישֵׁזְבוּן כְּנִשְׁתָּא יָת קָטוֹלָא מִיַּד גָּאֵיל דְּמָא וִיתִיבוּן יָתֵיהּ כְּנִשְׁתָּא לְקִרְיַת שֵׁיזָבוּתֵיהּ דִּי עֲרַק לְתַמָּן וְיִתֵּב בַּהּ עַד דִּימוּת כַּהֲנָא רַבָּא דִּי

ת״א והוא לא אויב. סנה׳ כט ע: ושפטו העדה. פסחים יב ר״ה טו סנה׳ ג כט קמא פז: והצילו העדה. פסחים יב ר״ה כו סנה׳ ב ג סט מכות י: וישב בה. סנה׳ יח מכות יא יב:

בעל הטורים

שפרעה נפלה עליהם ויצנו שירת עולם: (כה) עד מות הכהן

רשב״ם

(כה) עד מות הכהן הגדול. לפי פשוטו כל ימי השופט

רש״י

דרך ירידה את נולה דרך עלייה ט אינו גולה: (כה) עד מות הכהן הגדול. שהוא בא להשרות שכינה בישראל ולהאריך ימיהם והרוצח בא לסלק את השכינה מישראל ומקצר את ימי החיים אינו כדאי שיהא לפני כהן גדול. ד״א לפי שהיה לו לכהן גדול להתפלל י שלא תארע

שפתי חכמים

עליו והרגתו או שהיה מגלגל בחבילתו ונפלה עליו או שהיה יורד בסולם ונפל עליו והרגתו הרי זה גולה: ט היה מושך למעלה במעגלה ונפלה עליו והרגתו היה דולה בחביתו ונפסק החבל ונפלה עליו והרגתו היה עולה בסולם ונפל עליו והרגתו ה״ז אינו גולה פי׳ משום דכל אלו דרך עלייה הם ולא היה לו ליזהר: י ר״ל דלטעם ראשון קשה מדכתיב עד מות הכהן הגדול מגיד לך הכ׳ שרוצח יאריך ימים אחר שמת כהן הגדול לפי שהכ״ג ימות מהרה ולמה ומפרש לפי שהיה כו׳ ולפי ד״א קשה אם הכהן גדול נענש שמת על שלא התפלל למה ישוב הרוצח לביתו אחרי מות הכ״ג לכן פירש גם טעם ראשון:

בית דוד

אויב איינר הרגת זיין חבר נים ווילענדינג אראפ פאלענדיג דהיינו איינר האט אראפ גלאזט אויף דיא ערד אשווערע זאך מיט אשטריק אונ דער שטריק איז צוריסען געווארן אונ דיא זאך איז געפאלן אויף אמענש אונ האט אים גהרגת דארף ער פאר טריבן ווערן אין דיא ערי מקלט (דרך עליה אינו גולה) אבר אז ער האט ארויף געצויגן אין דיא הויך אשווערע זאך מיט אשטריק אונ דער שטריק האט זיך אפ געריסן אונ דיא זאך איז געפאלען אויף אמענש אונ האט אים געהרגת דארף ער נים פאר טריבן צו ווערען אין דיא ערי מקלט אריין: (כה) (עד מות הכהן הגדול). זאגט רש״י (שהוא בא להשרות שכינה בישראל ולהאריך ימיהם) דר כהן גדול קומט מאכן רוהען דיא שכינה ביי יודן אונ צו דער לענגערין זייער לעבין (והרוצח בא לסלק את השכינה מישראל) אונ דר רוצח קומט אפטאן די שכינה, פון יודען (ומקצר את ימי החיים) אונ ער קירצט אפ דיא טעג פון דיא לעבעדיגע (אינו כדאי שיהא לפני כהן גדול) איז ער נים ווערט ער זאל זיין פאר דם כהן גדול, דריבער פון ער זיין אינ עיר מקלט ער זאל קיין מאל זעהן דעם כהן גדול, אבער אז דר כהן גדול איז געשטארבן, מעג ער קומען אהיים (דבר אחר) נאך אפשט איז (לפי שהיה לו לכהן גדול

פירוש לתורת אלהים

מיט טייטן בלא ראות אונ ער האט אים נים געזעהן ער השונגט במזיד אוורף גיטאן אויף אים ויפל עליו אונ דר שטיין איז ארויף געפאלן אויף אים וימות אונ ער איז דר פון ווארן גיטייט והוא אונ דר רוצח איז אים גאר קיין שום פיינט גים געוועז ולא מבקש רעתו אונ ער דט נים בגערט זיין שלעכץ: (כד) ושפטו העדה זאלן די עדה משפטן בין המכה צווישען דעם רוצח אונ צווישן דעם גואל הדם על המשפטים האלה אויף דיא משפטים: (כה) והצילו העדה זאלן די עדה מציל זיין דעם רוצח מיד פון דם גואל הדם והשיבו אונ די עדה זאלן אים מאכ

מצות השם

תי) והשיבו אותו העדה וגו׳) דס איז די מצוה אז איין מענש הרגית דעם אנדערן אום גער

הַגָּדֹל אֲשֶׁר־מָשַׁח אֹתוֹ בְּשֶׁמֶן הַקֹּדֶשׁ׃
כו וְאִם־יָצֹא יֵצֵא הָרֹצֵחַ אֶת־גְּבוּל עִיר מִקְלָטוֹ אֲשֶׁר יָנוּס שָׁמָּה׃
כז וּמָצָא אֹתוֹ גֹּאֵל הַדָּם מִחוּץ לִגְבוּל עִיר מִקְלָטוֹ וְרָצַח גֹּאֵל הַדָּם אֶת־הָרֹצֵחַ אֵין לוֹ דָּם׃

דִּי רַבִּי יָתֵיהּ בִּמְשַׁח קוּדְשָׁא׃
כו וְאִם מִפַּק יִפּוֹק קָטוֹלָא יָת תְּחוּם קִרְיַת שֵׁיזָבוּתֵיהּ דִּי עֲרַק לְתַמָּן׃
כז וְיִשְׁכַּח יָתֵיהּ גָּאִיל דְּמָא מִבָּרָא לִתְחוּם קִרְיַת שֵׁיזָבוּתֵיהּ וְיִקְטוֹל גָּאִיל דְּמָא יָת קָטוֹלָא לֵית לֵיהּ

תו״א ואם יצא יצא הרוצח. מכות יב: ורצח גאל הדם. שם יב: 　כי

רש״י

תקלה זו לישראל בחייו: **אשר משח אותו** בשמן הקדש. לפי פשוטו מן המקראות הקצרי' הוא שלא פירש מי משחו כ אלא כמו אשר משחו המושח אותו בשמן הקדש. ורבותינו דרשוהו במסכת מכות לראיית דבר ללמד שאם עד שלא נגמר דינו מת כהן גדול ומנו אחר תחתיו ולאחר מכאן נגמר דינו חוזר במיתתו של שני שנא' אשר משח אותו וכי הוא משחו לכהן או הכהן משח אותו אלא להביא את המשח בימיו שמחזירו במיתתו (מכות יב): (כז) אין לו דם. (מכות ז) הרי הוא כהורג את המת

בית

גָּדוֹל לְהִתְפַּלֵּל שֶׁלֹּא תֶּאֱרַע תַּקָּלָה זוּ לְיִשְׂרָאֵל בְּחַיָּיו) ווייל דר כהן גדול הט געדארפט בעטן בי" הקב"ה עס זאל ניט טרעפן בי' זיין לעבן איין יוד זאל הרגנן דעם אנדערן יוד אפילו ניט ווילענדיג, אונ ער הט ניט געבעטן, דריבער שטארבט דער כהן גדול פריער, פר דעם רוצח: (אֲשֶׁר מָשַׁח אֹתוֹ בְּשֶׁמֶן הַקֹּדֶשׁ), ווס ער הט אים געזאלבט (געשמירט) מיט דם הייליגן בוימאייל. זאגט רש"י (לְפִי פְּשׁוּטוֹ מִן הַמִּקְרָאוֹת הַקְּצָרִים הוּא) נאך דר פראסטע מיינונג פון פסוק, איז דר פסוק פון די קורצע פסוקים (שֶׁלֹּא פֵּירֵשׁ מִי מְשָׁחוֹ) דר פסוק הט ניט געשריבן ווער הט אים געזאלבט (אֶלָּא כְּמוֹ אֲשֶׁר מָשַׁח אוֹתוֹ הַמּוֹשֵׁחַ אוֹתוֹ בְּשֶׁמֶן הַקֹּדֶשׁ) נאר עס איז גלייך ווי אונ פסוק וואלט נוועז געשריבן נאך איין ווארט „הַמּוֹשֵׁחַ" עס האט אים געזאלבט „ווער עס הט אים געזאלבט" (וְרַבּוֹתֵינוּ דְּרָשׁוּהוּ בְּמַסֶּכֶת מַכּוֹת לִרְאִיַּית דָּבָר) אונ גמרא מכות לערנין די רבנן דעם פסוק צו אבעוויזונג צו אזאך (לְלַמֵּד שֶׁאִם עַד שֶׁלֹּא נִגְמַר דִּינוֹ מֵת כֹּהֵן גָּדוֹל

דוד

דר פסוק קומט לערנין אויב דער כהן גדול איז געשטארבן איידער מען הט געפסקנת דעם דין פון דעם רוצח ער זאל פארטריבן ווערין (וּמִנּוּ אַחֵר תַּחְתָּיו) אונ מען האט גמאכט איין אנדרון כהן גדול (וּלְאַחַר מִכָּאן נִגְמַר דִּינוֹ) נאכדעם הט בית דין געפסקנת דעם דין אויף דעם רוצח ער זאל פטריבן ווערין (חוֹזֵר בְּמִיתָתוֹ שֶׁל שֵׁנִי) ווען דר אנדערר כהן גדול וועט שטארבן, דאמאלס וועט דר רוצח גיין צוריק אהיים (שֶׁנֶּאֱמַר) ווארום עס שטייט אונ פסוק אֲשֶׁר מָשַׁח אוֹתוֹ, ווס ער האט אים געזאלבט, ווייסן מיר ניט ווס דר פסוק מיינט (וְכִי הוּא מוֹשְׁחוֹ לְכֹהֵן) הט דען דר רוצח געזאלבט דם כהן גדול (אוֹ הַכֹּהֵן מָשַׁח אוֹתוֹ) אדר דר כהן גדול האט געזאלבט דעם רוצח (אֶלָּא לְהָבִיא אֶת הַמְּשׁוּחַ בְּיָמָיו שֶׁמַּחֲזִירוֹ בְּמִיתָתוֹ) נאר דר פסוק לערינט אונז דר רוצח גייט נאר ארויס פון עיר מקלט אויב עס איז געשטארבן דער כהן גדול ווס איז געזאלבט געווארן אונ זיין צייט: (כז) (אֵין לוֹ דָּם), מען מיינט (הֲרֵי הוּא כְּהוֹרֵג אֶת

כמת　　　　זהמת

פירוש לתורת אלהים

ווידער קערן אך עיר מקלטו צו דר שטאט פון זיין אנטרינונג אשר נס שמה וואסער איז אהין אנטלאפן געווארן וישב אונ דר רוצח זאל דארטן זיצן ביז דר כהן גדול וועט שטרבן אשר וואס מען האט אים געזאלבט מיט דעם הייליגן אייל (עיין רש"י): (כו) וְאִם יָצֹא יֵצֵא הָרֹצֵחַ אונ אויב דער רוצח וועט ארויס גיין את גבול פון דעם גימארק עיר מקלטו פון דער שטאט פון זיין אנטרינונג אשר וואס ער איז אהין אנטלאפן געווארן: (כז) וּמָצָא אוֹתוֹ גוֹאֵל הַדָּם אונ דר גואל הדם וועט אים געפונען פון אויסן וויניג פון דר שטאט וואס ער איז אהין אנטלאפן געווארן ורצח אונ דר גואל הדם וועט טייטן דם רוצח אין איז ניט פר האנדן צו אים קיין שולד עס

מצות השם

אונ ער איז אנטלויפען אין דיא ערי מקלט דאס הייסט מען הט גמאכט אזוינע שטעט ווס אז איינר

כח כִּי בְעִיר מִקְלָטוֹ יֵשֵׁב עַד־מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל וְאַחֲרֵי מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל יָשׁוּב הָרֹצֵחַ אֶל־אֶרֶץ אֲחֻזָּתוֹ׃ כט וְהָיוּ אֵלֶּה לָכֶם לְחֻקַּת מִשְׁפָּט לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם׃ ל כָּל־מַכֵּה־נֶפֶשׁ לְפִי עֵדִים יִרְצַח אֶת־הָרֹצֵחַ וְעֵד אֶחָד לֹא־יַעֲנֶה בְנֶפֶשׁ לָמוּת׃

ולא

יה דְמָא : כח אֲרֵי בְקִרְיַת שֵׁיזָבוּתֵיהּ יְתֵיב עַד דִימוּת כַּהֲנָא רַבָּא וּבָתַר דִימוּת כַּהֲנָא רַבָּא יְתוּב קָטוֹלָא לַאֲרַע אַחֲסַנְתֵּיהּ : כט וִיהוֹן אִלֵּין לְכוֹן לִגְזֵירַת דִין לְדָרֵיכוֹן בְּכֹל מוֹתְבָנֵיכוֹן : ל כָּל דְיִקְטוֹל נַפְשָׁא לְפוּם סַהֲדִין יִקְטַל יָת קָטוֹלָא וְסָהִיד חַד לָא יַסְהִיד בֶּאֱנָשׁ לְמִקְטַל :

ולא

תו"א כי בעיר מקלטו. שם יא יב זבחים קטו: ואחרי מות הכהן הגדול. מכות יא : וכיו אלה . יבמות ו סנה' לה מכות ז : כל מכה נפש. סנה' ס ו :

רש"י

המת שאין לו דם : (כט) בכל מושבתיכם . למד שתהא סנהדרין [קטנה] נוהגת בחוצה לארץ כל זמן שנוהגת ר בארץ ישראל . (ל) כל מכה נפש וגו'. הבא להרגו מ על שהכה את הנפש : לפי עדים ירצח. שיעידו שבמזיד נ ובהתראה הרגו: (לא) ולא

שפתי חכמים

כ דקרא משמע דרולה פה לכ"ג בשמן כמשמה לכך י"ל דמן המקראות כו' : ל דכתיב בפ' שופטים ועלית אל המקום מלמד שהמקום גורם כלו' בזמן שסנהדרי גדולה שבירושלים יושבין בלשכת הגזית ב"ד שבח"ל ובכל המקומות נוהגין : מ ר"ל כרולה על שהכה את הנפש : נ פי' וכ"ש מקרא הלר כאלו אמר כל מכה נפש כלו' שהרג נפש אינו רשאי להורגו אלא

בית דוד

המת שאין לו דם) עס איז גלייך ווי ער וואלט נהרגת אנטשטארבענעם וואס ער האט קיין בלוט : (כט) (בכל מושבותיכם) . זאגט רש"י (למד שתהא סנהדרין נוהגת בחוצה לארץ כל זמן שנוהגת בארץ ישראל) דר פסוק לערונט אונז אז די גאנצע צייט וואס דיא סנהדרין וועלען זיין אין ארץ ישראל . האט געדארפט זיין סנהדרין אונ חוצה לארץ אויך : (ל) (כל מכה נפש וגו') . זאגט רש"י מען מיינט (הבא להרגו על שהכה את הנפש) ווען ראובן וויל הרגנן משה ווייל משה האט נהרגת יהודה (לפי עדים ירצח) זאל ער נהרגת ווערען דורך עדות (שיעידו שבמזיד ובהתראה הרגו) אויב מענטשן זאגן עדות אויף משה אז ער האט ניהרגת יהודה ווילענדיג . אונ מען האט פריער אן גזאגט צו משה ער זאל אכטונג געבען ער זאל יהודה ניט הרגנן . אונ משה האט ניט געפאלגט אונ ער האט ניהרגת יהודה . דאמאלס דארף מען הרגנן משה : (לא) (ולא תקחו כופר) . מיינט

פירוש לתורת אלהים

הייסט גרייך וויא ער הרגית אטוטען מענטש : (כח) כי בעיר מקלטו ישב ער מיז נאר זיצען אין דר שטאט פון זיין אנטרינונג עד מות ביז דר כהן גדול שטארבט ואחרי מות אונ נאך דם טוט פון דם כהן גדול מעג שוין דר רוצח זיך ווידער קערן צו א זיין לאנד פון זיין ירושה : (כט) והיו אונ די דינים זאלן זיין צו אייך לחקת צו איין געזעצן משפט לדורותיכם צו אייערע גבורט בכל מושבותיכם אין אלע אייערע זיצונג (עיין רש"י) : (ל) כל איטליכער וואס קומט הרגנין אזו איין מענטשן מכה נפש וואס ער האט דר שלאגן אמענטשען לפי עדים נאך די רייד פון דיא עדות נאך ירצח זאל ער הרגנין דעם רוצח (עיין רש"י) ועד אחד אבר איין עדות זאל ניט זאגן אויף אמענטש קמ"ת צו טייטן אים : (לא) ולא אונ איר זאלט ניט נעמן אום לייזונג

מצות

האט נהרגת איין מענטש אום גערן אוז ער אהין אנטלאפן זאל דם בית דין שיקן נאך אים אונ מען זאל דעם רוצח משפטן צו האט ער ניט אים משנא געהרגית דעם מענטש אונ אזו באלד אז זייא זעהן אז ער האט טאקע אום גערין נהרגית זאלן זיי אום

השם

צוריק קערין אין דיא ערי מקלט אונ ער זאל דארט זיצן ביז דר כה"ג וועט שטארבן אונ דיא מצוה נייט אן אין דער צייט ווען יודן האבן געקענט דן זיין דיני נפשות :

תיא) ועד אחד וגו' דם איז די מצוה אז איין

לא וְלָא תְקַבְּלוּן מָמוֹן
עַל אֱנָשׁ קָטוֹל דִּי
הוּא חַיָּב לְמִקְטַל אֲרֵי
אִתְקְטָלָא יִתְקְטֵיל :
לב וְלָא תְקַבְּלוּן מָמוֹן
לְמֵעָרוֹק לְקִרְיַת
שֵׁיזָבוּתֵיהּ לְמֵתוּב
לְמִתַּב בְּאַרְעָא עַד

לא וְלֹא־תִקְחוּ כֹפֶר לְנֶפֶשׁ רֹצֵחַ
אֲשֶׁר־הוּא רָשָׁע לָמוּת כִּי־מוֹת
יוּמָת׃ לב וְלֹא־תִקְחוּ כֹפֶר לָנוּס
אֶל־עִיר מִקְלָטוֹ לָשׁוּב לָשֶׁבֶת
בארץ

תו״א חסר כוה. כתובות לה קמא פג סנה׳ לז מכות ה :ולא תקחו כפר לנוס • כתובות לו : לשוב לשבת. מכות יא :

רשב״ם

הגדול דונסת אסיריו לא פתח ביתה: (לא) ולא תקחו כופר. לא יפטר בממון בברייתא דר׳ אליעזר מדבר

בעל הטורים

כגדול . ג״פ כ״ג בפ׳ לומר לחד ככן גדול שנמשח ואחד מרובה בגדים ואחד ככן גדול שעבר כולם מסיבין כרולם

שפתי חכמים

אלא אמר שיעידו שהמזיד וכהתראה הרגו : ם פי׳ ומקרא קלר הוא כאלו אמר לא תקחו כופר לנפש רולח אשר הוא רשע למות לפוטרו מן המיתה כי מות יומת ולפי שכתוב בפרשת משפטים ואם שור נגח וגו׳ והמית איש או אשה השור יסקל וגם בעליו יומת בידי שמים משמע בשם שחייב שורו מיתה כך הוא במיתה ואפ״ה כתיב אחריו אם כופר יושת עליו ונתן פדיון משמע אם חייב מיתה בשביל שורו יכול ליפטר בממון הו״א כ״ה אם חייב מיתה בשביל עלמו יכול ליפטר עלמו בממון : ע בסו״א תחת כלמ״ד ובקמ״ץ תחת הנו״ן פי׳ השם

רש״י

תקחו כפר · [כתובות לז] לא יפטר ם בממון : (לב) ולא תקחו כפר לנוס אל עיר מקלטו . למי שנס אל עיר מקלטו שהרג בשוגג אינו נפטר מגלות בממון ליתן כופר לשוב לשבת בארץ בטרם ימות הכהן : לנוס · כמו ע לנס (בשו״א ובקמ״ץ) כמו (מיכה ב) שובי מלחמה ששבו מן המלחמה וכן (לפניה ג) נוגי ממועד וכן (יהושע ה) כי מולים היו כאשר תאמר שוב על מי ששב כבר ומול על מי שמל כבר כן שאמר לנוס על מי שנס כבר וקורהו נוס כלומר מוברח . וא״ת לנוס לברוס ותפרשהו לא תקחו כופר למי שיש לו לברוס לפטרו מן הגלות לא ידעתי היאך יאמר לשוב לשבת בארץ

בית דוד

מען (לא יִפָּטֵר בְּמָמוֹן) ער זאל ניט פריי ווערען מיט געלט . אויב משה וויל געבען געלט מען זאל אים ניט הרגנען . טאר מען ניט נאר מען מוז אים הרגנען : (לב) (וְלֹא תִקְחוּ כוֹפֶר לָנוּס אֶל עִיר מִקְלָטוֹ) . מען מיינט (לְמִי שֶׁנָּס אֶל עִיר מִקְלָטוֹ שֶׁהָרַג בְּשׁוֹגֵג) ווען איינער איז אנטלאפען אין עיר מקלט ווייל ער האט נהרגת אמעניטש ניט ווילענדיג (אֵינוֹ נִפְטַר מִגָּלוּת בְּמָמוֹן) ווערט ער ניט פריי פון דעם גלות מיט געלט (לִיתֵּן כּוֹפֶר לָשׁוּב לָשֶׁבֶת בָּאָרֶץ בְּטֶרֶם יָמוּת הַכֹּהֵן) אויב ער וויל געבען געלט ער זאל מעגען צוריק גיין אונ זיין שטאט פריער איידער דער כהן גדול וועט שטארבען טאר מען ניט . נאר ער מוז זיין אונ דעם עיר מקלט ביז צו דיא צייט ווס דער כהן גדול וועט שטארבען : (לָנוּס) . זאגט רש״י לנוס מיינט מען ניט צוא דעם ווס דארף אנטלויפען נאר (כְּמוֹ לָנָס) עס איז גלייך ווי עס וואלט גישטאנען לנס . צוא דעם אנטלאפענעם (כְּמ׳) ווי עס שטייט אונ פסוק שובי מלחמה . מיינט מען (שֶׁשָּׁבוּ מִן הַמִּלְחָמָה) זיי האבען צוריק גיקערט פון די מלחמה (וְכֵן) אונ אזו שטייט אונ פסוק נוגי ממועד . מיינט מען זייא זענען טרויריג גיווארען פון יום טוב (אָדֶר פון דיא צייט) (וְכֵן) אונ אזו שטייט אונ פסוק (כִּי מוּלִים הָיוּ) זיי זענען גימלת גיווארען (כַּאֲשֶׁר תֹּאמַר שׁוּב עַל מִי שֶׁשָּׁב כְּבָר) אזו ווי מען זאגט שוב אויף דעם ווס האט לאנג צוריק גיקערט (וּמוּל עַל שֶׁמָּל כְּבָר) אונ מול זאגט מען אויף דעם ווס האט זיך לאנג מלה גיוועזען (כֵּן תֹּאמַר לָנוּס עַל מִי שֶׁנָּס כְּבָר) אזו זאגט מען לנוס אויף דעם מענש וואס איז לאנג אנטלאפען (וְקוֹרֵהוּ נוּס) אינ מען רופט אים נוס (כְּלוֹמַר) ווייל מען מיינט (מוּבְרָח) אנטלאפענר זאגט רש״י (וְאִם תֹּאמַר) אויב דו וועסט וועלען זאגן (לָנוּס מיינט מען לִבְרוֹחַ) צוא אנטלויפען (וּתְפָרְשֵׁהוּ לֹא תִקְחוּ כוֹפֶר לְמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ לִבְרוֹחַ לְפָטְרוֹ מִן הַגָּלוּת) אונ דו וועסט זאגן מען מיינט איר זאלט ניט נעמען קיין געלט ביא דעם מענש וואס איז פאר שולדיגט גיוואר; ער זאל מוזען אנטלויפען אין עיר מקלט אונ פאר דעם געלט וועסטו אים בעפרייען פון אנטשלייפען קען מען ניט אזו זאגן , ווארום (לֹא יָדַעְתִּי) איך וויים ניט (אֵיךְ יֹאמַר) ווי אזו וועט דער פסוק זאגן (לָשׁוּב לָשֶׁבֶת בָּאָרֶץ) ער זאל צוריק קערן

פירוש לתורת אלהים

פר דעם רוצח אשר וואס ער איז שולדיג דעם טוט כִּי מוֹת יוּמָת נייערט ער מוז גטייט ווערען׃ (לב) וְלֹא ווג איר זאלט ניט נעמען אום לייזונג לנוס צוא דעם וואס איז ווערן אנטלאפען אין

מצות השם

עדות ווס ער זאגט עדות אז איינער האט נהרגת דעם אנדערן קען ער ניט אויף אום מלמד זכות זיין אבר

בָּאָרֶץ עַד־מוֹת הַכֹּהֵן׃ לג וְלֹא־תַחֲנִיפוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם בָּהּ כִּי הַדָּם הוּא יַחֲנִיף אֶת־הָאָרֶץ וְלָאָרֶץ לֹא־יְכֻפַּר לַדָּם אֲשֶׁר שֻׁפַּךְ־בָּהּ כִּי־אִם בְּדַם שֹׁפְכוֹ׃ לד וְלֹא תְטַמֵּא אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם יֹשְׁבִים בָּהּ אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָהּ כִּי אֲנִי יְהוָה שֹׁכֵן בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ פ שביעי לו א וַיִּקְרְבוּ

דִּימוּת כַּהֲנָא׃ לג וְלָא תְחַיְּבוּן יָת אַרְעָא דִּי אַתּוּן בַּהּ אֲרֵי דְמָא הוּא מְחַיֵּב יָת אַרְעָא וּלְאַרְעָא לָא מִתְכַּפַּר עַל דַּם זַכַּאי דִּי אִתְאֲשַׁד בַּהּ אֱלָהֵין בִּדְם אַשְׁדֵיהּ׃ לד וְלָא תְסָאֲבוּן יָת אַרְעָא דִּי אַתּוּן יָתְבִין בַּהּ דִּי שְׁכִינְתִּי שַׁרְיָא בְגַוַּהּ אֲרֵי אֲנָא יְיָ דִּשְׁכִינְתִּי שַׁרְיָא בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ לו א וְקָרִיבוּ רֵישֵׁי

אבהתא

ראשי

תו"א ולא תחניפו. סנה לג: ולארץ. כתובות לז סוטה מו כריתות כו: ולא תטמא. שבת לג סוטה ז:

בעל הטורים

כפיתנו: (לג) יכופר ד'. בהא והידן לא יכופר כפין לכינוכא. זכופר עון יסבכ נסבד ואמת יכופר עון בתבוכה וינה כפורים תוליופיתה כברכת פנ"ל אם יכופר כמוסד תמותון לכן נולת יכופר עון יסבכ נפש כסבר כנ' כמכר ואמת יכופר כון כדאמרי' רבה דפסיק בגבולות הכרים מיכ שאין כנין: זכ

רשב"ם

שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד על הכלל יצא כיצד לא תקחו כופר לנפש רוצח וגו' והלא הריגת רוצח בכלל כל העונשין ולמה יצאת ללמד על שאר עונשין ומה הוא מלמד עליהן לרוצח אין לוקחין כופר אבל לשן ועין ליד ורגל לכויה ולחבורה ושאר חבלות לוקחים כופר: (לג) כי אם בדם שופכו. אני אומר שהוא נקוד

רש"י

כרי כדיין לא נס ומכינן יכוב: (לג) ולא תחניפו: ולא תרשיעו. כתרגומו ולא פ תחייבון: (לד) אשר אני שוכן בתוכה. שלא תשכינו אותי בטומאתה:

שפתי חכמים

שאין פדיון למיתה כך אין פדיון לגלות: פ מפני שלא יפול המפה נדם בשלשא גני ארץ שייך הנופה שפי' ארץ כוא אנשי הארץ ונכס שייך מנופה אבל גני דם לא שייך לפרש

כי אני ה' שוכן בתוך בני ישראל. אף בזמן ששם

בית דוד

זיצען אין זיין שטאט ער איז דא גאר אינגאנץ שטאט (הרי ערין לא נס) ער איז דאר גאר ניט אנטלאפן (ומהיכן ישוב) פוי וואנען וועט ער צוריק קערען: (לג) (ולא תחניפו). מיינט מען (ולא תרשיעו) איר זאלט ניט זינדיגען (כתרגומו) ווי דער תרגום טייטשט (ולא תחייבון) איר זאלט ניט פאר שולדיגען: (לד) (אשר אני שוכן בתוכה). הקב"ה זאגט (שלא תשכינו אותי בטומאתה) איר זאלט מיך ניט מאכען רוהען אין איר אומריינקייט: (כי אני ה' שוכן בתוך בני ישראל). ווארום איך גאט רוה

פירוש לתורת אלהים

עיר מקלט לשוב ער זאל זיך ווידער קערען לשבת צו זיצען בארץ אין לאנד עד מות אידער דר כהן גדול שטארבט: (לג) ולא אונג איר זאלט ניט פאר שולדיגען דאס לאנד אשר וואס איר וואנט דרינען כי הדם וואריב ווס מען פאר גיסט אים שולדיגע בלוט דר מיט פאר שולדיגט מען דם לאנד ולארץ אונג צו דם לאנד וועט ניט פאר געבען ווערען דם אום שולדיגע בלוט אשר שפך וואס עס איז פארגאסן געווארן דרינען כי אם נייערט מיט דעם בלוט שופכו פון זיין פאר גיסער עס וועט אנדערש ניט ווערען פאר געבען צום לאנד סיידן מען הרגית דעם רוצח: (לד) ולא תטמא אונג איר זאלט ניט פאר אומריינגען דם לאנד אשר וואס איר זיצט דרינען אשר אני וואס איך רוהע דרינען כי ווארום איך גאט טוהנע צווישן דיא קינדער ישראל: (א) ויקרבו אונג זייא האבען

מצות השם

ער זאל עפיס שלעכטס אוף אום זאגן נאר ער זאגט דם עדות אונג דם בית דין נעהן שון דם משפט אונג דער דין ניט אן ווען די סנהדרין זענען גיוועזן: תי"ב) ולא תקחו וגו' דם איז די מצוה אז דער

ראשי האבות למשפחת בני־גלעד בן־מכיר בן־מנשה ממשפחת בני יוסף וידברו לפני משה ולפני הנשאים ראשי אבות לבני ישראל: ב ויאמרו את־אדני צוה יהוה לתת את־הארץ בנחלה בגורל לבני ישראל ואדני צוה ביהוה לתת את־נחלת צלפחד אחינו לבנתיו: ג והיו לאחד מבני שבטי בני־ישראל לנשים ונגרעה נחלתן מנחלת אבתינו ונוסף על נחלת

המטה

אונקלוס

אבהתא לזרעית בני גלעד בר מכיר בר מנשה מזרעית בני יוסף ומלילו קדם משה וקדם רברביא רישי אבהתא לבני ישראל: ב ואמרו ית רבוני פקיד יי למתן ית ארעא באחסנא בעדבא לבני ישראל ורבוני אתפקיד במימרא דיי למתן ית אחסנת צלפחד אחונא לבנתיה: ג ויהוין לחד מבני שבטיא דבני ישראל לנשין ותתמנע אחסנתהון מאחסנת אבהתנא ותתוסף על אחסנת

שבטיא

רש"י

שהם טמאים שכינה (שרויה) ביניהם: (ג) ונוסף על נחלת המטה. שהרי בנה יורשה והבן מתיחס

בית דוד

דיזה צווישן די יאהן (אף בזמן שהם טמאים שכינה ביניהם) אפילו ווען זייא זענען טמא איז מיין רוהונג צווישן זייא: (ג) (ונוסף על נחלת המטה וגו'). זאגט רש"י (שהרי בנה יורשה והבן מתיחס על שבט אביו) ווארים איר זון ירשט זיא ויחסנן איז דר זון גהער דאז צום שבט פון זיין פאטער

יאס

פירוש לתורת אלהים

געקומען ראשי די עלצטע פון די עלטערן למשפחת פון דר משפחה פון די קינדר גלעד בן מכיר דר זוהן פון מכיר בן מנשה ווס ער איז דער זוהן פון מנשה פון דעם שבט פון די קינדר פון יוסף וידברו אונ זיי האבן גירעט לפני משה פר משה ולפני הנשיאים אונ פר די נשיאים ראשי אבות וואס זיי זענען די הויפט עלטערן לבני ישראל צו די קינדר ישראל: (ב) ויאמרו אונ זייא האבן גיזאגט את אדוני מיין האר צוה ה' האט גאט גיזאגט לתת צו געבן דאס לאנד אין איין ירושה בגורל דורך איין גורל צו די קינדר ישראל ואדני אונ מיין האר צוה בה' איז וואורן גיבאטן פון גאט לתת צו געבן די ארב פון אונזר ברודער צלפחד לבנותיו צו זיינע טעכטער: (ג) והיו אונ ווערן זיין צו איינים פון די שבטים פון ישראל לנשים צו ווייבר ונגרעה ווערט ווערן גימינערט זייער ארב מנחלת פון דער ארב פון אונזרע עלטערן ונוסף

אונ

מצות השם

רוצח ווס ער האט מיט ווילן גערן גיהרגת איין מענש וויל געבין אסאך געלד מען זאל איהם ניט הרגינען טאר מען ניט נעמן אונ ווידר איז איין מצוה או מען טאר ניט נעמן קיין געלד ביי א רוצח וואס ער האט אומגערן גיהרגית אמענש או מען זאל איהם ניט פאר טרייבן אין ערי מקלט טאר מען ניט אונ די מצוה נייט או ווען די סנהדרין זענן גיזעסן :

הַמַּטֶּה אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה לָהֶם וּמִגֹּרַל
נַחֲלָתֵנוּ יִגָּרֵעַ׃ ד וְאִם־יִהְיֶה הַיֹּבֵל
לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנוֹסְפָה נַחֲלָתָן עַל
נַחֲלַת הַמַּטֶּה אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה לָהֶם
וּמִנַּחֲלַת מַטֵּה אֲבֹתֵינוּ יִגָּרַע
נַחֲלָתָן׃ ה וַיְצַו מֹשֶׁה אֶת־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל עַל־פִּי יְהוָה לֵאמֹר כֵּן
מַטֵּה בְנֵי־יוֹסֵף דֹּבְרִים׃ ו זֶה הַדָּבָר
אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לִבְנוֹת צְלָפְחָד
לֵאמֹר לַטּוֹב בְּעֵינֵיהֶם תִּהְיֶינָה
לְנָשִׁים אַךְ לְמִשְׁפַּחַת מַטֵּה
אביהם

שִׁבְטַיָּא דִּי תְהֶוְיָן לְהוֹן
וּמֵעֲדַב אַחְסַנְתָּנָא
יִתְמְנַע׃ ד וְאִם יְהֵי
יוֹבְלָא לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
וְתִתּוֹסַף אַחֲסַנְתְּהוֹן
עַל אַחְסָנַת שִׁבְטָא דִּי
תְהֶוְיָן לְהוֹן וּמֵאַחְסָנַת
שִׁבְטָא דַאֲבָהָתָנָא
יִתְמְנַע אַחֲסַנְתְּהֶן׃
ה וּפַקִּיד מֹשֶׁה יָת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל עַל מֵימְרָא דַּייָ
לְמֵימַר יָאוּת שִׁבְטָא
דִּבְנֵי יוֹסֵף מְמַלְּלִין׃
ו דֵּין פִּתְגָמָא דִּי פַקִּיד
יְיָ לִבְנָת צְלָפְחָד
לְמֵימַר לִדְתַקִּין
בְּעֵינֵיהוֹן תְּהֶוְיָן לִנְשִׁין
בְּרַם לְזַרְעִית שִׁבְטָא

תו"א כן מטה בני. פקידה ספר פד : זה הדבר. תענית ל :

בעל הטורים

(ו) זה הדבר. בגי' בדור זה שלא נהג אלא באותו הדור : תסוב

הפטה : נשלם חומש הפקודים.

רשב"ם

מן הדינמלאפום לפי פירושו כי אם בדם האיש השופך את הדם : (ו) לטוב בעיניהם. מן שבט שלהם לפי

רש"י

של שבט אביו : (ד) ואם יהיה היובל. צ מכאן היה רבי יהודה אומר עתיד היובל ק שיפסוק : ואם יהיה היובל. כלומר אין זו מכירה שחוזרת ביובל שהירושה אינה חוזרת. ואפילו אם יהיה

שפתי הכמים

ככי : צ ר"ל למה כתיב ואם כל"ל וכי יהיה דואם משמע שספק הוא אם יהיה היובל ומ"ש את"ז ואפי' יהיה יובל אינו ר"ל שפי' ואם אפי' שא"כ הוא סותר מה שפי' לעיל דאלת ואם הוא ספק אלא ואפי' זה מלי' רש"י הוא. לא מפרי' אלת אם : ק ר"ל שיחרב הבית ויתבטלו השמטות והיובלות : דקסס

בית דוד

(ד) (וְאִם יִהְיֶה הַיֹּבֵל). זָאגְט רש"י ווייל עֶס שְׁטֵייט (וְאִם יִהְיֶה הַיֹּבֵל) אוּב עֶס וֶועט זיין יוֹבֵל קען זיין עֶס וֶועט נִיט זיין יוֹבֵל (מִכָּאן הָיָה רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר) פוּן דַאנֶען הָאט רַבִּי יְהוּדָה גֶעזָאגְט (עָתִיד הַיּוֹבֵל שֶׁיִּפְסוֹק) עֶס וֶועט קוּמֶען אַצַייט ווָס עֶס וֶועט נִיט זיין קיין יוֹבֵל : (וְאִם יִהְיֶה הַיֹּובֵל). (כְּלוֹמַר) אַזוֹ מֵיינְט מֶען (אֵין זוֹ מְכִירָה שֶׁחוֹזֶרֶת בְּיוֹבֵל) דָס אִיז דָאךְ נִיט אַזַא קוֹיפְשַׁאפְט ווָאס זָאל צוּרִיק קוּמֶען אִין יוֹבֵל (שֶׁהַיְרוּשָׁה אֵינָהּ חוֹזֶרֶת) אַיְרוּשָׁה גֵייט נִיט צוּרִיק אִים יוֹבֵל (וַאֲפִילוּ אִם יִהְיֶה הַיּוֹבֵל לֹא תַחֲזוֹר הַנַּחֲלָה לְשִׁבְטוֹ) אֲפִילוּ ווֶען עֶס ווֶעט זיין יוֹבֵל

פירוש לתורת אלהים

אוּנ עֶס וֶועט וֶוערִין גֶמֶערְט עַל נַחֲלַת הַמַּטֶּה אוֹיף דֶער אַרְבּ פוּן דֶעם שֵׁבֶט אֲשֶׁר ווָאס זֵיי וֶועלִין זַיין צוּ זַייא פַר ווַייבֶּר (עיין רש"י) : (ד) וְאִם יִהְיֶה אוּנ וֶוען דֶער יוֹבֵל וֶועט זיין צוּ דִיא קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל וְנוֹסְפָה אַזוֹ וֶועט זַייעֶרֶע עֶרְבְּשַׁאפְט גֶמֶערְט וֶוערִין עַל נַחֲלַת צוּ דִי עֶרְבְּשַׁאפְט פוּן דֶעם שֵׁבֶט ווָאס זֵיי וֶועלִין זַיין צוּ זַייא אוּנ פוּן דֶער אַרְבּ מַטֵּה אֲבוֹתֵינוּ פוּן דֶעם שֵׁבֶט פוּן אוּנְזֶערֶע עֶלְטֶרְן יִגָּרַע וֶועט וֶוערִין גֶמִינֶערְט זַייעֶר אַרְבּ : (ה) וַיְצַו הָט מֹשֶׁה גִיבָּאטֶן צוּ דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל עַל דוּרְךְ גָאטְס רֵייד אַזוֹ צוּא זָאגֶן כֵּן רֶעכְט מַטֵּה בְּנֵי יוֹסֵף דֶר שֵׁבֶט פוּן דִי קִינְדֶער יוֹסֵף דוֹבְרִים זֵיי טְעֶנְרֵיידֶן : (ו) זֶה הַדָּבָר דָס אִיז דִי זַאךְ ווָאס גָאט הָט מִיר גִיבָּאטֶן לִבְנֹת פוּן וֶוענֶן דִי טֶעכְטֶער פוּן צְלָפְחָד לֵאמֹר אוּנ הָט מִיר אַזוֹ גְזָאגְט לַטּוֹב צוּא דֶעם ווָאס עֶר וֶועט זַייא

אֲבִיהֶם תִּהְיֶינָה לְנָשִׁים׃ ז וְלֹא
תִסֹּב נַחֲלָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמַּטֶּה
אֶל־מַטֶּה כִּי אִישׁ בְּנַחֲלַת מַטֵּה
אֲבֹתָיו יִדְבְּקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ ח וְכָל־
בַּת יֹרֶשֶׁת נַחֲלָה מִמַּטּוֹת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לְאֶחָד מִמִּשְׁפַּחַת מַטֵּה
אָבִיהָ תִּהְיֶה לְאִשָּׁה לְמַעַן יִירְשׁוּ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ נַחֲלַת אֲבֹתָיו׃
ט וְלֹא־תִסֹּב נַחֲלָה מִמַּטֶּה לְמַטֶּה
אַחֵר כִּי־אִישׁ בְּנַחֲלָתוֹ יִדְבְּקוּ
מַטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ י כַּאֲשֶׁר צִוָּה
יי

דַאֲבוּהֶן תְּהֶוְיָן לִנְשִׁין׃
ז וְלָא תִסְחַר אַחֲסָנָא
לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִשִּׁבְטָא
לְשִׁבְטָא אֲרֵי גְּבַר
בְּאַחֲסָנַת שִׁבְטָא
דַאֲבָהָתוֹהִי יִדְבְּקוּן בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל׃ ח וְכָל בְּרַתָּא
יָרְתַת אַחֲסָנָא מִשִּׁבְטַיָּא
דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְחַד
מִזַּרְעִית שִׁבְטָא
דַאֲבוּהָא תְּהֵי לְאִנְתּוּ
בְּדִיל דְּיֵרְתוּן בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל גְּבַר אַחֲסָנַת
אֲבָהָתוֹהִי׃ ט וְלָא
תִסְחַר אַחֲסָנָא מִשִּׁבְטָא
לְשִׁבְטָא אוֹחֲרָנָא אֲרֵי
גְּבַר בְּאַחֲסַנְתֵּיהּ יִדְבְּקוּן
שִׁבְטַיָּא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃
י כְּמָא דִי פַקֵּיד יְיָ
יָת

ת"א וכל בת . בתרא קי קיא : ולא תסוב . בתרא קיא : ממטה למטה . שם קיג : ידבקו מטות. שם :

בעל הטורים

(ז) תסב נחלה. בגי' זו היא בהסבת הבן לומר שהבן יורש את אביו : ולא תסוב נחלה. בגי' זו היא הסבת בעל : (יא) לבני דודיהן . בגי' לבנים להם :

רש"י

היובל לא תחזור הנחלה לשבטו ונמצא שנוספה על נחלת המטה אשר תהיינה להם : (ח) וכל בת יורשת

ובית דוד

וועט אויך ניט קומען די נַחֲלָה צוריק צום עֶרשְׁטֶען שֵׁבֶט (וְנִמְצָא שֶׁנּוֹסְפָה הַנַּחֲלָה עַל נַחֲלַת הַמַּטֶּה אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה לָהֶם) וועט דאך דיא נַחֲלָה פון צְלָפְחָד'ס טעכטער גענומען ווערין אויף די נַחֲלָה פון דעם שֵׁבֶט פון זייערע מאנען וואס זיי וועלין נעמען : (ח) (וְכָל בַּת יוֹרֶשֶׁת נַחֲלָה), יעדע טאכטער וואס וועט ירשנן פעלדער פון איר פאטער (שֶׁלֹּא הָיָה בֵּן לְאָבִיהָ) ווייל איר פאטער האט קיין זיהן נהאט

פירוש לתורת אלהים

וואל גפעלן אין זייערע אויגן תִּהְיֶינָה זאלין זיי זיין פאר ווייבער אך נייערט צוא דער מִשְׁפָּחָה פון דעם שֵׁבֶט פון זייער פאטער תִּהְיֶינָה זאלן זיי זיין פר ווייבער אבר צו אמִשְׁפָּחָה פון איין אנדער שֵׁבֶט טארען זיי ניט זיין פר ווייבער : (ז) וְלֹא תִסּוֹב אונ עס זאל ניט אוועק גיין איין ארב צו דיא קינדער יִשְׂרָאֵל מִמַּטֶּה פון איין שֵׁבֶט צום אנדערין שֵׁבֶט כִּי אִישׁ נייערט איטליכער מענש אין דער ארב פון דעם שֵׁבֶט פון זיינע עלטערן יִדְבְּקוּ זאלן זיך בהעפטן די קינדער יִשְׂרָאֵל : (ח) וְכָל בַּת אונ איטליכע טאכטער יוֹרֶשֶׁת וואס זי וועט ירשנן איין ארב פון דיא שְׁבָטִים פון דיא קינדער יִשְׂרָאֵל לְאֶחָד זאל זיא זיין צו איינם פון דער מִשְׁפָּחָה פון איר פאטער לְאִשָּׁה צוא איין ווייב לְמַעַן דרום יִירְשׁוּ זייא זאלן ירשנין דיא קינדער יִשְׂרָאֵל איטליכער מענטש זאל ירשנן די ארב פון זיינע עלטערין : (ט) וְלֹא תִסּוֹב אונ איר זאלט ניט מכן אוועק גיין איין ארב מִמַּטֶּה פון איין שֵׁבֶט צום אנדערען שֵׁבֶט כִּי אִישׁ נייערט איטליכער מענטש פון דיא שְׁבָטִים זאל זיך באהעפטין אין זיין ארב : (י) כַּאֲשֶׁר צִוָּה אזוי ווי גאט הט גיבאטין צו משֶׁה כֵּן עָשׂוּ אזוי האבן

יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה כֵּן עָשׂוּ בְּנוֹת
צְלָפְחָד׃ מפטיר יא וַתִּהְיֶינָה מַחְלָה
תִרְצָה וְחָגְלָה וּמִלְכָּה וְנֹעָה בְּנוֹת
צְלָפְחָד לִבְנֵי דֹדֵיהֶן לְנָשִׁים׃
ב מִמִּשְׁפְּחֹת בְּנֵי־מְנַשֶּׁה בֶן־יוֹסֵף
הָיוּ לְנָשִׁים וַתְּהִי נַחֲלָתָן עַל־מַטֵּה
מִשְׁפַּחַת אֲבִיהֶן׃ יג אֵלֶּה הַמִּצְוֺת
וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה בְּיַד־
מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעַרְבֹת
מוֹאָב עַל יַרְדֵּן יְרֵחוֹ׃ חזק

יָת מֹשֶׁה כֵּן עֲבָדוּ בְּנָת
צְלָפְחָד׃ יא וַהֲוָאָה
מַחְלָה תִרְצָה וְחָגְלָה
וּמִלְכָּה וְנוֹעָה בְּנָת
צְלָפְחָד לִבְנֵי אֲחֵי
אֲבוּהֵן לִנְשִׁין׃
ב מִזַּרְעִית בְּנֵי מְנַשֶּׁה
בַּר יוֹסֵף הֲוָאָה לִנְשִׁין
וַהֲוַת אַחְסָנַתְהֵן
עַל שִׁבְטָא זַרְעִית
אֲבוּהֵן׃ יג אִלֵּין פִּקּוֹדַיָּא
וְדִינַיָּא דִּי פַקֵּיד יְיָ
בִּידָא דְמֹשֶׁה לְוָת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל בְּמֵישְׁרַיָּא
דְמוֹאָב עַל יַרְדְּנָא
דִירֵחוֹ׃ חזק

קנ"ב מהל"ה הוכ"ה סימן ומפטירין שמעו דבר ה' בירמיה סימן ב':

סכום פסוקי דספר במדבר אלף ומאתים ושמנים ושמנה. אפרח סי': ואמצו והיה האיש אשר אבחר בו מטהו יפרח: ופרשיותיו עשרה. וי"י בדד ינחנו סימן. וסדריו ל"ב לב טהור ברא לי אלהים סימן. ופרקיו ל"ו לו חכמו ישכילו זאת סי': מנין הפתוחות שתים ותשעים. והסתומות ששים ושש הן הכל מאה וחמשים ושמנה פרשיות אני חלקך ונחלתך סי':

תו"א ותהיינה מחלה וגו'. עס.קכ:

רש"י

יורשת נחלה. שלא היה בן לאביה: (יא) מחלה תרצה וגו'. (ב"ב קכ) כאן מנאן לפי גדולתן זו מזו בשנים ר ונשאו כסדר תולדותן ובכל המקרא מנאן לפי חכמתן ש ומגיד ששקולות זו כזו:

חסלת פרשת מסעי

שפתי חכמים

ר דקשה ליה בפ' פנחס חשיב תרצה בסוף וכאן מנה אותה שניה ומתרץ כאן מנאן לפי גדולתן זו מזו בשנים וכו' פי' משום שכאן כתיב ותהיינה לבני דודיהן לנשים שדרך הנשואין להיות להנשא כסדר תולדותיהן תחילה הבכירה ואחריה הצעירה על הסדר כדכתיב לא יעשה כן במקומנו וגו': ש בפ' פינחס פירשתיו: חסלת פרשת מסעי

בית דוד

נהאט: (יא) (מַחְלָה תִרְצָה וגו'). זאָגט רש"י (כָּאן מְנָאָן לְפִי גְדוּלָתָן זוּ מִזּוּ בְּשָׁנִים) דא צייהלט מען זייא נאך זייער עלטער. וויא זיי זענין געוועזן עלטער איינע פון דיא אנדערע מיט יארן (וְנִשְּׂאוּ כְּסֵדֶר תּוֹלְדוֹתָן) זיי האבן גענומען מאנן נאך זייער עלטער. וועלכע עס איז געוועזן עלטער האט פריער חתונה געהאט (וּבְכָל הַמִּקְרָא מְנָאָן לְפִי חָכְמָתָן) אונ אין אלע פסוקים צייהלט מען זייא נאך זייער חכמה (וּמַגִּיד שֶׁשְּׁקוּלוֹת זוּ כָּזוּ) דער פסוק זאגט אונז זייא זענין געוועזן גלייך אין חכמה איינע וויא דיא אנדערע:

פירוש לתורת אלהים

געטאן די טעכטער פון צְלָפְחָד: (יא) וַתִּהְיֶינָה אונ זייא זענין געוועזן מַחְלָה תִרְצָה וְחָגְלָה מַחְלָה תִרְצָה חָגְלָה וּמִלְכָּה וְנוֹעָה דיא טעכטער פון צְלָפְחָד לִבְנֵי דוֹדֵיהֶן צוא דיא קינדער פון זייערע פעטער לְנָשִׁים צוא ווייבר: (יב) מִמִּשְׁפְּחוֹת פון דר משפחה פון די קינדער פון מְנַשֶּׁה וואס ער איז געוועזן דר זוהן פון יוסף הָיוּ לְנָשִׁים זענען זייא געוועזן פאר ווייבר וַתְּהִי אונ עס איז געוועזן זייער אַרְבּ עַל מַטֵּה אויף דר מִשְׁפָּחָה פון דם שבט פון זייער פאטער: (יג) אֵלֶּה הַמִּצְוֹת דס זענין דיא מִצְוֹת אונ די דינים אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ וואס גאט האט געשאפט דורך משה אל צו די קינדער ישראל אויף דעם פלאץ פון מואב על ביא דעם ירדן פון יריחו:

הפטרת מסעי

ירמיה סי' ב

שִׁמְעוּ דְבַר־יְהוָה בֵּית יַעֲקֹב וְכָל־מִשְׁפְּחוֹת בֵּית יִשְׂרָאֵל׃ כֹּה אָמַר יְהוָה מַה־
מָּצְאוּ אֲבוֹתֵיכֶם בִּי עָוֶל כִּי רָחֲקוּ מֵעָלָי וַיֵּלְכוּ אַחֲרֵי הַהֶבֶל וַיֶּהְבָּלוּ׃
וְלֹא אָמְרוּ אַיֵּה יְהוָה הַמַּעֲלֶה אֹתָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם הַמּוֹלִיךְ אֹתָנוּ בַּמִּדְבָּר
בְּאֶרֶץ עֲרָבָה וְשׁוּחָה בְּאֶרֶץ צִיָּה וְצַלְמָוֶת בְּאֶרֶץ לֹא־עָבַר בָּהּ אִישׁ וְלֹא־יָשַׁב
אָדָם שָׁם׃ וָאָבִיא אֶתְכֶם אֶל־אֶרֶץ הַכַּרְמֶל לֶאֱכֹל פִּרְיָהּ וְטוּבָהּ וַתָּבֹאוּ וַתְּטַמְּאוּ
אֶת־אַרְצִי וְנַחֲלָתִי שַׂמְתֶּם לְתוֹעֵבָה׃ הַכֹּהֲנִים לֹא אָמְרוּ אַיֵּה יְהוָה וְתֹפְשֵׂי
הַתּוֹרָה לֹא יְדָעוּנִי וְהָרֹעִים פָּשְׁעוּ בִי וְהַנְּבִיאִים נִבְּאוּ בַבַּעַל וְאַחֲרֵי לֹא־יוֹעִלוּ
הָלָכוּ׃ לָכֵן עֹד אָרִיב אִתְּכֶם נְאֻם־יְהוָה וְאֶת־בְּנֵי בְנֵיכֶם אָרִיב׃ כִּי עִבְרוּ אִיֵּי
כִתִּיִּים וּרְאוּ וְקֵדָר שִׁלְחוּ וְהִתְבּוֹנְנוּ מְאֹד וּרְאוּ הֵן הָיְתָה כָּזֹאת׃ הַהֵימִיר גּוֹי
אֱלֹהִים וְהֵמָּה לֹא אֱלֹהִים וְעַמִּי הֵמִיר כְּבוֹדוֹ בְּלוֹא יוֹעִיל׃ שֹׁמּוּ שָׁמַיִם עַל־

זאת

פירוש ע"ט

שמעו דבר יי, פר נעמט די רייד פון גאט איר הוז גזינד פון יעקב אונ אלע משפחות פון די קינדר ישראל: כה אמר יי אזו הט גאט גיזאגט וואס האבען גפונן אייערע עלטערן אין מיינע רייד אום רעכט וואס זייא האבן זיך דער ווייטרט פון מיר אונ זיי זענן נאך גיגאנגן נאך נארישקייט אונ זיי האבן זיך פר נארישט ולא אמרו אונ זיי האבן ניט גזאגט וואו איז דען אונזר גאט וואס ער הט אויף געבראכט איינז פון דעם לאנד מצרים וואס ער האט גיפירט אונז אין דר מדבר אין דעם לאנד פון דעם פלון אין וויסטונג אין איין פאר וויסט אונ אפינצטער לאנד אין אזו אלאנד וואס עס איז ניט דורך גפארען קיין מענטש אונ עס איז ניט גיזעסען א מענטש דארטען ואביא אתכם אונ איך האב גבראכט אייך צום לאנד ארץ ישראל צו עסין אירע פירות אונ איר גוטקייט ותבאו אונ איר זייט גקומן אונ פר אום ריינקט מיין לאנד אונ מיין ארב הט איר גיטאן צו אום ווערדיקייט הכהנים די כהנים האבן ניט גזאגט וואו איז גאט מיר זאלן זיך פאר אים פארכטן ותופשי אונ די סנהדרין זייא האבן מיך ניט גקענט והרועים אונ די פאסטוכר דס מיינט מען די מלכים האבן אין מיר מורד גוועז אונ די פאלשע נביאים האבן נביאות גזאגט פון ע"ז בעל אונ נאך אזעלכי וואס זייא קענין ניט העלפען הלכו גייען זייא לכן דרום וועל איך מיך נאך קריגן מיט אייך איידר איך וועל אויף אייך ברענגן דס שרעקין דס איז די רייד פון גאט אונ מיט אייערע קינדס קינדער וואס זיי וועלן טאן ווי אייערע ווערק וועל איך קריגן: כי ווארום עברו פארט איבער צו די אינזלן פון דעם פאלק כתים אונ שיקט צוא דיא פאטערין צוא זעהן זייער מנהג אונ פר שטייט זייער אונ זעהט אוב עס איז גיוועזן אזו ההימיר אוב עס האט פאר ביטן א פאלק פון זיי זיין גאט זיי זענין דאך ניט קיין גאט פון רעסט ווענין האבן זיי פארט ניט פר ביטן זייא ועמי אונ מיין פאלק זייא האבן פר ביטן כבודו זיין כבוד זייער גאט ווס זיי זענין דורך אים גיערליכט גווארען פאר אזו אגאט וואס העלפט ניט: שומו פר וואונדערט אייך איר הימל אויף דם וואס ווייטער שטייט ושערו אונ שטארימט חרבו מאד גלייך וויא איר ווערט זייער פר וויסט ווערן ווייל דם בהמיק וועט חרוב ווערעו. דס איז דיא רייד פון גאט זאגט דר פסוק אטעם פר וואס וועט דאס אזו זיין כי ווארום צווייערליי רעות הט מיין פאלק גטאן ווארום אוב זיי וואלטן אפילו פר ביטן

זייער

כוכב מיעקב

וכל משפחות בית ישראל) ווייל דיא ווייבר האבן גזאגט (ימהר יחישה) אדרבא לאז דר שונא קומן ווארום זיי האבן זיך פר זוכערט אויף זייער שונקיים ווייל זיי זענין גנאנגן זייער פר שארט דריבער האבן זיך צינויף גנומן גאנצע משפחות ווען דר שונא איז גקומן בשערי ירושלים זאל זיך בהאלטן דר שונא זאל ניט מיט זיי מתעולל זיין. אזוי ווי ישעיהו הנביא הט גזאגט (ושפח יי קדקוד בנות ציון) דריבער זאגט ירמיהו (וכל משפחות בית ישראל) ווייל זייער סוף וועט אזו זיין:

זֹאת וְשַׂעֲרוּ חָרְבוּ מְאֹד נְאֻם־יְהוָה׃ כִּי־שְׁתַּיִם רָעוֹת עָשָׂה עַמִּי אֹתִי עָזְבוּ
מְקוֹר מַיִם חַיִּים לַחְצֹב לָהֶם בֹּארוֹת בֹּארֹת נִשְׁבָּרִים אֲשֶׁר לֹא־יָכִלוּ הַמָּיִם׃
הַעֶבֶד יִשְׂרָאֵל אִם־יְלִיד בַּיִת הוּא מַדּוּעַ הָיָה לָבַז׃ עָלָיו יִשְׁאֲגוּ כְפִרִים נָתְנוּ
קוֹלָם וַיָּשִׁיתוּ אַרְצוֹ לְשַׁמָּה עָרָיו °נִצְּתָה מִבְּלִי יֹשֵׁב׃ גַּם־בְּנֵי־נֹף °וְתַחְפַּנְ*ֵס יִרְעוּךְ
קָדְקֹד׃ הֲלוֹא־זֹאת תַּעֲשֶׂה־לָּךְ עָזְבֵךְ אֶת־יְהוָה אֱלֹהַיִךְ בְּעֵת מוֹלִיכֵךְ בַּדָּרֶךְ׃
וְעַתָּה מַה־לָּךְ לְדֶרֶךְ מִצְרַיִם לִשְׁתּוֹת מֵי שִׁחוֹר וּמַה־לָּךְ לְדֶרֶךְ אַשּׁוּר לִשְׁתּוֹת

*פתח בס"פ °נצתו ק' °ותחפנחס ק' מי

פירוש ע"ט

זייער גאט פר אזו אגאט וואס ער זאל מיט מיר גלייך זיין וואלט אויך געוועזן ארעה ווארום איך האב זיי פיל גוטס געטאן און היינט האבין זיי נאך אגרעסרע רעה געטאן אותי עזבו׃ וואס זיי האבן מיך פר לאזט וואס איך בין אקוואל פון קוועלדיגע וואסר אלע צייט בין איך אויך זיי משפיע טובות לחצוב להם זיי גייען אויס צו האקין צו זיא אום צו גראבן גריבר צוא בראכינע׃ זגט ירמיהו ווי פר שטייסטו ניט פר וואס גייט דיר ישראל אזו שלעכט העבד ישראל איז דען ישראל אקנעכט אדער איז ער דען אקינד פון דער הויז דינסט מויד ווארום איז ער געווארן צו רוב עליו אויף אים דאס מיינט מען אויף די ישראל ישאגו טוען שרייען כפירים די לעמפערטן דס מיינט מען די שטארקי פון מדי ובבל וישיתו און זיי טוען זיין לאנד צו וויסטניש עריו זיינע שטעט זייא זענין ווארען פר ברענט אין פייער קיינר וואנט דארט ניט גם בני נוף אפילו די מצרים וואס איר הט אויף זיי אבטחון זיי זאלן אייך זיין צוא הילף זייא וועלן צוא ברעכין דיר דעם קאפ הלא פר וואר דס האט דיר געמאכט דאס שלעכץ וואס אויף דיר איז געקומען האט דיר גורם געוועזן די זינד וואס די האסט פר לאזט דיין גאט בעת אין דר צייט אז ער הט דיך געפירט אין דעם גוטען און אין דעם רעכט פארטיגן וועג׃ ועתה און אצונד וואס טוג צו דיר צוא דעם וועג פון מצרים צו טרינקען די וואסר פון דעם טייך שיחור דאס איז דר נילוס וואס זיי האבן אין אים אייערע זכרים דר טרינקען ומה לך און וואס ניצט דיר דס אז די זאלסט אין מיר מורד זיין די זאלסט פר טריבן ווערין צו דם לאנד אשור צו טרונקן

דאס

סוד קדושים

כי שתים רעות עשה עמי אותי עזבו מקור מים חיים לחצוב להם בארות בארות נשברים דס טייטש הקב"ה זאגט זיי האבן מיך פר לאזט וואס איך בין איין קוואל לעבעדיג פרוש וואסער כדי אויס צו האקען פר זיי צו בראכינע ברינגעס. ר' יוסי זאגט דא איז גירעט אויף דעם ענין פון אמן דען אז מען ענפערט אמן מיט גרוים כוונה צוהט זיך דורך דעם טובות וקדושה פון מקור הברכה וואס ווערט אן גרופן מקור חיים צום מלכא קדישא און פון אים צו כנסת ישראל און אזוי צו אלימן און דאן ווערט אוים גרופן מיט אקול שמחה און אלע וועלטן מיט דעם לשון טרונקט די משקה וואס יענר און יענר מענש דר קנעכט פון הייליגען מלך האט פאר אייך אוים גצוינן און אן גנאסען פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים דס טייטש עפענט די טויערן פון רחמים עס זאלן אריין גיין דס גרעכטיגע פאלק שומר אמונים לייענט ניט אמונים נייערט אמנים דס איז גמיינט דם וואס ער היט און ווארט ניט איין צו הערין זיך דיא ברכה וואס דר חזן זאגט אום צו ענפערן אמן מיט כוונה. דען אזוי גוט וויא ער הט געעפנט דיא טויערן פון השפעה און פון כל טוב און פר מערט אכח אין די גאנצע פמליא של מעלה און אין אלע בריאים אזוי אויך ווערט געעפנט פר אים אלע שערים ווען ער איז מתפלל אויף דיא טויערן פון גן עדן נאך דעם טוט פר זיין נשמה און שטייגט העכר און העכר ממדרגה למדרגה אבר דר וואס ענפערט ניט אמן וויא עס דארף צו זיין ווערט פר אום פאר שלאסן דיא אלע טויערן און ווי ער שטארבט שרייט אום אכרוז טרוקו גלי קמיה דפלניא פר שלים׃

כוכב מיעקב

(הכהנים לא אמרו איה ה') און פרק אבות שטייט אז און בהמ"ק איז געוועזן צעהן נסים און אש המערכה אבר און היכל הטומאה פון דען און פון בית אל וואס האבן געדינט צו די ע"ג בעל אין געוועזן עשרה טומאות זאגט דר נביא ירמיהו אויף די כהני הבעל זיי האבן גאר ניט גזאגט (איה ה') ווי איז נאט אז עס זאל אנדערש זיין. אזוי הייליג ווי דם בהמ"ק ווי עס זענין געוועזן די צעהן נסים׃

מי נהר: תיסרך רעתך ומשבותיך תוכחך ודעי וראי כי־רע ומר עזבך את־
יהוה אלהיך ולא פחדתי אליך נאם־אדני יהוה צבאות: כי מעולם שברתי
עלך נתקתי מוסרותיך ותאמרי לא אעבוד כי על־כל־גבעה גבהה ותחת
כל־עץ רענן את צעה זנה: ואנכי נטעתיך שורק כלה זרע אמת ואיך
נהפכת לי סורי הגפן נכריה: כי אם־תכבסי בנתר ותרבי־לך ברית נכתם
עונך לפני נאם אדני יהוה: איך תאמרי לא נטמאתי אחרי הבעלים לא
הלכתי ראי דרכך בגיא דעי מה עשית בכרה קלה משרכת דרכיה: פרה ׀
למד מדבר באות נפשו שאפה רוח תאנתה מי ישיבנה כל־מבקשיה לא
ייעפו בחדשה ימצאונה: מנעי רגלך מיחף וגורנך מצמאה ותאמרי נואש

°קמץ בז"ק °אעבורק׳ °נפשה ק׳ °וגרונך ק׳ לוא

פירוש

דס וואסר פון דעם טייך פון פרת: תיסרך רעתך דער סוף וועט זיין אז דיין בייז וועט דיך שטראפען אונ דיין ווידריגקייט וועט שטראפען דיך ודעי אונ וויים אונ זעה אז עס איז שלעכט אונ ביטר וואס די האסט פר לאזט צוא דינען הקב"ה ולא פחדתי אונ מיין מורא איז ניט צוא דיר נאם וכו׳: כי דען פון אייביג האב איך צו בראכין דיין יאך איך האב צו ריסן דיינע רימן וואס מען בינט צוא דיא יאך ותאמרי אונ דיא האסט גזאגט איך וועל ניט עובר זיין אוף דיינע רייד אבער איר האט ניט מקיים גוועזן איער הבטחה נאר אוף אלע בערג אונ אונטער אלע צווייג האפטיגע ביימר האסטו ד״ך פר שפרייט ואנכי אונ איך נטעתיך איך האב גפלאנצט דוך אצווייג פון אגוטן וויין שטאק כלה גאר זרע קינדער פון אמת דאס הייסט איר קומט ארוס פון צדיקים ואיך אונ ווי נהפכת די ביסט גוואָרען פאר קערט כי צו מיר סורי איר האט אפ גקערט פון מיר אדער סורי תנסן איין פר שטונקענער וויין שטאק נכריה אפרעמדער וואס וואקסט אין וואלד איז ער דאך ניט גלייך צוא די ניין שטאק וואס עס וואקסט אין וויין גארטן ביי אנדערע וויין שטאקען אזו זענט איר ישראל אוך ניט גלייך צו די עלטרן וואס איר קומט ארוס פון זייא: כי אם תכבסי אונ וועז דיא וועסט אפילו דיך שון וואשען מיט קרייד ותרבי אונ די וועסט מערען צו דיר בורית זייף נכתם וועט זיין גיפלעקט דיין זינד לפני פאר מיר: איך תאמרי ווי קענסטו זאגען איך בין ניט טמא גוואָרען צחרי הבעלים אונ נאך די אפ געטר פון בעל בין איך ניט גגאנגען ראי זעה דיין וועג וואס די ביסט גגאנגען איז זיי נויס וואס די האסט גטאן אנטקעגן בית פעור אונ אוך היינט הלסטו דיך אוך אין דם איינינם וועג בכרה קלה אזו ווי איונגע קעמיל אנקבה משרכת דרכיה נום זי שטרקט זיך אין איר וועג פון איר יוגינט אז וואס זי הט ליב צוא לויפען הין אונ הער: פרה אזו וויא איין ווילד מול איזל וואס איז גוואוגט צוא זיין אין דער מדבר מיט איר גלוסטיגען ווילען שאפה טיט זיא איין שלינגן די לופט זי עפינט דאס מול אונ וויל איין שלינגען די לופט אבער זי קען דאס ניט איין שלינגן נאר די לופט קערט זיך אייביג אום צו זיין ארט תאנתה איר טראכטיקייט דם הייסט אמין שלאנג וואורום דער טראכט שלינגט אוך איין דעם רוח מי ישיבנה ווער קען זי ווידער קערין פון דער מדה מען קען זי דער פון ניט אפ גוואנן אזו זייט איר ישראל אוך מען קען אייך ניט אפ גוואנן פון אייער שלעכטן וועג אלע וואס בגערן זי וום זיי ווילן חפן דאס מול איזל טוען זייא זיך ניט מידן צוא האפען זיא וואורום זיי וועלן זיך אומזיסט מידן וואורום מען קען זי דאך ניט חפן אונ וואס איז איר כוח אין איר חודש גרייכט מען זי אזו אוך איר ישראל עס איז איין חודש פר האנדן אין יאר דם איז דער חודש אב אין דעם חודש קענען זייא גפאנגען ווערן: מנעי די נביאים האבן צוא דיר גזאגט פר מייד דיינע פיס פון בארוויסקייט פר מייד דיך פון צו זינדיגן כדי איר זאלט ניט מוזין גיין בארוויס אין גלות אין דיין האלז פר מייד פון צו שטארבן פאר דארשט אבער דיא קערסט דיך ניט צו די רייד ותאמרי אונ דיא

לֹוא כִּי־אָהַבְתִּי זָרִים וְאַחֲרֵיהֶם אֵלֵךְ׃ כְּבֹשֶׁת גַּנָּב כִּי יִמָּצֵא כֵּן הֹבִישׁוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל הֵמָּה מַלְכֵיהֶם שָׂרֵיהֶם וְכֹהֲנֵיהֶם וּנְבִיאֵיהֶם׃ אֹמְרִים לָעֵץ אָבִי אַתָּה וְלָאֶבֶן אַתְּ יְלִדְתָּנִי כִּי־פָנוּ אֵלַי עֹרֶף וְלֹא פָנִים וּבְעֵת רָעָתָם יֹאמְרוּ קוּמָה וְהוֹשִׁיעֵנוּ׃ וְאַיֵּה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתָ לָּךְ יָקוּמוּ אִם־יוֹשִׁיעוּךָ בְּעֵת רָעָתֶךָ כִּי מִסְפַּר עָרֶיךָ הָיוּ אֱלֹהֶיךָ יְהוּדָה׃ הֲלוֹא מֵעַתָּה קָרָאתִי לִי אָבִי אַלּוּף נְעֻרַי אָתָּה׃

ס"ילדתנו ק' ס"יתיר י'

פירוש

זִינְגְסְט אוֹיף דִי רֵייד פוּן דִיא נְבִיאִים נִיאָשׁ אִיךְ זָארְג מִיךְ נִיט אוֹיף דִי רֵייד פוּן דִי נְבִיאִים לֹא אִיךְ וִויל נִיט אַזוֹי טָאן וִויא אִיר זָאגְט מִיר כִּי נִייעֶרְט אִיךְ הָאבּ לִיבּ פְרֶעמְדֶע צוּ בַּהֶעפְטֶן זִיךְ מִיט זַייא אוּנ נָאךְ זַיי וֶועל אִיךְ גֵּיין׃ כְּבוֹשֶׁת אַזוֹ וִוי דֶר גַּנָּב וֶוערְט פַר שֶׁעמְט אַז מֶען גֶפִינְט אִים דָאס עֶרְשְׁטֶע מָאל שֶׁעמְט עֶר זִיךְ מַיין אַיידֶער. אַזֶעלְכֶע וָואס מֶען הָאט אִים פוּן לַאנְג גְהַאלְטֶן פַאר אַגַּנָּב כֵּן הוֹבִישׁוּ אַזוֹ וֶועלֶן פַאר שֶׁעמְט וֶוערִין דָאס הוֹיז גִיזִינְד פוּן דִיא יִשְׂרָאֵל וָוארוּם זַיי הָאבֶּן זִיךְ גְהַאלְטִין אַז זַיי דִינִין צוּא גָאט הַיינְט וֶוערְט גְפִינֶן אַז זַייא דִינִין כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת הֵמָּה זַיי דָאס פָאלְק יִשְׂרָאֵל וֶועט פַאר שֶׁעמְט וֶוערֶן מַלְכֵיהֶם זַייעֶרֶע מְלָכִים אוּנ זַייעֶרֶע הַארֶען אוּנ זַייעֶרִי כֹּהֲנִים אוּנ זַייעֶרֶע פַאלְשֶׁע נְבִיאִים׃ אוֹמְרִים זַיי טוּעֶן זָאגֶן צוּ דֶעם וָוס

ע"ט

אִיז גְמַאכְט גְוָוארֶען פוּן הָאלְץ דִיא בִּיסְט מַיין פָאטֶער וְלָאֶבֶן אוּנ צוּ דֶעם וָואס אִיז גְמַאכְט פוּן אַשְׁטֵיין זָאגִין זַייא דִיא הָאסְט גִיבָּארֶען מִיךְ כִּי דֶען זַיי הָאבֶּן זִיךְ אוּם גֶקֶערְט צוּ מִיר צוּ גָאט מִיט דֶעם אָקֶען וְלֹא פָנִים אוּנ נִיט מִיט דֶעם פָּנִים וּבְעֵת אוּנ אִין דֶער צַייט אַז עֶס קוּמְט אוֹיף זַיי אַצָּרָה טוּעֶן זַיי זָאגֶן שְׁטֵיי דִי גָאט אוֹיף אוּנ הֶעלְף אוּנז אוּנ אִיךְ גָאט וֶועל דִיר עֶנְטְפֶערֶן׃ וְאַיֵּה אֱלֹהֶיךָ אוּנ ווּאוּ אִיז דַיינֶע אָפּ גֶעטֶער וָואס דִי הָאסְט גְמַאכְט צוּ דִיר לָאזֶן זַיי זִיךְ פְרוּבִּין אוֹיף שְׁטֵיין אוּבּ זַיי ווֶעלֶען הֶעלְפֶען דִיר אִין דַיין שְׁלֶעכְטֶע צַייט כִּי מִסְפַּר אַזוֹ וִוי דִי צָאל פוּן דַיינֶע שְׁטֶעט זֶענִין דַיינֶע אָפּ גֶעטֶער יְהוּדָה׃ גָאט הָט גְזָאגְט צוּ דִי יִשְׂרָאֵל הֲלֹא הַלְוַאי אַצוּנְד זָאלְסְטוּ תְּשׁוּבָה טָאן קָרָאת אוּנ דִי זָאלְסְט מִיךְ רוּפֶען דִי בִּיסְט מַיין פָאטֶער אַלּוּף נְעוּרַי אוּנ דֶער הַאר פוּן מַיין יוּגֶנְט בִּיסְטוּ׃

סוד

דִי מִירָן פוּן ג"ע פַר אוּם עֶר זָאל נִיט קֶענִין אַרַיין גַיין אַהִין וַוייא צוּ זַיין נְשָׁמָה אוּנ בְּלַייבְּט אוֹיף אַייבִּיג אִין גֵיהִנָּם אִין דֶעם אָרְט וָואס וֶוערְט אָן גְרוּפֶען אֲבַדּוֹן תַּחְתִּית. תָּנָא מִיר הָאבֶּן גְלֶערוּנְט דִי מִירָן פוּן דֶעם גֵיהִנָּם זֶענֶען אָפֶען אַקֶעגֶען דִיא טִירָן פוּן גַּן עֵדֶן אַחֵדֶר אַקֶעגֶען אַחֵדֶר אוּנ וִוי בַּאלְד אַז עֶס קָאנְצִיט זִיךְ דֶר זְמַן פוּן עוֹנֶשׁ וִויפִיל עֶס אִיז בַּשְׁטִימְט פַר יֶעדִין אַיינְצִיגִין זַיין חֶדֶר גֵייט עֶר זִיךְ תֵּיכֶף אַרַיין אִין דֶעם חֶדֶר פוּן גַּן עֵדֶן וָוס קֶענִין אוּם אִיז אַחוּץ דֶעם אֲבַדּוֹן תַּחְתִּית צוּא אוּם אִיז קַיין טִיר נִיטָא וַוייל דָארְטֶן זֶענֶען דָא אַזַאלְכֶע מֶענְשֶׁן וֶועלְכֶע עֶס הָאבֶּן גֶזִינְדִיגְט אִין דֶעם אָמֵן דָס הֵייסְט זַייא זָאגִן אִים נִיט מִיט כַּוָּונָה אוּנ קוּמֶען

קדושים

פוּן דָארְטֶן קַיין מָאל נִיט הֶערוּס דְרוּם זָאגְט הקב"ה אוֹתִי עָזְבוּ מְקוֹר מַיִם חַיִּים וַוייל מִיט זַייעֶר נִיט עֶנְטְפֶערֶן אָמֵן הָאבֶּן זַיי מִיךְ פַר לָאזְט אוּנ אָפּ גְהַאקְטֶן דִיא הַשְׁפָּעָה וָוס קוּמְט אַרוּס פוּן מְקוֹר מַיִם חַיִּים דְרוּם לַחְצוֹב לָהֶם בֹּארוֹת הָאבֶּן זַיי זִיךְ אִים גְהַאקְט פַאר זִיךְ טִיפֶע גְרִיבֶּנֶס אוּנ גְרִיבֶּר דָס הֵייסְט דֶער אֲבַדּוֹן תַּחְתִּית אָבֶּער דִי וָואס הִיטֶען אָפּ דֶעם אָמֵן וִוי גְהֶערִיג אִיז אוֹיף זַיי זָאגְט דָוִד הַמֶּלֶךְ ע"ה אֱמוּנִים נוֹצֵר ה' וּמְשַׁלֵּם עַל יֶתֶר עוֹשֵׂי גַאֲוָה דִי וָוס עֶנְטְפֶערֶן דֶעם אָמֵן הִיט גָאט אוּנ עֶר גִיט גְרוֹם שְׂכַר צוּא דֶעם וָואס אִיז נוֹרָא נָאוֶה וְגְדוֹלָה אוּנ נַחַת צוּא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִיט דִי גַאנְצֶע פַמַלְיָא שֶׁל מַעְלָה׃

הפטרת מחר חודש

בשמואל א׳ סימן כ׳ פ׳ י״ב

ויאמר־לו יהונתן מחר חדש ונפקדת כי יפקד מושבך: ושלשת תרד מאד ובאת אל־המקום אשר־נסתרת שם ביום המעשה וישבת אצל האבן האזל: ואני שלשת החצים צדה אורה לשלח־לי למטרה: והנה אשלח את־הנער לך מצא את־החצים אם־אמר אמר לנער הנה החצים ׀ ממך והנה קחנו ובאה כי־שלום לך ואין דבר חי־יהוה: ואם־כה אמר לעלם הנה החצים ממך והלאה לך כי שלחך יהוה: והדבר אשר דברנו אני ואתה הנה יהוה ביני ובינך עד עולם: ויסתר דוד בשדה ויהי החדש וישב המלך על־הלחם לאכול: וישב המלך על־מושבו כפעם בפעם אל־מושב הקיר ויקם יהונתן וישב אבנר מצד שאול ויפקד מקום דוד: ולא־דבר שאול מאומה ביום ההוא כי אמר מקרה הוא בלתי טהור הוא כי־לא טהור: ויהי ממחרת החדש השני ויפקד מקום דוד ויאמר שאול אל־יהונתן בנו מדוע לא־בא בן־ישי גם־תמול גם־היום אל־הלחם: ויען יהונתן את־שאול נשאל נשאל דוד מעמדי עד־בית לחם: ויאמר שלחני נא כי זבח משפחה לנו בעיר והוא צוה־לי אחי ועתה אם־מצאתי חן בעיניך אמלטה נא ואראה את־אחי על־כן לא־בא אל־שלחן המלך: ויחר־אף שאול ביהונתן ויאמר־לו בן־נעות המרדות הלוא ידעתי כי־בחר אתה לבן־ישי לבשתך ולבשת ערות אמך: כי כל־הימים אשר בן־ישי חי על־האדמה לא תכון אתה ומלכותך ועתה שלח וקח אתו אלי כי בן־מות הוא: ויען יהונתן את־שאול אביו ויאמר אליו למה יומת מה עשה: ויטל שאול את־החנית עליו להכתו וידע יהונתן כי־כלה היא מעם אביו להמית את־דוד: ויקם יהונתן מעם השלחן בחרי־אף ולא־אכל ביום־החדש השני לחם כי נעצב אל־דוד כי הכלמו אביו: ויהי בבקר ויצא יהונתן השדה למועד דוד ונער קטן עמו: ויאמר לנערו רץ מצא־נא את־החצים אשר אנכי מורה הנער רץ והוא־ירה החצי להעברו: ויבא הנער עד־מקום החצי אשר ירה יהונתן ויקרא יהונתן אחרי הנער ויאמר הלוא החצי ממך והלאה: ויקרא יהונתן אחרי הנער מהרה חושה אל־תעמד וילקט נער יהונתן את־החצי ויבא אל־אדניו: והנער לא־ידע מאומה אך יהונתן ודוד ידעו את־הדבר: ויתן יהונתן את־כליו אל־הנער אשר־לו ויאמר לו לך הביא העיר: הנער בא ודוד קם מאצל הנגב ויפל לאפיו ארצה וישתחו שלש פעמים וישקו איש את־רעהו ויבכו איש את־רעהו עד־דוד הגדיל: ויאמר יהונתן לדוד לך לשלום אשר נשבענו שנינו אנחנו בשם יהוה לאמר יהוה יהיה ביני ובינך ובין זרעי ובין זרעך עד־עולם:

*אל ק׳ החצים ק׳ וביום

וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי־כְבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִם
וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן
וְנִסְכּוֹ׃ י עֹלַת שַׁבַּת בְּשַׁבַּתּוֹ עַל־עֹלַת הַתָּמִיד
וְנִסְכָּהּ׃ פ יא וּבְרָאשֵׁי חָדְשֵׁיכֶם תַּקְרִיבוּ עֹלָה
לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם וְאַיִל אֶחָד כְּבָשִׂים
בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם׃ יב וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים
סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לַפָּר הָאֶחָד וּשְׁנֵי
עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לָאַיִל
הָאֶחָד׃ יג וְעִשָּׂרֹן עִשָּׂרוֹן סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה
בַשֶּׁמֶן לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד עֹלָה רֵיחַ נִיחֹחַ אִשֶּׁה לַיהוָה
יד וְנִסְכֵּיהֶם חֲצִי הַהִין יִהְיֶה לַפָּר וּשְׁלִישִׁת הַהִין
לָאַיִל וּרְבִיעִת הַהִין לַכֶּבֶשׂ יָיִן זֹאת עֹלַת חֹדֶשׁ
בְּחָדְשׁוֹ לְחָדְשֵׁי הַשָּׁנָה׃ טו וּשְׂעִיר עִזִּים אֶחָד
לְחַטָּאת לַיהוָה עַל־עֹלַת הַתָּמִיד יֵעָשֶׂה וְנִסְכּוֹ׃

הפטרה לשבת וראש חודש

בישעיה סימן ס״ו פ׳ א׳

כֹּה אָמַר יְהוָה הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ הֲדֹם רַגְלָי אֵי זֶה בַיִת אֲשֶׁר תִּבְנוּ־לִי וְאֵי־
זֶה מָקוֹם מְנוּחָתִי׃ וְאֶת־כָּל־אֵלֶּה יָדִי עָשָׂתָה וַיִּהְיוּ כָל־אֵלֶּה נְאֻם־יְהוָה
וְאֶל־זֶה אַבִּיט אֶל־עָנִי וּנְכֵה־רוּחַ וְחָרֵד עַל־דְּבָרִי׃ שׁוֹחֵט הַשּׁוֹר מַכֵּה־אִישׁ
זוֹבֵחַ הַשֶּׂה עֹרֵף כֶּלֶב מַעֲלֵה מִנְחָה דַּם חֲזִיר מַזְכִּיר לְבֹנָה מְבָרֵךְ אָוֶן גַּם־
הֵמָּה בָּחֲרוּ בְּדַרְכֵיהֶם וּבְשִׁקּוּצֵיהֶם נַפְשָׁם חָפֵצָה׃ גַּם־אֲנִי אֶבְחַר בְּתַעֲלוּלֵיהֶם
וּמְגוּרֹתָם אָבִיא לָהֶם יַעַן קָרָאתִי וְאֵין עוֹנֶה דִּבַּרְתִּי וְלֹא שָׁמֵעוּ וַיַּעֲשׂוּ הָרַע
בְּעֵינַי וּבַאֲשֶׁר לֹא־חָפַצְתִּי בָּחָרוּ׃ שִׁמְעוּ דְּבַר־יְהוָה הַחֲרֵדִים אֶל־דְּבָרוֹ אָמְרוּ
אֲחֵיכֶם שֹׂנְאֵיכֶם מְנַדֵּיכֶם לְמַעַן שְׁמִי יִכְבַּד יְהוָה וְנִרְאֶה בְשִׂמְחַתְכֶם וְהֵם יֵבֹשׁוּ׃
קוֹל שָׁאוֹן מֵעִיר קוֹל מֵהֵיכָל קוֹל יְהוָה מְשַׁלֵּם גְּמוּל לְאֹיְבָיו׃ בְּטֶרֶם תָּחִיל
יָלָדָה בְּטֶרֶם יָבוֹא חֵבֶל לָהּ וְהִמְלִיטָה זָכָר׃ מִי־שָׁמַע כָּזֹאת מִי רָאָה כָּאֵלֶּה
הֲיוּחַל אֶרֶץ בְּיוֹם אֶחָד אִם־יִוָּלֵד גּוֹי פַּעַם אֶחָת° כִּי־חָלָה גַּם־יָלְדָה צִיּוֹן אֶת־
בָּנֶיהָ׃ הַאֲנִי אַשְׁבִּיר וְלֹא אוֹלִיד יֹאמַר יְהוָה אִם־אֲנִי הַמּוֹלִיד וְעָצַרְתִּי אָמַר
אֱלֹהָיִךְ׃ שִׂמְחוּ אֶת־יְרוּשָׁלִַם וְגִילוּ בָהּ כָּל־אֹהֲבֶיהָ שִׂישׂוּ אִתָּהּ מָשׂוֹשׂ כָּל־
הַמִּתְאַבְּלִים עָלֶיהָ׃ לְמַעַן תִּינְקוּ וּשְׂבַעְתֶּם מִשֹּׁד תַּנְחֻמֶיהָ לְמַעַן תָּמֹצּוּ
וְהִתְעַנַּגְתֶּם מִזִּיז כְּבוֹדָהּ׃ כִּי־כֹה אָמַר יְהוָה הִנְנִי נֹטֶה־אֵלֶיהָ כְּנָהָר שָׁלוֹם
וּכְנַחַל שׁוֹטֵף כְּבוֹד גּוֹיִם וִינַקְתֶּם עַל־צַד תִּנָּשֵׂאוּ וְעַל־בִּרְכַּיִם תְּשָׁעֳשָׁעוּ׃
כְּאִישׁ אֲשֶׁר אִמּוֹ תְּנַחֲמֶנּוּ כֵּן אָנֹכִי אֲנַחֶמְכֶם וּבִירוּשָׁלִַם תְּנֻחָמוּ׃ וּרְאִיתֶם וְשָׂשׂ
לִבְּכֶם וְעַצְמוֹתֵיכֶם כַּדֶּשֶׁא תִפְרַחְנָה וְנוֹדְעָה יַד־יְהוָה אֶת־עֲבָדָיו וְזָעַם אֶת־
אֹיְבָיו׃ כִּי־הִנֵּה יְהוָה בָּאֵשׁ יָבוֹא וְכַסּוּפָה מַרְכְּבֹתָיו לְהָשִׁיב בְּחֵמָה אַפּוֹ וְגַעֲרָתוֹ
בְּלַהֲבֵי־אֵשׁ׃ כִּי בָאֵשׁ יְהוָה נִשְׁפָּט וּבְחַרְבּוֹ אֶת־כָּל־בָּשָׂר וְרַבּוּ חַלְלֵי יְהוָה׃
הַמִּתְקַדְּשִׁים וְהַמִּטַּהֲרִים אֶל־הַגַּנּוֹת אַחַר אַחַד בַּתָּוֶךְ אֹכְלֵי בְּשַׂר הַחֲזִיר
וְהַשֶּׁקֶץ וְהָעַכְבָּר יַחְדָּו יָסֻפוּ נְאֻם־יְהוָה׃ וְאָנֹכִי מַעֲשֵׂיהֶם וּמַחְשְׁבֹתֵיהֶם בָּאָה
לְקַבֵּץ אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם וְהַלְּשֹׁנוֹת וּבָאוּ וְרָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי׃ וְשַׂמְתִּי בָהֶם אוֹת
וְשִׁלַּחְתִּי מֵהֶם פְּלֵיטִים אֶל־הַגּוֹיִם תַּרְשִׁישׁ פּוּל וְלוּד מֹשְׁכֵי קֶשֶׁת תֻּבַל וְיָוָן
הָאִיִּים הָרְחֹקִים אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ אֶת־שִׁמְעִי וְלֹא־רָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי וְהִגִּידוּ אֶת־
כְּבוֹדִי בַּגּוֹיִם׃ וְהֵבִיאוּ אֶת־כָּל־אֲחֵיכֶם מִכָּל־הַגּוֹיִם מִנְחָה לַיהוָה בַּסּוּסִים
וּבָרֶכֶב וּבַצַּבִּים וּבַפְּרָדִים וּבַכִּרְכָּרוֹת עַל הַר קָדְשִׁי יְרוּשָׁלִַם אָמַר יְהוָה כַּאֲשֶׁר
יָבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּנְחָה בִּכְלִי טָהוֹר בֵּית יְהוָה׃ וְגַם־מֵהֶם אֶקַּח לַכֹּהֲנִים
לַלְוִיִּם אָמַר יְהוָה׃ כִּי כַאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי
עֹשֶׂה עֹמְדִים לְפָנַי נְאֻם־יְהוָה כֵּן יַעֲמֹד זַרְעֲכֶם וְשִׁמְכֶם׃ וְהָיָה מִדֵּי־חֹדֶשׁ
בְּחָדְשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבָּת בְּשַׁבַּתּוֹ יָבוֹא כָל־בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְפָנַי אָמַר יְהוָה׃
וְיָצְאוּ וְרָאוּ בְּפִגְרֵי הָאֲנָשִׁים הַפֹּשְׁעִים בִּי כִּי תוֹלַעְתָּם לֹא תָמוּת וְאִשָּׁם לֹא
תִכְבֶּה וְהָיוּ דֵרָאוֹן לְכָל־בָּשָׂר׃

°אחת ק׳

והיה מדי חודש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבא כל בשר להשתחוות לפני אמר יי׳ :

מנהג ספרדים אם חל ר״ח ביום ש״ק וביום א׳ להוסיף פסוק ראשון ואחרון של הפטרת מחר חודש:

כר ח קורין ארבעה גברי בפ' פנחס מן את קרבני לחמי לאשי עד יעשה ונסכו ואם חל ר"ח בשבת קורא המפטיר וביום השבת ובראשי חדשיכם עד יעשה ונסכו :

כה צ בשחרית ובמנחה קורין ג' בני אדם בפ' תשא מן ויחל עד לעשות לעמו ומדלגין עד פסל לך וקורין עד אשר אני עושה עמך :

כללים בדברי רש"י זכרונו לברכה. שמורה בכל טוב וערוכה:
לקוחים מדברי המפרשים . זה אומר בכה וזה אומר בכה:

א כל מקום שפירש רש"י כתרגומו · הנה הוא סותר את העברי.פי' שאין הפשט כמו העברי :

ב ואונקלוס תרגם. אז אינו סותר התרגום אלא מפרש דעתו של אונקלוס :

ג המתרגם. בכל מקום שהוא. אז סותר התרגום שהוא טעות :

ד ותרגומו . אז מביא רש"י ראיה לפירושו שכן הוא :

ה ושהוא כותב התרגום. כגון דאילו או כיוצא בו ואינו אומר כתרגומו או תרגום . אז אינו קשה על העברי אלא רוצה ליישב ולפרש לשון התרגום · כגון שאלתיה הוא מפרש שהוא לשון הולאה :

ו ושהוא אומר ואונקלוס תרגם בפנים אחרים · אז לשון המקרא נופל על לשון התרגום אך שמאריך בלשון :

ז ושהוא כותב העברי וגם התרגום כגון כבד תרגום יקיר ולא אתייקיר אז הוא מפרש הפעולה שלא תטעה אחר העברי לומר שהוא ציווי אלא שם דבר כמו כי כבד ממך הדבר וגם כשמשנה לשון תרגום מן העברי לפי לשון התרגום יש לומר כגון ופריתו בארץ וניפוש בארעא ופריתו עבר התרגום מהפכו להבא . או נקבה בזכר · תרגום פרש אנרך שלא נאמר שהנו"ן שמוש :

אלו הימים שאין קטן עולה למפטיר · ר"ה ויוה"כ · תענית צבור שחרית ומנחה · שבת שובה . ז' דפסח א' דשבועות . ד' פרשיות . רק אם יש צורך מפני דרכי שלום יכולין לקרותו בפ' שקלים ובפ' החודש :

כהן ולוי יכולין לעלות למפטיר . אבל . או יא"צ. בשבוע שאחריו יש לו קדימה למפטיר :

מותר להפסיק אפילו באמצע פרקים דק"ש כדי לענות ברכו וכיוצ"א (ואמן דברכת התורה וברכת ההפטרה) :

אסור לדבר בעת אמירת ההפטרה וברכותיה כמו בקריאת ס"ת :

כל הצבור מחויבים לומר ההפטרה בלחש ועכ"פ יהיה עשרה סמוך להמפטיר שיוכלו לשמוע ממנו ויאמר אחריו בלחש ולא ישהו ההמון באמירתם ההפטרה אחר שסיים המפטיר ומתחיל לומר הברכות :

מי שרוצה להשלים מאה ברכות בשמיעת ברכות המפטיר משום דשומע כעונה מחויב לשמוע כל הברכות מתחלה ועד סוף ויענה אמן על כל ברכה וברכה אבל לא יענה ברוך הוא וב"ש משום דהוי אצלו כמפסיק באמצע ברכה ומשנה ממטבע חכמים :

אם היו יו"ד בשעה שהתחיל הברכה הראשונה ויצאו מקצתן יוכל לסיים ההפטרה עם הברכות שלאחריה :

בנוסח סיום הברכה נאמן ורחמן אתה . נכון שלא לומר ורחמן בכדי שיהיה סמוך לחתימה מעין הפתיחה אך מי שאמרו אין מזניחין אותו . בנוסח שלא יכבה וי"ג שלא תכבה אין בזה הקפדה כלל :

כששני סדרות מחוברין יקרא הפטרה השניה חוץ מפרשת אחרי וקדושים ופ' נצבים וילך :

אין המפטיר רשאי להתחיל הברכה עד שיגלול הגולל הס"ת :

אין להתחיל הברכה עד שיראה מקום התחלת ההפטרה ואין לסלק ההפטרה מלפניו עד שיסיים כל הברכות שלאחריה כדי שיראה על מה הוא מברך :

זַרְקָא מַקַּף־שׁוֹפָר הוֹלֵךְ סְגוֹלְתָּא פָּזֵר גָּדוֹל יָרֵחַ
בֶּן יוֹמוֹ קַרְנֵי פָרָה גַּעְיָא תַּלְשָׁא אַזְלָא גֵרֵשׁ פָּסֵק ׀
רְבִיעַ שׁוֹפָר מְהֻפָּךְ קַדְמָא תְּרֵי קַדְמִין זָקֵף קָטֹן
זָקֵף גָּדוֹל שַׁלְשֶׁלֶת שְׁנֵי גֵרְשִׁין תְּרֵי טַעְמֵי דַּרְגָּא
תְּבִיר מַאֲרִיךְ טַרְחָא אַתְנָח רְפָא דָּגֵשׁ יְתִיב
תַּרְצָא שְׁבוּרֶת שְׁבוּרֶת מַפִּיק בְּהֵא שְׁבָא נַעְיָא
גַּעְיָא שְׁבָא סוֹף פָּסוּק׃

שְׁמוֹת הַטְּעָמִים לְפִי סֵדֶר הַסְּפָרַדִּיִּים

זַרְקָא סֶגּוֹל מֻנַּח רְבִיעִי פָּזֵר תְּלִישָׁא גְדוֹלָה קַדְמָא
וְאַזְלָא תְּלִישָׁא־קְטַנָּה מַהְפָּךְ פַּשְׁטָא זָקֵף קָטֹן
זָקֵף־גָּדוֹל דַּרְגָּא תְּבִיר מֵרְכָא טִפְּחָא אֶתְנַחְתָּא
אַזְלָא־גֵרֵשׁ גֵּרְשַׁיִם יְתִיב פְּסִיק ׀ שַׁלְשֶׁלֶת יָרֵחַ
בֶּן־יוֹמוֹ קַרְנֵי־פָרָה מֵרְכָא־כְפוּלָה טִפְּחָא מֶתֶג
מַקַּף־סוֹף־פָּסוּק׃

א א וַיְהִי בִּימֵי שְׁפֹט הַשֹּׁפְטִים וַיְהִי רָעָב בָּאָרֶץ וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לֶחֶם יְהוּדָה
לָגוּר בִּשְׂדֵי מוֹאָב הוּא וְאִשְׁתּוֹ וּשְׁנֵי בָנָיו: ב וְשֵׁם הָאִישׁ אֱלִימֶלֶךְ
וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ נָעֳמִי וְשֵׁם שְׁנֵי בָנָיו ׀ מַחְלוֹן וְכִלְיוֹן אֶפְרָתִים מִבֵּית לֶחֶם יְהוּדָה
ויבואו

תו"א ויהי בימי. מגלה י בתרא לא: מחלון בתרא לם:

רש"י

(א) ויהי בימי שפוט השופטים. לפני מלוך מלך שאול היו הדורות מתפרנסים ע"י שופטים ובימי אבצן היה שאמרו רבותינו אבצן זה בועז: וילך איש. עשיר גדול היה ופרנס הדור ב ויצא מא"י לחוץ לארץ מפני צרות העין שהיתה עיניו צרה בעניים ג הבאים לדוחקו לכך נענש: (ב) אפרתים. חשובים. וכן בן תוחו בן צוף אפרתי ד אבגינוס ראה שהיבותה שהרי היה

שפתי חכמים

א דק"ל למה לא הזכיר המלך לכ"פ לפני מלוך מלך וכו' ואח"כ ק"ל א"כ עדיין לא ידענו באיזו זמן כו' ואיזו שופט היה בימים ההם לכ"פ ובימי אבצן היה ואמר כך ק"ל ומנא ידעינן שבימי אבצן היה לכ"פ שאמרו רז"ל אבצן זה בועז ובועז היה מרי דעובדא. וראיתי קצת מפרשים דק"ל לרש"י שפיט השופטים משמע שהשופטים את שופטיהם והשה הלא אין דנין המלך לכ"פ לפני מלוך כו' וזה אינו מכמה טעמים וכו': ב מדקורהו סתם איש מורה על גדולתו פי' עשיר: ג כ"פ שהיתה עיניו צרה כו' והראיה שהרי לכך נענש דאלו מפני שיצא לח"ל והלא גדולים מאלימלך אברהם יצחק ויעקב שהיו ממנו והלך זה למצרים וזה לפלשתים מפני הרעב ולמה נענש הוא אלא מפני שעינו צרה וכ"כ במדרש רות הנעלם. [אסכת ליון] צרות עין לבד לא גרמה דמ"מ היה מן הראוי לרחם עליהם בשביל זכות אבותם אבל עתה שהלכו לח"ל לא הגני להם זכות אבותם וז"ש רש"י לקמן ולא הועילה להם זכות אבותם כשאתם מארץ לח"ל: ד אדון ומושל. וכ"פ בוי"ר פ"ב על ל' אפרתי אבגינוס

פירוש ע"ט

(א) וַיְהִי בִּימֵי שְׁפֹט הַשֹּׁפְטִים. אונ עס וואר אין דיא טעג וואס דיא ריכטר האבען גימשפט די יודן. איז גיוועזן אהונגר אין ארץ ישראל וילך איש איז אוועק גיגאנגן אמאן פון בית לחם יהודה לגור צו וואנן אין די פעלדער פון מ אב הוא ער אונ זיין ווייב אונ זיינע צוויי קינדער: (ב) ושם דער נאמין פון דם מאן איז גיוועזן אלימלך דר נאמין פון דיא פרוי נעמי דר נאמין פון זיינע צוויי קינדר מחלון וכליון אפרתים זייא זענען פון בית לחם יהודה וואס ווערט גערופן

קול יעקב

(א) (ויהי בימי שפוט השופטים ויהי רעב בארץ) עס איז גוועזן אונ די טעג ווס די שופטים האבן גמשפט די יודן ווייל זיי האבן נאך ניט גהאט קיין מלך איבר זיך אוז דערנצמאל גוועזן איין הונגער אונ ארץ ישראל איז אוועק גגאנגן איין מענש פון דר שטאט בית לחם יהודה ער מיט זיין ווייב נעמי מיט זיינע צוויי זין צו וואנען אונ פעלד פון מואב דער מענש איז גוועזן איין עושר נאר ער איז גוועזן איין קארגר אונ האט ניט גיקענט ליידן ווס די ארימע לייט זענין גקומען צו אים נאך ברויט דרום איז ער ארוס גגאנגן פון ארץ ישראל ווי זיי זענין שון גוועסן אונ פעלד פון מואב איז דער מענש גשטארבן אין איבר גבליבן דאס ווייב נעמי מיט אירע צוויי זון האבן די צוויי זון זיך גנומען ווייבער פון מואב איין אשה האט גהייסן ערפה אונ די אנדערי האט גהייסן רות נאך דעם זענין די צוויי זון אויך גשטארבן איז די נעמי איבר גבליבן מיט אירע צוויי שנור איז די נעמי אויף גשטאנן מיט אירע צוויי שנור אונ האט זיך אים גיקערט פון דעם פעלד מואב צו גיין צוריק קיין ארץ ישראל ווארום זיא האט גהערט אונ פ לד מואב אז גאט האט גדענקט זיין פאלק ישראל צו געבן זיי ברויט דם מיינט מען עס זאל שון ניט זיין מער קיין הונגר. אצונד דארפן מיר פר שטיין ווי אזוי קען דר אשה נעמי אויף גיין אויף דר דעת אז עס זאל איר אויך קומן זיא זאל הנאה האבן פון דם גיטן ווס גאט האט נאך דעם גיטאן די יודן אונ האט זיי געגעבן ברויט אז פריר ווען עס איז זיי גוועזן ענג אונ האבן ניט גהאט ווס צו עסין איז זיא אוועק גגאנגן פון זיי צוגנד אז זיא האט גהערט אז עס איז זיי שון גוט זאל זיא זיך צו זיי אים קערין צו הנאה האבן פון זייער גוטס ווי אזוי קען דם זיין וועלין מיר די זאך געבין צו פר שטיין מיט איין משל פיל אורחים זענין איין גשטאנען אונ איין הארבעריג אונ דער בעל הבית האט זיי גגעבין עסין אונ טרינקין פר געצאלט אונ צווישן די אורחים איז גוועזן איין אורח ווס האט ניט גיקענט צאלן פר דם עסין האט ער ניט גגעסין מיט זיי. אמאל האט דר בעל הבית פון דעם הארבריג גמאכט אגרוסי סעודה איז דר ארימר אורח אויך גגאנגן צו דעם טיש מיט די איבריגע אורחים. ער האט גזאגט צאלן פר דעם עסין טאר מאג איך ניט אבר אז דר בעל הבית ניט עסין אים זוכט מעג איך אויך עסין. דר נמשל איז אז גאט זאל גוועזן געבין די יודן ברויט מיט דם דין ווייל זיי האבן תשובה גטאן. וואלט זיא גוויסט אז איר קומט ניט פון דר טובה וויא איז ניט ראוי דר צו. אבר אז זי האט גזעהן אז גאט האט געגעבן דר

וַיָּבֹאוּ שְׂדֵי־מוֹאָב וַיִּהְיוּ־שָׁם׃ ג וַיָּמָת אֱלִימֶלֶךְ אִישׁ נָעֳמִי וַתִּשָּׁאֵר הִיא וּשְׁנֵי
בָנֶיהָ׃ ד וַיִּשְׂאוּ לָהֶם נָשִׁים מֹאֲבִיּוֹת שֵׁם הָאַחַת עָרְפָּה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית רוּת וַיֵּשְׁבוּ
שָׁם כְּעֶשֶׂר שָׁנִים׃ ה וַיָּמֻתוּ גַם־שְׁנֵיהֶם מַחְלוֹן וְכִלְיוֹן וַתִּשָּׁאֵר הָאִשָּׁה מִשְּׁנֵי
יְלָדֶיהָ וּמֵאִישָׁהּ׃ ו וַתָּקָם הִיא וְכַלֹּתֶיהָ וַתָּשָׁב מִשְּׂדֵי מוֹאָב כִּי שָׁמְעָה בִּשְׂדֵה
מוֹאָב כִּי־פָקַד יְהוָה אֶת־עַמּוֹ לָתֵת לָהֶם לָחֶם׃ ז וַתֵּצֵא מִן־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר
הָיְתָה־שָׁמָּה וּשְׁתֵּי כַלֹּתֶיהָ עִמָּהּ וַתֵּלַכְנָה בַדֶּרֶךְ לָשׁוּב אֶל־אֶרֶץ יְהוּדָה׃
ח וַתֹּאמֶר נָעֳמִי לִשְׁתֵּי כַלֹּתֶיהָ לֵכְנָה שֹּׁבְנָה אִשָּׁה לְבֵית אִמָּהּ יַעֲשֶׂה (יעש ק׳)
יְהוָה עִמָּכֶם חֶסֶד כַּאֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם עִם־הַמֵּתִים וְעִמָּדִי׃ ט יִתֵּן יְהוָה לָכֶם וּמְצֶאןָ

מנוחה

תו"א וימת סנהדרין כב: ערפה. סוטה מב: רות. ברכות

רש"י

היתה עגלון מלך מואב היא כמו שאמרו דאמ־מר רות בתו של עגלון היתה. ד"א אפרתים היו להם קרויה אפרת: (ג) איש נעמי. למה נאמר מכאן אמרו אין אשה מתה אלא לבעלה (ואמר איש נעמי כלו' לפי שהוא היה איש נעמי ושולט עליה והיא שפלה לו לכן נענש בו מדת הדין ולא בה): (ה) גם שניהם. מהו גם בתחלה לקו בממונם ומתו גמליהם ומקניהם ואח"כ מתו הם גם הם: (ז) ותצא מן המקום למה נא' הרי כבר נאמר ותשב משדי מואב ומהיכן תשוב אם לא

שפתי חכמים

אבניהם: ה וזכורה לנו כזה שאם היה מת בזה טוב בי' מת לדורו אבל עכשיו לא מת אלא לאשתו: ו במדרש רבה איתא מתו סוסיהם חמוריהם גמליהם ולמה תפס רש"י באי ליכנא ואפשר כי רש"י כוון לפרש ג"ם שהוא ר"ת גמליהם מקניהם [אבכת ליון] וא"ל דגם קאי על אלימלך שמת בתחלה ואח"כ בניהם לא"ל היה לו לכתוב וימותו גם מחלון וכליון אלא גם קאי על שניהם שבתחלה לקו שניהם בממונם ואח"כ

פירוש ע"ם

גירופן · אפרת זייא זענן גיקומן אין פעלד פון מואב אונ האבן זיך דארט באזעצט : (ג) וימת אלימלך אבער דר מאן פון נעמי איז געשטארבן אין זי געבליבן מיט אירע צוויי קינדר: (ד) וישאו להם דיא קינדר האבן זיך גינומן פרויע פון מואב איינע האט גיהייסן ערפה . אונ דר נאמין פון דער צווייטע וואהר רות וישבו אונ זייא האבן דארט גיוואונט אונגיפאר צעהן יאהר : (ה) וימותו גם שניהם מחלון אונ כליון זענן אויך גישטארבן ותשאר איז נעמי איבר געבליבן אליין פון אירע צווייא זוהן אונ איר מאן : (ו) ותקם איז זיא אויפגישטאנען זיא מיט אירע שניר אונ האט זיך אומגיקערט פון פעלד מואב דען זיא האט גיהערט אין דעם פעלד מואב אז גאט האט זיך דערמאנט אן זיין פאלק לתת זיי צו געבן מיט ברוט: (ז) ותצא איז זי ארוס גיגנגין פון דם ארט וואס זוא איז ביז יעצט גוועזן דארט מיט אירע צוויי שנור ותלכנה אונ זענן גיגאנגן מיט דעם וועג וואס פירט צום לאנד יהודה : (ח) ותאמר האט נעמי גיזאגט צוא אירע צווייא שנור לכנה גייט קערט אייך ווידר יעדע צוא דם הויז פון איר מוטר יעשה גאט זאל אייך באלוינן מיט גוטס אזו וויא איר האט גוט באהאנדילט די טויטע אונ מיך : (ט) יתן גאט זאל אייך געבן אז איר זאלט גיפינן רוהע יעדע פון אייך אין דם הויז פון איר צוקינפטיגן מאן ותשק להן

נעמי

קול יעקב

יודי ברוט מחמת חסד. דרום איז זיא אויך אריין גגאנגן קיין ארץ ישראל זיא זאל הנאה האבן פון דר טובה. והראיה אז גאט האט די יודן גגעבן ברוט מחמת חסד וואיום דר פסוק זאגט (כי שמעה וכו' כי פקד ה' את עמו לתת להם לחם) וואריום זי האט גהערט אז גאט האט גדענקט זיין פאלק ישראל צו געבין זיי ברוט דם לשון פקד איז משמע ער האט זיי גדענקט מחמת חסד דרום האט זי גזאגט אז עס איז מחמת חסד מעג זי אויך הנאה האבן פון דם חסד. פינקט ווי דר אורח האט גזאגט : (ח) (ותאמר נעמי לשתי כלתיה) האט נעמי גזאגט צו אירע צוויי שניר ערפה אונ רות גייט אייך אהיים צו אייער פאטער אונ מוטר גאט זאל אייך געבן איר זאלט חתונה האבן אונ עס זאל אייך גוט זיין. מאגן האט ערפה גפאלגט אונ האט זיך אים גקערט אהיים אונ רות האט זיך ניט גוואלט אפ טיילן פון נעמי זי האט נאר גוואלט גיין מיט נעמי קיין ארץ ישראל אונ זאל זיך מגייר זיין אז זיא איז אריין גקומען קיין ארץ ישראל אונ דר ספאט בית לחם מיט רות האבן זיך איינע שפאט גייט איף דר נעמי פאר וואונדערט אונ האבן גזאגט (הזאת נעמי) דם איז די נעמי וואס איז פון דאנען אוועק גגאנגען מיט אמאן אונ מיט קינדר אונ מיט אנגוס

מְנוּחָה אִשָּׁה בֵּית אִישָׁהּ וַתִּשַּׁק לָהֶן וַתִּשֶּׂאנָה קוֹלָן וַתִּבְכֶּינָה׃ י וַתֹּאמַרְנָה
לָּהּ כִּי־אִתָּךְ נָשׁוּב לְעַמֵּךְ׃ יא וַתֹּאמֶר נָעֳמִי שֹׁבְנָה בְנֹתַי לָמָּה תֵלַכְנָה עִמִּי
הַעוֹד־לִי בָנִים בְּמֵעַי וְהָיוּ לָכֶם לַאֲנָשִׁים׃ יב שֹׁבְנָה בְנֹתַי לֵכְןָ כִּי זָקַנְתִּי
מִהְיוֹת לְאִישׁ כִּי אָמַרְתִּי יֶשׁ־לִי תִקְוָה גַּם הָיִיתִי הַלַּיְלָה לְאִישׁ וְגַם יָלַדְתִּי
בָנִים׃ יג הֲלָהֵן ׀ תְּשַׂבֵּרְנָה עַד אֲשֶׁר יִגְדָּלוּ הֲלָהֵן תֵּעָגֵנָה לְבִלְתִּי הֱיוֹת לְאִישׁ
אַל בְּנֹתַי כִּי־מַר־לִי מְאֹד מִכֶּם כִּי־יָצְאָה בִי יַד־יְהוָה׃ יד וַתִּשֶּׂנָה חסר א קוֹלָן
וַתִּבְכֶּינָה עוֹד וַתִּשַּׁק עָרְפָּה לַחֲמוֹתָהּ וְרוּת דָּבְקָה בָּהּ׃ טו וַתֹּאמֶר הִנֵּה שָׁבָה

יבמתך

תו"א ותשאנה. סוטה מ"ב : הלכן. בתרא עג : ותשק . שבת קיג סוטה מ"ב :

שפתי חכמים

מתו גם שניהם : ז ופשט דבוילא יעקב משמע דאיה מכנה וכה"ג בקשו בתוספות בפ"ק דע"ז בד"ה אין שוחה אלא תפלה ע' בפ' ויגש: ח ק"ל מה השיבה אמריה להם בזה ומה איכפת להו אם תהיה לאיש או לא לכ"פ שאנשא לו כו' : ט ואע"פ שגם אסורים להם מפני שהם אחים מן האם ולא מן האב שאינם ראוים ליבם מדא מיגייהו נקט: [אכבת ליון] וא"ת למה לא הקשה רש"י לעיל על העוד לי בנים וגו' עוד הקשה לי אחד מן המשכילים והלא במד"ר איתא להיפך וז"ל העוד לי בנים במעי וגו' וכי יש אדם מייבם אשת אחיו שלא היה בעולמו דמשמע משום זה א"א ליבמא להם. ואמרתי לפום ריהטא דנזה יתורץ קושיא ראשונה דלהכי לא פירש רש"י לעיל שיש לפרש כמו שפי' אותו המדרש העוד לי בנים וגו' פירושו ואפי' היה לי בנים במעי והיו לכם לאנשים בתמיה שהרי אסורים כו' אבל בסופו. דכתיב כי זקנתי מהיות לאיש דא"א לפרש הכי . לכ"פ שאינם אסורים וכו': י דק"ל מתחלה אמרה כי זקנתי מהיות לאיש ואח"כ סתרה דבריה ואמרה כי אמרתי יש לי תקוה לכ"פ. כי אפי' אמר לי לבי כו' וכן ק"ל גם גבי וגם הייתי הלילה לאיש : כ ק"ל דהל"ל וגם אלד בנים לכ"פ או אפי' כבר ילדתי : ל פי' גבי תוני המשגל שהי' סופר ספירה ושפך בתוכה ומי שעומד בספירה הוא אסור וכלוא בה: ם פי' כי כדגש מביא עוד נו"ן או לכתוב שתי נוני"ן ופי' אשם לשורש

רש"י

לא הלא מן המקו' שהיתה שם אלא מגיד שיציאת צדיק מן המקו' ניכרת ופונה הודה פנה זיוה. פנה הדרה פנה שבחה של עיר וכן ז ויצא יעקב מבאר שבע : (יב) כי זקנתי מהיות לאיש שאנשא לו ואוליד בנים ח ותנשאו להם שאינם אסורים לכם ואינכם אסורות להם משום אשת אחיו שלא היה בעולמו ט שאינה זקוקה ליבם לפי שלא היו למחלון וכליון קדושין בהן שנכריות היו ולא נתגיירו ועכשיו הן באות להתגייר כמו שנא' כי אתך נשוב לעמך מעתה נהיה לעם אחד : כי אמרתי יש לי תקוה. כי אפי' אמר לי לבי י יש לי תקוה לינשא עוד וללדת בנים : גם הייתי הלילה לאיש . ויותר מכן אפי' הריתי הלילה זכרי' : וגם ילדתי בנים , או אפי' כ כבר ילדתי בנים : (יג) הלהן תשברנה בתמיה שמא להן תצפינה עד אשר יגדלו , לשון שברו על ה' אלהיו : תעגנה, ל' אסור וכלוא כמו עג ל עוגה ועמד בתוכה ויש פותרין לי עיגון ולא יתכן שא"כ היה לו לינקד הנו"ן דגש ם או לכתוב שני נוני"ן : כי יצאה בי יד ה' . אמר ר' לוי כל מקום שנא' יד ה' מכת דבר הוא ובנין אב לכולן הנה יד ה' הויה : (טו) הנה שבה יבמתך. זה טעמו למעלה

פירוש ע"ט

נָעֳמִי הָאט זַייא גִיקוּשְׁט אָבֶער רוּת אוּנ עָרְפָּה הָאבּוּן שְׁטַארְק גִיוַויינְט : (י) וַתֹּאמַרְנָה לָּהּ אוּנ הָאבְּן אִיר גִיזָאגְט כִּי אִתָּךְ נָשׁוּב לְעַמֵּךְ נַיין מִיר ווֶעלֶן מִיט דִיר צוּ זַאמֶן זִיךְ אוּמְקֶערֶן צוּא דַיין פָאלְק: (יא) וַתֹּאמֶר נָעֳמִי הָאט נָעֳמִי גִיזָאגְט קֶערְט זִיךְ אוּם אַהֵיים מַיינֶע טֶעכְטֶער צוּא וָואס זָאלְט אִיר מִיט מִיר גֵיין? הַעוֹד הָאבּ אִיךְ דֶען נָאךְ זִין אִין מַיינֶע גִידֶערִים אַז זֵיי זָאלֶן קֶענֶן ווֶערֶן אַייעֶרֶע מַאנִין : (יב) שֹׁבְנָה קֶערְט זִיךְ אוּם מַיינֶע טֶעכְטֶער אַהֵיים . דֶען אִיךְ בִּין שׁוֹן צוּ אַלְט צוּ נֶעמֶן אַמַאן אוּנ צוּ הָאבֶּן קִינְדֶר כִּי אָמַרְתִּי אוּנ ווֶען אִיךְ זָאל אָפִילוּ רֶעכְנִין אַז אִיךְ הָאבּ נָאךְ אַהָאפְנוּנְג צוּ הָאבּוּן קִינְדֶר גַם הָיִיתִי הַלַּיְלָה לְאִישׁ ווֶען אִיךְ זָאל אָפִילוּ דִי נַאכְט הַייראַטִין אוּנ ווֶען אִיךְ ווָאלְט

נָאךְ גִיהַאט זִין : (יג) הֲלָהֵן תְּשַׂבֵּרְנָה עַד אֲשֶׁר יִגְדָּלוּ ווֶעט אִיר דֶען אוֹיף זֵיי וַוארְטֶן בִּיז זַייא ווֶעלֶן גְרוֹס ווֶערֶן: הֲלָהֵן תֵּעָגֵנָה ווֶעט אִיר דֶען צוּ לִיבּ זֵיי זַיין פַארְבּוּנְדֶן נִיט צוּ נֶעמֶן בִּיז יֶענֶער צַייט קֵיין מַאן אַל בְּנֹתַי טוּט נִיט אַזוֹ מַיינֶע טֶעכְטֶער דֶען צוּא לִיבּ אַייךְ ווֶעט מִיר נָאךְ בִּיטֶערֶער ווֶערֶן כִּי דָאס גָאט'ס צָארִין הָאט זִיךְ אוֹיף מִיר אוֹיסְגִיגָאסֶן : (יד) וַתִּשֶּׂאנָה הָאבֶּן זֵיי אוֹיפְגִיהוֹבֶּן זַייעֶר שְׁטִימֶע אוּנ הָאבֶּען ווִידֶער שְׁטַארְק גִיוַויינְט אוּנ עָרְפָּה הָאט זִיךְ צוּקוּשְׁט מִיט אִיר שְׁווִיגֶר (צוּם אַבּ שַׁייד) נוּר רוּת אִיז מִיט אִיר גִיבְּלִיבֶּן : (טו) וַתֹּאמֶר הָאט נָעֳמִי גִיזָאגְט צוּא רוּת דַיין שְׁווֶעגִירִין הָאט זִיךְ שׁוֹין אוּמְגִיקֶערְט צוּא אִיר פָאלְק אוּנ צוּא אִירֶע גֶעטֶער שׁוּבִי קֶער זִיךְ אוֹיךְ אוּם אַהֵיים ווִי דַיין

יְבִמְתֵּךְ אֶל־עַמָּהּ וְאֶל־אֱלֹהֶיהָ שׁוּבִי אַחֲרֵי יְבִמְתֵּךְ׃ טז וַתֹּאמֶר רוּת אַל־
תִּפְגְּעִי־בִי לְעָזְבֵךְ לָשׁוּב מֵאַחֲרָיִךְ כִּי אֶל־אֲשֶׁר תֵּלְכִי אֵלֵךְ וּבַאֲשֶׁר תָּלִינִי
אָלִין עַמֵּךְ עַמִּי וֵאלֹהַיִךְ אֱלֹהָי׃ יז בַּאֲשֶׁר תָּמוּתִי אָמוּת וְשָׁם אֶקָּבֵר כֹּה יַעֲשֶׂה
יְהוָה לִי וְכֹה יֹסִיף כִּי הַמָּוֶת יַפְרִיד בֵּינִי וּבֵינֵךְ׃ יח וַתֵּרֶא כִּי־מִתְאַמֶּצֶת הִיא
לָלֶכֶת אִתָּהּ וַתֶּחְדַּל לְדַבֵּר אֵלֶיהָ׃ יט וַתֵּלַכְנָה שְׁתֵּיהֶם עַד־בּוֹאָנָה בֵּית לָחֶם
ויהי

תו"א אל אשר. יבמות מז: ותרא כי. שם עב:

רש"י

למעלה תחת השי"ן לפי שהוא ל' עבר. ובנקד היא שבה טעמו למעלה בבי"ת לפי שהוא לשון הווה וכן כל כיוצא בהם: (טז) אל תפגעי בי. אל תפצרי בי: כי אל אשר תלכי אלך, מכאן אמרו רבותינו ז"ל גר שבא להתגייר מודיעין לו מקצת עונשי' שאם בא לחזור בו יחזור שמתוך דבריה של רות אתה למד מה שאמרה לה נעמי אסור לנו לצאת חוץ לתחום ב' בשבת אמרה לה באשר תלכי אלך. אסור לנו להתייחד נקבה עם זכר שאינו אישה אמרה לה באשר תליני אלין. עמינו מובדלי' משאר עמים בתרי"ג מצות עמך עמי, אסור לנו עבודת כוכבי' אלהיך אלהי. ארבע מיתות נמסרו לב"ד באשר תמותי אמות. שני קברי' נמסרו לב"ד אחד לנסקלין ונשרפין ואחד לנהרגין ונחנקין אמרה לה ושם אקבר: (יז) כה יעשה ה' לי, כאשר התחיל לפרש הראה בי ידו להמית אישי ולירד מנכסי: וכה יוסיף, אם יפריד ביני וביניך כי אם המות: (יח) ותחדל לדבר אליה, מכאן אמרו אין מרבין עליו ואין מדקדקין עליו: (יט) ותלכנה שתיהם.
אמר

שפתי חכמים

ק לפורש ואחת לפעולה: נ קשה למה אמרה לה דוקא אלו וע"ן למה אחרה איסור תחומין ויחוד שהם מדרבנן לע"ג דאמר בכתובות מודיעים לכם מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות מ"מ איסורי דרבנן לא מצינו ועוד כשאמרה לה בתרי"ג מצות בכלל למה אמרה לה בפרט ולמה פרשה דווקא אלו ונראה לומר שבסיפור דברים כך היה ביניהם מתחלה אמרה אם תלך עמי ותרצה לפעמים לשוב אל בית אביך ואל ארץ מולדתיך ואנו אסורים לילך בשבת חוץ לתחום אמרה לה באשר תלך אלך כלומר לא אלך בשבת אז אמרה לה אף אם תלך בחול ולפעמים תתעכב בדרך וערם ביאתך שמא יבא יום השבת ותשבות ביום השבת בשדה יחידה ואסור לנו להתייחד אמרה לה באשר תליני אלין השמור את עצמי שלא אבא לידי יחוד אז אמרה עכ"פ אם תלך תמיד שמא א"א שתזהר מכל המצות והחקים שעמנו מובדלים משאר העמים בתרי"ג מצות אמרה עמך עמי ולא אלך תמיד אז אמרה אף אם תלך פעם אחת בשבה ביום איד שלהם וכו' כאלו תלך לעכו"ם אמרה אלהיך אלהי כלומר אף אם אלך לא אלך לשם עכו"ם אז אמרה אף אם כוונתך לטובה אם תלך בכל שנה יהיה נראה כאלו לעכו"ם כוונתך וד' מיתות נמסרו לב"ד פי' והם דנים לפי מה שעיניהם רואות כמו דאמרינן בכל לפי ראות עיני הדיין אז אמרה באשר תמותי אמות כלומר אני אמות בתום וביושר לבבי והם ידונוני לפי ראות עיניהם כטוב בעיניהם יעשו אז אמרה ואף

פירוש

שְׁוועגערין: (טז) וַתֹּאמֶר רוּת האט רות גיזאגט זאלסט מיך ניט דרינגענד בעטן איך זאל דיך פארלאזן כי דען וויא די וועסט גיין וועל איך אויך גיין אונ וויא די וועסט נעכטיגן וועל איך אויך נעכטיגן דיין פאלק איז מיין פאלק אין דיין גאט איז מיין גאט: (יז) בַּאֲשֶׁר וויא דיא וועסט שטארבן וועל איך אויך שטארבן וְשָׁם אֶקָּבֵר אונ דארטן וועל איך בעגראבן ווערן: כֹּה יַעֲשֶׂה יהוה לִי וְכֹה יֹסִיף איך שווער אז גאט

ע"ט

זאל מיך אונגעדליך שטראפן כי אוב אפילו דר טוט וועט אונז אום שטאנד זיין צו שיידן: (יח) וַתֵּרֶא נָעֳמִי הט געזעהן אז זיא איז פעסט ענטשלאסן צו גיין מיט איר וַתֶּחְדַּל האט זיא אויפגיהערט מיט איר צוא ריידין דערפון: (יט) וַתֵּלַכְנָה זענען זיי ביידע גיגאנגן ביז זיא זענען אנגיקומן נאך בית לחם אונ עס וואר אז זיי זענען אריין אין שטאט וַתֵּהֹם האט דיא גאנצע שטאט גירושט אונ יעדער האט
נפרעגט

קול יעקב

עשירות אציגנד איז זיא געקומן אן אמאן אונ אן קינדער אונ אן עשירות. ווארום דער מאן מיט די קינדער זענען איר געשטארבן אונ די שאף מיט די בהמות זענען אונ גאנצן אוים געפיגרט איז זיא גאר ארום גיווארן: (כ) (וַתֹּאמֶר אֲלֵיהֶן) האט זיא גזאגט צוא דיא שטאט לייט (אַל תִּקְרֶאנָה לִי נָעֳמִי) איר זאלט מיך ניט רופן בייא דעם נאמן נעמי ווארום דס איז טייטש זיס (קְרֶאןָ לִי מָרָה) רופט מיך מרה ווארום מרה איז טייטש ביטער (כִּי הֵמַר שַׁדַּי לִי מְאֹד) ווארום דר אלמעכטיגער גאט הט מיר זייער פר ביטערט עס איז אמשל עס איז גוועזן אגרויסר עושר דער ווייל הט זיך גטראפן אז דער עושר איז ארם גפאלן פון זיין מדרינה אונ איז גיווארן נמיין. נאר ער הט נאך גהאט איין פעלד מיט אוויין גארטן הט ער גהאט מיט וואס זיך צוא דר נערן ווי פילער דארף אונ ער פלעגט זייער קלאגן אונ זיפצן אויף דער ערשטער

וַיְהִי כְּבֹאָנָה בֵּית לֶחֶם וַתֵּהֹם כָּל־הָעִיר עֲלֵיהֶן וַתֹּאמַרְנָה הֲזֹאת נָעֳמִי׃
כ וַתֹּאמֶר אֲלֵיהֶן אַל־תִּקְרֶאנָה לִי נָעֳמִי קְרֶאןָ לִי מָרָא כִּי־הֵמַר שַׁדַּי לִי מְאֹד׃
כא אֲנִי מְלֵאָה הָלַכְתִּי וְרֵיקָם הֱשִׁיבַנִי יְהוָה לָמָּה תִקְרֶאנָה לִי נָעֳמִי וַיהוָה עָנָה
בִי וְשַׁדַּי הֵרַע לִי׃ כב וַתָּשָׁב נָעֳמִי וְרוּת הַמּוֹאֲבִיָּה כַלָּתָהּ עִמָּהּ הַשָּׁבָה מִשְּׂדֵי

א׳ במקום ה׳ מואב

תו״א ותהם כל • בתרא לא׃

שפתי חכמים

אחרי מותך שני קברי׳ נמסרו אז כתיב׃ ושם אקבר׃ ם דקשה לרש״י מינתכוסכפיר לכ״פ כנגזית כימיה מכוסיות בני אדכאשר בחוכה. ואח״כ ק״ל וכיון כזדמן ביאתה כל כעיר. לכ״פ נהקבלו כו׳ ומ״ש לקבור אשתו של בועז דק״ל וכל זה נפ״ל ומה בא ככתוב לכודיענו בזה שנתקבלו כל כעיר אלא בר לכודיענו בנו ביום מתה אשתו של בועז ואין כלדיק מת עד שבא אחר במקומו ובמסכת ב״ב פרש״י לאשתיפין אחת שבקב״ה מקדים רפואה למכה ויש לו לאדם ליסות בבקב״ה׃ ע פי׳ במו מגלות לב׃ ם אבל אין לפרש מצום לרת עין כי אין לה

רבות

רש״י

אמר רבי אבהו בא וראה כמה חביבי׳ הגרים לפני הקב״ה כיון שנתנה דעתה להתגייר השוה אותה הכתוב לנעמי׃ ותהום כל העיר. נתעוררו כולם. הומים כל העיר כולם ם נתקבצו לקבור אשתו של בועז שמתה בו ביום׃ הזאת נעמי. הה״א נקודה חטף מפני שהיא בתמיה הזאת נעמי שהיתה רגילה נכאת בכלים ע ובפרדים עזיסא מה עלתה לה על אשר יצאה לחוצה ם לארץ׃

(כא) מלאה הלכתי. בעושר ובנים. דבר אחר שהיתה מעוברת׃ ענה בי. העיד עלי שהרשעתי לפניו. ד״א ענה בי מדת הדין כמו וענה גאון ישראל׃ (כב) בתחלת קציר שעורים. בקצירת העומר

פירוש ע״ט

גיפֿערגט איז דאס די רייכע נָעֳמִי׃ (כ) וַתֹּאמֶר אֲלֵיהֶן האט זי צו זייא גיזאגט איר זאלט מיך נִיט רופֿן נָעֳמִי (זיס) רופט מיך מָרָה (ביטער) דען דער אַלְמעכטיגר האט מיין גורל שטארק פֿאר ביטערט׃ (כא) אֲנִי מְלֵאָה הָלַכְתִּי איך בין אַוועק פֿיל וְרֵיקָם הֱשִׁיבַנִי יְהוָה אונ ליידיג האט מיך גאט אומגיקערט לָמָּה ווארום רופט איר מיך נאך נָעֳמִי ווען גאט האט מיך אזוי עלענד גימאכט אונ דער אַלְמעכטיגר האט מיר אזוי פיל אומגליק צוא גישיקט׃ (כב) וַתָּשָׁב נָעֳמִי אזו האבן זיך אומגיקערט נָעֳמִי מיט איר שנור רות דיא מואביאטערין הַשָּׁבָה וואס איז מיט איר מיט גיגאנגען פון דיא פעלדער פון מוֹאָב. וְהֵמָּה בָּאוּ אונ זיי זענען גקומען קיין בֵּית לֶחֶם אין אנהויב פון גערשטן שְׂנִיט׃

ורנעמי

קול יעקב

מדרגה וואס ער איז ארם גפאלן אונ האט אן גיווארין דם עשירות אונ פֿרעגט צוא זיך אליין זאגנדיג ווי איז מיין שיין הויז מיט מיין גרשם טיש וואס איז גיווען אן גיטעלט מיט זילבערנע אונ גילדענע כלים אונ מיין הויז גזינד איז גיגעסן ביי דעם טיש מיט שיינע קליידר אזוי ווי די בני מלכים אזוי פלעגט ער אלץ קלאגן אונ אצינט ארום איז ער פון דר מדרגה איד אם גיפאלן דם הויז איז אם גיברענט גיווארן מיט אלדינג וואס עס איז גיווען אין שטיב אונ האט דם געלד גנומט פר קומען אונ האט דם געלד אויף גינעסן האט ער נאך אים גיזוכט ווייל וואס איז אים איבר גבליבן פון דר טריפה אונ האט פר קופט אין האט פר דם געלד זיך גקופט אייז ווארן מיט פערד אונ איז גיווארן איין בעל מלאכה אונ דאט זיך מפרנס גיווען מיט גרוס דחקות פרנסה ער שון קרעני אויף דר מדרגה וואס ער איז ערשט היינט גיווען ווען ער האט נתאש דם געלד מיט דם ביין נעמט אצינד האט ער דם איז ניט איבר דיא ערשטע מדריגה וואס ער איז גיווען איין עושר האט ער שוין לאנג פר געסן ווארום עס איז שוין אונ דם צלאנגע צייט גיווען דורך די אינגערשטע צרות האט ער פר געסן די ערשטע צרות ער פלעגט שוין נאר קלאגן אונ זאגן ווי איז מיין שטיב אז איך בין געזעסן מיט מיין טיש אונ האב גגעסן דם שטיקל ברויט אם גרויט אצינד האב איך דם איך ניט. אונ אצינט ארום איז ער פון דר מדרגה אויך ארם גיפאלן די פערד זענען גפאלן אונ דר וואגן איז צוא בראכן גיווארן איז אים שוין נאר ניט גיבליבן חוץ ער גמוזט ווערן איין טרעגער ער זאל טראגן אויף די פלייצים משא אויף איין מאל האט אים בגעגנט איין מענש וואס האט אים גיקענט פון פריער ווען ער איז נאך גיווען אגרויסער עושר אונ זעהט ווי ער טראגט די משא אויף די פלייצים הייבט אן דר מענש אויף אים צו קלאגן אונ זאגט ווייא נשתנה בריידר לעב וואס האט זיך דיר אנגיקומען ניט פיל ווי איז דיינע היינר דיין עשירות וואס דוא האסט גיהאט אציגנד זעה איך דיך טראגן משא אויף די פלייצים ענטפערט ער דעם מענטש ברידר לעב וואס דר מאנסט דוך בייך די זאך וואס איך האב שוין לאנג פר געסן אז דו ווילסט אויף מיר קלאגן קלאג אויף די זאכן וואס

מוֹאָב וְהֵמָּה בָּאוּ בֵּית לֶחֶם בִּתְחִלַּת קְצִיר שְׂעֹרִים׃ ב א וּלְנָעֳמִי מיֻדַע° לְאִישָׁהּ
אִישׁ גִּבּוֹר חַיִל מִמִּשְׁפַּחַת אֱלִימֶלֶךְ וּשְׁמוֹ בֹּעַז׃ ב וַתֹּאמֶר רוּת הַמּוֹאֲבִיָּה אֶל־
נָעֳמִי אֵלְכָה־נָּא הַשָּׂדֶה וַאֲלַקֳטָה בַשִּׁבֳּלִים אַחַר אֲשֶׁר אֶמְצָא־חֵן בְּעֵינָיו
וַתֹּאמֶר לָהּ לְכִי בִתִּי׃ ג וַתֵּלֶךְ וַתָּבוֹא וַתְּלַקֵּט בַּשָּׂדֶה אַחֲרֵי הַקֹּצְרִים וַיִּקֶר

°מודע ק׳ — מקרה

תו״א ותלך ותבא. שבת קיג:

רש״י

שאומר בו הכתוב מדבר: (א) מודע. קרוב בן אחיו של אלימלך היה אמרו רבותינו ז"ל אלימלך ושלמון אבי בועז ופלוני אלמוני הגואל ואבי נעמי כולם בני נחשון בן עמינדב היו ולא הועילה להם זכות אבות כשיצאו מארץ לחוצה לארץ: (ב) אלכה נא השדה. לא׳ משדות אנשי העיר אחרי אחד מהם אשר אמצא חן בעיניו שלא יגער בי: ואלקטה בשבלים אחר אשר אמצא חן בעיניו. אחר מי שאמצא חן בעיניו: (ג) ותלך ותבא ותלקט בשדה. מצינו במדרש רות עד לא הלכה ובאת שהכתוב אומר ותבא ואחר ותלקט אלא שהיתה מסמנת הדרכי׳ קודם שנכנסה לשדה והלכה ובאה וחזרה לעיר כדי לעשות סימני׳ וציוני׳ שלא תטעה בשבילים ותדע לשוב: ויקר מקרה, לבא בחלקת השדה

אשר

שפתי חכמים

רשות ליתן בלתי רשות בעלה וא"כ לא חטאה בזה ולמה נענשה אלא על שיצאת לח"ל וא"ת הרי כותב נילך לח"ל מפני רעב כדלעיל י"ל הויינו בחיים אבל באשה כבעל מחויב לפרנסה שם כי אין מוציאים באשה מה"י לח"ל אפי׳ מנוה רע לנוה טוב ואפ"ה יצאת לכך נענשה: צ דק"ל כל"ל בתחלת קציר ומנ"מ אם קציר שעורים או חטים. לכ"פ בקצירת העומר כו׳ פי׳ והעומר בא מן השעורים: ק הכי איתא בפ׳ המוכר את הספינה ופליג אמדרש רבה ומדרש רות הנזכרים דסברי דלא נענש אלא מפני גזרת עין כדפי׳ רש"י לעיל ורש"י אין כוונתו פה לפרש למה נענש רק לגבות דאי׳ שהיה קרוב והביא כח דרבותינו אמרו כו׳ ומדאצטריך לגבות זה אז קשה ליה מאי קמ"ל כדפריך תלמודא בתם ותי׳ ולא הועיל להם זכות כו׳ כדמשני

פירוש ע״ם

(א) ולנעמי נעמי האט גיהאט איר מאנ'ס אפריינד איש גבור חיל °) אנאיידעקן בידערמאן פון אלימלך'ס פאמיליע װעלכן מען האט גירופן בועז: (ב) ותאמר איינמאל האט דיא מואביטערן רות גיזאגט צוא נעמי'ן אלכה ערלויב מיר צו גיין אין איינע פון די פעלדער צוא זאמען צוא קלויבן אביסל זאנגן אחר אשר אמצא חן בעיניו צוא אהערן בייא װעלכן איך װעל גיפינען גונסט אונ װעט מיר ערלויבן ותאמר האט נעמי גיענטפערט גיי מיין טאכטער: (ג) ותלך איז זיא אװעק אונ איז גיקומן אויף אפעלד אונ האט צו זאמען גיקליבן װאס פרעמדע אראפפאלין הינטער די שניטער ויקר האט זיך גרדע גיטראפן דאס דאס פעלד װאו זי האט גקליבן האט

גהערט

קול יעקב

איך האב ערשט גיט לאנג גיהאט אז איך האב ניהאט דעם גאנז מיט די פעלד אונ האב גיט גידרפט אליי אזוי שטרק הארעװעז אציגנד האב איך דם װאגי מיט די פעלד איך גיט מוז איך אליין הארעװען אבר אן דעם גאלד אונ זילבר װוס איך האב אמל גיהט אונ אציגנד האב איך גיט אן די יסורים האב איך לאנג פר געסן, דם איינע איז נויעי מיט נעמי אז זיא איז אזו ארם גפלן אז זיא איז גװעזן גלייך מיט דיא ארימסטע ארימע לייט אונ אז זיא איז גקומן אין שטאט אריין קיין בית לחם אונ די שטאט לייט האבן זיא א נהובן צו דר מאני די ערשטע גדולה װוס זיא האט גהט אז זיא איז גװעזן איין עשירות גלייך װי עס פעלט איר מיין גיט נאר דס עשירות האט נעמי גזנט צו די שטאט לייט אז איר פר װונדערט זיך איף מיר װי אזו איך בין ארם גפלן פון דר מדרינה נאך װוס זלט איר מיך רופן נעמי איר זנט דם איז די נעמי אינג איר פר װינדרט זיך איף מיין ערשטער מדרינה װוס איך בין ארם גפלן. רופט מיך מרה מענט איר אייך פר װונדערן אויף מיר. אפילו עס איז מיר שון גװעזן ביטר איך האב שון גיט גהט קיין עשירות איז מיר נאך אלץ גװעזן בעסר װי אציגד (כי המר שדי לי מאוד) װרום דער אלמעכטיגר

גאט

°) **הערה** דאס װארט „גבור חיל" געפינען מיר אין צװיי ארטען (א) אז צום װארט „חיל" װערט צוגעגעבען דאס װארט „גבור" (אזוי װי צום בש"פ גבור החיל), דאן װערט עס איבערגעזעצט „מאססערער קריגער", אונ מיט דעם נאמען װערען בעצייכענט די קריגס לייט װעלכע פערשטייען צופיהרען די טאקטיק פון קריג און שטעהען זיך מוטהיג, אהן פורכט, פאר דעם פיינד (ב) אז צום װארט „חיל" װערט צוגעגעבען דם װארט „איש" אדער „אשת" דאן װערט עס איבערגעזעצט, בידערמאן, מיט דעם נאמען װערען בעצייכענט מענשען פרומע, אונ פאלקאמען ערליכע. דאס װארט גבור האט אויך אצװייאיגע בעדייטונג 1) אהעלד. אמענש װאס האט קראפט, קערפערליכע צו גייסטליכע 2) אמענש װאס שטייט העכער פון אנדערע מיט גוטע אייגענשאפטען אדער מיט רייכקייט (פון שורש גבר) [א"ם].

מִקְרֶהָ חֶלְקַת הַשָּׂדֶה לְבֹעַז אֲשֶׁר מִמִּשְׁפַּחַת אֱלִימֶלֶךְ׃ ד וְהִנֵּה־בֹעַז בָּא מִבֵּית
לֶחֶם וַיֹּאמֶר לַקּוֹצְרִים יְהוָה עִמָּכֶם וַיֹּאמְרוּ לוֹ יְבָרֶכְךָ יְהוָה׃ ה וַיֹּאמֶר בֹּעַז
לְנַעֲרוֹ הַנִּצָּב עַל־הַקּוֹצְרִים לְמִי הַנַּעֲרָה הַזֹּאת׃ ו וַיַּעַן הַנַּעַר הַנִּצָּב עַל־הַקּוֹצְרִים
וַיֹּאמַר נַעֲרָה מוֹאֲבִיָּה הִיא הַשָּׁבָה עִם־נָעֳמִי מִשְּׂדֵה מוֹאָב׃ ז וַתֹּאמֶר אֲלַקֳטָה־
נָּא וְאָסַפְתִּי בָעֳמָרִים אַחֲרֵי הַקּוֹצְרִים וַתָּבוֹא וַתַּעֲמוֹד מֵאָז הַבֹּקֶר וְעַד־עַתָּה
זֶה שִׁבְתָּהּ הַבַּיִת מְעָט׃ ח וַיֹּאמֶר בֹּעַז אֶל־רוּת הֲלוֹא שָׁמַעַתְּ בִּתִּי אַל־תֵּלְכִי
לִלְקֹט בְּשָׂדֶה אַחֵר וְגַם לֹא תַעֲבוּרִי מִזֶּה וְכֹה תִדְבָּקִין עִם־נַעֲרֹתָי׃ ט עֵינַיִךְ
בַּשָּׂדֶה אֲשֶׁר־יִקְצֹרוּן וְהָלַכְתְּ אַחֲרֵיהֶן הֲלוֹא צִוִּיתִי אֶת־הַנְּעָרִים לְבִלְתִּי נָגְעֵךְ
וצמת

תו"א והנה בועז. ברכות נד: ויאמר בועז. שבת סג: וכה תדבקין. שם:

רש"י

אשר לבועז: (ה) למי הנערה הזאת, וכי דרכו של בועז לשאול בנשי' אלא דברי צניעות וחכמה ראה בה שתי שבלי' לקטה שלשה אינה לקטה והיתה מלקטת עומדות מעומד ושוכבות מיושב כדי שלא תתכסה: השבה עם נעמי. הטעם למעלה תחת השי"ן לפי שהוא לשון עבר ואינה ל' פועלת: (ז) ותאמר, בלבה: אלקטה נא. לקט השבלי': ואספתי בעמרים. שכחה של עמרים: (ט) וצמית והלכת אל הכלים. ואם
[illegible]

פירוש ע"ם

גיהערט צוא בועזין וועלכר וואר פון אלימלך'ס משפחה: (ד) והנה ערשט בועז איז פונקט גיקומן פון בית לחם ויאמר אונ ער הט בגריסט די שניטר. גאט איז מיט אייך ויאמרו האבן זייא אום גיענטפערט גאט זאל דיך בענטשן: (ה) ויאמר האט בועז גפרעגט זיין בעדינטן וואס גיט אכטונג אויף דיא שניטר למי וועמן געהערט דיזס מעדכען?: (ו) ויען האט דר בעדינטר וואס איז איבער די שניטר גיענטפערט נערה זיא איז אמואביתערין זיא איז די וועלכע וואס איז צוריק גיקומן פון מואב'ס פעלדר מיט נעמי'ן: (ז) ותאמר זיא האט גיזאגט (צוא מיר) לאז מיך קלויבן וואס פאלט הינטר די שניטער אונ עס צו זאמען נעמן אין גארבן (°) ותבא (אז איך האב איר ערלויבט) האט זי זיך גישטעלט פון פריה מארגן ביז יעצט זה זיא האט זיך יעצט גיזעצט אין הויז אביסל אפרוהען: (ח) ויאמר האט בועז גיזאגט רות'ן הערסטו מיין טאכטער אל תלכי זאלסט ניט גיין קלויבען אין אנאנדר פעלד וגם אויך ברויכסטו ניט פון דאנן אוועק צו גיין וכה נור דיא קענסט זיך באהעפטן צו מיינע יונגפרויען: (ט) עיניך וויא באלד די וועסט נור זעהן דס מען
שנייד

קול יעקב

נאט הט מיר אצינד ווייער פר בשטרט אז איך בין גלייך מיט די ארימע לייט וואס האבן ניט מיט עפיס דעם טאג איבר צו לעבן אבר אונ דם פריערדיגן עשירות הב איך שון לאנג פר געסין: (א) (ולנעמי מודע לאישה) אונ נעמי חט גהט אפריינד פון איר מאן (ושמו בועז) ער הט גהייסן בועז האט רות גזגט צוא נעמי איך וועל גיין אונ פעלר אונ וועל קלויבן זאנגן תבואה וואס פאלט אראפ ביי דעם שניידן חט נעמי גזאגט צו איר גיי איז זיא גגאנגן אונ הט גטרפן אונ דעם שטיק פעלד וואס גהער צו בועז וואס ער איז דר פריינד פון נעמי. אונ דעמצמאל איז בועז גקומן פון דר שטאט בית לחם אונ פעלד ארוין אכטונג געבן אויף די וואס שניידן. די תבואה חט בועז דר זעהן ווי רות שטיי'ט אונ קלויבט די זאנגן תבואה וואס פאלט אראפ ביי דעם שניט פרעגט בועז צו דם יונג וואס איז אמשגיח אויף די שניטרס. ווער איז די פרוי ענטפרט דער יונג זיא איז פון מואב וואס זי הט זיך אום גקערט מיט נעמי פון דם פעלד מואב אונ הט זיך מגייר גוועזן איז זי אצינד גקומן אונ פעלד אונ קלויבט די תבואה וואס פאלט ביי דם
שניט

°) **הערה** זיא האט בועז'ס איינטערקזאמקייט ארויף גצווינגן דערמיט וואס זיא איז געגאנגען געקליידעט אנדערש ווי אלע שניטערינעס, דען זי איז געגאנגען געקליידעט אין איהר מואבית'שען נאציאנאל קאסטיום אונ אויך איז זי געזעסען אין די היטע וואס וואר ניט ערלויבט דארט צו זיצען [עיין בראב"ע]:

°°) **הערה** כדעת הרב ר' יואל בריי"ל ז"ל היא בקשה רשות לאסוף את הלקט בעמרים כדי שינקל לה המעשר ולא יתחשבו שגנבה עמרים שלמים:

וצמת והלכת אל־הכלים ושתית מאשר ישאבון הנערים׃ י ותפל על־פניה
ותשתחו ארצה ותאמר אליו מדוע מצאתי חן בעיניך להכירני ואנכי נכריה׃
יא ויען בעז ויאמר לה הגד הגד לי כל אשר־עשית את־חמותך אחרי מות
אישך ותעזבי אביך ואמך וארץ מולדתך ותלכי אל־עם אשר לא־ידעת תמול
שלשום׃ יב ישלם יהוה פעלך ותהי משכרתך שלמה מעם יהוה אלהי ישראל
אשר־באת לחסות תחת־כנפיו׃ יג ותאמר אמצא חן בעיניך אדני כי נחמתני

וכי

תו"א כנד לי את כל. נדרים לז׃

רש"י

ישאבון ר' אל הכלים ללכת ולשתות מכלי המים אשר

שפתי חכמים

כדאמרי אינשי כתם: ר' דק"ל וכי ברור ליה שתלמא ולמה אמר ונמים לשון

פירוש ע"ט

שנייד ערנגעץ אין פעלד גייא זייא נאך הלא איך האב שון אלע בעדינטע פארזאגט דאס זייא זאלן דיר קיין שלעכטס טאן וצמית אונ אז די ווערסט ווערען דורשטיג זאלסטו פריי גיין צוא די געשיר אונ זאלסט טרינקען פון דעם וואס דיא בעדינטע שעפען אן׃ (י) ותפול רות איז גפאלען אופן פנים אונ האט זיך געווארפין צו דר ערד אונ האט גיזאגט מדוע מיט וואס האב איך דיזע גינאדע פארדינט להכירני אז די צייכנסט מיך אוס פון אלע ווערענד איך בין אפרעמדע׃ (יא) ויען האט איר בעז גיענטפערט הגד הגד לי איך ווייס. ווייל מען האט מיר דר צייקט פון דיר נאריע וואס די האסט גיטאן פר דיין שוויגער נאך דיין מאנ'ס טוט ווייא דיא האסט פארלאזט צו ליב איר דיין פאטר מוטר אונ דיין פאטר לאנד אונ ביסט איבערגיגאנגען צו אפאלק וועלכ'ס די האסט פריער ניט געקענט׃ (יב) ישלם גאט וועט דיר פר דיזע טאט בצאלן פארשטענדיג וועט דיר בעלוינן דער עוויגער גאט פון דיא יודן אונטער וועלכע'ס פליגלען די ביסט גיקומן זוכן שוטץ׃ (יג) ותאמר האט זיא דארויף געענטפערט אמצא איך וואלט וועלען

אוף

קול יעקב

שנים חט בועז גזאגט צו רות זאלסט ניט גיין קלויבן אונ אנדער פעלד די זאלסט דיך בהעפטגן צו מיינע יונגע פרויען אונ זאלסט ניי נאך גיין אונ פעלד אונ זאלסט קלייבי די זאנגי איך הב אז גזאגט די יונגן זיי זאלן דיך ניט אן רירן אז די וועסט ניין דורשט נ זאלסטו דיך ניט שעמן אונ זאלסט גיין צו די כלים וועסטו טרינקען פון דעם וואסר וואס די יונגי וועלן אי שעפן איז רות גפאלן אויף איר פנים אין חט זיך גבוקט ביז צו דר ערד אונ זאגט צו בועז ווארום הב איך גפינן חן אין דיינע אויגן צו דר קענן מיך אונ איך בין נאר פון אפרעמדע אומה. הט בועז גענטפרט מע הט מיר גזאגט פון דיר אז די הסט פר לאזט דיין פטר אונ מוטר אונ דיין לנד וואו דו ביסט דרט גבוירן גווארן אונ די ביסט גגאנגן צו אפאלק וואס די קענסט ניט נאט וועט דיר בצאלן דיין שכר וואס די ביסט דיך גקומן צו בשיצן אונטער זיין סכינה׃ (ותאמר אמצא חן בעיניך א־ני) הט רות גזאגט לאז מיך גפינן חן אין די אויגן פון מיין הער אויף ווייטער (כי נחמתני וכי דברת על לב שפחתך) דען דוא האסט מיך גטרייסט אונ די חסט גרעט אויף דעם הארץ פון דיין דינסט די האסט מיר גרעט אזעלכע רייד וואס יעדן אן גנומן אויף דעם הארץ אזינד וועלן מיר געבין צו פר שטיין דם מאמער לשון וואס רות הט גזאגט צו בועז. עס איז אמשל עס איז גוועזן צוויי ווייבר דם זייערע מאני זענען אזעלכע גווען אין אנוייס קעגן איינר איז אוועק גפרן בהמת ער הט אונ דר היים ניט גלאזט קיין פרנסה איז ער זיך גפארן זוכן פרנסה אונ איינר איז גוועזן גרויסר עושר עס איז אים נאר ניט אזוי גגאנגן נאר ער הט גהט אשלעכט ווייב אונ עס איז אים שון גמאס גווארן צו קריגן זיך מיט איר הט ער זיך איבר גלייגט אונ איז אוועק גפרן מיט דעם ארימאן וואס איז גפרן זוכן זיין פרנסה איז אוועק גגאנגן אהיימגע צייט אונ די ווייבר הבן ניט גהערט קיין שום ידיעה פון זייערע מאני זענען די ווייבר גנ גוען פרגנגי דיא סוחרים וואס פרן ארום אונ די ווייטע קענדר מאמר ווייסי זיי ווי זייערע מאני זענען דר ווייל איז אן גקומן אסוחר אונ הט זיי אבשורה גזאגט איך הב גזעהן אייערע מאנען אונ הב מיט זיי גרעט אונ זיי הבן מיר מיט געגבן בריף צו אייך הבן די ווייבר גבעטן ער זאל אוים זוכן די בריף אונ זאל זיי געבן וועלן זיי זיך מיט די בריף מחיה זיין. זאגט דר סוחר צו זיי בייט אצינד מארגן וועט איר

וְכִי דִבַּרְתָּ עַל־לֵב שִׁפְחָתֶךָ וְאָנֹכִי לֹא אֶהְיֶה כְּאַחַת שִׁפְחֹתֶיךָ׃ יד וַיֹּאמֶר לָה
בֹעַז לְעֵת הָאֹכֶל גֹּשִׁי הֲלֹם וְאָכַלְתְּ מִן־הַלֶּחֶם וְטָבַלְתְּ פִּתֵּךְ בַּחֹמֶץ וַתֵּשֶׁב מִצַּד
הַקֹּצְרִים וַיִּצְבָּט־לָהּ קָלִי וַתֹּאכַל וַתִּשְׂבַּע וַתֹּתַר׃ טו וַתָּקָם לְלַקֵּט וַיְצַו בֹּעַז
אֶת־נְעָרָיו לֵאמֹר גַּם בֵּין הָעֳמָרִים תְּלַקֵּט וְלֹא תַכְלִימוּהָ׃ טז וְגַם שֹׁל־תָּשֹׁלּוּ לָהּ
מִן־הַצְּבָתִים וַעֲזַבְתֶּם וְלִקְּטָה וְלֹא תִגְעֲרוּ־בָהּ׃ יז וַתְּלַקֵּט בַּשָּׂדֶה עַד־הָעָרֶב
וַתַּחְבֹּט אֵת אֲשֶׁר־לִקֵּטָה וַיְהִי כְּאֵיפָה שְׂעֹרִים׃ יח וַתִּשָּׂא וַתָּבוֹא הָעִיר וַתֵּרֶא
חֲמוֹתָהּ אֵת אֲשֶׁר־לִקֵּטָה וַתּוֹצֵא וַתִּתֶּן־לָהּ אֵת אֲשֶׁר־הוֹתִרָה מִשָּׂבְעָהּ׃

ס״ה׳ רפה °ב׳ טעמים ותאמר

תו״א ויאמר לה. שבת קיג: ותשב מצד. מגילה כב:

שפתי חכמים

ל׳ ודאי. דכ״פ אם תאמר ש בתרג׳ פ׳ חומר בקודש ופי׳ בית כיד מקום שאוחזין אותו בו ותופסו: ת דק״ל וכי כחיך ילוס שישכחו הם ישכחו בדעת אין קרויה שכחה לכ״פ מעט עמיכם

רש״י

אשר ישאלון הנכרי׳: (יג) לא אהיה כאחת שפחתך, אינני חשובה כאחת מן השפחות שלך: (יד) וטבלת פתך בחומץ. מכאן שהחומץ יפה לשרב: ויצבט לה קלי. ויושט לה ואין לו דמיון במקרא אלא בלי משנה אצוריים וסוך וכים ש הלבישה. (טו) וגם שול תשולו. שכח תשכחו מעט מעמיכם כאילו אתם שוכחי׳ ת תרגום של שגגה שלותא וכן על השל, דבר אשר לי כי ישל זיתך: צבתים, עמרים קטני׳ ויש דוגמתו בלשון

פירוש ע״ט

אל״ה ווייטר אוך געפינון חן ביא דיר מיין הער דען דיא האסט מיך גיטרייסט אונ הסט דיין דינערין מוט גינעבן חאטש איך בין ניט ווערט זיא איינע פון דיינע שקלאפינן : (יד) ויאמר אז עס איז מיטאג שטינדע גיקומן האט בועז צו איר גזאגט גשי הלום קום נעהנטער אונ עס מיט וטבלת קאנסט אויך דיין ברוט אין עסיג איינטונקען (וואס איז גוט אין היטץ דען עסיג קילט דאס בלוט) ותשב האט זיא זיך גזעצט נעבן דיא שניטר ויצבט מען האט איר דערלאנגט מעהל פון גיבריטע זאנגן זיא האט זיך אנגינעסן אונ עס איז איהר נאך איבריגבליבן (טו) ותקם נאכדעם אז זיא איז ווידר אויף גישטאנון צו קלויבן זאנגן ויצו האט בועז פארזאגט זיינע בעדינטע מיט דיא ווערטר גם בין העמרים תלקט לאזט זיא אויך צווישן דיא גארבן קלויבן אונ פארשעמט זיא ניט דאריבר: (טז) וגם שול תשולו דא איר קענט זיך אויך פון אירענט וועגן פון דיא קלענערע גארבן מאכן פרגעסן אונ לאזט זיא עס צוזאמן קלויבן אונ קיינער זאל וואגן אויף איר אנצושרייען : (יז) ותלקט רות האט גיקליבן אין פעלד ביז אבענד ותחבוט אונ אז זיא האט אויסגעדראשין די זאנגן וואס זיא האט צוזאמן גיקליבן איז עס גיוועזן באלד אמאס גערשטן : (יח) ותשא זיא האט עס צוזאמן גענומן אונ איז אוועק אין שטאט ותרא אלס די שווינער האט בעקוקט וואס פאר אסאך זיא האט צוזאמן גקליבן ותוצא האט רות ארוס גענומן דיא איבריגע וואס זיא האט איבער גלאזט פון עסן אז זיא איז שון גוועזן

קול יעקב

קומען וועל איך אייך געבען די בריף די ווייבר חבה׳ן דס נתעירט הט זיך דעם עושר׳ס ווייב זייער גפרייט אונ איז אהי׳ם גגאנגן אונ הט אים מיי נאר ניט גרעט אונ די ארימע הט ניט גוועלט אוועק גיין אונ הט אים גבעטן ער זאל איר געבן תיכף זאגט דער סוחר צוא איר וואס האסטו דיך מיין איין גשפארט פון דיין חברתה ענטפרט די ארימע נעביך מיט אביטר הרץ עס איז אגרויסר חילוק פון מיר צו מיין חברתה מיין חברתה זיצט אונ דער היים מיט גרוס פר גניגן אונ איז איין עשירות אונ איר מאן איז פון איר אוועק נאר כחמת זיי האבען זיך ביידע גיקרינט איז איר זארג נאר טאמער איז דער מאן נאך אי׳ף איר ברוגז אונ וועט שוין צו איר ניט קומען וועט זי זיין אייבינ איין עגונה אבר אצינד אז זיא הט גהערט אז דר מאן הט דיך גבעטן זאגסט זיא פרייסטון אונ ער הט איר גשיקט אבריף דארף זיא שון נים הבן קיין בסרי טרייסט ווס דארף זיא נאך ליינן דס בריף. אבער איך בין מיט אשווער גמיט איך זיץ אונ דר היים אין זשטיקל ברוט איך האף צו נאט מטר וועט נאט מיין מאן בשערן עפיס אפרנסה ויעט ער מיר איך עפיס שיקן איז זאל דבן מיט ווס צוא לעבען נאר ווי אזוי קען איך מיך פרייסטן מיט דעם בריף ווס ער הט מיר גשיקט אז איך הב אים ניט גבעטן ווער ווייסט אוב ער הט

יט ותאמר לה חמותה איפה לקטת היום ואנה עשית יהי מכירך ברוך ותגד
לחמותה את אשר־עשתה עמו ותאמר שם האיש אשר עשיתי עמו היום
בעז: כ ותאמר נעמי לכלתה ברוך הוא ליהוה אשר לא־עזב חסדו את־
החיים ואת־המתים ותאמר לה נעמי קרוב לנו האיש מגאלנו הוא: כא ותאמר
רות המואביה גם ׀ כי־אמר אלי עם־הנערים אשר־לי תדבקין עד אם־כלו
את כל־הקציר אשר־לי: כב ותאמר נעמי אל־רות כלתה טוב בתי כי תצאי
עם־נערותיו ולא יפגעו־בך בשדה אחר: כג ותדבק בנערות בעז ללקט
עד־כלות קציר־השערים וקציר החטים ותשב את־חמותה: ג א ותאמר לה
נעמי חמותה בתי הלא אבקש־לך מנוח אשר ייטב־לך: ב ועתה הלא בעז
מדעתנו אשר היית את־נערותיו הנה־הוא זרה את־גרן השערים הלילה:
ג ורחצת ׀ וסכת ושמתי שמלתך עליך וירדתי הגרן אל־תודעי לאיש עד

°ושמת ק׳ °שמלתיך ק׳ °וירדת ק׳ כלותו

תו״א כנס כוח. חולין לא : ורחצת. שבת קיג :

רש״י

כל׳ משנה מלאן לבשים א׳ שו כריכות : (יט) יהי מכירך ברוך. בעל השדה שהכירך ונתן לך פנים ללקוט בשדהו : (כ) את החיים ואת המתים. זן ומפרנס את החיים ונטפל בצרכי המתים : (ב) מודעתנו . קרובנו . הנה הוא זורה. סמוך ונכו״ר בלע״ז , הלילה. שהי׳ הדור פרוץ בגנבה וגזל והיה ישן בגורנו לשמור גורנו . (ג) ורחצת. מטינוף ועבודת כוכבים שלך. וסכת. אלו מצות . ושמת שמלותיך. בגדים של שבת . וירדת הגורן , ירדתי כתיב זכותי תרד

שפתי חכמים

כו׳:א נפירושו כפ׳ כמולא תפילין: ב בק״ל וכי על״ב של מדש: ככלך

פירוש ע״ם

נעווען זאט : (יט) ותאמר האט דיא שוויגער גזאגט איפה וואו האסטו דאס היינט גקליבן אונ וואו האסטו געזאמלט יהי גיבענשט זאל זיין דער וואס האט דיך אזוי פריינדליך אויפגענומען ותגד האט זיא דר שוויגער געזאגט ביא וועמן זי האט געזאמעלט ותאמר אונ האט נאך צוא געגעבן שם דער נאמן פון דם מאן ביי וועלכן איך האב היינט געקליבן איז בועז : (כ) ותאמר האט נעמי געזאגט צוא איר שנור ברוך געבענשט זאל ער זיין פון גאט . וועלכר פארלאזט ניט זיין גוטעס ניט צו דיא לעבעדיגע ניט צו די טוטע ותאמר אונ נעמי האט ווייטר גיזאגט (זאלסט וויסן) אז דער מאן איז אונז נאהענט מגאלנו ער איז איינער פון אונזערע נאהענטסטע קרובים (וועם דארפן אום לייזן דם געשטארבינעמס פעלד דיה זיא פר אפרוי צו נעמן) : (כא) ותאמר האט רות דערציילט גם כי ער האט מיר אוך געזאגט עם הנערים זאלסט זיך האלטן לעבן מיינע בעדינטע אזו לאנג ביז עס וועט זיך גיט ענדיגן דער גאנצער שניט וועלכר געהערט צו מיר : (כב) ותאמר האט נעמי געזאגט צו איר שנור רות טוב בתי עס איז אוך פאר דיר גוט מיין טאכטר אז דיא זאלסט שטענדיג גיין צוא זאמן מיט זיינע שניטערינן אום מען זאל דיך אוך אין אנאנדער פעלד ניט שלעכט בהאנדלן (כג) ותדבק אזו איז זי גיוועזן צוזאמן מיט די שניטערינן אונ האט געקליבן ביז עס האט זיך געענדיגט דער גערשטן שניט אונ דער ווייצן שניט ותשב האט זיא זיך ווידער באזעצט ביי איר שווינגר :

(א) ותאמר איינמאל זאגט נעמי צו איהר שנור. מיין טאכטר איך וואלט גערן געזוכט פר דיר ארוהע ארט וואס זאל גוט זיין פאר דיר : (ב) ועתה אונ יעצט (האב איך מיר בערעכנט אז) בועז אונזר פריינד וואס דו האסט גקליבן צוזאמען מיט זיינע יונגפרויען הנה ער שווינגט (ווינט־שופעלט) היינט ביא נאכט זיין שייער גערשטן : (ג) ורחצת זאלסטו זיך איינזאלבן אונ אנטאן די בעסטע קליידר אונ אראפ גיין אונ שייער אל תודעי דוא זאלסט זיך אבר ניט

כלתו לאכל ולשתות: ד ויהי בשכבו וידעת את־המקום אשר ישכב־שם
ובאת וגלית מרגלתיו ושכבתי והוא יגיד לך את אשר תעשין: ה ותאמר
אליה כל אשר־תאמרי °°° אעשה: ו ותרד הגרן ותעש ככל אשר־צותה
חמותה: ז ויאכל בעז וישת וייטב לבו ויבא לשכב בקצה הערמה ותבא בלט
ותגל מרגלתיו ותשכב: ח ויהי בחצי הלילה ויחרד האיש וילפת והנה אשה
שכבת מרגלתיו: ט ויאמר מי־את ותאמר אנכי רות אמתך ופרשת כנפך
על־אמתך כי גאל אתה: י ויאמר ברוכה את ליהוה בתי היטבת חסדך

°ושכבת ק׳ •אלי ק׳ ולא כתיב האחרון

תו״א כל אשר. נדרים לו: ויבי בחלי. סנה׳ יט:

רש״י

ג חוץ ממך, אל וגו׳ עי׳ לאיש לבועז: (ו) ותרד הגורן ותעש, היא אמרה לה ורחצת וסכת ושמת שמלותיך עליך ואחר כך וירדת הגורן והיא לא עשתה כן אלא אמרה אם ארד כשאני מקושטת הפוגע בי והרואה אותי יאמר שאני זונה לפיכך ירדה תחלה הגורן ואחר כך קשטה את עצמה כאשר צותה חמותה: (ז) וייטב לבו, עסק בתורה. ותבא בלט, בנחת. (ח) ויחרד האיש. כסבור שד הוא ובקש לצעוק והיא אחזתו ולפפתו בזרועותיה. וילפת, ויאחז כמו וילפת שמשון. והנה אשה, נתן ידו על ראשה והכיר שהיא אשה: (ט) ופרשת כנפיך. כנף בגדיך לכסותי בטליתך

שפתי חכמים

שלך ערום ולמה הוצרכה ללוות ע״ז: ג מה שלא ק״ל ג״כ גבי ושמתי כתיב שמלתך ושמלותיך קרי דו״ל דלא הי׳ לה רק נגד א׳ של שבת כי ענייה היתה ואמרה לה חמותה ושמת שמלתיך ובעלתי זאת תגרום שתזכה לשמלות הרבה ותשם שמלותיך זה ושמתי כלו׳ בעלתי שמלותיך אבל וירדתי ק׳ [אירכת ליון] י״ל דקשה להם פירושו באמת שנעמי הלבישה לרות ובאמת שרות הי׳ לה בושת פנים ולא רצתה לעשות אלא בשביל נעמי שגזרה עלי׳ ולכן כתיב הכל על נעמי ולכן נאמר ותאמר אליה כל אשר תאמרי אעשה ולא שכוונתי אלי בשביל הנאתי אלא בשביל לקיים דבריך ולכן אלי קרי ולא כתיב בים ספרי רש״י כל אשר תאמר אלי קרי ולא כתיב אמר׳ שמא יבא אחד מן הבחורים ויודע לך אעפ״כ עלי ליישב הדברים והכ״ר ויזדווג לי והכ״ל ויודע לך עצות הוא ופירוש אחד מן הבחורים דרך הנוי ליזדווג לי לפיכך לא טוב הדבר לשום נגדי עלי ולכן אלי לא כתיב אעפ״כ עלי ליישב פירוש למלא פה

פירוש ע״ט

וויזן דעם מאן (בועז׳ן) ביז ער וועט ענדיגן עסן און טרינקן: (ד) ויהי אז ער וועט זיך לייגן וידעת זאלסטו בעמערקן דאס ארט וואו ער האט זיך געלייגט. זאלסטו אהין גיין. און זאלסט איהם אויפדעקן צו פוסן און זאלסט זיך אויך לייגן והוא ער וועט דיר שוין זאגן וואס דוא האסט צו טאן: (ה) ותאמר האט רות געענטפערט כל איך וועל טאן אלץ וויא דוא האסט מיר געזאגט: (ו) ותרד און זיא איז אוועק אין שייער און האט געטאן אלץ אזוי ווי די שווינגער האט איר בעפוילן: (ז) ויאכל בועז האט אפגעגעסן, אפגעטרונקן, און איז פריילאך געווארן ויבא און האט זיך געלייגט שלאפן אין א ווינקעל פון די גיטריידע ותבא איז רות שטילערהייט צוגעגאנגען. און האט איהם אויפגעדעקט צו פוסן און האט זיך אויך געלייגט: (ח) ויהי אז עס איז געקומען אין מיטין די נאכט האט זיך דער מאן שטארק דערשראקן, ווען ער האט זיך געפילט ארום ג. ומן והנה ערשט, א פרוי ליגט ביי איהם צו פוסן: (ט) ויאמר האט ער געפרעגט ווער ביזטו: ותאמר האט זי געענטפערט. דאס בין איך דיין דינערין רות ופרשת איך בעט דיך דו זאלסט פארשפרייטן דיינע פליגלען איבער דיין דינערין (זאלסט מיר הייראטען) ווען דוא ביסט דער אויסלייזער: (י) ויאמר האט ער געזאגט דוא ביסט געבענטשט פון גאט, מיין טאכטער. דיזע פרומקייט דיינע שטייגט אריבער די ערשטע (וואס דו האסט געטאן מיט דיין שווינגער) לבלתי אז דוא ווילסט ניט נאכגיין נאך יונגע לייט. זיי מעגן ארעם אדער רייך זיין (נאר ווילסט נעמען אן אלטן מאן) כדי

דיין

קול יעקב

נפ׳נו אפרנסה אוב ניט דרום קען איך מיך ניט אויף הלטן איך זאל ווארטן איך וואלט שוין גערן גזעהן וואס עס איז גישעהן און בריף דאס איינגע האט רות גזאגט צו בועז (כי נחמתני וכי דברת על לב שפחתך) דאס וואס דו האסט מיר אום גרעט מיין הארץ דאס איז מיין טרייסט ווארום איך ווייס אז דיין כוונה איז דו ווילסט מיך טרייסטן און ווילסט מיר ניטשט טון איז מיר שוי גנוג איך דארף שוין ניט קיין בעסערו טרייסט פונקט ווי די עשירות אז זיא האט גהערט פון דעם סוחר אז דער מאן האט איר געשיקט א בריף איז איר שוין גוועזן גנוג האט זיא זיך שוין געטרייסט:

הָאַחֲרוֹן מִן־הָרִאשׁוֹן לְבִלְתִּי־לֶכֶת אַחֲרֵי הַבַּחוּרִים אִם־דַּל וְאִם־עָשִׁיר׃
יא וְעַתָּה בִּתִּי אַל־תִּירְאִי כֹּל אֲשֶׁר־תֹּאמְרִי אֶעֱשֶׂה־לָּךְ כִּי יוֹדֵעַ כָּל־שַׁעַר עַמִּי
כִּי־אֵשֶׁת חַיִל אָתְּ׃ יב וְעַתָּה כִּי אָמְנָם כִּי אם כתיב ולא קרי גֹאֵל אָנֹכִי וְגַם יֵשׁ
גֹּאֵל קָרוֹב מִמֶּנִּי׃ יג לִינִי ׀ הַלַּיְלָה וְהָיָה בַבֹּקֶר אִם־יִגְאָלֵךְ טוֹב יִגְאָל וְאִם־לֹא
יַחְפֹּץ לְגָאֳלֵךְ וּגְאַלְתִּיךְ אָנֹכִי חַי־יְהוָה שִׁכְבִי עַד־הַבֹּקֶר׃ יד וַתִּשְׁכַּב מַרְגְּלוֹתָו
מרגלותיו קרי עַד־הַבֹּקֶר וַתָּקָם בְּטֶרֶום יתיר ו׳ בְּטֶרֶם יַכִּיר אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וַיֹּאמֶר אַל־
יִוָּדַע כִּי־בָאָה הָאִשָּׁה הַגֹּרֶן׃ טו וַיֹּאמֶר הָבִי הַמִּטְפַּחַת אֲשֶׁר־עָלַיִךְ וְאֶחֳזִי־בָהּ
וַתֹּאחֶז בָּהּ וַיָּמָד שֵׁשׁ־שְׂעֹרִים וַיָּשֶׁת עָלֶיהָ וַיָּבֹא הָעִיר׃ טז וַתָּבוֹא אֶל־חֲמוֹתָהּ
וַתֹּאמֶר מִי־אַתְּ בִּתִּי וַתַּגֶּד־לָהּ אֵת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה־לָהּ הָאִישׁ׃
יז וַתֹּאמֶר שֵׁשׁ־הַשְּׂעֹרִים הָאֵלֶּה נָתַן לִי כִּי אָמַר °°° אלי קרי ולא כתיב אַל־תָּבוֹאִי

°ל׳ רבתי ריקם

ת״א כי אמנם. נדרים לט:

רש״י

כאליהך והוא לשון נישואין. כי גואל אתה. לגאול כשאת אישי כמו שנאמר ובא גואלו הקרוב אליו וגאל וגו׳ ונעמי ואני צריכות למכור נחלתנו ועתה עליך לקנות קנה גם אותי עמה שיזכר שם המת על נחלתו כשאבא על השדה יאמרו זאת אשת מחלון. (י) מן הראשון, אשר עשית עם חמותך: (יב) ועתה כי אמנם כי, אם כתיב ולא קרי כלומר משמע ספק, ודאי יש גואל קרוב ממני, [ס״א כי אם משמע ספק והוא ודאי] אמר רבי יהושע בן לוי שלמון ואלימלך וטוב אחים היו ומהו אמר לאחינו לאלימלך לעולם קורא אדם את דודו אחיו כענין שנא׳ וישמע אברם כי נשבה אחיו והלא אברהם דודו היה כך היה בועז לאלימלך בן אחיו קרובו של מחלון אבל טוב היה קרוב יותר. קרוב ממני, שהוא אח ואני בן אח: (יג) ליני הלילה. ליני בלא איש. חי ה׳. אמרה לו בדברים אתה מוציאני ריקם ונשבע לה שאינו מוציאה בדברים ויש מרבותינו אמרו ליצרו נשבע שהיה יצרו מקטרגו אתה פנוי והיא פנויה בוא עליה ונשבע שלא יבא עליה אלא על ידי נישואין. (יד) ויאמר אל יודע, מוסב על ותקם בטרם יכיר הוא ורוצה לקום כי אמר בלבו אין כבודי שיודע כי באה האשה הגורן. שש שעורים. א״א לומר שש סאין שאין דרכה של אשה לשאת כמשאוי זה ה׳ אלא שש שעורים ממש ורמז לה שעתיד לצאת ממנה בן שמתברך בו׳ ברכות רוח חכמה

שפתי חכמים

דבר לקיים צווי שלך לילך תחלה אל הגורן ואח״כ לשום בגדי עלי לכך אלי קרי כלו׳ עלי לייבם: ד דאל״כ לא הייתי אומר לך לעשות כדי שאל תשכב עמה ותתברר באשתך כאחרת. הזה איסור הוא כדאיתא בנדרים אבל אתה פנוי והיא פנויה ונכל זה הורה לנו לדקת בועז: ה ונס א״ל ו׳ קבין אז ו׳ לוגין דלא מייתי בגורן מדה פחות׳ מסאה כדפירש רש״י בפ׳ חלק

פירוש ע״ט

דַיין עֶרְשְׁטֶער מַאן זָאל אַנְאמֶן הָאבֶּן׃ (יא) וְעַתָּה אוּנ יֶעצְט מַיין טָאכְטֶער זָאלְסְט נִיט מוֹרָא הָאבֶּן. דֶען אַלְץ וָואס דוּ וֶועסְט פֶערְלַאנְגֶן. וֶועל אִיךְ עֶרְפִילֶען כִּי יוֹדֵעַ דֶען מַיין גַאנְצֶע שְׁטָאט וַוייס אַז דוּא בִּיסְט אַיין עֶהְרֶענְוֶוערְדִיגֶע פְרוֹי׃ (יב) וְעַתָּה יֶעצְט אָבֶּר וֶוען עֶס אִיז אוֹיךְ רִיכְטִיג אַז אִיךְ בִּין אַנְאוֹיסְלֵייזֶער. אָבֶּר עֶס אִיז פַאראַן אַנֶעהֶענְטֶערֶער אוֹיסְלֵייזֶער פוּן מִיר׃ (יג) לִינִי אַזוֹא אִיבֶּערְנֶעכְטִיג דָא דִיא נַאכְט אוּנ אִין דֶר פְרִי וֶועט אַזוֹי זַיין. וֶועט דִיךְ יֶענֶער נֶעהֶענְטֶערֶער פֶערְוַואנְדְטֶער נֶעמֶען פַאר אַ פְרוֹי אִיז גוּט. זָאל עֶר עֶס טָאן וְאִם נוּר אוֹיבּ עֶר וֶועט דִיךְ נִיט וֶועלֶען נֶעמֶען פַאר אַ פְרוֹי. וֶועל אִיךְ עֶס טָאן אוּנ אִיךְ שְׁוֶוער עֶס דִיר בַּייא גָאט שִׁכְבִי בְּלַייבּ דָא לִיגֶען בִּיז פְרִימָארְגֶען׃ (יד) וַתִּשְׁכַּב אִיז זִיא גֶעלֶעגֶן בַּיי אִיהְם צוּ פִיסֶען בִּיז אִין דֶר פְרִי וַתָּקָם זִי אִיז אָבֶּר אוֹיפְגֶעשְׁטַאנֶען אֵיידֶר אַיין מֶענְטְשׁ דֶערְקֶענְט דֶעם אַנְדֶערְן וַיֹּאמֶר ד׳ ז עֶר הָט נִיט גֶעוָואלְט אַז עֶמִיצֶער זָאל וִויסֶען אַז אַפְרוֹי אִיז גֶעוֶוען אִין שַׁייעֶר׃ (טו) וַיֹּאמֶר הָאט עֶר גֶעזָאגְט שְׁפְּרֵייט אוֹיס דָס טוּךְ וָואס דוּ טְרָאגְסְט אוֹיף זִיךְ אוּנ הַאלְט עֶס פֶעסְט וַתֹּאחֶז הָט זִיא עֶס פֶעסְט אָנְגֶענוּמֶען וַיָּמָד הָט עֶר אִיהְר אָפְּגֶעמָאסְטֶען זֶעקְס מָאס גֶערְשְׁטֶען וַיָּבֹא אוּנ אִיז אַוֶועק אִין שְׁטָאט׃ (טז) וַתָּבֹא זִיא (רוּת) אִיז גֶעקוּמֶען צוּ אִיהְר שְׁווִיגֶער וַתֹּאמֶר הָאט נָעמִי גֶעפְרֶעגְט וִויא הָאלְט עֶס מִיט דִיר. מַיין טָאכְטֶער. וַתַּגֶּד הָט זִי אִיהְר דֶערְצֵיילְט אַלְץ וָואס דֶר מַאן הָט אִיהְר צוּ־

ריקם אל־חמותך: יח ותאמר שבי בתי עד אשר תדעין איך יפל דבר כי
לא ישקט האיש כי־אם־כלה הדבר היום: ד א ובעז עלה השער וישב שם
והנה הגאל עבר אשר דבר־בעז ויאמר סורה שבה־פה פלני אלמני ויסר
וישב: ב ויקח עשרה אנשים מזקני העיר ויאמר שבו־פה וישבו: ג ויאמר
לגאל חלקת השדה אשר לאחינו לאלימלך מכרה נעמי השבה משדי
מואב: ד ואני אמרתי אגלה אזנך לאמר קנה נגד הישבים ונגד זקני עמי אם־
תגאל גאל ואם־לא יגאל הגידה לי ואדע ואדעה קרי כי אין זולתך לגאול ואנכי
אחריך ויאמר אנכי אגאל: ה ויאמר בעז ביום־קנותך השדה מיד נעמי ומאת
רות המואביה אשת־המת קניתי קנית ק' להקים שם־המת על־נחלתו: ו ויאמר
הגאל לא אוכל לגאול־יתיר ו' לי פן־אשחית את־נחלתי גאל־לך אתה את־
נאוכלתי

רש"י

חכמה ובינה רוח עצה וגבורה רוח דעת ויראת ה'. (יח) כי אם כלה, הלוא אם הדבר היום. (א) פלוני אלמוני, ולא נכתב שמו לפי שלא אבה לגאול. פלוני אלמוני. מתורגם בכתובים כסי וטמיר. פלוני מכוסה ונעלם ל' כי יפלא היפלא מה' דבר. אלמוני אלמן מבלי שם (ס"א אלמוני שהיה אלמן מד"ת שהי"ל לדרוש עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית והוא אמר פן אשחית את נחלתי: (ד) וארעה כי אין זולתך. קרוב לגאול: (ה) ומאת רות המואביה. אתה צריך לקנות והיא אינה מתרצה אלא א"כ תשאנה: (ו) פן אשחית את נחלתי זרעי כמו נחלת ה' בנים לחם

פירוש ע"ם

גזאגט צו טאן פון איהרעט וועגן: (יז) ותאמר אונ האט גזאגט אט די זעקס מאס גערשטען האט ער מיר אויך געגעבן כי אמר דען ער האט מיר גזאגט דוא זאלסט ניט קומן מיט ליידיגן צו דיין שווינער: (יח) ותאמר האט זיא גזאגט. זיטץ רוהיג. מיין טכטר. ביז דו וועסט ערפאהרן ווי די זאך וועט ווערן כי (איך בין זיכר) אז דר מאן וועט ניט רוהען ביז ער וועט ניט ברענגען די זאך אין ארדנונג. אונ דס וועט נאך היינט געשעהן:

(א) ובועז בועז איז דר ווייל ארויף געגאנגן אין סהנ"ר °) אונ האט זיך דארטן געזעצט והנה ערשט דר נאהענטסטער אויסלייזר פון וועלכן בועז האט גערעדט גייט פארביי. האט ער איהם צוגערופן סורה קום נאהער אונ זעטץ דיך פלוני אלמוני: ויסר איז דיזער צוגעגאנגען אונ האט זיך געזעצט: (ב) ויקח דאן האט בעז גענומן צעהן מענטשן פון די עלצטע פון דיא סנהדרין אונ האט זיי גזאגט זעצט אייך אויך דא אנידר וישבו האבן זיי זיך געזעצט: (ג) ויאמר יעצט האט ער זיך אנגערופן צום אויסלייזר חלקת דאס שטיק פעלד וואס געהערט צו אונזר ברודר אלימלך וויל נעמי פערקויפן. וועלכע האט זיך אומגעקערט פון מואב'ס פעלדר: (ד) ואני ניר איך האב גזאגט איך וועל עס דיר פריהער צוא וויסן טאן אז דו זאלסט עס קויפן נגד אין דעם געגענווארט וואס זיצן דא אונ אין דם געגענווארט פון די עלטעסטע פארשטעהער פון מיין פאלק אם תגאל ווילסטו עס אויסלייזן. לייז עס באלד אויס. נור אויב עס וועט ניט אויסגעלייזט ווערין (דורך דיר) הגידה זאג מיר איך זאלסט וויסן דען קיין נעהענטערער אויסר דיר. אחוץ מיר. איז ניטא: ויאמר האט יענער געאנטפערט איך וועל עס אויס־לייזין: (ה) ויאמר האט בועז גזאגט (צום אויס־לייזר) ביום אבר אין דעם טאג וואס דו וועסט אפקויפן דאס פעלד פון נעמי'ן. מוזטו אויך אפקויפן פון די מואביטערין רות איהר חלק י) וועלכי וועט עס אבר אנדרש ניט פערקויפן ביז דוא וועסט ניט צוריק שטעלין דעם נאמן פון דעם טויטן אוף זיין ארב (ד"ה ביז דו וועסט זיא ניט נעמן פר א פרוי): (ו) ויאמר האט דר אויסלייזער געאנטפערט. אויב אזו. לא אוכל קען איך עס

°) הערה פרצייטען פלעגען די ריכטער (שופטים) זיך צוזאמענקלייבען ריכטען דס פאלק בייםטהויער פון שטאט

י) הערה דען רות'ן האט געהערט איהר מאנ'ס מחלון'ס פעלד פאר איהר כתובה.

גְּאֻלָּתִי כִּי לֹא־אוּכַל לִגְאֹל׃ ז וְזֹאת לְפָנִים בְּיִשְׂרָאֵל עַל־הַגְּאֻלָּה וְעַל־הַתְּמוּרָה
לְקַיֵּם כָּל־דָּבָר שָׁלַף אִישׁ נַעֲלוֹ וְנָתַן לְרֵעֵהוּ וְזֹאת הַתְּעוּדָה בְּיִשְׂרָאֵל׃ ח וַיֹּאמֶר
הַגֹּאֵל לְבֹעַז קְנֵה־לָךְ וַיִּשְׁלֹף נַעֲלוֹ׃ ס ט וַיֹּאמֶר בֹּעַז לַזְּקֵנִים וְכָל־הָעָם עֵדִים
אַתֶּם הַיּוֹם כִּי קָנִיתִי אֶת־כָּל־אֲשֶׁר לֶאֱלִימֶלֶךְ וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר לְכִלְיוֹן וּמַחְלוֹן
מִיַּד נָעֳמִי׃ י וְגַם אֶת־רוּת הַמֹּאֲבִיָּה אֵשֶׁת מַחְלוֹן קָנִיתִי לִי לְאִשָּׁה לְהָקִים
שֵׁם־הַמֵּת עַל־נַחֲלָתוֹ וְלֹא־יִכָּרֵת שֵׁם־הַמֵּת מֵעִם אֶחָיו וּמִשַּׁעַר מְקוֹמוֹ עֵדִים
אַתֶּם הַיּוֹם׃ יא וַיֹּאמְרוּ כָּל־הָעָם אֲשֶׁר־בַּשַּׁעַר וְהַזְּקֵנִים עֵדִים יִתֵּן יְהוָה אֶת־
הָאִשָּׁה הַבָּאָה אֶל־בֵּיתֶךָ כְּרָחֵל וּכְלֵאָה אֲשֶׁר בָּנוּ שְׁתֵּיהֶם אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל

ועשה

תו"א וזאת לפנים בישראל על הגאלה ועל התמורה . מליצה מן נדה מס ז"ר פרשת פקם : יתן ה' את האשה עקדה שער כח :

רש"י

להם פנה בורחי שנא' לא יבא עמוני ומואבי ו וטעה בעמוני ולא עמונית: (ז) על הגאולה. זו מכירה. התמורה. זו חליפין: שלף איש נעלו זהו קנין כמו שאנו קונין בסודר במקום נעל ורבותינו ז"ל נחלקו בדבר מי נתן למי י"א קונין בכליו של קונה ובועז נתן לגואל ויש אומרים קונין בכליו של מקנה וגואל נתן לבועז. וזאת התעודה בישראל. מתחת העדות: (י) להקים שם המת על נחלתו. מתוך שהאשה יוצאה ובאה בנחלה ומכנסת ומוציאה אומרים זאת היתה אשת מחלון ושמו נזכר עליה: (יא) כרחל וכלאה. אע"פ שהיו משפחת יהודה ומבני לאה מודים הם על רחל שהיתה עיקרה של בית והקדימו רחל ללאה.

וקרא

שפתי חכמים

חלק: ו ובזה מיושב מאי קסבר למה כו' בועז רוצה לקחתה אלא אמר אתה אין לך בנים אבל אני יש לי בנים וירא אני פן אשחית את נחלת ב' בנים :

חסלת מגלת רות

פירוש עם

ניט אויסלייזן. דען איך קען צוליב דעם פאר־דארבען מיין אייגני נחלה גאל לייז דו אוס וואס איך ברויך אויסצולייזן כי דען איך קען עס ניט אויסלייזן: (ז) וזאת אונ אזו איז געוועזן דער מנהג פארצייטן ביי די יודן אז איינר האט איבערגעגעבן זיין אויסלייזונג. אדר מען האט זיך געביטן ימיט אזאך. אדער מען האט גדארפט וואס עס איז בעשטעטיגן שלף פלעגט איינער אראפ ציהען זיין שוך אונ פלעגט עס איבער־געבן דעם אנדער'ן וזאת אונ דאס פלעגט דינען פאר אבעשטעטיגונג ביי יודן: (ח) ויאמר ווי דער אויסלייזר האט געזאגט. קויף עס דיר. האט ער גלייך אראפגעצויגן זיין שוך: (ט) ויאמר האט בועז געזאגט צו די עלצטי פארשטעהר אונ צו דעם גאנצן פאלק. איהר זייט היינט אלי עדות אז איך האב אפגקויפט אלץ וואס האט געהערט צו אלימלך'ן אונ אלץ וואס האט געהערט צו כליון אונ מחלון מיד פון נעמיס האנד: (י) וגם אויך די מואביתע'רין רות. מחלון'ס געוועזני פרוי האב איך זיך ערווארבן פר אווייב אום צו ער־האלטן דעם נאמן פון געשטארבענם אויף זיין ערבגוט ולא יכרת אונ עס זאל ניט פאר־לאשן ווערן דר נאמן פון געשטארבענם פון זייני פרויאנדטע אונ פון טהויער פון זיין געבורטסשטאט *) עדים אויף דערויף אלעם זייט איהר עדות: (יא) ויאמרו האבן געזאגט אלי וואס זענן געווען אין שטאט טהויער אויך די פארשטעהר עדים מיר זענן עדות יתן אונ גאט זאל געבן אז די פרוי וואס קומט יעצט אריין צו דיר אין הויז זאל ווערן אזוי ווי רחל אונ לאה וועלכי האבן ביידי אויפגעבויט דאס הויז פון ישראל ועשה אונ זאלסט באגליקט ווערן

אין

*) **הערה** עס קען זיין אז דארט פלעגט פארשריבן ווערן די נעמען פון יעדען איינוואוינער אויף זיין ניט [נחלה] אום מאן זאל וויסען אין פאל אז איינער שטארבט אן קינדער אונ לאזט אפרוי ווער עס דארף זיא אויס לייזען, אויך אז איינער האט נעבוים פר אריסקיים פארקויפען זיין נחלה זאל מען וויסען צום יובל ווער עס צוריק אב צו געבען. (אזוי ווי יעצט די היפאטעקען).

וַעֲשֵׂה־חַיִל בְּאֶפְרָתָה וּקְרָא־שֵׁם בְּבֵית לָחֶם׃ יב וִיהִי בֵיתְךָ כְּבֵית פֶּרֶץ אֲשֶׁר־
יָלְדָה תָמָר לִיהוּדָה מִן־הַזֶּרַע אֲשֶׁר יִתֵּן יְהוָה לְךָ מִן־הַנַּעֲרָה הַזֹּאת׃ יג וַיִּקַּח
בֹּעַז אֶת־רוּת וַתְּהִי־לוֹ לְאִשָּׁה וַיָּבֹא אֵלֶיהָ וַיִּתֵּן יְהוָה לָהּ הֵרָיוֹן וַתֵּלֶד בֵּן׃
יד וַתֹּאמַרְנָה הַנָּשִׁים אֶל־נָעֳמִי בָּרוּךְ יְהוָה אֲשֶׁר לֹא הִשְׁבִּית לָךְ גֹּאֵל הַיּוֹם
וְיִקָּרֵא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל׃ טו וְהָיָה לָךְ לְמֵשִׁיב נֶפֶשׁ וּלְכַלְכֵּל אֶת־שֵׂיבָתֵךְ כִּי כַלָּתֵךְ
אֲשֶׁר־אֲהֵבַתֶךְ יְלָדַתּוּ אֲשֶׁר־הִיא טוֹבָה לָךְ מִשִּׁבְעָה בָּנִים׃ טז וַתִּקַּח נָעֳמִי אֶת־
הַיֶּלֶד וַתְּשִׁתֵהוּ בְחֵיקָהּ וַתְּהִי־לוֹ לְאֹמֶנֶת׃ יז וַתִּקְרֶאנָה לוֹ הַשְּׁכֵנוֹת שֵׁם לֵאמֹר
יֻלַּד־בֵּן לְנָעֳמִי וַתִּקְרֶאנָה שְׁמוֹ עוֹבֵד הוּא אֲבִי־יִשַׁי אֲבִי דָוִד׃ יח וְאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת
פָּרֶץ פֶּרֶץ הוֹלִיד אֶת־חֶצְרוֹן׃ יט וְחֶצְרוֹן הוֹלִיד אֶת־רָם וְרָם הוֹלִיד אֶת־
עַמִּינָדָב׃ כ וְעַמִּינָדָב הוֹלִיד אֶת־נַחְשׁוֹן וְנַחְשׁוֹן הוֹלִיד אֶת־שַׂלְמָה׃ כא וְשַׂלְמוֹן
הוֹלִיד אֶת־בֹּעַז וּבֹעַז הוֹלִיד אֶת־עוֹבֵד׃ כב וְעֹבֵד הוֹלִיד אֶת־יִשָׁי וְיִשַׁי הוֹלִיד
אֶת־דָּוִד׃ חזק

°קמ"ץ בז"ק °קמץ בז"ק

סכום פסוקי דספר רות שמונים וחמשה. וסימנו סורה שבה פה פלוני אלמוני וחציו ותאמר רות המואביה גם כי אמר אלי (ב׳ כ״א)׃

תו"א ויהי ביתך כבית פרץ. עקדה שם: ויתן ה׳ לה הריון. נדה לח: ותקראנה לו השכנות שם לאמר. סנהדרין יט:

רש"י

וקרא שם. כלומר יגדל שמך: (יב) כבית פרץ. שיצאנו ממנו: (יח) ואלה תולדות פרץ. לפי שייחס את דוד על שמה של רות המואביה חזר ויחסו על שם יהודה: תשלם מגלת רות

פירוש

אין אֶפְרָת אונ דיין נאָמֶען זאָל פֿערבּרייטערט ווערין אין בֵּית לָחֶם: (יב) וִיהִי דיין הויז זאָל בּליהען ווי דאס הויז פֿון פֶּרֶץ, וועלכען תָּמָר האט געבּוירען יְהוּדָה'ן, דורך די קינדער וואס גאָט וועט דיר געבּען פֿון דיזער יונג־פֿרוי: (יג) וַיִּקַּח בֹּעַז האט גענומען רוּת'ן פֿאַר אַ פֿרוי וַיָּבֹא אונ האט זיא בּייגעוואוינט אונ גאָט האט זיא געבּענשט מיט שוואַנגער שאַפֿט, אונ זי האט געבּוירען אַ זוּן: (יד) וַתֹּאמַרְנָה האָבּען די פֿרויען געזאָגט צו נָעֳמִי'ן בָּרוּךְ געלויבּט איז גאָט וואס האט ניט געמאַכט פֿערלירען דעם מאַנקיין אויסלייזער צו דיר וְיִקָּרֵא אונ זיין נאָמען וועט בּערימט ווערין אין יִשְׂרָאֵל: (טו) וְהָיָה אונ ער וועט צו דיין געבּיינעם מוט זיין אַנערקוויקונג אונ דיין גרויען עלטער וועט ער ערטרעגליך מאַכען *). דען אים האט געבּאָרען דיין שנור וועלכע האט דיך צערטליך געליבּט אונ וואר בּעסער פֿאַר דיר פֿון זיבּען זין:

ע"ט

(טז) וַתִּקַּח האט נָעֳמִי גענומען דאס קינד אונ האט אים אַריינגעלייגט אין שויס אונ איז געוואָרין זיין ערציהערין: (יז) וַתִּקְרֶאנָה די נאַכבּאַרינס האָבּען דעם קינד אַנאָמען געגעבּען, וועלכער האט געהאט דעם זינען ווי יֻלַּד בֵּן לְנָעֳמִי דער זון איז געבּוירען געוואָרען צוא ליבּ נָעֳמִי'ן וַתִּקְרֶאנָה דערפֿאר האָבּען זייא אים אַנאָמען געגעבּען עוֹבֵד (דינער. פֿערעהרער) **). דער עוֹבֵד איז געוועזן דער פֿאָטער פֿון יִשַׁי, וועלכער איז געוועזן דער פֿאָטער פֿון דָוִד: (יח) וְאֵלֶּה אונ דאס איז דער געשלעכטס רעגיסטער (סֵדֶר הַדּוֹרוֹת) פֿון פֶּרֶץ, פֶּרֶץ האט געבּוירין חֶצְרוֹן: (יט) וְחֶצְרוֹן אונ חֶצְרוֹן האט געבּוירין רָם אונ רָם האט געבּוירין עַמִּינָדָב: (כ) וְעַמִּינָדָב אונ עַמִּינָדָב האט געבּוירין נַחְשׁוֹן אונ נַחְשׁוֹן האט געבּוירין שַׂלְמָה: (כא) וְשַׂלְמוֹן אונ שַׂלְמוֹן האט געבּוירין בֹּעַז. אונ בֹּעַז האט געבּוירין עוֹבֵד: (כב) וְעוֹבֵד אונ עוֹבֵד האט געבּוירין יִשַׁי. אונ יִשַׁי האט געבּוירין דָוִד:

*) הערה כדעת הראב"ע: °°) כדעת ה"תורת חסד":

תם ונשלם שבח לאל בורא עולם

בר"ח קורין ארבעה גברי בפ' פנחס מן את קרבני לחמי לאשי עד יעשה ונסכו ואם חל ר"ח בשבת קורא המפטיר וביום השבת ובראשי חדשיכם עד יעשה ונסכו :

בת"צ בשחרית ובמנחה קורין ג' בני אדם בפ' תשא מן ויחל עד לעשות לעמו ומדלגין עד פסל לך וקורין עד אשר אני עושה עמך :

כללים בדברי רש"י זכרונו לברכה. שמורה בכל טוב וערוכה:
לקוחים מדברי המפרשים . זה אומר בכה וזה אומר בכה:

א כל מקום שפירש רש"י כתרגומו · הנה הוא סותר את העברי.פי' שאין הפשט כמו העברי :

ב ואונקלוס תרגם . אז אינו סותר התרגום אלא מפרש דעתו של אונקלוס :

ג המתרגם . בכל מקום שהוא. אז סותר התרגום שהוא טעות :

ד ותרגומו . אז מביא רש"י ראיה לפירושו שכן הוא:

ה וכשהוא כותב התרגום . כגון דאילו או כיוצא בו ואינו אומר כתרגומו או תרגום . אז אינו קשה על העברי אלא רוצה ליישב ולפרש לשון התרגום . כגון שאלתיה הוא מפרש שהוא לשון הולאה :

ו וכשהוא אומר ואונקלוס תרגם בפנים אחרים · אז לשון המקרא נופל על לשון התרגום אך שמאריך בלשון :

ז וכשהוא כותב העברי וגם התרגום כגון כבד תרגום יקיר ולא אתייקיר אז הוא מפרש הפעולה שלא תטעה אחר העברי לומר שהוא ציווי אלא שם דבר כמו כי כבד ממך הדבר וגם כשמשנה לשון תרגום מן העברי לפי לשון התרגום יש לומר כגון ופרינו בארץ וניפוש בארעא ופרינו עבר והתרגום מהפכו להבא . או נקבה שכרך · תרגום פרש אגרך שלא נאמר שהנו"ן שמוש :

כשנכנס לבית הכנסת יאמר זה:

מַה טֹּבוּ אֹהָלֶיךָ יַעֲקֹב מִשְׁכְּנֹתֶיךָ יִשְׂרָאֵל: וַאֲנִי בְּרֹב חַסְדְּךָ אָבֹא בֵיתֶךָ אֶשְׁתַּחֲוֶה אֶל הֵיכַל קָדְשְׁךָ בְּיִרְאָתֶךָ: יְיָ אָהַבְתִּי מְעוֹן בֵּיתֶךָ וּמְקוֹם מִשְׁכַּן כְּבוֹדֶךָ: וַאֲנִי אֶשְׁתַּחֲוֶה וְאֶכְרָעָה אֶבְרְכָה לִפְנֵי יְיָ עֹשִׂי: וַאֲנִי תְפִלָּתִי לְךָ יְיָ עֵת רָצוֹן אֱלֹהִים בְּרָב חַסְדֶּךָ עֲנֵנִי בֶּאֱמֶת יִשְׁעֶךָ:

אֲדוֹן עוֹלָם אֲשֶׁר מָלַךְ. בְּטֶרֶם. כָּל יְצִיר נִבְרָא: לְעֵת נַעֲשָׂה בְחֶפְצוֹ כֹּל אֲזַי מֶלֶךְ שְׁמוֹ נִקְרָא: וְאַחֲרֵי כִּכְלוֹת הַכֹּל לְבַדּוֹ יִמְלוֹךְ נוֹרָא: וְהוּא הָיָה וְהוּא הֹוֶה. וְהוּא יִהְיֶה בְּתִפְאָרָה: וְהוּא אֶחָד וְאֵין שֵׁנִי. לְהַמְשִׁיל לוֹ לְהַחְבִּירָה: בְּלִי רֵאשִׁית בְּלִי תַכְלִית. וְלוֹ הָעֹז וְהַמִּשְׂרָה: וְהוּא אֵלִי וְחַי גֹּאֲלִי. וְצוּר חֶבְלִי בְּעֵת צָרָה: וְהוּא נִסִּי וּמָנוֹס לִי. מְנָת כּוֹסִי בְּיוֹם אֶקְרָא: בְּיָדוֹ אַפְקִיד רוּחִי. בְּעֵת אִישַׁן וְאָעִירָה: וְעִם רוּחִי גְּוִיָּתִי. יְהוָה לִי וְלֹא אִירָא:

יִגְדַּל אֱלֹהִים חַי וְיִשְׁתַּבַּח נִמְצָא וְאֵין עֵת אֶל מְצִיאוּתוֹ: אֶחָד וְאֵין יָחִיד כְּיִחוּדוֹ נֶעְלָם וְגַם אֵין סוֹף לְאַחְדוּתוֹ: אֵין לוֹ דְמוּת הַגּוּף וְאֵינוֹ גוּף לֹא נַעֲרוֹךְ אֵלָיו קְדֻשָּׁתוֹ: קַדְמוֹן לְכָל דָּבָר אֲשֶׁר נִבְרָא רִאשׁוֹן וְאֵין רֵאשִׁית לְרֵאשִׁיתוֹ: הִנּוֹ אֲדוֹן עוֹלָם לְכָל נוֹצָר יוֹרֶה גְדֻלָּתוֹ וּמַלְכוּתוֹ: שֶׁפַע נְבוּאָתוֹ נְתָנוֹ אֶל אַנְשֵׁי סְגֻלָּתוֹ וְתִפְאַרְתּוֹ: לֹא קָם בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה עוֹד נָבִיא וּמַבִּיט אֶת תְּמוּנָתוֹ: תּוֹרַת אֱמֶת נָתַן לְעַמּוֹ אֵל עַל יַד נְבִיאוֹ נֶאֱמַן בֵּיתוֹ: לֹא יַחֲלִיף הָאֵל וְלֹא יָמִיר דָּתוֹ לְעוֹלָמִים לְזוּלָתוֹ: צוֹפֶה וְיוֹדֵעַ סְתָרֵינוּ מַבִּיט לְסוֹף דָּבָר בְּקַדְמוּתוֹ: גּוֹמֵל לְאִישׁ חֶסֶד כְּמִפְעָלוֹ יִתֵּן לְרָשָׁע רָע כְּרִשְׁעָתוֹ: יִשְׁלַח לְקֵץ הַיָּמִין מְשִׁיחֵנוּ לִפְדּוֹת מְחַכֵּי קֵץ יְשׁוּעָתוֹ: מֵתִים יְחַיֶּה אֵל בְּרֹב חַסְדּוֹ. בָּרוּךְ עֲדֵי עַד שֵׁם תְּהִלָּתוֹ:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל נְטִילַת יָדָיִם:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר יָצַר אֶת הָאָדָם בְּחָכְמָה וּבָרָא בוֹ נְקָבִים נְקָבִים חֲלוּלִים חֲלוּלִים גָּלוּי וְיָדוּעַ לִפְנֵי כִסֵּא כְבוֹדֶךָ שֶׁאִם יִפָּתֵחַ אֶחָד מֵהֶם אוֹ יִסָּתֵם אֶחָד מֵהֶם אִי אֶפְשַׁר לְהִתְקַיֵּם וְלַעֲמוֹד לְפָנֶיךָ אֲפִילוּ שָׁעָה אֶחָת: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ רוֹפֵא כָל בָּשָׂר וּמַפְלִיא לַעֲשׂוֹת:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לַעֲסוֹק בְּדִבְרֵי תוֹרָה:

וְהַעֲרֶב נָא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶת דִּבְרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ וּבְפִיּוֹת עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצֶאֱצָאֵינוּ וְצֶאֱצָאֵי (צֶאֱצָאֵינוּ וְצֶאֱצָאֵי) עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל כֻּלָּנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתֶךָ לִשְׁמָהּ: בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הַמְלַמֵּד תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל אַהֲרֹן וְאֶל בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְבָרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמוֹר לָהֶם: יְבָרֶכְךָ יְיָ וְיִשְׁמְרֶךָ. יָאֵר יְיָ פָּנָיו אֵלֶיךָ וִיחֻנֶּךָּ: יִשָּׂא יְיָ פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם: וְשָׂמוּ אֶת שְׁמִי עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲנִי אֲבָרְכֵם:

אֵלּוּ דְבָרִים שֶׁאֵין לָהֶם שִׁעוּר הַפֵּאָה וְהַבִּכּוּרִים וְהָרֵאָיוֹן וּגְמִילוּת חֲסָדִים וְתַלְמוּד תּוֹרָה: אֵלּוּ דְבָרִים שֶׁאָדָם אוֹכֵל פֵּרוֹתֵיהֶם בָּעוֹלָם הַזֶּה וְהַקֶּרֶן קַיֶּמֶת לוֹ לָעוֹלָם הַבָּא: וְאֵלּוּ הֵן כִּבּוּד אָב וָאֵם וּגְמִילוּת חֲסָדִים וְהַשְׁכָּמַת בֵּית הַמִּדְרָשׁ שַׁחֲרִית וְעַרְבִית וְהַכְנָסַת אוֹרְחִים וּבִקּוּר חוֹלִים וְהַכְנָסַת כַּלָּה וּלְוָיַת הַמֵּת וְעִיּוּן

תפ״ה והבאת שלום בין אדם לחבירו ובין איש לאשתו ותלמוד תורה כנגד כולם :

אלהי. נשמה שנתת בי טהורה היא . אתה בראתה אתה יצרתה אתה נפחתה בי : ואתה משמרה בקרבי ואתה עתיד לטלה ממני ולהחזירה בי לעתיד לבא. כל זמן שהנשמה בקרבי מודה אני לפניך יהוה אלהי ואלהי אבותי רבון כל המעשים אדון כל הנשמות : ברוך אתה יהוה המחזיר נשמות לפגרים מתים :

בא״י אמ״ה הנותן לשכוי בינה להבחין בין יום ובין לילה :

ב״א יי אמ״ה שלא עשני גוי :

ב״א יי אמ״ה שלא עשני עבד :

ב״א יי אמ״ה שלא עשני אשה :

די ווייבר זאגן בא״י אמ״ה שעשני כרצונו :

ב״א יי אמ״ה פוקח עורים :

ב״א יי אלהינו מ״ה מלביש ערומים :

ב״א יי אלהינו מ״ה מתיר אסורים :

ברוך אתה יי אמ״ה זוקף כפופים :

ב״א יי אמ״ה רוקע הארץ על המים :

ב״א יי אמ״ה המכין מצעדי גבר :

ב״א יי אלהינו מ״ה שעשה לי כל צרכי :

ב״א יי אמ״ה אוזר ישראל בגבורה :

ב״א יי אמ״ה עוטר ישראל בתפארה :

ב״א יי אלהינו מ״ה הנותן ליעף כח :

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם המעביר שינה מעיני ותנומה מעפעפי :

ויהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שתרגילנו בתורתך ודבקנו במצותיך ואל תביאנו לא לידי חטא ולא לידי עבירה ועון ולא לידי נסיון ולא לידי בזיון ואל תשלט בנו יצר הרע והרחיקנו מאדם רע ומחבר רע ודבקנו ביצר טוב ובמעשים טובים . וכוף את יצרנו להשתעבד לך ותננו היום ובכל יום לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו ותגמלנו חסדים טובים : ברוך אתה יי הגומל חסדים טובים לעמו ישראל :

יהי רצון מלפניך יהוה אלהי ואלהי אבותי. שתצילני היום ובכל יום מעזי פנים ומעזות פנים. מאדם רע מיצר רע מחבר רע משכן רע ומפגע רע. מעין הרע מלשון הרע מבלשינות מעדות שקר משנאת הבריות מעלילה ממיתה משונה . מחלים רעים ממקרים רעים . משטן המשחית. מדין קשה ומבעל דין קשה . בין שהוא בן ברית ובין שאינו בן ברית ומדינה של גיהנם :

אלהינו ואלהי אבותינו זכרנו בזכרון טוב לפניך ופקדנו בפקודת ישועה ורחמים משמי שמי קדם : וזכר לנו יי אלהינו אהבת הקדמונים אברהם יצחק וישראל עבדיך ואת הברית ואת החסד ואת השבועה שנשבעת לאברהם אבינו בהר המוריה ואת העקדה שעקד את יצחק בנו על גבי המזבח ככתוב בתורתך :

ויהי אחר הדברים האלה והאלהים נסה את אברהם ויאמר אליו אברהם ויאמר הנני : ויאמר קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק ולך לך אל ארץ המוריה והעלהו שם לעולה על אחד ההרים אשר אומר אליך : וישכם אברהם בבוקר ויחבוש את חמורו ויקח את שני נעריו אתו ואת יצחק בנו ויבקע עצי עולה ויקם וילך אל המקום אשר אמר לו האלהים : ביום השלישי וישא אברהם את עיניו וירא את המקום מרחוק : ויאמר אברהם אל נעריו שבו לכם פה עם החמור ואני והנער נלכה עד כה ונשתחוה ונשובה אליכם : ויקח אברהם את עצי העולה וישם על יצחק בנו ויקח בידו את האש ואת המאכלת וילכו שניהם יחדו : ויאמר יצחק אל אברהם אביו ויאמר אבי ויאמר הנני בני ויאמר הנה האש והעצים ואיה השה לעולה : ויאמר אברהם אלהים יראה לו השה

לְעֹלָה בְּנִי וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו: וַיָּבֹאוּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר לוֹ הָאֱלֹהִים וַיִּבֶן שָׁם אַבְרָהָם אֶת הַמִּזְבֵּחַ וַיַּעֲרֹךְ אֶת הָעֵצִים וַיַּעֲקֹד אֶת יִצְחָק בְּנוֹ וַיָּשֶׂם אֹתוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ מִמַּעַל לָעֵצִים: וַיִּשְׁלַח אַבְרָהָם אֶת יָדוֹ וַיִּקַּח אֶת הַמַּאֲכֶלֶת לִשְׁחֹט אֶת בְּנוֹ: וַיִּקְרָא אֵלָיו מַלְאַךְ יהוה מִן הַשָּׁמַיִם וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הִנֵּנִי: וַיֹּאמֶר אַל תִּשְׁלַח יָדְךָ אֶל הַנַּעַר וְאַל תַּעַשׂ לוֹ מְאוּמָה כִּי עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי יְרֵא אֱלֹהִים אַתָּה וְלֹא חָשַׂכְתָּ אֶת בִּנְךָ אֶת יְחִידְךָ מִמֶּנִּי: וַיִּשָּׂא אַבְרָהָם אֶת עֵינָיו וַיַּרְא וְהִנֵּה אַיִל אַחַר נֶאֱחַז בַּסְּבַךְ בְּקַרְנָיו וַיֵּלֶךְ אַבְרָהָם וַיִּקַּח אֶת הָאַיִל וַיַּעֲלֵהוּ לְעֹלָה תַּחַת בְּנוֹ: וַיִּקְרָא אַבְרָהָם שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא יהוה יִרְאֶה אֲשֶׁר יֵאָמֵר הַיּוֹם בְּהַר יהוה יֵרָאֶה: וַיִּקְרָא מַלְאַךְ יהוה אֶל אַבְרָהָם שֵׁנִית מִן הַשָּׁמָיִם: וַיֹּאמֶר בִּי נִשְׁבַּעְתִּי נְאֻם יְיָ כִּי יַעַן אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת הַדָּבָר הַזֶּה וְלֹא חָשַׂכְתָּ אֶת בִּנְךָ אֶת יְחִידֶךָ: כִּי בָרֵךְ אֲבָרֶכְךָ וְהַרְבָּה אַרְבֶּה אֶת זַרְעֲךָ כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכַחוֹל אֲשֶׁר עַל שְׂפַת הַיָּם וְיִרַשׁ זַרְעֲךָ אֵת שַׁעַר אֹיְבָיו: וְהִתְבָּרְכוּ בְזַרְעֲךָ כֹּל גּוֹיֵי הָאָרֶץ עֵקֶב אֲשֶׁר שָׁמַעְתָּ בְּקֹלִי: וַיָּשָׁב אַבְרָהָם אֶל נְעָרָיו וַיָּקֻמוּ וַיֵּלְכוּ יַחְדָּו אֶל בְּאֵר שָׁבַע וַיֵּשֶׁב אַבְרָהָם בִּבְאֵר שָׁבַע:

לְעוֹלָם יְהֵא אָדָם יְרֵא שָׁמַיִם בְּסֵתֶר וּבַגָּלוּי. וּמוֹדֶה עַל הָאֱמֶת וְדוֹבֵר אֱמֶת בִּלְבָבוֹ וְיַשְׁכֵּם וְיֹאמַר:

רִבּוֹן כָּל הָעוֹלָמִים וַאֲדוֹנֵי הָאֲדוֹנִים. לֹא עַל צִדְקוֹתֵינוּ אֲנַחְנוּ מַפִּילִים תַּחֲנוּנֵינוּ לְפָנֶיךָ. כִּי עַל רַחֲמֶיךָ הָרַבִּים. מָה אָנוּ. מֶה חַיֵּינוּ. מֶה חַסְדֵּנוּ. מַה צִּדְקוֹתֵינוּ מַה יְשׁוּעָתֵנוּ מַה כֹּחֵנוּ. מַה גְּבוּרָתֵנוּ מַה נֹּאמַר לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ הֲלֹא כָּל הַגִּבּוֹרִים כְּאַיִן לְפָנֶיךָ וְאַנְשֵׁי הַשֵּׁם כְּלֹא הָיוּ. וַחֲכָמִים כִּבְלִי מַדָּע. וּנְבוֹנִים כִּבְלִי הַשְׂכֵּל: כִּי רוֹב מַעֲשֵׂיהֶם תֹּהוּ וִימֵי חַיֵּיהֶם הֶבֶל לְפָנֶיךָ וּמוֹתַר הָאָדָם מִן הַבְּהֵמָה אָיִן. כִּי הַכֹּל הָבֶל:

לְבַד הַנְּשָׁמָה הַטְּהוֹרָה שֶׁהִיא עֲתִידָה לִיתֵּן דִּין וְחֶשְׁבּוֹן לִפְנֵי כִּסֵּא כְבוֹדֶךָ. וְכָל הַגּוֹיִם כְּאַיִן נֶגְדֶּךָ: שֶׁנֶּאֱמַר הֵן גּוֹיִם כְּמַר מִדְּלִי וּכְשַׁחַק מֹאזְנַיִם נֶחְשָׁבוּ הֵן אִיִּים כַּדַּק יִטּוֹל:

אֲבָל אֲנַחְנוּ עַמְּךָ בְּנֵי בְרִיתֶךָ בְּנֵי אַבְרָהָם אוֹהַבְךָ שֶׁנִּשְׁבַּעְתָּ לּוֹ בְּהַר הַמּוֹרִיָּה זֶרַע יִצְחָק יְחִידוֹ שֶׁנֶּעֱקַד עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ. עֲדַת יַעֲקֹב בִּנְךָ בְּכוֹרֶךָ שֶׁמֵּאַהֲבָתְךָ שֶׁאָהַבְתָּ אוֹתוֹ. וּמִשִּׂמְחָתְךָ שֶׁשָּׂמַחְתָּ בּוֹ. קָרָאתָ אֶת שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל וִישֻׁרוּן:

לְפִיכָךְ אֲנַחְנוּ חַיָּבִים לְהוֹדוֹת לְךָ. וּלְשַׁבֵּחֲךָ וּלְפָאֶרְךָ וּלְבָרֵךְ וּלְקַדֵּשׁ וְלִיתֵּן שֶׁבַח וְהוֹדָיָה לִשְׁמֶךָ. אַשְׁרֵנוּ מַה טּוֹב חֶלְקֵנוּ. וּמַה נָּעִים גּוֹרָלֵנוּ וּמַה יָּפָה יְרוּשָּׁתֵנוּ: אַשְׁרֵנוּ כְּשֶׁאָנוּ מַשְׁכִּימִים וּמַעֲרִיבִים (בְּבָתֵּי כְנֵסִיּוֹת וּבְבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת וּמְיַחֲדִים שִׁמְךָ) עֶרֶב וָבֹקֶר וְאוֹמְרִים תָּמִיד פַּעֲמַיִם בְּכָל יוֹם (בְּאַהֲבָה):

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יהוה אֱלֹהֵינוּ יהוה אֶחָד.

בלחש בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

אין מען זאל זאגין דיא ערשטי פרשה

אַתָּה הוּא עַד שֶׁלֹּא נִבְרָא הָעוֹלָם. אַתָּה הוּא מִשֶּׁנִּבְרָא הָעוֹלָם. אַתָּה הוּא בָּעוֹלָם הַזֶּה. וְאַתָּה הוּא לָעוֹלָם הַבָּא: קַדֵּשׁ אֶת שִׁמְךָ עַל מַקְדִּישֵׁי שְׁמֶךָ וְקַדֵּשׁ אֶת שִׁמְךָ בְּעוֹלָמֶךָ: וּבִישׁוּעָתְךָ תָּרוּם וְתַגְבִּיהַּ קַרְנֵנוּ לְמַעְלָה (וְהוֹשִׁיעֵנוּ בְּקָרוֹב לְמַעַן שְׁמֶךָ) בָּרוּךְ (אַתָּה יְיָ מְקַדֵּשׁ אֶת שִׁמְךָ) הַמְקַדֵּשׁ שְׁמוֹ בָּרַבִּים:

אַתָּה הוּא יהוה אֱלֹהֵינוּ בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ וּבִשְׁמֵי הַשָּׁמַיִם הָעֶלְיוֹנִים אֱמֶת אַתָּה הוּא רִאשׁוֹן וְאַתָּה הוּא אַחֲרוֹן וּמִבַּלְעָדֶיךָ אֵין אֱלֹהִים. קַבֵּץ נְפוּצוֹת קוֶֹיךָ מֵאַרְבַּע כַּנְפוֹת הָאָרֶץ.

יַכִּירוּ וְיֵדְעוּ כָּל בָּאֵי עוֹלָם כִּי אַתָּה הוּא הָאֱלֹהִים לְבַדְּךָ (עֶלְיוֹן) לְכֹל מַמְלְכוֹת הָאָרֶץ. אַתָּה עָשִׂיתָ אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ אֶת הַיָּם וְאֶת כָּל אֲשֶׁר בָּם וּמִי בְּכָל מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ בָּעֶלְיוֹנִים (וּבַתַּחְתּוֹנִים) אוֹ בַּתַּחְתּוֹנִים שֶׁיֹּאמַר לְךָ מַה תַּעֲשֶׂה וּמַה תִּפְעַל. אָבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם (חַי וְקַיָּם) עֲשֵׂה עִמָּנוּ צְדָקָה וָחֶסֶד. בַּעֲבוּר שִׁמְךָ הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא שֶׁנִּקְרָא עָלֵינוּ וְקַיֶּם לָנוּ יהוה אֱלֹהֵינוּ מַה שֶּׁכָּתוּב (אֶת הַדָּבָר שֶׁהִבְטַחְתָּנוּ עַל יְדֵי צְפַנְיָה חוֹזָךְ כָּאָמוּר) בָּעֵת הַהִיא אָבִיא אֶתְכֶם וּבָעֵת קַבְּצִי אֶתְכֶם כִּי אֶתֵּן אֶתְכֶם לְשֵׁם וְלִתְהִלָּה בְּכֹל עַמֵּי הָאָרֶץ בְּשׁוּבִי אֶת שְׁבוּתֵיכֶם לְעֵינֵיכֶם אָמַר יהוה:

וַיְדַבֵּר יהוה אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר: וְעָשִׂיתָ כִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וְכַנּוֹ נְחֹשֶׁת לְרָחְצָה וְנָתַתָּ אֹתוֹ בֵּין אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתָּ שָׁמָּה מָיִם: וְרָחֲצוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו מִמֶּנּוּ אֶת יְדֵיהֶם וְאֶת רַגְלֵיהֶם. בְּבֹאָם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד יִרְחֲצוּ מַיִם וְלֹא יָמֻתוּ. אוֹ בְגִשְׁתָּם אֶל הַמִּזְבֵּחַ לְשָׁרֵת לְהַקְטִיר אִשֶּׁה לַיהוָה: וְרָחֲצוּ יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם וְלֹא יָמֻתוּ. וְהָיְתָה לָהֶם חָק עוֹלָם לוֹ וּלְזַרְעוֹ לְדוֹרֹתָם:

וידבר יהוה אל משה לאמר: צו את אהרן ואת בניו לאמר: זאת תורת העולה הוא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבוקר ואש המזבח תוקד בו: ולבש הכהן מדו בד ומכנסי בד ילבש על בשרו והרים את הדשן אשר תאכל האש את העולה על המזבח ושמו אצל המזבח: ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה אל מקום טהור: והאש על המזבח תוקד בו לא תכבה וביער עליה הכהן עצים בבוקר בבוקר וערך עליה העולה והקטיר עליה חלבי השלמים: אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יהוה אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁתְּרַחֵם עָלֵינוּ וְתִמְחוֹל לָנוּ עַל כָּל חַטֹּאתֵינוּ וּתְכַפֶּר לָנוּ עַל כָּל עֲוֹנוֹתֵינוּ וְתִסְלַח לְכָל פְּשָׁעֵינוּ וְשֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ וְנַקְרִיב לְפָנֶיךָ קָרְבַּן הַתָּמִיד שֶׁיְּכַפֵּר בַּעֲדֵנוּ כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְתָּ עָלֵינוּ בְּתוֹרָתֶךָ עַל יְדֵי מֹשֶׁה עַבְדֶּךָ מִפִּי כְבוֹדֶךָ כָּאָמוּר:

וַיְדַבֵּר יהוה אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר: צַו אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם אֶת קָרְבָּנִי לַחְמִי לְאִשַּׁי רֵיחַ נִיחֹחִי תִּשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי בְּמוֹעֲדוֹ: וְאָמַרְתָּ לָהֶם זֶה הָאִשֶּׁה אֲשֶׁר תַּקְרִיבוּ לַיהוה כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה תְמִימִם שְׁנַיִם לַיּוֹם עֹלָה תָמִיד: אֶת הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֹּקֶר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבָּיִם: וַעֲשִׂירִית הָאֵיפָה סֹלֶת לְמִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן כָּתִית רְבִיעִת הַהִין: עֹלַת תָּמִיד הָעֲשֻׂיָה בְּהַר סִינַי לְרֵיחַ נִיחֹחַ אִשֶּׁה לַיהוה: וְנִסְכּוֹ רְבִיעִת הַהִין לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד בַּקֹּדֶשׁ הַסֵּךְ נֶסֶךְ שֵׁכָר לַיהוָה: וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבָּיִם כְּמִנְחַת הַבֹּקֶר וּכְנִסְכּוֹ תַּעֲשֶׂה אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוה:

וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יֶרֶךְ הַמִּזְבֵּחַ צָפֹנָה לִפְנֵי יהוה וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת דָּמוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

אַתָּה הוּא יהוה אֱלֹהֵינוּ שֶׁהִקְטִירוּ אֲבוֹתֵינוּ לְפָנֶיךָ אֶת קְטֹרֶת הַסַּמִּים בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם. כַּאֲשֶׁר צִוִּיתָ אוֹתָם עַל יְדֵי מֹשֶׁה נְבִיאָךְ כַּכָּתוּב בְּתוֹרָתָךְ וַיֹּאמֶר יהוה אֶל מֹשֶׁה קַח לְךָ סַמִּים נָטָף וּשְׁחֵלֶת וְחֶלְבְּנָה סַמִּים וּלְבֹנָה זַכָּה בַּד בְּבַד יִהְיֶה: וְעָשִׂיתָ אֹתָהּ קְטֹרֶת רֹקַח מַעֲשֵׂה רוֹקֵחַ מְמֻלָּח טָהוֹר קֹדֶשׁ: וְשָׁחַקְתָּ מִמֶּנָּה הָדֵק וְנָתַתָּה מִמֶּנָּה לִפְנֵי הָעֵדֻת בְּאֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר אִוָּעֵד לְךָ שָׁמָּה קֹדֶשׁ קָדָשִׁים תִּהְיֶה לָכֶם: וְנֶאֱמַר וְהִקְטִיר עָלָיו אַהֲרֹן קְטֹרֶת סַמִּים בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר בְּהֵיטִיבוֹ אֶת הַנֵּרֹת יַקְטִירֶנָּה: וּבְהַעֲלֹת אַהֲרֹן אֶת הַנֵּרֹת בֵּין הָעַרְבַּיִם יַקְטִירֶנָּה קְטֹרֶת תָּמִיד לִפְנֵי יהוה לְדֹרֹתֵיכֶם:

תָּנוּ רַבָּנָן פִּטּוּם הַקְּטֹרֶת כֵּיצַד. שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים וּשְׁמוֹנָה מָנִים הָיוּ בָהּ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים וַחֲמִשָּׁה כְּמִנְיַן יְמוֹת הַחַמָּה. מָנֶה לְכָל יוֹם פְּרַס בְּשַׁחֲרִית וּפְרַס בֵּין הָעַרְבַּיִם וּשְׁלֹשָׁה מָנִים יְתֵרִים. שֶׁמֵּהֶם מַכְנִיס כֹּהֵן גָּדוֹל מְלֹא חָפְנָיו בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. וּמַחֲזִירָן לְמַכְתֶּשֶׁת בְּעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים וְשׁוֹחֲקָן יָפֶה יָפֶה כְּדֵי לְקַיֵּם מִצְוַת דַּקָּה מִן הַדַּקָּה: וְאַחַד עָשָׂר סַמָּנִים

היו בה ואלו הן. הצרי והצפורן החלבנה והלבונה. משקל שבעים שבעים מנה. מור וקציעה שבולת נרד וכרכום משקל ששה עשר. ששה עשר מנה. הקושט שנים עשר. וקלופה שלשה וקנמון תשעה בורית כרשינה תשעה קבין. יין קפריסין סאין תלתא וקבין תלתא ואם אין לו יין קפריסין. מביא חמר חורין עתיק מלח סדומית רובע הקב מעלה עשן כל שהוא: רבי נתן אומר. אף כפת הירדן כל שהוא ואם נתן בה דבש פסלה. ואם חסר אחת מכל סממניה חיב מיתה: רבן שמעון בן גמליאל אומר. הצרי אינו אלא שרף הנוטף מעצי הקטף. בורית כרשינה ששפין בה את הצפורן כדי שתהא נאה. יין קפריסין ששורין בו את הצפורן כדי שתהא עזה. והלא מי רגלים יפין לה אלא שאין מכניסין מי רגלים בעזרה מפני הכבוד:

תניא רבי נתן אומר כשהוא שוחק. אומר הדק היטב היטב הדק. מפני שהקול יפה לבשמים. פטמה לחצאין כשרה. לשליש ולרביע לא שמענו. אמר רבי יהודה זה הכלל. אם כמדתה כשרה לחצאין. ואם חסר אחת מכל סממניה חיב מיתה:

תניא בר קפרא אומר אחת לששים או לשבעים שנה היתה באה של שירים לחצאין. ועוד תני בר קפרא אלו היה נותן בה קורטוב של דבש. אין אדם יכול לעמוד מפני ריחה. ולמה אין מערבין בה דבש. מפני שהתורה אמרה כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה ליי:

יהוה צבאות עמנו משגב לנו אלהי יעקב סלה: ג״פ יהוה צבאות אשרי אדם בוטח בך: ג״פ יהוה הושיעה המלך יעננו ביום קראנו:

אתה סתר לי מצר תצרני רני פלט תסובבני סלה: וערבה ליהוה מנחת יהודה וירושלים כימי עולם וכשנים קדמוניות:

אביי הוה מסדר סדר המערכה משמא דגמרא ואליבא דאבא שאול מערכה גדולה קודמת למערכה שניה של קטורת ומערכה שניה של קטורת קודמת לסדור שני גזרי עצים וסדור שני גזרי עצים קודם לדישון מזבח הפנימי ודישון מזבח הפנימי קודם לדטבת חמש נרות והטבת חמש נרות קודמת לדם התמיד ודם התמיד קודם להטבת שתי נרות והטבת שתי נרות קודמת לקטורת וקטורת קודמת לאברים ואברים למנחה ומנחה לחביתין וחביתין לנסכין ונסכין למוספין ומוספין לבזיכין ובזיכין קודמין לתמיד של בין הערבים שנאמר וערך עליה העולה והקטיר עליה חלבי השלמים עליה השלם כל הקרבנות כלם:

אנא בכח גדולת ימינך תתיר צרורה: קבל רנת עמך שגבנו טהרנו נורא: נא גבור דורשי יחודך כבבת שמרם: ברכם טהרם רחמם צדקתך תמיד גמלם: חסין קדוש ברוב טובך נהל עדתך. יחיד גאה לעמך פנה זוכרי קדושתך: שועתנו קבל ושמע צעקתנו יודע תעלומות: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד:

רבון העולמים אתה צויתנו להקריב קרבן התמיד במועדו ולהיות כהנים בעבודתם ולוים בדוכנם וישראל במעמדם ועתה בעונותינו חרב בית המקדש ובוטל התמיד ואין לנו לא כהן בעבודתו ולא לוי בדוכנו ולא ישראל במעמדו ואתה אמרת ונשלמה פרים שפתינו לכן יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שיהא שיח שפתותינו חשוב ומקובל ומרוצה לפניך כאלו הקרבנו קרבן התמיד במועדו ועמדנו על מעמדו:

לשבת וביום השבת שני כבשים בני שנה תמימים ושני עשרונים סולת מנחה בלולה בשמן ונסכו: עולת שבת בשבתו על עולת התמיד ונסכה:

לר״ח ובראשי חדשיכם תקריבו עולה ליהוה פרים בני בקר שנים ואיל אחד כבשים בני שנה שבעה תמימם: ושלשה עשרונים סולת מנחה בלולה בשמן לפר האחד ושני עשרונים סולת מנחה בלולה בשמן לאיל האחד: ועשרון עשרון סולת מנחה בלולה בשמן לכבש האחד עולה ריח ניחח אשה ליהוה: ונסכיהם חצי ההין יהיה לפר ושלישית ההין

לָאַיִל וּרְבִיעִת הַהִין לַכֶּבֶשׂ יָיִן זֹאת עֹלַת חֹדֶשׁ בְּחָדְשׁוֹ לְחָדְשֵׁי הַשָּׁנָה׃ וּשְׂעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת לַיהוה עַל עֹלַת הַתָּמִיד יֵעָשֶׂה וְנִסְכּוֹ׃

אֵיזֶהוּ מְקוֹמָן שֶׁל זְבָחִים קָדְשֵׁי קָדָשִׁים שְׁחִיטָתָן בַּצָּפוֹן פַּר וְשָׂעִיר שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים שְׁחִיטָתָן בַּצָּפוֹן וְקִבּוּל דָּמָן בִּכְלֵי שָׁרֵת בַּצָּפוֹן וְדָמָן טָעוּן הַזָּיָה עַל בֵּין הַבַּדִּים וְעַל הַפָּרֹכֶת וְעַל מִזְבַּח הַזָּהָב מַתָּנָה אַחַת מֵהֶן מְעַכָּבֶת׃ שְׁיָרֵי הַדָּם הָיָה שׁוֹפֵךְ עַל יְסוֹד מַעֲרָבִי שֶׁל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן אִם לֹא נָתַן לֹא עִכֵּב׃ פָּרִים הַנִּשְׂרָפִים וּשְׂעִירִים הַנִּשְׂרָפִים שְׁחִיטָתָן בַּצָּפוֹן וְקִבּוּל דָּמָן בִּכְלֵי שָׁרֵת בַּצָּפוֹן וְדָמָן טָעוּן הַזָּיָה עַל הַפָּרֹכֶת וְעַל מִזְבַּח הַזָּהָב מַתָּנָה אַחַת מֵהֶן מְעַכָּבֶת׃ שְׁיָרֵי הַדָּם הָיָה שׁוֹפֵךְ עַל יְסוֹד מַעֲרָבִי שֶׁל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן אִם לֹא נָתַן לֹא עִכֵּב׃ אֵלּוּ וָאֵלּוּ נִשְׂרָפִין בְּבֵית הַדָּשֶׁן׃ חַטֹּאת הַצִּבּוּר וְהַיָּחִיד אֵלּוּ הֵן חַטֹּאת הַצִּבּוּר שְׂעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים וְשֶׁל מוֹעֲדוֹת שְׁחִיטָתָן בַּצָּפוֹן וְקִבּוּל דָּמָן בִּכְלֵי שָׁרֵת בַּצָּפוֹן וְדָמָן טָעוּן אַרְבַּע מַתָּנוֹת עַל אַרְבַּע קְרָנוֹת כֵּיצַד עָלָה בַכֶּבֶשׁ וּפָנָה לַסּוֹבֵב וּבָא לוֹ לְקֶרֶן דְּרוֹמִית מִזְרָחִית. מִזְרָחִית צְפוֹנִית. צְפוֹנִית מַעֲרָבִית. מַעֲרָבִית דְּרוֹמִית. שְׁיָרֵי הַדָּם הָיָה שׁוֹפֵךְ עַל יְסוֹד דְּרוֹמִי וְנֶאֱכָלִין לִפְנִים מִן הַקְּלָעִים לְזִכְרֵי כְהֻנָּה בְּכָל מַאֲכָל לְיוֹם וָלַיְלָה עַד חֲצוֹת׃

הָעוֹלָה קֹדֶשׁ קָדָשִׁים שְׁחִיטָתָהּ בַּצָּפוֹן וְקִבּוּל דָּמָהּ בִּכְלֵי שָׁרֵת בַּצָּפוֹן וְדָמָהּ טָעוּן שְׁתֵּי מַתָּנוֹת שֶׁהֵן אַרְבַּע וּטְעוּנָה הֶפְשֵׁט וְנִתּוּחַ וְכָלִיל לָאִשִּׁים׃

זִבְחֵי שַׁלְמֵי צִבּוּר וַאֲשָׁמוֹת. אֵלּוּ הֵן אֲשָׁמוֹת אֲשַׁם גְּזֵלוֹת אֲשַׁם מְעִילוֹת אֲשַׁם שִׁפְחָה חֲרוּפָה אֲשַׁם נָזִיר אֲשַׁם מְצוֹרָע אָשָׁם תָּלוּי שְׁחִיטָתָן בַּצָּפוֹן וְקִבּוּל דָּמָן בִּכְלֵי שָׁרֵת בַּצָּפוֹן וְדָמָן טָעוּן שְׁתֵּי מַתָּנוֹת שֶׁהֵן אַרְבַּע. וְנֶאֱכָלִין לִפְנִים מִן הַקְּלָעִים לְזִכְרֵי כְהֻנָּה בְּכָל מַאֲכָל לְיוֹם וָלַיְלָה עַד חֲצוֹת׃

הַתּוֹדָה וְאֵיל נָזִיר קָדָשִׁים קַלִּים שְׁחִיטָתָן בְּכָל מָקוֹם בָּעֲזָרָה. וְדָמָן טָעוּן שְׁתֵּי מַתָּנוֹת שֶׁהֵן אַרְבַּע: וְנֶאֱכָלִין בְּכָל הָעִיר לְכָל אָדָם בְּכָל מַאֲכָל לְיוֹם וָלַיְלָה עַד חֲצוֹת׃ הַמּוּרָם מֵהֶם כַּיּוֹצֵא בָהֶם אֶלָּא שֶׁהַמּוּרָם נֶאֱכָל לַכֹּהֲנִים לִנְשֵׁיהֶם וְלִבְנֵיהֶם וּלְעַבְדֵיהֶם׃

שְׁלָמִים קָדָשִׁים קַלִּים שְׁחִיטָתָן בְּכָל מָקוֹם בָּעֲזָרָה וְדָמָן טָעוּן שְׁתֵּי מַתָּנוֹת שֶׁהֵן אַרְבַּע וְנֶאֱכָלִין בְּכָל הָעִיר לְכָל אָדָם בְּכָל מַאֲכָל לִשְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אֶחָד׃ הַמּוּרָם מֵהֶם כַּיּוֹצֵא בָהֶם אֶלָּא שֶׁהַמּוּרָם נֶאֱכָל לַכֹּהֲנִים לִנְשֵׁיהֶם וְלִבְנֵיהֶם וּלְעַבְדֵיהֶם׃

הַבְּכוֹר וְהַמַּעֲשֵׂר וְהַפֶּסַח קָדָשִׁים קַלִּים שְׁחִיטָתָן בְּכָל מָקוֹם בָּעֲזָרָה וְדָמָן טָעוּן מַתָּנָה אַחַת וּבִלְבַד שֶׁיִּתֵּן כְּנֶגֶד הַיְסוֹד שִׁנָּה בַאֲכִילָתָן הַבְּכוֹר נֶאֱכָל לַכֹּהֲנִים וְהַמַּעֲשֵׂר לְכָל אָדָם וְנֶאֱכָלִין בְּכָל הָעִיר בְּכָל מַאֲכָל לִשְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אֶחָד. הַפֶּסַח אֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא בַלַּיְלָה וְאֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא עַד חֲצוֹת. וְאֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא לִמְנוּיָו וְאֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא צָלִי׃

רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר בִּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת הַתּוֹרָה נִדְרֶשֶׁת בָּהֵן׃ מִקַּל וָחֹמֶר וּמִגְּזֵרָה שָׁוָה. מִבִּנְיַן אָב מִכָּתוּב אֶחָד וּמִבִּנְיַן אָב מִשְּׁנֵי כְתוּבִים. מִכְּלָל וּפְרָט. וּמִפְּרָט וּכְלָל. כְּלָל וּפְרָט וּכְלָל אִי אַתָּה דָן אֶלָּא כְּעֵין הַפְּרָט. מִכְּלָל שֶׁהוּא צָרִיךְ לִפְרָט וּמִפְּרָט שֶׁהוּא צָרִיךְ לִכְלָל׃ כָּל דָּבָר שֶׁהָיָה בִּכְלָל וְיָצָא מִן הַכְּלָל לְלַמֵּד לֹא לְלַמֵּד עַל עַצְמוֹ יָצָא אֶלָּא לְלַמֵּד עַל הַכְּלָל כֻּלּוֹ יָצָא׃ כָּל דָּבָר שֶׁהָיָה בִּכְלָל וְיָצָא לִטְעוֹן טוֹעַן אֶחָד שֶׁהוּא כְעִנְיָנוֹ יָצָא לְהָקֵל וְלֹא לְהַחֲמִיר׃ כָּל דָּבָר שֶׁהָיָה בִּכְלָל וְיָצָא לִטְעוֹן טוֹעַן אַחֵר שֶׁלֹּא כְעִנְיָנוֹ יָצָא לְהָקֵל וּלְהַחֲמִיר׃ כָּל דָּבָר שֶׁהָיָה בִּכְלָל וְיָצָא לִדּוֹן בַּדָּבָר הֶחָדָשׁ אִי אַתָּה יָכוֹל לְהַחֲזִירוֹ לִכְלָלוֹ עַד

שֶׁיַּכְרִיעַ בֵּינֵיהֶם: ... שֶׁיַּחֲזִירֶנּוּ הַכָּתוּב לִכְלָלוֹ בְּפֵירוּשׁ. דָּבָר הַלָּמֵד מֵעִנְיָנוֹ וְדָבָר הַלָּמֵד מִסּוֹפוֹ: וְכֵן שְׁנֵי כְתוּבִים הַמַּכְחִישִׁים זֶה אֶת זֶה עַד שֶׁיָּבֹא הַכָּתוּב הַשְּׁלִישִׁי וְיַכְרִיעַ בֵּינֵיהֶם: ק״ד

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ותן חלקנו בתורתך:

מ״ס ידיד נפש אב הרחמן משוך עבדך אל רצונך ירוץ עבדך כמו איל: ישתחוה אל מול הדרך יערב לו ידידותיך מנופת צוף וכל טעם: הדור נאה זיו העולם נפשי חולת אהבתך אנא אל נא רפא נא לה בהראות לה נועם זיוך אז תתחזק ותתרפא והיתה לה שמחת עולם: ותיק יהמו נא רחמיך וחוסה נא על בן אהוביך. כי זה כמה נכסוף נכספתי לראות בתפארת עוזך: אלה חמדה לבי וחוסה נא ואל תתעלם: הגלה נא ופרוס חביבי עלי את סכת שלומך: תאיר ארץ מכבודך נגילה ונשמחה בך: מהר אהוב כי בא מועד וחננו כימי עולם:

הוֹדוּ לַיהוָה קִרְאוּ בִשְׁמוֹ הוֹדִיעוּ בָעַמִּים עֲלִילֹתָיו: שִׁירוּ לוֹ זַמְּרוּ לוֹ שִׂיחוּ בְּכָל נִפְלְאֹתָיו: הִתְהַלְלוּ בְּשֵׁם קָדְשׁוֹ יִשְׂמַח לֵב מְבַקְשֵׁי יְהוָה: דִּרְשׁוּ יְיָ וְעֻזּוֹ בַּקְּשׁוּ פָנָיו תָּמִיד: זִכְרוּ נִפְלְאֹתָיו אֲשֶׁר עָשָׂה מֹפְתָיו וּמִשְׁפְּטֵי פִיהוּ: זֶרַע יִשְׂרָאֵל עַבְדּוֹ בְּנֵי יַעֲקֹב בְּחִירָיו: הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּכָל הָאָרֶץ מִשְׁפָּטָיו: זִכְרוּ לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ דָּבָר צִוָּה לְאֶלֶף דּוֹר: אֲשֶׁר כָּרַת אֶת אַבְרָהָם וּשְׁבוּעָתוֹ לְיִצְחָק: וַיַּעֲמִידֶהָ לְיַעֲקֹב לְחֹק לְיִשְׂרָאֵל בְּרִית עוֹלָם: לֵאמֹר לְךָ אֶתֵּן אֶרֶץ כְּנָעַן חֶבֶל נַחֲלַתְכֶם: בִּהְיוֹתְכֶם מְתֵי מִסְפָּר כִּמְעַט וְגָרִים בָּהּ: וַיִּתְהַלְּכוּ מִגּוֹי אֶל גּוֹי וּמִמַּמְלָכָה אֶל עַם אַחֵר. לֹא הִנִּיחַ לְאִישׁ לְעָשְׁקָם וַיּוֹכַח עֲלֵיהֶם מְלָכִים: אַל תִּגְּעוּ בִּמְשִׁיחָי וּבִנְבִיאַי אַל תָּרֵעוּ: שִׁירוּ לַייָ כָּל הָאָרֶץ בַּשְּׂרוּ מִיּוֹם אֶל יוֹם יְשׁוּעָתוֹ: סַפְּרוּ בַגּוֹיִם אֶת כְּבוֹדוֹ בְּכָל הָעַמִּים נִפְלְאֹתָיו. כִּי גָדוֹל יְיָ וּמְהֻלָּל מְאֹד וְנוֹרָא הוּא עַל כָּל אֱלֹהִים: כִּי כָּל אֱלֹהֵי הָעַמִּים אֱלִילִים כאן צריך להפסיק וַייָ שָׁמַיִם עָשָׂה: הוֹד וְהָדָר לְפָנָיו עֹז וְחֶדְוָה בִּמְקֹמוֹ: הָבוּ לַייָ מִשְׁפְּחוֹת עַמִּים הָבוּ לַייָ כָּבוֹד וָעֹז: הָבוּ לַיהוָה כְּבוֹד שְׁמוֹ שְׂאוּ מִנְחָה וּבֹאוּ לְפָנָיו הִשְׁתַּחֲווּ לַייָ בְּהַדְרַת קֹדֶשׁ: חִילוּ מִלְּפָנָיו כָּל הָאָרֶץ אַף תִּכּוֹן תֵּבֵל בַּל תִּמּוֹט: יִשְׂמְחוּ הַשָּׁמַיִם וְתָגֵל הָאָרֶץ וְיֹאמְרוּ בַגּוֹיִם יְיָ מָלָךְ: יִרְעַם הַיָּם וּמְלוֹאוֹ יַעֲלֹץ הַשָּׂדֶה וְכָל אֲשֶׁר בּוֹ: אָז יְרַנְּנוּ עֲצֵי הַיָּעַר מִלִּפְנֵי יְיָ כִּי בָא לִשְׁפּוֹט אֶת הָאָרֶץ: הוֹדוּ לַייָ כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: וְאִמְרוּ הוֹשִׁיעֵנוּ אֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ וְקַבְּצֵנוּ וְהַצִּילֵנוּ מִן הַגּוֹיִם לְהוֹדוֹת לְשֵׁם קָדְשֶׁךָ לְהִשְׁתַּבֵּחַ בִּתְהִלָּתֶךָ: בָּרוּךְ יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם וַיֹּאמְרוּ כָל הָעָם אָמֵן וְהַלֵּל לַייָ: רוֹמְמוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְהִשְׁתַּחֲווּ לַהֲדֹם רַגְלָיו קָדוֹשׁ הוּא. רוֹמְמוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְהִשְׁתַּחֲווּ לְהַר קָדְשׁוֹ כִּי קָדוֹשׁ יְיָ אֱלֹהֵינוּ: וְהוּא רַחוּם יְכַפֵּר עָוֹן וְלֹא יַשְׁחִית וְהִרְבָּה לְהָשִׁיב אַפּוֹ וְלֹא יָעִיר כָּל חֲמָתוֹ. אַתָּה יְיָ לֹא תִכְלָא רַחֲמֶיךָ מִמֶּנִּי חַסְדְּךָ וַאֲמִתְּךָ תָּמִיד יִצְּרוּנִי. זְכֹר רַחֲמֶיךָ יְיָ וַחֲסָדֶיךָ כִּי מֵעוֹלָם הֵמָּה. תְּנוּ עֹז לֵאלֹהִים עַל יִשְׂרָאֵל גַּאֲוָתוֹ וְעֻזּוֹ בַּשְּׁחָקִים נוֹרָא אֱלֹהִים מִמִּקְדָּשֶׁיךָ. אֵל יִשְׂרָאֵל הוּא נֹתֵן עֹז וְתַעֲצֻמוֹת לָעָם בָּרוּךְ אֱלֹהִים: אֵל נְקָמוֹת יְיָ אֵל נְקָמוֹת הוֹפִיעַ. הִנָּשֵׂא שֹׁפֵט הָאָרֶץ הָשֵׁב גְּמוּל עַל גֵּאִים: לַייָ הַיְשׁוּעָה עַל עַמְּךָ בִרְכָתֶךָ סֶּלָה. יְיָ צְבָאוֹת עִמָּנוּ מִשְׂגָּב לָנוּ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב סֶלָה. יְיָ צְבָאוֹת אַשְׁרֵי אָדָם בֹּטֵחַ בָּךְ. יְיָ הוֹשִׁיעָה הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנוּ בְיוֹם קָרְאֵנוּ: הוֹשִׁיעָה אֶת עַמֶּךָ וּבָרֵךְ אֶת נַחֲלָתֶךָ וּרְעֵם וְנַשְּׂאֵם עַד הָעוֹלָם: נַפְשֵׁנוּ חִכְּתָה לַייָ עֶזְרֵנוּ וּמָגִנֵּנוּ הוּא. כִּי בוֹ יִשְׂמַח לִבֵּנוּ. כִּי בְשֵׁם קָדְשׁוֹ בָטָחְנוּ. יְהִי חַסְדְּךָ יְיָ עָלֵינוּ כַּאֲשֶׁר יִחַלְנוּ לָךְ: הַרְאֵנוּ יְיָ חַסְדֶּךָ וְיֶשְׁעֲךָ תִּתֶּן לָנוּ קוּמָה עֶזְרָתָה לָּנוּ וּפְדֵנוּ לְמַעַן חַסְדֶּךָ: אָנֹכִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ הַמַּעַלְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם הַרְחֶב פִּיךָ וַאֲמַלְאֵהוּ: אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁכָּכָה לּוֹ אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁיהוה אֱלֹהָיו: וַאֲנִי

בְּחַסְדְּךָ בָטַחְתִּי יָגֵל לִבִּי בִּישׁוּעָתֶךָ אָשִׁירָה לַיְיָ כִּי גָמַל עָלָי׃

מִזְמוֹר שִׁיר חֲנֻכַּת הַבַּיִת לְדָוִד׃ אֲרוֹמִמְךָ יהוה כִּי דִלִּיתָנִי וְלֹא שִׂמַּחְתָּ אֹיְבַי לִי׃ יהוה אֱלֹהָי שִׁוַּעְתִּי אֵלֶיךָ וַתִּרְפָּאֵנִי׃ יהוה הֶעֱלִיתָ מִן שְׁאוֹל נַפְשִׁי חִיִּיתַנִי מִיָּרְדִי בוֹר׃ זַמְּרוּ לַיהוה חֲסִידָיו וְהוֹדוּ לְזֵכֶר קָדְשׁוֹ׃ כִּי רֶגַע בְּאַפּוֹ חַיִּים בִּרְצוֹנוֹ בָּעֶרֶב יָלִין בֶּכִי וְלַבֹּקֶר רִנָּה׃ וַאֲנִי אָמַרְתִּי בְשַׁלְוִי בַּל אֶמּוֹט לְעוֹלָם׃ יְיָ בִּרְצוֹנְךָ הֶעֱמַדְתָּ לְהַרְרִי עֹז הִסְתַּרְתָּ פָנֶיךָ הָיִיתִי נִבְהָל׃ אֵלֶיךָ יהוה אֶקְרָא וְאֶל אֲדֹנָי אֶתְחַנָּן׃ מַה בֶּצַע בְּדָמִי בְּרִדְתִּי אֶל שָׁחַת הֲיוֹדְךָ עָפָר הֲיַגִּיד אֲמִתֶּךָ׃ שְׁמַע יהוה וְחָנֵּנִי יהוה הֱיֵה עֹזֵר לִי׃ הָפַכְתָּ מִסְפְּדִי לְמָחוֹל לִי פִּתַּחְתָּ שַׂקִּי וַתְּאַזְּרֵנִי שִׂמְחָה לְמַעַן יְזַמֶּרְךָ כָבוֹד וְלֹא יִדֹּם. יהוה אֱלֹהַי לְעוֹלָם אוֹדֶךָּ׃

ב״פ יְיָ מֶלֶךְ יְיָ מָלָךְ יְיָ יִמְלוֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד׃ וְהָיָה יְיָ לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יְיָ אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד׃

הושיענו יי אלהינו וקבצנו מן הגוים להודות לשם קדשך להשתבח בתהלתך: ברוך יי אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ואמר כל העם אמן הללויה: כל הנשמה תהלל יה הללויה:

לַמְנַצֵּחַ מִזְמוֹר לְדָוִד׃ הַשָּׁמַיִם מְסַפְּרִים כְּבוֹד אֵל וּמַעֲשֵׂה יָדָיו מַגִּיד הָרָקִיעַ׃ יוֹם לְיוֹם יַבִּיעַ אֹמֶר וְלַיְלָה לְּלַיְלָה יְחַוֶּה דָּעַת׃ אֵין אֹמֶר וְאֵין דְּבָרִים בְּלִי נִשְׁמָע קוֹלָם׃ בְּכָל הָאָרֶץ יָצָא קַוָּם וּבִקְצֵה תֵבֵל מִלֵּיהֶם׃ לַשֶּׁמֶשׁ שָׂם אֹהֶל בָּהֶם. וְהוּא כְּחָתָן יֹצֵא מֵחֻפָּתוֹ יָשִׂישׂ כְּגִבּוֹר לָרוּץ אֹרַח. מִקְצֵה הַשָּׁמַיִם מוֹצָאוֹ וּתְקוּפָתוֹ עַל קְצוֹתָם וְאֵין נִסְתָּר מֵחַמָּתוֹ׃ תּוֹרַת יהוה תְּמִימָה מְשִׁיבַת נָפֶשׁ עֵדוּת יְיָ נֶאֱמָנָה מַחְכִּימַת פֶּתִי׃ פִּקּוּדֵי יְיָ יְשָׁרִים מְשַׂמְּחֵי לֵב׃ מִצְוַת יְיָ בָּרָה מְאִירַת עֵינָיִם׃ יִרְאַת יְיָ טְהוֹרָה עוֹמֶדֶת לָעַד׃ מִשְׁפְּטֵי יְיָ אֱמֶת צָדְקוּ יַחְדָּו׃ הַנֶּחֱמָדִים מִזָּהָב וּמִפַּז רָב וּמְתוּקִים מִדְּבַשׁ וְנֹפֶת צוּפִים׃ גַּם עַבְדְּךָ נִזְהָר בָּהֶם בְּשָׁמְרָם עֵקֶב רָב׃ שְׁגִיאוֹת מִי יָבִין מִנִּסְתָּרוֹת נַקֵּנִי. גַּם מִזֵּדִים חֲשֹׂךְ עַבְדֶּךָ אַל יִמְשְׁלוּ בִי אָז אֵיתָם וְנִקֵּיתִי מִפֶּשַׁע רָב׃ יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ יְיָ צוּרִי וְגוֹאֲלִי׃

רַנְּנוּ צַדִּיקִים בַּיהוה לַיְשָׁרִים נָאוָה תְהִלָּה׃ הוֹדוּ לַיְיָ בְּכִנּוֹר בְּנֵבֶל עָשׂוֹר זַמְּרוּ לוֹ׃ שִׁירוּ לוֹ שִׁיר חָדָשׁ הֵיטִיבוּ נַגֵּן בִּתְרוּעָה׃ כִּי יָשָׁר דְּבַר יהוה וְכָל מַעֲשֵׂהוּ בֶּאֱמוּנָה׃ אֹהֵב צְדָקָה וּמִשְׁפָּט חֶסֶד יהוה מָלְאָה הָאָרֶץ׃ בִּדְבַר יהוה שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ וּבְרוּחַ פִּיו כָּל צְבָאָם׃ כֹּנֵס כַּנֵּד מֵי הַיָּם נֹתֵן בְּאוֹצָרוֹת תְּהוֹמוֹת׃ יִירְאוּ מֵיהוה כָּל הָאָרֶץ מִמֶּנּוּ יָגוּרוּ כָּל יוֹשְׁבֵי תֵבֵל׃ כִּי הוּא אָמַר וַיֶּהִי הוּא צִוָּה וַיַּעֲמֹד׃ יְיָ הֵפִיר עֲצַת גּוֹיִם הֵנִיא מַחְשְׁבוֹת עַמִּים׃ עֲצַת יהוה לְעוֹלָם תַּעֲמֹד מַחְשְׁבוֹת לִבּוֹ לְדֹר וָדֹר׃ אַשְׁרֵי הַגּוֹי אֲשֶׁר יהוה אֱלֹהָיו הָעָם בָּחַר לְנַחֲלָה לוֹ׃ מִשָּׁמַיִם הִבִּיט יְיָ רָאָה אֶת כָּל בְּנֵי הָאָדָם׃ מִמְּכוֹן שִׁבְתּוֹ הִשְׁגִּיחַ אֶל כָּל יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ׃ הַיֹּצֵר יַחַד לִבָּם הַמֵּבִין אֶל כָּל מַעֲשֵׂיהֶם׃ אֵין הַמֶּלֶךְ נוֹשָׁע בְּרָב חָיִל גִּבּוֹר לֹא יִנָּצֵל בְּרָב כֹּחַ׃ שֶׁקֶר הַסּוּס לִתְשׁוּעָה וּבְרֹב חֵילוֹ לֹא יְמַלֵּט׃ הִנֵּה עֵין יהוה אֶל יְרֵאָיו לַמְיַחֲלִים לְחַסְדּוֹ׃ לְהַצִּיל מִמָּוֶת נַפְשָׁם וּלְחַיּוֹתָם בָּרָעָב׃ נַפְשֵׁנוּ חִכְּתָה לַיְיָ עֶזְרֵנוּ וּמָגִנֵּנוּ הוּא׃ כִּי בוֹ יִשְׂמַח לִבֵּנוּ כִּי בְשֵׁם קָדְשׁוֹ בָטָחְנוּ׃ יְהִי חַסְדְּךָ יהוה עָלֵינוּ כַּאֲשֶׁר יִחַלְנוּ לָךְ׃

לְדָוִד בְּשַׁנּוֹתוֹ אֶת טַעְמוֹ לִפְנֵי אֲבִימֶלֶךְ וַיְגָרְשֵׁהוּ וַיֵּלַךְ׃ אֲבָרְכָה אֶת יהוה בְּכָל עֵת תָּמִיד תְּהִלָּתוֹ בְּפִי׃ בַּיהוה תִּתְהַלֵּל נַפְשִׁי יִשְׁמְעוּ עֲנָוִים וְיִשְׂמָחוּ׃ גַּדְּלוּ לַיְיָ אִתִּי וּנְרוֹמְמָה שְׁמוֹ יַחְדָּו׃ דָּרַשְׁתִּי אֶת יהוה וְעָנָנִי וּמִכָּל מְגוּרוֹתַי הִצִּילָנִי׃ הִבִּיטוּ אֵלָיו וְנָהָרוּ וּפְנֵיהֶם אַל יֶחְפָּרוּ׃ זֶה עָנִי קָרָא וַיהוה שָׁמֵעַ וּמִכָּל צָרוֹתָיו

הושיעו : חנה מלאך יהוה סביב ליראיו ויחלצם : טעמו וראו כי טוב יהוה אשרי הגבר יחסה בו : יראו את יהוה קדשיו כי אין מחסור ליראיו: כפירים רשו ורעבו ודורשי יי לא יחסרו כל טוב : לכו בנים שמעו לי יראת יהוה אלמדכם : מי האיש החפץ חיים אהב ימים לראות טוב : נצור לשונך מרע ושפתיך מדבר מרמה: סור מרע ועשה טוב בקש שלום ורדפהו : עיני יי אל צדיקים ואזניו אל שועתם : פני יהוה בעושי רע להכרית מארץ זכרם : צעקו ויהוה שמע ומכל צרותם הצילם : קרוב יהוה לנשברי לב ואת דכאי רוח יושיע : רבות רעות צדיק ומכלם יצילנו יהוה : שומר כל עצמותיו אחת מהנה לא נשברה : תמותת רשע רעה ושנאי צדיק יאשמו : פודה יהוה נפש עבדיו ולא יאשמו כל החוסים בו :

תפלה למשה איש האלהים אדני מעון אתה היית לנו בדור ודור. בטרם הרים ילדו ותחולל ארץ ותבל ומעולם עד עולם אתה אל. תשב אנוש עד דכא ותאמר שובו בני אדם. כי אלף שנים בעיניך כיום אתמול כי יעבר ואשמורה בלילה. זרמתם שנה יהיו בבקר כחציר יחלף. בבקר יציץ וחלף לערב ימולל ויבש. כי כלינו באפך ובחמתך נבהלנו: שתה שת כי עונתינו לנגדך עלמנו למאור פניך. כי כל ימינו פנו בעברתך כלינו שנינו כמו הגה. ימי שנותינו בהם שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה ורהבם עמל ואון כי גז חיש ונעפה. מי יודע עוז אפך וכיראתך עברתך. למנות ימינו כן הודע ונביא לבב חכמה. שובה יי עד מתי והנחם על עבדיך. שבענו בבקר חסדך ונרננה ונשמחה בכל ימינו. שמחנו כימות עניתנו שנות ראינו רעה. יראה אל עבדיך פעלך והדרך על בניהם : ויהי נועם אדני אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו :

יושב בסתר עליון בצל שדי יתלונן אומר ליהוה מחסי ומצודתי אלהי אבטח בו: כי הוא יצילך מפח יקוש מדבר הוות: באברתו יסך לך ותחת כנפיו תחסה צנה וסוחרה אמתו: לא תירא מפחד לילה מחץ יעוף יומם: מדבר באופל יהלך מקטב ישוד צהרים: יפל מצדך אלף ורבבה מימינך אליך לא יגש. רק בעיניך תביט. ושלומת רשעים תראה: כי אתה יהוה מחסי עליון שמת מעונך: לא תאונה אליך רעה ונגע לא יקרב באהלך: כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך: על כפים ישאונך פן תגוף באבן רגלך: על שחל ופתן תדרוך תרמוס כפיר ותנין: כי בי חשק ואפלטהו אשגבהו כי ידע שמי. יקראני ואענהו עמו אנכי בצרה אחלצהו ואכבדהו. ארך ימים אשביעהו ואראהו בישועתי: ארך

מזמור שירו ליהוה שיר חדש כי נפלאות עשה : הושיעה לו ימינו וזרוע קדשו הודיע יהוה ישועתו לעיני הגוים גלה צדקתו : זכר חסדו ואמונתו לבית ישראל ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלהינו : הריעו ליהוה כל הארץ פצחו ורננו וזמרו : זמרו ליהוה בכנור בכנור וקול זמרה בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך יהוה : ירעם הים ומלואו תבל ויושבי בה: נהרות ימחאו כף יחד הרים ירננו . לפני יהוה כי בא לשפוט הארץ : ישפוט תבל בצדק ועמים במישרים :

שיר למעלות אשא עיני אל ההרים מאין יבא עזרי : עזרי מעם יי עושה שמים וארץ : אל יתן למוט רגליך אל ינום שומריך: הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל : יי שומרך יי צלך על יד ימינך : יומם השמש לא יככה וירח בלילה : יי ישמרך מכל רע ישמור את נפשך. יי ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם :

שיר המעלות לדוד שמחתי באומרים לי בית יי נלך עומדות היו רגלינו בשעריך

ירושלים : ירושלים הבנויה כעיר שחוברה לה יחדיו : ששם עלו שבטים שבטי יה עדות לישראל להודות לשם יי : כי שמה ישבו כסאות למשפט כסאות לבית דוד : שאלו שלום ירושלים ישליו איהביך יהי שלום בחילך שלוה בארמנותיך : למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך למען בית יי אלהינו אבקשה טוב לך :

שיר המעלות אליך נשאתי את עיני היושבי בשמים : הנה כעיני עבדים אל יד אדוניהם כעיני שפחה אל יד גבירתה. כן עינינו אל יי אלהינו עד שיחננו . חננו יי חננו כי רב שבענו בוז . רבת שבעה לה נפשנו הלעג השאננים הבוז לגאי יונים :

שיר המעלות לדוד לולי יי שהיה לנו. יאמר נא ישראל. לולי יי שהיה לנו בקום עלינו אדם אזי חיים בלעונו בחרות אפם בנו. אזי המים שטפונו נחלה עבר על נפשנו . אזי עבר על נפשנו המים הזידונים . ברוך יי שלא נתננו טרף לשניהם · נפשנו כצפור נמלטה מפח יוקשים. הפח נשבר ואנחנו נמלטנו. עזרנו בשם יהוה עושה שמים וארץ :

הַלְלוּיָהּ . הַלְלוּ אֶת שֵׁם יְיָ הַלְלוּ עַבְדֵי יְיָ : שֶׁעֹמְדִים בְּבֵית יְיָ בְּחַצְרוֹת בֵּית אֱלֹהֵינוּ. הַלְלוּיָהּ כִּי טוֹב יְיָ זַמְּרוּ לִשְׁמוֹ כִּי נָעִים . כִּי יַעֲקֹב בָּחַר לוֹ יָהּ יִשְׂרָאֵל לִסְגֻלָּתוֹ. כִּי אֲנִי יָדַעְתִּי כִּי גָדוֹל יְיָ וַאֲדֹנֵינוּ מִכָּל אֱלֹהִים. כֹּל אֲשֶׁר חָפֵץ יְיָ עָשָׂה בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ בַּיַּמִּים וְכָל תְּהוֹמוֹת . מַעֲלֶה נְשִׂאִים מִקְצֵה הָאָרֶץ בְּרָקִים לַמָּטָר עָשָׂה מוֹצֵא רוּחַ מֵאוֹצְרוֹתָיו . שֶׁהִכָּה בְּכוֹרֵי מִצְרָיִם מֵאָדָם עַד בְּהֵמָה שָׁלַח אוֹתוֹת וּמֹפְתִים בְּתוֹכֵכִי מִצְרָיִם בְּפַרְעֹה וּבְכָל עֲבָדָיו . שֶׁהִכָּה גּוֹיִם רַבִּים וְהָרַג מְלָכִים עֲצוּמִים. לְסִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי וּלְעוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן וּלְכֹל מַמְלְכוֹת כְּנָעַן . וְנָתַן אַרְצָם נַחֲלָה נַחֲלָה לְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ. יְיָ שִׁמְךָ לְעוֹלָם יְיָ זִכְרְךָ לְדֹר וָדֹר . כִּי יָדִין יְיָ עַמּוֹ וְעַל עֲבָדָיו יִתְנֶחָם : עֲצַבֵּי הַגּוֹיִם כֶּסֶף וְזָהָב מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם : פֶּה לָהֶם וְלֹא יְדַבֵּרוּ עֵינַיִם לָהֶם וְלֹא יִרְאוּ אָזְנַיִם לָהֶם וְלֹא יַאֲזִינוּ אַף אֵין יֶשׁ רוּחַ בְּפִיהֶם : כְּמוֹהֶם יִהְיוּ עֹשֵׂיהֶם כֹּל אֲשֶׁר בֹּטֵחַ בָּהֶם : בֵּית יִשְׂרָאֵל בָּרְכוּ אֶת יְיָ בֵּית אַהֲרֹן בָּרְכוּ אֶת יְיָ . בֵּית הַלֵּוִי בָּרְכוּ אֶת יְיָ : יִרְאֵי יְיָ בָּרְכוּ אֶת יְיָ בָּרוּךְ יְיָ מִצִּיּוֹן שֹׁכֵן יְרוּשָׁלָיִם הַלְלוּיָהּ :

הוֹדוּ לַייָ כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: הוֹדוּ לֵאלֹהֵי הָאֱלֹהִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: הוֹדוּ לַאֲדֹנֵי הָאֲדֹנִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ : לְעֹשֵׂה נִפְלָאוֹת גְּדֹלוֹת לְבַדּוֹ כל״ח : לְעֹשֵׂה הַשָּׁמַיִם בִּתְבוּנָה כל״ח : לְרוֹקַע הָאָרֶץ עַל הַמָּיִם כל״ח : לְעֹשֵׂה אוֹרִים גְּדֹלִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ : אֶת הַשֶּׁמֶשׁ לְמֶמְשֶׁלֶת בַּיּוֹם כל״ח : אֶת הַיָּרֵחַ וְכוֹכָבִים לְמֶמְשְׁלוֹת בַּלָּיְלָה כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ : לְמַכֵּה מִצְרַיִם בִּבְכוֹרֵיהֶם כל״ח : וַיּוֹצֵא יִשְׂרָאֵל מִתּוֹכָם כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ : בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה כל״ח : לְגֹזֵר יַם סוּף לִגְזָרִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ : וְהֶעֱבִיר יִשְׂרָאֵל בְּתוֹכוֹ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: וְנִעֵר פַּרְעֹה וְחֵילוֹ בְיַם סוּף כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ : לְמוֹלִיךְ עַמּוֹ בַּמִּדְבָּר כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ : לְמַכֵּה מְלָכִים גְּדֹלִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ : וַיַּהֲרֹג מְלָכִים אַדִּירִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: לְסִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ : וּלְעוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ : וְנָתַן אַרְצָם לְנַחֲלָה כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ : נַחֲלָה לְיִשְׂרָאֵל עַבְדּוֹ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ : שֶׁבְּשִׁפְלֵנוּ זָכַר לָנוּ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ : וַיִּפְרְקֵנוּ מִצָּרֵינוּ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ : נֹתֵן לֶחֶם לְכָל בָּשָׂר כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: הוֹדוּ לְאֵל הַשָּׁמָיִם כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ : האדרת והאמונה וכו׳

הריני מזמן את פי להודות להלל ולשבח את בוראי לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה על ידי ההוא טמיר ונעלם בשם כל ישראל :

בָּרוּךְ שֶׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם. בָּרוּךְ הוּא. בָּרוּךְ אוֹמֵר וְעוֹשֶׂה. בָּרוּךְ גּוֹזֵר וּמְקַיֵּם. בָּרוּךְ עוֹשֶׂה בְרֵאשִׁית. בָּרוּךְ מְרַחֵם עַל הָאָרֶץ. בָּרוּךְ מְרַחֵם עַל הַבְּרִיּוֹת. בָּרוּךְ מְשַׁלֵּם שָׂכָר טוֹב לִירֵאָיו. בָּרוּךְ חַי לָעַד וְקַיָּם לָנֶצַח. בָּרוּךְ פּוֹדֶה וּמַצִּיל בָּרוּךְ שְׁמוֹ:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הָאֵל אָב הָרַחֲמָן הַמְהֻלָּל בְּפֶה עַמּוֹ מְשֻׁבָּח וּמְפֹאָר בִּלְשׁוֹן חֲסִידָיו וַעֲבָדָיו. וּבְשִׁירֵי דָוִד עַבְדֶּךָ נְהַלֶּלְךָ יהוה אֱלֹהֵינוּ בִּשְׁבָחוֹת וּבִזְמִירוֹת וּנְגַדֶּלְךָ וּנְשַׁבֵּחֲךָ וּנְפָאֶרְךָ וְנַמְלִיכְךָ וְנַזְכִּיר שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ אֱלֹהֵינוּ. יָחִיד חֵי הָעוֹלָמִים מֶלֶךְ מְשֻׁבָּח וּמְפֹאָר עֲדֵי עַד שְׁמוֹ הַגָּדוֹל: בָּרוּךְ אַתָּה יהוה מֶלֶךְ מְהֻלָּל בַּתִּשְׁבָּחוֹת:

מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת: טוֹב לְהֹדוֹת לַיְיָ וּלְזַמֵּר לְשִׁמְךָ עֶלְיוֹן: לְהַגִּיד בַּבֹּקֶר חַסְדֶּךָ וֶאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת: עֲלֵי עָשׂוֹר וַעֲלֵי נָבֶל עֲלֵי הִגָּיוֹן בְּכִנּוֹר: כִּי שִׂמַּחְתַּנִי יְיָ בְּפָעֳלֶךָ בְּמַעֲשֵׂי יָדֶיךָ אֲרַנֵּן: מַה גָּדְלוּ מַעֲשֶׂיךָ יְיָ מְאֹד עָמְקוּ מַחְשְׁבֹתֶיךָ: אִישׁ בַּעַר לֹא יֵדָע וּכְסִיל לֹא יָבִין אֶת זֹאת: בִּפְרֹחַ רְשָׁעִים כְּמוֹ עֵשֶׂב וַיָּצִיצוּ כָּל פֹּעֲלֵי אָוֶן לְהִשָּׁמְדָם עֲדֵי עַד: וְאַתָּה מָרוֹם לְעֹלָם יְיָ: כִּי הִנֵּה אֹיְבֶיךָ יְיָ כִּי הִנֵּה אֹיְבֶיךָ יֹאבֵדוּ יִתְפָּרְדוּ כָּל פֹּעֲלֵי אָוֶן: וַתָּרֶם כִּרְאֵים קַרְנִי בַּלֹּתִי בְּשֶׁמֶן רַעֲנָן: וַתַּבֵּט עֵינִי בְּשׁוּרָי בַּקָּמִים עָלַי מְרֵעִים תִּשְׁמַעְנָה אָזְנָי: צַדִּיק כַּתָּמָר יִפְרָח כְּאֶרֶז בַּלְּבָנוֹן יִשְׂגֶּה: שְׁתוּלִים בְּבֵית יְיָ בְּחַצְרוֹת אֱלֹהֵינוּ יַפְרִיחוּ: עוֹד יְנוּבוּן בְּשֵׂיבָה דְּשֵׁנִים וְרַעֲנַנִּים יִהְיוּ: לְהַגִּיד כִּי יָשָׁר יְיָ צוּרִי וְלֹא עַוְלָתָה בּוֹ:

יְיָ מָלָךְ גֵּאוּת לָבֵשׁ. לָבֵשׁ יְיָ עֹז הִתְאַזָּר אַף תִּכּוֹן תֵּבֵל בַּל תִּמּוֹט: נָכוֹן כִּסְאֲךָ מֵאָז מֵעוֹלָם אָתָּה: נָשְׂאוּ נְהָרוֹת יְיָ נָשְׂאוּ נְהָרוֹת קוֹלָם יִשְׂאוּ נְהָרוֹת דָּכְיָם. מִקֹּלוֹת מַיִם רַבִּים אַדִּירִים מִשְׁבְּרֵי יָם אַדִּיר בַּמָּרוֹם יְיָ: עֵדֹתֶיךָ נֶאֶמְנוּ מְאֹד לְבֵיתְךָ נַאֲוָה קֹדֶשׁ יְיָ לְאֹרֶךְ יָמִים:

יְהִי כְבוֹד יְיָ לְעוֹלָם יִשְׂמַח יְיָ בְּמַעֲשָׂיו: יְהִי שֵׁם יְיָ מְבֹרָךְ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם: מִמִּזְרַח שֶׁמֶשׁ עַד מְבוֹאוֹ מְהֻלָּל שֵׁם יְיָ: רָם עַל כָּל גּוֹיִם יְיָ עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ: יְיָ שִׁמְךָ לְעוֹלָם יְיָ זִכְרְךָ לְדוֹר וָדוֹר: יְיָ בַּשָּׁמַיִם הֵכִין כִּסְאוֹ וּמַלְכוּתוֹ בַּכֹּל מָשָׁלָה: יִשְׂמְחוּ הַשָּׁמַיִם וְתָגֵל הָאָרֶץ וְיֹאמְרוּ בַגּוֹיִם יְיָ מָלָךְ: יְיָ מֶלֶךְ יְיָ מָלָךְ יְיָ יִמְלֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד: יְיָ מֶלֶךְ עוֹלָם וָעֶד אָבְדוּ גוֹיִם מֵאַרְצוֹ: יְיָ הֵפִיר עֲצַת גּוֹיִם הֵנִיא מַחְשְׁבוֹת עַמִּים: רַבּוֹת מַחֲשָׁבוֹת בְּלֶב אִישׁ וַעֲצַת יְיָ הִיא תָקוּם: עֲצַת יְיָ לְעוֹלָם תַּעֲמֹד מַחְשְׁבוֹת לִבּוֹ לְדֹר וָדֹר: כִּי הוּא אָמַר וַיֶּהִי הוּא צִוָּה וַיַּעֲמֹד: כִּי בָחַר יְיָ בְּצִיּוֹן אִוָּהּ לְמוֹשָׁב לוֹ: כִּי יַעֲקֹב בָּחַר לוֹ יָהּ יִשְׂרָאֵל לִסְגֻלָּתוֹ: כִּי לֹא יִטֹּשׁ יְיָ עַמּוֹ וְנַחֲלָתוֹ לֹא יַעֲזֹב: וְהוּא רַחוּם יְכַפֵּר עָוֹן וְלֹא יַשְׁחִית וְהִרְבָּה לְהָשִׁיב אַפּוֹ וְלֹא יָעִיר כָּל חֲמָתוֹ: יְיָ הוֹשִׁיעָה הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנוּ בְיוֹם קָרְאֵנוּ:

אַשְׁרֵי יוֹשְׁבֵי בֵיתֶךָ עוֹד יְהַלְלוּךָ סֶּלָה: אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁכָּכָה לּוֹ אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁיְיָ אֱלֹהָיו: תְּהִלָּה לְדָוִד אֲרוֹמִמְךָ אֱלוֹהַי הַמֶּלֶךְ וַאֲבָרְכָה שִׁמְךָ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּכָל יוֹם אֲבָרְכֶךָּ וַאֲהַלְלָה שִׁמְךָ לְעוֹלָם וָעֶד: גָּדוֹל יְיָ וּמְהֻלָּל מְאֹד וְלִגְדֻלָּתוֹ אֵין חֵקֶר: דּוֹר לְדוֹר יְשַׁבַּח מַעֲשֶׂיךָ וּגְבוּרֹתֶיךָ יַגִּידוּ: הֲדַר כְּבוֹד הוֹדֶךָ וְדִבְרֵי נִפְלְאוֹתֶיךָ אָשִׂיחָה: וֶעֱזוּז נוֹרְאוֹתֶיךָ יֹאמֵרוּ וּגְדֻלָּתְךָ אֲסַפְּרֶנָּה: זֵכֶר רַב טוּבְךָ יַבִּיעוּ וְצִדְקָתְךָ יְרַנֵּנוּ: חַנּוּן וְרַחוּם יְיָ אֶרֶךְ אַפַּיִם וּגְדָל חָסֶד: טוֹב יְיָ לַכֹּל וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו: יוֹדוּךָ יְיָ כָּל מַעֲשֶׂיךָ וַחֲסִידֶיךָ יְבָרְכוּכָה: כְּבוֹד מַלְכוּתְךָ יֹאמֵרוּ וּגְבוּרָתְךָ יְדַבֵּרוּ: לְהוֹדִיעַ לִבְנֵי הָאָדָם גְּבוּרֹתָיו וּכְבוֹד הֲדַר מַלְכוּתוֹ: מַלְכוּתְךָ מַלְכוּת כָּל עֹלָמִים וּמֶמְשַׁלְתְּךָ בְּכָל דּוֹר וָדוֹר: סוֹמֵךְ יְיָ לְכָל הַנֹּפְלִים וְזוֹקֵף לְכָל הַכְּפוּפִים: עֵינֵי כֹל אֵלֶיךָ יְשַׂבֵּרוּ וְאַתָּה נוֹתֵן לָהֶם אֶת אָכְלָם בְּעִתּוֹ: פּוֹתֵחַ אֶת יָדֶךָ וּמַשְׂבִּיעַ לְכָל חַי רָצוֹן: צַדִּיק יְיָ בְּכָל דְּרָכָיו וְחָסִיד בְּכָל מַעֲשָׂיו: קָרוֹב יְיָ לְכָל קֹרְאָיו לְכֹל אֲשֶׁר יִקְרָאֻהוּ בֶאֱמֶת: רְצוֹן יְרֵאָיו יַעֲשֶׂה וְאֶת שַׁוְעָתָם יִשְׁמַע וְיוֹשִׁיעֵם: שׁוֹמֵר יְיָ אֶת כָּל אֹהֲבָיו וְאֵת כָּל הָרְשָׁעִים יַשְׁמִיד: תְּהִלַּת יְיָ יְדַבֶּר פִּי וִיבָרֵךְ כָּל בָּשָׂר שֵׁם קָדְשׁוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: וַאֲנַחְנוּ נְבָרֵךְ יָהּ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

הַלְלוּיָהּ הַלְלִי נַפְשִׁי אֶת יְיָ: אֲהַלְלָה יְיָ בְּחַיָּי אֲזַמְּרָה לֵאלֹהַי בְּעוֹדִי: אַל תִּבְטְחוּ בִנְדִיבִים בְּבֶן אָדָם שֶׁאֵין לוֹ תְשׁוּעָה: תֵּצֵא רוּחוֹ יָשֻׁב לְאַדְמָתוֹ בַּיּוֹם הַהוּא אָבְדוּ עֶשְׁתֹּנֹתָיו: אַשְׁרֵי שֶׁאֵל יַעֲקֹב בְּעֶזְרוֹ שִׂבְרוֹ עַל יְיָ אֱלֹהָיו: עֹשֶׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ אֶת הַיָּם וְאֶת כָּל אֲשֶׁר בָּם הַשֹּׁמֵר אֱמֶת לְעוֹלָם: עֹשֶׂה מִשְׁפָּט לַעֲשׁוּקִים נֹתֵן לֶחֶם לָרְעֵבִים יְיָ מַתִּיר אֲסוּרִים: יְיָ פֹּקֵחַ עִוְרִים

יְיָ זוֹקֵף כְּפוּפִים יְיָ אֹהֵב צַדִּיקִים׃ יְיָ שֹׁמֵר אֶת גֵּרִים יָתוֹם וְאַלְמָנָה יְעוֹדֵד וְדֶרֶךְ רְשָׁעִים יְעַוֵּת׃ יִמְלֹךְ יְיָ לְעוֹלָם אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן לְדֹר וָדֹר הַלְלוּיָהּ׃

הַלְלוּיָהּ כִּי טוֹב זַמְּרָה אֱלֹהֵינוּ כִּי נָעִים נָאוָה תְהִלָּה׃ בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם יְיָ נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל יְכַנֵּס׃ הָרוֹפֵא לִשְׁבוּרֵי לֵב וּמְחַבֵּשׁ לְעַצְּבוֹתָם׃ מוֹנֶה מִסְפָּר לַכּוֹכָבִים לְכֻלָּם שֵׁמוֹת יִקְרָא׃ גָּדוֹל אֲדוֹנֵינוּ וְרַב כֹּחַ לִתְבוּנָתוֹ אֵין מִסְפָּר׃ מְעוֹדֵד עֲנָוִים יְיָ מַשְׁפִּיל רְשָׁעִים עֲדֵי אָרֶץ׃ עֱנוּ לַייָ בְּתוֹדָה זַמְּרוּ לֵאלֹהֵינוּ בְכִנּוֹר׃ הַמְכַסֶּה שָׁמַיִם בְּעָבִים הַמֵּכִין לָאָרֶץ מָטָר הַמַּצְמִיחַ הָרִים חָצִיר׃ נוֹתֵן לִבְהֵמָה לַחְמָהּ לִבְנֵי עֹרֵב אֲשֶׁר יִקְרָאוּ׃ לֹא בִגְבוּרַת הַסּוּס יֶחְפָּץ לֹא בְשׁוֹקֵי הָאִישׁ יִרְצֶה׃ רוֹצֶה יְיָ אֶת יְרֵאָיו אֶת הַמְיַחֲלִים לְחַסְדּוֹ׃ שַׁבְּחִי יְרוּשָׁלַיִם אֶת יְיָ הַלְלִי אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן׃ כִּי חִזַּק בְּרִיחֵי שְׁעָרָיִךְ בֵּרַךְ בָּנַיִךְ בְּקִרְבֵּךְ׃ הַשָּׂם גְּבוּלֵךְ שָׁלוֹם חֵלֶב חִטִּים יַשְׂבִּיעֵךְ׃ הַשֹּׁלֵחַ אִמְרָתוֹ אָרֶץ עַד מְהֵרָה יָרוּץ דְּבָרוֹ׃ הַנֹּתֵן שֶׁלֶג כַּצָּמֶר כְּפוֹר כָּאֵפֶר יְפַזֵּר׃ מַשְׁלִיךְ קַרְחוֹ כְפִתִּים לִפְנֵי קָרָתוֹ מִי יַעֲמֹד׃ יִשְׁלַח דְּבָרוֹ וְיַמְסֵם יַשֵּׁב רוּחוֹ יִזְּלוּ מָיִם׃ מַגִּיד דְּבָרָיו לְיַעֲקֹב חֻקָּיו וּמִשְׁפָּטָיו לְיִשְׂרָאֵל׃ לֹא עָשָׂה כֵן לְכָל גּוֹי וּמִשְׁפָּטִים בַּל יְדָעוּם הַלְלוּיָהּ׃

הַלְלוּיָהּ הַלְלוּ אֶת יְיָ מִן הַשָּׁמַיִם הַלְלוּהוּ בַּמְּרוֹמִים׃ הַלְלוּהוּ כָל מַלְאָכָיו הַלְלוּהוּ כָּל צְבָאָיו׃ הַלְלוּהוּ שֶׁמֶשׁ וְיָרֵחַ הַלְלוּהוּ כָּל כּוֹכְבֵי אוֹר׃ הַלְלוּהוּ שְׁמֵי הַשָּׁמָיִם וְהַמַּיִם אֲשֶׁר מֵעַל הַשָּׁמָיִם׃ יְהַלְלוּ אֶת שֵׁם יְיָ כִּי הוּא צִוָּה וְנִבְרָאוּ׃ וַיַּעֲמִידֵם לָעַד לְעוֹלָם חָק נָתַן וְלֹא יַעֲבוֹר׃ הַלְלוּ אֶת יְיָ מִן הָאָרֶץ תַּנִּינִים וְכָל תְּהֹמוֹת׃ אֵשׁ וּבָרָד שֶׁלֶג וְקִיטוֹר רוּחַ סְעָרָה עֹשָׂה דְבָרוֹ׃ הֶהָרִים וְכָל גְּבָעוֹת עֵץ פְּרִי וְכָל אֲרָזִים׃ הַחַיָּה וְכָל בְּהֵמָה רֶמֶשׂ וְצִפּוֹר כָּנָף׃ מַלְכֵי אֶרֶץ וְכָל לְאֻמִּים שָׂרִים וְכָל שֹׁפְטֵי אָרֶץ׃ בַּחוּרִים וְגַם בְּתוּלוֹת זְקֵנִים עִם נְעָרִים׃ יְהַלְלוּ אֶת שֵׁם יְיָ כִּי נִשְׂגָּב שְׁמוֹ לְבַדּוֹ הוֹדוֹ עַל אֶרֶץ וְשָׁמָיִם׃ וַיָּרֶם קֶרֶן לְעַמּוֹ תְּהִלָּה לְכָל חֲסִידָיו לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל עַם קְרֹבוֹ הַלְלוּיָהּ׃

הַלְלוּיָהּ שִׁירוּ לַייָ שִׁיר חָדָשׁ תְּהִלָּתוֹ בִּקְהַל חֲסִידִים׃ יִשְׂמַח יִשְׂרָאֵל בְּעֹשָׂיו בְּנֵי צִיּוֹן יָגִילוּ בְמַלְכָּם׃ יְהַלְלוּ שְׁמוֹ בְמָחוֹל בְּתֹף וְכִנּוֹר יְזַמְּרוּ לוֹ׃ כִּי רוֹצֶה יְיָ בְּעַמּוֹ יְפָאֵר עֲנָוִים בִּישׁוּעָה׃ יַעְלְזוּ חֲסִידִים בְּכָבוֹד יְרַנְּנוּ עַל מִשְׁכְּבוֹתָם׃ רוֹמְמוֹת אֵל בִּגְרוֹנָם וְחֶרֶב פִּיפִיּוֹת בְּיָדָם׃ לַעֲשׂוֹת נְקָמָה בַּגּוֹיִם תּוֹכֵחוֹת בַּלְאֻמִּים׃ לֶאְסֹר מַלְכֵיהֶם בְּזִקִּים וְנִכְבְּדֵיהֶם בְּכַבְלֵי בַרְזֶל׃ לַעֲשׂוֹת בָּהֶם מִשְׁפָּט כָּתוּב הָדָר הוּא לְכָל חֲסִידָיו הַלְלוּיָהּ׃

הַלְלוּיָהּ הַלְלוּ אֵל בְּקָדְשׁוֹ הַלְלוּהוּ בִּרְקִיעַ עֻזּוֹ׃ הַלְלוּהוּ בִגְבוּרֹתָיו הַלְלוּהוּ כְּרֹב גֻּדְלוֹ׃ הַלְלוּהוּ בְּתֵקַע שׁוֹפָר הַלְלוּהוּ בְּנֵבֶל וְכִנּוֹר׃ הַלְלוּהוּ בְתֹף וּמָחוֹל הַלְלוּהוּ בְּמִנִּים וְעוּגָב׃ הַלְלוּהוּ בְצִלְצְלֵי שָׁמַע הַלְלוּהוּ בְּצִלְצְלֵי תְרוּעָה׃ כֹּל הַנְּשָׁמָה תְּהַלֵּל יָהּ הַלְלוּיָהּ׃ כ׳ ה׳ ת׳ י׳ ה׳׃

בָּרוּךְ יְיָ לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן׃ בָּרוּךְ יְהוָה מִצִּיּוֹן שֹׁכֵן יְרוּשָׁלָיִם הַלְלוּיָהּ׃ בָּרוּךְ יְיָ אֱלֹהִים אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עֹשֵׂה נִפְלָאוֹת לְבַדּוֹ׃ וּבָרוּךְ שֵׁם כְּבוֹדוֹ לְעוֹלָם וְיִמָּלֵא כְבוֹדוֹ אֶת כָּל הָאָרֶץ אָמֵן וְאָמֵן׃

וַיְבָרֶךְ דָּוִיד אֶת יְיָ לְעֵינֵי כָּל הַקָּהָל וַיֹּאמֶר דָּוִיד בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אָבִינוּ מֵעוֹלָם וְעַד עוֹלָם׃ לְךָ יְיָ הַגְּדֻלָּה וְהַגְּבוּרָה וְהַתִּפְאֶרֶת וְהַנֵּצַח וְהַהוֹד כִּי כֹל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ לְךָ יְיָ הַמַּמְלָכָה וְהַמִּתְנַשֵּׂא לְכֹל לְרֹאשׁ׃ וְהָעֹשֶׁר וְהַכָּבוֹד מִלְּפָנֶיךָ וְאַתָּה מוֹשֵׁל בַּכֹּל וּבְיָדְךָ כֹּחַ וּגְבוּרָה וּבְיָדְךָ לְגַדֵּל וּלְחַזֵּק לַכֹּל׃ וְעַתָּה אֱלֹהֵינוּ מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ וּמְהַלְלִים לְשֵׁם תִּפְאַרְתֶּךָ׃ וִיבָרְכוּ שֵׁם כְּבוֹדֶךָ וּמְרוֹמַם עַל כָּל בְּרָכָה וּתְהִלָּה׃ אַתָּה הוּא יְיָ לְבַדֶּךָ אַתָּה עָשִׂיתָ אֶת הַשָּׁמַיִם שְׁמֵי הַשָּׁמַיִם וְכָל צְבָאָם הָאָרֶץ וְכָל אֲשֶׁר עָלֶיהָ הַיַּמִּים וְכָל אֲשֶׁר בָּהֶם וְאַתָּה מְחַיֶּה אֶת כֻּלָּם וּצְבָא הַשָּׁמַיִם לְךָ מִשְׁתַּחֲוִים׃ אַתָּה הוּא יְיָ הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר בָּחַרְתָּ בְּאַבְרָם וְהוֹצֵאתוֹ מֵאוּר כַּשְׂדִּים וְשַׂמְתָּ שְּׁמוֹ אַבְרָהָם׃ וּמָצָאתָ אֶת לְבָבוֹ נֶאֱמָן לְפָנֶיךָ׃

וְכָרוֹת עִמּוֹ הַבְּרִית לָתֵת אֶת אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי הַחִתִּי הָאֱמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַיְבוּסִי וְהַגִּרְגָּשִׁי לָתֵת לְזַרְעוֹ׃ וַתָּקֶם אֶת דְּבָרֶיךָ כִּי צַדִּיק אָתָּה׃ וַתֵּרֶא אֶת עֳנִי אֲבֹתֵינוּ בְּמִצְרָיִם וְאֶת זַעֲקָתָם שָׁמַעְתָּ עַל יַם סוּף׃ וַתִּתֵּן אֹתֹת וּמֹפְתִים בְּפַרְעֹה וּבְכָל עֲבָדָיו וּבְכָל עַם אַרְצוֹ׃ כִּי יָדַעְתָּ כִּי הֵזִידוּ עֲלֵיהֶם וַתַּעַשׂ לְךָ שֵׁם כְּהַיּוֹם הַזֶּה׃ וְהַיָּם בָּקַעְתָּ לִפְנֵיהֶם וַיַּעַבְרוּ בְתוֹךְ

הים ביבשה׃ ואת רדפיהם השלכת במצולת כמו אבן במים עזים׃

ויושע יהוה ביום ההוא את ישראל מיד מצרים וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים׃ וירא ישראל את היד הגדלה אשר עשה יהוה במצרים וייראו העם את יהוה ויאמינו ביהוה ובמשה עבדו׃

אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת ליהוה ויאמרו לאמר אשירה ליהוה כי גאה גאה סוס ורכבו רמה בים׃ עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה זה אלי ואנוהו אלהי אבי וארממנהו׃ יהוה איש מלחמה יהוה שמו׃ מרכבת פרעה וחילו ירה בים ומבחר שלשיו טבעו בים סוף׃ תהמת יכסימו ירדו במצולת כמו אבן׃ ימינך יהוה נאדרי בכח ימינך יהוה תרעץ אויב׃ וברב גאונך תהרס קמיך תשלח חרנך יאכלמו כקש׃ וברוח אפיך נערמו מים נצבו כמו נד נזלים קפאו תהמת בלב ים׃ אמר אויב ארדף אשיג אחלק שלל תמלאמו נפשי אריק חרבי תורישמו ידי׃ נשפת ברוחך כסמו ים צללו כעופרת במים אדירים׃ מי כמכה באלם יהוה מי כמכה נאדר בקדש נורא תהלת עשה פלא׃ נטית ימינך תבלעמו ארץ׃ נחית בחסדך עם זו גאלת נהלת בעזך אל נוה קדשך׃ שמעו עמים ירגזון חיל אחז ישבי פלשת׃ אז נבהלו אלופי אדום אילי מואב יאחזמו רעד נמגו כל ישבי כנען׃ תפל עליהם אימתה ופחד בגדל זרועך ידמו כאבן עד יעבר עמך יהוה עד יעבר עם זו קנית׃ תבאמו ותטעמו בהר נחלתך מכון לשבתך פעלת יהוה מקדש אדני כוננו ידיך׃ יהוה ימלך לעלם ועד׃ יהוה ימלוך לעולם ועד׃ יי מלכותה קאם לעלם ולעלמי עלמיא׃ כי בא סוס פרעה ברכבו ובפרשיו בים וישב יהוה עלהם את מי הים ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים׃ כי ליהוה המלוכה ומושל בגוים׃ ועלו מושעים בהר ציון לשפט את הר עשו והיתה ליהוה המלוכה׃ והיה יהוה למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה יהוה אחד ושמו אחד׃

נשמת כל חי תברך את שמך יי אלהינו ורוח כל בשר תפאר ותרומם זכרך מלכנו תמיד. מן העולם ועד העולם אתה אל׃ ומבלעדיך אין לנו מלך גואל ומושיע. פודה ומציל ומפרנס ועונה ומרחם בכל עת צרה וצוקה אין לנו מלך (עוזר וסומך) אלא אתה׃ אלהי הראשונים והאחרונים אלוה כל בריות אדון כל תולדות המהלל ברב התשבחות המנהג עולמו בחסד ובריותיו ברחמים ויהוה ער הנה לא ינום ולא יישן. המעורר ישנים והמקיץ נרדמים ומחיה מתים ורופא חולים פוקח עורים וזוקף כפופים והמשיח אלמים והמתיר אסורים והסומך נופלים והזוקף כפופים והמפענח נעלמים) ולך לבדך אנחנו מודים׃ ואלו פינו מלא שירה כים ולשוננו רנה כהמון גליו ושפתותינו שבח כמרחבי רקיע ועינינו מאירות כשמש וכירח וידינו פרושות כנשרי שמים ורגלינו קלות כאילות׃ אין אנו מספיקים להודות לך יי אלהינו ואלהי אבותינו ולברך את שמך מלכנו על אחת מאלף אלף אלפי אלפים ורבי רבבות פעמים הטובות נסים ונפלאות שעשית עם אבותינו ועמנו׃ מלפנים ממצרים גאלתנו יי אלהינו ומבית עבדים פדיתנו׃ ברעב זנתנו ובשבע כלכלתנו מחרב הצלתנו ומדבר מלטתנו ומחלים רעים ורבים ונאמנים דליתנו׃ עד הנה עזרונו רחמיך ולא עזבונו חסדיך יי אלהינו ואל תטשנו יי אלהינו לנצח׃ על כן איברים שפלגת בנו ורוח ונשמה שנפחת באפינו ולשון אשר שמת בפינו׃ הן הם יודו ויברכו וישבחו ויפארו וישוררו וירוממו ויעריצו ויקדישו וימליכו את שמך מלכנו תמיד׃ כי כל פה לך יודה וכל לשון לך תשבע וכל עין לך תצפה וכל ברך לך תכרע וכל קומה לפניך תשתחוה וכל הלבבות ייראוך וכל קרב וכליות יזמרו לשמך. כדבר שכתוב

כל עצמותי תאמרנה יהוה מי כמוך: מציל עני מחזק ממנו ועני ואביון מגוזלו: (שועת עניים אתה תשמע צעקת הדל תקשיב ותושיע) מי ידמה לך ומי ישוה לך ומי יערוך לך האל הגדול הגבור והנורא אל עליון קונה שמים וארץ: נהללך ונשבחך ונפארך ונברך את שם קדשך כאמור לדוד ברכי נפשי את יהוה וכל קרבי את שם קדשו:

האל בתעצומות עזך הגדול בכבוד שמך הגבור לנצח והנורא בנוראותיך:
המלך היושב על כסא רם ונשא:

שוכן עד מרום וקדוש שמו. וכתוב רננו צדיקים ביהוה לישרים נאוה תהלה: בפי ישרים תתרומם. ובשפתי צדיקים תתברך. ובלשון חסידים תתקדש. ובקרב קדושים תתהלל:

ובמקהלות רבבות עמך בית ישראל ברנה יתפאר שמך מלכנו בכל דור ודור: שכן חובת כל היצורים. לפניך יהוה אלהינו ואלהי אבותינו להודות להלל לשבח לפאר לרומם להדר ולנצח לברך לעלה ולקלס על כל דברי שירות ותשבחות דוד בן ישי עבדך משיחך:

ובכן ישתבח שמך לעד מלכנו. האל המלך הגדול והקדוש בשמים ובארץ. כי לך נאה יהוה אלהינו ואלהי אבותינו. שיר ושבחה. הלל וזמרה. עוז וממשלה. נצח. גדלה וגבורה. תהלה ותפארת קדשה ומלכות: ברכות והודאות לשמך הגדול והקדוש ומעולם ועד עולם אתה אל. ברוך אתה יי אל מלך גדול ומהלל בתשבחות. אל ההודאות ארון הנפלאות. בורא כל הנשמות רבון כל המעשים. הבוחר בשירי זמרה מלך יחיד אל חי העולמים:

ח״ק — בשנת תשובה קודם חצי קדיש אומרים שיר המעלות ממעמקים וכו׳:

חזן ברכו את יהוה המבורך:

חזן וקהל ברוך יהוה המבורך לעולם ועד:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם יוצר אור ובורא חושך עושה שלום ובורא את הכל:
הכל יודוך והכל ישבחוך והכל יאמרו אין קדוש כיי: הכל ירוממוך סלה יוצר הכל: האל הפותח בכל יום דלתות שערי מזרח ובוקע חלוני רקיע: מוציא חמה ממקומה ולבנה ממכון שבתה ומאיר לעולם כולו וליושביו שברא במדת הרחמים: המאיר לארץ ולדרים עליה ברחמים ובטובו מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית: מה רבו מעשיך יי כולם בחכמה עשית מלאה הארץ קנינך: המלך המרומם לבדו מאז המשובח והמפואר והמתנשא מימות עולם: אלהי עולם ברחמיך הרבים רחם עלינו אדון עוזנו צור משגבנו מגן ישענו משגב בעדנו: אין ערוך לך (אין כערכך) ואין זולתך אפס בלתך ומי דומה לך: אין ערוך לך (אין כערכך) יי אלהינו בעולם הזה. ואין זולתך מלכנו לחיי העולם הבא. אפס בלתך גואלנו לימות המשיח. ואין דומה לך מושיענו לתחית המתים:

אל. אדון על כל המעשים. ברוך ומבורך בפי כל הנשמה. גדלו וטובו מלא עולם. דעת ותבונה סובבים הודו: המתגאה על חיות הקדש. ונהדר בכבוד על המרכבה. זכות ומישור לפני כסאו. חסד ורחמים מלא כבודו: טובים מאורות שברא אלהינו. יצרם בדעת בבינה ובהשכל. כח וגבורה נתן בהם להיות מושלים בקרב תבל: מלאים זיו ומפיקים נוגה. נאה זיום בכל העולם. שמחים בצאתם וששים בבואם. עושים באימה רצון קונם: פאר וכבוד נותנים לשמו. צהלה ורנה לזכר מלכותו. קרא לשמש ויזרח אור. ראה והתקין צורת הלבנה: שבח נותנים לו כל צבא מרום. תפארת וגדלה שרפים וחיות. ואופני הקדש:

לאל אשר שבת מכל המעשים. ביום השביעי נתעלה וישב על כסא כבודו. תפארת עטה ליום המנוחה עונג קרא ליום השבת. זה שיר שבח של יום השביעי שבו שבת אל מכל מלאכתו. ויום השביעי משבח ואומר מזמור שיר ליום השבת טוב להודות ליי. לפיכך יפארו ויברכו לאל כל יצוריו. שבח יקר וגדלה וכבוד יתנו לאל מלך יוצר כל

המנחיל מנוחה לעמו ישראל בקדשתו ביום שבת קודש: שמך יי אלהינו יתקדש. וזכרך מלכנו יתפאר. בשמים ממעל ועל הארץ מתחת. תתברך מושיענו על כל שבח מעשה ידיך ועל מאורי אור (שעשית) שיצרת המה יפארוך סלה:

תתברך לנצח צורנו מלכנו וגואלנו בורא קדושים ישתבח שמך לעד מלכנו יוצר משרתים ואשר משרתיו כלם עומדים ברום עולם ומשמיעים ביראה יחד בקול (כו) דברי אלהים חיים ומלך עולם: כלם אהובים כלם ברורים כלם גבורים כלם קדושים וכלם עושים באימה וביראה רצון קונם: וכלם פותחים את פיהם בקדשה ובטהרה בשירה ובזמרה ומברכין ומשבחין ומפארין ומעריצין ומקדישין וממליכין: את שם האל המלך הגדול הגבור והנורא קדוש הוא: וכלם מקבלים עליהם עול מלכות שמים זה מזה. ונותנים באהבה רשות זה לזה להקדיש ליוצרם בנחת רוח בשפה ברורה ובנעימה קדשה כלם כאחד עונים באימה ואומרים ביראה:

קדוש קדוש קדוש יהוה צבאות מלא כל הארץ כבודו:

והאופנים וחיות הקודש ברעש גדול מתנשאים לעמת שרפים לעמתם משבחים ואומרים: ברוך כבוד יי ממקומו:

לאל ברוך נעימות יתנו. למלך אל חי וקים זמרות יאמרו ותשבחות ישמיעו. כי הוא לבדו מרום וקדוש פועל גבורות עושה חדשות. בעל מלחמות. זורע צדקות. מצמיח ישועות. בורא רפואות. נורא תהלות. אדון הנפלאות. המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית: כאמור לעשה אורים גדולים כי לעולם חסדו: והתקין מאורות משמחת עולמו: (אשר ברא): אור חדש על ציון תאיר ונזכה כלנו במהרה לאורו: ברוך אתה יי יוצר המאורות:

אהבת עולם (אהבה רבה) אהבתנו יי אלהינו חמלה גדולה ויתרה חמלת עלינו: אבינו מלכנו בעבור שמך הגדול ובעבור אבותינו שבטחו בך ותלמדם חקי חיים לעשות רצונך בלבב שלם כן תחננו ותלמדנו: אבינו אב הרחמן המרחם רחם עלינו ותן בלבנו בינה להבין ולהשכיל לשמוע ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה: והאר עינינו בתורתך ודבק לבנו במצותיך ויחד לבבנו לאהבה וליראה את שמך למען לא נבוש ולא נכלם ולא נכשל לעולם ועד: כי בשם קדשך הגדול (הגבור) והנורא בטחנו נגילה ונשמחה בישועתך: ורחמיך יי אלהינו וחסדיך הרבים אל יעזבונו נצח סלה ועד. מהר והבא עלינו ברכה ושלום מהרה: והביאנו לשלום מארבע כנפות כל הארץ. ושבור על גוים מעל צוארנו ותוליכנו מהרה קוממיות לארצנו: כי אל פועל ישועות אתה. ובנו בחרת מכל עם ולשון וקרבתנו מלכנו לשמך הגדול סלה באמת באהבה להודות לך וליחדך (באהבה) ולאהבה את שמך: ברוך אתה יי הבוחר בעמו ישראל באהבה:

יחיד אומר אל מלך נאמן

שמע ישראל יהוה אלהינו יהוה אחד:

בלחש ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד:

ואהבת את יי אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך: והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך: ושננתם לבניך ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך: וקשרתם לאות על ידך והיו לטטפות בין עיניך: וכתבתם על מזזות ביתך ובשעריך:

והיה אם שמע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה את יי אלהיכם ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם: ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש ואספת דגנך ותירשך ויצהרך: ונתתי עשב בשדך לבהמתך ואכלת ושבעת: השמרו לכם פן יפתה לבבכם

יסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחויתם להם : וחרה אף יהוה בכם ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יבולה ואבדתם מהרה מעל הארץ הטובה אשר יהוה נותן לכם : ושמתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם וקשרתם אתם לאות על ידכם והיו לטוטפות בין עיניכם : ולמדתם אתם את בניכם לדבר בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך : וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך :

למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע יהוה לאבותיכם לתת להם כימי השמים על הארץ :

ויאמר יהוה אל משה לאמר : דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם ועשו להם ציצת על כנפי בגדיהם לדורותם ונתנו על ציצת הכנף פתיל תכלת: והיה לכם לציצת וראיתם אתו וזכרתם את כל מצות יהוה ועשיתם אותם ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם : למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי והייתם קדשים לאלהיכם : אני יהוה אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים אני יהוה אלהיכם :

אמת ויציב ונכון וקים וישר ונאמן ואהוב וחביב ונחמד ונעים ונורא ואדיר ומתקן ומקבל וטוב ויפה הדבר הזה עלינו לעולם ועד : אמת אלהי עולם מלכנו צור יעקב מגן ישענו . לדור ודור הוא קים ושמו קים וכסאו נכון ומלכותו ואמונתו לעד קימת : ודבריו חיים וקימים (ו) נאמנים ונחמדים לעד ולעולמי עולמים על אבותינו ועלינו על בנינו ועל דורותינו ועל כל דורות זרע ישראל עבדיך :

על הראשונים ועל האחרונים דבר טוב וקים לעולם ועד . אמת ואמונה (באמת ובאמונה) חוק ולא יעבור : אמת שאתה הוא יי אלהינו ואלהי אבותינו מלכנו מלך אבותינו גאלנו גאל אבותינו יוצרנו (צורנו) צור ישועתנו פודנו ומצילנו מעולם הוא שמך ואין לנו עוד אלהים זולתך סלה :

עזרת אבותינו אתה היא מעולם מגן ומושיע להם ולבניהם אחריהם בכל דור ודור: ברום עולם מושבך ומשפטיך וצדקתך עד אפסי ארץ: אמת אשרי איש שישמע למצותיך ותורתך ודברך ישים על לבו : אמת אתה הוא אדון לעמך ומלך גבור לריב ריבם לאבות ובנים: אמת אתה הוא ראשון ואתה הוא אחרון ומבלעדיך אין לנו מלך גואל ומושיע : אמת ממצרים גאלתנו יי אלהינו ומבית (מבית) עבדים פדיתנו . כל בכוריהם הרגת ובכורך ישראל גאלת וים סוף להם בקעת וזדים טבעת וידידים העברת (עברו ים) ויכסו מים צריהם אחד מהם לא נותר : על זאת שבחו אהובים ורוממו לאל ונתנו ידידים זמירות שירות ותשבחות ברכות והודאות למלך אל חי וקים : רם ונשא גדול ונורא משפיל גאים עדי ארץ ומגביה שפלים עדי מרום מוציא אסירים ופודה ענוים ועוזר דלים (העונה) ועונה לעמו ישראל בעת שועם אליו: תהלות לאל עליון גואלם ברוך הוא ומבורך. משה ובני ישראל לך ענו שירה בשמחה רבה ואמרו כלם : מי כמכה באלם יי מי כמכה נאדר בקדש נורא תהלות עשה פלא :

שירה חדשה שבחו גאולים לשמך הגדול על שפת הים יחד כלם הודו והמליכו ואמרו : יי ימלוך לעולם ועד :

צור ישראל קומה בעזרת ישראל . ופדה כנאמך יהודה וישראל. ונאמר גאלנו יי צבאות שמו קדוש ישראל : ברוך אתה יי גאל ישראל : צריך לסמוך גאולה לתפלה ולא יפסיק אפי' בעניית אמן:

למיסף כי שם יהוה אקרא הבו גודל לאלהינו: אדני שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך :

ברוך אתה יי אלהינו ואלהי אבותינו אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב האל הגדול הגבור והנורא אל עליון גומל חסדים טובים וקונה הכל וזוכר חסדי אבות ומביא גואל לבני בניהם למען שמו באהבה :

בש"ת זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים וכתבנו בספר החיים למענך אלהים חיים :

מלך עוזר ומושיע ומגן : ברוך אתה יי מגן אברהם :

אַתָּה גִּבּוֹר לְעוֹלָם אֲדֹנָי מְחַיֵּה מֵתִים אַתָּה רַב לְהוֹשִׁיעַ׃

בקיץ מוֹרִיד הַטָּל׃ בחורף מַשִּׁיב הָרוּחַ וּמוֹרִיד הַגָּשֶׁם׃

מְכַלְכֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד מְחַיֵּה מֵתִים בְּרַחֲמִים רַבִּים סוֹמֵךְ נוֹפְלִים וְרוֹפֵא חוֹלִים וּמַתִּיר אֲסוּרִים וּמְקַיֵּם אֱמוּנָתוֹ לִישֵׁנֵי עָפָר. מִי כָמוֹךָ בַּעַל גְּבוּרוֹת וּמִי דּוֹמֶה לָּךְ מֶלֶךְ מֵמִית וּמְחַיֶּה וּמַצְמִיחַ יְשׁוּעָה׃

בש"ת מִי כָמוֹךָ אָב הָרַחֲמָן זוֹכֵר יְצוּרָיו לְחַיִּים בְּרַחֲמִים׃

וְנֶאֱמָן אַתָּה לְהַחֲיוֹת מֵתִים׃ בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְחַיֵּה הַמֵּתִים׃

בחזרת הש"ץ אומרים זה.

נַקְדִּישְׁךָ וְנַעֲרִיצְךָ כְּנוֹעַם שִׂיחַ סוֹד שַׂרְפֵי קֹדֶשׁ הַמְשַׁלְּשִׁים לְךָ קְדֻשָּׁה. כַּכָּתוּב עַל יַד נְבִיאֶךָ וְקָרָא זֶה אֶל זֶה וְאָמַר׃ קו"ח קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ יְיָ צְבָאוֹת מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ׃ חז' אָז בְּקוֹל רַעַשׁ גָּדוֹל אַדִּיר וְחָזָק מַשְׁמִיעִים קוֹל מִתְנַשְּׂאִים לְעֻמַּת שְׂרָפִים לְעֻמָּתָם בָּרוּךְ יֹאמֵרוּ׃ קו"ח בָּרוּךְ כְּבוֹד יְיָ מִמְּקוֹמוֹ׃ חז' מִמְּקוֹמְךָ מַלְכֵּנוּ תוֹפִיעַ וְתִמְלוֹךְ עָלֵינוּ כִּי מְחַכִּים אֲנַחְנוּ לָךְ מָתַי תִּמְלוֹךְ בְּצִיּוֹן בְּקָרוֹב בְּיָמֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד תִּשְׁכּוֹן׃ תִּתְגַּדַּל וְתִתְקַדַּשׁ בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלַיִם עִירְךָ לְדוֹר וָדוֹר וּלְנֵצַח נְצָחִים׃ וְעֵינֵינוּ תִרְאֶינָה מַלְכוּתֶךָ כַּדָּבָר הָאָמוּר בְּשִׁירֵי עֻזֶּךָ עַל יְדֵי דָוִד מְשִׁיחַ צִדְקֶךָ׃ קו"ח יִמְלוֹךְ יְיָ לְעוֹלָם אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן לְדוֹר וָדוֹר הַלְלוּיָהּ׃

אַתָּה קָדוֹשׁ וְשִׁמְךָ קָדוֹשׁ וּקְדוֹשִׁים בְּכָל יוֹם יְהַלְלוּךָ סֶּלָה. כִּי אֵל מֶלֶךְ גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ אָתָּה׃ בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הָאֵל הַקָּדוֹשׁ׃ (בעש"ת הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ)

יִשְׂמַח מֹשֶׁה בְּמַתְּנַת חֶלְקוֹ. כִּי עֶבֶד נֶאֱמָן קָרָאתָ לּוֹ. כְּלִיל תִּפְאֶרֶת בְּרֹאשׁוֹ נָתַתָּ לּוֹ בְּעָמְדוֹ לְפָנֶיךָ עַל הַר סִינָי. וּשְׁנֵי לוּחוֹת אֲבָנִים הוֹרִיד בְּיָדוֹ. וְכָתוּב בָּהֶם שְׁמִירַת שַׁבָּת וְכֵן כָּתוּב בְּתוֹרָתֶךָ׃

וְשָׁמְרוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת אֶת הַשַּׁבָּת לְדֹרֹתָם בְּרִית עוֹלָם׃ בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹת הִוא לְעוֹלָם׃ כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יהוה אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיִּנָּפַשׁ׃

וְלֹא נְתַתּוֹ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְגוֹיֵי הָאֲרָצוֹת וְלֹא הִנְחַלְתּוֹ מַלְכֵּנוּ לְעוֹבְדֵי פְסִילִים. וְגַם בִּמְנוּחָתוֹ לֹא יִשְׁכְּנוּ עֲרֵלִים. כִּי לְיִשְׂרָאֵל עַמְּךָ נְתַתּוֹ בְּאַהֲבָה לְזֶרַע יַעֲקֹב אֲשֶׁר בָּם בָּחָרְתָּ׃

יִשְׂמְחוּ בְמַלְכוּתְךָ שׁוֹמְרֵי שַׁבָּת וְקוֹרְאֵי עוֹנֶג׃ עַם מְקַדְּשֵׁי שְׁבִיעִי כֻּלָּם יִשְׂבְּעוּ וְיִתְעַנְּגוּ מִטּוּבֶךָ. וּבַשְּׁבִיעִי רָצִיתָ בּוֹ וְקִדַּשְׁתּוֹ חֶמְדַּת יָמִים אוֹתוֹ קָרָאתָ (זֵכֶר לְמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית)׃

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ רְצֵה נָא בִמְנוּחָתֵנוּ. קַדְּשֵׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְתֵן (וְשִׂים) חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ שַׂבְּעֵנוּ מִטּוּבֶךָ (וְשַׂמְּחֵנוּ) וְשַׂמַּח נַפְשֵׁנוּ בִּישׁוּעָתֶךָ וְטַהֵר לִבֵּנוּ לְעָבְדְּךָ בֶּאֱמֶת וְהַנְחִילֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן שַׁבָּת קָדְשֶׁךָ (וְיִשְׂמְחוּ בְךָ יִשְׂרָאֵל אוֹהֲבֵי שְׁמֶךָ) וְיָנוּחוּ בוֹ כָּל יִשְׂרָאֵל מְקַדְּשֵׁי שְׁמֶךָ׃ בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת׃

רְצֵה יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וּבִתְפִלָּתָם (וְלִתְפִלָּתָם שְׁעֵה). וְהָשֵׁב אֶת הָעֲבוֹדָה לִדְבִיר בֵּיתֶךָ וְאִשֵּׁי יִשְׂרָאֵל. וּתְפִלָּתָם (מְהֵרָה) בְּאַהֲבָה תְקַבֵּל בְּרָצוֹן וּתְהִי לְרָצוֹן תָּמִיד עֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ׃

לר"ח אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. יַעֲלֶה וְיָבֹא וְיַגִּיעַ וְיֵרָאֶה וְיֵרָצֶה וְיִשָּׁמַע וְיִפָּקֵד וְיִזָּכֵר זִכְרוֹנֵנוּ וּפִקְדוֹנֵנוּ וְזִכְרוֹן אֲבוֹתֵינוּ וְזִכְרוֹן מָשִׁיחַ בֶּן דָּוִד עַבְדֶּךָ. וְזִכְרוֹן יְרוּשָׁלַיִם עִיר קָדְשֶׁךָ. וְזִכְרוֹן כָּל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל לְפָנֶיךָ. לִפְלֵיטָה לְטוֹבָה לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים לְחַיִּים טוֹבִים וּלְשָׁלוֹם בְּיוֹם רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ הַזֶּה׃ זָכְרֵנוּ יהוה אֱלֹהֵינוּ בּוֹ לְטוֹבָה. וּפָקְדֵנוּ בוֹ לִבְרָכָה. וְהוֹשִׁיעֵנוּ בוֹ לְחַיִּים טוֹבִים. וּבִדְבַר יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים חוּס וְחָנֵּנוּ וְרַחֵם עָלֵינוּ וְהוֹשִׁיעֵנוּ כִּי אֵלֶיךָ עֵינֵינוּ כִּי אֵל מֶלֶךְ חַנּוּן וְרַחוּם אָתָּה׃

וְתֶחֱזֶינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוּבְךָ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים׃ בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמַּחֲזִיר שְׁכִינָתוֹ לְצִיּוֹן׃

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ שָׁאַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד (צוּרֵנוּ) צוּר חַיֵּינוּ מָגֵן יִשְׁעֵנוּ. אַתָּה הוּא לְדוֹר וָדוֹר נוֹדֶה לְּךָ וּנְסַפֵּר תְּהִלָּתֶךָ עַל חַיֵּינוּ הַמְּסוּרִים בְּיָדֶךָ וְעַל

נִשְׁמוֹתֵינוּ הַפְּקוּדוֹת לָךְ . וְעַל נִסֶּיךָ שֶׁבְּכָל יוֹם עִמָּנוּ וְעַל נִפְלְאוֹתֶיךָ וְטוֹבוֹתֶיךָ שֶׁבְּכָל עֵת . עֶרֶב וָבֹקֶר וְצָהֳרָיִם . הַטּוֹב כִּי לֹא כָלוּ רַחֲמֶיךָ וְהַמְרַחֵם כִּי לֹא תַמּוּ חֲסָדֶיךָ כִּי מֵעוֹלָם קִוִּינוּ לָךְ : מודים דרבנן

בשבת חנוכה אומרים זה :

וְעַל הַנִּסִּים וְעַל הַפֻּרְקָן וְעַל הַגְּבוּרוֹת וְעַל הַתְּשׁוּעוֹת וְעַל הַנִּפְלָאוֹת וְעַל הַנֶּחָמוֹת וְעַל הַמִּלְחָמוֹת שֶׁעָשִׂיתָ לַאֲבוֹתֵינוּ בַּיָּמִים הָהֵם בִּזְמַן הַזֶּה :

בִּימֵי מַתִּתְיָהוּ בֶּן־יוֹחָנָן כֹּהֵן גָּדוֹל חַשְׁמוֹנָאִי וּבָנָיו כְּשֶׁעָמְדָה מַלְכוּת יָוָן הָרְשָׁעָה עַל עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל לְהַשְׁכִּיחָם תּוֹרָתֶךָ וּלְהַעֲבִירָם עַל חֻקֵּי רְצוֹנֶךָ . וְאַתָּה בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים עָמַדְתָּ לָהֶם בְּעֵת צָרָתָם רַבְתָּ אֶת רִיבָם דַּנְתָּ אֶת דִּינָם נָקַמְתָּ אֶת נִקְמָתָם מָסַרְתָּ גִּבּוֹרִים בְּיַד חַלָּשִׁים וְרַבִּים בְּיַד מְעַטִּים וּטְמֵאִים בְּיַד טְהוֹרִים וּרְשָׁעִים בְּיַד צַדִּיקִים וְזֵדִים בְּיַד עוֹסְקֵי תוֹרָתֶךָ וּלְךָ עָשִׂיתָ שֵׁם גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ בְּעוֹלָמֶךָ וּלְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל עָשִׂיתָ תְּשׁוּעָה גְדוֹלָה וּפֻרְקָן כְּהַיּוֹם הַזֶּה וְאַחַר כֵּן בָּאוּ בָנֶיךָ לִדְבִיר בֵּיתֶךָ וּפִנּוּ אֶת הֵיכָלֶךָ וְטִהֲרוּ אֶת מִקְדָּשֶׁךָ וְהִדְלִיקוּ נֵרוֹת בְּחַצְרוֹת קָדְשֶׁךָ וְקָבְעוּ (שְׁמוֹנַת יְמֵי אֵלּוּ בְּהַלֵּל וּבְהוֹדָאָה וְעָשִׂיתָ עִמָּהֶם נֵס וָפֶלֶא וְנוֹדֶה לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל סֶלָה) שְׁמוֹנַת יְמֵי חֲנֻכָּה אֵלּוּ לְהוֹדוֹת וּלְהַלֵּל לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל :

וְעַל כֻּלָּם יִתְבָּרַךְ וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא (תָּמִיד) שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד :

בש״ת וּכְתוֹב לְחַיִּים טוֹבִים כָּל בְּנֵי בְרִיתֶךָ :

וְכֹל הַחַיִּים יוֹדוּךָ סֶּלָה וִיהַלְלוּ וִיבָרְכוּ אֶת שִׁמְךָ הַגָּדוֹל בֶּאֱמֶת לְעוֹלָם כִּי טוֹב הָאֵל יְשׁוּעָתֵנוּ וְעֶזְרָתֵנוּ סֶלָה (הָאֵל הַטּוֹב) : בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַטּוֹב שִׁמְךָ וּלְךָ נָאֶה לְהוֹדוֹת : ברכת כהנים

שִׂים שָׁלוֹם טוֹבָה וּבְרָכָה חַיִּים חֵן וָחֶסֶד וְרַחֲמִים עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ . בָּרְכֵנוּ אָבִינוּ כֻּלָּנוּ כְּאֶחָד (יַחַד) בְּאוֹר פָּנֶיךָ כִּי בְאוֹר פָּנֶיךָ נָתַתָּ לָּנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ תּוֹרַת חַיִּים וְאַהֲבַת חֶסֶד וּצְדָקָה (וְרַחֲמִים) וּבְרָכָה וְרַחֲמִים וְחַיִּים וְשָׁלוֹם וְטוֹב יִהְיֶה בְּעֵינֶיךָ לְבָרְכֵנוּ וּלְבָרֵךְ אֶת כָּל עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה בִּשְׁלוֹמֶךָ (בְּרוֹב עוֹז וְשָׁלוֹם): בספר בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בַּשָּׁלוֹם :

בש״ת בְּסֵפֶר חַיִּים בְּרָכָה וְשָׁלוֹם וּפַרְנָסָה טוֹבָה וּגְזֵרוֹת טוֹבוֹת יְשׁוּעוֹת וְנֶחָמוֹת נִזָּכֵר וְנִכָּתֵב לְפָנֶיךָ אֲנַחְנוּ וְכָל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל לְחַיִּים טוֹבִים וּלְשָׁלוֹם : בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בַּשָּׁלוֹם :

אֱלֹהַי נְצוֹר לְשׁוֹנִי מֵרָע וְשִׂפְתוֹתַי מִדַּבֵּר מִרְמָה וְלִמְקַלְלַי נַפְשִׁי תִדּוֹם וְנַפְשִׁי כֶּעָפָר לַכֹּל תִּהְיֶה פְּתַח לִבִּי בְּתוֹרָתֶךָ וְאַחֲרֵי מִצְוֹתֶיךָ תִּרְדּוֹף נַפְשִׁי וְכָל הַקָּמִים וְהַחוֹשְׁבִים עָלַי רָעָה מְהֵרָה הָפֵר עֲצָתָם וְקַלְקֵל מַחֲשַׁבְתָּם : יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהַי וֵאלֹהֵי אֲבוֹתַי שֶׁלֹּא תַעֲלֶה קִנְאַת אָדָם עָלַי וְלֹא קִנְאָתִי עַל אֲחֵרִים וְשֶׁלֹּא אֶכְעוֹס הַיּוֹם וְשֶׁלֹּא אַכְעִיסֶךָ וְתַצִּילֵנִי מִיֵּצֶר הָרָע וְתֵן בְּלִבִּי הַכְנָעָה וַעֲנָוָה : מַלְכֵּנוּ וֵאלֹהֵינוּ יַחֵד שִׁמְךָ בְּעוֹלָמְךָ בְּנֵה עִירְךָ יַסֵּד בֵּיתֶךָ וְשַׁכְלֵל הֵיכָלֶךָ וְקַבֵּץ קִבּוּץ גָּלֻיּוֹת וּפְדֵה צֹאנְךָ וְשַׂמַּח עֲדָתֶךָ : עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמֶךָ . עֲשֵׂה לְמַעַן יְמִינֶךָ . עֲשֵׂה לְמַעַן תּוֹרָתֶךָ . עֲשֵׂה לְמַעַן קְדֻשָּׁתֶךָ . לְמַעַן יֵחָלְצוּן יְדִידֶיךָ הוֹשִׁיעָה יְמִינְךָ וַעֲנֵנִי : יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ יְיָ צוּרִי וְגוֹאֲלִי : עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו הוּא יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן :

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ותן חלקנו בתורתך : ושם נעבדך ביראה כימי עולם וכשנים קדמוניות : וערבה ליהוה מנחת יהודה וירושלים כימי עולם וכשנים קדמוניות :

סדר הלל

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לִקְרוֹא אֶת הַהַלֵּל:

הַלְלוּיָהּ הַלְלוּ עַבְדֵי יְיָ הַלְלוּ אֶת שֵׁם יְיָ : יְהִי שֵׁם יְיָ מְבֹרָךְ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם : מִמִּזְרַח שֶׁמֶשׁ עַד מְבוֹאוֹ מְהֻלָּל שֵׁם יְיָ : רָם עַל כָּל גּוֹיִם יְיָ עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ : מִי כַּיְיָ אֱלֹהֵינוּ הַמַּגְבִּיהִי

לָשָׁבֶת׃ הַמַּשְׁפִּילִי לִרְאוֹת בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ׃ מְקִימִי מֵעָפָר דָּל מֵאַשְׁפֹּת יָרִים אֶבְיוֹן׃ לְהוֹשִׁיבִי עִם נְדִיבִים עִם נְדִיבֵי עַמּוֹ׃ מוֹשִׁיבִי עֲקֶרֶת הַבַּיִת אֵם הַבָּנִים שְׂמֵחָה הַלְלוּיָהּ׃

בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לֹעֵז׃ הָיְתָה יְהוּדָה לְקָדְשׁוֹ יִשְׂרָאֵל מַמְשְׁלוֹתָיו׃ הַיָּם רָאָה וַיָּנֹס הַיַּרְדֵּן יִסֹּב לְאָחוֹר׃ הֶהָרִים רָקְדוּ כְאֵילִים גְּבָעוֹת כִּבְנֵי צֹאן׃ מַה לְּךָ הַיָּם כִּי תָנוּס הַיַּרְדֵּן תִּסֹּב לְאָחוֹר׃ הֶהָרִים תִּרְקְדוּ כְאֵילִים גְּבָעוֹת כִּבְנֵי צֹאן׃ מִלִּפְנֵי אָדוֹן חוּלִי אָרֶץ מִלִּפְנֵי אֱלוֹהַּ יַעֲקֹב׃ הַהֹפְכִי הַצּוּר אֲגַם מָיִם חַלָּמִישׁ לְמַעְיְנוֹ מָיִם׃

כשבת חנוכה אומרים לא לנו

לֹא לָנוּ יְיָ לֹא לָנוּ כִּי לְשִׁמְךָ תֵּן כָּבוֹד עַל חַסְדְּךָ עַל אֲמִתֶּךָ׃ לָמָּה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם אַיֵּה נָא אֱלֹהֵיהֶם׃ וֵאלֹהֵינוּ בַשָּׁמָיִם כֹּל אֲשֶׁר חָפֵץ עָשָׂה׃ עֲצַבֵּיהֶם כֶּסֶף וְזָהָב מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם׃ פֶּה לָהֶם וְלֹא יְדַבֵּרוּ עֵינַיִם לָהֶם וְלֹא יִרְאוּ׃ אָזְנַיִם לָהֶם וְלֹא יִשְׁמָעוּ אַף לָהֶם וְלֹא יְרִיחוּן׃ יְדֵיהֶם וְלֹא יְמִישׁוּן רַגְלֵיהֶם וְלֹא יְהַלֵּכוּ לֹא יֶהְגּוּ בִּגְרוֹנָם׃ כְּמוֹהֶם יִהְיוּ עֹשֵׂיהֶם כֹּל אֲשֶׁר בֹּטֵחַ בָּהֶם׃ יִשְׂרָאֵל בְּטַח בַּייָ עֶזְרָם וּמָגִנָּם הוּא׃ בֵּית אַהֲרֹן בִּטְחוּ בַייָ עֶזְרָם וּמָגִנָּם הוּא׃ יִרְאֵי יְיָ בִּטְחוּ בַייָ עֶזְרָם וּמָגִנָּם הוּא׃ ע״כ

יְיָ זְכָרָנוּ יְבָרֵךְ יְבָרֵךְ אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל יְבָרֵךְ אֶת בֵּית אַהֲרֹן׃ יְבָרֵךְ יִרְאֵי יְיָ הַקְּטַנִּים עִם הַגְּדֹלִים׃ יֹסֵף יְיָ עֲלֵיכֶם עֲלֵיכֶם וְעַל בְּנֵיכֶם׃ בְּרוּכִים אַתֶּם לַייָ עֹשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ׃ הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לַייָ וְהָאָרֶץ נָתַן לִבְנֵי אָדָם׃ לֹא הַמֵּתִים יְהַלְלוּ יָהּ וְלֹא כָּל יֹרְדֵי דוּמָה׃ וַאֲנַחְנוּ נְבָרֵךְ יָהּ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם הַלְלוּיָהּ׃

בשבת חנוכה אומרים אהבתי

אָהַבְתִּי כִּי יִשְׁמַע יהוה אֶת קוֹלִי תַּחֲנוּנָי׃ כִּי הִטָּה אָזְנוֹ לִי וּבְיָמַי אֶקְרָא׃ אֲפָפוּנִי חֶבְלֵי מָוֶת וּמְצָרֵי שְׁאוֹל מְצָאוּנִי צָרָה וְיָגוֹן אֶמְצָא׃ וּבְשֵׁם יהוה אֶקְרָא אָנָּה יהוה מַלְּטָה נַפְשִׁי׃ חַנּוּן יְיָ וְצַדִּיק וֵאלֹהֵינוּ מְרַחֵם׃ שֹׁמֵר פְּתָאיִם יְיָ דַּלֹּתִי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ׃ שׁוּבִי נַפְשִׁי לִמְנוּחָיְכִי כִּי יהוה גָּמַל עָלָיְכִי׃ כִּי חִלַּצְתָּ נַפְשִׁי מִמָּוֶת אֶת עֵינִי מִן דִּמְעָה אֶת רַגְלִי מִדֶּחִי׃ אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי יהוה בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים׃ הֶאֱמַנְתִּי כִּי אֲדַבֵּר אֲנִי עָנִיתִי מְאֹד׃ אֲנִי אָמַרְתִּי בְחָפְזִי כָּל הָאָדָם כֹּזֵב׃ ע״כ

מָה אָשִׁיב לַייָ כָּל תַּגְמוּלוֹהִי עָלָי׃ כּוֹס יְשׁוּעוֹת אֶשָּׂא וּבְשֵׁם יְיָ אֶקְרָא׃ נְדָרַי לַייָ אֲשַׁלֵּם נֶגְדָה נָּא לְכָל עַמּוֹ׃ יָקָר בְּעֵינֵי יְיָ הַמָּוְתָה לַחֲסִידָיו׃ אָנָּה יְיָ כִּי אֲנִי עַבְדֶּךָ אֲנִי עַבְדְּךָ בֶּן אֲמָתֶךָ פִּתַּחְתָּ לְמוֹסֵרָי׃ לְךָ אֶזְבַּח זֶבַח תּוֹדָה וּבְשֵׁם יְיָ אֶקְרָא׃ נְדָרַי לַייָ אֲשַׁלֵּם נֶגְדָה נָּא לְכָל עַמּוֹ׃ בְּחַצְרוֹת בֵּית יְיָ בְּתוֹכֵכִי יְרוּשָׁלָיִם הַלְלוּיָהּ׃

הַלְלוּ אֶת יְיָ כָּל גּוֹיִם שַׁבְּחוּהוּ כָּל הָאֻמִּים׃ כִּי גָבַר עָלֵינוּ חַסְדּוֹ וֶאֱמֶת יְיָ לְעוֹלָם הַלְלוּיָהּ׃

הוֹדוּ לַייָ כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃	יֹאמְרוּ נָא בֵית אַהֲרֹן כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
יֹאמַר נָא יִשְׂרָאֵל כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃	יֹאמְרוּ נָא יִרְאֵי יְיָ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃

מִן הַמֵּצַר קָרָאתִי יָּהּ עָנָנִי בַמֶּרְחָב יָהּ׃ יְיָ לִי לֹא אִירָא מַה יַּעֲשֶׂה לִי אָדָם׃ יְיָ לִי בְּעֹזְרָי וַאֲנִי אֶרְאֶה בְשֹׂנְאָי׃ טוֹב לַחֲסוֹת בַּייָ מִבְּטֹחַ בָּאָדָם׃ טוֹב לַחֲסוֹת בַּייָ מִבְּטֹחַ בִּנְדִיבִים׃ כָּל גּוֹיִם סְבָבוּנִי בְּשֵׁם יְיָ כִּי אֲמִילַם׃ סַבּוּנִי גַם סְבָבוּנִי בְּשֵׁם יְיָ כִּי אֲמִילַם׃ סַבּוּנִי כִדְבֹרִים דֹּעֲכוּ כְּאֵשׁ קוֹצִים בְּשֵׁם יְיָ כִּי אֲמִילַם׃ דַּחֹה דְחִיתַנִי לִנְפֹּל וַייָ עֲזָרָנִי׃ עָזִּי וְזִמְרָת יָהּ וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה׃ קוֹל רִנָּה וִישׁוּעָה בְּאָהֳלֵי צַדִּיקִים יְמִין יְיָ עֹשָׂה חָיִל׃ יְמִין יְיָ רוֹמֵמָה יְמִין יְיָ עֹשָׂה חָיִל׃ לֹא אָמוּת כִּי אֶחְיֶה וַאֲסַפֵּר מַעֲשֵׂי יָהּ׃ יַסֹּר יִסְּרַנִּי יָּהּ וְלַמָּוֶת לֹא נְתָנָנִי׃ פִּתְחוּ לִי שַׁעֲרֵי צֶדֶק אָבֹא בָם אוֹדֶה יָהּ׃ זֶה הַשַּׁעַר לַייָ צַדִּיקִים יָבֹאוּ בוֹ׃ אוֹדְךָ כִּי עֲנִיתָנִי וַתְּהִי לִי לִישׁוּעָה׃ אודך אֶבֶן מָאֲסוּ הַבּוֹנִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה אבן׃ מֵאֵת יְיָ הָיְתָה זֹּאת הִיא נִפְלָאת בְּעֵינֵינוּ׃ מאת זֶה הַיּוֹם עָשָׂה יְיָ נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בוֹ׃ זה

אָנָּא יְיָ הוֹשִׁיעָה נָּא׃	אָנָּא יְיָ הוֹשִׁיעָה נָּא׃
אָנָּא יְיָ הַצְלִיחָה נָא׃	אָנָּא יְיָ הַצְלִיחָה נָא׃

בָּרוּךְ הַבָּא בְּשֵׁם יְיָ בֵּרַכְנוּכֶם מִבֵּית יְיָ׃ ברוך אֵל יְיָ וַיָּאֶר לָנוּ אִסְרוּ חַג בַּעֲבֹתִים עַד

קרנות

קרנות המזבח: אלי אתה ואודך אלהי ארוממך: הודו ליי כי טוב כי לעולם חסדו: הודו

יהללוך יי אלהינו כל מעשיך וחסידיך צדיקים עושי רצונך וכל עמך בית ישראל ברנה יודו ויברכו וישבחו ויפארו וישוררו וירוממו ויעריצו ויקדישו וימליכו את שמך מלכנו תמיד. כי לך טוב להודות ולשמך נאה לזמר כי מעולם ועד עולם אתה אל: ברוך אתה יי מלך מהלל בתשבחות:

יש נוהגין לומר בר״ח חודש אחר כלל פסוק זה וטוב לאריכות ימים

ואברהם זקן בא בימים ויי ברך את אברהם בכל: החזן אומר קדיש שלם ושיר של יום היום יום שבת קודש שבו היו הלוים אומרים בבית המקדש. מזמור שיר ליום השבת וכו׳: ק״י

אתה הראית לדעת כי יי הוא האלהים אין עוד מלבדו: אין כמוך באלהים אדני ואין כמעשיך: מלכותך מלכות כל עולמים. וממשלתך בכל דור ודור: יי מלך יי מלך יי ימלוך לעולם ועד: יי עוז לעמו יתן יי יברך את עמו בשלום:

אב הרחמן היטיבה ברצונך את ציון תבנה חומות ירושלים: כי בך לבד בטחנו. מלך אל רם ונשא אדון עולמים:

ווען מען נעמט ארויס די ספר תורה זאגט מען דאס

ויהי בנסוע הארן ויאמר משה קומה יהוה ויפצו איביך וינוסו משנאיך מפניך: כי מציון תצא תורה ודבר יהוה מירושלים: ברוך שנתן תורה לעמו ישראל בקדשתו:

בריך שמיה דמרא עלמא בריך כתרך ואתרך. יהא רעותך עם עמך ישראל לעלם. ופורקן ימינך אחזי לעמך בבית מקדשך: ולאמטויי לנא מטוב נהורך ולקבלא צלותנא ברחמין: יהי רעוא קדמך דתוריך לן חיין בטיבותא ולהוי אנא פקידא בגו צדיקיא. למרחם עלי ולמנטר יתי וית כל די לי ודי לעמך ישראל. אנת הוא זן לכולא ומפרנס לכולא אנת הוא שליט על כולא אנת הוא דשליט על מלכיא ומלכותא דילך היא: אנא עבדא דקודשא בריך הוא דסגידנא קמיה ומקמיה דיקר אורייתיה בכל עדן ועדן. לא על אנש רחיצנא ולא על בר אלהין סמיכנא. אלא באלהא דשמיא. דהוא אלהא קשוט ואורייתיה קשוט ונביאוהי קשוט. ומסגי למעבד טבון וקשוט. ביה אנא רחיץ ולשמיה קדישא יקירא אנא אמר תשבחן. יהא רעוא קדמך דתפתח לבאי באורייתא. ותשלים משאלין דלבאי ולבא דכל עמך ישראל לטב ולחיין ולשלם:

שמע ישראל יהוה אלהינו יהוה אחד:

אחד הוא אלהינו גדול אדוננו קדוש (ונורא) שמו:

גדלו ליהוה אתי ונרוממה שמו יחדו:

לך יהוה הגדלה והגבורה והתפארת והנצח וההוד כי כל בשמים ובארץ: לך יהוה הממלכה והמתנשא לכל לראש: רוממו יהוה אלהינו והשתחוו להדם רגליו קדוש הוא: רוממו יהוה אלהינו והשתחוו להר קדשו כי קדוש יי אלהינו:

על הכל יתגדל ויתקדש וישתבח ויתפאר ויתרומם ויתנשא שמו של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא: בעולמות שברא העולם הזה והעולם הבא: כרצונו וכרצון יראיו וכרצון כל בית ישראל: צור העולמים אדון כל הבריות אלוה כל הנפשות: היושב במרחבי מרום השוכן בשמי שמי קדם. קדושתו על החיות וקדשתו על כסא הכבוד. ובכן יתקדש שמך בנו יי אלהינו לעיני כל חי: ונאמר לפניו שיר חדש ככתוב: שירו לאלהים זמרו שמו סולו לרוכב בערבות ביה שמו ועלזו לפניו: ונראהו עין בעין בשובו אל נוהו ככתוב: כי עין בעין יראו בשוב יי ציון ונאמר ונגלה כבוד יי וראו כל בשר יחדו כי פי יי דבר:

אב הרחמים הוא ירחם עם עמוסים ויזכור ברית איתנים ויציל נפשותינו מן השעות הרעות ויגער ביצר הרע מן הנשואים ויחון אותנו לפליטת עולמים וימלא משאלותינו במדה טובה ישועה ורחמים: ויעזור וכו׳

כשמגביהין כספר הומרים זה

וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל על פי יי ביד משה: עץ חיים היא

לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ וְתוֹמְכֶיהָ מְאֻשָּׁר׃ דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי נֹעַם וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שָׁלוֹם׃ אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ בִּשְׂמֹאולָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד׃ יְיָ חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיַאְדִּיר׃

יְקוּם פֻּרְקָן מִן שְׁמַיָּא חִנָּא וְחִסְדָּא וְרַחֲמֵי וְחַיֵּי אֲרִיכֵי וּמְזוֹנֵי רְוִיחֵי וְסִיַּעְתָּא דִשְׁמַיָּא וּבַרְיוּת גּוּפָא וּנְהוֹרָא מַעַלְיָא. זַרְעָא חַיָּא וְקַיָּמָא. זַרְעָא דִּי לָא יִפְסוּק וְדִי לָא יִבְטוּל מִפִּתְגָּמֵי אוֹרַיְתָא. לְמָרָנָן וְרַבָּנָן חֲבוּרָתָא קַדִּישָׁתָא דִּי בְאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל וְדִי בְּבָבֶל. לְרֵישֵׁי כַלָּה וּלְרֵישֵׁי גַלְוָתָא וּלְרֵישֵׁי מְתִיבָתָא וּלְדַיָּנֵי דְבָבָא. לְכָל תַּלְמִידֵיהוֹן וּלְכָל תַּלְמִידֵי תַלְמִידֵיהוֹן וּלְכָל מָאן דְּעָסְקִין בְּאוֹרַיְתָא. מַלְכָּא דְעָלְמָא יְבָרֵךְ יַתְהוֹן יַפִּישׁ חַיֵּיהוֹן וְיַסְגֵּא יוֹמֵיהוֹן וְיִתֵּן אַרְכָא לִשְׁנֵיהוֹן. וְיִתְפָּרְקוּן וְיִשְׁתֵּזְבוּן מִן כָּל עָקָא וּמִן כָּל מַרְעִין בִּישִׁין. מָרָן דִּי בִשְׁמַיָּא יְהֵא בְּסַעֲדֵיהוֹן כָּל זְמַן וְעִדָּן וְנֹאמַר אָמֵן׃

יְקוּם פֻּרְקָן מִן שְׁמַיָּא חִנָּא וְחִסְדָּא וְרַחֲמֵי וְחַיֵּי אֲרִיכֵי וּמְזוֹנֵי רְוִיחֵי וְסִיַּעְתָּא דִשְׁמַיָּא וּבַרְיוּת גּוּפָא וּנְהוֹרָא מַעַלְיָא. זַרְעָא חַיָּא וְקַיָּמָא. זַרְעָא דִּי לָא יִפְסוּק וְדִי לָא יִבְטוּל מִפִּתְגָּמֵי אוֹרַיְתָא. לְכָל קְהָלָא קַדִּישָׁא הָדֵין רַבְרְבַיָּא עִם זְעֵירַיָּא. טַפְלָא וּנְשַׁיָּא. מַלְכָּא דְעָלְמָא יְבָרֵךְ יַתְכוֹן יַפִּישׁ חַיֵּיכוֹן. וְיַסְגֵּא יוֹמֵיכוֹן וְיִתֵּן אַרְכָא לִשְׁנֵיכוֹן. וְתִתְפָּרְקוּן וְתִשְׁתֵּזְבוּן מִן כָּל עָקָא וּמִן כָּל מַרְעִין בִּישִׁין. מָרָן דִּי בִשְׁמַיָּא יְהֵא בְּסַעֲדְכוֹן כָּל זְמַן וְעִדָּן וְנֹאמַר אָמֵן׃

מִי שֶׁבֵּרַךְ אֲבוֹתֵינוּ אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב הוּא יְבָרֵךְ אֶת כָּל הַקָּהָל הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה עִם כָּל קְהִלּוֹת הַקֹּדֶשׁ. הֵם וּנְשֵׁיהֶם וּבְנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם וְכָל אֲשֶׁר לָהֶם׃ וּמִי שֶׁמְּיַחֲדִים בָּתֵּי כְנֵסִיּוֹת לִתְפִלָּה וּמִי שֶׁבָּאִים בְּתוֹכָם לְהִתְפַּלֵּל׃ וּמִי שֶׁנּוֹתְנִים נֵר לַמָּאוֹר וְיַיִן לְקִידּוּשׁ וּלְהַבְדָּלָה. וּפַת לָאוֹרְחִים וּצְדָקָה לָעֲנִיִּים׃ וְכָל מִי שֶׁעוֹסְקִים בְּצָרְכֵי צִבּוּר בֶּאֱמוּנָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יְשַׁלֵּם שְׂכָרָם׃ וְיָסִיר מֵהֶם כָּל מַחֲלָה. וְיִרְפָּא לְכָל גּוּפָם וְיִסְלַח לְכָל עֲוֹנָם. וְיִשְׁלַח בְּרָכָה וְהַצְלָחָה בְּכָל מַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם עִם כָּל יִשְׂרָאֵל אֲחֵיהֶם וְנֹאמַר אָמֵן׃

כשמברכין החודש אומרים זה

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁתְּחַדֵּשׁ עָלֵינוּ אֶת הַחוֹדֶשׁ הַזֶּה לְטוֹבָה וְלִבְרָכָה. וְתִתֶּן לָנוּ חַיִּים אֲרוּכִים. חַיִּים שֶׁל שָׁלוֹם. חַיִּים שֶׁל טוֹבָה. חַיִּים שֶׁל בְּרָכָה. חַיִּים שֶׁל פַּרְנָסָה. חַיִּים שֶׁל חִלּוּץ עֲצָמוֹת. חַיִּים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם יִרְאַת שָׁמַיִם וְיִרְאַת חֵטְא. חַיִּים שֶׁאֵין בָּהֶם בּוּשָׁה וּכְלִמָּה. חַיִּים שֶׁל עוֹשֶׁר וְכָבוֹד. חַיִּים שֶׁתְּהֵא בָנוּ אַהֲבַת תּוֹרָה וְיִרְאַת שָׁמַיִם. חַיִּים שֶׁיְּמַלֵּא יְיָ מִשְׁאֲלוֹת לִבֵּנוּ לְטוֹבָה בִּזְכוּת תְּפִלַּת רַבִּים אָמֵן סֶלָה׃

נכון לידע המולד בשעה שמברכין החודש׃

מִי שֶׁעָשָׂה נִסִּים לַאֲבוֹתֵינוּ וְגָאַל אוֹתָם מֵעַבְדוּת לְחֵרוּת. הוּא יִגְאַל אוֹתָנוּ בְּקָרוֹב. וִיקַבֵּץ נִדָּחֵינוּ מֵאַרְבַּע כַּנְפוֹת הָאָרֶץ. חֲבֵרִים כָּל יִשְׂרָאֵל וְנֹאמַר אָמֵן׃

כש"ץ לוקח ס"ת בידו ואומר ראש חודש (פלוני) יהיה ביום (פלוני) הבא עלינו לטובה.

יְחַדְּשֵׁהוּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עָלֵינוּ וְעַל כָּל עַמּוֹ בֵּית יִשְׂרָאֵל. לְטוֹבָה וְלִבְרָכָה. לְשָׂשׂוֹן וּלְשִׂמְחָה. לִישׁוּעָה וּלְנֶחָמָה. לְפַרְנָסָה טוֹבָה וּלְכַלְכָּלָה. לְחַיִּים טוֹבִים וּלְשָׁלוֹם. לִשְׁמוּעוֹת טוֹבוֹת. וְלִבְשׂוֹרוֹת טוֹבוֹת. וְלִגְשָׁמִים בְּעִתָּם. וְלִרְפוּאָה שְׁלֵמָה. וְלִגְאֻלָּה קְרוֹבָה. וְנֹאמַר אָמֵן׃ אשרי וכו'

בשבת שמברכין החודש (לבד בימי הספירה) ור"ח וחנוכה ופורים קטן אין אומרים זה׃

אַב הָרַחֲמִים שׁוֹכֵן מְרוֹמִים בְּרַחֲמָיו הָעֲצוּמִים׃ הוּא יִפְקוֹד בְּרַחֲמִים הַחֲסִידִים וְהַיְשָׁרִים וְהַתְּמִימִים׃ קְהִלּוֹת הַקּוֹדֶשׁ שֶׁמָּסְרוּ נַפְשָׁם עַל קְדֻשַּׁת הַשֵּׁם׃ הַנֶּאֱהָבִים וְהַנְּעִימִים בְּחַיֵּיהֶם וּבְמוֹתָם לֹא נִפְרָדוּ׃ מִנְּשָׁרִים קַלּוּ וּמֵאֲרָיוֹת גָּבֵרוּ. לַעֲשׂוֹת רְצוֹן קוֹנָם וְחֵפֶץ

צוּרִם: יִזְכְּרֵם אֱלֹהֵינוּ לְטוֹבָה עִם שְׁאָר צַדִּיקֵי עוֹלָם וְיִנְקוֹם לְעֵינֵינוּ נִקְמַת דַּם עֲבָדָיו הַשָּׁפוּךְ: כַּכָּתוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים הַרְנִינוּ גוֹיִם עַמּוֹ כִּי דַם עֲבָדָיו יִקּוֹם וְנָקָם יָשִׁיב לְצָרָיו וְכִפֶּר אַדְמָתוֹ עַמּוֹ: וְעַל יְדֵי עֲבָדֶיךָ הַנְּבִיאִים כָּתוּב לֵאמֹר, וְנִקֵּיתִי דָּמָם לֹא נִקֵּיתִי וַייָ שֹׁכֵן בְּצִיּוֹן: וּבְכִתְבֵי הַקֹּדֶשׁ נֶאֱמַר לָמָּה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם אַיֵּה אֱלֹהֵיהֶם יִוָּדַע בַּגּוֹיִם לְעֵינֵינוּ נִקְמַת דַּם עֲבָדֶיךָ הַשָּׁפוּךְ: וְאוֹמֵר כִּי דוֹרֵשׁ דָּמִים אוֹתָם זָכָר לֹא שָׁכַח צַעֲקַת עֲנָוִים: וְאוֹמֵר יָדִין בַּגּוֹיִם מָלֵא גְוִיּוֹת מָחַץ רֹאשׁ עַל אֶרֶץ רַבָּה מִנַּחַל בַּדֶּרֶךְ יִשְׁתֶּה עַל כֵּן יָרִים רֹאשׁ: אשרי וכו׳

הזן יְהַלְלוּ אֶת שֵׁם יהוה כִּי נִשְׂגָּב שְׁמוֹ לְבַדּוֹ:

קהל הוֹדוֹ עַל אֶרֶץ וְשָׁמָיִם. וַיָּרֶם קֶרֶן לְעַמּוֹ תְּהִלָּה לְכָל חֲסִידָיו לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל עַם קְרֹבוֹ הַלְלוּיָהּ:

מִזְמוֹר לְדָוִד הָבוּ לַייָ בְּנֵי אֵלִים הָבוּ לַייָ כָּבוֹד וָעֹז: הָבוּ לַייָ כְּבוֹד שְׁמוֹ הִשְׁתַּחֲווּ לַייָ בְּהַדְרַת קֹדֶשׁ: קוֹל יְיָ עַל הַמָּיִם אֵל הַכָּבוֹד הִרְעִים יְיָ עַל מַיִם רַבִּים: קוֹל יְיָ בַּכֹּחַ קוֹל יְיָ בֶּהָדָר: קוֹל יְיָ שֹׁבֵר אֲרָזִים וַיְשַׁבֵּר יְיָ אֶת אַרְזֵי הַלְּבָנוֹן: וַיַּרְקִידֵם כְּמוֹ עֵגֶל לְבָנוֹן וְשִׂרְיוֹן כְּמוֹ בֶן רְאֵמִים: קוֹל יְיָ חֹצֵב לַהֲבוֹת אֵשׁ: קוֹל יְיָ יָחִיל מִדְבָּר יָחִיל יְיָ מִדְבַּר קָדֵשׁ: קוֹל יְיָ יְחוֹלֵל אַיָּלוֹת וַיֶּחֱשֹׂף יְעָרוֹת וּבְהֵיכָלוֹ כֻּלּוֹ אֹמֵר כָּבוֹד: יְיָ לַמַּבּוּל יָשָׁב וַיֵּשֶׁב יְיָ מֶלֶךְ לְעוֹלָם: יְיָ עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן יְיָ יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם: כשמכניסין הס״ת להיכל אומרים זה

וּבְנֻחֹה יֹאמַר שׁוּבָה יהוה רִבְבוֹת אַלְפֵי יִשְׂרָאֵל קוּמָה יהוה לִמְנוּחָתֶךָ אַתָּה וַאֲרוֹן עֻזֶּךָ. כֹּהֲנֶיךָ יִלְבְּשׁוּ צֶדֶק וַחֲסִידֶיךָ יְרַנֵּנוּ. בַּעֲבוּר דָּוִד עַבְדֶּךָ אַל תָּשֵׁב פְּנֵי מְשִׁיחֶךָ. כִּי לֶקַח טוֹב נָתַתִּי לָכֶם תּוֹרָתִי אַל תַּעֲזֹבוּ. עֵץ חַיִּים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ וְתֹמְכֶיהָ מְאֻשָּׁר. דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי נֹעַם וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שָׁלוֹם. הֲשִׁיבֵנוּ יהוה אֵלֶיךָ וְנָשׁוּבָה חַדֵּשׁ יָמֵינוּ כְּקֶדֶם:

מוסף לשבת

מתפללין שמ״ע עד האל הקדוש ואח״כ מתחילין כאן

תִּכַּנְתָּ שַׁבָּת רָצִיתָ קָרְבְּנוֹתֶיהָ. צִוִּיתָ פֵּרוּשֶׁיהָ עִם סִדּוּרֵי נְסָכֶיהָ. מְעַנְּגֶיהָ לְעוֹלָם כָּבוֹד יִנְחָלוּ. טוֹעֲמֶיהָ חַיִּים זָכוּ. וְגַם הָאוֹהֲבִים דְּבָרֶיהָ גְּדֻלָּה בָּחָרוּ. אָז מִסִּינַי נִצְטַוּוּ (עָלֶיהָ) צִוּוּי פְּעָלֶיהָ כָּרָאוּי. וַתְּצַוֵּנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְהַקְרִיב בָּהּ קָרְבַּן מוּסַף שַׁבָּת כָּרָאוּי: יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁתַּעֲלֵנוּ בְשִׂמְחָה לְאַרְצֵנוּ וְתִטָּעֵנוּ בִּגְבוּלֵנוּ. וְשָׁם נַעֲשֶׂה לְפָנֶיךָ אֶת קָרְבְּנוֹת חוֹבוֹתֵינוּ תְּמִידִים כְּסִדְרָם וּמוּסָפִים כְּהִלְכָתָם. וְאֶת מוּסַף יוֹם הַשַּׁבָּת (הַמְּנוּחָה) הַזֶּה נַעֲשֶׂה וְנַקְרִיב לְפָנֶיךָ בְּאַהֲבָה כְּמִצְוַת רְצוֹנֶךָ כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְתָּ עָלֵינוּ בְּתוֹרָתֶךָ עַל יְדֵי מֹשֶׁה עַבְדֶּךָ מִפִּי כְבוֹדֶךָ כָּאָמוּר:

וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי כְבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה תְּמִימִם וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן וְנִסְכּוֹ: עֹלַת שַׁבַּת בְּשַׁבַּתּוֹ עַל עֹלַת הַתָּמִיד וְנִסְכָּהּ: ישמחו

לשבת ור״ח

מתפללין ש״ע עד האל הקדוש

(אַתָּה יָצַרְתָּ עוֹלָמְךָ מִקֶּדֶם כִּלִּיתָ מְלַאכְתְּךָ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי. בָּחַרְתָּ בָּנוּ מִכָּל הָאֻמּוֹת. אָהַבְתָּ אוֹתָנוּ וְרָצִיתָ בָּנוּ וְרוֹמַמְתָּנוּ מִכָּל הַלְּשׁוֹנוֹת וְקִדַּשְׁתָּנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְקֵרַבְתָּנוּ מַלְכֵּנוּ לַעֲבוֹדָתֶךָ וְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ עָלֵינוּ קָרָאתָ. וַתִּתֶּן לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה שַׁבָּתוֹת לִמְנוּחָה וְרָאשֵׁי חֳדָשִׁים לְכַפָּרָה. וּלְפִי שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ אֲנַחְנוּ וַאֲבוֹתֵינוּ חָרְבָה עִירֵנוּ וְשָׁמֵם בֵּית מִקְדָּשֵׁנוּ וְגָלָה יְקָרֵנוּ וְנֻטַּל כָּבוֹד מִבֵּית חַיֵּינוּ. וְאֵין אֲנַחְנוּ יְכוֹלִים (לְהַקְרִיב קָרְבָּן וְלֹא כֹהֵן שֶׁיְּכַפֵּר בַּעֲדֵנוּ) לַעֲשׂוֹת חוֹבוֹתֵינוּ בְּבֵית בְּחִירָתֶךָ בַּבַּיִת הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ שֶׁנִּקְרָא שִׁמְךָ עָלָיו מִפְּנֵי הַיָּד שֶׁנִּשְׁתַּלְּחָה בְּמִקְדָּשֶׁךָ: יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁתַּעֲלֵנוּ בְשִׂמְחָה לְאַרְצֵנוּ וְתִטָּעֵנוּ בִּגְבוּלֵנוּ וְשָׁם נַעֲשֶׂה לְפָנֶיךָ אֶת קָרְבְּנוֹת חוֹבוֹתֵינוּ תְּמִידִים כְּסִדְרָם וּמוּסָפִים כְּהִלְכָתָם וְאֶת מוּסְפֵי יוֹם הַשַּׁבָּת (הַמְּנוּחָה) הַזֶּה וְיוֹם רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ הַזֶּה. נַעֲשֶׂה וְנַקְרִיב לְפָנֶיךָ בְּאַהֲבָה

כמצות

ישמחו במלכותך שומרי שבת וקוראי עונג . עם מקדשי שביעי כלם ישבעו ויתענגו מטובך ובשביעי רצית בו וקדשתו חמדת ימים אותו קראת זכר למעשה בראשית :

אלהינו ואלהי אבותינו רצה נא במנוחתנו קדשנו במצותיך ותן (ושים) חלקנו בתורתך שבענו מטובך (ושמחנו) ושמח נפשנו בישועתך וטהר לבנו לעבדך באמת והנחילנו יי אלהינו באהבה וברצון שבת קדשך (וישמחו בך ישראל אוהבי שמך) וינוחו בו כל ישראל מקדשי שמך : ברוך אתה יי מקדש השבת : רצה ומודים וכו׳ . קדיש שלם

סדר הקדושה

כתר יתנו לך יי אלהינו מלאכים המוני מעלה עם עמך ישראל קבוצי מטה . יחד כלם קדשה לך ישלשו. כדבר האמור על יד נביאך וקרא זה אל זה ואמר : קדוש קדוש קדוש יי צבאות מלא כל הארץ כבודו : כבודו מלא עולם משרתיו שואלים זה לזה איה מקום כבודו להעריצו. לעמתם משבחים ואומרים : ברוך כבוד יי ממקומו : ממקומו הוא יפן ברחמיו לעמו ויחון עם המיחדים שמו ערב ובוקר בכל יום תמיד פעמים באהבה שמע אומרים : שמע ישראל יי אלהינו יי אחד: הוא אלהינו הוא אבינו הוא מלכנו הוא מושיענו והוא יושיענו ויגאלנו שנית וישמיענו ברחמיו. לעיני כל חי לאמר הן גאלתי אתכם אחרית כראשית להיות לכם לאלהים . אני יי אלהיכם : ובדברי קדשך כתיב לאמר : ימלוך יי לעולם אלהיך ציון לדור ודור הללויה :

קוה אל יי חזק ויאמץ לבך וקוה אל יי : אין קדוש כיי כי אין בלתך ואין צור כאלהינו: כי מי אלוה מבלעדי יי ומי צור זולתי אלהינו :

אין כאלהינו. אין כאדונינו. אין כמלכנו. אין כמושיענו : מי כאלהינו. מי כאדונינו. מי כמלכנו. מי כמושיענו: נודה לאלהינו. נודה לאדונינו. נודה למלכנו. נודה למושיענו : ברוך אלהינו . ברוך אדונינו. ברוך מלכנו. ברוך מושיענו : אתה הוא אלהינו. אתה הוא אדונינו. אתה הוא מלכנו. אתה הוא מושיענו : אתה הוא שהקטירו אבותינו לפניך את קטרת הסמים :

פטום הקטורת הצרי והצפורן . החלבנה והלבונה משקל שבעים שבעים מנה . מור וקציעה שבולת נרד וכרכום משקל ששה עשר ששה עשר מנה : הקושט שנים עשר

יקליפה

לשבת ר״ח

כמצות רצונך כמו שכתבת עלינו בתורתך על ידי משה עבדך מפי כבודך כאמור :

וביום השבת שני כבשים בני שנה תמימם ושני עשרונים סולת מנחה בלולה בשמן ונסכו עולת שבת בשבתו על עולת התמיד ונסכה : זה קרבן שבת וקרבן היום כאמור :

ובראשי חדשיכם תקריבו עולה ליי פרים בני בקר שנים ואיל אחד כבשים בני שנה שבעה תמימם :

ומנחתם ונסכיהם כמדבר שלשה עשרונים לפר ושני עשרונים לאיל ועשרון לכבש ויין כנסכו ושעיר לכפר ושני תמידים כהלכתם :

ישמחו במלכותך שומרי שבת וקוראי עונג . עם מקדשי שביעי כלם ישבעו ויתענגו מטובך. ובשביעי רצית בו וקדשתו חמדת ימים אותו קראת זכר למעשה בראשית :

אלהינו ואלהי אבותינו רצה נא במנוחתנו וחדש עלינו ביום השבת הזה את החודש הזה לטובה ולברכה. לששון ולשמחה. לישועה ולנחמה. לפרנסה ולכלכלה. לחיים טובים ולשלום למחילת חטא ולסליחת עון. (בשנת העיבור ולכפרת פשע). ויהי החודש הזה סוף וקץ לכל צרותינו. תחלה וראש לפדיון נפשנו. כי בעמך ישראל בחרת מכל האמות . ושבתות להם הודעת וחקי ראשי חדשים להם קבעת : ברוך אתה יי מקדש השבת וישראל וראשי חדשים : רצה ומודים וכו׳ קדיש שלם

וְקִלּוּפָה שְׁלשָׁה. וְקִנָּמוֹן תִּשְׁעָה. בּוֹרִית כַּרְשִׁינָה תִּשְׁעָה קַבִּין. יֵין קַפְרִיסִין סְאִין תְּלָתָא וְקַבִּין תְּלָתָא. וְאִם אֵין לוֹ יֵין קַפְרִיסִין מֵבִיא חֲמַר חִוַּרְיָן עַתִּיק: מֶלַח סְדוֹמִית רוֹבַע הַקַּב. מַעֲלֶה עָשָׁן כָּל שֶׁהוּא: רַבִּי נָתָן אוֹמֵר אַף כִּפַּת הַיַּרְדֵּן כָּל שֶׁהוּא. וְאִם נָתַן בָּהּ דְּבַשׁ פְּסָלָהּ. וְאִם חִסַּר אַחַת מִכָּל סַמָּנֶיהָ חַיָּב מִיתָה: רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר הַצֳּרִי אֵינוֹ אֶלָּא שְׂרָף הַנּוֹטֵף מֵעֲצֵי הַקְּטָף. בּוֹרִית כַּרְשִׁינָה שֶׁשָּׁפִין בָּהּ אֶת הַצִּפֹּרֶן כְּדֵי שֶׁתְּהֵא נָאָה. יֵין קַפְרִיסִין שֶׁשּׁוֹרִין בּוֹ אֶת הַצִּפֹּרֶן כְּדֵי שֶׁתְּהֵא עַזָּה. וַהֲלֹא מֵי רַגְלַיִם יָפִין לָהּ. אֶלָּא שֶׁאֵין מַכְנִיסִין מֵי רַגְלַיִם בָּעֲזָרָה מִפְּנֵי הַכָּבוֹד:

הַשִּׁיר שֶׁהַלְוִיִּם הָיוּ אוֹמְרִים בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ: בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן הָיוּ אוֹמְרִים לַיְיָ הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ תֵּבֵל וְיוֹשְׁבֵי בָהּ: בַּשֵּׁנִי הָיוּ אוֹמְרִים גָּדוֹל יְיָ וּמְהֻלָּל מְאֹד בְּעִיר אֱלֹהֵינוּ הַר קָדְשׁוֹ: בַּשְּׁלִישִׁי הָיוּ אוֹמְרִים אֱלֹהִים נִצָּב בַּעֲדַת אֵל בְּקֶרֶב אֱלֹהִים יִשְׁפֹּט: בָּרְבִיעִי הָיוּ אוֹמְרִים אֵל נְקָמוֹת יְיָ אֵל נְקָמוֹת הוֹפִיעַ: בַּחֲמִישִׁי הָיוּ אוֹמְרִים הַרְנִינוּ לֵאלֹהִים עוּזֵּנוּ הָרִיעוּ לֵאלֹהֵי יַעֲקֹב: בַּשִּׁשִּׁי הָיוּ אוֹמְרִים יְיָ מָלָךְ גֵּאוּת לָבֵשׁ. לָבֵשׁ יְיָ עֹז הִתְאַזָּר אַף תִּכּוֹן תֵּבֵל בַּל תִּמּוֹט: בַּשַּׁבָּת הָיוּ אוֹמְרִים מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת. מִזְמוֹר שִׁיר לֶעָתִיד לָבֹא לְיוֹם שֶׁכֻּלּוֹ שַׁבָּת וּמְנוּחָה לְחַיֵּי הָעוֹלָמִים:

תנא דבי אליהו כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עולם הבא שנאמר הליכות עולם לו אל תקרי הליכות אלא הלכות:

אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר וכל בניך למודי יי ורב שלום בניך: אל תקרי בניך אלא בוניך: שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול: יהי שלום בחילך שלוה בארמנותיך: למען אחי ורעי אדב־רה נא שלום בך: למען בית יי אלהינו אבקשה טוב לך: יי עוז לעמו יתן יי יברך את עמו בשלום: ק"ד

עָלֵינוּ לְשַׁבֵּחַ לַאֲדוֹן הַכֹּל לָתֵת גְּדֻלָּה לְיוֹצֵר בְּרֵאשִׁית שֶׁלֹּא עָשָׂנוּ כְּגוֹיֵי הָאֲרָצוֹת וְלֹא שָׂמָנוּ כְּמִשְׁפְּחוֹת הָאֲדָמָה שֶׁלֹּא שָׂם חֶלְקֵנוּ כָּהֶם וְגוֹרָלֵנוּ כְּכָל הֲמוֹנָם: וַאֲנַחְנוּ כּוֹרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים וּמוֹדִים לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: שֶׁהוּא נוֹטֶה שָׁמַיִם וְיוֹסֵד אָרֶץ. וּמוֹשַׁב יְקָרוֹ בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל. וּשְׁכִינַת עֻזּוֹ בְּגָבְהֵי מְרוֹמִים. הוּא אֱלֹהֵינוּ אֵין עוֹד: אֱמֶת מַלְכֵּנוּ אֶפֶס זוּלָתוֹ כַּכָּתוּב בְּתוֹרָתוֹ. וְיָדַעְתָּ הַיּוֹם וַהֲשֵׁבֹתָ אֶל לְבָבֶךָ כִּי יְיָ הוּא הָאֱלֹהִים בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתָּחַת אֵין עוֹד:

עַל כֵּן נְקַוֶּה לְךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לִרְאוֹת מְהֵרָה בְּתִפְאֶרֶת עֻזֶּךָ לְהַעֲבִיר גִּלּוּלִים מִן הָאָרֶץ וְהָאֱלִילִים כָּרוֹת יִכָּרֵתוּן. לְתַקֵּן עוֹלָם בְּמַלְכוּת שַׁדַּי וְכָל בְּנֵי בָשָׂר יִקְרְאוּ בִשְׁמֶךָ. לְהַפְנוֹת אֵלֶיךָ כָּל רִשְׁעֵי אָרֶץ. יַכִּירוּ וְיֵדְעוּ כָּל יוֹשְׁבֵי תֵבֵל כִּי לְךָ תִּכְרַע כָּל בֶּרֶךְ תִּשָּׁבַע כָּל לָשׁוֹן. לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ יִכְרְעוּ וְיִפֹּלוּ. וְלִכְבוֹד שִׁמְךָ יְקָר יִתֵּנוּ. וִיקַבְּלוּ כֻלָּם אֶת עֹל מַלְכוּתֶךָ. וְתִמְלֹךְ עֲלֵיהֶם מְהֵרָה לְעוֹלָם וָעֶד: כִּי הַמַּלְכוּת שֶׁלְּךָ הִיא וּלְעוֹלְמֵי עַד תִּמְלוֹךְ בְּכָבוֹד: כַּכָּתוּב בְּתוֹרָתֶךָ יְיָ יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד: וְנֶאֱמַר וְהָיָה יְיָ לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ. בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יְיָ אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד:

אַל תִּירָא מִפַּחַד פִּתְאֹם וּמִשֹּׁאַת רְשָׁעִים כִּי תָבֹא: עֻצוּ עֵצָה וְתֻפָר דַּבְּרוּ דָבָר וְלֹא יָקוּם כִּי עִמָּנוּ אֵל: וְעַד זִקְנָה אֲנִי הוּא וְעַד שֵׂיבָה אֲנִי אֶסְבֹּל אֲנִי עָשִׂיתִי וַאֲנִי אֶשָּׂא וַאֲנִי אֶסְבֹּל וַאֲמַלֵּט: קדיש יתום

א:עים זמירות אדון עולם